A Blazzo

O ET RE-
CISCO A BO-
RIENSI EPISCO-
atrono suo, &
ensis,

EPITOME GALENI PERGAMENI OPERUM, IN QUATUOR PARTES DIGESTA, PULCHERRIMA METHODO UNIVERSAM ILLIUS VIRI DOCTRINAM COMPLECTENS:

per Dn. ANDREAM LACUNAM Secobiensem, Equitem auratum, & Medicum longè excellentissimum, summa fide studioq; collecta.

ACCESSERUNT EIUSDEM AND. LACUNAE ANNOTATIONES IN GALENI INTERPRETES: quibus varij loci, in quos hactenus impegerunt lectores, & explicantur & summa fide restituuntur.

ITEM,

De ponderibus & mensuris medicinalibus utilis Commentarius.

Index rerum & verborum maximè memorabilium copiosissimus.

Editio Postrema prioribus multò castigatior atq; correctior.

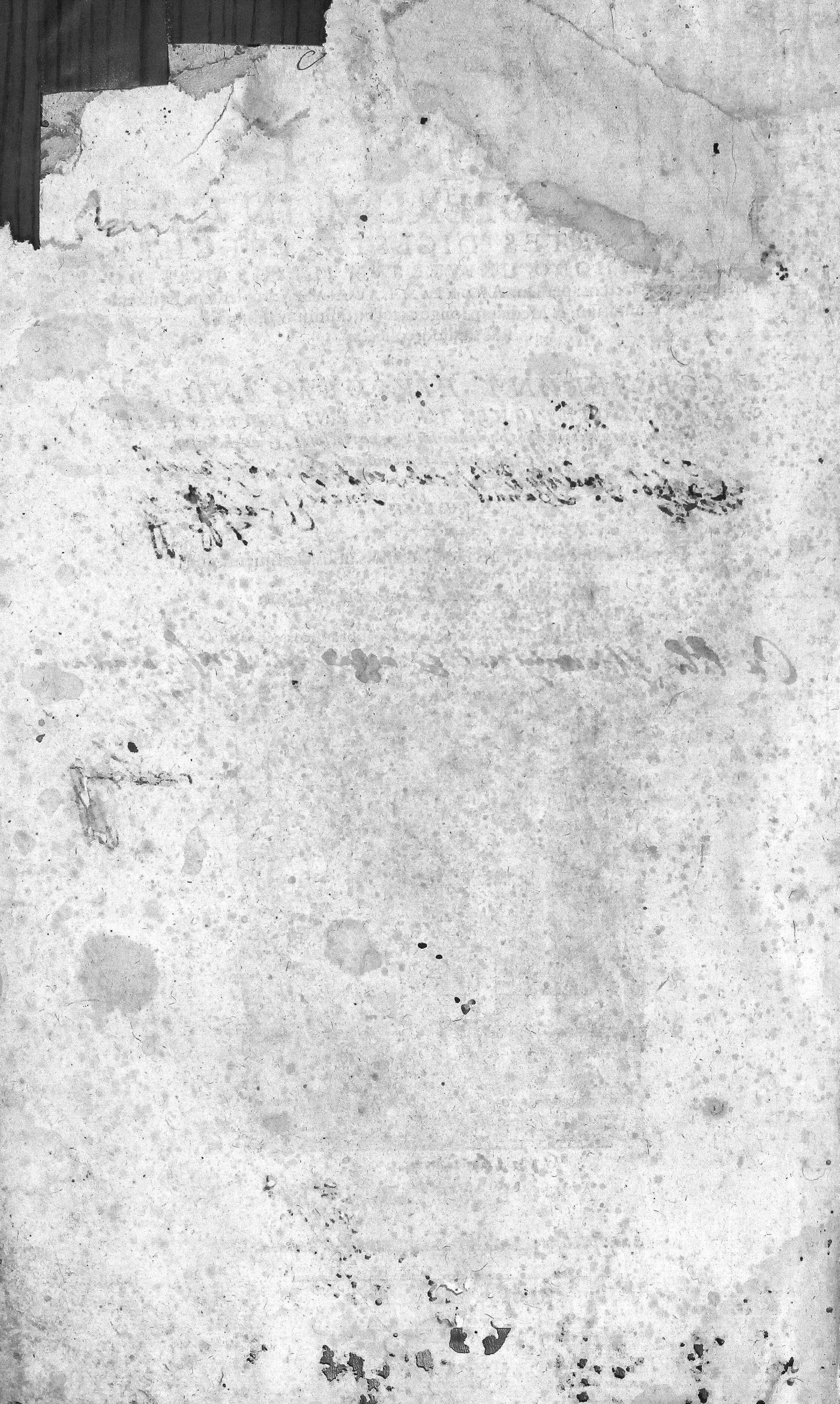

Strasbourg

ARGENTORATI,

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliopolæ.

M. DC. IV.

ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D.D. FRANCISCO A BOVADILLA ET MENDOZZA, CAURIENSI EPISCOPO, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senatori vigilantissimo, Patrono suo, & optimo Mecœnati, ANDREAS LACUNA Secobiensis, Doctor, Medicus, Miles S. Petri, S. P. D.

HEROSTRATVM ILLVM INSOLENTISSIMVM haud immeritò infamant, conviciisq; proscindunt literæ, Pater amplissime, quòd combusserit antiquissimum illud ac celeberrimum Ephesi Dianæ delubrum: idquè non odio aliquo in Deam ipsam accensus, sed ut tantùm memoriam sui, posteritati relinqueret: quæ sanè vel hodie viget, piacularis tamen, & flagitiosa, nimirum qualis fuit ille. Siquidem si non aliud, at certè verisimile est, nebulonem illum fuisse caduci, vilis atque deiecti animi: qui cùm potuisset optimis institutis & artibus iuvare mortalium genus, simulquè immortalem se reddere, maluerit tamen facinus tam indignum perpetrans, omnibus innotescere, famamquè sibi eam conciliare, quam præstitisset illi si consecutus non fuisset. Contrà verò fecerunt veteres illi patres, philosophiq; gravissimi, bonorum nobis omnium authores, qui ob admirandam illam sapientiam suam, strenuequè in communem usum navatam operam, hodie celebrantur ab universis, atque inter divos relati sunt. In quibus illi, mea quidem sententia, summa laude videntur digni, qui arti Medicæ, totius humani generis tutrici, conservatriciquè, summo studio incubuerunt, eamq; opibus & facultatibus suis auxerunt, atque locupletaruut: cuius porrò inventionem Græci ferè universi, in Deos ipsos atque illorum amicos, referunt. Tradunt quippe Aesculapium ab Apolline patre institutum, filios suos postea Medicinam docuisse, atque in hunc modum artem ipsam cœptam divinis auspiciis, successione quadam hæreditaria, à parentibus propagatam semper in libros, ad Hippocratem usque (qui oriundus etiam ab Aesculapio fuit) pervenisse. Cautum siquidem erat in illa Asclepiadarum familia, ne quis artem & industriam medendi, possessionem planè divinam, à Deoq; solis ipsis concessam, cuipiam communem faceret, qui ab eodem non esset genere exortus. Id quod fuisse in causa, videtur, ut peritos artis illius, τῶν ἰατρῶν παῖδας, hoc est, filios Medicorum, Græci semper vocarint: ac si fieri ullo modo non posset, ut legitimè quispiam Medicinam profiteretur, quam minimè à genitoribus suis accepisset. Nec perperam quidem illi, iudicio meo, factitabant: quandoquidem vel optima quæq; instituta vilescunt & dilabuntur, variisquè fiunt obnoxia adulteriis, dum citra delectum ullum ab omnibus profanantur: multoq; aptiores ad quamcunque artem capessendam, exercendamquè, sunt ij, qui à parentibus suis, unà cum generationis primordiis contradixerunt quandam veluti inclinationem, propensionemq; in eam ipsam artem, cui postea indulserint: quàm qnibus natura & mens, ob diversam genituram, ad contraria inclinatur. Quare sæpè soleo admirari, cùm ad cudenda numismata Principes admittant tantùm eos viros, qui & ingenui sunt, & industrij, moribusquè integerrimis præditi: cur ad conservandam instaurandamq; salutem hominum (quæ quibusvis gemmis & margaritis longè precosior est) ut deligant quidem inculpatissima ingenia, eisq; solis provinciam adeò periculosam committant: abigant autem illos à tam sacro & heroico munere, qui ad aurigandum vel remigandum sunt, potius quàm ad medendum, aptiores, non sint æquè soliciti. Hoc siquidem maximè sua ipsorum interérat. Vt igitur ad Hippocratem redeam, ille, omnium primus artem Medicam rationali methodo condidit, nobisq; volumina octoginta reliquit, quæ incomparabilem doctrinam eius, vitæq; innocentiam, testantur. Eum postea secuti sunt Diocles Caristius, Praxagoras, Chrysippus sophista, Erasistratusq; ex filia Aristotelis genitus: qui antistites Rationalis sectæ extiterunt. Nam sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum est orta: cuius fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menodotus. Qui sanè dissidebant à Rationalibus, quod illi quidē ratione simul & experientia uterentur ad investiganda præsidia, morbis ipsis congruentia: hi autem solo usu contenti essent, eorum quæ aliàs observaverant. Ab utrisque recesserunt ex æquo Methodici nuncupati, causarum abditarum indaginem (quas Logici summo studio explorabant) respuentes: nec tribuentes quicquam experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autem hi, ut omnes particulares affectus ad generales duos, nem[...] strictum & laxum: sic universas curationes

ipsorum, ad duas similiter: astrictionem videlicet eorum quæ laxa essent, & relaxationem illorum quæ astricta. Auspicia huic sectæ dedit Themison Laodiceus: absolvit autem eam Thessalus ille Trallianus, qui pollicebatur se edocturum artem ipsam accuratissimè, vel sex mensibus tantùm. Post quos omnes tandem Galenus secutus, Medicinam in tot sectas divulsam, laceramq́ue, suæ integritati atque nitori restituit: explodens quidem omnia perversa dogmata, quæ grassabantur suo tempore, diramq́ue exercebant tyrannidem: revocans autem Hippocraticam rationem medendi, quæ iam plus quàm sexcentos annos sepulta fuerat, eamq́ue & explanans, & validissimis rationibus roborans. Cuius viri doctrina & methodus, ob dulcedinẽ insitam, atque sublimitatem, adeò allicit omnium studiosorum animos, ut qui semel illam gustarit, amplius abstinere ab ipsa non possit. Cæterùm cùm ob crebras digressiones, quas facit, dum pravas opiniones aliquantulum morose refellit, nonnulli quibus cordi est brevitas, à lectione illius deterrerentur: rem non minus gratam, quàm utilem universis, me facturum existimavi, si omnia Galeni opera in Epitomen succinctam redigerem, excutiens quidem illa, quæ nihil succi in se haberent, colligens verò reliqua, ex quibus tota ars constaret. Quod hercle institutum meum mirum in modum promovit, ac veluti concalfecit clarissimus & ornatissimus vir, amplitudinisq́ue tuæ amantissimus, Ioannes Aquilerius, Medicus Pontificius: qui quidem quo fervet sapientiæ incredibili amore, nunquam destitit me hortari, monere, instigare, & (ut ingenuè fatear) cogere, donec ad laborem me accinxi. Quam provinciam difficilem, ac meis humeris imparem, equidem vix suscepissem, nisi ille institisset tanta vehementia. Quantum verò laboris exhauserim, dum huic saxo volvendo incumbo, nemo æquè novit ac tua Celsitudo, Antistes reverendiss. sub cuius umbra & auspiciis omnia fuerunt elaborata. Quanquam vel ex ipsius operis mole, atque difficultate, perpendere lectores candidi poterunt, non potuisse hunc nostrum partum in lucem ædi, citra enixus atque conatus maximos: cùm nobis necessum fuerit, in primis quidem, instaurare depravata exemplaria, tàm Latina, quàm Græca: dein ea mutuò inter se conferre: postea lapsus omnes corrigere, lucemq́ue obscuris sententijs addere: demùm succum omnem atque medullam elicere, eamq́ue digerere in ordinem: ac deniq́ue universos locos communes, præcipuasq́ue sententias, ad margines annotare. Quòd si addidero, quoties mihi opus fuerit eadem ipsa relegere, examinare, & transcribere, priusquàm traderentur prælo, nec modum, nec finem fecero. Perpetuò autem summa cum religione curavimus, ne aut aliquid insereremus huic operi, quod Galeni non esset: aut ex doctrina illius quippiam relinqueremus, quod pertinere videretur ad artem. Iam verò præcipua loca quæ restituenda censuimus, asterisco annotavimus, quo videlicet Lector admonitus, posset, si quando vellet, codices græcos consulere, iudiciumq́ue suum interponere. Ex annotationibus margini appositis, quæ esse vice scholiorum possunt, conflavimus copiosissimũ Indicem, ut omnium rerum & sententiarum, quæ præcipuæ in Galeno habentur, lectori ad manum larga semper copia suppeteret. Porrò universum opus in quatuor sectiones, sive classes, digessimus: quarum prima quidem continet ea omnia, quæ ad artis constitutionem, humaniq́ue corporis fabricam atque compositionem pertinent. Secunda autem, quæ tum ad sanitatem tuendam, tum ad morborum cognitionem spectant. Tertia verò, omnes differentias morborum, generalemq́ue medendi methodum, ambit. Quarta deniq́ue, vendicat sibi historiam omnium medicamentorum simplicium, atque compositorum. Harum autem nostrarum lucubrationum eam partem consecrare T. C. statui, quæ ut lectu iucundissima est, sic in se veram philosophiam, adeoq́ue (si Galeno credendum sit) exactissimam Theologiam amplexatur: cùm exercitatio meditatioq́ue assidua circa res naturales, ac præsertim circa nostri structuram corporis, nostram erga Deum fidem, propensionemq́ue multùm adaugeat, ac veluti concalfaciat. Nam cognitis ijs perfectè quæ sapientia & bonitate sua fecit ille conditor noster, in maximam admirationem, commendationemq́ue sui, omnium animos revocat. Tali autem admirationi, charitas, fides, atque firmissima spes, evestigiò succedunt. Sed ex hac etiam naturalium rerum contemplatione, cogimur æquitatem exercere & iustitiam: quandoquidem & elementa ipsa, & cæteras universi partes, sibi invicem cedere, & suum amare quæque ordinem, æquabilitatemq́ue servare Geometricã, nemo tam cæcutiens est, qui non cernat. Vnde ab ambitione, possidendiq́ue libidine, naturalis Philosophiæ pars nos reddet alienos. Hinc etiam non vulgarem fortitudinem comparamus contra mortis formidinem: cùm didicerimus hominem esse portiunculam vix perceptibilem universi, cunctaq́ue, si genita sint, etiam corruptioni esse obnoxia.

Vt verò hanc naturalium rerum historiam dicarem T. C. eædem me causæ impulerunt, quæ iampridem conciliarunt tibi omnium studiosorum animos, Pater observantissime: nempe, singularis prudentia tua, rara temperantia simul & continentia, non vulgaris animi magnitudo,

gnitudo, constantia insignis, admiranda clementia, incomparabilisquê omnium linguarum, artium, atque disciplinarum peritia. Eo siquidem semper sapientiæ amore flagrasti, ut quarum unam tantum aut alteram, vel optima queq; ingenia vix tandem post multos annos assequi mediocriter possunt, eas omnes disciplinas, non per transennam (quod aiunt) aut primoribus degustandas labris, sed consummatè, integreq; tibi esse indipiscendas putares. Quem fervorem ac divinum affectum animi, adeò labore improbo, vigilijsquê immensis fovisti, ut non modò tui voti compos, sed promptuarium etiam omnium musarum, quid dico promptuarium? imò sacratissimum quoddam templum, nobis evasisse videaris. In quo quidem, si latinæ, græcæ, atque hebraicæ linguæ puritatem ac proprietatem requirat quis: si artium omnium liberalium ornatum: si Iurisprudentiæ, Theologieq; veluti summum apicem, universas inquam has scientias & facultates reperiet absolutissimas. In quarum singulis tam feliciter es versatus, ut ex æquo omnes didicisse videaris. Quæ immortales virtutes tuæ, adeò tanquam per gradus quosdam, te ad maximum dignitatis fastigium pari amoris vicissitudine promoverunt, ut primò quidem, dum egressus pueritiæ fines vix esses, cum maximo bonorum omnium applausu creatus fueris Gymnasiarcha celeberrimæ Academiæ Salmanticensis: quam ita singulari prudentia tua & consilio rexisti, ut eorum, qui eo in munere te præcesserant, gloriam prorsus obliteraveris. Haud multò pòst factus es Toletanæ Ecclesiæ Archidiaconus: quæ dignitas quantoperè in Hispaniis illustris sit, nemo est qui vivat & nesciat. Nec intercesserunt multa mensium curricula, quin iam Episcopus Cauriensis evaderes. Quod pastoris tam insigne munus, adeò piè religioseq; hactenus semper administrasti, ut si cæteri Ecclesiastici proceres eandē, quàm tu, viam ingrederentur, non tot cladibus hodie afficeretur Ecclesia: non tot indies sauciaretur vulneribus: sed semper contra hostes suos prævaleret. Postea verò PAULUS III. *Pont. Max. fama tuarum virtutum adductus, à Deoq; ipso inspiratus, te ultrò (ut solet complures alios, quos & pietate & doctrina cæteris antecellere intelligit) in ordinem Patrum amplissimorū censuit esse accersendum. Inter quos adeò splendes & fulges, ut de te cunctis raram quandam expectationem exhibeas. Nihil dicam impræsentiarum de antiquissima & nobilissima, ex qua oriundus es, Mendozzarum familia: quandoquidem illa universo innotescit orbi: & animus nobis est persequi, non quæ natura tibi, sed quæ virtutes tuæ præstiterunt. Vt autem reliqua expediam: quemadmodum ingeniosissimus iste animus tuus Musarum omnium delubrum atq; sacrarium est, sic ædes tuæ semper Academia quædam hominum doctissimorum quam absolutissima existit: quos adeò semper foves, auges, cohonestasq; muneribus, ut eruditis tantùm viris notus esse videaris. Quàm sanè tibi insitam, cognatamq; in studiosos omnes benignitatem, abundè etiam sum ipse expertus: quippe cùm me anno quadragesimo sexto supra milesimum, ex Germania redeuntem, ubi primùm attigi Romam, quam munificentissimè exceperis, exceptumq; præfeceris curæ valetudinis tuæ, ac postea indies magis summa liberalitate locupletaveris. Hæc itaq; omnia adduxerunt me, ut hasce mei ingenij primitias, calore splendoris tui confectas, ad maturitatemq; perductas, Tuæ Celsitudini offerrem. Tuæ igitur partes erunt, Pater amplissime, eorum meditationes contra maledicorum morsus defendere, quos in tutelam tuam recepisti quàm benignissimè.*

Vale. Venetijs ex ædibus illustrissimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac insigni Republica Cæsarei Oratoris circumspectissimi.

xv. Calend. Maias, M. D. XLVIII.

ELENCHVS LIBRORVM GALENI, QVI IN QVAQVE SECTIONE HABENTVR, CVM EORVNdem Interpretibus, quorum versiones, dum Epitomen conderemus, sequuti sumus.

PRIMÆ SECTIONIS LIBRI.

SECUNDÆ SECTIONIS LIBRI.

TERTIÆ SECTIONIS LIBRI.

QUARTÆ SECTIONIS LIBRI.

FINIS.

AD LACUNAM.

DEbemus tibi plurimum Lacuna,
Quicunq; egregias amamus artes,
Et Coi studijs senis tenemur.
Tu, quicquid pater asserit Galenus
Versu multiplici & laborioso,
Paucis contrahis, explicasq; chartis,
Et suum statuis modum labori.
Felix ô ter & amplius vocandus.
Non frustra tibi contigit Lacuna,
In re difficili, & parum expedita,
Απάντων μέτρον ἐμμετρεῖν ἄριστον.

Pyrrhus.

GALENI

GALENI PERGAMENI EXHORTATIO AD BONAS ARTES DISCENDAS.

DA

TAMETSI animalia bruta nõ habeãt rationem illam enunciativã, sermocinatricémve, qua nos ipsi prædití sumus: eam tamen quæ secundùm animam intelligitur, quã ἐνδιάθετον vocant, hoc est, * rationẽ intus delitescentem, fortasse nobiscum habent omnia cõmunem, licet alia magis, alia minus. Cęterùm cùm animantia omnia sint artis omnino expertia (paucis quibusdam exceptis, quibus natura magis quàm institutione cõtigisse videntur artes) solus autem homo scientiæ capax, quancunq; velit artẽ percipiat, ac tum ea quæ subter humum, tum ea quæ supra cœlos sunt, contempletur: ac deniq; omnium bonorũ maximũ, nempe philosophiã, sua sibi parârit industria, meritò solus is dicitur rationalis, quòd ratione cæteris omnibus antecellat. Quare longè turpissimũ est, hanc ipsam rationis vim, quæ nobis inest cõmunis cum Diis, negligentes, caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ cõmittere, quæ plerunq; bonis viris posthabitis, quorũ oportebat haberi rationẽ, locupletat indignos, ac ne id quidem cõstanter, sed tantisper donec, pari qua dedit temeritate, rursus eripiat donata. Quã deam qui infelices sequuntur, omnes infeliciter pereunt. Contrà verò qui Mercurio, rationis domino, omnisq; artis autori, se addidit, nunquã destituuntur ab eo, sed quandiu sequuntur illum, semp ejus providentia, patrocinio, & splendore fruuntur. Qui igitur pendentes ex ipsius solo nutu fortunæ, honestissimas artes & disciplinas, ceu virus, torvè intuentur, & cùm interim equos ipsos & canes artium exercitijs erudiant, famulum autẽ ignavum, nulliusq; peritum artis, nullo precio dignum existiment, curẽt præterea & agros, & cæteras possessiones, ut quæq; sit quam optimè exculta, solos seipsos negligunt, abdicantque ab omni liberali instituto, ne hoc quidẽ intelligẽtes, animã habeant nec ne, an nõ ii quamvis Crœso ditiores sint, omniũ abjectissimi existunt, contemptissimisq; famulis similes? Ejusdem farinæ videntur, qui nobilitatem sui generis venditant, atq; hinc sibi placentes, erigunt cristas: quanquã non vident infelicissimi, qui generi non respondent suo, eos magis cõtemni, quàm obscuro loco natos. Siquidẽ imperiti, qui genere sunt vehementer obscuro, hoc lucrifaciunt, quòd pleriq; nesciant, quales nam illi sint. At quos decus & claritudo generis non sinit latére, quid aliud fructus ferunt ex illa nobilitate, nisi ut eorum infelicitas sit illustrior? Proinde si quis sapit, ad exercendam artẽ se conferat: per quam si nobilis fuerit, videbitur genere non indignus: sin minus, suum ipse genus nobilitabit. Sed nec ob elegantem corporis formam, quæ nisi arte fuerit exculta, prorsus ad omnia est inutilis, debemus animi venustatem negligere, quæ tanto illa dignior & excellentior est, quanto ipse animus corpore videtur esse quippiã præstantius. Oportet itaque adolescentem suam ipsius formam ad speculum contemplari: qui se conspexerit facie pulchra, advigilandum est, ut talis sit etiam animus: existimetq; vehementer absurdum, in formoso corpore animũ habitare deformem. Rursus, si se viderit esse forma corporis infelici, tanto magis illi curandum est, ut elegantem efficiat animum, quo audire possit illud Homeri:

Est aliquis, cui forma parum sit corpore felix.
Sed comptis formam verbis Deus ornat, &c.

Quòd autem nec ipsa Athletarum professio, quæ pollicetur maximũ robur, gloriamq; apud vulgus conciliat, etiam componi debeat cum artibus homine libero dignis, vel hinc nobis licet colligere, quòd cùm variæ sint bonorum species, quæ natura hominibus insunt, putà quæ ad animum, quæ ad corpus, & quæ ad facultates exteriores spectant, nullam harum Athletæ, ne in somniis quidem, agnoscunt. Siquidẽ quod ad primam attinet, animam habeant nec ne, prorsus ignorant Athletæ: tantum abest, ut illam sciant esse rationis participẽ. Etenim cùm semper maximam vim carnium, sanguinisq; coacervent, habent animam suam veluti multo immersam cœno, ut nihil possit intelligere, verũ nõ minus stupida sit, quàm brutorum animæ. Cùm autẽ supra modum laborent, supra modumq; (ut dixi) expleantur, manifestum utiq; est, eorum habitudinem maximè periculosam existere: id quod sentiens Hippoc. ait, summè bonã habitudinẽ Athletarũ in maximo versari discrimine: affectioneq; Athleticam nõ esse secundùm naturã: meliorem autẽ esse habitudinem salubriorem. Quibus verbis nõ solùm negavit palàm eorum exercitationem naturalem existere, sed ne habitudinẽ quidem illam dignatus est appellare, quòd obnoxia periculo sit, facileq; in diversum mutabilis. Iam quod ad formã corporis attinet, sic illis habet res, ut non solùm exercitatio Athletica nihil ad pulchritudinem conferat, verùm etiam plurimum obsit, ob ingluviẽ illam, qua distenduntur, ac supra modum ingurgitantur. At fortasse nihil quidem ex iis quæ exposita sunt, sed robur sibi vendicabunt Athletæ. Quod per deos robur? aut ad quid utile? an ad agrum colendum? Perpulchrè igitur vel fodere, vel metere, vel aliud quidpiam, quod ad agricolationem pertinet, possunt. Sed fortassis ad res bellicas valet. Audi Euripidem igitur, qui laudes eorum canit, dicens:

Num adversus hostem præliabuntur, manu
Discos ferentes? Númne vibrata aspide,
Pedibus citi hostem submovebunt patria?
Nullus profectò: vana sunt hæc,
Vbi cominus ferrum micare cœperit.

Ergo inde fortè gloriatur, quòd præ cæteris plurimum colligat, coacerventq; pecuniarũ. Atqui videre licet omnes istos æri alieno obstrictos, nõ solùm id temporis, quo exercent artem Athleticam, verùmetiam dum ab ea dimissi sunt. Quanquam ne id quidem præclarum est, ex arte parare divitias, sed talem potius artem scire, quæ fracta navi, simul cum domino enatet. Ex dictis igitur evadit perspicuum, ô ingenuissimi adole-

Marginal notes: *Brutis inesse rationem reconditam.* * ἐνδιάθετος λόγος. *Bruta esse artium expertia.* *Homo solus scientiæ capax.* *Homo solus dicitur rationalis, quòd ratione cæteris antecellat.* *Ratio nobis inest communis cum diis.* *Fortunæ improbitas, inconstantiaq;.* *Mercurij cõmẽdatio, ceu omnium artium autoris.* *Ineruditorũ hominum infelicitas.* *Imperitorũ infelicitas tãto illustrior est, quanto genus eorũ est clarius.* *Pulchritudo arte non exculta, est inutilis.* *Animi venustas præferenda pulchritudini corporis.* *Athletarum professio.* *Bonorum species tres.* *Athletæ omni genere bonorũ sunt destituti.* *Athletarũ animam esse veluti multo demersam cœno.* *Athletarum habitudinẽ maximè periculosam existere.* *Athleticã exercitationem pulchritudini obesse.* *Athletarũ esse robur inutile.* *Athletas omnes esse ære alieno obstrictos.* *Ars quæ paranda.*

scentes, nec divitiis, nec generis claritate, nec pulchritudine formæ, nec exercitio aut robore Athletico fretos, oportere nos studia liberalium artium negligere. Verum enimverò cùm in geminũ discrimen ipsæ artes distribuãtur, quarum quædam ratione cõstant, suntq; ingenuæ & honestæ: quædam contrà, cõtemptibiles, quòd corporis laboribus cõstent, quas sedentarias & manuarias vocant: præstiterit utiq; ex priori genere quampiam ediscere. Nam posterius alterũ genus destituere solet senectute cõfectos artifices. Prioris porrò generis sunt, Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grammatica, & Legum prudentia. Adde his si velis, fingendi, pingendiq; artificium. Quanquã enim hæ in manuaria consistunt opera, earum tamen exercitatio non eget robore juvenili. Ex his itaq; artibus aliquam eligere cõvenit, & in ea exercere optimè juventutẽ, cui mens non sit omnino pecunia: vel præstantissimã harũ omnium, quæ quidẽ judicio meo, est ars medendi, quod deinceps nobis est demonstrandum.

Artium divisio in liberales & sedẽtarias.

Artes liberales quur alijs sint præferendæ.

Artes liberales quæ.

Pingendi fingendiq; artes quur liberales dicuntur.

Medicinã esse ingenuarũ omnium præstantissimam artem.

GALENI PERGAMENI de optimo docendi genere, liber unus.

Doctrinæ genus optimũ quod.

FAvorinus censet illud esse optimum genus doctrinæ, per quod utranque in partem præparamur. Quam doctrinã Academici vetustiores existimabãt desinere in epochen, hoc est suspensam sententiã. Siquidem cùm argumẽtis contrariis in utranq; partem suo more agitassent aliquod dogma, tandẽ permittebant discipulis, ut quod verius ipsis videretur, eligerent. Cæterùm cùm nonnulla videamur nobis videre, aut aliquo alio sensu percipere, ut in somniis, aut per insaniam: nonnullã item revera videamus, aut alio quovis percipiamus sensu: hæc quidem posteriora, omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, credunt ad certam cognitionẽ pertingere. Quæ verò per somnium, aut mentis errorem apparent animo, ea falsa prorsus existimant. Quod quidem si sic se habere Academici nobis concesserint, deleant oportet è libris suis, quod inibi scriptum est, in rerum judicio nec sano esse magis fidem habendã, quàm insano: nec rectè valenti magis quàm ægro, nec vigilanti magis quàm dormienti. Quippe si istis nihil est cognoscibilius, quàm iis qui sunt diverso modo affecti, nimirum veritatis judicia confusa erunt: nec ipse præceptor Academicus, neq; etiam ejus discipulus poterit judicare rationes, quæ in ambas partes inter se pugnantes disseruntur. Atque hoc ipsum est, quod veteres illi docuerunt, nullum esse datum à natura judicium homini, quo exactè possit dignoscere: eoque nulla de re pronunciandum esse absolutè, sed de omnib. semper suspendendam esse sententiã. Verũ si nobis physicis concedant (ut decet) sensus jam nihil opus habebimus in utranq; exerceri partem, sed opus tantùm erit repetitione eorum, quæ fuerint exemplis tradita. Lubens autem Favorinum interrogarem, num homini naturalis quædam judicandi vis insit, quæ sermones veros discernat à falsis: an potius ars quædam & ratio sit, utrunq; cognoscendi. Si natura, qui fit, ut non omnes inter nos consentiamus, nec similiter judicemus? Sin ars est, & ratio, hæc omnium primùm erat discenda. Dein conveniebat ludimagistros variis modis exercere discipulos, multis exemplis propositis. Nam dicere, nullum adesse nobis veri ac falsi judicium, est omnem agnitionis spem prorsus exterminare. Igitur quamvis judicium naturæ, sophistæ contendant nullum, eo tamen nullum nec antiquius habemus, nec generosius. Cui quidem naturali judicio licet credere, vel non credere: ipsum autem per aliud judicari non potest, cùm nimirum eo cætera judicentur omnia. Quoniam autem ex ipso naturali judicio artes omnes parant sibi & instrumenta, & judicandi secundùm artem, organa: per quæ quidem alia sibi componunt homines, alia rursus ab aliis composita judicant: docebo equidem in universum & instrumenta, & judicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per quæ judicabis ab aliis dictos. Nam quod ex sese evidenter apparet sensibus, aut intellectui, ad id nihil est opus inquisitione. Cęterùm si nihil sit tale, necessum est ut accedat cognitio, quæ aliùnde petatur. Etenim si perinde ac in corpore oculus, sic sit intellectus in animo, hoc est, non pariter acutus omnibus, consentaneum profectò rationi est, ut quemadmodum qui cernit acutiùs, adducit ad id quod videtur, eum cui visus hebetior est: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè, quod intellectui offertur, veluti manu ducant ad contemplationem & cognitionem eandem, illos qui hallucinantur. Atq; hoc quidem est præceptoris officium.

Epoche.

Pyrrhonij.

Academicorum falsum dogma.

Favorinus convincitur.

Iudicio naturali singula judicantur.

Præceptoris officium.

GALENI PERGAMENI, quòd optimus medicus idem sit & philosophus, liber.

QUod accidere solet Athletarũ plerisq; qui cupiunt quidem in Olympijs victores evadere, cæterum ut id assequãtur, nihil exercẽt curántve, talequippiam cõpluribus medicis usu venit. Nam laudant quidem Hippoc. ac medicis omnibus anteponunt: ut autẽ similes illi evadãt, quidvis studio habẽt potiꝰ quã hoc: quippe qui ne legũt quidem illius cõmentarios, nec si id faciãt, intelligunt quæ dicũtur: aut si quis id quoq; cõsequatur, non perducit speculativã artis rationẽ ad experientiã, ut confirmet quod didicit. Quorũ si desit alterutrũ, necessum est sui universi studij ac instituti fine frustretur. Nullũ autem nunc nasci, qui natura satis cõpositus sit ad percipiendam artem tam familiarẽ, tamq; amicã humano generi, dictu absurdum videtur, cùm idem sit nunc mundus qui olim. Probabile tamẽ est, ob pravam educationem, qua hodie instituuntur mortales, & ob divitias virtuti antepositas, ita neminem amplius existere, qualis fuit vel Phidias inter statuarios, vel Hippocrates inter medicos. Siquidem fieri non potest, ut qui pluris facit divitias, quàm virtutem, quiq; artem non in hoc discit, ut bene de hominib. mereretur, sed ut di-

Speculantia artis rationẽ confirmandã esse experientia.

ut ditesceret, ad proprium artis finem perveniat. Proinde fieri etiā nequit, ut simul & pecuniæ studio serviamus, & exerceamus artem tam sublimem, tamq; arduam: sed necesse est, ut qui vehementius incumbit in alterum, alterum negligat.

Medicū oportet varias regiones orbis lustrasse.

Jam verò cùm oporteat medicū varias regiones orbis lustrasse, diversasq; civitatum & locorum temperaturas, situs, & constitutiones accuratè nouisse, vt de illis posit iudiciū ferre, manifestū vtiq; est, qui talis sit evasurus, eum debere non

Medicum debere esse contemptorem pecuniæ.

modò contemptorem pecunię, sed suprà modū etiā industrium, atque impigrū esse. At fieri non potest, ut is sit industrius & impiger, qui inebriatur, qui sese ingurgitat, quiq; (ut summatim dicam) pudendis tantùm, ac ventri obsecundat.

Medicus accuratus quis sit.

Qui igitur sobrietatis amator est, nec minus veritatis amans, hic verus medicus comperitur.

Rationalis ars necessaria medico.

Huic autem cum naturali, etiam ars rationalis discenda, exercēdaq; est: quò sciat, quot in universum sint morbi, & quo pacto cujusq; sumenda sit curationis ratio, qualisq; præterea sit universa corporis humani natura: id quod ars ipsa rationalis, sive logica, docet accuratissimè.

Medicum debere esse & philosophum.

Quid igitur jam deest medico, quo minus sit & philosophus, quisquis Hippocratis artem, ut par est, exercuerit? Etenim si ob dictas causas eum in logica speculatione exerceri convenit: ut verò impigrè perseveret in exercēda arte, oportet ipsum tum aspernari pecuniam, tum sobrietatē amplecti, nimirū omnes philosophiæ partes habebit,

Philosophiæ partes, naturalis, rationalis, moralis.

nempe eam quæ rationalis dicitur, & eam quæ naturalis: atq; adeò etiam cum his, eam quæ moralis. Nec enim verendū fuerit, ne qui pecunias contemnit, ac sobrietatē suscipit, aliquid absurdum cōmittat.

Facinora perpetrari, aut avaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia.

Nam quicquid facinoris audent patrare homines, aut avaritiæ persuasu, aut voluptatis fallacia patrant. Nec arbitror ulla esse opus demonstratione, ut probemus, medicis esse necessariam philosophiam ad rectè utendum arte, cùm plerunq; videamus eos non medicos, sed veneficos esse, qui pecuniæ studio dediti, in aliud utuntur arte, quàm est inventa. Ergo ipsi philosophiæ navemus strenuam operam, si modò veri sumus æmulatores Hippocratis. Quod quidem si fecerimus, nihil vetat quo minus evadamus, non dicam illi similes, sed superiores certè illo, percipientes quidem quæ rectè ab eo sunt tradita, quæ verò restant, nostra ipsorum industria invenientes.

GALENI PERGAMENI
de Sectis ad eos qui introducuntur, liber vnus.

Medicinæ scopus, sanitas. Medicinæ finis, sanitatis adeptio.

PRopositum artis medicæ sanitas est: finis, ipsius adeptio. Quibus autem quis vel absentē sanitatem recuperet, vel præsentem conservet, medicis est necessariū cognoscere.

Curationes.

Victus ratio salubris.

Medicina quid. Salubria quæ.

Porrò quæ absentē quidem sanitatē restituunt, curationes & auxilia appellātur: quæ verò præsentē cōservant, salubris victus ratio. Hac igitur de causa, & ipsam medicinā salubrium & morbosorum scientiam esse, antiqua definitio asserit: salubria quidem vocans ea, quæ præsentē sanitatem tuentur, restituuntq; deperdita: morbosa verò, quæ contraria his sunt.

Morbosa quæ Medicū quæ nosse oporteat.

Utraq; igitur medicum nosse oportet. Cæterū qua ratione horum scientiā facilè quis consequatur, nō pariter adhuc omnibus est confessum. Verùm hi experientiam solam arti satis esse affirmant: alijs verò & ratio non parū videtur conferre.

Empirici sola experientia ducūtur. Dogmatici et Rationales qui.

Qui igitur sola experientia ducuntur, Empirici & Memores nuncupantur: sicuti Dogmatici & Rationales, qui utuntur ratione ad inveniēda remedia. Atq; hæ quidem duæ principes sunt inter medicos sectæ: altera quidē per experientiam ad remediorū inventionem festinans, altera verò per indicationē. At tum juvantia, tum noxia Empirici in duas species dividunt, quarū primā naturalem appellant, complectentē affectus omnes, qui in corpore citra manifestam causam oriuntur; secundam autem, artem fortuitam, quam eorū esse volunt, quæ à casu solent homini accidere.

Empirica inspectiōis tres species.

περίπτωσις.

αὐτοσχέδιον.

Ipsius autē inspectionis Empiricæ tres sunt species. Prima dicitur Gręcis περίπτωσις quasi incidentiam dicas, dum inconsultò ad experiundum accedimus. Secunda αὐτοσχέδιον, hoc est, ex proposito, nominatur, quando vel in somniis admoniti, vel alia opinione ducti, aliqui spōtè experiuntur.

Imitatrix.

Tertia deniq; dicitur imitatrix, dum quidvis eorum quæ opem attulerunt, aut noxā, rursus in ijsdem affectibus aut experimur, aut declinamus. Quæ quidem ultima species, ipsorū artem maximè cōstituisse videtur. Quia verò occurrunt ipsis Empiricis interdum affectus incogniti, vel quorum nō habēt satis explorata remedia, instrumentū quoddam commenti sunt ad invenienda præsidia, nempe

Transitus ad similia.

transitū ad similia, nimirū ab affectu ad affectū, à loco ad locū, sicuti ab auxilio ad auxilium. Talis itaq; via est per experientiam ad artis finem.

Rationalium progressus.

Quæ verò ratione perficitur, corporis curandi naturam prius addisci jubet, nec non omniū causarū vires, in quas incidens corpus, vel salubrius, vel morbosius seipso efficitur.

Medicis quæ cognoscenda sint secundū rationalium hæresim.

Præter ista, aëris etiā, & aquarum, & regionū naturæ, & vitæ studiorū, & ciborum, & potuum, & cōsuetudinū, oportere medicum necessariò peritum esse, Rationales contendunt, ut ægritudinū omniū causas, & medicaminū facultates inveniat, riteq; tum ab affectu ipso, tum à viribus ægrotantis, nec non ab omnibus iis, quæ recensui, possit indicationes elicere, congruentiaq; morbis semper accommodare remedia: semper contrariis affectibus contraria præsidia ministrans.

Empirici Dogmaticiq; discrimen.

Cæterùm à quibus rei cōferentis indicationē Dogmatici, ab iisdem Empirici observationē eliciunt. Dogmaticus siquidem interdū plus sanguinis detrahit, ipsa rei natura & ratione ductus: Empiricus verò, quòd in aliis sic observaverit. In universum autē, eadem in ijsdem affectibus remedia Dogmatici pariter & Empirici admittūt, de modo inventionis ipsorum interim altercantes. Ex apparentibus enim accidentibus circa corpus, indicatio causæ Dogmaticis fit, per quam inveniunt. Empiricis verò instituitur recordatio eorū, quæ sæpius eodē modo observata sunt.

Morsus rabidi canis curatio.

In quibus autem Dogmatici nullū habent accidēs manifestum, quod causam ipsam demōstret, in his causam procatarcticam nō cunctatur investigare: ut, si canis rabidus fue-

rit, aut vipera, quod momordit, tunc sanè minimè cicatricem statim inducunt ulceri, sed potius contrà, particulas quæ circa ulcus cōsistunt, nonnunquā minutatim præcidunt, dein verò calidis & acribus medicamentis venenum extrahunt, quod in corpus unà cum morsu est illapsum. Eadem autem medicamenta etiam Empirici applicant, nō ipsa rei natura ad illorum inventionem perducti, quēadmodum Rationales, sed recordatione solū eorum, quæ longo usu atq; experientia explorarunt. Dogmatici porrò ipsam experientiam accusant, hi tanquā inconstantem, alij ceu imperfectam, alij ut artis omnino expertem. Rursus rationem Empirici, tanquam probabilem quidem, sed non veram, damnant. Methodici autem (sic enim seipsos nuncupaverunt, ac si non etiā priores dogmatici artem methodo pertractandā esse tradiderint) non verbótenus cum veterū sectis certare mihi videntur, sed multa adhuc artis immutare opera: quandoquidē neq; locum passum, neq; causam, neq; ætatem, neq; anni tempus, nec regionem, nec consuetudinem, nec virium ægri inspectionem, seu naturæ, seu habitus, conferre quicquā ad indicationē ajūt, sed à solis affectibus, eius quod confert, indicationē satis sibi esse putant. Atq; horum sanè quidam, morborū omniū qui ex victus ratione proveniunt, alij omniū simpliciter, duas esse cōmunitates, & tertiam quandam ex illis mistam, ostendere nobis conantur, astrictionē videlicet, fluoremq;, atq; ex his tertiā dispositionem conflatam. Morbum itaq; omnē vel astrictum, vel fluentem, vel etiam ex utroq; complicatum esse contendunt. Utilis autem indicationem, in astrictis quidem, laxationem: in fluentibus verò, suppressionē existere. At in complicatis affectibus, ei qui magis urget, esse occurrendum. Suam autem sectam definiunt esse cognitionem evidentiū cōmunitatum, finem medicinæ sequentium. Nolunt porrò dici dogmatici, quòd jactitent se nō indigere latentibus, quēadmodum illi. Nec Empirici etiam se appellari patiuntur, licet illi quā maximè circa evidentia versentur, quòd Empirici in evidentibus utantur observatione, ipsi verò indicatione regantur: quodq; illi quidem, tanquam ab ignotis, ab obscuris recedāt, ipsi verò tanquā ab inutilibus, inanibusq;. Porrò totam artem medendi adeò brevem efficiunt, atq; in angustum contrahunt, ut non modò in pervulgatis illis sex mensibus (quibus posse doceri eam profitentur) verùm multò eam citiùs universam possit quispiam ediscere: cùm juxta eorum decreta, sat sit nobis causis universis, tàm procatarcticis, quàm conjunctis, neglectis, astrictos quidem affectus laxare, fluidos autem sistere, à quacunq; illi causa processerint: idq; nulla habita temporum, ætatum, regionum, aut laborantium particularum ratione. At quantopere hallucinentur hi, vel Empirici percipere possunt: qui vident planè, quos rabidus canis momordit, si statim ulcus ad cicatricē ducatur, prius non administratis remediis, quæ ab ipsius causæ procatarcticæ indicatione sumūtur, convulsos omnes animam exhalare: servari autē quibus juxta indicationem illius, adhibita fuerit medendi ratio. Quare neq; ipsarum causarū, neq; ætatum, nec temporum, nec regionum, nec deniq; affectarum particularum indicationes negligunt: cùm experientia didicerint, nec senectute confectis, nec item admodum pueris, vel si laborent pleuritide, venam secandam esse. Sub cane autem, & ante canem laboriosas purgationes existere. Eos qui septentrioni subjacent, aut Aegyptum, aut plagam meridionalem incolunt, copiosas & semel factas evacuationes non ferre. Qui verò inter hos sunt medij, manifestam subinde ex venæ sectione utilitatem sentire. Quinetiam oculum phlegmone obsessum, diversam curationem requirere, ab ea, quam inflammata auris postulat. Quippe acetū cum oleo rosaceo instillatum, unicè aurium inflammationi auxiliatur. Oculis autem, si quis id infundat, haud levem noxam attulerit. Ad hæc gurgulioni inflammato, spinæ Ægyptiæ fructus, necnō scissile alumen, præsentanea remedia sunt: quibus tamen neque in auribus, neque in oculis uti impunè licebit. Objicient etiam Empirici cōtra ipsos methodicos: ubi pars quæpiam astricta est, non continuò laxandam esse: cùm nimirum in ipsius cruris inflammatione, quæ spontè decubuit, minimè quidem ante totius corporis evacuationem (dum plethora adest) laxanda sit inflammata particula: sed refrigerantibus potius & astringentibus medicamentis admodum cōprimenda. Ubi autē corpus vacuatum fuerit, tum demum laxandam esse. Atque his quidem contra illos argumentis utuntur Empirici. At Dogmatici, quòd tum sudores, tum urinas, tum dejectiones alvi, atque adeo etiam sanguinis fluxus per nares, quāvis modum naturæ excedant, in morbis contingat oriri utiliter, cōvellunt eorū methodicorū sentētiam, qui ex immoderatis fluxionibus morbos cōmuniter judicant: nempe in fluore quidem vocantes morbum, ubi humores excernuntur immodicè: in astrictione autem, ubi præter naturam sistuntur: curantesq; utrunq; remedio contrario. Nam tametsi illæ excretiones creticæ supprimēdæ ullo modo non sint, quia per eas id quod lædit, vacuatur: Methodici tamen, qui naturalibus excretionibus ad omnia, tanquā regula, utuntur, prohibere ejusmodi accidentia conantur. Cæterùm qui methodici non in excretionibus ipsis, sed in affectionibus corporum, cōmunitates suas collocant (nomine siquidem tenus inter se omnes concordes sunt, sed in rebus ipsis dissentiunt) quo pacto eas dicere evidentes sunt ausi, cum à sensibus remotissimæ sint, nec possint nisi per signa cognosci? Quod quidem si nobis fateantur, in quònam à priscis medicis discrepent, non satis novi: nec etiam qua freti ratione, sex tantùm mensium curriculo, se edocturos artem promittant. Quippe ad cognoscenda ea quæ nostros sensus effugiunt, non videtur mihi esse opus methodo exigua: cùm præsertim talia indaganti necessaria in primis sit anatomicæ administrationis cognitio, ac tum naturalis scientia, tum dialectica exercitatio: ut quæ uniuscujusq; partis propria functio sit, atq; ejus quis usus, facilè deprehendat: utq; etiam ex quibus quid concluditur, planè perspiciat, ne sophismatis quandoque aut ab aliis, aut etiam à seipso fallatur. Verùm quan-

Methodici multa artis immutant opera.

Methodici à solis affectibus indicationes sumunt.

Methodici cōstituunt duas communitates morborū, astrictionem atq; fluorem, ac tertiam ex his conflatam.

Methodicorū secta quid.

Methodici quibus distinguantur ab Empiricis & Rationalibus.

Methodici pollicentur se totam artem docturos curriculo mensium sex.

Pueris senibusq; nullo pacto venam secandam esse.

Vacuationes copiosas qui ferant minimè, quiq; facilè.

Aurium inflammationi auxiliari acetum cum rosaceo instillatum.

Oculis acetū esse perniciosissimum.

Gurgulioni inflammato quæ confert.

Empiricorū argumēta cōtra methodicos.

Dogmaticorum objectiones cōtra methodicos.

quandoquidem & de phlegmone, & de meatibus, plurima absurda prodiderunt Methodici, pauca adversus eos dicere est animus, quæ juventuti erudiendæ nonnihil utilitatis adferent. Inflammatio est tumor præter naturam, dolorificus, tactui renitens, durus & calidus, partem ipsam, quàm antea (contrà quàm illi existimant) nec rariorem, nec densiorem, nec etiam duriorem efficiens: sed affluxu humoris supervacui repletam, atq; ea de causa distentam. Cujus quidem curatio, evacuatio est humorum: quibus vacuatis, partes laxiores reddentur. Tensio igitur, necessariò comitatur repletas: sicuti laxitas, eas, quæ evacuatæ fuerint, particulas. At densitas & raritas horum neutri sunt ex necessitate annexæ: sicuti nec fluor, nec retentio. Neque enim si rarum quippiam existit, etiam ex ipso quid effluere prorsus necesse est (quid enim si crassum & pusillum fuerit quod cõtinetur?) nec si densum sit, necessariò quodcunq; cõtinebit. Nam multum & tenue, etiam per densos meatus diffluit. Præstabat itaq; didicisse illos, excerni quod prius in particula contentum est, rarefacto eo quod ipsum continet: & eo quod continetur, attenuato, copiosioriq; effecto, & vehemẽtius moto, & ab aliquo exteriorum attracto, vel ab aliquo internorum expulso: nõ autem ipsam evacuationem referre ad solam raritatem meatuũ. Frequẽter etiã natura ipsa impetu vehemẽtiori insurgens, quicquid sentit supervacaneum in corpore, expellit, exprimitq;. Oculus præterea nonnunquam fluxione affligitur, aut copiosiori existente quod fluit, aut etiam tenuiori effecto, aut à natura per eam partem expulso, nihil illis corporibus à naturali constitutione mutatis. Et oportet quidem, si velimus mederi affectui, tenuem fluxum crassiorem reddere, copiosum verò evacuare. Opinari autem inflammationẽ unam affectum astrictum esse, & complicatum aliã, quemadmodum opinãtur methodici, depravati certè est judicij. At quia iis, qui introducendi sunt, ista sufficiunt, huic præsenti sermoni jam suum finẽ imponam.

Inflammatio seu phlegmone quid.

Phlegmone affectam particulam nec rariorem, nec densiorẽ, nec duriorem efficit.

Phlegmones curatio.

Tensio comitatur repleta.

Laxitas comitatur vacua.

Excretio quibus modis fiat.

Tenuem fluxionem oculorum crassiorem esse reddendam.

GALENI PERGAMENI de optima secta ad Thrasybulum, liber unus.

Edicorũ * theorematum singulum, atq; universum omne theorema, in primis verũ esse debet: secũdò, utile: tertiò, jactis fundamentis cõsentiens. quorũ si desit unum, ne theorema quidem dici meretur. Quatenus enim sub cõprehensionem omne theorema cadit, eatenus verũ sit est necesse. Falsi nanq; cõprehensio nulla est. Quatenus autem ad finem aliquem vitæ commodum pertinet, eò utile esse affirmandum est. Quia verò quemadmodum sub uno principe subditorũ multitudo mente concipitur, sic & theorema ipsum ad antè jactum principium refertur: ob id omne theorema verum, utile, cõsentiensq;, necessariò dicẽdum. Quare si omne aliud, liquidum certè est, medica etiã theoremata his tribus esse dijudicanda. Igitur quandoquidem nec verum ipsum, quale nam sit, nec utile, nec etiam consequens, facilè aut æstimari, aut deprehendi possunt, notas horum aliquas judicandiq; instrumẽta in primis tradere, preciũ operæ fuerit. Ipsum porrò verum, ex orationis cum rebus concordia æstimabitur. At rerum, aliquæ sensibus evidentes sunt, aliquæ sensum latent. Evidentium rursus aliquæ per se innotescunt, ut albus aterq; color: aliæ ab aliis evidentiam adipiscuntur, ut quæ deprehenduntur signis. Ad hæc, rerum sensui abditarum aliquæ intellectui & perspicuæ sunt, & dicuntur: ut, bis duo, quatuor constituunt: aliæ cognoscuntur per ostensionem: ut si dixeris, quo bene uti licet, eodem & abuti. Oportet autem semp sermonem, atq; omne theorema ad propositæ rei speciem referre. Jam verò judicia de rebus sensui evidentibus atq; occultis differunt. Quæcunq; enim sensui evidentium rerum, per se de seipsis notitiam faciunt, sensu dijudicantur: ut album & atrum. Quare illi medici jure sunt deridendi, qui de rebus sensui evidentibus, sententiam, non sensoriis, sed ferre demonstratione conantur. At evidentium quidem sensui, non autem per se cognitorum, judex est observatio. Præterea, sensui abstrusarum rerum, ut plures sunt differentiæ, ita & diversa judicandi instrumenta. Ex abstrusis autem sensui, aliqua intellectui perspicua sunt: ut hoc, fieri non posse, ut idem homo Athenis simul atque in Ægypto sit. Aliqua per ostensionem agnoscuntur. De perspicuis intellectui judicium ex communi omniũ hominũ conceptione habetur. At quæ ostensione percipiuntur, per consensum ab iis, quæ ab omnibus conceduntur, dijudicantur. Rursus, concessi dijudicatio in plura dividitur. Aut enim ex cõsensu cum sensui apparentibus, aut cum intellectui perspicuis, aut cum demonstratis, concessum discernitur. Igitur quo modo verum, & ad judicium veri ducentia, judicari oporteat, jam explicavimus. Deinceps de utili dicamus theoremate. Utile theorema, cùm ad artis finẽ refertur, dignoscitur. Oportet autem ipsum, primum quidem comprehendi posse: alioqui inutile theorema redditur. Deinde, ipsius apprehensionem non convenit vulgaribus esse communem, sed artificibus propriam. Idcirco nanq; eos falsos esse nos dicimus, qui sensui evidentia initiũ artis existimant. Neque enim ex sensui evidentibus ars constituitur, nec per sensui evidentia fit ejus traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriũtur, quæ planè sensui subjecta non sunt. Hæc igitur artis principium esse, haud ab re quispiam existimaverit: dico enim theoremata, ex evidentibus sensui nata, quòd principium tradendæ ab sensui evidentibus artibus evadant. Itaq; sensui nota, principiũ inventionis theorematũ esse jure dicentur: principium verò artis nequaquam. Nam artis principia vulgo ignota esse debent, sicuti & ipsæ artes illi omnes ignotæ sunt. Præterea, artium principia traduntur: evidentia autẽ sensui haud quaquam traduntur. Theoremata nanq;, aut in sensui notis, aut in iis quæ ex aliis percipiuntur, aut in his quæ præostensa fuere, aut in manifestis intellectui consistunt. Quod igitur ex manifestorũ sensui cõsensu, aut in iis quæ manifesta sunt sensui, ratione inventũ est, & universim prolatum,

Theorema omne verum utile, consentiensq; esse debet.

Falsi comprehensio nulla.

Verum unde æstimetur.

Rerum differentiæ.

Utile theorema quomodo dignoscatur.

Artem non constitui ex evidentibus sensui.

Artis principia vulgo esse ignota.

Artes vulgo esse ignotas.

Theoremata in quibus cõsistant.

Theorema quid dicatur.

Theorema omne æternũ, firmum atq; ꝑpetuũ esse.

id appellatur theorema. Omne autẽ theorema, æternum, firmum, atq; perpetuum est. Quamobrem hallucinantur illi, qui ab ipsis theorematis medicinam appellari existimant artem conjectatricẽ: cùm ab actione, & medentium opera, quæ incertum habet eventum, ea cõjectrix reddatur. Cæterùm quoniam utile dijudicandum esse profitebamur, si referretur ad finem, artis finem proponere jam tempestivum fuerit.

Artiũ fines diversi.

Artium igitur aliquæ, ea quæ non sunt efficiunt: ut navium structoria. Nonnullæ, quæ facta sunt, conservant: ut navium gubernatoria. Aliæ utrunq; præstant: ut ædificatoria. Porrò in facientibus artibus, aut servantibus, unus est consequendi finis modus: ac proinde in his simplex est utilis æstimatio. At in iis quæ juxtà faciunt & servant, non ita facilè fuerit dijudicare.

Medicam artem esse factricẽ simul & conservatricem.

Ars itaque medica inter eas est, quæ faciunt, atq; conservant: non ob id tamẽ geminum esse eius finem credere convenit, & quod non est facere, utpote sanitatem: & eam quæ est, conservare. Siquidem ipsius artis unicum est propositum, sanitas scilicet: finisq; unicus, nẽpe adeptio illius: quamvis modi sint ipsius adeptionis multiplices.

Medicinæ esse propositũ atque finem unicum.

Quippe dum submovemus adversa & noxia, sanitatem acquirimus: dum vitamus illa, præsentem sanitatem tuemur. Quare utile in medicina rectè æstimabimus, nõnunquã si ad sanitatem accersendam, nonnunquã si ad eã retinendam confert, nobiscum reputantes. Cõsecutionẽ autem ipsam dijudicare oportet ex eo, quod sublato uno, aliud necessariò aufertur: sicuti & posito, ponitur.

Consequentia quæ dicãtur.

Talia nanq; consequentia, consociataq; jure putanda sunt. Neq; enim quòd medicinale theorema verum utileq; sit, cognoscere satis fuerit, sed nihilo secius ipsum cum aliis cohærere, cõsentireq; opus est. Quandoquidem igitur omnis oratio, omneq; theorema, tribus hisce perpẽditur: tres autẽ in medicina sectæ celebres sunt, Rationalis, Empirica, Methodicaq;:

Sectæ medicorum tres, rationalis, empirica, methodicaq;.

agè & hisce judicandi rationibus usi, earum singulas diligentiùs examinemus, ut synceræ & salutari, cæteris posthabitis, adhæreamus. In primis itaque quid inter eas conveniat, & quid cujusque sit proprium, exponere videtur necesse. Dein autem, singulas ad examen reducere.

Sectarũ triũ communia.

Porrò cõvenit inter illarum trium sectarum ꝓfessores, quòd evidentia theoremata utilia sunt, analogismus, observatio, historia, ad simile trãsitus. Præterea quòd historia sine judicio nõ admittenda: quòd instrumenta, & remediorum applicãdorum modus ex usu sint: quòd ex aliis alia deprehenduntur: quòd iisdem præsentibus malis eadem sint faciẽda: quòd adjectionibus & subtractionibus sanitas cõservatur, atq; fugatur morbi: ꝙ ad materiæ adhibendæ notitiam, experientia potẽs atq; utilis est. Siquidem quæ nutriunt, & quæ nõ nutriunt, purgantia & letalia omnia, experientia cõperta sunt.

Methodici et rationales qui conveniant differanque inter se.

Verùm Methodici & Rationales eatenus inter se conveniunt, quatenus utriq; utile percipi ex indicatione arbitrantur. Quatenus verò à diversis accipiunt, eatenus sunt discordes. Siquidem methodici ex evidentibus sensui, utilia judicari existimant. At Rationales, ab hujuscemodi quidem minimè, sed ab occultis, hoc est, à causis.

Empirici methodicique quib. inter se sint cõcordes.

Qua in re etiam Empirici Rationalibus suffragãtur. Rursum, hoc loco inter Empiricos methodicosq; cõvenit, occultum ex evidentibus nõ agnosci, ex quo conferentium indicatio oriatur.

Empiricorũ methodicorũque in rationales obiectio.

Objiciunt autem Empirici & Methodici Rationalibus, inutilem esse rerum abditarum notitiam: nihil enim abditum utile reperiri.

Rationaliũ contra Empiricos responsio.

Ad hoc Rationales Empiricis quidem respondent, sensu cognita non satis esse, ut in ipsis utilia observatione deprehẽdantur, cùm ne ipsi quidem Empirici in omnibus sensu perceptis, utantur observatione. Ac proinde occultis esse opus, ut à quibus cõferentium indicationes nascantur. Ultra dicta etiam, quandoquidem Empirici asserunt, & in præteritis & in præsentibus observandum esse, cùm infinita sint, tum præterita, tum præsentia, in infinitis autem observatio fieri nõ possit, planè eorum observationem ex iis esse, quæ fieri non possunt.

Rationaliũ assertio contra methodicos.

In Methodicos autem, sensui perspicua conferentium esse indicativa putantes, hæc Rationales adducunt: Sensui nota ex seipsis percipi possunt: vulgo igitur nota erunt. Quoniam verò & cõmunitates indicant, simulq; cum indicantibus sese indicata offerunt, vulgaribus utiq; indicabunt communitates: atq; ita nihil à vulgaribus, ô Methodici, differetis.

Indicationẽ conferentiũ non sumi ab affectibus.

Quòd ab affectibus verò conferentium indicatio non proveniant, hinc maximè licet cernere: quod eodem affectu, exempli gratia, phlegmone, occupante differentes corporis partes, ut oculos, jecur & gulam, non utimur eadem ratione medendi, cùm nimirũ desideretur diversa.

Oculo inflammato succus fœniculi, & lac muliebre auxiliatur.

Oculo nanq; inflammato, succus fœniculi, & lac muliebre cõveniunt. Gulæ autẽ, aut jecori, aliud quippiam: cùm tamen idem semper in omnibus eidem affectui applicandum esset præsidium, si affectus ipsi conferentia indicarent.

Affectus conferentia non indicant.

Non applicatur autem, affectus igitur conferentia nõ indicant. His summatim expositis, quídnam sit ipsa indicatio, atq; etiã analogismus, & qua ratione ab illis, necnõ ab observatione sumatur utile, expedit aliquid dicere. Quemadmodum igitur sensui evidentium aliqua per seipsa percipiuntur, ut album, & nigrum: nõnulla, adhibita observatione, ut ea quæ dignoscuntur per notas: ita & juvantia quidem per indicationem patefiunt, nullisq; cogitationis ope indigent.

Iuvantia ꝑ indicationẽ patefieri.

Quare quod in apertissimis & sine cõtroversia cõcessis reperit̃, id nimirum & in perceptis ex indicatione cõtigerit. Observatio autẽ, proportione ad ea respondet, quæ per signa & notas comprehenduntur.

Iuvans quo pacto percipiatur ex analogismo.

Verùm ex analogismo juvans ipsum percipitur, quando causa ipsa ignoratur, nullaq; observatio habetur, sed affectus quãsimillimus ex symptomatis est. In hujusmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cùm ignoretur causa. Idcirco nulla præterea facta observatione, casuum similitudinem intuentes, cogimur ad simile transgredi.

Analogismũ fieri per transitum ad similia.

Analogismus itaq; per transitũ ad simile fit: quo utentes, à simili ad similia transimus. Empirici verò secus ac nos (hoc est, nullo prorsus judicio adhibito) transitum hujusmodi usurpãt.

Indicatio quid.

Est igitur indicatio, juvantis cõprehensio, simul cum comprehensione infestantis adveniens, sine observatione aut ratiocinio.

Experientia quid.

Experientia verò, est ejus quod frequenter & eodẽ modo visum

Observatio & experientia idem. Analogismus quid.

visum est, cõprehensio & memoria. Cæterũ observatio & experientia sunt idem. Analogismus autem est comparatio, & perceptio causarum juvantium, per similitudinem. At deinceps, propria cujusque sectæ cùm exposuerimus, adversus singulas aliquid inducemus. Empiricorum sunt propria, juvantium in cõcursibus observatio, historia, diversusq; à simili transitus. Ab ipsis tamẽ causa jure petenda est, cur non in omnibus accidentibus, sed in certis quibusdam, se conferentia observare fateantur: cùm accidentia, quatenus sensui evidentia sunt, tàm illa in quibus fit observatio, quàm cætera omnia inutilia, nulla ex parte dissideant. * Dicant igitur nobis, quid nam accidentia utilia commonstrent: apparénsne, an occultum? Si enim apparens dixerint, quo utilia accidentia produntur, & in quibus est observandum, inferemus iterum, hoc apparens, quatenus conspicuum est, nihil ab inutilibus differre accidentibus. Quòd si occultum esse id quod indicat utilia accidentia, affirment, occulta ad accidentium observationem conducere, necessum est fateantur. At occulta nulla vi alia, quàm ratione comprehendi queunt. Quare si occulta utilia sunt, in concursibus occultorum est observatio. Et si nihil aliud quàm ratio cõprehendit ea, apertum jam est, absque ratione observationem fieri non posse. Quòd autem in similium accidentium concursibus observatio colligi nequeat, per hæc evadet perspicuum. Cùm enim prorsus oporteat ipsa concurrentia, non modò genere eadem, numero æqualia, magnitudineq; similia esse, sed etiam idem tempus, eundémque ordinem servari necessum sit (ut etiã confitentur Empirici) si debeat integra, absolutaq; observatio fieri: cúmq; in omni vita, ne duobus quidem ægrotis, nedum pluribus, omnia symptomata quæ comitantur morbos, accidere similiter queant, clarum est hujusmodi observationem fieri haudquaquam in istis concursibus posse. Quòd si duo etiam ægri nulla in re differentes inventi fuerint, non ob id tamen concedenda observatio est: quandoquidem ipsa in pluribus fieri debet. Porrò in quibus propositis utile ipsum aut inutile nos observemus, jam dicamus Empiricis. Nos scilicet in solis symptomatum generibus observare, in quibus nec potẽtia, nec tempore, nec magnitudine, nec ordine, nec alio quopiam est opus, ut in dentium stupore: quæcunq; causæ, loci, facultatísve symptomata sunt, ea reputantes utilia: quæ verò non hujusmodi, ceu inutilia explodentes. Cæterùm si dicant, morsum hæmorrhoi plura symptomata comitantur, vos autem nihil in his observatis: ad hæc eis respondebimus, non in illis symptomatis, sed in antegressa causa, nos observationem facere: symptomata verò ad antegressarum causarum cognitionem, in quibus observationem statuimus, expendere. Causa nanque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, observationem in antegressis causis præstamus. Etenim cùm dentes stupent, minimè portulaca observatur, sed affectus ab acidis acerbisque ortus: qui si ex fluxione, aut vomitu, aut secantis serræ stridore productus sit, nihil in portulaca præsidii fuerit. Priùs itaq; causam rimati, dein portulaca utemur. Iam verò Empiricorum historiam, qua utuntur, cùm ut remediis cõtra omnes morbos abundent, tùm ut ipsa traditio sit brevior, inanẽ omnino esse, nec confici posse, mox patefaciam. Omnis enim historia, aut præsentium, aut præteritorum est. Siquidem futurorum non historia, sed potius divinatio est dicenda. Etenim ipsi Empirici frequenter præteritorum historia sunt usi: quam definiunt esse narrationẽ rerum sæpius circa eadem probatarum. Cùm autem omnia in historia enarrata vera esse affirment, aliquem profectò judicem habere deberent, qui rectè historiam institutam esse, dijudicaret. Is cùm non adsit, aliquod dijudicandæ historiæ instrumentum est reperiendum, quo à falsis vera discerni possint. Siquidem circa unam eandemque rem, non solùm non consentiunt medici, sed etiam contraria opinantur. Quare cùm ipsi fateri cogantur, utile esse historiam admittere, interrogandi sunt, experientiáne, an ratione, historiam judicent. Ratione quidem nequeunt, cùm ipsam exterminent, & alioqui eo judicare debẽt, quo istorum unumquodq; percipitur. Atqui experientia, quæ juvant, deprehensa fuisse prædicant: experientia igitur etiam judicari ea est necesse. Quare necessariò etiã Empirici de historia per experientiam judicium facient: id quod si ita est, reliquitur, supervacuam inutilémque esse historiã. At Rationalis medicus, per causam dijudicare historiam poterit: qui ubi causam nãcisci non potest, historiæ judicium experientiæ committit. Nullius autem juvantis notitiam haberi posse ex historia, non magno quis negocio probaverit. Siquidem per quæ conclusimus in concursibus observationem fieri non posse, per eadem efficitur, neque historiam posse constitui. Neque enim observationem fieri nõ posse, posse autem non observata describi, quispiam dixerit. Utuntur autem ipso transitu ad simile Empirici, nonnunquam ab auxiliis ad auxilia, nonnunquã à locis ad locos: est cùm à vitiis ad vitia. Ab auxiliis quidẽ ad auxilia, ut quando mespilos, vice cotoneorum, torminosis exhibent. A locis autem ad locos, ut quando ea quæ in musculosis membris observarunt, talibus etiam applicuerunt. A vitiis verò ad vitia ita transeunt, veluti cùm remedia ad sanguinis fluxum probata, ad hæmorrhoi morsum accipiunt. Quomodo autem intelligant ipsam similitudinem, si interroges, facilẽ ipsos convinces, atque in absurditates innumeras præcipitabis. Nunc verò declarandum super est, quo modo Rationales transitum ad simile (quem nonnulli vocant analogismum) usurpent. Ipsorum symptomatum, aliqua quidẽ causas, aliqua passos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes sequuntur. Hæc Rationalis omnia distinguit, noscitq; ubi observandum sit, nec ne. Quòd alia verò adsit, absintve, non laborat, cùm nihil ad curationem conferant. Quinetiam, ubi concursus ipse in aliquo symptomate inutili variare videtur, haud secius iisdem utitur, quàm si penitus consimilis concursus adesset. Quocirca utilia symptomata distinguens Rationalis ab inutilibus (qua facultate carent Empirici, cùm secundùm concursum aut absentiam similium

Empiricorũ propria. Rationaliũ obiectiones adversus Empiricos.

Observationem absque ratione fieri non posse. Observationem nõ posse colligi in similiũ accidẽtium concursibus.

Observatio debet fieri in pluribus.

Portulaca auxiliatur stupori dentium.

Historiam omnẽ esse præsentium aut præteritorũ. Futurorum non historiã, sed divinationem esse.

Historiã judicari ab Empiricis per experientiam, & à Rationalib. per causas. Ex historia non posse haberi juvantis notitiam.

Empirici quomodo utantur transitu ad simile.

Rationales quo pacto usurpẽt ad simile transitum.

symptomatum, soleant semper curationẽ variare) sæpius dissimili in multis apparente cõcursu, eadem medicamenta sectatur, ut in emprosthotono, opisthotono, & tetano: qui affectus diversum cõcursum habere videntur. Intelligẽs siquidem copiã sanguinis (si sic evenerit) in causa esse illorum affectuũ, musculorumq; esse vitium, atq; unum eundemque morbum, eadem via incedet. Nam in priorem, aut in posteriorem, aut æqualiter in utranq; partem convelli, patientis symptoma est: quod observatum, nullum ad curationem momentum adfert: quemadmodum nec lachrymari. Contrà nonnunquã simili apparente concursu, ubi causam animadvertit, differenti curatione utitur: ut in illis qui ob erosionem, aut fracturam, cruenta ore emittebant. Dividens enim symptomata Rationalis, ad utileq; indicantia respiciens, atq; utilia tantum ex ipsis deligens, auxiliisq; contra ea pugnare valentibus utens, plerunque diverso apparente concursu, eodem ipse semper modo curabit: aut contrà, apparente simili, diversam curationẽ instituet, remedia nempe causis symptomata producentibus, contraria adhibens. Sed quomodo, dicet aliquis, utilia symptomata à vanis, ipse Rationalis distinguet? Ad indicantia proposita referendo, respondeas. Quemadmodum autem concursus, ita & curandi rationem distinguit: atque in primis perspicuum habet, quænam curationis auxilia, symptomatis quæ à causis producta sunt, adversantur: quæ symptomatis à loco, facultatéve exortis. Sciens nanque hoc à causis symptoma enasci, à locis illud, aliud denique à facultate: à causa præterea, auxilii genus indicari, à loco utendi modum, sicuti à facultate mensuram, si quidem eadem causa sit, & causam prodentia signa simul etiam appareant, sed nec locus sit idem, nec facultas eadem, utique idem remedii genus accipiet, sed mensuram, & utendi rationem variabit. Contrà si causa planè diversa fuerit, sed locus & facultas sint ijdem, nõ idem auxilii genus, sed mensura, & utendi ratio servabitur.

Causa genus auxilij indicat. Locus indicat utendi modum. Facultas mẽsuram præsidij indicat.

Postquã igitur Rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundùm concursuum similitudines, aliquas curationis partes pro suo arbitratu mutare. At Empiricus neque causam, neque causarum, aut loci, aut facultatis proditoria rimatus symptomata, id neutiquam facere poterit: quocirca neque ad simile transitum inter curandum ritè usurpaverit. Ostendimus itaque ea quibus Empiricorum secta insignitur, atq; informatur: nempe observationem, historiam, & ad simile transitum, frustratoria esse, minimeq; consistere posse.

Rationales posse curationem variare, id quod nõ licet Empiricis.

Modò superest ultima acies cum Methodicis depugnanda, quorum sanè instituta sunt hæc. Cùm eadem symptomata sunt, affectus autem, quibus hæc inhærent, differunt, non eadem medendi ratione est utendum: ut in phrenitide generis astricti, atque laxi. Rursus, si ijdem adsint affectus, symptomata autem differãt, eadem (inquiunt) curatione utemur: ut in costarum, cerebriq; phlegmone, si utraq; sub astrictionis genere cõtinenatur. Quandoquidem igitur symptomata eadem cùm sint, dissidente tamen ratione in medendo utimur, cumq; illa differunt, eodem nõ nunquã modo curamus, ideo inutilia prorsus ad curationem pronunciãt esse symptomata. Cùm autem sublatis affectibus, ipsa pereant symptomata: positis autẽ, perdurent, utiles esse affectus contendunt, ut qui hæc exorientes producant, extinguant autem evanescentes.

Methodicorum dogmata.

Quòd autem per ea quæ methodici faciunt, cogantur utilia fateri symptomata, facilè cognitu est. Nam homines utcunque insanientes, sive ob fluxum, sive ob astrictionem insaniant, collocant in tenebricoso cubiculo, lucem ipsam addere ad insaniam existimantes. At veternosos, sive astrictione, sive etiam fluxu laborent, loco splendido continere conantur. Tenebris enim veternum augescere putant. Cùm igitur delirantes ex astrictione, in tenebris, quæ adaugent ipsam astrictionem, detineant: in luce autem, veternosos ex fluxu, licet lux ipsa fluxum reddat magis exorbitantem, videntur certè mihi affectus ipsos negligere, solaq; intueri symptomata.

Rationales contra methodicos. Insanientes communiter collocari in tenebris. Lucem augere insaniam. Tenebris veternum augescere.

Sed neq; affectus conferentia indicare, ut opinantur Methodici, ijsdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata nitebantur probare, etiam elici poterit. Nam si ijdem affectus sint, causæ verò differant, non eandem curationem admittunt. Urinæ nanq; suppressio, unus quidem affectus est. Verùm si calculus sit in causa, excindimus: si phlegmone, cataplasma illinimus. Si vesicæ supra modum distentio, oricularium specillum, aut catheterа imponimus: aut ægrũ in genua flectentes, aphronitro extremum urinariæ fistulæ perfricamus.

Affectus cõferentia non indicare.

Vrinæ suppressæ variæ curationes, pro diversitate causarum.

At una cùm est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. Cholera nanque & arquatus morbus, quamvis dissimiles, eadem fermè & ipsi ratione curantur. Quamobrem, quoniam sublatæ causæ affectus auferunt, positæ constituunt: item diversæ causæ, quamvis affectus sint ijdem, diversam: eædem, licet affectus varient, eandem curationem postulant, non injuria nos & causas, & affectus, & passos locos expendimus. Et quemadmodum symptomata ipsi Methodici, quoniam à diversis affectibus eadem, & ab ijsdem diversa proveniunt, nihil commodi indicare testantur: itidem nos, à diversis causis eosdem, ab ijsdem diversos gigni affectus cernentes, eos ad utilium indicationem incommodos esse dicimus: ad curationem autẽ sufficere perceptionẽ causæ, dignotionem perpessi loci, nec non ipsius facultatis mensuram.

Curationi quæ sufficiant.

Quandoquidẽ sit ne fluor, an astrictio, supervacaneum puto cognoscere, cũ affectus nõ quid agendum sit, aut quo modo, sed suam ipsorum sublationẽ indicent: id quod ne bruta quidem ignorant. At artifices tali indicatione nõ egent, sed illa scire exoptant, per quæ languores pellantur. Nam si morbi sua ipsorum remedia edocerent, laborantes ipsi, per quę ad sanitatem redirent, intelligerent.

Affectus suã ipsorum sublationem indicare duntaxat.

Quin & ex auxiliis adhibitis, non morbos, sed causas indicare medelam, deprehenditur. Auxilia nanq; non effectis, sed efficientibns aduersantur. Itaq; non prorsus incommoda esse symptomata, nec à morbis conducibile, sed à causis, indicari, satis amplè est ostensum. Iam verò cũ Methodici medicam facultatem definiãt esse cognitionem per se evidentiũ cõmunitatum, manifestè etiam hallucinantur, atque

Causæ medelam indicãt. Auxilia non effectis sed efficientibus adversantur.

atq; convinci possunt: quandoquidem cõmunitates ipsæ, quas vocant, neque evidentes sunt, neque per se perceptibiles. Siquidem cùm non omnis densatio & retentio astrictio sit, neq; omnis raritas aut excretio fluor (in prægnantibus enim retentio menstruorũ non est astrictio: sicuti neq; fluor, expulsio illa materiæ inutilis, quæ in mulierculis molliori victus ratione usis excerni singulis mensibus solet) relinquitur manifestum, qui sola ipsa symptomata respicit, eum nec fluxum, nec astrictionem deprehendere posse. Sed hæc ex aliis etiam esse dijudicanda. Siquidẽ densitas ipsa & raritas, nonnullis quidem ingenitæ, aliis adventitiæ, & præter eorum naturam sunt: ac proinde oportet, in aliud quippiam affectiones eas referentes, ita secundum naturam ne sint, an vitiosæ, judicium ferre. Amplius, id quod immoderatum, atq; præter naturam est, evidens nõ est: quandoquidem ut cognoscatur, magna est opus inquisitione, nec non collatione ad vires. Atqui communitates (quod fatentur etiam Methodici) præter naturam sunt, atque immodica quædam, communitates igitur evidentes non erunt. Illud etiam considerandum est, num quispiam vnquam medicum accersierit, spissitudine aut immodica raritate vexatus. Quod si nemo unquam cõmunitates percipit sensũ, cur ipsi artem medicam definiunt esse notitiam per se evidentium communitatũ, quas quidem investigare & cognoscere, Erasistratus & Hippocrates oppidò quàm difficile & laboriosum existimarunt? Cæterùm etiamsi communitates ipsæ evidentes sint, nec ob id tamen eas aliquid utile indicare est fatendum, cùm aliunde ipsa vera indicatio investigari debeat, nempe ab efficientibus causis, quarum differentia communissima est duplex: aliæ siquidem in nostro corpore continentur, aliæ accedunt extrinsecus. Verùm cum ab aliqua externa causa pulsamur, minimè lædi possumus, nisi alia intestina causa in corpore delitescens, impetum externæ illius excipiat. Porrò Methodici nõ duabus tantùm communitates, sed plures etiam statuũt. Alias nãq; in victus ratione, alias in chirurgia collocant. In victus quidem ratione, ut astrictum, & fluens, adjunctamq; magnitudinem, & morbi tempora quatuor, & longinquitatem, & accretionem, & intermissionem. In manuaria autem opera, quod à natura alienum est, ponunt, loco, & tempore, & pluribus aliis. Sed de ijs tantùm cõmunitatibus, quæ ad victus rationem pertinent, satis fuerit impresentiarum aliquid dicere: quas quidem introduxerunt, nihil reperientes, quod auxiliorum differentias indicaret, ut scilicet juxta ipsarum diversitatem, diversam invenirent medendi rationem. Quòd autem magnitudo communitatum nõ indicet magnitudinem remediorum, hinc nobis discere licet, quòd in ipsis morbis curandis, non simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, sed hujuscemodi certa magnitudine. At magnitudo communitatum, non hanc hujusce auxilii magnitudinem, sed simpliciter magnitudinem indicat. Deinceps neque morbi tempora utile quippiam indicare ostendemus: prius tamen aliqua de temporum differentiis tractanda sunt. Duæ igitur temporũ differentiæ apud medicos celebrantur. Aliqua enim morborum, aliqua auxiliorũ dicuntur tempora. Atque hinc jam manifesta curatio fiet. Causarum autem motiones morbi esse tempora dicunt. At motionis differentiæ sunt quatuor: initium, incrementũ, status, & declinatio. Hæc eadem sunt & temporum nomina. Auxiliorũ verò tempora, ea quæ ad ipsorum exhibitionem idonea sunt prædicant. Sunt autem idonea, quando remedium postulantia quidem adsunt: prohibens verò, nullum. Plerique autem auxiliorum morborumque tempora, non re ipsa, sed cogitatione tantùm differre existimant: quòd auxilii morbiqúe tempus simul incidant, interdumqúe eodem tempore & morbus sit, & auxiliis optima reperiatur occasio. Hallucinantur autem non leviter. Nam si eadem auxiliorum morborúmq; tempora forent, nec re ipsa distarẽt, oporteret quocunque morbi tempore, tempus etiam auxilii adesse: non autem quocunque morbi tempore auxilia adhibemus, nõ eadem igitur auxiliorum morborúmque sunt tempora. Plerunque etiam administramus remedia, cùm morbus quidem non adest, sed futurus timetur. In morbi autem vigore & impetu, auxiliis commodum tempus non est. Contrà verò in ipso uno declinationis tempore, plura quis auxiliorũ tempora, & quidem opportunissima accipiet. Ad hæc, morborum quatuor tempora habentur, initium, augmentum, status & inclinatio, quæ quidem in auxiliis minimè reperire licebit. Quinetiam morborum tempora, aliqua universalia, aliqua particularia sunt. At remediorum, generalia quidem describi possunt, particularia verò non item. Ex quibus liquidò constat, nõ sola cogitatione, sed re ipsa etiam, distingui hujuscemodi tempora. Ac tempora quidem id quod utile est indicare, methodici hac ratione impulsi putarunt, quòd tempora nõ omnia ad cibi medicamentive assumptionem apta esse cernebant: cúmq; temporibus nonnullis hęc utiliter exhiberi, nonnullis verò noxiè spectarẽt, id ob temporum discrimina accidere arbitrabãtur. Quare ex eodem fonte & cibi proposita, & remediorum tempora manare profitebantur. Thessalúmque inter illos fefellit Hippocrates, dicens: Quando morbus in summo est, tunc victu tenuissimo utendum. Suspicatus est quippe, ipsum natura temporis ductum, alimenti qualitatem tunc præscripsisse, cùm tamen à tempore facultatem illic mensus fuerit, ac secundum ipsius facultatis mensuram, cibi qualitatem acceperit: id quod ex ijs quæ subjunxit, declarat. Conjectandum enim, inquit, an æger possit durare. Plerunq; enim tempora, quod à facultate requiritur, intervertũt, & ne accipiatur impediunt: nonnunquã aũt quid faciendum sit, edocent. Cùm igitur id quod aliquid postulat, ejus quod postulatur propositum sit: quod verò nos postulatum sumere impedit, propositum nequaquã dicatur: utiq; morbi tempora nos interdum postulatum sumere prohibentia, proposita minimè fuerint. Neq; alia ratione constat dixisse Hippocratem, inter morbum initia si quid videtur movendum, move: vigentibus autẽ, quiescere melius est: quàm quòd circa ipsa principia, vires nondũ infirmas esse intellexerit, sed

Menstruorũ retentio, non est astrictio, sicuti neque fluor eorũ naturalis, excretio.

Communitates evidentes non esse.

Causarum differentia duplex.

Causa externa non lædit, nisi intestina causa adsit.

Temporum differentia duplex.

Causarũ motionis differentiæ sunt quatuor.

Tempora auxiliorum.

Tempora auxiliorum remediorumq; non eadem esse.

In vigore morbo existente, nõ esse opportuna auxilia.

Declinante morbo opportunum esse auxiliorum usum.

Morborum tẽpora quatuor.

Tempora interdum intervertere quod à facultate requiritur.

sed posse eas facilè inanitiones perferre: at circa morbi statum, & invalescere causas morbificas, & virtutem languidam effici, prosterni, atq; labefactari. Cui accedit, neq; impunè posse administrari remedia, cùm omnia præter naturã sint, ob idq; naturales facultates infestent, nec possint adeò morbosas causas rescindere, quin unà cum illis, aliquid etiam benignæ substantiæ rapiant. Quare primùm ipsam auxiliorum naturam, & usum, non ignorare oportet. Auxilia autem per se, causas extirpare non possunt, sed naturæ adminiculum postulant: & fermè solum impetum, motusq; initium naturæ inijciunt, quæ per se postea totum opus absolvit. Igitur cùm est valida, remediorum violentiam perfert, & bonæ ingenitæque substantiæ detractionem facilè sustinet, minimoque negocio ipsam divexantia excutere potest. At in morbi vehementia valdè laborans, adhuc remediis adhibitis magis opprimitur, & propriis direptis opibus, infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbiq; autores nullatenus potest expellere. Cùm verò natura ipsa conata, discutere sibi infesta non valuit, magnoperè ex ipso conatu imbecilla efficitur. Atque his de causis, in principio quidem nõ licet, movere, juxta doctrinã Hippocratis: in statu autẽ cessandum est. Quod autem neq; facultas ipsa indicare remediũ possit, ex hoc evadet perspicuũ. Nam si constans vis remedium indicat, in sanis quoque, quandoquidem in eis cõstat, remedium similiter indicabit. Sed in sanis remedium nõ indicat, ergo neque etiam in ægris modum servans facultas indicabit remedium. Siquidem opus est, ut scopus præsentia indicet: facultas autem ipsa, quemadmodum suprà est expositum, prohibere ne accipiatur id quod requiritur, valet: itaque remedii scopus, ipsa nequaquam existit. Quam vicem autem in exhibendis remediis facultas gerit, eandem in dandis cibis, morbi tempora. Item, ut ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas. Facultatem verò exiguam escam postulare, nõ initium, aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine convalescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. Nam si modicum cibum incrementũ ostenderet, expediret istos ad saturitatem impleri, absente nempe ipso paucum cibum indicante proposito. Ad hæc, non indicari alimenti qualitatem, quantitatémve à tempore, hinc etiam liquet. Quod genus indicat, id qualitatem indicare est necesse. Atqui alimenti genus facultas indicat: illius igitur qualitatem, quantitatémque indicabit: nam sine differentia alimenti genus indicat. Differentiam verò accipiens, & discrimẽ in genere demonstrabit. Quare meritò Hippocrates ciborum quantitatis scopum, facultatem statuisse videtur, ubi ait: Augescentia corpora plurimum habent calidi innati: plurimo igitur alimento indigent. Item qualitatem pro facultatis differentia evidenter assumit, dicens: Cibus juvenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus: senibus autem exquisitè permutatus. Ex quibus clarissimum est virtutem absolutè escarum genus appetere: differẽtia verò addita, qualitatem. At tempus, nec ciborum qualitatem, nec quantitatem ostendere. Nam si morborum tempora ciborum quantitatem & qualitatem præscriberent, aut in sui cõservationem, aut abolitionem id facerent. Primum autem est omni ex parte ridiculum. Ex secundo verò infertur, talem tantumq; cibum, aliqua adversus tempora contrarietate esse præditum. A solis nanque contrariis contraria tolluntur. At temporibus nec talis nec tantus cibus contrarius dicitur, cùm non sub eodem genere contineantur, nec possit quod unum est, dici cõtrarium pluribus. Hac eadem ratione efficietur, ut nec remediorum differentiam morborum tempora indicẽt. Quòd autem aiunt, principium indicare, quod augmentum prohibet, scopum autem agnitum indicare nihil, extremè ridiculum est. Cujus erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manavit. Credentes enim quemlibet morbum transire per quatuor tempora, verisimile arbitrati sunt, ut morborum initia suppressionem incrementi indicarent. Id igitur ipsos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in summo cõsistere, ac declinare. Acuti nanque morbi, qualis apoplexia est, simulatque invaserunt, ad extremam ascendunt magnitudinem. Et qui judicãtur morbi, uno tempore, declinatione scilicet, mutilantur. Siquidem judicationes, in sua vehementia morbos, adhuc etiam augescentes, discutiunt. Potest præterea inter initia, remediis adhitis, deleri morbus: atque ita cætera morbi tempora præverti, succidique continget. Id præterea Methodicorum decretum est fatuum, quòd inter morborũ initia astringentibus semper utendum cẽsent. Causam verò inde placitum illud accepit, quòd multę phlegmonæ per astringentia, reprimentiaq;, inter initia desinant. Cùm autẽ quęlibet secundum ipsos phlegmone, astrictio sit, absurdũ planè videtur, astrictos affectus per condensantia tolli: id quod se hoc nomine facere profitentur, non ut causæ reprimantur, sed ut corpora firmiora, minúsque patibilia reddantur. Quibus ita responsum velim, minimè fieri posse, ut nocentibus causis simul auctis, corpora ægrè patibilia reddantur. Cæterùm quòd inchoantibus phlegmonis, commodè astringentia admoveantur, ob repercussionẽ humorũ lædentium: nõ ut cõcilietur robur particulæ, ut illi existimant, nemo id non fatetur. Nam si ex astrictoria ratione firmitudo conciliaretur corporibus, cutem rigidã distentamq; præ egestate habentes, valentiores benè sanis senesq; junioribus longè vegetiores existerẽt. Qui igitur corporibus robur firmitudinemque comparare studuerit, minimè quì corpus durum reddatur, cogitet opus est: sed qua ratione membrorum vires augescat, quibus liberè atque expeditè proprios usus exhibeant.

Remedia omnia esse præter naturam.

Auxilia per se causas morbificas extirpare nõ posse sed initium motus naturæ inijcere.

Facultatem non indicare remedia.

Facultas prohibet, ne accipiatur id quod requiritur.

Convalescẽtibus modicũ cibũ præberi.

Tempus nec qualitatem nec quantitatẽ alimenti indicare.

Facultas indicat alimẽti genus.

Facultatem esse ciborum quantitatis scopum.

Contraria à solis cõtrariis tolli.

Vnum pluribus dici contrarium non posse.

Morborum tẽpora, remediorũ differentiam non indicant.

Morbi non omnes quatuor sortiuntur tempora.

Acuti morbi simulatq; invaserunt, ad extremam perveniunt magnitudinem.

Morbi qui iudicãtur, mutilantur declinatione.

Morbũ posse in initio discuti

Phlegmonis incipiẽtibus, cõmodè adhiberi astringentia.

Robur qua ratione conciliandum corporibus.

GALENI PERGAMENI DE Constitutione artis medicæ, liber unus.

Vandoquidem divino quodã præditus affectu, Patrophile, mihi videris, ut qui omnia cũ demõstratione & methodo indipisci desideres, nec soli eã provinciã tibi cõmittere au-

re audeas, statui alacritati tuæ obsecundare atque in tuam gratiam duos commentarios cōscribere, alterum in quo monstratur, quamlibet artem à finis notione suam habere constitutionē: alterū (quem habemus præ manibus) ubi ostendimus, methodum eam quæ omnes alias artes, ipsam quoq; medicinam cōstituisse: id quod jam nobis est exordiendum. Cùm igitur artium ipsarū aliæ quidem in sola naturæ rerum contemplatione, quas sibi proposuerunt considerandas, suum habeant finem, ut astrologia & physice: aliæ edant præterea nonnullas actiones, à quibus cessantes, nullum permanens opificium ostendunt, ut saltatoria: aliæ opificium aliquod possint ostendere, ut ars ædificatoria & fabrilis: aliæ denique nihil efficiant ipsæ, aliquid tamen aucupari conentur, ut venatoria: manifestum utiq; est, artē medicam ex effectivarum genere existere: habet. n. aliquod opificiū quod finita actione possit ostendere. Quare jam operæprecium fuerit, eandem methodū, quam in cæteris factivis artibus priori commentario tradidimus, ad hanc, quam in præsenti constituere conamur, transferre, posito hic quoque eodem principio, quod in aliis est statutum, nempe finis notione. Prima igitur quæ in nobis suboritur cognitio, est hominum rectè valentium: altera ab illa, eorundem, cùm morbis impliciti sunt. Unde mox in nobis bene valendi desiderium assurgit, artémque aliquam sanitatis consiliatricem constituendi. Ut autem proponimus efficere integram valetudinem, sit ex factivarum numero ars ea futura est, quam constituere volumus. Dein, cùm duplices factivæ artes sint (nonnullæ quidem res ipsas conficiunt, aliæ labefactatas instaurant, corriguntqúe) hæc quam investigamus, in eis potius erit, quæ rem jam factam reficiunt, quàm quæ aliquid, quod priùs non esset, edunt. Quemadmodum igitur illi qui ædificaturus, aut collapsas instauraturus est ædes, necessum est priùs omnes ædium particulas, earúmque constitutionē accuratè novisse: sic etiam qui artem, quæ circa humanum corpus versatur, constituturus est, illius partes omnes sigillatim necessariò debet cognoscere: quali nimirum substantia, qua magnitudine, quali figura & numero præditę sint, quamqúe inter se structuram sortiantur. Et quemadmodū ille qui extruit domū, nunquā cognitionē particularum, nisi ex resolutione assequi poterit, ita nos corporis humani notitiam, ex illius dissectione consequimur. Deus quippe & natura, instar illius qui primùm ædes est fabricatus, prænorunt partes, earum officiis pro exemplari usi. Nos verò illum qui extructam domum contemplatur, imitamur. Ubi autem ex dissectione ipsa, naturā, formam, magnitudinem, numerū, & concretionē partium similiariū apprehenderimus, compositorū pariter membrorum (quæ nonnunquā & instrumentaria vocantur) scientiā assequemur. Quo fit deinde, ut duplices partium actiones in corpore reperiantur, simpliciū nempe, atq; cōpositarum: cùm & crus universum moveri, & sigillatim musculos ejus omnes videamus: cumqúe musculo quocunque per transversum resecto, necessum sit deperire ipsius motum aliquē cruris: vulneratoq; nervo,

Ars qualibet a finis notione suā habet constitutionē.
Methodus quæ alias artes, ipsam quoq; medicinam constituit.
Medicā artem, ex effectivarū genere existere.
Factivæ artes duplices.
Medicā artem ex ijs esse quæ labefactata instaurant.
Medicā artem cōstituturus corporis humani particulas exquisitè debet cognoscere.
Deus & natura prænorūt corporis partes, earū officijs pro exemplari usi.
Actiones partium duplices, simpliciū nempe, & cōpositarum.

primùm quidem, musculum cui inseritur, expertem motus & sensus reddi, mox verò & articulū qui ab eo movebatur. Quare hanc nobis artem constituturis, necessarium fore arbitror, etiam partium actiones cognoscere: id quod sanè ab ædificatoribus nos distinguit. Duplex igitur est, ut particularum, ita & actionum natura: una quidem prima, & maximè propria, dum pariter omnes simplices partes agunt: altera verò ex accidenti, aut secundaria, quæ totius est instrumenti. Ut, totius quidem cruris actio incessus est, qui fit, dum articuli illius vicissim nunc extenduntur, nunc inflectuntur. Ipsius porrò facultatis motricis à cerebro descendentis, nervus veluti via quędam est. Cerebrum nanque esse nervis omnibus hujuscemodi facultatis originem, principiúmve, inde perdiscas licet, quod secto quocunq; nervo, in supremis partibus, quæ cerebro continentes sunt, actiones servantur integræ, cùm tamen omnes in inferioribus pereant. Incessus itaq; actio est totius cruris, cui actioni musculorum præest genus. Ossa siquidem, cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ membranæ, ligamentaq;, à musculis habent initium motus. Primùm enim ab ipsis ossa moventur, mox cætera unà cum ipsis etiam moveantur oportet. Ad quem motum necessaria fuit optima cùm ossium, tùm etiam ligamentorum cōmoderatio, cōstitutioq;. Ac de cæterarum partium actione & usu, similiter disserendum, ut quæ optimè constitutæ sunt, serventur, quæ autem vitio nō carent, ad meliorem statum ducantur: id quod minimè nobis licebit, nisi uniuscujusq; partis tum actionem, tum usum, atque adeo etiam structuram examinaverimus. Structuram porrò cujuspiam rei, an vitiosa sit, an ab omni prorsus immunis vitio, nemo perpēdere potuerit, nisi is magnitudinē, numerum, figuram, & situm omnium partium, ex quibus talis res cōstat, optimè scrutatus priùs fuerit. Quandoquidē omniū instrumentariorū corporum, quę ex compositione suam essentiam sortiuntur, tum vitium, tum integritas, affectusq; omnis quatuor generibus his continetur. Quòd si partes unionis quoque ex natura participes sint, quintum hoc genus his addendum erit corporibus: ita ut quod in ipsis se præstantissimè habuerit, sit optimas habiturum actiones: quemadmodum pessimas, quod deterrimè. Si ergo etiā unio solvatur, talis affectio erit morbus, quem unitatis divortium vocamus, quo nō solùm instrumentariæ, sed similares etiam affliguntur particulæ. Cęterū in osse is affectus fractura dicitur: in carnea verò musculorum parte, si cum distentione accidat, ῥῆγμα, hoc est, scissura. Ubi autem sic filamēta tenduntur ut disrumpantur, convulsio: ubi caro citra tensionem solvitur, vulnus. In nervo dicitur affectus is, scissio. Si vulnus ab acuto telo infligatur, punctio vocatur: si à gravi, contusio: si à corrosione ortum habeat, in osse quidem, caries: in alijs autem partibus, ulcus vocatur. Tot ergo, talésque in hoc quinto morborum genere, quum simplices particulas occupat, differentiæ erunt. Instrumentariis verò sæpe accidunt, atque divulsiones dicuntur. Sed si similaris quæpiam particula dissecetur in totum, affectio illa, partim

illius

Medicam artem cōstituturis, necessaria est partium actionū cognitio.
Cerebrū esse originem facultatis motricis per nervos delata.
Musculos præesse incessui.
Instrumētarum vitium integritatemq; in magnitudine, numero, figura & situ consistere.
Unitatis solutio communis morbus est similariū & instrumētalium particularum.
Fractura.
Scissura.
Convulsio.
Vulnus.
Scissio.
Punctio.
Contusio.
Caries.
Ulcus.
Divulsio.

illius quæ secta est, dicetur, partim totius instrumenti: quamvis nõnunquã hujus nõ nisi ex accidenti dicenda sit, ut cùm aliquis musculus patitur. Quãdoq; autẽ etiam primũ, ut cùm aliquod ligamentum: quemadmodũ igitur in hoc uno morborum genere fecimus, sic in alijs quatuor differentiæ tibi scrutandæ sunt. Quibus examinatis, nosse oportet, possit ne pars quæpiam in alterius locum restitui, an minimè. Quandoquidem si resecueris carnem vitiatam, facilè poteris similem aliam reficere: secus autẽ si nervus, vel ligamentũ dissectum fuerit. Neq; enim alia resarcies, qualia erant priora: cùm illa quidem ex sanguine generetur, hæc verò ex semine ducant originem. Os quoq; in ijs est, quæ per primam efformationem constructa sunt. Cæterùm in locum ipsius aliquid suggerere possumus, quod ossi quam simillimum sit. Verùm jam methodus ipsa nos cogit ad inquirendũ, utrum unaquæq; pars, earũ quæ & simplices, & simulares videntˊ, unũ sit, an potius ex pluribus constituta: & præterea, quis sit earum cõpositionis modus. Quæ inquisitio, quãvis non philosophis modò, sed etiã medicorũ nõnullis admodum sit visa difficilis, ij tamen quibus adsint septem adjumenta quæ subdam, facilè cùm illius, tùm aliarum omniũ difficultatum, ipsam veritatẽ inveniẽt: aut si minus, saltem non omnino de invẽtione desperabunt. Septem igitur illa sunt, natura perspicax, educatio optima, præceptores ingenui, labor improbus, veritatis ardentissimus amor, optima methodus, exercitatio deniq; assidua. Quorũ si vel unum desideretur, qui ad viam veritatis introducendus est, non est admodum sperandum, illum posse sui voti compotem fieri: si verò omnia cumulata adsint, quid deinde vetat, quo minus veritatem, bona etiam spe, exquiramus? Revertamur autem eò, unde digressa est oratio, disquiramusq; primũ, an carnis (exempli gratia) elementum, unũ specie sit. Deinde verò, si secus videatur, an plura. Mox quot ea sint, & quæ, & quem habeant cõpositionis modum. Profectò si caro cùm vel secatur, vel impensiùs calfit, dolet, fieri nequit ut ex uno elemento cõstet: ut ex atomo, „ quemadmodũ Epicurus existimavit. Quare pulchrè divus inquit Hippocrates: Si unus existat „ homo, neutiquã dolebit: quia in alterum nequit „ mutari, si unũ est, cùm nihil præterea relinqua„ tur, in quod mutetur. Quòd si est mutationis, e„ rit quoq; alterationis expers, atque impatibile, „ ac proinde nũlli dolori obnoxiũ. Si itaq; elemen„ tum carnis esset specie unũ, nunquã illa doleret: dolet autẽ, igitur elementũ carnis non erit specie unum. Rursus, si impatibile esset elementum carnis, nõ doleret: atqui dolet, non igitur est impatibile. Quibus rationib. subvertuntur dogmata eorũ, qui tum atomos, tum similaritates, tum elemẽta quatuor, sed quæ mutuò inter se transmutari nequeant, introduxerunt. Quippe si duos digitos simul cõmittas, móxq; disiungas iterum, neq; eorum conventus, nec diductio, aliquẽ excitabit dolorem. Ut enim aliquid dolet, ita patitur. Siquidem pati, ab his duobus prodit, ab alteratione per totum, & à continui dissolutione. Quandoquidem igitur nec conventus, nec separatio corporibus vel manifestò patibilibus, ullũ adfert dolorẽ, minus profectò adferet impatibilibus. Etenim quodcũq; in dolore futurum est, necessum habet, ut cùm patiendi, tum sentiendi facultate præditũ sit. Nulla tamen necessitas cogit, id quod sentit, ex illis primis constare, quæ ipsa etiam vim habeant sentiendi: nam sat erit si ex patibilibus sit. Dũ enim patientur, alterabunturq;, poterit aliquã sentiendi vim assequi. Cùm innumeræ possint esse alterationes elementorũ, unde mox innumeræ particularũ poterunt proprietates oriri, sic ut aliæ evadant sensus expertes, aliæ illo præditæ sint. Ex dictis igitur constat, elementa esse plura uno, eaq; alterationi esse obnoxia: nunc verò numerus eorum nobis investigandus est. Necessum autem est, ut illa quæ rem quampiã alterant, primũ quidem illud contingat, quod ab eis alterandum est, atq; ita mox ipsum tandem immutent, idq; per tactiles qualitates, quæ alterare totam proximæ rei substantiam possunt: cujusmodi sunt caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas: quæ quidem activæ qualitates planè & sunt, & dicuntur: ex eisq; vel maximè oppositio prima, atq; in hac ipsa, caliditas. Præter has quatuor, nulla reperitur qualitas, quæ corpora quib. occurrit, alterare p totum possit. Unde si nivem ad minima usq; secueris, nix quidem servabitur: sed simulac calfiet, desinet actutùm nix esse. Quare quæcunq; corpora has quatuor qualitates sibi vendicaverint primùm, erunt omniũ corporũ elementa: sunt autẽ hæc, terra, aqua, aër, ignisq;. Ac proinde universi, qui demonstrationi parent, philosophi, hæc esse omnium quæ gignuntur, intereuntq; vera elementa, necnon mutuò se transmutare, habereq; omnia subjectum quoddam cõmune, autumant. Igitur ex quatuor elementis simul contemperatis, corpus unum similare gignitur: quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps sensus, aut illius expers evadit. Unde corporũ similariũ differentiæ, quæ simplices quidem sunt, tot sunt, quod elementa: calidiores nempe, frigidiores, humidiores, atq; sicciores. Totidem verò & cõpositæ, ut quæ simul calidiores & humidiores sunt: quæq; frigidiores & humidiores: & præter has, alia tertia, siccior atq; calidior: & quarto deinde loco, quæ siccior est, & frigidior: sic tamẽ, ut quæ temperatissima est, & horum omnium prima, nõ negligatur. Cùm igitur abundè sit jam ostẽsum, similarium partium integritatẽ & vitium, in elementorum tũ moderatione, tum immoderatione cõsistere, superest ut inquiramus, quomodo ab earum vitio morbus sit distinguendus. Distinguetur autem à rei cujusq; notione. Porrò salubris constitutio corporis, actiones sibi ex natura debitas, inoffensas habet: morbosa, offensas. Idcirco si quis sanus quidem sit, altero tamen, qui itidẽ prospera valetudine fruatur, actiones habeat imbecilliores, erit sanè is intemperatior illo, nec dum tamen ægrotat. Itaq; inter salubres habitus universos, unus erit temperatissimus, octo autẽ intemperati. At inter morbos, nullum temperatum invenias: eundem tamen numerũ complent, quem intemperaturæ salubres. Ac de his hactenus. Deinceps autẽ dicendum est, quo modo

Carne resecta, similem instaurari posse.

Nervum aut ligamentum scissum refici rursus nõ posse.

Carnẽ ex sanguine, nervos ex semine generari.

Adiumenta septem ad veritatẽ in abstrusis rebus pervestigandam.

Carnis elemẽtum non esse unicum.

Carnis elemẽtum non esse impatibile.

Pati contingit aliquid, ob alterationem & solutionem continui.

Doliturũ corpus idem esse debet patibileq; & sensibile.

Sensibile corpus non necessario ex sensibilibus confici.

Elementa esse tum plura uno, tum alterationi obnoxia.

Alterationẽ fieri absq; cõtactu nõ posse.

Tactiles qualitates.

Activæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas et siccitas

Elementa omnium sunt, terra, aqua, aër, ign.q;.

Similarium corporum differentias simplices, tot esse quot elementa, totidemq; etiam compositas.

Similarium partium integritatem et vitium in elementorum moderatione immoderatione neq; cõsistere.

Morbus qui distinguendus à vitio similariũ particularum.

Morbi tot sũt quot constitutiones salubres.

modo quis morbos curet, quo modo & sanitatẽ tueatur. Enimverò medendi Methodus ex ipso cùm sanorũ, tũ ægrorũ corporũ affectu, suũ principium habet. Cùm.n. id q͠d exquisitè sanum existit, omni ex parte sit moderatũ: q͠d verò ægrum, immoderatũ: advertendũ in primis est, quænam ea sit illius immoderatio. Quippe necessariũ est aliã inveniri immoderationẽ cõtrariam, per quã illam exterminemus. Reditus siquidem ab immoderatione ad temperiẽ, in omnibus erit per immoderationẽ contrariam. Ut tandem necessum sit, id quod præter naturam affectũ est, dum ad naturalem statum redit, illam eandem quasi viam incedere, quam prius cõfecerat, præterquã quòd ordine contrario. Quare generalissimus curandorũ morborũ scopus erit, Contraria contrariis remedia esse, & particularibus particularia cõtraria. Calido enim morbo, frigidum: & frigido calidũ. Ita etiã sicco, q͠ humectat: humido quòd exiccat. In similaribus siquidẽ res se habet hoc modo. In instrumentariis autem, oportet in unoquoq; prædictorũ quatuor generũ, morbosæ immoderationi eo usq; adhibere contrariam, donec ad moderationẽ, naturalemq; statum perventum fuerit. Ut, si (exempli gratia) caro plus quàm par sit, ulceri excreverit, erodenda est. Sin autem nimis cavum sit ulcus, implendum. Similiter & in aliis faciundum. Considerandum autem in omnibus generibus est, num habeamus facultatem, ea quæ ex indicatione se offerũnt, perficiendi. Siquidem morbi species, curationis tantùm modum indicat. Id autem fieri possit nec ne, haud item indicat. Etenim eorum omnium quæ prosunt corpori, in causa est, cùm ipsa natura, tùm etiam medicus. Quædam tamen medicus, quædam etiam natura præstare nequit. Os nimirum ita perfractum, ut de suo loco partes decedant, membrumq; distortum reddatur, haud potest natura corrigere aut conformare, sicuti potest medicus. Sed natura potest ulcus cavum implere: quemadmodum quæ semicocta sunt, aut etiã cruda, concoquere: id quod negatum est medico. Quanquã ad hæc peragenda, medici ministerium naturæ potest ex usu esse, ut dum cõgruis medicamentis ulcus reddit purissimũ, & eis quæ concoctione egent, ea offert quæ modicè calfaciant. Jam verò natura ipsa, nonnulla etiam primùm à se confecta, denuò non valet reficere: ut venam, arteriam, ligamentũm, nervum, & alia id genus. Siquidem ob inopiam materiæ, nullum eorum natura reficere valet, quæ ex semine suum ortum duxerunt. Igitur scopis ipsis à Methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere oportet: ut deinde comprehendantur, quæ aut omnino, aut ex parte aliqua, aut aliquo etiam tempore, secundum eã fieri possint, quæq; secus. Nec verò est exigua hujus artis portio, remediorum omnium materias, tam similariũ partium, quàm dissimilarium morbis cõgruentium, adinvenire. Quorum universum genus, in offerendis, efficiendis, evacuandis, & iis præterea quæ extrinsecus accidunt, planè consistunt. Quæ omnia, ubi artis constitutor ad amussim persecutus, & consecutus fuerit, jam causas omnes salubres, ut nihil illi præterea ad artem medendi desit, absolvisse putandus est: his omnibus redactis in capita duo, nempe corporũ cognitionem, quibus remedia offerenda sunt, atq; ipsam remediorum naturam. Verùm hoc mox illi quoq; supererit, ut sibi aliquã affectuum omniũ dignoscendorum facultatẽ comparet, maximè verò eorũ, qui partes in alto sitas occupant: quos exactè cognoscere, unà cum affectis particulis, haud fuerit obvii cujusq;. Quocirca de his etiam aliquid impræsentiarum dicendum. Tria sunt genera rerum præter naturã. Primũ, affectus qui lædunt naturales functiones. Secundũ, horũ causæ. Tertium, symptomata. Sed causæ potissimũ appellantur, cùm agunt: quãvis ita nonnunquã dicantur, quòd vim habeant agendi. Symptomatum verò genus in tres differentias digeritur: in actionis læsionem, in ea quæ corpori accidunt, & in excremẽtorum exuperãtias. Quocirca omniũ symptomatum existit causa ipse affectus: ob idq; meritò ex illis agnoscitur. Symptomatum porrò nonnulla affectus ipsos necessariò concomitantur. Alia non ex necessitate, sed aut sæpius, aut rarò, aut æqualiter. Sicuti alia rursus, affectuum differentias necessariò sequuntur: quædã sæpe, alia rarò, alia in ancipiti sunt. Ea itaq; symptomata, q̃ morbos ex necessitate sequuntur, quòd affectuũ in se cognitionẽ habeant, dicuntur Græcis pathognomonica, & pro morborũ notis habenda sunt. Quæ verò non necessariò, ea vel morbi differentiã, vel illius mores, vel magnitudinẽ indicant. Utrorumq; autẽ vim uno eodemq; aperiamus exemplo. Costas succingens mẽbrana teneatur inflãmatione: quẽ affectum necessariò sequetur tumor præter naturam, robur, & dolor veluti pungens circa ipsas costas: quoniã est substantia affectæ partis membranea. Latè etiam vagabitur dolor, quòd ea ipsa membrana latè etiam diffunditur. Febrim quoq; tum ex ipsa phlegmone, tum ex vicinia cordis, sequi necessarium est. Quorũ si vel alterum desit, jam nõ ex necessitate febris aderit. Nam si digitus inflãmatione laboret, aut costas cingens membrana * scirrho, œdematéve affligatur, nõ continuò adorietur febris. Quin & spirandi difficultas incidet, quam affectus ipse producet, potius quàm læsa pars. Dolor nanq; respirationis operã (ejus usu nondum expleto) dissolvit: ut mox necessum sit alterã celerius illi succedere actionem, unde spiritus frequẽs & parvus redditur. Aderit etiã, præter eam quæ sejungi à febri nõ potest, & pulsuum quoq; alteratio, nempe durities tensioni juncta: quia pars phlegmone obsessa, nervosa est. Cùm autẽ duplex sit ea tunica quæ costas velat, si ea pars quæ exteriùs ossibus hæret, valde aliquando laboret, faciliùs ægri in latus decumbũt oppositũ. Nam si decumbant in læsum, cõpressio molestiã adfert. At si interior (q̃ frequentiùs contingit) vehementiùs dolent, si in oppositum latus reclinent, cùm nimirũ pensilis sic reddatur inflãmata particula. Quòd si utraq; membrana afficiatur, par in utroq; latere decubitus fuerit. Ad hæc, si inflammatio in supremis illius partibus excitetur, clavicula trahi deorsum videtur. Si in infernis, dolor præcordia pertingit. Quamobrem exigua inflammatio erit, & secundũ partes costarũ

Reditum ab immoderatione ad temperiem, per immoderationẽ contrariã fieri debere.

Contraria cõtrariis remedia sunt.

Morbi species curationẽ tãtum indicat.

Natura quæ nequeat præstare, & quæ possit.

Medicũ esse naturæ ministrum.

Naturam nihil ex iis quæ à semine ortæ sunt, posse denuò reficere.

Remediorum universũ genus in quibus consistat.

Rerum præter naturam esse tria genera.

Affectus.

Causæ.

Symptomata.

Symptomatũ differentiæ tres.

Affectũ cognosci ex symptomatis.

Pathognomonica.

Pleuritidos symptomata.

Dolorem lateris exoluere respirationis operam.

Effluxus ratio.

medias, si in neutram se inclinet partẽ. Quòd verò tenue quid, purulentumq́;, ex inflammata effluat particula, cùm ex morbo ipso, tùm ex parte læsa procedit. Suboritur etenim inflammatio ex humorum affluxu. Ubi igitur multus, tenuisq́; is humor fuerit, qui influit in inflammatam partem, atq; pars etiam ipsa est rarior, plurimum est quod effluit. E contrario autem, si fluxio fuerit tum exigua, tum crassa, corpusq́; præterea densum, minimũ erit quod transfundetur: ac proinde excitabit tussim, ita ut nihil inde excernatur. Quemadmodum si copiosum fuerit, tussient plurimum, nec parum expuent.

Pleuritim necessario sequitur tussis

Hunc itaq; affectũ semper ac necessariò sequitur tussis. Screatus autem post tussim, non semper: at majori ex parte. Quod sputo rejicitur, necessum est semper esse infectum colore, non tamen perpetuò eodem, cùm nec excrementũ in inflãmata particula semper sit ejusdem naturæ.

Sputorum colores varij ob varietate humorum gignẽtiũ pleuritidem fiunt.

Etenim cùm sanguinolentum fuerit, biliosum ve (ejusmodi siquidem ferè semper ea fluxio est, quæ in pleuriticis phlegmonem gignit) à detento succo in inflammata particula, sputũ colore inficitur: rubeo quidem, si sanguineum id fuerit: flavo autem, si biliosum. Cæterùm si pituitosus primùm fuerit is succus, qui & conclusus demũ putrescat, ac deinde sit in causa fluxionis gignentis phlegmonẽ, tunc spumosa excreantur. Sed quandoq; cernitur screatus niger, dum biliosa, sanguinolentáve fluxio præassatur. Quare omnia hæc, cum partis affectæ, affectusque ipsius dignotione, etiam fluxionis indicant differentiam. Ex dictis igitur constat, pernecessariũ esse ad affectus, lociq́; affecti inventionẽ, tum uniuscujusq; affectæ partis substantiam, actionemq́;, tum ejusdem cum vicinis consortium callere: necnon morborũ & symptomatum genituras, adeoq; morborum effectrices causas, priùs investigasse.

Atra bilis p̃niciosissimus succus.

Porrò in nuper proposito exemplo, perniciosissimus succus est atra bilis: omniũ mitissimus, sanguis. Medium in simplicitate & malignitate reliqui duo obtinẽt.

Screatus qui saluberrimus.

Ex symptomatibus autẽ, ut nihil omnino expuere, perniciosissimũ est: ita screatus facilis, saluberrimus, præcipuè si concocta expuantur. Pulsuum etiam symptomata morborũ mores ostendunt: sicuti & quæ lege consortij accidunt, ut deliria, somni quidam inexpugnabiles, fastidia, urinæ, dejectionesq́; alvi. Ex quibus omnibus erit petenda ratio cùm præsagiendi, tùm cõmodè utendi remediis.

Præsagiorum virtus.

Præsagia nanq;, & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunẽ, & ægros ad obtemperandũ faciles, occasionemq; remediorum præmonstrant.

Remediorum usus aptus, est in arte præcipuum.

At verò quòd aptus remediorum usus, id sit, quod in arte est præcipuum, liquet.

Excrementorum species.

Locus p̃ quẽ fit excretio.

Jam excrementorũ species, multorũ notitiam adfert, cùm & corpus secum cõnexum habeat, è quo illa excerni videmus. Locus autẽ per quem fit excretio, poterit certiùs nos ad affectas partes perducere. Nam si per inferiorem alvum, membraneum quid excernatur, ulcus indicabit in intestinis. Si per superna vomatur, in ventriculo. Si per tussim excreetur, abradi tunicas asperæ arteriæ, indicium erit. Sicuti si mingatur, vel vesicam, vel pudendi meatũ. Sed non parũ præterea ad rem faciet, ea quæ primario affectu, ab iis quæ per consensum laborant, distinguere. In universum autem maximè necessariũ est ad commodum remediorũ usum, partis, quam curaturi sumus, substantiam, figuramq́;, & positum, accuratè cognoscere.

Substantia partis quid indicet.

Substantia enim affectus primos, qui in intemperie consistunt, quantũ à naturali statu aberrarint, ostendit, quantumq́; refrigerare, calfacere, humectare, aut exiccare oporteat.

Figura partis quid indicet.

Figura verò, morbos qui ad ipsam spectant, eorumq́; magnitudinem indicat: necnõ quousq; sit opus ad naturalem habitum per contraria reducere. Obstructiones autem ad hoc genus pertinent: quanquã habent aliquam cõmunionem cũ illis indicationibus, quæ desumuntur à situ: de quibus jam agam, uno proposito exemplo.

Obstructionẽ esse affectum partium instrumentariarum.

Obstructio affectus est partium instrumentariarum, qui præcipuè jecori solet negocium facessere. Nam venæ quæ à portis oriuntur, per universam hujus visceris partem cavam disseminatæ, tandem illis quæ in gibba sunt, per quædam oscula sensum effugientia applicantur. Universum verò alimentũ, ex ventriculo in hunc unum locum qui ob idipsum, quod nuper diximus, porta appellatus est, suggeritur.

Porta venæ cur sic dicatur.

Quemadmodũ enim in urbes nihil invehi nisi per portas potest, ita ferri nihil potest in jecur, nisi in hunc priùs locum feratur: unde in totam jecoris partem cavam demittitur: inde verò, per eos quos diximus terminos, in ipsam gibbam.

Iecur assiduè obstructionibus corripi.

Quare nihil mirum videatur, si viscus hoc, & ob viarum angustiam, & ob copiam pertranseuntis substantiæ, assiduè obstructionibus corripiatur. Ei igitur curatio adhibenda est, priùs quàm obstructiones excrescant, atq; accendatur febris, tum cibis tũ medicamentis attenuantibus administratis.

Iecoris partes cavæ gibbaq́; p̃ quas regiones purgandæ.

Nam si auctæ illæ fuerint, evacuatione erit opus: quæ per quem locum molienda sit, mẽbri figura & situs dictabunt. Quippe si quid jecoris cavo adhærescat, id per intestina detrahemus. Quæ autem in gibbo comprehenduntur, urinam cientibus evacuabimus.

Pulmonis pectorisq́; excrementa expurganda per tussim.

Eodem etiã modo, quæ in pulmone & pectore delitescunt, per tusses sunt expurganda: sicuti deducenda ad nares, quæ in cerebro sunt.

Venæ secandæ ratio in fluxionibus quæ decubunt ad coxam, uterum, thoracẽ, pulmonẽ, caput, & collũ.

Nec minus à membri figura & situ desumpta ratio est, sanandi phlegmone detentas particulas. Siquidem fluxiones quæ decubuere in coxam, sectis venis in poplite aut in talo, evacuamus: & eas pariter quæ in utero cõprehensæ sunt. Quæ in thorace aut pulmone, per cubiti interiorẽ venam. Sicuti eas quæ in capite & collo, per humeralem.

Vacuatio omnium optima qua.

Ea quippe vacuatio facillimè & optimè fiet, quæ per vicinas venas, & affines parti affectæ, fuerit administrata. Porrò & suam ex morbo habet indicationẽ, in halitũ difflandum esse, quod in inflammatũ locum defluxit.

Situs variat auxiliorum particularium usum.

Situs tamen affectæ partis, varium deinde insinuat particularium auxiliorũ usum.

Cutis summæ affectus, qualia remedia postulent.

Etenim quæcunq; in summa cute ortum habent, tale exposcunt difflatorium remedium, quale ipsa indicat inflammationis species.

Profundarũ partium affectus qualia remedia postulent.

At quæ in profundo, eò egent medicamẽtis acrioribus, quò magis ab exterioribus recessere: ut quandoq; cucurbitulis sit utendum, si sedem plurimũ profundam habeant, quod tamen inflammationibus, quæ in summa cute consistunt, quàm adversissimum est. Nec minus etiã

Cucurbitulis utendum in affectibus altè sitis.

situs

Astringentium usus quando vitandus.

situs loci æstimandus est, quando astringente medicamento opus fuerit. Quia si medicamentum ipsum astringens potest eò pervenire, nihil vetat quo minus ipsum administremus. Sin minus, cavendum tunc, ne humorem ex vicinis partibus in affectum locum pellamus. Quare vel aliquid admiscendum astringenti medicamēto est, quod eò virtutem illius perducat: vel ab illius usu in totum fuerit supersedendum. Ac de his quidem jam dicta sufficiant. Deinceps nonnihil de præsagio dicendum, cujus artem qui constituere voluerit, is necesse habet priùs examinasse, an sicuti cuilibet rei animatæ propriū vitæ spacium cōstitutum est à natura, sic etiam omnibus morbis: ut nullo deinde pacto, si sit alicui illorum à natura constitutum bimestre tempus, possit is quatuor diebus absolvi: an verò & in longum protrahi, & celerrimè possit finiri. Ubi igitur excremēta in locum aliquem decubuerint, nec defluant amplius, si cujusq; humoris naturam exploraverimus, facilè artificiali quadam cōjectura concoctionis rationem & tempus deprehendemus: modò cætera omnia rectè circa ægrotantem tractentur. Nam quicquid erroris fuerit in his commissum, erit profectò in causa, ut vel seriùs morbus solvatur, vel mors celeriùs adveniet. Quare tunc sanè præsagia sunt eventura, ubi & medicus præstantissimus fuerit, & æger in nullo delinquat. Medicus igitur his duobus, morbo inquam & naturæ, veluti colluctantibus, semper mentē intendit: ac dum discernit quódnam horum robustius sit, primùm quidem suum de salute hominis aut interitu, præsagium depromit. Dein verò, quò alterum altero fortius esse novit, eò & illius præfinitum tempus agnoscit. Ut enim celerrimè morbus solvēdus est, si vires sint validiores: sic citò mors advētabit, si hæ imbecilles fuerint, morbus autem vehemens. Sed magnitudo excessus horum tempus indicabit. Naturæ robur ex propriis illius actionibus comprehendes, maximè verò ex pulsu. Siquidem is, facultatis vitalis est opus. Morbi autem magnitudinē cognosces ex suis symptomatis. At quatenus alterum altero prævalet, concoctio cruditasq; indicabit: quas subinde ex propriis excrementis cognosces. Quæ enim in ventriculo conficiuntur, dejectiones cōmonstrant: quæ in vasis, urinæ: quæ in corpore universo, sudores. Quo etiam modo & reliquæ concoctiones omnes se habent, quæ in una quapiam parte, aut pluribus absolvuntur. Quibus omnib. commune est, nunquam morbum solvi posse, nisi priùs in excrementis, concoctionis signa cernantur. Nam ut concoctiones omnes celerem crisim, salutisq; securitatem indicant, sic cruda, & quæ in pravos vertuntur abscessus, vel nullam crisim, vel labores, vel tempus prolixum, vel mortes, vel recidivas declarant. Ac jam mihi videtur universa medendi Methodus (quæ formam tantum, ac veluti universalem speciem totius negocij continet) ad finem suum pervenisse. Reliquū autem nunc fuerit, ut modum aliquem, quo quis posset eos, qui à morbis sunt liberati, reficere: prospicere autem iis, qui in morbos proclives sunt: ac eos deniq;, qui inculpata fruuntur corporis valetudine conservare, doceamus. Ergo ex symptomatibus, quæ medium inter ea quæ sanis insunt, & ea quæ eveniūt ægris, servant, deprehenditur ipsa in morbos proclivitas. Affectiones verò quæ talem proclivitatem gignūnt, per cōtraria sunt corrigendæ: si tamen hæc res summatim tractanda est: nam si transigenda particulatim, omne exuberans est vacuandū: sic ut priùs sit distinguenda exuberandi ratio, quantitaténe an qualitate, aut utraque etiam ratione exuberet. Ac deinde, quod potest iterum ad naturalem statum redire, sic per contraria alteretur, ut quod crassum lentúmq; est, tenue fiat: quod tenue, crassius reddatur: ambo verò pariter concoquantur: obstructiones præterea aperiantur: quæ toto genere existunt præter naturam, quemadmodū venena animaliū, tum alterentur, tum evacuentur. Alteratio autem per contraria fiat, quæ vel tota substantia adversantur, vel altera, vel utraq; qualitate. At evacuatio, p ea quæ trahendi vim habet. Cæterū hæc omnia quibus sint peragenda remediis, ab ipsis morbis petendū est. Quin si omnes pariter humores accreverint, præcipua ipsorum vacuatio erit per sectam venam. Deinde verò per frictiones, per exercitia, per balnea, per inediam. Nec alia etiam erit vacuandi ratio, cū solus sanguis excesserit. Ubi autē flavæ vel atræ bilis succus, vel serosus humor contineatur in primis venis, purgandi tales humores sunt iis, quæ alvum commoveant. Si in aliis tenuia & aquosa excrementa fuerint, per urinā: si biliosiora, per purgatoria. Possunt tamen & tenuia etiam alvi dejectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupaverint, cùm tenuia fuerint, aut sudore, aut medicamentis, quæ cuti applicita, vim exiccandi habent: cùm verò biliosa, primùm quidem purgatione egent, mox evacuatione per cutim. At cùm pituitosus succus exuberārit, si salsus sit, est purgandus. Si * acidus, experiundum an possimus eum alterare: & longè etiam magis si dulcis fuerit, erit enim is cōcoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, calfactio modica, cibi parcus usus, boni tamen succi, potus vini parū calfacientis, moderata frictio, mediocris usus calidarum aquarum, insuperq; cibi atq; medicamēta moderatè calfacientia. Obstructiones reserant quæcunq; vel esculenta, vel medicamenta attenuantia. In quibus autem nulla causa, nullusq; affectus præter naturam est, sed cum gracilitate, sola imbecillitas virium, ij facilè in naturalem habitū reducentur, si moderatis cibis & motionibus reficiantur. At materias quibus hi alendi instaurandiq; sint, in opere de sanitate tuenda explicuimus. Ne tamen deesse aliqd huic sermoni videatur, non modò ipsius analeptices, sed universi etiam salubris negocij methodus, hoc quoq; loco repetenda est. Si solum hoc eveniret corpori, ut in halitus difflaretur, & subinde inaniretur, cibus potusq; defectū illum sarcire posset. Quia verò humorū copia, pravaq; excrementa gignuntur, egemus exercitationibus: quarum nimirū est munus, superfluum succum vacuare, excrementa verò cōcoquere & expurgare: si tamē causæ omnes vitentur, à quibus solet vitiari sanitas, refrigeratio inquam, æstus.

Animatis omnibus proprium vitæ spacium constitutum esse a natura.

Errores circa ægrum admissi producunt morbū, vel etiā mortem accersūt.

Præsagia quando eventura.

Medicus intentus naturæ & morbo.

Robur naturæ cognosci ex propriis illius actionibus, ac maximè ex pulsu.

Morbi magnitudinē cognosci ex eius symptomatis.

Cococtio quid indicet.

Cruditas quid indicet.

Dejectiones.

Vrinæ.

Sudores.

Morbum nūquam solvi, nisi concoctionis signa in excrementis præcesserint.

Concoctiones quid indicet.

Cruditates quid indicet.

Proclivitas in morbos unde deprehendatur.

Exuberans omne vacuādum esse.

Tenues succos esse incrassandos, ut coquantur: crassos attenuandos.

Venena alteranda & vacuanda esse.

Alteratione per cōtraria moliendā.

Vacuatio fiat per trahētia.

Sectione venæ commodissimè vacuari plethoram.

Purgatio quibus debeatur humoribus, qualisq;.

Pituita dulcis est concoctu facilior.

Concoctioni quæ conducant.

Obstructiones aperientia.

Analeptice.

Exercitiorū usus.

Sanitatem vitiantia.

lassitudo, cruditas, temulentia, ira, furor, & consimilia. Ergo ut universam medicinæ rationem per capita resumamus, medicina est è numero factivarum artium, quæ res vitiatas reficiunt. Ea autem sibi exemplar nullum confingit, sed contemplatur quidem omnia ex corporis affectione: ac dein, si quid vitij sit, corrigere id conatur. Sed hoc differt ab aliis artibus, quòd maxima ex parte se operanti naturæ ministram præstet.

Medicinam esse è numero factivarum artium, quæ vitiata reficiunt.

Medicina ancillatur naturæ.

GALENI PERGAMENI
de partibus artis medicæ lib.

Non absq; ratione mihi quidem, Juste charissime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe cùm alios alio modo eas partiri animadvertas; idq; maximè Romæ, ubi artē ipsam medicā, in mēbra innumera resecāt: ita ut alios ocularios medicos vocent, alios auriculares, & eos etiam qui ani cristis medentur, peculiari suo nomine appellēt, totq; in summa medicos faciant, quot sunt corporis humani particulæ. Quanquā certè mirum non est, si ars ea, quæ omnium maxima sit, tot in se admittat sectiones: atq; etiam, si in maxima civitate, pro unaquaq; harum statim aliquis reperiatur, qui inde dicatur medicus. Neq; enim in oppido quodam exiguo posset quis victum sibi parare, qui tantùm suffusiones pungeret oculorum, aut hernias incideret. Roma verò & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, possunt quencunq; alere, qui vel unicam tantum ex artibus his profiteatur. Unde hujuscemodi medici urbes Græciæ sæpe mutare coguntur, ut idem tota Græcia illis afferat, quod aliis qui in Italia sunt, sola Roma. Igitur ut sermonem, quatenus ego sentio, instituam: quemadmodum in corporis humani sectionibus, particulas omnes ad minimam usque scrutamur secundū speciem, quæ elementa etiā sensibilia appellantur: si artium minimas oportet etiam investigare particulas, quæ & ipsæ sint earum sensibilia elementa. Etenim instrumentū quoddam est caput (exempli gratia) cujus partes, præter alias, sunt aures & nasus. Harū quælibet in alias dividitur, utputa in carnem, nervum, venam, arteriam. Arteria duplici tunica constat: quarum altera obliquas habet fibras, altera rectas. Quas fibras non amplius in aliam quampiam speciē partiri possumus, utpote minimas & individuas specie. Ex eis autem unumquodq; instrumentorum contextum est. Pro istius itaq; exempli similitudine, punctoriam suffusionū artem, talem universæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentū sive organū appellamus. Cujus unaquæq; particula, proportione respondet sensibilibus corporis elemētis. Hujuscemodi artis partes sunt, theoremata, sive notiones. Quarū prima est cognitio illius instrumenti, quod est pungendum. Secunda, illius particulæ hujus instrumenti, ubi pungere oportet. Tertia est mensuræ, pro affectus ratione. Quarta conversionem respicit. Quinta remotionē suffusionis è loco quē occupabat. Sexta circa astrictionem versatur. Atque hæ sunt notiones ultimæ & minimæ, quæ

Romanis esse medicinæ artem multiplicem.

Medicina omnium artium maxima.

Romam Alexandriamque populosissimas urbes posse quēvis medicū alere, qui vel unicum morbum curare norit.

Græciam universam vix potuisse præstare medico, quod sola Roma.

Arteriam cōstare duplici tunica.

Punctoria ars.

Theoremata

in alias simpliciores haud quidem secari sustinent. Universa tamen ratio curandi suffusiones, aliis quibusdam notitiis eget, & illis quidem duplicibus secundū genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria. Secunda verò illa, quam apotherapeuticen Græci vocant. Siquidem si quis velit aliquem nimis repletū, aut pravis plenum humoribus, vel etiam dolentem secundum caput, ad hujusmodi operationem deducere, is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facilè excitabit & malè universum caput afficiet. Quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cujus institutum est, totum corpus ab excremētis, succisq; exundantibus vacuū, atq; etiā caput ab omni dolore immune reddere. Nec verò eodē modo se habet notitia inflammationis curandæ, quo illam se habere diximus, qua succurrendum est suffusionibus. Quin etiam alia est ars curandæ inflammationis secundum genus: alia ejus, quæ ex certa particula definitur: ut ophthalmiæ, quæ inflammatio externæ oculorum tunicæ existit: aut peripneumoniæ, quæ pulmonis: aut pleuritidis, quæ membranæ costas ambientis. Porrò si secundum corporis affectiones velit quis ipsam artem partiri, primæ maximæq; ejus partes erūt, curatrix, salubris, prophylactice, analeptice, senum custodiendorū ratio, educatrix infantium, necnon optimi habitus cōciliatrix. Est tamen & alia partitio, quæ à ratione operationum, & earum differentiis depromi potest, quemadmodum chirurgicen, pharmaceuticen, & diæteticen, esse primas atq; præcipuas artis medicæ partes pronunciant. Quę partitio quibusdam penes materierum differentias fieri videtur. Nam cùm omnis particula corporis juvari & servari possit, aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera, inde tres illas medicinæ partes distinxisse videntur. Dicamus itaq; primas, & proprias, & quammaximè esse artis medicæ partes eas, per quas ipsius artis finem cōsequimur: alias autem esse his superiores. Ac tot quidem secundum numerum primę proximæq; sunt, quot sunt maximè propriæ rationes medendi. Licebit porrò medicam ipsam artem in suas partes dividere duplici modo: uno quidem, si sumamus initium ab ipsius artis prima ac maximè propria materia, ut constat per multimembrem illam divisionem, quam assignavimus. Altero verò, à secunda materia, nec ita propria, hoc est, à corpore humano (quod quidem per accidens, eatenusq; artis medicinalis, nec non philosophiæ materia existit, quatenus sanitatē & morbum recipit, generationemq; & interitum subit) initio divisionis exordio. Cęterū non modò partitio quæ ex hujusce materiæ sectione elicitur, ad ultimas usq; deducitur, & elementares ipsius artis particulas, verū & illa etiā, quæ à præcipua totius artis materia oriebatur. Præterea aūt & alio modo fieri hæc artis partitio potest, si unumquodq; morborū propositū genus, per pximas differentias ad ultimas usq; particulas animus sit dividere: quæ partitio si rectè fiat, consequenter etiam perveniet ad elementares usq; notitias. Nihil igitur est, cur ex multiplicitate partitionū turberis. Quin potius tecum perpende, an nihil sit præter-

Suffusioni cūrandæ quæ notiones sint necessariæ.
Notitia præparatoria.
Notitia apotherapeutice.

Fugi debere neminem ex suffusis, ante vacuationem humorum peccantium.

Ophthalmia quid.
Peripneumonia quid.
Pleuritis quid.
Medicinæ partes secūdum corporis affectiones.
Medicinæ partes secundum operationes dictæ.

Partes servari victus ratione, medicamentis, aut manuum opera.
Medicinæ partes maximæ propriæ sunt, per quas artis finem consequimur.
Medicinæ partitio duplex.
Corpus humanum ex accidenti dici subiectum medicinæ philosophiæq;.

Medicinæ divisionem ordiendam esse à maximè propria ipsius artis materia.

prætermissum, ex iis quæ occurrere possunt. Optimum tamen judicio meo fuerit, si initium à maximè propria sumpserimus ipsius artis materia: cui mox ex prædicta methodo addiderimus cætera.

GALENI PERGAMENI de elementis lib. I.

Elementum est minima rei, quam cõstituit, portio.

Sensum non esse iudicem propriorum elementorũ.

Uandoquidem elementũ est minima rei, quam constituit, portio: nec id ipsum quod videtur, est etiam revera minimũ: manifestè sanè liquet, sensum minimè eorũ fore judicem, quæ vera, & ex ipsa natura sunt rei uniuscujusq; elemẽta. Idcirco nos cum Hippocrate, neglectis iis quæ prima, sensus judicio, simplicissimaq; habentur, illa statim quæ verè sunt naturæ humanæ elementa, quæq; in alia dissolvi non possunt, nec minus curandis morbis ex usu sunt, quàm hæc, quæ sensui talia videntur, summo studio inquiramus: nempe an unum tantũ specie, an plura potius & dissimilia sint. Quòd si non tantùm unũ, sed plura sint atq; varia elementa, quærendum rursus, quot nimirum sint illa: sicuti & quæ, & qualia, quamq; inter se tandem cõmunionem sortiantur. Quòd igitur primũ id elementũ, ex quo tum nostrum, tum aliorum omniũ corpora constant, nec forma, nec potestate sit unum, hac docet ratione Hippocrates. Si homo esses unum, neutiquam doleret. Quòd si doleret, unicum ne cessariò medicamentum desideraret, rectè quidem ille & brevissimè totam rei summã demonstrans. Nam si homo esset unum, hoc est, unico ex elemento conflatus, nõ esset ex quo dolorem posset accipere. Quòd si aliquo dolore corriperetur, unica tantùm esset medendi ratio. Nam cùm à nulla causa externa perpeti posset, necessariò à sua ipsius natura, internè pati deberet. Cùm autem unica tantùm fuerit uniuscuiusque natura, unicus erit affectus, ratioq; redeundi ad naturalem statum unica: id quod absurdum est, cùm infinitæ ferè sint, ut morborum, sic præsidiorum species. Eadem quoq; ratione licet eorum sententias convellere, qui atomos, omnis prorsus qualitatis atque alterationis expertes, nec non incompactilia corpuscula introduxerunt, universæ generationis primordia. Quippe nec homo doleret, si talis esset natura illius. Siquidẽ necessum est, ut id quod dolet, cùm sensus, tùm etiam alterationis sit capax. Quòd si ab omni penitus sit alteratione alienum, eundem omnino statum, quem ab initio sortitũ est, perpetuò servabit. Jam verò, si transmutetur quidem, sed nulla illi sit innata sentiendi vis, nihil propterea magis affectiones ipsas sentire poterit, quàm ipsi lapidés sentiunt. Cùm igitur utrunq; horum atomis in alternis illis corpusculisque desideretur, certè si ex eis, aut alia quapiam simili atque uniformi natura concreti essemus, non utiq; doleremus: dolemus autẽ, nequaquã igitur sumus ex ulla simplici uniformiq; substantia conditi. Porrò cùm duo sunt instrumenta, quibus omnia inveniuntur dogmata, ratio videlicet atq; experientia, neutrum horum unquã ita illis inserviet, ut aliquid sint reperturi cõcretum ex iis,

Elementum corporum nõ esse unum.

Atomos haud posse quidem esse elementa corporum.

Doliturum, necessariò debere esse tum sensus, tum alterationis capax.

Instrumenta quibus omnia inveniuntur dogmata, esse duo, rationẽ & experientiam.

quæ pariter impatibilia, & sine sensu sint: quod ipsum deinde patibile sit, atq; sensus particeps. Imò verò quantumlibet illæ omnes atomi insitum haberent sensum, essent tamen impatibiles impenetrabilesq;, ita ut ex solo mutuo earum complexu, ipsa caro generaretur, nihilo magis impactam acum persentiremus, quàm cùm acu ipsa digitos junctos disjungimus. Reliquum igitur erit, ut sentiens corpus vel ex iis sit, quæ pariter vim habeant sentiendi & patiendi: vel ex iis, quæ pati quidem possint, sed nullum deinde sensum habeant. Nos autem mox perpẽdemus, utrum horum sit verum. Si igitur elementũ non potest esse impatibile, nõ erit etiam specie unum. Siquidem quod est unum, semper est impatibile: cùm nihil reliquum sit, in quod transmutari, aut à quo pati queat. Quicquid enim transmutatur, in alterum transmutatur: & quod patitur, ab altero patitur. Quare plura esse elemẽta, jam compertum cùm sit, eorum numerum inquiramus. Priùs tamen sectas omnes eorum, qui in universum de elementis disserunt, distinguamus. Rediguntur enim in quatuor: quarum prima est, quæ ex sensu vacuis, pariter & impatibilibus: altera, quæ ex sensu quidem præditis, cæterùm impatibilibus, consistere quæ sunt alterationi obnoxia, pronũciat. Quæ ambæ in hoc cõveniunt, quòd ex impatibilibus statuũt. Quare cùm impossibilia tradant, eas missas faciamus. Supersunt itaq; duæ: altera, quæ corpus sentiens, ex primis elementis facultatem cùm patiendi, tùm sentiendi habentibus, constituit: altera, quæ ex patibilibus, sed sensu expertibus. Inter quas item ea est cõmunio, quòd ambæ ex patibilibus ajunt. Quarum sectarum utraq; possibile quid profitetur. Nam si ipsas particulas explorare, rationeq; examinare volueris, ea quæ corporum sunt vim sentiendi habentium, omnes & patibiles sunt, & facultate sentiendi præditæ. Quod si prima respexeris elementa, facilè fieri poterit, ut quamvis ea nullum habere sensum dicatur, modò possint in se mutuò, multifariamq; & agere & pati, & aliquod inde, multis intercedentib. particularibus alterationibus, sensu præditum corpus gignatur. Quotiescunque enim ex pluribus quicquam componitur, si ea quæ in compositionem veniunt, qualia sunt, talia ad extremum duraverint, nunquam profectò id novam aliquam, adventitiámve adipiscetur formam, quæ in iis non præfuerit, ex quibus constituebatur. At si ea multifariam varientur, transmutentur, & cõmisceantur, poterit tunc in composito aliquid suboriri, quod ab iis quæ priùs in primis illius elementis reperiebãtur, sit generis alterius. Quare qui ex igne, aqua, aëre & terra, invicem transmutatis atq; alteratis, & ad temperamentũ quoddam reductis, gigni corpus volunt sensitrice facultate præditum, hi cõsentanea pronunciant. Qui verò ex illis ita ut sunt permanentibus, & permistis tantummodo, perinde ut triticum hordeũq; & fabæ sunt in acervo, ij nimirum ea, quæ fieri nequeunt, sectantur. His igitur, & quod uno plura omnino sint elementa, & quòd pati etiam possint, monstratũ est: id quod confirmans Hippocrates, ait: Qui, obsecro, fieri po-

Elementum non posse esse impatibile.

Transmutationem fieri in alterum. Passionem fieri ab altero. Sectas eorũ qui de elemẽtis disserunt, esse quatuor.

De elementis opinio cõsentanea rationi.

test, ut ex uno quicquam constituatur, cùm ne ex pluribus quidem possit, nisi ea probè fuerint contemperata? An verò ex iis primis elementis, quibus omnibus vis insit sentiendi, cõstent sensilia corpora: an ex illis potius quæ illa careant, nondum monstratum est. Porrò nonnulla quidem omni carere sensu inde perspicuũ est, quòd ex compositis etiam quædam hujusmodi sint. Fatua itaq; est hæc tam naturalium philosophorum, quàm medicorũ opinio, qui unum vel hominis, vel etiam ipsius universi elementum asserunt. Thales etenim, Anaximenes, Anaximander, cum illisq; etiam Heraclitus, ex elementorũ transmutatione mutua, quòd singula in vicina alia cernant degenerare, unũquodq; ex illis esse elementum universale, prorsus demonstrare conantur, sic tamen ut alius aliud statuat. Qui sanè mihi videntur omnes cõmunem illam somniasse materiam primam, omnibus elementis subjectam: quam ut unicam viderunt, sic etiam unicum esse elementum putarunt.

Materiam primam unicam quatuor elementis subiectam esse.

Cæterùm qui universa pronunciant unum, tam ipsius naturalis philosophiæ, quàm Medicinæ principia destruunt, ob idq; contra eos disputandum non est. Id autem ab omni ratione est alienũ, si propterea quòd nullum ex elementis quatuor, solum syncerumq; in corpore cernitur, velit quis inficiari, ea omnia simul in eo reperiri. Nam cur vis tu in animantium corporibus reperire terram (exempli gratia) impermistam & puram, quum ne in universo quidem ejuscemodi à te ostendi queat? Quamcunq; enim particulam ejus acceperis, ea statim erit alicujus caloris humorisque, & aëreæ substantiæ particeps: cùm tamen ea terra, quam opinamur esse elementum, sit q̃ maximè densa, gravisq;, ac præterea frigida & sicca.

Elementum purum nullibi reperiri posse.

Terra elementaris cuiusmodi esse debeat Elementorũ.

Quòd si tu in mundo mihi ostenderis lapidem, terreum sanè corpus: ego tibi aliquid illi simile in animantium corporibus, ossium nempe, cartilaginũ, pilorum, testarumq; genus ostendam. Ne igitur amplius impermistum quicquam exquiras in animalium corporibus, quandoquidem nec in ipso orbe id reperies, adulterio carens. Sed quotiescunq; aliquam videris particulam frigidam, siccamq; & densam, ea satis sit, ad revocandam tibi in memoriam terram. Satis etiam sit humidum aliquid conspexisse, rarumq; & fluens, & ad concipiendam mente aquam. Calor quoq; animantis, ignis tibi repræsentet memoriam: necnon natura spiritus, citra quem animal constare nequaquam potest, aëris in primis, ac mox ignis, tibi memoriam refricet.

Elementorũ singulis esse quid simile in animantiũ corporibus.

Nec verò inficiari poteris, universos fructus ex terra gigni & ex aqua, cùm inde suum habere ortum videantur. Quòd autem aëris ignisq; per tota simul temperatorũ etiam participes sint, hinc planè licet cognoscere, quòd si aqua maceraveris terram, nihil præter lutum efficies: fructus autẽ lutum non sunt. Si igitur fructus omnes ex elementis universitatis suam ducunt originem, non est quòd de ipsis animalibus dubites, cùm nimirum & ab illis alantur. Audenter itaq; profitendum est, terram, aquam, aërem & ignem, prima esse, cõmuniaq; & simplicissima rerum omnium elementa, & primordia: ex quibus utique tum stirpes, tum animalia omnia gignuntur, aluntur, atq; augmentum suscipiunt.

Fructus universos ex terra gigni & ex aqua.

Elementa prima esse terram, aquam, aërẽ & ignem.

In ipsis enim solis summas qualitates reperies, absque ulla mistura aut temperie. In igne nempe, summam caliditatem & siccitatem. In terra, summam frigiditatẽ & siccitatem. In reliquis, reliquas qualitates, prout sui cujusq; natura postulat. Affirmare autem esse aliquod elementũ summè humidum, simulq; arbitrari illud esse quippiam ab aqua diuersum, extremæ cuiusdam ineptiæ est.

Elementis solis summas qualitates inesse.

Aquam esse summè humidam.

Porrò quòd summus calor igne simplicior sit, quódq; illo accedente ad materiam, ignis gignatur, pro confesso ab omnibus habetur philosophis: qui quidem in universum fatentur, materiam quandam prorsus qualitatum expertem (quæ omnibus elementis subjicitur) atq; etiam calorẽ summum, qui in ea producitur, igni existere suæ generationis principium.

Calore summo accedente ad materiam, constitui ignem.

Quinetiam materiam ipsam esse ab omni penitus generatione & interitu immunem: qualitatem autem id esse, quod in illa tum gignatur, tum pereat. At elementum eò à principio differt, quòd minimè sit necesse principia in eodem esse genere, cum ijs quorum sunt principia: elementa verò, ad idem semper genus pertineant. Simplex nanq; qualitas compositę, & simplex corpus, corporis compositi elementum existit.

Materiam ingenerabilem, incorruptibilemq;. Qualitatem gigni in materia perireque.

Elementi & principij discrimen.

Cùm igitur calidum, frigidum, humidum atq; siccum, dicantur tripliciter: nempe vel sicut qualitas, vel sicut impermistum corpus, vel sicut illud quod mistum est: nec ipsa deinde qualitas esse elementũ videatur, nec etiam mistum, temperatumque corpus: reliquum est, ut elementum id esse corpus dicamus, quod est omnis temperamenti atq; misturæ expers, necnõ qualitatibus simplex. Quare ad ipsum ignem, aërem, aquam & terram, tandem ac necessariò devenimus: in quibus primis summus est calor, summum frigus, summus humor, & summa siccitas.

Calidum, frigidum, humidum & siccum tripliciter dici.

Elementum quod esse corpus dicatur.

Quibus etiã elementis universalibus, vel synceris, persæpe utimur: quemadmodum aqua quotidie, cum bibimus, aut lavamur: & aëre, qui nos undiq; ambit, dum illum inspirando attrahimus. Igne etiam, dum frigemus, ut caleamus utimur. Animantia præterea quæ vel arena, vel terra, vel lapidibus, vel etiam luto, ossibúsve vescuntur, terram manifestè introducunt in corpus. Quare non video equidem, cur dicant nonnulli, nec ignem, nec aërem, nec aquam, nec terram, vel detrahi ex corpore nostro, vel illi etiam apponi: ac proinde ea minimè nostri corporis elementa existere.

Elementis universalibus nos ipsos persæpe uti.

Quòd si qui ob id non putent ullum nos corpori elementum offerre, quòd nemo eatenus calfiat, donec uratur: vel bibat, quod disrumpatur: ii non intelligunt, si vel unum elementum omnino intereat, statim etiã interiturũ animal. Interibit autem frigidum elementum, si comburatur: calidum, si nimis refrigeretur: humidum, si arescat impensè: siccum deniq;, si plus quàm par sit, humectetur. Unde aliter se habet res, quàm illi sentiunt. Semper enim aut eximitur elementũ aliquod, aut apponitur corpori: id quod moderatè fieri debet ab iis, qui servare incolume animal ipsum conantur. Siquidem immoderatus elementorũ usus, ad interitũ ducit. Ergo cùm nulla qualitas reperiri seorsum à sub-

Animal interiturum, si vel unum ex elementis intereat.

Elementum semper aut eximi aut apponi corporibus nostris.

Elementorũ usum immoderatum, ad interitum

Qualitas nulla esse absque substantiis potest.

à substantiis queat, cogimur eas unà cum substantiis assumere, atque ita corporibus, quæ illis egent, offerre. Quæ si illas summas exposcant, ipsum elementum administramus: ignem inquam, aut aquam, aut terram, aut aërem. Ubi verò mediocri opus est qualitate, misto ex elementis medicamento, atq; interdum nutrimento utimur. Neque sanè unquam ceu medicina elementum ex usu est, nisi dum corpus summa qualitate indiget. Quòd autem Hippocrates nomine qualitatis, corpus summa præditum qualitate sæpenumero intelligat, ex dictione illius licet nobis colligere. Siquidem ubi ait, cùm interit homo, necessum esse unumquodque ad propriam naturam reverti, siccum ad siccum, humidum ad humidum, calidum ad calidum, frigidum denique ad frigidum: non solas profectò qualitates, siccum, humidum, calidum, & frigidum vocat, sed substantias illas, in quibus qualitates eæ reperiuntur. Ipsæ enim sunt, quæ animali vita functo abeunt, quæque elementis universitatis miscentur. Qualitates autem dixerimus animante mortuo interire: ad propriam verò eas naturam reverti, non item. Quare non est quòd quispiam amplius persuadere conetur, illum ex qualitatibus, quæ ne seorsum quidem à corporibus consistere possunt, animalia gigni arbitrari: sed ex corporibus, quibus summæ illæ qualitates insint. Ea quippe sunt communia elementa omniũ. Quæ verò calidum, frigidum, humidum, atque siccum, ob aliquam excellentiã horum, dicuntur, propria sunt unicuiq;. Homo igitur constat ex simplicissimis sensibilibusque elementis, quæ similaria vocantur. Ipsa autem ex quatuor humoribus. Qui rursus ab esculentis & potulentis suam ducunt originem. At hæc, ex aëre, igni, aqua, & terra gignuntur. Quæ sanè ex nullo amplius corpore constituta sunt, sed ex materia & qualitatibus tantùm: quas ipsorum esse principia concedimus, elementa autem nequaquam: tametsi elementa, ab ipsis qualitatibus habeant, quòd elementa sint. Siquidem si summus calor materiæ accedat, jam id totum elementũ ignis evadet: similiterque de cæteris qualitatibus tribus, dicendum. Ex nulla autem qualitate alia, præterquàm ex his quatuor, judicatur esse elementum. At verò de propriis animalium elementis, hoc est, de ipsis humoribus, in sequenti commentario tractandum est. Ex eis enim partes similares gignuntur. His rursus simul coëuntibus, primum id, ac simplicissimum instrumentum absolvitur, quod unius functionis gratia à natura productum est. Mox autem, quum hæc item unà componuntur, aliud majus instrumentum perficitur: ac dein, universi integritas corporis. Ergo, ut totam repetamus disputationem, si nos dolemus, neque specie una erit, nec impatibilis nostra substantia. Atqui dolemus, non igitur erit specie una, neq; impatibilis. Rursus, si patiatur, oportet ut calfacta, vel frigefacta, vel humectata, vel resiccata patiatur: quum nulla alia qualitate possint quæ proxima sunt, alterari tota per tota. Quocirca manifestum est, caliditatem ipsam, frigiditatem, humiditatem & siccitatem substantiam cujusq; rei constituere. Quo pacto autem ea quæ miscentur, tota per tota misceantur, solis ne qualitatibus (ut Aristoteles sensit) an potius ipsis etiam substantiis in sese penetrantibus mutuò, non est opus medicum explorasse. Hoc tamen dixisse impræsentiarum sit satis, quòd si vinum (exempli gratia) aqua misceatur, particulæ utriusque horum infringuntur in minima: moxq; inter se mutuò agunt, atque patiuntur: eoq; facilius sibi invicem qualitates communicant, quò in minutiora redacta, diutiusq; commota, & cõmista fuerint. Tempore nanque est opus, ut eorum quæ cõmiscentur mutuò, particulæ inter se invicem exactè agant, exacteq; etiam patiantur, ac ita totum id unum & sibi undique & penitus simile evadat.

Substantias elementorũ, animali vita functo, reverti ad propria elemẽta

Qualitates elementorũ interire, animali intereunte.

Elemẽta secũdum substantias misce[illegible]

Hominis cõstitutio.

Elementa ex materia & qualitatib. constitui dũtaxat.

Elementa ex qualitatibus habere quòd elementa sint.

Elementa animaliũ propria, quatuor humores.

Similares partes.

Instrumentum primum unius functionis gratia est productum.

Instrumentũ maius.

Substantiã cuiusq; rei à qualitatibus primis constitui.

Mistioni corporum exactissimæ, plurimum conducere comminutionẽ, & in ipso congressu morã.

GALENI PERGAMENI
de elementis lib. II.

IGitur ut calidum, frigidum, humidum atque siccum, omnium rerum communia sunt elementa: sic nimirum sanguis, pituita, ac bilis tum atra, tum flava, omnium animalium sanguine præditorum propria elementa existunt. Cæterum hominum propriæ sunt similares particulæ: quamvis & hæ nonnullis sanguine præditorum etiam communes adsint, ut bovi, cani, & equo: non tamen usque adeo humanis similes. At verò quòd omnes sanguineorum animaliũ partes, ex materno gignantur sanguine, satis omnibus constat: qui cùm sit non modò pituitæ, sed utriusque etiam bilis particeps, demonstratum est, qua ratione adductus Hippocrates, ipsos quatuor humores materiam esse generando homini tradidit. Caro porrò & nervus particulæ similares existunt. Cùm autem caro sanguinea sit, præterea mollis & calida: at nervus exanguis, durus & frigidus: similiterque aliæ particulæ alias differentias sortiantur: rationi consentaneũ videtur, ipsam sagacem naturam, quo tempore ex sanguine menstruo efformabat fœtum, quod crassius in eo erat, ad solidiora: quod tenuius, ad molliora: sicuti quod calidius, ad calidiora: & quod frigidius ad frigidiora corpora constituenda, attraxisse. Subsequenti autem tempore unamquanq; ex cõcretis particulis, suum habuisse alimentũ incrementumq; ex propria & peculiari materia. Nam quemadmodum in lacte reperitur & serum, & quædam caseosa substantia: sic in sanguine reperire licet quendam tenuem liquorem sero lactis persimilem, nec non veluti limũ quendã, ac præterea ipsas fibras, quibus à sanguine exemptis, ut non amplius ipse sanguis concrescet, sic etiam colore variabitur. Unde sanguis minimè simplex erit. Alioqui in omnibus quum animalibus, tum hominibus esset perpetuò similis. Contrariũ autem licet experientia cognoscere, cùm ex varietate colorum, tùm vel maximè ex ijs quæ vacuantur ope medicamentorum purgantium. Quæ quidem si propinentur, ut decet, pro differentia morborum, differentes ac peculiares sibi succos elicient: contrà quàm Asclepiades persuadere conatur, nempe medicamenta ipsa haud quidem familiares sibi succos attrahere, sed trãsmutare illos corrumpereq; ac in sui naturam, qualescunque fuerint illi, convertere.

Elementa cõmunia.

Elementa propria.

Similares particulæ hominibus propria.

Menstruo ex sanguine gigni omnes sanguineorũ partes.

Humores quatuor, sunt materia humanæ generationis

Solidiores partes ex solidiori menstrui portione constructas esse.

Alimenti, incremẽtiq; ratio.

Sanguinis partes diversæ.

Sanguinem nõ concrescere, si eius fibræ detrahantur.

Sanguis non est simplex.

Asclepiadis opinio refellitur circa medicamẽta purgantia.

Purgātia medicamēta humores proprios trahere, et quonam ordine.

Quæ sanè ut sunt absurdissima, sic ea quæ per immodicas purgationes indies fieri videmus, ostendunt evidentissimè, quemadmodum proprium humorem quodlibet pharmacum attrahat. Siquidem quotiescunque aliquis medicamentum hauserit, quod vim habet bilem supra modum vacuandi, primò quidem, vomitu talem humorem ejiciet, mox pituitam, postmodum bilem atram, postremò sanguinem purum, quo evacuato agunt animam. Quòd si medicamentum pituitam solvens propines, illa in primis vacuabitur: dein flava bilis, quòd eductu sit facilis: postquam atra, ad motum rebellis & contumax: ultimò autem omniū semper educitur sanguis, quòd naturæ is admodum affinis existat. Ubi igitur primus ille humor prorsus vacuatus est, non potest jam esse incolume animal, cùm unum ex suis elementis amiserit: sed dissolvitur prorsus, & perit. Mox autem ex reliquis profluit humor is, qui aptior est ut vacuetur. Quippe naturalis quædam vis rei unicuique inest, ea quæ conveniunt sibi, tradendi. Sicuti in magnete vis est attrahendi ferrum. Atque per hanc facultatem tum nutritiones, tū vacuationes fiunt: ipsa quidem semper id quod expediens est, attrahente, nonnunquam tamen cum hoc, aliquid ejus quod non est congruum: ut in purgantibus medicinis usu aliquando venit. Quæ quidem, ubi universum id bilis, aut pituitæ, quod in corpore fluitat: attraxerint, peculiarem solidarum partium humorem, vi & labore arripiunt, eas quasi dissolventes & colliquantes, deducentésque ad elementa, atque animal ipsum internecioni tradentes. Violentiam verò illius attractionis, alius quispiam humor consequitur illi affinis, qui primùm vi attrahebatur.

Sanguinem ultimò omnium vacuari, quòd sit affinis natura.

Attractricē familiariū vim inesse singulis.

Magnes trahit ferrum.

Purgationes immodicæ.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis lib. I.

Constitutio animaliū ex dispari elementorum miscella.

Onstare animalium corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidiqúe mistura, neque esse horum omnium parem in temperatura portionē, demonstratum antiquis abundè est, tum philosophorum, tum medicorū præcipuis. Cùm autē ex calidi, frigidi, humidi & sicci temperie cōflari corpora dicunt, de iis quæ summo gradu sic se habent, ipsis scilicet elemētis, intelligēdum ajunt. Cùm verò animal, stirpémve, calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, non item. Neque enim ullum animal aut calidum in summo esse posse, ut est ignis, aut in summo humidum, ut est aqua. Pari modo nec frigidum, siccúmve in summo: sed ab eo quod in mistura pollet, appellationem sortiri. Non posse autem differentias temperamentorum esse plures quàm quatuor, hinc docere conantur, quòd duntaxat quatuor sint qualitates, quæ in se agere patiqúe possunt: nempe calor, frigus, siccitas & humiditas: ex quibus quatuor tantùm (judicio suo) oriuntur temperamentorū cōjugationes, quæ cōsistere possint: nempe calidum & humidum, calidū & siccum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Siquidem conjugia alia duo, quæ ex contrariis qualitatibus constant, calidum nempe & frigidum, necnon siccum & humidum, minimè consistere posse. Quæ verò illi mihi prætermisisse videntur, nunc adijcienda reor. Unū igitur & primū id est, quòd temperatam naturam, quæ & virtute & viribus, reliquis præstat, sine qua de illis ne loqui quidem potuerunt, omnino ac si nulla sit, omiserunt. Quippe quòd vel in calida temperie calidum prævalet frigido, vel in frigida temperie frigidum prꝺstet calido, id ne intellexisse quidem est, nisi prius ponantur eucratos, sive temperata: ad quā sunt intenti, cùm victum sanitatis tuendæ investigant, efficereq; tēperatum quendam statum conantur. Ergò quem assiduè sectantur, & quò semper respicientes, intemperatos status corrigunt, hunc ego quidem primum omniū statuum censuerim. Hi autē tantùm abest ut ejus meminerint, ut etiam totū prætereant. At non præterimus, inquiunt ex ijs aliqui: in calido nanque & humido comprehenditur. Quam sententiā Athenæi sectatores foventes, ipsas quatuor temperaturas, quatuor anni tēporibus comparant. Hyemem itaq; frigidam & humidam dicūt. Aestatem autem, calidam simul & siccam. Autumnū, frigidum atq; siccum. Ver denique, tum temperatum, tum calidum & humidum vocant. Ad eundem modum & ex ætatibus, puerilem quidem tum temperatam esse, tū verò calidam humidámq;. Sed & mortem ajunt animantium corpora ad frigidum & siccum perducere. Unde colligunt, vitam, cùm illi contraria sit, calidam & humidam esse: ac proinde calidum & humidum temperamentum, optimū & temperatissimū esse. Bifariam autem hallucinantur. Primū quidem, quòd in quatuor anni temporibus, quartam temperamentorum conjugationem inveniri contendunt: id quod non videtur necesse. Dein, quòd ea ratione concludunt, ver calidum & humidū esse, quòd sit hyeme quidem calidius, æstate autem humidius. Siquidem eodem nomine dicetur frigidum simul & siccū propterea quòd æstate frigidius est, sicuti & siccius hyeme. Quare nec æstati, nec hyemi ver comparare est æquum, sed potius ipsum per se æstimare: cùm quodlibet anni temporum, non ex alterius comparatione, sed suapte æstimatum natura, indicare debeat tale, vel tale. Ad quam formā si expendas ver, videbitur tibi planè in omnis excessus medio consistens. Proinde rectè ab Hippocrate est dictum, vel saluberrimū esse, minimeq; morbis perniciosis obnoxium. Est & autumnus, ut quàm æstas minus calidus, sic utiq; quàm hyems minus frigidus. Quare ratione hac nec calidus absoluto sermone est, nec frigidus: quippe cùm ambo sit, ac neutrum ad summum. Cæterum alterum in eo incommodum, nempe inæqualis ipsa temperies, quę autumnum maximè morbificum facit. Quod Hippocrates etiam significavit, dicens: Cùm eodem die modo calor, modò frigus nō afficit, expectandos esse autumnales morbos. Itaque non rectè frigidus, siccusq; dicitur. Nec tamen æquabiliter est temperatus, ut ver: quin potius hoc maximè ab illo tempore dissidet, quòd mediam temperiem & æqualitatē perpetuò parem non servet. Quippe meridie multo est calidior quā manè, aut vesperi:

Temperatā naturam esse a veteribus prætermissam.

Temperatā naturam esse regulā constituendæ victus rationi.

Veterum duplex lapsus circa assignationem temperamentorum.

Ver esse per se æstimandum.

Ver in medio omnis excessus consistit.

Ver saluberrimum esse.

Autumni inæqualis tēperies illum morbificum facit.

Autumnus ad siccius declinat.

speri: nec in humido & sicco omnino medium statum obtinet, quemadmodum ver, sed ad siccius declinat. Idcirco patere arbitror, nec autumnũ absoluto sermone, & citra exceptionẽ frigidum & siccum dicendum esse: sicuti neq; ver calidum atque humidum. Ego siquidem, tantum abest ut ver, aut si quid aliud est temperatum, calidum & humidum esse credam, ut quod planè contrarium est, id affirmem, omnium scilicet aëris temperamentorũ id pessimum esse, quod humidum est & calidum. Quòd sanè temperamentum in quatuor anni temporibus invenire non possis: quamvis id in pestilenti aëris constitutione incidere aliquando videatur, quemadmodum Hippocrates olim contigisse in Cranone memorat, ubi nimirum assiduè per æstum largo imbri pluerat (quod calidi humidique status est proprium) quam intemperiem aëris comitati sunt varii & gravissimi affectus, haud dubiè diræ putredinis soboles. Nam ut à frigido & sicco omnia incorrupta servatur, sic à calido & humido facilimè cõputrescunt. Boreæ etenim flatus siccus & frigidus, omnia quàm diutissimè imputria conservat. Austrinus autem flatus, qui calidus & humidus est, illa subitò ad corruptionẽ perducit. Ver itaque hauquaquã calidum & humidũ pronunciamus, cùm nec tale sit, nec si esset, utiq; salubre esset, aut sanitati accommodũ. At quatuor qualitatum mistionis æqualitas, & mediæ temperaturæ eius, & salubritatis est causa. Perperàm etiam faciunt, dum ætatum temperamenta, ad quatuor anni tempora transferunt, quum non idem sit, aut similiter dicatur animalis temperies calida & humida, sicuti aëris temperamentũ calidum & humidum dicitur. Qui error inde illis videtur ortus, quòd non meminerint animantia veteribus pronunciata fuisse calida & humida, nõ propriæ temperaturæ ratione, nec sermone absoluto, sed ad stirpes, & demortua, collata. Quippe demortuis & stirpibus, animantia calidiora humidioráq; sunt. Quinetiam ex animantibus ipsis inter se speciatim collatis, canis quidẽ est siccior, homo autem humidior. At si formicæ, vel api ipsum canem compares, illas sicciores, hunc humidiorem invenies. Ita idem animans, præut homo, siccum: præut apicula, humidum fuerit. Rursus ad hominem collatum, calidum: ad leonem, frigidum erit. Calidus etiam est canis, ut vivens (cùm mortuus non amplius calidus sit) non calidus autẽ, si ad alterum comparetur canem. Atq; hæc quidem omnia per collationem inter se dicuntur. Quæ verò in animantium genere conferuntur, alia ratione: sicuti etiam quæcunq; in aliqua animalium specie. Canis nanq; ad formicam est humidus: in animantium genere est siccus. Rursus, ipsorum speciatim canum, hic siccus, ille humidus, alius (ut fas est cani) temperatus existit. Quod ergo absoluto sermone, nec ad aliud ullum collatum, vocatur siccum, id in solis est elementis: similiterq; de cæteris qualitatibus est sentiendum. Nullum enim cæterorum corporum, prorsus calidum aut frigidum est, sed sola elementa. Quicquid præter hæc ceperis, ex his mistis constat. Ac propterea per secundam significationem, non amplius absoluta ratione, veluti syncerũ & à mistione alienum, reliquorũ quodvis calidum aut frigidum dicitur. Ac duo quidem significata calidi, frigidi, humidi & sicci, hæc sunt: alterum, absoluto sermone loquentium, mistura carens atq; syncerũ: alterum contrariis quidem mistis constans, cæterùm ex pollentis in mistura nomine appellatum. Quo genere sanguis humidus dicitur, sicuti & os siccũ. Formica verò sicca est, & vermis humidus: scilicet ut sunt animalia. Dicitur porrò unumquodq; secundum genus, vel speciem, non modo calidum esse, aut frigidum, sed aliis etiam qualitatibus præditum, cùm supra mediocre atque mediũ fuerit. Verbi gratia, animal dicitur calidum, cùm supra mediũ temperie sit animal. Equus calidus, cùm supra medium temperie equus fuerit. At verò in quoque genere speciéve sunt media, quæ à summis in eo genere, speciéve, finibus æqualiter distant. Ac genus quidem est animal, species equus & canis. Medium temperie in toto animalium genere, est homo. Medium verò ut in hominum specie, quem Græci eusarcon, hoc est, quadratum appellant, ab omni excessu, defectúve remotus. Quisquis igitur supra hunc fuerit, is aut prorsus calidior, aut frigidior, aut humidior, aut siccior erit: idque partim absoluto sermone, quia minimè uni alicui privatim collatus dicitur talis: partim non absoluto, quòd symmetrò & medio totius speciei comparetur. Ergo unumquodq; horũ quæ talia sunt, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum tripliciter dicimus. Nempe aut comparantes id cuilibet particulari individuo: aut cum uniuscujusque tum generis, tum speciei medio id cõferentes: vel deniq; summũ atq; impermistum ipsum esse æstimantes, id quod sanè ad sola pertinet elementa, Quare ad tractationẽ de temperamentis illi duo primi modi nobis tantùm sunt necessarij. Quoniam autẽ multa genera sunt, quemadmodum & individua, ad quæ cõparare possumus, poterit idem corpus multis modis, calidum, frigidum, humidũ atque siccum existere, simulq; suscipere varias appellationes. Verũ ubi stirpem animánsve ullum, eucraton, sive optimè temperatũ dicimus, nequaquam in ea dictione, simpliciter cõtraria inter se cõparamus: sed ad naturam vel animalis, vel stirpis referimus, cùm eorum quodq; pro sua natura optimè sese habeat, optimeq; suas obeat functiones. Sic enim dicimus animalia ipsa & stirpes optimã & mediam habere suo in genere temperaturam, nõ utiq; absoluto sermone, ac si paritas exquisita cõtrariorum in iis reperiatur, sed quòd ea mediocritas, quæ ad potestatẽ refertur, eis adsit. Ac tale quid etiam dicimus esse & justitiã, non quę mensura & pondere, sed quæ eo quod pro dignitate convenit, æqualitatem explorat. Est ergo temperatura æqualitas, in omnibus animalibus temperatis, stirpibúsq;, non ea quæ ex pari elementorum commistorum mole spectatur, sed quæ tum animalis, tum stirpis naturæ convenit. Convenit autem aliàs, ut humidum sicco, & frigidum calido præponderet. Itaq; ad interrogantem, cujus temperamẽti sit homo: si quidẽ ut in animalibus interrogatio fiat, ad id quod medio est inter animalia

Ver non esse dicendum calidum & humidum.

Temperiem aëris calidã atq; humidam, esse omnium aliarũ pessimã, nec reperiri posse in quatuor anni temporibus.

Incorrupta servari à frigido & sicco omnia putrefieri à calido & humido.

Boreã servare imputria universa.

Austrinũ statum putrefacere singula.

Ver temperatum, et saluberrimum.

Animantia dicta esse calida & humida non absolutè, sed collata ad stirpes.

Canis siccior homine.

Canis humidior formicis & apibus.

Temperamentorum collationes diversa.

Elementa sola dici absoluté calida, aut humida aut frigida, aut sicca.

Media in quo genere, vel specie, quæ dicatur. Homo est medium in toto animalium genere.

Temperatura corporum quotupliciter assumatur.

Temperatura ad justitiam. Iustitia quid.

animalia omnia temperamento respicientes, respondere oportet. Si verò facta collatione cum individuo aliquo, utique ad illud solum cõferendo, tunc respondendum est. Si absolutè, atque ut ad omnem substantiam, sic jam contraria quæ sunt in eo comparare oportet, atque æstimare, haudquaquã ad actionem referẽtes temperiem, sed potius ad elementorum portiones, hoc est, ad substantiam quandam, quæ pariter ab extremis distet, quæ prima omnium sunt elementa. Siquidem quæ supra citráve hanc substantiã temperies fuerit, eam simpliciter calidam, frigidam, humidã, siccámve asseremus. Ubi verò cum medio temperamento conferimus, non simpliciter, sed quod ad mediocre ejusdem generis sic se habet. Porrò generum omnium supremum substãtia est, sub qua quidem tàm animata, quàm inanimata continentur. Ultima autem genera, supernè descendentibus nobis, sunt, homo, cornus & ficus, eoq; species dicuntur. Infernè verò ascendentibus, scilicet ab individuis substantiis, eadem sunt prima genera: indicatúmq; alio opere est, meritò omnia quæ media sunt, inter individua & genera prima, tum genera, tum species à veteribus nominari. Iam verò, quemadmodũ nomen albi, tum de colore albo, tum de corpore, quod ipsum colorem suscipit, enunciatur: sic etiam calidi nomen, non solum de substantia calore prædita, sed de ipsa etiam caliditate dicetur. Dicitur itaq; ipsa caliditas calidum: sicuti & corpus ipsum, quod tamen nunquam caliditas appellabitur: in cæterisq; similiter qualitatibus eadem ratio est habenda. Quæ corpora igitur has qualitates quatuor, caliditatem inquam, frigiditatem, humiditatẽ & siccitatem, puras & impermistas sortiuntur, absolutè dicuntur talia, elementáque genitorum & pereuntium existunt. Reliqua verò universa corpora, in illorũ medio sunt collocata, cùm non sint summis qualitatibus prædita, sed prorsus aut in medio contrariorum consistant, aut ad alterum extremorum sint proclivia & propensa. Idcirco novem in universum temperamentorum differentiæ exoriuntur. Quarũ una quidem temperata est & media, octo verò nõ temperatæ. Harum rursus quatuor simplices sunt, calida, frigida, humida & sicca: quatuor verò compositæ, calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Temperatã enim dicimus esse, in qua illæ quatuor qualitates ad æquilibrium miscentur. Non temperatam autem, in qua una aut duæ qualitates præpollent. At calidam temperaturam pronuncio, in qua calor, vincit ipsam frigiditatem alterius oppositionis, quæ in humido & sicco est, interim paritate servata. Similiterque in frigida, humida, & sicca temperie simplici judicandum. Cęterùm calidam & humidam eam temperaturam censemus, in qua frigiditatem caliditas, siccitatem humiditas superat. Nec secus calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca temperies sunt æstimandæ. In qualibet autem dictarum temperaturarum permagnus est excessus, defectusque modus. Idcirco, si cui agnoscendarum illarũ est cura, incipiat exercitationem ab ijs naturis in quolibet genere oportet, quæ temperatæ mediæqúe

Substãtiam esse generum omnium supremum.

Genera ultima dici species.

Elementa quæ sint.

Temperamẽtorum differentiæ novẽ.

Temperata temperies. Temperies non temperata quæ.

sunt: quandoquidem si cum his alias comparet, facilè quod in quavis superet, deficiátve, invenerit. Cùm igitur temperies calida, alia quidem actu, alia potestate dicatur, quòd videlicet nondum fit, sed possit esse quod dicitur: disseramus primùm de ijs, quæ calida, frigida, humida, aut sicca esse actu dicũtur, idqúe auspicati ab universa substantia, mox descensuri ad animalia & stirpes. Cùm autem quod in omni genere, maximéque in universa substantia est medium, id ex mistione extremorum cõfletur, certè si à calidissimo igni, aut aqua fervẽti, ad frigidissimam glaciem transeamus, in ipso exquisitissimo medio, id quod symmetron est, intellectu deprehendemus. Quinetiam id nobis præparare licebit, miscentibus aquæ ferventi parem modum glaciei. Quod enim ex ambobus est mistum, pari intervallo ab utroque extremorum aberit. Quare non erit difficile ei, qui tale mistum tetigerit, habere medium universæ substantiæ, in calidi & frigidi oppositione: atque alia omnia, illi veluti formæ adaptata, discernere. Quòd si terram etiam pari aquæ modo imbueris, medium in sicci humidiq; oppositione feceris. Quanquam hæ non mistiones veræ, sed tantùm particularum appositiones sunt. Siquidem miscere corpora tota per tota, nõ hominis, sed Dei & naturæ est opus. Iam verò corpus de quo judicandum est, mediocriter calens esto: nam interdum nimio calore liquatur adeò, ut humoris falsam imaginem præ se ferat. Sicuti interdum etiam adeò cogitur frigore, ut siccius quàm sit mediocre, nobis esse videatur. Porrò ipsa hominis temperatissimi cutis, ac præcipuè quæ in manu est, omnium extremorum est media: fuitqúe sic temperata à natura, quòd sensibilium omnium esset veluti norma quędam, tactúsque instrumentũ futura. Ex dictis igitur constat, inter omnia quidem corpora, hominem esse temperatissimum: inter omnes autem humanas particulas, cutim eam, quæ intra manũ habetur, si modo nullum callum contraxerit. Qua quidẽ quæ sunt duriores particulæ, in his omnibus siccum prævalet, quæcunque verò molliores, in ijs humidi plus est quàm sicci. Cæterũ homo temperatissimus, qui tum hominũ, tum reliquorum animalium futurus est regula, cum universa substãtia collatus, medius apparere in ea debet: magisqúe cum hominibus atque bestiis. Dein verò sapientissimus sit oportet, habeatq; actiones corporeas consentientes animi moribus: ac non solùm mediam temperaturam, sed optimam etiam formationem sortiatur. Quod verò ad manus pertinet, quum ex gemini usus gratia sint factæ, nempe tangendi atque comprehendendi: utique illæ quæ molles sunt, ad exquisitius tangendum, ut duræ ad aliquid vi majori capiendum, magis idoneæ existunt. Quinetiam cutis, quæ universæ, quæ generationi corruptionique subijcitur, substantiæ est media, nec dura lapideáve est, sed ab omni exuberantia remota, atque omnino secũdum naturam se habens. Quo scilicet cutis genere maximè perfectum esse tactum censemus. Etenim nervus omnis est exanguis & frigidus. Caro multi sanguinis, atque calida. Media inter utrunque est cutis: nec planè exanguis

Temperiem calidam dici vel actu vel potestate.

Mediũ in universa substantia.

Mistiones exquisitam, solius Dei atq; naturæ esse opus.

Cutim volæ manus in homine temperato esse extremorũ mediam.

Cutim esse instrumentum tactus.

Hominẽ esse omnium corporum temperatissimũ.

Hominẽ qui futurus sit animalium omnium regula, qualẽ nam esse oporteat.

Manus tangendi atque apprehendendi gratia esse factas.

Manus molles.

Manus duræ.

Cutis media qualis nam esse debeat.

Nervorũ omnem esse exanguem, & frigidum.

Carnem esse multi sanguinis, calidamq;

Intemperies collata ad cutim octo. Pituita. Sanguis. Pilus. Os. Cartilago. Chondrosyndesmus. Tendo. Membrana. Arteria. Vena. Nervi.

exanguis ut nervus, nec sanguine abundans ut caro, sed veluti nervus sanguine præditus. Si igitur hanc omniũ animalium partium, veluti normam judicemq; proponens, reliqua illi conferas, octo in universum diversas intemperies reperies: de quibus membratim disseram. Humidissimum frigidissimumq; in corpore pituita est. Calidissimum, sanguis: non tamen perinde is humidus est ut pituita. Frigidissimum est ac siccissimũ, pilus. Minus eo & frigidum & siccum, os. Hoc verò minus siccum est cartilago. Proximè hanc sequitur chondrosyndesmos. Post hunc tendo. Deinceps membrana, & arteria & vena. Succedunt dein nervi duri: molles quippe in humiditate & siccitate mediam naturã, sicuti cutis, obtinent. Nam in altera oppositione tantùm caloris desiderant, quantùm sanguinis. Ita verò & reliqua priùs dicta, tantò sunt frigiora cute, quantò minus habent sanguinis. Etiam vasorum tunicæ nõ solùm exangues sunt, sed etiam naturæ frigidæ: contactu tamen sanguinis calfiunt, atque ad mediũ temperamenti statum deveniunt.

Sanguinem à corde suũ calorẽ accipere. Cor omnium particularũ tum maximè sanguineũ, tum calidissimum esse. Hepar. Caro. Spinalis medulla. Cerebrum. Adeps quo pacto gignatur, & quibus hæreat partibus.

Sanguis verò ipse à corde suum calorem accipit. Id viscus siquidem tum omnium animalis particularum maximè sanguineum, tum verò calidissimum est. Proximum illi est jecur. Verùm cor, paulò minus quàm cutis est durum: jecur multò. At caro humidior cute est: eadem tamen calidior. Spinalis autẽ medulla cute est humidior, atq; frigidior: sicuti hac rursus humidius est cerebrum. Cerebro autem ipso adeps: cui concretio contingit, propterea quod oleosa cũ sit, membranis frigidis adjacet, ob quarum viciniam cogitur. At nec circa jecur coire adeps potest, nec circa arterias, venas, aut cor: sicuti nec circa ullam aliã prẽcalidam partem. Quoniam autem cogitur ab eo quod valde est frigidũ, idcirco calfacta liquatur, cæterorum coagulatorum more. At cerebrũ calfactũ liquatur minimè: eoq; adipe minus est humidum.

Pulmonis caro.

Minus humida quã adeps est ipsa etiam pulmonum caro, quæ ne calfacta quidem liquatur. Iam longè etiam quã hæc adipe minus humida est tum lienis, tum renum caro. Omnia tamen hæc cute sunt humidiora. Quarum rerũ demonstrationes proximo commentario trademus.

Lienis caro. Renum caro.

GALENI PERGAMENI
de temperamentis lib. II.

Animalia frigida quæ. Animalia dici calida & humida, non simpliciter, sed ad demortua collata. Cutim volæ esse medium: totius substãtiæ. Hominis tẽperatissimi notæ.

Rgo quot sint in universum temperamenta, quotq; modis unũ quodq; illorũ dicatur, in pximo est libro. Ubi à nobis etiã est traditum, animal ipsum minimè quidẽ absoluto sermone calidũ & humidũ dici, ꝙ in eo scilicet humiditas aut calor exuperet (sic enim liceret invenire animalia sicca, frigidaq; cõplura, veluti culices, muscas, apes formicasq;) sed tantũ ad demortua collatũ. Monstratumq; similiter est cutẽ volæ manus, in homine qui optima tẽperatura sit præditus, esse temperatissimã, totiusq; medium substantiæ. Est aũt plurima in hominibus differentia. Verùm maximè tẽperatus is est, qui corporis habitu medius horum extremorũ videtur, gracilitatis nẽpe, crassitudinis, mollitiei, duritiei, itemq; caloris & frigoris (nã interdũ in animali sanguine prædito & humido, frigiditatem quandã pollentem reperias) quiq; etiam liber cùm sit ab immodicis animi affectibus, omnes tàm naturales quàm animales actiones & facultates habet inculpatissimas. Idem medius oportet sit inter somnolentũ atq; pervigilem, inter glabrum & hirtum, inter nigrum & candidum: pilosque habeat cùm puer est, magis rufos, quàm nigros: cùm in flore consistit, contrà. Cæterùm quandoquidem se nobis occasio jam obtulit, de ætatibus nonnihil dicendum est.

Formationẽ primam animalis constare ex semine, & sanguine menstruo. Partes quæ citius, quæ posterius formetur utero.

Prima constitutio animalis recens formati in utero, ex semine & sanguine est: qui humores calidi sunt & humidi. His autẽ magis semper siccescentibus, primum quidem formantur membranæ, tunicæ, nervi, visceraque & sanguinis vasa, nempe illorum substantia tensa. Ultimò verò perficiuntur ossa, ungues, & cartilagines, scilicet substantia ipsorum cõcreta. Quibus perfectis in utero, ita deinde paritur infans, adeò tamen mollis & humidus omnibus partibus suis, ut omnia ipsius membra nutrices, perinde ac si cerea sint, pro arbitrio forment & fingãt. idcirco nuper nati animalis corpus maximè si suillum, ovillúmve id sit, propter redundantem in eo humorem, libens non comedas. Nam caprillum, quòd siccius sit, & melius esui est, & jucundius.

Recens edita animaliũ corpora esui inepta existere. Capreolorũ carnes laudantur.

Contrà verò quàm in novellis porcellis, quæcunque jam consenuerunt, hæc omnes partes præsiccas, rigidásque, & sine succo possident. Quæ medio statu horũ, ac nuper natorum sunt, ea quantùm à senio absunt, tantùm & ab extrema sunt siccitate remota. Quæ minora sunt, atq; adhuc augescunt, tantùm ea quoq; absunt ab humore fœtus delitescentis utero, quantùm processerunt ætate. Florescens verò ætas omnium animalium, maximè in medio extremorum est. Porrò senes naturali particularum temperamento sunt sicci, licet copia excrementorum humidi esse dicantur. Siquidẽ cùm particulæ senilium corporum per caloris imbecillitatem similiter nutriri nõ possint (qua ratione dicuntur siccæ) foris illis copia humidi excremẽti redundat, & superfluitat. His itaque siccus est senex, quibus scilicet puer est humidus: ipsis nimirum solidis corporis partibus.

Ætatem florentẽ esse in medio extremorum. Senes esse naturali temperie siccos, humidos excrementorum copia.

Quòd igitur siccissima ætatum senilis sit, ex jam dictis constat. Quòd autem & frigidissima, ex tactu ipso, ex livore qui videtur in senibus, ex frigidis morbis, quibus facilè corripiuntur, ac deniq; ex imbecillitate naturalium functionũ, facilè etiam quis judicaverit. Et quid quæso aliud est senium, quàm via ad interitum? Si enim mors, naturalis caloris extinctio est, vtique senium veluti tabes quædam ejus fuerit.

Senilem ætatem esse siccissimam aliarum, & frigidissimã.

Senium esse ad interitũ viam. Mortem esse extinctionẽ naturalis caloris.

At verò de puerorum & florentium ætate, utra nam sit calidior, maxima inter medicos digladiatio est. Qui quidem omnes perperàm mihi videntur facere, dum sensibilium rerum cognitionem, laborioso cõsequi ratiocinio moliuntur. Nam cùm eorum quæ actu calida sunt, alius esse judex quã tactus nullus possit, sanè si multos viros, tum senes, tum adolescentes, tum pueros, tum infantes tetigerint, invenient facilè, qui magis, minúsve calidi sint. Ego siquidem, quod actu calidum est, tactu judicio: sicuti & quod potestate calidum judicatur, id ratione conor investigare.

Tactum solũ esse judicem eorum quæ actu calida sunt. Potestate calidum investigari ratione.

Calidum

Calidum itaq; quod in ætatibus cognoscere cupimus, primùm & maximè tactu dijudicemus. Fiet autem optimum judicium in alicujus infantis corpore. Potest nanq;, & qualis calor illi ante biennium fuerit, in memoria reponi, & qualis nunc sit, post duos fortè vel tres interpositos annos. Nam si mutatio omnino ulla ad calidum frigidùmve infanti facta videbitur, nullũ præterea negocium erit, qui usq; ad florentem ætatem excessus futurus sit, colligere. Quòd si plures puellos pluribus cõferre ætate florentibus velis, similes per omnia, & natura, & educatione, suis similibus conferes, ita ut reliqua omnia, quantum fieri potest, sint paria, una tantum ætate excepta. Siquidem in contrariis naturis disquirere differentiam ætatum, citra maximam imposturã non licet. Quare te his jam instructum, ceu rectè judicaturũ, ad ipsam experientiã remitto. Quippe si reliquis omnibus quæ extrinsecus adveniũt alterationibus circũcisis, eas quæ ex sola ætate proveniunt differentias perpenderis, nec puer juvene, sicuti nec juvenis puero, absolutè videbitur esse tibi calidior, cùm nimirum eorũ calores differant qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur. Est enim puerorũ calor magis halituosus atq; copiosus, tangentiq; blandior. Florentium verò calor subacre quiddam habet, atq; insuave. Quæ differentia occursus adducit plures ut credant, florentium corpus esse longò calidius. Res verò secus se habet. Nam quemadmodũ aër, aut etiam lapis, aliquando pari calore cum aqua esse potest, nullum eo faciente discrimen, quòd lapis siccus sis, aqua humida: sic nimirum caloris æqualitas in pueris, florentibusq; invenietur, etiam si alter in humida, alter in substãtia sicca repræsentetur. Qua ratione in pueris magis halituosus, & multus, & suavis: in florentibus verò exiguus & aridus, nec similiter suavis occursus caloris existit. Siquidem puerorum substãtiæ, utpote humidæ, multum foras effluit: florentium substantiæ parum, utpote siccæ. Itaq; neuter eorum simpliciter videtur calidior, sed alter multitudine ejus q̃ difflatur, alter acrimonia. Quippe insiti caloris, eiusq́ue blandioris, plus habet puer, quàm florens ætate, à quo quidem acrimonia caloris vincitur. Ergo calidi frigidiq́ue corporis solus tactus est judex: humidi autem & sicci, unà cum tactu ipsa ratio. Siquidem quod siccum est, durum prorsus est: non tamen si quid durum est, idem statim & siccum erit, nisi mediocriter existat calidum. Nam & quod à frigore concretum est, durũ cernitur, sicuti glacies. Quare nec si quid cum vehementi calore sit molle, idem statim est humidum: verùm cùm mediocriter est calidum tum æstimare durùm ne, an molle sit, oportet. Si enim molle sit, humidum est: si durũ, siccũ. Quæ quidẽ si sic se habẽt, partium quæ in humano corpore duræ sunt, nulla est humida. Neq; enim tanta in eo esse frigiditas potest, ut aliquid in ipso cõcrescere in duritiẽ queat. Potest tamen quod priùs fuit fluxile, aliquando concrescere, ut adeps: at durum, ne sic quidem evaserit. Cõmodè igitur dictum veteribus est, humidissimã esse adipem. Secundo post eam loco, carnosum genus. Ejus plures sunt species. Prima quidem, quæ propriè

Aetatũ calores qua methodo dignoscendi.

Puerorũ juvenumq; calorem differre inter se qualitate tantùm.

Puerorũ calor mitis.

Florentiũ calor acris.

Tactus quorũ sit iudex.

Sicca omnia esse dura.

Dura qua sunt, non necesariò esse sicca.

Molle cũ mediocri calore esse humidũ.

Carnis plures species.

caro appellatur, quã scilicet nusquam in corpore per solam invenies, sed est perpetuò musculi pars. Dein cujusque viscerum propria substantia est, cui ipsorum tota actio tribuitur. Porrò cerebri pulmonisque corpus, proximum adipi est, humiditatis ratione. Propinquam habet naturam his, ossium medulla: non est tamen ejusdem generis cum ipso cerebro, neque etiam cum spinali medulla. Hac cerebrum calidius est, & humidius, eoque mollius. Cujus anteriores partes tantò humidiores sunt, quantò molliores. Omnia tamen hæc cute humidiora & frigidiora existunt: ac breviter, omne exangue, frigidius est sanguine prædito. Proxima cuti est mollium nervorum natura. Duriores autem in humido & sicco, secundum cutis naturam se habent. At calore ab ejus natura tantùm absunt, quantùm consentiens est exangue corpus à sanguine prædito abesse. Lienis autem, renum, & jecinoris caro, tantò cute est humidior, quantò est mollior: calidior verò, quantò magis abundat sanguine. Iam cordis caro ijs omnibus tantò est siccior, quantò durior: calidior autem non modò his, sed etiam omnibus absolutè corporis partibus. At jecoris, lienis, renum, pulmonisque caro, simplicis cujusdam naturæ est, circa cujusq; visceris venas, arterias, & nervos crescens. Cordis simplex carnis natura non est, sed sunt in eo fibrę, quales in musculis cernimus, quibus caro circumhæret. Atq; hæ quidem carnes cute sunt calidiores: fibræ verò quã cutis, partim paulò magis, partim paulò minus, tum frigidæ sunt, tum siccæ, partim similes omnino cutis substantiæ. Porrò omnes membranæ cute sunt sicciores: ligamentaq; ipsa, quantò cute duriora sunt, tantò etiã sicciora. Tendones quoq; longè duriores sunt cute. Cartilago verò post ligamẽtum est: ac deinceps medium quoddam inter ea corpus, quod νευροχονδρώδη σύνδεσμον quidã anatomici appellant, ac si dixeris ligamentum cartilagineum. Os verò omnium quæ cutis operit, durissimum est. At eorum quæ cute extant, siccissimus est pilus: deinde cornu, mox ungues, ungulæ, calcaria, & rostra. Succorum optimus ac maximè familiaris est sanguis. Hujus veluti sedimentum est fæx, atra bilis. Quæ idcirco tum frigidior, tum crassior sanguine est, sicuti flava bilis longè calidior. Frigidissimum verò ac humidissimum omnium quæ in animali habentur, pituita est. Instrumentum autẽ quo id cognoscitur, ipse est tactus. Ac particulæ quidem, & succi corporis, ad hunc modum se habent. Iam verò crassitudo & gracilitas habitus, corporum temperamenta sequuntur, non ea modò quę naturalia sunt, sed etiam si qua ex longa consuetudine sunt cõtracta. Multos siquidem, qui natura graciles fuerant, pingues redditos vidi: cõtraq; qui pingues fuerant, graciles: illis quidem ex ociosa & delicata vita, toto temperamento ad humidius mutato: his verò, multa tolerantia, & curis & tenui victu persiccatis. Cæterũ quibuscunq; latiores sunt venæ, ij calidiores natura sunt. Quibus angustiores, contrà, magis frigidi. Caloris nanque opus est, has dilatare. Quare meritò in idem recidunt, venarum quidem angustia, cum habitu pingui & crassiori: habitus autẽ gracilis, cum laxitate venarum,

Carnẽ nusquam per se reperiri.

Exanguia omnia frigidiora sunt sanguine praditis.

Cordis caro calidior universis corporis partibus.

Fibræ.

Membranæ.

Tendones.

Cartilago.

Chondrosyndesmos.

Os.

Pilus.

Sanguis succorum optimus.

Atra bilis fæx sãguinis.

Pituita frigidissimũ & humidissimũ omnium quæ in corpore habentur.

Tactus est instrumentũ qualitatum discernẽdarum.

Pinguitudo unde cõtrahatur.

Gracilitas unde cõtrahatur.

Venis latioribus praditi, calidiores: sicuti angustioribus, frigidiores.

venarum. Quòd si quis simul pinguis crassusq; est, ac venas latas habet, is cõsuetudinis alicujus occasione, nõ natura, pinguis est redditus. Sicuti è diverso, qui angustas habet venas, & gracilis est, ne hûc quidem talem esse natura, est necesse. Quinetiam cùm fames urget, ex laxitate & angustia venarum, nõ ex cætero corporis habitu, spectandã esse mediocritatẽ, monet divus Hippocrates. Quippe qui angustas possident venas, & exigui sunt sanguinis, nec longam inediam ferunt. Quibus sunt latæ, iis copia sanguinis inest, & citra noxam cibo abstinent. Etenim quicquid pingue est in sanguine, leveq;, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò asservat~. Ubi igitur id à venis transmissum, inciderit in particulas frigidas, in ipsis quidem concrescit. In calidioribus verò natura partibus, cujusmodi sunt carnosæ, à calore absumitur, & digeritur: nisi fortè frigiditati temperamenti vita indulgentior accedens, ipsis carnosis particulis allinat aliquid pinguitudinis. Atq; hac ratione fœminæ viris pinguiores sunt, quòd nimirum sint eis frigidiores, plurimumq; domi versentur. At qui habitus natura sunt temperati, mediocriq; exercitio utũtur, hos necessum est eusarcos esse, hoc est, mediocri habitudine corporis. Quibus verò abundat humidum, & calor à mediocritate summa non longè abest, ij corpulenti sunt. Corpulenti etiam fiũt, qui natura sunt temperati, cæterũ ociosi & desides vivunt: cùm videlicet consuetudo sit veluti acquisititia natura. Adeps etenim, ex habitus frigiditate gignitur. Corpulentia, ex sanguinis copia. Mediocritas, temperatæ naturæ est nota. Et corpulenti quidem, omnino plus adipis habent, quàm mediocri habitudine præditi. Nec tamen pro carnis semper portione, adeps simul augetur: sed alios habere plus carnis, alios plus adipis videas: aliis ambo pari modo sunt aucta, cùm videlicet tantũ illis, supra temperatam naturam, humoris est, quantũ & frigoris. Quibus autem plus est adipis, in his frigidi plus est, quàm humidi: æquè ut quibus caro est plenior, his humoris plus justo est, nõ tamẽ frigoris. Porrò ubi nullũ adhuc morbosum symptoma crassato corpori incidit, ipsa abundantia humoris intra sanitatis est fines. Cùm autem mediam temperatamq; naturã, reliquarũ veluti canonem semper statuamus, quæ verò ex hujus utraq; sunt parte, judicemus intemperatas, manifestum utiq; est, in sanitatis statu & latitudinẽ, & majoris minorisq; inveniri rationem. Est enim alia sanitatis, alia morbi intemperies. Morbi quidem, ea quæ à media temperie quam lõgissimè abest. Sanitatis, quæ paulum. Definire autẽ modum, nec mensura, nec pondere licet. Cæterũ intemperiei quæ intra sanitatem cõsistit, sufficiens nota est, quòd nulla functio animalis manifestè adhuc sit oblæsa. Quantũ igitur intervallum est inter id quod perfectissimè suam obit functionem, & id quod actionẽ aliquam habet manifestè vitiatam, tanta est profectò & sanitatis, & intemperiei, quç intra sanitatem cõsistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, cùm scilicet animal vitio intemperiei jam ægrotat. Rursus, quemadmodum naturali calore optimã servante temperiem, humidum, quod intra sanitatis terminos est, auctũ, nõ adipẽ modò in homine, sed etiam corpulentiã gignit: & adipem quidem parciùs adiicit, liberaliùs autem carnẽ adauget: sic etiã, si humidum & siccũ mediocritatẽ ad unguem inter se servent, calor autẽ sit in homine minor, necesse est hujus corpus adipe quàm carnis copia magis abundet. At verò si calor augeat~, servetq; mediocritatem altera contrarietas, minus erit ei animali adipis, quàm carnis. Sicuti è diverso, si quando præpolleat siccum, altera contrarietate medium modum servãte, & gracilius & durius corpus evadet. Ex quibus liquet, non solùm ratione monstratũ esse, quòd simplices in animalium corporibus intemperies habeantur, sed etiam, quòd singularũ manifestæ sint notæ, idq; in universis habituum corporis differentiis.

Venas angustas habẽtes, ægrè ferunt inediam. *Venas latas habentes, facilè cibo abstinent.* *Fœmina cur sint viris pinguiores.* *Eusarcoi.* *Corpulenti qui.* *Consuetudo veluti acquisititia natura.* *Adeps qui gignatur.* *Temperatã naturam esse omnium aliarum canonem.* *Sanitatis statum habere in se latitudinem. Intemperies sanitatis & morbi, quibus notis deprehẽdantur.*

Porrò calida & sicca temperies, hirsuta est: verũ ea in summo. Mediocriter autẽ, quæ calida quidem est, sed in altera contrarietate mediocritatẽ habet. Similiter & quæ sicca quidẽ est, sed in calido & frigido mediam temperiem obtinet, modicè est hirta. Nuda pilis sunt frigida omnia temperamenta, sive ea modicè se habeant in humiditate, sive etiam immodicè. Cæterũ ad summum glabra est frigida temperies & humida. Minus hac, quæ frigida est, sed in altera oppositione, temperata. Adhuc minus, quæ frigida est & sicca. Siquidem siccitas cutis, in iis qui molli sunt cute, maximè omniũ idonea est ad pilorũ generationem: & quò siccior calidiorq; fuerit, eò magis pilos gignere potest. Hanc enim siccam & calidam cutim, velim terræ statui assimiles, quæ abeunte sit vere, vel ineunte æstate. Etenim per omnẽ cutim digeritur semper à calido aliquid, quod secum etiam nõnihil interni humoris evehit. In quibus igitur humida est cutis, & mollis, qualis modò cõcrescens caseus, in iis, eorũ quæ exciderunt, viæ per cutem dilatatæ nõ manent: nẽpe partibus ejus, quæ prius dissidebãt, rursus inter se coëuntib. At in quibus dura est, nec absimilis caseo cõcreto, perforatur quidem, eorum quæ exeunt transfluxu. Cùm autem uniri rursus per siccitatem nequeat, servat immutatos meatus, qui etiam perpetuo transfluentium ictu, indies magisq; fistulat~. Per eos igitur, hallitui minimè impeditus est trãsitus. Sin autẽ fuliginosus, terreusq; vapor sit, i d quod permeat, subinde contingit, ut in angustis spiramentis impactus, nec facilè rursus intrò redeat, nec item possit vacuari, sed impellatur ab alio secundo vapore, atq; ille rursus ab alio, & sic consequenter, simulq; multi vapores fuliginosi invicem complicati & conjuncti, in unum corpus degenerent, quale est fuligo ea, quæ foris cernitur. Fit autem niger pilus, cùm deusto vi caloris vapore, excrementũ in exactam fuliginẽ permutatur. Flavus verò, cùm vapor minus torretur. Nã quod tunc est impactum, flave bilis excrementũ existit. At albus pilus ex pituita nascitur. Rufus, sicuti coloris albi, flaviq; est medius, sic generatio ejus ex pituitosæ biliosæq; fæcis, media quadam natura provenit. Crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, quæ intorquet illos (qua

Hirsuta esse quæ calida sunt & sicca. *Glabra existere, quæ frigida sunt & humida.* *Cutis siccitatem idoneã esse pilorum generationi.* *Pilorum generatio.* *Pili nigri generatio.* *Pili flavi generatio ex flava bile.* *Pili albi generatio ex pituita.* *Pili rufi generatio.* *Pili crispi qui fiant.*

Aethiopes omnes cur crispi.

ratione Aethiopes omnes sunt crispi) vel propter imbecillitatē exhalationis, quae rectam viā sibi moliri non potest: vel deniq; ob duriorē cutis naturam, quae ipsam exhalationē, etiam si valens sit, prohibet recta ferri regione, cogitq; ut ad latus se inflectat, ac sibi obliquum transitum paret. Est quādo ambobus coëuntibus, & exhalationis, quae meatum finxit, imbecillitate, & cutis siccitate, pilorum radicibus obliquitas ipsa contingit. Quales autem in radice finguntur, tales rationabile est pilos perpetuò fore. Atq; haec quidem pilorum est generatio. Sequens est, ut causas omniū quae temperamentis in pilorum pro aetate, regione, & corporis natura, differentiis contingunt, dicamus.

Pilorum varietates secūdum varias aetatum, regionum, corporumq; tēperaturas.

Ergo Aegyptij, Arabes, Indi, quiq; calidam & siccam regionem incolunt, nigros, exigui incremēti, siccos, crispos, & fragiles pilos habent. Contrà, qui humidam, frigidamq; regionem habitant, Illyrij, Germani, Sarmatae, & omnis Scythica plaga, modicè auctiles, graciles, rectos, & rufos obtinent. Qui verò inter hos temperatum colunt tractum, hi pilos plurimi incrementi, robustissimos, & modicè nigros, mediocriterq; crassos, tum nec prorsus crispos, nec omnino rectos, emittunt. In aetatibus ad eundem modū. Infantium quidem pili, Germanis: florentiū aetate, Aethiopibus: Epheborum atq; puerorū, ijs qui temperatum locum incolunt, in robore, crassitudine, magnitudine, colereq; ad portionem se habent. In corporum quoq; naturis, ad aetatum & regionū portionem similiter se habere pili videntur.

Infantes cur glabri.

At pueri admodum parvi, nudi prorsus sunt pilis, quòd nec meatus adhuc ullus illis in cute sit, nec excrementum fuliginosum. Incipientes autem pubescere, parvos & imbecilles exigūt. Qui verò jam florent, hi valentiores, multos, magnos, & nigros habent: quòd & frequentes meatus jam illis sint facti, & excrementis fuliginosis, prae siccitate & calore, abundent.

Pilorum capitis, ciliorū & superciliorū generatio qualis existat.

Caeterùm pili qui in capite, cilijs & superciliis habētur, etiam pueris nobis innascuntur. Siquidem generatio iis est, non qualis herbis, sed qualis stirpibus prima ratione à natura conditis, nō temperamentū necessariò sequentibus. Verùm hi quoq;, quòd quidē sint, id naturae arti acceptum ferunt. Quòd nigri, rufivè, aut alio quovis sint colore, id aetatis temperamento omnino debent. Subnigri enim ferè sunt, quoniam quod in meatibus est impactum, nondum totū est nigrum: quippe cùm humiditas multa sit, & transitus facilis, & deustio imbecilla. Boni verò incremēti & modicè crassi sunt, propter excrementorū, quibus aluntur, copiā. Siquidem ipsa pars corporis, in qua fiunt, sicca est. Tota nanq; calva ossea est. Cutis verò quae illi est circundata, tantò reliqua totius corporis cute est siccior, quantò durior. Ascendunt tamē tum ab iis quae circa cerebrū sunt, tum verò ex toto corpore, fuliginosi excrementi non parva vis. Quo fit, ut quale aetate florentibus totū corpus, ejusmodi jam infantibus sit capitis cutis.

Calvi qui fiant.

Eoq; rationabilius nōnulli procedente tempore calvi redduntur, quibus scilicet à primo ortu cutis durior erat. Siquidē in ea cute, quae fuerit siccata impensiùs, nihil nasci potest. Itaq; etiam interna manuum, & inferna pedū, semper sunt pilorū expertia, quòd siccissimus, densissimusq; is tendo sit, qui sub cute habetur.

Vola manus cur glabra. Planta pedis cur glabra. Cani qui fiant.

Quibus autē ad summam ariditatem cutis capitis non pervenit, imbecilli iis omnino, albiq; pili fiunt: quos vulgò canos appellant. Imbecilli quidem, congruentis alimenti penuria: albi verò, propterea quòd alimentum quo aluntur, veluti marcor pituitae est, quae spacio computruit. Ubi enim meatus etiamnum manet, excrementū verò exiguū est & lentū, languideq; à calore propellitur, non dissimiliter putredini afficitur.

Calvities cur in syncipite magis. Canities cur in temporibus potius.

Jam calvi fiunt homines, cùm senescunt, à syncipite magis. Canescunt magis à temporibus: quoniam regio illa est omnium aliarū siccissima. Haeret enim cutis illic ossi nudo. Tempora verò, humidiora sunt, quod in his musculi magni sub ipsa cute habeatur. Omnis nanq; musculus carnosus est. At caro tum osse, tum cute humidior. Verū enimverò, quandoquidem humanum corpus nōnullis quidem aequabili per totum temperamento esse potest, nōnullis autē, neq; iis paucis, inaequaliter esse affectum, cùm eorū aliae particulae temperatae, aliae intēperatae esse possint, certè ex unica particula corporis, simpliciter de toto semper conjectandum nō est.

Pronunciādum simpliciter de corpore universo non esse, ex unica eius particula.

Neq; enim hi, qui docere mores ex ingenio corporis profitentur, de omnibus pronunciant simpliciter. Verū si quis impensè hirto est pectore, hunc audacem judicant. Sin cruribus hirtis, salacem. Quare hominum temperamenta cōsiderantibus, singulę partes per se examinandae sunt.

Hirti pectore audaces. Hirti cruribus libidinosi.

Nec si cui thorax hirsutus est, huic totū corpus calidius, sicciusq; ex necessitate putandum: sed plurimū in corde caloris esse, eoq; audacem illum, cui talis fuerit, existere. Posse verò aliquādo etiam hujus ipsius rei occasione accidere, quo minus totū his corpus similiter calidum siccumq; sit, quòd scilicet plurimū caloris sursum spiraverit, atque in ambientē abierit.

Calidi & sicci temperamenti notae.

Nam si tota corporis temperies aequalis sit, erit his statim thorax ipse universus latissimus, venae amplae, arteriae magnae, eaedēq; maximè vehemētissimeq; pulsantes: tum plurimi per totum corpus pili, atq; hi quidem in capite plurimi incrementi, nigri, & crispi: utiq; in prima aetate. Procedente verò tempore, calvities excipiet. His etiam & robustum, & exactè deliniatum, & musculosum totum erit corpus: tum cutis nigrior, durior, hirsutiorq;.

Frigidi humidiq; temperamenti notae.

Ad eundē modum si cōtraria omnia in thorace sint, atq; aequalis in toto corpore vigeat temperies, hoc est, si humidiores & frigidiores universae corporis partes fuerint, thorax quidem angustus, & glaber erit: sicuti etiam totum corpus pilis nudum. Cutis verò mollis & alba, capilli subrufi, potissimum in juventute. Hi in senectute nō calvescūt, timidiq; statim, & ignavi, & segnes: adde etiam, parvis venis, ac minimè conspicuis, & adiposi sunt. Iidem nervis musculisq; imbecillis, & artubus parū exactè deliniatis, & blaesis.

Tēperies partium, ex earum functionibus pensitanda. Cutim in regione temperata, subiectarum partium naturā prodere.

At ubi varia partiū temperies est, ex una earū, de toto pronunciare nō licet: sed adeūdae singulae sunt, earumq; temperaturae ex functionibus sigillatim investigandae. Cutis siquidē in nostra regione (quae tēperata est) subjectarū partiū naturā prodit: nō tamen

men omnium, sed earũ tantùm, quæ similem habent ipsi cuti temperiẽ. At in regionibus iis quæ recesserunt à temperamento, nõ potest ex eo affectu, qui in cute cernitur, internarũ partiũ temperies clarè discerni, cùm internæ externæq; partes non ad eundem modum se habeant.

Cutis frigida & humida quibus.

Gallis enim, Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi, frigida, humidaq; cutis est: ideoq; etiam mollis, alba, & pilis nudata.

Iracundæ nationes quæ.

Omnis verò naturalis his calor in viscera confugit, unà cum sanguine: ubi dũ agitatur & premitur, fervetq;, iracundi, audaces, & præcipitis consilii redduntur. Aethiopibus verò & Arabibus, omnibusq; breviter iis, qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambiẽtis æstu & naturali calore foras acto, usta, sicca, dura, & nigra redditur: toto nimirum corpore, naturalis quidem caloris exiguã obtinente portionẽ, sed alieno, atq; adscititio incalescente.

Putrescẽtia omnia, adscititio calore esse calida, naturali frigida.

Quare attendendum in singulis corporibus est, suóne ac proprio, an adscititio calore incaleant. Quæ enim putrescũt omnia, adscititio calore sunt calida, frigent proprio. Qui meridianã plagam incolũt, adscititio calore sunt calidi, proprio frigidi.

Aestate adscititium calorẽ esse majorem, proprium minorem, cõtraq; hyeme.

Apud nos quoque naturalis calor hyeme est uberior, adscititius minor. Aestate cõtrà, adscititius major, & naturalis minor. Omnia nanq; hæc definiat oportet, qui rectè tẽperamentum est cogniturus. Neq; enim si cutis nigrior appareat, totus homo omnino calidior est. Nam si alter in sole versatus diutius fuerit, alter in umbra, illi nigrior, huic albidior cutis erit. Verùm hoc ad totius temperamenti alterationem nihil facit: quare singulæ partes particulatim examinandæ sunt, judicandæq; ex functionibus propriis.

Ventriculi temperati, intemperatiq; nota.

Verbigratia, ventriculus, si bene cõcoquit, temperatus: si non bene, intemperatus cognoscit'. Si nidorosos, vel fumosos ructus edat, quòd igneus calor in eo sit: sin acidos quòd imbecillus, deprehendes. Simili modo, si qui bubulam, & omnia quæ cõcoctu difficilia sunt, cõcoquunt, quòd immodicus eorũ calor sit: si qui autem hæc cõcoquere nequeant, conficiant autem saxatiles pisces, aliaq; similia, quòd infirmus, pronunciare ne dubites. Videndũ autẽ his rursum, num succi alicuius aliunde confluentis culpa, ejusmodi symptomata vẽtriculo accidãt.

Romanã regionem esse admodũ humidam.

Compluribus enim ex capite pituita, idq; maximè Romæ, ac locis perinde humidis, in ventriculum confluit. Nonnullis etiã, licet hoc rarò, & paucissimis accidat, flava ex jecinore bilis. Siquidem ipse vidi quibusdam perquàm pituitosis hominibus, multam in ventriculo colligi flavam bilem. Vidi & qui bilem nunq̃ vomuerunt, qui tamen & graciles, & hirsuti, & musculosi, & nigri, & venosi erant. Intelligere autẽ convenit, meatum illum, per quem jecur bilem in ventriculum vomit, aliis geminum esse, aliis unicũ. Ac plurimũ quidem is unicus est, in exortũ intestinum insertus. Vel si geminus meatus sit, in exortum ipsum major inseritur: minor in fundũ ventriculi, parum supra pyloron. Sed tamen in paucissimis superior pars major, inferior minor existit.

Bilis in ventriculum quibus confluat.

Cæterùm quibus est major, his quotidie in ventrem, nõ exiguum bilis effunditur: quam & vomant ante cibos oportet, & nisi id faciant, læduntur.

Bilis universa quibus in ieiunum cõfluat.

Quibus autem unicus est omnino meatus, iis tota bilis in jejunũ confluit.

Nota quibus discernũtur hi quibus bilis in ventriculum atq; in ieiunum confluit.

Hos igitur licebit nobis dignoscere, primũ quidẽ, ex totius corporis temperamẽto. Dein ex iis quæ infra excernũtur. Tertiũ notæ genus, in iis quæ vomitu reiiciuntur, consistit. Siquidẽ qui multã colligũt bilem, cujus nihil per supernã partem excernũt, ij biliosa mera deijciunt. Qui autem & pituitoso sunt corporis habitu, & bilem evomunt, ab his minus deijciũtur biliosa, quòd & minimũ flavæ bilis gignant, & ejus maxima portio in superiorem ventrẽ perveniat.

Bilis prasina quibus in vẽtre gignatur.

Jam verò, quibus in ventre biliosum excrementũ gignitur, id porri virorem præfert: debetq; omnino iis cibus fuisse cũ justo calidior, tum cacochymus. Quibus autem ex jecinore in ventrẽ defluxit, his flava ea, pallidáve evomitur, etiã si boni in primis succi fuerit id quod sumpserũt, ad summumq; fuerit concoctum. Imò verò magis iis qui ad unguẽ coxerũt vomũtur flava: atq; etiã magis his, qui diutius cibo abstinuerũt. Quæ verò bilis porrũ refert, iis solis gignitur in ventre, qui utiq; concoxere malè.

Bilem gignẽtia.

Quinetiã sollicitudo, ira, dolor, labor, exercitatio, vigilia, & inedia, plus succi flavæ bilis coacervãt, propterea quòd plus ejus in jecinore gignũt.

Bilis orta ab igneo calore ventriculi; & eius quæ confluit à iecore, indicia.

Sunt igitur hæc certa indicia: tum præterea, quòd ubi siccũ & igneũ ventriculi calorem cõversio ad biliosum sequitur, panis, & suilla, & bubula caro, cõmodiùs quàm saxatiles pisces coquentur. Quòd si ex jecinore bilis affluat, ex comestorũ mutatione nulla secutura est cõcoctionis diversitas. Ad eundem modum, si defluẽs à capite in ventrẽ pituita, acidi ructus in causa est, aut si caput etiã dolore tentetur, discernere semper oportet illa quæ propria sunt, ab iis quæ per cõsensum accidunt.

Cerebri temperies quibus æstimãda sit notis.

Jam cerebrũ ipsum cujus sit temperamenti, per se æstimare est satius: nempe ex canitie, catarrhis, tussi, destillatione, & salivæ copia (quæ illud frigidius, humidiusq; esse docent) quàm ex corporis totius affectu.

Calvities ex siccitate oritur.

At calvities ex siccitate provenit. Nigrorũ autem, & frequentium pilorũ proventus, æqualis in cerebro temperamenti est nota. Qui igitur resimos, humidos, aduncos autẽ absolutè siccos dixerũt, duplici nomine hallucinari videntur. Primò, quòd unius particulæ occasione, de toto corpore pronunciare sunt ausi.

Formatrix natura effingit particulas secundũ animæ mores.

Secũdò, quòd formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundũ animæ mores effingit, parum meminerũt. De hac enim Aristoteles dubitavit, nũquid divinioris originis esset, atq; à miscella elementorũ diversa.

Qualitates esse organa opificis.

Rationi autẽ est consonũ, qualitates quidem ipsas esse organa: at formatorẽ, alium. Nec verò propterea quòd pueri nasis magis sunt resimis, florentes ætate magis aduncis, idcirco rationabile est, resimos omnes censere humidos, aduncos siccos: cùm fieri possit, ut formatricis potentiæ id opus sit, potius quàm temperamenti. Quòd si temperamẽti est nota, at certè ejus quod in naso tantùm habetur, non ejus quod in toto corpore, nota fuerit: nisi fortè totius corporis temperies, cum nasi temperamẽto pari ratione se habeat. Ad eundem modum est judicandum de cute, de cæterisq; corporis partibus. Nec enim si cutis sit duræ, necessariò fie-

cum est animans. Quippe ostrearum corpus humidissimũ est, cutis ipsa siccissima. Verùm si per totum æquabiliter sit corpus attemperatum, ratio est, ut qualis sit cutis, talis sit & reliquarũ partium unaquæq;. Spectandum præterea in universum est, ex quibus in quæ, mutationes ipsæ sint factæ. Fit enim nec raro, ut præsens nota, prioris temperamenti sit, non ejus quod in corpore nunc habetur. Veluti si quis sexaginta annos natus, denso pilo sit, non quòd calidus & siccus nunc sit, sed quòd talis antea fuerit. Jam verò neque ex ipsa excrementorum natura, indefinitè de temperamentis est pronunciandum. Fieri siquidem potest, ut colligantur pituitosa excrementa, nec tamẽ humida sit particula, sed simul frigida & sicca: cùm nimirum ex cibis, neutiquam ex nostro corpore, ipsa pituita oriatur. Corpus enim ubi ingestos cibos non vincit, simile iis ipsum quoq; excrementum gignit. Cæterùm quòd nõ omnia, quæ calfaciunt, necessariò etiã exiccent, ut perperàm nonnulli putarũt, nemini obscurũ existimo. Aqua siquidẽ calida, & quæcunq; natura sunt calida & humida, si inflãmationi, exẽpli gratia, admoveantur, tametsi ipsa quidẽ supervacanea, quæ media similarium spatia occuparũt, evocẽt, corpora tamẽ ipsa tantùm abest ut siccẽt, ut etiã illis humorẽ adiiciãt. Atq; jam hũc secundũ cõmentariũ claudamus.

Pituita oritur ex cibis, minimè ex nostro corpore.

Calfacientia omnia nõ ex necessitate siccare.

GALENI PERGAMENI de temperamentis, liber III.

Actu calidũ, frigidum, humidum atq; siccũ, quotupliciter dicatur.

CUm igitur antea traditũ sit, unũquodq; actu calidorũ, frigidorũ, humidorũ, atq; siccorũ, vel ex eo tale dici, quòd summã habeat hujuscemodi qualitatẽ: vel quòd vincat in eo id genus qualitatum aliqua: vel quòd ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad unumquodlibet, à nobis sit collatũ: mõstratumq; præterea sit, quemadmodũ ea quis cognoscere exactè possit: reliquum est, ut de iis, quæ talia potestate sunt, disseramus. Etenim quod quale dicitur, tale nondũ est, sed potest tale esse, id hoc esse potestate dicimus: verbi gratia, hominem qui nuper natus fuit, rationalẽ, & avem volatilem, scilicet quod eorũ unumquodq; futurũ est, hoc ceu jam id sit, appellantes. Est autem perfectũ quid, ac præsens, ipse actus: sicuti imperfectum, ac futurũ, potestas. Ac maximè quidem propriè sola ea potestate esse dicimus, in quibus natura ipsa suopte impetu ad absolutionẽ venit. Proximus huic modus, eorũ est, quæ sunt propinqua materia, ut dum sanguinem potestate carnẽ appellas, quòd minimam mutationẽ ad carnis generationẽ requirat. Dicitur potestate etiã esse, quòd ei, quod ex accidenti dicitur, est ex adverso positum: ut si quis dicat, frigidam lavationẽ ex accidenti, non ex propria potestate calfacere corpus carnosi juvenis. Porrò quæcunq; medicamenta calfacere nostrũ corpus sunt nata, ea, licet talia nõ appareãt tangenti, calida tamen potestate vocamus, quòd facilè possint calida esse, quòdq; promptè in ignem vertantur: hoc interiecto discrimine, quòd oleosa & aërea, in flammam, in prunã autẽ terrea degenerẽt. At quemadmodum neq; ignis ipse augetur prius quàm victa ab eo ligna mutata sint, ita nec animantiũ calor à medicamentis, nisi illa priùs & comminuta aliquãtisper, & nostro corpori juncta, ab ipso etiam mutetur. Quæ quidem si perfrigerato corpori quãtumvis tenuia inspergantur, non calfacient illud. Proinde quæ refrigeratæ sunt partes, eas ejusmodi medicamentis plurimũ perfricamus, rarefacimusq;, quò scilicet introrsum pharmacum penetrans, naturali animalis calori junctum, mutetur, & calfiat: quippe cujus si particula quæpiam vel minima, calorem actu concipiat, hunc deinde in totum, propter continuitatem, porrigat. Ac quicquid potestate quidem calidum est, huic nondum in natura sua frigido calidum præpollet, sed in propinquo est ut præpolleat, adeò ut brevẽ opem quò vincat, requirat extrinsecus. Hanc illi modò frictio abundè præstare potest, modò vel ignis, vel corporis natura calidi contactus. Alia tamen citiùs, alia tardiùs corpus nostrum recalfaciunt. Cùm autem quatuor sint corporis facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quę effectus sunt totius in quovis corpore substantiæ, quam constare ex calido, frigido, humido & sicco, inter se mistis, dicimus, sanè ubi corpus nostrũ unaqualibet earum qualitatũ corpus sibi admotũ demutat, nec ipsum hoc casu tota substantia existimãdum est agere, nec quod ab ipso mutatur, posse ei assimilari. Quare nec unquã nutriet quod ita mutatũ est, id quod ipsum mutavit. At si exactè illud mutet, id est, si tota operetur substantia, utique tũc sibi assimilabit id quod mutabitur, tum etiam ab eo nutrietur. Neq; enim aliud nutritio est, q̃ assimilatio perfecta. Omne autem animal cõgruenti, sibiq; simili alimento nutritur, quale est, quicquid corpori, quod nutritur, assimilari potest. Cæterũ pro ratione similitudinis, alia citiùs, alia tardiùs assimilantur. Aviũ siquidem caro, haud magno negocio: suilla, majori: bubula etiam hac majori: vinum verò, omniũ minimo, assimilari poterit, ubi priùs in instrumentis coctionis manserit aliquandiu. In quibus antequam demutatũ sit, fieri non potest, ut animalis corpori sit nutrimentũ. At quæ quidem assimilantur, omnia quidem nutrimẽta vocãtur: reliqua omnia, medicamẽta: quorũ duplex natura est. Quippe vel cujusmodi sunt assumpta, ejusmodi etiam permanentia, vincunt, corpusq; mutant, ad eundem modum, quo id cibos: atq; hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptritia medicamenta sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consecuta, deinceps jam putrescunt, & corrũpuntur, ac deinceps corpus unà corrumpunt, & putrefaciunt. Sunt hæc quoq; noxia venena. Est præterea & tertia medicamentorũ species, eorum nimirũ, quæ corpus quidem recalfaciunt, mali tamen nihil afferunt: sicuti & quarta alia eorũ quæ & agunt, & patiũtur aliquid, sed spacio vincũtur, planeq; assimilãtur: quibus accidit, ut tam medicamenta sint, q̃ nutrimenta. Nihil autẽ miri est, si exiguũ consecuta momentũ aliqua, maximam à priori naturæ mutationẽ habent: cùm cõstet olim in Mysia domũ integrã cõflagrasse ex solo stercore colũbino, quod ab ardenti sole inflammatũ, fenestræ proximæ

Potestate quæ dicatur.

Actus, perfectum ac præsens quid.

Potestas, imperfectum atque futurũ.

Potestate proprii ssimèque dicantur.

Oleosa in flãmam vertũtur.

Terrea in prunam degenerant.

Medicamẽta augere calorem nostrum non posse priusquam ab ipso mutetur.

Facultates nostri corporis quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix.

Nutritio est assimilatio perfecta.

Animalia omnia sibi similis alimento nutriri.

Vinum quã citissimè assimilari posse.

Nutrimenta quæ dicantur.

Medicamẽtorum naturæ duplex perniciosorum.

Medicamentorum familiarium natura duplex.

Stercus columbinum inflãmabile.

Archimedis industria.
Speculæ urentia.

proximæ suum cõmunicavit incendiũ. Qua ratione etiam ajunt Archimedem hostiũ triremes urentibus speculis incendisse. Succenditur his promptè lana, stupa, ellychnium, ferula, & quicquid similiter his siccum & rarum fuerit.

Lapides attriti edunt flammã.

Flammã edunt & lapides attriti, atq; eò magis, si quis sulfure illos illeverit. Quare lucernã extinguens quidam, ac rursus lapidi, vel muro admovens, quẽ antea sulfure illeverat, ceu prodigiũ quid illam accensam ostendit.

Medeæ medicamentum.

Ejusmodi erat medicamentum Medeæ, ex sulfure & humido bitumine constans: quod quidem quibus illitum erat, omnia, ubi in id incidebat calor, accendebat, & inflammabat.

Calida potestate.

Universa igitur hæc, potestate dicuntur calida. Jam verò quicquid corporum natura calidorum proprium est nutrimentum, id ea semper non roborabit tantùm, sed etiam insitum eorum calorem augebit: id qud omni nutrimento est cõmune.

Vinum mutatur celeriter.

At vino præter cætera proprium ac suum est, mutationis celeritas, ita utiq; ut tædæ, ellychnio, stupæ, & pici.

Nutrimentũ dici tripliciter.

Porrò cùm trifariam nutrimentum dicatur, secundùm Hippocratẽ, nempe & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum est, & quod futurum est nutrimentum: id utiq; quod jam nutrit, propriè nutrimẽtum vocatur, cùm corpus nutriat & calefaciat: quod reliquorum neutrum facit.

Vinũ immodicè haustũ, frigidos affectus inducere.

Quemadmodum igitur si exiguæ & imbecillæ flammæ, confertim multũ olei infundatur, illam prorsus extinguet: sic etiam vinum, ubi plus bibitur quàm ut vinci possit, tantùm abest ut animal calfaciat, ut etiam apoplexias, paraplexias, comata, caros, nervorum resolutiones, epilepsias, convulsiones, & tetanos, qui affectus sunt frigidi, inducat. Generatim enim, quæcunque assumpta in corpus ut nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, si immodicè aut intẽpestivè sumantur.

Erodentium cutim nõnulla, cur intus tutò sumantur.

Nec verò mirari debemus, si nonnulla quæ cuti imposita, hanc erodunt, exulcerantq;, ut sinapi, muria, allia, & cepæ quamtutissimè comedantur: cùm nimirum neq; intus in uno semper loco permaneant, sed undequaque ferantur, ac tum cibis, tum variis succis permista cõminutaq;, innumeras subeãt alterationes: ita ut quod conveniens in eis est, assimiletur: quod supervacaneũ & acre, per alvum, urinas, sudoremq; excernatur. Quòd autem si acrimoniam suam servarent, etiam exulcerarent interna, ex iis quæ ob cacochymiam spontè accidunt ulceribus, cùm in internis partibus, tum vel maximè in ipsa cute, facilè intelligere poteris. Neq; etiã est dubitandũ, cur medicamẽtorũ, nõnulla, cùm nihil nos offendãt extrinsecus, intrò assumpta magnũ afferant malum: aliqua rursus intrò assumpta, nonnunquam lædant, nonnunquam conferant: aliqua nõ solùm intrò assumpta, sed etiam extrinsecus applicita offendant.

Nihil intus forisq; parẽ agendi facultatem sortiri.
Lachrymam Cyrenaicam tutò per se nõ sumi.

Quippe nihil intus forisq; parem agendi facultatem sortitur. Mirum etiam esse nõ debet, si lachrymam Cyrenaicam ipsam quidem per se non liceat citra incõmodum sumere: quæ tamen si omnino exigua, vel cum aliis opportunè sit sumpta, magnopere conducit. Atque ad hunc quidem modum, quæcunque corpus excalfaciunt, ubi mutationis principium in ipso accepere, recalfacere illud sunt apta.

Papaveris succus nõ immutatur à nostro corpore.
Aqua per se est frigida.

Quæ verò refrigerant, veluti papaveris succus, hæc à nostro corpore, ne vel paululum quidem demutatur, sed ipsum statim vincunt, ac mutant, etiam si calfacta prius dederis. Est enim eorum natura frigida, ut aqua: quæ per se quidem frigida est, ex accidenti verò aliquando calida. Verùm acquisititius ejus calor brevi perit, naturalis frigiditas manet. Quemadmodum igitur aqua calida flammæ injecta eam extinguit, sic meconium, vel si id quantumvis calfactum dederis, & calorem animalis perfrigerabit, & necis periculum afferet. Quanquam id genus medicamenta, si parcè exhibita sint, & unà cum iis quæ ipsorum frigiditatem retundãt, nõnunquam usum aliquem nostris corporibus præstãt.

Cantharis vesicam exulcerat.
Distinguẽda esse, quæ per se, atq; ex accidenti dicũtur.

Jam verò medicamen id quod cantharidas recipit, hydericis auxiliatur, tametsi cantharis ipsa vesicam exulceret. Discernere autem in omnibus quàmaximè oportet, quæ per se sunt, ab iis quæ per accidens. Nonnulla quippe cum siccam sint sortita substantiam, ubi largo calore liquata fuerint, humiditatis speciẽ exhibent: ut æs, & ferrum. Quædam per se humida, ubi in syncero frigore sunt morata, apparent sicca, uti glacies. Quocirca de illis absolutè pronunciandum non est: sed qualiter in calore frigoreq; se habeant, considerandum: ac si tandem non ad id quod secundum accidens est, sed ad id quod per se, respicientibus nobis, judicandum. Porrò cõmunis in omnibus, unaq; judicandi ratio, est alterationis celeritas. At cum calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, ὁμωνύμως dicantur: nempe hæc quidem, per id quod exuperat: illa vero secundum qualitatem quam habent summam, à qua nimirum denominantur:

Potestate tale qua ratione dicatur aliquid.
Potestate calida quæ dicantur.
Nutrimenta quæ.
Medicamenta quæ.

in utrũcunq; horum promptè vertitur, de quo agitur judiciũ, tale potestate fuerit. Oleum nanque, bitumẽ, resina, & pix, calida potestate sunt, quòd in flammam vertantur facilè. Vinum autem, quòd facile fiat sanguis. Pari modo mel, caro, & lac. Atque hæc quidem, totis ipsorum alteratis substantiis, nutrimenta se alterantiũ sunt. Quæ verò unaqualibet qualitate alterantur, ac mutantur, ea medicamenta tantùm sunt. Medicamenta itidem sunt, & quæ nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota servata integra, corpus ipsum afficiunt.

Deleteria quæ dicãtur.
Cõtrarietas qualiter iudicanda.

Cæterum totum eorum genus naturæ ipsi contrarium, grave, ac maximè deleterium existit: quamvis ubi planè exhibentur minima, nullum exhibent sensibile nocumentum. Porrò judicabitur contrarietas ipsorum ex ea, quæ media intercedit, mutatione.

Elementorũ in se invicem transitus.

In elementis, verbi gratia, neque aqua mutari potest in ignem, neq; ignis in aquam, sed ambo in aërem, ipse verò in utraque. Ergo continens & sine medio est aquæ mutatio in aërem: itemq; ignis: non continens ignis & aquæ in alterutrũ. Hæc igitur inter se contraria, pugnantiaq; sunt.

Papaveris succus humano corpori omnino cõtrarius.
Deleteteriorum primum genus.
Deleteriorũ secundum genus.

Non dissimili ratione papaveris succus humano corpori prorsus contrarius est, ut quod in eum quicquam agere, ne una quidem qualitate possis, ac multò minus tota sua substantia. Atq; unum quidem deleteriorũ genus ejusmodi est. Alterum est eorum, quæ ex nostro calore momẽtum aliquod mutationis accipiunt, ac dein-

de in multifarias alterationes vertuntur, quibus corrumpi naturam nostram accidit. Quæ igitur corpus rodunt, putrefaciunt, & liquant, meritò potestate calida nominātur. Cōtra, quæ refrigerant, & sensum auferunt, notabilemq; inducunt torporem, frigida. Verùm in applicandis iis quæ natura quidem sunt frigida, sed per accidens calida, contingit eorum calorem acquisititium necessariò perire: propriā autem temperiem frigidam, à nostra nihil immutatam perseverare. At quemadmodum salamandra ad certum usq; terminum ab igne nihil patitur, uritur autem si longiori spacio sit igni admota: sic & mandragora, & cicuta, & psillium, brevi spacio igni applicita, proprium adhuc temperamentū servant: largiùs autem excalfacta, illicò corrumpūtur, nec quicquam efficere, eorum quæ priùs poterant, valent. At talium quidem omniū natura, hominibus maximè existit contraria: eorū verò quæ celerrimè nutriunt, cōvenientissima. Reliqua omnia, media inter hæc sunt, quorum alia magis, alia minus agere ac pati à nostro corpore possunt. Siquidem castoreum & piper, agere magis in corpus nostrū, quàm pati ab eo valent: vinum, & mel, & ptisana, pati magis quàm agere. Cæterùm ubi duo corpora inter se cōmista multo repugnant tempore, certantq; de alterando, utrunq; eorū tum agere, tum pati est necesse. Semper quippe agit id quod vincitur, in id quod vincit: adeò tamen exiguum ut sensum effugiat. Hoc autem in iis quæ nutriunt, etiam compertum est. Lactuca siquidem, quandiu ab æstuanti ventriculo coquitur, manifestè quidē refrigerat, sitim compescit, atque adeo quòd frigida & humida sit, somnum conciliat. Ubi verò ex ea nutritus homo jam fuerit, insiti caloris substantiam augebit. Ventriculum autem ea lædit refrigeratum. Quare ubi id genus utrunq; præstant, & quòd veluti medicamenta corpus nostrum afficiant, & tanquam nutrimenta naturalem calorem augeant: cùm hoc exploratū jam sit, interdum qualitatem caloris intendi, interdum substantiam ejus augeri: si ergo non concoquatur lactuca, aut si mavis, succus ipsius, quandò is, si liberaliùs sumatur, similem cum papaveris succo in homine effectum sortitur, erit utiq; tantùm medicamentum: at si absolutè coquatur, quis ambigit, quin corpori etiam sit nutrimentum? Lactuca itaq;, tam cibus, quàm frigidum medicamentū existit. Eruca autē, & ex herbis anethum, ruta, origanū, pulegium, calamintha, thymbra, atq; thymum, tum cibi, tum medicamenta calida sunt: dum scilicet adhuc coquūtur, medicamenta: mutata verò in sanguinē, nutrimenta: secunda nimirum nutrimenti significatione, qua id significatur, quod nondū est alimentum, sed veluti alimentū. Si igitur frigidior justo fuerit ventriculus, quandiu in eo delituerint, donec coquantur omnes id genus herbæ, calfaciunt ipsum, atq; ad temperamenti æqualitatem revocant, prosuntq; ut medicamēta. Si verò calidior impendiò sit, inflammabūt illum, ac magnoperè lædent; atq; has quidem alterationes, qualitate sua inducent. Nam omnino percoctæ, atq; in sanguinē bonū conversæ substantiā caloris naturalis augebunt, non qualitatē intendent. In universum autem, sive frigidus, sive calidus potestate sit cibus, posteaquā in sanguinē est cōversus, naturalem similiter calorem augebit. Quòd verò ad sanguinis formam spectat, nec dum planè sanguis est redditus, refrigerat, calfacitve animal, medicamenti ritu. Etenim cuilibet corpori proprietas quædam temperamenti est, quæ huic quidem naturæ cōsentiens, ab hac verò dissentiens videtur. Quòd si id quod sibi consentiens est, in suam naturam transmutet, caloris proprij substantiam augebit. Sin verò ipsum temperamentum mutatū sit, utiq; vel calorem quendam conquiret, si id à quo est mutatum, sit calidum: vel etiam proprium amittet, si id minimè calfaciat. Quare omnia ejusmodi ex eorum sunt numero, quæ ad aliquid relata dicuntur: cùm ad proprietatē mutantis naturæ, quicquid assumitur, vel nutrimenti, vel medicamenti, vel utrunque nomen sortiatur. Verbi gratia, cicuta sturno nutrimentū existit, homini medicamentum. Rursus, coturnici veratrum est nutrimentum, homini medicamentū. Ergo manifestum jam arbitror factum, judicium ejus quod respectu nostri calidum, frigidum, humidum, atque siccum dicitur, non ex iis quæ posita extrinsecus sunt, sed ex illis quibus ipsi afficimur, certū exactumq; fieri posse: atque id tanquam primum ac maximum spectandum esse: deinde, si res exigit, etiam quod ab externis petitur: idq; nō quovis modo, sed secundùm quæsitæ rei substantiā. Ut igitur absolutissimè judicemus, cibus vel medicamen quod admovetur corpori, expers esto omnis acquisititij caloris & frigoris, planeq; sit tepidum. Nam sive potestate frigidum, cùm id applicas, manifestè calfacias, sive calidum refrigeres, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non ejus quæ propria est rei admotæ, sensu afficietur. Applicetur autem ipsum medicamentum, quum ejus vim exploras, non cuilibet corporis affectui, sed simplicissimo, & summo. Quòd si summi quidem caloris affectioni admotū, frigoris sensum excitet, erit profectò sic frigidum. Pari modo, si frigido affectui applicitum, calidum statim appareat, id quoque erit calidum. Sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum percipiatur, nō est quòd hoc calidum, illud frigidum omnino pronuncies. Judicabimus autem quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectu ipso, tum tempore. Ex affectu, si unus sit & simplex: ex tempore, ad hunc modū. Quod protinus ut admotū est, manifestè calfacere vel refrigerare cernitur, id utiq; ex se & per se tale fuerit. Quod tēpore id facit, fortasse ex accidenti aliquo huc est actum. Veluti juveni quadrati corporis tetano æstate media laboranti, frigida liberaliter affusa, caloris repercussum ex accidenti facit, cutim nimirum astringens. Cæterùm quòd aqua frigida per se minimè calfaciat, ex primo ejus occursu patet. Sed non minus quandoque calor ex accidenti perfrigerat, vacuatione utiq; intercedente: sicuti perfusio phlegmonem. Cùm enim ex calida fluxione consistat phlegmone, propria quidem ejus curatio, vacuatio supervacui est, cui succedit affectæ partis

Salamandra uri ab igni, si diutius admota fuerit.

Lactucæ facultates.

Nutrimenta simul & medicamenta.

Lactucæ succus liberaliter sumptus, similem cum papaveris succo facultatem sortitur.

Cibus omnis in sanguinē versus, naturalem calorem auget.

Ad aliquid quæ dicatur.

Cicuta sturno nutrimētum existit. Veratrum est nutrimentū coturnicibus.

Medicamenta & nutrimenta exploranda esse: admovenda tepida, & corporis simplicissimo affectui.

Accidentaria actiones qualiter iudicanda.

Aqua perfusio frigidæ, calfacit ex accidenti.

Calor ex accidenti refrigerat.

Phlegmones generatio & curatio.

tis refrigeratio. Ergo cũ duplex, in his quæ phlegmone laborant particulis, affectus consistat, unus quidem in quantitate, alter in qualitate, sequitur prioris curationem, etiam posterioris curatio: fiuntq; ex accidenti ea medicamenta, quæ materiam calentem evacuant, inflammationis etiam particularũ refrigeratoria. Sed pro modo simplicis affectus etiam viriũ medicamẽti inveniatur modus. Nempe calido in summo affectui, frigidum in summo medicamen paretur. Paululùm recedenti à summo, medicamen etiam pro ratione adhibeto, quod declinet parũ à summo frigore. Quippe si auspicatus à tali conjectura examen ipsorum sis, faciliùs propriam vim eorum inveneris. In universum aũt, in omni simplici affectu calido, quodcunq; adhibitum medicamen primo statim occursu, frigoris sensum intulit, id frigidum potestate est: ac multò profectò magis, si post primam exhibitionem tale perpetuò manet. Quòd si prorsus calidũ ipsum affectum sanet, frigidum id ex necessitate fuerit. Adhibendum verò est, quum exploratur quidem, omnino tepidum. Ubi autem jam cognitum est, & gratia curationis petitur, rectiùs frigidum sumitur: nisi medicamen quidem ipsum, summi sit frigoris, morbus aũt in summo calore non sit. Porrò cùm frigidum calidúmve aliquid per se, vel primò, vel nullo intercedẽte medio, esse dicimus, omnibus ejusmodi verbis idem potestate significamus. Quemadmodum igitur actu calidum corpus dicitur, vel ut summam caliditatem habens, vel ut præpollentem duntaxat, vel ut collatum ad mediocre sui generis, vel ad quodvis aliud, quicquid sors ipsa tulerit, sic etiam quod potestate calidum est, intelligi, probariq; multis modis oportet. Quo utique minus rectè, si quid non statim inflammatur, id aliqui, ut ad nos quidem, calidum nõ esse potestate existimant. Nam sive facilè concoquitur & citò nutrit, sive admotum, veluti medicamentũ, calfacit, erit ut ad hominem potestate calidum. Est enim ex ijs quæ ad aliquid referuntur, quicquid potestate aliquid dicitur. Quare & probatio quę propria est, melior utique est, quàm quæ ab externo petitur. Propria verò est una in singulis, utique si celeriter tale fieri appareat, quale id esse potestate diximus. Est enim potestate ignis, quicquid celeriter in ignem vertitur. Potestate verò calidum, ut ad hominem, quicquid homini applicitum, naturalis ejus caloris vel qualitatem, vel substantiam adauget. Idem etiam & de alijs censendum est, quæcunq; potestate frigida, humida, & sicca dicuntur. In omnibus autem, tactus ipse, qui judicaturus est, omnis acquisitij caloris frigorisq; oportet sit expers.

Frigidum potestate.

Medicamen quale applicandum sit.

Actu & potestate calidum quotupliciter dicatur.

Quæ potestate dicuntur, etiam referũtur ad aliquid.

Probatio propria.

Tactum judicaturum temperamenta debere esse expertem alienarum qualitatum.

GALENI PERGAMENI de inæquali intemperie, liber unus.

Inæqualis intemperantia quotupliciter accidere possit.

Næqualis intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis specie, q̃ anasarca vocãt, ac ferè in omnibus febribus, exceptis quas appellamus hecticas: interdum in singulis partibus, idq; tum ob fluxionem, ut dum eæ tumore aliquo præter naturam affectæ sunt: tum ob solã qualitatũ alterationẽ quæ multifariã solet accidere, atq; in octo intemperaturas, quatuor quidẽ simplices, quatuor verò cõpositas, ut diximus antea, digeritur. Quòd autem ejusmodi intemperies eò ab æqualibus distent, quòd in omnibus intemperanter affecti corporis partibus, non insint æqualiter, id clarè liquet. Ergo quis sit omnis inęqualis intemperaturę generandę modus, in proposito libello exequi est animus. Meminisse tamen oportet, corpus quidem ipsum dividi in maximas partes: has rursus, in alias minores: atq; illas deniq; in similares & primas, quas divisisse in aliam speciem nõ est: quinetiam cõplura esse spacia inter ipsas similares particulas, atq; ijs etiam plura & majora, inter ipsas instrumentarias compositasq;: aliqua verò, & in unaqualibet similari particula, veluti osse, cuteq;. At quę mollia quidẽ sunt corpora, ea, quoniã sibi invicem incũbunt, interposita spacia latẽra conspectũ nostrũ faciunt. Quæ dura siccaq; sunt, in ijs cernere spacia licet: sicuti ossium cavernulas, quę plurimo humore tum crasso, tum albo refertæ sunt, ad alenda ossa. Quandoquidem igitur omniũ particularũ inæqualiter affecti corporis, non eadem est temperies, certè differentiæ ipsius intemperamẽti inæqualis, naturam corporũ affectorum sequentur: cùm aliter simplex caro, aliter universus musculus, impari temperamento afficiatur. Quippe calida fluxio, ubi procubuit in musculum, primũ majores arteriæ, venæq; opplentur, ac distendũtur. Ab his minores: atq; ita res procedũt ab minimas. In ijs, ubi valenter impacta fluxio est, neque adhuc sistitur, pars quidem ejus per ipsarũ ora, pars per tunicas transcolatur ad exteriora. Tum verò spacia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt nervi, ligamenta, membranæ, caro ipsa, anteq; hæc, arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera, vario dolore afficiuntur. Interiùs nanque à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, & divelluntur: exteriùs nõ modò calfiunt, sed etiã premuntur, ac degravantur: appellaturque morbus ipse phlegmone, quæ musculi inæqualis est intemperies. Fervet enim jam qui in eo est sanguis: ac secũ excalfacit primũ quidem, ac maximè, arteriarum atq; venarum tunicas: mox omnia quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, ut si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, ut musculi ad naturalem statum redeant. Esto igitur priùs victa fluxio: duplex hic incidit curationis genus: nempe aut discusso omni eo quod in partem confluxit, aut concocto. Verùm discussio, sive digestio, optanda maximè curatio est. Concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio, & ejus in aliquod spaciũ abscessio. Abscedit aliquando in capacitatum quæ proximè sunt, tum maximam, tum minimè momentaneam: ꝙ sanè abscessionis genus optimũ est. Aliàs in nõ momentaneam quidem, non tamen maximam. Interim in maximã, non tamen

Inæqualis intemperiei, æqualisq; discrimen.

Corporis humani divisio

Spacia partibus insita.

Inæqualis intemperantiæ differentiæ, natura corporũ sequuntur.

Phlegmonis generatio exquisita

Phlegmone est musculi inæqualis intemperantia

Phlegmones curatio.

Digestionem phlegmonis, esse illius curationem optandam.

Phlegmonis cõcoctionem quæ necessariò sequantur.

Abscessuum modi diversi.

non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscessionũ optima est, quæ in sinum ejus internũ abit, in quem etiam plerunq; se aperiunt: mala verò, quæ sub peritonæum. Pari modo in ijs quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores ventriculos ejus abscedũt: mala quæ sub involucra ipsius, & quæ etiam in posticũ ejus ventrem se recipit. Qui verò circa costas colliguntur abscessus, hi in capacitates erumpunt pectoris. At musculorũ abscessus, sub cutem: viscerum autem, in arterias & venas, quas in se cõtinent: vel in membranam quæ ipsis procute est. Verùm si victæ à fluxione fuerint particulæ, in tantam intemperiem devenient, vnde tùm earum pereat actio, tùm ipsæ tempore corrumpãtur. Porrò desinent tum primũ dolere, cũ mutatrici qualitati fuerint assimilatæ. Nõ enim cùm mutata particularũ temperies jam est, dolent, sed dum mutantur. Siquidè dum alterascit, corrumpiturque natura (quemadmodum dixit Hippocrates) dolores fiunt. Alteratur autem, corrumpiturque natura cujusq;, cùm vel calfit, vel frigesit, vel humectatur, vel exiccatur, vel unitas ejus dissolvitur, in ijs quidem intemperãtijs, quæ inæquales sunt, ex calfaciendo, vel frigefaciendo, potissimum: quippe cùm efficacissimæ qualitates hæ sint: secundo loco, è siccando vel humectando. Ex esuriendo verò, vel sitiendo, deficiente hîc humida, illic sicca substantia. Ex vulnerando, & rodendo, & tendendo, & premendo, & convellendo, unitate soluta. Ergo si calor sanguinis in particula quæ phlegmone laborat, est mitis, tũ qui in toto animalis est corpore, mediocriter temperatus, non facilè unà cũ afflicta particula calfit. Sin vel ille fervet vehementius, vel qui per totum spargitur animal biliosus est, illicò totus ad calorem vertitur. Multò verò magis, sicubi ambo concurrunt. Porrò calfit primũ, qui in arteriis est sanguis. Post hunc verò etiam qui in venis est. Quòd si in propinquo visceri, cui plurimus sit sanguis, , obsessa phlegmone particula fuerit, jam celerius cum hoc, universus qui in animali est sanguis ipsum calorẽ excipiet. In summa, quicquid facilè alterabile est, aut calidũ natura, id à quovis calfaciente primùm calfit, Non secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facilè alteratu est, vel natura frigidum, id primùm refrigeratur. Ac promptus quidem, ut alteretur, spiritus est. Calidissima autem natura est, flava bilis: frigidissimaq; pituita. Sanguis post flavam bilem maximè est calidus. Sicuti nigra bilis post bituitam, est frigida. Quinetiã alteratur flava bilis levi momento, ex quovis in eam agente. Nigra ægrè alterascit. In summa, quicquid tenuium est partium, id promptè alteratur. Cõtrà, cui crassæ sunt partes ægrè. Iam verò quæ perspiratu carent, celeriùs putrescunt, præsertim si calida sint & humida Quare pro varietate horum omnium quæ dicta sunt, necessum est multifariæ phlegmonum inæquales alterationes incidant: maximè quidem inflammato eo qui in phlegmone est sanguine: dein eo, qui in viscerib. habetur & corde: atq; hujus maximè eo, qui in sinistro ejus situ cõsistit. Etenim ubi totũ corpus incalescit pręter naturam, sinus

Inflammatæ partis dolor quando solvatur.

Dolores fieri, dum alteratur, corrumpiturq; natura.

Qualitates efficacissimæ quæ existãt.

Spiritum alterari facilè.
Flava bilis est calidissima.
Pituita est frigidissima.
Sanguis qualis.
Atra bilis qualis.
Tenuiũ partium omnia promptè alterari: crassarum contrà, ægrè.
Perspiratu carentia celeriter putrescere.

ille ad summum calorem pervenit, cũ tenuissimum ac maximè spiritosum sanguinẽ habeat, & moveatur perpetuò. Cæterùm in febribus id genus omnibus, calefit quidem sanguis aliquando universus, * recipitq; calorem illum pręter naturam, qui ex humorum putredine est ortus. Non tamen aut arteriarum, aut ipsarum venarum tunicæ, aut aliud ullum circumjacentium corporum, suũ prorsus mutavit temperiem, sed adhuc calfiens mutatur: quòd si id patiatur diutiùs, etiã aliquando vincetur, prorsusq; mutabitur. Terminus mutationis cujusq; particulæ, est functionis illius læsio. Ad quem usq; terminũ omnis alterationis latitudo, via est in id, quod præter naturam est. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis, ad portionẽ sentit dolorem. Quum verò omnes solidæ particulæ corporis excalfactæ ad absolutionem jã sunt, ejusmodi febrim Hecticam Græci nominãt, ceu non amplius in humoribus & spiritibus, sed in corporibus ijs, quæ habitus rationem habent, cõprehensam. Hæc doloris est expers: putantq; qui ea febriunt, omnino se nõ febrire. Neq; enim ejus calorem percipiunt, nimirum omnibus eorum partibus æquè percalfactis: quum neque etiam citra alterationem sit sensus, neque in ijs quæ jam ad perfectionem sunt alterata, dolor. Porrò quod alicubi Hippocrates ait, omnẽ morbum esse ulcus, id quidem nõ usque adeo alienũ videri debet. Ulcus nanq; unitatis solutio est. Immodicus aũt calor, segregando substantiæ continuitatem: summum verò frigus, stipando, exprimendo, & quassando, proximè accedunt ut unitatem solvant: id quod certè immodici caloris & frigoris terminus commodè statui poterit. Cęterùm omnis immoderatus excessus, in habitudine consistit ad aliquid. Non enim pari ratione à calidis frigidisq; afficitur omne corpus. Unde fit, ut aliqua animalium cõvenientes inter se succos habeant: aliqua nõ solùm nõ convenientes, sed etiã qui se mutuò corrumpant: veluti homo, atq; vipera, quorũ utriusq; saliva alteri perniciès existit. Ita utiq; & scorpium necaveris, si illi jejunus inspuas. At non homo hominem, nec vipera viperam, nec aspis aspidem, morsu interimit. Siquidem quod simile est, id cõgruum, amicùmque est: quod contrariũ est, inimicũ & noxium, Augetur enim quidq;, ac nutritur similibus: perimitur & corrumpitur à dissimilib. Quocirca sanitatis tutela, per similia perficitur. Morborũ sublatio, per cõtraria. Hecticã itaq; febrem minimè sentit, qui ea laborat. Reliquarũ febriũ nulla est, quæ non à laborante sentiatur: sed aliæ magis, aliæ minus sunt graves. Sunt enim ex ijs, & quæ rigorem ingerant: quod symptoma fit ab inæquali intemperie. Iam verò accendi febrem, & citra phlegmonem, ex solis humoribus putrescentibus, licet: sicuti & aliud genus inæqualis intemperiei in toto corpore oriri, modò fuliginoso vapore detento, modò exercitationibus & plusculis laboribus calore adaucto, modò ab ira, modò à deustione quavis externa, sanguine incalescente. Quòd igitur intemperies ipsa nonnunq̃ spirituosam duntaxat invadat partẽ, nonnunquã etiam ipsos humores, quodq; omnibus hujus-

Functionis læsionem esse terminũ mutationis cujusq; particulæ.

Hecticam febrim occupare solidas corporis partes.
Hecticam febrem esse doloris expertẽ.
Sensus nõ esse absq; alteratione.
Morbũ omnem esse ulcus.
Vlcus est unitatis solutio.

Excessus omnẽ immoderatũ, cõsistere in habitudine ad aliquid.

Salivam jejuni hominis enecare scorpionem.
Similia omnia sibi esse mutuò congrua & amica.
Dissimilia, esse inimica & noxia invicem.
Sanitatis tutela per similia perfici.
Morbos per contraria tolli.
Febres putridæ.
Febris ephemeræ generatio.

hujuscemodi febribus, si diu perduraverint, hectica superveniat febris, nemini obscurum existimo. Quemadmodũ ergo ex deustione accenditur febris, ita nonnulli sæpe ex frigore refrigerati vehementer toto corpore sunt: aliqui verò etiam perierũt. Sed quod ij omnes etiã doleant, ne id quidem latet. Dolẽt etiam, maximeq; circa unguium radices, & qui ex rigore ingenti vehemẽter pfrigerati, celeriter sese calfacere properarunt. Quam quidem inæqualem intemperantiam, quũ videat apertè quis esse causam doloris, non est quod de cæteris dubitet: nec si simul rigeãt & febricitẽt ægrotantiũ aliqui, sentiantq; humorem pituosum, qui frigidus est, mistum amaræ bili, quæ est calida, moveri per sensibilia membra: ut in epialis febribus, in quibus simul ambas qualitates contrarias intra corpus æger sentire videtur, cùm nimirũ calidum ipsum & frigidum, per id genus febres, tenuissimis portiunculis aspergantur, adeoq; misceantur invicem, ut ne minimam quidem unius sumere possis particulam, in qua alterum * non sit comprehensum. In ipsa tamẽ accessionis invasione, nõnulli & rigent & sitiunt: atq; intus quidem, & in ipsis visceribus, magnũ incendiũ: in externis autem partibus, frigus maximum sentiũt. Ac tales febres sunt, quæ græcè lypiriæ vocantur, atq; ardentium febrium quoddam perniciosissimũ genus. Quinetiam ijs qui rigent, nec tamẽ febriũt, inæquale temperamentum adest. Rarum tamen est id symptoma, licet tum mulieribus, tum viris quibusdam accidat, ubi aut deses vita, aut cõtinua ciborum copia præcessit. Porrò antiquitus nemo, ut videtur, ita est affectus, cùm neque adeò ociosi, nec in victus saturitate tunc viverent. Unde factum est ut scripserint veteres medici, rigori febrem necessariò supervenire: tametsi sæpenumero rigorem viderimus, quem nulla sequuta sit febris. Componitur autem ex hac intemperie, & ea quæ febrientium est, epialus. Appello ita febrẽ illam, cui ambo semper simul accidunt. Nam in qua rigor quidem præcedit, febris sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc epialam non voco. Ita ex duplici inæquali intemperie epialus componitur, atq; etiam aliæ ferè omnes febres, præter hecticas. Pariter & qui particulæ alicujus cum tumore sunt morbi, hi quoq; omnes cum temperamento inæquali cõsistunt: ut cancer, erysipelas, carbunculus, herpes, œdema, phagedæna, gangræna: differunt tamen, pro ipsa fluxionis diversitate. Siquidem qualis fluxio fuerit, talem præter naturã tumorem gignet.

Refrigeratio vehemens. *Doloris causam esse inæqualẽ intemperantiam.* *Epialæ febres.* *Lypiriæ febres.* *Rigor absque febri quibus accidat.* *Veteres fuisse temperantiores.* *Rigorem sæpe accidere citra febrim.* *Epiala febris quæ dicatur.* *Febres ferè omnes præter hecticas constare ex duplici inæquali intẽperie.* *Tumores jũcti cum inæquali intemperie.*

GALENI PERGAMENI
de optima corporis constitutione, liber unus.

QVandoquidem temperamentũ ex calido, frigido, humido & sicco, definitũ cõgruenti mensura, similariũ membrorũ existit sanitas: nostri autem ex omnibus his constructio, positione, magnitudine, figura, & partium numero cõstituitur: concedendũ jure est, corpus aliquod, licet ex plurimis optimè tẽperatis particulis compositũ sit, secundũ tamen ipsarũ magnitudinem, aut numerũ, aut figuram, aut mutuum inter se cõnexum, nõnihil posse vitij contrahere. Porrò, ut à communi notione exordiamur, saluberrimum corpus omnes uno ore laudant: necnõ id quod Græci εὐεκτικώτατον vocant, hoc est, optimo habitu præditum: idq; ad unam, eandemq; rem respicientes. Quippe omnium ipsius corporis particularũ functiones esse robustas ajũt, nec à morbiferis causis facilè vinci posse. Cæterùm cùm ipsæ particulæ functiones secundùm naturam promptè obeunt, sanitas est. Ubi verò id cum quodam etiã robore præstant, bonus habitus dicitur. Cõmune autem utrisque est, nõ facilè morbis succumbere. Quare bonus habitus, omnium illa saluberrima cõstitutio existit, quam universi percupiunt: cujus accidens & mensura est, in obeundis functionibus strenuitas, atq; constantia. Qua ratione meritò bonus habitus appellatur. Meminisse autem oportet, nostra corpora ex miscella quatuor elementorum constare, variásq; esse partium temperaturas, ad hæc, singulis organicis membris unicam inesse particulã, cui tota actionis causa tribuitur: cujus gratia reliqua omnia creata sunt, quæ totum cõplent instrumentũ. Quibus præmissis, erit optima corporis constitutio ea, in qua similares partes propriam temperiem possident, necnon cujusq; instrumentariarũ compositio ex illis, secundùm ipsarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuumq; inter se connexum, certa quadam & exacta mensura constructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè suis fungetur actionibus, ac proinde aliorũ omniũ & firmissimũ erit, & minimè prolabetur in morbos. Siquidem universis causis morbificis tam extrinsecis quàm intrinsecis facilè reluctabitur, ꝙ omnino ab utrisque extremis recedat, adeoq; optimis succis abundet, ut tristitiã, iras, vigilias, curas, imbres, squalores & pestilentiam, aliis omnibus ferant multò faciliùs. Nam quæ maximè vitiosis succis redũdant, facilè ab hujusmodi causis tentãtur, utpote quæ per se jam morbis proxima sint. Quoniã aũt sanitas extendi in satis amplam latitudinem potest, nõ solùm in hoc commentario corpus illud absolutissimũ, quod rarò invenitur, & tanquã Polycleti regulæ exemplum est, debes effingere, sed eorũ etiam meminisse, quibus cum quotidie versamur, quæq; ab eo breve aliquid deficiunt, non tamen adhuc insignem admodum lapsum sunt nacta. Quod igitur exquisitè bona temperie præditũ est, mediũ sanè locum obtinet inter molle & durum, & inter hirsutũ & glabrum: pariter neq; amplis, neq; angustis est venis, nec pulsibus magnis aut parvis recedere à mediocritate videtur. Quod verò undecunq; exacta in instrumentariis particulis mensura constat, id tanquam Polycleti est regula. At ea corpora quæ jam calidiora sunt, plus quàm par sit, non tamen admodũ multò, pariter etiam quæ frigidiora, humidiora, & ficciora modicè, etsi partẽ unam nõ rectè efformatã habeant, corpori tamẽ symmetro nõnunꝗ præstare videntur. Quippe ubi id genus corpus moderato durius evaserit, adversus omnes externas causas

Similarium partium sanitas quæ sit. *Notio cõmunis.* *Saluberrimum corpus.* *Sanitas quãdo dicatur.* *Habitus bonus quandò dicatur.* *Corpora nostra constare ex quatuor elementorũ miscella.* *Instrumentorum singulis inesse particulam unicam cui tota actio tribuitur.* *Cõstitutio optima quæ.* *Vitiosis succis redundatiã corpora facilè à causis morbificis affici.* *Sanitatis esse latitudinẽ amplam.* *Temperatissimi corporis nota.* *Polycleti regula.* *Durius moderato corpus adversus externas causas firmius redditur, mollius ad internas.*

causas, firmius ac tutius redditur. Ubi verò mollius, adversus internas. Atq; eadem ratione ubi densius fuerit, externis magis resistit. Ubi verò rarius, ab internis minus offenditur. Raritas siquidem corporis, quibus plus recrementi per difflationem educitur, salubrior existit: quibus verò minus, insalubrior. Nam ab omnibus externis causis faciliùs corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquisitissima cõstat mensura, nec rarum, nec densum dici potest, sed in medio prorsus cõsistit. Cui quidem utrunq; excedentium corporum præstat secundum aliquid. Quod enim densius est, magis ab exteriorib. causis est tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Utrisque autem quod exactè resistat, planè non invenies. Sed mediocriter id resistit, q inter omnes excessus est medium, quodq; omniũ etiam corporũ saluberrimũ esse censemus. Quare id singulis excedẽtibus mediũ, secundũ aliquid est deterius: collectim verò omniũ optimum, & maximè eligendum videtur. Quòd autem corpus ipsum, quod tum similaribus, tũ instrumentariis particulis optimè constitutum est, vel parvum, vel magnũ, vel mediocre necessariò esse nõ debeat, hinc discas licet, quòd magnũ quidem ob humoris, vel materiæ multitudinem: parvũ autem, ob siccitatem, aut ob materiæ penuriã efficitur tale. Potest itaq; aliquod corpus & pulcherrimum, & optimè temperatum effici, quantamcunq; magnitudinem sortitũ id fuerit. Augmentum enim fit, quousq; ossa cõfirmentur: confirmãtur autem, in exigua magnitudine, ob materiæ defectũ, vel ob siccitatem: ita ut simpliciter neq; magnitudo, humiditatis indicium sit, neq; parvitas siccitatis, nisi aut magnũ molle, aut parvum etiam sit durum. Quamobrem optimã cõstitutionem in his duob. meritò collocabimus, moderata scilicet consimiliũ particularũ temperie, necnõ exactissima instrumentaliũ mensura.

Raritas corporis quibus salubrior & insalubrior.

Densius corpus magis esse ab extrinsecis causis tutum.

Medium exquisitè corpus, excedẽtibus mediocritatem, secundum aliquid esse deterius.

Magnũ corpus unde sit tale.

Parvum corpus unde fiat tale.

Magnitudinẽ nihil conferre ad optimam constitutionem corporis.

Augmentũ fit, quo usq; ossa confirmentur.

Optima corporis constitutio in quibus consistat.

GALENI PERGAMENI
de optimo corporis habitu, liber unus.

Abitus nomen de omni fixo & vix solubili pronunciare cõsuevimus: nihil adhuc magis laudãtes, vel improbantes. At cùm bonũ habitum aut malũ dixerimus, jam tunc qualem nam habitũ dicamus, distinguimus. Quippe bonus simpliciter habitus, optimam corporis constitutionem sequitur: eum verò qui non simpliciter bonus sit, in quacunq; corporis natura reperire licebit, aut simpliciter, aut ad aliquid relatum. Igitur quum sanitas latitudinem habeat, intensionem quidem ipsius medici bonum habitum vocant: lapsum verò nõdum nomine proprio appellarunt, sed perinde ac genus ipsum, sanitatem nũcupaverũt. Itaq; bonus habitus optima quædam sanitas est. Cæterùm habitus Athletarum, non est simpliciter bonus habitus, ac proinde periculosus existit, si ad summum pervenerit, quemadmodum dixit Hippocrates. Nam bonus simpliciter habitus ad summum bonitatis perveniens, omniũ erit corporis affectuum tutissimus. Porrò tam bono simpliciter, quàm ipsorum Athletarũ habitui, bona omnium particularũ temperies cõmunis est: ut etiam functionum robur, atq; succorum bonitas. Interest autem, quòd in habitu simpliciter bono, sanguinis cõmoderatio, ac totius solidarum partium molis, habeatur: in Athletico autem, horum ipsorum, potissimumq; carnosi generis, excellens sit copia, ratione cujus periculũ necessariò sequetur, si is in summo constiterit, ne aut extinguatur, & suffocetur calor innatus, ob plenitudinem illam exuberãtem difflatione prohibita, aut aliquod ex præcipuis vasis rumpatur, quæ in pulmone, & in jecore, & in thorace sunt sita. Siquidem sanguis ipse, tum ob naturalis caliditatis copiam, tum ob actionis perpetuitatem, necnon ob incrementum assiduum quasi effervescens, ipsorum vasorum tunicas, ut mustum dolia, disrumpit. Hęc igitur omnia, necnon repentinæ omnium functionum resolutiones (ut paucis docuit Hippocrates) necessariò immoderatas repletiones sequuntur.

Habitus de quibus dicatur.

Habitus simpliciter bonus.

Habitus non simpliciter bonus.

Sanitas latitudinẽ habet.

Habitus bonus est sanitatis intẽsio.

Athletarum habitus periculosus.

Habitus simpliciter bonus, vel si ad summũ perveniat, omniũ affectuũ tutissimus.

Habitus simpliciter boni, & nõ simpliciter boni, cõvenietia, discrepãtiaq;.

Repletiones immoderatas quæ sequantur.

GALENI PERGAMENI
de animæ morum & corporei temperamenti mutua consequutione, liber unus.

Vemadmodũ ex cibo & potu, necnon ex quotidianis exercitationibus, bonam corpori conciliamus temperiem, sic etiã ex hac, ad virtutem animæ comparandam, nõnihil emolumenti attulerimus: id quod certè in actionibus atque universis affectibus, qui secundùm tres animæ species, ob temperamentorum diversitatem maximè in puellis differunt, liquidò constat. Alij enim timidissimi sunt, alii audaces, alij inexplebiles, alij sobrij, alij verecundi, alij deniq; admodũ impudentes. Ex quo quidem in illis morũ discrimine, ratione concludere aliquis poterit, non eandem omnibus animæ naturam, sive substantiã, inesse. Nam si substantia animæ esset illis per omnia similis, easdem utiq; actiones agerent: eisdemq;, ob causas similes, afficerentur affectib. Quare hauddubiè pueri tantùm inter se animorũ essentia differunt, quantũ proprijs actionibus atque affectibus discrepant. Quod quidem cùm sic habeat, facultatibus quoque different. Porrò singulorum quæ fiunt, effectrix quædam causa est, quæ ad aliquid referri intelligitur, cuiq; nomen per se est inditum. In quadam autem à seipsa ad genitũ relatione, geniti facultas consistit. Quocirca tot facultatibus substantiam, quot etiam actionibus, esse præditam dicimus. Siquidem quia aloë (exempli gratia) vires habet purgandi, os vẽtriculi roborandi, cruenta vulnera glutinandi, plena ulcera solidandi, & humidas palpebras exiccãdi, tot facultates, quot etiam opera, profitemur ipsam sortiri. In universum autem, animæ species sunt tres: rationalis scilicet, irascibilis, & appetitoria. Quarum quidem illa prima (quam etiam intellectricem vocamus) veritatis, scientiæ, disciplinarum, atque, ut summatim dicam, honestorum omniũ desideratrix est, secundum desiderij communem

Temperiem optimã una conciliemus. Temperiem probam conferre ad virtutẽ animæ.

Puerilium morum diversitates.

Animæ substantia non eadem omnibus insit.

Effectrix causa.

Substãtiam esse tot facultatibus quot actionibus præditam. Aloës facultates.

Animæ species tres. Rationalis anima quid nam appetat.

[I]rascibilis a[n]ima quarũ [r]erũ flagret [l]ibidine.

mune significatũ. At irascibilis, quam etiam animosam appellant, libertatis, victoriæ, potentiæ, imperii, gloriæ, honorisq; flagrat libidine. Tertia verò illa, quæ à Platone per excellentiam appetitoria appellata est, veneris, esculentorũ, potulentorumique voluptatibus perfrui desiderat. Hæ honestum expetere nequaquam potest: sicuti nec rationalis venerea, nec escas, nec potum: cum quibus etiam imperiũ, gloriã, dignitatesq; haud injuria aspernabitur. Pariter quoque irascibilis animæ pars, quæ à rationali & appetitrice exoptantur, non appetet. Iam verò appetitoriam animæ partem in jecore, irascibilem in corde, rationalem in cerebro collocari, alibi à nobis est demonstratum. Ex quibus quidem rationalẽ esse immortalem, Plato sibi persuasisse videtur. Ego verò, sit immortalis, nec ne, quid illi objiciam nõ habeo. Hoc autem mihi cum illo convenit, species animæ, quæ in corde & jecinore habitant, simul cum animali interire. At verò cùm universa corpora ex duobus constent principijs, materia nempe, & temperie quatuor qualitatum primarũ, quæ illi inest, & species necessariò dicenda est: anima autẽ ipsa, dum corporis dicitur esse species ab Aristotele, nõ de ea speciẽ, quæ instrumentarijs hæret corporibus, sed potius de altero similarium & naturaliũ membrorũ principio dicatur, quandoquidem ab istis primò actiones proveniũt: certè substantia animæ, calidi, frigidi, humidi, & sicci, quodammodo temperamentũ erit. Quòd autẽ animæ substantiam propriæ eius vires sequatur, ostensum fuerit, si ejus etiam actiones ita se habere declaraverimus. Quamobrem, si ratiocinandi facultas animæ pars existat, interibit utiq;, cùm & ipsa cerebri sit quædam temperies. Atque in hunc modum omnium animæ specierum vires ipsam temperaturã sequentur: hujusq; naturæ animæ substantia fuerit. Itaq; ipsius animæ intellectricis, non quælibet corporis species est capax. Cujus tamen dogmatis nullam firmam rationẽ adferre valeo, cum animæ substantia, qualis nam sit, me prorsus lateat, si in corporeis ipsam annumeremus. In corporibus quippe, tẽperamenta inter se lõgissimè distantia, numeroq; permulta esse conspicor. * Incorporeæ verò substantiæ, quæ ipsa per se subsistere queat, neque corporis qualitas aut species sit, nullum discrimen invenio. Novi tamen illud exactè, sanguinis mistione, & cicutæ potu corpus frigescere: sicuti & vehementi febri plus quàm par sit calfieri. Cur autem refrigeratum nimis, aut calore æstuans corpus, penitus ab anima relinquatur, lõga indagatione fatigatus nõdum reperi: quemadmodum neque cur flava bile in cerebro copiosiore collecta, desipimus: atra verò, melancholia vexamur: neq; cur pituita, & omnino refrigerãtia, lethargi causę esse soleant: unde & memorię, & intelligentiæ jacturam facimus. Necnon cur stultitiam cicuta propinata cõciliet: omnẽ autẽ mœrorem & anxietatem discutiat epotũ vinũ, atq; etiam œnopia radix. Porrò vinum si largius sumatur, malo est: sin verò quis ipsum scitè bibat, concoquet, digeret, sanguinemq; augebit, & nutriet, cum hocq; animũ mitiorẽ juxtà & audacio-

[A]ppetitoria [a]nima quã[m]à expetat.

[A]ppetitoria anima in jecore.
[I]rascibilis anima in corde.
[R]ationalis anima in cerebro.
[R]ationalẽ animã esse immortalẽ aut [P]lato.
Animã irascibilẽ et appetitoriã interire cum animali.
Corpora universa cõstare ex materia & temperie.
Temperiem necessariò esse speciem, seu formam.
Anima substantiã quodammodo esse temperiem quatuor qualitatum.
Animæ substantiã propriæ eius vires sequũtur.
Ratiocinãdi vim interituram cũ cerebri sit temperies.
Animæ vires temperiẽ sequi.
Intellectricis animæ, non quamlibet speciem corporis esse capacem.
Deliriũ fieri flava bile collecta in cerebro.
Melancholia unde.
Lethargũ induci à refrigerantibus.
Cicuta stultitiã inducit.
Vinũ mœrorẽ discutit.
Oenopia radix.
Vini facultas

rem efficiet: interveniẽte scilicet media temperatura, quam producet ex mediis humoribus. Corporis itaq; temperamenta, nõ modo animæ actiones variant, sed etiam ipsam à corpore interdũ sejungere possunt: cũ extremè frigida, calidàve medicamẽta, statim perimere assumentẽ cernamus. Quo in genere continentur & ferarũ venena. Quippe demorsos ab aspide illicò exanimari cernimus, perinde ac si cicutam biberet: utpote ipsius veneno etiã refrigerante. Sed nec minus ab humido & sicco, quàm à frigido, & calido, vires animæ permutantur: ut in assumendis medicamentis, atque adeo in quotidiano victu, percipimus: id quod etiam demonstratur à Platone in Timæo, ubi humiditatem dementiæ, ariditatẽ intelligentiæ in anima causam esse arbitratur. Cæterũ si humiditas amentiam, siccitas sagacitatem parit, extrema siccitas extremã sagacitatem producet: admista verò humiditas tantũ perfectæ sagacitati detrahet, quanta ejus portio siccitati permista fuerit. Quare animantia omnia, summa intelligentia destituta quum sint, quantum humoris, tantum & amentiæ sortiuntur. Si igitur pars animæ capax rationis, unà cũ corporis temperamento mutatur, certè mortalem speciem animę non solùm gerere morem corpori, sed corporis etiam esse temperiem censendũ est. Temperies itaq; cordis irascibilis anima existit: jecinoris autem, appetitoria. Etenim anima ipsa, substantia quædam existens, facultatibus multis prædita est. Cùm autem substantia dicatur tum materia, tum species, tum ex utroq; compositũ: animam eam esse substantiam quæ species dicitur, Aristoteles pronunciavit, aliud quippiam temperatura esse animam planè asseverare non potens. Spiritum autem esse animam, quemadmodum & naturam, Stoici contendunt: sed humidiorem frigidioremq; naturalem: animalem contrà, aridiorem & * calidiorem. Quem quidem spiritũ materiam propriam esse animæ constat. Materiæ autem species, temperamentũ fuerit in cõmoderata aëreæ igneæq; substantiæ mistione consistens. Neque enim aërem solum, aut ignem, animam esse, dicere possumus: cùm nec summè frigidum animalis corpus, nec summè calidum effici unquam appareat, neq; ab horum alterutro excellentiùs occupari deprehendatur. Porrò aër, suapte natura frigidum elementũ est, sed per ignei elementi mistionem, mediocre, ac temperatũ redditur. Qui igitur animã corporis esse speciem, hoc est, formam existimant, hi non siccitate, sed temperaturæ commoderatione ipsam perspicaciorem fieri, dicere contra Platonicos poterunt, neque ob id tamen asserere, siccitatem adversari mentis acumini: quum nimirum splendor siccus, secundùm Heraclitum, sit animus sapientissimus: quæ sententia videtur potior. Quippe sydera pellucida juxtà & sicca, summa intelligentia esse prædita cernimus: quàm si quis illis inesse inficietur, deorum excellentiam non sentire, planeq; ignorare videbitur. Cùm autem alibi senilem ætatem prolabi ad siccitatẽ dixerimus, cur haud ita pauci ad extremã usq; senectam viventes desipiant, si quis interroget, respondebimus,

id non

Temperamẽta corporis, animæ mores variare, illamq; explodere possunt.
Aspidis venenum refrigerare.
Dementiam inducit humiditas.
Intelligentiã parit ariditas.
Amẽtiã tantum esse animãtibus insitum quantũ humoris.
Animæ mortalem speciẽ esse temperiem corporis.
Substantia quotupliciter dicatur.
Animã esse speciem, quæ temperatura existit.
Stoicorum de anima opinio.
Spiritus animalis est propria materia animæ.
Materiæ speciem esse temperamentũ.
Aërẽ esse naturaliter frigidum elementum.
Animã perspicaciorem reddi temperatura cõmoderatione.
Heracliti sententia de animo.
Sydera esse prædita intelligentia summa.
Senes desipere frigiditatis ratione.

Frigiditatē adversari omnibus animae actionibus.
Animam totam corpoream suspicatur Galenus.

id non ob siccitatem, sed ob frigiditatem accidere: quae omnibus animae actionibus officit. Ex hoc igitur ingens mihi jam oboritur suspicio, ut totā animae substantiam esse corpoream credam, quòd interdum non modò pereant ingenitae animae facultates, sed etiam aliae contrariae illis introducantur: ut dum cernere quae non cernuntur, audire quae non audiuntur, sese quis arbitratur. Quo pacto enim ex ea quae ipsi cum corpore intercedit necessitudine, in naturā planè contrariā transire posset, nisi aut qualitas aliqua, aut forma, aut affectus, aut facultas corporis esset? Porrò ex vitioso corporis habitu languere animā, ac neminē spontè esse malum, sed ob pravam habitudinē corporis, & rudem educationem: ac proinde nec debere turpia vituperari, professus quidem est Plato in Timaeo. Aristoteles autē, secundo de partib. animaliū, ipsius animę vires, materni sanguinis sequi temperiem existimat. Qui rursus, primo de historia animalium innuit instrumentariarū partiū figurationem, animae moribus accommodari: ac proinde ex illa recōditos hos cognosci. Hippocrates etiā in libro de aquis, aëre, & regionibus, ait, eos qui plagam Septentrionalem incolunt, aut etiā mōtana loca, agrestissimis esse moribus praeditos: Asiam autem regionibus caeteris longè clementiorem existere, in eaq; omnia multò meliora & grandiora nasci: necnō mores hominū tum mitiores, tū ad agendū promptiores esse, ob optimam Asiatici coeli temperiem: haberi tamē illic magis imbelles homines, quàm in Europa. In summa verò, species & mores hominū ait plerunq; naturam regionis sequi: calido autē, frigido, humido, & sicco, unam regionē differre ab alia. Alibi etiam tradit Hippocrates, quibus cubiti vena (veteres enim arterias etiam vocabant venas) vehementē ederet pulsationem: eos homines furentes existere: & meritò quidem. Nam prae nimia in corde abundantia caloris, ita vehementer moventur arteriae: furentes autem atq; iracundos, caloris abundantia efficit. Stupidos verò, graves, & pigros, temperaturae frigiditas. Hippocrates itaque voluit, non solùm irascibilis appetitoriaeq; partis animae, sed etiam cogitatricis vires & facultates, corporis temperaturae adhaerere, atq; illam omnino sequi. Nec secus Plato, ex terrae diversis habitationibus, ex vario spiritu, ea insolationibus, ac deniq; ex varietate nutrimentorū, non solùm ipsorū corporū, sed animorum etiam profitetur nasci diversitates: temperamento scilicet ipso (quod subintelligere oportet) interveniente. Quare pueris quidem citra duodecimū annū prorsus vino interdicit, secūdo de legibus: idque ne in furorem agantur. Provectis autē, ut ipso utantur, permittit: quippe quod adversis acerbitatem senectae remedio sit, animiq; moerores discutiat, ac denique duriores mores emolliat. Etenim juvenilis aetas calida est, ac multo referta sanguine. Contrà senilis, & frigida, & sanguinis inops. Propterea senibus vini potus utilis est: ijs autem qui crescūt, adversatur q̃ maximè. Iam verò neq; in exercitu permittebat Plato ut vinum gustarent milites, neq; in civitate ipsa servi: sicuti neq; principes, neque

Malum esse neminem ultrò, Plato asserit.
Animae vires sequi temperiem menstrui. Aristoteles ait.
Mores cognosci ex figura partium Aristoteles ait.
Septentrionaliū mores esse agrestissimos.
Asia, Asiaticorúmq; mores magnificè commendantur.
Mores sequi plerunq; naturā regionis.
Furibundos esse quibus cubiti arteria vehementer pulsat.
Iracundiam caloris abundantia excitat.
Stupidos frigiditas efficit.
Vino citra duodecimū annum pueris Plato interdixit.
Vinum lenit acerbitatem senecta.
Vinum senibus cur utile
Vinum adversatur crescentibus.
Vino quibus int rdixit Plato.

administrantes rempublicam, neq; judices, neq; hi breviter, qui de re aliqua essent consultaturi: quòd nimirum veluti quidam tyrannus animae facultatibus imperet. Sed neq; interdiu, nisi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi gratia, permisit unquā vini potionē: neq; item noctu, dum libris navanda esset opera. Pro virili autem esse enitendum singulis, ut alimento, studiis, & disciplinis simul & vitium fugeret, & virtutem ipsam capesserent, idem professus est. Caeterùm qui cunctos homines virtuti comparandae idoneos, & qui nullum justitiae amantem esse arbitrantur (quod est nullū naturalem finem statuere) utriq; hominū naturam ex dimidio tantū cognoverunt. Neque enim omnes justitiae hostes, neq; omnes amatores nascuntur, ob corporis tēperaturam utriq; tales geniti. * Ac sanè qui talia astruūt, subinde petunt, quo videlicet jure quispiam debeat laudari, vituperari, odio haberi, aut amari, cùm bonus aut improbus non suopte ingenio, sed à temperatura sit factus, quam ab aliis causis quisq; accepisse deprehenditur. Quia (scilicet respondebimus hos) omnibus hoc nobis inest, ut amplectamur bona, ambiamus, amemus: malum abominemur, atq; procul arceamus, ignorantes adhuc, genitúmne si tale, an minus. Scorpios enim, phalangia, viperásque necamus, cùm tamen à natura, non sua sponte, talia creata sint. Primū etiam, maximúmq; Deum nō genitum Plato asserens, bonū tamen illum esse pronūciat, nosq; ipsum talem ab aeternitate, non ex seipso bonū effectum, natura duce colimus, & amamus. Prorsus enim nullo unquam tempore genitus est, omnibus seculis increatus, sempiternúsq; existens. Meritò itaque malos odimus, causam cur mali existant, necdum praemeditati. Bonos vicissim, sive natura, sive institutione & doctrina, sive honesto vitę exercitio probitatem sint assecuti, recipimus, atque amore prosequimur. Quocirca Stoicos admiror, qui homines universos ad virtutem adipiscendam habiles esse opinantur, sed ab aliis quibus cum vivūt, à recto itinere detorqueri. Haud siquidē dicere poterunt, qui omnium hominū primi geniti sunt, à quibus nam depravati fuerint, ante se nullum alium habentes. Videmus etiam pueros complures, iisdem parentibus ortos, ab eisdem praeceptoribus educatos, iisdémque alimentis usos, natura tamen q̃ longissimè inter se differre. Quos quidem quis per deos flagitia edocuit? Reperies enim paucos admodū pueros natura ad virtutē propensos, sed à parentib. & paedagogis ad eam minis increpationibúsq; converti. Porrò illi extrema dementia tenentur, qui nos voluptate à virtute detorqueri ajunt. Quos quidem eruditissimus Posidonius refutans, ait in nobis ipsis intestina quaedam vitiorum semina, & tanquam igniculos delitescere: nec tam nobis à vitiosis cavere, quàm vitiorum incrementū restinguere & coërcere esse opus. Non enim (ut fert Stoicorum opinio) totū extrinsecus ingruit in nostros animos vitiū, sed plurimū in seipsis vitiosi homines causae habent. Quod extrinsecus advenit, longè minus est. Proinde sanè cōsuetudine prava accedente, secundùm partem animae ratione

carentem,

Vinū in rat anim facultat veluti qu tyrannu
Inclinat hominun cōmenda honesta turpia v perand
Deus non nitus, a terno, & se bon existit.
Stoicos s gillat G enus.
Hominu nus non s se ab ae videtur nuere G len.
Puerorū cos esse n ra ad vi tem prop sos.
Posidonij gregia sen tia.
Consuetu quantum sit ad bon tem mori vel pravi tem.

carentem, pravi reddimur: falsis autem opinionibus, secundùm intellectricem partem imbuimur. Sicuti dum à bonis, syncerisq; viris instruimur, opiniones quidem veræ sunt, mores autẽ humani. At in cogitatrice animæ parte, intellectio, stultitiaq;, ratione majoris minorisq; evariantes, corporis temperaturas sequuntur. Ipsæ aũt temperaturæ, primam in utero generationẽ & cibũ probos succos parantẽ, habẽt autorem: atq; hæc mutuò sese & adaugent, & fovent. Calida nanq;, exempli gratia, temperies, iracũdos facit: inde rursus iracundia ingenitũ calorẽ accendit, & igneum reddit. Contrà qui mediocri temperatura constant, mediocriterq; commoti animo, ad probos succos gignendos proficiunt.

...peries quã sequantur. *...emperies calida iracundos facit.* *...acundia igneum reddit calorem ...situm.*

GALENI PERGAMENI
de naturalibus facultatibus, liber primus.

Uandoquidem sentire & moveri secundùm electionẽ, propria animalium sunt: augeri verò, & nutriri, plantis etiam cõmunia: erunt utiq; priora quidẽ, animæ, posteriora verò, naturæ ipsius opera: quare animalia ipsa simul & ab anima & à natura gubernari dicimus, stirpes à sola natura. Quanquam his etiam animã vegetatricem aliquis tribuere haud immeritò poterit, distinguens illã à sensitrice, quæ animalibus inest. Porrò cùm corpus aliquod ab iis sub quibus antè fuit in nullo est immutatum, quiescere id dicimus. Quòd si in aliquo ab iis recessit, eatenus id moveri. Ubi igitur corpus ipsũ ab una in alterã qualitatem mutatur, ut ab albo in nigrũ, aut à frigido in calidum, motum ipsum alterationem vocamus: estq; unũ motus genus. Alterum genus in corporibus iis est, quæ situm mutant: cui generi latio nomen est. Atq; hi quidem duo motus simplices & primi sunt: auctio verò & diminutio, ex his compositi. Illa, cùm ex minori majus fit: hçc, cùm ex majori minus: propria scilicet utrobiq; servata forma. Alij autem duo ab his motus sunt, generatio & corruptio: illa quidem ad substantiã productio, hæc illi cõtraria. Omnibus iis motibus cõmunis est prioris status immutatio: sicuti è diverso quietibus, prioris status conservatio. His præmissis, inquirendum jam nobis est, quot & quæ naturæ sint facultates: tum, quod opus edere singulæ earum sint natæ. Porrò opus appello, quod jam factũ atq; completũ per actionẽ est: veluti sanguinẽ, carnẽ, nervũ. Actionẽ autẽ, ipsum activũ motũ. Causam verò, à qua hæc procedit, facultatem. Etenim ubi cibus fit sanguis, passivus quidem cibi, activus verò ipsius venæ fit motus: quã actionem licebit tibi appellare naturæ opus, nõ tamẽ opus ipsum, actionem. At mihi quidem tam vena, quàm reliquarũ particularũ singulæ, ob certam quandam temperiem, quã ex quatuor sunt qualitatibus nactæ, hoc vel illo modo videntur agere. Quanq; Aristoteles, atq; ipsum Stoici secuti, calido & frigido omnem actionem tribuunt: siccum & humidũ pro patientibus iis subijciũt: cùm tamen satius fuisset omniũ particularium

Animalium propria. Plantis communia cum animalibus. Animæ opera. Naturæ opera. Animalia gubernari ab anima & a natura. Stirpes dispensari a sola natura. Stirpibus inest anima vegetatrix. Alteratio. Latio. Auctio. Diminutio. Generatio. Corruptio. Opus quid dicatur. Actio quid. Causa quid. Partes omnes agere temperamẽti ratione, quo præditæ sunt.

causas ad ipsas quatuor qualitates reducere. Nã tametsi in animalibus & stirpibus calidum & frigidum magis agere, siccum verò & humidũ pati videatur, nõ ob id tamẽ si res habet in omnibus. Cæterũ omnis potentia sive facultas, in relatione ad aliquid intelligitur. Primũ siquidem, actionis ipsius potentia est causa, dein etiam operis, ex accidenti quodam: quare si causa ad aliquid est, potentia quoq; in relatione dicetur ad aliquid, nimirum causa cùm sit. Cujus quidem agentis causæ substantiam quandiu ignoramus, facultatem eam, sive potentiam, appellamus: in venis quidem potentiam quandam sanguificã, in ventriculo concoctricem, in corde pulsatoriam dicentes. Incipiendum itaq; nobis ab ipsis operibus est, si certa ratione & via, quot & quæ facultates sint, inventuri sumus. Singula nanq; opera, ab aliqua procedunt actione. Hanc verò omnino aliqua præcedit causa. Ergo naturæ opera dum adhuc in utero gestatur, ac fingitur animal, omnes corporis sunt particulæ: edito verò in lucem, cõmune in omnibus naturæ opus est, earũ ad magnitudinẽ perfectam perductio. Postea verò, etiam ut omnes perdurent, molitio. Actiones quæ tribus his operibus respondent, necessariò tres sunt, una scilicet cuiq; generatio, auctio, & nutritio. Verùm generatio, simplex actio naturç nõ est, sed ex alteratione & formatione cõposita. Siquidem alterari oportet, effingiq; materiã ipsam, ut ex ea gignatur animal. Auctio verò, solidarũ ac jam formatarũ animalis particularũ augmentum, ampliatioq; in longum, latum, & profundũ est. At nutritio, iisdem partibus appositio quædam est, sed sine ampliatione. Ergo primò omniũ agamus de ipsa generatione. Projecto in uterum, aut etiam in terrã semine, statis quibusdam temporibus, multæ cõflantur partes ejus quæ gignitur substantiæ, humiditate, siccitate, calore, & frigore, cæterisq; omnibus, quæ hæc sequũtur, qualitatibus (hoc est tactilibus, atq; iis etiã quæ gustu, odoratu & visu dijudicantur) inter se differentes. Quocirca si primas & elementares alterationis facultates requiris, hæ sunt, humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas. Si verò eas quæ ex his inter se mistis nascuntur, tot sanè omni in animali erunt, quot fuerint in eo sensibilia elementa, hoc est, similares particulæ: quas nimirum in prima animalis generatione, natura creat, usa generatrice, alteratriceq; potentia. Propriũ autẽ uniuscujusq; visceris corpus, si ab eo venas, nervos, & arterias execueris, similare, simplexq;, atq; cõpositionis est expers. Cæterùm si qua organa ex geminis cõstant tunicis, sed simplicibus & dissimilibus, horum ipsæ tunicæ elemẽta sunt. Atq; in utraq; tunica sua quædã alteratrix vis est, quæ ex menstruo sanguine eam particulam generavit. Itaq; alteratrices facultates in omni animalis genere tot membratim erunt, quot habet in se elementares particulas. Sed & actiones proprias cuiq; membratim particulæ necesse est esse, quemadmodũ & usus. At alteratrices naturæ facultates, quæ particulares sunt, omnes tunicarũ & ventriculi, & intestinorũ, & uteri substantiã, qualis est, effecerunt: cõpagem verò, formamq;, formatrix

Facultas omnis in relatione consistit ad aliquid. Venis inest facultas sanguifica. Cordi inesse vim pulsatoriam. Partes corporis universas esse naturæ opera. Actiones naturæ tres, generatio, auctio, nutritio. Generationẽ esse actionẽ compositam. Auctio quid sit. Nutritio quid. Generationis progressus. Facultates elementares primæ, quæ. Facultates ex primis cõflatæ, quot. Elemẽta sensibilia sunt similares particulæ. Alteratrices facultates tot inesse singulis animalibus quot elementares particulas. Formatrix facultas.

quædam virtus effluxit, quæ ars optima existens, tam cõsultò & artificiosè compingit singula, ut nõ possint aliter se habere meliùs. Sed neq; ipsa facultas auctrix, deest iis qui gestantur in utero, sicuti nec vis nutrix. Sunt tamẽ eo tempore alteratricis & formatricis potentiæ, veluti ministræ quædam, nec sustinent ipsæ primas partes. Ubi verò perfectã magnitudinẽ animal est adeptũ, toto postquã editum est tempore, usq; ad ætatis vigorem, auctrix virtus dominatur. Auxiliatrices & veluti ministræ ejus sunt, alteratrix & nutrix. Auctricis autem facultatis est proprium, in omnem partem proferre solidas corporis partes, quas elemẽtares & similares, simplicesq; appellavimus: id quod solius naturæ proprium est munus. Nam quæ à nobis extensa sunt, sicut una dimensione id patiuntur, ita minuuntur reliquis. Quare iis quæ augentur, necessaria mutatio est: de qua jam nonnihil dicamus. Quum id quod in nutrimenti affluit specie, corporis ejus quod nutritur, omni parti affigitur, actio quidẽ ipsa nutritio est: causa verò hujus ipsa facultas. Et alteratio quidem hìc quoq; ipsius actionis genus est, nõ tamen qualis erat in generatione. Ibi nanq; quod os non erat, postea factum est os: in nutritione verò, ei quod jam factũ est, id quod affluit efficitur simile. Ita nõ immeritò alterationem illam nominamus generationem, hanc assimilationem. Ergo generatio, auctio, & nutritio, prima naturæ operum, ac veluti capita sunt: quare etiam effectrices horum facultates primę principesq; tres fuerint. Desiderant tamẽ tũ ipsarum inter se, tum aliorũ ministeriũ. Ac quæ quidem generatrix, auctrixq; desiderent, dictũ jam est. Quæ autem nutrix facultas requirat, nunc dicetur. Ergo cùm actio hujus facultatis assimilatio sit, nec fieri possit, ut assimilentur mutenturque inter se ulla, nisi societatem aliquam, cognationemq; in qualitatibus habeant, idciro primũ quidem nec quodq; animal quocunq; cibo nutriri potest: deinde nec quibus nutriri potest, iis utiq; protinus. Atq; hujus necessitatis causa pluribus alterationis nutrimenti instrumẽtis utiq; animali est opus. Nam ut ex pane, aut lactuca, aut beta fiat sanguis, permulta sanè alteratio requiritur. Quæ quidem una est causa, cur multa sint ad alterationem nutrimenti instituta organa. Altera causa est excrementorũ natura: quibus excipiendis & evacuandis, secundùm quoddam in corpore particularũ genus est destinatũ. Est & aliud tertium genus instrumentorũ, pro bonis succis undiq; per totũ corpus deferendis, tributũ. Alia nanq; organa idoneũ cuiq; particulæ nutrimentũ alterando præparant, alia separant excrementa, alia transmittũt, alia suscipiũt, alia expellunt, alia salubrium succorum in omnem partem ferendorũ sunt viæ. Quæ omnia unius nutritionis gratia, sunt à natura condita. Porrò nutritio ipsa, ad id ꝙ nutritur, ejus quod nutrit assimilatio est: quam necessariò præcedit semper agglutinatio: sicuti & hanc appositio. Postquã enim succus is qui omnẽ animalis particulam nutriturus est, à vasis èxcidit, in totam eam primum dispergitur: mox adjungitur: dein agglutinatur, ac demũ assimilatur. Differre aũt

Auctrix facultas quando vigeat, & quæ famulentur illi.

Auctricis facultatis proprium

Augere secundum trinam dimensionẽ, solius naturæ est opus.

Augescentibus nutritionem esse pernecessariam.

Nutritio quãdo fiat.

Assimilatio.

Nutricis facultatis opus esse assimilationem.

Assimilationi quæ requirantur

Organa naturalia cur instituta plurima.

Instrumentorum nutritioni inservientium genera varia.

Nutritio quid

Agglutinatio semper assimilationẽ præcedit.

Appositio præcedit agglutinationẽ

appositionem ab agglutinatione, sicuti & agglutinationem ipsam ab assimilatione, hinc cõstat, quòd in hydrope quidem humoris fiat appositio, nõ tamen agglutinatio: in leuce autem, adhærentia quidem cernatur, at assimilatio non item. Porrò nutrimentum dicitur propriè quod assimilatur & nutrit: nam ꝙ agglutinatur, vel quod apponitur, id nõ propriè nutrimentũ est, sed æquivocè, ut veluti nutrimentũ: multoq; minus, quod in ventriculo cõtinetur, quanquã id etiam nutrimentũ vocamus, quod si probè concoquatur, aliquando sit nutriturũ. Cæterũ nullam esse assimilationem veram, sed apparentem tantùm, dicunt hi qui nec artificiosam naturam existimant, nec animalis habere providentiam, nec denique ullas proprias obtinere facultates, quibus scilicet alia trahat, alia teneat, alia demutet, alia expellat. Asclepiades porrò nõ solùm negavit inesse renibus vim secernendi lotiũ à sanguine, verumetiam urinam ipsam minimè quidem per meatus ureteras demitti in vesicã, sed per alias quasdam obscuras vias, ac nullo sensu perceptas, professus est, contrà quàm licet planè cognoscere, vel ex ipsa vivorũ anatome. Sed nec admittit, æstate plus bilis iisdem medicamẽtis vacuari, hyeme pituitæ: neq; rursus plus bilis, in juvene: in sene, plus pituitæ. Quippe medicamenta ipsa minimè familiares sibi succos attrahere, imò verò nihil prorsus ab ullo trahi, impudenter pronunciat. Opinio cujus q̃ sit absurditatis plena, indicat lapis magnes: ex quo quidem vidimus ferreos stylos quinq; continenter appensos, quorum primus partem lapidis tetigit, per illum scilicet diffusa in reliquos, ipsius lapidis vi. Hippocrates verò, qui naturæ mysteria novit, hanc semper tum admiratur, tum prædicat. Huic facultates adesse affirmat: unã, qua sibi cõveniens attrahat: alteram, qua alienũ à se repellat. Ipsam præterea tum nutrire animalia, tum augere. Jam morbos quoq; finire, indicareq; iisdem facultatibus putat Porrò non modò medicamenta purgãtia proprias sibi qualitates attrahunt, sed etiam quæ surculos, & telorũ cuspides, quæ præaltè nõnunquã in carne sunt infixæ, evellunt. Jam verò quæcũq;, vel serpentiũ venena, vel quæ telis sunt illita educunt, hæc quoq; eandem quam magnes lapis facultatem ostendunt. Cæterùm eorum quæ venena extrahunt, alia venenum viperæ, alia pastinacæ marinæ, alia alterius cujuspiam eliciunt: liquidoq; videre licet super ipsis medicamentis venena jacentia. Est itaq; rebus quibusq; facultas quædã, quæ nimirum congruentem sibi qualitatem attrahit: id quod certè vel in tritico videre licet manifestissimè. Nam si fictilia vasa aquæ plena, in tritici acervo recondas, id humorem in se per fictilia evocans, tum molem sibi, tum pondus adjicit: cùm videlcet triticũ ipsum trahendi ad se vicini humoris majorem vim habeat, quàm vel vehemens calor Solis. Atq; ad hunc modũ renibus inest ꝓpria quædam vis lotiũ trahendi. Si quidem venæ cavæ pars altera, sursũ ad cor ascendit: reliqua sup spinã incedit, per totam eam ad crura usq; porrecta: cui renes à lateribus utrinq; ꝑ venas quasdã emulgentes adhęrent. Per

Nutrimentũ propriè dictũ

Nutrimentũ æquivocè dictum.

Asclepiadis error.

Magnes.

Hippocrates cultor & admirator naturæ.

Purgantibus medicamentis inesse vim proprias sibi qualitates trahendi.

Medicamẽta educentia venena.

Attractricẽ vim congruẽtium inesse singulis rebus.

Triticum habere maximã vim trahendi sibi humore vicinũ.

Renibus inesse vim lotij trahendi.

quas

Lotij expurgandi ratio.

quas quidem cùm etiam feratur sanguis, quod serosum ejus, & tenue est, id per renes, ceu ꝑ colatoria quædam transibit (non quidem consecutione ad id quod vacuatur, qualiter Erasistratus existimavit, sed ob renum facultatem tractricē, alioqui nulli ex retenta urina perirent) quod verò sanguineum & crassum, id coërcetur, ac per universum corpus regeritur. Non ex autem diversa ratio, qua urinæ per renes in vesicam feruntur, & qua sanguis in omnes animalis partes: neq; etiam qua flava secernitur bilis.

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus, liber secundus.

QUòd necesse quidē sit fateri vim quandā in renibus esse, quæ hujusmodi qualitatem, qualis in urina percipitur, ad se trahere sit habilis, superiori mōstravimus libro. Qua nimirū facultate cor etiā, unicū ex iis quæ post habentur, in dexterum proculdubio sinū, suum alimentū trahit, deinde per arterialem venam ad pulmonē transmittit. Reliquorū quippe nullum, nec Erasistrato quidem ipsi, nutriri ex corde placet, propter eas, quæ super vasis crescunt, membranas. Jam verò, qui pro tenuitate, aut crassitie humorū, latitudine autem, aut angustia meatuū, fieri ajunt ipsam humorū segregationem, hi nobis rationem reddant oportet, cur urina, quam bile esse tenuiorē constat, in bilis vasa nō influat. At certè nullam aliam reddere poterūt, præter facultatem illam à natura unicuiq; instrumēto statim ab initio tributam, sine qua durare animalia nō poterūt. Siquidē nec vivere, nec durare ulli animalium, vel brevissimo tēpore fas erit, si tot in se particulas, tamq; dissidentes cùm habeat, nulla facultate utatur, nec quæ conveniens trahat, nec quæ alienū secernat, nec quæ id quod nutriat, alterabit. Quibus quidem facultatibus utitur natura illa, quæ particulas effingit, easq; sensim adauget, atq; omninò est per eas totas extensa: ut quæ sanè totas per totas, fingat, nutriat, atq; augeat, veteri semper ipsius materiæ forma mutata: quo vel maximè nomine differt natura ab statuaria, quæ foris quidē materiam ipsam adornat, intus autem illaboratam atq; neglectam relinquit. Phidias siquidē ex cera efficere ebur, aurúmve nō potuit, sed neq; ex auro ceram: quippe horum quodq; manens id quod à principio erat, foris tantū speciem artis adeptū, perfecta fit statua. At natura, nullius materiæ veterem formā servat: alioqui sanguis omnino essent cunctæ animalis particulæ, is scilicet qui à matre cōcipiente confluit ad maris semen, instar ceræ cujuspiam, atq; unius & uniformis materiæ, artifici subjectæ. Nulla autem animalis particula ex ea ipsa materia fit ita rubea, humidáve, sicuti est ipse sanguis. Nam os, cartilago, arteria, vena, nervus, adeps, glandula, membrana, medulla, exanguia quidē sunt omnia, licet cōcreta ex sanguine, videlicet materiali principio. Semē verò cùm sit efficiens animalis principium, trahendi sanguinis possidet facultatem, nō secus q̃ magnes ferrū. Quare primò quidem cōpetentem sibi sanguinem attrahat, quem &

Pulmonē solum, inter omnia viscera, nutriri ex corde.

Facultates naturales esse necessarias ad vitā.

Naturam esse per totas corporis partes extensam

Naura ab statuaria qui differat. Phidias.

Sanguis est materiale principiū, ex quo concrescunt nostri corporis partes.

Semen est efficiēs animalis principiū.

facilè vincere, & celeriter assimilare, & sibi nutrimentū facere possit. Mox arbitror secūdò attrahet, & tertiò, quò scilicet sibi molem magnitudinemq; justā ex nutritione adiiciat. Unde jā alteratrix inventa vis est. Tertia verò formatrix apparebit: cujus ope semen primū veluti cōcretum quiddam tenue, membranam illam sibi induit, quam Hippocrates sexta die cum fœtu, Musicæ cuidam mulieri ovorū tunicæ similem excidisse ait. Post hoc verò reliqua etiam quæcunq; ab eo, in libello de infantis natura, sunt scripta, fingit. Cæterùm cùm augeri illa post formationem cōveniat, id profectò assequētur, tum in omnē extenta partem, tum verò nutrita. Cor igitur ab initio ita mihi parvum esse, ut nihil à milij semine, aut si mavis à faba distet, intellige. Augentur porrò ea tantū, quæ vivunt, quorum nimirum formæ perfectæ jam sunt. At ejus quod fit, processus ille qui est ad formam, nō utiq; auctio, sed generatio nominatur. Siquidē augetur id quod est: gignitur quod nō est. In universum autem deridenda Erasistrati est opinio, dicētis attractionem fieri successione cōtinui ad id quod vacuatur. Quæ ratio, tantū succedere cōtinui necessariū facit, quantum effluit. Hoc verò iis qui cōmodo sunt corporis habitu, satis ad nutritionem est: utpote quibus ea quæ apponuntur, iis quæ effluunt, paria esse oportet. At in iis qui ad ultimum sunt graciles, ac liberaliter refici postulant, nisi multò plus sit quod apponitur, quàm id quod vacuatur, pristinus restitui habitus nunquam poterit. Liquet igitur, quòd tanto plus sunt hi attracturi, quanto etiam pluribus egent. Trahitur itaq; nutrimentū, nō successione continui, ad id quod vacuatur, sed ꝑinde ac à magnete lapide ferrum, qui scilicet talis qualitas trahendæ vim habet. At verò distributionis principium expressio ventriculi præstat: reliquū autē ejus progressum omnem, tum venæ ipsæ cōtractæ ac propellentes, tum singula quæ nutriūtur ad se trahentia. Quare improbè Erasistratus hallucinatur, dum horum omnium causam successionem illam ad id quod vacuatur, statuit: sicuti etiā ubi ex jecinoris scirrho gigni semper hydropem ait: id quod certè hominis planè est secordis. Siquidem ex diuturnis hæmorhoidibus, vel suppressis, vel immodica profusione, hominem ad extremā frigiditatem ducentibꝰ, nō semel aut bis, sed sæpe jam aquam intercutem collectā vidi. Sicuti mulieribus quoq; tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica vacuatio, sæpe hydropem accersiverunt. Nonnullis verò earum, & qui muliebris vocatur fluxus, in hūc terminatus est morbū: ut interim qui ab iliis incipiunt, aliòve quopiam opportunorum ad id membrorum, hydropas impræsentiarum prætercam. Est tamen ea prima generādi hydropis causa, quæ ex sanguificationis defectu procedit: simili genere, atq; ex ciborū cōcoctionis defectu diarrhœa. Atqui in tali hydropis genere, nec aliud viscus ullū, nec jecur vitio est affectū. Sed illud etiā, quod innuere videtur, præ se fert extremā absurditatē: nēpe fieri posse ut bilis cibis statim mista, forinsecus nobis adveniat, non gignatur in corpore. Mel siquidē, non eò ꝙ plu-

Formationis fœtus ratio.

Auctio qui fiat

Cordis magnitudo in primo ortu

Augeri tantūmodo quæ vivunt.

Generatio quid dicatur

Nutrimentū trahi, non successione ad id quod vacuatur, sed perinde ut à magnete trahitur ferrum.

Distributio alimenti quomodo fiat.

Hydrops quibus ex occasionibus gigni possit.

Hydropis generandi prima causa, ex sanguificationis defectu.

Diarrhœa ex ciborū concoctionis defectu.

rimam in se bilem continet, sed quòd intra corpus est mutatum, in hanc alteratur & vertitur. Quippe amarum gustantibus esset, si bilem in se extra corpus contineret: omnibusq; similiter hominibus æqualis ex eo gigneretur bilis copia. Verùm id secus habet. Siquidem qui jam sunt in flore, potissimum si calidiore natura sint, ac vitam laboriosam transigãt, in iis totum mel vertitur in flavam bilem. Senibus verò admodum est accommodum, utpote quibus non in bilem, sed in sanguinem cõvertatur. Gignitur autem in jecinore, atq; etiã in venis, ipsa bilis unà cum sanguine. Est enim exactè jam demonstratum veteribus, dum in venis alimentũ ab innato calore alteratur, sanguinẽ quidem ex mediocri calore fieri: reliquos verò succos, ex eodẽ immodico. Atq; huic sententiæ, quæ evidenter sensibus apparent, omnia consentiunt: quandò & ex cibis, hi qui natura sunt calidiore, magis sunt biliosi: qui frigidiore, magis pituitosi. Simili modo ex ætatibus, quæ calidiore natura sunt, has biliosiores esse cõstat: quæ frigidiore, pituitæ magis obnoxias. Jam vitæ rationũ, & regionũ, & anni temporum, multoq; priores his, ipsarũ quoq; naturarum, quæ frigidiores sunt, eæ magis cernũtur pituitosæ: quæ calidiores, magis biliosæ. Præterea ex morbis quoq;, qui frigidi sunt, hi à pituita oriũtur: qui calidi, hi à bile ortum habent. Cùm enim ob certam illarum quatuor qualitatũ temperiem, particula quæq; certam habeat functionem, necesse omnino est, propter ejus temperiei vitium, aut prorsus corrumpi functionem, aut impediri: ac proinde vel totũ, vel in parte ægrotare animal. Ac primi quidem, maximeq; generales morbi sunt quatuor: qui calore, frigore, siccitate, humiditateq; inter se dissident. Porrò in febribus, admodum vitiatur ipsa cõcoctio ventriculi, ob calorem illum præter naturam, qui cùm substantia sua functionem lædat, meritò inter primos morbos annumeratur: quare actio ipsa necessariò ex commoda nascetur temperie. Neq; enim alia de causa potest intemperies primorum esse causa morborũ, nisi quòd cõmoda sit temperies corrupta. Cùm enim ab hac manent actiones, necesse est prima earum vitia, ex hac manare corrupta. Est autem cõmoda caloris temperies, ipsius actionis causa. Quare in omni actione, id quod melius est, cõmodo temperamento ferre acceptum cõvenit: quæ deteriora sunt, vitioso. Sanguinem itaq; à mediocri, bilem ab immodico calore nasci, putandum. Unde iis qui sani citra vitium sunt, ubi aliqua coacti occasione contra consuetudinẽ cibo abstinuerũt, os quidem amarum, lotium verò biliosum redditur, atq; etiam mordetur venter, quòd videlicet ea quæ coquuntur immodicè, primũ quidẽ salsiora, postea verò amariora reddantur. Nam si mel ipsum, quod omnium dulcissimũ est, plurimum percoquere velis, id quoque reddideris amarissimũ. Quod nanq; ad dulcedinem generandam caloris ei debebat accedere, id totum prorsus intra se obtinet. Quare si calidum cùm sit, calido adhuc jungatur, statim fit bilis, non sanguis. Postulat itaq; ut vertatur in sanguinem, naturam hominis frigidam, ætatemq; frigidam.

Mel florentibus in bilem convertitur. Mel senibus commodum. Bilis generatio.

Sãguis fit ex mediocri calore.

Frigidi morbi à pituita oriuntur. Calidi morbi à bile.

Morbi primi quatuor.

Concoctionẽ ventriculi vitiari maximè in febribus. Actionem ex commoda oriri temperie.

Ieiunantib. diu præter cõsuetudinem, quænam accidant.

Quæ coquũtur immodicè, primò salsiora postea amariora reddi.

Mel reddi ex longa coctura amarum.

Non ab re igitur censuit Hippocrates, mel biliosis naturis nõ esse ex usu: inimicũ autẽ esse morbis, quos amara excitavit bilis. At senili naturæ, maximè cõveniens existere. In universum autẽ, corporibus calidis, quacũq; ex occasione sint calida, mel atq; dulcia omnia, generandæ bili causam præbent: iis autẽ quæ cõtrarij sunt habitus, sanguini. Atqui non potest idem cibus aliis verti in bilem, aliis in sanguinem, nisi intra corpus eorũ generatio peragatur. Etenim si cibus quisque à se & in se hanc habens, nec in animalis corpore mutatus, bilem gigneret, utiq; in omnibus eam corporibus pari modo generaret. Sunt igitur semper nobis causæ ipsæ inquirendæ. Qui enim intemperamentorũ causas cognorit, is facilè ad naturam suam ea reducet. Porrò affectus qui minimè ex accidenti, sed primùm & per se labefactat functionẽ, is verè morbus est. Jam verò Hippocrates temperatũ calorem, & qui modicè est humidus, sanguinis generandi causam affirmat: qua ratione sanguinem potestate calidum & humidũ esse ait, æquè ut flavã bilem calidam atq; siccam, quantumvis sit aspectu humida. Quippe dissidet quod secundùm apparentiam humidum est, ab eo quod viribus tale existit. Cùm enim ubi plurima in ventriculo flava bilis cõtinetur, perpetua siti urgeamur, signum est, potestate ipsam calidam esse, & siccam: æquè ut pituitã frigidam, humidamq;: cum qua etiam albicans ille succus, quem βλέννα, id est, mucum, appellat Prodicus, frigidus atque humidus est. Est & alius humor frigidus simul & siccus, qui & in autumno, & in ætate illa quæ succedit vigori, crescit, quam atram vocamus bilem, flava multò acriorem, & maligniorem. Dysenteriam siquidem quæ ab atra incipit bile, mortiferã pronunciat Hippocrates. Non tamẽ quæ à flava oritur, prorsus mortifera est, sed pleriq; ex ea servãtur. Est autem atræ bilis receptaculum lien: qui ubi minus quàm justũ sit, illam ad sese trahit, utputa quando est malè affectus, neq; valenter trahit, ut sanguis impurior est, sic totũ corpus magis redditur decolor. Tum regij morbi, qui à liene ægrotante ortũ habẽt, nigriores sunt: itemq; ulcerum cicatrices nigræ. Cæterùm quibus corpus floret, iis lien, Hippocratis testimonio, minuitur. Quibus verò id viscus magnũ & tumẽs augescit, iis corpus minuit, & cacochymũ reddit. Quemadmodũ igitur in fervẽti musto duo provenire excrementa cernimus, alterũ levius, magisq; aëreum, quod nimirum florem vocamus: alterum gravius & magis terreum, quod appellamus fæcem: sic etiam in sanguine generando, excrementa gignũtur duo, quæ illis proportione respõdent: alterũ tenue, humidumq;, & fluidũ, quod flava dicitur bilis, & in vesicã fellis excipitur: alterum fæculentũ & terreũ, quem veteres atrum succum appellant, quemq; ad se lien ipse trahit. Cæterùm nõ eandem habent hi succi speciem, cùm respondent naturæ modo, quam ubi præter naturã se habent. Quippe quæ flava dicitur bilis, dũ ad ultimũ perassatur, crassa, ignea, & vitellina redditur. Atra etiam bilis, perpessa idem, lõgè malignior quàm naturalis, evadit. Siquidẽ tum acris, in morẽ aceti, fit: tum

Mel biliosis naturis non esse ex usu, conferre autem senibus.

Affectus primum labefactans functionem, est morbus.

Sanguis calidus & humidus. Bilis calida & sicca.

Pituita frigida & humida.

Atra bilis acrior & maligntor quam flava.

Lien receptaculum atræ bilis.

Liene imbecillo, quæ accidant. Regij morbi à liene orti, nigriores.

Musti & sanguinis comparatio.

Flavam bilẽ dum ad ultimum perassatur, crassam, igneam & vitellinã reddi.

Atra bilis per assata, qualis reddatur.

corpus

corpus rodit, nec non terram ipsam fermentat, ubi scilicet ascititia putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Mihiq; videntur veterum medicorum pleriq;, id quod è tali succo naturaliter se habet, quodq; infrà deiicitur, & sæpe suprà fluitat, atrum vocare succum, non atram bilem: quod verò exustione quapiā ac putrescentia, in acidā migravit qualitatē, id atram nuncupare bilem: quod excrementū jam præter naturā est, quum nimirū ab ustione non naturalis caloris acrimoniā illam asciverit, ac veluti cinis quidam sit redditum. Sic quodammodo & fæx usta, à nō usta dissidet. Illa nanq; admodum calida est, adeò ut carnem urat, liquet, atq; corrumpat. Altera quæ nondum est usta, ad omnia utuntur medici, at quæ terra figulari, aliisq; etiā quæ tum siccandi, tū refrigerandi facultatē habent. Sanè in atræ bilis sic ustæ speciem etiam vitellina illa subinde vertitur, quoties ipsa quoq; igneo percocta est calore. Reliqua bilis genera, partim ex jam dictorū mistura constant universâ, partim tanquam viæ quædam sunt ad harum tum generationem, tum inter se mutationem. Distant inter se, quòd aliæ meracæ sunt, ac solæ: aliæ veluti sero quodam imbutæ. Verùm seri genera quæ in succis habentur, omnia sunt excrementa, purumq; ab iis esse postulat animalis corpus. Ea verò quæ prædicta sunt, naturæ usum aliquem conferunt. Purgatur autem ab iis sanguis tum per lienem, tum per eam quæ jecinori subest vesicā. Requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem. Est etiam quando neq; in postremis flavum succum postulet, qui tamen igneus ad extremū factus non sit. Porrò quod pituitam expurget, natura nullum instrumentum cōdidit, propterea quòd frigida & humida est, ac veluti ex dimidio coctum nutrimentum. Desiderat igitur talis succus non utiq; vacuari, sed in corpore manens alterari. Excrementū verò quod à cerebro destillat, fortasse nec pituitam quis rectè, sed mucum, & destillationem appellet. Ergo quemadmodum ex bilis generibus aliud utile naturaleq; in animalibus est, aliud inutile & præter naturam: sic pituitæ quod dulce est, id salutare esse animanti & naturale putandū. Quod acidum salsumq; est, acidū quidem, omnino crudū esse: salsum verò, computruisse. Porrò omnimoda cruditas pituitæ intelligenda est, quæ in secunda concoctione incidit, quæ in venis agitur: non aūt in ea quæ prima est, quæq; in ventriculo perficitur: quū si hac destitueretur, ne succus quidē omnino esse posset.

Ater succus. *Atra bilis.* *Fex usta urit atq; corrumpit carnem.* *Vitellina bilis verti in speciem atræ exustæ, ubi nimis percocta est.* *Seri genera omnia, esse excrementa.* *Bilis utraq; a quib. instrumentis purgetur.* *Pituitam expurgans cur nullum instrumentum sit conditum.* *Pituitā dulcem salutarē esse animanti: acidā esse crudam: cō putruisse salsam.*

GALENI PERGAMENI de naturalibus facultatibus, liber tertius.

Nutritionem quidem fieri, quū id quod nutrit, ei quod nutritur, assimilatur: esseq; in singulis animalis particulis facultatem quandam alteratricē, quam membratim assimilatricem & nutritoriā vocavimus: aliamq; præterea attractricem, quæ materiam cōvenientis nutrimenti suppeditat, in proximo demonstratum est libro. Indicatū præterea est, & quòd ante assimilationem agglutinatio fit: hanc verò ab appositione præcedi, quæ finis est actionis quæ ab attractrice perficitur. Porrò ad nutritionem ipsam ampliori opus est tempore, quàm ad perficiendas aliarum facultatū actiones: requiriturq; ut appositus in particula succus, si illam sit nutriturus, minimè transferatur ad alias, sed in ea quiescat: quare necessaria etiam videtur naturæ ipsi facultas quædā retentrix, quæ id quod appositum est retineat. Talis autem vis, in maximis, maximæq; cavis instrumentis cōspicua admodum cernitur: in parvis aūt obscurior. At inter animalis partes maximè cavæ, amplissimæq; sunt, ventriculus, uterus, & quæ secundæ vocantur. Retinet autē venter cibum, quo ad eum cōcoxit: nec minus fœtū uterus, quo ad hunc consummavit. Cæterùm longè amplius perficiendi fœtus tempus, quàm cibi concoquendi. Ac proinde retētrix uteri à nobis multò clariùs cognoscetur. Quippe novem mensibus plerisque mulieribus perficitur in utero fœtus, qui tota quidem cervice connivet: complectitur autem fœtum undiq; unà cum secundis. Estq; tum oris conniventiæ, tum moræ fœtus in utero finis, ipsa actionis utilitas. Nam ubi id completum est, cujus gratia retentrice facultate est usus uterus, utiq; hanc inhibet, ac cessare facit, propultrice, quæ hactenus quieverat, loco ejus assumpta. Sanè erat sicuti quietis hujus facultatis finis, ipse usus: ita etiā actionis ejusdē, finis, similiter ipse usus, utpote quo excitante agat, nō excitante quiescat. Succedētibus igitur rectè omnibus quæ in utero fiunt, expultrix quiescit omnino facultas: improsperè autem cedentibus, non amplius expectat uterus novem mensiū temporis moram: imò retentrix facultas statim desistit ab opere, & expultrici ut moveatur permittit: etenim sibi mutuò succedūt. Jam verò prægnantes ipsæ primis diebus, potissimumq; eo ipso quo semen est conceptū, moveri, atq; in seipsum cōcurrere uterum sentiunt: quòd si præter hæc, citra affectum aliquem, etiam conniveat os uteri, jam semē ipsum à mare, & se cepisse, & retinere arbitrantur: quo tēpore adeò clauditur uterus, usq; ad horam partus, ut ne specilli quidem mucronē admittat. At verò Hippocrates cōnivere os uteri, & in conceptionibus, & dum phlegmone affectū est, profitetur. Cæterùm in conceptibus, servato naturali habitu: in phlegmone, in durum mutato. Igitur absoluto, aut etiam mortuo fœtu, sub facultate expultrice os uteri aperitur: fundus aūt, atq; universæ partes circūjacentes utero, sese deorsum contrahunt, atq; fœtum propellunt: idq; tanto labore & conatu, ut interdum ipse uterus excidat, potissimum cùm ejus ad spinā ligamenta sunt laxa. Porrò obstetrices ipsæ non jubent surgere parturientes, neq; in sella collocant, donec ad fœtus trāsitū os uteri satis patet: id quod ex assidua manuū contrectatione sentiūt fieri paulatim. Opus autem ipsum quod à seipsis præstant parientes, non uteri est, sed musculorum qui sunt in abdomine, qui scilicet tum ad dejectionē, tum ad reddendam urinam nobis etiā auxilio sunt: atq; ita quidem in utero, duæ memoratæ facultates apparent. In-

Nutritio quādo fiat. *Facultatum naturalium ordo.* *Nutritioni quæ sint necessaria.* *Retentrix facultas in quibus cōspicua. Partes maximè cavæ.* *Vteri natura & operatio admiranda.* *Expultricem & retentricem uteri sibi mutuò succedere.* *Conceptionis ratio.* *Vteri os connivere, & in conceptionibus, & dum phlegmone affligitur.* *Vteri providentia.* *Obstetricandi ratio.*

ventre verò, ad hunc modum. Quum is pro sua natura se habet, ac constrictoria virtute utitur, quamlibet exiguũ sit quod in se cõtinet, totũ id undiq; complexus nullum vacuum relinquit locum. Quum imbecillus est, quacunq; parte complecti exactè assumpta non valet, ac proinde laxum quoddam spatiũ efficit, permittitq; ea quæ in se continent humida, ex alio in alium locum transire, ac fluctuationem sonitus edere. Talis autẽ ventriculus, quũ imbecillus sit, haud quidem propè concoquet: sed in eo diutius videbitur quædam manere gravitas, tum cibi, tum potus, ut qui etiam tardius cõcoquat. Ejus autem diutinæ ciborum moræ, non est causa angustia infimi orificij ventriculi, quũ videamus indies multa longè crassissima, quæ per imprudentiã vorantur, facilè excerni: sicuti & alia liquida retineri: unde neq; etiam ejusdem in ventriculo moræ finis aut terminus erit ciborum in cremorem conversio (alioqui sorbitiones, & lac, & ptisanæ cremor, in omnibus illicò transirent) sed concoctio, quæ à conversione in cremorem res est diversa, sicuti nutritio à sanguificatione. Est autẽ concoctio ipsa in ventriculo, nutrimenti in propriam ejus quod nutritur qualitatem mutatio. Ubi igitur ad perfectionem concoxit cibos ventriculus, tum aperit inferius os, exciduntq; per ipsum facilè cibi, etiam si lapides, ossa, acinos, aliáve quæ verti in cremorem non possint, plurima secum habeant. At interim dum coquit ventriculus, cibos totus (perinde ut uterus fœtum) ambit, & amplexatur, clauditurq; ad unguẽ infimum illius orificiũ, quod pyloron nominant. Itaq; neq; in utero, neq; in ventre, neque in vesica utravis, licet reperire locũ aliquem vacuũ, scilicet instrumentorũ tunicis, ea quæ cõtinent, semper arctè amplectentibus, quandiu naturaliter se habet animal. Quare illis omnibus ingenitæ sunt aliquę facultates, quibus retinere quæ expediunt, expellere aliena, possint. Siquidem quòd bilem ad se trahat ea quæ jecinori subest vesica, suprà est monstratũ: quod aũt & in ventrẽ quotidie ejiciat, id quoq; evidenter cernitur. Atqui si tractricis operã statim expultricis actio exciperet, nec media semper inter eas intercederet vis retentrix, par semper in vesica bilis inveniretur modus: at nõ sic invenitur, sicuti nec urinæ in altera, quæ lotio est addicta. Porrò ubi ventriculus circa imas partes multitudine ac acrimonia humoris afficitur, si firmæ sint quæ circa stomachum habentur partes, diarrhœæ citantur. Quũ verò sic ejus os infestatur, si cæteræ partes valentes sint, vomitiones sequuntur. Quippe ventriculus, non secus quàm partes reliquæ, ut convenientem sibi qualitatẽ expetit, sic prorsus alienã respuit. Quare si expetit, trahet utiq;: sicuti & expellet, si etiam fastidiat aliquid. Ad hæc aũt, si trahit, necessariò etiam fruitur: id quod non licebit illi, nisi retineat. Sed ipsius fruitionis aliquis erit finis, nempe benignioris ciborum substantiæ suctus, & repositio intra venas. Post quem finem jam expultricis facultatis agendi succedet tempus. Nam ubi abundè saturatus est venter, quicquid reliquũ nutrimẽti est, veluti onerosum aliquid reijcit, quanquã ex eo, quod cũ ventriculo habuit, commercio, ipsum quoq; consecutũ est salutare aliquid. Quippe ubi conveniũt duo corpora, quæ ad agendũ ac patiendũ sunt nata, si pares iis vires sint, ex æquo tũ agent, tum patiẽtur. Sin longè superet, vincatq; alterum, magnum quiddam, in id quod patitur, efficiet: ipsum verò vel exiguum aliquid, vel omnino nihil patietur: quo nomine dissidet nutrimentũ à medicamento venenoso: hoc nanq; vim corporis vincit, illud ab hac vincitur. Minimè igitur potest conveniẽs animali nutrimentum esse, quod ab iis quæ in animali sunt qualitatibus non vincitur. At vinci aliud nõ est, quàm alterari. Non tamen æquali omnes modo vincunt nutrimentũ particulæ. Siquidem alteratio quæ fit in ventre, major est quàm quæ in ore pficitur: minor verò ea, quę in jecinore & venis. Horum nanq; alteratio, nutrimentum in sanguinis substantiam mutat. Quæ in ore agitur, mutat quidem id in alteram speciem manifestè, non tamen ad perfectionem transformat. Cæterùm quàm magna sit ciborum in ore alteratio, hinc discas licet, q, mansum triticũ crudos furunculos ocyssimè & mutat & coquit: quum tamen si aquæ admisceatur, nequeat tale quicquam præstare. Nec est quòd id mirere. Nam pituita quæ in ore habetur, & lichenum remedium est, & scorpios statim necat: prçterea multas ex venenatis bestiis, partim protinus perimit, partim spatio: omnes certè insigniter lædit. Verùm quantò ij qui mansi sunt cibi, ijs qui inhærescunt in vacuis dentium intervallis, magis sunt alterati, tantò etiã his magis ij qui devorati sunt. Siquidem incomparabilis est horum alterationis excessus, si & quæ in ventre est pituita, & bilis, & spiritus, & calor, & tota vẽtris substantia, æstimẽtur. Quòd si viscera quoq; illi adjacentia, tanquã magno lebeti plures ignis foci, pariter æstimata sint, à dextris quidem jecur, à sinistris lien, supernè cor, & trãsversum septum, & elevatũ, & assiduè motum, ingentem quandam ciborum, qui in ventriculũ sunt devorati, alterationem fieri credideris. Quo autem pacto mutari facilè in sanguinem possent, nisi tali essent mutatione præparati? Monstratũ nanq; est, nihil in contrariam qualitatem totum simul migrare. Porrò venter duas habet tunicas, usq; ad ipsum os pertinentes. Quarũ interior quidem qualis in ipso est ventre, talis persistit, in directũq; porrectas fibras sortitur, trahendi nimirũ gratia. Altera ad carnosiorẽ speciem in gula convertitur, habetq; transversas fibras, ad cõtrahendum undiq;. Quippe singulorũ quæ movẽtur instrumentorum corpora, pro fibrarum positura motus habent. Jam in singulis intestinis circulares in utraq; tunica fibræ sunt, quòd contrahantur duntaxat, nec quicquam trahant. At venter alias fibrarum rectas habet, quibus scilicet trahat: alias transversas, quibus cõstringat. Verùm ubi transversæ fibræ tenduntur, latitudinẽ ventris minorem reddunt. Rectæ autem dum contrahuntur, necessariò longitudinem minuunt. At verò deglutientibus nobis, liquidò cernitur larynx sursum in tantum currens, quantũ gula deorsum trahitur: quũq; cõpleta jam deglutiendi functione laxaverit sese gula, luculẽter descẽdere

Ventriculus quando non rectè concoquat.

Concoctio est nutrimẽti in propriam ejus quod nutritur, qualitatem, mutatio.

Pyloros.

Vesica fellis trahit bilem.

Diarrhœa quando excitantur.

Vomitiones quando.

Nutrimentũ à deleterio medicamento quo modo differat.

Vinci non esse aliud quã alterari.

Alterationũ ubi differentia.

Alteratio quæ fit in ore.

Triticũ mansum crudos furunculos coquere.

Pituitã scorpios necare.

Alterationis quæ in ventriculo fit, descriptio.

Ventriculo duas inesse tunicas usq; ad os pertinentes.

Fibra recta, trahendi gratia.

Fibra transversa ad contractionem.

Intestina nõ trahere, sed contrahi tãtum.

Larynx sursum tantum trahitur, quantum gula deorsum.

dere cernitur illa summitas asperę arterię. Siquidē interna * ventriculi tunica, quæ rectas habet fibras, quæq; tū gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum, ea inquam super internis partibus ipsius laryngis extenditur. Itaque fieri nequit, quum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, quin simul etiam secum detrahat laryngem. Sed quòd supernis partibus contractis, infernæ dilatentur, commune quidem id est, tum vivis, tum demortuis corporibus. Gula igitur, ut monstravimus, trahitur: alioqui laryngem nō traheret. Trahit aūt per gulam ipse vētriculus cibos, quos etiam per eandem evomit. Atq; idcirco facilius est deglutire quàm vomere, quòd scilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus, interna quidem trahente, externa se cōtrahente, ac trudente: vomatū autem altera tantùm, quæ foris est ac trudit, agente, nec ulla in os trahente. Nō enim sicuti ventris appetentia deglutiendos cibos præcedit, sic in vomitionibus appetit oris pars ulla, excitati affectus quippiam, sed sunt ambo ventris affectus inter se contrarii: quorum utrique inservit gulæ tunica externa, cui transversæ sunt fibræ. Etenim deglutitio in ijs qui immodicè appetunt, ocyssimè fit: ventre nempe cibos deorsum vellente, priùs quàm sint mansi, ut in Hiatulis, & Synodontibus accidit, quorum præ gulositate (ut Aristoteles inquit) venter aliquando in ore invenitur. At verò utranq; gulæ tunicam prædictis fungi actionibus posse, hinc deprehendes: quòd si in uno animali externā quidem tunicam, cui transversæ adsunt fibræ, in alio autem internam, cui rectæ, trāsversa incisione secueris, utrunque planè animal deglutire videbis. Ex quo manifestè patet, ꝙ altera earū deglutire licet, cæterùm deterius quàm ambabus. Sed hoc interim perpendendū est, spiritu qui unà cum cibis deglutitur, gulā inter deglutiendū impleri, esseq; sitū hujus obliquū. Indicavimus igitur quatuor in ventre virtutes sitas. nempe in deglutiendo attractricē, in coquendo retentricem, in vomitione, & concoctorū ciborū in tenue intestinū descensu, expultricem: ipsam verò concoctionem quandam existere alterationem. Quas quidem facultates ministras esse nutritionis, similiter expositū est. Sed enim ut stercus humanum canibus existit suavissimū, ita jecinoris excrementorum, aliud lieni, aliud bilis vesicæ, aliud renibus est acceptum. Ergo universa instrumenta geminas facultates obtinēt, & qua cōvenientes trahunt, & qua alienū repellūt. Proinde si quod vel ex unica tunica instrumētū cōstat, veluti ambæ vesicæ, uterus, & vena, utrunq; fibrarū genus obtinet, rectarū & transversarū. Quin tertium quoq; fibrarū genus obliquarum est minus omninò, quàm duo prædicta genera, numerosum. Invenitur id in ijs instrumētis, quæ ex duabus tunicis constant, in altera sola, rectis scilicet ipsis fibris immistum. In his autem quę ex singulari constituuntur tunica, unà cum duobus aliis generibus. Sanè hæ maximè opitulantur retentricis facultatis actioni. Postulat etiam in hoc opere particula quæq; super ea quę continet, stringi ac circum ea tendi: utputa venter quidem, toto concoquendi cibi, vterus toto gestandi fœtus tempore. Venæ porrò tunica, ex multifariis fibris est condita. Externa arteriæ tunica, ex circularibus: interna ex rectis plurimis, paucis autem cum his obliquis, cōflatur. Sola instrumentorum omnium ex duabus tunicis, atque harū utraq; ex transversis constante fibris, facta sunt intestina. Aut venter & utraq; vesica, & uteri, ubi vel multitudine eorum quę continent degravantur, vel qualitate mordentur, quod offendit abijcere properant. Quorum utrunq; aliquando violenter incidit, quo casu provocatur abortus: fit autem is plerunq; ex naturę commodo, quod genus non abortus, sed partus nominatur. Atq; abortus quidem sequuntur vel medicamenta quæ ipsos provocāt, vel etiam tensionem uteri: partus autem, ipsius fœtus motiones vehementissimas. Communis aūt omnibus his affectibus ipsa est offensio. Cujus triplex est causa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus. Moles, ubi amplius distendi uterus nō tolerat. Pondus, quū supra vires eius sit, quod cōtinet. Morsus, ubi vel humores qui prius in membranis cōtinebantur, his ruptis, in ipsum uterū sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, uteri tunicā eius occasione irritat, atq; mordet. Ad hæc, excrementa singula, si morā in corpore diutius trahant, putrescunt: quare mordacia & acria, atq; his quæ ipsa cōtinent, infesta redduntur. Minimè tamen id in ea vesica quæ jecinori subest, similiter se habet, ut quæ nervorū planè sit expers. Quāquam certè cum hæc ipsa trahat liquidò, excernatque, necesse est eam vel succi multitudine pressam, vel qualitate illius offensam, expulsionem desiderare. Iam nec illud difficile cōpertu est, & tractum & expulsionē diversis in temporibus per eundem ejus meatum fieri. Uteri præterea stomachus, pari modo sicut intrò seminis, ita foras partus via est. Verùm hic tractrix facultas, æquè atq; expultrix, non liquet vulgò. Quum igitur attractionem & expulsionem, per unam eandémq; fieri viam cernamus, non debemus mirari, etiam si per venas in ventrem natura nonnunquam exeremēta propulset, dū purgantia pharmaca propinamus: at multò minus, si per quas venas à ventre in jecur facta est digestio, rursus ex jecinore in ipsum trahi aliquod alimentum in longiori inedia potest. Venæ siquidem illæ, quæ medium spatium inter jecur & partes circa ventrem occupant, duplex ministerium pręstant, nempe ut quum in his abundantia fuerit alimenti, per eas sursum feratur in jecur: quum autem vacua sunt, nutririque avent, per easdem ipsas ex hepate rursus trahatur. Siquidem totū ex toto trahere, ac toti impartire, unaq; omniū confluxio ac cōspiratio esse videtur. Quare multis eorum qui valentem exercitationem subitò ac prorsus intermiserunt, aut artuum aliquem præciderunt, sanguinem per intestina certis periodis simul plurimū cernimus evacuari, sicuti illac, etiā alios humores à natura in morbis expelli. Ac trahit quidem id quod est valentius: vacuatur aūt id quod est imbecillius. Porrò valentior, imbecilliorq; altera quā altera particula est, vel absoluto sermone, naturaq;, et communiter

Ventriculi internam tunicam os vestire.

Gulā esse ciborū ad ventriculū viā.

Deglutire cur facilius quàm vomere.

Gula externam tunicā inservire vomitui atq; deglutioni.

Venter quibus in ore inveniatur.

Gulam inter deglutiendū impleri spiritu.

Gulæ situs obliquus.

Ventriculi quatuor facultates naturales, quæ nutritioni inserviunt.

Instrumentis singulis inesse attractricē & expultricem potentiam.

Fibra obliqua opitulatur retentrici potentiæ.

Venæ constitutio.

Arteriæ constitutio.

Intestina sola cōstant ex duabus tunicis, quarū singula ex transversis fibris constantur.

Abortus.

Partus.

Vteri offensionis triplex causa.

Excrementa singula ubi morantur diutius in corpore computrescere.

Vesica fellis, nervorum expers.

Vteri stomachus est via partus et seminis.

Venarū quæ inter ventriculum et hepar sunt duplex ministerium.

Trahere totum ex toto.

Sanguis quibus evacuetur per intestina, certis quibusdam periodis.

omnibus: vel privatim huic cuipiam talis efficitur. Et natura quidem, omnibusq; communiter animalibus, cor q̃ jecur, & jecur q̃ intestina & venter, item arterię q venę, tum quod utile est ad sese trahere, tũ quod diversum ab hoc est, à se repellere, magis valent. At privatim in unoquoq; nostrûm alio tẽpore jecur valentiùs trahere potest, alio ventriculus. Quippe ubi in ventriculo copia alimenti est, ac jecur vehementer appetit, omnino id valentiùs trahit. Invicemq;, jecinore referto & distento, ventre verò appetente, ac vacuo, valentior habendi vis in hunc transfertur. Estq; nonnunquã quo minus anima esuriat causa, nutrimenti abũdantia in jecinore. Nam venter, si melius, paratiusq; nutrimentũ habet, externũ non postulat. Sin aliquando postulat, neq; ejus copia datur, excrementis biliosis, pituiosis, atq; serosis impletur: quę utiq; trahenti jecur illi remittit. Siquidem ut particulæ altera ab altera nutrimentũ trahunt, sic altera in alteram, quod supervacuum est, à se pellit. Estq; hæc vocatarũ fluxionum causa. Confluunt autem ac fugantur superflua à fortioribus semper ad imbecilliores particulas, donec ad omnium imbecillimas deventum sit: à quibus postea in alias transfluere nequeunt. Constat itaq; non esse unicum motus modũ, quo in corpore materiæ moveantur, quũ contrarias potentias, necessariò cõtrarij motus sequantur. Eoq; venter, quod excrementorum in eo fluitat, per vomitionem expurgat: quod subsidet, alvi dejectione: etsi in morbo Ileo in quo trãsitus omnino est præclusus, ob ipsius intestini phlegmonem, stercus etiã vomatur. Unde mirũ non est, si à corporis superficie, insolito frigore subitò, & stipata, & imbecillori reddita, ad ipsa usq; intestina, & ventrẽ aliquid, translatum pervenit. Ac tales quidẽ motus celeriùs cessant. Qui autem ab internis partibus irritant, ij & vehementiores fiunt, & diuturniores. At verò quum particula quæq; similiter ventri appetat, utique & nutritur, & nutrimentum amplectitur ad eundem, quo venter, modũ. Cæterùm venter ipse non idcirco circa cibos se contrahit, quò reliquis partibus eos reddat accommodos, sed quòd totũ eius corpus, & attrahendæ ꝓpriæ sibi qualitatis, & eadem fruendi, sicut antè monstratũ est, vim obtineat. Accidit verò interim, ut eos alteret. Humore quorũ ubi impletus satiatúsq; est, pro onere eos de cætero habet, & deijcit, ipse scilicet ad aliud opus, nempe ut agglutinet, cõversus. At ab eo nutrimentũ descendens, quum per tota intestina tunc permeet, per vasa quę ad ea pertinent, rapitur: plurimũ quidem in venas, exigua quædam portio in arterias. Quo tempore tunicis etiam intestinorum apponitur. Ac inibi omnem jam naturæ circa nutrimentũ operam in tres, temporũ vices cogitatione partitus, in prima quidẽ simul & manere id in ventriculo, & cõcoqui, intellige: tum ventri ipsi ad saturitatem apponi, aliquid verò ejus etiam ad jecur ascendere. In secũda, transire ad intestina, ijsq; ipsis & jecinori ad saturitatem apponi: tum portiunculam eius exiguã in omnem corporis partem ferri. Porrò hoc tempore, quod in primo est appositũ, id ventriculo affigi intellige. In

Famis tolerãda causa.

Ventriculũ per nutrimẽti inopiã, impleri excremẽtis variis.

Fluxionum causa.

Fortiores partes semper ad imbecilliores excremẽta propellere.

Ileo morbo infestãte stercus vomi.

Venter cur circa cibos cõtrahatur.

Tẽpora tria circa nutrimenti concoctionem, distributionemq;.

tertia verò temporis portione, ventriculum quidem jam nutriri, iis quæ affixerat planè assimilatis: affigi verò tam jecinori, q̃ intestinis, quæ iis fuerant apposita: præterea in omnes corporis partes digestionem appositionemq; fieri. Quòd si rursus animal nutrimentũ accipiat, quo tempore id venter coquit, eoq; fruitur, quicquid utile ex ipso est, tunicis suis apponens: eodem intestina quidem eum quem sibi affixerant succum, prorsus assimulabũt. Pari modo jecur. In toto verò corpore, partes nutrimenti quę fuere appositæ, affingentur. Sin aũt venter manere sine cibo cogatur, hoc tempore à venis quæ in lactibus ac jecinore sũnt, nutrimentum trahet, non ex ipso jecinoris corpore. Siquidem qui in quaq; particula jam contentus, agglutinatus, ac assimilatus est succus, hũc alteram particulam revellere nõ est credibile. Iam verò lienem, quod in jecinore crassius est, ad se trahere, conficeréque, & ad utilius mutare, à lieneq; etiam aliquid trahi in vicinas partes, compertũ est. Sicuti & in ventriculũ alio tẽpore lienem excrementũ remittere: alio rursus ex ventre aliquid proprii illius nutrimenti ad se attrahere. Ergo, ut summatim dicã, quódque ex quoque trahere, ac in unũ quodque mittere, diversis in temporibus potest: ut in arteriis, corde, thorace, & pulmone videre licet: quibus dilatatis vicissim, cõtractisq;, necessum est à quibus aliquid priùs est attractum, in ea mox emitti. Quare vasorum, quæ in corde sunt, osculis, membranas applicuit natura, quæ retroferri materias prohiberent. Quanquã non possunt ita ad unguem claudi illorum vasorum ora, ut ex eis nihil recurrat retrò, præcipuè in arteriam venosam. Est autem singulis arteriis vis quędam à corde profecta, qua tum dilatantur, tũm contrahũtur. Cæterùm quæ arteriæ ad cutim finiuntur, externum aërem, quum dilatantur, attrahunt. Quæ verò parte aliqua ad venas se aperiunt, quod tenuissimũ, maximéque halituosum in iis sanguinis est, ad se alliciũt, Sicuti à corde, quę illi vicinæ sunt. Quippe in successione ad id quod vacuatur, ꝙ levissimũ & tenuissimũ est, prius ei quod vacuatur succedit, quã id quod gravius & crassius existit. Est aũt omnium quæ in corpore sunt, levissimũ, tenuissimúmque, spiritus. Secundo loco halitus. Tertio gradu, qui planè absolutus, attenuatúsq; est sanguis. Hæc igitur arteriæ ex omni parte ad se trahunt. At ex intestinis & ventre, quæ adeò crassum graveq; in se nutrimẽtũ habent, nihil, de quo ratio ulla sit habenda, in se possunt transferre arterię, quũ prius impleantur levioribus. Sunt itaque duo tractionũ genera, unum, quod successione ad id quod vacuatur cõtigit: alterum, quod qualitatis fit convenientia. Aliter nanq; aër in folles, aliter ferrum à magnete attrahitur: ac secundùm prius quidem genus etiam eminus trahi aliquid potest: at secundùm posterius, cominus duntaxat. Prętereà successione ad id quod vacuatur, prius id trahitur quod levius est: convenientia qualitatis nõnunquam quod gravius. Transfertur autem sanguis in arterias à venis ob reclusa ora, quæ inter se habent alterũ vas in alterũ. Necnon ex dextro cordis specu in sinistrũ, quod tenuissimũ sanguinis est,

Ventrem, ... esurit, per meseraicas venas sibi alimentum trahere.

Succũ semel appositũ alicuius partis, non revelli ab altera.

Lien aliquando mittit in ventriculum melancholicum succũ.

Quodq; ex quoq; trahere, et in quodque mittere.

Membranas vasorum cordis quorsum facta.

Arteriis omnibus vim quandã inesse à corde, qua dilatantur et cõtrahuntur.

Arterias quũ dilatantur, aërem externum attrahere.

Arterias ex venis attrahere subtilissimam portionem sanguinis.

Spiritum esse omnium tenuissimum quid.

Halitus post spiritum esse tenuissimum.

Tractionum duo genera.

Successio ad id quod vacuatur qui fiat.

Sanguinem subtilissimũ à dextro cordis sinu trãsfluere in sinistrũ per mediũ septum.

est, etiam trahitur, id quod constat, cùm ob foramina illa interpositi septi, quæ à lato ore magis magisq; in angustius procedunt: tum vel maximè, quòd cùm in dextro cordis sinu duo ora sint, unum quo sanguis invehitur, alterum quo emittitur in pulmonẽ, longè majus est id quo infertur, quàm id quo emittitur. Neq; est quòd dicat aliquis, absumptum esse sanguinis aliquid in ipsam substantiæ cordis nutricationẽ. Siquidem alia vena est, quæ in id variè fissa dispergitur, quæq; nec ortũ à corde habet, nec sanguinem ab eo accipit. Manifestũ igitur est, aliquã portionẽ illius sanguinis, qui invehitur in dextrũ ventriculum, in sinistrũ sinũ transmitti: cùm etiã duorum numero quæ in sinistro cordis ventriculo sunt vasorum, longè minus id sit, quod à pulmone in eum ducit spiritum, quàm arteria illa magna, quæ ex eo procedit, à qua reliquæ omnes, quæ sunt in corpore, oriũtur: ceu non spiritũ modò à pulmone accipiat, sed etiam ex dextro sinu, per jam dictas cõmunes vias, sanguinem. Porrò carnes tum viscerũ omniũ, tum musculorũ, ex sanguine exiguã alterationem cõsecuto, nutriũtur. Ossa verò quò nutriantur, numerosa quę intercedat mutatione egent. Estq; qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla. Nam quibus similis est substantia, ijs mutari inter se fas est: quibus plurimũ inter ipsa est discrimen, ea fieri similia citra omnes quæ in medio sunt mutationes, nõ possunt. Tale quiddam & cartilagini est mucosum illud quod ei circunfunditur: necnon ligamentis, membranis, & nervis, lentus humor qui in mediis eorum spaciis inspersus cernitur. Iam verò quòd ocyssimè aliquid digeratur per corpus (ut in plurimis eorum qui biberunt immodicè, atque id quod biberũt, intra breve tempus totũ plus minus emingunt, videre licet) qualitatis convenientia, humoris tenuitate, vasorũ laxitate, atq; adeò trahentis facultatis robore id accidit. Ita nihil miri est, vinũ aqua, propter qualitatis convenientiam, citius excipi à venis. Ipsorum verò vinorum, quod album est, & purum, tenuitatis gratia, promptè in corpus digeri. Sic uti è contrario nigrum & turbidum, crassitudinis vitio, per viam hærere, & tardari.

Cor nutriri a vena quæ per eius superficiem dispergitur, nõ ab ea quæ dextrum ventriculum ingreditur.

Carnẽ universam nutriri ex sanguine.

Medullã esse nutrimentum ossibus.

Cartilaginẽ nutriri ex mucoso quodam humore.

Distributio humoris velox per corpus unde accidat.

Vinum aqua citius excipi a venis.

Vinum albũ & purũ prõptè in corpus digeri, nigrũ contra.

GALENI PERGAMENI

de naturalium facultatum substantia, liber unus.

QUòd quidem in nobis anima sit, nemo est qui nesciat: utpote cùm norit, earũ omnium functionũ, quas corpore indies obimus, aliquam oportere esse causam. Quippe nihil fieri sine causa potest. At quænam ea sit causa, unde hæ functiones prodeant, non æquè est compertum. Varij enim vario modo opinantur. Ego autem, licet non sim is, qui velim mihi persuadere, me eorũ certam habere notitiam, quorum certã demonstrationem nõ habeã, de ijs tamen in præsentiarum nonnihil disserã, inde nobis exordio sumpto. quòd ego hæc firmiter me scire profiteor. Omnia nimirũ corpora, quæ hic penes nos gignuntur, ex quatuor elementorum per totum mistorum temperatura suum habere ortum. Quorum elementorũ ipsæ corporeæ substantiæ, an per se invicem permeent, vel solæ potius qualitates, ut id scire non duco esse operæ precium, sic nec proñuciare velim. Probabilius tamẽ mihi videtur, quòd temperamentũ id per qualitates fiat. Anima verò ipsa, an immortalis sit, quæ corporis immista substantiis, animantia gubernet, me nequaquam hoc certò scire affirmaverim: sicuti neq; illud, an ullam ea peculiarem, & per se, substantiam possideat. Sed hoc mihi planè constat, quòd quantumlibet anima in hæc commigret corpora: ipsorũ tamẽ naturis ex elementorũ temperie constantibus, obnoxia est. Oportet autem corpus ipsum, quod animam suscepturum est, paratum idoneũmq; esse. Nam si magnam subjerit illius temperamẽti alterationem, cogitur inde anima exire: veluti etiam cũ omnino respiratio intercipitur. At dũ corpus ipsum naturalem servat suã constitutionem, nunquam fieri posse crediderim, ut ab illo anima secernatur. Et hac de causa, scire quænam sit animę substantia, nec est ad morborum curationes necessarium, neq; etiam ad ipsam philosophiam. Porrò stirpes, internum aliquod motus initium, & aliquem pręterea rerum sibi congruentium sensum habent, præditæ nimirum facultatibus illis quatuor, attractrice nempe, retẽtrice, alteratrice, & expultrice, quas naturales dicimus. Sensu autem & motu, qui ab interno & proprio impetu fit, animalia ipsis plantis præstant. Est enim stirpibus ea tantũ cognitio tradita, quæ ex voluptate quadã, vel tristitia, aut alia quapiam istis simili affectione, aut saltem istis ex proportione respondente, nascitur: cùm nulla alia causa esse possit, cur ea quę sibi competãt, & attrahant, & conficiant, præter voluptatem, & fruitionem, quæ ab illis gignitur. Nam alterius cujuspiam cognitionis quę ad sensus spectet, nequit esse particeps anima naturalis, utpote quæ visibiles qualitates, vel auditiles, vel gustatiles, vel olfactiles, vel tactiles nequaq̃ possit apprehendere: sed illas tantũ, quæ his, quæ alere possunt, vel secus, insunt. Cæterũ cũ stirpes trahant, retineãt, alterent, atq; à se expellãt, rectè mihi videtur Plato eas & sensu congruentiũ incõgruentiũmq; præditas, & animalia etiam esse, dixisse.

Nihil fieri sine causa posse.

Corpora universa cõstare ex miscella quatuor elementorum.

Tẽperamentum fieri per qualitates, probabilius videtur Galeno.

Animã esse immortale, Galenus ambigit.

Animam cõsentire naturis corporum

Animam nõ posse secerni a corpore, quãdiu illud naturalẽ cõstitutionẽ servarit.

Stirpes habere congruentiũ sensum. præditasq; esse quatuor facultatibus naturalibus

Animalia præstare plãtis sensu & voluntario motu.

Anima naturalis quas qualitates apprehendere nequeat.

Stirpes animalia appellavit Plato.

GALENI PERGAMENI

an sanguis in arterijs natura contineatur, liber unus.

CUm secta quacunq; arteria sanguis inde effluere videatur, duorũ alterũ necesse est: aut illũ in ipsis arteriis cõtineri, aut aliũde in eas trãsfundi. Sed aliũde transfunditur, jam sanè cuilibet cõstat, eas solum spiritũ (cùm secundùm naturam haberent) cõtinuisse. Quòd si ita res esset, profectò esset opus, ut illato vulnere, ante sanguinẽ, exeuntẽ spiritũ videremus: at nõ videmus, igitur neq; prius solus ille continebatur. Itaq; arteriæ nunq̃ visæ sunt solũ spiritũ continere. Etenim secto abdomine unà cũ peritonęo, in hœdis qui nuper lactarũt, manifestè videre licet mesenterii arterias refertas lacte. Enim

Arteriæ nusquam solum spiritum continent.

vero

vero quæ in humanam veniunt cognitionem, omnia tum sensu, tum ratione deprehendūtur. Unde quemadmodū ex sensibilibus multa sunt, quæ plurimis de causis sensus effugiūt, ita etiam & rationem. Dubitant autem Erasistrati sectatores, quomodo, si sanguine repletæ sint ipsæ arteriæ, possit spiritus à corde in universum corpus deferri. Ad quos dicemus, non mitti spiritum sed attrahi: nec ex solo corde, sed undiq;. Demōstratū quippe à nobis est, in libro de usu respirationis, aut nihil penitus, aut admodū parū substātiæ spiritus, in cor trāsumi. Universus siquidē expirari potest, ut diligentioribus tum philosophis, tum medicis visum est: qui nō ejus substantiam, sed qualitatem potius cordi esse ex usu autumant, utpote quod refrigerari appetat: atque hunc esse respirationis finē. At verò arteriæ ipsæ non eò dilatantur, quia implentur, sed ideo potius implentur, quia dilatantur. Cùm enim in suis tunicis vires quasdam habeant, quibus se dilatant, ex unaquaq; sui parte, per extrema foramina, quicquid illis continens est, unde possunt, attrahunt. Poteris faciliùs intelligere exemplis, quæ sit differentia, quòd aliquid repletum dilatetur, vel quod dilatatū repleatur. Utres quippe sacciq;, dum implentur, dilatantur: fabrorū verò folles, dum dilatantur, implentur. At facultatis illius quæ arterias dilatat, cor veluti fontē esse, alibi à nobis est dictum. Et est hoc sanè magis naturæ congruens, ut sic opinemur, quàm ut spiritū per eas, veluti per inanima quędam corpora, ferri arbitremur. Differt siquidem vivēs, à non vivente, non tam substantię cōplexu, quàm quòd sit facultatis particeps. Quòd autem à corde ipso tunicis arteriarum facultas quędam qua dilatentur, nō autem materia per illarum cavitatem, mittatur, ex hoc cognosces manifestissimè, quòd si aliquā conspicuam arteriā cute nudaveris, illiq; per longitudinem sectę, fistulā aliquam imposueris, ita ut totum vulnus obstruatur, videbis illam pulsantē. Ubi verò circūducto laqueo, ipsius arteriæ tunicā circa calamū astrinxeris accuratè, non amplius ultra laqueū (quantumlibet tam sanguinis quàm spiritus delatio per cavitatem fistulæ fieri possit) pulsantem videbis. Porrò movetur arteria universa uno eodemq; tempore, nec altera ejus pars priùs, altera verò posteriùs, sed quemadmodum simulac movere pedis digitū proposuerimus, quamvis nulla in ea parte ratiocinandi vis sita sit, confestim tamē facultate illi, in temporis momento distributa, monemus, ita etiā idipsum fit in corde & arteriis. Motus enim celeritas, ut facultatibus attestatur, ita materiis potius adversatur.

Spiritum nō mitti in corpus à corde, sed undiq; attrahi à corpore.

Spiritus non substātiam, sed qualitatem ex usu esse cordi, cùm refrigerari appetat.

Refrigeratio finis respirationis.

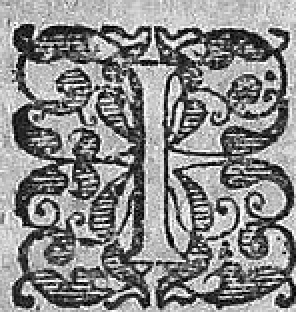
Arteriæ non eò dilatātur quia implentur, sed implentur quia dilatantur.

Vivens quo differat à nō vivente.

Arteriæ omnes partes moventur simul.

Motus celeritas facultatibus attestatur, materijs adversatur.

GALENI PERGAMENI
de motu musculorum, liber I.

Nstrumēta motus voluntarij musculi sunt, quorū adeò magna multitudo est, ut ne numerari quidē facilè possint. Nā & natura ita quidē coalescūt inter sese, ut videantur unus esse. Et cùm unus aliquis in multos tendones desinat, nō unus amplius solus esse videtur, sed quot tendones. Idcirco, & quia multiplici sunt figura, & in dissimiles inseruntur partes, modum motus difficulter comprehensibilem habent. Cæterùm omnis musculus tendóve transversim atq; insigniter sectus, aut phlegmone, aut scirrho, aut putrefactione, aut cōtusione, aut duritie cicatricis affectus, nocet quidē omnino quibusdam motib. particulæ, in quam inseritur. Tendonū porrò natura, mista mediaq; est, inter ligamentū & nervum. Etenim ligamentum ipsum, corpus nervosum est, ex osse omnino ortum habens, insertum autem in os, aut in musculū. Nervus autem & τόνος ex cerebro aut spinali medulla oriuntur: quorū substantia est veluti duriusculū factum cerebrū, qualem esse spinalem medullam constat. Sed ipsius etiam cerebri pars posterior, durior est anteriori: & quicunq; nervorū molliores sunt, hi nihil à spinali medulla tibi videbuntur differre. At aliorum ossium medulla, humida & fluxilis est, pinguediniq; persimilis: quare ex ea oriri nullum nervū videbis: neque est ipsi involucrum ullum, nec arteria, aut venæ cōplexus, nec ulla prorsus communicatio cum musculis. Porrò à cerebro aut spinali medulla musculi omnes necesse est ut nervū accipiant, qui visu quidem parvus, sed virtute magnus existit. Cognosces autem id ex passionibus. Nam incisus, oppressus, contusus, laqueo interceptus, scirrhis affectus, & putrefactus, aufert musculo omnem motū & sensum. Quin & nervo inflammato, non pauci spasmo correpti sunt, & mente alienati: quorū quidam sic affecti, cùm sapientiorem medicum nacti essent, qui nervum illis abscinderet, statim spasmo, & mentis alienatione sunt liberati: sed postea musculum, in quem nervus insertus erat, insensilem atque inutilem ad motum habuerunt: tanta vis nervis à superno principio affluit. Non enim ex seipsis eam, neque connatam habent. Id autem hinc facilè cognoscere poteris. Nam si aliquem nervū, aut ipsam spinalem medullam incideris, quantum superiùs est incisione, continuum cerebro, id quidem adhuc conservabit principij vires. Omne autem quod inferiùs est, neque sensum neque motum ulli præbere poterit. Nervi itaq; rivorum instar, à cerebro, ceu à quodam fonte, deducunt musculis suas facultates. Quos quum primum attigerint, scinduntur multipliciter in aliam subinde atq; aliam sectionem: tandemq; in tenues toti & membraneas fibras soluti, totum sic musculi corpus texunt. Ligamenta verò, per quæ ossibus musculi colligantur, coalescuntq;, membranas circa ipsos gignūt, & quasdam intrò propagines in ipsam carnem musculorū demittunt: quam veluti quendam locum intellige multis rivis irriguum, uno quidem prædicto nervo, duobus verò aliis, altero sanguinis calidi & tenuis & vaporosi, altero frigidioris atque crassioris. Vocatur autem ipsorum alter, arteria: alter, vena. Isti igitur principium à corde & hepate habētes, corpus musculorum irrigant. Quorum gratia fit ipse musculus, veluti quędam planta. At propter sensum & voluntarium motum, quibus animal à nō animali differt, & quos musculus ab ipso suscipit nervo, factus est animale instrumentum, sicuti propter

arte-

Musculi sūt instrumenta voluntarij motus.

Musculos numerari non posse.

Tendonis natura media inter ligamentum & nervum.

Ligamentū quid.

Nervus.

τόνος.

Spinalis medulla.

Medulla ossium.

Nervi omnes aut a cerebro, aut à spinali medulla oriuntur.

Nervi affectū musculi actionem vitiare, corrūpere.

Nervi influere vim à superno principio.

Nervo aut spinali medula transversim incisis, quæ infra sectionem sunt partes destitui motu simul & sensu.

Nervos à cerebro deferre musculis suas facultates.

Ligamenta gignūt membranas circa musculos.

Musculorū caro qualis.

Arteria.

Vena.

Musculus veluti quędā planta.

Musculus animale instrumentū & naturale.

Motus naturales qui.

Motus animales qui.

Sensus inest cũctis particulis nervo præditis.

Tẽdo tãto durior nervo, quanto ligamẽto mollior.

Ligamentũ omne insensibile.

Nervus omnis sensu præditus.

arteriam & venam, naturale. Etenim motus qui ex arteria & vena procedunt, sunt naturales, & voluntatis expertes: qui aũt à musculis, & animales, & voluntarij. Est autem musculus, instrumentum non sensus, sed motus, etiamsi utriusq; sit particeps: quia nullus motus voluntarius potest sine musculis fieri: at sensus inest universis particulis, quæcunq; nervi participes sunt. Iam tendo, tanto durior est nervo, quanto ligamento mollior: quin & mole corporis talis, ut qui ex ambobus maximè factus sit. Et ligamentũ quidem omne insensile: nervus autem omnis sensu præditus: tendo verò, neq; insensilis, quia est nervi particeps: neq; ita sensilis ut nervus: nõ enim est nervus tantũ. Quatenus igitur ligamenti naturæ est particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia sensus. Cùm nanq; ex fine musculi oriatur, multò major nervo qui descendit in musculum, liquet utiq; nõ ex nervo tantũ ipsum cõflatum esse, verumetiã aliquid momentaneũ ex natura ligamentorum sumpsisse. Multis quippe locis sexcupla, multis etiam decupla crassitudine nervũ superat. Et meritò sanè tantus & talis est factus, ut qui & nervi, & ligamenti usum exhibiturus erat. Alligat enim musculum subjectis ossibus, in quorum capita munita cartilagine inseritur: & hac quidẽ ratione nihil differt à ligamẽto. Sentim autẽ, atq; movetur, qua ratione nervi est particeps. At nervus ipse via quædam existens facultatis motricis, à cerebro descẽdentis, ut eam cõmunem faciat, extensus est, atq; ligamento cõmixtus. Tendo itaq; sic ex utrisq; conflatur. Omnis igitur tendo, in os omnino inseritur: nõ tamen omnis musculus desinit in tendonem. In nullo enim musculorũ moventium linguam (cõstat enim ex variis musculis) tendo nascitur. Nullum siquidem os erat lingua motura, sed editura vocẽ articulatã, & sapores dijudicatura, & masticationi atq; deglutitioni adjumento futura. Iam cor plurimũ à musculo differt, & crassitudine, & formatione, & cõtextu, & duritie, sicuti & etiã operibus. Perpetuò quippe movetur cor, tum systole, tum diastole, idq; citra voluntatis imperiũ. At musculus nec similes motus sunt, nec sine volũtate fieri unquam possent. At labra oris, ex cute musculoq; concreta, absq; osse moventur. Similiter oculi, motum habent voluntariũ à musculis: nullũ autem os cum eis movetur. Præterea & cutis quę in fronte & superciliis est, tum plurimæ partes faciei, ossibus quiescentibus, motu voluntario moventur. Quòd si stomachus ipse, vel oesophagus, musculus etiam est, erit utiq; musculus neque in tendonem desinens, neq; os secum movẽs. At qui in cervice vesicæ suscipientis urinam, & qui in sede etiam est, quiq; in testes & penem descendũt musculi, nullum profectò secum os movent: quare à prædictis musculis nullus prorsus nascitur tendo. Cæteri omnes musculi, quicunq; ossa movẽt, in tendones omnino desinunt. Qui verò aliud quippiam movent, quàm os, ut musculi oculorũ, linguæ, testium, penis, pharyngis, atq; laryngis, horum quibusdam sunt tendones, quibusdã minimè. Musculi igitur oculorum, membraneis quibusdam, sed validis aponeurosibus, in duram &

Tendonis munus.

Nervus est via facultatis motricis à cerebro descendentis.

Tendo omnis in os inseritur.

Linguæ musculi carent tendonibus.

Linguæ munus.

Cor movetur perpetuò citra volũtatis imperiũ.

Labiorum, oculorumq; munus.

Musculi nullum moventes os.

nervosam tunicam adjacentem ragoidi, perveniunt. Penis autem & testiũ, nulla aponeurosi facta, carneis ipsorũ particulis innascũtur. Musculorum qui in pharynge & larynge sunt, quibusdam obscuræ quædam aponeuroses, quibusdam omnino non sunt. Motionis autem modus alibi alius existit. In lingua quidẽ motũ omnẽ videre possis: sursum enim atq; deorsum, ante & retrò, sinistrorsum & dextrorsum circũferri videtur: partim etiam quasi reflexa & propensa, nõnnũquam circulariter undiq; circunducta. Sed in oculis quatuor quidem sunt recti motus: sursum, deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum: duo aũt alii circulares. Duo etiam musculorũ circa tempora: firmantibus enim dentes, invicem tenduntur, atq; curvantur: hiantibus verò, laxantur & porriguntur. Ad hæc, in magna illa brachij motione, dum musculus flectit cubitum, curvatur planè & in seipsum coit: dũ extendit illud, laxatur & exporrigitur. Eosdem motus & musculus magnus interna parte cubiti apparentes habet: cõtrahitur quidem in flectendis digitis, laxatur & exporrigitur, dum illi extenduntur. Sic etiã & alij musculi penè omnes qui in artubus sunt, duplices motus videbuntur habere, si eos denudaveris cute. Sedis musculus propriũ motum, quoniam & figurã diversam, possedit, cõtractis crumenis similem. Cæterùm septũ trãsversum simile est tali cuipiam rei, nisi quòd non perforatum est. Accidit aũt abdominis musculis, diversum ab ijs qui in artubus & facie locantur: hi enim cùm tenduntur & ad principiũ retrahũtur, curvantur: illi autem dum tenduntur, exporriguntur: curvantur verò, dum laxantur. Porrò musculorum qui in cruribus, manibus, atq; temporibus sunt, nullus habet tertium alium motũ diversum ab extensione & cõtractione. Quare illi omnes hallucinantur, qui uniuscujusque musculi multos esse motus affirmant, ignorantes aliam ab alio musculo gigni motionem. Uterque enim oculus, quatuor rectos obtinet mot⁹, quia & rectos musculos quatuor. Habet etiam duas circulares motiones, quia duos circumvertentes musculos. Ergo ut actio una, sic illorũ musculorum singulis, natura unicus motus inest, alius verò per accidẽs. Siquidẽ operatur quisq; trahẽs ad seipsum particulã quæ movetur: nõ operatur autem cùm in contrariũ locum ab alio musculo simul cum mota particula abducitur. Ideoq; omnis pars quę movetur, nõ uno, sed variis utitur musculis, à quibus, veluti à validis in contrariũ distracta habenis, vicissim habet alterũ ipsorũ, nempe qui trahit, intensum, alterum qui trahitur, laxatum. Iam verò si totos musculos atque tendones per trãsversum abscindas, penitus dissolves motum subjectarũ particularum. Sin aũt incideris solùm, utiq; tantũ lædes, quantũ incidisti. Quòd si unusquivis musculorũ contrariorũ pereat, motio simul peribit. Necesse nãq; est, motuum qui sibi invicem succedũt, altero pereunte, & reliquũ simul perire. Nam si is motus pereat, qui particulam est natus extendere, flectetur quidem primũ, manebit autem in hoc statu semper quòd nõ amplius extendi possit, motu extensorio privata. Quia enim extendi nõ amplius potest,

Linguæ motus.

Oculorum motus.

Temporum musculi.

Brachij musculus.

Cubiti musculus.

Sedis musculus.

Septũ transversum.

Abdominis musculi.

Crurum musculi.

Oculorũ utrunq; habere quatuor motus rectos, quia totidẽ musculos similiter rectos.

Musculorũ singulis, ut unã actionẽ sic unicũ esse natura motum tributũ.

Motuũ qui sibi succedũt invicem necessum est uno pereunte, perire alterum.

test, idcirco nec flecti quidem. Similiter si motũ, qui natus est particulam flectere, exolvi accidat, extendetur quidem primũ, sed immobilis in posterum fiet, quũ nõ amplius ad flexionem venire possit, qua pręcedente extensio sequitur. Itaq; abscisso eo qui intus est musculo, extensa pars in hac figura perseverabit: eo autem qui foris, flexa non extendetur amplius. Quòd si tuis illam extendas manibus, statim in pristinũ statum redibit. Quippe flexio ab internis, extensio ab extrinsecis editur, tum musculis, tum tendonibus. Ad hæc, si principium supernum musculi transversim abscideris, totus ad caudam feretur. Si finem inferiorem, retrahetur ad caput. Si utrinq; abscideris, eum concurrentem ad medium inter ipsos fines videbis: adeò omnis particula musculi cognatum habet motũ in se, ipsam scilicet coitionẽ. At verò, scirrho genito in interno, aut tẽdone, aut musculo, pars flexa non amplius extenditur: in externo verò, extensa non amplius flectitur: contrario modo quàm in vulneribus se habebat. Quæ aũt in scirrhis, eadem in phlegmone, & in cicatricum duritie fieri cernuntur. Ergo tendi quidem sursum, & demitti manum, articuli qui in humero est, & musculorũ ipsum moventium: extendi autem & flecti, brachij ad ulnam: atvolvi ad pronum, & ad supinum, brachij ad radium est actio. Quà verò manus tangit spinam, ea actio à quatuor articulis simul motis fit. In universum autem, unusquisq; dum tenditur musculus, trahit ad seipsum partem in quã inseritur. Qui enim in caput brachij inseruntur, sursum tendunt ipsum. Cubiti verò os extendũt qui in cubito sunt, foris in ipsum ἀγκῶνα finientes. Radium ad pronũ qui intus in cubito sunt, in ipsum extrinsecus terminantes. Porrò quisq; digitus ab internis tendonibus flectitur. Cæterum neq; omnis motus manuũ, actione fit musculorum: neq; omnis immobilitas quiete. Nam cùm duo motus sint sibi invicem proximi, sed qui dissimiliter fiunt, reclinatio scilicet ac decidentia, reclinatio quidem actione musculorum, atq; ob id voluntariè, perficitur: decidentia præter voluntatem accidit, nec musculo agente, sed potius quiescente indiget. Hac enim ratione, decidere & declinare differunt: eademq;, & deorsum ferri manum, atq; demitti. Deorsum enim fertur cessantibus omnibus musculis qui in ea sunt, & corporibus ab innata gravitate deorsum tractis. Demittitur autem, musculis qui sub ala sunt, ad seipsos trahentibus brachium. Tertius itaq; hic decidentiæ motus inventus est musculorũ, præter duos illos jam dictos: quo quidem etiamsi nec extendatur, nec contrahatur aliquis musculus, ad totius tamen membri motũ movetur, perinde ut ossa, aut aliquod inanime corpus. Ex ipsis autem veris musculi motibus, contractio quidem est tanquã instrumenti animæ actio: extensio autem tanq̃ instrumenti quidem, nõ tamen actio, sed simpliciter motus. Est & quartum genus motionis, quo quidem agunt valenter musculi, quamvis haud moveri videantur: ut si manum sursum tensam esse fingamus, & in ea diu figura servari: quia nanq; tunc musculi agunt, ideo eos moveri dicimus. Quatuor igitur omnino differentiæ motuum reperiuntur in musculis. Nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Est aũt eiusdem generis quarta differentia cum prima: ambæ enim actiones musculi sunt. Porrò qui musculorum corpus sic constitutũ ajunt, ut suapte natura contrahi & flecti possit, sine adminiculo animalis potentiæ, hi quidẽ minimè probabilia pronunciant. Nam si uterq; musculus, quod secundùm illos natus est facere, id semper ageret, nihil certè prohiberet, perpetuò corpus obnoxium esse tetano affectui, qui tum sanè fit, dũ invitæ partes in cõtraria retrahuntur ab oppositis musculis. In exactam itaq; & perfectam flexionem nunq̃ corpus musculi ex seipso pervenire poterit, nisi à facultate animali adjutũ: licet magis propriũ sit corpori ipsius musculi cõtrahi, q̃ extendi. Iam verò cũ ossa invicem coëat, ut aliquis articulus fiat, alterũ quidem ipsorũ est quod movetur, alterum veluti sedes quædam ei quod movetur est subfirmatum, quomodo cernis cardines ostiorum se habere. Quare necessariò manenti quidem, cavitas ei verò quod movetur, convexitas adest. Vocatur autem cavitas glene & cotyle: sicuti convexitas, caput, condylúsq;. Verùm tantò cotyle quàm glene est profundior, quantò caput cõdylo est longius. Cùm verò hoc modo bene se haberent quę movenda erant, multò adhuc aptiùs artificiosiusq; natura conjunxit eis, quæ motura erant. Nam musculos quidem instrumenta motuũ produxit ex superjacentibus ossibus, in quibus sunt cotylę. Inseruit autem in capita subjacentiũ, quæ erãt movenda: & per hæc extenta, capitibus sursum tractis, simul cum eis totum membrũ sursum trahitur. Cùm autem alter ipsorum majus, alter verò minus eos esset moturus, magnitudinem musculorũ qui moturi erant, creavit proportione parem moli movendorũ ossium. Quare alij quidem jure ex ipsis capitibus aut cõdylis superjacentium ossium sunt exorti: alij verò paulò his inferiùs juxta cotylem aut glenam, sed non multũ. Parvi siquidem hoc pacto penitùs fuissent, nec potuissent movere subjectũ os. Ergo nullus musculorum dictorũ, extremam flexionẽ, aut summã extensionem partis efficere poterit, absq; animali impetu: quo quidẽ si priventur musculi, mediã videbis figurã ossium inter se mutuò fieri. Quòd si extremũ incideris musculum, flecti membrũ ultra mediam figurã videbis. Pari modo si musculũ internũ incidas, extendi particulam plus medio videbis. Itaq; prævalente musculo externo, extensionem: interno autem, flexionem fieri contingit. Quare æquipollens ipsius corporis musculorum fit motus, quando neuter tonum animalem habet auxiliarem; non æquipollens verò, cùm alter solus dominatur: ac proinde necessum est vincat cõtractio illius musculi, qui ab animali facultate adjuvatur. Porrò musculi, quãtum ad structuram quidem ipsorũ pertinet, perfectè contrahi possunt: ob ligamentum autem in caput ossis insertum, prohibentur quo minus extremè cõtrahantur, coguntúrq; mediam servare figuram, nisi fortè ab animali facultate moveantur. Ex dictis igitur constat, abscisso musculo

Flexio ab internis, extensio ab externis fit tũ musculis, tum tendonibus.

Musculus transversim sectus, in quã revellatur partem.

Musculus omnis dũ tenditur, trahit ad seipsum partẽ in quã inseritur.

Reclinatio qui fiat.

Decidẽtia fit præter voluntatem.

Delatio manus atq; delapsus quomodo differant.

Contractio.

Extensio.

Motionis quartum genus.

Motuũ quatuor differẽtia in musculis.

Tetanus quando fiat.

Musculũ absque facultate animali posse exquisitè contrahi.

Ossium motionis ratio.

Glene, cotyle Condylus.

Musculorũ insertionis ratio.

Media figura in motione artuum quãdo servetur.

Extẽsio quo musculo fiat.

Flexio interno fit musculo.

musculo externo, ultra quidem mediā figuram subitò inflecti membrum, non tamen ad extremam: quandoquidem externus musculus non potest penitus extendere ipsum, absque animali impetu. His subscribunt quæ ab Hippocrate de figuris sunt tradita. Primum quidem, quòd flectentes penitus, aut extendentes quācunq; partem, dolemus. Secundum, quòd media istarum figura, minimū dolorem affert. Tertium ꝙ mutationē celerem in extremis figuris appetimus. Quartū, quòd diutissimè mediam figurā servamus, nullā mutationē cupientes. Quintū quod hanc quoq; mutare aliquādo desideramus. Sextum, quod omnis figura molesta, est summè imbecillis. Nam figurarū excessus, meritò dolorē afferunt: nempe quum alter musculorum agat, alter extendatur prӕter naturā. Media verò istorum figura & ab actione & à nimia tensione utrosq; inhibens, meritò jucundissima est. Quare & mutationem figurarum quidem quæ dolorificæ sunt, celerem optamus: ejus verò quæ dolore caret, tardam: quippe & ipsam mutare aliquando desideramus, quia in ea etiam tensionē quandā musculi sustinent, minorē tamen quàm in omnibus allis. Eam autem dolore carere dicimus, non quòd nullius penitus doloris sit particeps, sed ꝙ minimi, & ejus fermè insensibilis, propter paucitatē. Atq; ipsam mutari tum cupimus, quum cōgregatus paulatim, sensibilis redditur. Dum enim summè imbecilli fuerimus, ut in stomachicis & cardiacis syncopis, tūc nec brevem quidem tensionem ferim9, nec mediā toleram9 figurā: quo fit, ut quāvis impotētes simus ad motus, tamen aliàs alio jactemus mēbra, aliquā quidē cōsequi figurā dolorē carentē optantes, sed nihil tale ꝓrsus invenire potentes. Igitur omnes musculi, ex se quidem in extremā contractionem festinant, sed non possunt hanc consequi, quòd oppositos in contraria trahentes habeant, & cum illis gravitatem ossium annexam.

Extremam artuum figuram dolorificam esse.

Media figura dolore caret.

Mediam figuram servamus diutissimè.

Figura omnis molesta summè imbecillis est.

Figurarum extremarum celerem mutationem optamus, mediæ tardam.

Musculi omnes in extremam contractionē festinant.

GALENI PERGAMENI de motu musculorum, liber secundus.

Media figura artuum quæ requirantur

PORRÒ in media figura, quæ in partibus cernitur, necesse est duplicem constitutionē inesse musculis: alterā, qua neuter oppositorum musculorum agit, sed ambo quiescunt: alteram, in qua similiter utriq; agunt: quæ actio tonica nominatur. Sic aūt etsi prope mediā figuram utrinq; constitueris membrū, æquè utrisq; musculis agere poteris. Quum autem ad aliquā superantium figurarū duxeris ipsum, alteri musculi satis esse possunt actioni ejusmodi. Quare media figura cum tali actione, neutra superantiū inferior est: unde nec ipsam simpliciter carere dolore dicamus, sed eam quæ in quiete sit. Media nanq; figura cum intensione utrorunq; musculorū, æquè ac extremæ, dolorem affert. Quū verò in ipsa quiete media figura partim simpliciter est, partim nō simpliciter: simpliciter quidem media omniū mēbri superantiū figurarū: nō simpliciter autē, quæ alteri9 oppositionis solius est: quӕ quidem simpliciter media est, ea sine fatigatione duntaxat fuerit: de nulla tamē aliarū exactè id dici possit. Hujus autem sermonis in manu constituamus exemplum. Etenim quum in ipsa extremæ figuræ sint quatuor, prona, supina, summa extensio & flexio summa: atq; figura quidem supina manus sit, quum ejus concava pars, sursum est, cōvexa autem deorsum: prona verò huic cōtraria: sicuti media ambarū, quum intrinsecus quidem sit concavū, extrinsecus autem convexum: ac subjectus quidem est parvus digitus cæteris: os verò cubiti, ossi radij: quæ figura media, potest quidem extensa perfectè manu, potest etiam flexa constare: quemadmodum & alterius oppositionis media figura constare potest, quum supina est manus, & quum etiam est prona: certè quæ quidem simpliciter media figura est, omnium istarum est media. Quæ autem non simpliciter media, unius est media utriusvis oppositionū. Alia enim extensionis atque flexionis extremæ, alia supinæ & pronæ, media figura existit. Media itaq; simpliciter ex concursu ambarum dictarum mediarū figurarum conflatur. Aliæ verò mediæ quatuor quidem erunt universæ, sed nulla ipsarum simpliciter media totius mēbri erit, sed unius tantū oppositionis. Aut enim extensionis & cōtractionis solum erit media, aut supinæ & pronæ. At quū utraq; ipsarū sit duplex, juncta vicissim excessibus reliquæ oppositionis, sic necesse est quatuor omnino fiant. In singulis autem ipsarum, aliud quidem commune est omnium, aliud verò proprium cujusq;. Commune quidem, quòd omnino unum aliquod genus musculorum agit: reliqua verò tria tenduntur quidē per accidens, non autem agunt. Propriū verò cujusq; angularis quidem & pronæ est, ut agat ij quidem musculi, qui intus cōvertunt os radij, alij autem omnes quiescentes tendātur. Cæterum angularis quidē, sed supinæ, est propriū, ut qui extra circunducunt, agant, reliqui verò quiescentes tendantur. Eodem aūt modo & in media inter pronam & supinam, ut cum summa quidem extensione soli extendentes agant, est proprium: cum flexione verò soli flectentes, quum cæteri omnes ociosi quidem sint, sed tendantur. Rem autem accuratius examinemus in hunc modum. Brachium est pars totius manus maxima: cujus termini sunt articuli duo, quorū alter in flexura brachij, alter in humero cernitur: estq; illi unicū os rotundum & magnum. Altera pars totius manus, quam ulnam dicimus, brachio quidem jungitur per cubiti articulum: carpo autem, per ipsum. Cōstatq; ulna ipsa duobus ossibus: uno quidem, quod etiam dicitur ulna: altero verò, quòd radius. Inarticulantur autem ambo ad brachij inferiorem oram: ulna quidem ubi medius locus condylorum brachij est: radius verò externum brachij ipsius cōdylum amplectitur, in glenem desinens, atq; circum ipsum veluti axem quendam, manus cōversiones regit: quare intrò quidem dum circumagitur, ꝓna figura manus: extra verò, supina sequitur. Extendere autem & flectere manum, dearticulationis cubiti ad brachium est actio. Brachij enim ora inferior dilatata, nodis circuscribitur. Ulna verò, ꝓcessus duos flexos faciens sibi invicem oppositos, me-

Media figura quæ cum tensione utriusq; fit musculi affert dolorem.

Figura media dupliciter dicitur.

Figuræ manus quatuor extremæ.

Figura manus simpliciter media quæ sit.

Figura non simpliciter media existit quadruplex.

Angularis figuræ propria

Brachij descriptio.

Ulna.

Radius.

diamq; ipsorum cavitatem figura Σ literæ similem efficiens, hac cavitate amplectitur medium locum condylorum brachij. Quum igitur concavitas ulnæ circumfertur circa concavitatẽ brachij, extendi atq; flecti accidit toti membro. Ut autem in neutrã partem inclinet, supercilia mediæ cavitatis, causæ sunt, coarctantes ulnæ apophyses. Quum igitur anterior apophysis, motus dux est, flectitur membrum: extenditur autem, quum posterior. Terminus verò, flexionis quidem, ut anteriorem apophysin affirmet ad os brachij: extensionis verò, ut posteriorem. Duo autem musculi in partibus anterioribus brachij, ac totidẽ in posterioribus orti sunt, validis ligamentis ulnæ inserti. Incipiunt enim majores eorum à capite brachij: minores multò inferiùs: feruntur q; omnes quatuor rectà ad ulnam: & inseruntur in hunc maximè locum, unde oriri incipiunt coronæ. Ab his igitur musculis ulnam attrahentibus, extensio, & flexio fit. Quatuor autem alij, principia quidem habent ab ulna, ex utraq; parte flexuræ, quæ in gibbero est: duo quidem extrinsecus, duo verò intrinsecus. Omnes tamen quum sint obliqui, ossi radij inseruntur: ad finem quidem ipsius inferiorem magni: in medio verò, parvi: qui etiam ipsi dum tenduntur, ad principia simul attrahunt radiũ, & per hunc totam manum, pronam quidem interni: supinam externi efficiunt. Ex prædictis igitur facilè demonstrare licebit, in quatuor differentiis figurarum non simpliciter mediarum, unum quidem genus musculorum semper agere: omne autem aliud quiescere quidẽ ab actione, verùm extendi: ut in angulari simul & prona figura, in qua musculi quidem interiores moventes radium operantur, exteriores autem otiosi extenduntur. Similiter & ulnæ musculi, & alij omnes in figura ea invertuntur, quantũ tota manus discedit à figura secundũ naturã. Nec secus in figuris aliis non simpliciter mediis existimandum. Ergo media simpliciter figura, præterquàm quòd nullum musculum habet, nec agentem, nec qui violenter moveatur, ne aliquid quidem eorũ quæ in membris sunt distorquet: quare sola prorsus caret dolore. Cæteræ verò omnes, aliæ magis, aliæ minus inversos habent musculos omnes, & tendones, & nervos, & præterea etiam arterias & venas, ac proinde dolorificæ sunt. In singulis autem ipsarum, quantum discedens ab extrema constitutione ducis membrum ad mediam, tanto minus dolorificam efficies figuram. Sola itaq; figura simpliciter media, musculos omnes perfectè quiescentes exhibet. Jam verò ex dormientibus ij tantum musculos omnes perfectè quiescentes habent, qui ob ebrietatem, aut defatigationem, aut virium infirmitatem, omnes corporis partes omnino exolutas habentes, in mediam eas figuram reducere, ipsis musculis permiserunt. Non tamen in extremis figuris ullam particulam quivis potest habere, dum dormit. Quæcunq; autẽ in medio sunt inter extremas, & mediam figuram, in his ut plurimum, somnum capimus. In quacunque enim talium constituens membrum, musculis circa ipsum tonicè agentibus * commiseris ipsius figuræ conservationem, adeò illam tuentur, ut sedẽtes quidã dormiverint, & deambulantes nonnulli. Id quod mihi olim contigit, qui fermè stadium integrum dormiendo peregi. Sunt qui parvum aliquod corpus flexis digitis etiam dormientes servant, nec citra tonicam actionem vehementem. Ad hæc, inferior maxilla, nõ discedit à superiori, nisi aut ebrius, aut valde ignavus, aut defessus sit is qui dormiat. Et ipse quoque stertor, propter hæc fieri assolet, relaxata quidem inferiore maxilla, supino autem jacente homine. Itaq; & supinum jacere, & hiare * cum stertore, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignaviæ sunt signa. Ob idq; Hippocrates utrunq; damnat: decubitum autem in alterum latus commendat: sicuti & mediocrem hiatum. Extremæ igitur inferioris maxillæ figuræ sunt, tum quæ maximè hiantibus, tum quæ dentes invicem firmantibus fit: quarum illa quidem à musculis qui in mento & collo sunt, deorsum trahentibus: hæc autem ab ijs qui intra maxillam ex palato oriuntur, & eis qui temporales vocantur, perficitur. Verùm mediocriter hiando, media figura fit omnibus dictis musculis quiescentibus: ad quam morientibus maxilla inferior sponte sua meritò accedit: omnes enim tunc musculi sua actione privantur. Porrò meatuum excretoriorũ finibus, ceu portis quibusdam, custodes præsunt prævalidi musculi, qui ne in dormientibus quidem permittit quicquam excerni, priusquàm ratio jusserit. Contingit autem invitis nobis aliquod excrementum excerni, aut resolutis his musculis, aut ratione depravata, ut in phreneticis: aut etiam ratione & musculis gravatis, ut in ebrietatibus. Temeraria igitur sententia est, quæ asserit dormientium animam quiescere: quandoquidem cessatio illa non quies perfecta, sed intermissio vigoris existit. Non enim sensus expertes penitus sunt dormientes, sed difficulter sentientes: ac proinde actiones quæ in illis fiunt, non omnes sunt naturales, sed ex eis multæ animales existunt, quum nimirum variè transferant membra, necnõ dormientes loquantur. Ac respiratio ipsa, actio existens phrenôn & musculorum thoracis, motu etiam fit voluntario, estq; animæ, non naturę opus, nempe judicio subdita: quippe movere musculos, animæ officiũ est. Etenim si quæ fiunt, sedare potes quũ vis, & quæ nõ fiunt, facere, idq; citius aut tardius, crebrius & rarius, hic motus est volũtarius. At motus arteriæ & cordis, quãdoquidem non subiicitur nostræ voluntatis imperio, non animæ, sed esse opus naturæ dicitur. Respirationi itaq; etiam inter dormiendum dominatur voluntas, etiamsi id non assequamur mente. Siquidem neq; palpebrarum motui, neq; aliis multis actionibus animalibus animũ adhibemus semper dum vigilamus. Quare quam causam in vigilantibus dixeris, quòd sæpè non animadvertant particulares actiones: hanc etiã & ad dormiẽtes & gravius oppressos transferre licet. Multos enim homines interdum actiones quasdam egisse constat, quarũ paulò pòst penitus sunt obliti, quòd interi actionibus tota mente non fuerint. Pars quippe animæ imaginatrix, quæ

Extensio, flexioq; brachij à quibus musculis fiant.

Figura exquisitè media, sola prorsus caret dolore.

Somnus in quibus capiatur figuris.

Dormiẽs Gal. integrum stadium absolvit.

Stertor quomodo accidat.

Decubitus supinus damnatur.

Decubitum in alterũ latus commendari ab Hippocrate.

Maxillæ inferioris figuræ extremæ, a quib musculis fiant.

Maxillæ figura media morientibus accidit.

Musculi excrementorũ retentioni dicati.

Dormientes non esse omnino sensus expertes.

Respiratio est voluntarius motus, opusque animæ.

Motus volũtarius qui sit.

Motus arteriæ & cordis est naturalis.

Imaginatricem vim recordari.

Memoria tenere, quid. Oblivisci, quid.

quę etiã & recordari videtur, si insignes impressiones rerum imaginatione cõceperit, cõservat perpetuò eas: atq; id quidem est memoria tenere. Sin verò obscuras & penitus superficiarias, non conservat: & hoc est oblivisci. Ob idq; in vehementibus animi affectibus, nullius eorũ quæ egerint, in posterum meminerunt. Quid igitur miri est, in somnis obscurè agente anima, obscuras etiã imaginationes fieri, ideoq; neq; stabiles, quũ id etiam in vigiliis contingat? Quòd autem totum opus respirationis voluntariè & spontè ab ipsa anima fiat, declaravit quidẽ id barbarus ille servus, qui cohibita respiratione mortem sibi conscivit. Cæterùm voluntariorum operum, alia quidẽ libera esse, alia verò affectibus corporis inservire videntur. Priora itaq;, ut ire ad aliquem, & alloqui (verbi gratia) perpetuò à nobis & absque obstaculo fiunt: quare absolutè sunt libera. Posteriora verò, ut egerere, mingereq;, nõ perpetuò, sed in tempore quodã & cum mensura: suntq; corporis affectuũ remedia. Atqui nõnulli tacuerunt quidem ultrò annũ integrum: egestionem verò vel urinam retinere non modò annis, sed nec diebus quidẽ paucis nemo potuit. Simile igitur & his est spirationis opus: imò multò magis urget, ac celeriorem necessitatem habet. Etenim periculum est, ne quis moriatur, nisi respiraverit. Quare non est quòd quispiam existimet, naturale esse opus respirationẽ, quòd usquequaq; retinere ipsam citra discrimen vitæ nõ liceat. Sed jam quod deest sermoni de mediis figuris, deinceps absolvamus. Ut enim in manibus angularis figura, omnis prorsus doloris est expers: sic in cruribus illa dolore caret, quæ cõsistit inter mediã figuram, & extensionẽ extremã. Causa aũt cõsuetudo est. Plurimũ enim extensis cruribus utimur: multoq; magis laboramus in extremis flexionibus, q̃ extensionibus. Tantum igitur à media figura ad extensionem progressum est, quod perfectè caret dolore, quantum à diuturna cõsuetudine membrorũ est coactum. Hæc igitur duo cõsiderãs in articulis universis, naturam videlicet & consuetudinem, invenies medium & dolore carens. Videtur autem in idẽ conspirare ubiq; consuetudo cum natura: figura verò dolore carens cũ medio. Etenim in cruribus idem est quod dolore caret, & medium. In universum igitur in omnibus articulis extremos motus cõsiderans, invenies medium, & figuram doloris expertem. Ut enim in articulo ad gibberum, quod vocatur angulare: in articulo verò ad genu, quod propius est extensioni: sic in spina quod propius est flexioni, in articulo verò ad carpum, quod exquisitè rectum est, doloris expers existit. Etenim non ut carpi, sic etiã spinæ rectum ipsum est medium, sed aliquantum curvũ. Quapropter recti magis laboramus particulis spinæ, quàm sedentes, aut jacentes. Opus enim est stantibus quidẽ tensam esse: jacentibus verò & sedentibus, nihil prohibet esse curvatã spinam. Porrò quicunque musculi sine articulis sunt, etiam in his media constitutio sine dolore est: sicuti in ano se habet, vesica, & lingua. Nam & summè constringere, & maximè dilatare anum, dolorem inducit: ac sic de cæteris. Atque

Respiratione cohibita, servum quendam sibi mortem conscivisse.

Voluntaria opera duplicia.

Tacuisse nõnullos annũ integrum.

Respirationis necessitas.

Naturam cõsuetudinemque considerans, inveniet mediam figuram dolore carentem.

Doloris expertes figura.

Spinæ figura media nõ est recta.

omnes homines quo tempore cessant ab actionibus necessariis, mediam figuram & dolore carentem in omnibus partibus habent. Verùm in lingua quidem per conjugationem omnes musculi orti sunt supernè, infernè, & à dextris, & à sinistris: quare nihil miri si in contrarios motus particula deducatur, à musculis oppositis. In musculo aũt ani et vesicę, necnõ diaphragmatis, aliter habet negotiũ. Nam quum singulis harũ partiũ unicus tantùm sit rotundus, sine ullo opposito, musculus, in cõtrarios deduci motus hæ particulæ non æquè facilè possunt. At musculi qui est ad vesicam & anum, officiũ est, nõ excernere superflua alimẽti, sed retinere: nisi fortè per accidens, quum desierint agere. Cæterùm instrumenta excretionis, duplicia genere sunt. Eorum quippe alia animæ, alia naturę sunt. Atq; animæ quidem instrumenta semper motu voluntario agunt: instrumenta verò naturæ, citra ipsum. At phrenes quidem, & omnes musculi epigastrij, instrumenta animæ sunt. Intestinorum autem structura, unà cum vẽtriculo, ipsius naturæ. Musculi itaq; epigastrij omnes, quum agentes tenduntur, premunt intrò naturæ instrumenta: hęc autem, si phrenes ipsis cedant, in illarum locum abeuntia, musculorum violentiam exolvũt. Sin autem resistãt, tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus à phrenibus, anteriore quidem parte cartilagini pectoris, posteriore spinæ cohærentibus, ea quæ continentur in cavitatibus illorũ, fortiter propelluntur: quo tempore musculus ani est ociosus. Cæterùm in egerendo quidem, superiores: in meiendo autem, inferiores magis tendũtur musculi. Simul autem cum ambobus extenduntur musculi servientes respirationi: ut videlicet occurrant ventriculo & intestinis, ab epigastrio ipso propulsatis ad regionẽ thoracis. Jam expirationis nullus musculus omnino est opifex: sed videtur hoc ipsum opus, aut potius affectus thoracis, omnino esse similis decidentiæ illi à nobis expositæ. Efflatio autem est spiritus confertim emissus ab intercostalibus musculis: quod etiam thoracis opus, dictæ reclinationi, quadã proportione respõdet. Verùm quũ expirationi contraria sit inspiratio, efflationi verò vehemẽs inspiratio, priorem quidem oppositionem solæ phrenes efficiunt: alteram verò intercostales, cum musculis qui ad thoracem ex collo, scapulisq; proveniunt. Quum autem maxima quidẽ inspiratio per externos, maxima verò expiratio per internos intercostales fiat, justius utiq; quispiam musculos thoracis externos, ijs qui thoracis parte interna sunt, quàm phrenibus, oppositos esse dixerit. Porrò diaphragma ipsum, ubi agere desierit, laxiusq; fuerit, nunc quidem ipsius cõvexitas versus spinã vergit, nunc verò ad ventrẽ: multò tamen promptius versus spinã fertur. Estq; in omnibus figuris hominis (una excepta prona) superius quidem diaphragma, inferior vero spina: quare meritò ad eam vergit: tum q̃a gravatur quidẽ ab his quæ anteriori parte superjacent, tum quia retro molissimum & tenuissimum omniũ viscerũ habet pulmonẽ. Duplex igitur quũ sit tensio omnib. mu-

Musculi ani & vesicæ munus est non excernere, sed constringere.

Excretionis instrumenta duplicia.

Phrenes.

Intestina sunt naturæ instrumenta.

Epigastrij musculorum opus.

Expirationis nullum musculũ esse opificem.

Efflatio quid.

Inspiratio expirationis cõtraria.

Inspirationem maximam fieri per externos intercostales musculos, ut expirationẽ per internos.

Tensio duplex musculis omnibus inest.

sculis, una quidem, quum agentes in seipsos coeunt: altera verò, quum à musculis oppositis extenduntur: priorem quidem phrenes, in inspirationibus non violentis habent: altera verò fit, aliàs musculis ventris agentibus, aliàs intercostalibus, & his etiam solis. Verùm musculi costarum & ventris, quandiu quiescũt, convexi perpetuò sunt: quum autem agunt, intrò cedũt, minusq; curvi fiunt, contrà quàm cæteri omnes aliarum partium musculi.

GALENI PERGAMENI de uteri dissectione, Liber unus.

Vterus inter vesicam & intestinũ rectum.

Collum vesica fœmineæ.

Rectum intestinum.

VTerus sub peritonæo, inter incũbentem vesicam, & rectum intestinum, suam sedem sortitur. At verò fœminarum vesica circa pubem sita est, collum brevi⁹ & laxius habens, quàm vesica virilis, quod inter ossa pubis ad fœmineum pudendum exteditur. Rectũ verò intestinũ ossi sacro, & quibusdam spinæ vertebris innititur: ac proinde spina circa id incurvatur. Magnitudo uteri nõ æqualis omnib. est. Cæterùm magnitudine moderatus, superna quidẽ extremitate est propinquus umbilico, inferna aũt muliebri pudendo cõmittitur. Estq; spatiũ ab illa extremitate suprema, usq; ad oram exteriorem pudendi, ut plurimum, quod moderatum est, undecim digitorum. Secundum latitudinẽ verò, ad utrunq; latus per suos apices, sive cornua, extenditur. Ipsum autem muliebre pudendum circa externas partes pelliceã eminentiã adnatã habet, instar præputij virilis. Corpus uteri, vesicæ simile est: à lateribus tamen habet papillares exortus, versus lumbos nutãtes, qui apices & cornua appellantur. In mulierib. tamen minimè reperiuntur fœtus intra ipsa cornua, queãdmodũ in cæteris animalib. numerosum partũ gestãtibus (multò enim minora sunt, quàm pro magnitudine fœtus) sed in reliqua tota uteri cavitate. Cõtingit aut moderatæ magnitudinis uterus ipsa tenuia intestina: qui verò excellenter est parvus, ea solùm cum omnibus coaluit. Rursus maximus uterus, nẽpe qui jam fœtum gestat, latera implet, ac imũ ventrem, & multa intestina contingit. Appendet aũt per fibrosas quasdã & tenues distantias intestino recto & vesicæ. Appendet itẽ ossi sacro per quædã ligamenta robusta, ac per similia etiã, ipsius spinę vertebris: cujus musculis magnis (qui memorabiles utrinq; faciunt exortus, & in utranq; uteri partẽ, & in vesicæ collũ, & in sedẽ distribuuntur) connexus est. Laxa sunt autem hæc omnia ligamenta, & ob id uterus plurimum moveri, & habitu suo transmutari potest. Sunt ligamenta alia & appendices quæ in ipsum uterum inserũtur, partim quidem ejus corpus texentia: quorum pars nõ exigua sunt nervi ab spinali medulla orti: partim verò incremẽti & nutrimẽti ipsi⁹ uteri, itemq; fœtus gratia, constructa: ut sunt arteriæ atq; venæ. Vesicæ autem & podici sic juxta collum coalescit uterus, separari ut per excoriationem facilè ab ipsis possit. Coalescunt etiam ei testes & seminalia vasa: quemadmodum cũ pudendo ipse circa extremitatẽ sui colli. Jam verò à vena cava, & arteria magna illi incumbente, exoriuntur duæ venę, & duæ arterię utrinq; sanè una, vena quidem à vena cava, arteria verò ab arteria. Deinde altera quidem à dextris ad dextram, altera verò à sinistris ad sinistrã uteri partem delata, antequam in ipsum uterũ inserantur, ramulos ad testes extendũt, posteaq; in uteri corpus se insinuant, atq; intertexunt ipsum. Hæc itaque quatuor vasa, paulò inferiùs sunt sita, quàm quæ deferuntur sub renes: venæ tamen multò sunt arteriis majores. Alię præterea venæ & arterię, ab utraq; uteri parte, circa collum ipsius inseruntur, ab ea quæ ad pudendum & sedem pervenit, manifestè distinctæ. Ipsum autem uteri corpus duæ constituunt tunicæ obversim positæ, ad distensionem & contractionem aptissimæ: quarum externa quidem, nervosior, simplex, & una est: interna autem venosior & duplex: cujus partes committuntur quidem inter sese, non coalescunt tamen, nec prorsus uniuntur, sed se duntaxat contingunt, & à circumsita tunica continentur. Si igitur per excoriationẽ eas separare cõtendas, duo videbuntur tibi uteri esse, sub una eademq; tunica siti. Hanc enim tunicam veluti uterum in duas partes separare amplius non potes. Habet autem multas aspredines illa venosa tunica, maximè circa fundũ. At nervosa quæ ipsam ambit, multò crassior quàm vesicæ tunica est, & ipsa multis venis arteriisq; interstincta. Cæterùm collum uteri musculosum existens, ex carne natũ est dura cartilaginosaq;: ac progressu temporis adeò cartilaginosum evadit, ut quę sæpius pepererunt, aut jam aniculæ sint, his multum durum & cartilaginosum existat. Habet autem in se foramen, p quod excernuntur menses, ac tum viri semen excipitur, tum egreditur partus. Finit autem collum ipsum in muliebrem sinum non rectum, neq; rectã in omnibus: sed declinat in sinistram, & dextrã, sursumq; & deorsum. Quod autem ad anteriorem & posteriorem partem attinet, similiter se habet in omnibus. Cõsistentiam etiam uteri, pro ætatum atque affectuum ratione, contingit variari. Quin secundùm naturam, crassus quidem & magnus, ac tumidus apparet uterus, lunari purgatione prodeunte. Siccus autem & tenuis est, qui longissimè ab eo tẽpore abest. Crassior item prægnantis: crassissimus, ejus quæ sæpe peperit. Rursus, ejus quæ jam concepit, crassus est: ejus verò quæ partui est vicina, magnus simul & tenuis. At verò testes fœminei à lateribus uteri siti sunt, singuli ab utraq; fundi parte, propè cornua: magnitudine multò minores quàm in maribus: figura item & corporis miscella omnino multum differentes. Lati enim sunt fœminis, rotundi verò & oblongi maribus: & glandulosi quidem illis, tenera verò carne masculis. Complectitur autem utrumvis eorũ propria pellicula tenuis. At scrotum fœminei testes non habent: eis tamen & arteriæ & venæ inseruntur, ex eis quæ ad uterum tendunt, in singulos singulæ progredientes. Verùm cõmista inter se hæc vasa priusquã inserantur testibus, instar cæsariei intorquẽtur, nõ secus quàm

Vteri moderati magnitudo.

Pudendi muliebris descriptio.

Cornua, sive apices uteri.

Vteri connexiones.

Vteri vasa.

Vterum constituunt duæ tunicæ.

Vteri collum cartilagineũ.

Vterus prægnatium crassior.

Testium fœmineorum situs.

Testium fœmineorũ masculineorũq; discrimen.

Testiculorum pellicula.

Testes fœminarum carent scroto.

Testiũ fœminarum vasa.

Seminaria vasa in fœminis. quàm in ipsis maribus. Cæterū seminaria vasa, quæ & ipsa continent semen, propè testes quidē sunt ampla, sensilemq; possident cavitatem: angustiora verò ac veluti nō cava redduntur, paulò longius inde progressa. Deinde rursus juxta cornua dilatantur, ubi sanè in uterum inseruntur. *Prægnante muliere, quæ prius gignātur: Secundæ descriptio.* Porrò prægnante muliere, primò quidem intra uterum secunda producitur: dein tunicæ fœtum ambientes, ac demum fœtus. Secunda ipsa, vasa multa sunt, tum venæ, tum arteriæ, ex propinquo inter se sitæ: quarum spatia intermedia, membranis quibusdam explentur. Ex tunicis autem ipsis, altera totum fœtum amplectitur; altera incumbit duplicata circa caput, clunes, ac pedes ejus. *Agnina mēbrana. Farciminalis.* Ac vocatur quidem illa agnina, hæc autem farciminalis. Ambæ autem candidæ sunt, ac tenues, ferè aranei telæ consimiles. *Secundæ connexio cum utero.* Adnascitur secunda utero in hunc modum. Vasorum uteri oscula, per quæ mulieri menses purgantur, aperiuntur quando mulier est conceptura. *Conceptionē fieri aut incipientibus fluere mensibus, aut desinentibus.* Contingit autem hoc tempus, incipientibus fluere menstruis, aut desinentibus. Aperiuntur & reliquo omni purgationis tempore hæc vasa; sed tunc non cōcipit mulier: neq; enim in utero potest semen manere, quòd multitudine sanguinis influētis eluatur. Quando verò cessant menses, & quum incipiūt, reserata sunt vasa, & purgatio ipsa nec multa, nec coacervatim effunditur, sed modica & paulatim, ceu sanguineo humore exudante. Quare ob asperdinē quidem, semen utero adhæret: sufficiens aūt alimentū habet, paucitatem sanguinis in ipsum confluentis. *Cōceptio cur antequā fluere menses incœperint, fieri nequeat.* Priusquàm enim fluere cœperint menses, mulier non concipiet, propterea quòd nutrimento privatum sit semen, & unde hæreat non habeat: lævis enim tunc uterus est, ob conclusionem vasorum: quare defluit semen, & cū tunica ipsius nō unitur. *Asperū quā leve, aptius ad concretionem.* Aptius enim ad concretionem asperum est, quàm læue. *Secundā juxta vasorum oscula tantū ipsi utero accrescere.* Ex quibus liquet, secundam juxta vasorum oscula tantùm ipsi utero accrescere, & juxta aliud nihil. Vas etenim quod in secunda nascitur, principium habet extremitatem ejus quod se in uterū ingerit, adeò ut quis duo hæc possit esse unum dicere: unita enim sunt juxta oscula, alterumq; transsumit ab altero, vena quidem sanguinē à vena, arteria verò spiritum ab arteria. *Cotyledones, sive acetabula.* Juxta hæc vasa etiam cotyledones (quos acetabula vocant) habentur, vinculum firmum secundæ ad uterum existentes. *Vasorum secundæ progressus.* Itaque ipsius secundæ vasa, unde dictum est, inde initium sumentia, intertexunt secundam, mutuoque miscentur, & perinde ac variæ radices arborum, quæ in unum coëunt stipitem, sic ipsa mutuò inter se cōcrescentia, in duos ceu truncos degenerant, venosa quidem in venas, arteriosa verò in arterias. Qui stipites utrique, ex utraq; parte dextra & sinistra, ad ipsum fœtū circa umbilicū confluunt. *Vmbilicus quid.* Neq; enim aliud quicquam umbilicus est, quàm quatuor hæc vasa, mediū quendā & communem uragon, hoc est, urinæ ductorē, vel aquę ductum, habentia. Hic verò existit principium membranæ farciminalis, perforatusque est ad fundum vesicæ ipsius fœtus amplo meatu, adeò ut vesicæ unio sit ad tunicā farciminalē, *Vragos.* per ipsum uragon in medio utriusq; situm. Humor autem non modicus in utraque continetur membrana: flavus quidem in farciminali, albidior verò in agnina, & corpiosior: *Agninā mēbranam contegere totum fœtum.* quandoquidem hæc altera major est, utpote universum fœtum contegens.

GALENI PERGAMENI de Semine, Liber primus.

AN semen sit tum materiale, tū efficiens generationis principium, ut Hippocrates quidem professus est, an efficiens tantùm, ut Aristoteles autumat, nobis venit considerandum. *Bruta excernentia semē post coitum, nō concipere.* Quòd igitur ex animalibus brutis, quæ quidem retinent semen, omnia etiam concipiāt, minimè autē quæ excernunt illud post coitum, ipse didici experimento: id quod etiam in mulieribus postea exploravi, quas quum hac de re percontatus essem, responderunt mihi, se quendam, circa uterum, motum percipere, ut qui veluti vellatur, & paulatim in seipsum contrahatur, ubi semen concipiant. Quibus etiam & scripta medicorum subscribunt, & quæ ipse etiam expertus sum, per resectiones animalium prægnantium, quorum omnium uteri apparebant fœtibus obvoluti. *Vterum prolis desiderio affici, veluti animalia quædam.* Videntur enim uteri (ut Plato ait) veluti animal quoddam, prolis desiderio affici, & ob id attrahere in seipsos semen, & circumcirca in rugas cōplicati continere; quemadmodum & hoc ipsum viris aliquando evidenti sensū est perceptum, nimirum ad cucurbitulæ medicinalis similitudinem attrahente utero ipsorum pudendū. *Semen quo præcipuo tempore cōcipiatur.* Maximè autem contingit hoc, cessantibus jam ipsis mensibus, quo præcipuè tēpore uteri semen concipiunt. *Aristotelem interpretatur Galenus.* Porrò qui putant Aristotelē quidē voluisse, semen masculi conjectū in uterū, principiū motus menstruo recremento imponere, ac mox excerni: quiq; id partem fieri fœtus ex Aristotelis sententia existimant, utriq; mentē illius viri ignorarūt. Is quippe, veluti ex ligno & fabro fit mensa, sic ex menstruo sanguine, & motivo principio viri, fœtum constitui ait. Quapropter * nonnulla animalia, nec excernere genitura affirmat, sed distribuere tantùm in fœminam animalē caliditatem, esseq; talia ex insectis quædam: ita ut fœmina quidem articulum in marem demittat, commorataq; in complexu per multum tempus, corpus quidem accipiat nullum, sed solam facultatem formantem, & formam ipsam specificantem. *Aristotelis opinio improbatur.* Jam verò, quòd ipsemet Aristoteles ait, inflari & dissolvi genituram in utero, alienum à ratione videtur: quum nimirum conceptionis tempore, minores & minus inflati cernantur uteri. Cæterùm, etiam si id concedamus, perscrutabimur postea, utrum in ipsa amplitudine uteri, menstruum quidem recrementum consistat, semen autem acervatim allabens, ipsum percutiat, atq; exhibito motus principio excernatur rursus, per ipsius uteri collum: an potius eo tempore quo fœmina masculo coit, semini obviam menstruus sanguis feratur, ut suscipiat eam, quam illo assequitur, facultatem. Utrunq; tamen absurdum. Nam si in ventre uteri acervatū, ac longo

tempore contineatur menstruum, non amplius utiq; sanguis hoc fuerit, sed grumus. Quandocunq; enim exciderit sanguis ex vasis in quodq; organum cavum in animali, statim fit grumus. Nec reperio quo pacto etiam semen sine sanguine excerni possit, cũ quo convenit & conspirat in idem juxta amplitudinem uteri. Si verò ob viam venit semini sanguis, oportet sanè ipsorum congressum in vasorũ osculis fieri. Verùm si hoc ita habet, unum in tot partes semen dicemus dividi, quot sunt ipsa vasorũ oscula, ut ad singula sua pars deveniat? (id quod seminis viscositati adversatur, & altera moderatè substantia opus habet, quæ dividat) aut cohærens sibi manere? quod longè convenientius est ipsi substantiæ seminis: & tertia alia substantia nõ indiget, præterquam attractione uteri, & seminis ejectione. Quemadmodum enim venter ubi cibos appetit, cum fundo suo ad gulam recurrit, qua nimirum veluti manu utitur: eodem modo uterus qualitatem seminis concupiscens, it obviam, ac totus quidem ad pudendũ accurrens, collo ipso, veluti stomacho, ad similitudinẽ manus, utitur, intrudenti confertim semen. Itaq; si quando hic stomachus debilitetur, semen attrahere nõ potest. Quòd si etiam allabatur vasorũ osculis semen, & rursus discedat, discutiaturq; in aërem, quod per Deos erit principium fœtus? Primùm etenim invenire causam oportet ipsius elapsus sanguinis, semini appropinquantis, ex singulis osculis vasorum uteri: deinde alteram, quæ totum in idem coacervet: postea autem & causam membranæ totum hunc sanguinem forinsecus cooperientis: quæ quidẽ nõ ex ratione tantùm, sed ex eo quod apparet, necessitatem habet. Apparet enim nobis orbiculatim ipsum conceptum continens statim post conceptionem primam. Nam & trium & quatuor à principio dierum sæpe excidit mulieribus genitura tenui contenta involucro: id quod ex resectione animalium licet deprehẽdere. Videbis enim manifestè uterum quidem totum circum semẽ contractum, membranam verò huic obvolutã: qualem quidẽ excrevit illa nequissima mulier, quam Hippocrates (ut ipsemet fatetur libro de fœtus natura) prudẽs ac volens coëgit facere abortum. Cohærens nanque sibiipsi semen, quo tempore ab utero attrahitur, extenditur quidem & dilatatur, nempe omnibus uteri partibus æqualiter appetentibus ipsum. Propterea verò quòd viscosum & crassum est, calidis corporibus conversatur, facilè in membranam coalescit, quæ juxta vasorum ora ex ipso utero pendet, de cætero in totũ illi subtenta. Porrò vena, arteria, & nervus, prima & cõmunissima animalium organa, à quibus omnes partes reguntur, nõ ex sanguine, ut Aristot. ait, sed ex semine generãtur: nimirũ alba & exãguia quũ sint. Quod si sanguinem transmutãs natura, ex rubro faceret album, ex liquido crassum, viscosum ex lævi, ut ex eo rectè illa vasa cõpingi possent, laboraret utiq; frustà, studens hujusmodi parare sanguinem, quale à principio habet semen. Atqui natura ipsa nihil frustrà mollitur: cui quidem nullũ majus operæ preciũ accidere potest, quàm principium optimè cœptum, ut quod nõ solùm medium totius, sed potẽtia etiam totum esse dicatur, vel testimonio Aristotelis. Absurdũ itaq; fuerit dicere, statim in ipsis auspiciis frustra operari naturam: habentemq; album & crassum & viscosum humorem, ad nervorum, venarum, & arteriarum generationem, eiicere quidem hunc, ut Aristoteles putat, ex sanguine verò alium similem gignere. Si nanq; exanguem esse horum trium organorum substantiã natura vult, sive crassam, sive extendi, & in fistulæ modum cavari, ac quamlongissimè progredi citra divulsionem, ad hæc omnia certè nihil substantia seminis reperiri possit aut cõmodius, aut aptius. Est autem semen vitali spiritu plenum. Quare maximè contrarius hic sermo naturæ operibus est, si excerni quidẽ in aërem dissolutum, ipsum dicamus retineri autem sanguinem menstruũ, ceu benignissimum, quem ut alienum natura excernit singulis mensibus. Non enim est familiaris utero sanguis menstruus, sed ipsum semen: & propterea susceptorium hujus organum natura constituit uterum. Quantum igitur ex semine uterum ipsum cõtingit, hoc fit statim mẽbrana. Reliquum verò totum, habuit quidem & ipsum insitas facultates: attractricem quidem familiarium, & * per quam retenturum, & alteraturum, alimentumq; sibi facturum erat: expultricem deniq; alienorum & superfluorum. Habuit præterea & familiares materias quas attracturum erat ab utero, sanguinem videlicet & spiritum, per oscula quibus connexũ est. Et sanè hæc statim à principio per ambientẽ membranã nõdum duram factam, attraxit. Ad finem verò, tãtùm per foramina illius, ob attractricem perpetuam, õbq; intervẽtum humorũ, minimè coalescentia, sed adaperta magis, per quæ scilicet ferebantur materiæ. Solet autem alimentum non semper pari copia, sed juxta proportionem augmenti illius quod alitur, aut exiguum, aut copiosum affluere sanguis quidem ex venis, spiritus verò cum sanguine tenui, modico & calido, per arterias, utrunq; ad propriam suam cavitatem. Quin & temporis progressu necessariũ est hanc viam in fistulæ modum cavari, ac vas fieri Cæterùm quandoquidem impossibile erat, semen ad fundum uteri illapsum, ipsum totum illinire, utpote qui exortus utrinque veluti cornua quædam haberet, hæc sanè fœmineo semine illevit natura. In hæc siquidem cornua, singula ab utraque parte existentia, vas seminale se ingerit, ex fœminæ profectum testibus. Quando igitur simul sub idem tempus, cum mare semen fœmina emiserit, ipsum muliebre semen per utrunque ejectum cornu, delatumq; in medium uteri spatium, simul quidem oblinit vias, simulq; ad masculi semen perveniens, unà cum illo miscetur, Sic ita per membranas ambo mutuò innectuntur, quas tunc in sua profectione ipsum muliebre semen produxit, ut totam genituram amplectens, hanc fœtui utilitatem præstaret, ut veluti alimentum quoddam, masculo semini fieret: tenujus enim est illo, & frigidius, familiarius verò omni alio ad ipsius nutricationem. At verò fines illi vasorũ, per quos singulis men-

Grumusquãdo fiat. — *Vterum ad pudendũ procurrere, ut eas obviam seminis.* — *Membranã obvolui semini in utero.* — *Hippoc. coegit quandam facere abortum, contra quam in suo illo iureiurãdo est pollicitus.* — *Semen prabere generationẽ venis, arteriis, & nervis, primis organis.* — *Naturam nihil frustrà moliri.*

Principiũ dicitur potentia esse totũ. — *Seminis substantia quibus rebus aptissima.* — *Semen vitali spiritu est plenum.* — *Sanguinem menstruũ nõ esse familiarem utero.* — *Membrana ex qua seminis parte gignatur.* — *Semini inesse quatuor facultates naturales.* — *Semen quas materias trahat ab utero & per quas vias.* — *Seminalia vasa fœminea a testibus, inseruntur in cornua matricis.* — *Semen muliebre misceri virili in utero.* — *Semen fœmineum tenuius frigidiusque masculo.*

Acetabula quæ Cotyledones. Secūda quæ dicatur.

mensibus superfluum sanguinis ex toto corpore in uterum derivatur, existunt vera acetabula, sive cotyledones. Appellatur autem secunda, extera illa membrana, quam pertranseunt tum arteriæ, tum venæ, materias ipsas ad fœtum ex utero deferentes. Altera autem membrana, quæ sursum ad cornua pertingit, farciminalis vocatur: quæ augescentibus liquidis excrementis in fœtu, ex ipsis suscipit alterum. Porrò ex spiritu & tenuissimo sanguine, qui unà cū illo per arterias ad fœtum confluit, calidissimū ex visceribus ipsa natura constituit. Alter verò sanguis crassus, speciem hepatis originalem producit: atq; hanc etiam pleræq; venæ per secundā latæ perficiunt. At arteriæ ad aliud calidissimū viscus ferūtur, quod ob excellentem caliditatem, moveri veluti flamma quędā non cessat, sed semper vicissim distenditur & contrahitur. Et venæ quidem arteriæq; materias in hæc viscera deducentes, veluti radices ipsorum existunt. Quæ verò protenduntur in totū fœtum, tunicis similes sunt, in multos ramos distractis. Generatio autē his est, ex substantia seminis in fistulæ modum cavata. Tertium verò principium, à quo omnes producti sunt nervi, generationē ex solo semine habet. In permistione quippe ipsius ad semē muliebre, multæ bullæ sunt ruptæ, ex quibus intrò & ad profundū spiritus seipsum servare cupiēs, concessit. Neq; enim veluti vapor erat, sed per se mobile animalis principiū, quemadmodum & cavitatem spiritus plenam, ex circūstante humore produxit semini. Quò autem neq; etiam inde promptè evacuaretur, firmam sibi domū fecit ex liquida seminis substantia, quæ ipsum ambit: id quod in ea crassius & durius erat, ad externum lineamentum extrudens: quod utiq; ipsum progressu temporis calefactū & resiccatum, erat futurum os. Hoc in principio quidem facultas opifex, ac fingēs animal operatur: nondum tamen apparet, præ parvitate. Quando verò primùm apparere incipiūt, maxima sunt tria hæc ex vicino inter se sita, & se invicem contingentia. Principium quidem nervorū futurum, quod cerebrum appellamus, in altiori sede locatum: cor autem & hepar (quę sese mutuò cōtingunt) ei subdita. Quæ principia tria, longius progressu temporis disparantur, & in totum, quod eis efformatur, animalis corpus transmittunt germina. Spinalem nanq; medullam cerebrum veluti truncum quendam producit: cor verò arteriam maximam, quam aortam Aristoteles vocat: hepar deniq; venam cavam. Et sanè apparet statim à principio circa medullā spina ipsa firmata: circa cerebrum verò, calva obducta: sicuti & juxta cor thorax,* qui nō solùm domus futurus erat in partu, sed primum & principalissimum respirationis organum. Hæc igitur aliquantò posterius fiunt. Ipsius autem fœtuum generationis, quatuor in universum sunt tempora. Primum, in quo seminis species vincit, & dominatur: quæ quidem constitutio, non fœtus, sed genitura vocatur. Ubi verò expletus quidem sanguine fuerit fœtus, cor autem, cerebrūq; & hepar adhuc inarticulata sunt & informia, firmitudinem tamē & magnitudinem mo-

Farciminalis membrana fœtus suscipit lotium.

Cordis & hepatis generatio.

Cor moveri perpetuò.

Venarum arteriarumq; generatio.

Cerebrum ex solo semine oriri.

Cranii productio.

Cerebrum in altiori locari sede.

Spinalē medullam oriri à cerebro. Aortam oriri à corde. Venam cavā oriri ab hepate.

Thorax primum et principalissimū respirationis organum.

Tempora generationis fœtuum quatuor.

Genituræ quid.

mentaneam jam habent, hoc tempus secūdum erit. Tertiū deinde est tempus, quando illa principia tria manifestè videre licet, reliquarum verò partium designationem per lineamenta, & quasi obscuriorem quandam adumbrationem. Quartum deniq; & postremum tempus hoc est, quū fœtus omnibus artubus suis est integrè consummatus & absolutus: quo tempore non fœtus solùm, sed jam puer ab Hippocrate nominatur. Fœtus itaq; veluti planta, omnem generationem & formationem à semine accipit, duplexq; principium motus & formationis statim ab ipso principio. Qualis enim est radicatio in plantis deorsum, talis est fœtibus insertio arteriarum & venarum in uterum. Qualis verò sursum vergens truncus in plantis, tales sunt in fœtibus à tribus principiis exortus. Etenim natura seminis non aliis viribus producit plantam, aliis animal: sed quemadmodum plantæ semen terra indiget, ut nutriatur ex ipsa & augescat: sic nostrorū indiget utero semē, ob causas easdem. Ad hæc, radices sibi generat planta, quibus trahat alimentum ex terra: ita chorion, hoc est, secunda, gignit vasa fœtuū radices. Producit quidem truncum à seipso semen plantæ, & ab illo alios & alios ramos, usq; ad extremas propagines: at non secus in fœtu videre licet juxta illa tria principia tres truncos natos, arteriam nempe aortam venam cavam, & spinalem medullam: qui in varios ramos divaricantur, usq; ad ultima germina. Quę triplex planta animal futura est, non rejecta illa, quam à principio habuit facultate vegetatrice, sed altera insuper acquisita. Ex loco autem in locum ipsum transire oportet, ubi perfectum fuerit, ex uteroq; solutum: quod facere minimè posset, si frigidum ut arbores fieret, &, si organis ad ambulandum aptis careret. Quare duo principia acquisivit, alterum organorum, quæ custoditura sunt ipsi naturalem caliditatē: alterū eorum quæ subservitura sunt omnibus ad quas concitatur actionibus. Sed his quidem posteriùs utetur. Principio autem plantatitio primò est usum, quo utiq; nō ex sanguine, sed ex semine arteriam, venam, nervum, os & membranam produxit: & secundam quidem primùm ei forinsecus circundedit, ac simul cum ipsa farciminalem membranā condidit, tenuem quidem, angustámque & infirmam, futuram tamen adjumento secundæ, in materierum attractione, suscepturamq; formati animalis urinam. Nam ad totum fœtum ambiendum, excipiendumq; vaporem defluentem ab illo, generata est tunica agnina, satis ampla & robusta. Reliquarum autem membranarum, quibus variæ partes teguntur, nulla in primis diebus necessariam habet generationem (neq; enim suffecisset ad ipsorum omnium opificium, substantia seminis) sed procedente tēpore, dum quod antea erat semē, jam grandis factum est fœtus. Ad quarum generationem naturā utitur genituræ viscositate: ex qua quidem quicquid crassius magisque terreum, ac minus tractile est, ad ossium regionem delegat: quæ sanè arida & terrea, pinguitudinisq; expertia, sed obducta membranulis tenuibus carnéque operta perfecit, ad id maximè usa

Fœtuum ad plantas comparatio pulcherrima.

Animal dicitur triplex planta.

Principium plantatitiū, quæ ex semine gignat. Secunda. Farciminalis.

Agnina tunica.

Genituræ viscositas, quibus sit generandis idonea. Ossium generatio.

caloris vi: qua nimirũ omnem glutinosam substantiam ab ossibus exugens, ligamentis quibus invicem copulantur, imposuit. Cæterùm ubi ipsis ossibus carnẽ superservit, prius quàm membranis integeret, ibi minus aridum totum os factum est. Extendit autem à membranis circumossalibus, etiam carnibus ipsis gracilia opercula. Quin & nervum in unamquanq; ipsarum dispersit, ubi eos priùs in fibras araneorum telis tenuiores dissolvit. Sed alias etiam fibras & similiter tenues ex ligamentis productas & carnibus implicatas invexit, atque ita rursus in unum & idem ambo coëgit fibrarum genera, totum quidem organum in quo hęc fabricavit, musculum efficiendo, id verò ubi fibræ cõgrediuntur, tendinem. Ligamentorum etiam non modicam partem in ipsos musculos indidit: ut nervorum, non in hos solùm, sed & in viscera omnia. Est & aliud fibrarum genus in ventre, intestinis, & utraq; vesica, adeoq; in utero & corde, generationem ex semine habens, quibus veluti nexui cuipiam totum visceris corpus circumcirca accrevit, ex sanguine ortum. Omnia siquidem quæ carnosa specie prædita sunt, sunt ex sanguine cõdita. Membranosa verò omnia, ex semine suum ortum sortiuntur. Ob id quæ ex sanguine generata sunt, si corrumpantur quandoq;, facilè regenerantur, ut quæ materiam generationis largam possideant. Quæ verò ex semine, aut neque prorsus, aut valde rarò, regigni possunt: quanquam efficiens ipsius causa perfectis animalibus insit. Quòd si quisquam eorum quæ ex semine ortum duxere, carne nudatũ sit, caro quidem circumnascetur, simile verò illi quod denudatum est, nullo modo amplius innasci potest? vel si Aristoteles moneat, singulorum inesse naturis, ut sibiipsis similia faciant. Etenim in id quod naturæ eius quod transmutatur propinquius est, facilis est trãsmutatio. Ac proinde sanguini facillimum est carnem fieri: difficillimum verò * membranam, nervum, venam, arteriam, tunicámve. Primum igitur unumquodq; eorũ quæ nutriri debent, familiarem sibi ex sanguine, ac similem succum trahit: qui postea dissolutus vaporis instar, his quæ ipsum attraxerunt, apponitur: ac tandem ab eis transmutatus, illis assimilatur. Non ergo videtur, unamquanque primarũ partium animalis à principio quidem ex semine natam esse, aliud autem esse ipsarum ultimum & familiarissimum alimẽtum. Procedunt porrò arteria & vena in utrunque testem non recta via, sed flexuosa, multiformiq;, in qua quidem licet videre sanguinem albescentẽ paulatim: postea verò, ubi ipsum vas testem continngit, in eo planè seminis substantia jam perspicuè conspicitur. Estenim utriq; tum arterię tum venæ, generatrix natura seminis. Verùm ex sanguine ipsum conficiunt, diutissimè in vertiginibus illis versato. Alteratur enim sanguis transiens in semen: quum omne alterãs, in suam naturam ducat ipsum quod alteratur, quemadmodum etiam apparet, Album enim & crassum & viscosum est semen, aptum ut ex eo arteriæ & venæ nutriantur. Cæterùm amputatas venas, ac rursus generatas in magnis ulceribus vidimus:

Musculi constitutio.
Tendo.
Ligamentũ.
Visceribus universis esse nervos inditos.
Carnosa omnia esse ex sanguine orta.
Membranosa omnia à semine oriri.
Genita ex sanguine regenerari posse.
Genita ex semine regenerari vix posse.
Nutritio universis ex familiari illis portione sanguinis.
Sanguinis in semen degeneratio.
Vasis seminarijs inesse vim generatricem seminis
Semẽ ex sanguine gigni.
Venas amputatas, regeneratasq; vidit Galenus

id quod assolet fieri conspirante in unum robustissima facultate cum materia seminaria copiosa. Arteriam verò aut nervum nemo unquam vidit regeneratum, ob penuriam materiæ, quam & copiosam & validæ facultati junctam, adeò crassorum vasorum requirit generatio. Verùm juxta primam generationem ex semine, coacervatus adhuc est humor, ex quo vasa ipsa formantur: opifex autem ipsius duplex est, tum facultas, quæ in ipso semine habetur, tum quæ in uteri vasis, quibus allapsum est. Quare nihil mirum, prima naturæ organa velociter formari in fœtibus. Sed nec tribuere vasis illis flexuosis totam seminis generationẽ est æquum, ut Aristoteles facit, privãs testes facultate semen gignendi. Arteria itaq; & vena, à vasis quæ circa spinã sunt progredientes, per ilia deorsum feruntur, donec perveniant ad venam testicularem dictam, quæ juxta caput testiculi incumbit, quod epididymis appellatur, ex qua fistulæ multę in testem perveniunt, seminario humore refertæ. Huic testiculari venę: & arteria & vena adnascuntur, circa paulò antè relatam obvolutionem: cui & parvam quandam à seipsis distributionem largiuntur, priusquam inserantur testi. Inde seminalis meatus genituram hauriens, ad pudendi exortum eam subvehit. Quousq; enim intra ilia sunt arteria ipsa & vena, peritonæo integuntur. Hinc verò peritonęũ, vtrinq; momentaneo foramine perforatũ est, & meatus ab ipso maximus ad testes descendit. In quo & obvolutio vasorum gignitur, & vas seminale ex vena testiculari enascens, ad ilia ascendit: contingens quidem circa exortũ ipsum testiculum, non tamen ex ipso generationẽ habens. Iam verò juxta utrunq; meatum arteriam & venam descendentem reperias, ascendens aũt vas seminarium. Inde verò rursus non amplius extra pubis ossa, sed per profundũ & supra ipsa in declive fertur, donec ad vesicæ perveniat collum, cui pudendum continenter cohæret. Quia enim vas seminarium longissimum factum est, ob id tantam viam circumcurrit. Cõtingit enim ita sanguinẽ in vasis morantem concoqui, & in grumos cogi, & vas seminale longissimum & varicosum iuxta vesicæ collum existens, genituram quam longissimè iaculari. Cæterũ in quibus testes execti sunt, epididymide intacta, nihil patitur vas seminariũ. Deperit autem animalibus nõ solùm emissio seminis (hoc enim iis feliciter cederet, qui abstinere à veneris percupiunt) sed & virilitas & omnis masculina inclinatio. Sic etiã si animali fœminę excindas testiculos, neq; libidine concitabitur, neque marem admittet, sed amittet fœmineam naturam. Quo nomine scrofæ castrantur, fiuntque sic castratis masculis similes, atq; uberius alimẽtum accipiunt, pinguiorémq; & suaviorem carnem, quàm reliquæ scrofæ, habent, quemadmodum & mares maribus. Non tamen similiter periculo vacans ablatio testiũ ipsis fœminis est. A lateribus enim ab vtraq; parte singuli adiacent, arteriam quidem & venam, uelutiqui in masculis sunt, pampinoformiter sibi insertas habẽtes: vas verò seminale ad utrunq; cornu finiens. Necessarium itaque est utrunq; latus diffindere, si quis

Arteriã, nervũmve amputatũ, cur regenerari non liceat.
Testes privavit Aristot. facultate gignendi semẽ.
Testicularis vena
Epididymis
Seminalis meatus.
Peritonæi perforatio.
Seminarij vasis insertio in pudendum.
Spadonibus omnem utilitatẽ perire.
Scrofæ castrata.
Castratorum carnes suaviores existere.
Testium ablatio in fœminis periculosior, & quare.

quis excindere velit: atq; in hoc sanè majus periculū est, quàm in maribus. Porrò quibus execti sunt testes, ij virili robore destituuntur, perfrigeranturq;, ceu virium fomite: alteroq; insiti caloris principio privati, neq; ampla illis est vena, neq; floridus sanguis, neq; validè pulsant arteriæ, suntq; glabri universum corpus, neq; venerea appetunt, aliud quippiam magis existentes, quàm animal. Quare hac parte testes etiam ipso corde sunt præstantiores, nempe qui præter hoc, quòd caliditatem ac robur animalibus exhibent, amplius etiam generi conservando præsunt. Quam eorum facultatem insignem, haud scio quomodo neglexerint veteres, conferátne, an non conferant semini, disceptantes. Alteratur enim totum corpus per ipsos testes. Nec solùm insuavior est caro victimarum nō castratarum, sed & qualitas ipsa carnium simile quiddam testiculorum qualitati habet, grave nempe, & virosum. Testes itaque præsentia sua, tum calorem, tum robur, atque adeo coëundi appetentiam ipsi animali conciliant. Cæterum tertium hoc, neq; cor ipsum exhibere potest: quare illud quidem vivendi tantum, testes verò bene vivendi principium fuerint. Quanto autem melius est bene vivere, quàm simpliciter & solùm vivere: tāto in animalibus testes corde sunt præstantiores. At in senescentibus & debilibus, testes ipsi sunt laxi, contrà quàm in juvenibus, fortibusve. Nōnullis ex quadrupedibus substricti quidem sunt testes, ut suibus: volucribus autem omnibus intra peritonæum prope spinam firmantur. Iam verò unaquæque animalis pars humorem ad se loco alimenti influentem, in sui ipsius naturam permutat. *Est autem propria unicuiq; particulæ essentia haud quidem secundùm humorum, qui in ipsis sunt, naturam, sed secundùm corporum solidorum substantiam, à quibus contentorum humorum fit alteratio. Quod quidem si sic se habet, continetur autem serosus humor in testibus, ab hujusmodi utique ipsorum corpus nutritur. Unaquæq; autem pars familiarissimum sibi alimentum conficit: quare testes semen etiam conficient. Sed operantur ipsum tum arteriæ, tum venæ, quamvis paucum longo tempore: at testes non solùm multum atque id brevi tempore, sed exactissimè elaboratum: syncerissima enim exactè est ipsis seminis qualitas: ac proinde omnibus animalis partibus quā celerrimè illam cōmunicant. Fortes siquidem facultates in naturam suam alterant totum corpus. Pauxillum quippe deleterij humoris corpori animalis illapsum, totum ipsum trāsmutat quam brevissimo tempore. Similiter auxiliaria medicamenta corpus universum alterant, alteratione venenosis contraria, non substantia ipsorū totum corpus persolvente (quod utique impossibile esset tam brevi tempore) sed qualitatis facta distributione. Quid igitur mirum est, ex testibus in totum corpus facultatem quandam distribui, qualis nervis quidem sensus & motus ex cerebro, arteriis verò pulsandi facultas ex corde? Atq; ea quidem facultas in maribus, roboris & virilitatis, in fœminis verò effœminationis existit causa. Ob idq; fœmineum animal exectis testibus, castrato masculo assimilaturæ, reliquæ verò omnes partes easdem facultates in utrisq; habent. Trahunt itaque serosum humorem testes, quem ipsis antè præparant vasorum involutiones. Deinde ubi qualitatis ex ipso fructum ceperunt, eamq; cæteris communicarunt partibus, id quod superfluum est, in meatus seminarios deponunt, hi verò foras in coitu excernunt. Idcirco per immoderatam quidem venerem, omnia spermatica organa, vacua & exhausta redduntur: turgentia verò, ubi adest vitæ ratio castissima. Trahunt itaque violenter semen ab ipsis venis testiculi: venæ rursus à supra positis: atque hæ rursus ab his quæ deinceps sunt sitæ: qui tractus non cessat, donec ad omnem corporis partem transumptio ipsa perveniat: quo fit ut totius animalis partes omnes proprio alimento priventur, donec omniū fortissima expleatur. Neq; verò solam serosam humiditatem ab omnibus animalis partibus sic auferri contingit, sed etiam vitalem spiritum. Quare mirum non est, immodico utentes coitu imbecilliores reddi: videlicet à toto corpore, utroque humore syncerissimo ablato, accedentéque ad hæc voluptate, quæ ipsa per se est sufficiens, ut firmitudinem vitalem dissolvat, adeò ut jam quosdam ex nimia voluptate constet animam exhalasse. Igitur omnes solidæ corporis partes ex semine generantur atque nutriuntur. Quippe quæq; pars, ex qua primùm facta est substantia, ex eadem semper nutritur, quòd nutritio expletio sit substantiæ defluentis. Quapropter etiamnum generari licet, quæcūq; à principio ex sanguine sunt concreta: non generari autem præterqūam alicubi venam quandam, atque id rarò, quibus sua ex semine generatio à principio contingit. Ut autem de vasis seminariis rursus aliquid dicam, sciendum est, ipsa esse plena semine, vel eo tempore quo animalia venere non utuntur: id quod fieri potest trahentibus ipsis genituram à testibus, & ipsis testibus etiam ad illa eam relegantibus: idque per epididymidem maximam, per quam scilicet mediam, connectuntur ipsi grandulosi testiculi seminariis vasis. Imò verò si licet fateri quod verum est, epididymis ipsa est principium & radix vasorum seminalium, quæ ex toto testiculo semen in seipsam haurit.

Castratis quæ accidāt.
Castrati sūt aliud quippiam magis, quā animal.
Testes quo nomine præstēt cordi.
Testes alterant universum corpus.
Carnes nō castratarū redolere quippiam grave & virosum.
Testes quid præstent.
Cor vivendi principium tantùm.
Testes bene vivendi principium.
Testium situs diversi.
Essentiā cuiusq; particulæ dici secundum corporum solidorum substantiam.
Testium corpus nutriri ab humore seroso, quem continent.
Testes conficere semen.
Testes cur celerrimè toti corpori seminis qualitatē cōmunicent.
Facultates fortes corpus suam naturā mutare.
Execta fœmina, castrato masculo assimilatur.
Testes trahere humorem serosum.
Vitalem spiritū etiā rapi cum humore seroso à seminariis organis.
Coitu immodico utentes, cur imbecilliores reddantur.
Voluptas vitalem firmitudinē potest dissolvere.
Solidas partes ex semine generari & nutriri.
Nutritio est expletio substantia defluentis.
Spermatica vasa esse semper referta semine.
Epididymis est radix seminalium vasorum.

GALENI PERGAMENI de Semine, lib. II.

PORrò testes muliebres adjacent quidem utero, utrinque singuli, consimilem vasorum involutionem, veluti ij qui in maribus sunt, suscipientes. Non procedunt tamen in eundem locum hæc vasa, propterea quòd neque foras, quemadmodum marem, sed in ipsos uteros oportebat fœminam emittere semen. Ideóque veluti seminali meatui obviam euntes uteri, à lateribus prælongos exortus extendunt, per quos semen susceptant. Maximè verò plenum est vas seminale in animalibus venerem appetētibus: sicuti vicissim vacuum à recenti coitu. Habet etiam idem aliquando non modicam copiam,

Fœminas nō emittere foras semē, sed in ipsos uteros.

piam in ijs quæ ex lõgo temporis intervallo imprægnantur: in quarũ sanè prælongis illis exortibus, quæ cornua appellantur, videbis manifestè humorem seminariũ crassiusculum. Ad huc enim locum farciminalis membrana pervenit, nec non genitura crassa. Admirari autem subit etiam hîc eos, qui dicunt vas seminale extra uterum habere adaperta oscula, inserique in collum vesicæ, eodem quo in maribus modo, ac proinde fœminarum semen effluere. Cujus opinionis fuit assertor Herophilus. Neuter siquidẽ seminalis meatus, in ullo aliquo * fœmineo animali in ipsum vesicæ collum inseritur: imò neque in ipsius uteri collum: verùm à lateralibus uteri partibus adnati, alter hinc, alter inde, ad summũ perveniunt uterq; apicem, sine cornu, à sua parte situm: ibidem intra uterum effundentes semen, quod gravidis acervatur circa eũ ipsum locum. In profusionibus autem seminis quæ per somnum fiunt, primùm quidem in uterũ ipsum illabitur, postea verò foras vacuatur. Itaq; in fœminis, tum vasa seminaria plena sunt semine, tum etiã testes. Quòd si in utero ipsum muliebre semen cum virili misceatur cogaturq; & crassescat, tunc formatio fœtus continget, ut pulchrè Hippocrates tradidit. Potest etiam natura, ex solo muliebri semine farciminalẽ membranam gignere. Potest & alimentum familiare & primùm, subornare masculo semini. Posse autem ex utrisq; mistis unum fieri semen perfectũ, Hippocrates opinatus est. * Sed quę obsecro possibilia essent, si hæc forent impossibilia? Quòd etiam fœmina ad venerem incitetur, vel maximè possibile est. In eis siquidem seminarii meatus pleni semine, excernunt ipsum, citra ullum congressum cum masculo: quin & seminis effusiones per somnum similiter ut mares patiuntur. Iam verò quòd opificis opus sit, similem aut dissimilem alterutri ex parentibus fœtum efficero, nemo ignorat. Pueros aũt matri similes, ob alimentum illis assimilari, sunt qui contendant, idq; producentes omnes alterationes, quæ tum animalibus, tum plantis, ob alimentũ contingunt. Non intelligunt tamen, quòd nullam earum alterationum, quas dicunt, possunt speciem alterantem ostendere. Neq; omnino præterea quicquam immutat forma ex specie animalis, sive plantæ: sed ex seminibus omnia tale principium habent. Quinetiam similitudo ipsa ex partium fit formatione, non secundùm communem speciem, sed juxta insitas differentias ipsarum, Generantur autem omnia animalia ex semine & sanguine menstruo. Qnandoquidem igitur fœtus utrisque parentibus assimilantur, commune habent principium, quod eos parentibus ipsis assimilat. Quippe fœtuũ similitudo ad parentes, secundùm principium contingit. Quòd si sic res habeat, aut ex semine, aut ex mẽstruo, similitudo fœtuũ ad parentes oritur. Sed non ex menstruo, quum substantia eius utrique parenti non sit communis: à semine igitur proficiscitur. Si verò ex semine oriantur fœtuum similitudines, necessarium utiq; fuerit fœminam semen emittere, quòd multi pueri matri simillimi appareant. Scrutemur autem nos jam, an

Herophilus.

Seminales meatus in fœminis aperiri circa cornua, intra uterum, ibiq; semen effundere.

Fœtus formanai ratio.

Semen muliebre quid possit præstare.

Semen unũ perfectũ posse ex virili et muliebri conflare.

Pollutiones cõtingere fœminis vel absque mare.

Similitudinis liberorũ ad parentes consideratio.

Similitudo unde oriatur.

Animalia omnia gigni ex menstruo, & semine.

Similitudinem oriri à semine.

10 20 30 40 50 60

quæ tandem sit causa, ob quam species animalis magis fiat secundùm matrem: juxta alterutrum parentem ipsa similitudo: hoc tamen præmisso, quòd natura quidem corpus præparat animæ moribus & facultatibus aptũ, * sed quod mores & facultates habet, ex temperamento secundùm substantiam insitos, unde etiam prima ipsorum est generatio. Contingit igitur ex his suppositis, tanquam fulcris, concludi, species animalium, ad subjectas generationi substantias, hoc est materias, cõsequi: & esse ipsum animal, aut equũ, aut bovem, aut hominem, juxta substantiam ex qua factum est, & non secundùm facultatem illius substantiæ motricem, formatricemq;. Cæterùm nec semen ipsum facultas solùm est, sed & materia quędam: nec menstruum materia solùm, sed facultas. Ut enim semen ad materiale principium animalis maximè cõfert, sic menstruum ad potentiale conducit. Est autem semen sanguis accuratè percoctus, à vasis continentibus ipsum: unde sanguis non solùm materia generandi ipsius fœtus fuerit, sed & semen potentia. Quòd igitur ex materia simul & facultate unumquodque gignatur animal, omnibus in confesso est. Quòd verò tum semen, tum menstruum habeat utraq; principia, nõ tamen æqualibus viribus prædita, sed tamen quidem effectivum fortissimũ, materiale verò modicæ molis: menstruũ autem materiale quidem plurimum, potentiale verò sive effectivum, maximè debile, id etiam est confitendum. Si ergo materiale gignendi principium, juxta quod species animalis absolvitur, in solo menstruo esset situm, fœtus utique exactè eiusdem speciei cum matre generaretur: quemadmodum etiam, si effectivum solùm in semine esset, semper utiq; similis foret patri. Quando verò utrunque ambo ipsa principia habet, ac prædominatur in menstruo quidem materię copia, in semine autem facultatis, aut roboris: meritò (opinor) speciem animalis à matre potius ipse suscipit fœtus, quàm à patre, etiamsi ipsius semen ad materiale principium conferat. Similitudinem verò non magis juxta matrem, quàm patrem, refert: quamvis quod ad robur quidem seminis attinet, fœtum patri magis assimilari oportebat. Verùm genitura muliebris etiam ad valetudinem conferens, quum facultatem ex menstruo per novem menses prodeuntẽ assumpserit, tanto exuperat, quanto circa primum congressum exuperabatur. Propriũ enim muliebri semini est, suã ipsius substantiã ac facultatem magis quàm masculini, augere, atque corroborare. Non desunt qui, si fœmina non solùm materiæ, sed etiam facultatis principium sit, supervacaneos esse masculos dicant. Quidam verò gallinarum hac parte mentionem faciũt, quæ subventanea & favonia appellata ova pariunt, citra mixturã masculi. At Empedocles futuri fœtus partes divulsas esse contendit, eásq; partim in masculo, partim in muliebri semine contineri, atque inde etiam ipsius venerei complexus appetentiam oriri animalibus, nimirum divulsis partibus inter se uniri appetentibus. Quæ opinio longè absurdissima est, facileq; redargui potest. Quæ ve-

Naturã praparare corpus animæ morib aptũ.

Morum generatio prima ex temperamento.

Species animalium ad subjectas generationi materias consequi.

Semen esse facultatem atq; materiam: menstruum autem, materiam et facultatem.

Semen quid.

Sanguis esse semen potentia.

Animal omne gigni ex materia simul & facultate.

Speciem animalis à matre potius suscipit fœtus.

Ova subventanea citra operã gallinaces oriuntur.

Empedoclis opinio refellitur.

rò sit

rò sit causa ob quam quũ ipsum fœmineum animal etiam semen emittat, masculum tamen sit generatum: aut cur generato masculo, etiam adhuc servatum sit ipsum semen fœmineum, cõsiderandum. Præstabilius enim erat ipsum fœmineum animal habere excrementũ conferens ad fœtus generationem. Quippe semẽ fœmineum, ex quo diximus gigni farciminalem membranam, proprium ac familiare alimentum masculo semini existit, quum sit illo tũ humidius, tum frigidius, necnon magis tenue. Quare perperàm faciunt, qui frustra ipsum generatum esse pronunciant, impossibileq; esse fœminam utraque coacervare excrementa, contendunt. Melius siquidem eos modicè castigato sermone erat dicere, impossibile esse fœminam & sanguineum habere excrementũ, & etiam semen prolificum, ut cui frigidi temperamenti ratione, superfluus sanguis accumuletur: forti autem caliditate opus sit ad generationem seminis exactè elaborati & percocti. Est enim humidior atq; frigidior fœmina: calidior autẽ & siccior masculus. Unde meritò alteri quidem deest quid, ad exactam seminis concoctionem: alteri verò impossibile est sanguineum excrementum habere, præ caliditate & siccitate idipsum totum siccante. Ob id igitur & animalia quę sicciore temperamento prędita sunt, ova generare solent citra conversationem masculi. Deest tamen his quippiam ad perfectionem, si non assumant ex illo caliditatem. Itaq; possibile est animo concipere tale temperamentum corporis, quod * imperfectum animal generet absq; alterius miscella. Perfectum verò in seipso id concipere, sanè difficile, & fortassis etiam impossibile est. Porrò tale debet esse generativum semen, ut statim simulatq; est diffusum, substantia ipsius partim in membranam abeat, partim in vas distendatur, partim deniq; pulset. Quod igitur in plantis est terra, hoc est in conceptibus mater, alimentum suggerens, donec totum animal perfectè absolutum fuerit. Et quemadmodum plantarum semini largus ex terra humor, sic animalium semini, materia in maternis venis insitum alimentũ existit. Dicere autem quis possit: Si juxta prædominans semen similitudinem particularum natorum ad parentes fieri cõtingit, omnes partes alteri parentũ necessariò futuras similes, cujuscunq; tandem semen prædominabitur: id quod secus apparet. Cæterum (ut discutiamus hæsitationem hanc) quum semen ipsum similarium partium existat, si fœmineum quidem in utero semini virili misceatur, possibile sanè est ipsa circa effingendos fœtus invicem prædominari, juxta partes diversas. Imò verò, etiamsi dissimilarium partium ipsum semen existeret, posset tamen ex omni sui ipsius particula, pro ejaculationis modo alterata, omnes animalis partes efficere. Prædominatur autem juxta mixtionem in aliquibus quidem partibus semen masculum, in aliquibus verò fœmineum. At ubicunq; ipsum prępolleat, ea pars dominanti fit similis. Etenim in omni particula materię opifex simul adest, semenq; semper movet atque concinnat seipsum. Nihil itaq; miri est, utriq; parenti natos assimilari circa diversas partes. Num igitur etiam sic de genitalibus partibus eandem assignabimus causam? quod ex ipsis hæc quidem masculina fiat, hæc autem prorsus fœminea? & quod masculus toto corpore à fœmina in universo animalium genere differat? Barbæ nanq; & cristæ, & calcaria, dentesq; exerti, necnon universa cornua, ut in cervis, masculorum sunt partes: secundum quas fœminæ maribus longè inferiores sunt. Differunt etiam ab illis secundum alias. Arteriarum tamen omnium atque venarum numerus, formatio, & positio, eadem est, per totum masculorum & fœmineorum animalium corpus. Opinari autem, masculum animal, ubi prævaluerit masculum semẽ, & fœmineũ juxta fœminei seminis gigni excellentiam, satis probabile est: pugnat tamen cum hoc, quod fœminæ sæpenumero simillimæ patri gignantur, & ex masculis non pauci matri. Quod igitur masculus aut fœmina generetur, mihi sanè videtur causam ipsam tribui debere qualitatum activarum (quæ caliditas & frigiditas sunt) temperamento. Apparet siquidem masculus non solùm calidior fœmina, sed siccior etiam statim à principio esse: atq; ob id, quàm illa tempore breviori ipsum formari traditur. Est autẽ siccius, quod citius accipit formam, quod nimirum ea quæ præ maximo humore diffluunt, vix effingi, aut formari queant, nisi prius cõpagem firmam habuerint. Ad hęc amplas arterias, & venas, & thoracem, & omnes partium cavitates habet quod est inflatũ, * quandoquidem hoc à spiritu exuberanti & calido effici maximè solet. Quare & arterias majores & fortius pulsantes habet, ac totum corpus concitatum & vegetum ad motum aliaque id genus, quæ omnia non solùm in jam æditis, sed in his etiam quæ adhuc gestantur in utero, signa sunt caliditatis prædominantis. Idcirco in dextro utero ferè semper masculi gestari videntur, sicuti in sinistro fœmellæ. Sic etiam testiculus dexter magis succulentus, quàm sinister existit: priusque in pubertatis tempore inflatus, generatores masculorum efficit: sinister verò macrior, & posterius tumescere incipiens, fœminarum genitores ostendit. Si igitur dextræ partes sinistris sunt calidiores fuerit utique hoc signum, masculũ calidiorem existere, quem etiã esse sicciorem ostendimus. Quod verò ad calidum & siccum temperamentũ consequatur actionum robur, omnibus est in confesso. Cur autem eiusmodi temperamento præditus, extra pendentes habeat testiculos, & juxta ipsos pudendum pręlongũ, atq; ex nulla parte uterum, contrà verò humidior frigidiorq; fœtus, testiculos intus habeat reconditos itemque uteros, atq; adeò totum pudendum intrinsecus, impræsentiarũ venit nobis considerandum. Est enim proportio maxima inter genitalia masculi & fœminæ. Omnia siquidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina habere eadẽ videntur, positione tamen ac magnitudine differentia. Quin & vasa testes nutriẽtia, utriq; sexui ex ijsdẽ venis & arteriis procedunt. Eandem etiã proportionem sortiuntur principia vasorũ nutrientia uterum, cum ijs quæ sunt in scroto virorum.

Semen fœmineum masculino alimentum esse.

Fœminã esse frigidiorem & humidiorem masculo.

Animalia sicciora temperamenti, solẽt ova gignere absq; congressu masculi.

Concipi aliquid perfectũ animal absque alterius miscella, per difficile esse.

Semen prolificum, quale nam esse debeat.

Semen similarium partiũ existere.

Natos posse esse similes utrique parenti secundum diversas partes.

Masculorũ & fœminarũ discrimen.

Generatio masculi & fœminæ tribuitur temperamento activarum qualitatum.

Qualitates activæ caliditas & frigiditas.

Masculus tẽpore breviori formatur quã fœmina.

Siccius est, quod citius accipit formam.

Caloris prædominantis signa.

Masculi in dextro utero, fœminæ in sinistro gestantur.

Testiculus dexter masculos, sinister potius fœminas gignit.

Robur actionum consequi ad calidum & siccum temperamentum.

Genitalia masculi & fœminæ proportione sibi correspõdere.

rum. Nec verò nervorum principium utriſq; diverſum eſt, ſed ab iiſdem medullę ſpinalis regionibus in maribus fœminiſq; procedit. Omnia erdo quæ genitales partes conſtituũt, in utroq; ſexu exiſtere apparet, in nulloq; penitus fœminã à maſculo, aut maſculũ à fœmina, ſuperari: ſed uno ſolo differre, quòd alteræ partes intus, alteræ foras exiſtãt Quare ſi animo volutabis, quòd in formatione animalis, quod hæret utero, genitales partes primam declinationem, & quaſi adumbrationem intra peritonæũ accipiant, poſtea verò emergant, ſic utiq; maſculi animalis generationem didiceris. Atq; in hunc ſanè modũ natura circa unamquanq; genitaliũ partem omne extrinſecus lineamentũ, veluti ſeptum munitum effingit. Poſtquam verò opificij ſpeciem delineavit, acervato ſpiritus impetu utens, ſimul & quod effictum eſt, propellit, & quod continet, & ambit, ſimul perrumpit. Si verò aliquando circa ultimum opus debilitetur, ipſum quod moliebatur imperfectum relinquit: quemadmodum profectò circa totum talparum genus apparet, quibus lineamenta quidem oculorum intus expreſſa ſunt, verùm foras emergere non potuerunt, natura debiliori effecta, quàm ut id efficere poſſet. Canes porrò, cæcos catulos párere præ feſtinatione, in proverbio eſt. Satius tamẽ eſt ipſos recens editos catulos, imperfectos quàm cæcos, dicere: utpote poſt pauciſſimos dies viſuros. Nihil igitur mirum eſt, quemadmodum talpæ oculos intus habent, quos natura extra producere non potuit, eodem modo & genitales partes fœminis intus effigiatas eſſe, & extrinſecus emergere non potuiſſe, propterea ꝙ tota natura ipſarũ debilior, & imperfectior ſit. Verùm tanto ſanè fœmineorum animalium natura perfectior eſt quàm talparum, in quantum talpæ nullo cæcitatis commodo fruuntur. Non parum verò ad generis propagationẽ fœmineum animal confert: nam & humidius & frigidius productum, recrementa ſecum connutritu rum erat, ad alimentum fœtibus ipſis idonea. Quum enim primi & recentis fœtus compages liquidior fit & frigidior, tũc & principium formationis ſerius accipit, & finem adeò tardum & debilem, ut hæ partes foras emergere non poſſint. Et quum circa partes quæ poſtremum effigiantur, naturam delaſſari & debilitari contingat, abſolvuntur etiã aliis imbecilliores. Expellitur autem ſemper excrementũ ſupervacaneũ à fortioribus ad imbecilliores partes. Quia verò omnium fœminearũ particularum debiliſſimæ ſunt genitales, ob id ſanè in has ſupervacaneus ſanguis pervenit, qui ſalubris quidẽ purgatio fit fœminis, priuſquam concipiant: tempore verò geſtationis in utero, idonea materia in alimentum ipſis exiſtit fœtibus. Manifeſtum igitur jam factum eſt, in calidiori & ſicciori temperamento maſculũ generari: in frigidiore verò & humidiore, fœminam. Speciem autem, ſive animalis genus, hominem videlicet, leonem, atque equum, ad naturam materiæ, in animalis generationem ſubjectæ, conſequi: quemadmodum ſanè & formæ ſimilitudinem ad utrũq; parentem, effigiantis ac formantis facultatis eſſe,

Genitalia maſcula à fœminis hoc ſolum differre, quod illa quidẽ foras promineant, hæc autẽ intus exiſtant.

Talparũ oculos ob imbecillitatẽ naturæ erumpere non potuiſſe.

Canes præ feſtinatione cæcos catulos edere.

Excrementa expelli ſemper à fortioribus ad imbecilliores partes.

Menſtruus ſanguis idoneum eſt alimentum fœtibus.

Maſculũ gigni in calidiori et ſicciori temperamento, in frigidiori et humidiori fœminam.

Speciem animalis ad naturam materiæ ſubiectæ conſequi

Similitudo formæ ad parentes, unde oriatur.

quæ in ſemine continetur. Quare trium ſimilitudinum, tria principia habebimus: ſimilitudinem nempe generis animalis juxta ſubſtantiam ex qua generatum eſt, fieri dicentes: formæ verò, juxta motum ex ſemine, ut eam quæ eſt, aut maſculi, aut fœminæ, ſecundùm utroruq; principiorum temperamentum. Utraq; autem principia appello menſtruum & ſemen. Ac de his hactenus. Deinceps aliquid & de aſtitibus glanduloſis: quos quidem qui ſemen & cõtinere & generare exiſtimãt, hallucinantur. Cur enim, ſi & hi ſeminis vaſa ſint, animalibus quibus teſtes execti ſunt, deperit penitus coëundi appetentia? Impoſſibile quippe eſt, organa ſeminis generandi viribus prædita habere, ipſorum verò uſum non habere. Natura etenim, quæ neq; inutilem, neq; ſupervacaneam aliquam particulam fecit, inſitas facultates omniũ corporis organorum, animalibus dedit, eáſq; nulla inſtitutione edoctas, ad proprias actiones obeundas. Aſtites itaq; glanduloſi ex teſtiũ caſtratione nihil perpeſſi, caſtratum animal ad venereum cõſortium non excitant, ceu quidvis aliud potius exiſtentes, quàm organum ſeminale, & alterius cujuſdam utilitatis gratia geniti. Porrò duplicem omniũ glandularũ utilitatem eſſe, Optimus Marinus tradidit. Aut enim fulciunt vaſa ſublimia, quæ findi ſolent, & divulſionis periculum circa vehementiores motus ſuſtinere: aut ob humorum generationem partes madefacere poſſunt, quæ humectatione viſcoſa, & ex natura diſperſa indigent, ne facilè reſiccatæ, pigrè ad motum reddantur. Atq; in hoc ſecundum glandularum genus, quod viſcidorum humorum eſt productivum, inſeri arterias & venas ait, & quaſdam in vaſorum meſen terii glandulas deſinere: Duplex nanque & harum glandularum genus eſſe, quòd & utilitas duplex exiſtat: denſas quidem & ſiccas, quæ vaſa quæ findi ſolen t, fulciunt: raras verò & humectas, in quas vaſa inſeruntur. Si igitur & oris amplitudinem, & gulæ ſummum, & univerſum inteſtinum certæ quędam glandulæ humectant, nihil ſanè mirum eſt etiam collo veſicæ ſimile quoddam auxilium præparatum eſſe, ne reſiccatum aliquando, ægrè mobile fiat. Ac multò magis veriſimile eſt, hujuſmodi auxilium ipſi virili pudendo à natura præparatum fuiſſe, propterea quòd memorabilis magnitudinis in viris hæ glandulæ exiſtant. Periculum enim eſt, ne quum prælongum & nudum ſit conſtructum pudendum, aliquando reſiccatum obtorqueatur, & obſtructus meatus ejus cõniveat. In fœminis ſanè ipſum uteri collum nec prçlongum nec nudũ eſt: ſed intus ſitu, & ex ambientibus ipſum & circumſitis multã humectationem ſuſcipit: imò ex ipſis menſtruis etiam irrigatur. Poterit fortaſſis & natura verita mordacitatem urinæ, hunc humorem veluti linimentum huic pudendi meatui præparaſſe. Si autem in aſtitibus glanduloſis generaretur ſemen, caſtrata animalia ipſum utiq; excernere appeterent: atqui appetere non videntur: palam igitur eſt, quod neq; generatur: id quod incuſſum debet nobis ſervari.

Similitudinum trium principia tria.

Aſtites glandulosi.

Naturã nihil feciſſe ſupervacaneum.

Glandularum duplex utilitas.

Glandularum duplex genus.

Pudendum virile. Aſtites glandulosos constructos ſuiſſe ad leniendam humorem ſuo penis aviditatem.

Semen nõ gigni in aſtitibus glanduloſis.

10 20 30 40 50 60

Gale-

GALENI PERGAMENI
de fœtuum formatione, lib. unus.

Librũ de natura fœtus dubitatur fuisse Hippocratis.

Genitura recens concreta descriptio.

NOn est unus limitatus ac certus terminus fœtib. manifestæ formationis, aut motionis, aut partus. Cæterùm qui libellũ de natura fœtus cõscripsit, sive is Hippocrates, sive Polybus fuerit, genitura quæ ubi sex diebus in utero mãsit, foras prolapsa est in quadã muliere ait similem fuisse ovo crudo, cui adempta sit testa externa, & in cujus interna mẽbrana pellucescat inclusus humor. At liquor ipse in ea genitura (ut autor ille recenset) ruber atq; rotundus erat: in membrana aũt ipsa fibræ quædam albæ crassæq; videbantur inesse, cũ cruore crasso & rubro obvolutæ, ac circa membranã foris etiã cruenta vestigia. Juxta cujus mediũ, tenue quid eminebat, instar umbilici, ꝑ quod sanè extra & intra spiratio primùm fieri apparebat. Quin & membrana quędam genituram ambiens cõplectensq;, tota ex illo protendebatur. In qua descriptione membrana genituram cõplectens, erat quæ secunda appellatur.

Secunda.

Albas verò atq; crassas fibras, quas cum cruore crasso & rubro in se videbatur habere, generationis venarũ & arteriarum lineamenta fuisse putandũ est. Cõstat enim membrana ea ex numerosis arteriis & venis, conjunctis tenui & membranoso corpusculo.

Secundæ constitutio.

Principiũ aũt generationis horum vasorũ, ex arteriis & venis uteri existit. Quarũ extrema, in internã uteri regionẽ oscula aperta habent, & per hæc vasa sola fœtibus ad imprægnatas communio existit. Ex nulla enim alia parte secunda perforata est, imò neq; contingit uterũ, prǽterquàm juxta hæc sola vasa. Reliquũ verò spatiũ interjacẽs, subtenditur quidem utero intrinsecus, at citra concretionẽ.

Fœtus per quæ vasa alligetur utero. Secũda qua parte contingat uterum. Secundæ vasa in duas venas & totidẽ arterias coire.

Ipsa porrò secũdæ vasa, angustissima quidẽ principia habẽt, per quæ unita sunt osculis vasorum uteri. Secedentia aũt ab ipso, in idem inter se mutuò remeant, veluti plantarũ variæ ac tenues radices, in principiũ trunci coëuntes. Sic siquidem totus ille partialiũ vasorũ cõgressus in duas amplas arterias, ac totidẽ venas absolvitur. In quarum medio, meatus quidam appellatus uragus, hoc est, ductor urinæ, gignitur, in fundum vesicæ ipsius fœtus perforatus.

Uragus.

Cujus pori alterum osculum, ubi à quatuor vasis segregatur, paulatim dilatatur, tenuem membranã farcimini similẽ generans: quæ forinsecus alteri agninæ nominatæ membranæ, in quã fœtus continetur, prætenditur. Atque hæc quidem extra fœtum existunt. Partium verò quæ ipsi fœtui sunt propriæ, prima omnium est cutis, ad tegendum corpus producta.

Farciminalẽ membranã oriri ab urago. Agnina mẽbrana fœtũ obvolvit. Cutis.

Deinde consequenter sub ipsa, continuæ his quatuor vasis intra cutem partes, quarum nullam prius possibile est generari, quàm omnia secundæ vasa, per quæ fœtui nutritio cõtingit, in prędicta quatuor sint cõgregata. Impossibile siquidem est, in fœtu aliquam generari particulã, citra substantiã sanguinis. *Non tamen quæ albæ & exangues sunt partes, gigni ipso ex sanguine possunt, veluti generatur substãtia hepatis. Celerrimã enim generationẽ hoc viscus ex sanguine habet, utpote quod substantiam ipsi q̃ similimã possidet.

Partẽ nullã in fœtu gigni posse citra substantiam sanguinis. Hepar celerrimè ex sanguine generari.

Reliquæ partes omnes sanguineæ longiori tẽpore indigent, ut gignãtur. At venarũ, arteriarũ & membranarum corpus omnino exangue quũ sit, meritò à semine primam habet generationem, nimirum prædito glutinosa substantia.

Partes à semine ortæ.

Facta aũt prima vasorũ radicatione in osculis eorum quæ in uterum tendũt, verisimile est ipsorum opificem, videlicet semẽ, alimentũ ipsis suppeditare, trahẽdo ex utero sanguinẽ: paulatimq; sic primũ genita dilatare, in longum extendere, augereq;: & sensim in idem coagmentare tenuiora, ad ampliorũ generationem. Apparet aũt ex his quatuor vasis,* quæ juxta umbilicum & porũ qui ad uragũ est, coagmentãtur, statim ubi cutẽ fœtus ipsius penetrarunt, alterũ par e vestigio uniri, atq; sic unã magnã venã produci, eamq; inseri in hepar. Nec verò existimandũ est, quòd præexistenti hepati hæc inseratur vena, sed quòd hujus ipsius venæ rursus divaricatæ & scissæ, ubi introrsum penetrat, alteri quidẽ ejus fissuræ, jecoris substantia innascatur: alteri verò, quæ mesenteriũ gignit, adjungatur venter, splen, omentũ, & intestinorum volumina, quũ nihil horũ antea extiterit, sed ad fissurã venarũ cõcreta & congenita sint.

Naturalium membrorum ortus.

Non tamen sic ipsæ arteriæ, ubi primùm permearũt cutim, statim aut adnascentem sibi aliam substantiã habent, aut in multas partes scinduntur, sed quam diutissimè duæ permanent, & vesicam fœtus perreptant, ibiq; firmatæ, tum aliorsum, tum ad corporis ꝓfundũ feruntur, donec in os sacrũ perveniant. Juxta quod duæ arteriæ apparent, quarũ singulæ ab utraq; parte deferuntur in crura, maxima nimirum quæ in spina est, & quę sinistro cordis vẽtriculo annexa cernitur, in ipsas divaricata.

Arteriarum secũdæ in fœtum progressus.

Cordi porrò generãdo materiã, ex prægnante, aut per arterias, aut per medium hepar suppeditari est necesse, idq; secundùm venam, quæ ex ipso subliminis fertur ad supernarũ hujus visceris partium generationem: id quod longũ tempus desiderat. At verò in aborsibus fœtuum supra triginta dies, propè inter se sita manifestè apparent tria hæc animalis membra, hepar, cor, & cerebrum: atque majus quidẽ utrisq; aliis hepar. Itaq; possibile est invenire, quãdo cor principiũ suæ formationis sortiatur.

Hepar videri maius aliis visceribus in prima generatione.

Quum igitur libros de semine scripsi, cor similiter ut hepar circa primos gestationis in utero dies, veluti fundamentũ quoddã generationis dixi obtinere, ex usu ipsius, q in perfectis animalib. maximẽ insignis existit, ad hãc ratiocinationẽ ꝑductus. Ubi verò reliq̃s omnib. tũ medicis, tum philosophis complacitũ esse reperi, fœtum usq; ad manifestã effigiationẽ similiter gubernari ut plantas, mihi probabilius est visum, nullã generationis ipsius in principio utilitatẽ haberi, imò penitus hepate posterius ipsum formari: ex duob. his alterũ necessariũ judicans, aut ex emergente ab hepate sanguine, unà cum hepatitide vena etiã cor ipsum gigni: aut per magnam arteriã, quæ nõ solùm spiritum, sed etiam sanguinẽ habet: Qui aũt in cõmentariis de respirationis & pulsuũ usu à me conscriptis exercitati fuerint, cognoscẽt fœtũ in principio generationis, quandiu ab unica anima, hoc est, à natura regitur, neq; arteriarũ,

Palinodia Galeni.

Cor hepate posterius formari. Cordis generatio.

Fœtũ, dum à sola natura regitur, nec arteriarum, nec cordis functione egere.

Fœtus comparatio ad stirpes.

neq; pulsuũ, neq; cordis functione necessariò egere, quemadmodũ neq; plãtas. Porrò quemadmodum ubi plantæ semen in terram moderatè calidã & humidã est conjectũ, ex ipso statim duplex exortus videtur nasci, alter infra terrã, alter supra terrã, qui progressu tẽporis & crassescunt, & in alios atq; alios exortus scindũtur, quos nutriri & augeri in dies cõstat, ferreq; tandẽ fructũ in extremitatibus suis, planta jam absoluta & perfecta: sic foetus primo suæ formationis tẽpore exiguũ augmentum habet: quando verò manifestè in articulos digeri incipit, uberius: quẽadmodum maximũ & uberrimũ, ubi totus fuerit articulatus. Terminus igitur primi tẽporis, in quo fœtus nondũ corde habet opus, mihi videtur is esse, in quo jam universa fissura venarum circa hepar est facta. Etenim ipsius magnę venæ, quã videmus per umbilicum ferri, universæ aliæ corporis venę, tum partes, tũ germina existũt: altiore quidẽ porta (est enim duplex fœtibus) gratia generationis omniũ, quæ circa hepar sunt, facta: inferiori verò, causa productionis illarum, quæ in ventrem, splenem, omentum, intestinaq; disseminantur. Cõpleto aũt hepate, ex venis quidem juxta gibbũ ipsius, veluti ex radicibus quibusdã stipes, coacervatur maxima totius corporis vena, quam cavam ob excellentiã nominãt. Cujus venæ altera quidẽ pars infrà fertur juxta spinam firmata, in renes ac lumborum regionẽ quædã germina emittens: altera sursum per mediũ thoracẽ in collum tendit, primò quidẽ obiter in septũ transversum, postea in membranas succingentes thoracẽ, inq; tunicam cordi obvolutam, ac deinde in dextrum cordis ventriculũ, inq; ipsum thoracem varios faciens exortus. Ex quibus pars spinæ & thoracis supra septũ transversum materiã generationis suscipiũt: quo tempore etiam cor ipsum formatur. Eodẽ verò tempore verisimile est etiam venas ex inferiori porta in omnes partes circa ventrem fissas, his ipsis fieri causam generationis. Formato corde, in ipsum inseri potest prædictũ par arteriarũ, jam coactũ in unã, quod in media spina firmatũ cernimus, donec prope cor perveniat. Quũ autem duo cordis ventriculi sint, in dextrum quidẽ sanguis ex hepate accedit calidus moderatè: in sinistrũ verò multò calidior, & tenuior eo, per dictã arteriã fertur. Quare & ventriculos, & utrasq; materias jam habens cor, pulsabit utiq;, & arterias eodem suiipsius motu movebit, adeò ut non amplius veluti plãta, sed quemadmodũ aliquod animal, fœtus gubernari videatur. Inest aũt pulsus corporibus calidis. Cæterum ut nullũ exangue animal est manifestè calidũ, sic nec manifestè calidũ, est exangue. Cor itaq; est inditũ animalibus, veluti focus ignis: ex eo siquidẽ animalis corpus majorem caliditatẽ acquirit ea, quæ insita est à natura venis ac hepati, & sanguini in ipsis contento. Quemadmodũ aũt cor posterius hepate generari, consentaneum rationi erat, ob idq; prægnãtis utero est propinquius ipsum hepar locatũ: sic cerebrũ adhuc longius quàm cor ab utero locari expediebat, utpote quũ etiã structura ipsius posterius sit producẽda, propterea ꝙ neq; indiget fœtus qui in utero gestatur, cerebro, quũ nec voluntario motu aut actione, nec sensu ullo aut exteriori aut interno habeat opus. Posterius itaq; circa tertium temporis ordinem, tum cerebrũ, tum omnia circa faciem sunt efformata, quo tempore universæ partes ad perfectionem suiipsius structuræ pervenerunt. Manifestum est autẽ, quod capitis os posterius omnibus aliis ossibus cõgelatur, confirmaturq; & ob id juxta sinciput adeò tenue & imbecille est, ut in recẽs æditis puellis motũ cerebri nõ solùm tactu, sed visu etiam deprehendamus. Et jam quartũ tempus adest à primo conceptu, in quo partes juxta motũ posterius formatæ corroborantur: quam ob rem sanè infantes actiones animæ nutritivę robustissimas possidẽt. Secundam in illis sibi vendicãt sedem actiones profectæ à corde. Debilissimæ verò sunt quæ procedũt à cerebro, quũ nec moveri, nec stare firmiter valeãt, tantũ abest ut ratiocinari. Postremum omniũ os capitis ipsis corroboratur, & enascũtur dentes, & calva pilosa redditur. Postea verò unà cũ organis absolutæ animæ facultates, actiones suas obeũt. Arterias igitur & venas, necessum est primas omniũ ex semine generatas esse. At circa facultates vitã nostrã administrãtes & gubernantes, ratio ipsa postrema omnium & fit, & absolvitur: quæ quidẽ feliciter dispẽsat res hominũ, ubi universa anima juxta naturam habet: infeliciter verò, quũ præter naturã emota fuerit. Jam verò unde nam corporis actiones oriãtur, facilè ex dignotionib. liquet. Prima igitur dignotio ex præcisis, aut laqueo interceptis arteriis & nervis est, in quibus partes quidẽ ex altera laquei parte, videntur ꝓprias obire actiones, ex altera verò eas prorsus amittere: ut si medulla spinalis (exempli gratia) circa aliquem spinæ locũ fuerit dissecta, nervi ꝗdem supra regionem spinæ, ipsi medullę incumbentis, sauciatã oriuntur, tum motũ, tum sensum cõservare videntur: ꝗ verò infrà, omnes utrunq; amittũt. Unde liquet, eas facultates ipsi spinali medullæ supernè ex cerebro influere. Similiter quũ arteria quocũq; aliquo vinculo excepta, id ꝗdem quod ex ipsa supra laqueũ cõtinuũ cordi est, pulsare, veluti antea, appareat, altera verò pars infra laqueũ statim pulsu privetur: cõspicuũ sanè etiam hinc est, arteriis principiũ motus ex corde esse. Ad hęc, medullę quidem spinalis ac nervorum, per omnia eadem, quæ cerebri, substantia existit: quemadmodum & continentium ipsa tegminũ eadem etiã est cũ involucris ambientibus cerebrũ. Arteriarũ verò substãtia, nihil, ne ꝓpè quidem, cordis habet: quemadmodũ neq; venarũ, hepatis. De origine autem hepatitidis venæ, dubitãt sectoriæ artis periti. Rationabile autem est cõjectare, principia venarũ in utero, similia esse extremitatibus radicum plantarum: stipiti verò cuipiam, venam per umbilicũ in hepar procedentem assimilari: atque omnes deinde venarum extremitates, quæ in animali videntur, ramulis, & non radicibus, consimilem proportionem habere. Semen igitur opificis rationem habet, à quo vasa, per quæ sanguis è prægnante attrahitur ad viscerum generationem, omniũ prima generabuntur. Secunda autem ab his, hepar, & cor, veluti fundamẽtum domus:

Vena porta duplex.
Vena cava unde orta.
Vena cava divisio.
Spina supra septum unde gignatur.
Cor quo formetur tempore.
Ventris partes unde & quando gignantur.
Cordis ventriculi duo, quid et unde recipiant.
Cor quando pulset.
Pulsus inest corporibus calidis.
Exãgue nullum esse manifestè calidum.
Cor esse inditum animalibus velut focus ignis.
Cor posterius hepate generari par erat.
Cerebrum posterius gigni ipso corde.
Fœtum in utero non indigere cerebro.
Calvariam post alia omnia ossa cõpingi.
Infantibus inesse robustissimas naturales actiones: animales autem admodum imbecillas.
Arteriæ & venæ primæ omnium ex semine oriũtur.
Ratio, postrema omnium & fit, & absolvitur.
Ratio quando feliciter suo fungatur munere.
Actiones corporis unde oriantur, dignotio.
Cerebrum demittere motricem facultatem spinæ.
Cor esse principium motus arteriis.
Substantia cerebri, nervorũ, & spinalis medullæ, eadem.
Hepatitidis venæ consideratio.
Semen habere rationem opificis.
Generatio quibus prius & quibus posterius accidat.

domus: quo tempore & alia quædã finguntur: tum his vicina, tum inter hæc & uterum sita. Quando verò neq; juxta quantitatẽ, neq; juxta qualitatem, substantia partium permanet, nimirum defluxu ipsarum magnò quotidie fiente, & qualitate item multiformiter variante, auxilio utiq; inter se mutuò opus habent, quò & evacuatum rursus expleatur, & quod variatum est, corrigatur. Cor igitur postquam respiratione fuerit privatum, ipsum moveri cessat, & cum ipso totũ animal perit. Privatur autem respiratione, non solùm strangulatis, aut ob inflammationẽ partium circa asperæ arteriæ summum, obturato meatu respirationis, sed & nervis thoracem moventibus malè affectis, quorum omniũ principium est medulla spinalis, veluti cerebrum illius. Quemadmodum igitur cerebrũ cordi utile est, per nervos thoracem movens, quo distento quidem inspiratio contingit, contracto autem expiratio: eodem modo cerebro cor usum aliquem præstat, necnon his hepar. Cæterùm propter hepar generati sunt renes, & vesicæ duæ: quarũ altera bilis susceptrix in ipsum viscus adnata est: altera verò, quæ lotium excipit, juxta renes locatur. At fæculẽta hujus visceris excremẽta repurgat lien. Quòd verò & venter hepati alimentum præcoquat, & intestinorũ obvolutio gratia distributionis sit facta, admodum est perspicuum. Porrò simul ut nata sunt animalia, ipsis particulis corporis suus usus adest. Apparet autem unumquodque animal illa corporis parte sese ad vindictam parare, quæ aliàs supereminet: ut vitulus quidẽ fronte impetere, priusquàm cornua innascatur: pullus equinus calcitrare, nondum solidis ungulis: id quod videtur ostendere, animam utentem particulis, nosse ipsarum utilitatem, ut quæ ipsa illas construxit, & non ab alio factis utatur. Unum tamen solũ est, quod mihi videtur artem opificis nostri manifestè indicare: quam ipsam artem si quis ingenuo & libero intueatur animo, impossibile est ut brutæ ac rationis experti fortunæ eam deferat. Quum enim sint in corpore nostro musculi multò plures, quàm à quibus partes circa voluntarias actiones moventur, unusquisq; ipsorum & figuram decentem habet, & magnitudinem, & caput & finem, & positionẽ, & nervi, venæq; & arteriæ insitionem, ita ut pro magnitudine & loco insitionis, hæc ipsa quadrent. Atqui si trecentarum partium structuræ singulæ, decem habeant scopos, appareantque omnes partes ritè absolutæ, omnes utique scopi ter mille numero fient. Quum autem æqualis etiam sit numerus musculorum in sinistris partibus ad eos qui in dextris sunt, veluti etiam arteriarũ ad arterias, & venarum ad venas, ac deniq; nervorũ ad nervos, utiq; ipsi ter mille scopi geminabũtur. Idem etiam in ossibus est, pluribus existentibus ducẽtis. *Nam & in his, singulorũ scopi plures quàm quadraginta fiunt: quos geminatos palàm est plures futuros octonis millibus. Eadẽ ars & circa omnia viscera existit, & omnino circa quancunq; partem: ut si quis structuræ scopos numeret, in aliquot decies millenarios, numerus ipsorum excrescat. Hos itaq; scopos haudquaquã ipse crediderim citra sapientissimum, eundemq; potentissimum opificem factos esse. Quis vero hic sit, pronunciare non audeo, præ consilij inopia obmutescens. Supremam enim video in formatione sapientiam & potestatẽ: neq; animam in semine plantatitiam quidem ab Aristotele, appetitricem verò à Platone, ab Stoicis denique appellatam naturam, fœtum ipsum formare existimo, quum nõ solùm non sit sapiens, sed & penitus bruta & rationis expers: neq; rursus discedere ab hac opinione valeò, propter natorum ad parentes similitudinem: apparet enim animam corpus formantem, ex parentibus in ipsum fœtum transfundi, ceu contentam in semine. A rationali verò anima, quę post partum per omnẽ vitã se ostendit, recedo, propterea quòd ante corporũ dissectionem non cognoscamus, neq; partes corporũ, neq; ipsarũ actiones. Itaq; dubitare me, consiliíque inopem esse fateor, de opifice fœtus causa, nõ secus quàm de substantia animę, quum de his nullam opinionem scientificè demonstratã repererim. Hoc verò ut possibile pronũciare potero, videlicet universum corpus, ubi jam efformatum est, per omnem vitam tribus principiis motuum gubernari atq; regi: eo quod ex cerebro est, per nervos, & musculos: quod ex corde per arterias: quod ex hepate, per venas. Ex quibus autem principiis hæc fiant, hactenus nihil habeo quod pronunciare intrepidè possim.

Substantiam partium non permanere, sed fluere, atque mutari. *Cor privatũ spiratione moveri cessat.* *Respiratio à quibus causis inhibeatur.* *Nervi movẽtes thoracem à medulla spinali oriũtur.* *Inspiratio ex piratioq; quomodo fiant.* *Hepatis gratia fuisse cõditos renes atque vesicas duas.* *Lienis munus.* *Venter hepati alimentũ præcoquit.* *Particulis singulis adesse suũ usum simulatq; nata sunt animalia.* *Anima construxit particulas.* *Opificis artẽ quid indicet.* *Ossa corporis plura ducentis.* *Naturæ scopi circa corpus fingendum.* *Cõditoris magnifica commendatio.* *Animam plãtatitiam esse brutam, & rationis expertem.* *Rationalis anima non format fœtum.* *Ga enius fatetur se dubitare de opifice fœtus causa, & de substantia animæ.* *Principia motionum tria nostrum corpus regentia.*

GALENI PERGAMENI
de Septimestri partu, Liber unus

EX seminis cõceptionibus (sine quarum observatione fieri minimè potest, ut idoneum pariendi tempus quis ritè inveniat) plerasque mulieres gravidas in medio temporis spatio, intra centum nonaginta dies, & ducentos, peperisse animadverti: paucas tempestiviùs, aut tardiùs: nullas planè celeriùs cẽtesimo & octogesimo secundo die cum dimidio, & quibusdam horis, vel post exactum quartum supra ducentesimum. Jurè igitur septimestris partus ædendi, primus terminus esse censetur dimidij anni tempus: quum nimirum tempestiviùs nulla partum ædiderit, sed tardiùs omnes. Tempus autem id centesimo & octogesimo tertio die, minus quibusdam horis absolvitur. Atque ego unam semel mulierem reperi, quæ centesimo & octogesimoquarto die completo peperit. Diem impræsentia appello, intervallum vigintiquatuor horarum æquinoctialium. Sic enim & anni trecentis & sexaginta quinque diebus, & quarta insuper diei parte constare dicunt: tempus verò menstruum, circiter viginti novem cum dimidio. Nimirum mensem appellari spatium id, quod ab uno lunæ congressu cum sole, usque ad alium mox sequentem intercst, omnibus in confesso est. Si enim triginta diebus quilibet mensis constaret, nonimestres fœtus exactè usque ad ducentesimum septuagesimum diem utero gestarentur, quod nõ contingit. At annus dicitur tempus illud, quod

Septimestris partus ædendi primus terminus. *Dies quid.* *Annus quot diebus constet.* *Menstruum tempus.*

Annus quod tempus dicatur. *Signũ quid.* *Hippocratis de septimestri fœtu sententia.*

ab uno signo solem in idem signum restituit. Signum autem ipsum impræsentiarum pro puncto capitur. Porrò Hippocrates, septem quidem menses septimestri fœtui constituit: ex quibus quinque esse integros ait, qui inter primum & septimum medij habentur: duos autem deficientes, nempe primum & septimum: at non ita deficientes, ut supra dimidium eis deficiat. Mensis enim dimidium, est dierum quatuordecim cum dimidio, & quarta adhuc diei parte: 10 quamobrem primi mensis & septimi tempus, prædicto hoc erit majus spatio. Si igitur primi mensis tempus à conceptu vicesimum diem excedat, sitq; verbi gratia dierum viginti trium, quum sequentes quinq; menses centum & quadragintaseptem dies supra diei dimidium contineant, tempus sanè id, quod ex utrisq; conflabitur, dierum erit 170. cum dimidio. Septimester autem fœtus ab eo tempore, quindecim, ad minimum, actis diebus, in lucem produci poterit. 20 Necesse quippe est, ut si sextum mensem partus debeat excedere, septimi plus quàm dimidium attingat. Qua ratione omnes hi in universum dies erunt 185. cum dimidia adhuc diei parte. At sicuti citiùs his præscriptis diebus septimester infans ædi non potest, ita neq; omnino tardiùs ducentis. Si enim centum & septuaginta diebus cum dimidio vigintinovem adijcias, omnes simul centum & nonagintanovem cum dimidio erunt. 30 Fingamus rursus mulierem prioris mensis dies 28. gessisse utero: qui sanè dies si adijciantur quinq; subsequentium mensium diebus 147. cum dimidio, atque his insuper septimi mensis dies 29. accedant, universum hoc tempus quatuor & ducentis diebus ac insuper dimidio cõstabit. Quia verò in maximis distantiis primus & septimus extiterũt menses, infantem hunc non esse vitalẽ, Hippocrates profitetur. Quod autem ad mensem lunarem pertinet, 40 in minori etiam tempore quàm sit anni dimidium, fœtus septimester ædi posset: quod jam ostendam. Qua enim ratione necesse est ut septimester partus anni saltem dimidium attingat, ea nimirum ante centesimum & octogesimum secundum diem, & 15. horas, vel circiter, vitalis nullo pacto existet. Quatenus autem si dies ad menses lunares exactè computentur, prius etiam eo tempore liceat fœcundum partum existimare, nunc declaro. Fingamus enim primo mense mulierem sexdecim dies utero gestasse: 50 post quinq; autem subsequentes menses, pariter sexdecim dies: quippe hac ratione tempus id omne 179. dies cum dimidio explebit. Verùm in minori intervallo quàm sit anni dimidium, septimestres fœtus vitales ædi negat Hippocrates. Atq; idcirco tum primi, tum etiam septimi mensis plus quàm dimidiam partem fœtum attigisse est necesse, priusquàm ædatur in lucem.

Mensis lunaris.

LIBRI DE FOETUM FORMATIONE FINIS.

GALENI PERGAMENI
de instrumento olfactus, Lib. unus.

Olfactus de quibus dicatur.

NOn modo perceptionem odorũ, sed etiam facultatẽ, cujus est odorem percipere, medici olfactũ appellant. Secundùm autẽ utrunq; significatum, unum est instrumentum * olfactus, quo facultas ea sibi sensibilia apprehendat. Porrò si ipsos nasi meatus aliquo odorato unguento repleveris, nunquam prius senties, quàm aërem inspiraveris: & ob id nonnullis videtur nasum viam esse olfactilium: id verò corpus cujus est odores percipere, interius esse situm. Scire autem oportet, quòd quum nasus septum medium habeat, & duos hos omnibus patentes meatus, utraque nare alterum, supra mediam nasi regionem uterque eorum bipartitur, ita ut pars quidem altera, in interiores oris partes declinet, altera vero rectà se ad cerebrum conferat. Nam sunt ibi duo quoque ipsius exortus oblongi, & cavi, qui ex anterioribus cerebri ventriculis suam ducũt originem. Hi in eam calvariæ partem descendunt, unde exoritur nasus: ibidemque ea ossa habent sedem, quæ colatoria vocantur. Sed & crassior membrana, qua parte hæc ossa attingit, exilibus quibusdam foraminibus est pertusa. Unde per eam primùm, dein per jam dicta ossa in meatus illos excolantur crassiora excrementa cerebri. Nam quæ similiora vapori sunt, per calvariç suturas vacuantur. Extensa insuper est universis illis nasi meatibus exanguis quædam tunica, crassior quàm sit membrana: atq; ea quidem illi continens est, quæ ori, linguæ, gutturi, faucibus, asperæq; arteriæ, & gulæ substernitur. In hanc autem tunicam à cerebro nonnulli nervi inseruntur, parvi quidem omnes, præter illos qui deferuntur in linguam. Satis q̃ppe crassi sunt, hi, quũ ea particula copiosiori etiam egeat sensu, utpote genita ut existet gustus sensorium. Ob hoc ipsum natura oculis impertita est nervos, eosque longè crassiores illis, qui ad linguam attinent: & secundùm hos, auribus, atque ori ventriculi, quod & ipsum sensu egebat quamplurimo. Oculus itaque visus est instrumentum: auris, auditus: lingua, gustus: appetentiç verò cibi & potus, ventriculus, & præsertim os ejus. At verò tactilem facultatem, quod ad cognitionem spectat, natura cæterarũ crassissimam fecit: quam uni definito loco, sicuti alias omnes, minimè adscripsit, sed per corpus universum dispersit: ac proinde plures illi nervos exiliores, durioresq; & qui magna ex parte ab spinali medulla oriuntur, indidit. Eis verò quas recensuimus particulis, utpote quibus ampliori sensu erat opus, majores, & molliores, & omnes à cerebro prodeũtes, dedit. Jam igitur instrumentum visus, ad quod solum pertinet luminis atque splendoris sensus, quammaximè effecit lucidum; aëreum verò auditus, cujus erat eos percipere sonos, qui cum aëre feruntur. Linguam præterea ex humidiori corporis specie construxit, ceu instrumentum futurum, quo succi omnes discernerentur.

Nasus est via olfactilium. *Nasi meatũ utrũq; bipartiri.* *Cerebri exortus versus radicem nasi.* *Colatoria ossa.* *Nasi tunica.* *Lingua nervi.* *Lingua est gustus sensorium.* *Sensuum instrumenta.* *Tactilem facultatem esse crassissimam omniũ.* *Tactilem facultatem esse per corpus dispersam.* *Visus instrumentum lucidum.* *Auditus instrumentum aereũ.* *Linguæ constructio.*

[...]factus sen[...]

[...]factilium [su]bstantia.

tur. At verò sensile id quod sibi olfactus ascivit, inter aërem humoremq; , & ignem est medium. Nam id quod à singulis corporib. diffluit, ipsa est olfactilium substãtia. Quum autem pro suorum sensilium similitudine, instrumentũ unumquodque à natura paratum sit (instrumentum quippe visus, humidum ac pellucidum est, tactus verò, terrestre & durum) sensorium sanè quo percipiantur odores, opus est ut vaporosum existat. Quare neq; os nasi, neq; item membrana illa cujus nuper mentionem fecimus, sensorium esse possit olfactus, quum & dura corpora sint: neque tantus eis insit aut talis nervus, quantum & qualem olfaciendi facultas postulat. Nervus etenim qui visui inservit, quamvis ad crystallinum tantùm pervenit corpus, eo longè major est, qui defertur ad os ventriculi. Extrema & interior pars illius auditorij meatus, ubi situs auditus est, quanquàm brevissima sit, crassum tamen est nervum adepta. Nec lingua quoq; exiguorum nervorum, ex iis qui à cerebro oriuntur, esse videtur particeps. Quãobrem haudquaquam verisimile est, facultati olfaciendi tributum esse à natura tam exiguum sensorium, ut est ea nasi pellicula. Nam quod pertinet ad os nasi, tantum abest ut sit odoratricis facultatis particeps, ut tactrice etiam careat. Sed ex hoc etiam, quòd eo tantùm tempore quo spiritum introducimus naribus, ipsos odores percipimus, planè constare videtur, neque ossa, neque tunicam nasi, neque eam quæ palatum, guttur, ac fauces vestit, sicuti nec colatorium meatum, esse odoratus sensorium, sed aliquam aliam particulam interius sitam, atque in penitiore corporis sede delitescentem. Porrò ubi pectus à musculis dilatatur, pulmones sequuntur ipsum: quos subinde externus aër per asperam arteriam, guttur, os, atque etiam nares, continuatione quadam, subsequitur. Potest autem cerebrum, quum inspiramus aërem, & ipsum sua actione, & suis etiam quibusdam quasi germinibus, pectus dilatans, aliquid in suos sinus attrahere. Fieri etiam potest, ut ipsum quod alia movet, sibi quoque levem aliquem motum, tum in seipsum, tum verò ex se præstet. Coarctatur enim dum sese contrahit: quum verò undique se dilatat, funditur: atque ita externus aër, ex continui ratione, illud, quũ se retrahit, subsequetur: sicuti etiam dum diffunditur, efflabitur. Quòd igitur olfaciendi sensus in anterioribus ventriculis cerebri situs sit, multis rationibus sum adductus ut credam. Primùm, quòd illos qui capitis gravedine, ob cerebrũ crassis vaporib. oppletũ, tenentur, atq; inde obtusius olfaciunt, sternutamenta præcipuè juvent: qualia ex nigella oleo intrita inspirãtibus ægris, & capite resupino instillare naribus solco, idque prius ore aqua repleto. Ad hæc quum cerebrũ contento spiritu repleatur, incalescatq; consentaneum rationi videtur, expirationem ad ea quæ noxia sunt excutienda, inspirationem verò ad refrigerium illi summè conducere. Tertiò autem, quòd in eis quibus exustũ est, aut excalfactum caput, tum rosarum, tum aliorum refrigerantium odor, manifestè remedium

[T]actus in[str]umentum [es]se terrestre.

Odoratus [se]nsoriũ vaporosum exi[st]ere.

Olfaciendi sensoriũ neq; esse nasi pelliculã neq; os item eius.

Inspirationis modus.

Olfaciẽdi sensum in anterioribus cerebri ventriculis situm esse.

Nigellam oleo intritam & inspiratã, commodè sternutamenta movere iis qui laborant coryza.

Cerebrum incalescere contento spiritu.

Odorem refrigerantiũ conferre capiti exusto.

calori adferat. Instrumentũ itaq; olfactus, minimè in illa nasi pellicula, sed interius reconditum est: ita tamen, ut foraminum nonnulla eò perveniant, quæ neq; etiam perpetuò adaperta sunt, sed habent opercula quædã membranosa & tenuia. His igitur * per inspirationes violentia spiritus reseratis, patet rei sensili aditus ad eam particulã, cui vis illam dignoscendi indita est. Quare non quemadmodum palpebrarũ motus pro nostro fit arbitratu, sic meatus illi opera nostra aperiuntur, quum nullum habeant voluntariũ motum, imò nec naturalem, nec dilatentur etiam ab instrumentis quæ inspirationi deserviunt, sed à solo per inspirationẽ insiliente aëre. Nisi autem per inspirationem cerebrum dilatetur, expellaturq; ab eo antea contentus spiritus, fieri non potest, ut aër ad ipsum per dictos meatus irrumpat, quamvis sit is vehementissimè illatus: licet ipsius aëris occursum, tunica in quã ij meatus descendunt, facilè sentiat. Quare si secundùm nares meatus olfactorij consisterent, aperirentur utiq; in maximo aëris impulsu: quibus adapertis, subinde odoris sensus subsequeretur. Non subsequitur autem, ergo nec secundum nares meatus olfactorij cõsistunt. Ad hæc, si meatus ullos secundùm nares ad odores percipiendos extruxisset natura, utiq; non obstruxisset illos: quemadmodum neq; eos qui in auribus sunt: quum longè præstet quencunque sensum semper esse ad sua sensilia apprehendenda promptum, quàm solum eo tempore quo fit respiratio. Neque ob eam causam natura oculis operimenta palpebrarum apposuit, quòd melius non sit eos usquequaque operari: sed quòd molles illi sint, ac proinde expositi, facilè possint à rebus extrinsecus occurrentibus lædi. Juvant etiam palpebræ ad capessendum somnum. Nemo siquidem in aëre lucido reclusis oculis potest dormire. Quare & illis animantibus, quibus nullæ sunt palpebræ, foveas quasdam natura indidit, quæ totos oculos, ubi somnus urgeret, quasi in cubiculo receptos, admitterent. Est enim id naturæ institutum, ut in suis functionibus perpetuò sensus versentur: etsi rei cujuspiam utilioris oblata occasione, interquiescere aliquantisper cogantur. Nequit autem animal dormiens, sensus integrè sentientes servare. Nam quæ simul esse non possunt, ne Dij quidem omnes, etiamsi velint, conjungent. Quòd si eodem fuerint extructi modo ipsi olfactorij meatus, quo ait Aristoteles, erunt potius damno non levi, tantum abest ut allaturi sint nobis ullam utilitatem: nimirum nos per maius vitæ spatium sensu olfactus privantes, quod in nullo alio factum fuisse unquã vidimus. Porrò sternutamenta, capitis gravedini auxilio sunt. Fiunt autẽ, quum maximas inspirationes progressas, quam celerrimè efflatio subsequitur. At efflationem voco * cõfertim factam expirationẽ. Unde si per sternutamenta nihil excernatur à cerebro non solùm non levant ipsa capitis gravitatem, sed magis etiam repletionem eius accumulant. Cæterum ægrotis ad solem conversis, proritamus sternutationem: quia vaporosus in cerebro spiritus ab eo funditur. Exturbant porrò

Olfaciẽdi ratio.

Palpebrarũ usus.

Palpebras iuvare ad capessendũ somnum.

Aristotelis sententia de olfactoriis meatibus cõfutatur.

Sternutamẽta auxiliari gravedini.

Efflatio quid.

Sternutatio provocatur ad solem.

Sternutamentorum usus. Odores vehementiores caput replere. Respiratio à cerebro qua de causa fiat. Cerebrum inspirare, expirareq́;

crassiores & lentos de cerebro mucos sternutamenta, eos unà cũ spiritu excusso explodentia. Quòd autem ab odoribus vehementioribus caput continuò lædatur, repleaturq́;, atque reddatur gravius, ac nonnunquam excitetur delirium, id rectè argumento est, portionem aliquã substantiæ illorũ eò insilire: alioqui ex sola qualitatis cõmunione nunquam ab effectibus adeò repentinis & validis caput arriperetur. Si igitur respiratio universa à cerebro ea de causa æditur, ut in corde servetur quidam caloris modus, cur sibi quoq; non administrabit id ipsum, quum suapte natura facillimè à rebus tàm calefacientibus quàm refrigerantibus lædi possit? Aut cur natura congenitam quandam motionẽ cerebro non tribueret, qua inspirando se ventilaret atq; excitaret ad pulsum: expirando verò pituitosa & mucosa excrementa à se abigeret?

GALENI PERGAMENI *de ossibus, ad Tyrones, Liber unus.*

X ossibus singula, qualia sint, & quam invicem structuram habeãt, nota esse medico debent, si rectè ea vel fracta, vel dimota sua sede, sit curaturus. Quare in omnibus quæ ad medicinam pertinent, id quod secundùm naturam est, tanquam scopum semper habere convenit. Sunt autem ossa inter animantis partes durissima & aridissima, necnon terrestria maximè: quæ quidem ceu fundamenta quædam, totam molem corporis sustinent, atque stabiliunt. Eorum tamen quædam grandia & ampliter cõcava, medullosaque sunt: quædam parva, & solida, ac sine ulla medulla. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum ossium appendices adnascuntur: utputa, humero superius, cubito inferius, radio verò ac fœmori, itemque tibiæ ac suræ, infrà supraque. Maxilla inferior medullosa est, adnascentisque appendicis expers. Sed ex ejus extremis partibus, quæ infrà est, unitur per symphysin, hoc est, coalitum. Suprà in duos processus, in coronem videlicet, quæ in acutum tendit, ac cervicem tantùm, desinit. Porrò compactio humani corporis ossium, sceletos appellatur. Cæterùm alia per articulum, alia per symphysin ossa junguntur. Articulus enim naturalis ossium est compositio: at symphysis, naturalis unio eorundem. Articuli differentiæ sunt duæ: diarthrosis, & synarthrosis. Dicitur quidem diarthrosis, ossium structura, quorum motus est evidens. Synarthrosis verò ossium quoque compositio est, quæ obscurum invalidumq; habent motum. Diarthroseos est triplex species, Enarthrosis, Arthrodia, & Giglymos. Enarthrosis, quum excipiens cavum, admodum altum est, caputq; quod in id inseritur, oblongum. Arthrodia verò, quæ cavum leniter & in superficie, & capitulum etiam depressum habet. Ex cavis capitula ipsa excipientibus, quod altius descendit, cotyle, hoc est, acetabulũ: quod in superficie situm est, Glene à nõnullis appellatur. Giglymus est, dum ossa sese invicem ingrediẽtia, conjungũtur: quemadmodũ vertebræ inter se, ac humerus cubitusq; alligantur. Synarthroseos quoq; triplex habetur species: Sutura, harmonia, & gomphosis. Sutura compositio quędam est, ad consutarum rerum similitudinẽ. Harmonia verò ossium structura est per simplicem lineam. Gomphosis, quum instar clavi os infigitur. Symphysis dupliciter differt. Nam alia inter se invicem ossa, ut molliora: alia aliorũ interventu, ut duriora, coalescunt. Hujus differentiæ ultimę, tres sunt species, Synchondrosis, Synneurosis, & Syssarcosis. Quia verò ipsa occasio se obtulit, nonnihil & de nervis dicamus, quorũ tres sunt species. Qui enim ex cerebro, & dorsi medulla oriũtur, voluntarij nervi: qui ex musculis, tendones: qui ab ossib. ligamẽta appellãtur.

Ossium natura & munus. Ossium differentia. Sceletos. Articulus. Symphysis. Diarthrosis. Synarthrosis. Enarthrosis. Arthrodia. Cotyle, acetabulum. Glene. Giglymus. Sutura. Harmonia. Gomphosis. Synchondrosis. Synneurosis. Syssarcosis. Nervorum tres differentiæ.

DE CAPITIS OSSIBUS. CAP. I.

Capitis ossa consideratio. Capitis naturalis figura. Capitis tres suturæ: lambdoeides, coronalis, & media. Caput fastigiatum damnatur. Suturam per capitis longitudinem semper servari. Lepidoeides sutura. Suturæ capitis quinq; præcipuæ. Sphenoides os. Pterygoeides apophyses. Ossa capitis sex. Sincipitis ossa quadrilatera. Occipitis foramen maximum.

OS capitis calvaria dicitur, estq; suturis distinctũ: quarũ numerus posituraq;, pro capitis figura variatur. Naturalis capitis figura, ad oblõgæ sphærę similitudinẽ structa est: habetq; priorem & posteriorem partem prominentiorem. Ac tali quidem capiti tres insunt suturæ: duæ quidem transversæ, quarum altera in occipitio est labdoeides, ad similitudinem Λ literæ sic appellata: in sincipite altera, quæ coronalis vocatur: ac tertia, quæ à posterioris medio, per capitis longitudinem, ad mediam usq; anteriorem, extenditur. Harum suturarum figura H literæ præcipuè similis est. At quæ figura fastigatio est vertice, ea quidem vituperatur. Atq; ubi in ipsa quidem posterior eminẽtia perit, sutura labdoeides aboletur. Si anterior nõ adsit, coronalis etiã sutura deperditur: fitq; utraq; remanentium suturarum figura T literæ similis. Harum autem utrinq; eminentia deperdita, geminæ quæ servantur suturæ, ad rectos se invicem angulos intersecantes, X literę similitudinẽ referũt. Nanq; altera quidẽ transversa per medium potissimũ caput extẽditur: altera à parte posteriori per longitudinem in priorem, uti in cęteris calvariis omnibus, tendit. Hæc quippe semper servatur: reliquę cum totius capitis figura variantes intercidunt. Duæ quoq; ab hac æquè distantes lineæ super aures feruntur, duobus inter se ossibus, non per suturam, sed per appositionem, squamarum instar, cohærentibus: ob idq; lepidoeides vocantur. Quo fit, ut quinq; peculiares suturæ sint capitis: Labdoeides, coronalis, & quæ rectà per longitudinem fertur, ac duæ illæ ab hac æquè distantes, quas lepidoeides appellant. Sunt & duæ aliæ communes superiori maxillæ, necnon ossi sphenoeidi, quòd cunei similitudinẽ referat, appellato. Id autem os apophyses quasdam sortitur, quas ab alarũ similitudine pterygoeides vocant: eæq; utrinq; sunt concavæ. Alia autẽ sutura capitis, quę ipsum à superiori maxilla dividit, ex cavis temporis initiũ sumit: inde ad oculorũ sedes procedit, perque eos medios tendens, juxta mediũ superciliorũ sibiipsi jungitur. Sex itaq; in universum sunt totius capitis ossa, idq; sphenoeide excepto: duo scilicet sincipitis: duo itẽ petrosa, unũquodq; videlicet ad suam aurem: quintũ os occipitis: sextum deniq; frontis. Sunt porrò sincipitis ossa quadrilatera: quæ verò juxta aures hærent, trium laterũ sunt. Os occipitis, maximum omnium quæ sunt in capite, foramen juxta pri-

Ossium capitis differētia

xta primam vertebram habet. Horum aūt sex quę diximus, sincipitis ossa rarissima & infirmissima: occipitium densissimum, firmissimúmq;: medium inter hæc ipsa, os frontis habetur. Reliqua utrinq; ad aures posita, multifariam se habent. Nanq; horum pars, quia petræ speciem refert, lithoïdes vocatur: id os, protensis labdoïdis suturæ finibus terminatur. In eo styloeides (quia columnæ est similis) processus inest, in eodémque continetur auditorius meatus. Altera deinceps pars, iuxta eos exortus habetur, quorum unus mamillaris dicitur: alter ossis jugalis est. Præter hanc tertia quoque pars à temporibus occupatur.

Columnaris processus. *Mamillaris exortus.*

DE OSSE IUGALI. CAP. II.

Iugalis ossis consideratio.

TEmporis musculo præpositum est os, quod transversam in medio suturam habet: eiusq; posterior pars omnis, cū capitis osse quod juxta aurem habetur: anterior, cū parte supercilii extrema, ad parvum oculi angulum continuatur. Id os totum Zygoma, à nostris jugale appellatur.

Zygoma.

DE OSSIBUS SUPERIORIS MAXILLÆ. CAP. III.

Maxillæ superioris suturæ.

DE suturis quæ in Maxilla superiori continentur, dicamus: quarū prima sub osse jugali exoritur, cujus pars posterius tendens, sub eiusdem ossis concavo desinit, ibiq; cum communi sphenoïdis ossis sutura committitur. Altera partim rectè, partim obliquè sursum ad oculorum sedes procedens, per medium illorum ambitum inferiorem fertur. Mox ibi tripartitò scinditur. Altera enim pars, magnum prope angulum, exteriore in parte ad medium superciliorum procedit. Quæ deinceps huic succedit, per concavū sub eodem angulo ad communem capitis suturam pertinet, eademq; angulum ipsum comprehendit, & illi quoq; naturale foramentum subjectum, quod omnium quæ sunt in eo loco foraminum maximum est. Sub dictis duabus suturis, tertia pars antedictæ scissuræ, inferiorem in sede oculi ambitum inscendens, interius ad imū tendit, ibiq; communi capitis suturæ jungitur. Quare terna maxillæ ossa ab utraq; parte censentur. Quorum habetur maximum, quod juxta jugale situm est. Deinceps situ & magnitudine os illud in oculo ipso habetur, quod nervos ad superiorem maxillam cōtinet. Minimum omniū, juxta magnum oculi angulum est locatum. His tribus ab utroq; latere os unum insigni magnitudine subjacet: cuius os mali, dentiúmque omnium, exceptis incisoriis, alveoli, partes sunt. Hæc autem ossa discernuntur suturis quatuor. Adjacent verò & his maximis ossibus duo alia exigua, quà scilicet nasi foramenta ad palatum tendunt.

Maxillæ ossa terna.

DE OSSIBUS NASI. CAP IIII.

Nasi ossium consideratio.

NAsi quoq; ossa duo sunt, quæ suturis à medio superciliorū descendentib. discernūtur. His ossibus inferiore in parte cartilaginea tenuiaque corpuscula (alas vocant) ab utroq; latere adnascuntur. Omisimus in Maxillæ superioris extremo, os unū, in quo dentium, qui secāt, radices & alveoli continentur, id quod nonnulli simplex, nonnulli compositum esse tradunt: quemadmodum in superiori maxilla, alii quindecim, alii tantùm ossa octo numerant.

DE DENTIBUS. CAP. V.

Dentes in utraq; maxilla sedecim. *Incisorij dētes.* *Canini dētes* *Maxillares dentes.*

DEntes in ossium numero habendi sunt, qui sexdecim in utraq; maxilla existunt. Eorū autem priores quaterni, quòd secent, τομεῖς appellati, nituntur radicibus singulis. Deinceps illis canini hærent utrinq;, quibus singulæ quoq; radices insunt. Ultra hos maxillares, quini ab utroq; latere: sed qui maxillæ superiori infiguntur, ternis: qui inferiori, binis radicibus majori ex parte adhærescunt. Nonnullis autem non utrinque quini maxillares, sed quaterni senive oriuntur. Eos non maxillares modò, sed molares etiā appellant, quòd iis cibi atterantur. Caninis nomen inditum est, quòd canum dentibus quā simillimi existant, Omnes in suorum ossium concavis infiguntur. Ex ossibus dentes tantummodo mollium cerebri nervorum participes sunt, ob idq; evidentem sentiendi vim possident.

Dentes tantùm recipere molles nervos à cerebro.

DE OSSIBUS MAXILLÆ INFERIORIS. CAP. VI.

Maxillæ inferioris ossium consideratio.

OSsis maxillæ inferioris, quod elixum in summa menti extremitate laxatur, pars quę quasi capitulata est, duobus ceu cornibus terminatur: quorum alterum in Mucronem desinens, tendonem à temporis musculo descendentem recipit. Alterum capitis ossi sub eo exortu, quem maxillarem vocant, annectitur: ibiq; in parvulum sinum rotundo quodam quasi tuberculo sese inserit.

DE SPINA. CAP. VII.

Spinam constare ex vertebris.

SPina ex vertebris quatuor & viginti constat: quę si plures pauciorésve sint, pręter naturam sunt. Harum contextus omnis in cervicem, dorsum, lumbos, & os sacrum dividitur. Cervix capiti annectitur. Huic dein dorsum, cui par inest quæ & pectori longitudo: quod subest reliquū, lumbi appellantur: cuius pars ultima sacro latóve osse finitur. Septem in collo vertebræ, duodecim ad costas, ad lumbos quinq;.

DE VERTEBRIS COLLI. CAP. VIII.

Colli vertebrarum constructio.

EX vertebris colli, primæ quidem duæ inter se undiq; colligātur. Reliquarū verò quinq; anterior pars coalescit nexu constricta firmissimo, idque interventu eius membranæ, quæ geminas spinalis medullæ tunicas ambit: qua ratione vertebræ omnes se habent, duabus primis exceptis, quæ ut capitis obsecundent motionibus, paulò laxius cohærent. Prima vertebra latissima & tenuissima est. Secunda angustior, validiorq;, ac reliquæ deinceps eodem modo se habent. Quò enim spinę medulla in gignendis nervis consumitur, attenuaturq; magis, eò inferiorum vertebrarum minuuntur foramina. Quum autem capitis duplex sit motus, atque alter annuendo, abnuendóque fiat, alter in altera: illum quidem vertebræ secundæ processus potissimum præstat, hunc verò ipsius summæ vertebræ, & capitis transversæ partes efficiunt. Posteriorem processum, quem spinam vocāt, omnes habent vertebræ, prima excepta, quæ duntaxat in parte anteriori exiguū quendam processum exigit. In cęteris cervicis vertebris trāsversi processus semper sunt perforati, septima eadémque

Vertebrarū foramina angustari paulatim. *Capitis duplex motus.* *Vertebrarū processus.*

ultima excepta, cui interdū etiam, sed rarò, à lateribus foramina insunt. Hos ipsos processus solæ cervicis vertebræ leniter quasi bipartitos gerunt, præter duas primas, in quibus simplices planè habētur: in sexta verò duplices manifestè apparent, & cæterorum omnium maximi: sicut & ea ipsa maxima est: quorum internus, latus admodū est. Pars cujuslibet vertebræ anterior, qua inter se coalescunt, earum potissimum quæ in cervice sunt, prima excepta, oblonga est. Nervis autem ab spinæ medulla orientibus, ac juxta vertebrarum compages prodeuntibus utraq; vertebra parem primæ quasi operam confert. In cæteris superior aut magna ex parte, aut omnino id præstat.

DE VERTEBRIS DORSI. CAP. IX.

Dorsi vertebrarum consideratio.

THoracis vertebræ, quæ majori ex parte sunt duodecim, omnes ad decimā usque processus habent permagnos: tum eos qui sursum, deorsumqúe versum spectāt, tum etiam transversos, quibus costæ annectuntur.

DE LUMBORUM VERTEBRIS. CAP. X.

Lumborum vertebrarū consideratio.

LUmborum vertebræ quinque, & omniū crassissimæ sunt: quibus sanè perangustum inest foramē, tenuisq; medulla. Earum autem processus spectat sursum: atque ab ea tantùm vertebra, quæ præposita est, semper nervus erumpit. Habent singulæ lumborum vertebræ interiore in parte foramina nullo disposita ordine, in quæ se inserunt venulæ, satis manifestæ & conspicuæ, cùm in cæteris vertebris, vel nullæ usquam, vel perexiguæ spectantur..

DE SACRO OSSE. CAP. XI.

Sacri ossis cōsideratio.

ID os vertebris, qua parte cum superiori alligatur, proportione respondet. Ipsius aūt transversi processus grandes patentésque sunt, quibus in exteriore parte sinus inest quidam leniter cavus, in eúmque ilium ossa ingrediūtur. Id ipsum os ex tribus particulis constat, harúmque extremitate os aliud quartum, quod coccyx nominatur, additum est. Nervi autem, qui à spinę medulla per sacri ossis foramina prodeunt, juxta suarum veluti vertebrarū compages, sicuti per spinam totam, prosiliunt: non tamē ab utroque latere, sed intrinsecus quidem, atque extrinsecus: hique omnes tria constituunt paria.

Os sacrū ex tribus constare particulis

DE COCCYGE. CAP. XII.

Coccygis ossis cōsideratio.

AT coccyx ipsum ex tribus particulis constat, quę plus Cartilaginis, quàm latum os, habēt. juxta earum compages nervi posteriore ex parte prodeunt. Gemini priores ex ea oriuntur parte, qua coccyx latū os attingit. Insequens par inde ortum habet, ubi prima huius ossis pars cum secunda committitur. Duo alii inde egrediuntur, qua secunda eiusdem pars, cum tertia conjungitur. Juxta tertię huius extremitatem, quod reliquum est ex spinę medulla, simplex nullique associatum prosilit.

DE THORACIS OSSIBUS. CAP. XIII.

Thoracis ossium consideratio.

Costa utriq; duodecim

Pectoris ossa septem.

OS pectoris, costæ, itémq; ex spina dorsi vertebræ, thoracis sunt ossa. Costæ ab utraque parte duodecim, singulę cum singulis vertebris cōnectuntur. Ossa pectoris per synarthrosin invicem alligantur. Sunt autem numero septē sicuti veræ costę, quæ cum eo alligantur. Nam quinq; inferiores costæ, quæ nothę dicuntur, in cartilaginem parum firmam degenerant, & cum diaphragmate, non cum pectore conglutinantur. Imò pectoris ossi cartilago triangula adnascitur, quam ensiformem appellant. Costis omnibus nō par longitudo est, sed supernę infernæq; mediis breviores sunt.

Costa vera septem, mendosa quinq.

Cartilago ensiformis.

DE SCAPULIS. CAP. XIIII.

Scapularum consideratio.

SCapulæ post thoracem sunt sitæ, gibbę quidem exteriore ex parte, intrinsecus autē simæ: ad hęc in ima basi tenues, oblōgęque, in summa verò crassæ parveq; existunt. Os scapulæ majori ex parte cartilagine, sed in imo uberius, contegitur, à spinàque tenue inchoatur, & paulatim plenius efficitur, donec ad acromij locum pervenerit, ubi jugulo annectitur. Hanc enim compactionem, nonnulli acromion appellant. In ea parte, scapularum ossi processus quidam subest, quem scapulę cervicem nominant: isque in acetabulum desinēs, cum humeri capite colligatur,

Acromion.

DE JUGULIS. CAP. XV.

Iugulorum consideratio.

JUgula, hoc est, claves, ab utroque latere summę pectoralis ossis extremitati annectuntur: eáque fistulosa sunt, figuraq; & crassitie inæquabili. Pars nanque eorum inferior, quę pectoris ossi alligatur, crassior cæteris, rotundiórque est. Huic succedens, longè gracilior est. Quod reliquum est, totum rotundum, inæquabileque est, quoad cum scapularum osse committitur, ubi quasi latiusculum est. Medię juguli totius partes exterius gibbę sunt, præsertim quę ad scapulas tendunt.

DE HUMERO. CAP. XVI.

Humeri consideratio.

MAximum omnium os humeri (fœmore excepto) est, idq; utrinq; suprà infraq; alligatur: summa eius pars grandiusculum habet caput, parvæ quidem cervici coagmentatum, adnatumq;. In eo juxta anteriorem partem sinus quidam est, ceu alicui patulæ scissuræ similis, qui totum ipsum caput in duo quasi tubercula bifariam dividit. Pars autem inferior, in tubercula desinit inæqualia: quorum ei quod extrinsecus situm est, capitulum radii annectitur. Cum eo verò quod est in interiori parte, nullum os prorsus committitur. In ima humeri parte sinus persimilis est concavis troclearum orbitis. Cubitus hunc circum movetur. Ubi autem sinus hic desinit in extremis utrinque lateribus, duo præterea sunt sinus, quorum anterior posteriore est minor. Ii coronas cubiti, hoc est, acutos processus excipiūt: horumq; anteriorem, quum cubitus omnino flectitur, anterior sinus: quum tenditur, posterior posteriorem recipit. Cæteræ humeri partes gibbæ quidē anteriore atque exteriore in parte: in posteriore, atque interiore, simæ sunt.

DE CUBITO. CAP. XVII.

Cubiti consideratio.

Cubitus radio subest.

Cubiti processus duo.

PArs omnis quæ inter humerum & carpum sita est, eiusdémque etiam partis os grādius, cubitus appellatur. Is alteri subest ossi, quod radium nominant. Huiúsque pars extrema superior leniter cava, exterius humeri tuberculum recipit, eiq; alligatur. Cuius quidem cōnexionis est

est munus, modò in pronũ, modò in supinum, totam manum adducere. Cubitus duos habet processus: quorum anterior minor est, alter verò grandior: ab iisq; cubiti ipsius sinus sigmæ literæ similis comprehenditur. In hunc sinum, humeri orbita inseritur. Huius autem nexus, tendendi, curvandiq; totam manum officiũ est. Radius suprà infraq; validis ligamentis cubito illigatur: media inter se omnino dehiscunt. Uterq; adnatam appendicem juxta carpi habet partes: sed extrinsecus gibbam, intrinsecus autem cavam: cubitus quidem juxta minimum digitum, radius verò juxta maximũ. In sinũ eiusmodi sese carpus insinuat, annectiturq;. Inest autem cubito, ex abundantia quadam, processus quem columnarem appellant, isque brachiali etiam nectitur. Ad hũc quidem nexum pertinet carpum in obliquum ducere: ad alterũ verò, in rectum, cuius opera summam manum extendimus, inflectimúsq;

[Cu]biti processus duo.

[Co]lumnaris [pr]ocessus.

DE CARPO. CAP. XVIII.

PRima pars palmæ carpos dicitur, ex ossibus octo, duplici distinctis ordine, constans. Dura omnia, & parvula, nec medullosa, multiplicisq; figuræ sunt. Cuncta nerveis cartilagineisq; nexibus inter se per synarthrosin constructa, non cognata cernuntur: exteriore quidẽ in superficie, leniter gibba, sinuata intrinsecus. Pars carpi superior ex tribus ossibus constat, quæ in rotundam quasi formam constructa, cum cubito, radioq;, & columnari processu annectuntur: hoc tamen excepto, quod carpi os, quod minimum digitum respicit, exiguo leniq; sinu, columnarẽ cubiti processum admittit. Ex his autem mediũ, ibi potissimũ sedem habet, ubi cubitus radiusq; inter se copulantur. Tertium, quod bipartitum est, à radio comprehenditur. Pars carpi inferior, quatuor ipsius ossibus metacarpio alligatur. At quintum, iis carpi partibus insidet, quæ juxta cubiti processum columnarem sunt sitæ.

[Ca]rpi consideratio. [C]arpus constat ex ossibus octo.

DE METACARPIO. CAP. XIX.

INter digitos & carpum ossa quæ palmam explent, metacarpium appellant: id quod per synarthrosin carpo, digitorum autem priori phalangi per diarthrosin alligatur. Pollicis tantummodo prius internodium, ex transverso ipsi metacarpio est annexũ. Singuli autem digiti ex tribus ossibus constant, priori semper internodio in subsequentis sinum subeunte. Iureq; dicendum est, pollicem ipsum ex triplici osse constructum esse: ac primum ipsius internodium, cum metacarpio minimè cõnumerandum. Unde rectè dixerit quispiam, ex quatuor duntaxat metacarpium, ipsos autẽ digitos ex quindecim ossibus constitutos esse.

[M]etacarpij [co]nsideratio.

Digitorum [si]ngulos ex [os]sibus tri[b]us constare.

Metacarpiũ [c]onstare ex [q]uatuor os[s]ibus.

DE OSSIBUS QUÆ CUM SACRO osse committuntur. *Cap. XX.*

REctis ab utroq; latere magnisq; lati ossis processibus duo quædã ossa apposita adstructáq; sunt: quibus integris nullum nomen est inditum. Nam latæ ipsorum supernæ partes, ilium ossa, exteriores post fœmoris ingressum, inferioresque, coxendicum: quæ inde in anteriora protensæ, tenuésq; & foratæ, atque inter se in extremo cognatæ sunt, pectinis ossa appellantur. Utrique coxendici prægrande acetabulum inest, cum fœmoris capite nexu validissimo copulatum, cognatúmq;.

DE FOEMORE. CAP. XXI.

OS fœmoris magnitudine cunctis animantis ossibus præstat: id suprà, coxendici: infrà, tibiæ alligatur. Superiori in parte rotundissimum caput habet, prolixæ quidem cervici ad interiora inclinatæ adnatum. Infrà leniter patescens, in duo tubercula desinit, adeò quidem grandia, ut capita appellari possint: quæ sanè tibiæ annectuntur, non modò membranosis ligamentis, sed tribus quoque aliis validis, rotundisq;: quorum unum ab exteriori totius connexionis parte, ab interiori alterum, à medio posterioris interiorisq; tertium porrigitur. Totius aũt fœmoris forma, anteriori in parte exterioréque, gibba: in posteriori interiorique sima est. Sub huius cervice sunt duo exigui processus (trochanteras vocant) quorum exteriorem, qui est major, appellant natem.

Fœmoris consideratio. Fœmoris os omnium aliorum maximum.

Trochanteres.

DE TIBIA. CAP. XXII.

TOta pars cruris, quæ inter talum genúque posita est, eiusdémq; etiã partis os grãdius tibia, appellatur. Hæc interiore in parte sita est, eique tantummodo fœmur ipsum annectitur. Os autem quod extrinsecus locatum est, sura nominatur: quæ crassitudini tibiæ admodum cedit, nec adeò protenditur, ut genu ipsum contingat, verùm suprà infráque tibiæ per synarthrosin alligatur: media inter se penitus dehiscunt. Tibia, quæ fœmori copulatur, magna quidem adnata, coagmentatáque appendice, duplicem in se sinum habente, capita fœmoris sese insinuantia recipit. Tibiæ quicquid anteriori in parte tenue & carnis est expers, Crea dicitur: imæ ab utroque latere tibiæ, suræqúe partes, malleoli nũcupantur. Hallucinantur autem qui eos talos appellant: nã sub his utrinque talus consistit, ac undequaq; contegitur, ut ne eum tangere quidem possis. Malleoli verò extremæ tibiæ suræq; processuum partes sunt: gibbæ quidem exteriore ex parte, intrinsecus cavæ.

Tibia consideratio.

Sura.

Crea.

Malleoli non rectè vocantur tali.

DE PATELLA. CAP. XXIII.

QVa fęmur tibię annectitur, os extrinsecus cartilaginosum, rotundúmq; appositũ est: quod gibba subjectorum ossium aptis finibus comprehendit: paulumq; intumescẽs, quod inter fœmur, tibiámque spatiũ patet, complectitur. Id ipsum os patella & mola appellatur.

Patella consideratio.

Mola.

DE PEDIS OSSIBUS. CAP. XXIIII.

TAlus ab imis tibiæ suræqúe processibus comprehenditur. Eius pars quam πτέρωμα vocant, sursum vergit. Posteriores lævigatæ omnes, modicéque orbiculatæ sunt & ad superiora potius spectant: anteriores rotundo quidem capite oblongæ cervici adnato, cum osse connectuntur, quod scaphoeides dicitur. A dextro & sinistro latere, in duo extantia supercilia id desinens, sub tibiæ suræqúe cavis excipitur. Ipsius quoq; pars interna lævorem ferè habet. Huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant: idque ipsum & rotundas partes ex talo recipit, & geminos quos habet excessus, in sinum eius percommodè inserit. Pars verò qua ingredimur, leniter ro-

Pedis ossium consideratio.

Scaphoeides os.

Calx.

ter rotunda & latiuscula est. Posterior quoq; rotunda est, eaq; tibiæ rectitudinem excedit admodum. Ex partibus ejus anterioribus, quæ è regione magni digiti sita est, ipsius tali capiti subjacet, nec cum altero copulatur osse. At eius extremitas quę minimo respondet digito, cum cyboeide osse per synarthrosin nectitur. Cyboeides autem à parte exteriore juxta scaphoeides positum est. Verùm hoc, quà cum talo jungitur, sinuatum, cyboeides verò gibbum existit. Tria deinceps ossa parvula inferiori scaphoeidis parti per synarthrosin copulantur: cũ quibus etiam exteriore ex parte cyboeides pariter porrigitur.

Cyboeides os
Scaphoeides

Post hæc quatuor ossa, prima pars pedis quam tarson vocant, finitur.

Tarsos.

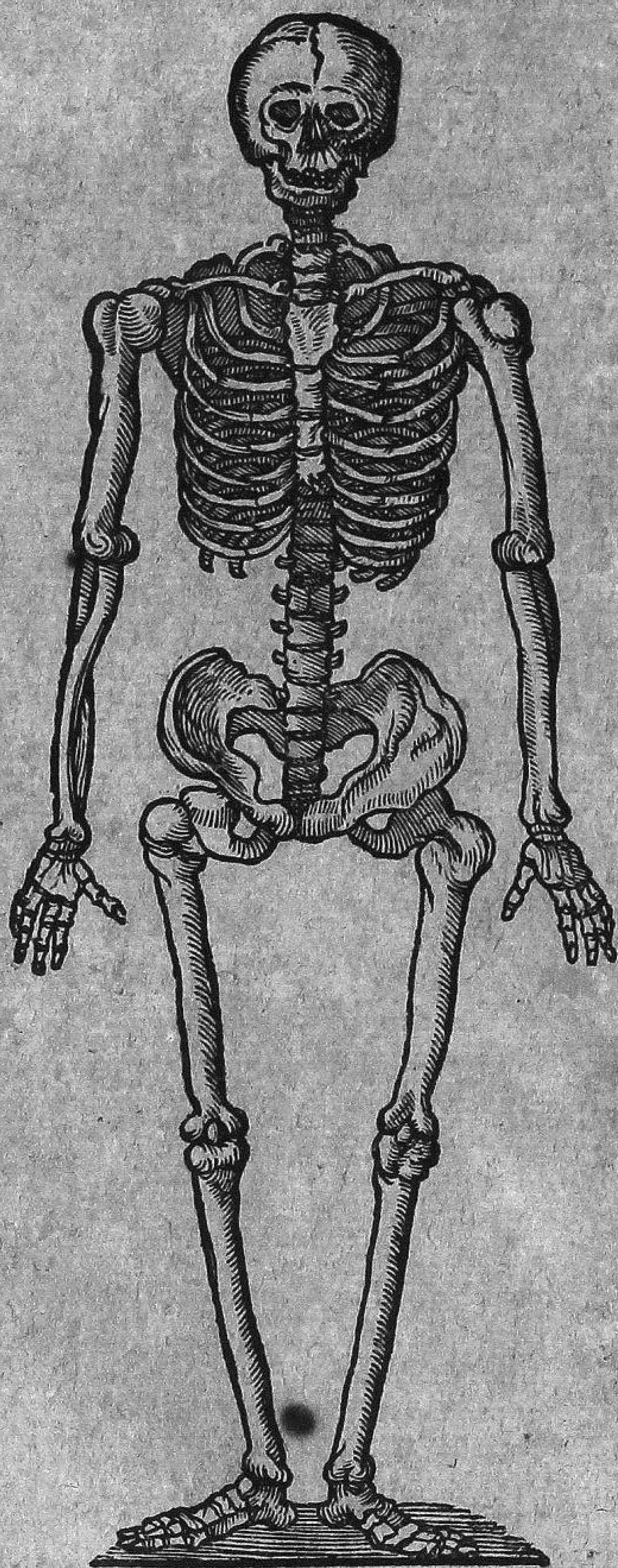
De Plantæ Ossibus.
Cap xxv.

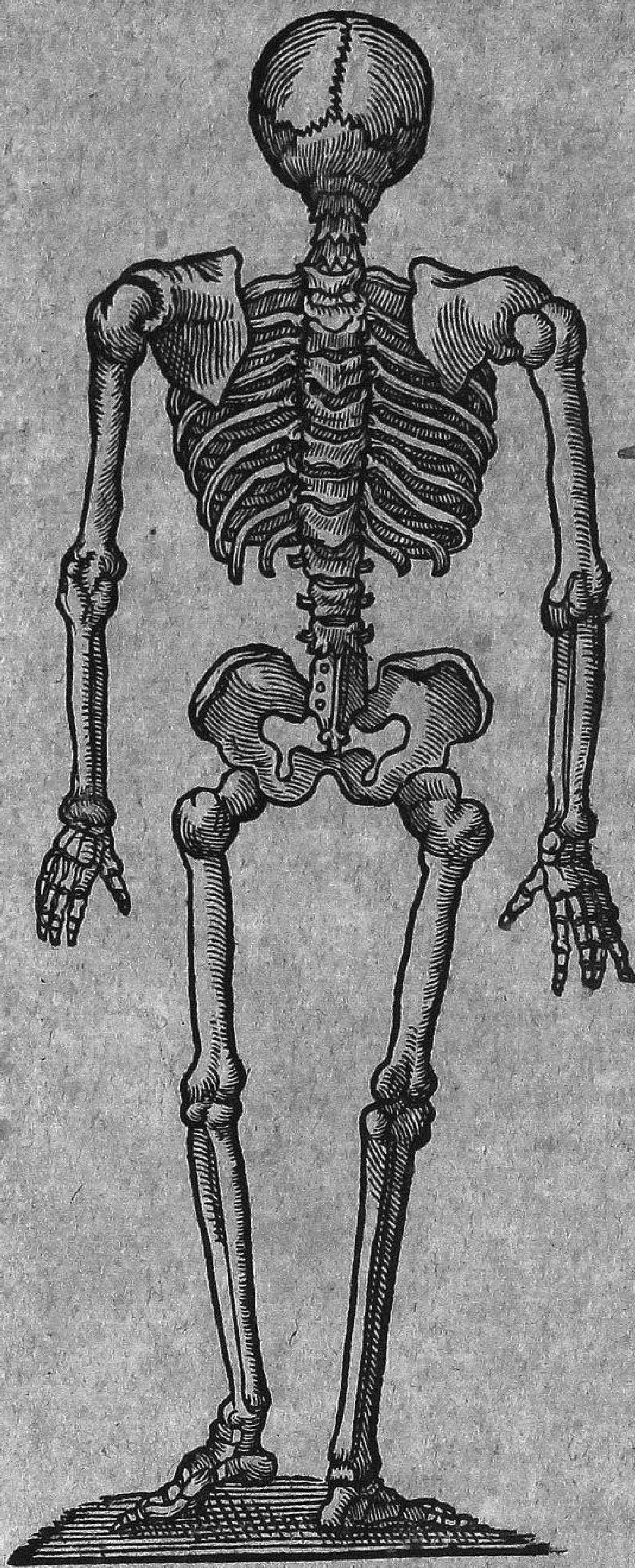
Planta inde inchoatur, quæ ex quinq; ossibus constructa est. Post hæc deinceps pedis digiti siti sunt, qui ex ternis internodiis omnes constant, pollice excepto, qui ex duplici tantũ cõflatur. Horum dearticulationes membranosis: quę verò in talo calceq; habentur, validioribus ligamentis coarctantur. Satis autem sint hęc tyronibus, prima de ossibus rudimenta addiscentibus.

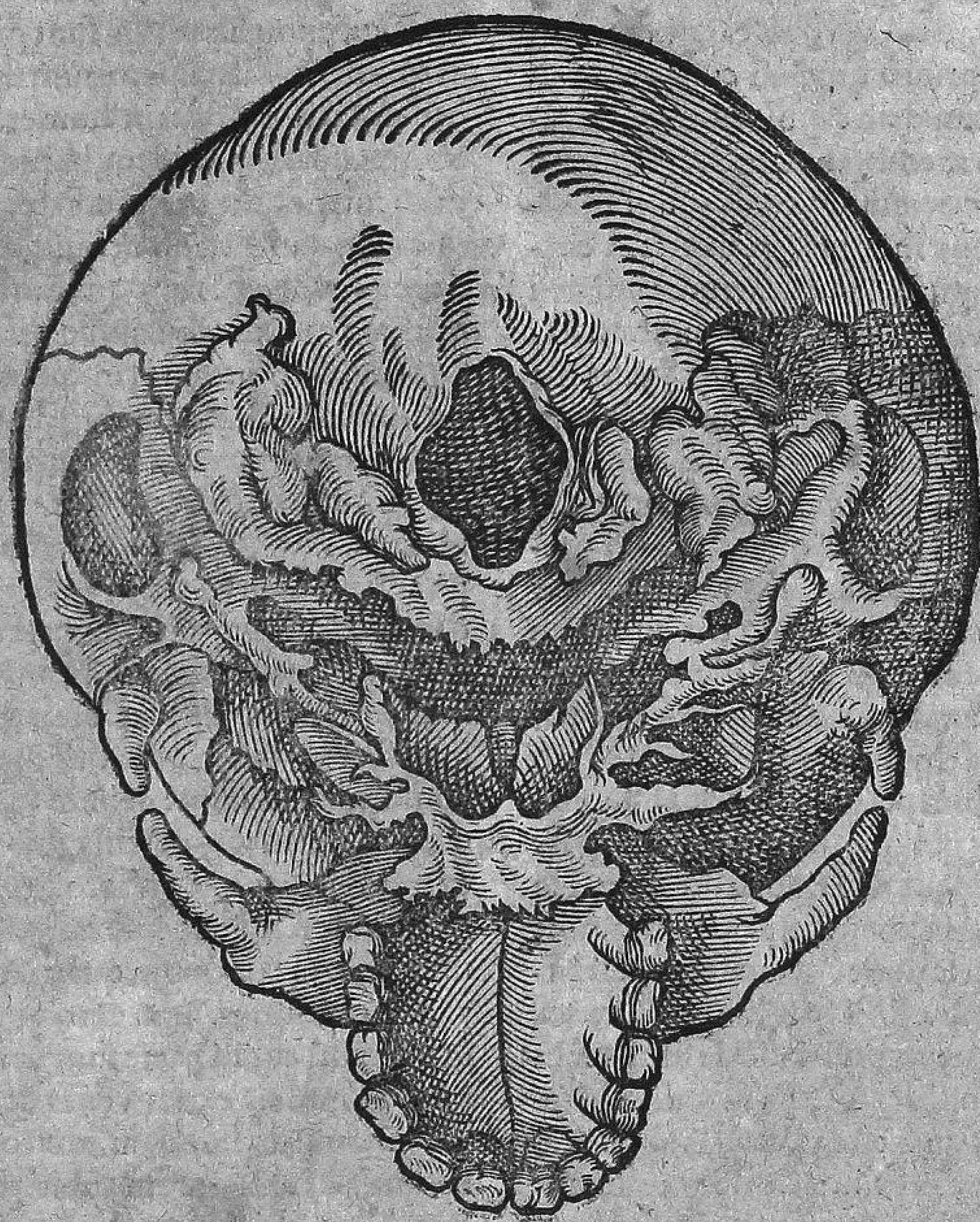
Planta ped... ex quinq; o... sibus consta...

10

Libri De Ossibus Finis.

GALENI PERGAMENI
de dissectione venarum & arteriarum, liber unus.

Cava vena consideratio.

Væ in ventrem intestinaq; deferũtur venæ, veluti radices arboris sunt. Ea verò quam cavam appellant, quidam ceu truncus existit, omnium quæ toto corpore spargun-

Cor omnium arteriarum origo.
Aorta consideratio.

tur venarum. Eadem ratione arteriæ, quarum origo omnium est cor, quæ quidem pulmones petunt, imaginem radicũ ostendunt. Quam autem Aristoteles aortam nominavit, ea caudicis in arbore proportionem subit. Igitur ab ea vena, quam juxta cava jecoris, portas appellant, ceu ab uno principio prodeuntes, septem venæ in regionem ventris descendunt. Quarum prima, brevis quidem illa, atque interdum sola, interdum aliis associata minutulis, ad dodecadactylum intestinum descendit, carne quadam grandulosa, quam pancreon dicunt, suffulta. Secunda autem, exigua etiam, ad pyloron, imam ventris partem, assurgit, atque in eam regionem ventriculi, quæ circa & ante pylorum est, disseminatur: idq; præter alios duos insignes ramos, qui à portę vena orti, in ventriculum & lienem se expandunt. Tertia similiter, ex magna vena enascitur, quæ versus sinistram descendens, extremum magnorum intestinorum mesenteriũ, ad sedem usq; complectitur. Quarta post hanc vena, à dextris partibus ex eadem magna vena, versus pylorum descendens, ad gibba ventriculi effertur. Quinta deinceps, ex eadem magna nascitur vena, in ipsius latere dextro, quæ coli mesenterium, numerosiori propagine venarum invadit. Sexta similiter orta, ad spatium pervenit, quod inter duo jam dicta mesenteria jacet. Id enim plurimas venas habet, & in jejunũ primùm, deinde in omne deinceps tenue intestinum fissura multiplici dividitur. Postrema verò eius venæ pars, tum cæcum intestinum complectitur, tum quandam exiguam coli partem, qua ipsum cæco annectitur. Ad hunc sanè modum venæ illius quæ à portis prodit, in intestina, splenẽ, & ventriculum, digestio perficitur. Quin etiã omnes omẽto intextæ venæ, ab ijsdem ipsis venis propagãtur. Igitur per omnes jam dictas venas, cibus ad hepatis portas suggeritur. Hinc verò p venas ad ipsius fibras pertinentes, in totũ jecur permanat. Indeq; rursũ in alias assumitur venas, per gibbã quidẽ partem dispersas, cæterũ à maxima alia vena ortas, q̃ ob id cavã nominãt. Ab ea etiã aliæ propagãtur, quę in omnes corporis partes sanguinẽ rivãt. A jecore enim utrinq; prolapsa

Meseraicarum venarũ consideratio.

Pancreon.
Pyloros.

Omẽti venæ à miseraicis oriuntur.
Distributionis alimenti consideratio.

Cavæ venæ divisio.

prolapsa, sursum quidem per septum transversum, ad cor attollitur: deorsum verò in spinam dorsi contorquetur, atque inibi super magnam defertur arteriam. Iam verò ab ea quae sursum tendit, oriuntur primò quidem conjugatio ad septum transversum: dein capillorum modo tenues permultæ, in membranas intercipiẽtes thoracem, moxq; in pericardium tunicam. Post illas alia magnitudine insignis, in dextram cordis aurem fertur, atq; inde ad dextrum ventriculum. Ab hoc alia duplicẽ, ut arteriæ, tunicam habens, in pulmone progreditur. Quinetiam alia quædam exigua per exteriorem cordis superficiem, in totũ eius visceris corpus spargitur. Quũ autem cor ipsum præterijt vena cava, jamjam festinans ad jugulum, obiter quoddam sui germen diffundit in omnes thoracis partes, præter prima duo, interdum verò etiam tria costarum intervalla. Deinde alias quasdam prætenues venulas, ad membranas mittit thoracem intersepientes, necnon ad thymum vocatum, Quum verò propè jugulum pervenit, in duas diducitur partes: atq; ita obliquè in latus utraque pars inclinata, à media paululũ regione divertit. De quibus, dum ad sibi vicinam utræque ascendunt claviculã, in media latione, quæ ad thoracis anteriora perveniunt, radices sparguntur. Præter has, magnarũ venarum multiplici se fissura scindentium cõjugatio, intercostalia superioris thoracis alit spatia, & quæ circa scapulas sunt loca, tum nonnullos etiam ex interioribus colli musculis. Ab his ipsis venis etiam illæ nascuntur, quæ ubi ad sextam colli vertebram pervenerũt, in ipsa se foramenta insinuantes, ad caput usque efferuntur. Quicquid aũt ex eis superest, ad axillas porrigitur: ac dein fissura multiplici, per manum excurrit totam intimis magni musculi partibus, in ipso brachio exporrecta. Ex eius autem propaginibus una, per interna hæc quoq; percurrens, circa brachium in orbem complicatur, posterioremque ipsius regionem ita perreptat. Mox in exteriorem partẽ, eandemq; anteriorẽ, subit ad cutem, atq; illinc deorsum tẽdit, donec ad brachij cõmissuram perveniat. Postrema verò ejus pars, aliquando exteriorem brachii nodum excedit paululum: nonnunquã multò ulterius progreditur, sub cute secundùm os cubiti deorsum tendens. At omne quod de magna vena reliquũ est, ad medium pervenit cubiti articulum, unà cum viciniori nervo ramos expandens ad intimas musculorum ejus loci partes, usq; ad interius brachii caput, nihiloq; minus per profundum ad posteriores, anterioresq; musculos. Sed enim priusquam in cubiti flexum ingrediatur, in venas scinditur complures, è quibus multæ in superficie extant: omnium maxima profundius demergitur. Atque magna ex parte una quidem vena, à magna propagatur, ad inferiora magis obliquè declinãs: ac subinde altera ex inferioribus cubiti partibus, multiplici sparsa sobole, ad carpũ pervenit: ac tertia deinceps, circa medium maximè cubitũ. Cæterùm earũ fines juxta carpum miscentur. E latissimus autem simul & maximus ramus, qui ab ea vena de quo modò institutus est sermo, propagatur, in medium pervenit flexum, quà cubitus cum brachio coit: quò etiam obliquè cõfluit alterius venæ, quę per brachii anteriora sub cute sita est, nõ exigua portio. Duæ enim hæ totius sunt manus venæ: tum ea que per axillam in manum fertur, tum ea quę per claviculam, quam humerariam appellant. Verùm nõ semper idem harum venarum positus, sicuti nec par crassitudo est. At secũdum naturam maximè est, ut utriusq; venæ pars in interiorem cubiti flexum quadantenus deferatur: quæ partes posteaquam coierint, venam producunt, quæ omnium in cubito extantium fertur amplissima. Secundùm hanc præcipua magnitudine humeraria est. Ea hinc profecta, quà cubitus cũ brachio coarctatur, perq; radiũ porrecta, ad extremi cubiti tuberculum, quod carpo adhæret, pervenit: atq; inde mox infimæ, eidemq; extimæ carpi ipsius parti distribuitur. At illa, quam ex cõfluxu duarum venarum omniũ in superficie extantium maximam fieri dixi, ab interioribus cubiti partibus incipiens, primùm conscendit radium: deinde in extimam evadit partem, ubi in ramos scissa duos, altero ad radii extremum procedit, altero ad summum pertingit cubitum, quà & ipse cohæret carpo: atque inibi venam contingit, quam ab humeraria propagari retulimus. Iam verò quemadmodũ quæ in interiori cubiti parte sunt venæ, ferè juxta carpum in multas exiles venas, & inter se cõmixtas scinduntur, sic etiam, multosq; his magis venæ quæ per exteriorem cubiti partem feruntur. Porrò quæ altius per cubitum manumq; extremam venæ immerguntur, à duabus magnis oriuntur, hoc modo. Qua parte ab utraq; magna propagari quasdam ostendimus, quæ ad flexum brachij tenderent, duo rami, ab utraq; singuli, in profundum procurrunt, ibiq; similiter mutuo complexu junguntur. Ex quibus rursum aliæ duæ insignes venæ exoriuntur, quæ tandem suis germinibus musculos totius manus penetrant. Quæ autem ad interiorem thoracis regionem feruntur venæ, ad hunc constant modum. E medio duarum venarum in quas cavam memoravimus findi, vena oritur, quæ ad dextram ossis pectoris tendit: ab sinistra autem cavæ partæ, altera. Hæ igitur per totum feruntur thoracem, ossi pectoris subditæ, usq; ad radicem cartilaginis ensiformis: & ad singula obiter intervalla costarum, ramulum ex se mittunt, quo conjunguntur extremis eius venæ, quæ spatia intercostalia perreptat. Harum venarum portio extra thoracem emergit, ad substratos illic reficiendos musculos. Quæ verò ad mucronatam cartilaginem pertinent, tum in mammas assurgentes, tum in reliquũ pectus dispensatæ, deorsum procedunt, rectis subnixæ musculis, in quos partem aliquam mittũt. Quà porrò claviculæ adjacent cavæ venæ * partibus, in quas secari ipsam diximus, subjecta est venæ radix maxima, utrinque una. Quæ quidem confestim assurgens, bipartitò scinditur, duas ædens magnas venas: quarum altera per anteriorem, aversamq; colli partem, ad interiora magis recedens effertur: altera in partem anteriorẽ deorsum quadantenus subsidens, mox sursum sublata, claviculã ipsam ample-

Marginal notes: *Arteriosa vena.* *Coronalis vena.* *Thymus.* *Iugulares venæ.* *Cubiti venarum consideratio.* *Axillaris vena.* *Humeraria vena.* *Media vena consideratio.* *Venarũ altius perreptantium cubiti consideratio.* *Venarũ pervadentium interiora thoracis, consideratio.*

amplectitur, ad modò commemoratam venam contendens extrinsecus. Et confluentibus, seseq; cõmiscentibus, gignitur in summo eminẽs jugularis utrinq; una. At non eodem semper aut modo aut loco miscentur. Duo autem hîc hujusmodi venarum solent esse conjugia: obliquum alterum coëuntium ipsarum, & sese invicem contingentium in cavo juguli: alterum autem minimè coëuntium. Declinant enim quasi in extimã colli partem obliquæ. Tres autem conspicuæ venæ oriuntur ab ea quæ circa claviculã cõtorquetur. Una quidem quæ humeraria dicitur (quòd obliquè deflectat ad humerũ) & sæpe eadem visitur crassitudine, cum vena ad collum subeunte. Reliquæ duæ, radices utrinq; humeraria minores habent: quarum altera ad summum ascendit humerũ, ac in proxima quæq; corpora transjens, ita occultatur: humilior altera, per profunda magis surreptans, secundum magnũ musculũ ab osse pectoris exporrecta, ad caput brachij pervenit. Cæterùm axillaris vena mulò humerali est major, & numerosiorẽ quàm illa in brachio sobolem habet prodeuntium ex se ramorũ. Porrò quantum reliquum est de magnis illis venis, in quas vena cava diducitur sub claviculis rectà per collum, gulam habẽs ante se positam, sursum effertur, producens interim varia germina, sed ab ipsa colli superficie remota: quæ nimirum nutriũt musculos altius delitescentes. Nam venæ ab extantibus in superficie jugularib. propagatæ, plurimæ & tenues sunt, quæ per totum ambitum colli, faciei, & capitis, vario plexu disseminantur. Quin & lingua magnas accipit ab intimis jugularibus venas, posteaquàm eæ per ramos cum extimis se conjunxerunt. Reliquũ autem omne ex internis jugularibus ad cerebrum assurgens, in calvam excedit per extremam suturæ labdoidis partem. Conjunguntur autem venarũ omniũ extrema circa ipsum caput, ipsiusq; cum prima vertebra commissuram. At verò earum venarum quæ in partes corporis inferiores sanguinem rivant, cava in lumbis sita, est origo. Hæc enim vena simulatq; è jecore primùm se ex prompsit, priusquàm in lumbos cõsidat, elatior adhuc exiltens, parte quidẽ dextra, in dextri renis tunicam ac circumjecta corpora, varios spargit ramulos. Sinistra autem, notabili magnitudine venam, quæ & ipsa in ramos scissa, corporibus inibi existentibus distribuitur. Ac sæpenumero à cava ipsa ad renem proficiscente, propagines mittuntur, quæ in renis tunica intexũtur, ac vicinis in ambitum locis: eæq; nunc filorum araneæ similes sunt, nunc parvæ. Nam quæ à cava inseruntur in renes, facilè sunt omnium amplissimæ. Deinceps post has ad testes deferuntur venæ. Ad sinistrũ siquidem, ramus mittitur ab ea vena quæ in sinistrũ præfertur renem. Quæ aũt in dextrũ testem inseritur vena, ea quidẽ ab ipsa cava producitur. Quãquam hæc vena mihi semel observata est initia duo habere, sicuti ea etiam quæ in sinistrum testem se insinuat, persæpe. Hæ igitur venæ ad testes deferũtur, sive mas sive fœmina animans fuerit. Habet quippe etiã fœmina, ad uteri latera testes multò minores & densiores, quàm visuntur in maribus. Secũdùm eas venas, de singulis vertebris ad ilia venæ mittuntur, quarum postrema ad musculos qui abdomini prætẽti sunt, attolluntur. Qui autem supra hos musculi extra thoracem jacent, alimentum accipiũt à vasis circa claviculas exilioribus: tum etiam ab iis quæ per pectoris os ad mammas tendunt, sicuti etiam ab iis quæ sunt in spatiis intercostalibus. Quin etiam per singula foramenta spinæ, singulæ venæ in medullã ipsam à cava lumbos perreptãte inserũtur. Porrò in ultimis lumborum vertebris non amplius videre est arteriam venæ subjectam, sed elatior quidem arteria supra venam ceu provehitur, vena autẽ per ipsas vertebras. Hac igitur parte & sese contingit utrunq; vas, & in duo membra divaricatur, instar literæ Λ. Utraq; autem cohærentiũ vasorum pars ad sibi subjectum crus obliquior descendit: prius tamẽ ipsorum vasorum quibusdã ramulis, ad alendas lumborum carnes, atq; interdum etiam ad eam peritonæi partem, quæ ad lumbos spectat, revulsis. Utriusq; autem venarũ conjugationis extrema, ad exteriores lati ossis partes se promũt, inq; musculos eam regionem consternentes, distribuuntur. Deinde ad uteri partes inferiores, aliæ venæ feruntur, quæ in cervicem ipsam disseminantur, & quadam sui parte amplexãtur testiculos, altera usq; ad uteri fundum pertinent: indeq; aliæ subeũt vesicam: aliæ per pubis os ad exteriora cum ejus nervo extenduntur, atq; per inferiores illius regionis musculos disseminantur: aliæ per rectos ascendũt musculos, extremisq; conjunguntur venarum, quæ per thoracem ad subcartilaginea descendũt. Ab eadem radice venulæ utrinque singulæ in uterum perferuntur, per quas mammis cum utero maxima necessitudo existit. Insuper aliud extra musculos est conjugium earum, quæ ad utriusq; sexus pudenda pertinent. Ab his autem statim alia est vena utrinque, quæ ad internos fœmoris musculos tendit. Post has verò aliæ ab inguinibus ortæ, visuntur per ilium regionem ascendere. Aliæ etiam obscuræ, à mammarum venis deductæ, has quas nuper dixi, finibus suis contingunt. Reliqua magna vena in crus dividitur, primam juxta inguina emittens propaginem, quæ cum parva arteria in musculos anteriores spargitur: secundam utrinq; venam, quæ ex internis partibus ad genu usq; subter cutem disseminatur, ac alias non paucas ad profundiores fœmorum partes. Cæterùm paulò altius quàm fœmur cum tibia articulo jungitur, in tres partes dividitur: quarum media, quæ maxima est, per ipsum deorsum ad poplitem fertur, atq; inde per profundum suræ procedens, non modicam in musculos ejus sobolem ramorum spargit. Altera autem parte quæ in superficie eminet, per exteriorem partem alterius tibiæ ossis porrecta, ad pedis pertingit articulum. Tertia verò quæ interior est, ad interiorem tibiæ partem procedit, ac inde ad malleolum pervenit, ad ipsum tibiæ extremum, ut sanguinẽ mittat, quàm commodissima. Enimverò maxima quæ per profundum musculis distribuitur, duo cum arteria, extrema fiunt: quorum alterũ quidem majus, à tibia fertur ad interiora: alterum verò, per mediã duorũ

Jugularium venarum cõsideratio.
Humeralis vena.
Axillaris vena humerali est maior.
Lingua unde venas accipiat.
Cava vena lumborum, est origo venarum quæ ad inferna descendunt.
Emulgentes venæ amplissimæ.
Seminariũ vasorum origo.
Testiculi fœminarũ quales.
Abdominis vena.
Thoracis musculi externi à quibus venis alantur.
Uteri vena.
Pudendorũ vena.
Cruris vena.

tibiæ ossium regionem, ad interiora pedis perducitur, ac propagini alterius venæ immiscetur, quã ab exterioribus tibię partibus per fibulã dixi descendere. Ita fit ut sint venæ quatuor, quæ ad pedes descendunt: una quidẽ omniũ extima, per gibbosum fibulæ extremum: altera per partes ipsius interiores: tertia per anteriorem tibiæ extremi regionem: & quarta, quę ex interioribus partibus extuberãtes tibiæ processus complexa est. Hoc igitur tibi dissectionis venarum principium esto. Deinceps de arteriis dicẽdum. Harũ origo est sinister cordis ventriculus. Hinc autem in pulmones, gratia trahendi spiritus, derivatur radicis instar, una tenuis simpliciq; tunica constans: tum altera etiam hac multò crassior, quæ veluti truncus omnium arteriarum existit. Habet præterea cordis ipsius corpus circunfusas in ambitum arterias duas: alteram quidem majorem, quæ maximam ipsius partem amplectitur, alteram ea maximè regione distributam, ubi tertium ventriculum esse existimavit Aristoteles, quum tamen nusquam is reperiatur. Has igitur arterias, simulatque maxima de corde se prompserit, ab ea produci videas, ipsamq; mox in membra haudquaquam paria diduci. Et horum quidem, quod minus est, sursum ferri, ipsumq; cõfestim in partes rursum inæquales findi, ac subinde ipsarũ majorem, ad jugulum tendentem obliquam, de sinistra ad dextram thoracis partem porrigi, alteramq; oppositum habere situm. At verò arteriæ pars major, quæ ad jugulum tendit, ubi prope thymũ pervenerit, primùm quidem ad sinistram jugularem emittit ramum: post illum, alterum ad dexteriorem. Dein de quicquid ipsius restat, ad scapulam axillamq; sinistram tendit. Quinetiam quædam ad pectoris os, alia ad primas thoracis costas, alia ad spinales musculos, alia denique per foramina sex primarum colli vertebrarum deducta, unà cum vena, ad spinalis medullæ membranas, descendit: alia ad summum humerum, scapulam, axillamq; dextram extenditur. Quæ quidem, sicuti & aliæ omnes, dividuntur unà cum adjacentibus venis: quemadmodum & quæ arteriæ carotides appellantur: ex quibus unà cum jugulariis internis, ascendit quædam arteria. At quæ in superficie extãt jugulares, eæ sine arteriis conspiciuntur. Omne autem quod ex carotidibus reliquum est, sursum rectà procedens, in calvam penetrat, inibiq; plexũ retiformem producit: deinde in duas rursus coiens arterias, subit ad cerebrum. Porrò arteriæ quæ à corde se promit, pars major ad spinã deflectitur, quintamq; thoracis vertebram ascendit: & inde per totam spinam, usq; ad latum os, descendit, primùm propaginem quandam tenuem emittens in eas thoracis partes, quibus pulmones adjacent. Extrema autem ipsius ad arteriam usq; ascendunt: deinde per singulas vertebras rami tum in spatia intercostalia, tum ad spinalem medullam exoriuntur. Ubi autẽ egressa est magna arteria thoracem, primò duas in septum transversum arterias mittit: deinde in vẽtrem, lienem, ac jecur injugem unam. Interdum ex una radice bifariã diducta, ventriculo quidem, & lieni, & hepati altera pars: altera intestinis distribuitur per duo mesenteria, tum id quod ad dextram situm habens, primarium est coli partium: tum id quod est omnium intestinorum medium. Nam tertium mesenterium, quod propè sedem pertingit, in sinistra situm, nullam inde assumit arteriam: sed de imis partibus in ipsum quædam inseritur, quæ propter renes à magna arteria injugis & ipsa nascitur. Atqui inter hanc & modò commemoratas, duæ magnitudine præcipuæ ad renes tendunt. Cum venis etiam quæ ad ilia & testes feruntur, arteriæ etiam ad eundem procurrunt modum. Cæterùm arteriæ magnæ pars extrema, quum ad latera lumborum pervenerit, suprà positam venam transcendit. Quod postea quàm factum fuerit, haud aliter quàm vena scissa, bipartitò arteria partem utranque in sibi subjectum crus mittit: à quarum utraque obiter singuli propagantur ramuli, qui conceptibus per umbilicum inseruntur: in perfectis autem animantibus, ipsi ad os latum excurrunt. At ipsa cruris utrinque arteria ad intimas distributa partes fertur cum magna vena. Nam iis venis quæ in cruribus, manibus, abdomine, dorso, & collo per summam superficiem visuntur, ne una quidem subest arteria. Sed enim arterias in solo capite juxta cutem inveneris, tum eas quæ post aures, tum eas quæ ad utraque tempora extant. Porrò in conceptibus venæ arteriæq; intexuntur, ab extremis venarum osculis prodeuntes, quæ ad uterum pertinent. Quibus inter se coëuntibus, concurrentibusque iis, quæ ex coitu sunt factæ, arteriis & venis, contingit ex ipsis fieri conjugium illud utrorumq; vasorum, quod inseritur in umbilicum. Arteriæ siquidem vesicã fœtus complexæ, ad arterias illas tendũt, quæ à magna per spinam porrecta mittuntur. Venæ autem, simulatque ex umbilico se projecerint, coëunt, unam magnam perficiunt quæ ad concavum jecinoris tendit, haud procul ab ea vena, quæ ad portas est. Hæc igitur vena sine arteria est, ac post illam tota cava, donec ad spinam pervenerit. Sic nec septi transversi vena, nec illa quæ alit thoracem, nec humeraria item, nec axillaris (præterquàm ubi altius coarctantur, ut in cubiti articulo) habet ullam arteriam adjunctam. Omnes siquidem quæ per cubiti superficiem expansæ sunt, carent arteriis, sicuti & quę tum jugulo, tum collo in superficie sparguntur. Omnibus denique superficiariis, aut quæ per dorsum, latera, totum thoracem, inferioremq; ventrem sub summa cute expanduntur, nullam invenias arteriam subditam. Quæ autem ab iis quæ profundius abscondũtur, ortum habent, si quidem ex sublimi deorsum tendant, adjacentem habent arteriam: si verò ex uno subeuntes, supernè descendentibus veni jungantur, sine arteriis ad glandia quædam evadunt. Sed ne illæ quidem venæ cum arteriis coëunt, quæ in exteriores pudendi musculos inseritur. Arteriæ autem sine venis eæ sunt, quæ vesicam fœtus amplexantur in utero, propagoq; ea, quæ à magna arteria procedens, in conceptuum venam arteriosam se insinuat, non substantia modò corporis, sed usu etiam & functione

Pedum venæ quatuor. — *Arteriarum origo, sinister cordis vẽtriculus.* — *Arteria venosa. Aorta.* — *Tertium cordis ventriculum minimè reperiri. Arteriæ magnæ divisio.* — *Carotides arteriæ.* — *Plexum retiformemq; produci ab arteriis carotidibus sub calvaria.* — *Injugem arteriam mitti singulis visceribus unam.*

Mesenterium triplex. — *Arteriæ lumbi in crura divaricatio.* — *Venæ quibus nulla subest arteria.* — *Arteriæ superficiales ubi cernantur.* — *Venarum arteriarumq; in conceptibus consideratio.* — *Venæ absq; arteriis quæ sint.* — *Venæ adjacentes arterias habentes.* — *Arteriæ absque venis.*

functione existens arteria. In perfectis autem animalibus, sine venis arteriæ visuntur, primùm magnæ illæ quæ ex corde prodeunt: una quidē quæ ad quintam usq; thoracis vertebrā descendit, altera, quę prima omniū effertur ad jugulum. Post has ea etiā quæ ad scapulam & axillā sinisteriorem se inclinat. Jam arteria sine vena est, ex carotide propago una, quæ ad textum retiformem ascendit, quod etiā rete sine vena est. Tum verò, quæ ad septum transversum, earum nulla cum vena jungitur priusquàm in extrema inciderint venarum, quæ à cava exoriuntur, quemadmodum nec primæ illæ propagines: quæ ad jecur, & ventrem, & lienem, & intestina mittūtur. Nam ne illis quidem adjacent venæ, priusquàm incipiant conjungi.

Retiformem plexum care[t] venis.

GALENI PERGAMENI
de nervorum dissectione, lib. unus.

QUòd nulla particularum animalis nec motum arbitrarium, nec sensum sine nervo obtineat: quódq; si incidatur nervus, immobilis confestim, insensilisq; reddatur particula, inter omnes constat medicos. Quòd autem origo nervorum atque spinalis medullæ sit cerebrum, quódque alij nervi ex cerebro, alij ex medulla spinali oriantur, jam demonstrandum aggredior. Anteriores ventriculi cerebri in priorem procedentes partem, sensim leviterque in angustum coarctantur, donec ad principium pertingant nasi, sese contingentes perpetuò, tenui tantùm membrana distincti. Horum autem sinum, ad partem utranque, unus dextra, & alter sinistra, nervus est crassitudine insigni, & aliorum ferè omnium nervorum mollissimus, ex ipso quidem prodiens cerebro in oculos extra calvam, per foramē æquè patens ac latum, quanta est ipsius nervi crassitudo. Videtur porrò nervi ipsi, ceu quædam oculorum radices. Uterque siquidem in sibi adversum oculum sese quamlatissimè explicat, ipsumque qui in oculo est, vitreum humorem, in orbem, sphæræ modo, ambit, inibi etiam naturam cerebri retinens. Sed in solis his nervis, antequā in oculos inserātur, sensibilis quidam meatus inest. Ac prima quidem hæc conjugatio est nervorum qui à cerebro oriuntur, longè aliarum omnium mollissima. Altera post hanc est conjugatio in musculos qui oculos movent distributa, durior multò & tenuior ea quam nuper memoravimus. Huic, dum per calvam procedit, non etiam quum primùm nascitur, adjacet conjugatio nervorum tertia. Sunt autē molliores isti, tum secundæ, tum quartæ, atq; aliarum deinceps conjugationū nervis, multiq; circa primā statim radicē apparent. Paulò iis durior, nervorum ex cerebro prodeuntiū quarta conjugatio, statim post exortum, cum tertia miscetur, ac perreptat primùm quidem crassum involucrum cerebri, deinde etiam ipsum capiti obductum os: tum rursus ad palatum recedit. At tertia conjugatio ubi secundam attingit, variè scinditur, atque desinit. Primùm igitur singulæ ipsius partes, per commune calvæ foramentum, ad inferiorem capitis partem descendunt. Intelligere autem convenit, nullum nervum aut à cerebro, aut ab spinali medulla emitti non conjugatum: sed semper alterum ad dextram, ad sinistram alterum, eadem prorsus utrinque magnitudine, situm obtinere. Igitur pars exigua tertiæ conjugationis statim quà maxilla jungitur, ante aures erumpit. Quod autem veluti truncus est omnium indidem prodeuntium particularum, bipartitò scinditur primùm, deinde membrum utrunq; in multas rursum partes: & alterum quidem tum in temporum ac superioris maxillæ musculos dispensatur, tum in gingivas, dentes, & cutem, quæ faciei prætenditur: alterum verò in radices dentium inferioris mandibulæ, gingivasq; & labra inferiora, necnon linguæ tunicam disseminatur. Quamobrem conjugationem hanc nonnulli gustatoriam appellant. At quarta conjugatio nervorum, à tertia recedens, sese in palatum insinuat. Est & quinta conjugatio, cujus nervi non prodeunt ex una radice, sed sibi invicem sunt vicini. Sub hac enim auditoriis nervus, in priori magis parte ad auditorium meatum descendit, unà cum dura membrana, quæ indidem, unde nervus, emergit: cum qua in latitudinem sese effundens, meatui leviter obducitur. Alter verò, ex parte adversa in alterum quoddam ossis petriformis cæcum foramen inseritur. Coit autem mox nervus hic cum eo qui progreditur foras, quà maxilla jungitur. Quod autem ex ipsis duobus conflatur, in latum musculum scinditur, qui subjectus cuti, buccam sive maxillas movet. Ad hunc itaque modum quinta digeritur conjugatio, quam duplicem esse constat. Sexta autem nervorum ex cerebro orTorum conjugatio, foramine usa est, quod ad suturæ labdoides extremitatem inferiorem interpatet. Principia autem statim è cerebro prodeuntium trium nervorum obtinet: quæ ubi è calva emerserint, multifariam cum inter se commiscentur, tum etiam cum adjacentib[us] aliis. Superest septima nervorum cerebri conjugatio, cujus pars maxima in linguæ musculos dispensatur. Exigua verò quæpiam particula ad musculos provenit communes cartilaginis in gutture scutiformis, & inferiorum laterum ejus, quæ appellatur labdoides, atque in alios quosdam non semper. Commiscentur autem inter sese nervi ad inferiora capitis tendentes, tum is qui à tertia conjugatione, tum is qui à duabus novissimè memoratis oritur. Ac sanè nervorum qui à spinali medulla nascuntur: prima secundáque conjugatio sæpius societatem init cū hisce nervis. Et tibi quidem persæpe videbitur, quod de altero in alterū traiicit, ceu vinculū aliquod duntaxat ambobus esse commune: id verò alterum auget, alterū exiliorem reddit. Porrò ignorarunt universi anatomici, quomodo propriis laryngis musculis nervi è sexta conjugatione distribuantur, terni utrinq; prodeuntes, ut sex numero omnes sint. Laryngis etenim musculi, ab illo nervo quædam accipiunt germina, qui per foramen ad extremam labdoidem suturam interpatēs exoritur: qui si laqueo quidē intercipiat[ur],

[N]ervos esse [o]pifices motus volunta[r]ij, atq; sensus.

Cerebrum esse originem nervorū, & spinalis me[dullæ].

Ventriculi anteriores cerebri.

Nervorū opticorum consideratio.

Nervis opticis solis, sensibiles inesse meatus.

Coniugatio prima nervorum.

Coniugatio secunda nervorum mollium.

Coniugatio mollium nervorum tertia.

Coniugatio mollium nervorum quarta.

Nervos omnes coniugatos produci.

Coniugatio nervorum quinta.

Latus musculus.

Coniugatio mollium nervorum sexta

Coniugatio mollium nervorum septima.

Laryngis nervi omnes sex Mutū animal quo nervo intercepto reddatur.

statim mutum animal redditur. Aliorum porrò duorum, alter ad utrosq; faucium musculos, linguæq; radicem, pertingit: alter ad scapulæ musculum, & ad eum qui latus est, aliosq; quosdam illius loci musculos.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus,
Liber I.

Ossium substantiæ usus.

Uod pali in tentoriis præstant, & in ædibus muri, id nimirum in animalibus ossium substãtia: ad cuius imitationem cætera in animãte solent effingi, formariq;. Idcirco & simia, inter universa animantium genera, tum visceribus, tum musculis, tum arteriis, & nervis (quandoquidem & ossium forma) homini simillima est. Quoniam igitur corporis forma ossibus similis est, quibus etiã natura aliarũ partiũ respondet, operæprecium fuerit in primis exactam humanorũ ossium indipisci peritiã: eamq; haud quidem ex libris tãtùm, sed oculata inquisitione venari: id quod licebit tibi, si assiccata cadavera contempleris accuratissimè, aut etiam earum simiarum ossa, quæ homini quam simillimæ existunt. Quanquam præstiterit in utroq; animali, & in simia & in homine, cognitionem ossium investigare, post quã mox ad concisionẽ musculorum est properandum. Deinde licebit quidvis discere primùm, sive arterias, sive venas, sive nervos. Atq; in horum consectionibus versanti, viscerum & reliquorum omnium natura innotescet. Ac sanè positura ossium, seorsum nobis exposita est, sicuti & musculorũ anatome. Quare si in illis commentariis te exerceas priusquam ad hos accingaris, haud inutile fuerit. Quum autem per chirurgiam musculos ipsos propter abscessus altiores, incidere interdum cogamur, actionis ipsorum cognitio maximè ex usu est, ut tum perdiscere, tum prædicere possis, omnem abigendo calumniam, functionem in magnis vulneribus, ubi musculus totus transversim dissectus fuerit, abolituram. Taceo qui musculorum actiones norit, cum chirurgum alios quidem musculos cautè, alios autem incisurum audaciùs. Præstat tamen pro fibrarum ductu, ipsorum divisionem moliri. Nam incisiones transversæ, quæ utique ad angulos rectos fiunt, actionem dissolvunt. Necesse autem est interim, partes quasdam vulneribus angustis altioribusq; confectas, adhuc amplius dividere, alias ob alios usus: quo in opere, fibrarum positurae, musculorumq; actionum intelligentia, omniũ maximè desideratur. Hanc qui ambit, ne pigeat ipsum vel propriis manibus pellẽ auferre cadaveris. Nam octo statim musculos ignorarunt, qui ante me simias aliis excoriandas tradiderunt. Sunt verò horũ octo musculorum, duo ad buccarum motum à natura formati: alij autem duo, brachia lateribus adducentes. Porrò quatuor reliquos reperi, duos quidem sub illis glabris pelliculis, quæ vestiunt internè manuum: alios autem duos, sub illis quibus plantæ pedum teguntur. Ad hæc verò, quum simiæ cuipiã, quã in aqua extinxerã, detraxissem olim extremam cutem, inveni in illa etiam musculum tenuẽ & membranosum, costis omnibus incumbentem: qui habebat inferius principium, subter universam ilium cutem expansum. Ut igitur exordiamur à manibus, singuli in singulis digitis ad extremum usq; extendũtur musculi fibras quasdam exiguas, & telæ araneæ persimiles, in ossa post articulorum juncturas sita, immittentes. Similiter se habent hæc & in summo pede. Primùm itaq; totam cubiti atque digitorum cutem exteriorẽ detrahemus, ab ea solum quę manum intus cooperit, abstinentes. Dein, quæ in carpi articulo sunt, studiosè adimere oportet, si fortè quæpiam membrana ex detracta cute reliqua sit. Verùm huiusmodi avellendis, scalpellus acutior est commodus: quemadmodũ musculis invicem separandis, retusior. Jam verò membranis adẽptis, primoq; post ipsas, medij cubiti sub cute summa, musculo, videbis ligamenta cõpagibus articulorũ iniecta, posita in utraq; membri parte, foris & intrinsecus transversa: quibus capita tendinum subiacẽt, interna parte digitos ipsos flectentiũ, externa intendentiũ. At ex utraque ligamentorũ, quæ dixi, parte interna quidẽ, duo sunt musculi flectentes carpũ, quorũ hic recto tramite versus parvũ digitũ, alter versus indicẽ est porrectus: externa verò, unus in cubito, qui carpum extendit, duo in radio, carpum utrique moventes. Alter ipsorum etiam magni digiti motor est, quem duos esse potius quam unũ, existimandum. Cæterùm omnium aforis musculorum, de quibus verba fecimus, capita, ligamina habent transversim circundata. Jam alius quidam musculus desuper toti radio incumbit, nequaquã in tendinẽ aliis quos recẽsui similem cessans, sed inferius ipsius extremum, quo ad interiora convertitur, paulò membranosius atque carnosius obtinet. Qui musculus quanquã mediam videtur habere sedem, externis potius cubiti partibus, quàm internis, ascribendus venit. Extat sub cute in superficie internæ partis manus, medius inter radium & cubitum musculus, qui in latum tendinem desinens, depili manus parti subnascitur, mediusq; interiorum musculorum apparet. Tendo autem ejus paulò ante carpi nodum manifestè emergit: quare hinc probè ipsius dissectionem incœperis: nempe scalpello obtusiori tendonis caput in sublime elevans, incidensq; ipsum sursum versus ad cubiti juncturam, ex qua originem duxit. Ubi autem transversum ipsum incideris, partem inferiorem attolles, divellesq; ipsam non modò à subjectis particulis, sed à cute etiam cui adhærescit. Sic enim cognosces, quòd ex tali musculo is tendo ortus sit, quódq; internæ omnium digitorum parti tendatur. Post hunc tendinem dilatatum, vasa & nervi inibi distributi se ostendunt: quibus etiam membranę incumbunt, quæ cum ipsis tollendæ sunt. Nam subsunt tendines qui digitos flectunt, à binis prodeuntes capitibus, illic maximè siti, ubi & ligamenti, & tendinis super illud dilatati caput, positum est. Horum autem subjectorum capitum, alterum quatuor producit tendines, digitis omnibus, præterquam

Simia cur sit quam simillima homini.

Formam corporis esse ossibus similẽ.

Anatomica methodus.

Actionis musculorum cognitio maximè ex usu est.

Musculorũ sectionẽ moliendam esse pro fibrarum ductu.

Transversas musculorum sectiones actionem dissolvere.

Musculi octo à veteribus ignorati.

Musculus costis universis incumbens.

Musculi digitorum.

Dissecãdi modo.

Ligamenta.

Tendines.

Musculi carpũ flectentes.

Vola manus musculus.

Tendines moventes digitos.

perquam magno, juxta secundi internodij principium insertos, à quibus secundus eorum articulus flectitur. Alterum quod huic subjacet tendinum caput in quinque discretum particulas, in extremam usque digitorum aciem pertingẽs, inibi inseritur. Tendines autem universos valens aliquod munimentum, singulos privatim ambit, multò sanè ipso tendine durius, atq; membranæ crassiori simile. Porrò si post caput in ramos scissum, tendines singulos unà cum prædicto involucro attrahas, flecti per eos, qui subjecti digitorum ossibus insident, primum ipsorum tertiumq; articulum cernes: hunc quidem, tanquam inibi tendine inserto: illum autem, per circumjacens ligamentum, quod ossibus adhærescit. At pollici nihil neque ex sublimioribus illis tendinibus, neque ex communi eorum capite accedit, sed aliunde quidam tendo in tertium ipsius articulum exporrigitur, illumq; similiter: illis movet. Nam internodium secundum, per tunicam quæ ipsum tendinem ambit, movetur. Cæterùm aliorum duorum musculorũ, qui carpum flectunt, consectionem, paulò supra articuli commissuram exordieris. Quippe secernens ipsos à circumjacentibus partibus, adusque superius inferiusque extremum, tendines quidem inferioribus articuli partibus insinuari videbis: capita autem ipsorum, cubiti atque brachij nodum adire. Unus itaque tendinum in carpo juxta parvi digiti rectitudinem, ossi cartilagineo columnarive inhærescit. Alter tendo statim ab articuli junctura profundius mergitur, ut in carpi os aliquod putes eum inseri, quum inseratur tamen juxta principium illius ossis, quod in metacarpio consistens, digito præponitur indici. Hi ergo quinque musculi totam interiorem cubiti occuparunt regionem, quibus ademptis, apparebunt radij motores. At externorum dissectio sic administranda est. Sub cute, vasa nerviq; superficiarij extant: quibus cum membranis exemptis, quatuor ligamina transversa clarè cõspicis: unum cubiti radiiq; extremum constringens, alterum in cubito duntaxat priori subjacet: reliqua duo soli radio inhærent. Sed primum quidem ipsorum, recta linea incidendum est. Dein divisas particulas, ad suam quanque radicem revellere, aut penitus præcidere, oportet. Post hoc aũt, primum caput quatuor tendinum digitos, præter magnum, tendentium, in medio aliorum situm, hamo in altum attollere: mox id quod exiguos duos digitos ab aliis diducit in latera, in binos scissum tendines. Postea reliquum tertiũ similem motum grandioribus tribus digitis suppeditans, similiter attollere expedit. Primum itaq; tendinum caput, sicuti & secundum, ex uno musculo prodit. Tertium bifariam tibi incidere licet. Nam quod duos digitos, indicem & mediũ movet, caput ex uno procedere musculo deprehendens; quod verò magnũ, ex altero. Atq; hac ratione quatuor musculi prædictis ligamentis suberunt. Hic succedit qui carpum, juxta parvũ digitum, extendit tendine unico, metacarpij ossi, quod exiguo digito præponitur, inserto. Continet ipsum haud valens ligamentum, quod ex solo cubiti tuberculo oritur. Prope magnum autem digitum, alterum hic quoq; validum ligamentum caput duorum constringit tendinum, quorum unus in os, quod ante magnum digitum in carpo collocatum est, coniicitur: alter in ipsum magnũ digitũ, statim à primi articuli junctura, ingreditur. Quos duos tendines è duobus musculis invicem coëuntes genitos dicere, haud inconveniens fuerit. Reliquus exteriorum cubiti musculorum, qui extendens carpum bifido tendine metacarpio se ante indicem mediumq; digitũ inserit, caput tendinis in radio fixum, juxta carpi juncturã exigit. Porrò in exteriore brachij nodo, tria musculorũ capita invenies: ejus sanè qui digitos quatuor extendit, elatissimum: qui juxta parvum digitum, carpum reflectit, humillimum: mediũ verò inter illa, quod digitos duos minores abducit à cæteris. Sub his interius in uno, duo trium digitorum musculi recondũtur, qui ex toto osse cubiti invicem coëuntes originem ducunt: qui quidem duobus digitis servit maxima ex parte: qui verò magni digiti est, prope superius extremum. Incumbit huic alius, carpi cohęrens musculo, qui majoris digiti caput extollit. Idem verò totã profunditatẽ regionis, quę inter utrũq; os radij & cubiti habetur, occupat. Cujus musculi dissectionem, quemadmodum & aliorum omnium, à carpo auspicari cõvenit. Sub eo autem, ubi ipsum à ligamine atque à cohærente musculo avulseris, occurret quidam alius obliquus, exilisq;, de cubito in radium perveniens. Prius tamen adoriere musculum prædicto adnatum, qui cubitum superiori ipsius extremo attingit leniter. Dein elatiorẽ hoc musculum incidere oportet, qui in metacarpium ante indicem & medium digitum bipartito tendine inseritur. Hujus musculi finis superior, juxta sublimem exterioris brachij nodi regionem, quadantenus jam quoque conscendit ad superpositam nodo brachij partem. Qui verò & huic & radio superne expansus, totam manum reddit supinã, ac simul cum alterius exortu suas etiã mittit propagines, is musculus secundũ extremitatem sui in tenues membranas degenerans, seseq; in musculos brachij insinuans, incisionis confundit opus: ejus tamen caput ossi brachij alligari comperies, ubi hujus musculos dissecueris. Exteriores itaq; cubiti musculi, talia quædã habent capita. Ex interioribus autem, qui quidem carpũ juxta parvum inflectit digitũ, à nodo brachii interno incipit, attingitq; cubitũ: qui verò juxta magnũ, ex eodem nodo ducit originem. Cæterùm inter utrunque caput, exortus habetur musculi in manus cutem elabentis. Atq; hic rursus subsunt capita duorum musculorũ, qui digitos movent, & mediam cubiti, radiique totam regionem implent. Verùm omnibus quos recensui exemptis, radii peculiares musculi apparent, per quos supina pronaque tota manus efficitur. Quatuor autem sunt universi: duo ad primas radii partes, duo ad propria carpi extrema pertinent. Ex iis qui ad carpum spectant, alterum ipsorum scito esse obliquum, radiũ ac cubitum intercedẽtem: per ipsumq; nempe agentem extrorsum, fieri supinam manum. Alter verò qui radium intrò cir

Tendinum munimentũ.

Pollicis motus unde.

Cubiti externorum musculorum dissectio.

Musculorum in exteriori brachij nodo tria capita.

Interiorum cubiti musculorum origine.

Radij musculi peculiares sunt quatuor.

cũducit, eam efficit pronã. Reliqui duo musculi radium in superiori parte moventes, & ipsi quodammodo invicem opponuntur, obliquum situm habẽtes: unus ab interna parte situs, ex brachij nodo prodit, capitiq; flectentis carpum ad magnum digitum musculi adhæret: alter externus quidem est, sed hoc minor, atq; ideo transversum magis fibrarũ sitũ obtinet. Constat autẽ omnib. interiore tenso pronã manũ constitui, supinam exteriore. Ac dicti mihi jam sunt omnes musculi, qui cubitũ radiumq; in orbem ambiũt. Post quos tu summę manus exiguos aggredere.

Manus extrema musculi.

Etenim reperies exiles quosdã musculos, tendinibus tertium articulum digitorum movẽtibus adnatos. Quatuor autem ut tendines ipsi, ita & digitorũ musculi, hi sunt: parvi nẽpe, annularis, medij, & indicis.

Digitorum musculi.

At magnũ, alij movẽt duo musculi: unus enim illũ longissimè ab omnibus digitis abducit, ex primo carpi osse profectus: alius, indicẽ versus agit. Alius præterea musculus parvũ digitũ à cæteris plurimũ removet, ex primo ossiũ carpi, quod secundũ illũ consistit, procedẽs. Hi igit septẽ musculi meritò anatomicos nõ latuerunt. * Aliorũ autẽ singuli, ipsis quatuor tendinibus metacarpij in uno sitis quũ adhærescãt, haud mirũ si non ita facilè conspiciãtur. Ex quibus bini ad priorẽ cujusq; digiti articulũ intrinsecus perveniunt, ac ipsius latera jam quoq; attingunt: reliqui omnes ex carpi ac metacarpij ligamento juxta ossiũ ferè commissurã processerunt. At pollicis musculi elatiorem his processum exigunt, & ipsi ex ligamento nati, non quidem ossium dictorum, sed quod musculorũ maximorum bina capita, unde moventur digiti, cõstringit. Porrò ligamen hoc ex carpi ossibus utrinq; prodit, nec cubiti extremum attingẽs, nec initium ossium quæ in metacarpio habẽtur. His ablatis musculis, neq; in extrema manu, neq; in cubito superest ullus alius secandus. Post quos ligamẽta scalpello acuto omnia sunt abscindenda.

Ligamentorum triplex in corpore est usus.

Quorum ligamentorum triplex in corpore est usus: ossa quippe cõnectunt: munimẽto sunt corporibus subditis: ac deniq; indumenta his ipsis tendinibus extrinsecus circundantur. Apparebit autem caput musculi qui radio incumbit, quum anteriorem musculum brachij detexeris. Cęterùm sectio ipsa prope venam humerariam, quæ per totum fertur brachiũ, declivis administretur, tota quæ inibi adhæret, cute ablata, & universis musculorũ membranis. Sectionem verò quæ in superiori humeri parte facienda est, administrabis, fibrarum similitudinem dissimilitudinemq; observans.

Humeralis musculus.

Ex quibus etiam totam humeralis musculi circumscriptionem, ad unũ cacumen pervenientem cognosces: cujus processus tanquam triangularis, in brachium conijcitur. Qui musculus peculiaris est humeri articulo. Verum solus ex moventibus ipsum, necessariò nunc is aufertur, ut anteriores musculi, brachij caput biceps appareat. Brachij interior musculus, duo habet suspensa capita: unum ad scapularum cervicis supercilium, alterũ ad processum anchoræ similem. Ligamen utriusq; capitis abundè trahens, est paulò minus moto rot indũ. Quapropter hæc duo capita ipsius deorsum procurrẽtia, sequẽris: quippe quæ in idem coëuntia, hunc musculũ generãt, qui alteri, sed minori musculo, subdito (à quo etiã cubitus flectitur) juxta cubiti articulum insidet, radioq; validõ tendine adnascitur, ac totũ flectit articulum. At verò ut duo musculi anteriores sunt qui cubiti articulũ flectunt, sic tres alij connexi invicem, extendũt hunc ipsum. Ubi igitur musculum internis partibus brachij injectum sustuleris, duo principia musculorũ totam manum extendentiũ considerato:

Musculorum totam manum extendẽtium principia duo.

quorum alterũ ab humili costa scapularum non tota, sed ex dimidio ferè ipsius partis superioris prodit: alterum verò ex posteriori brachij regione, subter caput. Hæc jã procedentia, in brachio coëunt: deinde per tendinẽ latum, cubiti tuberculũ ingrediuntur. Jam verò si disiunctã utrãque musculi partem attrahis, totam extendi manum ab utroq; videbis, hoc discrimine inclinationis ad latus facto, quòd prior in exteriora, secundus intrò obliquè deflectat. Cæterũ sub hoc, alius delitescit totus carnosus musculus, brachij os ambiens, qui secundo adunitur adeò, ut particula ipsius esse planè putetur. Quem si tendas musculum, interim recta & indeclinabilis circa cubiti articulũ intensio fieri videbitur: nonnunquam intrò paululùm emergere. Dicti itaq; mihi jam sunt, omnes totius manus musculi.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus,
Liber II.

Anatome veteribus fuit familiarissima.

QUòd veteres nihil scripserint de consectionibus administrandis, vertendum illis vitio non est: quandoquidem erat eis tam frequens, tamque in communi usu ipsa anatome, ut domi apud parentes etiam ab ipsa pueritia, in illa omnes olim exercerentur. Postea verò tam præclaro illo exercitio intermisso, opus certè nobis fuit commentariis, quæ anatomicam disciplinam, chirurgicæ medendi rationi maximè necessariam, integram conservarẽt. Quæ quidem quòd ab aliis hactenus non usque adeò accuratè tradita sit, ob id nimirum ad conscribendos hosce commẽtarios me accinxi. Ignorantia quippe eorum quæ per exquisitam anatomen inveniuntur, in reb. quidem securis timidos, in periculosissimis autem, maximè audaces quotidie reddit.

Anatomes pars præcipua circa quæ versetur.

Totius autem anatomes utilissima pars, circa musculos, nervos, arterias, & venas extremarum partium versatur. Atq; ob id ipsum manuum & crurium anatomicas administrationes aliis præposui omnibus, quòd ad ea, quæ tũ usui hominũ necessario, tum arti maximè cõducant, ire primùm juvenes operæpreciũ sit: deinde verò, quòd eundem ita disciplinæ ordinẽ commentarij de usu particularum observẽ. Quũ igitur superiori libro, quo modo musculorũ q in manibus sunt, sectio administrari debeat tradiderim, hic simili modo & de cruribus verba facere est animus. Ergo priusquàm exactè cognoscas musculos, dissecare nervos aut vasa, neque ipse poteris, nec aliũ item docere. Quare & hic cutis auferẽda est: attendendumq; diligẽter, ne in primo plantę exortu juxta calcis initiũ unà cum cute tendinẽ subjectũ eo loco avellas: cuius

explicari

explicati interventu, cutis depilis rigidaq; membro ſubtenſa eſt, Hac igitur cute intacta, oportet reliquam omnẽ adimere, ac ipſos fœmoris muſculos omniũ primos incidere : mox qualeſcũq; velis. Ac facilè quidem ſecundùm differentiã fibrarũ muſculus unuſquiſq; cognoſcitur. Omniũ itaq; primus tendo, paulatim in carnem verſus, ſub cute ſumma apparebit, qui tibiæ infra genu innaſcitur. Superius aũt huius muſculi initiũ, carnoſo exortu ex media maximè ilium oſſis ſpina procedit. Cæterùm poſt nervoſam huius muſculi exilitatem, etiam alius quidã ex amuſſi tendo, ab oſſe pubis deſcendens, figurámq; teretẽ repręſentans, in anteriorẽ partẽ oſſis tibiæ inſertatur. Atq; hi duo numero muſculi, in utroq; crure unus, ſeſe mutuò juxta primos exortus cõtingũt. Quibus ſanè vel tuis manibus tractis verſus muſculorũ exortus, in animali extincto, tibia ipſa elatiùs ſimul & interiùs attollitur. Porrò tertia à duabus prædictis inſertio lati tendinis eſt, nominatę in anteriori tibiæ parte cõtigua. Cuius exortus & caput inferiori exterioriq; coxæ oſſis parti debetur. Muſculus itaque hic ab externa coxæ parte deſcendens, obliquè in internã tibiæ inſertatur. Neceſſum aũt eſt tibiã hac tractã anſa, retrorſum, ſurſumq; ferri, atq;* omnino in orbẽ cõvolvi. Quare nõ ſimplex, ſed compoſitus is motus erit. Sciendum verò eſt, rectos muſculos rectũ motũ miniſtrare perpetuò : ſicuti obliquos obliquũ. Hi ergo tres muſculi, tibiæ tendinibus innaſcũtur, quos auferre oportebit, ſi tibiã prius q̃ fœmur, diſſecare inſtituas. Eſt & alius quartus muſculus, qui ab extima oſſis coxæ parte procedens, in externã tibię regionem inſeritur: ſolúſq; quantũ ad loci rationẽ attinet, aliis tribus opponitur. Cuius quidẽ eſt munus, tibiam totã ſimplici motu in externam partem abducere. Iam poſt quatuor dictos muſculos, quintus alius exiſtit, ad inferius fœmoris caput, & muſculi tibiæ principiũ, à parte interna deſcendens, ſimiliter à coxæ oſſe ortus. Atqui ſi nunc exemeris omnes fœmoris muſculos jam expoſitos, adhuc magni, tum in priore, tũ in poſteriore, internaq; univerſa fœmoris parte reſtabũt: ex quibus anteriores prius diſſecabis. Omnes aũt extendunt articulũ genu: nõ tamen vel ſitũ eundem habent, vel etiã ſimilia capita: quę quidẽ in totũ quatuor exiſtũt. E latiſſimum quidem ex ſpina ilium oſſis ꝓcedit, è directo muſculi omniũ primi dicti, idq; parte ipſius inferiore. Huic verò ſuccedit aliud multò majus priore & humilius, quod in extrema potius fœmoris regione, propter natis proceſſum, eminet: à quo maximus anteriorũ fœmoris muſculorũ exortus eſt. His aũt reſectis, alia muſculorum capita duo ſubjecta, manifeſtò in conſpectum veniunt: atq; eorũ quidem alterum, primã grandioris in fœmore proceſſus (Gręci trochantera vocant) originem attingit, & præterea capitis fœmoris cervicem: reliquum verò huius, infra ex anteriori oſſis fœmoris ſede emergit. At quòd omnium muſculorum qui genu articulũ movent, validiſſimã functionem obire credũtur hi, qui extendunt, cuivis notum eſſe arbitror. Nam poplitis flexura, inter leves infirmáſque ejus actiones refertur. Quamobrem natura nec magnis, nec multis muſculis ipſam cõmiſit, ſed uni ſoli ex cõmemoratis, qui in caput interioris ſuræ muſculi inſeritur: quiq; non magis tibiã flectere quam abducere ad internã regionem videtur. Sed hunc cernere nõ eſt, priuſquã tibia muſculos ademeris ſurã cõſtituentes. Fœmoris muſculis præter magnũ reſectis, licebit tibi & coxæ articulũ moventes, necnon circa tibiã univerſos deinceps incidere. Maximus igitur ille fœmoris muſculus rectis & poſterioribus fibris ſuis coxæ articulũ flectit. Iis aũt quæ in lateribus ad pubis os perveniũt, obliquũ ad interiora totius fœmoris motũ adminiſtrari deprehendes. Hunc itaq; à toto pectinis oſſe reſecans, abſtineto ab eo qui in illius foramẽ inſeritur: necnon ab alio humili muſculo, quẽ in hiſce animalibus ſemper lividũ vidimus, orientem ex inferioribus pectinis oſſis partibus, à quo obliquus intrò motus coxæ præſtatur. Præter hunc eſt & alius muſculus ex ſuperiorib. lumborũ, illũmq; oſſis partib. ortus, atque deſcendens. Quocirca ſolus lumborũ muſculus cõſpicitur triplex. Quippe interna ſui parte, per validũ tendinẽ, in illam partẽ deſcendit, ubi pectinis os coxæ cõmiſſum deſinit. Externa aũt, altero tendine breviore & tenuiore, ilium oſſi inſinuatur. Alia deniq; ipſius pars, quæ media inter nervea filamenta deſcẽdit, tendinem quendam producit exiguo trochanteri adhærentẽ: qui tendo manifeſtè intrò flectit fœmur, erigitq;. Profectus aũt ad exteriores muſculos, univerſos comperis, q fœmoris caput ambientes, in magnũ trochantera immittuntur. Quorũ primus ſub cute ſumma poſitus eſt, ex tota ilium oſſis ſpina rectà procedens: ac partim quidẽ carnoſus, partim in membranã quandam degenerans. Incumbit hic muſculus iis oſsis iliũ partibus, quæ magis eminent, & obliquè retrorſum ſpectat: cæterum ſpinalium muſculorũ extremo cõnexus eſt. Ubi verò hoc eius membraneum deſinit, alius exortus carnulentus occurrit, è regione primi, qui ex iliũ oſſe emergere dictus eſt. Auferẽdus igitur is obtuſiori ſcalpello eſt, ſed ita, ut deorſum verſus, fibras ipſas ſequaris: ſimiliterq; circumpoſitæ carnes circuncidendæ: ſic enim fœmoris caput deteges, & bipartitũ muſculi finẽ invenies. Muſculus igitur hic, retrorſum abducẽdo, fœmur extẽdit, per inſertionem quæ è directo fit capitis, tum ex coccygis oſſe, tum ex coxarũ oſſe enaſcẽtis, idq; fœmur ipſum paulùm in exteriora declinãs. Verùm altero eius extremo dilatato, in latus magis fœmur ſurſum vergit. Ambob. autem ſimul tenſis, perfectiſſimã totius membri extenſionẽ conſpicies. Ubi hunc ſuſtuleris muſculum, alius valens & omnino carnoſus occurrit, qui ex tota propemodum ilium oſsis ſede progrediens, vicinis etiam oſſibus ſimul incumbit. Cuius tendo vertici magni trochãteris inſeritur, adeóq; ulterius adhuc ad anteriora procedit. Cave aũt dum hunc muſculũ incidis, ne cũ eo confundas quendam alium exiguũ, qui ab externis infernisq; lati oſsis finib. ortus, fœmur retrorſum erigit, cum levi ad interiora deflexu. Porrò alius inibi muſculus, colore livido, deliteſcens, grãdi quoq; muſculo ſubjacet, ex interiorib. ſimul & lateralibus lati oſsis partibus ortus. Atq; hi ſanè tres muſcu-

Muſculus unuſquiſque cognoſcitur ſecundũ differentiam fibrarum.

Muſculos rectos miniſtrare etiam rectos motus, obliquos autẽ, obliquos

Muſculi extendentes articulũ genu

Muſculorũ qui genu articulum movẽt, validiſſimã functionẽ obeũt qui extendũtur.

Poplitis flexuram ab unico muſculo diſpenſari

Fœmoris motus obliquus ad interiora, à quibus muſculis fiat.

Lumborum muſculus ſolus conſpicitur triplex.

Musculi tres in magnum trochantera inserti.

li in magnũ trochantera ingrediũtur. Ab his alii duo cõditi planè, introrsus fœmoris caput detorquent, ꝑ validos tendines in grandioris trochanteris sinũ inserti: quorũ uterq; ex osse pubis procedit. Numerosus aũt musculorũ exortus à foramine quod in pectinis osse est, ad vicina loca exporrigitur. Porrò exteriorẽ musculũ facilè ab ossibus ipsis dissolves. At interiorẽ, si totum voles contemplari exquisitè, ossium pectinis cõmissuram, quæ cartilaginea est, valenti prius scalpello dirimes. Nam ossibus à se invicem dissolutis, musculus innotescet. Cęterùm ambo hi musculi fœmoris caput introrsus circumgũt: unus per totius articuli anteriora, alter per posteriora. Ac talis quidem est musculorũ coxæ articulum moventium cõsectio. Iam verò ademptis iis, qui ex fœmore in tibiã descendunt, musculis, duo musculorũ capita in tibia cõspiciuntur manifestissimè, quę ex posteriori fœmoris regione, illa potissimum. quà nodorum radix habetur, ducũt originem, Dein aũt poplitem prætergressa, eo in loco qui sura dicitur, miscẽtur invicẽ, unũ gignentes musculũ: in quem etiam haud exigua capitis exterioris portio propagatur, quæ musculus per se efficitur, in tendinem latũ paulatim cessans, qui subhærescit pedi. Nec minus ex utroq; musculi nuper in sura geniti capite producitur tendo, qui memorato cõtiguus incumbit, posteriorique calcis extremo inseritur, quod ad seipsum est trahere idoneus. His recitatis musculis alij etiam cohærẽt, qui ex lateribus tibiæ internis exorti, omnes ad pedem infimũ porriguntur. At ubi tendines primùm generant, ibi ligamentum ipsis extrinsecus est injectum, ex tibia ad calcem pertinens: quo recta linea diviso, si tendines deinde sequaris, digitis ipsos insertari cõperies, ambósque movere primũ, secundũ, atq; tertiũ articulum, si magnũ excipias digitũ. Nam ad secundum ac tertiũ, tendo, qui ipsum movet, porrigitur. Tertius verò alius tendo tibiæ fini adhærescit: eiq; innixus, ligamẽto iterũ peculiari cõstringitur: qui & ipse pedẽ universum, sicuti qui calcẽ ingrediuntur, retrorsum flectit. Verùm ipsius extremum in primũ tarsi os interius cõijcitur. His singulatim recisis, divertendũ est ad exteriores tibiæ musculos, qui quantũ sanè ad superiores exortus attinet, tres existũt: sin aũt tendines, motuumq; differentiã spectes, plures. His itaque membranas adimens, hic etiã sub cute ligamentum situ obliquum conspicies, robustius longè, eo quod in manibus cernitur. Oportet autem & hoc incidere juxta longitudinem membri, mox partes ad originẽ suam erigere, capitibusq; tendinum subjectorũ detectis, hinc totorũ musculorũ consectionem auspicari. Ac primũ sanè cõtueberis musculũ usque ad superius caput porrectum: cujus extremum ligamentis cõtinetur, & tarso ante digitum magnũ innascitur, paulũ in interiorẽ atq; inferiorẽ pedis regionẽ excedens. Secundum dein musculum aliũ spectabis, huic adeò vicinũ, ut pars ipsius esse putetur. Verùm tendo eius in caput primi majoris digiti interno dij insinuatur. Huic aũt cohæret alius musculus gracilis, medio inter tibiã fibulamq; loco situs, qui totius pollicis latus ingreditur. Porrò post

Tibiæ exteriores musculi tres.

musculos quos nominavi, tendinũ caput, ligamento subjectũ, contemplator. A quo deorsum versus incipiens, tendines quatuor, quaternos digitos extendentes, invenies. Sursum verò, musculũ illũ videbis fibulæ adusque superius caput adnatũ: cuius extremũ, tarsum ꝓpe digitos majores ingreditur. Hi igitur musculi in prioribus magis totius tibiæ partibus consistunt: alii tres ab uno capite in exterioribus. Habẽt etiam & hi præpositum ligamentũ ex fibula ad calcẽ ipsam pertinens: quo soluto, tres nervosas musculorũ spectabis exilitates, quæ cognatas invicẽ propagines obtinẽt. Quarum prima, quæ ex supernis fibulæ partibus ad infimum pedem pertingit, ex tenuibus ligamentis carni connexis efficitur. Secunda, ubi eius quæ prius dicta est, caput desinit: & ipsa nõ multũ post principiũ in tendinem rotundũ degenerat, gracilis tota existens. Tertia verò quę totum pedem efficit simũ, ex reliqua fibulæ parte procedit. Hęc itaq; pedẽ elevat, simul & extrorsum declinat. At prior illa, quæ & in magnum descendit digitũ, introrsum ducit. Verùm utreq; simul tensæ, indeclinabilẽ pedis elevationem moliũtur. Hoc modo etiã ex musculis qui pedẽ retrorsum agunt, uterq; in latus sensim declinat: ambo aũt simul directè pedẽ ducunt retrorsum. Alius verò incognitus musculus in articulo poplitis delitescit, quẽ invenies ablatis posterioribus musculis ad surã porrectis: cuius caput si tẽdas, tibia flectitur. In pede quatuor musculorũ sunt genera: tria quidẽ infra pedem, unũ supra, in adversa tarsi parte, quod duos cõplectitur musculos, qui obliquos motus quatuor digitis subministrãt. Qui sub pede habentur, septem & hi, cum septenis qui in manu visuntur, conveniunt, singulos digitos in obliquum moventes. Quorũ duo enati à tarsi ossib. magnũ & parvũ pedis digitos plurimum ab aliis abducunt. Alii quatuor in inferioribus partibus parvi sunt musculi, qui ex tendinib. digitos flectentibus, priusquã exactè scindantur, procedũt: quorũ munus est, medium uniuscujusq; digiti articulum flectere. Septimus musculus is est, qui pollicem indici adducit. Duo alii musculi subter pedem ossibus adhærescunt, atq; cuiusq; digiti primo præpositi articulo, leviter ipsos flectunt, simul quidẽ pari actione functi, privatim aũt uterq; in latus sensim declinãs. Cõsectis his musculis, nullus præterea ex ijs restat, qui in toto crure cõsistunt. Cõsiderare aũt oportet omniũ articulorũ, quos detexeris, ligamenta. Etenim coxarũ articulus unũ in orbem ambiens possidet ligamentũ, quale articuli omnes sortiuntur. Aliud aũt in imo reconditum, fœmoris caput coxæ sinui cõnectit, veluti nervus cartilagineus existens. At genu articulus unum ligamentũ habet in imo, ac præter id, alia duo in lateribus: unũ videlicet internũ, atq; externũ alterũ. Quinetiã ab his alia cartilaginosa ligamenta in ipso genu cernuntur, utriq; tibiæ sinui orbiculatim circundata. Ad hæc sunt ligamenta nonnulla in pedibus, quæ nihil juvant ossiũ articulos, sed in aliqua ossis particula proveniẽtia, tendinũ capita firmãt & roborãt. Quæ verò ab osse in os perveniũt, ut quod à tibiæ extremo in calcẽ desinit, aut quod fibulæ tibiã vertit,

Pedis musculorum genera quatuor.

Coxarum articulis in se ligamentum duplex.

Genu articulus tria ligamenta sortitur.

ea sanè unà tendines subjectos cõstringunt, atq; ossa ipsa committunt. Sunt quatuor ligamenta alia, quæ veluti nervi quidam cartilaginei, talum ipsum ambientibus ossibus colligant, eandem proportionem habentia cum ijs, quæ coxæ & genu articulum in imo conjungunt. Ita siquidem & in pede talo quatuor ossibus confirmato, ligamen cartilagineum creatum est, extrinsecus ad fibulæ os, intus ad tibiam, inferius ad calcem: sicuti in priori etiam parte ad os scalphoeides. Atq; in universum omnia tarsi ossa valido ligamento in imis comprehenduntur. Nunc verò superest, ut de unguibus aliquid etiam dicamus.

[Un]guiũ con[si]deratio.

Ungues igitur ossi, nervo, cuti, & carni adnascuntur: haudquaquam ex his ipsis eorum substantia conflatur, quod nonnulli putarunt. Nam singulæ partes similares, ex materia quæ animanti subjecta est, tales à natura fingũtur, quales sunt. Neque enim ex brachio cubitus, perinde ut nervus ex cerebro, oritur. Quippe non parum differunt, cohærere cuipiã, & ex illo oriri. Nam quod ex aliquo nascitur, ceu propago quædam substantię illius à quo nascitur, similis speciei esse oportet cũ origine sua. Sic igitur nervi ex substantia cerebri propagantur. Ungues autem non existunt extremi internodii digitorum soboles, sed diversa essentiæ species est. Conjunxit autem natura illos extremis terminis digitorum, valido ligamento: idq; ipsorum radici, extrinsecus quidem cutim apponẽs, intrinsecus autem carnem subdens. Cæterùm in radices ipsorum, non modò nervus, sed arteria etiam & vena porrigitur, unde sensum, vitam, & alimentũ, sicuti aliæ partes, accipiunt: quarum nulla ex trium horum vasorum temperie aut coitu conflata est.

[Qu]a ab alio, similis speciei esse oportet cũ origine sua.

[N]ervi ex substantia cerebri propagantur.

GALENI PERGAMENI *de anatomicis administrationibus,* Liber III.

Artuũ natura ex quibus conflatur.

Ota artuum natura cõstat ossibus, ligamentis, musculis, arteriis, venis, & nervis, communiq; omnium velamento, cui nomẽ est cuti. Quorum cognitio exacta desideratur, ad commodè curandos affectus. Quippe ob eorum ignorationem, contingit inter medendum medicus quamturpissimè hallucinari, quemadmodum illis methodicis accidit, qui insensibilibus cujusdam digitis frustrà adhibebãt omnem medendi rationem, tanquã in ipsis esset affectus: quem ægrum postea ipse restitui medicamentis quæ digitis admovebantur, ad dorsi principium (nimirũ ex casu collisum) juxta radicem nervi qui in digitos privatos sensu porrigebatur, trãslatis. Cæterùm advertendum est, non ex ijsdem nervis sensum & motum singulis digitis dispensari. Interdum siquidem ob inscitiã chirurgi, sensus, interdum motus, sicuti aliquando utraque actio perit. Quamobrem operæprecium fuerit, quemadmodũ de musculis fecimus, sic etiam in præsentiarum nos, quo modo vasorum, nervorúmq; consectionẽ administrare cõveniat, exponere, ab ipsa nimirũ tota manu auspicatos, quæ ab humeri articulo incipit, nõ secus quàm ab articulo carpi ipsa manus extrema.

Sensum & motum non ab ijsdẽ nervis dispensari singulis digitis.

Manus tota.

Manus extrema.

In primis igitur cutim ipsam per se solam acutiore scalpello à subdita membrana, quã venæ cutem nutriẽtes permeant, separare oportet, ubi prius eius pilos abraseris: promptius siquidem depilem, quàm pilosam, incides. Detracta cute, venas, nervosq; membranæ intextos expendas: nervi tamen in macilentis quàm in obesis evidentius apparent: sicuti & venæ in ijs qui sanguine abundant. Semper autem radicem nervorum, atq; lationis modum, meminisse conator, ut si quando cogaris incidere, juxta longitudinem ipsis lationis sectionem ducas, a radicibus quamlongissimè abscedens: hoc enim pacto, vel unum, vel nullum nervũ intersecueris. Sin autem transversum scalpellum admoveas, multos simul divides.

Sectio quo modo administranda.

Nervorum brachij externorum origines.

Exteriorum igitur nervorũ qui in brachio sub cute summa versantur, hi quidem à nervo, qui musculum, à litera Δ, quam imitatur, Deltoeidem dictum, juxta caput brachii intercurrit, veluti à radice quadam oriuntur, atq; ex imo prodeuntes, pilorúmque modo prætenues, vario plexu, per summa brachii, paulò ultra cubitũ disseminantur. Hi autem, qui illinc usq; ad extremã manum procedunt, à maximo nervorum omnium pertinentiũ ad brachiũ, qui & posteriores musculos intertexit, & ad exteriorem membri regionem permeat, cubitique articulo inseritur, propagantur. At verò anterior cutis, nervulos accipit, superiori quidẽ parte, ex primo ortu secundi nervi, inter eos qui de spinali medulla in brachium porriguntur: inferiore verò, ante cubiti articulũ ex alio quopiã spinali. Sed internam, posteriorémq; brachii cutẽ universam, adusq; scapularũ, quæ ibi sunt extrema, alius quidam nervus interreptat, ex secundo intercostali intervallo per axillam, sicuti & alii omnes, in brachium ipsum porrectus. Ac oportet eum qui clarè ipsos contueri velit, masculum parvũ anatomicis prętermissum, prius incidere.* Iam verò glandibus etiam, membranis, vasisq; ab axilla exemptis, amplæ magnitudinis per profundum exporriguntur nervi. Initium porrò sectionis facies propter venã humeralem, eúmq; musculũ qui inter brachii lacertos anteriores, duo quidem habet capita, nerveã verò propaginẽ in radii principiũ immittit. Ubi igitur duo huius musculi capita in unũ coitura sunt, primũ nervũ brachii os conscendere invenies: eodémq; in loco posterior axillæ musculus magnus in brachiũ lato tendine inseritur: quò dein protendit etiã tendo maximi musculorũ, qui mittũtur à pectore: post húncq; rursus tendo deltoeidis musculi, qui supernã humeri partem cõplectitur. Porrò quũ in unũ coaluerint illius jam dicti musculi capita, scinde separáque directa linea utriusq; musculi partẽ: nam juxta eam nervus quoque unus deorsum mittitur. Dum hoc agis, alius quoq; nervus multò hoc inferior, in conspectũ occurret, ascensum molitus in brachiũ, in horũ nervorum processu, interim ab altero. Interim ab utroq;, in caput minoris ex brachii anterioribus musculi, propagines transmittũtur. Deinde secundus nervus primo tantũ de se ramum impartit, quantum illic primi reliquũ fuisse apparet. Unus aũt ex duobus nervus conflatus

conflatus, ad cubitum, per mediũ ipsius articuli cubiti flexũ, porrigitur. Secundus nervus humiliorem situm habet, insidétque ibidem brachii nodo, ubi planissimus est. Præter duos illos prædictos, tertius quidam maximúsque nervus insequitur, ferè propè secundum, profundius tamen, brachiũ ipsum ingrediens, unà cum grandibus vasis, arteria nempe, ac vena, quæ per axillam ad brachium etiam perveniunt. Qui nervus cũ ipsis vasis in magnos brachii musculos propagatur, à quibus extenditur articulus cubiti, atque magnos sui ramos utrisque transmittit, obliquus in externam partem emergens. Ubi verò effertur paulò supra articulum cubiti, ibi pars quædam ipsius ad cutim elabitur, ut prius est dictum. Reliquum per cubiti musculos dissemina tur.* Detectis porrò multis jam brachii partibus, reliquos duos nervos prope internam ipsius regionem, in qua etiam prædicti tres inserũtur, conspicis paulò inferiores quàm situs sit tertius nervus: quorum alter summa sub cute omnium primus apparet. Idem nervus in brachio ante cubiti commissuram in ramos propagari incipit, ferturq; per totũ ipsius flexum, scissa jam numerosiore ramorũ serie. Insuper quintus alius nervus restat, ex ijs qui de spinali medulla brachiũ adeunt. Hic per intimam ipsius regionem aliorũ modo fertur, sed nulli brachii particulę aliquam sui portionem communicat. Iam verò ad cubiti consectionẽ accedens, secreta cute à membranosa substãtia, nervorum quidem primum principium videbis eius esse, qui in narratione eorum qui in brachio sunt, quartus est dictus nervus. Quod principium internam cubiti regionem ferè totã occupans, inferiori universæ & exteriorum nõ paucis inseritur partibus. Quantacunq; verò cubiti pars ad radium eminet, utrinq; tum exterius, tum interius, aliorum nervorũ processus exigit: interna ab omnium primo dicto, exterior à tertio nervo mutuatur. At fines magnorum nervorum, qui per nodum quo brachium committitur cubito, ad cubitum ipsum ferũtur, quinq; numero sunt. Sed horum unus in solam ipsius cutem spargitur. Ex aliis quatuor, primus in mediũ se articulum cubiti insinuans, ramum sui postea externis cubiti partibus usque ad carpum ipsum transmittit. Secũdus hoc humilior, super interiorem inferioremq; nodum brachii ingreditur: ac dein aliũ in eam partem dispergit, qua caput musculi bicorni tendine extendentis carpum, ascendit. Atq; huius quidem nervi propago una, totam summæ manus exterioris partem dimidiam amplectitur, sub cute extrema ad summos procurrens digitos: parvos sanè totos, medii autem dimidium: reliqua verò soboles, musculo quatuor digitos extendenti, eiq; etiam qui duos parvos in obliquum agit, sicuti & illi qui carpum propter parvum extendit digitum, insertatur. Qui autem reliqui sunt alii duo nervi, internis omnibus cubiti & digitorum musculis distribuuntur. Quos incidens diligenter, assequeris nervos in ipsos disseminatos. Invenies quippe ab utrisq; nervis processus, musculis qui digitos flectunt, & carpum communicatos. Musculus autẽ ne unus quidem in exteriore summæ manus regione, sicuti in interiore, habetur. Cæterùm una arteria, duæ autem venæ, propagantur in totam manum. Ex venis igitur, illa quidẽ quæ in superficie extat, quæqúe juxta interius latus musculi Deltoeidis excurrens, ad extremũ ipsius proficiscitur, humeraria vocatur: quæ quidem juxta articulũ cubiti, radij musculũ oblongum conscendit, inibiq; in pares ferè tres ramos scinditur: quorum unus in altum demergitur, alter ad ipsius articuli flexum pertendit, unitus parte alterius venæ, ex ijs quæ in totam manum excurrũt. Reliquus tertius ramus, paulatim in exteriorẽ cubiti regionẽ declinat, ibiq; in ramos diffinditur. At vena per axillam procurrens, quum humerali multò sit major, simul cum huius loci arteria, quæ axillam perreptat, per totũ brachium in ramos finditur. Ac prædicti nervi in singulos musculos æditi, utrorumq; vasorum, arteriæ dico & venæ, propaginem sibi cognatam habent. Quæ quum brachiũ perreptaverint, in totum cum majori ex anterioribus musculis, parte interna delatæ, arteria quidem penitius ad cubiti musculos tendit: vena autem bifariam scissa, paulò ante articuli cõmissuram, altera parte in profundum dilabitur, ubi arteriã contingit, unáque in ramos cũ ipsa propagatur perpetuò: altera obliquè sub cutem producta cernitur. Huius igitur venæ soboles prima, deorsum ad cubiti os, obliqua ferri videtur: at ubi cubitum superaverit, reliquã ipsius partem oberrat. Secunda propago aliquatenus elatius defertur, mox bipartitò dividitur. Cuius pars demissior, versus eam quæ ad os cubiti porrigi dicta est, defertur. At elatior, obliquè paulatim tendit, longiúsque porrecta, interim ad eam venam pervenit, quę cũ cubito porrigitur, quæqúe ad extrema usque ipsius pertingit cubiti. Iam verò omnium quos retuli terminorũ ora coëunt, & ex unoquoque duorum coitu, vas unum confluit, ita ut quot unita coiërint, præ multitudine & parvitate ne quidem numerare queas. Cæterùm quod vas ex humeraria & magna vena conflatur, in altiorem radii partem ascendit, ac dein per exteriorem ossis radij sedem binis ramis expanditur, ut duo hæc vasa Y literã repræsentẽt. Quippe alterum vasorum directè ad magnum extenditur digitum, alterum versus parvum declinat: in manu autem uterque ramus vario modo divaricatur. Illius tamen quæ versus parvũ digitum tendit, exigua quædam propago mediam digiti medii & annularis regionem ingreditur. Quam venam nonnulli in sinistra manu secantes, sinentésq; sanguinẽ ex ea fluere quousque ultrò sistatur, lienem ex tali vacuatione juvari asserunt. Conspiciũtur autem facilius omnes id genus venæ, in calidiore cõstitutione aëris ambientis, ac præcipuè si membro ipso tũ demisso, tum loto, eas laqueo intercipias. Quũ igitur universas venas, quas in hominibus ante concisionem conspicis, in simia dissecta videre liceat, consuluerim te prius in simia exerceri, ut si humani corporis dissecandi quandoque copiã sis nactus promptè singulas partes detegas. Porrò ubi sanguinem mittere est animus, in iis sanè qui totam manifestò venam habent conspicuã, quàm longissi-

Nervorũ magnorum in cubitum descendentium fines quinq; numero.

Musculum nullum in exteriori manus extrem regione hab ri.

Humerari vena

Axillarẽ nam esse lõ gè humera maiorem.

Venæ medi consideratio

Vena inter annularẽ & medium di gitũ sita, in nistra manu sectionẽ, opitulari lieni.

Venæ qua ratione conspiciantur exactius.

Consectionẽ prius moliendã in simia.

Venas secãtibus qualongissimè recedendum esse ab arterijs.

gissimè recedendum est ab arteria. In quibus autem id solum quod arteriæ incumbit, in tumorem attollitur, reliquum verò totum, conspectũ effugit, nunquã venam ipsam loco inflato secueris, sciens arteriam subditam, quæ lata & valida est, ubi intumescit plurimũ, simul secum extollere, atque undequaq; circũtendere incumbentem venam. Accidit enim inde, venã in gibba arteriæ parte elevatam, adeò penes regionem qua circũtenditur inaniri, ut scalpellus mediocriter injectus, eam quidẽ subitò penetret, subjectã verò arteriam convulneret. Quare consiliũ est recedere ab hac, ad vicinarũ aliquam, maximè ex ijs, quæ ad cubiti os deferũtur. Si autẽ ex his quoque nulla cernatur, eam adibis quæ in flexu ex venarum coitu facta, ad radii superiora pervenit. Si hæc occultatur, illam feries, quæ ab humeraria ad cubiti flexum porrigitur. Quòd si hæc non appareat, eam divides quæ ab ipsa in flexum deducitur. Si nec ipsa, illam quæ sursum ad radium obliqua expanditur. Si nec illa se ostendit, venã ab axilla ad cubiti flexum procurrentem incides: quæ accõmodatissima est ijs qui partibus infra claviculas sitis laborant: sicuti & humeraria ijs qui in superioribus. At cõmemoratæ, secundũ tertiumquẽ ordinem post ipsos obtinent. Communis autẽ utrique est, quæ ad radii superiora conscendit: quare tertium quoque ordinẽ in ambabus manibus ei attribuimus. Atq; hactenus de superficiariis usq; ad digitos totius cubiti venis: quibus ademptis, videre licebit tibi & profundiores, primò quidem mutuò coëuntes, mox ubi congressæ fuerint, iterũ in binos ramos dissolvi: quorum demissior quidem, per os cubiti: elatior, per radium unà cum arteriis in musculos propagatur: atque uterque tandẽ in propagines varias diffunditur, nonnullæ quarũ paucis postea germinibus exteriorum venarum miscentur. Porrò arteria una duntaxat in manum proficiscitur, vicina venæ quæ ad illam permeat. Utraque aũt thoracem elabitur cum nono pari nervorum à spinali descendentium medulla, & brachium illic ingrediuntur, quò tertius pervenit nervus. Inde omnibus brachii musculis processus notandos mittentes, declives ad flexum articuli, quò brachium jungitur cubito, excurrũt. At vena in brachii extremo in duas divisa est soboles, quarum altera usque ad cutẽ effertur, ut antea declaratum est. Quantum verò ipsius per profundiora cum arteria deducitur, id pro tertiam humerariæ partem assumens, bifariam scinditur, & cum utraque parte arteriæ, quæ & ipsa bipartitò divisa est, simul tum porrigitur, tũ in universos, usque ad digitorũ initia, musculos ramorũ serie dispensatur. Itaque elatiorem arteriam quæ ad radii usque os decurrit, prope commissuram carpi tangimus, pulsum exploraturi. Sensibilem etiam in macilentis motum arteria quoque ædit, quę mediam indicis & magni digiti regionẽ perreptat, originem ab hac ducens. Humilioris verò motũ, haud facilè discernere possis. Iam verò in extremis convexisque manibus nullã reperire est arteriã, quòd ne musculũ quidem unũ. At interna regio, quoniã multis septa est musculis, ideo multas quoq; arterias singulis ipsorum porrectas obtinet. Verùm universas arterias internas carpi, unà cum venis conjugibus spectabis, lato amputato tendine. Arteriis aũt ipsis & venis, pro ratione magnitudinis virtus inest, non item nervis omnibus: sed alicubi exiguus nervus haud exiguam obtinet potestatem, ut qui musculos motores magni digiti & indicis, intercurrunt: qui soli si serventur in naturali habitu, cæteris abolitis, nõ utique mancus homo in totum evaserit. Rursus, si quatuor existant incolumes, musculus autem qui magnum flectit, vel tendit digitum, laborarit, omnia manus officia interibũt. Pariter enim musculorum qui sibi invicem sunt oppositi, * altero resoluto, utriusque semper actio vitiatur. At verò juxta principiũ fœmoris, separata prius cute à mẽbrana subdita, quatuor radices nervorum in cutem excurrentium apparent, pares numero principiis grandium nervorum, qui in musculos disperguntur, unde scilicet processere. Proinde una est, quæ ab anterioribus musculis deorsum versus, in totam cutem ipsis vicinam fertur. Hac alia interior per inguina longo angustóque musculo vehitur. Tertia autẽ juxta os quod coccyga Græci vocant, minus cõspicua cæteris. Quarta denique adhuc magis cõdita, in pectinis foramine delitescit. Cæterùm exiles superficiariósq; cutis nervos intuitus quum fueris, incidito omnes fœmoris musculos, quibus invicẽ separatis, grandium nervorũ distributiones planè apparebunt. Sunt igitur tria nervorum initia magnitudine sibi invicem coæqualia, quæ primùm exequar. Quartũ verò aliud maximũ, bifidum ipsis succedit, quo de posterius agam. Itaque ex tribus principiis unũ in anteriores musculos solos diffunditur: alterum simul cum magnis vasis porrigitur, ipsisquẽ vasis ramos telæ araneарũ modo prætenues, ut musculis cõtiguis, impartit. Quod restat tertium nervorum initium, amplum ossis pectinis foramen permeat, duósque parvos musculos id amplexos, unum utrinque aforis alterũ intrinsecus reliquum. Hæc jam tria principia intuitus, ad quartum duorum ramorũ grandium, qui in crus deferuntur, mittúntque ad extremos usque digitos propagines quasdam, descendas. Evadet aũt & hoc conspicuum, musculis natum incisis, cum quibus incidantur etiam capita fœmoris musculorum, qui numero quatuor, ex coxendicis osse exoriuntur. Quippe grandes nervi illis subjecti apparent, qui foras ab interiore lati ossis parte cum nervulis tenuibus ex eo productis, emergunt. Verùm illi in omnes articuli juncturæ musculos exteriores disseminantur: primùm ex universis in ipsum superficiariũ, qui articulum retrorsum agit: mox in carnosum sub ipso magnũ: deinde in parvos infra hunc latentes. Nam grãdes soli per fœmoris regionem postremam excurrentes, apparent: qui in varios inde musculos disperguntur. Porrò in tibia etiam, duo soli grandes nervi, descendentes per fœmoris posteriorem sedem, sub unico lato musculo cõspicui visuntur, qui ad tibiæ principium excurrunt, atque ibidem primùm separantur invicem: alter qui minor est, exterioribus ipsius musculis distribuendus: alter, puta major, interiori-

Marginal notes:

...na quæ secanda.

...illaris ve... sectionẽ, accommodatissimam esse ... qui partibus infra claviculas laborant. Humeralis vena sectio conducit partibus supra claviculas laborantibus.

Arteriã unam duntaxat proficisci in manum.

Arteriã carpi tagi a nobis pulsum exploraturis. Arteria inter indicẽ & pollicem mediam, sensibiliter in macilẽtis moveri. Manus convexa caret arterijs.

Arterijs & venis pro ratione magnitudinis virtus perpetuò inest: nervis aũt non semper.

Nervorum radices quatuor, in cutim fœmoris dispersorum.

Nervorũ in musculos fœmoris dispersorum, initia quatuor.

Fœmoris musculi quatuor

Tibiæ nervi.

terioribus. Sed externus tibiam subter fibulæ caput ingreditur: interior juxta suræ initium profundius emergitur. Atq; huius nervi pars reliqua non mediocris in pedis inferiora porrigitur. Alterius autem tenuia extrema supremis tarsi partibus dispensantur. Portio quædam ipsius etiam ad nervum alterum pervenit, qui per surã, prope inferiores tibiæ partes defertur. Cæterùm infimam pedis sedem nervus unus subit haud exiguus, ex altero grandium, quem in posteriores tibiæ musculos digeri commemoravimus, propagatus. At in supernam partem pedis, exiles nervili quatuor porriguntur, ab ijs quos recensuimus, exorti. Ad hæc verò, exigua quædam vena crus per os pectinis adit, modicam ipsius partem nutriẽs. Una autem alia maxima vena in totum crus ab interiore parte per inguina disseminatur. Cuius ramus unus statim in priorem, internámq; fœmoris regionem perfertur, multifariam summa sub cute in ipsum distributus. Ab hoc, aliæ tenues propagines in cutem tres quatuórve disseminantur. Dein alius primo similis ramus in fœmore prope musculum angustũ cernitur, post eúmque aliæ duæ aut tres perpusillæ. Ab his alia insignis genu interius subit: quam sequitur alia duas in partes divaricata, cui succedunt aliæ complures. Atq; hæ quidem subter cutem summã omnes consistunt. In imo aliæ quædam sic se habent. Prima enim post inguina anterioribus duobus musculis dispensatur. Mox alia* penitius grandis satis intra maximum omnium musculũ, & ex anterioribus internũ porrigitur: à qua plures venarum propagines in omnes propemodum fœmoris musculos disperguntur. Post has alia quæpiam deinceps in grandem ex anterioribus musculum ingreditur, elatius ad externam fœmoris regionem emergens. Insuper post illam alia notatu digna profundius in maximum musculum eique vicinos inseritur. Atq; post has, in superficialiũ enumeratione prædicta, quæ ab intima genu parte adusq; tibiæ extremum multiplici ramorum serie cutem subit. Iam verò, præter alias quasdam propagines, quæ interdũ in tibia visuntur, etiam ipsi fibulæ bipartita venæ soboles apponitur: quarum altera in superficie externis partibus fibulæ ad malleolũ usq; ramorum seriem spargit: altera, per ima exteriorum musculorum ducta, ramos communicans singulis, intra tibiam fibulamq; juxta inferiorem hujus finem pervadit, in imámq; pedis regionẽ disseminatur. Ab hac autem procedunt duæ aliæ venæ, propè extuberantes tibiæ fibulæq; terminos, conspicuæ satis: quarum interior sanè miscetur ei, quæ juxta genu descendens, intrinsecus supra suram tibiamq; totã ad malleolos est porrecta: at exterior societatem init cum venis ab illa exporrectis: quæ per exteriores fibulæ partes declivis fertur. Verùm ab ijs quæ ad tibiæ fibulæq; extrema invicem coëunt, exiles, quædam ad tarsum, digitósque pedis excurrunt, majores autem ipsis ad imas partes evadunt, ex quibus tota pedis regio inferior alimentum accipit. Nam posterior pars, quæ ad calcẽ habetur, à proximis intus, forisque ramos invicẽ coëuntes suscipit. Vena igitur per inguina excurrens, hunc in modũ propagatur. Quæ verò pubis os perreptat, solis indidẽ partibus (qui tres musculi sunt) distribuitur, eásque nutrit. Porrò arteria maxima cruri per inguina inseritur, eo nimirum loco, quo vena magna. Utrunque autem vas per interiora protendit fœmoris, arctori ipsius musculo incumbens. Ac venæ quidẽ arteriis in musculos insertis cohærent: non tamen arteriæ superficiarias venas unà conscendunt, verùm altiùs semper musculos ingrediuntur. Id autem inde liquidò constat, quòd carnosis nusquam in crure pulsus appareat, nisi in tarso rectè ad secundum digitum post maximum. Tangimus itaque subinde arteriam inibi sitam, quum eam quæ carpo inest, percipere non potuerimus. Arteria autem quæ per ossis pubis foramen in fœmur pervenit, perinde ac vena, ijsdem tribus musculis distribuitur.

Pedis nervi.

Vena in cutim cruris disseminatæ.

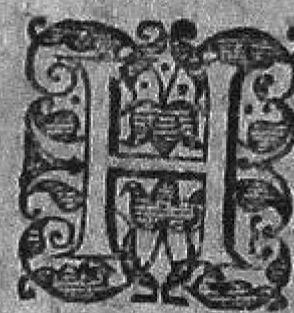
Venæ cruris interiora invadentes.

Pedis inferior regio unde alimentum accipiat.

Arteriæ crus distributio.

Arteriã si tangẽ esse ubi sus carpo cultatur.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus,
Liber IIII.

HAud temerè in his commentariis à manibus sumpsi exordium, quòd nimirum has partes videre in solis hominibus liceat. Neq; absurdum fuit statim de cruribus commentari nonnulla, quandoquidem beneficio eorũ, solus homo ad amussim rectus incedit. Nunc verò de faciei & capitis partibus, opportunum videtur dicere. Porrò duo musculi tenues simul & lati in buccã & labra descendũt, à colli spina orti: unde membraneum, fibrosumq; ligamentum procedens, substantiã ipsorum constituit. Complures etiam fibræ ex scapularum spinæ regionibus, quemadmodũ & ex universa claviculæ sede, in buccã terminãtur. Atq; oportet hosce musculos, quum usus aliquis postulaverit, pro fibrarum natura incidere. Nam si experiantur magnam incisionem transversam, buccas ad alterã partem revellunt. At musculosa compages, quæ fronti subjecta est, & à qua supercilia attolluntur, & motus frontis perficitur, suas fibras habet deorsum versus tendentes: quas transversim etiam chirurgi imperiti secantes, in causa sunt, ut frontis cutis tota delabatur ad oculos. Iam verò alii musculi masticatores dicti, expassis inferioris maxillæ lateribus sunt subjecti, qui variis totam ipsam modis circumagunt. Nam temporales musculi, nõ circumagere, sed dum mordemus, vel edimus aliquid, aut os claudimus, adducere maxillam sunt nati. Etenim animalia omnia præter crocodylum, inferiorẽ maxillã movere, superiori immobili, natura voluit. Universi autem motus ipsius tres sunt: unus in mandendo, alter in ore claudendo, tertius in aperiundo peragitur. Atq; ab his secernitur labrorum atq; buccarum motus, qui fiunt immota maxilla: ut quinq; sint in ore functiones, quina verò musculorum genera. In simia igitur intra aquam extincta, ubi pilos abstuleris, levissimè cutem incidas scapello acutissimo, rectã ducens lineam à mento usq; ad pectus, juxta cervicis ipsius longitudinem: statim siquidem sub cute ostendet latus tenuisq;

Manus viri in hominibus.

Homo solus ad amussim rectus incedit.

Labiorũ mscu.i una.

Frontis musculus has fibras deorsum versus tendentes.

Musculi masticatores. Temporalium musculorum usus.

Maxillã inferiore superiore immota movere animalia omnia, præter crocodylum.

Maxillæ inferioris tres motus.

Oris functiones musculique quinque numero ambiuntur.

Lati musculi inveniendi ratio.

Lati musculi inveniẽdi ratio.

tenuisq; musculus, unà cum numerosa serie nervorum, talem utrinq; situm habentium, qualem fibræ quibus adnascitur. Quippe omnes ad labra desinunt, ex variis procedentes initiis. * Siquidẽ ab universis colli vertebris incipiũt quædam, aliæ à scapulis, aliæ ab utraque clavicula. Quæ igitur à scapulis ducunt originem, obliquè omnes per buccas in oris latera porrigũtur: quæ à vertebris, transversæ magis: quæ verò à claviculis emergunt, propemodum rectæ sunt. Hæc autem omnia quamcommodissimè discernuntur in iis animalibus, quæ præ senio extenuata sunt. Quare ad propositum opus talia sunt deligenda: post quæ, recens nata præstant magnis & pinguibus. Cognosces autem exortus singulorum nervorum, si ubi laqueo illos exceperis proximè ad ipsam maxillam, abstulerisque omnes fibras utrinque eis adjacentes, jam nudos ipsos reducas ad propria principia. Posterius itaque musculi hujus initium ex spina omnino procedit: inde ad occipitij ossis basim defertur, mox sub aurem, deinde musculum masticatorium dictum totum ascendit, ossique superioris maxillæ cõmittitur. His igitur omnium primis ademptis musculis, licebit vel occipitio, vel faciei adhærentes, ostendas. Jam verò ex omni animantium genere, homo brevissimam, pro totius nimirũ corporis proportione, maxillã sortitus est. Mox simia: dein lynces & satyri: postea cynocephali. Hæc autem omnia & collum ita prolixum, & claviculas hominis modo possident. Ac quædam ipsorum magis insistunt, quædam minus. Insistunt igitur recta, gradiunturq;, alia peiùs, alia meliùs. At certè gradiũtur omnia binis innixa pedibus. Aliud autem nullũ (quod scimus) animal, duobus cruribus incedit. Labra itaque naturam singularem eximiamque obtinent, adhærescuntq; ossi maxillæ, tertiã quandam in se, eandemq; fungosam substantiam sortita, ita ut tota ipsorum natura, ex illa ipsa substantia, cute, & tribus lati musculi terminis, conflata sit. Proinde latiorũ musculorũ beneficio, in latera secundum transversas ipsorum fibras moventur. Deorsum verò, sursumq; versus, motum, tota ipsorum substantia suppeditat. Atque hos ob motus, nervos ipsis natura, tenuissimis foraminibus perforans maxillam, transmisit. Per quæ foramina elabũtur etiam reliquiæ nervorum, qui dentium sedibus adhærescunt: à quibus gingivæ, dentes, & etiam membranæ ambiẽtes, ipsum sensum accipiunt. Trahuntur porrò deorsum labra, beneficio nervorum qui ex imo sursum versus feruntur. Contrahuntur autem ab extremis utrorunque musculorum, gracilium, & latorum, ipsis insertis. Sicuti autem his nervi ab inferiore maxilla, sic superioribus labris, à superiori subministrantur. At verò musculos qui narium alas movent, tales natura esse pronunciare palàm oportet, qualem & latum musculũ, quem nos invenimus. Hinc paulatim usq; ad malas descẽdes, cutem à vicinis illarum partibus auferens. Hoc enim confecto, bini musculi masseteres dicti, singuli proprio ex capite in extrema inferioris maxillæ profecti, clarè cernentur: nervis ipsos intercurrẽtibus, qui ad buccas desinunt, quiq; hamulis ad initium propriũ, quod post aures oritur, sunt reducendi, priusquàm masseteras, hoc est, masticatorios, incidas. Ex horum musculorũ capitibus, alterum in malis, ut vocãt, alterum juxta os jugale consistit. Post hos musculos, eos qui intra maxillã in ore habẽtur, adibis: tum temporales ipsos. Quæ tria musculorũ paria maxillam movẽt: temporales quidem, cum interiorib. sursum cõvellentes: masticatorij, in latera circumagẽtes. Osse jugali ablato, evidẽter totus musculus temporalis cõspicitur, dictorumq; simul trium musculorũ societas: quorũ duo quidem simplices, masticatorius autem duplex existit. At verò inferior maxilla, ex duobus ossibus circa infimam partem coeũntibus constat: quæ diducenda sunt, ut rectè oris partes cernãtur. Porrò universa capitis cute ablata, delineamenta quædam musculorũ circa aures cõspicies, quæ in reliquis animantibus nõ delineamẽta solùm, sed perfectos etiam musculos spectabis. Habetur enim unus in utroq; spinæ latere musculus. Neuter tamẽ usq; ad aurem procurrit, sed tantùm uterq; abest, quantũ ab occipitio procedit. Jam verò scapulæ magnis agunt motibus, nec minus ipsis caput. Cęterùm musculus ille duplex cervicis, qui in scapulas ipsas inseritur, nõ capitis, sed scapularum gratia est à natura cõditus, ut illas ad caput cõtrahat. Siquidẽ si transversim is in cervice scindatur, confestim cõvelluntur, deorsum versus, scapulę: sursum autem nõ amplius moveri queunt, idq; capitis motu minimè resoluto. Sunt tamẽ alij musculi, qui caput agunt in latera. In illum autem scapularũ musculum, à cerebro quidam nervus descendit, quem ignoravit Lycus, perinde ut par illud musculorum maxillas moventiũ, quod intra os est situm. Secundum musculorũ par est, quod prædictis, quibus subjectum est, longitudine respõdet. Nam ex eadẽ occipitij ossis regione procedens, sublimi scapularũ basis angulo iniicitur. Verùm latitudo ipsis æqualis non est, sed multò minor. Hi etiam scapularum basim ceu ad occiput (unde transversim oriũtur) retrahũt Priores verò musculi non modò basim, sed totas ipsas sursum revellũt. Utriq; autem, à media occipiti ossis regione incidendi sunt. Quibus sublatis, alia pleraq; musculorum conjugia comperies, quæ carnosis ansulis caput ad posteriora reflectunt, totius colli longitudini injecta, Sunt & alij musculi, sic ab occipitij osse orti, ut obliquę ipsorum fibrę ad spinã sint inclinatæ: à quibus caput in obliquum convertitur. Ab utrisq; autem ipsis incumbẽtibus, de obliqua hac inclinatione, ad rectitudinem æqualem, quæ naturalis est figura, reducitur. Exordiens igitur tria horum musculorum paria ab occipitij osse, cui inhærescunt, dissecare, perges usque ad extremum inferius. Quibus ablatis, circa articulum capitis alia quatuor exilium musculorum paria cernuntur, quæ retrò habẽtur, absq; parvis in articulo, juxta latera primæ vertebræ, reconditis. Succedit aliud quartum par musculorum obliquum, tertio obversim respondens. Hi musculi primã cervicis vertebram secundæ connectunt. Eorũ verò extrema ad laterales primæ processus, &

Marginalia (left): Lati musculi fibræ à quibus initiis oriãtur. — Animalia quæ sint apta ad anatoma administrandæ. — Maxillã homo sortitur brevissimã. — Animalia duobus incedentia cruribus. — Labiorum substantia. Labiorum motus. — Labiorũ nervi. — Dentium & gingivarum nervi. — Narium musculi quales. Latum musculum invenit Galenus. — Masseteres musculi.

Marginalia (right): Oris musculi — Temporales musculi. — Os jugale. — Maxilla inferior ex duobus ossibus constat. — Scapularum musculi & motus. — Capitis motus.

secundæ spinam, evadunt, Porrò tria hæc paria, nempe, primum ex omnibus quæ recensuimus, tertium, & quartũ, triangulũ æquis lateribus tibi constituere videbuntur. Itaq; in reflexione capitis, occipitij os cum ipsis primæ vertebræ finibus innititur, atq; secundā præterea cōtigit maximè: ipseq; extremus in renuendo capitis reflexus, hos ipsos terminos obtinet. Annuentibus rursus, in priora caput recedit, & super anteriorem primæ vertebræ processum innititur. Verùm extrema finibus laxa insidet, à posteriorib. partibus disiuncta: * alioqui primam caput vertebram ad anteriora transcenderet, & musculis & propria gravitate decussum, nisi in processu anteriori ipsius primæ vertebræ, sic constituto à natura, accuratè innitens cōfirmaretur. Verùm hinc exiguam securitatē, maximam verò inde, qua prima cum secunda committitur vertebra, natura molita est. Nam quum particulam quandam turbini similem, rectam ex hac produxisset, inferiora anterioribus constabilivit, primā vertebram leviter excavans, ubi maximè in anteriora processus ædit. Posteriorē quippe ipsius partem, secundę vertebræ processus acclivis, extremũ ingreditur, ligamentumq; validum è vertice ipsius ortũ, capiti inseritur: itē aliud quoddam transversum ex ipsa prima vertebra profectum, secundæ extremum turbinatum ad amussim constringit. Obliqui autem musculi in latera caput convertunt. Jam verò qui torquent caput ad anteriora, ij musculi ad pectus & primas clavicularum partes protendunt, ex duplici orti principio, altero post aurem, altero in ipsismet auribus sito: quapropter duplici extremo etiam in prius nominatas particulas inserūtur. Quòd autem & pectus & claviculas cum ipso thorace circūducunt, simul & sursum versus ad capitis latera, aut caput ipsum in priora circumagunt, cuivis notũ esse existimo: sicuti & ipsos hoc pacto non posse movere thoracem. Quare caput ab ipsis prorsum circumverti necessum est. Nam qui musculi rectam posituram obtinent (ut qui ad scapulas & cervicem porriguntur) ij omnes simplici motui præsunt: qui verò non rectam, composito. Quare musculi qui à regione aurium ad claviculas & pectus descendunt, quum obtineant situm non recto tramite, situi similem motum sortiuntur. His musculis amputatis, ad eos qui in scapulis habentur, digredi licet. Duo sanè juxta spinā hærent, quos solos scapulas retrorsum agere dicimus. Alius tertius, à prima vertebra orit͛, & in extremo scapularum juxta summum humerum desinit. Quartus gracilis, longusque, ab osse initio laryngis præposito, quod hyoides dicitur, originem ducens, ipsas illi connectit. Sunt & alij duo musculi utrinque per spinam dorsi exporrecti, à quibus scapulæ spinam versus tendi videntur. Ab elatiore siquidem leniter ad cervicem inclinari: ab altero ad inferiores dorsi partes deduci: ab utrisque verò simul tensis, totas scapulas retrorsum, nullam in partem inclinantes, deferri ad primas septem thoracis vertebras, ad quas protensi sunt, videbis. Atque hi sex musculi peculiares scapularum existunt. Alius autem humerorũ articulo communis est, scapulas deorsum versus detrahens: quo de suo tempore agetur. Musculis quos retuli ademptis, apparebit is, qui maxillam inferiorem aperit, incipiens à capitis osse petroso, sursum autem ad summas maxillas protendens: ut uterq; musculus, & qui à dextris, & qui à sinistris pergit, eodem coëant, ac medio itinere, ipsorum pars in nervosa ligamenta degeneret. Quod par solum nervorum, tribus ori claudendo creatis natura opposuit.

Capitis motionum securitas.

Capitis motus ad anteriora, à quibus oriatur musculis.

Scapularum musculi sex.

Os hyoides.

Maxilla inferior à quo aperiatur musculo.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus,
Liber II.

Cute quæ pectus contegit à subditis liberata, musculum inibi spectabis in aliorum superficie extātem, qui ex mammarum regione incipiens, sursum versus ad humeri articulũ obliquus porrigitur. Ipsum itaque à subjectis partibus dirimēs, hamo quidem primùm ipsius fibrarum finem elevans, dein usque ad humeri articulum totum musculum separās, post hunc ad alium eo majorem accedis, qui ad eundem nimirũ articulum pervenit, ex toto pectoris osse oriens, mammęq; subjectus. Qui musculus bipartitus quodammodo est, fibris ipsius in similitudinem X. literæ, mutuò sibi incumbentibus: aliis ab humiliori ossis pectoris sede ad articuli eminentiorem porrectis, aliis ab elatiore ad demissiora inclinantibus, omnibus autem sese intersecantibus invicem. Porrò ipsa axillæ concavitas à duobus gignitur musculis: uno certè, quo de hic agimus, altero ad costas porrecto. Quæ igitur prædicti musculi fibrę ab elatiore pectoris ossis sede incipiunt, brachium thoraci adigunt, non deorsum revellentes: nam ab humilioribus fibris, os brachij unà cum obductis ei carnibus ad thoracem adductum, deorsum leviter declinatur. Jam verò alius his tertius succedit motus secundum primi musculi functionē, quem à regionibus propter mammas oriri diximus. Ad hæc alius quartus, quo brachium ad thoracis costas expanditur. Post consectionem illius qui sese intersecat musculi, alius tertius nobis se ostendit musculus, qui ex pectoris osse ducit etiam originem, qua secunda, tertia, quarta, quinta, & sexta costa cum ipso coarctantur, ejusque beneficio brachiũ elatius thoraci admovetur. Secundum hunc sequitur, qui juxta eminentiorem scapularum costam, evidenter jam brachium attollit. Omnes autem illi dicti tres musculi, in tendines latos, brachio sese inserētes desinūt. Postquam igitur tres hosce musculos adusq; articuli juncturā secueris, scapulæ à pectoris partibus separantur. Verùm duo adhuc musculi ab imo sursum procurrētes, ipsas ad thoracis latera continent: quorum alter quidem in superficie tenuis, ex membranis quibusdam gignitur ilium cuti connexis: alter verò inter musculos, q ab imo sursum ferūtur, magnus, initiumq; sumens ex spina vertebris, pręcipuè quibus spuriæ costæ coarctantur, cum scapularũ basi haud mediocre consortiũ obtinet. His verò musculis usque

Humeri musculi.

Axilla cavitatem à duobus sterni musculis.

Brachij motus & musculi.

Musculi scapulas admoventes thoraci.

usq; ad brachiū cōsectis, *adhuc scapulæ unius grandis musculi, ipsarum partibus cōcavis subnati, interventu, costis: & osse claviculæ intercedente, pectoris ossi continentur. Primum igitur à clavicularum osse musculum, superiorem humeri partem amplexantem, amputato: dein claviculam à pectoris osse tollito, membranosa circa articulum ligamina intersecans, donec musculum ab interna infernaq; ipsius parte in primam costam obliquè insertum, evidenter conspicias. His ritè peractis, scapulisq; revulsis, vasa axillam perreptantia, & nervos cum membranis præcidito. Porrò functio illius musculi qui scapularū concava ipsis costis cōnectit, est thoracē universum revellere. Sunt aūt alij duo musculi, in utraq; thoracis parte unus, hic videlicet in anteriori regione, ille in posteriori, costas etiā revellens: adeò ut tres hi musculi sint ipso thorace elatiores, prior scilicet, posterior, & medius. Quippe medius musculus est ille de quo nuper disserui, medio amborū collocatus. Ac thorax solo hoc mediorum musculorum conjugio motus, abundè satis animanti subservit. Altera priorum musculorum conjugatio ex secunda cervicis vertebra incipit, sed ab omnibus aliis consequentibus orta, in quinq; thoracis costas pervalida ligamenta inseritur: quemadmodum & reliqua conjugatio musculorum subtilium, incipit quidem à spina extremarum trium colli vertebrarum, & primæ simul dorsi, ac supernascitur tertiæ costæ, in quartam, quintam, sextam, & septimam insertata. Quòd si caput ipsius prehensum in se attraxeris, costas sursum convelli, distendiq; thoracem, videbis. Idem & in medio prioreq; molitus musculo, paria ipsorū magnitudini intervalla thoracis fieri conspicies. Hæ igitur tres sublimium thoracis musculorum cōjugationes, sunt respirationis opifices. Quarta deinde, quæ in primis costis consistit. Nam ad pristinam sedem ejus attollens musculos, priorum sanè costarum ossa retrahi sursum versus deprehendes: partem verò thoracis quæ hic est, disiungi. Cæterùm alia duo musculorum paria, thorace detecto, juxta longitudinem apparebunt: hoc quod carnosius est, spinæ omnibusq; illi adjacentibus costis: illud quod membranosius, pectoris ossi expansum. Hujus musculi tēdo, recto abdominis musculo continuus est, omnibus costarū terminis, qui ad pectꝰ pertinēt, incūbens. Etenim musculus hic in omni animātium genere, ad primam usq; costam pertendit, ubi & carnosus visitur, & tenui carni supernutrita tendini, latitudinē quandam accipit. Jam verò alius musculus huic similem habet functionem, qui per spinam porrigitur, & cum thorace simul incipit, desinitq;, orbiculata circūscriptione. Cæterū finis ipsius inferior, spinæ cohæ rescit musculo, obliquus, in posteriora vergens, ut tēsus costas intrò contrahat, stringatq;. Superest aliud unū musculorum p extra thoracē, bifidū, quod in extremis costis, thoracis inibi finem deorsum versus detrahit. Cujus quoq; caput, uni inter abdominis musculos admiscetur. Musculis omnibus quos percensui ablatis, situs fibrarum manifestè apparebit obliquus, si omnes musculos intercostales respicias. Examen autem ipsarū, à spinalibus auspicaberis musculis & duo cujusque fibræ extrema contuebere: altius propter spinales magis situm, demissius inde longius remotum: tanquam singulis fibris obliquè in priora, non recto tramite, deorsum versus procurrētibus. Spinalibus præterea exemptis, fibras quoq; similiter obliquas ibidem ipsis subjectas spectabis, nonnunquam cum costarum conversione situm suum variantes. Non enim ut unūquodq; costæ os à spina prodiit, ad pectoris os obliquum porrigitur, ab elatioribus animantis partibus ad humiliores inclinans: sed ubi prope os pectoris jam cartilago vice ossis creata cernitur, alium obtinet situm, priori cōtrarium, obliquè rursum, sed circulatim quodammodo, ad pectus cui coarctatur, protendens. Similiter itaq; fibræ ex imo sursum obliquiùs ,platæ, subcontrariam posituram recipiūt. Hoc etenim in costis omnibus cernitur, si spurias duntaxat exceperis, quarū extrema, pectoris ossi non committuntur. Uniformis siquidem harum costarum ab initio ad usq; finem latio existit. Desinūt porrò ipsæ non in os pectoris, sed in cartilaginem quandam, quæ exortus septi transversi existit. Ab externis itaq; partibus fibræ musculorū intercostalium obliquum situm sortiuntur, quatenus dictum est. Quæ verò in partibus internis habentur, contrario modo juxta X. literæ figuram exteriores secant. Conspicientur autem & hæ facilè, costis ipsis ad spinam reflexis. Unus igitur adhuc thoracis musculus superest minimè cōtemnendus, nempe septum transversum: cujus munus existimavit Plato, distinguere duntaxat animosam à concupiscibili animæ facultate: quum præter id etiam maximè sit ex usu ad respirandi functionem. Ligamenta complura tenuiaq; ex ossibus prodeuntia, quibus simplex circunducitur caro, hoc septum habet: cujus centrum, exiguus quidam circulus & membranosus existit. Verùm totam ipsius naturā manifestò prius contemplari nō licet, quàm octo abdominis musculos dissecueris, ad quorum consectionem nunc divertendum est: quanquam tū ipsorum, tum viscerum omniū, quæ in imo ventre consistunt, primò omnium solitus eram consectionem moliri, ne videlicet diutius asservata computrescerent: dein verò aliorum anatomen persequi. Nunc autem disciplinam prædictis succedentē nō deserēs, costas à pectoris osse revulsas, rursus ad pectoris os reducas oportet. Deinde quod ex abdominis cute adhuc reliquum est detrahas: sub ea quidem, primi & maximi duoq; tibi musculi occurrēt, obliqui, atq; aliis omnib. abdominis musculis superstrati, unus quidem à dextris partibus, alter à sinistris porrectus: quorum musculorū suprema, maximo thoracis musculo circa sextā costam cōmunicantur. Nec tamen à sexta costa duntaxat, sed ab aliis etiam spuriis, quæ in cartilaginem magnam degenerant, hæc prima abdominis musculorum conjugatio oritur, obliquis fibris ad ventris anteriora protendens. Cujus uterq; musculus tum ad ilium ossa, tum ad inguina cōtraria procedit, ac pubis ossi, per membraneū, sed validū tendinē,

Costas revellentes musculi.

Respirationis opifices musculi.

Fibræ musculorum thoracis externæ quam lationem quemq; situm sortiātur.

Costarū spuriarū extrema ossi pectoris non committi, sed desinere in cartilaginem.

Fibrasq; musculorū thoracis internas habere lationem contrariam externarum lationi.

Septi transversi consideratio.

Anatomen cur Galenus ordiri soleat ab inferiori ventre.

Abdominis musculorum consideratio.

Obliqui musculi abdominis.

ante inguina ortum, inseritur. Hoc interdū tendine relaxato (qui & peritonæum, & ea quæ ab ipso ambiuntur permeat) aliquod intestinum, aut omenti pars, propriam sedem egreditur, ac per ipsam laxitatem elabitur. Qui morbus cele atque ramex dicitur. Pars autem horum musculorum, quæ ad ventris anteriora porrigitur, in tendinem tenuissimum desinit, rectis extrinsecus musculis superpositum. Pari modo & secundæ conjugationis musculorum abdominis (qui obliquum fibrarum situm primis contrarium possident) tendo in membranam degenerans, anterioribus musculis insidet. Uterq; verò horum ex ilium osse ducit carnosam originē. Hinc deinde obliquè sursum protensi, musculis trāsversis insident: postea quatuor notharum costarū finibus, coronosa intercedente substātia, iniiciūtur. Tendo autem ipsorū tenuis, medius inter rectos musculos, & prædictorū tendinem, pergit: uterq; ab ea regione ortus, quæ circa externa rectorū musculorum latera posita est. Porrò ipsi recti musculi, qui tertiam coniugationem constituunt, tota substantia carnosi, à supernis deorsum versus descendūt, atq; in pubis os carnis interventu insertantur: qua in parte exactè invicē coëunt. Nā elatior ipsorū portio adjacet quidē, nō aūt accuratè adunitur. Quarta & ultima cōjugatio tū ex recta iliū ossis linea, tū ex lateralibus vertebrarū, q̄ in lumbis visuntur processibus, exoritur. Verùm nō statim simulatq; uterq; enascitur, efficitur musculus: sed mēbranosum ligamē valens ex cōmemoratis ossibus productū, deinde in processu fibris adauctū transversis, in musculi figurā degenerat, partibusq; internis cujusque spuriæ costæ finiū subhærescit, necnō rectis miscetur musculis. Cujus tendo curiosè à peritonæo avellendus est, cui vel maximè adhæret. At peritonæum latis araneorum telis simillimum est simplex & tenue insigniter. De octo igitur in abdomine musculis, juxta primam anatomicæ ipsorum administrationis speciem, quæ longè facilior & aptior est, abundè satis disputatum existimo. Ita verò & conjugationes ipsorum voces licet: primam sanè maximorū obliquorūq;, qui à sexta thoracis costa incipiunt: secundam, his subcontrariorum obliquorum: tertiam, rectorum & quartam, transversorum. Poteris etiam ab ipsis musculis anatomē auspicatus, ubi recta linea universum abdomen in dextram & sinistram regionem distinxeris, ab eoq; ipsam cutem detraxeris, à rectis musculis separare primum superficiarium maximi musculi tendinē: deinde secundum ab ipso, qui à secundo nascitur. Ubi verò utrunq; utriq; connexum ostenderis, rectorum musculorum confectionem aggredere, ac dein eorum, qui subditi sunt, semper fibrarum continuitatē usq; ad ipsum musculi caput sequutus. Sic enim totum opus tibi clarum evadet, ut nihil confundatur. Atq; hactenus de præcordiorum musculis. Intestinis exemptis, primum septi ex spuriis costis processum indicare expediet: dein quo modo spinę inseratur, patefacere: postea particulas ipsius distinguere. Etenim medium ipsarum est musculus, qui in tendinem latum omni ex parte à carnosis comprehēsum desinit. Ex utraque autem ipsius parte, superiori puta & inferiore, tenuis membrana adhærescit: quarum elatior, quæ duplex est, totum thoracis cavum sublinit, à dextra parte altera, à sinistra quoq; altera. Non enim una quædam est intra thoracem spaciosa laxitas sibi cōtinua, sed à prædictis membranis intercipitur, quæ recta linea ad pectoris longitudinem mutuò sibi cohærent, nisi quantum ea in parte abscedunt, qua cor situm est. Hoc enim inter se medium capientes propria inclusum membrana, quæ pericardium dicitur, ita ad mucronatam usque cartilaginem porriguntur. Totam itaq; utranq; thoracis regionem internam, membranæ quædā succingunt, natura simplices, telæ araneorum persimiles. Basis ipsarum supernis septi partibus objecta est: quemadmodum inferioribus alia quædam membrana similis huic substrata, quæ peritonæi vertex jure optimo nuncupatur. Cæterùm hæc membrana sibi continua totam inferiorem septi transversi regionem sublinit: ac ubi illud usus necessarii gratia foratū est, ibi eis ipsis quæ permeant, circumhæret, simulq; expanditur. Sunt enim duo foramina septi: alterū grande, quà vertebris via exhibetur, stomacho & magnæ arteriæ præparatum. Reliquum verò minus, venam cavam supernis animalis partibus sanguinem derivantem, excipiens: quæ vena prius cæteris partibus dissecanti occurrit, ceu & in sublimi suspensa, & nihil ante se cōtinens, musculis sublatis. Detectis quæ infra septum habentur, nihil mali fuerit membranam lumborum carnibus superstratā detrahere. Est autem hæc, peritonæu mlumbis cohęrescens, quo avulso carnes ipsorū clarè conspicies: singulos nempe utrinq; musculos exactos per spinæ longitudinem sibi mutuò connexos, desuperq; toti lumborum longitudini expansos. Qui quidē quum prope os sacrum pervenerint, dirimuntur invicem, internis ilium adhærescentes: iu quibus quidem musculis duo tēdines reperiūtur, quos anatomici nervosam musculorum propaginem nominant. Prædictæ itaq; duæ lumborum carnis partes tensæ, deorsum flectunt tum eam partē spinæ, quæ per lumbos totos habetur, tum etiam quæ dorsi continua est. Pari modo musculi stomacho subditi superiorem spinæ partem inflectunt. Verùm lumborum carnes in seipsis caput obtinēt tendinis, qui ad femoris trochātera pertinet. Jam verò post prædictos omnes musculos, spinaliū totorū processus diligenter cōsidera. Incipiūt etenim ex secunda cervicis vertebra, singuli duo capita invicem disiuncta obtinentes. Semper autem magis ac magis corpulenti evadunt, quāvis à tenuibus oriantur capitibus. Nā ex unaquaq; vertebra processus aliquis ipsis miscetur, ac inibi collum permeātes, tum magnitudine, tum robore insignes sunt. Et primùm in colli extremo in idē coëunt musculi, inibi utraque spinæ parte nati, hic dextra, ille sinistra, ut omnia amborum musculorum capita, quatuor numerētur. Fibræ autem ipsorum obliquæ sunt: quædam à spina ad priora inferioraque decurrentes: nonnullæ contrà, ex lateralibus orientes processibus, quæ retrò, deorsumq; vergāt. Quibus

Cele. Ramex.
Recti musculi abdominis.
Transversi abdominis musculi.
Peritonæum araneorū telis simillimū.
Abdominis musculorum quatuor conjugationes.
Septum trāsversum nasci ab spuriis costis.
Septi transversi partes.
Membranæ sublinentes thoracem.
Thoracis capacitatē esse in duas laxitates divisā.
Pericardiū involvit cor.
Peritonæi vertex.
Septi foramina duo.
Vena cava.
Lumborum musculi duo.
Spinæ partes a quibus flectantur musculis.
Spinalium musculorum processus.
Spinaliū musculorum capita quatuor.
Spinalium musculorum obliquæ fibræ.

bus diligentem adhibe curam, dum utroq; musculo dissecto, ad lumbos deveneris. Ibi siquidē musculi ex ligamēto quodā membraneo, quod à locis spinæ prodiit, gignuntur, ex ima parte ad postremas thoracis costas sursum paulatim obliquè tendētes. Atq; hi musculi extremas costas detrahunt, ab anatomicisq; sunt prætermissi.

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus Liber. VI.

Simiam homini simillimam esse.

Imia igitur homini simillima est, præcipuè pedibus atque manibus. Quam si conspexeris aliquādo currentem figura erecta, statim ex longinquo eā similem homini deprehēdes. Quēadmodū ergo præstat, simiarū homini quàm fieri poterit simillimarum dissecare artus, quū te in exemplo exercere studes: ita satius est in talis simiæ inopia etiā dissimiliū aliquā capere: sicuti etiam si in totum simia desideretur, cynocephalū, vel satyrum, vel lyncem, summatimq; ea animantia, quibus artuū extrema in digitos quinq; discreta sunt. His animantibus succedunt, ursus, leo, & quæ serratos dentes sortiūtur. Ex actionibus autem quas obeunt, & figura particularum, quam singula animantia extrinsecus habere videntur, nonnulla & de structura ipsorum tibi indicatio sumetur. Nam quæ animalia similem actionem obeunt, similemq; figurā exteriorem repræsentāt, iis similis nimirū & interna tota particularū natura existit. Quippe natura cuiq; animanti corpus animi affectibus idoneū cōdidit: atq; hujus gratia simulatq; nata fuerunt omnia particulis utuntur, tanquam à magistro edocta. Quare aliquod animal antea nō visum, intuitus, sępe equidē judicavi, qualem nam sub cute structurā haberet, non aliunde ejus cognitionem atq; peritiam indeptus, quàm ex firma persuasione, quòd singula animantia corporis structurā animi moribus facultatibusq; propriā haberent. Quinetiam voce animantis audita, de illius instrumentis conjecturā aliquam sumere poteris. Sed de his alibi latius dicturi sumus. Nunc verò de cibi instrumentis disserere animus est. Quum igitur unus sit usus communis animantibus cunctis, cujus gratia alimento indigeant, reperies instrumenta in singulis ipsorū generibus triplicia. Quędam prima ratione à natura facta, ad concipiendum alimentum, conficiendumq;, & in totum corpus distribuendum. Alia secunda ratione, quæ excrementorum sunt receptacula. Reliquas alias particulas tertia ratione extruxit, quæ horum excretionibus subserviunt. In quam itaq; particulam cibum animantia recipiunt, ventriculus nominatur. In hoc lenem quandam & primā subeunt mutationē ingesta, ac præparantur jecinori, quod maximam cibi in ipsum permeantis alterationem molitur. Hinc venæ confectū ipsum, in totum corpus derivāt. Ut autem ex jecinore purum, nulliusq; superflui particeps, alimentū universo corpori dispēsetur, natura instrumenta ad id accommoda cōdidit: idq; secunda ratione, nō primaria, sicuti

Animalia sectioni apta, dum simiæ copia non datur.

Animalia quæ similia dicantur.

Naturā cuique animanti corpus animi affectibus congruum fecisse.

Animalia omnia particulis utūtur simul ac nata sunt.

Cibi instrumenta triplicia.

Ventriculus cibis excipiendis conditus. Iecur maximam cibi alterationem moliri, quem postea per venas digerit.

nuper commemoravi. Ex his instrumentis, alia quod subtile & leve in ipso habetur, expurgāt: ut bilis meatus, vesicaq; bilis exceptrix: alia quod terrestre est & grave, ut lien, & ima pars intestini recti: alia quod inter hæc duo consistit, aquosum, serosumq;, ut urinarij meatus, renes atq; vesica. Cæterùm ut pro arbitrio animantis superfluorū excretio fieret, musculos natura terminis vasorum ea continentiū affabricata est, qui tertia jam ratione inter cibi instrumenta habentur. Itaq; necessariò tria hæc instrumentorum genera in omnibus animantibus ad alimenti distributionem natura condidit. Atq; hoc est commune & idem in universis. Quoniā verò nonnulla animalia validis aluntur cibis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias est machinata. Quare si aliquando videris animal tibi nunquā cōspectum, quod alimētum ligneū & spinosum edat, magnum huic & asperum noris esse constructū ventriculum. Si aūt etiam superiores dentes non habeat, ventriculos ei necessariò plures existere, ut in primū statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans, ore conficiat, ac deinde in alium atq; item alium ventrem deglutiat, est judicandū. Contrà verò quibus superior dentium acies concessa est, ea animalia nec ruminare possunt, nec ventres plures habēt. Jam cornigeris magna ex parte supernos dentes abesse novimus, ut quibus terrestre capitis partiū recrementū in cornua absumatur. Itaque instrumenta quæ cibum conficiunt, tantam magnitudinē possident, talemq; formam, qualis alimento ingerendo requiritur. Omnes igitur venas quæ per intestina, ventriculum, lienem, omentumq; (quod veluti congenitū operculum, caloris gratia conditum est) intercurrit, porrigi ad hepatis portas videbis. Porrò musculos universos inferioris ventris mucronota cartilagine usque ad pubis ossa dividens, in corpus quoddam tenue, & latæ araneorum telæ simile incides, cui ob id nomen inditum est peritonæo, quòd simplex & similare existens, prætendatur omnibus tum visceribus, tum intestinis, tum vasis, cæterisq; alijs corporibus, quæ inter septum transversum & crura habētur. Ipsum aūt separare incipies invento loco, ubi per se consistit, nulli musculorū incumbentiū adhærens: nempe nō multò post regionē umbilici, ubi primū à transversis secernitur musculis, atq; solum relinquitur. Etenim quum grande satis animal fuerit, licebit facilè peritonæum sibi continuum & integrum ad costas spurias usq; servare: ubi transversis musculis desinentibus, alius excipit musculus, nempe septum transversum. Siquidē hujus quoq; substantia, musculus exactus: figura, circularis existit. Quod in medio ipsius habetur, totum nervosum est. Quod autem in orbem hoc ambit, universum carnosum existit. Peritonęum itaq; carnosæ septi particulæ oboritur, à qua eodem modo detrahere ipsum convenit, quo & à reliquis musculis avulsum fuerit. Studiosè autem incumbentibus operi, facilè liberatur, quousq; ad cavā venam perventū sit, propter quam gibba hepatis septo transverso adjacent, & connectuntur. Ab hoc cōnexu versus sinistrā regio-

Vesica bilis exceptrix. Lien. Intestinum rectum.

Renes Vesica

Ventris differentias pro differentia ciborum esse à natura cōstructas.

Animalia carentia supernis dentibus, habere ventriculum geminum.

Cornigera cur magna ex parte supernis dentibus careant.

Omentū caloris fovendi gratia conditum est.

Meseraicas vēas omnes porrigi ad hepatis portas.

Peritonæum prætendi omnibus nutritionis organis.

Septi transversi substantia exactus musculus figura, circularis existit.

Septi transversi connexiones.

nem, peritonæum humilius cum ore ventriculi coit, deinde toti capacitati crassius seipso facto obducitur, sic tamẽ ut non magno negotio possit ab illa sejungi. Quanto autem inibi crassius est, tanto tenuius jecori obtenditur, omnesq; ipsius particulas, ceu tunica quædã peculiaris, cõtegit. Quòd verò adhæret ventriculo, germinibus venarum, quæ in illum descendunt, involucrum, vallũ, firmamentumq; efficitur. At quemadmodum exiguæ grandium vasorum propagines in ventriculum demergũtur, ita in pronum, ceu ad umbilicũ, aliæ parvæ, magnarũ soboles, ex alto deferuntur, duabus peritonæi partibus compræhensæ. Et hoc corpus ex duplici peritonæi, ceu plexu (intra quem continẽtur vasa) cõflatum, dicitur tum omentum, tum epiploum.

Omentum quid. Epiploon.

Oportet autem venam utrobiq; gibbum ventriculi intercurrentẽ persequi accuratissimè. Siquidem per dextram animantis partem deducet te ad processum, quo tenue intestinũ ex ventriculo oritur: altera parte ad lienis concava, in sinistra positi.

Lienis positio.

Cujus visceris gibba pars ad extrema notharum costarum conversa est, & quicquid his ad sinistra ilia contiguum est. Concava autem ad dextram partem inclinat, contra jecur & partes inibi sita. Mittit itaque à se vena illa ramos quosdam exiguos, partim in lienem, partim in omentũ. Non tamen vas in lienẽ absumitur, sed quod ex eo restat, unà cum arteriç sibi junctæ reliquo, deorsum versus, per sinistra ilia pertendit, sitq; omẽto generationis principium, penes hãc partem. Eodem modo in dextris iliis omenti portio descendit, cum illius loci vasis, quæ in ventris gibbo sese contingunt. Quapropter & hic illud, tanquam indicem sequutus, ad amussim ipsius originem, præter jam dictas, conspicies. Porrò inferior omenti portio, pauciores venas & numero & magnitudine obtinet. Enascitur autẽ ex ventris simis, unde & vasa habet, reliquias quasdam simul ipsi deorsum versus abducentia.

Omenti figura.

Omnes autem hæ particulæ sibi mutuò continuæ sunt, corpusque unum, nempe omentum, constituũt, idq; figura marsupij, quod orificiũ quidem ex ventriculo exortũ superius & inferius obtinet: totũ verò ejus spatium, quatenus ex dictis cõsistit principiis, deorsum versus procedit. Adnascitur aũt interdũ omentũ ipsum alicui fibræ jecinoris, lieni, atq; etiã colo. Sed quale nam sit omentum, & unde oriatur, si ad prædictum modum consectionem moliaris, haud ægrè invenies.

Mesenterij substantia ex quibus constet.

Quum aũt multæ sint conjugationes ex arteria, vena & nervo, in singulis orbibus intestinorũ: insuper multa inter eas spatia, in quibus duplex peritonæum habetur: ex his omnibus constare mesenterij substantiã, ipsi omẽto persimilem, intelligito.

Mesenteriũ. Lactes. Mesaræum.

Hoc siquidẽ corpus, quod mesenterium, mesaræum, & lactes dicitur, medium inter intestina habet sitũ, & omnes venas ex jecore in ipsum descendentes, unà cum vicinis arteriis & venis, in orbem complectitur, quemadmodum ipsa intestina singula. Ubi igitur vasis & intestinis obtenditur, simplex est: ubi verò ipsis medium interjacet, nõ amplius indumenti usum, sed copulæ exhibet, nimirũ duplex quum sit. Quòd si obesum abundè animal fuerit, eatenus augeri mesenterii pinguitudinẽ accidit, ut interdum vasa conscendat. Quanquam in hujuscemodi animantibus etiã alias plerasq; peritonæi partes pinguedinẽ habere conspicimus, præcipuè in quibus non grandia vasa habentur, & viscera longius absunt: quippe à calore liquescit, à frigore conservatur: atq; ob id semper in nervosis consistit partibus, & iis qui otiosam vitam agunt, abundat.

Pinguitudinem à calore liquescere, conservari à frigore.

Talis sanè peritonæi, & eorum quæ ex eo gignuntur, natura est.

Mesaraica vena.

Porrò mesenterii arteriç ac venæ invicem coeuntes, ceu in arboribus ipsis radices, ad principium unum omnes perveniunt. Iam verò ea quæ intra peritonæum consistunt, præstat singula per se, ex corpore exempta, inspicere. Licebit etiã, post exempta intestina, glandulas mesenterii unà cũ vasis, quæ ad ipsas perveniunt, ab illis orta, quæ ferebantur ad intestina, intueri.

Ventriculo singulisq; intestinorum duæ tunicæ insunt. Vesicæ & vulvæ unica tunica inest.

Ventriculo igitur, atque singulis intestinorũ, duæ tunicæ insunt: unica autẽ cum vesicæ, tum vulvæ. Habet autẽ interior ventriculi tunica, fibras rectas, exterior orbiculares. At intestinis, pleræq; circulares insunt fibræ, quibus pauculæ rectæ superpositæ sunt.

Fibræ ventris & intestinorum. Sanguine præditis quæ insint.

Omnia igitur hæc cunctis animalibus sanguine præditis insunt: quibus omnibus etiã & jecur in est. Quæ verò jecur habent, iis & lien omninò est, & meatus qui bilem excipiant, etsi fellis vesica nonnulla careant.

Vesicæ fellis situs.

Cujus situs idem ipsam sortitis animalibus, sub maxima fibrarum jecoris perpetuò est. Non tamen jecoris fibræ pares numero, vel genere, vel specie, vel magnitudine, in animalibus cunctis habentur.

Iecur magnum multifidumque inesse gulosis & timidis.

Gulosis enim & timidis inest magnum jecur, multifidumq; * diversum autem, contrario modo affectis. At quibus magnum est, in plures majoresque fibras, quàm hominibus, scissum est: quanquã in hominibus universis, nec magnitudo, nec fibrarũ numerus similis visatur.

Iecur nonnullis hominum in sinistra parte locatum.

Occupat autem interdum paucis in hominibus partem sinistrã jecur, sicuti & in multis animalibus aliis.

Intestinorũ natura, & ordo.

Intestinorum natura, quatenus intestina sunt, omniũ eadem habetur: magnitudine autem & numero anfractũũ evariat.

Exortum intestinum. Dodecadactylon, sive ieiunum. Tenue intestinum, sive ileon. Cæcum intestinum. Colon intestinum. Rectum intestinum.

Primum igitur intestinũ est, quod exortum, sive ἔκφυσιν vocant, pyloro continuũ. Ab hoc secundum, quòd à duodecim digitorum longitudine, dodecadactylon dicitur: jejunum autẽ, quòd cibo semper sit vacuum. Tertium tenujus intestinũ, est substantia huic simile. Differt autem, quòd neq; reperiatur vacuum, nec tot vasis scateat. Quartum est, quod cæcum appellant. Quintum, quod colon. Ab hoc in extremo rectum intestinum ad sedem usque porrectum est.

Lien in sinistra parte locatus.

Sic & lien in sinistra parte consistit, concavo ipsius in dextram converso.

Vena à liene in ventriculum.

Atque vena quædam ex jecinore ad ipsum pertinet, cujus processus in ventriculũ derivat.

Porta vena.

Porrò jecur venas ex mesenterio ad concavã ipsius partem pertinentes, excipit. Vocant autem hunc locum, in quẽ omnes venæ meseraicç se colligũt, portas. Hic enim reperies maximũ venæ os, in quam aliquo specillo immisso, per singulas fibras leviter ipsum propellẽs, substantiã incumbentẽ scalpello præcides, donec ad eam venam, in qua latet specillum, perveneris. Hac detecta, sic ut ipsam nõ dissecueris, carnẽ visceri circundatã vasis inde procedentibus,

cedentibus intermediã adimito. Siquidẽ à portis in singulas fibras, quotquot fuerint, venam unam grandẽ porrigi deprehẽdes, quia in exiles multas diffusa, sicuti & illis in alias, quantũ vasa interjacet, totũ visceris carne repletum est, quã tuismet digitis eximere poteris, ut vasa ipsa nuda cernere liceat. Quod aũt in una tibi fibra conspectũ fuerit, id comperies in omnibus. Quòd si exactè portarũ regionem sequaris, spectabis etiam meatũ ex bilis vesica, ad intestinorũ productionis initium perveniẽtẽ, nõ multò inferius, quã pylorus habetur. Qui meatus, quà huic inseritur, ramulũ de se paulò suprà pylorũ emittit. Omnia itaq; hæc accuratè intuitus, deinde hepatis gibbũ accedes, illã ipsius fibrã incidens, cuius concava in parte venas detexeris: quippe venas similiter in gibba sine arteriis propagari cernes: Constat aũt vena ex una duntaxat tunica, sicuti arteria ex duabus. Sed jam ad renes ire tempestivum videtur, quorũ dexter in omnibus animantibus elatior eminet, nonnunquã grandem jecoris fibram attingens. Porrò à spinæ vasis, arteria nempe & vena, inserũtur in eos haud exiguæ magnitudinis vasa, simiis quidem singula utrinque: aliis autẽ quibusdã animalibus, bina. Insuper cõcava in sese renes cõversa obtinẽt: gibba verò ad animantis latera adversa. Evidenter aũt renis sinum cernes, corpore quodã membraneo circundatũ: cui quidẽ haud ꝓcul à vasorũ insertione, alterum quoddã corpus in utroq; rene adnascitur, concavũ & oblongũ, ꝙ à deferẽdo lotio, ureteras, hoc est, urinariũ meatũ nominãt: qui una tantũm tunica cõstat, crassiori tamen q̃ quæ inest venis. Hi igitur duo pori, substantia quidẽ vesicę similes, obliquè simul in eam inseruntur, in cuius regione interna, tale sortiuntur operculũ, quale in columbariis scyphones dicti. Est siquidẽ tam sapienter constructũ, ut ab ijs solùm recludi possit, quæ ꝑ meatũ deferuntur. Mox aũt deprehendes, quũ meatus urinarios peritonæo (quo obvolvuntur) nudaveris, & arterias & venas similiter suspensas, ad peritonæi foramina obliquas deduci: has quidẽ ut testes nutriant, illas ut generationi subserviant. Superest aũt ut tertiã tibi instrumentorũ differentiam commemorem, quæ nimirũ musculi sunt, alii in abdomine, nõ excrementis tantũ egerendis, sed ad efflationes quoq; & voces ædendas, commodi: alii in sede ad stringendũ, claudendũmq; meatus extremũ, accõmodati: à quibus etiã revellitur sedes, si quando per dejectiones crebras ꝓlapsa fuerit. Ubi igitur pubis ossa, cartilaginis interventu coëuntia, diduxeris, in exteriorémq; partẽ utrũq; iliũ os detorseris, conspicies sanè ligamentũ quod tum ex lato osse, tũ ex pectine oritur, in unũ musculi corpus degenerare, magni quidẽ, sed membranosi, latiq;, ad sedis utrãq; partem producti. Eo igitur tempore, quo animal alvũ exonerat, octo abdominis musculi pariter cum septo, pro cõmuni omnium musculorũ functione tendũtur: orbiculari musculo relaxato, qui circulatim sedẽ complectitur. Reliquo omni tempore circularis hic musculus constrictus, sedis os claudit. Similiter dum vesicæ termini musculum, ubi primùm ipsius cervix oritur, detexeris, haud dissimilẽ eũ esse ab illo sedis orbiculari comperies, tum functione, tum usu: quippe & hic, sicut ille, orificũ, cui præpositus est, constringit.

Bilis meatus in exortũ intestinorũ descendens.

Hepatis gibba habere sine arteriis venas.

Vena constat ex una tunica.

Arteria ex duabus tunicis constat.

Ren dexter elatior eminet.

Vasa in renes inserta à magna vena & arteria.

Renum ventres.

Vreteres pori una tantum tunica constant.

Vreterũ vasorum intra vesicam opercula.

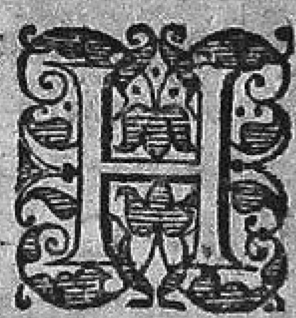
Vasa in testes delata.

Abdominis musculorum usus.

Sedis musculorum usus.

Colli vesicæ musculus ꝑ omnia similis est sedis musculo.

GALENI PERGAMENI
de anatomicis administrationibus, Liber VII.

HOc libro quomodo spiritalium instrumentorũ confectionẽ administres, explicare proposui. Pulmo igitur, cor, & thorax, principaliora spiritus instrumẽta sunt. Mox arteriarum genus duplex: unũ à sinistro cordis ventriculo in universum corpus propagatũ: alterum quod earũ est arteriarum, quas asperas vocant. Quarũ quidẽ in cervice una maxima existit, quæ frequenti ramorũ serie pulmones adit. Cuius superiori extremo, veluti caput quoddã, incumbit particula larynx dicta. Hęc itaq; universa, prima ratione natura condidit: quædã necessarii ad vitã ipsam usus gratia: quæda utilia, non tamen animantibus necessaria, Iam verò aliã quandam cõstruxit particulã, quæ & substantiæ peritonęo similis compos est, & eundẽ usum omnibus spiritus instrumentis, veluti illud cibi, exhibet. Est aũt particula hæc, ipsa costas succingẽs membrana, quæ omnibus inter thoracem instrumentis obducitur, quemadmodũ peritonæum vasis quę infra septũ habentur. Ex ipsa aũt, membranę thoracem intercipientes nascũtur. Atq; hac sola re, structura ipsius à peritonæo evariat, quod videlicet duplex omnino sit, non una, quemadmodũ illud. Porrò naturam ipsius accuratè perdisces, si os pectoris, ubi detectum prius fuerit, secundũ longitudinem dissecueris, usq; ad cartilaginem ensiformem, ac dein utranq; pectoris partem leviter in exteriora reduxeris, ita ut pericardium, ꝙ ambit cor, minimè vulneretur. Quòd si id fieri nequeat, membranę tamẽ thoracẽ intersepiẽtes, ab effectu immunes permaneant. Sic siquidem utraq; mẽbrana, tam quæ dextras, quã quæ sinistras succingit costas, quæq; supernis partibus, ipsiq; pulmoni obducitur, sibi cõtinua apparebit. At cordis tunica peculiaris, pericardios nomine, diversa ab utraq; harum existit, in medio ambarũ sita, & utrinq; ab ipsis cõprehensa. Non tamen ipsi cordis corpori pericardios hæc tunica annexa est: * verùm circa alias quidẽ omnes ipsius partes, haud parva quædã regio intermedia existit, motui cordis accõmodata: ad basim verò eius, quæ orbiculata est, prodeuntibus ab illo vasis, à quibus trahit ortũ, connectitur. Porrò quemadmodũ pulsans viscus, omnes appellant cor, sic etiã pulsantia vasa, arterias nuncupãt. Cęteras igitur omnes arterias pulsantes, quotquot toto insunt corpore, sensu dignoscere, nullius est negotii: & omniu ipsarũ cum majore arteria continuitas, idem hoc indicat. Verùm in pulmone pulsantes, sensu admodum evidenter deprehendere nemo potest: inde tamen quòd sinistro ventriculo sint continuæ, conjecturam aliquis fecerit. Etenim quod vas ex sinistro cordis ventriculo in pulmones defertur, tametsi corporis quidem substantia, sit vena, hoc est, venæ tunica constet, usu tamen venosa arteria vocatur.

Spiritus instrumenta principaliora quæ.

Arteriarum genus duplex.

Aspera arteria.

Larynx.

Membrana costas succingens est duplex.

Pericardiũ ambire cor.

Pericardii situs.

Cor pulsans corpus.

Arteria vasa pulsantia

Arteria venosa fertur in pulmones à sinistro cordis ventriculo, unica tunica cõstans.

Vena arteriosa duabus tunicis constãs, producitur ad pulmones ex dextro cordis specu.

Quod verò ex dextro procedit, tametsi duas sortiatur tunicas, perinde ut arteria, quia tamen nō pulsat, appellatur vena, sed arteriosa. Optimum quippe fuerit, pulsu, atque eius defectu ipsa vasa discernere. Verùm quum hoc sensibus nō adeò clarè distingui queat, à cōmunione quam cum utroque cordis ventriculo habent, indi nomen debet: appendix verò, à corporea substantia. Cæterùm juxta corpoream substãtiam arteria quidem est illud vas, quod ex dextro cordis ventriculo oritur: vena autem, quod ex sinistro. Contrà, usus ratione, quod ex sinistro prodit, arteria est: quod ex dextro, vena. Totius igitur corporis venæ, ex peculiari una tunica constant: arteriæ verò, ex duabus: quarum exterior quidem, qualis venæ tunica existit: interior autem, crassitie huius ferè quintupla, duriorq;, & trãsversis fibris distincta: quæ interna superficie habet aliam, ceu cuticulam quãdam araneorũ telæ persimilem. At exterior, quam etiam venæ obtinẽt, rectis fibris, & quibusdã mediocriter obliquis, transversis nullis, contexta est. Ex tribus itaq; vasis pulmonem intertexentibus, quod à sinistro cordis ventriculo proficiscitur, nũcupetur arteria venosa: quod à dextro arteriosa vena: tertiũ, arteria aspera, ex cartilaginibus quæ imaginem C. referunt, fabrefacta. Quæ cartilagines circulares, tum in grandi arteria, quæ in collo caudicis rationem obtinet, tum in parvis, quæ ab illa in pulmones insertæ sunt, in priori parte situm habent: in collo quidem, vicinæ œsophago: in pulmone autem, venæ quam paulò antè vocavimus arteriosam. Porrò vasorum intercapedines, peculiari pulmonis substãtia replentur. Licet autem pulmonem thorace exemptũ, sicuti & cor ipsum, incidere, nō tamen ita societatem ipsorum, quam cum membranis ineunt, cognoscere. Iam verò ossium thoracis naturam similiter speculabere, quę evidenter quidem, corde animali exempto, in conspectũ prodit: quanquã & insito adhuc ipso, palàm cernatur. Pręterea in tali administratione, præter jam commemoratum, hoc conspicies, nempe cor, inter utraq; thoracis spacia medium, consistere. Motus autem ipsius indicat, quasi in parte sinistra sit collocatum: idque duplici de causa. Primùm, quia spiritus conceptaculum hic consistit: deinde, quia vertex eius ad hanc magis regionem inclinat. Porrò costæ singulæ deorsum versus simul & prorsum obliquè feruntur, ex spina ducentes ortum. Nam duplicibus inibi articulis cum unaquaque dorsi vertebra committuntur. Ubi verò ad pectoris regionem perveniunt, cõtrario modo, sed obliquè etiam ad os illius attolluntur: ubi cartilago vice ossis genita, diversam naturam obtinet, facileq; acuto simul & valenti scalpello potest incidi. Rectam itaq; utraq; parte lineam deorsum versus per totius thoracis regionem ducens, eam pectoris partem attollas, quam utrinq; ductæ lineæ diffiniunt: postea verò diducas latera, robore maximo adhibito, ad reflectendas eas partes costarum, quæ vertebris vicinæ existunt. Sic enim omnes thoracis partes palàm intueri licebit, ac multò magis septo à costis abscisso: insuper hoc magis adhuc, si duabus costis diremptis invicem, omnẽ carnem intermediam præcidas. Sic igitur & venam cavã manifestè ad jugulum usq; recto tramite percurrentẽ cernes, & cordis processus, quos aures nominant, peculiarem naturæ sortientes substãtiam, quæ in alia nulla particula habeatur, quemadmodũ profectò & cordis ipsius essentiam. Quod autem corporea cordis substantia, permultum à musculo differat, ex illius sanè constat actione. Est enim cordis motus non arbitrarius, nec cessare, quo ad animal vita fruitur, potest. Musculorum autem functio subinde quiescit, ac rursus excitatur, animantis arbitrio subserviens. Actiones verò imitantur proprietatem substantiæ. Huius rei gratia, quæ quidem particulæ eandem speciem substantiæ possident, similiter operantur, etsi diversis permultæ animantibus insint: quæ verò non habent, diversa harum est functio, quamvis unius animantis particulæ existant. Quapropter nec musculi eandem cũ corde functionem habent, quoniam neq; substantiam. Etenim si quis cor & musculũ quemlibet pariter coctum, utrunque gustarit, haud mediocrem ipsorum gustu differentiam persentiet: id quod substantiarũ differentiæ maxima nota existit. Hallucinantur igitur qui cor musculum esse existimant, aut nervus id ad suam functionẽ egere: nō intelligentes actionis ipsius excellentiam, ex sua visceri substantia necessariò inesse. Cor siquidem thorace exemptũ, diu moveri videtur: quare nervis ad eum motum non indiget, Qui si similem motũ præstare possent, cur cęteræ partes cui nervi insunt, non similiter pulsare videntur? Porrò omnes nervos utranq; facultatem habere, sensitricem nempe & motricem, ratio est. Verùm molles ad sensum aptiores, duri ad motum existunt. Ab eadem tamen radice pluries discissa, apparent quidam nervi in musculos, alii in alias particulas inseri, quemadmodum & in tertia ipsorum conjugatione, & sexta nihilo minus, habere novimus, à qua cor exilem quendã nervum accipit: unde etiam pulmo, jecur, ventriculus, & mensenteriũ insuper totum, unà cũ intestinis, nocnō universi laryngis musculi, suas excipiunt propagines. Iam verò cordi, quod animosæ virtutis initium est, ac veluti fons quidam nativi caloris, aures quædam annexæ sunt, nervosiores ac magis cuticulares ipsa cordis substantia. Quæ particulæ & colore nigriores sunt, & corpusculis cuticularibus manifestò similes, sinus cujusdam ante cor efficiundi gratia: ob quam rem, ipsas natura & cõcavas & cuticulares condidit. Duæ verò hæ sunt, in utroq; vasorum materiam invehentium singulæ. In dextra quidem parte, qua vena in cordis sinum inseritur: in sinisteriori verò, qua arteria venosa. Has aures quum aperueris, tum ipsum cordis corpus in conspectu erit, tum ex dictis orificiis utrunq;: deinde membranę insertioni ipsorũ incumbentes, tres quidem in sinu dextro, duæ verò in sinistro: quarũ structuræ figura, similis telorũ cuspidi existit. Sed hæc quidẽ & corde thorace exempto licet accuratè intueri, sicuti etiã reliqua duo orificia vasorum, quæ materias ex dextro quidem ventriculo in pulmonem educunt, ut veræ arteriosæ:

Venas totius corporis constare unica tunica: arterias ex duabus.
Arteriæ tunicæ quales.
Arteria venosa.
Vena arteriosa.
Arteriæ asperæ compositio.
Ossium thoracis consideratio.
Cor inter utraq; thoracis spatia medium consistere.
Spiritus receptaculũ esse sinistrum cordis ventriculum.
Costarum lationes.
Cordis aures.
Cordis substãtiam permultũ differre à musculo.
Cordis motum esse non arbitrarium.
Musculorũ functio arbitrio animalis subserviens.
Actiones imitantur proprietatem substantiæ.
Gustus differentia, differentes esculentorũ substantias arguit.
Cor nec musculus est, nec eget nervis ad obeundas functiones.
Nervis omnibus sentiendi & movendi facultas insita.
Nervos molles ad sensum, duros esse ad motum aptiores.
Viscera & nervos recipiant.
Cor animosæ facultatis initium esse.
Cordis auriculæ.
Cordis auricularũ numerus.
Cordis auriculis incumbentium membranarum numerus & figura.

arteriosæ: ex sinistro autem in totum animantis corpus, ut grandis arteriæ. In quibus iterum tres utrinq; membranas ad C. literæ similitudinem factas comperies, extra cor tendentes, veluti trisulcas intro. Prius verò quàm cor ex animante auferas, cavæ venæ ramos considera: ad hæc glandium magnum, quod Græci thymum vocant: rursusq; cordis panniculi radicem. Insuper examina, quo modo à dextro sinu vena quædam ad spinam portendat, quintã dorsi conscendens vertebrã. Etenim quæ venæ ipsum cor nutriunt, perpetuò in omnibus animantibus, ex illo etiam sinu prodeũt: ac vocant ea vasa, cor involventia: quoniam bina numero totum ipsum perreptant: quemadmodũ à læva parte duæ arteriæ majoris soboles, post primũ extra membranam processum, in ipsum cordis corpus perveniunt. Reperitur autẽ os unũ in corde animaliũ omnium, quanquã non exactum, sed cartilaginis instar. Cæterum quantò animãtis genus fuerit corporis mole vastius, tanto plus osseæ substãtiæ cartilago illa sortietur. Quare in maximis, ubi plus osseæ substantiæ gignitur, convenit ipsam tunc appellare cartilagineum os, minimè cartilaginem osseam: quale nimirũ os, ipse haud magno negocio reperi, in illius elephanti corde, qui Romæ nuper fuit jugulatus. Suspenduntur autem ex tali esse ipsæ membranarũ radices, vasorumq; arterialium processus, ibidem suspensi corroborantur: quem scopum sibi in illius generatione proposuit artificiosa natura. Cæterùm qui me administrantem non vidit, sed edoctus libris ad consectionem accedit, detecto quidem sinistro sinu, aperto autem in longũ toto aortæ processu, si studiosè radices aortę & membranarum sequatur, ex facili os ipsum inveniet: siquidem huius radix & venæ arteriosæ, membranarumq; ipsarum, in osse cordis habentur. Quòd verò Aristoteles ait, triplicem sinum inesse cordi, merum esse somnium videtur. Toto corde nudato, videbis sinisteriorem eius ventriculum ad summum patescere verticem: dextrum inferius multò cessare, & circunscriptionẽ subinde propriam habere. Omne autem animal, vel elephante grandius, vel alauda minutius, quod aërem inspiret, similem cordis structurã obtinet, vel potius specie eandem. Similiter et pulmonis: cuius fibræ in omnibus animantibus, de quibus verba fecimus, duæ quidem in dextra ipsius parte habentur, duæ verò in sinistra: præter has in dextra thoracis parte alia quædam quinta fibra exigua, veluti alterutrius soboles, cernitur. Licet autem cor ipsum, adhuc vivente animali, citra thoracis sinuum convulnerationẽ, detegere, si pectoris os à subjacentibus liberans, te confestim ad involucrum ipsius cordis dissecandum convertas, membranis quæ thoracem intersepiunt, minimè vulneratis. Quę quidẽ si, ut dixi, corde detecto illesæ permaneant: omnes ipsius cordis functiones incolumes in vivo animali servantur. Siquidem & respirare similiter & clamare animal vides: ac si à vinculis ipsum liberes, currere, ut prius cõsuevit. Quòd si vulnus vinculis adhuc cõprimas, etiam cibum assumere, si esuriat, cõspicis: atq; si sitiat, bibere. Et quid oportet mirari, quũ Marylli Mimographi puer curatus sit, vivatq; adhuc, etsi cor illi aliquãdo fuerit detectum? Ubi igitur cor citra thoracis perforationem detectũ est, vasorum exortum fune excipere minimè possis: cordis autem basim possis, verùm animal statim cõmoritur. Porrò alterutra, vel utraq; capacitate thoracis forata, omnia quæ respirationi subserviunt, destruuntur. Antè verò quàm perforata sit una, vel altera pars thoracis, non licet ipsum pulmonẽ cernere, nisi fortè costa excisa, succingentem membranam cõserves integram. Si verò animus sit utranq; thoracis capacitatem scindere, duas lineas per costarum flexus ad animalis longitudinem ducito, quibus ossa reflexa dirimes. Deinde aliam transversam lineam tertiam per mucronatam cartilaginem incides. Post hæc toto pectoris osse reflexo sursum, pericardioque divulso, ambos cordis sinus æquè pulsantes videbis. Cæterùm evidentius adhuc quàm antea cernes arterias, aut vicissim, aut eodem tempore & numero per totũ animal elevari, submittiq;. Hæc igitur cõfestim ipso detecto innotescũt. Procedente tẽpore, breves utriusq; ventriculi motus, longis intervallis intercipiuntur. Iam dextri sinus elevatio, peculiari ipsius natura perficitur. Huiusmodi autem spectabis potissimum, ubi ipsi ventriculi immobiles propè evaserint. Primùm etenim, utraq; ipsorum, quæ ad verticem cõsistunt, moveri cessant: mox quæ his proxima sunt: atq; hoc fit perpetuò, donec solæ bases in motu versantur. Quibus cessantibus, languidus brevisque motus ex longis intervallis in cordis auribus cernitur. Enimverò qui pollicentur se ostensuros arteriam sanguine vacuam, inania illi, & minimè probabilia pronunciant.

[Margin notes, left column (partly cut off): ...ndium. ...mon. / ...a cor nu... ...ses, unde ...riantur. / ...terias du... ...orpus cor... ...n volve... / ...dis inesse ...num car... ...gineum. / ...rdis ossis ... / ...rdis ossis ...veniendi ...tio. / ...rdi nõ ines... ...tres sinus. / ...ordis stru... ...turam inspi... ...antibus ae... ...ẽ esse omni... ...us eandem. ...ulmonis ...ructurã es... ...e omnib. ean... ...em. ...ulmonis fi... ...rarum nu... ...merus.]

[Margin notes, right: Marylli puerum curatũ fuisse, cui detectum cor fuerat. / Cordis utrũque sinum pulsare. / Arterijs inesse sanguinẽ.]

GALENI PERGAMENI
De anatomicis administrationibus.
Liber VIII.

THoracem porrò nominant, quod à costis cõprehenditur. Sunt autẽ hæ omnibus quæ prius retuli animantibus, in duodenũ numerũ exporrectę. Rarissimè siquidem decimatertia costa visitur: atq; hęc ita rara sunt, ut inter mille vix unũ tali costarũ numero invenias. Elatior autẽ thoracis finis, ipsæ claviculæ existunt: quemadmodũ demissior omni animantiũ generi, septũ transversum, quod phrenas & diaphragma nominant. Sedes omnibus costis duplex: prior, pectoris os: posterior, vertebræ sunt, quæ totidem numero planè, quot & costæ habentur. Pectoris os, unum quidem apparet, ob structuræ concinnitatem. Membranis aũt derasis, quòd & plura ossa sint, & numero totidem, quot cum eo costæ cõmittuntur, palàm innotescit. At verò septem priores thoracis costæ, cum pectoris osse coarctantur. Octava verò ad radicem cartilaginis ensiformis consistit. Reliquæ quatuor in thoracis latera desinunt, tantũ priori parte deficientes, quanto etiã alii breviores sunt. Minima inter ipsas est quæ postrema habetur. Omnes igitur retrò cũ dorsi vertebris coarctantur, idq; duplici

[Margin notes: Thorax dicitur quod à costis continetur. / Costarũ duodenus numerus. / Clavicula. / Septũ transversum. Phrenes. Diaphragma. / Costis omnibus duplex sedes. / Pectoris ossa tot, quot costa cum eo cõmittuntur. / Costarum septem priores cũ pectoris osse coarctari.]

Costas omnes vertebris dorsi alligari duplici nodo

plici nodo: altiori quidē ad ipsum vertebræ corpus: humiliori, ad lateralem ipsarum processum declivem. Hinc aūt in priorem, infernáq; regionem longiùs obliquæ procurrunt, & quum jam anterius fuerint, ab hac latione cessant: ubi naturam cartilagineā sortitæ, sursum ad pectoris os, cōtra priorem motū moventur: quarū finis cartilago exquisita censetur. Ab huius aūt cartilaginis partibus intimis, septū transversum oritur.

Septi transversi origo.

Elatior, anteriórque ipsius pars, cartilagini mucronatæ subnascitur: queadmodū posterior atq; demissior, ipsi spinę cohærescit. Verùm superior pectoris ossis finis cū prima semper costa committitur, necnō cū claviculis, in quibus hæ nimirum habentur. Cæterùm nō omnes musculi, qui thoraci quocunq; modo cohærescunt, motus ipsius gratia sunt cōditi. Nam quidā à pectore & costarū spuriarū sedibus sursum tendentes, humeri subserviūt articulo. Quidam ad abdomen descendentes, suos usus habēt, & thoracē paululùm detrahūt. Quemadmodū qui costarū extremis aforis objecti, juxta pectoris os prorsum, & vertebras retrorsum, juncturas constringunt, & thoracē leviter cōprimūt. Totū verò ipsius motū manifestè gubernat inferius septū ipsum trāsversum, dum intenditur, laxaturq; vicissim: dilatans, cōpriménsq; indidem terminū, ac attrahēs ab ima parte per mucronatā cartilaginem pectoris os: costas aūt spurias sursum leviter & prorsum. Iam verò respirationē (quæ naturale opus, nō animale putatur esse) septū transversum dūtaxat suppeditat: quod nō modò substantia, sed usu quoq; musculus est. Ut aūt ad intercostales musculos nos convertamus, eorū fibras superficiarias ab elatiore costa ad humiliorē leniter obliquè in anteriora pertinētes cōspicies. Paulatim verò has dissecans in animali cōmortuo, tūc internas accedes situ his adversas, ut ambo ad X. literæ similitudinē habitū inter se exigāt, quē usque ad cartilaginosas singularū costarū particulas cōservari videbis, in illis aūt variari. Etenim in his exteriores fibræ talem haud dubiè situm occupāt, qualem interiorē sortitæ erāt: cōtrà interiores, qualē possidebāt externæ. At in musculis costarum, quas nothas vocant, ad finem usq; ipsorū, eadem fibrarū natura cōsistit: quoniā hæ nullo flexu incurvātur. In ipsis porrò intercostalibus musculis, ꝓximè ad ipsius costæ os, arteriā, venam, et nervum, in ima cuiusq; ipsorum parte cōperies: propius tamē ipsum nervum. Quare diligentiam adhibeas oportet, corporibus quæ fibris incidendis subjacēt: nam hæc tria mutuò se vidētur cōtingere, nempe arteria, vena, atq; nervus. Cæterùm medio inter summas altásque fibras situ nervum cernes, si fibras ad amussim sequaris. Plures tamē superficiariæ fibræ ijs quæ in alto habentur, esse apparebūt. Porrò animal amplissima voce prēditū, aptisimū est ad cōsectiones, in quibus vox quædā læditur. Utrisq; igitur fibris dissectis, vocem simul & efflationem animalis perire, ipsa res persuadebit. Quare præstat in huiusmodi administratione suē magnū adhiberi. Valens enim ei mēbrana costas succingens inest, quā ne perseces, sedulò curandum est. Hac enim secta, dum thorax attollitur, nō parum aëris ambientis, in mediā thoracis pulmonisq; regionem trahitur. Dum autem submittitur, hoc ipsum rursum per vulnus egreditur. Notum verò est, ex aëre qui per inspirationem attrahitur, tant ūnecessariò ob vulnus perire, quantū videlicet in ipsum thoracē influit extrinsecus. Quantò autem per os minus quàm ad necessariū sibi usum inspiraverit animans, tantò etiam minus efflabit. Cæterùm quantò efflatio ipsa decreverit, tantò vocem sequi breviorē necesse est. Iam verò in quocunq; musculorum intercostaliū, si incidatur costas succingens membrana, idq; linea notabili, animal semispirans protinus & semivocale redditur. Sin autem in altera thoracis parte æquè secta fuerit, spiratio & vox aboletur. * Quemadmodum si in contractione thoracis vacui aëre, qui per vulnera elapsus est foras, plagas obturaveris ipsas, respirabit confestim animal, vocemq; emittet. Quòd autē utrisq; fibris sectis in omnibus musculis intercostalibus, non vox modò, sed efflatio quoq; intereat, nostrum inventum est: quemadmodum etiam, ubi solis nervis præter dorsi medullam sectis, inoffensæ quidem musculorum fibræ servantur, actio autem deperditur. Licet verò circa spinā dorsi nervos omnes, qui in musculos intercostales perveniunt, lino excepto attollere, non tamen vinculo astringere. Clamat enim sic percussum animal: Deinde subitò obtumescēs, ob nervos lino cōstrictos, spectatores reddit attonitos. Nam miraculum esse videtur, nervis exiguis in dorso laqueo interceptis, vocem perire. Complures tamen in huiusmodi indicationibus tibi subserviant oportet, ut quàm celerrimè laquei omnibus nervis circumponātur. At magnitudo offensæ haud æqualis in totum omnibus intercostalibus obvenit: sed ijs qui costas spurias attingūt, tantò minor, quātò musculi earum elatioribus minutiores existunt: quanquā musculus, qui ad primam pertinet costam, oblæsus, minimā etiā offensam adfert. Porrò in elatioribus costis, nervus ipsis porrectus altius invenitur: recedens autem paululùm ad imam regionem, in humilioribus. Cavendum itaq;, ne quum fibras dividis, nervum subditum lædas, cuius offensionem immobilitas musculorū intercostalium, cohibitio efflationis, atq; abolitio vocis sequūtur. Ad hæc, nervi propter arterias carotidas transcurrentes, si noxa aliqua momentanea afficiantur, animal reddunt mutū: non aūt ijs similiter, qui intercostalia excurrunt. Quippe raucus quidā strepitus in ijs relinquitur, qualis in somno stertētibus fieri apparet. Hic strepitus musculis intercostalib. resolutis obliteratur. Resolvuntur aūt cōfestim, aut fibris ipsorum cōsectis, aut costis excisis, aut nervo ad radicē vitiato, aut tota spinali medulla propter dorsi initiū incisa: qua sectione potisimū raucus strepitus aboletur, simúlq; omnes inferiores particulæ, quæ ad musculos intercostales, atq; imū ventrē spectant, cum eisq; etiā & sedis musculi, pudendorū, vesicæ, & crurū, subitò resolvūtur. Verùm diaphragma, licet infra musculos intercostales habeatur, non resolvitur tamen, quòd videlicet ipsius nervorum origo, tota sit elatior thorace. Neq; etiam illi musculi sex, qui

Respirationē (quæ putatur esse naturale opus) à solo septo transverso suppeditari. Septum trāsversum est musculus. Musculorū intercostaliū fibræ.

Costarum singulis in propinquo esse arteriam, venam, & nervum.

Fibris utrorumq; musculorū intercostalium dissectis perire vocem.

Suem magnū esse aptissimū ad spiritualium organorum anatomen.

Spiratio & vox quam[do] pereant.

Mutum q[uomodo] ratione [...] reddi p[os]sit anima[l].

Mutū red[dunt] animal, [si ma]gniter læ[dantur] nervis [qui] excurr[unt] propter ar[te]rias car[oti]das.

Intercost[ales] musculi [quà] ratione r[esol]vi soleant.

[margin: ...phragmatis nervi universi origine elatiore ...ace. ...o transverso uti animal solo, ...parvas ...rationes]

qui ex cervice descendunt, attollentes supernā thoracis regionem, quicquā inde offenduntur: etenim & in hos nervi deferuntur à medulla spinali cervicis. Utitur aūt animal septo transverso solo in parvis respirationibus. Quū verò majoris respirationis usus ipsi oboritur, aut ob exercitia, aut febrim, aut vehemētem aëris calorem, necessitas quidem est, functioni diaphragmatis etiam intercostales musculos subvenire. Sin autem magis usus respirandi increverit, vel ipsis elatioribus musculis illā functionem obit. Commune autem hoc de omnibus musculis sciendū est, quòd sive nervos ipsorū læseris, sive amputaveris fibras omnes transversas, totos statim musculos suo motu privabis. Quare necessarium tibi admodum fuerit, principia nervorum, qui in ipsos distribuuntur, & fibrarū situm, pernoscere. Etenim costę cuiusq; os, juxta inferiorem circunferentiam nudare oportet. Ubi autem jam apparuerit nervus, unà cum eo venit inspicienda vena, & arteria, quæ in superficie magis quàm nervi extant, humiliùs tamen paulatim sitæ. Igitur ab elatiori parte juxta costę circunferentiam hamulo exiguo subdito, licebit tibi nervum excipere, citra adjacētia verba, pręcipuè citra ipsam arteriam: quoniam ea, vehementiori sanguinis profluvio, nervum obscurat. Si verò ipsam quandóque vulneres, scalpello statim prehenso, transversam totam disseca: hæc nanq; communis est omnium vasorum sanguinem mittentium prohibitio. At spinalem medullam totam transversim incides, nihil integrū ex ipsa relinquens: nisi forte ex industria dimidium eius tantùm velis resolvere. Iam verò spinalis medulla, quum juxta longitudinem deorsum versus per medium ad rectam secatur lineam, nullum ex intercostalibus nervis resolvit: neq; eos qui lumbis vel cruribus insunt. Transversim autem quum dimidia duntaxat pars eius divisa fuerit, sive sinistra ea sit, sive dextra, omnes nervi, juxta rectum incisæ partis tramitem, ordine resolvuntur. Quum itaque semivocale animal voles reddere, in hūc secabis modum. Ubi autem mutū subitò, totam spinæ medullam transversam divides. Quoniam verò costis etiam excisis, tum efflatio, tum vox animalis offenditur, quemadmodum ob musculorum nervorúmq; sectionem: dum animal vocem edit, transversam aliquam costam disseca, usq; ad succingentem membranam, ita tamē ut illam nec convellas, nec vulneres. Ubi verò costam à subdita membrana deraseris, facillimum erit partes eius divisas, ad utrunq; terminū, nempe ad os pectoris atq; spinam, reflectere, ac sic læsionem deprehendere. At si musculi alterutra in parte, aut dextra, aut sinistra, resolutionē experti fuerint, dimidiata efflationis ac vocis portio aboletur. Sin autem alterutrius dimidiata, tum ambarum functionum pars quarta vitiabitur. Nam pro musculorum qui resolvuntur numero & magnitudine, semper noxa voci succedit. Verùm fibris musculorū intercostalium sectis, vel excisis costarū, ossibus, musculi quidā relinquūtur ex ijs, qui thoracem comprimūt, tum qui costarū extremis porriguntur, adeoq; eorum qui in imo ventre consistunt, primū atq; tertiū conjugium. Quum autē thorax modicè ab his comprimatur, modica etiā efflatio gignitur, cui vox ipsa proportionatur. Ac sanè intercostales musculos, per nervos qui de spinali medulla ad ipsos pertinent, motu destitues, in quē dixi modū: diaphragma verò, ubi huius nervorū principia similiter ut reliqua affeceris. Descendūt enim in thoracē hi nervi per cervicis latera inter duas grandes colli venas, deorsum versus obliqui, musculis collo subditis inhærētes, tres quidē utraq; ex parte, qui plerūq; in suibus habētur: in simiis verò plurimū duo. Tertius aūt raro in his videtur, ut in suibus quartus. Origo ipsorū omniū est cervicis spinæ medulla. Ex quartę siquidē & quintæ vertebræ intervallo, prima conjugatio procedit: & quintæ & sextæ spacio, secunda: ex origine post sextā vertebrā, tertia, quæ etiā exigua admodum est: quemadmodū si quarta quandoq; accedat, eius quę post septimā vertebrā habetur cōjugationis, propago perpusilla existit. Igitur omnibus ijs incisis, diaphragma motus fit expers. Pari modo si musculorum singulorū ex cervice ad thoracem descendentiū, qui sex numero habentur, nervos affeceris, actionē vitias. Affectus autē est duplex: vel dum secatur, vel dum intercipiūtur. Hoc itaq; in universum de omnibus musculis intelligito, ꝙ dissecto ipsorum capite, nō amplius functionem obibunt. Quia verò in quibusdam musculis capitum numerus ne deprehendi quidem potest, quū ex pluribus incipiat ossium processibus, tutius fuerit illic ipsos secare, ubi capita in idem primùm conspirát. Atq; hoc quidē in anterioribus musculis factitare consuevi, in quibus profunda sectione opus est, ut qui penitiorem sitū occupent, ubi capita ipsorū coierint. Nam in posterioribus expeditissima divisio est, adeò ut vel unguibus possit administrari. At verò si in regione media tertiæ quartæq; vertebræ, persecueris totam spinalem medullā, spiratione cōfestim totū animal destituitur, nō solùm thorace, verumetiam infra sectionem toto corpore resoluto. Atqui perspicuum est, quòd si post secundam aut primam vertebram, aut in ipso spinalis medullæ principio sectionem ducas, repentè animal corrumpetur. Verùm si post sextā vertebram, medullā spinę transversam totam secueris, universi quidem thoracis musculi statim motum amittent: solius autem diaphragmatis beneficio animans respirabit. At inferiores hac vertebra sectiones spinalis medullæ, permultis, ipsius partibus thoracem moveri concedunt. Et quantò magis ad humiliores vertebras sectio ipsa inclinaverit, tantò plures thoracis musculos actionem obeuntes habebis. Non tamen sexta nervorum à cerebro conjugatio, respirationis muneri subministrare videtur: quia ne vel particula quæpiam ipsius in ullum thoracis musculū propagatur. Quod verò ad pulmonum situm spectat, costa excisa, atque unà cum membrana quæ illam ambit, quæq; πλευρίτις vocatur, ablata, succingens costas simplex solaq; relinquitur, * quæ adeò transparentem per se inspectionem efficit, ut omnes facilè cernat illos, pulmones dico, in vivo animali esse thoraci conjunctos. At manifestior adhuc fit speculatio * per diaphragma nudatum

[margin: Musculi quatione privantur mo...]

[margin: Medulla spinalis incisa transversim, quid accidat]

[margin: Diaphragmatis nervi unde proficiscantur.]

[margin: Nervorū affectus duplex. Musculi non obibunt functionem, si capita eorum dissecentur.]

[margin: Spinali medula secta inter tertiā & quartā vertebrā, spiratione confestim destitui animal.]

[margin: Sexta nervorum cōiugationis nullā particulam in aliquem thoracis musculum propagari.]

nudatum, ubi peritonæi vertex avellitur. Sic siquidem admodũ conspicua diaphragmatis nervosa pars redditur, ut omnes palàm fateantur, pulmonem semper thoraci appositum esse, sive inspiret, sive etiam expiret animal. Cæterùm vel si etiam id suffocaveris, pulmonem à septo plurimum sejunctum videbis: ne secus à thoracis lateribus: unde liquet colligere, spiritum in ipso contentum, in regionem eius & thoracis mediã vacuari. Omnino siquidem in animalibus quomodocunque extinctis, pulmo à thorace distare videtur: quod fieri non posset, nisi spiritus aliquid per substantiam pulmonis transfluens, in amplam thoracis capacitatem transiret: id quod certè Erasistrati opinioni adversatur.

Pulmo à thorace distare videtur in animalibus quomodocunque extinctis

GALENI PERGAMENI de anatomicis administrationibus, Liber IX.

QUònam pacto ea quæ in cerebro & spinali medulla per consectionem apparent, optimè queas intueri, tũ mortuo, tum vivo adhuc animante, hoc libro indicabimus. Quũ autẽ anatome quæ in cadavere celebratur, cuiusq; particulę naturã & situm indicet, in vivo aũt, interim functionẽ ostendat, interim autẽ ad inventionẽ huius, ratiocinationes exhibeat, manifestum utiq; est, mortui animantis consectionem præcedere eam oportere, quæ in vivo administratur. Igitur ossibus calvariæ exemptis, mẽbranam quæ cerebrũ in orbem contegit, quæq; dura sive crassa appellatur, ad amussim inspicies, juxta mediã ipsius longitudinem multò crassiorem seipsa apparentẽ. Pari modo sub sutura quæ à Græcorũ literæ Λ similitudine appellatur labdoïdes, crassam ipsam membranã, duplici structam plexu, cerebrúmq; aliquatenus ingredientem, cernes. Venę porro per ipsam utrinq; singulæ juxta suturæ labdoïdis latera excurrunt. Ubi verò hæ in idem mutuò coiverint, altissimus is ferè est locus, eorum qui in orbem circumjacẽt: quam regionem Herophilus vocat lenon, à torcularis similitudine. Non autem æqualis ab ea tum prior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multò major. Verùm ad id quod elatissimum habetur, alter etiam crassæ membranę implexus accedit, necnon tertia quędam alia vena, præter duas prædictas, ad longitudinem porrigitur in anteriora excurrens. In superficie verò alius venarum exilium, quæ leno incumbũt, cõgressus est, juxta illã partẽ, ubi sutura labdoïdes ossibus squãmatis connectitur. Quapropter venas has superficiarias prius secabis ad leni usque summitatẽ. Dum autẽ secas, primùm vacuabis, si grumus quispiam in ipsis coaluerit: deinde internã membranæ superficiẽ intueberis, quomodo substantiæ speciẽ, etsi non tenuitatẽ, venis habeat simillimã. Inde tenues venas ab utraq; lenorũ parte orientes spectabis, nõnullas quidem admodũ graciles, quasdam verò ampliores. Cernes aũt has quidẽ à parva leno, quæq; in superficie est, in propinquas cerebri particulas superficiarias disseminari: illas verò ab altitudine magna, tum in posteriorẽ totã cerebri partem, quæ à nõnullis cerebellũ: sive parencephalis dicitur, tum in priorẽ propagari regionẽ. Cerebello igitur venæ se inserentes, & ab ijs quæ per suturæ labdoïdis latera in lenũ perveniunt, & ab ipso leno exactam venæ tunicã habent. At in ipsum cerebrum, quod nõnulli anterius cerebrum vocant, per crassam membranam, mediam exactè sitam, secantémq; cerebrũ in duas partes æquales, sanguis derivatur. Cæterùm & hinc venæ frequentes omnino per totam longitudinem, in utranque cerebri partem, sinistrã & dextrã distribuuntur, omnes tamen exiguæ, duabus tantùm exceptis, una quidem ad lenum, in anteriora penitius procedente, ad totius capitis longitudinem, altera verò multò majore, neq; propinqua admodum leni regioni, neq; remota, sed in medio totius cerebri sita. Hæc vena in altũ declivis descendit, unde & multifariam propagatur. Spectabis igitur omnia hæc, priusquàm cerebrũ aliqua ex parte diviseris, in sola membrana crassa. Nudabis autem ipsam tribus in locis, quoniam & triplici plexu totum cerebrum secuit. Deinde juxta sectiones tuis met digitis attolles seorsum partẽ ipsius sinistram, atq; seorsum dextrã, quibus cõtegebatur anterius cerebrum: seorsumq; similiter reliquã, qua nimirũ posterius: omnésq; venarum processus in tres totius cerebri partes disseminari conspicies, nonnullas quidem tam superficiarias, ut ipsarum rami in conspectum prodeant: quasdam verò altè penetrantes: omnémq; tenuẽ membranam, quã barbari piam matrem appellant, & quæ enumeratas venas colligat, & cerebro extrinsecus circundatur, cũ venis ipsis in ventriculũ illius descendentem. Hæc itaq; secundam, qua involvitur fœtus utero referens, cerebro semper, etiam in profundo, cohæret: crassa verò, ab illo plurimum distat. Ubi ea fueris intuitus, quæ cerebrum ambiunt, opportunum jam erit cerebrum consecare, anatomen ipsius exorsus à meninge illa tenui, bifariam anteriorem partem secante. Unde abscectis vel avulsis venarum exortibus, à priori auspicatus termino, sursum tuis ipsius digitis illam attollito, donec ad grandem venam perveneris, ex ea procedentem, quã in penitiora declivem ferri retulimus; atque hìc rursus in altum sublatam alteri tenendam dabis: mox ipse juxta longitudinem dissolves, utranque cerebri partem à mutuo connexu leniter tuis secernens digitis, quousque ad venam in lõgum inibi porrectam veneris, quam prius magnitudinis esse notandæ commemoravimus. Postquam verò declivem illã venam, de qua facta est mentio, videas, atque ipsius usum simul inspiciendo* cognoris, venã ipsam à subjectis corporibus adimes, regionem interim quã detexeris, diligenter inspiciens, quæ calli imaginem refert, ita ut naturalis quædam inibi cõcavitas esse videatur, quæ ex circunstantibus partibus portionem alimenti non integrè elaborati recipit. Cæterùm leviter avellere pergens, effigies etiam meatuum tenuium, qui ad medium usque perveniũt ventriculum cerebri, invenies. Notitiam porrò assequèris ventriculorum cerebri, callosam illam portionem conspicatus,

Consectio animãtis mortui debet præcedere illam, quæ administratur in vivo.

Membranarũ cerebri cõsideratio.

Lenon.

Parencephalis.

Cerebro sanguis quà influat.

Meninges crassam ... re tribus locis cer...

Meninges tenuiorem ... venis penetrare ad ventriculos cerebri.

Meatus ... venientes ... medium ventriculum cerebri.

spicatus, quae manifestã adeò differentiã à dissectis cerebri particulis obtinet. Cernes autem in his etiam plexus, secundarum modo efformatos, cum quibus quidem ascendunt tum arteriae, tum venae, atq; in varios ramos disseminantur. Quare plexus hos inviolatos servare conaberis. In prima igitur utriusque ventriculi consectione, plexuum dictorum, atque adeò callosi corporis in cerebro aspectus, tibi index fuerit. Mox verò corpus illud, quod dextrũ ventriculũ cerebri à sinistro dispescit, inspicito: quod eandẽ cum toto cerebro substantiam possidet. Atq; hoc jam facilè abrumpitur, si vehemẽtius extendatur. At si hinc quoque totum ipsum simul cum unitis particulis auferas, & ventriculi evidentius, & vena declivis circa corpus quoddam turbinatum discindi apparebit. Cujus venae propagines, tenuis quaedam membrana, quemadmodum alias omnes venas, connectit: quae à membrana subtili, nec substantia, nec continuitate evariat. Atq; huius membranae interventu, corpus illud turbinatum, cui venae incumbunt, absconditur: neq; fieri potest ut prius ipsum videas, quàm membranas aliquatenus divulseris. Quòd si à basi illius propter verticem lineam rectam duxeris, ac postea utrinq; tunicam incisam detraxeris, facilè corpus ipsum detexeris. His peractis sic, jam licet antequam mediam turbinati & ventriculorũ sedem detexeris, utrasq; venas considerare cum plexu ipso, circa turbinatum tendentes. Siquidem ubi corpus intermediũ detexeris, manifesto illinc ipsas prodire condisces. Contegitur autem ab illo corpore, praeter jam dictos, quidam alius tertius ventriculus cerebri. Itaq; illis potissimum locis ipsum nudabis, per quae venae, tanquã foramina quaedã irrumpentes, priorib. ventriculis incidũt: nam media regio simul cum anterioribus patescit ad ipsa foramina. Vocatur porrò illud corpus ψαλιδοειδὲς, ob fornicis similitudinem. Quòd si ipsum deseces, callus occurret tibi, ut in ventriculis anterioribus. Ad basim ipsius affirmatae sunt venae, quae concavitatem fornicis permeant. Extrinsecus siquidem gibbũ habetur, intrinsecus autem cavum, quemadmodũ fastigiũ fornicis. Caeterùm si perpendas quomodo in animali vivente omnes crassae membranae partes, calvariae adhaereant: cerebro autem soli, quae ad ipsius implexus est: credes utiq; verticem camerae, sive fornicis, sursum versus tensum servari, ventriculum sub se magnum efficientem. Sic autem quum priores etiam ventriculi grandiores existant, totum septi caput in sublime simul cum continuis corporibus attolli necesse est. Ex quo igitur corpora quae superjacent sublimia & suspensa sunt, latam intus trium ventriculorum capacitatẽ efficiunt, quam in consectionibus perire necesse est, corporibus quae superstrata sunt delabentibus. Insuper meatus quidam maximus tertii hujus ventriculi basi subjacet, qui ex prioribus superfluitates recipit, nec non ex * suprapositis partibus. Omnibus igitur quae hìc propositae sunt particulis probè detectis, tertium videbis ventriculũ, inter duos priores, & quartum posteriorẽ, mediũ. Etenim meatum cui pars turbinata insidet, ad mediũ ventriculum pertingentẽ cernes, ut foramina haud exigua duo videantur, unum ad cerebellum, alterum ad medium ventriculum pertinens. At praedictus meatus, qui ex medio ventriculo ad posteriorem pertinet, inter caruncular quasdam, nates & testes cognominatas, quae cerebri partes sunt, consistit, peculiari velatus tunica, qualis nimirum est tenuis membrana cerebri. Quinetiã alia particula cerebri tali meatui incumbit, eũq; contegit, quę ob similitudinem quam habet cum verme, excrescẽtia vermicularis vocatur. Cujus duplex spectabis extremum: alterum in priori parte corpori turbinato exporrectum: alterum retrò, ab elatiore cerebelli parte occultatũ: quo quidem ab anteriora reflexo, nudari prorsus cõtingit quartum ultimumq; ventriculum cerebri.

Ventriculus dexter atque sinister cerebri. *Ventriculus cerebri tertius.* *ψαλιδοειδὲς corpus.* *Crassae meningis partes omnes ad haerescũt calvariae, in animali vivente.* *Ventriculos anteriores cerebri esse grandiores.* *Ventriculi cerebri tres.* *Tertium ventriculum cerebri reperiri inter duos priores, & quartum posteriorẽ, medium.* *Nates cerebri.* *Vermicularis excrescentia cerebri.*

GALENI PERGAMENI de usu partium corporis humani, Liber I.

Corpora, quae nec undequaque propriam habent circumscriptionem, nec undequaque conjuncta sunt aliis, ea omnia particulae vocitantur. Quod quid em si verũ sit, multae erunt animaliũ particulae, aliae sanè majores, sicuti & aliae minores, atq; aliae etiã omnino in aliã speciẽ indivisibiles. Utiles aũt hae omnes ipsi animae sunt, quippe cujus organum corpus existit: & propterea multum differunt à se invicem animalium particulae, quoniam & ipsae animae. Omnibus verò aptum est corpus animae moribus & facultatibus. Equo siquidem fortibus ungulis & juba est munitum: etenim velox, superbum, ac generosum est animal. Leoni autem, utpote animoso & feroci, dentibus & unguibus validum. At cervo & lepori, animalibus timidis, velox quidem est corpus, sed nudum omnino, & inerme. Timidis quippe, velocitas: arma verò audacibus expediebant. Neque igitur timidum aliquod armavit natura, neq; audax quidpiam nudum destituit. Homini autem (sapiens enim hoc animal est, & solum inter terrestria omnia divinum) pro omnibus simul defensoriis armis, manus largita est, instrumentum ad omnes quidem artes pernecessarium: paci verò, non minus quàm bello, idoneum. Non igitur indiguit cornu, aut ungula sibi innata, quum meliora illis arma, quandocunq; volet, manibus possit accipere. Sed velocior est homine leo. Quid hoc tandẽ est? Homo sanè equum domuit sapientia & manibus, velocius leone animal: quo utens, & subterfugit & leonem persequitur. Quin & sedens ex alto, humilem illum percutit. Non igitur est nudus, neq; inermis, neq; facilis vulneratu, neq; calciamentorum expers homo, quum & thoracem ferreum, & multiplicem cùm armorum, tum etiã calceamentorũ atq; operimentorum species, inter quae sunt domus, turris, & murus, sua sibi parare possit industria. Si autẽ innatum ei esset cornu in manibus, minimè posset eis uti ad earũ rerum omnium compositionẽ. Iisdem manibus homo vestem, rete, nassam, velum, & sagenam

Particula. *Anima organum existit corpus.* *Moribus animae esse aptũ corpus, in omnibus.* *Equi natura.* *Leonis natura.* *Timidis expedire velocitatem.* *Audacibus expedire arma.* *Homo sapiẽs animal, & solum inter terrestria divinum.* *Manus homini tributas esse à natura, pro omnibus simul defensoriis armis.* *Equus velocior Leone.* *Hominis praerogativa.*

contexuit. Quare non solùm iis quæ in terra sunt animalibus, sed eis etiam quæ in mari & aëre, dominatur. Ac talia quidem homini ad fortitudinẽ arma sunt manus. Attamen pacificum & politicum animal homo, manibus & leges scripsit, & aras, & simulachra Diis erexit, & universa artiũ instrumenta construxit, commentariosq; etiam speculationis eorũ scriptos reliquit. * Ut aut sapientissimum omnium animalium est homo, sic manus sunt organa sapienti animali convenientissima. Non enim, quia manus habuit, propterea est sapientissimum: sed quia sapientissimum erat, propter hoc manus habuit. Non siquidem manus ipsæ hominem artes docuerunt, sed ratio. Manus quippe ipsæ sunt artium organa, sicuti lyra musici, & forceps fabri. Ut igitur lyra non docuit musicum, nec forceps fabrum, sed est uterque ipsorum artifex, per eam, quæ præditus est, rationem: agere autem nõ potest ex arte absque organis: ita & unaquælibet anima, facultates quasdam à sua ipsius substantia obtinet. efficere autem ea quæ nata efficere, sine organis nequaquam potest. Quòd autem corporis particulæ animam non impellant, aut timidam, aut strenuam, aut sapientem fieri, manifestè videre licet, si animalia recens genita consideres, quæ quidem prius agere conantur, quàm perfectas habeant particulas. Etenim si ova tria acceperis, unum aquilæ, alterum anatis, reliquum serpentis, & calore modico foveris, animaliaq; genita rupto putamine excluseris, illa quidem alis volare conantia, antè etiam quàm volare possint, hoc autem revolvi videbis, & serpere affectans quamvis molle adhuc & invalidum fuerit. Omne siquidem animal suæ ipsius animæ facultates, ac in quos usus partes suæ maximè polleant, nullo doctore præsentit. Naturæ quippe animalium (ut ait Hippocrates) à nullo doctæ sunt. Quapropter cætera quidem animalia mihi natura magis quàm ratione artẽ aliquam exercere videntur, ut tum formicæ, tum apes. Homo autem sicuti corpus armis nudum, ita & animam artibus destitutam habet. Proinde pro corporis nuditate, manus: pro artium imperitia, rationem accepit: quibus fretus, corpus quidem armat, & omnibus modis tuetur: animam autem universis artibus ornat. Ut enim si innata sibi aliqua haberet arma, illa ei sola semper adessent, ita & si aliquam artem natura sortitus esset reliquas sanè ignoraret. Pulchrè igitur Aristoteles, manum veluti organum quoddam esse ante organa, dixit: quem ex nostris aliquis imitatus, rationem etiam, veluti quandam artem esse ante alias artes, haud invenustiùs asseveravit. Homo igitur animalium omniũ solus, quum artem ante artes in anima habeat, nempe rationem, optimo sanè jure organum ante organa in corpore manum possedit. Cujus quidem constitutio, si aliter constructa fuisset quàm est, fuisset ne felicior ad actiones futura, considerandum.. Porrò unum, primumqúe caput organi apprehensorii optimè compositi est, si omnes figuras, atq; omnes eas magnitudines, quas movere homo potest, probè apprehendit. Ad quod munus præstandũ, multiformiter dividi manũ fuit melius.

Manus esse organa sapienti animali convenientissima.

Manus esse artium organa.

Animam habere facultates quasdam à sua ipsius substantia ortas, non posse tamen operari sine organis.

Particulæ nõ impellunt animam ad agendum.

Animalia præsentire suæ animæ facultates absque ullo doctore.

Animalium natura à nullo sunt docta.

Animalia cætera natura potius quàm ratione nonnullas exercent artes.

Homo ut corpus nudum, sic animam artibus destitutam habet.

Manum esse organũ ante organa.

Rationẽ esse artem ante alias artes.

Apprehensorii organi optimè constituti, primũ caput quod.

Manus cur divisa.

Nam si indivisa mansisset, contingere tantũmodo sibi æqualem corporis cujusque admoti magnitudinem posset. At in multas partes divisa, moles seipsa multò majores facilè amplectitur, & minimas quasq; res exactè etiam venatur, colligitq;. Quum autẽ eadem circum corpus sphæricum possit in orbem contrahi, rectum autem & cavum fideliter etiam amplecti, manifestè utique omnem comprehendit figuram: quæ nimirum omnis ex tribus lineis constat, aut curva, aut cava, aut recta. Cæterùm quoniam corpora non pauca majori mole sunt prædita, quam quæ manu una comprehendi queat, adjutricem alteri, alteram natura æqualem manum adjunxit, ut ambæ ex oppositis partibus ea corpora complectentes, una manu maxima nihilo sint inferiores. Nec verò ad firmiter comprehendendum sat erat manum esse divisam, nisi etiam digitis unus, aliis quatuor oppositus fuisset, ut cum eis actionem ipsam absolveret: quum nimirum aut undique circulo, aut omnino ex duobus locis contrariis integra fiat comprehensio. Quinetiam digitos ipsos tum molles, tum rotundos, tum unguibus juxta summitatem munitos * esse expediebat, si ad omnem corporum magnitudinem & consistentiam firmiter comprehendendam erant futuri ex usu. Etenim qui immodicè prolixi sunt ungues, ac propterea mutuò sese supergrediuntur, tametsi ad excoriandum, aut radendum sint utiles, minuta tamen corpora ægrè apprehendere possunt. Qui verò propter parvitatem ad fines usque digitorum non extenduntur, naturam carneam firmitate privantes, eam ad apprehendendum admodum invalidam reddunt. Qui autem summitatibus digitorum æquantur, ii omnium soli, utilitatem cujus gratia sunt conditi, perfectissimè complent. Pulchrè igitur monet Hippocrates (sententia cujus nobis est divinum oraculum) particulas corporis universas sibi invicem consentire, hoc est, conspirare in ministerium unius operationis. Manifestum namque est, manus apprehensionis gratia constructas esse. Quòd verò omnes earum particulæ & tales & tantæ sint, ut in unam organi totius actionem conspirent, hoc nondum omnes cognoscunt. Porrò ipsa particularum constructio, earum actionibus juncta, optimæ habitudinis, veræqúe pulchritudinis discernendæ regulam, mensuram, judiciumqúe præstat. Vera siquidem pulchritudo, aliud est nihil quàm constitutio optima, quæ actionibus exploratur: non albedine, non mollitie, vel id genus aliis, per quæ nec nativa, nec vera, sed fucata pulchritudo ostentatur. Deinceps itaq; omnẽ manus fabricam persequamur: quæ tamen corporibus insunt obiter distinguentes. Insunt autẽ primũ & maximè temperamenta: quippe quæ propriã particularũ substantiam complent. Nam singulis id esse quod sunt, ob quatuor qualitatum primarum certam quandam temperiem contingit. Hæc igitur eis secundum substantiæ rationem insunt. Consequuntur autem necessariò odores, sapores, colores, durities, atque mollities. Alia verò necessariò accidunt, ut positio, magnitudo, connexio, confirmatioq;.

Manus omnem comprehendit figuram.

Figuram omnem constare ex linea curva, aut cava, aut recta.

Manus cur bina.

Pollex cur oppositus quatuor reliquis digitis.

Comprehensio integra quomodo fiat.

Vngues apti ad apprehendendum, debent summitatibus digitorum æquari.

Particulas universas sibi invicem consentire.

Manus apprehendendi gratia conditæ.

Pulchritudo vera, est cõstitutio optima, quæ actionibus exploratur.

Temperamẽta complent particularũ substantiã.

Essentiã singulis à temperie quatuor qualitatũ primarũ accedere.

[..]tio omnis [..]gua ex [..]rte à pro[..]ia organi [..]bstantia [..]ocedit.

matioq;. Cæterùm majori ex parte omnis actio à propria organi substantia procedit, licet interdum fiat propter aliquid consequentium, ut visio propter colorem. Debet autem ipsa actio esse in proposita indagatione, principium simul inquisitionis, & inventorum examen. Quoniam igitur actio quidem manus est apprehensio, apprehendere autē nihil possit ipsa immobilis permanens, utique præcipua ipsi actionis pars ea erit, per quam movebitur. Quum autem omnes voluntarij motus, quales manui sunt, à musculis fiant, hi utique, primum motionis organum manui erunt: alia verò universa, hæc quidem, ut melius actio fieret: alia, ut sine quibus fieri non poterat: sicuti & alia, pro custodia omnium horum condita sunt. Ac genus quidem unguium, gratia eius quod est melius, videtur factum: quū absq; illis manus apprehendere possent, at non æquè feliciter. Eorum autem securitati natura prospiciens, mediocriter ipsos duros efficit, ut neq; utilitati, cujus gratia facti sunt, quicquam decederet, neque ipsi facilè paterentur. Omnes siquidem animalium particulas prominentes & nudas, ex tali substantia creavit, qualis neque quassari facilè propter mollitiē, nec rumpi propter siccitatē posset. Etiam securitatis gratia rotundi constructi sunt ungues. Sola quippe figurarum rotunda ad vix patiendū exquisitè comparata est, ut quæ nullum expositum angulum frangi potentem habeat. Sed quoniam scalpendo, vel aliud quodvis unguibus agendo, exteri debebant nobis eorum extremitates, solas has animalis particulas ita construxit natura, sed semper augeri possint, quamvis jam totum corpus augeri desierit. Augentur autem, pilorum instar, in longum tantùm, subnascentibus aliis semper unguibus novis, & veteres propellentibus. Ossium verò genus in digitis, quòd & hoc ipsum gratia ejus quòd est melius, factum sit, hinc discas licet, quòd moveri quidem multiformiter inesset eis, vel sine ossibus, sicuti polypodibus: firmitatem autem in actionibus nunquam haberemus, carentes dura & obsistente particula: & quod inest propter morbum trementibus, id nobis inesset semper natura. Ad hæc, si sine ossibus facti essent digiti, illas actiones solas probè perficerent, in quibus eos circulo implicari oporteret, circa comprehensibile. Si autem unicum os haberent, illis actionibus solis rectè servirent, in quibus eis egeremus extensis. Quia verò nec sine ossibus, nec ex uno solo creati sunt, sed ex tribus invicem per singulos connexis articulos unusquisq; est factus, ob id sunè ad omnem actionē promptissimè figurantur. Plerunque enim quum neque omnibus extensis, neque omnibus curvatis egeamus, aliquando quidem primum solum, vel secundum, vel tertium articulum: aliquando autem, vel primum simul & secundum, vel secundum & tertium, vel primū simul & tertium extendentes aut flectentes, hoc modo sex figurarū universales differentias exprimimus: particulares aūt secundum magis & minus, innumeras. Est autē molita carnis generationem natura, nō quidem in externa digitorum regione, quòd illic esset futura oneri, sed sub internis partibus, ut quum ejus consistentia sit mollis, & occursantibus cedat leviter, ossium rectitudinem corrigat, quando est aliquid circulo comprehensura. Proinde in articulis quidem perpaucam, plurimam in partibus inter articulos mediis carnem produxit. At lateribus digitorū, tantum carnis adnasci fecit, quanta medium inibi spatium repletura erat. Hæc igitur tot & talia commoda, manus à carne obtinet: præterea etiā, ut fricet, & molliat, quæcunque moderatè mollibus instrumentis egent, qualia in omnibus artubus plurima existūt. Propriæ igitur hæc sunt carnis manus utilitates. Communis autem utilitas, quòd veluti propugnaculum quoddam & tegmen sit, adversus omnes tàm frigidas, quàm calidas injurias extrinsecas, calidam in se quandam humiditatem possidens eáque utrique intemperantiæ resistens, ut balneū. Siquidem nihil invenias quod valido æstu occupatos præsentius refrigerare, aut rigentes frigore, promptius calefacere queat, quàm balneum. Quum enim natura humidum sit, & moderatè calidum, humiditate quidem, natam ex calore siccitatem irrigat: caliditate verò, ortam ex gelu frigiditatem persanat. Quum igitur omniū digitorum actiones, per ossa tria compleantur, constat sanè quòd nec pauciora, nec plura tribus illa fieri expediebat: quando si plura essent, minus firmam extensionem præstarent: sicuti si pauciora, tam diversas particulares figuras digiti non haberent. Manifestum præterea est, postlocatum os minus esse debere, quàm prælocatum, à quo utique vehitur: & quòd in valde parvum atq; rotundum desinere digitorum summitates oportuit, ossiū magnitudine decrescente paulatim, ad optimè apprehendendum. Quod autem unumquodq; os extrinsecus quidem exactè convexum sit, intus verò & in lateribus non exactè, id melioris gratia factū existimo. Internis siquidem partibus suis ipsi digiti molliunt & terunt, ac breviter omnia accipiunt: quæ quidem deterius fierent, si ossa inibi convexa fuissent. Externis verò, quum nihil agant, reliquum fuit ut ad solam patiendi difficultatem exquisitè constructi essent. At in lateribus, ut nullum in medio spatium vacuum, dum adducuntur, relinquerent, hac parte eos minimè curvos fieri expediebat. Quare meritò magnus digitus supernam, sicuti & parvus infernā circumferentiā exactè cōvexam obtinet, quum ab hac parte neuter illorum aut ab aliquo custodiri, aut alteri adjungi debeat. Sed neq; simpliciter, neque à casu aut temerè, ex tribus ossibus unusquisq; digitorum est factus: sed veluti januarum cardines, ita & articulorum unusquisq; eminentiam cavitati appositè immissam & æqualem sortitus est. Quas quidem cavitates ossium, quasi supercilia eminētia circulo ambiunt: ad maximam firmitudinē articulorū, ne aliquando excidant. Ad facilitatē autem motionis, atque ossium securitatem, auxilium duplex excogitavit natura: unum quidem, cartilagine os utrunq; subungens, oblinensque: alterum verò, ipsis cartilaginibus humorem unctuosum & viscosum, veluti oleum quoddam, suffundens, per quem facilè mobilis, & attri-

[..]anus actio [..]t apprehensio.

[..]otus volū[..]rij omnes à [..]usculis fi[..]nt.

[..]nguium genus gratia e[..]us quod me[..]us est, con[..]itum.

[..]ngues cur [..]mediocriter [..]uri.

[..]ngues rotū[..]li facti secu[..]itatis gra[..]ia.

[..] Figurarum sola rotunda [..]atitur ægrè.

[..] Vngues cur [..]ic augeantur.

[..]nguium au[..]mentum in [..]longum tan[..]tùm.

[..]ssiū genus [..]n digitis [..]gratia eius quod melius [..]st.

Digitorū singuli cur ex tribus ossibus constent.

Figurarum cuiusq; digiti sex universales differētiæ circa ipsam apprehensionem.

Caro cur sub tensa internæ digitorū regioni, minimè autem externæ.

Balnei usus.

Digitorū omnium actiones per tria ossa compleri.

Os postlocatum prælocato minus esse debere.

Digitorū ossa cur convexa quidem extrinsecus, intus verò nequaquam: sicuti neque in lateribus.

Ossium structura in digitis.

Supercilia ambiētia cavitates ossiū quibus cohærent.

Motioni articulorum in digitis auxilium duplex

tu contumax omnis articulatio ossium est facta. Ut verò longè adhuc tutius articulus omnis inconcussus custodiretur, ligamenta quædam ex utroq; osse produxit, ab uno videlicet in alterum pervenientia: maxima quidem crassissimaq; ad præcipuos articulos continendos: minora verò, ad minores. Cæterùm labia ossium, extrinsecus quidem majora sunt, intrinsecus verò minora, tum propter firmitudinem extensionis, tum propter flexionis diversitatẽ. Sunt autem dura, densa, medullæq; expertia digitorum ossa: quia nuda sunt omnia, & propterea facilè patibilia. Nõ potest tamẽ rectè inveniri utilitas partis, antequam eius actio noscatur. Quòd igitur principiũ nervorum omnium cerebrum sit, atq; spinalis medulla: & quòd ipsius rursus spinalis medullæ cerebrum, arteriarũ verò omniũ cor, ut hepar venarum: & quod nervi quidem à cerebro animalem virtutem, arteriæ autem à corde pulsatilem, sicuti venæ ab hepate vegetativam accipiunt, demonstratum alibi à nobis est. Erit itaq; usus quẽ præstant nervi, facultates sensus & motus à principio in partes deducere. Arteriarum autem, custodire * naturalem caliditatem, & nutrire animalem spiritum. Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia, factæ sunt venæ. Quum igitur digitorum ossa ex se moveri motu voluntario non possent, natura ex cubiti musculis productos tendones, secundum rectitudinem digitorum deduxit, eósq; inservit in articulos singulos, hoc est, in caput secundi ossis, quod nimirũ movendum erat. Quorũ generatio tendonũ, ex nervis & ligamentis in musculos dispersis, rursusq; invicẽ coëuntibus, est. Sentiunt itaque & moventur motu voluntario tendones, ratione nervorum ex quibus constant: colligant autem musculos ossibus, ob ligamenta quæ in se recipiunt. At ligamentum ipsum album, exangue, & concavitatis expers quum sit, nervus esse videtur. Verùm non est natum ex cerebro, neque ex spinali medulla, sed ex ossibus ad ossa trãsit, nervoq; multò durius, ac penitus insensibile est, nec movere quicquam potest. Ossa igitur omnia, quæ sublocantur, circa prælocatum sibiipsis os immotum manens, mota, extẽduntur quidem, quando exterior trahit tendo: flectuntur autẽ, quando interior. Ne verò per longam viam & nudam carne, facilè colliderentur tendones, membranis vestivit illos natura, eosq; à musculis usque ad articulos, ut paterentur ægrius, exquisitè rotundos creavit. Nam quà applicantur, ibi unusquisq; ipsorũ expanditur, ut facilius moveat, trahens apprehensionibus pluribus. Sed quoniam quatuor motibus, unusquisque digitorum moveri debebat, uno quidẽ, flexis, alio verò extensis, duobus item ad latera: quadrifariam illis applicantur tendones, orti partim à cubiti musculis, internis quidem flectentes, externis verò extendentes, moventibus autem ad latera, deducentes ad parvum digitum: partim à parvis in manum musculis, qui reliquum ex obliquis motum, pollicem versus operantur. Atq; is sanè maximus digitorũ, internum quidem habet unum tenuẽ tendonem, duos verò externos, eosq; robustos admodum: at ex lateribus, parte quidem quæ est versus indicem, parvum & tenuem habet musculũ: altera verò parte, ubi manus assurgit, hoc multò majorẽ. Reliquos omnes quatuor digiti, intus quidem duos tendones magnos, foris verò unum sortiuntur, alteri illorum, scilicet minori, æqualem: tenuiorem autem hoc, eum qui ad latera exteriorũ partium pervenit: reliquum verò omnium tenuissimũ ad latera partium interiorum attinentem. Ac sic quidem rectè natura, molem ipsorum tendonum, actionis & utilitatis excellentiæ respondentem construxit. Quum enim quatuor digitis flexis plurimas & vehementissimas actiones obeamus, non magnos tantùm ipsos tendones internos, sed etiam duplices erat nobis opus habere. Contrà res habet in magno digito. Ad nullã enim aliam actionem nobis flectendus est, nisi quando aliis jam curvatis illum desuper injicere oportet. Quia verò primus eius articulus otiosus est, ad eum nullus interna parte tendo applicatur, sed ad secundum & tertium duntaxat eius articulum, unus exiguus pervenit. Porrò duo illi tendones qui extrinsecus apparent in magno digito, si ambo quidẽ tendantur, digitũ tendunt exactè, si verò alter eorum, partem alterã sibi proximã ad latus trahit. Atq; actionem quidem tendonis ad indicem perducentis, musculus parvus suscipit, ad hoc ibi locatus. Contrarium verò, magnus, qui in palmæ altiori parte, quam thenar vocant, consistit. Atq; unusquisq; tendo ad suum caput trahere particulam natus est, quæ à seipso movetur. Tendo igitur qui magnum flectit digitum, ab ea denervationis, quæ in carpo est, parte, ducit originem, à qua nimirum oritur etiam, qui ad medium pervenit digitũ. Vectus enim super hunc multo spatio, & colligatus membranis fortibus, tum primùm decedens recedit ab eo, quum ad manus cavitatem accessit, modo persimili jugorum habenis, quæ per aliquos annulos super jugum locatæ excedunt. Et quemadmodũ exteriorum tendonum illi quidem qui ad alios digitos pertinent, in superficie locantur, subjacent verò ipsis qui ad magnum spectant, sic è converso, qui interni ad digitos quatuor perveniunt, per profunditatem manus feruntur: supervehitur autem qui ad magnum defertur digitum. Semper enim natura, in profundo quidem id quod præcipuum est, in superficie verò id quod non est præcipuum, collocat. Porrò musculorũ denervationes apparent duplices, quo maximè loco ipsum carpum flectimus, sibi invicem superpositæ: major quidem ea, quæ est in profundo: minor autem quæ in superficie, idq; divisa planè ea quæ subjacet quidem, in quinque tendones: quæ verò supergreditur, in quatuor: & omnibus ipsis rectà perlatis ad digitos, supervehuntur quidem minores majoribus, membranis verò fortibus quælibet quatuor conjugationum per totam viam munitur. Quando autem descenderint ad primos digitorum articulos, ibi quisque subjacentium tendonum diffusus, caput primæ aciei flectit, per ambiens eum membranosum ligamen. Reliquũ verò omne in unaquaq; conjugatione fertur ulterius, secundum viam a principio cœptã, rectà ad digitorum extremitates. Ubi verò

Ligamenta articulorum in digitis.

Labia ossiũ in digitis.

Digitorũ ossa qualia, & quare sint talia.

Nervorum principiũ est cerebrum, & spinalis medulla.

Cor est omnium arteriarum principium.

Hepar est venarum omnium principium.

Nervi deducunt facultatem sensus et motus.

Arteriarum munus.

Venarũ usus.

Tẽdones moventes digitos procedere à cubiti musculis.

Tendonũ generatio & usus.

Ligamentũ ab osse transire in os, esseq; insensibile penitus, nec posse quicquã movere.

Extensio articuli fit ab externo tendone.

Flectuntur articuli ab interno tendone.

Tẽdones cur vestiti membranis atque rotundi sint.

Digitis quadrifariã movendis, quadrifaria applicantur tẽdones.

Pollicis tendones & musculi.

Digitorũ universi tendones.

Flectendis digitis cur magni duplicesque tendones sint dati.

Pollicis tendones cur tales.

Thenar.

Naturæ providentia.

Musculorũ denervationes duplices.

Tendonũ in articulos digitorum insertionis ratio.

verò ad secundos articulos pervenerunt, ibi rursus tendo superior bifariam divisus, & utraque parte amplificata circa subjectum tendonem involutus, internis partibus capitis secundæ aciei inseritur. At ille qui subditus est, solus inde ad tertiam articulationem ascendens, ad caput tertii & ultimi ossis digitorum, etiam ipse implantatur. Flectitur quidem unusquisque qui juxta ipsos est articulus à dictis tendonum implantationibus: extenditur autẽ ab externis carpi tendonibus. Sed tendones interim, qui per profundum feruntur, primũ & tertiũ articulum uniuscujusq; quatuor digitorum movent. Qui autem per superficiem, hoc est, exigui, ad unum, nempe mediũ, implantantur duntaxat. Quia verò nulla caro ex seipsa sensum habet, & absurdũ erat apprehensorium organum insensili tegi particula, non parvam nervorũ portionem in carnes manuum natura disseminavit. Ex quibus sic factis musculis, produxit tendines, lateralibusq; uniuscujusq; digiti partibus eos implantavit: dextræ quidem manus, his partibus quæ versus sinistrã: sinistræ verò, eis quæ versus dextram sunt sitæ. Reliquos verò tendones, qui ad lateralem uniuscujusq; digiti partem perveniunt, à cubiti musculis generavit. Cæterùm oriuntur ipsi tendones ab eodẽ principio, quod juxta carpũ est, omnes: feruntur autem ad digitos secundum rectas lineas, æquales angulos ad caput ipsum efficientes. Quare principium ipsum, summitates tendonum flecti ad seipsum cogit. Nam si cessantibus motibus iis qui sunt ad latera, potius extenderis, vel flexeris digitos, extendente quidẽ te, distabunt, flectente aũt, in idem mutuò coibũt. Ad hæc, tensos eos conjungere possumus, si dextri quidem digitorũ eũ, qui est in lateribus, sinistrũ tendonẽ, sinistri verò, dextrũ tendamus. Rursus plurimũ à se invicẽ abducemus, si ipsius quidem dextri, dextrũ, sinistri verò sinistrum similiter distenderimus. Si verò neutro lateralium tendonum agamus, sed externis tantùm, mediam prædictarum constitutionẽ habebunt digiti. Enimverò in unoquoque articulo, unica quidem nobis figura est indolens, media videlicet: aliæ verò omnes utrinq; dolent, sed magis quæ longius à media recedit. Omnino aũt dolorificæ sunt extremæ figuræ, post quas nimirũ nec flectere, nec extendere licet. Meritò igitur inter omnes figuras ea est maximè dolorifica, quũ dux quidẽ motionis musculus, extrema contractione, huic autem oppositus, perfecta extensione cruciatur. Figuram verò mediam utrinq; circumstantes operantur, aut ambo musculi, aut alter omnino: potest tamen aliquando in ipsa neuter eorum operari. Cæterùm parvorum tendonum motus non poterit unquã magnis agentibus apparere. Nulla autem ex parte offendetur digitorum flexio aut extensio, etiamsi abscindantur laterales tendones: quorum is quidem imbecillior est, qui est interior: uterq; autem operatur tensis digitis, quiescit verò flexis. Quum autem in utriusq; manus digitis articuli triginta habeantur, quorũ unusquisq; in locis quatuor implantationes tendonũ habet, præter primum magni digiti articulum, qui secundũ quidẽ latera, extrinsecusq; applicationes tendonum recipit, intus verò nullã: erunt utiq; omnes applicationes ad digitos pertinentes centum & duodeviginti. Porrò simiæ, utpote secundum animam animali ridiculo, ridiculũ quoq; corpus natura tribuit: id quod maximè licet cernere in formatione pollicis, qui & parvus & ridiculus est, parumq; ab indice distãs. Quòd aũt si pauciores digiti essent, multæ actiones imperfectius absolverentur: pluribus autem ad nullam rem indigeamus, id adeò perspicuum est, ut demonstrari non debeat. Quare pulcrè quidem natura quinq; in utraque manu digitos fabrefecit: quæ ut est ne quid deficiat solicita, ita nihil frustra operatur. Cur autem inæquales digiti omnes sunt facti, atq; medius omnium longissimus? Sanè quòd eorum summitates ad æqualitatem venire melius erat, quum magnas aliquas moles in circuitu comprehendunt, & quũ in seipsis humidum vel parvum corpus continere conantur: ad quod quidem inæqualitas digitorum utilitatem præstat manifestissimam.

Carnem omnem esse ex se insensibilem.

Tendones digitorũ unde omnes oriantur.

Figura indolens est in singulis articulis media.

Figura extremæ sunt dolorificæ.

Figura media quò fiat.

Tendonũ lateraliũ consideratio.

Articuli omnium digitorum manuum, triginta numero.

Implantationes tendonũ ad digitos, centum & duodeviginti.

Simiarum ridicula animæ ridiculũ corpus tributum.

Naturam nihil frustra operari.

Digitorũ inæqualitas ad quid conducat.

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. II.

Unumquemque autem musculum, ex iis qui radium & cubitum circulo comprehendunt, adeò adornavit natura, ut ne constructio quidem melior ulla possit excogitari. Porrò musculorum omnium cubiti & manus numerus, ad viginti tres pervenit. Septem nanque parvi sunt in manu: alii totidem magni totam interiorem regionẽ cubiti, ut reliqui novem totam exteriorem occupaverunt. Parvi itaque manus extremæ musculi, duces sunt alterius obliquorum motuum. Eorum autem qui sunt intra cubitum, duo quidem maximi, digitos flectunt: magnitudine autem his secundi, duo etiam numero, totum carpum: obliqui verò duo, primùm quidem radium, cum eo autem & totam manum, ad pronam figuram circumagunt. Reliquus eorum septimus, qui minimus est eorum, qui in longum extensi sunt, nullum digitum movet, sed alterius utilitatis gratia factus est, quam procedente sermone enarrabo. Ex iis verò novem musculis qui in cubiti externa parte consistunt, unus quidem digitos omnes, præterquàm magnum, extendit, duo autem alii eosdem quatuor digitos ad transversum abducunt. At quartus alius musculus, solum magnum digitum movet, altero motu externorum duorũ, scilicet obliquiori: alius item unus reliquũ magni digiti motum præstat, moderateque carpum totum extendit. Fortiter autem hoc circa carpum efficiunt alii duo musculi: reliqui verò duo convertentes ad figuram supinam radium, cum eo & totam manum, ad eandem ducunt figuram. Cæterùm in tres magnas partes tota manus dividitur: quarum una brachium, alia cubitus sive ulna, tertia appellatur * extrema manus. Sed de brachio quidem nunc sermo non est futurus. Cubitus dicitur totum membrum, quod est inter articulationem carpi & anconis medium. Ancon autẽ est pars illa cui innitimur, & quam etiã totius nomine, appellant cubitum.

Musculi cubiti & manus viginti tres.

Musculorum manus usus.

Musculorũ cubiti usus.

Manus totius divisio. Brachium. Cubitus. Extrema manus. Ancon.

Cæterum ossium cubiti, alterum quidem majus, cujus pars est ancon, specialius vocatur cubitus, quod in media manus figura, ossi alteri, nempe radio, subjacet. Gibbi verò processus ossium radii & cubiti, qui carpo inseruntur, vocatur quidē & id ipsum quod sunt, processus, & interdū capita, & tuberanda. Unicuiq; igitur digitorū proprius unus parvus musculus inest: duo aūt alii maximi in manu thenara generant, per quos tum carnosa pars manus alta, media verò cava efficitur: tum digitorū uterq; maximus & minimus, plurimū abducuntur ab aliis. Qui aūt inter magnū & indicē consistit musculus, eā partē replet, pollicemq; adducit ad indicē. Inseruntur tamē in ipsum pollicē alij fortiores tēdones, à musculis ulnæ producti. Quare quū quatuor quidē sint qui quatuor digitis insunt, duo autē circa magnum, alius verò unus ad parvū digitum, rationabiliter omnes manus musculi septem sunt facti, à quorū singulis haud ab re unicus est tendo productus. Jam verò duo illi musculi, qui intra cubitum siti ipsos digitos flectunt, mediā exquisitè regionem obtinent: quoniam & capita tendonū flectentiū digitos, ad mediā regionē pervenire erat melius. Utrinq; verò unus est flectēs carpū. Alii aūt duo intrinsecus in ulna cōsistunt, eam ad obliquū ducentes. Reliquus extensorū secundū longū musculorū intra ulnā, tenuissimus omniū, in superficie consistit, à quo quidem unus tendo productus, sub interna cute manus disseminatur, nullū quidem articulum movens, sed ipsam perficiens tangendi vim, quæ ad apprehensoriam requiritur. Exteriorū verò cubiti musculorum, qui quidem extendit quatuor digitos, in superficie sub ipsa cute locatus est, mediā maximè totius membri regionem obtinens. Alii autem post eum, obliquè ad mediam descendentes regionem, tribus quidem majoribus digitis, duo: reliquis verò minoribus, reliquas explantationes mittit. Reliquorum verò trium, unus quidē qui in ulna est, carpum tendone simplici extendit: qui aūt sunt in radio, alter quidem condylum eius transcendens, obliquus, in duoq; divisus, extendit simul carpum, & magnum, digitum abducit ab aliis: reliquus autem extrinsecus, ad pronum circunducit extremam manum, atq; ipsum carpum extendit. Sunt & alii duo in ulna, ipsam circum vertentes: obliqui quidem, quoniam & motus quē efficiunt, obliquus est: pervenientes autem ad radij os, quoniam hic motus est actio dearticulationis hujus ossis, quæ ad brachium consistit. Apparent itaq; novē quidē externi, septem autē interni musculi, si annumeres duplices illos musculos, qui circumagunt obliqui ulnā. Nam qui manus gratia sunt conditi, septem quidem externi, quinq; interni habentur. Quum autē quatuor sint motus carpi, extensio, flexio, ad pronum circunductio, & ad supinum: duo quidem tendones & musculi sunt duces flexionis, duo autem alii extensionis. Hi verò ipsi etiam conversiones laterales concinnant ad pronā figurā, simul adjuvante quippiā eo musculo, qui in externa ulna locatus, desinit in medium potissimū metacarpium, per tendonem duplicem. Flectentium igitur carpum tendonum, alter quidem ad eam quæ supra parvum digitum, alter autem ad eam quæ supra magnum est, regionem internam pervenit. Ad eundem verò modum extendentium uterque, hic quidem supra parvum, ille autem supra magnum digitum, superna parte implantantur Ac si utriq; sanè tensi fuerint, flectūt quidem interni, tendunt externi manum: tenso verò alterutro ipsorum, altero quidem qui ad magnum digitum, parte interna, altero autem qui ad parvum, parte externa est, ad pronum sensim quodammodo manus circunducetur: eo verò qui ad parvum digitum, tenso intrinsecus, vel eo qui ad magnum est, extrinsecus, ad supinum. Si verò simul tensi fuerint, & qui ad magnū digitū intrinsecus est, & qui ad parvū extrinsecus, non amplius sensim, sed quamplurimum sic ad pronum circumagitur manus. Ita etiam & eo qui ad parvum digitum intrinsecus est, & simul eo, qui ad magnū extrinsecus, tenso, admodum manus supina fit. Distinguere autem oportet carpi motus, à motibus totius ulnæ. Sunt enim & huic quatuor motus, proportione quatuor motibus respondentes, qui ab iis, quæ ad brachium sunt, dearticulationibus fiunt. Etenim extensam, & flexam, & circunductam ad pronū & supinum, videbis totam vlnam, quiescēte manu. Sed extensionē quidē & flexionē, ulnæ dearticulatio, quæ est ad media brachii, efficit: circunductionem verò ad latera, articulatio brachij ad externum eius caput. Ac duo quidem musculi ad pronum circunducunt, duo autem ad supinum convertunt radium: nam satius fuit duobus musculis, quàm uni talem motū committere. Eorum autem musculorū, hic quidem in supernas partes, quę juxta brachium sunt: ille in infernas, juxta carpum inseritur: fertur verò ultrà amplius uterque, neq; in ipsas solùm inseruntur extremitates, propterea quòd carnosis partibus immittuntur, antequam in tendones desinant. Ab eis siquidem nullus tendo producitur, quum impossibile sit ita propinquis sibi ossibus, incipientem ab ulna musculum, in nervosam tenuitatē mutatū, inseri radio. Nervis quippe & ligamētis in carnes musculi disseminatis, postea paulatim in idē acervatis, generatio fit tendonibus: paulatim autem illud longiori eget via, & maximè quando ex magno musculo acervatio fit. Verum autem esse id quod dicitur, ostendit qui radio incumbit supernè musculus, à quo solo inter quatuor prædictos musculos, quod minimus & longissimus sit, membranosus juxta finē explantatur tendo, enatus à partibus ratio internis, prope carpum. Collocavit autē natura, eos quidem, qui ad pronam figuram membrum circunducunt, ex internis partibus, omnium primos securitatis gratia, quum plurimas & maximè necessarias, & vehementissimas, in hac figura, actiones obeamus: eorum verò qui ad supinū abducunt, alterū quidum occultavit in regione inter ulnam & radium media, eum ab ulna in radiū producens. alterū verò imposuit desuper ipsi radio, longissimum faciendo hunc omnium, qui circa membrum hoc sunt musculorū. Pervenit itaq; eius superior quidem extremitas ad externam brachii partem: inferior autem,

Radius.

Processus cubiti.

Digitorū singulis propriū adesse musculum.

Manus musculi septem.

Tangēdi vis in manu à quo perficiatur tendine.

Carpi motiones quot, & à quibus profectæ tendonibus.

Vlna qua- tuor mot

Musculi vertentes dium ad num, sup numq;

Tendonū neratio.

per quam movet radium, in membranosum tendonem desinens, applicatur intrinsecis ejus partibus, prope ipsam cum carpo articulationē. Porrò ubi quis viderit, quando nervum aut tendonē aliquem præterferri opus est magnam ossis convexitatē, unum horū trium fieri, aut cavari particulam, aut perforari, aut omnino circa basim ejus nervum involvi, nusquam autem nudum, aut non munitum vehi per convexitatem, intelliget omnino tunc quantam artem in securitate singularum partium ostendit natura. Ac tendones quidem ipsos trium externorum manus musculorum carpum moventium, radix, & ulnæ cavata excipiunt. Mox autem & ligamentis latis, & fortibus, & duris, quæ ossa ipsa suscipientia producunt, induuntur omnes ejus loci tendones, ut neq; ab incidentibus extrinsecus promptè patiantur, neque à duritie ossium lædantur. Jam verò imbecilliores quidē actiones, parvis cōmisit natura musculis: ad vehementiores autem, non magnos solùm, sed etiam binos fecit.

Naturæ solicitudo circa articularū securitatem.

Quod pertinet ad carpi compositionem: is concavus quidem intus, convexus foris, octo ex ossibus constat, quæ unum putabis esse, nisi prorsus membranas abstuleris ea cooperientes. Habet aūt ad anteriorem sui finem, quatuor cavitates exiguas, quæ inarticulantur cum metacarpij ossibus, numero nimirum quaternis. Cartilago aūt non has modò, sed etiā eas quæ in ipso sunt carpo commissuras omnes oblinit: easque foris cōprimunt membranæ fortes, quæ sunt ligamenta simul ipsis articulis & operimentum, totis ossibus circumpositæ. Quatuor verò metacarpij ossa sibi invicem propinqua usq; ad digitos protenduntur. Distant tamen à se invicem, nec sunt conjuncta, sicuti ossa carpi, quia plurimum invicem distantibus digitis debebant articulari. Sed & figura, convexa foris quidem leviter, intus verò sima magis facta sunt, ut post ossa carpi locata, illorū speciem imitarentur. Tàm igitur carpi, quàm metacarpij ossibus robur colligationū auxilio est, ut minus laxentur in manus vehementi extensione. Extendimus autem organa quæ in carpo & metacarpio sunt, ut cavitatem quidem manus repleamus. complanemus autem convexitatem. At concavam effecturi manum, prorsus contraria facimus, prius tenta flectentes. Quibus motibus minimè obsequeretur carpi & metacarpij ossa, si essent omnia unum simplex. Jam verò si inter digitos & ulnam unum simplex os esset, ubi semel confrigeretur, mox totum præter naturam haberet, utiq; unum existens: id quod minimè accidere possit carpo, nec metacarpio, vel si aliquod eorum os confringatur. Quinetiam ut omnino nihil patiantur, melius fuit ex multis componi, & potissimū ita duris. Cedentia enim occursantibus ad suas articulationes, exolvunt ipsorum violentiam. Sagitta siquidem, tensa coria facilius quam laxa penetrat. Ad hæc, multiformis figurarū varietas, ad eam. quæ communis est, patiendi difficultatē conducit incredibiliter. At verò primus articulus pollicis, ossi carpi propinquo inarticulatur. Nam si alicui ossium metacarpij cōmitteretur, parva utiq; esset ei distantia ab indice. Constat aūt metacarpium ex quatuor

Carpus ex octo ossibus cōstat.

Metacarpij ossa quaterna.

Carpi & metacarpij ossa cur plura.

Figurarum varietatem conferre ad patiendi difficultatem.

Metacarpiū constat ex quatuor ossibus.

ossibus, quoniam quatuor tantùm digiti in ipsum articulari debebat. Cæterùm quia in carpo multa fieri ossa fuit melius, componi verò fines eorum cum ulna non similiter ut cum metacarpio, in duos ordines ea digessit natura. Quum igitur necessariò sint quatuor metacarpij ossa, adjaceat autem eis in uno ordine primum magni digiti os (quod sanè nonnulli propter hoc ipsum metacarpio attribuunt) & hic universus ordo inarticuletur inferiori parti ipsius carpi, convenienter ex quatuor quidem hæc pars, altera autem quæ ulnæ inarticulatur, ex tribus ossibus facta est. Quum itaque tres sint ordines inter ulnam & scissionem digitorum medij, qui quidem est ad ulnam, ex tribus ossibus quam arctissimè junctis: qui verò deinceps est, ex quatuor laxius compositis: tertius deinq; huic inarticulatus, ex quinq; compactus est, quorū unum quidem est magni digiti, alia verò quatuor, metacarpij. Videbitur itaq; sic quidē carpus septē omnino constare ossibus, præter quæ est aliud prælongum, quod vehitur per internas ejus partes, in quibus & inarticulatur ad tenuem ulnæ processum. Quoniam igitur carpum oportebat inarticulari ulnæ, ac radij finibus, convenienter horum os utrunq; epiphysim habuit, gibbam quidā & rotundam extrinsecus, concavā verò intrinsecus: sed epiphysis quidem radij, undiq; labium habet circumpositum. à quo exactè stringitur is terminus carpi, qui ad ulnam spectat: ulnæ autem epiphysis, nō amplius similiter, sed interna quidem sua pars, & quæ spectat ad radiū, est similis: alia verò extremitas, quæ secundum longitudinem & rectitudinē totius membri extat, in rotundū caput finit, quo circundatur locatum ibi os carpi, concavitate leviter profunda, ut duplex sit articulatio in carpo: altera quidem finium ipsius carpi ingredientium cōcavitatem inter epiphysim radij & ulnæ mediā: alia autem parva, ossis circumplectentis parvam apophysim ulnæ. Atq; hæc quidem gratia versionis manus ad pronum & supinum facta est: propter aliā verò magnam extenditur & flectitur carpi articulus. Ob hæc sanè, gibbositates factæ sunt finium ulnæ & radij. Quia tamē extrinsecus quidē magna erat altitudo ipsi extremitati ulnæ, internæ verò partes imæ & demissæ, propter apophysim ejus parvā extrinsecus & infernè locatā, posuit hic natura, veluti quoddam vallum, prælongum os, intrò nutans rectum, à quo ea quæ ibi sunt sita, muniuntur. Atq; hoc est os carpi octavum, de quo dissererere distuleram. Cujus finis quidē inferiori subtilis & cartilagineus est, validisq; quibusdā membranis alligatur circumjacentibus ossibus, atque in ipsum tandē inseritur ille tendo, qui carpum flectit. Quinetiam aliam quandam ἐπίφυσιν ossis parvi cartilaginosi natura creavit, per colligationes fortes copulati, partim huic nunc dicto ossis ipsius carpi, partim ei quod est post ipsum, articulatio ad primam aciem magni digiti, ut & ibi cōtingat parte altera tendonem, à quo magnus digitus atq; carpus moventur. Nam aliquis poterit hoc os numerare, sed non est numeratū ab anatomicis, sicuti nec aliquod eorum quæ σησαμοειδῆ vocantur, quæ multis manuum & pedum

Carpi os octavum, quà vehatur.

Epiphysis radij & ulnæ, qua committuntur carpo.

Carpi articulatio duplex.

Carpi ossis octavi usus.

Σησαμοειδῆ

Tendones extendentes atque flectentes carpum.

articulis natura velut auctariũ circumposuit, securitatis gratia. Jam verò ex quatuor tendonibus extendentibus & flectentibus carpum, qui quidẽ extrorsum sunt, manifestè apparẽt obliqui, & perveniunt, hic quidẽ magis ad externas partes aciei, quæ est ante parvũ digitum: ille aũt ad internas aciei, quæ est ante magnũ. At interni, obliquiores quodammodo sunt, ut non solùm extendant, & flectant, sed etiam circumducant manũ ad latera. Ad hæc positio ipsius radij, obliqua meritò fuit, quemadmodum ulnæ positio recta: hæc siquidẽ extensionibus & flexionibus, illa verò conversionibus ad latera subservit.

Ulnæ positio recta.

Radij dearticulationes.

Ob eam causam ad brachiũ utriusq; ossis dearticulatio, dissimilis fuit. Porrò superiorem extremitatem radij, ad caput brachij externum produxit natura: inferiorem ad magnum extendens digitum, quòd videlicet talis obliquitas multò paratior sit, ut motibus ad pronum obediat, qui ac plures ac magis necessarias actiones sunt utiles. Cur autem incumbit ulnæ radius? quia hoc illa longior est, & plurimum articulationis ad brachium ipsa obtinet. Sed cur utriusq; partes, quæ in medio quidem sunt, tenuiores: quæ in cubito autem & carpo, multò crassiores existunt? quia illas musculis locũ præbere oportebat, has crassescere per epiphyses. Cur ex ipsis finibus, ille quidem ulnæ, qui in cubito est, crassior: radij verò, is qui ad carpum consistit? an quòd utriusque est ad carpum dearticulatio? In ea verò dearticulatione quæ est ad brachium, tantum superet ulna radium necesse est, quanto ulnæ dearticulatio cunctis manus actionibus commodior existit. Sunt sanè hoc loco quidam processus ipsius ulnæ duplices, gibberosi quidem foris, cavi autem intus: unus ex posterioribus & infernis ipsius partibus, qui certè & major est alter ex anterioribus & supernis, multò minor priore. Cõversis autem ad se invicem eorũ concavitatibus, una ex ambabus conficitur magna cavitas, similis literæ græcæ * S. quos quidem exortus vocant κορῶνας: atq; hæc ulnæ extremitas talem habet figuram. Brachij verò extremitas hoc modo secundum laterales partes capitis epiphysin habet: hanc quidem foris, illam autẽ intus: quarum in medio cavitas quædam est, lævis & rotunda, similis rotularum vocatis cavitatibus, circa quam ulnæ coronæ moventur. Ubi autem ipsa desinit, utrinq; βατμίδες, hoc est, brachij cavitates consistunt, quas extendentibus totam manum, & flectentibus, ulnæ κορῶναι ingrediuntur, suntq; hæ extremę extensionis & flexionis terminus. Quæ dearticulatio tuta simul & accommoda actionibus facta est. Porrò brachij capitum, alterum quidem externum & minus, ob radij ad ipsum dearticulationem est factum: alterum verò majus, q intrò spectat, nullum os sibi conjunctum habet, sed nodus prominens, vasa munit, quæ illac perreptant, in ipsumq; annectuntur capita musculorum ulnæ internorum, qui secundum rectitudinẽ ejus sunt siti. Non solùm aũt radium & ulnam brachio, sed etiam radium ulnæ validis ligamentis natura conjunxit, ut omnia quamfirmissimè cohæreret. Os igitur brachij rationabiliter quidem extrinsecus magis est gibberosum:

Radius cur ulnæ incumbat.

Radij & ulnæ, quod pertinet ad figuram & constitutionem, discrimina.

Coronæ.

Ulnæ extremitatis figura.

Brachij epiphyses.

Βαθμίδες brachij.

Brachij capita.

Brachij ossis figura.

internis verò partibus magis simũ, ut ad se invicem converterentur manus, id quod longè erat melius. Talis etiam constructio brachia effecit aptiora, ad comprehendendũ convexa corpora, præparando simul locum vasis, quæ ad totas manus feruntur. Quum autem ulna duobus prædita motibus esset extensione, & flexione, necessariũ erat interna quidẽ ipsius brachij parte flexionis ducem musculũ, externa verò extensionis, locari, ut tum ipsam motionẽ ulnæ, tum brachio tegumentum præstarent. Ne autem regio illa quæ inter ipsos musculos media futura erat, superna nempe & inferna, omnino nuda relinqueretur, aut otiosa vestita carne, fortiores simul ac tutiores motus natura ædidit, duplicata multitudine musculorum. Ex utraque siquidem parte duos obliquos musculos in ipso membro produxit, figura simili X. græcæ literæ, sese mutuò secantes, prope dictas regiones: positione quorum tecto esse undiq; brachio contigit. Hoc aũt est dignũ admiratione, quòd binis obliquis motibus, unũ rectum cõficiunt, quemadmodũ carpum moventes tendones. Atq; unus quidem musculorum flectentiũ ulnam, ortũ habet ab internis partibus loci, qui ad humerũ vergit: inde autem perfertur ad anteriores brachij partes: alter autem minor, explantationem quidem ab internis brachij partibus habens, intrò illinc paulatim sese convertit. Majori porrò musculo agente, manus tangit internas regiones articuli, ad humerum spectantis, minore verò, externas iis oppositas. Eodem modo & posteriores brachij musculos reperies factos, oppositum scilicet utrunq; utriq; internorũ, idq; pari servata similitudine. Ambo nanq; inseruntur cubito, sed hujus quidem maxima pars, ad internas cubiti regiones: illius autem, ad externas: & prioris quidem dictorum supernæ explantationes, in internis brachii magis: alterius autem, in posterioribus. Ergo musculi duo interni, secundum rectitudinem quidem exactè tendunt ulnã, si ambo tendantur. Sin autem alter quidem eorum agat, alter verò quiescat, parum à rectitudine versus alterutram partem deflectunt. Eadem ratio est habenda in extensione quam moliuntur his oppositi musculi. Jam verò laxiora & cavernosiora, magisque concava semper sunt ossa majora cunctis minoribus; ne maximo gravent onere. Sed intra cavitates eorũ medulla reposita est familiare ossibus nutrimentũ. Enimverò in cubiti & carpi articulis, non crassa modò, sed etiam dura quædam ligamenta undiq; contranitentia, prohibentia, ne articulorum ossa plurimum à mutuo connexu resiliant, ac distent, sunt facta. Quapropter etsi sæpe violenter moveri cogantur, minus tamen quàm in humeris, articulorum luxatio accidit. Non enim fieri potest, ut os aliquod suo articulo aberret, nisi plurimum a reliquis distet. Non autem omnes articulos natura firmos construxit: quoniam pugnam habebat necessariam varietas motuum, cum securitate constructionis, nec poterant in idem convenire ambæ. Sequitur enim illa quidem laxitatem dearticulationis, hæc autem stabilimentum, & omni ex parte constructionẽ. Quare cũ duo sint quæ stabilitatem

Musculorum flectentium atq; extendentium ulnam quis status.

Musculi qui in brachio.

Rectum motum fieri musculis obliquis brachio, dũ obliquo simul [illegible] moventur.

Musculi ulnam flectentes unde oriantur.

Ossa majora cur semper cavernosiora minoribus.

Medullam esse familiare ossibus nutrimentum.

Motuum varietatem pugnare cum constructionis securitate.

tem articulorum efficiant, fortitudo videlicet ligamentorum, & exacta compositio, utraq; quidem est in cubito & carpo, altera verò in digito: in humero autem neutra exactè invenitur.

GALENI PERGAMENI
de usu partium, lib. III.

MAnus homo omnium animalium solus habuit, organa animali sapienti convenientia. Bipes verò ipse solus inter pedestria factus, & erectus, quia manus habuit. Cur autem non habuit quatuor crura, & præterea etiam manus, sicut centaurus? Quoniam primò quidem impossibilis est ipsi naturæ, corporum adeò differentium mistio. Neq; enim si coitus quidam venereus homini cum equa fiat, perficient matrices sperma. Quare quod de centauris fertur, omnino fabula est. Equa siquidē asini, & asina equi poterit sperma recipere, perficereq; ad animalis misti generationem. Ita & lupa masculi canis, canis verò ipsa non lupi solùm, sed & vulpis, sicuti & vulpes canis. Equa autem humanum semen fortè ne receperit quidem in sinus matricis: longiori enim pudendo opus fuerat. Quòd si quando id suscipiat, corrumpet utique ipsum vel mox, vel non multò pòst. Jā verò si homini quatuor adessent crura, esset ineptissimus ad universas humanas actiones, ac ne sedere quidē posset. Etenim ut solus homo erectus stare, sic etiā solus sedere potest. At animalia cætera, quæ destituta sunt manibus, oportuit hęc quidem anterioribus tibiis cibū admovere ori: alia verò, inclinata sumere. Cæterū quæ herbis vescūtur, alia quidem solidas, alia verò bifidas habent ungulas: carnivora autē, habitu feroci quū sint, nō solùm habent multifidos pedes, sed etiā curvos ungues, firmissimosq; sortiūtur. Porrò quæcunq; omnino sunt timida, his neq; solida ungula, neq; cornu, vice propugnaculi, inest, sed ungula tantùm tenuis bifida: atq; hæc quidem inclinata pascuntur. Carnivora autem anterioribus pedibus pro manu utuntur, & ad retinendū animal quod venata fuerint, & ad cibū ori afferendum. Quæcūq; verò animalia exanguia, ea sanè frigidiori temperie sunt: quapropter imbecilliora omnino, & ad motus pigriora, parvis & multis utuntur tibiis. Quædam autem etiam ob id prælonga totis corporibus facta fuerunt, sicuti & julus, & scolopendra, copiosæ tibiarum productioni natura locum suppeditante. Omnibus sanguineis pedestribus, quæ maximè hominibus assimilantur, quatuor sunt pedes tributi. Tutius siquidem erat ipsis, quatuor ambulare tibiis, quàm rectis stare super duabus. Nam sic ambulantibus, uti ambulant, partes ventris, quæ sunt offensis magis obnoxiæ, occultantur, & custodiuntur à superiacentibus: expositæ autem sunt, quæ sunt patibiles minus. Erectis verò accideret prorsus contrarium. Neq; enim manibus & ratione utentia, quemadmodum homo, opposita erant ventri externum aliquod propugnaculum. E contrario autē horum, homini melius fuit esse bipedi, ut qui ea velocitate, quā ex tibiarum multitudine habent animantia cætera, neutiquam indigeret, & ad multa, nisi bipes fuisset, deterior futurus erat. At bipedes quidem & aves sunt: rectus tamen solus animalium est homo. Soli enim ipsi secundū rectitudinem crurū spina est, ceu corporis quædam carina existens: ad quam crura ipsa, in avibus quidem, ut & quadrupedibus, angulum rectū efficiunt: solis autē hominibus, instar rectæ lineæ extenduntur. Quare eorum animalium nullum unquā stare potest. Sed nec sedere, quòd ad sedendum oporteat crura coxis copulata, in fæmoris ad tibiā dearticulatione, retrorsum flecti, id quod fieri in illis non potest, quum omnia nimirum antrorsum posteriorum crurum habeant flexiones: quemadmodum priorū retrorsum, contrà quàm in hominibus cernimus. In eis siquidem manus ad anticam cubiti partē flectuntur, quòd melius sit, eas ad se cōverti: crura autem flexionē in genu retrorsum obtinēt, nam hoc solo modo pulchrè licet sedere. Ubi igitur unam rectam lineā efficit spina cū cruribus, ad tres differentias figurarum agi animal potest: quū si ipsam quidem spinā humi reclinaverit, supinum omnino fiat: si ventrē, pronum: si firmetur pedibus, tum exactè stet rectū. Si verò aliquem angulum crura ad spinam fecerint, constat nullam earum figurarum exactè esse rectam. Solus igitur omnium animalium homo & rectus stare & sedere potest: etenim omnes manuum in opificiis actiones, duabus iis egent figuris: hæc nanq; erecti, hæc sedentes conficimus manibus. Nemo autem aut pronus, aut supinus molitur quicquā. At opinari ob id rectè stare hominem, ut promptè ad cœlum suspiciat, hominum est, qui nunquam viderūt οὐρανοσκόπον piscem: hic nanq; vel inuitus semper cœlum aspicit: quū homo, nisi collum reflexerit, cœlum nunquam videre possit: qui reflexus etiam asinis inest. Id autem non est sursum aspicere, quum quis supinū seipsum reclinarit oscitās, sed quando mente naturam rerum considerat. Postea igitur quàm ut manus apprehensionis, ita crus ambulationis erat futurū organum, præstitit non rotundos & duros, sed oblongos, latos, molles, multifidosq; subjici ipsis cruribus pedes: quum videlicet talis constructio, ad omnes locorū difficultates, & sicubi oporteat sublimes muros, aut arbores, aut petras scandere, maximè opportuna videatur. Etenim equis & bobus, aliisq; id genus animalibus, quibus duri & vestiti sunt pedes, melius fuit quovis modo ad patiendi difficultatē eos cōparasse, ut quæ nec manus, nec artes habeant: homini verò (qui idoneū sibi calceamentū invenire potuit, sæpe etiam nudis pedibus uti opus habuit) pręstitit esse eos tum detectos, tum molles. Porrò ambulatio fit, altero quidem crure in terra firmato, altero autem circumlato. Sed firmari quidem, pedis: circumferri autem, totius cruris est actio. Nec verò ambulantibus tantùm, sed currentibus etiā, alter quidem pedū in terra firmus est, alter verò simul cum toto crure profertur. Cæterùm mutare quidem loca, beneficio cruris quod movetur cōtingit: quòd verò non cadamus, hoc pes in terram fixus efficit. Jam stare quidem possunt, duobus mutilis pedibus homines, moveri autem non possunt. Vidi etenim quosdam, quorum digiti soli à nive mor

nitudi n articu- m qua iant. nerum re exa- composi- e, & for- dine liga ntorum. nus solus malium o habu- omo solus er pede- a bipes, ctusq; turam nō ē misceere ora plu- um diffe tia. Centauros recipit quam fu- Galenus. pā conci re ex cane. nem conci re ex lupo, ex vulpe, non econ rso. quam aut n recipere umanum men, aut ceptum cor mpere. omo solus dere potest. nimalibus rbivoris ua insint. arnivoris ua insint. imidis ani alibus quæ dsint. arnivora a anteriori- us pedibus ice manu- xanguia a imalia cur arvis & nu nerosis tibiis tantur. ulus. colopendra. Quadrupedi ius qua commoditas adsit ex illa corporis fabrica.

Bipedes sunt & aves. Rectus est solus homo. Spinam esse ceu quandā carinam corporis. Crura in solis hominibus ad rectam lineam subtendi spinæ. Quadrupeda cur nequeant sedere. Figurari posse tripliciter animal si rectam lineam efficiat spina cum cruribus. Homo solus & rectus stare, & sedere potest. Actiones omnes manuū fieri aut stantibus aut sedentibus nobis. Οὐρανοσκόπος piscis perpetuo aspicit cœlum. Sursum aspicere, est mente naturam rerum considerare. Crus ambulationis organum. Pedum constructio valde opportuna. Pedes homini præstitit esse tū detectos tum molles. Ambulatio quomodo fiat. Stare posse homines duobus mutilis pedibus: moveri autem non item.

tificati exciderant: sed hi quidem, neque stando, neq; ambulando, neq; item currendo, in planis saltem & lævibus, vincebantur à sanis, inutiles tamen & impotentes, ad pervadendum aliquem præcipitem locum. Quibus autem non solùm digiti, sed quæ ante digitos est, etiam planta computruit, fallax his gressus est, etiam in planis locis. Si verò tarsus etiam corruptus fuerit, non solùm hi non possunt ambulare tutò, sed ne stare quidem constanter. Constat igitur hinc ad firmam stationem amplos & oblongos pedes esse appositos: quibus accessit multiplex illa fissura, necnon conspicua in medio cavitas, ad securitatem in gibbosis locis utraq; maximè congruens. Humanus itaque pes, quammaximè fieri potest, manum imitari videtur. Quare si apprehensoriũ organum manus fuit, fuerit utiq; & pes ipse, alio quodam modo, hujusmodi. Non autem habet oppositum aliis digitum magnum, sed in uno deinceps ordine constitutos omnes: nam sic ad firmitudinem expediebat. Jam verò quod in humano pede ταρσὸς dicitur, carpi manus similitudinem: metacarpij autem, πεδίον, hoc est, planta: nam digiti in pede, digitis manus sunt similes. Hæ igitur tres partes pedis sunt, quales & manus, digiti, tarsus & planta. Subjacens verò ipsi tibiæ pars pedis, ex tribus ossibus constat, talo videlicet, calcaneo, & naviformi osse. Atq; iis quidem solis nulla est in manu particula, quæ proportione respondeat, sed sunt simpliciter basis solius instrumenta. Aliæ verò omnes particulæ, basis simul & apprehensionis. Quæcunq; igitur pes, ut apprehensorium instrumentũ, manui similia est sortitus, ea ad sermonem de manu habitum, remittenda sunt: quęcunq; verò, ut ambulatorium, hic enarrare oportet. Quòd itaque ex multis ac variis ossibus constituti sint, invicem quidem multifariam dearticulatis, per membranosa verò ligamenta cõnexis, id ut apprehensionis instrumentis, pedibus accidit. Quòd verò & minores quàm manibus, digiti, similiq; omnes serie positi eis insint, hoc proprium est pedibus, tanquam firmationis organis. Tutioris autem apprehensionis ambulationisq; gratia, altiores & magis cavæ factæ sunt pedum partes internæ, externis: quæ quidem si fuissent æquales versus crus elevati pedis, alter semper pes inclinaret, ac sic ambulãdo facilè everteremur, Internæ aũt pedis concavitatis gratia, calcanei anterior pars, tenuior est & angustior, magisq; recedere ad digitum parvum videtur. Propterea astragalus, sive talus, intrò magis vergere apparet, licet ejus partes postremæ, ad medium sint calcaneum firmatæ. Quæ autem conjunguntur his ossa, quod calcaneo quidem cohæret, cubiforme vocatum, ab externis partibus pedis firmum in terra statuitur: quod verò astragalo, scaphoides dictum, similiter ipsi astragalo sublime est, & sublatum à terra, interna regione pedis locatur. Pari autem modo tria tarsi ossa huic conjuncta, & ipsa sublimia apparent, & internis pedis partibus posita sunt: quibus externa parte firmum ac humile os cubiforme appositum est. Sed calcaneum quidem ad exteriora pedis maximum quidem est factum, quoniam ad perpendiculum subjacet toti membro: læve autem partibus inferioribus, firmationis stabilis gratia: rotundum, ut non facilè pateretur. Porrò astragalus altus, alto naviformi conjungitur, fornici similem perficiens figuram. His deinceps adjacent ossa tarsi, tria quidem naviformi conjuncta: quartum verò calcaneo. Post hæc sunt plantæ ossa, terram post astragalum contingentia, & naviforme, & continua huic tria ossa tarsi. Deinde sunt digiti, quorũ maximus est nõ amplius ex trium ossium ordinibus, ut reliqui, constitutus, sed ex duobus. Cæterùm ossi quod magno digito præpositum est, duo videntur subjecta esse inferiore parte, veluti sustentacula quædam, & stabilimenta. Ac planta quidem, proportione omnino metacarpio respondet. Verùm in pede, ceu uno ordine omnibus jacentibus digitis, quantus est illorum numerus, tantus meritò est & ossium plantæ, quæ proponuntur illis. Sed nec carpi quidem ad tarsum proportio constructionis obscura existit. Siquidem ex quatuor ossibus tarsus conflatus est, ex duplicatis autem carpus, ceu ex duobus ordinibus constans, Nam ex pluribus & minoribus componi particulis apprehensorium instrumentũ erat expediens: ut ex majoribus, sed paucioribus, ambulatoriũ. Anteriores igitur partes pedis adamussim persimiles comprehensoriis, ex æqualibus illis numero ossibus constant. Posteriores verò, quũ instrumenta omnino sint gressus, nullã habent in manu proportione respondentẽ particulã. Reliqua pars media ambarum, qualis existit tarsus, utriusq; imitatur naturam. Os itaq; quod ab externis ipsius partibus est locatũ, quod sanè & cubiforme dicitur, inarticulatur cavitati calcanei, ad finẽ adiacenti. Reliqua verò tria tres cubis naviformis ossis obequitant. Hoc autem ipsum rursus circum ambit caput astragali, qui jacet inter adnata tibiæ & fibulæ, supernè à lateribus, & præterea à tergo ab ipsis comprehensus. Superiacet autem calcaneo duabus eminentiis, ibi in duabus cavitatibus ejus firmatus. Atq; extendere quidem & flectere pedem, supernæ astragali dearticulationis est opus: ad latera verò circumferre, opus est dearticulationis quæ fit ad os naviforme. At pedẽ & crus firmari, sicuti & sustinere universum corpus, ad ipsum præcipuè calcaneum pertinet: quod os, ea de causa nõ solùm cætera ossa, sed ipsum etiam astragalum magnitudine superat, cũ quo etiã habet articulationes firmissimas. Ut autem firmius dearticularetur, in medio ipsius & tibiæ astragalus est locatus, cohærens illi validis ligamentis cartilagineis. Duræ porrò calcanei naturæ, dura cutis subducta est, ut occurreret violentis occursibus. At cavitas pedis, triũ gratia constructa est, nempe internæ altitudinis, apprehensionis, & levitatis gratia. Ad hæc, in fæmore quidem est unicum os, quemadmodum & in brachio: duo autem in tibia iis similia, quæ in ulna cernuntur: quorum unum quidem vocatur tibia, alterum verò fibula. Maximum omnium corporis ossium fæmur meritò fuit. Primum nanque hoc, firmatum est cavitate, primumq; omnem corporis molem superiacentẽ vehit: curvum quidem, priore & externa parte: resimum

Stationi firmæ amplos et oblongos pedes esse appositos. *Pes hominis imitatur manum.* *Pes etiã apprehensoriũ organum.* *Ταρσὸς æquiparatur carpo.* *Πεδίον, sive planta, est quid metacarpio simile.* *Talus.* *Calcaneum* *Naviforme os* *Basis instrumenta.* *Pedum constructio.* *Pedum partes interna, cur altiores & magis cava externis.* *Astragalus. Talus.* *Cubiforme os.* *Scaphoides.* *Tarsi ossa tria.* *Calcaneum sub acere ad perpendiculum toti cruri.*

Astragalus conjungitur naviformi ossi. *Plantæ ossa.* *Pedis magnus digitus ex duobus tantùm articulis stat.* *Planta proportione metacarpio respondet* *Tarsus proportione respondet carpo.* *Cubiforme os.* *Naviforme os.* *Astragalus.* *Pedis motus a quibus articulationibus proficiscantur.* *Calcaneum esse maximum os, firmissimeq; dearticulatum.* *Calcanei cutis durissima.* *Pedis cavitas triumcommodorum gratia efformata est.* *Tibia. Fibula* *Fæmur esse omnium ossium maximum.*

...si ad genu qui fiant. ...oris par ...pernam sede ischij ...lem sorti

resimum verò, partibus his contrariis. Quibus enim fæmur fuerit natura rectius, q̃ convenit, blæsi fiunt omnino ad genu. Superiori ipsius fæmoris parti, ischii cotylem præparavit natura sedem. Ejus autem collum, statim ex cotyle obliquum foras abscedit, ut relinquatur locus internis fæmoris vasis & musculis: postea autem intrò rursus revertitur, versus genu. Ad hæc, magis quidem sima retrorsum, antrorsum verò magis curva quum sit structura fæmoris, ad sessiones idonea existit. Quin & tibiam ipsam circa supernas partes magis curvam extrinsecus natura fabricata est, firmitudinis & velocitatis ratione. Nam inferiores partes illius, quæ sunt ad malleolos, intrò sese reflectunt. Quemadmodũ igitur singuli in manu digiti, à duplicibus quidem maximisque flectuntur tendonibus: ab aliis autem simplicibus minoribusque extenduntur: atq; ab aliis adhuc minoribus ad parvum digitũ abducuntur: ac deniq; ab aliis illis minoribus reliquus motus internus ad pollicem obliquè agitur: ita dicamus etiam, & in unoquoq; pedum digito hos quatuor motus meritò inesse, quum à maximis quidẽ tendonibus digiti pedũ flectantur, à minimis autem parte interna convertantur obliquè. Porrò media inter utrosque est magnitudo extendentibus, & parte externa circumagentibus. Non tamen æquè magni sunt in pedibus flectentes, ac in manibus: quia nõ itidem ut manus, pedem constituere oportebat instrumentum apprehensorium, sed basis firmandæ organum. Quanto igitur pes manu est major totus tota, tanto hujus digiti, illius digitis, & tendones tendonibus sunt minores. Non ergo fuit æquum quatuor genera tendonũ moventiũ digitos pedũ à musculis tibiæ produci, quemadmodũ in manu à musculis ulnæ: sed duo sola, nempe alterum, quod eorum extensionẽ efficeret: alterũ, quod flexionem primi & tertij eorum, qui sunt in quatuor digitis, articulorum. Motus itaque cuiq; articulo digitorũ pedis molita est quatuor natura, & quinq; principia ipsorum, ut in manu: non tamen omnia ex locis proportione respondentibus prodeuntia. Tria siquidem ab ipsis pedibus motus principia oriuntur, duo verò deferuntur ex tibia. Etenim in ipso qui ad plantam est loco, musculos obliquo motui interno præituros cõstituit: in reliqua verò ipsius parte tota usq; ad calcaneũ eos locavit, qui secundum articulum cujusq; quatuor digitorum flectunt, magno digito excepto, qui a majoribus tendonibus germinationem insertam secundo suiipsius & tertio articulo habet, ut is qui est in manibus. Pariter & ex superioribus pedis partibus alios posuit musculos, motui externo obliquo inservientes. Quare supernè quidem ex tibia, duo *principia motus descendũt: inferiore verò parte prodeunt ex pedibus tria. Tendones in pedes inserti, modo quodam simillimo nervis à spinali medulla colli in tota brachia productis, implicantur, cõmiscenturq; inter se, ut offensionibus multò fortius resistant. Ob id ipsum nanq;, vel ubi magnitudo intervalli magna fuerit, vel locus periculosus, ibi mistionẽ hujusmodi machinatur natura. Musculi aũt valde parvi, ab anatomicis nõ animadversi, primum articulũ cujusq; digiti flectũt, pariter in manibus, pedibusq;. Jam verò fines tibiæ, fibulæq; simul inter se uniti & conjuncti, fæmori exactè in genu ipso adaptantur. In tibia porrò tredecim capita sunt tendonum, retrorsum quidem sex, antrorsum autem septem, moventq; pedem secundum omnes convenientes eis motus. At conveniunt toti pedi absq; digitis, motus quatuor, ut carpo. Etenim à musculo tibiæ supertenso antrorsum, enascitur quidam tendo robustus, qui in duas partes divisus, partibus circa magnũ digitũ pedis inseritur. Ab eo verò musculo qui fibulæ circumtenditur, prodiens tendo alius, iis inditur partibus, quæ ante parvum digitum sunt. Qui duo si utrinque tensi fuerint, attollunt, resimumque reddunt pedem universum: altero verò actionem obeunte, motus ad obliqua fiunt. Quinetiam ex posterioribus partibus, proportione eorum qui sunt in manu, opposuit natura duas musculorum germinationes, quæ contrarios dictis motus pedis efficiunt. Quarũ minor à musculo, qui per profundum fertur, orta, in eum, qui est ante magnũ digitũ, locum infernè implantatur. Altera verò major est, conspicuus ille tendo, qui in calcaneũ, fortissimum omnium pedis ossium, & principalissimum ambulationis instrumentum, retrorsum supernè inseritur: qui vel si solus aliquando patiatur, pes necessariò claudicat. * Is tendo solus, ex tribus aliis in ipsum venientibus, atque à maximis musculis ortis, conflatur: ut si vel unus ipsorum, aut etiam duo afficiantur, reliqui, aut reliquus ipsam actionem obeat. Ubi enim hic tẽdo calcaneum ad seipsum trahit, sic membrum universum obfirmat, ut si altero pede stare aliquando velis, non possis facilè everti, neque labefactari. Meminisse autem in universum convenit, obliquos quidem in membris musculos, obliquos motus præstare: rectos aũt exactam flexionem, aut extensionem moliri. Quum igitur tres suræ musculi ipsium calcaneum moveant, & debilem pedis partem constituant: post illos autem, tres alij digitos flectant, & in pede convenientem motionẽ ædant, jure optimo posterioris tibiæ partis sex omnino musculi fuerint, unusquisq; secundum rectitudinẽ particulæ quam est moturus, locatus. Quinetiam anteriores musculi tibiæ, sex aut septẽ censentur. Nempe unus, qui quatuor extendit digitos. Ex utraq; verò ipsius parte, rursus alius unus, qui in triplicia tendonum capita desinit. Quibus tum ipsis, tum ipsorum utilitatibus, si quis intendat animum ipsos sex, aut septem universos statuet. Quòd autem unguibus pedes proportione respondeant manibus, quodq; eis hoc ut apprehensoriis organis insit, verbis nihil est opus. Cutẽ ipsam, non laxã, aut subtilem, aut mollem, sed constrictam & mediocriter duram, sensilemq;, ut nõ facilè pateretur, subdidit pedi sapientissimus ille conditor noster: cui commentarios hos ceu hymnos quosdam compono, in eo veram esse pietatẽ existimans, non si taurorum ἑκατόμβας, ei plurimas quispiam sacrificarit, & casias, aliq; sexcenta unguenta suffumigarit: sed si noverim ipse primus, deinde exposuerim aliis, quænã sit ipsius sapientia

...oris structura idonea sessiones ...it. ...a structura.

...igitorum ...s motio...

Tendonum ...oventium ...itos pedũ ...tantum ...tera pro...untur à ...sculis ti...

Tendonum ...inserun... ...r pedibus ...plicatio ...s.

Musculi parvi in pede ab anatomicis ignorati.

Tibiæ inesse tredecim tendonum capita.

Pedi conveniunt motus quatuor.

Calcaneum fortissimum omnium pedis ossium et principalissimum ambulationis organum.

Tendo in calcaneum insertus, ex tribus alijs tendonibus constat.

Obliqui musculi obliquos motus præstant. Recti musculi, exactã flexionẽ aut extensionem moliuntur.

Tibiæ posteriori parti musculos sex inesse.

Tibiæ anterioris, musculi sex aut septem.

Cutis pedi qualis subdita.

Commentarios hos Deo ceu hymnos, quosdam cõscripsit Galenus.

Pietas vera quæ.

tia, quæ virtus, quæ providentia, quæ bonitas: ignoratio quorum, summa impietas est, non si à sacrificio abstineas. Quòd enim cultu cõvenienti exornarit omnia, nulliq; bona inviderit, id perfectissimæ bonitatis specimen esse statuo. Invenisse autẽ quo pacto omnia adornarentur, summæ sapientiæ est: at effecisse omnia quæ voluit, virtutis est invictæ. Ne igitur mireris, universa cœlestia corpora summo esse artificio disposita, néve eorum ordo vel pulchritudo adeò te attonitum reddat, ut si inferiora hæc comparaveris, parva tibi esse videantur, & omni ornatu carere: siquidem sapientiã, virtutem, & providentiam, hic quoque invenies. Nam tametsi ex sanguine menstruo & semine, immortale animal, aut impatibile, aut semper mobile, aut splendidum & pulchrum, æquè ac sol est, non potuerit constitui, in ipsa tamen vilitate materiæ, conditoris ars splendescit. Attonitum enim facit, idiotam quidem, materię: artificem autem, pulchritudo artificij. Etenim sol & luna, divina quidem & cœlestia sunt corpora: nos autem terreæ statuæ: opificis tamen industria in utroq; æqualis. Parvam & abjectam esse partem animalis pedem, quis inficietur? magnum verò & pulcherrimum omnium quę sunt in mundo esse solem, ne hoc quidem ignoramus. Neutrum tamen corpus commodius potuisset locari, q̃ est locatum. In mundo enim medium esse solem inter errantia sydera, infimum autem in animali pedem, necesse fuit. Maximum & pulcherrimũ rerum omnium esse mundum quis tandem negat? Sed & animal, veluti parvũ quendã mundũ esse, aiunt veteres naturæ periti: eandem nanque in ambobus invenies sapientiam Creatoris. Quòd si solem quidem ostendere in corpore animalis non liceat, licebit certè oculum, organum lucidissimum, & quamsimillimum soli. Sed neq; oculo, nec cerebro deterius est pes cõstructus, si utraq; pars ad actiones cuius gratia fuit facta, se habeat optimè. Neq; cerebrum sine pede se probè haberet, neq; pes sine cerebro: eget enim, opinor, illud quidem vehiculo, hic autem sensu. Vehiculum enim cerebri est pes, ac totum corpus reliquum: sensum autem ipsis cerebrum prębet. Etenim illius tendonis triplicis qui ad calcaneũ descẽdit, superficialis portio ad inferiorem partem pedis prætergressa, cuti ad intrinsecum vestigium subducitur: profunditati autem pedis, quæ est sub cute, in qua etiam duo parvi musculi sunt, distribuuntur parva germina eorum nervorum, qui à spinali medulla oriuntur. Per quæ organa pars pedis inferior facultatem sentiendi suscipit. Ut autem neq; admodum sensilis sit, neq; promptè patiatur, excessus utrosq; vitavit natura, mediam exactè fabricata infernam pedis cutem, inter mollem & duram. Porrò fibula extrinsecus tibiæ est attensa, tenue admodũ os, & multò minus quàm tibia. Atq; una quidem fibulæ utilitas est, dearticulationis ad astragalum, à qua extẽditur pes, atq; flectitur. Altera autem, quòd omnia vasa & musculos tibiæ custodiat ab iniuriis extrinsecis. Tertia utilitas est in externo fæmoris capite, quod tibia sustinet. Ad id enim loci adfirmata, firmitudini & securitati non parum confert. Cæterùm quum tibiam portandi fæmoris gratia præstaret esse majorem, ut autem ipsa moveretur facilè, minorem, esset q; necessarium alterum eligere, quum ambo simul convenire non possent: ratio quidem fuit eligere quod utilius, alterum verò non omnino negligere. Propterea igitur minorem fecit fæmore tibiam, non tamen usq; eo minorem, ut non posset jam tutò ipsum portare. Ad hęc, si absq; articulis fuisset constructum crus, nec extendi posset, nec flecti: in multas autem articulationes divisum, lubricum ac fallax esset adeò, ut nunquam constanter uno crure stare possemus, quin confestim circumverteremur, & caderemus. Quare ipsa prudens natura, tantum ex utroq; accepit, quantũ neq; motus facilitatem, neq; firmationis securitatem vitiaturũ erat. Jam verò adnata ossis ipsius fæmoris, adeò congruentes in tibia cavitates sortiuntur, ut neq; laxus sit incessus ipsorum, neq; motu difficilis propter loci angustiã. Circumposita quoq; ligamenta continent articulationem, adeò ut flectentibus nobis aliquando, aut extendentibus plurimùm, fæmur a tibia non excidat. Patella quoq; vocata, os cartilaginosum, anteriores partes articulationis omnes coërcet, prohibens quidem & ipsum fęmur prolabi ad anteriora, atq; ne nos cadamus haud modicam præbens utilitatem. Quatuor enim quum sint regiones circa articulum genu, anterior, posterior, dextra, & sinistra: anteriori quidem ceu magis fallaci, cæterisq; magis laboraturæ, apposuit patellam: externæ, quæ periculis magis obnoxia est, quàm interna, unum ligamentum rotundum, validumq;, simul cum fine lati cujusdã musculi applicuit: internę aliud indidit ligamentum. At posteriori, plus nimirum laboraturæ, quàm passuræ, neq; os neq; insigne ligamentum apposuit, pręter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Omnes porrò musculi in fæmore, senario numero ambiuntur. Tres quidem maximi, qui in anteriori sunt fæmoris parte, rectà ad genu feruntur: quorum unus quidem implantatur patellæ, duo autem reliqui, unum maximum gignunt tendonem, qui dilatatus, inhæret etiã toti patellæ, constringens ipsam prorsus, & conjungens subjectis. Postea verò, prætervectus articulum, inseritur anterioribus partibus tibiæ, ipsam, si tensus fuerit, attollens sursum, & totam extendens genu dearticulationẽ. Alij verò duo musculi utraq; prædictorum triũ parte, hic quidem externus, ille autem internus, ad laterales tibiæ inseruntur partes, obliquæ motioni uterq; præfectus. Qui nanq; externus est, foràs abducit: alter verò, crus intrò adducit. E nascitur autẽ hic quidem, ex commissura ossium pubis: ille, ab extimis partibus coxæ. In medio inter hos spatio, aliæ tres sunt musculorum explantationes, ordine positæ, parvis motibus ipsum genu moventes. Flectit enim genu, & ad interiora adducit tibiam is, qui est interiori continuus. Abducit aũt foràs simul flectendo, is qui tangit externum. Reliquus verò, qui & medius omnium est, in fæmoris caput internum insertus, flectit quidem totum quoq; fæmur, cum eo autem simul & tibiam attrahit. Qui superest aũt novem

Marginalia: *Impietas summa quæ sit.* *Bonitatis divinæ specimen perfectissimum.* *Virtutis invictæ opus.* *Conditoris artem splendescere etiã in vilitate materiæ.* *Idiotã reddit attonitũ pulchritudo materiæ.* *Artificem reddit stupidum pulchritudo artificij.* *Homines esse terreas statuas.* *Solem esse pulcherrimũ omnium quæ sunt in mundo.* *Solem esse mediũ inter errantia sydera.* *Mundũ esse maximũ & pulcherrimũ rerum omnium.* *Animal esse veluti parvũ mundũ.* *Oculum esse organum lucidissimũ, & quam simillimum soli.* *Pes est vehiculum cerebri.* *Cerebrum præbet corpori sensum.* *Planta pedis unde facultatem sensitricem suscipiat.* *Fibula extrinsecus tibiæ est attensa.* *Fibulæ utilitates.* *Tibiam se minorem fæmore.* *Adnata fæmoris.* *Ligamen[ta] fæmori [et] tibiæ [con]nectentia.* *Patella [...]sus.* *Genu regiones quatuor, quibus præsidiis fulcitur.* *Fæmoris musculi sex.*

novem musculorum articulationē ipsius genu moventium, strictus & longus ex osse ilium ortus tollit sursum tibiā, in illa maximè figura crus totum statuens, in qua emollientes & subigentes sursum ferimus pedem ad inguen alterius cruris. Præter hos omnes, est parvus musculus poplitis, qui flectit genu. Porrò prima actio cruris, cujus gratia factū est, ambulatio est: ad quam tribus illis magnis musculis ipsum crus extendentibus (quibus debetur robur totius ferè motus qui fit in genu) maximè nobis est opus, quū nimirum toti cruri extensionem rectam suppeditent. Tribus autē his tres opposuit retrorsum natura, non æquè robustos tamen, neq; in tendones, ut illi, validos desinentes, quum non sit æqualis dignitas extendentis genu motus, & flectentis. At motus cruris ad latera, ex abundantia est. Descendunt aūt musculi femoris semper ad caput tibiæ, præterita articulatione. Nam quē admodum qui per quosdam funiculos lignea simulachra movet, ultra articulos ad caput membri movendi, eos applicant, ita & natura multò prior quenq; articulum fabricata est. Ex dictis igitur constat liquidò, eandem cōvenientes animi moribus & potentiis universas corporis particulas cunctis animalibus construxisse.

[Poplitis musculus flectit genu. Ambulatio prima actio cruris. Ambulationi qui sint necessarij musculi. Motum cruris ad latera, ex abundantia esse. Femoris musculos descendere ad caput moventis tibiæ, articulatione præterita. Particulas corporis esse a natura cōstructas congruentes animi moribus.]

GALENI PERGAMENI
de usu partium, Liber IIII.

QUandoquidem nutriri necesse erat animalis particulas: ingressus verò cibariis in corpus, unus adest per os: communis sanè & maxima, primaq; omnium via est, quæ ab ore ipso fert ad vētriculū, quasi ad promptuarium quoddam, omnium particularū commune, in medio animali positū. Cujus viæ, nomen quidē propriū, œsophagus, seu gula est: commune aūt, stomachus: aut promptuarium ipsum, alimētum universum excipiens, illud accuratè elaborat, quod in eo quidē reperitur inutile, atq; recrementitium, infernè pellens: quod verò benignum, utileq;, per venas quæ tum ad ipsum ventriculū, tum ad intestina perveniūt, distribuens. Porrò venæ alimentum ipsum, prius in ventriculo elaboratū, & suscipiūt avidè, & ad aliquem cō coctionis locū communem totius animalis deferunt, quem nominamus hepar. Ingressus autē in locū hunc, multis angustis divisum viis, unus est, quem appellamus portas. Nec verò solùm deducunt ex ventriculo nutrimentum venę, sed attrahunt etiam illud ad hepar, præparantq;, modo, quo ipsum, simillimo: quippe quæ natura sint illi similes, & primum germen ex illo ducant. Ipsum autem hepar, postquā id nutrimentum acceperit, à famulis jam præparatū, obscuramq; sanguinis speciem referens, inducit ei postremū ornatum, ad sanguinis exacti generationem. Ac velim impræsentiarum intelligas, distributū à ventriculo ad hepar chylum, à visceris caliditate, veluti vinum in dolio musteum, fervere, concoqui, alterariq; in sanguinis boni generationem: in ebullitione autem hac, ex ipsis excrementis, quod fæculentum quidem ac crassum est, subsidere; innatare verò, quod tenue

[Ventriculū esse veluti promptuarium commune omnium corporis particularum. Oesophagus. Gula. Stomachus. Ventriculi munus. Venæ à ventriculo cibū elaboratum suggerunt hepati. Portæ. Venas præparare alimentum eodem modo quo hepar. Hepar inducere sanguini extremū ornatū. Sanguificationis ad fervorem musti collatio.]

ac leve existit, & veluti spumam quandam in superficie sanguinis fluitare. Quorū excrementorum, huic quidem quod flavum & leve est, excipiendo, natura ad hepar vesicam quandam apposuit. illi autē, quod crassum & limosum existit lienem in sinistris ventris partibus subdidit, & quendā veluti stomachū ex sima regione ipsius splenis productum, venosum vas, ad portas extendit, ut nihilo minus hepar certè purgetur, q̄ si propè ipsum esset splen locatus. Postquam igitur humor, qui in cavis hepatis ad animalis nutrimentū paratur, prædicta duo excrementa deposuit, & ab innata caliditate coctionem exactā indeptus est, ruber jam & purus sursum ad gibbas hepatis partes ascendit. Excipit aūt ipsum illic una vena maxima, ex gibbis hepatis orta, quę veluti aquæductus sanguine plenus, ad utranq; animalis partē fertur, superiorē simul & inferiorē: unde per totū corpus, in ramos scissa varios disseminatur. At in hac quoq; vena, multo adhuc humore tenui & aquoso, qui vehiculū nutrimēti existit, plenus est sanguis. Eundē, quē ille, usum præstat animalibus aqua. Siquidē ex ea nutriri nulla particula potest: distribui verò ex ventre, quod nutriturū est, non poterat, nisi deductum fuisset à quopiā ita liquido. Has igitur tenues humiditates, postquā suo officio perfunctæ fuerint expurgāt renes, instrumenta cōcava, stomachis aliis quidem trahentia, aliis aūt eas emittentia. Adjacēt enim utrinq; ipsi venæ cavæ (quā paulò antè diximus maximā) paulū sub hepate, ut quicquid in ipsam sanguinis assumatur, confestim purgetur, solusq; postea is purus eat per totū corpus, pauca omnino ipsi aquosa humiditate permista. Inseritur autē ipsius venæ superior pars, ad cordis ventriculū dextrū, saltem in quibus is inest. Porrò ventriculo inest facultas quędā propriæ qualitatis attractrix: inest & quædā alia receptorum retentrix: & rursus alia excretrix superfluorum: sicuti & ante has omnes, alteratrix quædam, propter quam illis quoq; ventriculus eguit. Sed aliis quidem omnibus animalis particulis, quanquā easdem facultates habeant, non indidit natura sensum eorum quæ desunt: sed in plantarum modum nutriuntur hæ, assiduè ex venis alimentum haurientes. Soli verò ventriculo, & maximè ejus partibus, iis quæ ad orificium pertinent, sensum indigentiæ cōtulit, ad sumendum cibum animal excitantem. Quum enim totius corporis partes nutrimentum ex venis à cava prognatis trahant, ipsa rursus cava ex venis hepatis, hæ rursus ex iis quæ sursum ad portas feruntur, illę rursum ex ventriculo & intestinis: certè ubi nulla jam supersit amplius particula, à qua ventriculum capere oporteat, necessum est animalibus, extrinsecus ipsum replere: in eoque differunt jam animalia à plantis. Siquidem his, etsi quammaximè illas quatuor facultates, paulò antè memoratas, habere cōtigerit, eis tamen sensus eorū, quæ sibi desunt, nō inest. Non enim per os nutriendæ erant, promptuariū copiosi alimenti subjectā habentes terram, cui cohærentibus atq; unitis semper alimenta adfluūt. Ipsi verò substantiæ animaliū, præterquām quòd multum à terra differt, insuper etiam motus volun-

[Vesicam fellis sanguinē repurgare à bile. Lienem in sinistris locatum extmere melancholicum succum à sanguine. Venæ cavæ divaricatio. Serū esse vehiculum sanguinis. Aquā haud quaquā nutrire, deducere tamen alimētum per corpus. Serum expurgant renes à sanguine. Venæ cavæ insertatio in cordis ventriculum dextrum. Vētriculo inesse quatuor naturales potentias, seu facultates. Vētriculo soli sensum indigentiæ contulisse naturam. Animalia à plantis quo differant. Plantis non inesse sensū eorum, quæ sibi desunt. Animalibus adesse arbitrarium motum.]

tarius adest, & loci ex loco mutatio: unde impossibile fuit ipsis, plantarum ritu, sugere humorem ex terra. Opus igitur erat unũquodq; familiaribus sibi nutrimentis nutriri, eaq; id temporis edere, quo ventriculus indigentiam perciperet. At quum nulla animalis particula ex se sensum habeat, affluere vẽtriculo hujusmodi facultatẽ aliunde oportebat, veluti per canales à principio sensifico. Cujus rei gratia ad eum par nervorũ haud mediocre supernè defertur, & disseminatur: contexitq; maximè quidem os ejus, & partes ipsi continuas, & in reliquas usq; ad ventriculi fundum protenditur. Positus est autem ventriculus non statim post os, sed quem vocamus thoracem, & quæ in ipso sunt viscera, præposuit natura, ut ille quidem in inferioribus partibus effluvia habeat superfluorum: hic autem per os attrahens, & rursus emittens aërem, vocis & respirationis fiat cõditor. At verò fundum vẽtriculi in dextra animalis parte cõsistit, quod jecur in regione similiter dextra superioriq; amplexatur, septum transversum contingens. Lien autem sinistris ipsius ventriculi partibus inferioribusq; est protensus. Ac meritò sanè rotundus simul & longus factus est ipse ventriculus: rotundus quidem, quòd hæc figura minimè omnium existens læsioni obnoxia, etiam capacissima sit. Omnium siquidẽ figurarũ, æqualẽ in ambitu mensurã habentiũ, planarũ quidem, circulus: solidarũ autem sphæra, maximæ sunt. Oblongus autem, quoniam infernè quidẽ explantatio ejus ad intestina est: supernè autem ad œsophagum ipse idem progreditur: quà verò incũbit vertebris, cõprimitur: ob idq; ipsum vitiata est ejus convexitas. Jam verò superius orificium ventriculi est inferiore latius, quòd illud quidẽ moles duras, magnas, & integras aliquãdo trãsglutiat: hoc autem nihil exire permittat, non in chylum & lævorem conversum. Atq; est quidẽ gula ipsa pars quædam prælonga ventriculi, intestinũ autem nequaquã. Quare tunicarũ natura, ventriculo quidem & gulæ adsimilis est, intestinis autem dissimilis. Interna nanq; tunica in ventriculo simul & gula, membranosior, villos rectos supernè deorsum tendentes habet: externa verò, & carnosior, transversos, quales habent ambæ intestinorũ tunicę, idq; meritò. Siquidem ventriculus trahat ad seipsum per stomachũ cibum & potum, tanquam manibus, rectis his villis oportet, propellat autem transversis. Intestinis verò (attractrice enim facultate non indigebant) soli ad propellendum idonei sunt facti villi. Quinetiam continua est interna ventriculi, stomachi, & omnium quæ in ore consistunt, tunica, quum ad attractionem contentorum in ore ciborum, tum ut lingua deorsum trahatur cum musculis qui sunt ad tonsillas, à quorum omnium tensione, sublato larynge, & currente sursum ad epiglottida, obturatoq; ab ea, repentè ac simul humor influere in pulmonem prohibetur. Ac duriora quidem & densiora sunt interna horum, quàm intestinorũ: quia intestina sanè, ad distributionẽ: ventriculus verò, & stomachus, & os, ad patiendi difficultatem sunt cõparata, ob magnitudinem, asperitatem, atq; duri-

Particulam nullam ex se habere sensum.

Nervorum par unũ disseminari in ventriculũ.

Thoracem esse inter os & ventriculũ.

Fundum ventriculi cõsistere in dextra animalis parte, inibiq; foveri ab hepate.

Lienem sinistris subtendi ventriculi partibus.

Ventriculus cur rotundus.

Figura rotunda quæ insint.

Figura omnium maxima.

Ventriculus cur oblongus.

Ventriculi orificium superius, cur inferiore latius.

Gulam esse partem ventriculi.

Tunicis ventriculi & gulæ quæ fibræ adsint.

Intestinorum ambas tunicas habere villos trãsversos.

Intestina nõ indigere facultate attractrice.

Tunica ventriculi gulæ, & omnium quæ in ore cõsistunt, cur sit una cõtinua.

Intestina esse ad distributionem condita.

tiem eorum quæ transglutiuntur. Ob id ipsum tunica quæ communis ori, stomacho, & ventriculo existit, rarior & mollior fit paulatim, usq; ad fundum vẽtriculi. Neq; ob aliam rem quamplurimæ quidem ad singula intestina immittuntur venæ: paucæ autem ad inferiora ventriculi, paucæ etiam ad ejus oris partes: & omnino obscuræ quędã ad œsophagũ: hic siquidem via erat ciborũ tantùm: ventriculus verò, coctionis organũ: ut intestinũ, distributionis. Ambit autem ventriculũ hepar, amplexaturq; quibusdam lobis ceu digitis, ut ille quidem ab hoc, cibaria verò ab eo calefiant. Habet etiam ventriculus ut ex sinistris longum lienem protensum, à quo sinistræ illius partes calefiunt, sic retrorsum spinã & spinales musculos: illam quidem ceu propugnaculum quoddam densum: hos autem veluti substerniculum molle, à quibus ejus calor fovetur. In reliqua verò ipsius anteriori parte, calefactionis gratia, generavit natura omentum, corpus densum, simul & leve, ac præterea calidum: cujus argumento est, quòd facilè in flammam vertatur. Nihil siquidem frigidũ promptè comburitur. Id igitur corpus, ex duabus quidem tunicis densis atq; subtilibus, sibiipsis incumbentibus, quamplurimis verò arteriis & venis, pinguitudineq; non pauca conflatũ, per totum ventrem extenditur, ut illius caliditatẽ foveat. Quare quibus pars hujus, ob vulnera, adempta est, omnes infeliciter concoquunt, plurimisque fomentis egent. Est & alia membrana peritonæos dicta, quæ viscera omnia, quæ in regione ventris sub septo transverso sunt, contegit, ab eisq; musculos incumbentes distinguit, citatq; excretionem aridorum excrementorum, ac breviter impedimento est, quo minus facilè flatibus (quorum tamen pars ructu, pars crepitu ventris solet sæpe vacuari, sicuti & halituosior pars concoqui, ubi viscera sunt valentia) distendantur intestina & ventriculus, singulis privatim firmum tegumentum existens. Siquidem anterioribus ipsorum omnium partibus est prætensum: procedit autem illinc ad dextram & sinistrã * per ilia, usq; ad lumborũ vertebras: quo fit, ut singulis in testinis ac visceribus, præterea tum arteriis omnibus, venis, & nervis circuntendatur. Quod verò ad reliquas ejus extremitates pertinet, superior quidem septo trãsverso infernè adhęrescit: inferior autem ossibus pubis, & præterea ilium. Porrò instrumentorũ in illis duabus sitorũ partibus, quæ superiori quidem parte sunt (cujusmodi est ventriculus atq; hepar) à peritonæi portione septo transverso infernè adnata: quæ verò inferiori (ut tum vesica, tum intestina) ab ea quæ ossibus pubis hæret, vestiuntur. Quod autẽ à septo transverso adnascitur ori ventriculi extrinsecus, unitur iis quę utrinq; à dorso ascẽdũt: estq; id principiũ generationis tertiæ tunicæ vẽtriculi, extrinsecus ipsum undiq; ambientis: quã sanè operimentũ quoddã ac propugnaculũ secundæ tunicæ carnosæ circũposuit natura, eaq; existente crassa pro ligamento utitur, ad ventriculum totum cum corporibus quę juxta spinam sunt, colligandum. At verò omentum oritur ab eis peritonæi partibus, quæ à dorso utrinque ascendunt,

Venarum mesaraicarum distributio inæqualis.

Ventriculum cur amplexetur hepar.

Lien. Spina.

Omenti natura.

Frigidum nihil promptè comburi.

Omẽti constitutio & usus.

Peritonæi cõstitutio & usus.

Peritonæi cõnexio.

Ventriculi tertia tunica.

Omenti origo.

ascendũt, sibi invicem occurrentes ad altissimã partẽ ventriculi. Quum enim ex illa dorsi regione produxisset natura venas & arterias quamplurimas ab utroque magno vase, simul produxit cum eis utrinq; peritonæi particulas, vniuscujusq; prædictorum vasorum partem ad sese attinentem, circumvestientes & colligantes. Mediam autem inter vasa regionem contexunt peritonæi portiones, veluti filamenta quædam, sibi invicem incumbentes, ibiq; plurimum adipis congerũt, quod fovet simul ventrem, inungitq; membranas, ac per inediam calore nativo suggerit alimentum. Talis itaque constitutio omenti, sive epiploi existit, quod quidem etiam spleni inseritur, corporiq; παγκρέας vocato. Pari modo exortui, qui fit in tenue intestinum, & mesenterio, & colo, & ipsius deniq; ventriculi simæ parti alligatur. Est autem id, quod veluti hepatis caro existit, primum sanguinis gignendi organũ, atque venarum principium. Quare natura ipsius, sanguini esse videtur proxima. Etenim si hoc quidem agit caro hepatis, ut sibi chylũ assimilet: nihil autem contrarias, aut omnino multum differentes qualitates potest recipere, nisi per media prius iter fecerit: medium utiq; utriusq; erit sanguis, tantò à hepatis relictus, quantò superat coctum in ventriculo chylum. Caro itaq; hepatis, quæ ipsius corpus atque substantia est, primum sanguinis gignendi organum, & venarum origo existit. Quapropter & venis quæ ad ventriculum & universa intestina pertinẽt, inest facultas quædam effectrix sanguinis, qua succum, qui ex cibis distribuitur, in sanguinem mutare sunt aptæ, prius quàm is ad hepar perveniat. Poros verò qui sunt in vesica bilem recipiente, perspicuum est gratia separandæ bilis constructos esse. Membrana autem exterior veluti cutis quędam hepatis est. Nervus in ipsum inseritur, ne omnino viscus sit sensus expers: quemadmodum certè & arteria distributa cum venis, ut caloris nativi moderationem ipsi conservet. At verò multas venas illas quæ à ventriculo & intestinis omnibus ferunt sursum cibum ad hepar, quum semel univisset natura ad portas, rursus intra substantiam hepatis in quamplurimas angustissimasq; divisit, ut diutius hærens ac morans alimentum in viscere, in sanguinem perfectè trãsmutaretur. Ubi enim diutius natura voluit immorari materias, ibi transitum ipsis est molita difficilem. Venæ autem illæ quæ sunt in hepate, omnium quæ sparguntur in totum corpus, longè tenuissimæ sunt, ceu nulli patiendi periculo expositæ (tutissimã enim habẽt sedem in viscere) & melius ita sanguinem elaboraturæ. At pori attrahentes ad se flavam bilem, post venas alimentũ ex ventriculo sursum ferentes, priores locati sunt aliis venis id excepturis, ut videlicet sanguinem opportuna horum vasorũ positione purgatum, commodè vena cava suscipiat. Etenim his solis venis quæ in simis hepatis sunt, subjecit natura arterias, haud ignara gibbis illius continuum esse motum ex septi trãsversi vicinia. Jurè autem & parvæ admodũ fuerunt, ut quæ refrigerationem solum simis visceris suppeditarẽt. Minimum autem nervum hepati dedit natura, utpote neq; ad motum, neque ad sensum futuro ex usu animali: quare eum aut non omnino in viscus, aut non in totum inservit. Ejusmodi siquidem facultatis hepar principiũ est, eæq; actiones sunt tum ipsi, tum ejus venis concreditæ, cujusmodi & plantis insunt. Non licet autem rectè invenire usum ullum cujusvis particulæ, totius organi actione ignorata. Porrò hepar facultatis nutritoriæ principiũ, copulari oportuit duobus principiis aliis, sicuti & illa sibi invicem. Hepar siquidem, pecus quoddam (ut inquit Plato) est agreste, ipsumq; nutrire colligatũ necesse est, si modò hominum genus sit duraturum. At ratio, quæ homo est, sedem in cerebro habens, veluti famulam quandam atq; adjutricem irascẽtiam accersit, quæ sibi adversus hoc pecus auxilio sit. Quo fit, ut ipsa principia tria, per processus, utputa, nervos, venas, & arterias, cõjuncta, cõditor noster sit machinatus, ut sibi vicissim obsequerentur. Ad hæc verò hepar, ventriculo, intestinisq; omnibus per venas, & colligantem ipsa tunicã junctum, proprio etiam tegmine membranoso, quod oritur à peritonæo, proximis corporibus colligatur. Omnia siquidẽ tunica hac obvolvuntur. Magno præterea alio vinculo, septo transverso: atque aliis quibusdam membranosis & parvis, costis nothis connexum est. Copulatur etiam & cordi hepar intercedente septo transverso, utpote medio inter utrunq; viscus. Quippe vena cava, septum transversum permeans, ab hepate ad cor ascendit. Cujus venæ indumentũ crassum, tum venam ipsam, tum totum viscus, ad septum transversum alligat. Quum autem venæ ipsius eo in loco læsio, omnibus quæ in toto animali sunt venis, esset futura communis (vulnerata enim ea, aut divulsa, subitò velox sequitur mors) haud ab re natura, in anterioribus quidem ejus venæ juxta dictam regionem partibus, ad majorem securitatem, crassissimum indumentum: in posterioribus autem tenuissimum, apposuit. Illæ enim his facilius læduntur. Quia verò septum transversum non solum à naturalibus distinguit vitalia, sed etiam organum nec minimũ respirationis existit, utrunq; vicinorum viscerum, ne videlicet illud comprimerent quantũ fieri potuit abduxit cõditor noster. Porrò lien limosos & melancholicos succos in hepate genitos trahit per venosum meatum: attractos autem, non protinus in ventriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium cõficit atque immutat, utens ad hanc actionem potissimum ipsis arteriis, quæ certè multæ & magnæ per totum viscus feruntur: quarum assidua motione simul & innata caliditate, frangi & elaborari crassi illi succi possunt. Quicquid igitur eorum in succum huic visceri maximè convenientem translatum fuerit, alimentum spleni efficitur. Quod autem prorsus inutile elaborari non potest, hoc ad ventriculũ per alium venosum stomachum splen eructat. Est autem splenis corpus rarum admodum atq; laxum, spongię instar, sic ut crassos & melancholicos succos facilè trahat, excipiatq;. Cæterum splenis caro, tametsi laxa sit, à pulmonis tamen carne magno spatio relinquitur. Laxissima siquidem ea est, & le-

[Marginal notes, left:] ...menti pin... ...itudinis... — Epip'oon. Παγκρέας corpus. — Hepatis caro primum sanguificationis organum venarũq; principium. — Mutari in contraria nihil potest, nisi per mediũ. Sanguinẽ esse medium inter chylũ & carnem hepatis. — Venis inest facultas sanguifica. — Pori vesicæ fellis. — Hepatis tunica. — Hepatis nervus. — Hepatis arteria. — Hepatis vena. — Mora materiarum diutina molita esse natura difficilẽ trãsitum. — Venas quæ sunt in hepate, aliarum omnium esse tenuissimas. — Pororum bilem excipientium situs. — Venis quæ in simis hepatis sunt solis subdidisse arterias naturã. — Hepati cur nervus exiguus datus.

[Marginal notes, right:] Hepar cujus facultatis principium. — Usus partis inveniri non potest actione illius ignorata. — Hepar agreste est pecus. — Ratio (quæ est homo) in cerebro collocatur. — Principia animalis tria cur inter se sint conjuncta. — Hepatis cum cæteris colligatio. — Septum trãsversum interiacet cordi et hepati. — Vena cavæ indumentum. — Septi transversi usus. — Lienis usus. — Lienem elaborare melãcholicos succos. — Lienem nutriri succo melancholico a se elaborato, atq; mitiori reddito. — Liene mittere quod elaborari non potest ad vicinum ventriculum. — Lienis substantia.

Pulmonis carnem laxißimā, nutriri ex purißimo sanguine.
Lienem nutriri tenuiori, quàm hepar, portione sanguinis.
Sanguinis qui ad splenē attrahitur, craßior est illo qui consistit in hepate.

vissima, *parumque abest quin albae, utpote ex
spuma quadam veluti coagulata. Nutritur enim
ex purissimo sanguine, flavo, subtili, & spirituo-
so, tanquam delato à corde. Splenis autem cor-
pus, quū tanto rarius hepate sit, quanto est cras-
sius pulmone, meritò ex tenuiori sanguinis par-
te nutritur. Consentiens quippe est ex arteriis
quidem, tenuius: ex venis autem crassius nutri-
mentū transumi, quum tunica arteriarū quàm
venarum sit densior, & sanguis subtilior & va-
porosior. Atq; ex tali præstitit laxam carnem nu-
triri, veluti ex crassiori densam. Cæterùm qui at
trahitur ad splenem sanguis, crassior est eo qui
est in hepate. Quia tamen elaboratus ab arteriis
quæ illic sunt, atque adeo venis, multò densio-
rem tunicam habentibus, quàm quæ sunt in he-
pate, non affatim, neq; crassus, carni splenis, sed
subtilis, & paulatim mittitur, ob id caro quidē
hujus visceris rarior & levior est, quàm hepatis,
non tamen rubicundior aut flavior. Nam melā-
cholicus erat is, quem purgavit humor, à quo
elaborato nutrita est. Hepar verò benigno simul
& crasso nutritur, tū propter subtilitatē tunicæ
venarum quæ sunt in hepate, tum propter ma-
gnitudinem foraminum. In summa igitur, he-
par ex rubicūdo & crasso sanguine: splen ex sub
tili, sed nigro: pulmo ex elaborato ad unguem,
flavo, subtili, spiritali, ac puro, alimentum capit.
Præstant etiam spleni maximum usum arteriæ,
contractione sua illius expellentes excrementa
fuliginosa. Ut enim pulmo refrigeratione vehe-
menti, quam dilatatæ arterię conciliant, sic splē
insigni indiget purgatione, quæ contractis illis
paratur. Quare illi arteriæ multæ, & magnæ tri-
butæ sunt. Hepar verò nec tali egens purgatio-
ne, nec refrigerio magno, jure optimo parvis in-
diguit arteriis. Conversa autem sunt ad hepar
atq; ventriculum, ipsius lienis sima, quæ quidem
venarum & arteriarū immissiones, & quæ ad o-
mentum pertinet, insertionē continent. Coqui-
tur porrò alimentū, & in ipso per intestina tran-
situ: ut in venis omnibus, sanguis: quum tamen
neq; intestinorū ullum coquendi alimenti, neq;
venæ sanguinis gignēdi gratia exstiterint. Quem
admodum igitur venis (quū eas instrumenta di-
stributionis ipsa natura fecisset) facultatem san-
guinis generatricē indidit, ne dum per illas ferre
tur, tempus ipsi alimento periret frustra: ad eun-
dem opinor modū & intestinis (substantia quo-
rum haud multum à ventriculo differt) distribu
tionis tantùm in venas gratia institutis, facultas
quædam concoctrix ciborum inest: quod fieri
omnino non posset, nisi singulæ animalis parti-
culæ virtutem quandam haberēt alteratricem.
Sunt autem convoluta intestina plurimis cōver-
sionibus orbiculatis, ne alimentum ocyus elabe-
retur, inexplebilemq; vorandi semper necessita-
tem inducens, à philosophia & Musis nos revo-
caret. Nam quæ animalia à ventriculo intestinū
simplex & rectū usq; ad anum sortiuntur, insa-
tiabilia omnia & gulosa sunt, plantarumq; mo-
do cibo assiduè inhærent. Quæ circumvolutio-
nes intestinorum quum innumerabilem venarū
multitudinem ex hepate sibiipsis habeant inser
tam, omnē in ventriculo coctum succū sursum

Splenis caro rarior & levior est illa, qua hepar cōstat.
Hepar benigno & crasso nutritur sanguine.
Arterias cōtractione sua expellere excremēta splenis.
Lieni arterias multas esse, atq; magnas tributas.
Hepar cur parvis indiguit arteriis.
Alimentum coqui etiam in intestinis.
Sanguinem coqui in venis.
Venis inesse sanguificandi vim.
Intestinorū substantia nō multū à ventriculo differt.
Alteratricē vim inesse singulis animalis particulis.
Intestina cur variè involuta.
Gulosa & inexplebilia esse, quibus unicum intestinum est rectum.

mittunt. Unde fieri nequit, ut humor aliquis ani
mali nutriēdo idoneus, ab animali labatur, quā-
do saltem naturaliter se habent corpora. At ve-
rò orificia arteriarū, quæ in intestina se aperiūt,
modicum etiam nutrimenti assumunt, quemad
modum plurimum venæ. Naturaliter quippe
continetur sanguis & in arteriis. Porrò ut attra-
ctrices potentiæ, rectorum villorū motu, sic ex-
pultrices, transversorū actione constant. Quem
admodum igitur ventriculo utrosq; villos sorti-
to, duabus opus fuit tunicis, contrario inter se
modo habentibus: ita & intestinū quodq; unam
speciem motus propultricem quum habeat, u-
nam pariter tunicæ speciem, in trāsversos & cir-
culares villos dissolutā, obtinuit. Habet autem
etsi similem, duplicem tamen tunicam, quodq;
intestinum, partim ut facultas ipsorū expultrix
valentior sit: partim ut ipsa instrumenta, ab inju
riis omnibus sint tutiora. Nonnullis verò inte-
stinorum, præcipuè in animalibus iis, quæ subti-
les ipsorum tunicas possident, quidam villi re-
cti obtenduntur extrinsecus, ad transversorum
tutelam. At quòd peritonæum ipsum (à quo tu-
nicæ omnium viscerum sub septo transverso su-
munt originē) hanc secundam vestiat tunicam
intestinorū, colligetq; omnia intestina, tum quæ
ad spinam sunt corporibus, tum aliis, quodq; ab
eo & septo transverso, veluti à duabus compres-
sa manibus, supernè quidē unitis, infernè autem
distantibus, excrementa explodātur, liquidò cō-
stat. Ne autem assiduè egererent, mejerentve a-
nimalia, ut humidis quidem excrementis vesica
subjacet, sic siccis intestinum, quod crassum dici
mus: principium cujus cæcum intestinum exi-
stit. Ubi enim tenue intestinum desinit, illinc ad
dextra quidem ilia, cæcum: ad sinistra autem co
lon emergit, per sinistra prius ilia sursum ductū.
Porrò cæcum prorsus veluti venter quidam est
crassus, excremētis recipiendis appositus, cui ad
portionem colon respondet. Atq; plurimis sanè
avibus propter actionis robur, cæcum intesti-
num est duplex. Nam si quid in transitu per te-
nue intestinum distributionem fefellerit, id om
ne, diuturna in cęco mora, planè exugitur. Utris-
que autem tàm humidorum, quàm siccorum ex
crementorum effluviis, musculi quidam incum
bunt instar claustri cujusdam, ne cōtinenter aut
intempestivè excernantur. Siquidem vesicæ col
lum musculosum existit: recti autem intestini o-
ra inferior, à musculis in orbem circunfusis con-
stringitur. Musculi nanq; omnes quum sint mo-
tus voluntarii instrumenta, non sinunt foras fer-
ri excrementa, antequam ratio jusserit. At verò
ad perfectam intestinorum & ventriculi nutri-
tionem, toti mesenterio & omento natura plu-
res intexuit venas, nutriendis illis dicatas, haud
quaquā ab eis traiicientes ad hepar. Quanquam
reficiuntur etiam interdum ea, cremore illo quē
ex cibis cōficiunt: necnon in longiori inedia, per
quas venas prius distributio ad hepar facta est,
per easdem rursus aliquando sanguis benignus
ad eorum nutritionem retrahitur. Colligens er-
go natura ut in arboribus exiguas radices, ita
in animalibus vasa minora in majora, & illa rur-
sus in alia majora, idq; semper agens usq; ad he-
par

Arteriæ descendentes in intestina.
Arterias cōtinere naturaliter sanguinem.
Attractionē fieri per villos rectos.
Expulsionem fieri villis transversis.
Ventriculū habere duas tunicas inter se differentes ratione diversorum villorum.
Intestinorū singulis inesse duplicem tunicam utranq; villis transversis consitam.
Peritonæum esse originem tunicarum omnium viscerum sub septo transverso.
Vesicæ usus.
Crassi intestini usus.
Cæci intestini figura, & usus.
Musculi retentioni excrementorū dicati.
Musculi sūt motus voluntarij instrumenta.
Venæ, intestinorum ventriculiq; nutritioni dicatæ.
Sanguinem regeri ad intestina & vētriculum per meseraicas venas, in longiori inedia.
Meseraicas venas desinere in porta.

par ab intestinis, in unam omnia venam coëgit, quæ ad portas est sita: à qua etiam, vena quę tum ad ventriculũ, tum ad splenẽ fertur, enascitur. Similiter & arterias omnes in unã magnam dorso incumbentẽ, pari modo cõtraxit. Ne autẽ venæ ipsæ longo ductu perrumperẽtur, à tunica colligante ac vestiente intestina, similem peritonæo membranã, hoc est, mesenterium, produxit qua vasorum singula induit. In spatiis verò inter vasa inanibus, eandem hanc tunicam, sed jam duplicem, applicans, ad angulosq; vasorum, quę in unum coëunt, carnosam quandam naturã, quas glandulas appellamus, apponens, quòd ea nimirum regio injuriis magis obnoxia sit, validissimum sic vinculum, præsidium, & munimentũ ipsis vasis constituit, quod sanè totum mesenterium vocatur.

[A]rterias omnes in dorsi arteriam confluere.

[M]esẽterij ortus & usus.

[G]lãdulæ mesenterij.

GALENI PERGAMENI *de usu partium, Liber IIII.*

Longè autem fuit satius, unam venam portæ ab hepate ipso produci, ac deinde in varias meseraicas discissam, quemadmodũ dictum est, in nutritoria membra disseminari, quàm si statim à multis partibus hepatis multæ venæ ortæ, in illa tandem deducerentur: id quod maximè obesset, quum ipsarum venarum, tum etiam integritati jecinoris. Ut verò æqua quidem venarum distributio esset omnibus nutritoriis organis, vas autem id descendens ab hepate, sedem haberet stabilem, inter ventriculũ atque intestina ipsum oportuit *ductum, incumbere ea parte subjacentibus vertebris. Cum ipsis autem venis per totum mesareũ arterias divisit etiam natura, necnon nervum unum. Quum igitur oporteret venã, arteriã, nervũ, & quartũ cum eis bilis meatum, pervenire eò loci, sanè ad fulciendã & roborandã regionem illam, in qua primùm divaricantur & dividuntur prędicta vasa, utpote periculo expositã, glandulosum quoddam corpus, quod παγκρέας appellatur, fabricata natura, substravit simul illud, atq; in orbem omnibus circumposuit, divisionesq; omnino replevit, ut nullum ipsorum facilè jam findatur, aut concussum possit labefactari. Quinetiam membranas fortes tum privatis singulis vasis, tum communiter ipsis omnibus circundedit, vestientes ac jungentes ea circunfusis omnibus instrumentis. Ad hæc autem peragenda capax spatiũ requirebatur: quare primũ omniũ intestinũ, qđ ventriculo conjunctum est exortusq; dicitur, natura quidem minimè in circumvolutiones reflexit. Quod autem hoc consequitur, circumvolvitur atq; flectitur: vocaturq; jejunum, quòd semper reperiatur inane, nec tantillum quidem in seipso alimenti contineat. Tertium autem est intestinum, quod vocant tenue: quartum cæcum: quintum κῶλον: sextum deniq; rectũ, in cujus fine sunt musculi, qui constringunt ac retinent excrementa. Porrò exortus ipse ex ventriculi fundo descendens, per dextram partem ad spinam deducitur, atq; supra illam firmatur. At verò inanitio jejuni ex iis est, quæ nullum præstãt usum, sed alia necessariò sequuntur, quæ propter aliquam utilitatẽ sunt facta. Siquidem & quòd primum omnium intestinorum jejunum, ipsum chylum excipiat, & quòd situm juxta hepar sit, vasorum in sese multorum orificia continens, & quòd etiam bilis meatus paulò suprà implantetur ad ipsum vẽtriculi exortum: ob has inquam causas, inane semper ac vacuum cernitur. Nam præter cætera quæ citissimam ex ipso distributionem faciunt, etiam bilis ipsa nondum excrementis permista, sed syncera & pura in id intestinum confluens, sua mordacitate illius tunicas ad celerem excretionem excitat. Oportuit autem sic insinuari talem bilis meatum, quia brevior illi via erat commodior, ceu eorum etiam futuro participi, quæ natura ad tutelam vasorum eò pertinentium construxerat: & quia talis etiam ejus positio expediebat excepturis bilem omnibus instrumentis, in quibus necessariò ac naturaliter indies maxima pituitosorum excrementorum copia colligitur: quam dividere, incidere, comminuere, atque abstergere est opus. Meritò itaq; natura excrementis id genus præsidium maximum est molita, acrem atque abstersorium hunc succum, quem omnino oportebat vacuari è corpore, non in intestinum aliquod ano proximum, sed in primum exortum demittens, ne quod inferiorum intestinorum, externo aliquando indigeret auxilio: quanquam certè ubi ex pravo corporis habitu, copiosius pituitosum excrementum colligitur, ileos, lienterias, tinesmosq;, omnium qui ventri contingunt morborum gravissimos, inducere solet. At verò nullam bilis portionem in ventriculum immisit natura, quamvis & ipse non pauca gignat pituitosa excrementa: quia vitium quidẽ id adeò est exile, ut præsidio externo abundè corrigi possit: mala verò quæ in ventriculum confluens bilis induceret, essent tanta, ut functiones ipsius funditùs deturbarent. Flava siquidem bilis, acrem, mordentem, atque omnia abradentem, obtinet facultatem. Cujus succi vomitum copiosiorem, morsus intestinorum, cardialgiæq;, solent semper præcedere. Ventriculum itaq;, quàm jejunum, sensu exactiori præditum, bilis in ipsum confluens, cogeret alimentum prius deorsum trudere, quàm planè concoctum esset. Siquidem ventriculi propria actio est concoctio: postulant autem quæ concoquũtur, temporis diuturnitatem, quam sanè biliosus humor non patitur. Rectè igitur veteres medici, vomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alii quidem semel, alii verò bis: omnes tamen ij, qualitates ipsas comedendorũ in eum usum acres & abstersorias deligere consulentes, ut pituita omnis è corpore purgaretur. Nam quę mordent & abstergũt cibaria, biliosa omnia sunt & cacochyma. Quòd autem bilis ab intestinis in corpus naturaliter sese habens non transumatur, ipsa indicat excrementorum varietas. Siquidem in ictericis, comestorum colorem referunt, bile videlicet minimè deorsum subeunte, sed sursum in totũ corpus perlata. In sanis verò, quòd humor eis biliosus in intestina cõfluat, flavo colore sunt tincta. At melancholicum excrementum in ventriculum excrevit natura, ceu nullam

Arterias esse distributas cum meseraicis venis.

Παγκρέας.

Intestinũ primum carere spiris. Exortus.

Ieiunum intestinum semper reperiri inane

Ileon, sive tenue intestinum.

Cæcum intestinum.

Κῶλον intestinum.

Rectum intestinum.

Ieiuni inanitio unde.

Meatum bilis implantari in ventriculi exortũ.

Bilis crassis excrementis excernendis aptissima.

Pituitosum excrementũ collectum copiosius, quæ inferat.

Bilis nullam portionem demisit natura in ventriculum.

Bilis flava facultas.

Bilis vomitũ quæ præcedere soleant.

Vẽtriculi propria actio est concoctio.

Concoquenda egent tẽpore.

Vomitũ qua ratione olim singulis mensibus veteres provocabant

Mordẽtia et abstergentia cibaria, esse biliosa, cacochymaq́;.

Ictericorũ excremẽta cur referant colorem ciborum

Excrementa sanorum, flava.

Melancholicum excrementum in ventriculũ excrevit natura.

Atræ bilis qualitas, facultasq;. Atra bilis iuvat actionē ventriculi.

noxam illi allaturum. Acerba siquidem, acidaq; quum sit atra bilis, contrahere ipsum, constringereq; non ut flava, subvertere, est nata. Quare nō modò non lædit, sed actionem ipsius etiam juvat. Nam ventriculum intendit, contrahitq; in seipsum, ut cibos ad unguem circūplectatur retineatq;, quousq; fuerint percocti.

Renes expurgant lotium. Vesicam esse subditam renibus, veluti quandam cisternam. Vesica musculus. Vrinarij meatus.

Porrò ad secernendam urinam, natura etiam renes prope hepar construxit: quibus veluti quandam cisternam, ipsam vesicam subdidit, ad cujus finem musculum fabricata est, custodem, ne superflua intempestivè effluerent. Renes autem ipsi vesicæ connectunt meatus quidam prælongi, validiq; quos ὀυρητῆρας Græci, nos urinarios vocamus. Sic igitur urina vi renum segregatur à sanguine, & illinc per ureteras ad vesicā demittitur, indeque excernitur, quo tempore ratio jusserit.

Arterias inseri in renes. Arteriæ sanguinem continent.

Cæterum quum arteriæ, pari magnitudine qua & ipsæ venæ, inserantur etiam in renes, indicium certè est sanguinem similiter in eis contineri, qui nimirum purgari postulet. Atq; alter quidem renum superiorem, alter inferiorem positionē sortitur. Nam quum serum trahendo, ita demum purgent sanguinem, certè si adversum haberent situm, alter tractu suo in contrarium, alterius tractui moram adferret. Nunc autem uterq; agit liberè, solusq; attrahit, quum nihil sibi è regione habeat oppositū.

Ren dexter est superior sinistro. Hepar in dextris locari. Trahens omne, expeditius ex directè oppositis trahere.

Est itaq; dexter quidem ren, superior ac primus, sinister verò inferior ac secundus: quia viscus ipsum quod purgatur, in dextris locatum erat, & plurima cavæ venæ germina in dextram partem suis orificiis desinunt, ex gibba hepatis ad eam venam sanguinē derivantia. Omne autem trahens, expeditius ex directè oppositis attrahit. Sed neq; locus pariter vacuus in sinistris erat sinistro reni, ob splenē hepate inferius locatum.

Vrina purgādæ cur natura duo instrumenta construxerit: singulis aliorū excrementorum unicū. Renum spissitudinis causa dua.

At verò serosæ humiditati expurgandæ, natura duo instrumenta construxit: aliorum autem excrementorū singulis, unicum tantùm: nam paucissimum quidem est melancholicum excrementum: copiosius autem ipso, biliosum: utroq; aquosius, multò cumulatius. Sed & crassissimum quidem melancholicū: tenuissimum verò serosum: atque amborum mediū, biliosum existit. Jam verò ipsius renū spissitudinis sunt causæ duæ: facilis scilicet hujusmodi humidi attractio, atq; ex ipso necessaria renum nutritio. Siquidem orificiorum angustia, stipatioq; in causa est, ut familiaris succus, syncerus, impermistusq; ad partes, quibus talia orificia insunt, trahatur.

Renes unà cum lotio attrahere bilē & sanguinē.

Quanquam nec lien, nec renes, accommodatum sibi duntaxat eliciunt succum: verùm splen quidem, cum illo trahit etiam aliquid sanguinis: renum verò uterque sibi plurimum bilis conciliat: multum etiam tenuioris & humidioris sanguinis. At biliosi quidē excrementi, quicquid non admodum crassum fuerit, cum urinis permeat:

Sanguinem aspergi renū substantiæ.

sanguis verò, carni ipsi renum aspergitur, instar fæcis cujusdam. Inde jam vaporis modo paulatim in totam ipsam dispergitur, adhærescitq;, atq; demum alimentum fit renibus. Ne igitur cum urinis, per aliquod foraminum quæ habentur in renibus, quemadmodum tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur, densum esse eorum corpus præstiterat.

Renes ad suā nutritionem non egere aliis vasis, præterquam e[...] mulgentibus. Vesica utraq; cur ad suam nutritionem alia vasa præter poros desideret.

Eis autem ad sui nutritionem tertio quopiam alio vase opus non fuit, præter duo magna, quorum alterum oritur ab arteria, quæ spinæ incubat, alterū à vena cava. Verùm utraq; bilis & urinæ vesica, purum atque ab aliis secretum quam attrahant sibi familiare excrementū, vasa alia, alimentū sibi suppeditātia, jure optimo flagitarunt. Quum autem copiosius multò seorsum excrementū, quàm ipsum biliosum, esset, majori certè receptaculo indiguit, cui ob id venis, arteriis, & nervis, multò majoribus haud injuria fuit opus.

Vesicæ utriusque vasa, unde exoriantur.

Vesicæ igitur quæ urinam excipit, nervos à spinali medulla, qua parte situm latū os est, inseruit natura: venasq; & arterias, à propinquis ipsi vasis. Alteri verò vesicæ, quæ ad jecur positionem habet, arteriam quidē & nervum, ab iis quæ in viscus ipsum inseruntur, deducens, parvū utrunq; admodū, ac vix cōspicuū: at sensilem atq; conspicuā venam ab iis quæ sunt ad portas, producēs, hæc tria juxta collū ejus infixit: unde usq; ad fundū perveniunt.

Vesica urinaria sex vasa.

Pari modo & in vesicā aliā majorē, ad collū ipsum vasa sex, utrinq; videlicet tria inseruit: quę quidē tutelæ gratia membranis quibusdā tenuibus obvolvit, ac per easdē ita sibi mutuò cōjunxit. Eorum autem in ipso statim primo ingressu divisorum bifariā, pars quidem in totam vesicam disseminatur: pars verò aversa fertur deorsum, secūdum collum, exiguum quidem in fœminis, magnū verò in masculis, quòd hi particula quadam insigni, ad extremū collum vesicæ sita, exuperabant, quæ dicitur coles.

Coles.

Alia itaque per ea vasa, quæ excrementa secernunt, nutriuntur, ut lien & renes: alia aliis quibus alerentur, eguerunt, ut ipsa vesica.

Nervis exlib[...] quæ sint prædita. Scopi naturæ propositi circa nervorum distributionem, sunt tres.

Habent autem & renes ipsi, nervum quantum hepar, lien, & bilem excipiens vesica: quibus omnibus exiles omnino sunt nervi, in suis ipsorum tunicis conspicui extrinsecus, sentiendi gratia. Tres nanq; scopi naturæ ipsi in nervorum distributione extiterunt: primus quidē, ut sensoriis instrumentis sensum impertiret: secundus, ut motoriis motū: tertius, ut omnibus aliis facultatem daret, qua sibi infesta dignoscerent.

Nervi quibus gratia sensus tributi.

Porrò sensus causa, linguæ, oculis, auribus, maximi sunt nervi tributi: necnon partibus manuum internis, atque adeo ipsius orificio ventriculi. Sunt enim quodammodo & hæc sensoria.

Tactum fieri per sola manus exquisitissimum. Famis sensus.

Siquidē per manus ex tactu est dignotio certissima. Orificiū autem ventriculi sensum habet alimenti deficientis ipsi animali, quæ fames nuncupatur. Secundo autem loco, in musculis, motus voluntarij instrumentis, reperire est nervos maximos.

Nervi ad percipienda infestantia.

Ad discernenda verò quæ dolorem adferūt, nutritoriis organis aliis quidem liberalius, aliis autem parcius, pro cujusq; nimirū constitutione nervos largita est natura. Nam si quibus afficiuntur injuriis, eas non sentirent particulæ, animalia utiq; brevissimo everterentur tempore, facilè ab acribus excrementis exesa. Ob id in singulas circumvolutiones intestinorum, singuli disseminantur nervi, perinde ac vena, & arteria.

Dysenteria incipiens ab atra bile, letalis.

In hepar aūt, nervus insertus est minimus, ut quod musculorū ritu haudquaquam moveatur, neque ut intestina, sensu exquisitiore egeat: hæc quippe acrimonia tetrimentorū exasperantur: unde dysenteria, si ab atra bile incœperit, letalis est,

…par à qua …r instru…ntis pur…i. *…hi excre…nta nō pos…b organis …q; necessi…line ali…a.* *…hil à fami…ri infesta…* *…sica urina ad maio…n sensum, …res et ma…es nervos …tura tri…t.* *…sica urina tunica.* *…nica in…mentorū …erna et ex…na.* *…rarū dif…entia &* *…estinis ne attrahe nec retine necessum* *…sicæ utri…s tunicā …plicē esse, …triq; om…n differen…m fibrarū …ntriculi …ica cuius …tia sit du…x.* *…eatuum vesicis in…as inserū…similitu…* *…inariorū …eatuū in…tio admi…nda.* *…rumenta …mēti prin…alissima. …rumenta …menti se…nda. …rumenta …menti …tia.*

est, ut inquit Hippocrates: hepar verò à quatuor instrumentis purgatur, duobus quidem renibus, tertio autem splene, atqueadeò quarta ipsi inhærente vesica. Quæ instrumenta quatuor, quòd à propriis excrementis nihil acceptura essent incommodi, sensum majorem non postularunt. Neq; enim trahere huiusmodi excrementa potuissent, nisi qualitatis communitas quædam cum excrementis ipsis intercessisset. Nihil autē ab eo quod cognatum & familiare est, dolore aliquo afficitur. At majori vesicæ, quæ lotii receptaculū est, nisi lotiū id, quod biliosius acriusq; est, repentè excernatur, magnas sępe noxas adferet. Quare ut sensu prædita esset majore, plures, & eos quidē majores nervos, ipsi natura tribuit: sicuti & validiorē quàm aliis tunicam, quòd passim distendenda & evacuanda esset. Porrò tunicæ quæ prædictis omnibus instrumentis extrinsecus sunt circumjectæ, nonnullæ quidem tenuitate ipsa, omnes tamen simul figura existunt araneis similes: quandoquidem earum nulla in fibras instar internarum dissolvitur, quæ ipsorū instrumentorum sunt propriæ. At internæ, quæ corpora ipsa particularum constituunt, in ventriculo quidem ac stomacho duæ, fibras quidem orbiculatas externa, expellendi videlicet gratia, & obliquas interna, gratia attrahendi retinendiq; habuerūt. Intestina autem (ut quibus nec attrahere, nec retinere necessum erat, sed cō tractis undiq; prorsum pellere) quum simplici egeret motu, simplices quoq; fibras sortita sunt. Cæterū vesicarum tunicæ, rectos, & circulares, & obliquos possident villos. Una enim quum sit utriusq; vesicæ tunica, ut omnes species motus consequeretur, omne genus fibrarum obtinuit. At verò in ventriculo tunicæ duæ constructæ sunt, triplicis usus gratia: variarum scilicet actionum, patiendi difficultatis, & crassitudinis. Quippe ad concoctionem ciborum, oportuit crassum esse atque carnosum ventriculum. Quę causa sanè est, cur quibus corpus ventriculi est gracile, ij deterius concoquant, quàm quibus corpulentum. Ergo utriq; vesicæ, durities adversus injurias data est, quę tunicarum tenuitatem pensaret: coquendi verò instrumentis, crassities, quæ mollitiem emendaret, ac cibos calore foveret suo, obtigit. Jam ut meatus bilis, eam suscipienti vesicæ, sic pori ureteres, substantia corporis, majori vesicæ sunt similes. Et quemadmodum ille quidem in intestinum, ita hi obliquè intrò in laxiorē sinum vesicę inserti, veluti membranam quandam ab interna parte succidunt, quæ ab excrementorū quidem intrò irrumpentium impetu evertitur, ac patefit: reliquo verò tempore omni concidit, ac cōtrahitur, meatuiq; operculum tam exquisitum efficitur, ut non solum humoribus, sed etiā flatibus, reditus omnis sit interclusus. Etenim prima & principalissima nutrimenti instrumenta sunt, quæ concoquunt, utileq; alimentum aliis transmittunt. Secunda verò quæ purgant, quæ deducunt, & excrementum excipiunt. Tertia, quæ excernendis excrementis sunt destinata: quorum alia quidem effluvium intempestivū ipsorum cohibēt, ut musculi sedem constituentes: alia verò tempestivum incitant, ut musculi epigastrii omnes.

Sedis musculi tres.

Eorum igitur qui sunt ad anum, unus quidem est sine pari, transversus extremæ ipsius oræ circumfusus, ut rectum intestinum ad amussim ac fortiter claudat. Cuius musculi substantia est inter cutem ac musculum media. At reliqui duo musculi obliqui, utrinq; unus, supra ipsum rotūdum siti, sedem sursum revellunt, ubi in conatibus ipsa magnis prolabitur. Cæterum octo abdominis musculorū, recti quidem duo, sibiipsis simillimi, per medium omnē ventrem rectas fibras ferentes, ab ossibus pectoris ad pubis ossa extenduntur, ibiq; sese mutuò contingunt. Alii verò duo transversi, & ipsi per omnia similes, universum peritonæum circumtegētes, rectum cum antedictis efficiunt angulum. Reliqui quatuor sunt obliqui, super hos incedentes: quorum duo quidem, fibras ab hypochondriis ad ilium ossa extensas habent: alii autem duo, hos in speciem X. græcæ literæ intersecantes, ab ilibus ad hypochondriorum partes descendunt. Omnes tamen in rectos ac medios musculos desinunt, suis tenuitatibus nerveis, producentes semper æquales ac similes fibras. Ergo quum fibrarum positiones omnino sint quatuor, musculi quoq; utrinque totidem meritò fuerunt, à quibus operantibus simul, alvi excrementa, ceu manibus quibusdam cōpressa, fortiter expellūtur, conferente ad id plurimum septo transverso, musculo magno, & rotundo, qui spiritus instrumenta, à naturalibus membris distinguit. Siquidē his superior est omnibus: illis autē subjicitur, existens etiam respirationis organū. Hic musculus, ab ipsius pectoris ora inferiori (unde etiā capita musculorum rectorū abdominis pendent) superioris exortus initium ducens, atq; hinc ad fines costrarum notharū utrinq; descendens, posteriori parte ac inferiore obliquus admodum fit. Sine hoc igitur musculo, aliorū octo, qui in abdomine sunt, cōpressio, non magis ad inferiora, quàm ad superiora ventris excrementa propelleret. Ejus autem cōtractione illorū compressioni accedente, necessum est retrimenta ipsa, veluti duabus cōpressa manibus, applicatis quidē sibijpsis ad carpum, distantibus verò infernè plurimū, ita deorsum trudi, ut ne tantillum quidem ipsorum sursum ad stomachū remeet. Ne autem unicus existens hic musculus ab octo abdominis multis & magnis in thoracis sinum magnū everteretur, natura in subsidium eius, musculos intercostales construxit, qui thoracem ipsum cōtendere, atq; intrò contrahere possent. Ne verò inter comprimendum: efflationes contingerent, nimirum larynge aperto, musculos non paucos circumposuit laryngi, quorum alios quidem claudere ipsum, alios verò aperire instituit. Abutitur autē natura ipsis abdominis musculis (quos, ut propugnaculum subjectarū partium existerent, excretionisq; instrumenta, construxit) tum ad magnæ efflationis ac vocis generationem, tum ad partū edendum, atque adeò ad spiritus cohibitionem. Porrò musculus qui extrinsecus in vesicæ collo consistit, priori quidem ratione, ubi constringitur, pellit quicquid in meatu continetur: posteriori autem, eum claudit: quanquam

Octo abdominis musculi. Recti abdominis musculi. *Transversi abdominis musculi.* *Obliqui abdominis musculi.* *Excrementa alvi à quibus excernentur musculis.* *Septū transversum distinguere spiritualia instrumenta à naturalibus membris, existens respirationis organum.* *Musculorū intercostaliū usus.* *Laryngis musculi.* *Abdominis musculorum varij usus.* *Musculi ad collum vesicæ locati, usus duplex.*

Vesicā claudi posse absq; musculo. vesica ipsa claudi etiā sine musculo possit, quum præterquam quòd meatum habet angustum, omnis etiam ei fibrarū species insit, ut ventriculo atq; matrici. At verò, ne quid denuò à vesica sursum ad renes remeet, facit ipsorum ureterū obliqua in vesicam insertio: ne verò continua fiat urinæ excretio, præstat fibrarum ipsius vesicæ varietas, sed obliquarum præcipuè. Quum enim omnes intendit, undiq; circum ea quæ continet, vehementer astringitur, donec supra modū referta, gravetur pondere. Quum verò excretioni accingitur, cęteras quidem fibras laxat, solas autem intendit transversas. Quo tempore musculi quoq; suppetias ferunt: is quidem qui ad meatū est urinarium, suum ipsius principium, quo vesicæ adnectitur, laxans: tensi verò omnes abdominis musculi, ut intrò propellant vesicam, & comprimant: contractusq; postremò vndiq; ille idem qui circum collum est, premensq; foras id lotii quod in meatum subierit, atq; ipsam deniq; excretionem accelerans. Subest autē vesicę collum, ipsius pubis ossibus: subjacentq; ei infernè, rectum intestinum, os sacrum, atque in fœminis collum similiter uteri: quo loco omni, secundū animalis longitudinem fertur deorsum, quousque extra ossa emicuerit. Inde aūt secundum peritonæū fertur sursum, usq; ad virgæ virilis exortum: pòst, hinc rursus per ipsam virgam, instar S. Romanæ literæ, obliquum. Sed in mulieribus unicam habet meatus hic in collo vesicæ flexionem: in viris autem secunda, veluti auctuarium, accessit. Ne quid igitur in ipso subsisteret, musculus ille multis transversis præditus fibris, circunfusus est, qui simul urinam à vesica ad pudendū usq; deducat.

Vreterū obliquæ insertionis usus.

Fibræ quæ quibus actionibus serviant.

Colli vesicæ situs.

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. VI.

QUod à costis utrinq; circūscribitur, pertinetq; anteriore quidē parte ad pectus, ac septū transversum, decumbit verò posteriore ad spinā, hoc omne spatiū medici appellant thoracem. In cujus amplo sinu, piscibus quidem cor solum continetur: ob eamq; causam genus ipsorū universum est mutū, quòd pulmone ad vocis generationē necessario instrumento careat. Nam omnibus, quæ aërē inspirant, animantibus, ac rursus ipsum ore expirāt, pulmo implevit thoracis capacitatē, ut qui vocis simul ac respirationis instrumentū existit. Cæterùm à thorace illi motus initiū accedit. Porrò usus respirationis in animalibus, cordis causa est inventus, & quòd ipsum aëris substantiā requirat, & quòd simul etiā calore effervescens, uti refrigerio desideret. Ac refrigerat ipsum inspiratio quidem, frigidam ei qualitatem affundens: expiratio verò, quod in ipso fervet & quasi combustum & fuliginosum est, ex eo profligans. Atq; attrahit quidem dilatatum, inanitur verò, contractum. Ipsum autem quod ceu inutile expirandum erat, materia vocis efficitur. Trahit igitur cor aërem externum, non protinus per fauces: sed utriusq; medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam statuit natura, qui ambabus simul actionibus servire posset. Nam si cor dilatatum ex faucibus traheret, rursusq; astrictum in illas aërem emitteret, eundem esse concentum respirationis, & pulsus cordis, esset necesse: id quod certè nō solum ad perfectè vivendum, sed ad vivendum etiam incommodaret. Nam nec verba diu continuare possemus, nec mergi in aquam, metu suffocationis, nec deniq; sine inspiratione fumum, aut pulverem, aut pestiferā aliquam aëris qualitatem percurrere. Unde necessum esset, vel aërē pestilentē intempestivè inspirare, vel omnino nihil inspirantes, suffocari confestim. Quocirca natura cor ipsum, nō tantummodo respirandi instrumentū fecit, sed ipsi extrinsecus pulmonem ac thoracem circundedit, qui spiritum illi simul appararent, & vocē animanti efficerent. Quum autem ex pulmone cor spiritum ducat, eumq; rursus in pulmonem reddat, licitum est nobis aliàs voce uti, & quidem diutissimè: aliàs etiam nihil omnino spirare, corde nihilo impedito. At verò pulmonem quidē, veluti subsultus cordis mollitudine sua excepturum, thoracem autem, tanquā septum prævalidum tutelæ gratia, nō cordi modò, sed pulmonibus circundedit natura. Cor autem in medio omnino thoracis sinu, secundum omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco quum ad securitatem aptissimo, tum ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo. Existimāt tamen id ad lævam regionē situm, ob sinistri ventriculi pulsationem, quæ circa sinistram mammam sentitur. Verùm ad eius dextram, ventriculus etiam alius existit, ad venam cavam atq; hepar conversus. Totus autem thorax secundum mediam sui longitudinem, à validis quibusdam membranis (quæ anteriori quidem parte, ossi pectoris: posteriore verò, spinæ vertebris inseruntur) in duos ventres distinguitur: ut si fortè magno vulnere in alterutram eius partem accepto, respirationis munus eius partis perierit, reliquus venter incolumis, dimidiū saltem actionis retineat. Nam si uterque venter confossus fuerit, voce simul & respiratione planè destituetur animal. Ad hæc verò, arteriæ quæ in ipso thorace sunt, & venę, & nervi, & œsophagus, ac deniq; totus pulmo colligantur toti thoraci, teguntur que omnia, hisce membranis obducta. Ne autem vena cava (quam necesse erat per medium septum transversum sursum ad cor ascendere, atque inde rursus ad nuncupatum jugulum) à respirationis organis, quæ in assiduo motu versantur, quicquam collideretur, dictę etiam tunicæ præstant, quæ tum illam, tum germina illius, adjacentibus particulis colligant, ac totam tunicæ molem robustiorem efficiūt, ipsam venam sursum veluti manu dicentes. Auxilium autem eius venæ partibus singulatim paratum, est triplex. Nam in medio quidem thorace, cor porrigit illi fortem productionē atq; nervosam, tanquam dextram quandam. Parte verò inferna quintus pulmonis lobus (qui in dextra parte consistit, quiq; propter eam duntaxat venam, quæ per dextrum latus ascendit, excogitatus est) sensim illi excavatus subijcitur. Superna deniq; maximum & mollissimum adena, quem vocant thymon,

Thorax quid.

Pisces esse omnes mutos, quòd careāt pulmone.

Pulmo vocis & respirationis est instrumentum.

Respiratio cordis causa est inventa.

Inspirationis usus.

Expirationis usus.

Cor dilatatū trahit.

Vocis materia.

Pulmonis usus.

Respirationes et pulsus non servant eundem concentum.

Cor respirandi instr[umen]tum.

Cor trahit ex pulmone spiritum.

Thorax [ve]luti mur[us] est cordi [et] pulmoni [po]situs.

Cor in thoracis medio æquilibri[o] locari.

Cordis [ven]triculi b[ini].

Thorax in duos ventres distin[ctus].

Venæ cavæ securitas.

Pulmonis quintus lobus cuius gratia conditus.

...nos. — *...e cavæ ...ressus ...superiora* — *...ndulis ...ua uta. natura.*

thymon, ipsi natura subdidit. Porrò duo magni lobi in utraq; pulmonis parte existunt: quintus verò ille parvus, in dextris, venæ cavæ gratia, à transverso septo usq; ad cordis aurem pertingit. Hinc autem altera quidem pars venæ cavæ in ipsum cor inseritur: altera verò, eademq; major, rectà ad jugulum fertur, deducta quadantenus à productionibus cordis, deinceps adene, quem thymon vocant, invecta. Id verò naturæ est perpetuū, ut quoties sublime vas aliquod dividit, ibi mediam glandulam, divisionē oppleturam, interserat. Sunt autem hoc in loco venarum germina maximarum, ad scapulas, & brachia, & mammas pertinentium: quibus ad munimentum & firmitudinem, ex prædictis glandulis natura commoditatem maximam conciliavit. Cavæ autē venæ, opposita ductus via, œsophagus descendit, per quem ad ventriculum cibus ab ore delabitur. Ipse igitur spinæ vertebris junctus & colligatus, totum ita permeat thoracem, quodammodo obliquè positus, tutissimamq; sedem sortitus, ut neque ipse spiritus instrumentis aliquod negocium facessat, neq; ab illis etiam quicquam lædatur. Per medias enim ad perpendiculum quatuor vertebras dorsi extensus, ubi ad quintam pertingit, deerat quidem à recto cursu, digrediturq; ad dexteram, ut sedem præbeat meliorē, ac cedat instrumento magis præcipuo, maximæ omnium arteriæ: quę ut firmitudinem nanciscatur, per viam omnium brevissimam, à corde ad illum spinæ locum se recipit. Hanc enim ex sinistro cordis ventriculo exortam, in totum autem animantis corpus distribuendam, æquum fuit primum quidem in duas partes impares dividi, earumq; esse multò majorem, quæ deorsum fertur, quòd totius animalis partes, quæ subijciuntur cordi, multò plures superioribus sint, ac majores: deinde per optimam vertebrarum partem ferri. Atq; invehitur quidē ipsa arteria mediis vertebris: non tamen imperiosè admodum, ne superfluè stomachum deprimit, sed paululū quidem & ipsa cedens, ipsum recipit & admittit socium vertebrarum sedis. Ventriculi itaq; stomachus, quatuor quidem thoracis primis spondylis præteritis, propter reliquos octo, ad dexteram fertur. Cumprimùm verò septum transversum contigerit (quod est sanè ora inferior thoracis) membranis fortibus admodum sublimè elatus, supra magnam rursus arteriam transit in alteram partem: quo loco prælapsus septum trāsversum, ori ventriculi inseritur: sublimis quidem, ne in asperiorem ciborum transitu arteriam comprimat: in lævam verò declinans, quòd eo in loco satius fuit constitui os ventriculi. Adde huc, quòd nervis, qui à cerebro in ventriculum juxta stomachum deferuntur, obliqua via multò tutior futura erat, quàm recta. *Molles enim quū sint hi, & tenues, si longo intervallo secundum rectitudinem tenderentur, habentes ventriculum à seipsis suspensum, quē subinde impleri cibo oportebat, utiq; disrumperētur facilè. Cōstat igitur jam ex dictis, cor in medio thorace oportuisse locari, pulmonesq; ei undiq; circumfundi, suis lobis, ceu digitis quibusdā in orbem id cōplectentes: utriq; verò extrinsecus circundatū esse thoracem.

...ophagi si... ...sus. — *...teriæ ma... progres...* — *...teriā ma... ...am oriri ...nistro cor ...ventricu...* — *...teriæ ma... inferio... ...n ramum ...superiora ...aterem.* — *...machi si... œsophagi ...scensus.* — *...esophagi ...plantatio ventricu...m.* — *...is ventri... ...li situs.* — *Cor in medio ...nsistens a ...lmonis lo... compre...endi.*

Est autem cor non rotundum, sed turbinatum, ex basi cuius, ceu parte aliarum omnium principalissima simul atq; tutissima, ipsa vasa exoriūtur. Quæ verò ex utraq; parte cōsequuntur ad inferiorem finem, quasi latera quædam, ventriculorum generationi sunt destinata. At ipse finis inferior, processus quidam est fortis & densus, qui veluti operculum ventriculorum, propugnaculumq; totius cordis existit. Atque hæc quidem cordis pars, si cum aliis eam conferas, longè abjectissima est. Etenim quum triplex sit partium utilitas: aut enim refertur ad vitā ipsam, aut ad commodiorem vitam, aut ad horum duorum conservationem: quæ sanè ad vitam ipsam particulæ conferunt, eæ principes sunt habendæ: reliquorum verò duorum generum, à primi generis præstantia discedentium, eæ minus aliis discedere sunt putandæ, quibus hæ principes facilè compatiuntur. Quum igitur cor caloris nativi, quo animal regitur, quasi fons quidam ac domicilium sit, omnis eo modo ipsius pars princeps dicenda fuerit: at magis hæ, quarū usus toti animali vitam conservat: id quod faciūt duorū vasorum orificia in sinistro ipsius vētriculo, quem medici spirituosum appellant. Horū enim duorum orificiorum, per minus quidem cor ijs, quæ in pulmone sunt, arteriis: per majus autem, omnibus quæ in toto animali habētur, continuū est. Minus autem his præcipua sunt ea quæ in altero ipsius ventriculo, quem * sanguificum vocant, insunt. Sunt tamen quàm alia hæc quoq; præstantiora: quorum alterum quidem, sanguinem in ipsum cor intromittit: alterū autem, ex ipso in pulmonem deducit. Atq; ob magnitudinem duorum vasorum, cor ea parte fuit adeò magnum, & in media regione thoracis situm. Cor autem ipsum est caro dura & ægrè patibilis, multiplicibus fibris conflata: quo nomine à musculo differt. Musculis siquidē unū tantùm inest fibrarum genus, rectarū scilicet aut transversarum. Utrasque autem cor, & præter illas, etiam obliquas sortitur, duritie, contentione, & patiendi difficultate plurimū ab aliis omnibus differentes, ob actionis continuitatem, & vehementiam, in qua semper cor ipsum versatur. Porrò singuli musculi, singulos habēt ac simplices motus, ob idq; multiplici fibrarum varietate nō egent, quemadmodum cor, ventriculus, matrix, atq; vesica utraq;. Quippe horum singula, rectis quidem fibris attrahunt, excernunt transversis, retinent autem simul omnibus cooperantibus. Quarum omnium actiones in corde ipso, vel jamiam ab animali avulso, ac pulsante adhuc, vel detecto per anteriorē regionem pectoris, contemplari licebit. Nam quū rectis quidem fibris contrahentibus se, reliquis aū diductis & laxis, contractior sanè fuerit facta longitudo, laxior verò universa ipsius latitudo, hoc statu cor totū videbis dilatari. Contrà autem relaxantibus se ijs quæ sunt secundū longitudinem, contractis autem quæ sunt secundum latitudinem, eo casu rursus contrahi ipsum perspicies, ac de primi. Medio porrò inter has motiones intervallo, exigua quædam quies intercedit, corde qui-

dem

Cordis figura. — *Cordis vasa oriri ab illius aliarum partiū principalissima.* — *Cordis partes.* — *Vtilitas partiū triplex.* — *Particulæ principes quæ dicantur.* — *Cor esse caloris fontem.* — *Sinister cordis ventriculus.* — *Sinistri cordis vētriculi orificia duo.* — *Dextri cordis ventriculi orificia duo.* — *Cordis caro qualis.* — *Musculis inesse unum tātum fibrarū genus.* — *Cor sortiri omnia fibrarum genera.* — *Musculis singulis inesse singulos & simplices motus.* — *Fibrarum actiones variæ.* — *Cordis dilatatio quādo fiat.* — *Cordis contractio quando fiat.* — *Cordis quies accidit, obliquis operantibus fibris.*

dem circa ea quæ continet, undiq; ad unguẽ astricto, fibris autem tunc agentibus omnibus, & earum maximè obliquis. Adjuvant autem, imò totam ferè contractionem efficiunt, quæ in intimis ipsius cordis ventriculis nitidissima ligamenta tenduntur, desinentia in illud, quod interjacet inter ipsos ventriculos, septum. Ob eam igitur causam, tum fortia ligamenta, tum omne fibrarum genus cor habuit, ut facilè dilatetur, quando quod naturæ suæ est accommodatum, 10 trahere appetit: astringatur verò undiq;, quando ijs quæ traxerit, frui tempestivum fuerit: contrahatur deniq;, quando superfluis excernendis sese accinxerit. Iis ergo quæ aërem per fauces, nares, & os inspirant, pulmo, & dexter cordis ventriculus inest. Reliquis verò omnibus neque pulmo est, neq; ad dextram cordis partem latitudo ulla. Duo enim hæc necessariò unà cũ pulmone intereunt, animalis vox, & cordis dexter ventriculus. Nam dexter quidem ventriculus, 20 gratia pulmonis est factus: pulmo verò, respirationis simul & vocis est instrumentum. At utilitas vocis piscibus rectè nulla est, ut qui in aqua degant: sed nec respirare ipsis quidem licet per fauces, quomodo ne nobis quidem ipsis, si in eam mergamur: respirãt tamẽ per branchias aëri & vapori pervias, constructio quarum ipsis vice pulmonis est. Natura etiam frigidiores sunt pisces, quàm ut ipsorũ cor magna refrigeratione indigeat: utpote exiguo sanguine prędití. Cæ 30 terùm quæ aquatilia multum sanguinis possident, ut delphinus, vitulus, balæna, hæc omnia aërẽ inspirant quodam incredibili modo, quem aliquando exponemus. Iam verò pro eo spiritu quem cor à pulmone recipit, in illum per arteriosam venam à suo dextro ventriculo etiam sanguinem mittit, mutuam ei gratiam referens. Commutavit autem in pulmone natura ipsorum vasorum tunicas, venam quidem faciens arteriosam, venosam autem arteriam. Siquidem 40 in solo pulmone arteria quidem venæ, vena autem arteriæ habuit tunicas. Etenim in toto animalis corpore satius fuit sanguinem quidem, utpote crassum & gravem, tenui ac rara: spiritum autem, nimirũ tenuem & levem, densa & crassa concludi tunica: ut videlicet hic quidem facilè effflueret, ille autẽ æquè distribueretur. In pulmone autem diversa ratione construxit vasa natura. Quum enim pulmo ex se omnino motus expers, moveatur ad ipsius motum thoracis: ac 50 venas quidem ipsas, quòd sint veluti promptuarium cibi, non conveniat eo motu moveri, sed pulmoni largiri purissimum sanguinem: arterias autem, ceu receptacula spiritus, omnino necessum sit, facilè quidem repleri, inspirantibus nobis celeriter verò vacuari, expirantibus, & loquentibus: ob id sanè cõmodum fuit, his quidẽ molle, illis verò durũ corpus efficere: siquidem has promptè obsequi utriusq; thoracis actionibus, illas verò prorsus nihil eis obedire, præstite- 60 rat. Qua ex cõstructione cõtingit, ut quum pulmonis corpus leve ac rarum existens sanguine vaporoso & tenui nutriri indigeat (non autem, quomodo jecur, limoso & crasso) foveriq; exuberantissimo spiritu: per angusta quidem ora ipsius venæ arteriosę, quamtenuissimum sanguinem: per laxa verò venosæ arteriæ, copiosissimum recipiat spiritum. Quare nutriendi ratio pulmoni planè contraria est, ac cæteris omnibus partibus, quemadmodum & substantia corporis. Maximas autem venas in eo natura construxit, ut quantũ propter tunicæ crassitudinẽ justæ nutritioni detrahitur, id magnitudine ipsarum expleatur. Arripit autem violenter pulmo dilatatione sua, vel ex densissimis instrumentis, etiã aliquid nutrimenti, quod vehementi calore suo in minimas partes comminuit. Porrò quum venæ illæ arteriosæ, ob tunicarum diversitatem à cava oriri non possent, sicuti neq; ipsarum adnata: reliquum fuit, ut à dextro cordis specu orirentur, unde sanguinem elaboratum à corde ad ipsos pulmones transvehunt. Enimverò ut à thoracis motu non vinceretur vena arteriosa, consonũ fuit illius ori membranas quasdam adjunctas esse, quot, & quales nunc sunt: sine quarum præsidio, in contractione pulmonis, ille sanguis semel ad ipsum missus, rursus reflueret ad cor, ne liceret sic arterijs & venis ex se invicem sanguinem spiritũmq; trãsumere per anastomoses ac oscillorum adapertiones, quæ lex in corpore universo observatur. Nunc autem reditu ipsius sanguinis, per os magnum venæ intercluso, dũ undiq; ipsa vena cõprimitur, destillat quippiam per exigua illa orificia in arterias. Quantò igitur thorax contendit vehementius, sanguinẽ per contractionem versus cor exprimens, tantò membranæ exactius os ipsius venæ claudunt. Quippe ab interiore parte extrà emergentes, totumq; orificiũ in orbem ita obsidentes, ut si tensæ omnes atque erectæ simul fuerint, unius magnæ totum orificiũ obturantis speciem referãt, ab ijs quidem quæ ab internis extra erumpunt, eversæ, & extrorsus ad tunicas ipsius venæ decidentes, transitum ipsis, adaperto ac plurimùm diducto orificio, facilè dant. Quòd si quid extrinsecus intrò feratur, hoc ipsum cogit ita mẽbranas in unũ, ut ex eis quandam veluti portam ad amussim clausam cõstituat. In omnibus itaq; vasorũ à corde proficiscentiũ orificiis membranæ aliæ alias ascendentes existũt, ut ea, si fuerint tensæ, obstruentes, materias remigrare prohibeant. Proprium autem ipsarum est, educentiũ quidem è corde materias, ne amplius ad ipsum remeent: inducentium verò, ne cõtrà ex ipso effluant. Cæterùm quũ sint omnino orificia quatuor, bina in utroq; vẽtriculo: alterum quidem inducit, alterum verò educit. Quum igitur vena cava simul & arteriosa, in dextrum cordis ventriculum desinant (qui pulmonis gratia fuit factus) per illam quidẽ trahitur sanguis, per hanc autem emittitur. At verò quæ animalia pulmone carent, ijs solus ille ventriculus inest, qui motum arteriis largitur. Nam ut venæ ab hepate, ita arteriæ à corde originem ducunt. Porrò prima agendorum causa, scopus actionis existit. Nam quum plura causarum sint genera, primum quidem ac potissimum illud est, cuius causa aliquid fit: secundum verò, à quo fit: tertium, ex quo: quartum, per quod: & quintũ, si vis, * secundum quod. Quibus quidem utens opifex, ad optimam

Cordis cõtractionem qua adiuvent, vel totam potius efficiant

Pulmo et dexter cordis vẽtriculus quibus adsint.

Pulmone intereũte, interire vocẽ, & dextrum cordis ventriculum.

Dextrum cordis ventriculum gratia pulmonis: pulmones gratia vocis respirationis conditos esse.

Pisces respirare ꝑ branchias.

Pisces frigidiores esse, quã ut magna refrigeratione cor ipsorum indigeat.

Pisces aërem inspirantes.

Cordis cum pulmone cõmercium

Vasorum tunicas in pulmone cõmutasse naturam.

Pulmo ex se motus expers, movetur ad motũ thoracis.

Pulmonis vasa alterarit.

Iecur nutriri sanguine crasso & limoso.

Pulmoni [illegible] maximæ [illegible]næ insint.

Venas ar[illegible]riosas ori[illegible] dextro co[illegible] specu.

Vena arte[illegible]osæ ori me[illegible]branas q[illegible]dam adi[illegible]ctas.

Vena arte[illegible]sæ adnasc[illegible] membran[illegible] tres, intu[illegible]ras vergẽ[illegible]

Vasorum [illegible]nium pro[illegible]ctorum à [illegible] de orificij[illegible] quasdã m[illegible]branas ess[illegible] insitas

Cordis ori[illegible]cia quatu[illegible]

Cordis vẽ[illegible] culũ dext[illegible] fuisse gra[illegible] pulmonis f[illegible]ctum.

Pulmone c[illegible]rentia a[illegible]malia hab[illegible]re sinistru[illegible] tantùm co[illegible]dis ventric[illegible]lum.

Genera ca[illegible]sarũ quinq[illegible]

mam speciē singula quæ fiunt, effingit: arterias quidem pulmonis, raras: venas autē densas efficiens, propter eam quam diximus causam. Quorum vasorum efformationi, ceu materiam quandam subjecit humidi & sicci miscellam, usus calido & frigido invicē temperatis, tanquā instrumentis efficientibus circa ipsam materiam. Qua in mistione, partim quidem materiæ exiccari à calido constituit, partim autem frigido concrescere, atq; ex horum deniq; mistura, spiritū optimè temperatū gigni: quem postea flatu in latum extendens, diducensq; materiam, cavuum vas ac prælongum effecit, copiosiorem quidem materiam affundens, cui melius erat esse crassiori: parciorem autē, cui tenuiori. Noster siquidem conditor in efformandis particulis, hunc perpetuò scopū sequitur, nempe ut quod melius est, semper eligat. Quum igitur quatuor in corde sint orificia, tres quidem singulis aliis insunt membranæ, duæ autem duntaxat arteriæ venosæ. Oriuntur sanè omnes ex orificiis ipsis: unde profectæ, aliæ quidem intrò progrediuntur in cordis ventriculos, ad quos etiam ligamentis fortibus annectuntur: alię verò foras vergunt, quà primùm utrunq; vas è corde emergit. Sunt itaque in vena arteriosa, quæ alit pulmonem, membranæ tres intus foras spectantes, quas à figura literæ σίγμα, sigmoides appellant. In ea autem vena quæ sanguinem introducit, tres quoq; foris intrò pertinentes insunt membranæ, sed quę multum crassitie, robore, ac magnitudine illas anteeant. Præterea etiam orificio illius maximæ arteriæ, quæ à sinistro ventriculo orta, principium est arteriarum omnium, tria quoq; membranarum σιγμοειδῶν intus foras vergentium adnata insunt. Reliquum verò arteriæ venosæ, quæ in pulmone distribuitur, orificium, duarum membranarum foris intrò pertinentiū, habet adnata. Corde igitur dilatato, omnia ipsius ligamenta pertensa, trahūt ad seipsa, & veluti resupināt membranas ad corpus cordis: membranas inquam vasorum inducentium materias. Quibus membranis reflexis, vasorum orificia patefiunt, ut facillimè possit cor materias ipsas attrahere, nimirum causis omnibus, à quibus celerrima fit materiarum attractio, eôdem aspirantibus. Nam quod suo loco transfertur, aut trahi ipsum oportet, aut mitti ab aliquo, aut deduci. Quæ omnia simul adsunt materiis, si cor dilatetur. Cor siquidem trahit: mittunt præpositæ ad aures cavitates, atq; ipsa vasa deducunt. Quorum omnium unum est motionis principiū, cordis ipsius dilatatio. At aures (quæ sunt adnata quædam nervosa & cava, ante orificia) laxæ quidē reliquo tempore sunt, & idcirco concavæ: quum verò cor dilatatur, eodē quo membranæ modo tenduntur, & contrahuntur, ob idq; materias ex seipsis expressas præmittunt cordi, spiritum nempe ad refrigerationem, sanguinem ad nutritionē illius. Etenim quia vasa quæ materiam cordi suppeditant, si dilatato eo tracta violentius fuissent, quū tenues ac molles habeant tunicas, facili negocio divellerentur: ob id aurium concavitates extrinsecus ad orificia singula excogitavit natura, ut ex illis, veluti ex promptuariis quibusdam,

...mge-o.

...teria venosæ duas membranas ...e.

...μοειδεῖς membranæ. ...a cava ...ti ad cor sanguinem, ...s membranas esse insi... foris, in... pertinen...

...rteria aor... in esse mē... nas tres ...tus, foras vergentes.

...rteria venosæ adnasci membranas ...as foris, in ...rò inclinan...es.

Trāslationi materierum ...quid requi...atur.

Aurium cordis utilitas.

cor ipsum traheret, citra ullum vasorum discrimen. Utriusq; autem auris substantia tenuis facta est, & nervosa, ut & contrahantur facilius, & etiam tutiores sint ab injuriis extrinsecis. At verò membranarum ipsarum, eas quæ vasis adjacent materias introducentibus, tantò fortiores & majores oportuit esse ijs, quæ inducentibus insunt, quantò major in dilatando, quàm in contrahendo vis est. Ut autē pauciores membranæ tribus minus exactè ac tardius orificia vasorum clauderēt: sic etiam si plures fuissent, imbecilliorem actionē ęderent. In solo tamen arteriæ venosæ orificio, meritò sunt duarum tantùm membranarum adnata. Solius siquidem huius orificii intererat, ne ad amussim clauderetur, propterea quòd solum ipsum oportebat esse transitū à corde ad pulmones, excrementis fuliginosis, quæ in illo ob copiā innati caloris necessariò gignuntur: quanq̃ etiam & per reliqua trium vasorū orificia, aliquid retrò fertur & effluit. Nam quēadmodū in ipsa aspera arteria fieri non potest, quo minus transglutientibus nobis exiguum quiddam humidum transcoletur, sic membranæ illę non possunt adeò accuratè occludere illorū orificia vasorum, quin ultro citroque aliquid sanguinis & spiritus permeet. Sunt enim omnia in omnibus atque arteriæ quidem tenuem & purum & vaporosum continent sanguinem: venæ autem paucum, eundémq; caliginosum aërem. Simili ratione per stomachum spiritus transglutientibus atq; inspirantibus nobis ad ventriculum permeat: nihilq; est syncerum in corpore, sed omnia commercium habent cum omnibus. Etenim ipsius cordis ventriculus pulsare quidem uterq; videntur, non tamen pari mensura utriq; sanguis & spiritus adest. Copiosior quippe est, in dextro quidem sanguinis, in sinistro autem spiritus substantia: vacuatur tamen sanguis per vulneratas arterias, quem à venis per communionem orificiorū exugunt: adapertio quorum hic etiā efficit, ut respirationis atq; pulsus utilitas, venis communicetur. Porrò cordis sinistra pars admodū crassa est & dura, ut quæ ventriculi spirituosi tegumentū esset futura. Dextra verò tenuis & mollis, simul quidem ut materiis utrobiq; esset consentaneus locus, simul autem ne cor in alterutram partem propenderet. Quare cor ipsum, in medio illius duræ tunicæ (quam περικάρδιον appellant) rectè firmiterque libratur. Quæ tunica ex capite ipsius amplissima exoriens, postea secundum figuram eius paulatim in mucronem contrahitur, veluti vallum quoddam ac domicilium ei circumjecta, tantumq; inter seipsam & cor spatii circunscribēs, quantum cordi dilatato suscipiendo erat satis. Est autem substantia ipsius tunicæ mediocriter crassa & robusta, ut neq; collidatur, neque etiam pulmones lædat. Cæterum quo tempore cor dilatatur, mēbranarum radices trahens, aperit quidem orificia vasorū intromittentiū materias, claudit autem educentiū. In universum aūt leviora omnia expeditius obsequuntur trahentibus. Iam verò quæ in corde apparent foramina, pertinentia potissimum ad medium ipsius septum, prædictæ communionis gratia extiterunt. Est autem animalis

Aurium cordis substantia.

Arteriæ venosæ orificio cur duæ tantùm mēbranæ adnascantur.

Omnia esse in omnibus.

Syncerum nihil in corpore.

Cordis ventriculos uterq; pulsare videtur.

Venis cōmunicari pulsum & respirationis usum.

Cordis sinistra pars cur sit crassior et durior dextra.

περικάρδιον.

Pericardij substantia.

Leviora expeditius obsequuntur trahentibus.

Septi cordis foramina.

Animalis spiritus est exhalatio benignissimi sanguinis.

malis spiritus, exhalatio quædam benignissimi sanguinis. Quare meritò sanguis purus & tenuis continetur in ipsis arteriis, utpote qui animali spiritui sit alimento futurus. Ob cuius tenuitatem spiritus, necnon propter motũ perpetuum, valida & duplici tunica fuit ipsis arteriis opus. Ad hæc, quæ vena in cor infigitur, major ea est, quæ ab eodem in pulmones inseritur, quum nimirum vehat sanguinem, qui per hanc defertur in illos, & qui in sinistrum cordis specum ad gignendos spiritus vitales transumitur. Ad eundem autem modum arteria etiam, quæ ex pulmone ad cor perducit spiritũ, multò minor est magna arteria, quòd hæc quidem à dextro ventriculo aliquam sanguinis portionem assumat, omniúmque arteriarum, quæ toto animali insunt, sit futurum principium. Quia verò corpus ipsius cordis crassum erat ac densum, alimentoq; egebat crassiori, ob id sanguinem ducit à vena cava, quo nutriatur, priusquam ea ad cor immigret. Cor itaq; pulmoni alimentũ præparat, sibi autem nequaquam. Quum enim quale est unumquodq; tali ipsum nutriri alimento oporteat, jure optimo cor quidem crasso, pulmo autem vaporoso sanguine indiguit. Quæ causa est, ut cor non alatur ex seipso, sed priusquàm vena cava dextro inseratur ventriculo, pars eius tanta, quãta cordi nutriendo erat satis, sejuncta circa cordis caput, extrinsecus obvolvatur, & in omnes ipsius partes disseminetur: cum qua etiã tanta arteriæ magnæ portio dispergitur; quanta ad prædictam venam refrigerandam, conservandumq; probum temperamentũ caloris innati externarũ cordis partium, esse videbatur sufficiens. Nullus autem videtur nervus in cor distribui, quemadmodum neque in hepar, renes, lienémq;. Solum nanque pericardium propagines tenuium nervorum recipit: à quibus divisis, sensibiles alias ac manifestas in cordis ipsius tunicã etiam inseri, in majoribus saltẽ animalibus, constat. Quemadmodum enim musculis omnibus, quòd actionis animalis instrumenta essent, magnis nervis fuit opus: ita & cordi nullam actionem animalem habenti, tantis nervis opus fuit, quantis prædictorum viscerum singulis: addam etiam et pulmoni. Cõmuniter enim omnia hęc, ne sensu omnino carerent, nervos etiam habuerunt: privatim autem inter ea hepar et cor, quòd illud quidem animæ appetitoriæ, hoc autem irascibilis esset principium. Ad hæc, in magnorum quidem animalium corde, os quoddam reperitur cartilagineum: in exiguis verò admodũ, corpus ex cartilagine & nervo conflatum: quod quidem tum ad ligamentorum principia tutius colliganda, tum ad totius cordis firmitatem, est constitutum. Hæ igitur sunt in perfectis jam animalibus cordis particulæ. In ijs autẽ quæ adhuc formantur in utero, animadvertens natura pulmonem, qui neq; absolutus est, neq; motu præditus, non eandem postulare dispensationem, atq; is qui perfectus quum sit, movetur etiam, unum quidem vas validum, crassum & densum, ad arteriam magnam: alterum verò, imbecillum & tenue, & rarum, ad venam cavam anastomosi applicuit. Quum igitur arteriam magnam, ad crassum illud ac densum pulmonis vas, ad tenuè verò & rarum venam cavam per anastomoses *aperuisset, pulmoni quidem utrasque materias justè largita est, & cor nihilominus à pulmonis servitute liberavit. Quocirca nõ oportet mirari, si quum in illis nec sanguinem, nec spiritum mittat pulmonibus cor: nec totius corporis arteriis suppeditet, ut in perfectis: ad solam propriam vitã quampaucissimo indiguerit spiritu, quem maximè etiam, ut opinor, ex ipsa magna arteria ducere poterat. Quinetiam licuit cordi per id orificium, cui soli tunicas duas foris intrò pertinentes diximus adhærescere, ex pulmone sanguinem ac spiritum sibi mista attrahere. Vas siquidem hoc in fœtibus ex cava quidem vena sanguinem per quandam memorandæ magnitudinis anastomosin recipit: quum sanguis aliàs in perfectis quidem, ex sanguineis: in fœtibus verò, ex spiritŭosis instrumentis sumatur. Etenim si fœtu adhuc utero matris hærente, per ipsius matricẽ penetrando, arterias quæ in umbilico sunt, vinculo exceperis, quę in secundis sunt arteriæ omnes, pulsu destituentur, quum tamen quæ ipsi embryo insunt, adhuc pulsent. Quòd si venas etiam quæ sunt in umbilico laqueis complexus fueris, haudquaquam quæ in embryo sunt arteriæ amplius pulsaverint: quòd videlicet vis illa quæ movet secundarum arterias, à corde ipsius fœtus proficiscatur; à venis autem per anastomoses arteriæ recipiant spiritum, à quo calor nativus, saltem aliquantisper, servari potest. Fieri igitur potest in corde, ut ex vase sanguinem continente, commodum aliquod calori, qui in sinistro eius ventriculo est, accedat, cuius causa animalia & respirant, & pulsibus egent. Cor itaque non modò in perfectis animalibus, sed in fœtibus etiam, vim illam arteriis suppeditat, qua moventur: nõ tamen ipsas ceu utres flatu replet aut inflat. Non siquidem ob id dilatantur quòd implentur arterię, sed quia dilatantur, implentur. Porrò natura, quemadmodum venam illam quæ ab umbilico pertinet ad jecur, & arterias quæ sunt ad spinam, tandem exiccat, & veluti funiculos quosdam tenues efficit, ad eundem modum & prędictas, quę ad cor pertinent, vasorum anastomoses, in animali jam nato abolet: quæ usui animalibus in lucem æditis futura non sunt, ea ne esse quidem permittens.

Arteris cur tunica duplex.

Cordis vasa quæ maiora minoraq;.

Cor egebat crassori alimento, quàm sit spiritus.

Similibus unumquodq; nutriri.

Cor à qua vena alatur.

Nervus nullus in cor distribui, neq; in hepar, renes, lienemq;.

Cor nullã actionẽ animalem sortitur.

Hepar animæ appetitoriæ sedes.

Cor principium irascibilis facultatis.

Cordi quale os insit.

Cordis os ad quid utile.

Fœtus in utero dispensatio.

Cor in utero accipere spiritum à magna arteria.

Secundarum arterias moveri à corde fœtus delusis ictis utero. Arterias [illegible] tus per anastomoses recipere venis spiritum.

Arteriæ implẽtur, quia dilatantur, non dilatantur quia implentur.

Inutilia animali natura ne esse quidem permittit.

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. VII.

CÆterum queadmodũ hepar, sic etiã pulmo, quãplurimis est vasis cõtextus: quorum intervalla molli carne replẽtur. Vasorũ porrò ipsius proficiscuntur, hoc quidẽ ex sinistro cordis ventriculo, illud aũt ex dextro: tertiũ deniq; ex faucibus. Deinde illinc progressa dividuntur in quatuor lobos pulmonis. In quintũ aũt lobum (quum parvus sit, ac veluti substerniculum venæ cavæ, in dextra thoracis regione) propagines quædam exiguæ, à vasis in lobum magnum illi propinquũ distributis, disseminantur. Ambit autem lobos omnes extrinsecus tenuis quædam membrana, portiones quasdam

Pulmonis vasa unde oriantur.

Pulmonis quintus lobus.

Pulmonis tunica.

eorum nervorum, qui juxta stomachum infernè ad ventriculum tendunt, accipiens. Porrò tertium illud vas, quod à faucibus in pulmonem descendit, quodq; aspera arteria, necnon bronchus dicitur, ex corpusculis quibusdam cartilagineis circularibusq; conflatur, per totam longitudinem colli optimè inter se ordineq; singulari compactis. At verò, qua parte contactura subjectum erant stomachū hujuscemodi corpora, amplius cartilaginea non sunt, sed C. Latinam literam referunt, ut videlicet cibis qui deglutiūtur cedant. Vestit autem intrinsecus ipsam arteriam asperā, ejusq; partes omnes subungit, quædam unica penitus circularis, densa simul & solida, fibras habens secundùm longitudinem rectas: ac breviter, continua illi, quæ ab ore in ventriculū ducitur. Quare per hanc membranā dū animalia deglutiunt, cartilagines cum larynge ad ipsas fauces trahuntur. Extrinsecus etiā alia circūducitur tunica, veluti totius asperę arteriæ non vulgare indumentū. Per hanc igitur arteriā asperam, quæ in omnes pulmonis partes est distributa cum vasis quæ à corde proficiscūtur, inspiratio & expiratio, vox & efflatio perficitur. Atque hoc solum in pulmone vas omnino vacuū est sanguine, quandiu animal secundum naturā se habet. Fuit autem instrumento vocis omnino cartilagine opus, quū molliora quàm pro ipsius natura præ imbecillitate aërem remissius percutiant: duriora autem, facilè ipsum evertant, sic ut fluere potius, quàm percuti aër ipse videatur. At cartilago est simplex quædam particula, ut aliarum omnium durissima, sic osse duntaxat mollior, ob idque ad elidendam vocem instrumentum aptissimum. Non est autem ex una simplici cartilagine & sola, constituta aspera arteria, sed membranosam quoq; assumpsit substantiā, quæ circulares ejus annulos colligat, ut per animalis inspirationes, expirationesq;, facilè possit tum dilatari, tum contrahi, atque etiam longior, & brevior reddi. Siquidē mutationes pulmonis in longitudinem ac brevitatem, à ligamentis cartilagines inter se connectentibus, tensis quidem per inspirationes, per expirationes autem laxis, atq; in se concidentibus, proficiscuntur: incrementum verò in latitudinem & concidentiam, ab iis quę interrupta annulorum complent, gibbis quidem factis extrorsum per ipsas inspirationes, laxis autem per expirationes, procedit. Ac proinde cartilagines ipsę, vocis sunt instrumēta: quæ verò eas ligamenta conjungunt, respirationis. At pars illa quæ cum faucibus asperā arteriā connectit, & quæ sursum nobis transglutientibus fertur, cuiq; vocem aspera arteria præparat, larynx vocatur: qui totus cartilagineus existens, primum & principalissimum vocis est instrumentum. Quanquam vocem ab ipso æditam, palatum, veluti refractoriū quoddā, & columella, tanquam plectrum, adaugent. Porrò ipsius vocis materia expiratio est, à thoracis musculis facta. Pulmonis itaq; propria particula est hæc arteria, qua meritò pisces caruerūt, atq; etiam pulmone, quòd ne voce quidem egerent, utpote in aquis degentes. Erit igitur ipsa aspera arteria respirationis simul & vocis organum. Artificiosè autem natura cartilaginosam quidem partem arteriæ, ad anteriora colli: carnosam verò, qua stomachum contactura erat, ad posteriora convertit, ne facilè afficeretur, stomachus quidem ab ipsa arteria, hæc autem rursus ab injuriis extrinsecis. Quare quum alio quidem tempore respiratio, alio autē transglutitio fiat, (nunquam enim simul contingunt) mutuis vicissim capacitatibus arteria stomachusq; utuntur: adeò ut tēpore exiguo plurima, per utrosq; meatus, feratur propria materia. Ob idq; constructum est rotundum utrunq; organum, ut per locum minimum plurima pervadat materia, utq; utrunq; ab injuriis sit tutius. Enimverò tunica illa (quam diximus) obtenditur internæ parti ipsius asperæ arteriæ, ut destillationes tum cibi tum potus, necnon fuliginosi spiritus, atq; etiam humorū acriū (quorum omniū delapsus prohiberi interdum non potest) excipiens, cartilagines ejus tueatur. Quarum quidem affectus aut insanabiles sunt, aut sanatu quam difficillimi. Ac ipsius tunicæ incommoda facilè resarciuntur: nisi fortè aliquando à magna putredine, ipsius portio quædam erosa, cartilaginem penitus destituerit nudam. Cæterùm tenuis simul & densa facta est illa tunica, ut neque fistulæ capacitatem sua mole angustiorem redderet, nec facilè defluentes succos imbiberet, vocemq; sic efficeret raucam. Melius enim sonant sicca quàm madida. Quia verò si extremè sunt sicca, iis quæ talia sunt moderatè, vocem deteriorē elidunt, ob id tunicam quæ cartilaginibus subest, natura mediocriter siccā effecit, utrunq; excessum declinans. Verū nec aspera arteria habet sanguinis copiam quo alatur, antequàm venæ quædam à corde ipsi fuerint connexæ: neq; ipsum cor fructum ullum ex respiratione percipit, priusquàm per alias arterias læves, quæ tenuem, purum, & vaporosum continent sanguinem, nec solius spiritus instrumenta sunt, conjunctum & colligatum huic fuerit. Quarum lævium arteriarum oscula, à natura nihil agente temerè, eò commoderationis adducta sunt, ut vapori quidē ac spiritui sint pervia: sanguini verò, & crassis similiter substantiis, invia. Quòd si fortè aliquo tempore patula, naturalem cōmoderationē amiserint, portio aliqua sanguinis ex lævibus in asperas arterias effunditur, quem casum repentè tussis cōsequitur, & sanguinis per os profusio. Ipsa porrò caro pulmonum non solum divisionem vasorū longè tutissimā reddit, sed etiam quemadmodū hepatis caro ad cibi, sic ad aëris coctionē ea fuit comparata: ob idq; mollis, foraminulenta, & spirituosa existit. Non enim confertim nec repentè aër quē inspiramus, nutrimentum spiritus animalis evadit: sed paulatim eum immutari est necesse, diuturnioreq; tempore spiritui innato familiarem qualitatē acquirere. Cujus alterationis pulmonis caro primum est instrumentum. Spiritus igitur qui trahitur ab asperis arteriis extrinsecus, primùm in pulmonis carne conficitur, dein autem in corde atq; universis arteriis, sed in eis pręcipuè, quæ in plexu retiformi consistunt: at ultimùm ac perfectissimè in ventriculis cerebri, ubi utiq; efficitur animalis. Cur autē nos ignorātes

[Left margin notes:] *[Asp]era arte[ria] constru[ctio] [bron]chus. [Cart]ilaginū [asp]era arte[ria] figura. [Asp]era arte[ria] tunica in[terna]. [As]pera arte[ria] tunica ex[terna]. [As]pera arte[ria] quarum [acti]onum sit [inst]rumen[tu]m. [C]artilago [cu]r ad elidē[dā] vocem instrumē[tu]m aptissi[mu]m. [A]spera arte[ria] motus un[de] proficiscā[tu]r. Cartilagines sunt instrumenta vocis. Larynx primum & principalissimū instrumentū vocis. Palatum. Columella. Vocis materia expiratio est. Pisces carēt aspera arteria & pulmone.*

[Right margin notes:] *Aspera arteria cartilaginum situs. Deglutitionē respirationē que nunquā eodem tempore fieri. Aspera arteria membrana interna usus. Cartilaginū aspera arteria affectus sanatu difficillimos esse. Aspera arteria tunica interna cur tenuis, densa, & mediocriter sicca. Sicca quàm madida melius sonare. Cor esse colligatum pulmoni per læves arterias. Arteriarum cordis in pulmonem oscula. Tussis quando excitetur. Pulmonis caro qualis, & quem usum præstet. Pulmonis carnem conficere spiritū cordi. Plexus retiformis.*

Spiritum animalem fieri in ventriculis cerebri.

Aspera arteria situs inter venam et lævem arteriam.

planè substantiam animæ, eum animalem vocemus, non est dicendi nunc locus. Fuit autẽ aspera arteria in medio lævis & venæ locata, quòd per mediam quidem lævem, respirationis utilitatem cordi exhibitura erat: à vena autem, necessariò debebat nutriri. Ad hęc, à dorso quidem habet aspera arteria venam: ab anteriori autem parte, arteriam: quia longius à corde producere ipsam arteriã, quę tenuẽ atq; imbecillã sortitur tunicã, non erat tutum. Quare illam natura subitò à corde ortam, in pulmonem disseminavit. Alterum verò vas quod fortius erat, abduxit longius. Facta est venarum tunica dura, tum quòd eas comprimi facilè ac dilatari in respirationibus non oporteret) ut videlicet ipsa thoracis capacitas spiritus instrumentis esset perpetuò patens: & ne sanguis ad cor ex eis violenter recurreret) tum etiã quòd sanguine vaporoso & tenui quàm crasso, pulmonẽ ali erat melius. Arteriarum contrà tunica est rara, ut liberalius pulmones foveāt suo tenuissimo sanguine, cordiq; trahenti spiritus, longè faciliùs cedant. Quum itaq; usus respirationis primus & maximus sit, ut caloris symmetriam conservet: secundus aūt nec minor, ut nutriat animales spiritus, tum ad hæc, tum ad vocis generationẽ, pulmonẽ accõmodavit natura. Applicuit autem omnes arterias læves sinistro cordis ventriculo, in quo caloris nativi est principiũ, perennẽ illi refrigerationem hinc comparans. At verò quod fuliginosum ac fumidũ in ipso corde est, in illius cõpressionibus per has ipsas læves arterias explodit, multoq; adhuc magis per magnam arteriam ad alias. Pulmo igitur totam implens thoracis capacitatẽ, ad ipsiusmet thoracis motus movetur. Cõsequutione aūt ad id qđ vacuatur, prius semper leve quàm grave, attrahentia instrumẽta sequitur: quæ pampla orificia multò facilius implentur. At asperarũ arteriarũ omnium unũ est maximum os, pertinens ad pharyngem: lævium autem aliud unum ad sinistrum cordis ventriculum, ut venarum etiam ad dextrum. Sed ex pharynge quidem, aër solus ad arterias asperas, ex dextro vẽtriculo sanguis solus ad venas: ex sinistro, mixtũ quid ex ambobus pervenit. Pulmone igitur dilatato, primò quidem externus aër asperas arterias implebit: secundò autem, quod ex sinistro cordis ventriculo effertur, læves: postremò deniq; ac tertiò horum omnium, sanguis implebit venas. Antè verò quam asperæ arteriæ repleantur aëre, ad quodvis aliorum nihil transumitur. Fuerunt enim asperæ arteriæ à natura institutæ, ut pulmonem in maximam distensionẽ agerent. Ac proinde in inspirationibus aër externus in has solas necessariò ingreditur. At spiritus in cor ipsum attrahitur, dilatato eo: quemadmodum rursus compresso, excernitur. At læves quidem arteriæ, cordis motibus: asperæ verò pulmonis, inserviunt. Verùm ut cordis motus à natura, sic thoracis ab anima, pficiscitur: melius siquidem fuit ipsam respirationem voluntati inservire animalis. Jam pulmo nervis minimis pręditus, ut totus facilè dilatetur & comprimatur, in lobos dissectus est, quibus tanquam quibusdam digitis cor accuratè complectitur. Larynx

Venis arteriosis cur tunica dura tributa sint.

Arterijs venosis cur tunica rara insunt.

Respirationis usus.

Arterias læves insertas esse cordis sinistro ventriculo.

Fuliginẽ cordis expelli in systole per læves, & per magnam arteriam.

Pulmo ad thoracis motũ movetur.

Pulmonis vasa quo ordine proprijs materijs impleantur.

Spiritũ trahi à corde in diastole, expelli in systole. Cordis motus à natura.

Thoracis motus ab anima.

Respirationem esse arbitrariam.

porrò ex tribus magnis cartilaginibus constat. Movetur autem à musculis, propria quidem sua compositione, duodecim: quatenus verò commercium habet cum vicinis particulis, ab aliis octo. Harum igitur laryngis cartilaginum, anterior est maxima, extrinsecus quidem convexa, intus autem concava, prælongo scuto persimilis: quare scutiformis vocatur. Secunda verò cartilago, quanto minor est prima, tanto major quàm tertia est: internis partibus, quà consistit stomachus, positionem habẽs. Cæterùm quantũ maxima deficit à perfecta figura circuli, hoc ipsa perficit. Etenim ubi desinit ultima cartilago asperæ arteriæ, ibi primùm quidem hæc secunda incipit, omnibus partibus totam illam contingens: hoc est, anteriore, posteriore, & obliqua. Paulò verò supra anteriores ipsius partes cartilago scutiformis incipit: secunda videlicet retrorsum cedente. Articulantur autem & committuntur inter se partibus obliquis. Atq; etiam paulò superius ligamenta quædam membranosa & nervosa, ex prima pertinent ad secundam. Verùm ubi minor quæ intus est, desinit, duæ quidam superjacent parvæ convexitates. Incipit autem illinc tertia cartilago, quam arytænoidem appellant ob formam vasis, convenientes ad amussim eminentiis illius cavitates habens, adeò ut commissio harum duarum cartilaginum, duplicem dearticulationem efficiat. Est autem strictior, quàm inferna basis, secunda cartilago: ob eamque causam totius laryngis ora infima, qua asperam arteriam attingit, amplior est superiori orificio, quod in pharynga desinit. Atque etiam tertia cartilago in angustum valde & ipsa desinit. Conversa autem est hujus quoq; cartilaginis cavitas ad meatum spiritus, ut veluti fistula quædam fiat, quod ex tribus iis est compositum. Parte verò interna, in ipso meatu laryngis, corpus quoddam incumbit membranosum, adiposum & glandulosum, figuraq linguã fistulæ referens. Quòd igitur primum in larynge vox efficiatur, quodq; dilatetur plurimùm, & cõprimatur ad unguem supernum ejus orificiũ, alibi demonstravimus: ob quas nimirũ motiones necessum fuit laryngem non ex simplici una, sed ex pluribus simul cõmissis cartilaginibus confici, motumq; ipsius non naturalem, ut arteriarum, sed voluntarium existere, ad quem perficiendũ musculi instituti fuerunt. In animalibus igitur magna voce præditis, in quibus homo etiã annumeratur, quatuor sunt musculi, qui cum secunda, cartilaginem primam connectunt. Alij verò quatuor in omnibus animalibus sunt, qui secundã tertiæ: & alij duo, qui primam tertiæ cõmittunt. Derivantur autẽ ex prima cartilagine scutiformi ad secundam, hoc pacto. Secundum finem inferiorem utriusq; cartilaginum, ubi tracheam arteriã, & seinvicem tangunt, ex magna cartilagine perveniũt ad secundam, extrorsum quidem duo musculi, introrsum aũt duo, utraq; parte externi externis, & interni internis omnino æquales. Hi igitur exactè coarctāt, angustáq; efficiunt oram laryngis infernam, primam cartilaginem secundæ simul applicantes. Alij verò quatuor, qui secundam cum tertia jungunt, finem

Larynx tribus cartilaginibus constat, movetur à prius duodecim musculis.

Scutiformis & prima cartilago laryngis, quam positionem habeat.

Laryngis cartilago secunda.

Laryngis tertia cartilago arytænoides.

Ligulæ consideratio.

Vocem primò in larynge formari.

Larynx cur non ex simplici cartilagine constet.

Laryngis cartilagines connectentes musculi.

finem laryngis superiorem aperiunt. Quorum qui parte sunt posteriore, cartilaginem arytænoidem retrò flectunt: ad obliqua verò plurimum diducunt, qui situm ibi habent obliquum. Porrò reliqui duo, iis quatuor actionem & positionem contrariam habentes, claudunt ad unguem os supernum laryngis, ad internam capacitatem, primam cartilaginem adducentes. Decem igitur dicti musculi, trium cartilaginum sunt cõmunes: alij verò duo sunt in basi arytænoidis. Cæterùm alij sunt his multò majores, soliq; scutiformis proprij: quorum duo quidem, ex inferioribus ossis hyoidis lateribus habent originẽ, indeq; secundũ longitudinẽ omnẽ primæ cartilaginis producuntur parte anteriore. Alij verò duo, ab ipsa quidem cartilagine exorti, sed ad pectus tendentes, aliis duobus miscentur. Reliqui duo transversi musculi, ex obliquis scutiformis partibus enati, deinde in orbem stomachum cõplectentes, simul inter se coëunt. Quoniam igitur duplices genere oportebat ipsis cartilaginibus inesse articulationes & motus, alios quidem, qui eas dilatarent, & comprimerent: alios autẽ, qui clauderent & aperirent: ad priorum quidem motuum constitutionem, primæ ad secundam facta est articulatio: ad secundorum verò, secundæ ad tertiam. At motus alio tertio genere præterea quũ minimè egeret larynx, neque articulatione tertia, & proinde neq; particula quarta indiguit. Illi igitur primi musculi decem, in larynge ipso cõsistunt, cum nullo adjacentium instrumentorũ connexi. Alij verò octo musculi, colligantes ipsum cum circumfusis corporibus, alterius motus sunt duces, quo nimirum totius spirationis meatus amplificatur, constringiturq;. Quorum qui ab osse hyoide ad partes anteriores ac superiores pertinẽt, cartilaginẽ primam trahentes, ac posterioribus eam cartilaginibus abducunt, meatumque amplificant. Musculi verò obliqui, contrariam his actionem habentes, ac positionem, qui ex scutiformi cartilagine deorsum feruntur, partes cartilaginis inferiores contrahunt trahuntque infrà, cum hoc leniter asperam arteriam contrahentes, & constringentes. Reliqui autem, qui ex obliquis scutiformis partibus prodeunt, has partes primæ cartilaginis protrahunt, secundæq; applicant, quo meatus constringatur. At pharynx, substantia & figura ab aliis corporis partibus differens, principalissimum vocis est instrumentum, linguam alicujus fistulæ referens. Melius autem sit corpus hoc fistularum linguis minimè assimilare, sed eas huic potius: quãdoquidem natura & prior tẽpore, & in operibus sapiens magis quàm ars ipsa existit. Quare si corpus hoc naturæ est opus, illud autem quod in fistulis est, artis inventum, nimirum hoc ad illius imitationem ab aliquo sapienti viro excogitatum fuerit, qui intelligere ac imitari naturæ opera potuit. Cæterũ qđ absque lingua inutilis sit fistula, res ipsa indicat: sicuti etiã vocẽ fieri nõ posse, nisi trãsitus sit angustior. Etenim ad ædẽdã vocẽ, opus est motione spiritus, quę ab infernis repentè simul erũpat: necnõ angustiori transitu, eoque non simpliciter, sed qui paulatim quidẽ ex amplo adstrictius tendat, paulatim rursus ex strictiori amplificetur: id quod penitus efficit ipsius laryngis ligula, quam epiglottidã vocant: quæ non modò ad vocem est necessaria, sed etiam ad cohibitionem spiritus. Nam particulæ ipsius tum dextræ, tum sinistræ, adeò in idem coëunt, ut sibiipsis incidãt, claudántq; exactè meatum. In utraque autem ipsius ligulæ parte dextra & sinistra, natura foramen unum, vel potius rimam ac fissuram quandã effecit, cui parte interna ventriculum etiã unũ minimè parvum apposuit. Quare à dextris ac sinistris spiritus intrò præterfluẽs, nullam habet causam, cur aut rimam ipsam aperiat, aut etiam ventriculum oppleat. At quũ pulsus ab internis quidẽ violenter spiritus fuerit, sed supernè, quo minus rectà feratur, inhibetur, ibi refractus, & facto veluti vertigine, ad latera meatus cõvertitur, quibus magna vi incidens, membranas utriusq; fissuræ, ad subjectas usq; cavitates diducit: totam autem opplet ligulam, atque inflat, quam rem subsequitur necessariò exacta meatus ipsius obturatio. Porrò corpus ipsius epiglottidos membranosum quidem existit, ut ne ab spiritu impletum, aut à motibus laryngis commotum, rumpatur. Humidum autẽ simul & viscidum, & quodammodo pingue est, ut propria humiditate, eaq; non facilè dissolubili (qualis est unctuosa & viscosa) madeat perpetuò: id quod maximè ad vocem desideratur. Unde neque ij qui ex ardentissimis resiccati sunt febribus, nec qui per magnos æstus fecerunt iter, loqui prius possunt, quàm perfusus larynx eis fuerit. Quum igitur musculi laryngẽ claudẽtes, qui ipsam quoq; ligulam comprehendunt, quiq; resistũt musculis universis thoracem ipsum contrahentibus, ex media basis scutiformis emergant, recti verò protendantur, tantum spatij parte posteriori atque obliqua circunscribentes, ut proximè terræ cartilaginis articulationẽ pertineant, necessariũ fuit in partes ejus inferiores aliquot nervos inseri. Siquidẽ musculis omnibus, aut in ipsum caput nervus infigitur, à cerebro, vel spinali medulla facultatẽ sensificam ac motricem ad ipsos perferens: aut omnino in partiũ aliquam, quæ sub caput sunt, aut certè non infra mediũ corpus, ad caudam verò nunquã: alioqui principium ea esset musculi, non finis. Omnibus autem commune est musculis, ut ad eam partẽ divisi extendantur, ad quã vergunt ipsorũ fibræ. Necessariũ est etiam, reliquis quoq; duabus nervorum conjugationibus, à quibus laryngis os reseratur, ex parte inferna nervos immitti. Non tamen æquales magnitudine, aut æquè pollentes robore nervos postulant duo musculi aperientes laryngẽ, & alij duo qui eundem claudũt: hi siquidem omnibus thoracis musculis, in spiritus cohibitione obsistunt: illi autem per expirationes eisdẽ obsequium præstant. At verò quũm satis constet nervũ omnẽ manare vel à cerebro, vel à spinali medulla, cæteris quidem musculis omnibus, qui ad caput sunt & collum, motus est facilis. Siquidẽ in eos qui supernè feruntur deorsum, à cerebro nervus manifestè inseritur: in obliquos verò, à spinali medulla colli, ex septima conjugatione, quod & ipsa exortum habeat

usculi decem communes tribus laryngis cartilaginibus.

aryngis cartilaginibus esse duplices articulationes & motus.

Laryngis musculi decem.

aryngẽ alijs partibus colligãtes musculi, octo numero.

Pharynx principalissimum instrumentum vocis.

Natura est prior atq; sapientior arte.

Ars imitatur naturæ opera.

Vox fieri non potest, nisi transitus sit angustior.

Epiglottis ad vocem & cohibitionem spiritus maximè necessaria.

Ligulæ fissuræ & ventriculi.

Epiglottidis corpus quale.

Voci necessarium esse madorem faucium.

Musculis omnibus inseri nervũ aut in ipsum caput, aut in partium aliquam quæ citra medium sunt.

Musculi ad eam partem trahuntur divisi, ad quã vergunt ipsorum fibræ.

Nervus omnis vel à cerebro vel à spinali medulla oritur.

Laryngis musculi unde suos nervos recipiãt.

obliquum. Videndum igitur est, unde nam sex illi prædicti musculi, qui recti, secundum laryngis longitudinẽ, à partibus inferioribus sursum tendunt, suos nervos sortiantur. Enim verò à cerebro posteriori nervorum est recta productio per totum collum deorsum, & utraq; asperæ arteriæ procedens: cui parva quædã alia se jungit. Ab hac productione reliqui laryngis musculi (præter sex illos) atq; etiam eorum nonnulli qui in collo sunt recti, distributiones accipiunt. Verùm quum sexta hæc nervorum conjugatio sit maxima, non parva etiam ejus propago totum collum præterlapsa, decidit in thoracem: & primam quidem nervorũ cõjugationem producit ad thoracem ipsum, & radicẽ costarũ pertinentem. Alias autem præter has multas, partim ad cor, partim ad pulmonem, ac stomachũ, partim deniq; ad omnia viscera inferiora, delegat.

Recurrentiũ nervorum laryngis consideratio.

Dum igitur nervi hi per thoracem deferuntur, propago quædam utrinq; enata, per eandem revertitur viam, qua prius descenderat, ceu cursum reciprocans. Siquidem ubi uterque nervus usque ad regionem cordis processit, sinister quidẽ longius progressus, circũ maximã arteriã, veluti circa rotulam aut metã quandã fortem atq; transversam obvolvitur, potissimum ea in parte, qua primum à corde emergens, sese ad spinam inflectit. Dexter verò, quum nullũ haberet in ea thoracis parte, per quam fertur, ascensum similem, circa illam arteriæ partem, quæ obliqua à corde sursum ad dextrã axillam fertur, obducitur. Sed quia flexio hæc erat multò deterior, quàm illa sinistra ad cor, utpote obliqua, partim multitudine productionum nervi in utranque partem, ab eadem regione emissi, partim etiã ligamentorũ vi corroboravit ipsam natura, cujus opera nonmodò laudibus, sed sunt etiam hymnis majora.

Natura opera esse longè hymnis majora.

Nervus itaq; uterq; (quatenus dictũ est) circunductus, sursum ad asperæ arteriæ caput recurrit, idem quidem iter conficiens, ac prius: nulli verò amplius musculo, ne minimam quidem sui portionem distribuens, quòd nullum alium musculum principium motionis suæ ex partibus inferioribus necesse erat accipere. Dispergitur autem eorum uterq; in laryngis musculos sibi correspondentes: qui dextra quidẽ est parte, in tres illi è directo positos: qui autem sinistra, in reliquos tres, ambò verò in sex, à quibus aperiri & claudi larynga contingit. Conciliarunt autem sibi prædicti nervi, robur non mediocre, ex itineris longitudine: quum in productionibus primis, nervi omnes sint molles, & cerebro ipsi adsimiles: progredientes verò, magis magisq; seipsis duriores evadant.

Nervos quò magis digrediuntur à cerebro, eò magis durescere.

Epiglottidis usus.

Jam inter respirandũ, in meatum spiritus nõ potio modò, sed cibus etiã repentè incideret, nisi natura providè orificio laryngis epiglottida, veluti operculũ, admovisset: rectam quidem alio tempore omni quo animal respirat stantem: quum autem quidvis transglutit, laryngi ipsi assidentem. Siquidẽ ipsum quod transglutitur, ceu primùm ipsius radici incidens, pòst autem dorso invectum, inclinari ipsam cogit, ac collabi, ut cujus substantia cartilago sit, eaq; prætenuis.

Epiglottidis substantia, magnitudo, situsq;.

Figura autem epiglottis rotunda est: at magnitudine, paulò major orificio laryngis. Vergit porrò ad stomachum, positionemq; habet tertiæ cartilagini ἀρυταινοειδῆ cõtrariam, utpote ex adversa illi regione exorta. Verùm quemadmodum à cibariis epiglottis in laryngis meatum compellitur, ita ab iis quæ evomuntur, cartilago ἀρυταινοειδὴς.

Arytanoides cartilago.

Spectat enim & illa in laryngis capacitatẽ: quo fit, ut eorum impetus, quæ sursum à stomacho suggeruntur, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem facilè in locum cedentem evertat. Nec tamen ita claudunt meatum laryngis hujusmodi cartilagines, ut nihil prorsus transfluere possit, sed ne multum, néve confertim.

Asperam in arteriam illabi semper nonnihil potionis.

Siquidem exiguum quiddam potionis semper in asperam arteriam delabitur, non per mediam laxitatem iter suum faciens, sed in orbem secundum tunicas ejus intinctum, quo nimirum madescit atq; fovetur pulmo.

Glandulæ adjacentes laryngi.

Quin & glandulę ipsæ quæ laryngi adjacẽt, laxiores & fungosiores quum sint, portionem ejus humoris excipiũt, ut eo videlicet partes omnes circumstantes perfundãt. Quòd aũt transglutientibus nobis cibos, œsophagus à larynge toto cartilaginoso minimè coarctetur, ob id fit, quia tunc commutatur positio eorum: quippe stomachi initium, ad asperam descendit arteriam, larynx verò sursum ad fauces recurrit.

Laryngẽ recurrere ad fauces transglutientibus nobis.

Musculi ab osse hyoide producti.

Porrò bona pars musculorum linguæ, necnon musculorum laryngis conjugatio anterior, aliique nonnulli qui ad omoplatas feruntur, præterea robustus alius geminus, qui ad os pectoris fertur, postremò alij duo musculi pertinẽtes ad genas, sicuti & reliqui parvi, qui sunt ad radices propaginũ, quos columnares appellãt, hi inquã omnes musculi, ab osse hyoide ob similitudinẽ υ literæ sic appellato, oriuntur. At musculi ultimò omnium dicti, & qui ante illos sunt, genæ ipsius sunt proprij, quam movent obliquis motibus sibi oppositis. Qui autem ab osse hyoide inseruntur linguæ, illius gratia extiterunt: quibus oppositus simul est is, qui duplex ad pectoris os descendit, ut deorsum hyoides detrahat, si fortè à superioribus musculis violentius sursum tẽdatur: existens etiã cartilagini scutiformi propugnaculũ quoddã, quemadmodũ & ipsum hyoides.

Hyoides os existere propugnaculum cartilagini scutiformi.

Huc adde, quòd is musculus tracheam arteriã simul coërcet ac dirigit. Quin etiã & qui ad omoplatas feruntur musculi, tum laryngis, tum ossis hyoidis motum versus collum efficiunt. Invectũ igitur gibbis ipsius laryngis hoc os, à multis musculis oppositis sibi invicem & ęquipollentibus communitur, atq; in medio firmatur.

Hyoidis ossis ligamenta duplicia.

Verùm ad majorem securitatem, non solùm duobus ipsius ossis lateribus applicuit natura ligamenta quædam robusta, sed etiam cartilaginosa quædã alia & rotunda producens, ea utriq; lateri inseruit. Connectitur autem nihilominus per membranas quasdã, non modò ad laryngem & epiglottidem, verùmetiam ad stomachum, à quibus firmiter continetur annexũ capiti, his quidem osseum magis, aliis cartilagineũ, pro ratione musculorum qui ab eo exoriuntur.

Respiratio duplex.

Quod pertinet ad thoracem, alibi demonstravimus, multa esse illi motus principia, respirationemq; aliam omni carere vi, aliam violentam existere: atque utriq; proprios inesse musculos.

Porrò

Musculorũ / tercostaliũ / ræ qualem / ter se posi / onem ha / ant.

pti trans / ersi substã / a & tuni / .

Diaphra / natis usus. / ostæ mendo / cur ad fi / em cartila / inea.

ectoris os. / Cartilago en / iformis. / Costarum, se / tem veras / sse, & quin / ue mendo / as.

rincipia a / imalis tria.

Cerebrũ non / guisse mu / culis ceu fon / em arbitra / ij motus.

Cranium im / mobile, pro / pugnaculum / cerebri.

Thorax cur / ex ossibus si / mul & mu / sculis cõstet.

Lac esse re / recrementum / utilis alimẽ / ti.

Lac, quibus / animalibus / colligi in pe / ctore nequeat.

Mammas in / esse plures nu / merosam u / no partu pro / lem ædenti / bus.

Mammæ qui / bus in pecto / re duæ.

Mammas te / gumento esse / cordi.

Lac gigni ex / sanguine e / laborato.

Mammarũ / vasa unde / exoriantur.

Porrò musculorum, qui inter costas sunt, fibræ, ab una costa ad aliam perveniunt, cum parva ad obliquũ declinatione: quinetiam internæ fibræ, externis situm contrarium habent: necnon illæ quæ ad os pectoris in partibus costarum cartilaginosis consistunt, contrariæ sunt iis, quæ in osseis sunt, usq; ad vertebras. Propria septi trãsversi substantia, musculus est: tunicæ verò ipsi duæ insunt: inferior quidem, peritonæi tunicæ summitas: superior aũt, basis tunicæ succingentis costas. Confert autẽ diaphragma, non solùm ad pellenda excrementa alvi, sed etiam ad ipsam respirationẽ. At cartilago multa notharũ costarum extremitatibus circumfusa est, quò tutiores sint ipsæ ab injuriis extrinsecis, ac per eas subjecta corpora. Nã pulsata cartilago minimè cõminuitur, aut frangitur. Jã verò pectorale os (cujus ultima pars est cartilago ensiformis, oris ventriculi, septi transversi, cordisq; similiter propugnaculum) ex septem ossibus constat, quòd septem in ipsum costæ veræ inarticulatæ sint: nam reliquæ mendosæ sunt quinq;. Quum enim tria essent principia, quæ animal ipsum dispensant, os quidem immobile sine musculis primo principio circumjecit natura. Solos autem musculos tertio elargita est. At medio inter utrunq; posito, & ossa & musculos. Cerebrum nanq; in nullos usus indiguit musculis, ceu fons motus voluntarij & principiũ. Quo fit, ut cranium immobile, quasi murus, ipsi sit circundatum. Quòd si hepati aut ventriculo septum ejus generis aliquod circumfusum fuisset, ubi cibus & potus exciperetur? ubi fœtus moles reconderetur? Quæ deniq; excernerẽtur superflua, si nullus illis præesset musculus? At thorax motũ penitus amisisset, si ex solis constaret ossibus. Sin verò contrà ex solis musculis, inciderent hi pulmoni & cordi, nemine eos explodente. Ut igitur simul quidem spatium intus esset, simul autem totum instrumentũ moveretur, musculi alternatim fuerunt ossibus interpositi. Quod verò ad mammas spectat, quum lac utilis alimenti superfluũ sit, jure optimo quibus animantibus in cornua & alia id genus, in partibus superioribus copia superfluorum absumebatur, in his quidem ad thoracem non poterat acervari aliud utile recrementum. Unde ad ventrem eorum, ex thorace natura mammas deduxit: atq; illic numerosam quidem uno partu prolem ædentibus, multas: contrariis autem binas tantùm apposuit. Porrò quibus animalibus in partibus supernis superflui nihil absumitur, his in pectora eas collocavit. Et si unũ aut duo concipiant, duas: sin verò plura, duas quidẽ in pectore, alias verò inferius adhibet. At in homine meritò mammæ pectori adhærent, ubi & cordi tegumẽto esse possunt, utpote glandulosæ existentes, crassisq; indumẽtis persimiles, & multò melius quàm alibi, ex sanguine in venis elaborato, copiam optimi lactis conficere. Siquidem ex vena cava, ubi jam prope claves pervenit, natura duas venarũ cõmemorabilium, ac duas item cum eis arteriarũ propagines, quatuor simul eas infra per totum pectus deduxit: eoq; modo binas demũ utriq; mamillæ inseruit, in tã longo isto itinere id molita, ut plurimũ in vasis esset sanguis percoctus. Qui quum fertur sursum, per cor sanè iter facit: rursusque deorsum tendens, occurrit: exagitaturq; semper quidem à motu thoracis, & in his ejusmodi vagationibus incalescit, parti perpetuo motu præditæ diu immoratus, quæ omnia simul ad perfectam ipsi coctionem conferunt. Porrò quibus animalibus mammæ in pectore sunt, servantur & in masculis: quibus verò in ventre solũ insunt non adhuc servantur, nisi partus similitudinem corporis cum matre potius quàm cum patre obtineat. In universum autem constat, omnem fœminam esse masculo frigidiorem.

Lactis elaborationi quæ conferant.

Mammæ quando hæreant ad pectus masculis.

Fœminas omnes esse masculis frigidiores.

GALENI PERGAMENI
de usu partium, Liber VIII.

Collum fuisse factũ gratia asperæ arteriæ.

Collum nasci, interireq; cum pulmone.

Efflatio existit vocis materia.

Larynx est principalissimum instrumentum vocis.

Pharynx. Ligula.

Collo privata sunt muta.

AT collum fuit constitutũ unius asperæ arteriæ gratia, videturq; ob id semper unà cum pulmone interire. Quam ob rẽ pisces omnes, quòd pulmonem non habeant, collo carent: contrà autẽ, quibus animalibus inest pulmo, ea & collo prædita sunt, & spiritũ attrahunt in pulmonẽ per arteriã asperã, rursusq; eiiciunt per eandẽ. Ad hæc efflatio, quæ vocis materia est, ejusdem arteriæ est actio, citra quã nec vox efficitur. Estq; primum & principalissimum vocis instrumentum (cui larynx nomen est) finis superior asperæ arteriæ, quam etiam pharynga nominant, quemadmodũ & ligulã, quæ laryngi incumbit. Idcirco, si pulmoni aspera arteria est affinis, tantosque animali usus præstat, ejus sanè gratia collum formatum extitit: ob idq; privata collo animalia, sunt muta. Etenim quum in thorace contineatur pulmo, asperaq; arteria ex ipso emergens, ad os, magno intervallo semotũ, necessariò pertineat, spatium sanè quod ori & thoraci interjacet, quum asperæ arteriæ sit transitus, eorum etiam existit via, quæ tum supernè deorsum, tum infernè sursum ferũtur. Ac supernè quidem feruntur deorsum nervi, stomachus, musculi, & spinalis medulla: infernè verò sursũ venæ, arteriæ, atq; ipsa pharynx. At spinali medullæ munimento sunt circumpositæ vertebræ: vasorũ verò divisiones glandulæ replent: membranæ item ac ligamenta quædam, muniunt simul prædicta & colligant. Quibus omnibus cutis commune operimentum existit. Animalia quæ alimentum sibi à terra ore suppeditant, collum habent longitudine cruribus simile. At homo, & quæ similia ei animalia sunt, quum propter pharyngẽ collũ, & illam vocis & respirationis gratia possideat, magnitudinẽ etiam colli sortitur tantã, quanta pharyngi necessaria ad prædictas actiones erat. Ad hæc etiã, quũ oporteret partes eas quæ ad humerum, brachium, ulnam, extremã manũ, ac deniq; septum transversum spectat, à spinali medulla colli nervos accipere, horum nervorum gratia, in spatio inter caput atq; thoracẽ medio, alij generati sunt spondyli, ex quibus collum conflatur. Caput autem plurimis visum est propter cerebrum factum fuisse, ob eamq; causam sensus omnes in se continere, tanquam servos quosdam & magni regis stipatores. At cancris & aliis molli crusta in

Spinalẽ medullam muniri à vertẽbris.

Glandulas replere divisiones vasorum.

Cutis operimẽtum commune.

Colli longitudo in variis animalib. varia.

Colli vertebræ quibus partibus nervos largiantur.

Cancros carere capite.

tectis, caput quidem non est: particula tamen quæ sensuum dux est, ac motus voluntarij, omnino certè eis in thorace consistit, ubi omnia ipsis sensuũ instrumenta insunt. Itaq; quod in nobis est cerebrum, id in illis sanè animalibus erit pars ea, ad quam prædictorum quodq; refertur.

Aristotelis opinio refellitur.

Cæterùm existimare, caloris qui cordi inest refrigerandi gratia, cerebrum fuisse constructũ (qualis fuit sententia Aristotelis) omnino absurdum videtur, nec absimile, ac si quis dicat, calcaneum cordis causa extitisse. Nam qui obsecro fieri potest, ut cor assidua respiratione aëris commodissimè refrigeratum (utpote refertum arteriis & venis, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula) à cerebro quod remotissimum est, crassissimisq; interceptum ossibus, ac semper ipso aëre calidius, aliquod refrigerium desideret?

Cerebrũ semper esse calidius aëre.

Cranio fracto quid agẽdum præcipuè.

Cerebri refrigerationẽ in cranij fracturis esse malorum ultimum.

Cerebrũ facile ab aëre refrigerari.

Etenim ubi cranium est fractum, id curamus præcipuè, ut quamcitissimè ossa fracta excidamus, ne videlicet ipsum cerebrum occursu aëris refrigeretur: id quod certè esset malorum ultimum, illi cui fractum est caput. Atqui si aër cerebro esset calidior, haudquaquam refrigeraretur ab eo. Nunc autem vel si æstas fuerit, refrigeratur facilè, indigetq; etiam tum foveri citissimè, tanquam non solùm id non sit frigidum, sed ne citra molestiã quidem occursum substantiæ frigidæ toleret. Aut quomodo satis cordi refrigerando esse potest, cor autem non multò magis cerebrum supra se positum possit excalfacere, quum calor omnis feratur sublimè?

Calor omnis sublimè fertur.

Cerebrũ cordi exiguam, sensuũ organis immensam nervorũ apophysin mittere.

Aurium nervi.

Naribus demitti portionem cerebri.

Oculorũ nervi.

Linguæ nervi.

Cur etiã, ad cor quidem obscura quædã apophysis ab ipso pertinet, sensuum verò instrumẽta à cerebro portionem immensam recipiunt? Etenim in utranq; aurem insignis nervus unà cum meningibus insertatur. In utrasq; etiam nares portio cerebri pertinet, multò major ea, quę ad aures pervenit. Similiter in utrũq; oculum, unus quidẽ mollis nervus in radicem ipsius, unus autem durus, in musculos moventes inseritur. Ad linguã verò, nónne quatuor, duo quidem molles per palatum tendunt: duo autem duri, secus utranq; aurem feruntur? In universum autẽ omnia cum ipso cerebro communionem habent. Quod quidem quum longinqua quidem refrigeret, proxima autem non afficiat similiter, monstrũ quoddam esse mihi videtur. Fieri autem non potest, ut particulæ alicujus utilitatẽ ritè exponamus, nisi totius instrumenti actionem prius inveneri mus.

Cerebrũ est nervorum, sensusq; & motus voluntarij principium.

Cor est arteriarum insitiq; caloris origo.

Cerebrum igitur principium existit nervorum, sensusq; & voluntarij motus. Cor autem, arteriarum atq; caloris insiti. Porrò etsi cerebrũ (quod ἐγκέφαλος, hoc est, in capite situm, dicitur) in animalibus capitis expertibus juxta pectus collocatum cernatur, non ob id tamen aliud quippiam cerebro proportionale, dicemus illis inesse, sed idem ipsum, licet vetus nomen ei non conveniat. Siquidẽ quod sensus ac motus principium est, unum atq; idem est in omnibus animalibus, etiamsi in locis diversis inveniantur. Quum igitur in animalibus capite destitutis, cerebrum atq; etiam os sint ad pectus: sicuti & aures & nares, manifestum utique est, propter nullam earum particularum caput conditum fuisse à natura. Cæterùm eisdem animalibus capite

Animalibus capite destitutis quales oculi insint.

destitutis, ut cancris, balænis, scarabæisq; oculi sublimes, ut qui duri & robusti futuri erãt, recõditi prælongis cervicibus insunt, quòd illorum actio locum æditum postularet. Quæ causa etiã fuit, ut qui hostiũ aut prædonum longè infestas incursiones speculantur, muros aut turres altas, aut montes quosdam conscendant. Homini autem, cæterisq; animalibus ei similibus, totos oculos molles necessariò habituris, prælongis cervicibus oculos imponere erat periculosius.

Oculorum situs longè tutissimus.

Quum igitur neq; in imo constitui eos, è re ipsorũ esset, natura invenit qua arte faceret ipsis particulam, quæ alta simul esset, & eos tueri satis posset: suprà quidem supercilia constituens: infrà verò quas malas appellamus, attollens: internis præterea partibus nasum applicans: ut externis, ossis processum, quod jugale appellamus.

Sensoria postulant nervum mollem.

Sensoriũ dũ sentit, patitur.

Mollia ad patiendum aptiora.

Dura, ad agendum aptiora.

Jam verò sensoria omnia nervum postulãt mollem: nervũ quidem, quia is sensuũ est instrumẽtum: mollem autem, quia sensorium, ut sentiat, pati & affici debet: verum quod molle est, ad patiendum: quod durum, ad agendum est aptius. Proinde sensoria quæ motu voluntario aguntur, ut oculus ipse & lingua, duplex habuerunt nervorum genus, non unum duntaxat molle, perinde ac aures & nares. Quòd si quando alterum eorum læsum fuerit, ea facultas vitiabitur quam læsus nervus præstabat.

Sensoriis, quæ voluntariè moventur, duplex nervorum genus inesse.

Nervorum mollium, durorumq; ortus atq; progressus.

Linguæ nervi unde oriantur.

Videre nanq; sæpe est linguam, aliàs quidem ad motũ, aliàs autẽ ad saporũ dignotionẽ, esse impeditam. Oriũtur autem nervi molles, ex mollibus cerebri partibus: duri aũt, ex duris. Rursus illi quidẽ rectà ad sensoria, hi verò per circuitũ tendunt. Nervorũ itaq; descendentium ad linguam, illi quidem ex inferioribus & anterioribus orti, statim infiguntur in ipsam: hi autẽ ex posterioribus, obliquisq; emergentes, circum collum prius obvolvuntur. Cæterùm molles quidem, in extimam linguæ superficiem ad sapores dijudicandos, in musculos verò ad motum duri disseminãtur.

Oculorum nervi.

Crystallinus humor, principalissimũ visus organum.

Eadem porrò ratio est & in oculorum nervis: duri quippe in ipsorum musculos inseruntur: alii verò in primum & principalissimum visus instrumentum, humorem scilet crystallinum. Quorum mollium nervorũ nullus ultra sensoria progreditur: alioqui facilè rumperentur progressi.

Cerebrum propter oculos in capite collocatur, propter cerebrum autem sensoria reliqua.

Ob hanc igitur causam sensoria omnia propè cerebrum esse oportebat. Quod quidem si verum est, constat utiq; cerebrum propter oculos in capite collocatum esse: reliqua autem sensoria omnia, propter cerebrũ.

Linguæ usus.

Similiter etiam de ore liquet, quòd hoc quoque adjacere capiti erat necesse: aut potius in se cõtinere linguã, ut quæ ad judicandos sapores, concinnandum sermonem, ac denique ad masticandos & transglutiendos cibos, neutiquam alibi quàm in ore commodius collocari potuisset.

Cerebrũ nervis esse simillimum, mollius tamen.

Cerebrum recipit sensus, imaginationesq; & intellectus cõplectitur.

Est autem cerebrum substantia quidẽ nervis simillimum (quorum ipsum principium erat futurũ) nisi quòd illis est mollius. Nam id etiam illi expediebat, ut quod sensus quidem omnes recipit, omnesq; imaginationes, & intellectus cõplectitur.

Cerebri pars anterior est mollior, mollibus, posterior durior, duris nervis gignendis.

Quia verò nervorũ oportebat duplicem esse materiã, duplex etiam cerebrum extitit, mollius quidẽ anterius, ad producendos molles: posterius autem durius, quod παρεγκεφαλίδα

φαλιδα nominant, ad duriorum nervorum generationem. Quum autem mollis cum duro non admodum cōveniens futurus esset contractus, dictæ cerebri partes duplicata dura meninge, quæ cōplexura erat totū cerebrum, dirimuntur, & per meatum solū, qui sub capitis vertice est, et corpora meatum ipsum ambientia, conjunguntur. Ad hæc, ipsius anterioris cerebri, quæ partes duram meningem contingunt, mediis duriores sunt, quum ad patiendi difficultatē, tum ad productionem duorū nervorum: quales sunt qui oculos movent: nam à mediis commodè molles oriuntur. At ex ea parte cerebri posteriori, mollis nervus penitùs nullus ꝑducitur. Igitur nervi omnes consistentia cerebro sunt duriores, opticis tantùm exceptis, qui cerebro densiores quū sint, duriores eo non apparent, seu soli ex cerebri substantia veluti concreta, non tamen exiccata, conflati. Qui soli etiam sensibiles quosdam poros in seipsis habere videntur. Quum igitur in capite quatuor sint instrumenta sensoria, quæ à cerebro sensus principium habent, etsi hac ratione similia appareāt, inest tamē eis secundum speciem dissimilitudo, nō modò in ipsis sentiendi facultatibus, verumetiam in corporibus, per quæ facultates ipsæ feruntur. Quandoquidem facultatum alia odorū, alia saporum, alia sonorum, alia est colorū dijudicatrix. Viarum autem, ea quidem quæ fert ab utroq; ventriculo ad nares, productio est prælonga, nihil ab ipsis ventriculis discrepans. Quæ verò ad oculos ducit, variat jam quodammodo & dissidet, non tamen planè certus est nervus. Quæ ad linguam descendit, perfectè quidem est nervus, sed mollis. Quæ denique ad aures, nec similiter quidem mollis, nec tamen certè est durus. Quinta verò viarum facultatis à cerebro descendentis, fortis simul ac durus est nervus, ad motus quidem, & ad ea quæ crassarum sunt partium sensu tactus dignoscenda, optimè accommodatus: ad exquisitiorem autem aliquam dignotionem, cujusmodi aliis sensoriis inest, admodum ineptus atque impotens. Quandoquidem omnia hæc, ut sensus fiat, immutentur omninò est necesse. Immutatur autem non à quovis sensibili omne sensorium: sed splendidum quidē ac luminosum, à coloribus: aëreum à sonis: vaporosum, ab odoribus: atque (ut in summa dicam) simile simili est notū & familiare. Igitur nullum sensorium, præterquàm visus, à coloribus immutabitur. Solus etiam visus sensoriū habet lucidum, & purum, splendidumq; humorē videlicet crystallinum. At nullum præstaret usum ipsius sensorii alteratio, nisi eam imaginatio; ratiocinatio, & memoria (quæ ad principē animæ pertinent facultatem) perciperent. Producit itaque cerebrum ad humorem crystallinum quandam à sese portionem, ut affectus eius humoris agnoscat: quę productio sola meritò meatū habuit sensibilem, ut per eum, ad lucidum splendidumq; sensoriū, maxima copia spiritus à principio ipso transmitteretur. Cæterùm ea ipsa productio, usque ad viam quidem quæ fert ad oculum, * mollis, rara, pura, & syncera extenditur: ubi verò jam elapsura est cranio, securitatis gratia, durior & compactior efficitur. Quum autem in cavitates quæ superciliis subsunt inciderit, amplificatur plurimum, pristi namq; naturam recipit, sic ut cerebrum esse videatur. Postea verò ad pupillam coalescit, eadē ipsa propago quæ oculis inest: ad quam nimirū propaginem cornea tunica (cui humor crystallinus incumbit) tenuis, alba, & pura quum sit, facilè colorum externorum alterationem transmittit.

Cornea tunica qualis.

Quia verò etiam ad aures propaginē quandam à cerebro erat necessum descendere, excepturam occursurū sensibile (quod erat sonus & vox, aut repercussio aëris) os purum ac densum auribus oppositum, flexibus obliquis instar labyrinthi natura ipsa pertudit, quo frigidi quidem aëris vires integras, flexuum varietate, sensim exolveret: aliorum autē corporū exiguorū impetum propulsaret. Igitur propter patiendi difficultatē ita constricti sunt auditorii meatus: necnō uterq; auditorius nervus, durior effectus est, quàm ut ipsi actioni cōveniat.

Auditus sensibile, sonus, & vox.

Auditorij meatus utilitas.

Linguæ autem nervus (etsi quartū hoc sensoriū dixerimus esse) est mollior: & qualem esse oportebat: quia natura illi poterat oris tegumento ad maximā securitatē consulere. Auditorius verò, ad patiendi difficultatē potius quàm ad sentiendi promptitudinem, fuit comparatus.

Linguæ nervus.

At solum sensoriū olfactus intra craniū consistit, nempe in ipsis ventriculis anterioribus cerebri, qui etiam vaporosum quendam spiritū continent. Ad cuius quidē sensibile transmittendum liberè, & cōservandum; oportebat reperire viam tantò rariorē atq; latiorē auditorio meatu, quantò sensibile huius, quā auditus, crassiorū erat partiū. Ferè enim, quantū aër partium tenuitate à luce relinquitur, tantum vapor etiā ab aëre.

Olfactus sensorium solū contineri in ventriculis cerebri.

Olfactus sensibile esse crassiorum partiū, quā sensibile auditus.

Quum igitur cerebri ventriculi loco inferiori sint siti, ex partibusq; sibi propinquis necessariò etiam excrementa affluentia excipiant, ne melior quidem ulla via excogitari ea potuit, quæ ampla simul atq; declivis esset. Ac talis quidem est narium meatus, per quem intus foràs excrementa excernuntur: foris autem intrò, penetrant sensibilia olfaciendi. Quarum utilitatum, altera ad vitam necessaria est, altera ad commodiorem vitam.

Narium meatus utilitas.

Sunt tamen & alii canales duo, qui per palatum in os, totius cerebri excrementa eructant: qui duo soli purgando sufficiunt cerebro, quando animal omnino rectè habet.

Palati foraminum usus

Quare propter odorum dignotionem potissimum atq; hac adhuc antiquiorem, & necessariam ad vitam inspirationem in cerebrum, facta sunt illa in nares foramina. Ex abundanti verò cerebri malè affecti excremēta repurgant.

Inspirationē in cerebrum esse necessariam ad vitā.

Opposuit autem natura ipsi olfaciendi sensorio, os quoddam variè pertusum, veluti spongiam quandam, simul ne aliud corpus durū extrinsecus incidat, simul ne viribus interis aër frigidus inspirantibus nobis rectà in cerebri irrumpat ventriculos.

Ossis colatorij usus.

Qua ratione etiam, quæ sunt ante meningas ossa ἠθμοειδῆ à cribri similitudine dicti, spongiarum instar admodum foraminulenta videntur, meatib tortuosis distincta.

ἠθμοειδῆ ossa.

Quinetiam & dura meninx, quæ cerebrum contegit, similiter perforata est. Cæterùm non facilè per foramina illius expurgarentur pituitosa excrementa cerebri, nec sine magno negotio ipse

Meningem duram esse foraminulentam.

vapor ascenderet, qui est sensibile olfactus, nisi utrunq; opus inspiratione simul & expiratione, cerebri natura proveheret. Quare illapsu quidē inspirationis, quæ fit à cerebro, promovetur odorum dignotio: expirationis verò impetu, superfluorum excretio: nempe vehementia spiritus, unà secum excrementa pertinacia trahente. At quæ in meatu nimis impacta sunt, ea efflatione expurgantur. Ipsa verò rursus odorū dignotio, non parum juvat totam respirationem; non sinens vapores pravos, qui alioqui nos laterent, unà cum puro spiritu ingredi. Porrò unicum sæpe instrumentum multis actionibus sufficit: ut videlicet tenuis meninx, quæ secundæ persimilis cerebrum stabilit ac tegit, vasaque ipsius omnia colligat. Sed in omnes etiam cerebri partes hæc membrana se insinuat, totū ipsum cōtexens, extendensq; se usq; ad ventriculorū capacitatem. Est tamē & tegumentum cerebri crassa meninx, aut potius propugnaculum quoddam, propulsandis oppressionibus cranij oppositum. Tenuis autem meninx, naturale operimentum eius existit. Nam crassa certè ab ipso est sejuncta, excidentibus autem vasis cohærens. Quòd si tenuem illam meningem non interposuisset natura, cerebri cum crassa meninge vicinitas non vacaret dolore. Sola autem si fuisset illa, adhæsisset haud citra noxam cranio. Quū igitur id natura dicendum sit medium, quod eadem proportione ab extremis distat, neutra verò meninx ad portionem à cranio & cerebro distet, meritò certè, ne cerebrum aut eius operimentū quicquam afficeretur, prior quidem tenuis meninx, post ipsam autē, crassa locata est, quæ quantò osse est mollior, tantò tenui membrana est durior; quantò autem hac tenuis est mollior, tantò tenui cerebrum mollius etiam existit. Duobus itaq; medijs & vinculis natura ipsa tutò inter cranium & cerebrū necessitudinē conciliavit. Quemadmodum igitur cerebrum tenuis meninx, sic illam crassa, atq; hanc denique cranium ambit, & cōprehendit, eiq; per multa vincula: annectitur quæ quidē ab ipsa meninge, membranarum instar exorta, extenduntur singula versus partem cranii sibi è directo correspondentem: inde per suturas progressa, sibi mutuò occurrunt, coaptantur, & coalescunt, cōmunemq; ex seipsis omnibus pericranium procreant membranam, quæ cum cranio duram meningem connectit. Jam verò duo anteriores ventriculi cerebri (qui cerebro spiritum animalem prius & conficiunt & præparant) inspirationem, & expirationem, ipsamq; efflationem efficiunt. Eos autē præstitit esse duos quàm unum, quòd esset infernus canalis duplex, & sensoriū omne, cerebrumq; ipsum sit geminum. Prima tamen, maximeq; communis geminorum instrumentorum utilitas est, ut si alterum eorum læsum fuerit, subserviat reliquum. In Ionia siquidem vidimus quendā adolescentem vulnere in alterum anteriorū cerebri ventriculorum accepto, fuisse superstitē: qui ne momētum quidem temporis potuisset vivere, si vulnus utrunq; simul violasset. Itaq; tutius est, in quibus licet, quod geminum est, quàm quod simplex. At in uno animali duas facere spinas

Odorum dignotio promovetur ab inspirāte cerebro.
Excrementorū expulsio à cerebro expirāte iuvatur.
Odorum dignotio iuvat plurimum totam respirationem.
Instrumentū unicum pluribus actionibus sufficit.
Meningis tenuioris usus.
Crassæ meningis usus.
Meningē tenuem inter cerebrum & crassam cōsistere: crassā, inter tenuē & cranium.
Medium natura quid sit.
Pericraniū à crassa meninge ortum, cranio illum annectit.
Cerebri anteriores ventriculos inspirationē expirationē, atq; efflationē efficere.
Sensoriū omne esse geminum.
Geminorum utilitas.
Cerebri altero ventriculo vulnerato, fuisse quēdā servatū.

non licuit, quare nec duas spinales medullas: ac proinde nec duplex esse cerebri posterior ventriculus poterat, quum ex ipso spinalis medulla oriatur. Sed quoniam nervi omnes qui sub capite in totum sparguntur corpus, aut ex posteriore cerebro, aut ex medulla spinali oriuntur, ventriculum hūc oportuit maximum esse, à ventriculisq; anterioribus per meatum insignē, animalem spiritū antea in illis elaboratum, excipere: per quem nimirum meatum, procedentem ab extremitate communi anteriorum ventriculorum, quem nonnulli quartum ventriculum vocant, cum cerebro, hoc est, anteriori cerebri parte (quæ postica major est) parencephalis, hoc est, cerebellum committitur. Pars autē cerebri quæ supra communē illam cavitatem est sita, veluti domus tectum, in sphæræ superficiem cōcavam circunducta, haud ab re appellatur καμάρειον, & ψαλιδοειδὲς, quòd testudinis aut fornicis instar sit fabrefacta. Quæ quidem partem omnem cerebri incumbentem, sine labore sustinet. Undiq; enim sibiipsi simillimum est, quod rotūdum est, atq; orbiculare: ob idq; omnium figurarū ad patiendum est difficillimum, omniúmq; etiam est capacissimū, earum quę æqualem dimensionem sortiuntur. Est autem commodum id minimè contemnendū in organis universis, quæ ad continendū substantias quasdam fuerunt comparata: id quod re ipsa constat etiā in illo meatu, qui à ventriculo, quem cameratum diximus, ducit ad parencephalida. Omnes etenim meatus corporis, quemadmodum & universi ventriculi, secundum ipsorū medium, omnino sphęrici sunt, quòd sic capaciores existant, ac difficilius etiam patiantur. Quum autem ventriculos qui materiales magis substantias recipiunt, expediat esse majores: minores verò, qui materias majorum virium ac facultatis, hoc est, elaboratas magis & absolutas, continent: sanè ventriculus posterioris cerebri, minor meritò fuit anterioribus. Jam cerebellum ipsum minimè quidem ex magnis flexibus tenui meninge interceptis, ut cerebrum, sed ex multis quidem, & his admodum parvis, alioq; modo structis, conflatur. Quia verò nō in solis ventriculis, sed in toto cerebri corpore continetur multus animalis spiritus, existimandum est plurimum etiam in posteriori cerebro contineri, ut quod omniū qui in totum corpus distribuuntur nervorum principium futurū sit: mediaq; illa intervalla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse vias. At intellectus sequitur non compositionis varietatem, sed corporis cogitantis, intelligentisqúe, bonam temperiem. Neq; enim bonitas ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius attribuenda videtur, quàm qualitati. Ad principium autē illius meatus qui ventriculos anteriores cū cerebello conjungit, appositū est glandulosum corpus, à figura coni κωνάριον pictum: quod quidem cerebri pars nō existens, divisionē illius magnæ venę explet ac firmat, à qua omnes ferè anteriorū ventriculorum plexus χοροειδεῖς cōflantur. Extenditur præterea secundum totum meatū inter ambas eminentias cerebri, quas γλουτία, hoc est, parvas nates, appellant, epiphysis quædam vermi similis,

Ventricu[lus] cerebri p[os]rior omn[ium] maximu[s] anterio[ri]bus, per [insi]gnem m[ea]tū, anim[alem] spiritum [ex]cipit.
Parencep[ha]lis.
Καμάρειον
Figuram [orbi]cularem [esse] difficillim[am] ad patien[dum] capacissimamq;.
Ventricul[us] cerebelli anteriori[bus] minor.
Animalem spiritū co[ntineri] non i[n] ventriculi[s] modò, se[d] etiam in t[oto] cerebro.
Intellectu[m] temperiem sequitur.
Κωνάριον corpus.
Γλουτία.
Epiphysis vermi similis.

similis, ex particulis quamplurimis, cõnexis per membranas tenues, composita: quæ quidem cerebri pars existens, altera parte sui, posteriori cerebri ventriculo annectitur. Inde autẽ paulatim adaucta, ac secundũ meatum porrecta, ipsum totum planè obstruit. Cęterùm ubi cõtracta reflectitur, idq; transversis flexibus, meatum totum in tantum aperit, in quãtum retrorsum cesserit. Etenim cũ sic in seipsam considens rotundetur, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo eius augetur. Quare constat ea sic paulò magis amplificata, in solas meatus partes, quæ ad basim sunt, strictissimas, nequaquam ingredi posse fines ipsius inferiores. Semper autem tantum de meatu aperitur, quantum de illis convexitate, in ipsum ingressura, minuitur. Quibus quidem motionibus hoc ipsum corpus transitu spirituum præest, dominaturq;. Alligatur autẽ eminentiis cerebri, ligamentis quibusdam, à quibus utrinq; constricta & coërcita, cõtinetur, ne divagari possit: cuius quidem epiphysis constructione, alia nulla melior potuit excogitari. Nullam siquidem invenias constructionis bonitatem ad actionis perfectionem, meliorem ea, quæ adeò exquisita existit, ut si vel tantillum immutes, tota confestim vitietur.

[...]miculare [...]us trãsi[...] spirituũ [...]est.

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. IX.

Quum autẽ succi eius quod ad partẽ confluit, hoc quidẽ, ceu utile, assimiletur illi: hoc verò, tanquã alienũ, omnino excerni conveniat: certè ad hanc excretionẽ natura meatus opportunos desiderat. Quos nisi nacta fuerit, acervatum ibi excremẽtum, primùm quidem instar oneris gravat, deinde prohibet quo minus succi benigni illuc confluant, illorũ vias præoccupans: quo fit ut membrũ nutriri nõ sinat: sed quemadmodũ animalia esurientia, lutum, aut aliud quidvis simile vorant, ita partes accommodato sibi alimento carentes, cogantur aliquid vel ex ipsis pravis succis attrahere. Unde postea in ipsis collecta excrementa, putrescunt tãdem, ac sic acriora simul & calidiora reddita, inflammationes, erysipelata, herpetas, carbũculos, febres, innumerabilemq; aliorum morborũ turbam exuscitant. Quare magnam semper curam natura adhibuit, ut excernerentur superflua. Quæ cum genere sint duplicia (alia enim vaporosa & fumosa, naturaliter ad sublimia feruntur: alia autem aquosa & limosa, motu suo deorsum decumbunt) vacuandis quidẽ ijs quæ ad superna volitant, meatus quosdam tenues in altũ duxit: declives autẽ & amplos eis subdidit, quæ suo pondere delabuntur ad inferiora. Cæterùm declives cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus nariũ, sensibilia excrementa erũctant. At vaporosæ excretiones, præ tenuitate sensum nostrum effugiunt. Porrò in humidis quidem & mollibus corporis partibus, nulla est præscripta recta quędam tali excretioni via, quũ humidum omne ac molle corpus, cedere quidem expeditè ijs quæ impetu concitatiore per ipsum feruntur: trãsmissis verò his, rursus coire

[...]rtes desti[...]tas fami[...]ri alimen[...] expleri [...]ccis vitio[...]

[...]xcrementa [...]utrescẽtia [...]a mala in[...]rant.

[...]xcremẽto[...]um duo ge[...]era.

[...]erebri me[...]tum decli[...]ium usus.

[...]xcretiones [...]aporosas [...]nsum effu[...]ere.

[...]orporum ho[...]midorum na[...]ura.

atq; coalescere soleat. At in duris corporibus, nisi via quædam prius parata sit, transire per eam nihil potest. Idcirco in cranio, quod cerebri ceu galea quædam existit, conspicuas ac sensiles vias natura vaporosis his fuliginosisq; excrementis aperuit: simul quidem ipsum cavernosum efficiens, simul & variis suturis coarticulatũ. Alioqui nec potuisset caput ipsum purgari, quod quidem quum à subjectis partibus omnia quæ sursum feruntur fuliginosa excremẽta excipiat, largiori eget evacuatione. Ossium autem quæ adaptantur ad suturæ generationem, utrunq; eminentiam habet & cavitatem, non una serie, sed situ alternantes, ut duarum serrarum sese invicem ingredientium instar, mutuò inter se cohæ rescant, utroq; nimirum osse cavitatibus suis excipiente eminentias alterius. Quæ structura maximũ ad securitatem & firmitudinẽ videtur habere momentum, præter id, quòd etiam per suturas fit transpiratio. Non sunt autem foraminibus pertusa capitis ossa, sed intus cavernulas cõplures sortiuntur, quòd oporteret utrãq; eorum superficiem lęvem & æqualem existere, ne videlicet aspredine sua, quam utiq; foratæ obtinuissent, colliderent tum pericraniũ, tum ipsas meninges cerebri. Crassiora igitur fuliginosorum excrementorũ per suturas solas vacuantur: nam tenuioribus, vel cranium ipsum est perviũ. Nec verò ad transpiratum duntaxat, sed ad excidentia etiam vasa tenuia suturis ipsis natura est abusa. Non est factum capitis os tenue simul & densum, sicuti neq; densum & crassum, sed rarum, cavernosum, & crassum, quòd sic neq; gravaturum esset, nec viam in cerebrum brevem, vulnerantibus se, daturum. Meatuum porrò qui ad palatum descendunt, alter quidẽ profectus ex fundo medii ventriculi cerebri, fertur deorsum: reliquus verò emergit à meatu qui cerebrum cerebello connectit. Fertur autem obliquus deorsum, versus alterum. Quum verò primũ simul in idem convenerint, locus quidam cõmunis, constitutus à tenui meninge, utrosque excipit, cavus ac declivis, veluti quædam lacuna, cuius labrũ supernũ absolutus est circulus. Inde magis ac magis arctatus descendens in subjectũ adenẽ, manifestam cavitatem habentem, excremẽtaq; transcolantem, immittitur. Excipit autem hũc, os cribro simile in palatum desinens. Quum igitur locorum omnium quæ in toto sunt corpore, longè tutissimus sit, qui circa adenem prædictum versatur, inter cerebrum & os palati consistens, meritò retiformis plexus, omnium quæ illic visuntur maximè admiranda particula, inibi collocatus est, complectẽs quidem in orbem & ipsum adenem, pertingens autem retrò longissimè. Toti siquidem cerebri basi propemodum hic plexus subjicitur, ex maxima portione earum arteriarum quæ à corde sursum ad caput feruntur, contextus. Est autem non simplex rete, sed cuiusmodi vulgaria hæc piscatorum retia, si plura alia aliis cumulata superinjicias. Reliqua porrò arteriarum pars, quæ rectà ad caput ascendit, ubi cranium sunt prætergressæ, medio inter hoc & crassam meningem loco, primùm quidem dividuntur in crebras, easq; admodum tenues

Cranio inesse meatus sensiles per quos fuliginosa excernantur.

Suturis cranij qualia ossa desiderentur

Cerebri excremẽta crassiora per suturas expelli.

Craniũ crassum, rarum, & cavernosum.

Cerebri meatuum ad palatum descensus.

Lacuna cerebri.

Aden subiectus cerebro.

Os colatoriũ. Locus omnium tutissimus.

Retiformis plexus ubi locatus.

Retiformis plexus ex plurimis arteriis, contextus.

tenues arterias: quarum aliæ in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad lævam, aliæ ad dextram feruntur, inter se mutuò cōplexæ. Postea verò ex ipsis, veluti radicibus in truncum suum coalescentibus, conjugatio alia arteriarū enascitur, ei quæ initio à corde sursum ferebatur, æquabilis: eoq; modo jam per crassæ meningis foramina subit ad cerebrum. Etenim ubi natura vult exactè materiā conficere, diuturnā ei moram in coctionis instrumentis comparat: id quod licet planè videre in flexibus illis variciformibus, qui ad testiculos pertinēt. Venæ siquidē & arteriæ in primis flexuū partibus sanguinem syncerū continent, qui certè in ultimis flexibus ad ipsos testiculos, nō amplius ruber est, sed jam quodammodo albicat, exiguū adhuc requirēs ad substantiæ seminis generationē, quod ei à testiculis cōciliatur. At quanto spiritus animalis cerebri exactiorem semine concoctionem desiderabat, tanto plexus retiformis flexuosior variciformi existit, ut in eo immoratus diutissimè, pro dignitate coquatur. Generatio aūt animalis spiritus, materiā propriam spiritū habet vitalem. Quū igitur anima ratiocinatrix resideat in cerebro, per quod quidem nos ipsi ratiocinamur, necessum fuit in eo contineri plurimū animalem spiritū, qualitatis proprietatē ex suiipsius concoctione adeptū. Quare totū cerebrū ijs arteriis multipliciter divisis contextum est, multęq; ipsarum divisiones, à basi in ipsius ventriculos desinūt, quemadmodum & venarum, ex eius vertice descēdentium. Verùm ut hæ quidem in illos excernunt superflua, sic arteriæ largiter spiritū ipsum respirant. Fruitur autem universum cerebri corpus, tum ipso venarum sanguine, tum arteriarum spiritu. Siquidem partes omnes facultatem habent, propriam sibi materiā trahendi. Porrò in cæteris corporis partibus adeò propinquæ sunt semper vena & arteria, ut mutuò sese contingant, ac vena semper arteriæ incumbat. At in cerebro, quòd satius esset ex locis diversis, aut potius omnino contrariis, vasa in ipsum inseri, à corde sursum per collum venæ atque arteriæ ad ipsum usq; captus simul productæ, inde hæ quidem ad plexum retiformem, illę autem ad summum capitis verticem diverterūt, cōmunitæ crassa meninge, quæ quidem duplicata, venas in seipsam mediam recepit: idq; vasis tutissimam præbens viam, simulq; utraq; sui parte, altera quidem cerebrum, altera verò cerebellum complectens: ac deniq; ex suiipsius duplicatione hac, valida ligamenta producēs, quibus calvariæ annectitur. Quia verò ligamenta ea mergere per suturas erat necesse, natura illic suturam à specie Λ græcę literæ labdoeidem dictam, adhibuit. Postquam autē facta hæc fuerunt, quamplurimis, in transitu sanguinis per crassam meningē, foraminibus factis, per ea venas, alias quidem magnas, alias, verò parvas produxit: sursum quidem, ad cranii duplicationem, quæq; * ex ea oritur, pericraniū membranam: infernè autem, ad subjectam tenuem meningem. Coëuntes autem in vertice capitis, quæ sanguinem deducunt meningis duplicationes, in locum quendam vacuum, quasi lacunam, quem torcular appellat Herophilus,

Concoquēdis exactè humoribus procurat natura mora diuturnitatem in vasis.

Variciformes testiculorum flexus.

Animalis spiritus gignitur ex vitali.

Anima rationalis habet sedem in cerebro.

Arterias effundere animalem spiritum in ventriculos cerebri.

Partium singulis inesse facultatem propriā materiam trahendi.

Crassæ meningis usus.

Labdoides sutura.

Torcular.

ibiq; relinquentes bonam portionem sanguinis, inde veluti ab arce quadam, omnibus subiectis partibus, quæ innumeræ sunt, rivos numerosissimos mittunt. Reliquū verò sanguinis, rivulus ex ipsius crassæ meningis confectus partibus, in regionem anteriorē deducit, à quo quidem medium accedente ventriculū, magnæ exoriuntur venæ, quæ in plexus tenuis meningis disseminātur: cum quibus etiā securitatis gratia aden semper glandulosus extenditur. Quod reliquū est, rectà secundum longitudinem, ut initio cœperat, prorsum longissimè fertur, multas producens venas, quæ in totum cerebrū disperguntur. Atq; huic quidem crassæ meningis portioni, quę prædictum sanguinis rivum efficit, cerebrumq; in binas partes dispescit, aliam quoq; suturā natura addidit, quæ à vertice ad frontem rectà per caput medium fertur. Ipsius autem ad frontem pertinentis meningis, pars illa quæ meatui distinguenti anterius cerebrum à cerebello, necnō epiphysi vermiculari incumbit, cū sursum ad seipsam tendit propinqua corpora, impedit quo minus ab eis productio meatus premuntur. Pari modo & duplicatio illa quæ inest suturæ labdoeidi, corpora posteriora incumbētia ventriculo, sursum trahit. Nec minus tertia & coronalis sutura, quæ per medium anteriorum vētriculorum transversa fertur, ab omni compressione subjectos ventriculos liberat, incumbentia corpora in sublime revellens. Igitur ex productionibus cerebri, maximæ quidē sunt quæ ad nases pertinent: quarum parte utraq; pori sunt oculorum, juxta quos sunt nervi, qui eorum musculos movent. At poris opticis coëuntibus prius quàm ex crassa meninge excidant, * ac separatis rursus post eam, qua parte quidem uniuntur, est pelvis, quam arteriæ utrinq; tangunt. Cæterùm lingua duplex quū sit, quemadmodū & reliqua omnia sensoria, partemq; omnem dextrā sinistrę habeat æqualem (qua ambæ tàm molendi transglutiendiq; cibi, quàm etiā loquendi gratia coaluerunt) meritò in utranq; eius partē, à posteriori basi ipsius cerebri, natura propriū nervum deduxit. Quū autem omnibus quoq; oris partibus ab ijsdē locis sensum gustatoriū esset melius tribuere, & ad has etiā nervos illinc produxit, vicinitatis atq; situs ratione observata: quibus etiā adjunxit comitem, ipsam tenuem meningem, ut simul illos nutriret ac tegeret. Ut verò crassa meninx has productiones admitteret, in modū fistulæ dilatavit ipsam usq; ad ossa anteriora, quæ illic perforavit, & cum utraq; meninge, partem quidem ipsorum nervorum in ipsam linguam, partem in superiorem, partē in inferiorem maxillam infixit. Ante quorum distributionem, obiter quendam nervum utriq; productum musculo temporali inservit, duriorem certè illis omnibus, quòd non ad gustum, sed destinatus ad motam esset. Verùm quòd nervi maxillæ inferiori, necnon * linguæ infixi, declives ducantur, earum partiū positio fecit. Qui autem in superiorē maxillam feruntur, eos natura versus anteriora deducēs, nō per oculorū foramina (sic enim offendisset mollissimos opticos nervos, propter quos totus factus est oculus, ut in quibus præcipua

Sutura recta.

Coronalis sutura, per mediū anteriorum ventriculorum cerebri fertur transversa.

Cerebri productiones maximæ, quæ ad nares pertinent.

Pelvis in congressu opticorum nervorum consistens.

Lingua duplex.

Linguæ utraq; pars à posteriori basi ipsius cerebri nervum possidet.

Oris partes unde nervos ad sapores discernendos recipiant.

Temporales musculi quales nervos sortiantur.

Maxillæ superioris nervi, qua parte in eam inserantur.

Oculus est factus propter opticos nervos.

cipua pars consistat) sed per aliud tertium præ-
longum, nec usqueadeò rotundum, quod juxta
magnum oculi canthon est, per quod nervi ocu
lorum musculis inseruntur, trajecit. Plura nanq;
fecisse foramina, firmitudini ossium non expe-
diebat. Ubi igitur prædicti nervi ad oculorum
cavitatem perveniunt, uterq; eorum ad nuncu-
patum malum fertur, perforatis rursus illic, quæ
sub oculis sunt, ossibus, transitumq; ei præben-
tibus, ne contingens musculos, aut offendat il-
los, aut ab eis collidantur: ac sic deniq; in regio-
nem sibi è directo correspondẽtem dispergitur.
Ergo si exortus illos, qui ad nares feruntur, non
numeremus, ceu à quibus nullæ nervorum pro-
ductiones oriantur. Prima conjugatio erit, mol-
lium nervorũ qui ad oculos tendunt. Secunda,
eorum qui oculorum musculos movent. Tertia
de qua nuper disserebamus, quæ illinc oritur, u-
bi pars cerebri anterior, cum posteriori conne-
ctitur. Quarta nervorũ conjugatio, paulò poste-
rius his est locata, magis quidem quàm priores
à basi emergẽs. Propagines aũt eius omnes sunt
sibipsis propinquæ. Ac cõmiscetur quidem sta-
tim nervis tertiæ coniugationis, cum quibus fer
tur longissimè: postea tamen sejungitur, totique
palati tunicæ inseritur. Exigui porrò admodum
sunt hi nervi, nervisq; tertiæ conjugationis pau-
lò duriores: quia tunica quæ os vestit, durior est,
non lingua modò, sed etiam aliis propemodum
omnibus faciei partibus. Ob id etiã producun-
tur ex paulò duriori regione cerebri, quàm ner-
vi tertiæ conjugationis. Quanto enim magis re-
trò progredimur, tanto seipso durius effectum
cerebrũ cernimus. Atq; etiam partes quæ ad ba-
sim ipsius pertinẽt, aliis duriores existunt. Quin-
ta mollium nervorũ conjugatio, productiones
eas continet, quæ à lateribus capitis, versus ossa
lapidea extenduntur. Earum autem utraq; divi-
ditur in ipso per ossa trãsitu, in duas partes: qua-
rum major quidem in meatũ auditorium inseri-
tur: minor verò extra craniũ in cæcum nuncupa
tum foramen, quod tamen cæcum non est, licet
existimetur tale, ob suam flexuosam obliquita-
tem. Est & sexta alia nervorum conjugatio, à ba-
si cerebri productorũ, qui nondum etiam sunt
duri: omnibus tamen prædictis tanto duriores
sunt, quanto spinali medullæ propiores. Hæc e-
nim durorũ nervorum principium est, ob idq;
cerebro est multò durior: et quo magis deorsum
progreditur, eo durior semper seipsa evadit. De-
scendunt autem hi nervi usq; ad os latum, quæ
spinæ extremitas est, in omnia ferè intestina &
viscera distributi, quòd nimirũ ea, mollia quum
sint, voluntarioq; motu privata, molles nervos
desiderent, ne omnino sensus maneant exper-
tia. Ventriculo tamen præcipuè tales erant ex u-
su, ut cui adesse exactissimum sensum deficientis
cibi, & potionis, maximè conveniebat. Quare
horum nervorũ pars maxima in ipsum distribu-
ta videtur, & potissimum in partes ori eius cir-
cumjacentes, quæ ob id sensu acutissimo prædi-
tæ sunt, atq; ijs qui vehementer esuriunt, cõtra-
hi & convelli sentiũtur. Ne autem nervi hi, mol-
les quũ sint, per longum iter deducti, periclita-
rentur atq; in discrimẽ venirẽt, membranis for-
tibus ipsos obduxit natura, corporibusque pro-
pinquis connexuit, quæ multa descendentibus
illis occurrunt. Quæ connexio plerunq; illis e-
tiam corporibus cõmodum adfert non contem
nendum: quemadmodũ & septimæ conjugatio-
nis nervis, quos quidem copulatos illis qui à se-
xta cõiugatione oriuntur, simulatq; capitis osse
excesserũt, membranis fortibus circundedit na
tura, ad unguemq; undiq; cõmunivit, utrisq; cõ-
muue hoc cõmodum machinata. Quippe nervi
conjuncti, copulatiq;, quàm simplices, multò tu-
tiores ab injuriis existũt. Porrò verò quàm ner-
vos septimæ coniugationis ab ipsis (ubi paulu-
lum erant unà cum illis progressi) sejungere ad
linguã esset necesse, rursus eos cum arteriis caro
tidibus junxit, per totumq; cum illis collum tra-
duxit, cõmunibus colligatos membranis. At in
thorace, quũ arteriæ ad sinistrum cordis ventri-
culum tenderent, rursus eos separavit, ad dextrũ
quidem in lævam, sinistrum autem in dextram
ventriculi partem, utrunq; obliquo ductu inser-
tavit, id quod longè erat tutius, quàm si rectà
descẽdẽtes, postea in ventre divisi fuissent. Por-
rò illinc nervi septimæ coniugationis oriuntur,
ubi & cerebrũ desinit, & spinali medullæ est ini-
tiũ, progressi quadantenus unà cum nervis se-
xtæ conjugationis. Pòst autem ab ipsis sejuncti,
parte quadam sui, eademq; minima, rectos la-
ryngis contexunt musculos: majori verò, in to-
tam linguam disseminantur.* In universum au-
tem, ex nervis hi existũt primi, qui exquisitè sunt
duri. Nam prædictorum omnium nervorũ, nul-
lus similiter durus est ac hi nervi. Jam verò in
musculos oculorũ, etsi prorsus minimos, magni
tamen nervi inseruntur, quòd cõsistentia ij sint
molliores, quàm motoriis conveniat. Utriq; etiã
musculo temporali, tres infiguntur nervi: duo
quidem à tertia conjugatione (de quibus loqu-
ti sumus) tertius autem durior, de quo mox ver-
ba faciemus. Musculi quoq; genarum, narium,
ac labiorum, ut mole, sic etiam duritia, medio-
cres nervorum productiones recipiunt. Quum
enim per ossa longius ferantur, ex viæ longitu-
dine ipsis durities accedit. Nervi igitur qui lin-
guam movent, neq; produci aliunde cõmodiùs
potuissent, nec via uti opportuniore, quàm qua
nunc utuntur. Etenim sensifici nervi, simulatq;
inseruntur, amplificati, tunicã linguæ externam
contexunt, subjectos musculos ne attingentes
quidem. *Hi autem motorij, qui ad septimam
conjugationẽ pertinent, tenues quidem, sed va-
lidi, atque in multas fibras soluti, omnes linguæ
musculos texunt, idq; meritò. Illis quippe sapo-
res dijudicat, his autẽ lingua movetur: quas a-
ctiones duas non poterat altero genere nervorũ
præstare. Quum igitur quinta illa (quam memo-
ravimus) nervorum copula, ex obliquis capitis
partibus in ossa lapidea emergens, à duobus fo-
raminibus inæqualibus duplex facta excipia-
tur, eiusque grandior portio per foramen latiùs
rectà ad aures feratur: minor verò, in angustius,
quod cæcum vocant, illapsa per foramen quod-
dam, quod juxta aures est, penetret, viaq; omnis
media inter huius nervi principium internum,
atq; finem externum, variè instar labyrinthi tor-
queatur

Septima con iugationis nervos, cum illis qui à sexta oriũtur, copulavit natura.

Arteriæ carodites.

Nervorum sexta coniugationis in ventriculum obliqua implantatio.

Septima cõiugationis nervi unde exoriantur, & in quas partes disseminentur.

Septima copulæ nervi, sunt primi exquisitè duri.

Temporali musculo utriq; tres nervos infigi.

Linguæ nervi sensifici.

Linguæ motores musculi à septima oriuntur coniugatione.

queatur, sanè per hunc labyrinthum, durum illum nervum produxit, qui maxima quidem sui parte latum buccarum aperit musculum: exigua verò, quæ reliqua est, nervis à tertia coniugatione, ad temporales musculos pertinentibus, opitulatur. Ad cuius quidem generationem & deductionem, os illud lapideũ fuit maximè & opportunum, & aptum. Duos porrò mihi nervos concipias, unum quidem omnium durissimum, alterũ contrà mollissimũ, ac deniq; tertium inter utrunq;, medium ad æquilibrium. Qui igitur inter medium hunc sunt & durissimum, omnes simul duros: reliquos verò alios, qui ab eodem medio sunt usq; ad mollissimũ, appelles molles. Ac duros quidem ad motũ esse optimè comparatos, ad sensum contrà ineptissimos, judices. Rursus mollibus esse ad sensum aptitudinẽ exactiorem: sicuti imbecillitatem ad robur actionis. Nervorum igitur omniũ durorum principiũ est spinalis medulla: durissimorũ autem, eius finis inferior. Cerebrum verò est omnium nervorum mollium origo: ut mollissimorum, quod in medio anteriorum eius partiũ consistit. At substantiæ mediorum nervorum principium ea regio est, quà cerebrũ & spinalis medulla junguntur. Cæterùm mollium nervorum, alii quidem procedentes siccescunt, ob idque motorii evadunt: alii verò perpetuò propriam naturã retinent, ut qui ad ventriculũ deferuntur, quos sensificos semper manere oportebat. Rursus, nervorum tertiæ conjugationis, qui ad ossa quidem maxillæ inferioris * descendunt, magnosq; dentes * prætergrediuntur, ij exiccati, & duriores effecti, juxtaq; dentes caninos elapsi, in labiorũ musculos disperguntur. Qui verò per oculorum cavitates ad malarum ossa pertinẽt, adeò etiam duri sunt redditi in trãsitu, ut eos musculos moveant, qui in superiori maxilla, & in narium alis consistunt. At gingivæ, dentesq; omnes, necnon tota cutis faciei, cum tunica narium interna, à tertia nervorum conjugatione recipiunt propagines, *sed molæ quidem conspicuas & magnas, per eam viam, quæ per genam deducitur: gingivæ autem & reliqui dentes, tenues & vix conspicuas. Ab his verò nervis, qui ex regione oculorum ad musculos temporales ascendunt, palpebræ, & quæ circa supercilia sunt omnia, & frons tota nervos recipit. A nervo autem qui ex cæcis foraminibus excidens, temporalibus obscuram mittit distributionem, feruntur quædam propagines ad glandulas & partes illas quæ juxta aures sunt, atque adeò ad partes maxillarũ tenues. Maxima tamẽ eius nervi pars maxillarũ motum ad latera efficit per latum musculum, de quo postea dicendum est. Ipsa verò cutis pilosa, sensus gratia duntaxat, propagines paucas & tenues, instar araneæ filorum, ex omnibus subjectis recepit partibus. At cutis frontis, quòd motus voluntarii sit particeps, coëatque cum subjecta illi musculosa natura, eodemq; cum illa motu moveatur, fibras nervorum conspicuas adepta est. Porrò labiorũ cutis adeò coalescit cum musculis, ut nec musculum, nec cutim vocare queas, quod ex utrisq; conflatum est: quæ constructio ad illorum exactam conniventiam & diductionem requirebatur. Iam verò per foramen illud quod cernitur in majori oculi angulo, nervus, haudquaquam exiguus ab oculorũ cavitate enatus, in internam narium membranã, atq; in palatum etiam (cuius tunica crassa meninge prolapsa, per foramina oris & narium orta quum sit, ori ac nariuem mmbranæ est cõmunis) disseminatur. Porrò crassa meninx, tum suturis, tum fortissimis ligamentis, cum supernis cranii partibus atq; obliquis connectitur, ut minimè cerebrum comprimat.. Partibus verò anterioribus perexigua quædam ligamenta, atq; imbecilla cohæret: ubi nullam membranam producit, qualis partibus superioribus est pericranios tunica. Ad basim autem, ubi crassior est, paucis etiam illi & imbecillis ligamentis fuit opus, quum suopte nutu deorsum semper feratur. Cæterùm in eadem basi portionẽ quandam à se productam, retiformi plexui substravit, ne scilicet à subjectis ossibus cõprimeretur. Conflatur aũt ex multis ossibus cranium, ut si quando confractum fuerit, rupturæ eius per totum non progrediantur. Verùm cùm caput veluti prælonga quædam sphæra sit, jurè una quidem sutura recta per medium ipsius à posterioribus ad anteriora est extensa: duæ autẽ transversæ hanc excipiunt: quarum posterior quidem labdoïdes, anterior coronalis vocatur. Fitq; ex illis tribus suturis figura * Η literæ similis. In acutis tamẽ & turbinatis capitibus, non omnes eæ suturæ cernuntur. Sunt autem in universum tres capitum acutorum figuræ. Prima est, ubi caput anteriorem simul & posteriorem eminentiam amisit. Duæ verò aliæ figuræ sunt, quarũ altera quidem in fronte, altera rursus in occipitio nullã eminentiam habet. At suturæ capitis rotundi & sphærici, X. græcæ literę sunt persimiles. Ubi caput in occipitio nullum habet tumorem, perit labdoïdes sutura, recta & coronali manente, ex quibus constat sutura instar literæ T. Similiter cum frontis eminentia perierit, dispungitur coronalis, relictis recta & labdoïde, quæ literam ⊥ reversam constituunt. At verò quæ à media sutura æquidistant, & ad utranq; aurem constitutæ, secundum capitis longitudinem deferuntur, rectè squamosæ agglutinationes vocantur: quum non hîc ut in suturis ossa sese mutuò ingrediantur, sed extenuata in subtiles quasdam squamas, ad majorẽ firmitudinẽ earum partium, supra ossa descendentia applicentur. Ossium autem in temporibus compositiones atq; structuræ, sicuti & quæ in superiori maxilla cernuntur, suturæ mihi planè esse videntur.

Lapideũ os. Nervorum mollitiei ac duritiei æstimandæ methodus.

Nervos duros, ad motũ: molles ad sensum esse optimè comparatos.

Cerebrũ est nervorum omnium mollium origo.

Labiorum nervi unde.

Dentes omnes à tertiã nervorũ conjugatione accipiunt propagines. Gingivæ.

Latus musculus.

Frontis cutis

Crassam ningen e... connex à ...nio.

Retiform plexum r... pere prod... ctionẽ qu... dam à cr... meninge.

Craniũ ex pluribus ossibus co...

Suturæ cerebri. * ✝

Capitũ a... torum fig...

Squamosæ appositio...

GALENI PERGAMENI
de usu partium, Lib. X.

QUòd autem in parte corporis anteriore, in quam movemur, præstitit oculos collocari, eosq; geminos esse, nemini obscurum existimo. Cæterùm non insunt oculi posterioribus etiam capitis partibus, quia ab illis oriri nervi molles non poterant, quales in utrunq; mittuntur oculũ: ad quos quidem dum per ossa contendunt, densantur & compinguntur. Ubi verò

Opticorũ nervorum progressus.

verò ad illos pervenerint, amplificati denuò, in orbemq; humorẽ vitreum complexi, sese in crystallinum humorem inserunt, qui existit primũ videndi organum: id quod planè suffusiones ostendunt, quæ inter humorem crystallinũ & corneam interjacentes, impediũt visum, quoad deprimantur. Humor autem crystallinus, qui albus est atq; splendens (hac enim sola ratione, à coloribus immutatur) ab humore vitreo nutritur, qui quanto crassior & candidior est sanguine, tãtò à crystallino humore relinquitur humiditate & albedine. Hic enim albus est planissimè, ac mediocriter durus: vitreus verò, humidus quidem est, instar vitri cujusdam fusi: albus autem, albedine quadam adulterata. Quum igitur in neutro horum humorum sit vena, verisimile est utrunq; per transumptionem nutriri: crystallinũ quidem à vitreo, vitreum autem ab amplificata illa retiformique productione, quæ ipsum ambiens, duos usus præstat: primum, ut crystallini alterationem persentiat: secundum, ut pluribus arteriis & venis (quas ducit portio tenuis meningis) referta, vitreo humori alimentum adferat. Ipsa autem productio choroidis tunicæ, nõ solum corpus illud retiforme alit, sed quibusdã filamentis tenuibus à se productis etiam tegit & colligat. Cæterùm ubi primùm nervus in oculum ipsum inseritur, natura ab eo utrasq; productiones membranarũ abducens (quod nusquam in aliis nervis molita est) easque crassas ac duras efficiens, duram quidẽ meningem ossibus alligavit, choroidem autem solam divagari permisit. Quæ quidem tunc destituta suis vasis, ac paulò pòst, à supernis omnibus locis, quamplurimas vasorum immissiones recipiens, revertitur tandem, immensam quandã vasorum tenuium, sibi ipsis propinquorũ, copiam, veluti ex foro adferens: cum quibus omnibus rursus in superiorem productionem inseritur. Ubi autem productio ipsius nervi in humorem crystallinum se inseruit (cujus nimirum gratia descenderat) neutiquam amplius progreditur: quandoquidẽ illic hærens, affectuũ illius verax crebro esse nuncius potest. Verùm enimverò quum ipsa insertio in medium crystallinum humorem (qui sphæricus est) undiq; facta sit, necessariò maximus in crystillino circulus describetur, illum in duas partes dividens. Omniũ siquidẽ quæ rotundis corporibus connectuntur, sed maximum in ipsis circulũ connexio est tutissima. Ad hunc igitur circulum consentaneum erat humorem vitreũ motu ulteriore inhibere. Quocirca medius * in ipso vehitur crystallinus humor, quasi semisecta quæpiam sphæra in aqua. Ab altera etiã interna parte ipsius crystallini humoris, quæ illius veluti hemisphæriũ existit, firmitatis gratia * humores ipsos circulus unus maximus omnium conjunxit: qui quidem utrique terminus existens communis, ligamentũ his ipsis efficitur, & præterea corpori retiformi, & quartò ipsi choroidi tunicæ: quæ etiam ut ægrius afficeretur, à crassæ meningis tunica, ut in cerebro, ita hìc quoq; circumvestitur. Nam quũ hæc ab ea in aliis omnibus partibus, præterquàm in vasorum productionibus, distet, cum illa tamen in hoc memorato circulo jungitur. Quæ quidem quinta conjunctio præter illas quatuor in uno loco prædictas, subjectas partes munit, tegit & roborat. Dura igitur meninx tutò choroidi est applicita: hæc verò retiformi: retiformis deniq; vitreo & crystallino humoribus: illi quidem, per totum ipsum: huic autem per solam iridem. Itaque per corpora media humor vitreus illi tunicæ omnium extimæ, durissimæq; est unitus. Propè ad illum eundem circulũ extrinsecus alia quædam tunica accedit, quæ se in duram illam membranã insinuans, sextam insertionẽ facit, ἀπονεύρωσις (hoc est, dissolutio nervea) musculorũ oculos moventium, existens. Septima autẽ præter has omnino est alia, scilicet periostii insertio, quæ totum sanè oculum cum ossibus colligat, simulque moventes ipsum musculos operit. Ac cernitur quidẽ membrana hæc, candida: desinit verò in circulum, cui aliæ omnes subjectæ sunt, ubi albũ nigro conjungitur: qui locus tum iris, tum corona appellatur. Quòd si hæc dissecueris probè, circulos videbis hic septẽ, sibiipsis deinceps mutuò insidentes, crassitie tamen & colore discrepantes: ut ne si velis quidem, locum hunc aliter quàm irim appellare queas. Ac primum quidẽ circulũ circa mediũ crystallinũ, vitreus humor facit. Secundum, retiformis membrana. Tertium, choroides tunica. Quartus circulus est, qui illa simul comprehendit & colligat. Quintum ædit tunica orta ex crassa meninge. Sexum, quam diximus aponevrosim esse. Septimũ deniq; circulum circumscribit tunica, quæ à periostio deducitur. Jã verò ipsam meningem duriorem, quæ choroidem (ut dixi) complectitur, ad anteriorem crystallini humoris regionem ipsa natura producens, partem eius maximè mediam, longè tenuissimã ac densissimam fecit, cornibus extenuatis persimilem: unde ea ceratoeides, hoc est, corniformis vocatur, existens instrumenti visorii fortissimum propugnaculum. Tenuis igitur, dura, & densa cùm esset facta hujuscemodi ceratoeides tunica, protinus utique erat futura splendida, ad splendoremq; transmittendũ opportunissima, perinde ut cornua ad amussim polita & derasa. Quod summum artificium naturæ, ut cunctis admirari licet, sic imitari nemini. Quanquam multò facilius est invenire aliquid, quod animadversum non fuerat, in iis quæ facta jam sunt, cavillarique, quàm inculpata omnia à principio construere. Quia verò periculum erat, ne ipsa tunica cornea laboraret alimẽti penuria, aut duritie sua humorem crystallinũ collideret: aut deniq; immissam oculis supernè visoriam facultatẽ (cujus substantia est splendida) suo splendore discuteret, his incommodis omnibus natura perfidio unico occurrit, quod declarabimus postea. Quòd autem vehementi splendore oculi nostri offendatur, docuerunt id quidẽ milites Xenophontis, qui per multã nivem iter facientes, vehementer læsi oculis fuerunt. Experti sunt etiam id illi miseri, qui ex obscurissimo carcere in splendidissimam domum, calceq; illitam, & lævigatam, à Dionysio tyranno repentè ducti subitò occæcabantur, minimè repentinum illum occursum splendidæ lucis ferentes. Quare meritò sanè pictores, quum

Marginalia (left, partly cut off): ...neus hu... / ...stallinus ...mor pri... videndi ...anum. / ...ffusiones ... inter ...stallinum ...orneam. / ...ystallinũ ...morem nu... à vi... / ...stallinus ...is. / ...neus qua... / ...ductionis ...bri in o... ...s, usus. / ...roductio ...roidis tu... ...e in ocu... / ...ticam in... ...i in cry... ...allinum. / ...roductionẽ ...tici nervi, ...veracem ...ncium af... ...tuum cry... ...llini hu... ...ris, ad ce... ...rum. / ...onnexionẽ ... maximũ ...rculum esse ...tissimã, o... ...nium, qua ...rotun... ...corpora ...nt. / ...ystallinus ...hitur in ...treo, vel ...i sphæra se... ...secta in ...qua. / ...irculus con... ...ungens hu... ...ores oculi.

Marginalia (right): Oculi humoribus quæ productiones incumbant. / Ἀπονεύρωσις musculorum moventiũ oculos. / Periostii insertio. / Iris. / Circuli ad irim oculi, septem; quem servent ordinem, & à quibus oriantur. / Ceratoeidem tunicam gigni à crassa meninge tenuiori reddita. / Natura artificium admirari, non imitari possumus. / Oculi offenduntur à vehementi splẽdore. / Xenophontis milites. / Dionysii tyranni inclementia.

Pictores fuscis & cœruleis coloribus recreare atque reficere usum.

pingunt in coriis albis, à quibus visus offenditur, colores fuscos ac cœruleos opponunt, in quos subinde intuentes, recreant atque reficiunt oculos. Similiter ophthalmia laborantes offendit lux & * redarguit: qui tamẽ fusca & cœrulea sine dolore intuentur.

Ophthalmia laborãtes offendit lux & coarguit.

Percipere etiam clara nos à longinquo cupientes, ad supercilia manus obtendimus. Quare in magnis solis defectibus stellæ nobis apparent, quas cernimus etiam ex profundissimis puteis, potissimum quando non est sol in meridie.

Astra videri à nobis per defectus solis insignes: quæ etiam cernimus ex profundissimis puteis.

Quòd si solem ipsum explicatis oculis intueri velis, illos celeriter perdes: quemadmodũ contingit multis, qui post eclipsim solis, fixis oculis ipsum quũ intuerentur, nosse affectum eius cupientes, prorsus sunt occæcati. Etenim si flammulam quandam exiguam in sole luculento constituas, marcescet: imò extinguitur etiam, si eam propè aliam majorẽ flammam locaveris: quum minor lux à majori vincatur semper, ac dissipetur.

Flammula sub ardenti sole marcescit, extinguiturq; prope maiorem flammam.

Choroidis tunicæ origo & colores.

Ne igitur crystallini & vitrei humoris splendor, à splendore corneæ discuteretur, natura ipsam choroidem tunicam, à tenui meninge ortam, ex iride unà cum cornea promovens, multis partibus illam tum nigram, tum fuscam, tum cœruleam, extrinsecus autem densam effecit, quo videlicet tres prædictos usus præstaret: nimirum corneam sibi vicinam alens, eandemque ne humori crystallino incideret, prohibens: ac visui deniq; affecto spectaculum medicamentosum existens.

Choroidis tunicæ usus.

Quæ causa est, ut omnes natura duce, quum lucis splendore offendimur, palpebras repentè claudamus, properantes ad naturale remedium.

Palpebras cur claudamus, ubi splendor nos læsit.

Cæterùm humida & mollis instar spongiæ quum sit, qua parte humorẽ crystallinũ cõtingit, ipsa choroides tunica impedimento est, quo minus asperitas retiformis membranæ, aliqua ex parte illi noceat. His omnibus admirabilior est tunicæ hujus cœruleæ (quã ragoidem etiã, hoc est, uniformẽ appellãt, idq; acino uvæ lævitatẽ eius externam, & asperitatem internam, haud perperàm comparantes) pupillam versus, formam.

Ragoides tunica.

Ea siquidem in centro sui est pertusa: & quà hoc duntaxat foramen consistit, nulla tunica alia est inter corneã & crystallinum media: sed veluti pertenue admodum & candidum cornu, splendor internus cum externo cõmunicat, commisceturq;.

Choroidis tunicæ foramẽ.

Splendorem oculi internum, cum externo misceri.

Ut autem quà foramẽ, hoc est, cornea tunica neutiquam humorem crystallinum contingeret, portionem ipsius natura longius foras abduxit: simul autem humorem quendam syncerum & tenuem (cujusmodi inest ovis) crystallino ipso obduxit: spirituq; aëreo & splendido, omnem pupillæ locum opplevit.

Albuginei humoris usus.

Id quod ex suffusorum compunctionibus disces. Nam quum suffusiones omnes loco inter corneam & crystallinũ medio consistant, instrumentum quod deducturum eam per externũ angulum oculi immittitur, in orbem & quoquo versum circumactum, neutrum illorum corporum tangit, tanquã magna à se invicem distent intercapedine.

Suffusionum purgandarũ ratio.

Porrò si alterũ oculorum clauserimus, alterũ aperientes, amplificatã & dilatatam, ac veluti inflatã pupillã cernemus, quòd illuc major copia spiritus cõfluat.

Oculo uno clauso, amplificari alterius pupillam.

At in mortuo animali, vel si humor tenuis evacuatus non sit, laxa tamen pupilla videtur, quòd nimirũ spiritus quidẽ ipse levior & tenuior existens, facilè ante anatomen evacuetur: humor autem adhuc remaneat, sensibilem evacuationem postulans.

Mortuo animali cur sit laxa pupilla.

Iis præterea qui maximè sunt ætate provecti, ob spiritus supernè affluentis inopiam, adeò cornea tunica corrugatur, ut alii quidem prorsus nihil, alii verò malè, ac vix adhuc videant. Affectus aũt quem φθίσιν appellant, quiq; alteri oculorum * ut plurimum accidit, solius est imminutæ pupillæ, nihil cornea privatim affecta.

Phthisis oculi.

Spiritus igitur ipse, lucidus omnino quũ sit, ad oculorum etiam actionem confert: humor verò, præter dictum à nobis usum, hoc etiam præstat, ne crystallinus humor ac portio uvæ interna exiccetur.

Spiritus oculi.

Siquidem crystallini exiccatio γλαύκωσιν morbum inducit, à quo cæcitas vel maximè oritur.

Γλαύκωσ[is]

Propria ipsius crystallini humoris tunica, & quæ partem illius anteriorem vestit, araneis tenuibus est subtilior & albior: in qua quidem ipsius pupillæ imago, veluti in speculo quodam conspicitur: quandoquidem levis est hæc tunica & fulgens, supra omnia specula.

Arachnoides tunica.

Quod verò naturali huic crystallini operimento est proximum, venosum, molle, nigrum, atq; pertusum est. Venosum quidem, quò corneã abundè nutriat. Molle autẽ, ne contactu suo humorem crystallinum affligat. Nigrum, ut splendorem colligat, atq; ad pupillam transmittat. Pertusum deniq;, ut quem transmisit splendorem, foràs emittat.

Choroides tunica natura & usus.

Quod autem omnium est extremum operimentum ac propugnaculum, tenue, album, ac durum est, quasi cornu. Tenue quidem & album, ut splendores promptè transmittat: durum, ut tutò conservet.

Cornea t[unica] ... causum.

Porrò crystallinus humor nõ fuit factus omnino sphæricus, ut & circulos coalescentes in iride facilè admitteret, & per violentas plagas aut motus, minimè exturbaretur à vitreo.

Crystallinus humor non sit factus omnino sphæricus.

Cõnexiones quippe ac sedes in absolutè rotundis, sunt fallaciores, quàm in planioribus.

Connexiones in exqu[isite] rotundis fallaciores quàm in planioribus.

Quia verò cornea tunica maximè exposita erat injuriis extrinsecis: ob id illam natura, quamvis ex se robustissimam, palpebris, ciliis, circumjacentibus ossibus, atque etiam cute munivit. At cilia quidẽ, quasi vallum quoddam pilorũ propulsandis exiguis corporibus, ne facilè oculis apertis inciderent, primo loco constituit.

Ciliorum usus.

Palpebras verò ipsas, tanquam scuta quædã, ut simul coirẽt atq; cõplicarentur, oculumq; clauderent, si quid fortè majorũ corporũ in ipsum illaberetur, apposuit.

Palpebrarum usus.

Porrò adversus majorũ ad hoc moliũ incursus, supernè quidem supercilia locavit, infernè autẽ malas: ad majorem angulum, nasum: ad minorem deniq;, productionẽ ossis jugalis.

Superciliorum usus. Malæ. Nasus. Os iugale.

A quibus omnibus oculus in medio comprehenditur, atq; illæsus servatur, cutis motu ad patiendi difficultatẽ non mediocriter conferente. Quum igitur ex dura quidem omnino substãtia, sed quæ moveri facilè, & cum cornea versari sine eius noxa posset, palpebras fieri esset consonũ, atq; etiam connecti ossibus: membranã quam περιόστιον vocant, à superciliorũ labiis natura abducens, in longitudinemq; tantam producens, in quantam palpebras extendi oportebat, rursus eam per partes palpebrarum infernas, internásve reduxit, illamque non ad principium

Palpebrarum constitutio.

Περιόστιον.

principium unde emersit, sed ad subjectos tali principio musculos, qui utique oculos movent, applicuit: indeq; ad iridem usque produxit, ubi ipsam in corneam tunicā insertavit. Spatium verò inter duas portiones periostii corporis medium, viscosa atque unctuosa occuparunt, cum membranis quibusdam à masculis ipsis extensis: quo loco quas vocant ὑδατίδας gigni contingit. Ad portionē autem hujus constructionis, palpebræ inferiores conflantur, à malarū periostio, quadantenus quidem extenso, revertente autē rursus ad corneam. Qua parte verò hæc periostios remeare incipit, substantia quædam membrana durior adtensa est, quam ταρσὸν nominant, constringens quidem & comprehendens, quod convexum efficitur ex ejus duplicatione: sedem autem atq; extensionis rectitudinem palpebrarum pilis suppeditans, propter innatam sibi duritiem. Nam quemadmodū superciliorum pilos, utpote excepturos quod à fronte atque à capite defluit, sibiipsis incidere mutuò præstiterat, ita hos & rectos, & tensos, pariq; & convenienti intervallo dispositos, nec non antrorsum vergentes, semper conservari expediebat, ut qui pulverem, & animalcula volitantia, ut minus illaberentur oculis, essent prohibituri. At quū oculi nō ex quavis positione visibilia omnia cernere possint, sed illud duntaxat cernant, quod ipsi pupillæ est directum, ob id natura sic disposuit eos, ut possent plurimum circumagi: & cum ipsis totum collum ad motū habile fecit. Qua de causa etiā, non unū, sed geminos oculos cōdidit. Postquam igitur oculorum motus voluntarii sunt quatuor: unus quidem quo sursum, alius autem quo deorsum, ac duo etiam quibus adducuntur ad latera: consentaneū fuit, & musculos, qui motum illorum duces essent, totidem esse numero: duos quidē à lateribus, nempe unum utrinq; consistentem: alios autem duos, quorum unus est infernus, alter supernus. * Dissoluti nanq; hi omnes in nervosa filamenta, circulum unum efficiunt lati tendonis, in iridem desinentis. Quum verò oculū circumagi esset melius, natura duos alios musculos, positione obliquos effecit: singulos in singulis palpebris, versus minorē angulum suprà atq; infrà extensos: quorum beneficio oculum, quoquo versus torquemus. Est & alius quidam musculus magnus circa eorū radicem: constringens quidē ac muniens nervi illius mollis immissionem, ne disrumpatur: oculum autē attollens sursum, ac deorsum contrahens, nonnihilq; etiam convertens. Cæterùm quum partes omnes quæ motu voluntario sunt præditæ, duobus ut minimum egeant musculis sibiipsis oppositis, altero scilicet extendente, atq; flectente altero (nō potest enim ab uno uterq; motus præstari) superiores autem palpebræ motu voluntario moveantur (inferiores quippe ne moventur quidē) natura duos exiguos musculos singulis eorū applicuit, sub membrana quæ cuti subjacet, atq; à nervosis tenuitatibus tarsi extenditur, delitescentes. Quorum sanè musculorū, alter quidem in majori angulo apud nasum constitutus obliquè, ad tarsi partē dimidiam, quę illic est, pertingit: alter verò totus & ipse obliquus, & ad minorem extensus angulum, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquā prorumpit. Dum igitur prior musculus agit, quum caput eius ad majorem angulum constet, partem palpebræ sibi continuam deorsum trahit. Dum verò alter, reliquā sursum attollit: ut cujus caput ad supercilium spectet. Trahunt enim musculi versus proprium principiū. Quòd si uterq; eodem tempore tendant, oculus non magis erit apertus, quàm clausus: quā eversionem palpebrarū in morbis, Hippocrates ἧλωσιν nominat, illam dicens esse signum perniciosissimum. Fit autem affectus in utroq; musculorum convulso, partemq; tarsi continuā ad seipsum trahente. Cæterùm si alter quidem musculus agat, altero prorsus cessante, aperiri & claudi totam cōtingit palpebram, quum pars altera tarsi, quæ movetur, semper unà secum trahat & reliquam. Cuius causa est durities quam illi dedit natura, durum ipsum & cartilaginosum efficiens, in omniq; u[tri]usque musculi finem inserens. At palpebra inferior minor superiori est constructa: nam si major fuisset, complicaretur, atq; in seipsam recideret, plurimaq; excrementa colligeret. Non indiget autem motu, quia pusilla & exigua est. Porrò ad utrumq; foramen, quod iuxta magnum angulū est, per quod oculorū excrementa expurgantur in nares, natura carunculam quandam veluti operimentum apposuit, cuius beneficio contingit, ut excrementa oculorum minimè quidem vacuentur per angulos, ad proprios autem impellantur meatus. Confluunt siquidem per foramina illa, in ipsum os atq; in nares ab oculis excrementa. Unde medicamenta ocularia, non multò post inunctionem, alij quidem expuerunt, alij verò emunxerunt. Quam ob rem qui carunculam illam nervosam, quæ juxta utrunq; angulum est, pharmacis acribus colliquarunt, aut resciderunt, ii chirurgi effluxum excrementis ea parte aperuerunt: quem affectum vocamus ῥοιάδα. Sunt in palpebris paulò extra majorē angulum, tenuia quædam alia foramina, pertinentia usque ad nasum: quæ quidem tenuem humorem dant vicissim, accipiuntq;, ad symmetriam naturalem servandam, duæ motuum præstat agilitatem: ad quam similiter perficiendam, glandulæ etiam quæ in utroq; extiterunt oculo, altera infernis, altera supernis partibus hærens: quæ meatibus non obscuris, humidū in illos effundūt, perinde ut glandulæ, quæ linguæ radici adiunctæ, salivam in os derivant. Humectandi etiam eos gratia, pinguitudo est oculis circumfusa. Jam ipsi nervi sensifici (quibus solis viæ spiritus conspicuæ ac sensibiles insunt) ex diversis quidem locis cerebri proficiscuntur: progressi verò (essem enim in divinissimū quidē instrumentū iniquus, impius aūt in conditorem ipsius, si hæc prędictis non adderem) sibi mutuò cohærent: ac postea rursus à se invicem digrediuntur, & instar literæ X. separantur, idq; minimè cōmutati, aut intersecti à se invicem sed cohærentes primò, ac post uterque ad regionem propriam diducti, sic, ut ob aliud nihil cōvenisse videatur, quàm vt meatus suos coniungerent. Ut autē modū quo fit visio percipias, intelligito circulum ab [u]no tantùm oculorū cer-

Marginal notes (left, partly cut off): ...atidis. — ...rσὸς. — ...iorū pro... ...tio & u... — ...ulos cer... ...re tantùm ...æ pupillæ è... ...recto oppo... ...sunt: ob ...ūs solubi ...esse ...uli quare ...mini. — ...culorū vo... ...ntarij mo... ...s sunt qua... ...or: toti... ...mq; illis ...fecti mu... ...uli. — ...culorū mu... ...uli obliqui. — ...culi muscu... ...s magnus. — ...alpebras ...nferiores ...nudquaquam moveri. — ...alpebrarū ...supernarum ...nusculi.

Marginal notes (right): Palpebrarū motus. — Musculi semper trahunt versus proprium principium. — Ηλωσις quo pacto fiat. — Palpebra inferior cur superiori minor, motusque expers. — Oculorū excremēta qua parte expurgentur in nares. — Ροιας. — Glandularum oculorū usus. — Glādula linguæ adiacentes. — Opticis neruis solis inesse meatus sensibiles. — Opticorum neruorū conspiratio in unum, diductioque. — Visionis modus.

Circulus quid. ni. Est enim circulus figura quæ à medio undiq; distat æqualiter. Ab eius autem puncto medio *Centrū quid* (quod centrum dicitur) usq; ad pupillam videntem id, rectam duci lineam existima, quemadmodum plures alias & similes duci à pupilla ad ipsam circunferentiā. At figuram quę ab his om- *Conus.* nibus rectis lineis circuli circunscribitur, conum nomina: cujus verticē pupillā: basim esse circulū tene. Lineam verò rectam quæ à pupilla ad cen- *Axis.* trum circuli extensa est, totius figuræ axem appella. Dum autem intelligis convexum & concavum, intelligis etiam amborum medium, vi- *Læve, medium esse inter convexum et concavum.* delicet læve ac planum, cui nihil nec cavitatis, nec convexitatis inest: cujus superna pars, plana superficies existit. Quemadmodum igitur si ex axe ipsius coni, qui à pupilla ad centrum circuli per aërem protenditur, milii granū aliquod pendeat, conspectū centri pupilli eripiet, ita quodvis corpus, quod in medio visus & rei videndæ positū fuerit, prohibiturū est, quo minus id, quod ante oculos est, amplius cernatur. Quandoquidem ut aliquid conspiciatur: opus est id careat omni caligine, nullumq; inter se & pupillam ha- *Visionem fieri per rectas lineas.* beat impedimentū. Siquidē per rectas lineas fit visio: quæ haud dubiè ipsius solis radiis exciden- *Visionem solis radijs assimilari.* tibus per angustum foramen, prorsumq; semper rectà & citra flexionem tendentibus, assimilatur. Sciendum autem est, unumquodq; corporū quæ *Videri nihil solum, aut nudum.* videntur, nec videri solū nec nudū: sed quippiā circum ipsum etiam omnino cerni: quum visiones quæ corpus id complectuntur, accidant interdum iis, quæ ultra corpus videndum sunt. Se- *Visus hallucinationes.* cundò etiam disce, corpus quod à solo dextro oculo cernitur, id si propius sit, in sinistris magis partibus esse putari: sin longius absit, magis quodamodo in dextris. Quod verò à sinistro solo conspicitur, in dextris situm videtur esse, si id est propinquius: magis autē in sinistris, si est remotius. Quod autem ab utroq; in medio. Tertium præter hæc tibi discendum venit, alterius *Pupilla alterius oculorū cōpressa, apparere duplicia, quæ antea simplicia erant.* oculorū pupilla compressa, sursūmve aut deorsum adducta, apparere duplicia, quæ antea simplicia apparebant. Cæterùm si deorsum quidem fuerit pupilla detracta, humilius id apparebit, quod intuebere: contrariū autē, si sursum sublata fuerit. At dum pupillā ad majorē aut minorem canthum adducimus, facimus ut quod cernitur, sinistrum magis, aut dextrū appareat, nō tamen duplex. Est aūt necesse axes conorū visoriorum in uno eodemque plano positionem habere, ne quod est unum, duplex appareat. Verùm prædicta axiomata tametsi rationibus philosophicis, mathematicisque facillimè comprobari possint, quia tamen experientia ea omnia constant, bre- *Optici nervi cur intra cranium quidē jungantur, postea autē divaricentur.* vitatis gratia ab illorū accurata demonstratione supersedebo. Jam verò quòd pori illi optici intra cranium quidem jungantur, atque in unum conspirent, postea autē divaricentur, utilitates duæ in causa extiterunt: quarum prima ac maxima necessaria est, ne quod extrà intuemur, appareat duplex. Secunda, ut si quando alter oculorum sit clausus, aut omninò mutilus, in alterum, per illum porum communem, universus spiritus confluat. Quippe facultate visoria duplicata eo modo, longè acutior futurus est visus. Quum igitur quæ videntur, secundū rectas lineas videantur: ante humorem autem crystallinum: foramen uvæ sit situm, per quod cum suis objectis erat habiturus commercium: perspicuum certè jam est, quod figura exactè rotunda, paucioribus sui partibus, plana autē pluribus, cum suis objectis communicabit. Quocirca divinus ille archi- *Crystallinus humor cur rotundus sit & oblongus sit factus.* tectus, rotundū ipsum, sed paulò oblongius, crystallini corpus compegit, ut tutior ab ipsis injuriis esset, ac simul pluribus sui partibus, species rerum videndarum exciperet.

GALENI PERGAMENI
de usu partium, Lib. XI.

Temporales musculi gratia inferioris maxillæ conditi. Porrò musculi temporales, quum gratia inferioris maxillæ à natura sint constituti, secundum magnitudinē cujus, atq; in mordendo robur, suam magnitudinē atq; structurā contrahunt: meritò in animalibus quidē iis, quæ serratos dentes sortiuntur, maximi simul & for- *Temporales musculi quibus sint maximi.* tissimi habentur: quandoquidem nō solùm magnā, sed validam etiam maxillam obtinent. Maximi autem, sed nec nervosi, nec in agēdo præpotentes, in asinis, bobus, & suibus, ac breviter in iis omnibus, quibus magna quidem inferior maxilla inest, minimè tamen robusta ad mordendum. Homini verò, ceu genam parvam haben- *Hominis fortitudo consistit non in dentibus, sed in ratione & manibus.* ti, dentesque ad solum esum idoneos (non enim in morsu, hominis fortitudo consistit, nec dentibus domiturus est animantia cætera, sed ratione & manibus) musculus temporalis, haud inju- *Homini debilis & minimus temporalis musculus inest.* ria, debilis simul & minimus extitit: nimirum ipsa natura non modò inveniente quæ oportet, sed ea etiā cuiq; pro dignitate tribuente: id quod *Iustitiæ divinæ quid proprium.* divinæ justitiæ est propriū. Lynces etiā, sicuti & cebi, & simiæ, similiter habent musculos temporales, exiles simul & imbecillos. Est autem simia *Simia hominis imitatio ridicula.* homini quamsimillima, illiusq; veluti imitatio quædam ridicula: ut quæ rotundissimam habet faciem, dentes caninos parvos, latum pectus, claves longiores, minimùm hirsuta, quæ recta etiam stat bellè, ut & gradiri sine errore, & cur- *Collum quæ prolixiore habeant.* rere celeriter possit. Jam verò quæ animalia prona ore cibū assumunt, ea ut collū majus, sic prolixiorem habent inferiorem maxillam. Verum- *Temporales musculi læsi quæ symptomata inducant.* enimverò quū inter omnes musculos, si temporales potissimum læsi fuerint, convulsiones, febres, sopores, deliria, symptomataq; letalia in- *Temporalibus musculis nihil propinquius cerebro.* ducant, utpote cerebro existentes proximi (neq; enim reperitur ipsis quicquam propinquius cerebro, sicuti neq; ullus musculus, qui per plures nervos ipsi cerebro hæreat) meritò natura eos propemodum totos, ne facilè afficerentur ab in- *Temporalium musculorum situs, securitasq. Ζυγώματα.* juriis extrinsecis, in capitis ossibus abdidit, ossa quidem ea quibus ipsi incubant, excavās admodū, exculpensq; : alia aūt dura, ac præcipuè quæ illis præposita, ζυγώματα nominantur, rigida, & medullæ expertia, in orbē quasi septū quoddam eis circumjiciens: ita & exigua quædam eorum pars tantùm, ad finem frontis emineat. Uterque *Os qua ratione claudatur.* autē musculus temporalis in unum tendonem desinens, curvo maxillæ inferioris acumini infigitur: qui si tensus fuerit, sursum eam trahit: ac sic os animalis clauditur. Sunt tamē alii duo musculi

sculi in inferiori maxilla, utrinq; unus, ambo verò nuper dictis oppositi. Qui quidem ex posterioribus oriuntur capitis partibus, quò loco sunt quos vocant columnares processus. Maxillæ autem inferiori infiguntur statim post flexionem, ad eum usq; pervenientes locum, qui est ad mentum: unus utrinq; ex internis partibus adhærescens. Qui certè si tensi fuerint, os recludūt, quēadmodum temporales claudunt. Alii autē quidam duo musculi, ad mandibulę in masticationibus circumactionē à natura fuerunt comparati, qui carnosam quoq; genarū partem constituunt: Quorum utrunq; nonnulli non simplicē musculum, sed triplicē esse existimant, quòd tres ipsorum in maxillam sint insertiones, instar principiorum quorundam. Uterq; enim triangularis existit, habens verticem juxta vocatam malam, ubi nervosior est: atq; ex lateribus ipsis, hoc quidem ad zygomatis extremitatem hinc exporrectū, illud autē versus inferiorē mandibulam: tertium nanq;, veluti basis quædam, prædicta latera partibus inferioris genæ conjungens, secundum longitudinem ipsius extenditur. Movet autem ac circumagit maxillam, aliàs alias fibris & insertionibus, ut motibus aliis alios vicissim excipientibus, multiplices fiant actiones in masticationibus. Quare haud ineptè hi musculi masticatores vocantur: tametsi ad musculos tēporales hæc quoq; appellatio pertineat, quòd dentes inter se vehementer committant, ut si quid inter eos fuerit, cōminuatur. Cæterum cibū lævigari, atq; in partes minimas redigi à molaribus, quasi à molis, masticatorum musculorum est actio: ad quam etiam lingua nō minimum confert, in ore cibos assiduè volvens, & transferens, quò pars ipsorum omnis itidem conteratur. Maximo etiam ad eam rem ei sunt auxilio fines buccarum inferiores: qui cutacei sunt, spectantq; ad labia, ad quos perveniūt tenues ac lati musculi: utraq; parte unus, toti collo circumjecti. Moventur enim ab his buccæ, cum labiis: etiam si gena immobilis omnino fuerit. Temporales porrò musculi, quiq; eis infra oppositi sunt, os aperientes, omnibus aliis musculis hac ratione sunt dissimiles, quòd ex ipsis quidem temporalibus mediis, tendo ille nascatur: qui in coronē sublimem inferioris maxillæ inseritur: oppositorum autē illis musculorum partes, carnosæ in principio ac fine existentes, nervosæ in medio cernatur: quod in nullis aliis reperias musculis. Etenim quū medium temporaliū musculorū, coronæ quæ motu indigebat, esset directum, tendonē jam hinc emergere fuit necesse. At quod pertinet ad os aperientes musculos, quum ab eo loco produci deberent, qui multis instrumentis refertus esset, eorum uterque tendo ex carnis circa tonsillas est factus. Quandoquidem si crassiores essent, penetrare præ locorum angustia non possent. Ubi verò natura eos extra angustias deduxit, tunc jam paulatim ipsos carne circumvestiens, musculos rursus effecit. Tria itaq; hæc musculorum genera, natura ad os movendum adhibuit: quorum alii quidē aperiūt, alii claudūt, alii variè circumagūt. Suntq; claudentes quidē, maximi omniū: aperientes aūt, minimi: magnitudine verò medii, qui mediam etiam positionē sortiuntur. Alii musculi duo ex internis genæ inferioris partibus, quà ipsa est maximè cava, situm habentes, sursum extensi versus os capitis, musculis temporalibus adjutores sunt dati, ut qui etiā genam sursum trahere queant. Cæterum nervorū principiū omnibus faciei musculis, aliisq; propemodum omnibus ipsis partibus, tertia nervorum est conjugatio, quæ à cerebro proficiscūtur. Quorum sanè distributio tam recta, sicuti & aliorum omnium æquissima dispensatio, non fortunæ aut casui, sed arti ac providentiæ debetur. Quod verò ad dentes pertinet, duos & triginta in universum habeamus, uno ordine, in utraq; maxilla sexdecim collocatos: parte quidem anteriore, quos incisores appellāt, acutos ac latos, qui morsu possunt incidere. Proximos autem iis caninos, inferiori quidem basi latos, parte autem superna acutos: ut si quid propter duritiem ab incisoriis minus scindi potuit, id possint ipsi confringere. Hos maxillares sequuntur (quos etiam molares appellant) asperi & lati, duri ac magni: ut incisa ab incisoriis, ac fracta à caninis, lævigare planè ac terere queant. Ad hæc inter eos, parvis quidem una, duæ autem aut tres majoribus, quatuor verò maximis insunt radices. Quorum omnium si unum quidvis mente immutaveris, utilitatem repentè eorum cernes labefactatam. Præterea ipsorum molarium dentium, medii quidem maximi sunt: qui autem utraque ipsorum parte locantur, minores existunt: quod minimè congruum videatur, angustis quidem oris partibus magnos; amplis verò dentes exiguos inseri. Quinetiam quum linguam ad radicem esse oporteret ampliorem, magnos illic dentes minimè locari præstiterat. Habet autem utraq; gena tenues quosdam processus, quorum singuli cavitatibus suis, singulos dentes excipiunt, eosq; validis ligamentis adeò constringunt & continent, præcipuè circa illorum radices, quibus etiā nervi inseruntur, ut nō facilè concutiantur. Porrò quòd inferni supernis dentibus omninò æquabiles sint, quodq; dexteri sinistris, ac cavitates quidē cavitatibus, quodq; numerus utrorumq; sit idem dextris ac sinistris utriusq; maxillæ partibus, nonne id est etiam æquitatis cujusdam specimen, artisque potius quam fortunæ opus? Ad hæc, quod fortibus animalib. acuti multi dentes, ac fortes sint comparati, quemadmodum etiam ungues: nihil aūt in timidis sit hujusmodi, sed ut fragiles dētes, ita lati, molles atq; obtusi ungues, hoc est magis adhuc admirandū. Verùm quum leones, canes, & lupi, utrinque multos habeant caninos dentes, homo certè unicum parte utraque caninum dentem produxit: cogitante nimirum natura, se animal civile atque mansuetum effingere, cui robur ac vires essent ex sapientia, nō ex corporis fortitudine. Quantū igitur ad frangendum quippiam duriorum videbatur necesse, id ipsum duo satis erant præstituri: proinde incisores plures numero duplo effecit, quòd ipsorū utilitas latius patebat: & his adhuc plures molares, q ipsorū usus pateret latissimè. Horum tamē dentium numerus definitus non est: sed qui longiores quidem habent genas, iis quinque insunt

...ille in... ...ris mu... *...mvares ...essus.* *...qua ra... ...e aperia...* *...cillā in... ...rem cir... ...agentes ...culi.* *...sticatores ...sculi.* *...mporales ...sculi ... ...n masti... ...ioni.* *...nguā con... ...re plurs... ...m ad ip... ...n masti... ...tionem.* *...uccarū fi... ...s inferni.* *Ori moven... ...do, tria mu... ...sculorum ge... ...nera desti... ...nata: aperi... ...entiū nempe*

claudentiū & circumagentium.

Faciei musculos omnes recipere nervos, à tertia conjugatione.

Dentes in universum inesse ori trigintaduos, in utraq; maxilla sexdecim.

Incisorij dentes.

Canini dentes.

Molares dentes.

Dentium radices.

Molariū dentium magnitudines.

Genarū processus.

Dentes inferiores superioribus esse per omnia æquabiles.

Fortibus animalibus inesse dētes fortes ac multos quemadmodum etiā ungues: timidis aūt contrarios.

Caninus dēs homini utrinque unicus inest, in utraque maxilla.

Homini animali, mansueto; vires cōparari ex sapientia.

Incisores dentes esse plures duplo caninis.

Molariũ dentium numerum definitum non esse: ut plurimũ tamen haberi utroque in latere quinq;.

utrinq;: qui verò minores, quatuor. Maxima tamen ex parte, sunt utroque latere quinq;, inferiores superioribus semper magnitudine & numero æquales. Porrò lingua, quum animaliũ nonnullis, utputa serpentibus, sit divisa, in homine partes eius coiverunt, quòd tum ad sermonem, tum ad comestionẽ, id esset longè commodius. Movetur autem in omnem partem, idque liberè: quod requiritur ad perficiendas oris actiones liberas. Quòd si ipsa est gemina, quemadmodum & reliqua instrumenta sensuum, non alienũ fuit utraq; ipsius parte numero ac magnitudine musculos esse æquabiles. Pari modo enim & duas habuit in seipsam insertas arterias, utrinq; videlicet unam: duas itidem venas, ac nervorum conjugationes duas: unam quidem mollem, alteram verò duram: atque illam sanè in extremam ipsius pelliculam distributam, hanc autẽ dispersam in musculos: quandoquidem illa conjugatione sapores discernere, hac motu voluntario moveri ipsam oportebat. Porrò quòd sedis ac firmitudinis gratia, magna ac fortis ad basim fuit: celeris verò motus causa, ad extremitatem tenuis: quodq; ab aliis quidẽ musculorũ sursum, ab aliis deorsum, ab aliis deniq; trahatur ad latera, musculis universis partes ipsas versus proprium principiũ trahentibus, mihi certè hæc quoq; cujuspiam esse providentiæ videntur. Sed ne ipsa fortè aliquando exiccata, ad motus tardior efficeretur, quemadmodum ad laryngem, sic natura illi glandulas spongiis similes, unam utrinque apposuit. A quibus meatus ducti per obliquas atq; inferiores partes, in eam humorem pituitosum eructant, non ipsam modò, sed omnia etiã quæ infra illam, in eiusq; lateribus sunt, humectantes. Superiora siquidem à meatu descendente à cerebro perluuntur. Jam illius ligamenti quod partibus eius infernis inest, quodq; ipsam linguã, veluti quoddã frænum, coërcet & temperat, ne aut nimis cõvellatur à musculis, aut plus quàm par sit soluta divagetur, quis non admiretur symmetriã, atq; cõmoderationẽ? Adeò enim mensurata est, & certa ipsius cõnexionis cõmoderatio, ut si vel tantillũ adjeceris, aut ademeris, totius instrumenti actionem vitiaveris. Est verò & hoc summè in natura admirandũ, quòd peccata & vitia eorũ qui nos procrearunt, ipsa sua industria resarciat. Ebrii siquidẽ cũ ebriis coëunt: & qui præ crapula, ubi terrarum sint, nesciunt, cum mulieribus ita affectis consuescunt. Quo fit ut genituræ principium, statim ea ratione vitiosum sit: postea verò ob omnimodam intemperantiam illius quæ concepit mulieris, in utero longè deterius reddatur. Attamen adversus tot errores natura obsistit, eosq; plerunq; corrigit, sic ut partus mentis compos ædatur. Etenim quum universi agricolæ primùm quidem, cujusmodi terræ sua committant semina, diu multumq; provideant: postea autem admodum etiam caveant, ne multo humore demersa putrescant, aut extabescant, frigore, nullus sanè ex hominibus eam in serendo diligentiam adhibuit, neq; in eo quod conceptũ jam est, educando, sed quemadmodum in omni vita aliis rebus omnibus seipsos ducunt: posteriores, alii quidẽ insatiabilibus voluptatibus, abdominique inservientes: alii divitias, aut magistratus, aut denique potentiam ambientes: ad eundem modum & ipsam posthabuerunt primam generationem. Tunicam quæ omnis oris partes subjungit, à cerebro etiam recipere nervorum molliũ momentaneã portionẽ, ut quo modo lingua ipsa sit etiam dijudicatrix saporũ, jam diximus. At verò uva, quam gurgulionẽ & columellam vocant, ad magnitudinem atque elegantiam voci auxiliatur. A qua quidẽ aër ingrediens, inciditur prius, impetusq; ipsius violentia, & frigiditas frangitur. Unde nonnulli quibus ad basim usq; illa fuit amputata, non modò deterius loquuti sunt, verùmetiam frigidiorem senserunt respirationẽ. Pleriq; eiusmodi, pulmone & thorace nimis refrigerato, perierũt. Ac proinde nunquã ita temerè abscindenda est, ut pars quædã basis non relinquatur. Scripsimus autem prius & de foraminibus narium, quo pacto mirificè ea os quoddam excipit, ventriculis cerebri prælocatum: tum & de ipsorũ in os perforatione, quæ est in palato. Quæ quidem extitit, ne inspirationis initium sit secundum rectitudinem tracheæ arteriæ, sed quædã deflexio habeatur, ac veluti ambages, priusquàm spiritus ad arteriã perveniat. Proinde fit, ut spiritus quidem obiter per hunc flexum contemperatus, ulterius tandem feratur: hæreant autem corpuscula exigua, aut si quid fortè ad os usq; permearit, sistatur etiam circa palati columnam: sic namq; uvam ipsam appellant. Hinc fit, ut qui in multo pulvere colluctati fuerint, hi paulò pòst emungant pulverem, expuantq;. At nisi prius quidem nasi pori rectà ad caput sursum ferrentur, postea autem obliqui ad palatũ reverterentur, uvamq; ibi sese excipientẽ haberent, quid obstaret quo minus in arteriã hæc omnia delaberentur? Nam id etiam accidet, si quis per os inspirarit, magna indigens inspiratione. Cæterùm ubi sani homines sunt, ore ad respirandum nihil est opus, nisi quis asthmate multo ac vehementi urgeatur. Quare nasus, primum ordine respirandi instrumentum est: os verò, si nullus affectus infestet animal, nullo pacto respirandi instrumentum existit. Quum autem nudæ ac eminentes particulæ, quæque externis injuriis expositæ sunt, ex ea oporteret esse substantia conditas, quæ neque contundi, neque frangi facilè posset, meritò quidem aures ipsas natura cartilaginosas effecit. Nam si duræ penitùs ut ossa extitissent, facilè frangerentur: si molles ut carnes, contunderentur parvo negocio. Nunc verò mediocriter molles quum sint, eoque facilè incidentibus cedant, vim illorum exolvũnt. Cæterùm prominent aures, ut meatui auditorio operimentũ ac murus existant, simulque & ipsæ aliquem sonum refundant. Quippe Hadrianus Romanus consul, quum haberet læsum auditum, manus cavas, quò audiret facilius, à posterioribus ad anteriora spectantes, auribus obtendebat. Aristoteles etiã dicebat, animalia grandes aures habentia, semper eas agitare, ac circumvertere ad sonos & voces, usum partiũ à natura edocta. At in hominibus, quũ parvas eas esse oporteret, nihil aut certè parũ juvare poterant, si mobiles ac versatiles

Lingua divisa serpentibus, cur coierit hominibus.

Linguam in omnem partem moveri liberè: esseq; geminam, ut sensoria reliqua.

Linguæ arteriæ, venæ, atq; nervi.

Musculi universi trahũt partes versus propriũ principium.

Glandularũ linguæ adiacentium usus.

Linguæ vinculi inferni usus.

Naturã sarcire errores & vitia eorum qui nos procrearunt.

Genituræ principiũ vitiari ob genitorum intemperantiam.

Generationem primam negligenter tractari ab universis hominibus.

Oris tun[ica] dijudicare [sa]pores, que[m] admodũ l[in]gua dijudi[]cat.

Uvam con[fer]re ad vo[cis] concinnit[a]tem.

Gurgulio[nis] sive colu[mel]læ usus.

Gurgulio[nem] non esse [ab]scindendu[m] radicitus.

Nariũ fo[ra]mina, cur [obli]què in [os] detorquea[n]tur.

Sanis ad [re]spirandũ [os] non esse op[us].

Aures cur []sint cartil[a]ginea.

Aures cur prominean[t].

Hadrianus Roman con[]sul, quò au[]diret facilius, manu[s] cavas à [po]sterioribus ad anterior[a] spect[ant]es obtendebat auribus.

Aures hom[i]nibus cur im[]mobiles.

satiles fuissent: ac proinde immobiles sunt, aut obscuro motu moventur. Porrò quòd extrinsecus quidem convexæ, intrinsecus autem cavæ extiterint, factum id propterea est, ne quid meatui incideret, néve ipsæ facilè afficerentur. Utraq; autem est flexuosa, ut complicari, ac in seipsas replicari facilius possint. Jam verò quemadmodum boni artifices, præter opus institutū, artem suam ostentant, sic natura ex abundanti tum aures ipsas, tum omnia humana membra exornavit, ita ut primò quidem actionibus, utilitatibusq; partium incumberet: postea verò cohonestaret illas, in eisque veluti operis additamenta, ac ludicra quædam faceret, ut in ipsis natium carnibus constat. Evidenter quippe partis ipsius turpitudinem, si nuda carnibus fuisset, simiam conspicatus agnosces. Obscurantur tamen ornamenta particularum, à splendore ipsius utilitatis. Pro nihilo siquidem ducitur oculi pulchritudo, sicuti & nasi, & labiorū ornatus, quòd ipsorum utilitas valdè sit admiranda. Cæterùm partis actio, ut constructione ac generatione prior est, sic dignitate quàm ipsa utilitas est posterior. At vera pulchritudo, ad utilitatis successum, & bonitatem refertur: primusq; partium omnium constructionis scopus, utilitas est. At pili qui in mento oriuntur, non modò genas operiunt, verùm etiam decus mari, ornamentum, & severitatem cōciliant. Malæ autem & nasus destituuntur pilis, pulchritudinis gratia. Etenim mulieri, totum corpus molle atq; depile, puerorum instar habenti, ipsius faciei glabrities plurimum ad pulchritudinem addit. Nam quum mores non habeat æquè venerandos ut masculus, nec forma quidē ei veneranda opus erat. Semper quippe natura, moribus animæ, formam corporis aptam & congruentem effingit. Præterea quum ex humoribus ipsis halitus semper quidem sursum ad caput feratur, crassioribus excrementis illius, ad pilorum alimentū præcipuè natura abutitur, pilorum inquam, ornatum & tegumentum capiti conciliātium. In viris autem, quantò hi mulieribus sunt calidiores, tantò hæc quoque excrementa sunt plura: proinde duplicem iis natura invenit evacuationem, alteram ex capitis, alteram ex genarum pilis. Pilos non habet frons, quòd tegi possit à pilis capitis, quantum volumus: quódq; si eos produxisset, tondere ipsam nobis assiduè fuisset necesse, ꝙ oculis nimirū incumbat, propter quos etiam motu voluntario movetur. Motus siquidē cutis undiq; oculis circumfusæ, ad oculos exactè aperiendos & concludendos, maximè opitulatur. Porrò quum pili capitis & maxillarum augeri ac minui plurimum possint, secundum sexus, ætatis, temporum, & locorum naturam: qui superciliis & palpebris insunt, candem semper magnitudinem servant: utpote quorum hi quidem, ne quod corporum exiguorum oculis patefactis incidat, veluti vallum quoddam, ipsis appositi sint: hos autem instar muri cujusdam, propulsare oporteat, ac primos omnia, quæ à capite defluunt, excipere. Si igitur eos aut minores, aut ariores, raut longiores, aut densiores effeceris, tantundem eorū utilitatē vitiaveris. Postea verò quàm ejusmodi

[Left margin, cut off: res cur ... secus m ca- extrinse- autem exa. / ficis bo- nus. / ū car- / icularū menta urari à dore ipsi tilitatis. / chritudo a ad quid ratur. bus pri- s constru nis parti arū, est u tas. / orum mē- sus. / lieres gla / ulieri non sse opus neranda ie, quan- quidem moribus nerandis pradita. / ioribus da corporis ormam con uentem. / apillorum neratio. / iris adesse acuatio- em duplicē lginoso- m excre- entorum. / Frons pilis udata. / Pili palpe- rarum atq; superciliorū ur eandem magnitudi- em semper ueantur.]

facere pilos constituit Deus, his quidem durum corpus subjecit, illis autem cutem duram, cartilagini per superiora connexam. Non enim sat erat, eos duntaxat velle tales esse. Neq; enim si lapidem repentè velit facere hominem, efficere id poterit. Atq; in hoc opinio nostra & Platonis à Mose dissidet. Omnia enim ipse Deum facere posse arbitratur, etiamsi ex cineribus equum aut bovem facere velit. Nos autem non ita sentimus, sed confirmamus quædam naturam neutiquā facere posse, eaq; Deum ne aggredi quidem omnino: sed ex ijs quæ facere potest, quod melius est eligere. Etenim quum pilos in palpebris satius esset æquales semper esse magnitudine ac numero, non ipsum id quidem voluisse affirmamus; illos autem mox factos fuisse (neque enim id facere potuisset) sed contendimus potius eos, etiamsi millies voluisset, nunquam tamen tales futuros, si ex cute molli producti fuissent: quum nec recti quidem stare possent, nisi in duro fixi essent. Utraq; itaque attribuimus Deo: tum eius quod est melius, in ipsis opificiis electionem, tum etiam materiæ delectum. Quod si substantiæ cuipiam molli & carnosæ pilos eos infixisset, non Mose modò, verùmetiam aliquo malo duce videretur inertior, qui murum in palude, aut vallum jaceret. Nam quemadmodum herbæ ac plantæ, quæ ex terra humida & pingui proveniunt, altissimè crescunt: quæ verò ex petrosa, squallenteq;, parvæ ac duræ, nulliusq; incrementi permanent: ad eundem, opinor, modum & pili, qui ex humidis ac mollibus emergunt partibus, plurimi sunt incrementi, cuiusmodi apparent in capite, axillis, pudendisq;: qui verò ex duris & aridis, exiles atq; incrementi nullius. Quocirca duplex ipsis origo existit, quemadmodum herbis ac plantis: alia quidem à conditoris providentia, alia verò à loci natura. Ordo autem æqualitasq; ortus ipsorum, discrimen facit. Atq; à loci quidem natura oriuntur pili tum axillarum, tum aliorum membrorum, nullis certis lineis descripti (quemadmodum sunt ij, qui in palpebris sunt, superciliis, & capite) sed inæquales habētes terminos, nulloq; projecti ordine: quandoquidem à loci humore proveniunt, neq; sunt ipsius opificis opera. Quo fit ut calidis quidem naturis sint plurimi, frigidis autem nulli omnino, aut perpauci gignantur. Quorum autem opifex curā habet, ij in omnibus naturis insunt, calidis, frigidis, humidis, siccis, nisi quādo prorsus fuerint intemperatæ, cujusmodi est petrosa atq; arenosa terra. Nō defluunt aūt palpebrarum, aut superciliorum pili, nisi in magnis partiū affectibus. Sed neq; à capite defluūt, nisi etiā in ejus affectibus quidē, verùm quàm prædictorum, minoribus. Nam plantæ quæ in terra dura aridaq; proveniūt, ut generationem habent difficilem, multamq; providentiam requirunt, ita non facilè intereunt At eundem utiq; modum & Aethiopum capita, parvos, quidem, nulliusq; incrementi habent capillos, præ siccitate cutis: verùm calvescunt ægrè. Quæ omnia quum opifex provideret, in palpebris quidem & superciliis satius esse ratus exiguos quidem & nullius incrementi pilos, verùm stabiles, gignere, in cute dura &

[Right margin: *Mosaicæ sententiæ reluctatur Galenus.* / *Naturæ non esse possibilia omnia.* / *Deo quæ attribuat Galenus.* / *Pilorum origo duplex, quemadmodum herbis & plātis.* / *Pili orti à loci natura.* / *Pili naturis calidis plurimi frigidis nulli, aut perpauci gignantur.* / *Illos à conditoris providentia ortos, singulis naturis inesse* / *Alopecia quando accidat* / *Aethiopes ob siccitatem cutis habēt pilos parvos, & incrementi nullius calvescunt tamen ægrè.* / *Palpebrarū cutis cur dura cartilagineaq;.*]

cartilaginosa radices eorũ, quasi in lapidosa quadam atq; argillacea terra, defixit. Jam verò & circum pudenda pili quoq; necessariò proveniunt, (calida enim & humida sunt hæc loca) operimẽtumq; ac ornamentũ ejus loci partibus præbent, ut nates ano, atq; præputiũ pudendo. Frontis cutis cum musculosa quadã & tenui substantia, quę illi subdita est, unitur: ut partes manuũ internæ, & plantæ pedum, cũ tendone coalescunt. Tertia verò præter has differentia cutis est, quæ in toto animali videtur, substantiæ quidẽ subjectæ hærescens, non aũt coalescens cum illa. Quarta deinde est labiorũ, cui musculi per totum miscentur. Quòd aũt frons à subjectis, quidem ossibus per membranam periostiũ distincta sit, solaq; ex duabus cutibus mobilibus constans, ac breviter tota in se laxa, ob id certè motu voluntario movetur. Cæterùm labiorũ substantia, quam moveri etiam motu voluntario oportebat, ejusmodi exi stit, ut eã, aut musculũ pro cute, aut cutẽ musculosam meritò voces. Quatuor aũt sunt musculorum ad labia pervenientium principia: perspicua quidẽ anteq̃ cuti misceantur: obscura verò, & quæ à substantia illius separari nõ possunt, ubi semel in unum coiverunt. Quare totidem etiam erunt musculi, utriq; scilicet duo: unus quidem, qui ad lævam: alter autem, qui ad dextram, ipsa circumagat. Capita autẽ sunt appensa, alijs quidem supernè, versus malas, ut qui motus obliquos utriq; labij parti essent præbituri. Inferiorum rursus obliqua quoq; positio est, quoniã & obliqui sunt motus. Ac per hos quidẽ quatuor musculos opifex octo motus instituit: quatuor sanè obliquos, in utroq; labio duos: ac totidem etiam rectos: duos quidem omnino rectos, quũ labia plurimum à se tum distant, tum etiam in se committuntur. Nam quemadmodũ in carpo & brachio ostẽdimus ex obliquis motibus rectos fieri, sic & in labiis accidit. Quare si musculus solus utriusvis labij agat, motus fit ad obliquum. Sin verò tensi utriq; fuerint, eo modo jam totũ simul labrũ sursum quidem à musculis superioribus trahitur: deorsum autem ab inferioribus. Atq; etiam tensis fibris externis, labia foràs deflectere: intrò autem cedere & complicari, ab infernis accidit: ut si duos hos motus, iis qui planè sunt recti, adnumeres, octo omnino labiorũ motus reperias. Ut autem maximi non solùm hi, sed cum eis etiam illi qui in genis sunt, motus efficerentur, musculum latum ac tenuẽ natura extrinsecus subdidit, unum in parte utraq; usq; ad colli spinam pertinentẽ, ex omnibusq; ferè colli partibus nervorum maximã vim recipientem. Qui musculus ad sermonem & masticationem valdè confert. At verò quum ad spirationes paulò majores & subitas, item ad efflationes, nasi alæ non parum conducant, oportuit certè eas mobiles esse, idq; pro voluntatis imperio. Cartilaginosæ autẽ fuerunt, quod ea substantia non facilè contundi nec rumpi possit. Verùm musculi in illas inserti, subtus malas oriũtur exigui, juxta principia musculorum qui ad labia descendunt. Cum quibus quadantenus conjuncti musculis, semper magis magisq; obliqui digrediuntur ad nasum, recipiuntq; à nervis qui per maxil-

Pudendorũ pili cuius gratia orti. *Frontis cutis* *Cutis totius animalis.* *Labiorũ cutis.* *Periostion est membrana cranio adhærescens.* *Labiorum substantia.* *Labiis insertorum musculorũ principia quatuor.* *Labiorum motus rectos fieri à duobus obliquis.* *Labiorum motus in universum sunt octo.* *Lati musculi origo.* *Nasi alarum utilitas.* *Nasi alarum musculi & nervi.*

lam superiorem feruntur, exiguas quasdam propagines. Interna autẽ ipsius nasi tunica fuit constructa, tum ut illum intus succingeret, tum ut illi sensum tribueret: quandoquidem neque os ejus, nec cartilago, sensum habere poterat. Porrò cõstructio ossium, aut motus gratia, aut per spiratus, aut transitus cujusdam, aut partiũ discriminis, aut securitatis, & patiendi difficultatis, extitit, ut liquet in ipsarum particularũ proposi- 10 tis nobis exemplis. Ubi os medullam habet in se, ejus finibus utrinque caput instar operculi cujusdam, ut plurimum videmus adnasci. Nullum tamen parvum os habet medullam, quòd sinum nullum habet cõmemorabilem, sed cavernulas angustas & exiles. Nam si exiguum & cavũ fuisset, careret robore: quemadmodum si quodvis magnorum densum fuisset ac sine sinu, gravissimum foret, ac gestatu difficile. Omnibus autem imbecillioribus animãtibus ossa sunt laxio- 20 ra & concava magis: fortioribus verò densiora, magisq; compacta. Quin & leo, qui omnium est ferocissimus, ac fortissimus, ossa omnia medullæ expertia habere creditur. Natura quippe, musculorũ imbecillitatem atq; robur intuita, ad ipsorum portionẽ, ossium pondera effecit. Quum igitur ad propriam securitatẽ, durities: ad animalis verò motum levitas ossium requireretur, (nec adesse simul duo hæc esset facile) id oportebat eligere, quod erat commodius. Commo- 30 dior porrò animalibus motus est; ut qui sit ex ipsorum substantia. Non enim quatenus est animal, omnino ab injuriis est tutum: at ex seipso movetur. In quibus tamẽ propter musculorum robur, ac totius corporis fortitudinem, utrunq; comparare erat licitum, his omnibus densa ac dura, instar lapidum quorundam, ossa cmopegit, ut in leone. Quia verò homo non est æquè fortis ac leo, jure optimo, quæ ossa in eo sunt maxima, ea non cava modò, verumetiam laxa exti- 40 terunt, plena tamen medulla, quæ proprium alimentum est ossibus. Nam quibus cavitas nulla inest, iis ossibus tale quid in eorum cavernulis continetur. At capitum processus (quos Græci vocant ἐπιφύσεις) non protinus omnia quæ medullam habent sortiuntur. Quandoquidem maxilla inferior medullæ quippiam in seipsa continet, ac processum nullum sortitur, quum sit densior, quàm ut processu indigeat, atque ita facilè possit medullam sibi sine ulla externa epiphysi 50 claudere. Causa autẽ cur sit hoc os brachio & fæmore densius, est nuditas. Ubi verò laxitas simul & cavitas adsunt ossibus, eorum capitibus ossa densa ac dura, cartilaginis glutinosæ interventu, adeò fuerunt accuratè apposita, ut commissio eorum non facilè cerni queat, nisi ossa ipsa concocta, aut exiccata fuerint. At superior maxilla omnino medullæ fuit expers, quòd prorsus non moveretur, ob idq; illi necessaria non esset levitas, quemadmodum inferiori. Quare ad solam 60 patiendi difficultatẽ, ex ossium multitudine fuit cõpacta. Nam quũ utilitates haberet diversas, ex diversis quoque substantia ossibus manifestè cõflatur. Malarũ siquidem ossa, crassissima sunt: nasi tenuissima: reliqua verò durissima. Quum enim ossa nasi, si læsa fuerint, minimam animali

adferant

Nasi tunica interna quem usum facta. *Ossium structura, cuius gratia.* *Ossibus medullosis insunt utrinque capita.* *Ossa parva carere medulla.* *Leonum ossa omnia medulla expertia.* *Ossa sunt compensata iuxta musculorum imbecillitatem & robur.* *Motum esse ex substantia animalium.* *Ossa humana qualia.* *Ossium nutrimentum medulla.* *Ἐπιφύσεις.* *Maxilla inferior nullum processum sortitur, tamen si medullam in seipsa contineat.* *Maxilla superior cur sit destituta medulla.* *Malarum ossa crassissima.* *Nasi ossa tenuissima.*

adferant noxā, multùm ab aliis principalioribus duritie & crassitie vincuntur. Reperitur autem sutura una secundum longitudinem in utraque maxilla, quòd nimirū utraq; corpus sit geminum. Obscura tamē ea in densissimis ossib. est: cujusmodi est occipitis, frontis, palati, & summæ maxillæ. Quum igitur ossa quæ ad verticem capitis pertinent, nec plagis similiter essent obnoxia, ut ossa frontis & occipitij, necnon quæ in lateribus sunt, evacuationeq; indigerent copiosa: hæc autem vulnera sæpenumero exceptura essent, vacuationemq; non postularent: natura rectè illa quidem rara simul & cavernosa, hæc verò dura & densa cōstruxit. Palati autem os durum etiam ac densum extitit, ꝙ ad basim capitis sit: quodq; ab excrementis, quæ per ipsum transfluunt, brevi extabuisset, si fuisset laxum. Ossium porrò alis similium productio, ex ipso facta est, sedem simul atq; operimētum musculis oris à lateribus exhibitura. At ossa bregmatis (quæ duo laxa sunt capiti desuper incumbentia, ac undique à duris ac densis ossibus circundata) parte quidem posteriore ab osse occipitij, anteriore verò frontis, utrinq; verò ab ossibus temporum, meritò lineis fuerunt distincta. Septimum est os palati, quod nonnulli superiori maxillæ, nonnulli capiti attribuunt. Reliqua omnia maxillę superioris novem sunt numero: duo nasi: tertium, cui hærent incisores dentes: utrinque autem duo, quæ molares ac reliquos dentes excipiunt: supra quæ alia duo sunt, quæ ad anteriorem zygomatis productionem, atq; internā oculorum cavitatem spectant. Reliqua duo sunt juxta nasi in os meatus. Porrò articulorum inferioris maxillæ, alteri quidem, qui κορώνη dicitur, zygoma circumposuit natura, maximumque musculi temporalis tendonem, à quo nimirum os clauditur: alteri verò mamillares capitis productiones apposuit, ne quando in violentis motibus, à subjecta cavitate elabatur. Aperiunt autem os ipsum tum posterior articulus, qui est ad mamillares eas productiones: tum musculi articulum moventes, oppositi temporalibus musculis.

…llarum …i. *…cis ossa …ata si … & ca …osa. …is ossa …dura si … & den…* *…ti os cur…m & dē…* *…umalis …lium u…* *…matis os* *…xillæ su…ioris ossa …vem.* *Κορώνη. …ygoma. Maxillares …oductio…s. …s à qui… …a aperia… …r organis.*

GALENI PERGAMENI *de usu partium, lib. XII.*

SUnt autem partes collo & capiti cōmunes, per quas caput in omnē partem movemus: id quod sine articulis, ligamentis, ac musculis agere nobis non licet. Porrò articulatio, ossium est compositio, propter motū voluntarium comparata. Cæterùm quæ componuntur, pauciora duobus esse non possunt: oportetq; ut musculi ab uno osse producti, inserantur in alterum. Motus autem fieri non potest, nisi ossa articulentur simul, ac per musculos cōnectantur. At ligamenta, quū ossa in suis articulationibus exactè contineant ne excidant, ad rectè etiam movendum conferunt: adeò quidem dura existentia, ut in motibus vehemētioribus minimè disrumpantur: in tantū autem mollia, ratione cujusdam humiditatis viscidæ, quæ articulis innutritur, ut tractis ossibus facilè & obsecundēt, & cedant. Quū igitur cartilagine, ligamento, & nervo, corporis machina indigeat: ac cartilago quidem sit durior, nervus autem mollior: medium verò sit ligamentum: mirabiliter sanè natura singulis utitur in omnibus animalis partibus, nunquam loco unjus constituens alterum. At verò cartilago subjungit quodammodo articulos: nervus, quantū habet mollitiei, tantundem & sensus habet. Verùm imbecillior est, quàm ut totos artus movere & transferre queat. Ligamentū autem valdè colligare potest, nec impedit quo minus membra moveantur, motorium tamen instrumentum esse non potuit, quum nec sensum, nec motū habeat, nec ex principio animal movente, sed ex osse exoriatur. Convenienter igitur, ubi membrum solo vinculo indiget, ibi solum est ligamentū: ubi verò sensu solo, nervus: ubi motu volūtario est opus, utrunq; ibi reperias: nervum quidem, qui missum è ratione imperium perferat, motusq; principium præbeat: ligamentum verò, quod robur ad ea quæ à nervis moventur gestanda suppeditet. Proinde mistum quoddam instrumentum motus ex ambobus, primùm quidem in tenues fibras solutis, postea verò coalescentibus, intercapedinesq; medias molli carne repletas habentibus, efficere oportuit, quod omnino nervo quidem durius, ligamento autem mollius existens, reliquarū etiam contrariarum affectionum quæ illis insunt, medium locum teneret. Atq; hoc quidem instrumentum est tendo, qui ex iisdem illis fibris inter se commistis conflatur. Tendo igitur primum instrumentum est motus. Musculus autem, ad constituendum ipsum fuit comparatus, carnisq; coagmentatæ & compositæ animali contra injurias extrinsecas præbet utilitates. Porrò articulus capitis adeò magni est momenti animalibus, ut omnium solus, non dico luxationē magnā, sed ne deflexionē quidem, vel temporis momento ferre queat. Repentè siquidē respiratione ac voce, motuque simul & sensu, totum privatur animal, ipsa nimirum nervorum radice affecta. Est enim principium omnium nervorum cerebrum, in ipsumq;, veluti in arvū quoddam anima ratiocinatrix semen mittit: germen verò inde, veluti truncus quidam in arbore exurgens, medulla spinalis existit: à quo trunco per totam spinam extenso, deducti nervi quamplurimi, instar ramorum quorundā, in sexcentas propagines distribuūtur. Corpus autē universum, per eos sumit primum quidem & maximè motū: dein verò, sensum. Cæterùm articulus capitis tutissimā omnium constructionem sortitur, quòd seipso radicē nervorum omniū, partes inferiores moventium, contineat. Accedit ei hæc securitas à ligamentorum crassitie, musculorum multitudine, & ossium exacta compositione. Fortissima enim ligamenta ossa ipsa connectunt: quorum unum maximum ac latum, in orbem totam articulationem complectitur. Alia autem sunt duo mediocriter, instar nervorū, rotunda: quorum alterum quidem, finem productionis prælongæ, vertebræ secundæ, cum capitis osse connectit: alterū verò transversum, veluti angulum rectum efficiens, à partibus primi spondyli dextris, ad lævam pertingit. Octo autem musculi

Articulatio …uid. Componen…is ossibus …ua requirā…tantur. Motui qua…cquiran…tur. Ligamento…rum usus & …onsistentiæ.

Corporis machina quæ desideret. *Cartilaginis usus.* *Nervus quātum mollitiei, tantundē sensus sortitur.* *Ligamentū nec sensum, nec motum possidet: oritur autem ab osse.* *Tendonis generatio, ex ligamēto & nervo.* *Tendo primum est instrumentum motus.* *Musculi usus.* *Articuli capitis luxatio, quæ inferat mala.* *Cerebrum esse omnium nervorum principium.* *Spinalis medulla veluti truncus arboris.* *Nervos largiri corpori motum & sensum.* *Articuli capitis constructio & securitas.* *Capitis articulo octo incumbentes musculi.*

ex

ex ipsis duntaxat partibus posterioribus, articulationi incumbūt, ipsam tegentes simus atq; moventes. Quum igitur capitis totius motus duos genere esse oporteret: unū quidē, dum deorsum inclinamus, ac sursum attolimus ipsum: alterū verò, dum ad latera circumagimus: nec ex duobus simplicibus motibus rectus unus illic effici posset, utrisque privatim præstitit musculos atq; articulationes efficere. Quocirca dearticulationes ipsæ, duplices, musculorum autem moventium ipsas, genera duplicia extiterunt, quatuor differentiis comprehensa. Alij enim caput attollunt, alij deprimunt: alij ad dextrā, alij ad lęvam circumagunt. Igitur motuū in utranq; partem gratia, primo spondylo natura duas cavitates indidit, alteram in sinistris, alterā in dextris, capitis cōvexitatibus, quæ ibidem sunt, prorsus æquales. Nam tametsi potuisset natura unum maximum processum, atque rotundum undiq;, in primi spondyli maximam cavitatem inserens (quemadmodum in humeri articulo fecit) capiti omnes motuū differentias præstare, quia tamen sine laxa articulatione & fallaci fieri id non poterat (ob quam nimirum omniū maximè articulorum, luxationi humerus est obnoxius) maluit paucissimos capiti motus, eosq; tutò tribuere, quàm varios simul, atq; periculosos. At verò secundo spondylo utrinque unus dentiformis processus inest, acclivis atq; prælongus, qui robustissimo ligamento capiti connexus est. Atque ejus quidem beneficio caput attollitur, deprimiturq;, quemadmodum per articulos cum primo spondylo ad obliqua movetur. Quū autē ex partibus anterioribus secundæ vertebrę, ille dentiformis processus exortus, invehi deberet secundum supremam sui oram partibus primæ vertebræ anteroribus atque internis, meritò natura, vertebræ partem eam excavavit, dentemque ipsum ibi indidit, validum ligamentum atq; trāsversum extrinsecus ei circundans, quod simul ipsum à spinali medulla abduceret (ne videlicet illam collideret) simul autem ad primæ vertebræ cavitatem alligaret. Quinetiam supernis primæ vertebræ cavitatibus, quæ capitis eminentias excipiunt, aliæ quædam cavitates parte inferna consimiles subjacent, quæ ejusdem primæ vertebræ complectuntut convexitates. Quarum beneficio neq; vertebræ secundæ cum capite connexio (cujus actio erat caput sursum attollere, deprimereq;) à prima quicquam habet negotij: neq; reliquus motus ad latera, propter articulationē cum prima, impeditur quicquā à secunda. Verùm quum quatuor & viginti totius spinæ sint vertebrę, quòd in nulla quidē alia ejusmodi ligamenta, qualia in prima, cernantur, neq; in hac etiam secundum aliam partē, quàm sit expediens, sint facta, nemo opinor audebit dicere id accidisse fortuitò. Musculi qui caput movent sunt octo & viginti, aut plures, ipsum in orbē circumvestientes: quorum alius aliam habet actionem. Sunt autem ipsorum, octo quidem partibus anterioribus, quatuordecim autem posterioribus, ex diametro sibiipsis oppositi. Alij verò, utraq; parte duo, quorum hi quidem ex dextris, illi autem ex sinistris, oppositi & ipsi inter se, primùm

Capitis totius duo motuum genera.

Spondylo primo duas cavitates inesse.

Humerus omnium maximè articulorū cur luxationi est obnoxius.

Capitis motus sursum deorsumq; et in obliquū unde proficiscantur. Dentiformis processus.

Vertebras spinæ totius esse viginti quatuor.

Musculos caput ambientes esse octo & viginti.

quidem & maximè collum ad seipsos trahunt, cum illo autem & totum caput, natura semper singulis motu præditis musculis opponente alios contrarij motus autores. Musculorum caput attollentium & inclinantium, octo quidem, iidemq; parvi, retrò, circum articulum ipsum sunt siti: quibus majores alij in toto collo extensi, per primas quidē fibras, solius capitis motibus inservientes, eos obeunt, qui ad primam sunt atq; secundam vertebram: per proximas verò, movent quinq; reliquas colli vertebras. Cæterū ex octo musculis, quos parvos esse diximus, quatuor sunt recti motus autores, qui ex osse occipitis exoriuntur, paulò suprà articulationem: inseruntur autem in secundi spondyli posteriorem processum, atq; in partem primi proximā. Reliquorum verò quatuor, duo quidem, quo modo prædicti, ab osse occipitis nati, foras tamen obliqui digredientes, obliquis primi spondyli processibus inseruntur, motū totius capitis obliquum præstantes. Reliqui autem duo, primum spondylum secundo conjungentes, obliqui, positionem habent duobus prædictis contrariam, ac motum oppositū. Illi enim caput habentes obliquum, unà cum eo secundam vertebram ad primam adducunt: hi autem in rectum & naturalem statum, inclinatum caput reducūt. At tres musculorum magnorum cōjugationes, eundem cum dorsalibus musculis habent motum, quem paulò post explicabo. Movent autem per primas quidem fibras (quæ in primū & secundum spondylum inseruntur) solum caput: per reliquas verò, primum quidem reliquos colli spondylos: simul autem cum eis, caput retrorsum agunt. Obliqui tamen, sensim motus obliquos efficiunt. Anteriorum verò, qui stomacho quidem subjacent, per primas fibras (quæ in primū ac secundum spondylum defixæ sunt) caput duntaxat flectunt, ac simul obliquis fibris, ad obliqua deducunt: per quas musculorum etiam parvorum propriam habent circumscriptionē, per reliquas verò collum flectentes, simul cum eo caput cogunt nutare. At reliqui sex, non rectum, ut hi, capitis nutum, sed sensim obliquū efficiunt: cum quo etiam caput in anteriora convertunt. Quatuor autem alij musculi robusti & magni, utraq; parte duo, dextra, * & sinistra, locati, collum ad latera cum parva declinatione movent: atq; antrorsum, anterior ipsorum conjugatio paululum inclinans, reliqua autem retrorsum: illa sanè ex perforata secundæ vertebræ apophysi productionem habet, hæc autem ex primæ obliqua eminentia nascitur. Fit autem omnium musculorum actio pro fibrarū positionis modo, quas ut plurimum habent secundum sui longitudinem exporrectas: rarò autem obliquas, ut spinales musculi, qui quidem recti secundum spinā extensi, fibras in obliquū producunt. Securitas itaque articulis capitis, ex iis quæ diximus, accessit: motuum autem detrimentum, quod eam sequebatur, musculorū multitudine, magnitudine ac situ vario natura ita pensavit, ut nullus capiti desit motus. Cæterùm omniū musculorum sunt minimi, posteriores, ut qui soli exactè articulationē comprehendūt.

Musculos moventes singulis natura oppositos esse contrarios motus autores.

Capitis musculorum actiones variæ.

Musculorum actio fit pro fibrarum positionis modo.

Musculis majori ex parte inesse fibras secundū longitudinē exporrectas.

Aequè

Aeque autem opportunam cum his positionem habet prima portio musculorũ stomacho subjectorum, quæ ad flectendum caput est comparata. Verum quod ipsorum est reliquum, progrediturq; usq; ad quintam thoracis vertebram, flexionẽ rectam efficit, non modò vertebris subditis, sed etiam cum eis universo capiti. Postquã verò ex musculis octo exiguis & posterioribus, qui caput ad obliqua inclinant, rectam quidem erectionem efficiunt, quum conjunctim ac bini agunt, obliquam autem, quando alter eorum solus agit: similterque etiã qui majores ipsis incumbunt, usq; ad collum extensi: ob idque necessum erat quosdam illis parte anteriori opponere musculos, obliquam flexionem ædentes: ideò musculi sex qui ad clavem & pectus perveniunt, fuerunt comparati qui caput possunt flectere, atque etiam antrorsum circumagere. Pari modo, & musculorum quatuor qui collum flectunt ad latera, si unus solus egerit, ad illum inclinatur. Tota verò anterior conjugatio, exiguum quiddam flectit antrorsum, nusquam præterea flectens ad latera: quemadmodum & quum posterior agit, paulatim quidem attollitur, in neutram partem se inclinans. Omnibus verò quatuor simul agentibus, in nullam omnino partem propensum perstat. Quum autem nusquã alibi tantùm alterum os, alterum superet, quantùm capitis os primorum spondylorum ossa, quibus jungitur, magnitudine superat (præter enim inferiorem maxillam sedecim insunt capiti ossa) certè opus fuit multis ac robustissimis musculis qui pendentes omnino à capite, insererentur, non omnes quidẽ in primas vertebras, sed illi tantùm quibus licitum esset. Erat id autem tantùm licitum iis, qui motum rectum ad unguem suppeditant capiti, aut alicui eorum, qui ad obliquũ deflectunt. Meritò igitur nõ omnes qui caput movent, in primos spondylos infiguntur musculi, sed parte quidẽ posteriore, parvi soli, anteriore verò, prima portio musculorũ stomacho subjectorum: à lateribus parvi alij musculi, qui capiti vertebram primam conjungunt: ac proinde par vas vertebras nõ oportuit esse majores. At verò spinam natura animalibus veluti carinam quandam corporis ad vitam necessariam, non ex uno simplici osse molita, intus ejus omnes vertebras excavavit: viam hanc præparans opportunam portioni cerebri, quæ per ipsam erat descensura. Non construxit autem eam simplicem (quanquã ad sedem tutam, & patiendi difficultatem, talis structura erat longè cõmodior) quòd multis ac variis motibus animal esset usurum, quibus spina ex unico formata osse, minimè obsecũdaret. Quare natura quidem rectè utrunq; scopum simul considerans, judicansque, priorem quidem dignitate, actionem: post illam autem, securitatem: sicuti rursus, ad sanitatis diuturnitatem, securitatẽ esse quidem priorẽ, posteriorem autem actionẽ: utriusq; scopi, actionis scilicet & incolumitatis, in spinæ vertebris exquisitam fecit miscellam. Quòd autem necessum fuerit spinalem medullam veluti fluvium quendam ex cerebro, tanquam fonte, manantem, locis omnibus quæ præterit, nervum semper immittere, tanquam

[margin:] ...itis ossa ...decim, ...ter inferiorem maxillam.

[margin:] Spina, quæ corporis velu quadam carina est, constructio. Spina cur ex ... ossibus sit compacta ossibus.

[margin:] Dignitatem quidẽ actionem, primam ...: secundam autem securitatis.

sensus ac motus rivulũ: longeq; melius sic in universas corporis partes transmitti eas facultates, quàm si nullius interventu, à cerebro pertenuem aliquem nervum dispergerentur, neminem opinor latere. Ad hæc verò, spina, quòd sit veluti quædã carina, totiusq; animalis stabilimentũ, ex duris ossibus est conflata. Quòd autem medullæ spinalis sit via, ob id intus est cava. Quia verò ipsi, & visceribus instar muri est, ea de causa multis propugnaculis in orbem est communita. At quia motus est instrumentum, ob id ex pluribus & parvis ossibus per articulos commissis inter sese constitit. Conflatur enim ex quatuor & viginti ossibus, præter os latum, quod extremæ ipsi subjacet. Maximæ igitur partes spinæ sunt quatuor in universum: collum, dorsum, lumbus, & sacrum os. Ex quibus collum quidem septem spondylis, dorsum duodecim, lumbi quinque, os deniq; sacrũ aut latum, quatuor ossibus constat. Jam verò læso spondylo, motus simul & sensus omnium partium, quæ illi subditæ sunt, læduntur. Quare, ut rectè monuit Hippocrates, si multi quidem spondyli ordine sese consequentes, emoti fuerint, malum id est. Sin verò unusquivis ex cæterorum harmonia & compage exilierit, exitiosum: quòd illa quidem prima, spinalis medullæ sit circularis, hæc autem secunda angularis perversio, qua maximè ipsa medulla comprimitur, sustinere magnam simultaneãq; flexionem non potens. Quia igitur per magnos ac laxos articulos, multumq; dissitos, moveri spina sine molestia non poterat, melius fuit ex multis, parvis, singulis paulùm conferentibus, totam ipsam conflari, ut secundum circuli circunferentiam, citra angularem medullæ perversionẽ, tota flecti & moveri posset. Quum itaq; necessum sit plures esse in spina spondylos, consentaneum etiam rationi fuerit, cuiq; ipsorum motum inesse proprium: id quod fieri non posset, si duo illi musculi à capite usq; ad os sacrum extensi, haberent fibras secundum longitudinẽ exporrectas, quæ nimirum omnes itidem traherent. Nunc verò, quum obliquæ in quoq; spondylo fibræ fuerint, tum ad latera circumagere, tum flectere, atque erigere, nunc hanc, nunc illam spinæ partem possumus. Sed quum movere ipsam spinam sigillatim possimus, poterimus & totam simul movere, fibrisq; musculorum omnibus simul agere. Quòd si fibras secundum spinæ longitudinem tenderemus, simul quidem totam promptè moveremus, singulos tamen spondylos non item. Melior igitur habenda est constructio, quæ utrunque simul probè præstare potest, necnon conversiones ad latera, quàm quæ alterum tantùm. Quòd autem propter instrumentorum copiam, quæ locanda ibi omnino erant, primi spondyli magni esse non poterant, non obscurum existimo. Sicuti neq; etiam, quòd expediebat subjacentibus quidem semper superiores esse minores: siquidem quod gestatur, minus esse oportet eo quod gestat. Quæ causa fuit, cur natura omnium spinæ ossium infimum, fecerit maximum, ipsum veluti fundamentum quoddam, ossibus omnibus subdens. Secundum magnitudinis locum habet spondylus illi secundus

[margin:] Spinæ usus consistentia, & constructio.

[margin:] Spina constat ex quatuor & viginti ossibus. Spinæ extremum, os latum. Spinæ maxima partes quatuor: collum, dorsum, lumbi, & os sacrum. Luxationũ spinæ, quæ pessima.

[margin:] Circularis perversio. Angularis perversio spinæ.

[margin:] Spondylorũ singulis fibras inesse obliquas.

[margin:] Gestata ossa, minora esse debere iis, à quibus gestãtur. Os latũ, cur omnium spinæ ossium sit maximum.

dus conjectus. Reliqui autem, quantum situ ab infimo discedunt, tantum & magnitudine distant. Veruntamen quum spinalis medulla transiens per primas vertebras, longè corpulentior existat, quàm ubi ulterius progreditur: consonū fuit rationi, eorum spondylorū latitudinem esse omnium maximam. Quòd si læves etiam debebant esse, ut omnibus aliis incumberent, perspicuum est, quòd eas tenues etiam esse par erat. In hoc tamen videtur natura summè admiranda, quòd tantā à cerebro produxerit spinalem medullam, quanta maximè partibus omnibus infernis suffectura esset. Siquidem quum in nervos octo & quinquaginta spinalis medulla dividenda esset, tantam ex cerebro produxit, ut distributioni in nervos planè esset æqualis, neq; in ipsa quicquam deficeret, nec redundaret. Cæterùm loca unde emergūt, adeò omni ex parte sunt tuta, ut neq; lædantur quicquā, nec in tot, ac ejusmodi spinæ motibus, afficiantur. Moles verò cujusque est tanta, quantam pars recipiens postulat. At via omnis quæ est inter primam productionem, * & insertionem ipsius, mirabiliter ad cujusque securitatem est comparata. Quum igitur spinalis medulla veluti alterum quoddam cerebrum, partibus sub capite sitis futura esset: & spina ipsi via simul indivertibilis, necnon firmū præsidium, destinaretur: ob eam causam tum alia multa in spondylis est machinata, tum quam ἄκανθαν, hoc est, spinam vocant, ex mediis postremisq; eorum produxit partibus, quæ esset veluti vallum quoddam ante spinam totam oppositum. Quantū aūt os ipsum quod hic spinā vocamus, versus posteriores partes extenditur, tantum illi, tegumenti gratia, cartilaginis circunducitur. Huic autem rursus cartilagini ligamenta nervosa, crassa, lata, fortia, & mediocriter dura natura indidit, servatura simul, ac totam spinam colligatura. Productionum autem spinæ, quæ quidem situm suprà habent, deorsum: quæ infrà, sursum spectant, ut ipsarum figuræ fornices aut testudines referant: quarum forma figurarum omnium ad patiendum est difficillima. Non debet autem esse mirum, si soli spondylo qui in medio est spinæ, productio posterior, quæ acantham efficit, in neutrā partem inclinet: hoc est, neque in collum, neq; in lumbos, sed omnino sit recta: quandoquidem non potuisset natura similem fornici totā spinam construere, nisi productiones omnes tàm infernas, quàm supernas, in terminum quendam communē rectum, ac nusquam inclinantē junxisset, qui veluti fornicis summitas quædam esset futurus. Jam verò quum in thorace cor esset locatum, magnaq; arteria spinæ incumberet, natura longissimas fecit illic productiones, quæ spinam constituunt: in aliis autem partibus, omnibus quambrevissimas. Quemadmodum verò productionē cujusque spondyli parte posteriore, quæ spinam efficit, propugnaculi usum ostendebamus præstare: ita & aliæ productiones trāsversæ spondylis sunt duæ, quæ simul quidem lateralibus ipsorum partibus simile præbent præsidium, simul etiam veluti sedes quædam sunt, musculis spinæ internis atq; externis subditæ. Prædictarum autem productionum, fines, quemadmodū & acanthæ totius, sunt ad mediam spinam conversi. Cur autem crassæ sunt productiones laterales spondylorum thoracis, tenues autem in spondylis lumbi & magni ossis, in colli verò spondylis crassæ & bifidæ? An quòd in thorace quidem, quum costæ non solùm eis essent inarticulatæ, verumetiam per totum incumberent, consentaneum fuit, firmas atque stabiles facere productiones? Lumbi aūt & ossis magni productionibus, quū vasa solùm ac musculi incumberēt, nihil erat robore opus? Quæ verò sunt in collo, meritissimè extiterunt bifidæ & crassæ; ut quod securitatis, propter acantharum brevitatem ejus spondylis deerat, id ex transversis cōpensaretur? Porrò spondyli omnes, præter duos primos, partibus quidem anterioribus tutò inter se colligati, posteriori verò, articulati, firmitudinem simul sunt atq; ad motum facilitatem indepti. Atq; ob eam causam antrorsum quidem plurimū flecti possumus, retrorsum verò non item: quemadmodum certè expediebat ad omnes humanas actiones. Siquidem facilè rumperentur multa & præstantia vasa: si extensa plurimū ac refracta, dum spinam totam retorqueremus, essent.

Vertebrarū primarum cur latitudo sit omnium maxima.

Spinalem medullam distribui in nervos quinquaginta octo.

Ἄκανθαν

Spondylus medius in tota spina, cur productionē posticam in neutrā inclinet partem.

Productiones spondylorum transversa.

GALENI PERGAMENI de usu partium, lib. XIII.

Quum autē spondylorū locus posterior, in tres dividatur partes: primā, quæ exactè posterior est, quo loco sunt spinæ: duas, quæ utraq; hujus parte sunt, quas productionum transversarum radices terminant, meritò ex utroque harum duarum posteriori loco, inter se articulantur ipsi spondyli: quandoquidem aliunde id fieri nec licebat, nec erat expediens. Cæterum quum ipsorum spondylorum quisq; parte superna & inferna, iis qui utrinq; è regione sunt, cōmittatur, meritò duæ quidem acclives, totidem autem declives productiones eis extiterunt: hæ siquidem omnibus sunt communes. Ex abundanti autem, veluti cumulus, magnis spondylis aliæ duæ declives insunt. Quum enim ex declivibus productionibus, acclivibus invectis, spondyli articularentur, ad securitatem majorem natura alteram declivium totam articulationi subjecit, ligamentumq; validum ex ipsius fine productum, sub acclivem totam submisit. Verùm si prædictis tribus productionibus (quarum una est omnium maxima, quæ spinam constituit, ac duæ transversæ) duas quidem acclives, quatuor autem declives adjunxeris, novem omnino ipsas reperies, quot sanè & quales in lumbi spondylis cernuntur: quemadmodum in collo undecim, præter mediā illam quæ antrorsum consistit. Porrò dorsi spondylis singulis, productiones septem extiterunt, tametsi non omnes formā habent similem, quòd spondylorum ejus, novem superni, productionem superiorem habeant maximam, transversas verò crassissimas, tum acclives ac declives, crassas simul ac latas. Decimus autem qui hos sequitur, cætera quidem est similis, non tamen productionem posteriorem, ut illi, habet longam, de-

Spon[dyli] qua parte articulent[ur] mutuò.

Productio[nes] spondylor[um] quot habe[an]tur.

Lumbi spondylorum productiones novem.

Colli spondylorum productiones undecim.

Dorsi spondylis singulis septem productiones inesse.

clivem & tenuem: neq; etiam ipsas quatuor, per quas cum aliis utrinq; spondylis articulatur, habet similes: sed superne quidem duæ, prælocatorum novem spondylorum productionibus acclivibus: reliquæ verò duę declives, reliquis sunt declivibus similes. Huic enim soli spondylorum omnium id est eximium, quòd utraque articulatione propinquo sibi spondylo utrique invehitur. Reliquis verò omnibus qui sub hoc decimo sunt locati, id inest, quod acclives quidē productiones sint cavæ, declives verò convexæ. Ob id convexis quidem, subjectis spondylis invehuntur: acclivibus autem, superiores excipiunt. Qui verò supra hunc in dorso sunt & collo, hi omnes recipiunt simul, ac declivibus productionibus ambiunt acclives, quæ sensim fiunt convexæ. Postremi autem duo dorsi spondyli, productiones duas reliquas declives ex partib. infernis ad tutandos articulos summissas, atq; ab aliis sejunctas habent: qui soli spondylorū omnium obliquas utrinq; productiones, quas appellavimus transversas, non possident: pro quibus declives illas habuerunt. Per decimum igitur illū dorsi spondylum, qui immotus in medio manet, natura totā spinā in partes omnino ęquales divisit, mole spondylorum æstimata, nō numero. At verò superioribus ipso medio spondylis fecit productiones natura, convexas quidem acclives, cavas verò sensim declives: inferioribus autem contrà, cavas quidem effecit acclives, convexas autem declives. Quæ structura tum ad flectendam spinam, tum ad erigendam requirebatur. Est autem utriusq; figuræ terminus, ut quum flectimur, spondyli, quàm possunt longissimè, à se invicem digrediatur, perinde ac si spina tum longior esse deberet. Quum verò erigimur, contrà, ut cuncti coëant, ad medium spondylorum accedentes, ac si spinam expediat esse breviorem. Quòd autem cavitates quæ circū ossium inter se dearticulatorū convexitates utroq; vertūtur, sint ad motus obliquos aptissimæ: quódque motus ex duobus obliquis, parum à motu medio partem utroq; simul circū agentibus constitutus, necessariò unus rectus fiat: necnon quòd in spina satius fuerit, ex obliquis rectos efficere motus, ex dictis facilè constat. Porrò primus colli spondylus posteriorem productionem non habet, quòd recti musculi & breves, qui caput totum erigunt, omnem ipsius regionem occupent. Cui soli primo spondylo non insunt obliqua foramina, per quæ nervi à spinali medulla excidūt, & qualia omnibus aliis colli spondylis natura insculpsit, qua parte inter se conjunguntur, sic ut ex ambobus unum foramen instar semicirculi, nervo aptum, oriatur: ita enim non modò foramina ipsa, sed nervi etiam, qui per ea emergunt, sub productionum acclivium ac declivium radicibus (ubi primū ipsorū spondylorū latera desinūt) sita, adeò cōmuniuntur undiq;, ut alibi melius ea minimè collocari potuerint. In lumbis autem, si alteram productionū declivium accuratius consideres, non ad ligamenti firmandi duntaxat usum reperies utilem, sed multò etiam magis, primę nervi productionis gratia comparatam. Siquidem exporrecta post nervum, murus revera efficitur, & propugnaculum adversus ea quæ illi quoquo modo incident. Hanc igitur productionem in lumbi spondylis videas magnam (quòd ipsi maximi sint) & duobus postremis thoracis similem. In aliis verò spondylis decem, eandem utilitatem nervis præstant productiones laterales, quibus costarum ossa invehuntur, atq; inarticulantur. Reliqui etiam, præter primū, colli spondyli, nervorū productiones ab utriusq; spondyli finibus lateralibus prominētes, habēt à transversis productionibus (quas bifidas esse diximus) tectas atq; stipatas. Etenim in lumbi spondylis, apertè nervus lateribus partium infernarum invehitur. In spondylis autem dorsi, invehitur etiam hic quidem fini superni spondyli evidenter, sic tamen ut infernum attingere spondylum videatur. In colli verò spondylis, quòd omniū minimi essent, uterq; spondylus æqualē portionem ad viam nervi contulit. Quum autem spondyli singuli, primum constructionis scopum haberēt duplicem, sedem scilicet totā spinæ totius, atq; etiam motum, aliorum quidē omnium qui sunt sub collo spondylorum usus in securitate est major: superiorum verò, in motione. At quia nec inferni spondyli, alij alijs incumbere tutò poterant sine lata basi, ac forti ligamento: nec superni moveri facilè, sine longo processu, aut ligamento laxiori, utrique spinæ parti natura congruente structura consuluit, prælongas quidem infernè, cavas verò supernè colli vertebras faciens, non modò ad motum facilem, sed ad tutum etiam obeundum: alias aūt omnes in planum, lævem, atq; undiq; æqualem, solidumq; circulum, terminans. Quæ ubi primus spōdylus crassissimus est, ibi ipsum prope supernas articulationes foraminibus pertudit tenuissimis, quibus omnibus rebus potuit, patiendi difficultatem tum ipsi spondylo, tum nervo producendo comparans. Cui spondylo crassities illa ob tutam perforationem fuit comparata, & ut parte quidem inferna, secundi spondyli convexitates, superna verò, capitis eminentias excideret. Quæ enim ipsius spondyli partes maximè erant laboraturæ, has præter cæteras, satius fuit fortes efficere. Utrunque autem excidentium nervorū, in musculos ipsi primo spondylo incumbētes, natura distribuit. Verùm quū prima conjugatio sit tenuis, ob idq; ex ipsa portio capiti distribui nequeat, ex secunda cōjugatione natura id effecit. Nam per supernos musculos nervus uterque perlabitur, qui obliquus quidem primò in partem posteriorem ac superiorem tendit: obliquus autem rursus post hæc, prorsum ac sursum progressus, in caput totum demum dispergitur. Quòd autem ex secunda ipsa cōjugatione infrà supererat, in propinquos omnes musculos est distributum, à quibus primorum spondylorum motus, tum inter se, tum cum capite fiunt. Cæterùm egreditur secunda hæc conjugatio, ab utraque ipsius acanthæ parte, ex regione inter primum & secundum spondylū media. Tertia verò nervorum, qui à spinali medulla oriuntur, cōjugatio, ex cōmuni foramine secūdi & tertij spondyli emergit, musculisq;

Marginal notes (left, partly cut off): ...am totā ... divisam ... partes o... ...mno æqua... ...er deci... ...n spondy... / ...tebras su... ...res deci... habere ... ...ves qui ... produ... ...es, con... ...: decli... autem, ...vas: in ... ...res au... decima; ...ra. / spondy... primū ... ...riore pro... ...one ca... forami... ...sq; obli...

Marginal notes (right): Colli utrunq; spondylum, æqualem portionem ad viam nervi cōferre. / Natura industria circa formandas vertebras. / Prima coniugatio nervorum à spinali medulla ortorum. / Secunda. / Tertia.

genas moventibus, & illis qui collū totum cum capite retrò erigunt, distribuitur. Pars verò ipsius quæ prorsum fertur, secundę & quartæ conjugationi miscetur. Nam tertia & quarta cōjugatio, nervos communibus colli & capitis musculis suppeditat, ac præterea musculis genas moventibus, quemadmodum certè & partibus omnibus quæ sunt post aures. Quinta conjugatio productionem habet, qua quartus spondylus cum quinto conjungitur. Distribuitur autē quemadmodum & prædictæ. Pars tamen ipsius quædam retrò per profundum fertur in communes colli & capitis musculos: alia verò pars antrorsum in musculos genas moventes, & caput inclinātes: sicuti alia & tertia, in medio prædictarū partium, sursum, versus scapulæ summitatem, fertur. Juxta radicē autem nervorū, pars ejus utriq; vicinarum conjugationum, sextæ videlicet & quartæ, miscetur: & qui nervus à quarta ad ipsam descendit tenuis, is manifestò cernitur parti ejus misceri, qua maximam portionem ex ejus loci spondylis, nervus diaphragmatis colligit, utrinq; unus, qui sub membranas thoracem sepientes fertur. Sextæ post hanc conjugationis, sub quinto spondylo excidentis, mistio fit magna cum propinquis utriusq;, sed plurima ejus pars ad sima scapularum extenditur. Auget autem quodammodo partibus anterioribus & diaphragmatis nervum, quemadmodum & aliis omnibus ejus loci spondylis propagines quasdam exiguas mittit. Septimę conjugationis, quæ ex communi sexti & septimi spondyli oritur foramine, magna fit permistio cum proximis. Ea tamen partem sui maximam extendit ad brachium: quemadmodum certè & ab octava conjugatione, quæ post septimū spondylum oritur, maxima pars in ulnam pervenit. Sic à nona conjugatione, quæ post octavū spondylum præcedenti miscetur, pars non exigua ad manus extremas pervenit: qui nervi circa primum intercostale spatium minimum locum occupant, quòd primæ etiam costæ sint minimæ. Ob idq; post septimum spondylum natura cepit thoracem effingere, quòd ea conjugatione, quæ est post octavum spondylum, ad utraq; uti poterat, ad primum scilicet inter costas spatium & manum. Ad diaphragma etiam mirabiliter admodum nervos ex spinali medulla colli, & ad musculos intercostales ex singulis propinquis spondylis, deduxit. Est autem septi transversi figura rotunda, situs verò obliquus, partibusque anterioribus ac superioribus ad pectus pertingit: inde retrò semper ad dorsum fertur, donec spinam contingat, cui adhærescit ad lumbum. Caput autem ejus, ad quod annectuntur fibræ, & in quod ipsi nervi descendunt, in medio ejus consistit. Quàm ob rem diaphragma solum, earum partium quæ sunt sub clavibus, nervos ab spinali medulla colli recipit, membranis thoracem dispescentibus, stabilitos: aliarum verò inferiorum nulla. Melius siquidem fuit spinalem medullam thoracis, nervorū propagines ex propinquo omnibus quæ illic sunt, suggerere. Ob eamque causam à nervis qui singulis insunt spatiis intercostalibus, portio nō exigua per musculos ad externa excidit. * Juxta radices autem costarum, in instrumenta quæ sunt ad spinam, dispergitur. Post verò, prope convexa maximè singularum costarum, in corpora thoraci circūfusa, veluti & prope pectus, partibus quæ illic sunt, disseminatur. Homini igitur, ac similibus, collum ex septem spōdylis jure est compactum: quum ejusmodi magnitudo laryngi, primo instrumento vocis, conveniat, ex eoq; partes omnes, quas à spinali medulla colli præstiterat nervos recipere, recipiant quod satis est. Quum aūt nec respiratio, nec vox possit sine thorace fieri, cujus præsidio indigent cor ipsum atq; pulmones, in illius certè structura hos quatuor scopos sibi natura proposuit, vocem scilicet, respirationem, ac tum cordis, tum pulmonis magnitudinem. Sequitur quippe ut arteriam asperam generatio pulmonis, sic magnitudinem hujus, magnitudo thoracis. Quin & cor positionē & magnitudinem in thorace sibi congruentē sortitur. Nec minus thorax, qui quidem ex duodecim vertebris constat: quæ verò has deinceps sequuntur quinq; spinæ vertebræ, eadem ratione sunt factæ, qua illæ quæ sunt in collo. Nam quū nervi qui à spinali medulla proficiscuntur, in spinales atq; hypochondrij musculos dividantur, primas quidem productiones oportuit ad eas partes mitti: pòst autem, & ad crura: ac tum os sacrum oriri, quod simul quidem veluti fundamentum quoddam spinæ futurum esset, simul autem ossa coxendicum atq; ilium incumbētia sibi, excepturum: sine quibus nec pubis ossa cōstare poterant, cruriūq; ad ischion dearticulatio omnino non fuisset. Horum enim primorum gratia, tum autem uteri, vesicæ, atq; intestini recti os latum, sive sacrum molita est natura. Per cujus quidem foramen primum qui nervus excidit, ijs qui ad crus feruntur, miscetur. Proinde conjugatione quę sunt sub diaphragmate, nervorum à spinali medulla proficiscentium, qui ad musculos prædictos & crura feruntur, quinque quidem spondylis eguerunt: sexta verò quæ eas excipit cōjugatio, primis ossis magni foraminibus. Sunt autem & aliæ tres in eo cōjugationes, quæ in partes superiores distribuuntur. Constat itaq; collum meritò ex septem spondylis compingi, thoracē ex duodecim, lumbum ex quinq; Porrò os sacrum cum ultimo articulatum lumbi spondylo, ad finem cartilaginis habet quandam epiphysim, ut multò difficilius patiatur. At verò validum ligamentum anteriores omnium spondylorū partes validissimè colligans, desinit posteriore quidem parte in tunicam meningas spinalis medullæ ambientem: anteriore verò, paulùm progressum, utraq; sui parte inseritur in cartilaginē, quæ spondylos jungit. Cæterùm spondyli omnes ab ea connexione, quam parte anteriore habent retrò progressi, paulatim à se diducuntur, locum omnem medium refertū habentes humiditate crassa & viscosa, quæ ad motionis facilitatem conducit. Meninges autem vestientes spinalem medullam, cerebri involucra similitudine referunt, nisi quòd crassa medullæ spinalis meninx, undique tenuem tangit & comprehēdit. Sunt enim cōmunia spinali medul-

Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Octava. Nona. Costæ primæ sunt minimæ. Septi transversi figura, & situs.

Collum ex septem spondylis conflari. Larynx primum instrumentum vocis. Thoracem se necessarium voci atq; respirationi. Scopi quos proposuit sibi natura thoracē fingens. Thorax ex duodecim vertebris constat. Ossis sacri usus. Pubis ossa. Lumbi quinq; spondylis constant. Vertebrarum ligamenta. Humiditas vertebrarum.

...ali me... quæ sint ...niã cũ ...bro, & ...tsa utri ...propria.

medullæ cum cerebro, quòd corporis substantia sit illi hæc similis, & nervorum etiam principium existat. Propria aũt, quòd quũ cerebrũ pulset ac moveatur, quanquam osse immobili delitescens, ipsa tamen non moveatur, tametsi à mobilibus vertebris contineatur. Non ab re igitur duæ meninges ipsis similiter fuerunt datæ: altera quidem ad vasa quæ ipsis insunt, colliganda, totamq; eorum substantiam, quæ mollis est admodum, constringendam: altera verò quæ tegat, & adversus ossa circumfusa muniat. Ossa etiam ipsa extrinsecus sunt attributa, veluti propugnaculũ atq; murus, contra injurias extrinsecas.

...erebrum ...are.

Privatim verò utriq;, quòd cerebrum quidem pulsabat, crassa meninx tantùm ab eo discessit, quoad ipsi, dum dilataretur, suscipiendo esset satis.

...alẽ me... ...am non ...are.

Quòd verò spinalis medulla non pulsaret, crassa meninx cum tenui undiq; se conjunxit. Quòd etiam capitis ossibus conspicuus nullus motus inesset, spinalis autem medullæ ossibus vehemens, cerebro quidem nullum extra crassam meningem aliud operimentum fuit circundatum: spinali autẽ medullæ, tertia illa fortis atque nervosa tunica: cui etiã viscidus ille humor est circunfusus, ne assiduo motu exiccetur.

...nalis me... ...æ tertia ...nica. ...na inser... ...asa, qua ...inseran...

Singulis autem spinæ partibus ab adjacentibus vasis, per foramina quæ nervos ipsos deducunt, propagines natura suppeditavit, unam singulis spondylis conjugationem tantæ magnitudinis, ut in corpora omnia spondylo circumjacentia, dividi planè queat.

...ondylorũ ...gulos e... ...ttere unã ...vorum cõ... ...lam.

Sed quoniam conjugatio nervorum una ex singulis spondylis enascebatur, planum est, quòd ipsorum numerus, venarum & arteriarum numero æqualis erat futurus. Cæterùm parvis quidem spondylis prædicta duo foramina satis esse possunt, per quæ intrò quidem venæ & arteriæ, foràs verò nervi ferantur. Magnis autem, non hæc modò, verùm etiam quæ vasis nutrituris servirent, natura decenter est machinata.

...apularum ...us.

At verò scapulas ipsas, primò quidem propter humeri articulationem, dein autem ex abundanti, propter partium thoracis, quæ illic sunt, custodiam, excogitavit natura.

...horax respi...ationis orga...um. ...or vitæ prin...ipium.

Thorax siquidem respirationis est instrumentum, non minus quàm pulmo: cor autem vitæ principium. Quia igitur thoracis partibus posterioribus non aderat nobis oculi, quibus prævidere nocitura liceret: ne omnino negligerentur, natura regionem illam vallo quodam spondylorum, atq; productionum spinæ, munivit, quibus sursum porrectis, primum quidem scapulas utrinq; applicuit, dein carnis copiam apposuit. Ad hæc læviter superiorem spinæ finem adaugens, rectumque illum attollens, atque ibi clavi conjungens, ἀκρώμιον, quod vocant, effecit, tum humeri articulationi, tum brachij, capiti, atque adeò scapulæ ipsi præsidium, & firmamentum futurum.

ἀκρώμιον

...Clavicularũ ...sus.

Quòd si inter os pectoris & spinæ finem, quæ ad scapulas est, connexa clavis non fuisset, nihil utique prohiberet, quo minus os latum scapularum, nusquam stabilitum, thoraci incideret, coarctaretq; ibi humeri articulum, multosque motus brachij impediret. Non temerè autem natura in homine quidem humeri articulum longissimè à thorace abduxit: in quadrupedibus verò, proximè collocavit: quòd in illo quidem manus ad varios usus servientes, spatiosum locum desiderent: in brutis autem nequaquam, quòd in eis anteriores artus tantùm ambulationi subserviant.

Humeri articulus cur in homine quã longissime à thorace abductus.

Meritò itaq; homo, ne si velit quidem ambulare quatuor artubus queat, quòd in ipso scapularum articuli longè sint à thorace abducti. Meritò etiam simia, ut in cæteris est hominis imitatio ridicula, ita & in artubus. Cæterùm quemadmodum simia, quòd animam habet ridiculam, corpus ob id habuit ridiculum: ita homo, quòd animã rationalem haberet, ob id etiam corpus solum inter ea quæ sunt super terram, habuit divinum.

Simia est hominis imitatio ridicula. Simia, quod animam habeat ridiculam, corpus sortita est ridiculum. Homini soli inter animalia terrestria cur divinum corpus tributum.

Porrò juxta jugulum ipsum est clavis, convexa quidem foris, intus verò cava: quò videlicet locum iis instrumentis præbeat, quæ per illas partes feruntur. Ubi verò à jugulo cœpit discedere, tantùm paulatim antrorsum redit, usque ad humeri summitatem, quantum finis particulæ ipsius clavis intumescentis, retrò secesserat. Colligat autem ibi ipsam spinæ, os parvum & cartilaginosum scapulæ.

Claviculæ colligatio.

Quum autem manus tota ad multos ac varios motus comparata esset, caput quidem brachij rotundum habere ipsam oportuit, cavitatem verò ei subditam, nec magnoperè profundam, nec in magna supercilia finientem. Qua quidem structura ad varias motiones apta, quum constet humeri articulus, parũ abest quin assiduè brachij caput luxetur, quippe quod cavitate adeò exigua vehatur, ut pars ipsius magna extrà sit, nulloque innixa sublimis pendeat.

Humeri articulatio cur luxationi obnoxia.

Cui discrimini occurrens natura, tria ligamenta valida, os brachij cum scapulæ cervice jungentia, præter commune omnium articulorum, rotundum est machinata: duos præterea scapulæ processus recurvos, qui articulum muniũt, atq; ex utraq; horũ parte, musculos ipsum maximos constringentes.

Humeri ligamenta tria.

Scapulæ processus recurvi.

Quorum trium ligamentorum duo quidem prorsus sunt rotunda, tertium verò leviter latum. Enascitur autem primum quidem ex fine apophyseos, quæ anchoram refert, internisq; brachij attenditur partibus. Alterum verò, quod hoc est majus, ex cervice scapulæ, qua parte supercilium cavitatis illius est altissimum: atq; hinc caput brachij sedem præbet firmissimam, sua lata fissura. Reliquum deniq; & tertium, ex eodem loco, quo secundum, oritur: obliquum autem sub eo inseritur & ipsum in primum capitis brachij initium, quo modo latum ligamentum, quod in orbem articulum totum complectitur. Quæ ligamenta duo, ad musculum brachio incumbentẽ perveniunt, quem roborant. * Munitur humeri articulus, à scapulæ etiam processibus superioribus, nempe ab illo qui est ad summitatem humeri (quẽ corniformem appellant) & ab externo, qui anchoræ est similis: necnon à maximis musculis tendonibusque, qui totam movent articulationem, constringitur undique: quorum musculorum fines ossi brachij infiguntur. Cæterùm ad pectus brachium adducit, leviterq; trahit deorsum, is musculus qui juxta mammas oritur, magnitudine mediocris. Alius autem contrà, ex æditis enatus pectoris partibus, adductionis sursum est

Brachij motus à quibus oriantur musculis.

autor. Tertius præter hos geminus, aut ex duobus coalescens, à toto pectoris osse exortus, æquabiliter ad illud totum brachiũ adducit, si uterq; tendatur. Nã altero solùm agente, aut deorsum, aut sursum, modicè motus brachij inclinabit. Porrò musculus ille, qui à sublimi pectoris parte juxta claves oritur, duo habet capita, internis qidem partibus epomidi insertus, externis autem adhærescens infernis scapulæ partibus. Ac solius musculi hujus tensi actio, brachiũ extrorsum extendit: alterius verò, qui ad clavẽ pervenit, versus interiora convertit. Tensis autem æquè fortiter ambobus capitibus, brachium rectam planè ac mediam extensionem assumit. Atque alij etiã duo musculi, utraq; spinæ, quæ est ad scapulam, parte, similem prædicto habent actionem. Octavus verò alius ultra prædictos est musculus, qui ortus * à maxima parte inferioris, qui in scapula est, lateris, brachium extrorsum abducit, iis qui sunt ad pectus, oppositus, qui brachiũ sursum attollunt. Duæ sunt post hanc musculorũ motiones, brachium extrorsum ac deorsum circumagentes: verùm amplius quidem extrà abducit musculus, * qui ab inferiori ora lateris, quod in scapula est, proficiscitur. Nam qui scapulæ partem simam complectitur, minus quidem extrà, sed deorsum magis brachium circunagit. Reliquus verò alius unus est musculus, qui deprimit, ipsumque retrò agit: cui prædictus musculus parvus succedit, qui efficit ne brachiũ dum deprimitur, ullam in partem inclinet. Contenta autẽ fuit hoc natura, tametsi omniũ minimo, propter naturalem manus ad inferiora impetum. At qui musculi brachiũ attollunt, actione indigent vehementiori, ob idque tum ipsi, tum qui brachia circumagunt (est enim hic motus violentissimus omnium) in omnibus articulis robustissimi sunt, ac tendones maximè nervosos sortiuntur. Verùm scapulam deorsum trahit musculus, ex inferiori quidem thoracis spondylo enatus, inferioribus autem partibus scapulæ insertus. Trahit autem eam sursum musculus latus ac magnus, qui à spina enatus, sursum ad os occipitis pervenit. Trahit etiam sursum & musculus tenuis, qui ab iisdem capitis ossibus ortus, ipsi ad spinæ basim inseritur. Retrò autem alij duo musculi abducunt ad totam animalis spinam: quorũ editior ipsam inflectit sursum, ad colli spondylos: reliquus autem abducit ad spondylos dorsi. Tensis verò ambobus simul secundum proprij situs rectitudinẽ, fertur ad * dorsum. Quum autem tensus est is musculus, qui ex laterali primi spondyli apophysi exoritur, scapulæque finibus, qui sunt ad summitatẽ humeri, inseritur, maximè quidẽ ipsum humerum trahit: cum eo autem & scapulã totã, ad partes colli laterales, ut ad anteriores musculus tenuis, qui à labdoide oritur, convertit. Quin etiam ex musculis qui è pectore ad eã sursum feruntur, qui est editior, non solùm mihi videtur caput brachij trahere, sed etiam scapulã, ut qui ligamento articulationem totam continenti inseratur.

Brachiũ attollentes & circumagentes musculos esse robustissimos omniũ.

Scapularum motus à quib proficiscantur musculis.

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. XIV.

Quum ipsarum animalis partium, nõnullæ quidem ad vivendum sint necessariæ, ut cerebrum, cor, & hepar: aliæ ad vivẽdum commodius, ut oculi, nares, & manus: atq; aliæ deniq; ad instaurationen generis, ut pudenda, testes, atque matrices: de his quidem ultimis hoc libro agendum est, quandoquidem superiores illas jam explicuimus. Ergo natura, si fieri potuisset, maximè optasset suum opificium esse immortale. Quod quum per materiam minimè illi liceret, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata, sapientis cuiusdam urbis conditoris exemplo. Quanquam nulla civitas comperitur adeò floruisse, ut non ipsa exedens vetustas, memoriam conditoris deleverit. Naturæ verò opificium jam multis annorum millibus constitit, atq; stabit perpetuò. Nam mirabilem quãdam rationem invenit, qua in demortui animalis locum, novum aliud sufficiat. Omnibus siquidem animalibus natura concipiendi instrumenta congruentia tribuit: ipsisq; instrumentis eximiam quandam vim voluptatis effectricem: animæ verò ipsis usuræ, incredibilem utendi cupiditatem conjũxit: à qua animalia incitata, stimulatáq;, etiamsi rationis expertia, ætateq; tenera sint, provident tamen non secus, ac si prudentissima essent, ut genus suum sit superstes. Porrò in fœmineo sexu matrices ventri subjecit, qui locus est tum ad usum venereorũ, tum ad recipiendum sperma, necnon ad incrementũ fœtus, & perfecti enixum, opportunissimus. Etenim collum matricis, in pud[illegible]m muliebre desinit: quod quum animal concepit, adeò ad unguem clauditur, ut ne minimum quidem aut intus foras laxet, aut foris intrò recipiat. In coitu autem eo vsq; patet ac tenditur, vt semen per latam viam progrediens, facilè in matricis sinũ perveniat. Plurimum etiam & in partu distenditur, sic ut totum embryon facilè ea via expellatur. Quare meritò à natura factum est nervosum simul ac mediocriter durum, ut citra noxã plurimum contrahatur & dilatetur, dirigaturq; ad excipieudum semen. Nam si præ mollitie in seipsum concidens, plexus quosdam efficeret, ab ijs semen prohiberetur, quo minus ad sinus matricis perveniret celeriter, ac sic humor spiritúsq; à se mutuò separarentur, quos tamen coire est necesse, hunc quidem ut motus principiũ, illum autem ut materiam ad fœtuum generationem appositam. Cæterùm sanguis menstruus neutiquam prima est materia, atq; gignendi animalis propria: sed quum seminis humiditas à calore insito * ducta, tunicis matricum inciderit, non secus ac pinguitudo facilè agglutinatur. Atq; inde uno temporis momento multa fiunt, eáq; admirabilia naturæ, circa animalis generationis principiũ, opera. Nam matrix ipsa quàm celerrimè undique semini adhæret: collum autem totum connivet, & eius maximè orificium internum. Qui igitur humor matricis asperitates illinit, toti superficiei internæ subtensus, membrana tenuis efficitur. Interea autem spiritus

Particu[la] tria gene[ra]

Natura o[pifi]cium per[pe]tuum.

Concipien[di] instrume[nta].

Genera[ndi] cupiditas [u]niversis a[ni]mantibus [in]sita.

Matricum [si]tus oppor[tu]nissimus

Matricis c[ol]lum.

Matricis c[ol]lum cur ne[r]vosum, ac m[e]diocriter d[u]rum.

Spiritum e[s]se motus pr[in]cipium in i[p]sa generati[o]ne.

Sanguis me[n]struus nõ e[st] prima mate[ria], gignen[di]que animal[is] propria.

Generation[is] ordo.

tus undique ad unguem retentus, non elabitur, sed motus naturales primus orditur. At verò quo tempore nec semen intrò, nec fœtus extrà fertur, matricis collum in flexus & contorsiones concidit: quæ ne matricis regio perfrigeretur, plurimum habent momenti. Neq; enim alia ratione in menstruis purgationibus partubusq; mulieres refrigerantur, quam quòd tunc matricis collum sit rectum, reseratumq;. Porrò in animalibus numerosos fœtus gestantibus, natura fecit sinus matricis plures: in homine verò, ac ejusmodi, quemadmodum corpus totum est geminum, ita & matricis sinus est duplex, alter quidem in dextris, alter verò in sinistris locatus.* Si quidem quæ ob corporis imbecillitatem, brevioris vitæ futura erant, aut etiā præda fortioribus, iis animalibus omnibus assidui interitus remedium excogitavit natura, fœcundam scilicet generationem: semper receptaculorū matricis numerum, æqualem numero mamillarum præscribens. Mammis autem lac tunc accedit, quo tempore jam absolutus est fœtus. Nam quum tenera adhuc sint atq; imbecilla recens nata animalia, nec possint solidos cibos conficere, alimentū ob id natura eis comparavit, perinde ac si utero adhuc gestarentur. Quibus verò animalibus propter corporis siccitatem superfluus humor subnutriri non poterat, ut volucribus omnibus, iis natura præcipuum quendam amorem in ea quæ procrearunt, ingeneravit: quo impulsu, bellum pro pullis cum ferocibus animalibus, quæ antea declinabant, suscipiunt intrepidè, victumq; illis convenientem suppeditant. Ut igitur matrices duæ mulieribus in unum collum desinentes sunt factæ, ita & ubera duo, utrunq; suæ matrici, instar ministri boni, subserviēs. Unde Hippocrates ait: Si mulieri geminos gerenti, mammarū altera gracilescat, si dextra quidem, masculi: sin sinistra, fœminæ aborsum faciet. Si quidē mares in dextris, fœminę in sinistris majori ex parte locantur. Etenim exiguæ, dum fœtus augentur, sunt mammæ, quo modo etiam matrices. Quum autem perfecti fuerint, & pariendi tempus institerit, simul cum matricibus, quod satis est intumescunt. Matricis itaq; partes sunt, sperma recipere, atque fœtum absolvere: mammarum verò, quod jam natum est educare. Quòd si animalia attentius dissecueris, reperies in iis quidem quæ adhuc augentur, vesicas matricibus multò majores: in perfectis autem, matrices vesicis. Vesica nanq; ad portionem omnium aliarum partium augetur, ut quæ omnibus ætatibus æqualiter serviat: matrix verò, nec dum augentur adhuc animalia, nec quum jam consenescunt, ritè actionem suam potest obire. Siquidem alimento benigno abundantiq; fœtibus opus est, cujusmodi in solis florentibus abundare potest: quum in declinantibus quidem, alimentum non ritè coquatur: in iis autem quæ augentur, quamvis rectè concoctum sit, in nutritionem & auctionem totum id absumatur. Est autem fœmina mare imperfectior, una quidem & prima ratione, quia frigidior. Siquidem in animalibus calidum est magis activū frigido. Cæterùm omnes quæ viris insunt partes, in mulieribus etiam reperias, eo discrepantes duntaxat, quòd in mulieribus quidem ipsæ intus sunt conditæ, in viris autem extrà pendent, juxta nuncupatum perinæum. Quòd si muliebres quidē partes evertas extorsum, viriles autē intrò revertas, replicesq;, invenies omnes inter se similes: cujusmodi & in talparū oculis sumere licet exemplum. Hæ enim vitreum & crystallinum humorem, & præterea tunicas his circundatas, nō minus habent, quàm animalia quę utuntur oculis. At neq; eis aperti fuerunt oculi, ne foras prodierunt, sed imperfecti fuerunt relicti. Sunt enim animaliū naturę varię. Alia quippe non longè recesserunt à plantis, suntq; ea animalium omnium imperfectissima, sensu unico tactus prædita: ut ostreorum plurima. His recesserūt amplius, quibus gustus inest: his adhuc amplius, quæ odoratus instrumentum sortiuntur. Quibus adhuc multò magis, quæ instrumento audiendi sunt prædita. At perfectis proxima sunt, quibus præter hæc omnia, adest visus. Solis autem hominibus ratio inest, qua divinius nihil mortali animali est concessum. Sicut igitur homo animal est perfectissimum omniū, sic tantò est fœmina imperfectior mare, quantò frigidior. Genitalia autem eius, formata intus fuerūt, dum ipsa utero adhuc gestaretur. Quum enim extare & foras propulsari præ caloris imbecillitate non possent, ipsum quidem animal quod cōformabatur, imperfectius eo, quod undiq; est absolutum, reddiderunt: quam imperfectionē tamen consequuta est utilitas nō aspernanda, ad instaurandum humanum genus. Nam quum fœtus ipse materiam copiosam postulet, tam ad primam sui constitutionem, quàm ad omne incrementum, si calidissima quidem ipsa fœmina esset, utiq; discuteret talem materiā, nec sineret coacervari eam: quemadmodum si impensè frigida, ne humorem quidem ipsum concoqueret. Frigidiorē igitur eam eousq; fieri satius fuit, quoad alimentum quod concoxisset & cōfecisset, discutere totū non posset. Hæc ita que est frigiditatis fœmineæ utilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio, quum ipsæ præ caloris imbecillitate prorumpere foras non possent. Quod commodum ad instaurandum genus, est secundum ac maximum. Nam si extra prodiissent, scrotum utiq; extitisset: quod quum intus jam delitescat, matricum substantia est factum instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo, aptissimū. Statim autem & testiculos fœmina erat habitura minores, imperfectioresque: ac sperma in ipsis, tum parcius, tum frigidius, humidiusq;. Sequuntur enim hæc quoq; necessariò caloris penuriā. Non igitur semen ejusmodi, generando animali satis esse poterat, licet in eam rem fuerit & ipsum utile. Mas verò quantò est calidior, tantò ipsius testiculi extiterūt majores. Semen autē quod in ipsis gignitur, quum sit summè coctum, principium effectivum est animalis. Ex uno itaq; principio, ab opifice sapienter invento, juxta quod fœmina mare fuit imperfectior, nata sunt omnia, quæ ad animalis generationem pertinent: tum quòd muliebres par-

[Margin notes, left (partly cut off):] …erpera, quibus …ses fluūt, facile re…retur. …tricis plu… …sos par… …ardenti… …tricis si… …esse ho… …s dupli… …eneratio… fœcundi… …m qui… natura cesserit. …tricis re…taculorū …merum, …millarū numero …alem. …quo tem… …e accedat …cur ge… …rit natu… …nor in pro… …ata… …era duo, matrices …a, mulie… …bus insūt. …borsus quā accidat. Mares in …xtris, fœ…inas in si…stris matri… …s partibus, …atri ex …rte locari. Matricis mu…us. Mammarū …aunus. Fœmina ma… …e imperfe…ctior, quia …rigidior. Calidum es… …se magis acti…vum frigido.

[Margin notes, right:] Muliebres partes pudēdi, virilib. esse similes, nisi quod sūt inversæ. Talparum oculi inclusi imperfectiq. Natura animalium variæ. Animalia omnium imperfectissima. Ratio inest soli homini, qua divinius nihil animali mortali est concessum. Genitalia fœminea fuisse intus formata, quia in utero præ imbecillitate caloris foras propulsari haudquaquam potuerunt. Frigiditatis fœmineæ utilitas. Testiculi fœminæ & semen qualia. Testiculi masculini calidiores fœmineis. Semen masculi esse principium effectivum animalis.

Pudendū virile quale. Semen virile quale.

tes intus reconditæ sint, quatenus dictum est: tum quòd virile pudendum, extrà oblongum promineat, ad venerem, atq; ad semen excernēdum aptissimum, quódq; semen ipsum virile sit multum, & crassum & calidum. Quod quidem non alia quadam ratione ad maris, alia ad fœminæ procreationem movetur (sic enim principiū animalis non esset simplex, si motus omnino repugnātes haberet) verùm * quod imperfectius quidem movetur semen, fit fœmina: quod perfectius autem, masculus. Ipsum autem motum perfectum aut imperfectum, inæqualitati quæ in calido & frigido est, jure tribueris, ad quod unum principium, particulares omnes revocabis actiones. Jam ipsum fœmineum semen gignere per se fœtum non potest, sed maris semen omnino flagitat, cum quo oportet misceatur, ita ut utrunq; semen in unum motum conspiret. Nam tametsi gallinæ citra gallinacei operam, ova subventanea concipiant, ex illis tamen animalia excludere nequeunt: quandoquidem ut ea perficerentur, masculi caliditatem desiderabant. Sed ne id quidem in gressilibus animalibus unquam potest contingere. Solum nanq; si quod animalis est genus temperatura eo usq; siccum, ut humoris frigidi redundantiam in fœmineo semine quadantenus possit absumere, id fœtum ejusmodi, qualia in gallinis sunt ea ova, sine mare potest efficere. At mulierem nemo unquam vidit sine viro vel molam, vel ejusmodi quippiam concepisse. Quamobrem satius fuerit maris semen motus principium existimare: fœminæ verò, ad animalis generationem aliquid etiam ipsi conferre. Porrò vena cava, quà primùm adhuc ex hepate emergens, sublimis ad spinā flectitur, dextrum habet renem, ad dextram sibi adjacentem: tum deinceps paulò infrà ad lævam, sinistrum. Producitur autem ex ipsa vas venosum maximum in utrūq; renem, sicuti & arteriosum ex maxima arteria quæ dorso incumbit. Quoniam verò genitalia organa his vasis subjacent, hinc jugū venarū & arteriarum ad ea proficisci erat necesse. Quocirca vasorum quæ ad ipsa feruntur, quæ ad dextram quidem matricem atq; ipsius testiculum progrediuntur, à magnis ipsis vasis, quæ sunt ad spinam, proficiscuntur, vena quidem à cava vena, arteria autem ab arteria magna: etsi rarò à vasis quæ in dextrum procedunt renem, oriātur, ubi dexter ren sinistro propinquus fuerit. Quæ verò ad sinistrum testiculum in masculis, aut ad matricem sinistrā in fœminis tendunt (sunt autem hæc etiam duo, arteria scilicet una, atq; alia vena) non amplius à magnis vasis, sed ab eis quæ in renes feruntur, emergunt. Ex quo intelligi potest, testiculum sinistrum in masculis, & matricem sinistrā in fœminis, sanguinem impurum adhuc, excrementosum, humidum, ac serosum recipere. Qua ex re accidit, ut ipsa quoque recipientia instrumenta, temperamentum habeant diversum. Quemadmodum enim sanguis purus excrementoso est calidior, ita & partes dextræ quæ ex ipso nutriūtur, sinistris sunt calidiores: id quod principiò etiā erant, vel ratione hac, quòd secundū hepatis rectitudinem locarentur. Quod quidē si verum

Semen quod imperfectius movetur, fit fœmina: quod perfectius, masculus.

Semen vtrūq; necessariò miscendū esse ad fœtus generationē. Ova subventanea animali excludēdo inepta.

Animalia absque commercio maris ova gignētia.

Molam absq; viro concipi à muliere nō posse.

Semen masculi esse motus principiū

Vena cava.

Ren sinister dextro inferior.

Vasa emulgentia.

Spermatica vasa dextra, oriri a magna dorsi vena & arteriosa, rarò aūt ab emulgentibus dextris

Spermatica vasa sinistra à sinistris oriri emulgentibus.

Testiculū sinistrum in viris, & matricem sinistrā in fœminis, recipere impurißimum sanguinem.

Partes matricis dextræ cur sint calidiores sinistris.

est, ac præterea masculus est calidior fœmina, pbabile utique fuerit, partes quidem dextras, masculorum: sinistras autem, fœminarum esse generatrices. Eòdem pertinent & quæ ab Hippocrate dicta sunt: Si dexter quidem testiculus attollatur, hoc est, si valentior sit, masculum gignet: sin verò sinister, fœminam. Cæterùm pars aliqua dicitur fortior aut imbecillior altera, bifariam: uno quidem modo, simpliciter: atq; ita cor hepate, arteriæ venis, nervi carnibus, ac deniq; omnia dextra sinistris in omni animalium genere sunt fortiora: alio autem, secundum hujus individui constitutionem. Leoni siquidē potest esse sinister testiculus fortior, si præcipuè in prima compactione, dextro aliquis affectus acciderit: quum nimirū quælibet pars, morbida magis atq; imbecillior in omnem vitam reddatur, si quod vitium vel exiguum, in prima cōformatione contraxerit. Cujus vitij culpa, tum in primum maris cum fœmina coitum intempestivū tum in gravidæ victus rationem sequentem, est referenda. Quum igitur duplex sit masculorū generationis principium, in fœminis quidem dextra matrix, in masculis verò dexter testiculus: consentaneum est masculum in dextra matrice, fœminā in sinistra majori ex parte inveniri. Fieri tamen potest, licet rarenter, ut sinistra matrix à calore seminis victa, pro fœmina masculum in seipsa gigni permittat. Quemadmodum contingit etiam interdum, ut semen quod fœminā erat generaturum, calefactum à dextra matrice fœtum efficiat masculum: contrà, quod masculum erat geniturum, à sinistra refrigeratum, in contrarium mutetur. Ipsorum autem fœtuū causa, existit principium venarum, matrices ipsas nutrientium, ac mammas cum eis colligantium. Sola enim hæc instrumenta per vasa cōjungi expediebat, ut quando in matricibus augeretur fœtus, atq; conformaretur, illi soli venæ cōmunes, ex utrisq; partibus alimentum affunderent: quando verò in lucem æditus esset, mammis rursum totum alimentum surreperet. Quæ causa est, cur eodē tempore menstrua bellè procedere nequeant, & fœmina ipsa lactare. Porrò ante conceptum in muliere ætate florente, quicquid sanguinis superflui colligetur, natura singulis mensibus per venas ad uterum pertinentes exercent. Quum autem jam conceperit, ex iisdem vasis fœtus trahit alimentum copiosum. Quod verò reliquum est, ad pectoris regionem suggeritur. Itaq; meritò dixit Hippocrates, lac germanū esse sanguini menstruo. Cæterùm quū fœtus imbecillior effectus, sufficiens alimentum non trahit, ante tempus lacte intumescunt ubera: gracilescunt autem, quum matrices alimēti penuria laborant: quam constitutionem abortus sequitur. Jam verò non ob id tantùm, quòd dij voluerint genitalibus quidem voluptatē maximam esse cum usu venereorū conjunctam, florentibus aūt insanā quandā atq; immensam veneris cupiditatem ingenitam, protinus voluptas atq; cupiditas animalibus accesserūt: sed ex materia atq; instrumētis ad ea ipsa cōparatis, utraq; affectio exoritur. Siquidem arteriæ & venæ prædictæ, quæ ad partes genitales feruntur, matricum

Dextras partes, masculorū: sinistras fœminarum esse generatrices.

Fortius ab altero bifariam dicitur.

Principium generationis masculorum duplex.

Vena alens matricē, mammisq; ea colligans, fœtus gratia constructa.

Lactante fœmina, menses probè non fluere.

Menstrua vacuatio.

Lac germanum esse sanguini menstruo.

Abortus quæ constitutionem sequatur.

Venereæ voluptatis, appetentiæq; causam, in materia & instrumentis consistere.

cum quidem fundum prætervehuntur: lateralibus verò ipsarum partibus postea invectæ, in duo divaricantur. Tum autem pars alia illinc à lateribus ad fœminæ testes secedit, qui & ipsi matricibus adjacent. Altera verò in fundũ progressa, multipliciter tota in ipsum distribuitur. Committuntur autem hic fines vasorum, quæ in sinistrũ sinũ matricis divisa sunt, cum finibus eorũ, quæ in dextrum eiusdem sinum sunt distributa. Quo fit ut dextra etiam matrix assumat serosam humiditatem, quamvis exiguam. Siquidem non solùm auget in sinistris partibus frigiditatem ea ipsa humiditas, sed etiam cum spiritu juncta, ubi incalescit, atque evacuari postulat, acrimonia & mordacitate sua, omnium maximè potest partes ipsas excitare ad agendum, voluptatemq; incredibilem interim dum agunt, præbere, acrium humorum exemplo, qui delitescentes sub cute, maximum etiam pruritum inferunt, ac suo motu voluptatem non exiguam inducunt. Sunt autem genitales particulæ longè, quàm cutis ipsa, sensibiliores, ac proinde majori voluptate afficiuntur. Semen igitur (cuius humiditas crassa, viscosa, spumosa, ac vitali spiritu plena existit) quando in propriũ locum inciderit, principium fit animalis generationis. Quum autem in alienum, exiccatur & cõtabescit: nimirum expirante quidem repentè spiritu, considente autem humiditate viscosa. Causa generationis fœminei seminis, est huiusmodi. Ex ijs vasis quæ ad matrices accedunt, pars illa quæ fertur deorsum, involvitur, modo persimilis ijs vasis, quę in testiculos masculorum perveniũt. Itaq; superjacens quidem vena, subjacens autem arteria, utraq; inflexus numerosos atque æquales torquetur: in quibus plexibus sanguis & spiritus qui ad testes descendunt, diutissimè concoquuntur. Testes verò quũ sint laxi, cavernosiq;, excipientes humorem qui in vasis cœptus erat concoqui, rursus eum & ipsi percoquũt: perfectius quidem ad fœtus procreationem, viriles testes, majores & calidiores quum sint, geniturramq; magis elaboratam excipiant: imperfectius autem muliebres, utpote minores, & frigidiores, excipientesq; humorem non usqueadeo concoctũ. Quum igitur omnes particulę alimentum sibiipsis assimilent, mirum non esse debet, si tunicæ vasorum albæ existentes, sanguinem in formam sibiipsis similem, propter longam moram, immutet. Quum autem marem quidem semen foras ejaculari, fœminam verò in seipsam oporteret: ob eam causam & vasa quæ testibus semen exciperent, in maribus quidem ad pudendum exporrexit natura, & ad meatũ per quẽ etiam lotium emittitur, orificio adaptavit: in fœminis autem tùm in ipsas matrices inseruit, tum cõstituit, ut in capacitatem internam semẽ excernerent. Ad hæc etiam, virile vas spermaticũ, latum ac lõgum existens, quum jam prope pudendum accesserit, contrahit veluti quosdam sinus: at muliebre, simul est angustũ ac breve, quòd nec multũ, nec crassum semen deducturum, ut illud, esset. Ad excernenda ea quæ continẽtur in vasis, ipsa partium genitalium veluti convulsio quædam, quæ in coitu venereo accidit, haud exiguum habet momentum. Nam quòd in morbo comitiali, & gonorrhœa, contrahantur vasa testiculorũ, ob id etiam coguntur semẽ ipsum exprimere. Jam verò muliebre semen, præterquàm quòd confert animalis generationi, etiam ad voluptatem in coitu excitandam conducit. Est autem virile semen membranarum atque vasorum omnium origo. Ipsum quippe *statim concoquitur, atque initio ex muliebri nutritur semine, tanq̃ id natura sit familiare magis quàm sanguis. Quicquid enim nutritur, à similibus augeri facilius potest. Porrò qui humor in illis corporibus glandulosis gignitur, quæ utraq; parte colli vesicæ locata sunt, is in meatum urinarium effunditur: atq; in masculis quidem, unà cum semine in matricem delabitur: in fœminis autem, & foras, & in muliebre pudendũ erumpit. Utilitates autem eius in sexu utroque sunt, quòd ad venerem excitet, in coitúque delectet, denique meatum urinarium madore suo perfundat, habilioremq; ad urinæ transitum reddat. Cuius humoris virtute etiam ipsi spadones voluptate inter coëundum fruuntur. Effluit autem tunc fœminis, quum vehementer oblectantur in coitu. Quo tempore qui concumbunt, circa pudendum sibi eum effundi percipiunt. In masculis autem propria & precipua eius utilitas est, qualis seminis existit in fœminis. Sunt enim inter se specie simillima, muliebre semen, & humor qui glandulosis mariũ corporibus inest: quũ & robur & calor masculorum, detentum in ijs partibus humorẽ ita concoquat, ut nihil ei ad fœminarum semen desit. Unde & meatus qui ex ijs corporibus proficiscuntur, non dubitant nonnulli vasa spermatica nuncupare, & astites glandulosos: sicuti & varicosos astites, eos qui à testiculis explantantur. At in fœminis ille humor, tenuis atq; crudus existit, ineptusq; ad gignendum. Verumenimverò quũ semen matricibus sit succus familiarissimus (cuius recipiendi gratia extiterunt) idq; duplex habeatur, ad virile quidem trahendum, matris collum est destinatum: ad semen autem à propriis trahendum testiculis, comparata ipsa cornua fuerunt: quæ propterea sursum ad ilia spectant, paulatimq; arctata desinũt in angustissimos fines, testiculis qui è directo sunt, conjuncta. Quod autem eò pertingit vas, marium spermaticis vasis quadam proportione respondet. *Cui insunt etiã & musculosa corpora, quæ ad testiculos ipsos descendunt, qualia in masculis à musculis hypogastrii oriuntur. Quũ aũt ut testiculos, sic vasa spermatica, in maribus oporteret esse majora, ac testes ipsi utrinq; pudendi radici adhærerent, longum quendam viæ circuitum ipsis vasis excogitavit natura: ea primò ducẽs sursum ad ilia: rursus autem per interna deducens, ad eum usq; locum unde pudendum enascitur, ubi semen erant eructatura. Quo loco multis flexibus ea contorquens, varicosaq; efficiens, plurimumq; amplificans atq; dilatans undiq;, proventu seminis sic præparavit quamplurima receptacula. At fœminarum testiculi, quum parvi penitùs existentes, vasa etiam exigua producturi essent, loco, quẽ nunc possident opportunissimo sunt locati: utraq; quidem matricis parte po-

Semen virile est membranarum et vasorum omnium origo.
Semen virile à muliebri ali.
Humoris geniti in glandulosis corporibus utrinque adhærentibus collo vesicæ, usus.
Spadones inter coëundũ qua ratione voluptate fruantur.
Astites glandulosi.
Astites varicosi.
Semẽ esse succum matrici familiarissimum
Collum matricis.
Cornuũ matricis usus, & situs.
Spermaticorum vasorũ situs & progressus in masculis.
Testiculorũ fœmineorum positio.

siti: paulò autem supra cornua, abducti. Præterea quo meatu descendente à peritonæo, veluti fistula quadam, nutrientia viriles testes vasa deduxit natura, eodē est ad spermatici vasis ascensum abusa, communem tribus vasorū generibus securitatem, unum hunc meatum inveniens. Illinc autem rursus deducens, coxendicū quidem ossibus, à lateribus: pubis verò, ex anterioribus: osse denique lato, ex posterioribus, ipsum munivit. Cæterùm vesica prima pubis ossibus subjacet. Post hanc autem, sunt matrices in fœminis. Post matrices intestinum rectum, tanquam substerniculum molle. Quum autem masculorū vasa spermatica, tendi contrahiq; magis quàm fœminarum in ipso coitu oporteat, ob id ea etiam robustiori tunica constant. Porrò ad genitales particulas, nervi quidem mediocres, venæ verò & arteriæ maximæ, duplicesq;, feruntur. Siquidem alterum jugum earum, ex locis propinquis renibus in testiculos & matricis fundum (ut diximus) proficiscitur: alterum autem ex vasis, quæ sunt ad os sacrum, sejunctum, infernis partibus insertatur, ubi primū in fœminis quidem matricis collum, in maribus autem virga, exoritur. Quandoquidē ex hac copula, inferiores illæ partes nutriuntur. Sed nervorum etiam jugum quoddam mediocre, ab illa ossis magni regione, simul cum vasis ipsis natura ad partes easdē deduxit. Quum enim tres sint scopi in nervis partibus singulis distribuendis: sensus quidem in instrumētis sensificis: motionis, in motoriis: dignotionis doloris in reliquis omnibus: matricibus quidem totis, & partibus quæ ad mariū testiculos pertinet, paucissimis opus fuit nervis, qui in ipsas distribuerentur, ut quæ neq; ad sensum exactiorem, neq; ad motum aliquē voluntariū inserviant, nec sint item excrementorū meatus. At virga maris, & collum matricis, cæteraq; quæ ad pudendum spectant, quòd sensum absolutiorem postulent, venereorū ratione, meritò sane sunt plures nervos indepta. Constat autem matrix una duntaxat tunica, quòd sanguine puro atq; benigno alatur, nec periculū sit, ne exulceretur ab acribus succis, quemadmodū ventriculus & intestina, quibus nimirum ob id est tunica duplex tributa. Quinetiam vesicę utriq; unica tunica est data, dura tamen & robustissima, ægreq; patibilis, quum videlicet ea instrumenta, ad excipienda tantùm excrementa sint destinata. Verùm genus omne fibrarum tunicæ matricis est inditū, quò rectis quidem fibris ad sese trahere, trāsversis excernere, retinere aūt simul omnibus possit. Quæ verò membrana intrinsecus circūdata est matrici, utrunq; illius sinum in idem jungit. Alligantur aūt matrices corporib. circumjacentibus per quædam ligamenta ita soluta & laxa, ut tensioni quidem ipsarū & concidentiæ facilè cedant & obsequantur, eas tamen minimè avelli aut deturbari permittant. Jam verò quum collum quidem matricis, deorsum in pudendum inclinet, reliquā totam capacitatē in ventre esse sitam oportuit. Quia autem laxi admodum testes & carnosi & molles, cum spermaticis vasis, densis, duris, & fortibus, coalescere tutò non poterant, ob id natura, non in ipsos testes, sed invocatam ἐπιδιδυμίδα, mediam amborum spermaticum vas inservit. Epididymides tamen in fœminarū testiculis maximè sunt obscuræ: quia & testiculi earum, & etiam vasa spermatica, admodum sunt exigua: substantiæ quorum inter se nō magno discrimine dissident. Porrò marium testes humidiores sunt ac molliores fœminarum testibus, & vasa seminaria duriora.

Meatus à peritonæo descēdentis usus. *Vesicæ situs.* *Matricem locari inter vesicam et intestinū rectū.* *Genitalium nervi, venæ, arteriæq; quales.* *Vasorum in testes implātationes.* *Scopi in nervis distribuendis tres.* *Nervis paucissimis fuisse opus matricibus, & partib. quæ ad marium testiculos pertinent.* *Virgæ virili, & collo matricis, cur plures nervi inserantur.* *Matrix cur unica tunica constet.* *Intestinis cur duplex tunica, insit.* *Vesicæ utriq; unica tunica est data.* *Matricis tunicæ cur insit omne genus fibrarū.* *Matricis connexiones ad vicina corpora.* *Epididymides.* *Testes marium humidiores sunt ac molliores fœmineis.*

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. XV.

QUum igitur duo facere animalia quæ procrearent, esset melius, quàm unum, pulchrè mea quidem sententia, ipsarū particularum alias quidem ad recipiendum, alias autem ad cernendū semen, natura fecit accommodatas: quarum nulla aut perfectius constitui, aut melius usquam locari potuit. Ipsius autem transmutationis tam subitæ, qua pudendū virile in cōtrarias dispositiones mutatur, quum venæ in causa esse non possent (sanguinis enim substantia non potuisset tam celeriter aut replere, aut vacuari, sed aër vel spiritus) nec arteriæ etiam, ob perpetuam illam dilatationis & concidentiæ necessitatem: nec nervi qui à cerebro aut spinali medulla oriuntur (nullam enim habent hi cavitatem conspicuam, nec dilatari aut contrahi naturaliter possunt) nec denique ligamenta, aut tendones, aut carnes, aut ossa, aut cartilagines: necessarium utique fuit illud corpus nervosum, quod à pubis ossibus nascitur, cavum simul & omni vacuū humore (id quod cæteris ligamentis nō contingit) ut vicissim tum intumesceret, tum mole deprimeretur. Quo pacto autem id corpus talem constructionē sit nactum, si nimis anxiè scrutteris, convinceris quidem non intelligere, neq; tuam imbecillitatem, nec tui facultatem creatoris. Oportuit autem ipsum ex mediis superioribusq; ossium, quę in pube sunt, partibus, exoriri. Nam sic plurimum ab ano erit ipsum pudendū dissitum, ad coitumque locum opportuniorem habebit. Etenim quandocunq; pars aliqua caret conjuge, majori ex parte positionē mediam requirit. Ubi verò duarum partium conjugium adest, utraque pars æquabiliter vult à media recedere. Porrò non solum ipsius coitus causa, per venerem oportet esse exactè tensum pudendū, sed etiam quò meatu diducto ac directo, semen evibretur longissimè. Siquidem si cōcideret aut flecteretur ipse meatus, hæreret semē. Quam ob rem quibus ob vinculum quod ad virgæ glandem habetur, meatus contortus est, ij generare non possunt. Fœcundi autem redduntur, vinculo abscisso. Cæterùm extenditur penis, atq; in tumorem attollitur, dum spiritu nervus ille cavus repletur. Jam verò in partibus pudendi inferioribus, seminis meatus secundū longitudinē exporrectus, medius est constitutus. Incubat autem huic nervus cavus. Utraq; verò horum parte, musculi duo, quò meatus ceu à manibus quibusdā in utranque partem distractus, quammaximè dilatetur, toto pudendo stabili permanente. At quum vesica etiam propè constituta esset, non erat opus ad ex-

Nervis ... inesse ca... tem consp... am. *Erectioni ... pressioni ... pudendi ... rilis, nece... riam fuis... generatio... illius nerv... si corpor... quod à pu... ossibus n... itur.* *Coniuge ... rentente ... ticulam, ... quirere p... tionē mec... Tensi pu... di causa.* *Generare ... qui neque...* *Penis qu... intendat.* *Seminar... meatus p... sitio.* *Pudendi ... vus cavu...* *Pudendi ... sculi duo*

ad excernendũ lotium aliũ meatum construere, sed seminis uti meatu. Quare meritò collũ vesicę totum peritonaeũ occupat, utpote sursum ab ano (cui incubabat primò) usq; ad pudẽdi exortum se extendens. In mulieribus autem, pudendum quidem ipsum ano incumbit: in finem autem eius superiorem, collum vesicae desinit, unde lotium profunditur. Quod verò ad cutis epiphyses, quae sunt in finibus utriusque pudendi, pertinet, in mulieribus quidem tum ornamenti gratia extiterunt, tum ne matrices refrigerarentur: viris autem, praeterquàm quòd ornamentũ adferunt, carere ipsi omnino ijs non poterant. Cuiusmodi autem pharyngi uva est propugnaculum, tale est matricibus, quam nympham appellant. At foetui delitescenti in utero, tenuis quaedam membrana, quã agninam vocant, undiq; est circumjecta, ipsius veluti sudorem excipiens. Huic autẽ extrinsecus alia tenuior incumbit, farciminalis dicta, ad vesicã usq; foetus pertusa, quae usq; ad horam partus in seipsa lotium illius colligit. His rursus in orbem chorion, hoc est, secundae, sunt circunfusae, matricẽ totam intrinsecus subungentes, ut per eas medias foetus matrici annectatur. In singulis porrò orificiis vasorum, quae intrinsecus ad matricem pertinent, (per quae etiam sanguis menstruus in ipsam desferebatur) quo tẽpore utero geritur, aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriae, vena verò in venae orificio: ut sint ea quae generantur numero aequalia ijs orificiis, quae intrò in matricẽ desinunt. Colligat autem ea inter se tenuis quidem, sed fortis membrana, quae extrinsecus vasis omnibus circumhaeret, partibus verò matricis internis inseritur. Exiguum sanè est illorũ vasorũ quodque, quum primùm à matrice exoriuntur, cuiusmodi sunt arboris radices extremae, in terram defixae. Et tamen progressa paululùm, per conjugationem coalescunt, ex duobusq; unum procreatur, rursusq; illorum singula cum singulis eiusdem generis coëunt, fitq; id perpetuò, donec parva omnia in duo magna coalescant, quae veluti stipites quidam, foetui per umbilicũ insertantur. Quatuor itaq; omnino sunt jam hic vasa, duae scilicet arteriae, & vesicae totidẽ, nullis diversi generis inter se cõmistis, sed venis semper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus. Quòd aũt venae ipsae umbilicũ praetergressę, in partes hepatis simas, arteriae verò in partem arteriae magnae, quae ad lumbos est, inserantur, quomodo non sit dignum admiratione? Siquidem venas videre est, statim ut umbilicũ superarint, inter sese mutuò coire, unãq; effici, quae postea membranis fortibus cõvestita, vicinisq; corporibus colligata, rectà ad viscus usq; progreditur. Oportebat enim ipsam prius ad venarũ principium in foetu accedere, postea illinc in omnes partes distribui. Arterias autem expediebat & ipsas sanè in arteriarum principium, sinistrum videlicet cordis ventriculum inseri. Verùm quum hic ventriculus à locis umbilici sit dissitus quàm longissimè, nõ erat tutum eas veluti pendentes, tanto itinere sursum ducere. Quare gratia majoris securitatis, primò quidem ad propinquã vesicam produxit illas: dein verò per totam ipsam (cui vinculis alligantur) tutò ad magnam usque arteriam, quae à corde fuit exorta, deduxit. Quatuor itaq; sunt praedicta in umbilico vasa, duae scilicet arteriae, & totidem venae, in medio sui habentes οὔραχον, hoc est, urinarium meatum, qui ex fundo vesicae exortus, lotium in farciminalem membranam derivat. Caeterùm superioribus ipsius meatus partibus, venae: inferioribus arteriae adhaerescunt. Per quae vasa, veluti per truncos quosdã, ex matrice trahit foetus sanguinem & spiritũ. Inter haec verò omnia, & vasa illa exigua, quae in matricem feruntur, media est quaedam seu trunci radicatio, quam chorion appellant, existẽs prodigiosa multitudo vasorum, quae à membrana tenui quidem, sed forti & duplici, amiciuntur, connectuntur, & colligantur. Est autẽ utilitas minimè contemnenda illius humoris, qui intra amiculum, hoc est, agninã continetur membranã. Foetus siquidem in eo quasi innatans, sursum tollitur ac vehitur, ut minus sit gravis ijs vinculis, per quae matrici cohaerescit. Ad haec etiam cùm partus instat, eo humore perfusus, facilius collo matricis elabitur. Veruntamen si acetabula, quę sunt ad matricem pervenientium orificia vasorum, mucore referta fuerint, nequeunt foetum gestare. At verò ut matricis capacitas tota foetui cederet, ipsaque gravida pondere premeretur minus, atq; in partu etiam facilè rumperetur, jurè natura membranas omnes, quae ad foetum spectant, efficiendo pertenues, & mutua inter se connexione securitatem eit comparavit. Quum autem fiat excretio urinae, dum vesica motu naturali circum humores quos in seipsa continet, undique tota contrahitur: adsit verò infantulo delitescenti in utero ad ipsum collum vesicae urinarius meatus: quid potest in causa esse, cur per eum nihil lotii reddatur; sed totum sursum ad urinaculum dictum ascendat? In causa certè sunt, tum latitudo urinaculi, multis numeris major ea quae collo inest: tum rectitudo maxima eiusdem, quae ad educendam urinã, colli obliquitate est praestantior. Taceo nullum masculũ esse extrinsecus urinaculo appositum, qui effluxum excrementorum prohibeat, cuiusmodi reperitur ad collum vesicae. At verò majori mensura, quàm pro aliarum partium portione, hepar in primo conformationis tempore excedit: excedit etiam non mediocriter usq; ad partum. Secudum ipsum, cerebrum, & cor, excellunt magis quàm pro aliarum ratione particularum. Causa autem eius rei est, quod hepar quidem venarum principiũ existit. Quia igitur foetus dum formatur, atq; augescit in utero, magis eo usu indiget, quem venae praestant (ut qui diutissimè plantarũ more regatur) principium harum mox à prima generatione natura robustissimum fecit. Cerebro quippe & cordi, & instrumentis quae ab illis emergunt, utilitas quae à venis proficiscitur, necessaria erat, quòd ea sine sanguine, nec generari, nec augeri possint. Hepati verò ac venis, arteriarum quidem usus erat exiguus: nervorum autem nullus, antequàm absoluta essent. At cur pulmo in ijs qui geruntur utero, est ruber: nõ aũt ut in perfectis animalibus, albicãs? Quia tũc nutritur per vasa unicam tu-

Vmbilici vasa quatuor. *Οὔραχος.* *Vrinaculi usus.*

Chorion.

Humoris contenti in agnina membrana usus.

Acetabula.

Vrinae excretio quo fiat modo. *Vrinae foetus cur per vesicae collum nõ excernatur.*

Hepar est venarũ principium. *Venarum usum fuisse necessarium cerebro & cordi gignendis.* *Hepati ac venis nõ fuisse usqueadeo opus arteriis aut nervis in prima generatione.* *Pulmo cur in ijs gestantur utero, ad modum ruber sit.*

eam tu-

cam tunicā, & eam tenuem habētia, ad quæ quidem ex vena cava fluit sanguis: in natis verò, occæcatur quidem vasorum reseratio: aër autem copiosissimus tūc incidit, sanguinisque parcissimus, atq; idem tenuissimus. Quinetiam pulmo tunc motu perpetuo agitatur, animali nimirum tunc respirante. Quo fit ut sanguis à spiritu incisus, motuq; agitatus duplici, altero quem ex arteriis habet, altero quē ex toto pulmone acquirit, tenuior adhuc seipso & mollior, ac veluti spumosus reddatur, pulmonisq; carnē sibi similem reddat. In fœtibus itaq; vena cava est in arteriam venosam pertusa. Quum aūt id vas, nempe arteria venosa, venæ officiū pulmoni præstaret, necessum fuit vas alterum in arteriæ usum accōcodari: quo circa id natura id quoq; in magnā arteriam pertudit. Verùm quū hic vasa aliquantulum inter se distarent, aliud tertiū vas exiguum, quod utrunq; conjungeret, effecit. In reliquis verò duobus, quum hæc quoq; mutuò se contingerent, veluti foramen quoddam utriq; commune aperuit: tum membranam quādam in eo, instar operculi, est machinata, quæ ad pulmonis vas facilè resupinaretur, quò sanguini à vena cava impetu affluenti cederet quidem: prohiberet autē, ne sanguis rursus in venam cavam reverteretur. Quod foramen, quamprimùm animans est in lucem emissum, aut certè non multò pòst, coalescente membranula, conglutinatur. Pari modo id vas, quod magnam arteriam venæ, quę fertur ad pulmonem, connectit, quum aliæ omnes animalis particulæ augeantur, non modò non augetur, verumetiā tenuius semper efficitur, adeò ut tēpore procedente penitus tabescat, atq; exiccetur. Quòd igitur hæc omnia natuia affabrefaciat, declarat singulorum usus. Invenire autem facultatem qua talia efficiat, humani ingenii nō est. Jam verò quòd os matricis, quo tempore fœmina in utero gerit, adeò constrictum sit, ut ne specilli quidem cuspidem in matricis collum immittere queas: quum tempus autem pariendi appetit (nempe quum fœtus jam ita perfectus est, ut possit per os nutriri) adeò aperiatur & dilatetur, ut integrum animal reddat: quónam pacto id accidat, mirari quidem possumus, intelligere autem non item. Caput autem fœtus in ipso partu natura primū collo matricis indidit, tum per id aliis ipsius partibus viam munivit, intelligens nimirum contrarias huic alias pariendi formas longè periculosissimas esse. Cæterùm hoc omnem admiratione superat, quòd natura animalia quæ in lucem æduntur, actiones omniū partium docuerit, facultatem quandam sapientię ipsis à sese doctam ingenerās, quā instructa, subitò ad alimentum sibiipsis familiare festinant. At homini recens ædito proprium alimentū est lac in mamillis contentum, ad quas suopte conatu movetur. Producuntur autem postea dentes infantulo, ne is semper matri molestus sit. At quū dentibus mandendi actio accedit, quæ & ipsa à nemine docta est, reliquæ deinceps actiones omnes sequuntur. Sed de musculis articulū ischii moventibus, pauca impræsentiarū dicamus. Natura solis hominibus inter pedestria omnia, duo crura tribuit, quæ essent ambulationis organa.

Venam cavam in fœtibus in arteriam venosam pertundi atque hanc in magnam arteriam.

Facultatē invenire, quā natura singula efficiat, humani ingenij nō esse.

Caput fœtus in ipso partu primū adi à matrice; hūc autē cōtrarias alias pariendi formas, periculosissimas esse.

Animalia adita in lucē, statim docta esse actiones omnium particularū.

Lac esse alimentum proprium homini recens in lucem edito.

Actiones reliquas sequi in iā aditis, post actionē mandendi.

Crura duo solis hominib. data esse inter pedestria omnia.

Simiæ verò quatuor, sed talia dedit, qualia adsunt infanti, nunc primū eis uti conanti. Etenim quatuor artubus, quadrupedū instar, graditur: & præterea anterioribus tanquam manibus utitur. At ubi homo increvit, non amplius anterioribus artubus, tanquam pedibus, utitur. Simia verò perpetuò inter utraq; ambigit. Ad hæc, quos musculos natium ridiculos ac decurtatos simia sortitur, eosdē homo habet sitos bellissimè, tum ad decus partium necessariarum, tum ne anus contundatur sedendo. Quum igitur articulū coxæ flecti quidem oporteret crure sublato, extendi verò eodem depresso, in iisque actio eius præcipua constaret, musculo crus extendentes atq; flectentes, fecit natura tum maximos, tum plurimos: secundum illos, magnitudine ac numero, eos fecit qui crus circumagunt. Prima itaq; musculorum differentia est triplex, quarum singulę in alias duas dividuntur. Nam flectentes, extendentibus magnitudine & numero sunt minores: sicuti adducentes intrò, foràs abducentibus. Porrò qui fæmur in orbem circumagunt, quodammodo sunt æquales. Est autem crurū actio, ambulatio, cursus, & statio. Verùm ambulatio quidem & cursus, cruribus ipsis contrario inter se modo effectis: statio verò, itidē habentibus, hoc est, fixis in terrā perficitur. Flectitur autem crus ad inguen, quum ipsum attollimus: extenditur, quū id ad terram deprimimus. Summā verò extensionem & statum ultimū habet, quum stamus. Proinde natura fortibus, multis, ac magnis musculis hanc actionem cōmisit. Primum quidem ei, qui totū articulum ex posterioribus partibus tegit. Pòst autem illi, qui ipsum excipit, quiq; ab osse ilium exortus, in altissimam magni trochanteris partē inseritur. Tertiò ei, qui post hunc ab externis & inferioribus ossii ilium emergens partibus, in primas internas magni trochanteris partes infigitur. Quartò præter hos ei, qui ab osse lato profectus, inseritur omnibus posterioribus partibus, usq; ad summitatē, magno trochanteri. Sed primus omnium commemoratus, inclinabilem extensionē fortem efficit, dum fæmur duobus finibus sursum trahit. Nam si altero tantùm agat, paululùm deducet ad latera. Secundus extendit simul, & fęmoris caput intrò retrahit. Reliquorū uterq;, sursum quidem tendit paululùm, sed alter quidem fæmur extrà circumagit, alter autem intrò paulò magis tendit, quàm sursum. Alius præter hos est quintus musculus, omniū qui sunt in corpore, maximus, internis & posterioribus partibus usque ad genu, toti ossi fæmoris circumhærens. Cuius musculi posteriores fibræ, quæ à coxendice emanant, crus firmum stabiliunt, extendentes articulationem. Porrò qui prædictis quinq; musculis sunt oppositi, ipsamq; articulationem flectunt, illis sunt inferiores, tum numero, tū magnitudine. Quorum supernus est rectus, unicoq; tendone, ex duplici exortu, cōflato, in summitatem parvi trochāteris inseritur. Sed qui cum eo in ipsum quoque trochanterem descendit, insertatur inferius. Musculus item alius, ex partibus anterioribus ossis pubis enatus, obliquus attenditur, similem actionē cum eo habens. Tum quartus, qui

Infantes [...] tuor artu[...] quadrupe[...] instar, gr[...] diri.

Simia gr[...]sus.

Natium [...] sculos es[...] mia ridi[...] los, & de[...] tatos; ho[...] ni autē [...] constructi.

Musculo[...] crus exte[...] tes atque [...] ctentes [...] naturā [...] tos & m[...] mos.

Crurū a[...] nes quæ.

Ambula[...] cursus [...] tioq; quo[...] do fiant.

Cruris fl[...] extensioq[...] quando a[...] cidant.

Musculi [...] crus exte[...] dentes.

Musculu[...] omniū m[...] mus, qui [...] sit.

qui articulationem quæ genu inest extendit per aponevrosin, quæ patellam genu supergreditur. Verùm hic quidē per accidens fæmur flectit, utpote movendæ tibiæ gratia productus; alij verò tres, prima actione. Qui verò intrò fæmur abducunt (sunt enim duo, à partibus ossis pubis anterioribus orti) nō modò crus intus trahere, sed flectere etiam mediocriter possunt. Cui etiā actioni inservit tertius alius prælongus musculus, qui productus ex pubis ossis anterioribus partibus, in caput internū genu insertatur. Quā etiam actionē præstat, primi quem diximus musculi pars interna. Extrorsum autē fæmur abducit, tum pars altera huius eiusdē musculi qui primus omnium fuit numeratus: tum etiam musculus ille, qui ab osse lato emergens, paululùm circumagit fæmur. Reliqui autem alii sunt duo musculi, qui fæmur movent, unus quidem ex internis, alter verò ab externis ossis pubis partibus ortus: qui ambo circa articulum coxæ obvoluti coalescunt. Atque hi omnium prædictorum musculorum soli, uterq; versus seipsum trahens, fęmur invertit, ac circumagit. Nam quemadmodum ex superioribus quidem partibus oportet musculus is descendat, qui crus sursum trahit: eorum verò qui ad latera movent, intrinsecus quidem exoriri est necesse eos qui intrò crus abducunt, extrinsecus autem qui foràs: sic etiam qui musculi fæmur torquent & circunducunt, ij in orbem convolvantur est necessarium.

...ur intrò ...centes ...uli.

...ur ex... ...um agē... musculi.

...ur cir... agentes ...sculi.

GALENI PERGAMENI de usu partium, Lib. XVI.

QUum autem cerebrum principiū nervorum, cor arteriarum, ac deniq; hepar venarum esset futurū, atq; hęc quidem instrumenta, æquissimè simul & tutissimè in singulas corporis partes distribui oporteret, satius existimavit natura, nec tot numero producere, quot ipsæ existunt particulæ, nec prorsus multa, sed ubi maximum unum organū, ceu truncū, ab uno quoq; produxisset principio, tum demū ab eo progrediente, veluti ramos quosdam dispertire in partes propinquas, secundum dignitatem cuiusq; quemadmodum aquam potabilem, qui huius rei sunt periti, in totam urbem distribuūt. Meritò igitur vena cava, quæ ex gibbis partibus hepatis sursum ac deorsum procedit, trunco bifido est similis, propterea quòd corporis nostri, alia quidem pars hepate est altior, alia verò humilior. Ad eundem modum arteriā, quæ ex corde enascitur, cernes protinus imparibus sectionibus bifariam esse divisam: altera majore, quæ fertur deorsum, quòd ibi corpus sit majus: altera minore, altioribus corporis partibus distributa. Simile quippiam prædictis, à cerebro etiā producitur spinalis medulla, quæ partib. omnibus quæ sunt sub capite, nervos immittit. Nullus tamen nervus neq; in ossa, neq; in cartilagines, neq; in ligamenta, neq; in quasvis glandulas, quarū duplex natura existit, inseritur: quandoquidem supervacaneū erat illis motum voluntarium, aut sensum tribuere. Nec verò adeps quoque ulla in re nervos desiderat, quæ ex parte pinguiore sanguinis per tenues venas affusa, partibus animantis membranosis, tenuibus atq; siccis, instar olei pinguis, adhæret: * ut eas videlicet per diuturnas inedias, exercitationes vehementes, atque calores improbos, ocyssimè resiccatas, nativa sua pinguitudine humectet. Glandulæ verò, quæ sunt veluti stabilimentū divisionis vasorum, nullis sanè ad id nervis indigent, quum nec sensum, nec motum voluntarium ad id desiderent. Quæ autem ad succos animanti utiles fuerunt comparatæ, quemadmodum venas & arterias nonnunquam perspicuas, ita & nervos habuerūt, unius sensus gratia. Siquidem ad voluntarium motum obeundum, natura in animalibus unū genus instrumentorū construxit, quos musculos vocant. Proinde quanquam nervi omnes motū habeant & sensum, nulla tamen pars alia, quæ nervos recipit, motu voluntario est prædita, sed sentit duntaxat: ut cutis, membranæ, tunicæ, arteria, vena, intestina, matrix, vesica, ventriculus, ac viscera omnia & glandularum species altera. Quòd verò & sensuum organa, nervos ad sensum flagitabant, quid opus est cōmemorare? Cęterùm quibus sensu exactiori emat opus, ijs nervos molles natura tribuit: ut illis quæ motum voluntarium postulabant, duros omnes: quibus autem utraq; actione erat opus, nervorum genus utrunq; inservit: ad sensum quidem, nervū qui pateretur facilius, accommodans: ad motum autem, qui valentius ageret. At nervus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: durus autem, in musculos qui ea movent. Porrò inest mollis nervus ventriculo, hepati, intestinis omnibus, ac visceribus, quemadmodum & ex ossibus omnibus, solis dentibus, tum quòd hi, ijs quæ sibi occurrūt, nudi sint expositi, tum quòd ipsos unà cum lingua sentire oporteret sapores atq; dijudicare, nō aliter quàm cæteras oris particulas. At verò in cutem ipsam à subjectis partibus fibræ quędam nervorū perveniunt, quæ simul ipsam cum subditis corporibus colligant, simul etiam ei sentiendi facultatē suppeditant. Soli autem oculi, propter utilitatis dignitatem, majores & molliores, quàm ulla alia pars, sunt nervos sortiti, quòd videlicet eorū sensus sit aliorum omniū certissimus. Quum igitur sensus quidē in patiendo sit: motus aūt quo nervi & musculi movēt, in agendo: optimo sanè in re ipsi quidem primo videndi instrumento in oculo nervus mollis, moventibus verò ipsum musculis, durus insertus est. Ad eundem modum & linguæ ipsi natura duo nervorum genera tribuit: alterum quidem molle, quo sapores dijudicaret: alterum verò durum, quo multiformiter moveretur. Ad aurem etiam utranque, nervum mollem induxit, aliosq; duros auribus ijs immiscuis, quæ habituræ motum aliquem erant. Mollium quoque nervorum nasus etiam fuit particeps, & dentes, & totū palatum: nam hęc quoq; sensu exactiori indigebant. Rursum nervi optici meatus habent sensibiles, per quos ad cerebri ventriculum pertingentes, ad oculos spiritus sensibilis defluit: quæ etiā causa fuit, cur crassi extiterint. Etenim ubi uterq; anterior ventriculus

...erebrum ...incipium ...e nervorū. ...r esse ar...riarū prin...pium. ...epar esse ...narum ori...nem.

...enā cavam ...e trunco bi...do similem. ...rteria ma...na divari...atio.

...pinalis me...ulla veluti ...uidam ner...vorū trūcus. Nervis par...es carentes. Glandularū ...atura duplex.

Adeps quib. adhæreat.

Adipis usus.

Glandulæ stabiliunt divisiones vasorum.

Glandulæ nervis præditæ.

Musculi voluntarij sunt motus autores.

Musculos solos voluntario motu esse præditos.

Nervos molles quib. tribuerit natura.

Nervi duri quibus tributi.

Nervus mollis semper in ipsa sensoria inseritur: ut durus, in musculos illa moventes.

Dētibus cur inter ossa cætera, solis sit mollis nervus tributus.

Dentes dijudicare sapores.

Oculos sortiri maiores et molliores nervos quàm ulla alia pars.

Oculorū sensum esse aliorum omniū certissimum.

Sensus in passione cōsistit.

Motus in actione versatur.

Lingua duo nervorum genera inesse.

Opticis nervis meatus inesse sensibiles.

Opticorũ nervorum ortus

culus ad latera desinit, illinc optici nervi exoriuntur, ipseq; ventriculorũ seu thalamus, propter illos nervos existit. Ob vehementiam autẽ actionis, consistentiæ duritiem, atq; situm remotum, cæteris omnibus partibus, quæ sub facie consistunt, suggeruntur nervi duri à spinali medulla, præterquam intestinis, visceribus atq; instrumentis vocis. Quorum nonnulla quidem, ut cor atq; os ventriculi, cum cerebro colligari oportebat: alia verò, quæ prope ipsum sita essent, soloq; sensu indigerẽt, nervos molles habuerunt. Porrò quòd vox principalissima sit omnium animæ actionum (nam cogitationum mentis est nuncia) oportuit eam quoq; fieri per instrumenta quæ nervos à cerebro assumerent. Quum igitur larynx sit primum & principalissimum instrumentum vocis, ex tribus quidem conflatum cartilaginibus, habens autem in medio sui epiglottidem ac musculos circiter viginti, ei ferè usui servientes, quorum musculorum nonnulli transversam magis quodammodo, alii obliquã habent positionem, alii deniq; rectam: sic tamẽ ut eorum quidam supernè orti, finibus suis infernis partes quasdam laryngis moveant: alii contrà, oriantur quidem infernè, ac superioribus finibus agant: æquum certè fuit, iis qui supernè deorsum feruntur, nervum supernè immitti: eis verò qui sursum ex inferioribus partibus, indidem esse nervorũ principium, quemadmodum obliquis atq; transversis, etiam secundum positionis figuram. Ac supernè quidem deorsum feruntur, tum ij qui ab osse hyoide ad cartilaginem scutiformem perveniunt musculi, tum qui ab ambobus ad pectus proficiscuntur. Ab infernis autem partibus sursum se attollunt, qui arytænoidem cartilaginem movent. Rectè itaque sunt prorsus quatuor, duo ad obliquum inclinant. Quanquam leviter etiam obliqui sunt, qui fines inferiores cartilaginis θυροειδὲς, sive scutiformis, cum cartilagine, quę nomine caret, connectunt. Quin & ij musculi qui trium cartilaginum maximam connectunt stomacho, fibras transversas, sed in obliquum spectantes, sortiuntur. Atque his certè natura, à sexta conjugatione nervos immittit, quorum alter quidem ad verticem cartilaginis θυροειδὲς, intrò in ipsum laryngem pertinet, alter autem ad transversos accedit musculos: à quo etiam ad musculos ad pectus porrectos, fines quidam perrumpunt. Duæ itaque sunt hæ conjugationes nervorum, ad positionem obliquam spectantium. Tertia verò est alia eorum, qui ad musculos cartilaginem sursum tollentes perveniunt: quæ quum altius principium postularet, nõ potuit à sexta conjugatione produci. Quare à cerebro per totum laryngem utraq; parte duo nervi recti extenduntur, unus ad lævam, alter ad dextram. Quũ verò tres supersint in larynge musculorũ conjugationes, maximè quidem necessariorum ad vocis generationem, rectam autem positionem habentiũ, ita ut capita sint infernè, fines autem ipsorum supernè, quibus necessum erat à cerebro per partes inferiores nervos ipsos immitti: natura ex sexta conjugatione, à qua oportuit cordi & ventriculo & hepati nervos etiam distribui, nervos quosdam carotidibus arteriis stabilitos, ad infernam thoracis partẽ deduxit. Ubi verò pervenerunt illuc, unde germina arteriæ magnæ exoriũtur, quum aliquã ipsorum partem reverti ad laryngem esset necesse, duo ab aliis atq; se invicem separati & diducti, sinister quidẽ paulò longius progressus, ad radicem maximæ arteriæ se inflexit, veluti circa aliquam rotulam, atq; illinc denuò ad laryngem reversus est. Dextrum autem dorso illius arteriæ impositum, quæ in dextra thoracis parte obliquam positionem tuetur, & à qua acclivis carotis oritur, circa eum angulum natura inflexit, qui fit in ipsius carotidis productione, ac rursus versus laryngem produxit. Quia verò talis inflexio erat lubrica, natura apophysim quandam à sexta conjugatione, ei tanquam manum porrexit. Quæ quidem cum magno nervo eum colligans, flexionẽ simul & reditum quam tutissimum illi effecit. Portio etiam nervorũ quædam à cerebro ad viscera mittitur, exigua quidem ad partes cæteras, magna autem ad os ventriculi, quòd natura partẽ hanc fecerit instrumentũ appetitus ciborum, ad portam (ut sic dicam) situm, omnium organorum quæ ad alimenti dispensationem fuerunt comparata. Quare natura in id nervum quendam syncerum, & cum nullo duro mistum deduxit, ex quo portionem exiguam in ipso transitu decidens, stomacho, pulmoni, & asperæ arteriæ illam communicavit. Ex eadem etiam conjugatione syncerum nervũ cordi & hepati indidit. Ad alia verò omnia quę sunt sub diaphragmate, intra peritonæum, ab his quoq; nervis pars quædam accedit, non amplius syncera, sed ijs nervis qui à spinali medulla oriuntur, permista. Quare partes in quas deferuntur, robur quidem ac vires, ex spinalis medullæ: sensum autem cæteris exactiorem, à cerebri miscella recipiunt. Porrò ubi natura per longum iter nervum est ductura, aut motui musculi vehementi ministraturũ, ibi substantiam eius corpore crassiori quidem, cætera autem simili intercipit: beneficio cuius cõtingit nervo ipsi crassescere atq; corroborari. In primos autem eosdemq; latos scapularum musculos, qui ab occipitio oriuntur, ac desinunt in dorsum ossium scapularum (quod sursum trahunt) à cerebro magnus nervus inseritur, emergens unà cum aliis, quos diximus oriri à sexta conjugatione. Maximo enim nervo erat opus ijs musculis, nõ modò propter magnitudinem, verùmetiam propter actionis vehementiam, ut qui totam scapulam sursum trahant. Post hos autem nervi commemorabiles, musculis à primo quidem spondylo ortis, in sublimem autem scapulæ partem insertis, à natura sunt dati. Primæ verò productioni musculorum circumagentium caput, à nervis ad magnos musculos utriusque scapulæ pertinentibus, propago quædam inseritur: deinceps autem à colli spondylis, ut quodque principium ad seipsum trahens musculum vicatim motum efficiat. Quin & musculis duobus qui sunt ad tonsillas, & ijs qui ad imam partem hyoidis perveniunt, nervus à cerebro datur. Alia præterea nervorum tenuium conjugatio, quæ à sexta oritur, ad linguæ radicem

Nervi duri quibus tribuantur partibus à spinali medulla.

Vox principalissima est omnium animæ actionũ. Vox cogitationis mẽtis est nuncia. Laryngis munus & cõpositio. Laryngis musculorum situs & positiones.

Recurrentiũ nervorum ortus, progressus & reditus.

Os ventriculi est instrumentum appetentiæ ciborũ, obiit cerebro ... cum sy... rissimũ ... pit.

Lati scapularũ musculi unde nervos recipiant.

cem pervenit. Nullus autem alius à cerebro infra faciem descendit. At à secunda copula eorum qui à collo oriuntur, nervi ad caput ascendunt, duo quidem ex partibus posterioribus, duo autem à lateribus in cutem faciei distributi, atque aurem utranque. Quum autem musculus latus, qui buccas & oris latera movet, multa principia sortiatur, desinatque in buccas ipsas & labia, os aperiens ad latera, idcirco fibras omnes etiam à colli spondylis recipit, ad eas partes tendentes, & cum eis nervos transversos, maximosque & plurimos. Fibris verò quæ in scapulas & clavium sursum feruntur, nervi minores insunt, qui etiā cum fibris procedūt. Quæ verò ipsius lati musculi partes ab radice auriū per buccas, super musculū mansorē natæ, nervis utūtur per foramen excidentibus cæcum, positionem habent fibris, quæ ei parti insunt, similem, & principiū propinquius. Quemadmodum autem ad musculos colli nervi ab inferioribus partibus sursum feruntur, quòd ii caput antrorsum moveāt: ita & duobus musculis qui retrò ad dorsum totam scapulam contrahunt, juxta posticam apophysim, quam acantham vocant, nervorū principium est constitutū. Pari modo & reliquos scapularū nervos, & eos qui ad costas perveniunt, reperias secundū ipsas musculorū fibras disseminatos. Nam iis musculis qui sursum feruntur, ex partibus thoracis intercostalibus nervi excidentes distribuuntur. Qui verò à collo deorsum ad thoracem descendunt, iis spinalis medulla colli nervos demittit. Quum autem musculi qui ad epomida sunt, totum brachium sursum tollentes, validum nervum desiderarent, à regione inter quartum & quintum colli spondylum sita, ex ipsa spinali medulla duplicem nervum produxit, quem ad partem epomidos externam simul & superiorem extendit, ita profundum utrunq; ut ne appareant quidem. Solet etenim securitatis gratia non solùm copulare nervos natura, sed etiā per interna deducere, quemadmodum arterias & venas. Sic etiam nervi qui ad extremas manus perveniunt, per internam brachii partem, imi ad ulnam vehuntur, prope ulnæ articulationem prætereuntes. Deinde uterq; musculis internis ulnæ occultatus ad carpum extenditur, ac sic tandem in digitos distribuitur. Tertium præter hos nervum ad externam ulnæ partem deduxit natura, musculo carnosissimo, qui illic est, usa vice propugnaculi. Majores enim nervos meritò internis partibus manuum distribuit, quòd manuum actiones omnes, per eas nimirum obeat. Differunt autem nervi manuum à nervis crurum, itineris quo feruntur ratione, eò quòd nervi omnes ad manus per internū brachiū accedunt: ad crura verò, omnes, præter paucissimos, per partes fæmoris posteriores deorsum feruntur, à sacro osse, lumborumq; vertebris, propagati: in ipso autem eorum descensu ad poplitem, obiter distribuente nervum natura singulis musculis fæmoris, prout cujusq; ratio postulat. A poplite autem, per suram, quæ tota est carnosa, alios quidem in externam tibiā, alios in internam duxit, alios per mediam ipsam porrexit, musculis qui illic sunt, ipsos distribuens.

[margin:] ...um mu... ū fibras ...es reci... à colli ...dylis.

[margin:] ...sculi re... ad dor... totā sca... ...m con... ...hentes ...de recipi... ...r nervos.

[margin:] ...omidis ...sculi.

[margin:] ...rvi manu... ...m & crurū ...o differāt.

Eos igitur qui per internam suram feruntur, ad talum ac tibiam occultans, ad inferiorem pedis partem deduxit: illos verò qui per externam, ad talum & fibulam abdens, ad anteriora simul & superiora pedis porrexit. Nullum itaq; nervū nec ad curvaturam cubiti, nec ad genu & tibiam anteriorem reperias: sed ubiq; omnes, in profundo, inter ossium propugnacula, aut cartilaginum, aut ligamentorum, aut deniq; carnium, delitescentes. At verò per magnum ossis pubis foramen, cum aliis vasis, nervi quædam propago penetrans, in internos eos fæmoris musculos, qui ab eodem osse pubis oriuntur, ad ipsorum capita inseritur, atq; ad ipsum usq; genu descendit. Ab illa eadem propagine, cutis tota quæ illic est, productiones recipit: quemadmodū certè & à foraminibus quæ sunt ad os latum, parvi musculi qui juxta os ipsum consistunt: tùm qui ad anum, vesicā, atq; pudendum pertinent: ad hæc etiam membranæ quæ illic sunt, nec secus matrix, & peritonæum, nervos sortiuntur. Semper quippe solet natura, nervos, venas, arterias, à partibus propinquis immittere, modò nihil aliud prohibeat. Quum autem de nervis abundè dixerimus, tempestivum jam est ad arteriarum atq; venarum distributionem transire. Est igitur vas quoddam maximum, quod à sinistro cordis ventriculo, veluti stipes enatum, in totum corpus distribuitur. Cæterùm ubi primùm à corde emergit, statim in duas partes dividitur: quarum altera quæ major est, ad spinā deflectitur, partibus omnibus inferioribus arterias dispensatura: altera verò sursum ad caput fertur, & ipsa omnibus quæ sunt supra cor, vasorū propagines præbitura. Porrò pars illa quæ fertur deorsum, ad locum productioni suæ è directo oppositum, fertur: à quo nusquā declinans tramite, sed rectissima & cōpendiosissima via progrediens, quintū thoracis spondylum conscendit: altera verò pars statim post productionem primam, portionem quandā à se mittit sursum, id sinistram scapulam & axillam: quæ pulmoni invecta, & membranis fulta, sursum usq; ad primam costam producitur, nusquam divisa. Illinc autem jam quandam à sese partem mittit ad prima intercostalia spatia, dein ad hypochondrion ac mammā mittit alteram, quæ toto pectori est subdita: tum tertiam ad spinalem medullam colli, quæ per sex spondylorum foramina penetrat, mittitq; etiam obiter musculis propinquis propagines. Reliquum autem hujus arteriæ, in totam manum sinistram, & scapulam distribuitur. Altera verò major pars totius arteriæ, maximæ mollissimæq; glandulæ præsidio firmata: ubi in dextrum brachium germen emisit, sursum ad jugulum tendit, quæ & ipsa celerrimè ossi medio pectoris jungitur. Per quam regionem vena cava & stomachus transeuntes, hic quidem spinæ spondylis adhæret, illa autem pectori subditur. Ex quo etiam arteriis positio comparatur opportunissima: ut quum per collum divisæ feruntur, arteriæ quidem in profundo sint, venæ autem ipsis incumbant. Quum autem arteria magna transit per thoracis partes infernas, obiter mittit portionem maximā in eos qui illic sunt siti, mu-

[margin:] Arteriæ magnæ ortus distributioq;.

sculos intercostales: non exiguam tamen in musculos thoracis externos, quemadmodum & in septum transversum. Sed nec ventriculum, nec lienem, nec hepar, nec intestina, nec renes, præstiterat arterias aliundè recipere, quàm ab hac sola maxima, quum primùm ad loca, quæ sub phrenibus sunt, pervenerit. * Productio tamen arteriæ, quæ in dextrum renem prorumpit, superiorem habet exortum, quàm ea quæ ad sinistrum tendit, quòd renum positio sit inæqualis. Arteriæ autem quæ ad testiculos deferuntur, eas ordine consequuntur, quæ accedunt ad renes. Nam quæ à partibus sinistris proficiscitur, omnino aliquid perpetuò ex ea quæ fertur ad renem assumit: quæ verò à dextris procedit, semper quidem ab ipsa magna arteria exoritur: interdum autem assumit etiam aliquid ab ea quæ ad renem fertur. Quum autem lac & semen ex sanguine exactè cocto gignantur, quæ absoluta concoctio fieri citra moram sanguinis in vasis ipsis non potest: ob eam causam, non solùm à longinquo natura venas & arterias ad testiculos atque mammas porrexit, sed præterea multipliciter eas, prius quàm insertaret, involvit: diuturnam, opinor, ex eo, cum vase ferente, consuetudinem ipsi materiæ comparans. Sed venæ quidem in hoc solo loco involvuntur: arteriæ autem, etiam in retiformi plexu. Nutriunt enim hæ spiritum animalem cerebri, qui certè multum ab aliis spiritibus distans, elaboratissimo alimento indiget. A magna item arteria, aliæ sunt, post prædictas apophyses, ad musculos epigastrij: aliæq; etiam minutorum vasorum propagines, in spinalem prorumpentes medullam. Quarum pars quidem non contemnenda, per commissuras spondylorum penetrat in dextros spinæ musculos, pars autem in sinistros disseminatur. Quæ germina sunt nervis qui ab ipsa spinali medulla oriuntur, numero æqualia, obducunturq; tenui meninge, quæ spinalem medullam ambit. Ob has igitur productiones crassitudo semper minuitur arteriæ. Porrò ad ultimum spinæ spondylum arteriæ subjacet vena, quæ antea supra eam ferebatur. Postea verò quàm peritonæum prætergressæ, in crura dividendæ erant, rursus venæ incubuerunt arteriis, quò tutior esset ipsarum per crura delatio. A quibus vasis transeuntibus, vesica quidem exiguas, magnas verò duplicesq; propagines acceperunt matrices, ut quæ non eas solas, sed fœtum in ipsis matricibus concipiendum, nutrituræ essent. Quæ igitur à regione renum in testiculos perveniunt, usq; ad matricum fundum disseminantur. Quæ verò tum ad partes, quæ ad collum pertinent, tum ad eas quæ sunt infra, post testiculos, perveniunt, à vasis quæ ad crura feruntur, productæ sunt, eodem loco, unde in masculis ad virgam accedunt. Ex iis autem locis rursum vasa venosa sursum feruntur, quæ propter commercium, cũ iis copulantur vasis, quæ deorsum à mammis descendunt. Ab iisdem locis una conjugatio exiguorum vasorum, ad ea quæ ad pudendum pertinẽt, accedit. Ad inguen autem natura magnas glandulas divisionibus vasorum veluti fulcimentum, & adversus injurias externas operimentũ, indidit. Ubi igitur arteria magna quæ ad supernas partes perreptat, iis quæ in thorace sunt, distribuit propagines, quod ex ea reliquum est, una scilicet utrinq; arteria, sursum ad caput fertur. Quorum productiones vasorum, omnes faciei & colli partes contexunt. Ex eis autem quæ in scapulas dividuntur, dorsales musculi suas recipiunt propagines. Ab iis etiam ipsis, quum primùm ad collũ extra thoracem jam emicuerint, feruntur germina per foramina cujusq; sex primarum vertebrarum, quæ sunt ad latera, usque ad caput. Verùm qua parte nervis qui à spinali medulla proficiscuntur, exortus est, eadem certè ab arteria & vena, quædam exigua propago in spinalem medullam inseritur. Finis autem vasorum, quæ sursum ad caput usque feruntur, postquam egressus primum est spondylum, bifariã dividitur: atq; altera quidem parte ad cerebrum, posterius intrò fertur: reliqua verò ad musculos articulo capit circunfusos disseminatur. finibus vasorum quæ in tenui meninge sunt locata, seipsum conjungens. Nam musculos qui sunt in superficie, & cutem, vasorum propagines quæ in scapulis sunt, contexunt. Nusquam enim in corpore ullum reperias musculũ, qui vena & arteria careat. Jam verò arterias quæ in axillis ad manus divaricantur, validis quibusdam glandulis natura (ut non facilè rumperentur) juxta divisiones corroboravit. Est præterea jugum arteriarum carotidum, quod fertur sursum rectum ad caput, in profundissimis colli partibus abditum. Cujus quidem utraque arteria quum dividatur bifariam, & altera sanè pars retrorsum, altera verò magis antrorsum vergat, rursum harum utraque in duas alias dividitur. Deinde altera pars eius quam antrorsum tendere diximus, ad linguam accedit, & internos maxillæ inferioris musculos. Altera verò magis quidem in superficie, quàm illa, est locata: magnis tamen & ipsa glandulis tecta, sursum ad interiora aurium, usque ad temporalem musculum, fertur: ibiq; dividitur, atque à posterioribus sursum usque ad verticem tollitur. Reliqua verò arteriæ carotidos pars, quàm retrò magis ferri dicebam, dividitur & ipsa in duas partes maximas. Quarum minor, retrò magis ad basim cerebelli ascendit, magno ac prælongo ipsam excipiente foramine, quod est in fine suturæ labdoidis. Reliqua verò, anterioribus partibus per foramen quod ossi lapideo inest, sursum fertur & ipsa, ad plexum retiformem, qui toti basi cerebri subjacet, & ex memoratis arteriis texitur. In cerebrum autem ipsum, arteriarum haud exiguum jugum ascendit, ex quo plexus χοροειδὴς, qui est in illius ventriculis, gignitur. Ut verò summatim dicam, natura in facie & toto capite, arterias quidem quamplurimas cum arteriis, venas autem cum venis, tum à dextris ad sinistra, tum ex sinistris ad dextra, tum à posteriore parte ad anteriorem, & rursus ab * anteriore ad posteriorem, & ab externis intrò, & ab internis foràs ducens, committit. Commiscentur autem arteriæ venis, & venæ arteriis, & utraque hæc nervis, & his ambobus nervi, in toto animalis corpore. Etenim cujusq;

Renum positionem esse inæqualem.

Lac & semen ex sanguine exactè cocto gignuntur.

Plexus vasorum circa testes & mammas, cuius gratia sit factus.

Retiformis plexus.

Arteriæ nutriunt animalem spiritum cerebri.

Arteriæ subiacet vena circa ultimũ spinæ spondylum.

Matricũ vasa.

Inguinũ glandulæ quorsũ productæ fuerint.

Musculũ nullum desti[tui] arteria, [et] vena.

Glandula[rum] usus.

Carotidũ [ar]teriarum [di]visio, proc[es]susq;.

Retiforme[m] plexum e[sse] toti basi ce[re]bri subdi[tum].

Plexus χορ[οει]δὴς.

Cõplicari inter se omnia instrumenta in corpore.

cujusq; partis arteriæ & venæ sunt omnino sensus expertes, sive illas frangere velis, sive urere sive incidere: id quod cognosces, nervis eiusdem partis vinculo exceptis. Inserunt autem ea vasa in partes sibi circumvicinas, tenues quasdã propagines: venæ quidem numero interdũ quamplurimas, & magnitudine insignes: arteriæ autem, tum pauciores, tum mole inferiores: mittunt tamen & ipsæ. Causa hujus est, quòd partes omnes alimento indigent, calidæ, frigidæ, duræ, & molles. Ut autem caloris nativi modus ad unguem servetur, non amplius similiter omnes postulant. Nam partes naturali temperamento frigidæ, vel si ad ultimum aliquando frigiditatis pervenerint, sustinent tamen & vivunt, & rursus sine dolore, pristino calori restituũtur. Quare sine arteriis venas quasdã reperire licebit: sed arteriam nullam sine sua conjuge vena. Conjugem autẽ intelligo, quæ propter eundem usum extiterit. Quum igitur nutriri corpora sit necesse, quòd ea vacuentur, alimentum sit æquale esse necesse, copiæ substantiæ effluentis. Defluit autẽ plurimum à calidis, mollibusq; corporibus, & iis quæ assiduè aut vehementer moventur: minimũ verò à frigidis, atq; duris, & quæ moderatas obeunt actiones. Frigus enim corpora densat, cogit, constringitq;, ac prohibet substantiæ defluvium. Calor autem contrà, corpora rarefacit, liquat, tenuat, & digerit. Rursus, quod ad ipsam substantiam attinet, quæ durior quidem est & lapidea, permanens est, nec facilè dissipatur: quæ verò humida & mollis, celeriter quidẽ à calore in halitus solvitur, eóq; citò exhalat, ac perit. Pulmoni igitur omnia insunt, quæ ad celerem vacuationem pertinent: nam & mollissimus, & calidissimus est, motuq; agitatur perpetuo. Ossibus verò insunt, veluti ex diametro, cum eo pugnantia: etenim frigida sunt & dura, bonamq; totius vitæ partem quiescunt: ob quas nimirum causas perdurat ipsorum substantia, neq; solvitur facilè. Ne igitur mireris, si iis natura justissima exiguas adeò tribuit venas, ut ne clarè quidem cernantur: pulmoni verò, vena maxima sita corde implantata. Duas itaque partes inter se comparavi, quarum altera quidem plurimo, altera verò paucissimo alimento indiget. In medio autem harum sunt reliquæ omnes, quarum aliæ quidem magis, aliæ verò minus vacuantur, nutririq; postulant. Nusquam autem vena ab arteria relinquitur, sed ubi vas arteriosum videris, ibi necessum est venam etiam adesse: paucis tamen venis in corpora, quæ ad cutim pertinent, sine arteriis divisis. Porrò quà vena cava primùm fertur sursũ à gibbis hepatis, jam inde propagines magnas ad septum transversum mittit. Ubi verò ipsum cor attingit, ibi eam quæ octo coctas utrinq; alit, producit. Quemadmodum autem in cruribus, ita etiã in externis & anterioribus brachii partibus, natura sine arteriis proprias disseminavit venas per superficiem. Et quemadmodum ipsum brachium & crus vena una abundat, ita in superficie colli altera vena jugularis sine conjuge cernitur.

[Left margin notes, partly cut off:] desti... sse ar... & ve... / ...nto o... partes ...nt. / ...riã nul... eriri si... e conin... na. / ...mentum ... æquale ... opia ma... efflu... / ...xũ qua ... ora ma... m, et qua ... orem pa... ...tur. / ...oris ope... / ...oris ope... / ...moni om... inesse, ... ad cele... vacua... nem per... nt. / ...tium sub... tiam nõ ... ri facilè. / ...nam nus... a ab arte... relinqui. / ...ena absque ...teriis.

GALENI PERGAMENI *de usu partium, Lib. XVII.*

At verò partis actio, ab eiusdẽ usu differt: quòd actio quidem motus activus sit: usus verò nihil aliud existat, quàm aptitudo ad utendum. Porrò dixi actionem esse motum activum, quòd pleriq; motus fiant patiendo, quos sanè passivos nuncupant: qui tum partibus quibusdam accidunt, quum ab aliis 10 moventur. Atq; is motus sanè inest ossibus, quæ in brachiis & cruribus sunt, fitq; à musculis illa moventibus. * Cæterùm si ad primũ movens (quod est princeps animæ facultas) ipsos musculos cõpares, rationem instrumenti habebunt: si verò ad id os quod movent, non modò hanc, sed opificis etiam rationem sortientur. Idcircò prima utilitas animalibus ab actionibus ipsis accedit, secunda à partibus. Nullam siquidem partem 20 propter seipsam habere cupimus. Supervacanea quippe esset, si actione esset orbata, & abscindenda potius, quàm optanda. In omnibus autem animalium partibus, unà cum actione ipsarum, usus etiã adest conjunctus: quemadmodum, exempli gratia, videre est in elephanti proboscide, qua parte, etsi aliquando ea mihi visa fuerit ociosa, animal tamen ipsum, ceu manibus quam aptissimis, utitur: ac per eam etiam, perforata quum sit, veluti per nares quasdam respirat. 30 Sunt igitur in universum opera naturæ admiranda, quæ præter partium omnium æqualitatem, actiones etiam exhibuit, ac præterea statim ut fuit genitum animal, ipsum earum usum edocuit: ac breviter, non solum proportionẽ omniũ membrorũ extrinsecus, more statuariorũ, sed in profundo etiam servavit. Siquidẽ Polycletus canonem illum suum tam celebrẽ affabrè faciens, naturã est imitatus, in quibus potuit eam imitari. Potuit autem in solis externis partibus, in qui- 40 bus artem consideravit. Sunt itaque opera naturæ digna quæ suspiciantur: cujus nimirum arte & industria, ex multis omnia ferè optimè fiunt: quum tamen à fortuna ipsa, ex innumeris contingat fortè fieri rectè unum tantum, aut alterũ. Quis igitur ex ortu & structura animalium non statim concipit animo, mentem quandam esse, quæ vim habeat admirabilem, quæq; terras omnes pervadens, in omnes orbis partes extenditur? Ubiq; certè animalia procreari videas, quæ 50 constructionem habent dignam admiratione. Quanquam quænam universi pars ignobilior est terra? Attamen mens quædam cernitur ad ipsam à corporibus superioribus pervenisse: quæ si quis contemplatus fuerit, statim substantiæ ac maximè pulchritudinem admirabitur: primùm ac maximè solis: post ipsum, lunæ: deinde syderum: in quibus par est, quantò corporis substantia eis est purior, tantò etiam mentẽ inhabitare, quam in corporibus his terrestribus, & meliorẽ & perfe- 60 ctiorem. Quum enim in limo, in colluvie, in paludibus, in plantis deniq; ac fructibus putrescentibus, animalia gignantur, quæ mirificas conditoris vires ostendunt, quid de corporibus superioribus est putandum? Licet autem * ratiocinatricem quandam naturam, etiamnum vel in

Actio partis est motus activus. *Usus partis, est aptitudo ad utendum.* *Motus passivi quid.* *Utilitatẽ primam animalibus ab actione accedere, secundam à partibus.* *Partẽ nullã propter seipsam habere cupimus.* *Partium actioni semper etiam usum esse coniunctum.* *Elephantum uti proboscide tanquam manibus ac per eam respirare.* *Polycletũ in canone suo illo celebri, fuisse imitatũ naturam.* *Fortunã rarò quicquam rectè operari* *Terrã infusam esse vim superiorum corporum.* *Mentem habitare in syderibus tantò meliorem & perfectiorem, quam in corporibus his terrestrib. quantò substantia illorum est purior.*

Ratiocinatricem naturam inesse hominibus.

ipsis hominibus cernere, si Platonem, Aristotelem, Hipparchũ, Archimedem, & complures alios contempleris accuratissimè. Si igitur in tanta colluvie (quo enim alio nomine quis appellet id quod ex carne, sanguine, pituita, ac bile utraque est conflatum?) mens gignatur adeò eximia & excellens, quantam eiusdem putandum est esse excellentiam, in sole, luna, aliisq; etiam syderibus? Mihi quidem dum hæc mecum voluto, non exigua quædã mens talis, per ipsum etiam nos aërem ambientem, esse extensa videtur. Fieri enim non potest, quũ lucis ipsius Solis sit particeps, quin vim etiam ab ipso assumat. Quæ omnia qui exquisitè perpenderit, tum sapientiã opificis, tum humanæ mentis prærogativam intelliget: ac deniq; hoc opus de usu particularum, quod prius despiciebat, tanquam exiguum, perfectissimæ theologiæ verum principium constituet, quæ theologia multò est major atq; præstãtior tota medicina. Idcirco non soli medico, opus de usu partium est utile, sed multò certè magis philosopho, qui totius naturæ scientiam sibi cõparare studeat, *circa cujus indagationem nos consenescere oportet. Nec verò in solo homine videre est ipsam summã artem naturæ, sed quodcunq; animal dissecare velis, partem in eo industriam opificis, & sapientiã reperies. Et quantò ipsum minus fuerit, tantò majorem tibi excitabit admirationem. Quod declarant opifices, quũ in corporibus parvis, aliquid magnum sculpunt: quemadmodum is, qui nuper in annulo exiguo Phaëtonta quatuor invectum equis sculpsit, spectaculum certè incredibile. Quanquam horum nihil structuram cruris pulicis superabat. Quum igitur tanta opificis ars veluti actuarium atque parergon quoddam in tam abjectis animalibus elucescat, quantã eius vim ac sapientiam, in præstantioribus inesse putabimus? Unum igitur ex hoc opere ac maximũ, non ut medicis, sed ut naturæ studiosis, hoc nobis accedit commodũ, nempè facultatis (quæ inest conditori) cognitio. Secunda autem utilitas est, ad affectus partiũ, quæ intus in alto corpore delitescunt, cognoscendos: quam ad rem, actionis cognitio magnum habet momentum. Quandoquidem qui jam exploratum habet, quòd actio crurum est ambulatio, si quem viderit qui ambulare non possit, statim judicat partem cruris aliquam esse affectam. Sed quemadmodum in actionibus, ita & in utilitatibus res se habet. Ut enim ambulatio tollitur, si nervi ac musculi qui cruribus insunt, affecti fuerint: ita tolletur, si os aliquod fuerit fractum, aut sua sede dimotũ. Si verò nescimus, quòd per ossa cruribus innitamur, haudquaquam scire possimus, quòd ossibus læsis animal etiam lædaturi. Eóq; modo fit, ut ad cognoscendum quænã pars sit affecta, non minus conferat utilitatum quàm actionum cognitio. Eadem est ratio & de futurorum præcognitione. Nam qui affectus insunt cruribus incurabiles (ut luxationes quæ cũ ulcere incidunt, aut perversiones coxendicum) insanabilem in futurum tempus significant ambulationis noxam. Tertia, præter prædictas, hujus operis utilitas est adversus sophistas, qui nobis non concedunt crises morborũ à natura fieri, quiq; ipsam ullam animantium habere rationem pernegant. Jam verò in partibus quibusdã scindendis, aut circuncidendis, aut abscindendis, quemadmodum & in eximendis sagittis, vel jaculis, qui partium utilitates probè calluerit, præscribet quas nam audacter & securè, quásve trepidè & cautè incidere oporteat. Hæc itaq; tot ac tanta hujus, quod ad umbilicum jam perduximus, operis commoda, liber iste, veluti bonus quidam ἐπῳδὸς, explicat.

Divinã mentem esse extensam per aerem, arbitratur Galenus.

Opus de usu partium esse constituendũ perfectissimæ theologiæ verum principiũ, quæ longè medicina est maior.

Opus de usu partiũ philosopho inesse longè utilissimũ.

Cōmoda opus ho usu par concilie bis.

Actionis gnitio p mum co ad cogno dos affe partiũ in alto pore . de scunt.

Vtilitat non m quàm ac num co tio con ad cogno dam affe sedem.

Luxation cũ ulcere incurabi

Crises morborum à natura.

Vtilitatis partium gnitio, c rurgos fa intrepidos

GAL. LIBRORUM DE USU PARTIUM FINIS.

ILLUSTRI AC GENEROSISSIMO VIRO, D.D. FERDINANDO, COGNOMENTO à Mendozza, literarum patrono, Andreas Lacuna, Sec. Doc. M. Miles Sancti Petri, S.

OMMENTARIOS GALENI DE PLACITIS HIPPOCRATIS ET PLATONIS à me haud ita pridem elaboratos, atq; (ut ita dixerim) ad meliorem frugem redactos, multis de caussis adductus sum, tibi ut dicarem, Ferd. generosiss. Primùm, quòd rationi esse consonum ducerem, ut aliquantulus ad te rediret mearum meditationum fructus, qui fovere indies illas atq; provehere non desinis. Dein, quòd te conspicerem divino quodam affectu præditum, sapientiæq; ardentissimo amore inflammatum, diu noctúq; ipsi philosophiæ incumbere, eiq; navare haud instrenuam operam: ac proinde eorum philosophorum dogmata fore tibi non minus accepta, quàm tuis studijs apta, sperarem. Quocirca ut officium meum observantiamq; erga T. Dignationem testarer, simulq; lucubrationibus meis conciliarem patronum optimum (qualem hæc virulentissima ætate omnes ingenuæ artes & disciplinæ desiderant) non alia fieri posse ratione apud me existimavi, quàm si nominis tui præfatione illustratum, id ipsum laboris quod est, ederetur in lucem. Tuum igitur est, Vir clariss. hasce vigilias nostras neutiquam pœnitendas, vultu hilari in tuos sinus excipere, exceptasq; contra viros malè feriatos defendere: ut verè sis id quod diceris, Philanthropos, μισοπόνηρος, philalethes, φιλόσοφος.

Vale. Venetiis, XII. Calend. Aprilis.

GALE-

GALENI PERGAMENI de Hippocratis & Platonis placitis, Liber II.

Nam primus desideratur etiam in græco exemplari.

[...]næ delitescere in cor[...] quibus [...]sippus [...]ibus [...]ur pro-

PORrò Chrysippus his frivolis assumptionibus, animam rationalem delitescere in corde persuadere conatur, quòd dum animi sententiam exprimimus, atque indicantes nosipsos, hanc vocem, Ego, proferimus, in priori syllaba, E, os & mentum inferius veluti ad pectora deducamus: quòdque etiam manum interdum admoveamus pectori similiter indicantes nosipsos: ut cùm dicimus, Mihi hoc convenit. Cæterùm quòd etiã nasum similiter homines quandoque attingunt, dicentes, mihi hoc da, tametsi in eo anima non resideat, omnino esse oblitus videtur. Cur autem, dum concedimus aliquid annuentes capite, in quam partem ipsum flectimus, in illa principium animi esse potius ostendimus, quàm in ea quæ movetur? Etenim quæ primum in nobis movetur particula, dum annuimus, eam nimirum probabilius est animæ principium in se continere, quàm aliarum ullã, ad quã motu perfertur: ut interim illos homines non commemorẽ, qui capite renuũt, cùm assentiuntur. Oportebat itaque ab ipsa rei substantia, quã tractabat, Chrysippũ orsum, tũ per convenientes, tum per proprias assumptiones investigare. Nam quæ demõstrationes ab ea rei substãtia recedũt, ut minimè scientificę sunt, sic eas aut exercitatorias probabilésve, sive dialecticas, aut rhetoricas, aut deniq; sophisticas nominaveris. Ac traditum sanè à veteribus de singulis est: de sophisticis quidem, in elenchis: de rhetoricis autẽ, in rhetoricis artibus: in topicis, de dialecticis sicuti in libris de demonstratione (quæ dicuntur secunda analytica) de scientificis: in quibus omnibus, qui rectè demonstraturus est, sese oportet exerceat. Quia igitur propositũ est nobis cõsiderare, num animæ principatus in corde consistat, omnia quæ cordi insunt, & à quibus demonstrationes desumi possunt, dinumeremus. Cordi sanè insunt, situs, magnitudo, plexus, conformatio, dispositio, & motus. Situm autem est cor, thoracis quidẽ ratione, quodãmodo mediũ magis: totius verò animantis respectu, tantò superius mediis partibus eius, quantò ab umbilici regionibus (quæ ad amussim sunt mediæ) distat. Versus ipsam etiã arteriã asperam, per quã respiramus, ita quodammodo situm est, ut per medium pulmonẽ ei cõmittatur. Nã ex sinistro cordis ventriculo arteria quædã venosa in pulmonum fibras disseminatur, ad cujus quidẽ numerosas propagines, fines asperæ arteriæ perveniunt, quæ & ipsa in totũ viscus simili distribuitur modo, quo arteria venosa. Quinetiam juxta pulmonem ita locatũ est cor, ut extrinsecus ab eo undiq; cõtegatur. Verùm neq; ex situ, neq; ex cõmunione cordis cum illis partibus, licet eius quod petimus scientificũ ullum argumentũ discere: quãdoquidem nondũ per ea colligitur, cor sensus motusq; voluntarii principiũ esse: quemadmodum neq; etiã quòd cor vocis opifex sit, qualis est quorundam sententia. Etenim vocis instrumentũ & primum & peculiare est summa pars gutturis, quã Græci larynga vocant. Si igitur infra ipsum asperam arteriã incideris, non amplius animal vociferari audies, etsi respirare ipsum sine impedimento, etiamnũ videas. Jã verò thoracis musculos, unà cum iis qui in abdomine sunt, quum animal vocem molitur ædere, vehementer extendi conspicies, corde nullam novã insuper actionẽ interim acquirẽte. Non itaq; jam spiritus qui ab imo sursum effertur, priusquàm ab ipso concinnetur larynge, vocis habet specimen, sed solius tantùm sibili. Icta autẽ à supremi asperæ arteriæ finis cartilaginibus, veluti plectris quibusdam efflatio hæc, vox efficitur. Cæterùm cõposita est summa gutturis regio, larynx dicta, ex tribus cartilaginibus, quas complures musculi movent, tãquam motus voluntarii instrumenta. At musculi, ut ipsi moveantur, nervos à cerebro orientes requirunt. Ex quibus si aliquem fune interceperis, dissecuerisve statim immobilem illũ musculum reddes, in quem inseritur nervus: immobile etiã animantis membrum, quod prius à musculo movebatur, quàm nervus esset incisus. Ac fit quidem ab aliis instrumentis, musculisq; & nervis, inspiratio libera, qualis sanis adest nulla forti motu agitatis: ab aliis aũt violenta, quam efflationẽ appellare solemus: ad quam perficiendam videbis omnes scapularũ particulas simul attolli. Est tamen proprium vocis instrumentum larynx, ac tum eius motores musculi, nerviq; à cerebro in musculos ipsos demissi: deinde lingua, quæ non vocis modò, sed loquelæ etiam instrumentũ existit. At verò pulmo, à thorace motus, distentus quidem, externũ aërem, id quod est inspiratio, attrahit: contractus aũt, eundẽ in asperam arteriam, atq; in os ipsum, extrudit: quod opus est expiratio. Atqui, si vox ab eo, qui in corde est spiritu, fieret, nõ aboleretur statim, nervis quibusdam vel in collo, vel in capite sectis: multoq; minus aut contuso aut vulnerato cerebro, aut spinali medulla dissecta: sed potius oblæso corde, id quod non accidit. Etenim si nudaveris cor, contuderisq; ipsum atq; depresseris, nec voce, nec spiratione, nec ulla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Quòd si minimè perforaveris concavitatem thoracis, licebit tibi etiam universum ac semel cor ipsum eximere, illæsis voluntariis actionibus: id quod in nonnullis sacrificiis contingit, in quibus animantia cernuntur, corde jam aris imposito, non respirare tantùm, aut clamare fortiter, sed etiã fugere, quousque perfusione sanguinis cõmoriantur. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunque ipsius sinum compresseris, nõ mutum duntaxat, ac protinus spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu, omnibusq; arbitrariis actionibus animal ipsum privabis. Porrò tauris, quibus spinalis medullæ origo juxta primam vertebram dissecatur quotidie, simul cum sectione ipsa, motus, respiratio, & vox exolvuntur, illæso motu cordis & arteriarum: quòd ipsæ

Larynx est primum instrumentum vocis.

Thoracis musculi.

Abdominis musculi.

Vox qua ratione efficiatur.

Larynx ex tribus cartilaginibus constat.

Musculi motus voluntarii instrumenta.

Nervos productos à cerebro, largiri suum musculis motũ.

Inspiratio libera.

Inspiratio violenta.

Lingua, vocis loquelæ instrumentũ existit.

Inspiratio quid.

Expiratio quid.

Corde nudato & contuso, nulla prorsus voluntaria actione impediri animal.

Corde iam aris imposito, animantia respirare, clamare & fugere.

Cerebro detecto ossibus, aut compressis eius ventriculis quæ nam accidant.

[...]ma sedẽ [...]imari de parti[...] qua [...] annuimus [...]vetur.

[...]umptio[...] propriæ, [...]stantia[...]

[...]unda analytica.

[...]rdi quæ [...]sunt.

[...]rdi situs, [...]sitioq;.

[...]umbilici re[...]onem in to[...] corpore es[...] ad amus[...]m mediam.

[...]spera arteria.

[...]rteria & [...]psa iungit [...]rdi pulmones.

pulsandi vis, à cerebro non descendat. Verùm pulsatio ipsa motus alterius generis est, sic etiam principiorum alterum non indiget altero. Quare neque respirationis, neque vocis, cor existit principium: tametsi propter illud majori ex parte contingat fieri respirationem. Argumenta autem Zenonis, Diogenis Babylonii, & Chrysippi, quibus freti, in corde rationalem animam habitare, ab eoq; emitti vocem contendunt, in hoc unum ferè conspirant omnia. Undè vox ac sermo eliditur, illic necessum est fiat ratiocinatio, intelligentiaq;, & meditatio omnis, ibidemque etiam mens delitescat. Est enim sermo veluti mentis nuncius, qui ex ea procedit: nec alia existit vocis origo, alia animæ pars præcipua. Atqui vox & sermo, qui vox articulata est, à pectore proficiscuntur, cùm per asperam emittantur arteriam, id quod nō fieret si à cerebro emitterentur. Mens igitur & omnes eius actiones, in pectore, ac præcipuè circa cor, non in capite, delitescunt. Quæ quidem argumentatio facilè redargui potest. Primò siquidem, dum situs observantes propinquitatem, aiunt, si ex cerebro sermo oriretur, non per asperam arteriam procederet, perperam hallucinantur: cùm nimirū mens ipsa, aut voluntas (sive eam in cerebro, sive in corde posueris) quælibet instrumenta, etiā longissimè sita, actutùm movere possit, nihil ex intervallo, ad celeritatem, impedimenti recipiens. Ut enim nullum sensibile tempus est, interea dum particula vulneratur, & ipsum animal sentit: ita nec interim dum homo respirare aut loqui vult, atque ipsam actionem obit. Quare nihil prohibet, quò minus voce per asperam arteriam emissa, cerebrum motus asperæ arteriæ sit causa. Falluntur etiam secundò, sermonem procedere ex mente dicentes. Sermo quippe aut vox significativa, à mente (quemadmodum voluntaria omnia) non tamē ex mente, sed ex summo gutture, quod larynx dicitur, proficiscitur. Prius autem nondum vox, id quod effertur, extitit: est materia quædam vocis (quam efflationem aut sibilum vocamus) ex asperis arteriis profecta, quarum nulla cor attingit: id quod certè sensui manifestum cùm sit, fidem ex seipso facit. Ergo non dicemus, ut illi, unde sermo emittitur, illic etiam ratiocinationem fieri: sed, à qua parte sermo emittitur, secundum illam quoque, & in illa fieri ipsam ratiocinationem, quæ principis animæ est actio. Licet nanque pro mente, principem animæ partem dicere, sicuti & dominantem, imperantem, præsidentem, ratiocinantem, atque intelligentem. Jam verò cùm tria vasorum genera, venæ scilicet, arteriæ, & nervi, cerebro cor connectant: si primum quidem ea in superiori & inferiore cervicis regione funiculis exceperis validis, ne sanguinis perfusio magna sequatur: dein autem, vinculorum medium secueris: videbis planè, ipsis quidem nervis qui juxta arteries consistunt incisis, statim obmutescere animal, illæsis aliis universis actionibus: arteriis autem solis aut sectis, aut interceptis, minimè reddi animal mutum, privari tamen pulsu omnes quæ supra vulnus aut vinculū sunt, eius patriculas: iis quæ infrà consistunt, semper eodē modò pulsantibus: venis denique aut incisis aut interceptis, nullam manifestè aboleri functionē. Unde liquidò constat, neq; cor, ad pulsuū motū cerebro egere: neq; cerebrū corde, ut sentiat animal, opereturq; pro voluntatis imperio. Porrò si intelligēdo, discendo, docēdóve, nullus insignis motus in corde apparet: in omnibus autem perturbationibus is manifestè innotescit (quod etiā Chrysippus confirmat) clarum utiq; evadit, ratiocinatricem animę facultatem non esse in corde: irrationalem autem, & affectibus obnoxiā, in ipso comprehendi. Cæterùm qui per cardialgiam cor dolere autumant, vocis æquivocationem non sentiunt, qua nimirum os ventriculi veteres cor appellabant. Quæ pars cùm ab acribus humoribus irritatur, tali sensu tristitiæ afficitur: id quod maximè iis contingere solet, qui impendiò diutius à cibo abstinuerunt, præcipuè post exercitationes vehementes. Nam exercitatis valentius, in ventriculo flava bilis colligitur, à quo morsi, cardialgia laborant. Ad hæc autem, etiam si concesserimus, cor primum omniū particularum formari, non ob id tamē inferre oportebit, cor initium facultate existere, sed secundū generationem. Quod autem cor primum omnium particularum moveri incipiat, atque ultimum cesset, ostendit quidem, id motus initium esse, non tamen omnis, sed solius qui in pulsibus est: qui genere à voluntario differt, cujus cerebrum origo existit. Quòd si nobis objiciant, in corde copiam nervorum conspici: respondebimus, non nervos, sed nervosa quædam esse corpora in corde, quæ specie solùm nervis respondent, nō actione & usu. Dicunt præterea, in corde consistere nutritionis animalium originem, ac proinde in eo vim ratiocinatricem esse debere. Verùm in utroq; mentiuntur lemmate. Nam primum nutrimenti principium sunt os, stomachus, & ventriculus: alterum, meseraicæ venæ, in quibus primis fit sanguis: tertium jecur ipsum: quartum post jecur, vena cava, in qua prima purus à recrementis sanguis relinquitur: ab hac enim, quemadmodum aliæ omnes animalis particulæ, cor alimentum recipit. Sed nec si cor nutritionis esse principium admitteremus, consequens esset, in qua parte id genus principium est, in eadem ratiocinatricem facultatem haberi. Præterea ubi ajunt, unde spiritus suggeritur, ibidem esse animæ principatum: cogimur id concedere, si quidem de animali spiritu intelligāt. Ubi verò postea subdunt, ex corde spiritum suppeditari, vitalem quidem fatebimur, animalem autem non item. Quòd si neutrum horum spirituū intelligere se fateantur, sed naturalem, qui sicco humidoq; alimento proportione respondet, audient dicentem Hippocratem: Principium alimenti spiritus, os est, nasus, aspera arteria, pulmo, ac reliqua perspiratio: quibus sanè instrumentis initium motus à capite nos transmitti fatemur. An verò animæ substantia sit evaporatio sive ex alimento, sive ex spiritu, hac de re nihil ad præsens in dubium vertimus, ne per omnia Diogeni videamur infesti esse, qui sanguinem esse animam, ut Empedocles & Critias, existimavit.

Marginalia (left): *Cor neq; respirationis, neque vocis principiū est.* — *Animæ sedē in corde esse, quibus argumentis probabant veteres.* — *Mentē, ubicunq; ea sit, quælibet instrumēta vel longissimè sita, subitò movere posse.* — *Sermo à mente, nō ex mente, sed ex summo gutture proficiscitur.* — *Ratiocinationem esse principis animæ actionē.* — *Mentis nomenclaturæ.* — *Cor per quæ vasa cerebro connectatur.*

Marginalia (right): *Cor ad pulsuum motum non eget cerebro.* — *Cerebrū non eget corde ut sentiat & moveatur animal.* — *Animam rationalem affectibus obnoxiam in corde comprehendi.* — *Os ventriculi veteres cor nominabant.* — *Os ventriculi quibus præcipuè irritetur.* — *Cardialgia.* — *Nutrimenti principia.* — *Meseraicas venas primas conficere sanguinem.* — *Cavam venam suggerere alimentū universo corpori.* — *Spiritus vitalis à corde nascitur.* — *Spiritus naturalis.* — *Principiū alimenti spiritus.* — *Animam esse sanguinem qui putarint.*

GALENI PERGAMENI
de placitis Hippocratis & Platonis, lib. III.

QUòd sanè necessariū existat, non solùm medicis, sed philosophis etiā, nosse, quot genere sint, & quales secundum speciem singulæ, quamq; potissimum animātis particulā occupent, facultates corpus nostrū regentes, primo libro demonstratum à nobis est. Secundo autem, de sumptionū differentiis sermonē habui: quæ quidem in universum sunt quatuor. Nōnullæ quippe ipsarum, ab iis quæ particulæ insunt, juxta problematis substantiam sumuntur: aliç verò ab iis sanè quæ insunt, non tamen secundū id quod propositū est, ac de quo quæstio habetur: aliç ab externis testibus, ut rhetoricæ: aliæ deniq; à principiis sophisticis, vocularū ambiguitate & impostura obarmatæ. De quibus cùm jam disseruerim (idque illorum qui eis utuntur, exemplis propositis) operæprecium videtur nunc in tertio hoc commentario, numerum & substantias facultatum docere, numerumq; etiam atq; discrimina eorum quæ illis accidunt. Satis autem mirari non possum, videns Chrysippum, qui deberet ostendere, animam rationalem in corde domicilium habere (est enim hoc illius dogma) sese nimis anxiè torquentem, ut tum rationibus, tum innumeris poëtarum exemplis (quæ brevitatis gratia prætereo) irascibilem facultatem, perturbationibusq; obnoxiam, in thorace habitare demonstret: id quod jampridem est à veteribus demonstratum: qui quidem fervorem innati caloris aliquem in corde per iracundiam oriri dicunt: cujus ratione accidit, ut tota facies infletur, corpus universum rubescat, incalescatque, & vehementer cor unà cum animantis arteriis subsiliat: quæ omnia pulchrè describit Plato in Timæo. Ad hæc verò, cùm debuisset Chrysippus, quæ suam quidem fovent sententiam, ea tantùm testimonia poëtarum eligere: quæ evertunt autem, & labefaciunt, explodere: ille sanè ex æquo omnium meminit: imò verò maximè præcipua, & quæ ipsi patrocinabantur, omisit. Qualia sunt illa:

Iuppiter exemit tunc ipsi ex pectore mentem. &
Cōsilium Neptune meum, hoc in pectore nosti. &
Non mihi stat talis sententia pectore.

Hæc igitur testimonia sola, & similia alia, quæ rationalem vim in corde sitam esse portendunt, seligere conveniebat Chrysippum, si omnino testibus litem dirimere statuebat. Nam numerosa illa quæ adduxit, tamesi vera sint, ejus tamen prorsus opinionem dejiciunt, præsertim quæ iracundiæ manistò adversantem faciūt rationem: veluti & hæc sonant:

Pectora sed feriens, ipsum cor increpat ira:
Suffer & hæc cor, nā graviora aliquando tulisti.

Hæc siquidem Ulyssem ad se dicentem introduxit Homerus, cùm ob ea quæ ab ancillis domi agi videret, calor in corde ipsius effervesceret: & animus, sive iracundia, ratione devicta, ad intempestivam mulierum punitionem, ipsum jam vi præcipitem actura esset. Nam quam eques ad equum, aut venator etiam ad canem, rationem obtinet, hæc ratio ad animum, sive iracundiam. Etenim imperare in omnibus & prævalere justius est, id quod natura præcellit: equitem sanè equo, venatorem autem cani, necnon iracundiæ rationem. At non semper accidit, ut tale conjugium, lege administretur naturæ. Verùm quemadmodum equus, nonnunquaam refractarius & contumax, non pro decoro elatus, insessorem virium imbecillitate, aut equestris scientiæ ignorantia victum, simul secum rapit, trahitque longius: sic iracundia effrenis, & ad præcipitem vindictam erumpens, rationem interdum imbecillam, ignaramvé, unà secum solet præcipitare. Si igitur robur scientiamque habeat, vincet nimirum & ratio iram (quale exemplum in Ulysse proponitur) & auriga equum. Sin autem aut alterutro, aut utroque privetur, periculum ibi est, ne id quod præstantius est, à deteriore vincatur: id quod certè in Medea contigit. In qua quidem, priusquàm filiis occidendis admoliretur impias manus, diu multumque ratio reluctata cum iracundia est. Noverat enim quàm impium facinus perpetraret. Cæterùm postea tandem à perturbatione devicta, ipsi iracundiæ concessit, dicens:

Novi equidem cuiusmodi faciam mala,
Sed fortior iracundia consiliis meis.

Novit itaque magnitudinem malorum, quæ erat perpetratura, a ratione edocta. Verum iracundiam longè fortiorem esse ratione ait, ac propterea se ab illa violenter ad scelus perpetrandum abduci. Ulysses autem contrà, ratione iracundiam coërcuit. Sæpe igitur in alio irascibilem animæ partem ratio adeò superat, ut ne pugna quidem unquam ipsis inter se oriatur, sed hæc dominetur, illa obtemperet: id quod sanè iis adest, qui ad summum philosophiæ pervenerunt. Rursus iracundia subinde ita rationem vincit, ut imperet, ac ducat perpetuò: quemadmodum in multis barbaris, & pueris natura iracundis, necnon in ferarum non paucis, & hominibus belluinis videre licet. Et quum ne alterum quidem usqueadeo valens sit, ut statim alterum trahat: sed adversantur invicem, pugnantque, & temporis spacio alterum vincit: ut in Ulysse quidem ratio, in Medea autem iracundia. Quas animæ aut partes aut facultates maximè inter se differentes, Chrysippus quum in unum confundat, carminum tamen Ulyssis & Medeæ meminit, qui evidenter ipsius opinionem subvertunt. Taceo etiam Chrysippum, qui leonibus iracundiam ademit, carmen illud Tyrtæi inter alia adducere, Leonis animum continens in pectore: quod leonibus maximam inesse iracundiam suadet. Et quum pronunciet, ideo nonnullos vocari excordes, quòd universi homines animæ principatum in corde statuant: miror sanè quòd nō intelligat, nullum stolidum aut imprudentē, excordem dici: sed illos quidem omnes, vacuos cerebro: meticulosos autē, excordes: sicuti & evisceratos eos, qui nullo affectu moventur: omnibus nimirū putantibus, in cerebro quidem rationē, in corde iracundiam consistere. At quia tertiū quoq; viscus jecur extitit, in quo appetitoria animæ vis consistat, huic etiam

[margin:] ...ptionū ...entiæ ...uat u... | ...acūdia ... superve ...t. | ...ssus in an...as excan...centia. | Ratione præesse animo, ut equo præesse videtur eques. | Medeæ facinus. | Medea iracūdiam, superasse rationem | Vlyssem coërcuisse iracundiam ratione. | Rationi semper iracundia obsecundat, in iis qui ad summum philosophiæ pervenerunt. | Cerebro vacui Excordes. Evisceratti. | Iecori inesse vim animæ appetitoriā.

commoderationem quandam propriorum motuum inesse oportet, si homo in totum ornari anima debet. Quas quidem tres animæ facultates Euripides in Medea vehementissimas esse describens (appetitrice enim ardentissimus ille amor quo Jasonem ardebat: irascibilem, immanis ejus furor in liberos: rationalē deniq; suadela qua se ipsam à tanto scelere dehortabatur, satis abundè declarant) eam magnis visceribus donatam fuisse ait. * Quanquam neq; Euripides, neque ullus alius poëta (quorum testimonia præter morem recitare, me Chrysippi garrulitas cogit) imò verò neq; ipse etiam Hippocrates, omnium medicorum calculo, præstantissimus, quemadmodum neque Plato philosophorum princeps (cujus nec opinionem sectatores Chrysippi superare unquam poterunt, nec imitari demonstrationis ornatum) de proposito placito fidem facere possit citra demonstrationem. Chrysippus autem cùm nullius demonstrationis meminerit interim non erubescit Tyrtæum & Stesichorum testes nobis citare, quos si etiam vivos aliquis interrogaret, an de horum dogmatū scientia ambigerent, faterentur utique voce una, nihil se ipsorum sensisse: ipsiq; potius à Chrysippo nonnihil discere, quam de illis demonstrare (ut arbitror) mallent. Ratiocinari igitur, & quæ dicuntur considerare, item pugnantiam, aut cōsequentiam rerum novisse, rationalis facultatis (quæ cerebro inest) est opus. Ob convicia autem aut minas, neque irasci, neque excandescere, animosæ (quæ cordi hæret) est proprium. Etenim dum ea quæ in homine sunt, convenienter administrantur, cerebrum quidem imperat: cor autē paret, & obsecundat. Diximus autem, nervorū, quæ motus voluntarij, atq; sensus sunt instrumenta cerebrum originem esse: quemadmodū arteriarum, cor: ad hæc etiam, contusis aut vulneratis ventriculis cerebri, totum animal subitò evadere torpidum, illæso motu cordis & arteriarum: sicuti & ubi cor similiter affectum fuerit, arteriarum motus offendi, citra ullam noxam voluntarij motus, & sensus, quòd eorum principiorum neutrum cōmemoratas facultates alteri subministraret. Porrò patiente cerebro, promptè animal desipit, motuq; & sensu privatur. At corde affecto, syncope arripitur, interitq;, prædictorum nullo quicquam perpesso. Jam verò Aristoteles, plures animæ facultates genere diversas esse concedit, etsi illas in uno corde constituat: Chrysippus autem neque eas omnes differre inter se profitetur, neq; alia quadam vi animal irasci, alia cōcupiscere, alia ratiocinari: cùm tamen vel testimoniis poëtarum, quos citat, asserere cōtraria cogatur. Etenim in jecinore delitescere appetitoriam animæ facultatem, illic planè Homerus nos docet, ubi ait, vultures apud inferos Tityo jecur exedere, quòd concupisset constuprare Latonam: * partem nimirum illam plectentes, quæ illatæ contumeliæ fuerat veluti origo & radix. Quod pertinet ad rationalem animæ facultatem, cùm sentiret Chrysippus, fabulam de Minerva, quæ post deglutitam Metidem, ex Jovis capite orta esse putatur, suis ipsius dogmatis adversari, maximè illam detorquere conatur, hinc figmentum illud habuisse originem dicens, * quod artes quidem universæ concipiantur & consistant in corde: à ratione autem per caput, hoc est, per os (quæ capitis particula existit) emittantur sermone. Cæterùm (ut figmentum secus interpretemur (quemadmodum cordis corpus virtute sua distentum & contractum vicissim, proprias materias attrahit, expellitque: pari modo cerebrum, ubi statuerit spiritum animalem, in suis contentum ventriculis, particulæ cuipiam transmittere, motu ad id idoneo incitatum, distribuit ipsum. Hunc autem spiritum qui in ventriculis ipsius est, fortassis quidem paucum, etiam venæ ad ipsos pertinentes generant: copiosissimum verò & principalissimum arteriæ, plexum reticularem, qui ad cerebri basim est, perreptantes, suppeditant, quæ à corde sursum feruntur. Quare si quis fabulam veris velit connectere, in partibus inferioribus prudentiam conceptam (hoc est, animalem spiritum in capite natura perfici * dixerit: præsertim in vertice: quandoquidem in eo medius & principalissimus cerebri sinus habetur. Verùm si scientificas demonstrationes sequutus, omisisset Chryppus fabulas, etymologias, reclinationes, declinationésque capitis, manuum motiones, labiorumq; figuras, unà cum mulierculis, & aliis idiotis, utique veritatem ipse invenisset, nec nobis periisset tempus, ostendentibus ipsum nihil ex iis quæ adducit, juvari.

Medeam fuisse magnis donatā visceribus, ait Euripides, quo possideret tres illas animæ facultates vehementissimas.

Hippocratis Platonisq; encomia.

Rationalis facultatis, quæ cerebro inest opera.
Irascibilis facultatis, quæ cordi inest, quid propriū.

Cerebrum esse originem nervorum, quæ motus voluntarij et sensus sunt instrumenta.
Cor esse arteriarum principium.
Cerebri affecti symptomata.
Cordis affecti symptomata.
Aristoteles plures animæ facultates diversas in uno corde constituit.
Chrysippi de partibus animæ opinio.
Appetitoriā animam inesse jecinori.
Tityo apud inferos hepar exedi à vulturibus.
Minervam ex Iovis cerebro fuisse ortā, fingunt poetæ.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis, lib. IV.

At verò ubi Chrysippus affectum definiens, eum esse ait irrationalem, & præter naturam animi motum, hoc est, reluctantem rationi: rectè sanè ipsum qui in affectu est motū, ab inanimis irrationabilibusq; distinxit. Movetur siquidem lapis & lignum, sic tamen ut nō reluctentur rationi. Cujus enim neutiquam interest ut obtemperet, sequaturq; rationem, hoc quomodo repugnare rationi poterit? Meritò itaq; id nō uti ratione dicetur: sicuti reluctari rationi, quod naturā quidem habet sequendi, obtēperandiq;, sed interim præter sui naturā, alio modo fertur. Unde liquet, nec inanimato cuipiam, neq; irrationali animanti, affectū innasci posse animalem. Perdecenter etiam ab erroribus affectus ipsos distinguit. Quādoquidem errores, prava sunt judicia, & ratio veritatem mentita, implicitaq; errori. Affectus contrà, nullum quidem erratū, neq; prætermissum in ratiocinatione: sed est animi motus rationi inobediens. Nam qui ut patriam servet, liberorū vitā cōtemnit, vel jugulandos tradit, honesti imaginatione id facit, ac ratiocinio usus. Medea autem, quæ sciebat qualia perpetraret flagitia, non errore, ut ille, sed perturbatione ducta, trahebatur. Quinetiam, ubi celeriter currentium, qui ne si sistere quidem velit, statim id possunt, Chrysippus meminit, apertè illo exemplo aliam vim præter rationalem, nobis posuit ob oculos, à qua affectiones ipsæ absolvuntur. Etenim eorum qui per acclivia currunt, nulli adest ea difficultas sisten-

sistendi: sed iis tantum, qui per planam quandã aut declivem feruntur viam. Quippe composita inest ipsorum lationis causa: una, tanquam animalium, quæ animæ impetu moventur: altera, tanquam inanimatorum corporum quæ corpore inclinant. Cæterum qui in plana regione retrorsum corporis inclinationem inter currendum molitur, sistendi potens est, & sui juris: qui verò in anteriorem partem, utiq; ab illa impeditur. Qua de causa hoc pacto omnes currunt, ab ipsa rei natura edocti, corporis inclinationem in anteriora, celeritati motus conferre. Quemadmodum igitur iis, qui nihil à corporis pondere ad motus celeritatem juvantur, in promptu est ut sistant: illis verò qui ex duplici causa celeritatem generant, non amplius voluntas est satis: eodem modo in animi impetu, quum ratiocinatio sola causam habuerit, promptum est propter ipsam cessare impetum: ubi verò aut iracundia ei, aut cupiditas quædam accesserit, quæ sunt vires irrationales, & corporis gravitati persimiles, statim quidem neutiquam posse consistere, versimile est: etsi tẽporis spatio fortè hoc quoque fiet, quemadmodum in currentibus. Nam quum ratiocinatio, & iracundia, movere ipsum impetũ possint, si quidem à sola ratione fiat, & compescere ipsum & rursus excitare sola voluntate licebit. Sin ab iracundia quadam & cupiditate, quum illæ cessaverint. Sin ab utrisque operantibus fiat ratione simul, & facultate quadam irrationali: ratione quidẽ renitente, quod valentius est, præcellet: simulantem concurrente, nunquam cessabit. Concurrit affectui ratio, quum quæ ille facit: etiam ratio opinatur: quemadmodum in intemperantibus & protervis hominibus, qui summum bonum in voluptatum fruitione collocant, ultro ratio ipsam cupiditatem sequitur. At reniti ac repugnare affectui rationem dico, quum homo non opinatur propositæ voluptatis fruitionem, honestum aut bonum esse: trahitur autẽ quodammodo ad eam, propter valentem appetitoriæ virtutis motum. Verum si ratio superaverit, talis homo tum sui, tum suorum affectuum continens, & est, & dicitur. Sin autem cupiditas, contrariam huic appellationem sortitus, incontinens nominatur. Quum verò à ratione sola ad suavium usum ducitur, talis vocatur temperans, hoc consilio ea deligens, non ut fruatur, sed ut juvetur: quemadmodum etiam protervus, qui à sola cupiditate ducitur, ratione tanquam famulo quodam eam subsequente. Ejusmodi ergo causarum, impetus animi exiccantium, complexui, attestatur etiam Chrysippi exemplum. Etenim adversus acclive currẽtes, sola vi rationali ducuntur. Qui autem inviti feruntur ad præcipitium, irrationali: quam sanè corporis esse pondus diximus: in declive currentes, utrisque: perinde ut qui in plano currunt, si prorsum tendant. Nam si renitantur retrorsum, current quidem aliis minus, sed ubi voluerint, sistẽtur. Quare nihil Chrysippus usq; ad definitionum expositionẽ veteribus contrarium pronunciat. Maximè autem ab eis recedit, ac sibimet adversatur, dum affectus esse judicia existimat. In summa verò, Chrysippus semper veluti in unda fluctuat: nunc quidẽ sine omni ratione fieri dicens affectus, nunc ad solã rationalẽ pertinere animæ facultatẽ: ac proinde eos, judicia quum sint, irrationabilibus animalibus non inesse. Oblitus autem esse videtur interim, quòd à vitiis oppido quàm decenter affectus ipsos distinxerit. Ratio siquidem, etiam ex Chrysippi sententia, sive sana & vera, sive prava & mendax extiterit, is qui secundum ipsam movetur, nunquam in affectum incidit. Quandoquidem secundũ veram, rectè & venustè movetur: secundum falsam, pravè & vitiosè. Ubi enim ratio dux est, aut virtus sequitur, aut vitium: affectus nunquam. Itaq; putare voluptatem bonum existere, quemadmodum Epicurus existimabat, peccas, vitiosa & falsa ratio est: omnesq; actiones & particulares animi motus, qui voluptatem, tãquam finem respiciunt pravè, pravos sanã necessariò, & aberrantes facit, ac vitiosos: non tamen jam affectus quoque. Quippe proprium affectus hoc ipsum est, ut anima citra rationem moveatur: id quod pulchrè etiã scripsit Chrysippus. Quum aũt nihil sine causa oriatur, ratio verò minimè præsit affectibus, justum est jam nobis Chrysippus respondeat, quidnam affectus ipsos producat. Nos siquidẽ affirmamus, interim quidem ab irascibili, interim ab appetitoria animæ facultate illos ducere originem. At Chrysippus nulli firmiter hærens sententiæ, modò eos præter rationem oriri ait, modò secundum rationem, modò temerè atq; à casu procedere: quocirca reprehensionem ullo pacto effugere nequit. Nam si dicat affectuum insultus ab ipsa ratione oriri, discernere jam vitium ab affectu non potest. Si verò rationem adimat, in motum quendam causæ expertem incidit: quum liceat illi ex facili ambas absurditates vitare, si cõfiteatur irrationales quasdam facultates in anima affectuum ipsius causas existere. Quanquã ubi ea quæ nõ rectè homines faciunt, partim qui dem ad pravũ judiciũ refert, partim ad infirmitatem animi, imbecillitatemq;: quemadmodũ ubi rursus iis quæ rectè administrant, rectum judicium cum bono animi robore præesse ait: illic sanè diversam à ratiocinatrice vim quandã esse in animis hominum, causam talium affectuum fateri, velit nolit, cõpellitur. Siquidem ut judiciũ, facultatis rationalis est opus: ita firmitas, robur virtusque, facultatis est diversæ à ratiocinatione. Porrò ut scientiam habere (secundum quam, ex Platonis sententia, nemo ulla in re potest hallucinari) non est affectus: ita neque oblivio illius affectus dicenda est, sed inscitia potius, aut ignorantia. At si quis iracundia, aut voluptate deceptus, ab iis quæ initio statuerat recesserit, imbecillis quidem huic anima & infirma est: motus autem ipsius, est affectus dicendus, ut constat in Menelao, qui quum Helenã occidere decrevisset, eamq; districto gladio invasisset, propius accedens, ac mammas illius candidissimas conspicatus, attonitusq; ob pulchritudinẽ ejus, propter infirmitatẽ imbecillitatemq; animi, nõ solum gladium abjecit, sed mulierem etiam est obsculatus, eiquo seipsum mancipium obtulit, citra judicium, citraq; rationem, impetu ad cõtraria

Marginalia (left): ...entium ... ecclivia, ...ia, & ..., consi...io. | ...natione ...ris in ...iora, ce...ti mo...onferre. | ...etum pos... a ratio ... ab ira ...lia mo... | ...io quan... concurrat ...ctui. | ...io quan... eluctetur ...ctui. | Continens ...dicatur. | ...ntinens ...vocetur | ...temperans | Protervus ... | ...rationalis ...ime vis, ...poris pon... ...compa...tur.

Marginalia (right): Affectus distingui à vitiis. | Ratione duce, virtutem aut vitium sequi: affectum nunquam. | Voluptatem non esse in bonis ponendã. | Affectus proprium | Nihil sine causa oritur. | Ratio non præest affectibus. | Affectus unde proficiscantur. | Facultates quasdam irrationales in anima affectuum causas existere. | Scientiam habens, nulla in re potest hallucinari. | Menelai imbecillitas, mollitiesq; animi.

ria ductus, eorum quæ initio decreverat. Quemadmodum igitur in Medea iracundia oppressit rationem, eamq; ad perpetrandum scelus pertraxit: sic animam Menelai ipsa decipiens cupiditas, revocavit illam ab instituto. Quæ quidem exempla ab ipso Chrysippo adducta, maximè illi adversantur, quum ex eis constet, tres facultates diversas inesse hominibus: nec esse affectus ipsos judicia, qui præter judicium oriantur. Nec verò à veteri placito illa carmina abhorrent, quæ, ut suam opinionem tueatur, citat etiã de animantibus.

Venus siquidem admonita laxat nihil,
Si nanq; cogas, amplius intendere appetit.
Admonitus autem amor, magis premit.

Quibus postea subdit, affectus ipsos amantium declinare semper rationem, tanquam intempestivum increpatorem. Reperies & alia innumera in libro De affectibus, ab eo prodita, pugnantia quidem iis dogmatis, quæ ipse statuit: : consentanea autem & manifestò apparentibus, & opinioni Platonis. Quum autem Chrysippus dixisset, tristitiam esse opinionem recentem præsentis mali: ab eo Posidonius exigit causam, cur mali quidem opinio, si recens sit, tristitiam inferat: inveterata autem, neutiquam, aut non perinde angat animum. Quam causam, quòd eam ignoraret Chrysippus, ipsemet Posidonius reddens, ait, omne immodicum & peregrinum subitò irruens, animum permutare: usitatum verò & consuetum, inveteratumq; aut minimè affectus movere, aut parum admodum. Quare domesticum & familiare sibi facere dicit, rebus nõ præsentibus, tanquam præsentibus uti. Ac proinde sapientes complures, etiamsi existiment se in maximis bonis, aut etiam malis versari, esse tamen ab affectu omni immunissimos. Quocirca dictum Anaxagoræ assumpsit, qui quidem, quũ aliquis filium mortuum'ei renunciasset, admodum constanter respondit, Novi me mortalem genuisse. In hunc sensum etiam Euripides Theseum introduxit loquentem:

Tristitia quid.

Tristitiam cur inferat opinio recens psentis mali: inveterata aũt nequaquam aut nõ perinde.

Immodicum omne irruens subitò, permutat animũ: consuetum verò, nõ usqueadeo.

Immunes ab affectu esse, qui non præsentib. tanquam præsentibus rebus utuntur.

Anaxagoræ dictum heroicum.

A sapiente aliquo perdoctus ego,
In curas animum & calamitates indidi.
Atq; exulem me proposui à patria mea ad mortes
Immaturas, & vias malas alias:
Ut si quid paterer ex ijs quæ putaveram
Aliquando, animum non morderent recentia.

Eôdem pertinent & illa.

Si hic primus esset malorum dies mihi,
Et non diu vexarer in laboribus,
Forsan reniterer: ut pullus iugo recens
Subditus, excutiens frænum susceptum nuper.
At nunc malis obdurui, & occallui.
Hæc interim emollescent longo tempore,
Malum pubescit nunc.

Tempore itaque affectus cessant, etiamsi opinio eorum & judicia permaneant. Ut enim pars animæ obnoxia affectibus, peculiaria quædam concupiscit appetibilia: ita etiam ipsis, quum accidunt, repletur & saturatur, atq; in hoc suum ipsius motum sistit, qui animalis impetui præerat. Nihil autem tàm clarum est, quàm vires quasdam in nostris animis inesse natura concupiscentes, hanc voluptatis, illam dominij & victoriæ.

Affectus sedari tempore, etiamsi opinio ipsorum permaneat.

Affectus quomodo cõpescantur.

Jam verò sunt qui nolentes plorant, lachrymas cohibere impotentes. Sunt contrà, qui plorare cupientes, protinus cessant, ob motiones affectibus subditas, vehementer ita inhærentes, ut non evincantur à voluntate: aut ita omnino cessantes, ut ab ipsis excitari nequeant. Quorum causas investigantes, inveniemus quo pacto ratio cum affectu pugnet, atque ab eo differat, simulq; servabimus animæ facultates. Consuetudines itaque & tempus, ad affectuum motus plurimum posse videntur. Consuetudine quippe mollescit animæ irrationabilitas, in quocunque educetur. Tempore autem affectus conquiescunt, repletis irrationabilibus potentiis animæ, iis quæ antea desiderabant. At rationales cognitiones, judicia & summatim scientiæ omnes, & artes, neq; difficiles ad dissolutionem fieri apparent propter solum tempus nudum (quemadmodum consuetudines secundum affectum) neq; transponi & cessare, sicuti tristitia, aliiq; affectus id genus.

Consuetudine mollescit anima irrationabilitas. Tempore affectus conquiescunt.

GALENI PERGAMENI de Placitis Hippocratis & Platonis, lib. V.

QUum igitur sectatores Chrysippi ostenderint, *quemadmodũ ipsi quidem existimant, universos affectus in corde consistere: ut autem veritas habet, solos eos, qui circa irascibilem facultatem versantur: ac dein assumpserint ubicunq; animi affectiones sint, ibidem quoque ratiocinatricem ipsius facultatem haberi: ita demum concludunt, in corde ratiocinatricem existere. Nos verò, quòd inde iracundia nascatur, unà cum ipsis fatemur: quòd autem in loco eodem delitescant vis irascibilis & ratiocinatrix, non item: neq; quòd unius opera facultatis existant. Porrò affectum animi, motionem quandam esse præter naturam, rationis expertem, quæ civiliũ animis non innascantur, nõ veteres tantùm, sed Chrysippus quoque fatetur. Est autem inter animi constitutionem, & eam quæ corpori inest, quædam similitudo & proportio. Quare Posidonium laudo, quòd pravorum animas, quum extra affectus constiterint, sanis corporibus similiter se habere prædicat: non probo autem, quòd ejusmodi constitutionem morbum nominet. Oportebat nanque, si rectè sapientium animas vellet assimilare, dicere, *eas similes esse corporibus iis, quæ ab affectibus sunt immunia. At providorum bono habitu præditis. Mediocrium verò virorum, sanis sine bona habitudine. Vulgariũ & iniquorum, iis qui vel ex occasione levissima in morbos incidunt. Irascentium deniq;, aut furibundorum, aut lugentium, amantiũmve, aut obsessorum aliquo affectu, iis quæ jam ægrotant. Siquidem quocunque tempore vel dormiunt, vel ad aliud mentem hi transferunt, extra affectum feruntur. Paulò pòst ubi ipsorum meminerint, in constitutionem perveniunt febrium insultibus similem. Quemadmodum autem sanitas corporis, est commoderatio simplicissimarum ejus particularum, quæ jam elementa vocamus:

Chrysippi sectatorum discursus.

Affectus quid.

Animi constitutionem corporis constitutioni se similem.

Animarum cum corporibus comparationes diversa.

Sanitas corporis quæ.

mus eodem modo etiã erit animi sanitas, commoderatio quædam simplicium particularum ipsius. Quinetiam morbus animi similiter immoderatio quædam est, & discordia ipsarum harum particularum inter se, quarum commoderatio erat animi sanitas. Sunt autem hæ particulæ juxta Platonis sententiam, irascibilis, rationalis, & præter has etiam appetitoria. Etenim concordes invicem, & in nullo dissidentes hæ tres, sanitatem animi efficiunt: discordes autem & contendẽtes, morbum. Ubi autem Chrysippus ait, animæ partes esse, per quas ratio in ea consistit: intelligens animam, notionum & præsumptionum quandam collectionem existere, dupliciter errat. Primùm enim non animi, sed rationis has dicendum erat esse particulas. Quippe non idem est anima & ratio, quum hæc in ea contineatur. Quòd si hoc etiam aliquis irreprehensum permiserit, certè notiones & præsumptiones non particulas animæ, sed actiones animæ dicere oportet. Nihil autem ex propriis functionibus constat. Ad hæc etiam Chrysippus sanitatem animæ & pulchritudinẽ in unum atq; idem confundit. Porrò corporis pulchritudo, in particularum commoderatione (qualis in Polycleti regula cernitur) secundum omnes medicos philosophosq;, cõsistit. Sanitas verò, elementorum, quæcunq; illa sint, inter se est cõmoderatio. Cæterùm animæ pulchritudo, ad moderatos ac decentes ipsius animæ motus (qualis est Platonis sententia) refertur: ad immodicos autem & efferatos, turpitudo ejusdem. Siquidem in cõmoderatione motionum particularium, pulchritudo actionum est cognita: sicuti turpitudo in immoderatione. Quòd autem anima nostra composita ex particulis diversi generis, & substantia & sede inter se differentibus sit, quodq; innumeras vires sortiatur, Hippocratis est atq; Platonis Placitum. Quare neq; in una particula animæ, neq; in una ipsius facultate, tum judicia, tum etiam affectus fient, ut Chrysippus existimavit. Jam verò pueris multò plures & vehementiores quàm adultis oboriuntur affectus: quum à nullo docti magistro, sed naturali ductu illi omnes ad voluptates flectantur, aversentur autem labores. Videmus enim ipsos & irascentes, & calcitrantes, & mordentes, & prævalere cupientes, ut nonnulla animantia, nullo præmio proposito, præter ipsam victoriam. Neque verò à ratione impetus eorum coërceri dicere possis, ut qui rationem necdum habeant: neq; quòd non innumeris affectibus implicentur. At ubi processerint, quoniam ad honestum, naturalem quandam propensionem habent, & erubescunt peccantes, & justitiam, aliasq; virtutes amplectuntur, facientes plurima secundum earũ notiones: etsi prius, quum essent parvi, ex affectu viverent, nullamq; præceptorum ex ratione curam haberent. Cæterùm animæ constitutiones, ex diversis corporis temperamentis oriuntur: quum videamus animalium, quæ lati pectoris & calidiora sunt, omnia sortiri naturam iracundiorem: ut timidiorem, quæ latis coxis, & frigidiora. Ac secundum varietatem regionum, haud parum etiam moribus homines ad timorem & audaciam, vel voluptatis laborisq; studium, differũt. Quare, mea sententia, curatio animi affectuum, in nonnullis quidem prompta & facilis est, eò quòd neque affectuum motus ipsis insint validi, neq; ratiocinatrix pars, imbecillis natura & imprudens, sed propter inscitiam pravasq; consuetudines, id genus hominum vivere ex affectu cogantur. Nonnullis verò difficilis, quum motus affectuum, qui ex corporis constitutione necessariò obveniunt, magni & vehemẽtes extiterint: ratiocinatrix autem facultas imbecillis, imprudensque. Hunc quippe veri scientiam indipisci oportet, ac affectuum motus retundere, probis institutionibus assuescentem. Sic itaq; & ab initio hominem ad optimum conformare oportet, ante omnia quidem, ipsorum seminum, dein victus quo gravida utetur, ac prætereà cibi, potus, exercitiorum, atq; adeo quietis & somni ratione habita. Oportet autẽ (ut inquit Plato) pueros jam æditos, ita educari & institui, ut reddant partem animi affectibus oportunam & irrationalem, motibus commoderatam, ac rationis jussis audientem. In pueritia tamen exiguam & imbecillam *hanc ipsam rationem esse verisimile est: magnam verò & valentem evadere, circa quartumdecimum ætatis annum, quandò jam dominari & imperare ipsam convenit, tanquam aurigam quendam pari connatorum equorum, nempe cupiditati, iracundiæq;, dum non valentes nimium sunt, neq; imbecillæ, nec pigræ, nec effrenes, nec contumaces omnino, aut indecoræ, aut contumeliosæ, sed in omne promptæ, tum sequi, tum obsecundare rationi. Hujus autem institutionem, virtutemque, scientiam esset oportet rerum naturæ: quemadmodum aurigæ, speculationum artis aurigandi. Nam in irrationabilibus animæ viribus, scientiæ non solent innasci, sicuti neque equis: sed his sanè propria virtus, ex consuetudine quadam irrationali proficiscitur, aurigis autem ex disciplina rationali. Quemadmodum igitur irrationaliũ animæ partium necesse est irrationales quoque virtutes esse, ita rationalem, solius ratiocinatricis. Quapropter meritò illarum virtutes, facultates dicendæ sunt: solius autem ratiocinatricis, scientia. Quum itaque in nobis alia potior sit animæ pars, alia deterior: qui potiorem sequitur, consentaneam naturæ vitam dicetur agere: qui deteriorem, repugnantem. Hic enim ex affectu, ille secundum rationem, vivit. Quum igitur hæ tres propensiones nobis natura insint: ad voluptatem sanè, propter appetitoriam: ad victoriam verò, propter irascibilem: ad honestum deinq;, propter ratiocinatricem animæ facultatem: Epicurus quidem infimæ animæ partis tantùm proportionem conspexit: Chrysippus autem, optimæ, quum dixerit peculiariter nos affici erga solum honestum. At universas tres proprietates perspicere solis veteribus philosophis licuit. Porrò qui ex affectu vivit, hic irrationalem & attonitam animæ partem: qui verò sine affectu, rationalem atq; divinam sequitur. Quare affectuum causa cognita, plurimum ad remedij inventionem confert. Idcirco Damon musicus quum esset apud tibicinam Phrygium modulantem, ebriis quibusdam adolescen-

Hominem ab initio, quo pacto secundum virtutem formare atq; instituere oporteat.

Pueris rationem ipsam esse imbecillam: valentem autem evadere circa quartum decimum annum.

Scientiam non innasci irrationalibus animæ facultatib.

Irrationalium animæ partium, irrationales virtutes esse: rationalem autem solius ratiocinatricis.

Vivere qui ex affectu, & qui secundum rationem dicatur.

Propensiones quibus movemur natura, sunt tres.

Affectuum causa cognita, plurimũ ad remedij inventionẽ confert.

adolescentibus, & insana quædã peragentibus, Doricũ canere jussit: illi verò statim à motu insulso cessarunt: non quòd opiniones ratiocinatricis facultatis docerentur à cantionibus tibicinæ, sed quòd affectibus obnoxia pars animæ, quũ esset irrationalis, excitaretur mitigareturq; motibus irrationabilibus. Siquidem irrationali, ab irrationabilibus & commoda & noxa obvenit: rationali verò, à scientia bonaque disciplina. Verùm pars animæ affectibus obnoxia, temporis spatio partim repletur propriis cupiditatibus, partim diuturnis laborat motibus. Quapropter amborum nomine ea conquiescente, & mediocriter mota, superior esse ratio jam potest: quemadmodum & equo effreni insessorem violenter excutiente, deinde laborãte simul cursu, & præterea saturato iis quæ concupivit, rursus auriga superior evadit. At Chrysippus neque diversam animæ partem affectibus deditam, à rationali arbitratur: & affectus tollit à brutis animantibus, quum tamen libidine & iracundia regantur. Posidonius autem rectius, quæ animantia ægrè moventur, & stirpium modo adhærescunt petris, ea cupiditate sola gubernari pronunciat. Reliqua verò bruta universa, utrisq; facultatibus uti, & appetitoria, & irascibili. Hominem autem solum, tribus: quippe rationale principium, hunc sumere. Quòd igitur pars animæ appetitoria, diversa sit à ratiocinatrice, hinc colligere licet, quòd pueri dum sumus, instar brutorum animalium promptè ad repletionem ferimur neq; an id conducat, aut obsit, considerantes. Aetate verò & ratione provecti, sæpe ne bibimus quidem omnino, ubi persuasum habuerimus, ex potu noxam subsecuturã: sæpe minus quàm appetimus, si & hic copia obfutura est. Interim aquam bibimus, vinum concupiscentes. Rationis autem expertes homines, similiter infantibus atq; feris, neq; tempus expectant, neq; quantitatẽ, qualitatẽmve corporis inspicere sustinent. Quòd ergo nec feræ, nec infantes, ratione utantur, etiam apud Chrysippum in confesso est. At quòd vi alia præter rationẽ ad fruendum iis quæ concupiscunt, alliciantur, modò ait, modò negat. Etenim irrationalia in nobis facultas, ad singula quæ desiderantur, requirentem allicit: ratio retrahit, & inoportuna commotionẽ continet, ac pugna frequenter utrisq; valida inter se oboritur, evidenter indicans duplicem esse in nobis naturam facultatum invicem dissidẽtium. Si enim una esset sola, quemadmodum in pueris, nihil sanè prohiberet intempestivè nos frui appetebilibus. Quemadmodum etiam si sola esset ratio, nullum esset negocium, sitientem non bibere, aut esurientem non esse: neq; continens, neq; sobrius, qui non bibit, nominaretur: sicuti nec qui non vadit, nisi velit. Sitientis itaq; nolentis autem bibere, anima, una quidem facultate, aut parte, potum concupiscit: altera verò, fugit, & aversatur. Uni enim & eidem attipere aliquid fugereq;, non licet. At verò rationi iracundia, ut subserviat & auxilietur illi, perinde ac venatori canis, contra tertiam animæ speciem, à natura tributa est. Quare ubi ultrò sequitur ratio appetentiam, consequitur & iracundia

Bruta, libidine & iracundia regi.

Animalia quæ à quibus animæ facultatibus dispensentur.

Animæ partem appetitoriã, diversã à ratiocinatrice existere.

Naturam facultatũ nobis inesse duplicem.

Iracundiam esse à natura tributam rationi contra cupiditatem, ceu venatori canem.

rationem. Ubi autem adversatur illi, atq; renititur, iracundia à ratione stat, atq; illi fert opem, præcipuè cùm ratio ipsa ab aliquo vel intus, vel extrinsecus se affici injuria, & vi compelli, autumat. Siquidem autumare se injuria affici, rationalis est facultatis: eam autem ulcisci, animosæ proprium existit. Quum igitur appetitoria facultas, immoderatè ad aliquid irruens, invitam rationem eò secum attraxerit, irascibilis contra illam rationi suppetias fert. At ubi à nullo affici injuria putatur ratio, minimè sanè iracundia effervescit, etsi quammaximè tunc corpus justè puniatur ab aliquo, vel algere, vel famescere, vel sitire coactum. Unde liquet, iracundiam naturali statu præditam, opiniones rationis sequi. Fieri tamen quandoq; potest, ut hæc quoq; pravè affecta immorigera rationi moveatur. Quòd autem iracundia à ratione diversa sit, hinc docet Plato, quòd pueri, perinde ut feræ maximè iracundi existentes, ratione careant. Eodem siquidem modo irascuntur pueri, quo & ætate provecti: hoc interjecto discrimine, quòd hi sanè in multis, ratione continent iracundiam, quemadmodũ generosum canem, ferocius proximos insilientem aliquis pastor: in pueris autem, nihil ejusmodi accidit, quemadmodum neq; in bestiis: quòd in *illis quidem, nondum, in his autem nunquam, ratio impetus animi inhibeat.

Iracun[dia] natur[a] præbe[t] nem ra[tioni] sequi.

Puero[s] re ratio[ne]...

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis, lib. VI.

EST autẽ actio, motus quidam efficiens, hoc est, qui ex se existit: affectus verò, motus in altero, ab altero, ut necessariò sæpe in unũ subjectum cum affectu actio conveniat. Nam à secante facta divisio in eo quod secatur, una & eadem res quum sit, secantis quidem actio: ejus autem quod secatur, affectus est. Ita sanè & iracundia, actio quidem est irascibilis animæ: affectus autem, reliquarum ipsius duarum partium, & præterea totius nostri corporis, quum ab iracundia violenter ad actiones ducitur. Atque hoc unum est significatum utriusque nominis. Alterum autem, si actionem quidem, motum quendam naturalem intelligamus: idque primaria ratione: affectum autem, præter naturam. Etenim primaria ratione illa fieri à natura dicimus, quæ veluti scopos natura amplectitur: nec ex aliqua consequentia, alia necessariò sequitur. Ut autem res magis innotescat exemplis, cordis motus, *qui in pulsibus quidem fit, actio dicitur: qui verò in palpitationibus, affectus: pro secunda hujus dictionis (affectus) significatione. Atque ita non omnis pulsus est actio, sed is tantùm, qui naturalis existit. Iracundia igitur & omnes animi affectus, actiones quædã sunt, secundum primum significatum. Quatenus autem effrenes & immoderati existũt, neq; secundum naturã, affectus esse dicentur, ex significatione secunda. Qualis enim res in arteriarum motu magnus est pulsus, talis in irascibilis animæ motu, iracũdia. Qualis rursus parvus pulsus, talis timiditas. Porrò iracundiam ipsam frequenter alia duo

Actio qu[id] Affec[tus] quid.

Iracun[diam] esse actio[nem] & affec[tum] secundu[m] varias [ani]mæ part[es]. Actioni[s] [&] [af]fectus [du]plex sig[nifi]catum. Primari[a ra]tione qua[e] [dice]ri à natu[ra] dicantur.

duo sequuntur: sæpe verò cõcupiscentiã, tanquã abstracta, compulsaq; jugalium equorum instar, quorum alter valentius impellens, alterũ secũ trahit, unà cum auriga & curru. Tunc enim in effreni equo motus, actio & affectus ejus dicetur: priori quidem significato, actio (motus enim ex seipso est) secundo autem, nõ actio, cùm sit motus ei præter naturam, sed jam affectus. Aurigæ verò motus, ne secundum alterum quidẽ significatum actio est, sed secundum utrunq; affectus: cùm neq; ex seipso, neq; secundum naturã ei adsit motus. Jam verò facultates illas tres corpus nostrũ regentes, rationalem, irascibilem, & appetitoriã, tum species, tum partes animæ rectè aliquis nominarit. Quarũ appetitoriã quidem, belluæ variæ, multicipitiq;: irascibilem autẽ, leoni: homini deniq; rationalem Plato interdum comparat. Quamvis idem in Phædro, priores quidẽ illas equinam quandam formã referre ait: aurigam verò, tertiam. Quamobrem Plato locis eas esse distinctas, & substantiis permultũ variare arbitratus, meritò illas tum species, tum partes appellat. Aristoteles autem & Posidonius, facultates eas esse unius substantiæ ex corde proficiscẽtis, affirmant. At Chrysippus, tanquam ad unã substantiam, ita & ad unã facultatem ratiocinatricem diducit tum iracundiam, tum ipsam concupiscentiã. Porrò in stirpibus solam speciẽ appetitoriam habitare, professus est Plato: in diis autem ratiocinatricem. Irascibilẽ verò in hominibus creatam esse ait, rationali animæ auxiliatricem, tanquam canem quendã, cõtra multicipitẽ illam & agrestem ferã, cupiditatẽ. Plato item nos docuit, quòd quæcunq; fuerit species, hæc, pars nominari etiam possit: nõ tamen quælibet pars, statim species erit. Cùm igitur ex iis quę superius à nobis sunt tradita, constet jam ratiocinatricem quidem animæ partem fontemq; voluntariarũ actionũ consistere in cerebro: in corde autẽ tum irascibilem, tum pulsificam facultatem (etenim si fune intercipiantur, aut dissecẽtur nervi, particulæ quidem continuæ cerebro, principij sui retinere facultates apparent: quæ verò infra funẽ habentur, statim & sensum perdunt, & motum: quemadmodum etiã arteriæ, quæ quidem cordi cõtinuæ sunt, originis suæ perpetuò functiones obeunt: quæ verò vinculo interveniente, illius cõmercio privantur, prorsus nõ pulsant. ac præterea affectus animi qui ex iracũdia & motu accidunt, cor palàm immutare à sua actione videntur) reliquũ est ut appetitoriã delitescere in hepate, similiter ostendamus. Quippe hoc viscere læso, etsi nõ subitò afficiantur reliquæ partes, quẽadmodum per aliorũ læsiones, temporis tamen processu animal nutrimenti inopi elanguescit, atq; in pallidum colorẽ mutatur. Ejusmodi nãq; facultatis initium est jecur, qualis & stirpibus inest. Ad cujus demonstrationẽ, optimũ prius fuerit considerare, quo modo stirpes gignãtur. Projecto in terram semine qualicunq;, si squalida illa fuerit, ac sicca, nihil amplius ad stirpis generationem ipsum semen molietur, cùm nimirũ omnem ejus madorem ad se ipsa terra alliciat. Ubi verò mediocriter humida est, molle redditur semen, intumescitq; juxta ambiens ipsum operculum: quòd utiq; rumpitur quidem primũ, madore seminis in aërem converso: deinde protenditur juxta rupturam germen quoddam tenue, & utrobiq; molle: ac superior seminis portio ceu ad aërem, inferior in terrã vergit. Atq; hæc quidem continuò videntur augescere, ac semper ferri in quæ ab initio inclinabant. Processu temporis, si arboris cujusdã magnæ sit semen, pars quæ in aërem fertur, caudex ipsius evadit: quę in imũ terræ declinat, radix: & utraq; portio variis scissuris divaricatur, si multifidæ arboris ipsum semen extiterit. Unum itaq; principiũ generationis & incrementi omnibus stirpis partibus est locus ille, unde sursum quidem caudex, initium verò radicis nascitur: ac apparet veluti ex loco quodam, virtus dispensans arborem, illinc procedere. Quale autẽ est animantibus os, tale stirpibus extremũ radicationis videtur, osculis pluribus ex terra alimentũ trahentibus, fabricatũ. In hũc igitur arboris modum licet magnã arteriam cernere, quæ caudicis instar ex corde procedens divaricatur, altera quidem parte minore ad caput perreptans, altera verò majore per spinã sese detorquens: à quibus propagines omniũ corporis arteriarũ oriuntur. Cõtemplare rursus alterã arteriam ex ipso cordis sinu profectam, quæ in pulmones, nõ secus ac radicis pars in terram, diffunditur. Quemadmodũ enim ex terra per radices totũ alimentũ trahit arbos, ita ex pulmone cor per dictam arteriã haurit. Quare arteria quæ veluti caudex apparet, maxima est omnium quæ in tota animali habentur: quæ in pulmonẽ inseritur, omniũ maxima est, quę inibi existunt: ipsum verò cor, medium ambarũ est, & origo facultatum eas gubernantiũ. Constat nanq; majora minorum semper esse principia, sicuti & fontem, rivorum in quos dispensatur: quamvis nõnulli eò veniunt absurditatis, ut principiò ea quæ pòst ipsum sunt, esse majora existimẽt, decepti ob flumina, quæ exigua planè cùm prope fontes existãt, progressu augentur. Non vident tamẽ id sic accidere, quòd in se alios decursus aquarũ exceperint. Quippe nullũ flumen ex uno procedens fonte, minus caput obtinet iis quæ subsequũtur. Esset autẽ summa impudentia, aliud viscus à corde statuere arteriarum principiũ, cùm hoc solũ viscus animalis corpore exemptũ, diutissimè naturalem functionẽ retineat, ceu initium motus tum sibi, tum iis quæ ab ipso proficiscuntur, arteriis. Hæ autẽ ab eo segregatæ, aut funibus interceptæ, aut divisæ sectionibus, unà cum affectu ipso, motum etiam amittant. Porrò venæ quæ à jecore ad ventrem pertinent, similes sunt radicibus. Nam ut arboribus terra, sic est animãtibus venter. Cæterũ vena cava truncus quidam existens, atq; à gibbis partibus hepatis orta, in superiorem & inferiorẽ corporis regionem excurrit. Cujus latissima portio est, quæ infra jecur descendit: minus autem lata, quæ sursum per septũ transversum adit: his verò duabus minor, quæ in cor inseritur: quanquam si esset cor venę cavę sicuti arteriæ magnæ, principiũ, maxima esset (opinor) portio venæ ei cõtinua. Est itaq; tũ venarum, tum sanguinis, tum nutriẽtis facultatis initiũ hepar, quod viscus in universas corporis par-

[Left margin notes, partially cut off:]
...ime par... singulas, ...bus ani... ...libus com... ...arit Pla...
...istotelis ... Posidonij ...entia de ...ciebus ...ma.
...rpibus in ... solam ap... ...titoriam ...n, ait Pla...
...ecies om... potest vo... ...i pars: nõ ...mẽ omnis ...rs, species ...tim erit.
...atiocina... ...ix facultas ...nsistit in ...rebro.
...ervo secto, ...rtes supra ...tionem, & ...nas cerebro ...ias retinere ...otum & ...nsum.
...rascibilem ...cultatem ...nsistere in ...rde.
...ecur esse ...iusdem fa... ...cultatis ini... ...ium, qualis ...stirpibus in... ...st.
Stirpes qua... ...ratione gi... ...gnantur.

[Right margin notes:]
Arteria magna ortus, divaricatioq;.
Arteria venosa.
Cor haurire spiritum à pulmone per arteriam.
Maiora minorum semper esse principia.
Venter animalibus est, quod arboribus terra.
Vena cava (qua ab hepate nascitur) divisio, processusq;.
Hepar esse tum venarũ, tum sanguinis, tũ nutrientis facultatis initiũ.

Hepatis recrementa, expurgantia organa.

tes benignum alimentum distribuit. Quòd autẽ sanguis perficiatur in hepate, argumẽto sunt recrementorum purgatoria instrumenta, quæ natura illi fabricata est, renes videlicet, lien, ac receptrix bilis vesica. Nam quartũ aliud alimenti excrementũ, vel materiæ qualiscunq; à calore mutatæ, ne cogitare quidem licet. At in corde, neq; aliud quoddam purgans instrumentum natura fecit, neq; alium machinata est humorẽ. Similis nanq; sanguis est, & qui in dextro cordis sinu, & qui in omnibus venis per totum animal cõtinetur: quemadmodũ & qui in arteriis habetur, ei respõdet, qui in sinu sinistro existit. Maximam facit fidem, jecur nullũ humorẽ præparare ipsi cordi, ad particularũ nutricationẽ (quemadmodum nõnulli putabãt) sed ipsum universam ejus speciem absolvere,* quòd cùm una sit vena, quę ex jecore in cor procedit, alia nulla feratur ex altera ipsius cordi parte, quæ elaboratum humorem in totum corpus deducat: etsi alia quidem arteria inferat, alia educat spiritũ. Videtur quippe natura non eisdem uti vasis, & ad semielaboratas materias, & ad omnino confectas: imò ne eisdem quidem viis. Taceo complura animalia, dextro cordis sinu carere. Unde existimari nõ potest, cavam venam ex hoc oriri ventriculo, cùm in permultis animaliũ generibus, jecur quidem existat, & cava vena: sinus autem dexter nequaquam. Etenim quæ non respirant ex aëre animalia, ea neque pulmonem habent, neque cordis ventriculum dextrum: qui sanè simul cum pulmone perit, & generatur. Igitur quemadmodũ arteria magna ex corde, sic semper vena cava ex jecinoris gibbo oritur, vel si dexter cordis sinus non adsit. Quæ quidem ubi septum transversum subter cor penetraverit, in duos magnos ramos divaricatur. Quinetiam ex cavis hepatis, altera vena (quam portas, aut portis vicinam appellant) producta, in partes ventris varias demittit propagines. Quarum omnium cùm nulla cordi cõtinua sit, meritò dictum est, venarũ omnium esse radicationem hepar, arteriarũ cor: sicuti & arboris, partem illam, quam occupavit semen projectum. At Pelops venarũ principium cerebrum esse existimans, cõsectionem ipsarum à jecore est auspicatus: affirmans hoc viscus, ad disciplinã fieri initium sermoni: cùm tamẽ initium à natura cõstitutum, etiam disciplinam cogat à seipso fieri. Quare inquirendum non est aliud rei naturæ principium, aliud ipsius disciplinæ. Jam verò, cùm in corde reperiantur tantum quatuor ora vasorum: duo in sinistro ventriculo, quorum unum quidem ex pulmone spiritum introducit, alterum educit à corde in universas arterias: atq; in dextro similiter duo, quorum alterum sanguinem vehit in pulmones, alterum in dextrũ sinum cordis introducit ab hepate: habeatq; hoc orificium quartum, tres quasdam in se membranas foris intrò vergentes, quæ ad orificium id concidentes, impedimento sunt, quò minus contracto corde, sanguis semel in cor ingressus, revertatur rursus ad venã cavam: nec reperiatur quintũ aliud ab his orificium, quo sanguinem ex jecore ad ipsum cor pervenientẽ, in totũ corpus transmittat: sanè liquidò cõstat, cor

Vasis non iisdem uti naturam ad semielaboratas materias & ad omnino confectas.

Animalia non respirantia ex aëre, neq; pulmonem habere, neq; cordis ventriculum dextrum, qui cum pulmone perit, & generatur.

Vena cava divaricatio.

Vena porta.

Venarum radicatio est hepar.

Cor est radicatio arteriarum.

Initium à natura constitutum, cogit disciplinam à seipso fieri.

Cordi inesse quatuor tantum ora vasorum.

neq; esse initium sanguinis totũ corpus nutrientis opifex, neq; instrumentũ ipsius. Quàm verò necessaria sit animantiũ vitæ, ipsa sanguificatio, hinc discas licet, quòd cùm possimus vivere, etiã si cibos venter non cõterat (interdum enim succos tantũ, aut ipsum lac propinamus) necessariò moriendum sit nobis, sanguinis generatione pereunte. Quòd autem ipsæ venæ non procedant à corde, vel in ipsa in utero fœtuum conformatione, facilè perspicere est. Omnes siquidẽ secundarum venæ, quæ utero conceptum annectunt, propagines sunt unius venæ maximæ, prodeuntis ab hepate. Siquidẽ ostensum est, maxima vasa vicinorum esse principia. Quarum venarũ extrema, veluti radicata in utero, sanguinem ex eo ad jecur, tanquã totius stirpis principiũ, sursum videntur transmittere. Vena itaq; procedens ex jecore, venarũ omniũ quæ secundas perreptant, initium existit: sicuti & arteriarum, arteria quæ à corde trahit ortum. Etenim hæc quoq; omnib. quæ in secundis sunt, propriam facultatem suppeditat, nõ illæ huic. Quippe ex semine infantibus provenit initium facultatum eos gubernantium, nõ ex utero. Porrò si fune interceperis, aut tuísmet digitis umbilici arterias compresseris: omnes quæ in secundis habentur, statim pulsu destitutas videbis: cujus contrarium cerneres, si motus initiũ ipsis præstaret uterus. In quod igitur omnes desinunt secundarum venæ, inde necessariò procedunt. Atqui (ut manifestè ex cõsectionibus liquet) universę in unam coeunt venam ex jecore enatam: sicuti & arterię omnes, in duas magnas degenerant, quæ cõscendentes vesicam, atq; in decliven pergentes, in illas terminãtur arterias, quæ à magna lumborum arteria ortæ, in crura fœtus feruntur. Quare multò magis hepar venarum principiũ dicendum est, quàm cor arteriarum. Sed neq; illud te oportet lateat, quòd omnino pulsarent venæ, si ex corde originem ducerent. Pulsat nanq; totum ipsius cordis corpus, sublatum, contractumq; ex seipso: quã quidem eandem vim à se ortis elargitur arteriis. Quòd si cor operimẽtis nudaveris, dextri ipsius ventriculi pulsum evidenter contuebere. Nec te latebit etiam, ei vas insertũ, quod cavæ venæ est propago, similiter arteriis pulsare: quãvis etiam pulsatio minimè cõmunicetur cæteris quæ per universum corpus feruntur venis: ut motus arteriæ magnæ. At verò non quia implentur arterię, ob id dilatantur: sed quia dilatantur, implẽtur. Ut igitur denuò sermonem repetam, si requiris exordiũ primæ generationis venarũ, id jecur est: si materię dispensationis, qua universum corpus nutritur, & virtutis, aliud nullũ viscus reperias, quod aptius initiũ censeatur. Ad hæc verò, si id quod mutatur, in similem speciem cũ eo quod mutat, pervenit, jecoris ipsius carne nihil ad sanguinis generationem reperiri possit accõmodatius. Nam sanguis si incrassatus fuerit, tum colore, tum cõsistentia, exacta jecoris caro efficietur. Ac proinde si humor qui ex ventriculo in jecur distribuitur, fieri sanguis debeat, necessum est ut ipsius à propria hepatis substantia fiat mutatio: quandoquidem ipsæ venarum tunicæ, ex sua ipsarum natura generare sanguinem nequeunt.

Cor neq; initium o... fex sangu... nis, neq; ... strument... ipsius.

Vivere lic... nobis, eti... si venter ... bos non c... terat: pere... te autem ... guificati... non item.

Secundar... tàm arter... quàm vena ca... & maxi... arteria p... duci.

Umbilici ... terijs vin... lo intercep... omnes qu... secundis ... bentur, d... tui pulsu. Uterum ... præstare ... tus initi... secundar... arterijs.

Hepar c... magis pr... pium ven... rum dic... dum sit, q... cor arter... rum.

Cordis ve... triculũ d... trum pul... re, necnon ... nam illi ... core inser...

Arteria n... dilatantu... quia imp... tur: sed ob... implentur ... quia dilat... tur.

Caro hep... tis.

Sanguine... fieri à p... pria hepa... carnis su... stantia.

Venarum ... nicas ex ... ipsarum ... tura non ... se sangu... gignere.

Non

Non enim rubrum illum humorē, sed album & viscosum reddere idoneæ sunt, unde & generatio ipsis est, & incrementum, & nutritio. Porrò ventriculus circa cibos sui tantū ipsius gratia cōtractus, peculiarem sibi ex ipsis humorem sugit: quo quidem ubi fuerit expletus, superfluum totum ad jejunum intestinum propellit. Inde rursus jecur trahit ipsum, atq; elaborat. Sicut autem ventris reliquū jecinori fit idoneū, ita hujus rursus ipsius superfluū, iis quæ post jecur habentur omnibus, cū neq; jecur ipsum, eorū causa alimētū permutet. Quemadmodū igitur jecur per venas ex ventriculo & intestinis alimentum attraxit, quod sibiipsi, hoc est, suæ carni assimilat, ita quæ post illud constitutæ sunt partes, per alias ad se venas alliciunt, deinde rursus aliæ, donec in omnem animantis particulam alimentum sit distributū: ac præparat semper præcoquitq; unaquæq; particula ei quæ sequitur, secūdum distributionis continuitatem. Singulæ autem animalis instrumentariæ partes cùm ex aliis simplicioribus cōstent, omnino peculiari quadā ejusmodi substantia sunt præditæ, quali nō aliud totius animantis corpus. Arteriæ verò, nervi, atq; venæ, instrumentis inserūtur cōmunis usus gratia: quorum actio neutiquā ex corporis loco immutatur, sed ubicunq; sint, semper illū usum cōmunem præstant. Quinetiam proprium cujusq; corporis, sine his ipsis existit: ac proinde actionem propriā, eximieq; diversam ab aliis, singula possident, propter proprietatem substantiæ. Nihil ita mirum est, jecoris proprium corpus secundum ipsius naturam esse gignēdo sanguini aptissimum, ut quod ruberrimū sit, tanquā sanguis, & solum hoc, quòd coagulatum sit, ab eo differens. Grumi siquidem coagulatio, ab ambiente fit, extinguente quidem calorē ipsius: denigrante autem substantiā, propter refrigerationē. At nō ita etiam in hepate accidit, sed ab insita caliditate, quæ exornet id magis, quàm corrumpat. Alteratur enim utroq; modo sanguis, sive grumus evaserit, sive jecoris caro. Verùm alteratio in grumum, via ad corruptionē est: in jecoris autem substantiam, actio naturæ. Cor etiam rubei coloris est particeps, at nō quantū jecur: quippe hoc viscus, corde est humidius, eoque rubrius, molliusq;: cor aūt sicci⁹, calidiusq; jecore existit. Ita enim futurū est simul durius, & duplici motu, arteriis similiter, agitabitur: ut ejusmodi agitatione, conservetur caloris nativi symmetria. Igitur sanguinis humidi & rubei, prima in jecore generatio consistit. Rivi autē venæ eam in totum corpus distribuunt. At sanguinis flavi, tenuis, subtilis, spirituosi, calidissimiq;, & qui rapidè per omnia membra fertur, ut inquit Plato, prima in sinistro cordis sinu est origo: ideoq; irascibilis anima ibidem habitare ostenditur. Sanguinem autē hunc arteriæ in universum corpus dispensant: quas vetustissimi medicorū similiter appellarūt venas: etsi ab aliis, quod quidem vas pulsat, arteria: quod autē pulsus est expers, vena cōmuniter appellatur. Porrò cùm motus arteriæ quæ cubitum, ac præsertim sinistrum, excurrit, ex generatione est citatus, & magnus, validusq; robustam in corde vim irascibilem innuit: calorem verò in eo vigentem, & fervidum, quem nominare furiosum iracundumq; mos est. Eam autem arteriam appellās venam Hippocrates, ait: Cui celeriter vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit: cui autē lentè, torpidus. Quod autem in jecore collocarit Plato eam animæ partem, quæ esculenta potulentaq; expetit, illic maximè significare videtur, ubi ait: Verùm eam animi partem, quæ cibum potumq;, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiscit, media regione inter septum transversum, & umbilici terminum collocarunt: quoddā quasi præsepe ad totius corporis alimoniā fabricati, ac ibidem illam animi vim, ceu feram agrestem illigarunt: quàm sanè corpus suum alere necessariū est, si mortalium genus aliquandiu sit permansurum. Et paulò pòst: Quod, inquit, Deus perpendens, hanc ipsius jecoris speciem constituit, &c. Nihil autem refert, venarū principium dicas jecur, aut sanguinis, aut appetitoriæ animæ: familiarius tamen est medico, de corporis instrumentis: philosopho, de animæ facultatibus disciplinam instituere: id quod facit Hippocrates, dicens: Venarum radicatio, jecur, arteriarum cor est. Etenim de corde Plato sic disserit: Cor, & venarum, & sanguinis, qui per omnes partes vehementer circumfertur, fontem, in domiciliū munitum constituerūt: ut cùm iracundiæ vehementia ferveret, ratione hortāte, si quid iniquè in eis fiat extrinsecus, vel etiam ab internis cupiditatibus, statim per omnes angustos meatus, quicquid sensus est particeps in corpore, jussa minasq; sentiens, fiat morigerū, & undequaq; obsequatur, præstantissimumq; in ipsis omnib. principatum gerere sinat. At Hippocrates, dum pravo colori corporis, gracilitatiq; in habitu perfrigerato medetur, iracundiam dicit studiosè excitandam esse, tum coloris recipiendi gratia, tum effusionis humorū. Iracundiam porrò esse, definiūt philosophi, caloris effervescentiā in corde. Quod autē vel testimonio Homeri possimus cōfirmare appetitoriam vim in hepate delitescere, facilè cognoscent ij, qui apud illum Tityi fabulā legent: cui nimirum finxit à vulturibus hepar exedi, quòd Latonam cōpellasset stupri. Quemadmodum nunc factitare solent, qui peccantes famulos puniūt: eorū sanè qui fugitivi sunt, crura exurentes, sacrificantes, atq; ferientes: eorum qui sunt in furto deprehensi, manus: gulosorū, ventrem: garrientium, linguam: summatim verò eas plectentes particulas, quibus illi pravas obeunt actiones.

Hippocrates.

Appetitoriā animam Plato in hepate collocat.

Venarum radicatio hepar.

Cor radicatio arteriarum.

Platonis de corde sententia.

Iracundia quibus sit excitanda.

Iracundia quid.

Homerus.

Particulas eas plect i solere, quib. quis pravas obit actiones.

GALENI PERGAMENI *de Hippocratis & Platonis placitis, liber VII.*

QUemadmodum autem affectus ab ipsa tolluntur anima, si sit sola ratiocinatrix facultas, nulla neq; appetitoria, neq; irascibili, præter eā, existente: sic & virtutes omnes præter prudentiā, exterminātur. Quia verò (ut prius est demonstratū) alia vis raciocinatrix, alia irascibilis, alia deniq; appetitoria existit, una quædam in singulis earum existit virtus: quan-

Animæ facultatib. us singulis, unā virtutem inesse.

Vnū esse quod præstantissimum est.
Ratiocinatricis animæ virtus, prudentia.
Irascibilis animæ virtus, virilitas.
Appetitoriæ animæ virtus, est temperantia.
Iustitia nascitur ex symmetria mutua triū animæ particularum.
Habitus quæ virtutes dicantur.
Scientiæ compos dicitur sola raciocinatrix pars animæ.
Platonis de virtute sententia.
Philosophia reddit à peccatis immunes.
Principia tria dispensantia animal.
Rationalis principij opera.
Irascibilis principij opera.
Appetitorij principij opera.
Nervos non à dura meninge cerebri, sed à medulla illius exoriri.
Cerebro exciso, animans non privari motu, nec sensu, priusquā ad aliquem ventriculorū ipsius sectio pervenerit.

doquidem quod præstantissimum est in singulis, unum tantùm existit: sicuti & perfectio una quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, aut prudentiam, aut scientiam appellare licebit: eam quæ in irascibili rursus habetur, fortitudinem, aut virilitatem: sicuti & eam quæ in appetitoria oritur, appellare poteris temperantiam. Ex quarum quidem animæ trium particularū mutua cōmoderatione, ac venustate decente, quarta virtus justitia nasci 10 tur: ac proinde meritò totam animam dixeris justam. Cæterùm virtutes ipsæ in partibus animæ irrationabilibus, habitus quidam sunt, & facultates solummodo. In rationali autem, non habitus modò, sed etiā scientia, aut virtus. Sola enim hæc animæ pars, scientiæ compos est: aliæ autē, facultates sanè quasdam, habitúsve, aut meliores, aut peiores comparare possunt: scientia autem fieri participes, nō item, quatenus neq; etiā rationis. At Plato sciētias omnes rectè, mea qui- 20 dem sentētia, unam esse virtutem ait, cognitionem videlicet bonorum atq; malorum: hoc est, eligibilium, & eorum quæ declinari debet. Cùm autem in omnibus vitæ actionibus, deligamus id quod videtur bonū: quod autem apparet malum, vitemus: habeamusq; natura impetus hos ad horum utrunq;: philosophia, quæ verè bonū malúmq; docet, a peccatis immunes reddit. Ostendimus igitur dispensationem animalis in lucem æditi, à tribus administrari principiis: uno in ca- 30 pite collocato, cujus opera per se quidem, imaginatio, memoria, intellectio, cogitatioq;: in relatione autem ad aliud, sensum partibus animalis sensibilibus impartiri, motumq; arbitrarium iis quæ moventur: secundo autem in corde consistente, cujus opera per se quidem, robur est animi, firmitudoque in iis, quæcunq; ipsa ratio jusserit: atq; etiam invictus animus: secundum affectum autem, veluti fervor nativi caloris, anima tunc eum qui injuriā inferre est visus, punire de- 40 siderante: at relatione ad aliud, initium esse particularis caloris, singulis corporis partibus: sicuti pulsatilis motus, arteriis. Tertiæ ultimæq; virtutis in hepate collocatæ opera sunt, quæ ad animalis nutritionem spectant omnia: necnon suavium fruitio: per quam vehementius, quàm par sit mota, intemperantiam atq; libidinem gignit. Demonstrato autem quòd nervorum principiū in capite delitescat, simul etiam cognoscitur nervos ipsos non à cerebri dura meninge, quemad- 50 modum aliquādo opinatus est Erasistratus, sed ab ejus medulla oriri: etsi primò quidem, tenuis membranæ processu, secundò autem crassioris, sint involuti. Porrò exciso capitis osse, vivēte adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si utrobiq; medio rectitudinis, quā cerebro hæc plexu duplici incumbit, per hamulos elevatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris, neq; insensile, neq; immobile ipsum evadet animal: 60 quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, *aut solam incideris, aut excideris: * imò verò ne si cerebrū ab ipsis quomodocunq; excindas, sic quoq; animās motus aut sensus expers reddetur, prius quàm ad aliquem ventriculorū ipsius, talis sectio per-

Cerebri ventriculi quatuor.
Animam habitare in cerebri corpore, primū tem illius instrumentum esse animalem spiritum.
Animalis spiritus est substantia animæ.
Choroidis plexus.
Retiformis plexus.
Spiritus vitalis.
Spiritus animalis.
Seminis lactis elaboratio.
Sensus & motus membris qua via suppeditetur.
Cerebro denudato à membranis, animal nihil offendi.
Facultas à cerebro descendens per nervos, sit ne corporea incorporea, Galenus ambigit.
Opticorū nervorum exortus.

veniat. Maximè autem ventriculus posterior offendit animal: deinde medius: minorē verò anteriorum uterq; noxam adfert. Cùm igitur conjunctis ventriculis cerebri (divisio quorū abstulerat motū & sensum) paulò pòst rursus sentiat ac moveatur animal, dicendum est in ipsius quidem cerebri corpore animam habitare: primū autem ejus organum, tum ad universos animantis sensus, tum ad motus voluntarios, esse animalem spiritum: qui quidē si animę substantia esset (quod aliquis posset existimare) simul cum eo, dum evacuatur, periret anima: cujus contrarium contingit. Nam evacuatus, donec recolligatur, sensu, motuq;, non vita destituit animal. Meritò igitur generatur hic spiritus * juxta ventriculos cerebri, atq; ideo illinc desinit arteriarū venarumq; nō exigua copia, ex qua sunt plexus choroides formati. Nam ex arteriis conscendentibus caput, ac postea sese ad cerebri basim torquentibus, conficitur plexus reticularis, in quo elaboratur ipse animalis spiritus. Etenim arteriarum spiritus, vitalis & est, & dicitur: * sicuti & animalis, qui consistit in cerebro: non tanquā animæ substantia is sit, sed veluti primarium ipsius organum, habitantis in cerebro, qualiscunq; illa substantia existat. Quemadmodū autem vitalis spiritus in arteriis & corde gignitur, ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali accuratius elaborato ducit originē: ad quā quidem elaborationē retiformis ille plexus fuit fabrefactus. Nam si exactè semen ipsum & lac natura elaborare desiderās, fecit ut diutius ea in coctionis instrumentis immorarentur: ac propterea semini quidē, anfractū quendam ante testiculos præparavit, lacti verò longitudinē vasorum ad mammas tendentiū: meritò etiam ad cōficiēdum animalem spiritum ex vitali, veluti labyrinthum varium, prædictum illum plexum cōstruxit. At verò cùm nervi ipsi ex cerebro & membranis id ambientibus contrahantur, per eam ipsorum partem quæ ex cerebro oritur, sensus omnibus mēbris atq; motus suppeditatur. Quæ autē utriusq; membranæ propago est, eundem nervis usum præbet, quem cerebro illæ exhibebāt. Quare vel si ambas exemeris, nihil læditur particula, in quam nervus inserebatur: quemadmodum neq; si ipsi cerebro exteriores membranas abstuleris, in præsenti quicquam offendes, etsi processu temporis aliquid sequi possit incommodi. Quòd autem ad facultatem, quæ à cerebro descendit, spectat, nō licet nobis promptè affirmare, an quemadmodum ex solari splēdore qualitas quædam profecta, in omnem aëris ambientis partem disseminatur, ipsa Solis substantia in loco suo permanente: sic etiam ex cerebro virtus quædam mēbris per nervos influat: an potius substantia spiritus usq; ad sensibiles mobilesq; particulas proficiscatur: aut aliqua ex parte in nervos incidens, ita ipsos immutet, ut alteratio eorum in mobilia membra distribuatur: cujusmodi quippiā fieri in sensu visorio cōtingit. Siquidem per opticos nervos, qui ab anterioribus ventriculis cerebri (qua parte versus medium ventriculum in obliquū & angustū se contrahunt) oriuntur, & manifestè cōcavi sunt, splen-

splēdidus spiritus ad oculos fertur: id quod ipsa structura docet: & præterea quòd uno quidē oculo clauso, dilatescat alterius pupilla: aperto autē statim rursus in naturalem magnitudinē redeat. Cæterùm quòd inanitionis repletionisque celeritas, non humoris cujusdā influentis, sed solius spiritalis substantiæ sit opus, haud negociosum est cōtueri. Quoniā verò in idē utriq; meatus perveniūt, verisimile est cōmunem regionē ex utrisq; meatibus spiritū recipientem, dum alter oculus clauditur, alteri totū ipsum trāsmittere. Quare si iis qui suffusione laborant, dilatetur pupillæ foramē, clauso altero oculo, incolumis vis visoria servatur: sin aūt hoc eis non eveniat, perierit omnino: ac proinde licet probè suffusio curata sit, ipsi non cernent. Aliis verò quibusdā accidit, ut non videant, vel citra suffusionem, ob visoriorū obstructionem meatuum. Verū enimverò minimè quidem arbitror nervis omnibus inesse meatus, sed iis tantùm qui corpulentiores existunt: quemadmodū est processus ille spinalis medullæ, cui porus ita sensilis inest ut visoriis nervis, ad vehementiorem virtutis distributionem. At verò quod ab omnibus vocatur distributio virtutis, alterationis quædā est impartitio: qualis etiam in aëre à solari splendore accidit. Sic utiq; consentaneum est, etiam spiritū qui in oculos proficiscitur, primo illapsu uniri cum aëre ambiente, & simul ipsum in suam ipsius naturam alterare, nō tamen extendi plurimū.* Corpus siquidem quod videtur, aut mittens de se aliquid ad nos, cum illo etiam propriam indicat dignotionem: aut si ipsum nihil mittit, expectat aliquā à nobis ab se venire facultatem sensificam. Utrū igitur ipsorū sit nervis, hoc judicabitur modo. Per pupillæ foramen fit visio, quod quidem si expectaret portionem aliquam, aut facultatem, aut imaginem, aut qualitatē corporū extrinsecus subjectorū, ad se proficisci, nūquam ejus quod videtur, magnitudinem cognosceremus: ut montis, exempli gratia, maximi: alioqui tanta imago ejus oculis nostris incideret,* quantus est ipse mons: quod omnino ratione caret: quemadmodum & si quis dicat, eam una temporis occasione, ad singulos videntes, etiam si fuerint mille, permeare posse: cùm visorius etiam spiritus nequeat fluore suo tantū extendi, ut toto corpori quod videtur, circumfundatur. Relinquitur itaq; adhuc, aërem ambientem tale nobis instrumentū fieri, quo tēpore videmus, quale in corpore nervus perpetuò existit. Ejusmodi autem quippiam accidere videtur ambienti nos aëri, ab excidente spiritu, cujusmodi etiam ab splendore solis. Ille siquidem supernū aëris extremum attingens, in totum virtutem cōmunicat. Visus autem per nervos visorios exiliens, cùm substantiā habeat spiritalem, ubi in ambientē incidit, primo incursu alterationem efficiens,* ac se quam longissimè extendens, illuminat quod illi continuū est, nempe quod ambit corpus, sic ut in momento temporis alterationē in totū ipsum transmittat. Apparet autē similis quidā affectus utrique accidere, & nervo, & ambienti aëri Nam quemadmodū si interponatur aliquod solidum corpus in medio subsequētis aëris: statim videmus ejus splendorē perire, ceu qui dum immutatur evadat lucidus, nō autē quòd permutatus fuerit (sic enim lumen perpetuò servaret, vel si ablatū id quod illuminat esset) ita & nervo secto, quantū sectio à cōtinuitate cerebri separaverit, tantū is insensibilis statim reddetur. Sed in arteriis etiam eadem natura, quæ in nervis, cernitur. Dissectę siquidē, interceptæve funiculo, non pulsant, destitutæ, non ut Erasistratus putat, eo quod à corde mittitur, sed facultate illa quā tunicæ ipsarū, corpori cordis cōtinuæ, influentē ab eo semper obtinent. Cōmune igitur omniū est sensus facultatū, quæ à cerebro originem ducūt, per nervos usq; ad propria instrumenta deferri. Item quòd nervus substantia cerebro est similis, nisi quòd quantū, ne esset ad patiendū facilior, statim condensatus est, tantū à cerebri natura recessit. Quantū igitur singuli nervi propriè dicti sensorij, à cerebri natura recedunt, tantū etiā ab ipsius facultate. Vocantur autē propriè sensorij nervi, qui instrumētis immittūtur sensorijs, molliores aliis, qui particulas movent: idq; meritò. Sensus quippe non fit, absq; hoc quòd quoquo modo afficiantur nervi: motus autē, in agendo solùm actionē obtinet: ac proindē nō ab re sensorius mollior, durior autē motorius nervus est factus. At motorij omnes, sunt sensus tactus participes, quoniā hujus sensibile crassiorū est partiū. Porrò visorius nervus, omniū nervorū maximus, inter cerebrū & oculū totus medius cōsistit: interiorē quidem sui partē, molliorē habēs, externā verò duriorē, ut & facilè per ipsum multa ex cerebro spiritalis substantia in oculi regionēm perveniat, & etiam ægrè afficiatur. Quantò aūt oculi primū sensibile exactius est, & tenuius, quàm sensoriorū aliorū, tantò etiam oculus magis quàm illa, cerebri naturæ est particeps. Quare cùm sub tunicis oculorū duo cōtineantur humores orbiculares, unus qui vitrum, alter qui refert crystallum, ubi primū visificus nervus exteriorem oculi tunicam permeat, spiritus quidem per ejus porum illapsus, humoribus illis miscetur, ut substantia eorū fiat tota sensibilis: ipsius autem nervi substantia soluta, dilatataq;, amplectitur vitreum humorem, in maximum crystalloidis circulum desinens. At plexus quē efficiūt fibræ ipsius nervi optici dilatati, vocatur tunica amphiblestroides, ac si dicas reticularis: quam si velis rursus in unū cogere, coacervareq;, cerebrū tibi esse apparebit. Ac meritò sanè si constructus is nervus fuit, instrumento usurus aëre circumfluo. Tale autē instrumentū nervo fit aër, ad propriam sensibilium explorationem, quale existit ipsi cerebro nervus. Proinde quam cerebrum rationem habet ad nervum, talem habet ad aërem oculus. At propriū visus sensibile (quod primū antea appellavi) colorum est genus. Illud siquidem primū, & per se, & solus inter alios sentit, quēadmodū gustus* sapores: quanquàm & coloratū corpus simul cum eo cognoscit, perinde ut gustus* id quod sapores edit. Cæterū ut gustus atq; alij sensus fiant, opus est ut ad animatis corpus ipsum perveniat sensibile. Visus autē per mediū aërem ad coloratū extēditur, unde ipse solus unà cū colore illius quod videtur, cognoscit

Nervus quādo reddatur insensilis.

Arteriæ quādo non pulsent.

Arteriarum tunicis influere pulsificā vim à corde.

Animales facultates descendere per nervos à cerebro, usq; ad propria instrumenta.

Nervi sensorij sunt molliores ijs, qui movent particulas.

Sensum absque nervi affectu non fieri.

Motus in actione consistit.

Nervi motores omnes sensu tactus sūt præditi.

Optici nervi situs, & consistentia, & constructio.

Oculi fabrica.

Vitreus humor.

Crystallinus humor.

Amphiblestroides tunica.

Colorum genus esse proprium visus sensibile.

Gustus sapores percipit.

Visus quæ percipiat.

& magnitudinem, & figuram, & situm, & intervallum, id quod sensibus aliis non licet, nisi per accidēs nonnunquam tactui. Si igitur visus solus percipit sensile quod ipsum movet per medium aërem, nō ceu per baculum quendā, sed particulam cōsimilē specie, & cognatā ipsi, ac soli hoc illi eximium est datum, simul quòd per reflexū videt, meritò opus habuit spiritu desuper influēte pellucido, qui ambienti aëri incidens (qualis est Platonis, Empedoclisque sententia) & veluti converberans ipsum, sibi illum assimularet. Visus igitur necessariò dicet' esse instrumentū pellucidū, splendidumq;: auditus, aëreum: olfactus, vaporosum: gustus, liquidum: tactus deniq; terreum. Neq; enim aliter consistere possent, ut quę ex similibus alterationē requirant. Sed enim instrumentū olfactus, minimè in nariū meatibus, sed in extremitatibus anteriorū cerebri vētriculorum consistit: in quas utiq; nariū meatus perveniunt. Cæterū cōmunis quædam facultas (de qua etiā disseruit Plato) ex cerebro per nervos in singula sensoria perveniens, alterationes quæ in ipsis sunt, persentiscit. Porrò quemadmodum tactilis sensus instrumēta per renixum, sic gustatorij per humiditatem & succos in sensus cognitionem perveniunt. Unde si inarefacta vehemēter sit lingua, corrumpitur ipsa saporū dignotio. At obstructis narium meatibus, odorū sensus labefactatur: non secus quàm auditorius, si aures obstructę fuerint. Ejusmodi obstructionibus respondet oculorū suffusio, in qua sic obstruitur solaris luminis meatus, qui in tunica rhagoide habetur, ut propriū visus instrumentum non amplius cum aëre, qui totum extrinsecus oculū ambit, jungatur. At sensus ipse neutiquam est alteratio, sed alterationis dignotio. Quare dispositio in qua corpora excedentia naturæ modum cōsistunt, & sensus ipsius, invicem differūt. Quippe id genus dispositiones labores vocans Hippocrates, ait: Qui laborātes aliqua parte corporis, plerunq; laborē non sentiunt, iis mens ægrotat. Patiuntur porrò singula exiguas mutationes ex finitimis genere. Idcirco visus instrumentū, quoniam coloribus discernendis idóneū ipsum esse expediebat, splendidum creatū est, quod sola hujusmodi corpora à colorib. alterari soleāt: quemadmodū judicat etiam aër ambiens, qui cùm maximè purus est, tunc à coloribus alteratur. Ut enim à Solis splendore solùm contractus aër, totus ei cōfertim assimilatur, sic protinus à colore mutatur. Nervus itaq; cerebri pars existit, veluti germē arboris. * Pars aūt in quam inseritur, virtutem ipsius totā in sese excipiens, omnino redditur habilis, ut discernat ea quæ seipsam cōtingunt. Persimile quid etiam in aëre nobis circumfluo accidit. Nam illuminatus à sole, tale jam est nobis visus instrumentū, quale ex cerebro proficiscens spiritus. At si de animę substantia aliquid pronunciare oporteat, alterutrū necessariò dicemus: aut hanc esse veluti lucidū æthereūq; corpus: aut prorsus incorpoream substantiā, cujus primū vehiculum hoc ipsum corpus lucidū sit, per totū cerebrū means, & cōtinuitate quadam spiritū visificum, etiam splendidum reddens: intercessu cujus, cum reliquis corporibus communionem ipsa anima habet. Alteratur itaq; sensus instrumentum: dignotio autem ipsius alterationis, fit ex una facultate omnibus sensoriis cōmuni, quæ à principio influit. Cæterùm initiū ipsorum, sive cōmunem sensum, sive princeps sensorium nuncupare voles, nihil intererit. Atq; hoc prior disputatio judicavit esse cerebrum, à quo omnes particulæ sensum & motū obtinent, descendentibus aliis nervis in sensuum instrumenta, ut sensilia dignoscantur: aliis moventibus ea quæ moveri desiderant. Etenim à cerebro oritur & ipsa spinalis medulla, à qua nervi sexaginta procedūt. Quæ sanè ut cerebrum, duas etiam sortitur membranas: quas si quando juxta singulos nervos ademeris, nulla pars offendetur, in quā nervus demissus fuerit, cùm videlicet membranę ipsæ, tegmina tantùm sint & cerebri & spinalis medullę: sensus autem & motus vis, in medulla, quam comprehendunt, existat. Quòd si nervi partem medullarem secueris, statim membrum in quod nervus deferebatur, sensus motusq; omnino expers reddetur. Quòd autem spinalis medulla à cerebro suscipiat facultatum originē, hinc licet perpendere, quòd secta ipsa quacunq; in parte, quæ regio supra sectionem habetur, cōservetur incolumis: iis quę infra eam sunt, destitutis motu simul & sensu.

Platonis de visione sententia. — Sensoriorum instrumentorum singula, qualia esse dicantur. — Olfactorij instrumenti sedes. — Tactus & gustus, quibus intercedentibus fiant. — Suffusioni quæ accidat. — Sensus est nō alteratio, sed alterationis dignotio. — Hippocrates. Mens quibus ægrotet. — Pati modicè singula, à finitimis genere. — Visus instrumentum cur splendidum. — Aër purus à colore mutatur. — Aër qualis visus instrumētum sit nobis. — Animæ substantia quæ sit.

Sensus in- mentum terari dū timus. — Sensoriorum initium commune sensum. — Cerebrum se princep sensoriorum. — Nervos sexaginta orir spinali dulla. — Spinalis dullæ m brana. — Spinali dulla se quid accid

GALENI PERGAMENI
de Hippocratis & Platonis placitis, lib. VIII.

DIximus igitur animę principatū id esse, quod sensui ac voluntario præest motui. Voluntario enim dico, nam cordis & arteriarum motus, non pro arbitrio nostro perficitur: sicuti nec tertium motionis genus, quod circa alimenti dispensationem versatur. Jam verò, ubi principium nervorum est, ibi animæ principatus existit. Atqui principium nervorum in cerebro est: illic igitur animæ principatus est nobis statuendus. Omnes porrò animantium particulæ, nervorum compotes sunt: hæ manifestò ex cerebro descendentium in ipsas, illæ per mediam spinæ medullam. At jecur virtutis vegetatricis, quemadmodum & venarum, origo existit: nec reperitur alia in animante particula, cui omnes venæ cognatæ sint. Si enim vena cava oriretur ex dextro cordis ventriculo, quod nonnulli existimāt, omnino hæc, ut arteria, bifariam scissa, altera parte sui ad jugulum, altera ad jecur ferretur. Quod quum non appareat, clarum est, neq; ex corde ipsam originem ducere. Quòd autem cor tum arteriarū, tum irascibilis animæ principium existat, abundè à nobis est demonstratum. Deinceps verò de naturalibus elementis, secundum Hippocratis & Platonis doctrinā, similiter disseramus. Elementum est minima illius quod constituit portio. Quare ex iis quæ ad aliquid sunt, vox hæc eleimētum dicitur: quemadmodum etiam pars. Ut igitur sermonis nostri quatuor & viginti sunt elementa, eodem modo omnium generabilium & corruptibiliū corporum, terra, aër, aqua, & ignis, minimæ particulæ existunt. At minimum dicitur, quod neutiquā sectionem

Animæ p cipatus q Cordis & teriarum tum vol tarium esse. — Animæ p cipatus i cerebro. — Partes om corporis nervorum potes. — Iecur esse tutis vege tricis, & narum ori nem. — Cor esse a riarum p cipium, irascibili nimæ facu tis. — Element est mini illius, q cōstituit tio. — Elementa mnium g rabilium corruptib quæ. — Minimum quid dica

sectionem admittit. Quum autem nullum corpus tam parvum sit, quod secundum magnitudinem per sectionem reddi minus non possit, certè quæ in diversam aliam speciem amplius dividi nequeunt, ea corpora & minima, & insectilia & elementa vocamus. Etenim pro cõfesso habetur, in unoquoq; rerũ genere reperiri individuã quandam speciem talem, qualis est in naturalibus corporibus terra, aqua, aër, & ignis. Hæc enim elemẽta naturalium rerum, Hippocratem sequutus, Plato in Timæo statuens, sic disserit: Quum enim ex terra, igni, aqua, & aëre compactum sit corpus, horum præter naturam excessus, defectusq;, & ex loco proprio in alienum translatio, seditiones ac morbos procreant. Quæ quidem elementa postea in materiam atque figuram dividit. Quòd igitur excessus defectusq; bonam temperiem corrumpat, in qua consistit primorum corporum sanitas, omnibus est perspicuum: item & quod translatio: si consideremus, quomodo simulatq; thoracis & asperæ arteriæ instrumentis sanguis, aut alius quidam humor concidit, inculpata ipsorum sanitas aboletur. Cur autẽ humectet aqua, urat ignis, ac reliqua etiam nuda suas vires sortiantur, inquirere (quod anxiè indagavit Plato) ad morborum curationes nihil conducit. Sufficit siquidem sanitatem cõservaturo, curaturoq; morbos, scire, propter bonã temperiem calidi, frigidi, humidi, & sicci sanitatẽ adesse animantibus: ob malas aũt horũ intemperantias procreari morbos. Ex elementis itaq; mutuò inter se atq; sæpius mutatis, tum Plato, tum Hippocrates ajunt, nostra cõstari corpora. Etenim ex quatuor elementis & stirpium generatio est, & ex ipsis tum fructus, tũ semina. Alimentum verò hæc omnia, ovibus, suibus, capris, bubus, aliisq; animantibus quæ herbas, aut arborum fructus, aut surculos, aut radices comedunt: hominibus hæc eadem animalia alimento sunt: atq; hinc ipsis generatur sanguis, pituita, & bilis utraq;. Est autem sanguis ceu generationis nostræ materia, ex quatuor humoribus cõstans: ex quo quidem in utero primã conformationẽ accipimus, ac postea particulis efformatis, artuũ confirmationẽ, incrementũ, & absolutionem, æditi in lucem recipimus: ac primũ sanè ex lacte nutrimur, à sanguine qui in venis est generationem ducente: deinde solidioribus alimentis, unde rursus sanguis, pituita, bilis flava & atra proveniunt. Quæ omnia Hippocrates primus omniũ definiens, morbos primorum corporum ex intemperie fieri dicebat. Porrò prima corpora appello similares particulas, quæ in diversi generis alias minimè dividũtur, & ex quibus instrumentariæ cõstant. Prima itaq; generatio nostri, ex sanguine, qui ex alimento quod intra corpus assumitur fit, est, & ex semine. Ex his primariæ particulæ generãtur, cartilago, os, nervus, membrana, ligamentũ, aliaq; eiusmodi. Ex his rursus instrumentariæ, oculus, lingua, caput, viscera, & artus: ex quibus tandẽ universum corpus conflatur. Sunt autem elementa in corporibus, non actu, sed facultate: hoc est, quatuor nobis humores insunt, ex illis alimentorũ interventu, procreati: sanguis videlicet, pituita, bilisq́ue

[Left margin notes, partly cut off:] …viduã …m repe… …singu… …rũ gene… | …nis de …ētis sen… | …tatẽ pri… …um cor… …m in bo… …emperie …stere. | …dicto quid …ciat. | …nguinẽ ex …uatuor con… …re humo… | …te gigni ex …nguine. | Morbos simi… …riũ parti… …larũ in in… …mperie con… …stere. | …rima cor… …ora quæ. …eneratio …rima unde. …artes pri… …aria qua. …artes in… …rumẽtaria. | Quatuor hu… …mores qui.

tum flava, tum atra. Igni siquidem flava bilis respondet: atra, terræ: pituita, aquæ. Ideoq; calida & sicca ipsa flava bilis existit, quẽadmodũ ignis: atra, frigida & sicca, cõsimiliter terræ: pituita verò frigida & humida, quemadmodũ aqua. At solum aëreũ elementũ in animantiũ corporibus, propinquum suæ ipsius naturæ videtur, & in respirationibus & in pulsibus. Moderata ex omnibus quatuor elementis temperies, exactum produxit sanguinem. Sanum igitur maximè est corpus (ut Hippocrates nobis est autor) cùm mediocriter & virtute & copia hæc inter se habuerint. Dolet autẽ, cùm aliquid horum minus aut majus fuerit, aut dum ab aliis semotum, in alienam sedẽ trãscurrit. Etenim hi quatuor humores, ad quamcunq; particulam transfluant, in ea morbos efficiunt: erysipelata & herpetas, flava bilis: cancros, atra: œdemata, pituita. At sanguis cùm in pulmone, & spacio inter pulmonẽ & costas medio, ex propriis instrumentis effusus constiterit, putrescens tempore, tabẽ efficit. In ventre etiam, & per magna vulnera in grumũ coalescens extrema pericula inducit. Terrã verò nullibi per se videre est solam in corpore coacervatam, quemadmodũ neq; ignem etiã per se solũ, neq; aquam elementũ. Porrò Hippocrates multò accuratius quàm Plato, demõstravit quatuor esse in corpore humores, & lege & natura distinctos: videlicet sanguinẽ, pituitam, bilem flavam, & atram: illorum simul opinionem convellens, qui unum tantũ humorem elemẽtum homini, constituebant. Cùm igitur astruxisset quatuor humores inesse nobis secundum naturam, eosq; ut quantitate excedentes, sic qualitate alteratos, morborum autores fieri: postea ostendit, hyeme quidem redundare pituitam, vere sanguinem, æstate flavam bilem, autumno denique nigram. Cæterũ de anni temporibus disserens, virtute etiam, de ætatibus, regionibusq; disseruit: cùm nimirum aliàs semper jubeat cũ anni tempore, regionẽ & ætatem considerari. Ex regionibus, temperata quidẽ veri respondet: calida æstati: inæqualis calore & frigiditate, sed frigore & siccitate redundans, autumno: humida deniq; & frigida, hyemi. Hæc itaq; ubi docuit Hippocrates, & præterea quod contraria contrariorum remedia existunt, artis methodi elemẽta tradidit. Postea verò, traditis ijs quæ ad aphorismos pertinent, de exuperantibus in unoquoq; anni tempore ab ætate, morbis, veluti syllabas his adjunxit. At verò Plato, aëris quidem excessui, quotidianas: aquæ autẽ exuberantiæ, febres tertianas tribuens, hallucinatus est. Primũ quidem, quòd in cõmunia omniũ corporũ, nõ in sanguine eorũ animantiũ elementa, febrium circuitu remeantium, causam retulit: deinde, quoniã ad verã earum febrium causam, ne propè quidem accessit. Apparet enim evidenter, in quotidianis pituitosus superare humor, qui humidus est & frigidus: in tertianis flava bilis, quæ sicca & calida existit. Gignuntur tamen acutissimæ & ardentissimæ febres à flava bile: atque ex genere ardentium febrium ipsa quoq; tertiana existit. Etenim de ipsius flavæ bilis natura, sic Plato scribit: Quæ aũt corporis partes incendi dicũtur, à bilis æstu,

[Right margin notes:] Humorũ singuli, quales nam sint, quibusq; elementis proportione respondeant. | Sanguinem productũ fuisse a moderata quatuor elementorum tẽperie. | Sanum esse quando dicatur corpus. | Dolor quãdo accidat. | Morbi ob humorum affluxum. | Sanguinẽ putrescente in ventre, aut in grumũm coactum extrema pericula inducere. | Homorũ qui in quibus redundent temporibus. | Regionũ cũ temporibus comparatio. | Contraria cõtrariorum remedia existere. | Platonis duplex error circa febrium substantias. | Quotidianas febres oriri à pituitoso humore. Tertianas febres à flava bile produci. Tertiana febrem ex genere ardentiũ esse.

& flamma omnes infestantur: & post hæc deinceps. Quæ quũ respirat extrinsecus, omnigenas tuberculorũ species fervens emittit: intus autẽ cohibita, igneos, plurimosq; morbos procreat. Verùm dum Hippocrates tradit, semper insitũ calidum, omnium naturæ operum esse quammaximè causam, Plato non calidum dicit, sed ignem: quum tamen si ab igne ciborum cõcoctio fieret, necnon distributio, sanguificatio, & nutritio, melius utiq; in acutè febrientibus hęc perfici viderentur. At insitus calor temperatus existens, substantia quidem in sanguine & pituita consistit: qualitate autem, mixtus est temperatè, ex caliditate atq; frigiditate. Tutius igitur dixit Hippocrates, qui crescunt, plurimum habent calidi innati, atq; illud: Vẽtres hyeme et vere natura calidissimi sunt: & hic etiã calore insito intelligẽs. Falsus etiam est Plato, dum attractionẽ pulmonis inter respirandum è medio tollit, inspirationemque ipsam successione ad id quod vacuatur, nempe succedẽte uno spiritu atq; subingrediente per cutis poros, in locum alterius, qui expulsus est, necessariò fieri contendit. Quippe nervi ab spinali medulla orti, arbitrarium motum musculis thoracis largiuntur: à quibus elavatus quidem, externum aërem per fauces & asperam arteriam, in pulmonem attrahit: cõtractus autem, per eadem expellit. Pulsus autem à corde & arteriis fit: atq; in elevatione quidem, per arteriarum ora in cutem pertinentia, externus aër intra corpus attrahitur, triplicis usus gratia: refrigerij, eventilationis, & spiritus animalis generationis: in contractione verò, arteriæ explodunt quicquid fuliginosum fumosũmve in ipsis procreatum est. Sermo itaque Platonis coarguitur: primò quidem, quod inspirationem affectum supervenientem, non actionem voluntariam constituat: cùm tamen in nostro situm sit arbitratu, citius, tardius, minus, magis, & frequentius inspirare, quemadmodum expirare. Secundò autem, quia post arteriarum contractionem, oporteret statim inspirationem fieri: sicuti & post expirationem, protinus arteriarum elevationem. Cæterùm licet nobis longiori tempore respirationem cohibere, nec ob id tamen desinunt moveri arteriæ cum corde. Quinetiam elevantur nõnunquam hæ inspirantibus nobis: sicuti & expirantibus contrahuntur: & in unius respirationis tempore, septies, aut octies, cor cum arteriis attollitur, deprimiturque. At qui Platonem credunt fuisse adeò imperitum & rudem, ut cùm dixerit, spiritum potumq; pulmones ipsos excipere, existimarit potum omnem in pulmones deferri, ij sanè manifestè falluntur: quandoquidẽ non fuit talis eius viri sententia, sed nonnihil ex ipsa potione, per fauces, perque asperam arteriam in subditum pulmonem defluere, non per mediam instrumenti laxitatem delatum, sed circa tunicam, ceu lenimentũ quoddam, aëris modo descendens: id quod verissimum est, atque rationi cõsonum. Quòd si aliquis accepta, dum stat, copiosa aqua intra os, dein supinus decumbat, eiusmodi percipiet defluxũ, si aperuerit modicè gutturis orificium. Verùm cumulata potio & copiosa, tantaq; ut spiritus vias intercipiat, animal ad tussim irritat: modica autẽ, nec omnino sensum sui, cùm per arteriam delabitur, exhibet. Ad hæc, si sitibundo animali coloratam aquam propines, ac dein statim jugulatũ id disseces, pulmonem eius similiter coloratũ invenies. Liquet itaq; manifestè, aliquid ex potione ipsos pulmones allabi.

Calorem insitum consistere in pituita & in sanguine, mistumq; temperatè esse ex caliditate ac frigiditate.

Respiratio quomodo fiat

Pulsum fieri à corde et arterijs.

Dilatationis arteriarum triplex usus.

Platonis opinio de inspiratione & respiratione cõvellitur.

Inspirationẽ esse voluntariam actionem.

Potionis partem aliquam in pulmonẽ semper defluere, per ipsam arteriam asperam

Tussis unde irritari soleat.

GALENI PERGAMENI de placitis Hippocratis & Platonis, Lib. IX.

Cum autem facultatem discernẽdi rerum similitudines plurimi fecerint tũ Hippocrates, tum etiam Plato, atq; ad discretionem huiusmodi necessaria sit veritatis cognitio, equidem veritatem eorum quæ inquiris inventurum te affirmo, si primum initium viæ quæ ad ea ducit, cognoveris: à qua aberrans, in permagnam verborum captionem, errorémque decides. Est autem principium, dimidium, & (ut Plato ait) totius operis maximum. Si igitur nullum nobis insit naturale judicij instrumentum, neq; artificiosum, nihil poterimus invenire. At cùm naturalia & cõmunia omnes habeamus, invenerimus etiam aliquod artificiosum. Quæ autem sunt illa naturalia judicij instrumenta, quæ nobis cõmunia adsunt? Oculi secundum naturam habentes, qui visibilia conspiciunt: aures naturali modo dispositæ, quæ audibilia percipiunt: lingua saporum dijudicatrix: nares odorum: & tota cutis tactuum. Ad hæc intellectus, vel notio, vel mens, vel ratio, qua consequentiam repugnantiamque internoscimus: atque alia præterea quæ his incidunt, in quibus est divisio, & compositio, similitudo, & dissimilitudo. Ut enim sensibilium judex est sensus, ita & intelligibilium alia quædam facultas, quam ut quisque appellare voluerit, illi permittimus. Rectè itaq; dixit Hippocrates, rerum naturam inveniri, si à maximis, quidam usu, facillimis autẽ cognitu, inceperimus. Etenim natura ambo nobis hæc dedit, & ipsa judicii instrumenta, & quòd ipsis à nullo docti præceptore credamus. Ea igitur quibus judicamus, & instrumẽta sensuum sunt, & facultates instrumentis utentes. At fides ipsorum, citra disciplinam: & natura non hominibus tantùm, sed aliis etiam animantibus inest. Quum igitur appareant artium opera vitæ hominum conducibilia, utique naturalibus judiciis fidem accommodantes homines, de ipsis judicium fecerunt: ac nos illis eò feliciores sumus, quòd quæ illi longo tempore, laboreq; improbo adinvenere utilia, ipsi brevi condiscimus tempore, futuri etiam præstantiores prioribus, si pari ac illi studio, similium dissimiliumque dignotioni indefesè insistamus, idq; semper auspicantes à facillimis cognitu. Enimverò Plato, cũ prius nos in civitate exercuisset, judicassetq; aliã populi partem dominari, aliam propugnare, tertiam aliam opificem esse in ea: digressus tandem ad animam, etiam in ea ostendit aliam partem esse quę dominetur, cum bene habet: alterã quæ ipsi ministret, quemadmodũ in urbibus ministrare militaris consuevit: ac reliquam deniq; tertiam,

Facultat[e] discernen[di] rerum s[imi]litudines plurimi [fece]runt vete[res]

Veritatis [in]veniendæ [me]thodus.

Principi[um] totius op[eris] maximu[m]

Judicij na[tu]ralia inst[ru]menta, q[uæ] cõmunis co[mmu]nia adsu[nt]

Sensibiliũ [ju]dex est sens[us], Intellectu[s] est intelligi[bi]lium jud[ex]

Natura re[rum] quo pacto [in]veniatur.

Judicia fi[unt] per instrum[en]ta sensuu[m] & faculta[tes] instrum[en]tis utentes.

Feliciores [nos] qua ratio[ne] simus vete[ri]bus.

Platonẽ tr[es] animæ facu[l]tates, tribu[s] reipublica[e] partibus c[om]parasse.

EPITOMES OMNIUM GALENI OPERUM SECTIO SECUNDA.

SANCTISSIMO D. N. P. III. P. M. ANDREAS LACUNA SECOBIENSIS, MILES S. PETRI, S. P. D.

QUI UT MEDICAM ARTEM EXTERMINENT, EAMQUE NON ESSE EX usu mortalibus persuadeant, summum diem ita hominibus esse à Deo præfinitum contendunt, ut non modò non produci, sed ne quidē ante illam metam ullo pacto vita intercipi queat, ij, Beatissime Pater, præterquàm quòd falsa & inania loquuntur, omnem ferè humanam providentiam è medio tollunt. Quocirca tametsi sycophantæ id genus, infestissimi sint Medicinæ ipsius hostes, eámque assiduis saucient vulneribus, eius tamen sunt ope & præsidio curandi, cùm gravissimo laborent animi morbo, correptique phrenitide, aut alia quavis animi alienatione, talia insanire cogantur. Infixit autem hanc opinionem complurium mentibus, quod legitur apud prophetam Iob, Deum constituisse terminos homini; qui præteriri non possent: id quod sanè est verissimum. Deus quippe & natura non hominibus tantùm, sed etiam animantibus universis (sub quibus comprehendo stirpes) constituerunt, ceu quendam suæ durationis atque periodi apicem, ad quem singula pervenire possent, si omnes occasiones effugerent, quæ interitum præcocem accersunt. Cum autem hic vitæ cursus in singulis animalibus, ab insito vitalique humore proficiscatur, portionem cuius in prima generatione non omnia fuerunt parem sortita, meritò, mea quidem sententia, illa durabiliora erunt, quibus eius copia largior obtigerit: vitæ verò brevioris, quibus humoris insit parcior. Quemadmodum igitur si conservemus oleum purissimum, semper illi ardebit flammula, quandiu oleum ipsum duraverit: extinguetur autem, ipso oleo absumpto: pari etiam ratione, si humorem nativi caloris fomitem, immunem ab omni corruptela tueamur, non defungemur vita, donec ipse prorsus nos deserat: quod ubi acciderit, produci amplius dies nostri non possunt: ac proinde is erit verè ultimus vitæ terminus, quem nimirum transgredi nulla homo industria, aut ratione potest. Quòd si quispiam Dei donum ac beneficium contemnens, aut vitam exosam habens, priùs quàm ad finem sibi designatum adventet, det seipsum præcipitem, disrumpátve crapula & vino: prævidit quidem huic talem Deus exitum, non præfinivit autē, cùm ipsum suo in consilio atque imperio voluntatis reliquerit. Est itaque in singulis iam sua extrema dies, ad quam utique pervenire, usi optima victus ratione, possint, à Parcis ipsis præfixa: quam quidem ut præterire nemini ab illis est datum, sic etiam ut eam consequantur, solis contingit illis, qui præceptis medicorum audientes, & temperantissimè vivunt, & fovere vapidum illum humorem, vitæ autorem, omnibus modis conantur: ad quam rem plurimum confert cum exquisitissimo victu, exercitiísque modicis, etiam regio vel admodum temperata, vel ad frigus magis quàm ad calorem declinans. Pro variis siquidem ipsius cœli constitutionibus, constat hominum temperamenta, adeóque ætates ipsas variari. Æthiopes quippe (id quod tradit ex Asclepiade Galenus lib. de philosophica historia) circa tricesimum annum senescunt, quòd sub ardentissimo sole, eorum calor genuinus quàm citissimè unà cum subiecto humore evanescat. Angli verò Daniq́ue, ob contrariam causam, ad vicesimum supra centesimum annum, nisi propria pereant intemperantia, solent vitam ipsam protrahere. At Hispani, ut situ sunt medij inter hos, sic vitam illis quidem longiorem, his autem longè breviorem sortiuntur. Inter omnes porrò temperies atque constitutiones ambientis, quas mihi experiri contigit, nullam hactenus adeò propitiam reperi tum hominibus, tum fructibus universis, atque est hæc qua perfruuntur Veneti: apud quos, fructus quidem ipsi quamdiutissimè incorrupti & succulenti servantur: homines autem, vegeti, floridique, rarò nisi extremo senio absumuntur. Id quod sanè est in causa, ut Venetiis passim tot senes, tamque reverendi, cernantur. Romæ verò contrà, perpauci inveniuntur veri atque genuini cives sexagenarii. Quòd si qui exteri illuc ætate ingravescentes confluant, intercipiuntur brevi: quod certè argumentum efficacissimū est, te, Beatissime Pater, singulari modestia & temperantia tua, pervicisse malignitatem syderis: quippe qui sensibus universis integris, absolutissimísque, tam venerandam canitiem indeptus atque assecutus fueris: ad quam quidem nobis feliciter conservandam, producendámque in multa annorum curricula, quæcunque de tuenda valetudine Galenus Pergamenus conscripsit, ea omnia nuper instigatione Excellentissimi viri Ioan. Aquilerij, tui medici longè vigilantissimi, à me & castigata, & in enchiridion coacta, dicare Tuæ Beatitudini statui: sperans fore, ut hoc erga T. S. officium meum piis omnibus quàm gratissimum esset, ac præcipuè illustriss. & reverendiss. D. D. Francisco à Bovadilla & Mendozza Cardinali Cauriensi, Patronóque meo singulari: qui Beatitudinis Tuæ amantissimus, nihil tam habet in votis, quàm ut eam diu CHRISTUS servet superstitem. Quare unicè T. S. oro, Beatissime Pater, ut quemadmodum superioribus diebus periochen illam de victus & exercitij ratione à nobis oblatam, vultu hilari suscepisti, sic salutares hos commentarios, quos offerimus denuò, suscipias: exiguos quidem, sed ea imbutos eruditione & doctrina, quæ possit mirè tuum oblectare animum, teque manu placidissima ducere ad extremum illud senectutis fastigium, quod omnes cupimus, quódque prius quàm assequaris, tibi longum adhuc iter est conficiundum: cùm non dubitem quin, si Galeni institutis & documentis usus, pro solita etiam sapientia tua, constantiâque, & animi magnitudine insuperabili, fausta omnia & adversa, breviterque universas humanarum

rerum vicißitudines, eodem animo tuleris, adhuc sis victurus nobis diutißimè. Quod quidem Ecclesiæ largiri dignetur Deus Optimus Maximus. Vale. Venetijs. ex ædibus illustrißimi D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza., in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignißimi, quarto Idus Aprilis. M. D. XLVIII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, D. D NICOLAO VINCEIO, EPISCOPO BALNEOREGIENSI, AC S. D. N. P. III. DATARIO vigilantissimo, sapientissimoq́, dirigitur liber De sanitate tuenda, ad Pontificem maximum.

I liber, & quam fers, domino impartire salutem,
Vivat ut admonitu tempora longa tuo.
Sis licet exiguus, tecum sed Nestoris annos,
Multaq́, conciso corpore secla geris.
Verùm ne nimium timidus videare, vel audax
Materiæ pecces utilitate tuæ:
Scis cui magnarum Paulus molimina rerum,
Eius ut arbitrio stentq́, cadantq́, dedit:
Qui sacras dispensat opes, qui ne quid ab ullo
Tentetur contra iusque piumq́, cavet:
Huic uni te crede liber: si duxerit intrò,
Et patrocinio iuverit ille suo,
Res tunc facta tibi fuerit, nihil amplius optes.
Sed propera ad sacros oscula ferre pedes.

GALENI PERGAMENI AD THRASYBULUM,

Num ratio tuendæ sanitatis, ad medicinalem artem, an ad exercitatoriam spectet, liber unus.

IN OMNI CONTEMPLAtione optimum inventionis initium est, prius exactè cognoscere quidnam sit id de quo disputetur. Qui autem rationalem contemplationē satis diligenter tractarit, is quodlibet sanè quæsitum æquè discutere poterit: sine qua quidem commentarios evolvere, nihil aliud est, quàm oleum & operam ludere. Cùm igitur in controversiam vertatur, num ars sanitatis tuendæ ad medicinalem artem spectet, an ad exercitatoriam: qui medicinā esse curatricem ægrorū, & sanorum conservatricem, definiunt, ii certè medicinæ partem, salubrem esse cōfirmant. Qui verò medicinam laborantium tantùm curam habere ajunt, ab ea sanitatis conservatricem abstrahunt. Ita & exercitatoriam si quispiam sanitatis servatricem statuat, quæsitum pro comperto habuerit: quemadmodum & qui solum boni habitus eam opificem tradat, diverso modò & ille ambiguū pro certo assumet. Nunquid igitur sic medicinam definire præstiterit, eam esse cujus finis est sanitas? Gymnasticam verò, cujus finis est bonus habitus? At sic etiam gymnasticæ salubrem, tanquam nihil sit dubium, detrahemus: medicinæ autem adhuc obscurum attribuemus, quæcunque enim definitiones constituuntur à fine, non exiguas ambiguitates pariunt. At qui salubrium scientiam medicinam esse affirmaverit, is etiam nimis audacter salubre, tanquam medicinæ partem, accepisse videbitur. Non deerunt siquidem contrariæ factionis nonnulli, qui ægrotabilium tantùm scientiam esse medicinam contendant: hi tamen primū ignorant, contrariorū omniū unam esse scientiā: & quicunq; ægrotabilia norit, hunc & salubria non latere necesse est. Dein verò nesciunt, quòd & salubre dicimus signum, quod ægroto adveniens, futuram sanitatem portendit: nec non causam salubrem, quæ sanitatis est procreatrix: sicut & salubre corpus, quod est sanitate præditum: quorum omniū medicus scientiam habet. Periculum autem fuerit, ne si unam transeamus, septem circa humanū corpus artes constituamus: primam & manifestissimā, & penè solam controversia carentem, eam scilicet quæ expellit morbos: duas alias, unam à sanitate secundùm affectionē, & lubrica, ad eam quæ est in habitu, ducentem: alteram, in ea conservantē: duas item alias circa bonum simpliciter habitum, effectricem unam, alterā quæ conservat: præter has etiam duas alias, circa bonum habitum Athletarum versantes, qui non simpliciter bonus est, sed cum adjectione, atq; periculosus. Ab his autē, septem, alias possemus etiam numerare artes, cujusmodi est comptiva, quæ corpori pulchritudinem quandam adulterinā conciliat, vitiosa & adulatrix existens. Huic etiam est contraria, quæ circa legitimā, veramq; pulchritudinē (quæ in vegeto colore, carnis moderata copia, membrorumq; congrua coagmentatione consistit) versatur. Porrò sanitas & bonus habitus nō idē nobis significāt: cū sanitas quidē, salubrē quandā affectionē: bonus aūt habitus, nō affectionē simpliciter, sed fixā & permanentē significet, quàm nimirū omnes desideram⁹. Cùm aūt omnes activæ artes ꝑponant sibi quod in materia quā circa versantur, est valde optimū, ac maximè duraturū: earumq; finis sit unus, nempe ipsius propositi consecutio: utiq; manifestum evadit, artis circa corpus nostrū versantis, finem etiam unū, ut propositū unū, existere, sive id quispiā integritatem, sive bonum habitū, sive sanitatē, sive naturalem corporis structurā, sive naturalē actionē, aut affectionē nominare voluerit. Ut enim corpus humanū una res est, sic hujus quoque una perfectio habetur, quam & præsentē custodire, & absentem revocare, alicujus artis officium est. Quare nec multa corporis bona ponenda sunt, neque ipsius boni, quod est, aliam opificem, aliam conservatricem artē statuere oportet. Ita verò cùm unum sit corporis bonū primariè ac propriè dictum, utputa sanitas, ad quod cætera referuntur, ut actio integra, pulchritudoq;, certè non per alia exquisitè sanescet corpus, per alia robustum atq; pulchrum evadet: unde una circa corpus esse ars concluditur. Quemadmodum igitur animi, sic etiam corporis bona multipliciter dici solent: unum quidem ratione primaria, ut sanitas: aliud, tanquam fructus illius, ut actio: tertium deniq; necessariò consequens, ut videlicet pulchritudo: nec licet alicui horum prodesse, aut obesse, quin omnibus tribus aut prosis, aut noceas. Ars itaq; in primis efficere sanitatē videtur, quam necesse est actio naturalis pulchritudoq; sequatur. Quod enim primum artifex cùm fecerit, acquiescit, id eius planè finis existit: at naturali affectione per quam agimus (hoc est, sanitate) restituta, cōquiescit: finis igitur medicinæ sanitas est, quam cùm induxit, nihil circa actionem pulchritudinémve laborat, ut quæ vel invito artifice sanitatē sequātur. Sed neque in ulla materia ars una finis effectio, altera conservatrix habetur. Qui autem sanitatem propria ratione tuetur, circa illa, judicio meo, versatur, quibus, velimus nolimus, corpus nostrū utitur: qualia sunt, ipse nos ambiens aër, somnus, vigilia, quies, motus, ac deniq; cibus & potus. Hæc siquidem quæ per se lædendi juvandiq; potestatem habent, sanitatis custos speculatur, id semper ante oculos habens, ut in corpore exactè sano, validoq; nihil novare audeat: cùm verò aliquantulum moderationē transierit, continuò quod deficit, priusquā latius id malum serpat, resarciat. Sive enim plenitudine, sive inanitione laboret corpus, utrunq; vitiū ars una uno modo emendat, quod deficit nimirū instaurans, Cæterū in quanto, non in quali, correctionis differentia versatur. Atqui secundum quantū in his quæ fiunt differentia, ad unam artem pertinet: quòd si alterius artis esse debeat, oportet prorsus qualitate etiam differat. Porrò cùm multæ ac variæ sint medendi rationes, quarum aliæ ferro,

[Left margin notes, partly cut off:] *...tiū inven... ...is opti... ...m quod* — *...tionalem ...templa... ...nem per... ...essariam ...nventio... ...n esse.* — *...dicinā es... ...curatricē ...orum & ...norum con... ...vatricem.* — *...ercitato... ...* — *...finitiones ...stitutas a ...e, non exi... ...as ambi... ...itates pa... ...re.* — *...ntrariorū ...nam esse sci... ...tiam.* — *...lubre si... ...um.* — *...usa salu... ...s.* — *...lubre cor... ...s.* — *...thletarum ...bitus pe... ...culosus.* — *...omptiva ...s vitiosa ... adula... ...ix existit.*

[Right margin notes:] *Pulchritudo vera in quibus consistat.* — *Sanitas quid.* — *Bonus habitus quid.* — *Artium omnium scopus.* — *Artis cuiusque finis, est consequutio scopi.* — *Artis medicæ finis.* — *Perfectio humani corporis, una tantùm existit.* — *Unicam esse artem, quæ circa humanum corpus versatur.* — *Bona animi & corporis multipliciter dici.* — *Sanitatē actio naturalis, pulchritudoq; consequitur.* — *Finis artis quod sit.* — *Medicina finis est sanitas.* — *Res expendendæ à medico.* — *Novandum nihil in sanis corporibus.* — *Medendi rationes variæ.*

Artes distinguendas non esse, per actiones singulas.

Scopus communis medentium, omnium est sanitas.

aliæ igni, aliæ medicamentis: aliæ victus ratione curantur, hallucinantur sanè qui per singulas actiones, artes esse distinguendas putant. Nam quis adeò fatuus atq; stupidus est, ut à medicina modò propositas actiones deducat, atque aliam quampiã artẽ pro unaquaq; ipsarũ statuat? Etenim ob cõmune propositũ, quæ sanitas est, omnes qui quocunq; modo medentur, medici vocitantur: sed ꝑpter actiones, aut materiæ, aut membri diversitatẽ, hic manuarius, ille medicamentarius, alter ocularius, & est, & dicitur: manuarius ab actione, mendicamentarius à materia, sicuti ocularius à membro: & cùm omnes sanitatis gratia operentur (artes enim omnes in subjectæ substantiæ bono versantur, atq; illi operam navant) sequũtur operationis modos diversos. Erit itaq; medicina unica, sed ipsius variæ species ac partes, omnes ad eundem scopũ tendentes, ad sanitatẽ videlicet. Ac proinde nõ multitudine agentium, sed propositis exploratis, artes sunt distinguendæ. Siquidem singularia innumera sunt, sed generale quoddam opus omnibus est commune. Nam & corpori aliquid ut supervacuum detrahens, aut aliquid quod deficiat adjiciens, unum uterq; opus præstat, corpori naturalem modum, hoc est, sanitatẽ cõparans: proinde verò & calefaciens, & refrigerans, sicuti & madefaciẽs & siccans. Non est autẽ unius artis, opus facere: alterius, vitiatũ corrigere: sed eiusdem. Quod si non eiusdẽ, at certè medicina nihil quod pri⁹ nõ esset, procreat, sed arti laceras ac tritas vestes sarcienti oppido q̃ similis est: sanitatisq; conservatio, parũ labefactata corrigit, minimè existẽs diversum genus à curativo. Est porrò id artis finis, quod quiescẽte artifice, demõstrare valemus, ut sanitas: qua ratione effectivæ artes ab activis, quarũ finis ipsa actio est, tantũ dissentiũt. Nam quamprimũ activæ ab agendo desierint, finis quoque unà desiit. Nihil siquidem in saltatoria præter ipsam actionem ostendere possimus, ut in fabrili grabatum, in ædificatoria domũ, sanitatẽ in medicina. Quare nec sanitatem custodire, aut vitiatam emendare, ut prorsus amissam recuperare, finis est: sed omnia hæc actiones sunt, finis autem est sanitas. Sed neq; ex materiis ipsis artes dijudicandæ sunt: quandoquidem materiam unã constat pluribus artibus subjici (ut lignum, exempli gratia, naviũ artifici, carpentario, machinarumq; structori) sicuti & unam eademq; artem, permultis uti materiis. Quippe medicæ arti, una cùm sit, infinitæ materiæ subsunt: corpus nempe sanitatem suscipiens, cibi, ac potus, & medicamenta omnia, sicuti & vocata diætemata. Hæc igitur materiæ sunt causarum vim obtinentes: corpus aũt, tanquam id ex quo finis, aut in quo. Itaq; ad finem properare omni ex parte, ab eoq; artes judicare, præcipit ratio. Propter hunc enim & cõmunibus actionibus, & propriis præceptis atque principiis differunt: nam hæc & secundum artiũ fines evariant: & cujusq; artis constitutio à fine (quæ regula omnium artis præceptorum existit) sumit initium. Igitur unum tantũ cùm sit humani corporis bonum, sicuti & aliarum omnium substantiarum, atque una similiter ars, quæ circa illud versatur, hujus artis jam omnes particulas spe-

Artes omnes in subiectæ substantiæ bono versari.

Medicina unius variæ species, sive partes sunt, omnes ad sanitatem tendentes.

Artes esse distinguendas scopis.

Medicinã arti laceras vestes sarcienti, esse similem.

Finis artis quid sit.

Artes effectivæ ab activis, quo differant.

Sanitas est medicinæ finis.

Artes nõ esse ex materiis dijudicandas.

Medicina infinitas materias subjici.

Artes iudicandas ex fine esse.

Artis cuiusque constitutio, a fine sumit initium.

culemur: cujus quidem finis cùm nõ in sola contemplatione sit situs, sicuti Arithmeticæ, Astronomiæ, ac Physicæ: nec simul cũ actione ipsa desinat, quod cõtingit in saltatoria: manifestũ utiq; est, neq; inter activas, neq; cõtemplativas, sed inter effectivas aut acquisitivas, quales sunt quæ ex parte vitiatum corrigunt, eam esse connumerandam: sic ut natura quidem & corpus fabricetur, & ipsum imbecillum confirmet: eius aũt ministra sit ars, quæ in præsentiarũ investigatur. Appelletur igitur correctiva: quæ quidem aut multùm subitò corrigit, aut pauxillum. Etenim quæ ipsius pars multùm semel corrigit, eam medicativam aut curativam dicamus: cujus sanè, quemadmodũ quantitatis, differentia permagna existit, quæ verò pauxillum, conservativam. Atque hæc quidem insignibus differentiis tripartitò distingui videtur. Aut enim exactè valentem accipiens, in hoc ipsum gradu conservat, diciturq́ue evectice, hoc est, boni habitus conservatrix: aut eos qui jam evaserunt morbũ, ac secundũ habitudinem sani existunt, reficit, appellaturq́; analeptice, hoc est, instauratrix: nã quæ inter utranq; pars collocatur, versaturq; circa corpora in habitu, non in bono habitu, sana, ea conservativa simul & salubris nuncupatur. Tres igitur hæ partes conservativę, analeptice, salubris, & evectice, sunt quidem omnes sub ea medicinæ parte, quæ exigua tollit vitia: inter se autem ratione majoris minorisq; dissentiunt. Minora enim castigat evectice: paulò his majora salubris: adhuc majora analeptice. Quidam verò & quartã his particulam prophylacticen, hoc est, præservatricem addunt, facultatẽ ei habentem oppositam quæ à morbo reficit liberatos. Curativa igitur, magna vitia: evectice autem atq; salubris, parva tollit: in medio verò harũ interstitio analeptice & prophylactice positæ sunt, si ad salubrem atque evecticẽ comparentur, haud exigua vitia emendantes: si ad curativam, non magna. Quocirca non immeritò neutræ appellari possunt. Ergo ut totum sermonem repetam, circa corpus humanum unam quandã artem constitutio, eiusq; duas has esse partes, efficientem unam, corrigentẽ alteram: ambasq; hasce prius natura inesse, sed ipsarum alteri, emendatrici scilicet, humanam artem opitulari, quæ & ipsa bipartitò dividitur, in curatricem partem, seu medicatricem, atq; in alteram conservatricem, quæ & salubris vocatur. Hujus rursus tres partes sunt, analeptice, evectice, ac toti generi cognominis, salubris. Cùm autem omnis quæstio sub definitionem cadat, sanè si quid tum medicina, tum gymnastica sit, didicerimus, nec amplius difficile fuerit invenire ad utram ipsarum salubris referatur. Cùm ergo una tantùm ars circa corpus versetur, poterit, qui volet, medicinã eam appellare: sin hoc non placet, exercitatoriam. Sin id quoq; displiceat, totam artem nomine carere dicens, unam eius partem, medicinam, alteram exercitatoriam appellet. Si neq; id probas, salubrem quandam artem curativæ ex diverso distinctam, eiusque partes diæteticen, gymnasticenq; dicito. Singula enim nomina si interpretabere, ita universum quod quærebas indeptus fueris. Quòd aũt ut artem corpora

malè

Medicinã esse inter factivas artes cõnumerandam.

Medicinã esse ministram naturæ.

Medicatrix medicinæ pars.

Cõservatrix medicinæ pars triplex.

Evectice.

Analeptice.

Salubris.

Prophylactice.

Correctricis artis partes humanam artem opitulari.

Quæstionem omnem sub definitionem cadere.

[..]iatrice.

male affecta curantem, jatricen, hoc est, medicinam, sic artificem etiam ipsum, Medicum appellet Homerus, perinde atque alii Græci, verba illius indicant, ubi ait:

Vir medicus multis alijs tibi dignior esto,
Dira venena trahens, & pharmaca mitia fundens,
Multa salubria miscens, & letalia multa:
* *Unicus existens, ritè tamen omnia callens.*

Medicina [..]sint par[..] [p]racipua. [..]mnastarũ quando [..]t exor[..]

Præcipuas porrò medicinæ partes esse pharmaceuticen, chirurgicen, diæteticen, nemo ferè inficiatur. At gymnasticæ artis nomen, Homeri seculo nondum repertũ erat. Nam paulò ante Platonis tempora gymnastarum ars exorta est: quo etiam tempore Athletarum exercitatio emersit: quorũ quidem bonus habitus ut vituperandus est, sic etiam ipsos instruens gymnastica, contumelia nõ caret. Eum autẽ habitũ bonum laudamus, qui & tutissimus est, & ad obeundas naturales actiones maximè idoneus: cujus materiæ effectivæ simul & conservativæ, duæ sunt, & salubris vocata victus ratio, & exercitatio. Nã cùm quatuor sint genere omnes materiæ, à quibus nostrum alteratur corpus, manuaria functio, medicatio, exercitium, ac victus ratio: una quidem est ægrotis inutilis, duæ verò secundum naturam se habentibus. Æger quippe in multis medicamina, manuum operam, victusq; rationem postulans, nulla ex parte exercitatione eget: exquisitè autẽ sanus, corpus exerceat, & certa quadam victus ratione utatur necesse est, sed medicamenta, aut manus ministerium, nõ postulat. Salubris igitur artis constat partẽ quandam esse gymnasticam. Siquidem etiam Plato in Gorgia, aliam gymnasticã esse ait, ut artis corpus regentis partem: atque aliam qua utuntur Athletæ: quam nimirum ceu omnium flagitiosissimam criminatur plurimis modis: hujus quidem finem, viriũ esse incrementum, quo adversarios prosternant: illius autem, usum ad naturales actiones, confirmans. Cùm igitur in quadam moderatione sanitas sita sit, Athletarum autem gymnastica intemperiem excessumq; moliatur, multã ac solidam carnem procreans, sanguinisq; copiam quamtenacissimi adaugens: haud difficile inventu fuerit, artem hanc omnibus naturalibus animalibusq; actionibus prorsus inutilem esse (crassus enim venter subtilem mentem nõ parit) atq; obnoxiam periculis. Quare Athletarũ nonnulli repentè obmutuerunt: alii sensum motumq; amiserunt, ac penitùs attoniti facti sunt, mole illa præter naturã, ac multitudine, insitũ extinguente calorem, liberumq; spiritui transitũ intercludente. Quicunq; autem ex ipsis mitiora mala patiuntur, rupto vase sanguinem vomunt, aut exspuunt. Cæterùm legitimæ gymnasticæ autores sunt, Hippocrates, Diocles, Praxagoras, Philotimus, Erasistratus, atq; Herophilus, & quicunq; alii totam artem ad corpus pertinentem optimè didicerunt: quorũ sanè dogmatis congruit illud Platonis: Una cùm sit corporis curatio, duas ejus partes appello, unam gymnasticen, alterã curatricem. Licebit etiam in ipsa arte corporis præside, si quis invenire partes eius desiderat, ægros curantẽ, medicativã: sanis consulentẽ, salubrem

[..]letarum [..]itum esse [vit]uperan[dum.]

[..]us habi[tus] qui lau[d]dus.

[M]ateria al[..]antes cor[pus] sunt qua[..] [..]r in uni[ver]sum.

[Æ]gri exer[citatio]nem non [..]nt.

[Sa]nis exqui[sitè] quæ ne[cess]aria.

[S]alubris ar[tis] partem es[se] gymnasti[cam.]

[Sa]nitatẽ in [mo]deratione [con]sistere.

[A]thletarum [gy]mnastica [in]temperiem [ex]cessumque [mo]litur.

[Ve]ntrẽ cras[sum no]n subtilẽ [me]ntem non [gig]nere.

[A]thletas esse [mo]rbis obno[xio]s.

[G]ymnastica [le]gitima au[to]res.

appellare. Vel melius sic ut diximus antea: Ars corporis curã habens emendatrix cũ sit, qua parte magna vitia corrigit, medicatrix dicetur: qua verò exiguas noxas tollit, vocabitur cõservatrix. Quinetiã aptius à materiis has partes, morbidam una, salubrem alteram appellaveris: quæ ut antè à nobis est dictum, in refectricẽ, salubrem secundùm habitum, & evecticen, sive boni habitus effectricẽ, diducitur. Nam dictarũ partiũ singulis ꝓpria materia subjicitur: primæ quidem, secundum habitudinẽ sive affectionem valens corpus: secundæ, secundum habitũ: tertiæ deniq; bono habitu præditũ. Etenim corpus secundũ affectionem sanũ appello, quod jam extra morbum cùm sit, levi tamen noxa pulsatũ, facilè in morbum relabitur: imbecillum etiã ad actiones existens. Secundum habitum aiũt, quod jam periculis obnoxium non est, absolutũ tamen actionũ robur nondũ est consecutũ. At bono habitu præditum, quod extra omne versatur periculũ, ac præ se fert etiã insigne quoddam omniũ actionum robur. De sanitate etiã similiter judicandũ. Sanitas nanque secundum habitum, inter sanitatem secundum affectionem & bonum habitũ, actionibus media est. Nam sanitas, in affectione, debiles actiones producit: bonus habitus firmiores. Sanitas autem in habitu, nondum quidem firmas, non amplius tamen debiles. Quod si secundum auxiliorũ materias artem hanc salutarẽ, conservatricemq; distribuas, in quatuor partes secabitur. Una siquidem in assumptis, altera in iis quæ fiunt, tertia in his quæ evacuantur, quarta in forinsecus occursantibus, prorsus versari videbitur: per hæc enim sanitas custoditur. Pars igitur quæ in his quæ assumuntur versatur, ciborũ potionumq; ad sanitatis custodiam pertinentiũ est scientia. Quæ verò in iis quæ evacuantur, excrementorũ omnium est exploratrix. Quæ exterius incidentiũ est, aërẽ, aquam, oleũ, & cætera id genus speculatur. At quarta pars artis quæ superest, in iis quæ aguntur posita, studiis exercitationibusq; continetur. Insomnietas nanq;, vigilia, somnus, venus, ira, lavatio, ex hoc genere sunt. Cæterùm singulorũ enumeratorũ salubriũ quãtitas, qualitas, & occasio, dignoscenda est. Minima igitur salubris artis pars est de exercitationibus scientia: rectius enim puto gymnastica ars appellabitur, quæ omnium exercitiorũ facultatis cognitio est. Nam quæ ad palæstram solũ pertinent, cognoscere, perquàm exiguum est, omnibusq; mortalibus minimè utile. Unde tibi jam intueri licet, non modò salubris artis quota sit portio gymnastica, sed etiam gymnasticæ minimam esse particulam luctandi studiũ, & huic cognatum Athletarum exercitium, affectionis cujusdam non naturalis effectivũ. Idcirco eos malè sentire cõstat, qui in dividenda tota arte, gymnasticam medicativæ opponunt: illa nanq; à materia, hæc à generali communiq; actione appellationẽ habet. Similiter etiã quisquis per divisionẽ, medicativo conservativum opponit, cognatorũ oppositionem facit. Porrò cùm universæ artes mechanicæ mutua ope indigeant, perfectioribusq; materias, ex quibus finem suũ consequantur, suppeditent: instrumentaq; optima, per quæ

Correctrix ars.
Medicatrix.
Conservatrix

Corpus secundum affectionem sanum, quodnam esse dicatur.

Corpus sanũ secundum habitum.

Corpus bono habitu præditum.

Sanitatẽ tripliciter dici.

Conservatricem artẽ, secundum auxiliorum materias esse quadruplicem.

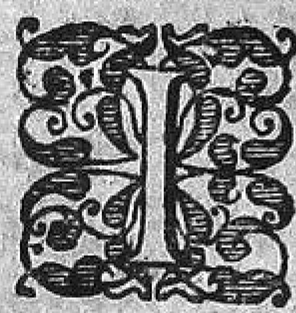
Exercitatoriam esse minimam artis salubris partem.

Artes omnes mechanicas, mutua ope indigere.

illas adornent, conficiant: eis omnibus, ceu quædam architectonica, ars corporis curativa, quæ una est, præsidet. Siquidem ædificatoriæ, ut tales quasdam ædes extruat, præcipit: calceariæ, ut calceum: panifici, ut panem: culinariæ, ut obsoniũ: aliisq; singulis, ut quæque apta est, imperat. Sed hujusce artis corpus nostrum curantis, salubris appellata pars est, cujus quadripartitò divisæ, partis unius gymnastica particula existit. Cavendum tamẽ est ne pædotribam, aut palæstræ præfectũ, cum gymnaste confundamus. Nam qui luctas omnes & frictionũ sigillatim omnes actiones ritè obire valet, iste panifici & coquo proportione respondet, facere quidem panem & obsonia scientibus, minimè tamen quid in ipsis optimum sit, quid nõ optimũ, intelligentibus: quàm ve facultatẽ ipsorũ unumquodq; ad sanitatẽ habeat, nõ dignoscentibus. Ut igitur miles artis imperatoriæ, sic pædotriba gymnasticæ minister est. Vocant tamen nõ solùm pædotribas eos qui exercent athletas, sed etiã gymnastas. * Quare gymnastica duabus artibus maximè separatis inservit: quemadmodũ culinaria, quæ salutare obsonium medico salubriq; concinnat: gustui verò jucundum, ac voluptuosum, nõ amplius id arti cuipiam, sed adulationi potius cuidam, finẽ sibi non sanitatem, sed voluptatẽ constituenti. Similiter & luctatoria, id quod ad sanitatem bonũ est, salubribus & gymnasticis dictis conciliat. Quod autem ad affectionem athleticam pertinet, illi vitiosæ parti comparat, quæ se gymnasticam vocat, cùm tamen prostratoria potius, aut cabalice appellari mereatur. Verùm omnis benè instituta respublica hoc genus artis odit ac detestatur, ut quæ omne vitæ robur prosternat, haud in bonam affectionem traducens corpora. Jam verò cùm prima totius artis pars curativa, quòd sic expediret maximè, constituta sit: deinde per multũ ociũ conservativa salubrisq; vocata, ei adjecta fuerit: totam artem à præcipua magis parte medicinam denominari cõtingit, sicuti & medicũ illius professorem. Idcirco non ab re nunc quispiam interrogatus, cujúsnam artis pars sit illa facultas, quæ tuendæ sanitatis noticiam tradit, medicinæ respondere poterit, latius fuso & amplificato vocabulo, neq; adhuc partem, sed integram humani corporis artem significante. Cujus sanè duas maximas partes esse curatricem & salubrem, sicuti & hujus salubris, gymnasticam membrum existere constat.

Artem medicam præsidere universis mechanicis artibus. *Salubris medicina pars.* *Gymnastice.* *Pædotriba.* *Gymnasta.* *Panifex.* *Coquus.* *Pædotribam esse ministrũ gymnasticæ.* *Gymnasticã duabus artibus inservire diversis.* *Luctatoria.* *Cabalice.* *Luctatoriã artem vitæ robur prosternere.* *Curativam artis partem primo omniũ fuisse institutam.* *Medicina.* *Medicus.* *Medicinæ præcipuæ partes.*

GALENI PERGAMENI
de exercitatione parvæ sphæræ libellus.

Llæ mihi sanè videntur utilissimæ omnium exercitationum, quę non corpus solùm exercere, verùmetiã animum oblectare possunt. Unde & sapiẽtes, & naturæ humanæ illos probè fuisse peritos judico, quicũq; venationes, & alias animalium capturas, primi omnium adinvenerunt, laborẽ qui in illis est, voluptate, oblectatione, laudisq; cupiditate lenientes & temperantes. Adeò enim potentes sunt, quæ in id genus exercitiis contingunt motiones animi, ut multi morbis sæpè liberati ex delectatione fuerint: multi rursus ex nimia cõturbatione, in morbos inciderint. Nullus est autem corporis affectus tantus, ut vehementior animæ affectionibus esse possit. Quamobrem diligentior istarũ, quàm corporis passionũ habenda ratio est, tum aliis de causis, tum quia corpore longè præstantior est anima. Cæterùm aliis omnibus parvæ sphærę exercitium multis nominibus antecellit. Primò siquidem cùm cæteræ exercitationes maximum apparatum, hominemq; ociosæ admodum vitæ requirant, huic certè una tantùm pila, eaq; perexigua est opus, quam vel pauperrimus quisque comparare sibi facilè poterit: neq; is qui ea se exercet, cogitur reliqua negotiorum relinquere. Quid igit[ur] eo esse possit commodi[us], quod omni fortunæ, omni item negocio cõvenit? Jam verò quæ ex æquo exercere partes corporis universas, seseq; nunc in summã vehementiam intendere, nunc in summam facilitatem remittere possit, aliarum, præter hanc parvæ pilæ, nullam quidem exercitationem invenies, quæ modò celerrima, modò tardissima, jam vehementissima rursusque levissima, utcunq; sanè volueris, corpusq; toleret, fieri assolet: hac enim membra simul omnia, si commodùm tibi videatur, aut alia præ aliis, si id magis placet, studiosius exercere potes. Ubi enim invicem sibi oppositi, alter alteri pilã ipsam præripiunt, in ea certè cõcertatione caput quidẽ cervixq;, colli permotionibus exercetur: latera autem, pectus, & venter, faciei sublevationibus, depressionibus, obnixibus, cæterisq; id genus prehensionibus, vehementer laborant: valideq; tum lumbi tenduntur, tum etiã crura firmantur. Hæc itaq; una exercitatio omnes corporis partes quàm fidelissimè exercet. Siquidem progredientibus, alii nervi musculiq;: alii item subeuntibus, plus agitantur: quemadmodum etiam alii illis qui in obliquũ se transferunt, & quotquot uno modo crura ipsa commovent. Quinetiam eorum membra qui transversi feruntur, moventur planè inæqualiter, sicuti & illorũ qui impariter currunt. Sed quemadmodum cruribus, ita & brachiis exercitatio hæc, cuiq; æquã portionem largitur: quandoquidem pilam excipere in omni figura student. Accidit aũt, ut dum necesse habent variis subinde modis se transmovere, aliis musculis alii fortius tendantur: hiq; in vices omnes laborent, æqualiter quietẽ partita, aliis requiescentibus dum fatigãtur reliqui: sicq; vicissim & laborent cuncti, & requiescãt, nec sint ociosi omnes, nec laborent omnes. Quod porrò etiã visum exerceat, patebit, si reputemus quàm diligenter pila sit oculis observanda, ut statim quò dilapsura sit, præsentiatur, ne in illius apprehensione aberrare necesse sit. Unde etiã animus intentus atq; solicitus redditur. Et licet sola solicitudo macerare nos extenuareq; soleat, exercitationi tamen & gloriæ cupiditati conjuncta, in voluptatem abit, plurimumq; & ad corporis sanitatem, & ad animi prudentiam confert. Quòd autem & ad res maximas, adeoq; eas, quas subire præstareq; imperatores, urbiũ reginæ leges præcipiunt, animum & corpus exerceat, demonstratu non est difficile. Quandoquidem & aggredi in

Exercitationum utilissimæ sunt, quæ exercentes corpus, oblectant animum. *Animi affectus ad pellendos morbos quantã vim habeãt.* *Animi affectuũ quam corporis major habenda cura.* *Parvæ sphæræ exercitium aliis longè antecellere.* *Parva sphæræ exercitium omniq; negocio convenit, ex æquo item omnes corporis partes exercet, potest intendi & mitti.* *Parvæ pilæ ludum, etiã exercere oculos.* *Solicitudinem exercitationi & gloriæ cupiditati conjunctam, in voluptatem abire.* *Parvæ pilæ exercitium, exercere ad res maximas corpus simul & animum.*

di in tempore, & insidiando latère, & occasionem præbitam momento arripere, & aut vi, aut improviso astu, quæ hostium sunt occupare, occupataq; tueri, bonorum imperatorum sunt opera. Etenim egregiè cautum, subdolumq; esse ducem oportet. At quotquot in palæstris dimicant, corporis obesitatem, potius quàm virtutis exercitationem, consequuntur. Unde multi ad tantam pervenere crassitiem, ut vix etiam respirare possent. Et sanè genus hoc hominũ vel ad bella gerenda, vel ad regia vel civilia obeunda munera, minimè valent: ac suibus propemodũ potius, quàm his, rem quampiam quis possit committere. Sed cursum fortasse, & cætera exercitia, quæcunq; gracile reddunt corpus, laudaturũ me suspicaberis. At hoc nõ ita se habet. Nimium enim quod est, reprehendo semper: omnemq; qua exerceri velimus artem, esse moderatam volo: quę si modum excedat, jam bona esse desinit. Qua ratione ipse neq; cursus commendo, ut qui nimiũ extenuent corporis habitum, ac ne tantillum virilis habeant exercitationis. Non enim celeriter fugiendo, sed fortiter stando, pugnandoq; paratur victoria. Jam si ad sanitatem respicias, quatenus per cursum inæqualiter exercentur membra eatenus valetudo læditur. Necessariò nanque fit, ut alia defatigentur, alia autẽ sint omnino ociosa. Horum verò neutrum bonum, sed utrunq; & morborũ seminariũ est, & vires in primis debilitat. Quapropter eam potissimum exercitationẽ probo, quæ & corpus conservare validum, & membra retinere integra, compositaq;, & animũ præterea vegetum, alacremq; reddere est potis. Quæ quidem facultas, in ea quæ parva pila fit exercitatione, reperitur. Quòd autem placidissima sit, hinc discas licet, quòd pueris, senibus, atque à morbo cõvalescentibus, hoc etiã nomine, aliis omnibus exercitatio hæc esse præstantior videatur. Quippe facilius nullũ est exercitium, si præmissa molli ex oleo unctione, eo leniter, adeoq; moderatè utaris, ut ipsius qualitas minimè à quantitate obscuretur. Illud siquidem omniũ lenissimũ est, quod laxatis requieturisq; utile in primis, potentissimumq; ad debilitatas vires revocandas existit, junioribus juxtà senioribusq; conducens maximè. Inter alia eius quæ recensui cõmoda, neq; hoc esse prætermittendũ videtur, quòd maximè omnium extra pericula sit, quæ frequenter adeò in reliquas cadunt exercitationes. Celeres enim cursus, jam multos rupto vase præcipuo perdiderũt. Quemadmodũ & voces magnæ, vehementesq; & confertim emissæ, maximorũ nõ paucis malorũ causa extiterũt. Sic equitationes etiam concitatæ, sæpe renes ruperunt, & pectori freqũẽter nocuerũt: poris quoq; nũnunq̃ spermaticis: ut ea interim præterea incõmoda, quæ ab ipsis equis existere solent, ita ut multi equites sellis excussi subitò sint exanimati. Similes iis saltus, discus, & quæcunq; nimis inflectunt corpus exercitia sunt. Nam de illis qui ad palæstram proficiscuntur, quid attinet dicere, cùm eos videas aut claudos, aut distortos, aut fractos, aut aliqua omnino parte mutilatos redire? Quamobrem cùm præter reliqua cõmoda, parvæ huic pilæ exercitio adsit etiam securitas, nimirum aliarum omnium utilissima hæc exercitatio meritò censenda est.

GALENI PERGAMENI de alimentorum facultatibus, liber primus.

FAcultates alimentorũ meritò præstantissimorũ medicorũ plurimi diligenter pervestigarunt, quòd aliis quidẽ præsidiis minimè omni tempore utamur, sine alimento autem, ne vivere quidem, nec secunda nec adversa valetudine liceat. Porrò cùm demonstrationum duo genere sint principia (aut enim à sensu, aut à notione evidenti, demõstratio omnis ac fides proficiscitur) nos de iisdem facultatibus conscripturi, satius esse duximus ab experientia auspicari, eoq; maximè, quòd bona pars medicorũ, hac sola vires alimentorum esse pronunciarint inventas: inter quos præcipuè Diocles, experientia sola, facultates alimentorum nobis notas esse arbitratur, non ex indicationibus, quæ tum à temperamento, tum à saporibus desumũtur. Quod verò experientia, ut alia pleraq;, ita & qui cibi facilè concoquantur, aut secus, quæq; stomachũ juvent, aut offendant, alvumq; laxent, aut sistant, nos doceat, nemo sanæ mentis ignorat. Cæterũ in iis ipsis pleriq; falluntur, qui citra limitationẽ faciunt de rebus periculum. Etenim quibus flavæ bilis copia in ventriculo, vel ob pravã quampiam temperiem, vel ob peculiarẽ constructionem colligitur, ii cibos corruptu difficiles, melius quàm faciles, concoquunt: quando quæ facilè concoquuntur, facilè item alterãtur, & corrumpuntur: contrà quæ concoctu sunt difficilia, non facilè quoq; tũ alterantur, tum corrumpuntur. Hæc itaq; si in multum calorem inciderint, coquuntur magis, quàm si moderato occurrerint. Atq; hac profectò ratione accidit, ut nonnulli bubulam facilius quàm saxatiles pisces cõficiant. Lens autẽ quibusdam alvum movet magis quàm inhibeat: melicratum verò magis sistit quàm laxet, ob naturã ex pugnantibus compositam facultatibus. Nam solidum cujusq; corpus tardè permeat, alvumq; fit: humor verò, ad excretionẽ stimulat. Quare lentis aut brassicæ decoctũ, alvũ subducit: ipsa verò corpora, inhibet. Siquidem brassica bis cocta, sunt qui ad ventris cohibitionẽ utantur. Omnibus enim quæ in humore coquuntur usu venit, ut quiddam ab eius facultate in se derivent, ac de sua vicissim portionem aliquam ipsi impartiantur. Quare si aut lentem, aut brassicam, aut aliquem marinorum piscium, quibus testa pro cute est, decoxeris, ac postea decoctum ipsum oleo, garo, pipereq; conditum, propinaveris cuipiam, videbis planè potione quidem alvum dilui, esu autẽ solidi corporis constipari: sicuti & tormina & inflationes oriri, si unà cum ipsorũ jure, solidũ etiã corpus sumatur. Sic nanq; pugna quædã inter utrũq; fit, cùm solidum quidem corpus hæreat subinde, succus autem ad excretionẽ properet. At cùm nonnullis quidem venter ad egerendum sit natura propensus, aliis autem difficilis, utriq; pro sua natura symptomatis quæ ab hujusmodi cibis fiunt,

Vivere absq; alimento nõ licet.

Demonstratio omnis aut à sensu proficiscitur, aut ab evidente notione.

Diocles.

Experientia quæ cognoscantur.

Biliosum sortitos ventriculum, cibos corruptu difficiles, quàm faciles, multò melius concoquere.

Bubulam, quàm saxatiles pisces, cur nonnulli multò facilius conficiant.

Lentis & brassica decoctum, alvũ subducere, ipsas autem substantias, sistere.

Elixa omnia deponere in aqua nonnihil propria substantia, & vicissim sibi aliquid ab illa accipere.

Tormina fieri, eduliorũ contrarijs facultatibus inter se pugnantibus.

afficiuntur, quum venter alius succi, alius solidi corporis facultati opituletur. Interdum etiã pituitosum in ventre humorem, interdum biliosum acervari contingit. Atque ipsius pituitosi, alius quidem est acidus, alius salsus, alius dulcis, alius denique sensibilis qualitatis expers. Rursus alius est liquidus, alius crassus, alius viscidus, alius dissipatu difficilis. Humoris etiam biliosi, alius est flavus, alius pallidus: in quorum utroq; maximũ est, pro majoris minorisq; ratione, discrimen. Singuli igitur memorati humores, cùm aut ad alvi excretionem, aut eiusdem cohibitionem plurimum habeant momenti, postquàm integra ciborum memoratorum corpora cum suis succis in ventrem pervenerint, iis quidem qui ejusdem secum sunt facultatis, ferunt suppetias.

Pituitosi humoris quadruplex differentia.

Biliosi humoris discrimina.

Alimenta ergo citi tardíve transitus esse comperiuntur, aliàs ob naturalem nostrã ab initio constitutionem, aliàs ob ventris dispositionẽ acquisititiam, nonnunquam ob peculiarem esculentorum ac potulentorum substantiam. Siquidem atriplex, blitum, malva, cucurbita, quia sunt lenta & perhumida, aliis quæ talia non sunt, celerius subsidunt, in iis potissimum, qui sumptis illis, leviter in pavimento obambulant. Eodem in genere aliquis ponere possit, mora, dulcia cerasia, & ex vinis quæ dulcia simul sunt atq; crassa. Pepones quoque & melepepones, quòd humidi sint ac lenti, ventri sunt subducendo idonei, facultatemq; mediocriter abstergẽdi habẽt, ideoq; inter ea quæ urinam movent, connumerantur. Ex numero etiam humidorum atq; aquosorum corporum sunt & illa quæ præcoccia, & Persica vocant: & omnino quæ nullam gustantibus aut olfacientibus qualitatẽ repræsentant. Quæ quidem si venter sit ad dejiciendum proclivis, non ægrè subsident: sin minus, hærent & ipsa sublimia, medium quodammodo inter alvum sistentia, & proritantia, locum sortita.

Alimentorũ celer tardúsque descensus, à quibus proficisci occasionibus possit.

Olera quæ ob lentorem descendunt facilè.

Fructus subducẽda alvo idonei.

Peponibus, melopeponibusq; vim inesse diureticam.

At melicratum, in quibus celeriter distribui anticipat, nihil alvo ad excretionem confert: quinimò cibis secum commistis, ad distributionem præit. Quò si distribui celeriter non antevertat, excretionem, non secus ac flava bilis, sua acrimonia & mordacitate proritat. Atq; horum cibariorum potionumque genus, duntaxat mordicatione sua ventris partes ad expulsionem exuscitat.

Melicratum quando excretionem excitet.

Alia autem sunt, quæ ventrem subducunt, quòd facultates in se medicamentosas habeant commistas: ac proinde horum substantia ex cibo pharmacoq; conflatur. Porrò quæ medii temperamenti sunt, nullaq; vincenti qualitate prædita, ea solùm sunt alimenta, non etiam medicamenta, quum nullam aliam dispositionem in animantis corpore ingenerent, sed quale animalis, quod nutritur, corpus assumpserant, tale prorsus conservent.

Alimẽta medicamẽtosa.

Alimenta tantùm.

Cæterùm si hominis quidem corpus medii planè temperamenti sit, per alimenta medii temperamenti eo in statu servabitur. Sin autem frigidius, calidiúsve, aut siccius, aut humidius id fuerit, medii temperamenti cibum & potum perperàm exhibueris. Quippe hujuscemodi corpus, quatenus ab exactè media constitutione recessit, eatenus in diversum statum traducatur oportet: idque per præsentis intemperantiæ contraria, in eodem gradu adhibita. Quare ad præsentem speculationem summè necessarium esse videtur, hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse, ut cognoscamus quænam quibus sint adhibenda.

Temperata corpora, temperatis alimentis servanda esse.

Intemperata corpora, reducenda ad mediocritatem sunt, per alimenta quæ contrariam illis intemperiem sortiuntur.

Tempe[rata] ta hom[inum] & cibo[rum] consid[eranda]

Etenim mel, verbi gratia, calidis & siccis naturis est adversissimum: frigidis verò ac humidis utilissimum, sive ea temperies sit eis naturalis, sive accesserit propter ætatem, sive propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem.

Mel ca[lidis] & sicc[is na]turis [ad]versi[ssimum,] humid[is u]tem & [...] dis, m[...] ex usu

Neque verò satis est principalissimam cujusque cibi temperiem novisse, sed qualitates etiam quæ hanc sequuntur, callere oportet: quarum multæ quidem in saporibus, quædam in odoribus videntur consistere: quandoquidem cibi ipsi eandem cum iis medicamentis obtinent facultatem, quibus cum sapore conveniunt.

Alime[nt...] secũda[...] litates esse ex[...] das.

Sapor[...] merci[...] indicet

Cæterùm in commentariis de medicamentis causam explicuimus, quamobrem astringentia quædam non eadem cum aliis astringentibus agant, ut aloë, æs ustum, atramentum sutorium, flos æris, squammáque, & chalcitis. Siquidem quòd in quoque istorum, astringenti facultati alia quæpiam sit mista, evenit ut opera quæ sigilatim edunt, sint diversa, perinde ac si malo cydonio scammoniam intus inseveris: quod interdum utique facimus, partes mali quæ circum semen sunt, exculpentes, deinde cavitatem scammonio replentes, ac postea luto * circumlinentes, assantesq;, atque ita mâlum mandendum dantes. Quod nanq; hunc in modum præparatum est, absq; stomachi subversione alvum subducit. Quare minimè dubitandum est, quin saporum facultates, actionem suam quam à natura habent, efficiant.

Cydoni[...] li cum s[cam]monio p[ræpa]ratio, a[...] vendã a[...]

Porrò in quo qualitas inest astringens, ipsa quantum in seipsa est, vicina corpora cogit, constringit, refrigerat. Idem tamen corpus nonnunquam alias sui partes calefacientes, alias refrigerantes habere potest.

Astring[entis] qualita[tis] opera.

Nos autem ex beta & lente cum sale & garo interdum edulium paramus, alvi solvendæ gratia. Sin minus velis subducere, ubi lentem excorticatam bis coxeris (nempe aqua priore effusa) ac dein portiunculam gari atque salis indideris, tantum aceti injicito, quantum gustum minimè offendat. Ita enim pharmacum jucundissimum utilissimumque reddideris, & cibum non paucis eorum qui diuturna conflictantur diarrhœa.

Eduliu[m...] venda a[...] quomod[o] peta & [...] paretur.

Cæterùm affectuum cognitio, existit remediorum materia, non autem remedia ipsa: de quorum facultatibus disserere in hisce commentariis est animus: quanquam libri solent esse monumenta quædam eruditorum, non rudium & indoctorum perfecta doctrina. Neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut artifex alterius artis evasit. Ac proinde rectè illud vulgò dici videtur, optimam esse doctrinam, quæ viva voce traditur.

Affectu[um co]gnitio ex[istit] remedior[um] materia.

Libros e[sse] monimen[ta] quædam [eru]ditorum.

Artifex [ne]mo ex lib[ro] evasit.

Doctrina [il]la est optim[a,] quæ viva [vo]ce explica[tur.]

¶ De Tritico.

PLURIMUM exigua mole habet redditq; alimenti id triticum, quod densum est, dentibusq; vix dividi potest. Quod huic contrarium existit, magna mole exiguum alimentum largitur. Est autem quod densum est, laxo longè gravius & ponderibus, coloreq; magis flavescens. Porrò furfu-

Tritici di[f]ferentia.

furfuracei panes parum quidem alunt, ventrem verò multis excrementis implent, ob eamq; causam facilè etiam descendunt. Ad hæc, quòd furfur nonnihil facultatis detersoriæ sortiatur, meritò intestinis exasperatis, celeris eorum fit dejectio. Iis autem cõtrarij sunt panes purissimi, plurimum ponderis exigua mole habentes: qui omnium tardissimè dejiciũtur: quare copiosiori fermento egent quàm furfuracei, subactioneq; longiori: nec statim post ipsam assari postulat. Iidem assationem diuturniorem, quàm furfuracei, requirunt. Est autem & alia panum species inter hos planè media, quos αὐτοπύρους et συγκομίστους, hoc est, miscellaneos ex farina & furfure, appellant. At verò purissimus panis apud Romanos, siligineus dicitur: quemadmodum qui huic est proximus, similaceus. Inter panes igitur siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum similaceus: tertio loco medius, qui& miscellaneus dicitur: post hunc sordidorum est quartum genus: in quib. furfuraceus postremus est, minimumq; omnium nutrit, sed omnium maximè per alvum * descendit. Concoctu autem sunt inter panes facillimi, qui plurimum sunt fermentati, probeq; subacti, quiq; in clibano igne moderato fuerint assati. Jam ex panibus is athletæ quidem est commodus, qui neq; est bellissimè assatus, neq; multum fermenti recepit: privato autem & seni, qui in clibano probè coctus cùm sit, habet etiam fermenti multum. At qui omnino caret fermento, prorsus nemini est cõmodus. Quòd si casei etiã aliquid illi addatur (sic enim rustici apud nos festis diebus panes quos vocant azymos conficere solent) ejus usu promptè omnes læduntur, etiam si fortissimo sint corporis habitu: cujusmodi sunt messorum ac fossorum robustissimi, qui in Alexandria, asinina & camelina vescuntur carne, ob idq; gravissimis cruditatis morbis tentantur, atq; ante senectam intereunt. Quòd autem eorum pleriq;, qui se confecerunt laboribus, minus à pravis cibis lædantur, in causa est, quòd iis somni sint profundiores: quæ res ad coctiones multum ipsis adfert momenti. Athletæ verò alimentis utuntur crassi & viscidi succi, & quæ per exercitia improba, non facilè aut computrescãt, aut in vapores solvantur. Quibus cibis si privatus aliquis, aut ab exercitiis alienus uti voluerit, celerrimè in plenitudinis morbum incidet, copiam crudi & crassi succi coacervans: qualis est ille humor qui in urinis subsidet, puri quandoque assimilis: nisi quòd pus & graveolens est, & lentum, crudus verò succus non item. Inter panes rursus, optimi sunt clibanitæ: his proximi, qui assantur in furno minori. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pavimentũ, ceu in clibano, assantur, pravi omnes sunt, ut qui se inæqualiter habeant. Omnium autem pessimi sunt, quãtum ad modum assandi pertinet, quos eò subcineritios nuncupant, quòd cineribus tecti assentur.

De Placenta, quam τηγανίτην appellant.

Quæ placenta ex farina triticea lævigata sufficienti aquæ portione, atque oleo intra sartaginem fricta, conficitur, appellaturq; τηγανίτης ab Atticis, ea quidem cohibet ventrem, & crudorũ succorum est generatrix. Quapropter & quibusdam mellis quippiam ei admiscetur. Sunt qui & salem marinum misceant.

De Itriorum compositione.

Duplex autem est Itriorum species: præstantior quidem, quam rhyemata: deterior, quã lachana appellant. Quæ sanè ex his ac similagine componuntur, crassi sunt succi, & tardè subsident jecorisq; obstruunt meatus: ad hæc lienis imbecillitatem augent, calculosq; in renibus gignunt. Quòd si cocta bellè fuerint, atque mutata in sanguinem, admodum nutrient. Quæ verò cum melle parantur, mistam possident facultatem. Quanquam in iis qui obstructionis principium habent, aut inflammatione, aut scirrho sunt aliquo obsessi, nihil minus quàm illa nocẽt: nonnunquàm etiam gravius. Ut autem de pane sermonem repetam, is saluberrimus est homini neq; juveni, neq; exercitationibus dedito, qui tũ salis tum fermenti habet plurimum, maximeq; fuerit, ante quàm assetur, subactus. Modus autẽ fermenti & salis sit is, qui gustui sensum tristem non inferat.

De Pane loto.

Qui panis abluendi rationem excogitarunt, minoris sanè alimenti cibum, sed qui ab obstructionis noxa absit, quoad licet, longissimè, invenerunt. Siquidem panis hic, succum crassum & lẽtum habet minimum, ut qui ex terrestri aëreus sit factus. Cæterùm id edulium quod ex multa triticea farina lacti permista constat, tametsi boni succi & multi alimenti sit, ex iis tamen est, quę ob assiduum usum, hepatis obstructiones, & calculos renum procreant: ad hoc etiam conferente renum temperamento acri simul & igneo.

De Alica, sive Chondro.

Alica ex genere est tritici, & valenter nutrit, succumq; lentũ habet. Proinde hujus usum multum vitare convenit, idq; potissimum quibus jecur facilè obstruitur, aut renes calculis gignendis sunt prompti. Quod autem ad sorbitiones alicæ pertinet, oportet succum ejus (qui sanè magnam concoctionem desiderat) tum multæ aquæ admixtum super carbones coquere, plurimum movendo, quoad exactè percoctus fuerit: tum verò salis quippiam etiam injicere: oleumque in principio, si placeat. Quòd si quando sani ob vehementem ventris mordicationem, aut biliosi humoris & multi transitum, sorbitione eguerint, iis alicam plurimum coctã donec extabuerit, ac dein colatam propina.

De Tritico elixo.

Elixum triticum ventrem, ceu pondus maximum, premit, nauseã ciborum inducit, flatus generat, dolorem capitis, caliginemq; oculorum conciliat, ac deniq; immodicè sistit alvum, cujus facilitas, unicum in cruditatibus est remedium. Nutrit tamen validè corpus, & robur insigne, iis, qui ipso usi fuerint, comparat.

De Amylo, hoc est, farina citra molam ex tritico facta.

Amylum ex tritico fit, partes exasperatas lævigandi vim obtinens: lotisque panibus similem facultatem sortitus. Nam ut illi, minus

τηγανίτης alvum sistit, et crudorum humorum est generatrix.

Itriorum compositiones, & noxa.

Panis saluberrimus homini nec iuveni, nec exercitiis dedito, qualis nã esse debeat.

Panis lotus nutrit min.º, omniumq; minimè obstruit.

Panis loti substantia.

Pultem ex lacte et farina, hepatis obstructiones et renum calculos gignere.

Alica. Chõdri usus quibus debet esse suspect.º

Alicæ sorbitio quibus sit propinanda.

Tritici elixi incommoda. Alvi facilitas in cruditatibus unicum est remedium.

Amyli facultas.

quàm panes non loti, corpori alimentũ præbet & non calefacit, cùm cæteri panes calefaciant.

Panes calfacere.

De Hordeo.

Hordeũ refrigerat. *Hordeũ quomodo à tritico differat.*

HORDEUM, quoquomodo ipso utaris, vim quandam habere refrigerandi cernitur: qua quidem ratione à tritico differt, necnon quod triticum sanè crassum & lentum humorem gignat, hordeum autem & tenuem & detersorium nonnihil. Cæterũ polenta quæ ex frixo hordeo conficitur, siccare conspicuè cernitur: quum tamen ipsa ptisana humectet, ubi plurimum intumuerit coctione longa, tandemq; in chylum degeneraverit. Acetum autem tunc ei admiscetur, cùm planè intumuerit: cùm verò cocta fuerit exactè, sub edendi tempus saltem tenuem injicere oportet. Oleum etiam, si in principio statim injeceris, coctioni nihil nocueris. Porrò hordeum ex quo conficienda est ptisana, aliquandiu in aqua præmacerandum est, postea verò in mortarium conjectum, usque eò terendum est re aliqua aspera, dum is qui in superficie est cortex, abjectus sit. Quòd si non quicquid est paleaceum deciderit, elixa ptisana magis quidem deterget, nulla autem aliam noxam accipiet. Sic præparatæ ipsius ptisanæ lentor, lævis, continuus, blandus, lubricus, & moderatè humidus est: sitimq; arcet, ad abluendumq; idoneus, nec astrictionem habet, nec tormina gignit, nec deniq; in ventre exturgescit, cùm intumuerit inter coquendum, quantum intumescere poterat.

Ptisana humectat.

Ptisana conficiunda ratio.

Ptisanã detergere magis, ubi ex hordeo non plenè decorticato confecta fuerit. *Ptisana magnifica commendatio.*

De panibus hordeaceis.

Hordeacei panes nutriunt multò minus triticeis, magisq; subducuntur per alvum.

HORDEACEI panes (quorum similes sunt differẽtiæ illis quas de triticeis tradidimus) multò minus triticeis alunt, magisque subducuntur per alvum, & potissimum si facti ex pejori hordeo fuerint. Laudatissimum autem est hordeum quod candidum, ubi pinsitum est, apparet, nonnihilq; habet densitatis & ponderis. Porrò quod totum plenum est, & circunscriptionem externam habet tensam, melius eo est, quòd gracile est & rugosum: id quod seminum omnium tibi sit indicium commune. Cæterùm non debes uti seminibus statim post collectionem, sed ubi ea in locis reposueris, diu ab eis abstinere, quò interea pars quidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coquatur. Defluit enim à plantis, fructibus, & seminibus, postquàm collecta et reposita fuerint, primum quidem quicquid in ipsis aquosum est, ac tenue: pòst autem, & nonnihil humidi naturalis. Quare quæ diutissimè fuerunt reposita, vires habent imbecilliores. Verùm hujus terminus sit, cùm ab ipsis divisis pulvis quidam tenuis excidit.

Hordeum laudatissimum quale. *Rugosa semina, deteriora esse.* *Seminibus quando utendum.*

Semina quæ diu fuerunt reposita, cur vires habeant imbecilliores.

De Polenta.

Ex recenti hordeo mediocriter frixo laudatissima fit polenta. Quum autem polenta omnis quæ rectè est facta, boni sit odoris, ea est suaveolentissima, quæ ex optimo ac recenti hordeo, & quod aristam non admodum habeat siccam, cõfecta est. Quæ quidem si cum vino austero fuerit epota, vẽtrem desiccat. In universum autem, privatis quidem & in ocio degentibus, plurimum alimenti largitur: iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm quòd sit satis.

Polenta epota cum vino austero, ventrem siccare. *Polenta quibus plurimum alimenti largiatur.*

De Maza.

AT maza (quæ ex polenta frixa conficitur) tantùm in alendo corpore, à panibus hordeaceis, quantùm hi à triticeis, relinquitur. Quippe cùm hordeum initio suapte natura furfurem haberet nõ paucum, vel ex se ad concoctionem ineptum, frixum jam, eum ipsum habebit tum sicciorem, tum fractu & comminutu difficiliorem: sicuti & cremorem illum ex quo corpus alimentũ sumebat, similiter aridiorem. Quo fit ut maza panibus hordeaceis, ægrius coquatur, magisq; ventriculum flatu impleat: in quo etiam si diutius manserit turbationem excitat. Citius autem subducitur, si cõmista diutius, atque subacta fuerit. Quòd si mel quoq; addatur, citius etiam ob id ventrem excitabit ad excretionem. Porrò ptisana detersoria & incisoria est: q; in cute nostra indicat, ipsius sordes eluens. Jã si paulò pòst, quàm ipsam cuipiam sorbendam dederis: vomere ipsum compuleris, pituitam quæ in ventriculo continebatur, deterget, & omnia vomitu simul cum ea ejiciet.

Maza [illegible] coquitur panibus hordeaceis, tuq; [illegible] ventric[illegible] implet.

Ptisana [illegible] cultas.

De Zea, Typha, & Olyra.

ZEA (quam vulgò speltã vocat) nutrit quidem hordeo valentius, at impotentius tritico: ac proinde mediam inter triticum & hordeum naturam possidet. Olyra ejusdem cum Zea est generis. Quæ quidem si bona sit, panes ex ea confecti, post triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi ab his sunt qui ex typha parantur. Ex nobilissima autem olyra, ut decet, excorticata, sunt qui nominatum tragum conficiant: quo plerique utuntur, primũ in aqua coquentes, deinde ea effusa infundentes sapam, aut vinũ dulce, aut mulsum quibus postea superinjiciunt & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimũ intumuerint. Quod verò ad colorem nativũ pertinet, in hordeo quidem & olyra est albus, in tritico & zea subflavus. At typha flavior tritico existit. In universum autẽ, quæ semina parva mole multã reddunt substãtiam, eamq; crassam & viscidam, optimi succi sunt, ac multi alimenti: nõ tamen facilè per alvum secedunt. Quæ verò his sunt contrariã, mollem quidem ad laxam habent substantiam: partes autem ipsorum furfureæ, citius quidem subducuntur, sed alunt minus. In iis ipsis, quæ graveolentia sunt & gustum quendam habent injucundum, perspicuum est quòd omnia & pravi sunt succi, & difficilia concoctu.

Spelta.

Zea media inter hordeum & triticum. *Olyra.* *Typha.* *Tragus [illegible] modo paretur.*

Semina [illegible] multi succi multi alimenti sunt, [illegible] parva mole multa reddunt substantiam. *Semina pravi succi [illegible]*

De Avena, quæ Bromus dicitur.

AVENA, jumentorũ, non hominũ, est alimẽtum, nisi eos extrema fames illa nutriri compellat. Est autem admodum calida, minusq; nutrit quàm typha: & panis inde confectus, insuavis existit, non tamen alvum aut sistit, aut proritat, sed quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

Bromus.

Avena est admodum calida.

De Milio & Panico.

PANIS qui ex milio fit & panico, exigui est alimenti & frigidus, ac præter id, tum præaridus tum friabilis, cùm nihil in sese habeat nec lentoris, nec pinguitudinis. Quare alvum humentem desiccat. Porrò milium ad omnia est panico præstantius, suaviusq; editur: ad hæc conquitur facilè, ventrem minus sistit, ac magis nutrit.

Panicum.

Milium omnia est panico præstantius.

De

DE LEGUMINIBUS, HOC EST, Seminibus Cerealibus, Ex quibus panis non fit: ac primum de Oryza.

ORYZA omnes ad sistendū alvum utuntur: quod semen difficilius quàm alica concoquitur, ac minus alit, illa insuavior existēs.

De Lentibus.

SUBSTANTIA lentis crassa, terrea, austera & astringens existit. Succus autem qualitatē astringenti contrariam possidet. Quare decoctū ipsarum sale, garo, aut oleo etiam conditum, alvum dejicit. Cæterū lens bis cocta supprimit alvi profluvia: stomachum, intestina, & totum denique ventrē corroborat. Lens porrò decorticata magis nutrit quàm quæ cortice spoliata nō est: succum tamen crassum & pravum gignit, nec sic alvi profluvia desiccat. Jure igitur qui largius hoc edulio utuntur, elephantiasim & cancros incurrunt: iisq; tantùm qui laborant cachexia, utiliter talis cibus præbetur. Qui quidem integrū & inculpatū visum hebetat, ipsum immoderatè exiccans: ei verò qui contrario modo se habet, confert: retinetq; muliebria profluvia. Cùm autem ptisana, in eo saltem, contrariam ipsi facultatem possideat, ex amborum mistione præstantissimū edulium cōficitur, idq; minori portione ipsius ptisanæ injecta, necnō satureia, aut pulegio addito. In summa verò, lēs adversatur iis, qui crasso melancholicoq; succo redundant. Cæterū in ipsa victus ratione, temporum ratio est habenda, sicuti & regionum, & anni temporū. Etenim autumno melancholicis ac siccantibus cibis abstinere, hyeme autem uti oportet: quemadmodum æstate humectantibus simul & refrigerantibus. At vere, quòd medij temperamenti sit, mediæ facultatis cibi sunt dandi.

De Fabis.

CIBUS qui ex fabis conficitur flatulentus est, etiā si coquatur diutissimè: id quod sentientes nonnulli, cepas ipsis adjiciunt: cùm quicquid flatulentum cibariis inest, corrigatur per calefacientia & tenuentia. Habent autem fabæ substātiam non densam nec gravem, sed fungosam ac levem, quæ vim quandam detergendi possidet. Quare fabacea farina mulieres faciem deungūt: tollit enim lentes quæ in facie apparēt: ob quam sanè facultatem, ventrem non cunctanter fabæ ipsæ permeant. Porrò si frixæ fuerint, sicuti & legumina omnia, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardeq; prætereunt, & crassi succi alimentū exhibent. Quæ fabæ si virides quidem collectæ sunt, postea verò assiccatæ, ut minus nutriunt, sic dejiciuntur promptius.

De Faba Aegyptia.

FABA Aegyptia ut magnitudine, sic insita humiditate, quàm nostra, est lōgè superior, magisq; etiam excrementitia.

De Pisis.

PISA tota substantia cum fabis sunt consimilia, eodemq; modo sumuntur: non sunt tamen flatulenta usqueadeo, nec sortiuntur vim detergendi, ideoq; magis in alvo morantur.

De Ciceribus.

Cicer provocat venerē. *Cicera nigra, calculos renum frangunt.*

CICER edulium est non minus flatulentum quàm faba: sed valentiùs nutrit illa. Ad venerem autem incitat, creditumq; etiam est semen gignere. Abstergit præterea cicer magis quàm faba: sic ut nigra & exigua cicera manifestè calculos renum, vel hærentes, cōminuant. Satius tamen est succum ipsorum in aqua coctum ebibere.

De Lupinis.

ELIXUS lupinus, ac deinde maceratus in aqua dulci donec omnē insuavitatem exuerit, sic demum manditur cum garo & oxygaro, vel solùm cum sale mediocri conditus. Lupini porrò substantia, dura & terrestris existit: quocirca ipse concoctu difficilis sit, succumq; crassum gignat, est necessarium. Ex quo nō probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus colligitur. Quare lupinus ipse tardè ac difficulter descendit. In universum autem, ut ea quæ humidiora sunt, consistentia, exiguum corpori dant alimentum, & quod celeriter in hálitus digeratur, sic dura & terrestria (è quorum numero lupinus existit) perdurabile, copiosum, & quod ægrè absumatur, largiuntur.

Lupinus est concoctu difficilis, crassumq; succū producit.

Lupinus alimentum copiosum, perdurabiléque largitur.

De Fænogræco, quod τῆλις dicitur.

τῆλις.

INTER manifestè calefacientia hoc semen censetur, eundemque hominibus in cibo usum præstat, quem lupini. Præsumitur autem ipsum cum garo, alvi subducendæ gratia. Caput, si sumatur copiosius, ferit. Succus elixi fœnigræci sumptus ex melle, ad omnes pravos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est commodus: suo quidem lentore, leniens: calore autem, dolorem mitigans. Quòd autem abstersoriæ qualitatis quoq; sit particeps, intestina etiam ad excretionē instigat. Sed parcius mel ei est miscendum, ne mordacitas ipsa exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrim affectibus, pingues cum eo quidem palmulas elixare oportet: ubi autē succum ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum eo uti præstat.

Fænumgræcū calfacit, lenit, atq; dolorē mitigat, facultatem etiam possidens abstergentem. *Fænigræci succum auxiliari diuturnis thoracis affectibus.*

De Phaselis & Eruiala.

Phaselorum & eruiala facultas.

HÆC quoque semina homines, quo modo & fœnumgræcū, prius in aqua, quoad radicem produxerint, macerātes, ventris subducendi gratia mandunt ante alios cibos, garo intingentes. Succum autem, cùm coctus est, atque in corpus distributus, habent copiosiores alimenti, quàm fœnumgræcum. Inter ea tamen quæ succum bonum ac pravum generant, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus expertia, multum ac parum nutrientia, medium sibi vendicant locum.

De Cicercula.

Cicercula vis.

SUCCUM habet phaselis & eruialis facultate quodammodo similem, sed consistentia crassiorem: ob eamq; ipsam causam, plus aliquantulo, quàm illa, nutrit.

De Aracis.

Aracorum facultas.

SEMEN hoc & usu & facultate semini cicerculæ est simile, nisi quòd durius est, ægriusq; elixatur: ac proinde in ventre difficilius concoquitur.

De Dolichis, sive Smilace hortensi.

Dolichus sive smilax hortensis.

QUEMADMODUM frumentacea semina spicis, ita memorata legumina siliquis continentur, similiterq; ipsos dolichos siliquæ continent: qui quidem minus sunt flatulenti quàm pisa, necnō affluentius nutriunt, ac celerius etiam descendunt. Cæterùm integros ipsos atque etiānum virides unà cū suis siliquis, ex oleo & garo, ut plurimum homines mandunt. Nonnulli etiam vinum adjiciunt. Sed eos, nisi prius resiccentur, non reponunt, propter copiosiorem humiditatem, cujus occasione solent corrumpi. In summa verò, dolichus videtur species esse illius plantæ, quā hodie phaseolum appellant.

Dolichus videtur esse species phaseoli.

De Orobo sive Eruo.

Eruum. Orobus pravi est succi. Orobi expurgant pectus. Orobi duplices.

ERUUM insuavissimū est, pravi succi: quare homines ab eo, nisi in summa fame, abstinent. Utimur autem orobis ipsis cum melle, ceu medicamentis humores crassos thoracis pulmonisq; expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi iis, qui ad flavitiem, aut pallorem recedunt. Bis cocti, insuavitatem, ac simul detergendi incidendiq; vim amittunt, ac sic citra insignem amarorem desiccandi vim possident.

De Sesamo & Erysimo.

SESAMI semen pingue est, ideoque repositū, celerrimè fit oleosum. Quamobrem eos qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachumq; subvertit, ut pinguia omnia, ac tardè concoquitur, pingueq; corpori alimentum præbet. Est autem crassi succi: ideoq; non properè pervadit. Cæterùm ipso solo nō usqueadeo vescuntur, sed cum melle coacto in placentulas. Panibus etiam inspergitur. Erysimum sesamo quodammodo esse affine videtur, sed eo omnino deterius. Utrunque tamen temperie est calidum, quamobrem sitim excitant.

Sesamum subvertit stomachum. Sesamum crassi est succi. Sesamum cū melle in placentulas cogitur. Erysimum. Sesamū calfacit.

De Papaveris semine.

SATIVI papaveris semen, panibus utiliter ceu condimentum inspergitur: est tamen album nigro præstantius. Refrigerandi autem possidet facultatem, ideoq; somniferum est. Quòd si sumptum liberalius fuerit, soporem etiam inducit, atq; coquitur ægrè. Inhibet præterea quæ ex pulmone ac thorace tussi expuuntur. Confert verò iis qui catarrhis fluxu tenui à capite defluentibus infestantur: corpori autē multùm commemorabile alimentum præstat.

Papaveris semen commodè permiscetur panib. Papaveris facultates insignes.

De Lini semine, quod Linospermon vocant.

Linospermō. Lini semen modicè urinam movet.

STOMACHO noxium est, coctu difficile, exiguumq; alimentum corpori exhibet: modicam tamen movendæ urinæ possidet facultatem: quæ magis apparet, cùm frixum sumitur. Tunc autē magis quoque alvum sistit.

De Ormino, vulgò Gallitricho appellato.

Orminum. Gallitrichū.

PARUM in seipso habet alimēti, ut quod mediæ inter erysimum & cuminum naturæ existat.

De Cannabis semine.

HOC semen concoctu est difficile, stomachoq; & capiti nocet, ac breviter pravum succum producit. Multum autem calefacit, ideoq; sumptum paulò largius, caput ferit, vaporē suum ad ipsum mittens, calidum simul & medicamentosum.

Cannabis semen calidū est, caputq; ferit.

De Viticis, sive Agni casti semine.

ID semen etiam per se frixum manditur, crediturq; appetitus inhibere venereos. Alimētum autem corpori præbet exiguū, idq; siccans refrigeransq;. Flatus autem valde dissipat: quorum omnium occasione, iis qui à venere puros se servare conantur, est accomodum.

De Aphace & Vicia.

HÆC legumina non insuavia modò, sed concoctu etiā sunt difficilia, alvumq; inhibent: quare alimentum haud boni succi, sed crassum, atq; ad humorem melancholicum gignendum, idoneum exhibent.

De seminibus alienigenis, quæ in quoq; genere permista reperiuntur.

IN tritico quidem frequens lolium reperitur: in hordeis etiam, sed paucum. Quam autem ægilopem vocant, ea in hordeis frequens invenitur: sicuti in lente aracum, & securinum, & planta illa, quam aparinem dicunt, quæ ipsam lentē strangulat. Melampyrum autem nuncupatum ex tritici quoq; mutatione gignitur, sed pravitate quā plurimum à lolio relinquitur. Non igitur oportet nos in purgandis seminibus, quæ ad esum cōparantur, esse negligentes: persuasos, etiam si noxam quæ quotidie fit, ob exiguitatem sensu non percipimus, quod tamen longo tempore ex ipsa servatur, tandem erupturum.

GALENI PERGAMENI de alimentorum facultate, liber secundus.

OMNIA edulia, quæ primo libro fuerunt commemorata, plantarum erāt semina, exiguum quiddam à fructibus discrepātia: nunc verò de fructibus agere instituo, in quorum visceribus reperiuntur & alia semina, quæ ab ipsis fructibus maximè dissident: cujusmodi sunt quæ in ficubus, uvarum acinis, piris, ac denique aliis plantarum fructibus, ut cucurbitis, peponibus & melopeponibus, licet cernere semina. Cæterùm in fabis, lupinis, dolichis, lente, & aliis id genus seminibus, quæ siliquis obvolvuntur, quod quidem ex siliqua semineq; est cōpositum, ipse fructus existit. Plurima tamen substantiæ pars in seminibus inest. Porrò aliorum propémodum omnium, quæ primo memoravimus libro, semen duntaxat manditur: solius autem dolichi, dum adhuc virescit, fructus integer editur. Unde veterum nonnullos arbitror sub phaseolorum nomine dolichos comprehendisse.

De fructibus fugacibus, quos Græci ὡραίους nuncupant.

HORA anni, Græci id tempus appellant, in cujus medio caniculam exoriri contingit. Tempus autem id dierum est quadraginta: quo tempore omnes horarij (quos vocant) fructus, consistunt, ut cucurbitæ, mora, pepones, melopepones, persica, & consimilia. Vocant autem ipsos horarios, quò eos ab iis qui ad reponendū idonei sunt, distinguant. Corrumpuntur siquidē facilè, nec probè asservari queūt, quemadmodum

cerealia omnia. Nonnulli tamen è cucurbitis semen vacuantes, dein earum velut carnē siccātes, in hyemem reponunt. Porrò quæ corpus habent cōpactum, ea ut permanentem, sic solidam, terream, multiq; nutrimenti substantiam possident. Quæ verò cōsistentia sunt humida, corrumpuntur, exiguumq; habent alimentū, & quod excernatur facilè, potissimum cùm nitrosum quippiam ipsis inest, ac detergendi facultas. Talia sanè deterioris succi esse perhibemus iis, quæ nullam saporis qualitatem habent sensibilem, quomodo aqua optima nullam habet. Hæc igitur omnia & iis multò magis quæ ante exactam maturitatem mandimus, flatulenta quidem sunt, verùm subducuntur celerius: quemadmodū etiam quæ succum habent tenuem, citius distribuūtur. Sunt autem omnia hæc pravi succi, solusq; is utiliter ipsis utetur, qui æstu vehementiore, & longiore itinere sese cōfecerit, tunc enim juvant, corporis squalorem humectantia: & si frigida sumātur, moderatè refrigerantia. Etenim humectandi quidem semper habent facultatem: refrigerandi verò nequaquam, si calida, sic ut dixi affectis, fuerint comesta.

De Cucurbita.

CRUDA quidem insuavis est, concoctuq; difficillima: stomachū lædit, nisi vomitione reddatur. Hanc igitur & alia fugaciū pleraq;, aut postq elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa, omnes homines esse consueverunt. Siquidem cucurbita elixa, prorsus insipida est: quocirca multos apparandi modos admittit, ut quæ in medio omnis excessus consistat, ob idq; ad quemvis excessum ex æquo duci queat: ac proinde illis quibus mista fuerit, assimilatur. Jam verò cucurbita, quantum in se est, humidum frigidumq;, & ob id exiguum corpori alimentum præbet, facilè tamen descendit. Sed neq; coquitur ægrè, si modò prius corrupta non fuerit: id quod interdum ei, ut aliis omnibus humidis, simulac fugacibus accidit, si diutius in ventriculo hæreat. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimum quidem de propria humiditate deponit. Cæterùm ob aqueam sibi qualitatem innatam, meritò gaudet origano.

De Peponibus.

UNIVERSA Peponum natura frigidior est, cum humiditate copiosa. Habent aūt vim quandam abstergendi, cujus beneficio urinam cient, & deorsum expeditius quàm cucurbita, melopeponesq;, permeant. Semen autē potentius quàm ipsorum veluti caro, deterget: adeò ut adversus renes calculo infestatos conveniat. Succum tamen in corpore gignit vitiosum, idq; potissimū, cùm concoctum probè nō fuerit: quo casu choleræ morbo obnoxios consuevit efficere. Quinetiam priusquàm corruptum fuerit, ad vomitum quoq; est idoneum, præcipuè si largius sumat.

De Melopeponibus.

MELOPEPONES minus quàm pepones sunt humidi, nec adeò pravi sunt succi. Minus item urinas movent, tardiusq; deorsum descendunt. Ad vomitum præterea excitandum, non tantum, quantum pepones, habent momenti, nec adeò celeriter in ventriculo corrumpuntur, etsi in juvādo eo, autumnalibus fructibus longè sint inferiores.

De Cucumeribus.

URINAM quidem & ipsi, quomodo pepones, cient, minus tamen quàm illi, quia ipsorum substantia minus, humida est, ideoque nō facilè, ut illi in ventriculo corrumpuntur. Invenias autem qui ipsos concoquant, ob naturæ cum eis familiaritatem. Siquidem à totius substantiæ proprietate, suus cuiq; animantium generi cibus est familiaris: ut coturnicibus quidem elleborus, sturnis autem cicuta. Cæterùm quibus biliosus humor, aut omnino pravum excrementū quodvis, in ventriculo sæpe congeritur, in iis quæ natura concoctu facilia sunt, celeriter corrumpuntur. Quòd si quispiam eorum aliquid quæ cæteris concoctu sunt difficilia, concoxerit, succus tamen qui ex eo in corpus distribuetur, eandem semper retinebit naturam. Quare omnibus pravi succi eduliis censeo abstinendum, etiamsi ea quibusdam esse concoctu facilia videantur.

De fructibus qui ab arboribus colliguntur.

EX fructibus quibus vescuntur homines, humidi quidem, tenue humidumque corpori alimētum præbent: quod ob id per corpus celeriter permeat, excerniturq; tū per cutim, tum per urinas. Consistentia autem solidi, ut alimentum copiosius exhibent, sic etiam ad permeandum tardius.

De Ficubus.

FICUS quanquam pravitatem non potuerunt omnino effugere, facilè tamen totum corpus pervadunt. Nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, ut post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea uberius cæteris autumnalibus fructibus: flatibus tamen hæ quoque implent. At quæ ficus prorsus jam maturuerūt, propemodum nihil omnino lædunt, quomodo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstāt utilitatem: si quis tamen largius eas esitaverit, offendetur ab ipsis, quandoquidem sanguinē non admodum probum gignunt. Quo fit ut ex ipsarum esu pediculorum multitudo proveniat. Habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua ventrem quoq; ad excretionem irritant, renesq; expurgant. Cæterùm jecori, lieniq; inflammatione obsessis sunt noxiæ: quemadmodum & ficus, cōmuni omnium dulcium ciborum ac potuum ratione. Obstructis tamen illis, aut scirrho affectis, ipsæ ex sese nihil cōmodant, nec officiūt: sed medicamentis incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter juvat, tum caricæ, tum ficus.

De Uvis.

FICUS & Uva quemadmodum inter autumnales fructus principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumq; pravi succi habent: laxam tamen carnē ac præhumidam gignunt, ob idq; celeriter flaccescētem. Verùm uvæ minus alunt quàm ficus, maximumq; id ipsis inest commodum, quòd descendant velociter. Quocirca si quādo hæserint, graviter lædūt, quum id minimè maturis ficubus insit. Etenim acino-

Margin notes (left, partly cut off): bita re- r in; opti- llam qua osten; urbita sit in-, mul- pparan dos ad , condi isq; illis us inv- erit, as tur, bu tamen umq; entum tur. es fru- orrum. i diu in riculo rint, numsa u.; inam ci-; num se- commi- calcu- enum.; Vomitum ocat.; lopeponū ultas

Margin notes (right): Cucumeres movent urinam. — Coturnices vescuntur elleboro. Sturni aluntur cicuta. — Bile redundantem ventriculum, corrumpere cibos concoctu faciles. — Ficus pellunt arenulas facultate extergendi prædita, flatibus tamen implent. — Caricas uberius sumptas, pediculorum multitudinem gignere. — Caricas, ficusq; adversari inflammatis visceribus communi omnium dulcium ratione. — Uva minus alunt quam ficus descenduntq; velociter.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

Acinorũ substantia ex quibus constet.

Acinorum semina astringere, nihilq; mutari in corpore.

acinorum substantia, composita est ex carne, humore, seminibus, atq; ambiente pellicula. Cæterùm substantia seminis sicca est, & quodammodo astringens, omniaq; intestina pervadit, nihil, quod sensu queat deprehendi, à se mutata: non secus ac in ficubus κεγχραμίδες. Exiguam etiam & tegumentũ acini recipit in ventriculo mutationem. Quare si sola acinorum caro cum succo sit transglutita, magis alvus laxabitur. Laxatur autem impensius, cùm solus ipse succus expressus (vulgo mustũ appellant) fuerit epotus: qui ventrem, ni petranseat velociter, nonnihil flatibus implet. Ex hoc sanè alimenti nonnihil corpori accedit: copiosius tamen ex carnea substantia. Ergo quibus uvis exiguus est succus, eæ magis nutriunt. Quibus verò uberior, minus quidem nutriunt, sed promptius dejiciuntur. Vocant autẽ uvas hujusmodi generosas, quæ humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorẽ autem non paucam. Quas quidem reponentes, eas in mustum conjiciunt, aut impletas eis novas ollas, sic in vinaceis, hoc est, in uvarũ reliquiis, recondunt, ut ne minimam quidem habeant respirationem. At hujuscemodi sanè uvæ, ventriculum dissolutum corroborantes, hominibus appetentiam restituunt, nõ tamen per alvũ descendunt. Quòd si sumãtur largius, feriunt caput, minus tamen quàm quæ in musto conduntur. At pensilis, nihil prorsus caput lædit: ventrẽ autem nec sistit, nec ad dejectionẽ irritat. Porrò uvæ in musto aut in ollis reconditæ, aliarum omniũ facillimè concoquuntur. Cùm autẽ non sit parva differentia inter vuas, quæ sanè dulces existunt, calidiorẽ possident succũ, ob idq; siticulosę sunt, atq; alvum subducunt: austeræ verò, acidæ, acerbæq;, frigidorem: ac proinde nõ excretioni modò, sed coctioni, distributioni, & nutritioni sunt noxiæ. At qualitatis expertes, quas vinosas appellant, locum inter calidum & frigidum, mediũ obtinent, Maximè autem subducit alvum, ipsum mustum dulcissimũ. Quod verò ab uvis austeris aut acidis est expressum, ad omnia pessimum est. Solent præterea conjectis in parva dolia vinaceis, tantũ aquæ superaffundere, quoad omnia permadeant. Quod ubi satis factum videtur, in dolij fundo foramẽ aperiunt, ut dilutum (quam nos appellamus loram) effluat: id quod postea pro vino bibunt. Capitis tamen dolorem affert, nisi quis dilutiorem loram ipsam ebibat: quamvis ocyus per urinas excernitur. Cæterùm dilutũ id multò vinosius efficitur, si vinaceus ad ver, aut æstatem, repositus fuerit.

Mustum nonnihil ventrẽ flatibus replet, nisi trãseat velociter.

Vuæ quæ nutriant magis, & quæ dejiciantur promptius.

Vuæ generosæ quæ sint.

Vuas asservandi, industria diversa.

Vuarum asservatarum discrimina.

Vuæ dulces quam vim possideant.

Vuæ austeræ. Acidæ. Acerbæ. Vinosæ.

Mustum dulcissimum, subducere alvum maximè.

Loræ compositio.

Lora qua ratione vinosior reddatur.

❡ De Vuis passis.

UVÆ passæ cum aliis uvis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Cæterùm ut dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiore: quæ quidem stomachum roborãt, & ventrem constipant, & his multò magis, acerbæ: inter quas mediam quodammodo constitutionem dulces obtinent His enim ut vis quędam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: unde exiguas mordicationes, quæ os ventriculi infestant, obtundunt. Inter passas autem præstantiores sunt, quæ tum pingues sunt tum cuticulam habent tenuem. Quæ quidem si inveteratæ sint, aqua præmaceratæ, purgatæq; à seminibus, multò præstantiores redduntur. In Cilicia tamen crescunt nonnullæ solidæ, minutulæq; nullum semen prorsus habentes. Porrò in regionibus frigidis, ne uvæ quidem ipsæ exquisitè maturari queũt, nedum passarũ quæpiam: ob idq; resinam vinis immittunt, ne acescant celeriter. Alimentum ex passis tale qualitate in corpus distribuetur, qualis ipsarum natura fuerit: quãtitate verò, copiosius ex pinguib. dulcibusq; parcius ex austeris & macris, Quòd si pinguiũ dulciumq; repurgatarũ parem molem cum pari uvarum mole contuleris, passas valentius nutrire deprehentes.

Vuarum passarum discrimina & facultates.

Passarũ quæ præstantiores habeantur.

❡ De Sycaminis, quæ & mora appellantur.

MORA (quorum succum recipit medicamen diamoron, ori gratum) celerrimè pertranseunt cibisq; aliis præeunt, si in ventriculum purũ inciderint & sumpta in primis epulis fuerint. Quòd si post alios cibos sumãtur, aut pravum succum in ventriculo offenderint, celerrimè computrescũt cum aliis cibis, ut in cucurbitis accidit. Quare ut posteriores ij cibi sumendi sunt, qui tardè permeant: sic omniũ primi, qui celeriter quidẽ permeant: corrumpuntur tamen, si in ventriculo commorentur diutius. Tempus verò utendi ut peponibus, ita & moris est, cùm corpus ventriculi squalore æstuat: quo tempore necesse quodammodo est hepati quoq; idem accidere. Porrò moris, cùm nõ admodum maturuerint, qualitas quædam astringens inest, sicuti & immaturioribus acida: unde nonnulli iis resiccatis, ad diuturna alvi profluvia utuntur. Matura autẽ, si corrupta non fuerint, omnino quidẽ humectãt: non tamen omnino refrigerant, nisi sumpta frigida fuerint. Alimentũ verò corpori præbent minimum, quomodo pepones: non tamẽ ut ij, vomitum excitant, neq; stomachum lædunt.

❡ De Cerasiis.

EX cerasiis quædam sunt moris similia, cujusmodi sunt quæ nullam habent astrictionem: alia ruborum fructui, ut quæ evidentes astringunt. Quædam autem sunt quæ vel valentius astringunt. Proinde memoratæ cujusq; speciei facultatem, ex iis quæ de moris & rubi fructibus dicimus, potes colligere.

❡ De Rubi fructibus, quos βάτινα vocant.

MAGIS astringunt quàm mora: quòd si quis largius ipsis vescatur, capitis dolorẽ sentiet. Alij stomacho anguntur. Proinde ut mora, sic fructũ hunc priusquam edatur, maximè abluere oportet. Cohibet autem ventrem: atq; medicamenta omnia quæ ex mororũ succo parantur, si ex hoc rubi fructu fiãt, facultatẽ habebunt efficaciorẽ.

❡ De fructibus Canirubi, κυνοσβάτου appellant.

MULTO magis quàm ruborũ fructus astringũt, ac ventrẽ cohibẽt: parũq; alimenti suggerũt.

❡ Iuniperi fructus.

FRUCTUS juniperi, acris admodum est, cum exigua dulcedine, & minori præterea astrictione. Habet aũt & aromaticũ quiddam: unde constat, quòd calefacit. Omne enim aroma calidũ. Hepar autem & renes purgat, succos crassos & lentos tenuat: unde medicamentis salubribus admiscetur. Cæterùm alimentũ præbet exiguũ.

At

At largius sumptus mordet stomachū, caput calfacit: ob idq; ipsum nonnunquā replet infestatq; doloribus: ventremque nec proritat, nec cohibet: urinas tamen mediocriter vacuat.

De fructibus Cedri.

FRUCTUS cedri, fructui juniperi est similis, nisi quòd eo est durior, siccior, exilior & acrior, nihil, ut ille, aromaticū habens. Quare nisi quis ipsum aqua præmaceraverit, nullum corpori alimentum præstat. Valde autem stomachum mordicat, capitique dolorem infert, nisi quis ipsum parcissimè sumpserit.

De Nuce pinea, sive Strobilo.

SUCCI boni est & crassi, multumq; nutrit, nō tamen facilè coquitur.

De fructu Myrti.

NUTRIT tenuiter, astringitque valenter, atq; ob id alvum sistit. Cæterum astrictioni habet quandam acrimoniam admistam.

De Persicis.

CORRUMPITUR horum tum succus, tum caro: pravaque omnino sunt. Quare non sunt post alios cibos mandenda (alioqui corrumpuntur, in superficie natantia) sed in primis mensis, ut cætera quæ & mali sunt succi, & subduci facilè queunt.

De Armeniacis & præcoccibus.

HÆC quoque ex genere sunt persicorum, bonitate nonnihil ea superantia. Neq; enim in ventriculo corrumpuntur ut illa, neq; etiā acescūt: vulgò autē suaviora apparent, unde etiā stomacho sunt gratiora. Præcoccia tamē Armeniacis præstant. Porrò vētriculus, quæ deorsum quidē vergunt, ex molestantibus, ea per alvū expellit. Quæ verò supernatant, per vomitus ejicit.

De Malis.

MALA quidem quæ astringunt, succum habent frigidum atq; terreum. Quæ verò acida apparent, frigidū simul atq; tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: ut ea quæ omnis sunt qualitatis expertia, & veluti aquosa, ad frigidius inclinant. Porrò hæc tria saporum nomina, astringens, austerum, acerbum, qualitatem quidem unam significant. Acerba tamē valentius austeris astringunt. Austeris igitur potius uteris, cùm ventriculus, vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatē, est imbecillus: acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodū fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis esse in ipso collectū. Quandoquidem succus frigidus, non acida, sed acria postulat. Utraq; certè & acida & acria, succos crassos incidunt: sed hæc quidem cum calefactione, illa cum refrigeratione id præstant. Jam verò astringentia quidem alvi dejectiones perpetuò cohibent, acida autem cùm succum crassum in ventre offenderint, incidunt ipsum, atq; deorsum trudunt, ob idq; dejectiones humectant. Quòd si purum ventrē invenerint, ipsum magis sistunt. At succus dulcis, cùm purus & per se fuerit, distribuitur celerius: si verò acrimoniā aut crassitiem sortiatur, citius subducitur. Est & aliud succi genus, non pomis modò, sed cæteris omnibus, aqueum & qualitatis expers, quod in medio memoratarum facultatum, quemadmodum aqua ipsa, consistit. Optima poma (quæ colligi ante maturitatem non debent) sæpe in morbis maximū præsidium afferunt, vel cataplasmatis modo cum farina admota, vel in calidis cineribus mediocriter assa, vel in aquæ bullientis vapore percocta. Cæterùm post cibum statim dare ipsa convenit iis, qui dejecta sunt appetentia, tardeq; concoquunt, aut vomitu, diarrhœa, & dysenteria infestantur. Sed in hunc usum acerba sunt commodissima.

Qui fiat ut poma aut pira astringentia, ventrem quibusdam laxent.

UBI post ea quæ fluida & lubrica sunt, astringentia sumuntur, in iis potissimū qui stomachū imbecillum sortiuntur, dejectionē ipsam accelerant, ventriculū roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in sese continet, incitantia. Quòd si prima omniū astringentia ingerantur, ac deinde quæ pinguiora & magis fluida existunt, os quidem subvertetur vētriculi, alvus autē ipsa firmabitur: id quod in Prota Rhetore, usu & experiētia exploravi. Quamobrem ubi pallida bilis, aut alius quispiā humor ventriculū turbat, si is qui sic est affectus, aliquod astringentiū gustarit, repentè deorsum succum infestantem excernet.

De Cydoniis & Struthomelis.

HIS pomis eximium quiddam, quod in aliis non invenitur, inest. Nam præterquàm quòd astrictionē possident copiosiorem, succus etiam eorū diu permanet, si quis ipsum cum melle coctum asservet: cùm aliorum succus si reponatur, acescat, ob exuberantem humiditatem. Quocirca ad exoluti ventriculi robur uti succo illorum solemus, ita ut monui, confecto. Sed ex carne ipsorum & melle placentæ quędam parantur prodigiosæ perennitatis. Nos verò medicamini quod ex eorum succo & melle conficitur, nonnihil piperis albi, zingiberis, atq; aceti miscemus.

De Piris & Punicis.

QUÆ de malorū differentiis diximus, si ad pira punicaq; trāstuleris, nihil erit quod nos de ipsis dicere oporteat. Pirorū igitur usus, pomorum usui est similis. Punica verò, cætera quidem sunt similia: in eo tamen discrepant, quòd nunquam cum hordei farina assentur, neq; in aqua aut vaporibus elixentur. Succum autem habent piris & pomis tum copiosiorem, tum gustu suaviorem, interdumq; etiam utiliorē: utputa dum cardialgia, hoc est, mordicatio oris vētriculi, infestat. Cùm autem minimi nutrimenti sint punica, nunquam ipsis ceu alimento, sed tantùm ut medicamēto egemus. At pira aliquantulum nutriūt. Quibus quidem in tenues orbes dissectis, & exiccatis, ac postea tandem elixis, hyeme & vere, vice ciborum utuntur.

De Mespilis & Sorbis.

AMBO enim astringunt, verū mespila multò valentius quàm sorba: proinde ventri fluenti cibus est, cōmodissimus: sorba tamen in cibo ipsis sunt suaviora. Quamvis neutro ipsorū ut nutrimento, sed tantùm ut medicamento, egemus.

De Palmæ fructu, quem phœnicem, dactylum, & palmulam vocant.

PALMULARUM aliæ quidē sunt siccę, astrin

Mala quando & quibus offerri debeant. Mala acerba quib⁹ sint commodissima.

Astringētia siquidem sumantur post fluida, deiectionem accelerant: si vero lubricis præsumātur, alvum constringunt.

Cydoniorum struthomelorumq; succū diu cum melle asservari, firmareque exoluti ventriculi firmitudinem. Diacytonite vulgo appellatum.

Pirorū usus, qualis malorum.

Punicorum malorū succum cardialgia esse utilē.

Pira quomodo exiccari debeant.

Mespila. Sorba.

Phœnix. Dactylus. Palmula.

Palmulæ Aegyptiæ: καρυῶται.

gentesq;, ut Ægyptiæ: aliæ molles, humidæ, & dulces, ut quæ καρυῶται appellantur. Reliquæ omnes palmæ inter hæc duo genera videntur mediæ. Omnes autē difficiles concoctu sunt, capitiq; dolorē conciliant, si largius sumantur. Porrò succus qui ab ipsis in corpus digeritur, crassus omnino est: habet etiam & lentoris quippiā, cùm palma ipsa pinguis fuerit. Cùm autē dulcedo tali succo permista sit, celerrimè quidē hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem vel maximè à palmularū esu,* vel inflammatū, vel scirrho affectum. Post hepar etiā lien & obstruitur, & læditur. Quòd autem dulces palmæ succum calidiorem possideant, sicuti & astringentes, magis frigidum: quodq; virides, flatus gignant, nec in regionibus non admodum calidis possint maturescere exactè, perspicuum est.

Palmularū esu quam celerrimè hepar obstrui.

Palmulas nō maturescere nisi in regionibus admodum calidis.

De Olivis.

Olivas parū nutrimenti largiri.

Olivas halmadas & colymbadas, edi ante alios cibos ventris subducēdi gratia.

Exiguum quidem & ipsæ corpori alimentum præbent, potissimúmq; caducæ. Edunt autem homines has quidem cum pane, majori ex parte: sine illo verò, quas halmadas & colymbadas vocant, idq; garo perfusas, & ante alios cibos ventris subducendi gratia. Porrò quemadmodum caducę, pinguitudinis habent plurimū, ita hæ succum astringentem: proinde stomachū roborant, & appetentiam excitant. In universum autem, quod suavius est, facilius iis quæ ex æquo sunt salubria, concoquitur.

Suaviorem cibū, iis qui ex æquo sunt salubres, facilius concoqui.

De Nucibus.

Nuces Ponticæ. Avellanæ. Regianunces astringunt nonnihil.

Nuces corpori alimentū præbent exiguum: copiosius tamen Ponticæ nuncupatæ, quas avellanas appellant, quòd substantia ipsarum coactior sit, minusq; oleosa quàm regiarū, hoc est, cōmunium. Habet tamen & astringentis facultatis exiguū ipsa nux regia, quæ procedente marcescit tempore, tota ipsius substantia, in cibum pinguem transmutata. Coquitur autē hæc nux facilius, quàm Pontica, stomachoq; est gratior, & multò magis quando manditur cum caricis. Hominē à pharmacis letalibus nihil magnopere læsum iri, si utrasq; has ante alios cibos cū ruta sumpserit, proditū est. Liquet præterea, quòd humida quibem apta ad dejectionem est, sicca verò minus. Plerique autem ventris subducendi gratia, cum garo etiā ipsam præsumunt: in quem usum viridis est accōmodatior, utpote minus astringēs. Quin & siccarū quoq;, si in aqua fuerint præmaceratæ, facultas, viridibus est assimilis.

Nucem regiam, si cum carica & ruta sumatur, fieri alexipharmacū. Nucem regiam, viridē, esse aptam ventri solvendo.

De Amygdalis.

Amygdalarū facultas.

Sola in amygdalis tenuandi facultas ac detergendi præpollet, qua tum viscera purgant, tū humores è pulmonibus ac thorace, sputis expectorant: sed potentius quæ amaræ sunt. Sunt autem omnes oleosæ & pinguis qualitatis participes, minus tamen quàm nuces: quare tardius illis oleosæ fieri cernuntur. Cæterùm nec ventri subducendo conferunt, nec corpus multùm nutriunt.

Amygdalas amaras dulcibus potentiores existere. Amygdala non multum nutriunt.

De Pistacijs, vulgò fisticis appellatis.

Pistacia. Fistici.

Qualitatem obtinent aromaticam, subamaram, & subastringentem. Quare parum quidem nutriunt, verùm ad hepar roborandum & succos in ipsius viis infractos purgandos conducunt.

De Prunis.

Hic fructus minimū quidem nutrit, sed ventrem mediocriter humectat, atque refrigerat, ipsumq; tum humiditate sua, tum lentore, subducit. Siccatus porrò esse esui potest, ut ficus. Damascena pruna perhibētur prestātissima omniū. Secūdæ tribuūtur partes iis quæ in Hispania proveniunt. Maximè illa omniū probātur, quæ cum mediocri astrictione, magna simul sunt, & laxa. Cocta in melicrato, in quo plusculū sit mellis, admodū alvū deijciūt, etiā si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis, si postea melicratum biberit. Confert etiā ad subducendam alvū, post sumpta ipsa, vinū dulce exhibere, temporisq; aliquid interponere, non autē statim post prandere: quod in omnibus solutivis fit præceptum commune.

De fructu quem Serica appellant.

Exigui quidem est alimenti, & cōcoctu difficilis, nec juvat quicquam stomachum.

De Ceratiis, hoc est, siliquis: Algarrobas Hispani vocant.

Edulium lignosum est, ob idq; pravi succi, & concoctu difficile existens, nō dejicitur facilè.

De Cappare.

Tenuium quidem est partiū, ac proinde minimū alimenti exhibet. Utimur autē fructu hujus plantæ magis ut medicamento, quàm ut alimento. Sale enim cōspersus ad nos importatur, propterea quòd putrescit, si reponatur solus. Ubi igitur salsuginem deposuerit elota, collapsam appetendi vim excitat, pituitam ventris detergit, atq; subducit, purgatq; tum lienis, tum hepatis obstructiones. Uti autem ad eas res oportet ante alios omnes cibos ex oxymelite, vel oxelæo. Hujus etiam plantę, virides ac teneros surculos, nō aliter quàm terebinthi, mandunt, in aceto simul & muria, aut solo aceto condientes.

De Sycomoris.

Planta est parvæ ficui albæ persimilis: cujus fructus exiguæ est dulcedinis particeps, in mororum atque ficuum medio consistens, unde nomen contraxit.

De Persea planta, quæ à Persica diversa existit.

Hujus arboris fructū apud Persas adeò esse noxium fertur, ut perimat: esculentum aūt evadere, in Ægyptum translatum.

De Citrio, quod etiam malum Medicum vocant.

Tres hujus fructus partes existūt: acida, quę in medio ipsius sita est: præterea quæ veluti fructus est caro: & tertia, quæ ut tegumentum extrinsecus circundatur, suaveolens & aromatica existens. Atq; hæc sanè concoctu difficilis est, utpote dura & callosa: quanquàm ut medicamentū exhibita, cōcoctioni auxiliatur. Partē autē ipsius mali acidam, in acetum imbecillum conjiciunt, quò ipsum longè acrius reddant. Cęterùm pars inter dictas media, quæ neque aridam neq; acrem qualitatem sortitur, propter duritiē etiā concoctu est difficilis: quare ipsam omnes cum garo & aceto edunt.

De fructibus plantarum agrestium, inter quos sunt quercuum glandes.

Plantæ illæ vocātur agrestes, quę citra mā

gonij

gonij industriam proveniunt, ut fagus, quercus, ilex, cornus, comarus, rubus, canirubus, acherdus, pirus, atq; agricoccymelus, cujus fructus appellatur in Italia unedo, stomachoque nocet, & capitis dolorem conciliat: estq; acerbus cum exigua quadam dulcedine. Porrò glandes æquè nutriunt, ac frumentaceorum eduliorum pleraq;. Alimentum autem quod ex eis sumitur, tardi est transitus, & crassi succi: ob idq; sunt concoctu difficiles. Cæterùm Comari fructus: μιμαίκυλος appellatus, glande querna ad omnia est deterior: quemadmodum hæc glande, quam vocant castaneam.

De alimento quod à plantis ipsis agrestibus sumitur.

NON modò plantarum semina & fructus, sed etiam integras ipsas sæpenumero mandimus: idq; aut urgente necessitate, aut etiam suavitatis gratia. Siquidem palmæ verticē edimus, necnon tenellas spinas, aut elixas, aut crudas, vel si ad id fame adacti non simus. Cæterùm omnia id genus & parcissimè nutriunt, & pravi succi sunt productiva. Quædam etiā ex ipsis, noxam ventriculo adferunt, prĕter spinas, quæ nunc primum è terra emerserint.

De Lactuca.

HOC olus succi est, quàm alia omnia, laudabilioris. Nam quum reliqua omnia sanguinem gignant paucissimum, ac pravi succi, lactuca nō multum quidem generat: id tamen nec mali succi est, neq; omnino laudabilis. Porrò dum essem juvenis, ventriculusq; mihi infestaretur bili, lactuca, quò ipsum refrigerarem, utebar: quū verò ad ætatem declinantem perveni, hoc ipsum olus fuit mihi contra vigilias auxilio, quæ senibus esse annexæ videntur. Habet itaque lactuca succum quidem frigidum atq; humidum, minimè tamen pravum. Quare nec concoctioni resistit, nec perinde ut reliqua olera, ventrem cohibet: sicuti neq; etiam proritat.

De Seri, sive Intybo.

INTYBI facultatem habent lactucis similē: suavitate tamen & cæteris quæ lactucis insunt, ab eis relinquuntur.

De Malva.

DISSIDENT agrestis malva & sativa, quòd hæc quidem humiditate, illa siccitate exuperet. Utraq; autem calorem habet moderatum & tepidum, facileq; subducitur, non modò propter humiditatē, verumetiam propter lentorem, prĕsertim si cum oleo & garo, copiosa ipsa ingeratur. Nutrit tamen mediocriter.

De Beta.

SUCCUS betæ abstergendi vim adeò manifestam sortitur, ut ventrem ad excernendum excitet, atq; stomachum mordicet, prĕsertim quibus sensu exactiori est præditus. Ob idq; edulium id est stomacho noxium, si largius sumatur. Corpori autem ab ipsa, ut ab aliis oleribus, paucum alimentum accedit. Verùm obstructū hepar magis quàm malva aperit, præcipuè si cum sinapi, aut saltem cum aceto mandatur. Lienosis item eodē modo sumpta, utile medicamentum existit.

De Brassica.

BRASSICÆ quidem succus purgatricē possidet facultatem, estque non probus, ut lactuca sed pravus graveolensq;: at corpus, cōmuni siccantium ratione, magis sistit quàm laxat. Quare dum humentem alvum resiccare est consilium, brassica ipsa discocta in secūda aqua donec extabescat, utimur. Quippe nihil quod accuratè coquitur, propriū succum servare omnino potest: sed necesse quidem est ut totū abijciat, si coctū diutius fuerit. Quin & lenticulā diximus eodem quo brassicam modo, oportere parari, ut quæ utrunq; possit efficere, ventris subductionē scilicet, & cohibitionem. Cæterū nihil ex iis quæ bis coquūtur, aërem frigidum, aut frigidam aquam attingat, alioqui non extabescet: sed oportet calidam in promptu habere, ut cùm ex priori extraxeris, protinus in illam coniicias. Lens itaq; & brassica, æquali inter se mensura siccant, ob idq; visum hebetant. At lens quidem, non exiguum corpori alimentum præstat, idq; crassum & melancholicum: brassica verò paucū habet alimentum, verùm quàm lens humidius.

De Atriplice & Blito.

HÆC sunt aliis oleribus aquosiora, necnon qualitatis expertia magis quàm cucurbita, aut saltem non minus, cùm cocta videlicet fuerint. Quo fit, ut non ex solo oleo & garo ipsa mandant, sed acetum etiam inijciant: alioqui sunt stomacho noxia. Corpori porrò alimentū prĕstant exiguum, nonnihilq; ad dejectionem inclinant.

De Portulaca.

NUTRIMENTUM exiguum exhibet, idque humidum, frigidum, atque lentum. Quo sanè lentore suo mordicationis experte, stuporem dentium persanat.

De Lapatho, quod licet appellare betam agrestem.

NON gustu modò, sed viribus etiam betę hortensi est persimile. Quia tamen beta lapatho est suavior, idcirco nemo est, qui ipsa non libentius vescatur.

De Oxylapatho, sive Rumice, sive Lopatho acido.

MULIERES rusticæ laborantes pica, necnon pueri quidem gulosi, oxylapathum crudum interdum mandunt: quod quidem olus non nutrit multò magis quàm lapathum.

De Solano, sive Solatro, sive Morella.

RARO ipso utimur ut alimento: ut medicamento autem, assiduè. Efficax enim est in iis, in quibus astrictionis refrigeratis usus incidit. Minimi autem est nutrimenti.

De Plantis spinosis.

PLERIQUE rusticorū plantis hujuscemodi è terra nuper emersis, priusquàm ipsarū folia desinant in spinas, vescuntur, non crudis modò, sed in aqua etiam elixis: crudas quidem aceto & garo intingentes, coctis verò præter hæc affundētes oleum. Mediocriter enim juvant ventriculū.

De Cinnara, quam Romani Caccopham, Galli Artichao vocant.

PRAVI succi est edulium, maximè cùm pluscululum obduruerit. Tunc siquidem ex ea succus melancholicus: ex ipsius autem succo, tenuis ac biliosissimus gignitur. Quare longè satius fuerit ipsam elixam, aut frixam mandere.

Margin notes (left, partially cut): ...medonem conciliare, dolorem capiti. | ...mari fructus. | ...stanea. | ...ina vertice... | ...na recen... | ...ra omnia ...ere paucum san... ...em, pravi succi; ex... ...a lactu... | ...ducam ...gerare, somnifere esse. ...ilias esse ...atas se... | ...bus. | ...va utri... ...e facul... | ...succum ...ai exter... facul... ...isse pra... | ...ica suc... quidem..., cor... autem ... sistit, ... laxet.

Margin notes (right): Brassica discocta. | Lenticulam alvum solvere, sistereq;. | Lens brassicaq; visum hebetant. | Atriplex. Blitum. | Portulacam sanare stuporem dentiū. | Lapathum. | Oxylapathū. Rumex. Lapathum acidum. | Solanum. Morella. Morella astringit, refrigeratq;. | Plantæ spinosæ. | Cinnarā pravi esse succi.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

Apium. Petroselinũ. Sion. Smyrnium.

De Apio, Hipposelino, Sio, & Smyrnio.

HÆC omnia urinas cient: inter quæ apiũ est usitatissimũ, & suave, atq; stomacho gratum. Petroselinum autem, & Sion, insuaviora. Smyrniũ verò non est inusitatum. Siquidem Romæ maxima copia manditur, acriusq; multò est quàm apium, necnon calidius: prçterea aromaticũ etiã nõnihil possidet. Proinde urinas valentius provocat quàm apium, quamque Hipposelinum & Sion, mensesq; mulieribus movet. Cæterũ Hipposelinum ipsum & Sion, cocta mandunt, cùm utrunq; ipsorum crudum sit insuave. Nam tametsi nos utilitatem quæ ex cibis provenit spectemus, non voluptatem, quia tamen cibi insuavitas magna ex parte causa est, quo minus ipsum nonnulli conficiant, ob id nimirum satius fuerit cibos condire interdum mediocriter: non uti co qui faciunt, cõdimenta quorum plus interdum concoctioni obsunt, quàm prosint.

Smyrnij haberi magnũ proventum Romæ. Hipposelinõ. Cibi insuavitas magna ex parte in causa est, quo minus nõnulli ipsũ conficiant. Condimenta coquorũ plus interdum obsunt, quam prosint.

De Eruca.

HOC olus manifestissimè calfaciat, semenq; gignere creditur, & coëundi excitare appetitum. Capiti etiam dolorem infert, præsertim si quis ipso solo vescatur.

Erucæ facultas creditur spermatica.

De Acalyphe, sive Vrtica.

Acalyphe. Vrtica aluũ dejicit.

TENUIUM est virium & partium: unde nemo ipsa ut alimẽto utitur, nisi fame extrema prematur. Utilis autem est, ut obsonium, ac medicamentum quod alvum dejicit.

De Scandice, Gingidio, quod Chærefolium vocant.

Gingidium. Scandix.

GINGIDIUM non aliter q̃ scandix manditur apud nos, stomachumq; admodum juvat, collapsamq; illius appetẽtiam, si cum aceto sumatur, excitat, sive elixum sive crudum mandere velis. Elixationẽ tamen diuturniorem nõ tolerat. Est porrò non tàm alimentũ, quàm medicamentũ, astrictionẽ & amarorẽ nõ mediocrem sortitum.

De Ocymo, quod vulgò Basilicon vocant.

Ocymum, Basilicon.

HOC olus ventriculo existit noxium, pravíq; succi, & concoctu difficile.

De Fœniculo.

ASSIDUE utuntur anetho quidem in condimentis, fœniculo autem etiam in obsoniis. Nam apud nos sanè reponunt ipsum, eodem modo quo pyrethrum & terebinthum, adeò ut in totum annum sit utile.

Fœniculum olim etiam in totum annum reponebatur.

De Asparagis.

OMNES propémodum Græci, teneros caules, quo tempore ad fructus ac seminis productionẽ augescunt, asparagos cõmuniter vocant. Brassicç igitur germen, minus q̃ brassica ipsa siccat: tametsi aliorũ olerũ caulis temperatura sit ut plurimum q̃ folia sicciore: ut atriplicis, lactucæ, bliti, betæ, malvęq;. At radiculę asparagus; sicuti & rapæ, sinapi, cardami, pyrethri, & omniũ propémodum acriũ & calidorũ, humidior existit. Bulbus autem, apium, sion, eruca, ocymum, oxylapathum, lapathum, & omnes oleracei generis herbę, antequàm semen effundant, ejusmodi caulem quendam producunt, qui post semen effusum siccatur, fitq; ad cibum hominibus utilis. Hæc autẽ omnia aquę incocta mandunt cum oleo & garo, pauco aceto adjecto. Alimentũ tamen paucum dant corpori, neq; id boni succi.

Asparagos communiter dici omnes teneros caules, quo tempore ad seminis productionẽ augescunt. Asparagi diversorum olerum.

De alio genere asparagorum.

QUI asparagi in oxymyrsine, chamædaphne, oxyacantha, & bryonia proveniũt, ac tum is qui regius, tum qui ἑλειος vocatur, omnes inquam hi stomachũ juvant, urinasq; cient, ac parũ nutriũt.

Asparagi [...]vantes ventriculum, quinam sint.

De Germinibus.

ARBORUM ac fruticũ germina, olerum asparagis proportione respondent. Quæ quidem omnia aquæ incocta manduntur, præter insuavia quædam ac medicamentosa. Quibus etiam urgente fame, homines vesci coguntur. Omniũ tamen præstantissima sunt, terebinthi, viticis, vitis, junci, rubi, & canirubi germina.

Arborum fruticum germina.

De discrimine quod partibus plantarum esculentarum inest.

NON est autem Mnesitheus audiendus, ubi ait, radices omnes cõcoctu difficiles esse, longeq; ipsis foliis crudiores. Radiculæ siquidem, radicem habent caule ipso, ac foliis acriorem: similiter cepta, ampeloprasum, porrũ, & alliũ. Quòd si betæ quoq;, & malvæ, & rapæ radicẽ cõparare ad folia volueris, plus viriũ in ea deprehendes: quemadmodũ & in altheæ, quæ agrestis quædã esse malva videtur. Nã radix ipsius, ut & betæ, cũ tumores multos pituitosos discutiat (id qud folia præstare nequeũt) planè facultatẽ suam indicat. Etenim quod in radicib. id genus probè cõfectũ non fuerit, in folia & caulem ipsa natura excernit: ut facere videtur etiã in cervis, totius substantiæ excremẽta, ad gignenda cornua, minimè necessaria transmittens. Tutius itaq; est, gustantẽ prius atq; olfacientem, singulas plantarũ partes ipsas per se explorare: pòst autem experiri mandentem: quandoquidem olfactus & gustus, omne ipsius plantæ temperamentum ostendunt.

Mensitheus. Radices c[...] le & foli[...] criores & [...]tentiores; quæ sint. Radicem [...]theæ, & b[...] discutere [...]tuitosos [...]mores, q[...] non datu[...] liis earu[...] Cervi tot[...] substant[...] excremen[...] ad gigne[...] cornua t[...]mitti. Plantar[...] temperam[...]tum osten[...] ab olfact[...] gustu.

De Rapa sive Buniade.

Rapa. Bunias.

DURA quidem est, minimeq; esculenta, nisi coquatur. In aqua autẽ cocta non nutrit minus cõgeneribus aliis. Succũ autẽ in corpꝰ distribuit, mediocri crassiorẽ, coctionemq; diuturniorẽ desiderat: atq; illa unicè cõmẽdatur, quæ bis cocta fuerit. Quòd si crudior sumatur, cõcoctu difficilior, & flatulenta redditur, stomachoq; noxia.

De Aro.

Aron.

MANDITUR & hujus plantę radix eodẽ modo quo rapæ. Cæterũ dum ipsam coquis, priore aqua effusa, in aliam calidam, eam cõjicere convenit. Quæ autẽ acrior & medicamentosior existit (qualis in nõnullis regionib. crescit) ad eliciẽdos tussi crassos pulmonis succos est prçferenda.

De Dracontio.

Dracontii usus.

HUJUS quoq; radicẽ bis térve elixãtes, quoad medicamentosum omne posuerit, nõnunquã exhibemus mandendam: quemadmodũ & ari, quando humores crassi & lenti, qui in thorace ac pulmonibus habentur, vi majori indigent. In universum autẽ, acria quidẽ et amara si edantur, corpus parcius nutriunt: insipida autẽ, & iis adhuc magis dulcia, multũ: & multò magis, si compactam adhuc habeant substantiam.

Nutrire [...]pus quæ p[...]cius, & uberius [...] sint.

De Asphodelo.

Asphodel[...] radicu[...]

RADIX asphodeli & magnitudine, & figura, & amarore, scillæ radici quodãmodo est similis: facultatemq; habet tenuandi, atq; aperiẽdi. Si tamen, ut lupini, paretur, maximam sui amaroris

partem

partem deponit: scillæ autem qualitas difficillimè eluitur.

De Bulbis.

BULBUS quoq; ejusdem cum prædictis est generis: manditur enim ipsius radix sine foliis: vere autem, interdum & asparagus. Facultatẽ habet in se amarã & austeram, eamq; insignem: unde etiam stomachum exolutum, ad appetentiã quodammodo excitat. Cæterũ si bulbi elixi bis fuerint, magis quidem nutrient: verùm cùm amarorem omnem jam deposuerint, adversabuntur iis, quæ sputo sunt ejicienda. Quidam ex ipsorum esu liberaliore, semen sibi inauctum, seq; ad venerem alacriores manifestè senserunt. Alimẽtum porrò dant mali succi, nisi probè coquatur.

De Pastinaca, Dauco, & Caro.

HORUM quoq; radices manduntur: minus tamen quàm rapæ & arum Cyrenaicũ nutriunt. Calefaciunt autẽ insigniter, aromaticumq; non nihil ostentant: conficiendi tamen difficultas iis inest. Urinam porrò cient: & si quis eis copiosius utatur, mediocriter vitiosum succũ producũt. Cari tamen radix melioris est succi, quàm pastinacæ. Sunt qui pastinacam agrestem appellent daucum: qui urinas quidem movet potentius, sed medicamentosior existit.

De Tuberibus.

HÆC quoq; radicibus aut bulbis annumeranda sunt, ut quæ nullam qualitatem habẽt insignem: crassum autem alimentum largiuntur.

De Fungis.

EX fungis quidem boleti, si bellè in aqua fuerint elixi, propè accedunt ad insipidos cibos. Alimẽtum autem ex ipsis est pituitosum, frigidum, praviq; succi. Omnium tamen ij minimũ noxij existunt. Secundi autem post hos, sunt amanitæ. Reliquos verò omnes tutius est ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierũt. Cæterùm oxymeli per se, & cum hyssopo & origano, quibus nitri spuma fuerit inspersa, si propinetur, auxiliatur ijs qui ex fungorum esu habent pessimè.

De Radicula.

RADIX ejus ex iis est quibus assiduè vescimur: estq; obsonium magis quàm alimẽtum: nimirum quæ & ipsa cum manifesta calefactione attenuandi facultatem sortitur, nam qualitas acris in ipsa superat. Sed caulis ejus elixus magis nutrit quàm cruda radicula: paucissimum tamẽ & ipse alimentum præstat. Mirari autem subit eos medicos & idiotas, qui non sine multorum incommodo, post cœnam crudas eas esitandas tradunt.

De Cepis, Alliis, Porris, & Ampeloprasis.

CORPUS calefaciunt, & qui in ipso sunt humores crassos attenuant, lentosq; incidunt. Si cocta autem bis térve fuerint, acrimoniam quidem deponunt, tenuant tamen adhuc, & alimẽtum corpori dant paucissimum: quod certè priusquam elixa essent, omnino non dabant. Cæterùm allium quidem mandũt non ut obsonium, sed ut salubre medicamentum, quod digerendi, & obstructiones aperiendi habet facultatem: quod si elixum parũ fuerit, vires quidem imbecilliores, succi autem pravitatem nõ amplius retinet: quemadmodum nec porra, nec cepæ, quum elixa bis fuerint. Ampeloprasa verò tantùm à porris dissident, quantùm in aliis omnibus cogeneribus agrestiã à domesticis. Abstinendum autem ab assiduo usu omnium acrium est, præcipuè natura biliosis. Solis enim qui vel succum pituitosum, vel crudum & crassum ac lentũ acervarint, ejusmodi cibi expediunt.

GALENI PERGAMENI de alimentis, liber III.

De alimento quod à gressilibus animalibus sumitur,

PARTES animalium omnes non eadem facultate sunt præditæ: sed carnes quidem, cùm probè elixæ fuerint, optimum gignunt sanguinem, & potissimum, si eæ animalium boni succi fuerint, cujusmodi est suum genus: nam partes nervosæ, justo sunt pituitosiores. Omniũ itaq; ciborũ, suũ caro potentissimè nutrit. At bubula, alimentũ quidẽ & ipsa corpori suggerit non mediocre, nec dissipatu facilè: sanguinem tamẽ gignit, quàm cõveniat, crassiorem. Quòd si quis naturali temperamento melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius ea vescatur. Affectus melancholici sunt, cancer, elephas, scabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien autem quibusdã à tali succo intumuit: quam rem cachexia & hydropes sunt consecuti. Cæterùm quantũ carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitie suillã superant, tantò suillæ bubulas lentore antecedũt. Ut autem iis juvenibus qui bono sunt corporis habitu, sues ætate florentes magis quàm porcelli congruunt, sic vituli perfectis bobus, hœdiq; capris, sunt præferendi, utpote quorũ carnes multo facilius atq; præstantius coquantur. Porrò capra temperamento minus quàm bos est sicca: si tamẽ sui & homini comparetur, multũ superat. Suillæ autẽ carnis similitudinẽ cum humana ex eo poteris intelligere, quòd nonnulli carnes humanas pro suillis exhibitas ab hospitibus improbis, sine ulla in gustu vel olfactu suspicione comederint. Meritò igitur porcelli alimentũ nobis præbent tantò magnis suibus excrementosius quantò ipsis sunt humidiores: ac meritò etiã minus nutriunt. Nam alimentum humidius ut distribuitur, ita etiam discutitur longè celerius. At agni carnem habent humidissimã, pituitosamq; oviũ verò excrementosior est, ac deterioris succi. Caprarum quoq; caro, præter succũ vitiosum acrimoniam etiam sortitur. Hircorum autẽ, tũ ad coquendum, tum ad succum bonum gignendum, est deterrima. Hanc sequitur arietum, pòst taurorum. Porrò in iis omnibus carnes castratorum sunt præstantiores: quemadmodũ senũ pessimæ. Ad hæc caro leporum, sanguinẽ quidem gignit crassiorem, sed melioris succi, quàm bubula ovillaq;. Cervina autem nõ minus iis succum vitiosum generat, & concoctu difficilem. His agrestium asinorum bene habitorum, ac juvenũ caro est propinqua. Sunt tamen qui asinorum,

Marginalia (left): ...borũ vis. / ...tinaca. / ...um. / ...cus. / ...bera. / ...gi. ...tis. / ...manitæ. ...gorum ...n esse pe... ...losum. ...gorũ no... ...ua opitu... ...tur. / ...dicula fa... ...cates. / ...dieulas ...das perpe... ...n esitari ...cœnam. / ...llium esita... ...ut medica... ...ntum. ...llium eli... ...m, imbecil... ...s quidem, ...signius ta... ...n reddi.

Marginalia (right): Porra. Cepa. Ampeloprasa. / Acres cibi quibus tantùm conveniant. / Carnes elixas optimum gignere sanguinem. / Nervosas partes justo pituitosiores existere. / Suilla caro omnium potentissimè nutrit. / Bubulam gignere melancholicum sanguinem. / Melancholici affectus qui sint. / Juvenibus ætate florentibus, suillas vitulinas, atque hœdinas carnes congruere. / Capræ temperamentum. / Suillas carnes esse humanis simillimas. / Porcelli quale alimẽtum exhibeant. / Alimentum humidius distribui discutiq; celerius. / Agnina carnes. / Ovilla. / Caprilla. / Hircina. / Arietina. / Taurina. / Castratorũ carnes sunt præstãtiores, ut senum pessima. / Leporina. / Cervina. / Asinina.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

domesticorum, ubi senuerint, carnes mandunt, quæ pessimi succi sunt, concoctuq; difficillimæ, atq; stomachũ lædũt, etiã insuaves inter edendũ: quemadmodũ equorũ & camelorũ carnes, quibus & ipsis homines animo & corpore asinini cameliniq; vescuntur. Sunt qui & ursis, & iis adhuc deterioribus, leonibus ac pardis vescãtur, semel aut bis elixantes. Vulpiũ aũt carnibus autumno apud nos venatores vescuntur: tunc siquidem uvarũ usu pinguescunt. Porrò animalia omnia quibus alimẽta propria affatim suppetunt, longè seipsis in cibo præstantiora evadunt: quemadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adsunt. Cæterùm quæ assantes homines mandunt, aut in sartagine frigentes, ea corpori siccius dant alimentum: quæ verò in aqua præcoquunt, humidius: quæ in patinis cõdiuntur, inter hæc media sunt: quanquam & illa ipsa pro modo conditurææ inter se multũ discrepant. Siquidem quę vinum aut garum habẽt copiosum, ea sunt aliis quæ ipsa non habent, sicciora. Rursus quæ exiguam quidem illorũ portionem, aut sapæ etiam ampliorem habent, aut in simplici & plebeio, alboq; appellato jure elixa sunt, ea prædictis longè sunt humidiora. Quę autẽ in sola aqua coquuntur, iis quoq; adhuc humidiora existũt. Maximũ præterea in præparatione discrimen accidit, pro eorum quæ injiciuntur potentia: ut cùm omnia siccant quidem, sed alia magis, alia minus. Sunt porrò hęc ex seminibus quidem, anethũ, apium, carum, libysticum, cuminũ: ex plantis, porrũ, cepa, anethum, satureia, thymum, pulegium, mentha odorata, origanum, & alia id genus pertinentia ad obsonatricem commendationem.

Equinæ carnes. Camelinæ. Ursinæ. Leoninæ. Pardorum. Vulpinæ.

Assa frixáve siccius quàm elixa, dant alimentum corpori.

Garum.

Album ius.

Condimentorum genera varia.

De Limacibus.

LIMACES Græci omnes quotidie mandunt, carnem quidem duram habentes, eoq; cõcoctu difficilem, sed quæ confecta potentissimè nutriat. Succus autem ipsis inest qui ventrem subducit: quemadmodum & iis, quibus testa pro cute est. Quapropter quidam oleo, garo, vinoq; ipsos condientes, eo jusculo ad alvum dejiciendam utuntur. Hujus porrò animalis caro bis terq; elixa, conditaq; alvum sistit, alimentumq; dat corpori minimè contemnendum.

Limaces.

Limacum succus subducit alvum.

Limacis caro bis cocta alvum sistit.

De animalium pedestrium partibus excarnibus.

EXTREMÆ corporis partes, ut pinguedinis ita substantiæ carnosæ habent minimũ. Nervosa enim, hoc est, ligamẽtosa, & cutacea natura in ipsis præpollet: non tamen tales hi nervi, cutisve sunt, quales in reliquo corpore: nam in excarnibus magis exercitatoria sunt, eoq; magis lenta. Quare meritò quidem corpus minus alunt: ob lentorẽ tamen facilius dejiciuntur per alvũ. Meliores autẽ sunt pedes suum quàm rostrũ: quemadmodum hoc auribus est præstantius. Porcellorum pedes ptisanæ elixæ injecti, illam meliorẽ efficiunt, ipsi etiam meliores redditi: quare sic in ore & ventriculo melius elaborantur. Quantò aũt aliorum animalium carnes alimenti bonitate suilla sunt inferiores, tantò illorum partes excarnes partibus suũ excarnibus sunt deteriores.

Extrema mẽbra minus alunt, sed dejiciũtur promptius.

Porcellorum pedes coniecti in ptisanam, meliorem reddũt.

De animalium pedestrium lingua.

PECULIARIS quædam huic parti substãtia inest: carnem enim habet fungosiorẽ, ac sanguineam magis: eam tamen haudquaquam solam, sed cum musculis, glãdulis, venis, arteriis, & nervis (quæ illi communia sunt) exemptam, solent coquere & mandere.

Lingua caro.

De Glandulis.

QUANTUM lingua à carnis substantia, tantùm glandulæ à linguæ substantia recesserunt. Porrò glandulas quæ juxta linguam consistunt, ad salivam generandam comparavit natura: ad conficiendum autem lac, mamillares: ob idq; post fœtum cõceptum laxescunt, atque lacte replentur. Omnibus autem glandulis illud cõmune inest, ut suaves in cibo, friabilesq; appareant. Cæterùm mamillares, cùm imbutæ sunt lacte, de ipsius etiã dulcedine aliquid præ se ferunt. Alimentum autem quod ex iis probè quidem in vẽtriculo concoctis provenit, propè sanè ad carniũ alimẽtum accedit. Quòd si minus quàm par est sint confectæ, succum crudum aut pituitosum generant: humidiores quidem pituitosum, duriores verò crudum.

Glandul[æ] linguæ, mamm[illarum] usus.

Glandul[æ] omnes e[x] cibo su[aves].

De testibus.

TESTES, autem cùm ex genere sint glandularum, non perinde tamen sunt laudabilis succi ut mamillares: sed habent virosum quiddam, seminis, quod in se generant, naturam referẽtes, ceu renes urinæ. Animalium gressilium testes, concoctu sunt longè difficiliores. Nam testes gallinaceorũ altilium & suavissimi sunt, & laudabile corpori alimentũ præbent. Renes admodũ pravi sunt succi, & concoctu difficiles, ut adultiorũ animalium testes. Juniorũ quippe sunt præstantiores. Porrò taurorũ, hircorum & arietum, insuaves sunt & mali succi, concoctuq; difficiles. Sues quidem apud nos execant, quòd videlicet castratorum caro suavior sit, & alimenti plenioris, concoctuq; facilior: boves autem, ut multò melius eis ad agriculturam utantur, cùm non facilè tauri domentur. Capræ autem & oves, propter utrunq; usum castrantur. Cæterùm omnes memoratorum animalium testes, concoctioni resistunt, ac mali sunt succi: nutriunt tamen, si bellè conficiantur. Quantò autem suum caro aliis præstantior est, tantò horum quoque testes, aliorum animantium testibus sunt meliores. Soli autem gallorum gallinaceorum undequaque sunt præstantissimi, & potissimum eorũ qui saginati fuerint.

Testes e[x] genere [glan]dularu[m].

Testes [galli]naceoru[m] ... stant co[ncoctu] aliment[um] laudabi[le]. Renes p[ravi] sunt succ[i]. Testes a[nimalium] nos mali succi. Castrat[orum] carnes s[uavi]ores, & [fac]lentiores ... stere.

Suillam ... nem esse ... ris præs[tan]tiorem. Gallorum testes.

De Cerebro.

CEREBRUM omne cibus est pituitosior, crassiq; succi, & tardè permeans, atq; ad coctionem difficilis: nec minimũ lędit vẽtriculũ. Excitat prętereà nauseã, omninoq; vomitioni est accomodatius, si cõcinnatũ cũ incidẽtibus & calefacientibus fuerit. Si tamen rectè concoqui possit, alimentum corpori præstabit nõ contemnendum.

Cerebrũ ... seã excita[t]. Cerebrum quale ali[men]tum præs[tat].

De ossium medulla.

HÆC cerebro est dulcior, jucundior & pinguior, nauseamq; provocat, si liberalius sumatur: nutrit tamen & ipsa, si conficiatur probè.

Medulla [os]sium.

De spinali medulla.

SPINALIS medulla (quæ perperàm medulla appellatur) cerebro cõtinua, ejusdemq; cũ eo naturæ existit: nisi quòd ipso multò est durior, potissimum

Spinalis m[e]dulla.

tissimũ in infernis spinę finibus. Quantùm enim à cerebro abscedit, tantùm magis durescit. Pinguitudinis præterea habet minimum, quo fit, ut nauseam non provocet: ac si probè conficiatur, non exiguum corpori alimentum suggerit.

¶ *De pinguedine & adipe.*

...uedo. ...ps.

PINGUEDO, humida quæpiã res est, oleo lõga vetustate incrassato assimilis: adeps verò pinguitudine multò est siccior, ideoq; fusus concrescit facilè. Pauci utraq; est nutrimẽti, potiusq; carnium os alentium sunt cõdimenta, q̃ alimenta.

¶ *De pedestrium animalium visceribus.*

...r quale ...imentũ ...beat.

OMNIUM quidẽ animaliũ jecur crassi est succi, ac ad coquendũ difficile, tardeq; permeat. Omniũ aũt est præstantissimũ, non modò ad voluptatem, sed ad alia omnia, quod ex caricarũ esu optimè præparatũ fuerit. At lien gustu est suavissimus: in eo tamẽ reperitur perspicua quędã acerbitas. Meritò etiã pravi succi esse creditur, ut qui sanguinẽ melancholicũ gignat. Utroq; verò tantò pulmo facilius coquitur, quãtò est rarior. Multò tamen quod ad nutriendum attinet, est hepati inferior. Pituitosius autem est alimentũ quod exhibet. Cor substantia quidem caro est fibrosa ac dura, ideoq; concoctu difficile: & tardè permeat. Si tamen probè conficiatur, alimentũ corpori dat ut non paucum, ita nec mali succi.

...sangui... melan... ...cum gi... ...ae.

¶ *De quadrupedum animalium ventriculo, utero, & intestinis.*

...tanea ...e alimẽ... ...abeant.

DURIORES carnibus sunt hæ partes: ob id, etiam si ritè conficiantur, succum tamen gignũt non planè sanguineum, sed frigidiorem, atq; crudiorem. Proinde multùm temporis postulant, priusquàm satis confici queant.

¶ *De agrestium ac domesticorum animalium differentia.*

DOMESTICA animalia, tẽperie humidiora sunt q̃ agrestia, tũ ob aëris in quo degunt, humiditatẽ, tũ ob vitæ ignaviã. Caro eorũ quę in mõtibus degũt, ob cõtrarias causas est durior, nulliusq; prorsus pinguedinis, aut paucissimæ particeps. Ob idq; plurib. diebus q̃ domesticorũ, imputris servatur: alimentũq; exhibet minus excremẽtitium, eo q̃ à domesticis sumitur: ac proinde & nutrit valentius & succum gignit meliorem.

...stium a... ...liũ car... ...valenti... ...iunt, & ...gignũt ...rem.

¶ *De lacte.*

...is diffe... ...ia.

LAC boum crassissimũ ac pinguissimũ est: liquidissimũ ac minimè pingue, camelorũ: mox equarum: deinde asinarũ: mediæ autem consistentiæ est caprarũ: hoc crassius, ovium. Secundùm autem anni tempora, lac post partũ est liquidissimum. Temporis verò progressu, magis semper ac magis crassescit. At media ęstate, ipsum etiam in suæ naturæ medio consistit. Post id autẽ tempus, sensim jam crassescit, quoad penitus deficiat: sed Vere, ut liquidissimum, ita copiosissimũ est. Porrò liquidissimum lac, serum: crassissimũ, caseum habet plurimũ. Meritò igitur liquidius quidem lac, magis: crassius autem, minus alvum subducit. Quinetiam lac quod ignitos lapillos, aut orbiculos ferreos extinxerit, & ventrem sistit, & ijs auxiliatur, quibus venter aërium excrementorũ morsu infestatur. Facilè tamen sic paratum lac in ventriculo cogitur: ob idq; mel illi, & salem, adjicimus: sicuti & aquam etiam, quæ seri acrimoniam corrigit. Constat siquidem lac omnino ex cõtrariis substãtiis, sero scilicet, caseo, & pinguitudine, ex qua butyrum conflatur: quo in frigidis plerisq; regionibus, pro oleo utuntur. Cuius pinguis succi asininũ lac habet minimũ.* Quo circa rarò alicui in ventriculo cogitur, si statim ut mammis excidit, calidum fuerit epotum. Quòd si sal & mel adjiciantur, fieri nõ potest, ut ipsum in ventriculo coaguletur. Eandem ob causam magis per alvũ dejicitur, ut quod serũ multum habeat, à quo lac omne facultatẽ accipit dejiciendi, uti à caseosa substantia sistendi. Quare plurimo sero ad dejiciendam alvum usi sunt veteres. Cui quidem tantùm mellis optimi & salis est adjiciendũ, quantũ suave citra stomachi eversionem sentietur. Porrò inter omnia quæ mandimus, lac optimũ, optimi succi est. Nam quod vitiosum existit, pravo succo utentium corpora replet. Quòd si capræ, aut alterius animalis, scammoniũ tithymalúmve depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino alv⁹ ei fluet. Lac igitur quod seri habet plurimũ, etiamsi semper eo utaris, nihil penitus periculi adfert. Quod verò huiusmodi humiditatẽ habet exiguam, caseosam aũt crassitiem multam, eos quidem offendet, qui calculis generandis sunt prompti: jecurq; obstruet ijs, qui hoc affectu facilè prehendi possunt. Thoracis autẽ ac pulmonis partibus lac omne est utile: capiti verò, nisi quis ipsum habeat admodum firmum, nõ est accommodũ: ut neq; hypochondriis, quæ levi de causa inflantur: plurimis siquidem in ventriculo in flatus vertitur. Si verò cum aliquo eorum cibariorum, quæ crassi sunt succi, diutius elixum fuerit, flatuosam quidem naturam deponit, sed jecur magis obstruit, & promptius calculos in renibus gignit. Illud igitur lac boni succi & multi alimenti existit, quod ex contrariis substantiis & facultatibus constat, subducendi scilicet, ac sistendi, obstruẽdi ac tenuandi. Nocet autem ipsius usus assiduus tum dentibus, tum gingivis: has quippe humidas, dentes putrefactioni reddit obnoxios. Cæterùm occurres huic malo, si aut diluto, aut meraco vino, cui nonnihil mellis permistũ sit, aut primò quidem melicrato, dein verò astringẽte vino, sumpto lacte, os ipsum pollueris.

...quod la... ...ignitos ...inxerit, ...um fluen... ...sistere.

Lac ex quibus substantiis constet.

Lac asininũ rarò alicui in vẽtre cogi.

Lac asininũ habere plurimum substãtiæ serosæ. Sero utebantur veteres ad deijciendã alvum.

Lac optimũ optimi est succi.

Lac nimis serosum, obesse non potest.

Lac admodũ caseosum quibus noceat.

Lac omnẽ esse utile pectori.

Lac quibus noceat.

Lac optimũ quale.

Lac nocet dẽtibus gingivisq;.

Lactis noxã qua corrigãt.

¶ *De oxygalacte, hoc est, acido lacte.*

Oxygala quibus conveniat, aut minimè.

DENTES qui secundum naturam habent, nihil offendit: eos autẽ lædit, qui justò frigidiores existũt. Iam verò ventriculus quavis de causa frigidior, oxygala nõ bellè concoquit: temperatus verò, quamvis ægrè, conficit tamen id aliquando. Contrà, ventriculi calidiores, præterq̃ quod nihil ab huiuscemodi eduliis læduntur, aliquo etiam fruuntur cõmodo. Pro diversa autem ventriculorum natura accidit, ut lac ipsum interdum acescat. Siquidem caloris inopia, in acorẽ: eiusdem excessus, in nidorem & fumum vertit. Porrò oxygala etsi in ventriculo non coquatur; nunquam tamen in nidorem convertitur, potissimum si in ferventissimum ac biliosissimum ventriculũ incidat. Est autẽ natura tum frigidũ, tum crassi succi: quare nõ facilè à modicæ naturæ corpore cõcoctionẽ suscipit. Quinetiã cõsentaneum est crudũ succũ à cibis huiusmodi gigni

Non ab re autem eduliũ hoc calidissimis est ventriculis utile: quemadmodum frigidioribus adversissimũ. Ad partes ipsius lactis, citra coagulũ, etiam scissio, quam vocant, discernit, cùm lacti abundè calido oxymel frigidũ instillamus. Idem etiam mulso efficimus. Interdum citra ullam liquoris instillationem, vase frigidissimã aquã habente, in lac demisso, ipsum scindimus. Præterea sine coagulo id lac, quod post editum fœtũ emulsum fuerit, cõcrescit protinus, si super cineres calidos parũper calefiat. Nutrit autẽ uberius ex lacte id quod concretũ est: parcius verò, quod serosum existit. Cęterùm quod lac à partu concrescens, nihil recipit mellis, cõcoctu quidẽ est difficilius, atq; succi crassioris: præterea per alvum tardius secedit, corpus tamen abundè nutrit.

Lac quibus modis scindatur.

Lactis partes quæ magis, et quæ minus alant.

¶ De Caseo.

DUM caseus cõficitur, assumit ab injecto coagulo acrimoniam quandam, humiditatemq; omnem deponit, & potissimũ si inveteraverit: tũc enim quàm prius, longè acrior evadit, ac manifestè calidior, atque ardentior redditur: ob idq; ipsum, siticulosior, & difficilior cõcoctu, & peioris succi efficitur: ac proinde calculis est generãdis. Ubi enim succorũ crassities cum ardenti calore jungitur, illic calculi generãtur. Itaq; caseus id genus, omnium ad omnia est pessimus. Deinceps autem malus quidem, sed prædicto minus putandus est, qui neq; est vetus, neq; acris. Omnium autem caseorum recentium, præstantissimus is habetur, qui à nostris incolis oxygalactinus dicitur, suavissimus quidem in cibo, stomacho autẽ minimè noxius, aliisq; omnibus caseis concoctu transituq; facilior: succũ habens nõ vitiosum, neq; usqueadeo crassum. Præstãtissimus etiam est is, quẽ Romani βαθὸν appellant. In universum autẽ, mollior caseus duriore est præstantior: rarus verò ac laxus, denso admodum, & cõpacto. Iam verò cùm glutinosus valde, & is qui ad asperitatẽ usq; est friabilis, sint vitiosi, præstantior est qui inter hoc duos est medius. Quod autem ad gustũ pertinet, is omniũ est præstantissimus, qui nullã vehementẽ obtinet qualitatẽ, sed dulcem habet supra alias parum eminentẽ. Ructu etiã, cuius qualitas paulatim marcescit, præstantior: cuius contrà perdurat, non bonus.

Caseus inveteratus calculũ gignit. Calculi quibus à causis gignantur.

Oxygalactinum caseum esse omnium caseorum optimum.

Bathos caseus. Caseorũ qui præferendi.

¶ De pedestrium animalium sanguine.

SANGUIS omnis concoctu est difficilis, pręcipuè crassus & melancholicus, qualis bobus & apris inest. Leporinus autem, caprinúsq;, ut suavissimi celebrantur.

Sanguis omnis est concoctu difficilis.

¶ De alimento quod à volucribus animalibus sumitur.

AVIUM omnium volatiliũ genus paucissimum præstat alimentũ, si ad genus gressiliũ conferatur: potissimũ si ad suillam, qua nõ aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti. Volucrium tamen caro concoctu facilior est, præcipuè perdicis, attagenis, columbę, galli gallinacei & gallinæ. Turdorum verò & merularũ, minutorumq; passerculorũ caro, quàm pręedictorum, est durior. His autẽ ipsis, turturis, palumbi, anatisq; caro etiam durior existit. At phasianorum caro, quod ad concoctionem & nutrimentũ attinet, carni gallinarum est similis: voluptate tamẽ in edendo eam superat. His durior est pavonum caro, & fibrosior, & difficilior concoctu. In universum autem, augescentiũ caro multò est præstantior, quàm inclinantium ætate: media verò est inter utranq;, florentium. Prava autem admodum est novellorũ, sed diversa ratione ac senum. Siquidem horum caro, dura est et sicca, ac nervosa, ideoq; concoctu difficilis, & nutrimenti exigui: contrà animaliũ nuperrimè æditorum corpora, mucosa sunt ac humida, eoq; excrementis plena: facilius tamen per alvum descendunt. Secundum etiam præparationis modos, & locos in quibus ipsa animalia vivunt, non mediocris eorum est differentia.

Suilla carne nihil nutrire copiosius. Volucrium carnes quæ facilius, & quæ ægrius coquantur. Phasianorũ caro.

Pavonum caro. Carnium crescentia secundum ætatem.

¶ De anseribus & struthocamelis.

CARO horum excremẽtitia existit, multoq; difficilior concoctu, quàm prædictorum volucrium. Ipsorum tamen alæ, non sunt cæterorum alis deteriores: quandoquidem in multis, alarũ substantia fibrosa est & dura. Quarundam autẽ caro, tota est eiusmodi: cuiusmodi gruum: quas tamen & ipsas mandunt, plurimis antè diebus macerantes & mortificantes. Inter grues & anseres, caro tardarum est media.

Anserum caro. Struthocamelorũ. Gruinæ. Tardarum caro.

¶ De differentia quæ est in partibus animalium volucrium.

NON manduntur intestina volucrium: ventriculi autem & vesci sunt, & nutriunt. Quidam autem ipsorum valde etiam sunt jucundi, ceu anserum: secundum quos, sunt altilium gallinarum. Ad hæc anserum quibus lac in alimentis miscetur, jecur est jucundissimũ, atq; potenter nutrit: & cùm sit optimi succi, dejicitur facilè, probeq; in ventre cõcoquitur. Ad hæc alæ anserum, & ijs adhuc magis gallinarum, minimò negocio concoquuntur. Pedes autem paulò minus omnium, cibo sunt inepti. Cæterùm juniorum & probè nutritorum caro, gracilium carni atq; annosorum præstat. Gallorum testes, pręcipuè altilium, præstantissimi sunt, & multo magis, si cibus ipsorũ, quo sunt nutriti, seroso lacte fuerit imbutus. Porrò volucria, exiguum quidem habent cerebrũ: ipsum tamen tantò pedestrium cerebro præstantius est, quantò durius. Ac montana sanè, quàm palustria, cerebrum habent præstantius.

Anserini ventriculi esse suavissimum. Anserinum hepar unde commendetur. Alæ anserinæ, gallinaceæq;. Testes gallorum. Cerebrum volucrium.

¶ De Ovis.

GALLINARUM & phasianorum ova, omnibus sunt præstantiora: deteriora autem anserum & struthocamelorum. Porrò quæ ova dicuntur tremula, ad nutriendum omniũ sunt præstantissima. Sorbilia autem, minus quidem nutriunt, sed subducuntur facilius, & pharyngis asperitates lævigant. Cocta verò, & ad coquendũ sunt difficilia, & tardi transitus, corporiq; crassius alimentum largiuntur. His autẽ tardius permeant, & crassioris sunt succi, quæ in calidis assantur cineribus. Quæ verò in sartagine sunt inspissata, pessimum habent modis omnibus alimentum. Porrò quæ suffocata appellant, sunt elixis atque assis meliora, parantur autem ad hunc modum: Ubi enim ipsa oleo & garo, & pauco vini cõspersa fuerint, vas quo cõtinentur, cacabo aquam calidam habenti indunt. Deinde ubi ipsum totum supernè obturarint, ignem substruunt, quoad ova mediocrem consistentiam sortiantur.

Ovorum differentiæ. Ova tremula. Ova sorbilia. Ova cocta. Ova assa in cineribus. Ova frixa. Ova suffocata, parandi modus.

De

¶ *De volucrium animalium sanguine.*

GALLINARUM & columbarum sanguine nõnulli vescuntur, maximè altiliũ: qui suum sanguine haudquaq; inferior est, neq;* suavitate, neque concoctionis facilitate. Plurimũ tamen à leporino relinquitur. Cæterùm sanguis omnis cõcoctu est difficilis & excrementitius.

¶ *De nutrimento quod ab aquatilibus animalibus sumitur: & primùm de Mugile.*

MUGILES ex squammatorum piscium sunt genere. Verũ eorũ caro, qui in aquis limosis, sordidis & stagnantibus degunt, excrementitia admodum atq; mucosa existit. Optima aũt eorum est, qui in puro mari vivunt, præcipuè cùm ventorum procellis ipsum mare agitatur, atque ad Boream spectat. Nam in quieto, nullisq; agitato fluctibus, tantò piscium caro deterior fit, quantò minus exercitatur. Eorum autem qui in fluviis gignuntur, præstantiores sunt, qui in ijs gignuntur, in quibus aqua rapidè fluit, & copiosa. Qui verò in stagnantibus, nõ laudabiles. Præterea penes alimenta ipsa pisces meliores pejorésve evadunt. Etenim qui in fluminibus urbem magnam præterfluentibus, hominum stercoribus, & pravis id genus escis victitant, omniũ deterrimi sunt. Porrò qui mugil in mari gignitur, is à mari longissimè abscedens, adverso flumine natat, numerosasque ac parvas spinas non habet. Qui verò à fluviis stagnisq; ingreditur mare, huiusmodi spinarũ est plenus. Nam omniũ ferè pisciũ caro, qui in stagnis aut fluminibus crescunt, tenuibus spinis plena invenitur, quas nullus marinorũ habet. Pauci autẽ fluvialium mare ingrediuntur: at marini omnes, fluviis gaudent. Mugilis præstantioris caro est jucundior & acrior, necnon expers pinguedinis. Nam pingues, & soluti saporis, & vitiosi sunt succi. Quapropter eos cum origano præparant. Hic piscis unus eorum est, qui conditi sale asservantur.

¶ *De Lupo seu Laurace.*

HUNC piscem natum in aquis dulcibus non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna, ipsum ascendisse cõspeximus: ideoq; parvus rarò, quẽadmodum mugil sępe, invenitur. Alimentũ sanè quod tum ex hoc, tum ex aliis piscibus provenit, sanguinem gignit cõsistentia tenuiorem, quàm quod ex pedestribus animalibus sumitur: adeò ut nõ affluenter nutriat, & discutiatur celerius.

¶ *De Mullo seu Trigla.*

HIC quoq; pelagicis piscibus annumeratur: habetq; aliorũ fermè omniũ carnem durissimã, & valdè friabilem. Ac nutrit sanè cùm probè cõfectus fuerit, copiosius omnibus aliis piscibus, quòd durior & crassiorum partium existat, habeatq; substantiam alendo corpori accõmodatam. Quare mulli caro jucunda est: quæ quidem licet aliorum carne sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers, cũ quadã acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria statim ut sumpta fuerint, celeriter implẽt, & appetentiã evertũt. Mulli etiã hepar propter voluptatẽ à gulosis summoperè expetitur. Optimi autem mulli fiunt, ut alii etiã omnes pisces, cùm propter mare purũ, tum vel maximè propter alimenta.

¶ *De piscibus saxatilibus.*

Saxatiles pisces unde dicantur.

SCARUM, merulam, turdum, juliam, fucam, percam, à petrosis promõtoriis maris, in quibus comperiũtur versari, saxatiles appellantur. Inter eos autẽ scarus excellere suavitate creditur. Secundùm hunc, merulæ, ac turdi. Tertio loco juliæ, fucæ, ac percæ. Porrò alimentũ quod ex eis sumitur, nõ modò concoctu est facilè, sed hominum etiã corporibus saluberrimũ, ut quod sanguinem medium consistentia generet.

Saxatiles pisces præbere alimentum saluberrimũ corpori.

¶ *De Gobione.*

GOBIO littoralis est piscis, ex numero etiã eorum, qui parvi perpetuò manent. Præstantissimus autẽ omniũ ad voluptatẽ, coctionẽ, distributionem, ac deniq; succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promõtoriis degit. Cæterũ gobiorum caro, ut carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorũ. Ipsa igitur pro portione, vescentium corpus nutrit.

Gobiorum caro.

¶ *De piscibus molli carne præditis.*

Scarus.

SCARUS itaque primas inter pisces saxatiles obtinet: quibus omnib. caro inest quàm aliis piscibus mollior & friabilior. Sũt qui carnis tantũ duritie à saxatilibus dissidẽt, cuiusmodi sunt pelagiei propemodũ omnes: nisi si q ipsorũ pravo alimẽto propriã carnẽ corrumpãt, ut mulli, qui cancellos, animalia flavo colore, minimis cãcris similia, mandũt. Porrò saxatiles pisces, nec loca, nec alimẽta mutant, nec dulcibus aquis utũtur: ob eamq; causam omnes perpetuò sunt inculpati. At aselli dicti, si probo alimento utãtur, & mari puro, carnis bonitate contendent cum saxatilibus. Qui verò pravo alimento utuntur, aut in aquis mistis, aut vitiosis versantur, carnis quidẽ non abjiciunt mollitiem, sed pinguitudinẽ atq; lentorẽ contrahũt. Quare neq; suaves persistũt, sed alimentũ excrementitiũ reddunt. In universum autẽm, pessimi pisces gignuntur in eorũ fluviorum ostiis, quæ purgamenta cuiuspiam civitatis magnę recipiũt. Idcirco in eiusmodi fluviorum ostiis (qualis est Romanus præterfluens Tyberis) muræna pessima gignitur: eoq; in ea urbe omniũ ferè marinorũ piscium ea minimo vẽditur, cùm tamẽ meliores sint eius fluminis pisces, priusquã is ad urbem perveniat. Quin & alius etiam est fluvius, trecentis & quinquaginta stadiis ab urbe in Tyberim profluens, Nar appellatus, qui pisces habet longè Tyberinis meliores. Similes autem quodammodo inter se sunt, passer & solea, non tamen omnino eiusdem sunt speciei. Solea namq; mollior est, & cibo suavior, atque in totum præstantior quàm passer. Quin & lacerti medii quodãmodo sunt inter pisces carnis mollis & duræ. Nullus tamen memoratorũ piscium, haceto, aut sinapi, aut origano indiget: veluti pingues, lenti, atque duri. Quidam etiam frixis ijs in sartagine aluntur: alii assant, aut in patinis condiunt, ut rhombos, & citharos. Optimè autẽ omnium condimentum ex albo jure concoquitur, quod in hunc modũ paratur. Copiosam aquam primùm injice: dein olei quod satis sit affundito: cum pauco anethi, & porri. Ubi verò pisces semicocti fuerint, salis tantum aspergito, quoad totum jus salsum nõdum appareat. Hæc

Mulli. Cancelli.

Pisces pessimi ubi locorum gignantur.

Tyberis.

Murænã Romæ omnium ferè marinorum piscium minimo vendi.

Nar flumen, producere pisces longè Tyberinis meliores.

Passer. Solea. Lacerti.

Albi iuris cõdimentum.

siquidem

siquidem præparatio vel ægrotis ipsis est cōmoda. Quibus autem inculpata sanitas est, ijs piscium in sartagine frixorum, secundo loco super craticula assorum, præparatio est conveniens. Hæc tamē, oleum garúmq; cum pauco vino exposcit. At frixis, plus vini, gariq; addere expedit, minime verò olei. Quòd si cui id subvertat stomachum, paratum habeat acetum, modicum in se gari, piperisq; cōtinens. Omnium autem memoratorum piscium alimentum, hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, & ægrotis est accōmodatissimum. Qui verò corpus exercēt, cibos firmiores postulant.

De piscibus duræ carnis.

Pisces duræ carnis qui sint.

DRACONES quidem, libellæ, cuculi, scorpius, trachurus, mullus, cernua, glaucus, conger, pager, hamya & aquila, inter duræ carnis pisces annumerantur: nonnullæq; mustellorum species. Nam celeber ille qui apud Romanos galexia dicitur in eorum numero, qui dura carne cōstant, habetur. At canis ad cetaceorum genus refertur, ut qui carnem duram habeat, atque excrementitiam. Quapropter ipso in partes secto et salito, vescuntur vulgares homines. Ingrati enim saporis est, ac mucosus, ideoq; cum sinapi & oxelæo, atque id genus acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc item genere sunt balenæ delphini, & phocæ: ad quos proximè magni thunni accedunt: quanquam non æquè sunt ut prædicti, jucundi. Insuaves enim sunt hi, præsertim recentes: nam salsi evadūt meliores. Thunnorū aūt caro, qui & ætate & corporis mole sunt minores, nō perinde dura est, ideoq; hi facilius etiā coquūtur: & ijs adhuc magis pelamides, quæ sale cōditæ laud atissimis salsamentis nō cedunt. Post sardas autē & pelamides, myli qui ex Ponto afferūtur præcipuè cōmendantur. Post ipsos sunt graculi. Porrò duræ carnis pisces, ægrius quàm mollis cōcoquuntur. Siquidem quæ molliora sunt, facilius alterantur, quod facilius patiatur. Durior etiā cibus crassiorē habet substantiā, ut mollior tenuiorē: ac proinde ille succū crassiorē gignit.

Galexia. *Canis piscis.* *Balenæ. Delphinus. Phoca.* *Thunnos salsos evadere meliores recentibus.* *Sardæ myli. Pelamides. Graculi. Molliora facilius alterantur.*

An dura omnia per decoctionem salsos succos gignant, ut Praxagoras & Philotimus existimarunt.

Decoctum omniū, quamdiu coquitur semper salsius evadere.

EQUIDEM omniū decoctū, quamdiu coquitur, salsius semper evadere, pòst autē, amarum, deprehendo. Nam corpus ipsum solidum quod in aqua elixatur, qualitates quæ initiò sibi inerant, in ea deponit, sic ut qualitatis expers evadat. Clarius autem huiusce rei veritatem intelliges, si quando quod elixas, in aliam aquā transfusum, secūdò & tertiò recoquas. Invenies quippe id quod decoquitur, propriā amisisse qualitatem, sive salsam, sive acrē, sive etiam acerbam: aquam autem, eam in se recepisse. Si verò succos ipsos solos concoxeris, primū quidem salsiores, postea autē amari etiam fient. Siquidem vel ipsa aqua optima diutius cocta, salsam qualitatē tandem assumit. Quamobrem, quod ad succos attinet, Praxagoram ac Philotimū rectè sensisse, nobis est concedendum: quòd verò ad solida corpora pertinet, non item.

Omnia quæ decoquūtur, propria qualitatē amittere: aquam autem, illam in se recipere. *Praxagoras. Philotimus.*

De animalibus quibus testa pro cute est.

OMNIBUS id genus piscibus commune est, salsum in carne succum contineant, qui alvum subducit: quod seorsum cuiq; magis minúsve inest, pro qualitatis & quantitatis ratione. Siquidem ostreā, inter alia testacea, carnē habent mollissimam: parvæ autem hiatulæ, vertebræ, ungues, purpuræ, buccinæ, omniaq; eiusmodi, duram. Non ab re igitur ostrea quidem, alvum valentius subducunt, corpus autem imbecillius alunt. Duriora verò, difficilius quidem coquūtur, sed firmioris sunt nutrimēti. Verū hęc quidē omnia elixātur. Ostrea verò etiā citra elixationē mādūntur. Sunt qui ea in sartagine frigant. Quemadmodum autē ex ipsis testaceis, quæ dura sunt, carnem habēt concoctu difficiliorem, sic etiam quæ corrumpatur ægrè. Quare ipsa bis térve cocta, eis exhibemus, quibus ob pravos succus cibi in ventriculo corrumpuntur: gignitur tamen ex ipsis succus crudus plurimus, at ex ijs quæ molli sunt carne, pituita.

Testa[cea] succū subdu[cunt]. Ostrea[...] *Ostrea [...]tiam* *Testacea [du]ra ca[...] quibus [...]rant.*

De Crustatis.

ASTACI, paguri, cancri, locustę, carides, gammari, atque id genus alia, tenui testa concluduntur, duritieq; sunt testaceis similia: sed salsi humoris minus quàm illa continent, quanquam eū habent satis multum. Dura in totum carne cōstant: ideoq; & concoctu sunt difficilia, & firmi alimenti, quum scilicet in aqua potulenta percocta fuerint. Horum quoq; caro, ut ostreorum, ubi percocta, ut dictum est, in aqua succum salsum reliquerit, alvum sistit: ægrè etiam corrumpuntur, non secus ac testacea, quæ duram carnem possident.

Crusta[ta]

De Mollibus.

MOLLIA vocantur, quæ neq; squamas, neq; asperā cutem, aut testaceam habēt, sed mollem: at polypi, sepiæ, lolligines, & his consimilia: quæ omnia mollia tangenti apparent, duræ tamen sunt carnis, & difficilia cōcoctu, exiguumq; in se succum salsum continent. Cæterū si concoquantur, alimentum exhibebunt non paucum corpori: succi tamen crudi plurimum gignent.

Molli[a] [...] intecta[...]

De Cartilagineis.

HORUM animalium cutis est aspera, ac noctu splendicans. Inter ea autem torpedo & pastinaca carnem habēt mollem atq; jucundam, ceu mediocriter per ventrem subeuntem, nec cōcoctu difficilem. Nutriunt item mediocriter. Raja autem, levitaia, squatina, omniáque hujusmodi, duriora sunt, & concoctu difficiliora, alimentiq; copiosioris, quàm torpedo & pastinaca.

Cartilaginea. Torpedo. Pastinac[a]. *Raia.*

De Cetaceis animalibus.

OMNIA eiusmodi duram & pravi succi, excrementitiámque habent carnem.

Cetacea.

De Echinis marinis.

Ex mulso eduntur hi & garo, alvi subducendæ gratia: parátùrque in patinis, ovis, pipere, melléq; injectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medii inter ea quæ humores extenuant & densant.

Echini ma[...]rini.

De Melle.

MEL oritur in foliis plantarum, eiusdem cum rore generis. Porrò in monte Libano quotannis persæpe coria super terram extendūt, ac dein arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiūt, & ollas ac fictilia melle implent: vocantq; id mel roscidum. & aëreum. Proinde constat

Mel. Manna [...]gò appellat[...] ortus. *Mel roscid[um]. Mel aëreum.*

materiam

materiam ex qua mel gignitur, rori esse congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni malive quidpiam ipsi accedere. Ideoq; laudatissimũ in locis mel gignitur, in quibus thymus, & aliæ quædam herbæ & frutices temperamẽto calido & sicco, affatim proveniunt. Tenuiorũ enim est partium id mel: ideoq; in calidis corporibus promptè in bilem convertitur. Frigidis verò est accõmodatissimum. Cùm autem tenuiũ sit partium, acrimoniæ quiddam habeat etiam necesse est, qua alvũ ad excretionem proritet. Quam quidem adimẽtes per injectionem aquæ, atque coctionem, ipsum reddemus ad distributionem atq; concoctionem accõmodatius. At melicratum quod paulisper aut nihil omnino concoctum fuerit, prius deijcitur, quàm concoqui, & in corpus distribui, & nutrire possit. Præterea mel nõ planè coctum, in ventriculo & intestinis flatus quosdam gignit: contrà quod in decoctione spumam omnẽ abjecerit, flatus est expers, & urinam movet. Quòd si quis citra aquæ admistionẽ mel solum delingat, nutriet quidem infirmius, sed alvũ prõptius dejiciet. Largius verò sumptũ ventrẽ superiorẽ cõcitare ad vomitũ solet. Coctum autẽ sine aqua, neq; vomitũ similiter movet, neq; alvũ subducit: verũ distribuitur & nutrit magis: urinã autẽ minus eo quod cum aqua coctũ est, movet. Senibus itaq; mel cõmodissimũ est: ætate autem florentibus & calidis, in bilem vertitur.

¶ De Vino.

SI MODO quicquid alit, cibus est, vinũ etiã in genere ciborum est collocandum. Cæterũ vinorum omnium, rubra simul & crassa, sanguini generando sunt accõmodatissima, ceu quæ minima mutatione indigeant ut fiant sanguis. Post ipsa sunt nigra, crassaq; & dulcia: tum quæ colore quidẽ rubra sunt & nigra, consistentia autem crassa, unà cum qualitate astringẽte. His autem minus sua natura alunt, quæ alba sunt, simul & crassa, & acerba. Omnium autem minimum nutriunt, quæ colore quidem sunt alba, consistentia autem tenuia, & aquis hydromeliti faciendo appositis, similia quodãmodo. Dulcia verò conficiũtur in ventriculo, & distribuuntur facilius, quàm austera, ut quæ facultate sunt calidiora. Quia autem sunt admodum crassa, tardius quidem perficiuntur, atq; distribuuntur. Si tamẽ in ventriculum adeò robustum incidant, ut confici rectè ab eo possint, alimentum copiosius corpori dabunt. Constat præterea, quòd quemadmodum hæc corpori alendo: tenuioribus sunt præstantiora, ita ad urinam ciendam sunt deteriora.

¶ De cibis sale conditis.

ANIMALIUM corpora, quorũ carnes simul duræ sunt & excrementitiæ, sunt ad saliendum accõmoda. Quæ verò aut admodũ mollem, aut valde siccum, & minimè excrementosum habẽt corporis habitum, sunt ad saliendum inepta. Salis nanq; facultas, humores superfluos tenuat, & digerit, corporaq; cogit atq; condensat: cùm nitri spuma, & laxum aphronitrũ, tenuare quidẽ & discutere possint, cogere verò & condensare non possint. Suum igitur obesorum & ætate florentium carnes, ad saliendum sunt cõgruentissimæ, ut quæ ab utroq; extremo absint. Quemadmodum enim corpora sicca salita, coriis evadũt similia: sic cõtrà, quæ immodica humiditate diffluunt, salis commercio tabescunt. Ob eam causam neque pisces mollis carnis, & excrementis vacui, ut saxatiles & aselli, ad saliendum sunt apti. Graculi verò, pelamides, myli, sardæ, & sardenæ, quæq; σαξάπια vocãt, & salsamenta, ad saliendum appositi sunt. Mulli verò, quòd dura eorum sic caro, & ab excrementis pura, nõ sunt ad saliendum accommodi. Ex his autem perspicuum est, ea esse concoctu admodum difficilia, quæ sale condita, dura & nervosa evadunt, ac veluti coriacea. Quæ verò contrà habent, tenuia quidem ipsa redduntur, mansa autem humores crassos & glutinosos attenuant. At præstantissima omnium quæ mihi licuit experientia cognoscere, sunt quæ à veteribus medicis Sardica salsamenta appellantur.

Pisces apti ad saliendũ.

Sardica salsamenta.

¶ De medijs edulijs.

IN singulis differentiis, quas alimentis inesse diximus, quædam sunt media. Animalibus autem naturalem temperiem atq; inculpatam servantibus, similia suis naturis cibaria conveniunt: ijs verò quæ pravam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut pòst acquisiverunt, non similium sibiipsis esus, sed contrariorum est utilis. Itaque singulæ naturæ suum proprium medium habebunt, idq; secundum ætatum, vitæ cõditionum, institutionum, & regionum, in quibus tandiu habitant, differentias.

Animalibus temperiẽ naturalem servantibus, similia naturis suis cibaria cõgruũt; contraria verò, iis qui pravam tẽperaturam sortiuntur.

GALENI PERGAMENI
de euchymia & cacochymia, liber unus.

Nnonæ caritas assidua, quæ nũ paucos abhinc annos multas nationes Romano imperio subditas afflixit, coẽgitq; vesci alimẽtis pessimi nutrimenti, ac proinde varios, & maximè perniciosos morbos induxit, planè significavit, quantam vitiosi succi ad gignendos morbos vim habeant. Etenim ab ijs alimur, quæ naturæ nostræ sunt familiaria: quæ verò illi adversantur, nos in perniciem deducũt. Cæterùm qui haustu letalium venenorũ pereunt, facilè secerni ab ijs possunt, qui ab aliqua corporis affectione extinguuntur. Neque etiam quispiam inficias ibit, ob humorem quem venenata animantia in ictam particulam infligunt, vel illam celeriter vita privari, vel in putredinem labi, vel doloribus vehementissimis, aut phlegmone urgeri: necnon scorpionem jejuni hominis sputo bis térve aspersum, protinus interire. Nam sicut naturæ quædam cum aliis quoq; naturis conveniunt, sic altera quoque adversatur alteri, eamque corrumpit. Porrò quandiu ipse patris consilium sequutus, ab usu immodico fructuum, quos horarios vocant, abstinui, observavique ab illo traditam optimam victus rationem, tandiu immunis ab omni intemperie persliti. Quoties autem eius præcepta negligẽs, unà cum coætaneis meis ultra modũ fructibus illis me implevi, semper in morbos incidi, qui sanguinis missionem desidera-

Succos vitiosos ad gignendos morbos maximam vim habere.

Nutriri nos ab iis quæ naturæ nostræ sunt familiaria.

Scorpionem hominis ieiuni sputo conspersum, perimi.

Galenus quãdiu ab omni intemperie immunis perstiterit.

Galeni pater in omni disciplinarum genere fuit versatus.

desiderarent. Erat enim pater meus geometriæ, architecturæ, astronomiæ, arithmeticę, logisticesq; studiis excellens, maximeq; omnibus quibus erat notus, ob ipsius justitiam, modestiam, bonitatemq;, ut quivis ex philosophis alius, admirationi. Cæterũ qui potest exerceri ante cibũ, is haud sanè admodum exquisitos cibos desiderat: cui verò negocia & occupationes impedimẽto sunt, non modò huic probato innoxioque victu, sed salubribus quoq; medicamẽtis est opus. In primis igitur ijs qui quiete ac pro animi sententia vitam traducũt, eam victus rationem describam, ex qua gigni sanguis optimus possit. Dein enitendum est, ut quædã his etiam præcepta tradantur, qui turbulentã vitam, atq; negociis deditam agunt. Cibi itaq; succi probati sunt, ex frumentaceorũ genere panes purissimi probeq; confecti, adhibita prius maceratione atque fermentatione debita, necnõ sale injecto. At cocti in clibano præstant: post quos furnaceis secũdæ debentur partes. Alica verò, sicuti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, in sanguinemq; à jecinore cõvertantur, probatissimos gignunt humores: aliquid tamen glutinosi in se habent, ob idque in ijs jecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura astrictos meatus sortiũtur, ac proinde distributionẽ impediunt. Horũ quoque usus uberior, in supradictis particulis vel gravitatẽ, vel dolorem nonnunquã facit. Quinetiã in venis quæ per cava jecinoris. aut per mesaræon ferũtur, redundans humor periculũ adfert, ne vel putredinẽ contrahat, vel eæ ipsæ particulæ in quibus cõgeritur, afficiantur phlegmone. Quippe necesse est crudos crassosque humores, vel concoqui, vertiq; in sanguinem, vel computrescere: non secus ac quæ calidis in locis diutius manent. Quamobrem inventa medicamenta salubria sunt, quæ tenuandi vim possidẽt, quæ obstructionibus liberant. Quanquã horum frequẽtior usus, vel serosum, vel biliosum, vel melancholicum procedẽte tempore sanguinẽ reddit. Quandoquidem id genus medicamenta, nõ solum incidunt & tenuant, sed etiam immodicè calefaciunt: ob idq; & solida membra exiccant, & crassum humorẽ reddunt, quo in renibus asso, gignuntur calculi. Optima itaq; corporis constitutio, quæ tẽperatissima est, meatus, per quos humor fertur, patentiores habet: quam quidem talem conservat ante cibos exercitiũ mediocre. Tragus ex frumentacei generis alimentis, eiusdem cum alica naturæ est: ægrius tamen concoquitur. Propè etiam natura ovorũ atq; vires accedunt. Jam verò quæ glutinosos crassosq; humores gignunt, si in hepate convertantur in sanguinem probum, potentissimè nutriunt. Cæterùm qui cibi in omnis excessus mediocritate cõsistunt, ij omniũ cõmendatissimi sunt. Eius generis panes optimi habentur: præterea gallinarum gallinaceorumq; carnes, necnon phasianorum, perdicum, attagenarũ, columbarũ, merularum, turdorum, turturumq;, & omniũ passerculorũ. Pisces item saxatiles, pelagici, littorales, gobii, murenę, buglossi, aselli, & simpliciter pisces omnes, qui neq; insuave, neq; mali odoris, neq; glutinosum quicq̃ gustu repræsentant. Verùm ad sanitatem tuendam, si ante cibum corpora moderatè exerceantur, mirum in modum prodest: at contrà, quies & ocium diuturnũ, ijs maximo nocumento est. Qualiscunq; autem post cibum motus, alimentũ ex ventre crudum in diversas corporis partes distribuit. Porrò panis qui nec fermenti, nec salis quod sat est continet, neq; probè maceratus nec coctus est, is glutinosum succum producit. Caseus omnis, crassi: vetus, mali succi est: recens verò, succi pravitate caret: qui quidem ex melle sumptus, alvum subducit. Lac aũt cùm ex triplici, dissimiliq; substantia constet, nempe serosa, crassa, & pingui: camelinũ, asininũq; lac, serosi humoris plus habet: plus crassi & caseosi, ovillum: plus pinguitudinis, bubulum. At lac caprillũ, inter cætera lactis genera moderatè se habet, ob idq; in corporibus nostris medium etiam præstat effectum. Etenim lac quod serosum & tenue est, minus nutrit, sed alvũ magis dejicit: contrà crassius, minus alvum subducit, cæterũ magis nutrit. At lac caprillũ, sine melle sumptum, periculosum existit, quòd nimirũ in ventriculo concrescens strangulet: quemadmodũ ubi sanguis in grumos cõcretus, aut in vulnus aliquod, aut in vẽtrem, aut in aliquod intestinorũ defluxerit, gravissima symptomata inducit. Lac itaq;, statim ubi est emulctum, hauriatur. Cui quidem ne in ventre concrescat, mellis, aquæ, & salis aliqui solent nõnihil miscere. At quod ex lactis cõcretione defluit serum, alvum egregiè movet. Quæ ex lacte & caseo placenta cõficitur, itriaq; etiam quæ ex lacte & similagine constant, crassi succi alimoniam præstant. Cochleæ crassi succi censentur: itemq; ova, quæ vel elixa, vel tosta, penitus sint densata. Frixa verò, mali succi, fumosæq; in ventriculo cocturę existunt, secum etiam corrumpentes admistos cibos. Mediocriter verò cocta, quæ ideo appellãtur tremula, ad coctionem, digestionem, nutritionem, boniq; succi generationem, sicuti & quę sorbilia dicimus, ad leniẽdas gutturis asperitates, idonea sunt. In aquatilibus verò, quæ mollia dicuntur, videlicet lolligines, sepiæ, polypi, aliaq; id genus, crasso & tenaci sunt succo: necnon ex piscibus, quæ cetacei generis habẽtur, cuiusmodi sunt thynni. Sed pelamides ex his magis ad mediocritatẽ tendunt. Ostreæ item, buccinæ, purpuræ, crassi admodũ succi sunt: ac omnia breviter, quę dura testa integuntur, necnon chamæ, patellæ, pectines, pinnæ, & alia id genus. Quorũ omnium succum scire debes, nõ secus ac serum lactis, alvum dejicere: at solidiores ipsarum partes, serius ob crassitiem cõcoqui, crudumq; & crassum, & frigidum humorem gignere: quales vires in brassica & lente etiam videre licet. Quorum tamen succus, nõ glutinosus, sed nitrosus, & deiiciendo alvo efficax est: sicuti dracunculi acerrimus, & amarissimus. Utrunq; etiam aron præstat, sed minus efficaciter. Bulbi austero amaroq; sunt succo: ex quibus lotis coctisq; sæpius, quicquid superest, crassi succi habetur. Sed fungi inter huius generis cibos, frigidissimo, tenacissimo, & crasso succo redundãt: à boletis tantum neminẽ interiisse memoriæ proditum est, Sed hi ubi concoqui nequiverunt, in nonnullis choleram excitarunt. Alii omnes

Margin notes (left column): *Cibis admodum exquisitis non egere qui possunt exerceri ante cibum.* — *Panis optimus quis sit.* — *Alica. Suilla caro.* — *Crudos humores necessariò debere aut cõcoqui, aut computrescere.* — *Calculorum generatio.* — *Exercitium ante cibum mediocre. Tragus.* — *Cibi consistẽtes in mediocritate, omnium cõmendatissimi sunt.*

Margin notes (right column, cut off): *Exerci[tium ante] pran[dium] mediocr[e] fert ad [sani]tatem [tuen]dam. Motion[em post] cibum [...] moda. Panis [...] sus. Caseori[um dif]ferentia. Lactis [sub]stantia [tri]plex. Lactis [diffe]rentia. Lac c[april]lum. Lac ser[osum]. Lac cr[assum]. Lac cap[rillum] absque [melle] sumptu[m pe]riculosu[m]. Sangui[s in] grumos [con]ctus gr[avissi]ma sym[pto]mata [indu]cit. Lac sta[tim] ubi est [emul]ctum, ha[uri]endum. Serum [lactis] alvum [sub]ducit. Placẽta[rum] natura. Cochlea[e]. Ova. Ova tre[mu]la. Ova sor[bilia]. Pisces m[ollia]. Cetacei [pis]ces. Testacea. Dracunculus. Aron. Bulbi. Fungi. Boleti.*

omnes fungi periculosissimi sunt. Tuber, leniter crassi, non mali succi est: cujus generis amylũ habetur. Itidem nux pinea se habet. In his quæ crassi succi censentur, jecur, renes, & testes annumerandi sunt. Verùm jecur mali succi non est: renes testesq; non boni, testibus gallinaceorũ exceptis. Lien ex cæteris animalibus, satis vitiosi est succi, & melancholicusq; : minus verò nocet suillus. Cordis substantia durior ac magis fibrosa est, quàm quæ in aliis habetur visceribus: quare ipsum non nulli inter musculos collocant. Sed musculorum verorum capita, nervosiora quoquomodo cætera carne sunt, in eaque ex ossibus ligamenta orta disseminantur. In fine autem musculi tendones oriuntur: eamq; ob causam extremæ utrinq; musculorũ partes nervosiores: sicuti & mediæ carnosæ sunt, & uberrimè nutriũt. Porrò totus musculus propriis quibusdam lineamentis circunscriptus, sejunctusque ab aliis partibus cernitur, obitq; functionẽ unam, quæ est ex motibus voluntariis. Extremæ animaliũ partes, ligamentosæ existunt, corporiq; alimentũ lentum & glutinosum præbent. Partes etiã quæ penes labia pedestrium sunt, lentum, sed non crassum humorẽ gignũt, coquunturq; cõmodè: itemque & volatilium alæ, cõmuni quadã cum corporibus se exercentibus ratione. Nam hæc omnia excrementis carent: quæ verò in ocio degunt, excrementosa sunt. Suilla cutis præpinguis, ubi probè fuerit elixa, glutinosum, sed non satis quidem crassum succum præstat: nec veluti extremæ partes, concoctionẽ admittit: nec bonũ succum, sed excrementosiorem producit. Cerebrũ quoq; pars crassi succi est, & quæ dorso medulla excipitur. Sunt glandulæ eiusdem naturæ, sed mediocriter: necnon juvenũ victimarũ testes. In universum autem, partes seniorum, duræ, siccæ, & concoctu difficiles sunt: sicuti & juniorum, humidæ, mollesq; atq; idcirco faciliores concoctu: his tamen exceptis, quæ ubi in lucem æditæ sunt, protinus in cibo sumuntur. Sũt enim id genus omnes mucosæ. Quæ in mammis glandulæ habentur, si lac in sese contineant, crassi sunt succi edulia. Quòd si animal ex quo sumuntur, boni habitus fuerit, abundè nutriunt, & bonũ succũ efficiũt. Etenim lac probatissimi succi habetur. Quare nonnulli pulmonis ulcere affectos, potione tantùm lactis curari putant, antea scilicet quàm idipsum ulcus vastius atq; callosum fiat. Sed præ cæteris lac muliebre, tanq̃ naturæ eiusdem, nobisq; familiarissimum, commendatur cùm ab aliis medicis, tum vel maximè ab Herodoto & Euriphone, qui quidem ubera ab ita affectis sugenda esse pronunciant. Lac siquidem, simulatq; est emulctũ, nonnihil nativæ bonitatis amittit. Scire autem oportet, lac ex iis animantibus quidem, quæ boni habitus fuerint, boni esse succi: ex iis autẽ quæ depravato, nõ secus ac sanguis q̃ in illis habetur, cacochymũ existere. Inter crassi succi cibos annumeratur utraq; balanorũ species, querna videlicet, ac fructus etiam palmarũ. Ex his autem quas quercus ferunt, gratæ sunt castaneæ & suaves: quæ quidẽ & cõcoquuntur cõmodius, & pravũ succũ non gignunt: eæ enim assæ vel elixæ manduntur. At quæ figura oblonga sunt, & similes palmulis, suibus sunt certè nutriendis, haud item hominibus congruæ. Ilignæ verò glandes duræ sunt & acerbæ, ægreq; concoctionẽ admittunt, atq; crassum succũ largiuntur: ac proinde vitandæ sunt. Est autem in austeris quidem remissa astringendi qualitas, in acerbis autẽ intensa. Sed quantò ilignæ glandes valentiore astringendi potestate cæteras superant, tantò hac in re ab ipsis glandibus superantur castaneæ: à quarum tamen usu uberiori cavendum, quòd & crassi sint succi, ægreq; coquantur, ac tum alvum astringere, tum excitare inflationes possint. Porrò palmarũ fructus dulcis sunt succi, crassiq; , & astringentem facultatẽ habentis: quare facilè jecur obstruit. Siquidẽ dulces cibi, crassiq; succi, jecinoris ac lienis obstructiones faciunt: inchoantemq; in visceribus phlegmonẽ augent: necnon inflationes, scirrhosa vitia, adeoq; abscessuũ generationes proritant. Nostris aũt corporibus alimentum accõmodatissimũ est, quod ex iis rebus conficitur, quæ nec crassi, nec tenacis sunt succi: hæc siquidem moderatæ consistentiæ sanguinem gignunt. Quòd verò tenue admodum est, parum nutrit. In his quoq; vitium est cibis, qui omnino friabiles sunt, ut qui paucissimum in se habeant lentorem. Panis quippe ex panico, milióve confectus, dum estur, arenidum quiddam, vel quasi cinerem sapit: nisi ei aliquid indideris pinguitudinis. Quare ad bonam valetudinẽ ii cibi cõmodissimi sunt, qui mediam quandam naturã inter ea quæ diximus obtinent. Cæterũ quæ ex seminibus, aut omnino ex fructibus intumescunt, veteremq; protinus siccitatem atq; duritiem deponunt, mollioraq; & humidiora redduntur, præstantiora existunt: deteriora verò, quæ pristinam duritiem retinent, atque etiam minimè tument. Quod verò ad ptisanam pertinet, quæ celeriter quidem turget, probatissima est: quæ autẽ post multũ temporis intumuit parum, vitiosa. Porrò quod præstantius est triticũ, plus quidem: quod deterius, minus farinæ reddit. Ii autem fructus cõmodè, judicio meo, asservantur, qui priusquã marcescant, siccantur. Nonnulli cucurbitas in tenues offas dissectas, arescere sinunt. At fungi cùm siccari nequeant, vitium in se habere maximum indicant. Paucissimos tamen fructus reperias, qui siccari nõ possint, præter pepones, melopepones, Armeniaca, Persica, & quæ à Romanis præcoccia appellantur. Ficus etiã siccatæ durant, & cucumeres ut cucurbitæ similiter reponuntur. Qui cibi ilicò in tumorem crescunt, interim dum in aqua coquuntur, ii & conficiuntur aptius, & ad bonos humores gignendos sunt præstantiores. Nihil autem in cibariis omnibus ad boni succi generationẽ tam pertinet, quàm si probè in ventriculo cõcoquantur: hæc siquidem & secundam, quæ in jecore & venis fit, & tertiã, quæ in particulis quæ nutriuntur, perficitur, facilius concoctionem admittunt. Fit enim nutritio, alimento secundum qualitatẽ mutato, & particulis quæ nutriuntur assimilato. Cæterũ præparata præcoctaq;, cõmodius transmutantur, q̃ cruda, cùm ad invicem concoctiones succedant. Cunctis igitur corporis partibus jecur alimentum præparat, illi ventriculus, huic os, ori ars

Ilignæ glandes. *Castaneæ.* *Phœnices facilè iecur obstruunt.* *Dulces cibi, quæ mala inducant.* *Friabiles cibi.* *Panicum.* *Milium.* *Semina præstantiora quæ sint.* *Ptisana quæ præstantior.* *Triticum.* *Fructus ad reponendum aptiores.* *Cucurbitæ.* *Fungi.* *Fructus qui siccari non possunt.* *Ficus.* *Cucumeres.* *Concoctio triplex.* *Nutritio quo modo fiat.* *Præcocta melius transmutari quã cruda.* *Concoctionis organa.*

S

obsonatrix, quæ variis modis concinnat cibos: quibus deniq; omnibus gubernatrix natura fructiferas plantas disponit. At ventriculi, vulvæ, intestinaq; animaliū, quò duriori substantia q̃ caro constant, eò etiam concoctu difficiliora, nec adeò boni succi sunt, nec tam apta ad nutriendū. Sed caudæ sunt his quoq; duriores: reliqua verò in ipsis, quæ ad concoctionem & nutritionē spectant, duritiei proportione respondent: hoc tamen excepto, quòd motionis causa minimè excrementis redundant. Cum his volatilium colla, similitudinem quandam habent. Ventriculi pedestriū & volatiliū, maximè inter se differunt. Nanq; ex volatilibus crassus durusq; est, & concoctu difficilis: at si coquatur, uberrimè nutrit. Gallinæ & anseris præstantissimus est. Cæteræ verò anserinæ partes, alis exceptis, sunt duræ, & excrementosæ, nec facilè concoctionem admittunt. Struthocamelorū membra omnia, dura, excrementitia, & concoctu sunt difficilia. Aurium cartilago & sicca est, & minimè nutrit: earū cutis exterior tenuis aridaq;: ægrè item cōcoquitur, & parcissimè nutrit. Oculi à paucis edūtur: constant enim ex substantia dissimili. Cæterū eorum musculi tantùm facillimè concoquuntur. Ex animantibus quorū natura est ad gignendos bonos humores aptissima, sues mediocris jam ætatis habentur. Caro ex porcellis parvulis, excrementis scatet. Itaq; ex pedestribus animalibus suilla caro cibus probatissimus est: deinde hœdina, mox vitulina. Agnina verò, humida, tum lentorem, mucoréq; in se habere censetur. A cæteris pedestris generis, meo judicio, abstineat, quisquis boni succi generationi animū curamq; intendit. Ptisana probè ex optimo hordeo confecta, inter cibaria omnia prorsus omni noxa caret: nutrit tamen quàm panis minus. Fœnogræcum non boni succi est, si quis eo liberalius utatur. Ptisanam verò, etsi quotidie ad satietatē sumpseris, nō idcirco boni succi generationē impedias. Idē quoque de fabis dicerem, cùm nec mali sint succi, nec ob vim illam detergendi, quam habent, obstructiones faciant, nisi inflationes pareret. At pisum extergendi quidē vim nō æquè habet, ac faba: sed inflatione caret. Lentes & vitiosi succi, & melancholici sunt. Ochri præterea & dolichi his quæ diximus deteriores, & cicerculis meliores habētur. Post hordeum olyra anumeranda est: post hanc typhe. A panico prorsus abstineas. Huic milium consimilis est generis, sed minus malū. Cicer egregiè nutrit, sed nec boni succi est, & inflat nō minus q̃ faba, semenq; auget, ac veneris desiderium. Lupinus nō mali, sed crassi succi est, propterea; nutrit egregiè. Fructus quos arbores ferunt, omnes ferè mali sunt succi, castaneis tamē exceptis, quæ si in ventriculo concoquantur, efficaciter nutriūt: atq; eæ crassi quidem, nunq̃ autem sunt mali succi. Cæterùm qui fructus horæi appellantur, humorem vitiosum gignunt: quod si fortè in ventriculo corrumpantur, similes letalibus venenis redduntur. At ficus & uvæ cæteris autumnalibus fructibus sunt præstantiores. Quippe maturæ ficus ferè innoxiæ sunt: uvæ deinde, & eæ quidem appensæ. Verùm caricæ, si diutius immorentur in corpore, mali sunt succi, & pediculorum copiam producunt.

Interanea animalium. Caudæ. Colla volatrium. Ventriculi gallinacei anserinióq. Anserina carnes. Struthocamelorum partes. Aures. Oculi. Sues. Porcelli. Suilla caro. Hedina. Vitulina. Agnina. Ptisana. Fænogræcū. Fabæ inflationes gignunt. Pisa. Lentes. Ochri. Dolichi. Cicercula. Olyra. Typhe. Panicum. Milium. Cicer. Lupinus. Castanea. Horæi fruct9 si corrumpātur in ventre similes letalibus venenis redduntur. Ficus, Uva. Carica quando pediculos gignant.

Cum nucibus autem sumptæ, cibi præstantissimi sunt, cum amygdalisq; similiter: sed cum his obstructiones aperiunt, non tamen ita bonum succum præstant, nutriuntq;, ut cùm miscentur cum nucibus. Sunt qui caricas cum ruta nucibusq; præsumptas, venenis universis adversari fateantur. Reliqui arborum fructus mali succi sunt, iiq; potissimum, quos sylvestres plantæ & frutices ferunt. Sed malis, piris, punicisq;, ut mespillis, non alimentorū, sed medicamētorū loco utimur, ad ventriculi firmitudinē. Inter fructus quoq;, cucumeres, pepones, melopeponesq; cōnumerantur: quorum nullus boni succi est. Quòd si celeriter perfici, digeriq; nō possint, in succum ferè letalibus venenis similem convertuntur. Cucurbita duntaxat ex hujuscemodi fructibus damnanda nō est. Si tamen in ventriculo corrumpatur, ipsa etiam malùm succum producit. Mora itidem, si perficiantur citò, & priusq̃ corrumpātur transierint, innoxia sunt: nisi iis quispiam liberalius utatur. Ex oleraceis nihil est quod bonum succum præstet. Lactuca tamen in iis quæ boni maliqúe succi sunt, mediocriter se habet. Post illam malva habetur. Post hanc portulaca, atriplex, blitū, rumex. Sed lactuca agrestis, chondrilla, scandix, gingidium, seris, cichorium, aliaq; ex oleraceis agrestibus omnia, succum vitiosissimū gignunt. Radices olerum in se acrimoniā habentium, ut allii, cepæ, porri, raphani, & pastinacæ sylvestris, malum succū producunt. Sed ari, cariq; radix, & rapi, in iis quæ boni praviq; succi sunt, media habetur. Aves piscesq; ferè omnes, boni succi censentur, exceptis lacustribus, palustribus, & qui in immundis fluminibus atq; turbidis degunt. Minus enim hæ natationibus sese exercēt, vitiatoq; aëre, & pravo victus genere utuntur. Quæ verò in meliores aquas se transferunt, adhuc animalia ea iis deteriora sunt, quæ puro ex mari victitant. Omnia siquidem propémodū animantia, quæ in ea maris parte versantur, quæ dulci aquæ se non immiscet, innoxia sunt: ut pelagica, & saxatilia, quæ tum ad bonos humores gignendos, tum ad gustus ipsius voluptatē, cæteris multò sunt præstantiora. Horū itaq; frequēs usus, tutissimus est. Nonnulla præterea sunt quæ duplici ex humore vivunt, tū marino, tum dulci: ut lupi, capitones, cancri, gobii, murenæ, anguillæ. Sed quæ puro ex mari victū petūt, ea & boni odoris sunt, & gustui suavia: pinguedinis autem aut nihil omnino, vel paucissimū in se cōtinent: diutiusq; à putredine illæsa durant (quibus signis discernuntur ab aliis) præsertim si nive obducātur. Ad hunc enim modum quæ duriori sunt carne, præstantiores evadunt. Murænæ igitur ex aquis impuris, pessimæ. Anguillæ nunq̃ boni sunt succi, vel si in puro humore versentur, nedū in eo qui purgamenta urbiū recipit. Secundū quoq; locorum pasturas, pisces & meliores & deteriores fiūt: id quod odore & gustu explorabis facilè. Cæterùm neq; auxiliorū, neq; exactā salubrium ciborum notitiā consequitur is, qui illorū vires accuratissimè norit, nisi corporū quoq; atq; particularū naturas, quorū causa cibi expetuntur, agnoscat. Ex his enim nonnulla sunt densa, & quæ spirare non possunt:

Caricæ ruta búsq; sumpt versan nis. Fructi bus ut camen mur. Cucum Pepon Melopep nes. Cucur Mora. Oleracea nia ca ma. Olerum ria spec Radice rum ac niā h tium. Aves, Pelagic pisces. Saxatil Pisces d ci ex aq viventes Pisces p ex mari ctum cap tes. Murænæ Anguilla quam bo sunt succ Corporum differenti

possunt: laxa nonnulla, & quæ inaniuntur facilè: eamq; ob causam humidiore illa alimẽto egent, hæc ficciore. Alia item glutinosius, alia tenacius, alia parcius, alia uberius alimentũ desiderant. Similiter, quibus sanguis est admodũ melancholicus, humidi calidiq; cibi sunt dandi: quibus verò biliosior, frigi & humidi. Verùm ubi pituitosus existit, cibis tunc opus est qui calefaciendi siccandique vires obtineant. Qui probo sanguine abundant, alendi sunt parcius iis cibis, qui naturam mediam sortiantur, sic ut neq; aliqua primarum qualitatum excellant, nec crassi ac tenues, nec lenti aut aridi, aut deniq; friabiles sint. Porrò ariditas, in duris valideq; siccis rebus: friabilitas autem, in mollibus, mediisque inter humida & sicca invenitur. Commune tamen utriq; est, ut tenaci lentore careat omnino. Ex vinis quæ aquosa tenuiaq; sunt, urinas movent, & paucissimi sunt nutrimenti: crassa verò, ut Theræum & Scybelites, quæ absolutæ dulcedinis sunt, non leviter quidem nutriunt Cilicium vinum, austerũ simul & dulce existit. Quæ Ægis & Perperinæ proveniunt, medium inter dulcem & exquisitè astringentem qualitatem, saporem reddunt: nigraq; hæc omnia sunt. Nulla enim vina invenies crassa pariter & dulcia, quæ nigra non sint. Alba vina haudquaquã dulcia sunt, sed alia austera & crassa, alia aquosa & tenuia. Ex flavis autem, rutilisq;, nonnulla mediocriter dulcia sunt, sicuti Hippodamantiũ, Faustinum, Falernum: nonnulla omnino dulcedine carent. Sunt autem his rubra crassiora, & ex rubris, quæ proxima colore ipso nigris sunt. Nutriunt autẽ hæc omnia crassitudinis proportione: eamq; ob causam, qui indigent refectione, ut dulce vinũ potent, sudandi sunt: ac tum præcipuè, cùm horum jecur, lien, & renes, vitio penitus carent. Verùm cui crassus succus per venas redundat, tenuis substantiæ vinum: cui frigidus, acre & vetustum: cui non frigidus, quod neq; acre neq; vetustum sit, accommodatum est. Ad bonos autẽ humores gignendos, odoratũ præstantius: sed tamen caput tentat. Tenue, ciendæ urinæ magis idoneum, capiti nullam infert noxam. Vitanda quæ crassa simul, malique odoris, gustuiq; ingrata & austera sunt. Ex vix probatissimi succi Falernũ habetur, potissimumq; id quod dulcius. Ad alvi fluxiones sistendas, austeris utimur vinis: quæ ad nullos alios usus accõmodare solemus. Cæterũ in ipsorum vinorũ exhibitione, non minus regionum, temporũ, exercitiorumq;, quàm affectuũ, & temperaturarũ hominũ, ratio est habenda, sic ut moderata conservemus similibus, immoderata corrigamus contrariis. Temperaturis igitur frigidioribus, rutilum dulceq; vinum, utpote calidũ, accõmodatũ est. Contrariũ verò, temperamentis atq; dispositionibus calidis: quòd illud calefaciat impensè, capitisque dolores, & febres facilè inferat, nervosq; nonnunquam lædat. Quòd aũt crassa vina dulciaq; dejiciant alvum, nemini obscurum est. Mustum etenim, licet coquatur ægrè, crassumque succum & inflationes gignat, alvum tamen subducit: id quod si interdum efficere nequeat, mirum in modum nocet. Vitanda ergo quæ nimis vetusta sunt, nimisve recentia. Namq; illa præter modum, hæc nullatenus, quandiu recentia fuerint, calfaciunt: quæ tantùm abest ut aliquem usum cibis concoquendis afferant, ut etiam ipsamet conficiantur ægerrimè. Præterea nec commodè per alvũ transeunt, nec digeruntur, nec urinas movent, nec sanguinis confectioni nutritioniq; idonea sunt. Sæpe etiam, ut aqua, in ventre suspensa remanent: ut si paulò ampliùs ex iis hauseris, facillimè coacescant. Sed ex recentibus vinis genus illud duntaxat tutò bibitur, quod tenuis substantiæ est: sicuti ex Italicis, Cauchanum, Albanum, & ex Sabinis Thuscisq; nonnulla. Aminæũ quoque quod in eo colle nascitur qui Neapoli imminet, citò ut bibatur idoneum redditur: quale apud nos in Asia est Tibinũ, Arsinium, & Titacazenum. Quæ sanè tenuia, candida, & aquosa existunt, ideoq; oligophora vocantur. Et quemadmodũ rutila vina, cùm calida potestate sint, replent protinus caput, sic illa, nempe tenuia, & aquosa, leniterq; astringentia, non modo capiti innoxia sunt, sed etiam leves eos capitis dolores nonnunquam tollunt, qui ab humoribus in ventriculo collectis proficiscuntur. Quin & aquæ potio, vitium præcipuè in se habentis, nonnullis capitis dolores infert: nam & ipsa corrũpitur, & naturale robur exolvit. Quo fit, ut ubi ventriculum invalidum reddidit, in cavas eius partes ex reliquo corpore sanies quædam biliosa defluere consueverit, more eorum quos premit inedia. Quibus sanè offensis, noxisq;, dictum vinũ, sui temperamẽti ratione, hominem actutùm liberat: pauloq; post, ubi firmarit ventriculum, quæ illi noxia sunt, ad partes infernas defert. His ergo qui calido admodũ temperamento sunt, aquę potus longè accommodatior est vino: quod utiq; si interdũ propinare expediat, sit quidem tenue, leniterq; austerũ. Ex vinis itaq; quod vetustissimum est, adeò ab albo & austero, necnõ recente & crasso distinguitur, ut illud quidem efficacissimè calefaciat, sensibilem hoc refrigerandi facultatem obtineat. Dulcissimum autẽ acerrimumq; mel, eximiæ æstimationis est. Verũ cujuslibet generis mel calefaciendi vires sortitur, sumptumque à calidis corporibus facilè in bilem vertitur. Idcirco pituitosis admodum naturis, ætateque & senio confectis, utiliter datur: frigidis quoq; morbis accommodatissimũ est. Acetũ mulsum, hoc est, oxymel, sanitatis tuendæ gratia ætatibus naturisq; omnibus utilissimum est: siquidẽ obstructiones omnes discutit, astrictosque meatus ita aperit, ut nulla in parte crassi glutinosiq; succi adhærescant. Quare medicamenta salubria, tenuandi omnia in se potestatẽ habent, tutioraq; ad valetudinem tuendam cẽsentur, quàm quæ crassiores humores gignũt: sed bonã habitudinẽ, roburq; efficere nequeunt. Vitanda autẽ penitus quæ vitiosi sunt succi, præterquàm æstate, cùm languentem corporum siccitati & calori occurrendum est. His enim hoc ipso tempore, màla, pruna, cerasa, moraque idonea sunt: item cucumeres, pepones, melopeponésq;: sed parcius his uti convenit. Dantur quoq; præcoccia, persica, & quæ à Romanis milce dicitur, refrigerata tamẽ: necnon spuma lactis, atq; etiã cibaria ex lacte confecta. Ficus item frigidæ

Vina vetusta calfacere impensius, recentia nullatenus. Vinorum recentiũ noxa.

Aminæum vinum.

Aqua potio quæ mala inferat.

Aqua potus quibus conveniat.

Mel omne calfacit, atq; in corporib. calidis bilescit facilè. Mel quibus conveniat. Oxymel ætatibus & naturis esse omnibus utile.

Cibi æstate admittendi.

& cucurbitæ, ita affectis accommodæ sunt. Prudens tamen vir, ad refrigerandos æstus ex balneis rediens, epota prius aqua, mox vino mediocriter aquoso, iisque per vomitum redditis, lactucam edat, quę innoxia est, simulq; vires habet refrigerandi. Sumat postea suillos pedes bene decoctos, ex aceto & garo: itemq; alas gallinæ vel anseris, & eiusdem etiam ventriculum, necnon pisces nonnullos frixos, ex iis qui molli sunt carne. Danda item ex oleribus quæ mali succi non sunt, sicuti malva, cucurbitaque. Vinum postea, ubi frigida aqua dilutum sit, potet. Mihi sæpius similes æstus & calores perpesso, ptisanæ cremor bene refrigeratus fuit satis. Sunt qui nive refrigerentur. Sed hæc illius præcepta traduntur, qui assiduis occupationibus impediuntur: qui verò hujusmodi sunt soluti negociis, si exercitatione uti solent, quàm rarissimè frigido potu indigent. Qui minimè exercitantur, summa æstate cùm vehementi calore urgentur, aquam fontaneam bibant, ab usuq; nivis abstineant. Hæc siquidem, quamvis protinus nullam corporibus juvenum læsionem sensibilem inferat, sensim tamen, occulteq; crescente vitio, cùm jam ætas progressu temporis inclinarit, articulos, viscera, nervosq; iis morbis vexat, qui vel difficulter admodum, vel omnino tolli nõ possunt: nimirũ semper imbecilliori particula, facilè quancunq; excipiente læsionem. Quòd autem vitiosi humores morbos gignant, cruditas assidua maximè in causa est. Ea autem cruditas deterior est aliis, quam vitiosi succi cibaria effecerũt. Quæ cùm duplici modo se habeant, si tenuem quidem succum reddant, acutos morbos cum maleficiis quoq; febribus invehunt: succorumq; vitio in unam duntaxat particulam decumbente, tunc erysipelata, herpetes, aliæq; affectiones calidæ oriuntur. Si verò crassum succum efficiant, articulorum & renum vitia, podagræ, anhelationes, tum lienis jecinorisq; scirrhosi affectus gignuntur. At quibus malus corporis humor melancholicus fuerit, affectus melancholici orientur. Sed ex humoribus mixtis, mixtæ affectiones proveniunt.

Aestuantib. victus ratio conveniens.

Exercitatos quam rarissimè frigido potu egere.

Nivis usum esse periculosum.

Cruditas quæ sit aliis deterior.

Affectus à tenui fluxione orti.

Affectus à crassa fluxione.

GALENI PERGAMENI
de attenuante victus ratione, liber unus.

Tenuans victus ratio quibus affectibus conferat.

CUm victus ratio attenuans plerisq; diuturnis morbis, ut arthritidi, dyspnoeæ, tumoribus lienis & hepatis, necnon morbo comitiali incipienti, adeò conferat, ut sola ea, sine ullo alio medicamento, sublati sæpe ii fuerint, operæprecium videtur aliquid & de ipsa perscribere. Vocant autem eam attenuantem, quemadmodum incrassantem, quæ illi contraria existit: pro eo humore scilicet, quem utraque in nostris corporibus gignit. Etenim olfactus & gustus, mentem nostram ad omnes eiusmodi cibos discernendos, satis abundè instruunt. Quippe quæ sensus nostros pungunt & mordicant, ea omnia constat esse acria, & quæ succos crassos tenuare queãt. Quæ etiã, si largius æquo sumpta fuerint, ventriculũ mordicant, ciborumq; nauseam magnam inducunt, & halitus acres emittunt. Plurima autem eorũ urinas & sudores graveolentes & acres promovent: alia autem divellunt, erodunt atq; pertundunt. Cæterùm corpora in quibus humores frigidi, crassi & lenti redundant, hujusmodi ciborũ usu majori ex parte juvantur. Nemo igitur est qui allium, cepam, nasturtium, porrum, & sinapi, in genere ignoret esse tenuantium: post illa autem, smyrniũ, pyrethrum, origanum, calaminthen, sisymbrium, pulegium, satureiam, thymũ: quæ omnia viridia quidem manduntur: exiccata verò, jam non amplius sunt cibi, sed medicamenta. In summa, omne quod siccum est, viridi valentius existit. Eorum verò quæ sicca non sunt, maturiora minus maturis: & quę in montibus & locis siccis proveniunt, iis quæ in campestribus, planis, hortis, & paludibus crescunt, sunt fortiora. Prædictis autem ordine proxima est capparis, & terebinthi fructus: his autem eruca, sium, apium, petroselinum, orminũ, raphanis, brassica, & beta. Malva verò & blitũ, & atriplex, tametsi iis specie sint proxima, facultatibus tamen dissident: aquea enim sunt, minimũq; acris facultatis sortiũtur: quomodo cucurbitæ, citrulli, melones, melopepones, & pruna: humida siquidẽ sunt hæc omnia, nec non frigida & pituitosa, potissimũ si cruda & non elixa mandantur. Omnia igitur tenera & increscentia, facultatibus moderata existunt. Quo fit ut pleraque medicamenta, dum oriuntur & adolescunt, non secus ac cibi mandantur: ut silphii, sinapis, pyrethri, & iringii stolones, quæ omnia ubi com maturuerunt, magnam habent vim incidendi. Tenuant verò admodum, dum oriuntur, atque adolescunt. Pari modo & urtica, priusquàm exiccetur est esculenta: præterea fœniculus, ruta, coriandrum, anethum, eiusdem cum illis sunt speciei, evidenterq; etiam calfaciunt. At verò agrestia olera, inter ea quæ diximus, naturam mediam sortiuntur. Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut utriq; simul, acre, mordicans & calidum apparebit, scito facultatem id habere tenuandi, atq; incidendi. Ad hæc, si quid olfactui bonũ odorem inferens, aromatis speciem repræsentet, id quoque viribus calidum esse oportet: sed non æquè ac mordicantia & rodentia, & insigniter calfacientia. Incidũnt præterea & quæ saporem habent nitrosum, aut salsum: quorũ plurima etiã alvum dejiciunt, nec minus iis amara, facultate tenuandi sunt prædita. Incidendi autẽ in illis facultas, aceto & melle intenditur, oleo verò minuitur. Mixacanthus porrò, mediæ quodammodo est facultatis: ab eo aũt elii & chamædaphne utrinq; nõ multũm differunt. Stomacho autem minus prædictis cõmodant vitis albæ, & viticis, & spinæ asparagi: omnium autẽ maximè austeri atq; astringentes, quales sunt vitis, ac rubi. Spinæ verò asparagus alvum dejicit. Juvat etiã ventriculũ, facultatisq; est mediocris, & palmæ germen. Qui asparagi amaroris quippiã præferunt, quantò amariores, tantò iis sunt sicciores, & incidentes magis. Semina sunt facultate suæ plantæ similia: nisi quòd illis prorsus sicciora sunt, magisq; ad calorem propensa, eòq; magis tenuantia

Olfactus. Gustus.

Acria quæ dicantur.

Acria sumpta mala ... rant.

Acria ... bus u...

Tenua... media... ta.

Sicca ... lentior... dibus.

Montan... valent... cãp. s...

Acria h... re facu... tenuan...

Tenuan... cultatem ... to intend... que melle ... mitti au... oleo.

Palmæ ge... men.

Semina e... facultate suæ plant... similia.

Non

Non omnia tamen sunt vesca, ut nec herbæ ipsę. Est itaq; papaveris semen herba ipsa præstantius, adeò ut tanquã innoxiũ panibus ipsum & placentis permisceant. Refrigerare tamen & ipsum palàm ex hoc intelliges, quòd caput gravat, & soporiferũ est, sed nõ perinde ac succus ipsius. Soporiferũ est & lactucæ semen: quandoquidem & olus ipsum frigidum est & humidũ. Ab his igitur frigidis humidisq; seminibus ei est cavendum, qui tenuante victus ratione uti volet. Sesami semen, succum crassum ac lentum in corpore gignit: apii verò, petroselini, cumini, carui, anisi, libystici, sinapi, ameos, dauci, seseleos, & omnium deniq; odoratorũ & acriũ, evidenterq; calefacientium semen, tenuanti diæta utentibus congruit. Cæterũ rutæ semen vehementissimam tenuandi vim possidet. Pari modo & lini & cannabis semina: quæ etiã & caput tentant. Quibus tunc præcipuè utendũ est, dum sanguinẽ per urinas purgare volumus. Cerealia omnia generaliter appellantur legumina. Quæ verò manu leguntur speciatim dicuntur chedropa: sicuti & frumẽta, quæ falce putantur. Triticũ igitur firmissimi est alimenti: succumq; crassum admodum gignit ac lentũ. Quare illo simpliciter elixo nõ est vescendum: nã concoctioni renititur, & crassum succũ producit. Sola aũt ea præparatio est probanda, quæ fermento constat, sale, & clibano. Paulò deterior quæ minori furno. Triticum quod grave est & densum, ac in profundo flavum, copiosissimi alimenti est, crassique succi ac lenti. Contrà quòd leve est, & rarum, & album, minus nutrit, succumq; gignit crassum minus, ac lentũ. Similago aũt & alica, multũ alunt, crassique sunt succi, ac lenti. Verũ similaginem quidẽ non convenit eos attingere, qui extenuante victu utuntur. Alica verò possunt vesci moderatè, tum sola aquæ incocta, tum verò cum mulso, aut vino dulci, flavoq; ac tenui, quodq; viribus Falerno sit proximũ. Licebit etiã miscere tũ betas tritas, tum anethi nonnihil, vel porri, vel pulegii, vel calaminthes, vel hyssopi, vel piperis. Ptisana autem ipsa per se nonnihil absterget, ut hyssopo nõ magnopere egeat. Mel ptisanæ immiscere opus non est, nisi quis ea quæ in thorace ac pulmonibus continentur, studeat expectorare. In hepatis verò ac lienis affectibus ipsum admiscere non convenit. Hordeacei panes, quovis illi modo parentur, exigui alimenti sunt, succumq; crassum, ac flatus minimũ generant. Polenta verò, similiter ac panes, nutrit: nisi quòd siccat magis, propterea quòd frixa existit. At farina est utrisq; humidior, excrementosaq; magis ac flatulenta, & potissimũ si cum lacte coquatur. Ex typha porrò & avena, panes similiter cõficiuntur, qui & ægrè coquuntur, & succum reddunt nõ probum. Inter hæc & triticum, olyra medium locum sortitur: nimirũ tantò deterior tritico, quantò his melior existit. Quod verò ad zeam pertinet, non arbitror esse aliud frumenti genus, ab olyra & typha diversum: sed existimo, id quod nos appellamus typham, à veteribus zeam appellari. Quod semen ubi à cortice spoliatum fuerit, tritico, hordeo, & olyra, longè tenuius atq; exilius existit. Flavum præterea est, ut triticũ: nõ autẽ albũ, ut hordeũ,

Fabæ minus quidẽ quàm hordeũ tergent: verùm sunt concoctu difficiles, atque admodũ flatulentæ. Fabis pisa ad omnia sunt præstantiora. Erullæ verò, & dolichi, & phaseoli, multò fabis sunt deteriores. Lentes autẽ tametsi succum crassum gignant, non omnino tamen sunt aspernandæ. Lupini similes sunt lentibus, nisi quòd multum siccant. Cicer cibus est flatulentus, & concoctu difficilis, atq; excrementitius: ad movendas tamen urinas cõmodum. Eruũ boum magis q̃ hominum est alimentũ: incidendi tamen facultate insignitur. Unde & ex eo medicamentũ paratur, quod in iis quæ in thorace hærent expectorandis, nulli est secundũ. Fœnogræcũ nõ incõmodè alvi dejiciendæ gratia, ante alios cibos sumitur. Cum melle quoq; eius succũ exhibent, ut qui calfaciendi ac detergendi vim habeat. Quòd tamen caput tentet, usus eius multus cavendus est. Pruna Damascena hydromelite incocta, præmandunt ii, quibus extenuante victus ratione est utendum. Verũ his magis alvũ dejiciunt, quæ ex Iberia exportãtur. Ventrẽ preterea subducũt echini marini, & concharũ omniũ atq; annosorũ gallinaceorũ juscula. Panicũ & miliũ pravi sunt succi, flatulenta, & difficilia cõcoctu. Nam alvi fluorem impensè siccant. Hortenses lobi cibo adaptantur: crassi tamẽ, pituitosiq; sunt succi. Ex frumentaceis cibis solũ hordeũ, tenuanti victui est innoxiũ. Secundũ hoc sunt panes clibanitæ, qui ex tritico fiunt. A reliquis abstinendũ censeo. Ex piscibus saxatilibus, montanisq; aviculis, multũ copiosumq; potes alimentũ ad tenuantẽ victum accommodare. Animalia siquidẽ quæ in stagnis ac locis aquosis & campestribus degunt, humidiora sunt, atq; excrementitia: quæ verò in montibus vivũt, omnia sunt tũ sicciora, tum calidiora tẽperie: eorũq; caro minimũ pituitosa ac viscida existit. Quare animalia omnia in montib. nata, multò iis quæ in locis oriũtur planis, sunt præstantiora. Mandẽdæ etiã sunt aves eæ, quæ in turribus vineisq; agũt vitam. Quare columbæ turricolæ domesticis sunt meliores: tum etiã pari modo & apri, suibus domesticis: atq; ut in summa dicam, omnia quæ exercẽtur, iis quæ sunt ociosa: et quæ cibis siccioribus, iis quæ humidiorib. utũtur: & quæ purũ ac tenuẽ aërem inspirãt, iis quæ contrarium, ad tenuẽ victũ sunt præferenda. Etenim suũ domesticorũ caro omniũ aliorum ciborũ firmissimè nutrit: plurimum tamẽ habet lentoris. Quòd si is qui talẽ victũ requirit, sese multũ exerceat, licebit ei & auribus, & rostris, & pedibus suillis vesci: ventre præterea, & matrice, si modò ea elixa bellè fuerit. Qui autem vitam in majori ocio degunt, abundè eis fuerit montanis avibus vesci, & piscibus saxatilibus, ac breviter omnib. quæ carnẽ habent simul mollem atq; friabilem. Nam ab iis quæ aut durã habent, aut lentã, omnino abstinendum est, nisi aliorũ penuria nos aliquãdo talia esse cõpellut. Porrò anguilla, & mollium pisciũ pars maxima, tametsi carnem mollẽ sortiantur, quòd tamẽ succo lento ac pituituoso redundent, iis qui victu tenuãte uti volunt, plurimũ noxia est. Hirci autẽ & boves, carnẽ quidẽ habẽt satis friabilem, nocent tamen propter duritiem, & in alterando difficultatem. At sola car-

Torpedo. Turtur piscis. Arietes. Hædinæ carnes. Agninæ. Equinæ. Asininæ. Pardorum carnes. Vrsinæ. Leoninæ. Cervinæ. Leporinæ. Sanguine in cibo utendũ non esse, sicuti neq; visceribus. Caninæ carnes. Vulpinæ carnes.

tilagineorum torpedo & turtur laudantur: possisq; nonnunq̃ in saxatiliũ penuria iis uti. Ex terrestribus verò animalibus, hirci & arietes, & genus omne oviũ caprarũq;, non usquequaq; sunt alimenti laudabilis. Solis aũt hœdis innoxiè utêris. Agnorum esus propter insignem est humiditatem fugiendus. Equorum & asinorũ esum, hominibus asininis: ut pardorũ, & ursorum, & leonum, hominibus tantum feris permitto. Proximi sunt asinis cervi, eoq; ab eorum esu abstinendum. Caro autem leporũ, ad aliam victus rationem siccantẽ est, nõ ad propositã, cõmoda: sanguinẽ enim vehementer crassum producit. Sanguis omniũ animaliũ in cibo est vitandus, & multò adhuc magis in tenuante diæta. Pari modo à visceribus est abstinendũ: sunt enim excrementitia, difficiliaque concoctu, necnon crassi succi. Canum & vulpium carnem equidem nunq̃ gustavi: sunt tamẽ ea animalia sicco temperamento. Ut autem suum extremis partibus vesci aliquando cõcessimus, ita & uti gallinarũ alis permittimus: testes tamẽ & viscera tenuanti victui non competunt. At corporum gallinarũ esum, si quis exerceatur, nõ veto: & potissimũ earum, quæ in montibus enutritæ fuerint. Qui verò nõ exercetur, mandendæ ei erunt modicè, non modò gallinæ, sed columbæ etiam ac turtures. Cæterùm nec recens turtur, nec perdix mandenda est, nec alia omnia, quæ carnẽ habent moderatè siccam: sed ubi unum diem ad summum suspenderis, ita demũ edas licet. Porrò palumbes, præterquàm quòd carnem habet columbis, perdicibus, turturibusq; duriorẽ, etiam concoctu difficilem, excrementitiamq; sortitur. Perdices verò ac turtures nec durissimas habent carnes, nec concoctu difficiles, nec pravo succo refertas: sed ipsarum durities, si mortuæ uno die asserventur, facilè vincitur, fiuntq; omninò friabiles, atq; inculpatæ. Alimentũ autem dant corpori laudabile, sanguinemq; minimè viscidum generant, & crassi ac tenuis medium. Proinde quibus salubris cibus curæ est, eos, ut arbitror, uti his convenit. Olerũ omniũ radices excrementitiæ sunt, & concoctu difficiles: adversissimæ autẽ sunt rapæ. His paulò minus adversi sunt bulbi. Omniũ pessimi fungi existunt. Itaq; eorum omniũ quæ gustu nullum morsum, nec acrimoniam, nec calorem referunt, radices suspectas habere oportet. Quid jam olera memorem, quorũ nõ solùm radices, sed etiã germina, stipitesq; ac folia, succum gignunt admodũ pituitosum? Solæ itaque radices acres & calidæ sunt gustandæ, ut allia, cepæ, & radiculæ, eæq; pro pharmacis potius q̃ pro alimentis habendæ. Quod verò ad fructus pertinet, rei propositę minus sunt noxii, qui ventrem lubricant: ut mora, pruna, cerasia, & ficus. Deteriores autem sunt qui tardè permeant, maximè si consistentia sint duri: à quibus prorsus est temperandũ. Mandendi autem qui ad reponendum sunt apti, qualia sunt pira, cydonia, & pleraq; uvarum genera: in quibus molliora potius quàm duriora mandenda sunt. Nemo tamen ullo horum ad sanitatẽ utitur: quemadmodũ neq; pomis, nec persicis, nec Armeniacis, quæ latinis præcoccia appellãtur: & iis multò adhuc minus,

Testes gallinacei tenui victui non congruunt.

Perdices non esse mandendas recentes, priusquam unum diem suspensæ fuerint.

Palumbes.

Perdices turturesq; asservatas unum diem, meliores reddi.

Olerum omnium radices excrementitiæ sunt. Rapæ. Bulbi. Fungi.

Radices gustandæ ad tenuem victus rationem, quæ sint.

Fructus tenui victus rationi apti.

sericis, quæ vocant, & myrtis, & aliis eiusmodi. Pari modo nec mespilis, nec sorbis: quibus tamẽ rectè quis ad alia utetur. Summatim verò quæ vehementer sunt austera, & pontica, huic sunt victus rationi adversa. Soli autem ventris fluxui, aut ventriculo stomachóve imbecillis, conferũt. Porrò inter ea quæ in hyemem servari possunt, caricæ ac nuces tum ad id sunt accommodatissimæ, tum etiam nihilominus ad tenuẽ victus rationem. Pistacia præterea, & amaræ amygdalæ haudquaq̃ sunt improbandæ. His duriores sunt nuces ponticæ, nullamq; abstergendi ex visceribus excrementa vim possident. Castaneæ verò, sive elixentur, sive assentur, sive etiam frigantur, semper sunt pravæ: & multò magis, si crudæ mandantur. Olivæ, quod quidem ad propositam diætam attinet, medium quodammodo sunt edulium. Quæ uvæ in vinaceis conduntur, ventriculi quidem imbecillitati conferunt, præsenti autem scopo nõ item: & his adhuc minus, quæ in vinis servantur. Uvæ passæ si astringentes nõ sint, tumentibus lieni & hepati nõ conducũt: thoracis aũt ac pulmonis affectibus auxiliantur. Noxia etiam sunt mâla punica, si fuerint pontica: imbecillũ tamẽ ventriculũ juvant. In summa verò, duri omnes ac pontici fructus, sunt pravi: reliquis autẽ moderatè uti poteris. Quòd si quis existat, qui in variis sui partibus sapores habeat diversos (mâli enim citrii cortex est acris, acida aũt pars intima: at caro tum pituitosa, tum crassi succi) partes quidem acidæ & acres sumendæ, ab aliis autẽ est temperandum. Quæ in aceto & muria condũtur, ea tantũ à pristinis viribus esse immutata putanda sunt, quantũ à conditura alterata fuerint. Quamobrem cùm acetum & muria palàm ex eorum numero sint, quæ incidunt, tenuantq;: certè pisces aridi exucciq;, qui in illis cõditi fuerunt, humores crassos ac lentos attenuabunt vehementer. Eligendi tamẽ sunt, qui natura carnẽ mollem sortiũtur: fugiẽdi verò cetacei, & eis adhuc magis ipsa cete. Præterea suilla exucca tutò adhiberi poterit: quæ utiq; alioqui esset vitanda, ut quæ succũ crassum ac lentũ generet. Mel nõ modò est ciborũ omniũ dulcissimũ, sed succũ etiã cõsistentia tenuissimũ gignit. At vina quæ admodũ dulcia existũt, omnia crassum sanguinẽ gignunt: nigra nanq; hæc sunt, & cõsistentia crassa: & iis adhuc magis sapa, quod est mustum plurimũ coctũ. Porrò ficus exactè maturæ, nec succos evidenter cõdensant, nec tenuãt. Aliæ verò omnes hoc genere sunt inferiores. Quæ vina clara sunt & pellucida, coloreq; pallida & flava, ea fortè minimum dulcia invenias. Præterea nullũ albũ dulce cõperies: quemadmodũ nec flavum quodvis admodum dulce existit. Quæ verò crassa sunt, nigraq; simul & dulcia, crasso sanguine venas referciunt. At alba simul atq; tenuia, humores crassos incidunt, & sanguinẽ per renes expurgãt. Quæ autẽ inter hæc cõsistentia sunt media, ut sunt flava simul ac dulcia, & splẽdida, ea vina neq; ut crassa sanguinẽ crassum generãt, neq; ut alba per urinas secedũt. Cæterũ Ariusiũ vinũ, Lesbiũ, Falernũ, & Tmolites, unicè cõmendãtur: quæ quidẽ sanguinẽ bonũ & consistentia mediocrem gignũt. At quæ odorata sunt, & cæteris validiora

Tenui victus rationi quæ sint adversa.

Caricæ. Nuces. Pistacia. Amygdalæ. Nuces ponticæ. Castaneæ crassum generãt succum. Olivæ.

Uvæ.

Uvas passas si astringentes non sint, non conducere lieni & hepati tumentibus, sed desse thoracis affectibus.

Punica mala.

Citrium malum ex quibus constet partibus.

Aceti facultas. Muriæ facultas.

Mel.

Vina dulcia.

Sapa est mustum plurimum coctum.

Ficus exactè maturæ.

Vinum aliquod album non reperiri dulce.

Vina crassa nigraq; & dulcia.

Vina alba & tenuia, sanguinem per renes expurgant.

lidiora, meritò caput tentant, quocirca vitanda iis sunt, qui cephalæa, aut hemicrania, aut cephalalgia, aut morbo comitiali, aut deniq; mania laborãt. Affectus verò omnes thoracis ac pulmonis, qui diuturni sunt, & sine febre infestant, à vinis hujusmodi juvantur mirũ in modũ, & potissimũ qui humoris per sputa expectoratione purgantur. Siquidem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humiditatẽ possident crassam, & ob id perdurantẽ, in thoracis ac pulmonũ affectibus, si cum tenuantibus medicamentis sumantur, multũ adferent cõmodi. Verũ nec acerbam nec austeram, nec omnino astringentẽ vim eis inesse oportet: sed ad melleam magis, odore, gustu, & facultate, spectare ipsa expediet: ac tale sanè est quod Tmolites dicitur. Porrò vina Pontica multum implent, ac tardè permeãt, ambasq; excretiones morantur: tum eam quæ fit per sedem, tum etiam quæ per vesicam: hærentq; in hypochondriis diutissimè: & facilè acescunt, nauseamq; provocant. Soli autem ventri fluenti cõferunt, idq; si moderatè sumantur.

GALENI PERGAMENI de cognoscendis curandisq; animi affectibus, liber unus.

PEccata quidem hominũ à falsa opinione proficiscũtur: affectus aũt, sive perturbationes, à vi quadam rationis experte, quæ minimè rationi obtemperat. Etenim cernimus cunctos homines existimare seipsos aut esse omnino sino peccato, aut paucis exiguisq; rebus rectã rationẽ offendere: cùm ab aliis fortè omniũ flagitiosissimi habeãtur. Quicunq; igitur aliis permiserũt, ut de seipsis ferrent sententiã, ac judicarent quales nam essent, eos in paucissimis aberrare solitos animadverti. At quicũq; seipsos optimos existimarunt, nec aliis judiciũ suiipsorũ facere permiserũt, hos contrà, & in maximis rebus, & in plurimis offendẽtes cõspexi. Quamobrem meritò cõmendatur illud præceptũ Pythiũ, quo jubetur unusquisq; seipsum cognoscere. Is tamẽ solus qui sapientissimus est, perfectè seipsum cognoscere poterit: reliquorũ autẽ omniũ, perfectè quidem nullus, alius autem alio, & magis & minus. Quod enim in vita universa & in artibus omnibus cernimus, ut magnas quidem atq; insignes rerum eminẽtias differentiasq;, unusquisq; facilè possit discernere: exiguas autẽ ac tenues, ij duntaxat qui & prudentes sint, & ipsarũ artiũ periti: idem quoq; in peccatis affectibusq; solet usu venire. Si quidem perturbationes maximas universi facilè deprehendũt: mediocres aũt & leves & quæ etiã correctionẽ desiderant (tametsi eas vitare propterea quòd parvæ existunt, magis sit arduũ) nõ item omnes agnoscunt. Quisquis igitur velit honestus atq; probus evadere, is cogitabit necessũ esse, ut plurima à se peccata sua ignorẽtur. Nam cùm duplicẽ manticam (ut ille Aesopus ajebat) è collo suspensam geramus, unã quidem ante pectus alienorũ, alteram verò à tergo, nostrorũ criminũ plenã: aliena sanè spectamus semper, propria autem cernere nunq̃ possumus, Etenim quicquid amat, ut inquit Plato, cæcũ est erga eam rem, quam amat. Ac proinde si nostrũ quivis seipsum omnium maximè diligit, unusquisq; nostrûm erga seipsum maximè cæcutiat est necessarium. Quomodo igitur propria mala inspiciet, aut se peccantem intelliget? Si ante omnia se ab affectibus liberarit: quãdoquidem par est ab iis nos detentos, semper falsa opinari. Sũt autem animi affectus, quæ omnes novimus; excandescẽtia, ira, timor, mœror, invidia, vehemẽs cupiditas, ac deniq; alicujus rei excellens amor, aut odium. Quare probè dictum est illud, mensuram esse optimã: tanq̃ nil rectè fieri possit sine illa. Quomodo igitur quis ista unquã ejiciet, nisi prius ea se habere cognorit? At verò ut quis cognoscat, fieri non potest ob philavtiam. Si igitur ratio tibi hæc nõ permittit, ut de teipso judices: at saltẽ ut de alio, quẽ neq; ames neq; oderis, judicium feras, tibi non adimit potestatem. Cùm ergo audieris in urbe quempiã à multis laudari, quòd nullis hominibus aduletur: tunc ipse, ubi ad illum propius accesseris, num sit talis, qualis utiq; perhibetur, hujuscemodi periculũ fac. Primũ, si videas ab eo frequentari ædes magnatum, ac principum, nõ existimes illum fore veridicũ. Obsequia quippe istiusmodi, mendacium sequi cõsuevit. Deinde, sive id genus hominũ salutantem, sive illis seipsum comitem exhibentem, cõviviisve illorum ac cœnis ingerentẽ conspicias, non solùm nõ veracem, sed omnis etiam nequitiæ alumnum illum talem esse ne dubites: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honoris cupiditate trahatur. Quem verò nec salutare, nec comitari id genus hominũ, nec cum valde potentibus cœnitare, sed frugi ac temperato victu uti solitum indies magisq; compereris, speraverisq; tibi vera dicturum, conare hunc quoq; profundius altiusq; cognoscere, ut scias cujusmodi tandem sit vita: quã cognitionẽ ex longiori cum eo consuetudine comparabis. Quòd si talem offenderis, qualẽ ipsum fore sperasti, sevoca aliquando hominẽ, rogaq;, ut si quẽ tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere notaverit, continuò admoneat, teq; illi maximam habiturũ gratiam, existimaturumq; te ab ipso magis servatũ, quàm si corpore ægrotantẽ sanasset. Quòd si ille recipiat se facturũ cumprimùm aliquo tali vitio te laborantẽ inspexerit, ac deinde longo temporis intervallo interjecto, nihil dixerit, accusa hominẽ, rogaq; iterũ aliquantò blandius q̃ prius, ut quicquid talium perturbationũ in te residere animadverterit, ilicò tibi significet. Qui si tibi respondeat, propterea se nihil tibi dixisse, quòd tali tẽpore nihil in te istiusmodi deprehenderit, ne ob id quidem continuò illi fidem adhibeas: néve existimes te repentè omnino evasisse inculpabilem, sed duorũ alterũ in causa esse, aut negligentiorẽ amicũ fuisse, aut illũ redarguendi verecundia impeditũ, tacuisse, aut etiam nolle tibi in odium venire: cùm haud ignarus, sit, omnibus (ut ita dicam) hominibus hũc morẽ esse, ut eos oderint, qui vera loquãtur. Aut si nihil horũ est, scito hominẽ propterea tacere, quòd nolit tibi prodesse: aut ob aliud quippiam, nempe q̃ nõ sibi observãda putaverit, quæ

Amans omne esse cæcũ erga eamrẽ, quam amat.
Quisque seipsum omniũ maximè diligit.
Affectus animi qui.
Mensuram esse optimã.
Philavtia.
Veraces esse non posse, qui magnatum ædes frequentant.
Methodus cognoscendi mores alienos.

à te perperàm agitentur: id quod certè non probo. Est autẽ sapiẽs omnino à peccato immunis: ac proinde philosophi, non hominẽ, sed Deo similem sapientẽ esse dixerunt. At tu repentè Deo similis nunquam effici poteris. Cæterùm si ei qui te reprehenderit gratias egeris, pòst autẽ diligenter tecũ expenderis, verène te ille, an falsò increpaverit, ex ea re senties te magnã percipere utilitatem. Si verò idem assiduè egeris, tibiq; animus sit ad meliorem frugem te moresq; tuos componere, facilè absolutus evaseris. Cæterũ hæc sit tibi exercitatio præcipua, ut calumnias & contumelias æquo animo feras: quod ubi feceris, atq; sedatus fueris, habuerisque tuas perturbationes perspectas, tum aggreditor respõdere calumniatoribus: quorũ auditis rationibus, quammitissimè cum eis lites tuas cõponas: atque ita rẽ omnẽ agas, ac si pædagogis mox sis redditurus rationem. Porrò si quis sit vel apprimè potens, vel opulentus, qui velit in virũ egregiũ evadere, habereq; admonitores liberos, necessum est illã majestatẽ reliquat his præsertim temporibus, in quibus nullus adest Diogenes, qui vel opulentissimo Principi, vel alicui Monarchæ sit ipsam veritatẽ dicturus. Iis autẽ monitoribus duntaxat credendum est, qui & inculpatissimè vixerint, & ætate provecti sunt. Cùm aũt nullus sine peccatis, aut sine affectib. vivat, vel si optima quis natura sit præditus, sed necessum sit unũquẽq; labi & errare in aliquibus, eoq; etiam magis, quò junior quispiã fuerit, hauddubiè quisq; nostrũ exercitatione per totã indiget vita, ut vir perfectus reddatur. Nec tamen deterreri quempiam oportet, quò minus seipsum conetur meliorẽ facere, etiã si jam factus sexagenarius, sentiat sibi animũ vitio immedicabili deformatum. Nã tametsi nobis cõpertũ sit, animũ nos nõ posse sapientis consequi (id quod fortè liceret etiã, si à teneris illũ excoleremus) at saltẽ ne totũ illũ omnino deformẽ geramus, ut Thersites corpus, sedulò nobis curandum est. Etenim si supremã quispiã animi excellentiã assequi haudquaquàm possit, at certè post supremos illos sapiẽtes, in secundis. aut tertiis, aut quartis ut collocetur, id facere lõgiori tẽpore atq; assidua exercitatione poterit. Primò igitur satis erit, si neq; in deos maledicta jactabis, neq; calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides, neq; efferato vultu intueberis, sed intra te ipsum cõtinebis, atq; occultabis iracundiã. Nam ab ira prorsus liberari simulac quis velit, nõ cõtinuò quis potest: cõprimere autẽ illius perturbationis intẽperantiã, atq; insolentiã potest. Quod remediũ si sæpius quis usurpaverit, agnoscet tãdẽ adeò seipsum minus quàm antea propẽsum ad irã, ut ne ob magnas quidẽ causas irasci possit. Porrò servũ à me unquàm mea manu verberatũ fuisse, nõ memini: id quod etiã pater meus perpetuò cavit, qui complures amicos increpare solitus erat, ꝙ ferociter sævirent in famulos. Id igitur quod in nobis est iracundiæ ac furoris, ratione coërcere atq; erudire oportet: erudietur autẽ exercitatione improba. Turpe enim est quempiam multos annos cõtinenter laborare, exercerìq;, ut vel medicus, vel grãmaticus fiat: ut autẽ in virũ bonũ evadat, in tanto curriculo temporis nunquam sibi quicquã laboris assumere. Ergo nec tuis ipsius manibus servum cædas, nec quandiu iratus fueris, alij ut id faciat imperes, sed in posterum differas. Postquàm enim furor refrigeratus fuerit, prudentius, temperatiusq; dispicies, quot verberib. famulus plectendus sit dignus: nisi fortè melius esse videatur, initiò statim concessa venia, negociũ ipsum transigere, & ubi lorum afferri jusseris, tum verbis duntaxat corrigere, minitariq;, te non amplius cõdonaturum, si rursus ille idem scelus patrarit. Præstat itaque te facere omnia quæ facis, ubi impetus ille animi deferbuerit: quo tempore jam ratione opitulante, punitionis modum sis inventurus: cùm nimirum impetus irascentis nihil ab insania, vel à furore differat. Quamobrem à veteribus haud immeritò animi affectus hæc quinque appellatã fuerunt: mœror videlicet, ira, excandescentia, cupiditas, metusq;. Singulis itaq; diebus atque horis habere hanc in promptu opinionem oportet, quòd præstet quidem unumquenq; sese exhibere dignum, qui egregius ac frugi ab omnibus appelletur: hoc autem fieri nõ posse ut contingat nobis, nisi eum, qui singula errata indicet, censorẽ admonitoremq; habuerimus: quem sanè ipsum nostrorũ peccatorum judicem, & servatorem nostrum & amicum maximũ existimare convenit. Qui quidem & si tibi visus fuerit aliquãdo falsa crimina objicere, ne ob id quidem irasci oportet: & quòd multò melius quàm tu, ille singula peccata tua perspicere possit: & quòd licet falsum quandoq; tibi crimen objiciat, in eo tamen tibi sit utilis, quòd te ad eorum quæ agis diligentiorem observationem excitet. Curabis autem perpetuò, ut quàm dignus sis, quantiq; faciendus, à teipso, non ab alio, accipias: habensq; in memoria semper, quanta sit eorum qui irascũtur, deformitas animi, quantaq; rursus venustas eorum qui sine ira vivunt. Omnibus accusandi teipsum potestatem facias, gratiamq; habeas nõ adulantibus, sed objurgantibus potius. Pateant autem semper domicilij tui fores, ut liceat notis ac familiaribus omni tempore ingredi: cùm sic affecto, atq; omnia ritè facienti, verendum tibi non sit, ne ab ingredientibus aliquo magno scelere implicitus deprehendaris. Volo itaq; ut non modò alios omnes, sed teipsum in primis etiam verearis, illiq; ausculres qui dixit: Omniũ autem maximè tuiipsius te pudeat. Quod sanè si feceris, poteris quandoque expertem illam rationis vim, qua excandescimus, quasi feram quandam reprimere, mansuefacereq;. Ut autem longè turpissimum est, hominem iracundia percitum intemperanter, aliquid agere, sic etiam ob amorem viniq; & carpulæ cupiditatem: quæ omnia facultatis appetitoriæ sunt affectus & opera, ob quæ homo non jam equo vel cani, disciplinæ capacibus, evadit similis, veluti ob illa priora, sed vel petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam agresti belluæ, quæ mansuefieri non possit. Quocirca libido hæc perduci ad obedientiam non potest, quemadmodum illa poterat: castigari autẽ quodammodo potest, si rebus potiri ac frui prohibeatur, quarum appetens est. Nam si potiatur, crescit, majorq; ac vehemẽtior fit. Sin castigetur, tenuis

Sapiens est omnino à peccato immunis.
Sapiens Deo similis.
Contumelias esse æquo ferendas animo.
Temporum suorum deplorat infelicitatem Galenus.
Exercitationem per totã vitam requiri, ut quis vir perfectus reddatur.
Iracundiam si non vinci, at certè posse reprimi a nobis.
Galeni in servos benignitas.
Furore [...]gerato [...]dentius [...]to [...]ina[...]sumi.
Irasce[...] petum [...] ab insa[...] differre[...] Affect[...] mi quin[...]
Iracund[...] deformi[...] animi.
Quisq; [...] alios mo[...] sed seipsu[...] etiam d[...] vereri.
Appetito[...] facultati[...] fectus & [...]ra
Libido no[...] reddit si[...]les belluis [...]grestibus.
Libido qu[...] ratione ca[...]gari quea[...]

tenuis atq; imbecilla redditur, ac imbecillitate coacta, nõ ultrò, ipsam ratione͂ sequitur, veluti quoddam mancipiu͂. Duplex itaq; in nobis est animi vis expers rationis: una, cujus & citò excandescere & irasci est officium: altera, quæ ad id quod ipsis jucundum, suaveq; visum sit, præceps fertur, antequàm utile͂ ne sit atq; honestu͂, an noxium & turpe, cognorit. Hanc igitur, quæ vehemẽtissima est, cohibere actutu͂ oportet, priusquã ubi incrementu͂ acceperit, viribus invictã inexpugnabilemq; se exhibeat: tunc enim vel si volueris, non poteris illam compescere, sed dices (ꝙ audivi olim quendam amante͂) velle te quidem desinere, at nõ posse. Quippe ut nonnulla corporis vitia propter magnitudinem insanabilia sunt: sic vis illa, cujus est temerè cõcupiscere, plerunq; amore accenditur insanabili, nõ corporum modò quæ sunt formosa, aut reru͂ quæ pertineant ad venere͂, sed etiã crapulæ & vinolentiæ, itemq; obscœnitatu͂ quæ præter naturam patrantur. Quæ igitur de ira & excandescentia vincenda dixi, eadem puta de aliis affectibus me dixisse. Quæ omnia tibi sæpius revocanda in memoriã sunt, ꝙ si non possis tam crebrò, at saltẽ matutinis horis, semper anteꝗ aliquid eoru͂ quæ acturus es aggrediaris, & vespertinis anteꝗ cubitu͂ eas. Ego siquidem cõsuevi admonitiones has primu͂ quidem bis legere singulis diebus, pòst verò etiam ore enunciare. Neq; aute͂ sat esse putas ab ira una duntaxat liberu͂ te conservare, nisi etiã ab omni edacitate vinolentia, nequitia, curiositate, & invidia, te puru͂ integrumq; cõserves. Nam nec propter sitim decet, sorbentiu͂ instar, totum calicem exhaurire: nec propter famem in conspectu omniu͂, insatiabiliter ipsum ventre͂ explere: sed danda opera est, ut omnibus unà cœnantibus, minus obsonij assumamus, & à cibis gulam nimiu͂ irritantibus abstineamus, moderatè interim vescentes iis, quæ salubria habentur. Progressu verò tẽporis, ne respicere quidem te ad convivantes velim* (magnu͂ quippe nõ fuerit, si in cibo & potu illis continentior esse videaris) verùm, si hoc honore te afficere decrevisti, cura sedulò, ut continẽtius vivas hodie ꝗ heri. Quod si feceris, senties haud dubiè te indies ab iis, quæ dixi, multò minori negocio abstinere: maximaq; perfundèris lætitia, si quando verus modestiæ, temperantiæq; amator extiteris. Sic enim gaudet, quicu͂q; in ea re promovetur, cujus amore flagrat. Hãc enim si ingrediamur viã, nõ satis esse putabimus, si plusquam dissoluti homines consecuti simus modestiæ, probitatis, & continentiæ: sed primu͂ quidem eos qui hisce student virtutibus, superare conabimur (est enim hæc concertatio atq; æmulatio pulcherrima) pòst verò, etiam nosipsos: idq; memores semper pulcherrimoru͂ dictoru͂, quoru͂ vel hoc in primis est unum: Delige optimum vitæ genus, quod reddet consuetudo jucundum. Quemadmodum igitur cùm te adversus iracundiã exercere jubebam, tum argumento uti poteras, te aliquid profecisse, quòd nõ amplius te excandescentem cerneres: ita in iis quæ ad modestiam pertinent: hoc indicio intelliges quantu͂ profeceris, quòd nec cupiditate quidem suavissimaru͂ rerum tangaris. Cæterùm ad modestiam una est via per cõtinentiam. Hoc siquidem modestus superat continente͂, quòd ille ne cupit quide͂ amplius titillantes palatu͂ cibos. Laboriosa tame͂ ab initio via hæc est & aspera, quẽadmodu͂ cæteræ omnes honestoru͂ studioru͂ exercitationes. Verùm si pro malitia cupis habere virtute͂, ac pro voluptatibus corporis, tranquillitatem animi: per continentiã, ratione duce, ad modestiam cõtendas oportet. At verò & contẽtionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi planè est affectus, licet illis jam dictis minor. De invidia aute͂ quid attinet dicere, cùm omniu͂ sit vitiorum fœdissimu͂? Est enim invidia, dolor ex alienis bonis conceptus. Sic itaq; id genus affectus omnes sunt dispungendi, ut ne radicem quidem eoru͂ ullam in nostris animis relinquamus. Nam ex iis quæ sic relinquuntur, solet rursus aliquid pullurare, dum idipsum à nequitia & pravitate irrigatur. Porrò natura in puerili ætate ad vitam perficiendam, in cunctis plurimu͂ potest: secundo aute͂ loco, studia, exercitationesq; disciplinaru͂. Cæterùm ipsa pueroru͂ ingenia plurimu͂ inter se differunt, cùm alia magis, alia minus virtutes ipsas sectentur: omnia tamen sunt vel maximè ad affectus propensa. Verùm educatio puerorum similis quodãmodo est sedulitati, qua in plantis alendis utimur. Siquidem, vel si optimus sis plantaru͂ sator & cultor, nunquàm tame͂ efficies, ut rubus uvã producat, quòd natura illius talem à principio perfectionem capere nequeat. Rursus vites, quæ, quod ad ipsas pertinet, fructu͂ ferre paratæ sunt, si neglexeris, reliquerisq; soli naturæ curandas, aut multò deteriore͂, aut planè nullum edere fructum animadvertes. Mihi aute͂ ingenti quadam felicitate contigit, ut partem ab omni iracundia alienum, justissimum, frugalissimum, humanissimumq; haberem, at matre͂ usq; adeò iracundã, ut interdu͂ etiam morderet ancillas, semperq; & vociferaretur, & cum patre contenderit, idq; longè quidem odiosius, quàm Xantippe illa cum Socrate. Inter omnia porrò admonebat me pater, ut à nulla secta cognomen sumerem: sed illas perpetuò artes ediscerem, per quas justitiam, modestiam, animi magnitudinem, atq; prudentiam consequerer. Laudant autem (dicebat mihi) virtutes has cu͂cti, tametsi sibiipsis sint conscij, nullam se haru͂ habere: dantq; operã pro virili, ut aliis appareant fortes, modesti, justi, & prudentes. Ut verè aute͂ mœroris sint atq; tristitiæ expertes, vel si minimè tales esse videantur, id magno studio contendunt. Quare etiã huic à me rei in primis studendum esse, cui omnes mortales student, præq; omnibus aliis virtutibus, unu͂ hoc quærendum suadebat. Quæ documenta paterna in hanc usq; diem retinens, nec ullius sectæ nomenclaturæ me addixi, neq; ob ullam fortunæ vicissitudine͂ fui perturbatus animo. Quippe assuefecit me pater gloriam & honorem contemnere, atque unam tantùm, eamq; nudam veritatem suspicere. Suadebat etiam, ne ob ullam pecuniæ jacturã mœrore afficerer, quandiu quæ reliqua essent, ad curandum corpus sufficerent. Hunc enim primu͂ finem illis quæ possiderentur, statuebat, non esurire, non algere, nõ sitim pati: quòd si cui plura supperterẽt, quàm horum usus postulat

Viam ad modestiam esse unam, per cõtinentiam.
Modest⁹ quà in re contine͂tem superet.
Via quæ ad virtutem ducit est laboriosa.
Invidia est omnium vitiorum fœdissimum.
Invidia est dolor ex alicuius bonis conceptus.
Natura in puerili ætate quantã vim habeat ad mores formãdos.
Exercitia disciplinarum plurimum posse, ad virtutes adipiscendas.
Puerilia ingenia omnia esse ad affectus propensa.
Pueroru͂ educationem esse similem cultura plantarum.
Galenus paternas laudes longis tibiis decãtat.
Galeni mater iracu͂da.
Galeni constantia.
Divitiarum primus finis qui sit.

postulat, iis sanè ad eas res agendas, quæ honestæ essent, esse utendũ censebat. Nec me later (ajebat ille) te fortunarũ plus duplo quàm ipse habeam, possidere, in nostraq; hac civitate nõ mediocri honore esse præditũ: usqueadeo ut quænam mœroris tibi causa futura sit, nullã videam, præter inexplebilem ac summam quandam cupiditatem. Comparabat autem insatiabilem illam habendi libidinẽ, voracitati ventriculi, qua plus quàm satis sit, ciborum ingeritur. Etenim cibo, ut dicebat, nulla alia causa egemus, nisi ut alamus corpus. Nutrit verò corpus, si bene concoctus fuerit: bene autem coquetur, si modicus. Nam si immodicus fuerit, concoctionẽ nõ experietur, sed usus ipsius corrumpetur. Siquidem aut dejectus per inferiora, profusionẽ alvi excitabit, aut distributus per universum corporis habitum, malum intra venas humorẽ gignet. Quæ igitur in corpore didicisti, ad animum licet transferas: cujus inexhausta cupiditas, plura perpetuò expetit, q̃ ipse usus postulet, unicaq; omnis mœroris atq; tristitiæ est causa. Ea nanq; accensi nõnulli, qui præsentiũ rerum inexplebiles sunt, nunq̃ concupiscere desinũt, sed si duplum quippiam habeant, triplũ ilicò student acquirere. Triplum nacti, quadruplum appetere incipiũt. Qui quidem nunq̃ sibi proponunt eos, qui pauciora possident: sed illos tantùm, qui plura: quos etiã superare conãtur. Quanq̃ certè multò satius est civem in eo cæteris antecellere, quòd iis quæ nunc habeat, sit omnino cõtentus: id quod certè (dicebat pater) in tua manu est. Contrà, divitiis præstare, nõ virtutis, sed fortunæ munus existit, quæ plerunq; servos atq; libertos facit longè ditiores nobis, qui generosi, & nobiles appellamur. Quòd si tu (quo in nostra repub. reperiũtur pauci ditiores) quantũ optas aliquando assequaris, hoc est, ut plus universis possideas civibus, ne sic quidẽ satis sis habiturus, sed ilicò circunspicies, num quis in alia civitate sit ditior: quem quidem si superaveris, tibi obsecundante fortuna, ad alia progredieris nationes, & iis quos apud illas opulentos offenderis, fieri opulẽtior cõtendes. Quare nunq̃ tu sanè omnibus ditior, sed propter immensas cupiditates, semper futurus es pauper. Quòd si ipso usu rerũ metieris id quod mõtulo tuo respondeat, jam teipsum unũ ex divitibus numeraveris: aut saltẽ ex iis, qui eo quòd opus est abundent: erisq; quatenus ad rationẽ pecuniarũ spectat, beatus, cùm earũ causa minimè futurus sis tristis. Si verò etiã illã, quæ ad honores appetendos pertinet, insatiabilitatẽ exploseris, hac quoq; parte jucundè ac sine molestia vitam ipsam traduces. Sin autem tibi non satis fuerit honorari ab iis, qui tua consuetudine utantur, sed velis ab omnibus omnino qui sunt in civitate laudari, etiam ab illis scilicet à quibus ignoraris prorsus: fortasse primũ quidem ab iis ipsis cognosci voles: tum autẽ, ubi cognitus fueris, suspici. Ad illud quidem, velle cognosci ab omnibus, ab immẽsa quadam proficiscitur gloriæ cupiditate: hoc autẽ quod est, velle honorari & suspici, ab inani planè & stulta ambitione. Quocirca tibi necesse erit, ut nec pecuniis quærendis invigilanti, si tunc ad gloriæ honorisq; studium cupidinẽ intẽdenti, ob illos qui cùm plures sint te neq; cognoscent neq; honorabunt, majori q̃ nunc tristitia & dolore affici. Si igitur in his semper nos exercuerimus, jam exploratũ habentes, insatiabilitatem vitium esse animi pessimũ, fundamentumq; omniũ cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum principatus, & contentionis, haud dubiè citra omnem molestiam vivemus. Qui enim sua sorte contentus fuerit, is omni mœrore ac tristitia carebit. Quis autem nolit omnẽ ætatem citra mœrorem transigere? aut quis non hoc omnibus præposuerit* mobilibus, imò verò sceleratis divitiis? Ille igitur hæc & alia multa mihi & aliis quam verissimè pronunciabat. Turpe siquidem est libertatem eam, quæ humanis legibus accepta refertur, maximi facere: eam autem quæ & verè, & natura ipsa est libertas, non omni studio venari, sed in honestis, impuris, atq; tyrannicis dominis inservire, lucris videlicet, minutissimisq; quibusque pecuniariis rationibus, ac principatus, gloriæ honorisq; ambitiosis cupiditatibus. Quorũ sanè omniũ matrẽ ego haud dubitaverim dicere, inexplebilem habendi libidinem. Quis igitur talem in animo pestem habẽs, possit unquã aut honestus, aut probus evadere? aut cur nõ mille sit mortibus dignus, qui nõ toto animo talem turpitudinẽ oderit? Porrò autẽ hanc ipsam multò magis & odisse & fugere debent adolescentes, qui se salvos esse velint. Nam si fortè initiò assueverunt pecuniam insatiabiliter cupere, fieri jam certè non poterit, ut cùm ad annum pervenerint quadragesimũ, seipsos recuperent. Cęterùm tametsi difficile atq; arduum videatur, adolescentes ipsos in principio sese liberare ab affectibus, progressu tamen temporis omnia faciliora reddentur. Quò enim majus rationalis nostri animi pars in hujuscemodi exercitationibus ac studiis incrementũ acceperit, eò perfectiorem obedientiam habebit. Nam cùm ea quæ maxima sunt, ratio nondum exercitata pervicerit, minimè dubium est, quin ubi duplicem excellentiam indepta spacio temporis fuerit, sit multò facilius superatura: quippe ex eo quòd jam sese exercuerit, evaserit multò generosior quàm antea: proindeq; sic abundè sufficiet exterminandis affectibus, jam etiam imbecilliori bus redditis.

Galeni opulentia. — *Inexplebilẽ habendi libidinem comparari insatiabilitati ventriculi.* — *Cupiditatẽ esse unicam omnis mœroris atq; tristitiæ causam.* — *Divitiis præstare, non virtutis, sed fortunæ munus existit.* — *Galeni genus clarum.* — *Velle cognosci ab omnibus, unde proficiscatur. Velle honorari ab omnibus à stulta ambitione procedit.* — *Insatiabilitas est fundamentum omnium cupiditatum.* — *Contentus sua sorte fuerit, omni mœrore carebit tristitia.* — *Adolescentes si fortè initiò assueverint pecuniam insatiabiliter cupere, non possunt cùm ad annum pervenerint quadragesimum seipsos recuperent.* — *Rationẽ experientia indies reddi generosiorem.*

GALENI PERGAMENI
De Consuetudine, liber unus.

Quod consuetudinis ratio ad inventionem eorum quæ sanitati conducunt, magnam sibi vendicarit facultatem, non modò Hippocrates, sed Erasistratus etiã professus est: quam quidem negligentes medici, interdum ægros q̃ miserrimè jugularunt: ut in Ario Peripatetico factitatum fuisse videtur, qui cùm gracilis natura esset, & os ventriculi frigidissimum sortiretur, ita ut vel ex levissima refrigeratione singultu statim corriperetur, ob idq; nunquã fuisset ausus aquam gustare, tandẽ febri occupatus, à medicisq; præter consuetudinem coactus potu frigidæ uti, subitò fuit quidem exanimatus. Aliis verò

Arius Peripateticus imperitia medicorum extinctus.

verò contrà, nisi audacter potus is propinetur, periculum sanè est, ne extinguantur celerrimè. Sūt enim quibusdā aliqua peculiaria ex propria natura, aliudq; alimentum alij corpori accōmodatur. Ob idq; animalia ipsa absque ulla disciplina, sed tracta à natura, ad ea pabula accedunt, quæ sibi magis sunt familiaria: jumēta nimirū ad herbas, fœnum, paleas, & hordeum: ad carnes verò, tum leones, tum lupi. Ut autem nō parva in animantibus juxta varia genera propriorum alimentorum reperitur differentia, sic in eodem etiam genere multa intersunt atq; magna discrimina. Nam multa sunt quæ vinum (exempli gratia) ne gustare quidem possint, quod tamē ab aliis plurimum sine ulla modestia bibitur: ac de cæteris quidem pari judicio. Solēt quippe homines alia aliis avidius mandere, pro suæ naturæ ratione, quòd videlicet talia ipsis faciliora concoctu videantur: contrà verò quæ gustui sunt ingrata, fugere & fastidire, tanq̃ ea quæ ab ipsis concoqui nequeant. Est igitur hic consuetudo ipsa signum naturalis cujusdā proprietatis. Sed quòd ea nonnunquàm sit etiā illius causa, hinc liquidò constat, quòd aliquib. rerū quarundā usus inter initia ingratus & noxius cùm sit, ubi paulatim assueverint, jam ea illis neq; amplius ingrata, neq; noxia redduntur. Nam ut unū quodq; eorū quæ vel comeduntur, vel bibuntur, alteratur secundū qualitatē: ita & ipsum quoq;, id à quo alteratur, quoquomodo afficit. Quòd autem similitudo quædā si inter ea quæ alunt, & illa quæ aluntur, tum semina, tum plantæ, evidenti argumēto esse possunt, quæ ita sæpissimè alterantur & transmutantur, ut quæ in uno loco soleant esse exitiosa, ad aliū translata, maximè cōferentia reddantur. Jam verò ut corpus cibo & potu immutatur, sic etiā iis quæ extrinsecus occurrunt nobis, quæq; nō minus cōsuetudini inserviunt. Primū igitur à refrigerantibus rebus cutis ipsa colligitur: dein cæteræ partes quę illi proximę sunt, donec ad profundiores alteratio ipsa perveniat: idq; primò & per se. Nam per accidens, calor in alto collectus corpore, cute dēsata præ frigore, increscit. At verò sicut causa refrigerans ejusmodi alterationes invehit, sic calefaciens, istis cōtrarias. Cæterùm ab una & eadem causa sæpe contraria fiunt. Sol siquidē inter initia, dum nos calfacit, fundit humores, cutem lenit, carnemq; reddit molliorem. Si quis tamen æstivo tempore pluribus diebus nudus sub eo sit diversatus, illi tum cutis, tū caro, dura aridaq; reddetur: id quod nō est caloris solius, sed siccitatis etiam illi annexæ opus. Porrò balnea dulcium aquarum calefaciunt nos & humectant, quòd calori habeant humorem cōjunctum. Quare necessum est nos novisse, aliam quidem esserationē caloris humidi, aliam verò sicci. Cæterū corpus rarum & molle facilè ab extrinsecis injuriis afficitur: durum autē multò facilius eas tolerat, ægerrimeq; ab illis labefactatur, ad quā etiā patiendi facilitatē & dyspathiā, consuetudo nō exiguam vim obtinet. Quod verò ad exercitia pertinet, exercitatæ particulæ fortiores pariter & solidiores reddūtur, ac proinde motiones suas obire ac ferre, q̃ cęterę, lōngè facilius possunt: quæ, quòd exercitio caruerint, molles atq; languidæ existunt. Eòdem etiā animi exercitationes spectent, quibus exerceri solemus: primū quidem grāmaticis rudimentis, dum sumus pueri: mox rhetoricis, geometricis, arithmeticis, logicisq; theorematis. Cùm enim facultates illæ, quæ ad animi principem vim spectāt, ad omnes artes pernecessariæ sint, quarū altera quidem cognoscimus quid consequens, quidve repugnans est, altera verò memores sumus: à prima sanè id habemus, ut sapientiores simus: à secunda autē, ut magis memores. Eam tamen naturam hæ facultates habent, ut exercitatione vires indipiscantur & crescāt: ocio aūt languescāt, ac minuantur: id quod disertissimè explicuit Plato in Timæo, secutus Hippocratem, qui usum robur addere, ocium verò dissolvere pronūciavit. Verùm ipsis exercitationibus, sicuti & cibo, & potui, vigiliisq; & veneri, mensura congrua adhibenda est, quæ rem ipsam neq; ultrà quàm par sit, protrahat, neq; etiam de illa adimet: quia excessus dissolvunt vires: defectus verò tantum de utilitate detrahunt, quantum ipsi à recta mensura deficiūt. Facultates itaq; nostræ robur sibi cōparant, si moderatis congruentibusq; exercitiis foveantur. Atq; hæ quidem sunt consuetudinū differentiæ, à vi materierum in quibus illæ consistunt, & à quibus fiunt, desumptæ. At vacuationes non debentur corporibus ob consuetudinē aliquam, quemadmodum Erasistratus existimavit: sed ob causam quæ illas postulat. Sunt siquidem qui ex malo victu, sunt qui ex prava corporis affectione sanguinē plurimū, aut vitiosos humores aggregent: quos plurimum juvare solet, cùm aut à natura aut à medico, quod redundat, antequam in morbum labantur, detrahitur: quo remedio toties utuntur, quoties aut morbum præsentem vident, aūt eum adventare præsentiunt: adeò ut talis medendi ratio in consuetudinem illis esse versa videatur.

Exercitatio in artium liberalium studijs.

Intellectus. Memoria.

Animæ facultates exercitatione vires indipiscitur, & crescunt: ocio languescunt, & minuuntur.

Exercitia debere esse modica.

Excessus dissolvūt vires.

Vacuationes fieri ob causas, quæ illas postulant.

GALENI PERGAMENI de tuenda sanitate, liber primus.

Um una sit ars, quę circa humanum corpus versatur, ejus primæ ac maximæ partes sunt duæ: quarum altera sanitatis tuendæ, altera morbi profligandi facultas est. Ac sunt quidem officia earum contraria: illi quippe tueri, huic immutare statum corporis, est propositum. Quoniam autē & dignitate & tempore sanitas morbū præcedit, utiq; & nos, quemadmodū hęc servanda sit, prius tractare conveniet: pòst autē, quo pacto commodissimè sit abigēdus morbus. Utriusq; facultatis inveniēdæ cōmunis ratio est, ut quidnam ea corporis affectio sit, quæ sanitas dicitur, liquidò cōstet: quandoquidem nec præsentē servare, nec amissam restituere, si eam penitus ignores, licet. At similariū partiū sanitas, calidi, frigidi, humidi, & sicci symmetria est. Instrumentaliū verò, ex similariū ipsarū cōpositione, numero, magnitudine, & figura cōstat. Quare quisquis hæc cōmodè tueri possit, is optimus sanitatis custos fuerit. Tuebitur hæc, qui modos omnes

Medicinæ primæ ac maximæ partes sunt duæ.

Medicinæ partium officia contraria.

Sanitas morbo, dignitate & tempore est prior.

Sanitas similarium partiū quid sit.

Sanitas partium instrumentalium in quibus consistat.

omnes quibus vitiantur, cōpertos prius habuerit. Sanè quæ corpus nostrū lædūt corrumpūtq; ea sunt genere duplicia: altera nobiscū congenita, & quæ evitare nequeas, quæq; ex ipsis generationis principiis oriuntur: altera, quæ declinare possis, & orta à nobis non sunt, sed aliundè perveniunt: quæ tamen non minus q̄ illa corpus nostrū conficiunt. Etenim sanguis, semenq; genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille, ceu materies quædam apta: hoc opificis rationē obtinens. Constat horū utrunq; ex iisdem genere elementis, nempe calido, frigido, humido, & sicco. Cæterū in semine plus est igneæ substantię, & aëreę: in sanguine aqueæ, terreæq;: quanq̄ præpollet in hoc quoq; calidum frigido, & humidū sicco. Semen itaq; sanguine siccius est, etsi sit ipsum quoq; humidum atque fluxile. Quare nobis utrinq; ex humida substātia genituræ origo proficiscitur. Hanc autē siccari oportuit ad generationem siccarū particularū, elemento nempe facultate siccandi prædito confluente illuc liberalius. Siccat autē tum ignis, tum terra. Ex illo tamen ad utrunq; principiū, major cōfluxit copia, ut scilicet tum siccaret abundè, tum calore suo ad motiones agilitatem præstaret. Ab hoc siquidem primùm cogitur atq; concrescit fœtus. Mox siccior redditus, veluti lineamenta quædam cujusq; membri obtinet. Ulterius verò siccescens, exactam unjuscujusq; speciem ostendit: ac tandē in lucem editus, magnitudine augetur, sicciorq; & valentior usq; ad summum incrementū efficitur. Quo tempore universa membra, non solùm robusta & integra sunt, sed vires suas etiam summas sortiuntur. In eo verò quod sequitur tempore omnibus jam partibus supra justum siccescentibus, nō solùm cujusq; officium minus probè administratur, sed etiam corpus ipsum maciletius, gracilius, atq; rugosius redditur, artusque omnes invalidi, atq; ad motus suos pigri & inconstantes cernūtur. Quæ affectio appellatur seniū, ipsi marcori plantarum, provenienti ob siccitatis excessum, quadam proportione respondens. Una igitur hæc est omni genito corpori corruptelæ, interitusq; connata necessitas. Altera autē, quæ præcipuè in ipsis animalibus cernitur, totius substantiæ fluor, quē insitus calor excitat. Hæc itaq; incommoda, nullum quo genitū sit corpus effugere potest. Reliqua quæ hæc sequuntur, & quæ ad victus rationē pertinent, providētia cōsilioq; certè potest. Neq; enim his aliundè origo est, q̄ ex ipsis jam dictis incommodis corrigendis atque sarciendis. Nam cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, ni similis altera substātia pro ea quæ defluxit, restituta fuerit, evaporabitur certè dissipabiturque universa. Idcirco natura non modò animalibus, sed stirpibus etiam, insitas quasdam vires, deficientis ac desiderati semper appetentes, statim ab initio indidit. Cibo igitur, quicquid siccioris substātiæ effluxit, restituimus: potione, quicquid humidioris. Ita verò & aëreæ, igneæq; substantiæ modum, respiratu, arteriarumque pulsu tuemur. Necesse autem est, ex his omnibus colligi excrementorum proventū, cùm nimirū iis quæ effluxernt, prorsus similia non sint, sed varias mutationes alterationesq; p riusquàm assimilentur, postulent.

Lædentia corrumpentiaq; corpus genere duplicia existere.

Primordia nostra generationis esse sanguinem, & genitale semen: illum tanquā materiam, hoc opificis rationem obtinēs. Semen esse ipso sanguine siccius.

Siccantia elementa sunt ignis & terra.

Ignis maiorē copiam confluxisse ad utrumq; nostra generationis principium.

Senij accurata descriptio.

Corruptelæ interitúsque duplicem inesse nobis necessitatem.

Animalium corpora in perpetuo fluore versari.

Animantibus universis esse insitas quasdam vires, deficientis ac desiderati appetentes.

Cùm igitur esse, bibereq;, necessaria animantibus sint, has autem res generatio excrementorum sequatur, natura non solùm eis excernendis instituit organa, verumetiam organis ipsis facultates inseruit, quibus incitata, quædam ad se trahunt, quædam aliis transmittunt, quædam omnino explodunt ipsa excrementa. Porrò hæc, quò semper mundum corpus ipsum servetur, nec obstrui aliquatenus, nec ad propria functiones imbecilla esse oportet. Atq; ita geminum jam scopū salubris victus sermo noster exposuit: alterū ejus quod exhaustum est reficiendi, alterū excrementa expellendi. Nam tertius, qui huc spectat, ne animal præproperè senescat, duos jam dictos necessariò comitatur. Ex se itaq; duplici ratione cōsumitur corpus: & quòd vel ætatis cursu, vel assiduo fluore ad interitum tendat: & quòd etiam excrementorum copia obruatur. Eorum verò quæ extrinsecus incidunt, unum certè est, quod ab eo separari nō potest, sed perpetuò illi veluti cognatum adhæret, aër ipse ambiens. Alia nec necessariò, & incertis temporibus nobis accedunt Aër igitur circumfusus nos lædit, calidos immodicè, vel frigidos, vel humidos, vel siccos efficiens. Hæc, quòd cōtundant, divellant, vulnerent, articulūq; aliquem sua sede dimoveant. Est autem sanitas, haud quidem absolutè ipsorum elementorū, sed duntaxat partium similariū temperamentū cōmoderatum. Quemadmodū & instrumentaliū sanitas, in figura, numero, magnitudine, & compositione similatium consistit. Porrò habitū sanitatis discernimus, ex functionibus secundum naturam obitis: in ipsaq; latitudine sanitatis, sanitas quædā optima, cōsummataque existit: quædam veluti recedensab hac, nec ita planè ab soluta, quæ & ipsa suam etiam nec parvam latitudinem habet. Nam cùm sanitas symmetria quædam existat, symmetria autem omnis duplici ratione dicatur: aut enim veluti summa & perfecta, aut tanquā à perfectione hac deficiens paululùm: utiq; & sanitatis symmetria similiter duplex erit, hæc quidē absoluta & optima, illa paulò recedens ab hac, nō tamen eatenus, ut animali sit gravis. Quemadmodū igitur corpus aliud magis, aliud minus album cernitur: ita quod sanum dicimus, magis minusq; tale esse mihi videtur: id quod ex mutatione ætatum atq; actionum diversitate licet planè colligere. Siquidem cùm ipsæ actiones quæ debitæ respondent temperaturæ, corporisq; constitutioni (quæ sanitas est) sint variæ: necessariū profectò est, ut temperaturas atq; constitutiones hominū, sic sanitates etiā varias & diversas existere, secundū majoris minorisq; rationē. Non itaq; absoluta illa tantùm, quæ insectilis est, simul est & dicitur sanitas, sed etiā quæ ab hac deficit, & in qua nec doloribus cruciamur, nec vitæ actionibus impedimur. Sed nec functionū imbecillitas, morbi statim est nota, nisi adjicias, quæ præter naturam cujusq; sit. Nam ut sanitas est naturalis affectio actionem perficiens, sic morbus affectio præter naturam, impediens actionem. Quare non omnis affectus secundum naturam, cōtinuò etiam sanitas erit. Siquidem Aegyptiorum nigritia, licet naturalis affectus

Excrem... pellend... oria org... diversi... cultatib... prædita... tuisse ... ram.

Salubr... ctus ge... nus scop...

Corpus duplici... ne consi... Aerem ... bientem veluti ... tum co...

Sanitas ... lartium ... rum qu... Sanitas ... strumen... in quib... sistat.

Sanita... bitus d... nitur ex ... ctionibu... cundum ... turā obi...

Sanitat... esse lati... nem a...

Sanitas ... symmetr... Symmet... omnem ... plici dic... tione.

Sanitate... minum ... diversas...

Imbecill... function... nisi pra... naturam ... non est ... cium mo...

Sanitas ... quid.

Morbus ... affectus ... ter natu... impedien... actionem...

affectus sit, nõ tamen dicitur sanitas, cùm ea minimè in colore consistat. Neq; si præter naturã aliquis affectus se habeat, protinus morbus est: alioquin morbus esset nigredo ex insolatu contracta. Permagnam itaq; haberi sanitatis latitudinem cõstat, nec eam in nobis omnibus æqualiter prorsus inesse. Judicabimus autẽ ipsam eucrasiam & dyscrasiam, in quibus sanitas & morbus consistunt, unius sensus opera: is siquidem ad omnia vitæ munia ubique nobis est judex. Quare actionis vitium, non antè pronunciabimus morbum, quàm ad sensibilem pervenerit magnitudinem. Porrò actiones ipsæ, cõstitutiones corporis necessariò sequũtur, eam quæ proba est inculpatæ probæq;: quæ contrà est, culpabiles ac vitiosæ. Ac proinde nihil refert impræsentiarũ, si quis in genere functionũ, aut constitutionũ, sanitatẽ & morbũ collocet: modò intelligat, in naturali cõstitutione corporis illa maximè servanda esse, quorũ beneficio obeuntur functiones: & quòd similiariũ quidem partiũ eucrasia, instrumentalium autẽ forma, positura, numerus, & magnitudo, causæ existunt functionum: quodq; hæc omnia spectentur in latitudine quadam. At verò diversitatem eucrasiæ in corporibus sanis, ex ætatibus ad amussim cognosces, cùm nimirũ ad omnes volũtarias actiones adolescentiũ ætas q̃ aptissima sit, ineptior autẽ infantiũ & senum, propterea quòd humor in illis, in his siccitas frigiditasque nimis abundet. Quanq̃ certè in functionib. naturalibus infantium ætas cæteris omnibus antecellit. Neq; tamẽ eò secius omnib. per omnes ætates licet esse sanis. Et quẽadmodũ in ætatibus sese habet, ita etiã in naturis eorũ immensam esse differentiã temperamẽtorum invenies. Quibuscunq; igitur corporibus multò supra justũ calidis, frigidis, humidis, aut siccis esse cõtigit, iis planè optima temperies nõ est. In quibus autem ab eo quod absolutissimè temperatũ est, diversitas quędam intelligitur, minor tamen q̃ quæ sensu discerni possit, hæc certè ꝓ absolutissimis accipimus: ita ut sanitatis, quã in latitudine cõtemplamur, hæc quidem medij temperamenti sit, nec ulli vitio obnoxia, quod saltem sensu percipiatur: hæc ceu intemperata, vitioq; exposita. Quocirca illi quã inculpatã diximus, exacta absolutaq; debetur custodia: alteri quæ vitio nõ caret, haud ita exacta. Quippe in temperies quæ intra sanitatis consistunt terminos, ita corrigere oportet, ut per contraria reducantur ad moderatius temperamentũ. Sicuti igitur nec nimis gracile corpus probamus, nec q valde est obesum: ita nec temperamenta eorũ, à quibus videlicet habitudines id genus oriuntur, planè laudabimus, tametsi utrũq; maximè sanũ esse cõspicimus. Sed quæ in medio horũ habitudinis sunt, εὔσαρκοι Græcis dictæ, sicuti ipsæ debitam partium convenientiam, speciemq; inculpatam habent: ita id totũ cõvenientis laudabilisq; temperamenti beneficio acceptũ ferunt. Cæterùm ne tales quidem corporũ habitus absoluta exactaq; temperie dixeris tẽperatos: quòd nunquam eodem in statu permaneant: licet secundũ sensum, & quatenus ad usum sit satis, nõ inculpabiles modò, sed etiã optimos eos esse censueris.

Optima corporis constitutio quæ dicatur

Est autem optima corporis cõstitutio, si substantiam ejus spectes, & quæ optimo temperamento sit, & quæ figuram partiũ, omnemq; tum numerum, tum magnitudinẽ, tum omniũ earũ, inter se contexturam, ad functiones egregiè comparatam habet. Si verò indicia notasq; respicias, cujus corpus carnis mediocritatem præfert, atq; secundum singulas partes, in medio excessuum omniũ librat', pulcherrimũ simul & cõmoderatum existens. Hujus ergo sortis homo, si statim ubi editus est in lucẽ, arti sanitatis tuendæ educandus tradatur, erit utique fortunatissimus. Sic nanq; ad animi quoq; affectus nonnihil lucrifaciet, ipsa nimirũ recta victus ratione mores quoque probos reddente. Ergo recens is natus infantulus, cujus corporis constitutio omni nota vacat, primum quidem fasciis deligetur, sed corpori prius toti sale modicè insperso, quò cutis ejus densior solidiorq; iis quæ intus sunt partibus reddatur, ut resistat facilè injuriis extrinsecis. Ubi verò involutus jam fuerit, lacte pro alimẽto utatur, & balneis salubriũ aquarũ. Universam nanq; victus rationẽ, humida sibi adhiberi postulat, ut qui cæteris ætatibus temperamento sit humidiore. Id quod sentiẽs Hippocrates, ait, humidam omnẽ victus rationẽ febricitantibus esse utilẽ, præcipuè verò puellis, & iis qui tali refici victu sunt assueti: ubi à morbo quidem contrarij adhibendi indicationẽ accipit: ab ætate & consuetudine similiũ. Quæ enim corpora secundum naturã se habent, iis custodiri suum habitũ decet: quæ aliquo morbo premuntur, iis contrà, alterari & ad contrarium trahi habitũ expedit. Ac servatur quidem similibus unumquodq;, alteratur contrariis. Si itaq; nulla præter naturam humiditas subsit, pro naturæ ratione alendi, ac dulciũ aquarum balneis humectandi sunt pueli. Nam sulphureæ, bituminosæ, aluminosæq; aquæ, planè omnes siccant. Cùm igitur sanguine in utero ali nos constet, ex sanguine autem exiguam in mamillis mutationẽ perpesso gignatur lac, erit utiq; lac maternũ non modò alimentũ consuetũ, sed etiam maximè propriũ cunctis infantibus, ac præcipuè optimè temperato: quippe cujus maternũ non corpus modò totum, sed etiam lac, à vitio esse alienũ non sit absimile. Tribus autẽ remediis nutrices ipso usu edoctę mulcere solent infantes, dũ aut offenduntur, aut plorant: nempe ipsa papilla ori indita, motu mediocri, necnon ipsa vocis modulatione. Quibus non solũm eos mitigant, sed etiam somnum conciliat: vel hoc ipso testificante natura, ad musicen eos & exercitia suopte esse ingenio propẽsos. Adeò quisquis his artibus probè uti sciet, is corpus & animam optimè instituet. Nutricibus porrò triplex infantibus excogitata dimotio est: in cunis, in pendentibus lectulis, in suis ipsarum ulnis: totidemq; in universum notantur etiã prima exercitationum genera. Quippe aut à nobisipsis movemur, aut ab aliis, aut medicamento. Horum tamen tertia species, ad sanos nequaq̃ pertinet. Sed qui ab altero præstatur motus, navigando, equitando, vehendo, atq; in cunis, lectulis, & ulnis obitur. Recens tamẽ nati puelli, tam valentẽ motũ, quàm est qui vehiculis, navigiis equisve

Mores reddi probos à recta victus ratione.
Infantuli educandi ratio.
Infantulo, prius quàm involvatur, salem esse inspergendum.
Lac.
Balnea.
Humida victus ratio quibus conveniat.
Corpora secũdum naturã se habentia, servanda esse: alteranda quæ aliquo morbo premuntur.
Similibus singula conservari.
Alteratio fit per cõtraria.
Aquæ siccantes quæ.
Sanguine in utero alimur.
Lac fit ex sanguine.
Lac familiare alimentũ infantulo
Infantes mulcendi ratio triplex.
Infantes natura propensos esse ad musicem, atq; exercitia.
Infantibus motionẽ triplicem excogitarunt nutrices.
Exercitiorũ prima genera tria.

præstatur, adhuc non desiderant. At qui jam tertium aut quartũ annũ agunt, is vehiculo, navigioq; modicè agitari licet. Septennes verò, jam equitare assuescunt. Ac per se tum primũ pueris moveri licet, cùm jam repere cœperunt, magisq; etiam cùm ingredi. Immaturè autem cogendi omnino nõ sunt, ne pondere crura eorum vitientur. Sanè vel hac ætate facilè declaratur, quanta sit naturæ nostræ cum exercitiis societas: cùm pueros nec si cõcluseris loco aliquo, prohibeas quo minus discurrant, ac pullorũ vitulorumq; modo lasciviant. Quippe sua cuiq; animanti natura satis est ad proprias convenientesque excitandas appetitiones, quibus sanitatem tueatur. Jam verò qui optimo corporis habitu præditi sunt infantes, his animi quoq; mores citra vitiũ esse par est. Qui enim sunt ad iram magis proclives, aut animo planè demisso,* aut intelligentes magis, aut stupidi, aut appetentes ultra modum, hos parum idoneo temperamento esse iis partibus, quibus prædictorum singula administrant, necesse est. Infantis autem quem absolutum inculpatumq; proponimus, ut nullũ ex animi moribus corrigere, sic eosdem servare ne quo vitientur, oportet. Servatur verò quidq; iisdem planè generibus quibus corrumpitur. Corrumpuntur animi mores prava cõsuetudine cujusq; horũ, cibi, potionis, exercitationis, vidẽdi, audiendi, totius deniq; musices. Quare peritũ horũ omnium esse eũ medicũ oportet, qui sanitatis tuẽdę curã suscipiet. Etenim iracũdia, fletus, ira, cura immodica, & multæ super his vigiliæ, febres accẽdunt, ac gravissimis ægritudinibus initia prębent: vel uti è diverso, cogitationis mentisq; segnitiæ, ac animus omnino deses, decoloratos, atq; ex atrophia graciles, ob naturalis caloris imbecillitatẽ, reddunt. Hunc enim calorẽ, præter cætera intra sanitatis fines custodire oportet. Custoditur autem cùm corporis, tũ animi exercitiis modicis. Siquidem qui motus nimis modum excesserint, biliosum animãs reddũt: si intra modum nimis subsistunt, frigidũ & pituitosum efficiunt. Quin etiam priorẽ habitudinẽ febres, & qui calidiores affectus sunt: posteriorẽ jecinoris & viscerũ obstructiones, comitiales morbi, apoploxię, in summa destillationũ fluxionumq; morbi plerũq; excipiunt. Et nos ægros, quotannis nõ paucos persanavimus, solis animi motibus ad debitum modum revocatis. Itaq; infantes qui optimũ sortiti sunt temperamentũ, non levi cura egẽt, ne quos animi motus immodicos incurrant. Quippe loquelæ adhuc expertes, ploratu, clamore, iracundia, & inordinato sui motu, dolorẽ indicant. Nostrum igitur officiũ est, cõjectantes quid optent, assiduè id suppeditare, priusq̃ auctus dolor, in nimiũ atq; inordinatũ motum unà cum corpore etiã animũ rapiat. Siquidẽ dentientes, aut ab externo quopiam offensi, aut alvũ exonerare, aut mejere, aut esse, bibereve cupientes, aut multitudinem stratorũ, vinculaq; arctiora nõ tolerãtes, aut deniq; diuturnã quietem pertæsi, perinde ac discruciati plorãt, enormiterq; movẽtur. Nullũ enim animal ullo immodico delectatur, sed semper medium modum expetit. At medius ipse modus non unus omnibus est, sed ex eorũ semper est numero, quæ in collatione ad aliud spectantur. Eum igitur qui curam infantis educandi suscipiet, acrẽ mediocritatis, convenientisq; conjectorem esse oportet. Hæc autem omnia, usq; in tertium à natali annum, circa puerũ peragenda censeo: in primisq; de nutrice ipsa nõ minimam habendam esse curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in somno, venere, & exercitatione se habeat, ut videlicet lac ejus egregiè sit temperatũ, quale certè erit, si sanguis ejus quàm optimus sit. Sanguis porrò fit optimus, à modica exercitatione, & cibis tum boni succi, tum justo tempore modoq; assumptis: præterea potione tempestiva, modiceq; assumpta. A venere omnino abstinendam esse, quæcunq; lac præbebit moneo. Nam & menses viri consuetudine provocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quinetiam aliquæ concipiunt in utero, quo alienius à puello adhuc lactente nihil est: cum quicquid sanguinis optimum est, absumatur in fœtũ. Quare ubi mater concepit, vel aliquo morbo est affecta, alia nutrix est invenienda: cujus lac gustu, odoratu, visuq; explorandum est diligenter. Siquidem quod optimum est, id gustanti, olfacientiq; planè suave, intuenti candidum, æquabile, ac medium liquidi crassiq; apparebit. Quod vitiosum est, è diverso aut crassum & caseosum, aut liquidum & serosum ac lividũ, tum consistentia ipsa, coloreq; inæquabile nobis videbitur. Idem gustantibus amarorem, aut salsedinem, aut qualitatem quampiam extraneam exhibebit. Tale verò nec olfacienti suave erit. Atq; lactis probi improbique hæc sunt indicia. Puellum autem ipsum primò quidem solo lacte nutrire: at ubi primores dentes emiserit, eum solidiori quodammodo jam cibo assuefacere convenit. Corpus autem infantis confricare oportet oleo dulci, idque posteaquàm universum lac accuratè concoctũ fuerit: alioqui alimento crudo universum corpus replebitur. Quare post lõgissimum somnũ fricandi occasio captanda est. Majorum tamen puerorum, qui parẽre plagis & minis norũt, iis duplex tum fricandi, tum lavandi temporis occasio est. Prior ac cõmodior, cùm à matutino somno surrexerint, deinde luserint, ac jam cibum petant. Quòd si qua occupatione, qui puellum alit, avocetur, modico pane prębito, ludere permittat quantùm velit. Dein cùm rursus cibum petierit, tum fricet, lavatq;. Minimè tamen bibere ei permittendum pòst cibum est, quem balneum excipit: quando ita præcipitatior eorum quæ ventriculus cõtinet, distributio in corpus fiet, id quod in corporibus prorsus sanis cavendum est. Præstiterit autẽ semper, ut in nobis proposito puello, balneum cibus sequatur. Nam quibus utilius est ante balneum cibum dedisse, horũ planè improbandæ habitudines sunt. Cæterũ nec Germanis, nec hominib. id genus aliis agrestibus, hęc documẽta prodimus, nõ magis q̃ apris & ursis, sed Græcis, & iis qui eorum æmulãtur studia. Nam quis obsecro nostrũ tulerit, modò editũ in lucem infantulum, atq; ab utero calentem, ad flumen deferri, ibiq; (sicuti fieri apud Germanos ajunt) ceu candens ferrũ, in frigidum humorẽ submergi, ut & roboretur corpus,

Pueri cur nõ sint immaturè cogendi ad motum. *Naturæ nostræ cum exercitiis habetur magna necessitudo.* *Pueri optimo præditi corporis habitu, animi quoq; mores inculpatos sortiuntur.* *Servari quidque iisdem generibus à quibus corrumpitur.* *Mores animi quæ corrumpere soleant.* *Caloris naturalis custodiendi ratio.* *Motus vehementes quorum malorũ existant causa.* *Motus admodum languidus quid efficiat.* *Infantes ne incidant in vehementes animi mot⁹, curandum.* *Infantes quibus de causis plorent.* *Immodico nullum animal delectatur.* *Mediũ semper experti, cõsistereq; in relatione ad aliud.*

Nutricis victus ratio quam diligentissimè considerandum e[st]. *Sanguis optimus a[...] b⁹ gignat[ur].* *Venere [...] dicendũ [nu]tricib⁹, quod ab ea cit[an]tur menses & lac odo[ris] gratiam a[...]mittat.* *Nutricẽ gravidam ess[e] ineptam [la]ctando inf[an]tulo.* *Lactis opt[i]mi notæ.* *Lactis vitiosi notæ.* *Infantulu[s] primo qui[dem] solo lacte [nu]triendum [es]se, postea so[li]diorib. cib[is] assuefaciendum.* *Infantis corpus fricandum oleo dulci esse, idq; post longissimum somnum.* *Pueris majoribus duplex fricandi & lavandi tempus.* *Puero post [ci]bum quẽ balneum exceperit cur statim non sit bibendum.* *Balneum cibus in optimi habitus puero sequatur.* *Germanorum agrestes mores Galenus damnat.* *Infantuli olim apud Germanos quamprimum erant editi in lucem, demergebãtur in frigidam.*

...tis quatenus sit densanda.

corpus, & periculū de vigore illius sumatur? Præstat itaque nec adeò densare cutem, ut corporis transpiratū prohibeat: nec rarefacere ita, ut facilè à qualibet extrinsecus incidenti occasioni lædatur. Corpus autē propositi nobis puelli, medium excessus omnis existit. At verò cùm mitti jam is in ludum est habilis, non necesse erit assiduis præterea balneis uti, sed interim cùm luctari condiscit, mediocriter inibi ante cibum exerceri sat erit, ac balneo plerunq; abstinere. Vinū sanè quàm diutissimè qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quòd humectet nimis & calfaciat corpus, caputq; halitu repleat. Quare nec jam adultis vinū, nisi modicè sumptū, est utile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites facit, & partem animæ rationalem, hebetem atq; turbidam reddit: quanq̃ his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda, est sanè nō inutile: non minimè verò ad eam siccitatē, quæ in solidis partibus aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio temperamento provenit. Jam puellis potio frigidę, ac præcipuè à cibo & per calores, non incōmoda est. Aqua tamen fontana & recens aliis est præferenda. Quæ autē omnium optima est, ea penitus nō gustui modò, verumetiam olfactui, omnis qualitatis expers videbitur: eritq; jucunda gustui, & celeriter pertransibit præcordia. Porrò quæ aqua ex petra cōtra septentrionē fluit, solemq; aversum habet, ægrè quidem concoquitur, ac tardi trāsitus est, tardeq; incalescit, atq; refrigeratur. Cujus ad orientem solem erumpit fons, quæq; per terram puram colatur, eadem calefit ac refrigeratur ocyssimè, omniq; ætati utilissima est. Idem de aëre etiā est judicandum: quem optimum, hoc est, purissimum, in pulmones trahere, omnibus juxtà salubre est. Nam impurus aër, omni ætati adversatur. At verò quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditateq; diversitas aëris contingit, nō perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus quæ optimo temperamento sunt, etiam optimè temperatus aër est saluberrimus. In quibus verò aliqua exuperans qualitas dominatur, iis utilissimus aër est, qui ei qualitati pari gradu adversatur. Porrò ubi puer jam est secundū septenniū ingressus, calidum est, eodem gradu quo prius, illi temperamentū: humidū verò nō eodem, quandoquidem omne animans ab ipso statim ortu, siccius indies efficitur. Cui igitur optimi status corpus contingit, is ad quartumdecimū usq; annum jam traditam victus rationē observet, modo semper exercitij servato. Lavetur autē calida potius q̃ gelida, ut qui nondū hanc citra noxam pertulerit: adhibeaturq; illi educatio optima, q̃ probis consuetudinibus, & gravibus disciplinis paratur. A secundo autem septennio usq; ad expletum tertium, licebit tibi ad robustissimū corporis habitum provehere hominē, aut instruere iis animi dotibus quæ ad scientiā, sapientiāq; pertinent. Non est tamen eadem utrobiq; victus ratio. Atq; hac maximè ętate perfici absolviq; cōvenit, quæ spectant ad mores. Ut aliquis autē in longissimū prolata vita, etiam bona valetudine perpetuò utatur, is liber oportet sit ab omni negocio publico, nimirū sibi vivens duntaxat, soliq; indulgens corpusculo. Etenim immortale fieri quod genitum est, planè non potest: ut verò in longum perduret tempus, id maximè fieri potest. Nam qui optimū sortitus est corporis habitum, si ab omnibus quæ ad publicum in vita spectant, secedat, sibiq; tantū vacet, nec morbo ullo quoad fieri poterit unquam tentabitur, neq; ante longissimū vitæ tempus morte occupabitur.

Excrementi à syncera substantia secretio quomodo fiat.

Cæterum cùm huic tali edendum, bibendumq; sit, ad reparanda quæ ex corpore effluūt, necesse utiq; est, excernendorum habeat rationē. In primis igitur excrementum à syncero separatur, & paulatim impellitur per omnia intestina, usque ad rectum vocatū: ad cujus exitum musculi quidam inserti sunt, qui ipsum, ne immaturè effluat coërcent.

Musculi expulsioni excrementorū servientes.

Postea verò quàm plurimū congestū jam grave animali fuerit, tum foras agi sinūt, ad celeritatem emissionis etiam abdominis musculis unà cum transverso septo adjuvantibus. Jecinoris excrementorū aliud est, quale quod florē in vino appellant: aliud, quale quod fæx dicitur. Attrahitur alterum à vesicula quæ jecinori subditur, alterū à liene. In his collecta excernuntur, alterum in priorem intestini tenuioris partem, alterum in ventriculum, ab hisq; per omnia intestina permeant.

Bilis flava in exortū intestinum excernitur. Atra bilis à liene in ventriculū mittitur.

Quod autē in venis & arteriis excrementū acervatur, ejusmodi planè est, quale in lacte concreto serum. Hoc renes à sanguine secernentes, ad vesicam transmittunt. Cujus collo transversus etiam musculus inest: quo arctato supprimitur, laxato emittitur lotiū, ad id conferentibus etiam abdominis musculis.

Urinā secerni à sanguine, per renesque in vesicā demitti.

Colli vesicæ musculus.

Reliquū excrementorū genus in singulis animalis nascitur partibus, ex ipso unde aluntur succo. Huic excremēto nullus certus à natura præscriptus meatus est: expellitur tamen partim per ipsa molliora corpora, ac partim per sudorē, partim per latentem trāspiratū discutitur. Sed in hoc perflatu insensibili, etiā crassioris excrementi nōnihil excernitur, à quo tum pili, tum ipsius cutis sordes gignuntur.

Excrementis quæ in singulis gignuntur particulis, excernendis non fuisse aliquē certum meatū à natura præscriptum.

Pilorum generatio.

Cùm igitur ejici omnia excrementa hæc oportet, expedit arbitror, primūnovissima, quibus maximè causis remorentur: dein rationem iniri, qua nec in ipsas incidatur; ac si quando inciditur, q̃primùm error corrigatur. Atque ne incidatur quidem, hinc licet assequamur, utique si excreta abundè sint, nec ne, compertū habuerimus. Porrò iis quæ in ventre continentur excremētis mora cōtingit, aut ipsius cibi potionisve culpa, aut ipsius ventriculi unà cum intestinis.

Excrementa alvi supprimi quibus de causis possint.

Et cibi quidem potionisq; vitio, aut propter qualitatem eorum, aut quantitatē, aut propter ordinē, utendique modū. Et propter qualitatem quidem, si acerba, austera, aut siccę naturę fuerint: propter, quantitatem, si justo plura aut pauciora sint assumpta. Ordinis culpa, si quę sicca, astringentiave sunt, primò: quæ humida, pinguia & dulcia, secundo exhibeantur loco. Modi usus ratione, si cùm bis fuit edendum, totum semel sumpserit. Quæ ventris aut intestinorū vitium sequitur excrementorū mora, vel ob naturalē eorū affectum accidit, vel certè acquisititiū. Ac quæ quidem naturæ eorū vitio causæ proveniunt, ex pravis corporis habitibus aliqui sunt. Recentiū autē ventris affectionū acquisititiarū,

Affectionum ventris acquisititiarũ differentiæ octo.

octo sunt differentiæ: quatuor nempe simplices intemperies, totidemq; cõpositæ: à quibus maximè invalescentibus, invalida potest reddi expultrix facultas cùm ventris, tum omnium intestinorũ. Creantur porrò ejusmodi intemperies, aut à cibo & potione, quibus vis insit medicinalis: aut à vitio aëris ambientis, aut à lavacro, aut ab unctione, aut deniq; ab alia re, quæ extrinsecùs ventri adhærescens, eum alterandi vim possidet. His igitur de causis excrementum ventris supprimitur. At flavæ bilis excrementum moratur, aut propter attrahentis expellentisve facultatis infirmitatem, aut propter vasorum quibus deducitur atq; excernitur angustiam. Porrò infirmitas tum vesiculæ totius quæ subjicitur hepati, tum eorũ meatuũ qui ab ea in jecur subeũt, tum eorum quibus in intestinum evomitur bilis, ex recenti provenire potest intemperãtia. Angustia verò vasorũ, aut phlegmonis vitio fit, aut propter scirrhos, aut obstructionẽ, aut circumjacentiũ partiũ innixũ, aut oscillorũ cõniventiã. Jam ipsa proximarũ partium cõpressio, aut propter immodicam copiam eorum quæ in se continent, aut propter phlegmonẽ aut scirrhum accidit. Aequè & oscillorum conniventiæ, aut propter horum quicq̃, aut siccitatem. Siccitatẽ conciliant & quæ valenter astringunt, & quę partim calfaciunt & siccant. Ad eundem modũ atræ bilis excrementũ aliquãdo sistetur, si lien quidem proportione respõdeat bilem excipienti vesicæ: vena verò quę à porta jecoris in ipsum inseritur, vasis illis quæ excrementũ biliosum attrahunt: atq; ea deniq; vena quæ ex liene in ventriculũ fertur, proportione etiam respõdeat meatui illi qui excernit bilem. At excrementũ quod per singulas cõgeritur animalis particulas, & copia sui, & crassitudine, & præterea lentore remoratur. Ad hæc, ob imbecillitatem caloris, transitusq; angustiam. Sunt tamẽ partes quæ præter latẽtes meatus, alios quosdam patentes atq; conspicuos obtinẽt, ut cerebrũ, & oculus: idq; aut ob principia tum particulæ, aut propter actionẽ exquisitius obeundam, aut propter continentiũ corporum spissitudinẽ. Est nanq; cerebrũ rationalis animæ ceu domiciliũ: quòd cùm osse solido undiq; septum sit, plurimis maximisq; canalibus expurgatur: primum per nares & palatum, secundò per utranq; aurem, tertiò per calvæ cõmissuras. Nec absimile est etiam aliquid ab eo cõfluere ad oculos. Oculus verò ipse per evidẽtes meatus ejicit quicquid in eo excremẽti gignitur, idq; juxta nares & genas. Illud autem cõmune omniũ excrementorũ sit documentum, ut retentionis causę, contrariã semper causam admoveas. Ut, exempli gratia, si ex comestorũ paucitate & siccitate restricta alvus sit, plura & humidiora exhibebis: ac sic de cæteris. Obstructa quippe sunt aperienda: intemperata reducenda per cõtraria ad naturalẽ temperieẽ: sicuti & quę crassa & viscida sunt, incidenda, tenuatoria victus ratione, ac præcipuè exercitiis, quæ tam cibis q̃ medicamentis tenuantibus tantò præstant, quantò satius est nullo corporis nostri habitus incõmodo exigi quæ redundãt, q̃ pariter & carne liquãda, & solidis extenuandis. In his autẽ tribus primis generib. cõsistit sanitatis tuendæ studiũ, æquè ac medendi methodus: nempe corporibus, causis, & signis. Corporib. quidẽ, iis quæ & sana jam sunt, & eo statu servari debẽt. Signis verò, corporũ accidentibus, ex quibus ipsa corpora dignoscũtur. Causæ sunt, ex quib. custodia sanitatis perficitur. Harũ materiã quatuor generib. juniorũ ꝓbatissimi sunt cõplexi: admovendis, educendis, faciendis, extrinsecus incidentib. Satius tamẽ fortasse fuerit admovendis, educẽdis, faciendis, & incidentibus, alterari immutariq; corpus dicere. Mutationẽ verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate. In qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur, aut siccescit, aut humectũ redditur. In quãtitate, dum alitur aut nutritur. Jam inanitionem ipsam duplicẽ quoq; esse, alteram excrementorum, alterã naturalis substantiæ nostræ, assiduè defluẽtis, quæ nutritioni ex adverso opponitur. Porrò alimentũ est secundum Hippocratem, triplex. Aliud enim est nutriens, aliud veluti nutriens, aliud quod nutriturum est. Quarũ differentiarum primæ, ipsius substantiæ fluorem opponas rectè. Secundæ autem, tum hæmorrhagiam, tum omnem sanguinis inanitionem. Tertiæ deniq; lienteriam & vomitum. Jamq; in hoc loco primum commentarium claudamus.

Intemperies ventris à quibus gignantur.

Flava bilis retineri quibus de causis possit.

Angustia vasorum unde exoriri possit.

Astringẽtia siccare.

Atra bilis quando sistatur.

Excrementũ singulis particulis insitum, à quibus supprimi possit.

Meatus latẽtes quib. partibus sint tributi, ad excernenda excrementa.

Cerebrum animæ domicilium plurimis canalib. expurgatur.

Oculi qua parte expurgentur.

Retentionis excrementorum causis, contrariæ aliæ sunt adhibendæ.

Exercitia quantò præstent cibis & medicamentis tenuantibus.

Sanitatis tuendæ studiũ methodumq; medendi, consistere in corporibus, causis & signis.

Causarum medicinalium quatuor genera.

Alterari corpus quotupliciter possit.

Mutationẽ fieri aut in qualitate, aut in quantitate.

Inanitio duplex.

Alimentum triplex secundum Hippocratem.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, lib. II.

PRoponatur nobis in hoc cõmentario saluberrimæ naturæ puer, qui jam tertiũ ætatis suæ septenniũ ingreditur: cujus corpus effingere quo ad fieri potest q̃ optimè, propositũ sit. Cùm autem ut corporum ipsorum numerosa diversitas est, ita vitæ rationum quibus vivimus, sint species diversæ: fieri nequit sanè, ut in qualibet proposita vita absolutè optimam corporis nostri curam exhibeas, sed eam tantùm quæ cuiq; optima sit. Quare omnibus iis qui aut servitute, aut etiã impediti negociis, corpori curando vacare nequeunt, optimam prorsus corporis curam scripsisse, supervacaneum fuerit. Iis autem qui omni modo liberam vitam degunt, præcepisse fas est, quemadmodum victuri sint feliciterq; & diutissimè. Porrò quod simplex inculpatumq; in omni genere est, id cæteris omnibus ceu regula quædã præponi postulat. Ac simplex inculpatumq; in corporib. quidem est quod optimo est habitu: in vitæ generibus, quod omnino liberũ est. Primũ igitur hoc libro duo hæc conjuncta tractemus. Itaq; in optimæ notæ puero, qui tertiũ septenniũ ingressus est, ac uni corporis curæ vacat, labor cibum præcedat, sintq; mediocria omnia, labor scilicet, cibus, potio, somnus, & venus, quemadmodum rectè monuit Hippocrates. Quanq̃ certè venus, quæ somnum debet excipere, tantũ florentiũ est, utiq; quo tempore etiam ejus est usus. Quæ autẽ hanc vel pręcedunt, vel sequuntur ætates, aut planè semen non effundunt, aut certè infœcundum, aut malè fœcundum. Porrò laboris ipsa appellatio, idem mihi significare videtur, cũ cõmuni exercitationis appellatione. At nõ quivis motus exercitatio videtur, sed tãtũ qui vehemẽtior est. Quoniã autem

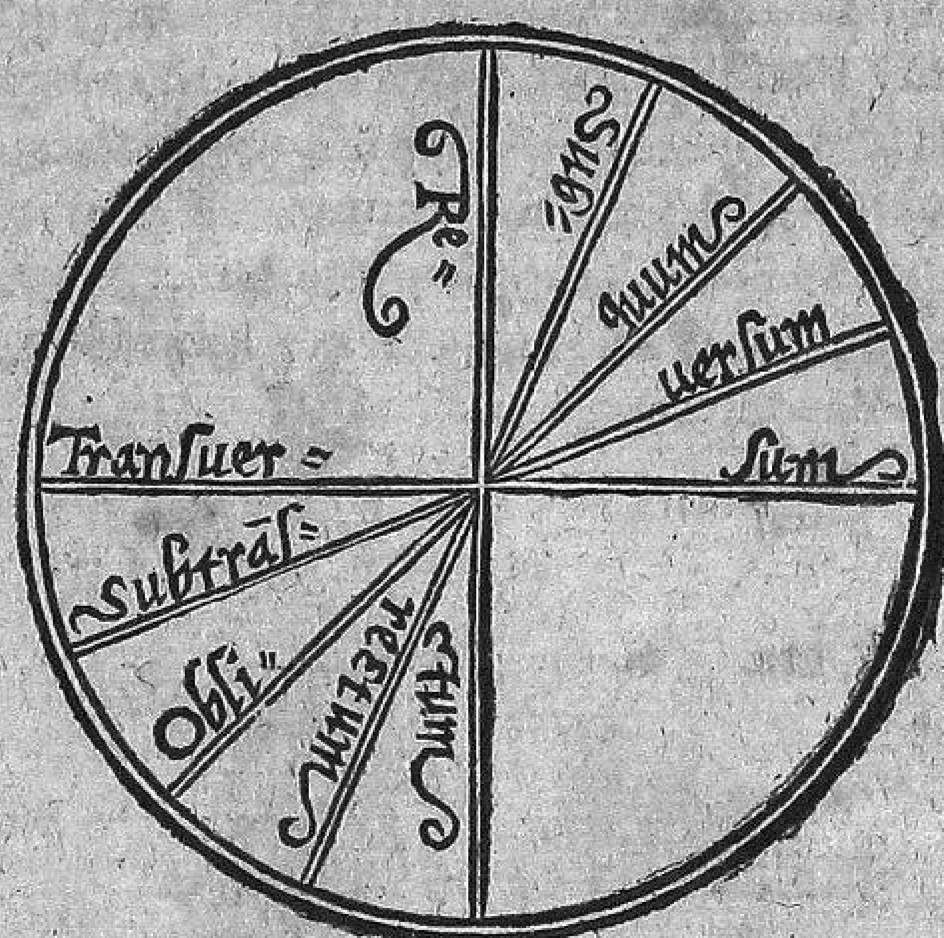
Inculpatissimum quod in omni genere est, præponi cæteris ceu regula debere.

Labor cibũ præcedat. Mediocria debere esse omnia.

Venus, quæ somnum debet excipere, à florentibus tantùm est exercenda.

Motus vehementior tantùm dicitur exercitatio.

autem eorum quæ ad aliquid dicuntur, est quod vehementius, dicitur, fieri potest, ut idẽ motus alteri sit exercitatio, alteri non sit. Terminus igitur vehemẽtiæ est alteratio respirationis: quandò in quibus nulla fit respirationis mutatio, hos nondum exercitationes vocamus. Sunt autem exercitationis duplicia cõmoda: hæc quidem ad excrementorum inanitionem, illa ad solidarum partium bonam habitudinẽ conferentia. Nam quoniam vehemẽtior motus exercitatio est, instrumentorum duritiem, genuini caloris augmẽtum, & spiritus valentiorem motum necessariò inducit. At ex instrumentorum duritia sequitur ad labores robur & renitentia: ex calore, distributio validior, immutatio expeditior, nutritio absolutior, omniumq; corporũ fusio, ob quam solida mollescunt, humida tenuãtur, exigui meatus laxiores fiunt. Sed ex valentiori spiritus impetu, & purgari hos omnes meat⁹ necesse est, & excremẽta expelli. Quoniam autem exercitatio digestionem in corpus adjuvat, non debet, cùm administrabitur, aut cruditas, aut multitudo succorum, vel in ventre, vel in vasis cõsistere. Quoniam verò & exiguos meatus expurgat, & excrementa expellit, utilius est ante cibum eam administrare. Siquidem quæ impura corpora sunt, atq; ab excrementis parum purgata, hęc quò magis nutries, magis lædes. Quare tunc ad exercitationem commodissimum tempus est, cùm hesternus cibus duplici concoctione jam prorsus cõfectus fuerit, & ea quæ in vẽtriculo, & ea quę in vasis sanguinis agitur, ac jam denuò cibandi tempus instet. Quòd si prius aut posterius exercitatione utare, aut crudis humoribus hominẽ impleveris, aut pallidę bilis proventum auxeris. Atque hujusce temporis nota, color est urinæ. Quæ enim aquæ speciem pręfert, crudum adhuc in venis esse indicat succũ eum, qui à ventre submittitur. Quæ verò rufa, biliosaq; est, jamdudũ concoctum esse hujusmodi succum. Quæ modicè pallet, peractæ modò secundæ concoctionis est signum. Cùm nanq; bili infecta urina nondũ est, aquæ speciem alboremq; præfert: cùm verò plus justo ejus bilis acceperit, rufa cernitur. Ergo cùm mediocriter est rufa, mediocriterve pallẽs, tum est exercitatio adeunda: sed expulsis prius excremẽtis, quæ vel in vesica, vel in inferioribus intestinis continentur, ac partibus solidis molli frictione sensim concalfactis, crassisq; tenuatis humoribus, necnon reclusis per exiguis meatibus, ne vel excrementis repleatur universus corporis habitus, vel rumpatur aliqua pars ex solidis, vel prædicti obturẽtur meatus. Oportet itaque, ubi linteolo suaviter perfricando sic calfeceris totũ corpus, ut floridus quidem rubor per totam ejus cutem fundatur, oleo tandẽ ipsum subigere: id quod nunquam tentandum est, priusquàm incalescat cutis, & laxentur ejus meatus. Unctio autem ipsa fieri nudis manibus debet, ac medium, inter mollem & durum, modũ servãtibus: infricandumq; prima contrectatione blãdius, inde sensim paulò fortius, donec caro manifestè citra contusionem prematur, adeoq; universum corpus legitimè compactum esse videatur. Haudquaquam tamen tam valida frictione diu utendum, sed semel aut bis in quaq; parte, ne ejus pueri corpus duretur, exiccetúrve, quod servare in medio temperamẽto est animus. At procedente tempore, ubi jam adolescit, tũ duriore frictione utemur, ac præterea frigida ab exercitando lavatione. In præparatoria verò illa ante exercẽdum frictione, quæ huc spectat, ut corpus molliat, mollis duræq; mediam qualitatem dominari oportet, ac pro ejusdem qualitatis ratione, compleri singula. Variæ autem quàmmaximè ex manuum injectu circumactuq; frictiones esse debebunt, quò universæ musculorum fibrę omni ex parte fricentur, ne supernè modò deorsum, aut infernè sursum adhibitæ, sed etiã tum in subrectum, tum in obliquum, tum in trãsversum, tum in subtransversum. Quas quidem differẽtias frictionum, discere ex hac figura licebit.

Dura porrò frictione ligari corpus, molli solvi, multa extenuari, mediocri crassescere, autor est nobis Hippocrates. Quæ differentiæ quatuor ex quadruplici omnis frictionis tum virtute, tum usu oriuntur. Quòd si medias quoq; harũ annumeres, sex in universum differentiæ existent. Jã verò mollem frictionem necessariò cõsequitur ut corpora emolliat: sicuti duram, ut impingat induretq; illa. Si igitur dura ligandi, mollis solvendi vim habet: quæ suprà modum soluta corpora sunt, ea duriter planè fricanda sunt: contrà, quæ cõstricta sunt, molliter. Quæ modicè se habẽt, manifestum est ea nec molliter nec duriter, sed mediocriter esse fricanda. Sicuti verò in iis differentiis quæ in qualitate spectantur, non solùm dura mollisq; consistunt, sed etiam media, ita & in iis quæ ex quantitate ducuntur non solùm multa, & pauca, sed etiam media internoscitur. Cur autem in iis differentiis quæ ex qualitate trahuntur, omiserit mediam Hippocrates: in iis verò quæ ex quantitate, exiguam, jam dicam. Cùm enim ex contrarietatibus, aliæ quidem in frictionum genere (ut dura & mollis, multa & pauca) aliæ in affectuum qui ab iis proveniunt, necessariò consistant, ut colligatio & solutio, gracilitas & crassitudo: ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priori frictionis contrarietate nascatur: secunda autem non item (evenit enim in hac, ut gracilitas proveniat ex multa, carnis incrementũ ex mediocri frictione: quandoquidem pauca augendæ carni non sufficit, sed exci-

Frictionibus variis utendum.

Frictionum diversarum varii usus.

Frictiones media.

Contrarietatum aliæ in frictionũ genere, aliæ in affectuũ qui ab iis proveniunt consistunt.

tando calori modico, id quod aliis cõmune est omnibus) ob id nimirum secundum affectuum contrarietates, ceu longè utiliores iis, quæ in frictionibus spectantur, ipsarum frictionũ distinxit utiles differentias Hippocrates. Meminit itaque duræ, mollis, multæ, & mediocris frictionis, subticens cæteras, quòd ab his corpus in cõtrarias affectiones ducatur: quodque unà cum ipsis protinus se promant, tum media earum opera, tum ea quæ per conjugationem faciunt. Media, cùm neq; ligare corpus, nec solvere, nec carnem augere, nec minuere studemus. Quæ per conjugationem, cùm, verbi gratia, pariter colligare, & carnem addere. Quis enim nõ videat, cùm duram carnem adjicere corpori volumus, frictionem duram unà cùm mediocri modo petendam esse? veluti cùm mollem addere studemus, frictionem mollem & quantitate mediocrem adhibendam? & per alias conjugationes ad portionem? Particulares porrò frictionũ conjugationes, sunt novẽ in universum. Quippe si tres, quæ à qualitate frictionum sumuntur differentiæ, tribus quæ à quantitate ducuntur junxeris, novem conjugationes effeceris, ut per subjectam formulam constat.

Frictionum utiles differentias cur distinxerit Hippocrates, secundum affectuum contrarietates.

Frictionum particulares coniugationes novem.

Qualitas.	Quantitas.
Dura.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.
Mollis.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.
Mediocris.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.

Meminisse autem oportet, hæc omnia frictionum genera respectũ collationeq; dici: quandò quæ huic dura est, alteri mollis fuerit, ac sic intelligendum de cæteris. Igitur optimæ habitudinis nobis propositum puerum, cujus: volumus pristinam mediocritatem servari, neq; duriter, neq; molliter, neq; multis frictionibus, neq; quantitate mediocrib⁹, sed paucis, & qualitate mediocribus, infricabimus: nihil ultrà moliti, q̃ ut ad exercitandum corpus ipsius præparemus: ac rursus, cùm jam satis exercitatum sit, apotherapia curemus. In traditione autẽ harũ differentiarũ, Hippocrates usus est doctrina quæ per rerũ elementa instituitur, ceu aliis omnibus utiliori: quippe quæ & sub cõpendium rem omnẽ cogit, & memoriæ affigit, & reminiscentiæ facilè suggerit, ac omnium quæ singulatim agentur, rectum usum promptè suppeditat, ceu ad pauca & certa elementa referens. Quis enim non facilè membratim frictionum differentias, usum, ac vires inveniat, si intelligat illam senis sententiã, quę docet, constringere quidem frictionem duram, solvere mollem, minuere multam, augere mediocrem posse? Ex horum nanq; notitia ac memoria, primùm sanè quæ omissæ in verborũ cõtextu sunt, differentias invenias: mox omnibus inter se cõplicatis, novem illas cõjugationes efficias, quas paulò suprà descripsimus. Sed jam de affectuum

Frictionum genera omnia dici respectu collationemq;.

Puero habitudinis optimæ qualis frictio conveniat.

Doctrinam quæ per rerũ elementa instituitur esse aliis omnib. utiliorem.

Frictionem duram constringere: mollem, solvere: multam, minuere: mediorem augere posse.

nominibus nõnihil dicendũ est. Ac duri quidem & mollis vocabulũ, quidnã significet, planè constat: rari autẽ & densi, nõ usqueadeo. Est enim ꝓpriè rarũ, ꝙ meatus magnos per totum obtinet: sicuti è diverso densum, ꝙ eosdem parvos. Tametsi per metaphorã, de laxo coactoq; hęc ipsa vocabula dici audias. Qua ratione & aërem & ignẽ aliquãdo raros dicimus, aquã & terrã dẽsas, quæ tamen & unita sunt, & ex similaribus natura partibus constant, nec ullos ejusmodi meatus obtinẽt. Oportet autẽ nõ nominũ inspicere numerũ, sed affectuũ genera duplicia in totũ existimare, alterũ quod in similarib. observatur, de quo molle durúmve dicitur: alterũ ꝙ in instrumẽtalibus, meatuũ ratione, consistit, ꝙ densum, vel rarum vocatur. Hi nãq; corporũ ipsorũ proprij affectus existunt. Cęterùm ad institutũ redeundo, frictio ipsa interdũ per se corporibus nostris cõmodum aliquod affert: interdum iis quæ cõmodum afferunt, subministrat. Efficit autẽ frictio, rara densando, & mollia durando: atq; hæc quidẽ omnino dura esse postulat: præterea dura molliendo, densa laxando: quæ contrà sit mollis oportet. Pari modo & quæ carnis augendæ minuendævè causa suscepta est, utraq; per se utile aliquid corpori præstat. Quæ tamen ad exercendũ corpora præparat, itẽ quæ post exercitationẽ adhibetur, hæ exercitationibus subserviũt: illa modicè calfaciẽdo tenues meatus recludẽs, & simul excremẽta carnis fluxilia reddens, & solidas emolliẽs particulas; altera, quam apotherapeuticen, hoc est, recuratricẽ appellãt, cum plusculo oleo administrata, simul sua pinguetudine humectat, & solidas emollit particulas, & quæ in corporis meatibus cõtinentur, discutit. Sed pręparatoria illa frictio in optimi status natura calfaciẽdi corporis causa suscepta, fiat mollis primũ: mox verò exercitationem aggressuro, dura. Quòd si quid erroris contingat, id potius ad durum atque densum deflectat, q̃ ad laxum & molle. Nam transpirandi defectũ, exercitio sarcire licebit: alterius verò affectionis vitium, quod est ad externas injurias opportunitas, neq; aliàs corrigi facilè potest, facitq; ut nõ excrementũ modò, verùmetiam corporis nutrimentũ evaporetur. In iis autẽ frictionibus quę à quãtitate ducũtur, in proposita natura & ætate, si q̃d delinquitur, versus id ꝙ minus est id esto, cùm augendi ejusmodi corpus, haudquaq̃ siccandi, nobis studium sit. At verò ipsa frictionũ mensura, secundũ temperaturã aëris qui corpus fricandum ambiet, secundumq; anni aut diei tempus, atqueadeo constitutionẽ regionis, debet variari. Cæterũ dum proposui hominẽ eo corporis statu de quo queri non posset, obiter etiam regionẽ ipsius potestate nimirũ definivi: cùm nec optimo temperamento, nec irreprehẽsibili omnino membrorũ modulo, corpus ullũ in iis regionibus quæ à temperamenti modo recesserunt, gigni possit. Quippe sicci, graciles, & veluti torrefacti, in æstuosis tractibus homines fiunt. Rursus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento visuntur, ut in quibus externa frigeant, interiora impensè caleant. Itaque apud Gallos, Scythas, Ægyptios, Arabas, ne per somnium quidem usquã est vidisse id corpus, quod veluti

Rarum. Densum quid.

Elementa rere pro meatib. Affectuum duplicia genera.

Frictio d... Frictio m... lis.

Frictiones exercitationi sub serv... tes.

Apotherapeutice frictio quem usum pra...

Frictio praparatoria qualiter ministranda sit.

Frictionum mensura ... ta quæ sit ... rianda.

Corpus optimè constitutum in regionibus intemperatis gigni non posse.

Regiones intemperatæ quali æ prodicant corpora.

veluti Polycleti regula existit. Qui in nostro situ, non pauca similia videas. Siquidem nostræ regionis, quæ in latitudinem non parvam extenditur, id quod in medio habetur, optimè sanè temperatum est, cuiusmodi patria est Hippocratis. Eiusmodi igitur locum cùm corpori proposito dederis, anni quoq; tempus, veris medium ipsum dabis: ex die autem, meridiem. Eadem exigit ratio, ut ne domus quidem in qua exercendus est, ipso præsertim die calidior frigidiórve sit, quàm publicus totius urbis aër: qui hyeme quidem calidior, æstate autem frigidior, vel arte parandus est, quò exacta temperie corpus, frictionis tempore fruatur. Sunt autem rubor & tumor in aëris temperie & corporis statu temperato, mediæ frictionis notæ. Veluti enim si calidam infundas, primũ quidem corpus intumescit: si largius infundas, decumbit: ita frictio quoq; attollit quidem primùm, postea contrahit, ac molem deponit. His ergo qui carnis augendæ causa fricantur, tunc planè finienda frictio est, cùm corpus & intumuit, & ad summũ ferè tumorem pervenit. Qui autem ad exercitandum jam præparantur, his minimè id tempus expectandũ, sed longè prius desistendum à frictione est, potissimum cùm optimi temperamenti sunt, & ætate adhuc pueri. Præparatoriæ verò frictionis est finis, ut solidæ partes molliãtur, humidæ solvantur, corporis exigui meatus laxentur. Porrò expedit neque paulò animosiorem esse, qui exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exerceri aveat, quod contingit ijs qui sunt calidiori temperamento: neq; item ignavũ, qui integris adhuc viribus, laborẽ tamen detrectet, quo solent ij qui aut laborant plethora, vel frigidum temperamentum sortiuntur. Porrò natura optima, quæ hic est nobis proposita, frictionis, exercitationisque, ac tum cibi, tum somni mensuras apertè indicat. Hæc tunc primũ quodlibet horum respuit, cùm eius ultrà non eget. Quare ipsius quidem naturæ ad singula quæ agi debent promptitudo & alacritas, ei qui tali præficitur corpori, fuerit index mensuræ. Quippe sanũ corpus ipsum, sibiipsi omnia invenit proprio naturæ suæ impetu directum: maximè si in ijs quæ ad animum pertinent, rectè sit educatum. Nam multi in malis moribus à pueris educati cùm sint, in desidiaque & intemperantia viventes, bonitatem naturæ corrumpunt. Sicuti contra nonnulli vitiosam corporis naturã sortiti, temperantia vitæ, & tempestivis exercitiis, naturæ vitia cõmutarunt in melius. Genera exercitiorum sunt, lucta, pancratiũ pugillatus, cursus, & alia id genus: quorũ nonnulla tantũ sunt exercitia, ut illa ipsa quæ modò diximus: nõnulla verò exercitia simul & opera, ut cùm aliquis, exempli gratia, fodit, aut remigat, aliúdve quippiam exercet, in usum mortaliũ. Atq; horũ etiam plerisq; est, quãdo veluti pro exercitatione tantum utare. Triplex autẽ ipsorũ in universum est usus: cùm interim operis tantũ gratia usurpentur: interim meditationis, sed quæ ad usum futuri sit operis: interim pro exercitatione tantum. At nullum exercitium, ut exercitium, aut perpetuum diem obitur, aut alio tempore quàm ante cibũ. Servari verò tum modum exercitationum in his oportet, tum vocatam apotherapiam. Quòd si etiam idonea frictione usus, ad ea quis accedat, jam omnes exercitationis numeros impleverit. Ac genera quidẽ exercitationũ sunt ea quæ diximus: qualitas verò seu differentia, velocitas, tarditasq; movendi sunt: præterea quòd aliud robustum, aliud imbecillum est: ad hæc, vehementia & lentitas. Utendi verò rationes sunt huiusmodi. Nam aut perpetuus motus est, aut intercisus; & si perpetuus, æquabilis, aut inæquabilis. Sin intercisus, aut certo ordine, aut citra ordinẽ. Hæ igitur utendi rationes ab ipso negocio capiũtur. Quæ verò ab ijs quæ extrinsecus sunt posita ducuntur, eiusmodi sunt, quòd aut sub dio exercitatio fit, aut sub tecto, aut in mixta umbra, aut calenti loco, aut frigido aut tẽperato, aut sicco, aut humido, aut medio, aut cũ pulvere exiguo multoq;, aut cũ exiguo aut exuberãti oleo, aut etiam sine utroq;. Omniũ autẽ exercitationũ cõmune est illud, quòd earũ auxilio, animalib. ex ipsorũ corporibus, insiti caloris augmentũ excitatur. Is tamen proprius exercitationũ effectus non est, si quidem & iratis, & perturbatis, & pudore affectis naturalis etiam calor augetur. Quanquã ira, non augmentũ, sed veluti fervor est caloris in corde. Jam verò ex exercitiis ipsis, aliam partem aliud alio magis fatigat: quædam lentè motis fiunt, quædam ocyssimè agitatis, quædam robore & nixu adhibitis, quædam sine his: ad hæc, quædã cum robore pariter & celeritate, quædã lãguidè. Fodere ergo, robusta exercitatio est. Similiter, & quatuor simul equos habenis coërcere impensè robusta exercitatio est, nõ tamen celeris. Ad hæc sublatio maximi oneris, inambulatioq; acclivis, huius quoq; generis sunt. Præterea si quis per funem manibus apprehensum scandat, aut ex eo arrepto sublimis pẽdeat, ac diu ipsum teneat, robustũ is, validumq; laborẽ exercet, citra tamẽ celeritatẽ. Ita verò & si quis manibus in pugnũ reductis, ijsdẽ prolatis, vel in altũ sublatis, diutissimè in habitu eodem consistat. Quod si adhibitũ quempiam deducere sibi manus jubeat, nec tamen ipse remittat, vel impensius hic tum musculos omnes, tum nervos ad robur cõparat, ut quorum maximè propria sunt omnia id genus exercitia. Jam si cuipiam jusseris ut te violenter detrahat, inflectatq; dum toto erectus es corpore, non levem ad membrorum robur exercitationem obieris. Robur aũt partium & exercet & firmat, qui aut quẽ complectitur mediũ, absolvere sese jubeat, aut ipse se à cõplectente solvat. Ita etiã & si quis antagonistam suum à latere aggressus, ilibus apprehensum, ceu aliquod onus sublatũ, vicissim proferat, reducatq;. Æquè verò qui pectoribus ex adverso innixi, magno se conatu retrudunt invicem. Etiam qui à cervicibus pendentes deorsum trahunt, ad robur præparant. Cæterùm talia omnia exerceri citra palæstrã aut copiosum pulverem queunt, quocunq; cõculcato loco, erectis atq; stantibus. Quæ verò luctantes inter se moliuntur, cùm robori augendo student, hęc aut pulverem altum, aut palæstram desiderant. Sunt infinitæ aliæ in palæstra exercitationes id genus robustę, quarũ omniũ peritiũ usumq; pædotriba callet, is ipse à gymnaste diversus, ut à medico

Exercitationum qualitas.

Exercitiis utendi rationes.

Exercitationum omniũ quid sit commune.

Calor in quibus augeatur perturbationibus.

Ira est veluti fervor caloris in corde.

Exercitiorũ diversa genera.

Exercitia robusta absq; celeritate.

Exercitia musculorum maximè propria, quæ.

Exercitiorũ quę nam citra pulverẽ, & quæ minimè, possint administrari.

Pædotribam differre à gymnaste, ut differt à medico coquus.

Exercitia quæ celeritate absq; robore peraguntur.

coquus. Peragũtur autem celeritate, citra robur & violentiam, cursus, umbratilis armorum contentio, necnon quæ summis manibus fit concertatio, tum quæ per corycũ & pilam exercitatio à distantibus & currẽtibus administratur. Huius generis est & quod ἐκπλεθρίζειν Græci dicunt, & quod πιτυλίζειν, necnon celeris volutatio & circuitio in palæstra. Potest & solis cruribus, manibúsve, idq; erectus, ac uno loco consistens, celeriter exerceri. Porrò exercitatio vehemẽs, ex robusta celeriq; cõposita est. Non in postremis verò vehementes hæ sunt, fodere, discũ mittere, saltare, idq; sine intermissione: similiter, grave quodvis telum jaculari, cõtinuatis sibi quàm maximè jactibus: aut gravi armatura tectũ, celeriter agitari. Sed qui aliquo taliũ exercẽtur, intermittere paululùm solent. Quæ verò remissiores exercitationes sunt, eæ sine interposita quiete magis fiunt. Cæterũ incessus, cursusq;, crurũ exercitationes sunt: acrochirismi & sciamachiæ, brachiorũ ac manuũ propriæ. Lumborũ autẽ, assiduè se in omnes partes torquere inclinareq;, idq; aut pondus aliquod è terra tollentẽ, aut assiduè in manibus sustinentẽ. Thoracis verò & pulmonis, maximæ respirationes, propriæ exercitationes sunt. Maxima aũt vox præter jam dicta, vocis quoq; instrumenta omnia permovet. Porrò voluntariæ actiones, musculorũ, nervorũ, atq; tendonũ sunt omnes propriæ: cum ipsis tamẽ unà movẽtur ex accidenti & cæteræ animalis partes, si motus ipse celerius & vehementius edatur. Reliquorũ autem motuum qui vel naturales sunt, vel pro animi eduntur affectibus, alii cordis & arteriarum, alii venarum & jecinoris actiones sunt: atq; horum quidẽ primũ, & maximè: secũdo loco, reliquarũ omniũ partiũ, quandoquidẽ quatuor naturalibus facultatib. omnes gubernãtur. Ac arteriarũ quidẽ cordisq; motus nunquàm sanè omnino intermittitur. Cæterũ magnitudine, parvitate, velocitate, tarditate, & vehemẽtia, variè intẽditur atq; remittitur. Una igitur mutãdi pulsus causa est, naturalis caloris auctio, diminutioq;: atq; hæc quidem pro anni tempore, nutrimẽto, potione, balneo, frictione, somno, vigilia, itemq; animi affectibus, & volũtariis actionib. incidit. Altera causa est, secundũ quantitatẽ animalis spiritus alteratio, quæ pro motus voluntarii differentiis variatur. Tertia, quæ ex firmitate, infirmitateq; naturalis virtutis accipitur, pro substãtiæ ipsius cordis & arteriarũ bono contrarióve temperamento accidens. Quarta deniq; est, quæ ex instrumenti ipsius malo affectu æstimatur. At venarum opus, unà cũ aliis instrumentis, quæcũq; natura ad alimenti dispensationẽ excogitavit, pro cibo potioneq;, tum verò pro distributionis in corpus, & cõcoctionis, & nutricationis rationẽ variatur. Huius verò mutationis, arteriæ quoq; participes sunt. Qui verò motus actiones nõ sunt, horũ triplex intelligitur differẽtia. Alij nàq; animãtib. ex seipsis insunt, ut quos antea cõmemoravimus. Alii extrinsecus adveniunt, ut navigatio. Alios medicamẽta pritant, Nonnulli tamẽ motus planè sunt mixti, ut equitatio: qua quidẽ qui exercetur, simul & agit, & agitatur. Cõcutitur aũt præcipuè secundũ viscera. Quæ quidẽ ubi quispiam fricare voluerit, statuatur is qui fricat, à tergo, ac modò in dextrã, modò in sinistrã, manus injiciat. Sanè cõcutiunt nõnihil ea quæ sub septo viscera sunt, & maximæ tum respirationes, tum voces, pariq; modo efflatus. Iam ipsa spiritus cohibitio, exercitatio quædã musculorum est, non minus certè eorũ qui in abdomine, quàm qui in thorace insunt. In summa verò, validi & ocyssimi motus, gracile, musculosum, durũ, compactum, atq; vegetũ corpus efficiunt. At remissi, tardi, & languidi, diversam omnino affectionẽ inducũt. Pædotriba igitur, quicquid in palæstra motuũ geritur, accuratè pernovit: quid quisq; motus efficere queat, ignorat: cùm hoc ipsum ad gymnastam solũ spectet, cuius prædotriba minister est, indicans nimirũ illi omnẽ actionũ exercitiorũq; materiã. Ergo gymnastes propositi nobis adolescentis, omniũ quidem exercitationũ vires cùm sciat, deligit illi ex omni genere quod moderatũ mediumq; inter utrunq; excessum est: quãdò nõ alterare, sed planè servare optimũ corporis statũ convenit. Ac proinde ex omni genere mediocritas adhibenda est, frictione, exercitatione, balneo, cibo, somno, ita ut neq; durior illi, densiórve, nec mollior aut rarior corporis habitudo reddatur: hæc quippe ab extrinsecus imminentibus facilè offenditur: illa corporis inhibet auctum. Exuat autẽ se puer ipse propositus, ubi in lotio jam perfecta cõcoctio cernitur. Mox frictionis ratio huc spectet, ut membra molliãtur. Post hęc exercitetur, dum & corpus intumescit, & color illi floribus apparet, & motus prõptè, æquabiliter, & concinnè edit. Inter hæc verò sudorem cum calido vapore mixtũ cernes. Inhibenda verò exercitatio tùm primũ est, cùm aliquod horũ fuerit mutatũ. Nec tamen protinus lavandũ eius est corpus, sed ubi summus exercitationis vigor remissus atq; sedatus fuerit. Quod si ilia velit cohibito anhelitu implere, perfundi oleo, atq; apotherapia uti deinceps debebit: de qua in sequenti libro dicemus. Lavacrũ autẽ ipsum omnino medio temperamẽto eligendũ est, ad propositã ætatem atq; naturã. Cui ne pulvere quidẽ est opus, si domus in qua exercitabitur, optimè constituta sit. Quæ si fuerit calidior, tum pulvere utendum. At eo si utetur, omnino erit lavandũ. Sin nõ utetur, liceat & illotũ dimittere, præsertim hyeme.

ἐκπλεθρίζειν. πιτυλίζειν.

Exercitatio vehemens ex robusta celeriq; composita est.

Exercitia crurum. Manuum. Lumborum.

Exercitationes thoracis sunt respirationes & voces.

Voluntariæ actiones, quarum partiũ sint propriæ.

Motuum naturalium species diversæ.

Facultatibus naturalibus quatuor gubernari omnes partes.

Motus cordis arteriarũq; intermittitur nunquã.

Pulsus à quibus causis mutentur.

Venarum opus à quibus causis varia ri possit.

Motuũ qui actiones non sunt, differentia triplex.

Equitatione concuti viscera.

Viscera ... candi ... Viscera concuti... Spiritus cohibitio musculorum thoracis ... abdominis exercitatio. Motuum diversorum effectus diversi.

Padotriba esse ministrum gymnastæ.

Mediocritatem in omnibus eligendam, ad servandam optimum corporis habitum.

Puer quomodo exerceri debeat.

Exercitatio quando inhibenda sit. Exercitatio corpus quando lavandum sit.

Lavacrum quale esse debeat exercitatis.

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda, Lib. III.

Est autem apotherapia duplex. Una quidẽ ceu exercitationis species: altera verò ceu pars, de qua impræsentiarũ agendũ est. Omnis igitur exercitationis probè peractę postrema pars, apotherapia dicitur: quæ duplici cõsilio suscipitur, & ut excremẽta expurget, & ut corpus à lassitudine tutum reddat. Proprius tamen apotherapiæ scopus est, ut lassitudinẽ quæ succedere immodico exercitio solet, submoveat, atque prohibeat. Cæterũ optimè constituto, à nobisq; proposito puero, cum eoq; aliis, qui tuendæ tantùm bonæ valetudinis gratia exercentur, etsi rarò lassitudo succedat, quemadmodum supervenire solet athletis, cæterisq; etiã qui corpus opere ex necessitate fatigant: eis tamen apotherapia est ex

Apotherapia duplex.

Apotherapia quid. Apotherapiæ duplex usus.

Apotherapiæ proprius scopus.

est ex usu, si nō lassitudinis nomine (à qua etiam nos securiores reddet) at certè excrementa purgandi gratia. Qualis autem apotherapia sit adhibenda, ipsa finiū, ad quos tendimus, demonstrabit natura. Cùm igitur & excrementa digeri, & quæ tensa ex exercitatione sunt, molliri expediat, duræ certæ frictiones fugiendæ sunt, nec his minus à lentis cavendū arbitror. Nam postq̄ à se corpus non amplius dimovetur, periculū est ne frigescat ac desiccat, dū nulla ope externa calfit: quare nō solū celeriter, sed adhibitis plurium manibus, largioriq; oleo circūfuso, fricandū est. Oleū quippe ad velocitatē frictionis cōducit, remittit tensa, simulq; mulcet ac mollit mēbra defatigata. Sed nimiū mollis frictio etiā vitāda est, ut quæ neq; altius penetret, neq; ea quæ in angustis meatibus hærent, discutiat: cuius profectò causa, tum ipsam fricādarū partiū tensionē, tum spiritus cohibitionem injungimus. Media igitur frictio, quæ ab utriusq; distat incōmodo, eligenda est. Nō exigua autē apotherapiæ portio spiritus cohibitio videtur: cū qua si leviter cōtrahantur abdominis musculi, partes quæ in ventre cōsistunt, quicquid excrementi est in ipsis, exprimunt. Si verò feriari planè patiaris abdominis musculos, nullius earū partium excrementa vacuabis. Quæ tamē in thorace & pulmonibus delitescunt, ea deorsum trāsferes. Expedit autē huc transferātur potius, q̄ in illis maneant, tantò profectò magis, quantò etiā eorum quæ in ventre, q̄ quæ in pulmonib. & pectore cōtinentur, promptior exitus patet: hæc enim vel evomūtur facilè, vel dejiciuntur: illa cū conatu & vi ejiciuntur per tusses. Verū si quis perinde ut septum transversum, ita abdominis quoq; musculos anhelitus cohibitione intēdat, exquisitius planè expurgabit ea quæ sub septo sunt viscera: nō transferetur tamē quicq̄ à spiritus instrumentis, ad ea quę nutrimēto sunt delegata, sed totū in ipso thorace pulmonibusq; excrementū manebit. Quare cohibitionē anhelitus id genus impręsentiarū nō probo: multoq; minus, si quis omnino nō distento septo, validè ac vehemēter musculos abdominis contrahat: quandò ita necesse est venas omnes, partesq; quę circa collū sunt, flatu ac sanguine impleri: excrementa verò sursū atq; ad caput, nō deorsum & ad ventrē ferri, ut in tibicinibus, acutamq; & maximā vocem edentibus indies videre licet. Est autē omne huiusmodi opus, mixtū ex maxima expiratione, & ex cohibitione spiritus: nimirū in efflatibus cōfertim factis, maximo expiratu edito, idq; cum validissima musculorū tum qui costis insident, tum qui in abdomine sunt, tensione. At in spiritus cohibitione, eadem utrorūq; musculorū, facta tensione, nullo tamē spiritu elabi permisso. In ijs qui tibia sonant, aut acutā vocē edunt, musculis pari modo tensis: spiritu tamē nec penitus cohibitio, nec toto simul emisso, sed mediā rationē servātē. Causa aūt harum actionū triū est pharynx, qui in totius quidem spiritus simul cōpulsi efflatu, latissimè se expandit: in spiritus cohibitione, p̄rsus clauditur: niijs qui tibia sonāt. aut voce acuta simul & magna utūtur, mediū quendā habitū servat. Cæterū cohibitio spiritus, quæ ad apotherapia est utilis, attollit ea quæ ad ventrē spectāt, idq; tensis thoracis musculis, & remissis qui sunt in septo & abdomine: ita nāq; deorsum excremēta ferētur. Secundo autem loco habēda est, quæ mediocriter eos qui in abdomine sunt musculos tendit, quò videlicet ea quę sub septo sunt viscera, apotherapiæ fructū sentiant. Atq; his ipsis de causis fasciarum circumactus fiant, quas fricantes ipsi dum à tergo fricandorū cōsistunt, circa totū ventrē adhibent. Aliàs verò cum à frōte se collocarint, cervicibus circa dorsum circūvolutiones efficiunt, duabus manibus circūducentes. Alias præterea costis, spinæ, & pectori accōmodant, idq; cōverso pariter cum his quodāmodo eo qui fricantur. Circa lumbos verò similis fasciarū circumjectio fiet, tendēte se ad singulas eo qui fricatur, nō tamen cum omnibus pariter se revertēte: cùm neque cōtinuos motus, nec vehemētes ei cōtingere ex apotherapia, sicuti ex præparatoria, conveniat: sed certè aliquos, & quibus ex intervallo frictiones sint interpositæ. Hac enim vel maximè ratione, & calorem qui exercitando est adauctus servaverit, & simul excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus ejecerit. Ad quod sanè opus cohibitio spiritus cōducere non parum mihi videtur. Quippe exilia instrumentorum foramina, vehementiori spiritus inflatu videas etiam expurgātes opifices: extruduntur siquidem quæ antè occurrūt: attrahuntur quæ ad latus sunt posita, impetu ipsius spiritus utraque acta. Cùm autē vehementissimi materiæ impetus, diversis temporib. ac rationibus, contrarios edere effectus possint: obstruere quidem, cùm crassum & multū fuerit, quod confertim ac pręceps agitur: purgare verò, cùm exiguū tenueq; est, nec præproperè, nec violenter cogitur simul vniversum expelli: rectè mea quidem sententia illi faciunt gymnastæ, qui inter ipsam vehementem exercitationē interponunt cohibitionē spiritus necnon frictionem quæ apotherapiæ debetur, simul hominē recreantes, paulatimq; ipsius cutis expurgantes meatus. Nobis autem proposito juveni, cùm mediocri exercitio atque etiam victus ratione utatur, non est opus interpositione id genus, quam ob contrarias causas athletæ postulant. Ac de apotherapia quidem abundè nobis est dictum. Nunc de balneis agere tempestivum videtur, ac primū quidem de aquis dulcibus calefactis. Earum igitur, si media temperie sint, vis calida & humida est: sin tepidiores, humida & frigida. Quòd si justo calidiores reddantur, calida quidē, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora, contrahiq; exiles eorū meatus cogunt, ita ut neq; madescere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excremēti quod intus latet, quicquam emittere. Cæterùm ab ijs incipiendum, quæ medium temperamentū obtinent, quæ per se semper calfaciunt & humectant, licet interdum ex accidenti aut per halitum digerant humores, aut supervacua fluxione corporis particulas impleant, aut molliant, aut concoquāt, aut vires firment, aut solvant: ad hæc siquidem quantitas quoq; earum non minimū confert. Huius autē balnei juveni à nobis descripto perexiguus est usus, ut qui omnia jam ex mediocri

Spiritus cohibitio, quæ ad apotherapiā est utilis, quo fiat modo.

Fasciarum circumactus quorsum, & quotupliciter fiant.

Spiritus cohibitio cui operi conferat.

Materiæ impetus, contrarios edere affectus posse.

Spiritus cohibitionem interponendā esse exercitio vehementi.

Aquam dulcem calfactum, pro intensione ac remissione caloris quem suscipit, varias facultates sortiri.

Aqua modicè calfacta, per se humectant semper & calfaciūt: ex accidente vires alias sortita.

Balnei moderatè calentis usus.

mediocri exercitatione, & dicta apotherapia sit consequutus. Nihilo secius tamen si probè balneum adhibeas, ipsum quoq; apotherapiæ pars aliqua fit. Siquidem duras tensasq; partes emollit: excrementũ, liquamentũq;, si qđ intus ad cutim hæret, evocat. Verũ neutrius horũ eget talis adolescentulus: quare elui sibi in balneo sudorẽ & pulverẽ, si quãdo hoc utitur, magis postulat, q̃ calefieri. Ergo transire tantũ ad soliũ usq;, non in balneo morari is debet. Sed nec immorari huic in piscina est opus: imò lotus quatenus dictum est, festinet confestim ad mediocriter frigidam. Si quidem optimũ corpus quoad augescit, frigida lavandum non est, ne eius incrementũ moretur. Ubi verò jam abundè est auctum, tum frigidæ quoq; assuefaciendum, ut quæ & illud roboret, & cutem duram atque densam efficiat. Tempus autẽ ad id percommodum, est æstatis initium, ut ante hyemẽ, toto interposito tempore, cõsuetudo minimè spernenda inducatur. Esto præterea dies, quo auspicabimur, quã maximè tranquillus & quoad id tempus feret calidissimus: cuius enim calidissima pars eligenda est: sicuti & gymnasterium mediocriter temperatum. Qui verò frigida utetur, in quarti maximè septẽnii medio consistat, pristinã salubritatẽ ad unguem servãs: sitq; is cùm animo hilari, tùm minimè abjecto: ac primùm quidem linteis durioribus fricetur, q̃ antea, vehementius: dein oleo prout assuevit fricetur: ac postmodũ exercitetur exercitationibus, multitudine paribus, sed citatiorib. q̃ antea. Ab his in frigidã, eamq; nec tepidã, nec glacialẽ, totus simul insiliat: altera nanq; repercussum caloris non facit: altera ferit insuetos, atq; impensè refrigerat: Quanq̃ hac procedẽte tẽpore utetur, si necessitas exigat. Exeunti verò ab aqua fricari oleo, idq; à pluribus, expedit, quoad cutis ipsa incalescat. Post hęc cibũ plusq̃ cõsuetũ, potionẽ intra consuetudinẽ, capiat: quæ ultro ipsæ facturus est, modò sint omnia ritè peracta. Nam à frigida lavatione & plus appetũt, & melius cõcoquunt, ac minus sitiũt, veniũtq; ad exercitationes postri die planè meliori habitu: corporis quidẽ mole, pari ei quæ antè, cæterũ cõpacta & musculosiore, ac vegetiore: cute verò duriore ac densiore. In hoc ergo secundo præterea die, similiter omnia sunt peragenda, etiã tertio & quarto. Postea verò procedente tempore, ad eundem modũ frigidam iterum ingredi jubebimus, videlicet post eam quę priori ingressui successit frictionẽ: verũ tertiò eam ingredi, minimè laudo. Nam & secũdò id fecisse est abundè, præsertim cùm pro arbitrio nostro remorari ac detinere illic hominẽ liceat. Cæterũ si egressus frigidam, coloratior ex frictione citò reddatur, id mediocriter moratũ fuisse indicat. Sin & tardius ei calor redeat, & decolor diutius maneat, plus æquo moratũ docet: quare ex notis quæ in cute sunt, disces moræ mensuram. Quia verò fieri nõ potest, quin juvenis exercitationibus deditus, aut suiipsius, aut etiã gymnastæ errore aliquãdo in lassitudinẽ incidat, nonnihil de ipsa dicendum est. Porrò lassitudinis in universum octo sunt differentiæ: quatuor simplices, totidemq; cõpositæ. Nam quòd incendi tendiq; corpus videatur, & quòd movẽ-

Frigida lavãdum non est optimum corpus, quã diu augescit.

Frigida lavationis usus.

Frigida lavationi temp⁹, & gymnasterium aptũ.

Frigida lavatione usurus, medium quarti septẽnij attingat.

Aqua glacialis ferit insuetos atque impensè refrigerat.

Frigidæ lavationis commoda.

Mensuram moræ futuræ in frigida balneo, ex notis quæ in cute visuntur sumi.

Lassitudinis differẽtiæ in universum sunt octo.

ti se, vel ulceris, vel phlegmonis sensus oboriatur, affectiones nõ sunt, sed symptomata. Simpliciũ igitur lassitudinis differentiarũ, prima est ulcerosa: quę oritur ab excrementorum copia tenuiũ simul & acriũ, adeò pũgentiũ ac veluti vulnerantiũ tum cutem, tum carnẽ inter exercitandum, ut etiã horror ac ceu cõcussio universi corporis interim oboriatur. Secũda est lassitudo tensiva, citra ullum ulceris sensum. Accidit nanq; in vehemẽti tensione, omnes musculorũ fibras tẽdi, eas tamen in primis lassari, quæ per longitudinem tensionis porrigũtur: quippe ubi tensæ fuerunt immoderatius, tendi adhuc videtur, etiam si nulla jam tensione urgeãtur. Tertia differentia dicitur concussoria, qua ni mirũ ceu cõtusas aut phlegmone obsessas partes sentimus: eaq; tum solet maximè incidere, cũ musculi nimiũ excalfacti attraxerũt quippiã ex circũfusis sibi excrementis. Quòd si etiã tum tendonibus, tum nervis idem affectus incidat, ὀσϊκοπον, quasi ossiũ laborem, ob penitiorem sensum, eum vocant. At differentia quarta, quæ impropriè dicitur lassitudo, tum incidit, cùm musculi supra justũ siccantur, sic ut squalens contractumq; corpus videatur, atq; ad motũ quodammodo pigrũ, citra tamen ullũ nunc descriptorũ symptomatũ. Harum autẽ quatuor differentiarũ singulis, sua remedia sunt. Cæterũ lassitudo ulcerosa, maximè in ea incidit corpora, quę et mali succi sunt, & excrementis abundant. Succedit verò recentibus cruditatib. cùm aut exercitantur immoderatius, aut in sole sunt morati. Nihil tamen obstat, quo minus in corpore boni succi & citra cruditatem proveniat, utiq; ob exercitationis excessum. Remedium aũt huius est redundantis evaporatio, quæ fiet frictione tum multa, tum molli, cum oleo adhibita, à quo omnis astringendi vis absit: quod genus maximè Sabinũ est. Adversissimum verò huic affectioni est, φαμοιειδὲς ex Hispania & Iberia portatur: quodq; etiã fit circa Aulonẽ. Utendum itaque est dulcissimo oleo & copioso, primo quidem die, quò suspecta lassitudo omnino nõ sit futura. Secundo verò, ut si qua incidit, discutiatur. Discutit porrò eam apotherapia, in qua scilicet motus adhibeas quantitate mediocres, qualitate tardiores: idq; cum frequenti interposita his quiete, qua utiq; fricare hominem oportet, pluribus cõtrectantibus, quò nec frigescat pars ulla, & excremẽta ocyssimè digerãtur. Porrò frictionũ plus adhibebitur iis, quiin cute & sub cute excremẽtorum collectã vim habẽt: motuũ verò, quos ipsimet edant, in altera lassitudine, in qua plus est in ipsis congestum musculis. At lassitudo tensiva, pro remedio relaxationem postulat: ea nanque tensioni contraria est, quemadmodum & duritati mollities. Hac autẽ lassitudine affecti, relaxabuntur pauca mollique ex oleo dulci gelidoq; frictione: tum intermissione omnino, aut quiete, aut lavatione medii temperamẽti, atq; in calida pluscula mora: quòd si bis terve laveris, plus proderis. Hi verò & post balneum ungi desiderant, priusquàm vestiatur. Quinetiam postero die, cùm è cubili surgũt, ungi his expedit: nũquam tamen oleo extremè frigido, nec dura frictione. Tertia lassitudo, quæ ex ve-

Lassit... ulcerosa profec...

Lassit... tensiva... accid...

Lassit... cussoria... do sen...

ὀσϊκοπ...

Lassit... squali...

Lassit... cerosa potissi... corpor... fiet.

Lassit... ulcero... medi...

Oleum... binum

Lassit... affect... rosa q... motib... frictio... sint tra... da.

Lassit... tensiv... tio.

ex vehementissimis nascitur motibus, atque eos maximè invadit, qui exercitationibus assueti nō sunt, vacuationē supervacanei, extenti requiem, & inflammationis refrigerationē desiderat. Ergo & oleum copiosum & tepidum cum frictione mollissima, & longissima in medii temperamenti aquis mora, huiusmodi lassitudines corrigit. Quòd si paulò tepidior aqua sit, præstiterit. Ad eundem modū & multa quies, & unctio assidua, breviterq; omnia quæ id quod lassatum est, quiete, lenimentoq; recreant, ac quod supervacuum est per halitū digerant. Differentia autē quarta, quę gracilitatē tantum, atque ariditatem inducit, primo quidem die nihil diversum postulat ab ijs quæ jam dicta sunt, præter calidiorem aquam, quæ sensim contrahat, calefaciat, & roboret cutem. Secundo die apotherapiæ exercitationē, quæ tum motu, tum frictione, & pauca, & mollis, & tarda sit. Pręterea soliū similiter calidum: verū protinus insiliant in frigidam, quò videlicet ipsis robur in cute unà cum calore constet: nam & minus sic difflabūtur, & facilè in carnem & cutē nutrimentū resument. Postulat aūt id corpus nutriri simul & madefieri, id quod simul utrunq; pręstat humidum nutrimentū. Cæterùm lassitudo vlcerosa post legitimā apotherapiam consuetum nutrimentū desiderat, aut etiam parcius præterea humidius. At quæ tensionem lassitudo præfert, ea etiam magis quàm ulcerosa, parcè nutriri postulat. Quæ verò phlegmones sensum affert, ea supra reliquas omnes, tum humidissimū, tum minimū, tum verò quod refrigerans quippiam habeat, requirit. Boni succi tamen nutrimentū omnes qui lassitudine gravantur, juxtà postulant. Cavendus tamen in ulcerosa & ea quæ phlegmones sensum exhibet, glutinosus cibus est, ceu qui excrementorū digestionem moretur. At in tensionis lassitudine, etiam exhibendum eiusmodi nutrimentū est, sed minuto eius modo. Lassitudo autē interdū lassitudine solvitur, cùm videlicet hesternis exercitationibus, pares postridie adhibēdas videtur expediens. Sicuti & lassitudinis interdū medela est quies, partim in ijs quæ ex congestis excrementis lassitudines consistunt: partim in ijs quæ tensionis & phlegmones emphasim præbent: parcius tamē nutriendi sunt in hac lassitudine, quæ phlegmones sensum præfert: in ulcerosa verò, pro cōsuetudine, ubi rectè apotherapia sunt usi. Sicuti & uberius cibandū, in ementita illa quarta lassitudinis differētia. Simili ratione, & medij temperamēti aquis lavandū in ijs tantū differentiis lassitudinis est, quæ ex redundantia supervacuorū sunt natæ. Porrò humidū nutrimentū siccitati medetur: ipsū tamē nec remediū nec cautio lassitudinū est. Sed cùm mēbra sicciora sunt facta, nulla tamen nec tensio subest, nec tenue acreq; excrementū, nec phlegmonæ affectus similis, reficere nutrimēto humectante expedit, quæ exhausto humore sunt siccata: alioqui gracilius & aridius q̄ fuerat, postero die cernetur corpus. Porrigitur autem interdum minus q̄ pro cōsuetudine, aut propterea quòd pari opus non est, aut quòd cōcoqui id non possit. Jam verò, in eo quidem affectu qui ex nervosarū partiū tēsione cōsistit, calidiori q̄ ex cōsuetudine lavari nō convenit: simili ratione neq; in ijs quos excremēta excitarūt. In gracilitate autē quæ citra hæc cōsistit, expedit calidiore aqua, quàm quæ mediocriter se habeat, lavari. Siquidem sic affectorū refectio, in appositione eius quod est detractū, cōsistit: id quod nequit accidere cuti existente laxa. Cogere ergo hāc prius, astringereq; atq; densare oportet, si qua plenioris nutrimēti expectanda est utilitas. Sanè cogit, clauditq; tum frigida, tum fervens aqua. Verū à frigidæ usu lædi hominē metus est, utpote qui jam ex multa exercitatione & laxior, & vacuus est redditus. Ex ferventi, ut noxa certè nulla, ita secura in cute densitas paritur, ipso qui in ea derelinquitur calore nonnihil conferēte. Unde nec immorari in frigida nimiū debet qui ita est lavatus, ut quæ ferventis lavationis cōmoda frustretur. Cæterū his duntaxat corporibus quæ bona habitudine sunt, quarta illa impropria lassitudinis differentia incidit: cuiusmodi sunt athletharū qui bene sunt nutriti, necnon propositi nūc in disputatione juvenis. Sunt itaq; tres propriæ ac simplices lassitudinis differentiæ, illæ primæ de quibus jam egimus. Post has ex binis copulatis aliæ fiunt tres. Ab ijs verò septima est, ubi in unū coëunt tres notæ. Remedii verò cōmune in omnibus complicatis cōsilium est, ut ei quod superat, sis intentus: nec tamen quod reliquum est, planè contemnas: proprium verò, ab ijs membratim affectibus accipiendum est. Sicuti verò lassitudines ipsæ numero tres, si invicē illas cōjungas, quatuor conjugationes efficiunt ita sanè si his quartū affectū addas, multò plures existent. Quod dicimus, ex descriptione licet clarius intelligas. In ea primū locum ulcerosus habeto. Secundū, in quo tēsio est molesta. Tertiū, q̄ phlegmonę similis est. Quartum, in quo corpus gracilius est redditum. Ex his igitur, aut primus cum secundo cōjungetur, aut cum tertio, aut cum quarto: aut rursus, secundus cum tertio, vel quarto: aut denique tertius cum quarto. ita nimirum ut ex binis cōjunctis affectibus, sex in universum complexiones oriantur. Rursus, cùm tres unà miscueris, quatuor aliæ fiunt. Nam aut primum junxeris cum secundo & tertio, aut cum secundo & quarto, aut cum tertio & quarto: aut rursus secundum cum tertio & quarto. Postrema omnium complexionum erit, ubi quatuor simul coierint, ita ut undecim numero in totum fiant. Erant verò & simplices quatuor: efficiuntur itaq; in universum quindecim.

Simplices affectus.

Ulcerosus, A. Tensionis, B. In quo phlegmones sensus est, C. Gracilitatis, D.

Compositi.

AB. AC. AD. BC. BD. CD. ABC. ABD. ACD. BCD. ABCD.

Quòd si præterea occlusæ cutis aut aliorū symptomatum differētias, tum secum, tum cum his quindecim complicueris, innumeras alias cōplexiones inueneris. Unusquisq; igitur horum affectuum, si quidem per se consistat, simplex remedium exiget. Sin alteri sit conjunctus, illi præcipua medendi ratio adhibenda est, qui dignitate & viri-

[Left margin fragments:] ...dinis ...tis ... / ...dinis ...eme- / ...ratio ... lassi ...m ge- ...con- / ...do in ... lassi ...solvi / ...do in ...solvē ...uiete.

Calidiore aqua quàm quæ mediocriter se habeat, in quo sit affectu utendum.

Cutim cogi claudiq; ab aqua tum frigida, tum ferventi.

Frigida lavatio ubi periculosior sit, quam quæ administratur per calidam.

Lassitudinis tres alias differentias oriri ex tribus primis, dum bina inter se copulantur: ac septimam deniq; dum in unum simul omnes tres coëunt. Complicatorum affectuum illi esse intendi debemus, qui superat: interim non negligentes alterum.

Lassitudinū conjugationes quindecim.

Affectus simplices, simplex remedium postulat.

& viribus antecellit. Ac dignitate quidem & viribus major latitudo est, quæ phlegmones sensum præfert, quàm excrementosa. Est affectus jam dictis proximus, & ipsa meatuum cutis angustia, quæ obstructis illis aut densatis contingit.

Obstructio unde oriatur. Densitas unde.

Ac obstructio quidem ex lentis crassisq; excrementis oritur: densitas, tum ab ijs quæ astringunt, tum quæ refrigerant. Verùm obstrui propositi nobis corporis cutis, si ad præscriptam rationem ritè agatur, non potest: densari certè aliquãdo potest, tum ex valido frigore, tum aluminoso balneo. Fieri autẽ potest, ut & post balneũ, sudorémve, prius laxata cute, auræ flatus incidens, obstructionẽ quampiam densationémque efficiat. Cui remedium est calfactio: ac proinde valentiore exercitatione, ac balneo calidiore utendum. Magis autẽ ad rem pertinebit, si in prima domo pinguiter oleo aliquo antiquo, relaxanteq; (quale Sabinum est) volutetur. Mora verò in frigido solio diuturna ne sit, sed neq; aqua frigida. Inducendi autem, ungãtur aliquo, quod mediocriter calefaciat.

Olea calida & relaxantia.

Oleis quidem ex ijs quæ in Ægypto habentur, cicino & raphanino in reliquo orbe, dulci, tenui, ac modicè antiquo.

Vnguenta relaxantia.

Unguentis verò, susino, gleucino, irino, amaricino, & cõmagino. Ex quibus sanè gleucinũ, prorsus acopum est, ac relaxans. Paulò hoc calidius, magisq; relaxans, susinũ est. Irinum verò & amaricinum, & cõmaginũ, etiam susino calefacere potentiora, iis affectibus qui propriè frigiditates dicuntur, sunt idonea.

Anethinum unguentum esse aptum cuti densæ laxandæ.

Cutis tamen densitati sanandæ, etiam anethinũ est satis, maximè si ex viridi anetho fiat. Facit & ad tales affectus acopũ quod ex abietis semine conficitur.

Affectus varii si in unũ conspirent, quid agendum.

In universum autem, cùm in idem varii affectus coierint, hi, si unam medendi rationem indicent, utiq; intendi magis eam rationem conveniet, quàm si singuli seorsum consisterent. Sin cõtrarii sint, is qui vincit affectus prius est corrigendus, ita tamen ne reliquum omnino negligas. At qui vel propter ætatem, vel etiam alia ratione imbecilles, concubuere, in his virium infirmitas necesse est superet. Qui verò firmiores & juvenes, veluti qui nunc est propositus, horum habitus corporis in raritatem magis, quàm vires in imbecillitatem, mutatur. Itaq; etiam corrigũtur hi per ea quæ cogunt & contrahunt, qualis præparatoria existit.

Venereo ex usu imbecilliores redditi, aut exoluti, aut refrigerati, qua ratione corrigi debeant.

Quòd si etiã ex venere, & refrigeratio sentiatur, tum præcipuè præparatoria exercitatione est utendum: quandoquidem ea nõ solùm calorẽ excitat, sed habitũ etiam cogit, atq; constringit. Si verò anni tempus non dissuadeat, neq; à frigido balneo abstinendum censeo. Sit autem cibus & humidior, & parcior, medioq; temperamento, vel calidiore.

Venus reddit corpus laxius, frigidius, imbecillius & siccius.

Nam cùm corpus à ventre & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius sit redditum, debent planè quę densent, & calefaciant, & vires reparent, adhiberi, atq; ad hæc studium omne impendi.

Apotherapia quando sit utilis. Exercendum non esse si subsit cruditas.

Post vigiliam autem vel tristitiã, vel ambas, quæ apotherapia dicitur exercitatio idonea est, si tamẽ cruditas absit. Nam si qua subsit, omnino exercitandũ nõ est.

Siccita[tes] vigiliis [a]nimi a[...] bus ori[undæ quo]modo c[orri]genda.

Cùm autẽ à vigiliis & tristitia graciles magisq; aridi, ac minus dicto audiẽtes planè cernãtur, siccius existimandũ est his redditũ esse corpus. Quare tales affectus, partim molli frictione ex multo oleo, partim tẽperato balneo sanantur: partim tarda & modica agitatione, quæq; subinde interponat quietẽ. Is verò apotherapeutici exercitii erat modus. Ad eundem modum eæ quæ ab ira, vel potionis penuria siccitates fiunt, corrigendæ sunt.

Humi[ditatum] curatio[nes] divers[æ pro] cundum [va]rietate[m ...]sarum.

Cõtraria prorsus à jam dictis ratione humiditates emendare cõveniet, quacunq; ex occasione proveniant: quippe studium in his ad siccationẽ dirigitur. Cæterũ si ex longiori desidia, & humectantis alimenti immodico intempestivoq; usu, cõtracta humiditas est, longiori remedio est opus: sin ex liberaliori potione quę pridie sit hausta, citra ullum capitis, aut oris ventriculi affectum constiterit, eam vel unico die persanare licebit, si sicca frictione largius, & exercitatione veloci, & parciori potione, & sicciori cibo utère. Porrò si lassitudinis sensus ullus à somno appareat in proposito juvene, atq; is siccior justo cernatur, ungendus dulci oleo est: fricandusq; ut omnino parcissimè, ita neq; duriter, nec molliter est, idq; matutino tempore.

Cutis d[ensitas] quomo[do] laxan[da].

Quòd si etiam cutis densitatem corrigere studes, utique ei quę ex duris tum frictione, tum contrectatione, præterea vehementi exercitatione orta est, mollis frictio cum copioso, & dulci oleo medetur. Quæ verò cõtracta ex frigore est, eam primũ frictione sicca ac celeri, deinde cũ oleo adhibito calefacientes, naturæ suæ restituemus.

Laxita[s cu]tis qua[ratio]ne sana[nda].

Laxitatẽ verò, quæ frequens balneum, & mollem frictionem, et veneris usum consecuta est, paucula frictione, primùm quidem sicca, deinde cum oleo quopiam eorum quæ astringant sanaveris. Humiditatem quæ nimiæ potioni successit, sicca frictio cũ linteo administrata, vel cũ manica, interdũ etiam solis manibus, corrigit.

Frictio [ve]spertina [qui]bus utili[s].

At vespertina frictio ijs utilis est, quos vel lassitudo valida premit, vel siccitas male habet: vel atrophia macerat.

Prandiu[m] quando [minus] debet m[...]

Igitur in natura proposita, cùm valida lassitudo, vel immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cœnam longius interponatur tempus. Pręterea plurimũ quiescat: modi cùm tamen inambulet, quò cibus per erectã agitationem concussus subsidat. Utilius etiam fit, si & alvũ exonerare possit. His etenim probè peractis, securus oleo dulci frices, idq; ventre prorsus intacto. Quòd si in musculis ei vicinis vel lassitudinis sensus aliquis, vel siccitas appareat major, ungi debebunt mediocriter, & blandè, & suspensa manu.

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda, Lib. IIII.

NUnc autem primò de morbosis symptomatis disserere est animus, prout citra exercitationem incidunt. Secundo loco de illis quæ similitudinem quandam cum his habent. Ac quæ immodicas quidem exercitationes lassitudo excipit, sanorũ symptoma est: quæ verò sine his cõsistit, morbosum.

Lassitud[ines] spontè na[tæ] morbos p[ræ]nuncian[t].

Itaq; & ab Hippocrate cõmodissimè dictum esse videtur, lassitudines spontè natas nunciare morbos. Atq; ulcerosus quidẽ sensus symptoma lassitudinis est. Causa verò unde ea nascitur, affectus lassitudi-

nis

nis est. Hujus rursus ipsius causa bifariam scinditur. Aut enim intra ipsum animalis continetur corpus, diciturq; antecedens internaq; : aut omnino nō inest, ac ꝓcatarctica nominatur, sive primitiva, sive etiā externa. Itaq; tria in universum genera sunt, de quibus habendus sermo est: ipsius lassitudinis sumptoma: affectus unde hoc oritur, & affectus ipsius causa. Cujusq; igitur horum species quædam differentes sunt. Causarum externa & interna: affectus, is qui ulceris, & qui tensionis, & qui phlegmones sensum invehit: symptomatis verò, ipsi tres sensus. Qui igitur ulceris sensum facit, is affectus motis quidem gravem excitat sensum, ceu corpus ulceretur: idque vel circa cutim tantū, utiq; cùm est moderatior: vel circa subjectā illi carnē, cùm est valentior: vel circa utrāq;, cùm adhuc est atrocior. Atq; sensus ipse est symptoma. Affectio verò ex qua id nascitur, acrimonia est tenuis & calidi humoris, qui corpus erodit & pungit. Oritur hæc aliquando ex immodico motu, aliquando ex vitioso succo. Ac tales lassitudines, spontaneas appellat Hippocrates. Tensivæ lassitudinis genus plethoricis solet supervenire. At tertium lassitudinis genus, quod phlegmones sensum affert, ex ambobus oritur, tum nimia boni succi abundātia, tum prędicto vitioso succo. Solus autem rodens & acris succus lassitudinē ulcerosam inducit, idq; dum à venis ad carnes atq; cutē trāsfertur. Qui verò ex abundantia nasci hanc lassitudinem putant, falluntur: nam neque ex ea copia quam plethoram dicimus, neq; ex ea quæ vires prægravat, ulceris sensus procedit, sed gravitas, vel ad motiones segnitia, vel vitia quædam in pulsibus. Porrò ubi erodentibus succis corpus ipsum scatet, minimꝰ quidē motus, lassitudinis duntaxat sensum inducit: vehementior, rigorē excitat: medius inter utrunque, horrorē parit. Potest enim tum horror, tum rigor, à calida causa excitari. Impellitur autē ipse acris humor, interdum à sensibili corpore, ꝙ repellendi alieni vim possidet: interdum à vehementiori motione, id quod tum ab exercitando, tum frictione, tum balneo conquirit. Quod si calida & putria excrementa sint, ubi vehementius moventur, nō horrorē modò rigorémve, sed etiā febrim accendunt. At quæ frigida sunt, & ex partibus tenuibus cōstant, ea horrorē quidem rigoremq; inducūt, nō tamen febrē. Porrò vim quandam utriusq; congestam esse oportet, si hæc fuerint. Oportet igitur excrementū, sive calidum id sit, sive frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres. Cæterùm quod prorsus alienū est, id ægrè alterari à natura potest: ac ꝓinde educere id quamprimùm tentandum est: æquè certè ut quæ in ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione, vel dejectione expelli profectò est optimum. Non tamen perinde promptū est in carne, atque aliis corporibus imbibitū vitiosum succum educere. Communes igitur scopos, quibus quis omnium excrementorū vitiis medeatur, jam dìximus vacuationē & alterationem esse: proprios verò utriusq; generis adjiciamus. Neque enim una tantùm ratione educendum alterandúmve est: sed explorata quæ ei quod affligit, magis accommodata sit, ei est insistendū. Ea autem ex cujusque contrario debet administrari.

s ante- s qua ur. s proca icaqua. *osus s tre-* *osus s unde eniat.* *itudo tē solet su enire horicis. itudo gmonosa e contra vr. itudinē rosam ex ndantia nasci.* *rror unde. or.* *rū quan ccenda-* *xcremento Vitiis qui urrit, va- ationem et eratione pos com- nes ha- .*

Quoniam igitur lassitudo ulcerosa, vitio acrium excrementorum oritur, ante omnia considerandum est, in solidis ne tantùm corporibus, an intra venarum sinus, malus succus contineatur. De iis verò quæ intra venas sunt, nullum planè nec manifestum, nec evidens signum habemus, præter solam urinam. Conjicere tamen licebit ex natura, consuetudineq; ac breviter ex universa victus & exercitii ratione, corporis ea lassitudine affecti, qualis ipsius mali succi sit modus. Nec minus profectò ex universis affectibus cutis, quibus aliquando tentari est solitum: ac deniq; ex evacuationibus aut retentis, aut intermissis. Ubi igitur omnino exiguus, & ad cutim tantùm collectus ipse vitiosus est humor, mediocrius remedium postulat: valentius autem, si multus & in profundo. Porrò si à nobis ille boni succi antea propositus juvenis, nunc necessitate quapiam urgente, longi temporis iter confecerit, in quo prava victus & exercitii ratione usus fuerit, nihil tamē in modo assumptorū deliquerit, ac proinde neq; in cruditatem inciderit, talis certè multū mali succi congessisse non potuit: quare sola apotherapia curatur, huc omni revocato consilio, ut excrementa, quæ circa cutem sunt, educantur, propterea quod affectus in hac una consistit. Quòd si præter alia etiam in cruditates inciderit, sentiatq; nō cute tenus modò, verū in alto corpore ulcerationis sensum, sic ut totum id malis succis refertum suspicère, huic nec exercitationē, neq; ullum omnino injungemus motū, sed quiescere ac dormire jussum, in abstinentia totum diem exigere cogemus. Dein vesperi pinguiter uncto, & temperato balneo mediocriter lavato, pro cibo dabimus sorbitionē aliquam boni succi, sed planè ꝙ minimā. Nec tamen à vino eum abstinebimus, concoquit enim id semicrudos humores, tum sudorem, urinamq; promovet, ac somnū conciliat. Quod igitur mali succi jam planè corruptū est, nec concoqui potest, in sudore, urinaq; expellatur: quod semicoctum adhuc est, concoquatur, atque utile reddatur. Id autem quies & somnus optimè præstant. Si ergo his peractis malum cōstiterit, ad consuetudinem rursus reducendus homo est. Sin in posterum etiam diem duret, de valentiore jam remedio est cogitandū: maximè si per noctem vel lassitudo magis ꝙ antea, vel fastidium infestet, vel pervigilet, vel somnos turbatos, & imaginationib. inquietos habeat. His siquidem, si vires nō dissuadent, aut sanguis mittendus est, aut purgatio exhibenda. Nam si vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittēdus nō est, sed dejectione mediocri utendum. At cōstante robore viriū, si lassitudo adhuc infestet, ac vitiosus quidem humor, qui ipsam gignit, cum sanguinis copia consistat, vena tundenda est, aut aliquid quod tantundem valeat agendū. Sanè tantundem potest, hæmorrhoidū, menstruorumq; provocatio, quibus suppressa sunt. Quibus autē horū est nihil, malleolorū incisio cum scalpello: Post hæc alvus eo medicamēto dejicienda est, ꝙ malo succo maximè accōmodatū sit. Quòd si vitiosi tantùm succi citra sanguinis copiā subsint, purgatio petenda est, quæ infestanti excremento

Vrinam solā indicare naturam humorum delitescentium in venis.

Apotherapia sola quādo sit lassitudinis ulcerosa sufficiens remedium.

Lassitudinis ulcerosæ, coniuncta cruditati, curatio.

Balneorum usus in cruditatibus.

Vini opera.

Corrupta evacuanda esse. Cruda esse coquenda. Cruda concoqui à quiete & somno.

Sanguis quādo mittēdus. Dejectione quando est utendum.

Malleolorū incisio quando molienda.

V

Cacochymiæ notæ unde sumendæ sint.

sit etiã commoda. Hinc autẽ mali succi notæ sumentur. Qui in ocio degunt, hi pituitosum succum solent accumulare. Quos multus labor exercet, hi biliosum, vel melancholicũ, illum æstate, hunc autumno gignunt. Quantò autem diuturniores labores fuerint, tantò sunt ad atram generandam bilem magis proclives. Præterea qui cum multo sudore obeuntur, hi crassius excrementũ faciunt: q̃ sine sudore peraguntur, magis tenue: veluti qui hyeme, & frigido aëris statu colliguntur. Ad hæc etiam, nõ solùm urinæ multitudo & qualitas, sed ipsius etiam sudoris consideranda est. Cujus in eo qualitatis dignotio nõ modò ex gustu & olfactu, sed ex colore etiã facilis est. Pallidus quippe cernitur sudor, pro eiusmodi bilis ratione. Sæpe tamẽ post validissimos labores & vehementẽ æstũ, planè flavus conspicitur: aliquando medius, atque ex ambobus mixtus. Ad eundẽ modũ & ipse bilis humor se habet. Qualiscunque verò in corpore habetur, tale necesse est eius appareat serum. Ac sudor quidem succorũ, qui in universo corpore abundant, nota est: urina eorũ tantũ qui vasis continentur. Itaq; tum consistentiam, tum colorẽ urinæ, necnon quæ in ea pendent, aut sidunt, perpendere oportet, ut quæ ostendant qualisnam sanguis sit qui in vasis habetur. Quandò si is biliosus sit, serum quoq; eius biliosum esse necesse est. Simili modo pituitosum, si pituitosus. At ubi crudus planè is est, utiq; tenuis aquosaq; urina cernitur, nihil nec quod sidat, nec quod pendeat in se habens. Ubi autem concoctus, hæc in urina apparent, desuperq; tenues quædã nubeculæ. Quòd si turbida sit, qualis veterinorum visitur, crudis succis refertas venas indicat, non tamen cessare naturã, sed eos valenter concoquere. Si verò celeris separatio crassi à liquido in ea cernitur, sitq; quod subsidet album, læve, & æquale, jamjam superaturã ipsos omnes succos naturã indicat. Sin cùm emingitur, pura sit, protinus verò turbetur, jam crudi succi concoctionẽ aggredi naturã docet. At si interposito tempore turbetur, nõ protinus, sed pòst aggressurãm insinuat. Similiter si protinus separatio fiat, & id quod obsidet, sit album, læve, & æquale, superiorem longẽ naturã succis quos concoquit, indicat. Sin bonum sit quod subsidet, sed longiori tempore colligatur, etiam naturam temporis spacio superaturã succos declarat. Si verò vel omnino nulla separatio, vel id quod subsidet malum sit, imbecillitas naturæ significatur, egetq; ope aliqua ad succos percoquendos. Sicuti verò urina succorũ qui in vasis sunt cõstitutionem prodit: ita sudor, & alia quæ per universum animalis habitũ conspiciuntur, eorum qui illic sunt affectus demonstrant. Quippe superantibus in eo calidis succis, insolitus caloris sensus percipitur: frigoris verò, cùm frigidi dominantur. Jam albiores, pituita dominante: pallidiores, bili abundãte, cernunt. Siquidem color à succo provenit, non à solidis animalis partibus, utiq; cum se succi in altum non receperunt. Accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus: veluti timorẽ, vel ingentem tristitiam, vel incipientem verecundiã: quorum si adsit nullum, nullum se in altum recipiunt succi. Æquè neque in cutem violentius irruentes, hanc adurent unquam, nisi animus aliquo modo affectus sit, aut æstu immodico animal extrinsecus obsessum. Ergo si neq; ambientis violentia, neq; ullus animi affectus subsit, certissima succi animalis cognitio ex colore datur. Quare si ad rubicundius q̃ pro natura mutatũ sit corpus, sanguinis abundantiã subesse significat: si ad nigrius, nigram superesse bilem ostendit. Porrò color plumbeus, quiq; mixtus ex albo & livido est, crudos & pituitosos dominari succos indicãt, minus tamẽ humidos q̃ sit pituita cõmuniter dicta: cui si adsit lentor, vitreus succus dicitur à Praxagora. Generaliter igitur eiusmodi succi omnes albi crudiq; sunt: nomenclaturã verò alius aliam sortitur. Ipsorũ autẽ & biliosorũ sanguis in medio est: hi siquidem ex eo supra justum percocto fiunt: illi autem, ex nondum perfectò. Ac singulorum quidẽ variæ sunt differentiæ. Cæterùm in corpore lassitudine affecto, ubi paululùm vel citra sanguinem restitum, vel ultrà processum est succis, audacter mittẽdus est sanguis: ubi plus, consideratius agendum: ubi plurimũ, in hoc nullus omnino mittendus. Inspicere verò & quantitatẽ conveniet: ut, verbi gratia, si bonus sanguis exiguus sit, reliquus verò succus plurimus, utique in his abstinendum à detractione sanguinis est. Sin is quidem exiguus, sanguis verò copiosus, audacter incidenda vena est. Dein dejicere alvum oportet, ratione habita de abundantis succi copia & specie. Quod si quis detrahi sibi sanguinẽ nolit, huic dejicienda largius est alvus: aut si id quoq; suspectũ habeat, alia ratione educendum est supervacuum. Jam verò, si in venoso vasorũ genere copia semicrudorum humorũ subsit, in reliquo autem corpore multitudò horũ mordaciũ, cùm duo hi nobis scopi sint, nempe semicoctorũ percoctio, atq; acriũ & mordacium eductio, abstinere eos convenit ab omni validò motu, quos lassitudo secuta fuerit. Blandè tamen unctos atq; oleo perfrictos, perquàm suavi lavare balneo expedit: inde in ocio abstinẽtiaq; habere, atq; etiã somno, si id fieri possit. Nihil enim æquè cõcoquit, aut malos succos discutit, ut somnus à balneo. Conducit autem ad somnum non in postremis etiam & balneum ipsum. Quòd si secunda die & tertia, similiter gravatum sentiamus hominem, iterum atq; iterum utemur eadem medendi ratione. Sitq; tibi somnus & causa & signum speratæ utilitatis percommodum: sicuti è diverso, non posse à balneo dormire, nec causa, nec signũ est commodum. Sed ex somno vigiliisq; plerunq; redundantis succi indicia sumuntur. Frigidi nanque succi, *soporem & longiores somnos inducunt: calidi & mordaces, vigilias. Sicuti autem in primo, ita in secundo die, ex simplici cremore ptisanæ, aut ex alica cui pauxillum aceti ad incidendum permistum sit, si cruditatis suspicio subsit, sorbitionem minimam eis exhibebimus. Quippe ut largior nutritio nocet, sic abstinentia omnimoda, nauseã inducit, ventriculum lædit, resolvit vires, ac pravũ succum accumulat. At boni quidem succi est alica. Cæterùm nisi lentor ipsius corrigatur, adjectis aceti & porri modico, non solùm obstruet,

sed

Humores crassiores gigni per labores qui cum sudore obeuntur: tenuiores autem in illis, qui absque sudore fiunt.

Sudorem esse notam succorum qui in universo corpore abundant.

Vrina indicat tantùm quæ continentur in vasis.

Vrina aquosa & tenuis quid indicet.

Turbulenta urina quid indicet.

Vrinæ permutationis species varia.

Sudor quid indicet.

Color à succo proficiscitur, non à solidis animalis partibus

Succi à quibus causis intrò pellantur

Color ... ris qua... sit exq... nota ... qui sub... humor...

Color p... beus ... dicet.

Vitreus ... cus.

Sangui... tendus q... do in la... dine sit.

Alvum e... largius ... andam ... qui per la... tudinem ... cerosam ... trahi sibi ... guinem n... lunt.

Somnum à balneo con... quere, ac n... los succos d... scutere.

Balneum conducere ... somnum.

Frigidos qu... dem succos ... soporem: ca... dos aũt, vig... lias gignere.

Cruditati ... quæ sorbitio ... commoda.

Abstinentia omnimoda inducit nau... seam, ac pra... vum succum accumulat.

Alicæ lentor corrigendus aceto & porro.

sed etiam nutriet plenius, q̃ propositis sit ex usu. Hac itaq; ex causa ptisanæ cremor in hoc casu tutior est, ut qui tum modicè nutriat, tum facilè per angusta permeet, dissecetq; & dissolvat quicquid in crudis habetur succis. Horũ ipsorũ gratia & mulsa his idonea est, & oxymeli, & apomeli, & piper, & zingiber, atq; omnia breviter, quæ citra vitiosi generationem succi, humorem crassum dissecant, solvúntq;. Frugum itaq; maximè apta est ptisana: olerum, sola lactuca: piscium, qui dicuntur saxatiles: panis, qui in clibano coctus, & fermentatus, & modicè purus est: aves monticolæ: potio, oxymeli, mulsa, vinum tenue, & albũ. Quæ verò urinam cient, hoc casu non probo: maximè quæ prævalentia ex his sunt, & sanguinem calefaciunt, & liquant. Quippe quod concoquendum probè est, huic tanta vexatio non convenit. Hæc itaq; omnia secũdo die ita facienda sunt, itaq; etiam tertio, quartoq;. Quòd si tum lassitudinis sensus levetur, tum cætera pro naturæ ordine appareant, fricare quidem liberalius, exercere verò parcè hominem audebis. His ita peractis, si nullus lassitudinis sensus præterea supersit, ad consuetas statim exercitationes reduces ipsum. Sin quicquam appareat priorum aut symptomatum, aut notarum, rursus tu quoque in id intentus, mutare tentabis ea quæ particulatim non rectè habent. At si in eodem lassato corpore, reliqua eadem habeantur, sanguis autem bonus exiguus sit, crudique humores plurimi, huic nec sanguis mittendus, nec alvi dejectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum: sed servandus in omni quiete is est, dandaq; ipsi cibus, potio, medicamentaque sunt singula eius generis, quæ attenuent, dissecent, & conficiant succorum crassitudinẽ, idq; citra manifestum calorem. Ergo nutries hos maximè oxymelite, aliquando etiam ptisanæ & mulsi exiguo quopiam. Sustinent enim hi victũ, si modo alii ulli, tenuem, ipsa nimirum crudorum humorum copia, quos paulatim concoquunt, ad corporis alimentum abutentes. Quoniam autem præcordia istiusmodi omnibus turgida inflataq; sunt, & facilè quicquid assumpserint, in flatum vertitur, non inutile fuerit & longi piperis, aut albi, aut nigri aliquid cum cibo dare. Sed album quidem supra reliqua duo genera alvum roborat. Nigrum id eligendum est, quod præcellit pondere. Utilius tamẽ sit & Diospolitico medicamento uti, cuius duplex est cõpositio. Nam aliàs ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitróq; id conficitur; ac potest sic magis ventrem solvere: aliàs cum reliquorũ pari pondere miscetur nitri dimidiũ. Præstiterit aũt cuminũ esse quod Æthiopicũ vocant, piper verò vel longum vel album. Macerabitur cuminũ in aceto maximè acri: dein continuò id tunditur aut etiã prius modicè frigitur in vase fictili quod coctum in camino q̃ optimè sit. Sunto verò & rutæ folia modicè exiccata. Sumitur & per se medicamentum hoc, & cum ptisanæ cremore, & ante & post cibũ. Porrò ad eum usum maximè commendatur, quod mel optimum, optimeq; despumatum admixtum habet. Appositũ sanè remedium sic affectis est, & quod ex tribus piperibus constat, utiq; cùm non admodum medicamentosum sit, atq; ex variis confectum, quale est illud quo utimur in iis fluxionibus quæ à capite descendunt ad pectus. Expedit autem præparatum habere utrunq; ad manũ. Simplex igitur illud, quo ad cruditatẽ quæ in primis est venis utimur, hujusmodi est: Ad cujusq; trium piperũ drachmas quinquaginta, abundè adduntur anisi, & thymi, & zingiberis, singulorũ drachmæ octo. Hoc magis simplex est, à quo detractũ sit zingiber. Alterũ verò est, quod ex iisdem conficitur: verũ ad cujusq; triũ piperũ drachmas quinquaginta, reliquorũ cujusq; sexdecim drachmarũ injicitur pondus. Debet autẽ, si haberi potest, anisum Cretense esse. Thymum aut Atticũ, aut ex editis locis & siccis: cuius quicquid lignosum est circũciso, coma ipsa vnà cum floribus injicietur. Esto verò & piper, quod longũ quidem est, integrum, minimeq; foratũ: æquè verò & zingiber. Quod autẽ piperis qualitatẽ retinet, ac nec maceratum resolvitur, nec etiam pertusum est, piper id longum ut maximè idoneum est, sic minimè fuerit adulterinum. Nigrum verò nec exile, nec rugosum, nec crassi corticis esto, sed maximum plenissimumq;: quæ duæ notæ album etiã piper cõmendant. Deinde omnibus simul tusis, & per tenue cribrũ transmissis, mel optimũ, curioseq; despumatũ miscetur: id quod debet esse odoratũ, flavum, acerrimũ, dulcissimumq;, atq; crassitudine quadam mediocri, & quæ suã continuitatẽ tueatur. Hoc igitur medicamen & ante cibum, & post, & euntibus cubitum rectè datur, cochlearii pleni mensura: atque hujus quidem, ut parvis parvi, & maximis maximi, ita mediis ad portionẽ: præterea etiam zingiber, quod ex barbaris affertur, aceto maceratum. Est id virentis herbæ radix, à collectu statim in acetũ injecta. Extingitur enim eiusmodi medicamentorum calor circa ipsas primas venas: neq; in totum perfertur corpus, veluti aliorũ quorundam, cujusmodi est quod diacalaminthen appellant. Idcirco etiam oxymeli his utilissimum est, cujus talis est cõpositio. Cùm melli optimo super carbones spumam abstuleris, cõjicies in ipsum aceti tantum, unde gustanti nec acidum nimis, nec dulce videbitur, ac denuò super prunas coques, quoad planè unitæ amborum qualitates sint. Hinc ab igni depones, cùmq; uti voles, aquam ei miscebis, ita nimirũ temperans ut vinũ. Quò autem pluribus id cõveniat, uni aceti parti, mellis à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum. Pro uniuscuiusque tum gustu aut natura, plus aut aceti, aut mellis nos adjicere convenit, id esse sumentis naturæ convenientissimũ oxymeli ratos, quod illi utiq; jucundissimũ est. Cum aqua verò ita facies oxymeli. Quadruplũ optimæ aquæ miscebis melli; dein coques modico igni, donec spumare desinat. Ac malũ quidẽ mel multã egerit spumã: quò etiam diutius cõcoqui debebit. Optimum verò ut brevissimo coquitur tempore, ita minimũ spumæ evomit. Pòst verò dimidio aceti adjecto, rursus coquendũ, donec qualitatum omnino sit unitas, nec acetum crudum sentiatur. Conficitur sanè oxymeli, etiam tribus statim à principio mixtis, ad hunc modũ

Diatrion pepereon simplex, cruditatibus esse medicamen appositissimũ.

Diatrion pepereon simplicis cõpositio.

Piper longũ quale sit eligendum.

Piperis nigri albiq; electio.

Mellis optimi notæ.

Diatrion pepereon quis offerendus modus.

Zingiber quid.

Piperatorũ calorem circa primas venas extingui.

Oxymelitos compositio.

Oxymelitos aquati faciendi modus.

Mel vitiosũ multum spumæ egerit: optimum verò, minimũ, brevissimoq; coquitur tempore.

Aceti uni parti, additur mellis duplum, & aquæ quadruplū: atq; hæc ad tertiam vel etiam quartam partem coquuntur, spuma interim detenta. Quòd si valentius id facere studes, tantundē injicies aceti, quantùm mellis. Apomeli optimum aqua conficitur, bibiturq; tota æstate refrigerantis vice. Potest verò cui id libet, & ad quam proposuimus affectionem eo commodè uti, potissimum ubi coacuit: id quod sæpe contingit ei, aliàs magis, aliàs minus, utpote ex aqua confecto non pluvia, sicut mulsa, sed qualibet. Quanquam potest qui volet, & ex aqua pluvia id conficere, ipseq; si pluviam aquā probarem, id suaderem: verùm neq; ipsam probo, & nihilo est deterius si acescit, potissimū ad ea quæ nunc sunt proposita. Quinimò mediocriter etiam acet, qđ non omnino incuriosè est confectum. Sanè cura conficiendi in eo est, ut nec favus admodum sit vitiosus, coquaturque bene in fontana aqua, quæ & pura sit, & dulcis. Oportet enim expresso à favis melle, eatenus in aqua coquere, quoad nulla inde spuma existat. Ergo tum hac utendum potione est, tum verò è vinis iis quæ leviter acescunt. Nutriendū præterea cibis est, qui citra calorem extenuent, cujusmodi capparis est, si ex oxymelite vel oleo sumatur. Quod si crudos jā succos satis attenuatos speras, vinum dabis quod & substantia sit tenue, & colore fulvū albúmve: hoc enim ad succi bonitatem, & concoctionem facit: illud urinā movet. Sunt verò in Italia, prioris generis Falernum, & Surrentinum: posterioris, Sabinum & Albanum, & Adrianum. In Asia verò, prioris generis Lesbium, & Ariusium. Secundi Titacazenum, & Arsyinum. At crassa & nigra vina sunt rejicienda. Quòd si his adhibitis melius habere se senserit, etiā lavare tum hominem debebis, ungereq;, ac molliter fricare. Ut verò primū in urina hypostasis cernitur, tū frictiones augere, tum ad cōsuetas exercitationes paulatim reducere. Hoc tēpore unguentis iis quoque utendum, quæ per halitū evocent. Vomitu autē minimè in affectibus id genus utaris, ne succi revellantur intrò mordaces, qui videlicet carni inhærent. Quemadmodum autem exercitatio, frictio, balneū, fomenta calida, unctio calefaciens, iracundiaq; humores ab alto revocant, ita quæ refrigerant astringuntq; cutim, ad hæc tristitia, horrorq; à quacūq; causa calida frigidáve procedens, necnon omnia quæ introrsum impetū faciunt, ea inquā à cute ipsa motum humorū ad interna concitant. Hæc itaq; omnia devitanda tum sunt, cùm idem homo pariter & lassitudinē sentit, & venas habet crudis succis refertas. Nam nec qui extrà sunt, rectè intrò revocatur: nec qui intus, foras. Imò qui foris sunt, leviter educendi per halitū sunt. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, iis hyssopum in mulso coquens, non statim nec primo die, sed in sequentibus dabis: vomitu verò abstinebis, nisi ubi crudos citra lassitudinem succos evacuare contendis. At verò si unà cum sensu ulceroso, etiā crudorū copia aut à calore, aut ab immodico motu in corporis habitum sit transmissa, quæ quidē jam non in venis, sed in solidis animalis partibus hæreat, tūc sanè ea exhibenda sunt, quę vel

Apomeli refrigerat.
Mulsam ex pluvia aqua confici.
Pluviam aquam non probat Galenus.
Apomelites compositio.
Vina quæ acescunt leviter, esse cruditatibus cōmoda.
Capparis ex oxymelite facit ad cruditates.
Vinorum genera varia.
Vina cruditati adversantia.
Vomitu cur non utendū per cruditates lassitudini copulatas.
Humores revocantia ab alto.
Humores intrò pellentia.
Vomitu quādo utendum.
Vlceroso præsente sensu, crudisq; humoribus ab alto in corporis habitum distributis, quæ utendū.

ad cutim usq; suum calorē transfundant: fricandumq; largiter oleo quod relaxandi vim habeat, ac potissimū manè, cum surgunt à somno. Nam ea frictio concoquit crudum succū, simulq; corporeā molem animantis nutrit. Quiescendū verò diu post hæc est. Cedet autē negociū felicius, si homo exiguū cibū pridie sumpserit, nec aliud à cœna biberit, quàm tenue vinū, fulvumq;. Post ipsam autem quietem diuturnam, modicè inambulandum est: ac dein tum denuò multa frictione, tum balneo modicè calido, & alimentis quæ boni sint succi, utendū. Quinetiam medicamen eis diacalaminthen audacter dabis: cujus talis est compositio: accipe calaminthes, pulegii, petroselini, seseleos, cujusq; uncias ij. seminis apii, cacuminum thymi, singulorum unc. iiij. Libystici, unc. xvj. piperis unc. xlviij. Hæc omnia ubi electissima fuerint, simul tundenda cribrandaque sunt tenui cribro. Tenuia quippe medicamenta in totum corporis habitum maximè digeruntur: veluti è diverso, crassiora in ventre hærent. Idcirco Diospoliticon medicamen crassius facere soleo, quoties dejicere alvum per id studeo. Miscendum his ita præparatis mel optimum est, curiosè despumatum. Porrò usus ejus erit post matutinam frictonem, ante exercitationem & balneum: potestq; etiàm cum aliquo cibo mixtum assumi. Post cibum autem nunquam nec hoc medicamen, nec aliud ullum quod ad distributionem vehementiorem facit, sumendum eū. Licet & sine admixto melle siccum medicamentū reponere, eoq; salis vice uti. Ad ipsorū autem concoctionem ciborū, præstat sanè aut medicamen diatrion pepereon simplex, aut ipsum piper potioni inspersum, aut etiā quod ex succo mali cydonii constat medicamentum porrigere. Verùm ad ea quæ nunc agimus, optimum omnium est, quod constat ex calaminthe. Nam crassa lentaq; attenuat, & per halitum educit, & urinas movet, & muliebria provocat, estq; jucundissimum gustui. Ubi igitur circiter duos vel tres primos dies ita præparat⁹ homo est, exercitationibus consuetis tradatur, animadversis prius universis quas jam diximus notis. Nam si omnia cōmodè se habere videntur, plenè exercitandus est. Sin minus, etiam ante mediocritatem desistet, prius dicta victus & medendi ratione tractandus, donec postridie circa exercitia omnibus ex sententia se habentibus, ad consuetū victum revocari jam postulet. Quia verò & acopo quod ex abiete fit, uti expedit iis qui in carne & tota corporis mole succos congesserunt, qui aut concoqui desiderent, aut per halitum digeri, apponamus eius compositionem. Igitur abietis pulcherrimum semē, quale circa Septembrem colligitur, conjicere oportet in oleum, quolibet anni tempore, ubi prius contusum fuerit. Postea verò quā spacium dierū ad minimum quadraginta in ipso oleo relaxante (quale Sabinum videtur esse) maduerit, ipse liquor est percolandus. Conjicietur autē in quinq; & viginti olei heminas, eius seminis modius Italicus. Excolato oleo, quatuor ceræ libras adjungito: resinæ verò abietinæ tertiā unius libræ partē: injicies etiam & pineæ resinæ tantundem. Quòd si harū copia nō sit, earū loco tere-

sit ratio medendi.
Diacalaminthes cōp.
Tenuia facile digeri. Crassiora ventre hærere.
Purgantia medicamenta debere crassiora relinqui.
Distributioni conferentia medicamenta nullum post cibum dandum.
Concoctioni ciborum conferentia.
Diacalaminthes medicaminis usus.
Acopi ex abiete compositio contra omnem lassitudinem valens.

terebinthina utendum. Coques aût commodius hæc in vase duplici, aut certè igni lento. Medicamentum enim hoc aptissimû ad omnẽ lassitudinem est. Utile etiam est & quod ex populi floribus fit. Est autẽ id tale: Ex illis enim adhuc cõnivẽtibus mediocriterq; contritis, modius Italicus in quindecim aut viginti libras Sabini olei aut alterius similis, immittitur, quotidieque sub sole fervido simul totû id dimovebitur, si id fieri liceat. Itaq; post binos aut ternos menses potes flore expresso habere oleû, quod sine ulla mordicatione, nihilo minus quàm abietinû, per halitum digerat. Cui tantundẽ ceræ & resinæ licebit addere, quantum illi esse adjiciendum diximus. Si quando verò humidum id quod exprimitur, crassius videbitur, sat fuerit, vel quintã partem ceræ adjici. Sunt qui in duplici vase eleganter id medicamentû conficiant. Qui verò celerius id præparare cogitur, hunc necesse est aquæ vinive quartam aut quintã partẽ, ne torreatur, injicere. Atq; ad ea quidẽ de quibus nunc agitur, utilior aqua est: vinû verò ad articulares affectus. Ergo & hæc medicamenta succos quicunq; nõ crassi nec lenti in carne cuteq; resident, evaporãt: necnõ quod ex chamæmelo fit oleû, tum ipsum solum, tum ceræ quarta, resinæ duodecima parte immixta. Potest etiam & anethinum oleum, aut per se, aut cum cera & resina, similiter discutere in halitû. Præparetur autem in duplici vase, fiatq; ex anetho viridi, maturoq;. Jam sampsychinum oleû, hyeme, & regione frigida, ac tempestate simili, idoneum medicamentum est. Simili ratione ros maris herba, aut betæ albæ radix, aut agrestis cucumeris, aut altheæ, aut vitis albæ, efficaciter etiam discutit, ubi suas vires in oleo similis facultatis quæque ipsarum dimiserit. Quòd si eorum singulis, vel ceram solam, vel cum ea resinam injeceris, non solùm pulcherrimum, sed etiã quod in loco bene hæreat unguentum facies. Abundè autẽ omnino erit, si ceræ quartã partem, resinæ duodecimã addas. Si verò abietinam simul & pineam resinam injicias, aut cum his etiã terebinthinam, aut si hæ desint, humidã pini resinã, aut resinam quæ in fictilibus est, aut etiam quam frixam appellant, sic quoq; medicamentum feceris, quod evaporandi vim habet. Porrò ubi præter ulcerosum sensum, etiam copia humorû crudorum in toto corpore abundat, concoquenda quidem ipsa cruditas primarum venarum est, concoquendaq; simul & discutienda quæ extremas obsidet corporis partes: semper ipsius curationis studio in id propenso, quod affligere magis videtur. Nam si pari noxa ipsi infestent affectus, respectu æquali curandi sunt: sed ita tamen, ut inter initia potiores medendi partes ei præstentur, qui in primis venis consistit: in fine verò, ei qui in carne. Medio inter hæc tempore, ambæ rationes æquabiliter miscebûtur. At lassitudo tensiva, cùm citra exercitationem incidit, abundantiam indicat, quæ solidas animalis partes distendit. Ubi igitur sanguinis redundantia gravat, optimû est vel venam tundere, vel scarificare malleolum. Ex iis autem quæ in ulceroso affectu retulimus, ubi vitioso succo miscetur, licet ratiocinari & de alio quovis, cùm solus constiterit. Jam verò lassitudo quæ phlegmones sensum infert, si quidem spontè oriatur, subitò accendit vehementissimam febrem, nisi missione sanguinis malo prius sit occursum. Itaq; nec cûctari, nec parû detrahere convenit, sed (nisi quid obstet) ad animi usq; defectum. Optimum verò fuerit, bis eodem die, si fieri possit, detrahere: ac primùm quidem ita mittere expedit, ut animi defectum homo non adeat: secundò verò, ne defectus quidem ipse est formidandus. Quippe, qui priore detractione resolutus est, secundam sustinere haud poterit: in hac verò si quid tale homini incidit, facilè revocabitur. Qui verò sic affecti sanguinem non miserint, hi si evaserint, utique fortunæ beneficio id acceptum ferent. Aestimare autem diligenter oportet, qui sanguinem sunt missuri, in thoracéne, dorso, & lumbis tensio, pulsansq; dolor figatur: an in capite potius & collo. His nanq; affectis, humeralem venam divides, maximè si repletum caput & calidum sentiunt: illis verò internam. Si verò omnino æqualiter lassitudo occupat corpus, ambarum mediam. Ac si ab incisa quidem vena febrire cœperint, alterius est artis, nempe curativæ, his prospicere. Sin aût tum non febricitent, primo die post incisam venam, aut ptisanæ cremorem, aut sorbitionẽ ex alica solùm dabis. Secundo verò etiã lavare licet cum copioso oleo, nutrire aût moderatissimè, lactucæ, vel curcurbitæ, vel ptisanæ aliquid offerens. Est & alica non inutilis. Si cucurbitæ copia nõ sit, malva, betaq;, & lapatho, & atriplice utendum. Quòd si carnẽ quoq; gustare velit, saxatiles pisces, vel oniscos in albo jure (quod anetho, sale, oleo, & porri exiguo in aquam conjectis conficitur) bene elixos dabis. Vino aût utiliter etiam ipso secundo die parcet. Tertio verò, siquidem aquæ potionem facilè toleret, tunc quoq; vino abstinebit: si non ferat, potissimum quidem apomeli dabis. Hoc si non sit, album & tenue vinum offeres, aliaque pro ratione exhibebis, quæ ut boni sint succi, ita minimè calefaciant. Cavendum tamen vel maximè est, ne properè & multû, sed sensim, & paulatim renutrias. Alioqui minimè ipse ventriculus poterit tantam ciborû colluviem pro dignitate concoquere, ac proinde plurimû crudi succi rapietur in universum corporis habitum. Venter quippe sua ipsius causa nutrimentû suscipit, ut eo nimirû fruatur. Ubi autem expletus fuerit, quod reliquû ciborû est, exprimit, pessumq; ceu onus alienum dejicit, videlicet ad ipsa intestina. Ab his verò rursus ad venas suggeritur, à quibus tandem in universas animalis partes disseminatur: ubi alimentû ipsum nactum jam concoctionem tertiam, alendo corpori assimilatur. Unde multi exinanito corporis habitu, nisi reficiantur lentè, plurimum excrementorum in toto eo congerunt, atq; ex iis non leviter ægrotant. Quoniam autem per lassitudinẽ quæ phlegmonem repræsentat, vis calidi sanguinis congesta in corporis mole est, venæ autem sectio succos è vasis emittit, utile est post priorem detractionem tantisper intermittere, dum aliquid eorum qui in corpore sunt humores, remigrare possit ad venas. Quod tamen quoniam cõmittendum

Lassitudinis quæ phlegmones sensum infert, curatio per sanguinis missionem usq; ad animi deliquium, administratur.

Sanguinis missio quando sit eodem die repetenda.

Humeralis vena quando secanda.

Interna vena in quibus tundenda.

Media quando aperienda vena.

Lassitudini phlegmonosæ victus ratio conveniens.

Albi iuris compositio.

Ventriculus sua ipsius causa nutrimentum suscipit.

Nutritionis modus.

Sanguinis detractioni primæ & secundæ c interponẽdum sit tempus.

Sanguinis detractio cur iteranda sit.

non est ut in iis maneat, utpote ex dimidio corruptũ, idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus: aliquando verò & in tertio, ubi videlicet & revellere, & ex aliis in alia transferre visum est conducere.

GALENI PERGAMENI
de sanitate tuenda, liber V.

Hominũ naturæ diversa

CUm hominũ naturę sint numerosæ, diversam victus & exercitii rationẽ postulant, quæ ex arte quæ valetudinẽ tuetur petenda est. Hujus enim beneficio contingit, ut qui ab ipso ortu imbecillum corpus nõ sunt sortiti, sensibus illæsis, ab omniq; prorsus morbo & dolore alieni, ad summam senectutem perveniant.

Ars sanitatis tuendæ quid præstet.

Ego verò, tametsi nec salubrem corporis statum ab ortu ipso sim nactus, nec vitam planè liberam egerim, hac tamen ipsa arte usus, post octavum & vicesimũ annum ne minimo quidem laboravi morbo, nisi fortè diaria febri, ob lassitudinem aliquando contracta: cùm alioqui liceat nõ modò hanc, sed bubonẽ etiam effugere, si quis liberam vitam sit nactus, vacetq; ab utroque genere excrementorũ, & eo quod in quantitate, & eo ꝙ in qualitate cõsistit.

Galenum vixisse sanissimum.

Ergo corpus optimè constitutũ, ad sui custodiam, tum in exercitationibus, tum in potulentis & esculentis, necnon in somno, vigiliis, balneis, atq; universis animi actionibus, medium utriusq; excessus, idq; in qualitate, quantitate, & facultate, postulat. Quòd si in aliquo sit erratũ, corrigendus error est, par contrarii excessus usurpationẽ. Ut autem corrigẽdo nõ erres, primũ corporis affectus ad unguem scire oportet. Deinde omniũ eorũ quæ priore die facta videris, meminisse. Nã affectus quidẽ, quod delictũ sit, docebunt: recordatio eorũ quæ pridie sunt acta, quantũ tibi à consuetis sit recedendum, insinuat. Imò verò id quod peccatũ est, memoria factorũ ostendet: & prout corrigetur, ex præsentium collatione docebit.

Corpus optimè constitutum, ad custodiam sui desiderare omnium excessuum medium

Excessũ corrigendũ esse per contrarÿ excess⁹ usurpationem.

Affectuum cognitio quid iuvet.

Recordatio præteritorũ quid cõferat.

Ut, exempli gratia, si mollius quàm prius postridie corpus videatur, primũ quidem frictionũ meminisse conveniet, an molles, & cũ pinguitudine & balneis leviter tepidis sint adhibitæ. Ab his revocari ad memoriã debebit, an exercitationes tardæ & exiguæ præcesserint. Dein, an potio uberior fuerit. Mox, an cibos plures, aut natura humidiores acceperit. Postremũ, an multùm dormierit. Proximus molli corporis affectui, est humidus: hoc differens, ꝙ mollis ipsorum corporum propria qualitas est: humidus, qui in eo continentur, humorum. Discernũtur hi tactu: nam humidus affectus cũ madore cutis est: mollis sine hoc: quanq̃ est profectò & molle corpus humidum suis ipsius partibus: non tamen cum mollitie necessariò cõjunctus est humidus affectus. Potest nanq; durata caro esse, & tamen mador sudórve è corpore emitti.

Humidus affectus à molli quo differat.

Ac siccus quidẽ immodicè affectus, habitũ statim durum efficit: indicat autẽ, aut cibi potionisve penuriam, aut vigilias, aut vitæ solicitudinem, aut multam frictionem, aut deniq; exercitationem immodicam. Hæc itaq; considerans, corrigere quotidie errorem poteris, priusquam is inauctus, curatu difficilior evadat. Semper autem memineris, excessum omnem contrario excessu emendandum esse.

Siccus immodicè affectus quid indicet.

Excessionis contrario est corrigendus excessu.

Cui præcepto si corporũ dignoscendorũ peritiam adjeceris, & singulorũ remediorũ facultates adjunxeris, universæ jam artis quæ corpori hominis tuendo dicata est, peritus fueris: cujus ope licet præsentem sanitatẽ tueri, & amissam recuperare.

Medicinæ usus.

Atq; optimum quidem corpus cujusmodi sit, dictum jam est. Quod ab hujus perfectione defecit, scire licet tribus id de causis defecisse: aut quòd statim in utero, vitioso statu fuit: aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum pòst concessit: aut ætatis ratione. Omnia verò corrigenda per contrarium excessum sunt.

Deficere optima constitution trib⁹ de causis conti.

Nam senium, frigidum & siccum cùm sit, per ea quę calefaciunt & humectant, corrigitur. Talia sunt balneum dulcis & calidæ aquæ, vini potio: præterea ex cibis quicũq; humectare calefacereq; sunt nati.

Senium cum et frigidum, humectantibus simul & calefacientibus corrigendum esse.

Quod pertinet ad exercitationem, frictionem, atq; omnem motum (qui cibum debet præcedere) scire licet poëtam ex parte verum dixisse:

Vt lavit, sumpsitq; cibum, det membra sopori.
Nanq; hæc iusta seni.

Postulat autem senum, non secus quàm juvenũ, corpus, dimoveri aliquando. Imò corporũ quæ in florenti ætate sunt, nõ desunt quæ quietem requirant. Senum verò nemo quietem ex toto postulat: sed neq; exercitiũ vehemẽs. Ceu enim vẽtulo quodam excitari, accendiq; calore eorũ desiderati: vehementiori autẽ motu dejicitur.

Senum nec quietem ex toto postulat sed neq; exercitium vehemens.

Cùm igitur senum omne corpus sit frigidum, nec potens alimentũ ad sese trahere, atq; id probè conficere, ex eoq; nutriri, plurimũ frictione pingui adhibita post somnũ matutinũ juvatur: quippe quæ vitale robur excitet, ac modicè calefaciat, efficiátq; ut sit distributio nutrimẽti facilior, atq; nutritio promptior.

Senum corpora plurimum iuvari pingui frictione, post somnum matutinum adhibita.

Quare multos etiam laborantes atrophia, ejusmodi frictione adhibita, facilè paucis diebus carne implevimus. Frictio itaque ex oleo administrata manè, veluti exercitatio quædã sit senibus. Post hanc inambulatio, gestatioq;, ex senis viribus cõjectatæ.

Frictionem matutinam post somnum adhibitam ...

Senibus ... esse de exercitatio...

Etenim exercitatio acuta corpus tenuat: cõtraria crassius reddit: multa corpus siccat: mediocris obesum præstat. Verũ exercitationis formæ quæ senibus utiles alienęve sint, tum ex corporis totius affectu, cõsuetudinéq;, tum vitiis ipsis quæ infestant, intelligentur.

Exercitationis formæ quæ senibus utiles sint unde sint ... sciendæ.

Ex totius corporis affectu: nam optimi status corpus, sicuti in juventute ad vehementissimos quosq; labores maximè idoneũ est, ita in senecta se habet ad omnes mediocres. Quod verò à mediocritate recedit corpus, ad plerasq; id exercitationũ ineptũ est. Quippe vitiosæ figuræ thorax, in iis quæ per vocem administrãtur offenditur. Per ambulationẽ gracilia crura læduntur: de cæterisq; pari judicio censendum. Quicquid autem ex his parum ritè ab initio cõditum est, id exercitando imbecillũ redditur.

Membra ... feliciter ab initio formata, fieri exercitando imbecillia.

Senibus verò quæ præcipua ad sanitatem exercitia sunt, hæc per valẽtiores corporis partes sunt obeunda. Sed habenda consuetudinis in primis est ratio. Nam quæ consueta sunt, ut minimè lassantia quos exercent, etiã delectãt: sicuti è diverso, quæ insueta sunt, tum displicent, tum verò lassant. Porrò quibus operibus arte opus est, ea ne attingere

Consuetudinum exercitiorum esse habendam rationem.

gere quidem senes debebunt. Senes igitur consuetis laboribus exercendi sunt, sed tamen vehementia eorũ remissa. Tertiũ quo dirigit qui exercitationis formã præscribit, ab affectione sumitur. Nam quos comitiales morbi, vertigines, gravis ophthalmia, vel auriũ dolores ex levi occasione malè habent, iis inclinato capite, dorsóve, aut humi volutatis, exercitari non expedit: sed tum ambulatione sæpe, tum cursu mediocri, tũ gestatione in vehiculis citra fatigationẽ uti. Simili modo quibus aut in fauces, aut in partes eas quæ circa collum aut totũ caput consistunt, fluxiones procumbunt, minimè quæ caput impleat exercitationẽ sustinent: sed sunt his omnibus quæ per crura gerũtur utilia: sicuti è diverso, qui imbecillis sunt cruribus, his superiorib. partibus exercitari est satius. At quorum mediæ crurum brachiorumq; partes opportunæ offensionibus sunt iis quod vis exercitationũ genus idoneum fuerit, modò ne reliquarũ considerationũ ulla prohibeat. Quæ tamen circa thoracem partes sunt, magis inferiorũ exercitatione juvatur: quæ circa vesicã & renes, superiorum. Lien, ventriculus, jecur, & intestina, ut in medio superiorum & inferiorũ sunt, ita se ad exercitationes habent. Frictiones tamen partibus infirmis, quò tempore laborant, admovere non convenit. Ubi sanæ sunt, convenit vel magis quàm aliis, & potissimũ siccas. Quinetiam qui certa periodo redeunt quibusdam partibus dolores, hi ne fiant, nõ exigua ejusmodi frictione cautio est, præcipueq; si duas vel tres horas ante accessionem adhibita sit: firmantur enim eæ partes, & cõsuetas fluxiones minus admittũt. Atq; hæc quidem omnibus ætatibus cõmunia existunt. Non exercitari verò imbecillis partibus, solis senibus suadeo: ex cæteris, quantò quisque remotior à senio fuerit: tantò illi magis exercitari pars debet. Cæterum si crura gracilia sortiatur, ea sanè picari, modiceq; fricari, & cursu uti potius quàm alio exercitio conducet. Si igitur nec lassitudo, nec calor præter modum sentiatur, augeri ambulationem & cursum oportet, necnon alternis diebus picari. Sin aliquid eorum cernitur, crura sursum habita in lecto collocare cõveniet, & copiam exercitationis minuere, atque infernè sursum uti frictione. Ubi verò, his obitis, consecuta fuerint naturalem habitum crura, ad eum quem cœpisti remediorũ usum redibis: adhibitis & rotundis frictionibus, quæ durarum ac mollium sunt mediæ. Aliquando etiam & pingui pulvere prius inspersis cruribus, oleum infundes, & mox fricabis. Si cui verò crassiora quidem crura sunt, brachia verò cubitiq; gracilia, huic omnia quæ per manus fiunt exercitia, sunt petenda: fugienda verò quæ cruribus obeuntur. Frictiones tamen & picationes simili modo fiant. Porrò qui imbecilliores sunt, hos gestatione potius quàm inambulatione dimovebis: validiores utroq; genere exercitabis, agesq; ad secundam frictionem utrosq;, sed semper imbecilliorẽ citius. Nam ubi imbecillæ sunt vires, crebra exiguaq; frictione utendum: ubi validæ, rara multaq; Scire autẽ licet, senilis statum corporis, quoniam ex levi momento in morbum incidit, simili ratione iis qui-

ex morbo convalescunt, in victu esse curandum. Tutius ergo est imbecillo seni exiguum dare ter die, sicuti Antiochus medicus solitus est se cibare, qui circa tertiam vel ad summũ quartam horam, panem cum attico melle sumebat. Post sex tã autem, jam exercitatus & lotus, prãdebat mediocriter, primũ iis sumptis quæ alvum dejiciũt: post hæc maximè piscibus, vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt. Rursus in cœna à piscium usu abstinuit: sumpsit autem aut far cum mulso, aut avem ex jure simplici: qua quidem victus ratione sensibus & membris omnibus integris ad extremũ duravit. Sciendum autem est, ut pueris vinum est adversissimũ, ita esse quamaptissimũ senibus. Esto autẽ id ex his quæ calidioris naturæ existunt, qualia sunt in Græcia quidem Ariusium, & Lesbiũ, & Mysium: ex Italicis verò Falernum & Surrentinũ. Proxima his sunt in Italia quidẽ Tiburtinum & Signinũ; ambo vetera: quando novella diu fluitant in vẽtre. Secundo ab his loco sunt Adrianum & Sabinum, & Albanum, & Gabrianum, & Triphilinũ: præterea omnia Aminæa quæ in Italia nascũtur, & circa Neapolim & in Tuscia. Ergo de his modicæ antiquitatis bibendum senibus est, utique quibus valentius caput non est. Quibus autem est, his & Falernum, & Surrentinũ, & Ariusium, & Lesbiũ, & Mysium, & Tmolides, idonea sunt. Huc autem dirigi omne consilium debet, ut vinum ipsum sit substantia tenuissimũ, atq; fulvo colore: quanq̃ pallidum cõmodum etiam existit. Calidissimũ autem vinum, si colorẽ spectes, est flavum: minimè verò calidum, album. Quæ media inter hæc sunt, prout alterutri magis accedunt, ita vim ejus exhibent. Unũ igitur illud maximũ senibus cõmodum ex vino accedit, quòd omnia eorum membra calefacit: alterum, quòd per urinas serum sanguinis expurgat. Quæ omnia præstat tenũe simul & flavũ vinum. Quæ verò ex pallidis aut flavis vinis substantiæ pinguis sunt, hæc & sanguinẽ augent, & corpus nutriũt: quo fit ut ea utilia senibus interdum sint, utique quo tempore nec serosam humiditatem in venis habent, & ali liberalius desiderant. Cæterum quæ diu in ventre morantur, ut crassa simul & astringentia vina, eorum sane nullum aptum est seni. Si quis ergo senum dulci vino uti à balneo velit, ubi manè comederit, huic optimum Faustianum Falernum fuerit, aut aliquod illi simile. Possunt etiam vinis iis uti senes, quæ melle condiuntur: maximè ubi suspicio est gignendi calculi in renibus, aut podagræ, articularisve morbi impetus futuri. Verùm quia obstructio à cibis crassum atq; lentum succum gignentibus, difficilior curatu est ea quæ à vinis procedit, ideo cavendum senibus est à multo alicæ, aut casei, aut ovorum, aut cochlearum, aut bulborum, aut lentis, aut suillę carnis esu: multoq; magis ne anguillarum, aut ostrearum, aut cartilagineorum, aut thynnorum, aut cetariorum usum frequentent. Sed neq; ex carnibus cervina, caprinàve, aut bubula est utilis, nõ modò senibus, sed neq; ulli ætati. Ovilla verò juvenibus quidem nõ malus est cibus. Senibus tamẽ, nec ea est cõmoda: atq; hæc etiã multò minus agnina. Hœdina verò seni nõ

[Margin notes, left, cropped:] *...onsue[tis l]aboribus exercen[di] ... eri qui ...oribus infer... rtibus ...t. ... æ par... m labo... õ sunt ... o prohi[bet] ... lores ... cuitũ ... tes, si ... el tres ... ante ... onem ... ita sit. ... graci... anda ... cursu ... nda. ... ia gra... it picã... omni... exer... tione ... ibus ... dum. ... us ea... qua con... enti... xpedit ... ratio.*

[Margin notes, right:] *Senes crebrius et parcius cibandos esse: Antiochus qua usus victus ratione, sensibus & membris omnibus integris ad extremũ durarit.* *Vinũ ut pueris est adversissimum, ita quam aptissimũ senibus.* *Senibus quália vina sint commoda.* *Vinũ flavũ calidissimũ esse, album verò minimè calidum. Vinum quæ cõmoda præstent senib⁹.* *Vina incommoda senibus.* *Senes à quibus cibis cavere debeat. Carnes omni ætati inutiles, sunt cervina, caprina, & bubula.*

Senibus salita esse meliora recentib⁹.

incõmoda est: præterea aves eæ quæ extra paludes ac flumina, stagnaq; degunt. Salita autem omnia meliora recentibus sunt. Ergo ante omnia cavendum ab obstruentibus est. Quòd si res cogat aliquando copiosius iis uti, protinus sumendum medicamen Diacalaminthes est, aut etiam diatrion pepereon: aut piper album & redactum in pollinem, cum ipsis cibis ac potione est miscendum. Sed & cepas esitare tunc expediet, alliumque, si huic assueverint. Quòd si post obstruentes cibos, ea quæ obstructiones aperiãt dederis, atq; ab iis ipsis soluta alvus sit, utilissimè postridie theriacen propinaveris, sicuti & Ambrosiam, & Athanasiã. Jam illud patere arbitror, panẽ quoq; his exhibendum, qui nec salem, nec fermentũ, nec subactionẽ, nec justam coctionem desideret: nõ autẽ aut similaginem, aut quæ ex ea fiunt bellaria, cùm nimirũ viscera obstruãt. Quippe nisi placentis quę ex butyro & similagine fiunt, mel affatim admixtũ esset, nullus cibus omnibus hominibus, nedum senibus, magis adversus esset. Panis itaq; quò purior fuerit, eò magis seni adversatur. Siquidem nisi multũ fermenti & salis receperit, diligentissimeq; sit coctus, obstructiones in jecinore, liene, & renibus facit: maximè quibus in his visceribus vasorum exitus angustiores natura sunt: pro quorũ sanè diversitate contingit etiam, ut alij citra noxam diu lacte nutriantur, alij gravitatẽ in præcordiis ac maximũ pondus, dum utuntur illo, persentiant. Novi autem quendam, cui ex lactis usu dentes omnes perierunt: id quod ea de causa contigit multis aliis. Porrò lactis cõmoda sunt, ventris moderata dejectio, succi bonitas & nutritio: pascuis ipsis quoq; animaliũ quorum lacte sumus usuri, nõ parum adhæc conferentibus. Nam si scammonia, aut tithymalorũ quopiam vescantur, cõstat in lacte etiam laxandi vires inesse. Quare animaliũ quorũ veluti optimi succi lacte sis usurus, neq; acria, neq; acuta, neq; admodum austera nutrimenta esse debent. Animal autem ipsum sit ætate florens oportet, habituq; inculpato corporis. Satiusq; fuerit alterum capram, alterũ asinam esse, earũq; lacte vicibus uti. Quippe asinæ lac tenue serosumq; est capræ, mediocris substantiæ existit. Itaq; hoc nutriet magis, illud omnino tutius est. Nam & si quando solum cum pane sumitur, tum citius subducitur, tum minimè est flatulentũ: sed neq; in ventre cogitur, potissimum si prius salis aliquid & mellis immiseris. Lac tamẽ nõ omnibus exhibendum est, sed iis solis, qui id probè concoquant, nec ullum ex eo symptoma in dextra præcordiorũ parte sentiant. Vina autẽ quæ calidiora sunt, & quæ ipsas urinas movent, ea magis conducunt senibus. Cùm autem senile corpus, quantum ad ipsas partes attinet, frigidum siccumq; sit: facile autem serosis & pituitosis excrementis, ob virium infirmitatem, impleatur, hæc quidem purganda sunt, solidæ autẽ partes calefaciẽdæ simul & humectandæ. Jam quòd moderato motu & somno senes indigeant, satis magna documenta sunt, quò victus eorum consilium dirigi debeat. Quare si quando propter pituitam aut obstructiones cogimur aliquid ex iis quæ incidant ac dissecent petere, revertendũ

Senes quib. uti debeant præsidiis ne in obstructiones incidãt.
Panis qualis exhibendus senibus.
Bellaria esse abigenda a senibus.
Melle corrigi pravitatem placentularum.
Panis quò purior fuerit, eò magis seni adversatur.
Lac esse adversissimum dentibus.
Lactis commoda.
Pascua animalium conferre plurimum ad bonitatem lactis, malitiamve.
Asininum lac quale.
Caprillũ lac
Lac asininũ minimè in ventre cogitur.
Lac quibus sit exhibendum.
Vina senib⁹ quæ conducant.
Senile corpus, partibus quidem solidis esse siccum & frigidum. colligere tamen in se pituitosa & serosa excrementa, quæ sunt purganda.

sine mora ad humectantẽ victum est: atq; alica ex melle, cui aceti aliquid mistum sit, aut ex mulso, vinóve Falerno exhibenda: aut lacte utendũ, aut ptisana bene cocta, quæ piperis pollinem acceperit. Ita verò & maturi fici, præ cæteris autumnalibus fructibus eligendi sunt, sicuti hyeme caricæ. Panis autẽ præparatus sic uti diximus exhibeatur. Sed urinas quotidie moveri cõvenit, nõ per pharmaca, sed apio, & melle, vinisq; ad id facientibus: necnon alvum solvere, potissimum oleo ante cibum absorpto, atq; oleribus ex oleo garoq; ante cibum assumptis. Quin & ficis, prunis, aliisq; id genus quæ æstate autũnoq; vigent, solvitur nõnullis alvus. Hyeme verò tũ caricis, tum Damascenis prunis, aut elixis, aut in mulso, cui plusculum insit Attici mellis, maceratis. Longè autem ad dejiciendã alvum Damascenis Hispana præstant. Olivas etiam ex muria præsumere aliquando licet. Aloën verò (quod multos senum, quibus siccus vẽter est, facere video) haud quaquam sumi suaserim, nisi major aliqua necessitas urgeat. Quòd si biduo astrictus venter tertio die nõ solvitur, sat eò tempore fuerit mercurialem herbam, & marinam brassicam, & cnicum in ptisana, dedisse. Similiter & terebinthi resinam, nucis ponticæ magnitudine: aliquando duarum triúmve. Quippe non modò alvum solvere citra noxam potest, sed etiã viscera omnia, jecur, lienem, renes, pulmonesq; abstergere* Vicatim autem prædicta exhibere oportet, tum verò id medicamentũ quod ex caricarum cnicíq; à pelliculis exutorum tusorumq;, pari mensura constat. Sumere verò cõvenit duarum triúmve caricarum magnitudinis modum. Cæterùm nullum eorum quæ dicta sunt exhiberi admodum copiosè debebit. Siquidem nonnulli in præsens gaudent, si copiosius desederint: verùm quantò magis sunt vacuati, tantò his venter sequentibus diebus magis astringitur. Quod fit ut ipse, si qui sunt quibus in diuturnis morbis venter sistitur (contingit enim id post longum morbum in convalescentia) iis alvum ducam non acribus per inferna infusis sed tantum oleo: id quod sanis similiter utile est. Omnis porrò affectionis corporalis providentia, in duobus cõsistit: nempe propria ejus internoscenda essentia, & materiæ præsidiorum viribus. Ut statim in proposito nunc senio, qui scienter pernovit senectutem esse siccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proveniẽs. si quidem quæ humectent pariter & calfaciant præsidiorum materias norit, is idoneus senum medicus fuerit Quadruplex verò materiæ genus cùm sit, quæ sumuntur, quæ geruntur, quæ educũtur, quæ foris admoventur: utiq; ex singulis eligere oportet, quæ calefacere humectareq; possint. Quod autẽ ad exercitia pertinet, ut juvenibus ea mutare quæ nocent, tentandum est, etiã si à pueris his maximè insueverint: sic utilius est senibus consueto opere exercitari, vel si modicè noxium sit. Sicuti verò senum ipsorum inter se non parva differentia est, ita & eorum qui natura sicciore frigidioreq; sunt, si ad mediocrem statum compares, non parvum intemperiei discrimen invenias. Atq; humectare quidem hos cale-

Senibus ... grui. *Ficos ... ros con... re senib...* *Senibus ... na & quibus ... camen... que cib... venda.* *Damas... pruna.* *Olivæ.* *Aloes improb... lentus ... bus.* *Ventre ... ventia.* *Terebi... nam ... alvũ ... gereq... ra.* ** woit... Medica... ex cari... cnico, ... venda modum.* *Ventre ... tò mag... stringi... ti temp... quò ma... erit ... tus.* *Clysmo... lo oleo ... jicienda... vum co... dissimos.* *Affectu... corporis ... videnti... propria ... internos... da essen... & virib... præsidior... consistit.* *Senũ qua...* *Materia ... mediori... druplex ... nus.* *Senibus ... genda qu... humectet & calfac...* *Senes exe... cendi co... to opere ... si modicè ... xium sit.*

calefacereq; conveniet: audacius tamen eos, qui per ætatem majori exercitio ferundo sunt. Conducit autem ad certiorẽ affectuũ notitiam, cùm ætatis consuetudiniq;, tum causarum quas procatarcticas vocant, consideratio. Qui verò affectum exactè norit, facilè adinveniet remedia, cùm contraria contrariis auxilio sint. Malè itaq; affecto corpori, semper contraria: optimè se habenti, viribus similia exhibeantur. Quinetiam intemperies ipsas, quæcunq; adhuc intra sanitatis fines subsistunt, si corrigere studebis, contraria quodammodo victus ratione curabis: quod tamen per multum fit ocium. Nam si in negocio sint, similibus uteris, potissimum cùm ita fuerint corpora assueta. Atque hactenus malè affecto corpori contraria exhibebimus, quoad pristinum statum sit consecutum. Cæterùm ea victus ratio quæ intemperies corrigit, longius plerunq; procedit, propterea quòd similibus majori ex parte morbis tentamur. Facilius itaq; quicquid intemperatũ est, ad propriam naturã redit, quàm ad optimũ temperamentũ accedat. Quippe id cùm in medio omnis intemperantiæ sit, quisquis conveniente naturæ suæ morbo laborat, ab eo longius abest: qui dissimili, minus. Ergo nec assuetudines ipsæ, tametsi parvæ sint, displicentibus adhuc sibi corporibus, sunt mutandæ. Cùm autem cõtrarij inter se multorũ hominum corporis status sint, certè mirandum non est, nonullos utilitatem ex contrariis percipere. Ac proinde sicuti fieri non potest, ut unum calopodium ad omnes homines sutor accõmodet, ita nec medicus unam omnibus vitæ speciẽ quæ conducat, potest accõmodare. Nonnullos siquidem novi, qui si triduo se ab exercitatione abstinerent, protinus ægrotabant: alios in perpetua quiete degentes, tamen secundam tueri valetudinem: atq; horum ipsorũ alios minimè lavare: alios nisi lavissent, ilicò febricitare: sicuti Premigenem Mitylenæum, cui nimirum ob excremẽta fumida sub cute collecta cohibitaq;, febris excitabatur. Quare naturis ejusmodi balneum est utilissimũ, nõ modò quòd fumitum evocet, sed etiam quòd humectet, idq; dulci humore. Facillimè igitur id quod quæritur, ratiocinatio invenit: fidem verò ejus experientia cõprobat. Porrò ubi Hippocrates ait, labores debere ipsos cibos præcedere: illic agit de ordine exercitationis & cibi, nequaquam illud affirmans, quòd omnibus hominibus hæc ambo cõducant, sed quòd iis quibus exercitari expedit, præcedere exercitatio ipsos cibos debeat: cùm nimirũ in lib. De morbis vulgò grassantibus, calidis naturis quiescendum esse suadeat, hoc, est, à vehementi motione cavẽdum: quandoquidem ex ipsa in totũ desidia, nemo unquã adjutus est. Quibus itaq; mordax calor à natura est, adeò ut fumida gignat excremẽta, iis balneum salubre est, tum motus qui exiguus & lentus sit: multus autem & celer, adversissimus est. Quare istis non semel modò, verumetiam bis lavari die cõducit, potissimum æstate. Esse quoq; boni succi nutrimentũ, in quo nihil sit acre. In sole autẽ versari, & irasci, & multũ cogitare, his inimica sunt. Qui diversæ ab his naturæ sunt (hi autẽ sunt frigido & humido temperamento) valentiores motus desiderãt, ac victũ in quo superet quod tenuem succũ faciat. Hi verò, nec si in sole exercites, læduntur: nec etiam si balneo abstineãt. Porrò senescũt celeriter, quæ corpora frigida & sicca sunt. At humidum & calidũ temperamentũ est fluxionũ vitiis obnoxiũ. Jam verò omnes intẽperatas naturas corrigere quidem contrariis oportet, dum planè in ocio sunt: servare autẽ similibus, dum per negocia vacare sibi nõ possunt. Cæterũ plus laborandũ est propter humiditatẽ corporis: præceleri motu non utendum, propter calorẽ. Ad hæc, cùm ex segniore vitæ ratione ad exercitationes & balnea se transferunt, ilicò fluxionũ tentantur morbis, nisi prius sint vacuati, quàm exercitationes adeant: quare antevertere per veris vitiũ sanguinis detractione oportet, aut per incisam venã; aut scarificatis malleolis. Quòd si ita inaniri recusent, purgandi medicamento sunt, non simplicis facultatis, sed quod trahere flavam bilem, & pituitam, & serosa excrementa possit. Vinum autem frigidis & siccis naturis utilissimũ esse prius dictum est: circuncidendũ verò iis est, qui summè calidi propter intemperiẽ existunt. Nam qui media temperie sunt, utiq; plurimus iis fuerit naturalis calor, ac tali quidem naturæ mediocre dandum est vinum, sicuti ipsa quoq; mediocris est. Sed cùm triplex genere sit calidi temperamenti differentia: una in qua reliqua cõtrarietas (nempe quæ in humido & sicco cõsistit) mediam temperiem servat: altera, in qua siccitas subsultat: & tertia, in qua unà cum calido etiã redundat humidum: ei quidem quam primo loco diximus, tantùm albi, tenuis, atque diluti vini offeremus, quantũ ipsa à summa intemperie recessit. Reliquarũ autẽ differentiarũ neutri, cùm summæ caliditates existant. At quod calidissimum vinum est, id frigidissimis intemperantiis est utile: reliquis autem quod portione respondet. Hæc verò dicta mihi de iis sunt, qui mediam senectutis ætatem agunt.

Naturis frigidis ac humidis, quæ conveniant. *Senescentia celeriter corpora quæ.* *Intemperata natura dum sunt in ocio, corrigenda contrariis, ut servanda similibus, dũ sibi vacare non possunt.* *Sanguinis detractione aut purgatione, quibus nam prospiciendum sit in vere.* *Vinum frigidis & siccis naturis est utilissimum.* *Vinum mediocre, mediocri naturæ dandum.* *Calidi temperamenti differentia triplex.* *Calido temperamento absq; excessu humoris & siccitatis, quantum vini offerendũ sit.*

GALENI PERGAMENI de sanitate tuenda, lib. VI.

CUm autem anterioribus quinq; libris, quo pacto quis eum qui optimo corporis sit statu, ab omniq; civili negocio immunis, propriæ tantũ valetudini indulget, à prima ineunte ætate ad ultimam usq; senectutem in sanitate custodiat, jam abundè docuerimus: nunc sanè ad eos veniemus, quibus per negocia esse, bibere atque exerceri debito tempore haud licet: præterea ad eos, qui statim ab ortu sunt valetudinarium corporis statum sortiti. Vitiosi autem corporũ status, genere duplices sunt. Alii siquidem universas similares particulas similiter habent intemperatas, alij verò dissimiliter, inæqualiterq;. Quinetiam instrumentaliũ partium compositione, quædam æqualiter, quædam inæqualiter conditæ sunt. At primũ quidem dicam hîc quoq;, qui status corporum sint maximè valetudinarij: sicuti & prius, qui maximè sanus esset, ostendi. Verùm is unicus erat. Etenim in omnium rerum genere, quod optimum est, id unum est.

Vitiosos status corporũ esse duplices genere. *Unum ubiq; esse, quod optimum est.*

Viti-

Vitiosa esse plurima.

Vitiosa verò plurima sunt. Eorum autẽ quæ per omnes partes similem habent intemperantiam, maximè improbanda sunt, quæ validas habent ipsas intemperantias, ac potissimum frigidas simul & siccas. At eorũ quibus inæqualiter se habent corporis partes, illa quidem maximè morbis patent, quorũ principes maximè partes contrariis temperamentis affectæ sunt. Minus obnoxiæ valetudini sunt, quibus ignobiliores partes ita se habent. Afficiũtur autem interdum partes per consensum aliarum, atq; consortij lege. Primùm ergo de iis verba faciã, qui æquali sunt intemperie, idq; ab iis qui præcalidi sunt, auspicatus. Dictũ autẽ alibi à nobis est, nõ posse diu intemperiem unã solam per se durare: quãdò ipsa sibiipsi alteram ex necessitate asciscit. Sciendum etiam est, temperiem optimã corpori in adolescentia accedere: reliquas autẽ ætates, hac deteriores existere: necnõ corporales quidem actiones, præcipuas adesse pueris: animales autem, ei ætati, quæ à pueritia ad remissionẽ usq; succedit. Nec tamen est has ætates annorũ numero circũscribere: nisi fortè in latitudine quadam. Pubescere quippe incipiunt aliqui, ubi expleverunt quartumdecimũ annum. Quidam uno pòst anno, aut etiam amplius. Initium præterea remissionis nõnulli habent statim à trigesimo anno: nonnulli post quintũ & trigesimũ. Ac robur quidem omnibus minuitur, post ipsam summi vigoris ætatem: nõ tamen hi sanitatem amittunt, tametsi minus hanc quàm antea laudabilem habeant. Nam cùm latitudo sanitatis sit ampla, nõ solùm usque ad initium senectutis, verumetiam in ipsa senectute tota (quæ quibusdam naturalis esse morbus videtur) sani dicuntur homines. sanitate senectuti congruente: quæ tamen, sanitas absolutè non est, cùm actiones in senibus non sint perinde validæ & firmæ, ut in iis qui ætate florescunt. Quare horum sanitas, propter ipsam actionum virtutem integra est, & de qua queri non possit: senum sanitas, querimoniis non vacat. Quamvis enim omnes actiones habet, nullam tamẽ validam possidet.

Intemperiẽ unam per se diu durare non posse. Temperiem optimam soli adolescentiæ accedere. Actiones corporeas adesse præcipuas pueris, ut animales, pro vectioribus usque ad declinationem. Aetates circunscribi numero annorũ non posse. Robur immi nui omnibus post vigentẽ ætatem. Sanitatis latitudo est ampla. Sanitas senum non est sanitas absolutè.

Porrò corpora quæ à prima statim genitura pronum ad morbos statum sortita sunt, ea sanè ad senectutem nũquam perveniunt aut quando pervenerint, uno saltem diutino morbo penitus laborant. Qui autem salubrem vivendi rationem ignorant, credibile etiam est, hos citius quàm pro naturæ ratione interire. Sed jam ad illos cõvertamus sermonem, qui æqualiter per omnes partes, calidius sunt sortiti temperamentũ: cæterùm in humiditate & siccitate se habẽt modicè. Ac talis quidem corporis natura, ab initio statim magis apparet sana, quàm quæ in utraq; oppositione est vitiosa. Citius quippe edet dentes & citius articulatam vocem, ingredieturq; citius, & singulis annis ad portionem increscet. Postea verò q̃ adolescentiæ annos compleverit, exinde ad remissionem usq; manifestè apparebit calidior, ita ut tum morbis, tum symptomatis quæ à bile oriuntur, facilè sit obnoxia. Multus nanque calor dum humorem absumit, siccius reddit temperamentum. At cùm florens jam ætas item calida sit, nimirum composita eorum temperies, calida simul & sicca erit.

Corpora ab initio pessimè constituta, non pervenire ad senectam: aut aliquo semper morbo teneri.

Calidiori absque excessu humiditatis aut siccitatis temperamento quæ adsint

In talibus autem temperamentis, bilis abundare tum pallida, tum flava solet. Sunt verò qui hac natura sunt, ad ætatem usque adolescentiæ, similiter educandi iis qui optimæ sunt naturæ. Si igitur bilis ipsa ventrem superiorem petat, per vomitum expellenda est, post exercitationes aqua tepida propinata: nam ab vino tunc utendum nõ est, nisi difficulter vomant ex aqua. Quippe ejusmodi quædam naturæ sunt, quibus utiq; vinum dulce, ubi aquam præbiberint, est concedendũ. Præterea etiam magis, ubi temperamentum eorum ab initio calidius sicciusq; fuit, vomitio petenda est. Quin & exercitari his utilius est, non acutis exercitationibus & prævegetis, sed potius tardis, & mollibus. Sunt enim omnes qui hoc statu sunt, graciliores. Acutæ autem exercitationes extenuant: lentæ implent corpus. Sunt verò ex iis qui impensè calido temperamento sunt, & qui exercitari prorsus nõ debeant: sed abundè his satisfaciant inambulatio, balneũ, & mollis ex oleo frictio. Quos etiam juvat à cibis balneum, nisi in dextra præcordiorũ parte dolorem, tensionẽmve aut gravitatem sentiant. Etenim quidam eorum incredibile est, quàm etiam obesi sint redditi ex tali victus ratione. Antiquũ autem vinum inimicũ iis est: album verò & tenue, idoneum.

Bilem [abun]dare in [calidis] & [siccis] temperamentis. Bilis [...]tto qu[...] sit mol[...]

Calido[...] co temperamento [...]ti, tard[...] libus q[...] citiis s[...] ercendu[...]

Macile[...] quali [...] ratione [...]guescere [...]leant.

At si quando eorum quæ dixi aliquod circa dextra præcordia sentiatur, ilicò dandum aliquid est eorũ quæ jecur obstructũ liberet, abstinendumq; ab iis cibis, qui crassum efficiũt succum: idq; donec affectus sese remiserit. Utile sanè fuerit & liquorẽ in quo macerata sit absinthij coma, offerre: præterea q̃ tum ex ea, tum ex aniso & amaris amygdalis cõficitur: quod etiam bibere ex oxymelite præstat in eo tempore, quod inter surgendum à somno, lavandumq; intervenit. Non inutile est & medicamentum diacalaminthes, ex oxymelite: cujus tamẽ assiduum usum cavere oportet in biliosis temperamentis. Porrò alimenti species, si quis horũ temperamentũ vertere in melius studet, cõtraria esse intemperantiæ debet. Cæterũ qui versatur in rebus civilibus, & multis negociis distringitur, huic tutius est, ut nec ten tet suum temperamentum mutare, sed similia sibi nutrimenta assumat. Nutritio siquidem fit, cùm is qui nutrit cibus, corpori quod alit, assimilatur. Citius autem assimilantur sicca siccis, & humida humidis. Quibus verò æquale temperamentum est, iis quãtò jucundius fuerit quod edunt, tantò utiq; fit magis nutriens. At qui inæqualẽ temperiem sortiti sunt, iis diversum est quod assumptu jucundum est, ab eo quod cuiq; est particulæ idoneum.

Obstruc[...] viscerum [...]tulari [...]thium, [...]sum, am[...] amygda[...] & medicamẽ diacalaminthes.

Occupat[...] gociis, non [ha]bent temperamentum mutare. Nutritio [...]cum nutr[...] cibus ale[...] corpori assimilatur.

Duplex autẽ est, idipsum quod cuiq; cõveniẽs dicitur. Aliud quippe secũdũ simplices qualitates, aliud secundũ totam substantiã esse cõveniens dicitur. Atq; illo quidem utimur, dum aut mutare intemperiem per ociũ volumus, aut servare, propter negocia. Hoc autẽ quod tota substantia maximè idoneũ est, sola experiẽtia discernitur, habetq; vim non vulgarem, ad mutationẽ alimentorum in substantiã animalis nutriendi, totius substantiæ convenientia. Fiunt autem & qualitatibus cõvenientiæ, utiq; si servare temperamentum studes humidis naturis humectante

Conveniens cuique dupliciter dici: aut secundum qualitates, aut secundum totam substantiam. Temperamenta esse servanda similibus, ut alteranda contrariis.

cibo maximè quadrante: siccis verò eo qui siccet: sin alterare placet, contrariis. In eo verò qui est in calido frigidóve ad intemperantiam lapsu, contraria dare semper expedit, cùm efficaciores quàm quæ & siccitate & humiditate consistunt, ejusmodi intemperies sint, facileq; similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeat. At si siccius quodvis membrũ efficias, nihil manifestè lædes. Pari modo nec si humidiori suam serves humiditatem. Evidenti verò argumento tibi ætates sint. Quæ enim à prima genitura, adolescentiam usq; habentur, humidissima iis caro est. At senili ætati, tum caro, tum cæteræ partes admodum siccæ sunt, licet mediæ capacitates superflua humiditate impleantur. Corpus itaque justo calidius, si quidem in prima constitutione medium siccitatisq; humiditatisq; habitum obtinuerit, omnino id in incrementi statu siccius efficitur: idq; tum magis, tum celerius, si etiam natura erat siccius. Sed & senescet idem citius, quantò utiq; ad summum incrementum pervenit citius. Hi ergo in præcipui vigoris ætate potissimum humidam victus rationem postulat: quæ humectantibus cibis & balneis, tum exercitationum, quæ prævalidæ & multæ sint, abstinentia, perficitur. Prodest his & frigidæ potio. At Venus siccis temperamentis inimicissima est. Vitandæ quamaximè his sunt exustiones, & lassitudines, & solicitudines, & vigiliæ, & motus omnis celer. Iracundia verò, cum biliosas naturas maximè accendat, acutas febres parit. Eatenus autem intendere, remittereve speciem victus oportet, quatenus supra naturalem habitum aucta diminutáve sunt temperamenti elementa. Ac mutatur quidem temperamentũ contraria victus ratione: custoditur simili. Sanè calidiores humidioresq; naturæ in puerili ætate, fluxionum, putredinis, & redundantiæ morbis tentantur maximè. Quo magis & pluribus exercitationibus, & exacta ventris concoctione indigent. Itaque & ante cibũ bis terq; hi si lavent, & calidis spontè ortis utantur, maximum inde commodũ sentient. Quippe huc dirigitur in his consilium, ut ipsas animalis particulas servemus humidas. Quæ res omnis temperamenti communis est, si modò contraria ratio omnium animantiũ corpora citius ad senectutem perducit, ipsaq; est, cujus culpa omne genitũ corpus mortale sit. Nam cùm non liceat corpori effugere progressum ad siccitatem, idcirco senescere nobis, corrumpiq; est necesse. Erit tamen id maximè diuturnum, quicquid erit minimè siccatum. Ac proinde qui maximè humidi sunt, ij maximè sunt longævi, & sanitate, ubi corpus ad robur pervenit, plus cæteris fruuntur: & reliquis qui parem ætatem agunt, valentiores ad extremum usque senium persistunt. Nam tametsi humidũ temperamentum in principio deterius sit, tempore tamen reliquis præstantius evadit. Quo magis qui tuendæ hujus corporis sanitati præficitur, excretioni omnium recrementorum oportet maximam operam navet, tum balneis ante cibũ plurimis & tum exercitatione, tum apophlegmatismis & purgationibus: sed ante omnia cibis boni succi, necnon vini potione, quod urinas promoveat.

Frigidorũ temperamentorum differentiæ tres.

At frigidorũ temperamentorũ tres summæ differentiæ existunt. Nam aut modicè habent in altera oppositione: aut altera qualitas in his exuperat, utique vel siccitas, vel humiditas. Pessima tamen meritò sicca tẽperatura est: quippe quod temporis spacio senescentibus accidit: id iis statim à principio contingit. Ergo istos humectare calefacereq; oportebit: quod fiet exercitatione modica, & nutrimento humectante, & calido: præterea calidi vini potione, & somno liberaliore: illud interim providentibus nobis, ut quotidie excrementa omnia expellantur. Venerem autem adversissimam esse temperamentis siccis, jam diximus. Quare adversari eam iis qui præter siccitatem sunt quoq; frigidi, etiam verisimile est. Nam innoxia venus iis tantùm est, qui calidi sunt & humidi, tum verò qui genitura naturaliter abundant. Malum verò & illud frigidum temperamentũ est, quod cum humiditate conjungitur: maximeq; est id fluxionũ morbis objectum. Succurritur huic & balnei abstinentia, & exercitio, & tenuiori victu, & unctionibus quæ modicè calefaciant. At qui frigidi natura sunt, cæterùm in sicci humidiq; temperatura se modicè habent, minus ij vel ad sanitatem, vel ad corporis robur sunt inepti, quàm qui sunt in illis intemperati. Horum igitur excitare, firmareque calorem expedit: in humiditatis verò siccitatisq; specie, tota victus ratio sit media. Nunc autem de iis dicamus, quibus corporis status est inculpatus, vivunt tamen vitam servilem, aut negociis implicitam: sed ita, ut ad extremum diei liberè possint sibi vacare. Salubris & inculpatus corporis status, in latitudine intelligi debet, sicuti & ipsa sanitas. Cùm autem ad extremum diei dico, distinguendum est: circáne solstitium æstivum, hybernúmve, an circa æquinoctia, dies ipsa sit æstimanda. Romæ siquidem maximi dies ac noctes paulò majores quindecim æquinoctialibus horis sunt: cõtrà minimi, paulò intra novẽ. In magna verò Alexandria, maximus dies quatuordecim horarũ est, minimus decẽ. Ergo qui in brevissimis diebus & longissimis noctibus à ministerio sole occidente redit, huic fricari per ocium, & lavari, & modicè dormire licet. Nemo autem tam infelici est sorte, qui in maximis & etiam in minimis diebus, non possit aliquid mediocriter agere. Cæterũ qui exercitationi nõ assueverunt, sed citra frictionẽ protinus perfusi oleo cõsueverũt lavari, satis per se transpirabiles, ita ut neq; assiduè, nec longo tempore ægrotet, ij ad aliã consuetudinẽ transferendi non sunt, sicuti neq; ulli alij, nisi qui jam longo tempore ægrotant. Aegrotare autem solent, aut redundantia, aut succi vitio. At si quidẽ redundantiæ vitiis ægrotent, succi ad cõvenientem modum sunt revocandi. Sin succorum vitio, ad meliorem frugẽ ij reducantur oportet. Ubi igitur quod exhalat à corpore, minus est iis quæ accepit, redundãtiæ oriri morbi solẽt. Quare prospiciendũ est, ut eorum quę eduntur & bibuntur, respectu eorũ quę expelluntur, servetur conveniens mediocritas. Servabitur sanè is modus, si ponderetur à nobis in utrisq; quantitas. Detrahimus porrò de nutrimenti vel quantitate, vel qualitate, vdl etiam

Sicca temperies cur pessima existat.

Sicco frigidóque temperamento præditi, qua ratione calfaciendi simul & humectandi.

Venus adversatur temperamentis siccis et frigidis.

Venus quibus innoxia.

Humido & frigido temperamento, qua sit occurrendum victus ratione.

Salubris corporis constitutio, ut sanitas, etiam latitudinem habet.

Dies maximi & minimi quot sint horarum Romæ, & in magna Alexandria.

Redundantiæ morbi quando soleant oriri.

utraq;. Ac quemadmodū de quātitate dematur, notum est. De qualitate demitur, cùm unjus maximè alentis cibi loco, alius exigui nutrimēti apponitur. Qui igitur celeriter notabilem abundantiam acervant, iis de utraq;: qui nō celeriter, aut nō notabilem, iis de altera demptum esse sat fuerit, utra videlicet homo ipse potius voluerit. Qui verò vitiosos congerunt succos, ij non perinde ut qui redundantiam cogunt, uni tantùm rei sunt intenti: quandoquidem neq; unica est vitiosi succi species. Cuiq; tamen horum ab iis cibis potionibusq; abstinendum est, qui eum quē ipsi congesserunt vitiosum succū facilè gignant. Ac sanè omnibus his cōmune auxiliū est alvi dejectio, sicuti & veneris conveniens mediocritas Nam quibus inculpata corporis constitutio est, nō debent ij, veluti siccis suprà præceptum est, à venere omnino abstinere. An verò semel in die, an bis, sit iis qui ejusmodi vitā agunt comedisse ex usu, cùm ex corporis ipsorū natura, tum ex cōsuetudine, atque adeo tolerantia ad ipsius cōsuetudinis mutationem, indicationes petendæ sunt. Et eorū quidem quibus biliosus venter est, primi semper ciborū ac potionū sint, qui alvū dejiciāt. Nempe ex vinis dulcia, & quæ mollire ventrem possint. Ex cibis olera cū oleo & garo. Vitanda verò ex vinis sunt austera: ex cibis, qui astringūt: nisi si firmandi oris ventris gratia, post totā comestionem exhibeantur. Siquidem astringentiū usus, in iis qui imbecillius os ventris obtinent, nō solum alvum non cōprimit, sed etiam ad dejiciendam illam conducit. Quicūq; verò palæstræ exercitiis ante balneum sunt usi, priusquàm districtæ negociis vitæ se addicerent, iis ut ab ipsis abstinuisse est incōmodissimum, ita ut similiter utantur, præter incōmodum etiam fieri non potest. Ergo apotherapia istis utendum censeo: & simul de suillæ carnis modo nonnihil demendū. Quibus autē ante balneū aliquid esitasse est melius, si quidem in die (gratia exempli) tredecim horarum æquinoctialium, circa horam decimā curaturi sint corpus, ij hora quarta solum panē assumāt, id quod ipse sum solitus facere. Modus autem ejus sit is, qui decima hora possit esse concoctus. Sed nec post assumptū ipsum bibendum est. Eorum porrò qui repleti cibo se exercent, nō nullis caput repletur vaporibus, & in jecinore aut ponderis, aut distentionis, aut utriusq; sensus percipitur. Si igitur caput repletū sit, succurrendum ambulationibus est, sed potissimū ante cibum. Nihil tamen vetat quin & post cibū. Cæterùm has quammaximè lētas esse oportet, illas his celeriores. Si jecur obstructum sit iis quæ in viis ejus hærentia expediant. At quæ obstructos hepatis meatus aperiunt, eadem tarditati concoctionis conducunt. Horum optima sunt oxymeli, & diatriō pepereon, quod nihil non familiare receperit: ad hæc extenuatorius victus. Ubi verò corruptio ciborū in ventre accidit, quibus id quod corrumpitur, per alvum descendit, iis maximum id compendiū ad sanitatem est. Quibus autem nō descendit, ij provocandi iis sunt, quæ dejiciunt leviter: cujusmodi sunt diospolticon, utiq; cùm pari cum reliquis pondere nitrum immixtum habet: & quod ex ficis & cnico componitur, aliaq; quæ ex cnico vel epithymo cōficiuntur. Porrò iis qui sic sunt affecti, etiam vomitus ante cibum ex vini dulcis potione conducit: nec non alvi subductio, ex convenienti intervallo, medicamine dialoēs (quod amarum vocant) exhibito. Nam si lōgo tempore vitiosum succum augeri sinas, gravis quispiam ipsis incidet morbus. Consulendum verò his est, ne quid fumidum, aut malè olens, aut facilè corruptibile nutrimentum accipiant, sed qui boni succi sunt potius eligant. Ars quippe quæ sanitatē tuetur, iis qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem promittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi, parere recusant, iis perinde est, ac si omnino nō esset. Jam verò, iis qui nimis graciles sunt (solet enim accidere nonnullis gracilitas ob frigidā & siccam intemperantiam, nonnullis propter digerentis in corpus, vel nutrientis, vel ambarum facultatū naturalem imbecillitatē) illitio ex pice cōducit maximè. Dein unguentū illud quod dropax dicitur. Prodest tamē si ante balneum manu mediocriter molli corpus perfrices, quoad ruborē contrahat: deinde dura frictione, non multa, cutem cogens, densam eam duramq; efficias. Ab his, si mediocri exercitatione usum, ac lotum, citra longam tamen in solio moram, hominē abstergas, moxq; ungas oleo exiguo, & cibum offeras. Quippe studium in his est, ubi bonum sanguinē in corporis molem attraxeris, ut tum nutricem vim firmes, tum ne quod attractū est exhalet, prospicias. Ac firmatur quidem nutriendi vis excitato in carnibus calore. Non exhalabit qui in has sanguis attractus est, si oleo unxeris: utpote quod emplastici medicamēti vim habet. Quòd si ætas non reclamet, etiam frigida lavatione unà cum prædictis utatur, magno fruetur cōmodo. Contrà verò in iis qui immodicè sunt obesi, minuenda digestio est, augenda verò corporis exhalatio. Minuetur porrò digestio, assidua ventris dejectione. Corporis autem exhalatio inaugebitur celeri exercitatione: cujus generis cursus est: præterea unguentis iis quæ evaporandi vim habent, fricando q̄plurimū. Frictio tamen ipsa esse mollis debet, ac quæ laxum corpus efficiat. Qua ratione præ pinguē quendam parvo tempore ad mediocritatē carnis reduxi. Sed & alias quæ totum occupant corpus intemperātias, simili methodo corrigere convenit: primùm, eorum quæ agi expediet, invento scopo: mox materiis quæ ipsa præstare queant. At jam ad inæquales corporis status accingor. Sanè inæquales status trifariam fiunt, prout compositio corporis nostri est triplex. Una ex primis elementis, ex quibus constant similares particulæ. Secunda ex iis ipsis similaribus, ex quibus instrumentalium compositio consistit. Tertia ab his, compositio totius corporis ex ipsis instrumentalibus. Ac facillima quidem, tum ad discernendum, tum ad curandum, tertia est: difficilior secunda: maximè lubrica est prima. Cōmodius ergo à tertia incipitur. Quare exordiamur disputationem à capite, quod intemperatæ naturæ sit, adeò ut multa excremēta gignat, unde lædi subjecta membra cōtingat, in quodcūq; excrementa decubuerint. Ac promptissimè quidem in os & nares

Nutrimenti quando minuenda quātitas, aut mutanda qualitas, aut utrūque faciendum sit.

Alvi dejectio quibus sit auxilium commune.

Nutrimenta ventrem solvētia, quibus ante alios cibos sint ingerenda.

Astringentium usus in iis qui os ventriculi imbecillum possident, ad alvum dejciendam conducit.

Apotherapiæ usus quibus conveniat.

Exercitia post crapulā, quæ mala soleant producere.

Capiti pleno succurrendū ambulationibus.

Obstructionis remedia etiam ad concoctionem facere.

Oxymeli.

Diatrion pepereon.

Dejcere alvum leviter Diospoliticū medicamen, & quæ ex ficis, & cnico, & epithymo constant.

Vomitu[s an]te cibu[m] ...

Dialoe[s]

Ars [quæ sani]tatē tue[tur] iis qui [sibi] paruer[int] firmiss[imam] sanita[tem] mittit.

Gracili[tas] unde.

Gracil[itatis] remed[ia].

Nutri[catrix] vis qu[omodo] ne firm[etur].

Oleum ... prohib[et] halatio[nem] succor[um].

Obesi[s] ... digestio minuenda, augen[da] autem [exha]lation.

Exhal[atio] ...

Inæqual[es] status [trifa]riam ... Constit[utio] corpor[is tri]plex.

& nares excrementa impetū faciūt. Decidunt verò & in oculos: nōnullis etiam in aures. Sed excrementi in os decursum, tum gula excipit, tum aspera arteria, cujus summa pars ori conjuncta, quæ larynx dicitur, instrumentū est vocis. Ergo is larynx ab iis quę capite decidunt madefactus, principiò quidem raucā vocem facit: procedente verò tempore parvam. Si verò longius etiam procedit malum, totam adimit: quippe cum larynge, arteria quoq; ipsa unà humectat. Quòd si acris fluxio sit, nō solùm ad vocem ineptæ prædictæ partes fiunt, sed etiam gravissima eis erosio accedit, qua & pulmo simul exulceratur, qui morbus tabes dicitur. At si in gulam & ventrem feratur fluxio, quæ quidem frigida est, in frigidā intemperiem corpora mutat; quæ calida, in calidam. Hæc verò etiam spacio exulcerat. Verū inter initia appetentiā & concoctionē prosternit. At frigida quidem fluxio tarditatem concoctionis & cruditatē, & acidos ructus creat. Quòd si etiam corrupta sit, alimentū quoq; vertit in corruptelam. Si verò inferius se noxa recipiat, & jejunum, & colon intestinum affligit, tangitq; vasa quæ in mesenterio sunt, per quæ fit in jecur cibi digestio. Ac nōnullos quidem fastidium ciborū excipit: alios appetētia canina, aut etiam vitiosi cibi cupiditas, qualis est citta affectus in gravidis. Nec latet uvam quoq;, & paristhmia, & parulides, & antiades, & erosiones dentium, & ulcera, & in ore putredines, hanc saniem quæ à capite in ipsa decidit, consequi. Satius autem in his omnibus est, ipsum mali ceu fontem prius tollere, caput firmādo, quàm ad eorū curationē nos convertamus. Aut si id præ magnitudine naturalis intēperantiæ non licet, saltem illi prospicere, ab ipsa scilicet vitij specie, providentiæ indicatione semper accepta. Quibus igitur ex calida intemperie caput malè habet, hos frequēti balneo dulcis aquæ fovere expedit. Calidarum autem quæ sponte nascuntur, noxius his usus est. Siquidem quæ ex iis sulfureæ bituminosæve sunt, eæ propterea quòd calefaciunt, inimicissimæ calido naturaliter capiti sunt: aluminosę verò, quoniam angustos meatus claudūt. Solis autem iis spontè natis quæ dulces sunt (si tamen ipsis utēdum sit) uti citra noxam poterunt. Nam quòd utile etiā aliquid ipsæ præstare possint, hoc dicere nō perinde tutū est: quādò nec calidæ fortasse forent, si omnis calefacientis medicamētosæ virtutis essent expertes. Quibus verò caput vehementer calidum æstuansq; est, iis præstat æstatis tempore rosaceo perungi, quod ex rosis in oleū omphacinū salis expers injectis, cōponitur. Sūt capita quæ propter arteriarū temperamentū in vertigines & capitis dolores incidunt: in quibus etiam incidere arterias solemus. Sed hoc genus propositæ artis limites egreditur. Quæ autē ex nimis acuto nervorū sensu (qui à capite orti, inter alia os etiā ventriculi texunt) frequenter dolent, his sanè mederi, propositæ artis officiū est. Potius tamē consiliū est id agere, quò minus hęc ullo modo incidant, curando ne aut biliosus humor in ventrem prorsus confluat, aut q̃ celerrimè inde expellatur. Atq; ut ne prorsus quidē cōfluat consulueris, si citius cibum exhibeas. Ubi enim totius corporis biliosius temperamentum est, necnon imbecillus venter, nisi is corroboretur cibo, defluūt in eum quas corpus accumulat superfluæ sanies: ex quarū vapore dolores capitis, suffusiones, atq; morbi comitiales gignūtur. Horum itaq; omniū universa victus ratio ad frigidius potius, humidiusq; mutanda est. Quod autem in ventrē cōfluit, id vomitione ac ventris solutione expellendū. Stomachus verò cibis quidem quotidie priusquam bilem cōtrahat firmādus. Purgetur etiā medicamētis ex majori intervallo, absinthij coma, & compositione ex aloë, quam picrā nominant: quippe hæc quod altius in tunicas biliosi ventris se recipit, expurgat: absinthio parum id præstare valente, ut cui vis insit tantū detergendi astringendiq;, ac talis, quæ sordes tunicarū ventris detergeat: nō si quid altius in eo imbibitū est, foras extrahat expellatq;, sicut aloë. Quæ verò post hanc ventri extrinsecus admoventur unctiones, eæ modicè astringētes sunto: ut melinū, mastichinū, & nardinū. Ac æstate quidē potius melinū, hyeme nardinū, vere mastichinū sumendū. Est autē opulentis mulierib. & quod præstantius nardino unguentū sit, nempe foliatū: præterea quæ spicata vocantur, quæ ventrem & roborare possunt, & calefacere. Si verò nō modò caput calidam saniē transmittit ventri, sed etiam venter ipse calidam intemperiē habeat, utiq; refrigerante tum potione, tum cibo, semper uti cōveniet: atq; eam qualitatem in his pro temporū anni ratione intendere variè, ac remittere; nusquā tamen ad contrariā pervenire. Ad eundē modū si utraq; pars sit frigida intemperie affecta, illis calefacientibus est utendū: variè tamē ea pro ratione temporū intendenda remittēdaq; sunt. Porrò difficilis cōnexio est, quoties vel in calidum ventrē frigida & pituitosa sanies defluit, vel in frigidū calida. Atq; harū duarū alterā semper expertus sum magis ad curādū rebellem: nempe in qua frigidi pituitosiq; succi in calidū decidunt ventrē. Pessimus verò is status est, si præter id, homo etiam ea natura sit, ut neq; alvum facilè solubilem habeat, nec vomere ex facili possit. Si verò pituitosus succus à capite in frigidum natura ventrem decurrat, facilè his succurrit, si manè aliquid medicaminis diatriō pepereon sumpserint. Sed & piper solum, præcipuē quod album est, cōminutū, atq; aquæ immixtum, bibere iis licet. At potio absinthij his adversissima est, ut quæ pituitosum succū ipsorum ventri affigat. Sed neq; aloë valde his conducit, cùm ei biliosi trahendi humoris facultas sit: eoq; excogitata salubriter est cōpositio quam picram dicunt, quæ acrimonia caloreq; eorum quæ in se habet, crassos & lentos succos dissecat, ac detergeт. Verùm assiduè uti hoc medicamento nō licet, sicuti diatrion pepereō, aut diacalaminthes. In totū ergo ad aloës drachmas centū, reliquorum cujusq; conjiciuntur sex drachmæ, quæ ipsa quoq; sex sunt. Atq; hæc est picra quā Romæ omnes præparāt. Ego verò etiā alias duas cōpono; atq; in altera, eorū quæ calefaciūt, plus: in altera, minus cōjicio. Utrūq; autē fiet, si aloës solius pōderi nunc præscripto, aut reddamus, aut detrahamus viginti drachmas. Cæterū si cinnanomi co-

Ventriculū imbellicum nisi corroboretur cibo recipere totius excrementa corporis.

Picram ex aloë expurgare humores altius imbibitos in ipsius vētriculi tunicis.

Absinthij vires.

Unctiones roborantes ventriculum.

Foliata unguenta.

Spicata unguenta.

Frigida intemperantia capitis & ventriculi quomodo succurrendum.

Status ventriculi pessimus quis.

Diatrion pepereon pipérque ex aqua succurrere ventriculo frigido in quem pituita descendit à capite: absinthium autem illi esse adversissimum: neque aloën valde utilem.

Picræ usus, atq; compositiones diversa.

X

pia nō sit, ponendum pro eo est optimæ casiæ duplum. At in quibus quidem venter aut frigidus est, aut etiā temperatus, ad frigus tamen propensior, iis aptū diospoliticō est: quod dupliciter cōfici assuevit: iis nempe qui alvo sunt astricta, nitro, quod Berenicariū vocāt, cum cumino, ruta, & pipere, pari pōdere admixto: iis verò qui sunt soluta, dimidio. Gravis autē nec facilè tractabilis cōplexio est ventris, qui intemperanter calidus sit, cum frigido capite: quippe os ventris ab iis quæ calore accendūt, offenditur. Ergo in iis qui sic sunt affecti, id agēdum, ut pituitā disseces, detergeasq; iis quæ minimè calefaciūt, quod genus oxymeli esse novimus. Jam lubrica atq; ad curationē difficilis connexio est, ubi tales partiū affectus coierint, in quibus os ventris imbecillū ac nauseosum est, sistitur autem venter. Iis igitur cōvenit primo loco olera cū oleo & garo, aliaq; quæ ventrē mollire solent, sumere. Post justū autem cibi modum, aliquid eorū quæ stomachum roborent, accipere. Ea sunt mala, & pira, & punica. Ipse autē qui affligitur, omnibus seorsum usu exploratis, quòd minimè noxium, jucundissimumq; invenerit, eo in quantitate mediocri utatur. Atq; in totum magis qui ita sunt affecti dejiciunt, si quid astringens post cibū sumpserint, q̄ si eo caruerint. Siquidem eorū usu roboratus vētriculus, natātes succos pellit ad intestina, quos ea etiam cōtinuata expulsione propellunt. quēadmodū è converso, ubi humor aliquis mordax ad expulsionē sui circa sedem nos irritat, quē tamen cohibere propter civilia negocia coacti, neque ab his expediti cum expellimus, signum est illum ipsum humorē, conversione facta, ab intestinis pulsum esse versus superna, unde sæpenumero capitis dolore tentamur. At ubi renes calculos aut tophos gignūt, totus verò habitus gracilis est (quæ inæqualis cōnexio cæteris malignitate nō cedit) hi medicamenta & victū quę extenuare possint, requirūt: ea tamen gracili corpori inimicissima sunt. Cæterū cùm interrogaret me quispiam, qui ob tales renum affectus, siccissimi victus ratione usus, in maximam siccitatem inciderat, quo utiq; victu, citra renum noxam, mederi quis posset siccitati illi suæ, ptisanæ cremorem excogitavi, & pisces tum saxatiles, tum qui in alto mari degunt. Simili ratione & ex volatilibus quæcunq; similem carnē habent. Porrò multæ ex mōtanis volucribus tali sunt temperamento. Quas nanq; in urbibus cōclusas humido nutrimento impinguant caupones, adversissimæ his sunt. Optima verò sic affectis caro est, ut ex avibus, perdicum: proxima attagenarum, & sturnorum, & merularū, & turdorum. Quòd si mōtanarū avium copia nō est, de iis quæ in agro victitāt, & gregalibus columbis, passeribusq;, qui in turribus nidificant, sumere licebit. Sunto autem in editis locis hujuscemodi turres. Ita nanq; & gallinis, & gallinaceis qui in corte aluntur, uti licet. Ex lactibus autem, solum asininū est concedendū, propterea quòd cæteris omnibus est tenuius. Ac breviter, media inter extenuantem impinguantemq; sit eorū victus ratio. At si obesus sit quē calculus infestat, audacter huic tenuē victum injungito. Eadem & iis qui articulorum vitiis laborant, convenire præcepta censebis. Scire tamen licet, podagrica antidota multū distare à nephriticis, non tantū quòd crassos glutinososq; succos attenuent, sed quòd etiā calefaciāt & siccent. Nam calculosis, quæ valde calefaciūt, dare nullo modo cōvenit. Jam verò partes quæ læsæ sunt ob defluxionem à capite, nō omnes corroborandæ veniūt, sed eæ tantùm, quarum permagnus est usus: ut oculus, atq; auris. Idcirco decidentibus in has partes excrementis à capite, derivatio per vicinas partes molienda est, ac ad nasum potissimum trahēda, quæ in illa decumbūt, idq; per ea quæ sternutamenta movent, atq; ejus obstructiones aperiunt. Si ad nasum nō sequuntur, in os ipsum apophlegmatissimis sunt deducenda. Oculis verò ipsis robur adjicies, si sicco collyrio, quod ex Phrygio lapide constat, utare: ac sic palpebris specillo inducas, ne oculi mēbranam intus cōtingas. Ita nanq; mulieres quotidie faciunt, cùm stibio oculis gratiam cōciliant. Ad aurium verò robur adhibeas vel glaucium solū super cote tritum cum aceto, ac mox tepidū: aut collyrium quod diaglaucium vocatur, aut diarhodon, aut crocodes, aut nardinum, aut quod *διοίνου* dicitur, aut deniq; foliata & spicata unguēta. Cæterū ubi satis firmatæ sunt, ita ut nihil jam in has confluat, assiduè aliquid instillandum est optimi unguenti nardini. Porrò auriū ulceri, Andronis medicamento, similibusq; medeberis. Interim tamen avertere materiam ad nasum & os oportet. Ut autem ex iis quæ à capite defluunt, læduntur nōnulla eorū quæ illi subjecta sunt, sic ex jecinore & renibus, & liene, in alias partes quæ ipsis sunt imbecilliores, morbi incidunt: nimirum semper ipso excremento à fortiori ad imbecilliorem partem demisso, donec ad imbecillimam omniū deventū sit. Atq; ad hunc modum, quorū nulla sui cura est, alius alia parte assiduè vexatur. Qui verò nihil colligūt supervacui, nec qualitate, nec quantitate, his manent imbecillæ partes semper in tuto. Jam quod redundat, aut per totum colligitur corpus diciturque affectus plethora: aut in parte aliqua principe: sed quę alioqui natura sit imbecillior. Ante omnia tamē est definiendū, proprióne affectu laboret membrum: an propter aliud, quod prius ipso sit affectum. Sed extrinsecus etiā imbecillæ parti noxa potest accidere: plurimū tamē ex vitiosa victus ratione. Attēdere itaq; magnitudini naturalis infirmitatis membri conveniet, ac tenuiorem quidem victum quàm antea, exhibere homini: tum idoneam exercitationem injungere, cavendo ne quid ab externis causis noxæ incidat. Postea si ab his neq; ipse gracilis fiat, neq; imbecilla ejus pars affligatur, insistendum eidem victus rationi est. Sin autē aut omnibus membris fiat gracilis, aut malè afficiatur quod vitioso est habitu, mutare talem victus rationem debebis utiq; si affligitur, aut victum hominis in tenuiorem mutabis, aut certo anni tempore purgatione uteris. Ac aliis quidem una quotannis purgatio vere incipiente satisfacit: aliis altera quoq; post hanc, autūno est opus. At si sanguinis quidem abundantiam corpus accumulavit, mittendus is est. Sin vitiosum succū, vacuādus proprio ad id medicamēto fuerit. Quod

Diospolitici compositio duplex.

Ventriculi intemperies calida coeūte cum capitis frigida, quid agendum.

Oxymeli.

Ore ventriculi nauseabundo existēte, cum astrictione alvi, quid agendum.

Renes si gignant calculos, totum autem corpus sit gracile, qua utendū victus ratione.

Lac asininū solū esse utile renibus calculosis, cum totius corporis siccitate.

Podagrica media di[illegible] re à nephriticis.

Calculosis nullo mo[illegible] danda [illegible] calefacie[illegible]

Derivatio per vicin[illegible] partes m[illegible] enda est.

Collyrium cum ex Phry[illegible] gio lapide oculis ro[illegible] addere.

Auribus [illegible] xiliantia media.

Excrement[illegible] semper à [for]tioribus a[d] imbecillio[res] partes dej[ici] ere.

Plethora quid.

rit. Quod si ex tenui victus pars afflicta levatur, sed corpus emaciatur, picatione utendũ. Porrò status corporis eorum etiã est pessimus, qui genitale semen copiosum calidumq; gignunt, quod eos ad expulsionẽ sui proritat: post quã & vetris os illis resolvitur, & ipsi toto corpore nõ solùm relaxantur, imbecilliq; fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cavisq; oculis cõspiciũtur. Quod si propterea quòd à cõcubitu sic vexãtur, ab hoc se retrahant, nõ m[illegible] capitis molestiam, sed stomachi offensionẽ, fastidiaq; sentiunt, nec ex continentia magnoperè juvantur. Accidunt enim ipsis per nocturnas imagines nõ minora incommoda iis, quæ à cõcubitu senserunt. Sumere igitur ij debent non cibos modò, verumetiam medicamenta quæ semen extinguant: tum verò exercitationibus uti, quæ supernas tantùm partes exerceant: ac deniq; à balneo lumbos totos ungere unctione aliqua refrigeratione, qualis ex omphacino oleo, et rosaceo, et melino cõficitur. Ipsis autem oleis, ne defluant, ceram adjicere poteris. Ubi verò ceratum id in mortario subegeris, cum eo succum aliquem refrigerantem miscebis accuratissimè: videlicet sempervivi, aut solani, aut umbilici Veneris, aut psyllij, aut polygoni, aut tribuli, aut portulacæ, aut lactucæ. Portulaca tamen succũ suum non remittit, nisi dum in mortario tunditur, affusum sit humoris quippiã tenuis aquosæq; substãtię, qualis uvę immaturæ est, & rosarum. Quin etiam lini semen si in aqua coquas, refrigerantem cremorẽ efficit. Ego verò cùm è plebe cuidam consulerem, ut plumbi laminam renibus superponeret, quò nocturnis careret Veneris imaginibus, tali præsidio adjutus postea mihi egit gratias. Alter autem qui plumbi duritiam non tulit, ex dictarum herbarum, cum eisq; mollium amerinæ & rutæ foliorum appositione, necnon ex assiduo esu seminis ipsius amerinæ, singulare præsidium sensit. At quęcũq; ex papavere mandragorâve unctiones fiunt, omnino fugiendæ sunt. Sed neque ut prædictis, ita his quoq; substratis utendum est, cùm in vigore cõsistunt. Quin rosas experiri cuidam suasi, sensitq; ex iis substratis levamen citra ullam renũ noxam. Alios autẽ, qui ubi cibis boni succi modicè se impleverunt in cœna, postea concubuere dormientes, postero die cùm satis dormierint, ac surrexerint, jubeo linteo fricari, quoad rubor per cutem appareat: mox aliqua ex oleo frictione modicè uti: tum exiguo interposito tempore panis aliquid fermentati & in clibano cocti, & puri, ex vino mixto, illis gustandum porrigo: atq; ita ad cõsuetum opus dimitto, magnam hinc utilitatem expertos. Non dissimilem roborandi per cibum stomachi rationẽ, & grammatico cuidam, quẽ assiduè morbus comitialis urgebat, suasi: ac mirificè contulit. Maximè verò in fiduciam veni hominis juvandi, ubi didici tum spasmos incidere, cùm diutius à cibo abstinuisset, magisq; si dolor interim, irâve intervenisset. Quinetiam habitũ ejus intuebar gracilem: sciscitantiq; mihi de hac ipsa re, stomachũ assiduè bili urgeri est fassus. Nõnulli itaq; immodicę veneris usu lædũtur. Alij citra noxã usu ejus ad seniũ usq; sufficiũt. Verũ hæc ambo genera rara. Totum verò quod in medio est, id cum majoris minorisq; discrimine, ad magnũ hominũ numerum se extendit. Ac de his hactenus. Huic autem cõmentario jam colophonẽ imponam, ubi medicamen illud descripsero, quod ex mãlorũ succo conficitur, tum ad appetendi vim excitandam, tum ad juvandam facultatẽ coctricem, roburq; conciliandum ventriculo, maximè conferens. Accipies igitur succi mãlorũ cotoneorum, quæ dulciora majoraq; sint, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantũdem miscebis, aceti sextariũ unum & semissem. Hęc cùm super prunas modicè coxeris, & spumã detraxeris, immittes zingiberis uncias tres, piperis albi unc. ij. Dein rursus in simili igni recoques, donec mellis crassitudo consistat. Qua utiq; crassitudine, stomachica medicamẽta parari solent. Hoc porrò pharmacũ, etiam iis quibus invalidum jecur est, salutare in primis existit. Illud verò latere nõ debet, jejunis id maximè dandum esse, mediocris cochlearis modo. Quãquã nec si à cibo sic sumptum, quicquam lædit. Cõmodè quoq; dabitur, etiam si prius pransus quispiam, ante cœnam id sumpserit. Maximè tamen tempestivè id duabus horis aut tribus ante cibum obtuleris. Quòd si id astringere magis voles, ex succo acerborum cotoneorũ conficies ipsum. Licebit autẽ piperis zingiberisq; portioni addere, sicuti etiam detrahere, atque omnino nihil illorum miscere, prout is qui tali est medicamine usurus, aut calidum biliosumq; ventrem sortitur: aut contrà, frigidum atq; refertum pituita: aut deniq; in medio constitutum temperamento.

Medicaminis ex cydoniorum succo & usus, et compositio.

GALENI PERGAMENI
de usu respirationis, lib. unus.

Inimè sanè vulgarẽ esse respirationis usum, hinc liquet, quòd ea privati, ne momentum quidem possimus vivere. Ex quo manifestũ est, respirationẽ ipsam, ad nullam particularem actionẽ, sed ad solam vitam * conferre. Cùm igitur actio animæ, vita sit, quæ plurimũ à respiratione juvatur: tandiu certè utilitatis modum nos ignorare oportet, quandiu animæ substantiam (quæ nobis incognita est) ignoraverimus. Coarguitur autẽ facilè Erasistrati opinio, dicentis, impossibile esse ut cor ex pulmone aërem transumat, circa respirationis cohibitionem. Nam si millies quis inspirationem faciat, plurimumq; undique premat thoracem, & nihil rursus expiret, apparebit certè nihilominus in ipso cor pulsans, hoc est, tum attrahens, tum expellens: suffocatur tamen interim homo, idq; eò magis & citius, quò plus inspiraverit: quod nimirum tunc non substantia, sed qualitate spiritus, cor opus habeat. Quare hujus suffocationis medela, unica expiratio existit: quæ quidem si confertim & cum magno strepitu fiat, validè compresso thorace, & reserato asperæ arteriæ orificio, efflatio appellatur. Si igitur ipsum cor substantia tantùm egeret spiritus (quod nimirum Erasistratus existimabat) magis utique ex penuria ipsius, quàm ex abundantia oboriretur

Respiratione privati, ne momentum quidem possimus vivere.

Vita est actio animæ.

Anima substantia est nobis incognita.

Suffocationis medela, expiratio.

Efflatio quid.

læsiones, id quòd minimè apparet, cùm tūc præcipuè affligatur, dum maximè illius copia redundat. Similiter confutatur illorū etiam opinio, qui solius nutricationis ipsius animalis spiritus gratia, nos respirare contendunt, cùm suffocatio, respiratione cohibita, non propter inopiam nutrimenti animalis spiritus accidat. Adest siquidem largus tunc in pulmone spiritus: longiusq; requiritur tempus ad hoc, ut animal propter inopiam nutrientis spiritus pereat. Etenim substātia animæ, etiam si non una sit, per omnem tamē vitam, ad multum tempus durat. Ergo si non ob substantiæ, relinquitur quòd ob qualitatis penuriam, animalia in respirationis cohibitione extinguantur. Quæ igitur ista qualitas sit, inquirendum venit. Porrò quandoquidem ubi amplior quàm secundum naturam caliditas in locis circa cor & thoracem fuerit collecta, statim, & amplius solutio, respirare appetim⁹: videri utiq; possit refrigerationis gratia, respiratio fieri. Rursus, si perfrigeratis iisdem organis (quemadmodum in magna fame, & ubi quis in magno frigore sit versatus, contingit) non solùm non refrigerare eam, quæ in nobis est, caliditatem oportet, sed etiam calfacere, refrigerationis gratia respiratio minimè fieri apparet. Nōnulli tamen huic objectioni occurrentes, insitum calorem semper egere refrigeratione contendunt: verùm cùm auctus is sit, ampliori: pauciori verò, cùm imbecillior est redditus. Hanc autem controversiam diluemus, flammæ exemplo proposito: quę quidem (ut animalia) aëre privata extinguitur: quemadmodum indicant cucurbitæ medicinales, undique circumpositæ. Nec verò tantùm si quis cavum quid circumponat flammis, sed in balneis etiam, & Solis ardoribus, & frigoribus excellentibus, & vehementer ventilatæ, & materiæ multitudine obrutæ, sicuti & inopia alimenti, similiter extingui videntur. Augentur autem ac roborantur à moderato frigore, & si moderatè ventiles, & cōmoderato alimento nutritæ. Omnes autē flammæ duplici moveri motu videntur: altero à materia ex qua accenduntur, per quem maximè sursum feruntur, & undequaque disperguntur: altero huic contrario, ad sui ipsarum principium, ac veluti radices vergente, per quem considunt & contrahuntur. Etenim si facis q̄ maximè supernam extremitatem accenderis, confestim ad infernam perveniet ignis. Siquidem cùm omnis flamma celerrimè corrumpatur, ob id necessarium est, velocissimam ejus esse generationē. Atqui generatio uniuscujusq; flammæ, est ex subjecta materia accēdi. Corrumpi igitur omnem flammam est necessariū, si aut materia, aut altero motu privetur. Quippe ex contrarijs motibus, quorum alter alterum mutuò excipit & consequitur, alterum sine altero conservari impossibile est. Ob id igitur, moderatè frigido ambiente aëre omnis flamma opus habet. Qui enim excellenter calidus est, motum alterum ipsius immodicè extrà extendendo, frigidus verò alterum immoderatè intrà protrudendo, extinguit. Uterq; autem* modicè ventilatus, flammam materiæ applicat, ut frigidus aër temperatè; supra modum verò moveri, flammā dispergit veluti etiam calidus vehemēter ambiens. At verò moderatio, omniū cōservatrix flammarum existit. Eodem igitur modo caliditas animantibus insita, materiam unde accenditur, sanguinem habet: necnon à natura insitum principium motus in utranq; partem, ita ut altero privata, etiam reliquo ex necessitate destituatur: & ob idipsum, sive à respiratione prohibeas, sive à sanguine, statim corrumpitur: nam & lucernæ flammā tolles suffocando, aut omnino oleo privando. Simile itaque ponito cor funiculo, oleo sanguinē alicui organo cavo pulmonē: nam circunsitus est cordi forinsecus, ad cucurbitæ similitudinem. Verùm quo tēpore expirat animal, assimilaveris potius ipsum cucurbitæ foratæ: ubi verò respiratio cohibetur, imperforatæ & undiq; occlusæ. Quemadmodū itaq; cucurbita perforata intra se non potest flammam extinguere, respirantem per ipsum foramen: quæ verò è vestigio est conclusa, eam per suffocationem extinguit: ad eundem modum pulmo arctus & densus, qualis est in respiratione cohibita, extinguit: perforatus autem & rarus (talis enim existit circa respirationem) insitam caliditatem cōservat. Jam expiratio ipsa, ad evacuandum id quod veluti fuligo sanguinis est, mirè conducit. Favilla quippe, & fumus, & fuligo, & omnis ejusmodi ustæ materię superfluitas, non secus quàm aqua, consuevit ignem extinguere. Ex omnibus itaq; sunt recipiendi ij, qui dicunt, insiti caloris gratia respirare animalia. Nam & moderatè illum tum ventilari, tum refrigerari expedit: motumq; aliquem præfici fuliginoso excremento, quod nascitur ex ustione sanguinis, explodendo. Itaque ex ventilatione principij caloris insiti, & ex moderata refrigeratione, & ex ejus quod in ipso veluti fumosum est, defluxione, unū coacervatur caput & summa, conservatio videlicet naturalis caloris. Quare in balneis diutius versantes exolvimur, ac tandem morimur: idq; non ob evacuatum ex toto corpore spiritum, sed quòd perspiratio tàm quæ per universum corpus, quam quæ per os fit, offendatur, calidum spiritū attrahens. Nam cùm torpedini talis vis insit, ut vel per infixum ipsi tridentem piscatores maximè stupefaciat: certè mirum esse non debet, si aër etiam ambiens, suam nobis, qualiscunque illa sit, qualitatem cōmunicet. Porrò per vehementes exercitationes, perq; ardentissimas febres, amplius & frequentius respirare solemus: minus autem & rarius, ubi loci circa cor & pulmonem refrigerati sunt. Valdè nanque & crebrò ventilare parvam caliditatem non convenit. Siquidem major flamma ampliori aëre, minor pauciori habet opus: omnis tamen flamma eo indiget, ac proinde & calor omnis aliquam ventilationem desiderat. Jam verò pueri, q̄ puberes, plus & crebrius respirant, ob id fortè quòd plurimū habēt calidi innati (necessariò enim sequitur ad magnitudinem caliditatis, magnitudo & frequentia respirationis) aut quòd eorum spiritus, si quidem à respiratione nutritur, ampliorem aërem desideret: quem dum conficiunt, plurimū fuliginis procreant. Ubi enim amplius alimentū elaboratur, ibi amplior superflutas gignitur. At senibus, cùm

Anima substantiam ad multum tempus durare.
Suffocari animalia ob qualitatis penuriam, dum respiratio cohibetur.
Flāma quot modis extingui possint.
Flamma à quibus augeantur.
Flammarū motus duplex.
Motuum se invicem consequentium, alterum sine altero servari, non est possibile.
Flammam omnem egere moderatè frigido aëre.
Calidit[as] animan[tium] materi[am] sangui[nem habet].
Pulmon[em] se medic[ae] cu[curbitae] si[milem].
Expirati[o] conferre a[d] sanguinis [ex]pellendā [fuli]ginem.
Respirati[onem] fieri tuen[di] caloris in[siti] gratia.
Balnea di[u]tina cur n[os] exolvāt, mo[r]tiq; tradan[t].
Torpedini[s] vires.
Respiratio magna & parva quando accidat.
Calor omnis eget ventulo.
Pueri quàm puberes, cur plus & crebrius respirent.

ibus re-ratio est exigua et a.

cùm pueris adolescentibusq; frigidiores existãt, respiratio adest minor, & rara. In calidis praeterea regionibus & naturis, semper editur respiratio major, & densior: frigidis verò, minor, & rarior. Parum etiam & frequenter respirant, qui cibum acceperũt & potum, ob septi transversi coarctationem: sic & praegnantes. In aqua etiam inter cutem, & in hepatis, ventrisque & splenis inflammationibus, similiter respirant eadẽ de causa. Jam verò quandoquidem ubi ventriculi animalis spiritus juxta cerebrum vulnerantur, statim immobiles ac sensus expertes nos reddunt: oportet utique omnino hunc ipsum spiritum, aut substantiam animae existere, aut primum ipsius instrumentum. Qui sanè spiritus cùm necessariò nutriri debeat, certè rationi est cõsonũ, partim ab aëre per inspirationem attracto, partim à sanguinis evaporatione, illi nutritionẽ accedere. Nam si arteriç carotides circa collum vinculis constringantur, nihil offenditur animal, quod pertinet ad respirationem, nec non ad motum & sensum. Unde liquet cerebrũ spiritu per eas à corde allato, non valde habere opus. Reliquum itaque est, aut evaporationem ex sanguine ipsi sufficientem existere, aut per nares inspirationem. Atqui nec evaporationem largam contingere verisimile est, si arteriae laqueo excipiantur: quare necessum est ex inspiratione per nares potissimam alimenti partem animali spiritui accedere: in quod sensit Hippocrates dicens: Principium alimenti spiritus, os, nares, guttur, pulmo, & caetera respiratio. Ex omnibus enim his nutritur nullatenus impeditis. At si quod ex iis impediatur, per reliqua tamen ei alimentum suggeritur. Est itaque maximè & utilis & necessaria animalibus moderata caliditas, praesertim animali spiritui, & principalissimis organis, imò verò etiam universo corpori. Jure igitur principium naturalis caliditatis, ipsum videlicet cor, respiratione in tantum egens habemus, quantùm etiam ipsi moderata caliditate indigemus. Siquidem citra respirationem impossibile est salvam esse caliditatem: proinde totum corpus est transpirabile. Caeterùm respiratio moderata omnibus alijs membris per arterias contingit. Cerebro verò & cordi duo praecipua adjacent respirationis organa: illi nares, huic pulmo. Verùm ut moveatur pulmo, thorace opus habuit. Quòd si etiam sanguinis evaporatione ad nutricationem animalis spiritus indiget, id quod credibile est, maximum habuerint sanè animalia & hoc à moderata caliditate cõmodum.* Et enim ubi sanguis melãcholicus aut etiam biliosus est, in vitiosos vapores solvitur: atque alter ad atram bilem, alter ad animi alienationem perducit: propterea que in aestuosis febribus aegri ipsi delirant. Confert moderata caliditas ad uniuscujusque membri conservandam propriam constitutionem, actionemque similiter: quae à nulla re promptius laeditur, quàm à calore immodico: quemadmodum & constitutio ipsa, quae in debita temperatura quatuor qualitatum consistit. Atque in alijs quidem organis actionum offensa parvi momenti est. In his verò quae ad vitam pertinent, magni refert. Postremò in his quae non solùm ad vitam conducunt, sed ad alia etiam rationem principij habent, maximè. Talia autem sunt cor & cerebrum: quorũ constitutionis laesio vitae damnũ infert. Nequit autem constitutio ipsorum aliter brevi offendi, quàm per caliditatem immoderatam. Nec ob aliã causam in spiritus cohibitionibus defungimur vita, quàm ob immoderatam caliditatem. Prima itaque respirationis utilitas, per inspirationem & expirationem completur: alteram nimirũ refrigerantem & ventilantem, alteram expellentem fuliginosa. Secunda verò, quae est nutritio animalis spiritus, per inspirationem duntaxat accidit. Quòd verò cùm cor à pulmone aërem partim quidem ad se attrahat, partim vicinis arteriis transmittat, ipse aër qui expiratur nihilo parcior appareat eo, qui per inspirationẽ attractus est, in causa esse videtur, quòd vapor quidam omnino expiratur, par copia portioni spiritus in cor & arterias transumptae.

Respirationis prima utilitas. *Respirationis secunda utilitas.* *Expiratus aër cur sit par inspirato.*

GALENI PERGAMENI
de causis respirationis, lib. unus.

QUi respirationis causam efficientẽ deprehẽderit, is demum solus tum offensionis differentiam, tum curandi modum cognoscet. Caeterũ cùm tres sint in genere respirationis causae, facultas voluntaria, instrumenta voluntati servientia, & ad haec utilitas ipsa, ob quã etiam prioribus causis opus habemus: utilitas sanè principem inter respirationis causas locum obtinet, utpote quae innati caloris commoderationem conservat, & animalis spiritus substantiam alit. Voluntas verò disponit, & veluti ad rhythmum coaptat respiratorias actiones. Verùm instrumentorum species multifida & multiformis existit. Quaedam enim ad vecturam spiritus destinata sunt, quaedam aërem susceptant, quaedam ea quae moventur movent. Principium itaque est aër, qui per os & nares attrahitur, materia existens utilitatis respirandi, bifariam partitus: cujus altera quidem & minor pars, ad cerebrum per nares suggeritur: altera verò major, per asperam arteriam ad pulmones illabitur. Atqui arteria ipsa organum vocis, via est etiam respirationis. Pulmo autem, veluti profundus ventriculus, destinatus spiritui est: cujus dilatationem & cõtractionem thorax gubernat, qui musculis movetur, & ossibus inarticulatur: praeterea septum transversum, respirationis similiter organũ. Circulare enim id est, in centro quidem nervosum, circumcirca verò carnosum.* Sic etiã in mediis costarũ regionibus duo & viginti musculi numerantur, *prçter duos alios primarum costarum, & totidem extremarum. Ultra hos, tres alij ex collo utrinque provenientes: deinde qui juxta spinam porrecti, & cum ipsis, qui circa *abdomen consistunt, octo. Ac tot sanè sunt musculi inservientes respirationi. Actiones autẽ singulatim, eorum quidem qui in septo transverso sunt, ut respirationẽ inviolentam operentur: eorũ verò qui juxta costas consistunt, ut thoracem exactè dilatent, & cõtrahãt. Qui cùm du-

Respirationis causas esse in genere tres. *Utilitatem respirationis, inter causas illius obtinere principem locum.* *Voluntas.* *Instrumentorum respirationis species multiplices.* *Aër est materia respirationis.* *Aëris portionem unam ad cerebrũ, aliã ad pulmones illabi.* *Arteriae asperae usus.* *Pulmonis usus.* *Thoracis usus.* *Septum trãsversum.* *Intercostales musculi duo & viginti.* *Musculi abdominis octo.* *Musculorum inservientiũ respirationi, dinumeratio.* *Musculorũ thoracis actiones particulares.* *Musculi intercostales duplices.*

plices sint, externi expirationem, interni inspirationem perficiunt. Et primorũ quidem duorum actio est, ut supernam tantùm thoracis partẽ dilatent: infernorũ verò, ut infernam ejus partem constringant. Qui ex collo descendunt, retrahũt simul & dilatant sublimes thoracis partes. Ex rectis etiam * juxta ipsum collum musculis, hi qui ad claviculas extenduntur, fines cartilaginum quæ illic sunt, contrahunt: quemadmodũ etiam ij, qui ad costarũ in spina radices pertinent. Musculi demum * abdominis, firmitudo existentes septi transversi, thoracis contractionem adjuvant. Cùm itaq; duo genera respirationum sint, nempe facilis & violenta, habeatq; utraq; ipsarũ inspirationem & expirationẽ, fit ut in totũ quatuor sint respirationis partes. Cæterùm singulis his quatuor partibus, propria quædam instrumentorũ natura inest. Quippe facili inspirationi septum transversum subservit: violentæ * tum sima scapularum pars, tum interni musculi intercostales. At facili expirationi * musculi famulantur abdominis: violentæ autem, * externi musculi intercostales. Atq; hoc quidem modo res musculorũ se habet. Porrò nervi duo qui ad septum pertingunt, ex cõnexione inter quartum & quintum colli vertibulũ procedentes, in ipsam septi nervosam partem se inserunt. Qui verò à spina disperguntur in musculos intercostales, trãsversim progrediuntur ad pectus. At qui in alios musculos respirationis opifices feruntur nervi, ferè omnes ex spinali medulla oriuntur. Volũtas igitur similis equiti existit, qui habenarũ motu equos ipsos impellit. Habenis autem sunt nervi similes, quemadmodum equis musculi. Sic verò & utilitas extremũ est respirationis votum, perinde ac victoria artis aurigandi.

Musculi abdominis.

Respirationis partes sunt quatuor.

Spirationi facili violentaq; quæ organa inserviant.

Septi transversi nervi.

Musculorũ inspirationi inservientiũ nervi.

Voluntas est equiti similis.

Nervi habenis sunt similes.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis, liber primus.

Quod respirandi difficultas respirationis quædam sit læsio, nomen apertè indicat. Cùm igitur id quod secundùm naturam habet, unum atq; idem sibiq; semper simile existat, veluti regula quædam: varium autem atque dissimile multipliciq; errore involutum, ac proinde & infinitum numero, & arte incomprehensibile, quod præter naturã: impossibile certè est, hujus immensitatẽ certis terminis comprehendere, citra cognitionem ejus quod habet secundum naturam. Cùm itaq; unum sit hoc, & animali cõmodum, palàm est etiam id moderatum existere. Quare immoderatum fuerit, quod præter naturam habet. Cùm igitur immoderatum omne duplex sit genere (aut enim deest quid ab eo quod secundum naturam habet, aut excedit) tot sanè in seipso particulares differentias sortietur, quod possibile est rẽ ipsam suscipere, circa moderati excessus defectúsq;. Suscipit autem simplex duplices: compositum verò ex pluribus, duplicatas, juxta numerum eorum ex quibus conflatur. At verò, cùm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet, & expiratio: duæ verò aliæ per accidens, nimirum quæ interveniunt cessationes: in quatuor sanè his universa consideratio de respirandi difficultate cõsistit. Quare oportebit omnino unam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes vitiari, aut corrumpi, ut respirandi difficultati sit locus. Fuerit autem optimum, simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ unam tantùm respirationis partem occupat: compositam verò, qua plures læduntur. At cùm posterius sit semper compositum simplicibus, à simplicibus auspicabimur respirandi difficultatibus. Quandoquidem igitur ex ijs quas diximus partibus, duo mot⁹ sunt, inspiratio videlicet, expiratióque: duæ verò hos cessationes distinguũt: ac generatio quidem motibus composita est, cessationibus verò simplex: manifestum utique fuerit, immoderationes illorum, plures: cessationum verò, binas tantùm produci. Hæ nanq; simplices existentes, juxta temporis quantitatem solùm differentias sortiuntur: motus verò nõ solùm juxta hanc, sed juxta quantitatem etiam spacij localis, per quod instrumenta respirationis moventur. Itaq; duplices erunt immoderationes ipsorũ, quemadmodum & cessationum, utreq; juxta temporis quãtitatem diducte, secundum quas aut veloces aut * tardi motus dicuntur: duæ verò adhuc aliæ, juxta quantitatem distensionis instrumentorũ distincte, quarum nimirũ ratione, aut * magni, aut parvi appellantur. Siquidem inseparabilia sunt ab omni circa locum motione, tum tempus, tũ spacium, per quod id quod agitur motu, movetur. Quemadmodum autem motui propria sunt velocitas atq; tarditas: ita & quantitati cessationũ, raritas & densitas. Præterea cùm & ipsa respiratio ex contrariis motibus per cessationes distinctis cõposita sit, densam ipsam reddet brevitas cessationũ, raram verò longitudo. Atq; hæ sanè universæ sunt simplices respirandi difficultates. Cùm itaq; respiratio ex duobus contrarijs motibus constet, inspiratione videlicet, & expiratione: necnon ex cessationibus binis: offensiones utiq; circa motus cõtingent, in velocitatem & tarditatem, magnitudinemq; & parvitatẽ: circa cessationes verò, in raritatem & densitatem: nec præter has, simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam reperias. Porrò cùm unũquodq; ab ijsdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino produci solet: certè si sciverimus à quibus causis respiratio producitur, scimus etiam & respirandi difficultatis causas. Igitur animalis facultas thoracem movet, cum quo simul pulmo movetur: ad distentionem cujus sequitur inspiratio, sicuti ad contractionem ipsa expiratio. Etenim principalissima respirationis utilitas, est conservatio caloris insiti, animalisq; spiritus nutricatio. Si ergo & facultas, & usus, & unumquodq; organorũ optimè habuerint, juxta naturæ legem animal respirabit: sin verò ex eis fuerit quicq̃ vitiatũ, juxta illud etiam respirationem impediri est necesse. Inquirendũ igitur jam quænam causæ esse possint respirationis celeris. Enim verò si illud est verum, eandem utilitatem à respiratione quidem, ei qui circa cor est calori: à pulsi-

Dyspnœa est respirationis læsio.

Unum esse quod secundum naturam est.

Varium esse quod præter naturam existit.

Immoderatũ omne esse duplex.

Respirationis partes præcipua duæ.

Dyspnœa [sim]plex quæ dicenda, quæ præterea cõpos[ita].

Insepara[bi]lia ab o[mni] [mo]tatione [tem]pus, & [spa]ciũ per q[uod] mobile [mo]vetur.

Motui pr[o]pria.

Cessation[um] quantita[ti] propria.

Respirati[o] constat ex contrari[is] motibus [in]termissio[nibus] distinctis.

Respiratio[nis] utilita[s] principal[issi]ma est con[ser]vatio calo[ris] insiti ani[ma]lisq; spiri[tus] nutricati[o].

Usum eun[dem] esse respi[ra]tionis & [pul]sus.

à pulsibus verò, ei qui per totũ animal est dispersus, contingere: ac velox quidem pulsus, sicuti & omnis motus, ab utilitate urgente, facultate integra, & promptis organis perficiatur (quæ quidẽ à nobis alibi sunt demonstrata (eædem certè esse possint causæ velocis respirationis. Possibile tamen est utilitate sufficienter urgente, etiam si facultas moderatè debilior sit, quandoq; motum fieri velocem. Si verò magis debilitetur, nõ amplius possibile est velocem actionẽ fieri, sed pro veloci densam. Omnis autem densitatis actionũ una causa assignatur, prioris videlicet actionis defectus: siquidem illa urgente, coguntur festinare expeditius.* Porrò sermo à nobis habitus in cõmentariis de pulsibus, respirationi videtur fuisse cõmunis. Primũ quidem, nam de omni motu illic disseruimus in uniuersum. Deinde, quia parum abest, quin omnis respiratio pulsui proportione respondeat. Quippe similiter ut ille, est composita ex contrariis motibus per cessationes distinctis: atque eiusdem utilitatis gratia contingit. Prætereà ex partibus eius, inspiratio quidẽ consimilis existens pulsus dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio verò, veluti contractio pulsuum, fumidum sanguinis excrementum excernit. Quin & ad nutritionẽ animalis spiritus ambas actiones cõferre: & ex cessationibus, eam quidem quæ post dilatationẽ fit, breviorẽ esse: quæ verò contractionem sequitur, longiorẽ: ambobus cõmunia existunt. Eundem autem causarum concursum magnitudo respirationis, quem velocitas, postulat: nempe utilitatem urgentem, facultatis robur, & promptitudinem organorum. At tarditas parvitasq;, non omnino opus habent cõtrariis omnibus simul, sed unum ex ipsis prorsus adesse oportet: plura non est necesse. Quemadmodũ igitur si parum sit aucta caliditas, perspicuè major, nõ tamen velocior: sin autẽ plurimum, & maxima & velox & densa inspiratio redditur: eodem modo ubi caliditas secundum naturam imminuta fuerit, aliis causis immotis manentibus, necesse est parvam, tardam, & raram inspirationẽ fieri: sed paulò tamen quàm secundum naturam minorem, multò verò tardiorem, plurimũ autem rariorẽ. Robusta enim existente facultate, non est possibile multò minorem fieri dilatationẽ. Sed si quæ ad utilitatem pertinent, admodum exolvantur, plurimam cessationẽ fieri verisimile est: non tamen propterea omnino tardè moveri, modò facultas robusta sit. Porrò quæ in aucto calore, eædem & in animali spiritu ad nutritionem urgente, species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa * inspirationes consistit.* Quemadmodũ etiã immoderatio fuliginis easdem respirãdi difficultates circa expirationẽ efficiet, quæ circa respirationẽ relatæ sunt. Veloces quippe erũt, & magnę & dẽsę, ubi multa eiusmodi superfluitas collecta fuerit: tardæ autẽ & parvæ & rarę, circa affectiones cõtrarias.* An igitur sic ratio poscit, reluctatur autẽ aliquid eorũ quæ evidẽter apparẽt? Ego sanè omnia hæc circa ætates, regiones, universas cõstitutiones aëris ambientis, exercitia deniq; & morbos, maximè consentientia reperio. Ubi.n. abundat caliditas, veloces, magnas, & densas videre est inspirationes fieri: ubi rursus frigiditas, contrarias, nempe tardas, parvas, & raras. At verò quibus animalis spiritus evacuatur, & ob id cita renutritione habent opus, hi nõ solùm valdè, sed & citò & densè inspirant: quibus nihil vacuatur, hi contrariã illis habent inspirationis speciem. Si verò ambo concurrant, & caloris augmentũ, & spiritus consumptio, hi omniũ maximam, & velocissimam, 10 & densissimam inspirationẽ sortiuntur: & maximè si ambo fuerint aucta vehementer: quemadmodum ubi ambo fuerint admodum imminuta, minimæ, tardissimæ, & rarissimæ fiunt inspirationes. Ipsa etiam expirationis species, si quidem multæ fumosæ superfluitates collectæ sint, maxima, velocissima, & densissima erit. Si verò paucissimæ penitùs fuerint superfluitates, minima, tardissima, rarissimaq;. Etenim ex ætatibus omnes quæ in augmento sunt, magnam, velo- 20 cem, & densam facere inspirationem cernimus: quæ verò decrescunt, raram, parvam, & tardam, propterea quòd illis caliditas amplior, his longè minor existit: & illis quidẽ animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri est necesse, his verò cõtabescere. Jam verò cùm in ætatibus quidem crescentibus, ob insiti caloris robur, atque adeò ob ipsum augmentũ, maxima humorũ copia absumatur: in descrescentibus autẽ, quantùm necesse est ad ipsam vitam duntaxat, utpo- 30 te quæ neq; augescunt amplius, & jam sunt perfrigeratæ: meritò sanè illis velox, magna & densa: his vice versa, per omnia cõtraria editur expiratio. Quemadmodũ verò secundum ætates, ita & juxta tempora, & regiones, & omnes ambientis constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habent: in calidis quidem ad magnitudinẽ, velocitatẽ, & densitatem, mutatæ: in frigidis verò, cõtrario modo. Quinetiã in exercitiis impro- 40 bis (quòd in eis augeatur quidem caliditas, absumatur autẽ animalis spiritus) valdè, velociter, & densè respirare solemus: quiescentes verò, parũ, tardè, rareq;: quandoquidem sic marcescit caliditas, spiritus autẽ neq; in totũ, aut omnino modicè absumitur. Ex balneis etiã, calida quidem, velocem, magnã, & densam faciũt respirationẽ: frigida verò, contrariã. Porrò in somnis, magnitudine & velocitate motus, expiratio inspirationẽ excellit: quandò ciborũ cõsumptiones & cõco- 50 ctiones maximè tum perficiũtur. Unde verisimile est, coacervari in illis plurimũ fuliginosi excrementi. At per affectus febriles, maximè ubi circa aliquod respirationis organũ, aut circa cor, maxima caloris copia est collecta, omnis respiratio magna, velox, & densa redditur. In quib. verò ꝑfrigeratus est calor, contraria prorsus. Atq; his etiam, ut in aliis omnibus, pulsus & respiratio ꝓportionẽ habere videtur. Neutrũ nanq; ipsorũ in totũ perire est possibile, quãdiu vixerit animal: 60 etsi interdũ ob parvitatẽ nõnullis perisse putentur. Hoc autẽ discrimen est inter respirationẽ & pulsum: quòd illã quidẽ, cum sit animale opus, volũtas possit coërcere: ac proinde in varias species mutare, vel si utilitas bona sit, & facultas integra, & organa respirationis ad operãdũ prõptis-

Inspirationes ob caloris excessum, quales.

Inspirationes ob immodicũ frigus, quales.

Inspirationes ab exhausto spiritu.

Expirationis species pro causarũ differentiis variantur.

Augescentiũ et decrescentium inspirationes.

Exercitiis improbis augeri quidem caliditatem, spiritum autem animalem absumi.

Balnea qualem reddant respirationem.

Expiratio in dormientib9 cur magnitudine & velocitate ipsum inspirationẽ excedat.

Febrientium respiratio qualis.

Perfrigeratorum pulsus.

Vita manente, nec respirationem omnino perire posse.

Respiratio est voluntarium opus.

Pulsus est naturalis actio.

sima: pulsus aũt, utpote existens opus vitale, nec supprimi, nec variari possit, quandiu tres illæ causæ inculpabiles conspirarint in unum. Ob idque circa inflammatas partes dolor vehemens ob arteriarũ motum oritur, quòd in nostra manu non sit motum facere magnitudine minorē, aut velocitate tardiorem. Thorax itaq; unum ex respirationis organis, quandoquidem respiratio motus voluntarius existit, ad similitudinē crurum movebitur. Quamobrem si sit inflãmatus, & ad motum cogatur, tardius multò q̄ oportebit, dilatabitur, ac proinde cum respiratione difficili, animal in discrimen suffocationis perducet. Cęterũ ne suffocetur, densiores actiones edit, nõ amplius tantùm cessans, quantũ solebat cùm secundum naturam haberet. Quamobrem tunc est necesse totã respirationem fieri parvam, tardam, & densam, multoq; sanè minorem, q̄ par est, non autem ita multò tardiorem. Dolor quippe nõ adeò graviter vexat thoracem, ob motus velocitatem, sicuti ob magnitudinem dilatationis. Quòd si solus dolor thoracis particulas affligat, manente calore cordis intra naturæ terminos, tunc motus thoracis manifestè tardior reddetur. Si verò ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem minimè exolvitur, aufertur autem hic etiam multũ de magnitudine, pro qua densitas generatur, ob urgentē utilitatē. At quæ ob solum ardorem contingit dyspnœa, ea magnũ & velocem & densum spiritum efficit. Ob idq; magnitudine tantùm & velocitate, ab ea quæ propter dolorem solùm orta est, distinguitur. Quæ verò ex ambabus causis coëuntibus generatur, ab ea quidem quæ ob ardorem fit, sola parvitate differt: ab ea autem quæ propter dolorē, sola velocitate. Cæterùm difficultas respirandi ob perfrigerationem naturalis caloris, parvum, tardum, & rarum spiritũ reddit: cùm aliarũ nulli simul tarditas & raritas accidat. At quantũ in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species à rhythmo naturę excedit, tantum etiam cum pulsibus cõmuniter & eodē modo habet. Differt autem ab illis, in eis quæ ob dolorificos organorũ affectus accidunt. Nam reliquæ affectiones instrumentorum, quę citra dolorem per obturationes, aut durities, aut compressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles variationes in utrisq; actionibus, animalibus & vitalibus faciũt. Quippe in id genus affectibus parvus & velox, & densus spiritus redditur circa pulsus & respirationes, necnon inæqualis, quæ vel præcipua earum affectionũ est nota. Ac parvus quidem tunc spiritus agitur, propterea quòd ob angustiã susceptoriorũ instrumentorum, paucior q̄ oportet attrahitur: densus autem, ꝙ non expletur votũ utilitatis: atq; ob eandem causam densus. Ut autem quæ respiratoriis instrumentis sunt propria cõmemorem, tumores præter naturam, qui circa ventrē, hepar, splenem, colon, hisq; conjunctas partes consistunt, ob septi transversi coarctationem, parvum et velocem & densum faciũt spiritum. Juxta eundem modum & aqua inter cutem laborantibus, & gerentibus uterum, & ijs qui se supra modum cibo expleverunt, & qui prominētem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species. In orthopnœa etiam (quæ erecta cervice spiratio est, fitq; collectis viscidis & crassis humoribus circa asperas pulmonis arterias) & similiter ubi circa pulmonē aliquid induratur, aut tuberculũ gignitur premens atq; coarctans ipsam arteriam asperam, parvus, densus, velóxque spiritus redditur. Ad eundē modũ si in thorace tuberculũ tale constiterit, parvus & densus & velox spirit⁹ generabitur: occupante nimirũ tumore præter naturam, pulmonis regionem, in quã dilatatus extendebatur. *Perinde autē est, ad hoc ut compressus pulmo non possit sufficientē aërē attrahere, sive thorax totus angustus reddatur in affectu quovis, sive media regio occupetur à quibusdã præter naturã corpusculis, sive ipse etiã pulmo induretur, aut obturetur, aut intumescat, veluti in peripnevmonicis vitiis cõtingit. Una enim in ijs omnibus conjuncta est causa, ob quã parva inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperæ arteriæ. Cæterùm parvitatem inspirationis densitas & velocitas sequitur, si facultas robusta fuerit. At cùm iuxta pulmonē affectus ipse consistit, q̄vis thorax distendi plurimũ possit, parũ tamen inspirãt: ita etiam ubi intermediæ ipsorũ organorũ regiones fuerint occupatæ. Ubi verò totus thorax aut fœtibus, aut aliter parvus & angustus redditur, tunc distentionē parvam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis: quemadmodũ & septum transversum, quando ab aliqua mole juxta infernam regionē opprimitur. Porrò suppuratorum affectio, q̄vis sæpe ex pleuritide oriatur, his proximè relatis annumerabitur, quæ videlicet juxta pulmonē coarctationē citra dolorem faciendo, parvã reddunt inspirationē.* Quomodo igitur hæc respiratoriorũ organorũ vitia citra dolorem consistentia, ab ijs quæ cum dolore fiunt distinguentur, si & parvus & densus utrisque similiter spiritus redditur? Motus velocitate. In affectibus siquidē dolorificis modicè respirant & densè, nõ tamen velociter, nisi fortè etiã febris adsit. Qua præsente, licet juxta parvitatē & velocitatē respirent similiter, tamen densitudine distinguuntur: quippe nõ modicè densatur ipsis spirit⁹: id quod nõ evenit illis, qui ob solam coarctationē instrumentorũ difficulter respirant Quin & expiratio febrientibus major simulq; calidior est: quod nõ cõtingit ijs, qui ob coarctationē parum & densè expirant. Verùm in doloribus organorũ respirationis, minimè quidem ob affectionē ipsam, sed ob actionis facultatē, quæ animalis existit, spiritus parvus & densus redditur. At species difficultatis respirandi, quæ ad coarctationē pulmonis consequitur, nihil opus haber facultate ad sui generationem. Perspicuum igitur est, ꝙ amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur partes quæ in vētre consistũt, minus verò in parvis: & ob id parvus & dēsus erit spiritus, nõ solùm in pleuriticis, sed & quibus stomachum, aut ventrem, aut hepar, aut splenem, aut peritonæũ, aut intestina, aut præcordiorũ musculos, dolorifica affectio infestat: cùm nimirum ea omnia partim appensa sint, partim agnata respiratoriis organis, atq; ad eorum motũ moveantur, ac proinde offendantur in respirationibus. Quare illis etiam

non

Respiratio inflammati thoracis.

Dyspnœa ob solum ardorem producta, qualis.

Spiritus inæqualitas, quarum affectionum sit nota.

Tumores præter naturam coarctantes septum transversum, parvum, velocē, & densum faciunt spiritum.

Orth... quid... unde... tur.

Inspi... nis p... tem ... & ve... sequi... facult... busta...

Emp... redd... tione...

Motu... citas ... guit a... dolore... ganor... spirat... ab iis ... tra do... infest...

Expir... brien... quali... Spirit... ... su... super... affecti...

non vulgaris providentia inest, ut * ne gravius dolore affligatur animal. Quod verò ad pulmonem spectat, parum abest quin omnino sensus sit expers. Itaq; licebit pronunciare jam nobis in universum, parvum & densum spiritum signũ esse doloris, non modò respiratoriarũ particularũ, sed etiam aliarum omniũ, quę cum respirationis organis cõmoventur. Igitur naturales facultates omnes, semper necessariis sibi operibus vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quæ verò sub voluntatis potestatem cadunt, eæ sæpe, ubi voluntas ipsa circa alias actiones detenta fuerit, negligentius perficiũtur. Quare qui animi alienatione laborant, animalium actionum obliviscuntur: quas omnes, ut longo interposito tempore faciunt, si cõfertim & magnas. Cæterũ si quis minus quàm oportet bibat, non ad dies tantùm, sed ad integros menses durare possit: sin verò minus q̃ par sit respiret, nec minimam diei partem durare queat. Proinde respirationis utilitas nõ expleta in ijs qui commoti sunt mente, sollicitè ad actiones excitat: quibus sanè maximis, totũ illud recuperat, quo per cessationis tempus fuit defraudata. Atq; ita nõ rarus modò, sed magnus alienatorũ mente spiritus redditur, tantaq; quàm cõvenit major, quantò videlicet rarior: contrà quàm in potu contingit: multò enim rarius, paulò verò plus bibunt. Porrò ubi secundum naturã se habent organa, quantitas spiritus semper est ipsorum distentionibus similis: nõ autẽ cùm præter naturã fuerint disposita: nam possibile aliquando est plurimũ distendi thoracẽ, verũ ob coarctationẽ pulmonis, aut ob aliam causam, parum inspirari aëris externi. Nequaq; igitur ad affectionũ omniũ spiritalium instrumentorũ proportionẽ, sed solùm asperarũ arteriarum, inspirationes fiunt. Sufficit autem ad dignoscenda omnia hæc, inspicere quantus aër inspiretur, & quantus per expirationem reddatur.* Etenim contractiones thoracis citra abdominis musculorum cõcitationem, nunquam magnam possunt facere expirationẽ. Quæ verò illorũ etiam impulsu fiunt, quæq; efflationes existunt, magnitudinis sunt opifices. Ut autem ad compositas respirandi difficultates veniamus, cùm aliqua sit magna inspiratio, & aliqua velox, sintq; contrariæ his parva & tarda, necessum est quatuor fieri omnes inspirandi compositas difficultates: magnam videlicet & tardam, magnã & velocem, parvam & tardam, parvam & velocem: totidemq; similiter expirationis. In cessationibus verò impossibile est cõpositam respirandi difficultatis speciem fieri, cùm una tantum in eis oppositio habeatur, juxta raritatem & densitatem consistens. At verò ipsius motibus mutuò inter se collatis, inspiratione dico cum expiratione, species quædam erunt consonantiæ totius respirationis. Possibile est enim inspirationem fieri magnã, expirationem autem parvam: aut vice versa, parvam inspirationẽ, & expirationem magnam: aut utrasq; parvas, aut utrasq; magnas: sic & veloces, aut tardas utrasq;: aut alteram velocem, alteram tardam. Quin & inæqualis est aliqua respiratio, quemadmodũ & pulsus, tum circa motuũ cõjugationes, tum circa motũ unũ. Similiter & ordinata & inordinata fieri respiratio potest, perinde ac pulsus. Et sanè quot differentię inæqualium pulsuum, tum circa unũ motũ, tum circa plures consistentiũ existunt, tot etiam reperiuntur respirationum. Etenim si inspiratio aut expiratio varietur, sive ex tarditate in velocitatẽ, sive ex velocitate in tarditatẽ motu transeunte, cõpositam sive inæqualem ipsam actionẽ dicemus. Similiter si cessatio aliqua interceperit, secueritve alterũ motum, sive inspirationem, sive expirationẽ, compositam etiam esse dicemus tunc eam quæ interrupta est, utra tandem ea existat. Aliquando autem, licet rarò, est visum in uno eodemq; homine simul intercipi utranq;, nimirum à collecta in arteriis asperis tanta humorum colluviæ, quæ suffocare animal posset, ob pleuritidẽ perniciosam, aut peripnevmoniam, aut deniq; suppurationẽ non expurgatam. Quemadmodum etiam ob arteriarum lævium obturationes compressionesque, interdũ pulsuũ inæqualitas gignitur. Ob facultatis præterea imbecillitatem, quæ una vice non potest ipsam actionẽ perficere, ut in pulsu, sic etiam in respiratione, est quando inæqualitas cernitur: hoc tamen interjecto discrimine, quòd ad ipsam sanè respirationem, quandoquidem actio animalis existit, plurimùm ipsa voluntas confert: nihil autem ad pulsuum motus, quòd ij à facultate vitali proficiscantur. Ubi igitur voluntas nihil ad actionem cõducit, ut in pulsuũ inæqualitate, eadem prænotio affectionis est in universis hominibus. Ubi verò aut totum, aut plurimum cõfert, ut in ipsa respiratione, ibi amplius mores ægri expendere oportet. Sed quemadmodũ differentiæ facultatũ efficientium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differẽtes prænotiones facit: sic etiam circa ipsam organorũ naturã, quædam judicationis alteratio erit. Pulsus enim per læves arterias, respiratio verò tum per asperas, tum per musculosum genus perficitur. Primò siquidem animalis facultas movet musculos ad respirationis generationem: hi thoracem: qui tandem pulmones cõmovet, quorũ pars asperæ arteriæ existunt, in quas aër qui inspiratur, illabitur. Quemadmodũ igitur harum coarctationes totam respirationẽ sæpe inæqualem reddunt, sic & musculorum aberrantes motus & inordinati. Atq; illarum quidem, ut receptaculorum spiritus: horum verò, ut organorũ motionis est noxa. Cæterùm coarctationis in arteriis asperis, tumores præter naturam declaraverim reos. Porrò affectiones simul & aberrantes motus musculorum existunt, convulsiones, concussiones, atque tremores, ob quos nimirum respiratio inæqualis reddetur. Omnium itaque respirationis inæqualitatum, aut asperarum arteriarũ coarctatio, aut thoracis musculorum aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, in causa est. Musculorũ igitur genus proprium & privatim destinatum respirationibus est præter pulsuum rationẽ. Præterea facultatis quidem respiratoriæ arbitriũ, voluntati permissum est: vitalis autẽ facultas, nullũ dominũ superiorẽ agnoscit, sed prorsus libera existit.* Quin etiam eximiũ quid ad inæqualitatis generationẽ respira-

Respiratio ordinata, inordinataq;.

Respirationis inæqualitas unde soleat accidere.

Mores ægri quando expendendi.

Pulsus per læves arterias fit.

Respiratio fit per asperas arterias, & musculos.

Musculorũ affectiones & aberrantes motus.

Respirationis inæqualitatis causa.

Respiratio est arbitrio subdita. Vitalis facultas est libera.

respiratio habebit, prẹter pulsuum rationē: dum videlicet partim quidem à sola proficiscitur facultate animali, partim verò à complexu ipsius cum doloribus. Porrò in deliriis superat quidem raritas & magnitudo: apparet autem quędā inæqualitas, & ordinis perturbatio, tum juxta plures respirationes, tum juxta unam solam: quòd nimirū * spectra & phantasmata aliquādo plus, aliquando minus, rationem à naturalibus operibus revocent. In doloribus etiam instrumentorum cōtingit totā respirationē inæqualem & inordinatā reddi, cùm neq; in illis etiam expleatur utilitas juxta actiones singulas: q̄ppe nec velociter, nec dēsem, nec amplius thoracē distendere possunt. Omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo: deinde velocitas: postremò autem densitas. Dolentibus nanq; minus molestum est per longius tempus, q̄ per brevius moveri. Cęterū dum ob ipsorū motuū imminutiones, parū abest quin animal suffocetur, voluntas tunc cogitur ad aliquod tempus majorem facere respirationē, & multò velociorē, & priore densiorem. At cùm in eiusmodi actionibus utilitas quidē expleatur, animal verò affligatur doloribus (omnia siquidem quæ utilitatem explent, exacerbant dolores) voluntas rursus à magnitudine & velocitate & densitate detrahit aliquando plus, aliquando minus: utpote quæ cōsilii inops, nec sistere actionem possit, ob suffocationis periculū, nec reperire aliquam doloris medelā: quare modò ad hoc, modò ad illud transit. Unde tum inæqualitas circa singulas & omnes deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio oritur. Siquidē ex occupatione parilitatis, inæqualitatū omniū, itemq; ordinis perturbationū generatio cōstat. Parilitas quippe cōtinua, æqualitas est: parilitas verò juxta circuitus, est ordo. Ob idq; ubi paritas continua corrūpitur, gignitur inęqualitas: ubi verò juxta circuitus revertens, ordinis perturbatio introducitur. Cæterū quāvis multa inęqualitas & ordinis perturbatio in eiusmodi affectionibus incidat, superat tamen id genus respirandi difficultatis, q̄ juxta parvitatē & densitatē cōsistit. Quare rectè videtur dictū, quòd ad omnia dolore afflicta organa, quæ cōmoventur circa respirationes, parvus & densus spiritus consequatur: & juxta eandē rationē in deliriis magnū fieri et rarum spiritū, idq; inæqualiter: nunq̄ autē parvū & densum. Igitur inspiratio magna simul & velox, ob utilitatē urgentem, prompta organa, & integram, aut certè parū remissam, gignitur facultatē. At magna simul & tarda, solis mente motis cōtingit, atq; his non semper. Cōspicua aūt etiam hîc est ex prędictis, causæ consideratio: quemadmodū etiam, cū parvā habent inspirationem & tardam ij, quibus calor insitus est nimis perfrigeratus. Quæ restat adhuc cōjugatio quarta, parvitas erat cum velocitate: fitq; penitus in nulla affectione simplici, quemadmodū neq; magna simul & tarda, quam aliquando alienatis mente accidere diximus: sequitur tamē ut plurimū, ubi simul dolor & utilitatis incrementū concurrūt. Ad eundē cum prædictis modū etiam in cōjugationibus circa expirationem perscrutari ipsas affectiones oportet.

Delirantiū respiratio qualis.

Dolores organorum respirationis, reddunt actionē ipsā inæqualem inordinatamq;.

Utilitatem explentia exacerbare dolores.

Parilitatis corruptio, cuius sit causa.
Aequalitas quid.
Ordo quid.

Respirationis dolentia organa, qualis consequatur spiritus.
Delirantiū spiritus magnus simul & rarus.
Inspirationis magnæ & velocis causæ.

Inspiratio parva simul & velox.

Nam & in his, aut facultatem, aut aliquod organum læsum, aut caloris modum alteratū deprehendimus. Si igitur quis fumosa caliditate in corporibus redundante, expirationem magnam simulq; velocem fieri dicat, nō utiq; errarit. Manifestum est autē quòd & facultatē integram tunc esse oportet, & ex organis nullum vitiatū. Similiter autē magnam simul & tardam in quibusdā delirantibus fieri, eodē modo quo inspirationē contigit. Sic parvā simul & tardam fieri ijs, quibus nullum fumosum recrementū fuerit collectum. Sicuti tum parvam, tum velocem illis, qui cùm recrementū fuliginosum collegerint, dolēt etiam aliqua parte earum quæ circa respirationem moventur. Ad dissonantias aūt deveniendo motuū respirationis, si tardior quidem & minor quàm secundū naturā sit inspiratio, expiratio autem & velocior & major, dicemus sanè imminutum esse calorē secundū naturā, auctum verò excrementū fumosum. Si cōtrā, inspiratio quidem sit magna & velox, expiratio autē parva simul & tarda, auctū naturalem calorē dicemus, nullūq; inesse recrementū fumosum. Porrò simplices respirandi difficultates, plurium affectionū cōmunes existunt: ob idq; nil certi indicant. Conjugatæ autem aliis, ad judicium minimè fallax perducunt. Magnitudo siquidem * inspirationis, ipsa per se respirandi quædam difficultas est simplex, verùm nullius certæ cognitionis est signū. Nam & urgente utilitate, & lęsa fieri mente assolet. At si cum densitate consistat, utilitatem urgentem: si verò cum raritate, deliriū indicat. Similiter & cùm per seipsam parvitas nihil certi sit, aut dolere afflictā particulam aliquā, aut exolutam utilitatem ostendit: at densitati juncta, dolorem: sicuti raritati, utilitatis exolutionem portendit. Per se etiam nec rara quidem, nec densa firmi quicquam ostendunt. At densa simul & magna, utilitatis augmentum indicat: densa verò simul & parva, organi alicuius quod inter respirandum movetur, dolorem. Rara similiter, si cum magnitudine quidem coëat, deliria: si verò cum parvitate, perfrigerationes ostēdit. Atq; ob id sanè omnium compositarū respirandi difficultatum hæ quatuor ultimæ conjugationes sunt utilissimæ. Fiunt autē, differentiis actionū juxta magnitudinem & parvitatē, ad cessationū differentias permistis. Cæterū ex cessationum oppositione (quæ unica tantùm est penes raritatem & densitatē) aliis differentiis permista, quatuor etiam oriuntur conjugationes. Prima quidem est densa & velox: secunda, densa simul & tarda: tertia, rara & velox: quarta deniq; rara simul & tarda. Nullum tamen certæ cognitionis signum simpliciter & necessariò exhibent, quemadmodū priores quatuor: quare his ad prænotiones neutiquā indigemus, cùm nimirū si q̄d significēt, id jam distinctū per priores illas habeamus. Porrò si q̄s ægrotantis facultatis respiratoriæ, omnisq; facultatis animalis, præcipuè refrigeratæ, propria signa cupit habere, is alarū nasi motū habebit, & omniū musculorū, q̄ circa scapulas sūt, actionē, & cōfertim factā cōcidentiā thoracis. Quādo.n. hic debilius q̄ expediat movetur, circa respirationes q̄dē, spiritus ductū nasi alæ adjuvant: circa expirationes autem

Expirationis magnæ velocis causa.

Experti... magna & tarda delirantibus accidit.
Expiratio parva & tarda... bus.
Expiratio parva & velo... bus.
Dissonantiæ motuum respirationis causa.

Respiratio simplicis dem difficultates, ... nil indicant, conjugatæ autem judicium minimè perducunt.

Respirandi difficultatum compositarum quæ utilissimæ conjugationes. Cessationum circa oppositione ... ca. penes densitatem & ... sitatem.

Respirationis animalis facultatis extreme refrigeratæ signa sunt. Nasi ... do ... ductu ... iuvent.

autem

autē, thorax confertim delabitur, non autē paulatim demittitur. Etenim cōcidentia differt à demissione: quòd illa quidem, facultate ægrotante fiat: hæc autem integra & valente eadem. Etenim septum transversum thoracis tensionē adjuvant, solumq; illam per expirationes resolvit, nõnihil etiam opitulantibus intercostalibus musculis, per quorum actiones ipsi fiunt efflatus. Cùm autē duplex existat cessatio in respirationibus, una ante inspirationē, altera ante expirationem: uter sanè motus offendatur, cessationē præcedentem, ab eo quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus: utilitatis quidē defectus, diuturni temporis semper cessationes efficiunt: redundantiæ verò, brevioris. Itaq; abundantia caloris secundum naturam, reddēs inspirationem magnā, statim etiam præcedentē ipsam cessationem, brevis temporis efficit. Abundantia verò caloris præter naturā, fuliginosiq;, ut expirationem magnam, sic etiam cessationem præcedentē reddit breviorē. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, ubi caliditatis genus redundat. Sic etiam si sublata utilitas sit, ob caloris videlicet imminutionem, ubi quidem naturalis calor imminutus parvam reddit inspirationem, etiam longa cessatio præcedit. Ubi verò calor præter naturam deperditus fuerit, parva quidem expiratio, longa verò ante ipsam cessatio accidit. Sæpenumero verò calor præter naturam est auctus, imminuto calore secundum naturam. Atq; ita cessatio ante expirationem * brevis temporis redditur: altera verò ante inspirationem * longioris. Utrum enim ex motibus ipsa urgebit utilitas, is præcedentē cessationem cunctari non permittit.

GALENI PERGAMENI de difficultate respirationis, liber secundus.

PRoprium itaq; desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est, per longū tempus, respirationē facere: videnturq; ambæ hæ, veluti obliviosæ actionis affectus esse. Nam immoderatam facere spiritus attractionem, rursumq; immodicā quietem, eius est, qui nec quando desinere ab actione oporteat, novit, nec quando rursus incipere: sed in utrisque mensuram egreditur, ob convenientis ignorationem. Cùm igitur respiratio animale opus sit, desipientes autem habeant oblæsam rationem, obliviosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interstitia fiunt. Quamobrem & actiones & quietes in multo facientes tempore, hoc modo magnitudinem & raritatem circa totam respirationem efficiunt: id quod Hippocrates cùm in aliis locis, tùm etiam in prænotionibus, sensisse videtur, ubi ait: Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quo sanè oraculo, magnum & rarum spiritum desipientiæ signum esse contendit: non tamen necessum esse, ut is qui delirat, magnam simul & raram faciat inspirationem Nec enim inseparabilem magnum & rarum spiritū, sed proprium esse delirii diximus,

Quicquid autem proprium existit, haud continuò est etiam inseparabile. Esse quippe geometram, propriū hominis est, nõ autem inseparabile, quemadmodum rationale, existit. Licet itaq; discere ex doctrina Hippocratis, omnibus quidem deliriis magnū & rarum spiritū juxta propriam ipsorum rationē comitem esse: nõ autem deliris omnibus, sed illis tantū, qui non per aliam quandam affectionē delirio majorē, habent respirationem aliter alteratam. Hippocrates siquidem aliquando magnū & rarum spiritū fieri deliris novit, aliquando verò ipsius contrarium: interdum in eodem homine utrunq; vicissim incidere. Porrò qui in mœrore & luctu suspirant, duplici de causa post longum tempus inspirationem magnā efficiunt: tum quòd circa curam, ob quam tristantur, conversi, per multas ex ordine actione respirarint minus & rarius, ob idque tandem cogātur uno actu totam semel explere atq; reparare jacturā: tum amplius etiā, propterea q per mœrores, & spiritus & calor intus moveatur, qui quidē homini facessens negociū, eum ad majorē expirationē compellit. At in affectionibus delirantiū, necessitas quidem magnæ respirationis à prima quidem causa, est persimilis: à secunda verò nõ item, cùm nõ intrò magis q extrà his calor moveatur, nisi alia fortè quædā accessio fiat. Differunt autem & febris ratione deliri ab ijs, qui aliàs aliquo mœrore cruciantur. Igitur revocatis in memoriam quæ in primo libro sunt tradita, si à solo delirio pervertatur respirationis cōcinnitas, omnino erit spiritus magnus simul & rarus. Si verò à solo dolore, parvus & densus. At si conspirent ambo, & dolor * præcelluerit vehemēter, obscura omnino altera tio ex delirio erit. Sin autē moderatus fuerit dolor, aut plus quidem à dolore, minus verò à delirio respirationem alteri cōtinget, aut vice versa, aut æqualiter juxta utrunq;. Sic etiam si cum alia quapiam affectione deliriū cōplexum sit, respirationis speciem interdū aliam efficiet, prout superat, aut superatur, aut æqua potentia est præditum: aut nunc quidem (si ita contingat) superat, rursus alio morbi tempore superabitur. At verò in peripnevmonicis, pleuriticis, & in angina, ac breviter in omnibus quibus aliquid circa thoracem aut pulmonem, aut etiam in ventre inferiore sit phlegmone (hoc est, tumore dolente, duro & calido) obsessum, parvus omnino & densus spiritus sequitur: qualis etiā hydropicos, & eos qui se aut potu aut cibis expleverūt intemperantius, necnõ prægnantes, ventre prominulo præditos, anhelosos, purulentos, atque eos denique quibus dorsi spina contorta est comitatur. Verum Hippocrates de his quidem respirandi difficultatibus, quæ sunt vel idiotis notissimæ nihil memoriæ prodidit. Porrò in pleuritide quatuor mala semper se ostendūt symptomata: videlicet febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parva simul & dēsa existēs. Dolor quippe, non secus quàm perfrigeratio, parvā solet facere respirationē: verùm dolor quidē, cùm densitate: perfrigeratio autē, cum raritate. Cùm autem splen sit viscus minimè obnoxiū dolori, nec septum transversum, primum et principalissimū respiratio-

Proprium omne non statim est etiam inseparabile

Suspirantes ex luctu, cur post longum tempus inspirationem magnam efficiant.

Respiratio delirantium simul & dolentium qualis.

Phlegmone quid.

Spiritus parvus & densus quas comitetur dispositiones.

Pleuritidis symptomata sunt, febris ardens, assiduus dolor, tussis, ac difficilis respiratio, parva nempe simul & densa.

Splen est viscus minimè obnoxium dolori.

Septum trāsversum est principalissimum respirationis organum.

respirationis organum, ipsius tumor cōprimat, nisi maximus sit, & caput illius occupet, haud quidem sufficiens est ut respirandi difficultatem ex delirio inductam superet, spiritū parvum & densum reddens. Quandoquidem opus est dolorem ipsum consistere circa aliquam partē, quę juxta respirationem movetur: aut aliquod ex organis respiratoriis coarctari, ut parvus & densus spiritus fiat.

GALENI PERGAMENI
de difficultate respirationis, liber tertius.

Respirationis difficilis quatuor coniugationes.

REctè autem Hippocrates rationaliq; divisione usus, sexto populariū morborum libro duas oppositiones difficilis respirationis inter se complicans, eam scilicet quae secundum magnitudinē & parvitatē est, illi quę secundum raritatem & densitatē, quatuor in universum fecit cōjugationes: unam videlicet, magnā & raram: secundam, parvam & raram: tertiam, magnā simul & densam: quartā, parvam & densam. Quibus etiam adjecit ibidem, & reliquas duas cōjugationes, quae ex collatione inspirationis cum expiratione oriuntur: utputa magnam inspirationē & expirationē parvam. Inspirationem exiguam, & magnā expirationē. Duae siquidem oppositiones inter se complicatae, quatuor cōjugationes efficiūt Porrò qui methodicè velit dividere, in primis expendat oportet, qualis naturae existat, quod dividendū venit. Quòd si simplex esse videatur, quae juxta substantię ipsius rationē sunt, quot sint, & quę, ac qualia, considerandum. Si verò compositū, utranq;, aut singulas eius partes dividere expedit: totum autē, ex modo compositionis. Igitur dictio Hippocratis ita habet: Spiritus parvi densi, magni rari, parvi rari, magni densi, extra magnus, intra parvus, intra magnus, extra parvus, alius extendens, alius urgens, dupla intra revocatio veluti super inspirantibus, calidus, frigidus. Quòd itaque ex spiritus intrà & extrà meatu, totius respirationis actio composita sit, quódq; altera eius pars inspiratio, altera expiratio appelletur, ignorat nemo. Quòd verò nullius alterius rei quā motus, propria sint velocitas atque tarditas, jam est à nobis expositū. Caeterū magnitudo & parvitas, ut motui propria sunt, sic omnino inseparabilia existunt ab eo, quod p er localem distantiam fertur: ob idq; juxta utranq; respirationis partem duae differentes oppositiones erunt: altera juxta velocitatem ac tarditatē, ac juxta magnitudinem & parvitatem. Est autem & alia oppositio juxta densitatem & raritatem consistens: quae quidem nō tanquā motui, sed tanquā alicui rei ex ipsis distantiis conflatae, inest respirationi. Quare in his tribus oppositionū generibus omnes respirationis differentias esse necesse est. In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd haec propria, & ab omni motu inseparabilia sint. In magnitudine & parvitate, quòd per distantiam *organa respirationis moveantur. Densitas autem & raritas (quae tertia oppositio est) neutrius propriarum ac primarū respirationis partiū proprium

Methodicè divisuris quae sint consideranda.

Respirationis differentias omnes in tribus oppositionibus comprehēdi.

aut inseparabile existit, verùm totius respirationis pars fit per accidens: quandoquidem ex duobus contrariis motibus quietè distinctis constat. Haec itaq; sunt primae differentiae totius respirationis, Caeterùm cùm respiratio res sit, quae & facere aliquid, & pati possi t, aliud utiq; fuerit differentiarum genus in ipsa, utraq; videlicet parte aequaliter inaequalitérve perfecta: aliúdq; rursus ipsius totius ut compositae, partibus inter se mutuò collatis. Haec cùm ita habeant, sciendum primas quatuor differentias difficilis respirationis, in proposita Hippocratis dictione assignatas, totius respirationis esse, cùm ad neutram eius partem raritas densitásve pertineat. Similiter etiam sequentes duas: nam & in ijs duae totius respirationis partes mutuò inter se conferuntur. quae verò deinceps aliae duae sequuntur, ubi ait: Alius extendens, alius urgens (quibus tardus & velox pulsus significatur) eas sanè alterius ipsius respirationis partis proprias, maximeque substantiales, putandū est. Tarditas nanque & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod postea deinceps habetur. Dupla intrò revocatio, veluti super inspirātibus, inaequalem inspirationē ostendit. Inquirenda est aūt eadem oppositio & in expiratione, quam ego omissam puto à transcribentibus, potius quàm ab ipso Hippocrate. Addidit praeterea & optimè differētiis praedictis, calidum frigidumq; spiritū. Quanquā certè in Praenotionū libro, horum trium, densi, & magni, & frigidi tantùm spiritus meminit, tali dictione utens: Spiritus densus existens, dolorem, aut caloris effervescentiā in locis supra septum transversum significat. Magnus autē & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus verò ex naribus & ore prodiens, valde jam perniciosus est. Reliquas autem differentias subticuit, tum propter brevitatē veteribus familiarissimā tum propter altitudinem animi, quę ipsimet erat genuina Hippocrati. Demōstratū enim à nobis est, q̄ gravis sit semper hic vir, ut qui ea quae aliis medicis nota sunt, praetereat, veluti quae à nemine eorum qui artem ingenuè exercent, ignorari q[illegible]it: quae verò talibus sunt ignota, omnia diligenter, simulq; perspicuè exponat. Meritò itaq; differentias dēsitatis, ut quae medicis esse ignotae non possint, una summa comprehensas exposuit, dicens: Spiritus densus, dolorem, aut maximū incendium significat, in locis supra septum transversum: tanquā sanè possimus nos intelligere, ꝙ cum parvitate quidem, dolorem significet: cum magnitudine verò, incendiū inexpugnabile partium supra diaphragma, quòd immodicae caliditates partiū quę infra id sunt, respirationē in magnitudinem & densitatem augere nō possint. In pleuritide itaq; & peripnevmoniis, anginisq; & orthopnoeis, densus fit ac parvus spiritus.* Imò verò etiam si pleuritis nō adsit, solus autem dolor costas infestet, spiritus densus & parvus redditur. In universum aūt, sive tumor quis sit premens coarctansq; quodcunq; respiratoriū organum, sive dolor circa quamcunq; partem, sic appropinquantē respiratoriis organis, ut ipsis motis simul moveatur, densus ac parvus ipse spiritus erit. At calore maximo in respiratoriis organis coa-

Respir... nis tot... nam s... ferent...

Spiri... gidus ... naribus prodiens, ... dum p... ciosus.

Brevi... fuisse ... bus fa... rissim... Hippo... gravis.

Spirit... sus q... gnifice...

Spirit... sus & ... sus in... bus a... bus ac...

nis coacervato, spiritus densus simul & magnus agetur: id quod indies in omnibus exurentibus febribus est conspicuũ. Quare ignorandum non est Hippocratem, densum quidem & parvũ, dolori: spiritũ autem densum & magnũ, incendio caliditatis tribuisse. Quemadmodũ enim dolentibus cruribus, progredi multũ non possumus, eodem modo ubi aliquod organũ ex iis quæ inter respirandum moventur, doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus: q̃ sic citius à dolore immunes reddamur. Cæterũ quantò citius quàm oportuit, motus respirationis cohibetur, tantò ipsum animal defectuosius est inspiratione recreatum. Quemadmodum igitur si quis pauciores cibos, quàm sit ex usu, accipiat, hic statim aliorũ ciborũ opus habebit: sic si quis minus quàm expediens sit, inspiraverit, is citius inspiratione indigebit: qua ex occasione spiritũ densari cõtingit: id quod etiam sentiens Hippocrates in libro de Victus ratione in acutis morbis, ait: Sputũ intrà retentum, prohibet quidem spiritũ intrò ferri, cogitq; eum citò expirari. Porrò juxta copiam eius quæ inspiratur, substantiæ, oportet magnitudinẽ ipsius respirationis metiri. Reliquit autem Hippocrates exemplum difficilis respirationis ortæ à dolore, quòd multis locis jam ipse dixerit, actiones organorũ à dolore impediri, quodq; illius cognitio oppidò quàm facilis sit. Nec verò tantũ à dolore & retento spiritu, oriri densitas respirationis potest, sed vel maximè etiã ab incendio febrilis caliditatis: cujus quidem est multũ densumque spiritum reddere. Magnus spiritus, quantitate circa singulas judicatur respirationes: multum verò, possibile est aliquando ex multis parvis coacervari: ut videre est in pleuriticis, qui cùm magnũ quidem spiritũ semel ducere ob dolorẽ non possint, quamvis aëre largiori ob febrim opus habeant, continuitate tamen actionis, æqualẽ multitudinem spiritus magnis respirationibus colligunt. Quod enim paucæ magnæ, hoc multæ parvæ præstant. Similiter in peripneumonicis multo est opus spiritu, verùm ob coarctationẽ locorum parum inspiratur; quare densitas jacturam parvæ inspirationis restaurat. Quòd autẽ in horthopnœis parvus & densus ob coarctationem fiat spiritus, haud scio an quisquam ignoret. Cæterùm omnes qui ob talem coarctationem sufficienter inspirare nõ possunt, stertorosam faciunt respirationem, & in suffocationis discrimen veniunt, si decumbant: ob id tum totum thoracẽ, tum collum, eos rectũ habere oportet, cùm non parvum auxiliũ ipsis ex hujusmodi figura accedat. Quippe ampliora simulq; longiora sic fiunt omnia respirationis organa, partim quidem per rectam figuram in directam extenta, partim verò minus in sese cõcidere prohibita. Jam verò relicta etiam parva simul & rara respiratione, Hippocrates frigidæ meminit, quòd nimirũ non alia sit parva simul & rara, alia verò frigida. Nam cùm magna & densa ex immoderato calore collecto in organis respiratoriis gignatur, necessariò certè parva & rara (quæ illius contraria existit) his ipsis organis perfrigeratis orietur. Siquidem calida respiratio, cujus similiter meminit, eadem est cum densa & magna, sub qua videlicet cõprehenditur. Etenim spiritus frigidus, omnino parvus & rarus est: densum autẽ & magnũ * indicare incendiũ organorũ respirationis, minimè sanè quis dixerit, nisi & ipse etiam effletur calidus. Solam verò frigidam expirationem dixit esse perniciosam Hippocrates, mortisq; nunciã, quod perfrigerari respiratoriis organis planè sit perniciosum, cùm nimirũ inter ea sit cor situm, insiti caloris fons & principiũ. At vehemens illorum caliditas, aut dolor, aut desipientia, nõ omnino sunt perniciosa, licet nõ sint extra periculum. Nam si facilis respiratio valde magnã vim ad salutem habere putanda est, in omnibus acutis morbis, qui cum febribus sunt, & intra quadraginta dies judicantur (quale documentũ nobis reliquit Hippocrates) utiq; respirationes difficiles minimè vacabunt periculo. Verùm quæ jam morientibus accidunt, ut videlicet ipsa expiratio frigida, ea nullũ magnũ momentũ in prænotionibus habent. Est enim bonorũ medicorũ opus, non quæ jam idiotis apparent, præsagire, sed quæ & ipsos latent, & cùm nihil mali æger habere putetur, cernuntur. At frigidæ spirationis Hippocrates meminit, ut omnes respirandi difficultates complecteretur, & quòd etiam magnæ simul & densæ ipsa opposita existeret. Porrò in Prænotionum libro nihil de inæquali respirationis difficultate scripsit nobis Hippocrates, quandoquidem propositũ illi erat in prænotionibus solum ea quæ verè acutorum morborũ propria sunt, recensere: quæ verò diuturnis propria essent relinquere. Quare rationabiliter etiam illic inæqualem respirationis difficultatem, ex alio morborũ genere, convulsorio videlicet, procedentem, omisit. Acuti autẽ sunt morbi, qui omnino cum febribus cõtinentibus fiunt: ut pleuritis, peripnevmonia, phrenitis, ac febris æstuans. Nec meminit in prænotionibus de iis respirandi difficultatibus, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio est magna: sicuti nec velocis, nec tardæ respirationis: quòd ad quinq; jam dictas difficilis respirationis differẽtias hæ omnes reduci possint. Jam verò expiratio rara simul & magna (id quod etiam docuit Hippocrates) continuarum oscitationum & signũ & causa medicatoria existit. Mam cùm oscitatio continua fiat ob vaporosum quendam crassumq; spiritũ in genere musculorũ contentum, certè expiratio quæ rara est & magna, erit quidẽ signũ, ut affectionis in contrarium mutatæ; causa verò medicatoria, quòd contrariorum sint contraria remedia. Etenim per talem expirationẽ spiritus diutius cohibitus, qua ratione singultus sanat, videlicet aliena evacuando, eadem etiam mederi oscitationibus poterit. Quemadmodũ autem ipsa detentio spiritus superflua excernere potest, si respiratio continua, ventilare simul potest & excalfacere perfrigerata: existens eorum & signũ, & causa salubris. Juxta hanc igitur rationẽ etiam in secundo Morborũ populariũ consuluit Hippocrates, ut iis qui perfrigerati essent, excandescentiam induceremus, & revocandi caloris, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia: tanq̃ sanè inatũ calorem excitare queat excandescentia.

Expiratio frigida quur mortis nuncia.

Cor est insiti caloris fons et principiũ.

Spiratio facilis ad salutẽ magnã vim obtinet.

Medici optimi munus quod sit.

Acuti morbi sunt qui omnino cum febribus continentib fiunt.

Expiratio rara simul & magna continuarum oscitationum signum atque medela existit.

Oscitationis continua causa.

Contrariorũ sunt contraria remedia.

Spiritus diu cohibitus, sanat singult.

Respiratio cõtinua ventilare simul potest & excalfacere refrigerata.

Refrigerati cur sint excitandi ad irã.

Excandescẽtia innatum calorem revocat, & densiorem reddit respirationẽ.

quæ quidem quòd densiorē etiam omnino reddat respirationem, nemo ignorat. Utemur itaq; ipsa in refrigeratis, decoloratis, gracilibusq;, non tamen perpetuò, sed ex intervallis, & opportunis temporibus, ne videlicet facultatē valdè lædamus. Verùmenimverò quod Hippocrates ait, spiritū frigidum ex naribus & ore prodeuntem, valdè perniciosum existere, id in morbis acutis intelligendum est. In aliis autem morbis, qui citra febrem consistunt, sæpe frigiditas totum animalis habitū apprehendit: & accidit quidem neque his extrà periculum, nō tamen penitus perniciosa. Ex his enim est strangulatio uteri, omnesque spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assiduè, viduis præsertim, accidunt: raro autē aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus, præ multitudine materiæ frigidæ, innatus calor opprimitur, ad similitudinē flāmæ, quæ suffocatur multis humidis lignis obruta. Quare etiam accendere quandoq; possibile est hanc, ubi materiam exuperaverit. Aliquando tamen consumpta materia, necessariò etiam & ipsa extinguitur: * quare in iis qui p acutos morbos sic expirant, nulla spes salutis relinquitur. Quod autē in spiritus interceptionibus non omnino respiratio perierit, licet minimus rarissimusq; spiritus per illas trahatur, hinc cognosces manifestissimè, quòd si aut pilū, aut tenuissimam lanā, ægri prætendas naribus, illam moveri percipies. Atq; in affectibus sanè id genus omnibus spiritus densus, causa simulq; signū salubre existit: quemadmodū continuarū oscitationū, expiratio rara simul & magna. At verò anhelosa respiratio, quæ & densum spiritum facit, & thoracem nimis distendit, oritur aliquando quidem in affectibus multa inspiratione indigentibus. Fit tamen interdū à cursu, aut ab alio quovis exercitio improbo. Eiusmodi etiam spiritus accidit in omnibus ardentibus febribus: & quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio, instrumenta respirationis infestat. In universum aut, quando aut tumor, aut dolor quispiā, in partibus juxta ilia constiterit, parvus & densus necessariò spiritus ducitur. Porrò spiritū impensè densatū, anhelationē consuevit vocare Hippocrates: quēadmodū & sublimem eum, qui parvus simul & densus fuerit, qualis in anginis percipitur. At obscurum spiritū ait esse tabescentibus malū, sicuti & nō parientibus. Etenim nō parientes mulieres (sunt autē hæ omnino quæ nō probè purgantur) maximè à spiritus interceptionib. apprehenduntur: perinde ut illæ, quæ diu sunt orbatæ suis viris. Quare spiritus qui conspicui & insignes non sunt, eos obscuros nominat. Ac sermo de respiratione difficili suum jam hìc finem sortiatur.

Spiritus frigidus ore & naribus effluēs, in acutis tantùm morbis est perniciosus admodum.

Respirationē non omnino perisse per interceptiones spirituū qua ratione cognosci possit.

Anhelosa respiratio unde proficiscatur.

Spiritus parvus & densus quando ducatur.
Anhelatio.
Sublimis spiritus.
Spiritus obscurus, quibus sit mal^o.
Spiritus interceptione steriles ac viduas frequentissime corripi.

GALENI PERGAMENI
de pulsuum usu, liber unus.

NOn esse eundem usum pulsus & respirationis, cōtrà quàm medici existimāt, certè rationibus his quispiā cōtendere possit. Primū: nam respirationem si cui adimas, ilicò mortē afferes. At pulsu si complures particulas prives, nō magnoperè lædes. Quippe si vel arterias quæ per inguina descendūt ad crura, vel quæ per alas ferūtur ad manus, laqueo cōplecti velis, universas quidem, quæ in artubus sunt, arterias pulsu privabis: nō tamē artubus ipsis aut motū adimes voluntariū, aut sensum. At si nervos funiculo religes, immotas prorsus, insensibilesq; extemplò reddes particulas. Debebāt igitur & arteriæ, ubi similiter nervis essent affectæ, quod singulis membris antea cōtulissent utile, id ipsum protinus præstare desistere. Ad hæc si ipsas quæ in collo sunt arterias vinculo exceperis, nullā evidentem noxā animali attuleris: tametsi cor cum cerebro, princeps scilicet instrumentū actionū vitalium, cum principe animaliū, cōnectant. Si igitur cùm sint læsæ arteriæ, nihil tamen officiunt, cōstat utiq; & cùm valentes sunt, nihil eas conferre. * At si objiciamus illi qui arteriarum usum sic negligit, nos maximè præsagire ex pulsu: id minimè quidem fieri ut ex causis id genus, quæ plurimùm habeant momenti, sed ut ex opportunis signis, responsum dabit: ut si quis mortē ex incurvis unguibus nigricantibusq; conjectet. Cor siquidem princeps viscus existere, ex quo omnes arteriæ oriūtur: ac proinde eas eundem cum illo motū servare, offendiq; similiter, atq; ita nō exiguæ rei indices esse posse. At major medicorū atque philosophorū pars, inde eundē utriusq; motus esse usum existimant, quod uterq; similes iisdem ex causis mutationes accipiat. Nam & qui exercitātur, & qui in balneo lavātur, & qui aliter quovis modo excalfiunt, eorū nō modò respirationem celeriorē frequentioremq; ac majorē cōtueri licet, sed pulsus etiam pari modo mutatos. Præterea qui algent, alitérve quolibet modo perfrigerati sunt, horum sicuti respiratio rarior, tardior, ac minor visitur, ita & pulsus. Similiter qui urentibus prehensi sunt febribus, ut maximè ii & celerrimè densissimeq; respirant, sic etiam maximè, densissimè, & velocissimè, iis pulsant arteriæ. Quod si ab immodica repletione pulsus sentiūtur majores, respirationes minores, ne id quidem sermonem hunc reddat ambiguū. Quippe minorē tam respiratū quàm pulsum idcirco habent, quòd angustus transverso eorum septo superstit locus. Cæterū quantò minorē, tantò hunc & crebriorē habent: scilicet respirandi parvitatem, assiduitatis eius ope pensantes. Ideoq; tantundem minor simul & frequētior respiratio potest, quantū minor simul atq; infrequentior. Dicimus autem hoc loco rariorē pulsum eum qui comestioni succedit, non utiq; cum eo qui comestionem præcedit comparantes (quippe quo est frequentior) sed ad respirationis speciem referentes. Igitur si respiratio pari cum pulsu modo, iisdem ex causis mutatur, non tamen parem noxam, cùm perit, affert, licebit utique hinc etiam colligere opposita: nempe tum ambos motus à natura eiusdem usus gratia esse datos, tum non eiusdem: id quod est impossibile. Itaque nobis investigandum est, qua parte altera rationum claudicet, ipso respirationis usu pro norma nobis proposito. Qui quidem duplex existit: nempe alter qui major est, insiti caloris custodia: alter qui minor, animalis spiritus nutricatio: in quorum utroque ex attracto per nares spiritu accedere

Pulsus et respirationis non esse eundem usum, quibus suaderi possit rationibus.
Pulsu privatas particulas, non magnopere lædi.

Nervis intercep... partes ... quasi ... motu ... & sensu

Præsa... ex pul... sumi...

Cor ... riarum ... ginem.
Pulsu... respir... unde ... mus ... eunde... usum.

Respir... pulsu... ex cau... tatio... les rec...

Replet... imodic... dunt p... quiden... iores ... tiones ... minore... crebri...

Respiratio... nis usu... duplex... insite c... custodia... ter qui... spiritus... tricatio.

accedere cerebro utilitatem dicimus. Id quod videri possit in causa, ut carotidibus arteriis (quæ sanguine calido & halituoso plenæ, cùm perreptant ad cerebrum, antequàm duram eius membranam transierint, juxta ipsius cerebri basim multis ac variis plexibus involutæ, admirandum quoddam rete conficiunt: ut quemadmodum in vasorum testium revolutionibus semen, atq; in voluminibus intestinorum chylus, ita in eo sanguis ille diutius hærens, perfectissimè elaboretur, adsitq; simul animali qui in cerebro est spiritui, alimentum copiosum) vinculo exceptis, per diem integrum animal sine noxa perduret. Quanquam certè si cogatur tale animal currere, diu quidem id facit probè, postea verò fatiscit, atq; elanguescit: cùm nimirum ille animalis spiritus, quo pleni sunt ventriculi cerebri, assiduè nutriri postulet, absumaturque per voluntarias, præcipueq; violentas motiones. Cæterùm si animal quiescat, quāvis commerciū cum corde sit interceptum cerebro, satisfacere tamen ei diu textus ille reticularis potest, ceu animali spiritu in motum voluntarium minimè tum consumpto. Mirum autem esse non debet, si alicuius partis haud omnino pereat caliditas, etiam si arteriæ illius vinculo constringantur. Nam cùm totum corpus sit sibi conspirabile & fluxile, certè si non per arterias, at per alia, & præcipuè per venas, propter eum qui est de una in alteram transitum, in omnem particulam deferetur à corde caloris aliquid. Nec verò simile est, aut insiti caloris principium pati, aut aliquod eorum quæ ab illo calorem accipiunt. Id si quidē semper fervere est opus, ut quod tum cæteris pulsandi vim præstet, tum ea calfaciat: his autem ad salutē est satis, si non omnino sint frigida. Nec mirari præterea debemus, si principiū ipsum, ubi respiratione privatur, plus quàm cætera noxæ contrahit: quippe sub cucurbitulis medicinalibus flamma ilicò extinguitur. Jam verò si cor nudatū refrigeres, celerrimè perit animal: sin calidū serves, patitur nihil. Quòd si corde refrigerato, ac propterea animali jam mortuo, in alterutrū ventriculorum eius, & præcipuè in sinistrum, inseras digitum, magnū inibi calorem deprehendes, longeq; majorem quàm in aliis sit partibus, dummodo pro naturæ modo se habeant. Siquidem ut par hæc caloris portio cordi est minima, sic reliquis partibus omnino est magna. Proinde ubi quod pro naturæ modo est, non servatur, cordis quidem calor, qui veluti flamma est, perit: reliquorū calor longo tempore durat. Porrò illi sola respiratio calorem tuetur. Aliis autem partibus duplex eius custodia est: pulsus videlicet, qui veluti quædam est respiratio: & quod ex abundantiore naturæ gratia accedit, q̄ à corde confluit. Quòd autē non solùm per arterias, sed etiam per venas confluat à corde calor, hinc colligere licet, quòd quibus eæ vinculo exceptæ fuerunt, ob vulnera, partes in quas ferebantur, fuerint perfrigeratæ. Cùm igitur nihil jam adversari videatur, quo minus unus respirationis & pulsuum usus, finisque sit, facilè promptumq; collectu arbitror, caloris in quaq; parte custodiendi gratia pulsum conditum esse: atq; ita, quod ex respiratione uni præstatur cordi, id ex pulsu calori illi qui in toto est animali, accedere: cōmunem verò utriusq; esse, & animalis spiritus nutritionem: magis tamen arteriarum propriam. Quoniam igitur in iis quæ de respirationis usu tradidimus, nobis monstratum est, nativū calorem per inspirationē quidem refrigerari: per expirationē autem purgari, fumido scilicet excremēto excusso: ambas verò actiones ad eius custodiam conferre aliquid utile: pater arbitror, quod in pulsu etiam idem dicendū erit: nempe in diastole arteriæ, substantiā quampiā attrahi: in systole, quod ex humorū deustione in toto animali contractum est, veluti fumida superfluitas, expelli. Verùm quemadmodū & fauces, & pulmones, & universum pectus, dum recipiunt spiritū dilatantur: itidem arterias, quo trahunt tempore, dilatari oportet, non quo spiritum reddunt, ut existimavit Archigenes. Quin & quies illa quæ arteriarū contractioni succedit, cùm multò major sit ea quæ dilatationem sequitur, sicuti quæ inspirationem præcedit, ea quæ supervenit illi: ostendit sanè, etiam secundum hoc esse quandam similitudinem inter ipsam respirationem & pulsum. Cuiusmodi enim instrumentis spiritus res inspiratio est, eiusmodi arteriis dilatatio existit. Et cujusmodi est illis emissio spiritus, eiusmodi est arteriis contractio. Cujus quidem duplicis & compositi arteriarum motus, quē nominamus pulsum, autor & origo est cor. Cæterùm cùm vis illa, unde cor contrahitur dilataturq;, in omnes arterias per tunicas earū influens, eas cogat aperiatq;, quemadmodū ipsum cor: utiq; sicut illud dum dilatatur, ea quæ osculis suis appropinquant, trahit: cùm contrahitur, expellit: sic & arteriæ, cùm se aperiunt, ad se undiq; trahunt, cùm contrahuntur, in omnem partem expellunt, videlicet per universos meatus, quibus in intestina, ventriculum, universam cutim, atque adeò in venas se aperiunt. Quippe si animali alicui, ex iis quibus arteriæ sunt amplæ, magnas multasq; arterias quis vulneret, universum per eas sanguinē evacuarit. Sunt itaq; arteriis & venis communia oscula, per quæ quidem, dum dilatantur arteriæ, ex venis trahunt: in eas, dum contrahuntur, regūt. Sicuti nimirū per ora quæ in cutem finiuntur, quicquid halituosum fumidúmve excrementū habet, excernūt: recipiūt autē ex aëre ambiente, nō exiguam in se portionem, per aliaq; spiramenta similiter. At à corde quidem accipiūt plus: reddūt autē ei minus, propter membranas illas, quæ in earū superna nascuntur parte: quanq̄ certè aliquid impertiuntur. Jam verò cùm sanguis in arteriis, etiā rectè se habente animali, contineatur: manifestū est nō ideo dilatari arterias, quòd spiritu profectò à corde impleātur: sed potius ob id impleri, quòd dilatentur. Quippe si essent sanguine vacuæ, fieri fortasse posset, ut exiguo tempore, quod à corde confluit, ad fines earū perveniret: sanguinem verò in se habentibus, fieri omnino nequit, ut motus celeritas cum ea dilatatione cōsentiat, quæ ex iis à corde implendis proveniat. Arteriæ itaq; se ipsas movēt, vicissim se attollētes summittētesq;: idq; eadē qua cor vi: quā scilicet ab ipso corde ortam, per tunicas earū transmitti diximus. Est enim ut

Animalis spiritus nutritionem esse munus commune respirationis & pulsus.

Calorem innatum refrigerari per inspirationem, purgari autē per expirationem.

Diastole arteriarum substantiam spiritus attrahi, systole expelli fuliginem.

Arteriæ dilatantur dum trahunt spiritum.

Pulsuum & respirationis similitudo.

Cor est principiū compositi arteriarum motus.

Pulsificā facultatem à corde influere arteriis, per ipsarum tunicarum substantias.

Arteriæ trahunt, dum dilatantur, expellunt cum contrahuntur.

Arterias trahere à venis, & in illas pellere per communia orificia.

Arterias parum cordi suggerere.

Sanguinem contineri in arteriis.

Arteriæ non quia implentur dilatantur sed quia dilatantur implentur.

Arteriæ seipsas movent, eadem qua cor facultate

Respirationẽ esse opus animalis potentiæ: pulsum, Vitalis.

respirationis vis animalis, quæ à cerebro proficiscitur, sic pulsuum vitalis facultas, quæ à corde emanat, effectrix. Porrò venæ, animali vita jam functo, simulac vacuæ sunt sanguine, prorsus in seipsas sidunt, ita ut superna earũ tunicæ pars, cõmittatur cum inferiore: at arteriæ, partibus dissidentibus nunq̃ nõ conspiciuntur: quod sanè propter alteram earũ tunicam, quæ dura est, evenit. Quòd autẽ nõ modò systole, sed diastole sit etiã actio arteriarũ, cõtrà quam nõnulli arbitrantur, admodum perspicuũ videtur: cùm nimirũ ipsa diastole sub virium robore magna sit: sicuti è diverso parva, sub facultate imbecilla. Ad hæc, si quemadmodũ expiratio, sic diastole actionis esset remissio, utique nec intensio in ea, nec remissio, sicuti nec in spiritus emissione, perciperentur: nec omnino robur & vehemẽtia ictus, quæ percipiuntur. Diastole itaq; mihi ex genere actionũ videtur. Deinceps considerandum, an sicuti expiratio remissio actionis thoracis est, ac tanquã cessatio quædam: efflatio verò actio, atq; idcirco intensionem & remissionẽ admittens, quod expiratio non facit: sic systole in pulsibus relaxatio sit arteriarũ operis, aliaq; huic annexa inveniatur, quæ efflationi respondeat, actio. Ac mihi id quoq; videtur esse verissimũ. Etenim rationabile est, ubi ex humorũ deustione collectus fuliginosus vapor plurimus fuerit, tum animal efflatũ appetere. Contrà cùm vel ob succi temperiẽ, vel caloris mediocritatẽ, nihil talis excremẽti colligitur, tũ expirationẽ duntaxat. In arteriis quoq;, ubi tale excrementũ redundat, similẽ efflatui systolem edi. Reliquas, cũ id quod ex ipsis vacuatur, halitui q̃ fumo est similius. Quãobrem iis qui se ingurgitarunt cibo, per somnũ fit remissior quidem diastole, systole autẽ intensior: quippe tunc intrò magis q̃ foras naturali calore se cõferente: eoque etiam circa viscera & ventrem, qui succos & cibos cõcoquit, jam plurimo collecto, necessum est excrementũ, quoniã id quoq; copiosius gignitur, naturalẽ vacuationem desideret. Proinde expiratio quidẽ major, & plerunq; cũ efflatione perficitur: contractio aũt arteriæ, illi proportione respõdens. Similiter ambæ & in pueris excellunt, quòd sit in eis vehemens propter incrementũ concoctio. Contrà senũ ætas tardiorẽ & minorem videtur habere systolen, utpote minus necessariã, cùm & imbecilliter cõcoquant, & minimè succos conficiant. Ad proportionẽ horũ omnium, tum anni tempus, tum regio, tum omnis uno verbo circundantis nos aëris ad frigus & calorem mutatio, pulsus alterare videntur. Pari modo & animi affect° omnes, & vitæ sortes, & morbi, arteriarum motũ introrsus extrorsùsve promovent. Qui verò inquiunt, arterias non agendo aliquid, celerius interiusq; descendere: sed propter tunicarũ mollitiem, ubi à diastole dimittuntur, & ulterius & celerius, q̃ duras, in seipsas recidere: facilè redargui possunt. Quippe faciliores ad motus erũt molles tunicæ, cùm scilicet facultates ipsæ aliquid per eas moliũtur, utpote sic magis eis obseq̃ẽtes. Dum verò postquã ab ijs sunt motæ, rursum permittuntur ad statũ propriũ redire, tum utiq; duræ, q̃ molles, ob impetũ, robur, & firmitudinẽ suæ cõstitutionis, revertũtur multò celerius: quemadmodũ grandiores arbores, quæ ut cum renixu trahuntur, sic dimissæ, reflectuntur celerrimè. Diximus igitur, & quod pulsus naturalis qui per totum corpus diffunditur, caloris gratia sit conditus: & quòd dilatata arteria, is calor refrigeretur, contracta rursus purgetur: & quòd motus hi, spiritus motibus omnino sint similes: & ꝙ animali spiritui conducant: & ꝙ una re tantũ, respiratio & pulsus dissideãt, nempe ꝙ illa ab animali facultate, hic à vitali oriatur.

Diastolem esse etiam arteriarum actionem.

Expiratio est actionis remissio.

Systolem naturalem esse relaxationẽ actionis.

Systolem reperiri, quæ efflationi proportione respondeat.

Ingurgitatorum cibo diastole qualis.

Calorem per somnum ad interna converti.

Pueris expiratio & systole excellunt.

Senibus systole tardior.

Pulsus à quibus mutari possit.

Molles tunicæ quando sint agiliores ad motum, et quando tardiores duris.

Pulsũ...

Respirati... pulsus q... modo di... rant.

GALENI PERGAMENI
introductio in pulsus.

Niversæ arteriæ pulsum habẽt nõ modò sibi inter se, verumetiã cordi ipsi ꝓsimilẽ, adeò ut ex una ipsarũ possis de reliquis judiciũ facere: nõ tamẽ motũ omniũ æquabiliter sentias, sed earũ quidẽ quę partibus excarnibus insunt, clarius: quæ verò in carnosis, obscurius: quæ aũt carne multa integũtur, aut intra ossa sunt, aut aliis corporibus subjacent, earũ motum sensu haudquaq̃ deprehenderis, nisi fortè extabuerit animal. Nam sic motus arteriæ quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastriũ plerũq; deprehendi solet. Porrò quæ in temporibus sunt, tarsis pedũ, & interna parte carporũ, eæ perpetuo motu sensibili præditæ sunt. Verũ neq; expeditius, neq; honestius, nec si vsum spectes, maiori commodo aliam attigeris, si eas quæ in carpis sunt prætereris. & quòd maximè perspicuæ & expositæ sint, & secundum rectitudinem sitæ.

Pulsum h... bent cor... omnes a... ria simi...

Pulsum... æqualit... percipi... teriis om... bus.

Arteriæ... sibi semp... sum ede... Carporu... arteriæ... omnium... ptissima... tangantu...

¶ *De quantite dilatationis.*

Tibi autẽ tangenti, arteria sentietur in omnem dimensionẽ extendi. At dimensiones corporum omniũ sunt tres: in longũ scilicet, latum, & profundum. Cæterũ cùm animal secundum naturã habet, comperies arteriã moderatè admodũ dilatari: cùm autem contrà præter naturam habet, interdum secundum quamvis dimensionẽ partim minuitur, partim exuperat: quo casu memoria tenere oportet, cujusmodi pulsus naturalis extiterat. Tum si is qui est præter naturam, auctus latitudine inveniatur, latũ: sin longitudine, longum: si profunditate, altum appellare. Ad portionem & iis contrarios, qui videlicet naturali sunt minores, angustum, brevem, atq; humilem vocitabis. Pulsuũ verò secundũ omnem dimensionem in statum præter naturã traductorũ, qui undiq; est diminutus, parvus: qui auctus undiq; est, magnus nuncupatur. Atq; hæ pulsus sunt in dilationis quantitate differentiæ.

Arteria... omnem d... sionem ex... ditur. Dimensio... corporũ... tres.

Pulsuũ q... natura... dum egres... sunt, digno... scendorum... ratio.

¶ *De motus qualitate.*

Propriæ motus differentiæ sunt, celeritas & tarditas: quarum illa quidem, motus quidam est concitatus, hæc autem exolutus: quas ita demũ dijudicabimus, si eas ad motum naturalem comparaverimus. In occursus porrò qualitate, languor ac vehementia consistunt. Cæterũ durities atq; mollities, tunicæ ipsius arteriæ sunt qualitates: minimè autem propriam pulsus differentiam constituũt, licet cum eo percipiantur. Tres igitur has differentias pulsuũ, & præterea quartam illam quæ in magnitudine erat & parvitate, in percussione arteriæ reperies.

Pulsus ce... ritas quid... Tarditas. Languidu... pulsus. Vehemens. Pulsus durit... tiẽ atq; mollitiem, ad t... nicas arteriarum re... ferri.

De

De tempore quietis.

Quintam autẽ aliam numerabis, quæ est in intermissione, quæ inter percussiones intercedit. Voco enim percussiones, cùm arteria tactui nostro occurrit: intermissionẽ autem, quietem quæ inter duas percussiones intercedit: secundum quam, frequẽs, rarus, atque inter utrunq; medius pulsus judicatur: quo in medio pulsus secundũ naturam consistunt. Porrò omnes ij temporis etiam quantitate dijudicãtur. Nam frequẽs dicitur, cùm quietis tempus breve fuerit: rarus, cùm diuturnum. Non fuerit autem alienum, si tyronibus contractio arteriæ ponatur esse insensibilis.

De æqualitate atq; inæqualitate.

Æqualitas autem & inæqualitas in dictis omnibus differentiis inveniuntur. Nam ubi in illis ordine se consequentibus est æqualitas ac similitudo, æqualitatem tunc vocitamus. Verbi gratia, si pulsuum ordine subsequentium magnitudo fuerit æquabilis, ibi tum pulsum in magnitudine æqualem dicere possumus: sin in celeritate, celeritate æqualem. Ad eundem etiam modum in vehementia, frequentia, & languore. Inæqualitas porrò, æquabilitatis est labes, in quavis pulsuum differentia ipsa accidat.

De pulsu ordinato inordinatoq;.

Nonnunq̃ autem & post certam quandã percussionũ numero præfinitarum seriem, pulsibus æqualibus inæqualis unus intercidit, idq; multis modis. Nam tres æquales, quartus inæqualis subsequitur, servaturq; id deinceps uno tenore: aut quatuor, quintus: pari modo & in omni alio numero. In quibus certè omnibus æqualitas non servatur, ob eamq; causam pulsus fit inæqualis. Quia verò certa quædam series servatur, ob id ordinatus vocatur. Quæ certa periodos si minimè servaretur, pulsus is diceretur etiã inordinatus.

De inæqualitate quæ in uno pulsu accidit.

Accidit autẽ & in uno pulsu inæqualitas, tum partibus arteriæ situ & motu inter se dissidentibus, tum cujusq; pulsus motu sibiipsi non consentiente. Inæqualitas igitur in partium situ accidit, cùm arteria ipsa à propria sede traducitur. In motu autem, cùm arteriæ velocius aus tardius, tempestivius aut serius, vehementius aut languidius, tempore diuturniore aut breviore, assiduè aut penitus nihil, moventur. At in singulis pulsus partibus est inæqualitas, cùm pulsus est intercisus, repetitve. Præterea cùm motu celeritatem eandem, aut vehementiam, aut languorẽ, aut magnitudinem, aut parvitatem non servat. Sunt igitur hæ simplices inæqualitates.

De pulsuum inæqualitate composita.

Compositæ autẽ fuerint, quatenus licuerit alteram alteri, ac singulas singulis, aut unam pluribus, aut plures pluribus copulari. Quarũ nõnullæ quidem adeptæ sunt propriam appellationẽ: quemadmodum pulsus vermicans, formicãs, & hecticus. Vermicans quidem, cùm arteria velut reptantẽ vermem, atq; fluctus instar subsilientẽ nobis repræsentat, nõ autẽ tota ipsa uno tempore dilatatur. Cæterũ si cum exigua dilatatione id accidat, vermicãs: sin cũ magna, fluctuosus simpliciter appellatur. Perspicuũ autem est, q vermicans pulsus, languidus est & frequens. Qui verò languidus summè fuerit, frequens ac parvus, is formicãs cognominabitur: qui tametsi celeritatẽ præ se ferat, nõ tamẽ est revera celer. Hecticus verò, q modo febris, ita pulsus quoq; nuncupatur, quòd nihil magnoperè immutetur, sed perpetuò sui similis, cohærẽs, ac nunq̃ solutus permaneat, utpote toto corporis habitu in febribus ejusmodi ac pulsibus, in statũ morbosum mutato. Ut igitur quæ sunt dicta, denuò in memoriã revocem: Pulsus magnus est, qui fit cùm arteria multũ in longũ, latũ, & ꝓfundũ diducitur. Longus, cùm in longitudinẽ tantũ. Latus, cùm in latitudinẽ. Altus, cùm in profunditatẽ. Pulsus autẽ vehemens est, qui validè tactũ percutit. Mollis, in quo arteriæ tunica blãda est ac tenera. Celer, qui fit dum arteria exiguo tempore dilatatur. Frequẽs, cùm parvo interposito repetit. Æqualis, qui serie cõtinua sibi est æqualis. Ordinatus, qui singulis periodis est æqualis. Qui verò in una percussione est inæqualis, in una percussione dicitur inæqualis. Pulsus omnibus his cõtrarii, satis sunt perspicui. Liquet præterea, quòd aliorũ contrariorũ omniũ unus est medius: æqualis verò & inæqualis, nullus est medius: sicuti nec ordinati, & inordinati: quodq; illorũ quidem omniũ medii ipsi sunt secundum naturam, in his verò solus æqualis & ordinatus.

De causis pulsuum.

Cùm ab omni causa pulsus mutari soleant, triplicem & generalissimã mutationis ipsorũ differentiam statuo. Ac prima quidem mutatio, naturalis existit: secunda nõ naturalis q̃vis nondum præter naturã: tertia deniq; præter naturã. Verũ omnes hæ mutationes, differentias naturales sequuntur. Arteriæ siquidem, alii aliter natura moventur. Proinde primas eas illi esse exploratas oportet, qui velit dignoscere, à qua causa, & quatenus pulsum ipsum mutatũ esse contigerit. Proprium autẽ cujusq; pulsum experientia certò didicerit: ob idq; arteriã tangere sæpe convenit, potissimũ quidẽ perfectè sani, ac dum ab omni vehementi motu quiescit: pòst autẽ, & in ipsis affectibus. At cùm fieri nequeat ut pulsus omniũ experientia explorẽtur, certè artifex plurimũ poterit, si eorum quæ multis passim similiter insunt, scientiam sibi cõpararit. Nam communio quædã naturæ viris inter se est, quemadmodum etiã mulieribus: quam qui probè calluerit, à recto aberrare non poterit. Ac viri sanè in universum mulieribus pulsum habent majorem multò, vehementioremq;: cæterùm tardiorem paulò, ac longè rariorem. Qui natura sunt calidiores, ij quidem pulsum habent majorem & celeriorem, ac longè frequentiorẽ, non multò tamen vehementiorem. Qui autẽ natura sunt graciliores, majorem quidem, ac longè rariorem, verùm non multò vehementiorem. Mutatur verò pulsus, & per ætates. Puero recens in lucem ædito, pulsus frequentior est, sicuti seni rarior. Qui verò ętate sunt inter hos media, iis pulsus ad portionẽ respondent, pro ut scilicet propius ad pueri aut senis ętatem accesserint. Pari modo puero quidem celerrimus est, seni verò tardissimus: mediũ medię ętates sortiuntur. Cęterùm inter ętates,

[Margin notes, left (cropped):] ...um dici ...uentem, ...m, & ...eratum, ...atione ...tis systo- ...& dia- ...m. / ...qualitas ...us quo- ...ndicã- ...eniat. / ...qualitas ...uum ... / ...sus ordi- ...us, inor- ...utriq; ...modo di- ...mendus. / ...qualitas ...no pulsu ...ndo acce... / ...qualita- ...implices ...uum. / ...qualita- ...ompositæ ...uum. / ...micans ...lsus quan ...cidat. / ...tuosus ...us.

[Margin notes, right:] Formicans pulsus qui dicatur. Formicans pulsus non est celer. Hecticus pulsus. / Pulsus magnus. Longus. Latus. Altus. Vehemens. Mollis. Celer. Frequens. Æqualis. Ordinatus. / Pulsus inter æqualem & inæqualem nullus est medius: sicuti neq; inter ordinatum & inordinatũ. Pulsuum mutationis differentia triplex. / Pulsum cujusq; proprium experientia cognosci. / Pulsus virorum. Pulsus calidiorum. Pulsus graciliorum. Pulsus infantuli. Pulsus senis.

Pulsus florentium.

maximus florentiũ est pulsus: minimus autẽ senum: medius inter ipsos puerorũ, est paulò major. Præterea florentium quidem vehementissimus, senum autem languidus, puerorum deniq; medius. Sed per anni tempora pulsus etiam mutantur.

Pulsuum differentia secũdum diversa tempora.

Siquidem vere medio, pulsus sunt maximi & vehementissimi, celeritate verò ac frequẽtia, moderati. Pariter etiã & autumno medio se habent. At progrediente vere, magnitudo quidem ac vehementia ipsius minuuntur: augetur aũt celeritas, & frequentia: ac tandem ubi æstas advenerit, fiũt languidi, parvi, celeres, ac frequentes. Autũno verò progrediente, omnia minuuntur, magnitudo, vehementia, celeritas, frequentia: ut cùm hyems accesserit, jam sint pulsus in parvitatem, languorem, tarditatem, ac raritatẽ mutati. Porrò ut veris initium, autumni exitui: ita veris exitus, autumni initio respondet. Tum quemadmodum æstatis initium, æstatis exitui: sic hyemis initiũ, hyemis exitui respondet. Proinde quæ ab æstate media, hyemeq; media, in utranque partem distant, itidem æqualiter pulsum immutant. At æstas media, partim hyemi mediæ est similis, partim dissimilis. In utraq; enim pulsus sunt parvi, ac languidi: æstate tamen sunt celeres, ac frequentes: hyeme verò tardi, ac rari. Non tamen sunt parvi pariter hyeme atq; æstate, sed æstate minus: nec pariter hyeme atq; æstate languent, sed minus hyeme.

Pulsuum differentia pro diversitate regionum.

Mutantur & per regiones pulsus, perq; alias constitutiones aëris ambientis. In calidis quippe, tales redduntur pulsus, quales æstate media: in valde frigidis, quales hyeme media: in temperatis, quales vere medio: quæ verò inter has sunt mediæ, ad portionem se habent.

Pulsus gerentium utero. Pulsus dormientium.

Mulieribus utero gerẽtibus, pulsus sunt majores, frequentiores, ac celeriores: cætera verò modũ suum naturalem retinent. Somnus etiã permutat pulsus. Nam principio quidem minorem ipsum, tardiorem, rariorem, & languidiorẽ efficit: procedente verò tempore, tarditatem intendit, & raritatem, idque præcipuè post cibum. Major autem fit tunc & vehementior. Quòd si diuturnior is fuerit, rursum in languorem mutatur ac parvitatẽ: tarditatem autẽ & raritatẽ retinet.

Pulsus experrectorum à somno.

Qui à somno sunt exciti, protinus quidẽ iis pulsus sunt magni, vehemẽtes, celeres, frequentes, & turbati quodammodo: verùm nõ ita multò pòst, revertuntur ad mediocritatẽ.

Pulsum mutari ab acquisitis habitibus & temperamentis, perinde ac à naturalibus.

Quod verò ad status corporis acquisititios pertinet, non aliter ii, q̃ naturales, pulsus immutant. Quandoquidem qui natura erat gracilis, factus postea quadratus (quem Græci ἔυσαρκον vocant) pulsum habet ei, qui talis natura est, similem: de cæterisq; pari judicio. Corporis quoq; temperamenta acquisititia, haud secus q̃ naturalia, pulsus immutant.

Pulsuum differentia pro exercitiorũ diversitate.

Inter causas autẽ non naturales, incipientes quidem exercitationes, quousq; ad mediocritatem pervenerint, pulsus vehementiores efficiunt, magnos, celeres, ac frequentes. Si quis verò multũ ac supra vires laboret, parvos, languidos, celeres, ac frequentissimos. Sin modum plurimùm excesserit, adeò ut vires sint exolutæ magnoperè, parvos admodum, languidos, tardos, ac raros pulsus habebit. Quod si ad virium progrediatur dissolutionem, pulsus habebit virium dissolutarum proprios.

Pulsus ferenti[um] balneo[rum] diversi[tate].

Balneorũ quæ moderatè calida sunt, magnos, celeres, frequentes ac vehemẽtes: quæ verò immodicè, parvos ac languidos, præterea celeres & frequẽtes pulsus efficiũt. Quod si ibi non cessetur, parvos & tardos, raros, & languidos. Quæ autẽ frigida sunt, repentè quidem parvos ac tardos, raros & rariores pulsus reddunt: pòst autẽ aut stuporẽ, aut robur inducent. Quòd si refrigerarint, stuporemq; induxerint, parvos ac languidos, tardos & raros: sin calorem conciliarint & robur, magnos quidem ac vehementes, celeritate tamen ac frequentia moderatos efficient.

Pulsu[um dif]ferent[ia pro] modo assump[ti cibi]. Vinum [simi]liter p[ulsus] immu[tat].

Copiosior cibus, q̃ ut vinci possit, pulsus inæquales juxtà & inordinatus efficit: moderatus autẽ, magnos, vehementes, celeres, atq; frequentes: parcior, q̃ sit ex usu, minorem & breviorẽ pulsus mutationẽ efficiet. Vinũ, cætera quidem, ciborũ instar, pulsus immutat: in eo tamen differt, quòd repentè immutet, quodq; mutatio quæ ab eo proficiscitur, citius desinat, q̃ quę à cibis provenit: ac deniq; quòd celeritatẽ magis augeat & magnitudinẽ, q̃ vehementiam & frequentiã.

Aqua [quo] modo [pulsus] immut[et].

Aqua omniũ quæ sumũtur, mutationẽ minimã efficit: mutat tamen & ipsa ad portionẽ ciborũ. Reliqua verò omnia, quantũ possunt aut alere, aut calfacere, aut refrigerare, tantũ arteriarum motũ immutant.

Immod[ica] omnia præter n[atu]ram.

At aëris constitutiones, ac ciborũ copia tanta, ut vires opprimat: præterea exercitationes, balnea, & somni, ubi modũ excedunt, omnia sunt præter naturã. Nam causæ quas naturales & non naturales diximus, quantitatis excessu cedunt in causas præter naturã.

Causar[um præ]ter natu[ram] differen[tiæ]. Vitalem [fa]cultatem [sol]ventia. Vitalem [fa]cultate[m] opprima[ntia]. Pulsus f[acul]tatis sol[utæ]. Pulsus f[acul]tatis op[]pressæ.

Causarũ verò quæ nõ quantitate modò, verumetiã genere sunt præter naturã, numerus est infinitus. Porrò causarũ omniũ præter naturã, aliæ quidem vires vitales veluti solvunt & dissipant: aliæ autem veluti premũt & gravãt. Ac solvũt quidẽ, alimenti inopia, morborũ malignitas, eorumq; aut diuturnitas, aut vehementia: præterea affectus animi immodici, nec nõ vacuationes immoderatæ. Opprimũt aũt, tum ipsa materiæ copia, tum instrumentorũ affectus: inflãmationes videlicet, scirrhi, tumorũ moles, abscessus, & corruptiones variæ. Solutæ itaq; vires, parvũ, languidũ, ac valde frequentẽ pulsum efficiũt: pressæ verò, pulsus mutant, cùm in reliquam omnẽ inæqualitatẽ, & ordinis cõfusionẽ, tum in eam quæ in vehementia spectatur, & magnitudine: nã inæqualitates hæ, oppressarũ viriũ maximè propriæ existunt. Quinetiã in ejusmodi affectibus, motus quidam funditùs pereũt, aut intercidunt. Cæterũ qui intercidunt, minorẽ: qui pereunt, majorem læsionem indicãt.

Pulsus f[acul]tatis solu[tæ] ob alimen[ti] inopiam.

Solutarũ igitur ob alimenti inopiã viriũ, pulsus vertuntur principiò quidem, in languorem, parvitatẽ, celeritatem, ac frequentiã: ad medium aũt, in languorem, parvitatẽ, tarditatẽ, & raritatẽ: postremò in parvitatem summã, languorem, frequentiam, & ementitam celeritatis imaginem: qui pulsus est, quem formicantẽ appellant.

Formicans pulsus. Vermicans pulsus.

Vermicans autẽ pulsus, fit quoq; & ipse viribus jam dissolutis, sed aliquantũ adhuc resistentibus: in eoque à formicante discrepat, quòd nõ itidem in summũ languorem ac parvitatẽ redactus sit, tum quòd perspicuam habeat in uno ictu inæqualitatem, quæ fit, dum partes moveri tempe-

tempestivius aut serius incipiũt: unde tardus est minus q parvus, nonnunq̃ autẽ nihil penitus habet tarditatis, ob idq; ipsum, minimè malignus existit. At quæ à febribus exitialibus atq; acutis oriuntur syncopæ, pulsum vermicantem nõ habent: qualis utiq; reliquas virium solutiones utplurimũ comitatur, ac eas præcipuè, quæ sine febribus accidunt: aut certè cum exiguis admodũ. Ob eam utiq; causam syncopas quidem cardiacas, formicantes: choleras verò morbos, ac fluxus ventris vehementes, hæmorrhagias, fluxus muliebres, reliquosq; affectus qui corpus inaniunt celeriter, ut plurimũ vermicãtes: cùm autẽ extremũ affligant, formicãtes sequũtur. Jam verò ab ira pulsus fit altus, magnus, vehemens, celer ac frequens: At voluptate autẽ magnus ac rarus, nõ tamen vehementia diversus. A mœstitia, parvus, tardus, languidus, atq; rarus. A mœtu recenti quidem ac vehementi, celer, turbulentus, inordinatus, atq; inæqualis: inveterato autẽ, pulsui à mœstitia est similis. In omnibus porrò his, si diu perseverarint, aut vehementes admodum fuerint, tales pulsus fiunt, quales consequuntur solutas vires. Dolor autem qui pulsus immutat, aut quia vehemens, aut quia in partibus principalibus est, id facit: quemadmodũ inflammatio. Cùm igitur adhuc parvus est, atque in ipso ortu, majorem, vehementiorẽ, celeriorem ac frequentiorem pulsum efficit: auctus autẽ, vehemensq; admodum factus, ut jam robori vitali noxam inferat, minorem, languidiorem, celerem ac frequentẽ. Qui verò vires jam dissolvit, pulsus mutat languorem, parvitatem, & falsam celeritatis imaginem, immensamq; frequentiam. Inflammationum pulsus, communis quidem omnium, quasi serratilis est: ut pars quidem arteriæ alia quidem dilatari videatur, alia autẽ minimè, quæ videlicet durior sentitur. Habet autẽ pulsus hic & turbationis nonnihil: præterea celer quidem est ac frequens, magnus verò non semper. Proprius cujusq;, incipientis quidem, major est naturali, vehementior, celerior, frequentiorq;. At in ea quæ adhuc increscit, omnia hæc fiunt auctiora, pulsusque jam palàm est durior & turbulentior. Cùm verò ad vigorem pervenerit, evidentior quidem est, durior, ac turbulentior, sed minor quàm antea: non tamen languidior, nisi morbus vires exuperarit, quo casu frequentior & celer redditur. Quòd si diu admodũ perseveret, rituq; scirrhosorum durescat, pulsus tenuitas ac durities prædictis accedet. Hæc itaq; illi phlegmoni accidũt, quæ totius animalis pulsum immutat. Ejus verò quæ animal totũ nõ turbat pulsus, in parte saltem inflãmatione accensa, est cujusmodi esse illum in toto corpore diximus. Intenditur autẽ ac remittitur prædictorũ quodq;, aut pro inflammationis qualitate, aut pro ipsius instrumẽti phlegmone obsessi natura. Nam quæ partes magis sunt nervosæ, eæ duriores, serratilesq; magis, ac minores pulsus efficiũt: quę verò sunt venosæ magis atq; arteriosæ, cõtrarios. His autẽ ipsis major est in partibus magis arteriosis, ibideq; facilè inæqualis & inordinatus efficitur. At præter ipsius pulsus differentiã, quibus septũ transversum est inflammatũ, celeriter ij convelluntur: suffocãtur autẽ quibus pulmones. Syncope prehendũtur, quibus os ventriculi. Atrophia laborãt, quibus hepar. Non concoquũt, quibus vẽtriculus. Urinæ supprimũtur, quibus renes experiuntur inflãmationẽ. Ad hæc partes sensu exactiori præditæ, pulsus, propter dolores, immutant: hebetiori autẽ, duntaxat propter affectũ. Itaq; pulsus pleuriticorũ celer ac frequens est, non tamen magnus admodũ. Est præterea nõ languidus quidem, nõ tamen, quod ad affectũ spectat, vehemens. Porrò quantitas frequentiæ in pulsu excedit consuetũ modũ pleuritidi, cùm pleuritis ipsa in peripnevmoniã transit, aut etiã minatur syncopen. Infra modũ autẽ subsistit, cùm in cataphoram, aut nervorũ læsionem desinit. Eodem modo inæqualitas illa serratilis, quæ pleuriticis maximè est propria, remittit quidem, si pleuritis sit mollis, ac facilè cõcoquatur: intẽditur autem, si ea sit exitialis: indicatq; ipsam esse coctu difficilẽ. Tales autẽ pleuritides, si simul adsit imbecillitas viriũ, periculũ præsens minãtur. Sin virium robur nõ desit, signũ est eas concoctas jam esse, aut in empyema translatas, aut in tabidum marcorem degenerasse. Cæterùm si pleuritis coquatur, sensim deponit pulsus omnem mutationem præter naturã. Cùm verò transit in empyema, fiunt pulsus empyematum proprij. Pari modo & marcoris proprij eis accidunt, qui tabidos marcores sunt incursuri. Talis autẽ est purulentorum nuper ordientiũ pulsus, qualis vigentis inflãmationis: hæc siquidem ipsarũ est suppurationum principiũ. Nonnunq̃ autem est inæqualis & inordinatus: omnibus tamen est hecticus. Cùm verò jam pus instat, cætera quidem est similis, nisi quòd magis æqualis. Postquã autẽ est ruptum, languidior, latior, tardior ac rarior. Marcescentium pulsus nõ simpliciter, neq; secundũ unam speciẽ, mutatur. Qui nanq; unà cum phlegmone nõdum soluta paulatim emarcuerũt, pulsus habent languidos, celeriores, frequentes valde, atq; cum depressione in angustum redactos: quos utiq; myuros vocant. Porrò marcescentibus omnibus cõmunis est pulsus hecticus: dein autẽ in diastoles magnitudine myuron imitans inæqualitas: postremò verò ea quæ in frequẽtia consistit: quæ omnibus etiam perpetuò inest, qui in marasmum inciderunt propter inflammationes: aut quibus propter cardiacos affectus, vel syncopas stomachicas, periculũ præsens imminet: quiq; vino epoto periculũ quidẽ pręceps effugerũt, nihilominus tamen tempore procedente marcuerunt. Phthisicorũ pulsus, parvus, languidus, mollis & celer est, hecticusq; mediocriter. Peripnevmonicorũ verò, magnus, aliquantulum fluctuosus, languidus, mollis, non aliter quàm lethargicorũ: nisi quòd inæqualitate superat, tum ea quæ in una percussione consistit, tum ea quam systematicam vocant. Cùm autẽ peripnevmonici omnes aut febri acuta infestent, aut soporis gravis nõnihil habeãt, utrumvis prævaluerit horũ, secũdum illud frequentiæ quantitas maximè deprehẽditur. Nam si in peripnevmonia sit inflãmatior febris, pulsus erit admodũ frequẽs: sin sopor paulò magis polleat, infrequentior. Lethargicorũ pulsus, cùm sit magnitudine,

Septo transverso inflammatio, quam celerrimè convulsiones oriri ut suffocationes pulmone phlegmone obsesso.

Pleuriticorũ pulsus.

Serratilis inæqualitas pleuriticorũ.

Pleuritidũ differentia.

Purulentorũ pulsus, est qualis vigentium inflammationum.

Marcescentium pulsus.

Myuri pulsus.

Pulsus hecticus omnium marcescentium communis.

Phthisicorũ pulsus

Peripneumonicorum pulsus.

Peripneumonicis quæ adsint.

Lethargicorũ pulsus.

languore, & mollitie, peripnevmonicorũ pulsui cõsimilis eodem tamen est tardior, languidior, minus inæqualis, magisq; deficiens quàm intercidens. Porrò cõfusio ordinis ut plurimũ inæqualitates sequitur: nã inæqualẽ pulsum rarò quidem ordinatũ reperias. Cæterũ minores noxæ, inæquales & ordinatos: majores verò, inæquales & inordinatos efficiunt. Phreniticorum pulsus est parvus: rarissimè autem magnus fuit visus, roburq; mediocre habere. Durus præterea est, ac nervosus & frequens, & valdè celer. Videas autẽ licet & speciem inæqualitatis in situ, in eo nonnunq̃ vehementer accidere. Quin & tibi sæpe videbitur tota arteria suo ipsius loco relicto, sursum deorsumq; ferri turbulentissimè: cujus magna frequentia eminentem minatur syncopen. Est & alius quidam nomine carens affectus, ex phrenitidis & lethargi generibus mistus: quo detenti, bonam quidem temporis partem oculos claudunt, suntq; somnolenti ac stertunt: post autem oculis inconniventibus atq; immotis intuentur diutissimè, nõ aliter q̃ catochi: tum si quis eos interroget, invitosque ad colloquium trahat, tardi erunt ad respondendũ, difficilesq;: plerunq; autẽ turbulenter effutiunt, quicquid primũ in buccam venerit. Atq; ejus sanè affectus pulsus sunt frequentes & celeres, quo modo phreniticorum, sed minus. Pari modo & roboris habent minus quàm illi, verùm lati sunt, atq; parvi, nec dum extra movẽtur, quicq̃ habẽt cõsertim ac simul intercisum: sed alia ratione veluti intrò properantes suffugiũt, systolem quidẽ accelerantes, suffurantes autem diastolem. Non tamen, ne in hac quidem sunt phreniticis similes, cùm non habeãt, nescio quid intercisum. Catochôn, hoc est, detentorum pulsus, cæterà quidem similes sunt lethargicis, magnitudine, tarditate, ac raritate: quemadmodũ & totus affectus à lethargo specie nõ multũ discrepat. Catochôn tamen pulsus imbecilli non sunt, nec molles, sed in his vel multùm dissident: quemadmodũ certè & quòd lethargicis totus habitus sit solutus, ac tumens, catochis verò constrictus, coactusq;. Præterea detentorum pulsus æqualis est: inæqualis autem lethargicorũ. In convulsis, ipsum quidem corpus arteriæ coactum esse videtur, compactumq; undiq;, nõ tanquam à quoquam compressum, aut arctatum: nec rigidum planè, ut in febribus, & maximè in earum accessionibus: nec propter duritiem dilatatu difficile, quod temporis longinquitate accidere solet, præsertim si vitia quædam, aut viscerũ affectibus adfuerint: sed nõ aliter quàm si corpus nervosum cavũ, ut intestinum, ab utroq; fine fuerit extensum. Talis est motus inæqualis arteriæ, quæ instar funis, sursum & deorsum traducitur. Nec enim ullum est diastoles aut systoles signum, sed confusioni potius simile quippiã hîc accidit. Apparet autẽ vehemens esse ac magnus convulsorũ pulsus: is verò nec languidus est, nec parvus: nõ tamen adeò vehemens aut magnus uti videtur. Percussio enim multis imponit, quæ propter tensionẽ quidem, robusta: propter turbationẽ autem, exilire apparet. Unde aliàs quidẽ altior, aliàs quasi strepitum quendã asperũ ad tactum nostrũ videtur

Inæqualis pulsus, qui ordinat⁹ sit, reperitur rarò.

Phreniticorũ pulsus.

Cataleptico-rum signa, et pulsus.

Catochôn, hoc est, detentorum, pulsus.

Convulsorũ pulsus.

Percussionẽ arteria multis imponere

efficere. Quem pulsum, qui fuerit exercitatus, facilè deprehendet, cum nulli sit alteri similis. Paralyseos pulsus parvus est, languidusq; & tardus: nonnullis tamen rarus: sicuti aliis frequens quidem verùm penè deficiens inordinatè. Epilepticorũ autẽ & apoplecticorũ pulsus, sunt similes: quocirca quæ de epilepticis memorabũtur, eadem & de apoplecticis dicta fuisse est putãdum, nisi quòd omnia sunt in his intensiora. Porrò quandiu mediocriter natura ipso affectu turbatur, tantisper nullam mutationẽ in pulsu est reperire cõmemorabilem: sed solũ veluti tensa in utranq; partẽ videtur arteria, quemadmodum in convulsis. Ubi verò invaluerit affectus, ita ut opprimat vires, inæqualitatẽ quandam ac tensionẽ fortẽ asciscit, longiorq; fit pulsus, languidior & rarior. Quòd si affectus ipsas vires dejecerit, pulsus efficiet languidos, frequentes ac celeres. Angina laborantium pulsus, tensionem quandam habet cõvulsioni assimilem: magnus tamen est, ac fluctuosus, quo modo peripnevmonicorum. Atq; utrumvis in eo prævaluerit insigniter, secundum illud est trãsmutatio expectanda. Nam si pulsus peripnevmonicorum simili, præpollet, in peripnevmoniam: sin cõvulsionis, in convulsionẽ, angina terminabitur. Cæterũ qui ex ipsis nimis anguntur, iis pulsus fit parvus & rarus: exspirantiũ aũt, jam frequens & inæqualis. Orthopnœa acutæ pulsus est inæqualis, inordinatus, & penè deficiens, cùm autem mediocriter est maligna, frequens: cùm ad extremũ urget, tardus ac deficiens: cùm hominem è medio tollit, frequens ac languidus. Suffocationis à matrice ortæ pulsus, est cõvulsoriè extensus, ac rarus: ejus autẽ quæ est exitialis, frequens, languidus, inordinatus, & penè deficiens. Os ventriculi affectum, si quidem infestetur inflãmatione, eã facit mutationẽ duntaxat, cujusmodi inflammatione corporis nervosi fieri jam diximus. At morsus illius, vomitus, nausea, singultus, appetitus privatio, atq; dissolutiones, præterq̃ quòd pulsum parvũ efficiũt & languidũ, ipsum etiã nimis frequentẽ reddũt, & quibusdã moderatè celeriorem. Cõpressio autẽ sola, citra ea omnia, rarum, tardũ, parvũ, obscurũ. Præterea quibus fames est magna, pulsus est ejusmodi. Qui verò affectus in frequentiã ipsum pulsum permutãt, si diutius perseverarint, aut vehementius afflixerint, ij pulsum vermicantẽ efficiẽt. Qui in raritatẽ, præterq̃ quòd memoratas differentias intendunt, talem præterea quãdã pulsus speciẽ in ea inæqualitate, quæ in uno pulsu accidit, efficiũt, ut corpus arteriæ in multas partes cõminutũ esse videatur. Hydropum pulsus, ascitæ quidẽ, longus, frequens, & subdurus cum quadã tensione est: tympanitæ autẽ longior, nõ imbecillus, celerior, frequens subdurus, cum quadã tensione. Ejus verò qui in toto nascitur corporis habitu (quẽ Græci ἀνασάρκα nominant) fluctuosus, latior, ac mollis. Elephantiasi laborantiũ pulsus parvus imbellus, tardus & frequens. Ictericorũ pulsus sine febri, minor, frequentior, durior, non languidus, neque celer. Eorum qui sumpserunt helleborũ, paulo quidem anteq̃ vomant, latus rarus, languidior: cùm autem vomunt ac divelluntur, inæqualis, & inordina-

Paralyseos pulsus.

Epilepticorum, apoplecticorumq; pulsus sunt similes.

Epilepticorum pulsus.

Anginam patientium pulsus.

Orthopnœa acutæ pulsus.

Suffocationis procedentis ab utero pulsus.

Pulsus differentiæ diversæ, pro oris ventriculi affectibus.

Hydropicorum pulsus.

Hydropisis una species.

Elephantiacorum pulsus.

Ictericorum pulsus.

Pulsus eorum qui sumpserunt helleborum.

inordinatus: cùm melisculè jam habent, ordinatus quidem, sed adhuc inæqualis, minus tamẽ quàm prius. Cùm autẽ sanescũt jam, & penè ad statũ naturalem redierunt, æqualis major q̃ antea, vehementiorq;. Qui verò ex iis syncope corripiuntur, convelluntur, atq; singultiunt, pulsus parvus & languidus, inordinatus, celerior, atque admodum frequẽs. Qui ex eis suffocãtur, parvus, languidus, inordinatus, inæqualis, non tamẽ frequens, neq; celer, sed subtardus magis. Præ se fert aũt & fluctuosũ quiddam & latum, & nõnunquam exiguam quandam arteriæ tensionẽ.

GALENI PERGAMENI de differentiis pulsuum, liber primus.

¶ *Prima genera pulsuum.*

QUandoquidem arteriæ corpus est cavum, longũ & circunductile, habetq; perpetuũ geminũ motum ex contrariis constitutũ partibus (aut enim in seipsam undiq; cõsidet, aut in omnẽ partẽ distẽditur: qui duplex motus vocatur pulsus) in utroq; e gemina quies accidat necesse est: altera à distẽsione, priusquã cõtrahatur: altera à contractione, priusquã distendatur. Quas quidem binas quietes experientiũ tactus cognoscit, nec minus demonstrat ratio. Nam prius contrariũ motũ natura, q̃ priorẽ sedaverit, nõ exorditur. Atqui sedari, subsistere est & in quiete esse Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo necessitas, quoddam esse tempus proprium utriusq; motus: aliquod etiam intermissionum, & harum item utriusq; proprium. Jam quia tres arteria dimensiones, ut reliqua omnia corpora, obtinet, longitudinem, latitudinẽ, profunditatẽ: non potest in singulis dimensionibus nõ fieri quantitas aliqua distentionis & contractionis. Præterea contentionẽ quandam necessariò habet, ut aut ægrè, aut languidè, aut prõptè, valenterq; operetur. Est etiam ipsa arteriæ tunica aut mollis aut dura: necnon intercapedo interna aut vacua quodammodo, aut plena. Atq; hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia sunt. Temporis item distentionis aliqua proportio est cum tempore contractionis. Aliã in uno pulsu differentiam constituas præter has nullam: sed sunt omnes quę in unum pulsum incidunt differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt aliæ, quas collectivas appellant. Ex his in plurium pulsuum mutua contentione, æqualitatem & inæqualitatem, ordinẽ & ejus perturbationem æstimamus.

¶ *Differentiæ cuiusq; generis pulsuum.*

At motum ipsum pulsus, aut moderatũ & naturalem esse, aut tardiorem, aut celeriorẽ, oportet: quæ tres pulsuum circa motũ differentiæ existunt. Fit igitur pulsus celer, ubi modico tempore ipsa arteria movetur: tardus, cùm multo: moderatus, ubi mediocri. Differentiæ pulsuũ in distentionis quantitate, si quidem in singulis concipiantur dimensionibus, novem numero sunt, in unaquaq; trium dimensionũ tres. In longitudine arteriæ, qui moderatus in ea est, & qui hunc excellit, vel eo est inferior. Vocatur qui excellit, longus: qui inferior est, brevis. In latitudine, moderatus, & alij immoderati duo: nempe latus, qui moderatum excellit: huic contrarius, angustus. Itidem in dimensione profunditatis arteriæ unus moderatus est, alius altus, & alius humilis. Hæ pulsuum sunt in una dimensione acceptorum differentiæ. At differentiæ pulsuum in trinis simul dimensionibus, sunt septem & viginti. Perspicies has manifestè in tabella. Unus enim erit longus simul & latus, altusq;, qui omnibus præponatur: alius longus, latus, & profunditate moderata, scribaturq; secundus: alius longus, latus, humilis; qui sit ordine tertius: similique reliqui omnes cognoscentur via & ratione, ut duæ primæ dimensiones maneãt immotæ, trifariam ultima variet, hoc pacto. Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus longus moderata latitudine, simulq; moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimensione longum servante, secunda angustum, tertia trifariã variante. In his novem, una dimẽsio permanet, longitudinis longæ: aliæ omnino commutantur. Mox alteri novem, dimensione longitudinis in mediocritate servata, variantibus reliquis. Ad hæc novem alii, ubi longitudinis brevis dimensio sit, & aliæ immutentur.

Longus pulsus. Brevis. Latus. Angustus. Altus. Humilis. Pulsuum differenti in trinis simul dimensionibus acceptorum, sunt septem & viginti.

¶ TABELLA.

1	*Longus*	*latus*	*latus*	*magnus.*
2	*Longus*	*latus*	*moderatus*	
3	*Longus*	*latus*	*humilis*	
4	*Longus*	*moderatus*	*altus*	
5	*Longus*	*moderatus*	*moderatus*	*gracilis.*
6	*Longus*	*moderatus*	*humilis*	*gracilis.*
7	*Longus*	*angustus*	*altus*	
8	*Longus*	*angustus*	*moderatus*	*gracilis*
9	*Longus*	*angustus*	*humilis*	*gracilis.*
10	*Moderatus*	*latus*	*altus*	*turgidus.*
11	*Moderatus*	*latus*	*moderatus*	
12	*Moderatus*	*latus*	*humilis.*	
13	*Moderatus*	*moderatus*	*altus*	
14	*Moderatus*	*moderatus*	*moderatus*	*medius*
15	*Moderatus*	*moderatus*	*humilis.*	
16	*Moderatus*	*angustus*	*altus*	
17	*Moderatus*	*angustus*	*moderatus*	
18	*Moderatus*	*angustus*	*humilis*	*gracilis.*
19	*Brevis*	*latus*	*altus*	*turgidus.*
20	*Brevis*	*latus*	*moderatus*	*turgidus.*
21	*Brevis*	*latus*	*humilis.*	
22	*Brevis*	*moderatus*	*altus*	*turgidus.*
23	*Brevis*	*moderatus*	*moderatus*	*turgidus.*
24	*Brevis*	*moderatus*	*humilis.*	
25	*Brevis*	*angustus*	*altus*	
26	*Brevis*	*angustus*	*moderatus*	
27	*Brevis*	*angustus*	*humilis*	*parvus.*

Atque

Pulsus magnus parvus.

At inter* vigintiseptẽ hos pulsus, qui ex ternis dimensionibus constant, primus quidem ab omnibus magnus dicitur, ultimus autẽ parvus. Reliqui verò proprio nomine carẽt. Neq; enim qui graciles dicũtur & turgidi, certũ unum significant, sed multis simul generatim tribuuntur. Nam in quibus longitudinis dimensio duabus reliquis præstat, omnes hos tenues & graciles vocant: in quibus duæ reliquæ ab hac, tum crassos, tum turgidos. At moderatũ dimensionibus pulsum, mediũ inter magnũ & parvum nominant.

Gracilis.

Turgidus.

De differentiis reliquorum generum pulsuum.

Tertij generis pulsuũ, quod in cõtentione cõsistit, tres differentiæ existũt. Unus quippe est validus cõtentione, qui vehemẽs vocatur: alter imbecillus, qui languidus: & tertius inter utrunq; qui medius dicitur. Quarti etiã generis, quod circa arteriæ corpus versatur, totidem sunt differentiæ: durus videlicet, mollis, & medius. Similiter quinti generis, quod arteriæ veluti infusionẽ declarat, sunt differentiæ tres, plenus, vacuus, & inter utrunq; medium tenens. Quæ quidem differentiæ quinq;, cum æqualitatibus & inæqualitatibus suis, in uno arteriæ motu consistunt.

Pulsus vehemens. Languidus.

Durus. Mollis. Plenus. Vacuus.

De differentiis pulsuum quæ in tempore intermissionis consistunt.

Qui contractionẽ pulsuum percipere se fatentur, tarditatẽ quidem & celeritatem in distentionis contractionisq; tempore collocant: crebritatem verò & raritatem, in quiete utraq;: at rhythmum, in distentionis tempore, unà cum tempore insequẽtis eam quietis, ad tempus collato cõtractionis, simul & excipientis eam quietis. Porrò quietem quam vocant superam, quæ secundum distentionem contractionẽ præcedit, quanta sit, tactu queas ad unguem assequi: inferã non item planè, quòd utrinque sibi asciscat partes, ad initium, contractionis extremitatem: ad finem, principium distentionis.

Quietem pulsuum superam, quanta sit, tactu posse discerni: infernã autem, non item planè.

De differentiis quietis & rhythmi.

Itaq; in genere quietis arteriæ, tres pulsuum differentiæ consistunt, rarus, creber, & medius. At verò cùm omnis pulsus aliquo rhythmo constet, erit utiq; arhythmo pulsui eurhythmus contrarius: eurhythmus autem genus commune utriusq;. Cæterùm pulsus eurhythmus indivisus, & unus manet. Arhythmi tres differentiæ sunt: pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Etenim cuique ætati suus est naturalis pulsus. Qui ex iis igitur rhythmum servat, vocatur eurhythmus: qui labefactat, arhythmus. Atque labefactans ipse, interim vicinæ ætatis rhythmum mutuatur, q pararhythmus: interim cujusvis alterius, qui heterorhythmus dicitur: sicuti q rhythmum prorsus nullius ætatis retinet, ecrhythmus. Easdem differentias & in naturis, annique temporibus, necnon regionibus, ac breviter in omnibus, statuere oportet. Jã verò inter omnes rhythmos, hi quidem pari proportione, illi impari constant. Pari, ubi distentionis tẽpus æquet tempus contractionis. Impari, si alteruter eorũ excedat: id quod modò certis, modò incertis fit excessibus. Certis bifariam, aut* multiplici proportione, aut ut numeri ad numerũ. Ac proportio quidẽ multiplex, aut dupla est, aut tripla, aut quadrupla, aut insequentiũ aliqua. Ut numeri ad numerum, ubi quot est distentio temporum, totidem fuerit contractio. Incertis, in universum tripliciter. Nam aut distentionis est tempus incertum, aut contractionis, aut utrunq;.

Pulsuum differentiæ secũdum quietẽ arteriæ, sunt tres: rarus, creber, & medius.

Eurhythmus pulsus. Arhythmus pulsus. Eurhythmus pulsus cur dictus. Arhythmus pulsus est triplex.

Rhythmorũ differentiæ multiplices.

De æqualitate, inæqualitate, ordine, & ordinis perturbatione.

Porrò æqualitas & inæqualitas tũ in uno pulsu fiũt, tum in pluribus. Ordo & perturbatio ordinis, in pluribus duntaxat. Ergo (ut à facilioribus cognitu ordiamur) quæ in pluribus pulsibus æqualitas inæqualitasq; cernuntur, quas collectivas vocitant, in contentione omnium differentiarum ęstimãtur primi pulsus cum reliquorum differentiis. Nam pares si omnino maneant, æqualis absolutè is pulsus vocatur: sin omnino impares, absolutè inæqualis. Quòd si in una vel pluribus pares existãt, & in una vel pluribus impares, quatenus pares sunt, hactenus dicetur æqualis pulsus: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam pulsus absolutè æqualis, nec magnitudinẽ, nec velocitatem, nec aliud habet impar quicquã. At verò ordinatus & inordinatus pulsus divisa inæqualitate in paritatẽ circuituũ, & inabsolutam imparitatem, in utroque membro gignũtur: in circuituum paritate, ordinatus: inabsoluta imparitate, inordinatus. Sint itaque omnes unius pulsus differentiæ, insequentium differentiis omni in genere pares. Absolutè ęqualis talis pulsus dicetur. Contra omnes sint omnibus impares: erit ille absolutè inæqualis. Quòd si aliqua vel aliquæ pares existant, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulsus vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui enim absolutè est æqualis, aut una, aut pluribus differentiis, non admittit sectionẽ. Qui autem absolutè inæqualis est, hunc per unam aut plures species secãtes, circuituum paritate & imparitate ordinatũ reperiemus & inordinatũ vel absolutè, vel pluribus in differentiis, vel una. Cæterùm qui absolutè ordinatus est, partes sortitur circuitus omnes. Qui circulatim ordinatus est, nõ omnes æquales, sed certos. E diverso inordinatus absolutè, nec habet deinceps omnes pares circuitus, nec certos. Circulatim verò inordinatus, ambo hæc nõ habet alterũ habet. Ita utriusq; medius fit, ordinati & inordinati: atque illud utriusq; commune habet, hoc non habet.

De collectivæ inæqualitatis differentiis: ac primò de æqualibus inæqualitatibus.

Collectivæ inæqualitates, quæ in acervo plurium pulsuum consistunt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Quippe inæquales pulsus, sicuti & cætera ferè omnia, pristinam naturam mutantia, quatenus æquam semper mutationem recipiunt, æqualiter dicuntur mutati. Quæ verò parem mutationem minimè asciscunt, ea inæqualiter inæqualia vocantur. Ubi igitur primo pulsui secundus est paulò minor, & tertius tantò secundo, & quartus similiter tertio, ac sic deinceps: tales sanè pulsus μυέρες quasi imminutos, à turbinatis figuris sumpto nomine, appellant. Jam qui ex ipsis perpetuò diminũtur, nec minui desistũt deniq;

deniq; ad quietem omnino recidunt, motuq; deficiuntur, quos vocant deficientes μύουρος. At qui desinunt, duplici sunt differentia. Quidam enim in quá primum parvitate minui destiterunt, hâc constantissimè servant. Alij autem rursus augentur, quos imminutos reciprocos vocant. Quorum quidem ipsorum nonnulli ad parem revertunt pristinæ magnitudinē, alij ad minorem: alij iisdem excessibus quibus fuerant prius imminuti, rursus augentur. Sunt qui minoribus accessionibus, majoribúsve utantur.

cientes ...ri pul- *...trorum ...uum dif ...ntia mul ...ces. ...us immi ...recipro-*

¶ *De inæqualium inæqualitatum differentijs.*

Inæqualium inæqualitatum quædam nullam prorsus æqualitatem retinent: ali quæ retinent ad tres usq;, vel quatuor, vel quinque pulsus, sed postea admittunt: in quorum inest utrisq; vel ordo, vel perturbatio ordinis: ordo, si circuitus servent aliquos pares perturbatio ordinis, si & hos quoq; violent. Atq; hi quidem ex ipsis & motibus deficiuntur, ut illi qui æqualiter agitatur. Cæterùm ut illos decurtatos deficientes: sic hos inæquales deficientes vocamus. Porrò intercurrens pulsus ex sola inæqualitate crebritatis nascitur: intermittens verò, ex inæqualitate raritatis & parvitatis, alio atq; alio utrobiq; modo, constat. In raritatis inæqualitate, quòd quies sit producta lōgissimè: in parvitate, quod minima fuerit distentio. Vel potius, ex pulsuū parvitatibus deficientes cōstat: intermittētes, ex raritatibus.

...qualium ...qualita- ...differen *...rtati ...ientes ...s. ...uales ...entes ...us. ...rcurrens ...us. ...rmittēs ...us.*

¶ *De inæqualitatis unius pulsus differentijs.*

At inæqualitatis motus in uno pulsu, duæ primæ differentiæ constituendæ sunt. Quarum una, in una arteriæ parte gignitur: in pluribus altera. Earum autē utraq; potest iterum in plures distribui. Auspicabimur tamen ab ea, quæ circa unam arteriæ partem versatur, licet distinctis temporibus: quòd nimirū inæqualitas illa sæpe inveniatur in pulsibus, multaque denotare consueverit. Tres igitur illius sunt differentiæ primæ: cùm videlicet quies interpellat motum particulæ: aut cùm ille continuus apparet, non paris tamen velocitatis: aut cùm interdū recurrit. In prima autem, ubi à quiete motus interpellatur, pulsuū novem differentiæ inveniuntur.

...qualita- ...motus in ...pulsu ...rentiæ.

¶ *Primæ differentiæ inæqualitatis motus, membra.*

Sit prior motus celer: alter verò, aut celer, aut tardus, aut moderatus: jam hinc tres differentiæ oriuntur. Rursus alteræ tres, ubi prior manet tardus, & trifariam secundus variat. Aliæ item tres, si permaneat moderatus primus, varietur autē tribus secundus modis. At verò inter non intermittentes distentionem inæquales motu pulsus, quidam velociter motum exordientes, tarditate finiunt: alij contrà, tardi sunt initio, celeresque semper magis ac magis evadunt: idque horum utriq; habent aut æqualiter, aut inæqualiter. Illorum ergo qui motum æqualiter minuunt, vel augent, quidam ab extrema tarditate ad moderatum motum perveniunt: quidam à moderato motu ad ultimam tarditatem: alij à prima celeritate ad moderatum motum: sicuti & alij ab hoc ad extremam celeritatē. Sunt præterea qui utrinq; à moderato motu paululùm deflectunt, hiq; bifariam: modò enim celeriores, modò tardiores fiunt, ut sex sint cunctæ eorum differentiæ, tametsi plures excogitari possint. In solis autem inæqualibus pulsibus qui inæqualiter variant, interdum (licet rarò) accidit motus ex tardissimo velocissimus, sicuti & ex velocissimo tarditissimus redditur.

...sus diffe- ...tiæ una ...parte in- ...qualiter in- ...alium.

¶ *Differentiæ pulsuum una in parte inæqualiter inæqualium.*

Eorum verò pulsuū qui inæquales cùm sint, inæquali in mutatione versantur, interim duæ planè, interim tres motus differentiæ cernuntur. Nos quartum aliquando, sed obscurè animadvertimus. Ubi igitur motus arteriæ duas sensibiles differentias efficit, sex erunt formæ concursuum: ubi autem tres, quatuor & viginti. Quòd autem cum in utroq; disparium motuum insint tres pulsus, velox, tardus & moderatus, ex concursibus eorum nō novem dicamus, sed sex differentias prodire, hac ratione intelliges, si noris, qui eundem bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri, unum eum totum æqualem pulsum effecturum. Itaq; de novem cōmissuris tres detrahuntur, in quibus non inæqualis jam pulsus, sed æqualis redditur, vel celer, vel tardus, vel moderatus: id quod ex tabella evadet apertum. Nam secundus in ea, & quartus, & nonus sunt æquales: celer secundus, tardus quartus, nonus moderatus.

¶ TABELLA.

1	Celer	tardus
2	Celer	celer
3	Celer	moderatus
4	Tardus	tardus
5	Tardus	celer
6	Tardus	moderatus
7	Moderatus	tardus
8	Moderatus	celer
9	Moderatus	moderatus.

Eadem ratione si tribus positis inter se disparibus motibus, in singulis iis ternos pulsus commutatos committas, vigintiseptem numero formæ erunt. Ex quibus tres necesse est inæqualitatem recidant: estq; id etiā ipsum ex tabella planū.

¶ TABELLA.

1	Celer	celer	tardus
2	Celer	celer	celer
3	Celer	celer	moderatus
4	Celer	tardus	tardus
5	Celer	tardus	celer
6	Celer	tardus	moderatus
7	Celer	moderatus	tardus
8	Celer	moderatus	celer
9	Celer	moderatus.	moderatus.
10	Tardus	celer	tardus
11	Tardus	celer	celer
12	Tardus	celer	moderatus
13	Tardus	tardus	tardus
14	Tardus	tardus	celer
15	Tardus	tardus	moderatus
16	Tardus	moderatus	tardus
17	Tardus	moderatus	celer
18	Tardus	moderatus	moderatus

19	Moderatus	celer	tardus
20	Moderatus	celer	celer
21	Moderatus	celer	moderatus
22	Moderatus	tardus	tardus
23	Moderatus	tardus	celer
24	Moderatus	tardus	moderatus
25	Moderatus	moderatus	tardus
26	Moderatus	moderatus	celer
27	Moderatus	moderatus	moderatus.

Itaque tres in his ſunt æquales, ſecundus in tabella, & tertiuſdecimus, & vigeſimuſſeptimus. Celer enim ſecundus eſt: tardus tertiuſdecimus: medius ultimus. Et jam alij duodecim pulſus, in primam tabellam tranſeunt. Nam primo primæ tabellæ, duo fient ſimiles, primus nempe & quartus ſecundæ tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habẽs. Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinens celeritatis, hic mediocritatis. Quinto undecimus & quartuſdecimus, ille majori celeritate, hic tarditate præditus. Sexto decimuſquintus, atq; decimuſoctavus, hic plus habẽs mediocritatis, ille tarditatis. Septimo vigeſimuſſecundus & vigeſimuſquintus: hic mediocritate, ille tarditate excellens. Reliqui de ſecunda tabella duo, vigeſimus, & vigeſimuſſextus, octavo ſunt primæ tabellæ ſimiles, hic mediocritate præſtãs, ille celeritate. At duodecim ſecundæ tabellæ reliquos, qui prorſus ſunt inæquales, nihil cũ illis prioris tabellæ conſentire, clariſſimũ eſt: in quibus ſanè ipſa eſt aſcripta inæqualitas, non quòd alij illi duodecim qui conveniunt cum prima tabella inæquales nõ ſint, ſed quòd in ternis hi differentiis motuũ aperta inæqualitate ſint præditi, cùm in binis differentiis eam habeãt alij. Sunt autẽ, ſi ordine à primo numeres, quintus, ſextus, ſeptimus, octavus, decimus, duodecimus, decimuſſextus, decimuſſeptimus, decimuſnonus, vigeſimuſprimus, vigeſimuſtertius: vigeſi muſquartus.

De tertia differentia pulſuum in una parte inæqualium.

Dicrotũ pulſum, ſive ferientem iterum, non duos, ſed unum tantùm pulſum exiſtere.

Qui repetentem pulſum, ſive ferientem iterum (quem Archigenes dicrotum vocat) duos eſſe pulſus exiſtimant, hallucinantur. Nam qui in una diſtentione intermittũt, quanq̃ iterũ feriant, non ob id tamen eos dixeris duos pulſus exiſtere. Quemadmodum enim dum malleo ad incudem ex longo intervallo prior valideq; pulſans incutitur ictus, illi ſecundus mitior accedit, veluti reſultante haud ita multũ ab incude malleo, recidenteq; in eam languidius & breviori intervallo, ſic dicrotæ pulſationes in una dilatatione inæquales oriuntur. Arteria ſiquidem in occurſu quaſi repellitur, moxq; redit. Cujus delapſum à * primæ diſtentionis fine nulla dirimit manifeſta quies, qualis animadvertitur inter ſyſtolem & diaſtolem, ſed ſimulatq; attolli deſtitit, ipſa arteria recedit, atq; pauliſper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis deindeq; dimiſſis accidit. Atq; ubi eum vi majori tales pulſus contingunt, ipſius arteriæ partes uno eodemq; tempore, hæ quidem attolli, decidere illæ videntur. Sic itaq; cùm gignãtur dicroti, differentiæ eorũ in illis omnib. quæ retulimus generibus erunt, plenitudinis, duritiei, magnitudinis, vehemẽtiæ, celeritatis, & his contrariorum, tàm in ipſo primo motu, quàm in reditu ab ipſorum diſceſſu. Nã magnus poteſt eſſe & non magnus, ſicuti & æqualis & inæqualis: ac ſic de cæteris differentiis, quarum ſanè cõmutationes, multas ſpecies conſtituunt dicrotorum pulſuum: quorũ hę quidem in una diſtentione ſunt differentiæ, inæqualitate occupante unam partem duntaxat.

Dicrotæ pulſationes quo modo fiant in una dilatatione inæquales.

Dicrotorum differentiæ in quibus cõſiſtant generibus.

De inæqualitate diverſarum partium in una diſtentione.

Inæqualitatis pulſ... quæ ſec... diverſa... ria part... differen...

Inæqualitatis quæ ſecundum diverſas fit partes, primæ differentiæ ſunt duæ, juxta quas aut continuus eſt motus, aut interciſus. Reliquæ ex harum diviſione gignuntur. Nam cõtinuus, aut eſt æqualis, aut inæqualis. Si æqualis, aut remittatur celeritas, aut increſcat à primo, ſex modis, neceſſe eſt, ut paulò antè expoſuimus. Inæqualis ſunt differentiæ plures, pro pulſus magnitudine longa, vel brevi, vel moderata. Nanque duobus digitis ſi motus occurrat, ſex differentiæ exiſtẽt: ſi tribus, quatuor & viginti: ſi quatuor, ſeptuagintaocto. Nam cùm eorum quæ tres differentias habent, conjugationes exiſtant vigintiſeptẽ, ſi quartũ illis accedat, cui tres differentiæ inſint, unam & octoginta numero eſſe ratio poſtulat. Quibus ſi tres quæ creant æquales pulſus, eripias, reliqui quidem erunt ſeptuagintaocto.

De differentiis motus interrupti.

Interrup... motus ... ſu diffe... tiæ qua...

Interrupti motus primæ differentiæ ſunt quatuor, quarum ſingularũ complures. At quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum ſentiunt, non ſecundus autẽ & quartus: aut primus & tertius & quartus, nõ autẽ ſecundus: aut primus, ſecũdus, & quartus, minimè verò tertius, aut primus deniq; & quartus, ſecũdus & tertius nequaq̃. Ubi igitur primus & tertius duntaxat ſentiunt, novenæ pulſuum in ſingulis generibus differentiæ fiunt: ubi verò primus & tertius, & quartus, vigenæ ſeptenæ. Totidẽ cùm primus, ſecundus, & quartus: at cùm primus & quartus, novenæ. Atq; hæc quidem eſt jam inæqualitatis diviſio, quæ diverſis in partibus fit. Cõmiſcentur porrò variis modis ambæ inter ſe primæ differentiæ, ut non jam diverſas tantùm partes, verumetiam ſingulas teneat inæqualitas.

De inæqualitate quantitatis diſtentionis in diverſis arteriæ partibus.

Inæquali... quantit... tis dilat... nis dive... arteriæ p... tes occup...

At verò inæqualitas quantitatis diſtentionis diverſas quidem arteriæ partes occupans, cùm animadvertitur crebrò, tũ percipitur facillimè, & interrupta, & continua, æqualiter & inæqualiter. In una verò arteriæ parte nõ recipit hujus generis inæqualitatem unus pulſus, quòd prius quàm finem motus attingat, magnitudo minimè deprehendi poſſit. Siquidem magnitudinis & parvitatis differentiam, niſi jam moveri arteria deſtiterit, neutiquam cognoſcere poſſis.

Inæqualitatis vitalis contentionis differentiæ.

Inæqualit... tis vitali... tentionis ...ferentiæ.

Inæqualitas verò contentionis vitalis, eandem diſtributionem ac inæqualitas motus habet. Nam aut eandem partem: aut diſtinctas tenet. Eandem tribus modis, aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto. Diſtinctas bifariã, vel cõtinuo motu, vel interciſo. Singulorũ præterea

terea horũ generũ totidem sunt singulares differentiæ, quot motus. Quin & cõmisceri etiam possitas una in parte inæqualitates necesse est, ut illas quæ in diversis fiunt.

De inæqualitate corporis arteriæ.

Sed inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulsus aut mollis aut durus redditur, in una quidem nõ potest parte fieri: in diversis fieri duobus modis videtur (non aliter ac inæqualitas motus & contentionis) ut aut continuus motus sit, aut intercisus. Quo fit ut differentiæ hujus generis sint eædem, atq; prædictæ illorum. Verum arteriæ pars una non potest initio esse distentionis, mollis, dura in fine: aut contrà primò dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulsus genere duritiei & mollitudinis, duo genera dissident priora, motus & contentionis.

De inæqualitate ab infusa materia in cavitatem arteriæ.

Pulsuum genus quod efficit infusa materia, in quo quidem pulsus plenus & vacuus est, easdem habet quæstiones ac superius quod quantitate distẽtionis constabat. Videbitur nanq; hic quoq; obtinere diversas partes posse in uno pulsu inæqualitas: unam autem eandemq; non posse. Porrò quia evidentius in arteriæ sede febris calor qui sit, quàm si aliam tangas partem, cognoscitur, ideo probabatur quibusdam, inter alia hoc etiam genus pulsuum annumerari, quo caloris qualitatem pernoscimus. Cujus quidem generis æqualitas & inæqualitas in una distentione versantur. Ac inæqualitatis erũt differentiæ, prima, tum quæ diversas partes, tum quæ singulas tenet. Quas iterũ si prædictis rationibus seces, alteræ particulares plures nascentur.

De inæqualitate à sede arteriæ.

Est & aliud genus diversum inæqualitatis in uno pulsu, quòd à sede arteriæ proficiscitur: ubi pars quidẽ ejus dextrorsum, pars sinistrorsum, pars sursum, pars deorsum deflectitur: id quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus.

De pulsu undoso & vermiculante.

Aliud item inæqualitatis unius pulsus genus est, quod vocatur undosum. Ad cujus sanè generationem minimè videtur arteria in ea inæqualitate simul distendi universa: sed primò prima ejus pars, deinde secunda, mox tertia, & sic consequenter: idq; cum elevatione quadam undosa, altera unda semper priorem excipiente. Prioris siquidem partis arteriæ dilatationem, secundæ cõsequitur, ut interveniat pars à motu libera nulla: verùm propémodũ quieti similis est finis undarum. At non reperias tamen ullam partẽ prorsus quiescentẽ. A vermiculante porrò hic pulsus magnitudine differt. Neque enim eos qualitas sed quantitas separat. Utriq; tamen, omnibusq; eorum speciebus aliquid inest cõmune, sicuti & aliquid propriũ. cõmune, unde nomen uterque invenit, undoso quidem, exurgere quasi undas in arteria alteram ab altera: vermiculanti verò, esse vermis gressui consimilem. Differentiæ autem eorum hoc modo speciatim fiunt. Quibusdam enim rectà fertur unda: quibusdam in obliquum deflectit. Quidam etiam brevi longitudine, altitudinem insignem sortiuntur. Sunt cõtrà, qui longiores altitudinem humilem: aliqui lati sunt, nonnulli angusti, alij etiam pari celeritate prædití, alij secus. Et cõtentionis hæc etiam unda plus, illa habet minus: interim simul est istarum differentiarum inæqualitas. Habent autem utriq; hi, tum undosi, tum vermiculátes pulsus, ut tales sint, à sola distentionis inæqualitate ipsius quantitatis. Una enim hæc inæqualitas, adjuncto sibi, ut partium motus alter antevertat, alter cunctetur, hujuscemodi pulsus gignit.

De pulsu formicante.

Jam verò ut undoso pulsui succedit vermiculans imminuto ita formicans vermiculanti, ubi multis amissis motibus, in unũ eundemq; prorsus parvũ desiverit. Quare inæqualitas ejus præ exiguitate nos fugit. Est porrò hic pulsus parvus (quo nec alius est minor) languidissimusq; & creberrimus: non tamen (ut quibusdam visus est) celer.

De vibrato & convulso pulsu.

Supersunt autem vibrati & convulsivi, qui hactenus quidem sunt inter se similes, quòd unum locum arteria non teneat, sed sursum deorsumq; agitetur, naturali sese deserta. Distant tamen vel hoc ipso, quòd non adeò is affectus in convulsivos cadat: in vibratos magnoperè, admodumq; perspicuè: ac præterea, quatenus ex terminis utrisq; retrahi, contendiq; & convelli convulsivi videntur. Vibrati omni isto vacant. Ad hæc magna frequenter est dilatatio vibratis, at convulsivis parva. Et partes arteriæ quædam superiora petere, quædam demitti uno eodemq; tempore apertè in vibratis cernũtur: convulsivis verò id perpaucis & obscurè accidit. Breviter senitas vel uti fidem quandam intensam in convulsivo pulsu, quæ illi res cum nullo alio convenit. In vibratis nihil simile animadvertas. Maximè enim jaculis motum eorum, quæ magna vi emissa, celeri impetu vibrantur, assimiles. Omnes autem hosce pulsus qui præter quinq; illa prima genera in una distentione inæquales sunt, horũ duorum accessio constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cùm maturius aut serius motum partes auspicantur.

De pulsu caprizante.

Pulsus etiam caprizans inter inæquales in uno pulsu refertur: estq; etiam compositus, expers tamen inæqualitatis utriusque, quæ primis quinque generibus adjuncta erat. Verùm ubi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissimùm generatur, licet nõ semper, sed ubi motus à quiete alter celerior primo & vehementior oritur.

De inæqualitate crebritatis, raritatis & rhythmi, in diversis pulsibus: quã collectivam inæqualitatem appellant.

Ubi omnia ordine æqua ictuum sunt intervalla per omnes pulsus, æqualem dictitãt haud ab re tunc pulsum esse: ubi verò partim majora, partim minora, inæqualem in crebritate, raritateq;. Rhythmũ jam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad intervalli tempus constantem, cùm deinceps maneat eadem, æqualem eum esse ajunt: quemadmodũ inæqualem, ubi talis proportio variatur.

Margin notes: [In]æqualitas [corp]oris arteriæ esse in parte [non] potest: in [div]ersis pomodis [...]bus. — [Inæ]qualitas [...]us ab infusa materia. — [Inæ]qualitas [...]s pulsus [à sed]e arteriæ profecta. — [Undo]sus pulsus [q]uomodo [...]. — [Ver]miculans pulsum undoso nõ [quali]tas, sed [quan]titas so[la] distinguit. [Undo]so & [verm]iculãti, quæ [com]munia [&] propria [...]sint. — Undoso pulsui succedit vermiculans. Vermiculanti pulsui succedit formicans. Formicans pulsus est omnium minimus, nõ tamẽ est celer. — Convulsi pulsus. — Vibrati pulsus. — Caprizans pulsus quando gignatur. — Collectiva inæqualitas. Inæqualitas in crebritate, raritateq; secundum diversos pulsus. — Rhythmus quãdo æqualis, & quando inæqualis dicatur.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

De inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmiq; in uno pulsu.

Inæqualitas crebritatis, raritatis & rhythmi, in uno pulsu contingens examinatur

Partes arteriæ aut omnes unà motum exordiuntur, aut hæ quidem maturius, illæ autem tardius. Si* igitur moveri omnes simul cœperint, postea autē motæ, minus æquis temporibus dilatationem alterā aggrediantur, duorum generum in uno pulsu inæqualitas erit: quòd videlicet illa sit quidem cognita, ubi primū secūda distentio cœpit, in secunda tamen ipsa minimè cōtineatur: sicuti neq; ipse * rhythmus, nec genus crebritatis, & raritatis, cùm & hæc ipsa fiant in uno pulsu, * quamvis ut cognoscantur, omnino secundum desiderent: quandoquidem ante hujus initium, prioris nequit finis cognosci: quo incognito, nec crebritatem, nec raritatē, nec rhythmum valeas cognoscere. At verò tempus partis quæ * præ cæteris prima motu deficitur, minimum est: maximum ejus quæ ultima: proportione autem media, in quantū aut à prima, aut à postrema absint. Contrà ac tempore motus, quietum tempora, longiora sunt illis quæ primæ à motu desistunt: in illis quæ postremæ, breviora. Quare tempus motus quem habuit pars, quæ prima moveri desiit, minimum, cum maximo tempore quietis ejusdem comparatur. Et ultimæ tempus, quod maximum erat omniū motus temporū, ad minimū confertur quietis ejusdem partis. Atq; ita rhythmus in singulis cōmutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet.

Rhythmi inæqualitas quomodo fiat.

Si itaque dilatatio quidem prior, in omnibus simul partibus auspicetur motum, sed non pari in omnibus tempore: secunda autē deinde & ipsa motum incipiat, non tamen simul omnium partium, sed prius quidem ejus quæ prior quieverat, secundò autem illius quæ secunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis nō item. Nam quies cùm in omnibus æqua sit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: nō respōdet tamē motus tempus, tēpori quietis. Siquidem motionis tempus nō erat omnib. par: quietis erat, ac proinde nō idem omnibus rhythmus erit. Quòd si cùm moveri arteriæ simul omnes partes cœperunt, non item simul omnes alteram distētionē ordiantur, nec priorem terminaverint simul, sed ne quies quidem in omnibus æqua sit, binas in eo necesse est differentias esse. Nam crebritatis & raritatis in alterutra differentia inæqualitas fit, at nō rythmi tamē necessariò. Possunt quippe omnium partium tempora motus, quietum temporibus respondere. Et si hoc, erit quidem rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnib. partibus proportio non constet, simul perdetur rhythmus. Jam verò ubi unà omnes partes moveri cœperint, motæq; æquo sint tempore, si * secundæ dilatationis nō idem omnes initium partes ordiantur, sed quædam maturius, quædam incœperint seriùs, non erit jam rhythmus æqualis, nec crebritatis raritatisq; differentia. Hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum verò, proportionum commutatio. Ac tot sunt inæqualitatis utriusq; uno in pulsu generis differentię, cùm omnes unà partes arteriæ distē-

Rhythmum efficit inæqualem proportionis cōmutatio.

di cœperint. At ubi hęc primò, illa secundò distēdi cæperit, si omnes simul quieverint, ac dein distentionem unà alteram auspicatæ sint, necessariò inæqualitas in altero tantū genere fiet rhythmi. Quòd si alteram distentionem arteria juxtà orsa sit, ac priorem, ut in utraq; distentione eadē pars prior altera pari intervallo incipiat, idq; sit in omnibus partibus constans: atq; illæ etiam simul priorem distentionem absolverint, * necessariò utiq; in utroq; genere inæqualitas erit. Nam omne tēpus quod est ex motu & intervallo conflatum, omnibus est æquabile arteriæ particulis. Sed motuū proportiones, quòd totum tempus in æquas partes non distribuatur, non respondēt proportionibus quietum. Quare simul inæqualis rhythmus necessariò erit singularum partiū: & quatenus tempora intermissionum differunt, etiam crebritatis raritatisq; coniungi cum iis inæqualitatem est necessarium. Si verò altera distētio, perinde ac prior fecerat, initium motus partium sit orsa, non sit autem prioris distentionis finis omnibus idem, duæ differentiæ orientur. Potest enim & longè quidē quiescere prius, quæ prius motum est auspicata: potest etiam posterius. * Si igitur tantò quieverit prius, quantò cœpit, fiet ita æqualis in utroque genere pulsus. Sin multò prius atq; est auspicata quieverit, duorum generum inæqualem pulsum efficiet. At si quæ prior cœpit desistat posterior, duorū generū omnino inæqualitatē creabit: si videlicet aut multò tardius, aut paulò, quieverit. At verò si nec prioris distentionis initiū ex omnibus simul partibus fiat, neq; secundæ, est cùm rhythmus possit esse inæqualis, necnon crebritatis & raritatis genus. Verum si sic motuū tempora temporibus quietum respondeant, rhythmus æqualis erit. Si verò tempora sola paria fuerint intermissionum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequētia sunt: inæqualitates verò permultæ. Nam omnes possūt simul partes à motu cessare, & nō simul. Et cū nō cessant simul, hæ prius, illæ posterius: jam etiā vel longè prius, vel longè tardius.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, lib. II.

NOn eundē usum hic liber pollicetur, ac primus: sed quam veratrū rationem habet, vel scammoniū cum pane, & carnib. eandem quæ nunc dicemus, cum superioribus habent. Nutrire enim mentes illa sanas, hæc resecare pravas sententias valent, ut morbos quosdam. In primis autem mihi cum sophistis est bellum circa usurpanda nomina. Illi quippe ipsas res negligentes, barbaras quasdam voces, undique citra delectum contractas, Græcorum commiscent nominibus: neq; iis sanè integris, legitimisve, sed corruptissimis: atque ita nobis aures obtundunt, qui perpetuò sumus soliciti, ut nominibus quāpurissimis sensum interpretemur: ut clarissimè quis mentem suam possit significare, ita sermone uti eum optimè, existimantes. Ad hæc verò, illi priusquàm homonymiam distinxerint, singula definire conantur: unde necessum est eos quam turpissimè hallucinari. Neq; enim nominū sunt, sed rerū definitiones. Proinde quando

Sophistæ ipsas negligunt, de nominibus ar[...] & solicit[...]

Definitio[...] sunt [...] non nom[...]

quando ab uno nomine res indicantur multæ, tot definitiones, quot res, necessariò desiderantur. Ubi verò unius rei plura nomina habentur, una tantùm definitione est opus. Porrò ubi Archigenes etiam de octo qualitatibus pulsuum temerariam illam suam nobis sententiam protulit, debuisset aliquam addere, si non firmam demõstrationẽ, at certè rationem validam: ut ne quis initio statim, veluti in Mosis & Christi scholam impingens, leges audiret nulla stabilitas demõstratione. Olim etenim homo duarum linguarũ peritus, ostendebatur digito, omnibúsque erat admirationi. At sophistæ hodie nos multas ediscere volunt, cæterùm barbarissimas, cùm tamen præstaret ipsos doceri unam græcam adeò ornatam & cultam, præterea communem omnibus, ac plenam humanitatis. Qua quidem si imbutus fueris, neutiquam ut illi fateberis, omnia prima genera pulsuum, qualitates existere. Siquidem inter differentias ipsorum referri tum magnum, tum parvum, tum medium constat: necnon longum, brevem, latum, angustum, atq; alios deniq; aliter nominatos: quorum quidem omnium unum esse cõmune genus cõsistens in qualitate, nemo sanæ mentis fateatur. Quippe ipsius magni pulsus & parvi, nõ qualitatem, sed aut quantitatem, aut ad aliquid, aut cõjunctam cum ad aliquid quantitatem esse genus, rationi consentaneum videtur. Neq; enim sumus nescij multis generibus esse cõmune Ad aliquid. Siquidem albius & nigrius sunt in coloris genere. Atqui color qualitas est. Jam superius & inferius etiam in genere Ubi: maturius item & tardius, in genere Quãdo. In aliis etiam pluribus generalibus prædicamentis, versatur Ad aliquid. Proinde mirum non est, si in prædicamento quantitatis illi adsit etiam locus. Quare optimè sanè valeas moderatum pulsum, qui desideratur, ostendere, si exquisitè moderatũ cognoris. Cæterũ in majori pulsu, q videlicet moderatũ excellit, sat fuerit cõstituere quinq; aut sex differentias. Etenim illum qui omnes superet, maximũ appellabimus. Qui medius est inter maximũ & mediũ, simpliciter magnum. Jam interponendi huic & illi utrinq; bini alteri: unus paulò major moderato, alter qui magno paulùm concedit. Alius item qui magnum superet: sicuti & alius qui sit proximus maximo. Dicimus itaq; maximum & parvum pulsum, sub prædicamento Ad aliquid esse, & quantitatem significare: inesseq; utrique magnitudinem, ut magno magnam, ita parvo pusillam. At longus dicitur, qui longitudine excedit medium: latus, qui latitudine: altus, qui profunditate: quorum intelligitur nullus in tribus dimensionibus arteriæ, citra quas nulla magnitudo constiterit. Siquidem quantitas unius* extensionis, non magnitudo, sed longitudo est: ex qua nõnullos longos & breves dicimus, nõ magnos vel parvos. Nec verò ita lineam unq̃ appellamus, sed aut longam, aut brevem. Verùm corpora quæ trinam dimensionẽ sortiuntur, ea magna & parva appellamus. Proinde pulsus qui ab una dimensione cognominantur, à magnitudinis quidem genere rejiciuntur: sub eo autem qui secundum quantitatẽ est, continentur. Ubi igitur à proportione tres illæ dimensiones discedunt, atque aliqua vel aliquę illarũ minuũtur, vel superant, quatuor & viginti pulsuum differentiæ nascuntur: quas nos, quò vigintiseptem esse obtinentiũ tres dimensiones pulsuũ differentias ostenderemus, cũ prædictis tribus in tabella proposuimus. Quibus omnibus unum commune genus, quantitatẽ scilicet distentionis arteriæ, invenimus. Quòd si liceat etiã contractionẽ tactu discernere, & in hac quoq; reperiẽtur totidẽ differentiæ. Enimvero qui nullũ ajunt longũ se simpliciter pulsum posse animo cõprehẽdere, cùm omnino is aliqua sit præditus latitudine & profunditate, mihi rudes primarũ disciplinarũ videtur: quandoquidem nec magnũ etiam sic concipere possent, quòd videlicet is simplex non detur, nisi simul celer vel tardus, vel vehemens, vel languidus, vel particeps sit aliarũ differentiarũ. Etenim quæ sine aliis esse nõ possunt, nõne mera fatuitas est, ne cognitioni quidem repræsentari citra illa profiteri? Porrò ex unica dimensione pulsus, multa nos cognoscere possumus. Nam ut certã rem demõstrare magnus pulsus potest, ita etiam altus solus, non simul cum ipso conceptis aliis dimensionibus animo. At verò pulsus binarum dimensionum, nec ad viam & rationẽ quicquam faciunt eorum, qui trinis simul dimensionibus intelliguntur, & à dividendi sunt methodo abducti. Porrò ubi ex omnibus differentiis volumus intelligere compositũ ipsum, tunc ars jubet, ut propositæ rei totam perspiciamus naturam. Eam itaq; nos in simplices differentias resolvimus, quòd absq; eo, compositum exactè intelligi nequeat. Nisi verò totam rei naturam in unum complecti, neq; in una differentia & simplici consistere valeas, nulla erit ars, nulla via, vel ratio, nulla deniq; utilitas. Quamobrem nos primùm pulsuum universam naturam diduximus in differentias, quæ ipsam constituunt: atq; hanc quantitatem distentionis vocavimus, illam qualitatis ictus, aliam qualitatis tunicæ, aliásq; ordine commemoratas. Deinde in his rursus simplices notiones investigavimus: ut quam habet rationem differentia quantitatis distentionis ad totam pulsuum ex omnibus conflatam naturam, ita inveniatur aliud, ad hanc ipsam se similiter habens. Sunt autem differentiæ omnes uniuscuiusq; dimensionis, aliarum omnibus copulandæ: ut in unaquaq; binarum dimensionum copulatione existant novem differentiæ, omnes vigintiseptem. Adscribam unã, postea de reliquis etiam licebit discere.

Pulsuũ differentiæ vigintiseptem.

Compositum non posse intelligi absq; ipsius resolutione in simplices differentias.

1	Longus	latus
2	Longus	moderatus
3	Longus	angustus
4	Latus	moderatus
5	Moderatus	moderatus
6	Angustus	moderatus
7	Brevis	latus
8	Brevis	moderatus
9	Brevis	angustus.

In hac ergo tabella tres longitudinis differentias cõplicantes cum tribus latitudinis, novẽ ef-

ficimus differentias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentiis, conjunctas profunditatis tres habens. Tertia praeterea, in qua profunditatis tribus, copulabuntur tres latitudinis. Erunt itaque omnes differentiae vigintiseptem, cùm singulae tabellae novem contineant. Caeterùm hos omnes pulsus, qui concipiuntur bini, ob dictas causas omisimus: tradidimus autem eos, qui singulis dimensionibus intelliguntur, numero novem: atque eos qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, vigintiseptem: quorum omniũ fecimus cõmune genus quantitatẽ distentionis. Porrò excessus pulsuum atq; defectus, qui una dimensione intelliguntur, à principio dividere poteris: ut in magno nobis est demonstratũ. Nam moderati soli singulis generibus indivisibiles sunt: alij autem, plures divisiones recipiunt, ac sua quidem natura infinitas. Quod enim genus majorẽ & minorẽ excessum & defectum obtinet, infinitas necesse est differentias sortiatur, non tamen secundum sensum. Ergo esse quoddam genus pulsuũ, qui in quantitate distensionis consistunt, satis ostensum est. At quandoquidẽ celer quidam est, & tardus, & moderatus, in arteriae motu pulsus: atq; horum cõmune genus qualitas est motus: num aliquod invenire cõmune genus valeamus qualitatis & quantitatis, nobis est attendendũ. Quod si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatẽ distentionis, tum qualitatem motus. Cùm aũt qualitas motus differat à qualitate corporis ipsius arteriae, certè qualitatis praedicamentũ cõmune erit utriq; generi: tamen genus haud item ambae qualitates ullum cõmune obtinent. Nam per homonymiã utraq; affectio qualitas dicitur. Neq; enim eadem est in ambabus qualitas, sicuti in albo & nigro, atq; frigido & calido. Genus autem pulsuũ in quantitate distentionis, à genere motus, corporisq; arteriae, planè distat: quantitas siquidem à qualitate dissidet: atq; idcirco etiã à genere contẽtionis, necnon à rhythmo, & à genere ordinis & perturbationis illius, sicuti & aequalitatis inaequalitatisq;. Quae quidem praedicamento Ad aliquid attribuuntur omnia. Proinde superest, ut illud cõparemus cum genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere videtur quantitas temporis quietis. Sed sub idem sic rursus praedicamentũ reducentur: genus amborum tamen non erit idem. Nam genere toto quantitas dimensionis corporis, à quãtitate abest temporis. Ac nullum sanè esse, apertũ est, in pulsibus genus altius, quantitatis genere distentionis. Verùm differentiae ipsae interdum quidem atq; cõmuniter accipiũtur, tum pro generibus, tum pro speciebus: peculiarius autem pro illis quae in divisionibus reperiũtur, quae nec species sunt, nec genera. Differentiae tamen nomen potest omnibus asignari qualitatibus, quantitatibus, relationibus, & uno verbo, universis. Nam ab eo quod differat unum ab altero, nomen differentiae factũ est & conceptum. Differunt autẽ quaedam statim primis generibus praedicamentorũ, ut homo, album, bicubitale, dextrũ. Nam unum illorum est substantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud Ad aliquid. Quaedam subiectis

Moderati pulsus soli singulis generibus indivisibiles sunt.

Differentias interdum accipi pro generibus speciebusq.

Differentiae nomen quibus possit accommodari.

generibus sub his: ut album & triangulare. Color enim, illius est genus: hujus figura. Haec rursus ambo praedicamento subjecta sunt Qualitatis. Itaq; albo primũ praedicamentum cum triangulari convenit: est enim utrunq; qualitas: caeterùm generis sunt diversi, hoc figurarũ, illud colorum. Alia jam specie differunt, cùm non differant genere: ut album & flavũ. Similiter alia differunt numero: ut, gratia exempli, album ab hoc albo, peculiari quadam differentia dissidet, sed eidem speciei subditum est, albo: praeterea utriusque idem genus est color, & commune praedicamentũ Qualitas. Atq; ita sanè quodlibet à quovis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quandò igitur differentia à differendo appellata est, & inventa: differre autem tum individua, tum species, tum genera inveniuntur subalterna, & semel omnia quae aliquo modo sunt: differentiaq; rebus omnibus inest, non autẽ qualitas: malè utiq; Archigenes prima genera differentiarũ pulsuum, qualitates vocavit: nos autẽ rectè, atq; ordine, cùm haec, tum alia omnia, differentias. Quare etiam universo operi titulũ fecimus, De differentiis pulsuum.

Differ... nomen ... sit duct...

Pulsuum differentias genera... ma, A... nes perp... qualit... vocavi...

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, lib. III.

SI amor sapientiae atq; honesti singulis juxtà placeret (ut ait tragicus) nulla foret mortalibus contentio ambigua. Nunc quia nõ videtur omnibus idem nec honestum, nec sapiens esse, neq; etiam verum, necessariò controversia nascitur. Caeterùm qui in dubia opinione versatur: quod non assequatur scientiam, ei condonandum fuerit. At qui de nominibus digladiantur, nec ullum hic faciunt finem aut modum, minimè mihi venia digni nidentur. Nam rerũ cùm sit ea obscuritas, ut si vel in triplum haec vita nostra prorogaretur, ne tum quidem exactè cognoscere omnia possemus (qua ratione adductus Hippocrates, vitam ait esse brevem, & artem longam) quo modo, qui in iis quae ab re sunt tempus conterit, absurditatis impudẽtiaeq; notam abjicit? Etenim de nominibus laborare est prorsus operam ludere: res autem ipsas expendere, artes locupletare. Perinde siquidem est si vocemus ipsum pulsum Dionem: dicamus autem illum dignosci exactè, si comprimamus arteriam, nec leviter attingamus: necnon pulsum proficisci à robore facultatis vitalis, esseq; signũ salubre in morbis: & praeterea quales indicationes soleat promittere. Porrò ipsius robur ictus, in tactus impulsu, repulsu, subversioneque positum esse, omnibus in professo est: at à qua causa fiat, controversum existit, unusquisque siquidem propriam opinionem tuetur. Citius autem Mosis asseclae & Christi sua deserant dogmata, quàm qui sectis addicti & consecrati sunt, tum medici, tum philosophi. Itaque inter pulsus est quidam, qui tactum ipsum subvertit: id est, valde & cum renixu quodam pulsat. Dignoscitur autem is, ubi plurimùm insigimus digitos, non leniter palpamus. Causa ejus existit, facultatis robur pulsus efficientis. Proinde si de medicis vocabulis primò omnis nostra potestas sit instituendis,

Controver... sia unde scatur.

Vita bre... Ars long...

Pulsum pr... ficisci à ro... re facult... vitalis.

Robur ip... arteriaru... ictus, in q... nam posit... sit.

Christiano... rum const... tiam summ... Galenus ex... primit.

tuendis, contentum eum pulsum, non vehementem vocemus. Nunc quia à pluribus jampridem vehemens est vocitatus, nomen nihil mutamus: tametsi non simus nescij, vehementiæ nomen actioni semper tribui, contentæ simulatq; citatæ. Jam verò dum vacuum pulsum appellant, cùm nihil omnino vacuum in orbe detur, bifariam illum interpretabimur. Nam aut arteriam sic intelligemus vacuam, ut quæ aërem tantùm contineat, & quanquam sit plurimùm inflata & distenta, vacua tamen sit appellanda, ut inflatus culeus vacuus dicitur vino: aut ita illam vacuã esse dicemus ut utres ipsos, quãdo aëre expulso, eorum tunicæ considunt. Ac prima sanè significatione erit pulsus talis, qualem Erasistratus natura eum semper asserit esse: altera nihil à parvo differet. Itaq; necessum videtur, ut aut parvum pulsum, aut aëreum, vocemus vacuum: itemq; contrarios iis plenos, magnum scilicet, atq; eum qui humidam speciem refert. Præcipuè tamen infusæ substantiæ ratione appellare licebit plenum aut vacuum vas: ratione autem tunicarum arteriæ, aliter: quas rectius sanè duras & molles, non plenas vel vacuas appelles: cùm similare corpus (nisi per metaphoram, quæ à disciplina artificiosa ablegAnda est) quod vacuum vocetur vel plenum, sit nullum. Quãdoquidem autem omnia corpora, ex terra, aqua, igne, & aëre conflata sunt: in quibus exuperat quidem vel terrestre elementum, vel aquæum à gelu concretum, non possunt ea non dura esse: in quibus verò igneum, vel aëreũ, vel humidum elemẽtum excellit, non concretum, necesse est ea mollia existant. Præterea si prædita foraminibus sint, vel meatibus, si superior ibi sit terrestris substantia, vel aquosa concreta, facit necessariò ad totius duritiem corporis: sin subtilis vel humida, sed non concreta, ad mollitiem. Est autem in nobis tactus judex corporis duri mollisq;. Quem quidem dum applicamus objectis, quæ offendimus illum admittere, & quasi subeunti cedere, mollia appellamus. Contrà, quæ vim afferunt cuti nostræ, & protrudunt, si hæc cedens urgentia intus excipiat, dura illa vocamus. At si omnino cedat & deijciatur ab urgente, id quod concidit, imbecillius omnes: quod dejicit, validius appellant. Porrò Aristoteles elimatius quàm Plato non id quod cedit, appellat molle: sed ei addit, modò, quod in seipsum: modò, quod loco non dimovetur. Quòd si simul utrunq; addamus, ut in secundo libro de Generatione & interitu Aristoteles fecit, ac molle dicamus esse, quod in seipsum cedit, nec migrat aliò, adhuc definiemus apertius: utrunq; siquidẽ soli accidit molli. Nam cedere quidem, cõmune symptoma est mollis, & imbecilli: at in seipsum, solius est mollis: ut nõ in seipsum, imbecilli tantùm. Præterea, ut in vicinum locum migratio, propriũ infirmi est: ita nõ demigrare, unius mollis. Jam verò, ut tangibile est corpus durum, sic durities est qualitas tactilis. Siquidem qualitates tactiles sunt, calor, frigus, humiditas, siccitas, gravitas, levitas durities, mollities, lentor, friabilitas, asperitas, lęvor, crassities atq; tenuitas. Quæ omnes exprimi tangibiles qualitates possunt, & corpora non secus iis prædita. Quippe horum pariter septem sunt oppositæ conjugationes, & nomina quatuordecim. Prima est oppositio calidi & frigidi. Secunda, sicci & humidi. Tertia, gravis & levis. Quarta duri & mollis. Quinta, lenti & friabilis. Sexta, asperi & lævis. Septima, crassi atq; tenuis. Durum igitur corpus, quod sic propriè & primariè appellatur, renititur, & nihil tangẽti cedit. Quia verò multa corpori duro accidunt, unumquodque eorũ metaphoras nobis suppeditat: inter quas sanè ut repudiamus obscuras & tectas, sic probamus illas, quæ apertam illustrémq; similitudinẽ præ se ferũt. Ut, dum legem duram & judicẽ dicunt, qui à venia danda sunt omnino alieni. Corpus itaq; arteriæ, vel durum, vel molle primò & præcipuè est dicendum. At pulsus ejus statũ denuncians, non propriè, nec primò, sed per accidens venit durus aut mollis vocandus.

Tactilium corporum septem oppositiones.

Durum corpus simpliciter.

Metaphoræ quanam sint recipiendæ.

Pulsum dici durum aut mollem ex accidenti.

GALENI PERGAMENI
de differentiis pulsuum, lib. IV.

AT verò, ubi etiam ante definitiones, ipsæ res notę existunt, nullus profectò est usus definitionum: quemadmodum in pulsus appellatione, quam intelligunt etiam omnes mortales, nedũ medici. Proinde incusandi sunt, qui circa definitionem pulsuum inter se maximè digladiantur, alij aliud esse pulsum censentes. Sunt porrò definitionũ prima genera duo: alterum quod planè rei notionem explicat: alterum, quod ipsam essentiam docet. Virtus est sua utrique definitioni: illi quæ notionem explicat, ut omnibus sit testata, qui eodem sermone utuntur, & ad rei essentiam ne aspiret. Huic quæ essentiam docet, ut ei quæ notionem subjicit, cõsentiat, non sit tamen cum ea eadem. Ac prima quidem debet ex seipsa fidem habere, res perspicuas explicans, manifestásq;. Unde Aristoteles eam definitionem nominis appellavit: sicuti alteram esse definitionem ait, quæ quid sit, explanat. Etenim quibusdam in partibus cutis, nõ modò tactu, sed etiam oculis, motum quendam percipimus. Qui quidem in iis qui rectè se habent, in multis corporis partibus cernitur: de quibus est carpus manus. Palàm siquidem illic deprehendimus ascensum quendam atq; descẽsum, præterea mediam intermissionem. Quam sanè motionem omnes pulsum appellant. Hunc qui brevibus possit interpretari, optimè definitionem ille notionis effecerit, si nec omittat quicquam, nec superflui aliquid addat. Ut si dicat, eum talem motum, esse arteriarum pulsum. At si quis tunicas arteriæ explorarit, facultatẽq; repererit quæ arteriarum motionem excitat, ipsiúsq; motionis vsum cognorit, is certè ut prętergressus notionem est, sic universam essentiam pulsuum generationis tenuerit. Verùtamen ista quidem nequeas definitione universa complecti. Unde fit, vt nulla pulsuum definitio prorsus essentialis constitui posit: aut certè prælonga erit. Sensibilis itaq; ille arteriarum motus (quem quiete interpellari diximus) pulsus vocatur. Nihil autem apertius est, quàm motum ipsum in altum, latum & longum extendi, in gracilibus corporum, atque in maximis pulsibus. Cæterùm

Definitionũ prima genera duo, notionale videlicet, atq; essentiale.

Definitio nominis. Definitio quid sit explanans.

Arteriarum motũ in carpo esse oculis perceptibilẽ.

Pulsuũ essentialis definitio, quæ brevis sit, nulla constitui potest.

Pulsus quid.

Pulsuũ usus est tutela innati caloris.

integram pulsus definitionem feceris, si usum eorum generationis adjunxeris, quæ tutela innati caloris existit. Facit autem ad procreandum animalem spiritum, illa spiritalis substantia, quam arteriæ continent. Atq; attrahunt quidem arteriæ, dum dilatantur: excernunt autem dum contrahuntur. Igitur definitio essentialis, quæ oratio est rei essentiam edocẽs, necessariò est genus explicatura, & differentias, & usum generationis: causam item efficientem, & materialem, aut instrumentalem, aut utcunque appellare volueris: ut Genus, aut motum, aut actionem, aut passionem arteriarũ. Differentias, quòd per distentionem & contractionem, quodq; sponte. Usum, quòd innati caloris nomine, vel spiritus vitalis gignendi, aut herclè etiam animalis. Causam efficientem, quòd vis sit quædam cor distendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut utraque. Materialem denique & instrumentalem, conformationem arteriarum ad actionem, videtur demonstratura. Atq, ita suam quæq; secta rationalis, sortiretur definitionem, Nos verò dicemus pulsum esse peculiarem actionem, cordis præcipuè, deinde arteriarum, quæ distentione & contractione moventur à facultate vitali, quò caloris nativi mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis. Verùm apud tyrones cujusvis disciplinæ, minimè sanè proferendæ substantiales definitiones sunt: sed ubi à notione exorsi, ad essentiæ eos notitiam ducemus, hic jam, promptæ memoriæ gratia, rem universam limitata complecti ratione fuerit expediẽs. Cùm valemus igitur, cordis & arteriarum motus, quando illa distenduntur undequaque, rursusque in se considunt, pro dignitate obeuntur. Sin autem ægrotemus, ut palpitans, vel concutiens, vel convulsivus, vel tremulus motus arteriarum appareat, nil novi est, si pulsum vocemus modò convulsivũ, modò vibratũ, interdum palpitantem, interdum tremulum, Quanquam certè convulsio ipsa tremorq;, in solis contingit nervis. Nam palpitationẽ perspicuè etiã fieri in cute cernas: sicuti & in carnosis partibus, quæ portiones sunt musculorũ. Porrò quietes pulsuum longè obscuriores sunt, quàm respirationis: ob idq; nõnulli eas inter partes pulsuum minimè annumerarunt, Quiescit autẽ thorax & pulmo id temporis quod intercedit inter ingressum spiritus, & ejusdem exitum. Ac pro tempore quidem harum quietum, raram appellant, vel crebram respirationem. Similiter dicuntur rarus & creber pulsus: suntque unà cum æqualitate sua & inæqualitate, cumque ordine & illius perturbatione, ex eorum genere, quæ non parva nunciant. Itidem intermittens pulsus & intercurrens, ex eodem hoc genere, futurorum sunt haud negligenda signa. Non perperam autem Zeno mixtum quendam motũ ait esse pulsum, non simplicem, neq; uniformem: cùm ex cõtrariis motibus constet, ut motus respirationis. Porrò quod cõmune est omnibus pulsibus, id debet in definitione proferri: nempe res per quam pulsus concipiuntur, dicunturq;, non per quam certi quidam pulsus. Ad hæc, rerum quæ in generatione sunt, definitio causam efficientem complectens, optima

Arteriæ attrahũt dũm dilatantur: expellunt dum contrahuntur.

Pulsus definitio essentialis.

Convulsio & tremor, in solis consistit nervis.

Palpitationem, fieri etiam in cute.

Rarum & crebrum dici pulsum, ut respirationem, pro differentia quietum intercidentium motib⁹.

Pulsum esse mistum motum, ait Zeno.

Definitio rerum quæ in generatione consistunt, quæ habeatur optima.

habetur: de quibus est pulsus, qui ut cæteri motus, dum fit, est. In universum igitur, definitione quidem significationem explicare propositi nominis, si quidem propositã rem non omnes planè assequantur, non dico conducit, sed necessarium est. Necessarium etiam, ubi quis vel versutia de industria, vel præ stupore imprudẽs, significationes cõmutet nominũ, tribuẽs aliis rebus, ac omnes homines. At si absq; utroq; horum sit, omnino res non est aperienda definitione: quòd suũ ipsam nomen abundè declaret. Nam definire omnia velle, ad sophisticam pertinet disciplinam.

Definit... quando res expl... da, & q... do minus.

Definit... nia vel... sophistic... pertinet... sciplina.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsibus, liber primus.

SPeculatio autem hæc quæ ad pulsuum dignotionẽ spectat, minimè quidem orationẽ prolixam desiderat, sed tempus alius simul omnibus longius: quandoquidem tactu est nobis opus exercitato, ut vel parvam eorum exactè differentiam sentiamus: nec in nostra manu est illius exercitatio. Itaq; ad exercendũ tactum medicus plurimũ temporis postulat, ut pote cui plurimi uno eodemq; tempore affectus arteriæ sint perpendendi: primũ distentionis quantitas: dein qualitas & tempus motus: quin & moventis facultatis contentio, ac deniq; ipsius tunicæ arteriæ status. Hæc enim simulatq; illa attollitur, omnia sunt cognoscenda. Quinetiã caloris qualitatem, *impulsus, qui in arteriæ motione fit, apertius indicat: & etiam æqualiter an inæqualiter illa quæ memoravimus omnia, una in parte & in diversis fiant. Atq; in distentione hæc consideranda sunt. In contractione sanè similia illis: præterea tempus inter utranq; mediũ, quo quiescit, duplex illud: unũ à distentione ante contractionẽ: alterũ à contractione ante distentionem: & horum mutua proportio, videlicet temporis motus ad tempus motus, temporis quietis ad tempus quietis, & utriusq; simul ad utrũq;. Quæ sunt universa ante alterũ arteriæ ictum cognoscenda, cõfecto jam primo pulsu. Nam cùm jam alter incœperit, cum ipso prima sunt attendenda, quæ declarata in priori fuerũt: tum verò quo æqualitatem eorũ & inæqualitatem perspicias, omnesq; differentias, quæ in illo sunt exposita, cum iis quæ in hoc, conferenda sunt. Inde tres, quatuor, quinque, atqueadeo multi deinceps sunt pulsus videndi, ut ordo tibi atq; confusio sit explorata. Ad quorum omniũ absolutissimam cognitionem, totam humanã requiri vitam existimo. Quanquã certè exercitatio assidua, usum tandem scientificamq; cognitionem conciliat, cum maximo emolumẽto: ubi quispiam fuerit, ut veritatis studio accensus, sic ab immensa divitiarum siti, ac gloriæ cupiditate (quæ hodie dominatur inter mortales) alienus. Neq; verò deliciis deditos, sed egregiè navos industriosq;, hæc cõmendatio desiderat. Porrò dum pulsui admovetur manus, hic quidem firmius est infigenda, illic applicanda levius, ut in vehementi & languido pulsu. Nam illum, nisi premas arteriam, non

Pulsuum gnotion... modum... gum tem... desidera...

Tangent... teriam, ... simul si... perpende... ad digno... nem pul...

Vitã hum... nam totam desiderari ad exact... dignotione... pulsuum.

Exercitat... assidua ... & scientifi... cognitionem conciliat.

Pulsui vehe... menti, firm... us injicienda est manus: languido ... plicanda ... vius.

non dignoscas: hunc tantum abest ut cognoscas premendo, ut semel etiam si ita facias, videatur immotus. In convulsivo autē pulsu, aut minimè sentiri distētio, aut parum certè & obscurè videtur: arteria nimirum ipsa in fidis modum sursum deorsumque jactata. Similiter etiam fit & vibratus pulsus, ubi arteria propriam sedem deseruit. Si tamen animum intendamus, non mòdò ictus (ut opinantur Empirici) sed distentio etiam omnium pulsuum, tactu ipso cognoscitur. Quòd autem contractio etiam sentiri possit, his rationibus evadet perspicuum. Quandoquidem tangentia corpora partim leniter sese ac mutuò tangunt, palpitantia duntaxat: partim verò urgent, impellunt, evertuntq;: atque ita quod fortius est & durius, veluti subit imbecillius & mollius: alterum autē cedit, everiturq;, ac veluti amplectitur id quod urget: sanè discessus eorum mutuus nō potest eodem modo effici: cæterùm quæ in superficie tangunt, discedunt subitò. At quæ cedente molliore, longius progressa, veluti intrant illud, nō revertunt item subitò: sed quantò à primo concursu progressa penitus urgebāt, tantum illis discedentibus sensibile superest. Tempus namq; intercedet inter primū impetum discedēdi, & extremū finem, secundum quem nō discedere amplius, sed subsistere jam dicentur. Quo tempore toto, paulatim discedente altero, paulatim etiam alterius remisso pressu, utriusq; sentietur motus. Jam si hoc accedat, ut quod ab imo movetur, feratur sursum: & quod tangit, supernè incubat: præter hoc, quòd pressus ei quod incumbit, detrahetur, etiam accidet ei, ut veluti subsidat: quia quod prius excipiebat, & sursum impellebat, nunc desertur. Quorum sanè omniū in vesicis ipsis & utribus, possis periculum facere, cognoscereq;, sic se habere contactus corporum, atque recessus, ut diximus. Sentimus itaq; ab impressione vehemētium pulsuum, carnem nostram, unà cum ambiente illam cute, repelli: huic autem est adjuncta moti & prementis cognitio. Quinetiam recedente arteria sentimus in ipso corpore nostro motum. Siquidem intrò compressa, sive ea cutis est, sive carnis pars, comitatur descendentem arteriam, pristinam sedem, qua dejecta erat, occupans: simulque fit, ut in recessus cognitionem veniamus. Nam sentimus primos omniū, affectus nostrorū corporū: deinde, quæ hos induxerunt foris objecta. Ubi igitur à premendo recedit arteria, sola inæqualitas pressus, reditum & contractionē eius annunciat. Porrò languidos pulsus, si quis leniter tangendos illos ignoret, fortassè abolitum homini pulsum dicet: qui quidem mentietur inde, q̄ nō rectè ipsos tetigerit. Contrà planè vehementes, quò ipsorū deprehendatur robur, requirunt ut qui tangunt, digitos validè infigant. Repelli enim hoc tibi magis videbuntur, quò eos urgeas magis. Unde etiam contractionem omnes vehementes pulsus habent sensibilem: languidorum verò nullus. Cæterùm qui maximus simul & vehementissimus durusq; sit (quatenus conjungi cum magnitudine durities valeat) non autē velox, hic apertissimā habet contractionē. Omnes alii, quatenus plus vel minus de illorū aliquo habeant adjunctum, eatenus percipientur aut facilius aut ægrius. At verò non ut maximos simul & vehementissimos, ita durissimos eosdemque maximos unquam pulsus reperias: ac ne duros pariter & maximos: sed qui inter durum & mollem medius est pulsus, cum maximo connexus invenitur frequenter. Etiam durum simul ac vehementem non rarò eundem cernas: sicuti & durum simul & vehementissimū. At vehementissimus & durissimus nunquam idem pulsus existit: nec maximus, vehementissimúsq; atque idem tardissimus. Quippe maximi & vehementissimi majori ex parte sunt celeres: sin minus, at nō tardi. Vehementissimus ergo & maxim⁹, qui nec mollis sit, nec velox, clarissimam contractionem adducet. Claram etiam vehementissimus certè, & magnus, & durus, & etiam vehementes simul & magni, & duri. Minus autem quàm horum, sed evidens tamen contractio vehementis, magni, & mollis existit. Manifesta adhuc vehementis simul & moderati magnitudine atque duritia. Imò verò qui tribus differentiis est moderatus, perspicuam adhuc contractionem sortitur. At non facilè contractio vehementis & parvi, qui omnino etiam durus est, cognoscitur. At parvi, durique, sed contentione moderata, etiam obscurior est. Jam si parvus nec durus sit, & moderato robore, ut deprehendatur is, sensum flagitat probè exercitatum. Languidus pulsus, neq; cum magno conjunctus, neq; cum parvo, apertam obtinet contractionem. Is si cum duro jungatur, necessariò erit minimus. Itaque non cujusvis pulsus potest contractio sentiri: nec quorū potest, perinde omnium est evidens. Cæterùm vel vehemens, vel non languidus is pulsus sit, est necesse, qui sensibilē tangentibus contractionem fuerit repræsentaturus. Porrò ex sanis, qui moderato sunt corpore, & temperata natura, in flore ætatis, maximè Vere inter anni tempora, regionemq; incolunt temperatam, atque robusti sunt, & omni mœrore, metu, saturitate, motuq; vacui, hi pulsum vehementem magnumq; omnes habent. Qui si se moderatè exercuerint, fotiq; sint modicis balneis, vel vini non permultum hauserint, vel irati sint, vel aliquam operam strenuam navaverint, non magnos jam & vehementes tantùm, sed quammaximos, vehementissimosq; pulsus habebunt. Iidem si laborent syncera tertiana, vel ardenti, miti, & simplici, vel qua alia magnoperè calida, & veluti fervente febri: præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiscuntur, & ex adustionibus, modicisq; lassitudinibus, maximos etiā tum, & vehementissimos pulsus habebunt. Quorum quidem si arterias contingas, clarissimè contractionem persenties. Nam ut maximū recessus arteriæ spatium & tempus in illis est, sic apertissima eius erit cognitio. Sed nōnihil etiā conducit durities, ad percipiendam systolem, quum ad vim ictus magnoperè conferat. Quòd igitur distentionis violentiæ semper respondeat contractionis sensus, hoc contractiones dignoscentur clarius, quò violētiorib. succedēt dilatationib. Magn⁹ tamē puls⁹ haud facilè cū duro miscetur. Cæterū quib. valida vitalis facultas est, sed in victu

Durissimum simul & maximum pulsum non reperiri unquam

Pulsus inter se coeuntes, & qui coire non possint.

Contractio arteriarum in quibus cōspicua sit pulsibus, & in quibus obscura.

Contractionem exhibiturus sensibilem pulsus, qualis nam esse debeat.

Pulsus vehemens magnusq; quibus adsit.

Diariæ febres unde proficiscantur.

Arteriæ duritiem conferre plurimum ad percipiendam systolem.

delinquunt, ac praecipuè in vini intempestiva potione, ijs tales pulsus cōtingunt, conspicuaq; est in eis ipsius arteriæ cōtractio. Jam tarditas, quantum auget recessus tempus, tātò manifestiorem motum ostendet. Quòd verò ad manus applicationem pertinet, si comprimendo applicemus tactum, nulla differentia sensibilis ex manus super arteriam, vel subter, applicatione invenietur. Vel si palpando tantùm, veluti suspensis digitis, ne tum quidem ullam differentiam animadvertamus. At tertius applicandi modus, qui medius est inter compressionem & palpitationē levem, ne obiri quidem potest, si infernè tangas arteriam. Siquidem liberare oportet tum manum omnibus voluntariis motibus, & veluti languidā admovere. Quod ni fecerimus, delabetur manus à gravitate depressa, ut minus contrectare possit arteriam. Proinde supernè attingere tantùm licebit, infernè autem nequaquā. Quatenus igitur in vehementibus magnis, nec velocibus pulsibus, ab arteriæ distentionibus tactū repelli accidit: hactenus recedente illa, sensibilis contractio fiat, necesse est. At verò contractionē magis comprimendo, quàm leniter attingendo, dignosces: nec minus si infernè tangamus, quàm si supernè: quòd perinde utrobique arteriæ contractionem tactus sequatur. Verùm manus ipsa quæ tanget, non modò promptè sentiat oportet, verumetiam sit mollis: sic enim vel minimos motus dignoscet. Similiter etiam, si per longius intervallum feratur, clarius contractionem percipiet. Etenim media applicatio quæ citra ullam vim fit, hactenus motum sentiet in pulsibus minimè certè languidis, quatenus visus: in languidis verò sentiendis, etiam visui concedet. Altera, cùm premimus, in languidis, supra primam, motum arteriæ obscurabit: in vehementibus percipiet præ cæteris. At tertia, qua veluti suspendimus manum, motum sanè quambrevem sentiet. Jam verò maximæ quidem arteriæ, quæ secundum dorsum est sita, cuius fugit pridem motus, simulatque contabuit animal, ad abdomen motus percipitur. Arteriæ quippe, leviora corpora, ubi distenduntur, facilè secum attollunt: graviora ægrius, prægravia autem ne movent quidem. Hinc fit, ut crassis pulsus exiguus insit, quòd videlicet longitudo eius minuatur, & latitudo fiat limitatior, cōstricta nimirū à multa carne. Ascensus item in illis ubertate corporū incumbentiū supprimitur. Gracilium verò, cæterùm robustorum, insignem latitudinē & longitudinem pulsus habet, conspicuum etiam ascensum. Verumenimverò initium distentionis nostrum sensum effugere, cùm ob corpora quæ degravant arteriā, tum interdum etiam ob internæ quietis magnitudinē, nemini obscurū existimo: quemadmodum & ipsius contractionis finem. Nam cùm majorem motum in contractionibus nō sentiamus, sed vel parē ac in distentionibus, vel quod verum est, minorem: omnem autem in distentionibus non percipimus: planum est utiq; nec totum nos percepturos in contractionibus. Tanta autem pars distentionis nō sentitur, quanta inter arteriæ primum impetum motus, & ictus usq; ad nostrum tactum distributionem

Applicatio manus ad carpum qualis molienda sit.

Contractio arteriæ qualiter discernenda sit.

Manus tangendo apta qualis nam esse debeat.

Applicationis manus ad carpum tres differentiæ.

Arteriæ dorsalis pulsum in tabidis ad abdomen discerni.

Crassis pulsus exiguus cur adsit.

Gracilibus simul & validis pulsum esse omni dimensione conspicuum.

Initium dilatationis arteriæ et contractionis finē, cur nostrum sensum effugiat.

intercedit. Similiter quando tantā sentimus contractionis partem, quantā distentionis, aut paulò minorē: erit etiam contractionis pars illa quæ nō sentitur, par distentionis parti, aut aliquantò major. At verò arteriæ interna & externa quies, per accidens pulsus partes dicūtur. Quarū externam quidem, simpliciter manū admovens, quanta illa sit, maximè deprehendes: aut si etiā premere libeat, idq; in vehementissimis pulsibus, videlicet urgendo hactenus, ut motum ipsum nō lædas. Internam autem si premas, quoad tibi per præsentem liceat vehementiam, ita maximè illam dignosces. Atque externam quidem totam quietem, si ordine attingas planè animadvertes: internam verò, unà cum partibus quæ sentiri nequeunt, utriusq; motus, fine videlicet contractionis, & distentionis initio. Ubi igitur dignoscere externā quietem est animus, citra ullam vim applicare tactum debemus. Contrà, internam, ni urgeas comprimasque, non cognoscas. Nam contractioni arteriæ constantissimè debet hærere tactus. At premere minimè nisi in vehementioribus licet. Liquet itaq;, in his etiam solis internam quietem posse dignosci: imò ne hìc quidem exactè, sed plerunq; sanè multò majorem quàm revera sit: interdum paulò, attamen adhuc illam majorem animadvertes. Necessariò enim duo ei tempora accedūt partium insensibilium utriusque motus: & quod ad finē contractionis est, & quod in distentionis principio. Quæ cùm alias aliam longitudinem habeant, nec parem semper accessionem tempus internæ quietis habebit, nec exactè unquam dignosci poterit.

Quietem ... partes ...

Quietem arteriæ ... scendi ratio.

Quietem internam in ... posse ... dignosci.

GALENI PERGAMENI
de difficultate respirationis, liber secundus.

DEinceps autem quæ partibus pulsuū insunt, accuratè exponamus, à distentione auspicati: quòd princeps hæc pulsuum pars sit, & plurimam habeat cognitionis in se varietatem, plurimumq; ad præsagiendum sit utilis. Porrò cùm multa sint quæ distentionibus insunt, inter ea omnia motus principalissimas partes occupat, ex ratione substantiæ pulsuum maximè ad illas pertinens. Omnis autem motus tempus habet, quo fit: præterea celeritatem vel tarditatem, vel æqualitatem. vel inæqualitatem: ad hæc, ubi feratur, spacium At aliter videtur tempus dignosci, aliter tarditas & celeritas. Neque enim si motionis sit brevius tempus, continuò pulsum dixero celeriorem existere. Est autem pulsus celer, qui in pauco tempore motum finit: tardus, qui multo. Cæterum motus præditi longiori tempore pulsus, est nō rarò velocior eo, qui brevius obtinet. Hallucinātur igitur qui formicantē pulsum, quòd imbecillus, creber, & parvus sit, celerem esse existimant. Siquidem ad judicādum motus alicuius celeritatem, non modò temporis, sed spacii etiam in quo fit motus, ratio est habenda, Nam fieri non potest, quin arteria quæ brevissimo intervallo vehitur, minus consumat temporis, quàm quæ maximo. Si igitur

Distentionem esse ... pulsus ... plurimi ... ad præ... dum ... cere.

Motum ... insun...

Pulsus ... & ta... qui si...

Formi... pulsum esse c...

Si igitur & spacium spacio, & tempus respōdeat tempori, æquè celeres fieri motus dicemus. Si verò major sit proportio spacii ad spacium, quàm temporis ad tempus: vel temporis ad tempus, quàm spacii ad spacium: hos motus minimè existimamus pari celeritate fieri. Siquidem si spacii cum spatio collati major sit proportio, quàm temporis comparati cum tempore, manifestum est eum motum necessariò celeriorem existere. Contrà, si prioris motus spacium minorem habeat proportionem ad spacium alterius, quàm tempus, prior necessariò erit tardior. Fingamus igitur jam duos ascensu impares pulsus, sitq; profunditas profunditatis decupla, & tempus temporis duplū: pulsus certè, cuius altitudo erit decupla, multò erit celerior altero. Nam humilis si in eodem constās motu, decuplo in profunditatis dimēsione increverit, fiet ille quidem æquè ac alter altus, sed tēpore longè majori, q̄ ille. Inventus itaq; est humilis pulsus brevi tēpore durans, qui alto diuturno sit tardior. Jam verò vermicans atq; formicans pulsus mutuò inter se cōvertuntur: quippe ut vermiculantis extremus delapsus formicantem gignit, ita formicantis incrementum generat vermiculantem. Quamplurimū autē interest, tardiorem dicas aliquem motum, an tardum: celeriorem, an celerem. Siquidem celer & tardus proferuntur absoluto sermone: at celerior tardiorq;, referuntur ad alterum, similisq; in aliis differentiis esse ratio videtur. Porrò magnus & parvus, sicuti & major & minor pulsus, si non ad relationis, at certè ad quantitatis prædicamentum spectant. Dicimus autem unamquanq; rem magnam vel parvam, non absolutè, sed cùm aliis sui generis comparatam. Atq; hoc sanè inter magnū & majus interest, quòd majus quidem omni minori possit majus dici, magnū verò nō quolibet majus, sed tantùm cognatis. Eadem de minore & parvo distinctio est: necnō de celeri & celeriore, tardo & tardiore, duro & duriore, molli & molliori, crebro & crebriori: ac si de cæteris omnibus, quæ partim cum altero quolibet cōparata, partim cum ijs tantùm cum quibus conveniunt, talia vel talia dicuntur. Nec verò si cum omnibus quæ sunt eiusdem generis magnum comparemus, statim sic nominabimus. Cæterùm cum medio ipso, moderatoq; in unoquoq; generē, ceu cum regula, singula comparantes, quæ illud quidem excedunt, magna esse dicemus omnia: quæ contrà, parva: id quod usu venit in omni vita, & præcipuè in artibus universis. Nam ad moderati omnes examen referuntur. Verùm pro ratione ætatum, habitudinum corporum, temperamentorum, anni temporum, locorum, statuum, institutorum vitæ, ac deniq; animi affectuum, alios magnos, alios parvos, alios moderatos pulsus dicimus esse. Jam hos celeres, illos tardos, quosdam moderatos: pariq; modo in cæteris differentiis. Siquidem pro singulis earum causarum indies ipsi pulsus variantur. Quæ causæ quum semper mutuò permistæ sint, difficile, ac potius impossibile fuerit, reperire distinctam aliquam differentiam pulsus, quæ omnino & sigillatim earū cuipiam respondeat. Quare satis fuerit à tali inquisitione supersedere: per singulas aūt earum causarum exercere hominē, cuius pulsum ipse jam exploraris: ac si perpendere, quam in illum mutationem eiusdem pulsus moliatur: id quod etiā in aliis atq; aliis hominibus est faciendum periculum. Cæterùm si neq; id quod commune est, in suas diviserimus partes, nec causas quæ per se & primariò agunt, ab ijs quæ ex accidenti sunt distinxerimus, haud dubiè in judicio pulsuum turpissimè hallucinabimur. Nam si dixeris exercitatorum tales pulsus existere, nec addideris quorum exercitatorum, nec explicaveris ipsius exercitii speciem, nec modum, nec qualitatem, nec deniq; quantitatem, utiq; magnum lapsum committes, quòd videlicet rem cōmunem minimè in suas differētias secueris. At verò si qui plethoricus sit, ac thorace & pulmone affecto, simul ut cœpit exerceri velociter, in dyspnœam inciderit, utique pro dyspnœa ipsi pulsus variabunt: quorum alterationem tu exercitationi attribues, quòd causam ex accidenti minimè à propria distinxeris. Ergo ne inexperiundo fallamur, corpus propositum designabimus ad experientiam, cùm sanum sit, ac nulli externæ obnoxium alterationi: tum exercitationem qua ad id utemur, moderatā quantitate servabimus: præterea in mutatione id attendemus, ecquid casu inciderit, non ex ipsa exercitationis natura. Si enim tria hæc respicias, nullo negocio inveneris, quemadmodum & quatenus omnis adventitia causa pulsum ipsum immutet. Itaque si in omni genere causæ, alterationem experientia didiceris, non est quòd sis solicitus, ut qualis sit, qui natura moderatus est pulsus, præscias. Sed si, qui sit singulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quatenus mutatur hic est, cùm ab aliis causis, tùm verò ab ipso morbo, noscas licebit. Porrò moderata exercitia pulsus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam & crebritatem cōvetunt. Pro ætatibus autem, maximi sunt juvenum pulsus: senum minimi: eorum quorum ætas declinat, majores quidem quàm senum, minores tamen quàm juvenum: senum deniq; minimi. Exoriri autem quæstio possit, cur parvus pueris sit pulsus: quanquā certè nullam reperio causam, cur debeat in eis esse talis. Proinde moderatum pulsum cognoscere, adhuc magis necessariū videtur. Potest quippe vel pueri pulsus moderatū excellere. Quare nisi moderatū prius pulsum invenerit, ne Empiricus quidem ipse observationem accuratè instituere poterit: cùm nō omnium ægrotorum usus sit consuetudine per sanitatē, quo experientia naturam illorū agnoscat, indeq; memor illius, cum ægrotātibus eam comparet. Ubi igitur optimam constitutionem humani invenerimus corporis, primū animadvertendum est, qui nam eius sint pulsus: idque nec obiter, nec negligenter: sed in eo statu hominem accipiemus, ubi suum proprium motum pulsus, à nulla externa causa immutati, retineat. Hoc fiet si homo ipse ab omni excessu & defectu sit immunis & liber. Postea investigādæ sunt corporū vitiosæ constitutiones: earumq; excessus atq; defectus, cum moderata & optima conferendi. Dein verò, ubi quantum oporteat earum naturarum

Pulsuū examen qualiter incundū sit.

Pulsuum cognituris permutationes, tria spectanda esse.

Exercitia moderata quomodo immutent pulsus.

Pulsuum differentiæ secūdum ætates.

Pueris cur pulsus sit parvus.

Pulsum moderatum esse inveniendū.

Pulsum moderatum immodicosq; inveniendi ratio.

naturarum

naturarum pulsus dissidere ab inculpatissimæ pulsu perpenderis, longoq; usu exercueris rationem simul & tactum, jam demum certò putabis te moderatũ tenere in omni genere pulsuum: illosq; etiam, qui aliquo modo ultra hunc sunt, & citra. Idcirco quicunq; aut corporis nostri optimam naturã, aut vitiosas non novit, aut ratione quidem perspexit eas, sed usu ut dignosceret nõ laboravit, nihil huic fructus feret hic sermo: siquidem illa prius sunt ediscenda, postea huc veniendum. Naturæ igitur optimæ pulsus, aliorum omnium medius, ac veluti mensura & regula quædam existit: cum quo ubi cæteros comparamus, celeres, tardos, magnos & parvos dicimus esse. Ipse verò qui medius & est & dicitur, nullo nomine quod immoderationẽ significet, nominatur: sicuti neq; homo eo ipso præditus: quem quidem non crassum, non gracilem, non calidum, frigidum, humidum, aut siccum dicimus, sed omnibus partibus corporis temperatũ. Cæterùm dubitaverit quispiam in hunc modum: Cùm omnes quæ in corpore sunt arteriæ, esse æquales non possint, ac proinde nec etiam distendi æqualiter, utique non poterit pulsus unus in quantitate distentionis moderatus existere, ne si optima quidem natura fuerit: sed in motu & robore, cæterisq; generibus unus esse per omnes arterias potest. Quippe similem cùm inter se mutuò, tum cum corde motum, omnes necesse est habeant: magnitudine verò, ut earum differunt corpora, sic distentiones par est esse diversas. Verùm hæc qui dicit, ignorat, æquè in magnis corporibus ac in parvis constare eandem naturam posse. * Quod quidem si exploratũ haberet, neutiquam amplius requireret, nec arteriarũ quæ in singulis partibus sunt, nec item ipsarũ dilatationum, parem magnitudinẽ esse in universis in culpatis naturis, cùm pro magnitudine & parvitate corporũ, illa etiam variet. Porrò vesicarum, follium, utrium, omniũ deniq; rerum quæ prædita cavitate aliqua sunt, magnas & parvas distentiones solemus dicere. Dicimus etiam interdum vesicam esse distentam maximè: utrem autẽ & saccum, qui viginti eiusmodi vesicas facilè capiant, nondum maximam distentionem esse consecutos. Censemus siquidem distentionem ad cujusque cavitatẽ corporis esse æstimandam, non absolutè prõnũciandam ad eundem ubiq; modũ. Nam est certus in re qualibet modus, in quo nec contendi tunicas, quæ cavitatem ipsam complectuntur, nec remitti cõtingit. Ubi igitur aut tensio, aut cavitas in ipsis percipitur, tum magnas dicimus eis aut parvas distentiones inesse. Ubi verò, nec sensibilis cavitas sese ostendit, nec tunicæ laborant tensæ sub ipsa dilatatione, modicam sanè & moderatam, nativamq; corporis distentionem illam cẽsemus existere. Similiter igitur est justa quædam ipsius arteriæ distentio, ita ut nec contendatur, vel laxam aliquam sui partẽ relinquat. Nam ut omnino considat, tunicarum dura natura prohibet. Atq; eam sanè distentionẽ moderatã & naturalem dicemus. Etenim in naturis optimis hactenus dilatatur arteria, quoad usus expleatur largiter, & nihil lædantur tunicæ. Proinde qui regulam velit attendere in magnis pulsibus & tardis dignoscendis, optima natura inventa, cognitaq; unius in illa arteriæ cujuscunq; magnitudine corporis atque distentionis, recordandum illi & æstimandũ est, arteriam hac majorẽ, quantò oporteat majorẽ distentionem habere, in naturis optimis. Quæ si tanta reperiatur esse, quantã fore conjiciebat, sic moderatum pulsum appellabit: sin vel majorẽ hac, vel minorem, magnum vel parvum. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinẽ, aut per dissectionem, aut ex collectione signorũ. Quòd si nesciat etiam quanta sit arteria præditis optima natura, certè eorum pulsus memor, si in alterum postea incidat, & colligere possit, num par sit majores hunc aut minores, q̃ illum habere arterias: cum magnitudine jam distentionis cõferre poterit, conjectareque, an magnus, an parvus, an moderatus sit pulsus. * Etenim si quantò videtur arterias majores habere homo qui comparatur, tantò majorem etiam distentionẽ sortiatur, moderatum esse illius dicemus pulsum. Quòd si arteriæ magnitudo videatur superare magnitudinẽ distentionis, aut minor quàm illa sit, magnum tunc, vel parvũ pulsum vocabimus. Præterea si arteriæ corpus videatur esse majus quàm pulsus, parvum: sin arteriæ minus, & pulsus major, magnum. Haud secus in reliquis generibus pulsuum: ut in ipsius motus genere, in quo celeritatem & tarditatem dignoscimus: in genere quietis, in quo crebritatem & raritatem: contentionis, in quo vehementiam & remissionem: ad hæc, corporis arteriæ, in quo duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tum moderatum inveniemus in optima natura, tum immoderatos vel ob excessum, vel ob defectũ, non inter se, sed cum moderato comparabimus.

Pulsum naturæ optimæ, aliorum omnium regulã & mensurã existere.

Arterias inter se mutuò, et simul cum corde similẽ semper motũ servare.

Arteria iusta distentio.

Pulsus ... ratum q... do indi... dus sit.

Arteri... gnitud... modo ... scenda...

Pulsu... gnus ... vus q... dicend...

Pulsu... ni gene... derata... modert... invenia... ratio.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsib. Liber tertius

CEler autẽ pulsus vocatur, qui pauco tempore suum motum absolvit: quemadmodum tardus, qui multo. Etenim si hoc prius nobis constet, moderatus pulsus quanto tempore, quantum confecerit intervallum: deinde alterius offendamus, qui par habuit tempus, spacium minus: multo tempore dicemus hunc motum fuisse. Siquidem si duo pueri dimissi in diversos locos non æquè distantes sint, & simul reversi: alterum, quòd iter pauco tempore absolverit, collaudamus: alterum increpamus, quòd multo. Nam ex viæ longitudine æstimamus, quum paucum vel multum temporis dicimus, non absoluto sermone. Cæterùm ad dignoscendum celerem pulsum vel tardum, nec quantitatem temporis, nec intervalli (ut jam quod verum est fatear) considerandam censemus: imò ne proportiones quidem illorum, de quibus (ad extirpandum errorem quorundam, qui ex solius temporis quantitate, judicium ipsorum pulsuum ferebant) verba fecimus in superiori libro. Nam celeritatem quidem & tarditatem, ut primum occurrit arteria, noscimus: rationem verò temporis ad tempus, & intervalli

Pulsu... & tar... quis s...

Pulsu... lerita... tardit... ut co... mus, ... poris ... tervat... titate ... specta...

intervalli ad intervallum, ut exploremus, opus nobis est longo tempore. Quemadmodum itaq; si ab oculis moveri quempiam videamus, impetus ipse indicare potest motus celeritatem: sic & in arteria contingit. Nam aut incitatum, aut remissum eius motum invenias. Omnia enim corpora quæ moventur, ex locis ubi semper moventur, quo modo moveantur, dignoscimus. Siquidem si in iis immoretur, tardum esse motū eum dicimus: si verò descendat leviter, celerē. Unus itaq; sensus celeres & tardos pulsus declarat, ex ipso locorū transitu judicium nobis cōfirmans. Quare celeritatis & tarditatis facilè notitiā consequimur: non perinde consecuturi, si quantitate temporis & intervallorū aucupata, eorū proportiones observare sustineremus. Atqui nō sustinemus: nam ut primū aciem intendimus, momento temporis objectum motumq; corpus deprehendimus, ex quo conjicimus transitū. Quæ igitur eminus cernimus, ea diutius videntur nobis consistere, vel si agitentur celerrimè. Unde liquet, ratione nos motum colligere, minimè sensu deprehendere. Quia verò sensui ratio conjuncta est, & transcursus mentis est velocissimus, sæpenumero non ratione, sed deprehendi sensu videtur. Non est itaq; temporū neque intervallorū quantitas inspicienda, sed ipsa qualitas motus, licet explicatu difficilis: à qua etiā dignotio inæqualium celeritate et tarditate pulsuum ducit originem. Quippe unius distentionis sæpe initiū motus planè celerius videtur: proximū tardius: iterum finis celerior. Quo minus leviter palpandum est, ubi genus hoc pulsuum perpendimus: alioqui extremum motus finem sentiemus duntaxat, non integrum motum. Ex quibus liquet, ejuscemodi pulsus nec parvos, nec languidos esse. Neq; enim trifariam possis secare motum, nec in parvis intervallis, nec in viribus imbecillis. Quamobrem nec in pulsibus lethargicis deprehenderis inæqualitatem. Porrò maximus & vehementissimus pulsus validam fert compressionem: atq; alius quisq;, quantū à vehementia vel magnitudine abest, tantò minorem. Quare qui cuiq; pulsui invēturus sit contrectationē appositam, hunc singulari prudentia esse, & expertū in dignoscendo oportet. Moderatus igitur motu pulsus in optima constitutione, non ex intervalli aut temporis quantitate est, sed ex ipsa qualitate explorandus. Quo quidem qui percipientur celerius decedere, celeres: qui tardius, tardos vocemus. Cæterū si pulsus æqualis sit, universam distentionem nō expectamus, sed ex parte eius facere de tota conjecturam licebit. Si verò inæqualis, integram assequi expediet, tactumq; pro magnitudine pulsus & vehementia variè applicare. Deinceps de quantitate distentionis agamus. Enimverò cùm corporis arteriæ dimensiones sint tres, lōgitudo, latitudo & profunditas: nullā earum possumus totam sentire. Ac de longitudine quidem apertissimū est. Utrinq; enim arteria, plerunq; longa tres cubitos, usque ad extremum terminū pulsat, cùm tamen tribus aut quatuor duntaxat digitis motus ipsius percipiatur. Sed nec in dimensionibus cæteris, quo diximus obscurum videtur, cùm à corporibus incumbentibus adeò circumvallentur & contegantur arteriæ, ut nec latitudo, nec profunditas motus exactè deprehendi possint. Est tamen in singulis corporum naturis aliquid sub ipsa cute elucescens, verùm in natura optima, moderatū. Etenim si quid supra hoc secundum longitudinem sit, longum: si quid infra, brevem pulsum efficiet, qui definiri numero digitorum non potest. Eodem modo juxta dimensionem secundam, tum latos, tum angustos pulsus cum moderato collatos deprehendes: similiter altos & humiles juxta tertiam: sicuti in tribus simul dimensionibus, magnum & parvum. At verò singulos esse in singulis aliis pulsuum generibus moderatos, sed in sola quantitate non planè unum, sed suum cuiq; corporis parti, antea explicatum est. Quādoquidem igitur dimensiones pulsuū non facilè deprehenduntur, danda nobis opera est, ut cōmonstremus rationē qua in optimam singularum cognitionem veniamus: * ac primū sanè de illa dicemus, quæ circa longitudinem tota versatur. Esse autem eam censendam optimam, quæ motus maximam partem sentiat, clarissimum est. Porrò in tribus his, natura videlicet, exercitatione, & applicationis modo, sensibilium cognitionum omnes differentiæ sunt sitæ. Nam qui naturam habet appositissimam ad sentiendum, & probè ipsum tactum exercitatum, quem sensibilibus etiam decenter admoveat, optimus hic explorator fuerit eorum quæ intus sunt condita. Atqui hoc aliquatenus est inferior, quammaximè ab illo abest, tàm pessimè absolutam cognitonem consequitur. Qui igitur ad tangendum fuerit optimè comparatus, is cogniturus longitudinem pulsus, omnino nō premat, imò sæpe cōtrectet leniter, ac veluti suspendat manum. Qui modus accommodatus in primis est, parvis pariter & imbecillis pulsib. Quorum quidem, si eos aliquatenus premas, magna ex parte motus exolvitur, imò verò perit sæpe universus. At modicum pressum nō graviter ferunt quidem pulsus vehemens: non lædentur tamen ne hi quidem, si nihil premas. Qui modus tangendi cùm optimus sit languidis pulsibus, nec incōmodus vehementibus, nulli alteri est postponendus. Porrò ubi diversas partes secundum arteriæ longitudinem premis, non perinde videtur in omnibus lædi motus. Sed si cordi viciniores premantur, magnā injuriam subjectis inferūt: si remotiores, sæpenumero nullam, quæ animadverti possit, si bene pulsus sit vehemens: interim tamen manifestam, in non vehementibus. Porrò ut sensu percipimus differentias latitudinis & profunditatis, sic nos sæpe circularem figuram deprehendere in pulsu manifestè fatemur. Quod igitur ad dignoscendas eas duas dimensiones pertinet, si leniter palpes, aut pluribus in partibus necessum est arteriæ occursum percipias, aut in paucioribus. Quo cognito, ad sensum ratio adjuncta nobis magnam distentionem suggeret esse, quę multis partibus movet tactum: parvam, quæ paucis. Agè fac circularem eius occursum esse: quid, nónne clarum est, si insigni sit circunferentia circuli magnitudine, totam etiam crassam esse distentionem arteriæ?

Pulsuum dimensiones deprehendendi ratio.

Sensibilium cognitionum omnes differentiæ in natura, exercitatione, & applicationis modo consistunt.

Arteriā contrectandi modus.

Arteria circularem figuram in pulsu deprehendi posse.

Distentio magna quæ sit.

arteriæ? & universam distentionem gracilem, si circunferentia sit parva? Quòd si gibbosiores ac præruptiores videantur obliqui occursus arteriæ, præterea cavior quodam modo & humilior in profunditate, adeò ut ne circuli quidem circunferentia cernatur amplius, sed veluti recta linea: profectò apertũ est talem pulsum latum fore atq; humilẽ. E diverso, si motus obliqui partes, longè citra medium constiterint, ac medium ipsum satis gibbosum appareat, planè is pulsus altus & angustus existet. Si semel angustus eius in latitudine occursus evadat, ut non modò imminutus esse obliquus motus, sed & totus periisse omnino videatur, difficilis cognitu est, vel potius cognosci non potest, quantum in his est, qualis sit pulsus. Jam verò opportunum est & de rhythmo etiã aliquid dicere. Qui quidem cùm in collatione temporis distentionis, cum tempore contractionis consistat, prius paranda nobis separatim utriusq; temporis notitia est, id quod fuerit laboriosissimũ: quandoquidem initiũ distentionis, & contractionis finis, cognosci non possunt. Jam quatenus aliquid motus nos latet, eatenus etiam præteribit & tempus. Cæterũ ad explorandam quantitatẽ motus, quantum promota spacij sit, perpendimus. Quòd si finem distentionis accuratè teneamus, ratio cum sensu conjuncta, nobis eius quantitatẽ subjiciet. Possumus itaq; (nisi partem aliam præter finem motus sentiamus) quantũ habeat temporis ignorare: scire tamen quantũ intervalli pervecta sit. At verò in vehementioribus pulsibus, si modicè arteriam compresserimus, perspiciemus quidem initium motus, sed quantitatẽ ignorabimus intervalli. Non potest aũt simul & examinari quantitas temporis motus, & celeritas vel tarditas percipi. Porrò ad dignoscendum rhythmum, solam quantitatem temporis quæ in motu absumitur, exploramus. Quare instituẽda manus ea applicatio est, quæ arteriæ omnem motũ intuetur accuratissimè. Si igitur pulsus magnus, sed languidus fuerit, in eo certè non possis deprehendere totius dilatationis motũ, sed externi finis duntaxat. Sic etiam contractionis initium duntaxat, recessumq;, preterea nihil. Proinde leniter istiusmodi pulsus sunt palpitandi: qua tactus applicatione quantitatẽ animadvertere intervalli distentionis poteris: temporis motus nõ poteris. At verò in cõtractione non tantũ temporis motus non invenies quantitatem, sed ne ipsius quidem intervalli: cuius etiam vel qualitas nobis ignota erit. Quì enim motus etiamnum qualitas dignoscatur, universo sensum latente motu? Nimirũ requiritur prius essentia rei, quàm ipsa qualitas. Quæ quidem si fugiat sensum, parari nequit ipsius qualitatis notitia. Quandoquidem igitur motum distentionis & contractionis arteriæ noscimus in ijs tantùm pulsibus, qui minimè languidi existunt, in eorum sanè solorũ notitiam rhythmi veniemus, digitis ita moderatè applicatis, ut nihil motus externi interpellent. In solis itaq; vehemẽtissimis pulsibus exactè rhythmus dignoscitur: quòd in cæteris magna pars initii distentionis, & contractionis finis, nos fugiat, id quod maximè rhythmum offendit.

Rhythmus in quo consistit.

Distentionis arteriæ initium, & contractionis finem, imperceptibilem esse.

Rhythmo dignoscendo quid explorandum.

Essentiam rei prius requiri quàm qualitatem.

Rhythmum in solis dignosci vehementissimis pulsibus.

GALENI PERGAMENI de dignoscendis pulsib. Liber quartus.

EST autẽ in distẽtione arteriæ veluti quidam ictus, qui, dum tãgimus, tactũ fuerit. Hũc si violentus sit, propriè existimabis ictum vocari: at si violentia careat, nõ item. Comitatur porrò ictus ipse multas ac varias species pulsuũ. Duri siquidem pulsus, vehementis, magni, celeris, alti, convulsivi, & vibrati est comes, atq; commune symptoma. Quare cõfundendi illi pulsus non sunt, sed discernendi suis notis. Cùm igitur tactum impelli à pulsu, si illius debeat sentire occursum, necesse sit (impellitur enim nõ perinde semper, sed nunc plus, nunc minus, interdum ut palpet tantũ) quicunq; motus eum protrudunt, & longè submovent, ij sanè violenti ictus speciẽ referũt. Ac protrudere quidem longè potest motus arteriæ duræ, veluti tactum contundens: & qui robore moventis eam facultatis veluti evertit: præterea qui magnitudine distentionis progreditur plurimũ: jam etiam, qui qua fertur celeritate impellit valenter, & qui præ altitudine veluti subit ac intrat: quique quòd tensus sit, ægrè movetur: ac deniq; is, qui ob vibrationem, simul tensionis & duritiei, celerisq; occursus imaginẽ repræsentat. Cæterùm incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulsus vel maximè discrepantes, dicant vehementes esse. Etenim quod occursus celeritas, non eadem sit cum violentia ictus, hinc cognoscere licet, quòd nec longius celer pulsus impellere valet tactũ, nisi simul sit manus. Unde liquet, non hoc eum sua sponte obtinere symptoma, sed ob magnitudinem junctam. Quippe longè impellere magis ad magnitudinem pertinet: vel etiam ad hanc per accidẽs, videlicet vehemẽtiæ rationis. Magnitudo siquidem, non quòd longius intret, sed quòd multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoscitur. Si enim pulsus circunferentiã quæ satis magna est perceperimus, ex ea facilè ascensum, qui ex multa profunditate fit, cõjiciemus: * vel si tactus totum intervallum assecutus nõ fuerit, sed externũ tantũ finem persenserit. Si verò * à primo dilatationis impetũ, velimus motũ ipsum sentire, magna ex parte magnitudinem interpellabimus, ita ut ne magnus jam esse pulsus videatur: idq; ubi magnitudini vehementia est adjuncta. Nam si in pulsibus qui citra vehementiam sunt magni, aut ascensui occurras, aut ipsam arteriam cõprimas, mox totus pulsus perierit. Jam verò si magnus pulsus tribus dimensionibus præditus, nisi etiam vehemens fuerit, minimè tactum protrudit longius, manifestum utiq; est, nec altum id sua natura effecturum, qui una tantũ dimensione operatur, sed quòd simul aut vehemẽs sit, aut certè minimè languidus. Omnes itaq; illi pulsus, ut longè propulsent tactum, planè vehementiã desiderant. Quanquam & aliis etiam, à quibus divelli durities non potest, violenter fuerint, ut vibratus, & cõvulsivus. Qui quidem non aliunde cõpatarunt ictus violentiam, quàm à duritie perpetua. Quamobrem duo tantũ genera habentur pulsuum violẽter ferientium: nempe vehementium

Ictus qui miteitur sus.

Tactum strũ qu... tus rep...

Impelle... ctum ... magni... nis est. Vehem... conium... Magni... pulsus ... cognos...

Pulsum ... lum abs... hementi... se tactu... protrud... Pulsuum ... hement... rentiũ ... tantum ... ra habe...

tium, atq; durorũ. Etenim quibus carnis nostræ natura cedit, ea dura vocantur: quæ verò carni, ut aqua, hæc mollia dicuntur. Fingamus itaq; manum nostram nunc aquæ rapido fluctui ex adverso occurrere: nũc lapidi, quem altera manus sensim admoveat: nónne ab aqua perspicies planè ipsam everti, non pressam tamen: & lapidem ab hac everti, sed pressa ab illo? Nam durum quidem, quò minus progrediamur, obstare per se non potest: sed aut per pondus, aut motum acquisititium impedire interdũ poterit: vehemens autem, suapte natura reprimere, cohibere, repellere, ac deturbare intelligit'. Liquet igitur, aliud nos cùm vehementia tangimus, aliud cùm dura, sentire: nam hæc premunt carnem tantũ, illa impediunt progressum. At quia sæpe fit ut ambo conveniant, atq; id quod occurrit sit durum, pariterq; vehementer moveatur, non potest sensus etiam non duplex nobis offerri: unus veluti prementis, alter veluti evertentis. Quæ si sint ita, ut sunt certè, duri pulsus, in premendo tactu, cognitio ponenda est, ut utrisq; ictus violentia conveniat: sed proprium duri sit premere, evertere vehementis. Hallucinatur autem Archigenes, dum pulsum, cùm arteriæ status cognoscitur, plenum pulsum appellat: potius is durus, aut mollis, aut moderatus dici mereatur. Dum verò ait, secundo alio pleni pulsus genere cognosci qualitatem substantiæ in arteriis cõtentæ: quam qualitatem intelligat, haud pro dignitate explicat. Cæterùm gravissimè peccat tertium aliud genus pleni pulsus assignans, cuius vi, ea quæ in arteriis sunt, innotescant nobis. Quippe tactus, spiritúsne in arteriis tantùm sit, an simul humores aliqui, indicare nõ valet. Quinetiã nullus prorsus est sensus, qui cõmonstrare valeat, in arteriis contentus sanguis, quàm sit multus & qualis. Imò verò in ipsa aqua inter cutem neutiquam licet nobis, humórne sit an spiritus, qui in regionibus continetur ventris, ipso tactu explorare, nisi pressu cute cavata: quam nec frequenter cavari conspicias in synceris ascitis, & in eo hydrope, quem tympanitem appellant. Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, ut attendamus si veluti tympanũ resonet: secundo loco aliter componere hominẽ, convertereq; in latera, quò fluctuationem aliquam exaudiamus. Siquidem ut strepitus in motũ tympani spiritũ nobis annunciat, sic fluctuatio humorem. Uno autẽ admoto tactu, haud facilè deprehenderis, flatúsne an aqua subsit, tametsi cutis his contabuerit: tantũ abest, ut per crassam arteriæ tunicã, & quæ peritonæi est sexcupla, quod latitat in ipsa arteria, noscamus. Præterea ex magnitudine quidem pulsus, copiam contenti humoris cognoscimus. Sed nõ perpetuò hinc nobis (quod ille arbitratur) humidum esse ipsum humorem constat. Solæ itaque fluctuationes & strepitus sunt, ex quibus cognosci possit quid sit, aut quale, quod contineatur. Sensus autem tactus, manet sui semper similis.

GALENI PERGAMENI
de causis pulsuum, liber I.

Pulsus à quibus mutentur.

Uæ immutant pulsus, partim eorũ generationis sunt causæ, partim tantùm alterationis. Ac generationis quidem, tum usus, cujus gratia fiũt: tum facultas abs qua, tum instrumenta per quæ distenduntur. Alterationis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes vocantur, & quæ harum sunt procatarcticæ. Nam triplex sanè, nõ in pulsibus modò, sed in aliis cunctis, causarum genus existit. Unum quidem primũ atq; præcipuum, quod cõtinens ideo appellatur, quia eorũ essentiam complectitur, nimirum generationis (ut modò diximus) existens causa. Reliqua verò duo genera, ut fiant pulsus, in causa nõ sunt: causæ tamen existunt illorũ qui jam sunt, mutationis. Quippe humorum crassitudo, abundatia, lentor, acredo, efficere nõ valent pulsus, alterare valent. Ita frigidum balneum, vel calidum, & hyems, æstasq;, breviter frigus & calor, alterandorum pulsuum sunt, non gignendorũ, causæ. * Cæterùm quas ultimò cõmemoravimus, procatarcticæ sive præincipientes dicuntur. Quas verò ante has, illæ nempe quæ circa humores versantur, antecedentes. In summa autem, quæcunque extra corpus positæ, quicquam in corpore immutãt, procatarcticæ causæ, sive præincipientes vocãtur, * ceu incipientes prius quàm dispositiones corporum. * Quæ quidem ipsæ dispositione, quando continentes excitant, ipsarum antecedentes causæ redduntur. Densetur enim ab occursu externi frigoris, cutis: cujus densitas, naturalem halitus digestionem reprimat. Repressus ille coacervetur, tandemq; febrim accendat, ob quam usus pulsuum mutetur, ipsiq; similiter pulsus. Hîc certè occursus externi frigoris est procatarctica causa: cæteræ usq; ad usum pulsuum omnes antecedentes. Causa igitur procatarctica, antecedentibus causis mediantibus, quia usum pulsuum permutat, quæ una ex continentibus causis existit, dicitur etiã pulsus ipsos variare. Neq; enim possit ulla cõtinẽs causa mutari, ut constans maneat eius effectus. At priusquàm continentes alteratio attingat, pulsus immutari non possunt. Ideoq; principes hæ, & præcipuæ sunt, primæq; causę pulsuum. Cæteræ sunt harũ gratia, nec per se alterare ipsos pulsus possunt. Quare illum qui peritus evadere artis de pulsibus velit, in omnibus causarum generibus apprimè esse exercitatum oportet. Porrò quatenus gignendorum pulsuum origines sunt continentes causæ, eatenus etiam alterandorum. Siquidem differentiæ causarũ in quantitate qualitateq;, pulsuum differentias in qualitate & quantitate constituunt. At verò cùm perpetuò cor ipsum unà cum arteriis omnibus, quandiu superstes est animal, cernamus habere motum illum pulsatilem: homine autem jam vita functo, tum arterias, tum cor, ipso pulsu destitui: sanè constat aliquam fuisse causam, à qua ille motus excitaretur. Quam quidem causam, licet eius essentia nos fugiat, quod facultatem tamẽ habeat faciendi pulsus, illam facultatem vocamus. Quum

Causarum genera tria.

Causæ continentes.

Causæ procatarctica.

Causæ antecedentes.

Causarum quæ pulsus mutant, generalis uno exemplo traditio.

Causa continens alterationis pulsuum, est usus eiusdem.

Causæ præcipuæ pulsuũ, sunt continentes.

Animæ essentiam ignorasit Galenus.

autem omnis facultas, alicuius facultas sit, haud dubiè eius notio erit relationi subjecta. Cæterũ dum robur facultatis, virtutémve dicimus, aut contrà infirmitatem & vitium, hæc nomina ad functionem referimus. Siquidem quæ obit efficitq; functionem causa, interim ad eam melius est apposita, interim deterius. Quo fit, ut modò præclarius: postea si res ferat, deterius, functio ipsa obeatur. Ac præstantior ad functionẽ dispositio, facultatis virtus & robur est: deterior, infirmitas atq; vitium. Quod verò ad pulsuum usum spectat, gratia tuendi caloris universi corporis, instituti videntur, ut videlicet illũ refrigerent: & si quid sit fuliginis ex succorũ adustione contractũ, id evestigiò excernant. Conferũt etiã ad gignendum animalem spiritum. Reliqua & tertia gignendorum pulsuum continens causa, ipsum est arteriarũ corpus. Siquidem omnis facultas quæ alicujus causa agit, instrumenta quærit ad opus apposita. Erat autem hic instrumentum accommodũ, quod spissis tunicis esset, atq; intus cavum. Ubi igitur illa facultas refrigerantem substantiam trahit, arteriarũ corpus distenditur. Ubi verò fuliginosum expurgat, contrahitur. Nunc itaq; præpollet dilatationis usus, nunc contractionis: consequiturque omnino alteram motus partem reliqua. Cùm ergo ex his causis pulsus proficiscantur, omnes variationes illorũ pro causarũ alterationibus fiant est necesse. Unde tot sunt primæ & generales pulsuum differentiæ, quot causarum. Et facultatis quidem differentiæ sunt, robur & imbecillitas. Nativi caloris, adustio, refrigeratioq;. Arteriæ tunicæ, durities, & mollitudo: atque præ his omnibus, in singulis generibus, cõmemoratorũ mediocritates: quæ ut naturales efficiunt pulsus, qui medium locum inter excedentes sortiuntur, ita excessus ipsi, pulsus gignunt præter naturam. At facultatis robur necessariò pulsum vehementem facit, infirmitas languidum: sicuti instrumentorũ durities, durum, mollitudo mollem. Ut autem incremento vel decremento nativi caloris consequatur semper unum & idem genus pulsuum, non est necesse. Nec enim celer, nec magnus, aut creber incidit semper, ubi natura aduritur: nec dum extinguitur, tardus, vel parvus, vel rarus. * Disputat autem contra magnum Archigenes, quod celeritas pulsus non à robore potius, quã à facultatis imbecillitate proficiscatur. At neutrũ sequitur necessariò. Magis tamen peculiaris celeritas robori facultatis est, abundantiæq; caloris, necnon mollitudini instrumentorũ: tarditas autem contrariis. Eodem modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum etiã mollibus instrumentis familiaris existit: parvitas verò contrariis. At crebritas nulli necessariò ex cõmemoratis inhæret: magis tamen facultatis imbecillitati est propria, copiæq; caloris, ac duritiei item instrumentorũ. Similiter raritas magis ad cõtraria declinat, non tamen illis perpetuò annexa. Si amplior in corpore fuerit collectus calor, animanti cùm majori erit opus respiratione, tum majoribus pulsibus: & quia majoribus: cõtinuò etiã celerioribus & crebrioribus. Ut enim qui sitibundi sunt, nõ multũ modò, sed & celeriter potant, & crebrò: ita qui refrigerio indigent, copiosum simul & celeriter, crebroq; attrahũt. Quamobrem peculiares dixi esse pulsus copiosò calori, magnũ, celerem, crebrumq;, nõ tamẽ illi perpetuò annexos. Postulãt enim ut tales evadant, facultatẽ validam, atq; ipsa instrumenta mollia. Quòd si infirma facultas sit, aut instrumentũ durum, nec magni esse, nec celeres possint, cùm instrumentũ quidem sit per duritiã adversus moventem facultatẽ contumax: illa verò attollere quatenus oportet arterias, per imbecillitatẽ impos. Quare ut celer pulsus vel magnus fiat, tria oportet causarum genera inter se coëant: nempè, ut usus illorum generationis urgeat: facultas valida sit: mollesq; arteriarũ tunicæ, aut certè nõ rigidæ. Porrò ubi solus calor increverit, & manserit facultas, tunicæq; arteriarum immotæ: pulsus necessariò majores & celeriores fient, unàq; cum calore augebuntur, donec ad maximam distentionem pervenerint. Celerrimi verò ne sic quidem prius erunt, quàm calor ipse superaverit maximam distentionem, ita ut ab ea satis refrigerari non possit: tunc enim celeritate resarcietur motus defectus, atq; sic evadent pulsus celerrimi. Cæterùm neq; hæc satisfaciunt calori vehementer incenso. Nam quod temporis inter duos motus antea quiescebat, nunc id præsecat etiã, adeoq; efficit breve, ut totus unus esse motus continuus nulla interceptus quiete videatur. Hoc tamen accidit, ubi extremè calor fuerit accensus: tunc enim, cùm tres sint præsidii rationes in excessibus universis, omnibus simul utitur. Nam & plurimum consequitur refrigerantis substantiæ, celerrimeq;, & in primis assiduè. Quorum primũ maximos pulsus, secundum celerrimos, tertium creberrimos reddit. Nec ubi liberaliter illum magnitudo distentionis refrigerat, irritat celeritatẽ: sicuti nec crebritatem ubi ab ambabus auxilium recipit: sed alterius illarũ semper defectus, corrigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulsuum causa una est, prioris actionis defectus. Jam quoq; defectum naturalis caloris nullus comitatur ex necessitate pulsus: familiaris sunt tamen ei parvus & tardus præcipuè, mox etiam rarus. Nam ut natura quæ jampridem refrigata est, nec multũ requirit, nec celere refrigeriũ, sic nec brevibus intervallis. Porrò inter magnũ pulsum & parvum, naturalis intercedit & moderatus: cum quo comparantes & æstimantes reliquos omnes, qui majores sunt eo, hos magnos vocamus: qui minores, parvos. Itidem inter celerem & tardum medius moderatusq;, naturalis existit. Sic inter crebrum & rarũ, durũ & mollem, medii sunt naturales. At naturalis nõ item videtur, qui inter vehementem est medius & languidum. Validæ quippe facultatis est opus, vehemens pulsus: veluti infirmæ, languidus. Cujus sanè nõ est contra naturam firmitas: imò hæc virtus est, & secundum naturã: infirmitas verò facultatis, vitium, atq; præter naturam. Jam verò vino modicè epoto, cùm majores & celeriores, tùm vehementiores apertè pulsus evadunt. In ira autẽ, & exercitationibus modicis, nõ perinde apertè: imò si quid illis accedat vehe-

Pulsus fuisse institutos gratia tuendi universi caloris, gignẽdiq; animalis spiritus.

Arteriarum corpus annumerari inter continentes pulsuum generationis causas.

Pulsuum variationes, pro causarũ alterationibus fieri.

Pulsuum tot esse primas differentias, quot causarum.

Mediocritates efficere naturales pulsus.

Pulsuum alterationes quæ à quibus causis magis proficiscantur.

Calori [...] so quin[...] pulsus familia[...]

Pulsus [...] vel mag[...] gnendo [...] spirare [...] unum [...] causa d[...]

Celerri[...] pulsus [...] do gign[...]

Pulsus c[...] berrimi [...] causa [...] extremè [...] census.

Crebrita[...] pulsuum [...] sa est pr[...] actionis [...] fectus.

Caloris n[...] ralis defe[...] qui puls[...] sint fam[...] liares.

Pulsus [...] omnes medi[...] sunt natu[...] les, excep[...] illo qui [...] tur inter [...] hementem [...] languidu[...]

Vino mod[...] epoto, qua[...] pulsus gig[...] tur

Iracundia[...] mites puls[...] quales.

vehementiæ, id adeò est minutũ, ut animadverti ægrè possit. Cùm igitur in cõfesso sit, à facultate distendi arterias, probabile est ipsam plus & celerius eas attollere validam, minus autem & tardius infirmam. Ut autem priora repetam, quorũ pulsuũ postulat generatio unã causam, huic perpetuò illi adhærebunt, eiusq; fidelissimum signũ existent: ut vehemens, valentis facultatis: languidus, imbecillæ. At quorum nisi plures intersint causæ, constitui generatio nequit, hos familiares causis esse dicemus, non autẽ significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex una aliquando causa pulsus proficiscatur, sed non semper ab ea, familiaris quidẽ omnibus causis erit, quæ efficiunt eũ: constanter verò nullam ex eis indicabit. Neq; enim si celeritas pulsuum adsit, statim robur quoq; necessariò facultatis adfuerit. Imò est, cùm major sit usus generati animalis spiritus: & est cùm caloris sit copia, vel instrumentorũ mollities, vel horum quædam, vel omnia simul. Haud aliter si magnitudo sit pulsuum, erit vel facultatis robur, vel impendiũ animalis spiritus majus, vel calor in corde abundantior, vel mollitudo organorũ, vel quædam horum, vel universa. Qui igitur optimè constitutus ac temperatus fuerit, is homo si calidior solito evaserit, atq; hac re sit alteratus duntaxat, vehementiã pulsuum non immutaverit: imò nec duritiæ, nec mollitudinis genus: sed in magnitudinem & celeritatem vertet, interim etiã in crebritatem, prout magis vel minus eius calor increverit. At si frigidior justò sit factus, primũ raritas perspicua erit, deinde tarditas, postremò parvitas. Nam cùm valida facultas existit, etsi paulò minor sit usus, primam actionem nec parvam necesse est, nec tardam esse: secundam verò post longius tempus, quàm si urgeret usus, est consentaneũ rationi. Jam si major fuerit refrigeratio, eoq; magnoperè usus ipse remissus, unà elanguescet celeritas motus, atq; minor statim erit distentio. Si plurimũ sit refrigeratio progressa, necessum est pulsus ipsos rarissimos quidem esse, cæterùm nec tardissimos, nec etiã minimos. Nam perfectè tardi vel parvi, si valida facultas sit, vel si admodũ sit ipse usus remissus, nunquã fient pulsus. Eadem & in respiratione est ratio. At verò ubi non modò usus, verumetiã facultas mutatur, quatuor tum differentiæ diversæ in universum erunt. Quarũ prima quidem circa facultatis imbecillitatem, calorisq; augmentũ versatur. Si igitur magnoperè sit imbecillis facultas, calor autẽ igneus, parvi & tardi pulsus, creberrimiq; orientur. Sin noxa sit moderata, æquè fiunt crebri, sed in distentione & motu mediocres. Secunda conjugatio in imbecillitate & perfrigeratione consistit: cui pulsus competit cùm imbecillus, tum parvus, tardusq; sicut pulsus prioris conjugationis: sed nõ æquè ut illi, ad extremam devenit crebritatem, nisi ubi omnino facultas prostrata fuerit: tunc enim pulsus minimus erit, intermittetq; & deficiet frequenter. At si modicè sit facultas infirma, validaq; refrigeratio, creber minimè evadit pulsus, q; videlicet usui faciat talis facultas satis. Tertia cõjugatio fit, ubi calor simulatq; facultas augẽtur: quã qdẽ conjugationẽ vehementissimi pulsus & maximi comitantur, sed non perinde celerrimi. Creberrimi verò ferè non sunt apertè. Quarta conjugatio est, in qua coëunt robur facultatis, & caloris penuria: cujus sanè sunt pulsus magnitudine moderati, sed tardiores, & satis rari. Nam cùm sit parvus tum pulsuum usus, totumq; facilè magnitudo distentionis tueatur, haud immeritò diutissimè quiescunt arteriæ: tamen ob facultatis robur, distentionis nõ impeditur apertè vel dilucidè quantitas. Qua ratione etiam, nec multũ præpollet tarditas. In universum autẽ, ipsius ictus qualitas, ferientis naturæ respondet. Porrò molle instrumentũ, quia promptè in omnẽ partẽ extenditur, facilè dilatatur: durũ non absq; magno negocio. Jam comes est promptitudinis distentionis, magnitudo: renixus & cõtumaciæ, parvitas: itemq; celeritas, prioris generis: sicuti alterius, tarditas: non tamen ex æquo & magnitudo & parvitas. Paulò enim celerior est pulsus profectus à mollitudine instrumentorũ, eo quem procreat durities: major autẽ permultò: quia tunicæ ipsius arteriæ, quãvis duriores interim sint, ad celeritatẽ quandã motus sunt faciles: ad magnitudinẽ verò distentionis, ineptissimæ omnium. Nam opus est, ut in omnẽ partẽ extendatur facilè, quod maximã dilatationẽ sit effecturũ: hujusmodi enim est molle. Cæterũ ubi à natura longissimè aut ad mollitudinẽ, aut ad duritiẽ, corpus arteriarũ recesserit, tardior mollis pulsus fit duro: magnitudine tamen nõ modò eum etiamnũ superat, sed illum etiam qui secundum naturã habet. Jam verò cùm durorum instrumentorũ dura distentio sit, ac proinde minus expleatur usus: molliũ contrà, insignis distentio fiat, & quæ usui par sit explendo, meritò cum duris pulsibus crebritates, cum mollibus raritates cohærent. Quòd si quando incidat, ut cum duritie concurrat refrigeratio, & calor cum mollitudine, tum pulsus duri, mollibus evadent rariores. Si igitur durum corpus arteriarum sit conjunctum cum innati caloris refrigeratione, pulsus efficiet justo minores, tardioresq;. Si superet durities, minores quàm tardiores. Sin autem refrigeratio, contrà tardiores quàm minores. Ad eundem modũ crebriores, si durities refrigeratione superior sit: sin vincat refrigeratio, rariores. At si par sit utrisq; à natura flexus, tantò fient pulsus minores, quantò tardiores: à raritate verò & crebritate nõ abducentur. Est altera conjugatio, in qua cum calore superat mollitudo. Quæ etiã tres necessariò primas differentiias ꝑducit. Interim enim par mollitudinis est & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo, vel calor. Quare si quantũ naturam mollitudo reliquerit, tantundẽ desciscat etiam ab ea calor, magnos necesse est, & celeres fieri pulsus: nõ tamen statim crebros, sed ubi generandorum eorum usus vincat magnitudinem distentionis. Si mollitudo præstet, magnitudo etiam superabit celeritatem. Si vero ita præpolleat calor, ut usum actio complere nequeat, celeriores ut fiant necesse est, quàm majores pulsus, simulq; etiã crebri. Quod si abundè natura fruatur usu, æquè magni atque celeres. Sed & tertia erit causarum complexio, quæ pulsum in hoc

Ictus qualitas, ferientis naturam sequitur.

Molle instrumentum facilè dilatari, contraquam durum.

Pulsuum differentiæ, pro mollitudine vel duritie organorum.

Duris pulsibus crebritates, mollibus raritates annexas esse.

Calore coëunte cum mollitudine instrumentorum, quæ pulsuum differentiæ oriantur.

Calori si sit adiuncta instrumentorũ durities, quas pulsus differentias admittat.

genere variant, ubi calori sit adjuncta durities. Quum igitur uterque plurimùm à natura declinat, pulsus erunt celerrimi, creberrimiq;: minimi autem nequaquam (nisi simul facultas oblæsa fuerit) sed aliquatenus justo minores. At si immodicus calor sit, & instrumentum non magno perè durum, verùm paululùm à moderato variet, tantùm abest ut justo fiat distentio arteriarum minor, ut etiam major evadat. Erit autem celeris, utra causarum excellat: maximè tamen cùm calor: quo tempore luculentior erit & brevitas. Superest cõjugatio ex mollitie & frigiditate. Quia verò magnus pulsus hìc quoq; est mollitudini affinis, & parvus frigiditatibus, utra longius à natura deflectat qualitas, illi necesse est pulsus assimilentur. Enimverò omnes naturales pulsus inter excessus moderatos & medios annumerantur: non tamen quicunq; sunt moderati, etiam naturales existunt. At verò quot excellentiam caloris affectus sequuntur pulsuum, tot etiã usus generandi animalis spiritus. Sic instrumentorum durities facultatis imbecillitati conjuncta, parvos pulsus, & tardos, & crebros concitat: robori, parvos & crebros, non etiam tardos, imò longè interim quàm par sit, celeriores. Verùm si instrumentũ sit molle, facultas aũt valida, majores quidem manifestò pulsus fiunt, at aliquantò tardiores, rarioresque. Quòd si ad mollitudinem instrumentorũ infirmitas adjuncta sit facultatis, si quidẽ æquus utriusq;, simulq; modicus fuerit à natura flexus, moderati simul & naturales videbuntur ij pulsus esse, nisi quòd erunt mollitie varii. Sin valdè immodicus sit, parvi, tardi, atq; crebri fient. Si verò imbecillitas multò præpolleat, tunc etiam erunt parvi, tardi, crebriq;. Si superior sit mollitudo, accedent pulsus ad moderatos. Restat jam ut omnes simul committamus differentias continentiũ causarũ pulsuum: ex quibus octo conjugationes conflantur. Duæ, quum remissa facultate pariter & usu, modò mollius solito fit instrumentũ, modò durius. Duæ alteræ, ubi languescat facultas, & usus auctus sit, instrumentaq; vel mollia, vel dura. Præterea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus usus, unà cum variante instrumentorum differentia. Reliquæ duæ, quum valens facultas sit, auctus usus, accedatq; instrumentorum, quam diximus, differẽtia. Ac languida quidem facultate simul & remisso usu, omnino in parvitatem & tarditatem mutantur pulsus, in utraq; differentia instrumentorum. Cæterùm nõ redduntur necessariò crebri vel rari. Sed si parva facultatis offensio sit, nec insignis instrumentorum duritia, nihil crebritate pulsus variant: siquidem non pulsus modò, sed universæ actiones crebriores ob defectum evadunt, qui earum accidit singulis. Jã defectus, usu æstimatur. Quũ ergo remissus hic fuerit, parvaq; læsio facultatis, nisi per instrumentorũ nimiam duritiem, nihil in actione desiderabitur. At si facultas sit magnoperè læsa, modicè usus remissus, instrumentaq; bene dura evaserint, non poterunt non pulsus fieri, quàm postulat usus, minores: itaque imperfectũ simul officium: ac quantò quidem imperfectius, tantò etiam crebrius. Verùm prout

Frigiditati mollities organorum si cõiungatur, qua pulsuũ differentia proveniant.

Pulsus omnes qui moderati sunt, nõ continuò & naturales existunt.

Pulsuum differentia, pro miscella modis quibus facultas & instrumenta miscentur.

Continentiũ causarũ & variantiũ pulsus, octo conjugationes.

Actiones omnes reddi crebriores ob defectum qui accidit illis.

facultas plus vel minus, aut usus offensus est, etiam pulsus ipsi necesse est plus vel minus ad parvitatem transeant & tarditatem. Nec verò existimandum est, alterationem pulsuum quæ ex omnibus simul causis moderatè oblæsis procedit, majorem oportere ea esse, quam facit una. Possunt siquidem, vel ob unicam tantũ causam exactè affectam, ad ultimam devenire ipsi pulsus alterationem. Igitur facultas extremè dejecta, minimos efficit pulsus, etiã si molles quidẽ tunicæ instrumentorũ sint, urgeat aũt necessitas. Itaque ad pulsus extremos constituendos, interdũ plures causæ desiderantur, interdũ satis est una. Maximus quippe pulsus neutiquam fieri possit ob facultatis robur summum, citra opem aliarum: minimus autẽ nonnunquã ob imbecillitatem fit solam. Quare ante omnia in pulsuum alterationibus, attendenda quantitas est causarum offensionis. Ut autem ad tertiã & quartã conjugationẽ explicandas nos convertamus, ubi languescat facultas, urgeat usus, durũq; instrumentum sit, potissimũ ad crebritatẽ, deinde ad parvitatẽ, postea ad tarditatẽ, pulsus videbis vergere: non necessariò tamen, nec perpetuò, nec etiã in quolibet illorum, nec simul concurrunt omnia. Etenim ubi læsæ insigniter sint omnes causæ, minimi, creberrimi, & tardi ipsi pulsus fiunt. At si offensio sit instrumentorum & facultatis parva, ac generationis eorũ multus usus, hi non erunt justo minores, nec tardiores: imò interdũ manifestè celeriores: majores autẽ si non apertè, pares certè perspicuè moderatis. Si verò infirma facultas sit, & major usus, unà cum mollitudine instrumentorum (quod in quarta conjugatione contingit) si quidem permultùm usus non crescat, nec longè à natura absint facultas & instrumenta, multò magis increscet pulsus in magnitudinem, quàm in celeritatem. Crebrior etiam justo erit, sed non perinde ac ille tertii cõplexus, quòd usui quàm ille magis hic satisfaciat. Quòd si paululùm usus & facultas à naturali statu deflectant, instrumẽta verò multùm ad molliti ẽ desciscant, ad mediocritatem pulsus horum affectuũ accedẽt, tum quantitate distentionis, tum qualitate motus, præterea quietis tempore, tantumq; una occursus mollitudine statũ naturalem excedent. Sin verò non ita deflectant multũ usus & instrumẽta, facultas aũt vehementer laboret, tales pulsus admodũ parvi erunt & crebri, modicè verò tardi. Si autẽ durũ sit instrumentũ, facultas valida, & usus remissior (hoc enim erit quintũ conjugium) minores pulsus gignentur, non tamen necessariò tardiores, sicuti nec crebriores. Verùm si admodum remissus sit usus, & instrumenta modicè dura, non minores modò, verùm & perspicuè tardiores atq; rariores fient. Si vitium usus, à vitio instrumentorum vincatur, abundè fuerit is pulsus parvus, & creber. Si verò instrumenta sint mollia (quemadmodũ per sextam conjugationẽ) neutiquam minor quam naturalis, quod quidem conspici possit, pulsus ipse videbitur, nisi singulariter usus sit imminut⁹: & omninò hoc rarior apparebit, quò dissolutior sit usus. Porrò si usu aucto facultateq; valente, mollia sint instrumenta (hanc enim constituo

Facultas extremè dejecta, minimos efficit pulsus.

constituo conjugationẽ septimam) prorsus magni erunt pulsus & celeres: crebri verò non semper, sed ubi modicè ipse usus increverit. At si arteriarum duræ sint tunicæ (quæ octava & ultima est conjugatio) si parva quidem durities sit, sed usus insignis mutatio, majores, celeriores, crebrioresq;, quàm justum sit, ipsi pulsus evadent. Sin autẽ æquo utraq; causa, nec illo admodũ longo intervallo, à natura deflexerit, pares quidem naturalibus, sed celeriores atq; crebriores fient. Jam si insignis læsio usus & instrumentorũ sit, ut hæc planè duriora sint reddita, ille urgeat impensè, celeriores etiamnum moderatis erunt, minoresq; & crebriores. Cùm igitur à valida facultate vehemens discludi pulsus non possit, nec mollis à mollibus instrumentis: si quando pulsum deprehenderis celerem (qualem diximus familiarem esse robori facultatis, usuique urgenti, & mollitudini instrumentorum) si quidem cum neutro illorum celeritas sit conjuncta, intelligas eum pulsum oriri à solo usu urgente: si verò cum altero, omnino ex illo orietur, quod signum tale producet, necessarioque etiam ex incremento usus. Non possunt siquidem celeres pulsus existere, sicuti nec magni, nisi usus postulet. At quatenus ad robur, vel imbecillitatem facultas transiit, ex propriis eius pulsibus dignoscas licet. Eadem est ratio & in qualitate instrumentorum nõ scenda. Quantus autem pulsuum generationis sit usus, colligendum est ex commutatione magnitudinis, crebritatis atque celeritatis. Si enim pulsus maximus sit, creberrimusque & celerrimus, summè urget usus. Sin magnus tantùm, & paulò celerior sit, non tamen maximus, nec creber, usus nõ erit magna immutatio. Ex aliis etiã signis, citra pulsus, ipse usus cognoscitur. Nam sive copiosus sit calor, sive exhauriatur animalis spiritus, id haud magno negocio exploratur: quòd videlicet calor quidem tactum nõ fugiat, ac præterea spirandi difficultate, siti, atq; interno laborantis sensu prodatur: animalis autem spiritus absumatur in iis qui exercentur immodicè, ac per halitum digeruntur: & quibus humores fluunt ad interna.

[Margin: ...sus nec ce... posse es... ec ma... nisi u... stulet.]

[Margin: ...r quib... is depre... latur.]

[Margin: ...malis ...tus in ... soleat ...mi.]

GALENI PERGAMENI *de causis pulsuum, liber II.*

INæqualium pulsuum quidam in arteriæ uno motu labefactant æqualitatẽ, alii illam evertunt in pluribus: quam medici collectivam inæqualitatem appellant. De cujus sanè causis primo loco considerabimus. Comitantur enim eiuscemodi pulsus inæqualem cordis temperiẽ, vitiaq; instrumentorũ & facultatis. Nam aut obstructionibus, aut compressionibus, aut duritiei, aut plenitudini superveniunt, sic ut intelligas plenitudinem quæ æstimatur ad vires, seu facultatem. Cùm igitur tres causæ sint continentes pulsus generationis, instrumentum, facultas & usus: non potest ex usus alteratione constitui collectiva, quæ aperta sit, inæqualitas: quòd nec repentè, nec cumulatè adeò unquam immutari usus possit, ut pulsus (verbi gratia) prior sit magnus, vel celer, vel crebrior: alter tardus, vel parvus, vel rarus. Cæterùm non quos ratio colligit esse impares, vocare inæquales solemus: sed quos dilucidè comperimus sensu tales existere.

[Margin: ...sus inæ... les a qui... causis ...ficcau...]

[Margin: ...suum ge... rationus ...sa conti... res sunt ..., instru... tum, fa... & u...]

Porrò iracundia (quæ videtur innati caloris esse veluti quidam fervor) habet sanè interdum & ipsa inæquales pulsus: nõ illos quidem sua sponte (semper enim haberet tales) sed ubi adjunctus ad eam aliquis timor fuerit. Jurè ergo tunc & inæquales apparent, cùm nõ tantùm à diversis alterentur causis, sed etiam natura contrariis. Nam propter vindictæ cupiditatẽ, alti, magni, celeres, vehementes: quia verò timor est major accipiendi mali, quàm spes inferendi, parvi, humiles, languidi, & tardi fiunt. Quare invicem utrique pro causæ ꝓpollentis natura, videntur variari: ac excellit modò quidem ira, modò metus. Quinimò ipse timor vehemens existens, inæquales efficit pulsus, idq; nõ usu, sed facultate oblæsa, nec imperante omnibus instrumentis. Non tamen omni facultatis læsioni succedit collectiva inæqualitas. Siquidem cùm per se infirma est, gignit pulsus nõ ita crebrò inæquales. Ubi verò suapte natura est valida, opprimitur aut à copia humorũ, aut etiam cõtumacia instrumenta sortitur, tunc illa inæqualem efficit. Cùm itaq; delapsa in imbecillitatẽ insignẽ facultas arteriæ fuerit, pulsus æduntur languidi, parvi, tardiq;. Sin illa, quantũ in ea est, valeat, sed aliqua copia opprimatur, varios ita & inæquales conficit pulsus: plurimos q̃dẽ languidos, tardos & parvos, cùm videlicet gravi onere est pressa: plurimos autẽ vehemẽtes, celeres atq; tardos, ubi leviori. Quòd si nec admodum gravis, nec nimiũ levis offensio sit, contrarij ex æquo, paresq; numero ipsi pulsus conspirant.

[Margin: *Iracundia est veluti innati caloris fervor.*]

[Margin: *Iracundia, dum illi est timor adiunctus, pulsus inæquales efficit.*]

[Margin: *Timorẽ esse affectum iracundiæ contrarium.*]

[Margin: *Timor vehemens qua ratione pulsus inæquales efficiat.*]

[Margin: *Facultas arteriæ extremè imbecilla, vel aliqua mole humorum oppressa, quos pulsus edat.*]

At instrumentorũ vitia, in hunc modum gignunt inæqualitatẽ. Ubi enim circũjectas regiones arteriæ, quæ ad hoc destinatæ sunt, ut illam distentam excipiant, aliud corpus insederit, non possunt per illud restrictæ arteriæ distendi satis. Itaq; singularũ actionũ defectus, * tandem confertim unũ magnũ opus absolvit, quòd alioqui usus nõ expleatur. Quo tempore violenter & vehementer agere ipsa facultas cogitur, ut explodat omnino illa, quæ sua instrumenta obsederũt, & prohibuerũt motu. Ac sic sanè majorẽ prioribus, & vehementiorẽ, & celeriorẽ, necesse est pulsum evadere, qui etiã crebrior * vel ab ipso principio fuerat: quandoquidem impariũ usui actionum, necessariò comes est crebritas. Si igitur parem impetũ facultas in omnibus quæ consequuntur distentionib. retineret, æquè magni semper fierẽt, & vehemẽtes, & celeres pulsus: quia verò non retinet, sed refert se ad pristinũ motũ, ne in cassũ defatigetur, varia oritur & cõtinua inæqualitas. Accidit etiã interim inæqualitas ob sanguinis copiã, aut in venas, aut in arterias ipsas infusam. Ea tamen facillimè sanguinis detractione sedatur. Siquidem sanguinis copia in venis, vicinas arterias nõ secus ac tumor præter naturã cõstringẽs & premens, si per venæ vacuetur sectionem, subitò arteriis amplũ exhibet locũ. Quòd verò sanguis in ipsas arterias influens, præcipuè si crassus vel lentus sit, viam intercipiat spiritus, variasq; & difficillimas edat inæqualitates, nemo est qui nesciat. Ubi igitur aut validè comprimuntur, aut obstruũtur arteriæ, vel si integra sit

[Margin: *Instrumentorum vitia quomodo inæquales pulsus efficiant.*]

[Margin: *Pulsuum inæqualitatem accidere interdum ob sanguinis copiam in venas aut in arterias infusam.*]

facultas, inæqualitas corripit pulsus. Quòd si unà cùm instrumentorum affectu, facultas etiã perpessa fuerit, clarissimũ est magis variam inæqualitatẽ existere. Verũ si instrumentorũ illæsus status sit, sed magnoperè facultas infirma, decurtata inæqualitas fiet. Ab admotis enim digitis victa facultas, minores semper imbecillioresq; pulsus creat.

Facultatis oblæsiones diversæ, varias pulsuũ inæqualitates producunt.

Cæterùm ipsarũ facultatis imbecillitatum, quæ quidem prima & exigua existit, minores languidioresq; , nõ autem decurtatos pulsus efficit. Quæ verò est hac tantò major, ut jam facultati sint oneri applicati digiti: hæc pulsuũ decurtatorũ est causa.

Decurtatorũ pulsuum discrimen.

Quorũ ii quidem, qui ad pristinũ revertũtur motũ, reciprociq; vocantur, minorem imbecillitatẽ ostendunt: qui verò alicubi restitant, majorẽ. Quemadmodũ si perfectè pulsus deficeret, extremam imbecillitatem nunciaret. Verùm hæc omnia exploranda esse applicitis arteriæ digitis, non suspensis, apertissimũ est.

Pulsuum abolitio à deficiente pulsu quomodo differat.

Differt autem abolitio pulsus, ab eo deficiente: quòd illa quidem veluti privatio sit totius functionis: hic, dimidiæ tantũ amissio. Qui sanè deficiens pulsus quantò decurtatis est gravior, tantò levior existit ipsa pulsus abolitione. Atque hi quidem tres status quãtitate noxæ differũt.

Pulsus decurtati reciproci

Pulsus intermittentes.

Quartus est reciprocorũ decurtatorũ: nempe omniũ levissimus. Quintus his additur intermittentiũ, qui præcedit deficientium statum. Quod enim in uno aut altero erat, aut certè in numero pulsuum certo, id status deficientium in omnibus efficit.

Pulsus intercidentes.

Porrò intercidentes pulsus, contraria ratione ac intermittentes, noscuntur: qui quidem etiam inter æquales, qui acervatim fiunt, consistunt: incidũtq; ubi valens facultas copia humorum, vel instrumentorum obstructione impeditur. Ut ergo ad repellenda quæ molestant, majores sæpe & vehementiores ædit, celerioresq; pulsus: ita plures quoque in eiuscemodi præsertim statibus, atq; alti pulsus fiunt: itaq; decretoriam excretionem portendunt.

Decretoriã excretionem qui pulsus indicent.

Intermittens pulsus à quibus causis oriri possit.

Nec verò tantùm facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed instrumentorũ etiam valida obstructio, compressioq; & constrictio, ubi in se nihil prorsus arteriæ allicere valeant.

Inæqualitatis in uno pulsu causæ.

Nunc verò de causis inæqualitatis in uno pulsu est agendum. Solet igitur celeriter quidem primũ concitata arteria, deinde parva interposita quiete, motu quodam tardo reliquũ distentionis absolvere, dum & usus urget, & facultas, quantum in ea est, obsecundat: interrumpitur tamen ab instrumentorũ vitio, aut ab humorum insigni abundantia. Etenim facultatis robur, prioris motus celeritas indicat: sicuti urgentem usum, motus qui sequitur quietẽ. Quippe nisi usus urgeret, nunquã inceptũ motũ facultas absolveret: : sed ubi inhibitus primũ eius motus esset, ibi desineret distentionem, unumq; hunc faceret parvũ pulsum. Est & alia differentia distentionis per mediam quietem distinctæ, in qua motus utrinq; est celer. Videturq; tunc facultas propriam contentionem tueri, copiæq; humorũ reluctari: quare differentia hæc omniũ est saluberrima. Est præterea quidam alius status medius inter utrunque, ubi motus secundus medius est inter tardum & celerẽ, hoc est, moderatus. Hæ sunt tres differentiæ distentionum quiete interpellatarum.

Distent... pulsus ... te inter... tarum ... differen...

Sunt præter has & tres aliæ, ubi tardo priore motu, alter trifariam variat: ut aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Ex quibus pessimus est, qui pulsus utrunq; motũ tardum habet. Ac longè hoc commodior, in quo celer alter: medius inter utrunq;, ubi sit moderatus. Haud aliter cùm à primo motu moderato, alter tribus modis convertitur: cõmodiorem significabit statum celer motus: perniciosiorem tardus: medium moderatus. Quinetiam tempus quietis, quò fuerit in singulis harum differentiarum longius, hoc est deterius. E diverso, diuturnius motuum tempus meliorem declarat statũ. Præterea utriusq; distentionis magnitudo, optima: contrà pessima est parvitas. Similiter vehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia quæ cõmemoravimus mala, in uno pulsu conveniant, hic illorum pessimus erit: contra, si omnia commoda, optimus. Transeundo autem ad eos pulsus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non universum tamen pari celeritate, certè qui jam inde ab initio in celeritatem insurgunt, minus onerari facultatem annunciant: qui contrà, magis. Cæterùm facultate oppressa, nullus horum existit.

Pulsuum contrari... fatim ... mutator... quid pr...

Est autẽ propriũ iis qui in contraria affatim mutantur, non solùm gravari facultatẽ, sed etiã obstrui & premi instrumenta. At in cõtraria affatim mutari intelligo, si cùm moveantur celeriter, subitò fiant tardi: aut si ex tardo primo motu evadant celeres. Oriuntur enim hi, cùm ex obstructionibus & compressionibus, tum ob facultatem humorum & colluvie oneratam.

Vibratu... sus unde...

At verò vibratus pulsus fit, facultate existente valida, instrumento duro, usuq; urgente. Quorum si absit quicquã * minimè vibratus existet. Cæterũ violenta duræ arteriæ distentio, proximè illius generationẽ cõstituit.

Usus pul... quando ... geat.

Urget autẽ usus, ubi functio ipsi nõ satisfacit, idq; aut ob propriã imbecillitatẽ, aut contumaciam instrumentorũ, ut etiam majorẽ usum. Cùm igitur in proposito pulsuũ genere facultas requiratur vegeta: relinquitur ut vel usu increscẽte, vel redundantibus instrumẽtis, vel utrisq; junctis, distentio in vibratis pulsibus ipsi usui sit impar.

Usus pul... abundan... caloris au... tur, vel e... hausto an... mali spir... Instrume... contuma... quomodo ... ant.

At usus, abundantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu. Contumacia instrumenta fiunt, ob obstructiones, cõpressiones, atq; duritiem. Quæ sanè durities inflãmatis, scirrho affectis, resiccatis, perfrigeratis, ac denique distentis accidit instrumẽtis. Itaq; jam omnes invenimus causas originis vibratorũ. Nam intemperata inæqualitas, si ꝓgreditur, vibrationẽ quidẽ augebit, nõ tamen causa est eorũ generationis.

Dicroti p... sus (qui ... cessariò e... vibratus ... generatio...

Dicrotus autẽ pulsus (qui fieri nõ potest, quin sit vibratus) in hũc gignitur modũ. Ubi parte illa arteriæ, quã tangimus, duriores sint frigidioresq;, atque ita difficilius moveãtur partes utrinq; sitæ, quas nõ attingimus: ac deinde partẽ media distentione sua cõcitaverint, retraxerintq; intrò, ac secum rursus extulerint, bis necesse est ipse tactus feriatur.

Dicrotus ... tùm pulsu... qui dicat... Dicrotus ... bratum un...

Atq; hujuscemodi pulsus est dicrotus tantùm, nõ autẽ vibratus perspicuè. Alter verò qui juxtà & satis vibratus est & dicrotus, fit ad hunc modũ. Ubi enim arteriæ sublatæ cùm vibratione pars illa quæ sola cute est intecta, jactetur facilè,

aliæ

aliæ autẽ partes utrinq; sitæ, crassitudine numeroq; onerẽtur corporũ incubentium, adeò ut ne motus quidẽ earũ occurrat tangentibus: necesse tũ est, parte hac, quæ est aperta, omni jam sublata, reliquas non manifestas, quæ utrinq; sunt, adhuc attolli: ac proinde etiã media, quæ delata jandudũ est, de integro unà cum illis quæ utrinq; sunt, attolletur, ita ut redeat, occurratq; iterũ foris ipsam tangentibus. Planũ est igitur dicrotum pulsum, interim ex magna intemperie ortũ trahere, parvaq; duritie arteriæ: interim ex ingenti duritie, cõjuncta cum intẽperie aliqua, vel crassitudine, vel colluvie humoris, vel carnis. Caprizanti verò pulsui hoc cũ dicroto convenit, quòd bis pulsat, causa autẽ nõ cõvenit. Neq; enim cum instrumentorũ duritia necesse illi est, nec cum intemperie, ut jungatur. Verùm ubi facultas cõtentionẽ nativã retinet, arcetur autẽ à motu, vel ob humorũ colluviem, vel obstructionem, vel compressionem instrumentorũ, quies tũ distentionẽ intercipit. Cujus altera pars post quietẽ, jurè robustior est illa, quæ eam antecedit, quòd ab impetu collectæ facultatis oriatur. Quòd si etiam ille secundus impetus inferior atq; imbecillior fuerit, erit sanè is caprizante deterior pulsus, non tamen dicetur caprizans. At undosi & vermiculantes pulsus, sola differunt quantitate, sub uno cõprehensi genere. At sunt sanè inter eos nonnulli, qui in diversis partibus arteriæ, inæqualitatẽ, idq; in una distentione, sortiatur. Sunt aũt illorũ generationis causę, imbecillitas facultatis, vel copia humorum vel instrumentorũ summa mollities. Nam cùm vis à principio in arterias permeans, totum vas attollere pari firmitudine nequeat, hic quæ propinquior est parti principi, motum primò auspicatur: sicuti quæ remotior, serius: id quod Erasistratus perpetuò fieri, cæterùm falso, arbitratur. Siquidem nemo ignorat, omnes arteriarum partes naturaliter eodem moveri tempore. Rarò autẽ, idq; præter naturã, partes cordi viciniores movẽtur prius, ac dein remotiores. Qui pulsus nec undosus, nec vermiculans est, nisi etiã hoc illi accesserit, ut quod fluere per arterias videtur, sisti alicubi, & quiescere appareat: mox verò iterũ fluere ac iterũ retineri, atq; hoc per universam arteriã. Porrò qui ex his à copia humorũ gignũtur, ab illis quos imbecillitas facultatis, citra humorũ copiã, induxit, sola magnitudine differunt: unde hi ob parvitatẽ, vermiculantes, illi ob magnitudinẽ, undosi appellati sunt. Et causam habẽt illi facultatis languorẽ, hi abundantiã humorũ. Sed consequũtur etiam extremã mollitudinẽ instrumentorũ hujuscemodi pulsus. Cujus rei molles ac tenellæ virgæ, quę undoso modo tendũtur, nobis exemplũ suggerũt: Validam itaq; facultatẽ undosus habet: cujus nimirum ope, magnas poterit arteriarũ partes attollere: imbecilliorẽ vermiculans, quòd parvis intervallis tum * ipsa facultate moveatur. Quem certè necesse est, inæqualem alioqui, etiã intermittentem evadere. Decurtati etiam pulsus cõsequũtur imbecillitatẽ ipsius facultatis, à qua nimirũ pulsus creantur. Ubi enim à corde vis permeãs in arterias singulas, magis ac magis dissolvitur in partibus remotioribus, minores tunc languidioresq; necessariò earum motus fient. Si autem verum sit illud, reperiri nonnunquam minores motus in partibus origini propinquioribus, ad inæqualitatem intemperiei arteriarum causa id genus pulsuum est referenda. Siquidem instrumentũ à pari robore, eodemq;, si humiditate & calore sit modico temperatũ, facilius ac magis movetur: squalidum autem, aut impensè humidum, aut frigidum, lentius minusq;. Annuentes autem & circumnuentes pulsus, fieri aliquãdo simili modo possunt: sæpe aliis de causis accidere. Si enim valida sit facultas, corpora autẽ incumbentia arteriis marcescant, qua parte illorum maximè marcida, atque eo leviore, emicare motus possit, ibi etiam maximè illius magnitudo elucescit. Quòd si hujus partis dilatationẽ aliis utrinq; minoribus compares, decurtatum motum in utrisque partibus cernes: id quod fieri in facultatibus validissimis nequit. At verò ex situ arteriæ fit inæqualitas pulsuum, ubi tẽduntur in illas corporis partes, in quas distorquentur. Porrò inflammationes, scirrhi, abscessus, & crudorum quorũdam generatio tuberculorũ, ac breviter omnes præter naturã tumores, vicinas partes ad sese trahere valent. Squallida præterea durities, frigusq; immodicum, necnon convulsiva intentio, ac breviter intemperatura inæqualis, arterias ipsas distorquet. Convulsivus autem pulsus ab ipsa specie, & affectu, quẽ denotare solet, rectè nomẽ accepit. Tendi enim ad utrunque arteriam putaveris, statimq; homo convulsione corripitur. Est enim confluxio una (ut rectè dixit Hippocrates) & conspiratio una, & omnia consentiunt omnibus estq; omniũ natura cõmunis. Nam nisi hoc esset, duo animalia esset, non unum, quisq; nostrûm. Cor igitur cerebro arterias, vinculum societatis, transmittit: cerebrum nervos cordi, pari vicissitudine: qui quanquam non magni sint, mandatũ tamen rationis perferre possunt. * Singulis præterea arteriis fibræ à nervis deductæ societatem cohærent, per quas fit mutuus quidam, non modò actionum, sed affectuum etiam consensus. Nihil itaq; mirum, si cùm universum nervosum genus conjunctum arteriis sit, cõmunis appareat affectus. Ut autem de alti, humilis, lati, angusti, longi, & brevis pulsus etiam generatione dicamus, sciendum est, in valentibus omnibus & ægrotantiũ plerisq;, dum dilatãtur arteriæ hos earum superficiem* supernam multò clarius percipere, quam partes obliquas, & quòd illa propius ad nostrũ accedat tactum, & quòd eum * paucioribus interpositis corporib. feriat. Proinde si rectè expẽdas, naturalis pulsus est altior, ꝙ deficiat semper ejus in latũ motus, præpolleat autẽ in altum. Verũ quia is aliorũ omniũ nobis est mensura, & veluti regula quædã, nec altũ ipsum, nec angustũ vocamus, sed moderatũ, atq; inter omnes excessus mediũ. Etenim lõg⁹ & brevis ad hũc collatus dicitur. At verò dũ moderatũ eũ pulsũ dicimus, nõ sensum, sed naturalẽ ꝓportionẽ ei mediocritatẽ, cõstituimus æqualitatis normã. Nã si ꝑ sensu judiciũ facias, in illo pulsu lõgitudo prę stat ꝓfunditati: quẽadmodũ hęc latitudini. Equidem altos pulsus in iracũdia & ante judicationes

Caprizantis & dicroti pulsus discrimẽ.

Undosi & vermiculantes pulsus sola differunt quantitate.

Arteriarum omnium pari modo moveri eodem tempore.

Vermiculantes.

Decurtati pulsus unde creantur.

Annuentes pulsus, circũnuentesq; unde gignatur.

Inæqualitatis ex situ arteriæ causa.

Convulsivi pulsus causa.

Confluxio in toto corpore est una.

Membrorũ principaliũ necessitudo. Arteriis singulis inesse fibras à nervis deductas.

Pulsus naturalis cur altior semper videatur.

Pulsus moderatus qui dicatur.

Pulsus alti, latiq; ubi cernantur.

fieri manifestè cõperio: latos autẽ ut plurimũ in excretionibus decretoriis. Pulsus igitur moderati memores, si quãdo offendamus ipsius motus admodũ altitudinẽ auctã, latitudinẽ autẽ aut nihil, aut parũ, rectè vocabimus eos pulsus altos. Quòd si latitudini manifestũ incrementũ accedat, eos magnos simul & altos dicemus. Si ambo increverint, altitudo simul & latitudo, sed nõ multũ latitudinẽ altitudo superet, hos magnos appellamus duntaxat. Cùm verò eadem proportione altitudo adaucta latitudinem vincat, qua etiam in naturali pulsu superaret, is pulsus eandem, qua moderatus, retinebit speciẽ. Itaq; non altus, ut neq; ille, sed major tantùm illo videtur. Quinetiã eadem est & in longitudine ratio. Nam ubi eadem proportione augetur, qua profunditas & latitudo, universum, pulsum, uti diximus modò, repræsentat majorẽ. Quare ut magnus sit pulsus non requiritur, ut pares, sint motus qui in dimensionib. trinis augentur, sed tantùm ut proportione æquales existant. At constat eorũ proportio, ubi nulla præter naturã insignis in crassitudinẽ mutatio, aut in gracilitatẽ corporis fiat: præterea nec siccitas immodica, vel humiditas, vel maximẽ distentionis necessitas. Perit autem, aut perturbatur, cujuspiã horũ præsẽtia. Ut, si cætera omnia se rectè habeant, facultas autẽ cõpellatur ita magnã facere distentionẽ, ut ejus tumorem circũjecta arteriis loca nõ capiant, in eo affectu necessum est altus pulsus appareat. Dũ enim in eã attollitur magnitudinẽ distentio arteriæ, ut nusquã coarctetur, naturalẽ trium dimensionũ proportionẽ tuebitur. At coarctata, tantũ detrahet de illa dimensione quantũ est progressu prohibita. Quocirca iratis, licet corpore sint optimè cõparato, fit pulsus altus. Distentionis enim summum excessum, ne is quidem cõmodè ferat habitus, sed jam ex imo premitur, & ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea, quæ instrata sola cute est, nempe superna, omnẽ calorẽ excipit: quare necessariò fit altus pulsus. Cæterũ multis gracili corpore, nec facultate admodum firma, pulsus, si irascãtur, magni, & nõ alti videtur esse. Nã cùm in altis pulsibus tantũ facultatis robur desideretur, ut maximã distentionẽ moliri possit, & quã loca arterias ambientia excipere nequeant: manifestũ utiq; est, in cõmemoratos affectus nõ posse altos pulsus incidere. Jam verò ubi naturali robore facultas aliquatenus deficiatur, & latitudo sit insignis locorũ, pondusq; accedat arteriis ex superioribus partibus, hic pulsus collatus ad moderatũ, est latior. Etenim aut altitudo imminuta, aut latitudo aucta, potest latum pulsum efficere. Invenitur aũt motus nonnunq̃, qui quatuor occurrat digitis, sed ita angustus & obscurus ut subtilis fidis speciẽ referat: atq; is quidem pulsus lõgus vocatur. Ac talis quidẽ pulsus, qui videlicet fidem aut pilum refert, nõ solùm tunicarum maximã siccitatẽ ostendit, sed etiam indicat facultatẽ imbecilliorẽ, quàm quæ possit contumax instrumentũ distẽdere. Quid igitur si hæc vera sunt, * non statim talis pulsus fit brevis? an quòd hujuscemodi pulsus, in tenui corpore, cõtentaq; & aliquãtò duriori cute accidat? Etenim si cutis remissa & crassa, magnã partem motus * obscurat, utiq; tenuis simul cõtentaq;, totũ omnino servabit. Unde liquet conspirare gracilitatẽ totius corporis oportere, & duritiem cutis simul & instrumentorũ, cum facultatis imbecillitate, nõ summa tamẽ, ad talem pulsum gignendũ. Ac vocatur quidem per excellentiam longus: propriè autẽ tenuis & gracilis. Nam propriè & absolutè dicitur longus, cujus neutram aliquarum dimensionũ percipimus. At verò brevis fit pulsus, ubi in parva quapiam particula, arteria sola cute contegitur, ob idq; sensibiliter pulsat: partes autem ex utroq; illius latere omnes in profundum merguntur, unde prodere motũ nequeunt sensibilem. Dicitur etiam per excellentiam hic pulsus brevis. Propriũ tamen ejus nomen est, crassus & turgidus. Nam qui simpliciter brevis est, vel ex corpulentia nascitur, vel ex parvitate. Proximũ est ut de ordinatis & inordinatis agamus. Qui quidem quandoquidem inæquales omnes sunt, sed in eo variant, quòd æqualitatẽ hi certis orbibus servent, illi cõfusi undequaq; sint: intelligendum est, causam, quæcunq; inæqualitatẽ efficiat, semper firmam in ordinatis & fixam esse: in inordinatis autem, nequaq̃. Insuper ordo, ut æqualitas naturæ, si quid aliud, est familiaris. Quare si alterum eorum sit cõturbatum, minorem significat offensam: sin utrunq;, majorem. Concurrunt autem ambo in inordinatis, alterum in ordinatis qui sunt inæquales. Quòd verò ad mutatorum rhythmorũ causas pertinet, si rectè quidem est demonstratũ, allici per arteriarum dilatationes aëream quandam substantiam: in contractionibus autẽ excrementa excerni, & quasi fuliginem adustorum humorũ: certè necessum est, cùm distentionis usus instet, majorem fieri, celerioremq; distentionem: cùm contractionis, contractionem. Quamobrem, quibus in ætatibus plurimi insumuntur humores, ac proinde plurimum excrementi colligitur (semper enim quantitati confectorũ succorum, excrementorũ respondet quantitas) quæ sunt usq; ad juventutem, in iis nonnihil cedit contractioni distentio. In quibus autem paucissimi (quod contingit in senibus) longè majus est distentionis tempus tempore contractionis.

Pulsus alti qui sint dicendi.

Pulsui magno gignendo quid requiratur.

Iratis fit pulsus altus.

Pulsus latus quando accidat.

Pulsus lõgus qualis, & quid significet.

GALENI PERGAMENI de causis pulsuum, lib. III.

Quandoquidẽ pulsuum alterationes, quæ ex primis & præcipuis causis, pficiscũtur, abundè * sermo antè habitus enarravit, illas nunc explicabimus: quæ ab aliis omnibus fiunt, quæq; non per se planè, sed quòd mutent primas, causæ pulsuũ vocantur. Cæterũ quia hæ partim præter naturã sunt, partim naturales, partim etiam inter has mediæ, quas nõ naturales appellant: rationi videatur consonũ, ut à naturalibus exordiamur, idq; eundem sequẽtes ordinẽ, quẽ in libro tyronibus descripto observavimus.

Viri igitur * in universum, mulieribus habent pulsum lõgè & majorem, & vehementiorẽ, paulò tamen tardiorem, sicuti & satis rariorem. Siquidem cùm mas sit calidior & siccior fœmina, necessum est usum generationis pulsuum, & instrumentorum * constitutionẽ, differre in illis: ac proin-

proinde ipsos pulsus. Atqui copiosi caloris magnum pulsum esse familiarem ostendimus. Igitur cùm mas sit nō calidior modò, sed multò calidior fœmina, utiq; majores, ac multò majores quàm illa pulsus habebit. Siquidem pro naturali temperamento, major tantū, nō multò major erit ipsius viri pulsus: si autē accesserit à peculiaribus vitae institutis utriq; differentia (illa enim in ocio vivit, hic in multis laborib.) ut sanè multò ita calidior vir redditur, sic pulsibus est q̄ fœmina longè majoribus. Addidimus autē sermoni particulam illā, *in universum*, ut studiosis vice stimuli esset, ad totius rei perscrutandum naturam. Sic enim statim de naturali differētia viri & mulieris meditabūtur, reperientq; universum genus in omnibus animalibus, masculinum valentius fœmineo esse. Cæterū secundum alias differentias præter naturam (ut videlicet si hominem frigido præditū temperamento, molliterq; educatum, cum biliosa viragine cōferas) certè in muliere ipsa reperies quàm in viro pulsum longè majorem. Naturalis itaque differentia, ut maris quidem ad fœmellā, majores tantùm, atq; vehementiores: ut viri autē ad mulierē, multò majores ac vehementiores pulsus producit: quòd nimirum viris naturale robur laboribus crescat. Quinetiam & facultatis robur, quod maribus adest, & ipsum aliquid conferet ad magnitudinem pulsuum. Quippe validis facultatibus magni pulsus peculiares existunt. Taceo totū corpus virile, ad perspiratū esse optimè comparatū, purum: excrementisq; vacuū, neque cōpressum: fœminis autem cōtrario modo dispositū. Quare ut illorum habitus ad magnitudinem, sic harum ad parvitatem pulsus videtur aptus. Nam etsi ipsis adsit instrumētorum mollities, quæ ad pulsus magnitudinem facit, plures tamen fortiores quàm aliæ, sunt parvitatis causæ: nec plurimùm viri à mulieribus dissident mollitudine. Quòd si multò mulieris instrumentum sit mollius, cùm facilius sic sit cessurum humoribus infestantibus, id ipsum erit etiam in causa, ut minores in eis pulsus fiant. Est autem mulieris pulsus celerior quidem pulsu virorum, non tamen excessu insigni. Si quidem cùm earū pulsus sit multò minor, quàm ut possit usum explere, auget quantùm potest celeritatem: cui eandem ob causam accedit crebritas. At verò infans masculus majorem tantùm, vehementiorem, rariorem, non item multò, pulsum habet, quàm infans fœmella. Qui natura calidi sunt, multò habent majorem, celeriorē, atque crebriorem pulsum: non autem multò vehementiorem. Cæterùm impræsentiarum calidos (ut moris est) dicimus, qui humiditate, siccitateque temperati cùm sint caliditate exuperant. Hi igitur quò calidiores sunt temperatis, eò majores habent, celeriores, atq; crebriores pulsus. Cur autem non multò vehementiores, id quidem jam exposuimus prius, de ipsoq; nonnihil postea dicetur. Graciliores citra ullum affectum alium, majorē, rarioremq; multò, vehementiorem paulò pulsum sortiuntur. Nam cùm gracilitas ipsa, regiones arteriarum magis dilatet, levioraq; incumbentia corpora reddat, pulsibus magnitudinem haud contemnendam conciliat. Atqui, ubi pari relicto usu, crescit magnitudo, rariores tūc necesse est pulsus fiant, idq; tantò, quātò scilicet sunt majores. Majores verò erāt multò, proinde rariores etiā multò erunt. At vehementiores esse apparebūt, nō quòd ullum acquisierint robur, sed quòd magis prodant quā habebant tensionem. Pro ætatibus hoc pacto pulsus variatur. Infātis pulsus creberrimus est, rarissimus senis: omnes qui inter hos intercedunt, proportionē servant, prout vel ad puerū, vel ad senem accedūt propius. Celerrimus item pueri pulsus, tardior senis existit. Reliquarū ætatum pulsus ambigūt inter hos. At senex à puero, longè magis raritate, quàm celeritate distat. In vehemētiæ & magnitudinis differentia maximus est, ut in ætatibus, pulsus juvenum, minimus senum, medius & paulò major pulsus puerorū. Jam vehementissimus juvenū, languidissimus senū, medius inter hos, puerorū est pulsus. Etenim cùm calore nō pauco pueri præditi sint, substantiā quoq; quæ refrigeret illū, nō paucam postulant, Quinetiā substantiā animalis spiritus in illis nō tantū nutriri oportet, ut in adultis, sed etiā unà cum instrumētis augeri. Itaq; his nominibus pueri magnis dilatationibus egent. Quia verò etiā humores exhauriūt plurimos (videlicet nutrimenti & incremēti ratione) ob idq; fuliginosorū excrementorū acervū per totū corporis habitū contrahant, utiq; desiderant etiam arteriarū maximas cōtractiones. Maximū ergo, simulq; celerrimū pueri utrunq; motū requirūt: sicq; infra usum est functio in iis. Nam licet q̄ maximè celeres sint, & magni, usum tamen non explent: quare hic crebris opus est motibus. In senibus autē planè contrà habet, calor paucus, cui par est generatio fuliginosorū excremētorum, spiritusq; animalis nutritio. Jurè itaq; habent contrarios illi pulsus, parvos, tardos & raros. Sunt ergo pulsus puerorū magni, si cum magnitudine eos arteriarū cōferas: parvi autē, si quantitatē tantū distentionis spectes, eamq; ad pulsus juvenum cōferas. Sed tamen nō maximos pulsus sortiuntur pueri, ne si ad magnitudinē quidem eos arteriarū perpendas. Siquidē q nec facultas eorum perveniat ad summū robur, & coarctētur in eis molles arteriarū tunicæ, multū de maxima distentione detrahitur, tametsi pulsus eorū mediū superet. Porrò mollitudines instrumentorū, quę remotæ à coarctatione sunt, ad pulsuum magnitudinē conferūt: quæ verò premūtur atq; gravātur, ad parvitatē: præcipuè si facultas destituatur robore. Cùm autē utriusq; motus plurimus infantibus usus sit, minimus senibus, & omne interpositū tempus ætatū utrunq; usum remittat, magis autē cōtractionis: rationi consonū est, ut quantū à pueris recedant ad senes, tantò semper utrūq; motū habeant tardiorē: magis autē cōtractionis. Atq; ex his nascūtur differētię rhythmorum pro ætatibus. Est autē vehementissimus juvenū pulsus, & languidissimus senū quoniā illis quidē facultas validissima est, his debilissima. In aliis etiā ætatibus, pro robore illarū vel imbecillitate, pulsus remissione & vehementia differēt. At verò pro anni temporibus, medio quidē Vere pulsus maximi & vehemētissimi sunt, ut in temporibus:

Pulsuum secundum ætates discrimina.

Juvenū pulsus est maximus.

Puerorum pulsus celerrimi, magni, & crebri.

Senum pulsus parvi, tardi, atq; rari.

Mollities instrumentorū quādo ad pulsuū magnitudinē cōferat & quando secus.

Autumno quales fiant pulsus.

poribus: celeritate verò & crebritate commode rati. Pari modo medio autumno. * Progrediens autem Ver, nonnihil de magnitudine & vehementia detrahit, sed auget celeritatem & crebritatē, ita ut ineunte æstate jam languidi, parvi, celeres, crebriq; fiant. Autumni progressus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem & crebritatem. Sic ineunte hyeme, in parvitatem convertuntur, remissionem, tarditatem, & raritatem. Respondet autem initium veris, extremitati autumni: illius finis, initio hujus. Aestatis item principiū, suo, & principiū hyemis, suo fini. Proinde quæ pari spacio à media æstate & media hyeme in utrâque deflexerunt partem, similiter variant. Porrò media æstas, partim convenit cum media hyeme, partim dissidet. Nam parvi utrobiq; & languidi sunt, sed celeres: crebriq; æstate: tardi, rariq; hyeme. Non perinde tamen parvi æstate ac hyeme: sed æstate minus. Nec ita hyeme languidi, ut æstate. Quæ igitur secundum tempora accidunt, ad has referuntur tres causas: ad usum, facultatem, & instrumenta. Nam prout in ipsis horum singula variant, mutantur pulsus. Ac medio quidem Vere, aëris status nos amplectentis, temperatissimus est: itaq; corpora etiam sunt sana. Siquidem eo præcipuè tempore, facultas est robustissima, & moderatissimus calor, necnon instrumenta ipsa libera ab omni excessu. Unde & pulsus corporibus quidem optimè comparatis, maximi & vehementissimi fiunt. Nam hi peculiares sunt validæ facultati, & moderato usui, instrumentisq; naturali lege constitutis. Si verò usus nonnihil mediocritatem excedat, non modò magni & vehementes, sed etiam celeres fient. Quòd si ne sic quidem functio expleat usum, mutatio transibit in crebritatem. Aestate porrò crescit usus, sed languescit facultas. Quamobrem aliquatenus decrescit illa vehementia simul & magnitudo: sed tamen hæc minus. Nam quia urget usus, augetur nonnihil: unde etiam celeritati & crebritati accedit momentum non contemnendū. Hyeme contrà, quàm æstate, est validior facultas non æquè tamen ac Vere: sed usus remittitur generationis pulsuum. Quare languidiores pulsus hyeme quàm Vere sunt, & vehementiores quàm æstate: cæterùm satis sunt parvi, quòd & facultas infra summum sit robur, & usus remissus admodum: quæ ipsa in causa remissio est, cur tardi, rariq; existant. Jam verò ubi Hippocrates dixit, Quæ augentur, plurimū habent calidi: non simpliciter calidi dixit, sed innati addidit, ut qui alterum sciret calidum acquisititium esse, cujus magna copia juvenibus suppetit. Est enim temperatus calor nativus, acquisititius autem intemperatus: & quasi igneus. Similiter quando inquit, Ventres hyeme & Vere natura calidissimi sunt: de calore nativo intelligit. Quē quidem cum obtineant æstate paucissimū, adventitio calore abundant: unde marcescit potius, quàm nutritur corpus. Ad hæc, is adventitius calor tantū abest, ut functiones meliores reddat, ut eas etiā longè inferiores efficiat illis, quæ à moderato proficiscuntur. Pro regionibus etiam perinde ut pro natura temporū. In vehementer calidis, sicuti media æstate: in magnoperè frigidis, ut media hyeme: intemperatis, ita ut medio Vere. Ad harum proportionē, quę mediū locum sortiuntur. Similiter alij status aëris nos circundantis, calidi quidem, temporibus calidis, frigidi frigidis, medij medio Veri respondent.

Hyeme quales fiant pulsus.

Pulsuum differentia secundum tempora referuntur ad usum, facultatem, et instrumenta.

Ver medium esse temperatissimū: quo tempore habent optimè corpora.

Pulsus peculiares optimæ constitutioni corporum, quales.

Aestate crescit usus pulsuum, sed laguescit facultas.

Hyeme augetur facultas, sed pulsuum usus minuitur.

Crescentia plurimum habent calidi innati.

Calor innatus est temperatus, ut acquisititius intemperatus.

Calor adventitiꝰ functiones reddit imbecilliores.

Pulsus immutari à regionibus, nō secus quam à temporibus.

Prægnantiū pulsus, majores, crebriores & celeriores sunt: * cætera verò tuentur. In eis siquidem, præter usum, priorum mutatum est nihil. Increscit autem is, & augetur, quòd mulier non sibi jam soli respiret ac pulset, sed fœtui etiam cogatur: quare celeriores, majores, & crebriores fiunt pulsus. Somni etiam, si quid aliud, inter naturalia censentur, qui & ipsi variant pulsus: initio siquidem minores, languidiores, tardiores, rarioresq; illos efficiūt: * procedentes, tarditatem pedetentim augent, & raritatem, præsertim à cibo: tunc tamen sunt majores, vehementioresq; pulsus: tandemq; si diuturni ij fuerint, ad remissionem & parvitatem redeunt, tarditatem & raritatem servantes. Etenim facultas concoctrix per somnum se intrò recipit magis. Cùm ergo intrò moveatur, conficiatque materiam, primò quidem veluti imbecillior redditur, oneraturq;: paulò autem post, dum alimento fruitur, quod conficit, confirmatur ipsa, calorq; animantis augetur. Quia igitur oneratur facultas initio somni, atque debilitatur, oportet minores pulsus languidiores existere: at mox ea confirmata, è diverso majores, vehementioresq;. Cur autem concoctiones per somnum exactius fiant non in ventriculo modò, sed in arteriis & venis, non est hujus loci explicare. At verò quādoquidem dormientibus motus caloris qui foras tendit, est imminutus: viget autem, qui intrò: contractionem quidem oportet celeriorem fieri, distentionem verò tardiorem: ac proinde totus ille pulsus non est absolutè tardus, potius quàm velox, sed tantū altera parte tardus. Nam si motus qui intrò pergit, præpolleat, prorsusque consideat: ac rursus inde incipiat, qui foras tendit, haudquaquā hic pulsus distentionem producet plurimam. Si verò præpolleat motus qui cōcitatur foras, contrario existente debili, minimè sanè tūc ab extremo orditur collapsu in distentione, ac summā tandem assequitur magnitudinem. Porrò dormientium pulsus qua parte foras movetur, similis est vigilantium pulsibus: qua intrò, permultum videtur distare, quòd terminos internos motuum sensus noster non assequatur. Minor tamen est & languidior, præsertim in ipso principio. Præterea tardus in distentionibus est, & in contractionibus velox, introq; recurrens magis. Quare si vehementem eum in contractionibus dicas, nihil erres. Etenim excrementū fuliginosum, quod tunc ex confectis succis copiosius colligitur, arteria excernere vehementius desiderat. At verò ubi absolutè succi confecti sunt, si in somno permaneat homo, immoderatus erit utique talis somnus: ob idque meritò uterque motus erit minor, tardus, imbecillus & rarus, cùm nimirum somnus sit mortis frater. Nam si alimenti elaborationem excipias, quæ communis somno cum viventibus adest, cætera mortem referunt: non videre

Prægn[...] pulsu[...] res cr[...] res &[...] res.

Somn[...] pulsu[...] ant.

Conco[...] facult[...] somn[...] intrò magis

Contra[...] nes arte[...] rum p[...] nos ce[...] riores [...] latatio[...] fiant.

Somnus confectos [...] cos perd[...] rans, im[...] deratus [...] sist.

Somnus mortis f[...]

videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel sentire, ratione carere, ac breviter, projectum esse. Quid itaq; aliud est somnus, illo communi ablato, quàm ad interitũ via? Qui expergiscuntur, evestigiò pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur. Non perinde autem in somnum incidimus vigiles, ac ex somno evigilamur: quòd hoc ferè subitò, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, aut ipsum dormientem tangat, celerem sic, & subitaneam cõcitat mutationem. Quare tunc pulsus illi quos nuper cõmemoravimus, clarissimè percipiuntur. Fit autem somnus, ubi nativus calor aut ex fatigatione, & nimia siccitate ad alimentum sese cõvertit: aut ob immodicam humiditatẽ foras nequit progredi. Quorum primus quidem saluber & naturalis existit: secundus autem, qualis est in comatibus & lethargis. Cui opposita est phrenitidum & vigiliarum nõ naturalium vigilantia, ubi desiccatus nativus calor est, & quasi inflammatus, atque idcirco foras etiam movetur immodicè. Ascititiæ habitudines corporis, perinde pulsus ut naturales immutant. Nam gracilis natura, si quadratus evaserit, ei qui talis natura est, assimilem pulsum habet: ac sic de cæteris habitudinibus est dicendum, semota tamen omni virium immutatione. Jam etiam temperamenta corporis ascititia, pulsus naturalibus temperamentis mutant similiter. Calida siquidem calidis, frigida frigidis, assimiles pulsus creant. Nam temperamentorũ in humiditate & siccitate discrimen, continetur in habitudinibus corporis. Siccis quippe gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Præterea duritia corporis, sicca temperamenta: mollitudo, humida comitatur: atque ita pulsus his mollis est, illis durus. Ut autem mutationes alias, quæ causis naturalibus carent, recenseamus: exercitationes quidem, si moderatæ sint, vehementes, magnos, celeres & crebros pulsus efficiunt: sin autẽ multæ viresq; laborantis excedant, parvos, languidos, celeres & crebros in summo. Nimiũ immodicæ, adeò ut ægrè jam se possit homo movere, & multis interpositis quietibus, aut nihil prorsus possit, sed remissæ vires impensè sint, pulsus mirè parvos & languidos, tardosq; & raros. Quòd si perventum eò sit, ut vires oppressæ sint, pulsus creant illis proprios. Etenim facultas in exercitationibus, universam adhibet contentionem: unde pulsus excitantur vehementes: usus autem increscit, unde magni, celeresq;. Cùm verò ille duplici ex occasione augeatur, nempe & exhalatione spiritus, & incrementa coloris: ob id nimirũ crebri fiunt pulsus, quòd eorum usus haud satis magnitudine & celeritate compleatur. Quòd si adeò quis laborare cogatur, ut non modò superiores facultate labores sint, sed continenter necesse habeat interquiescere, huic universum corpus refrigeratur. Quare pulsus ob imbecillam facultatẽ, languidi sunt & parvi: ob frigus, nec celeres, nec crebri. Balneæ calidæ, moderatæ si sint, pulsus creant magnos, celeres, crebros, vehementes: si immodicæ, parvos & languidos, tamnn adhuc celeres & crebros. Quòd si hic non cessetur, parvos languidos, tardos & raros. Etenim ex balneis commodaratis, si quis eis opportunè utatur, videlicet ubi defessi fuerimus, incaluerimus, refrigerati, resiccati, nauseavè affecti, aut inæquali intemperie fuerimus, aut denique evacuationẽ desideraverimus, manifestè corpus juvatur. Nam corpori restituunt mediocritatem temperamenti, vires corrigunt, opportunum calorem augent, ac denique unà cum sudoribus nonnihil * flatuum discutiunt. At immodicæ balneæ, ipsam facultatem dissolvunt, usumq; præter modum intendunt. Frigidæ balneæ, ilicò parvos & languidiores, & tardos, rarosq; pulsus efficiunt. Postea, prout id sit quod induxerunt, omnino vel torporem conciliabunt, vel robur. Quæ torporem induxerunt & refrigerarunt, parvos & languidiores, & tardos & raros efficiunt. Quæ excalfecerunt, & robur concitarunt, magnos, vehementes, celeritate & crebritate moderatos. Etenim balneæ frigidæ statim refrigerant omnino: postea verò vel confirmant, vel obruunt facultatem, unaq; perfrigerant. Itaq; & pulsus pro ratione immutantur causarum. Porrò in lotione frigida, arteriarum motus plus intrò quàm foras fertur: quòd & calor illuc ilicò magis feratur. Cibus adeò copiosus, ut opprimat facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos concitat. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior quàm qui satis nutriat, non æquè ac moderatus, cæterùm minus mutat, neque id diu. Vinum pulsus cæterà ut cibus variat: hoc verò interest, quòd ilicò immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa quæ à cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm vehementiam & crebritatem augeat. Etenim appositio quam facit vinum celeris est, quòd humidum sit & calidum. Præterea, quæ affatim ac subitò nutriunt, hæc celeriter permeant. Quamobrem, ut celerem, ita minimè diuturnam è vino appositionem corpora accipiunt, cum facilè digeratur per halitum. Porrò quòd nutriat, pulsus ita ut cibus variabit: quòd autẽ amplius quàm ille calfaciat, insigniorem addjiciet illis & magnitudinem, & celeritatem. Jam verò in choleris, magnis alvi fluorib. mensibus, ac omnibus deniq; iis, quæ immodicè corpus vacuantia, ipsam facultatem debilitant, cõtinenter pulsus vermiculantes accidunt. Ubi autem oppressa est à febre cacoëthe facultas formicantes oriuntur. Siquidem ut pulsus vermiculans sit, tardus omnino esse atque rarus debet. At in acutis febribus (cujusmodi necessariò sunt cacoëthes) non sustinet pulsum caloris copia, vel tardum in summo, vel semel fieri rarum. Cæterùm tardus est, aut certè nõ celer pulsus, ubi facultas opprimitur.

Balneorum moderatorũ commoda.

Balnea immodica facultatem dissolvunt.

Balnea frigida quomodo pulsus immutent.

Pulsuum pro cibi varijs modis mutatio.

Vinũ quàm celerrimè ipsos pulsus immutat.

Vini appositio ad corpora, ut celeris, ita minimè diuturna existit.

Vinum cur pulsum, quã cibus, maiorem & celeriorem reddat.

Vermiculantes pulsus quibus affectibus accidant.

Formicantes pulsus quando gignantur.

Cacoëthes febres.

GALENI PERGAMENI de causis pulsuum, lib IIII.

IN hoc autem libro, de causis pulsuum præter naturam dicamus, ab animi perturbationibus orsi. Iræ igitur altus est pulsus, magnus, vehemens, celer & creber. Siquidem faculta-

Iræ pulsus quales.

facultates animalis moderatrices, si quando impendeat necessitas, majore vi suas obeunt functiones: id quod in iracundia conspicitur. Similiter etiam per bonas judicationes, pulsus fiunt manifestè vehementes. Tunc siquidem facultas, ut molesta explodat, seipsam excitat. Lætitiæ magnus, rarus, & tardus est pulsus: at nihil differt vehementia. Lætis enim diffunditur per universum corpus calor, ac plus foras ejus motus effertur, ut tristibus intrò. Unde major fit meritò pulsus illorum, nō tamen vehementior. Cæterùm ea quæ diximus, * de moderata lætitia, & quæ propria ratione pulsus ipsos immutat, non de immodica, quæ vires ipsas * resolvit, intelligenda veniunt. Tristitiæ parvus, languidus, tardus & rarus est. Nam cùm tristitia ipsa refrigeret, caloremq; intrò concitet, meritò contrarios pulsus superioribus efficit, quæ lætitiā sequuntur.

Pulsus reddi vehementes per bonas judicationes. Lætitiæ pulsus. Lætis diffundi calorem per universum corpus. Tristibus intro converti caloris motum. Tristitiæ pulsus. Tristitia refrigerat.

Timoris recentis vehementisq;, celer, vibratus, inordinatus, atq; inæqualis est pulsus. Nam inveteratus, similem habet tristitiæ. Neque enim quicquam à tristitia abest diuturnus timor. Omnibus autē his, si diuturna, aut vehementia fuerint, pulsus succedunt, quales viribus dissolutis: cùm nimirū dissolvant omnia hæc facultatē: brevi quidem, vehementia: tempore verò cōtraria.

Timoris pulsus. Timor inveteratus à tristitia non differt.

Dolor, qui quidem variat pulsus (variat autē ingens, aut qui principes occupat partes, quemadmodum & inflammatio) si parvus sit, atq; incipiens, pulsum ædit majorem, vehementiorem celeriorem, crebriorē. Auctus verò jam, admodumq; validus, ut etiam vitale robur offendat, minorem, languidiorem, celerē, atq; crebrū. Et quò diuturnior sit aut vehementior, hoc illorū quodq; increscet magis. Qui verò jam facultatē dissolvit, in remissionem & parvitatem ementitamq; celeritatis speciem, atq; ingentem, crebritatem commutat. Siquidem ut in omni molestia facultas, ita in doloribus sese solet, ad rejiciendū id quod infestat, accingere. Quare in magnitudinem & celeritatem, vehemētiamq; ipsos pulsus permutat. Quæ si in eo nihil proficiat, veluti ex inani labore vis ejus atq; contentio opprimitur: ac sic pulsus in remissionem recidūt. Inflammatio omnis habet cōmunem pulsum, veluti serrātem : ut alia pars attolli arteriæ, alia haudquaq̄ videatur. Habet etiā vibrationis aliquid hic pulsus, ac celer quidem & creber est, nō tamen perpetuò magnus. At singulis est suus proprius. Orientibus quidem, major justo, vehementior, celerior & crebrior. Augescentibus adhuc, cùm illa omnia increscunt, tum clarè jam durior, magisq; vibratus est. Vigescentibus autem manifestior est, duriorq;, atq; vibratus magis, sed minor est quàm dudum, non tamen languidior, nisi superet facultatē affectus: quinetiam crebrior fit, atque celer. Quòd si diuturnior sit inflammatio, atq; durescat in scirrhum, accedet dictis gracilitas pulsus, duritiesq;. Atq; hæc quidem in inflammatione cernuntur, quæ pulsum per totum corpus immutat, vel quia magna est, vel quia principem partem obsidet. Si verò minimè universum corpus afficiat, talis erit pulsus in parte inflammatā, qualem descripsimus. At verò partes nervosiores, duriores ædunt pulsus, magisq; serrantes, & minores: quæ plurib. venis præditæ sunt, & arteriis, contrà. Atq; inter hos major est, dum arteriæ in parte abundant: fitq; tunc inæqualis, ac facilè inordinatus. Porrò quibus septū transversum est inflammatū, hi convulsionibus sunt obnoxij: quibus pulmo, suffocationibus: quibus os ventriculi, syncopis: quibus jecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, urinæ suppressioni. Ad hæc, partes insigniori præditæ sensu, pulsus etiam dolorum nomine mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tantū. Etenim omni parti quæ inflammata est, hæc necessariò duo accidunt, calor immodicus, & tensio: quæ corpori universo cōmunicātur, ubi aut pars nobilis inflammata fuerit, aut insigni prædita inflāmatione. Atqui immodicus calor qui universum corpus occupet, febris est, quæ usum pulsuum alterabit dilucidè. At partis inflammatæ tensio pervadet arterias: quamobrem pulsus durior reddetur, præcipuè in nervosis partibus, quòd præ cæteris hæ tendantur inflammationibus, ut quæ sunt sua natura jam tensæ, atq; unà secum partes vicinas contendunt. Nihil autem est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis fiant pulsus, cùm eorum facultas effectrix, opprimatur humorū colluvie, ipsaq; sint affecta instrumenta. Pleuriticorum celer est pulsus & creber, nec admodum magnus. Videri etiam possit vehemens. Est tamen nec vehemens, nec languidus, quod ad affectū attinet. Etenim pleuriticorū pulsus, quia nervosiorē durioremq; arteriā prodit, imperitis imponit, ut videlicet durum pulsum, esse vehementē existiment. At verò illa inæqualitatis species, quæ serrantis præbet imaginem, pleuritidis in primis proprium est signum: si quidem remissa sit, mollis & facilè maturandæ: si verò magna, difficilis, & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli facultate conjunctæ, periculosæ existunt: cum firma autē, aut tardè coquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Ac illius sanè quæ maturescit, pulsus pedetentim deponit omnem mutationē præter naturam. Quæ vergit ad suppurationē, pulsus suppuratorū proprios sortitur: sicuti & marcorum illa, quæ in tabem degenerat. Est autē ipsa pleuritis inflammatio costas succingentis membranæ. Itaq; febriūt acutè, quia pars affecta, cordi est vicina. Quia verò eo modo febricitant, ideo habent & pulsum celerem: durum autē insigniter, quòd pars nervosa affligatur. Jam quia ita habet, ideo minor est pulsus, quàm febri expediat. Quare ut & creber fiat, par est quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities. Siquidem quantū ab usu abest magnitudo ipsius pulsus, tantum à crebritate pensatur. Inæqualis autē in iis est crebritas, quòd neq; humorū qui inflammationem cōmittunt, una fit species. Quare si sint biliosiores, etiam febris acutior erit, cōsequeturq; facultatis offensio quædam. Sin pituitosiores, & levior erit febris, & ad soporem proclivior. Nunq̄ enim in pleuritide & peripneumonia fit, ut caput non afficiatur, quòd humorū excipiat in illis inflammationibus putrescentiū fuliginē. Verùm si putris humor fuerit biliosus, vaporē edit instar

Pulsuum pro dolorum varietate mutatio. Pulsuum pro ratione inflāmationū mutatio. Nervosiores partes pulsus duriores ædunt.

instar fuliginis acrem, qui mordicat & erodit, irritatq; cerebrũ: itaq; ad delirium perducit. Si pituitosus sit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæq;, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat id gravatq; cerebrũ, cogitq; in gravem somnum deferri, atque sopiri hominem. Rectè ergo, cùm pulsus in majorem crebritatem mutantur, aut peripnevmoniã, aut syncopen nunciant. Peripnevmoniam, quòd occupet semper, offendatq; lateris inflammatio vicinas partes, ut quæ à calido gignatur ferventeque humore, atq; facilè mobili: syncopẽ verò, ex affecta facultate, vel per nervorum læsionem, vel soporem, cùm ex pituitosis humoribus vaporantibus cerebrũ ipsum repletur. Quòd si læsio progredi ad ramulos valeat, consequetur offensio nervorũ: sicuti sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus, rariores: contrariis, puta biliosis, crebriores justo modo pleuritidis pulsus eveniunt. Porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, ubi qui morbum committit humor sanguineus sit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore, ac moderata inflammatione oritur. Augetur verò, aut ob inflammationis immodicam magnitudinem, aut ob humores biliosos. •Itemq; per contraria imminuitur, Suppuratorum pulsus initio statim pulsum refert vigescẽtis inflammationis: nonnunquam est inæqualis & inordinatus o[illegible]ata instrumenta & facultatẽ imbecillio-r[illegible] omnibus hecticus. Ubi verò jam pus adfuerit, cætera quidem fit pulsus similis, æqualior tamen. At quum erumpit, languidior, latior, tardior & rarior. Qui igitur multum puris inter thoracem & pulmonem collectum habent, ij suppurati appellantur. Qui fiunt, ubi maxima juxta costas inflammatio, pervenit ad suppurationẽ. Interim affectus is comitatur peripnevmonias. In universum autem, omnes quibus inflammatum viscus aliquod conversum ad suppurationem est, suppurati sive purulenti dicuntur. Marcoris nomen translatum à marcescentibus flamis est, quæ * penuria alimenti extinguũtur. Ubi igitur animantium nativus calor eodẽ modo marcescit, oportet esse languidos pulsus. Siquidem sic affectis, redditur facultas languida, ac proinde etiam fiunt parvi. Jam celeritate etiam quadã videntur præditi, quòd neq; hæc abesse à febriẽtibus possit. Quia verò & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaque pulsum habent parvũ, necessariò jam simul & crebrum obtinent. Porrò facultatis imbecillitatem comitatur etiam circumnuens pulsus, qui in utraq; parte decurtatus existit. Planum autem est, sic affectos habituros pulsum semper undequaque similem, quòd non ex humoribus morbus, neq; spiritu oriatur, sed in ipsis consistat solidis partibus. In his enim corporis habitus universus, ut carbo quidam, est factus: qua de re hecticos neoterici medici hos pulsus appellant. At quibus jam calor extinctus est totus, quod accidit potissimum senibus, rarior quoque fit pulsus. Hunc marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quo * præcipuè occupantur provectiores ætate, & interim etiam juvenes. Qui igitur unà cum inflammatione, quæ nondum discussa sit, emarcuerunt, lãguidos & celeriores, mireq; crebros pulsus habent, ac decurtatos magnitudine in uno ictu. At verò hecticus pulsus omnibus marcescentibus inest: estq; eis communissimus. Post illum autem inæqualitas distentionis magnitudine decurtata: quæ etiam adest plerisq;, deinde crebritas: etenim hæc quoque omnibus qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret. Paucis autem marcescentibus in aliam inæqualitatem pulsus, ac illam quæ penes magnitudinem est, permutatur. Phthisici habent pulsum parvum & languidum, ob facultatis imbecillitatem: at non nimium celerem, ut plerique febricitantes, quòd urente febri non detineantur. Cæterùm habẽt & hi, ut febrim, sic pulsum hecticum. Peripnevmonicorum magnus est pulsus & languidus, mollisq;, similiter atque lethargicorum pulsus, nisi quatenus præpollet inæqualitate, & in uno pulsu, & collectiva, quam vocant. In uno ictu, nam veluti interpellatur, undosusq;, ac interdum bis feriens redditur. In collectiva autem, cùm alias differentias sortitur, tum modò intermittit, modò intercurrit. Neq; enim est mirum, vel magnum esse pulsum illorum, vel languidũ, vel inæqualem, ob pulmonis inflammationem, visceris tam laxi & mollis, fistulisq; inanibus undiq; infinitis cavi, tamq; vicini cordi. Nam quia laxum est & molle, & undiq; vacuum, à pituitosiore atq; crassiore inflammatur sanguine. Talis enim fluxio, tunicam vasorum irrigat, frangit cutem vim facultatis, quæ in illis est: quo fit ut magnos simul & languidos pulsus efficiat. Quia verò cordi est ipsum viscus conjunctum, multiformis inæqualitas gignitur: nimirum pulmonis arteriis oppressis, constrictis, atq; languidis redditis. Rarò itaq; in peripnevmoniis pulsus dicrotus accidit: quòd is vasorũ duritiem postulet. Jã pro offensæ magnitudine, vel intermittentes pulsus, vel intercurrentes cernentur. Cùm autem febre teneantur acuta omnes peripnevmonici, atque habeant adjunctum nonihil comatis, si insignior esse videatur febris, pulsus erit admodum creber: sin majus coma, minus creber existet.

Lethargicorum pulsus, pulsui peripnevmonicorum est similis, magnitudine, remissione, mollitudine: sed eo est tardior, rariorq;, ac minus inæqualis, intermittens potius quàm intercurrẽs. Est cùm dicrotus fiat. At undosus semper in altis quidem soporibus est. Gignitur autẽ lethargus etiam ex pituitoso humore. Unde meritò ejus pulsus simillimus est peripnevmonicorũ pulsui: verũ hoc tardior, quòd procul sit à corde remotum cerebrum. Est autẽ intermittens potius quàm intercurrens, cùm longè frigidior sit, atq; ut ita dicã, letalior morbus lethargus, quàm peripnevmonia. Etenim affectui frigido, facultatique valde refrigeratæ, proprius pulsus intermittẽs existit. Phreniticorũ pulsus est parvus, modiceq; contentus. Rarissimè autem conspectus est magnus. Est præterea durus, nervosus, mireq; celer & creber. Habet præterea nonnihil undosi: atq; interim subtremere tibi videbitur: interim etiã præcisus cum convulsione quadam. Etenim febriũ propriũ celeritatis symptoma hic obtinet

Marcidorũ simul cum inflammatione, quales sint pulsus.

Phthisicorũ pulsus.

Phthisici habent ut febrim sic pulsum hecticũ.

Peripnevmonicorum pulsus.

Pulmonis substantia laxa, mollisq; cùm sit, à pituitosiore inflamatur sanguine.

Peripnevmonicis omnibus adesse febrẽ acutam, non nihilq; comatis.

Lethargicorum pulsus.

Lethargum gigni ex pituitoso humore.

Lethargum esse perniciosiorem morbum peripnevmonia.

Phreniticorum pulsus.

evidentissimè, in utroque termino distentionis, præcipuè extremo. Invenias etiam inæqualitatis in positu genus, insigniter aliquando in illo apparere. Imò totam subinde arteriam, sua sede deserta, cõspicias attolli potius cum vibratione ebulliente, quàm more pulsus distentã. Pari modo detractam potius, quàm cõtractam. At verò immodica ejus crebritas proximã denunciat syncopam. Nec sanè causas illorũ quæ diximus invenire magni laboris fuerit, si scias generari à bilioso humore phrenitim, ut lethargum à pituitoso. Præterea lethargum * præcipuè gigni in cerebro: phrenitim verò in tenui meninge, atq; septo transverso. Quę si memineris, etiam parvos meritò pulsus & duros esse, nõ habebis necesse discere. Atqui si affectus calidus est, pulsus autem parvi, omnino etiam crebri sunt. Porrò phreniticorum pulsus rarissimè undosus percipitur, ꝙ mollitudine vacet. Quòd verò subtremere imbecillæ facultatis sit signum, alibi à nobis ostensum est. Ubi enim arteriarum facultas ob caloris copiam distendere illas amplius conatur, idq; tunicæ durities prohibeat, quodammodo videtur pulsus subtremere: id quod tunc potissimùm accidit, ubi syncopa imminet: quo modo ubi convulsio, etiam motus pulsuum est convulsivus. At hoc phrenitici pulsus habent perpetuum, ut cũ convulsione quadam motus eorum abrumpatur, non autem paulatim desinat: calor siquidem viget, suntque dura instrumenta. Jam verò insignis illa crebritas, cùm ab imbecilla facultate exoriatur, syncopem instare portendit. Est & alius quidam affectus ex phrenitide & lethargo conflatus: quo quidem qui tenentur, * ut plurimùm oculis connivent, somnolentique sunt & stertunt. Rursus oculis fixis, inconniventibúsque diutissimè, ut catochi, intuentur. Quòd si illos ad colloquium compelles, difficiles sunt, ad respondendumq; tardi: plerunq; etiam stultè loquuntur, temereq; respondent. Horum igitur pulsus sunt celeres crebriq;, perinde ut phreniticorum, minus tamen: & roboris item minus q̃ illi obtinent. Lati autem sunt, ac breves. Externum motum non habent subitò truncatum, sed alio modo veluti intrò se proripientes subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi suffurantur distentionem. Catochorum pulsus cętera lethargicis similes sunt, magnitudine, tarditate, crebritate: ut nec totius hujus affectus species latè ab illo dissidet. Catochorum tamen nõ imbecillis est pulsus, nec mollis, sed in his sanè multùm differt: ut etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis atq; intumescit totus habitus, contrà stipatur cogiturq; catochis. Præterea æqualis est catochorum pulsus, inæqualis lethargicorum.

Phreniticorũm pulsuũ immodica crebritas proximam denũciat syncopam.
Phrenitim à bilioso produci humore.
Lethargum ab humore pituitoso exoriri.
Lethargum gigni in cerebro.
Phrenitim gigni in tenui meninge, & in septo trãsverso.
Phreniticorum pulsib⁹ quidnam adsit perpetuò.
Catalepticorum descriptio & pulsus.
Catochorum pulsus.
Catochorum lethargicorumq; discrimen.
Convulsorũ pulsus.

Convulsorum ipsum corpus arteriæ videtur compactum, & undiq; coactum esse, veluti instrumentum cavũ ex utroq; fine distentum. Motus autem ipsius arteriæ est in modum chordæ sursum deorsumq; agitatæ, inæqualis, idq; minimè certis temporibus. Cæterũ vehemens & magnus convulsorum pulsus videtur. Est verò hic non imbecillus nec parvus: non perinde tamen ut videtur, vehemens vel magnus. Ictus enim imponit, dum ob tensionem validus, ob vibrationem exilire apparet. Paralyticorum parvus pulsus, languidus, tardusq; est. Nõnullis rarus quoque, aliis creber, sed nonnihil inordinatè intermittens. Est enim parvus & tardus, quia morbus est frigidus: languidus, quòd facultas infirmior. Comitialium & attonitorum pulsus sunt similes: quare quæ de comitialibus exponemus, eadem de attonitis, sed cumulatius, sunt accipienda. Dum affectus non usqueadeo invaluit, nulla insignis in pulsu mutatio cernitur. Tantùm est convulsis intenta jurè utrinque arteria. Sin autem affectus superet facultatem, inæqualitatem atq; tensionem validam sibi contrahit pulsus: necnon minor, languidior, rarus, tardusq; efficitur. Si morbus opprimat facultatem, languidos, parvos, celeresq; pulsus conciliat. Anginæ pulsus tensione quadam præditus est, convulsivo persimili. Magnus est & undosus, ut pulsus peripnevmonicorũ. Cæterùm si peripnevmonica species superior sit, in peripnevmoniam: si verò convulsiva, in spasmum angina desinet. Quicunque autem ex anginosis suffocantur vehementer, parvum hi habent & rarum pulsum: ubi verò jam animam agunt, crebrum atq; inæqualem. Plus autẽ vel minus tensionis habet anginæ pulsus, prout humor in fauces influens aut biliosior, aut pituitosior fuerit: necnon pro ipsorum instrumentorum in asperdine diversitate. Siquidẽ nervosiora & con[...]tiora vehementius pulsum tendunt: carnosa & remissa, illum undosiorem efficiunt. Orthopnœa acuta (talis enim est, quæ diuturna) inæqualem habet pulsum, & inordinatum, deficientemq; nonnihil. Quæ mediocriter est gravis, crebrum. Quæ violentissima, tardum & deficientem. Quæ jam perimit hominẽ, crebrum, & languidum. Cæterùm pro diversitate offensæ, vel creber magis, vel rarus fit pulsus. Nam celer, ob facultatis imbecillitatem fit nunquam. Uteri * suffocationis pulsus, ut si convelleretur, protensus est, atq; rarus. Quòd si exitialis sit suffocatio, creber, inordinatus, & nonnihil deficiens. Cùm enim nervosus sit locus affectus, par est ut protendatur pulsus, quasi cõvulsus existat. Quia verò affectus est frigidus, adjuncta est raritas. At ubi oppressa jam prorsus facultas sit, rectè fit creber, inæqualis, & nonnihil deficiens. Os ventriculi affectum, si duntaxat sit inflãmatum, ita pulsum immutat, ut solet corporis nervosi inflammatio, si comprimatur, vellicetur, languescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat, pro genere cujusque symptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauseæ: singultus, languor, non solùm parvum & languidum reddunt, & interim modicè celeriorem, sed etiam admodum crebrum. Sola verò compressio, rarum, tardum, parvum, & languidum, qualis etiam per caninam famem conspicitur. Porrò omnes affectus qui in crebritatem mutant, si sint diuturni, vel graviores evaserint, pulsum gignunt vermiculantem. Qui verò in raritatem, non solùm commemoratas differentias adaugent, sed speciem etiam inæqualitatis in uno pulsu generant, ut multis locis pertusum corpus arteriæ videatur: nimirum ob ipsius instru-

Paralyticorum puls[...]
Paralys[...] morbus [...] gidus.
Comitia[...] pulsus [...] pulsibu[...] plecticor[...] similes.
Anginæ [...] sus.
Orthopn[...] pulsus.
Uteri suf[...] tionis p[...]
Pulsuum [...] ferentiæ [...] Oris o[...] ventric[...] affectib[...]
Fames c[...] na.

strumenti intemperiem. Aquæ inter cutem pulsus: Ascitæ parvus crebrior, subdurus, & cũ quadam tensione est. Tympanitæ longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadã tensione. Illius quam anasarca vocant, undosus, latior, mollisque. Ascites siquidem, copiam acervans nõ modicam secundum ventrem humoris aquosi, simul magnas arterias intendit, gravat, refrigerátq;. At tensionis quidem nomine meritò reddit pulsum cum tensione quadam subdurum. Quia verò facultas læsa & refrigerata est, minorem. Jam quò minorẽ justo, hoc etiam crebriorem, præsertim ubi adjuncta sit febris. Tympanites minus gravat, verùm nõ minus tendit: quare pulsus etiam subduros gignit, cum nõnulla tensione, sed aliquantò celeriores, minusq; imbecillos, quàm ascites: at crebros, iisdem de causis ac ille. Longiores, ob levitatem tegentium arterias corporũ, quæ quidem in tympanite adest: etenim spiritu universum corpus replet. Anasarca autẽ, quia imbuit universum corporis habitum humiditate copiosa, tunicas reddit arteriarum molles, ac proinde pulsus molliores, undosos, latioréſq; efficit. Elephantiasis pulsus parvus, languidus, tardus, crebérq; est. Ictericorum pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer. Vim enim possidet desiccandi flava bilis, ut muria, & mare. Quamobrem tunicam arteriarũ indurando & desiccãdo, pulsum quodq; reddit duriorem atq; minorẽ, ac proinde etiam crebriorem. Cæterũ nec languidus est, nec celer, quia nec imbecillitas, nec febris adest. Qui sumpserunt veratrum, hi paulò ante vomitum, ubi comprimũtur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, atq; tardiorẽ: interea dum vomunt & divelluntur, inæqualem & inordinatum. Cùm rectius habere cœperint, ordinatum quidem, sed inæqualem adhuc, minus tamen quàm antea. Ubi verò jam ad naturalem revertuntur statum, æqualem ac majorem quàm dudum, vehemẽtioremq;. Qui horum syncopa corripiuntur, convelluntur, atque singultiunt, parvum hi, & languidum, inordinatúmq;, & celeriorem, atq; multum crebrum sortiuntur. Qui ex his suffocantur, parvum, languidum, inordinatum, inęqualem, non autem crebrum, nec celerem, sed potius tardum. Repræsentat etiam nonnihil undosi & lati, atq; interdum parvã arteriæ tensionem.

Hydropũ sin species pulsuum differentiæ sortiantur. Ascites. Tympanites ... uni... corpus spiritu. Anasarca ... humi... universum corporis habitũ. Elephantiasis pulsus. Ictericorum pulsus. Flava bilis ... vim desiccandi. ... strum e... qua... soleat ... muta...

GALENI PERGAMENI
de præcognitione ex pulsibus, liber primus.

Uòd non tantùm *futurorum præscientia sit, sed præsentiũ etiam atq; præteritorum, satis id Hippocrates demonstravit. Cujus quidem qui peritus futurus sit, eũ in iis quę de dignoscendis pulsibus, déq; differentiis, & causis pulsuum à nobis tradita sunt, prius exerceri oportet. At verò causarũ pulsuum diximus esse unum genus, eorũ generationi conjunctũ, quod scilicet naturale existit: alterũ autem contrariũ, nempe causarum præter naturam: ac tertium denique causarum non naturalium. Quæ tria genera referuntur ad illorũ essentiam veram: aliud autem quartum, ad apparentem. Quod quidem quia proprium est in primis præsagiendi commentationi, diligentissimè est explicandum. Porrò nullus pulsus mutari potest, nisi effectrix ejus facultas, vel tunica arteriæ, vel usus, quamobrẽ fit, in aliqua sint mutatione & alteratione. Ubi igitur pulsus, exempli gratia, major ęquo videatur, expendendum est, facultásne sit robustior: an hęc eadem manserit, mollis autem evaserit tunica arteriæ: an quòd increverit usus, talis mutatio acciderit. At si facultas robusta sit, pulsus erit vehemẽtior: posuimus autem eum majorem duntaxat videri. Quòd si tunica tantum arteriæ emollita fuerit, pulsus necessariò erit mollior. Si igitur neutrum appareat, clarum est mutatũ, aliquatenus esse usum pulsuum generandorũ, quẽ esse docuimus duplicẽ: primum atq; maximũ, tutelam nativi caloris: alterum, animalis spiritus generationem. Sic voco illum quo utitur anima ad voluntarias functiones. Cæterũ si parva fiat à natura *alteratio ob usum, sola perspicua erit magnitudo, nõdum autẽ celeritas. Si major, increscet magis magnitudo, & clarè celeritas apparebit. Sin adhuc amplificabitur, magnitudo celeritásq; augebuntur, atque accedat præterea crebritas. Sin autem nõ sit factus major pulsus, sed talis esse videatur, gracilius solito aliqua de causa evasit hominis corpus. His cognitis, ineundum tamen est, primùm in corporibus simpliciter sanis: mox in iis, ubi adjunctus est aliquis ascititius motus: postea in corporibus *simpliciter ægrotantibus: ac postremò in iis, quibus alteratio quæpiam adest externa. Etenim in corporibus inculpata valetudine præditis, docebit magnus pulsus & temperamẽtum hominis, & corporis habitudinem. In corporibus ubi adjunctus est ascititius status, illum præpollere motum, cui magnus pulsus est peculiaris. At in iis qui ægrotant simpliciter, indicabit magnus pulsus calidam* morbi cõstitutionem. Si unà cum morbo recens aliqua *externaque alteratio adsit, illum vincere motum, cui magnus pulsus sit familiaris. Revocandus autẽ ad memoriam pulsus est moderatus (qualis reperitur in corporibus optimè temperatis, atq; ab omni qualitate adventitia alienis) & quẽ nunc invenimus, magnus, ut in comparatione illius considerandus est, ex qua causa in magnitudinem ipsam excreverit. Aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex ascititio motu. Cæterùm motus ascititii mox desinunt: permanent verò amplius ob gracilitatem & temperamẽtum. At verò omnium alterationũ quæ corpori accidunt, certissimã assequimur in illis corporibus cognitionem, quorum naturam noscimus. Hãc autem non agnoscimus semper, quare nec in exactam ubique cognitionem veniemus: verùm à cognitione absoluta tantùm aberimus, quantũ ab ipsius naturæ cognitione. Igitur mutationes pulsuum ex causa externa, in hunc modum sunt discernendæ: Quæ ex balneis, cursibus, frictionibus, cæterisque motibus fit, non est diuturna, sed mox ad pristinum statum revertitur. At ma-

Præscientiã ... non futurorũ modo, sed præsentium etiam, & præteritorum. Causarum genera pulsuum tria generis. Pulsuum usum esse mutatum, qua ratione deprehendamus. Pulsuum generandorum usus est duplex: tutela innati caloris, & animalis spiritus conservatio. Pulsus moderatus in quibus nam reperiatur. Ascititij motus mox desinunt. Pulsuum mutationes à causa externa, quomodo discernendæ sint.

gnitudo pulsuum ex vino & cibo profecta, diuturna existit. Hæc ex vehementia exploratur, quæ illi conjuncta est. Nunc tantùm is propositus est, qui duntaxat sit major. Jam etiam magnitudo quam ira concitat, adjunctam habet vehementiam: quæ alioqui prudentem non latet, si oculos irati respiciat, universumq; corpus. Etenim calor quidam copiosior secundum pectus iratorum, non secus quàm exercitatorum, percipit. Atq; hi sanè sunt artificiales modi causarum dignoscendarũ. Externos autem, ubi minimè in tentatores, ac pessimos sycophantas, fraudulentósve incideris, partim per investigationem, partim ex eo quòd non discesseris ab ægroto, quamoptimos fore judico. Nam qui fiũt dum medicus non semper ægrotis adest, nec illi volunt veritatem exponere, hi sunt difficillimi, & medicum requirunt acuratè prudentem. Cui sanè ad veritatem pervestigandam esse primus scopus debet ipsius accessionis tẽpus: dein ægrotantis cõsuetudo & mores. Sunt siquidem qui medico imponant, nihilq; magis habeant in votis, quàm ut coarguant illum, eumq; nihil firmi scire demonstrent. Quare tunc habenda omnia suspecta sunt, distinguendaq;, tum quæ propria artis ratione pertineant ad dignoscendum, tum quæ adveniunt extrinsecus. Alij contrà sunt candidi, modestiq;, nec celãt quicq̃, dissimulántve: quare in his nil clàm factum, est suspicãdum. Porrò cùm magnus pulsus nũc ad moderatum, nunc ad alium quemlibet referatur: cùmque duplex sit hic quilibet, aut minor moderato, aut major: deinceps de incremento ad magnitudinẽ est dicendum utriusq; pulsus: dico enim minoris eo qui mediocris est, & majoris. Commune igitur est omnis ad magnitudinem incrementi, solùm auctum calorẽ esse, quo scilicet tempore nec facultas affecta sit, nec instrumenta, sitq; immotus ægrotans. Proprium autem est defluxui illius à natura, unius magnitudinis incrementum. Reliquorum duorum etiam, nempe celeritatis & crebritatis nonnunquam. Cõmutationis etiam pulsuũ in parvitatẽ, tres numero sunt differentię. Aut enim ex moderato, aut ex majore quàm hic sit, aut ex minore, mutationes in parvitatem contingit fieri. Vocatur autẽ qui moderato est major, absolutè magnus: qui minor, parvus. Sit igitur pulsus cuipiam homini minor q̃ dudum, mutatione præditus præterea nulla ullius generis. Etenim minor solito pulsus fit, aut cùm imbecillior facta sit facultas, aut instrumenta duriora, aut usus remissus. Nunc autẽ nec imbecillior facta facultas est, alioqui conjuncta sit cum parvitate remissio: nec corpus arteriæ durius (neq; enim tum minor tantùm, sed & durior pulsus esset) superest ergo solùm esse alteratum usum: ac si id tẽporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatẽ respondere mutationi. Quæ quidem mutatio accidit ex majori pulsu, q̃ qui sit naturalis. Nam de naturali statu ob frigiditatem mutatio ad parvitatẽ, simul etiã rariorem eum atq; tardiorem reddit. At imminutio ex magno supra modum aucto, statim adjungit sibi celeritatis & crebritatis aliquid: quòd qui multũ ultra modũ sit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrẽ qui magnitudinẽ tantũ imminuit pulsus, & reliqua servat immota, hic est qui paulò major sit justo, solusq; ex parvo incremento caloris constat. Jam verò, quemadmodum ubi corpus calfit præter modũ, magnitudo planè prima, mox celeritas, inde crebritas apparet in pulsu: sic etiam ubi refrigeratur, raritas primò percipitur, dein tarditas, ac ultimo loco parvitas. Porrò causæ refrigerãtes totidem numero sunt, quod numerantur calfacientes. Aër siquidẽ frigidus nos circunstans, inspiratusque, & aqua frigida, vel balneum, vel medicamentũ corpori inunctũ, refrigerat. Quinetiã longa quies, & veluti latebræ, & pituitosus cibus, medicamina refrigerantia, ac breviter, metus diuturnus, corpus frigidius efficiunt. Ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi tẽperamento cùm antea quiescerẽt, nũc cõmoti, aut tenuiores quodammodo calidis sunt effecti, etiã corpus refrigerãt.

Arteriæ altitudo semper æqualem latitudini distentionẽ habet: sed fit ut occultetur aut arceatur sæpe à corporibus circumjectis & oppositis, vel universus motus, vel certè ejus quæ[illegible] pars: idq; aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in utraq; dimẽsione. Ubi igitur per totum corpus sensu nostro pulsare nulla arteria percipitur, is affectus dicitur pulsus privatio: reverà tamẽ in corpus vivum nunq̃ cadere potest. Neq; enim est unquã, quin cor unà cũ arteriis, in omnib. agitetur. At verò longi dicuntur pulsus, quibus sensibilis motus longitudo naturalẽ excedit: breves, quibus infrà naturalem statũ est: quibus par est naturali statui, moderati. Tantũ enim animadvertitur semp de motu arteriarũ, quantùm permittunt adjacentia corpora. Unde fit, ut corpulenti breves pulsus sortiantur: graciles verò, longos, & quadratis, moderatisq;, esse moderati videantur. Jam etiam apparentis motus his, non æquè semper ut profunditas, latitudo impeditur. Verùm ubi arteriarum regiones in obliquo, vel adipis, vel carnis, vel vaporum, vel humorũ sint plenæ, ac incumbens supernè cutis nihil eas oneret, latitudinis tatũ obscuratur motus: & magis si vehemẽs pulsus & magnus, quantùm in ipso est, fuerit. Cùm verò regiones vicinę sunt mundę, rugosa autẽ quæ eas tegit cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius si non vehemens pulsus & magnus, quod in eo est, sit. Si igitur pulsum invenias longiorẽ justo, siquidem unà latitudo ejus profunditasq; increverit, vide gracilior homo solito, an calidior evaserit, remoto motu adventitio. Nam si factus gracilior sit, idq; tantò, quantò est pulsus major, unum hoc tantũ eum immutavit. Sin autem nõ tantò, non hoc modò est causa, verùm etiam calor. Quòd si in eadem constiterit habitudine corpus, solus mutatus est calor. Sin crassior evaserit, duplo auctum calorem æstima. Sin longior sit factus pulsus, & latior, nõ autem perinde auctus profunditate, sed moderatus, huic præter superiores notas, necesse est rugosiorem evasisse supernè arteriæ incumbentẽ cutem. At si convertas membrũ, ut quæ ejus pars modò superior erat, nunc sit inferior, nulla tum profunditas videbitur impedita. Atque hi quidem duo pulsus

Causarum dignoscendarum qui sint artificiales modi.

Causarũ dignoscendarũ modi extra medicam artem positi.

Fraudulenti quorundã sycophantarũ mores.

Pulsuũ mutationis in parvitatem tres numero sunt differẽtiæ.

Refrige[illegible] tes caus[illegible] numero quot ca[illegible] tes.

Timor [illegible] turnus [illegible] pus refri[illegible] rat.

Pulsuu[illegible] vatio in [illegible] pus viv[illegible] quam c[illegible] re potest.

Pulsus qui na[illegible] cantur.

Pulsus [illegible]ves qui.

Pulsus [illegible]deratus.

Latitu[illegible] motus q[illegible] do in p[illegible] obscuret.

pulsus, in primo libro de eorum differentiis, omnium primi inter vigintiseptem pulsus constantes ex dimensionibus ternis, sunt in tabellam relati. Reliquorū autē vigintiquinq; haud difficile fuerit causas simili etiam methodo investigare. Igitur ubi supra proportionē profunditatis & latitudinis longitudo fuerit extensa, corporis significat gracilitatē: non tamen ubi * imminuta infra proportionem profunditatis est, corpulentiam denotat, sed vel naturalem quandam conformationem, vel situm arteriæ inæqualem. At verò quæ quidem in omniū primo, ac magno distincta sunt pulsu, eadem etiā in ultimo, nempe brevi, angusto, humiliq; (qui nimirū vocatur parvus) sunt distinguenda. Nam si naturaliter comparata sit corporis habitudo, hic pulsus nō solū videtur parvus, sed etiā talis existit. At cùm crassior sit, si * quantò homo seipso crassior evasit, tantò sit pulsus minor, erit tum quidem quod ad ipsum attinet, moderatus: sed ob corporis crassitudinem minor moderato videtur. Si longè sit crassior quàm pulsus minor, is pulsus quantùm in ipso est, mediocri erit major. Sin autē minus sit crassus quàm parvus pulsus, hic, si ejus naturam spectes, naturali erit minor. Quòd si gracilius corpus sit, quàm videatur pulsus parvus, is sanè est parvus natura, sed non perinde videtur parvus, ac verè est: quòd gracilitas, quatenus à natura recessit, hactenus ei speciē magnitudinis augeat. Similiter etiam in aliis pulsibus omnib⁹ adhibenda eadem est distinctio, quæ de parvo & magno pulsu est adhibita: sciendumq; illorum quenq; vel parvum esse natura, vel magnum, vel moderatū. Ac tres hi pulsus in quantitate distentionis positi sunt, quod ad ipsius rei naturā attinet. Videntur verò esse vigintiseptem, ob crassitudinem vel gracilitatē corporis, vel ob rugosiorem cutem, vel regionū arteriarū inæqualem angustiam, vel proprietatē conformationis. Jam verò longus, angustus, & humilis pulsus, quod quidem ad suam naturam pertinet, idem erit & parvus: nimirum longitudine ipsa accedente ob tenuem habitudinem corporis. Quòd autē & languidus sit, hinc evadit perspicuum, quòd nunq̄ facultate valente, pulsus esse parvus ad summū possit. At duritiem nihil est necesse conjunctam esse huic pulsui. Oportet tamen cor unà cum arteriis esse refrigeratū, atq; etiamnum perfrigerari. Quòd verò refrigeratū esse, læsam esse facultatem sit: refrigerari autē, mutari usum, utiq; intelligere oportet. Facultatis essentia singularum partium, in singularū illarū posita cōmodo temperamento est. Nam tum demū suū quæq; munus obit strenuè, ubi sit temperatissima. Contrà malè fungitur, si intemperata sit: atq; hactenus malè, quatenus sit intemperata. Ad eundem modum cordis corpus cùm immodicè fuerit refrigeratum, calfactum, humectatū, aut exiccatum, pulsus pro suæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi est facultatē oblæsam esse. At verò consuetudinē habere cum sanguine in ipsius contento sinibus, & cum spiritu, qui calidior longè ac naturalis status requirit, sit, aut cum eo qui in involucro cor ambiente cōsistit, vel in pulmone, aut cum ipso etiam involucro cor ambiente, & pulmone: usum est tantū variasse, citra facultatis offensam. Ac si eandem rationē habet, refrigeratum esse, & refrigerari. Nam si in ipsa cordis temperie frigidum elementū præpolleat, facultas læditur. Sin verò in tunica cor ambiente, & in pulmone, sanguineq; & spiritu, quos ejus ventriculi continent, usus est remissio. Jam humiditates & siccitates, si in ipso corpore cordis consistant, nocet facultati: si in quopiam vicino, non immutant usum. Siquidem proba temperatura, intemperiesq;, ex quatuor fiunt elementis: usus verò incremēta vel remissiones, duntaxat ex calido & frigido. Porrò ubi jam ad ultimam usus dissolutionē deveniat, corporibus vicinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiam cordis corpus nō intemperatū existere: id quod nihil est aliud, quàm facultatem debilitari. At verò ubi cum duritie conjunctus est pulsus ille oblongus, angustus, & humilis: necessariò etiā ei adest vel languidus, vel medius inter languidū ac vehementē: declaraturq; esse is affectus in corpore, qui reddit arteriam duram. Hæc est siccitas, vel constrictio à frigore, vel tensio. Siccitas quidem in ardentissimis febribus, ubi pessimè inveterarint: ac præcipuè * in marcore torrido, certisq; melancholiæ & quartanę febris generibus. Constrictio fit à rebus refrigerantibus. Tensio ab affectibus convellentibus, & ingentibus inflammationibus. Ex scirrhis verò constrictio arteriarū & tensio nascitur, cùm aliàs, tum vel maximè ubi lien & hepar scirrho induratur: Sed tactu ejusmodi affectus deprehēdentur, & per urinas, & alvi excrementa, perq; tum linguæ, tum universi colorem corporis, atqueadeò etiam per febrium genus. Qui autē alij corporis affectus pulsum creant durū, partim originem ex recentibus offensionibus repentinam trahunt, reliqui omnes pedetentim. Offensiones quæ inducunt ejusmodi affectus, sunt vini potio & frigidæ intempestiva. Sæpe etiam fructus refrigerantes, balneumq; frigidum. Deprehendes noxam è vino illatam, cùm subitò pulsus non durus modò, sed major etiam fit, celerior & vehementior. Cæteras à vino in cōmuni discernes, quòd nec magnitudinem adjunctam, nec vehementiam, nec celeritatem habent: singulas autem seorsum, ubi symptoma aliquod apparuerit, eorum quæ fructibus id genus ingestis solent supervenire: ut delirium, exempli gratia, quod à vinosis fructibus proficiscitur. Jam verò si nervorum originem aliquis dictorum affectuum occupet, convulsivas dispositiones inducit. Sic enim illas appello, quas ante mortem, convulsionis aliquod necessariò comitatur symptoma. Ac moriūtur sanè omnes in hunc modū affecti, etiamnum calidi, contrà ac illi, qui corripiuntur syncopa: hi siquidem vehementer etiam frigidi, vivunt adhuc. Est autem operæpretium nosse, omnes duros simul & parvos pulsus, quamcitissimè fieri vibratos: & si qui vibrati non sunt, eos aut ob vitalis facultatis imbecillitatem, aut remissionem usus, aut utriusque concursum, non admittere vibrationem. Nam si quidem usus magnam postulet distentionem, visq; operari valeat vitalis, sed unum refragetur corpus

Temperiem intemperiem que cordis ex quatuor elementis constari.

Siccitas in quibus morbis arterias invadat.

Constrictio.

Noxa illata a vino, quomodo deprehendenda.

Convulsivæ dispositiones quæ sint.

Duros simul et parvos pulsus, omnes ferè fieri vibratos.

...utilitatē ...oris qui ...sus signi...

...tate ...te nun ...pulsus ...rvus ...mmum

...iā fa... ...is cu... ...artis, ...modo ...m par... ...pera... ...consi...

Vibratio pulsus quando accidat.

arteriæ, quod attolli in magnam distentionem præ duritie non possit, vibratio in eum statum incidit. Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quocirca hic pulsus qui videtur vibratione carere, aut extremam imbecillitatem virtutis, aut remissionem usus declarat maximam.

Vibratus pulsus si adsit, nonnihil roboris facultatem possidere declarat.

At vibratus si sit, nonnihil roboris facultatem possidere portendit, nec pulsuum usum prorsus dissolutũ existere. Ad eundem modum si pulsus citra vibrationem * longior sit naturali, angustiorq; & humilior, non longissimè tamen à natura in singulis his recesserit, sed aliquantulum: si quidem etiam sit durus, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel utrunq; simul. Atq; hæc ex cõsequentibus discernuntur. Sin verò simul & durus sit, & vibratus, illos significabit affectus, à quibus durus pulsus producitur: facultatẽ tamen nõ imbecillã, ut in illis, nec dissolutũ usum. Quanta verò utriusq; sit noxa, in facultate indicabit vehemẽtiæ & remissionis differentia, unà cum quãtitate ipsius vibrationis: in usu, differẽtia celeritatis & crebritatis, cum vibrationis item quãtitate. Reliqua ex antedictis conjicito. Haud aliter si nõ paulùm, nec multũ tribus differentiis pulsus ille à naturali recedat, sed mediocriter & moderatè, ex dictis notato discrimina. Celer etiam pulsus dicitur, interim cõparatus cum moderato, interim cum quolibet alio.

Moderatus pulsus quot modis dicatur.

Præterea ille ipse moderatus, nũc absolutè dicitur, quem in optima natura conspicimus: nunc de unoquoq; homine, qui inculpata sanitate fruatur. Atq; hic ex comparatione absolutè temperati æstimatur, docetq; quale nam sit ipsum temperamentum.

Celerior pulsus, calidius: tardior, frigidius temperamentum declarat.

Ac celerior quidem calidius, tardior frigidius temperamentum declarat. Verùm solam non est reperire mutationẽ in celeritatem & tarditatem, nec in sanis, nec in affectis corporibus. Nam qui calidiore est temperamento, quàm simpliciter moderatus, si videatur habere celeriorẽ pulsum, eum habet necessariò majorem. Et cui pulsus est aliqua ex occasione celerior solito, omnino etiam est major: neuter tamen horum necessariò est crebrior: siquidem crebritas illis, ubi calor accumuletur copiosior, accedit.

Celeri pulsui modò, magnitudo modò adiungitur crebritas.

Itaq; cum celeritate, modò magnitudo, modò etiam crebritas est conjuncta. Similiter mutationes in tarditatem pulsuum, partim ex moderato statim in raritatem simul mutantur: subinde etiam in parvitatẽ, ubi amplius usus sit imminutus: partim ex statibus nõ naturalibus, nunc aucto usu, sæpe unà cum mutatione in parvitatem, interim cum raritate, nonnunquam cum mutatione in utranq;. Cæterùm mutationes pulsuum ob imminutũ usum, in tarditatem fiunt, cum raritate & parvitate.

Mutationes primæ & simplicissimæ pulsuum in celeritatem & tarditatem.

Habes primas & simplicissimas pulsuũ mutationes in celeritatem & tarditatem: * quarum causæ antecedentes & primitivæ, eadem inveniuntur ratione, atq; illæ quas de magnitudine & parvitate exposuimus. Mixtæ verò mutationes atque compositæ, cum vehementia, vel remissione, vel duritie, vel mollitudine coëunt. Quæ etiam examinandæ discernendæq; sunt eadem via & ratione, quã cùm de longo, angusto & humili disputaremus, declaravimus. Ut, exempli gratia, si simul & celerior esse & mollior videatur pulsus, animadvertendum est, tantóne celerior sit, quantò mollior, an magis. Nam si quantò est mollior, tantò etiã celerior sit, à sola mollitudine ipsa mutatio est facta. Sin celerior q̃ mollior, nõ à mollitudine tantũ, sed etiam ab usu aucto. Contrà si mollior quàm celerior, quantò mollior est, tantùm detraxit solius usus remissio. Similiter in aliis cõjugationibus danda opera est, ut præpollentem causam investigemus: magnitudinẽ quarum ex proportionis excessu deprehendes.

Distenti[onis] arteriæ [qua]tuor gen[era]les sunt [diffe]rentiæ.

Cùm igitur in distentione arteriæ quatuor generales sint differentiæ: prima, eademq; inter omnes maximè pulsuum propria, quæ in qualitate consistit motus: secunda, quæ in quantitate distentionis: tertia, quę facultatẽ: quarta deniq; & ultima, quę tunicam arteriæ indicat: hoc certè postremũ genus, non est proprium pulsuum, sed adventitiũ. Cæterùm tum ipsum, tum penultimum genus, causam semper à qua gignuntur, manifestè declarant: duo autem reliqua genera superiora, nõ perpetuò. Etenim duobus obvenit generibus posterioribus, ut ab una utrunq; causa constituatur: primis verò duobus, ut ab omnibus causis, quas tres demonstravimus esse: quare in primis illis ad inveniendam causam, q̃ in ultimis, pluribus opus est distinctionibus.

Quanti[ta]tem dilatationis arteriæ septe[m &] viginti p[ul]suum di[ffe]rentias [com]plecti.

Porrò secundũ genus, quod circa distentionis quantitatem versatur, hoc præter cætera habet, quòd septem & viginti pulsuũ differentias cõplecti videatur, quæ tamen sunt tres duntaxat.

Vehemen[tem] pulsum [fa]cultatis per robo[re] fieri.

Porrò vehemens pulsus à facultatis semper robore fit: proinde * quantò vehementior fuerit, tantò facultatis majus esse robur significabit: languidus, ex facultatis imbecillitate: quare * quantò languidior sit, tantò facultatem ostendet imbecilliorẽ.

Pulsus d[urus] & mollis de profici[scan]tur.

Haud aliter durus pulsus efficitur ab arteriæ tunica dura: mollis à molli. Præterea quantitas pulsus duritiei mollitudinisq;, quantitatem duritiei mollitudinisq; arteriæ declarat. Cæterùm qui medius est inter durum & mollem (qualis dicitur moderatus) primus natura est inter eos, solúsque dicitur naturalis.

Medium [pul]sum qu[i na]turalis si[t ...]ri nullum inter langu[idum] & vehem[en]tem posse.

At inter languidum & vehementem hac ratione medius est nullus: quòd languidus sit oriundus ex facultate imbecilla, & desciscente à natura: vehemens autẽ à firma & rectissimè habente.

Medius p[ul]sus inter languidum & vehemen[tem] quomodo [dig]noscatur.

Verùm alio modo, inter languidũ & vehementẽ medius aliquis esse possit. Modus autẽ dignoscendi per tactum adhibitũ est. Nam cùm à pulsu evertitur, eum vehementem vocamus: ubi tactus evertit pulsum, languidum: ubi neutrum fit, medium eũ pulsum dicimus inter vehementẽ & languidum: qui quidem nõ aliter atq; languidus, præter naturam est. Porrò alterationes pulsuum, * quæ quidem in remissionem & vehementiam fiunt, illæ certè & solæ frequenter fiunt, hoc est, citra ullam aliarum differentiarum miscellam, atque etiam ab una causa: ut si cæteris causis naturalem modum servantibus, facultatis robur sit paululùm auctum, aut imminutum: interdum tamen ab una quidem causa gignuntur, at non solæ: quemadmodum ubi facultas aut imbecillima, aut robustissima effecta fuerit. At mutatio pulsuũ in duritiem & mollitudinẽ, si quidem ab una causa procedat, om-

omnino aliquod unà generum aliorum mutabitur. Quòd si sola constet, ex concursu plurium causarũ gignitur. Simul autem & sola & ab una causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spacio à natura recesserit. Causæ antecedentes quæ robur facultatis adaugent, partim in ipso insunt corpore: ac humores quidam sunt semicocti & crudi, qui jam concoquantur: & naturæ ad judicationem impetus: ac præterea iracundia. Partim adveniunt extrinsecus, ut vinum, cibus, modicæ exercitationes, & omnia quæ intemperies corrigunt. Deprimunt verò facultatem inedia, vigiliæ, solicitudines, mœrores, vacuationes immodicæ, vehementes dolores, vel cùm quadam proprietate accidentes, ut quem stomachicũ affectum appellant, qui animi deliquium inducit. His adjunge omnia quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem. Mollem reddunt arteriam humidi cibi, frequentiores balneæ, somni multi, mollior vita, & deliciæ: quæ omnia intra septa naturæ manent. Præter naturam autem sunt, simulq; idem moliuntur, lethargus, coma, hydrops, & si quæ sint alia quæ largo humore ac maximè pituitoso arteriarum tunicas imbuunt.

Igitur præsentem cõstitutionem singularum conjunctarum causarum pulsus primâ omniũ indicat: qua cognita, antecedentes & externæ causæ, quæ conjunctas introduxerũt deprehenduntur. Atq; in hoc præteritorum præcognitio consistit. Nam futurorum, ex ijs quæ comitantur dispositiones, præsagia sumuntur.

GALENI PERGAMENI de præcognitione ex pulsibus, liber secundus.

Contractio etiam habet quatuor genera pulsuum, quot scilicet dilatatio. Siquidẽ velocior & tardior, major & minor, vehemẽtior & languidior (si naturã ipsam spectes rei) fit contractionis motus: ac pręterea etiam arteriæ corpus, aut durum, aut molle redditur. Haud dignoscas tamen horum generum, præter tarditatem & celeritatem, ullum. Porrò tum distentio tum contractio arteriarum, naturalis caloris tuetur mediocritatem: distentio, veluti inspiratio quædam, excessum caloris refrigerando, & ventilatione quod extinguitur incendendo: cõtractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excrementorum ingentem colligi * multitudinem, expurgariq; id temporis, quandocunque inveniatur. Tarditas contrà, nec eius multùm coacervari excremẽti, eoq; neq; evacuationẽ desiderari. Atq; acervatur quidem magna copia fuliginis, * ubi humores putrescunt: quo tempore necessum est febres accendi: pauca autem, dum corpus bonos humores continet. In aliis statibus qui medii inter hos sunt, pro portione singulorum statuum. Inter edendum & dormiendũ, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborũ natura, ex illis qui pravos humores gignunt, plus: minus ex ijs qui probos. In febribus ad eundem modũ, in accessionib. plus: aliis temporibus minus: adeoq; plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos crudos appellant: ex biliosis minus & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui & ipse putrescit in inflammationibus: vnde oriuntur febres, cùm aliæ, tum illæ, quarũ adeò est immodicus ardor, vt cutem deurant, & carbunculum generent. Eiusdem ferè naturæ sunt herpetes depascentes: in omnib. quippe his, ipsi humores putrescunt. Alio autem modo putrescentes in asperis arteriis succi. Pulmonem enim suo vitio contaminant: quod viscus tempore etiam ipsum putrescit. Colliguntur autem in asperis arteriis id genus succi, vel per destillationem à capite, vel ex pleuritide, vel peripnevmonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex translato pure. Originem hinc ducunt putredinis, quòd minus probè expuantur. Nam ut sunt vitiosi & locus calidus, maturam desiderãt evocationem. Subinde etiam fit, ut cùm pulmonis rumpitur vas, immittat sanguinis aliquid in ipsas arterias asperas: qui quidem diuturnitate putrescens, tabem excitat. Quò etiam devenit celerius, quem vasa emittunt exulcerata. Ergo in omnibus his, contractio arteriarum secundum quantitatem augetur, etsi sensu id planè nõ percipiatur. At celeritatis clarè incrementũ dignoscitur. Nunc ad crebritatem, raritatemq; nos convertamus: quarum duplex est utraque, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse: uni ab distentione ante contractionem: alteri post contractionem ante distentionem. At quiddam ambabus est commune: aliquid proprium utriq;. Cõmune, quòd duabus de causis abbreviatur, vel quòd prior productus sit motus, vel quòd sequens anticipet. Contrà protenduntur, si vel brevior fuerit prior motus, vel si remoretur posterior. Utriq; proprium, quòd denotare possunt. Illud autẽ ab eis cõstat significari, quod ex producto altero motu, vel anticipante altero potest prodi: aut cõtrà, ex abbreviato altero motu, & morante altero. Quando enim syncerus calor, paucissimisq; excrementis pollutus, distentionem majorẽ & celeriorẽ concitat: contrà qui confusus excrementis est putribus, contractionem: ubi ex anticipatione vel magnitudine distentionis pulsus creber fuerit, calorẽ purum indicabit plurimum increvisse in corpore. Ubi verò quòd maturiꝰ incipiat contractio, impuri copiam, atque excrementis referti caloris, arguet. Nec aliter, cùm rarior pulsus externa quiete sit: siquidem ob distentionis brevitatem, indicabit esse refrigeratum calorem: sin ob contractionis moram, fumosa imminuta esse excrementa. In quiete interna è diverso, si ex productione contractionis creber sit pulsus, suppullulare abundantiam fumosorũ excrmẽtorum: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At verò cùm rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam cõtractionem, pauciora excrementa annunciabit: imminutum calorem esse, si ob distentionis moram. Quòd si conjuncta ambo sint, ut & protendatur motus prior, & alter anticipet, sive in externa hoc quiete, sive accidat in interna, compositũ declaraverit affectum ex illis, quorum sigillatim significabat utrunque.

Sanguis in inflammationibus computrescẽs, quas febres gignere soleat.

Humores in asperis pulmonis arteriis delitescẽtes, unde illuc confluãt, & qua de causa putrescant.

Tabes undè cõtrahatur.

Quies arteriæ duplex. Quietibus arteriarum quid sit commune.

Quieti arteriarum utrique quid sit proprium.

Itidem si pulsus sit rarior, in utra hi coierint ambo quiete, contractus prior motus, & alter nimis tardatus, erit status tunc quoque duplex, atq; ex utroq; compositus. Cæterũ externa quies clarè sentitur, interna autem ne obscurè quidem. Eam tamen cõjectura quis assequi possit, ex utriusq; motionis impetu. Jam verò cõtractio ipsa, interim nõ tam diuturna est, quàm distentio: interim æquè diuturna est, cùm diuturnior sit, non tamen quintuplo (ut ait Herophilus) sed paulò major. Inæqualium pulsuum quidam in uno ictu inæqualitatem sortiuntur: alij verò in plurium acervo, quam collectivam inæqualitatem appellant. Omnes autem in universum, aut ex obstructionibus, aut ex compressionibus instrumentorum, aut abundantia humorum, ad facultatem collata, aut cordis inæquali intemperie constant: estq; inæqualitas incõmodior, quæ circa unum pulsum, quàm quæ circa acervum, versatur. Jam verò intermissio motus arteriæ, sive in uno pulsu, sive contingat in pluribus, periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus. Ut igitur à collectiva (quæ apertior est) auspicemur, facultas ipsa gignit intermittentes pulsus, vel gravata, vel impedita ob crassitudinem aut copiam humorum obstruentium, aut opprimentium arterias, aut etiam occupantium spacia, in quibus illæ distendi solent. Est cùm inflammatio scirrhus corpora incumbentia arteriis infestans, earum distentionem coërceat. Si verò ipsarum arteriarum tunicas tale quid occupaverit, majus periculum imminet: sicuti extremum malum, si cordis corpus invaserit: nam ij subitò syncope corripiuntur. At intemperies cordis nõ est perinde exitialis, sed est longè mitior inflammatione. Cuius quidem intemperiei comes facultatis imbecillitas est: pulsusque languidus, præter talem affectum, indicat nihil. Nam moderato cor præditum temperamento, pulsum edit vehementem: parvo, languidum. Parvum itaque & languidum pulsum sola intemperies reddit: non tamen continuò inæqualem, nisi humoribus contentis in ipso corde, & in arteriis & venis conjunctis illi, sit facultas inferior: aut etiam ipsius cordis corpus, inæquali intemperie affligatur. Sunt autem raris pulsus intermittentes finitimi: hoc ab eis differentes, quòd rhythmum universum amittant. Qui quidem eò periculosiores existent, quò fuerit ipsa intermissio major. Porrò sitarteria duorum pulsuum tempus moretur, haud scio an quispiam esse superstes possit: at unius pulsus tempus, aut paulò amplius, intermittente arteriarum motu, sæpenumero conspeximus hominem liberari, præsertim quum ætatem senilem ageret. Etenim facultates languidæ, à parvis sæpe occasionibus offenduntur: firmæ autem, tantum dejiciuntur à maximis. Proinde qui habitu sunt valente, diuq; à morbis immunes fuerunt, periclitantur si eis prehendantur. At imbecilli, quique assiduè objecti ad omnes sunt causas, facillimè restituuntur: quòd scilicet horum nemo, quum à qualibet lædatur vel minima, magnam causam expectet. Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos possident senes quàm juvenes: mox pueri ab illis, quòd concoquant digerantq; per halitum, humorum copiam & crassitudinẽ, quæ intemperies inæquales produxit: cùm nimirum concoctrice facultate sint validissima, corporeq; mollissimo, ac facilè perspirabili. Jam verò naturalis arteriæ motus, sanitatẽ refert: vitiosus, morbum: omnino intermissus, mortem. Et quemadmodum solvere apoplexiam ingentem quidem est impossibile, levem autem non facilè: sic intermissio diuturna pulsuum ut tollatur, fieri non potest: brevis autem potest, haud tamen citra negocium. Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorum pulsuum curriculum: brevem, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Jam mors à pulsibus intermittentibus repentina corripit, nõ aliter ac ab apoplexia. Utrobique enim cordis calor extinguitur, destitutus respiratione.

At raritas quidem ab intermittente pulsu discernitur diuturnitate temporis: interdum etiam, quòd raritas interim habet æqualitatem cõjunctam omnium ictuum: intermittens autem pulsus necessariò inæqualis existit. Ad hæc, ingens frigiditas raros pulsus producit: quæ quidem vel corpus cordis, vel sanguinem spiritumque illius, vel * consentientem ei aliquam partem occupat. Si igitur corpus ipsum cordis prehendat, ita languidos, tardos, & parvos reddit pulsus, ut ipsa præpotens est. Quæ verò à parte proficiscitur alia, raritatẽ longius quàm cætera genera, à natura avertit. At mors tum minus potest declinari, ubi frigiditas corpus cordis invaserit: quanq̃ & repentina etiã in altera differentia oritur. Ac moriuntur quidem priores illi inter dormiendum potius. Alteri autem, hi cùm illo modo, tum etiam inter loquendum. Intermittentes pulsus perniciosiores sunt raris: * siquidem generatio ipsorum fit raritate producta: solutio autem, est reditus quidam per raritatem, in commoderationem pristinam. Raro pulsui adversatur creber, sicuti intermittenti intercurrens. Fit autem ipse intercurrens ex crebritate inæquali, quòd functionem obeat cor minus plenam, quàm usus postulet: id quod fit sanè, ubi ab humorũ colluvie oneratum est cor, aut instrumenta obstructa, aut in arctũ coacta. Quæ quidem causa erat etiã intermittentiũ. At dissident inter se, quòd repugnat in intercurrentibus, ac decertat cum noxiis causis facultas: in intermittentibus autẽ, hoc nõ sustineat facere. Quare judicationem sæpe attulerunt pulsus intercurrentes. Iam verò omnes ardentissimæ febres, pulsum crebrum sortiuntur: quarum quædam extra periculũ sunt. At qui in syncope sunt cerebri pulsus, propter remissionem (quæ perpetuò conjuncta est cum omnibus syncopis) existunt periculosi. Cæterũ raritas nunquam vacat periculo, sicuti nec remissio, nec parvitas. Sola autem extrema vehementia in pulsibus, non modò vacat periculo, sed est etiam maximè utilis. Magnitudo autem summa, ubi conjuncta est cum mollitie morbosa, periculum nunciat: sin cum salubri aliquo arterię statu, nihil subest ei mali. Prætereà veloces pulsus tardis sunt securiores: siquidem summa celeritas, summa tarditate est securior. Summa quippe tarditas, non secus ac raritas, tum

Herophilus.

Collectiva inæqualitas.

Inæquales pulsus unde gignantur.

Intermissio arteriæ periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus.

Intermittentes pulsus unde exoriantur.

Intemperies cordis est mitior inflammatione.

Cordis intemperiei comes est imbecillitas facultatis.

Inæquali pulsui gignendo quæ requirantur.

Pulsuũ duorum motu intermisso Galenus dubitat an quispiam vivere possit.

Validæ facultates tatum dejiciuntur à maximis occasionibus.

Imbecillia corpora cur ubi inciderunt in morbos, facillimè restituatur.

Inter... tes pu... nus ... sos ... senes ... ri, ... Gene... Pulsu... no ... sus ... referr...

Rarit... interr... te pul... modo ... guatu...

Rarus ... sus ... gnatu...

Interm... tes pu... cur p... res sunt

Intercu... pulsus ... mittent... versatu...

Interm... pulsus ... exoriatu...

Ardenti... mæ febre... mnes, p... sum creb... sortiunt... Raritas ... quam ... periculo, ... uti nec ... sio nec p... vitas. Vehement... pulsuum ... utilis. Veloces pu... sus tardis ... sunt secu... res.

tum

tum incidit, cùm calor nativus extinguitur. Celeritatis incrementum procedit ab usu urgente, atq; à valida facultate. Verùm formicans pulsus, nec omnino est celer, nec summum attigit crebritatis. Durissimus pulsus perinde est, ut mollissimus, periculosus. Nam ex scirrho ille, aut inflammatione insigni visceris, aut ex constrictione per frigus, aut ex siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida convulsione: hic ex alto comate, & leucophlegmatia, atq; ex immodica humiditate habitus gignitur. In summa verò, omnes pulsus, qui longè à naturæ modo recedunt, non sunt laudabiles. At languidissimus, tardissimus, rarissimusq;, omnium pessimi sunt: ab illis, minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus. At non celerrimus vel maximus: sed sunt hi modicè periculosi. Unus verò inter omnes extremos optimus est vehementissimus. Inæqualitas etiam intermittens in uno pulsu, omnium periculosissima est, præsentemq; mortem annunciat. Hæc fit, ubi distentionem interpellat quies. Ubi igitur vehementior secundus motus sit priore, commodius est: ubi languidior, periculosius. Jam tardior item, signum periculosius existit: celerior, tutius. Gignuntur quippe hi pulsus, dum simul & certat natura, & impeditur ab insalubribus causis. Est etiam melior motus vehemens, & celeris langui do & tardo. At verò prior motus alterum nihil excellit ferè, in magnitudinis parvitatisq; differentia: sicuti neque in duritia, aut mollitie: etsi quòd interdum vibratus sit, durior alter occursus videatur. Etenim vibratio est duræ arteriæ symptoma, ubi amplius cogitur vi distendi. Pessimus autem est pulsus is intermittens, cujus tempus quietis prolixius fuerit. Inæqualitas igitur intermittens in uno pulsu, causas habet genere easdem, ac collectiva: sed quàm illa est deterior longè. Corpus cordis facultatē quandam obtinet, quæ distendit & contrahit, tuendi gratia innati caloris. Hæc in contractionibus fuliginosum excrementum effundit: in distentionibus allicit refrigerium. Ubi igitur ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidum, ipsum cor fuerit, omnes ejus partes pari impetu ad functionem contendunt. Ubi verò aliæ calidiores, aliæ frigidiores extiterint: ac hæ omnino mundæ, illæ abundantia excrementorum confusæ: non eodem omnes impetu ad munus feruntur, sed hæ antevertunt, illæ cunctantur. Ut autem plures & majori vi ad actionem properantes fuerint, universum cor excitant: ita contrà, ubi pauciores sint quæ ad motum festinant, quæ consistunt plures, universum in longiore quiete continent. Jam verò calidiores si motui præsint, maturior simul & celerior, majorq; distentio editur: sin frigidæ, serior, tardior & minor. Motus itaque principatus majori numero partium defertur: sæpe etiam magnitudini usus. At verò si alteræ partes alteris vel paulò sint plures, vel planè pares, vicissim vincunt, atque vincuntur, variosq; efficiunt & inæquales totius visceris motus. Caprizans pulsus ex genere est illorum, qui intercipiuntur quiete: succeditque interdum talibus cordis affectibus, quemadmodū etiam dicrotus, qui ex genere est intrò retractorum: & comitatur nõnunquam inæqualem cordis intemperantiam. Etenim si unà contingat, ut quædam sint partes cordis præcalidæ, aliæ fumosa fuligine præfocentur, ad contrarios prosilient motus, ut hæ quidem distentionem moliantur, illæ considant. Ac tunc sanè distentioni contractio potest succedere tribus modis. Primò, cùm distentionem, prius quàm mensuram impleat, contractio exceperit: secundò, ubi prorsus completæ succedat, externa quiete deperdita: tertiò denique, dum distentionem nōdum perfectam contractio retrahit, cæterùm debilior reddita, reliquum permittit cōpleri. Haud aliter etiam contractionem distentio, nunc absolutam consequitur, nec permittit consistere: nunc etiam prius quàm sit completa, impeditam & victam excipit: nõnunquam retrahit nonnihil, superatur tamen. Atque hi arteriarum motus fiunt interdum vel citra affectum cordis, aut propter earum inæqualem intemperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut etiam duritiem tunicæ. Porrò ipsius facultatis essentiam, nihil aliud putamus esse, præter qualitatem temperamenti. Tres autem affectus hactenus, originesq; bis ferientium pulsuum invenimus: unam vibratorum, hac sola re ab illis distinctam, quòd cum brevem pulsus longitudinem habeat ex utraque parte arteriæ, obscura vibratio fit: quamobrem dicrotus, non vibratus videtur. Alteram, in qua non vibratus est pulsus, sed arteria dura, & imbecilla facultas ut à corporibus decumbentibus opprimatur, aliqua tamen parte juxta cutem sita, attollatur liberè. Atque hi quidem duo pulsus tum dicroti sunt, tum duri. Tertius qui ex intemperie nascitur, haud est dicrotus, sed bis modò pulsans, nec necessariò durus: possumus tamen eum dicrotum appellare. Etenim intemperiem qua cordis corpus affligitur, comitatur pulsus bis feriens: consequiturq; etiam ille, cuius externa quies est amissa, & cuius impeditur distentio. Est & aliud frequens genus inæqualitatis in uno pulsu, ubi arteriæ principio propinquior pars, prius movetur. In quo genere undosus atq; vermiculans pulsus consistunt, à molli arteria & non valida facultate profecti. Ac vermiculans quidem, non modò non validam, sed infirmam etiam facultatem denunciat. Undosus autem, interdum non satis firmam, ac nonnunquam mediocriter validam, cùm præsertim sudorem decretorium promittit. In humidis enim reperitur & pituitosis morbis: in quibus etiam tarditatem & raritatem, magnitudinemq; solet acquirere. Quòd si altitudinem præterea, & vehementiam sit nactus, decretorium hauddubiè sudorem significabit. Magis hic sperandus est, si plures vehementes & alti appareant, quā contrarii. Qui si æqualiter etiam fiant, salubrē simul & brevi pollicentur sudorem, maximè si concoctionis morbi appareant indicia. Undosus itaq; pulsus, ex humida molliq; arteria oritur, simulq; ex facultate modicè affecta: vermiculans autem, ex molli quidem, verùm ex imbecilla insigniter facultate. Quāobrem etiā sine febribus solet supervenire universis largis evacuationibus. Decurtatorū pulsuum duplex

Dicrotus pulsus.

Essentiam facultatis nihil esse aliud præter qualitatem temperamenti.

Pulsuum bis ferientium generationes tres.

Vermicans pulsus infirmam facultatem denunciat.

Undosus pulsus quando sudorem decretorium promittat.

Undosus pulsus ex humida molliq; arteria nascitur.

Vermicans pulsus solet citra febrem accidere.

Decurtatorũ, pulsuum duplex genus.

duplex est genus: alterũ in unica distentione, alterum in acervo. Quod in unica distentione fit, facultatis imbecillitatem unà cum corporis gracilitate arguit. Est autem ad modum digitis arteria tangenda. Deinde si animadvertatur interea in arteriæ primis partibus major pulsus, vel vehementior, vel uterq;: in postremis minor, vel languidior, vel ambo: primus digitorũ applicatorum est attollendus, perspiciendumq;, utrum similẽ illi qui antea erat, quàm hic sustolleretur, sequentes digiti motũ percipiant, an vehementiorem atq; majorem. Ergo si motũ similem, digiti sequentes sublatũ digitũ, sentiant, sua sponte arteria decurtatã distentionem habebat: quod nobis infirmæ facultatis à corde prodeuntis, vestigium erit. Nam illa quandò rectè se habet, usque ad finem arteriarũ omnium contentio quæ attollit eas, similiter permeat. At in pulsibus decurtatis, paulatim remittitur, tantoque efficitur imbecillior solito, quantum est à principio remota. Quòd si elevato tũ primo digito, postea motũ percipias validiorem, ac majorem quàm antea: declarat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ imbecillitatem, sed minorem certè quàm alter: quòd illic facultas remitteretur à principio discedens: hic maneat, quantũ in ipsa est, par, sed gravata ab injectis digitis, imbecillius moveatur arteria: quod quidem minus habet periculi. Neq; enim ita ipsius cordis, ut arteriæ quam tangimus, ostendit affectum. Alterum autẽ, potius cor esse imbecillum significat. Porrò si omnino pulsus deficiant, tum multò magis declarabunt facultatis imbecillitatẽ: quo tempore sunt submovendi omnes digiti, ac dein spacio parvo interposito, de integro admovendi. Bifariam autem ipse aboletur pulsus: vel quia prorsus nõ pulsant arteriæ, id quod extremum est malum: vel quia pulsant quidem, sed ita languidè & parum, ut fugiant sensum: estq; sanè hic affectus, si citra deliquium aliquod animi repẽtinum accidat, difficillimus. Reciprocatur autẽ motus, modò ex ultima pulsus abolitione, modò ex parvo pulsu & languido. Sed ille quidem * deficiens reciprocus dicitur, hic reciprocus decurtatus. In hujuscemodi æstimandis, sic debemus partem componere, quancunq; tangamus, ut subter arteriam noster sit tactus. Omniũ verò sunt pessimi pulsus, qui ab amisso motu minimè reciprocantur inverso membro. Minus his, qui inverso illo videntur moveri. Quibus etiam minus, qui sunt decurtati, non tamen perdunt planè omnẽ motum. Jam etiam his minus reciproci decurtati, adeoq; si multis simul occurrant digitis. Cæterùm numerus digitorum, quibus motus sit occursurus, suus cuiq; est arteriæ. Ad quã rem magnoperè refert naturam tenere ægrotantis. Quibusdã enim natura sua pulsus existit minor: sicuti & aliquibus brevior. Quòd si nos naturæ ipsius ægroti proprietas lateat; ex communioribus differentiis conjecturam faciemus, temperamenti scilicet, & habitudinis corporis. At in temperamento, præsertim calidi & frigidi differentiam expendimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum, ut ambæ inæqualitates pulsuum, tum quæ in uno pulsu, tum quæ in acervo consistit, concurrant. Sæpe quoq; illa quæ in uno pulsu consistit, nõ addest: quæ autem in acervo manifestè conspicitur. Latet autẽ inæqualitas unius pulsus, aut ob affectionis exiguitatem, aut ob ipsorum pulsuũ brevitatẽ. Utrunque itaq; genus decurtatorũ pulsuum, significat facultatis imbecillitatem. Verùm si in una fiat distentione, etiam gracilitatem indicat. Fit igitur decurtatus pulsus in quibusdam, ex causis præter naturam: in nonnullis tamen invenitur ex propria reformatione: quo modo innuens & circumnuens pulsus. Qui quidem fit, si arteria ita sit conformata, ut eius pars duntaxat media, nudæ cuti subjecta sit: partes autẽ utrinq; altius demergantur. Quanquam fit etiam ob facultatis imbecillitatem, quæ attollere onus non potest. Ex horum etiam genere est pulsus tremulus, qui non perinde est conspicuus. Quia verò imbecillitatem facultatis sequitur tremor, necessarium est ideo etiam tremulum pulsum languidum simul & parvũ esse: qua de re fugit sensum. Pulsus igitur tremulus, facultatem imbecillam, tunicam arteriæ mollem, corporisque gracilem nunciat habitum. Videtur autem quisque ordo perturbationi eiusdem generis præstare, propterea quòd ordo naturæ nostræ in primis familiaris existit. Ordo etenim fixam quodamodo causam esse & perpetuam, indicare videtur: perturbatio autem illius, variantem, nec in una manentem vel magnitudine, vel specie, vel regione. Cæterùm talis causa non perniciosior, sed incertior censenda est. Itaque nihil certi, nihil ordinis perturbatio firmi habet: nec tale, quale ordo, vel bonum, vel malum.

Decurtatorũ pulsuum dignoscẽdorum ratio.

Pulsum aboleri bifariã.

Pulsus deficiens reciprocus. Pulsus reciprocus decurtatus. Arterias tãgendi ratio.

Decurt[atorum] pulsu[um] [signi]ficant [...] tatum [...] litatem

Pulsu[s] [in]nuen[s] circum[nuens] tium [...]

Pulsu[s tre]mulus [quid] indice[t]

Ordo [fa]miliar[ior] turæ n[ostræ] Ordo [...] quid in[dicet]

Pertur[batio] ordin[is] [quid] signifi[cet]

GALENI PERGAMENI de præcognitione ex pulsibus, liber tertius.

Deinceps agendum de ijs pulsibus est, qui dispositionibus præter naturam peculiares existunt. Etenim quicquid præter naturam est, aut affectus sunt, aut causæ horũ, aut symptomata. Cùm igitur ex affectibus, hi quidem similarium, hi autem instrumentalium partium sint proprij: exordiar à similarium affectibus, qui quidem sunt octo numero, ab intemperie omnes profecti. Quorum quatuor dicuntur simplices, calor, siccitas, frigiditas, humiditas: quatuor compositi, frigiditas siccitati, caliditas siccitati, frigiditas humiditati, caliditas humiditati conjuncta. At verò pulsus per intemperiem, nisi arterię sint affectę, vel cor, alterari nõ queũt: possunt tamen arteriæ nihil læso corde affici. At affecto corde ut innoxiæ permaneãt arteriæ, impossibile est. Cæterùm frigida & calida intemperies cordis promptè in omnes arterias permeat: humida & sicca ægrius. Peculiares igitur pulsus copioso calori sunt, magnus, celer & creber. At magnus, non tantũ calorem excellentem, sed & instrumenta requirit mollia, facultatemq; validam: itaque non erit calidæ intemperiei perpetuus. Celer etiam firmam postulat facultatem, ac instrumenta quæ distendantur promptè: quare hic quidem perpetuus erit. Creber similiter, si largè

Rerum [præ]ter nat[uram] esse tre[s dif]ferentias [af]fectus, c[ausas,] sympto[mata.] Affect[us si]milari[um par]ticular[um] sunt o[cto nu]mero: [qua]tuor sim[pli]ces, qua[tuor] composi[ti.]

Corde a[ffe]cto, nece[ssa]riò etia[m ar]terias a[ffici.] Caloris [pecu]liares p[ulsus] qui sint.

si largè usui à magnitudine & celeritate sit factum satis, nulla fiat ratione: si non expleatur usus, fiat: proinde perpetuus ne hic quidem fuerit. Quamobrem ex peculiaribus nullus erit inseparabilis. Si igitur calor solus increverit, & in naturali statu maneat facultas, instrumentaque, quum mutatio ipsa est parva, magnitudo tantum pulsuum augetur: quum major, etiam celeritas: ubi insignis, jam etiam crebritas. Proinde maximus pulsus, idémque celerrimus & creberrimus, summum incrementum caloris significabit. At si celerrimus & creberrimus sit, non autem maximus, hoc nisi facultas sit imbecillior, vel arteria durior, accidere nulla alia ratione possit. Similiter ubi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed vel facultatis imbecillitatem, vel instrumentorum duritiam. Cæterùm imbecillitati erit adjunctus languidus: duritiei durus pariter & vibratus. Si durus citra vibrationem sit pulsus, ac summè creber, imbecillam facultatem unà cum calore magno nunciabit: & quum talis languidus sit, minabitur syncopem. Est autem aliud, cor & incalescere & incaluisse. Etenim ubi à substantia quam in suis ventriculis continet, ipsum cor calfit, potest firma facultas esse: ubi verò & incaluit, & in eandem incidit caloris intemperantiam, qua tenebantur sanguis & spiritus ventriculorum, tunc sanè eam intemperiem sequitur necessariò imbecillitas facultatis. Quòd si incaluerit largius, & per ipsum totum calor febrilis permeaverit, febrem excitat hecticam. A calore itaque cordis ipsi pulsus variantur. Qui quidem calor duplex quum sit, aut est certè à putribus humoribus genitus, unde acrem qualitatem atque fumosam contraxit: aut cum * vapida quadam & suavi humiditate conjunctus, sola quantitate à natura recessit. Ille igitur prior constans & * ægrè solubilis est: secundus autem, nō usqueadeo obfirmatus: qui quidem balneis, exercitationibus, cibo calido, vini potui, atq; ex animi affectibus * timori & iracundiæ solet supervenire. Porrò calor qui diversus est à nativo, brevem habet externam quietem: celeriorem autem, quàm pro portione distentionis, cōtractionem. Qui quantitate sola variat, majorem simul & celeriorem distentionem contractione. Atque etiam fuliginosus est, longè citatiorem distentionem, contractionemque celerrimam reddet. At verò si cor quidem calidius sit, frigidiores autem arteriæ, ipsa motuum exordia simul utrobique fient, si modò venæ à corde facultatem citra læsionem recipiant. Cor tamen singulis arteriis majorem, celeriorem, vehementioremque pulsum habebit. Etenim motus principium à corde illæ omnes habent: ejus autem speciem sortiuntur singulæ, prout cū ipso corde temperatura consenserint. Porrò nonnunquam accidet, ut arteriæ eodem tempore nō accipiant ex corde influentem facultatem: verùm quæ cordi propiores sunt, primæ: posteriores, quæ remotiores: quod potissimùm evenit, si arteriæ frigidiores & cor imbecillius coiverint. Nonnunquam etiam in corde ipso percipitur temperamentorum pugnantia. Nam modò frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis contenta substantia calidior: modò è diverso, substantia frigidior, cor autem calidius: ubi etiam pulsus fiunt moderatis similes. At ubi aër quem inspiramus, infectus putredine sit, putredoque ipsa ad cordis corpus pervenerit, febrim pestilentem ac letalem accendit: quæ quidem ex caloris acredine, ipsoque caloris genere agnoscitur: & ex pulsu etiam, qui parum à naturæ modo recedens, in eodem statu perpetuò manet: quemadmodum in hecticis febribus, quarum sanè duo hæc propria sunt signa, si perpetuò sibi illæ videantur similes, nec invasionem ullam accessionis, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habeant, nec febricitare se percipiat ægrotus. Hos pulsus nihil est necesse majores iusto, atque interim nec crebriores quidem esse: at omnino celeres tamen, cùm febrientium pulsibus universis adsit perpetuò celeritas. Cæterùm quibus putridus ille calor, non cordis corpus invasit, sed humores in ventriculis illius contentos, (deprehenduntur enim affecti hac peste, si febrem primum percipiant, nec dein æqualiter semper febricitent: ad hæc, si pulsum non habeant pervalidum) multi horum servantur. Frigidæ intemperaturæ ipsius cordis, pulsus parvos, tardos, atque raros efficiunt. Ac primùm sanè crebritas immutabitur, dein celeritas, ac ultimò magnitudo, si quidē illæsa facultas sit: nam si ipsa fuerit offensa, ad parvitatem & tarditatem potius, quàm ad raritatem pulsus mutabitur. Cæterùm ubi facultas laboret plurimum, etsi conjuncta frigiditas sit, pulsus extremè quidem fiūt parvi, sed non tardi extremè: imò nonnunquam moderatis similes: crebritatem tamen non abjiciunt pristinam, sed etiam adaugent. At ubi paululùm debilitata facultas sit, & frigiditas vigeat plurimum, longissimè ad raritatem pulsus deflectunt, parum ad parvitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, si in nativo temperamento constent, movebuntur. Nam si corde frigidiore existente, ipsæ calidiores sint æquo, tantùm alterabunt pulsum illius, quantùm à natura recesserint. Vacant hujuscemodi affectus febre, quòd fiant refrigerato corde à succis frigidis, ijsdemque lentis & crassis. At verò si perinde ut cor arteriæ etiam justo sint frigidiores, remissionem motuum illius augebunt: idque in genere eodem. Accidit autem interdum frigidius justo esse cor, fumidorumque excrementorum plenum: quo tempore pariter & minor & rarior distentio fit, contractio verò celerior. At si ipsum corpus cordis inciderit in intemperiem aliquam inæqualem, necessum est pulsus ipsius cordis, adeoque arteriarum omnium, variè inæquales fieri. Siquidem & collectiva, & circa unum pulsum inæqualitas, in omni genere accidit: quòd * subita fiat in magnitudinem, parvitatem, celeritatem, tarditatem, remissionem, crebritatem & raritatem mutatio. Verùm in duritiem & mollitudinem, subita mutatio fieri unquam non potest

Cordi inesse nonnunquā varia temperamenta.

Pestilentium febrium pulsum parum à naturali recedere.

Hecticarum febrium duo signa propria.

Febrientium pulsibus universis adest semper celeritas.

Frigidā cordis temperiē qui comitentur pulsus.

Cor, si laboret inæquali intemperie, pulsus universos variè inæquales efficere.

[left margin, partly cut off:] s pecu- m pul- nullus separa ... a fe- ando tur. s à ca- rdis ntur. calor s. ... ria ha- motus ipium e. rias nō ra non omnes re à influen culta- cepere.

potest. Non vibratus autem interdum & vibratus, subita quadã vicissitudine sese in affectibus excipiat, adjuncta ad cordis intemperiem duritia vel tensione arteriarum. Porrò pulsus bis feriens, intemperiei corporis cordis propriũ symptoma est. Cæterũ si durities accesserit, jam hoc indicium labefactatur: nam in dicrotum convertitur cõmunem plurium affectuum. At vibratus dicrotus gignitur, ubi pulsus qui absolutè est vibratus, deminuta sit longitudo. Dicrotus verò non vibratus, æquè est ac vibratus durus: sed talis per suam tarditatem efficitur, & corporũ onus incumbentium. Jam verò ubi cordis corpus præter modum est calidum, materiæ autem contentæ in eo frigidiores, aut etiã partes illi adhærentes, tribus id contingere differentiis potest. Aut enim illud tantò calidius est, quantò hæ frigidiores: aut multò illud calidius, quàm hæ frigidiores: aut minus illud calidius, quàm hæ frigidiores. Quarum prima differentia pulsum repræsentat ad unguem moderatũ, magnitudine, celeritate & crebritate. Ad remissionẽ autẽ tantùm depellit, quanto spacio naturalem temperaturam viscus ipsum reliquit. Sunt autem pestilẽtes non paucæ febres inde ab initio hecticæ, distantq; ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea mœrorem interdum sequuntur & iram à principio quædam hecticę febres: aliter nescio an inde ab initio fiat hectica. At successu temporis, multis aliis succedũt hecticæ, quas perpetua æqualitas satis manifestè declarat. Notitia autem firma in huiuscemodi affectibus ex urina quidem investigari nõ potest: ex pulsibus autem initio adhuc atq; primis diebus per febres hecticas non facilè cõparatur, cùm speciem cõmunem habeant tunc cum diariis febribus. Verùm elapso triduo, jam clariores fiunt etiam pulsuũ judicio. Siquidem apertè hæ celeriores, quam deceat, pulsus habent, tantoq; languidiores justo, quantùm calor increverit. Deinceps de illis febrib. dicamus, in quibus cor calidius est, quàm vicina frigidiora. Nam in hujuscemodi affectibus, pulsus celeriores simul & majores, & crebriores, languidioresq; justo erũt. Longius tamen ad remissionem & celeritatẽ, minus ad crebritatem & magnitudinẽ, divertent à natura. Stabilis & cõstans harum generatio est, ut cæterarum hecticarum. Quòd si non ita longè viscus à natura desciscat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatẽ: minores pulsus in his & rariores erunt: at celeritate vel similes erunt naturalibus, vel tardiores. Similes, si non multò frigidiora vicina sint: tardiores, ubi multò longiori intervallo, hæc ad frigiditatem à natura deflexerint, quàm ad calorem cor. Remissio hìc etiã quantitati caloris respondebit. At verò si frigidius justo sit ipsum cordis corpus, materia porrò, reliquaq; vicina, eo calidiora, erũt & hìc tres numero differentiæ, & variabunt pulsus in unaquaq; sicuti superiores. Primũ æquè refrigeratũ sit cor, ut incaluerunt vicina: tardior æquo erit is pulsus, si insignis fuerit alteratio: cui etiam remissio respondet. Cæterùm si viscus sit frigidius omnino, quàm postulet naturalis modus, & vicina similiter calidiora, febricitabit utiq; homo, nõ hectica tamen febre, sed vel diaria, vel ea quæ humorũ putredinem sequitur. * Utriusq; autem sunt propria signa. * Diariæ quidem conjunctæ cum frigidiore corpore cordis, si ex æquo à natura uterq; pulsus recesserit, nihilq; magnitudine à naturali differat, nec cerebritate ferè, nec celeritate, ni utraq; insignis sit mutatio. Erit etiam tunc tantò languidior pulsus, quantò viscus frigidius. * Eius autem quę humorum putredinem sequitur sunt indicia, par semper magnitudo in pulsu: nõ tamen ut in eo qui secundum naturam erat: nec eadẽ erit paritas in aliis generibus. Verùm ubi à natura * parum recessum est, nihil ferè: ubi majori intervallo, apertè in contractione pulsus celerior fit. Jam etiam clarè in extrema quiete crebrior & lãguidior apparet tantò, quãtùm refrigeratum est cor. Fingamus rursus, magis refrigeratum cor esse, quàm vicina incaluerint, sitq; febris ephemera: horum pulsus manifestè languidiores erunt, & minores: at tardi non perinde apertè, sed * pro ratione excessus, quo vicinis partibus est cordis corpus frigidius. Si verò sit febris putrida, pulsus languidus aderit, perinde ut superior: sed illo etiã minor in distentione, tardiorq;: at contractio naturali celerior erit. Ponatur rursus tertium genus cõmutationis, hoc est, minus ad frigiditatem cor declinasse, q̃ ei conjuncta ad calorem: ac febrem esse diariã: pulsus habebit hoc corpus tantò q̃ par est imbecilliores, quãtò corpus cordis fuerit intemperatius: ac majores & celeriores naturali, sed majores q̃ celeriores: ad hæc crebriores erunt. Hæc omnia sunt accipienda, pulsib. nec in duritiã, nec in mollitudinem apertè mutatis, Omnes febres diarię, in magnitudinẽ, celeritatẽ, crebritatemq; pulsus, quantũ in ipsis est, mutant. Nam si cõcurrat alius affectus, mistam oportebit mutationem esse, ex illa, & hac, quæ comitatur febrim. Similiter febres hecticæ, pulsus in easdem differentias convertũt, quantũ in ijs est, ampliusq; in ijs mutatur celeritas. At quæ ortæ sunt ex putredine humorũ, in vigoribus utrunq; habent motũ celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem ex æquo mutant, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio accessionis, non perindę, sed magis augent contractionis celeritatem. In incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimũ concitant, ut pulsus in illa creberrimus esse videatur. Atq; hi pulsus febriũ per se sunt proprij. Reliqui omnes qui febrientibus accidunt, alios potius affectus, quàm febres, sequuntur. Quorũ etiam affectuum sunt duo genera: aut facultatis, aut instrumentorum vitium. Quippe ad causas inveniendas, quæ immutant pulsum, tria hæc sunt animadvertenda, instrumentũ, usus, & facultas. Porrò pulsus qui ab inflammatione excitantur, ab ijs quos humorum putredo effecit, sola distinguuntur duritia. Siquidem pulsuũ ortorum ex inflammationibus, durus occursus existit. Quare si durum occursum, quem efficit tensio arteriæ, discernere ab eo vales quem generat frigiditas atq; duritia, tres præ-dicere hinc causas præteritas poteris, potum frigidę, meracius vinum, inflammationẽ. Siquidem indurescunt ex immodicis frigidæ potionibus arte-

Pulsus bis feriens, intemperiei corporis cordis proprium symptoma est.

Pestilentes non paucas febres esse ab initio hecticas.

Hectica febres quanam ab initio fiat.

Hecticarum febrium notitiam ex urina investigari non posse.

Diaria febre vel putrida quando febricitabit homo

Diariæ febris in... propria...

Febriu... dæ prop... signa.

Diariæ... bres qu... pulsus... tent.

Febres... dæ qu... pulsus... antur.

Causæ... tes pu... ut in... tur, co... rare o... instru... tum, u... et facu... Arter... quibu... sis dur...

arteriarum tunicæ, & à vino immodicè poto exiccantur. Jam verò frebris hectica * rarissimè à principio oritur, quanquam eo tempore nonnunquam sint ortæ. Ad hæc, nec magnus pulsus, nec vehemens, unquam cum febribus hecticis coëunt: sed si alterutrum habeant horum, minimè sanè sunt hecticæ. Si simul utrũq; habeant, planè sunt diariæ, si quidem eorum contractio non properet. Propria est enim eius quæ sequitur putredinem humorũ, celeritas. Cæterùm in remissionibus accessionũ, celeritas contractionis exolvitur: initiò autem gignitur, ac per incrementum augetur. At ubi jam propè vigor adfuerit, ingens incrementũ suscipit distentionis celeritas, contractionis pari celeritate manente. Ubi verò vigeat jam planè febris, in illa accessione ad summã celeritatem distentio pervenit, imminuiturq; celeritas contractionis. At verò pulsus in utranq; partem mutatio (si adjecerimus * distinctionẽ) accessionis initium nunciat. * Distinctio autẽ ipsa erit, si mutatio citra alienam occasionem acciderit. Atq; occasiones quidem ipsæ, partim externæ sunt, partim ab ipso corpore oriuntur: quarum utraq; sunt notæ. Verùm clarioris doctrinæ gratia, appellabimus quæ procedunt ex corpore causas, unde vel facultas, vel instrumenta alterantur, antecedentes: harum autẽ ipsarũ causas, quæ extra corpus positæ induxerunt alterationem, externas, seu procatarcticas. Porrò inæqualitas pulsuũ, quæ ferè invadit unà cum accessionibus, compressarũ vel obstructarum modò arteriarũ, vel copiæ humorũ opprimentium facultatẽ, est signum. Quæ igitur pulsuum mutationes fiunt, dum cordis calor augetur, aut confluunt intrò humores, apertè accessionis initium annunciant, si quidem ab aliis occasionibus sint remotæ. Existimare autem convenit, ubi acervus materiæ humidæ initio accessionis ad cor pervenerit, in primis quidem, mortis periculũ esse quod periculum maxima mutatio pulsuum in raritatẽ, tarditatẽ, parvitatemq; prænunciat. Nam si his insignis remissio successerit, extemplò peribunt. Sin autem absit remissio, contendit natura eam superare, atq; arteriarum motũ majorem, celeriorẽ, crebrioremq; excitat: ut uterq; motus celerior quidẽ fiat, sed clarius contractionis, increscatq; hic brevi manifestè, donec augescat accessio. Tandem ubi materiam superaverit, calor quasi flamma succeditur: atq; is est vigor accessionũ, ubi fuliginosum natura excrementũ, expiratione & contractione arteriarũ expellit. Quod verò est veluti cineritiũ, non perinde, quia crassum est, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. Hoc in partibus inflammatis, pus est: in ipsis vasis, sedimentũ urinæ. At si cor siccius quàm pro modo naturæ evaserit, unà secum omnes alterabit arterias: id quod interdum in una animalis parte ipsis arteriis accidet, interdum autem in pluribus. Est cùm sint contrà quàm cor affectæ ipsæ arteriæ, sed tamen eius affectionẽ recipiãt: ita ut confletur illis medius quidam affectus in humiditate siccitateq;. Præcedentes causæ quæ indurant arterias, sunt aqua sulfurea aluminosaq;, & omnia breviter quæ exiccandi vim possident.

Cor exiccare quæ possint.

Quæ quidem intemperies ubicunq; arterias invaserit, pulsum reddit duriorem. * In corde autem siccam intemperiẽ producit sicca victus ratio, diutius administrata: præterea medicamentorum exiccantiũ tum esus tum potio, in quibus est vinũ merum: ad hæc cibi potionisq; abstinentia, immodicus labor, seniũ, solicitudo, tristitiæ, diuturnæ vigiliæ, febris hectica, præq; cæteris, marcida.

Humidæ intemperiei causæ.

Causæ humidæ intemperiei sunt œdemata, quæ partes diutius tenuerunt: leucophlegmatiæ, quæ ipsum etiam cor mutat: omnia deniq; principum viscerum œdemata cùm arterias humectant & cor, tum pulsus efficiunt molles.

Pulsus molles & duros quæ efficiant.

Pulsuum causæ mollitudinis mediocris sunt, ciborum copia humidorũ, multũ ocium, somnus longus, balneæ à cibo. At durorũ pulsuum antea ostendimus esse parvitatem, ut mollium magnitudinem * comitem; quas quidem celeritas atq; tarditas, crebritasq; & raritas cõsequuntur.

Pulsuum generandorum primæ causæ sunt, usus atq; facultas.

Sunt autẽ primæ ac veluti cõjunctæ causæ generationis pulsuũ usus atq; facultas.

Cordi nunquam oboriri tumores qui pulsum duriorem efficiant.

Porrò in corde nõ excitatur tumores, qui pulsum duriorẽ efficiant, quemadmoũ in aliis visceribus inflammationes & scirrhi: siquidem prius homo correptus syncope intereat, in illorum tumorum auspiciis.

GALENI PERGAMENI
de præcognitione ex pulsibus, Liber quartus.

Reliquum autem in hoc libro fuerit, cæterarum partium dispositiones, quibus cor consentiens commutat pulsus, omnes explicare suo ordine: ubi hoc ante omnia admonuerimus, totius corporis pulsus, antequã cor consentiat parti prius affectæ, fieri nõ posse ut in cõmunem alterationẽ trahatur: in parte tamen aliqua, licet offensionẽ cor non percipiat, arteriarum motus variari posse.

Pulsum totius corporis, antequam cor consentiat parti prius affectæ, pertrahi in communem alterationem nõ posse.

Respirationis organa.

Nutritionis organa.

Pulmonis situs.

Partes animalis respirationi servientes duæ tantũ sunt, pulmo & thorax. Nutritionis multò plura quàm duo instrumenta, jecur, ventriculus, intestina, lien, renes, & utraq; vesica. Celerrimam cordi & omniũ maximam noxam, dat pulmo. Sedem habet enim omnium ei conjunctissimã, illiq; vasis q̃ maximè affinis est, & confluens per maxima ostia in ventriculos eius. Quamobrem si quando solito calidior evaserit, continuò cor calfacit: sicuti & refrigerat, frigidior effectus. At humiditatis & siccitatis intemperiem, non perinde ac illas, sed citius etiam has tamen, quàm cætera instrumenta, impartit.

Cor pulmoni consentiens quales pulsus solet efficere.

Ubi igitur ob pulmonẽ excalfactũ, cor pravum calorem contraxerit, pulsus efficit, quales solet usus auctus efficere. Qui affectus si sit diuturnior, in periculũ vocabitur illud, ne in febrem hecticam incidat. Atq; perinde respiratio & pulsus alterabuntur, sive solùm per se cor intemperatum sit, sive consentiat pulmoni Majorem tamẽ in toto sinu thoracis æstum percipiet, qui ex pulmone laborat, calidumq; planè expirabit, & sitiet etiam altero magis, & calidioribus erit faucibus atq; lingua, eaq; majori ex parte icciore: quæ, si ingravescat malum, cum aspredine quadam nigrescet.

Pulmonis calida intemperie affecti notæ.

At si pulmo refrigeratus sit, cor ei consentiens, pulsus primò in eam alterationem adducet, quæ usum exolutum consequi-

tur: processu temporis, ubi hecticam frigiditatẽ contraxerit, pulsus excitabit, quales huic, si polleat, tribuũtur. Cæterũ quibus primus refrigeratus est pulmo, frigidam respirationẽ persentiũt. Si siccitate fuerit intemperatus pulmo, à primo pulsus penè nihil mutabit: tandẽ cõsentiente illi corde, ipsos duriores efficiet. His fauces, tametsi nihil sitiant, promptè arescũt. Humida intemperies uvidas reddit fauces, sitim extinguit, temporeq; ad mollitudinem pulsus ipsos traducit. Atq; ex simplicibus his, discernere cõpositas intemperies licebit. At verò fluxionũ omniũ quæ in pulmonẽ impingunt, communis est inæqualitas pulsuũ: verũ minor quidẽ, à subtilibus simul & paucis: insignior autẽ à crassis & viscidis copiosisq; fluxionibus ꝓficiscitur: quòd videlicet hæ magis obstruant, gravent, & cõprimant. Duriores q̃ oporteat fiunt pulsus, per intemperiem siccam, & inflãmatos induratosq; tumores pulmonis: contrà molliores, per œdemata. Frigida intemperies parvã, tardam, raramq; respirationẽ gignit, non aliter ac pulsus. At fluxiones frigidæ, pulsus similiter mutant: respirationẽ autem, nec parvã, nec tardam, nec rarã reddunt. Quia enim constrictus pulmo est, paucus spiritus recipitur: qui cùm naturæ nõ faciat satis, contingit ut altera actio, statim celeris efficiatur & magna. Respiratiõis itaq; * species est omnibus fluxionibus eadem: at non omnibus accidit similiter suffocatio, * sed calidioribus omnibus magis: quandoquidem largiorem attrahi spiritũ natura tum postulat. Solã intemperiem nullũ suffocationis periculũ excipit. Porrò si arteriæ tantũ asperæ sint oppletæ, nihil pulsus duritia variant: sin læves, quia totius animantis arteriæ intendũtur, pulsum efficiunt duriorem. Intemperies thoracis easdem alterationes inducũt, ac paulò antè illæ pulmonis: tumores, pro multitudine & genere humorũ qui efficiunt eos. Variant aũt, quòd citius cor, ac magis pulmoni q̃ thoraci consentiat: & quòd interim pars thoracis affecta sit * musculus, interim succingens costas mẽbrana. Major siquidem tensio oritur, ubi duræ partes & spissæ intumescũt. Unde etiã pleuritici semper duriorẽ pulsum quàm peripnevmonici habent: æqualem tamen, nõ ut illi inæqualem. Jecinore affecto pulsus ex intemperie variant, ut superius docuimus. Si excitati sint tumores præter naturã, conveniunt ferè etiã in his, sed minus ex inflãmationib. indurescunt, quàm ex thoracis inflãmationibus, & tantò quidem, quantò quàm ex pulmonis magis. Nunquã autem ex thoracis vel jecinoris tumore pulsus mollis gignitur, quòd nec instrumenta ea unquã œdemate pituitoso affligantur. At cor consentit jecinori, vinculo cavæ venæ. Consentit aũt septo transverso cor præter omnes alias thoracis partes, quòd ex ipsa cava vena in illud venæ inserantur. Tensionẽ verò nulla perinde alia pars infert arteriis, præcipuè si nervosa eius pars sit affecta. Quòd si à solis excrementis * quæ in eo gignuntur, absq; febre intendatur, dolor ac dyspnœa ab ipso principio orietur, postea putrescentibus excrementis febricitabũt. Si ex fluxione quæ aliunde in ipsum decumbit (omnino autẽ hæc sit vel flavæ bilis, vel calidi sanguinis & tenuis oportet: nam crassum sanguinẽ & pituitam lentam, propter densitatẽ, nunq̃ recipiat) necessariò hi delirabunt, pulsumq; habebũt insigniter durũ: itaq; etiam parvũ, ac proinde creberrimũ, cùm nimirum etiã copiosus sit calor. Jam verò omnia quæ magnis pleuritidibus accidunt, respondent symptomatibus partis nervosæ septi transversi: tum quòd succingẽs costas tunica multis nervis prædita sit, tum quòd adhæreat septo transverso, membranisq; thoracẽ intersepiẽtibus, per quas ad cor cõtinuatur. Ac maximũ sanè indicium exitialis pleuritidis est, si pulsus sit magnoperè durus, ob idq; similiter parvus, & ob ambo hæc, caloremq;, creberrimus. Pleuriticus nanq; cum tali pulsu est nullus unq̃ servatus. Cæterũ hi minus, quàm quibus inflammatũ est septũ transversum, delirant: siquidem propius accedit ad cerebrum, diaphragmatis nervorum exortus. Ventriculus intemperie affectus, pulsus ita ut superiora immutabit. Si tumore secundũ fundum, aliorũ more. Si ad ejus os is constiterit, pulsus ob nervorum multitudinem erit durior: non ita durus tamen ut ex septo tranverso, aut costas succingente membrana. Siquidem quia ij nervi insigni sensu præditi futuri erant, ob id molles & magni sunt cõditi, atq; à principio ipso producti. Igitur ob mollitiẽ ipsorũ, & quòd ea pars sit carnosa, nunq̃ ex ore vẽtriculi ita durus fit pulsus, sed tum parvus, tum creber: quia propter eximiũ sensum defatigatur q̃ primũ, dejiciturq; facultas: quæ quidem ne paulisper quidem illic copiam humorũ sustinet, sed degravatur, pulsusq; inæquales, atq; interdum languidos efficit. Cætera instrumenta nutricationis, quæ propiora quidem sunt cordi, & magnis vasis ei copulata, celerius & magis id in cõsensum trahent: quæ remotiora sunt, & parvis affixa, minus & tardius. Eodem modo quæ dura & contenta, nervisq; prædita sunt plurimis duris, facilè hæc duros pulsus efficiunt: quæ contrà, molles. Quæ sensu vigent, utroq; incõmodo facultatem afficiunt. Porrò qui inclusi in spissioribus corporibus & constipati sunt humores, ij majorem dolorem, q̃ qui in rarioribus & mollibus sunt, concitant. At verò si cerebrũ, aut illius etiã meninges, laborẽt inflãmatione, necessariò febris atq; deliriũ sequitur: non necessariò autẽ per aliarũ capitis partiũ inflammationes. Nam musculorũ temporaliũ inflãmationes, si magnæ sint, febres, deliria, spasmos, soporesq; frequenter inducũt, non tamen semper: quippe si parvæ sint, nunq̃ talia symptomata excitant. Cerebrum ipsum ubi in morbosam intemperiẽ incurrerit, symptoma necessariò, ꝗ intemperiei familiare est, inducit: in caloribus immoderatis, si quando soli per se acciderint, delirium: si siccitati conjuncti, unã cum vigiliis. Vigilia siquidem proprium est siccitatis symptoma: ut humiditatis, somnus profundus: ac refrigerationis, fatuitas. Cæterũ si cum frigiditate humiditas coëat, altus sopor inducitur. Si verò longè calidius humidiusq; cerebrũ, q̃ sit æquũ, evaserit, sopor vigiliis atq; dilirio jũctus orietur. Vehemẽs frigiditas cerebri, siccitati cõjuncta, motu privat universũ corpus. Si cerebrũ admodũ calidũ sit, nec adsit siccitas, * in cõsistẽtia arteriæ pulsus moderati erũt: magnitudine

verò

Fluxionum omnium in pulmonem irruentium, cõmunis est inæqualitas pulsuum.

Pulmo frigida fluxione infestatus qualem edat respirationẽ.

Fluxiones cũctas pulmonis eadem comitatur species respirationis.

Thoracis intemperies, tumoresq; qualem pulsus alterationem inducant.

Iecur affectum quales pulsus producat.

Oedemate nec thoracem nec iecur infestari unquam.

Cor consentit hepati, vinculo cavæ venæ.

Cor qualiter consentiat septo transverso.

Septi [...] versi a[...] ut puls[...] rient.

Pleurit[...] exitial[...] pulsus [...] ficiet.

Diaphr[...] gma in[...] matum [...] deliria[...] tur.

Ventric[...] affect[...] les puls[...] ficiat.

Oris ve[...] culi ner[...] quales.

Cerebri a[...] meningũ [...] flammat[...] nes necess[...] riò febris [...] que delir[...] sequitur.

Cerebrum [...] temperie [...] fectum q[...] lia sympt[...] mata indu[...] cat.

Vigilia u[...]

Somnus [...] fundus.

Fatuitas.

Vigilans so[...] por.

verò, celeritate, & crebritate hactenus superabunt, quatenus pravus calor nativũ excesseri . Si non modò sit calidius, sed siccius præter naturã, statim utiq; etiam tenuis meninx, quæ tegit cerebrũ, in eandem affectionẽ incidit, unaq; cum ea omnes nervi: atq; arteriæ inde pulsum nanciscũtur duriorẽ, q earũ tunicæ & exiccentur & contendãtur. Quòd si ex biliosi humoris affluẽtia cerebrum in affectũ calidũ & siccũ devenerit, etiã magis tendũtur arteriæ: si verò ex calidi ac veluti fervẽtis sanguinis, siccitas minor & major tensio cũ ipsas meningas corripit, tum nervos atque etiã arterias. Si igitur arteriæ corpus cum siccitate videatur durius, alterutrũ est existimandũ obsidere ipsum cerebrũ, vel intemperiem calidã & siccam, vel copiam bilis: inflammationẽ autẽ, si cum tensione. At si cum ambabus dispositionibus, affectũ puta conflatum esse ex sanguineo & bilioso humore. Ac delirant sanè omnes in hunc modũ affecti: modicè tamẽ qui sola intẽperie laborant, habentq; ii infirmas omnes voluntarias actiones. Qui verò à bilioso humore affligũtur, nõ eas habẽt infirmas, sed delirãt impẽsius. Qui ex * atra bile fervescẽte ob putredinẽ id patiũtur, facilè mente alienãtur: quorũ pulsus etiã sunt duri, siccitatis atq; tensionis ratione: simúlq; parvi ob duritiẽ, & justo celeriores, quia febriunt: necnõ crebri, quod vsui nõ fiat satis. Humidæ intemperantiæ cerebri, molles tẽpore efficiunt pulsus, somnolentumq; hominẽ. Si ad illas febrilis calor accesserit, morbus appellatur lethargus, pulsusq; speciẽ referẽt arteriæ contẽtæ, quanq̃ illa sit mollis. At magni pulsus in morbis hisce omnib. hactenus erũt, quatenus auctus sit calor. Celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus intẽditur, crebritasq; similiter. Si verò ex bile simul & pituita ipse affectus sit mistus, nec prorsus vigilant, nec alio sopore tenẽtur, sed somnolẽti desipiunt, genasq; attollere nequeũt: quare pulsus eorũ etiã sunt miscellanei. Si morbosa frigiditas citra materiã in cerebro oriatur, cui cor consentiat, * minores, tardiores, atq; rariores æquo pulsus ædẽtur, idq; absq; ulla tẽsione. Sin aũt cum ea intẽperie materia etiã melancholica affluxerit, aut crassa & glutinosa pituita, fiet ut arteriæ tendãtur, ac proinde pulsus durior videatur. Si humida & flatulenta pituita comitata sit intemperiem, sine tensione molliter pulsabit arteria. Si mista fuerit pituita, simul mollis erit, & nõnihil intẽtus pulsus. Neq; autẽ obscurũ est, quin si pulsus sit mollior, erit etiã major q̃ antea. Subtilis meninx quæ * disjungit cerebrũ, absq; illo perpeti dictorũ quicq̃ nõ potest, neq; etiã absq; meninge cerebrũ: sed statim sibi affectũ ultrò citroq; cõmunicant. At dura meninx, quia longissimè à cerebro dissita est, affecta esse sola potest. Cujus affectus si insignis sit, ut cor consensum atque arterias solicitet, pulsus, quemadmodũ in affectibus cerebri, alterabuntur. Calidi itaq; affectus illius usum augent: frigidi cùm hũc remittũt, tũ arterias sensim indurãt, præcipuè eas quæ corde sunt altiores. Sicci intentũ & durũ pulsum efficiũt, humidi mollẽ: attamen nõ ita mollẽ & durũ, ut cerebrũ, sed duriorem & minus mollem. Siquidem corpora sua sponte dura, si in affectus indurantes incíderint, maximã cõtrahent duritiẽ. Quæ autẽ natura sunt mollia, si in humectantes & solvẽtes incurrãt, semel remittũtur atq; mollescũt. Sin dura arripiatur affectibus humectantibus, aut mollia indurantibus, nequaq̃ assequũtur extremũ sibi cõtrarii status. Porrò qui cerebri & pulmonis gratia molles sunt pulsus, ita sunt molles, ut nullus alius. His præ cæteris vicinior est ille, qui ex jecinore & liene oritur œdemate affectis. Nam scirrho etiã hæc viscera obsessa, pulsus satis duros efficiũt: minus, si sint inflãmata, q̃ si laborent scirrho. Cerebrũ atq; pulmo, fortassis ne scirrhũ quidẽ admiserint: duris enim corporibus & spissis hic affectus, non raris & mollibus familiaris existit. Igitur affectus supra omnẽ modũ frigidi, pulsus duros efficiũt, alioqui nequaq̃. Ad hæc arteriæ viciniores affectui, promptius in mollitudinem atq; duritiẽ transeunt. Quæ verò longius dissitæ sunt, aut si cor interpositum adsit, minus. Quod si teneas, non est quòd dubites in cæteris morbis faciei, colli, & artuum, quales pulsus gignantur. Nam pars affecta si sit spissa atque dura, pulsus efficiet duros, sive inflamata, sive scirrho affecta, sive supra modum refrigerata ipsas arterias solicitet. Si sit carnosior, eaq; vel inflammata sit, vel scirrho induruerit, duros quidem, sed minus superiorb. Sin œdema habuerit, molles. Cõsentient autẽ arteriosis celerius vicinæ omnes arteriæ, & cor venosis secundũ has: tardissimè autem nervosis. Jam verò cùm insigni lien scirrho esset affectus, frequenter conspeximus nõ consecutam aquã inter cutẽ, quæ indurato jecinori necessariò succedit, fitq; tum pulsus præditus signis utriusq; affectus, existens partim mollis, partim durus & tensus. Oritur porrò hydrops ob hæmorrhoidũ mensiũq; immodicã vacuationẽ, aut suppressionẽ insolitã. Testes, etsi * extra inguina sint, statim tamẽ febres propter vasorũ vicinitatẽ accendũt. Etenim supernè à renũ regionibus vena & arteria descendũt per peritonæi foramina ad testes vasa sanè magnitudine insigni. Præterea ipsa erythroides tunica adnata peritonæo est: ob idq; si sit inflãmata, pulsum efficit durũ, ac proinde minorẽ. A testibus inflãmatis non perinde durus oritur, sed magnus tamẽ, febris ratione. Quæ enim partes arteriosæ & venosæ sunt, majores pulsus excitant: quæ nervosæ, aut omnino nihil, aut parvos: at tetanos & spasmos generãt.

Ac præsentiũ quidẽ cognitio nihil est aliud, q̃ affectuũ invẽtio. Cognitio autẽ præteritorũ est inventio causarũ, quæ induxerunt affectus. At ex præsentibus præsagia * futurorũ sumuntur. Unũ igitur ac primũ quod præcognoscere cupimus, est, qualẽ exitũ habiturus sit morbus. Secundum, quo tẽpore judicabitur ad salutẽ aut mortẽ. Tertium, quinam modus erit aut salutis, aut mortis. Quæ omnia ex * dispositionibus iis præsagiuntur, ex quib. morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur, dignoscitur. Morb. porrò cognoscitur ex loco affecto, eiusq; * dispositione. Facultas ex cõmodo temperamẽto, vel intemperie corporũ solidorũ. Nam si imbecillitates quædã ob spiritũ accidãt animalẽ, breves sunt illæ, & symptomatũ ratione cõsequũtur. Ergo si facultas vigori morbi sit sustinendo, homo necessariò servabitur: si

Marginalia (left): ...iũ quos ...i affe... ...equ... — ...bri in... ...eries hu... ...s qua se ...tur. ...argus ...do gi... ...ur. — ...ningem ...uiorem ...ci non pos ...bsq; illa. ...ninx du... ...r affecta ...s pulsus ...nat.

Marginalia (right): Pulsus mollissimos esse, qui ex affectu cerebri & pulmonis oriuntur. — Scirrhus duris tantum corporibus familiaris existit. — Partes spissas & duras, pulsus duros efficere. — Aquam inter cutem necessariò succedere indurato iecinori: Hydropis causa. — Testes inflammati cur statim febres accendunt. — Cognoscerẽ quæ unicè optemus. — Morbus unde cognoscatur. — Facultas unde cognoscatur. — Salutis spes quãdo adsit, et quando sit deplorata.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

quidem nihil * delictũ fuerit extrinsecus. Sin autem facultas sit impar, moriatur is necesse est. Jã verò qui sunt evasuri, eo liberabuntur tempore, quo natura morbũ superaverit * absolutissimè. Qui autẽ sunt morituri, tunc peribunt sanè, cùm facultas adeò vincetur à morbo, ut functio aliqua necessariarũ ad vitã penitus extinguatur. At ratio tum salutis, tum morbi, indidem etiã præscietur. Porrò functiones requisitæ ad vitam, ubi extinguuntur, hæ quidẽ suffocant, hæ vitalem facultatẽ prosternunt: aliæ simul & hanc prosternunt & suffocãt. Quæ igitur facultatem vitalem suffocant, à thoracis, pulmonis, asperæ arteriæ, gutturis, fauciumq; procedunt * dispositionibus, nonnullæ etiam in ipso corde consistunt. Quæ facultatẽ prosternunt, ab stomachicis dispositionibus (quas sequitur syncope) hepaticisq; diuturnis, ob quas * ciborũ usu nõ ꝓmovetur, præterea ex longis doloribus, vel vehementibus, ad hæc ex omnibus hecticis febribus, ac breviter cordis ingenti intemperie ortæ, dejiciunt illam. Similiter animalis facultatis imbecillitates quidẽ comitantur maximas intemperantias cerebri: quæ verò veluti suffocationes sunt, tum repletiones vẽtriculorũ illius, obstructionesq; meatuũ illuc ducentium. Proinde cui status facultatis ad unguẽ perspectus sit, locusq; affect⁹, ac illius dispositio, hic ad futura prænoscenda peritissimus erit. Cognoscitur autẽ ipsa facultas & ex actionibus, & ex intemperie agentiũ. At verò ubi omnes pulsus per se languidi sunt, facultas vitalis est imbecilla: id quod accidet per universum corpus, si ipsum cordis corpus intemperatũ fuerit: in una parte, si sola illa pars. Ubi verò earundẽ arteriarum nunc languidus pulsus sit, nunc vehemẽs, facultas non est per se quidẽ imbecilla, sed abundantia humorum degravatur: quæ inæqualitas ob eandẽ occasionem fit & in cæteris differentiis pulsuum. Cæterũ si pulsus vehementes & magni, numero contrarios vincãt, minus facultas à copia ipsa offenditur: sin parvi & languidi, magis. Præterea inæquales in uno ictu, si fines motuum validiores & celeriores efficiãt, nunciãt facultatẽ robustiorem cæteris, qui languidiores & tardiores effecerint. Si verò in tali cõstitutione altus pulsus videatur, statim is magnus erit, ostendetq; naturam plenitudine superiorem. At languidus pulsus nunq̃ altus existet. Verùm magis & minus vehemẽs, quò altior simul & vehemẽtior evaserit, robur facultatis, motumq; minimè impeditum declarat. Omnes igitur hujuscemodi pulsus judicium morbi cum excretione futurum indicãt. Quare contractionis motus est spectandus: ea siquidẽ semper abjicit priorem illam celeritatem, idq; nunc magis, nunc minus. Melior autẽ judicatio expectari solet, contractionis celeritate plus exoluta. Quòd si etiã signa cõcoctionis accesserint, optimam judicationem hic status ꝓmittit. At pulsus magnus & vehemens, si non præcedat eum inæqualitas, non semper excretionem portendit. Altus autem semper quidem, sed si inæqualitas nõ præcesserit, modicas excretiones præcunciat: copiosas, cùm multas sequatur inæqualitates, quæ declarent facultatem copia onerari. Non est autem eadem facultas vitalis & nutritiva, naturalisve. Illius siquidem hoc unũ opus est, generatio pulsus. Naturalis, id ꝙ familiare est ad nutritionem, allicere, & ꝙ est alienũ, excernere: præterea retinere, alterareq; familiare alimentũ. Hæc quippe ad nutrienda corpora desiderantur, sicuti ad nativi caloris mediocritatem tuendam, distentio & contractio cordis & arteriarũ. Quam facultatem neq; in stirpib. invenias, neq; in animalibus frigidis: cujus generis sunt ostrea, & quæ petris, vel aliis solidis corporibus adnascuntur. Animalia calida, maximè sanguine prædita, apertissimã hanc facultatẽ, & vehementissimã obtinẽt. Hæc in contractionibus pulsuum tantum ejicit excrementum fuliginosum, ꝙ obesse potest caloris mediocritati: in distẽtionibus item, ꝙ se refrigeret, allicit. Altera facultas nutritiva, conveniẽs attrahit alimentũ, excernitq; incommodum. Distincta igitur facultatum principia sunt, ipsæ tũ mutuò in singulis instrumentis inter se confunduntur. Nam arteriæ, quatenus nutriuntur, facultate nutritoria gubernantur: cujus excernere alimenti excrementa est munus: quemadmodum alterius vitalis, fuliginosa excremẽta expellere. Quæ cùm abundant, maximã simul & celerrimã contractionem ipsæ arteriæ moliunt'. Ubi verò nulla hæc excrementa fuerint, humores autem, qui putrescebãt antè, si assecuti coctionem, ab altera naturali vi concoctorũ excrementa expelluntur. Quæ facultas sanè nõ per solas arterias & venas dispergitur, sed per omnia animantis membra, perq; carnem, nervos, ligamenta & ossa, disseminatur. Hæc igitur est illa facultas, quæ judicationes efficit: cujus quatenus arteriæ participes sunt, nutrimenti excrementũ expellunt. Altera facultate pulsatrice, quam solæ ipsæ obtinent, in cõtractionibus recrementũ fuliginosum explodunt: distentionibus autem refrigerium alliciũt. At usus nõ perpetuò par utriusq; est actionis, sed præpollentis usus excellit nonnunq̃. Itaq; ex se etiam pulsum figurat, si quidem ei facultas respõdeat. At verò si fumidum excrementum præpolleat, cõtrahitur plurimum: distenditur autẽ nõ plurimum cor cum arteriis, sed hactenus duntaxat, ut satis refrigerari ab extrema contractione suppetatiis. Sin autem paucus fuerit fumosus calor, copiosissimus autẽ mundus & purus & quasi flammeus, in plurimum distenduntur: at contrahuntur eatenus, quatenus satisfiat alteri usui. Quare semper æqua magnitudine distentio fit & contractio, nisi casu nobis admoventibus digitis, fiat repentina mutatio. Unde altus pulsus excretionem significat, concoctis qui inducebant febrẽ humoribus superveniens. Semper enim omnis excretio, naturæ lege ꝑfecta, sequitur cõcoctionem: quippe secundum ventrẽ conspicitur natura excrementũ à cõcoctione excernere. Cæteras excretiones quæ ibi concoctionem præcedunt, nunc ꝙ vellicetur ab illis quæ cõtinet, nunc ꝙ degravetur, ante tempus concoctionis moliri cogitur. Haud aliter totius corporis facultas, posteaquam satis familiarem succum singularum partium concoxerit, tum demum excrementũ excernit, nisi quid eam irritet importunè. Copia excrementorum, tum ex plethoricis signis quæ præcesserunt, tum ex præsenti caloris inflammatione

Functionum requisitarũ ad vitam, tres differentiæ.

Prænoscẽdis futuris qui sit peritissimus medicus.

Facultas unde noscatur.

Pulsuũ languor quando per universũ corpus, & quando in unica parte accidat.

Crisim morbi cum excretione, qui pulsus indicent.

Faculta[s] vitalis

Facult[as] natura[lis] opera.

Facult[as] talis negata quibus ... mentiss[ima] data ... malibu[s].

Contra[ctio]ne arte[riæ] ... excern[i fuli]ginem.

Dilata[tione] arteria attrah[i ...]tum.

Faculta[tum] principi[a di]stincta ... ipsas a[utem] misceri ... [sin]gulis in[stru]mentis.

Expultr[ix] facultat[em] esse, qu[æ cri]ses facit.

Altus p[ul]sus quan[do] excretion[em] significet.

Excretio [na]turalis ... per sequ[itur] concoction[em].

Excremen[to]rum copi[a] unde depr[e]hendatur.

tione prænoscitur, ob quē ipsū calorē pulsus magni videntur & alti. Quare pessimæ omniū sunt excretiones, in quib. pulsus est minimè magnus: ac celer in contractione. Porrò autē si etiā se plus intrò recipiat, fumidi excremēti affluentis in primis est nuncius, simulq; morbi crudi. Si præterea sit pulsus languidus, syncopæ periculum imminet. Si verò pituitosior sit morbus, cùm ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, judicatio fiet per abscessum. 10

GALENI PERGAMENI

de diebus decretoriys, Lib. I.

QUò solutiones morborum qui non paulatim, sed subitò finierūt, certas esse cognoscamus, aliqua excretio copiosa, vel insignis abscessus * desideratur. Nam qui morbi citra hæc finiuntur, in iis recidiva timenda est. Quare tunc ægrū modis omnibus observare oportet, ne quæ 20 omnino sanis vel in cibo, vel in potu, vel balneis, vel motu, vel deniq; in aliis quibuslibet concedimus, agere ipsum permittamus. Si nanq; côquiescens morbus exiguus fuerit, forsan ob tam exactam victus rationem prorsus subsederit, ut postea nunq̄ revertatur. At si malignior existat, etiā tunc, cùm hoc vivēdi modo usus fueris, redibit, sed tamen non cum summo discrimine. Si verò tanq̄ planè solutū neglexeris, evadet multò gravior quàm antè. Firmā itaq; solutionē vehemen- 30 tis morbi, oportet solutoria signa præcedāt. Præcedunt autem ipsas creticas excretiones abscessusq;, gravia quædam symptomata, ac nō mediocris in ægri corpore perturbatio: adeò ut nihil ille ab iis distare videatur, qui in foro de capite judicātur. Quam sanè turbationē subitam, nos appellamus crisim: eamq; finire interdum quidem ad salutē, interdum aūt ad exitium, affirmamus. At verò ipsæ crises singulis diebus accidunt, sed neq; pares numero, neq; ex æquali fide. Hoc in- 40 tercedit etiā discriminis inter illas, quòd aliæ salubres, aliæ perniciosæ accedant. Quædam enim cum pluribus & difficilioribus symptomatibus, & majori certamine, nōnullæ statim ab initio tutissimè eveniunt. Quinetiā in hoc plurimū differunt, quòd hæ deficienter, illæ perfectæ sunt: nec minus, quòd aliæ certis statisq; diebus judicatæ prius, fiūt. aliæ repentè, & ex improviso eveniāt. Tot autē judiciorū, quot dierum decretoriorū, differentiæ existunt. Cæterū in duodecimo & de 50 cimosexto, nullum unq̄ judicatum vidi. In septimo, ne vel numerare omnes adhuc possum. In sexto judicātur, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo nō mediocri: ad hæc, absq; fide, imperfectè, obscurè, sine notis, & ad perniciem. Etenim multi morbi judicātur septimo die absolutè pariter & securè, aperteq;, & cum signis salubribus: duodecimo autē rari adeò, ut nobis nondum sint visi. Porrò imperfectā judicationē vocamus, ubi ex morbo quippiam relinquitur: infi- 60 dam sive incertā, quam morbi sequitur recidiva: periculosam, quæ cum gravibus symptomatis accidit: obscuram, quæ citra excretionē, vel evidentem abscessum evenit. Sine signis evenire dicitur, quæ à nullo priore die indicata est: mala, quòd in ægri perniciem omnino desinat. Rursus absolutam eam dico, quæ ex morbo nihil facit reliqui: fidam, firmā, securā, certam, quæ redit nunq̄: tutam, quæ sine periculosis symptomatis accidit: manifesta, cui excretio quædam, aut abscessus insignis atq; cōspicuus adest: cum bonis accidit signis, quæ ab * indice die præmōstrata jam fuerit: bona deniq; est illa, quæ in sanitatē desinit. Cæterū nō sat est, rarò vidisse diem aliquem judicantē morbos, ut is decretorius dicatur, sed oportet in illo crebrò judicia fieri: præterea ut crisis sit bona, perfecta, secura, manifesta, tuta, necnō præmonstrata. Quis igitur vel septimum, vel undecimū, vel decimumquartū, vel alios quosdam eis similes, nō dixerit decretorios? nemo, opinor, cùm omnes notæ judicationū in illis adsint. Est enim decretoriorū dierū natura quædam propria & eximia. Quare cognitio ipsorum, ad curationes morborū nō leve momentū adfert: ne videlicet iis timeamus, qui fidis diebus sunt judicati: aut tenuem victum eis injungamus: néve perfidis judicatos diebus, parū accuratè observemus. Primū igitur omniū dierum decretoriorū septimū dicimus, idq; nō numero, aut ordine, sed dignitate & potentia: omnes quippe decretoriorū notas sortitur. Nam plurimos judicat, & absolutè: item cū manifesta excretione, vel abscessu, & sine periculo vehementi: estq; ut plurimū quartus index illius. Nam si urinæ, vel sputi, vel dejectionis, vel appetentiæ, vel cogitationis, vel sensus mutatio manifesta in quarto die cōtigerit, rationi consonum est, ut similis judicatio cōsequatur illam in septimo: bona videlicet, si ad salutem: mala, si ad mortē mutatio illa aspiraverit. Plerunq; itaq; bona judicia eveniunt in septimo: quanq̄ nōnulli etiam in eo moriantur, alii evidenti conversione ad priora vergentes, in sequenti quodam decretorio intereant. Sextum verò diem, quantò pauciores in eo judicantur, quàm in septimo, tantò eum maligniorem invenio, ut qui ferè ex adverso natura septimo oppositus sit. Quinetiam qui in quarto ad peiorē statū recidunt, pleriq; sexto moriūtur. E cōtrario rursus si bona conversio cōtingat, septimū expectabit. Quòd si rarò interim ad meliora conversionē in quarto die factā excipiens sextus, eam judicaverit, dici nō potest quanta cū perturbatione, periculo, & metu id fiat, quasi æger statim adeò fato sit functurus. Nam si quæ excretio accidat, omnino consternantur, pulsus ipsorū concidunt, color abit, tremūt & collabuntur. At septimus dies, pro excretionis portione reficit semper ipsos magis ac recreat. Præterea sexto die maligna, acria, fœtidaq; * majori ex parte tum dejiciūt, tum vomūt: rarò autem sudores æquales, toto manantes corpore, calidiq; visuntur: quales si quando oboriātur, * intercipiūtur. Interdū parotides malignæ, vel arcuat⁹ morbus, vel alius quidam abscessus, alterū certamē, quo discutiatur requirens, emergit. Sed neq; in urinis boni quicq̄ inveneris. Etenim crudæ, decolores, tenues, boni nihil, quod subsideat, habentes, sed copia tantū conducēs, in die sexto visuntur. Atq; hæc moderatissima levissimaque sunt, quæ illo die incolumi futuro contingunt. Nam plurimos

[Marginalia, left:] ...retiones ...ma qua. — ...tioni ...borum ...qua a... ...debent. — ...idiva ...bi quan... ...imenda. — ...ticas ex... ...tiones gra... ...pracedūt ...ptomata, ...uāq maxi... ...perturba... — ...sis quid. — ...ises accide... ...ingulis ...ibus. — ...diciorum ...differen... ...quot die... ...m decreto... ...rum exi... ...nt. — ...ptimum ...esse opti... ...m decre... ...rium. — ...xtum diē ...decreto... ...m pessi... ...m. — ...dicatio... ...m diffe... ...ntia varia

[Marginalia, right:] Decretorū dies qui existant. — Decretoriorū dierum cognitio ad curationes morborum non leve momentum adfert. — Septimus dies est inter decretorios præcipuus. — Septimi quartus est index. — Sextus dies quanto malignior sit septimo. — Sexto die qualia excernantur.

alios syncope statim corripuit, vel sanguinis larga effusione, aut evacuatione immodica exanimavit, vel in catochem aut insaniã perduxit: aliis deniq; perniciẽ insanabilẽ conciliavit. Mihi sanè frequenter in mentẽ venit septimi diei naturam regi cuipiam assimilare, sexti verò tyranno. Ille siquidẽ longè clementior, ceu benignus aliquis princeps, iis quos judicat, vel supplicii partẽ adimit, vel illustrat victoriã: hic è contrario, vel pernicie illius, quem judicandũ suscipit, gaudet, vel salute dolet, quærítq; ubi animũ expleat, & malè ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione exerceat. Est itaque sextus dies decretorius quidẽ, sed malus: quemadmodũ septimus, bonus. Cæterũ sexti diei ut septimi quartus etiã est index. At verò naturã septimi, maximè imitatur decimusquartus. Proximi his sunt nonus, undecimus & vigesimus: prope hos verò * septimusdecimus & quintus: post hos quartus: hunc sequuntur tertius & decimusoctavus. Sexti autẽ naturã nullus exactè aliorũ dierũ imitatur. Si aliquando in octavũ diem, vel decimũ, subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quæ sexto accidat. Verũ raró in his solvitur, nec cum fide, nec benè, nec perfectè, sed obscurè simul & citra notas: quare alterius esse naturæ cum supradictis apparet. Quemadmodũ autẽ in his subitò morbus nõ solvitur, ita neq; in duodecimo, sextodecimo & nonodecimo. Medius autẽ inter eos qui subitò morbũ nõ solvunt, & eos qui subitam judicationẽ faciunt, videtur mihi esse decimustertius. Atq; hujuscemodi quædã dictorũ dierũ, ad vigesimum usq; differẽtia est. Cęterũ cùm exactũ morbi principiũ statuere semper sit laboriosum: morbis iis, in quibus obscura principia sunt, omissis, decretorios dies in manifestissimis experiamur: initiũ morbi tempus illud in universum existimantes, cùm ægri manifestè incipientes febrire decubuerint: id ꝙ cœnatis, & exercitatis, & lotis, facilimè subitóq; plerisq; cõtingit. In quẽ sanè modum Hippocrates judicationes ipsas, à primo die quo febricitavit homo, nõ ab illo quo doluit capite, vel eiusmodi aliud quippiã est passus, accuratè exploravit: ꝙ in principiis huiusmodi experientia dierũ decretoriorũ sit medicis sita. Porrò queadmodũ undecimus quartidecimi est index, ita septimi quartus. Si igitur vel quarto vel undecimo facto indice, crisis quolibet modo attigerit vel septimũ, vel decimumquartũ, illorũ ipsam crisim esse, arbitrari est opus. At si judiciũ extra illos dies cadat, ut neq; in illis incipiat neq; compleatur, constat non adhuc esse dicendum, morbum in septimo aut decimoquarto judicatum fuisse: verùm in alio quopiam die, qui totã crisim in se comprehendat. Quòd si nullo indice prius habito, crisis contingat subitò, duos attingens dies, utriusnam sit distingues, proportione accessionũ, natura dierũ, numero decretoriorũ temporũ, ac tempore judicii exploratis. Sic autẽ exploratur accessionũ ꝓportio. Nam si æger diebus imparibus laboraverit magis, diei imparis erit magis propriũ judiciũ: quemadmodũ paris, si paribus: quãdoquidẽ in accessionibus judicia majori ex parte cõtingunt. Dierũ aũt natura observatur hoc pacto: Si ambigas utrum noni diei, vel decimi sit judiciũ, si quidẽ salubre, perfectũ, atq; sine periculo sit, noni est magis: si imperfectum, malũ atq; periculosum, decimi. Quod verò ad numerũ decretoriorũ temporum pertinet (sunt enim tria: nẽpe decretoriæ accessionis initium, decretoriæ motionis principiũ, ac deniq; ipse judicii finis) qui dies sibi tempora duo vendicaverit, magis sibi judicia assumit. Sic & ipsum tempus judicii, utra die longius fuerit, illi magis judiciũ attribui debet. Si itaq; quatuor hæ notæ uno die introducãtur, huic tu quoq; judiciũ attribues. At si una ex his reliquatur, ei ascribes similiter, sic tamẽ ut jam alterũ etiam diem existimes ipsius crisis esse participem. Si verò æquales sint notæ, judiciũ utriq; diei putabis esse cõmune. Interim non duos modò, sed tres etiã dies judiciũ attingit. Ac tunc sanè, quantũ ad temporis longitudinẽ attinet, medius est præferendus: nõ tamẽ universum ei judiciũ tribuendũ. At verò si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi solutionẽ præcedẽs, crisis sit appellanda, utiq; nec primũ, nec secundũ diem, decretorios esse censebimus. Sin autẽ solutio simpliciter appellanda est crisis, hi quoque erunt decretorii. Quare omnes febres diariæ solutionẽ partim primo statim die, partim secundo nanciscuntur. Ad hæc perturbatio illa, quæ fit ante exactã solutionẽ morbi, absoluto sermone dici crisis meretur: aliarum aũt nulla absolutè: verũ quæ ad perniciẽ tendit, mala crisis: quæ autẽ insigne quidem momentũ attulit, morbũ verò exactè nõ solvit, deficiens crisis dicatur. Alia quæ insigniter ad pejora declinat, imperfecta simul & mala. In universum autẽ, quæ omniũ crisium notas sortitur, crisis absolutè vocatur: aliæ autẽ, cum appositione nominis appellabũtur. Qđ pertinet ad decretorios dies post vigesimũ, equidem vigesimo vigesimũ primũ postpono, licet eum illi præposuerit Archigenes. Similiter vigesimumseptimũ vigesimo octavo antepono. Habet præterea & trigesimusquartus vim neutiꝗ negligendam: atq; hoc majorẽ quadragesimus. His minus decernũt vigesimusquartus & vigesimusprimus, & multò adhuc minus trigesimus septimus: ita ut in dierũ decernentiũ, & eorũ qui non decernunt, medio collocatus esse videatur, magisq; ex nõ decernentibus esse. Reliqua multitudo dierũ inter vigesimum & quadragesimũ, prorsus facultatis decernendi est expers. Ii sunt duodecim numero: nempe vigesimus secundus, vigesimus tertius, vigesimusquintus, vigesimussextus, vigesimus nonus, trigesimus, trigesimº secundus, trigesimus tertiº trigesimusquintus, trigesimussextus, trigesimus octavus, ac trigesimus nonus. Atq; usq; ad quartumdecimũ quidem, magnæ sunt probationes in morbis: proximo loco succedunt, quæ usq; ad vigesimũ habẽtur: quæ post hunc ad quadragesimũ pergũt, paulatim vehementiã remittũt. Dies aũt omnes post quadragesimũ, prorsus languẽt, cõcoctione potius morbos & abscessibus, ꝙ crisibus, terminantes. Accidunt iñ his quoq; per excretiones judicia interdum, sed raró, nec magnã habentia efficaciã. Et frequenter judicia ipsa pluribus dieb. cõplentur, maximè cum in abscessum desiierint. At cæteros quidẽ post quadragesimũ dies

Septimus dies assimilatur regi. Sextus dies tyranno similis.

Quartus dies ut septimi, sic sexti etiam est index.

Septimum qui dies imitentur.

Sextum diẽ qui referant.

Dies qui subitò morbos nõ solvunt.

Principium morbi invenire laboriosum existit.

Initium morbi quod sit.

Vndecimus quartidecimi est index. Quartus septimi est index.

Accessionũ proportio quomodo exploranda sit.

Iudicia majori ex parte in accessionibus fiunt.

Decretor[ia] tempora [...]

Iudicia [...] in ancip[...] sunt, qu[...] diebus [...] tribuend[...]

Crisis qu[...]

Dies pri[mus] atq; secu[ndus] appellar[i] tici quom[odo] possint.

Ephemera[e] quando so[l]vantur.

Dierum o[...] post vigesi[...] mum.

Dies facu[l]tis decern[en]di omnino [ex]pertes qui sint.

Dies omne[s] post quadra[ge]simum c[on]coctione po[tius] morbo[s] & abscessi[bus] quam crisi[bus] terminant.

dies contenere videtur Hippocrates: sexagesimi tamē, octogesimi, centesimiq; rationē habet. Ab iis alios qdem septē mensibus, alios septē annis finiri ait, alios verò in binis annorū hebdomadis, vel in ternis. Ubi igitur morbus acutus nullum signū periculosum portendat, & quarto die evidens quædā cōcoctionis nota apparuerit, septimo crisis futura est. Quare signa periculosa salutariaq; in primis sunt cognoscēda, unà cum coctionis indiciis, ut hæc præsagire valeamus. Porrò si periculosa symptomata quarto die adsint, unà, cum nota coctionis judiciū, si parib. diebus accessio fiat, sexto expectandū est: q; si hunc excesserit, octavo: si imparib. diebus, septimo. Bonis signis apparētib. septimo die discutietur morbus: at letalia signa cum cōcoctionis notis coibunt nunq. Hæc autē nō minus q̄ periculosa & salutaria inspiciūda sunt: qa si quarto apparuerint, septimo aderit mors: quæ crisis est mala. Cæterū animū advertere necesse est letaliū signorū magnitudini & copiæ, Si nanq; multa & magna die quarto evenerint, accessionib. distinguendū erit de morte futura, cognoscendumq; hominē sexto die moriturum, si diebus parib. ipsa accessio sit facta: quēadmodum si imparib. septimo. Interdū sextus hominem jugulat, vel si accessio cōtigerit in imparibus, idq; propter morbi celeritatē, magnitudinem, & symptomatum in quarto die evenientium copiā. Est itaq; quartus dies suapte natura index septimi: hoc est, si nihil extrinsecus accidat, quod inclinationē illius intercipiat. Etenim ubi malum aliq. extrinsecus præter spem evenerit, morbusq; peracutus fuerit, & vires ægri imbecillæ, signū malum, quod quarto die se ostēdit, septimum diē nō expectat: verùm sexto morietur æger, præsertim si paribus diebus accessiones invaserint. Quòd si nihil extrinsecus sit erratum, & morbi motus haud ita præceps & velox, ægerq; validus sit, si qdem manifestum in quarto die malum indiciū fuerit, septimo interibit die: si verò obscurum, excedet hunc quoq;. Jam verò si accessiones paribus diebus cōtigerint, octavo: si imparibus, nono æger decedet. At si quarto die bonum indicium videatur, in nullo autem æger versetur discrimine, fieri non potest, quin septimo die judicetur morbus, si nihil extrinsecus sit peccatum. Committuntur autem quædā peccata interdum qdem ab ægro, interdū ab ipso medico: est cùm assistentium culpa, & ob ea quæ extrinsecus accidunt, similiter delinquatur circa ægrum, unde virtus diei obscuratur: id quod perpendens Hippocrates ait: Natura quidem sufficit, peccatur tamen in hanc extrinsecus cataplasmate, unctione, totiusq; & partis fomentis. Præterea rursus in ipso statim aphorismorū initio, id exactius cōfirmans, ait: Oportet autem non solùm ipsum, medicum scilicet, quæ res postulat facere, sed & ægrum, & assistentes, & exteriora. Quo in loco exteriora intelligit omnia illa, quæ extrinsecus accidētia possunt aut obesse, aut prodesse ægrotanti. Hæc igitur quatuor genera, quæ plures habent differentias particulares, *si naturæ motus præpediant, ordinem circuituum subvertunt. *At ubi quartus dies evidens judicij signum attulerit, si nec medicus quid peccaverit, nec æger, nec ministrorum quisquam, ad hæc etiam nec extrinsecus error admissus sit necessariò morbus die septimo judicabitur. Cùm autē omnis circa victus rationem error, judicium ipsum impediat, nec victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi unquam institui possit, utique non alius quispiam medicus rectè curaverit, alius præsagiet exactè: sed quicunq; præstantissimus fuerit, is simul persagiétque & medebitur. Porrò si levis error quarto die unà cum bonis indiciis contigerit, eveniet sanè etiam die septimo crisis, non tamen exactè inculpabilis: sin magnus, ut à septimo in sequentium aliquem differatur, magnitudo ipsius noxæ indicabit, an nono vel undecimo die, morbus sit judicandus. Itaq; morbi qui omnino sine periculo sunt, diuturni esse ob delicta solent: qui incolumitatem promittunt, nō tamen vacant periculosis symptomatis, ob errata letales fiunt. Imò verò qui minimè existunt periculosi, multis magnisq; deinceps cōmissis erroribus, in letalium naturam* degenerant: id quod mirum esse non debet. Nam si in rectè valentibus delicta gravia, morborum letalium fiunt causæ, quid in ægrotis est expectandum? At verò si in letali morbo dies quartus signum letale habuerit, septimo die mala expectanda est crisis. Cæterùm si peccatum aliquod non ita exiguum interea temporis accidat, septimum diem crisis nō expectabit: sed si accessiones quidem ipsæ fiant diebus imparibus, morbus autem sit peracutus, & peccata non admodum levia in ipso quarto contigerint, miraculum nō est in quinto hominem interire. Sin autem accessiones fiant paribus diebus, nec morbus sit peracutus, nec magna læsio erratorum, sextum diem expectabit. Ubi verò diem mortis cognoveris, considerandum est inde, in qua potissimum cujusq; accessionis parte æger gravetur maximè, gravioraq; adsint symptomata. Quippe non ignorandum est, in pessimo accessionis tempore hominem moriturum. Ac proinde nō magni negocij fuerit, uti diem, sic etiam crisis horam prædicere. * Si igitur secundus dies (exempli gratia) & quartus, longè vehementiorem accessionem, quàm primus, tertius & quintus, afferant, ad sextum diem mors prædicēda est. Quòd si etiam cujusq; accessionis pars (gratia exempli) sit circa sextam horā gravissima, non fuerit difficile præsagire, in die judicationis, illa eadē hora hominem moriturum. Nam tametsi speculatione hac interdum falli possimus, majori tamē ex parte hoc verum esse deprehendemus. Cæterùm in omni principio non licet futura cognoscere, nisi quis morbi speciem adamussim perspectam habet Porrò si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem ei adsit signum periculosum, sed in urinis aliqua concoctionis nota apparuerit, intra quartum diem solvetur morbus. Si verò multa letalia signa primo statim die deprehendantur, æger intra quartum morietur. At si acutè febricitet: nullū verò adsit signū letale, sed nec aliqua cōcoctionis nota, fieri nō potest, ut hic quartanus decedat. Quòd si nec cōcoctionis, nec longitudinis morbi indicia adfuerint in secundo quaternione morbus statū accipiet.

Victus ratio proba sine præcognitione vigoris & crisis morbi, nunquam institui potest.

Morbi faciles ob delicta producuntur, atq; interdum letales fiunt.

Moriuntur homines in pessimo totius accessionis tempore. Horam crisis posse etiam dinosci.

Si longitudinis indicia adsint, secundum quaternionem excedet, hoc est, diẽ septimũ: ex qua quidem præcognitione, qualis debeat esse nutriendi modus, perdisces. Siquidem quò longiùs abfuerit status morbi, ac morbus ipse clementior fuerit, eò nutries uberius, At morbi qui ad decimum quartum omnino sunt crudi, tardiusq; moventur quodammodo, nõ finiuntur ante quadragesimũ diem. Quare signorum vires maximè cognoscere oportet. Ut igitur quartus septimi, sic undecimus decimiquarti est index. At vigesimi et vigesimiprimi, index est decimusseptimus: magis tamẽ vigesimi, ut decimusoctavus * solius vigesimiprimi. Cõsiderare aũt in universum oportet, totius morbi motũ, omniaq; indicia & symptomata, ut ritè crisim præsagire valeamus.

Nutriendi modus unde colligi possit. Cibum uberiorem eò dãdum quò longius abfuerit status, & morbus clementior fuerit. Decimus septimus est index vigesimi & vigesimiprimi, magis tamen vigesimi.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis, lib. II.

QUanta sit providentia naturæ, quãtus ordo & ornatus in motionibus suis animaliũ generationes, ortus, & incremẽta indicant. Siquidem cujusq; animantis conceptui, suũ tempus est statutũ, natura scilicet ordinatos semper motus servante. Post partũ etiã animantia singula increscunt, perficiuntur atq; fatiscũt, idq; præfinitis temporibus. Cæterũ si recorderis quantoperè providentia & ordine superetur caduca hæc atq; inferior natura, ab ætherea illa & cœlesti, utiq; hujus nostræ substantiæ motui non ordinẽ, sed illius perturbationẽ tribueris: necnõ quicquid in ea pulchrum ordinatumq; est & artificiosum, omne id à superna illa natura omnino emanare putabis: sicuti inordinatũ omne & erraticum, à nostra proficisci materia. Est autẽ natura in nobis quædam res ordinata. Quæ quidẽ ubi superarit materiã proportionibus quibusdã certis, ordinatisq; periodis, suas motio nes perficit. At quæ aliquando præter rationẽ eveniunt, ordinemq; cõfundunt, tunc ipsi obveniunt, cum nõ planè materiam vicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturq; moveri proportionib. suis. Si igitur cœlestes substantiæ, necnõ quæ terrenis animantibus insunt, certa quadã proportione manifestè movẽtur, nemini sanè debet videri mirũ, si decretorij dies numerũ ordinatum sortiantur. Constat aũt unãquanq; septimanã esse perfectã periodum. Quippe medium ipsius ab utroq; extremo æqualiter distat, ob idq; ad ambo similem cõmunionem sortitur. Etenim quartus dies morbos qui primo die non cessarunt, solvit: undecimus rursum, quos septimus nõ discussit. Quòd si morbus major sit, q̃ ut judicari quarto die possit, solutio quidem ipsius in eodem * præparabitur, finis autem septimo die adjicietur. Pari modo qui septimo nõ desierunt, eos natura solvere undecimo die molitur: quare aut in ipso eos judicat, aut decimoquarto disponit. Verũ septimanæ præcipuas sibi vendicant vires, dein quaterniones. Nec negligere tamen oportet dies intercalares, tertium puta, quintum, sextum & nonũ. Porrò si in vigesimũ diem tres septimanæ finiuntur (ut Hippocrates arbitratur) oportet haud dubiè decimumseptimũ diem esse vigesimi indicẽ: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine, decimumoctavũ & vigesimũprimũ. At si integræ hebdomades connumerandæ sint, decimusoctavus vigesimiprimi erit index: rationẽ verò nullam decretoriam habebunt, decimusseptimus, & vigesimus dies. Cùm autem nõ solùm judicari morbos decimoseptimo die, sed firmiter judicari & absq; recidivæ timore, profiteatur Hippocrates, sanè inter validos & primos decretorios debet annumerari. Quare si cõstituamus decimumquartũ diem ut finem secundæ, sic initium tertiæ septimanæ existere (quod Hippocratis doctrinæ est consentiens) utiq; decimusseptimus primi quaternionis in tertia septimana erit finis, atq; index vigesimi, tertiam hebdomadam terminandis. Quippe vigesimo die plures absolutè fuisse factas morborũ judicationes, experiẽtia didicit etiam Hippocrates: id quod naturam decimiseptimi satis abundè cõprobat. Quinetiã in permultis aliis diebus, qui ex ordine decimiseptimi sunt post vigesimum, fuisse morbos integrè ac feliciter judicatos meminit: ut in vigesimoquarto, vigesimoseptimo, trigesimoquarto, quadragesimo, & octogesimo: in nullo autẽ eorum, qui à decimooctavo procedunt, facta supputatione per septimanas integras, tale quid cõtigisse prodidit: excepto vigesimoprimo, in quo aliquando morbi facta fuit crisis. Constat itaq; decimiseptimi ordinem altero longè fortiorem existere: ipsumq; decimũseptimũ decimooctavo, & vigesimũ vigesimoprimo, quod pertinet ad judicandi vim, multis numeris antecellere. Porrò quantò ulterius morbi processerint, diuturnioresq; evaserint, perturbatio quæ præcipitem immutationem præcedit, tantò magis conquiescit, judiciaq; ipsa tunc paulatim venientia, duos aut tres dies in totum occupant. Unde medicorum nonnulli diuturnos morbos minimè judicari pronunciant. Quanq̃ certè nihil aliud esse judiciũ, q̃ solutionẽ morbi, vel testimonio Dioclis, liquet. Non tamen putandum est, diuturniores morbos necessariò absq; ulla conspicua judicari excretione: aut eorum crisim plures semper dies occupare. Aliquando siquidẽ morbi diuturni fuerũt judicati die unico, idq; per excretionẽ. Differũt autẽ hujuscemodi omnes inter se dies, tum natura, tum usu. Natura sanè, quia omnib. pulchrè evenientibus ad quaternionis circuitus judicia omnino perveniũt: erratis autẽ quibusdam in coincidentes recidunt. Usu verò, nam ad futuræ crisis cognitionẽ quaternionis circuitus sufficit. Cæterùm ad jam factã crisim judicandã, omnibus semper opus est cognitis. Est autẽ lõgè tutior crisis quæ nono die accidit, quàm quæ octavo. Porrò certitudo judicij, ad bonã victus rationem judicatis morbo præscribendam conducit. Prænoscere autẽ quando crisis adveniet, ad nondum judicatos est necessarium. Dierum igitur differentias haud ignorãs Hippocrates, meritò eorũ tantũ in prognosticis atq; aphorismis meminit, qui secũdum quaterniones inter se cõplicantur. Ait quippe in prognostico: Febres, sive sanus ab iis quis evadat, sive pereat, æquali dierum numero finiuntur. Verũ ut saluberrimæ febres quæ videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea quiescere solent: ita pessimæ

Natura in singulis providentia.

Naturam hanc inferiorem à cœlesti magnopere superari, ab eaq; quicquid habet boni, recipere

Natura quid.

Septimanã esse perfectã periodum.

Septimum diem absolvere quod quartus non potuit. Intercalares dies. Vigesimum diem esse finem trium septimanarũ. Decimum septimũ diem esse vigesimi indicem.

Decim[um] quart[um] finis sic init[ium] tertiæ ... Viges[imo] plure[s] ... rum ... tione.

Decim[i septi]mi or[do] alter[o] ... fortio[r] ... stere.

Crisi[s] aliqua[ndo] ... tione.

Dier[um decre]torior[um dif]feren[tia] plex.

Judic[ij] ... facti ... endi ... tio, ... confer[t]

Hippo[crates] de die[bus de]cretor[iis sen]tentia.

mæ quæq;, & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto, vel citius interficiunt. Primus itaq; earum insultus sic finitur. Secundus quaternio in septimũ diem producitur. Tertius in undecimũ. Quartus in decimumquartũ. Quintus in decimũseptimũ. Sextus in vigesimũ. In aphorismis etiam sic ait: Septimorũ quartus est index. Alterius septimanæ octavus initiũ. Contemplatorius autẽ rursus undecimus. Hic enim est quartus secũdæ septimanæ. Cõtemplatorius iterũ decimusseptimus. Hic enim quartus est à decimoquarto, ut septimus ab undecimo. At in primo Epidemiôn, omniũ dierũ mutationẽ fecit, sic dicens: Est autẽ primus decretorius circuituũ, qui paribus diebus decernunt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, decimusoctavus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimusoctavus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, centesimus, cẽtesimus vigesimus. Eorum qui imparibus circuitibus judicant, primus est tertius, dein quintus, septimus, nonus, undecimus, decimusseptimus, vigesimus primus, vigesimusseptimus, trigesimus primus. Decretorius itaq; fortissimus omniũ est dies septimus: quẽ dies quartus prænunciat, hæc duo habens, ut decretorius sit minor, & index septimi. Deinde undecimus & decimusquartus, eandem naturã & proportionẽ invicẽ cõservantes, quã cum septimo quartus. Post hos frequenter quidẽ decimusseptimus ad vigesimũ, rarò autem decimusoctavus, ad vigesimũprimũ, eãdem rationẽ habet, quã cum septimo quartus, & undecimus cum decimoquarto. Hi igitur quaternario aucti, ad viginti perveniũt. Coincidũt eis nonus, quintus, & tertius. Ac plurimos quidem nonus judicat, secundam vim quintus obtinet, & post hunc tertius. Sextus malus est decretorius. Decimustertius omniũ imbecillimus decretoriorum, cæterum omniũ qui nõ decernunt fortissimus, in medio quodã virtutis utrorũq; est situs. Vehemẽtissimæ itaq; sunt crises, quæ ad decimũ quartũ diẽ veniũt: minus his, quæ ad vigesimũ usq; pertingunt: inde ad quadragesimũ productæ, adhuc imbecilliores evadunt, sed in illo absolutè exolvuntur, Proportio aũt dierum decretoriorũ ꝑpetuò servatur. Ut enim decimusquartus & secundæ septimanę finis est, & tertiæ principium, ita vigesimusquartus quintæ terminus est simul, & sextæ initium. Quare tres septimanæ viginti diebus semper describuntur: ideoq; sexagesimus, nõ sexagesimustertius, decretorius existet. Pari modo octogesimus, & centesimus, & centesimus vigesimus. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto circuitus, cùm ex duabus septimanis disiunctis fiat: & quadragesimus vigesimo, ut qui tertiam hebdomadam cõjunctã expleat. Dicuntur aũt minores circuitus illi, qui diebus quaternis fiunt. Secundas partes obtinent, qui diebus septem cõplentur. Hoc accedunt qui septimanis duabus constant, licet imperfecti quodammodo. Omnium perfectissimi sunt, qui ex trinis septimanis conflantur. Morbi tamen ipsi, partim quidem diebus, partim mensibus, partim annis sortiũtur suas judicationes. Atq; in horũ singulis, differentiæ quædam particulares existunt.

...mus est ...m de... ...torum ...mus. ...to diei ...dsint.

...identes

...s ma... ...t decre...

...mus ter... ...es in ... decre... ...um & ...nè de... ...tium ...it.

...torio... ...dierum ...r pro... ...nem ...ri.

...itus ...res qui.

Proponatur igitur adolescẽs valido morbo correptus, qui in primo quaternione sit discutiendus, in eo certè est aphorismus ille imitandus: Ubi morbus est peracutus, statim etiã extremi dolores adsunt, tenuissimoq; victu est utendum. Quare nihil ei alimẽti exhibueris: imò etiã ab aqua, quantũ potest, ipsum abstinere jubeto. Si verò septimo die crisim sit habiturus, paululũ hãc victus rationẽ immuta, vel mulsam ei exhibens, vel aliã quampiã potionẽ morbi naturæ familiarẽ, Quòd si æger facilè dissolvatur inedia, eiusq; offendatur vẽtriculus, ptisanæ cremorẽ exactè percolatũ quotidie modicè ꝓpinabis, memor illius præcepti. Sed aliquid tum cõsuetudinis gratia, tum ne vasorũ magna fiat inanitio, ingerere oportet. At si jam septimus dies instet, nequaq̃ ægrũ nutrire cõvenit, sed pridie, vel antea, minus est exhibendum. Rursus, si tertio vel quarto die morbũ finitũ iri spes adsit, nec malignitatẽ stomachi, nec suspiceris inanitionẽ habitus, ipseq; etiã æger validissimis virib. sit, facileq; longã inediã tolleret, nec morbus aut oxymeli, aut mulsam requirat, is certè ad septimũ usq; diẽ à cibis poterit abstinere. Quòd si ad tertium vel quartũ quaternionẽ crisis futura videatur, nõ ita abstinere potest, nec sola potione servari. At verò peracutus morbus vocatur, qui tãtũ ad septimũ usq; diẽ extenditur. Qui lõgius procedit, simpliciter acutus. Cæterũ exactè peracutus is est, q usq; ad diẽ quartum progreditur: nõ exactè, qui ad septimũ usq; producitur. Similiter qui usq; ad decimũquartũ extẽditur, exactè acutus vocatur: nõ exactè verò, q durat usq; ad vigesimum: quãq̃ est & ipse etiã acutus. Est & aliud morborũ genus, ad quadragesimum usq; diẽ ꝑveniens, ꝗ ab acuto nõ integrè judicato ducit originẽ. Nõnulli præterea statim ab initio tanquã prohibiti, ad quadragesimum ꝓducũtur, quorũ duplex natura est. Aut enim remissiones paroxysmorũ in exacta integritatẽ desinunt, aut semper cõtinua febris perdurat. Novi enim cõplures ad quadragesimum usq; diẽ cõtinua febre cõflictatos esse: sic enim voco illã, quæ nunq̃ remittit: de quib. sermonẽ videtur fecisse Hippocrates in prognostico, ubi ait: existimare autem oportet, ꝗ facilis spiratio in omnib. acutis morbis, quibus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies judicantur, magnum ad salutem habet momentum. Atque hoc sanè ultimò prædictum genus, acutum ex decidentia vocari debet. Nullus autem morbus à primò acutus in vigesimum diem illabitur, qui nõ prius judicium expertus sit. Qui verò ab initio submersi lentiq; apparent, & inde ad quadragesimum perseverant tales, sed rursus intendi videntur, hos jurè diuturnos appellaveris.

Curatio adolescentis valido morbo correpti.

Consuetudini esse aliquid condonandum.

Peracutus communiter dicitur morbus qui tantùm ad septimum usque diem extenditur.

Peracutus exactè morbus qui.

Acutus exactè morbus qui.

Morborum qui ad quadragesimum usq; perveniunt diem natura duplex.

Continua febris dicitur quæ nunquã remittit.

Spiratio facilis in quibus acutis morbis ad salutẽ magnum habeat momentum.

Acuti ex decidentia morbi.

Diuturni morbi qui.

GALENI PERGAMENI
de diebus decretoriis, lib. III.

IGitur non omnes dies de morbis decernere, experimento cõstat: sicuti & ꝗ septimani circuitus validissima sunt virtute præditi: post hos quaternarij, quidam verò extra hos coincidant. Imò quòd nec omnes septimanæ invicem separentur, sed aliquæ ipsarum etiam conjungãtur: nec omnes quaternarij, sed horum aliqui separen-

Acutis morbis impari dierum numero, longis pari iudicia adveniunt.

separentur, aliqui cõjungãtur. Insuper, quòd acu-
tis morbis impari dierũ numero, longis pari, ju-
dicia omnino accidant Porrò causas horũ ratio
ne nobis indagantibus, duo prima omniũ quæ
fiunt primordia esse statuenda videntur: inordi-
natum videlicet, quod ex hac mũdi materie pro-
ficiscitur: ordine verò ornatuq; procedens, quod
cœlestibus originẽ fert acceptã. Omnia siquidẽ

Inferiora hac omnia recipere ornamentum à superioribus.

hæc inferiora ab illis venustatẽ & ornamentum
suscipiunt. Fruimur nanq; superiorum omnium,
astrorũ virtute. Verũ Sol maximè hunc orbẽ ex-
ornat, & cõcinnè disponit. Quippe veris, æstatis,

Sol autor tẽporum, animalia etiam gignit.

autumni, & hyemis autor nemo alius extat: nec
alius tã manifestò vel ex terrestri fæce animalia
gignere potest, vel maturare fruges, vel ad coitũ
& generis propagationẽ animalia incitare. Ma-

Lunæ opera Solis effectibus inferiora

gna sanè & Lunę opera in hac rerũ substantia ap
parent, verũ Solis effectibus inferiora. Etenim

Luna menses atq; dies eius disponit

menses hæc perpetuò atq; omnes ejus dies dispo-
nit, idq; evidẽter adeo in marinis belluis: quanq̃
& hoc ipsum Solis beneficio debet. Novũ enim

Novilunium quando fiat

lumen sortitur, cùm Sole primùm fruitur: tãtaq;
semper ejus portio illucescit, quãtam Sol aspicit.

Lunam quãdo deficit lumen.

Prorsus autẽ deficit, lucisq; expers redditur, ubi
terra suo intervẽtu ipsam obtenebrarit. Quapro

Lunam à solis recessu suas omnes mutationes recipere.

pter à Solis recessu omnes sustinet mutationes.
Etenim plena est, cùm diametro apparet. Aequa

Lunares forma.

portione divisa, cùm est quadrangula. Gibbosa,
cùm triãgula. Falcatã speciẽ refert, sexangularis.
Ac tũ primũ recens est, cùm post Solis congressũ
ostenditur. Obscuratur omnino, *cùm sub ipso
Sole coruscat. Igitur fructus auget, incrassatq; a-
nimantia implet, mẽstruorũ statutũ tempus cõ-
servat mulieribus: comitialiũq; circuitus gignit,

Lunæ opera invalescere, quum ipsa est plena.

*quatenus Solis plus, vel minus participat. Om-
nia siquidẽ quæ facere nata est, ubi falcis figuram
repræsentat, languida fiũt: invalescũt, cùm ple-
na fuerit. Quapropter & fruges interea adauget

Luna eis qui sub lumine ipsius immorati diutius fuerint, pallorem, & capitis gravitatem cõciliat.

& maturat celerrimè: ferarũ occisa corpora in ta
bem visu suo resolvit: somnoq; sopitis sub ejus
lumine, vel aliter immoratis diutius, pallorẽ, &
*capitis gravitatẽ cõciliat. Cæterũ ut Luna Solis

Luna Solis auxilio eget. Sol nullius astri opem desiderat.

auxilio in omnibus indiget, ita Sol nihil vel ma-
ximi alterius cujusdã astri, vel ipsius Lunæ, opẽ
desiderat. A nullo enim impeditur, quo minus

Temporum ortus.

æstatẽ faciat, cùm in vertice nostro cõstiterit: aut
frigus adducat, si humilis ejus cursus fuerit: aut
æquinoctiũ utrunq; cõstituat: cùm modicè obli-

Sol veluti rex quispiã maximus est. Luna est veluti princeps inter solem atq; nos medius.

quus videtur. Sed ipse veluti rex quispiam maxi
mus est: Luna verò, ut princeps nõ mediocris in
ter illum & nos medius cõstitutus, meritò terre-
strem hanc regionẽ gubernat: nõ potentia cæte-
ros planetas, sed vicinitate exuperãs. Porrò ve-
hementiores mutationes eveniũt, ubi ipsa cum
Sole coit: dein autem, in apparitionibus plenilu

Mutationũ quæ à facultate lunæ proficiscuntur differentiæ multiplices.

nij: minores his cõtingunt, dum medio orbe ap-
paret: obscuræ, dum curvata in cornua, & falca-
ta videtur. *Etenim diametra Lunæ statio, ceu di
stinguens dispescensq;, maximè cõtrarias ipsius
Lunæ dispositiones (maximè enim Lunæ incre-
mentũ, ejusdem imminutioni adversatur) earũ
omniũ est validissima. Dein verò duæ dispositio
nes dichotomi, in quibus Luna per mediũ vide-
tur secta, utranque ipsius differentiam, dico au-
gmentũ & decrementũ, ad æquilibrium secant
prior quidem augmẽtum, decrementũ secunda.
At omniũ extremæ obscurissimæq; aëris nos am-
biẽtis*permutationes in falcatis, incurvisq; ap
paritionibus fiunt: magis autẽ, in ipsis incurvis.
Jam verò plenitudinns Lunæ celerrimas muta-
tiones efficiunt: novilunia verò, inæquales, diu-
turnasq;. Nam quid ante Lunam apparentẽ ma-
nifestè pronũcies, nõ est. Longum autẽ hoc tem-
pus occultationis est, integri ferè signi cursum
explens. At mutationẽ ex incremento ad immi-
nutionẽ, punctum exactè distinguit: quod pun-
ctum à Luna quasi momento absolvitur. Qua-
re breves plenilunij conjunctiones existunt, diu
turnæ conjunctionales. Tuta igitur crisis eva-
det, quãdo in toto mense status secũdo die fiet,
quo primo & manifestò Luna, & longo satis tẽ-
pore super terrã jam apparet, & lumen sensibile
de se mittit, ad hæc umbram evidenter ostendit.
Primus autẽ dies tandiu Lunã supra terrã vagan-
tem habet, quandiu adhuc Solis etiã lumen post
occasum retinet. Quare in hoc Luna simul cum
Sole occidit: subinde verò & prior est occidua. &
secunda die prius elucescit: nũc minus, nũc ma-
gis apparet. Atq; hoc ei accidit longitudine à So-
le recessus. Plerũq; autẽ Luna triduò in coitu So-
lis morata, planè invisibilis est: quo nõdum hæc
terrena immutare potest. Cujus circuitus vice-
nis diebus septenisq;, & tertia ferè diei parte per
agitur. In tanto enim tempore totũ signiferi cir-
culum percurrit. At quòd is circuitus, quo nobis
lucescit, eidẽ quoq; numero cõveniat, perspicuè
intelliges, si occultationis tempus ex toto men-
struo tempore eximas. Quòd autẽ menstruũ tẽ-
pus nõ omnino triginta diebus constet, sed mi-
nus unjus ferè diei dimidio: quodq; mensium a-
lius quasi mutilus & imperfectus, dies vigintino
vem sortiatur: alius verò, nẽpe absolutus, trigin-
ta, liquidò constat. Quemadmodũ igitur annũ
integrũ Sol absolvit, ita Luna mensem, immuta
tione per septimanas ei accidente. Nam utrunq;
tempus, & quo post primã apparitionẽ in mediũ
orbem accrescit, & quo inde plenã efficit, septẽ
diebus absolvitur, ambo quatuordecim. Simili
modo, si inde, cùm æquali portione est divisa, ad
secundã divisionẽ ejusmodi rationem subduxe-
ris, & hos dies, reliquosque, cùm planè ob oculis
Luna declinata est, septẽ invenies. Quòd autem
aër nos circũstans, maximas mutationes sortia-
tur, dum Luna primũ occultatur, ac dein rursus
se ostendit, nemo mortaliũ ignorat. Itaq; mẽsem
à Luna immutari secundũ septimanas, ac proin-
de cætera omnia, admodũ est perspicuũ. Jam ve
rò quæ omnib. subsistentibus accidunt, horum
causam Luna habere observata est, maximè in te
tragonis & diametris stationibus ea immutans.
Nam si Luna in tauro existente semen conceptũ
fuerit, vel etiã partus cõtigerit, magnas ejus mu
tationes invenias, cùm in leone, scorpio, & aqua
rio signiferũ ambit. Verũ in leone tetraganos se-
ptimanæ unjus existit: in scorpio deametra duas
septimanas habet. Ita quoq; in aquario, secunda
quadrangularis statio necessariò in tertiam se-
ptimanam procedit: quòd Luna vicenis diebus,
septenisq; & particula quadam adjecta, maximè
tertia diei parte, universum signiferi ambitum
peragat.

peragat. Nec verò ægris tantùm luna, sed etiã sanis, dies quales tandẽ futuri, sint prænũciare potest. Etenim Luna, si planetas salutares ac tẽperatos aspexerit, faustos ac bonos producet dies: molestos autẽ, si intemperatos. Ad hæc, alterationes magnas, quas in tetragonis & diametris per septimanas fieri diximus, in letalibus quidẽ morbis letales & ipsas: in salubribus, bonas evenire est necesse. Lunæ igitur tetragonæ, diametræq; stationes, in principiis bonis, bonas faciunt alterationes: in malis, malas. Circuituũ autẽ alij numero quodã dierũ constãt, alij mensibus. Cæterùm qui diebus cõstant, septimani sunt, & Lunę modo incedũt. Qui mensibus, ad Solẽ referũtur, eodem modo evenientes. Ac sic illud intelligendum est, ꝙ ait Hippoc. æstivos morbos hyeme, hyemales æstate solvi. Hoc enim diuturnorũ annaliúmve morborũ judicationis tempus statum est, quẽadmodũ acutorũ decimusquartus. Cùm enim à mensis principio ad usq; pleniluniũ tempus, totius lunaris circuitus dimidiũ existat, eandem rationẽ habet cum intervallo, ꝙ ab hyeme ad æstatẽ usq; intercidit. Quinetiã à plenilunio ad occultationẽ tempus, spacio ꝙ ab æstate ad hyemẽ usq; porrigitur, ꝓportione respõdet. Sed horũ utroq; bifariã secto, in acutis morbis est septimana: diuturnis, clarissimorũ syderum exortus: quorũ ratione ver, æstas, hyems, & autumnus, describũtur. Quemadmodũ autẽ septimana acutorũ morborũ est decretoria, sic temporis anni mutatio, diuturnos morbos discutit: ut hyeme ꝗdem cõstitutum morbũ ver dissolvat: in vere cõflatum, æstas. Simili ratione per ęstatem cõtractum, autũnus: in hoc paratũ, hyems. Cæterũ anni tempora singulis partib. bifariã divisis, mẽsis quaternionib. proportione respõdent. Et quẽadmodum anni temporis cujusq; & initium et finis, syderum manifestorũ ortu & occasu describitur: ita etiã medietas singuli, alterius rursus syderis exortu distinguitur. Itaq; universas particulares morborũ mutationes, vel tanꝗ ad propriũ ipsorũ principiũ, vel ambientis nos aëris conversionẽ, evenire est necesse. Qui igitur ex proprio principio mutãtur, Lunã sequũtur: qui verò ceu ab aëre nobis circunfluo immutãtur, in toto quidem anno, Solem: in singulis mensibus, Lunam. Hinc jam accidit, mutationes validissimas esse quę cuiq; per septimanos dies propriè cõtingũt: ꝗvis ipsis ferè cõmisceatur, quas aër excitat. Atq; in acutis ꝗdem morbis coincidentes decretorij sunt plures: quoniã & corpus mutationi accommodum, in motu & perturbatione vehemẽti cõstitutum est: in longioribus, via & ordine magis septimanarũ circuitus procedit. Principiũ igitur dierũ qui acutè decernunt, & cum quadã perturbatione morbos immutãt, tertiũ diẽ ab ipso principio statuere oportet: quippe qui nullã jã cum prima septimana cõmunionẽ habeat, sed ex coincidentib. sit. Jam verò perturbationis violẽtia, naturã ea quæ molestant, etiã ante tempus propulsare cõpellit: id quod alioqui neutiꝗ factura fuissent ante coctionẽ perfecta, qua interdum jã absoluta, sæpius tardari solet, propter facultatis (quæ aliena excernit, & crises in morbis efficit) infirmitatẽ. Fiũt itaq; judicationes optimæ, cùm jã omnia in animantis corpore fuerint accurratè cõcocta. Perniciosum autẽ est, si quando ipsa crisis præveniat. Nam idonea simul cum iis quæ lædunt, excernuntur: id ꝙ fit natura incitata, vel ab exteriore quodam, vel ab iis quæ in ipso corpore detinentur. Atq; unum ꝗdem ex illis quæ naturã stimulant, & veluti provocant, accessio est, nullã quietem, nec moram cõcedens, verùm incitans, movensq; & ceu pugnã indicẽs. Unde acutorum morborum in diebus imparibus judicium contingit. In his enim & accessiones fiunt. Nã secunda accessio ab initio ad tertium diem delabetur, tertia ad quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum, omnes deniq; in imparibus fient. At dies ipsi primariã decernendi virtutẽ nõ habent, sed per accidẽs id cõsequuntur: ꝙ videlicet in accessionib. judicentur morbi, illæ autẽ in dies impares incidant. Neq; enim septimi, vel quarti numerus, crisis est autor: sed quòd Luna innovante, & terrena immutante, motuũ quoq; circuitus ad hos principes nùmeros venire contingat, meritò in ipsis tanꝗ stata alterationum tempora inveniuntur. Quippe mutationes nõ numeris, sed Lunæ terrena debent. At cùm id quod mutat in motu cõsistat, tempus mutationib. necessariò cõjunctũ est: quare necessariò & numerus. Luna itaq; omnia terrena immutat, atq; in septimanis præcipuè magnas mutationes inducit: dein autẽ parvas in quaternionibus. Porrò tertius & quintus dies decernunt, non ex lunari circuitu talem facultatẽ sortiti, sed quòd tertius violenta accessione crisim quarto die futuram prævertat: natura autem quarto die defatigata, minimeq; irritata conquiescat, ac postea in quinto ad judicium moveatur. Jam verò & nonus, inter duos decretorios septimum & undecimũ medius, vel nõ factum in septimo die judicium, vel undecimo futurum, ipse sibi vendicat: at rarius quidem septimi, sæpius undecimi assumit crisim. Porrò in diuturnis morbis, ut accessionis vehementia, sic numerus coincidentiũ dierũ minuitur. In omnibus autem ferè dieb. peracutos morbos judicari contingit, quoniã ultimus decretorius ipsorum est septimus: & ante hunc nõ quartus modò, sed tertius, quintus & sextus aliquando decernunt. At peracuti omnes morbi vel continuam febrem, uniformemq;, à principio usq; ad crisim sibi habẽt comitem: vel aliã, quæ etsi manifestas habeat declinationes & accessiones, nõ tamen tertio quoque die manifestas tantùm habet, verùm in ipsorum quoq; dierum mediis, quemadmodũ & semitertiana. Proinde prima peracutorũ differentia, veluti una quædã accessio est. Quamobrem nihil (quantum ad accessionem pertinet) impares paribus præstant, cùm febris singulis diebus æqualis existat. At in altera differentia, cùm quidem veluti ad septimum diem festinat, & secundùm ipsius rationem in eodem finiturus est: mediæ verò accessionis magnitudo, naturã ante suũ tempus venire ad crisim compellat, vel si extrinsecus aliquid eveniens ipsam irritet, crisis haudubiè sexto die prærumpet. Etenim in secundo die natura aliquo modo est valida: item in quarto magis quàm in sexto: sed nondum in certamen venire audet: in sexto autem accessionis vehemen-

Crises optimæ quando fiant.

Accessio morbi naturam commovet.

Acutorum morborum judicia in diebus imparibus fiunt, quia & accessiones.

Dies non primariò, sed ex accidenti decernunt.

Dies tertius & quintus qua ratione decernant.

Noni diei facultas.

Peracutos morbos (quorum ultimus decretorius est septimus) in omnibus ferè diebus judicari contingit.

Peracutorũ morborum duplex differentia.

vehementia freque͠ter eam ad certamen provocat: quare vel in eo dejicitur prius, q̃ quæ infesta͠t excreverit, extinguiturq́; vel eoru͠ magna͠ parte͠ propulsat: reliquu͠ verò adhuc no͠ potest, sed imbecilla & defatigata prorsus cadit & victa jacet. Deinde si postero tempore recreari ac refici possit, morbu͠ paulatim concoquit. At si morbi reliquiæ robore illius majores sint, tandiu æger supervivet, qua͠diu natura sufficere poterit: morietur tamen postea. Decernit autem vigesimus, & vigesimus primus, sed multò magis vigesimus: quoniam hujusmodi morbus diuturnus jam est, & paribus diebus accessiones fiu͠t: dein, quia septimana no͠ integris septem diebus constat. Etenim uti annus ad trecentos sexagintaquinq́; dies particulam diei majore͠ quarta adjectam habet: ac mensis ad triginta dies absolvendos, unjus dimidiu͠ desiderat: sic & septimana, sexta maximè diei parte, ut septe͠ integros habeat, indiget. Quaobrem tres septimanæ no͠ unu͠ & viginti dies integros, sed minus ferè unjus tota dimidia parte co͠sequuntur. Ob quod etia͠, numeru͠ hujuscemodi no͠ magis viginti, q̃ uni & viginti diebus vicinum, utriq; parti co͠venire videas. Quoniam igitur vigesimus exacta͠ periodum propinqua͠ sibi vendicat, tales jam morbi inveterascu͠t, & accessiones paribus diebus accipiu͠t. Quorum aute͠ accessiones in imparibus accidu͠t, horu͠ judicia ad vigesimu͠primu͠ delabu͠tur. Non solu͠ aute͠ Lunæ circuitus, sed menstruu͠ etiam tempus apparitionis, virtute͠ quandam in nos possidet. Quod quidem tempus, septe͠ & viginti dies propémodu͠ necessariò co͠tinet: ideoq́; septimana ejus minor adhuc prius dicta meritò evadet. Sive enim à triginta, tres illos coitionis dies, in quibus nihil de aëre decernitur, auferre cogites, sive à viginti nove͠ cum dimidio, reliquu͠ tempus, quo luna manifestum de se lumen præbet, priore modo septe͠ & viginti dies, altero vigintisex & dimidiu͠ habebit. Cùm ergo apparitionis manifestæ efficacisq́; te͠pus sit dies vigesimussextus & dimidius: signiferi verò circuitus expleant vigintisepte͠ dies cum tertia unius parte, liquet medium ipsoru͠ fore vigesimumsextu͠ die͠, ad hæc dimidiu͠, & tertia͠ maximè & duodecima͠ unjus diei parte͠. Horu͠ itaq́; nihil supputari potest per dies integros citra fracturam, nec septimana, nec quaternio, nec mensis, nec annus, nec aliud quicq̃ omniu͠. Quoniam verò inter septimanas ipsas duæ solùm primę separantur, tertia copulatur: perspicuu͠ est quaterniones quoq; no͠nullos necessariò co͠jungi, alios separari. Itaq; secu͠dus ternio & primus conjungentur, quòd unius septimanæ primæ bifaria͠ divisæ particula uterq; sit. Tertius à secu͠do disjungetur, quonia͠ & septimana secu͠da à priore distincta est. Tertius au͠t quarto copulatur, quonia͠ secu͠dę septimanę uterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertia͠ septimana͠ secu͠dę co͠juncta͠, quinto copulabitur. Adjungetur etia͠ sextus quaternio quinto, in decimoseptimo die, ta͠qua͠ tertiæ septimanæ pars uterq; existens. Porrò fallu͠ntur no͠nulli medici, omne͠ morbu͠ brevem esse acutu͠ existima͠tes: sicuti & omne͠ tardu͠, diuturnu͠. Siquide͠ omnis acutus (qui ex motus celeritate hunc in modu͠ vocatur) planè exigui est temporis: & omnis diuturnus, necessariò tardus. No͠ tamen si brevis temporis sit, acutus statim fuerit (cùm multæ ephemeræ lo͠gè brevissimæ sint, omniq́; periculo vace͠t) nec si tardus, longi te͠poris.

Vigesimus cur decernat magis quam vigesimus-primus.

Annus.

Mensis.

Septimana.

Vigesimus dies quos morbos judicet.

Apparitionis lunæ tempus quantu͠.

Quaternionum qui separentur, & qui invicem coniungantur.

Acuti morbi omnes sunt temporis exigui, non tamen omnes breves morbi continuo existunt acuti.

GALENI PERGAMENI
de crisibus, lib. I.

Otius morbi te͠pora sunt quatuor in universum: principiu͠ videlicet, augmentu͠, status, & declinatio. Quæda͠ verò ægritudines ob earum malignitatem, atq; ægrotantis imbecillitatem, in ipso statim * augmenti tempore hominem jugulant: sicuti & quædam aliæ in vigore. Definiuntur au͠t ea te͠pora minimè dieru͠ numero. Porrò an ipse morbus augeatur, non ex eo tantùm co͠jecturari oportet, quòd accessiones anticipent (sæpe enim talis anticipatio, morbi proprietate͠ consequitur, potius quàm incrementum, cùm & quartanæ, & tertianæ, & quotidianæ febris quidam circuitus usq; ad integra͠ solutione͠ ita anticipare sint visi) sed quòd etia͠ longiores & maligniores exista͠t: id quod similiter est in intermissione & declinatione considerandu͠. Voco enim intermissione͠, qua͠do febris in quietem desierit: declinationem, omne͠ ejus partem, quæ vigorem ipsu͠ subsequitur, usq; ad secu͠dę acccessionis principiu͠. Etenim si accessio (exempli gratia) consuetam anticipet horam, longior etiam fiat, & vehementior, maligniorq́; & cu͠ multis pravisq́; symptomatis accidat: ad hæc, ipsum declinationis te͠pus fiat breve, nec omnino facilè, nec * symptomatum accessionis omnino expers, is certè morbus ad magnitudinem crescit. Si verò accessionis initium tardet, longitudo autem ejus ac magnitudo minor existat, cessetq́; etia͠ malignitas, necnon intermissio vel declinatio sit facilis toleratu, longiuscula, omniaq; accessionis delens * symptomata, hauddubiè declinationis morbi hæc fuerint aperta indicia. Ubi verò quæ ad accessiones duas pertinent, æqualia fuerint, morbum demonstrant co͠sistere. Quare Hippocrates ait, ad morbi increme͠tu͠ no͠scendum, esse accessiones invice͠ conferendas. Jam verò sæpe quide͠ in morbis nullum reperitur sensibile ipsius vigoris tempus: sed habente adhuc quarta (si ita co͠tigerit) accessione indicia augmenti, quinta superveniet accessio, declinationis habens principiu͠. Simile quiddam accidit in morboru͠ augmentis. Nam sępe prior accessio principiu͠ simul habuit, ascensumq; & vigore͠: dein secu͠da videtur manifestè inclinare. Generosi au͠t medici est munus, futurum statu͠ pręcognoscere, cùm omne͠ victus ratione͠ ad ipsum inspicie͠s instituat. Eadem ratione principiu͠ atq; augmentu͠ morbi, no͠ ubi jam perfecta sunt, sed multò antea præstat cognoscere. At accessiones & constitutiones (quemadmodu͠ inquit Hippoc.) morbi indicant & anni tempora, & circuituu͠ successiva incrementa, sive quotidie, sive alternis diebus, sive in longiori tempore fiant. Præterea si in laterali morbo sputum statim appareat, incipiente͠ morbu͠ facit breviore͠: si verò posterius, longiorem. Porrò quæ propria sunt morbi accidentia, simul cu͠m morbo invadunt, incipiu͠tq́;: reliqua verò omnia mox apparent.

Tempo[...] tius m[...] sunt q[...] tuor.

Temp[...] morbi finiri [...] nume[...]

Antic[...] access[...] non s[...] morb[...] gunt.

Incre[...] morbi conjec[...] portet.

Interm[...]

Declin[...]

Morbi [...] tis ad [...] tudin[...]

Declin[...] nis m[...] gume[...]

Morbi [...] tis in[...]

Status [...] bi doc[...] lis et q[...] victus [...] esse de[...]

rẽt. Invadunt igitur unà cũ laterali morbo febris acuta, lateris dolor pugenti simili, tussis, & difficilis respiratio. Mox autẽ apparẽt quædã, ut ipsi morbo ꝓpria: nonnulla, ut cõmunia omnib. febricitãtib. Propria sanè ipsius morbi, primùm q̃dem, si nihil cum sputo educatur: ꝙ sufficiẽs crudi morbi est indicium. Secundò autẽ, si educatur q̃dem, sed nõ bonum. Est aũt & hoc duplex: unũ q̃dem, ꝙ solum caret coctione: alterũ verò, quod etiã pravum existit. Ab his omnibus, id quod coctum est, separatur: quod etiã propriè sputũ appellãt. Si igitur hoc statim appareat, morbum facit breviorẽ: cùm verò nullo modo educitur, aut crudum, lõgitudinẽ morbi ostendit. Si q̃d autem pravum expuitur, periculũ imminere significat: mortẽ verò, si prorsus malignum fuerit. At quæ propriè expuitiones vocantur, ex his, quæcunq; subflavę, & subruffæ, & subpallidæ, & subspumosæ, & tenues existunt, solã cruditatẽ significant: nullũ verò insigne malũ prænunciãt. Quæ verò sine alia cõmistione sunt flavæ, ruffæ, crassæ, spumosæ, virides, viscosæ, rotundæ, atq; his etiã magis nigræ, sunt perniciosæ. Præterea facilitas expuitionis, bona est: ut difficultas, mala: id ꝙ pulchrè in prognosticis docuit Hippocrates, dicens: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonẽ & latera infestant, celeriter expui ac facilè cõmistúmq; vehemẽter videri flavum sputo. Eadem autẽ & in urinis, & in alvi excrementis faciẽda distinctio est, quã in ipsis sputis fecimus. Siq̃dem nõnulla eorum, coctionis sunt signa: nõnulla verò cruditatis: quædã mortis indicia existũt. Etenim ut nigrum sputum, præter id ꝙ crudum est, etiã mortẽ portendit: sic & urina nigra, non cruda solùm, sed etiã letalis existit. Est autẽ simpliciter crudum, quod album est ac tenue: quod aquosum vocamus. Porrò quoties de principio morbi fecit sermonem Hippocrates, nõ de indivisibili illo primæ accessionis insultu, in quo nihil possumus observare, sed de alio quodã principio, ꝙ sensibilẽ habet latitudinẽ, nobis suam mentẽ exposuit. At verò principium secundũ latitudinẽ, cõmuni quadã imaginatione, absq; ullo artificio, continetur in prima accessione. Atq; idcirco quædã statim cùm incipiunt, statum accepisse dicuntur, quemadmodum in primo Epidemiarum, ubi ait idem Hippoc. Statim enim continua est, quę incipiens florescit ac viget. Nã verbum illud, *incipiens*, nõ dicitur hoc loco de vero morbi tempore, sed de eo quod subsequitur exq̃situm principium, quod ut plurimum ad tertiũ diẽ extenditur. Cujusq; itaq; partis superfluitas, eam quæ illi inest dispositionẽ ostendit: si cocta q̃dem fuerit, salubrẽ: cruda autẽ, ægram. Alvi excrementa (Hippocrate autore) optima sunt quę mollia & cohærentia existunt: & quæ eandẽ exitus hora servãt, quã in sanitate habuerunt. Quãtitas verò esse debet pro ratione cibi, qui assumitur. Nã si exeuntia talia fuerint, ventrẽ inferiorẽ sanescere indicant. Et sputum quoq; cùm fuerit exquisitè simile illi quod sanis advenit, integrã sanitatem instrumentorum respirationis significat. Si quo modo autem à naturali modo recesserit, tantùm ea læsa esse demonstrat, quantùm ipsam formã naturalem amiserit. Quod verò illi quod secundũ naturã est, maximè cõtrariũ videtur, existit crudum, magnámq; patientium mẽbrorum imbecillitatẽ indicat. Quod vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quẽadmodũ nigrũ, est perniciosum. Ita etiã in urinis res habet. Nam & hæ, quę sanis similes sunt, venosum instrumẽtorũ genus satis robustũ esse indicãt. Quæ verò crudiores sunt, ejusdẽ imbecillitatem significãt. Rursus quæ maximè sunt sanis cõtrariæ, hæ quidem omnino sunt crudæ, & maximã universi venosi generis imbecillitatẽ declarãt. Quæcũq; verò & superantis causæ pravitatẽ ostendunt, veluti nigræ, hæ sunt penitùs exitiales. Hęc itaq; tria signorum genera, singula quæq; coctionis præbent indicium: urinæ q̃dem, ejus quę fit in venis: dejectiones autẽ, ejus quæ in ventre: sputa verò, ejus quæ in respirãdi instrumẽtis. Sanguinis aũt profluvium è naribus, sudores & tumores, qui juxta aures fiunt, reliquiq; defluxus, si in tẽpore q̃dem fiãt opportuno, prodesse possunt: intẽpestiva autẽ, nihil juvãt. Nõ sunt autẽ eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur. Siquidem fieri nõ potest, quin ista omnino vel bene, vel malè se habeãt. At cõcoctionis signa, salutem, q̃dem hominis: nõ tamẽ per crisim omnino, futurã nobis ostendunt. Porrò in febrib. universis, quoniã venosi generis sunt passiones (nã & arterias in hoc genere cõprehendimus) ad urinas præcipuè attendere oportet. In iis autem qui laterali morbo afficiuntur, primum q̃dem sputa, secundo loco urinas: quoniam is morbus omnino cũ febrib. jungitur, ut in passionib. ventris, si sine febre fuerint; sola excremẽta inspicere oportet: si aũt cũ febre, etiã urinas. Proprium igitur uniuscujusq; morbi principium, coctionis signis determinatur: potéstq; usq; ad multos quaterniones extendi. Cęterùm tunc finietur, cum primũ cõcoctionis signa apparuerint. Reliquum verò deinceps tempus usq; ad statum, jã alterũ tẽpus est, quod augmentum & ascensus vocatur. Dein posthac, status: qui est vehemẽtissima totius morbi pars. Ultima verò omnium est declinatio. Coctionis igitur signa (sæpius enim quæ utilia sunt, repetere cõvenit) nunq̃ malè apparent: decretoria autẽ, est ubi malè: neq; enim in augmentis, neq; in principiis, sed in statibus illa apparere convenit. Quippe nec sudores, nec vomitus, nec alvi excremẽta, nec tumores post aures, nec profluvia sanguinis, ante cõcoctionẽ morbi venientia, unq̃ ꝑ crisim finierunt morbos. Hæc igitur jã veluti causæ, morbos creduntur solvere: quæ verò veluti horum indicativa sunt signa, deliria existunt, vigiliæ, graves sopores, dolores, lachrymæ, respirãdi difficultates, oculis tenebræ obortæ, & quæcunq; similia: quę omnia si absq; coctionis signis in morbi principio appareant, pessimatum sunt dispositionũ indicia. At reliqua tria quæ coctionũ ostendunt signa, etiamsi in prima protinus accessionis hora apparuerint, ad bonum apparẽt. Sicuti igitur non habetur exquisita principij cognitio, anteq̃ incipiat ascensus: ita neq; ascensus, anteq̃ status invadat. Exercitandum itaq; hoc in loco est, ut ingruentẽ cognoscamus statum: deinde, ut præcognoscamus. Quod verò principiũ morbi intellexerit Hippocrates esse, totũ illud

Vrinæ indicant concoctionem quæ fit in venis.

Decretoria signa à signis concoctionis quomodo differant.

Febres esse affectus venosi generis.

Vrinas esse spectandas in febribus.

Sputa esse inspicienda in pleuritide.

Principium proprium cujusq; morbi, coctionis signis determinatur.

Augmenti tempus quod sit.

Status est vehementissima totius morbi pars.

Declinatio.

Decretoria signa ante concoctionem venientia, nunquam per crisim finierunt morbos.

Concoctionis indicia, quocunq; tempore appareat, saluti apparent.

Statum morbi esse cognoscendũ atq; præcognoscendum.

tempus quo ipse morbus est crudus, colligere ex hac ejus dictione licet: Cōcocta medicari & movere, nō cruda, nec in principiis, modò non gliscant. Eò dē illa pertinēt, Quicūq; inflāmationes statim in principio morborū solvere tentant, ex eo quidē quod distentū est atq; inflāmatū, nihil adimūt: neq; enim cedit cruda adhuc passio: quę verò morbo resistunt, & sana sunt, colliquescere faciūt. Præfinies autē manifestū aliquē terminū ultimæ parti ascensus, quemadmodum fini, si status indicia inspexeris, meminerisq; Hippocraticarum admonitionum, qb⁹ ait: In principiis quidem omnia sunt imbecilliora, in statu verò, fortiora. Ad hæc: Ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores. Cōtingit autē nōnunq̄ duas accessiones, ubi maximæ aliarū factæ fuerint, invicem verò æquales, circunscribere ipsius vigoris tempus: nōnunq̄ verò unā omniū aliarū præcedentiū reliquarūmq; sequentiū, esse maximam. Ad res autem extendi accessiones vigoris tempus, in morbis acutis nō admodum accidit: in diuturnis verò, nō modò ad totidē, sed ad longè plurimas. Alvi igitur excrementū optimū (ait Hippocrates) est molle atq; conjunctū, quod ea hora exierit, qua tempore sanitatis consueverat. Quantitas verò ejus, sit pro ratione cibi assumpti. Tale enim vim cōcoquendi in inferiori ventre validā liquidò ostendit, ac digestionē optimè fieri, nullamq; ventris partibus inflāmationem inesse. Nō meminit autē coloris ipsius excremēti, quoniā nō magnā vim habet ad inferiores vētris indicandam dispositionē. Jam verò tale excrementū cōjunctū cùm sit, necessariò etiā erit & læve. Quòd si præter dicta, etiā subrufum fuerit, & nō admodū fœtidum, exquisitè secundum naturā se habebit: ac neq; in vētre, neq; in circunstantibus organis, aliquod erratum esse significabit. At si vel rufum purū, vel nullo modo subrufum extiterit, sed etiā secundum ciborum colorem, alterū duorū significat, scilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino. Horū verò primū quidem si circa initia fiat, biliosiorē morbum ostendit: si verò declinationis tempore, corpus expurgari integrè. Incoctum autē alvi excrementū est album, tenue, asperū, humoris expers, ac ciborū retinens qualitatē. Secundum præter hæc est excrementorū genus, quod nō ex ciborū fit dispositione, sed ex cōfluentibus à toto corpore ad ventrē superfluitatibus ꝙ aliquid etiā indicare potest. Etenim si sit viride, indiciū bilis æruginosæ existit: si autē nigrū, vel atræ bilis, vel sanguinis eo in loco perusti. Si autē veluti humidū quodā in excremento apparuerit, ubi nō fuerit tale aliquid intra corpus assumptū (id quod semper subintelligere oportet) partiū internarū validū frigus, ac veluti mortificationem ostendit. Si verò pingue, pinguis colliquationis est signum: quemadmodū etiam si glutinosum, colliquationē solidarū partium portendit, quæ longè periculosior existit. Præterea ꝙ vehementer fœtet, vehementem putrefactionem indicat. Excrementū stridēs, flatū quidem sibi cum tenui humiditate permistū esse declarat: organa autē in unū coacta, atq; in angustū restricta. Spumosum verò fit, vel re aliqua fervente, vel cū aliquis

Inflammationes non esse statim in principio solvendas.

Incrementi terminus unde possit dignosci.

Vigoris latitudo in morbis, quanta esse soleat.

Excrementū alvi laudabile quale nā esse debeat.

Excrementorum color, nō magnā vim habet ad inferioris ventris indicandam dispositionem.

Excrementū incoctū alvi, quale nam esse soleat.

Excrementorum alvi species complures præter naturam.

Excrementū vehementer fœtidum, vehementē putrefactionem indicat.

flatulentus spiritus colluctatur cum humiditate. Ac primùm sanè immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: secundū verò, est inæqualis perturbationis effectus. Variū autē, variis corpus affectibus esse obnoxiū ostendit: & ob hoc ipsum, & diuturnū & malignū existit. Etenim simplex affectus facilius cōcoquitur, & minus est, q̄ multiformis, periculosus. Urinarū autem illa optima est, quę urinę sanorū simillima. Quæcūq; verò nō est talis, simpliciter est incocta, vel pręter hoc, etiā pernitiosa. Urinā igitur optimè coctam, in iis qui supremū sanitatis obtinent gradum explorare oportet. Talis enim est subrufa, vel subflava: magisq; subrufa q̄ subflava: statim enim & hæc mediocrē crassitudinem possidet. Nam quæ hac ipsa crassior est, aut tenuior, coctionem imperfectam significat. Siquidem altera nondum in humorē conversa est, altera verò adhuc cōturbata existit. Cæterū cùm triplex sit urinarū turbidarū differentia: qa vel cùm tales mictæ fuerint, paulò pòst residēt, vel semper similes permanēt, vel puræ quidem minguntur, postea verò conturbātur: prava quidem ex dictis tertia, bona autē prima, media verò inter utranq; est secunda: Siquidem quæ statim residet, parum aliquid inæqualis turbulentiæ superesse demōstrat: quæ verò semper manet similis, vigere adhuc quę est in sanguine agitationē ostendit. At quæ extra cōturbatur, debet incipere cōcoqui: quare * meritò deterrima est: nam longiori tēpore, & virtute forti, indiget ad coctionē. Porrò quæ ad summū incocta est, has omnes malignitate superat: est .n. aquosa exquisitè: ac ꝑinde veluti desperatæ coctionis accidens, affectioq; venosæ naturæ existit: * quē admodū ventris, cruditas. Ubi verò urina ipsa * celeriter mingitur (hæc enim passio ὕδερος & diabete vocatur: estq; talis, qualis circa alvum intestinorū lævitas: nempe extinctio utriusq; virtutis, retentricis simul & alteratricis) tunc sanè inter omnes urinas crudas ea pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ quidē solius facultatis alteratricis imbecillitatē demōstrat. Huic proxima est altera urina, quæ in multis apparet morbis, ut videatur mistā habere formā vini tenuis & albi. Gignitur autem ex ipsa alba & aquosa, ut quæ paucum liquore ex bili rufa susceperit. Atq; hæc sanè urina proximè accedit ad crudam. Post hanc est suppallida. Pallida verò jam & subrufa est. Optima autem omniū urina, subrufa & subflava existit. Etenim cùm adhuc coqtur sanguis, urina quæ mingitur, lęvem, æqualē, albū ac multam facit hypostasim. Perfecta coctione, color quidem urinæ intenditur, minus autē subsidet. Quòd si diutius homo à cibo abstineat, urina magis rufa reddetur: siquidem qcquid alimenti supra modum calfit, præsertim si dulce fuerit & pingue, in amaram bilem convertitur. Porrò color rufus ad flavū proximè accedit: in hoc autem differunt, quò rufus quidem magis ad albū, flavus autem ad splendidum vergit. Quantū verò flavo rufum est albius, tantū illo pallidū. Quantò rursus minus album est flavum q̄ rufum, tantò flavo rubicundū. Jam verò in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatē habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quovis alio modo sunt pleni,

Excre[...] Variu[...] riis co[...] fectib[...] obnoxi[...] ostend[...]

Vrina[...] qua si[...] ma.

Vrina [...] bidar[...] ferent[...] plex.

Vrina[...]

Diabe[...]

Vrina[...] darun[...] existat[...] ma.

Vrina[...] sa.

Vrina[...] pallid[...]

Vrina[...] da.

Vrina[...] sa & [...] va, on[...] optim[...] stit.

Coloris[...] flavi[...] men.

Color fl[...]

Color r[...] cundu[...]

pleni, satis multã habent urinæ subsidentiã: quia in his omnib. plurimũ crudi humoris colligitur. Quare iis qui ex ocio & repletione febricitant, si sanitati restitui debeant, in urina plurimũ necessariò subsidet. Contrà iis, qui ex inedia & labore rubidæ simul & biliosæ urinæ excernuntur. Solvitur qppe morbus plerunq; priusquã subsideat aliqd: sufficitq; in his & nebula, & suspensio optima, qualis est alba, lævis, æqualis. Nec verò urinã rufam, simpliciter vituperavit Hippocrates, sed quamdiu rufa simul atq; subtilis esset: quòd tunc cruditatem significaret. Cæterũ quæ farinæ hordeaceæ crassiori in urina sunt subsidentiæ similes, grandis colliquationis & ardentissimi incendii sunt signa. At quę folia repræsentant, sunt vasorum partes superficiales, quæ scilicet contabuerunt. Ita & furfureæ: nisi quòd illis crassiores atq; minores sunt. Nigræ verò subsidentiæ, vel excedentẽ caliditatem, atq; igneam ostendunt: vel ex frigiditate vehementi, extinctionẽ. Pessima igitur est omnis denigrata urina, adeò ut neminem unquam servatum viderim, ex iis qui talem minxerũt. Minus verò perniciosa est, si sola sit hypostasis nigra: atq; adhuc minus, si solùm id quod in medio pendet, ac multò minus etiam si nebula. Color verò viridis fit in transitu ad nigrum,* estq; veluti quoddam initiũ nigri. Nam si morbus malignus fuerit, & vomitibus, & alvi excrementis, & urinis viridibus, postmodum nigræ superveniũt. Color autẽ lividus, est tantũ frigiditatis effectus: odor gravis, putrefactionis. Quòd si veluti oleũ mingatur, colliquationis est signũ: tales quidem urinæ pravæ sunt. Quæ autem bono colore sunt præditæ, & subsidentias habent albas, & lęves, & æquales, aut nebulas quasdam, aut suspensa similia, omnes urinas bonitate præcellunt: & præsertim in quibus subsidentia lævis fuerit. Secundũ bonitatis obtinent locum, in quibus suspensa sunt talia. Tertium in quibus nebulæ. Hæc igitur coctionis sunt signa. Reliquę verò omnes partim cruditatem, partim perniciem portendunt. Nam quæ alba, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem. At quę farinæ hordei crassiori, aut foliis, aut furfuribus similia habet: quæq; nigra, aut virides, aut livida, aut oleaginea, aut fœtida est, perniciem significat. Subrufa & subflava, si tenuis sit, media est inter exactè coctas & crudas: sicuti & illa etiam, in qua alba quædam & lævia suprà efferuntur, aut subsident: divulsa verò, miniméq; sibi continua, siquidem morbum semicoctũ ostendunt. At subrubeæ urinæ, habentésq; statim subrubeam atq; lævem hypostasim, sunt quidem salutares satis, sed semicoctis iis diuturniores. Jam verò in viris quidẽ atq; mulieribus, urinæ nigræ sunt pessimæ: in pueris autem aquæ similes. Quoniam igitur neq; signum ullum ita fidele est, ut exquisitè ostendat singula ex futuris temporibus: nec quę secundum cõcursus signa sunt complicata, sola possunt judicari experiẽtia: idcirco necessum est si signi cujusq; naturã accuratè considerare, si quis vult rectè pręgnoscere, ut ex vi uniuscujusque præcognitionẽ faciat. Etenim sæpe unum signũ forte, multis debilibus fidelibus existit. Omnino autẽ malè quis victũ instituet, nisi per fida signa, statũ futurũ præcognorit. Triplex in universum signorũ omniũ est differẽtia. Nõnulla siquidem cruditatis & coctionis sunt signa: nõnulla salutis & mortis: tertiũ autẽ signorũ genus est, quod crisibus adjacet. Coctionis igitur cruditatisq; signa, alvi excrementa, & urinas, & sputa, statuere oportet. Mortẽ autẽ atq; salutẽ nunciantia sunt, quæ unà cum his excernuntur, & quæ per totum apparent corpus. Quantũ ad crises attinet, aliqd quidem valent nõnulla ex his: est tamen propriũ atq; præcipuũ eorũ signorũ genus. At cruditatis atq; coctionis signa, propriã vim habent semper stabilẽ, sive statim in primo die, sive in sequẽtib. apparuerint. Quædam itaq; horũ signorũ in urinis, & alvi excremẽtis, & sputis apparent; quædã in dispositione totius corporis inveniuntur; quædam in naturalib. & animalib. cõspiciuntur operationib. Hæc tamen nõ omnia fidelia sunt, in omnib. morbi tẽporib. Etenim criticorũ symptomatũ duplex natura est. Siquidẽ eorũ aliqua sunt tanq̃ causæ & signa: aliqua tanq̃ signa duntaxat. Infida verò est universa eorũ natura, & contraria significans in diversis morbi temporib. In his autem totum est præcognitionis studium. Nam in alio quidẽ tempore secundum aliã dispositionẽ critica sunt. secundũ verò aliã dispositionẽ, symptomata, vel signa prava fiunt: critica autem nõ item omnino. Coctio igitᵘʳ celeritatẽ crisis, & salubrem securitatẽ significat: cruda autẽ & incocta, & in malos cõversa abscessus, crisiũ defectũ, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorũ reversiones. Porrò si quis primo statim die, nullũ habens signũ periculosum, sed potius salutaria omnia, acutè quidẽ febricitet, urinã autem mingat bene coloratã, ac mediocriter crassam: is certè in primis quatuor diebus crisim est habiturus: & eò magis, si nebula aliqua vel suspensio optima in urina videatᵘʳ: magisq; adhuc, si hypostasis bona se ostendat. Cujus rei nõ ignarus Hippocrates, ait: Mitissimæ febres, quæ cum signis securissimis fiunt, quarto solvũtur die, vel prius. At quæ malignitate excellũt, & cum signis gravissimis accidunt, quarto die vel citius occidunt. Sicuti igitur quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorũ dierũ solutionẽ habet; sic quæ isti proximè adjacet, diẽ septimã nõ transcendet. Similiter etiã maligna, & cum gravibus facta signis, quantũ absit à malignissima, & cum gravissimis accedente signis, tantò tardiorẽ mortẽ inducet. Sit itaq; primo die urina quidẽ exquisitè aquea, febris verò debilis, hęc sanè in longum ꝑtrahetᵘʳ tempᵘˢ. Sed quãtum hoc erit, in primis diebus cognosci non potest, nec cognitu est utile. At præsens principij tempᵘˢ nõ solum internoscere datᵘʳ, sed etiã sępius præcognoscere quo finietur. Atq; in his quidem adeò diuturnis, sufficienter est tempus principij longũ: in peracutis extremè angustũ. Nam si statim in prima die, in urinis appareat aliquod signũ coctionis, jã hìc principiũ trãsgressum est. Similiter etiã acuti principij, ne pręcognitionẽ quidem finis inquirere oportet: sed satis putare, si dum adest, cognosci possit; & cùm q̃primùm ad ascẽsum cõvertitᵘʳ, manifestè deprehendatᵘʳ. Si itaq; aliquod manifestũ appareat coctionis signũ

Signorum differentia triplex.

Coctionis signa.

Signa mortẽ & salutem nunciantia.

Decretoriorum signorũ genus haberi proprium.

Criticorum symptomatũ duplex natura.

Criticorum symptomatũ naturã esse infidam.

Crisis celeritatem concoctio indicat.

Cruditas quid commonstret.

Crisis in primis quatuor diebus accessuræ, exemplum.

Principij in acutis morbis cognoscendi ratio.

quicqd interjacet temporis, erit principium morbi. Quantum autem desit ad perspicuũ illud concoctionis indicium, & à morbi motu, & natura & anni tempore, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis, invenies. Nam si morbus natura longus extiterit, quemadmodum febris amphimerina, & videatur tardè in hoc ægrotante moveri: tempúsq; anni sit hyems, & regio frigida, ætásq; & natura laborantis ad frigidũ declinarit, multũ interim temporis ad manifesti signi generationẽ desiderabitur: quod totũ tẽpus principio erit contribuendũ. At verò perfecta coctio est, quãdo in urinis subsederit aliquid album, læve, æquale, & continuũ: debilis autẽ est, quando ex aquosa mediocriter suppallida facta fuerit: aut etiã turbulenta existens, talis permaneat. Rufa etiam & tenuis ad idem genus spectãt. Sed nihil horum jam principium esse finitum ostẽdit. Hoc enim manifestius indicium semper expetit, vel solam nebulam albã, vel suspensionẽ æqualem, cõtinuã atq; albam. Præterea rubens nubecula, & subsidentia talis, & absq; subsidentia probè colorata urina, & crassitudine mediocris, principij finem declarat. Sic & in laterum & pulmonũ passionibus, ea quę propriè sputa vocãtur, urinarum subsidentiis assimilãtur. Nihil verò omnino expuere, sed tussim tantũmodo siccã habere, tale quiddam est, quale in urinis extremè crudum, quod nominamus aquosum. Quòd si ab eo quod est nihil expuere, *ad expuendum quidem, verũ liquida, & omnino cruda, fiat trãsmutatio, debilis, & occulta ea permutatio erit: nec absolutum erit tum ipsum principij tẽpus. At ubi æger cœperit expuere pauca cõcocta, ac reliquo omni tẽpore hinc usq; ad statũ, plura & meliora, & facilius excreverit, tũc sanè expirabit principiũ, augmentũmq; morbi invalescet. Cùm verò exquisitè cõcocta fuerint & multa, eductaq; sine difficultate, tunc status est tempus. Quãdo verò similiter exquisitè cocta, & sine molestia educta, sed eorũ copia imminuta fuerit, dolórq; nõ amplius adsit, tunc cessare statũ oportet, su[illegible]qui autẽ declinationem. Sciendum autẽ est, secundum ipsas præcognitiones temporum, undecimũ diem esse indicem decimiquarti: sicuti & vigesimi decimumseptimũ. Cõtingit autem laborantem pleuritide, die quidem decimoseptimo pauca quædã concocta expuere: sequi autem crisim, sed imperfectam vigesimo: ac postea tandem judicari absolutè morbũ trigesimoquarto: quemadmodũ contigit in Anaxione, cujus Hippocrates meminit tertio Epidemiorum libro. Porrò primi dies tum indices, tum decretorij, valentiores quidem sunt ultimis, ubi morbus est brevis: eo tamẽ producto, lõgè imbecilliores redduntur. Igitur perfecti ac jam finiti principij manifestum & firmũ est signum manifesta concoctio. Finituri autem, & morbi natura, & tempus anni, & ætas laborãtis: ex abundanti verò, & regio in qua ægrotat, & modus ejus qui antecesserit victus, cùm nondum morbo correptus esset. Specialiora verò indicia futuri finis primo ægritudinis tempore, coctionis indicia sunt. Cæterùm si integræ cruditatis indicia in primis quatuor diebus morbi permaneant, longũ erit huic morbo principij tempus: si verò debilis mediocriter in ipso apparuerint, lõgum quidẽ & hoc erit, sed nõ priori similiter. Si aũt parva fuerint cruditatis signa, futurũ etiã principij tempus erit exiguũ. Meminisse autẽ cõvenit illius aphorismi: Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortẽ significant: cum mitiori verò, morbi prolixitatẽ. Quæ sanè prolixitas universis ipsius morbi temporibus cõmunicabitur. Jam verò post summi vigoris tẽpus sæpe quidẽ nulla fit crisis, sed paulatim solvitur morbus, longo tempore concoctionẽ recipiẽs: at hujuscemodi solutionem absolutè crisim non nomino. Si qua verò confertim fiat permutatio, & multò magis adhuc *agitationẽ quæ illam præcedit, ita appellare consuevi.

Amphimerina febris diuturna.

Concoctionis absolutæ imbecillisq; signa.

Principij finem quæ indicent.

Sputa in pleuritide, urinarum subsidẽtiis sunt persimilia.

Status tempus in pleuritide quando iam adesse significabitur.

Declinatio in pleuritide quando adsit

Undecimum esse indicem decimiquarti.

Vigesimi est index decimiseptimus.

Pleuritidem judicari posse die trigesimo quarto.

Primi dies in morbis brevibus valentiores sunt ultimis: contrà in longis. [illegible]cent.

Sudo[res] di qu[...] cent.

Crisis [...] tẽ [...] tio pr[...] morb[...] muta[...]

GALENI PERGAMENI
de crisibus, lib. II.

DEinceps autẽ, quo pacto quis primo statim die possit morbi naturã cognoscere, est adjiciendum. Cæterũ diem per totũ hunc sermonem nostrũ, in ea significatione accipiemus, ut nõ solùm lucem, sed etiã noctem cõplectatur. Sicuti et mensem ex triginta diebus cõstare dicimus: nõ id tempus tantum, quo Sol supra terram fertur appellantes diem, sed noctem etiã ei copulantes. Atq; in hunc modum annum quodammodo dicimus trecentos & sexaginta quinq; dies cõtinere. Morbus est dispositio quædam functiones lædens: quæ quidem duplex sæpe consistit. Simplicẽ tamen dispositionẽ, nemo qui perspicaci sit ingenio, in primo die ignorabit: habet enim propria indicia. Eam verò quæ cõmista est, nõ omnibus per initia cõtingit agnoscere. Oportet autẽ in omnib. simplicibus dispositionibus sic exerceri, ut earũ singulas seorsum, & jam perfectas promptè noscamus. Simplicem ita morborum singulorum dispositionem, ante omnia ipsã per seipsam cognoscere expedit: primum quidem ac maximè, ex iis quæ secundum propriã ipsi insunt substantiã: deinde jam ex iis quę sæpius ei accidunt. Veluti in ea febre quæ tertiana dicitur, non hoc tantùm advertas, si tertio quoq; die fiant accessiones desinentes integrè. Nam si duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidem tertianæ quolibet die, per tertium autẽ duæ quintanæ accederẽtur. Quare vel duas tertianas unam sic quotidianã putares, vel duas quintanas unam tertianã. Forma itaq; accessionum maximè inspiciẽda est. Porrò exquisitæ tertianæ longissimus terminus, septem absolvitur circuitib. Fiunt autẽ tertianæ plurimæ, ut etiã cõtinuæ & ardentes, æstivo tempore, ubi secundũ naturã se habet. Etenim quemadmodum hyems præ omnibus anni temporibus humidissima & frigidissima existit: sic æstas, siccissima simul & calidissima, dummodo propriã naturã retineat. Nec enim debes existimare, ꝙ propter anni temporũ appellationes, singulæ ęgritudines accidãt tales scilicet vel tales: sed propter ambiẽtes aëris temperaturã. Nam qualem hic ñaturã sortitur, ita etiam nos afficit. Similiter etiam regio & temperies hominis calida & sicca, plurimorũ febriũ feracior est, iis quæ tẽperamentum cõtrariũ possident. Quòd si etiam victu calidiori & sicciori usus

Dies.

Mens[is]

Ann[um] stare centu[m] quin[q;] dieb[us]

Morb[us]

Simp[lex] dispositi[o] se per[...] scend[...]

Terti[anæ] duas tas in singu[los] bus. Quin[tanæ] duas cas, t[ertio] quoq; [ac]cession[es] cere.

Terti[anæ ex]quisit[æ lon]gissimu[s ter]minus [...] absol[vitur] circuit[ib.]

Hyem[s hu]mides.

Æsta[s] sicces.

usus aliquis fuerit, hoc est, laboribus, vigiliis, curis, & anxietatibus, cibisq; paucioribus & biliosioribus, nõne etiam in hoc ipse seipso biliosior reddetur, ac proinde calidior & siccior? Atq; hæc sanè quæ diximus, cõmunia sunt ardentium febrium & tertianarũ generationis. Etenim tertiana accessio ab acutissimis maximéque adurentibus febribus nullo modo relinquitur: sed hoc discrimen interest, quòd in hac, per totum corpus bilis defertur, atq; ideo vehemens fit rigor, bilisque supervenit vomitus, atq; urinę & sudores biliosi adsunt: in aliis verò adurentibus febribus, quæ nullam habent intermissionẽ, flava bilis in vasis unà cum sanguine cõtinetur: id quod certè est in causa, ut in tertiana febris per sudores vomitusq; finiatur: in adurẽtibus autẽ, singulæ accessiones ad infebricitationem non pveniant: quoniã qui earum est causa humor, non expurgatur. Sed quãdo in his bilis agitatur vehementius, ac veluti effervescit, à naturaq; invalescente impellitur, tunc rigor supervenit, & febris solvitur. Nã ardens febris, si superveniat ei rigor (ut inquit Hippocrates) solvitur. Quòd verò non modò causa frigida, sed acris etiam & calida, rigorem faciat, in libro de symptomatum causis ostendimus. Etenim acres & mordaces humores vehementius emoti agitatiq;, & per sentientia corpora violenter delati, stimulant, pungunt & feriũt: atq; hinc sensum inæqualem, rigorem, cõcussionemq; invehũt. Tertiana itaq; febris, quæ ex flava bile mota ortũ habet, rationabiliter statim ab initio rigorẽ affert nõ mediocrẽ: hoc ipso primũ à quartanæ rigore differentẽ, quoniã in illa quidem pungi videtur ac percuti corpus (talis enim est in tertianis febribus sensus rigoris) in quartana autẽ frebre similem frigefactionẽ habet, qualis per gelu, tempore hyberno sentitur. Quippe in quartana febre atra bilis redundat: sicuti in quotidiana, pituita. Tertianã igitur febrem * minimè quidem licet absq; rigore vehementi, pungente atq; feriente carnem, oriri. At quartana febris nõ primo statim die cum rigore invadit vehementi, sed progrediente ipsa, atq; aucta, unà etiam rigor quidam gravis, ac veluti ossa cõtundens, augetur. Quotidianas autem nõ comitatur rigor, nec in initio, nec in progressu, sed frigefactio dũtaxat. Præterea quartanæ febres parvos, debiles, tardos & raros adeò pulsus efficiunt in invasionibus, ut nulla altera dispositio: tertianis verò parvi quidẽ ac debiles, tardiq; ac rari, cùm invadunt, pulsus necessariò adsunt. Verũ tarditas ac raritas nõ parvo ab iis intervallo relinquitur, quæ in quartanis accidunt. Nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodam modo ad interiora retracta, impeditaq;: in tertianis verò, nec aliqd tale percipitur, tarditasq; propè accedit ad eum qui secundum naturã est motus: ac pręterea certus ordo æqualitasq; pulsibus inest. Habet etiam tertiana febris per incrementa, æqualem liberámq; celeritatem: statimq; ad magnitudinẽ atq; vehementiã excitatur, hisq; omnibus frequentiã correspõdentẽ: neq; ipsi ullũ adest inflãmationis signũ. Jam igitur & sitim invehit, & hominẽ exurit, & paulò pòst in vigore consistit: calor æqualiter quaqueversus extenditur nihiloq; plus thorax extremitatibus calet: & si manum imposueris, in primo occursu quidem percipitur calor multus & acris, quiq; velut quodam cum vapore efferatur: paulò pòst verò superatur à manu: non ut in febribus malis & adurentibus accidit. Ac jam sanè bibendi tempus ægrotanti instat, statimq; post potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius, bilisque supervenit vomitus, venterq; solvitur, & biliosum mingunt. Incipit itaq; sudor vapidus calidusque, veluti in balneis: totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisq; est pulsus, qualis in iis qui rectè valentes exercitantur & balneãtur: velox scilicet, magnus, vehemens & creber. Sed præter hæc omnia statim ad infebricitationẽ definit, universum accessionis tẽpus ultra duodecim horas nõ protrahẽs. Sæpius aũt septẽ horas accessio cõtinet. Nõnunq̃ citius aut tardius, sed non multò, finitur. Descripsimus itaq; veram & exquisitã tertianam. Quòd si urina reddatur rufa, aũt subflava, appareatque crassitudo mediocris: ac paulò pòst, vel albam nebulam, vel suspẽsionem optimam fecerit, febris ipsa ultra quartũ circuitum non progredietur. Rufiore verò urina existente, neq; suspensione aliqua, nec nebula in primo circuitu apparente, ad septimum extendetur. Quòd si præter alia signa, in urinis appareat subsidentia lævis, æqualisq; circa primũ statim diem, ultra tertium circuitum ipsa febris nõ divagabitur. Ingruente autem accessione quartana, eximia quædam ad tarditatem ac raritatẽ fit pulsuum conversio. Solet porrò quartana febris maximè oriri in autumno, præcipuè si tempus ipsum frigidam & siccam, & inęqualem sortiatur temperaturam. Quòd si etiam regio taliũ febrium sit generatrix, & ægrotãtis natura atræ bili obnoxia, talisque victus ratio antecesserit, quæ hujusmodi aggregarit humorẽ: & si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, homoq; lienosus fuerit, vel febres erraticas passus: si augmentum & status plurimum cõtraria fuerint, tenuesq; & albæ & aquosæ urinæ reddantur: si in quã hæc omnia indicia in prima accessione adsint, quartanam esse febrem non dubites. Sed quotidianam à tertiana distinguere facilius est. Neq; enim primo statim die cum rigore invadit, sed progressu temporis refrigerationes potius quàm rigores ipsis adveniunt: neque ullus ordo aut æqualitas pulsibus assidet, cùm primũ accessiones fiunt. Sed nec deurunt laborãtes, nec denudare corpora, & pallia jactare cogũt: nec multũ ac frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidumq; potum expetere. Verũ isti cùm febricitant, minimè sitiunt: urinæq; ipsis in primis diebus tales sunt, quales quartanis incipientibus adsunt. Atq; in primis diebus minimè sudant: sed progrediente tempore hoc etiam illis advenit. Eget autem hæc frebris, natura humidiore, vitaq; ociosa, & plena crapulis. Quare in pueris assiduè fit: ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur. Sed et cruditates antecedunt plurimæ, & coquẽdi moræ, & acidi ructus: & cùm primũ febrire inc. piũt præcordia ultra naturalem habitũ intumescunt. Color hic cum pallore albus: taliumq; morborũ

Tertianæ correptis quo accessionis tempore est potio danda.

Tertianæ accessio ultra duodecim nõ protrahitur hora.

Tertianæ exquisita descriptio.

Tertianæ brevem solutionem quæ urinæ indicent.

Quartanarum febriũ signa & symptomata.

Quotidianæ & tertianæ febris discrimen.

Quotidianarum febriũ indicia.

Quotidiana cur assiduè pueros invadant.

Quotidiana quo præcipuè gignantur tempore.

hybernum tempus est ferax, & status temporis humidus, & ejusdem naturæ locus: fitq; accessionum principiũ circa vesperam. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, prima die invicem discernuntur. Cõtinuas autem febres, quæ idem genus cum ijs quas diximus habẽt, similiter primo die vir exercitatus cognoscet. Etenim exquisita ardens, cùm omnia alia servet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, quòd neq; cum rigore invadit, neq; ad infebricitationem desinit.

Ardentium exquisitarũ & tertianæ febris discrimen.

Quæ verò quotidie accessionem facit, quando temporis statum, & ætatem, & naturam corporis, & victus rationem antecedentem, ac præterea pulsuum formã, coloremq; eundem habuerit cum exquisitis quotidianis, non pervenerit autem ad infebricitationem, idem genus cum illis obtinet. Eodem modo & quæ quarto quoq; die accessionẽ facit sine ulla intermissione, nulla interposita febris quiete, ejusdem est generis cum quartana. Et palàm est, quòd nec rigor in ea accessiones antecedet, neq; sequetur sudor.

Cõtinua quotidiana descriptio.

Continua quartana descriptio.

Quę igitur in sola flava bile febris accenditur, sine aliquo affectu visceris, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardẽs dicetur: si verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & si ab atra bile fiat febris, cùm per totũ corpus delata fuerit, quartana efficitur: cùm immobilis, illa quæ quarto quoq; die excrescit: quẽadmodũ si ex pituita ortũ habeât, vel quotidianæ sunt, vel quæ accẽduntur singulis diebus.

Continuarũ & intermittentium febrium discrimen, secundum modum generationis.

In universum autẽ voco cõtinuam febrem, quæ ad infebricitationem, anteq̃ ex toto solvatur, nõ desinit: etsi declinatio aliqua sensibilis in ea deprehẽdatur. Cùm verò nec declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris usq; ad crisim similis perseveraverit, erit hæc ex genere febrium deurentiũ, ab ijsdem verò acutie differet. Sed nec in primo die, nec in secundo est hujusmodi febrem præcognoscere, nec aliter utile. Sat enim est genus agnoscere, ꝙ scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta. Atq; hujus generis febres omnes in prima septimana dijudicantur: si verò tertiana pura fuerit, intra septimum circuitum. Omnino autem diuturnæ sunt, & quotidiana intermittens, & illi adhærens continua, sicuti & quartana, & quæ per quartum excrescit.

Febris continua est, quæ ad infebricitationem, prius quàm solvatur, nõ desinit.

Deurentes febres.

Tertiana pura intra septimum circuitum absolvitur.

Febres diuturnæ quæ.

Quare tria erunt universa simplicium febrium genera. Singula verò ipsorũ in duas primas differentias scindentur: vel enim intermittentes, vel febres continuæ erunt. At si morbus compositus fuerit, non æquè facilè cognoscetur. Dupliciter verò genus febris cõpositum cõstituitur: in prima quidem sectione, vel quia eæ quas diximus febres citra alicujus membri affectũ miscentur: vel quia ex membri cujuspiam inflãmatione accenduntur.

Febrium simplicium tria genera.

Febrium genus compositum, constitui dupliciter.

Quæ igitur citra membri affectum cõsistunt, dupliciter cõmiscentur: aliquando implicatæ, nonnunq̃ verò per se totas confusæ. Sic quoq; membra inflãmata: nam ex ipsis quædam sanè veluti complicantur tantũmodo, quædam verò veluti confusionẽ quandam habent dispositionum. Ac febres sanè, quædam complicantur unius generis cum aliis ejusdẽ generis, vel unius speciei cum aliis ejusdem speciei. Cõtingit verò nonnunq̃, ut etiam differentes misceantur. Nam

Febres quomodo inter se misceatur.

quotidianæ tertianis, & his quartanæ, & quæ eãdem speciem servant, invicẽ plerunq; implicantur. Quo fit, ut idem homo tres interdũ habeat quartanos circuitus: sed hos quidem nõ est difficile agnoscere. Quandoq; verò aliqua ex intermittentiũ genere cum cõtinua, difficillimã vixq; explorabilem facit mistionẽ. Porrò quemadmodum febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt: vel quia differẽtia membra propriã singula febrim accendunt, ut lien & jecur: vel quia dispositio mista, veluti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cũ inflãmatione miscetur. Pro differentia enim affectarũ particularũ, atq; etiã earum affectuum, solent etiam ipsæ febres variari. Ubi igitur singula accuratè distinxeris, tunc sanè facilè mistionẽ deprehẽdes. Nulla autem est nec species, nec genus, quod circa tertiã vel quartam diem, cujus naturæ sit, innotescere nequeat.

Qua[...] circu[...] tribu[...] unum[...] demq[...] homi[...] ripi.

Patie[...] ca qu[...] effect[...] impli[...]

Invadat igitur febres aliqua horrida, atq; omnino inæqualis in pulsibus, & in eo qui per totum corpus sentitur calore, ut sæpius propius statum esse existimetur, vel medium augmẽti obtinere. Rursus verò horrida fiat, & pulsus minores, debiliores, tardiores, atq; rariores habeat: & calorem quidem ab extremis partibus recedentem, circa verò ventrẽ atq; thoracẽ, copiosum. Hanc non absq; ratione quispiam hemitritęũ fore speraverit, vel potius jam esse: à multis autem tertio die noscetur. Sed hæc quidem mixta est, ex biliosa pituitosaque febre, non invicem complicatis, sed per se totas confusis.

Hemi[...] febris [...] ptio.

Hemi[...] consta[...] bilios[...] tosaq[...] per se [...] confus[...]

Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter cõsistit. Vel enim tertiana quotidianæ commista: vel ea quę quotidie accessionem habet continua, illi quæ per tertiũ continua est: vel tertiana ei quæ singulis diebus accessionem facit continuæ: vel quotidiana ei quæ per tertium continua est. Si qua verò febris in primò die exquisita tertiana deprehẽsa, deinde sequenti die similem priori omnino fecerit accessionem, hæc duplex tertiana existit. Sic autem & duæ & tres quartanæ sæpius invicem complicantur, quas accessionũ forma à quotidianis distinguit.

ex ijs[...] ter se c[...] catis [...] fieri q[...] pliciter [...] test.

Tertia[...] plex q[...] adesse[...] tur.

Tria igitur sunt omnia quæ ex humorũ putredine febrium accenduntur genera: quædã enim ex flava bile (hæq; plurimæ sunt) quædam extra, quædam ex pituita consistunt. Aliarũ autem omnium febrium varietas, ex miscella horũ humorũ nascitur. At ephemeræ et hecticę febres alia duo constituunt genera, ab iis, quæ dicuntur acutæ febres, distincta. Porrò febris acuta, vel aliquo dictorum humorũ cõputrescente, vel membro phlegmone obsesso, gignitur. Mirantur autem nõnulli, quòd possit intermittens febris cũ cõtinua misceri, quodq; nulla intermissione accedente febris, interdũ solæ intermittentes mutuò inter se misceantur: id ꝙ accidit nõ in tertianis tantũ, aut quotidianis intermittentibus, sed etiã in ipsis quartanis. Cùm enim plures invicẽ cõplicãtur, sive ejusdẽ generis, sive diversi, accidit ut febris secunda plurimũ anticipet advenire, anteq̃ prima in exactam integritatẽ desinat. Deinde rursus tertia eidem succedit, antequàm perfectè solvatur. Hoc verò maximè accidit in longioribus accessionibus. Etenim trium tertianarũ complicatio, in secunda statim die nobis mani-

Febriu[...] tridar[...] genera[...]

Febris [...] quibus [...] ex occa[...] bus pos[...]

manifestè est conspecta. Earũ verò febrium quæ ex locis parentibus accidunt, forma composita est. Quædam enim loci indicia præ se ferũt: quædam autem ejus, ob quam consistunt, causæ. Vel uti in morbo laterali locus quidem patiens est, costas succingẽs membrana. Quæ quidem cùm inflammata sit, necessariò dolorẽ invehit, quoniam nervosa est: sed hunc pungentem, & longè extensum, quoniam pars affecta, est membrana. Quæ quidem cùm unum sit ex spirandi instrumentis necessariò difficilem habebit respirationem animal. Quia verò & cordi & pulmoni proxima est, necessariò & febricitabit, & statim infestabitur tussi: nõ tamen statim expuet. Sed si quidem multũ ac crassum ab inflãmatione defluxerit, tunc tussi expuet: si verò paucũ & tenue, irritabitur quidẽ necessariò, ita ut tussis moveatur: nõ tamen expuet, anteq̃ collectum simul atq; cõcoctum ad multitudinẽ crassitudinemq; pervenerit. Nunquid verò magis pituitosus sit, vel biliosus humor, is qui inflãmationem facit, ex forma sputorũ cognosces. Nam si sputa sint spumosa, fluxum maximè pituitosum ostendunt: flava autem, biliosum impermistũ: quę verò rufa sunt, amaram quidem & ista referunt bilem, sed non paucam serosam humiditatem cum bile misceri significant: & multò ampliorem, quando pallida quis expuerit. Sic & nigra, atræ bilis fluxum ostẽdunt: sicuti quæ magis rubida sunt, plurimũ quidem sanguinis: minimum aũt amaræ bilis, in eo qui flãmationem facit, contineri significant. Atq; ideo inter omnia sputa hæc sunt mitiora: sicuti nigra, magis exitialia. Pulsus igitur pleuriticorum, quà quidem duram præ se fert tensionẽ, nervosum esse locum affectum ostendit: quà verò serræ similis est, inflãmationis affectum. Quà velox simul & frequens, ac magnus, ad inflammationem consequi febrem. Quà singula quæ diximus, majora aut minora sunt, vel magnam esse, vel parvam ostendit dispositionem. Igitur aut simplex est febris, aut cõposita: vel cum loco patiẽte, vel ephemera, vel hectica. Si simplex omnino fuerit, humoris indicia affert, ex quo genita est. Si verò composita, ex quot simplicibus febribus composita est, totidem numero humorũ multitudinem indicabit. At si hoc indicet, illud etiam significabit, nũquid morbus diu durabit, an citò finietur. Nam si humor pituitosus extiterit, necessariò diuturnus erit: longè verò magis, si atræ bilis naturam referat. Quòd si ad flavam bilem inclinet, minimè quidem diuturnus erit. Sic & locus patiẽs, qui quidem motu multo exercetur, calidusq; est, ac rarus, & principatum gerit, acutiorem fore morbum portẽdit. Qui verò neq; in motu continuo est, frigidusq; ac densus, & sine principatu existit, ad longius tempus debere extendi significat. Eodem modo & dispositio, si quidem difficilem motum habuerit, frigidiorq; fuerit ac densior, diu duraturum: sin autẽ facilè moveatur, calidiorq; fuerit, & rarior, citò solutum iri. Similiter & de causis est judicãdum. Eas igitur quæ cum magno ac repentino certamine fiunt solutiones morborum (quę præcipuè crises vocantur) febrium earum quæ ex calidis humoribus accenduntur, proprias esse est putandum. Post has, earum, quæcunq; membrorum sunt principatum habentium, facilè mobiles calidæq; dispositiones. Ephemeræ verò & hecticæ febres, sine magna ꝑturbatione, & minimè subitas faciunt permutationes. Ergo in omnibus inflammatis particulis constipatio ipsa, quę locum probè difflari prohibet, statim quidem putrefacit humores, simulq; quendam calorem excitat, qualis & in reliquis omnibus putrescentibus gignitur. Cujus caloris modus, cum simplex fuerit, necessariò alicui earum, quas diximus, febriũ assimilatur: vel potius una ex illis est, vel ad amaram bilem, vel ad atram, vel ad pituitam attinens. Omnino enim humor qui inflammationem efficit, vel flavæ bilis est, vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermistæ multæq; flavæ bilis fuerit, cum facit erysipelata, & eos qui herpetes nominantur: sicuti si nigræ, cancros, & phagedænas, aut elephantos, aut aliquem ex his adeò incurabilibus morbis. Quæcunq; verò ingruente pituita in tumorem attolluntur, hæc œdemata nuncupantur. At qui sanguis atræ bilis est permistus, duras gignit inflammationes: erysipelatibus verò similes, qui amaræ inflatas, qui pituitæ. Cùm verò ipse secundum naturam se habens sanguis, trusus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflãmatio est. Simplex verò ex ipsa febris accenditur, maximè ephemeris similis, quæ ex inflammationibus inguinum accidunt: nam & ipsa inguinis inflammatio ex optimo sanguine fit. Liquet autem, q̃ cùm hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed jam ad amaræ bilis naturam transit. Atq; in hoc illud servatur, triplex esse genus universum simplicium febrium. Quæ enim ex sanguinis putredine fit, jam quodammodo biliosa est. Etenim sanguis ex moderato calore gignitur: flava autẽ bilis, ex majore: atra verò ex impensè immodico. Quicquid igitur pingue ac tenue in sanguine est, fit flava bilis: crassum verò, ac veluti fæx, quando immodicè exaruerit ex calfactum, atra. Flava etiam bilis quandoq; in atram cõvertitur, cùm assata fuerit. Omnes igitur quæ in particula aliqua accenduntur febres, unum aliquem ex dictis, vel simplicem, vel cõpositum characterem habebunt. Qui vero singulas per se febres exquisitè cognorit, earum is mistionem nõ ignorabit. Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones, absq; humorũ putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum autem generationis sunt occasiones cõmunes, vigiliæ, cruditas, tristitia, timor, curæ, iracundia, deustio, refrigeratio, lassitudo, ebrietas, & quæcunq; similia. Cõmuniter omniũ pulsus ꝓmovetur ad parvitatẽ atq; frequentiam, & nonnunq̃ ad magnitudinẽ. Exquisitè autẽ servat eam quę secundum naturã est, æqualitatem, mollitiem, & ordinem. Sic & urinæ, nõnullæ quidem, suspensiones, nõnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autẽ nebulas. Omnes verò probè coloratæ sunt, sicuti & in omnibus calor vapidus est: atq; ab omnibus ipsis absunt maligna accidentia. Cõmunes autẽ sunt omnib. & urinæ rufiores. Cæterũ iis qui ob tristitiam febricitãt, acrimonia potius

Margin notes (left, partly cut off): brii quæ locis patientibus accidunt, formã è composi[ta]... m. ...euritidis ...eratio, si..., & symp... mata. — ...torum co... s osten... t differẽ... humorũ ...entium ...ritidem. — ...ta mitio... ...quanam ...t in pleuri... ...e, & qua ...alis ma... ...uritico... ...p pulsus ...tes. — ...rium di... ...o. — ...rium lon... ...udinem et ...citatem ...rehendi ...e ex noti... ...humorũ ...quibus gi... ...tur, vel ...positionũ ...rtium à ...ibus proce... ...nt. — ...ses repen... ...a violen... ...calidam febriũ ...t propria.

Margin notes (right): Constipatio febrem quaratione gignat. — Inflammationem gignit vel flava bilis, vel atra, vel pituita. — Bilis quos edat tumores. — Atra bilis quales tumores gignat. — Pituita gignit œdemata. — Sanguis producit propriè dictam inflãmationem. — Sanguinem putrescentẽ ad amaræ bilis naturam transire. — Humorum generationes atque transmutationes. — Febrium mistionem non ignorabit, qui singulas simplicium cognorit. — Ephemeræ febres solius spiritus sunt passiones. — Ephemerarum febriũ causæ. — Ephemerarum febriũ indicia.

adest, quam multitudo caloris: sicuti iis qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in iis qui tristitia, quam in iis qui curis vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum cōcavitas, & insolita quædā decoloratio. Et hæc quidem cōmunia omniū etiā aliorū, qui quocunq; modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia sunt. Sed præcipuè ex oculis sunt discernendi: licet enim ex his etiā in sanis animi affectum cōjicere. Eos qui nimiū vigilaverunt, distinguit decolorationis modus: subtumida præterea ipsis est facies, palpebrásq; nō facilè attollūt, oculosq; habent præhumidos. Iracūdis neq; oculorū cōcavitas, nec manifesta inest decoloratio. Sed nec magnitudo pulsuū aufertur. Eorū verò qui febriūt ex lassitudine, cutis est siccior, quam in aliqua alia febrium ephemerarū. Quæ ex densata cute febres oriūtur, solæ inter omnes ephemeras in passione astricta cōsistunt, facileq; dignoscūtur ex tactu: sicuti & aridæ febres quæ ex lassitudine fiūt. Caliditatis aūt motus in iis quodāmodo augescit. Earū verò febriū ephemerarū, quæ ex bubone accendūtur, pulsus maximi sunt, veloces atq; frequentes, calorq; plurimus, qui post statum statim ex profundo attollitur, sed suavis. Præterea rubea facies magna ex parte ipsis inest, & major tumor, & urinæ subalbę. Cōmunis autē his febribus inest æqualitas pulsuū. Quia verò nulla hecticarū febrium in primis diebus, sed in progressu tēporis fit, de illis non agemus impræsentiarum.

Tristitiam quæ signa arguant.

Oculorum ex signis, in sanis etiā animi affectus cognosci.

Vigiliis maceratorum signa.

Iracundorū signa.

Febrientium ex lassitudine signa.

Ephemera ex densata cute.

Ephemeras ex bubone ortas quæ arguant.

Hecticarum febrium nulla fit statim in primis diebus, sed in progressu.

GALENI PERGAMENI de Crisibus, lib. III.

Ubi morbus subitò ad sanitatem pervenit, ea permutatio omniū optima est, atq; ideo ipsam per excellentiam crisim vocamus. Ex aliis autē permutationibus, quæ quidem ad subitam mortē fit, mala crisis existit. Quæ verò aliquam effatu dignam mutationē efficiunt, non tamen integram solutionē, imperfectæ crises vocātur: sicuti & quæ sensim emoriente vel virtute, vel morbo contingunt: quæ solutiones simpliciter, non crises vocari debent. Sola igit. subita ad sanitatē conversio, simpliciter crisis vocatur: quæ fit subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus. Quicunq; enim aliter quieverint, retrocedunt malignius. Antecedit aūt hujusmodi excretiones abscessusque non mediocris perturbatio in ægrotantis corpore. Nam anxietates, vigiliæ, dementiæ graves somni, respirationes difficiles, vertigines, sensuum difficultates, dolores capitis, colli, stomachi, & multorum aliorum membrorū: nonnullis verò aurium sonitus, & vanæ ante oculos apparent imagines, & lachrymæ involuntariæ effluunt, & urina retinetur, & labrū agitatur, & aliquid tremulum fit: oblivio præterea, & præsentiū ignorantia, & vehemens rigor accidit, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitisq; inexpugnabilis sequitur: clamant & saliunt, sicuti furentes, nec possunt in eodem situ recumbere. Deinde repentè multus sudor erumpit, aut vomitus nō exiguus insequitur, aut venter subitò solvitur, aut abundans fit fluxus sanguinis, aut hæc omnia simul contingunt, unde non parvus invadit timor adstantes. Ut igitur qualē sit habitura exitū præsens crisis, agnoscas, prævideas autem futurā, primū ac maximè omniū expendendæ coctiones sunt ex urinis, alvi excrementis, atq; ex ipsis sputis. Quippe neminem vidi intereuntē, qui præcedentibus coctionibus, crisim ipsam habuisset. Non tamen æqua omniū signorū dignitas existimanda est: sed in morbis quidem thoracis atq; pulmonis, præcipuè sputa sunt exploranda: non tamen urinarū contemplatio explodenda: sed & excrementa sunt inspicienda. Si verò tantùm febricitēt absq; alicujus visceris affectione, * aut si etiam aliquid eorum quæ circa hepar, renes, vesicam, atq; splenem habentur, phlegmone obsessum sit, maximè urinis est intendendus animus. Sicuti si circa ventriculum passio consistat, primùm excrementa alvi inspicienda: sed neque interim sunt negligendæ urinæ. Primū itaq; & maximum instantis bonæ crisis indicium, sunt cōcoctiones, Secundum autem, quòd ab aliqua die indicatoria, indicata prius fuerit, cui annexa sit diei ipsius judicantis facultas. Deinceps verò inspicere oportet, & speciem morbi, & morem: ac postea, si formæ morbi, ipsa excretio respōdeat. Etenim si febris exurens sit, vel sanguis è naribus profluet, vel post vehementem rigorem sudor multus & calidus per totum corpus manabit: aut per vomitum, aut per alvum, biliosum aliquid excernetur. Ita & tertiana vomitibus & excrementis biliosis, & sudoribus toto corpore fluentibus, finiri debet. Plurimum autem pituitę in febribus excernitur quotidianis, & multi per totum corpus sudores fiunt. Finit autem & phrenitidem sudor multus, præcipuè si calidus è capite fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit etiam interdum, ut per sanguinem fluentem è naribus phrenitis etiam solvatur. Non tamen lethargus, aut peripnevmonia fluxū sanguinis amāt. Inter ipsas autem pleuritis medium obtinet locū. Lienis etiam hepatisq; solvit inflammationes, si simul adsit acuta febris, sanguis è naribus profluens: sicuti & reliquas omnes, quæ sub præcordiis fiunt, ferventes & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere sanguinem, ex dextra quidem nare, patiente hepate, vel locis sub dextris pręcordiis positis: ex sinistra autē, liene, & locis vicinis. Juvat etiā & sudor bonus omnes quæ sunt juxta præcordia inflāmationes calidas & acutas. Hepatis verò cōvexæ quidem partes patientes, fluxibus sanguinis è nare dextra, sudoribus bonis, copiosisq; urinis solvuntur. Cavæ autem partes excrementis biliosis atq; sudoribus: nōnunquam verò & vomitibus. Sudores tamen omnibus febribus proprii sunt, & præcipuè exurentibus. Finiunt autem quartanas febres, si atra simul cum eis atq; varia excernantur: semitertianas verò, si biliosa simul & pituitosa. Solvunt etiam parotides, lethargos, reliquósq; omnes affectus capitis. Porrò cæteri abscessus, febres omnes diuturnas securè solvere consueverunt. At verò ægrotantis ætas atq; natura, præterea victus ratio antecedens, locus in quo ægrotat, anni tempus, præsensq; status temporis, veniunt cōsideranda. Atq; ex his quæ diximus licet exer-

Crisis per excellentiam dicitur subita permutatio morbi ad salutem.

Crisis mala

Crisis imperfecta.

Crisis optima fit cum subitis excretionibus aut effatu dignis abscessib.

Crisim præven ientia symptomata.

Concoctio[nes] esse exp[en]das ad c[ogno]scendam [præ]sentem [cri]sim, ac pr[ævi]dendam [fu]turam.

Interiss[e nul]liquem [qui] crisim p[er] coctione[s] præceden[tes] habuisse[t] vidit G[ale]nus une[dem].

Excretio[nes] corporis, in quib[us] morbis p[ræci]puè sint [ex]pendend[æ].

Crisis bo[næ] & insta[ntis] indicia.

Ardenti[s fe]bris sol[vi] cum qu[a] excretio[ne] bus fiat.

Tertiana[e so]lutionem [ex]cretio bi[liosa] statur.

Quotidi[ana]rum sol[utio] quas ex[cre]tiones a[rgu]at.

Phreni[tidis] quib. ex[cre]tionibus [sol]vatur.

Sanguis [e na]ribus at[que] directo [pro]fluens, [quas] solvat in[flam]mationes

Hepatis p[ar]tes quibu[s ex]cretionib[us] solvi solea[nt.]

Sudores [om]nes [fe]bribus pro[pri]i.

Sudores, q[uos] dissolvant [af]fectus.

exercitatis viris præsentē crisim cognoscere. Ad præcognoscendam verò futurā, illa quæ nuper diximus, unà cum natura morbi similiter expendenda sunt. Post hęc autem & accessionū circuitus veniunt considerandi, an per tertium, vel per quartum, vel per singulos dies eveniāt, vel nullo modo eveniāt, sicuti in synochis accidit. Si enim properaverint, ac semper proportionabiliter anticipaverint horā, aut multò vehementius infestaverint, & per tertiū occursaverint, citò crisim subsecuturā denunciāt. Si verò lentè moveātur, atq; eadē invaserint hora, & singulis diebus fiāt, post longius tempus crisim futurā portendunt. Præterea coctiones inspicere oportet: quarū insignes permutationes, si in diebus indicatoriis accidant, indicia sunt, quòd sequentes judicatorii dies ægrotū absolvēt morbo. Minimè autem contingit, febrem omnia signa securissima habentem, nec illam, in qua sunt omnia maximè perniciosa, alteram quidem nō liberare, alteram verò non occidere in primo quaternario ægrotantem. Cùm autem unaquæque accessio quatuor habeat partes, principium, augmentum, statum, & declinationem: vel has omnes brevi tempore accessio percurrit, vel tardo: vel nonnullas quidem citius, nonnullas verò serius. Si omnes igitur celeriter peragat, manifestū inde fit, quòd ad crisim properat: omninoq; hujusmodi febris est de numero intermittentiū. Neq; enim contingit, ut illa quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: sicuti neque ut quæ in omnibus partibus prolixitatem servat, sit intermittens. Voco febrem intermittentem, quæ ad infebricitationē pervenit. Porrò febris synochæ longus est status: * imò verò tota hæc febris status est. Cùm igitur morbi species, & magnitudo, & motus, & mos, inter se distinguantur: & species quidem sit ex propriis accidētibus cognita: magnitudo verò, ex eorundem quantitate: motus, ex tempore accessionis partiū: mos, ex accidentibus supervenientibus: his quoq; adjuncta consideratione temporis anni, & naturæ, & regionis, & similium: nunquid morietur æger, aut servabitur, ad hæc tria respiciens invenies, ad speciem, & morem, & magnitudinem: sed pręcipuè morem expendere oportet. Utrùm verò per crisim terminabitur morbus, an non, primum quidem ex motu ac magnitudine perspicies: deinceps autē ex ipsius specie: postea ex anni tempore, & ex aliis quæ eiusdem sunt ordinis, & ex supervenientibus accidentibus, quæ vel unà cum crisi ab initio invadūt, vel paululùm anticipant. Nā cùm supervenientia accidentia dividātur trifariam: in ea scilicet quæ morē morbi natura ostendere apta sunt: & in ea quæ affuturam proximè crisim denunciāt: & in ea quæ non solùm signa, sed etiā causæ crisis existunt: primū quidem ex his simplex est genus: secundum verò & tertium nō semper, neq; idem facere neq; ostendere est aptum, sed variatur secundum tempora. Si æger igitur primo die habeat signa salutis manifestissima, huic in primo quaterniōe solvetur morbus. Utrùm verò per solutionem vel crisim, magnitudine & parvitate distinguitur. Magna siquidem, judicantur omnino: parva autem duntaxat solvūtur. At dies crisis ex ipso motu invenietur. Nam si febris synocha fuerit, nullúsque acciderit error, sperandum est crisim quarto futuram die. Si verò continua fuerit, magnitudinē ac motum inspicere oportet. Convenit nanq; in tertio vel quinto die crisim fieri: in tertio quidē, si morbus sit magnus, ac motum habeat velocem: in quinto autem, si nec valdè magnus sit, nec moveatur velociter. Oportet enim crisim in idem tempus incidere cum accessione. Ob idq; rarò accidit, ut in quarto die continuarū crisis videatur. Continuæ itaq; febres, quæ in accessionib. crisim habent, tertio die, vel quinto, rationabiliter finiuntur. Adjuvat motus celeritatē morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunq; alia amaræ bili conveniunt. Tarditati autē motus insunt contraria. Cæterū principii signa, si diutius perseverarint, diuturnū fore morbum significant. Augmenti verò, si in quarta vel septima die apparuerint, sperandum aliquid in quartodecimo est: * id tamen undecimo designabitur. Nam si hæc tria in eo die conjuncta fuerint, & motus velocitas, & febris magnitudo, & manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartodecimo. Si verò solùm manifestum coctionis signum die undecima appareat, nec tamen morbi magnitudo, aut morbi velocitas festinarint, tunc ultra diē decimumquartū differetur crisis. At si nec die decimoquarto aliqd innovatū fuerit, q͂ sit exquisitum, tunc ad diem decimū septimū est respiciendū. Si enim in eo apparuerit aliquod signum, id fidissimū erit, quāvis sit perexiguū, crisimq; vigesimi diei pręmōstrabit. Quæ igitur crises post signa optima, & exquisitā factæ fuerint coctionē, eæ necessariò erunt optimæ; quoniā & sola coctio, crisis celeritatē salubrē ostendit. Exquisita verò fit coctio tēpore status. Cùm igitur forma victus ad statū instituatur, & crisis optima in illo fiat, utiq; omniū crisium ipse erit regula. Quæ enim huic est proximior, altera magis distante est potior. Quare in nulla re adeò exercitandus est medicus, ut in status præcognitione. Etenim quicūq; morbi status tēpus præterierint injudicati, hi sine crisi perseverāt, & paulatim solvuntur: nullúmq; periculū est, status tempore elapso, quantū judicio assequi possum. Qui verò perierunt in declinationibus, omnes ij aut proprio sunt, aut errore medicorū extincti, nequaq̃ autem vi morbi. Ubi enim natura superior evasit, restititq; vehementiori morbi cōatui, & quæ infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest, ut deinceps succumbat. Quòd si à morbo non vincatur natura, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidē nihil aliud mors est, quàm omnimoda naturæ prostratio. Igitur aut moriturus sit æger, nec ne, præcognoscet nemo, nisi status tempus præsciverit. Ut autem scire non possumus, an portando oneri quispiam sufficiens erit, hominis robore, oneris magnitudine, ac vitæ longitudine antea nō exploratis: sic nihil de ægrotantis salute prius pronunciare licebit, quàm magnitudinē morbi, naturæ robur, ac futurū statum investigaverimus. At verò si ex tribus ijs cognoverimus, nunquid liberabitur aut morietur æger, colligere ita poterimus aliquid

Synochas diversas esse à continuis febribus.

Crisis in idē coire tempus debet cum accessione.

Continuæ febres, quare tertio vel quinto die solvantur.

Motus celeritatem tarditatemq; adiuvantia.

Crises optimæ quæ.

Victus rationem iuxta statum institui.

Status morbi, omnium criseōn est regula.

Status præcognitio maximè curæ esse medico debet.

Status tempore elapso, solvi paulatim morbos, omneq; abesse periculū.

Mors est omnimoda naturæ prostratio.

Prædicturus salutem vel mortem, debet prius magnitudinem morbi, naturæ robur ac futurum statum investigare.

de crisis tempore & modo. Nam si morbus inveniatur salubris, & neq; eius acumen, nec magnitudo festinent, nec error aliquis cōmittatur circa ægrū, status tempus crisis expectat: quæ sanè optima erit, ut quæ morbo cōcocto fiat. Si verò vel propter morbi magnitudinē, vel motus celeritatem, ante statū crisis venire cogatur, tātò hęc deterior optima erit, quantū statim anticipaverit. Quod si neq; usq; ad statum sufficere possit, necessum est ægrum ex hoc morbo interire, non tamen omnino propter statū. Crisis enim vel in statu, vel parum ante ipsum fit: mors autē in tribus temporibus, principio, augmento, & statu. Porrò ubi quis subitò liberatur à morbo, omnino huic aliqua evacuatio effatu digna, aut abscessus contingit, præcedente tamen insigni quadam perturbatione. Atque hunc sanè solutionis modum vocamus crisim. Est & alius solutionis modus, ubi scilicet nō omnino absolvitur æger: quæ crisis dicitur imperfecta. Ubi verò morbi paulatim & citra pturbationē solvuntur, solut i illa per abusum crisis vocatur. Ac tres quidem hi sunt modi* permutationis morborū, cùm ægrotus est evasurus: tres verò alii istis proportionales, cùm videlicet est moriturus. Vel enim subitò moritur, cum perturbationibus, evacuationib. vel abcessibus momentaneis: vel mortem non subit quidem ex istis, sed multò deterius evadit. Vocentur autē hæ duæ crises nō bonæ: quarum prima quidem perfecta, secunda imperfecta existit. At tertia species malæ permutationis, quæ hominē paulatim ducit ad mortē, arefactio dicatur. Est & quartus modus subitæ permutationis ad pejus, sine magnis excretionibus, vel materiæ in aliquē locū affluxibus, quam neq; crisim appello. Statuens igitur aliquā esse vitalem potentiam, ·stude ut agnoscas* ipsius ita in robore, ut in imbecillitate, dispositionē. Ubi verò in his exercitatus jam fueris, cura deinceps, ut omnes morborū tam in magnitudine, q̄ in more differentias, & post hæc, futuri status præcognitionē, perdiscas. Quæ ubi accuratè didiceris, tunc te exerceas oportet in cōprehendenda per exquisitā conjecturā, tam morbi magnitudine, q̄ ægrotantis robore: & quanto hæc tempore possint perdurare. Sicuti enim qui signa omnia bona præfert, in primo quaternione integrè liberabitur: ita qui omnia mala, intra primū quaternarium morietur. Cæterū qui quidem liberatur, omnia morbi tempora universalia pertransit. Moriturus verò ad declinationis tempus pertingere minimè potest: *imò nec necessariò ad statū. Contingit quippe ipsum in augmēti & principii etiā tempore mori. Crisim verò subire nō est necessariū, & maximè si in principio morbi moriatur. Hoc autē accidit, ubi natura à morbo plurimum superatur. Tunc siquidem nec certare adversus ipsum aggreditur: atqui sine certamine non fit crisis Hic igitur est quartus modus mortis, qui nulli salutariū assimilatur. Nemo siquidē subitò morbū evasit sine crisi. Multi verò sine hac subitò intereūt, plurimiq; in accessionū principiis, illi prȩsertim qui propter materiæ multitudinē & crassiti em, aut inflammationis magnitudinē exitialiter laborant. In accessionū etiam particularium declinationibus, ob virium imbecillitatem moriūtur. In totius aūt morbi declinatione, nullus unquam extinguitur propria morbi ratione, sed ob errorē cōmissum. Quandoquidē ubi morbi status præteriit, natura evasit superior: alioqui nō declinasset morbus. Fit aūt semper vehementior pulsus, æqualiorq; & ordinatior, in optima declinatione. Debilior verò, inordinatior, & inæqualior, in exitiali. Tres itaq; sunt omnes mortis modi, iis qui sine crisi moriūtur. Primus quidē in accessionū principiis, q in magnis inflāmationibus principaliū membrorū contingit plurimū, vel ob humorū multitudinē, crassitudinem, & tenacitatē. Secundus in tempore status, à morbi vi natura superata. Tertius in declinationibus, qui rarissimè accidit, vigore soluto vitali. Horū verò nullus cōtingit cum crisi. Neq; enim morbum depellere in hujusmodi mortis modis ab initio natura tentavit. Ubi verò tentaverit, sed succubuerit, malam crisim talem eventū appello: fitq; omnino cum excretionibus, aut abscessibus momentaneis. Sicuti autē in malis crisibus est plurima incertitudo cōjecturaq;, ita in bonis scientia, & firmitas prævalet. Determinati siquidem sunt, atq; ordinati naturæ motus, si & valida sit, & dominetur materiæ, propriasq; perficiat operationes. Indeterminati verò, inordinatique & incogniti, si quando succumbat. Porrò si morbo pernicioso existente, quarto die letalia signa se ostendant: si quidem imparibus diebus accessio fiat, septimo accedet crisis: si verò pluribus, sexto. Certiorē tamen expectationem faciet ipsius morbi motus. Nam si is acutè moveatur, crisim sexto die venturā significat. Sin verò tardè, ad septimā differetur. Cùm verò dies indicatrix nullum de mala crisi futura signū ostenderit, præcognitio eius minimè facilis erit. Est autem primū & maximū morbis mortalibus signū, quòd sine crisi mors sit subsecutura, viriū imbecillitas. Secundum verò, si nullum adsit signum coctionis: & præter hæc, si magnus sit morbus malignusq;, & moveatur celeriter. Cùm enim hæc affuerint, omnino absq; crisi mors subsequetur. Mortis autem dies præcognoscitur, quantò superet morbus naturam considerando, & graviores accessiones inspiciendo. Si enim effatu dignus fuerit excessus, & parū resistere adhuc vis naturæ videatur, mors citò subsequetur. Si verò cōtraria affuerint, tardius. Sit igitur, gratia exēpli, multus excessus, nō tamen manifestus: an ad unum diem, vel duos extendi poterit, hoc certè distinguetur accessionū circuitibus. Quo enim die debet accessio fieri, in illo morietur. Constet rursus morbum esse exitialem, nec multam prostrationē virium adesse: liquet primū ex hoc, mortē nō esse propinquā. Deinde inquirendū est, an crisis fieri possit. Si igitur virtus robusta fuerit, & morbus moveatur velociter, & aliquod signū coctionis affuerit, nō extra rationē est, quòd natura tentabit crisim. At si virtus quodāmodo succubuerit, ac morbus tardū habuerit motū, nullūq; adfuerit coctionis signū, in hoc subsequi haud crisim cōtinget. Itaq; optimæ crises in statibus fiūt: in augmentis verò, si salus sit subsecutura, vel imperfectæ, vel nō securæ. At in morituris, vel interimunt

Crisis quo morbi tempore fiat. Mors quo morbi tempore accidat. Permutationis morborū tres differentia. Crisis perfecta quid. Crisis imperfecta. Crisis per abusum quando dicatur. Permutationis morborū, cùm æger est interiturus, tres modi. Crises non bona. Arefactio. Evasurus morbum, necessariò debet transire illius universalia tēpora. Moriturus ad declinationis tempus pertingere minimè potest. Crisim ut moriatur quispiam, non esse necessariā. Crisis non fit absq; certamine. Nemo absq; crisi subitò morbum evasit. Mori absq; crisi quibus contingat in accessionum principiis.

Mortis modi ... totius declinatione, ... rore ... missi. Mortis tres ... crisi ... tur. Naturæ ... tus ... determinati, ... sint, ... do ... trarium. Mortis ... crisi ... ram ... dicen... Mortis qua ... gnosci... Crisim ... do tentat natura. Crises ... mas fie... statibus.

rimunt subitò, vel magnam ad pejus mutationẽ efficiunt. In principio autem morbi, crises non fiunt. Quando igitur futura crisis ostenditur, & nox præcedens molesta fuerit, & post ipsam accessio citius invaserit cũ quibusdã insolitis accidentibus, necesse est in eadem accessione fieri crisim. Qualis autem futura sit crisis, utrùm per sanguinis fluxum, vel vomitum, vel sudorem, vel per aliquod aliud ex ijs, quæ sæpe enumeravimus antea, autor bonarum disciplinarũ Hippocrates accuratissimè exposuit, cùm in primo Epidemiarũ libro, tum vel maximè in cõmentario prognosticorũ. In universum autem, nihil aliud oportet considerare in modo crisis, præter naturæ ipsius inclinationẽ. Distinguendum autem est, an calidus & acutus sit morbus, crisisq; in primis fiat periodis: quippe necesse est tunc post crisim, nõ abscessum, sed excretionem subsequi. At tardi & diuturni morbi per abscessus quiescere consueverunt: præcipuè si urinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Nam si mutam & optimam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim concoctum iri, non per abscessus solvendum esse. His præfinitis, deinceps considerandum est, si quidem per excretionẽ debeat terminari morbus, nũquid profluviũ sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel alvi subductio sequetur: si verò p abscessum, quodnã membrũ, & quis articulus abscessum suscipiet. Cæterũ in ijs qui per excretionem debent terminari, dupliciter distinguere oportet: & futuræ excretionis signis, si affuerint: & aliorum, si minimè adsint. Si igitur præter rationem alvus supprimitur, vel urina, jam propè crisi existente, rigorem sperare oportet.* Qui si accidat, distinguendũ tunc est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio ventris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primũ quidem ad morbi speciem est inspiciẽdum. Si enim exquisitè fuerit incendens, statim certior erit rigoris ipsius præcognitio. Quod enim incendit, biliosum est. Atqui biliosus humor, ubi vehementius movetur, rigorem facit. Post hæc autẽ & illud considerandum est, nunquid urinis tantùm, vel etiam alvo cõpressa, riguit. Si enim ambobus, necessariò rigor plurimus subsequetur. Si urinis solis, considerare oportet, nunquid alvi excrementa plura quàm priora, vel pauciora ante crisim exierint. Si enim *plura, manifestius motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: sin pauciora, ad sudores. Si verò & vomitus signa adfuerint, per has ambas crises judicabitur. At si vomitus signa non adsint, solos sudores expectare oportet, & magis quando ægrotantes deliraverint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubidiores extiterint, & vapor quidam calidus exeat, qualis antea nõ aderat. Quòd si pulsus etiam undosus fiat, & insigniter mollis, adhuc etiam amplius sudores expectare oportet. Durus autẽ pulsus, vomitus magis q̃ sudores præostendit. At altus, omnimodæ excretionis est index, perinde ac vehemens. Si verò magnus extiterit, motus ad exteriora potius, quàm ad interiora, signum existit. Cùm verò uterq; fiat modo duplici, hic quidẽ qui ad exteriora, per fluxum sanguinis è naribus, atq; sudores: alter autem qui ad interiora, per alvum atq; stomachũ: undosus quidem pulsus, sudores: magnus autem simpliciter sanguinis fluxũ præostendit. At motu superante ad interna, cùm non aderunt signa vomituum, p ventris excrementa fiet crisis: si verò affuerint, & venter insigniter subducatur, per utraq; perficietur. Inæqualis autẽ pulsus in plurimis quidem crisibus fit, & præcipuè cùm non fiunt sine periculo & pugna. Vomituum signa sunt, oris ventriculi morsus, unà cum dolore capitis, obortæ vertigines, agitatio labri inferioris, magnusq; sputi tenuis defluxus. Propria verò signa profluvii sanguinis, quidam fulgoris motus oculus apparentes, quoniã humor est flavus. Obtusiones autẽ, quoniã multus, & totus simul elatus ad superiora, spirituum meat⁹ obserat. Ita autẽ & oculi lachrymatur, ob multitudinem fluxus. Eodem modo rubidi aliquando videntur in malis: nonnunqua & naribus. Proprium verò signum sanguinis fluxus è naribus est, etiam præcordiorũ tensio sine dolore. Nam & hoc nõ parvum indicium est sanguinis ad superiora tendentis: sicuti etiã difficultas respirationis, quæ cõtingit sanguine transeunte in thoracẽ. Si verò præcordia cum dolore extendantur, non modò fluxum sanguinis nunciant, sed etiam aliquam ibi adesse inflammationẽ significant. Sed & dolores capitis, qui quidem veluti mordaces sunt, vomitum: qui verò quodammodo graves atq; extendentes, pulsantesq; & calidi, sanguinis fluxũ propriè significant. Sic etiam viscerum sub præcordiis existentiũ inflamationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuũ, quando morbus per excretionem est judicandus. *Cæterùm si ex cõtraria parte fluat sanguis, malum est: bonum autẽ, si secundum rectitudinẽ visceris, ut inquit Hippocrates. Quare præcordia dextra per dextrã narem bonã afferunt crisim: p sinistram autẽ, sinistra. Si verò per excremẽta alvi sit crisis subsecutura, manifestum quidem nullum est signum: sed ex eo quòd adsunt quidẽ crisis signa, desunt autẽ vomituũ, & fluxus sanguinis, & sudorum, colligere licet. Quanquã vel si nullum horũ signorum adsit, nõ hoc tãtummodo, sed etiam per hæmorrhoidas, fieri crises contingit, & mulieribus per purgationes menstruas. Non tamen impossibile omnino est talia distinguere. Gravitas quippe lumborum effatu digna, & tensio, & dolor, menstrua hìc antecedit. Hęmorrhoides verò, non omnibus sunt consuetę. Quibus autẽ sunt consuetæ, in ijs difficile fuerit distinguere. Igitur aliis omnibus, quando adfuerint signa coctionis & crisis, vomitus verò nõ adfuerint, vel fluxus sanguinis, vel sudorum, omnino venter turbabitur. Si verò morbi ad abscessus converti videantur, communia quidem omnia indicia sunt, ubi ægri salus deplorata non est, quòd neq; morbus solvatur, neq; urina multa, & multam habens subsistentiam, sed cruda & tenuis appareat. Propria verò non admodum diuturnorum morborũ, si æger in difficiliorem respirationem repentè incidens, brevi quidem liberetur à tali respirandi difficultate: sed excipiat ipsum statim dolor, capitis gravitas, inexpugnabilis dormiendi necessitas, surditasq;

Margin notes (left, partly cut off): ...tra ipsi⁹ ...natione ...ùm esse ...deran..., ad cri...odum in ...andũ. ...i morbi excretio...ut diu...per ab...s, magis ...ntur. — ...r quan...pectan...it. — ...sus hu...& vehemẽ ...motus, ri...n facit. — ...ores cre...uando ...xpectan...t. ...sus pul...nunciat ...es. ...us creti...excretio...gnificã. ...us ma...præostẽ ...ngui...luxum ...ribus.

Margin notes (right): Inæquales pulsus quando per crises fiant. — Vomituum signa quæ sint. — Sanguinem fluxurũ per nares quæ prændicent. — Præcordiorũ dolor tensi...us, sanguinis fluxum è naribus, inflammationemq; illius partis indicat. — Sanguis profuturus in inflammationibus viscerũ, secundum eorum rectitudinem effluere debet. — Menstruas purgationes creticas, quæ signa præcedere soleant. — Crisis per abscessus futuræ signa quæ sint.

surditasq;. Huic siquidem in glandulosis post aures partibus, necessum est abscessum oriri. At si moribus fuerit inveteratus, neq; ullum ex his signis affuerit, sed in ægroto ex locis inferioribus vel gravitas, vel tensio, vel * incendium, vel dolor aliquis apparuerit, huic abscessus, ad partes inferiores est expectandus.

GALENI PERGAMENI *de præcognitione, lib. unus.*

CAPUT I.

Fieri quòd nequeat, ut quæ in singulis morbis sunt ventura ægris, præcognoscãtur, quamplurimi medici existimant, ô charissime Epigenes. Postquã enim multos reperire est nõ in medicina modò, sed etiam in cæteris artibus, qui apparere, quàm esse, malũt: si quid in disciplinis inest optimũ, negligi cœpit: cõtrà exquiri ea, è quibus vulgo plurimi fiant: dicere inquã & agere in alienã gratiam, adulari, divites & primarios cives manè officiosissimè salutare, comitari postmodum, domumq; reducere: cœnãtibus insuper satellitum instar astare, scurrasq; agere. Atq; hinc est orta cõmunis illa omniũ artiũ infelicitas, quæ nostra ætate irrepsit. Nam quod quidem ad medicam professionẽ pertinet, si quando aliquis medicorũ qui rectè ꝓfiteatur artem, aliquod symptoma ægroto affore prædixerit, rarum quiddam & mõstrosum ipsi vulgo videtur: tantumq; abest, ut admirationi sit, qui hoc prædixerit, ut etiã bene secũ is agi putet, ni veluti impostorẽ aliquem aversentur. Jam verò aliorũ me dicorũ invidiam adeò grandem in se concitabit, ut ab eis tandem circumveniatur veneno (quo illi præcipuè insidiari solent) aut pro splendido eruditionis suæ præmio, cogatur in exilium abire: id quod olim fuit Quintus passus, qui cùm Romanis medicis, multis nominibus antecelleret, Roma tamẽ est pulsus, idq; falso quodam prætextu, quòd ægros perderet. Quare multi syncerissimi viri, pravitatẽ, qua hæc nostra ætas detenta est, exploratã habentes, à turba & frequentia hominũ, ceu à valida quadam tempestate & procella, in solitudinis salutarẽ portũ sese recipiunt. Atq; erunt profectò hi multitudini ignoti: cæterùm noti & amici primũ & maximè diis immortalibus, deinde viris quoq; optimis. * Quinetiam vitam tranquillam agent, sinentq; versutos illos * esse apud vulgus admirationi. Porrò divitũ & præpotentium mollities, malorum omniũ esse causa videtur: qui voluptatem præferentes virtuti, eos quoq; nihili faciunt, qui quæ verè bona sunt, norunt, & alios docere possunt: sed potius totos sese ijs dedunt, qui voluptatem cõciliant, hos ditant, hos admirãtur, hos evehũt sublimes adeò ut saltatorum & aurigarum imagines inter deorum simulacra erectas videas. Viros autẽ eruditos eatenus suspiciũt, quatenus eorũ opera indigent. Geometria igitur & arithmetica, ea duntaxat ratione in precio sunt, quòd ad supputandas sumptuũ ratiũculas, aut domos extruendas, usum ferunt. Astronomia verò & divinatoria, ad præsciendas hæreditates utuntur. Musica, quatenus oblectare potest auditũ. Philosophiã autẽ harũ omniũ dominã, & demonstrativã disciplinã, omnino negligunt: nisi quando rhetoribus sophistica arte, instrumento sanè maligno, uti in oratione est animus. Hi etiã in medica disciplina necessariũ illum usum tãtummodo spectant, neq; hunc satis exactè: sed, ut Plato quandoq; ait, si quidem pueri & insipientes, de medicis & coquis ferre judicium debeant, non parum proculdubio coquus medico præferetur.

Disciplinæ omnes unde negligi inceperint.

Artium omnium infelicitas unde emanarit.

Romanorum medicorum insidiæ.

Quintus medicus ab invidia olim fuit pulsus Roma.

Viri optimi cur subducant se in solitudinem.

Præpotentiũ mollities malorum omniũ esse causa videtur.

Coquum dico præferatur, si de[...] que ipsi pueri & insipientes [...]re judicia debeant.

CAPUT II.

Cùm igitur primũ Romam veni, horum omnium ignarus, nihilque eiusmodi suspicatus, studui non equidem ex solis verbis, sed ex operibus ipsis, & morbos curando, & futura præcognoscendo, omnibus innotescere, quousq; mihi tandem evenerũt quæ paulò antè dicebam. Etenim tunc in Eudemo Peripatetico mirè quartanam febrem ab aliis ignoratam prædiximus: qua quidem ubi se manifestè correptum sensit, me miris laudibus extulit, ceu in contrectando pulsu admodum consummatum. Nam antea in sola philosophia me credebat præcellere, medicinam verò obiter attigisse: tametsi nõ ignoraret patrem meum apertis insomniis admonitũ, ex professo me ipsam medicinam docuisse. Cùm igitur cæteris medicis videretur, ut summo mane eius diei, in quo febris invasura erat, Eudemus Theriacẽ biberet, ipse, ubi illi abierunt, rogavit me, ecquid mihi spei in pharmaci usu foret. Ast ego nihil cunctatus, respondi, pharmacum non modò nihil præsidii allaturũ, sed potius ex simplici quartana duplicem effecturũ. Eam quippe illius medicamenti vim esse, ut vitiosos succos adhuc crudos movere, & ad perturbationẽ perducere valeat: concoquere autem, aut per halitum digerere, nequeat, præsertim ineunte jam hyeme. Nec verò aliter contigit, q̃ ego ei affirmaram. Nam postridie summo mane accedentes medici, propinarunt illi Theriacem, & ex una simplici, non modò duplicẽ, sed triplicem reddiderũt quartanam. Cùm igitur omnia, ut prædixeram, evenissent, obstupuit Eudemus, cunctisq; astantibus, ordine singula exposuit. Aderãt enim forte quadam, si qui in urbe Roma dignitate & eruditione erant celebres: utputa Sergius, & Paulus, qui paulò pòst prætor creatur: Flavius quoq; & ipse vir consularis, & Aristotelicæ disciplinæ studiosus: præterea Boëthus, & Barbarus (erat enim hic Lucii Imperatoris avũculus, qui tũc Mesopotamiæ præturã gerebat) cum ipsisq; Severus etiam vir cõsularis, & Aristotelicæ disciplinæ addictus. Dein verò, posteaq̃ ex tribus illis quartanis, quanam die singulæ solvendæ essent, prædicerem, quemadmodũ etiam earum ortus prædixerã, nõ modò ex prædictione ipsa (quæ ad votũ successit) sed ex curatione etiã insignẽ gloriã sum consecutus, Atq; inde prima mihi invidiæ origo extitit, cùm jam & ob artis opera, & ob vitæ integritatem, esse admirationi cœpissem. Porrò Antigenes medicus, unus ex Quinti discipulis, qui mirum in modũ me irriserat, quòd Eudemum tres & sexaginta annos natum, triplici afflictum quartana, hyemeq; media, curandũ susciperẽ, parum abfuit quin postea, ubi vidit eventum rei, obrueretur terra. At Martianus calũniari cœpit meas

Galenus [...] demo Peripatetico [...] ram febrem quartanam prædixit.

Galenum [...] somniis p[...] tris allec[...] navasse [...] medica[...] ram.

Theriaca [...] posse cru[...] succos mo[...] re, concoq[...] re autem [...] aut dige[...] re per ha[...] tũ, minime.

Barbarus Lucij Imperatoris avunculus.

Galenus [...] ravit Eu[...] mum a tr[...] quartanis.

Galeni [...] stantia.

Antigenes medicus.

Martianus.

meas prædictiones, ceu non ex Medica disciplina, sed ex divinatoria quapiam arte profectas.

CAPUT III.

Cognovi autem atque prædixi Eudemo, crisim illius quartanæ triplicis certa quadam nocte futurã, ex pulsu ipso. Siquidem arteriarũ motus plurimũ se efferebat in altũ, secundũ utranq; dimensionẽ: quod nimirũ contigere solet, cùm natura infestantes succos è corpore excernere nititur. Recensens igitur illi omnia ea, quæ cæteras excretiones prænunciant: excretionis verò eius quæ per dejectionẽ fit alvi, nullas neq; proprias, neque efficaces esse notas asserens: tandem quia nullius ex cæteris excretionibus signa tunc apparebant, dixi alvi profluviũ esse expectandũ. Cujus rei successum ubi vidit philosophus, jam nõ solita moderatione, sed clamans dicebat omnibus, En amici, Pythius Apollo per os Galeni vult, nõ sanitatẽ modò ægris, sed diem etiã vaticinari, in qua omnino sint liberãdi. Ipse enim opportuno usu Theriaces me tribus quartanis afflictum, in sanitatẽ asseruit, quas ex intempestiva illius exhibitione incideram: nec quicquã præteriit, quin omnia uti prædixerat, evenirent.

CAPUT IIII.

Cùm verò apud Eudemũ conquererer de illa animi pravitate, quam medicis inesse videbam, qui in urbe Roma clari habebantur: Nolim, inquit ille, persuasum sit tibi, viros natura probos, cùm in hanc urbẽ venerint, malos aliqua ex parte fieri: cæterũ qui jam antea pravo animo extiterant, cùm hic & negociorũ materia abundent, mercesq; multò amplior, quàm in aliis urbibus, undiq; alliciat eos, cernántq; quotidie multos sibi ditari similes, multiplices actiones eorum accuratè imitari contendunt: itaq; multis de causis ad summam illam improbitatem deveniunt. Quòd si fortè improbi ab aliquo deprehendantur, habent alios in tanta urbe quos adoriantur tutò, utpote suorum morum ignaros. Unde maximè fit, ut eadẽ semper perpetrare flagitia possint. Qui verò parvas civitates incolunt, capi lucri magnitudine nequeunt: tum quales sint, facilius à suis concivibus dignoscuntur: nec si quid delinquant vel minimum; crimẽ ipsum ita callidè operire norunt. Contrà evenit ijs qui hic degunt. Nam quæ improbè agunt, plurimos latent, unde innata illa malitia facilè augescit. Etenim ignotis atq; imparatis imponere est facile. His auditis, me brevi Roma discedere jam constituisse respondi, ut quàmcitissimè fieri posset, illorum declinarem improbitatem. Ad hæc ille: Non rescivere, inquit, hoc decrevisse te. Quanquam si rescissent, cùm ipsi assiduè mentiri soleant, eadem de te quoq; suspicarentur. Quemadmodum enim ipsi, indocti pariter atque inopes, idcirco urbem hanc petunt, quòd in patria vitam agere nequeant (neq; enim quæ committunt quotidie, illic diu latere possent) alios etiam eadem de causa huc cõfluere existimant, nec nisi pecunia onustos, abituros sperant. Cùm hæc & alia multa dixisset, adjecit postremò, veneno quoq; mihi endolituros insidias, ubi ad nocẽdum alia via deesset. Sic quippe juvenem quendam in arte maximè exercitatum, unà cum duobus famulis fuisse ab ipsis extinctum. Ad hæc ego: Gratias tibi ago præceptor longè charissime, quòd mihi adeò exquisitè, cuncta quæ ad eorũ improbitatẽ pertinent, enarraveris. Ego enim posthac *mihi cavebo sedulò, tum ipsis cedens, tum inscitiam ipsorum* dissimulans: atq; ex hac urbe maxima, populiq; frequentia admirabili, in parvam & paucorũ civium cõcedam, *in qua omnes invicem novimus, genus, eruditionem, mores, rem familiarem, ac demũ omnem vitæ rationẽ civis uniuscuiusq;. Hæc cũ ita facere decrevissem, inscitiam eorũ & improbitatẽ *redarguere destiti. Restitui tamẽ interim prẹter cõplures alios, tum Charilampis familiarẽ, tum Diomedem rhetorẽ in Sandalario, morbo diuturno afflictum. Quæ omnia, digna magna laude sunt visa. Quare me omnes magnoperè suscipiebãt atq; venerabãtur: magnumq; ubiq; erat Galeni nomen. At veluti indies gloria, sic pari quoq; passu augebatur invidia.

Galeni pusillanimitas.

Galeno degẽti Romæ, cũ gloria ex æquo augebatur invidia.

CAPUT V.

Eo tempore Flavius Boëthus, vir consularis, summus virtutis amator, atque discendi avidus, petiit à me, ut nõnulla ex dissectionibus, hoc est, qua ratione vox cõformetur, animantiaq; respirent, exponerem: In quem usum hœdos atq; porcellos non paucos jam comparaverat. Siquidem non hæc modò animalia, sed & pedestria ferè universa, eandem earum partiũ structurã sortiuntur. Ad illud igitur spectaculum omnes sunt convocati quicunque Romæ vel in Medicina, vel in Philosophia clari habebantur. Inter cæteros autem aderat Adrianus rhetor, qui nondum causas actitabat, sed adhuc cum Boëtho familiariter vivebat. Aderat & Demetrius Favorini amicus, necnon Alexander* Damascenus, Boëthi præceptor, ad cõtradicendum promptus. Cùm itaq; multis diebus haberetur conventus, monstravi primũ, inspirationem thoracis elevatione fieri: depressione verò, expirationẽ. Dein musculos quibus attollitur, & nervos qui ex spinali medulla procedunt, ostendi. Præterea, quòd spiritus, si absq; violentia foras feratur, tacitam facit expirationẽ: cùm verò vi multa, strepentem atq; sonoram, quam etiam efflationẽ vocamus. Monstravi insuper, aërem solum, dum efflatur, ac circa gutturis exitum à cartilagineis corporibus repercutitur, vocem efficere. Cartilagines verò ipsas à musculis, musculos à nervis moveri: qui si abscindantur, aut excipiãtur vinculo, animal mutum redditur. Quæ omnia Boëthus per notarios cursim conscribi jussit, eorum commentaria apud se habere percupiens.

Flavius Boëthus.

Adrianus Rhetor. Demetrius.

Inspirationẽ fieri dilatato thorace. Expiratio fit thorace depresso. Expiratio tacita, sonoráque, quomodo fiant. Efflatio quid. Aer solus efficit vocem. Nervi movẽtes laryngis musculos, si abscindantur, aut excipiantur vinculo, mutum animal redditur.

CAPUT VI.

Jam verò rogatus interea sum, ut mulierem quandam inviserem, quæ noctes integras insomnes ducebat, ac subinde decubitus formam permutans, sese in lectulo huc & illuc jactabat. Quã quidem cùm febre omniq; affectu corporis vacare perspicerẽ, hinc illã Pyladis cuiusdam amore detentam cognovi, quòd eius nomine audito, non vultus illi modò permutabatur, sed pulsus etiã cõtrahebant sibi omnimodam inæqualitatem, ut qui satis perturbatũ animũ indicarẽt. Ejusmodi nanq; pulsus in ijs invenias, quib. rem arduã aggressuris fluctuat animus. Nec dissimili quoq;

Galenus qua ratione quãdam matronam Romanam ex libidine ægrotare cognorit. Inæquales pulsus inesse qui facinus aliquod magnum sunt aggressuri.

quoque ratione divitis cuiusdam œconomum, non morbo, sed mœrore cōfici deprehēdi, quòd universæ administrationis, ad quam cogebatur, rationē reddere pro dignitate non posset. Ex animi enim conflictatione & timore, pulsus statim evariant.

Pulsus variari in perturbationibus animi.

Caput VII.

Haud absimili industria Boëthi filium, qui sæpius recidebat in morbum, animadverti, ob edulia, quibus clàm explebatur, id ipsum perpeti.

Caput VIII.

Cùm aūt Boëthi uxor laboraret muliebri profluvio, cui supervenit postea grandis in ventre tumor, tractareturq; ab obstetricibus, perinde ac si prægnans esset, cōtigit ut in prima balnei domo, gravissimus dolor subitò eam invaderet. Ab eo verò aquosæ humiditatis vim adeò grandem excrevit, ut animo protinus linqueretur. Igitur clamore mulierculārū audito, insilio actutū, eamq; in ulnas excipiens, nardino unguento os ventris perfricui: jussiq; astantibus, ut partitis officiis, hæc manus concalfaceret, illa pedes, aliæ benè olentia naribus admoverēt. Atq; ita sanè q̃ celerrimè illam restitui. Erāt autem inter fricandū quæ spectabant ad ventris regionem, admodum mollia & præhumida. Fuit porrò visum medicis universis, qui illuc confluximus, optimū fore, si immodicā illam humidi affectus sobolem exiccaremus, ita tamē ut curatio nō per siccantia tantùm, sed quæ excalfacere simul possent, procederet. In maris itaq; arena, & quidē excalfacta, eam reclinavimus. Talem autem ipse illi victum instituī, ut q̃ minimo potu uteretur: frictionesq; & unctiones universo admoveret corpori, quæ solo melle cōstarent: primū quidem elixato q̃ optimè, dein instar fontanæ per æstatem aquæ, refrigerato. Sicuti verò superfluas humiditates per cutim cōmodissimè digeri judicavi: sic & ad vesicam, per ea quæ urinas provocant, deduci, & per alvum dejici. Atq; hæc quidem diebus septem à vacuatione illa magna, sumus experti. Postea verò, ubi mihi soli Boëthus uxorem suam permisit pro arbitrio meo tractandam: primū quidem aquam ducente medicamento illam curavi. Dein propinavi illi, asari, apiiq; decoctum. His duobus diebus peractis: cùm nihil jam profluvii appareret, rursus die tertia modicū quippiā ex medicamento alvum purgante exhibui. Post hæc diebus singulis melle illevi, corpusq; perfricui, ex mollissimo primùm linteo, pòstmodū ex asperrimo. Victus interim, vel ex carnibus montanarū aviū erat, vel ex saxatilibus piscibus. Quibus per dies quindecim peractis, cùm ne minima quidem affectus nota extaret, præcavendi modū postulavit Boëthius. Mense demū exacto, cùm adeò bene colorata foret, ut distaret nihil à naturali habitu, quadringentos aureos mihi dono dedit.

Boëthi uxorē laborantem suffocatione uteri, qua ratione restituerit Galenus.

Boëthi uxori qualem vict. rationem instituerit Galenus.

Boëthi uxorem qua ratione curaverit Galenus laborantem profluvio muliebri.

Boëthus ob restitutam uxorem quadringentos aureos Galenū donavit.

Caput IX.

Cæterùm invidiā apud illos insignes medicos nō parum Boëthus auxit, magnificè de me prædicans. Jamq; sibi in animo erat, de me loqui apud Imperatorē M. Aureliū Antoninū, qui tunc Romæ agebat. Nam Lucius urbe aberat, ad Parthicū bellum cōpescendum. Dum hęc fiūt, bellicos tumultus in patria sedatos audio: quare statim Roma digredior, simulans me proficisci in Campaniā. Primū itaq; Capuā petii, dein Brundusium, ut ibi navim quæ Dirrachium, mox in Græciam transveheret, expectarem: metuens ne quis ex urbis primatibus, aut ipse quoq; Imperator, ubi discessum rescissent meū, missis qui me prosequerentur militibus, Romā quasi fugitivū reducerent. Postero deniq; die, Cassiopolim appuli. Non multò pòst, cùm Lucius Romā reversus esset, alterū bellum, quod cum Germanis est gestum, initiū habuit. Cùm itaq; mox urbe exiissem, bellum aggressuri, Aquileiæ, ut delectus haberent, & copias cogerent, hyemare placuit. Interim ad me mittunt, qui imperēt, ut illò me cōferam. Cùm verò Lucius hyeme media migrasset ad superos, frater cadavere Romam asportato, & justis mortuorū peractis, apparatū in Germanos suscepit, meq; insequi iussit. Quòd autem uti probus & benignus foret, facilè persuaderi potuit, ut me Romæ dimitteret, cùm præsertim brevi rediturus videretur. Igitur toto expeditionis illius tempore, satis memor insitæ pravitatis tum medicorū, tum philosophorum, qui Romæ agebāt, optimum judicavi ab eis secedere, modò in hunc, modò in illum locum: idq; Cōmodum ipsius filium secutus, qui sub Pitholao educabatur. Nam huic Imperator Antoninus jusserat, ut si quando puer ægrotaret, curam mihi illius cōmitteret. Cùm verò ultra opinionem protraheretur bellum Germanicū, scripsi interim multa, partim ad rem medicā spectantia, partim ad philosophicam. Quæ omnia post Imperatoris reditum amicis efflagitantibus tradidi, persuasus nemini alteri ea esse legenda. Nam si vel minimum suspicatus fuissem in manus indignorum ea perventura, profectò nec iis dedissem.

Galenum vixisse Romæ imperante Marco Aurelio Antonino

Galeni Patria[...] ditus.

Lucij in[...] tus.

Marci [...] lij clem[...] Galenu[...] statur. Commo[...] sequeba[...] in itali[...] lenus, d[...] Marcus [...] relius i[...] bat bell[...] German[...]

Caput X.

At verò Sextus Antonini filius, acutissima febre detinebatur, adeò ut septimam diem citra judicationem pertransire non posset. Sæpe nanq; irritata crisis eam diem prævenit, quę tutò morbum erat judicatura: id quod Sexto evenire posse, quarta die cognoram: remq; omnē Pitholao prædixeram, affirmans morbū septimam diem pertransire non posse, sed sexta vel septima die affuturam crisim. Quòd si sexta, morbum omnino reversurum prædixi: sin septima, crisim habiturum firmissimam, eamq; omnino per sudores. Postquam igitur sexta die, quo prædixeram modo, morbus judicatus est, rursus decimaquarta illum febris invasit. Interrogante verò Claudio Severo, ecquid de recidiva illa sperarem: respōdi (quod & Sexto & Pitholao paulò antè dixeram) accessionem illam post triduum habiturā suum finem, affuturumq; sudorem post decimū septimū diem, ad secundam noctis horam: quod præsagium ne tantillum quidem fefellit.

Crisis, d[...] irritatu[...] prævenit [...] cretoriū

Galenu[...] to Anto[...] filio pra[...] modum, [...] ram, & r[...] divā mo[...]

Caput XI.

Credidit etiā aliquando ipse Imperator, nec minus Medici qui peregrinationis suæ comites fuerant, initium febrilis accessionis sibi adesse. Ascitus sum itaque & ego, atq; in palatio cubare jussus. Venit autem primis facibus quidam * missus ab Imperatore, qui nos vocavit. Igitur cùm ex tribus medicis qui manè ipsum inviserant, duo

duo pulsus tetigissent, ambobus pariter visum est febrem jam adventare. Vbi verò me quoque pulsum cõtrectare jussisset, equidem bona quadam fortuna tactũ natura exquisitissimum nactus, pensitatis omnibus, habitaque tum ætatis, tum naturæ ipsius ratione, ac semotum pulsum sentiens, qui accessionũ principia significare solet, me nil tale suspicari dixi: sed potius ab assumpto cibo stomachum angorem quendam sentire. Ille verò quanti agnitionem hanc faceret significavit, ter statim repetẽs. Ita est ut dicis: Profectò idipsum: Ut dixisti res habet. Nam à frigidiori alimento gravari me sentio: Quid igitur (subjunxit) oportet me facere? Cui sic respondi: Si quando in quemvis alium ita affectum incido, vinum injecto pipere propinare consuevi. Quia verò medici in regibus, securissimis medicamentis utuntur, satis erit lanam calido nardino imbutam, ori ventris apponere. Consueverat & ipse, si quando & venter malè haberet, ex purpurea lana unguentum nardinũ calidum applicare. Quare Pitholao, ut hoc faceret, imperavit, nósq; dimitteret. Dum autẽ unguentum ventri applicuisset, pedesq; incaluissent, calidis manibus perfritari, Sabinum vinum cum pipere bibit: dixitq; Pitholao, eo epoto, Singularem sanè medicum nacti sumus, eumq; valde ingenuum. Nec de me loqui cessabat, & medicum præstantissimũ esse affirmans & singularẽ philosophũ.

CAPUT. XII.

At Commodus aliquando è palæstra reversus, octava hora prius quàm cibum caperet: febre admodum calida correptus est. Cùm igitur pulsum tetigissem, particulam ipsius quampiã phlegmone laborare sensi: neque id injuria: quippe fauces habebat maximè rubẽtes & asperas, quas etiam gargarismate ex rhoë & melle magis exasperaverat. Jussi itaq; ut pro eo, mulsam sumeret, rosis incoctis: qua per noctem, & insequentem diem, & quæ huic successit noctem, crebrò uteretur. Tertio die manè phlegmone omnis sedata erat, & puer quasi febre liber. Suasi itaq; Pitholao, ut ipsum in balneũ duceret, ac postea eum victu consueto reficeret. Quod consilium tamen Ania, Faustinæ cognatione conjuncta, non usq; adeò probavit: ut quæ diatrito methodicorũ faveret. Porrò Faustina* me ipsum prehensum manu ducebat, irridẽs quendam methodicum, eiq; dicens: Quantoperè præstet doctrina hujus Galeni, vestræ, modò satis apparuit. Nam cùm puer regius, absente patre, vehementi febre per ciduum detineretur, non utiq; passus est (ut vobis placet) octavam horam jejunum ipsum & sordidum expectare, sed & manè lavit, & cibũ dedit. Cui quidem insensurę currum, ipse valedicens, subjunxi: Multò magis exosum reddidisti me apud hosce medicos, ò Imperatrix. Igitur affectuum corporis agnitio, speculatione investigatur: ex cognitione verò exquisita affectionũ, futurorum præcognitio colligitur.

CAPUT XIII.

Jam verò, cùm semel in quodam ægro, qui quintum morbi diem agebat, universi medici secare venam, & rectè quidem, deliberarent: ipse præsens submonui, si paululùm cunctaremur, naturam ipsam per molitura sanguinis evacuationem, idq; per dextram narem. Etenim æger ipse, cùm perinde ac si fugere vellet exiliret è lecto, interrogatus qua de causa id faceret, respondit, videre se rubrũ anguẽ proserpentẽ è tecto. Ad hæc dextrã narem ad gena usq; cernebam esse rubore magno perfusam, ꝙ satis firmum esse solet indicium, quòd illac sit erupturus sanguis. Ubi igitur ægrum vidi, quasi nares scalperet, digitũ in ipsas immittere, ac postea sanguinolentum extrahere, jussi ut vas subderetur (jam.n. effluebat sanguis) subjunxiq; vacuationẽ eam fore vehementẽ. Vires siquidẽ validæ erant, necnõ morbus crudus: quibus sanè causis immodicę vacuationes solens succedere. Cùm itaq; ad quatuor librarũ & dimidiæ pondus, sanguis jam effluxisset, tunc resupinum ægrũ statuens, jussi ut frigidam poscam naribus exugeret: frontiq; spongiam frigida posca madẽtem apposui, artúsq; devinxi. Verùm cùm neq; his profluentis impetum possem supprimere, affixa demum dextro hypochondrio cucurbitula, fluorem statim compescui.

Galenᵒ qua ratione prædixerit cuidam affuturum sanguinis fluxũ per nares.

Vacuationes immodica quibus causis soleant succedere.

Galenus sanguinis fluxũ vehementem è nare dextra, affixa cucurbitula hypochondrio dextro, compescuit.

CAPUT XIIII.

Cùm verò œconomus quidam incidisset in morbum, foretq; eius cura aliis quibusdam medicis demandata, crisim in septima per sudores habuit. Postridie autem cùm pulsum eius tetigissent, ubi intermittentẽ sensere, malignũ quempiam affectũ delitescere suspicati, magnoperè sunt decepti. Nam cùm me ob eam rem cõsuluissent, perduxissentq; ad ægrum, ipse pulsum eius contrectans: monui ut ad refectorium victum traducerent: esse enim tutò & integrè judicatum. Quippe illam pulsus intermissionem, naturalẽ ipsi, non ex maligno quopiam affectu, existere: id quod postea sic esse deprehenderũt. Ubi enim pulsus vel in unica tantummodo pulsatione, vel pluribus sibi invicem subsequentibus unà comprehensis, nil aliud intermissione illa excepta, præter naturam habere videatur, scire licet, affectum illum ab ortu ipso extitisse.

Intermissio in pulsibᵒ sit ne naturalis an præter naturam, quomodo dignoscenda.

GALENI PERGAMENI de præsagio ex insomnijs sumendo, liber.

Est etiam ex insomniis, corporis dispositionem cõjecturis quibusdam deprehendere. Si igitur incendium quis per somnum videat, eum flava quidem bile infestari significatur. Si verò fumum, aut caliginem, aut profundas tenebras, atra bile gravatur. Rursus si imbres somniet, in eo frigidam humiditatem redundare indicatur. Sic qui nivem, qui glaciem, qui grandinem, phlegmatis * frigidi est plenus. In his autem & tempus, & consueta vivendi ratio observanda venit. Etenim si nive aliqua conspergi sibi videatur, si quidem id post invasionẽ paroxysmi cũ horrore, rigore, frigoreq; venientis, somniet, tum plus est tempori, ꝗ corporis affectioni tribuendũ. Sin verò remittente jam paroxysmo, hujusmodi somnium sese offerat, firmiorem nobis præbet * significationem, frigidos in eo humores prævalere. Quæ certior fuerit, si præterea cibis

Insomnia multùm lucis adferre ad cognoscendas dispositiones corporeas, exemplis variis Galenus comprobat.

cibis pituitosis usus non fuerit: quibus sumptis, hujusmodi solent evenire phãtasiæ, vel si per universum corpus talis dispositio nõ adsit. Cũ igitur in somniis quidam crus sibi alterũ factũ lapideum cerneret, prȩter omniũ opinionẽ eo crure factus est paralyticus. Palæstritam autẽ qui in cisterna quadam sanguinis plena stare sibi erat visus, sanguine abundare cõjecimus, vacuationeq; indigere. Quidã crisi instãte sudaturi, lavare, calidarumq; aquarũ lacus se natare somniabãt. Sic inexplebiliter bibere, visio est sitibundorũ hominum frequens: quemadmodũ insatiabiliter edere, famelicorũ: & veneri indulgere, eorũ quibus semen abundat. Videtur namq; in somnis anima corporis ꝓfundũ ingressa, externis relictis sensibus, eas quæ corporis sunt, dispositiones sentire: & omnibus quæ ipsa cupit, tanq̃ jam præsentibus, per hanc imaginationẽ perfrui. Quæ quidem animalis vis interdũ adeò multitudine humorũ gravatur, ut vix movere se posse, aut gravia quædã ferre onera, nõnulli sibi videãtur. Ecõ verso quoq; accidit, ut adeò sit levis temperataq; cõplexio corporis, ut nunc volare, nunc velocissimè currere, per insomniũ se putẽt. Sic etiã in cœno stercoreq; agere quidã se somniãt, ꝙ eos nimirum, corruptos, fœtidos, putridosq; humores habere, aut intestina stercore oppleta, est indicium. Cõtrà alii in odoratis locis versari se putãt, propter diversam ab illa dispositionẽ. Quapropter quæ in somniis se facere putant ægri, q̃ sæpissimè nobis & ad defectus, & ad excessus, & qualitates deniq; humorum cognoscendas, conducunt.

Anima in somnis corporis profundũ ingressa videtur solas corporis dispositiones sentire.

GALENI PERGAMENI
quomodo morbum simulantes sint coarguendi, lib. unus.

CUm multæ sint causæ, quas propter ȩgrotare se homines simulãt, videtur & in istiusmodi omnibus veritatis invẽtio ad medicũ spectare. Etenim phlegmonem, erysipelas, & tumores laxos, per pharmaca apposita extrinsecus, ex industria excitatos, medico ab iis quæ ex ipso corpore ꝓficiscuntur, licet discernere: sicuti & sanguinẽ ex oris partib. profluentẽ, ab eo qui ex stomacho, ventre, organisve spiritalibus provenit. Nam deprehẽsi sunt quidam, qui sub finẽ tussis, quoties vellent, sanguinẽ excrearẽt: venula quadã in hoc prius circa gingivas aperta, sicq; cõparata, ut quando vellent, lingua illã sugẽtes, statimq; põst tussiẽtes, sanguinẽ, quasi ex inferioribus redditũ, expuerent. Sic & delirare nõnulli, desipereq; se & alios, simulaverũt. Fit autẽ sæpe, ut dolor quispiã ita simuletur, ut ingẽs, fereq; intolerabilis esse videatur. Equidẽ ipse quendã novi, in concionem vocatum à civibus, qui postq̃ id sibi minimè ex usu fore vidisset, proptereaq; interesse nollet, colica se passione torqueri fingebat: id ꝙ ego certis conjecturis deprehendi. Nã & remedia respuebat, quibus fuerat aliàs eodem in morbo adjutus: & cõcione dimissa, extemplò conqueri desiit. Quin & ipsa vivendi ratio quæ præcesserat, talis erat, ut colicã in eo dispositionẽ generare nõ posset: quandoquidẽ ex* cruditate refrigerationeq;, hujuscemodi gigni solent affectus: quorũ neutrũ in illo prȩcesserat. Hoc igitur, ꝙ non ratione anteacti victus, ortus morbus ille esset, potuisse cognoscere, medicȩ erat experientiæ opus. Alterũ verò istud, ꝙ ob cõcionem simulare hæc illũ suspicatus eram, medicinæ propriũ non fuerat, sed captus, & rationis eius, quæ communis dicitur: quã licet omnibus sit communis, pauci tamen exactã, perfectamq; habent, ut invenire in quoq; negocio possint, quid faciundũ, dicendũmve sit. Experientiæ igitur medicæ si conjungatur hæc externa facultas, alia quoq; similia fingentes, validosq; dolores simulantes, deprehendere licet. Quemadmodum ipse nuper, cùm utroq; genu vehementissimè dolere se pedissequus quidam diceret, statim doloris eius fictionem deprehẽdi: ex eo partim suspicionẽ sumẽs, ꝙ ad illam fortè diem dominus ex urbe profecturus erat: partim ex adolescentis moribus, qui talis esset, ut facilè in hujuscemodi mẽtiretur, ꝙq; amore mulierculæ cujusdã flagraret, ob quam in urbe restitare cupiebat. Quocirca per thapsiam admotã, sibi in genu tumorẽ maximũ excitaverat. Ego verò, cùm profecto domino pharmacũ imposuissem, quòd dolorẽ quidẽ nihil leniebat, verum thapsiæ solum qualitatẽ infrigidare poterat, post horã unã illũ confitentẽ habui, nihil amplius se doloris sentire. Quòd si ex phlegmone doloris natus fuisset, nõ solùm per id infrigidans non resedisset, sed etiã redditus fuisset vehementior. Potest verò quis ex eo, ꝙ levius morbum ferant, indiciũ ficti doloris sumere. Accidit enim istud omnino sæpe (nõ advertentibus ijs qui morbi vehementiã simulãt) quòd in aliũ se, aliumq; habitum, illi qui verè laborant, magnitudine videlicet doloris agitari, transjiciũt. Præterea si revera morbo vehementi premãtur, ꝙ dvis perpeti auxilium parati sunt, accersuntq; ipsi ultro medicos, ut agãt quòd illis lubeat, quò affectus ipse curetur. Sin verò leviter, penitùsve non dolent, hujusmodi auxilia refugiũt: neq; longiora jejunia, neq; mordaciũ pharmacorũ oblationẽ ferentes. Quæ sola quidẽ, cùm graviter se laborare dicunt, hujusmodi dispositionib. conferre, nos illis affirmare oportet: queádmodũ & sectiones, & ustiones, & omnis cibi potúsque, cui videmus eos esse obnoxios, abstinentiã. Morbũ igitur simulantes, & magnitudo doloris arguet, & nosipsi deprehendemus, cùm ex aliis multis, tũ ex medicinalis experientiȩ notionibus: in quibus sunt languere, infrigidari extrema, pallere, interdũ quoq; frigidum sudare, pulsus inæquales (qui quidẽ ijs etiã accidũt, qui mediocriter dolent) naturesq; minorũ, quã magnorũ: & obscurorũ, q̃ vehementiũ, habere: prȩterea interrogatũ de morbi specie, peculiarẽ affecti mẽbri dispositionẽ explicare posse. Quædã nanq;, dolores longè lateq; se diffundentes habẽt: quædam verò tanquã fixos, unique tantùm parti inhærentes. Sic aliæ pungunt, pulsantq;: aliæ quasi divellunt: aliæ quodammodo obstupefacere, aliæ gravare videntur: nonnullæ deniq; vomitus, quȩdam ventris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

Colici affectus ex cruditate refrigerationeq; gignuntur.

Ratio communis.

Thapsia ... cultas.

Doloris unde p... indiciũ.

Simula... dolorem ratione ... prehen... sint.

Morborum species di... sæ.

EPITOMES GALENI OPERUM SECTIONIS SECUNDÆ FINIS.

EPITOMES OMNIUM GALENI OPERUM SECTIO TERTIA,

ILLUSTRISSIMO ET CLEMENTISSIMO PRINCIPI, COSMO MEDICES TUSCORUM DUCI OPTIMO ET MAXIMO, ANDREAS LACUNA Secobiensis, Doctor Medicus, miles Sancti Petri, S. D.

HUMANI CORPORIS FABRICAM CIVITATI OPTIME INSTITUTÆ ESSE *similem, divinus ille Plato professus est, clementißime Princeps: neq; id iniuria. Nam si constitutionem utriusque, dispensationemq; accuratè expendamus, nihil planè reperiemus in civitate, quod longè cumulatius absolutiusque, humano etiam non insit corpori. Etenim fortißima quæq; civitas solet esse valido cincta muro, quo incursiones hostium atque insultus arceantur. Vice muri cuiusdam est corpori etiam extima cutis, quæ tuetur ipsum ab iniuriis extrinsecis. Civitatem qui volunt inexpugnabilem reddere, minimeq; insidiis obnoxiam, solent semper optimi duces unam tantùm illi portam amplam relinquere, excipiendis commeatibus perviam: plures autem veluti canales & aquæ ductus, ad illius expurganda excrementa. Similiter etiam natura os unicum corpori humano indidit, per quod nimirum ingrederentur quidem omnia quæ ad partes eius alendas pertinent: sermo autem elideretur, instruendis animis hominum pietate & doctrina, maximè necessarius: ac præterea varios meatus, per quos excernerentur quæ non erant futura ex usu. Optima quæq; civitas, præsertim si duratura sit, unico tantùm, sed prudentißimo, iustißimo, & clementißimo debet esse Principi subdita: quandoquidem Polyarchia semper fuit seditioni opportuna. Princeps autem ipse à civium commercio abstractus, à fidisque stipatoribus custoditus, in sublimiori fortioriq; urbis parte se continere, ut illinc, veluti ex quadam specula, universos cives suos contueri, & si qua coniuratio oriatur, eam facilè restinguere poßit. Non aliter, dubio procul, ratio ipsa in homine, quæ reliquarum omnium facultatum est imperatrix, in cerebro, sublimiori corporis parte, veluti in arce quadam consistens, membris universis sibi subditis imperat, eisque vivendi leges imponit. Eius autem stipatores, ac veluti incorrupti quidam satellites, sensus exteriores existunt: qui nunquam non facientes excubias, explorantesq; singula, quæ aut rationi ipsi, aut cuipiam subiectorum illi membrorum, obesse aliqua ex parte poßint, quicquid tandem perceperint, actutum sensui communi renunciant: qui ceu dux quidam, ipsi rationi coniunctus, illis præfectus est. Iam verò ut Principibus adsunt nonnulli viri à secretis, qui eos in expediundis negocijs magna solicitudine liberant: sic adest rationi memoria, universa quæ illi occurrunt, si alicuius ponderis sint, quam fidelißimè asservans: eaq; dum occasio postulat, subitò, veluti ex promptuario quodam, suppeditans. Solent habere Principes & pace & bello, milites quosdam sacramentarios, tum ad repellendas iniurias extrinsecas, tum ad continendos in obsequio & fide ipsos animos civium. Non secus profectò divinus ille architectus noster, rationi vim irascibilem, à Platone θυμοειδῆ vocatam, adiunxit: ut si quando ratio immeritò ab aliquo infestaretur, confestim hæc excandescens, illi ferret manus auxiliatrices, omnemq; vim propulsaret. Collocavit autem natura hanc ipsam, qua irascimur, facultatem, in corde: ut media exquisitè esset inter rationem atque cupiditates, quæ in iecinore sitæ, atque illinc varias excursiones facientes, admodum seditiosæ existunt, rationiq; plurimum negocij facessunt. Quocirca inter ipsas & vim irascibilem, natura etiam vallum firmißimum, diaphragma nempe, interiecit, ne videlicet imparatam illæ iracundiam opprimerent, insurgentesq; postea contra rationem, arcem illius expugnarent. Reperiuntur in civitate opificia hominum varia: cùm alij, gratia exempli, conficiant panes: alij culinariam exerceant: alij retrimenta omnia expurgent: alij denique diversas merces per totam urbem in communem usum traducant. An non etiam in corpore humano ventriculus cibos concoquit, hepar sanguinem gignit, melancholicum succum expurgat lien, vesica urinam, venæ per universum corporis habitum (veluti baiuli quidam) sanguinem copiosißimum rivant, arteriæ vitalem spiritum, ac breviter, nervi animalem, qui autor est motus & sensus? Corporis itaq; nostri harmonia civitatis optimam refert constitutionem: imò verò respublicæ, civitatesque universæ, ad exemplum corporis humani sunt conditæ, cùm arti natura ipsa tempore & dignitate antecellat. Quemadmodum igitur si in aliqua civitate princeps quidem, ut par est, dominetur: cives autem omnes, militesq;, eius decretis audiant: atque unusquisque opifex suo rectè fungatur munere, salus reipublicæ constat: labefactatur verò, si contraria accidant: sic etiam quandiu in nostro corpusculo ratio ipsa gesserit habenas imperij, affectus autem omnes atq; cupiditates obtemperaverint: singulæq; particulæ pro dignitate sua munia exercuerint, nec interim prava alimenta ingerantur: tandiu certè integrè sanitate corporis animiq; perfruemur. Si verò aut ratio ipsa in consilium admittat cupiditates, aut irascibilis facultas in unum cum his adversus rationem conspiret: aut ex organis quæ usui communi inserviunt, unum, plura, vel omnia, pravè suas obeant functiones: vel deniq; materiæ unde particulæ aluntur sint cacochymæ: pro concursu harum causarum necesse est aut mentis, aut corporis, aut utriusque, morbum contrahamus. Atque ita sanè varia in corpore morbum genera oriuntur, dissoluta videlicet alterataq; variis modis habitudine illa & temperie, quàm inter se mutuò universa membra, dum naturali ordini respondèrent, tuebatur. Quorum universa curatio eadem adhibetur methodo, qua curari solent etiam morbi Reipub. Quippe ut in hac peccata leviora nunc vinculis, nunc virgis, nunc aux.l.o, nunc succisa auricula coercentur: in graviora autem, laqueo, securi, flamma, atque ferventi oleo, acerbißimè animadvertitur: sic exiguos quidem affectus corporis, leviusculis quibusdam præsidiis, utputa purgatione, atque interdum sola tenui victus ratione, curamus: contumaces verò immedicabilesq; (cuiusmodi tum sphaceli, tum cancri existunt) ferro, cauterioque, ne in sanas partes grassentur, exterminavimus. Cæterùm quem-*

admodum ad stabiliendam Rempublicam plectendosq; facinorosos homines, leges fuerunt inventæ: sic ad conservandam temperiem corporis, rescindendosq; morbos, è cœlo delapsa nobis est Medicina. Quo munere nullum hactenus mortalium generi à Deo ipso datum est maius, nec (si Galeno credendum sit) dabitur unquã. At verò quum hanc ipsam artem atq; industriam medendi, olim sola experientia constantem, Hippocrates primus omnium methodo tradidisset, reliquisset tamen incultam, imperfectamq;: postea superveniens Galenus, multis illam modis excoluit, eiq; extremum ornatum addidit. Qui cùm ob illam quidem admirandam doctrinam ac sermonis fœcunditatem, qua planè refertus est, magno exciperetur omnium ferè studiosorum applausu: ob prolixitatem autem immensam (quæ in tanta vitæ brevitate est exosa) nonnulli à lectione illius abhorrerent: equidem ut ad votum omnes eo fruerentur, universa viri illius opera in breviusculam quandam periochen, verùm admodum succulentam, ea fide & diligentia contraxi, ut ex iis quæ iuvare lectores poterant, nihil prorsus omiserim: multa autem quæ depravata & perversa in codicibus tàm Latinis, quàm Græcis erant, accuratissime restituerim. Ex quibus nostris lucubrationibus placuit sub splendore Excellentiæ tuæ Illustrissime Princeps, partem maximam ædere, nempe quadraginta commentarios Galeni, qui in se omnes differentias morborum, atque eorum curandorum generales methodos continent: utique sperans fore, ut cùm ipse inter omnes Italiæ Principes optimorum ingeniorum sis promotor & altor, eisq; semper ceu propitiũ quoddam sydus affulgeas, vel ex sola tui nominis præfatione, studiosi omnes ad eorum lectionem inflammarentur. Adeò siquidem tuam Celsitudinem, cùm ob alias planè regias virtutes, tùm vel maximè ob ardentissimum istum sapientiæ amorem, quo semper accensa est, docti omnes ubiq; locorum suspiciunt, colunt, & venerantur, ut se non minus debere tibi, quàm ipsis Musis, universi uno ore pronuncient: qua (ut ego reor) opinione minimè hallucinantur. Siquidem non modò studiosi, sed artes etiam, atq; scientiæ universæ, si non maiorem, at certè non minorem iis gratiam debent, qui sua munificentia fovendo ipsas, ut subinde crescerent, summumq; suæ dignitatis fastigium attingerent, effecerunt: quàm illis, quorum industria primum inventæ, ac in usus hominum aditæ sunt. In maximam itaq; sibi felicitatem ascribunt omnia bonarum literarum studia, quòd hisce turbulentis calamitosisq; temporibus, dum Italia penè universa varijs æstuat dissidiis, versaturq; in assiduo strepitu armorum: dum optima quæq; instituta infirmis titubant pedibus: dum virtus pudorq; exulat omnis, nacta sint clementissimum & serenissimum Principem, qui explosa undiq; ea in suos sinus excipiat, exceptaq; adversus iniurias omnes tueatur. Haud ab re igitur illustrissimus & reverendissimus. D. D. Franciscus à Bovadilla & Mendozza, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senator vigilantissimus, meusq; patronus unicus, nec non illustrissimus & sapientiss. D. D. Joannes Furtadus à Mendozza, apud Venetos Orator Cæsareus, uterq; Celsitudini T. addictissimus, nunquam desinunt heroicas istas tui animi dotes magnificis encomiis efferre: Florentiamq;, tuam istam florentissimam urbem, nimium felicem vocare, quòd obtigerit illi Princeps iustissimus, clementissimus, sapientiaq; simul & pietate integerrimus. Ergo si, Illustrissime Heros, hasce nostras vigilias tuo patrocinio dignaberis, ego quidem videbor haud lusisse meam operam. Galenus autem, ad pristinam dignitatem quam gerebat olim, dum in summa esset authoritate apud priscos Imperatores, deesse sibi nihil prorsus existimabit: quin potius hærens apud C. T. auctam plurimis modis beatitudinem suam arbitrabitur. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustriss. viri, D. D. Joannis Furtadi à Mendozza, in hac Repub. Cæsarei Oratoris longè dignissimi. IIII. Idus April. M. D. XLVIII.

GALENI

GALENI PERGAMENI DE DIFFERENTIIS *morborum, Liber.*

VNIVERSI tunc se sanos existimant, cùm optimè ad vitæ functiones ministerio particularũ utuntur. At eam partẽ ægrotare arbitrãtur, cujus operatio sit læsa. Cùm igitur sanitas investiganda sit, aut in ipsis operationibꝰ, aut in fabrica instrumentorũ: manifestũ utiq; est, morbũ esse vel operationis, vel structuræ oblæsionẽ. Cæterùm sanitas nõ operationis actu, sed aptitudine potius est definiẽda. Sanitas itaq; moderatio quædam existit: morbus autẽ, utpote sanitati cõtrarius, in immoderatione eorũ consistit, quorũ sanitas est moderatio. At verò cùm animalium corpora magis & minus suscipiant, patiq; & alterascere possint (id quod fieri nõ posset, si ex elemento cõstarent unico, aut ex atomis nulli alterationi obnoxiis) tot nimirũ genera morborum simpliciũ cõtrahent, quot sunt elementa ex quibus cõflantur. Etenim cõpositio & formatio triplex reperitur in corpore. Prima quidem similarium particularũ est: ut arteriæ, venæ, ossis, nervi, cartilaginis, ligamenti, membranæ & carnis: secunda autẽ, instrumentaliũ: ut cerebri, cordis, & consimiliũ: tertia deniq; totius corporis. Corpus siquidem ex instrumentalibus cõstat: instrumentales autẽ partes, ex similaribus: illæ deniq; ex simplicissimis elementis cõstituuntur. Porrò si elementa cõstituamus impassibilia esse (ut nõnulli autumarunt) duobus tantũ morbis particulę similares prementur: meatuũ videlicet astrictione, & eorundem relaxatione. Fruentur aũt sanitate absoluta, dum eorũ elementorũ constructio fuerit cõmoderata. At si nostri corporis elemẽta mutuò inter se patiantur, & tota per tota implicẽtur (id quod incõcussè est tenendũ) totidẽ simplices morbi dicẽdi sunt, quot primaria elementa censentur. Primaria aũt elemẽta sunt quatuor, calidum scilicet, frigidum, humidum, siccum: ex quibus moderatè confusis, oritur sanitas: immoderatè verò, ægritudo. Erunt itaq; similariũ particularũ simplices morbi quatuor numero: caliditas videlicet, frigiditas, humiditas atq; siccitas, ubi earum qualitatum singulæ, naturæ modũ excesserint. At morbi partiũ instrumentaliũ, tum illis qui ex impatibilibus constare corpora dicunt: tum nobis, qui ex elementis affectioni subjectis, ea cõflari arbitramur, prorsus existunt cõmunes. Sunt autẽ eorũ genera quatuor. Primũ enim est, ubi forma cõveniens membro fuerit vitiata: secundum, ubi in numero reperitur vitiũ: ut si q̃d desit, ꝙ haberi erat opportunũ: aut redundat aliquid minimè necessariũ. Tertiũ genus consistit in organi magnitudine, ubi aliquid impensius adultum sit, aut similiter diminutũ. At quartũ genus refertur depravatæ cõpositioni: quæ fieri solet aut naturali positu variato, aut mutata partis copula. Porrò prima instrumenta dicuntur, quæ cùm conflentur ex particulis similaribus, unius operationis gratia sunt cõstituta: ut musculus, atque vena. At quæ rursus ex his cõflantur, ut digitus, atq; hoc magis pes, instrumenta secunda dicuntur. Verũ utrisq; instrumentis erũt ipsi morbi cõmunes. Aliud autem genus morbi, præter jam dicta, nullũ est reperire, quod sit propriũ vel simplicibus, vel cõpositis partibus. Est autem unus morbus cõmunis corporibus similaribus juxtà & dissimilaribus, nempe unitatis divortium. Ad reliquas tamẽ simplicium morborũ in partib. similaribus differentias examinãdas nos convertamus. Igitur impatibiliũ elemẽtorũ autores, duas in similaribus corporib. ægritudines statuebant: nempe aut astrictionẽ, aut relaxationẽ meatuũ: quarũ singulæ, in alias rursus differẽtias secãtur. Astrictio siquidem fit, cùm aut totũ corpus simul cõtrahitur, aut soli obstruũtur meatus: relaxatio autẽ, ubi universum corpus simul in omnẽ partem laxatur, aut soli aperiũtur meatus. Similiter juxta opinionẽ secundã, morborũ partiũ similarium duplex differẽtia nobis oritur. Nam interdum quidem solis qualitatib. alterantur: interdũ autẽ, cum humorũ affluxu: qui sanè secũdus modus, tumorem cõspicuũ excitat. Cæterũ una & item altera harum differentiarũ, varias differentias sortitur. Ut autẽ ad partium instrumentaliũ (quarum sanè imbecillitas vel ob meatuũ ametriam, vel ob intemperiem nascitur) discutiendos morbos nos convertamus. Totius instrumenti functio tunc præcipuè vitiabitur, ubi pars ipsa, quæ functionis est causa, ægrotarit. Quanq̃ & reliquarũ partiũ, illi inservientiũ, vehementiores affectus, actionem ipsam impediunt. Oblæsiones igitur quæ omnino propria ratione, immediateq; operationẽ totius organi offendunt, aut saltem impediũt, ægritudines sunt putandæ. At si minimè id per seipsas moliãtur, sed ea solùm ratione, quòd primi instrumenti officiũt operationi, causæ morborũ sunt, nõ item morbi. Dupliciter autẽ solet unusquisq; morbus cõtingere in partibus instrumentalib. Nam aut sequitur alios morbosos affectus, aut cõtrahitur à prima generatione. Porrò ubi pars aliqua in tumorẽ attollitur, atq; idcirco meatus illius occludũtur, si q̃dẽ talis particula nullã habeat propriã operationẽ, obstructio ipsa meatuũ dicetur morbus duntaxat: tumor verò nequaq̃, sed obstructionis causa. Cæterũ si affecta pars aliquod munus propriũ obtineat, hac ratione tum obstructio ipsa, tum particulæ tumor, morbus est appellandus. Quẽadmodũ (exempli gratia) si tunica alicujus venæ quæ in gibbis hepatis est, adeò intumescat, ut ejus cavitas obstruatur: tumor quidẽ ipse, morb. dicetur, ꝙ sanguificationem oblædat: obstructio autẽ similiter, quòd impediat distributionẽ. Siquidem qui affectus primò lædũt operationẽ, ii & sunt & verè dici morbi merẽtur. At operationis oblæsio, passio aut symptoma, non morbus, est appellanda. Qui verò ipsam induxit affectus, morbus absolutè vocatur: sicuti & causa morbifica, quicquid ipsum morbũ pepererit, si aliã læsionem nõ adferat. Attulimus itaq; exemplũ morbi, ꝙ in genere formationis cõsistit. At in numero, duas differentias morborũ assignaveramus: cũ scilicet aliqua particula crescit, aut superabundat. Quarũ differentiarũ utraq; rursus in bi-

Instrumenta secunda quæ.

Solutio continui est morbus communis tam similaribus quã dissimilaribus partibꝰ.

Similarium partiũ morbi, secundum constituentes impatibilia elementa, astrictio & laxatio.

Similarium particularũ singuli morbi sunt duplices, quatenꝰ aut solis qualitatibus, aut accedente humorum affluxu, afficiunt.

Instrumenti functio quãdo vitietur.

Affectus primariò lædentes functionem, sunt morbi.

Causæ morborum quæ dicendæ.

Instrumentalis morbus dupliciter accidit.

Morbus in formatione.

Functionis læsio, nõ morbus, sed passio aut symptoma vocatur.

Causa morbi quæ sit dicenda.

Morbus in numero duplex, cuius utraq; differentia bifariam scinditur.

nas alias secatur. Siquidem eorū quæ superfluūt, nonulla planè sunt ex genere naturali: ut si cui sextus adnascatur digitus: nonulla verò toto genere præter naturam: veluti si in ventre gignantur vermes, aut in vesica lapis. Similiter deficientiū particularum, nonnullæ quidem penitùs abolitę sunt, nonnullæ verò ex dimidio præcisæ: utrunq; autē, aut natura, aut morbo. Ex his tamen, quæcunq; functionem impediunt, eadem ratione in morborū genere cōtinentur. Quæcūq; verò partem aliquam operationi dicatam, vel refrigerāt, vel non satis ei alimenti transmittūt, causæ morborum dicuntur. Quædam tamen & morbi, & morborū causæ censentur: ut si gurgulio radicitùs præcidatur. Nam & vocem perturbat, & pectus & pulmonem refrigerat. In magnitudine etiam varii morbi contingunt: ubi scilicet totum corpus, vel pars aliqua, aut in prima generatione, aut ob aliquem affectum præter naturam, vel prodigiosam contraxit molem, vel præter modum est imminuta. Qui morbi in depravata cōpositura consistunt, varias differentias sortiunt^r. Alii siquidem fiunt, ubi naturalis partiū situs variatur: alii ubi ligamenta nimis solvuntur, ac relaxantur: alii ubi illa impensè fuerint astricta. Quippe immodica linguæ vincula, loquendi mādendiq; impediūt functionē: pudendorū verò, ob aversum meatū, impedimento sunt, quo minus procul rectaq; excutiatur semen. Reliquum autē est quintū ægritudinis genus, nempe unitatis solutio, quæ tam similaribus q̄ dissimilaribus partibus accidere potest. Nam si in manu (gratia exēpli) nervus aliquis præcidatur omnino, talis solutio erit cōmunis & toti instrumento, & ipsi præcisæ particulæ. Quòd si nō integrè, sed aliqua ex parte præcisus fuerit, solius nervi propria judicatur affectio, instrumēti verò nequaq̄, nisi ex accidenti. Sed pro differentia particularū, continui solutio varia sibi nomina vendicat. Siquidem quæ in osse fit, ab omnibus fractura vocat^r. Quæ verò in carne cōtingit, ulcus, vulnus, atq; ruptura. Quæ nervosis particulis accidit, cōvulsio nominari consuevit. Diximus itaq; simpliciū differentias morborū: superest autē nunc, ut ad compositorū dignotionē veniamus. Erit igitur juxtà hæresim priorē in particula similari morbus cōpositus, dum illius, hi quidē adstringuntur, hi verò relaxantur, meatus. At juxta eos, qui elemēta esse alterationi objecta cōtendunt, quatuor numero cōpositi morbi censentur: nempe calidus simul & humidus, calidus simul & siccus, frigidus juxtà & humidus, frigidus atq; siccus: dum utraque videlicet qualitas excellit plus q̄ naturæ cōveniat. Quòd si etiā qualitatibus illis plus justo auctis, accedat pariter humorū affluxus, totidem morbi nascētur, differentes nimirū ab illis, qui invadūt sine humorū colluvie. Similiter solutio cōtinui miscetur morbis cōpositis secundum unam & alterā sectam, necnon simplicibus, quorum à principio mentionem fecimus. Porrò omnes inflammatæ simul & exulceratæ particulæ, tres quidē necessariò, nōnunq̄ quatuor morbos patiuntur. Voco autē impræsentiarū inflāmationem, rubentē renitentemq; tumorē, & qui dolorem inferat. Quia verò omnes ferè id genus tumores, mutuò inter se cōmiscentur, raroq; reperire aliquē ipsorū purū atq; syncerū licet, necessariò dicendum est, erysipelas, herpetem, carbunculum, cancrum, atq; alios id genus tumores, esse compositas ægritudines. E quibus carbunculus quidē semper cum ulcere invadit, cætera verò interdum citra ulcus infestant. Gignitur autē erysipelas à rufa bile, ab atra cancer, inflāmatio à sanguine, à pituita deniq; œdema, existens tumor laxus & cedens. Qui humores tametsi specie sint humidi, potentia tamen nō omnes humidi sunt. Quippe atra bilis sicca est & frigida: flava, calida & sicca: ut pituita, frigida & humida: ac sanguis deniq;, humidus simul & calidus. Igitur de morbis cōpositis similariū particularū dictū nobis cùm sit, ad eos qui instrumenta discruciāt, sermonē jam convertamus. Proprii dissimilariū partium dicentur morbi cōpositi, qui plures atq; diversas partes simul afflixerint: ex accidenti autem, qui unicā tantùm instrumentorum particulam occupaverint. Etenim si lippitudine obsideatur tunica incumbēs corneæ, cùm lippitudo quidem sit inflammatio ipsius partis, inflāmatio autem omnis existat cōpositus morbus, nemini dubiū est, lippitudinē futurā etiā morbum compositum, tunicæ quidē ipsi proprium, ex accidēti verò universo instrumēto. Cæterùm si pterygiū, suffusio, ac deniq; angulorum coarctatio simul ipsum oculum presserint, constitutio talis totius oculi dicetur ægritudo composita, cùm nimirū uno eodemq; tempore diversæ particulæ contristentur. Nihil autem refert si dixeris, unicam esse compositam ægritudinem, an plures, sed in diversis partibus constitutas.

Gurgulio præcisus perturbat vocem, pectusq; & pulmonem refrigerat.
Morbus in magnitudine.
Morbi in depravata compositione.
Unitatis solutio utrisque partibus existit morbus communis.
Solutionis continui species diversæ, pro differentia particularum.
Similarium morborū compositorū differentia quatuor, juxta constituentes patibilia elementa.
Affluxus humorū gignit quatuor differentias morborum compositorū.
Solutio continui.
Inflāmata simul & exulcerata particula, quot morbos simul patiantur.
Inflammatio quid.
Carbunculus in[vadit] semper c[um] ulcere.
Tumor[es præ]ter natu[ram] singuli[s] humori[bus] [de]buuntur.
Humores quatuor [qua]li quisq[ue tem]perie [præ]ditus.
Dissimi[larium] partium [mor]bi comp[ositi] qui sin[t di]cendi.
Lippitu[do] inflamm[atio] tunicæ [incum]bētis co[rneæ].

GALENI PERGAMENI
de causis morborum, Lib.

Unc verò ad morborū qui secundum sectā generosiorē partes similares invadūt, causas discutiendas nos cōvertam^s, idq; à calore immoderato auspicati. Universa corpora pl^s æquo incalescere solēt, vel ex motu improbo, vel ex putredine, vel ex cōsortio alterius corporis fervidioris, vel ex astrictione, vel ex alimēto ad accēdendā caliditatē accōmodo. Cæterùm ubi q̄s immodica exercitatione usus fuerit, si calor inde ortus non occupaverit totum corpus, lassitudinē tantùm inducit, videlicet articulorum & musculorū, ad quos præcipuè movendi munus spectat. Si verò extēdatur per universum corpus, febrim accēdit. Ex ira etiā, quæ caloris juxta cor, est veluti quidā fervor, ubi is per totum corpus dispergitur, solet febris succēdi. In tumorib. etiā præter naturā, ubi humores putrescunt, calor interdū cordi sensim cōmunicatur, ac deniq; excitatur febris. Quare hic venit intelligēda secunda & tertia causa caloris præter naturā. Nā ob putredinē, & ob viciniā partis cōtabescentis, in iis tumorib. febrilis calor accēdit^r. Quarta species causæ consistebat in astrictione, & quidem meritò. Nam si ob astrictam cutim cohibeantur difflari ea, quæ prius difflari cōsueverāt, si quidē fuliginosa fuerint, in specus cordis conversa, eos exurunt, protinusq; febrim accendunt. Calidorum

Calor in[immo]dicus à [quibus] bus acc[ipi] occasion[e] possit.
Movē[di mu]nus ad [arti]culos & [mu]sculos pe[rti]net.
Ira est ca[lo]ris qui[dam juxta] cor est se[u] quidam [fer]vor.
Febris e[x] astrictio[ne] quomodo [ex]oriatur.

rum etiam alimentorū usus (in eo enim quintū genus constituebamus) interdum febrim accendit, sicuti & acria medicamēta, sive remedia sint, sive deleteria & contraria. Non autem ex æquo omnes hasce ob causas febricitāt: quod nec semper illis cōtingat par quantitas aut activitas causæ: quódq; animantiū corpora plurimū alterum ab altero differant. Etenim ad hoc ut accendatur febris in corpore, oportet ut corpus ipsum sit accommodatū & habile ad excipiendam febrilem caliditatē: causa autē efficiens existat valida, tempusq;, & patiētis proximitatē sortiatur, ut videlicet in actione immoretur diutius, & passuro corpore superior evadat. Porrò causæ quæ in corpore humano præter naturā oriuntur, causæ antecedentes vocantur: procatarcticæ verò, sive evidentes, quæ extrinsecus advenientes occursant. Frigiditatis etiā plurimæ existunt causæ: veluti frigidorū propinquitas, alimentorū quantitas atq; qualitas, adstrictio etiā atq; laxatio, ociū deniq; & motus immoderatus, quibus ex occasionibus constat etiā ipsum ignē extingui. Prima igitur species causæ occursans extrinsecus, sive contactu ipso, sive etiā potentia, solet frigiditatis morbū inducere. Ob secundam verò, nempe ob frigidiora alimenta, nonnullos correptos vidimus attonito aut epileptico morbo, aut alio quopiā modo refrigeratos: id quod ex ebrietate vel maximè accidere solet. Quanq̄ vinū modicè haustū, cùm familiare alimentū sit, mirè calorem auget. In universum autē omnes optimi cibi, qui animali plurimū nutrimenti adferūt, si supra modum sumantur, frigidos morbos generant: sicuti & cætera, quæ natura refrigeratoria cùm sint, similiter ingeruntur. Juxta tertium genus causæ, nempe astrictionem, sæpissimè corporis habitus etiam refrigeratur: ut quæ interdū sopores graves, veternumqúe & apoplexiam inducat. Astrictione autem tunc præcipuè torquetur corpus, dum venæ ipsæ & arteriæ adeò turgent & intumescūt sanguine, ut nullus relinquatur locus inanis, in quem, ubi dilatantur, ambientem aërem possint excipere. Quo quidem dum defraudantur, nativus calor subitò ferè extinguitur. Proinde qui sic sunt affecti, actutùm destituuntur motu simul & sensu: id quòd Hippocrates significasse videtur, dicens, Venarū (hoc est, arteriaū) interceptiones statim vocē eripere. Igitur cordis calor, per meatū gutturis cum ambiente nos aëre commerciū habet. Quam viam si præcluseris, ilicò præfocaveris animal. Calor autē qui in omnibus est arteriis, per cor quidem, quatenus viam habet ad fauces, & per universam cutem, in circunfluū aërem transpirat: ac ventilatur quidem, dum attolluntur arteriæ: purgatur verò à fuligine, dum contrahuntur. Atq; utroq; horum, naturalis ipsius modus servatur. Si igitur tali motionis vicissitudine ob astrictionē destituantur arteriæ, necessum est calorē extingui, corpusq; omnino refrigeratū emori. Cæterū si corpus refertū fuliginoso excremento astringatur, aut excitabitur febris, aut extinguetur calor nativus: sin verò halituoso vapore sanguinis, aut fiet corpus ipsum plethoricum, aut eius calor increscet. Sed quemadmodū astrictio sæpius frigefactionis est causa: sic etiam & rarefactio, ubi plus q̄ ex usu sit dissipat dispergitq; nativum calorē, frigidius efficit corpus. At verò perinde ac astrictio ipsa interdum universo corpori, nonnunquā alicui eius parti accidere solet: eodem etiam modo habet & rarefactio. Porrò quæ extrinsecus admoventur, partem ipsam raram vel constipatā reddere possunt. At vincula arctissima, & vita membrū privant, & ipsum impensè refrigerant. Sed jam de siccis affectibus opportunum est ut dicamus. Si quis multò magis diffletur, q̄ pro modo alimēti assumpti, utaturq; cibis siccioribus, facilè in siccam ægritudinē delabetur: præsertim si curis & anxietatibus, necnō vigiliis torqueatur. Sicca etiā tēperies aëris, balnea quæ desiccādi vim obtinent, necnō medicamenta, quæ intus & foris administrata, exiccandi possident facultatē, similiter corpora exiccant. Humidorū morborū omnes sunt causæ cōtrariæ: nempe maxima ciborū humectantiū colluvies, molliuscula vivendi ratio, animi summa tranquillitas, ac deniq; balnearum dulciū usus immoderatus, maximeque post cibū. Ad idem facit desidiosa vita, pluviarum copia, humida temporis cōstitutio, ac breviter, humectantia medicamēta. Jam verò causæ cōpositorum morborum, similiter cōpositæ sunt. Si. n. calida simul & sicca in unum aliquādo cōspirēt, calidus simul & siccus sequetur morbus. Itidē est cogitandum & in aliis combinationib. At sæpius causæ natura similes, corpus ipsum immutāt. Plerunq; tamen viribus pugnant contrariis, ita ut aliquādo cōtingat corpus simul fieri calidum atq; frigidum, sicuti & siccū & humidum, plus quā naturæ cōveniat, etiamsi minimè id fieri posse videatur: quæ inæqualis intēperies vocatur. Advertendum autē est rursus, corpora ipsa interdum à solis qualitatib. alterari, quandoq; etiā ab illis q̄dē, sed accedēte aliquo affluxu, humido q̄dē specie, facultate verò non item. Flava siquidem bilis potestate est calida & sicca: atra, sicca & frigida: sanguis, humidus atq; calidus: pituita deniq;, frigida & humida. Quorum humorum singuli, interdum synceri & puri, interdum invicē misti, solent in imbecilliorē partē cōfluere: ob idq; tumores partiū variātur. Etenim cùm quatuor sint facultates, quib. quælibet pars tum animalis, tum plantæ, prædita est: attractrix, retētrix, alteratrix, expultrix: excrementūq; omne aut qualitate, aut quantitate offendat: nec sit par robur omni particularum: semper quæ fortior est, excrementum ipsum ad imbecilliorē ꝓpellit. Omnium aūt imbecillima est cutis, totius corporis excremēta recipiēs. Assignatis jam causis morborum similarium particularum, ad organicos deinceps nos convertamus, exordium à formatione vitiata sumētes. Evariat enim interdum naturalis figura, dum ob maximā materiæ colluviē, aut ob qualitatē incōmodā impedito seminis motu, in utero depravatur ipsius fœtus formatio. Secundò autē potest vitiari alicuius particulæ forma, dum infantes nō rectè ab obstetricibus excipiuntur (facilè siquidē pervertuntur, molles fluxilesq; cùm sint) aut ruditer involvuntur fasciis, aut lac tabefactum sugunt, aut perperàm educātur, sive inepta victus ratione, sive exercitiis intempestivis.

Rarefactio qua ratione refrigeret.

Admota extrinsecus.

Vincula arctissima, vitamembrum privant.

Siccæ intemperiei causæ.

Humidæ intemperantiæ causæ.

Compositorū morborum causæ compositæ sunt.

Contrariis intemperantiis corpus nostrū simul posse affici.

Inæqualis intēperies quæ sit dicenda.

Humorum singulorum temperies.

Tumores partium variari pro humorum differentiis fluentiū.

Facultates naturales sunt quatuor.

Excrementū omne qualitate aut quātitate infestare: semperq; à fortioribus ad partes imbecilliores protrudi.

Cutis est omnium imbecillima pars.

Forma membro conveniens à quibus causis possit vitiari.

Crura quippe, ob incumbentiū eis corporū pondus, interdum in exteriorem, nōnunq̃ in interiorem partē torquentur: idq; pro nativa ipsorū inclinatione. Nam quibus rectiora sunt, q̃ ordo naturæ postulet, magna ex parte fiunt vatii: vari autē, quibus magis curvata. Voco enim vatium, cui in exteriorem partem crus vertitur: varū, cui è converso. At posteaq̃ adoleverint, sæpe ob repletionem immodicam, aut ob alimēti penuriā, figuram naturalem permutant, idq; primaria ratione. Illud enim in elephantiasi, hoc in tabe perspicuū est. At ob resolutionem nervorū, distentionem, inflammationē, aut scirrhum, naturalis membri figura ex accidenti vitiatur. Siquidem in iis qui altera parte sunt resoluti, membrū trahitur à musculis actionem facientibus: at in iis quos in altera parte convulsio exercet, aut phlegmone, aut scirrhus, aut dura cicatrix, pars sana trahit^r ab affectis musculis. Cavitates partiū atq; meatus pereunt, vel offenduntur, ꝙ nimirū coalescant, aut constipentur, aut obstruantur, aut cōfringantur, aut in sese cōcidant. At facultatis retentricis motus immoderatus, solet esse causa cōstipationis: queadmodū laxitatis, operatio expultricis immodica, retentricisq; languor. Exasperantur lævia, & lævigantur aspera (nam hæc ad formā vitiatā pertinent) illa quidem ob acres humores, aut medicamēta abstergentia; hæc verò ob pinguitudinem succi, viscositatémve. Secundi generis, hoc est, vitiati numeri causæ sunt, si quidem numerus sit diminutus, sectio, aut putrefactio, aut immodica refrigeratio: sin autē aliquid supercreverit, quod nō sit è numero partiū natura constantium, formamque naturalem sortiatur, abundantia optimæ materiæ erit causa. Quòd si id ipsum præ se formā nō naturalem ferat, materiæ qualitas non naturalis etiam erit in causa. Utrobiq; tamen vires validas esse oportet: alioqui nec conformari poterit ꝙ est utile, nec extrudi ꝙ vitiosum existit: natura enim utrūq; molitur. Magnitudo partiū augetur (in ea enim oblæsa tertium genus constituebamus) à copia materiæ benignæ, necnō à potentiæ robore: imminuitur autem à causis cōtrariis, vel ob sectionem, vel exustionem, vel putrefactionem, vel deniq; ob frigefactionē ingentem. Quartum verò morborū instrumentalium genus quod in prava compositione consistit, interdum ob repentinam improbamq; agitationem contingit: interdum ob articulorū humiditatē immodicā: quandoq; ob eversionem superciliorū in ipsis articulis: est cùm ob relaxationē compositio vitietur, quemadmodū in intestinorū lapsu, quæ laxato peritonæo in scrotum descendūt. Ex his itaq; & aliis plurimis occasionibus, organorū compositio pervertitur. Nunc verò alterius generis causas examinemus, quod utrisq;, tam corporibus similaribus, q̃ instrumentalibus, cōmuniter accidit: id enim est unitatis solutio. Quæ quidem si carni accidat, ulcus aut vulnus vocatur: sin autē ossi, dicitur vel fractura, vel caries, quæ ab erodentibus oritur humorib. Ad capitis ossa, complura instituta sunt nomina. Collisio magna ex parte accidit carni: quanq̃ & in osse nōnunq̃ etiā cōtingit, idq; maximè in pueris, subirruente extrinsecus aliquo violento, valido ac duro corpore. Ad solutionē etiam continui pertinent & ruptio & cōvulsio, hæc in nervis, illa in carne consistens: quæ causam suæ generationis habēt, repentinum, validum atq; inæqualem motū. Ut igitur paucis expediam, omniū hujusce generis ægritudinum causæ, nōnullæ quidem occurrūt extrinsecus, nōnullæ ab ipso corpore emanant. Porrò extrinsecæ sunt, ea omnia quæ percutere, collidereq; sunt apta. Quæ verò à corpore emergunt, sunt immodicæ inordinatæque animalis motioves, ac præterea humores vitiosi, erodendi vim possidentes. Hæ itaq; sunt simplices ægritudines similarib. partibus organicisq; cōmunes: ac præterea ipsarū simplices causæ. Compositas autē ægritudinū causas, nō est admodū invenire difficile, cùm nimirū ex his quas diximus, cōstituātur.

Vatij qui fiant, & qui dicantur.
Vari qui.
Elephantiasis.
Tabes.
Resolutis altera parte musculis, mēbrum trahitur à reliquis, qui in actione versantur.
Convulsi alterius partis musculi, ad se partem valentem alteram trahūt.
Constipationis causa.
Laxitatis causa.
Numeri depravati causa.
Magnitudinem partis quæ causæ possint augere, ac minuere.
Compositio partis vitiosa unde accidat.
Enteroceles generatio.
Solutæ unitatis causæ.
Caries unde gignatur.
Collisionis causa.
Ruptio. Convulsio.

GALENI PERGAMENI de symptomatum differentiis, Liber unus.

Omnis præter naturam affectus, aut morbus est, aut morbi causa, aut illius symptoma. Est autē morbus, affectus quidam præter naturam, functionē lædens. Cæterū differt affectus à morbo: nam ille quidem extenditur etiam ad sanos & neutros: hic verò solùm circa ægrotantes versat^r, cùm nimirū sanitati cōtrarius existat. At ab utrisq; dissidet, quod Græci pathos, Latini passionē appellāt. Est enim passio, motus qui ab altero fit in alterū: ita ut agentis motus dicatur actio: motus verò, eius quod affectum est, passio. In summa, ipsum affici, quodammodo idem quod pati est. Differt itaq; ab affectu passio, ipsius tantū motionis ratione. Quandoquidem in ipso verti & mutari, præterea alterari & moveri, passio habet generationem: in eo verò ꝙ manet, prorsus affectus consistit. Propriè igitur affectus dicitur passio jam facta, non aūt quæ etiamnū fit. Sed quemadmodū ad sanos & ægros ipse affectus extendit^r, sic etiā & passio: quo quidem nomine à morbo similiter differt. Rursus affectus ipse, alius quidē naturalē actionem efficit, alius verò evertit & labefactat. Est igitur sanitas, naturalis quidā affectus functionis autor: morbus autē, affectus præter naturā, oblæsæ functionis causa. At passio, motus est in materia, qui ab agente fit: actio verò, ipse motus agentis. Quod autē suapte natura aliquid cōfert ad ejus quod fit generationē, causa vocat^r: quæ quidē & ipsa multiplex est. Nam materia, utilitas, scopus, instrumentū, initiū deniq; unde ꝓficiscitur motus, hæc omnia causæ dicunt^r. Quæ verò nihil cōferunt, se tamen ab iis quæ conferūt sejungi non possunt, hæc ejus sine quo non, rationē obtinent. Adverte autē, aliquid fieri per se, idem esse quod primò: ex accidenti verò, ꝙ secundò. Ut, si quis digito unū calculū moveat, à quo moveat^r & alius, per se quidē dicetur movere primū, ex accidenti autem secundū. Ad eundē igitur modum, qui affectus præter naturā suapte ratione actionem nō labefactant, sed per morbos à se productos, ij non morbi, sed morborū causæ, sunt appellandi. Morbi enim sunt, qui primò lædunt actio-

Affectus præter naturam est triplex.
Morbus affectus præter naturam functionem lædens.
Affectus à morbo differat.
Passio quid.
Actio quid.
Affici quodammodo est quod pati.
Passio tur in ...
Affectus in ... inventia.
Passio, affectus, ... nos ... tur.
Sanitas quid.
Causa quid.
Causa multipliciter dicitur.
Causarum ... nem eius sine quo non obtinent.
Fieri per se & ex accidenti, quid sit.
Morborum causæ.
Morbi primò lædunt functionem.

actionem. Porrò quod morbū veluti umbra sequitur, id morbi symptoma vocatur: quēadmodū functionis læsio. Est autē symptoma largè sumptū, omnis à naturali statu mutatio: ob idq; quicquid animali præter naturā accidit, ea significatione est symptoma. Quamobrem morbus quadantenus etiam symptoma dicitur, sicuti & causa præter naturā. Differt aūt à passione symptoma (tametsi interdū in idem coëant) ꝙ passio quidem omnino in motu versetur, sitq; interim secundum naturam: symptoma verò nō in motu tantū, sed in habitu etiam & permanentia esse possit, omnino præter naturam. A morbo verò differt, quoniā neq; affectus necessariò est, neq; actionem ex necessitate lædit: quæ sanè ad constituendum morbū desiderantur. Porrò symptomata propriè stricteq; sumpta (de quibus agere est animus) differentia triplici continentur. Alia siquidem nostri corporis sunt affectus, alia functionū læsiones, alia ambo hæc comitantur: ut sunt excrementorū immodicę tum excretiones, tum suppressiones. Cæterū sub actionis læsione, privatio quoq; mihi inaudiatur, quemadmodū immobilitas, insensibilitas, atq; cruditas: quæ quidem actionū læsiones sunt. Has igitur symptomatū differentias deinceps examinemus, ab actionis læsione auspicati. Actionū læsio duplex est: altera enim ad animalem, altera verò ad naturalem functionē pertinet. Actiones siquidem duplices potissimū numerātur, naturalis videlicet & animalis. Rursus animalis dividitur in sensibilem, motivā atq; gubernatricē. Quorū membrorum singula rursus in alia secātur. Sensibilis quippe animæ functio, quinq; differentias sortitur, usivam scilicet, olfactoriam, gustatoriā, auditoriam, atq; tactricem. Motiva autē facultas, cùm unicum instrumentū habeat, unum tantùm habet motionis modū: variatur tamen pro particulariū instrumentorū diversitate. Ultima functio animæ, quam diximus esse gubernatricem, in imaginatricem, ratiocinatricem, ac deniq; memoratricē diducitur. Igitur noxæ omniū actionum sentiēdi, communes quidem universalesq; sunt, insensibilitas, & difficultas sensus: particulares autem, quæ in singulis sensibus reperiuntur: quemadmodum in oculis cæcitas: & caligo: in auribus surditas: & hebetatio: atq; in aliis similiter, ubi videlicet actio abolita est, aut depravata aut diminuta. Cæterū tactus in actione sua, quàm reliqui sensus, multò gravius symptoma, cùm ab extrinsecus occursantibus, tum vel maximè ab affectibus interioribus, solet recipere. Etenim alij sensus non ab internis, sed ab externis affectibus, in functionibus suis cōtristantur: ac ne id quidem per se, sed ex accidenti, quòd videlicet in se habeāt facultatē tangendi. Est enim tactus omnibus sensoriis sensus quidā cōmunis: reliqui verò quatuor, suo quisq; tantùm est proprius. Quamobrē oculi sæpissimè gravi dolore cruciantur: cōtristato sensu tangēdi. At verò vigilia & veternus, sunt ipsius cōmunis sensus symptoma. Motricis facultatis triplex reperitur symptoma: immobilitas, diminutus motus, ac denique depravatus motus. Cæterū depravatus, alius tremulus est, alius convulsivus, alius palpitans, alius deniq; vibrās. Porrò si cōvellatur universum corpus, animæq; princeps potentia simul sit impedita, id symptoma epilepsia vocatur: apoplexia autē, dum totius corporis perit omnino motus, simulq; principes actiones cohibentur. Hæc itaq; motivarū actionū sunt vitia. Proximū est, ut gubernatriciū functionum jā offensas tradamus, ac primū imaginatricis. Hæc enim interdum tota corrumpitur exolviturq;, quēadmodū in catalepsi: interdū aūt vitiatur, ut in delirio: est cùm deficit atq; debilitatur, ꝙ in lethargo cōtingit. Sic etiā ratiocinatio, nunc exolvitur penitus, ipsumq; symptoma est amentia: nunc deficit atq; remittitur, vocaturq; id symptoma fatuitas: nunc læditur ac depravatur, ꝙ symptoma vocāt delirium. Plerunq; siquidem in utrisq; simul cōsistit delirium, tum parum probè imaginādo, tum parum aptè ratiocinādo. Est quādo duntaxat in altero. Interdum quippe ratio vitiatur, imaginatione simul atq; memoria illæsa. Quemadmodū etiā ratione integra, cōtingit tum imaginationē, tum memoriā vitiari. Quod autē in memorandi potentia consistant vitia, nemini opinor obscurum. De animalium itaq; actionum symptomatis dictum nobis cùm sit, ad naturalium symptomata examinãda nos convertamus. Methodus autem eorum inveniendorum est, naturalium facultatum cognitio: in quarum singulis duplex reperitur symptoma, alterum abolitæ functionis, alterum nō ritè obitæ: quod quidem hoc est duplex: alterum quod in diminuta, alterum quod in vitiata actione cōsistit. Exemplum autem ponamus in cōcoctione ventriculi: quæ interdum quidem tota corrumpitur, interdum remittitur ob imbecillitatem, interdum vitiatur. Quorum primū symptoma dicitur cruditas: secundum, cōcoctionis tarditas: tertium pravitas & vitiū vocatur. Porrò appetitricis functionis symptomata sunt, abolita appetentia, & immodica cibi cupiditas. Circa nutricationis actionem, si scopum minimè attigerit, atrophia & phthisis accidunt. Vitiatam verò nutricationē sequuntur, leuce, ophiasis, alopecia, & reliqua id genus symptomata. Cùm igitur naturales facultates sint quatuor, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, sanè in singulis naturalibus organis, quatenus naturalia sunt, duodecim oriri possunt symptomata: tribus videlicet in unāquanq; facultatē cōgestis: in animalibus verò, quindecim. Quòd si animale instrumentum simul & movendi & sentiendi vires obtineat, duodeviginti symptomatum formas habere poterit. Ventriculus igitur duodecim sortitur symptomata, quatenus est cōcoctionis organū: totidemq; quatenus pars similaris, quæ nutriri desiderat. Siquidē omnes particulæ quæ nutrimentū suscipiunt, duodecim recipiunt symptomata: nēpe tria (ut diximus) secundū singulas facultates, ubi videlicet aut nihil trahunt, aut languidè, aut vitiosè: ubi id ꝙ attractū est, aut nō retinent, aut languidè, aut vitiosè: ubi ꝙ jam retinuerunt, aut penitus crudum relinquūt, aut diminutè concoquunt, aut in alienam qualitatem cōvertunt: ubi excrementa ipsa expellere nequeunt, aut languidè, aut perperam: hoc est, citius aut tardius, ꝗ animali expediat. Ex quibus

Motus depravati species. Epilepsia quid. Apoplexia.

Imaginatricis facultatis symptomata.

Ratiocinatricis facultatis symptomata. Amentia quid. Fatuitas. Delirium.

Rationem interdum vitiari, imaginatione atque memoria illæsis: sicuti contra.

Naturalium facultatum singulis duplex tribuitur symptoma, nempe abditæ & nō ritè obitæ.

Ventriculi actionis symptomata sūt, cruditas, concoctionis tarditas pravitasq;.

Appetitricis facultatis symptomata. Nutritoriæ actionis symptomata. Facultates naturales sunt quatuor.

Naturalium instrumentorū singulis, duodecim attribui symptomata. Animali instrumento quindecim inesse posse symptomata.

Similarium particularū singulis quæ nutrimentū suscipiunt, duodecim attribuuntur symptomata.

utiq; accidit, particulas non nutriri, aut imbecilliter, aut perperàm & vitiosè. Quod verò in facultatibus similariũ particularũ dicimus, id etiã intelligendũ est in iis quæ ad instrumentales spectant. Porrò alteratrix facultas in ventre tunc abolita censetur, ubi cibus talis relinquitur, qualis assumptus est. Imbecilla autẽ dicitur, quæ tardè concoctionẽ absolvit: sicuti de pravata, quæ in malignam qualitatẽ cibos ipsos permutat. At absoluta concoctio dicitur, ubi cibus in qualitatem animãti familiarẽ mutatur. Animadvertendum tamen hoc loco magnoperè est, alteri symptomati alterũ nõnunq̃ succedere. Si quidẽ injustum cõplectendi tẽpus, cõtinuò sequitur diminuta cõcoctio. Præterea celeris dejectionis ciborum inseparabilia symptomata sunt, excrementorum humiditas, alimentiq; per corpus imminuta digestio. Corruptelã cibi seqtur necessariò quidem excrementorũ fœtor, nõ necessariò verò mordicatio & inflatio. Atq; horũ sanè omniũ jam dictorũ symptomatũ, quæ in actione oblæsa consistunt, sicuti & aliorũ duorum generum, sciẽdum est morbos causas existere. Symptomatum quæ in corporum cõsistunt affectibus, primæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem alia ad visum, alia ad odoratũ, alia ad gustũ, alia deniq; ad tactum pertinent. Etenim quæ ad visum spectant, ea sunt quæ cõsistunt in colore præter naturam, sive is universum corpus occupet, ut in arcuatis: sive aliquã ejus partem, ut in carbunculis. At quæ pertinent ad odoratũ, ea in respiratu ac perspiratu deprehendũtur: ut si (gratia exẽpli) quod indies expirat è corpore, sive per arteriam asperã, sive per universam cutim, gaveolens ac putre sentiatur. In gustu autẽ symptomata sunt, omnes sapores qui ægris præter solitũ accidunt: ut si alienas qualitates percipere sibi videantur. Tangibiles differentiæ sunt, ubi ea quæ subjiciuntur tactui, genuinã mutarunt constitutionẽ: ut si cutis quæ antea erat mollis, deprehendatur dura, rigidaq;: aut è converso. Cùm igitur omne quod naturale est, ex cõmoda temperatura nascatur: utiq; id quod præter naturã existit, ex aliqua intẽperie orietur. Quãobrem cùm hæc omnia quæ diximus, prorsus præter naturã sint, meritò intemperiei feruntur accepta. Atqui intemperies omnis est morbus: ergo liquidò constat has quatuor symptomatũ differentias, à morbis generationẽ cõtrahere. Quæ verò vel excernuntur à corpore, vel retinentur in eo præter naturã (hæc enim ad tertiũ pertinebant genus symptomatũ) aut tota quidem substantia, aut qualitatibus tantũ, aut deniq; quantitatibus, à naturæ ordine digrediuntur. Atq; ipsa etiã vel immediatè sequuntur morbos: vel mediatè: intercidẽtibus scilicet symptomatibus aliis. Jam verò hæmorrhagia, quod ad excretam substantiã pertinet, toto est genere præter naturã, fitq; aut aperto vasis osculo, aut rupto vase, aut eroso. Etenim vulnus, ruptura, erosio, proprij similariũ partiũ sunt morbi: at apertio osculorũ, ad instrumenta pertinet. Accidit enim interdum ipse sanguinis fluor ob retentricis facultatis infirmitatẽ: interdum quia expultrix immodicè movet: nõnunq̃ ob utriusq; functionis noxam. Sic fit etiã muliebre profluviũ, aut ob dictarũ functionũ symptomata, aut quia sanguis est nimis serosus atq; subtilis redditus. Sciendũ tamen est, nihil eorũ quæ tempestivè, hoc est, ad animalis cõmodum, circa corpus cõtingunt, etiã si toto genere præter naturam sint, verè dici symptoma (quale utiq; est id quod sequitur morbum, atq; in læsione actionis consistit) cùm nimirũ unumquodq; eorũ sit elegans & absolutũ opus naturæ, tametsi ad alterũ symptomatũ genus, nempe ad affectum præter naturã, reduci possit: ut si sanguis per nares, aut hæmorrhoidas, commodè erumpat.

Alteratrix facultas ventriculi, quando abolita & imbecilla & depravata dicatur.

Symptoma unum succedit alteri.

Dejectionem ciborum celerem quæ sequantur.

Corruptelã ciborum quæ sequantur.

Morbi, quorum sint causæ symptomatum.

Symptomatum quæ in corporũ consistunt affectibus, prima differentia est quadruplex.

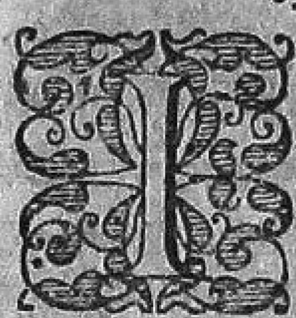
Naturalia omnia ex commoda temperie nascuntur.

Intemperies omnis est morbus.

Hæmorrhagia quibus modis fiat.

Symptomata dici non debent quæ tempestivè atq; ad malum cõmodum circa corpus cõtingunt, vel si ta sint ... re præter naturam.

GALENI PERGAMENI de symptomatum causis, lib. I.

IN sensibili actione triplex symptomatũ genus dephẽditur. Unũ, cùm primũ sensus instrumentũ quippiã perpessum est: alterũ, cùm sentiẽdi potentia: tertiũ, cùm ministrãtium primo sensus instrumento partium aliqua fuerit affecta: ut, in oculo primũ sentiendi instrumentum, est chrystalloides humor, qui coloribus alteratur. Vis sentiendi est quæ à cerebro per nervum opticum, qui solus manifestum habet foramen, in ipsum descendentẽ, procedit. Illius verò gratia creatæ sunt reliquæ omnes oculi partes. Quicquid igitur ex enumeratis sit, læsum animal vel malè vel nihil omnino videbit. Solet crystallinus humor octo intemperaturis à naturæ modo discedere. At facultas visoria offenditur, vel nervo affecto vel cerebro. Hæc aũt, quatenus similaria sunt, octo morborũ generib. cõflictantur: quatenus instrumentalia, tũ obstructione, tum aliarũ rerũ innixu, atq; adeò divortio cõtinui, ꝙ quidẽ tam similaribus, q̃ ipsis instrumentalibus semper adest cõmune. Jam verò si crystalloides humor pervertatur ad alterũ angulorũ, haud ita notatu digna succedet noxa: sin verò vel ad superiora, vel ad inferiora declinet, tũc quicq̃d cernitur, duplum esse videtur. Illa porrò quæ ex usu sunt primo instrumento, variis modis etiam cõtingit lædi: utputa si albugineus humor, spiritúsve, q̃ ante crystalloidẽ locatur, usqueadeo copiosus sit, ut visoriam facultatem impediat: aut similiter si foramen rhagoidis vel relaxetur, vel coarctetur, magis q̃ expediat visioni: aut si in aliquã divellatur partẽ, aut deniq; si rumpatur. Cæterùm relaxatio illius, sive ab ortu sit, sive postea præter naturam accesserit, semper visũ incõmodat: adstrictio autẽ & imminutio, si quidẽ à nativitate contracta fuerit, acutissimæ visionis est causa: sin verò ex morbo talis coarctatio contigerit, visionẽ impedit manifestè: idq; nõ quatenus coarctatio est, sed quatenus a pessimis causis inducta. At reliquorũ neutrũ, sive à primo ortu sive posteaquã quis genitus est, acciderit, visioni incõmodũ nonatu dignũ adferre potest. Etenim ubi alterũ oculum claudimus, dilatatur alterius pupilla ꝙ spiritus antea ambobus particulatim distributus, universus in unũ cõfluat. Idcirco quibus suffusis altero oculo clauso pupilla clarior apparet, ij sperare debent fore aliquãdo, ut visum punctione facta, recuperent. Quibus autem non dilatatur, ij omni spe recuperãdi visus sunt destituti Unde

liquidò

Sentiendi actio triplex symptomatum genus in ipsa admittit.

Crystallinus humor est primum sentiendi organum.

Opticis nervis inest manifestum foramen.

Crystallinus humor offenditur intemperaturis.

Visoria facultas offenditur, vel nervo affecto vel cerebro.

Solutio continui communis morbus similaribus & instrumentariis partibus.

Crystallino humore ... sum aut ... sum per ... so, objecta ... dentur ... pla.

Pupillæ foraminis relaxatio semper ... sui incommodat: contractio autem quidem ... sit, acutissimæ visionis est causa ... verò a morbo producta lædit visionem.

Oculo altero clauso dilatatur alterius pupilla.

Suffusorum quinam sint visum recipere et minime.

liquidò constat, spiritũ aliquẽ animalẽ à cerebro demitti ad oculos. Si igitur pupilla amplior fuerit, spiritus implere illã nõ potest: quare diffundi ipsum, dissolvi, dissipariq; est necesse. Si verò angustior, cogitur & cõstringitur, ac densior fit spiritus. At coactus spiritus cõstrictusq;, ad facilitatẽ sensus conducit plurimũ. E diverso dissolutus dissipatusq;, sentiẽdi difficultatẽ inducit. Est aũt albugineus humor veluti ꝓpugnaculum crystallini, cujus etiã nonnihil essentiã juvat. Quaobrẽ si imminuatur quodãmodo, ipse crystallinus arescit ac super ipsum rhagoides tunica corrugatur & cõcidit, sic ut visio ipsa oblædatur: nimirũ externo lumine ꝑ exiguũ mediũ humori crystallino occurrente. Jã verò instrumentum visionis, citra tædiũ tolerare splendorẽ nõ potest: ob idq; rhagoides tunica illi est objecta, nigra existens simul atq; cœrulea, quibus colorib. oculus potissimum recreatur, quẽ infestavit splẽdor. Verùm coarctatio pupillæ, quẽadmodum amplitudo, si q̃dem ab humiditate superflua trahat ortũ, facilem: sin verò à siccitate quadã inexpugnabili, desperatã curationẽ sortitur. Porrò si rhagoides tunica ita sua cõtinuitate solvatur, ut tenuis ille humor prolabatur ad exteriora, maximè visio labefactatur. Ad hæc si humor ille albugineus seipso crassior sit redditus, exactã cernendi, aciem multò obtusiorẽ reddet. Quòd si plurimum aucta sit crassitudo, visum omnino prohibebit. At si non totum foramen à cõtento ibi crasso corpore obtenebretur, sed relinquatur ejus aliqua particula pura, videre licebit, per illã externas res, idq; nihilo deterius q̃ antea, sed unam quamlibet solã. At si in pupillæ centro exigua consistat suffusio, maneantq; partes quæ in circuitu sunt, puræ: qui sic sunt affecti, quicquid aspiciunt, id veluti fenestratum putant. Ubi verò humor inter crystalloidem atq; rhagoidem medius, proprium colorẽ mutarit, si quidem ad fuscum declinet, arbitrabitur quis se per nebulã, vel per fumum etiã videre. Sin alio quovis colore inficiatur, hujus quoq; imaginem, ea quæ spectantur, referent. Præterea, quibus adeò absoluta est cernendi facultas, ut ne minimum quidem visibile eos latere possit, si vapores à ventriculo sursum ferantur, hos symptomata suffusioni similia infestabũt. In universum autem, vel parva, vel magna symptomata accedent, pro ipsius magnitudine affectus. Cui spiritus animalis simul & multus fuerit, & æthereus, is, res quæ porrò distant, & videre, & discernere potest. Cui verò paucus q̃dem fuerit, sed purus, is ut res propinquas planè discernit, sic distantes haudquaq̃ videt. Quòd si humidior simul fuerit & multus, res distantes videt quidem, sed nõ ad unguem discernit: quẽadmodum cui humidior simul fuerit & exiguus, is neq; exactè, neq; porrò videre põt. Ceratoidis tunicæ pars illa quæ pupillæ est objecta, si crassior densiorq; sit, aciẽ hebetem reddit. Si verò humidior densiorq; fuerit, nõ modò reddit visum obtusum, sed etiam efficit, ut qui sic est affectus, putet se ꝑ tenebras, aut nebulã, aut vaporem aliquem, aut per fumum, res ipsas cernere. At si humores nõ multitudine, sed colore peccaverint, secundum ejusdem coloris naturam ipsa cæcutientia oborietur. Proinde qui morbo regio laborant quicquid vident, id pallere arbitrantur. Quibus autem ea ceratoidis pars insigniter ulcerata est, aut vulnerata usqueadeo, ut ipsum vulnus ad interiora pertingat, ij magna ex parte obcæcantur. Vidi tamen equidẽ puerum, cùm juxta pupillam punctus fuisset stylo, sic ut aquosus humor effflueret, ac tota omnino cornea corrugaretur, visum (incredibile qpiã) recuperasse, instaurato scilicet paulatim humore qui per vulnus effluxerat. Solius etiam corneæ ipsius corrugatio (qualis senectute confectis solet semper accidere) similiter visum offendit. Cæterùm si pupilla simul sit imminuta, scire licet, aquosum quoq; humorem imminutũ existere: sin verò æqualis permanserit, ad solã ceratoidem affectus pertinet. Corneæ igitur morbi, si fuerint magni, in totum visionem impediunt: maximè si vel phlegmone, vel supputatione, vel scirrho (quatenus instrumentũ est) infestetur. Inhærens verò membrana phlegmone obsessa, ex accidenti quoq; impedire potest visionẽ. At chymosis, unguisq; nõ ex accidenti, sed primaria ratione pupillã ipsam obscurãt: quemadmodũ genarum ingentes tumores præter naturam. Gravis auditio surditasq; animãti evenire solent, aut ob auris partẽ aliquã, aut ob nervũ à cerebro descendentẽ, aut ob cerebrum ipsum, si ea in parte, unde nervus oritur, affectum fuerit. Igitur nervi cerebriq; offensa in his, haud aliter quàm in oculorum affectibus, accidit. Reliquarũ verò partium noxæ, illis ad portionem respondent: verùm non omnino similis læsio existit. Partes itaque ad auditum pertinentes, quatenus similares sunt, octo intemperaturis vexantur, ac præterea solutione continui: quatenus autem instrumentales, tum hac, tum obstructionibus invaduntur, ob tumorem aliquem præter naturam, aut ob sordem obturantem auditorium meatum.

Cùm autem lingua sit duplici facultate prædita, ac per unam quidem sentiat, per alteram voluntariè moveatur: contingit sanè ipsam aut minimè sapores percipere, aut depravatè: idq; ob tunicæ, quæ illam involvit, vel corporis ipsius, vel mollium nervorum, vel ejus cerebri partis, unde illi exoriuntur, affectum aliquem præter naturam. Etenim depravata saporum dignotio, ubi lingua alieno quopiam humore fuerit imbuta, evenire consuevit. Nam quemadmodum per suffusiones, ipsa visoria facultas foris videtur ea cernere, quæ in oculo apparent: ita & gustandi vis internam linguæ affectionem rebus sensibilibus tribuit: quemadmodum etiã, ubi sonum aures percipiunt, nulla re extrinsecus obstrepente, sed ipsa circa membranas motione, phantasmata transmittente. Quod verò spectat ad olfactricem potentiam, odorandi sensoriũ est principium anteriorũ cerebri ventriculorũ: inservit autẽ nasus odoratui simul & respirationi. Si igitur vel contundatur ipse, vel ejus obstruatur meatus, idq; vel ab humore aliquo, vel è tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino nõ sentiet. Obstructiones etiam ossium colatoriorũ, præterea cerebri membranarum, atqueadeò illæ quæ in processibus anteriorum cerebri ventriculorum

Marginal notes (left): ...tũ animam à cerebro demitti oculos. / ...itus con... tus con... q; pluri... n condu... d sensus ...tatem: ...ssõ'utus ...a obest ...ginei ...ris us. / ...idis tu... sus. / ...lla coar... o quan... rè cura... m recs... / ...oidis so... quando ...n exol... / ...sta quã ...nestra... ...deatur. / ...re planè ...ntia ob... quibus ...ngat. / ...toides ...a.

Marginal notes (right): Ictterici putant omnia objecta pallere. / Visum recuperasse puerum, cui albugineus humor effluebat, corneaq; omnino corrugabatur, Galenus vidit. / Chymosis. Vnguis oculi. / Audit. symptomata unde proficiscãtur. / Lingua inesse duplicem facultatem, censtricem atq; motricẽ. / Gustãdi vis ob quarum partium affectus corrũpi, aut vitiari possit. / Odorãdi sensorium esse principium anteriorum cerebri ventriculorum. Nasum inservire odoratui & respirationi. Olfaciendi vis à quibus soleat labefactari.

culorum

culorũ oriuntur, ac deniq; insignes dictarũ partium tum contusiones, tum sectiones, olfactricẽ vim maximè labefaciũt. Ob intemperiem etiam ipsarũ partium, solet fieri olfactus vitiosus. Porrò tactus (qui sensus cõmunis est omnibus particulis sensibilibus) varia symptomata recipit: inter quæ annumeratur tũ hæmodia, tum torpor. Est enim hæmodia dentiũ stupor, qui ob acidos acerbosq; cibos magna ex parte oboritur. Torpor autẽ in toto corpore cõtingere solet, ex sentiendi movendiq; difficultate affectus quidam cõpositus. Qui quidẽ manifestè videtur tùm à refrigeratione, tum à compressione corporũ nervosorũ, ac deniq; à torpedinis marini animalis contactu, procedere. Ubi verò citra aliquam hujuscemodi causam ultrò torpor acciderit, tũc vel vitæ ignaviam, vel ciborum multitudinẽ, crassitiem, lentitudinẽ, aut solitæ secretionis suppressionem antecessisse necesse est. Igitur ejus causa cõjuncta, affectus nervi est talis, ut facultatẽ illi à principe parte missam impedire possit. Atqui impedietur, si nervus meatu aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus. Si verò meatũ nõ habeat, sed uti Solis radij per aquam, aërémve transeunt, eodem modo facultas à principio per nervorum corpora permeet, ipsa in transitu præpedietur, si ad immodicam crassitudinẽ nervus ipse pervenerit: id quod illi cõtinget, aut crassis viscidisq; succis nutrito, aut violẽto frigore perfrigerato. Torpescunt etiam nervi, ubi vel laqueo, vel manibus constringuntur: aut extrinsecus à vicinæ partis phlegmone, vel scirrho comprimuntur: aut ubi luxatis fractisve ossibus fiũt arctiores. Principiò igitur stupidi fiunt, deinde omnino & sensum & motum amittunt: quod vitium ipsorũ, dicitur paralysis, à torpore sola magnitudine differens. Quòd si omnes occupaverit nervos, repentè universum corpus sensu & motu privabitur, succedetq; citissima mors, ꝙ prohibita sit respiratio. Si spinæ principiũ lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animãs, & sentire & moveri possunt. Si tamẽ cerebro quoq; noxa ipsa acciderit, qui sic afficiuntur, iis omniũ partiũ perit simul &* motus & sensus. Vivere autem possunt utriq; tanto tempore, quanto vivũt ij qui præfocati strangulantur. Spina verò in inferiori loco affecta, nempe sub ea nervorũ propagine, à quibus thorax attollitur, si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes subitò & sentiendi & movendi facultate privantur. Si verò nõ ita vehemẽs affectus videatur, stuporem inducet. Atq; ij sanè mortẽ effugiũt, quando quidẽ in ipsis respiratio servatur. At quibus quinta spinæ vertebra affecta est, eorũ manus omnino & sensum & motũ amittunt. Vox autẽ omnibus illis perit, quibus ea spinæ pars quæ in cervice est, fuerit insigniter læsa. Porrò qui nervi, dum rectè valent, facultatẽ sentiendi suppeditãt, jidẽ lædũt ipsam si affecti fuerint. Cæterũ cùm partes aliquæ per quem nervũ volũtariè moventur, per eundẽ sentiendi quoq; vim habeant, duplex necessariò noxa orietur ex ipsius nervi affectu: quarũ altera quidẽ sensum, altera motũ impediet. Interdũ tamẽ quarundã partiũ motus voluntarius exolvitur, sensu prorsus illæso: sicuti è converso e

Tactus inest omnibus sensibilibus.

Hæmodia unde proficiscatur.

Torpor affectus compositus, à quibus causis oriri soleat.

Nervi ipsi sintne foraminibus præditi, an minimè, Galenus hæret.

Paralysis à torpore sola magnitudine differt.

Spinæ quinta vertebra affecta, resolvit manus.

Vox quibus pereat.

Motum quarundam partium voluntarium exolvi, prorsus illæso sensu, sicuti econtra: id quod accidit in omnibus partibus quæ per diversos nervos utranq; facultatem recipiunt.

tiã contingit sensum perire: incolumi functione movẽdi, ut in lingua & oculis planè videre licet, ac breviter in omnibus partibus. quæ per diversos nervos, hoc est, molles & duros, illas facultates recipiũt. At in quibus mẽbris duri duntaxat nervi inveniuntur, per quos utraq; facultas defertur: ex ipsorum vehemẽti læsione functiones ambæ labefactãtur. Nam si ablata cute subjectus musculus, qui nudus est, videatur immobilis, sentiat tamẽ tãgentes, exiguã ei accidisse noxã putãdum est: nempe ꝙ tantã animalis facultatis partẽ susceperit, quãta ad sensum excitãdũ sufficiat: ad musculi verò motũ, nõ item: quippe tangẽdi sensus, pati aliquid potius q̃ agere, deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio ejus perfici potest. At musculorũ motus in agendo, nõ in patiendo actionis efficacia possidet. Is enim totũ corpus transferre debet: quaobrem plurima indiget facultate animali. Delectatio autẽ & dolor omnibus accidit sensibus: sed in oculis minus q̃ in cæteris evidẽter perspicitur: in tactu & gustu, luculentissimè: ab iis deinceps in odoratu: atq; hunc tandem auditus sequitur. Jã verò affectio præter naturã violenter affatimq; incidens, doloris (ut Plato inquit) est causa. Ubi verò corpus ad naturalem habitum redit, idq; rursus affatim, oboritur voluptas. Porrò vehementes eveniũt in tactu à naturali habitu transmutationes, ob violentem calidi frigidiq; occursum: atq; ob eas res, quæ cõtundere, secare, extendere, aut erodere possunt. Nam siccitas humorq;, nisi calori frigorivé jungãtur: occursu suo inferre vim minimè cõsueverunt. Cæterũ sectio & ruptio dolorẽ infert, nõ ubi facta est (nisi fortè ex accidẽti aliquo) sed ubi etiamnum fit. Jam instrumentũ gustandi quatenus habet facultatẽ tangendi, à jam dictis causis divellitur: quatenus verò ad gustum propriè pertinet, ab amaris, acidis, acerbis atque acribus: quandoquidem horũ singula continuũ dividere possunt. At ab humoribus acribus resoluti vapores, vim olfactricem infestant: nam & ipsi continuũ divellunt. Auditũ vox turbat aspera, gravis, maximaq; & celerrima: quemadmodũ omnis violentus strepitus. Visum autẽ illustrissimi splendores offendũt corrumpuntq;, eò quòd nimiũ disgregent. Passio itaq; molesta quatenus dictũ est, oriri in omnibus sensibus solet: delectatio autem illi adversa, à cõtrariis nascitur causis. Etenim ut cœruleus color jucundissimũ est oculis spectaculum, ita splendor candicãs, qualis in sole cernitur, maximũ ipsis dolorem inferre potest. Post hos secundo loco molestus quidem est calor albus, delectat verò fuscus: nam ille visificam essentiã dissolvit, hic eam cogit citra violẽtiam. Color siquidẽ niger hoc nomine visionis essentiæ adversatur, ꝙ cogat ipsam violentius, quàm ut eam reducat ad naturalẽ habitũ. Cæterùm id quòd nigerrimũ est, splendidissimo minus visum offendit, quia crassiori cõstat substantia, ob idq; minus efficaciter agit: cùm nimirum omnis res tenuis crassam activitate superet. Sic igitur sol valde tenuis cùm sit, protinus visum dissipat. Quare si quis diu in densissimis tenebris versatus fuerit, postea luci restituatur, occæcabitur is quodamodo. Meritò itaq; cœruleus color, ut visio-

Tactus videtur ... tius q... agere.

Tanger... functio ab exig... cultate ... fici pos...

Motus ... plurim... cultate ... geat.

Delect... dolor q... sensibu... ior, & minor a...

Doloris ... sa.

Volupt... quando

Dolorem siccitas, humid... infert p... pria ra...

Gustan... sorum ... bus nan... ciatur.

Olfactu... acres ... res infes...

Auditu... qua obt... dant.

Visum ... offenda...

Cærulen... lor est op... simus oc...

Niger c... qua rati... visui ad... setur.

Tenuis r... mnis, cra... activitat... perat.

Sol cur ... dissipet.

ut visioni jucundissimus est, ita maximam quoq; præbet utilitatẽ: sed nõ illi, quę à sole discussa fuerit. Huic enim utpote jam ægrotanti, cõtrarium remedium (videlicet color niger) est adhibendũ: ei verò quæ sana, sed fatigata est, color cœruleus, fuscusq; saluberrima spectacula existunt. Porrò fuscus color, ex albo nigroq; contemperatis nascitur: cœruleus verò, ubi candor splendori junctus, non ita parum in nigrum degenerat. Medii siquidem moderatiq; colores (ut inquit Plato) ex contrariis invicem confusis oriuntur. In auditu verò nõ malè affecto, ut jucũdissima vox censetur quæ & lenissima & tardissima est: ita asperrima, citissimaq;, maximã inferre solet molestiã. Ubi autem fatigatus auditus fuerit, præter lenẽ ac tardam, exigua quoq; est amica. At cùm ægrotat, lenissima simul & tardissima, atq; perquam exigua, ijsq; multò magis absolutum silentium. In hoc sensu manifestior conspicitur delectatio, quia crassior constat essentia: manifestiorq; adhuc quàm in hoc, voluptas percipitur à sensu olfactus, quòd ipsius quoq; essentia sit crassior. Etenim ut aër splendorem crassitudine vincit, ita vapor (qui extenuatus est humor) aëre crassior existit. Atqui splendor ad videndi, aër ad audiendi, vapor ad odorandi sensum pertinet: quemadmodum ad gustum, natura humida: ad tactũ verò, solidũ corpus. Gustui igitur, cùm à naturali habitu nõ declinat, maximã voluptatẽ adferũt omnes succi dulces, pinguesq;, ceu corporis essentiæ familiarissimi. Si verò ab aliquo ipsum infestante nuper vitiũ contraxerit, pingues. Nam ij exasperatas partes maximè lenire consuerũt. At ubi jam morbo afficitur, tunc succi contrarii ijs qui morbũ excitarũt, delectare videntur. Ventriculus etenim visceribus & venis inservit, hujusmodi succos appetens, quales illis sunt necessarii. Præcedit tamẽ judiciũ linguæ, quæ ijs potissimum delectatur succis, quibus ventriculus indigere videtur. Cõsensus aũt hujusmodi potissima causa est, vestiens ipsam membrana. Porrò odorandi vis, quod ad ea pertinet quę extrinsecus vel voluptatẽ, vel molestiam adferũt, gustandi facultati proportione respondet. At vapores qui intrinsecus cõtinentur, si molesti fuerint, possunt sensu percipi: suaves verò & omnino delectabiles, sensum latent: queãdmodũ in visu quoq;, & auditu, qui in se nullum patiuntur vehementem affectũ. Delectamur in id genus sensibus, ad naturalẽ habitũ redeuntes: hoc autẽ fit per idonea cõtraria. Idoneũ autẽ voco id, quod primariò & per se, nõ per mediũ alterius rei interventũ, fuerit effectus causa. Quare procatarcticę causæ impræsentiarũ spectandæ nõ sunt. Jam verò genitales partes proprio quodam & eximio sensu afficiuntur, unde & validissima prædita sunt facultate, expultrice quidem seminis genitalis, in masculis: in fœminis autem tum hac, in testiculis & seminariis vasis, tum attractrice per totum uterum. At genitalis seminis tum excretionem, tum comprehensionẽ, ingens comitatur & cupiditas & voluptas. Molestia autem quæ ex redundante atq; intus retento semine oritur, paulatim & longo temporis tractu increscit. Nulla autẽ est pars quæ vel adeò exactè sentiat, vel principum partium utranq; pro suarũ affectionũ modo perinde afficiat, atq; orificium ventriculi, qui stomachus appellatur. Siquidem syncope, cardialgia, dyspnœa, apnœa, morsus, epilepsia, delirium, insania, hujus partis occasione evenire solent, idq; consortii lege. Abolitam verò, difficilem, & depravatam appetentiam, ipsa per se sustinet.

Os ventriculi quorum affectuum consortij lege & propria ratione sit causa.

Abolitam voco appetentiam, dum quis nihil omnino appetit: difficilem, eam quæ est imbecilla. At depravata, partim ad immoderatam cibi potionisq; exhibitionẽ vertitur, partim ad alienæ qualitatis desideriũ. Etenim cùm nutritoria functio nõ vitalis, sed naturalis sit: haud aliter in animalibus q̃ in plantis perficitur. Idcirco animalibus vice terræ fabrefecit natura ventriculum, veluti promptuarium cibi. Addidit insuper facultatẽ qua penuriam sentiret: ut animalia ad cibum potionẽmq; excitata, eodem implerẽtur tempore: vocaturq; hujusmodi plenitudinis desideriũ appetentia.

Nutritoriã functionem non aliter perfici in animalibus quã in plantis.

Ventriculus promptuarium cibi.

Appetentia quid.

Hæc ortum habet à penurię sensu, cùm venæ ex ipso ventriculo trahunt, veluti mulgentes, sugentésq;. Igitur suctionis sensus est fames.

Fames quid.

Primũ itaq; symptoma omnium est inanitio. Secundum est inanitarũ partiũ naturalis appetentia. Hanc sequitur per venas, quæ porriguntur in ventriculum, suctio. Deinde suctionis sensus. Postremò ipsa animalis appetentia omniũ ultima. Quam sanè functionẽ aboleri contingit, si vel suctionis sensus pereat, vel suctus non fiat, vel corpus non inaniatur. Imbecilla verò erit, si jam dictæ affectiones accedere proximè ad abolitionẽ videantur. At depravata fit appetentia, si vehementiæ modum excedat: vocatúrq; à nonnullis canina, ubi vel ob acidi humoris vitium ventriculus mordicus infestatur: vel dum totũ corpus exhaustum, assidua nutricatione indiget. Quippe frigidi humoris vitium, rosionem quæ suctui proportione respondeat, inducit: ac appetentiã, non aliter q̃ naturale pathema, excitat: magis tamen cibi q̃ potionis desiderium affert, idq; propter refrigerationem.

Appetentiã quando aboleri vel imbecillam reddi, vel vitiari contingat.

Canina appetentia à quibus causis proficiscatur.

Frigidi succi appetentiam excitant.

Si verò salsi aut biliosi humoris vitio ventriculus mordicationẽ senserit, potionem magis quàm cibum desiderabit. Itaq; ad excitandam famem frigus in ventriculo non parũ confert.

Sitim salsi humores atque biliosi gignunt.

Inter potissimas autem causas, quibus fames impeditur, calor annumeratur, ut qui solida quidẽ corpora laxando dissolvat, atq; ad attractionis functionẽ reddat imbecilliora: humida verò fundendo, supra modũ extendat.

Fames cur à calore impediatur.

Pravas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ sunt pravo aliquo excremento imbutę. Qui affectus citta, seu pica dicitur, & mulieres vitiosis succis refertas infestare cõsuevit, præcipuè ubi utero gestant: quanq̃ viris etiã nonnunquã accidit, ubi ipsis quoque vitiati humores ad osculũ ventriculi confluunt.

Citta morbus quos maxime infestet.

Similiter circa potũ accidit quasi privatio appetẽtiæ, ubi corpus nulla omnino eget potione, ob frigoris atq; humoris excessum: vel ventriculus propriã affectionẽ non sentit. Deficiens verò appetentia apparet, ubi hæc eadem fuerint imbecilliora. At depravata potionis cupiditas, depravatæ appetentiæ ciborum proportione respõdet. Siquidem immoderata potio appetitur, quando contenti in ventriculi tunicis vitiosi humores, aut salsi sunt, aut biliosi:

Appetentia potionis quibus de causis aut pereat, aut minuatur, aut depravetur.

biliosi: interdum etiã, cùm veluti fervet in eo nativa ipsius humiditas. At pravas potiones nonnulli appetunt, pro vitiosi humoris, qui in ipsis vincit ratione. Est præterea & aliud symptoma nõnunq̃ osculum ventriculi infestãs, nempe cardialgia vocata, quæ à mordacibus succis oritur. Bulimos etiã, sive inexplebilis fames, symptoma est ejusdẽ particulæ, ubi penuria, imbecillitate, atq; refrigeratione afficitur. Mirandum autẽ nõ est, si ob oris ventriculi affectus, animalia maximis iisdemq; vehementissimis affectibus affligãtur, cùm nimirum pars illa, per nervos quidem cerebro, per arterias autẽ cordi, vicino sibi, suas offensiones cõmunicet. At verò singuli sensus in singulis particulatim instrumentis à sensilibus alterati, perficiuntur. Hanc verò alterationẽ pars alterata sentit, eò quòd à cerebro suscipit facultatem, quæ ad ipsam per nervũ derivatur. Quippe cerebrum nõ ut sit sentiendi instrumentũ, sed ut sensuum instrumẽtis vim sentiendi largiatur à natura institutũ est. Nam quòd singulis animalis partibus per nervos sentiendi facultatẽ transmittat, liquidò patet, ubi nervus aliquis est dissectus. Siquidem pars ea in quam nervus ille distributus est, protinus sensum amittit. Taceo sensus inter dormiẽdum, aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere: quòd tunc exigua facultas à cerebro in reliquas partes defluat. Quiescit itaque per somnum animalis facultas, naturalis autem validius operari videtur: cùm tunc cibus multò melius coquatur nõ in ventriculo modò, sed etiã per universum corporis habitũ. Est etiã rationi consonũ, illud animalis membrũ, in quo anima rationalis, veluti in arce habitat, aliquando quiescere. Cor siquidem exiguã admodũ habere quietẽ videtur, quòd longiori nõ magnoperè indigeat. At res aliter se habet in cerebro: quòd quidem per vigilias officio suo semper fungitur, per somnũ verò feriatur. Quamobrem profundius videtur dormire ij, qui fatigati multa exercitatione fuerũt: utpote quibus inter exercitandũ plurimũ facultatis à principio defluebat: quocirca cerebrũ & requie & virium instauratione indiget, tum ob facultatis, quàm transmisit, inanitionẽ: tũ ob labores, quibus per multas functiones defatigatũ est. Quemadmodũ autẽ exercitati & proniores sunt ad somnum, & gravius dormiũt: ita illi quoq; qui cibum ingesserũt. Atq; hi eò graviori detinentur somno, quò ingestus cibus humidior suapte natura fuerit. Itidẽ & ij qui plurimo se vino ingurgitarunt, aut balneis multis, calidisq; liberaliter circa caput sunt usi. Quippe hujuscemodi omnia implere cerebrũ suo madore videtur: qui alioqui non est inutilis ei quem multa exercitatio & lassum & aridum reddidit. Etenim q̃ repleto capitis somnũ conciliet, satis Aristoteles demõstravit. At verò si à frigida multaq; opprimatur humiditate ipsum cerebrũ, veternosum lethargicũq; somnũ inducit. Igitur ea quæ duntaxat humectãt, nõ ab re somnifera nominãtur: quæ verò refrigerãt, ea nec somnũ cõciliare, nec indolentiã inducere verè dicẽtur: sed pro somno veternũ, graveq; soporẽ: pro indolẽtia autẽ, vel abolitionẽ, vel difficultatẽ sensus efficient: idq; ob frigiditatis excessum. Rursus siccitas immoderatior, & calor, veluti in phrenitide, vigilias infert: quas neq; mœstitia, neq; solicitudo peperit. Sed apoplexia etiã & morbus comitialis affecto cerebro fiunt. Verùm ut profundus somnus sentiendi functiones: ita apoplexia eas actiones quæ pendent à voluntatis imperio, offendit. Ad hæc, qualis est insomnietas sentiendi functionibus, talis est cõvulsio per morbũ comitialem motibus voluntariis. Porrò convulsio quæ per totum corpus fit citra delirium, aut soporem, à spinalis medullæ, quæ in cervice continetur, morbo dependet. Si verò vel manus, vel crus, vel musculus distendatur, aut convellatur violenter, ad illum semper nervum, qui partem movet; referenda est noxa.

Cardialgia unde exoriatur. Bulimos quãdo accidat. Oris ventriculi cũ principibus membris cõnexio. Sensationes quomodo fiant. Cerebrum quorsum conditum. Cerebrũ vim sentiendi partibus per nervos largitur. Facultas animalis per somnũ quiescit: naturalis operatur vehementius. Exercitati vehementius, cur altius dormiant. Cibo ingesto cur proni ad somnum reddimur. Cerebrum quæ possint implere. Capitis repletio conciliat somnum. Veterni causa. Lethargi causa. Somnifera sunt humectantia. Soporifera dicũtur quæ extremè refrigerãt.

Vigilias cit siccit calor im... deratus. Apoplexia qualis ... ctus sit. Epileps... qualis ... vulsio.

GALENI PERGAMENI de symptomatum causis, lib. II.

Quandoquidẽ jam exposuimus symptomata quæ circa sensum versantur, operę precium fuerit deinceps illa etiã examinare quæ sub depravato motu, ceu cõmuni genere continentur: cujusmodi sunt convulsio, tremor, palpitatio, singultus, tussis, ructus, sternutatio, pandiculatio, & stridor dentiũ. Quorũ sanè nonnulla quidem naturæ sunt opera, sed coactæ ab aliqua causa præter naturam: alia morbidos sequuntur affectus, nihil ad ipsorũ generationem cõferente natura: alia deniq; à natura & morbo simul coëuntibus ducunt originem. Porrò naturæ opera sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Solius morbi, palpitatio, convulsio, resolutioq;. Sicuti amborum coëuntiũ, omnis torpor & tremor. Ad quorũ sanè omniũ particulares propriasq; differentias investigandas, sciendum est, quatuor esse facultates, quibus omnia quæ aluntur corpora gubernantur: attractricem videlicet, retentricem, alteratricem & expultricem. Cùm igitur juxta naturæ leges animal gubernatur, nullus ipsarum motus esse symptoma censetur. Quòd si quippiã in corpore præter naturã cõsistat, insurgatq; ad ipsum dejiciẽdum expultriciũ facultatũ aliqua, fit interim ut ipsarũ motus sensu minimè percipiãtur, interim ut nõ lateãt sensum, utriq; tamẽ in naturam symptomatis transeant. Igitur functionis à voluntatis imperio prodeuntis noxa est, nervorum resolutio, convulsio, tremor, stupor. Cæterùm si instrumentorũ quibus respiratio perficitur, resoluti sint nervi, apnœa, hoc est, abolita spiratio: si verò vocales nervi, aphonia, id est, vocis privatio, vocatur. At linguæ paralysis, etsi sermonem, voluntatis opus, omnino tollat, nullũ tamen proprium obtinuit nomen. Rursus ischuria, hoc est, urinæ suppressio, haud absimile quiddam apnœæ significare videtur: q̃vis per ipsam functio, à natura, nõ à voluntatis imperio pendens, tollatur. Sed si quis invitus cogatur mejere, voluntariæ functionis offensa est. Haud aliter alvi excremẽta, si supprimatur ad naturalem: sin dejiciantur, idq; homine invito, ad voluntariam functionẽ noxã referri debet. At si paralysis totum corpus invadat, symptoma ipsum apoplexia vocatur. Convulsio etiam ipsa pro varietate particularũ varias appellationes sortitur. Nam si man-

Sensu... vati ... mata. Symptum ... motũ ... vatu... stant, quide... turæ, morbi... opera ... alia ... Facu... natur... sunt ... tuor. Motu... tarij ... Apnœa Aphonia quid. Lingua... lysis ... Ischu... turalis ... ctione... bet. Excre... involu... riæ qu... renda ... Apop... est pa... unive... poris.

si madibularũ musculi cõvellantur, stridor dentium: si verò oculorũ, tum perversio, tum strabilismus, symptoma dicitur. Jam verò si rigido pene semen effluat, veluti cõvulsio quædã ipsa gonorrhœa existit: si non rigeat penis, referri debet ad retentricis facultatis imbecillitatem. Non desunt & quibus videantur tum singultus, tum duplex inspirãdi aëris refractio, aliquãdo ex cõvulsione musculorũ qui inspirationi inserviũt, procedere. Epilepsia autẽ est convulsio universi corporis. At stupor imperfecta quædam est resolutio nervorũ: estq; ferè mistum symptoma, coëuntibus in unũ pugnantibusq; morbo simul & facultate. Omnes autẽ affectus qui nervos intendere possunt, in duo capita reducũtur: plenitudinem scilicet, atq; etiam inanitionẽ. Ac phlegmonæ quidem plenitudinẽ pariũt: ardentissimæ autem & aridissimæ febres, inanitionẽ. Quod verò ad motum immobilitatemq; pertinet naturalem, si manũ extendere, extentamq; immobilem servare valeamus, animalis facultatis hæc functio est: qui status, & motus & immobilitas dici potest. Sin autem supra rem aliquam solidam, rectè valentẽ manũ deponens, omnes musculorũ actiones laxaveris, hanc manus quietẽ neq; ad morbum, neq; ad facultatẽ, sed ad innatam animalibus gravitatem referre oportet. Quemadmodum autem extenta manus duobus æquè valentibus regitur motibus: sursum quidem ferente facultate, trahente verò deorsum insita gravitate: sic etiam tremor perficitur duabus motionibus: una, qua cogitur membrũ ob gravitatem ad inferiora dehiscere: altera, qua sursum fertur à facultate. Pugnat itaq; per tremorẽ manifestè facultas cum gravitate: vicissimq; facultas nunc vincit, nunc imbecilla vincitur. Quãobrem contrariorũ semper inter se motuũ successione, tremor fieri videtur, cùm sit motus cõpositus, quẽadmodum arteriarũ pulsatio. Patet ergo hujus quoq; symptomatis generatio, & quòd omnino cum conatu fit movendi, secundumq; voluntatis imperiũ, cum facultatis tamẽ infirmitate. Porrò maximũ onus validam dejicit facultatẽ: invalidam verò, nõ solùm hoc, sed parva quoq; prosternit sarcina. Quòd si ad multã imbecillitatem devenerit, vel sub proprio opprimetur corpore. Quemadmodũ autẽ animi affectus, qui motricem facultatẽ imbecilliorẽ reddũt, tremulas functiones efficiũt (ut in timore videre licet) sic morbi corporis incõmodates viribus, tremoris symptomata inducunt. In primis itaq; & omniũ maximè officit facultati, quicquid in intemperie cõsistit. At senectus quoq; intemperies quædã est, ad frigus & siccitatẽ proclivior. Quamobrem senes facilè tremore vexantur. Ex juvenibus verò corripiuntur ij, qui vehementer fuerunt refrigerati, & qui multo meraco vino se replevere, aut multas subinde cruditates congesserunt, aut qui diu multis cibis ingestis, nullo usi sũnt exercitio, sed ignavi in ocio vixerũt, aut qui intempestivè frigidam aquam biberũt. Præterea crassi lentiq; succi, facultatis meatus obstruentes, tremorem efficere possunt. Palpitatio autẽ est dilatatio præter naturam, omni parti, quæ dilatationẽ suapte natura admittit, accidere potens, alia verò nulli. At dilatari sunt nata, omnia quæ naturaliter mollia existunt. Palpitationẽ itaq; nonnunq̃ cuti, subjectisq; illi musculis, & visceribus accidere cernimus: quemadmodũ ipsi cordi & arteriis, alio in eis præter pulsum (qui ab insita facultate fit) deprehenso motu. Cùm autẽ palpitatio ipsa celeriter oriatur & evanescat, necessum est illius causam esse aëream essentiã. Quæ quidem si pauca fuerit & tenuis, ilicò à corpore defluet. Proinde videtur esse vapor crassus ac multus, idq; pro captu spacij in quo cõtinetur. Dilatat igitur, attollit, atq; inflat partem, donec violenter explosus, in cognatũ sibi aërem expiret. Verisimile autem est, refrigeratis quomodolibet partibus, atque interdũ etiã obstructis, palpitationes accidere. Porrò universus palpitationis motus, quo in utranq; partẽ agi videtur membrũ, existit pręter naturam: qua ratione à tremore distinguitur, & q etiam majora intervalla, quàm tremor ipse, sortiatur. At verò, ut in membrorũ palpitatione fit motus paucus, parvus, & rarus: ita in rigore fit multus, citus, & frequens. Atqui multũ, voco ex ipso motionũ numero: citum, ex motionis impetu: frequentẽ, ex brevi tempore quietis. Cæterùm motus hic nõ est universus pręter naturã: ut palpitatio & cõvulsio: sed potius totus ad expultricem facultatẽ est referendus: etsi ipsam irritans causa, cogensq; ut violenter moveat, præter naturam esse censeatur. Est itaq; rigor motus quidam cõpositus ex causa præter naturã, & facultate animantis, sed in quo virtus, quàm in tremore, est vegetior. Ut autẽ exempla facultatis expultricis proponam, uterus nõ alio pacto ad fœtus æditionẽ insurgit, quàm ut retentam expellat molem. Cùm enim novẽ mensibus sustineat tum fœtus gravitatẽ, tum suam ipsius extensionem, atq; toto hoc tempore osculũ ipsius adeò exactè claudatur, ut ne specilli quidem aculeum admittat: absoluto fœtu, ad ipsius secretionẽ accedit, diversa omnino cõstitutione affectus. Nã fauces quidem ipsius antea clausæ, adeò patent, ut facilè per ipsas totus fœtus erumpat. Tunicæ verò plurimũ antea extentæ, & cõtrahũtur undiq;, & fœtum explodunt, ut q̃ celeriter ab uteri cervice decidat. Corruptũ verò fœtum ejicit illa facultas expultrix, aut tertio, aut quarto, aut alio quolibet mense, haud aliter q̃ instante pariendi tempore, matricis fauces aperiẽs. Similiter etiã ventriculus, ingestis cibis, claudit inferius osculum, ac nihil egredi sinit, priusquã accuratè concoctum fuerit: si modò nihil aliud intercidere ipsam cogat functionẽ: quemadmodũ corruptela fœtus in utero. Sic siquidem solet ventriculus natantes cibos evomere: ad inferiora verò tendentes, per inferiora dejicere. Sine cibis etiã insurgit sæpe vẽtriculi facultas ad vomitũ: idq; ob pravam aut bilem, aut pituitã, aut aliũ hujusmodi succũ, aut saniem. Jam verò qualis est per vomitiones in vẽtriculo expultricis actio, ejusmodi etiã per tusses, est in pectore, & in pulmonib. beneficio spiritus qui ad exteriora vehementer movetur. Nullũ aũt animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire didicit. Verũ si causa præter naturam, aut ventriculi osculum, aut respirationis meatũ obsederit, protinus animal vel vomitiõe,

Palpitationẽ esse diversũ motum à pulsu.

Palpitationem fieri à vapore crasso simul & multo incluso in palpitante particula.

Palpitationis motus existit præter naturam.

Palpitatio à tremore quo differat.

Rigori adesse motum multum, citum atq; frequentem.

Rigor est referendus ad vim expultricem.

Rigor est motus compositus ex causa præter naturam, et facultate animali.

Uteri conniventia & relaxatio opportuna.

Ventriculi retentrix, expultrixq; facultas.

vel tussi vexabitur. Ad horũ genus refertur etiã sternutatio, qua expelluntur quæ retenta in naribus hærent: quæ & ipsæ, meatus respirationis existũt. Spiritus igitur vehementer motus, earũ meatus expurgat, tibicinum exemplo, tibias fistulasq; expurgantium. Itaq; hujusmodi motus, naturæ opera existunt: annumerãtur tamen symptomatis præter naturã, ob causas naturã ipsam ut sic moveatur cogentes. Tussis porrò nihil est aliud, q̃ vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpẽs, impetu suo extrahit exploditque excrementa, meatum ipsius obstruentia. Expelluntur autem facilè, quorum nec nimis aquosa, nec lenta essentia fuerit. Cæterùm illos humores qui in arteria contumaciter hærent, & qui difficulter expectorantur, magis evellunt sternutamenta: utpote quæ validiorẽ, q̃ tussis, habent spiritus impetũ, licet aliam generationis suæ causam sortiãtur. Quippe nõ ob ea quæ asperis arteriis, sed naribus molesta sunt, spiritus violenter emittitur, cum quo ex prioribus ventriculis cerebri explodi nõnihil solet. Proinde tussis capiti nihil conducit. Sternutatio verò, nisi ob destillationem acciderit, haud mediocre præsidium affert capiti repleto vaporib. Nec mirum videri debet, spiritũ unico impetu & ex pulmone & ex capite emitti: nã cùm principiũ insurgit, ut expellat quæ infestant nares, utroq; utitur expirationis meatu. Hæc igitur sunt facultatis à voluntate pendentis symptomata. Vomitus verò, q̃vis illis proportione quadã respondeat, ad facultatẽ naturalem refertur. Ut autẽ vomitum nausea præcedit, sic tussim cerchnos, exiguus ad tussiendum impetus. Porrò quicquid spiritũ interceperit, id tussi rejicere oportet: sive humor sit à capite defluẽs, sive illapsa portio cibi vel potus, sive aliquid in asperis arteriis collectũ, ut in peripnevmonia, pleuritide, & in convexarũ jecinoris partium phlegmone, aut in gutturis ipsius asperitatibus. Est & aliud tussis genus, quod accidit respirationis organis refrigeratis. Sed ita affecti nihil inter tussiendũ expuunt: adeoq; est exigua ea tussis, ut spiritus cohibitione supprimi, & ne eveniat, prohiberi possit. Quippe augetur in instrumẽtis respirationis calor, ob cohibitã animã: spiritusq; sub thorace violẽter oppressus, in omnes arctos meatus penetrat. Hæc autẽ utraq; dum fiunt, omnia lævigant, ad temperamentiq; æquabilitatẽ perducũt. Jam verò intemperies ipsa, interdũ simplici qualitate, interdum duplici cõstat: nonnunq̃ ejusmodi qualitates comitatur id quod intemperatũ est, veluti ros quidam. Sed enim æqualis intemperies nullo dolore affligit, cùm nimirum particulæ affectæ adsit jam veluti acquisititia quædam natura. Nullum autẽ corpus à sua ipsius natura infestatur. Nã ij quorum natura mutatur, corrumpiturq;, dolore afficiuntur: nõ quorũ jã mutata aut corrupta est. Ubi verò in corpore quopiam sentiendi vi prædito, inæqualis suboritur intemperantia: quanta fuerit intemperiei magnitudo, tanta etiã erit molestia. Quare per tales intemperantias inæqualitatẽ quandam sentire se ajunt ægri, & pandiculãtur, omnésq; partes distendũt, sese tuendi gratia. Distẽduntur aũt maximè à somno experrecti, utpote carnibus vaporãtia excremẽta sentientes, tum ob cõgesti cibi coctionẽ, tum ob hujusmodi motionũ quietẽ. Triplex autẽ in lassitudine potest oriri sensus: cõtundens scilicet, tensivus, & ulcerosus: idq; à causis præter naturã omnes corporis partes quassantibus, distẽdentibus, exulcerãtib. Igitur ubi tẽdi videtur corporis moles citra quampiã exercitationẽ, affectus is lassitudo tensionis spõtanea vocatur: quemadmodũ ulcerosa, ubi ulceris sensus transcurrere per corpus appareat: idq; motis magis accidit, q̃ quiescentibus, nisi admodũ magna sit lassitudo. Per tertiũ verò lassitudinis genus, quo ajũt sibi quassa esse ossa, ne minimũ quidem motũ tolerare ægri possunt: sicuti nec per lassitudinẽ ulcerosam, ubi nimiũ increverit. Cæterũ quemadmodũ ubi ulcerosus fit sensus horrent ægri, si cõmoveãtur: ita horroris affectus, si aliquis motus accesserit in rigorẽ transit. Atqui hęc omnia oriũtur ab excremẽtis mordacib. Differũt verò inter se excrementorũ multitudine & motu: propterea quòd alia magis, alia minus erodant: quodq; ex corporibus ipsis alia sint imbecilla, alia facilius, alia ægrius & afficiantur & sentiãt. Facit etiã discrimẽ causa, ubi citius vel tardius movetur. Ad hęc idẽ etiã homo, dum quiescit, solã interdum sentit inæqualitatẽ: dum movetur, horrorẽ: dũ verò exercitatur, rigorẽ. Quàobrem sic affectis consulunt medici, ut ab omni motu se abstineãt. Quinetiã sol, balneũ, exercitatio, ad motũ excitant excrementa, alioqui quiescentia: quemadmodũ & ex animi affectibus ira. Porrò à seipsis ad motũ excrementa insurgũt, si vel calfiãt, vel extenuẽtur, vel in spiritũ dissolvãtur. Causa itaq; emota longè est molestior quiescente, præsertim ubi defertur per corpora sensibilia. Cùm enim quippiam per hæc transiens, violenter ad cutim fertur, in ipso p carnem cutemq; transitu necesse est ut stimulet, pungat, dividat, vulneretq; eas partes omnes, quib. obviũ fuerit. Omnis autẽ causa mordax motaque, sive frigidissima, sive calidissima fuerit, & horrorẽ & rigorem animanti inducere potest. Cæterũ febres tertianæ, ut omniũ maximè biliosæ calidæq; sunt, ita præ cæteris maximè horrorẽ possunt efficere: & quò fuerint synceriores, eò in ipsis vehemẽtior fit rigor. Porrò ardentem febrem rigor superveniẽs solvit, q̃ bilis quæ interim in venis cõtinebatur, à natura p carnes ad cutem decretoriè excutiatur. Quare motionis ejus, rigor & symptoma est & signũ. Nam hujusmodi rigore affecti, postea sudãt, & liberãtur à febre, nimirũ ejecta bile. Quæ interdum etiam nõ ad cutem, sed ad internas partes impetum faciẽs, vel vomitione, vel alvi solutione dejicitur. Sæpenumero & intrò & foras eadẽ die defertur, ut simul & sudore & vomitu & alvi dejectione bilis vacuetur. Ubi igitur erodẽs q̃ppiã in particulis cõtinetur, contristantur sanè, præcipuè si illud moveatur: quare maximè ad ejus expulsionẽ festinant. Cõtrahunt itaq; atq; cõstringunt sese, mox quælibet impellit eam quam cõtinet excrementi portionẽ. Atq; in hunc sanè modũ motis universis particulis, totum corpus concussione quassationeq; vexatur: qualis videtur in iis, qui sunt rigore correpti. Similiter etiã concutiuntur thoracis

Sternutatio. Nares sunt meatus respirationis.

Tussis quid sit.

Humores qui à pectore educatur facilè.

Sternutamẽta, quam tussis, velidius à pectore impactos humores evellunt.

Tussis nihil conducit capiti.

Sternutatio iuvat capiti.

Sternutatio plurimum caput, nisi ob destillationẽ accidat.

Nausea præcedit vomitum.

Cerchnos præcedit tussim.

Tussi rejicienda esse, quæ spiritum intercipiunt.

Tussis ob refrigerata organa, spirit⁹ cohibitione prohibetur.

Spiritus cohibitio calorẽ in organis respirationis adauget.

Aequalis intẽperies cur nullo afficiat dolore.

Dolor quando accidat.

Inæquales intemperies dolores secum inducunt.

thoracis musculi, ea quæ carnibus ipsorũ molesta sunt, per pulmonũ arterias expellere properãtes. At verò nõnulli ægri cùm egeant rejectione sputi per regionẽ pulmonis, nec eam ob imbecillum thoracẽ moliri queant, sibi sternutationem provocãt, naribus irritatis: ut ob violentum motionis impetum, ea expuãt, quæ tussiendo antea rejicere haudquaq̃ poterãt. Illa autẽ tussis, quæ ob intemperiẽ organorum respirationis accidit, ad horroris rigorisque genus pertinere videtur. Ubi verò quæ corpus infestãt, humida suapte natura fuerint, per tussim ac rigorẽ ab expultrice facultate impulsa, ultrò citròq; feruntur, donec applicuerint ad convenientẽ evacuationi locũ. Sin aũt solus spiritus sine humore, immodicè vel calidus vel frigidus per corpus trãseat, is tunc horrorem excitat, ac nõnunq̃ rigorẽ: nulla tamen sequitur cõspicua evacuatio. Cùm igitur & frigida & calida causa possit excitare rigorẽ: calidæ quidã, si aëra fuerit, refrigeratio satis efficaciter auxiliatur. Si verò sit humor, eam febris necessariò sequetur. Curatur aũt evacuatione. At frigidæ si aërea fuerit, remediũ est calfactio. Sin verò sit humor, interdũ sola cõcoctio sufficit, interdum vacuatio, nõnunq̃ ambæ cõveniunt. Etenim citra febrim nõnunq̃ oriuntur rigores ob pessimam victus rationẽ, ubi quis per ociũ se impleverit, & subinde à cibo laverit. Quã rigoris speciem veteres ignorarunt medici, q; homines superiori illo seculo, nec tã intemperater viverent, nec tã crebrò lavarẽt. Attamen rigor ille quo partes vehemẽter quatiuntur & cõcutiuntur, ob frigidos succos nunq̃ excitari videtur: q; ij ob crassitudinẽ vehementer moveri nõ possint. Jã verò si rigor per febrẽ nõ intermittẽtẽ acciderit, idq; ægro imbecillo, est letalis, ut inq̃t Hippoc. Siquidem in ejusmodi rigorib. insurgit natura cõtra res noxias, quò eas expellat: sed victa cadit, extinguiturq; atq; hãc ob rem redditur perniciosum symptoma. Porrò in quartanis febribus succus ex calido frigidoq; mixtus, rigorem excitat, quippe atra bilis suapte natura frigidus succus censetur. Ubi verò adeò putris effecta est, ut febrim inducat, quãta adfuerit illi putredo, tãtus & calor inerit. Cùm aũt rigor à calidis simul & rodentibus succis fiat, mirari haudquaq̃ oportet, si partes extremę omnes refrigerãtur, declinante animali facultate unà cum sanguine ad interiora: qualem motum videre licet in cõplurib. animæ affectib. Quod verò ad animæ essentiam pertinet, quæcunq; illa fuerit, è duobus alterum fateri oportet: aut q̃d ad omnes functiones ut primis instrumentis utitur & spiritu & sanguine, ac vel alterius, vel utriusq; calore: aut q̃d in his ipsis cõsistit. Per timorem etiã & spiritus & sanguis intus sese recipiũt: quo fit ut algeãt partes in superficie positæ: idq; adeò interdum vehementer, ut non nulli rigore quoq; arripiantur. Per iram verò solvuntur ac disperguntur, proindeq; exteriora incalescunt. At agonia, affectus ex utrisq; cõflatus, inæquales habet motiones. Jam & cordis & arteriarũ pulsationes, & minimæ, & perq; debiles in trepidantibus esse videntur: sicuti in iratis maximæ & validissimæ. At in agonia sunt inæquales. Per verecundiã, animalis facultas in primis quidẽ ad interiora movetur, sed rursus affatim redit ad exteriora. Nam si nõ redierit, nõ verecundia, sed timor censeri debet. Ut aũt in timore cõfertim, sic in tristitia paulatim ad interiora fit mot⁹: magnitudine duntaxat ac vehementia, nõ toto genere differentibus inter se pathematis. At qui nõnulli ob subitum timorẽ perierunt: id q̃d solet cõtingere, ubi debilis suapte natura animula, sub valida perturbatione confertim & extinguitur & suffocatur. Etenim extinctio, affectum ex refrigeratione ortum consequitur: suffocatio autem, concursum sanguinis universi ad ipsum principiũ. At ex iratis nemo mortuus est unquã: utpote quibus neq; calor refrigeratur, neque robur dissolvitur. Præ gaudio autẽ nonnulli supra modũ pusillanimes animã exhalarunt, quemadmodũ & timentes. Jam dolor è diverso cogens moveri animã, haud leviora symptomata, q̃ maximus timor, inducit. Quippe laborantes decolores fiunt, refrigerãtur, cõcutiuntur rigore, tremunt, pulsus habẽt minores, exolutosq;, ac tandem similiter iis qui perterrentur, moriũtur. Nã & in iis fugit insitus calor ad suum principium: animaq; simul & so[...]tur, & extinguitur. Per rigorem itaq; frigus no[n i]nternarum, sed externarũ partiũ sentitur. Quamobrẽ tunc nõnulli vehementi siti crucian[tu]r, nimirũ ipsis interno calore servato. Conflictatur i[g]itur, pugnatq; per rigores cõtra ea quæ infestant, facultas, do[ne]c r[a]dicitùs evellantur, excutianturq;. * Ob incursiones autẽ vehementes, & quia etiã in intimo corpore cogitur, rursus magna vi caloris revertitur, febrimq; à rigore accendit, in eo certamine materiam habens auxiliatricẽ: unde & febris evadit vehemẽtior. Quod si aliquando in pugna defatigetur anteq̃ dimovere res noxias possit, necessariò mors subsequ[i]tur. At pruritus, qui excrementorũ leviter mordicãtium est sensus, eos vexare solet, qui aut balneum negligunt, aut strigmentis redundãt, aut cruditatibus sunt referti, aut pravi succi cibis vescuntur: sed præcipuè affligit infectos psora vel lepra. Ut autẽ prædictorum symptomatũ causas accuratius exponã, exigua quidem est, tenuis, salsa, & immota in pruritu. Exigua, tenuis, erodens, immotaq;, in lassitudine ulcerosa. Multa, salsa, crassa & immota in lepra, psoraq;. Pauca, tenuis, mordax, ac brevẽ motum possidens, in horrore. Si verò aut vehementius moveatur, aut multũ abundet, aut sit mordacior, jam nõ horrorẽ, sed excitare rigorem est nata. Pro intensione autẽ aut remissione ipsius causæ, intendũtur aut remittũtur symptomata. Jam tussis causa in pulmone, gutture ac thorace consistit: sternutamenti, in naribus: singultus vero, in ventriculo & gula. Atq; in his omnibus expultrix facultas, quò excutiat molesta, se ad motus vehementissimos excitat. Porrò sternutamentũ ipsum nõnunq̃ ex accidenti, humorũ in pectore delitescentiũ, remediũ existit, licet ejus rei gratia excitatũ nõ fueri[t]. Similiter purgat ventrẽ & gulam: qua ratione etiam singultui auxiliatur. Sed jam opportunũ est ut de iis dicamus symptomatis, quæ circa principes functiones versantur. Quorũ sanè tria genera deprehendũtur. Primũ, ubi perit omnino functio. Secundũ, ubi illa ob-

Tristitia quam motionem sortiatur. *Timor subitus quando perimat.* *Extinctio quid.* *Suffocatio quid.* *Iratorum cur nullus obierit.* *Gaudio fuisse nonnullos exanimatos.* *Dolor qualia inducat symptomata.* *Rigenti externa refrigerantur, & interna incalescunt.* *Rigori febris cur superveniat.* *Pruritus quid, & quos infestare soleat.* *Pruritus causa.* *Vlcerosa lassitudinis causa.* *Lepræ psoraque causa.* *Horroris causa.* *Rigoris causa.* *Sternutatio nonnunquã ex accidenti conducit excrementis pectoris educendis, purgatq; ventrem & gulam.*

Stultitia oritur à frigore. Oblivio à frigore gignitur

læditur. Tertiũ, quãdo in alienã speciem degenerat. At perit quidem functio in stultitia, oblivioneq́; qui affectus à frigore oriuntur. Quippe medicamentis quæ hujusmodi symptomata facere possunt, refrigerãdi facultas inest. Hæc itaq; symptomata cerebri corpus esse refrigeratum declarãt. Apoplexia verò epilepsiaq;, ex subitanea colluvione pituitę, replentis ventriculos cerebri, nasci videtur. Proinde horum symptomatũ subita est generatio & discussio, qualis esse per corporũ intemperies nõ posset. At modica offendicula, ac veluti torpores tum rationis, tum memoriæ, ob minorẽ refrigerationẽ eveniũt. Porrò delirium omne, depravatus est principis facultatis motus, à pravis succis, aut cerebri intemperie ortum habens. Cæterùm phrenitis dicitur, si febris adsit: ut mania, si absq; febri accidat. Solæ autem melãcholicæ alienationes, à frigidiori succo produci solent. Nam phrenitis non simpliciter ob calidos succos accidit, sed cùm phlegmonem vel in cerebro, vel in ipsius membranis producunt. At quæ deliria in acutissimarum febrium vigore oriuntur, mordacem calidumq; vaporẽ habent, cerebrum occupantem. In omnibus autem animi alienationibus, si timor atq; tristitia diu perseverent, atram bilem in causa esse est judicium. Quòd verò atra bilis rationalem animæ arcẽ occupans, timorẽ, mœstitiam, ac mortis expectationem inducat, nihil mirandum est, cùm videamus in rebus externis nihil magis nos, q̃ tenebras ipsas, perterrefacere. Si igitur quippiam tenebris simile rationali parti animæ circunfundatur, hominem semper timere est necesse, ut qui timoris causam semper in corpore secum ferat: ut in flatulento illo morbo, quem hypochondriacum nominant, indies videre licet.

Apoplexiæ causa. Epilepsiæ causa.

Delirium quid, et unde ortũ habeat. Phrenitis quid. Mania. Melancholicæ alienationes. Phrenitidi gignendæ, requiritur phlegmone in cerebro, aut in membranis illius. Atra bilis sedem rationis occupans timorem, mœstitiam, ac mortis expectationem inducit. Tenebræ perterrefaciũt. Hypochondriacus affectus.

GALENI PERGAMENI de symptomatum causis, lib. III.

Deinceps autẽ de symptomatis quæ circa tum actiones, tũ facultates naturales versantur, dicẽdũ est. Quãdoquidẽ igitur cõcoctio nihil est aliud q̃ alteratio secundũ qualitatem, quã ventriculus nimirũ molitur, dum sibi cibos assimilat: nemo sanè negaverit alterationis errorẽ fore cõcoctionis symptoma. Cęterũ si nulla penitùs alteratio fiat, hoc symptoma absolutè vocatur cruditas. Si verò fiat q̃dem alteratio, sed nõ qualem fieri expedit, vocabitur & hæc cruditas, nõ q̃dem tanq̃ privatio, sed ceu vitium cõcoctionis existens. At vitiũ ipsum, bifariam accidere solet. Aut enim tardè alteratur cibi, ut vix propriam transmutationẽ suscipiãt: aut corrumpuntur omnino, ut nullã cõcoctionẽ admittere possint: atq; hujusmodi sunt cõcoctionis noxę. Quarum causa cõmunis quidem est alteratricis potentiæ ab scopo aberratio. Cujus aberrationis duo prima sunt genera. Unũ, quod in potẽtia læsa: alterum, quod in externo aliquo errore cõsistit. Cæterùm potẽtia bifariã læditur: aut per suã ipsius essentiã, aut per aliquẽ morbũ instrumentorũ. Error autem externus tripliciter accidit. Nã aut ab excremẽtis vẽtriculi, aut à cibis, aut à somni tempore oritur. Jã in propria essentia noxę, intemperies quædã agentium qualitatum existunt

Concoctio quid.

Alterationis error est concoctionis symptoma. Cruditas quid. Concoctionis vitium contingit bifariam.

Facultas bifariam læditur.

Essentiæ facultatis læsiones propriæ, sunt intemperies.

Ad morbos instrumentorũ pertinent tumores præter naturã, abscessusq;, & alij affectus cõsimiles, quib. si crucietur ventricul⁹, impeditur facultas ejus cõcoctrix. Quòd si cum intempie coëant ipsi instrumentorũ affectus, utroq; modo facultas illa patietur noxã. Atq; ob hasce omnes causas ventriculus malè cõcoquit, vel nullo extrinseco errore incidente. E cõverso autẽ ventriculo nõ malè affecto, interdum nõ coquit animal, aut ꝓpter ciborũ potionumq; immodicam quantitatem, aut qualitatem alienã, aut quia intempestivè, aut nõ recto ingeruntur ordine, aut ꝓpter excrementũ inutile, aut somnũ brevẽ. Ordinẽ præposterũ voco, ubi q̃s aut cydonia, aut punica mala in primis ingesserit, mox olera sumat ex oleo & garo. Intempestivus autẽ dicetur, ut si in aurora anteq̃ hesternus cibus descẽderit, aut corpus fuerit modicè exercitatum, prãdium sumatur. Porrò corruptelæ ipsæ, quę q̃dem fumosæ sunt, ex calidioribus, magisq; fumosis oriuntur cibis: acidę verò, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. Similiter etiã & in excrementis cõtingit. Acidas siquidem creãt, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas, quæ biliosa & calida. Nec secus vẽter, sub frigidiorib. quidẽ morbis acidas: sub calidioribus, fumosas mutationes efficit. Tarda cõcoctio fit, q̃a cibi difficulter corrumpũtur: vel quia illos facultas nõ superat: vel quia somnus fuit brevior, q̃ ut eos vincere posset. Ubi verò citra corruptelam cibus omnino cõcoctione privatur, sciendum est ventriculum planè esse victũ, vel ab immodica multitudine, vel ab ingẽti frigore. Ad eosdem reducuntur modos quæ in vasis cruditates cõtingunt: illæq; etiã quæ in tertia cõcoctione gignũtur. Atq; hęc omnia indicavit nobis præcognita cõcoctionis ratio. Cùm enim temperiem hujusmodi, quæ ex quatuor elementis cõflatur, & quæ corporis ventriculi proprietatem cõstituit, sciverimus esse causam alterationis ciborũ, quodq; ad hac rem nõ mediocriter cõfert calidum elementum: facilè nobis via ostendetur, qua cruditatis causas quoq; inveniamus. Igitur in universis actionibus tria symptomatum genera reperiuntur. Quorum q̃dem primum est, abolita actio. Secundũ, imperfecta, diminutaq;: tertiũ deniq;, vitiosa seu depravata. Vẽtriculus itaq; actione privatur, ubi ne minimũ quidem immutat cibos. Imperfectè concoquit, ubi tardè concoquit. Depravatè verò, ubi cibos corrumpit. Eadẽ etiã habenda est ratio, & in coctione quæ fit in venis, & in universo corpore. Porrò ex vitiatis succis gignuntur erysipelata, cãcri, gangrænæ, phagedænę, carbones, herpetes, aliiq; id genus affectus. Circa nutritoriã autem actionem, privatio quidem actionis, atrophia est: deficiens nutritio, gracilitas, at vitiosa, in leucis, & elephantiasi cõsistit. Quorum sanè causæ, alię ad potentiæ imbecillitatem: aliæ ad errorẽ qui circa cibos cõmittitur: aliæ ad studia sive exercitia, & ea quæ extrinsecus animali accidunt, referuntur. At verò imbecillitates potentiæ, quæ quidẽ propriæ sunt, similariũ intemperię: quę verò nõ ꝓpriè instrumentales sequuntur morbos. Error autẽ circa cibos exhibitos, ad multitudinẽ, succorúmq; qualitatẽ refertur. Quemadmodũ & studia,

Instrum[...] tum mo[...]

Crudita[...] aut co[...] nis [...] causa, Ventric[...]

Cydon[...] edenda timis. Intemp[...] [...]us ci[...] usus. Corrup[...] fumosæ daq; [...] bus cib[...] guant[...]

Concoc[...] tardit[...] de.

Altera[...] nis cib[...] causa [...] peries [...] culi.

Sympt[...] tum ge[...] tria re[...] in uni[...] action[...] pe abo[...] functio[...] remiss[...] depra[...]

Succi [...] quos a[...] produc[...] Atroph[...] Gracil[...] Leuca[...] Elephas[...] sis.

Imbecil[...] tes facu[...] tis quos[...] bos seq[...] tur.

dia, & ea quæ extrinsecus occurrũt, ad ordinem præposterũ, & intempestivũ usum pertinere videntur. Oportet autẽ nõ modò symptoma nosse, verũ ejus semper causam investigare. Nam si ventriculus ciborũ causa nihil omnino cõcoxerit, facilè id symptoma corrigitur. Si verò ob extremũ potentię lapsum, in lienteriã, aut in tympanitum mutabitur. Similis etiã & in sanguificatione, & in cõcoctione illa quæ per totũ corporis habitũ fit, est inquisitio facienda. Omnis aũt intẽperies, si vehemẽs fuerit, vires dejicit. Quòd si frigus vicerit, frigidos affectus efficiet: contrà, si calor: nec secus in reliqua oppositione. Si itaq; ventriculus calore immodico æstuet, illicò corrũpentur. Quæ quidem corruptela nidorẽ cõmuniter refert: privatim verò quilibet cibus id nidoris genus reddit, ꝙ naturæ suæ proprium existit. Nullus autẽ cibus, si immodicè fuerit excalfactus, putredinẽ effugere potest. At qui sic sunt affecti, siti cruciãtur, atq; interdum parvis tenuibúsq; hecticis corripiuntur. Si ob frigoris vehementẽ intemperiem cibus omnino crudus permanserit, ita affecti nec sitiũt, nec febriũt: sed ciborũ qualitatẽ percipiũt, sive ad ructum, sive ad vomitũ provocẽtur. Quòd si leve aliquod cibis imprimatur coctionis vestigiũ, fueritq; ciborum natura aut modicè temperata, aut frigidior, acidi ructus incitabũtur. Si verò calidiore intẽperie fuerint, aut suapte natura flatũ excitare possint, vapore spirituq; ventriculũ replent. Atq; in hujusmodi intemperies facilè ventriculus labitur. Ad tantã autẽ vel siccitatis, vel humiditatis intẽperiem, ut actio ejus aboleatur, ventriculus nisi in multo tempore, pervenire nõ potest. In retentrice potentiã, triplex etiã reperitur symptoma. Nam aut nihil omnino complectitur, aut debiliter, aut depravatè. Cùm igitur vel nihil penitùs, vel debiliter retinet, tũ inflationes, tum fluctuationes sequũtur. Porrò ultimæ imbecillitatis vẽtriculi causa aliquis morbus existit. Morborum autẽ qui accidunt illi, alij veluti similarẽ, alij tanꝗ instrumentalem partẽ, ipsum solent affligere. Miscentur autẽ interdum & morbi, & symptomata tum retentricis, tum expultricis potentiæ, ut in ea ventriculi cõmotione, quæ veluti cõvulsio illius est, eiq; per singultũ accidit. Vẽtriculus siquidem per singultũ, pravè cibos amplectitur: conaturq; depravato illo cõvulsivoq; motu, etiã molesta expellere. Etenim quemadmodum per vomitiones expelluntur ea quæ in capacitate fluctuant: sic per singultũ illa, quæ imbuerũt ipsius ventriculi corpus. Quãobrem piper, si in tenuissima cõminutũ (ut possit penetrare ipsius ventriculi corpus) sumatur, bibatũrq; postmodũ calida potio, singultũ vel maximè excitat. In universũ autẽ, sive calida sint, sive frigida, quæ permaneãt ventriculi corpus, excitabũt singultum: qui primum quidem expultricis, dein retentricis facultatis est motus. Nausea quoq;, expultricis facultatis est depravatus motus, quò per gulam celerrimè vacuetur, ꝙ os ventriculi infestat. Inter hęc numeratur lienteria: ubi à re quapiã sic irritatur ventriculus, ut eam per inferius osculũ expellere cupiat. Illo siquidẽ ad expulsionẽ utitur orificio, in ꝙ humores cõtristantes inclinant. Quòd

...mperies ...s vehe- ... dejicit — *...riculus ...ns, ci... vapo- ...idorosos ...mpit.* — *...i à qui- ...dantur ...s.* — *...ntrici ...tiæ tri- ...sympto- ...ribui-* — *...riculi ...i dupli-* — *...ltus ...* — *...ltu ex- ...lla, quæ ...bita sũt ...lius ven... ...li cor-* — *...r si te- ...uma ...ostmo- ...s biba- ...lida po ...ngultu ...at.* — *...sea ex- ...icis fa- ...tis est ...vatus ...* — *...teria ...*

si in utrunq; repãt, ut in cholera morbo, utrunq; orificiũ accõmodat. Attractrix etiã facultas, aut omnino nequit cibos attrahere (quod symptoma dicitur gulæ paralysis) aut difficulter trahit, ubi incipit gula resolvi: aut depravatè trahit: de quo motu jam sæpe diximus. Est cùm ob innatã carunculam tota gula aut ejus pars obstruatur: qui morbus instrumentalis vocatur. Cùm igitur ventriculus naturaliter habet, supernis partibus ad sese trahit, atq; per inferiores dejicit. Ubi verò præter naturã affectus est, etiam ab infernis assumit aliquid. Siquidem nõnullis clysmi vomitione sunt redditi: sicuti & stercus, per letales volvulos. Satius tamen est dicere, ventriculũ per id genus affectus, nõ trahere, sed recipere ab intestinis excrementa violenter cõpressa. Id quod solet contingere iis, quibus ob negocia non licuit, quãdo expediens erat, dejicere. Nonnunꝗ etiam fit volvulus, ubi intestina suo illo naturali cõstitutionis motu privãtur. Quinetiã induratũ stercus tumorésq; præter naturã, obstant aliquãdo, ut vel nihil excrementorũ feratur deorsum, vel nõ satis copiosè dejiciantur. In summa verò, omnia symptomata intestinorũ, ad ea quæ de vẽtriculo diximus, referũtur. Alimenti per corpus digestio (quæ & ipsa naturale opus existit) tunc ad amussim perficitur, ubi quælibet pars peculiarẽ sibi allicit cibum. Accidunt autẽ illi tria symptomatum genera. Nam vel imbecilla est, vel depravata vel omnino cessat. Quorũ sanè symptomatum causæ dicuntur, aut trahentiũ partiũ intemperies, aut instrumentorũ morbi, aut digerendi alimenti pravitas. Ac per intemperies quidem, facultas redditur imbecilla. Instrumentorũ verò morbi, alimẽti meatus cõstringunt. Pravitas autem dicetur, si vel crassior, vel glutinosior sit cibus: similiter impeditæ expulsionis excrementorum, triplices causæ inveniũtur. Una, cùm partes quæ excrementa expurgant, sunt imbecillę: altera, viarũ angustia: postrema est excrementi malitia. Imbecillitatẽ intemperies parit, angustiã verò, vel obturatio, vel aliquis instrumentorũ tumor. Atqui tumorũ causa est humorũ affluxus. Obturationẽ facit humorum vel crassitudo, vel lentor, vel innatũ tuberculũ. Excrementorũ aũt malitia, est multitudo, crassitudo, & viscositas Per cõcoctionem in venis factã, tria redundant excrementorum genera. Unum bilis amara, quæ ab hepatis vesica expurgatur: alterum atra bilis, quæ à liene: tertium veluti serum, quod attrahitur à renibus. Cùm autem viarũ duo sunt genera: unum per quod excrementũ trahitur, alterum per quod expellitur: utriuslibet angustia excretionem lædere potest. Nonnunꝗ etiam horũ nullum est læsum, sed excremẽti multitudo cùm immodica est, ut tota expurgari non possit, unà cum sanguine per totum corpus defertur. Hujus verò immoderationis duplex affertur causa: nempe alteratrix potentia malè affecta, & alimentorum pravitas. Jam verò pallida bilis, si redundet per universum corporis habitũ, regium morbũ: sin autẽ in una tantùm parte cõsistat, erysipelata & herpetes excitat. Atram bilem, si universo adsit corpore, elephas: si in una aliqua parte, cancer sequitur. Pituitã, si per universum corpus in-

Cholera morbus. — *Attractricis facultatis symptomata.* — *Volvulo morbo affligente, ventriculus ab intestinis excrementa suppressa recipit.* — *Volvulus unde soleat oriri.* — *Digestionis ciborum symptomata, atque ipsorum symptomatũ causa.* — *Expulsionis excrementorum non respondentis, causa triplex.* — *Excrementorum pervagantium venas cum sanguine, tria genera.* — *Excrementorum via duplices.* — *Bilis pallida quos morbos gignat, per corpus fusa.* — *Atra bilis quos morbos pariat.* — *Pituita quos morbos gignat.*

creverit leucophlegmatia comitatur. Sin aūt in una parte, œdema. Serosa excrementa si redundent, ascitē aquā inter cutim inducūt. Quæ si unam aliquam partē invaserint, in ea pustulas gignunt. Pro miscella autē ipsorū excrementorū, variari solēt & morbi, & symptomata. Porrò nutricatio, ut naturaliū actionū est prima, sic perq̃ necessaria existit: quippe quæ species alteratricis facultatis censetur. Assimilatio siquidem alteratio est: quæ quidem, licet nomen diversum à nutricatione sortiatur, idem tamē utriusq; est opus. Nutricatio autem à scopo aberrat, sed vel nihil omnino agit, vel ab actione perfecta deficit, vel vitiosè agit: idq; ob altricem facultatē, quę sub alterationis genere continetur, vel ob materiæ tum defectū, tum pravitatem. Ob defectū quidem, ut in atrophiis, sive hæ ex defectu, sive ex privatione dicātur. Hic aūt in atrophiis defectus, nō propriè ad cibū qui ingeritur, sed ad materiā membro dicatā, est referendus. At pravitas cibi, leucas & elephātiasim, ejusq; generis alios affectus gignit. Verū ubi caro nigra pallidaq; fuerit, elephas nominatur. Nec aliter affectus hic gigni solet, quàm leuce. Jam alphi haud diversam à prædictis habent generationē. Cæterū per hos non caro universa afficitur, sed corporis superficies duntaxat, veluti squamis quibusdā inspergitur. Atq; albi quidem ex pituita, nigri verò ex melancholico humore prodeunt. Siquidem alimenta carnem maximè permutare ad suam ipsorū naturam possunt (etenim Persica planta, cùm in Persia fuisset letalis, postea in Ægyptum translata, quod inerat noxium amisit) quanq̃ à carne etiam, alimēta ipsa immutātur. Omnis siquidē res, vel si longè potentior sit, ab illa cum qua versatur, afficitur. At nō solū ob alteratricis facultatis imbecillitatem, pars aliqua alimēto privatur: sed etiā ubi attrahendi vis imbecillior fuerit, aut expultrix immodicè moverit. Atq tūc immodicè movet expellendi vis, ubi retentrix potentia gravatur, vel ob excrementorū multitudinem, vel acrimoniam, vel ob propriam imbecillitatē. Tunc siquidem necesse est, ut cum eo quod redūdat, simul etiā id quod utile est, excernatur: ut in lienteria, dysenteria, choleraque fieri contingit. Quòd si expultrix facultas sit imbecilla, necesse est carnem tunc humidiorem fieri, pluribusque excrementis impleri. At redundantia multorum excrementorum, ob alteratricis facultatis imbecillitatem accidit. Pro ipsorum autem excremētorum tum quantitate, tum qualitate, aliàs aliter caro immutatur. Quod verò ad sanguinis excretiones pertinet, si excipias eam quæ fœminis per singulos menses accidit, reliquæ omnes toto genere præter naturam existunt. Profluvia autē uteri, ubi modum in quantitate excesserint, tūc solùm præter naturam censeantur. Omnium autem sanguinis fluorum causa, trifariam potest accidere. Quippe vel facultas ora vasorum aperit, ut in sanguinis fluore è narib. est videre: vel sanguis est malè affectus, vel vasorum aliquod etiā malè affectum, vel ruptum. Etenim vasa rumpi cōtingit, aut ob plagā acceptam extrinsecus, aut ob saltum, aut ob causam ab alto, aut ob vociferationem vehemētem. Sanguinem malè affectum dico, vel cùm adeò vitiosus est, ut vasa quib. continetur, erodat: vel adeò auctus, ut à vasis cōtineri nō possit. Vasa malè affecta dicūtur, si vel molliora, vel duriora, vel tenuiora fuerint. Si quidē quod immodicè molle est, facilè ob imbecillitatem rumpitur: sicuti & valdè durum, quia nō facilè multum extendi potest. At tenue, ob huiusmodi has utrasq; affectiones, nō solùm ab internis causis, verumetiam ab externis ut rumpatur facilè, est habile. Verùm non omnia vasa erodi similiter possunt. Nam durum crassumq;, erosu est contumax. Similiter de reseratione est dicendū. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt ut oscula ipsorum pateant: robusta verò, & crassa & dura, sunt ad talem reserationem inepta. Cęterùm reseratio accidit ab iis quæ ora vasorum irritant, & à plenitudine gravante: sicuti quandoq; à natura, cùm excernit ea quæ sibi molesta sunt. Sed jam de iis quæ vomitu rejiciuntur dicamus. Excernūtur igitur hæc interdum, ꝙ quantitate & mole sua ventriculū gravent: ut cùm plurimum cibi est ingestum: interdum, ꝙ sua mordacitate contristent: ut si nutrimentum assumptum vel acidum, vel nidorosum, vel amarū, vel acre, ob vitium cōcoctionis evaserit. Eodem genere cōtinentur & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, vel inibi nata, vel ex universo corpore illuc confluentia. Tertium causarum genus ventriculum ad vomitū incitans, est quod haud quaq̃ irritans, in illo cōtinetur præter naturam: ut videlicet sanguis. Cōmuniter aūt dicūtur esse præter naturam, quæ etiam si sint concocta, minimè possunt alere. Jam verò recrementorū ad infernas partes expulsio, nonnunq̃ solitum tempus prævenit, vel quia venter copia multi cibi gravatur, vel pungitur, vellicatūrq; ut à re mordente, quam ut alienam expellere nititur. At dicimus multum cibū, vel quia facultas seipsa imbecillior est reddita, vel quia existit assumptū alimentum immodicū: vel ob utranq; causam. Pręter jam dictas causas, alimenta tum humidiora, tum viscosiora ingesta, ipsam dejectionē accelerant. Quæ tum celerius delabuntur, cùm leviter post eorum assumptionē deambulaveris. * Cùm autem complura sint intestinorū volumina, per quæ deferri alimenta est necesse, cibi sanè ipsi ob gravitatē diu immorari nō possunt: quòd si eorum quippiam in ipsis circumvolutionibus fixum inhęreat, id subitò ab actione intestinorum (quibus inest vis expellendi infestantia) propellitur. Tardius q̃ pro consuetudine excernit venter, aut ob intestinorū vel imbecillitatē, vel obtusum sensum: aut ob alimentorum tum paucitatem, tum qualitatem. Sed musculorum abdominis imbecillitas etiam dejectiones retardat, pręsertim si duriora sint excrementa: quo tempore thoracis musculi etiam auxilio sunt. Pauciora q̃ pro ratione assumptorū excrementa excernuntur, ubi plus ex cibis per corpus digeritur. E contrario plura dejiciūtur quàm pro portione ingestorum, interdum ob defectum digestionis per corpus, interdum ob excrementi quædam è supernis ad regionē vētris defluxa. Porrò assiduæ excretiones, vel ob imbecillitatē, vel ob morsum eveniunt. Imbecillitatem intemperies inducit. At mor-

Serum sanguinis quos affectus producat.
Nutritio est naturalium actionum prima.
Assimilatio alteratio est.
Nutritoriæ facultatis symptomata.
Atrophia.
Elephas quid.
Alphi.
Alimenta ad suam naturā immutant carnē, & immutantur ab illa.
Persica planta.
Coniuncta affici mutuò.
Alimenti privatio unde accidat.
Expultrix vis quando immodicè moveat.
Expultrice facultate existente imbecilla, quid accidat.
Sanguinis excretiones omnes, menstrua excepta, præter naturam existunt.
Sanguinis quotupliciter effluere possit.
Vasa quibus modis disrūpi possint.

Sangu[...] quanti[...] aut qu[...] te imm[...] Vasa [...] pliciter affec[...]tur.
Resera[...]sorum [...] accida[...] Vomit[...] quib[...] moveri[...]
Sangui[...] ventric[...] contine[...] præter [...]ram.
Deiecti[...]nem ci[...] causa.
Cibus m[...]tus quo[...]citer dic[...]
Alvum [...]dius dej[...] qua [...] lant.
Excrem[...]cur nunc [...]ra, nunc [...]ciora, q[...] pro ratio[...] cibi assu[...]pti, excer[...]tur.
Fluxion[...] sidua ca[...]

At mordicant humores contenti. Est & alius assiduæ dejectionis modus, quæ fit ob sedis musculos resolutos. Quippe hujusmodi dejectiones à voluntatis imperio nō pendent: proinde & intempestivæ, & inordinatæ, & assiduæ sunt. Jam verò solet flatus in ventriculi spaciis oriri, cùm vel humores pituitosi illic cōtenti, vel cibi, in vapores ab imbecillo calore solvuntur. Etenim ut absolutū frigus vaporem haudquaq̄ excitat, sic vehemens calor exactius magna ex parte cibum ipsum comminuit, q̄ vaporis generationi conveniat: nisi fortè is suapte natura sit flatulentus. Quemadmodū enim frigidissima cōstitutio, maximè spirāte borea, aërem sereniorem reddit: ac rursus calidissima constitutio æstatis, efficit aërem nos ambientē purissimū: mediæ verò constitiones nebulas pariunt: sic in animalium corporibus, à solo moderato, imbecilloq; calore, * flatulentū gigni excrementū contingit. Hoc igitur si per os excutiatur, ructum efficit: sin autem per sedem, flatū molitur, interim strepētem, interim sine strepitu. Cùm verò per neutrā defertur partem, inflationē, symptoma ventriculi imbecilli, producit: quæ etiam mota per vacua intestina, in illis varios gignit strepitus: qui quidem eò acutius atque tenuius resonant, quò purior spiritus fuerit, magisq; per intestina tenuiora & superiora delatus: eò autē minor, sed gravior resonatio sentietur, quò spiritus magis ad inferiora intestina descenderit. Quòd si intestina ipsa aliqua humiditatē cōtineāt, strepitus murmurillus dictus gignetur, qui humidi excremēti dejectionē nunciabit. Si verò strepitus æditus, purus & clarus resonet, aut intestini ipsius inanitionē, aut in superiori eius parte excrementa dura cōtineri significabit. Qui strepitus cū stridore fit, is ab instrumentorū angustia, & inflante spiritu, atq; pauca humiditate procedit. Defluxus à supernis partibus in ventriculū fit, ubi facultas prævalida, redundantia excrementa expellit: interdum ubi adeò imbecilla existit, ut ne id quidem quod utile est, ferre possit. Excernitur id quod redūdat, tum per crises, tum per integrā valetudinē: ut in mulieribus singulis mensibus, & in ijs quib. aliquod membrū est mutilatū: id quod etiam per definitos circuitus cōtingere in aliis multis videmus, qui prioris vitæ exercitia, cum ignavo ocio mutarunt. Atq; excrementū hujusmodi sola quantitate est alienū. Alterū qualitate aberrat, magnaq; ex parte in acutis morbis solet excerni per crisim. Inter hæc duo excrementorum genera, est aliud tertiū genus mediū: ut in vētriculo semicoctus cibus. Hoc autem per hepaticas affectiones maximè excernitur. Cæterū nominātur hepatici, quos ob jecinoris imbecillitatem infestat morbus, etiā si nulla adsit phlegmone. Hepar igitur, si quando alimentū, quod per meseraicas venas attraxerat, nequeat conficere, per easdem rursus id semicoctū ac simile aquæ in qua fuerunt ablutæ carnes nuper mactatæ, respuit. Quòd si alimentū in hepate accuratè concoctum fuerit, ob aliquod autē impedimētum distribui in corpus nō possit, ut ad * ventrem redeat est necessarium. Quo tempore excretus sanguis apparet nigrior, splendidiorq; illo, qui naturalis existit: utpote ex sanguine & atra bile commistus. Etenim sanguis solus per se ob refrigerationē nigricans, tantùm abest ut splendorē ullum acquirat, ut etiam eum quem ab initio habuit amittat. Atra autem bilis eo splendidior existit: quale maris mortui bitumen Judaicū. Siquidem nō ex refrigerato sanguine, ut grumus, sed ex immodicè assato, fervidoque, veluti quidam cinis, gignitur atra bilis. Cæterùm ipsa est frigida, quia terrestris: nō tamē caloris expers: quemadmodū nec cinis, nec etiam acetum. Igitur cruentorum excrementorū quatuor sunt differentiæ. Prima est, ubi sanguis quatenus dictum est, per circuitus quosdam emanat. Secunda, cùm ob imbecillitatem jecinoris, haud absimilis lavacro ablutarū carniū sanguis dejicitur. Tertia (quā nuper diximus) ex melancholico splendenteque sanguine constat. Ac per has tres differentias, & multum est excremētum, & affatim excernitur. Per quartam verò (quæ ex ulcere intestinorū oritur, præcipueq; dysenteria vocatur) paulatim & brevibus intervallis dejectionem fieri contingit, nonnunq̄ synceri sanguinis, nonnunq̄ grumosi: cū quo interdū puris quoq; nōnihil excerni solet: quemadmodū & ramenta, & partes quædam membranis intestinorum consimiles. Sæpenumero densum quoq; stercus excernitur cruentis guttis respersum. Ejusdē generis cum prædicta dysenteria est tinesmos vocatus, ob recti intestini ulcus eveniens: qui quidem cætera symptomata dysenteriæ similia habet: tensionis verò vehementia, dysenteriā longè superat. Urinæ tum suppressiones, tum depravatæ expulsiones, excrementis quæ vel in ventre retinentur, vel præter morem naturæ ejiciuntur, proportione respōdent. Supprimitur igitur, vel ob vesicæ imbecillitatē excernere nō potentis, vel ob ostioli ipsius angustiam. Quorū duorum morborū ischuriā est unum cōmune symptoma. Est & aliud symptoma, cùm nihil penitus urinæ in vesicam delabitur, abolita nimirum renū actione. Alius itaq; effectus censendus est, cùm oppleta vesica, alius cùm vacua, nihil urinæ redditur. Nam in ea affectione qua vesica est plena, oportet aut orificium eius angustum, aut naturam imbecillā existere. Os igitur fit angustum, quia obstruitur & cōnivet. Atq; obstruitur quidem à grumo, vel crasso pure, vel lapide, vel callo, vel tuberculo, quod in meatu crevit: cujusmodi in externis partibus omnibus accidere cernimus. Connivet autē, aut ob tumorem præter naturam, cujusmodi est phlegmone: aut ob siccitatem ingentē, qualis per febres ardentissimas gignitur. Sunt verò deprehensi quidam vesicā oppletam habentes, qui veriti surgere à cœna, ut illam exonerarēt, postea meiere nequiverūt: qualis etiam affectus ventri & intestinis solet interdum accidere. Igitur jam dicti affectus, vim excernendi urinā, sua functione defraudāt. Qui verò ab iis magnitudine relinquūtur, actiones efficiunt obtusas, torpidasq;. Reliquos affectus tertium genus symptomatū (quod in motib. depravatis cōsistit) comitari cōsuevit: cujus multæ species habentur. Primam stranguriam appellant, quæ vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob acre lotium fieri videtur. Secunda species profluvio

Atram bilē esse excreto sanguine splēdidiorem.

Atram bilē gigni ex sanguine immodicè assato, esseq; frigidam, non tamen caloris expertem.

Cruentorum excrementorum differentiæ quatuor.

Dysenteriæ signa.

Tinesmus oritur ab ulcere intestini recti.

Vrinam unde supprimi accidat.

Ischuria, quorum symptoma existat.

Vrinæ meatus ex quib9 obstrui occasionibus possit.

Vesicæ osculum qua ex causa conniveat.

Strāguria fit vel ob imbecillitatem vesicæ, vel ob lotij acrimoniam.

ventris est similis. Solet autem fieri quædam veluti resolutio, colliquatióve, interim universi corporis, interim succorū tantū, quos venæ continet. Deinde quod ita liquatū est, modò in ventrem, modò cum urina defluit: nōnunq̃ in sudorem degenerat. Igitur venarū succos in serosam saniem solutos, renes ad sese trahūt, ubi integrè valent, continenterq; ad vesicam transmittunt. Si verò invalidi fuerint, ut ipsos trahere nequeant, tunc venæ ejusmodi serum aut in ventrē demittunt, nimirum si crassius sit: aut in universum corpus pellentes illud, ubi est tenuius, subitò totum habitum ad aquam inter cutem transmutant. Quòd si caro liquata sit, tum vel venter suscipit ipsam fluxionē, si sit crassiuscula: vel sudores profluēt, si in vapores solvatur. Reliquorū lotii symptomatū, alia quidem vesicæ aut renū quosdam affectus indicant: alia quantū vel cruditatis vel cōcoctionis accesserit sanguini, ostendunt. Ut verò ad sudores transeamus, ubi ii resoluto corporis habitu eveniunt, affectus vocatur syncope: cujus sanè rei contrarium, per sudores creticos accidit, quippe qui robustas vires annunciāt. Eis autē sudores sunt similes, quos modica exercitatio, & balneū, & calor æstivus evocat. Per exercitationes autē immodicas, nōnihil utilis humoris excernitur. Odorem verò & colorem excrementi quod expurgant, sudores obtinent. Cæterū multus sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut excrementi tenuitatem, aut abundantiam. At detinetur, si paucū, viscidum, crassumq; excrementū fuerit, aut cōstipati meatus: id quod accidit ipsis, quia vel obturantur, vel connivent. Ac obturantur quidem à succis crassis & viscidis. Connivent ob nutritionē pleniorem, vel ob refrigerationem, vel ob mollitiem. Ad hæc, sudoris tum excretio, tum suppressio, ob virium in carne imbecillitatem interdum accidere solet. Porrò nullius partis functio, manente ipsius essentia illæsa, impediri potest. Nulla autem qualitatū agentium, res vicinas perinde alterare videtur, ac calor. Quare corpus calidum simul & humidum, q̃ celerrimè proprium sibi alimentū cōcoquet, assimilabitq;. Quod verò ita sit durū ut & flectatur facilè, & firmiter innitatur, id & trahere vehemēter quidlibet, & impellere violenter, & detinere fortiter poterit. Optimè itaq; nutrientur calida & humida corpora, ut quæ & celerrimè immūtent, alliciantq; ad se, reponantq; & assimilent alimentū. Pessimè omnium frigida, & sicca, ut quæ nec alterare, nec suscipere, nec apponere, nec assimilare sint apta. Quod verò humidiora corpora tum facilius, tum celerius adhæreant, coalescantq;: duriorum autē alia nequaq̃, alia nō facilè id perpetiantur, nemini obscurū existimo. Cæterū concoctio & nutritio, alterationes esse censentur. Appositio fit, cùm cibus in roris speciē redactus, à nutrito suscipitur. Adhæsio, est alimenti cum alito conglutinatio quædam, dum in unum coalescunt. Atq; in his omnibus pueri, aliiq;, quorū temperamentum calidius est & humidius, optimè degunt: nec infeliciter in illis distributio perficitur. Retentricem tamen facultatem pueri habent imbecilliorē, ob idq; excernunt celeriter. Similiter

Colliquationes partium quibus modis solvūtur.
Renum facultas.
Aqua inter cutem quomodo generetur.
Syncope quid.
Sudores cretici robustas vires annunciant.
Sudores retinent odorem & colorem eius, quem purgant, humoris.
Sudoris tum nimis fluentis, tum suppressi, causa.
Essentia partis illæsa, functio impediri non potest.
Calor vicinas res omnium maximè alterare potest.
Calidum & humidū corpus quam celerrimè proprium sibi alimentum assimilare.
Frigida et sicca corpora cur nutriantur infelicissimè.
Concoctio.
Nutritio.
Appositio.
Adhæsio.
Pueri vim retentricem habent imbecilliorem expultricemq; non admodū fortem.

etiam expellendi facultas, ut retentrix, modicè illis est imbecilla. Eget autem longiori tempore facultas retentrix, quò suo fungatur munere: expultrix verò breviori. Pueri igitur, ut alteratricis facultatis robore juvenes superant, sic attrahendi vi sunt ipsis longè inferiores: atq; ab eis etiam in duabus reliquis facultatibus superātur. Quanquam expultricis imbecillitas in eis minimè deprehenditur, idq; ob temporis brevitatem, quo suo fungitur munere. Quippe crebrius & dejiciunt & vomūt, q̃ juvenes, nō ob expultricis potentiæ robur, sed ob retentricis imbecillitatem. Atq; in cōcoctionibus quæ ad ventriculum pertinent, si humida molliaq; sumpserint, ea perinde ac juvenes concoquunt: dura verò deterius conficiunt. Siquidem puerorū calor, ad vaporis naturam: juvenum, ad siccitatem magis accedit. Atqui humidiora corpora humidioribus indigent alimentis: sicciora, siccioribus. Senes ad omnes ferè actiones corpus malè affectū sortiuntur: quippe qui juvenibus aridiores sint, præterea etiam frigidi. Quare nec probè concoquunt, ob caloris penuriam: nec ritè nutriuntur, partim ob siccitatem, partim ob imbecillitatem alteratricis potentiæ. Jam digestio per corpus ipsis & tarda, & imbecilla est, nimirum instrumētis veluti torpentibus ob frigiditatem. Porrò ad functiones activas calidum instrumentū & siccum, magis idoneum est: frigidum verò & humidum, imbecillius. Reliquæ duæ conjugationes medium inter has locum obtinent. At verò si ætates ipsas spectes, naturaliter frigidum & humidum corpus minimè deprehenderis: quanq̃ ob affectum præter naturam, talia reperiri contingat. In universum igitur, frigidum ubiq; est debilius & torpidum, sive humori, sive siccitati jungatur. Haud aliter inter naturales potentias, retentrix robustior quidem videtur in aridioribus calidioribúsq; instrumentis: imbecillior verò, in humidioribus frigidioribúsq;. Similiter nervi, tendones, syndesmi, & musculi, quātò sicciores tātò robustiores evadent: nisi adeò modum excesserint, ut ob duritiem vix flecti possint. Nam si sic sint affecti, corripientur spasmo. Contrà naturalia instrumēta, quò sunt humidiora, eò sunt ad nutricationem magis idonea, vel si ad extremam humiditatem pervenerint: ad concoctionem verò nō sunt aptiora, nec seipsis, nec aridioribus, quibus similis adsit caro: nisi siccum aliquando cibū exhibeas instrumēto sicco & squalido, nō liberaliter ei tribuens humiditatē. Cæterùm & ad digestionē per corpus, & ad excretiones, corpora admodum dura, ineptissima existunt: quòd haud facilè vel dilatantur, vel cōtrahuntur: quorū alterū attractionē, alterū excretionem molitur. In summa verò, calor auctus ad omnem alterationē efficacissimus est, nisi ad tantam, ut colliquet, vehementiam increverit. Siccitas ad robur & firmitudinem cōfert, nisi adeò sit cruda, ut corpora rigida, immobilia, ac friabilia efficiat. Humiditas ad nutricationem quidem mirificè facit: cæteris verò functionibus omnibus adversatur, excepta qua corpus auget. Deinceps autem de fluxionibus à cerebro oriundis aliquid etiam dicamus. Destillationis igitur & gravedinis

Pueri q… facult… superen… venes, … bus ab e… perent…
Puerilis … venilis c… loris dif… men.
Nutriu… omnia … bus
Senes c… rè ad om… sas func… nes corp… malè … sortiun…
Activis … ctionib… qua in… menta … commod…
Frigidu… humidi… turalit… nullum … pus rep… in ætati…
Frigidu… ubiq; e… bilius, … dumq;.
Natura… instrum… quò sun… midiora… sunt ad … tricatio… magis … nea: ad … coctione… ineptio… aridior… quibus … similis c…
Qualita… quæ in q… sint effi… res func… nibus, et… inutiles…

gravedinis (hæc coryza, illa Græcis catarrhus dicitur) cerebrum causa existit: ut pars quidem similaris vel à frigore, vel à solis ardore in intemperiē adactum: ut instrumētum verò, quatenus infestatur à plenitudine. Cæterū destillatio fit, si ad os excrementum defluxerit: gravedo: si ad nares: queādmodum & raucedo, si ad fauces decūbat. Quòd si fluxio gurgulionē invadat, aut uvā pariet, aut ipsum in tumorē attollet. In glandulas quæ ad finē oris utrinq; adjacēt, si decumbat, antiadas procreat: sicuti & paristhmia, invadens ea quæ illis proxima sunt. Ac defertur quidē fluxio à capite nōnunq̄ in ventrē, nonnunq̄ in asperam arteriā, utrilibet maximè nocens. Quod verò ad uteri corpus spectat, si solidū fuerit aut durum, causa est, cur supprimātur menses. Duratur autē vel ilicò à primo ortu, aut tractu temporis post ipsam generationē: videlicet ob intemperiē aut affectus alios præter naturā. At intemperies uteri interdū à natura oritur, interdum sequitur morbos, perinde ac densitas. Detinentur etiam nōnunq̄ menses, ob materiā ipsam vacuandam, ubi vel crassa est, vel viscida: necnon ubi à crassis humoribus vasa, quæ ad uterum descendunt, obstruuntur. Ad hæc, uterus nihil omnino excernit, ob multas exercitationes, & victū tenuē, & cùm ad alias partes repunt humores. Minus excernit æquo, ob easdem causas, sed remissiores. Plus autem, ob diuturnū ocium, & victū opiparū. Cæterùm depravatæ uteri fluxiones (quod symptoma fluxus muliebris dicitur) fiūt expurgato per hāc partem universo corpore. Ac talem semper speciē refert id quod excernitur, quale est quod in animali redundat. Est & aliud ex utero depravatum profluviū, ob affectum aliquē ipsum infestantem eveniens. Insuper interdum cohibentur menses sanguine, ob robustas vires in alias partes irruente. Ad hūc autē sermonē pertinet meminisse mulierum minimè foratarū, quibus uteri meatus coaluit. Iam priapismus est, cùm invito intumescit inflaturq; masculinū pudendum: cuius symptomatis causa existit flatulentus spiritus. Porrò gonorrhœa si pudendo non intento acciderit, retentricis facultatis in seminariis vasis imbecillitatem sequitur. Si verò intento pudendo eveniat, cōvulsioni quodāmodo erit affectus similis. Colorū vicissitudinem (ut summatim dicam) faciunt succi à sua naturali specie aberrantes, aut in profundum subeūtes, aut cutem veluti illuētes. Particulatim verò causæ, ob quas succos ad huiusmodi, tum motus, tum affectus pervenire oportet, sunt affectiones animi: aëris nos ambientis vel ad calorē, vel ad frigus mutatio: corporis affectus vel calidiores, vel frigidiores: item sanguis vel paucus, vel plurimus, tum foras elatus, tum intrò revulsus. Huc accedit etiā quodlibet humorū vitiū, ad suā ipsius speciem universi corporis colorem permutare potēs. A naturali autem figura deflectunt partes, immodicè vel repletæ, vel inanitæ, vel à propriis sedibus deturbatæ, aut revulsæ. Ut autē hunc jam cōmentarium claudamus, operæprecium mihi videtur addere, quænam symptomata sibi mutuò & necessariò succedant, & quæ item non necessariò. Igitur id quod fit, unàne ex causa fiat, an ex pluribus, considerandum. Nam si ab unica tantùm fiat, necessariò causę efficienti succedet: si à pluribus, non necessariò. Symptoma itaque quod ab uno alio dependet, necessariò cōsequitur illud. Ubi verò aliæ quædam causæ ad secundi symptomatis generationem accedunt, ipsum nō necessariò ad primū consequitur. Neq; enim cruditatem (gratia exempli) inflatio ex necessitate sequitur, vel mordicatio, vel nausea: quanquā tum horum, tum reliquorū symptomatū ferè omnium nullum est, quod non aliquando cruditates sequi videatur. Verū & cruditatis magnitudo, & differentia, tum hominis natura, tum sensus vel acutus vel obtusus, item singularum corporis partiū & robur & imbecillitas faciūt, ut aliàs aliud symptoma cruditatē sequatur. In summa verò, quæcunq; pars cruditatē fecerit, illa noxam percipiet, quę maximè imbecilla fuerit. Proinde nullū symptoma necessariò sequi cruditatem, possumus asseverare. Ubi autem alimētum minimè per corpus digeritur, sive privatio, sive imbecillitas fuerit actionis, atrophiam necessariò inducet, quemadmodū in singulis partibus alteratricis potentiæ noxa. Præterea expultricis facultatis circa excrementa, aut sanguificæ potentiæ aberratio, necessariò producit pravi coloris symptoma.

Cruditatem nullum necessario symptoma sequitur. Atrophia sequitur necessario alimenti defectum.

GALENI PERGAMENI de causis procatarcticis, lib. unus.

Quas procatarcticas, sive externas, sive præincipientes appellāt, ut magnus calor, frigúsve ambientis, aut etiam aliquis animi affectus, invalida solū corpora cōmovent: ac proinde à nōnullis nō causæ, sed morborū occasiones vocātur. Videmus etenim mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor dūtaxat æstuant, & in eis à febre unus solus arripitur: quod nuper familiari nostro Menandro contigit: quem nos secunda die invisentes, jussimus caput rosaceo foveri, mox dormire: postmodū impensè lavari: ac sic tandem est restitutus. Alios etiam complures, ob æstum & labores febrientes, reclamantibus cæteris medicis, plurimis balneis ac victu humidiori usus, similiter persanavi. Non desūnt tamen, qui varia connectentes sophismata, quas nuper causas procatarcticas diximus, eas morborū causas esse inficiantur: q̄ videlicet nec semper, nec omnia corpora lędant. Qui quidem nō secus habendi sunt odio, ac illi, qui spinas & hamos in viis, per quas sunt transituri homines, seminant. Nos itaq; horum impedimentorum nonnulla jam rescindamus, aliqua emendemus, alia cōteramus, ut antiquam viam, quæ non ad civitatem, sed ad artem omnibus civitatibus utilissimā ducit, purgemus. Quòd igitur tum frigus, tum immoderatus calor, & cōtristare, & morbos gignere soleant, id indies natura rerum nos docet: cùm nimirum vel ipsa animalia bruta, soleant loca & regiones mutare, ut æstate quidem calorem, frigus verò hyeme declinēt. Quòd si hæc noxia quidem, nō tamē morborū esse causas fateatur, q̄ nec semper, nec omnibus noceant, jam non de re, sed de nominibus disputant

Procatarctica causa invalida tantùm corpora immutant.

Menandrū ex insolatu febrientem, qua ratione sanarit Gal.

Bruta mutant regiones ut æstum & frigus vitēt.

disputat: quaq; ne sic quidem effugere poterūt quin cōvincantur, [illegible] illas esse causas nocumēti ijs, quibus nocent [illegible]poribus. Sunt porrò duæ primæ causæ ac maximè principales in universum, scopus videlicet, sive finis, cuius gratia fiūt omnia quæ fiunt: ac præterea id, à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirū quibus, & materia ex qua. Etenim in humanis artibus, nisi causæ omnes cōspirent, nullus unq̄ effectus absolvi poterit. Nam nisi aliqua esset lecticæ utilitas, nunq̄ faber illā cōstrueret. Sed si aliqua sit illius utilitas, careat autē dolabro, serra, terebello, aliaq; supellectili instrumentorū, nec sic lecticā coagmentabit. Et si hæc illi omnia prestò sint, & mox ligna deficiāt, neq; ita componetur lectica. Sed nec si instrumēta & materia parata sint, & utilitas urgeat, absit autē artifex, quicquā unquā compingi possit. In ijs tamen artibus quæ casu fiunt, interdum finalis causa desideratur, cùm ea nullius gratia fiant, & etiā ubi id per quod fiunt, abest. At nihil invenire licebit, quod materia nō egeat, ex qua constet: & efficiente, à quo fiat. Semper siquidem est necesse, ut sit conventus alicuius patientis, quod vicem materiæ subeat: & alteri⁹ quod circa ipsum agat, & efficientis rationem obtineat. Hoc autē nonnunq̄ instrumento eget, si alicuius gratia operetur. Interdum sine instrumento agit, ubi nullius gratia, neq; ex proposito agit. Ubi igitur ex frigore vel æstu aëris ambientis aliquis læditur, aëris ambiēs dicitur causa effectrix: materia, corpus affectum. Nullus itaq; effectus oriri poterit, nisi efficiens & materia jungantur. Unde oportet ut hæc utraq; aliquid ad generationē rei conferāt. Quæ autem ad rei generationē cōducunt, meritò causæ appellandæ sunt. Reperire aut[em] licet præter jam dictas, etiam alias causas, accidentales tamen: veluti intermedium spaciū minimè impediens, quo faber indiget, ut circa lignum agere possit: idque non quà artifex est, sed quà corpus, quod alium ab eo qui continet materiam circa quam operatur, occupat locū. Hæc siquidem ex accidenti dicuntur, & tanq̄ ea sine quibus nō. Solidum quippe corpus interjectum inter fabrum & lignū, impedimento est, quo minus operari artifex possit. Quod si de medio tollatur, ex accidenti consequitur, ut aër in illius locum succedat, cùm nusquam in hoc orbe vacuū possit cōsistere. Proinde constat fabrū aëre ex accidenti indigere. Similiter ambulationis causæ sunt, ipsius utilitas, vis animalis, atq; etiā crura: at causæ sine quibus id fieri nequit, aër circunfusus cedens, pavimentumq; renitens. Quod autē ait Erasistratus, Si refrigerari febricitandi causa est, qui magis refriguerit, ille magis febricitabit: maximè absurdū videtur. Nam si effectrix causa ipsa id absq; patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoq; febricitarēt. At si frigus non omni corpori febrē adferre potest, sed illi tantū, quod ad eam excipiendam est habile, utique non amplius erit necesse, ut qui friguerunt magis, magis quoq; febricitent: imò facilè nōnullos reperias, qui ne semina quidem febris cōcipiant, fiant tamē attoniti, vel torpidi, vel tremuli, vel cōvulsi: ut accidit Alexandro, dum æstivo tempore in Cydno, Ciliciæ flumine se lavaret. At verò nec illud etiā revera cōfici potest, ut qui magis frigescit, magis quoq; lædatur: sicuti neq; hoc etiā, ut si magis lædatur, magis febricitet: cùm aliquando contingat aliquē magis lædi, qui tamen nō modò non magis, sed nec omnino febricitet. Idem etiam dicendū est de labore plenitudineque, & aliis id genus causis, quas eodem paralogismo, ab ordine procatarcticarum febris causarū exterminabat. Sed cur interim operā ludimus, dum hæresim Erasistratiorū cōvellimus, qui asserunt patriam potius prodendam esse q̄ propriū dogma? Adeò enim stupidi simul & pertinaces sunt, ut etiam omnes febres à philegmone exoriri contendant: ob idq; nec potū frigidæ, ijs qui ardenti febre tenentur, cōcedant: cùm tamen ea opportunè exhibita, nisi obstet viscerum inflāmatio, ægri cōfestim sudent, liberiq; à morbo reddantur. At si in discernenda hypostasi purulenta, ab ea quæ in sanis, & post solutas febres conspicitur, essent exercitati, convincerentur. Quippe in sanis, & ubi febres solutæ fuerint, id quod residet, album est, nec fœtorem habet, nec colorem, nec lentorem, qualis cernitur ubi phlegmone in suppurationem cōversa solvitur. Sed hęc etiā est summa impudentia Erasistrati, quòd cùm fateatur repletionē plethoram efficere: hāc verò, sanguinis paremptosin ad arterias: atque hanc deniq; phlegmonem: nolit tamen concedere, repletionē phlegmonis causam existere. Nam & nos pari modo dicemus, quòd qui plaga homini illata venas colli secuit, non extitit illi causa mortis: quoniam causa proxima fuit, non ille qui percussit, sed potius effusio sanguinis.

Causæ primæ & maximè principales in universū, sunt finis cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt, & præterea id à quo fiunt: quas postea sequuntur reliqua, nempe instrumenta simul atque materia.

Effectus nullus absolvi poterit in humanis artibus, nisi causæ in unum omnes conspirent: id quod in iis quæ fortuitò contingunt minimè necessarium videtur.

Omnia egere materia ex qua & efficiente à quo fiant.

Causæ appellandæ sunt, quæ ad rei generationem conducunt.

Causæ accidentariæ sine quibus operari nō licet.

Vacuum nusquam dari.

Frigus illi tātùm corpori febrem adferre potest, quod ad eam excipiendam est habile.

Alexander torpore fuit correptus dū in Cydno, Ciliciæ flumine, se lavaret.

Erasi[stratiani] censeb[ant] patria[m po]tius pr[oden]dam e[sse] quam priū d[ogma].

Frigid[æ potum] portun[è ex]hibita i[n] ardent[i fe]bre te[nentibus] nisi [ob]stet in[flamma]tio, [ægri] statim [su]dant.

Puris [hypo]stasis [&] men.

GALENI PERGAMENI
de plenitudine, liber unus.

SIcuti nullū quod est nostra tempestate in ore ferè omniū medicorū crebrius versetur, q̄ plenitudinis vocabulū: ita nec aliud facilè invenias, ꝙ magis ab eis ignoretur. Ut aūt eos qui ignorantiæ tenebris occæcātur, quiq; absurda tuētur dogmata, in præsentiarū missos faciamus, cùm ingenuis verò ac veritatis amore flagrantib. cōfabulemur: duas in universum notiones, relationésve plenitudinis proponamus: unam quidem, secundum robur virésq; illius qui talē plenitudinē defert: alterā, secundū excipientis vasis capacitatē. Dein verò sedulò perscrutemur, quænā sint universæ animātis vires: & quomodo plenitudo, quæ secundū earū unāquanq; consistere potest, sit & agnoscenda, & curanda. Postmodū, quod sint eorū humorū species, qui vel vires aggravent, vel à vasis contineri non possint. Igitur in libris de Placitis Hippocratis & Platonis satis à nobis monstratum est, ꝙ alia ea vis sit, quæ in venis cōsistit, alia quæ per arterias, sicuti & alia quæ per nervos diffunditur. Ubi etiam docuimus, cor * facultatis arteriarū fontem atq; originē esse: nervorū autē cerebrum, sicuti jecur venarū. At in libris de Elementis ostēdimus, substantiā eorū omniū quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor primis qualitatibus immutari: & ex earum certa quadam temperatura, omnium

Plenitu[do] duplex, [una] iuxta [vires] illius, [qui eam] defert: [alte]ra iuxta [va]sis illam [con]tinentis [ca]pacitate[m].

Cor est a[rte]riarū o[rigo]. Cerebrum fons ner[vorum]. Hepar est [ve]narum p[rin]cipium.

omniū corporū substantiam, ac proinde virium, earum essentiam, quæ corpus nostrū dispensant, constare: quippe quæ non sit, nisi ipsius temperamenti quædam proprietas. Porrò vis ipsa sive facultas causa effectrix existit, non materialis substantia, patibilisve. Facultas itaq; erit alicuius actionis causa, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur. Sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit ab agente, in rem patientem. Unde vires suam quidem ex alterius comparatione notionem habent: essentiam verò, * ex habitudine ad alterum. Quòd autē in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat, omnem mentis captum excedit: sicuti etiā, quòd seipsum aliquid contineat. Quare non modò ex Herophileis multi, sed & ex Stoicis juniores, dum contendunt ostēdere, quòd spiritus atq; ignis & sese, & cætera elemēta cōtineant, terra verò & aqua ab iis cōtineantur, nullā demonstrationē adferunt. Nos quippe evidentissimè cernimus, ita nihil ab igne contineri, ut potius ab eo universa solvantur. Etenim quod durum est, reniténsque ac densum, vel primo aspectu potius continere videri posit: contrà verò, quod molle, cedens, rarúmq; est, altero indigere à quo cōtineatur. Dicamus igitur, quotiescūq; præ multitudine aliquid nimis distenditur aut disrumpitur, affectum talem ad continentia vasa spectare, nō verò ad aliquas vires: cùm verò gravatur, ad sensitricē potentiam. Nam neque idipsum omnino ad vires pertinet omnes, * cùm naturalis potentiæ hæc gravitas affectus nō sit. At verò plenitudinis genus, quod ex loci continentis capacitate cōmensuratur, non modò in animantibus reperitur, verumetiam in rebus inanimis, quemadmodum in vestibus, vinculis, pellibus, vasisq; fictilib. Rumpuntur siquidem omnia hæc, ubi multa replentur flatuosa substantia. Porrò cùm quatuor sint naturales potentiæ, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix: alia sunt inquirenda indicia ad cognoscendam plenitudinē, quæ secundū earū singulas accidit: nam nec gravitas in istis sufficere poterit. Etenim imbecillus ventriculus, vi sensitrice maxima est præditus, qua sibi gravia sentire posit. Jam quibus signis arteriarū plenitudinem, quæ ex collatione ad earū vires cōstat, probè deprehendere liceat, in cōmentarijs de pulsibus exposuimus, Venarū verò nec ego signum aliquod unquā, quo id ex scientia haberi posit, præscripsi, neq; ab alio quopiam literis mandatum reperire potui. Ut autē de plenitudine agamus, quæ sigillatim quascunq; particulas occupat, sciendum est, ea membra quæ parū sentiunt, vel sunt sensus omnino expertia, nequaq̄ parem cum ventriculo aut vesica, excrementorum quæ in ipsis congesta sunt, sensum habere: sed aut omnino exiguū, aut penitùs nullum: exiguū quidem, ubi maxima plenitudo adfuerit: nullum, ubi illa non multa fuerit. Nam in pulmone, jecore, renibus atq; in nōnullis ossibus, aliquis nonnunq̄ oboritur alicuius ponderis sensus: quanq̄ is certè potius ad membranas referri debet, q̄ ad eorum viscerum carnes. At secūdum cerebrum, perq̄ manifestum sui sensum gravitas interdum excitat. In partibus autem sensu vacuis, nullus potest non modò gravitatis, sed nec alterius etiā symptomatis sensus haberi. Atqui sensu carere videntur nonnulla ossa, adeps, & glandulæ quędam: præterea medullæ omnes, sensus expertes sunt. Cerebrum tamē atq; spinalem medullam, nōnulli in sentientibus particulis collocant. Tutius tamen poterit quispiam de carne, qua gibba jecoris pars constat, asserere, quòd absq; ullo sit sensu, cùm nervus illi nulla ex parte inseratur De parte autem illius cava, facilè dubitatio exorietur, cùm nervi qui jecori juxta portas distribuuntur, adeò sint exiles, vt contexere solam membranam videantur. Gravitas igitur evidentissimū signū illius est plenitudinis, quæ ad vim sensitricē spectat. Nam si in aliqua particula quæ sensu prædita sit, ulla humorū multitudo aggregetur, in ea statim gravitas sensus quoq; excitatur. Nec tamen quotiescunq; pondus loco alicui insederit, ibi etiam humorū multitudo aggregabitur: quandoquidem si facultas sit imbecillior, poterit vel ex ipsismet solidioribus membris gravari, quemadmodum in corporibus resolutis contingit. Siquidem præ resolutione imbecillioribus redditis musculis, sentit ille qui resolutus est, in motu gravitatem insignem: ita tamen, ut infirmus musculus sibiipsi minimè gravis videatur. Gravitas quippe ab altero, & in altero, gignitur. Potest itaq; musculus fieri se ipso invalidior, imbecilliórque: ut verò sibiipsi sit gravis, id fieri nequit. Agè igitur, maioris perspicuitatis gratia, ponamus nunc à spiritu per nervum delato, moveri musculum: à musculo verò, tibiam primùm, cui is inseritur. Qua mota, articulus in genu, ubi crus universum committitur, subinde etiā moveatur. Quibus sic constitutis, quisq; verè asserere poterit, & musculum, & totam tibiam, invalido spiritui esse oneri. Quocirca minimè potest exquisitè dignosci, quid sit id quod primùm gravet, quódq; primū gravetur: nisi prius sciatur id quod primū in nobis unāquanq; movet particulam. Ad quod quidem vir tum in discernendis potentijs, quæ nos gubernant, peritus, tum in anatome exercitatus, desideratur. Jam verò, ut nulla est necessitas illis, qui in obeundis functionibus valentiores, q̄ prius forent, effecti sunt, humores aliqua ex parte accrevisse (quod Erasistratus existimabat) ita pernecessariū videt^r, ut si qui validiores actiones habeant, eis virīu robur accesserit. Actionū siquidem fortitudo, ad virīu robur cōsequitur, sicuti & robur virīu, fortitudinē comitat^r functionis. At à sanguinis multitudine, cōsecutio nulla necessariò est futura: cùm neq; si is majori sit copia q̄ antea, validior ex necessitate futurus sit homo: neq; si minori, imbecillior: sicuti nec si æqualis sit, necessum est illū viribus eodē se habere modo. Liquet itaq; actiones validas propriā esse ac inseparabilem virīu vigentiū notam, sanguinis verò aucti nequaq̄. Porrò ubi adest tensionis sensus, nec tamē exercitatio præcesserit, ibi necesse est plethoram esse cōgestam, Sanguis autē auctus, nō tamē eò, ut venæ adhuc tensæ sint, nondum plethoram absolvit. Ut verò tensio, copiæ humorum propria vasa tendentium affinis est: ita ulcerosus sensus acrem sequitur qualitatem humorum, potestq; vel ex solis

quando-

Sēsu vacuas particulas, nec prorsus symptomatis ullius posse sensum percipere.

Medullas omnes insensiles

Iecoris gibba insensilia esse.

Gravitas est certum indicium illius plenitudinis quæ ad vim sensitricem spectat.

Plenitudini ad vires non requiritur necessariò magna humorum collectes.

Gravitas ab altero & in altero gignitur.

Actionum fortitudo ad virīu robur consequitur. Robur virīu, fortitudinē comitatur functionum.

Actiones valida, non aucti sanguinis, sed vigentium virium sunt inseparabilis nota.

Vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem humorum.

quandoq; motionibus gigni. Si igitur particula quæ distenditur, particeps sensus fuerit, necessum est, ut quæcunq; fuerit ea res, quæ eò ipsam distendit, ut capi nequeat, tensionis sensum in animante excitet. Atq; is affectus qui tunc mēbra occupat, tensio appellatur. Quæ si plurimum augeatur, erit etiam necesse, ut quod tendit disrumpatur. Cæterū nō tantū ex ipso sanguine, sed ex quacunque substantia humida & flatulenta, possunt partes tensivo affectu occupari. In universum autem, id quod gravat, multum: quod verò pungit, aut mordet, molestum esse dicemus. At plures reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignantur, partim accedāt extrinsecus, omnibus est compertū. Quorum quatuor penes magis & minus differentiæ extant. Etenim qui modicè mordent, pruritū inferunt, uti scilla: qui verò magis, rodunt, ut cæpa. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorem excitabunt: præcipuè quidem, si particulis admoveantur exulceratis: prorogato verò, atq; aucto horrore, symptoma illud rigor vocatur. In nobis quoq; mordaces gignūtur succi eadem ratione, per has quatuor ideas distincti. Quorū sanè pruriginosi illi sunt, qui modicè existunt acres: ulcerosum verò sensum pariunt, qui his sunt mordaciores: qui autē hos quoq; mordacitate superāt, horrorem [illegible] qui præterea jam mordacissimi sunt, hi rigorem inducūt. Affectio igitur ulcerosa, ex succis mordacibus gignitur. Gravitas autē à multitudine, pro viriū cōparatione. At tensionis affectio, & ipsa quidem humorū multitudinem sequitur, non tamen per collationē ad vires corporū continētium, sed tantū ad capacitatem qua continētur illi. Ad hanc ergo affectionē ultimam, tensio tantūmodo pertinet: ut ad secundā gravitas. Ulcerosus verò sensus, neutrius est propria nota, nec plenitudinis nuper dictæ, nec secundæ, quæ vires respicit. Ex symptomatis itaq;, alia ad plenitudinē pertinent, quæ respicit vires: alia ad eam quæ in infusione consistit: nonnulla præterea nō sunt * simpliciter plenitudinis notæ, sed hujusce plenitudinis. Quædam verò nullius quidem plenitudinis, sed humorū potius pravitatis & corruptionis sunt signa, aut virium imbecillium, aut tumoris solidorū corporū. Ergo affectio tensiva, nisi exercitationis sit comes, plurimam omnino substantiā in corpore quod sensu præditū est, contineri insinuat: nō tamen qualis sit ipsa substantia, ostendit: nisi alia etiam indicia accedant. Actionū verò imbecillitas, vires invalidiores ostendit: * quòd movens causa impediatur: quemadmodum accidit in languidiori manuum motione: id quod plures constitutiones consequi potest. Nam si in aliquo carneū ac adiposum particularū genus, viribus tamē eosdem fines servantibus, adaugeatur, necesse fuerit motiones imbecilliores fieri, moto nimirum aucto, movente verò æquali permanente. Sed si aut unus quispiam ex humoribus, aut omnes etiam simul excrescunt, nec vires alioquin simul unà augeatur, sic quoq; necesse erit actiones invalidas reddi: nec secus si humores simul & effusiones creverint, nullo autem in viribus incremento facto: quemadmodū & si pares illi se habuerint, vires verò imbecilliores evadant. Fieri etiā potest, ut & demantur de viriū robore, & humores unà cum parenchymate, seu transfusione (quæ impræsentiarū molē carnis, pinguitudinisq; significat) vel plures fiant, vel pauciores. Horum itaq; utrumvis eveniat, necessariò evadent * functiones imbecilliores. * Arbitrari autē quādiu solida corpora optimè nutricātur, posse nonnunquam edi imbecilliorē motum, hominū planè est minimè perpendentiū, facultates p universa solidiora corpora permeare: sed perinde ac fistulas, aut canales quosdā, sic spiritui venas & arterias constitueutiū. Hallucinantur etiam, qui inter plethorica indicia, corporis tumorem reponunt: quippe venarū tumor poterit forsan esse plethoricū signum, inseparabileq;, ubi corpus ita se habuerit, ut neq; interna externis, neq; hæc illis caleant magis, nec præterea calor immodicus universum corpus detineat. Carnis autē & adipis moles, eorund multitudinē indicabit: non tamen plethoricæ plenitudinis quæ desiderat evacuationem, signum existet. Cùm autē syncerus sanguis nunq̄ ita reperiatur in venis, quin illi aliq̄d aut bilis, aut pituitæ, aut serosi excrementi permistum sit: perinde sanè erit dicere, sanguinem ipsum augeri, ac si etiā humores dixeris. Venarū itaq; tumor, sanguinis plenitudinē indicat, si tamen is à nulla gignatur externa constitutione prorsus invalescente, aut ex fusione, aut ex ebullitione. Cavendum præterea erit, ne particula illa declivis fuerit, néve paulò antè cæteris vehementius mota. In summa verò, plenitudo à venarum tumore indicabitur, si omnes corporis partes eandem constitutionē servarint, idq; cum mediocri calore. Cæterùm tum tumor ipse, tum tensio, cùm à singulis humoribus, necnon à flatu excitari possint, plenitudinis quantitatem, potius quàm specificas differentias declarant. Sive igitur sanguis eò incrementi pervenerit, ut citra tunicarū tensionē, naturæ modum excedat, corporiq; gravis videatur: sive ita sit auctus, ut vasa continentia distendat: utrunq; certè & multū, & plenitudo dicitur: sed prior illa, secundū vires, hæc penes vasa vocetur. Jam rubor, si nec ex sole, nec ex balneo, nec ex immoderato exercitio, neq; ex calore, nec ex ira verecundiáve, neque ex alia deniq; occasione extrinseca oriatur, sed undequaq; corpus æqualiter fuerit affectū, sanguineæ plenitudinis nobis indiciū existit. Omnem autem plenitudinē quæ in venis congesta est, facilè motus arteriarū ostendit, ob mutuam vasorum confluentiam: nisi ubi humores cōtenti in venis, q̄ maximè sunt crassi & tenaces. Plenitudinis autem species, ubi in universum illa corpus dispergitur, his notis sunt distinguendæ. Rubor plenitudini sanguineæ attestatur: color verò sup pallidus, flavæ bili. Cùm autē pituita nimis excreverit, in album magis q̄ pro naturæ modo, color ipse mutatur: quemadmodū in atrū, si bilis atra. Opus tamen est, ut cum singulis horum humorum simul sanguis augeatur: alioq nō plenitudo aut plethora, sed cacochymia potius dicenda venit. Cæterū si gravitas vel tumor præter naturæ modum accesserit, affectio talis, plethora appellabitur: ipsiusq; humoris vincentis species, ex colore

Tendi possūt particulæ à quavis substantia humida & flatulenta.

Mordicantium humorū quatuor, secundū magis & minus differentiæ habentur.

Acres humores particulis exulceratis admoti, horrorē atq; rigorem excitant.

Ulcerosus sensus neutrius plenitudinis est propria nota.

Symptomatum differentiæ variæ.

Tensivum affectus quid indicet.

Actionis languor, vires invalidiores ostendit.

lore dijudicabitur. Sola tamen bilis nec tumorem, nec pondus (quæ à plenitudine sejungi nequeunt) inferre potest. Nam anteq̃ ita ea increscat, alia illi superventura est affectio. At si sola pituita augeatur (inter cujus species annumeratur humor qui crudus dicitur, fabamq; imitatur elixam, q̃ alia pituita, crassior, ac minus flatulentus existens) duntaxat in levcophlegmatia solet per universum corpus exuberare. Sunt enim & aliæ pituitæ species: dulcis nempe, acida & salsa. Verũ ex dulci fiunt somnolenti: ex acida cùm redundat, famelici: quemadmodũ siticulosi, ex salsa. A cruda autẽ, dejicitur appetentia, somnolentiq; etiam fiunt. Siquidem si humescat, refrigereturq; cerebrum, quod est sentiendi principiũ, statim soporosa affectio oboritur: quemadmodũ si siccescat, atq; incalescat, in vigilias illabitur. Proinde omnes qui utraq; bile redundant, insomnes degunt. Id tamen peculiare habent, qui atra bile cruciatur, quòd difficiles sunt, atq; præter omnem rationẽ tristes. Vigiliæ itaq; & somni causa, in cerebro ipso cõsistit: appetentiæ autẽ & illius defectus, ad os ventriculi pertinet. In quo quidem si colligat' pituita, appetitiones excitat: si flava bilis, tum sitim, tum cibi fastidiũ pariet, osq; fiet amarulentum. At si atra, morosi, tristes *atq; formidabiles fiunt, & sine siti: salivaq; plurimũ illis scatet: atq; nõnulli eorum satis videtur famelici, in quibus nimirũ atra bilis, acida qualitate fuerit affecta: id quod sanè cõtingit, ubi ipsa malignior est reddita. Porrò ubi ea veluti fæx sanguinis permanet, neq; exactè est acida, satius fuerit illam appellare melancholicũ succum: nõ autem melancholiã, sive atra bilem. Quòd verò ad pulsus pertinet, si in plenitudine flava bilis redundet, tales necesse est reddi pulsus, qualis ubi cor calfit simul & exiccat'. Si atra bilis, quales quum frigescit & exiccatur. Si pituita, quales edi solent in humida frigidaq; cõstitutione. Ubi verò sanguinis se omnino secundum naturã habuerit, nulla fiet in pulsu ab antiquo statu mutatio: alterantur autem, secundum ipsius sanguinis mutationẽ. At verò ex ocio & humido victu sanguis humidior seipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimentoq; calfaciẽtibus, necnõ meraciori antiquiorique vino, calidior efficitur: quemadmodũ frigidior, ex recenti frigore. Quòd si quispiam alimentis temperaturæ siccioris diutius utatur, quæ tamẽ alia nulla intemperie teneantur, sanguis siccior evadet. Sed secundum etiam varias complicationes causarum, in diversas incidet sanguis cõpositas intemperies: idq; citra miscellam aliam in eo superantis humoris. Quòd si ob aliorum quoq; humorũ misturam illabatur in intemperiem, certè absq; cacochymia cõstare talis dyscrasia nõ poterit: alias tamen octo differentias sortietur, sed diverso modo, quàm ubi ille solus & per se fuerit talis. Verùm an intemperies ad solum pertineat sanguinem, an ad aliquem alium illi humorẽ permistum, ex iis quæ diximus, & ex aliis multis signis, facilè deprehendi potest. Fingamus igitur homini qui febre est vacuus, venas in tumorẽ attolli, ac totum corpus rubicundius evadere. Statim enim est expendendũ, num

[Margin: ...nitudini ...petuò a se tumore ...pondus. | ...uita in ...cophlegmatia duntaxat solet ...universũ ...pus exuberare. | ...uitæ species diversæ, ...ũq; usus facultates | ...or unde. | ...giliarum ...sa. | ...elancholi... sunt diffici... & præter ...nem ratio... n tristes. | ...uita in ...ventris ...lecta, appe... ...tia facit. ...lis utrius... ...e faculta... | ...elancholi... ...e succus. ...lsuum dif... ...entia pro... ...rietate hu... ...orum ex... ...erantium. | ...nguinis ...mperies à ...versis va... ...atur.]

& causæ aliquæ occurrerint, ex illis quæ vim calefaciendi habent: & si hoc fortè videatur, præstiterit hujusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore universo excitata cõquieverit. Tunc autẽ, si qualem diximus, talis appareat, sanguinẽ sanè in eo abundare, indicium erit. Mox verò gravitatẽ, tensionem, pigritiam ad motum, pulsus, vigiliam, somnũ, appetentiã, fastidiũ, præcedentẽmq; vitæ rationẽ, expedit revocare ad examen, expẽdereq; an aliqua excretio solita, illi suppressa sit, aut exercitatio neglecta: & an alimẽtis pluribus, aut plurimi nutrimenti sit usus: vel si post cibum se præter morem laverit: solitúsq; sit plethoricis morbis corripi. Quibus addenda est temporis & regionis cõsideratio. Nam hyeme & vere, locisq; tum frigidis, tum temperatis, major colligitur plenitudo: minor verò locis & temporibus calidis atq; siccis. Sic etiam qui densa sunt cuti, frequentius plenitudinem colligunt: sicuti rarius, qui rara.

Plenitudo maior colligitur hyeme & vere.

GALENI PERGAMENI
de atra bile, liber unus.

SAnguis (qui humor omnibus hominibus est notissimus) ubi vel arteria, vel vena fuerit convulnerata, ilicò effundi videtur: rubens sanè magis è venis, flavior autẽ ex arteriis manans. Undecunq; autẽ exeat, subitò concrescit in grumũ: idq; nõ solùm extra corpus, sed intra illud etiã, in quovis ipsius loco præter naturã cõtentus. Igitur magna ex parte in hoc humore rubeus color exuperat: & talis exactè optimus sanguis existit. Apparet autẽ nonnunq̃ hoc ipso flavior & nigrior: sicuti etiam ex cõsistentia crassior atq; tenuior. Quin & videtur quandoq; in cõcreto sanguine tenuis quædam humiditas, contracta à potu, innatare. Interdũ & pituitosus humor cum sanguine per venas defertur. Cæterùm hæ differentiæ humorũ nõ mutant sanguinis appellationẽ. Est & alius quidam humor sanguini crasso & nigro persimilis, qui tum per vomitum, tum per dejectionẽ excernitur: nõ tamẽ, etsi diutius aëri ambienti expositus fuerit, omnino densatur. Atq; hic ipse humor aliquãdo à vomentibus acidus simul & acerbus sentitur: quãdoq; verò nullam qualitatẽ manifestam præ se fert. Cùm autẽ sanguis majori ex parte dulcis esse videat': pituita autẽ insipida, veluti aqua: certè si quando hi humores sentiãtur salsi, morbosi erunt. Evadit autẽ interdum ipsa pituita dulcis. Porrò pituita omnis esse debet colore albo, minimẽq; cõcrescere. Est & alius humor, qui dum vomitur, semper amarus apparet: nõ semper tamen flavus, sed quãdoq; pallidus. At semper qui flavus est, pallido crassior videtur. Jam verò, ut flava bilis tenui serosæq; humiditati cõmixta, & pallidior, & aquosior evadit: sic ubi resolvit plurimũ, vitellis crudorũ ovorũ apparet similis: ob idq; vitellina appellat'. Igitur hæc bilis, sive pallida sit, sive flava, sive vitellina, in vasis habet suã generationẽ. At in ventriculo quædã alia gignitur bilis, quæ porri colorẽ refert: alia quæ ab æruginis similitudine, æruginosa vocat': alia, quæ isatidis imitatur colorẽ. Quibus omnib. est cõmune,

Sanguis extra sua vasa, subitò in grumum concrescit.

Serum sanguinis.

Atra bilis.

Salsos humores esse morbificos.

Pituita omnis esse debet colore albo, minimeq; cõcrescere.

Flavæ bilis species.

Bilis porri colorem referens, in ventriculo gignitur.

Bilis æruginosa.

ut quales sunt, tales permaneant. Ut verò ad atram bilem redeamus, ea, quia non concrescit, à sanguine nigro distinguitur: nō tamē ab iis quæ propriè excremēta nigra appellant', eo nomine differt. Hæc siquidem, cùm talia sæpius vomantur ac dejiciantur, ab atra bile q̃plurimū & facultate & qualitatibus differūt. Nam neq; acerbum saporem, neq; acidum manifestè participāt: cū atra bilis tum gustui, tum olfactui talis esse videatur. Ad hæc, excrementa nigra minimè terrā fermentant, ut atra bilis. Quæ quidem * hac in re cùm sit aceto q̃ acerrimo similis, partiū tamē crassitie ab eo q̃ maximè dissidet. Quamobrem, quibus corporis partibus pura & impermixta adhæret, eas exedendo exulcerat. Acetū etenim quod tenuium sit partiū, permeat: at bilis atræ crassities, cùm illi sedem firmam exhibeat, corrosionis fit causa. Taceo quòd nullū animal atram bilem gustare sustinet: sicuti nec meram salsuginem, in qua nullū animal degere potest. Cujus rei mare mortuū firmum indiciū præbet. Perniciosa itaq; illius generatio censetur, cùm ex humore atro supra modum assato cōtingat. Cæterùm ea bilis atra, quæ ex flava bile immodicè assata ortum habet, tantò hac perniciosior est æstimanda, quātò flava bilis efficacior est sanguinis sedimento, quod amurcæ aut fæcis instar generari est proditum. Igitur ut exactæ bilis atræ humorē semper excerni ad perniciem animadverti, sic eorum quæ nigra appellātur evacuationē nō rarò salubrem extitisse cōperi. Porrò sanguis qui vena secta mittitur, nigrior esse videtur in siccis calidisq; temperamentis corporū: sicut & in hujuscemodi anni temporibus, & regionibus, constitutionibus, vitæ studiis, victus ratione, ac deniq; cibis crassis & siccis: quales sunt, lens, cochleæ, & carnes taurinæ hircinæq;, præsertim sale asservatæ. Consimilis etiam naturæ est vinum nigrum, crassūmq; & austerū. Pari etiā ratione, quæcunq; ægritudines fiunt ex calida siccaq; intemperie, cujusmodi sunt febres ardentes, crassum & nigrum sanguinē gignunt. Ubi igitur per febres ardentes melancholicus humor in cutim ipsam propellitur, carbunculus appellatus producitur. Si verò ad eam, citra febrim, decumbat, fueritq; permistus sanguini, elephantem gignere est aptus. Sin autē solus existat, ab initio quidem nigrū tumorē gignit, qui procedente tempore terminatur in cancrum. Rursus, ubi acrior & cōtumacior hic humor fuerit, cancrum exulceratum: ubi autem mitior, latentem & citra ulcus producit. Quippe omnes huiusmodi affectus, & præsertim cancer, ab humore melancholico oriuntur: cæterū ut à calidiori carbunculus, ita ab eo qui minus calidus est, oriri cancer consuevit. At ubi is humor niger, qualitates obtinuerit mitiores, nimirum permistus sanguini, subrubeos elephantos progignit: qui tamen processu temporis longè nigriores evadunt. Sæpius autē natura, vasorum quæ ad sedem sunt, reserans venam, huiusmodi humorem excernit commistū sanguini: ob idq; excretio ipsa hæmorrhois appellatur. Sæpenumero etiā eundem humorē ad crurium venas transmittit, à quo dilatatæ & distentæ, varicosæ redduntur, & cutis quæ huiuscemodi venas attingit, temporis processu nigrescit. Quòd si venas illas turgentes melancholico humore quis moliatur excidere, periculū imminet, ne homo corripiatur melancholia: id quod fieri sæpius est visum, nō in varicibus modò, verumetiā in hæmorrhoidibus, quæ ex huiusmodi humore consistunt. Quod igitur in venis & arteriis humores omnes unà cum sanguine cōtinentur, ostendit ipsius varietas, tum in colore, tum in consistentia: id quod etiā ex iis quæ diximus, & quæ in libro de Natura humana, ab Hippocrate prodita sunt, liquidò cōstat. Qui humores quandiu temperamenti obtinuerint mediocritatē, animal erit sanum: ægrotabit autē, ubi vel in omnibus vasis, vel in parte aliqua, eorū aliquis à naturæ modo recesserit. Rationi autem est consentaneum, similes affectus oriri in partibus quæ profundo in corpore delitescūt, iis qui in cute consistūt. Cùm itaq; flava quidem bilis in unam quampiam decumbens partem, generet erysipelas: atra verò, carbunculum atq; cancrum: mirū sanè esse nō debet, si utraq; in intestina descendens (quandoquidem internæ partes non sortiuntur constitutionē adamantinā) alias aliud ipsorum erodant, ac nonnunq̃ prorsus insanabilem dysenteriam efficiant. Omnes siquidē exulcerationes ab atra bile sunt insanabiles, nisi quis curationē appellet, ubi affecta pars tota circunquaq; ad partem sanam usq; dissecta, abscindatur. Quemadmodū igitur intestina citra alicujus auxilij spem ulcerātur ab atra bile: à flava autem difficulter curationem admittunt: sic in profundo sitis accidit cæteris partibus, atq; iis præcipuè, quæ intestinis sunt nobiliores. Adde quod intestinorū curatio facilior est, eò quòd medicamenta quæ injiciūtur per sedem, statim locis affectis occurrūt: quod sanè in cęteris partibus fieri facilè nequit. Porrò lien malè affectus, vel ex inflammatione, vel scirrho, vel imbecillitate, ad nigrius cōversus, colorē vitiosum in toto corpore efficit. Quin & ipse semper jecore nigrior existit: & præsertim in animalibus calidiorib⁹ & siccioribus, qualia sunt serratos dentes habentia. Hoc viscus etiā vel elixū, gustui quippiam acerbū refert, ut jecori nihil simile appareat. Unde liquet jecur expurgari à liene: qui nimirū attrahit quicquid in ipso sanguine fæculentum existit: quale utique est fæx in vino, & in oleo amurca. Ex hoc verò quod medicamenta flavā bilem trahentia, auxiliantur eis qui regio morbo laborant: quæ autem aquam educunt, hydropes ascitas evacuant: sicuti & quæ nigra expurgāt, elephātos & cancros augeri prohibent: in confesso est etiā, unumquodq; purgantiū medicamentorū familiarem sibi humorē attrahere. Ut autē ad lienem revertar: quandoquidē unāquanq; corporis partē proprius alit humor: animaliū verò serratos habentium dentes lien acerbam acidamq; exhibet qualitatē: manifestū est, humorē qui illū nutrit, talem etiā existere: non igitur erit aliam particulam excogitare, quæ melāncholico humori excipiendo sit destinata. Jam verò, per quas venas à ventriculo in hepar alimentū suggerit', p easdē à toto corpore in illum etiā humor demittitur tum in purgationibus quas moliuntur medicamenta,

Nigra excrementa quomodo ab atra differant bile.
Atra bilis est acida, terramq; fermentat.
Atra bilis differt crassitie ab aceto.
Atra bilis cur exedat, corrodatq;.
Atram bilē gustare nullum animal sustinet.
Mare mortuum nullū in se piscem alit.
Atra bilis quæ flava præassata oritur, est omnium perniciosissima.
Atra bilis semper ad perniciem excernitur.
Sanguis niger quibus secta vena vacuetur.
Melancholicum succum gignentia.
Tumores ab atra bile. Carbunculus. Elephantiasis.
Cancer. Cancer exulceratus.
Hæmorrhois.
Varices.

Varices hæmorrhois quę si quis hibere tur, periculum est ne homo corripiatur melācholia.
Erysipelas. Carbunculus. Cancer.
Dysenteria. Exulcerationes omnis ab atra bile insanabiles.
Intestinorum curatio facilior quàm internarum particularum.
Lien male affectus ... rem toti corporis ... tiat.
Lien etiam gustui quippiam acerbum refere.
Hepar a liene expurgatur.
Purgantium medicamentorum singula sibi familiares attrahere.
Lienem nutriri ab ... humore quem re...
Ventriculo demitti quando humores per eadem venas per quas suggeri alimentum pati.

menta,

menta, tum in iis quas natura in morborum crisibus efficit. Quinetiam in rectè valentibus, nonnunq̃ optimus sanguis ad ventriculum cōmeat, ipsū videlicet nutriturus: id quod in longis inediis accidit. Porrò cùm natura quæ fœtū format & auget, prægnationis tempore optimū sanguinem attrahat, in venis relinquitur vitiosissimus, qui post partū tandem excernitur: quemadmodum singulis mensibus, qui nō solùm quantitate, sed qualitate etiam superfluus atq; inutilis est. At pituitosus humor, ex pituitosis cibariis, in prima cōcoctione, quæ in ventriculo fit, generationem obtinet: veluti biliosus melancholicusq; in jecore. In cujus quidem coctione pituitosus humor etiam in sanguinem vertitur. Quam ob causam nullum ipsi proprium instrumentum molita est natura, ad sanguinis expurgationē, quemadmodum est utraq; vesica & lien. Siquidem hæ sanguinē à bilioso humore & seroso expurgant: lien verò à melancholico humore. Itaq; pituitosus humor, qui in ventriculo gignitur, cùm deferatur in jecur simul cum humoribus genitis ex comestis & bibitis, unà cum illis concoquitur, in sanguinemq; mutatur. In universum igitur, omnes qui ab humore melancholico proveniunt affectus, statim inter initia medicamētis eum humorem vacuantibus validè purgans, quo minus augeantur prohibebis, usque etiam ad cancros. Nō est autē eadem bilis atra in iis qui integra sanitate fruuntur, & in nōnullis eorū, qui olim naturalem habitū sunt egressi. Porrò medicamenta singula propriū quendam similemq; sibi succum eliciunt: nō autem in naturam suam corporis humores permutant. Nam si medicamenta morbo regio laborantibus propinaveris: quæ verò bilem educunt, his qui infestantur aqua inter cutim: quam minimum proprii humoris videbis utrobiq; vacuari: atq; inde non solùm nihil juveris ægrotantes, verumetiam quam maximè læseris: haud aliter, quàm si ipsis venas incideres. Adverte autem columbas, atque alia animalia pleraque, destituta esse vesica fellis.

GALENI PERGAMENI de tumoribus præter naturam, liber unus.

INter ea corpora quę naturaliter, & quæ præter natura se habent, tertia quædā est constitutio eorū corporum, quæ nō secundū naturā affecta sunt. Siquidem qui crassior vel gracilior est factus, non adhuc naturalis habitus fines egreditur: sed tantū alter supra naturæ modum, alter verò infrà invenitur: uterq; aūt secundum naturā est minimè affectus: quanq̃ certè horum affectuū nō naturaliū, excessus quidē, præter naturā existunt: terminus autem eorū excessuum, est actionis oblæsio. At qui tumorē ex aqua inter cutem contraxit, & qui ex tabe evasit gracilior, præter naturā sanè uterq; est affectus. Igitur in præsenti libro, de tumoribus præter naturam, qui tum corpus universum, tum qualibet illius partē occupant, nobis disserere est animus, sumpto à phlegmone initio. Phlegmone dicitur tumor carnosarum particularū, ubi cum tensione, renitentiaq;, necnon dolore pulsatili & calido, ruboreq;, majorem sibi tumorē contrahunt. Ex quibus quidem signis sanguinem redundare in inflammatione ipsa, existimandū est. Cujus sanè defluxus, priusquā sit impactus, facillimè his quis refrigerat atq; astringūt, repellit, præsertim si tumor fuerit exiguus. Ubi autē fluxio impacta jam tenaciter hæserit, nullum ab astringentibus & refrigerantibus auxilium admittit: indiget autem vacuari. Jam verò par phlegmone obsessa, nō statim ab initio fit immodicè calida, sed procedente tempore, pristina nimirū perspiratione impedita, ex obstructione omniū meatuū. Idcirco si inibi sanguis diu immoretur, necessum est ut omnino putrescat. Siquidem omnia corpora simul calida & humida, in calidum locū coacta, putrescunt promptè, si nec evacuentur, neq; refrigerentur. Quare & quæ ex ipsius putredine caliditas nascitur, ei supervenit, quam antè habebat. In universum autē, nihil in inflammata particula permanere potest exactè secundum naturam se habens, inflammatione perseverante diutius: sed omnia simul cum carne, cutis videlicet, nervi, tendones, membranæ, atq; vasorū tunicæ fluxionē ipsam suscipiunt. Quare & ossa interdū fluxio ipsa invadit: sicuti & ab ipsis primò affectis, nōnunq̃ oritur: quemadmodū etiam à nervis, ubi scilicet vulnerant᷑. Cutis igitur, ubi secundum naturā se habet, laxa est, in iis qui crassi nō admodum sunt: & locus medius, cui ipsa incumbit, existit vacuus: nec secus ea quæ in carne sunt spacia, cōspiciuntur inania. Omnia autē hæc per inflãmationes replentur sanguine, ex vasis quidem per eorum tunicas resudante: in quacunq; aūt carnis particula, ad modum roris permisto. Ubi verò procedente tempore vicerit quidē natura: fluxio autē omnis concocta fuerit, ac genitum: pus extra carnē id pellitur à facultate, quæ in eo est, expultrice. Quòd si vel meatus naturalis conspicuus sit, vel locus rarus existat, pus sanè partim perspirat, partim sensibiliter effluit. At si incumbens cutis densa duraq; extiterit, ibi pus detinetur, atq; eam à subjecta ipsi carne dirimit: deinceps & sui acrimonia corrodit, & foras egreditur, nisi quis eam prævertat scarificare. Cæterùm natura à fluxione victa nō amplius ad pus, sed ad alienam quampiam mutationē, aliàs diversam, ꝑficiscitur sanguis, Porrò dum pus corpora excoriat, continentiaq; à subjectis diducit: ac deinceps eo utcūq; vacuato, quæ dissident inter se, pristinā constitutionē nequeūt recuperare, is affectus vocat᷑ sinus. Qui nimirū nisi q̃celerrimè percuretur, callum contrahit, procedenteque tempore durus evadit, nec amplius subjectis ipsi partibus agglutinari potest. Astringitur tamen medicamentis & victus ratione exiccat᷑, ita ut particula integrè esse sana videatur. Nō solùm tamen ex inflammatione gignuntur abscessus, hoc est, diductiones particularum: sed & statim à principio interdū proveniunt, propter humorem aliquē, qui temporis processu excoriet, atq; à cōtentis cōtinentia dispescat. Proinde & incisi omnimodam speciē humidorū ac solidorū corporum intus habere apparent: & non rarò etiam animantia in ipsis reperta sunt, omnibus

Phlegmones curatio.

Putrescere calida & humida ubi in calidum locum impacta, nec evacuantur, nec refrigerantur.

Ossa interdū fluxionem ipsa suscipere.

Phlegmonis generatio.

Abscessus quomodo fiant.

Sinus quid.

Animalcula interdum reperiri in abscessibus.

fere quæ ex putredine ortū habent, simillima. Fistula, sinus est angustus & longus, aliis sinibus similis: q̄ sanè astringit᷑, & rursum diducitur etiā ob excrementorū effluxum. Jam in atheromatis reperitur quiddam pulti consimile: in meliceridibus, melli: ut sevo, in steatomatis. Plerunq; autem quædam tunica membranosa singula hæc continet. At gangræna carbunculiq; excitantur, cùm sanguis tanquam fervens & inflammationi propinquus, exurit cutim. Proinde & cum crusta fiunt, & bullæ ulcus præcedunt, quemadmodum in ambustis. Quin & acutissima febrim inferunt, atq; in discrimen vitam trahunt. Nigra autem prorsus, ac cinerulenta, apparet crusta carbunculorū ulceris: nec tamen inflāmationis circunstantis color, sicuti in aliis, ruber cōspicitur: sed ad nigrius vergit, alio sanè modo, quàm in suggillatis, vel à gelu perfrigeratis. Non enim vehementer livet, veluti in illis, tumor: verū habet quippiam splendidum, quemadmodū bitumen Judaicum. Hujusmodi siquidem exquisita atra bilis: unde & malignitas ulcerum quæ in carbunculis sunt, accidit. Siquidē sanguis, vel statim ab initio, vel in ipso fervore superassatus, melācholicus fieri videtur. Verùm citra fervorem atra bilis cancros constituit: atq; eos cum ulcere, ubi acriorem illam esse contigerit. Quamobrem & nigriores sunt colore omnibus quæ inflammatione infestantur, & minus calidi. Venæ autē in his replentur & tenduntur magis, q̄ in ipsis inflāmationibus. Ad hæc gangræna maximis succedit inflammationibus: quæ sanè mortificatio quædā affectæ partis existit: & nisi curetur celerrimè, usque adeo pars affecta extabescit, ut invadat alias cōtinuas, atq; sic hominē perimat. Porrò in naturali statu, insensibilis nobis est arteriarū motus: in inflāmationibus autē, is cum dolore sentitur. Arteria siquidem dum dilatatur, corpora circūjacentis percutit: atq; ex eorū plaga ob inflammationē dolemus. Quòd si arteriæ tunica inflammatione urgeatur, tunc ratione percutientis simul & percussi, geminatur dolor. Si fluxio biliosa in aliquam partē decumbat, idq; ab exquisita bile profecta, cutē exulcerat: si verò sanies aquosas, vel etiam sanguinē habeat, minus erit acris, sed particulā magis in tumorē attollit, q̄ exulceret. Hoc igitur erysipelas nominatur, alterum verò herpes. Humor autem à quo unumquodq; horum gignit᷑, tum ex colore, tū ex caliditate partis affectæ, facilè dignoscetur. Rursus, cùm fluxio acris, hæc quidem minus, hæc verò magis, talis existat: sciendum est, ab acriori fieri herpetē exedentem, ab altera verò miliarem. Atq; hæc sanè fluxio pituitam habere mistam mihi planè videtur: ut illa proficisci à meracissima bile: quare & cum erosione oritur, affectu semper proximam invadentē cutem. Verùm si ex æquo sanguis & bilis cōmista fuerint, hujus affectus forma & natura, in medio erysipelatis & inflāmationis consistet. Quòd si alter ex humoribus longè exuperet, ab exuperante affectus nomē sortietur, cum adjectione tamen humoris admisti. Dicitur itaque erysipelas inflammationis particeps, flava bile superante: inflammatio verò erysipelatosa, vincente sanguine. Similis quoq; erit aliarū mi-

Fistula quid. *Atheromata. Meliceris. Steatomata.* *Gangræna. Carbunculi.* *Carbunculorum descriptio.* *Atra bilis qualis.* *Cācros gignit atra bilis nō fervida: quæ si acrior fuerit, illos producit exulceratos.* *Gangræna quid.* *Dolor pulsatilis affligit inflāmatas particulas, ob arteriarū motionem.* *Erysipelas. Herpes.* *Herpes exedens gignitur ab acriori bile: ut miliaris, à minus acri.* *Erysipelas phlegmonosū. Inflamatio erysipelatosa.*

stionum interpretatio. Quatuor enim sunt affectiones, quæ assiduè ex humorū fluxione oriuntur: erysipelas, œdema, inflammatio, & scirrhus. Erysipelas igitur, ut dictum est, biliosa fluxione exuperante oritur: inflammatio, sanguinea: œdema verò, tenui pituita: quemadmodum & crassa & lenta, altera quædam scirrhorum species consistit: namq; alterā fæx sanguinis efficit: quæ ipsa rursus sanguinis fæx, est duplex: alterā enim speciem Hippocrates nigram nominat: altera verò & ipsa quidem est nigra, propriè tamen atra bilis vocatur. Istius itaq;, cancri soboles sunt: alterius verò nigræ, una quædam scirrhorū species: quæ sanè ab altera quæ ex pituita consistit, colore distinguitur. Atq; utrisq; cōmunia sunt, major quàm sit pro naturæ ratione tumor, tum dolore vacans, tum durus: & quòd utraq; species quandoq; ab initio gignatur, quādoq; ex permutatione alicui⁹ tumoris immoderatius refrigerati. Scirrhis propinqua sunt tum ecchymomata, hoc est transfusiones, tum melasmata, sive denigrationes. Qui affectus fiunt sanguine ex ipsis venis effusio, nunc tunicis earū contusis, nunc ipsarū finibus reseratis. Quòd si arteria adaperta fuerit, affectus hic anevrisma vocatur. Fit autē, ea vulnerata, cùm ad cicatricē superposita cutis devenerit, arteriæ verò ulcus permāserit, ipsa nequaq̄ cōglutinata, neq; ad cicatricē perducta, neq; carne obturata. Cæterū tumor ille compressus digito cedit. Cùm igitur sanguis quem arteriæ continent, tenuis & flavus existat, ac præterea mistus subtili spiritui & multo, proindeq; sit etiam calidior eo qui continetur in venis, adeò sanè is effluit, ubi vulnerat᷑ arteria, ut ægrè supprimi possit. Cedit etiam in œdimatibus materia prementibus digitis, & pars ipsa foveæ modo excavatur. At in hoc affectu pulsus non adest, ut percipitur in anevrismate: & color albicātior existit. Ad hęc œdema lōgè latius & majus est anevrismate: nisi quādo grumus adnatus, coalitus ex anevrismate, sphacelum, hoc est, syderationē efficiat. Sic enim universam solidorū corporū corruptionem appello, ita ut ossibus quoq; insit. Gangræna autem, solidorū corporum mortificatio est & ipsa, verū ossa nequaq̄ corripit, maximasq; sequitur inflammationes. Repetendum autē rursus hoc est: atram bilem, si quidem mordax decubuerit in carnē, circumpositam cutē exulcerare: si verò mitior extiterit, cancros citra ulcus inducere. Jam verò, qui affectus ex ulcere & tumore circumambiente constat, phagedæna vocatur. Depascitur etiā & herpes circumvicinas partes: solius tamen cutis exulceratio existit: phagedæna verò, unà cum cute, attingit etiam subjecta, quæ ulcera omnia, cacoëthe, hoc est, maligna vocantur. Porrò scabies & lepra, melancholici affectus, ad solam cutē spectant: quemadmodū si in solis venis & carne fiant, nomē obtinent cancri. Præterea elephas affectus melācholicus est, à sanguine quidem melancholico primam habens generationē: tempore verò procedente, atra bilis copia sanguinē ipsum exuperat: quo tempore corpus jam & gravirer olet, turpeq; & deformatum videtur, atq; interdū etiam exulceratur. Jam pudendorum tensiones præter naturam, quæ non desistunt,

Oedema. *Scirrhorum species du[...]* *Facis sanguinea dupl[ex] species.* *Ecchymomata. Melasm[ata].* *Anevrism[a].* *Arteriar[um] sanguis [qua]lis exist[at].* *Oedema [quo] modo ab [ane]vrisma[te] differat.* *Sphacel[us]. Syderat[io]. Gangræ[na].* *Phageda[ena]. Herpes [de]pascens.* *Cacoëth[e] ulcera. Scabies. Lepra. Cancer. Elepha[s].*

refrigeratū esse, & videri, idem esse fatearis. Motus præterea in rigentibus, involuntarius omnino est: in trementibus autem non absq; imperio voluntatis consistit. Porrò ut motus aliquis dici rigor mereatur, opus est ut cum refrigeratione sensibili, inæqualis involuntariusq; totius corporis motus accedat. Quæ sanè quassatio, si in nōnullis accessibus solam superficiem concutiat, nec universum corpus commoveat, is affectus horror vocatur. Horror itaq; talis duntaxat cutis, qualis universi corporis rigor, affectus est. Cæterū impræsentiarū nō de rigore aut horrore qui sana corpora infestāt, sed de illo qui ægris solet supervenire, disputare consilium est. Igitur morbosus rigor secūdum Hippocratis dogma, refrigeratio quædam est dolorifica, cum inæquali totius corporis concussione. At verò rigore affici, innati calidi affectū esse omnibus ferè in confesso est. Verumenimverò calidum hoc innatū, minimè gigni motu aut frictione arbitramur, sed corpus omni ex parte conspirabile, confluxileq; esse contendimus: calidum autem ipsum nō adventitiū, nec animalis generatione posterius, sed primariū, primordiale, insitumq; putamus. Natura itaq;, animaq;, nihil aliud quàm calidū est. Quocirca si hoc spontè semperq; mobile esse cognoveris, errare minimè poteris. Qua igitur ratione is calor semper existit mobilis, ea nimirum nec intus solū, nec foras movetur, sed alter ipsius motus succedit alteri: citò enim immobilem ipsum redderet intus statio: foris autē, quies eum dissiparet. Nam calidū moderatè extinctū, sursusq; moderatè accensum (ut ait Heraclitus) semper mobile remanet. Accenditur igitur, ubi appetens nutrimentū versus centrū inclinat. Extinguitur autem, ubi foras & undequaq; dispergitur. Ac movetur quidem ipsum innatū calidū à suo principio foras, caliditatis ratione: intrò verò, atq; ad propriū principium illabitur, quia etiam frigiditatis est particeps. Hoc siquidem calidum & mistum est, & ex calore frigoreq; ortū habet. At prima quidem calidi ratio spontaneā suiipsius mobilitatem includit, hacq; ad operandum maximè eget. Nihilominus tamen magnū quoq; à frigore adjumentum accipit. Nam cum innatum calidum & elevare in altum, & secum alimentum rapere natum sit, certè si frigus lationem calidi non coërceret, penitus evanesceret, atq; dissiparetur. Porrò animal tunc sanum existimatur, ubi temperamentū, naturæ ipsius limites non excedit: hoc est, cùm calor frigusq; temperatura mediocri mutuò inter se miscentur. Si verò altera qualitas immodicè alteram superet, tunc animal laborare morbo, qui congruens sit naturæ causæ superantis, necesse est. Etenim* inflammationes, erysipelata, ulceraq; serpētia, nec nō carbones, omnesq; tum impensè calidi, tum febriles affectus dum vis calidi dominatur, utique fiūt. At cōvulsiones & tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, morbi comitiales, atq; ij affectus qui homines attonitos reddunt, facultate frigoris dominante oriuntur: inter quas affectiones rigor enumeratur, qui refrigeratio simpliciter non est, sed tantū secūdū sensum. Fuerit itaq; rigor innati calidi, vehemens, confertimq; affligens, ac violenta secundum sensum refrigeratio. Jam verò quemadmodū quod in naturam haud latenter revertitur, est jucundum: ita quod à natura pari modo recedit, dolorificum fuerit. Quare unum idemq; frigus, aliàs quidem delectasse, aliàs verò tristitia affecisse credimus. Nam si frigus corpori extra modum calfacto, admotum fuerit, id prorsus delectat. At si corpus suam naturā retinens, cōfertim abundeq; refrigeretur, dolebit utiq; & tristitia afficietur. Igitur nec dum alimēti defectu innatū calidum obscuratur, nec dum pabuli copia obruitur, nec dum ob imbecillitatem collabitur, rigorem fieri contingit: sed quoties ipsum validum existens, intenditur, ac dein coërcetur, reprimiturq;: quod solet flamma ubi confertim aqua illi instillatur. Calor itaq; per rigores nec substantia nec robore læsus, ad universas corporis partes extendi ferriq; properat: impeditus autē, versus principium propriè consurgit, inibiq; permanere non valens (substantiæ enim semper mobili quies mors est) seipsumque congregans, ac veluti in spirā contrahens, æqualiter quidem, nō amplius tamen citra violentiā, extenditur. Ubi verò exiliens infestantibus reluctantibusq; rebus occurrit, ac nunc pellit illas, nunc pellitur, idq; impulsibus & conflictibus variis, tunc sanè corpus mira quassatione ob duplicem illum atq; inæqualem motū, haud citra dolorem cōcutitur, quādiu molestantia adfuerint. Concussio igitur, quassatioq;, necnon omnium membrorū fremitus, omnisq irregularis, inordinatus, involuntariusq; motus, ob caloris innati, factiq; jam vaporosi, inæquales, validos, violentosq; occursus atq; resultationes, rigoris tempore perficiuntur. Quamobrē corpus in rigoribus rursus incalescit exactius q̃ cùm naturaliter se ipsum habebat. Sudores quoq; effundūtur è corpore. Etenim ubi post multos conflictus molestantia fuerint explosa, exacteq; jam perspiraverit corpus, tribus de causis id calfieri est necesse: nempe quòd calidum undiq; spiratione privatū, in profundo collectū fuerit: quodq; postea vehementer ad exteriora se extenderit: ac tertiò denique, quòd per occursus illos, cōflictus, atq; violentos motus, natura calor reaccēditur. Itaq; sæpe in hujusmodi reditu de profundo calidū quasi ebulliens, cōfertim humidū quoddā effundit, quod sudorē vocamus. Ob idq; in rigore refrigerari, nec rursus calfieri, pravū est, calidumq; succubuisse portendit. Est autē rigor indiciū maximum exquisitæ tertianæ, quæ ab ingenti oritur ardore: eatenusq; ab ardente continua deficit, quatenus in ea incendiū ipsum facit intermissionem. Nam & sitis inexpugnabilis, & refrigerationis cupiditas, & bilis syncerae vomitus, vomituq; peracto quies (quæ omnia signa sunt caloris exuberantis) comitantur exquisitā tertianā. Febribus etiā ex ingenti ardore cōtinuis, solet rigor supervenire, easq; solvere. Præterea acre calidumq; medicamentū ulceri admotū, primò dolorem, mox horrorem, ac demum rigorem inducit. Inflammationi etiam in abcessum conversæ, rigorem horroremq; necessariò accidere novimus. Ad hæc, res auditu visuq; formidabilis, interdum horrorem, rigoremq; inducit. Ex qui-

Iucundum quid. Dolorificum quid

Rigor quando oboriatur

Mobili substantiæ quies mors est.

Incalescit corpus à rigore vehementiꝰ, quàm antea, tribus de causis.

Rigentes non recalfieri, pravum indicium est.

Tertiana quomodo ab ardente continua differat.

Rigor solet febres ardentes solvere.

Acria ulceri admota, rigorem inferūt.

Rigor accidit inflammationi in abscessum conversæ.

Formidabilia inducunt horrorem, rigoremq.

Rigoris causa.

bus uti liquet, non frigori duntaxat rigorẽ tribuendum esse, cùm ab aliis causis & præcipuè ab acri & calido humore delato per sensibilia corpora, interdum proficiscatur. Cæterũ neq; frigidum humorẽ, neq; acrem, ad rigoris generationem simpliciter excellere, sed propriũ modũ ipsorũ utriq; necessariò inesse oportet. Modus autem fuerit aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut aliquis corporis locus, in quo illum aggregari conveniat. In quiete quoq;, motuq;, atque ipsius motionis modo, haud parva differentia oboritur. Ubi igitur flava bilis non per vasa, sed p carnes movetur, manifestè gignitur rigor. Hoc nanq; solo febres ex ingenti ardore à tertianis differũt, quòd illæ quidem in vasis bilem cõtineant, hæ autem, extra vasa diffusam per sensibilia corpora. Per quæ quidem dum bilis fertur, acredine sua tristitiã inferens, dolorẽ excitat. In hoc autẽ duo quædam eveniunt, nempe ut sanguis cõtrahatur in profunditatem corporis, ob idq; exteriores partes refrigerentur: & ut illæ eædem corporis partes quæ à bile punguntur, impellant ipsam facultate expultrice, donec ab omnibus profligata partibus, per sudorem aut vomitum. aut dejectionẽ exterminetur. Hoc etiam iis qui non* concoxerunt, aut malis succis repleti sunt, aut in sole æstivo, vel balneo diu sunt immorati, aut seipsos exercuerũt, contigit. Horũ nanq; aliqui horrore confestim, ac dein rigore correpti sunt. Verùm non solùm mordax causa, sed vehementer mota, si rigor fieri debeat, desideratur. Atq; hoc sanè tã frigidæ quàm calidæ causæ est commune, quòd utraq; corpus cum dolore cõmoveant. * Idcirco per quartanas atq; tertianas febres, q̃vis à contrariis oriantur humoribus, rigor tamen invadit. Etenim ut atra bilis est frigida, sic flava calida existit. Cæterùm nõ solùm ex atra aut flava bile, sed ex pituita ultra modum frigida (quam vitream appellavit Praxagoras) rigor fieri consuevit: idq; in mulieribus magis, & quæ in ocio vitam traducunt: qui rigor tamen vehemens non est, & quiescentibus, nulloque modo motis corporibus, ipse etiã conquiescit. Iis autem qui simili affectu correpti sunt, in principio quidem medicamentũ diatrion pepereon propino: subinde verò nostrũ ex calamintha: deindeq; ex succo Cyrenaico, castoreoq; cõpositum, quod quartanæ exacerbationibus maximè confert, præsertim quando ingentis rigoris impetu ægri afficiuntur. Porrò qui quartanis correpti sunt febribus, usq; ad ossa sibi penetrare rigorẽ affirmant: & talem, qualis per immensa frigora, dum iter facerent, eis accidebat. In rigore autem qui tertianas, pariq; modo ab ingenti ardore ortas comitatur, quasi ab acutis tenuibusq; acubus se perpungi fatentur. Nunc verò de convulsione nõnihil dicamus. Voluntarij omnes motus, per musculos absolvuntur. Ubi igitur musculi in propria retrahũtur capita, ad ea singulæ partes, quibus natura infixi sunt, retrahuntur, cõvelluntarq;. Verũ si passio aliqua suboriatur, quæ in tensionẽ ipsos adducat, hanc sequitur motus similis quidem naturali, involuntarius tamẽ: atq; hæc passio cõvulsio appellatur. Nam tendi cõtrahiq; musculũ in proprium principium, secumq; illam corporis partem, cui est insertus revellere, bene valentibus convulsisq; cõmune profectò est. At si invitò id agatur, præter naturæ ordinẽ dispositis, minimeq; sanis contingit. Tenduntur autem nervi: perinde ac cithararum chordæ, interdum quidem plurimo humore imbuti, interdum à causis exsiccantibus arefacti. Evenire etiam potest, aliquam corporis partem aut ob inflammationem, aut aliqua alia de causa, vehementer affectam, nervos sibi vicinos unà secum revellere. Porrò in febribus ab ingenti ardore contractis, convulsiones accidunt, ob solam siccitatẽ insignẽ universi nervosi generis: in phrenitide autem, ob principii nervorum inflammationẽ. Cæterùm cùm corporis partes anterius tenduntur, symptoma dicitur emprosthotonos: cùm verò posterius, opisthotonos: * at cùm in utrunq; latus ex æquo inclinant, tetanus. Igitur convulsiones à siccitate ortas, minimè curandas susceperis. Nam qui iis sunt affecti, citissimè intereunt. Quæ verò vel ab humorum copia, vel ab inflammatione trahunt ortum, iis, si plenitudinem vacues, aut inflammationi cõmodis remediis succurras, mederi poteris.

Rigor fit ubi flava bilis fertur per membra sensibilia.

Ardentes febres quomodo à tertianis differant.

Frigere extrema per accessiones unde accidat.

Rigor fit à causa non quiescente, sed mota.

Pituita vitrea inducit interdum rigorem.

Rigentium ex frigido humore, curatio.

Quartanis exacerbationibus medicamen ex succo Cyrenaico & castoreo auxiliatur.

Tertianus rigor qualis.

Motus voluntarij à musculis fiunt.

Convulsio quid.

Tensio[nes nervo]rum in[terdum] ab hum[ori]bus, [inter]dum à [caus]is c[ontrariis] oritur.

Empros[thotonos.] Opisthe[tonos.] Tetan[us.]

Convu[lsio ex] siccita[te non] recipit [cura]tionem.

GALENI PERGAMENI
de morborum temporibus, lib.

QUod in animalibus ætas, idem tempus in morbis significat. Etenim quemadmodũ ipsi nos geniti ad vigorẽ usq; augescimus: inde jam contabescere incipientes, ad extremam usq; corruptionem declinamus, si omnes ætates pertransituri simus: ita singuli morbi à prima ipsorum constitutione ad statum usq; increscunt, donec pro augmẽti prioris portione decrescentes, in totũ dissolvãtur. Hoc tamen discrimen interest, quòd animalibus quidem, cùm sint corpora, proprium generationis tempus præscriptum est, quo omnes ad vitam necessariæ partes figurantur, formanturq;: morborũ autem, cùm sint accidentia corporũ, nullũ hujuscemodi tempus est præfinitũ, sed à prima statim generatione augescunt. Figurationẽ itaq; generationemq;, proprietas corporũ postulat: accidentia autem ipsorum, cùm nullam figurationẽ desiderent, statim ubi genita sunt, ad incrementũ festinant. Siquidem phlegmone (exempli gratia,) cùm primũ inceperit esse, hujuscemodi speciẽ habere videtur, qualem habebit ubi erit maxima: sola autem magnitudine differt. * Porrò pars phlegmone obsessa, calidior seipsa evadit, cum tremore majori, item dolore & tensione. Sed hæc parva primo aditu sunt: inde autem ad magnitudinem quandam non omnibus æqualem increscunt. * Posteà verò aut discutitur remediis tumor ipse præter naturã, simulq; illius dolor atq; calor resolvitur aut certè in pus convertitur. Tempus itaq; nullũ inflammationis generationi singulariter proprium tribuitur, ab eo, quod augmenti est, diversum. Febris etiam (qui calor præter naturam est) propriũ distinctumq; generationis tempus non habet. Sed ubi corpus primũ calidius quàm antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atq; aliud tẽpus affectionis incrementũ excipit, usq; ad per-

Tempus [mor]borum [com]paratu[r ætati] animi[antium.]

Tẽpora [mor]borũ ab [æta]te anim[antium] quomo[do dif]ferant.

Morbor[um] generat[io] non esse[t sta]tum q[uod] tempus [præ]scriptu[m.]

Phlegm[onis] acciden[tia.]

Febris q[…]

ad perfectum vigorem quem in singulis rebus summā esse magnitudinē intelligimus. At verò principium specie quadam ab incremento post ipsum, diversum esse demonstrare conabimur. Etenim initiū uniuscujusq; morbi esse cēsuerūt veteres non primū illum simplicemq; insultum duntaxat, sed temporis longitudinem latitudinemq; notatu dignam ipsi tribuerunt. Post principium ipsum, collocarunt, ascēsum: dein, statū: ab hoc, declinationem. Ex quibus sanè tempori bus circuitus morborū cōstant. Ipsorum autem circuituum nonnulli describuntur horis vigintiquatuor, quotidianiq; vocantur: alij quadragintaocto, hoc est, duabus diebus & noctibus, vocanturq; tertiani. Alios (quos appellant quartanos) septuaginta duarum horarū tempus describit. At hi circuitus omnes, aliquando ad integritatem perveniunt, ut in quotidiana, tertiana, & quartana febri interdum ad declinationē solùm vel propius ad integritatem, vel longius ab illa, accedent. Igitur in auspiciis tertianæ febris (quam exempli gratia propono) horror mediocris oritur. Dein cum majori horrore extrema omnia refrigeratur. Postea verò & rigore & frigore cōcutiuntur plurimæ corporis partes. Quo tempore pulsus durior, minorq; q̄ prius, redditur, necnon in contractione velocior. Præterea quies post contractionē ferè major contingit: post dilatationem, eodem cum illa modo: sæpe priori æqualis, etsi aliquando inæqualis. Atque hæc sanè* in quibusdam tertianis, curriculo duarum horarum æquinoctialiū solet sæpe cōtingere: in aliis autē longiori vel breviori intervallo. Inde pulsus major simul & celerior, desiorq; fieri incipiens, sensim singulis cōmemoratis increscit, statimq; ægri calidiores quàm antea reddūtur. In summa, inæqualitas quæpiam non mediocris in corpore per hoc tempus exuperat. Atque hoc sanè est secundum tempus à primo illo, in quo ex priori statu fuit universum corpus refrigeratum, pulsusque in contrariam constitutionem mutatus. Ubi verò febris ad integritatē desinit, tūc pulsus ad naturalem statum revertitur, si qua fides habēda est sensibus. Primū itaq; tempus totius periodi est, quo corpus cum prædictis mutationib' pulsus inalserit. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles æquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine, celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres cōmemoratas conspicitur, omnibus jam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri judicio servantib. Ad hæc quinta alia, cùm jā calor manifestò decrescit: halitus autem per cutem excernitur, pulsusq; ad naturalem habitum redit, rejiciens omnia, quæ pręter naturam in magnitudine, celeritate, frequentia, duritieque conquisierat. Hoc tempore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc autem, intermissionis sive intervalli tempus succedit. Igitur primū tempus integritati cohærens, quod frigoris sensum præbet, principiū vocetur. Secundū verò, quod frigus paulatim deponit, tempus inæqualitatis dicatur. Ab hoc tertium, æqualis incrementi. At quartū post hoc consistentiæ. Quintum imminutionis. Sextum deniq; integritatis. Quòd igitur sex hæ temporū differentiæ in tertianarum aliarumq; intermittentiū febrium circuitibus reperiantur, id sensu vel multitudo imperita judicat. Nihil tamen obstat & alium quodammodo febris circuitum in duas, sed majores partes dividere: unam, primæ accessionis à primo insultu ad extremam usq; remissionē, alterā, quæ in declinationis & insultus secūdæ accessionis medio consistit. Quod igitur ab Hippocrate dictum est, in accessionibus abstinendū esse, pro accessione intelligendū existimo tempus à primo insultu, usq; ad ipsam declinationem. Porrò clarioris doctrinæ gratia, omne id quod accessionem sequitur, remissionē vocabimus, quāvis in intermittentibus febribus, remissio ipsa ablatio etiam dici meretur. Divisimus itaq; febres desinentes ad integritatē, quotidianam, tertianam, quartanā: quarū singulæ sex distincta sortiuntur tempora. At verò quæ non intermittunt integrè, in quinq; tantū solvuntur, ab eis nimirū sola integritate remota. Quarum sanæ nonnullæ quotidie accessionem habent: quædam tertio quoq; die. Quæ verò quarto habent, non frequenter, sed rarò evenire videntur, utpote quæ magna ex parte ad integritatem desinant. Ad hæc, febrium quotidianarū, tertianarū, & quartanarū, quæ ad integritatē nō desinunt, duplex species est. Quædam nanq; magnitudinem, celeritatem, frequentiam, atq; duritiem pulsus deponunt: quædam autem reliqua tria ad naturalem statum deducunt: at cōservant celeritatem, hæ magis, illæ minus. Verùm in quibus febribus citra sensibilem systolen, accessionis insultus accidit, tria tempora in unum recidere est necessarium, totumq; id usq; ad statum fieri incrementū. Nam ubi nō adfuit conspicua systole, ibi nec inæqualitas adesse potuit. Statum verò nunq defuisse memini: sed semper sensibili æqualitate in omnibus febribus aliquandiu permansisse. Insultū etiam millies sine dictis conspexi symptomatis. Quibus febribus nullus circuitus adest, ut iis quas synochas vocant: nec accessio quædam omnino est, neq; prædictæ partes. Attamen hæ quoq; secundū diversa tempora totius morbi particulas obtinēt, aliis modis innotescentes, q̄ per accessionū tempora. Sed nunc tantùm de febrium circuitibus, iisq; nō complicatis, sed simplicibus, nobis habetur sermo. Adverte autē, aliud esse misceri, aliud inter se complicari. Semitertiana quippe ex miscella & temperamento quotidianæ & tertianæ febris oritur. Potest tamen ipsi semitertianæ copulari alia simplex febris, vel tertiana, vel quotidiana. At hujusmodi varietas minimè ad hunc librum pertinet. Cæterū cognitis singularum febrium temporibus, facilè complicatarū tempora cognoscemus. Igitur de simplicibus dictū abundè cùm sit, de commistis deinceps disseram: in quibus interdū horrificus insultus quidā cōtingit, omnes principij peculiares notas habens, præter rigorem: q̄vis interdum & hujus quandam imaginē repræsentans. Siquidem vehemēs horror, vel aliquod rigoris initiū, vel parvus rigor videri potest. At exactū rigorē, qualis in tertianis

Marginalia (left): in singulis rebus, magnitudo summa. ... morbi ... incrementū ... statio. ... circuitus quotidiani, circuitus tertiani, circuitus quartani. ... tertianæ febris descriptio. ... quartana accessionis tempora sex deprehenduntur: quæ reperiuntur et in aliis intermittentibus febribus.

Marginalia (right): Febrium non intermittentium reperiri tempora quinq. Continuarū febrium se remittentium species. Quartana non intermittens, rarò invenitur. Synochis febribus nullum circuitum adesse, ac proinde neq; accessionem. Missionem febrium differre à complicatione earundem. Semitertiana ex quibus constet.

Rigor vehemens non adest miscellaneis febribus.

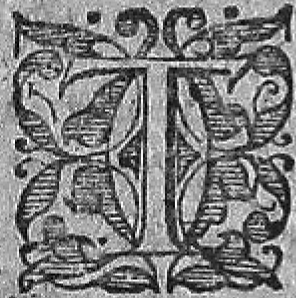
tianis quartanisq; est, febris miscellanea, cujusmodi semitertiana existit, nō recipit. Ubi igitur signa quædam secūdi temporis, febris hæc præmonstrarit, initiū rursus alterius invasionis horrificum efficit, quod nonnulli repetitionē appellant. Aliquando hoc secundò molitur: quibusdam tertiò facit. Deinde vix æquabiliter simplex redditur, ad usq; statum increscens. Hęc febris ad integritatē nunq; desinit. Nā permultum temporis usq; ad vigorem habet, declinationemq; sine perspiratu sensibili: tantū abest, ut integrè cum sudore solvatur. Quemadmodū igitur à primo insultu accessio ad vigorem usq;, multo tempore pervenit, sic à vigore paulatim minuitur: ideoque postridie altera accessio advenit, horrifica quidē illa, sed quæ non item cum priori repetitiones habeat. Porrò hæc accessio ad vigorē etiā longo tempore ascendit, nec exiguo inclinat: atque ob hoc ipsum tertio die, eadem quæ primo accessio invadit: postea rursus quarto similis ei quæ secundo habita est, idque perpetuo ordine. Hanc igitur febrem, quæ maximè invalescit Romæ, voco semitertianā. Sunt & aliæ differentiæ particulares febrium, multiq; alij circuituū modi differentiis particularibus variantes, quos ex industria omitto, ceu nihil conferentes ad præsentem commentationem. Atq; hactenus de particularibus morborum temporibus.

Semitertianæ febris accessio nunquam integrè desinit.

Semitertianam febrem invalescere maximè Romæ.

GALENI PERGAMENI *de totius morbi temporibus liber unus.*

Totius morbi tempora quatuor.

TOtius etiam morbi tempora, similiter ac animantium ætates, consideramus. Quorum unum quidem & *primum, generationi ipsorum tribuitur, incremento secundum, tertium vigori, quartum deniq; declinationi, si ægri salvi futuri sint. Nam si vel in ascensu, vel statu decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransiisse. Ridiculum autem fuerit, primum tempus primæ accessionis, totius morbi principium existimare: cùm nimirum principiū morbi ad præsidia ferenda, utiles præbeat indicationes. Ad id principium respiciens Hippocrates, ait: Incipientibus morbis, si quid movendum videtur move: cōsistentibus verò, præstat conquiescere. Præterea nō minus absurdum fuerit, morbis qui intra diem solvuntur septimū, & iis qui prorogantur in annum, æquale principium tribuere. Ostendimus autem primo libro de Crisibus: totius morbi principium, ipsius cruditatem existere. Porrò inflammationis principium totum illud tempus existit, quo sanguinea substantia pars affecta repletur. Cùm autem influxus cessaverit, & quod in particula continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem: unde etiam spiritus generatur, atq; ob hæc ambo, particula magis quàm antea distenditur, etiam si nihil influat. Hoc igitur secundum tempus, est inflammationis augmentū. At cùm humor in pus jam vertitur, maximi tunc dolores partem ipsum corripiunt. Nam in puris generatione dolores, febrisq; magis quàm prius, infestant. Vocatur autem hoc tempus ægritudinis vigor. Quòd si humor in pus mutetur, vel digeratur, minorem tumorem atque tensionem efficiet: hujusmodiq; est declinationis principium. Sic itaq; in inflammatione tempora dividuntur: nec secus in febri, quæ ab illa trahit ortū. At quæ ab humore citra inflammationem oritur, molestantiū humorum cruditatem, pro initio habet. Hi ubi concoqui incipiunt, initium finitur, atq; ascensus sive incrementum adventat. Ubi verò maximè cōcoctio perficitur, vigor adest. Quam declinatio è vestigio sequitur, dum symptomatum magnitudo, & humorum copia est repressa: restat autem humorū modicum, adhuc concoctionem desiderans. Ulcerum quoq; eadem habentur tempora. Primùm nanq; sanies aquosæ, incoctæ & tenues ab ipsis defluunt. Dein pauciores atq; crassiores. Postea jam pus tenue. Postremo minus quidem copia, sed crassius, & albidum magis redditur: quemadmodum apparet etiam in pleuritide & lippitudine. Quare nullus morborum solutorum existit, qui non hæc quatuor percurrat tempora. Non tamen ex quodam alio quàm cruditatis & concoctionis indiciis, quæ ex recrementis deprehenduntur, cognitio ipsorum constat. Etenim fluxionum quæ ex cerebro per palatum & nares fiunt, non secus quàm lippitudinis, initium quidem est, cùm aquei, tenuesq;, necnō copiosi & acres, qui fluunt humores apparent: nam extremam hæc cruditatem significant. At concoctionem portendit, crassior & minus acris, modicusq; humor descēdens. Jam verò quemadmodum in ætatibus, nō ipsum vigorem modò, sed omnia quatuor tempora latitudinem habere comperimus: sic etiam particularium accessionum, ac totius morbi universa tempora latitudinem momentaneam sortiuntur. Vigor itaq; tum accessionis, tum totius morbi sensibili tempore absolvitur. Igitur uniuscujusq; morbi proprium quoddam tempus generationis existit, interim sensui manifestum, interim minimè. Post quod rursus augmenti tempus advenit, *nec id æquè manifestum in omnibus. *Post hæc vigoris sequitur tempus, omnino sensibile. Quòd si salus futura sit, declinationis etiam tempus sequetur, & hoc sensui subjectum, cùm nimirum amplam latitudinem habeat. At verò morborum qui non solvuntur, duplex natura est. Nonnulli enim ipsorum præparationem habent, ubi exactè illam absolutam sint consequuti: alij ex eorum natura sunt, qui solvuntur: id quod eis in ægri perniciem accidit. *Hoc autem contingit tripliciter. Nam aut propter ægrotantium imbecillitatem, vel propter propriam vehementiam, vel propter utranque prius perimunt, quàm solvantur. In universum autem nemo servari potest, nisi natura superaverit morbum: nec perire, nisi illam morbus prostraverit. Igitur morbi singuli ex sua quidē natura magnitudinē quandam possident, quæ vel supra vires est, ut eas opprimat: vel viribus ægri imbecillior, ut ab eis superetur, omnib. probè evenietibus. Proinde cùm supra vires fuerit, homo prorsus morietur. At morbi tēpora tunc partim simili

Principium morbi ad præsidia ferenda utiles præbet indicationes.

Principium morbi totius, est eius cruditas.

Inflammationis quatuor tempora describuntur.

Febriū ... morum ... tredine ... rum te... ra desc... tur.

Vlcerū ... pora.

Tempo... morbo... non al... cognosc... ex cru... & conc... nis ind...

Tempo... univer... morbo... latitu... momen... am sor... tur.

Morbi ... que ge... tioni pr... quodd... tempu...

Tempo... tius m... quatu...

Morbo... qui non ... vuntur ... tura du...

Servar... mo pote... sinatur ... peraver... morbun ... perire ... lam mo... postra...

simili modo cum prædictis sumũtur, partim dissimili. Siquidem initium similiter in morbi generatione constituitur. Ascensus autẽ, haud in concoctionis, sicuti in iis qui superstites sunt futuri, sed in cruditatis signis, letalibusq; consistit. Ergo bene colorata urina, & mediocriter crassa, omnium optima existit, quantũ ad colorẽ & consistentiam pertinet. Conveniet autem præterea, vel eneorema, vel nebulam, vel hypostasin salubrem adesse, utcunq; morbi natura postulaverit. At cruda urina est illa, quæ nec suspensum quicquam, nec subsidens, nec nebulã habet: imò quæ nec crassitiem aliquam, nec pallorem assumpsit, sed alba est, & consistentia tenuis, aquæ speciem referens. Quòd si aut nubecula, aut eneorema, aut hypostasis nigricare videatur, talis urina est letalis: quẽadmodũ si quædã similia furfuri, vel lamis, in ea videantur. Jam verò si aut fœtida sit, aut pinguitudinẽ oleaceam in se contineat, mortem minatur. Hæc igitur sunt urinæ, magni morbi notæ. Magnũ etiam esse morbum cognosces, si sputum pleuritide & peripnevmonia laborantibus, vel nigrum, vel *fulvum vehementer, vel spumans, vel impensè fœditum fuerit: vel nihil omnino expuatur: idq; ingenti dolore, vel spirandi difficultate hominẽ affligente. Respõdent his & alij morbi, qui jecur, ventriculumq; exercent, eodem letalium signorũ genere cõprehensi. Unde in hujusmodi morbis vigorem similiter cum eo qui salubrium est, determinare nõ licet. Nam illic maximæ accessiones statum definiũt: hic verò nõ licet maximas accessiones similiter determinare, cùm morbus quidem ipse à principio incoctus persistat: verũ intellectu maximum capere oportet. Porrò inflammatione quæ terminatur, puris generatio, vigoris terminus est: in ea verò quæ nõ finiet, homo etiã in ejus ascensu mori potest. Cæterũ vires validissimæ usq; ad extremam phlegmones magnitudinẽ sufficere possunt: quæ magnitudo extrema, vel in gangrænam, vel in putredinẽ terminatur. Jam verò uno eodemq; tempore duobus tribúsve morbis homo infestari potest: quorũ alius jam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimũ auctus est. Deinde hominẽ mori contingit, non propter inclinantem, vel nunc incipientem, sed ob vehementer auctum. Qua de causa, tria facultatũ nostrũ corpus regentium principia, summè considerabis, quónam statu sint prædita. Dico autem hæc, cerebrum, cor & hepar. Deinde alias quoq; universas particulas, ex singulis principiis ortas, nẽpe nervos, venas arterias: ad hæc illas, quæ naturam quidem propriã habent, sed ab omnibus principiis reguntur. Nã ex hac speculatione, primùm, sive unus, sive plures, in homine morbi sint, invenies. Proximũ est, cujusq; propria tempora ad præsidiorũ inventionẽ necessaria inspicere. Etenim circa initium & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora, quæ hæc intercedunt, medio consistunt ordine. Igitur in vigore, quod mitigandi vim possidet; in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet. At media tempora, pro summorum proportione capiantur. Neque enim quam

[Margin: ...na optima ...ualis. / ...a cruda ...ia. / ...e letalis / ... pessi... ...na. / ...ipia fa... ...um no... ...corpus ...tium,]

quis victus rationem instituet, invenire poterit, neq; unq̃ nutrire, sine certa temporũ distinctione. Etenim si vigoris tempori, etiam sine alimenti exhibitione sufficere possit æger optimũ sanè fuerit, donec morbus inclinet, à cibo abstinere. Si verò sufficere citra cibum nõ possit, protinus ab initio in quolibet tempore, quod alimentum admittit, alendus est. Atque hoc remissionis est tempus. Voco remissionẽ modò, secundam partem totius circuitus in duo universa divisi, nempe accessionem & remissionem.

[Margin: Victus & remedij rationem institui iuxta ipsius morbi tempora.]

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. I.

PRo differentia partium humani corporis variari affectuum curationem cõtingit. Partes igitur quæ in superficie corporis sitæ sunt: unà cum affectibus quibus vexantur, facilè sensibus deprehenduntur. At verò in imo corpore delitescunt, exercitatæ cogitationis virum desiderant, cùm in partium actione & usu, tùm vel maximè in arte secandi corpora, quæ nimirum nos docet acuratissimè proprietatem essentiæ uniuscujusq; partis. * Si igitur inter tussiendum, bronchium aliquod expuatur (est enim id natura cartilagineum) maximo sanè ulcere affligi pulmonem existimemus. Nam tametsi aspera arteria similibus sit ex bronchiis cõpacta, tam grandis tamen exulceratio, sine præmatura morte in illa gigni nõ poterit. Nec verò tantũ ex proprietate essentiæ, sed ex magnitudine etiã excrementi rejecti, affectus locus discernitur: ut, si unà cũ tussi excreetur aliqua portio vasis grandiuscula (quod aliquando contigit) tunc certè credendum est illam educi à pulmone. Quãdoquidem venæ quæ in asperam arteriã disseminantur, minutissimę sunt, & capillorũ instar. Similiter si per dysenteriam tunicam aliquam corpulentiorem alvus aliquando reddiderit, non ab re conjicies ulcere crassiora intestina torqueri. Necnõ ex rebus naturaliter in particulis quibusdam contentis creberrimè sedes affecta cognoscitur. ut, si urina per vulnus reddatur, vesicam: sin verò stercus, intestinorũ aliquod: at si cibus, ventriculum liquet esse convulneratum. Similiter etiam si vulnerato thorace, spiritus per vulnus effletur, indicat membranam cingentem costas, solutam esse. Præterea sanguis ejectus saliendo, arteriam esse vulneratam denunciat. Qui quidem arteriarum sanguis, eo qui à venis effluit, calidior, tenuior atq; flavior apparet. Ex adhærentibus etiam rebus, affectæ sedis notæ petuntur, cùm nimirum & ipsæ etiam essentiæ proprietatem obtineant. Hujus generis est ramentũ: quod quidem ostendit illius partis ulcus, à qua rejicitur. Nam si id cùm lotio excernatur, urinæ meatuũ: si tussiẽdo, spiritalium instrumẽtorum: si per vomitũ, gulę aut vẽtriculi: si cùm alvi excrementis, intestinorum ulceratione significat. Est præterea & alius dijudicãdi motus sumptus à rebus alcubi cõtentis pter naturã: ut, si in vesica aut renib. cõtineatur lapis, in thorace pus: aut deniq; aliqs humor molestus in animalis corpore, illic genitus, vel adveniens extrinsecus Fingamus igitur (gratia

[Margin: Curatio affectum variatur pro differentia affectarum particularum. / Ars secandi corpora, docet nos proprietatem essentiæ uniuscuiusq; partis. / Essentia proprietas. / Magnitudo excreta substantia. / Res naturaliter in particulis quibusdam contenta. / Sanguis arteriarum qualis. / Res adhærentes. / Res contenta præter naturam.]

(gratia exempli) aliquẽ tribus diebus non reddidisse urinã. Ad hæc, evidẽs quidã tumor circa pubem emineat, evidentẽ repletionem vesicæ indicans. In primis enim cõsiderãdũ est, nũ resolutæ excretricis potẽtiæ nomine id accidat, an ob obstructũ urinariũ meatum: nã utrumq; potest accidere. Prius tamen revocare in memoriã oportet, musculũ qui claudit collũ vesicæ, ab actione quiescere, dum fungitur vesica suo munere. Cuius quidem musculi actio, paret voluntatis imperio. At vesica ipsa, utpote naturaliter agens, minimè voluntati obsecũdat. Inest etenim illi, quẽadmodũ cæteris ferè omnib. partibus, facultas quædã expultrix, qua utitur, dum cõtristatur ab excremẽtis. Quæ sanè excernendi vis, si aliquando fuerit affecta, fieri potest ut supprimatur urina. Proinde si hominem sic figuraveris, ut declivis sit colli vesicæ positus, ac manibus pubis tumorẽ presseris, tandem reddetur lotium. Quòd si sic faciendo nihil omnino promoveris, non resolutã eam vim, sed urinæ fistulã constipatã esse, suspicari oportet. Quippe musculus ei circundatus, si resolvatur, nõ cohibiti, sed præter voluntatem emissi lotij, est causa. Trifariã autẽ cõtingit obstrui collum vesicæ. Aut enim corpus ipsius in tantum tumorem attollitur, ut meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter naturã, ut caruncula vel callus, innascitur: aut deniq; à re quapiã adveniente, meatus ipse obstruitur. Porrò corpus ejus ad magnitudinem insignem attollitur, si vel inflãmatione vel scirrho, vel abscessu, vel alio quo vis tumore fuerit affectum. In meatu caro quidem oritur, si præcesserit ulcus. Obstruitur meatus, vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lentoq; humore: quæ omnia distinguere oportet, ex præsentibus præteritisq; accidentibus. Sit igitur aliquis puer, qui perpetuò pudendum scalpat. Ejus autẽ urina sit aquæ similis, in qua sabulosa quædam subsideant: dein verò repentè supprimatur urina: nunquid optima ratione conjeceris, huic lapidem incidisse in collum vesicæ? Itaq; supino collocato puero, ut crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariã ipsum cõcuties: sic enim feceris, ut lapis à meatu recedat. Quibus peractis, jube ut puer urinã conetur reddere. Quòd si profluxerit, notitiã causæ, ac simul curationis modum te invenisse, ne dubitaveris. Sin autem nihilominus supprimatur urina, tunc demissa ænea fistula, simul lapidem à vesicæ collo repelles, & evocabis urinam. At nulla lapidis nota præcedente retentum lotium, si sanguis simul cum urina profluxerit, argumentũ est grumũ aliquẽ extitisse ipsius obstructionis causam. Quanq̃ fieri potest, ut ob ulcus vesicæ, citra sanguinis profusionem, paulatim grumus concrescat. Potest etiã cõtingere, ut sanguis ex renibus per ureteras in vesicam defluens, grumũ efficiat. Ad hæc igitur omnia, sicuti etiã ubi pus, vel aliquis lentus humor meatũ urinæ obstruxit, haud inutilis est ænea fistula immissa. Sic etiam ubi ob carunculam ab ulcere innatam, vesicæ cervicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus ulceris notis & ex eo quòd immissa ænea fistula urina vacuatur, id intelligere possumus. Quippe demissa fistula, dolorem movet in ea meatus parte, ubi ulcus esse conjicimus: fractaq; sub fistula carne, sequuntur cum urinæ excretione, & cruor & carnis fragmenta. In omnibus igitur his artificiosa conjectura nobis perq̃ utilis est, ut quæ inter exactam notitiam, & omnimodam ignorantiam, media quodãmodo existimetur. Cæterũ cujuslibet partis usus, magnificè ad affectorũ locorum cognitionẽ conducit. Etenim actio, motus partium factivus est: at usus, omnibus inest, vel nihil etiam agentibus. Fit itaq; excretionis urinæ actio, à compressione vesicæ, opitulantibus etiã abdominis musculis, ubi urinam admodum exiguam continet, aut vesica ipsa est infirma. Reliquæ autẽ partes omnes, ad actionẽ sunt utiles. Porrò si vesica minimè in tumorẽ extensa, urina reddi nõ possit, necessum est vel ureteras, vel renes obstructos esse. Quapropter hic rursus intueri oportet, num anteq̃ supprimeretur urina, aut lapidis, aut inflammationis, aut alterius cujuspiam mali accidentia præcesserint. Neq; interim negligenda est universi corporis dispositio: ut possimus planè discernere, num in ipsis renibus, à lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio oborta, an in vocatis ureteris. Cùm igitur singulæ actiones corporis, peculiaria sortiatur organa, quibus obeuntur, sanè actionẽ lædi est necesse, instrumento efficiente ipsam, quomodolibet læso. Verũ interdum facilè affectus productus solvitur, ita ut simulatq; opifex causa semota fuerit, prorsus ipse conquiescat. Interdum verò usqueadeo pertinaciter hæret, ut permaneat diutissimè, etiam ablata causa. Accidit autẽ nonnunq̃, ut efficiens causa pertransiens, nõ firmum faciat affectum: veluti cùm suffusioni similia oculi imaginantur, collecto in ore ventriculi aliquo tenui excremento, unde vapores sublati ad oculos, similes imagines movent, quales per suffusiones cernũtur. Oportet siquidem oculos participes fieri ejus dispositionis quæ infestat vẽtriculum, si videndo debeant hallucinari. Itaque necessum est ordiri semper ab instrumẽto actionis oblæsæ. Dein aũt investigare, quisnam sit ipsius noxæ modus: num videlicet dispositio ipsa sit permãens, an adhuc in generatione cõsistens, nec nata perseverare. Quòd si nunc quoq; fiat, utrum causa quæ effectum producit, contineatur in ipsa parte, an per ipsam transeat, investigãdum. Etenim arefacto immodicè humore, quem crystalloidem vocant, perseverans erit oblæsio, & essentiæ ipsius proprius affectus. Si verò crassus humor in pupilla cõstiterit, essentia quidem nondum * est læsa, verùm accidẽtis causa in oculo ipso consistit. Tunc autem per ipsum transire dicitur, cùm evaporans humor in ventriculo continetur. Non autem necesse est ad hoc, ut pars aliqua esse affecta dicatur, in essentia ipsius permanentem esse dispositionem. Nam ubi vehemens dolor aliquod intestinum infestat, firmato in una quapiam parte dolore, ut quasi perforari videatur, quo pacto quis vel nequaq̃ intestinum affici dixerit, vel in eo affectum non consistere? q̃vis hujuscemodi dolores interdum excreto quodam humore vitreo, vel temporis momento solvantur. Is igitur humor vitreus, causa illius doloris extitit. Id siquidem quo tangente afficimur,

Vrina suppressa quæ sint consideranda.

Musculus vesicæ collũ constringens, agit voluntarie.

Vesica non paret voluntatis imperio.

Vrinam suppressam ob resolutam vim excernendi quomodo expellere oporteat.

Obstruitur collum vesicæ trifariã.

Lapidis incumbentis collo vesicæ, indicia.

Aenea fistula ad quid utilis.

Caruncula collo vesicæ innata argumenta.

Coni… artifi…

Vrin… tio à… fiat.

Acti… di est… instru… effici… quom… bet l…

Ocul… gãti… sint… rana…

Hum… tru…

...usa est id, ...o tangente ...uidem affici ...ur: ablato ...utem, affe...us sedatur.

afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, omnibus in cõfesso est. At verò ipse affectus, nonnunq̃ à causa aliqua oritur: sed ita oritur, ut sublata causa effectrice, haudquaq̃ permanentẽ habeat dispositionẽ. Interdum autem partim jam factus est, partim etiamnũ fit. Sæpenumero etiam si fieri desinat, utpote ablata causa, perseverans tamen permanet dispositio. Velut in dysẽteria, cujus affectus, mordax humor existit causa: utpote qui ab initio extergat, abradatq;, ac dein temporis tractu ulceret intestinũ. Quod si anteaq̃ produxerit ulcus, * perfluere is humor desinat, affectus ipse nõdum dysenteria vocabitur. Sin verò ulcus jã intestinũ exerceat, etiãsi humor finiatur, non ob id finitur affectus. Hoc autem summoperè venit considerandũ, omnem morbũ protinus ab initio, ubi primũ corpus ipsum limites temperaturæ, quæ sanitati debetur, excesserit, eandem sibiipsi naturam atque essentiam sortiri, nec differre, nisi magnitudine à jam absoluto & maximo. Siquidem res similares, cùm nullam figuram naturalem desiderent, protinus ab initio eadem essentia constant. Dissimilares verò, & quibus varia est forma, ut domus, essentiam generatione posteriorem habere poterunt. Quum itaque causæ agunt in corpus, ipsa species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitatẽ nõ planè cernitur: sicuti neq; in saxo cõcavitas, quã unica stilla produxit. Cæterùm id genus affectus exigui, separatis efficiẽtibus causis, ilicò à natura vincuntur. Ille quippe duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem vincere natura non potest. Igitur ubi primũ mordax humor aliquod intestinũ eroserit, q̃vis id quod jam factum est, nondum apertè videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie cõprehenditur. Sit aũt hoc initiũ viæ ad inveniendas affectas sedes, nullam actionem lædi, nisi pars, quæ illam efficit, afficiatur. Verùm ut affectio & actio diversæ sunt voces, ita diversus quoq; earum est usus. Id siquidem agere dicitur, quod ex seipso motũ obtinet. Affici verò, quod motum habet ab alio. Cùm itaq; duo sint motus genera, alterationis & lationis: ubi ad permanentem dispositionem alteratio pervenerit, fueritq; dispositio præter naturam, morbus vocatur: q̃vis per abusionem nõnulli eam dispositionem affectum nominent. Distinguenda tamen est interim propria & primaria affectio, ab ea quæ per cõsensum accidit. Ut autẽ recta propriaq; nominũ appellatione utar, afficitur quidẽ caput, quando condolescit ventriculo: ægrotat verò, cùm proprio morbo laborat. Similiter vẽtriculũ affici quidem dicemus, ubi à vitiosis molestatur humoribus: ægrotare verò, aut per intẽperiem propriã, aut cùm inflammationẽ, vel ulcus, vel abscessum habet præter naturam. Porrò corruptionis ciborũ tres primæ ac veluti generalissimæ sunt differentiæ. Una quidem per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis humoribus in ipso collectis, tertia ab alimentorũ qualitate inducitur. Licet itaq; vitiosam ædi coctionem, ventriculo nõ primaria, sed secundaria ratione affecto, minimeq; circa actionẽ propriam hallucinante: quemadmodum ubi vitiosi cibi &

...ysenteria ...usa mordax existit ...mor.

...orbus omnis protinus ...initio eandem sibiipsi ...turã atq; ...entiam sortitur, nec differt nisi magnitudine à ...m absoluto ...maximo.

...orbos exi...os subitò ...nci à na...ra.

...ysenteria ...ulcus intestinorum. ...ctio nulla ...ditur, nisi ...rs qua illã ...icit affici...ur. ...gere quid ...catur. ...ffici quid ...catur. ...otus genera duo. ...orbus quid.

...ffici quando dicatur ...ut. ...grotare ...ando dicatur caput.

...rruptionis ...orum tres ...fferentiæ.

corruptioni obnoxij ingerũtur. Si igitur quispiam fumosum ructum emittat, igneo quodam calore ventriculũ ejus esse dicemus præditũ. At deinde rursus distinguendo investigabimus, utrũ ab intemperie corporis ipsius ventriculi, is calor oriatur: aut à flava bile, eaq; vel in ipsius spacio cõtenta, aut in tunicas ita, ut vix abstergi possit, demissa. At ne hìc quidẽ cessabimus. Nam rursus quærere oportet, an jecinore malè suo officio fungente, hujusmodi humor accumuletur: an is ex universo defluat corpore: an etiam in ipsomet gignatur ventriculo. Ergo si in vẽtriculo cibi in fumosam qualitatem mutentur, idq; non ex sua ipsorũ natura, causam calidã: si verò acescãt, eam frigidam esse necesse est. Ut discernas autem, nũ intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor ventriculi corpus infestet, offerre oportet cibos qui suapte naturã q̃ maximè corruptionis modo adversentur: ut panẽ aut chondrum illis, qui in fumũ transmutare cibum consueverũt: mel aũt his, qui à cibo acidum saporem percipiũt. Dein considerare excrementa, tum ea quæ vomũtur, tum quæ djiciuntur per alvum: num humor aliquis cum illis quidẽ biliosus & calidus, cum his verò pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem obtineãt. Quippe ubi * citra humoris affluxum igneo calore ventriculus infestatur, panem aut chondrũ absq; humore videbis dejici, perq̃ exigua in ipsis facta trãsmutatiõe. * Quòd si humor quoq; pravus in ipso ventre consistens corrumpat cibos, videtur ij, ubi dejecti fuerint, in hujusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati. Id quod à vomitione etiam clarius discernitur, si laborans sit proclivis ad vomitũ. Nam cogere eum qui nequeat vomere, absurdũ est. Atq; hæc ita deprehenduntur, sive in spacio vẽtriculi noxius cõtineatur humor. Si verò in tunicis sit imbibitus, ut ad calidum nausea quædam inanis (hoc est, citra vomitum) sitisq; vehemens cõsequitur, ita à frigido ciborum cupiditas excitatur. Porrò calida dispositio, ubicunq; fuerit, semper refrigeranda est. At quousq;, aut quo modo, aut qua materia refrigerare conveniat, locus affectus cõmonstrat. Jam verò iis qui acidũ ructũ ædunt, auxiliatur medicamẽ diatrion pepereõ, aut aliud simile ex aqua vel vino epotũ. Aliis autẽ qui nidorosum, tum absynthiũ, tum hiera picra est ex usu. Quo quidem medicamine (hiera videlicet, quæ ex aloë cõstat) in potu exhibito, quosdam olim colicos persanavi, quibus mordaciũ humorũ defluxus in intestinũ, conciliaverat affectionẽ. Cæterũ intestinorũ proximæ ventriculo partes, exhibitis tum cibis, tum potibus: quæ verò nõ ita multũ à sede distant, clysmis promptius curantur. Fingamus rursus per ventrẽ dejici excremẽta quædam, aliquãdo quidẽ ramenta, aliquando cruentum aliquid, simulq; aliquando hæc ambo: tunc sanè intestinum ulcere affectũ esse, dubitaverit nemo. At verò utrum in exilibus intestinis, an crassis, ipsum ulcus consistat, id ex rasura, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, distinguere oportet. Siquidẽ infirmarũ partiũ ulcera, nullas omnino ulcerum habent notas alvi excre-

Ructus fumosus significat igneum calorem ventriculi.

Acescere in ventriculo cibos, ob causã frigidam.

Ructu ædito fumoso vel acido quid agendũ, considerandũmve, ad utriusque causam pervestigandam.

Vomere nemo cogendus est, nisi sit ad vomendum proclivis.

Nausea inanis indicat calidum succum imbibitum ventriculi tunicis.

Cupiditas cibi unde excitetur.

Locus affectus quid indicet.

Diatrion pepereõ ructui acido cõfert.

Hiera picra quibus conducat affectibus.

Intestina suprema cibo & potu, infima promptius clysmis curari.

Ulcus obsideatne tenuia intestina an crassa, quomodo dignoscendum.

mentis admistas: earum verò partium, quæ paulò altius sunt sitæ, ulcera, mistas quidē cum stercore notas habent, sed id leviter duntaxat. Quēadmodum si multò sint sublimores, vehementior erit mistura. Præcipuè verò in supremis intestinis ulceris notæ stercori accuratè miscētur. Potest ex uno quandoq; indicio simul & locus & dispositio deprehendi, aut locus unà cū causa. Cæterùm locorū notæ, & ab actione læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus desumūtur. Affectuū verò, & ab excrementorū specie, & loci natura, & doloris proprietate, & propriis accidentib. Actio itaque læsa, affectam partē indicare potest, hoc modo. Si enim accidens aliquod circa cernendi officium evenerit, oculū affici cōstat. Excrementorū species partē affectā indicat, vel quòd sint ex essentia illius, vel quòd ab ea cōtineantur. Positus etiā affectā partē commōstrat. Durus quippe in dextra præcordiorū parte tumor, nō lienis, sed jecoris affecti est nota: in sinistra autē, nō hepatis, sed splenis affectū indicat. Ad hæc, si membranosæ tunicæ frustulū vomendo fuerit rejectum, aut gulæ, aut ventriculi: si tussiendo, gutturis, aut asperæ arteriæ: si excreando, faucium: si cum urina, ejus fistulæ: si à sede, alicujus intestinorum: si per mulieris pudenda, uteri affectum portendit. Singuli etiā dolores, pro positus varietate, possunt affectam sedem ostendere. Nam si apparentibus per vomitū ulceris notis, in anterioribus partibus circa præcordia sentiatur dolor, ventriculum: si verò in posterioribus circa dorsum, gulam exulceratam esse est indiciū. Ex propriis accidentibus etiam innotescit affectus locus. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Per hepatis verò imbecillitatē, excrementa alvi, aquæ in qua carnes nuper mactatæ ablutæ fuerūt, assimilantur. At in peripnevmonicis, maxillæ videntur rubeæ. Quinetiam propriæ ipsorū affectuum notæ, in excrementis deprehenduntur: siquidem ramentū, ulceris: si in urina sabulosum residet, lapidis: cucurbitæ verò seminibus excrementa similia, latorū vermiū indicia sunt. A locis etiam ipsis, morborum indicia sumuntur, eò quòd quibusdam solis morbus ille accidat, quibusdam verò solis nunq̄ eveniat. Quippe soli oculi suffusione laborant. Lapis in vesica & renibus duntaxat nascitur: atq; ut nonnullis placet, etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignūtur. Rursus impossibile est, ut cor abscessum sustineat: aut pulmo, aut ligamenta, dolorē. Ab accidentiū quoq; proprietate affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos, ungues adunci evadunt. Intempestivus horror cum febre, inflāmationis ad suppurationē transeuntis indicium est. Lingua nigricans ardentē febrem portendit. Paucæ tamen affectuū sunt notæ, quæ non simul affectam sedem ostendant. Cæterū ut actionum noxæ affectā duntaxat particulā, sic differētiæ earum, ipsius affectū declarant. Ea igitur sola sunt affectuū propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur. Porrò cūm ob vapores vel etiā humores ipsos ascendentes ad cerebrū, mens læditur, nemo sanè dixerit cerebrum tunc laborare primogenio affectu: quanq̄ omni affectu carere, ipsum haudquaq̄ defendi potest. Quare dicendum est, illud per cōsensum, sive cōsortij lege affici: hoc est, ab altera parte talem affectionē recipere. Sunt præterea nōnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab aliis partibus præparatā accipiūt. Qua de re interdū optima ratione cōtingit, nulla existente in actionis cujuspiam propriis instrumentis noxa, actionē ipsam perire, defectu scilicet ejus materiæ ex qua fieri cōsuevit: veluti in voce accidit, cujus quidē materia efflatio existit. *Hæc autē fit cōtracto thorace ab intercostalibus musculis. His igitur nihil agentibus, animal vocē amittit, & quidē nullo interdū in proprus vocis particulis apparente affectu. Sunt verò hæ partes, tres cartilagines à tribus cōmotæ musculis, in quos inserūtur nervi demissi à cerebro. Est præterea in gutture ligula, sive epiglottis, maximè propriū vocis ipsius instrumentū. Etenim cecidit quidam ab alto, ita ut dorsi initiū affligeretur. Is tertio die exiguam admodum vocem emisit. Quarto deinde die omnino obmutuit: resolutaq; simul fuerūt & crura, manibus prorsus illæsis. Sed nec spirationem amisit, nec difficulter spirabat. Nam cùm tota sub cervice spina esset ei resoluta, accidit thoraci, ut et septum transversum, & musculi superni, numero quidem sex, moverentur. Quippe nervi ex spinali medulla, quæ in cervice est, in ipsos descendunt. At nervi musculorū intercostaliū, qui efflatum efficiunt, omnes affecti erāt. Ubi igitur sedata fuit spinæ inflammatio, à septimo die vox restituta est juveni, & crura motionis facultatē, antea interceptā, recuperarūt. Hujusmodi ergo noxæ speciem, magis propriè per consensum evenire dixeris, q̄ ubi ab humoribus in ventriculo contentis, exhalantibúsq;, caput dolore tentatur. Jam verò, ut ad crura facultas quædam, sed citra essentiā substantiámve descendere ob phlegmonem prohibitā est: sic ad oculos, cum essentia, ubi obstructi fuerint visorij meatus. Ad guttur autem, q̄vis materia perveniat per illam spinæ dorsi resolutionem, sufficiens tamen ipsius quantitas nequaq̄ accedit. Qui verò ab intercostaliū musculorū perforationē obmutuit, is totā vocis materiam amisit. Porrò quemadmodum crura resolvuntur ob inflammationē spinæ, ita etiam guttur, vocalibus sive recurrentibus nervis (quos ipse inveni) aut incisis, aut laqueo interceptis. Atq; idem est modus quo lædūtur gutturis musculi, sive recurrētes nervi, sive ij qui juxta arterias sunt, vitientur. Utrinq; enim animalis facultas desideratur, sine qua moveri nemo potest pro voluntatis imperio. Incisis præterea musculis qui epiglottida movēt, animal etiā evadit mutū. At laqueus collo circundatus nō solū reddit animal mutum, sed etiam suffocat, ipsum respiratione privando. Aspera autem arteria, si dissecetur, voci quidem nocet, sed animal non privat respiratione. Angina verò, cùm sit internarum gutturis partiū inflāmatio, strangulationi proportione respondens, respirationē tollere potest, ipsius meatum obstruendo. Idcirco vocalis instrumenti maximè proprius affectus est. Qui autē ex affecti loci notitia ipse curationē invenerim, ex hoc exēplo perdisces. Occurrit mihi olim

Locorum notæ unde sumantur.

Actio læsa partem affectam indicat.

Excrementorum species partem affectam indicat.

Positus indicat partem læsam.

Dolores singuli affectā possunt partem ostēdere.

Accidentia propria indicant locum affectum.

Peripnevmonicis videntur maxillæ rubeæ.

Affectuum notæ unde deprehendantur.

Lapis in quibus gignatur partibus.

Abscessū cor sustinere non potest.

Dolorem nec pulmo nec ligamentum patitur.

Horror intēpestivus cum febre suppurationem inflamationis indicat.

Affectuum propria signa quæ sint.

Affici per cōsensum quando dicatur cerebrum.

Vocis materia est efflatio, quæ fit contracto thorace ab intercostalibus musculis.

Vocis propria instrumenta sunt tres cartilagines quæ constituunt laryngem, præterea epiglottis.

Affectionis per cōsensum species duæ.

Recurrentes nervos invenit Galenus.

Moveri pro voluntatis imperio nemo potest, sine facultate animali.

Angina est inflammatio internarum gutturis partium.

Loci affecti notitia qua ratione Galeno ipsam curationem ostenderit.

olim quidam, cui sensus trium digitorũ manus, jam triginta diebus perierat, prorsus illæsa motione: ne juvabatur quicq̃ à medicamentis ipsi manui admotis. Cum igitur intellexissem ex illo, cùm proficisceretur Romã, se decidisse à vehiculo, ac initium dorsi tunc sibi cõtusum fuisse, nec multò pòst accidisse digitorũ affectũ: cõjeci inde, * in primo statim exortu nervi post septimam vertebram, partẽ aliquam ob ictum fuisse inflammatã, eámq; jam induruisse in scirrhum. Quippe nervorũ qui à cervice prodeunt, ultimi pars * humilior, quæ descendit per cubitũ, in cutem minorũ digitorũ disseminatur, ac præterea per medij digiti mediã partẽ dispergitur. Quamobrem illi spinæ parti, * quæ affectæ particulæ principiũ in se continebat, congruenti medicamento cùm succurrissem, digitis suũ sensum restitui, cum maxima spectantiũ omnium admiratione. Quo autem modo sensus digitorũ perierit, motu prorsus illæso, jam audies. Sentire enim, veluti quiddam pati est: moveri autem, ceu quoddam est agere. Quamobrem ut quis moveatur, opus est robore: at ut sentiat, vel minima facultas est satis. Ob idq; necessum est, ut sensu ipso deperdito, simul exolvatur & motus, ubi per unum eundémque nervum ambæ perficiuntur actiones. Porrò omnis voluntarius motus, ad musculorum officum pertinet. Quippe nullus nervorũ per se, sine musculo, ullam huiusmodi in animatis particulis actionem efficere possit. Cæterũ ad partes movẽdas musculi ipsi aliquãdo quidem * immediatè perveniunt: aliquando verò per medios tendones: quales sunt illi qui movent digitos. Si igitur affici musculorum nervos contingit, digitorum motus peribit: si verò eos qui ad cutim pertingũt, tangendi sensus corrumpitur. At ubi tota resolvuntur membra, cùm videlicet cõmune principium est læsũ, simul & motus & sensus pereunt. Ac tunc locum primariò affectum, ex læsorum nervorum multitudine duntaxat invenire poteris. Accidit aũt interdum, ut dextra tantùm pars ipsius spinæ afficiatur, altera omnino illæsa: aut è contrario, ut illa manente integra, sinistra affectum sustineat: atq; hac ratione nonnunq̃ tota pars sinistra resolvit, dextera illæsa manente: nonnunq̃ cõtrà, dextra pars duntaxat & afficitur & resolvitur. Ubi verò non affecta spina, tantũ unus nervi processus est læsus, eas duntaxat partes resolutio occupat, in quas ille nervus est distributus. Itaque si spina fuerit affecta, aut aliquod nervorũ principiũ, cõvertenda illuc tota medendi ratio est: alioqui frustra circa resoluta membra occupaberis. Jam verò ob frigus immoderatũ, interdũ sedis musculus resolvi solet q̃ maximè, sive sederit quis super lapidẽ frigidũ, sive in aqua frigida supra modũ fuerit versatus. Quã sanè resolutionẽ sequitur involuntaria excrementorũ dejectio. Qui igitur in anatome exercitatus fuerit, accuratéq; præcedentia & præsentia accidentia norit, ac sic ad curandorum morborum experientiã methodo & ratione pervenerit, is inveniet & locum affectũ, & ipsam dispositionẽ. Ut autem affecti musculi, voluntarias: sic vesica, necnon intestina oblæsa, naturales actiones lædere possunt: eò quod ipsis cõtractis excernantur ea quæ cõtinent. Ac differunt certè plurimũ naturalia ab animalibus instrumentis: quòd naturalibus quidem, cognata actionis vis insit: animalibus verò instrumentis à principio, veluti lumẽ à sole, ipsa defluat. Quãobrem solis partibus quæ & sentiendi & movendi vim habẽt, accidit, ut ipsis interdũ haudquaq̃ affectis, nihilominus eorum actio exolvatur: id quod naturalibus instrumentis minimè solet accidere. Quoties enim horũ actio læditur, semper ipsa primò afficiũtur. Cæterũ animalibus instrumentis omnibus, * naturalis quoq; dispensatio adest, cùm nimirum & arteriarũ & venarũ adminiculo indigeãt, ad essentiã propriam servandã. Proinde alterari à vicinis, ipsis ut naturalibus: alterationem verò sentire, ut animatis evenit.

...ntire, est ...luti quid...m pati. ...overi, est ...luti quid...m agere. ...nsu amis...cur motus ...eat, ubi ...r unũ eun...nq; nervũ ...aq; actio ...ficitur. ...rvum nul...n absque ...sculo pos...motũ præ...re.

...na inter...n dextrã, ...erdum si...tram par...n resolvi.

...dendi ra...nem esse ...verten...n ad affe...s originẽ. ...is muscu... resolvi ...igus im...licum.

Instrumentis naturalibus cognata actio nis vis inest. Instrumentis animalibus, veluti lumẽ à sole, à principio facultas defluit.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, lib. II.

CAPUT I.

TRes sunt exercitationis modi circa affectorum locorum notitiam. Quorũ unus circa singulas corporis partes, alter circa causas & dispositiones, tertius circa differentiam accidentium versatur. Igitur à locis sumitur modus, ubi dicimus: Affecto cerebro hujuscemodi accidentia sequuntur. A dispositionibus & causis sumptus, existit talis: ut si dixerimus: Inflammationis seorsum, aut refrigerationis, hujuscemodi sunt accidentia. Ab accidentibus, ut cùm dicimus: Hoc doloris genus hasce dispositiones aut hosce locos portendit.

Exercitationis circa affectorum locorum notitiam, tres modi.

CAPUT II.

Hallucinatur autẽ Archigenes, ubi dolorem stupidum nervis tantũ evenire ait. Quippe stupor à frigida dispositione oritur, non nervorum duntaxat, sed etiam venarũ, arteriarum, carnis, membranarũ, tunicarum, & cutis. Quòd si ob id quòd hæc omnia per nervos sensum habent, ad nervos illam dispositionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias, proprias esse nervorũ ait? Etenim dolor, tristis est sensus: quẽadmodum ipsa voluptas, blandus. Quòd si rem accuratius inspexeris, haudquaq̃ doloris species dicendus est * stupidus dolor: sicuti neq; species ulceris inflammatũ ulcus: sed utrobiq; duarũ dispositionũ concursus adest. Etenim stupor refrigeratio est insignis: idcirco corporibus ita dispositis & sensus & motus difficultatẽ inducit: quẽadmodum cõpleta refrigeratio, & sensum & motum omnino tollit. Quòd autẽ stupor dispositionis, nõ doloris aut sensus sit nomen, Hippocrates docet, ubi ait: Stupor enim mediocris dolorem solvere potest. Porrò cõstrictas vehementer particulas, atque eos qui torpedinẽ animal dum adhuc vivit, tetigerint, infestare solet etiã stupor. At quibus membrũ aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro & hebeti sensu percipiunt, neq; moveri possunt. Si verò moveri cogantur, dolent. Cæterũ citra hoc quòd moveri tentẽt, affectũ ipsum stuporis haud obscurè persentiũt, sed tunc minimè dolent. Stupor itaq; nõ particulæ cujuspiam proprius affectus est, sed dispositio, quæ accidere quidem omnibus potest partibus, ab ijs tamen duntaxat manifestè senti-

Archigenis opinio refellitur. Stupor à frigida oritur dispositione.

Dolor tristis est sensus. Voluptas est blandus sensus.

Refrigeratio completa sensum & motum tollit. Stupor mediocris dolorem solvere potest. Stupor quos infestare soleat.

Stupor accidere omnib' partibus potest.

ri, quæ & suos affectus percipere, & moveri pro voluntatis imperio sunt natæ. Jam verò ex carne (quæ nusquã sola ac per se reperitur) ligamẽtisq; & tendonibus per ipsam disseminatis, musculorum essentia cõstat: quæ ut permanere posset, venis indigebat, arteriisq;. Verùm citra dolorẽ pulsare, ad solas arterias pertinet, animali etiamnũ rectè valente. Ubi verò ingens inflãmatio est oborta, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarũ pulsus cum dolore sentitur: cùm per bonam valetudinẽ, nec cum dolore, nec sine dolore ipsum discerneremus. Etenim duabus præcipuè occasionibus vehemens dolor particulis inflãmatis infertur: * nempe cùm moventur, & cùm à re quapiam premũtur. Proinde inflammato musculo, duplici nomine, ob dilatatas arterias, dolorem percipimus: & quòd moveãtur illæ, & cõprimãtur ab adjacente carne, atq; ipsam similiter cõprimant. Quinetiã sine musculo, arteria inflammatoriũ affectum sustinens, ipsa per se cum dolore pulsat. Quòd si aliquãdo per id genus affectus, stupidus esse pulsus ipsi ægro videatur, tunc scire licet, dispositionẽ in musculi nervis ita cõsistere, ut ad resolutionẽ tendãt. Nam dispositio stuporis, media est inter resolutionẽ & integrã valetudinẽ. Cęterũ neq; in peripnevmonia, neq; in laterali morbo pulsatilis potest dolor contingere: idq; ob partium naturã. Pulmo siquidem, sensum non habet: morbus verò lateralis, mẽbranæ cingentis costas affectus est. * Cujus quidẽ pars illa quæ costis adhæret, necessariò comprimitur: * quæ verò inter costas est collocata, comprimi nequaq̃ potest, sed inflammationis duntaxat ratione dolet. Siquidem in eo spacio arteriæ consistunt, per musculos intercostales dispersæ: idq; altius, q̃ ut membranã cingentẽ costas attingant. At inflãmatis interdum intercostalibus musculis, dilatatio arteriarũ dolorem necessariò infert Proinde æger pro magnitudine inflãmationis, sentiet in parte inflammata ipsum dolorẽ pulsatilem. Igitur pulsatilis dolor (qui vehementes partium sensibiliũ inflãmationes sequitur) arterias ipsas primario affectu molestat: per consensum autẽ cæteras partes sensibiles, eò quòd à vicinorum contactu premãtur. At neq; in hepate, neq; in renibus unquam hujuscemodi pulsatio percipitur: quoniã nullus per totũ corpus ipsorũ, sicuti nec per pulmonẽ, nervus disseminatur. Quia verò membrana quæ eorũ viscerũ quodlibet ambit, & per quam dispergitur nervus, sensu prædita est: ob id nimirum in ipsis gravitatis sensus percipitur, ubi tumor aliquis præter naturam illa infestaverit. Etenim membranæ, cutis, adenésq;, cùm his partibus nullæ insint arteriæ, ubi inflammatæ sunt, nõ pulsatili, sed extensivo dolore cruciantur. In universum autẽ, primæ doloris species sunt duæ: una quidem, dum subitò temperies mutatur: altera, dum cõtinuitas solvitur. Siquidem pars intenta, aut cõpressa, aut cõtusa, aut vulnerata, dolet ob continui divortiũ. Cæterùm nõ eandem doloris speciem excitant mordax humor & plurimus: ille quippe rodendo, hic verò tendendo dolorẽ infert. Quantam autẽ vim habeat intemperantia ad inducendum dolorem, ex iis licet planè perpendere, qui vehementer refrigerati, ad ignem manus affatim calfacere tentant. Quippe intolerabilem sentiunt dolorem, præcipueq; juxta unguium radices. Similiter etiã per dolores vocatos colicos, ubi frigidissimus aliquis humor (qualis ille est quẽ vitreum Praxagoras nominat) in quopiam intestino crassiori est impactus, adeò torquẽtur ægri, ut videantur sibi circa ureterarũ regionem terebro perforari: id quod olim mihi etiam cõtigit: cæterũ injecto oleo rutaceo, cùm id paulò post conarer excernere, excrevi humorem vitro fuso persimilem. Sunt & alij dolores, per quos palus infixus videtur, q & ipsi corpus affectũ crassum esse significãt. Differũt autẽ inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorẽ faciẽtis potentia sive ea humor fuerit, sive spiritus flantulẽtus. Siquidem paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanens moto, ac denique minus refrigerans, eo qui vehementissimam refrigerandi vim obtinet, minorem solet excitare dolorem, Igitur sive clavo transfixus esse, sive terebro perforari locus videatur, is dolor ad crassum intestinũ est referendus. Atqui hujuscemodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni non possunt, nisi quis accidẽtia quæ postea cõsequũtur, expectaverit. Utriusq; tamen doloris sunt cõmunia præsidia, & quidẽ calorifica in primis, sive ea extrinsecus adhibeantur, sive ea injiciantur. Deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamẽtorũ quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibendũ est: cujusmodi existit, quod à Philone instituitur. Verũ si lapis dolorẽ excitaverit, ipse interdum solus, interdũ unà cũ cruore excernitur, in urinisq; subsident sabulosa quædã. At si in colo affectus cõstiterit, nihil horũ videtur: sed protinus inflatio quædam & extentio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena cernuntur. Ea autẽ licet discernere, si & sup aquã natent, & bubulo stercori similentur. Quinetiã cibi tum cupiditas, tum concoctio, deterior evadit, & præsens, & præcedens, & quę sequetur. Vẽtriculũ nanq; male affici accidit, ut qui parti primariò affectæ cõtinenter adhæreat. Insuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit cruditas, & spiritus flatulẽtus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, & in præcordiis mordacitas, & fastidiũ, & indigentia plurima. Igitur id genus dolores vehementissimi, consistere in crassis intestinis putantur. Qui verò mitiores sunt, ex duobus alterũ necessariũ est: aut quòd in his ipsis sunt, sed à leviori causa orti: aut quòd in tenuibus intestinis consistant. Porrò qui mordaces dolores sunt, ij à mordaci humore intestinũ erodẽte fiũt. Unde dysenteriam semper hujusmodi dolores præcedũt, utpote per quã intestina ulcerẽtur. Cæterũ dysenteria illa, quæ veluti fæculentũ sanguinẽ excernit abundãtissimè, jecinoris affecti cẽsetur esse symptoma. Ea verò per quã syncerus multúsq; sanguis excernitur, plerũq; universum corpus evacuat, haud secus q̃ hæmorrhoides, aut muliebre profluviũ. Ut verò ad dolorũ differentias revertar, punctorius dolor potissimũ circa membranas cõsistit. Quãobrem lateralis dolor, punctorius esse censetur. Jã verò hæmodia, sive dentiũ stupor,

Caro per se reperitur nunquam. Musculi compositio. *Pulsus dolorificus quando sentiatur.* *Dolor inflammatis musculis unde accidat.* *Stupor est dispositio media inter resolutionem & integram valetudinẽ.* *Pulsatilis dolor nec in peripnevmonia, neq; in pleuritide oritur.* *Pulmo caret sensu.* *Pleuritis quid.* *Pulsatilis dolor quas inflammationes sequatur, & quib^9 non accidat partibus.* *Extensivo dolore quæ afficiantur partes.* *Doloris species primæ sunt duæ.* *Intemperies dolores infert.*

Colicos dol... res oriri a... humore ... treo, impa... in aliquo ... testino cra... fsiori. *Oleum ru... ceum coli... dolori ... medium.* *Doloram ... humores ... torem, & ... minorem ... ferant.* *Crassi ... dolor, ... dignoscen...* *Doloris c... ci, et eius ... ab impa... lapide or... tur sunt ... munia pr... dia calfa... tia.* *Philoniu... Colici do... ris, & ... lapide, ... diversa.* *Colicos a... res quæ ... cedant ... ptomata.* *Dysenter... dolores ... daces p... dunt.* *Dysenter... hepatica.* *Dolor p... rius.* *Hæmodia.*

stupor, solis dentibus & gingivis accidere solet, ubi quispiam & austeros & acidos cibos ingesserit. Cæterùm complura alia dolorũ genera sunt ab Archigene prodita, sed quæ prorsus intelligi nequeant: qui sanè vir, ita omniũ affectuũ proprietates descripsit, ac si omnes ipse fuisset perpessus: quod non verisimile est. Præterea ubi ait, hemicraneas sphacelodes circunscribi, hoc est, submoveri à dissectione vasorũ, minimè declaravit quidnã sphacelos esset: de cujus vocis significato varij variè opinãtur. Dein dolorẽ pulsatorium & turgidum inferri ab arteriis cõtendit, ubi ipsæ per hemicraneas sphacelodes primogenia affectionẽ laborãt. Est autẽ turgidus dolor, qui à parte primariò affecta, veluti à radice incipiens, celeriter in partes adjacentes trãsfertur. Id quod non solũ in hemicrania, sed in cephalæa etiã solet accidere. Sed neq; illud etiã est verũ, affectos nervos protinus intorqueri, indurarique: cùm reperiãtur nõnulli affectus, per quos laxiores evadũt nervi, quemadmodũ per atrophiam conspicuum est. In inflammationibus autem & tumoribus præter naturam, manifestè intendun tur nervi. Cæterùm inflammatis partibus, præter tensionẽ accidit ut rubescant, renitantur, intumescant, & doleant. Adverte tamen interim, propriæ actionis læsionẽ, esse singularũ partium proprium symptoma. Porrò convulsiones nervorum, Hippocratis testimonio, & à plenitudine, & ab inanitione oriuntur, cùm nimirum nervi per eas dispositiones immodicè tẽdi possint: quemadmodũ chordæ in cithara, quæ à contrariis aëris statibus, sive humidus fuerit ille, ut rigare ipsas implereq; possit, sive vehementer aridus, ad ultimã tensionem perveniunt. Quamobrem citharistæ, ubi instrumenta post usum reponunt, solent chordas ipsas laxare. At quod Archigenes dixit, profundos esse dolores nervorũ: id ab accidentibus quæ plurimis nervorum eveniunt, est sumptum. Etenim cùm venæ quidem semper priores in superficie consistant: deinde post eas arteriæ, quibus tandẽ nervi subdũtur: idcirco laborãtes tensionẽ in imo sentiũt. Quanq̃ multi tendones (quæ corpora sunt nervosa) non profundos, sed in superficie dolores habent, si quando ipsos sic quoq; tendi contigerit: ut sunt illi qui extendunt digitos. Minimè autem nervis accidere potest affixus dolor, ut falsò profitetur Archigenes, cùm magna ex parte doloris ipsorum ad infernas supernásq; extendantur partes. Jam verò membranarũ dolores in latitudinem protenduntur: videntúrq; esse æquales, quòd universum illarũ corpus æquale existat. Semper tamen ubi intenta particula sensu acutiori est prædita, ibi vehemẽtior infestat dolor. Ad hæc pleuriticorũ nõnulli jugulũ dolent, porrecta in hũc locum succingente costas membrana. Aliquãdo ad præcordia descẽdit dolor, percepto ipsius sensu in septo transverso, utpote q̃ necessariò movetur, cùm pleuritici respirant, idq; magis q̃ cæteræ ipsius thoracis partes. Ubi enim veluti radix doloris consistit in latere, tum laborãtes, musculis qui illic sunt, respirare pigritant: ac proinde soli septo transverso respirationis munus cõmittit natura: quemadmodũ in bene valẽtibus, qui leni, ac minimè violenta utuntur respiratione. Igitur cùm in internis partibus lateris inflãmatio aliqua oritur, septum transversum intentum impensius dolet. Cùm verò in supernis, tunc jugulum potius dolor infestat. Ubi ingens in hepate inflammatio oritur, aut ubi ipsum est induratũ, dolor qui tunc jugulum in dextra parte infestat, cavæ venæ magis q̃ membranarũ tensionem sequitur. Quòd autem membranarũ quæ ossibus adjacent, dolores profundi sint, & veluti dolentium ossiũ quandã imaginẽ referant, haud quidem mirandũ est. Proprius autẽ arteriæ venæq; dolor, extensæ secundum longitudinẽ corporis, veluti chordæ cujusdam speciem refert, nullam gravitatẽ inducens. Porrò ulcerosus dolor non solùm ad cutem, sed ad imas quoq; partes, ut ossa extenditur. Pruriginosus autẽ ad solam pertinet superficiem: nõ tamen primariò, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, *quòd nimirũ cutis omnes sibi subjectas partes spissitudine superet. Horum ergo dolorũ uterq; propriæ dispositionis est accidens. Fiunt autẽ ob quosdam humores acres: tantũmq; ipsi inter se, quantũ dispositiones à quibus oriuntur, dissident. Verũ quia crebrò dispositio pruriginosa, ulcerosam antecedit, necnon soluta quiescentéq; ulcerosa in pruriginosam fieri trãsmutatio assolet, inde est quòd de ipsis scripserit indistinctè atq; confusè Archigenes. Qui quidem ubi etiã ait, *pungentem dolorem in profundo esse, perperàm hallucinatur: quando quidem ad membranas is, non ad imas partes propriè pertinere videtur. Similiter ubi infixum dolorum vocat, cùm sinus accesserit, sermo illius absurditate nõ caret. Quippe sinus cavitas quædam est, cùm partium antea cõjunctarum, altera distat ab altera. Ubi igitur fluxione impletur, ita ut adjacentes partes tendãtur, tunc tensivum dolorem sentiunt laborantes, nõ quidem longo spacio porrectum, sed propriis limitibus circunscriptum. Præterea dum ait, hepatis dolorẽ inhærentẽ, hoc est, eodem in loco permanentem, existere, an nõ etiam veris cõtraria profert? Siquidem hepatis dolor, si quispiam alius, vicina corpora ad consensum perducit. Nam & ad jugulum usq; porrigitur, & spirandi difficultatem creberrimè infert: atq; interdũ tussim quoque, & dysenteriam excitat: nec rarò nothas costas infestat. Porrò inter vehementer respirandũ nonnunq̃ gravitatẽ in dextra præcordiorũ parte sentimus. Cæterùm si id citra febrim eveniat, aut obstructione, aut dura dispositione hepar laborare conjicito. Nam ubi inflammatione infestatur, tunc febrim adesse est necesse.

Sphacelos. *Dolor turgidus.* *Nervi in quibus laxentur affecti, et in quibus tendantur.* *Actionis læsio est affecta partis symptoma.* *Convulsiones oriuntur à plenitudine & ab inanitione.* *Citharistæ chordas instrumento cur laxent.* *Nervi subdũtur arteriis & venis. Tendones sunt nervosa corpora.* *Dolor nervorum non est affixus. Membranarum dolores lati æquales que.* *Pleuritide in ter respirandum septo transverso ...*

Dolor ab inflammato hepate. *Dolor membranarum ambientium ossa.* *Dolor arteriæ & venæ.* *Dolor ulcerosus & pruriginosus.* *Cutis superat omnes subditas sibi partes spissitudine.* *Dolor pungẽs* *Sinus quid.* *Dolor tensivus quando accidat.* *Dolor hepatis vicina corpora in consensum adducit.* *Hepatis inflammationi necessario adest febris.*

CAPUT III.

Igitur ad inveniendas affectas sedes, in primis quærere oportet, an singulorũ locorũ, quomodocunq; afficiantur, propria signa inveniri possint: an pro affectuũ ratione alterẽtur. Deinde, utrum singulorum affectuum propria sint signa: an circa quamlibet partem varietur. Postea verò expedit, loci simul & affectus memores, signa ipsa perstringere. Veluti si ita acciderit, ut pulmo inflamatione laboret, tanta spirandi difficultas orietur, tatáq; angustia, ut suffocari laborãtes videatur, ac recti sedere conẽtur: quẽ affe-

Pulmonis inflãmati symptomata.

ctum vocat orthopnœam. Quinetiam calidam sentiunt * expirationẽ, idq; maximè si erysipelatis particeps ipsa inflãmatio fuerit: quamobrem ubi plurimũ efflant, juvantur, inspiraréq; abundanter frigidum aërem desiderant. Sputũ verò ipsum modò hoc, modò alio expuunt colore tinctum. Insuper gravitatis cujusdã thoraci incumbentis sensum sæpenumero ægri percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum pervenire, & ad pectus, & ad spinam. Præterea febris acuta ipsis adest. Pulsum verò habent, qualem in libro de Pulsibus diximus. Similiter ubi membrana costas succingens est inflammata, acuta febris infestat, simulq; dolor punctorius, unà cum spirandi difficultate. Magna etiam ex parte sputũ colore infectũ apparet, haud secus q̃ in peripnevmonia. Igitur utrunq; affectũ, respirandi difficultas necessariò cõsequitur, eò quòd affecta particula spiritus instrumentũ existat. Oritur autẽ febris, & propter affectũ ipsum (calidus enim effectus est inflammatio) & propter positũ. Nam & pulmo, & succingens costas membrana, prope cor cõsistunt. Sic etiam tussis ipsis ut spiritalibus convenit. Sed quòd aliquid expuatur, id ab affectu ꝓcedit. Quippe jam ostendimus, omnẽ inflammationem ex affluente sanguine fieri. Quapropter si biliosus sanguis fuerit, flavum aut pallidũ erit sputum: si pituitosus, spumans & candidũ. Si melancholicus, aut nigrum aut lividum. Si nihil horum infecerit sanguinẽ, rubrũ. Quinetiã in laterali morbo sæpenumero magis biliosum: in peripnevmonia verò magis pituitosum sequi sputum consuevit. Quòd autem inflammatarũ thoracis partiũ excrementa, per asperam expurgentur arteriam, in causa certè est, tum positus earũ, tum formatio, ut quæ per solam hanc viam effluxum sortiantur. At verò ventriculus duos habet meatus: ac quod in eo vitiosum est, supernatare solet, vomitioneq; ejicitur: quod autẽ in intestinis subsidet, dejectione vacuatur: veluti renũ vesicæq; excremẽta, mejẽdo excernũtur. Nam quę redundant in cerebro, per nares præcipuè, nonnunq̃ per palatum & aures exterminãtur. Sedes itaq; affectæ dignoscũtur & ab accidẽtibus, & ab actione læsa, & ab excrementorũ qualitate, & à tumoribus præter naturam, & à doloribus, & à coloris vitio, quod sequitur, vel in universo corpore, vel in una quapiam parte, vel duabus, idque maximè in oculis & lingua: quibus addere potes etiam eam affectionẽ, quę per consensum affligit. [illegible] autẽ in hisce omnibus exercitatio, ubi particularia sub eandẽ viam & rationẽ ducũtur. In primis igitur intueri oportet, num sit actio aliqua Læsa; quippe cùm ipsa propriũ aliquod instrumentũ affici necesse est. Deinde, ubi actionẽ esse læsam perspexeris, ad modum læsionis accedendo, considera ad quem affectũ propriè pertineat. Postea partẽ affectam expende, num tumore quodam, aut dolore infestetur, & quidem accuratè cujuslibet horum speciem investigando. Fingamus ergo, ut quispiam inter respirandum, in notharũ costarum regione doleat: non protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes, sed in primis quidẽ, an tussiendo aliquid expuat, cõsiderare. Id enim si coloratũ videris, tunc ægrum

Orthopnœa.

Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Inflammatio omnis ex affluenti fit sanguine.

Sputi pleuriticorum species diversa.

Thoracis partes inflamatas expurgari per asperã arteriam.

Cerebri excrementa per quas regiones vacuentur.

Sedes affecta unde dignosci possit.

dices esse pleuriticũ. Quòd si tussiendo nihil omnino expuat, fieri potest ut nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed inflammationẽ habeat incoctam adeò & impactã, ut nihil ab ea foras ejici possit. Fieri quoq; potest, ut ob hepatis inflammationẽ dolor in jam dicta sede excitetur. Cæterùm ex differentia pulsus, ex dejectionibus, ex tumore præter naturã, ex gravitate & pondere, ac deniq; ex aliis notis, quæ hepatis inflãmationi sæpe solent accidere, jecorariũ affectũ à pleuritico licebit nobis discernere. Verũ in hujusmodi dispositionibus, solidum firmumq; discernendi indicium, per omne tempus morbi, à pulsu sumendũ est: deinde tractu temporis, reliqua etiã consideranda. Nam & linguæ, & universi corporis color alteratur, ubi hepar vitiatum est. Sicuti rursus thorace affectio, increscit tussis, atq; sputa cernuntur. Distinguendi tamen sunt interim affectus qui primarij dicuntur, ab ijs qui per cõsensum affligũt. Nã si in pleuritide vel peripnevmonia delirium aliquod incidat, existimandum est principem animæ sedem, in qua & scientia, & opinio, & cogitatio consistit, consentire thoraci, atq; ob eam necessitudinem affici: in aliis autem affectibus, ut in lethargo & phrenitide, minimè consentire, sed laborare affectu primario: undiq; verò affici, ubi propriarũ ipsius functionũ aliqua oblæsa fuerit. Proprias enim functiones dico, quæ à nulla alia parte ut instrumento, fiunt. Nam revera & videre animam, & audire, haudquaquã negandum est: sed videre oculis, & audire auribus. Atq ut cogitet, reminiscatur, existimet, eligat, neq; oculis, nec lingua, nec alia quapiam parte utitur. Verùm quòd * dux sensus & voluntarij motus sedem habeat in cerebro: quodq; cerebrum cõtegatur menyngibus, alibi à nobis est declaratũ. Si igitur per solum consensum cerebro affecto, illa pars quæ primitivo affectu laborat, curata fuerit, priusquã cerebro propria aliqua dispositio eveniat, nullũ in ipso accidens relinquetur. Quòd si ex cõsensu permanẽs aliqua in ipso dispositio remaneat, nõ solùm parti primariò affectæ, sed capiti quoq; remedia adhibenda sunt. Quapropter exactè definire, utrũ cerebrũ, an membranæ ipsius primitivè afficiantur, haud magnam utilitatem afferre potest, cùm in utraq; dispositione capiti succurratur eadem medendi ratione. Præcipuè verò danda opera est, ut morbi essentiã deprehendamus: qua cognita, facilè nobis licebit per contraria curationem moliri. Itaq; non tantũ affectum locum, sed causam etiam inferentẽ noxam, cõsiderare oportet. ut, exempli gratia, delirium est ejus actionis symptoma, quæ à loco mentis compote prodit: similiter sopor stupidus: sed à contrariis causis oriuntur. Siquidem & vigiliam, & delirium, causa potestate calida efficit. At quotquot somnolenti soporisque affectus existunt, omnes à frigida causa proveniũt: id quod ex medicamentorũ natura planè discere licet. Quippe frigida stuporem soporemq;, calida verò vigilias & varias motiones inducunt. Tenuis etiam victus ratio, & vinum meracius, vigilias pariunt, præcipuè si vinum ipsum fuerit suapte natura calidũ, aut etiã antiquius valdè. Etenim calida causa motum excitat

Iecorarius affectus à pleuritico quomodo discernatur.

Hepate affecto alteratur totius corporis color.

Affectus primarios a quibus per consensum ... dunt, distinguendos.

Animæ principis sedes quando per se, & quando per cõsensum lædatur.

Propriæ functiones cerebri quæ ... cantur.

Originẽ ... tus & sensus consistere ... cerebro.

Affectum per consensum curatio.

Cerebri eius mẽbranarum affectibus eadem succurri... dendi ratione.

Essentia ... bi in primis est cognoscenda.

Curationem per contraria moliendam esse.

Deliria & vigiliæ ... sa calida ... untur.

Soporosi affectus oriuntur à causa frigida.

Vinum meracius inducit vigilias.

citat

lida cur vigilias efficiat. Frigida cur immant somnum.

citat, ob idq; vigilias affert: frigus aût ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal: qua ratione somnum soporemq; conciliat. Igitur qui hæc intelligit, cùm per ardentium febrium vigorem, hominem viderit & vigilare & delirare, deinde inclinante jam febre, & dormire & rectè sapere, in capite nullam propriam esse dispositionẽ, sed à febris abundanti calore delirium fieri, perpendet. Quippe tunc affectus proprius putandus est, cùm permanere in parte quapiam conspicitur. At ubi pars aliqua simul cum alia sic afficitur, ut irritata quidem una, altera infestetur vehemẽtius: remissa verò irritatione, quiescat, eam per consensum affici putandum est. Sic etiam cõtingit, ut cùm febrium accessiones invadere incipiunt, sopore laborantes graventur: quòd eo tempore cerebrum sit vehementer refrigeratũ, alioqui paratissimũ, ut noxam eiusmodi subeat, cùm nimirũ frigidiori intemperie sit præditum. Gignitur autem sopor, vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

Affectus proprius quando putandus. Affectus per consensum quando dicatur. Accessione febris invadente, cur quis corripiatur sopore. Soporis causa.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. III.

IGitur ad cognoscendas affectas sedes, curandosq; illarum affectus, accurata inquisitione est opus. Cæterùm per artis exercitationem comperi, eam remediorũ inventionem, quæ ex vera demonstratione oritur, in iis quæ raro contingunt, experientiæ longè præstare. Nam experimenta duntaxat sectantes medici, nõ ea quæ rarò, sed quæ crebrò accidunt, memoria & imitatione assequuntur. Quocirca dispositionũ rarò evenientium, nõ solùm curationem, sed prævenientes etiam notiones ipsarum, negligunt. Ego verò semper investigare studui, quænam sedes vel afficeretur ipsa, vel alteri consentiret. Cumq; eam inventam esse arbitrarer, tunc ad dispositionem eius investigandam, atq; ex utrisq; totius curativi generis indicationẽ sumendam, ac denique remediorũ qualitatem, quantitatem, idoneamq; materiam comparandem, me accinxi: haud neglecta interim, ætatis, naturæ, temporis, regionis, aliorumq; id genus omnium contemplatione. Deprehendi autem possunt affectæ sedes ab excrementis, atq; ab iis quæ affectis partibus adnascuntur, necnon à functionum noxa: quibus connumeratur & color præter naturam, figuraq;. Verùm ubi nulla mihi pateret aliàs via, sola functionis læsio fuit satis, ad inventionẽ affectarum particularum.

Remediorũ inventio quæ ex vera demonstratione paratur, in his quæ raro contingũt, longè experientia præstat. Affecta sede unde deprehendatur.

CAPUT II.

Cùm autem exoletam cujusdam memoriam restituere conarer, primùm quidem apud meipsum investigavi, quænam pars esset affecta, cui localia adhiberem præsidia, prius videlicet universi corporis vacuatione præmissa, quod præceptum est in morbis omnibus observandũ. Deinde, qua via & ratione invenirem singula remediorum. Cæterũ affectam sedem eam ipsam existimavi, qua princeps, animi vis cõtinetur. Medicamenta autem eà adhibenda esse, quæ hujus sedis dispositioni reluctarentur. Cùm igitur hujus inquisitionis gratia cõsuluissem epistolam quandam ad Marsum, ab Archigene scriptam, in qua jubet, depravata memoria, raso capiti affigi cucurbitulas, nõ injuria sanè inconstantiã hominis sum demiratus: quòd nimirum neglecto corde (cui memoriã ipse, ceu opus cognatũ tribuit) ad caput remedia transferret. Nam quid p immortales deos ex affectorũ locorũ notitia (quã ipse ad medendi rationẽ ait maximè necessariam existere) consequemur utilitatis, nisi ab ipsis ad remediorũ invẽtionẽ ducamur? Ad hæc, si affectio quæ oblædit memoriam, existat frigida & sicca, nullũ usum adferũt cucurbitulæ admotę, sive eæ incisa prius cute, sive integra, administrentur. Si quidem detractio sanguinis, quæ fit, ubi scarificata prius cutis fuerit, ad extremũ ducit periculum. At citra ullã scarificationẽ cucurbitulæ adhibitæ, solius excitandi caloris gratia utiles esse censentur: quippe attrahunt ad sese humorẽ ex imo, id quod magnopere aridæ dispositioni adversatur. Porrò rationalem animæ vim in cerebro: virilem, irascibilémve, in corde: appetitoriã deniq; in jecore sitam esse, nemini nõ persuasum existimo: idq; vel ex vulgarium sermone indies discere licet. Fatuũ siquidẽ ajunt carere cerebro: timido & pusillanimi, cor deesse. Tityo verò jecur ab aquila erosum, non solùm poëtæ, verumetiam pictores, sculptoresq; fingũt. At verò, quẽadmodum si ratio lædatur, sæpenumero contingit lædi memoriã: sic si memoria vitietur, ratio ipsa quodámodo etiã labefactatur, utpote actionis utriusq; noxa procedente ab eadem dispositione: quæ ubi vehemẽtius intẽditur, simul cum memoria ratio quoq; omnino deperditur. Ac talis quidem affectio stultitia vocatur. Sic in lethargo etiã, in omnibusq; soporosis affectibus, utræque simul pereunt actiones. Quòd autẽ affectus hi à frigida intemperie oriãtur, quæ animales, actiones omnino torpidas reddit, sanè id vel ex animalib. ipsis, quę per frigora latêre cogũtur, satis liquidò cõstat: necnon ex frigidis tum medicamẽtis, tum cibis. Lactuca quippe graves inducit somnos, si multam quis ipsius quantitatẽ ingesserit. Verũ & capitis gravitates, quæ sine mordaci infestant dolore, somnũ soporemq; conciliant: quibus apophlegmatismi magnificè opitulari videtur. Igitur ut capitis ardor vigilias, sic refrigeratio inducit soporem. Item biliosi calidiq; morbi, vigilias, deliria, phrenitides: contrà pituitosi frigidiq;, ignaviã soporemq; efficiunt. Nam quod ad vigilias soporesq; per morbos pertinet, calida frigidaque intemperies primã sibi facultatem vẽdicat: altera verò ab hac, ad humilitatẽ ariditatẽq; refertur. Balneæ siquidẽ, eò quòd madefaciant caput, soporiferæ sunt. Haud secus vini moderata potio, omnesq; cibi humectantes. Ex ætatibus etiam, pueritia quidem ob humorẽ est somnolenta. Senes verò ob ariditatẽ, vigiliis vexantur. Omnia igitur hæc argumẽto esse possunt, ad animi ignaviam inducendam, humiditatem præter naturã obtinere secundas partes, frigiditatem verò priores. Cæterũ ut humiditas sola, si abundet, longos profundosque somnos inducit: ita ariditas sola, vigilias. Quòd si frigus cũ humore intendatur vehementer, soporẽ stuporemq; constituit: sine hoc verò memoriæ nocet, stultitiamqúe inducit. Cùm itaque nõ solùm in

Memoriam quidam restituturo, quæ sint consideranda. Archigenem inconstantiam demiratur Galenus. Memoria oblæsa à causa frigida & sicca, cucurbitulas admotas non esse ex usu. Cucurbitula sine scarificatione adhibita, solius excitandi caloris gratia sunt utiles. Animæ facultatum singulis quæ sedes tribuantur. Tityo erosũ iecur ab aquila fingũt poëtæ. Ratione læsa, sæpe memoriam lædi contingit: ut è converso. Stultitia quid. Frigida intemperies, animales actiones omnino reddi torpidas. Lactuca soporem gignit. Apophlegmatismi quibus affectibus conferant. Vigilias qui morbi inferant. Balneæ cur soporiferæ. Vinum modice sumptum inducit somnum. Pueri cur somnolenti. Senes cur vigiles. Stultitia unde oriatur.

frigiditate humiditateq́; , verumetiã in ariditate & calore, non parvũ secundum magis & minus, discrimen sit: nihil mirũ, si multifariæ inveniantur causæ quæ animales actiones lædere possint. Impræsentiarum autem, clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales: irrationales verò, morales vocentur.

Actiones principales. Actiones morales.

Cùm autem bifariam fieri cõtingat intemperies prædictas, duplex quoq; erit utriusq; dispositionis modus: unus quidem, in humidis siccisq; humoribus: alter in corporibus solidis, si quando in eandem intemperiem cũ mollibus, solidæ partes inciderint. Præterea q̃vis ipsæ intemperies inter se sint contrariæ,* fit tamen ex ipsis interdum mixtum quoddã temperamentum: ut in vigilanti sopore, in quo pituitosus biliosusq; humor exuperãt.

Vigilans sopor.

Ita in calidi frigidiq; cõtrarietate, eosdem quoq; modos invenire licebit, tum per simplices intẽperantias, tum per cõpositas ex ambabus. Quòd si in solidis corporis partibus mixtã ex contrariis dispositionẽ fieri fateamur, tres sic prodibunt in utraq; cõtrarietate intemperies. Igitur hujusmodi affectus omnes capiti adveniri solent, sed inter se differũt, non solùm mistionis varietate, aut eo quòd magis minúsve intẽduntur, verumetiã quia interdum afficiũtur ventriculi cerebri id genus intemperãtiis, interdum universa eius vasa, aut humiditas dispersa per corpus cerebri. Accedit ad hæc quartus quoq; modus, cùm videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatũ redditur.

Caput quadrupliciter affici.

CAPUT III.

Stultitia est intellectus amissio.

Quorum igitur vel memoria, vel intellectus periit (intellectus enim amissio, stultitia est) somnos observare oportet Præterea, utrum excernant quippiam, vel ex naribus, vel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ hujusmodi partes sint. Quippe ex ijs dispositionẽ ipsam consequi conjectura poterimus. Ubi igitur vel periit, vel graviter læsa est memoria, frigida est omnino intemperies cerebri: quocirca calfacere ipsum oportet. At verò exiccare, vel humectare, nõ necessarium est: sed si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere. Cęterùm si inter has medium obtinet, ipsum est conservandũ.

Memoria exoleta, vel graviter læsæ, causam esse intemperiem frigidam cerebri, quæ calefacienda est.

Interdùm verò ubi principales actiones sunt læsæ, febris quoq; accedit: ut in phrenitide & lethargo. Interdum sine febre adest vitium: ut in mania, & melancholia: id quod modò per cõsensum, modò primaria affectione cerebro laborante, accidit. Etenim ubi propriis accidentibus exprimuntur hujuscemodi vitia: permanentiaq; sunt, nec aliis præcendentib, superveniũt, primogenia dicuntur esse. Ubi verò propriis accidentibus minimè limitãtur, neq; perpetuò permanẽt, atq; ad alias affectiones sequũtur, per cõsensum ipsa evenire dicimus.

Affectus primogenij sive primarij, qui sint. Affectus per consensum, qui dicãtur.

Nec interim latere nos debet, ubi quis lege cõsortii afficitur, fiatq; adhuc affectio, quòd deletis efficientibus eam causis, ipsa quoq; simul deletur. Sin autẽ consentientes partes permanentẽ jam habeat dispositionem, q̃vis causa efficiens cõquiescat, ipsa tamen permanebit affectio. Quòd autẽ in cerebro cõsistant omnes principaliũ animæ viriũ affectus, pro confesso habẽt omnes medici, qui studio veritatis tenẽtur: sicuti & quòd omnes nervi qui voluntatis imperio audiunt, à cerebro ducant originẽ.

Anima principalium facultatum affectus, consistunt in cerebro.

Nervus om[...] nis à cereb[...] ducit origi[...] nem.

Convulso siquidem universo corpore, omnes profectò autumant, talem quampiã affici partẽ, quæ ut in arbore caudex ramorũ, sic ipsa sit cõmunis omnium nervorũ origo. Si igitur partes omnes quæ infra faciẽ sunt sitæ, convulsæ sint, primas spinalis medullæ partes affectas esse putandũ est, ac proinde illis opitulandũ. Si verò simul cum universo corpore facies quoq; convulsa videatur,* nõ modò spinalis medullæ exortum, sed etiam cerebrũ ipsum, à quo nervi faciei oriũtur, curamus. At verò si crus tantũ, aut altera manus cõvulsione tentetur, totius membri convulsio nervorũ, qui ad ipsum feruntur, principium affectũ esse declarat. Cæterùm cùm omnis motus à voluntate profectus, attractis musculis in eas quibus innascũtur partes fieri videatur: ne fieri possit attractio, nisi ad suam originẽ retrahatur musculus, cõstat cõvulsionẽ in cõvulsis partibus factam, hac sola ratione à motu naturali differre, quòd præter voluntatẽ fit.

Convulsi[...] quo diffe[...] a natura[...] motu.

Porrò ipsam cõvulsionẽ nervorũ, ob plenitudinẽ vel inanitionẽ fieri, q̃verissimè professus est nobis Hippocrates: id quod vel ex fidiculis instrumẽtorum (quæ ob utranq; intemperiem ambientis aëris, humidam nempe & aridã adeò tenduntur ut disrumpãtur) liquidò cõstat.

Convulsi[...] ob plenit[...] nem vel i[...] anitione[...]

Si igitur convulsio fiat vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel solicitudine, vel arida æstuantiq; febre, qualẽ est videre in phreniticis, causam eius ariditatẽ, inanitionemq́;, rectè putaveris. Sin verò temulento cuipiam, ac omnino pleno homini convulsio accidat, non ab re ipsam à contraria causa judicabis ortum habuisse. Atqui inanitioni contraria est repletio. Jam comitialis morbus convulsio est omniũ corporis partium, minimè quidem perpetua (ut in emprosthtono, opisthotono & tetano) sed quæ ex temporũ accidit intervallis. Nec solùm hac re, sed mentis quoque & memoriæ, ac sensuum oblæsione, à jam dictis convulsionum generibus differt. Unde cõstat in cerebro hunc affectum consistere.

Epilepsi[...] cõvulsio[...] versi cor[...] ris, quæ[...] temporu[...] accidit i[...] vallis. Epilepsi[...] sistit in c[...] bro.

Cæterũ velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatũ in cerebri ventriculis obstruentẽ, hunc maximè affectum peperisse declarat: nervorũ principio seipsum quatiẽte, quò excutiat id quod infestat. Itaq; non ab ariditate, inanitionéve, sed à crasso & viscido humore, impediente animalem spiritum, quo minus deferatur in corpus, hanc affectionẽ gigni argumento est, quòd subitò & fiat, & solvatur. Siquidem brevi tempore fieri nõ potest, ut vel cerebrũ, vel tenuior ipsius membrana, ad tantam ariditatẽ perveniat, ut corio simile quippiam patiatur.

Epilepsi[...] de gign[...]

In corpore itaq; cerebri, anima suam sedem sortitur: in quo etiam fit tum ipsa ratiocinatio, tum recordatio sensibiliũ imaginum. Primũ autem instrumentũ ipsius animæ, tum in sensibilibus actionibus universis, tum in ijs quæ à consilio & voluntate proficiscũtur, spiritus est animalis, qui in cerebri ventriculis continetur, sed præcipuè in postremo: q̃vis non contemnendus sit medius ventriculus, quẽ amplecti multis rationibus cogimur, ut duos anteriores deserere. Satis tamen fuerit ad curationem, nosse sedem affectam esse ipsum cerebrũ: atq; in eius vẽtriculis humorẽ crassum & viscidũ comprehendi,

Anima v[...] catur in[...] cerebri [...] re in q[...] ratiocin[...] fit, & m[...] Anima[...] mum o[...] num, [...] malis [...] tus, qu[...] rebri [...] culis [...] tur, sed p[...] pue in p[...] mo.

prehendi, nunc pituitosum, nunc melancholicũ. Pituitosum in pręsentia humorē appello, in quo humiditas frigiditasq; : ut melancholicũ, in quo siccitas & frigiditas dominatur. Ac pituitæ quidem unum genus est, quod quotidie vel screando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso spiritu plenum, ut ne sensu quidē lateat ipsum esse dissimilare. Alia verò pituita, similaris quidem videtur, licet fortassis nō similaris existat: qualis est tum crudus humor, qui in urinis subsidet: tum is qui à Praxagora vitreus vocatur. Ex quo genere videtur esse & saliva, quæ neque fluida admodum sit, neq; aquosa. Verũ saliva nō unica duntaxat qualitate gustum solet afficere, nedum universa pituita. Sic atra bilis quoq; ob substantiæ varietatem non obscuras differentias sortitur. Nam alia est veluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa existit, fæcibus vini haud absimilis. Alia verò, q̃ superior essentiæ est multò tenuioris: atq; vomentibus ipsam & olfacientibus videtur acida. Hæc etiam attollit in bullas terrā, eamq; radit, atq; fermentat. At illa quam fæci vini similem esse dixi, in terrā effusa nō inducit fervorem, nisi fortè in ardenti febre ipsam præassari cōtingat: neq; ulla etiam acida qualitate participat: quare iudicio meo potius melancholicus aut succus aut sanguis, quā atra bilis, dicenda est. Igitur ut crassus pituitæ succus, ita hic quoq; comitialē morbum solet efficere, ubi in meatibus ventriculorũ cerebri retinetur, sive is medius sit, sive postremus. Ubi verò in ipso cerebri corpore abundat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, inducit. Quemadmodũ alter atræ bilis succus, qui præassata flava bile nascitur, ferina gignit deliramenta, modò cum febre, modò absque illa, in cerebri corpore abundans. Atq; hanc ob causam phrenitis nōnunquā est mitior, ubi à pallida bile ortũ traxit: interdum vehementior, ubi flava bilis eam peperit. Deliria autē quæ per febriũ vigores accidũt, non propria cerebri affectione, sed per cōsensum fiunt. Quāobrem sic delirantes, minimè appellamus phreniticos: quia phreniticorũ insania nō quiescit mitigato febrium vigore. * Quemadmodum igitur phreniticorũ febris, unũ quoddā ex symptomatibus dispositionũ cerebri judicatur, sic ardentiũ febriũ symptoma deliriũ est: quod nimirũ fit elatis ad cerebrũ multis vaporibus * calidis. Haud secus gignitur ea affectio, quæ suffusioni est persimilis, à ventriculi dispositionibus ortum trahens. Nanq; ventriculo cerebrũ, cerebroq; ventriculus, suas affectiones trāsmittit, idq; propter nervorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinē: per quos etiā sensus huic particulæ, q̃ ulli reliquarũ corporis partium, acutior est. Quocirca fracturas quidem capitis, ubi ad membranas usq; perveniunt, biliosus vomitus: capitis autem dolores quomodocũq; fiant, nausea stomachiq; morsus consequitur. Hypochondriacas verò & flatulentas vocatas affectiones, melancholica comitatur tristitia: haud secus q̃ acutas febres deliriũ; & * nonnullas oris ventriculi dispositiones, affectio suffusioni persimilis. Sic nervosis partibus inflammatis, promptius q̃ reliquis, deliriũ supervenire solet: idq; ascendente ad caput interdum per continuas partes solo calore, interdum spiritu vaporoso, vel fumoso, vel fuliginoso.

CAP. IIII

Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abundant, interdum ei veluti instrumentali, interdum ut similari nocet. Cùm enim meatus obstruuntur, ut instrumentali: cùm verò alteratur temperamentũ, ut similari. Proinde rectè ab Hippocrate dictum est: Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur: & cōtrà, morbo comitiali laborantes, melancholici evadunt. Atque horum utrumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus epileptici: si verò in mentem, melancholici evadunt. Cùm autem non solùm ab atra bile, sed etiam à pituita morbus comitialis oriatur: sciendum est, solum eum qui ab atra bile ducit originem, in melancholiam transire posse. Etenim cùm anima ipsa, aut temperamentum activarum sit qualitatũ, aut ab ipsarum tem peramento mutetur: bilem ipsam ubi cerebro, veluti parti instrumentali, nocet, ad cerebri corpus converti ait: id quod in obstructionibus fieri cōstat. Cùm verò temperamentum mutando, ei veluti similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Accidit autem cerebro, ut nonnunq̃ universo in venis sanguine melancholico effecto, ob commune vitium, ipsum quoq; lędatur. Nonnunq̃ verò totius corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contentus est, alteratur: idq; bifariam fit. Aut enim aliunde in ipsum derivatur: aut in ipsomet melācholic⁹ humor genitus est, cũ videlicet internus calor aut flavam bilem, aut crassum atrumq; sanguinē superassavit. Si igitur universum corpus redundet melancholico sanguine, curationem à venæ sectione auspicari oportet: si verò cerebrum tantùm, æger tunc (quod ad hanc dispositionē pertinet) sanguinis detractione non indiget: quamvis ob aliā causam sanguis detrahi possit. Utrum verò melancholicus sanguis universum corpus, an solum cerebrum occupet, sic discernendum est. In primis universi corporis habitum, qualis nam sit, accuratè consideres velim: meminerisq;, quòd molles & candidi, & obesi, nequaquā humorē melancholicũ possident. Macri verò, & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt, ut hujusmodi in ipsis humor accumuletur. Fitq; interdum, ut * admodum rubicundi, affatim melancholicum temperamentum cōtrahant: atq; post hos etiam flavi, si præcipuè vigiliis, & multis laborib. & solicitudine, & tenui victu educati fuerint. Cujus generis etiam hæ notæ existunt: si hæmorrhois aliqua sit restricta, aut consueta aliqua sanguinis evacuatio: aut usus fuerit æger cibis melancholici succi. Porrò qui sanguinem melancholicum gignunt, hi ferè sunt: caprina bubulaq; caro, magisque hircinæ & taurinæ: sed maximè asinorũ & camelorum carnes: itemq; vulpinæ & caninæ. Magnũ ad hujusmodi sanguinis generationē momentum adfert etiam * leporis esus, sed multò magis aprorũ. Limaces quoq; sanguinē melancholicũ pariunt, si frequens sit eorum usus. Præterea omnium animalium terrestrium carnes sale cōditæ: necnon aquatilium

Cerebrum quando afficiatur ut instrumentũ, et quando ut pars similaris.

Melancholici magna ex parte epileptici fiunt, et è converso.

Atra bilis quando in cerebri corpus, et quando in animam repat.

Melancholicus sanguis in quibus minimè habeatur, et in quibus omnium maximè accumuletur.

Cibi melancholicum succum gignentes.

aquatilium carnes, ut thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atq; cetaceorū omniū. Ex oleribus aūt, brassica ferè sola, gignere sanguinem id genus cōsuevit: quemadmodum & arborum germina, ubi vel muria, vel oxyhalme condiuntur, præcipuè lentisci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminū verò omniū maximè lentes inter melancholicos cibos annumerantur: mox furfuraceus panis, & qui ex typha & vitiatis seminibus factus est. Præterea vina crassa, nigraque, aptissima sunt, ut ex ipsis humor melancholicus fiat. Vetus etiam caseus, si supercalfactus in ipso corpore fuerit, facilè hujusmodi humorē procreat. Sunt etiam nōnulli, qui per febriles morbos contraxerunt melancholicū succū. Ad efficaciorem autem notitiam, non parū confert anni tempus, ac præterita præsensq; ipsius constitutio: necnon regio, & laborantis ætas. His itaq; omnibus præmeditatis, si existimas in universi corporis venis contineri sanguinem melancholicū, quò certiorem habeas notitiam, cubiti venam seca, præcipueq; mediam quæ cōmunis est, & ei quæ humeralis dicitur, & ei quæ per axillam ad manum fertur. Quòd si tum fluens sanguis non videatur melancholicus esse, supprimatur cōfestim. Si verò talis appareat, vacua quantum pro laborantis corporis habitu satis esse conjeceris. Est præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, ubi ortum à ventriculo suscipit: solentq; medicorum nonnulli hanc dispositionem, hypochondriacū, flatulentumq; morbum vocare. Quem sanè (ut Diocles testatur) sumpto cibo concoctu difficili, statim ructus acidus comitatur: cum eoq; flatus & æstus. Ad hæc fluctuatio in præcordiis, non ilicò, sed ubi cibos venter complexus fuerit. Interdum etiam ventriculi vehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum usq; extenduntur. Cæterū ægri cibis concoctis quiescunt: moxq; aliis ingestis, eadē revertuntur symptomata, quæ interdum jejunos, interdū etiam à cœna affligunt, ita ut ægri vomant cibos crudos, & pituitam subamaram, calidamq;, & adeò nonnunq̄ acidam, ut dentes torpere videantur. Atq; horū plurima statim ab ineunte ætate eveniunt. Utcunq; tamen acciderint, omnibus protelantur. Cujus morbi causam, calorē immoderatum venarum meseraicarū, obstructionemq; earundem, à crasso sanguine ortam, idem Diocles assignat. Videtur autē in ipso ventriculo per hujuscemodi affectus, inflammatio quædā consistere: sanguis autē in parte inflammata contentus, & crassior esse, & atra bili similior. Quo quidem exhalante ad cerebrum, melancholica eveniunt circa mentē symptomata. Frequentissimè etiam videmus, flava in ventriculo bile contenta, caput dolore affici: illa verò ejecta per vomitum, ilicò dolorē compesci. Atq; inter optimos medicos convenit, nō solùm hæc accidentia, verumetiā epilepsiam, aliquando capiti à ventriculo oriri. Cæterū melancholicos ut nunq̄ deserit timor: ita eorū phantasmata præter naturā, non semper eodē genere cōtinentur. Siquidem alius se testam factum putavit: atq; idcirco obviantibus cedebat, ne collideretur. Alius, ne Atlas, qui mundū sustinere dicitur, gravatus sub tanto onere, illum à sese excuteret, atq; ipse cōminueretur cum eo pertimescebat. Differunt porrò inter se melancholici: nam omnes timent, mœrent, vitā damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt. Quippe hoc ipsum nōnullis melancholiæ caput existit, quòd pertimescunt mortem. Sunt qui simul & mortem metuant, & mortem sibi consciscant. Quemadmodum igitur externæ tenebræ pavorē inducunt, sic atræ bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorē efficit. Siquidem tum humores, tum ipsa temperies corporis, possunt animæ actiones mutare, id quod à nobis est demonstratū in eo libello cui titulus est, Quòd mores animæ corporis temperiem sequātur. Ergo si circa ventriculū prima inceperint ipsius morbi symptomata: quibus auctis melancholica sequatur affectio: deinde alvi dejectione, vomitu, ꝓba coctione, ructibusq; levetur is qui laborat, hypochondriacū flatuosumq; ipsum morbū vocabimus. Accidentia verò ipsius dicemus & mœstitiam, & metū. Ubi verò propria melancholiæ accidentia esse auctiora videntur: circa ventriculum aūt aut nulla, aut perexigua cernuntur: haud ab re existimaveris, primitivam in cerebro affectionē consistere, ob atram in ipso bilem cōgestam. Quem morbum minimè inveteratū, frequētibus balneis. victuq; humido & boni succi, nullo alio præsidio adhibito, ipse aliàs curavi. Nam ubi diuturnus ipse morbus est factus, fortiora remedia postulat.

Venā mediā in cubito pertundendam iis esse, qui sanguine melancholico abundant per universum corporis habitum.

Hypochōdriacæ ac flatulentæ melancholiæ, quæ à ventriculo oritur, signa.

Hypochōdriacæ melancholiæ causa.

Epilepsiam aliquando oriri à ventriculo.

Melanch[olicos] nunq[uam] deserit t[imor]. *Melanc[holi]corū spe[cies] varia.*

Atra bi[lis] cur tim[orem] concilie[t].

Hypoch[ondria]cus mo[rbus] qui dic[atur].

Melan[choli]am rec[entem] qua [cu]ratione [cura]rit Ga[lenus].

CAPUT V.

Morbus comitialis, similiter ut melancholia, tribus clauditur differentiis. Verùm omnibus commune est, quòd afficitur cerebrum, sive primaria affectione, sive consortii lege. Prima igitur differentia existit, ubi affectus in ipso consistit cerebro: id quod pluribus epilepticis accidit. Secunda, ubi ab ore ventriculi per cōsensum dispositio ascendit ad cerebrum, quemadmodū per suffusiones contingit. Tertia deniq; fit rarò, cùm à parte alia quavis ipse affectus incipiens, indè, sentiente id ægro, ad cerebrum usq; perreptat. Quale genus morbi ipse adhuc adolescens primùm vidi in puero tertiumdecimum ætatis annum agente: qui sanè narrabat, dispositionem ipsam à crure initium capere: mox illinc rectà ascendere per fæmur & eminentes ei lumbos, ac per latus id, ad cervicem, donec perveniret ad caput: quòd cùm primùm tangeret, ipsum haudquanquam sibi constare. Interrogantibus autem medicis, quale esset quod ferebatur ad caput, nihil habuit quod responderet puer. Alius tamen compos mentis dicebat, veluti frigidam quandam aurem existere. Unde ex duobus alterū Pelopi præceptori placuit: aut quòd qualitas quædam, alteratis per continuationem partibus, aut spiritalis substātia transmitteretur. Nec mirandū esse dicebat, tam validam vim esse humori, in affecta particula præter naturā genito, ut cum perniciosarum ferarum venenis componi posset. Etenim ubi phalangium momordit aliquem, q̄vis parvū existat animal, existimare tamen debemus, venenū ex ipsius ore, primò quidem in superficiem, dein verò in totū corpus deferri. Præterea marinę turturis, sicuti & terreni scorpionis aculeus,

Epilep[siæ] tres d[iffere]ntiæ.

Curan[dæ epilep]sius ep[...] habes [...] vers. [...]

Pelops[...] ni prae[...]

Phalan[gii] morsu[s].

Turtur[is ma]rinæ ac[uleus].

aculeus, quavis in extremã illam acutissimamq; partem finiatur, ubi nullũ foramen est, per quod venenum dejici possit: necessum tamẽ est, ut excogitemus substantiam quandam inesse illi, aut spiritalem, aut fluidam, quæ ut mole minima, ita facultate est q̃ maxima. Siquidẽ cùm nuper fuisset quidam ictus à scorpione, videor mihi esse (inquit) percussus grandine: eratq; omnino frigidus, frigidoq; sudore perfusus. Quippe ubi ex icta parte per totam ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, contingit eam, eodem rursus contactu, in singulas subjectarũ ei partium recipi: mox ex illis in alias cõtinuas, donec in aliquã pervenerit principem: quo tempore, mortis periculum instat. Ad hanc rem in primis conferunt vincula partibus supernis injecta, abscisioq; partium venenatarũ. Novi equidem rusticum, qui epote è viperis medicamẽto, rescisso prius digito, evasit: sicuti & aliũ quendã, qui sola sectione, citra medicamen est liberatus. Sed epilepticũ illum puerũ medici quoq; sanarũt, primò quidem universum ejus corpus purgantes, dein medicamen ex thapsia & sinapi, parti primò affectæ adhibentes, ac supra illam medium membrũ ligantes. Quod verò ad causam pertinet, ob quam in hujusmodi per consensum affectibus, epilepticę cõvulsione, fiant: probabile sanè mihi videtur, quemadmodũ frequentissimè singultũ fieri videmus affecto stomacho, ita hanc oriri dispositionem. Etenim cùm ventriculus ciborum mole gravatur, aut ubi à corruptis cibis mordicus infestatur, singultu haud dubiè corripitur. Imò verò acris humor ipsum ventriculum mordicans nõ singultum modò, sed convulsionẽ etiam, per universum excitat corpus. Quo ejecto per vomitum, ilicò cõvulsio sedatur. Quo minus mirandum est, si nervorũ principiũ motu hujusmodi concutiatur, ut à se expellat, quicquid fuerit id, q̃ à parte primò affecta, ad ipsum transmittitur. Ubi verò deperdito sensu quis cõciderit, non accidente motu, quo vel cõvelli, vel salire videatur, affectum ipsum oriri à frigore censeo. Quo in genere cõtinetur lethargus. Apoplexiæ autẽ, quòd subitò eveniat, aut frigidum, aut crassum, aut viscidũ quippiam, quod affatim principes cerebri ventriculos impleat, non totius substantiæ intemperiẽ, causam esse, est perspicuũ: veluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, & resoluti motus. Porrò in omnibus his affectibus in quorũ numero apoplexia continetur, periculi magnitudinẽ ex nocumento respirationis conjicere oportet. Siquidem in cunctis soporosis affectibus, etsi corpus nec moveatur, nec sentiat, sola tamen spiratio, quæ musculorũ * thoracẽ moventiũ est munus, servatur. Porrò musculis universis, principium motus ab innatis ipsis nervis accedit, qui à cerebro initium primariũ sortiuntur. Quamvis enim ex medulla spinali permulti oriri nervi videantur, vim tamẽ quam habet illa, cerebrum ipsi omnem suppeditat. Cùm itaq; spirationem vehemẽter impeditam cõspexeris, nõ parvam in cerebro morbidam dispositionẽ esse conjicies, præcipuè in soporosis affectibus, qui omnes consistunt in cerebro.

CAPUT VI.

Vertigo ad cerebrum pertinet.

Affectus vertiginosus sive primariò, sive lege consortii accidat (quod solet ob consensum ventriculi) ad cerebrum ipsum pertinet. Quo detenti, vel à minima occasione hebetatur, adeò ut interdum cadant, si vel ipsi unico duntaxat circuitu in gyrum agantur, aut quippiam aliud circũrotari viderint. Est autem rationi consonum, hujuscemodi affectionem fieri, elato per magnas illas arterias, quæ plexum retiformẽ constituunt, vapido calidoq; spiritu, atq; cerebrum ipsum replente. Fieri etiam potest, ut inæqualis intemperies cerebri, hujusmodi spiritum gignat.

Vertiginis causa.

CAPUT VII.

Cephalæa quid.

Cephalæa (qui affectus ad cerebrũ etiam pertinet) est capitis dolor diuturnus, difficulterq; solubilis, qui à parva occasione vehementes possidet accessiones, ita ut qui eo torquetur, neq; strepitum, neq; vocẽ, neq; luminis splendorem, neq; motũ perferre possit: sed tranquillitatem, obscurumq; cubiculum quærat, idq; ob doloris vehementiam. Ad hæc, accessiones hujusmodi, veluti in comitiali morbo, intermissiones habẽt, interceditq; tempus, quo perfectè liberari videtur ægri. Differt autẽ à cephalalgia, quòd in hac non usqueadeo imbecillæ reddãtur partes affectæ, ut in cephalæa, licet in utroque affectu caput minimo negocio afficiatur. Sunt tamẽ nõnulli, quib. caput aptissimum est ut impleatur: atq; universi quoq; corporis habitus ad ipsum implendũ idoneus. Alii, omnes capitis partes aptas habent, ut afficiãtur. Quibus, ubi vitioso victu utuntur, accidit ut cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum aliis membranæ cerebrum continentes, dolore afficiantur, aliis pericraniũ duntaxat. At quibus intra calvariam est dispositio, iis ad oculorum usq; radices, ipse dolor extenditur: quòd nimirũ à cerebro, & ab utraq; membrana necnõ à vasis quæ in ipsis sunt, veluti germina quædam illuc deducantur. Sed & eorũ quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (vocantur autẽ ij hemicranici) alij extra calvariam, alij in capitis intimis partibus dolorẽ percipiũt. At verò dextram capitis partem à sinistra distinguit sutura per longitudinem ipsius exporrecta. Sub qua, intra capitis ossa, linea medium cerebrũ dividens manifestè portenditur: ad quam etiam pervenit anteriorum duorum ventriculorũ septum. Ea porrò corpora suapte natura idonea sunt ut ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus calidusq; spiritus gignitur: aut quibus biliosa excremẽta cumulãtur in ore ventriculi. Atqui spiritus, dolores tensivos pariunt: biliosa excrementa dolore mordaci afficiunt. Dolores à plenitudine inducti, gravitatis sensum præ se ferunt. Quòd si rubor adsit & calor, calidos in causa esse humores est signũ. Sunt quibus caput assiduè dolet, ubi vel liberalius vinũ ingesserint, vel meracius: idq; magis, suapte natura calidũ fuerit. Præterea calidi odores omnes, atq; in universum odorata omnia capiti dolorem conciliant. Nonnullos autẽ ob sensus exuperantiam dolor infestat: quemadmodũ in ore ventriculi accidit.

Cephalalgia & cephalæa discrimen.

Caput intra calvariam dolentibus, dolor usq; ad radices oculorum extenditur.

Hemicranici qui dicantur.

Caput quib. oppleatur facilè.

Odorata omnia conciliare dolorem capitis.

CAPUT. VIII.

At verò si aliquãdo per totũ corpus, nervorũ actio

actio vitiosa redditur, ipsorū esse affectū principium constat: id quod ex sola dignosci potest anatome. Cùm igitur omnes pariter nervi, tum sentiendi, tum movendi vim amiserint, affectus is apoplexia appellatur. Ubi verò alteri lateri, aut dextro aut sinistro id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus. Quòd si in aliquo membrorū idem evenerit, ejusdem resolutio dicetur. Cæterū omnes animātis partes sub cervice positæ, quæ à consilio & voluntatis imperio moveri possunt, nervos habent qui eas moveant, procedentes ab spinali medulla. Porrò nervi qui movent thoracem, ab ea spinæ parte quæ in cervice est, exoriuntur. Si itaque tota spina trāsversim dissecta fuerit, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motuq; privantur: quòd per eam nimirū facultas sentiendi & movendi pro arbitrio, deferatur à cerebro. Quòd si transversim ad mediū usq; secundū longitudinē ipsa spina incidatur, nō omnes suppositæ corporis partes, sed eæ duntaxat quæ è regione sectionis sunt, resolvētur: dextra quidem, dextræ spinæ parte dissecta: sinistræ verò, sinistra. Videntur autē hujuscemodi resolutionū aliquæ, faciem quoq; infestare: sed tum resolutum latus ad alteram faciei partem retrahitur. Cùm igitur nervi qui in faciei partes dispersi sunt, à cerebro oriantur, sanè si earum aliqua simul cū toto corpore resoluta sit, scire oportet resolutionis dispositionem in cerebro ipso consistere. Ubi verò illæsæ permanserint, hauddubiè spinæ initiū afficitur. Accidit verò nonnullis, ut faciei partes solæ afficiantur, ut lingua, oculus, mandibula, & labrum. Quippe nō omnibus ab uno loco principium influit, cùm ex diversis cerebri partibus suos nervos recipiant. Igitur apoplexia omnib. actionibus animalibus noxam inferēs, cerebrū affectum esse manifestè declarat. Discernitur autem magnitudo affectionis, ex noxæ quam spirationi infert, vehemētia. Cùm enim naturalem ordinē plurimum egreditur, magnam: cùm verò paulùm impedimenti est, parvam in cerebro noxam esse, cōjicere oportet. Sanè omniū pessima spiratio putanda est, quę & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Siquidem ob id contingit mori apoplecticos, quòd spirare non possint. At verò ubi pars aliqua convulsa est, nervus ei motioni deputatus, aut musculus, necessariò est affectus. Potissimū autē dicitur resolutio nervorum, ubi motus deperditus est. Ubi verò partium aliquarū sensus periit, eam partē sensus expertem esse: resolutam autē, non usqueadeo dicimus. Quanq̄ perinde est, ut quisq; eam nominare voluerit, modò sedem affectam, simulq; illius dispositionem inveniat.

Apoplexia quid.

Resolutio quid.

Nervi movētes thoracē, à colli spina exoriuntur.

Spina læsionibus quo pacto subditarum illi partium læsiones respondeant.

Apoplexia omnib⁹ actionib. animalibus noxam infert.

Spiratio pessima quænam sit.

Apoplecticos mori, quod priventur respiratione.

Resolutio præcipuè dicitur, ubi motus periit.

Caput IX.

Ubi olfaciendi vis læditur, nō eorum meatuū qui in naribus sunt, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, cùm aliqua intemperie laborāt, est noxa: vel eorum meatuum, qui in ossibus colatoriis consistunt, si aliquando obturentur. Siquidem odoratorū sensus, in anterioribus perficitur cerebri sinibus, „elatis ad ipsos, per foramina colatorii ossis, vaporibus.

Odoratorum sensus in anterioribus perficitur cerebri sinibus

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. IIII.

Caput I.

At verò oculorum interdum quidem sensus, interdum motus, ac nonnunq̄ utraq; functio resolvitur: idq; nūc in altero, nūc in utroq; contingit oculo. Est cùm solius palpebræ vel sensus, vel motus læditur. Ubi igitur nullo malo apparente in oculo, perierit facultas cernendi, nervo in ipsum descēdenti à cerebro, causa tribuenda est, nimirū vel inflammato, vel indurato, vel quomodocunq; aliter ob humorum affluxum læso, obstructòve secundū propriū foramen.* Quæ omnia accidere illi tanq̄ organicæ parti, necessum est. Nam tanq̄ pars similaris, octo intemperieb. vexatur. Præter has causas exoluti oculorum sensus, est alia, ubi nihil omnino, vel exiguum admodū visifici spiritus à principio (quod in cerebro consistere putandū est) ad eos descenderit. Si verò utervis oculorū, motū duntaxat amiserit, secundæ copulæ nervum, qui à cerebro oritur, molestari est necesse, ab aliquo videlicet eorū affectuum, quos alteri nervo, qui à prima cōjugatione oritur, & cui soli meatus conspicuus inest, nuper accidere diximus. Quia verò musculi oculum ipsum moventes senario numero constant, ac præter eos alii quoque adsunt, qui descēdētes in ipsum amplectūtur optici pori radicem, ut videlicet oculum retrahant & firment: nec mollis ille nervus, in processu pervertatur aliqua ex parte: accidit sanè interim, hoc ipso nervo nequaq̄ læso, musculorū aliquem, aut in propria essentia, aut in nervo ad ipsum descendente, contristari ab aliquo dictorum affectuum. Siquidem singulis eorū musculorū, pars quędam nervi à secunda cōjugatione orti, transmittitur. Cùm itaq; sex inveniantur moventes oculū musculi, si is quidem qui ipsum ad superiora trahit afficiatur, totus oculus delapsus videbitur. Si verò is qui ipsum detrahere solet, affectus sit, oculus sursum tractus cernetur. Sic si vitietur minoris anguli musculus, ad majorem: si verò hic læsus sit, ad illum inclinat oculus. At si volventiū musculorum quispiam sit resolutus, obliqua totius oculi conversio ædetur. Cæterùm resolutis musculis circundātibus mollem nervum, procidet totus oculus. atq; à sua sede movebitur. Porrò cùm oculi è sede sua deturbantur, si ad alterutrum angulum perversio fiat, innocua permanebit cernēdi vis. Si verò aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoq; vertātur, quicquid ipsis objeceris, id omne duplū esse videbitur. Ex musculis supernam moventibus palpebrā (nam inferior immobilis est) si is qui sursum eam retrahit resolutus sit, laxam efficiet illam, adeò ut oculus aperiri non possit. Si verò qui eam detrahunt (gemini enim hi sunt) exolvantur, oculus claudi nō poterit. Quorum si alter afficiatur duntaxat, ad oppositum musculum palpebra reflectetur. Hi sunt partiū oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident. Ac sunt præterea alii, qui ex aliis partibus ei per consensum adveniunt, nempe aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione. Cujus generis sunt symptomata suffusorum

Visum q... modis ex... conting...

Oculor... tum un... rire ac...

Optici... vis soli... se cons... meatu... Oculo n... do mus... sunt se... buti.

Oculi q... plicite... sint per...

Oculis ... aut de... perver... secta ... duplic... Palpebr... quo tu... ter per... tantur.

Oculor... ctus per... sensum...

sorum visis similia. Cæterũ visa ob humorum in ventriculo contentorum vitia oborta, utrique oculo similiter accidunt. Quæ verò per suffusiones apparent, nec incipiunt simul in utroq;, nec similiter. Præterea, si tribus quatuórve mensibus suffusionis accidentia apparuerint, pupilla autẽ pura splendidaq; cernatur, ab ore ventriculi nasci affectum ne dubites. Si verò non ita multum temporis intercesserit, quærendum est in primis, num ex quo incœpit affectus, singulis diebus perpetuò hæc apparitio perseverarit. Nam assiduitas suffusionẽ portendit: intermissio autem, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionẽ excitat: idq; magis, si perfectè quis concoquens, nullũ sibi visum apparere fatetur: ac multò magis, si cũ apparuerint tales imagines, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò, si posthæc, vomendo ejecta re mordente, mitigata accidentia fuerint. Quin etiam si à ventriculo symptoma id exoriatur, medicamine ex aloë potui dato, minimo negocio curatur, accedente simul proba coctione. Ubi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut nõ exactè pura conspicitur, suffusionis esse initiũ censendum est. Similia quoque suffusioni accidentia in quibusdã phrenitidis speciebus (affecto scilicet cerebro) sæpenumero evenire solent. Sunt etenim phrenitici quidã, qui de iis quæ oculis offeruntur, rectè (quantũ ad sensitivam notitiam pertinet) judicant: cogitando verò, à naturali judicio aberrant. Alii rursus, cogitatione quidem falluntur minimè, sensibus tamen hallucinantur: id quod mihi olim contigisse videtur, cùm ardenti febre laborans, & floccos vellerem, & in vestibus festucas colligerem, idq; animo cõstans. Sunt præterea qui simul sensus & cogitationis vitio laborant. Porrò ubi in cujuspiã cerebro biliosus succus abundat, acceditq; febris ardens, ab illo oritur tunc fumus, veluti in lucernis ab oleo: qui, per vasa quæ ad oculum tendunt, delapsus, earũ imaginum in ipsis esse causa censetur.

[margin:] ...fusiones ...modo dif...nt à vasibus ad ...os à cerebro ...lo elatis

[margin:] ...ra picra ...ffectui ...eniat.

[margin:] ...enitico... varia ...ptomata.

Caput II.

In lingua etiam, interdum motũ ipsius, interdum sensum, interdum vitiari quoq; tactũ contingit. Non tamẽ alio gustus, atq; alio tactus nervo utitur. Siquidem nervi à tertia conjugatione orti, qui in lingua pelliculam disseminantur, nõ solùm tangendi, sed gustandi etiã vim obtinent. Crebrius tamen læditur gustandi quàm tangendi facultas, cùm ad gustum exacto judicio sit opus. Etenim tangendi sensorium, crassissimũ: ut cernendi, tenuissimũ est. Auditus verò sensoriũ, ut in tenuitate à visu, ita sensoriũ gustus in crassitudine, à tactu secundum locũ obtinet. Olfaciendi verò sensorium, in illorũ quatuor medio consistit. Igitur cùm posterior cerebri pars tam dextra quàm sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat, timendum est. Ubi autem altera tantùm, in paralysim finiri solet: quæ interdum alteram solùm linguæ partem motu destituit, illæso ipsius tum gustu, tum tactu: interdum partes sub capite constitutas, modò has, modò illas. Cùm autẽ à parte anteriore cerebri facies suos nervos recipiat: à posteriore verò omnes partes quæ sub capite sunt: à qua etiam oritur septima conjugatio nervorũ, qui inserti in musculos linguæ, voluntarium illius motũ perficiunt: non ab re quidem anteriore cerebri parte altera affectà, sola linguæ motio vitio carebit: reliquæ verò faciei partes omnes, in altera parte, dextra aut sinistra, sensu & voluntario motu destituẽtur. Quemadmodũ si afficiatur posterior pars cerebri, reliquarũ partiũ faciei incolumi simul & motu & sensu, solius linguæ motus vitiabitur. Quod si aliquãdo tota anterior cerebri pars afficiatur, supremũ ipsius vẽtrẽ ei cõsentire necesse est: atq; cogitãdi quoq; actiones vitiari. Proinde qui ita est affectus, nec sentit, neq; movetur: spirãdi tamen facultas haud quaquã in illo læditur: vocaturq; hic affectus caros, sive sopor. Qui si vehementer spirationẽ opprimat, apoplexia nominatur. At solutæ apoplexiæ creberrimè solet paralysis succedere. Sopore verò finito, magna ex parte bona valetudo subsequitur. Fit autem sopor, Hippocrate autore, affectis musculis temporũ, atq; in acutis morbis. Inter soporẽ & apoplexiam, morbus comitialis est medius, convulsionẽ universo corpori inducens: sed in paralysim non desinit. Quorũ trium morborũ, frigidus, crassusq;, aut omnino viscidus humor est causa. Verùm & in sopore, & in morbo comitiali, ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia verò, corpus magis affici solet. Atque in sopore anterior pars magis, in apoplexia & morbo comitiali utraq; afficitur. In catalepsi & vigilanti sopore, posteriora cerebri magis læduntur. Quum autem osse aliquot terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, sopor hominẽ occupat, sed neq; convulsione, nec difficili spiratione oborta: hæc enim apoplexiæ, illa morbo comitiali est affinis: haud secus q̃ catalepsi, soporiq;, servata secundum naturam spiratio. Verùm ut in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi manent apertæ. Jam verò vehementes dolores sopor sequi consuevit, concidente videlicet robore animalis spiritus, quod primum animæ instrumentum existit in ventriculis cerebri: indeq; fluens per nervos defert motum & sensum in universas corporis partes. Igitur affectuũ linguæ, alii quidem illi communes sunt, *ob commerciũ quod habet cum cerebro & nervis: alii ipsius duntaxat proprii censentur. Quemadmodum ergo consortii lege, per septimã nervorũ conjugationẽ motus ipsius vitiatur: sic sensus impediri potest per tertiã, quæ & mollis est, & in pelliculã illius, sicuti septima in musculos, disseminatur. Quod verò ad proprios illius affectus pertinet, sicuti musculorũ eius, ut similariũ, intemperantiæ motum impediunt, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangendi & gustandi simul sensum vitiat. At instrumentalem affectionũ speciem referunt inflammationes, scirrhi, œdemata, erysipelata, suppurationes, & alia id genus: de quibus, quia visu & tactu discerni possunt, nihil in hisce cõmentariis dicemus. Ut autem de ipso auditu nõnihil inseramus sermoni, si illæso apparente auriũ foramine, sola audiendi facultas læditur, nervum propriũ esse affectũ, licet existimare. Ubi verò reliquæ faciei partes simul cũ functione audiendi læduntur, in cerebro esse dispositionẽ præter na-

[margin:] ...ngua reci... ...eb iisdem ...vis tertiæ ...jugatio... ...qui in il... ...descen... ...t, simul ...um & ta... ...ria, quæ ...ibus sensi... ...sint cras... ...aut te... ...ora.

[margin:] ...ies unde ...nervos ...piat.

[margin:] Caros. Sopor. Apoplexia soluta solet paralysis succedere. Sopor fit affectis musculis temporum. Epilepsia.

[margin:] Cerebri corpus magis affici in apoplexia, quam in morbo comitiali, & sopore: in his autem ventriculos magis.

[margin:] Catalepsi detenti dormiunt apertis palpebris. Sopor consuevit sequi vehementes dolores. Animalis spiritus est primum instrumentum animæ.

[margin:] Linguæ proprii morbi qui sint.

[margin:] Audiendi facultas unde possit læsionẽ accipere.

turam, est verisimile: ipso vel ut similari, vel ut instrumentali parte affecto. Memineris aút velim, temporũ maxillarumq; musculis, item labris & nariũ pinnis, sensum & motũ: linguæ verò, omnibusq; oris partibus, sensum duntaxat, à tertia cerebri cõjugatione oriri: à secũda, oculorũ musculis motũ, ut à prima, oculis ipsis cernendi sensum suppeditari. Ubi igitur universæ particulæ, quibus a tertia cõjugatione inserũtur nervi, oblæsæ in altera tantũ parte vidẽtur, cõmunem nervũ primariò affectũ esse putandũ est. Si verò utraq; simul partẽ lædi cõtigerit, nõ nervi proprius, sed loci cujuspiã in cerebro, à quo nervi procedunt, est ipse affectus censendus: ac tunc sanè omnes vicinæ partes simul affici cõsueverũt: proinde & quartæ & *secundæ cõjugationis nervi: unde sequitur, ut oculorũ quoq; partes lædãtur. Quod si unus duntaxat vel musculus, vel nervus, quoquo modo sive primaria affectione, sive per consensum, affectus fuerit, pars ipsa in adversum trahetur musculũ. Nam resoluto musculo qui dextrã partem labri movet, ipsa ad sinistrũ flectetur. At si is qui sinistram movet resolvitur, ita trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulã, & nariũ pinnas, & genas quæ à loco movẽtur musculo, in adversam partem flecti cõtingit. *At latus musculus nõ recipit nervos à tertia conjugatione: sed nervi à cervicis vertebris prodeuntes, in illũ ferè totũ disseminãtur, exigua ipsius parte, sublimioriq;, excepta, in quã deferuntur nervi à quinta conjugatione. CAP. III.

Nervorum tertia conjugatio in quas partes distribuatur.

Resoluto alicuius particulæ musculo, pars ipsa in contrariũ trahitur.

Latus musculus unde nervos recipiat.

Porrò ubi afficiũtur priores vertebrę spinæ, licet raró, evenire tamen interdum angina potest, idq; in pueris magis q̃ in adultis, nimirũ, ob ipsas vertebras ad interiora luxatas: quemadmodum Hippoc. ait, secundo de popularib. morbis. Cæterùm per hujusmodi anginas guttur nullo proprio affectu laborat. Cùm autẽ spinæ partes, quò fuerint altiores, eò sint præstantiores: sanè quò affectio fuerit inferior primis duabus vertebris, eò inferet multò minorẽ noxam. At nervi septi transversi, sub quarta & quinta vertebra oriunt^r. Ab eo autẽ solo fit spiratio *lenis, accedente intercostaliũ musculorũ actione, ubi vehementiori est opus respiratione: quæ si vehementissima requiratur, supremos etiam musculos cõcurrere oportet. Porrò ubi unica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres, sese consequentes invicem, distrahũtur, ea parte spinã cavari cõtingit. Ubi verò inter distractas vertebras, vel una, vel plures, illæsæ manserint, sic affectis gibbus accidere solet. At si in alterutrã partẽ, vel dextram, vel sinistram, distrahatur vertebra, ibidẽ in obliquũ spina torquebitur. Cæterũ alia sequũtur symptomata, ubi proprio affectu laborat spinalis medulla: & alia, ubi una vel plures vertebrę afflictæ luxantur. Nam cùm proprio affectu spina ipsa affligitur, citra vertebrarũ aliquã luxationẽ, si quidem in altera dũtaxat parte afficiat^r, omniũ inferiorũ corporis partiũ, quæ è regione nocumenti consistunt, tam sensus q̃ motus læditur. Si verò utraq; pars sit affecta, omnes particulæ tam id dextra, quàm in sinistra regione, ei quæ affecta est subjectæ, similiter resolvũtur. At luxata vel ad gibbũ, vel ad concavũ vertebra, fieri potest ut nulla omnino partiũ inferiorũ, vel in sentiendi, vel movendi functione aliquod vitiũ percipiat. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subjectas omnes particulas lædi est necesse. Paulatim verò facta luxatione, atq; in orbem magis, nihil notatu dignum patiũtur partes, quæ cõmotæ vertebræ subjiciunt^r. Sed in obliquũ luxatio, lędit omnino eas partes, ad quas nervi ex luxatis vertebris, procedentes, perveniunt: idque magis in cervice, in thorace minus, sed multò minus in lumbis accidere solet. Siquidem in cervice, vertebræ inter se cõnexæ, æqualiter utræq; foramini conferũt, unde nervus procedit: in thorace autẽ, superior magis, inferior minus: sed in lumbis, totus nervus ex suprema excidit vertebra. *Quare in eis transversa vertebrarũ luxatio, unà secũ trahens & medullam, & nervũ, illæsum servat naturalem ortũ ipsius. In cervice autẽ, ex loco medio inter duas vertebras procedentes nervi, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad quam spina deflectitur, opprimũtur: in altera verò tendũtur. Rursus tensiones quidem, ubi ingens quoq; inflãmatio accesserit, cõvulsio comitat^r. Ad cõpressiones verò earũ partium, ad quas oppressus nervus descendit, sequit^r resolutio. Igitur per eas quas nuper diximus vertebrarũ luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neq; in sensu, neq; in motu noxam subeũt. Solæ aũt genæ læduntur, ut quæ moventur à lato musculo. *At vertebræ solent luxari, aut ob casum, aut ictum, aut tumorẽ præter naturam, nervosa corpora vertebris atq; medullæ cognata extendentẽ. Ut autẽ impræsentiarũ aliquid de angina dicamus, Hippocrates affectus omnes, qui cũ spiratione difficili, guttur aut fauces infestant, synanchas, hoc est, anginas appellat. Ac sunt quidẽ anginæ genera quinq;. Primũ est, ubi inflãmantur fauces: hoc est, internus oris locus, ubi & gulæ & gutturis partes extremæ coëunt. Secundũ est, ubi nec fauces, nec reliquæ oris partes, nec etiã externarũ partiũ ulla inflammata videtur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertiũ, ubi extrinsecus circa fauces inflãmatio apparet. Quartũ, ubi gutturis partes tam externæ q̃ internæ, similiter inflammatæ videtur. Quintũ deniq;, cùm ad anteriores partes, colli luxantur vertebræ: id quod sanè cõtingit, vel solis musculis qui cum ipsis communcãt^r, tumore præter naturã affectis: vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitiata, nonnunq̃ musculis quoq; qui gulam gutturi jungunt, propriisque aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt, oblæsis. Hi igitur affectus omnes difficilem respirationẽ efficiunt, minimè tamen in discrimen suffocationis addunt. At ægri & difficulter deglutiũt, & dolẽt, tum præcipuè, cùm eis potus per nares resilit. Nullo aũt spiritalium instrumentorũ nec primariò nec per cõsensum affecto, fieri minimè potest ut spiratio lædat^r. Quocirca ex sola spirãdi specie, ilicò nõnihil & de affecta sede, & de ipsa dispositione, conjicere licet. Quippe si videatur laborans, inter spirandũ, totum movere thoracẽ, ut in parte quidẽ anteriore, ad jugulum: in utroq; latere, ad cervicẽ: in parte posteriore ad scapulas usq; motus ipsius ascendat: tres ex hujuscemodi spiratione dispositiones

Angina aliquando ob vertebras luxatas accidere.

Spinæ partes altiores, præstantiores existere.

Septũ transversum solũ perficere lenem respirationem.

Gibbus unde accidat.

Spina proprio si laboret affectu, quid accidat.

Angulosæ luxationes [...] sunt [...]centiores [...] quæ in or[...] atq; pauli[...]tim fiunt. Luxatio [...] spina obli[...]qua.

Luxatio [...] tebrarum unde poss[...] accidere.

Anginæ ge[...]nera quin[...]

nes significat. Una est flamea in corde & pulmone caliditas. Secunda, in altero spiritalium instrumentorum angustia. Tertia, facultatis musculos movētis debilitas. Cùm igitur hujusmodi spirationē cōspexeris, in primis arteriæ pulsationē perpendere oportet: hæc enim quātus sit calor, indicat. Deinde spirationē ipsam expende, an multa, an frequens, an exsufflando fiat. Postremò thoracem in pectore tange, quem si præter cætera ardentē inveneris, jam omnes copiosi caloris notas te habere ne dubita. Quibus ex abundantia accedit faciei, oculorumq; rubor, capitis ardor, sitis vehemens, lingua arida, salebrosaq;. Ubi verò incendii signis modū servantibus, thorax dilatatur vehemēter, angustiam in spiritalibus instrumentis esse portendit. Solet aūt imbecillitas accidere spinæ, interdum cerebri vitio, utpote à quo & sentiendi, & movendi facultatem recipit: interdū ipsa duntaxat spina primario affectu laborante, idq; ob peculiarē intemperiem, vel toti spinæ, vel diversis ipsius partibus advenientem. Igitur ob ipsius imbecillitatē spinæ, omnib. thoracis partibus solet aër inspirari, vel nullo ardente calore ægrū ad id cogente. Siquidem ubi animans quiescit, viresq; validæ sunt, liberam respirationē solum septū transversum efficere solet. Ubi verò id ob imbecillitatē, spirādi munus perficere nequit, intercostaliū musculorū tunc concurrit auxiliū. Quòd si præterea majori animal egeat spiratione, tunc superni musculi omnes, quorū maximi scapulas secū manifestè movent, ad spirandi actionē desiderātur. Cæterū tametsi per spiritaliū organorū imbecillitatē totus thorax moveatur, dilatenturq; narium pinnæ, dilatatio tamen thoracis est minor, q̄ in ardentibus febribus: in quibus, si vires valeant, * totus thorax plurimū dilatari cōsuevit: minorq; etiā q̄ in angina, & dyspnœa, & peripnevmonia. Quippe hoc morbo affecti, & maxima, & frequentissima spiratione utūtur. At quemadmodū ob infirmitatem omniū organorum respirationis, sic ob unius quoq; particulæ imbecillitatē, omnes thoracis partes dilatari coguntur. In universum autem, unica pereunte actione, solum musculū qui ipsam efficere solet, aut nervū ipsius, esse affectū, putandū est. At ubi plures actiones vitiatæ sunt in diversis locis, accidit interdum omnes musculos, quibus perficiuntur, ab aliqua communi causa esse oblæsos. Fieri etiam potest, ut nervus aliquis, qui musculis illis cōmunis est, afficiat. Verùm si ex anatome, ad quā particulam porrigantur singuli nervi ab spina prodeuntes, didiceris, affectas sedes q̄ facillimè invenies. Sic enim cùm ex refrigeratione primarū vertebrarum spinæ, à quibus quatuor nervi ad caput ascendūt, ut pericranio sensum largiantur, cujusdam olim caput afficeretur: affecta sede explorata, illiq; remediis adhibitis, eum subitò persanavimus.

Caput IIII.

At verò sanguinē è ventriculo gulaque, vomitione: ex spiritalibus partibus, tussi: ex faucibus & gurgulione, screatu: ex ore, simplici expuitione expelli, apud omnes medicos in confesso est. Nos verò sanguinē qui à cerebro affatim descendebat ad fauces, tussiendo educi sæpenumero vidimus: quippe subitò gutturi irruēs, tussim movere potest. Quare diligēter oportet hujuscemodi affectus distinguere. Cæterū cōtingit plerunq; ut vel erosa, vel exesa, vel rupta vena, sanguis tussiendo, affatim cōfertimq; ejiciatur. At si spumosum aliquid simul eductum fuerit, efficacissimum est indiciū, ipsum educi à pulmone. Haud secus, si bronchi pars quæpiā, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula rejiciat. Quippe nihil horū accidit iis, qui ex thorace sanguinē tussiendo producūt. Jam verò nullus dolor infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit: utpote qui duos nervos perq̄ tenues à sexta nervorū à cerebro ortorū conjugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsam continentē dispersos: qui intrinsecus haudquaq̄ per visceris profunditatē extēduntur. Verùm thoraci multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adveniūt nervi, quibus facilè dolores percipi possunt. Præterea thorax quidem est musculosus & ossulentus: pulmo verò & laxus, & tutus à cōtusione. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Cùm igitur dolente parte quapiā thoracis, sanguinē quis spuendo rejecerit, nec multū, nec rubrū, sed nigricantem grumosumq;, huic thorax primaria affectione infestatur. At sanguis affecto thorace per pulmonē educitur: ut in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracē & pulmonē deprehēditur: ad eundemq; modum, quod in pleuritide coloratū sputum emitti solet, per pulmonē excernit. Porrò ulcera quæ sanguinis rejectioni solent supervenire, in pulmone quidem ægrè curationē admittūt. At in thorace disrupta vasa, à quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur. Investigandum verò est, num ob adhærescentē sanguisugam, vel in ipso nariū meatu, vel in illa oris parte, qua ad nares foramen tendit, sanguis aut emungatur, aut screetur. Ex ventriculo etiā cruor, epota hirudine, evomitur. Qui cruor tamen est tenuis, sanieiq; speciem referens, sive is ex ventriculo, sive ex naribus, sive ex ore feratur.

Caput V.

Quòd nō sit eadem res, vox atq; sermo, neminem ignorare existimo. Vox siquidem vocalium instrumentorū est munus: loquela verò, eorum quæ sermoni sunt deputata: inter quæ lingua principatū obtinet: cui nō parum conferūt & nasus, & labra, & dentes. Sic etiā vocis instrumenta sunt guttur, & ipsum moventes musculi, ac nervi qui à cerebro ipsis movendi vim deferunt. Igitur si vel claudentes, vel aperiētes guttur musculi, immobiles reddantur, qui sic afficitur obmutescet. Ubi verò vel difficulter movētur, vel palpitant, vel tremunt, vel aliter afficiuntur, pro affectionis ipsius modo vox ipsa lædetur. Quòd si alius quispiam ex moventibus guttur musculis, quoquo modo lædatur, vitiabitur quidem vox, sed exiguum. Quippe sic affectus, neq; obmutescet omnino, neq; ita parvam habebit vocem. Ut autem ex musculis guttur moventibus, præcipui habentur ii, qui ipsum & aperiunt & claudunt: ita ex vocalibus nervis, ii quos recurrentes vocant: qui & ipsi, sextæ cōjugationis pars sunt nervorum, qui à cerebro oriuntur: quemadmodū &

Sanguinis à pulmone rejecti, indicia.

Dolor non infestat eos quibus à pulmone sanguis erumpit.

Pulmonis dolores cur remissiores sint, quam thoracis.

Sanguis, affecto thorace, per pulmonē educitur.

Pulmonis ulcera ægrè curationem recipere.

Sermonis organa.

Vocis instrumenta.

Vox qua ex causa perire aut vitiari possit.

alii, qui quidem per ipsum dispersi, differũt ab illis, eò quòd à nervis sextæ conjugationis, non in cervice, sed cum ad thoracis regionem pervenerint, separãtur. Per vulnera igitur recurrẽtes nervi refrigerati, tantisper vocem impedient, donec calfacti, naturalem temperiẽ recuperarint. Præterea vitiari vocem * in acumen & magnitudinẽ haud obscurè cõtingit, ubi fauces etiã à suis musculis contendi & cõtineri nõ possunt. Item gravissimè læditur vox, cùm membrana faucibus gutturique continua, multa humiditate rigatur. Quòd etiã destillationes eadem ratione vocem raucam efficiant, nemo nõ intelligit. Vehemens quoq; exclamatio similiter vocem offendit. Cæterùm cùm gutturis musculi interni inflammantur, angina is affectus dicitur, quæ simul & vocem, & spirationẽ lædit. Idem quoq; in universum facere solent omnes præter naturam tumores, sive in spiritalibus viis exoriãtur, sive extrinsecus ipsas cõprimant. Sic enim gula quoq;, ubi inflammatione est affecta, ut comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua cartilaginũ ipsius extremitates, sigmoides dictæ, jungũtur, & spirationi & voci noxã afferre cõsuevit: quemadmodũ & vertebrarũ cervicis in anteriorem partem luxatio. Igitur omnes hujusmodi affectus voci accidunt, propriis ipsius instrumentis vitio aliquo laborantibus. Sunt autem affectus alii, cum peculiari sua materia privat᷑: quæ sanè est, generaliter quidem loquendo, expiratio: secundum speciẽ verò, efflatio. Quæ quidem fit, cùm spiritus affatim foras effertur, cõcurrentibus ad hanc actionem intercostalibus musculis. Proinde accidit, ut per vehemẽtia thoracis vulnera, atq; omnino ipsius in altera parte resolutiones, in primis quidẽ semispirans, ac mox animal semivocale evadat: idque per accidens. In apoplexia verò, sopore, morbo comitiali, vigilanti sopore, communi ratione earum actionũ, quæ ab imperio voluntatis proficiscuntur, vocẽ lædi contingit. His itaq; quinq; actionibus consequẽtia quadam inter se convenientibus, expiratione, efflatione citra strepitũ, strepenti efflatione, voce, & loquela: si earum prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est. Ultima verò læsa, reliquæ haudquaq̃ læduntur. At cùm secunda, tres oblædũtur reliquæ. Cùm tertia, duæ ultimæ. Cùm quarta, sola postrema. Atqui expirationẽ efficiunt universi thoracem contrahentes musculi: efflationem (quæ vehemens expiratio est) intercostales maximè: strepentem efflationem, ii qui in faucibus sunt: vocem verò ipsam, gutturis musculi absolvunt. At lingua articulatim vocẽ distinguens, loquendi usum largitur: ad quam rem nonnihil conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, mediocreq; ipsius linguæ vinculum. Quorũ aliquando si fuerit vitiatum, vitiari quoq; sermonem ipsum contingit.

Recurrentes nervi refrigerati vocem impediunt.
Vox in acumen & magnitudinem quando vitietur.
Vox unde efficiatur rauca.
Angina offendit vocem simul & respirationem.
Voci qui affectus incommodent.
Vocis materia est efflatio.
Efflatio quomodo fiat.
Actiones inter se convenientes, sunt quinq; circa respirationẽ.
Expiratio. Efflatio. Efflatio strepens. Vox. Loquela.

Caput VI.

Difficilis respiratio, in qua omnes thoracis moventur musculi, à quibus causis oriri possit, investigatio.

Ut autẽ ad causas dyspnœæ explorandas rursus hic sermo redeat, si videris aliquem respirantem ægrè, ita ut inter respirandum thoracis omnes moveatur musculi, pectusq; etiam unà cum scapulis attollatur: certè ex tribus unum conjicere oportet, aut virium imbecillitatẽ, aut viarum spiritus angustiam, aut vehementem in corde, ac pulmone caliditatẽ. Quamvis interdum duæ, ac nõnunq̃ (licet rarò) tres quoq; ex jam dictis causis concurrere possunt. Atqui tribus quidem simul coeuntibus, proximam mortẽ timere oportet. Ubi verò duæ fuerint, difficile est ægrum servare. Sed una duntaxat infestãte, peculiari opus est finitione, ut sciatur, servabiturne æger, an ipsi malo succumbet. Igitur ubi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria moventiũ musculorũ genera venire, eosq; omnes ad motionem excitare solent, uno genere * vehemẽter movere nequeunte. Quippe si septum transversum solum, veluti cùm secundum naturã se habet, sufficienter movere posset, utique nec intercostalibus, nec superioribus musculis indigeret. Quoniã verò imbecillum est, omnes sensim commovet: sed nec frequentẽ, nec admodum raram actionem efficit. At plurimũ aucto in spiritalibus instrumentis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animal: sed velox, frequens, & vehemens, est eorum actio, si citra virium imbecillitatẽ ipse calor infestet. Virium autem imbecillitatẽ, ubi nõ accesserit flãmea caliditas, nec velox, nec frequens omnino comitatur motus: proinde non ita multùm omnes thoracis partes potest distendere. Præterea ubi ob plurimũ calorẽ spiratio est difficilis, spiritus quidam calidus, fervidusq; efflatur. Ubi verò ob solã imbecillitatẽ, * nulla facta per os efflatione, spiritus per nares tantũ emittitur. Quòd si per inspirationẽ cujuspiam nariũ pinnæ manifestè * dilatatæ videantur, id sanè efficax roboris prostrati est indiciũ. Ob spiritaliũ verò instrumentorum angustiam, totus quidem thorax * plurimũ, celeriter atq; frequenter distenditur Cæterũ qui sic laborãt, * absq; ulla efflatione expirant. Si verò simul convenerint in spiritalibus instrumentis, & calor, & angustia (quod solet in peripnevmonia) tunc sanè nec maxima, nec frequentissima, nec etiã celerrima spiratio sufficere potest: sed surgere tentant ægri, quòd sic melius eis thorax dilatari videatur. Similiter solẽt respirare & ii, quibus asperæ pulmonis arteriæ, plurima defluxione opplentur: at neq; efflant, nec calidum emittũt spiritum. Purulentis etiam totus thorax attollitur: sed neq; ab eis fit efflatio, neq; spiritus emittitur calidus, nisi fortè adurẽs febris accesserit. Verùm ii q̃ celerrimè suffocantur, tum ob plenitudinẽ ipsam, tum quòd vires omnibus purulentis necessariò imbecilliores reddantur. Contrà autẽ per anhelantes affectus, humorib. crassis & viscidis in ipso pulmone impactis, permanere possunt vires robustæ & constantes. Ad hæc, si tuberculũ coctu difficile aliquando fuerit in ipso ortũ, thorax maximè dilatabitur, sed non trahet ita multum spiritũ, ob idq; crebrò spirare cogetur, * verùm absq; efflatione, quæ sanè aucti caloris est propria. Magna porrò interdum fit respiratio, ob magnitudinẽ dilatationis, quam thorax molitur: interdũ verò ob inspirati aëris multam essentiam. Igitur quicunq; sine aliqua spiritalium instrumentorũ angustiæ, per febres ardentes difficulter spirant, iis inspirati aëris quantitas, magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet. Quibus verò vel tumor vel angustia

Narium pinnæ manifestè dilatatæ ter respirandum, roboris prostrati indicant.
Recti quare spirare solent.
Purulentorum qualis sit spiratio. Purulenti cur quam ocyssimè suffocentur.
Tuberculum in pulmone ortum, qualem respirationem efficiat.
Aeris inspirati quantitas in quibusnam respondeat magnitudini dilatationis thoracis, & in quibus nequaquam.

gustia sine flammeo calore in spiritalibus est, in his, thoracis quidem dilatatio fit maxima: id verò quod inspiratur, nō solùm dilatationē proportione non assequitur, verumetiā minus, q̄ secundum naturam inspirari solet, attrahitur. Cæterū inspiratio ea quæ ob virium imbecillitatē fit omnibus agentibus musculis, dicenda est sublimis, nō magna. Jam verò multus spiritus, & ex longis intervallis attractus (quemadmodum inquit Hippocrates) deliriū declarat. Spiratio exigua simul & rara, spiritalium instrumentorū frigiditatem: frequens verò, nō solùm spiritalium, sed eorum etiā quæ cum ipsis moventur, ut hepatis, lienis, ventriculi, & gulæ, laborem indicat. Est etiā alia dyspnœæ species, cùm veluti brevi quadam quiete intercipitur opus thoracis: idq; modò in inspiratione, modò in expiratione, sive hoc accidat ob convulsionē musculorū thoracis, sive ob caloris copiam, cogentis ægrum cōtinenter vel inspirare vel expirare. Est & alius spirationis affectus, apnœa, hoc est, privatio spirationis, vocatus: qui tamen constare nequit. Nam videtur esse impossibile, ut animal omni spiratione exactè privatū, in vita servari possit. Quāvis animalia ea quæ in cavernis delitescere consueverunt, movere thoracē videātur minimè. Proinde conjicere oportet, aut adeò exiguam adesse illis respirationem, ut effugiat sensum: aut animalia ejusmodi, tunc nō indigere respiratione, sed trāspirationem illis sufficere, quæ fit arteriarū motu per universum corpus. Fieri aūt contingit apnœam, minimè quidem affectis respirationis organis, sed principio à quo illa reguntur.

[margin:] ...biratio ...limis quæ ...ritus ma...s & ra... delirium ...icat. ...ratio exi... simul & ...a, quid ...ificet. ...ratio fre...ns quid ...icet. ...nœa. ...imal non ...è vivere ...atione ...batum. ...tentia ...malia. ...nspira... ...fit per ar...ias.

CAPUT VII.

Verumenimvero pulmo nunq̄ vehementi dolore cruciatur: at gravitatis sensum, atq; aliquando extensionē, vel ad pectus, vel ad spinā (quandoquidem inde suspendūtur membranæ ipsum ambientes) percipere potest. Sæpenumero etiā pulmone affecto, ægri molestātur angustia, atq; ob id crebrò celeriterq; respirant, & thoracē vehementer attollunt, sed non ita multū aërem attrahunt. Hæc si citra febrem acciderint, aut tuberculum, aut plenitudinē crassorū humorū in eo consistere ostendunt. Cæterùm si inter respirandum ægri minimè videātur stertere, indiesq; augeatur symptoma, crudi tuberculi ortū suspicari oportet. Si verò stertendo strepitū fecerint, lentorum crassorumq; humorū pertinaciter impactorum multitudinē, pulmonis bronchia molestare est indiciū. Quod si ilicò ab angustiæ sensu quis difficulter respiret, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis sedibus, irruere in pulmonis bronchia significatur. Porrò si ubi vehemens putrescit pleuritis, remissa jam febris excandescentia, in imo thoracis æger derelictam gravitatem percipiat, ac per varios decubitus, maximè dum repentè ab uno in alterum latus convertitur, aliquid transfluere sentiat, puris multitudinem ibi contineri, conjectura est certissima: præcipuè si nihil penè expuerit laborās. Si verò citra febrim serosus aut pituitosus humor subitò in thoracis spaciū defluens, excitaverit spirandi difficultatem, æger tunc tenue sputum, idq; ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi: ubi verò concoctum est, plus atq; crassius, & cum mitiori tussi expuere solet. Quippe bifariā accidere potest, ut vehementer tussiendo pauca quis expuat: nempe aut ob lentum crassúmve humorem, aut ob impensè tenuē. Siquidem tenuis humor cùm sublevatus est, inter tussiendum à spiritu divisus refluit: lentus verò, aut omnino crassus, difficulter effertur, utpote qui non tam facilè à corporibus, quibus impactus est, abstergi, neq; à quovis spiritu, nisi à vehementi & multo, potest impelli. Igitur sputū quod neq; liquidū, neq; aquosum admodum fuerit, neq; crassum etiam, aut lentū, id facilè efferri solet, maximè ubi vires validæ fuerint. Porrò ubi cum spirandi difficultate, cui & angustia & gravitas conjuncta est, acuta quoq; febris inciderit, is affectus est inflammatio pulmonis. At si intolerabile incendiū fuerit, angustiæ verò, gravitatisq; sensus minor, erysipelas ipsum vexare censensum est. Vexatur etiam pulmo interdum inæquali, sicuti & æquali intemperie, citra humorū affluxum. Igitur inæqualis tussim excitat: æqualis verò, si moderata sit, spirationis concinnitatem variat. Si autē vehemens, idq; vincente calore, frigidi aëris & potionis cupiditatem inducit, ac tractu temporis in febrem desinit. Per frigidam autem intemperiem, contraria evenire solent. Quippe si modū servaverit, calidi aëris, & calidæ desideriū potionis excitat: si verò modum excedit, replet viscus ipsum fluxionib. Ob ruptionē etiam vasorū, contingit sanguinem in pulmones transfluere, atq; excitare tussim. At ruptiones in eo deprehendes, tum ex multi sanguinis effusione, tum ex magna notabilique aliqua causa, quæ subitò advenerit. Sunt autem causæ prægressæ, casus ab alto, collisio, iracundia, exclamatio, atque aliæ id genus. Contingit quippe interdū vasa disrumpi, ubi nō præmissa lenitione pulmonis per præcedentes exclamationes, vehemēter aliquis exclamare cōtendit. Ad hæc, nulla extrinsecus manifesta adveniente causa, sanguinis abundatia potest in pulmone vas rumpere, si minimè extendi possit aut ob frigus à vicinis contractū, aut ob innatā temperiem. At verò ubi oscula reserantur venarum, calidæ præcedunt semper dispositiones. Quæ verò eroso vase aliquo effatim accidūt sanguinis evacuationes, eas præcedere solent exigua sputa, acresq; in pulmonē fluxiones à capite. Nōnunq̄ verò & pulmonis aliqua pars, aut crustula simul efferri videtur. Distinguitur autē ulcus pulmonis ab ulcere asperæ arteriæ & gutturis, tum ob ea quæ cum sputo excernuntur, tum ob sputi ipsius quantitatē. Siquidem per ulcus pulmonis, plurimū sputi rejicitur: à partibus autē illis exulceratis, admodum parum excernitur. Præterea pulmonū ulcera nō comitat dolor: ea verò quæ guttur & asperam arteram infestant, dolorē quidem inducunt, non tamen nimis vehementem.

[margin:] ...dmo nunquam vehe... ...nti dolore ...ciatur. ...berculū ...ulmone ...um qua ...licent. ...ris in tho...e contenti ...licia.

[margin:] Pauca cum magna tussi expuuntur dupliciter. Pulmonis inflammatio. Pulmonis erysipelas. Pulmonis intemperiei æqualis & inæqualis indicia. Rupta esse vasa in pulmone unde deprehendemus. Pulmonis vasa à quibus rumpi occasionibus possint. Pulmonis ulcus ab ulcere asperæ arteriæ & faucium quomodo distinguatur.

GALENI PERGAMENI
de locis affectis, Lib. V.

CAPUT. I.

Deinceps autē symptomata quæ cordi primario affectu, & per consensum accidūt, cōsiderāda. Cor igitur innati caloris exi-

[margin:] Cor innati caloris origo.

Principia nos gubernantia.

stit fons & origo: quemadmodum sensus & motus, cerebrũ: ac hepar deniq; facultatis nutricatoriæ: à quib. sanè tribus principiis animal gubernatur. Cæterũ animal omnino mori non potest, nisi prius ipsum cor afficiatur: ad cujus intemperantias immodicas mors necessariò sequitur. Siquidem cùm singulæ partes peculiari temperie cordis suas actiones perficiant, hac profectò pereunte, actiones quoq; ipsarũ perire est necesse: ac proinde cerebri etiã & jecoris. Horũ verò temperie deperdita, nõ oportet cordis simul actionẽ perire. Nam etsi sensu & motu voluntario sit destitutũ animal, nec nutriatur, veluti in latentib. evenit, nihilominus vivere ipsum posse, quandiu cor illæsum permanserit, haud inficiandũ est. At verò si cor respiratione privetur, hominem ilicò perire est necesse. Porrò ad ipsam respirationem conducũt thoracis musculi, in quos nervi à cervicis medulla orti, motionis principiũ deferunt. Qua quidẽ facultate motrice, quæ à cerebro influit, musculi si priventur (ut videre est per vehementes apoplexias) perit opus respirationis. At verò qua ratione homines per somnũ spirant, reliquis musculis omnibus, præter eos qui ad thoracem pertinent, tunc feriantibus, eadem per minorem apolexiam, atq; alios ei vicinos affectus, spirare possunt. Verùm per vehementis superni principii læsiones, tota spiratio resolvitur: unde cordis quoq; temperies corrumpitur, peritq; necessariò animal. Ex jecinoris etiam affectu mori aliquãdo cõtingit, alia tamẽ ratione, *atrophia videlicet. Quare in hujusmodi affectib. vita potest longius produci. Mori etiam contingit nonnullos ob syncopam vitio stomachi ortã, ac vehementem dolorẽ, & timorẽ gravem, ac deniq; voluptatẽ immensam. Etenim quibus vitale robur infirmũ est, animi verò affectiones, ob imperitiam fortes, iis facilè animæ substantia resolvitur. Atq; horũ aliqui etiam ob mœstitiam perierunt: sed non ilicò. At vir magnanimus, ob nullam animi perturbationem unq̃ succubuit. Proprio autem affectu laborare cõtingit cor, vel ob simplicẽ intemperiem, sive inæqualis, sive æqualis ea fuerit: vel ob inflammationem, vel erysipelas, idq; dum fieri incipit. Nam ilicò, antequã augeantur hujusmodi affectus, animal ipsum corrumpitur. Quos sanè affectus cardiaca sequitur syncope: quemadmodũ stomachica eos, qui os ventriculi afficiunt. Hæ tamen etiã consentiente corde accidunt. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum, pro sua quæque natura, variant: majores verò, per proprias quidem similariũ partium intemperies, subitã mortem non inducunt: per eas autem quæ ad partes instrumẽtales pertinent, subitò enecare possunt, sed præcedentibus signis quibusdam, quorum unum ab Hippocrate est dictũ: Qui sæpe & multum exolvuntur sine causa manifesta, ij repentè moriuntur. Est præterea & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eveniens, aut cũ suspicione quadam, quòd in humore cor ipsum moveatur. Inflãmato autem manifestè corde gladiatores vidimus, haud aliter q̃ qui syncope cardiaca pereunt, obiisse. Si ad ventrem cordis, præcipueq; sinistrum, aliquando penetraverit vulnus, protenus cum multo sanguine vitam exhalabit animal. Si verò nõ ad ventrem usq; pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, nõ solùm ea die quã vulnerati fuerũt, sed sequenti quoq; nocte potuerũt vivere: qui oborta deinde inflammatione fuerunt extincti. Cæterũ quandiu vixerũt, mentis compotes inventi sunt. Unde evidens testimoniũ sumere potest ea secta, quæ negat rationalem animæ vim, in corde consistere. Palpitatio autẽ visceris hujus, plurimis per integram valetudinẽ accidere est visa: quos omnes detractio sanguinis juvit, unà cùm extenuante victus & medicinæ ratione. Eorum tamen qui affecti sic fuerunt, nullus ad senectutem pervenit. Panniculus ambiens cor quomodocunq; affectus, nullum affert periculum, nisi ipso inflammatione affecto, cor consortii lege afficiatur. Porrò supercalfactum cor, spirationem efficit magnam, densam & celerem: calidumq; semper spiritum reflat. Contrà refrigeratũ, exiguã reddit spirationem, & raram.

Animal mori non posse, nisi prius cor afficiatur.

Cordis temperiem esse necessariam cerebro et hepati: non autem horum, illi.

Latentia nec moveri, nec sentire, nec ali.

Respirationi quæ conferant.

Mortem contingere posse ob timorem gravem & voluptatem immensam, atq; etiã mœstitiam.

Magnanimus vir ob nullam animi perturbationem succubuit unquã.

Syncope duplex.

Repentè mori quibus cõtingat.

Palpitatio cordis.

Cordis vulnus nisi ad ventrem usq; pertingat nõ statim perimit animal.

Rationalem animæ vim non consistere in corde.

Palpitationi cordis conducit sectio venæ, tenuis victus, & medicinæ ratio.

Cor incalescens respirationem magnam & celerem edat spiritum.

Caput II.

Similiter etiam thorax (propriũ ipsius respirationis organũ) aut primariò, aut per consensum afficitur: à cujus quidem affectibus necessariò respiratio vitiatur. Igitur ubi dolorificis affectibus infestatur, exiguam densamq; reddit spirationẽ: id quod etiã vicinis partibus, & iis quæ simul moventur affectis solet accidere. Quippe interdum læditur respiratio, thorace non laborante proprio aliquo affectu, sed vel nervo aliquo orto à spina, vel spina ipsa affecta. Eorum verò affectuum qui propriè ad thoracem pertinent, quidam in ipsius musculis, quidã in membrana costas succingente consistunt. Igitur intercostales musculi, qui in ima parte consistunt, graviori q̃ externi dolore ob inflammationes cruciantur: facileque membranæ subditæ suam affectionẽ cõmunicant: quemadmodũ ubi ipsa primario aliquando affectu infestetur, intercostalium musculorũ partes internæ, similiter ei condolescunt. Verùm exquisita pleuritis fit, ubi succingẽs costas membrana primario affectu laborat. Proinde dolor, vel ad jugulum, vel ad præcordia potest extendi: ad jugulum quidem, superioribus ejus partibus: ad præcordia verò, inferioribus inflãmatis. Vehemens quoq; febris, hujusmodi inflammationẽ sequitur: quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo involvente ipsum, ac septo transverso, cognationẽ habet. Jam verò inflãmati intercostales musculi, minus: cingens verò membrana, magis & tendit, & indurat arteriã. At in peripnevmonia, nulla apparet talis durities. Porrò effusa in vacuitatem thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipit̃: ac dein p̃ tussim excreta, naturã humoris qui peperit inflammationẽ, declarat. Etenim si bilis abundat, pallidũ aut flavũ: si atra bilis, nigrũ: si pituita, spumosum, & candicãs: si sanguis, rubrũ sputũ rejicitur. Quòd verò ex thoracis capacitate aliquid expuat̃, hinc liquet manifestissimè: quòd si p̃ vulnus thoracis penetrans, aqua mulsa infundat̃, moxq; tussiẽdo expuatur, æger vel ex sapore mulsam esse deprehendet. Præterea in eo ipso spacio, quod inter pulmonẽ

atq;

Thorax proprium respirationis organum.

Thorax dolens exiguam densamq; reddit respirationem.

Pleuritis exquisita quando fiat.

Pleuritidi quæ adsint symptomata.

Sputorum differentiæ, pro varietate humorum gignentium pleuritidem.

atq; thoracem est, purulenti & pus continere, & ipsum tussiēdo expuere, haud obscurè cernūtur. Nec verò defendi potest, sanguinem in ea vena quæ circa spinā est, contentū, regurgitare ad cor, ut inde ad pulmones feratur: quod ex Erasistrati sermone colligitur. Nā è cōtrario, vena hæc, à dextra cordis auricula exorta, sanguinē secū defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas * inferiores cōsistunt, alimentū præbeat. Etenim superiores quatuor nō ab * ea, sed à vena perreptante ad jugulū, nutrimentū suscipiunt. Pus itaq; in thoracis capacitate contentū expirationis tempore in pulmonis asperas arterias transmittitur. Siquidē respirationis actio ad ipsum thoracem pertinet, pulmone illam propriam habente motionē, quippe qui per consequentiā dilatato thorace, pariter ipse attollitur: eo verò cōstricto, spongiarū manibus cōpressarum exemplo, rursus in sese residet. Proinde thorax vehementer cōstrictus, humorē qui in vacuitate subdita cōtinetur, in asperas ejus arterias cōprimit. Nisi verò thorax admodum vehementer pulmonē omni ex parte compresserit, humor in asperarū arteriarū ora recipi haudquaq̄ poterit. Quamobrem quò robustior fieret compressiò, animali adjunxit tussim natura, quę naturale est symptoma, sternutationi, singultui & nauseæ, cōsimile. Verùm quia viribus opus est, quibus excitetur hujusmodi naturale symptoma, contingit frequenter per suppuratos affectus interire ægros, viribus antea prostratis, quòd à validissima celerrimaq; cōstrictione thoracis fiat tussis, quam vires adeò imbecillæ præstare nequeunt. Porrò inseparabilia lateralis morbi symptomata sunt, febris acuta, dolor, perinde ac si locus vel intendatur, vel pungatur: spiratio frequēs & exiguā, pulsus parvus, arteriam & duram, & quodammodo tensam indicās, tussis magna ex parte cum coloratis sputis, nonnunq̄ verò sine his. Atq; has sanè incoctas vocant pleuritides, quæ vel celerrimè hominē rapiunt, vel longo temporis spacio finiuntur. Sunt præterea alij laterū cū febre dolores, per quos spirationē exiguā reddi est necesse, sed nullum sputū redditur: ut in ea re nihil à pleuritide sine sputo cōstante differre videatur. Verùm hi facilè ab illis discerni possunt, quòd in his quidem nulla omnino tussis molestet (quemadmodū in illis, qui absq; sputo infestantur pleuritide, in quib. sicca adest tussis) neq; tensionē, neq; ullā duritiē pulsus referat, nec perinde acuta febre laborent, nec deniq; adeò difficulter spirent. Sunt etiā nōnulli, qui extrinsecus presso inflammato loco, dolere sese fatētur. Atq; ij per sputū purgantur minimè: quia ab initio nihil ejus succi, qui excitavit inflammationē, pervenire ad spaciū thoracis consuevit. At inflāmatione concocta, nisi pus prius discussum fuerit, ad cutim usq; attollitur, inciditurq;.

CAPUT III.

Terminū quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas vocarūt, fortè quia eo inflāmato mens læditur. At Plato ipsum septū appellat, quòd irascibilem animi facultatē, quæ in corde est, ab appetitoria, cujus sedes est in jecinore, distinguat, separetq;. Cæterū recentiores septum transversum id nominant, ut Aristoteles succincturā. Qui sanè musculus spirationis instrumentum cùm sit, nō immeritò, si afficiatur ipsam lædit spirationē. Antea tamē q̄ quis ob affectum septum deliret, frequentē atq; exiguum: infestante verò delirio, multa varietate inæqualem spiritū reddit. Delirare tamen solent nōnulli, ob vitium cōsistens in ore vētriculi: sicuti per febres ardentes pleuritidē, & peripnevmoniā. At quæ ob septum transversum deliria oriuntur, non multū à phrenitide distant. Etenim per cæterarū partium affectus, ad per ardentes febres, mitigari solet delirium, quoties morbus declinare videtur. Phrenitis autem propria præcipuaq; nota est, ne in declinatione quidem febriū, delirium quiescere, cùm nimirū non per consensum sub hujusmodi morbo cerebrū, sed primaria affectione laboret.

Deliria quibus ex causis oriantur.
Deliria ex septo transverso orta, non multùm à phrenitide differunt.
Phrenitidis nota præcipuaque.

Proinde paulatim affectus hic gignitur, nec repentè subitóve alienātur ægri, ut in aliarū partiū affectib. quin etiā prius q̄ invalescat is morbus, præcedunt ipsum nō pauca accidentia phrenitica, utputa immensæ vigiliæ, aut somnus imaginibus variis turbatus, aut deniq; rerum omniū quæ faciūt, agrestis quædam oblivio. Interdum etiam, qui phrenitici evadūt, majori cum tumultu aut temeritate respondent, cùm antea tamen fuerint mansueti. Atq; ij omnes, potu exiguo utuntur. Nōnunq̄ occiput dolore infestatur. Cùm verò ad phrenitidem jam proximè accedunt, oculi evadunt eis vehementer squalidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur, ac deinde lippitudo innatat, & venæ intumescunt sanguine, sanguisq; stillat è naribus: quo tempore nihil quod exactè ad prudentiā pertineat, respondent & floccos vellunt, & festucas carpunt, atq; aridiori febri, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, torquētur. Ad hęc lingua quoq; illis aspera est, nōnulliq; auditu falluntur, atq; interdum jacēt cogitabundi. Quinetiam dispositione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaq̄ sentiunt. Ergo hoc modo per cerebri affectum, paulatim phrenitis gignitur.

Phrenitidem præcedentia symptomata.
Phrenitidis iam instantis symptomata.

Ab aliarū verò partium nulla, perpetuum delirium oriri potest, dempto solo septo transverso, cujus vitio excitatū delirium, parum à continuo distat: à phrenitide tamen distinguitur, & ex symptomatis, & ex sanguinis destillatione à naribus, ex ipsaq; spirationis specie. Siquidē spiratio phreniticorū est magna & ex longis facta intervallis, inæqualis verò, ubi à septo delirium oritur. Cæterū præcordia * revelli, septi transversi ilicò ab initio affecti, propriū indiciū est: id quod affecto cerebro, posterius accidit, videlicet non incipiente affectu, sed ubi formatus jam fuerit. Calor quoq; circa caput & faciem, vehemētior est iis, qui ob cerebri vitium delirant.

Deliriū nullum perpetuum, excepto phrenitico, et quod oritur a septo transverso.
Delirium, à septo transverso ortum, quomodo a phrenitide distinguatur

CAPUT IIII.

Illius partis quæ inter fauces & os ventriculi media est, & quæ œsophagus, stomachus, & gula dicitur, duplex est usus. Unus, q veluti via sit eorū quæ devorātur: alter, q circa utrunq; progressum, tam devoratorū, q̄ eorū quæ à ventriculo in os rejiciuntur, aliquid moliri videatur. Nā cū geminæ insint ei tunicæ, altera ad cibi potusq; deglutionē utitur: altera ad eam, quæ vomendo

Oesophagus. Stomachus. Gulæ usus duplex.
Gulæ cur tunicæ duplices sint datæ.

Gulæ affectuum genera duo.

fit, expulsionem. Proinde rationi est consonum, duo esse affectuum ipsius genera: unum quidem quod veluti viæ tum ingestorũ, tum vomitione rejectorũ, ei accidit: alterum verò, quod ei, veluti utriusq; actionis instrumento, evenire potest. Constat itaq;, eorum duorũ usuum, alterum quidem semper esse necessariũ, alterũ propter occasiones quasdam. Igitur eorũ symptomatum quæ gulam tanq̃ viam infestãt, genus unum est, cùm ob tumorẽ aliquem præter naturam, angustior 10 ipsius meatus redditur: alterum, cùm perficere proprias actiones nequit. Accedit etiam gulæ angustia ascititia ubi à vertebris intrò luxatis comprimitur. Ubi verò gula inflammata, non à vicinis partibus cõciliata, sed propria familiariq; angustia torquetur, gravissimus tunc inter degluttiendũ infestat dolor, accedente quoq; perq̃ difficili transitu, præsertim si supinus, qui laborat, jacens, deglutire quippiã conetur. Nam erecta figura transglutitio multò facilius perficitur. Nec 20 verò puto latere vos, partiũ inflammatarũ nullã nõ dolere, ubi suo munere fungitur: contrà, mitigari dolorẽ, ubi ab agendo destiterit. Cùm autem gula sentiendi facultate sit prædita, ipsam quoq;, veluti auctarium indicium, in usum evocare oportet, quò plenius affectus illius dignoscantur. Quare juvat ægros interrogare quidnã deglutiendo sentiant. Quippe imbecillitatẽ nõnunq̃ percipere se fatentur, ut longo vix temporis spacio per gulam transeat ingesta. Interdũ ea 30 in media via hærere & coërceri ajunt. Horũ primum actionis infirmitatẽ: alterum, particulæ cujuspiam angustiam indicat. Verùm utriusq; differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate quæ ex sola intemperie citra tumorẽ fit præter naturã, ingestorum in trãsitu tarditas, & æqualis, & sine dolore, & in supino quidem decubitu, major: cervice verò erecta, minor, sine ullo angustiæ sensu, accidere solet. Ubi verò cum tumore cõjuncta imbecillitas est, 40 unam quampiam particulam angustiorẽ cæteris efficiet, atq; per eam ipsam tardior erit trãsitus. Quòd si tumor fuerit inflammationis aut erysipelatis particeps, accedet ei dolor & sitis, & multi caloris sensus, febrisq; non admodum ardens, quæ siti proportione haudquaq̃ respondeat. Si verò tumor aliquis ex non ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorẽ, & sitim, deglutionis inæqualitas aderit, retentis cibis in parte aliqua. Porrò affectus dolorificus gulæ, juxta dorsum quo- 50 que sentitur, cùm gula incumbat spinæ. Jam verò si ob ruptum aliquod vas ipsius gulæ, sanguis aliquando vomatur, dolor statim sentitur juxta locum ubi talis ruptio cõtigerit. At reserato ore vasis, nullus percipitur dolor: qua re à ruptione atque erosione vasis distinguitur: ac præterea, ꝙ neq; ictus, neq; casus hanc profusionẽ præcessit, id quod rupto vase videre est. Quanq̃ ob solam sanguinis plenitudinẽ, vasa interdum disrumpi possunt. Quæ verò per erosionẽ fit ejectio san- 60 guinis, ulcere præcedente contingit. Fit autẽ ulcus, vel rupto vase, vel vitiosorum humorum influentia: id quod in cute quoq; sæpenumero accidit.

Gulæ inflammatæ indicia.

Inflammatæ omnes partes dolent, ubi suo funguntur munere: mitigatur dolor, ubi ab agendo destiterint.

Gulæ sensu, ceu indicio, esse utendũ, ad dignoscendos affectus illius.

Reseratio vasis quare à ruptione atque erosione differat.

Vlcus unde fiat.

CAP. V.

Os vẽtriculi (quod veteres ob accidentia quæ inducit, cor nominabant) nõ solùm syncopam, sed cõvulsiones, sopores, morbum comitialem, atq; melancholiam inferre solet: necnõ symptomata, qualia per suffusiones infestant. Quos quidem affectus omnes consentientibus ei cæteris partibus, in ipso fieri contingit. Quippe ad propriam ejus rationẽ pertinet, * tum fastidire, tum natantes cibos corrumpere. Nam si cibi in ventriculi fundo firmẽtur, præcipuè si suapte natura nõ facilè corrumpantur, * neutrũ ex illis accidit. Porrò cùm grammaticus quidam juvenis, quoties vel nimis vehementer docebat, vel cogitabat, vel esuriebat, vel irascebatur, morbo comitiali, ob nimis acutũ sensum oris vẽtriculi, corriperetur, tertia vel quarta hora panẽ optimè præparatũ ei exhibere jussi, solum quidem si nõ sitiret: si verò siti cruciaretur, ex vino madidum, & quidem albo, modiceq; adstringente. Nam hujusmodi vinum, ut vires addit ventriculo, sic minimè tentat caput, quod solẽt vina vehementia. Dein verò singulis annis bis, aut ter, picrã ex aloë ei exhibens (quod quidem medicamen totum ventrẽ ab excrementis liberat, * ipsumq; ad actiones proprias corroborat) ita restitui hominem, ut reliquũ vitæ integra sanitate frueretur. Cõplures etiã nõ solũ insomnia & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoq;, propter vitiosum humorẽ collectũ in ore vẽtriculi. Jam verò flatulentũ illũ hypochondriorũ morbũ, omnes professi sunt tristitiã, desperationẽ atq; mœstitiam inducere, nihilq; ad melancholiæ accidẽtia reliqui facere. Laborantes autem eo morbo, post cruditates, dictis accidentibus multò vehementius cruciãtur: ac quidam ipsorũ quoq; splenetici fiunt. Quocirca conjiciendum est, ex hoc etiam viscere vitiosam saniem in ventriculũ relegari. Ergo ea accidentia quæ cerebrũ afficiunt, vel oculos, vitiosorũ humorũ vaporationem sequũtur. At syncopa quæ vitio stomachi, hoc est, oris ventriculi, accidit, ob dolorũ ipsius proprietatẽ exolutionẽ inducit, fortasse verò ejus quoq; intemperie ad cor perveniente. Quemadmodũ ubi cor vehementer intemperatũ est, vires agminatim cadant: oportet similiter etiam cittæ, hoc est, picæ, mulieribus accidũt, ore ventriculi affecto. Nausea præterea, cardialgia & singultus, inter hujus partis affectus debent annumerari. Afficitur autem ventriculi universa capacitas similibus dispositionibus quibus & os illius, cæterũ nõ perinde vehemẽtib. At quia coctionis opus perficitur in partib. ori subditis, necessum est eas ipsas partes, cùm malè dispositæ fuerint, cruditatis casuam existere. Quòd verò sanguis à jecinore atq; liene effluens, vacuari per ventriculũ possit, sanè de hac re latius alibi sumus dicturi.

Os ventriculi quæ in ... re soleat ... ptomata.

Oris ventriculi affectus primarij.

Vinum modicè adstringens vires addit ventriculo, minimè tentat caput.

Picra eius usus.

Hypochondriacæ melancholiæ symptomata signa.

Syncope ... oris ventriculi ... dens, quo ... do ... vat.

Cittæ si ... ore ventriculi affecto.

Nausea. Cardialgia. Singultus.

Sanguis à jecinore & liene vacuari per ventriculum.

CAPUT VI.

At jecori duplex etiam genus morborũ accidit: unum à sola intemperie, citra tumorẽ præter naturã: alterum, ubi unà cum intemperie, tumor quoq; adest, inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, & obstructio à crassis & viscosis humoribus, in extremis vasorum partibus, quæ à vena portæ exoriuntur, facta. Verùm in iis laborans gravitatem percipit in dextra præcordiorum regione. Quòd si halituosus quoq; spiritus, cui

Iecori duo genera morborum accid...

cui nõ pateat exitus, illic cõcludatur, nõ solùm gravitas, sed tẽsionis quoq; sensus sequetur. Meminisse autem oportet, octo numero musculos per abdominis regionem extendi, quatuor comprehensos conjugationib. Quarũ prima ex musculis constat rectis per totõ carneis, à pectore ad pubis ossa protensis. At reliquarũ trium cõjugationum musculi, usq; ad rectorũ contactum, carnea substantia constant: ubi verò primũ illos attigerint, in membranas nerveas degenerant. Horum itaq; musculorũ cõjugatio una, quæ quidem reliquis est exterior, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes descendens. Altera huic opposita, ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores ascendit. Huic tertia musculorum cõjugatio subjicitur, qui transversum habẽt positũ, atq; peritnonæo innectuntur. Rectorũ igitur musculorũ tumores præter naturam, oblongi, ac per totũ extensi vidẽtur: quapropter haud obscura est ipsorum dignotio, sicuti & eorũ qui obliqui à thorace descendunt. At multò difficilior est notitia musculorum, qui iis sunt subjecti: difficillima verò transversorũ. Cùm igitur jecur sub peritonæo à tribus ex illis musculis contegatur, fieri nõ potest ut tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso inflammatio oriatur, vel incumbentes ei musculi admodum extenuentur. Jecur tamen declarant affici, in dextera præcordiorum parte gravitas, dolor tota præcordia retrahens, atq; ipsius ad jugulum usq; extensio: exigua tussis, linguæ color, in primis quidem ruber, deinde verò niger: ingens cibi fastidium, inexplebilis sitis, vomitus tum syncerae bilis, tum ejus quę ovorũ luteis assimilatur: quæ aliquando æruginis quoq; colorẽ refert. Alvus quoq; astringitur, nisi unà cum visceris hujus imbecillitate, inflammatio ipsa acciderit. Erysipelatis accidentia his ferè similia sunt. Sed insuper febris quoq; cum vehementissima siti, laborantes cruciat. Etenim jecoris ac ventriculi flammeis dispositionibus, ardentes febres solent supervenire: quas etiam excitari continget in pulmonis inflãmatione participe erysipelatis: *quẽadmodum etiã per universum corpus, ob putredinem biliosorũ humorũ immodicè effervescentiũ. Verùm quæ aut jecoris aut vẽtriculi occasione eveniunt, eæ febres omniũ sunt vehementissimæ, ac magna ex parte in marasmũ degenerãt. Quæ in simis jecoris partibus eveniũt inflãmationes, ut magis, q̃ illæ quæ in ejus gibbo fiũt, fastidiũ, nauseam, vomitũ biliosum, ac sitim ingentem inducunt: sic à cõtrario hæ, majori q̃ illæ inter spirandum dolore laborantẽ infestant, magisq; tussim excitant, atq; dolorem usq; ad dextrũ jugulum, adeò ut detrahi videatur, extendunt. Utriq; autẽ parti cùm dolor adest, nõnunq̃ nothæ costæ consentiunt: Soli verò jecinori est proprium, ut tumoris cumulum cõprehensim habeat circũscriptum. Quarẽ durus in ipso circa principium tumor (quem scirrhum vocant) multò evidentius ob duritiem dignosci potest, quàm inflammatio. At verò tractu temporis, quis magis increscat scirrhus, nõ tamen æquẽ facilè deprehenditur, intercidente scilicet indicium aqua inter cutem, quæ & ilicò scirrhum sequi cõsuevit, & nisi afficiatur hepar, gigni minimè potest. Non tamẽ semper ob primariam excitatur affectionem illius, etsi hoc frequẽtissimè accidat. Etenim quia hepar facultatis sanguificatricis est instrumentum: consequens est, ut ipso vitiato, actio quoq; ejus vitietur. Accidit tamẽ interdũ, ut ob intemperiem alicujus particulæ, earũ quæ aut per meseraicas, aut cavam venam, cum illo cõmercium habent, ipsum quoq; refrigeretur. Porrò simarũ partiũ venæ, ab ea quæ in porta est, exortæ, in tenuissimas extremitates finiuntur: ad quem similiter locũ, aliæ quoq; venarũ extremitates, à concava vena in gibbas visceris partes distributarũ, perveniunt. Cibus igitur universo corpori distributus, ex omnibus simarum partiũ venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. In qua quidem venularum conspiratione, nõnulli fieri obstructiones existimant. Ergo ob refrigerationẽ jecinoris, in sanguinem mutari cibus non potest, refrigeranturq; cum illo totius corporis venæ. Sæpenumero etiam, nullo tumore apparente in jecinore, æger aqua inter cutem corripitur, vel ob vitium lienis, vel jejuni, vel alicujus intestini tenuioris, aut mesenterii, aut pulmonis, aut renũ, aut ob immodicũ hæmorrhoidum, aut mensium profluviũ, aut ob suppressionem menstruorũ, aut ob alium uteri momentaneum affectum. Ex intempestiva præterea frigidæ potatiõe jecur affatim refrigeratum, statim aqua inter cutim inducit. Ac sic affecti, vehementi ciborum desiderio tenentur, quod solent omnes quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.

Hydrops gigni non potest, nisi afficiatur hepar. *Hepar sanguificationis principium.* *Venarum hepatis explanatio.* *Hydropis causa diversa.* *Cibi desiderium vehemens inesse iis, quibus os ventriculi fuerit perfrigeratum.*

CAPUT VII.

Porrò utrũ semper in morbo regio locus affectus sit hepar, an alia præterea dispositio hũc affectum efficere possit, deinceps considerandum. Siquidem videmus nonnunq̃ jecinore haud malè affecto, per morbi judicationem effundi pallidam bilem per universam cutim. Quinetiã circa morbi judicationẽ interdũ aliena quadam corruptione, qualis ob ferarum morsum contingit, quandoq; sanguis in bilem mutatur. Fieri aũt potest, ut jecinoris naturali tẽperie mutata, humores hujusmodi vitio afficiantur, & quidem citra obstructionẽ, aut inflãmationẽ, aut scirrhũ. Ob splenis quoq; vitia, corporis color vitiatur, sed multò nigrior fit, q̃ ob affectum hepar. Cùm igitur sanguinis generatio hepatis munus existet, nullã sanè aliã causam hujusce generationis dicemus esse, à facultate ipsius visceris propria. Cæterùm omniũ facultatũ essentia, in peculiaribus partium temperaturis consistit. Proinde si hepar ad aliquã octo intemperantiarum aliquãdo labatur, accidit facultati ipsius noxa, quæ peculiariter illi intemperantiæ debetur. Igitur calidæ jecinoris intemperantiæ, cùm cõtentos in ipso humores, tum eos qui suggerũtur per mesenterii venas, adurũt & assant: frigidæ autẽ, succos jam in ipso cõtentos, crassos, ad fluxumq; contumaces efficiunt. Quod verò ad ipsum suggeritur, pituitosum, crudũ & semicoctũ reddunt. Rursus aridæ intemperantiæ sicciores crassioresq;: humidæ verò tenuiores, aquosioresq; humores efficiũt. Igitur cùm alvi sedimina, aquę, in qua nuper mactatæ carnes fuerint ablutæ, similia videris, jecur

Sanguis quãdo in bilem mutetur. *Color corporis quot modis vitiari possit.* *Lienis, quã hepatis, vitia, nigriorem colorem reddunt.* *Essentia facultatum in propriis partium temperamentũ consistit.* *Hepatis intẽperantiarũ singulis qui effectus tribuãtur.* *Iecore affecto qualia excrementa excernantur.*

...dominis ...musculi ...tuor com... ...hensi con... ...tionibus *...is situs.* *...inflam... ...m quæ... ...ent.* *...tis ery... ...te affe... ...ciden...* *...s arden... ventri... ...hepa... ...in ...smum ...degene...* *...hepa... ...flãma... ...ad... ...mpto...* *...s hepa... ...flamma... ...symp... ...ata ori...* *...is scir... ...illico ...hy... ...consue...*

Hepatica excrementa quæ dicatur.

jecur esse affectũ existimabis. Nominãtur autem præcipuè hepatica, quæ ob imbecillitatem ipsius dejiciuntur. Ut autem tenue excrementum & saniem referens, infirmi jecinoris gignere sanguinem non valentis: ita id quod similatur fæci, superassantis sanguinem hepatis est indicium. At verò nõnulli primò quidem saniem, & cruenta quædam: dein tractu temporis, crassum ac melancholicũ sanguinẽ: postremò atram quoq; bilem atq; synceram, dejiciunt. Qui affectus interdum ob frigidam intemperiem, citra febrem, incipit: ac tunc quidem tenuis sanies excernitur: dein verò progressu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris solet supervenire. Porrò nõnulli eorũ qui ob frigidam intemperiem laborare incœperũt, nõ solùm nõ admittũt cibi cupiditatem, verumetiam multò magis q̃ antea appetunt. At calidas intemperies nunq̃ comitatur cibi cupiditas, sed fastidiũ grave, sitis vehemens, febris insignis, atq; pravorũ humorũ vomitus. Sciendũm autẽ est, singulis nostri corporis partibus quatuor naturales facultates inesse: quarũ prima appellatur attractrix, quæ peculiares parti succos, alendi ipsam gratia, & appetere, & attrahere potest. Altera deinde est, quæ alteratrix dicit᷑, qua succus attractus, similis evadit ei quæ nutritur particulæ. Huic aliæ duæ ministrant: retentrix nempe: quæ suo munere fungitur, quando pars succũ attractum concoquit, donec eum in suam ipsius naturam convertit: & expultrix, quæ post absolutam coctionẽ, excernit id quod inutile est, atq; excrementum vocatur. Si igitur in jecinore attractrix facultas quomodocunq; afficiatur, cibum quem cõfecit ventriculus, atq; in chylum convertit, relinquet, ut liquidus excernatur per alvum. Atq; hoc sanè ipsius facultatis affectæ erit signũ. Siquidem quicquid ab alio proficiscitur, tanq̃ à causa, id etiã esse illius signum constat. Ubi autem hepar integrè valet, mesarei venis veluti quibusdam manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, utitur. Cæterùm ubi vel inflammatio vel erysipelas afficit mesenterium, nõ solùm qualia per jecinoris imbecillitatẽ excremẽta dejici consueverũt, planè excernuntur, sed apparet etiã veluti ab inflãmatione, sanies quædam illis admista. Ut autẽ nõ potente ob imbecillitatẽ hepate succũ à ventriculo attrahere, attractrix facultas afficitur: sic ubi retinere nõ valet, retentrix vis infirma putãda est: ob idq; primò quidem cruenta sanies excernitur, dein crassior & fæculentior. Similiter aliæ quædã excretiones contingunt, non quidem ob imbecillitatem, sed ob expultricis facultatis robur, ratione plenitudinis, idq; interdum per integram valetudinem. Sic plerunq; pars aliqua cùm affecta est, per hepar purgatur, viribus ipsius jam robustioribus factis. Quemadmodũ autẽ retentrix facultas dum imbecillior est, ac rem quæ ipsam gravat, retinere nõ [illegible]est, vix expultrix id quod infestat evacuat: sic infirma expultrice, retineri quędam res solẽt, facultate retentrice nõ usqueadeo gravata. Nam in quolibet instrumento aliàs alia facultas vel fit fortior, vel imbecillior, facta relatione ad actionem. Etenim omnis particula, secundum temperamẽti quod ei * perpetuò inest, agit proprietatẽ. Jam verò interdum etiam contingit, ut ob folliculi fellis imbecillitatẽ, ad se bilem minimè attrahere valentis, impurus vagetur sanguis per universum corpus, aliaq; oriatur morbi arcuati species præter illas, quas superius exposui. Qui folliculus sic etiam nonnunq̃ impletur, quemadmodũ urinæ vesica, aut evacuari nõ possit, aut quia obstructus est, ut quia secretoria ipsius facultas est imbecillior. Veluti etiam cùm obstructis aut infirmis vasis, quæ ab ipso extenduntur in hepar, biliosum humorẽ interdum attrahere nõ potest. Proinde excrementorũ proprietatem in morbo regio considerare, perq̃ necessariũ est. Porrò quibus citra febrim morbus regius accidit, urgente in dextra præcordiorum parte gravitatis cujusdam sensu: iis omnibus aperiens obstructiones cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentũ quod bilem ducere possit, exhibens, eorũ plurimos una die sanitati restitui. Qui verò purgatione liberari nõ potuerũt, iis rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamentũ quod vehementius purgaret, exhibui: sic, ut sub purgationis fine, cœrulea magis q̃ flava bilis cum acri mordacitate secerneretur. Atq; in iis conjeci fellis folliculum similiter affici, ut solet urinæ vesica, ubi magna humoris copia distenditur, quam excernere nequit, interdum ob excretoriæ facultatis imbecillitatẽ, interdum quòd ob gravẽ somnum, vel negotia quæpiam, ultra q̃ par est, urinam supprimẽs, dein ab ea prosternatur, mirum in modũ intenta. At folliculus fellis, * cùm juvetur nihil ad excretionem à facultate animali, unicũ habet imbecillitatis principium, veluti cętera quoq; naturalia instrumenta, à partis intemperie ortum.

Calidas intemperies nũquam comitatur cibi cupiditas.

Facultates naturales quatuor inesse singulis nostri corporis partibus.

Facultatum singularum læsiones in hepate, quæ signa indicent. Signum alicuius dicitur, quod ab alio proficiscitur, tanquã à causa.

Partes aliquas purgari interdum per hepar.

Particula omnis agit secundum proprietatẽ temperamenti.

Morbi r[egii] causa.

Excrementorum pr[oprie]tas in re[gio] morbo [consi]derandi[...]. Regij m[orbi] absq; f[ebre] invadec[tis] curatio.

GALENI PERGAMENI de locis affectis, lib. VI.

CAPUT I.

Lien autẽ, cùm ex hepate sanguinem melancholicũ trahat, quo ipse postea nutritur, sanè si in eo facultas attractrix facta sit imbecillior, sanguis ex jecore impurus in universum corpus trãsmittitur, ac proinde color nigrior evadit. Quinetiam exemplo hepatis, sępenumero ex se rejicit excremẽta quædã: ita ut per vomitũ, cui nausea accedit, nonnunq̃ excernatur melancholicus sanguis: qui interdũ etiam solet per inferna descendere. At hujusmodi vacuatione suppressa, nõnulli melancholica tristitia afficiuntur, ciboq; avidissimè cõcupiscunt: idq; præcipuè, si valde fuerint acida, quæ excrementa ad ventriculum trãsferuntur. Si autẽ alia melancholici humoris corruptio accidat, subverti, dejiciq; appetentiã videbis. Quòd verò indurato ipso, aqua inter cutem effundi possit, consentiente jecinore jam antea est dictũ. Quinetiã laborante aliquando utroq; viscere, regium morbum evenire conspeximus, nigriore q̃ pro consuetudine subsequẽte colore, ita ut videretur flava bilis esse fuligini admista. Quemadmodũ autem vitiosa aqua & frigida, * si confertim & intempestivè bibatur, solet aquã inter cutem inducere (nocet enim sic ingesta interioribus partibus, maximè verò iis, quæ

Lien [...] ne alit[ur me]lancho[lico].

Liene [indu]rato, il[...] sentien[te je]cinore, [aqua] inter [cutem] oritur. Regius [morbus...] bus pe[...] stus. Frigida [in]tempe[stive] exhibit[a...] let aqu[am] inter [cutem] efficere [...] quæ sic fuerit.

quæ tum temporis fuerint imbecilliores) sic ob refrigeratum unà cum tumore lienem, utputa si adsit scirrhus: vel circa tumorem, ut per jam nuper dictam aquæ potionem, aqua inter cutem etiam evenire consuevit. Cæterùm nisi ad hepar usq; ipsa refrigeratio pervenerit, aqua inter cutẽ subsequi potest minimè.

CAPUT II.

Dysenteria exquisita, intestinorũ ulcus existit. Qui sanè affectus, non gignitur affatim, aut subitò, ut ille quem vitio hepatis accidere diximus: sed protinus quidem ab ipsius initio, bilis mordax excernitur, quã deinde interaneorum abrasiones sequuntur: postea verò paulùm cruoris dejici simul videtur, quando videlicet ipse affectus jã esse dysenteria censetur. Cùm itaq; hujusmodi abrasiones solæ excernuntur, cõsiderandum est, num pingue quippiam simul cum eis dejiciatur: ita enim ulcus in crassis intestinis consistere, existimandum est. Ubi verò cruorem quoq; excerni videris, intueri oportet, utrum is reliquis excrementis adeò permistus sit, ut universus universis misceatur, an pars ejus aliqua reliquis supernatet. Etenim si admistus sit in superioribus: si verò supernatet, in humilioribus intestinis ulcus esse portendit. Idem etiam & in abrasis excrementis videre est, verùm non ita manifestè, ut in cruore. Similiter crustula, quodnã intestinum sit ulceratum declarãt, tum ex essentiæ proprietate, tum ex modo, quo vel misceri reliquis excremẽtis, vel uni eorũ parti supernatare videntur. Nec verò mediocriter cõducit ad curationẽ, nosse in qua intestinorũ parte consistat ulcus. Nam si in superioribus intestinis sit, ab epotis medicamentis præsidium petendum est: sin verò humilioribus hæreat, clysterem subjicere magis convenit. At hujusmodi dysenteriæ, ab iis quæ ab hepate profluunt, sic discernũtur. Nam ab initio tenuis sanies sanguinis ab hepate excernitur: deinde aucto malo, crassus humor fæcibus vini haud absimilis. Præterea, in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atq; interdum duorum, aut trium dierũ intervallo, supprimitur evacuatio: dein rursus malum revertitur, atq; excernuntur excrementa prioribus multò pejora. Id verò per intestinorũ ulcera haudquaq̃ apparet: quippe in iis neq; affatim, neque ex longis temporis intervallis, laborantes dejicere consueverunt. Porrò ulcera quæ in recto intestino oriuntur (tinesmũ vocant) vehementi quidem tensione, & prompta dejiciendi cupiditate infestant, paucis admodum sequentibus excrementis: quæ quidem ab initio pituitosa, & pinguia, progressu verò temporis, etiã ramenti specie dejiciuntur: sed per totum morbi spacium, iis quæ à supernis descendunt, minimè misceri videntur. Jam verò ut doloris colici, nephriticiq; distinctio, in initio difficilis est, sic circa id tempus, non ita magna præsidiorũ differentia desideratur. Cæterũ & nausea, & vomitus, per id genus affectus urgẽt: sed multò graviores, & magis assidui, dolẽte colo. Evomuntq; ita laborantes pituitosa quædam, atque corrupta: hac in re lõgè superãtes nephriticos: ac retinent etiam magis excrementa, ut ne flatũ quidem, neq; etiam ructum excernere possint. Sæpenumero veluti circuire videtur dolor, modò hanc, modò illam partem infestans. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles infestãt jugiter. Cùm itaq; dolor in loco fuerit altiore renibus, manifestum colicæ indicium portendit: si verò circa sedem renum infestet, urinæ considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilutas purasq; reddunt urinas: dein sequentibus diebus, crassum aliquid in ipsis subsidere videtur: demũ arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab alvo dejicitur, id flatuosum quodammodo est, & sæpenumero aquæ supernatare consuevit, similem habens bubulo stercori consistentiam. Quinetiã cruciatus colici, quam nephritici, multò magis lenientibus mitigantur clysteribus. Atq; interdum evenit, ut frigido aliquo humore simul ejecto, ilicò quiescant. Quare ipsum præsidiũ mitigans erit etiam curativũ atq; prognosticũ. Nephritici etiam dolores, cum urina exeunte lapide, simul & solvuntur, & locũ affectum indicant Ut autẽ perseverante dolore utraq; pars eisdem auxiliis indiget, sic tempore subsequente ad præservationem oportet diversa præsidia adhibere.

Nephriticorum urinæ quales.
Colicæ excrementa qualia.

Cùm autem omnia intestina ordine quodam à ventriculo ipso discendant, atq; omnium supremum, jejunum sit: deinde, quod tenue vocatur: postea cæcum, quod usq; ad infernas partes extẽditur: deinde colon, quod ad superiores revertitur partes, ita ut sæpenumero hepar & lienem attingat, satis mirari non possum, quo pacto vehementissimos quosq; dolores, quacunq; in parte cõsistant, ab omnibus colo tribuantur. Igitur ob frigidum crassumq;, aut etiam humorẽ viscidum, aut ob flatulentũ spiritũ, in corpore crasso densoq; alicujus intestini inferioris genitum, sed egredi nequeuntẽ, excitari dolor consuevit: vehemens quidem, ob intemperiem atq; tensionẽ corporũ in quibus hæret impactus: longus verò, quia difficulter vacuatur. At dolor ille acerbissimus, quem ileon, volvulum & chordapson vocant, sublimiores intestinorũ partes infestat, adeoq; impellit ad vomitum, ut nõnulli stercus per os reddentes, miserrima tandem morte moriantur. A quo affectu vix aliquis unquam evadere potuit. Itaq; nõ ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel ab obstructione aridi stercoris, oriri hujusmodi tenuiũ intestinorũ affectũ. Sunt & alia symptomata, quæ & intestinis & ventriculo simul affectis evenire creduntur: ut quas lienterias cœliacas nominãt, ubi materiæ ipsæ minimè mordaces existũt. Etenim ut mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionẽ excitant, sic nõ mordaces, intestinorũ imbecillitatẽ sequuntur: quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt.

Intestinorum ordo.
Dolor colicus.
Ileos. Volvulus. Chordapsos.
Volvulo laborantem vix aliquem evasisse.
Volvuli causa.
Lienteria cœliaca.

CAPUT III.

Igitur si nephritis repentè incidat, lapide notatu digno, vel in renũ aliquo vel in ureteris etiam impacto, dolorem exictabit haud absimilem colico: verùm distinguetur ab eo, per illa quæ in capite præcedẽti accidere colo affecto jã diximus. Ubi verò ex iis quæ in urinis resident, aut ex lapide excreto, discerni ipsi dolores possunt, quæstioni nullus locus relinquitur. Porrò ubi dolor alterius renis, cum horrore inordinato & vario, nec-

necnon inordinata febre affligit, si per pronum decubitum atq; in alterũ latus permutationẽ, in ipso rene dolente suspensi cujusdam põderis sensum æger percipiat, abscessum jã cõcretum esse conjicere oportet. Quo concocto, pus mictum ut laborantem à dolore liberat; sic ulceris in rene periculum affert: quòd nisi ilicò cicatrice inducatur, ægrè curationẽ recipiet. At perseverantis ulceris notæ ex urina haud obscurè deprehenduntur. Adde quòd laborans creberrimè in affecto rene dolorem sentit: atq; interdum cum urina exiguum pus veluti ab ulcere excernitur. Similiter ramentũ nonnunq̃ cum urina excerni videtur: atq; interim sanguis quoq;, qui erosi jam ulceris est indiciũ. Quanq̃ rupto aut reserato aliquo vase, sanguis potest etiam profluere. Verùm efficacissima exulceratorũ renum est cõjectura, si exiguæ quædam carunculæ cum urina excernantur: utpote quas renum essentiæ partes, easq; ob vehementẽ ulceris erosionẽ avulsas eo constat. At quæ unà cum lotio excernuntur pilis similia, probabilius mihi visum est, ea in venis, q̃ in renum capacitate, gigni: idq; ex crassa lentaq; materia, quam calor calfecit exiccavitq;: cujus sanè affectionis per diuretica * speravi curationem futuram, nec unq̃ spes me fefellit. Jam vesica, ubi longo tempore acres per ipsam urinæ transeunt, ulceribus affligi solet. Est & alius renũ affectus, quo tenuis sanies sanguinis mingitur: cujus quidem existet causa, aut ipsorum imbecillitas renũ aut maxima relaxatio eorum meatuũ, per quos ex vena cava in renes percolatur urina. Atq; ad renes quoq; pertinere affectus videtur, quem alij matellæ hydropem, alij profluviũ urinæ, alij diabetem, alij dipsacon vocant: qui certè q̃rarissimè accidit. Quo morbo affecti inexplebili siti vexãtur. Quare & exuberanter bibunt: & reddunt totum id quod biberũt, minimè à sua qualitate mutatũ. Hic igitur renũ vesicæq; affectus, similis & levitati ventriculi, intestinorumq;. Igitur ut ex ventriculo jecur per mesenterij venas, veluti arbores à terra per radices, alimentum ad sese trahit: sic etiam renes sibi quicquid in venis est aquosum, alliciunt. Cæterũ vesica nõ trahit à renibus: quemadmodũ neq; intestina à ventriculo: sed renes quidem per ureteras excernendo in vesicam mittunt: ventriculus autẽ in jejunũ, per intestinũ ab Herophilo dictũ dodecadactylum. Proinde diabetis causa, renũ imbecillitas, nõ potentium diutius continere, urinam, censenda est. Verumenimvero objiciet aliquis si imbecilli sint renes, qui fieri potest, ut urinam ad sese tam celeriter attrahant? Cui quidem respondere licebit: quemadmodum canina appetentia, in ventriculi ore consistens, nõ potente ipso sustinere pondus devoratorũ, multa impetuosè ingerere, eademq; celeriter excernere cogit: sic in renibus etiam serosi humoris cupiditatem, unà cum virium imbecillitate accidere. Unde & humiditatem affatim trahere, & eam mox in vesicam pellere, ipsi renes coguntur. Quòd autẽ urinæ fluor repentè evenire possit, lævitas intestinorum nõ possit, veluti nec canina appetentia: ob id fit, quia cupiditas qua cibum appetit venter animale officium existit, quo citra sensum nostrũ fungi nequaq̃ potest. Renum verò desiderium est naturale, neq; ab ipso sensus nostri afficiuntur. Proinde cùm ad statũ pervenit, ne sensum quidem movet, quemadmodũ appetentia canina. Porrò laborantes vehementi siti, quatuor accidentiũ discrimen à potione subire solent. Unũ, & quidem primũ, vomitio est: alterũ, velox per alvũ excretio, aut fluore, aut levitate intestinorũ: tertium, quòd potus diutius quàm par est, in ventriculo manet: quartũ deniq; est diabete, sive urinæ profluvium. Occurrit interdum affectus alius diabeti simillimus, & quidem ob ciborum multitudinem, qui nec crudi permanent, nec dejiciuntur per alvum, nec plenitudinem gignunt, nec etiam probè alere possunt, sed discutiuntur, dissipanturq;. Cujus ut crebrior est, quàm dipsaci, eventus, ita faciliorem curationẽ admittit. Quippe si prius quàm ad summũ pervenerit, ipsum cognoveris, haud ita difficulter curabitur. Atq; is affectus, à celeri dissipatione ortum ducit, omnibus partibus attractricem, appetitricemq; facultatẽ servantibus. At verò ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est ventriculus, aut calida, aut sicca, aut utraq; intemperie laborans: maximè verò os ipsius: proximè ventriculo hepar, sed maximè pars ejus sima, simul inflammatis meseraicis venis, & jejuno, & ventriculo, atq; cum gula, pulmone. Quarum partium incendium marcor ut plurimũ comitatur. Diabetes itaq; ꝓprius renum affectus existit, qui caninæ in ore ventriculi appetentiæ proportione respõdet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate.

Nephriticus dolor cũ horrore inordinato, ac febre etiam inordinata affligens, quando abscessum significet.

Renis exulcerati indicia.

Carunculæ cum urina excretæ efficacissimæ ulceratorum renum sunt notæ.

Pilis similia excrementa, quæ in urinis cernuntur, in venis gigni.

Diabetes. Dipsacos.

Vesica non trahit à renibus. Intestina nõ trahunt à ventriculo. Diabetis causa est imbecillitas renum.

Appetentia canina.

Appetentiã cibi esse animale opus.

CAPUT IIII.

Vesicæ superveniunt symptomata, partim cõmunia cæteris, veluti omnes ipsius præter naturã tumores, dolores, & quæ hos gignunt dispositiones: partim ipsi propria, ut ischuria, hoc est, urinæ, retentio: stranguria, hoc est, stillicidium urinæ præterea immoderata urinæ ꝓfusio. Quę quidem evacuationes vesica ceu meatu utuntur, ipsa haudquaquã affecta. At verò stillicidium urinæ, si ob urinæ acrimoniã fiat, symptoma vesicæ est, affectus verò minimè. Si verò aut ab ulcere, aut ab imbecillitate procedat, * in vesicæ affectu consistit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica fit imbecillior, propria ipsius actio læditur, quæ est urinæ excretio: ad quã animal excitari solet, cùm vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica gravatur, vel à mordacitate convellitur. Quinetiã instrumentales affectus interdum imbecillitatem inducere possunt: præterea omnes intemperantiæ, præcipueq; illæ, quæ sæpe nõnullis eveniunt, cùm frigore corripiuntur. Ad hæc, ischuriæ symptoma supervenire solet vesicæ, tanquã meiendi instrumẽto: interdũ quidẽ, cùm circa id quod in ea cõtinetur, cõtrahi non potest, ut ipsum exprimat: interdum etiam obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus, aut à lapide impacto. Atq; accidit nonnunq̃ vel ab inflammatione, vel ab alio id genus tumore, ut angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruatur. Sciendum aũt est, nõ vesicæ, sed meiendi munus, veluti etiã dejiciendi, nõ intestinorum officium, pendere à voluntatis imperio. Quippe vesicæ officium unicum* est, cõtractio. At musculus qui

urinæ

Sitiente hemente quatuor cidentiu scrimen tione su possunt.

Sitis in tis cau

Diabe prius affecti

Ischur Stran

Stillic urinæ do sym vesica do affe eius p existi

Meien nus ca, p volun imper Dejci muni intes est vo rium.

urinæ meatum in circuitu ambit, in origine cervicis vesicæ positus, instrumentum est, cujus opus ab electione excitatur. Similẽ quoq; & actionem & usum habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit: proinde ipsis resolutis neq; urinam vesica, neq; alvus stercora, retinere potest: sed præter voluntatem, * utraq; paulatim effluunt. Quare suppressio urinæ fieri nequit ob affectum spinæ, aut nervorum ab illa in dictos musculos exortorum (quod nonnulli putarunt, credentes vesicæ officium à voluntate pendere) sed ipsius involuntaria excretio. Atqui ut nonnulli tum urinarum, tum excrementorum alvi dejectionem totam ab electione procedere existimantes, hallucinati sunt: sic rursus alij, his è diverso totum hoc opus naturale putantes, ab scopo aberrarunt. Etenim cibi à ventriculo in jejunum transmissio, tota naturæ opus est: voluntatis autem, extensio digiti. At alvi dejectio, & urinę redditio, utroque instrumento propriis suis facultatibus operante, perficitur. Rectum enim intestinum, atque vesica, naturali facultate utuntur: musculi verò, ea quæ animalis & voluntaria vocatur. Quippe musculi qui solent cohibere fluores, ab opere quiescunt, abdominis musculis munere suo fungẽtibus: maximè verò mediis. Quum igitur vesicæ corpus ita fuerit affectum, ut quod in ea cõtinetur exprimere nequeat, urina supprimitur, vocaturq; symptoma id ischuria. Accidit etiam interdum, propter ipsius sensum obtusum, ut nõ reddatur urina, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nimirũ si proprij vesicæ nervi afficiantur, nervis musculi cervicem ejus constringentis, munere suo fungentibus. Qui quidem si resolvantur, urina præter voluntatem excernitur. Ob spinæ etiam luxationem ad interiora, supprimi aliquando urina consuevit: orta videlicet phlegmone in affecta particula. Quemadmodum vertebris ad externas partes luxatis, invito urinam profluere vidimus, ob resolutum nervum musculi vesicam ipsam claudentis. Retenta etiã longo tempore urina, vel ob somnum diuturnum, vel ob negocia urgentia, ipsa vesica extenditur, atque urina supprimitur, contractrice facultate propter tensionem immodicam læsa. Præterea ob sanguinis grumen & pus crassiusculum, interdum retinetur urina. In pueris etiam, quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero ipsam urinam supprimi. Eos itaque, resupino figurato corpore, adeò concussimus, ut à meatu lapis dimoveretur. Cęterum grumos vocatos, non solùm eos qui in vesica, sed multò magis illos quoq; qui in intestinis, ventriculo, atque thorace nonnunquã continentur, animi defectio, & color pallidus sequi solet: pulsus verò parvus, obscurus, & frequens apparet: laboránsque ipse, cum anxietate resolvitur. Sunt autem ad intentionem affectæ sedis, non solùm præsentia symptomata, sed præterita etiam investiganda. Nonnihil etiam confert quantitatem puris (si quando excernatur) & misturam ejus cum urina, considerare. Nam si pus cum lotio exactè permistum sit, à supernis aliunde partibus effluit. Si verò sine urina excernatur, in vesica consistere suppurationem indicat. Sed quod mediam inter hæc conditionem servaverit, id à renibus descendisse, certum indicium est. Similiter expendendum est, si rupta vomica, cum notis affecti loci, ulceris aliquod quoque signũ appareat. Nam & hoc, aut exactè, aut mediocriter, aut omnino nihil cum urina miscetur. Atq; vocatum quidẽ ramentũ, ulceris: essentiæ verò ꝓprietas, affectæ partis propriũ indiciũ est. Quippe partes à vesica avulsæ, lamis: à renib. verò sunt caruncolis similes. Similiter ubi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excremẽta cũ urinis ejecta intueri, & ea suspectarum partium essentiæ cõparare oportet. Igitur cum urina expurgãtur gibbę hepatis partes, atq; omnes quot quot his superiores existũt: per alvum verò pars jecinoris sima, intestina, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed rarò: ut quũ thorax & pulmo per alvum purgatur: quæ sub septo transverso sunt positæ partes, per urinas. Vidimus etiã nos pulmonis vomicã expurgari similiter per urinã: rejecto videlicet pure, à pulmone quidem per lævem arteriã, in sinistrum cordis ventriculum: à corde autem, per arteriam magnã, ad renes: atque illinc tandem per ureteras ad vesicam. Etenim ut à concava vena, ita ex magna arteria, rami ad renes descendunt.

[Margin, left:] musculus ve... atq; se agit secũ... m volun... is impe... m: quib' solutis, ex... menta re... eri non ... unt. — ...uria quã ... ccidat. — ...æ sup... causæ. — ...nos in ... re præ... turam ... tos, quæ ... antur ... omata — ... cum excer... mistio ... sius es... deran...

[Margin, right:] Ramentum est signum ulceris. Essentia proprietas affectæ partis indicium est. Partes à vesica avulsæ, lamis, à renibus, sunt caruncolis similes. Partium singulæ per quã regionẽ purgentur. Pulmonis vomicam aliquando per urinam purgari. Arteria magna ramulos mittit ad renes.

CAPUT V.

Uteri affectuum plurimę differentiæ existunt. Siquidem mulierum quæ histericis dispositionibus corripiuntur, aliæ quidem sine sensu immobiles jacent, cum obscuro parvoq; pulsu, vel omnino sine ullo pulsu. Aliæ autem sentiunt, atque moveri possunt, integraq; ratione fruuntur; sed tamen deliquio animi, difficiliq; spiratione laborant. Aliæ denique crura simul & brachia contrahunt. Porrò nonnulli ad explorandum, num penitus respiratio perierit, flocculos lanę carptę, suspendi corã naribus jubent. Alij poculũ aquæ plenum ori vẽtriculi imponũt. Quippe immotũ omnino servari humorẽ aiunt, si spiratio tota sit intercepta. Etenim in cõfesso est, & spirationem à vita, & vitã à spiratione separari nõ posse: adeò ut viventem non spirare, & spirantẽ non vivere, sit impossibile. Quòd si in animalibus, quæ in latebris delitescũt, nulla appareat respirationis nota, neq; ob id mirari debemus, quum videlicet ea animalia sint frigida. Quippe maximus usus respirationis est, ut intimus calor & refrigeratione & ventilatione servetur. Quare haud ita difficile fuerit perpendere, exiguũ illum calorem in eis derelictum, arteriarũ cordisq; motu servari: quę actio à quibusdam medicis transpiratio vocatur. Similiter etiam, pereũte ob uteri affectum spiratione, quoniam universum corpus refrigeratur, (id quod perspicuum est) fieri potest, * ut nullo attracto per os spiritu, aut reddito, trãspiratio, quæ per arterias fit, perseveret, licet adeò interdum exigua, ut sensum omnino effugiat. Accidit autẽ uteri suffocatio magna ex parte viduis mulieribus: iis præsertim, quæ quum antea probè repurgarentur, parerent, atque virorum congressu fruerentur, his omnibus postea priventur. Quare verisimile est, ob retenta menstrua, vel semen cohibitũ, ejusmodi mulieres uteri dispositionibus infestari: idq; fortasse magis ob se-

[Margin, right:] Uteri affectuum plurima differentia. Respirationẽ perijsse omnino, aut non prorsus, quibus modis deprehendatur. Spiratio à vita separari non potest, nec à respiratione ipsa vita. Respirationis usus. Latentium animalium calor, motu cordis & arteriarum servantur. Transpiratio per arterias. Uteri suffocatio quibus præcipuè accidat. Uteri suffocatio ob retenta menstrua vel cohibitũ semen solet accidere.

Semen muliebre quale.

men retentum. Nam quum muliebre semen humidius atq; frigidius sit, ipsum excerni oportet, præsertim si copia redundet. Nec secus etiam in viris. Sunt quippe nonnulli eorum, quos protinus à juventute, concubitus imbecilliores reddit. Alij, nisi assiduè coëant, capitis gravitate infestãtur, cibos fastidiunt, febrib. sunt obnoxii, deterius coquunt & appetunt, ac deniq; torpore, pigritia, ac melancholicis accidentib. molestantur.

Semen retentum nonnullis viris qua symptomata inducat.

Semem retentum quàm mẽstrua quibus inferat graviora symptomata.

Proinde ex retento semine, quàm ex suppressis menstruis, videtur mihi longè major noxa evenire posse corporibus, eorũ pręsertim, qui suapte natura vitiosis abundãt humoribus, pleniq; sunt, & in ocio educati: quiq; quũ antea nihil fecissent ad libidinẽ reliqui, affatim cõtinere cœperunt. In quibus sanè conjicio, naturalẽ excernendi ipsum cupiditatẽ, læsionis causam existere. Etenim quũ tale & tantum ipsum semẽ evaserit, neminẽ non ad sui excretionẽ vi quadã stimulat. Ob idq; planè constat, modestos viros, non ob voluptatem, sed ut ab impedimento præserventur, indulgere libidini, perinde ac si nulla sit ei conjugata voluptas. Ita Diogenem Cynicum narrant, virũ alioqui mortalium omnium (quod ad cõtinentiam pertinet) cõstantissimũ, libidini tamẽ navasse operã, nõ à cõjuncta illi voluptate veluti bono aliquo, illectum, sed ut noxã, quæ à retento semine provenire solet, arceret. Eum nanq; meretrix adire pollicita. quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota, semen excussit, ac venientem dein mulierculã remisit, inquiens: Manus hymenæum celebrando pręvenit te. Sic etiam arbitror animalia omnia excitari ad coitum, non quòd existiment voluptatẽ boni cujuspiã speciẽ præ se ferre, sed ut semẽ, quod retentum ipsa molestat, excernãt: haud secus quàm dejiciendi stercoris, excernendæq; urinæ desiderio suapte natura moventur. Fieri autẽ potest, ut profluentibus menstruis, retineatur in viduis semen, gravissimaque inducat symptomata. Nec sanè cuipiã mirum videri debet, si exiguus humor in una parte cõtentus, tantorũ accidentiũ sit causa: quũ à phalangii ictu affici totũ corpus videatur, exiguo veneno per minimũ foramẽ injecto. Præterea scorpionis ictus brevi admodum tempore gravissima symptomata inducit, quãvis in illius aculeo foramẽ nullũ videatur. Rationi tamen est cõsonum, ut vel à spiritu quodã, vel tenui humiditate injecta, accidentia illa proficiscãtur. Sunt qui putãt, res quasdã solo tactu per qualitatis vim, ea quæ ipsis vicina sũt, alterare posse: idq; planè videri in marina torpedine ajũt, utpote cui tã vehemẽs sit potentia, ut per piscatoris tridentem transmissa ad manũ alteratione, totã reddat repentè torpidã. Similis etiã facultas inest Heraclio lapidi, ferrum siquidẽ, ꝙ tetigerit, ei adhæret. Deinde si aliud, id quod primò tactum fuerit, tetigerit, similiter ut primũ illi inhærebit: ac si deinceps. Porrò ijdem affectus oriri possunt & ab humoribus in corpore putrescentibus, & ab epoto veneno. Ii tamẽ qui venenum hauserunt, ab iis qui alter sunt affecti, discerni possunt. Quũ enim homo suapte natura probis succis abundans, ac * salubri secundũ omnia usus victus ratione, repentè moritur (ut letali assumpto veneno fieri contin-

Libidini indulgere multos modestos viros valetudinis gratia.

Diogenes Cynicus.

Animalia omnia quo pacto excitẽtur ad Venerem.

Phalangii ictus.

Scorpionis ictus.

Torpedo marina, piscatoris manum reddit torpidam per medium tridentem.

Heraclius lapis.

Veneno extinctos, quomodo distinguemus ab aliis qui ob pravos corporis succos intereunt.

git) deinde corpus aut livens, aut nigricans, aut varium apparet, aut difflues,* aut gravem reddit odorem putredinis, hũc venenum sumpsisse ajunt. Igitur si ejusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui ex nobismetipsis accepto suæ originis impetu, similes sint iis qui epoto veneno eveniũt: nihil mirum fuerit, si etiã vitiatũ semen, aut menstruũ, hujusmodi, quũ retinetur, aut putrescit in corpore, gravia symptomata inducat, iis præsertim, qui ut afficiantur, sunt apti. Siquidem quantã vim habeat afficiendę rei aptitudo, in canibus licet videre. Quum enim reliquorum animalium nullum rabie arripiatur, solus canis eo affectu corripitur, tantãq; fit in ipso humorũ corruptio, ut vel solum ejus sputum, si humanũ corpus cõtigerit, rabiẽ excitare sit potens. Quòd verò ad gignendos uteri affectus majorem vim habeat semen quàm menstruũ retentum, vel ex hoc liquet, ꝙ dum supprimuntur menses mulieribus cõjugatis, etsi pluribus accidentibus infestentur, nunquã tamen aut spiratione privãtur, aut animæ deliquio laborant: quod solent nonnullæ viduæ, licet æquè ut antea, aut paulò minus, quod pertinet ad menstrua, purgẽtur. Quæ sanè symptomata Plato exponere cupiens, sic in Timæo edisserit: Ea pars quę in mulieribus & uterus & vulva nominatur, quum sit animal avidum generãdi, si intempestivè diuq; infœcundũ manserit, admodum indignatur, erransq; per totum corpus, ac meatus spirituum obstruens, respirareq; non sinens, in extremã anxietatẽ adducit, & alios morbos complures excitat. Hæc Plato. Cæterùm illius agitationis uteri, quam mulieres percipiunt, nõ est causa ascensus ejus usq; ad regionem diaphragmatis, ut nõnulli putarunt. Nam si aliquid ex utero videatur ascẽdere, id ꝑexiguum est. Sed uteri ipsius tensiones esse potius in causa dixerim, cur tangentibus obstetricibus, modò sursum, modò retrahi in latus videatur. Nam simul cum utero, cervicẽ quoq; ipsius retrahi necesse est. Quum igitur ad uterum multa admodum venarum ora perveniant, per quas ex cõcava vena sanguinem attrahere potest,* sanè ob plenitudinem tum earum, tum vinculorũ quæ ex illis dependent, cõtingit uterum sursum, aut etiam ad latus retrahi. Siquidem omnis convulsio fit aut à plenitudine, aut ab inanitiõe. Plenitudo quippe, repleta corpora & in latum, & in profundum extendit, sed longitudinẽ reddit breviorem. Quò autem breviora fiunt, eò magis ad suam originem retrahuntur. Dum itaq; descendens sanguis ad uterum, ingredi ad ipsius internam capacitatẽ nõ potest, aut quia crassior est, quàm ut vasorum ora permeare possit: aut quia clausa sunt orificia, multiplicatus in venis, eas extẽdit, atq; vicina ipsis vincula madefacit: ad quorum omnium tensionem, continuò uterum retrahi est necesse.* Qui si undiq; trahatur æqualiter, recta erit & sine inclinatione ipsius transmutatio: sin verò inæqualiter, ad partem vehementius trahentem intenditur. Non ergo veluti animal errabundum, aliàs ad aliũm locum discurrit in mulierib. uterus, sed ab extensione retrahitur. Quòd si quispiam dixerit, uteri corpus tunc minimè affectũ esse, sed perversione laborare, haud absur-

Afficiend[æ] rei aptitu[do] maxima[m] obtinet [vim] ad excip[ien]dum af[fectum]. Canis sol[us] rabie cor[ripi]tur: ei[us] sputum r[a]biem exc[ita]re est po[tens].

Plato.

Uterum [non] ascender[e ad] regionem [dia]phragm[atis] per uter[i suf]focation[em,] sed tum[ore] tum ips[ius] vasa ter[...] qua rat[ione] videtur [...]gari.

Convul[sio] omnis fi[t] à plenit[udi]ne, aut [ab in]anition[e].

ri perver... es ad su... ... ssua se... ... untur mē... ... ua.

... xa qua ... q; uteri ... versione ... duas mole ... nt, ob re... ... tum semē ... untur.

absurda is dixisse videbitur. Igitur perversiones uteri, eo quē diximus modo, ad suppressa sequūtur menstrua: eas tamē ob hoc, accidentium quæ in animalis corpore apparent, causas esse, nequaquam putandum est. Quæ verò citra perversionem, aut menstruorum retentionem, viduas molestant noxæ, hæ ob retentum semen evenire putantur. Cæterùm pro multitudinis, qualitatisve ratione, tum menstruorum, tum seminis, aliàs aliæ accidentium species oriri solent. Etenim noxia causa universum corpus refrigerare potente, adeò vehementer omnes partes refrigerātur, ut & respiratio, & arteriarum pulsus, sensu deprehendi non possint. Quæ si vel crassa fuerit, vel acris, convulsiones: si verò atræ bilis naturā referat, mœstitiā inducet: quemadmodū animi quoque deliquia, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & oris ventriculi affectus, subsequi cōsueverunt. Porrò si mulier nec prægnans, nec puerpera, lac possideat, menstrua ei defecerunt. At nullo in mammis lacte apparente, menstrua suppressa hisce notis deprehenduntur. Gravitas totum corpus infestat, necnon fastidium, atque inæqualis horror. Quòd si citra horrorem inæqualitas aliqua fuerit, atque fastidium, appetatq; mulier quædam aliena, ut (exempli gratia) extinctos carbones, jube ut obstetrix uteri cervicem tangat. Nam si citra duritiem clausa inveniatur, eam prægnantē esse conjicies. Si verò etiam durities adsit, affectum aliquem in utero esse portēdit. Oportet itaq; speculari obstetricem, ad quā partē vel declinet, vel retrahatur uterus: nā in ea parte affectā uteri sedē esse cōjicies. Atq; in quibusdā fœminis, ejus partis dolor cum gravitate, nōnihil potest significare: quinetiā in coxā dolor interdum transit, & crus ipsum, qđ è regione est, per incessum claudicat. Quòd si longiori tēpore supprimātur menstrua, nullāq; medicus mulieri vacuationē ꝓmoveat, tumor aliquis prēter naturā, in ilibus interdum oritur, ostendens nimirum ex internis partib. quampiā esse inflāmatā. Nonnullis panus in extrema ilium parte excitatur, veluti viris quoq; eodem in loco nōnunquā oriri solet.* Qui panus in quadam muliere fuit suppuratus, adeò ut opus fuerit sectione.* Juxta hanc ipsam partē vidimus colon intestinum & suppuratum, & sectum: interdum ignorātib. medicis imperitis quidnā inciderent, interdum intelligentibus quoq;.* Cæterùm quoties suppurari cōtigit colum, semper facilè curationem recepit: uteri verò sectiones, ægrius cōglutinātur. Itaq; symptomata hujusmodi consueverunt sequi suppressa menstrua: ac præterea lumborū, & colli, & sincipitis dolor, qui ad oculorū usq; radices extenditur: item febres ardentes, & nigricātes urinę, cum rubra quadā sanie, perinde ac si aquę, in qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerūt, fuliginem quis miscuisset. Quibusdam urina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si per alium quempiā corporis locum sanguis effluxerit, aut inflāmatio, aut erysipelas excitetur, an menstrua purgentur interrogare debes. Siquidem nihil horum accidere solet, integrè repurgatis. Quum verò immodicè vacuātur menses, color sequitur fœdus, pedes molli tumore attollūtur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborū tum cōcoctio, tum cupiditas. Sed accidit interdum fœminis muliebre vocatū profluvium, vel utero haudquaquā affecto, quū videlicet universum corpus per ipsum interdum purgatur: quemadmodum per renes quoq; aliquando solet vacuari. Id verò potissimū fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa. Atq; id quod excernitur, nōnunquam rubra sanies est, interdum aquosa, & suppallida. Quòd si purus fuerit sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, diligenter animadvertere oportet, num erosio sit aliqua in utero. Ea verò magna ex parte in cervice potius quàm alibi cōtingere solet: discerniturq; per excretam saniē, si fuerit ꝓfunda: si verò circa os cervicis cōstiterit, nō solùm per hanc, sed per tactū etiā cognosci potest. Atq; prægnātes quoq;, quū ora venarū in cervice aperiuntur, excernunt sanguinem. Ergo si mulieri utero gravi, subitò extenuentur mammæ, abortꝰ sequitur. Atq; geminos ferens, si altera mamma extenuetur, alterū amittit: & omnino si dextra mamma extenuata est, marē: si sinistra, fœminam ædet. Mares si qdem dextris, fœminę magis cōtinentur sinistris uteri partibꝰ: atq; rarò aliter accidit. Si mulier ꝓmptè quidem conceperit, dein secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense fœtum ejecerit, circa uteri acetabula humorē pituitosum abundare, atq; idcirco venarum arteriarumq; ejus loci ad ora vasorum in uterum descendentium, nexum debiliorem esse, cōjiciendum est, ut fœtum ob gravitatē ferre nequeat, sed abrūpatur facilè.

Profluvij muliebris causa.

Prægnanti si extenuentur mammæ, abortus sequitur.

Mares continentur dextris, fœminæ sinistris.

...nstrua de... ... erunt mu... ... ri, cui lac ... st, nec præ... ... nti, nec ... ... ienti pu... ... era.

...nstruis de... ... entib. quo... ... llo depræ... ... ndemus, ... sit gravi... ... mulier ... ne.

...on intesti... ... suppu... ... interdū ... ta bubo...

...pressos ... nses quæ ... uantur ... ptomata.

...nstrua ... ntia im... ... dicè, quæ ... uantur ... ptomata.

CAPUT VI.

At colis ulcus deprehenditur ex dolore infestante ipsum: necnon ex iis, quę familiaria ulceri unà cum urina purgantur. Cæterùm hæc ab iis quæ à vesica excernuntur, miscellę modus distinguit. Nam quod ex cole defluit, in primo statim exitu excussum, urinā prævenire cōsuevit. Quod verò à vesica emittitur, urinæ admistum videtur. Quin etiam assiduè inter mejendū mordicus dolent pudendorū ulcera, præcipuè quum vel crustula, vel sordibus solutis, pura remanserint. Porrò gonorrhœa est seminis assidua excretio, & invita, quæ fit cole haudquaquam extenso. Priapismus verò est permanēs colis tumor extensiòve in longitudinem atq; circulum, nullo stimulante ad libidinem aut desiderio, aut acquisito calore, ut quibusdam consuevit accidere, qui supini decumbunt. Igitur quemadmodum omnia corporis nostri excrementa, duobus modis vacuantur (interdum enim à cōtinentibus ipsa corporibus excernuntur, interdū spontè profluunt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis retineri nequeant corporibus) ita de semine quoq; dicendum est. Nam in hujusmodi omnibus, ut excernere tēpestivè ita continere, naturæ est officium. Verū secretio fit, aperto fluxionis meatu: ac reliquo conceptaculi spatio & contracto, & ad apertum jam meatum, quicquid intus cōtinetur, pellente. Retentio fit, quum clausus manet meatus, & cōtentum à continente haudquaquam impellitur, sed potius per contractionem comprehenditur, & retinetur. Hoc modo cōtenti in cavis instrumentis humores, per integram valetudinem natura-

Colis ulcus unde deprehendatur.

Excreta à cole & vesica, quomodo discernenda.

Gonorrhœa est seminis assidua profusio, et invita, quæ fit cole haudquaquam extenso.

Priapismus quid.

Excrementa corporis duobus modis vacuari.

Excretio quomodo fiat.

Retentio ut fiat.

liter & excernuntur, & retinentur. In illis autem qui præter naturam se habent, retentio quidem, ob excretricis facultatis imbecillitatẽ: excretio verò, ob retentricis infirmitatem evenit: vel ob dispositionem aliquam, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes movere possit. Id quòd in seminariis vasis videre licet, ubi quis vel comitiali morbo, vel convulsione violenter fuerit correptus. Cæterùm videmus alias quoq; partes, ut manus, pedes, aut digitos convelli, modò simul cũ totius corporis convulsione, modò ipsis solis affectis. Quare minimè præter rationem fuerit etiam in seminariis vasis, & quidem interdum solis, ejusmodi excitari dispositionem: quemadmodum & gonorrhœam, quę urinæ, quam quis invitus emittit, proportione respondet, quum retentricem videlicet facultatem resolvi contigerit. Gonorrhœa igitur instrumentorum seminis est affectio, non pudendorũ, quibus ceu via per quam excernatur, utitur semẽ. Priapismus verò planè colis est accidẽs, quũquam ad arterias ejus potest referri: utpote quæ solæ interdum hujusmodi habeant præter naturam dispositionẽ, quali affici consueverunt, quũ naturaliter totus coles intenditur. Atqui à spiritu ipsum in tumorem attolli, manifestè patet iis, qui celeritatem ejus, & quũ iterum residet, perpendunt. Quippe nullus humor tam subitam in alterutram partem mutationem efficere posset. Quum igitur pudendi corpus sit undique fistulosum, facilè à vaporoso spiritu per arterias affluente, ubi quis libidinis impetu stimulatur, aut dum ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, extenditur: glande ipsius semper magnitudinem ęqualem servante, quòd fistulosus in ipsam nervus non ingrediatur. Natura etenim corporis partes fingens, perficiénsque, fecit ut ipsæ citra doctrinam, proprias actiones aggrederentur. Quippe omnium quæ à cõsilio & voluntate pendent actionum instrumenta, esse per se docta videntur: animaliaq; omnia simulatq; genita sunt, & spirant, & vocem ædunt. Quare mirum esse non debet, genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura sunt institutæ, protinus ab initio cognoscere. Uterus siquidem, quum semẽ genitale conceperit, donec fuerit perfectus fœtus, exactè clausus permanet: perfecto verò fœtu, plurimùm aperitur, ac deinde sic apertus excludit. Populares autem hæc, propter crebrum eventum, contemnunt: utpote qui nihil quod re vera sit admirabile, sed ea duntaxat, quæ rara vident, prosequuntur admiratione. Quid autem in rerum natura potest admirabilius contingere, quàm quòd novem perpetuis mensibus clauditur os uteri adeò exactè, ut ne specilli quidem acumen admittat: perfecto autem fœtu, usque adeo distẽditur, ut totum animal per ipsum egredi possit? Ne igitur dubites pudendorũ vim per se doctã esse: ut fistulosum hoc, nervosumq; corpus, ubi ad coitum insurgit animal, à naturali facultate, quæ ipsum potest attollere, protinus distendatur. Cujus rei simile, & in corde, & arteria planè videre est: nisi ꝙ horum motus perpetuus existit, qa necessaria nobis est eorũ actio: fistulosus verò nervus nõ semper movetur, sed quũ usus requirit. Quũ ergo sic fuerit extensus, sequitur atq; illũ replet ex arteriis spiritus: queãdmodum pulmo thoracẽ, ob eã quam habet ad ipsius motum consequutionẽ. Atq; eam actionẽ satius est ut ad nervũ, quàm ad arterias referas: quũ pręsertim omnes functiones, ex propria partium essentia, non ex earum situ, ꝓvenire, rationi cõsonum sit. Arteriæ itaq; nullã aliã in pudendo habẽt actionis vim, q̃ in universo corpore: licet calfactis lumbis par sit, ut arteriæ calidiores reddãtur, & magis etiã pateant ipsarum ora. Quamobrem nõ exiguã tunc spiritus essentiam, in fistulosum nervũ effundũt: qui paulatim impletus, colem extendit, ita ut tota ipsius essentia cõsistere in fistuloso nervo videatur. Ex dictis igitur constat, vel ob arteriarũ ora immodicè patefacta, vel vaporosum spiritũ in fistuloso nervo ortũ, priapismum oriri. Cęterùm ab utrisq; ipsum fieri posse existimo, crebrius tamen ob arteriarũ ora patentia. Porrò medicamenta excitandæ tẽtiginis vim obtinentia, tum epota, tũ pubi lumbisq; admota, calida omnino, ac flatulenta sunt: quemadmodũ cõtraria omnia, minimè flatus excitãt, ac potius refrigerant, quàm calfaciant. Sunt præterea alimenta quædam, quæ, ꝙ plurimum gignãt seminis, excitare ad libidinẽ possunt. Jã verò qui quum plurimo semine abundent, à cõcubitu abstinent, ij interdum priapismo vexari solent, pręsertim si venereis imaginibus molestentur, nec studeãt ut multa exercitatione sanguinis abundantiã dissipent. At cantores & athletæ, qui jam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminarũt: nullã admittentes ejusmodi vel cogitationem, vel imaginationem, iis pudenda & exilia, & rugosa fieri, veluti senibus cõsueverunt. Siquidẽ præter cætera quæ accidere solent iis, qui protinus juventute prima immodicè sese permiserunt libidini, id etiã evenit, ut horum locorum vasa, amplius patentia, maiorem ad se sanguinis copiã alliciant, & coeundi cupiditas magis increscat. Ignavia siquidem (ut inquit Plato) exolvit: proprij autem officij exercitatio, robur augere solet. Sic mammæ quoq;, in iis quæ nondũ impregnatæ fuerunt, cõtractæ permanẽt: in aliis verò à partu infantulos suos lactãtibus, vastissimæ evadunt, atq; ita magnę permanent, lac fundentes quandiu fœtũ lactaverint: quo ablato, haud ita multò pòst à lactis generatione desistunt.

Semen excerni invito per convulsiones. *Gonorrhœa instrumentorum seminis est affectio. Priapismus, colis est accidens.* *Colem à spiritu intendi.* *Glandem penis semper magnitudinem eandem servare.* *Partes omnes citra doctrinam aggrediuntur proprias functiones.* *Populares ea tantum quæ raro vident, prosequũtur admiratione.*

Priapi tensionem ad nervum potius referendam esse, quam ad arterias. *Lumbis calescentibus arteriæ calidiores redduntur.* *Penis essentia tota in nervo fistuloso consistit.* *Priapismi unde oriatur.* *Medicamenta excitandæ tẽtiginis...* *Alimenta venerea.* *Priapismo qui sol. vexari...* *Cãtores quam non facuio... longè continentiores.* *Pudenda ... fis reddi... lia et rug...* *Ignavia ... exolvit. Exercitatio vires augere solet.* *Mammæ.*

GALENI PERGAMENI de differentijs febrium, lib. I.

Cap. I.

Propriæ ac maximè principales febrium differentiæ sunt, quæ sumuntur ab ipsa febris substantia, quæ in calore præter naturam consistit: ut si dixerimus, febrium aliæ quidem mordaces, aliæ verò sunt mites. At reliquæ differentiæ, ab accidente aliquo deducuntur: ut quũ dicimus, febrium aliæ pallidæ, aliæ rubeæ, aliæ lividæ. Porrò differentiæ caloris præter naturam, & ex eo quod magis & minus, & ex materia in qua calor accẽditur, & ex modo motus ejusdem caloris, sumuntur. Sunt autẽ omnino evidentes, quæ

Febrium differentiæ maximè principales sumũtur ab ipsa febris substantia. *Febrium differentiæ ab accidenti sumptæ.*

quæ in eo quòd magis aut minus calor est accensus, consistunt. Quo in genere differentię, cõsueverunt medici magnam ac parvam febrem vocare, impropriè quidem rei quali, nomẽ quanti tribuentes. Quæ verò à caloris materia ducuntur, maximè propriæ differentiæ caloris præter naturam sunt. Atq; hæc sanè ternario numero ambiũtur. Nam aut incalescit ipsius cordis corpus: aut qui continentur in ventriculis ejus humores: aut sola quidem aërea spiritalisq; substantia sufficiẽter incaluit: humores autem & solida corpora incalescunt quidem adhuc, nõdum autem sunt calefacta. Mista siquidem est in arteriis omnibus spirantibus per infinita foramina, aërea substantia sanguini, ac nihilo minus in corde ipso, ceu * confluxili & conspirabili cum universis arteriis. Incipit itaque hic præter naturam calor, quem nominamus febrem, aliàs ex alio eorum, quæ nuper diximus: spargitur autem, atqui unà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: nõ æquè autem promptè unà cum spiritu, accenduntur humores. Corpus etiam solidum, humoribus atque aëreæ substantiæ facilius impartitur calorem, quàm ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidẽ substantia tenuis, promptius alteratur quàm crassa. Est autem tenuissima quidem aëris: crassissima verò corporum solidorum: media humorum substantia existit. Cæterum solidas partes, continentia: humores, contenta: spiritus, impellentia appellavit Hippocrates.

[Margin: ...brium differentia sum... à materia cui hæret ...lor præter naturã, sunt ...s.]
[Margin: ...ream substantiam esse ...stam per ...nia sanguini.]
[Margin: ...uis substantia facilius altera... quam ...sa.]

Caput II.

Quòd igitur ex laboribus, ira, tristitia, solis ardoribus, frigore, vigiliis, cruditate, ebrietate, & crapula, nonnulli febricitare cernantur, omnib. est in confesso: quemadmodum etiam, quòd pestilens aëris constitutio febres conciliet: quodq; periculosa sit conversatio cum laborantibus pestilenti morbo, quum nimirum is non secus sit contagiosus, quàm scabies aut lippitudo. Sed neque tutum est cum iis qui tabe correpti sunt, cõversari: neq; (ut summatim dicã) cum illis q spiritum putrem reddunt. Jam verò qui consueta exercitia omiserint, & aliis morborum generibus, & febribus maximè corripiuntur. Plethora etiam, vitiosi cibi, medicamenta, æstúsq; circa canis syderis ortum, atq; alia id genus complura, similiter febres accendunt.

[Margin: ...hemeradæ causæ.]
[Margin: ...ilenti ...bo corre... fugien... esse. ...idos, & ...ridum ex ...ntes, esse ...endos. ...res quæ ...siones ac... ...dant.]

Caput III.

Igitur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, corporum elemẽta existunt: ex ipsorumq; temperaturis primi constituuntur morbi: quorũ unus est febris, ubi in corde quædam præter naturam caliditas generatur. At differentiæ caloris, à triplici differentia materiæ desumebantur. Siquidẽ vel in ipso corpore cordis, vel in humoribus, vel in spiritu, calor præter naturam accenditur. Præincipiunt autem causæ quædam notissimæ, in omni febrium constitutione, quatenus dictum est. Sed neque sat est, si calor aliquis dicatur esse præter naturam, ad hoc ut dici febris mereatur: oportet siquidem prius ut cor illo incalescat: alioqui calor à sole aut ab igni inductus, febris esset dicendus. Porrò iracundia est veluti

[Margin: ...menta ...orum, ...ris est ca... ...ræter na... ...m in cor ...ccensus.]
[Margin: ...sæ proca... ...tica.]
[Margin: ...undia ...]

fervor quidã, ac motus vehemens potentiæ irascibilis, in corde * delitescentis. Simul autẽ cum eo fervore calfit aliquando spiritus, aliquando substantia sanguinis. Quòd si ita contigerit, ut ea corpora quæ in se admiserunt caliditatem, lõgo eam tempore retinere sint apta, licet motus cordis sedetur, in hisce tamen permanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare est necesse. Hujuscemodi autem febris habet originem à motu atque fervore nativæ caliditatis. Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex fervore gignitur. At illius quæ labores sequitur, principium est musculorum, nervorum, copularum, & articulorum motus immoderatus. Ea siquidem primò, calorem quendam concipiunt. Dein verò continuatim calor ascẽdit ad cor, ac tunc homo necessariò febricitat. Quæ autem ex densitate cutis accenditur febris, qualis maximè constipatis atque astrictis corporibus accidere solet, mordaci effluxu in corpore coacervato contingit. Semper enim corpora animalium difflãtur, idq; duplici modo: nempe effusis ad exteriora vaporosis fuliginosisq; superfluitatibus, ac rursus intus attracta refrigerante ac vẽtilante nativum calorem aërea substantia. Quum igitur vehemẽs aliqua causa cutim ipsam condensans, meatus angustiores reddiderit, sæpius in plethoricam dispositionem incidit corpus, si & vapidum & optimũ, quod effluit, exterit. At si fuerit mordax & acre, nonnunquã febre corripitur: quo tẽpore etiã calor maximè augetur, refrigerio extrinsecus adveniente privatus. Acris autem ac mordax superfluitas * effluit iis, qui aut natura vitiosos habent humores, aut pravis cibis utuntur, aut sæpius cruditate vexantur, maximè si post ejusmodi cibos aquam vitiosam biberint. Idem his quoque accidit, qui supra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta jugiter sumunt. Eorum igitur qui cruditatem patiuntur, ij quidem qui pravis succis redundant, ac malè difflantur, aut intempestivè laborant, aut balneis superfluis utuntur facilè corripiuntur febribus. Qui verò boni habitus sunt, integréq; difflãtur, & quiescunt, regionémq; ventriculi & hepatis calfaciũt, impossibile est ut febricitẽt. Nam in eisdem residet ventriculi & hepatis partibus, quicquid corruptum est, ac paulatim coquitur, redditurq; optimum: sicuti & iis qui se motibus vehementioribus torquent, aut æstivo sole, aut balneis calidis dulcium aquarum utuntur, quicquid vitiatum est, recipitur in corporis habitum. Quibus verò corrupti cibi descenderunt in ventrem, * eos febris non corripit, nisi ob alias causas: veluti si defatigati sint ob crebriorem dejiciendi necessitatem, aut ventrem inflammatio tentaverit. * Porrò per obstructiones meatuum, & humorum constipationes, ob putredinem solet febris oriri. Promptissimè nanq; putrescunt omnia calida & humida, in calidis locis contenta, nisi difflari ipsa & refrigerari contigerit. * Quinetiam in altera plenitudine quæ ad vires dicitur, succi citò ad corruptionem deveniunt, * quum nec vincantur, nec concoquantur à facultate, utpote imbecilla existente. Propterea autem quicunque cibi

[Margin: Febris ab iracundia quando gignatur.]
[Margin: Febris orta à tristitia.]
[Margin: Febris ab exercitio immodico.]
[Margin: Febris à cute densata.]
[Margin: Difflari animalium corpora duplici modo.]
[Margin: Astrictione cutis, quomodo febris sequatur.]
[Margin: Cruditatem patientium, qui nam facilè in febres incidant, & qui ægrè.]
[Margin: Febres oriri solent ob obstructiones meatuum.]
[Margin: Putrescunt facilè calida & humida, si conclusa in calidis locis nec difflentur nec refrigerentur.]
[Margin: Plenitudo ad vires.]

glutinosi atq; crassi sunt, * ij ratione putredinis magis morbifici existunt: quandoquidem succi ex ipsis geniti, longè promptiores sunt, ut & in meatibus hæreant, & impingantur. At acres & attenuantes cibi, quòd mali succi sint, febres etiã accendunt. Partes etiã quæ experiuntur inflammationem, ratione putredinis similiter febres inducũt. Impactus siquidem in eis qui influxit humor, si natura calidus sit, nec diffletur, actutum putrescit. Si igitur fluxionem ipsam exquisitè amara bilis pepererit, caliditas erysipelatosa partem occupat: si verò sanguis, phlegmonosa: at si ex utrisq; miscellaneus humor, vel fit erysipelas inflammationis particeps, vel inflammatio erysipelatis: nomen quidem ab humore excellẽte suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus consortii lege febris accenditur. Nam proxima pars calefactæ particulæ, simul cum ea calfit, donec ad cor * dispositio ipsa pervenerit. Etenim in carbunculis id quod continuum existit, similiter cõcalescit. Fiunt autem ex sanguine quidem satis calido, & ad atræ bilis naturam, propter adustionem, converso.

Inflammatæ particulæ cur febres succedant.

Caliditas erysipelatosa & phlegmonosa, quando infestens.

Carbunculi oriuntur à fervente & melancholico sanguine.

Caput IV.

Calidiores aëris ambientis status, per inspirationem quidem manifestè cor calfaciunt: corpori autem extrinsecus circunfusi, totum ipsum calidius reddunt: sed præsertim arterias, ut quæ ipsius substantię aëris ambientis aliquid ad se alliciãt: * cum quibus omnibus affici etiam cor est necesse: & quum calidius impẽdiò fuerit, ipsum primùm atque præcipuè, calorem febrilem suscipere, ac dein universo corpori communicare. Pestilentis autem febris, inspiratio aëris vitiati & putridi, maximè esse in causa videtur. Fit aliquãdo etiam ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, quum exiguam aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Aeris autem putredo accidit, vel ob cadaverum multitudinẽ minimè crematorum: vel ob lacuum, vel paludum æstivo tempore evaporationem. Cæterùm nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioqui ex æquo omnes afficerentur ab eadem causa. Quæ igitur vitiosis succis redundant corpora, obstructaq; sunt, atq; inerti victus & exercitij ratione educata fuerũt, ea sanè per pestilentes cõstitutiones ambientis, statim à prima inspiratione initium putredinis sument, ac plurimum in malo provehentur. Quæ verò contrario modo disposita, nonnulla quidem nihil, nõnulla verò adeò exiguũ læsionis percipiẽt, ut minimo negocio reverti ad naturalem habitũ possint. Jam verò quum aeris temperatura, ad caliditatem atq; humiditatem immodicam fuerit conversa, pestilentes morbi exoriẽtur: qui ea tantùm corripiẽt corpora, quæ ut afficiantur, prompta & idonea erunt. Etenim ea corpora quorum dispositiones consentiunt causis morbificis, facillimè cõtaminantur: quorum verò renitũtur, ac reluctantur, quantùm viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantùm invicta cõtingit permanere ea corpora. Quum enim corporum dispositiones dissimiles ac multiformes existant, quædam facilè alterantur, ac patiũtur à causa in ipsa operãte: quædam insuperabiles atq; impassibiles permanent: quædam ægrè patiuntur. Est autem ipsius medici opus, correctivũ errorum omnium, qui circa humanum corpus contingunt. Quare in iis omnibus prima esse debet, atq; communis intentio, ut corpus quammaximè purum sit, ac perspirabile: secunda autem, ut præpotenti causæ adversetur, quàmmaximè fieri poterit. Nam quibus horum contraria insunt, corripiuntur celeriter, acerriméq; laborant.

Aër impendio calidior, quid in corpora nostra moliatur.

Pestilentis febris causa est inspiratio aëris vitiati & putridi: necnon vitiosus succus in corpore, ad putrescendũ habitis.

Causam nullam posse agere, absq; patientis corporis aptitudine.

Pestilenti febre, quæ corpora facilè, & quæ difficillimè corripiantur.

Aëris constitutio calida & humida, pestiferis est morbis obnoxia.

Corpora consentientia causis morbificis facilè corripiũtur.

Corporũ dispositiones dissimiles.

Corpus c[...] tra pestil[...] tem aura[...] debet red[...] purissim[...] ac maxim[...] tum persp[...] bile, tum [...] sæ præpot[...] contrariu[...]

Caput V.

Igitur omnes pestiferę febres à putredine originẽ ducunt. At ephemeræ, minimè putredinem humorum sequuntur. Sed qui quidem ex solis incendio febricitat, ab agentis causæ caliditate affici natura est aptus. Qui ex ira, huic fervorem quidem fieri caloris qui in corde consistit, est necessarium: non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior calor præter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Cui autem cutis adstricta est, quum prius acriores superfluitates expirarent per eam, posteaquàm sunt retentæ coacervatæq;, in febrem incidit, nulla interveniente humorum putredine. Porrò quæ tumoribus inguinum superveniunt febres, omnes (authore Hippocrate) perniciosæ sunt, exceptis ephemeris. Sunt siquidem quædam febres è genere ephemerarum, supervenietes tumoribus inguinum: quæ quidem ab eis differunt quæ ex humorum putredine eveniunt, quæq; vel in aliquo viscerũ, vel in cavis & maximis vasis radicem habẽt suæ generationis. Quandoquidem quæ ingenuinũ tumoribus ephemeræ superveniunt, concalfaciunt semper partes vicinas, donec usque ad cor febrilis calor perveniat: quò tamen putrida fuligo non pervenit, sed ibidem, in loco inguinis circunscripta remanet, sola alteratione per continuum facta, atque usque ad cor ipsum extensa sola caliditate. In putredine autem quæ aut in visceribus, aut in magnis fit vasis, quidã veluti fumus, ex putrescentibus succis ad ventriculos cordis attollitur. Præterea in tumoribus inguinum omnes simul, collectiq; humores putrescunt, sive per unum, sive per duos continuos dies, utpote in uno eodemq; loco compacti: at qui in visceribus sunt, vasisque magnis, quum perpetuò fluant, suosque contactu vicinos ad putredinem trahant, spatio temporis putridum calorem accendunt.

Pestiferæ [...] bres omn[...] putredin[...]

Ephemer[...] superven[...] tes tumo[...] inguinu[...] quomodo [...] putridis [...] ferant.

Caput VI.

Humorum autem putredo, quæ in vasis fit, similis est ei quæ in inflãmationibus, abscessibus, atque tuberibus accidit, duplex existens secundum genus. Nam aut fit vincente natura, aut omnimodo superata, aut adeo imbecilli reddita, ut nullam amplius in putrescente excremẽto ad optimum moliri possit transmutationem: quod quidem tertium genus putredinis ex duobus primis conflatur. Per abscessus igitur, integrè superante natura, optimum conficitur pus, aspectui album & crassum, & quaqueversum sibi simile: læve autem tangenti, ac minimè fœtidum. Nam si semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus, quod paulò antè diximus

Putredo [...] morum [...] in vasis [...] conting[...] pliciter.

Pus lau[...] le quale [...] debeat.

mus, fit: quodq; secundũ magis & minus, varias differentias sortitur. Quotcunque autem in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quæ ex putredine succenduntur, sunt eorum quæ in urinis apparent, formæ varietates. Optima verò urina quæ ex putrescente humore perficitur, qui adhuc concoctionem à continenti vase suscipiat, est quę albam, lævem, æqualem, & minimè fœtidã habet hypostasim. Pessima aũt est, quę in omnibus maximè cõtrario modo se habet. Quæ verò intermedia existit, quantò ad alterã propius accesserit, tantò aut melior est, aut deterior.

...na optima ab humore putre... ...dis. *...na pessima.*

Caput VII.

Porrò febrium ephemerarum hoc unum est præcipuum atq; inseparabile indicium, quòd ab aliqua manifesta causa præincipienteque (quam procatarcticam vocant) oriatur. Non est tamen id signum earum proprium. Nam & aliarum quædam, à causa manifesta gignuntur, quæ nimirum præcessit. Inseparabile verò ac proprium ephemerarum est, urinæ statim prima die cõcoctio: pulsusq; ad magnitudinem & celeritatem effatu dignam accedens, ita ut frequentia à proportione deficiat secundum externam quietem. Est autem & magis inseparabile & proprium, quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ dicitur systole, tendit: & si aliquando contingat hoc, minimum ac vix perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suavitas, proprium atque inseparabile est hujuscemodi febrium indicium. Inseparabile quoque, æqualis atq; incompressus ascensus, in calore simul & pulsibus: non tamen proprium, quum & aliis quibusdam adsit: sicuti etiam consistente febre mediocritas. Neq; enim hoc etiam est ephemerarum proprium, quanquam eis maximè inest. Proprium præterea inseparabileq; ephemerarum indicium est, cũ sudore, aut rore, aut aliquo optimo vapore inclinatio, quam sequatur integritas. Atq; hæc quidem est communis ephemerarum febrium dignotio. Earum verò quæ ex adverso ab ephemeris distinguuntur, quædam in putredine humorũ consistunt, quædam solidas animalis particulas occupant. Atque has sanè medici febres hecticas appellarũt, vel quia firmæ atq; fixæ, perinde ac habitus, sunt: vel quia corporis habitum comprehenderunt: sic enim partes solidas vocitant. Primum autem & proprium, non tamen inseparabile, putridarum febrium est signum, quòd nulla procatarctica causa eas antecedit: id quod neutri aliorum generum inest. Quandoquidem ephemeræ omnes oriuntur à procatarcticis. Hecticæ autem, quando sine his gignuntur, minimè ab initio invadunt. Ubi quis igitur citra manifestam, præincipientemque causam cœpit febrire, scire oportet eius febris causam in humoribus esse. Interdũ tamen aliqua ex procatarcticis causis sui ratione febrem accendit ephemeram: succedit autẽ altera ex putredine humorũ, qui quod afficitur corpus, & impurum & superflui humoris colluvie redundãs fuerit. Successionis autem ipsius, una quidem propria inseparabilisq; dignotio habetur, quòd febris ephemera ad integritatem non desinat. Contingit verò aliquando, ut per vigorem ephemeræ, ac multò magis ꝑ declinationis initium, signum aliquod permutationis cernatur: videlicet si ea trãquillitas absit, quam adesse oportebat. Initium autẽ sumere à rigore febrem, ubi nec insolatus, nec præcessit aliqua refrigeratio vehemẽs, putridarum febrium est proprium signum, non tamẽ inseparabile. Siquidem nõ inest putridis omnibus rigor: sicuti neq; horror. Præterea inæqualitas pulsuum atq; caloris, sive in principiis, sive in augmento contingat, hujuscemodi febrium est signum proprium, sed ne ipsum quidẽ inseparabile. Multò aũt minus inseparabile existit, quòd accessiones ipsæ habeant plures veluti insultus: id quod superexacerbari vocamus: quemadmodum & pulsuum compressio, quæ putridarum febrium est propria (nisi alicujus symptomatis ratione citra febrim ea accidat) non tamẽ inseparabilis. Maximum etiam earum febrium quæ à putredine oriuntur indicium est, mordacitas & acrimonia caloris, quæ perinde ac fumus nares & oculos, sic ipsa erodere tactum videtur. Sed in principiis quidem accessionum, utpote in quibus calor adhuc suffõcatur, superfluitatesque succẽduntur intus, non statim ea qualitas, admota manu, discernitur. At per moram, prædicta caliditas species effertur ex penitioribus partibus. Proprium præterea inseparabileq; putridarum febrium est signum, velocitas systoles, quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus & consistentibus fit. Comitatur autem has febres, in initiis quidem, pulsus parvus ac velox: quum verò consistunt, velox simul & magnus. Sic & quæ circa externam quietem versatur frequentia, in hujusmodi febribus deprehenditur manifestè. Cujus similis neque in ephemeris, neque in hecticis cernitur. Maximum verò & harum febrium indicium existit urinæ cruditas: earundemq; est proprium, imbecilla concoctio. Neque enim unquam magnum aut effatu dignum concoctionis indicium per hujuscemodi febres in primis urinis apparet, si quidem excipiamus eam, quæ fit ex ephemeris febribus, permutationem. At verò pulsus durus nullius generis febrium, quatenus febres sunt, est aut proprius, aut inseparabilis. Comitatur tamen magna ex parte hecticas febres: nonnunquam verò etiam duo genera alia, symptomate aliquo interveniente. Quippe durities accidit arteriarum tunicis, aut ob congelationem, aut tensionem, aut siccitatem. Congelationes igitur, vehemens algores efficiunt: tensionem verò, inflammationes, & duri tumores, & nervorum dispositio inflamationibus correspondens. At siccitatem, evacuationes diuturnæ, & longi temporis fames, & diutinæ febres ardentes. In universum autem, quæcunque solidas animalis particulas vehementer exiccant, sicuti & hecticæ febres, arteriarum duritiem efficiunt.

...hemeræ o... oriun... procatarctica cau... *...hemera... urina ...ulsus ...lis.* *...hemera... calor est ...tuò sua...* *...hemera... inclina... accidit sudore ...ore.* *...idæ fe... ...ica fe... occupãt ...as corpo... partes.* *...idas fe... nulla ...catarctica antecedit...* *...ida fe... quando ...dat ...mera.*

Ephemeram permutari in putridã, quibus dignoscatur indiciis. *Putridarum febrium calor est mordax & acris.* *Putridis febribus adesse velocem systolem.* *Putridarum febrium pulsus.* *Putridarum urina qualis.* *Febrium nulli, quatenus febri, adest pulsus durꝰ.* *Durities unde accidat arteriarum tunicis.*

Caput VIII.

At verò hecticæ febres magna quidem ex parte ardentibus febribus solent supervenire, usque adeò productis, ut humorem in corpore cor-

Hecticæ ardentibus solent supervenire.

dis contentum absumpserint: quanquam fieri etiam potest, ut magna adhuc eius portio servetur. Cæterùm illæ non tantùm hecticæ sunt, sed etiam rabidæ. Quæ verò manent adhuc humiditate gignuntur, ubi cordis occupaverint corpus, hinc maximè succenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex ellychnio. Alio autem modo febres hecticæ oriuntur, ubi statim ab initio invadentes, similem ortum cum ephemeris habent: videlicet aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis contractum. Quæ igitur sic gignuntur, non admodum ægrè curantur. Quæ autem pervenerunt ad tabem, ijs, ubi jam exquisitè consistunt, & jamdudum inceperunt, ut medeamur est impossibile. Siquidem earum natura calida est & sicca, quum per eas tale quid perpetiatur cor, quale lucernæ ellychnium, dum plurimum est exustum. Differt autem tabida febris à tabe, sive marasmo. Marasmus siquidem etiam absque febre in decrepita ætate solet accidere, extincto nativo calore: id quod nihil aliud existit, quàm mors, quæ ferè sine sensu doloris, ac secundum naturam, ex siccitate contingit: sicuti & ijs qui præter naturam tabescunt, altera species marasmi accidit, quæ à Philippo ex morbo senectus vocatur. Tabida verò febris non tantùm sicca, sed etiam calida est passio.

Tabidæ febres.

Hecticas febres interdũ ab initio invadere, similem cũ ephemeris habentes generationem.

Hecticarum nonnullas quidem facile, alias ægrè curationem

Marasmus. Tabida febris à tabe quomodo differat.

Caput IX.

Hectica igitur quæ in tabem incidit, febris, cognitu promptissima atque facillima existit. Nam priusquam pulsum atque calorem perpendas tactu, videbis oculos immodicè concavos, ac veluti in foveas quasdam reconditos, exhausto jam universo ipsorum humore, ita ut ossium, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernantur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostenduntur, & quædam veluti squallida dispositio, qualis maximè inest ijs, qui toto die sub solis ardore per pulverem iter longum fecerunt. Quinetiam in eis est coloris flos vitalis extinctus: frontisque & faciei cutis rigida ex siccitate, & squallida. Adhæc, sic affecti frequenter palpebras cõtrahunt, dormitantium instar: non tamen affectus eorum est somnus, sed potius vigilandi impotentia. Præ macie etiam sunt illis collapsa & concava tempora: nihilq; in eorum corporibus cernitur præter cutim atq; ossa. Pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet. Caliditas verò, quum primùm admovetur manus, languida est: paulatim autem acredinem, atque erosionem ostendit: ac magis, quum plus tangendo immoraberis. Porrò marasmus tunc incipit, dum cognatus humor, qui in mediis partium similarium spaciis inspersus est, & ex quo primùm universæ partes nutriuntur, periclitatur circa corpus cordis non amplius adesse. Quandiu enim pars aliqua humoris illius conservetur, solùm febris hectica existet, nondum etiam tabida. Ubi verò res eò discriminis jam pervenerit, ut nihil ex tali humore supersit, tunc exquisita tabes existet. Est autem hecticarum omnium dispositio difficilis, ubi præterierit principii tempus: quod non dierum aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo determinãdum est.

Tabidæ febris indicia.

Marasmus quomodo incipiat.

Tabes exquisita quando dicatur.

Cæterùm quum naturalis temperies cordis primùm inverti inceperit, neque nativa humiditas protinus dissipatur, neque virtus laborat plurimùm: sed primò fit veluti quædam effervescentia ipsius humiditatis: quo tẽpore facilè est ejusmodi febrem sanare, tanquam nihil adhuc virtute perpessa. Tantùm autẽ virtus laborat, quantùm siccitas & caliditas in ipso corde invaluerit. Jam verò, quæ febris æqualiter ab utraque distat, ab ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, & ab illa in qua nihil est adhuc tale, mediam quodammodo sese habet ad curationem, dubio ad partes ambas momento inclinans. Quæ autem tabidæ proximior existit: est vicinior periculo, quum quæ alteri primæ magis adhæret, non parvam salutis spem possit nobis promittere. Fingamus igitur aliquem esse correptũ febre, quam præcesserant conspicuæ & procatarcticæ causæ. Si enim febris ipsa ad sequentem diem extendatur, neque integrè desinat, neque exasperetur magis, ariditatem tamen majorem in corpore repræsentet, talem hecticam fore tibi suspicandum fuerit. Quòd si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donecq; tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihilq; effatu dignum priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantummodo quædam exiguę reliquiæ primæ febris procedant, permaneantque cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo quidem tactu mitis sentiatur, processu verò acris, mordax & sicca: hujuscemodi febrem hecticam esse existimandum est. Maximum verò & indubitatum erit eius naturæ indicium, si cibum homini post suspectas horas obtuleris. Statim siquidem una vel altera hora post cibum exhibitum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionẽ opinabuntur adesse. Omnibus nanque hecticis febribus hoc proprium inseparabileq; adest indiciũ, scilicet quòd allato cibo accendatur * calor, pulsuq; ad magnitudinem & velocitatẽ augeatur, sic ut videatur oborta esse incompressa quædam accessio, hoc est, libera ab omni inæqualitate, qualis comitari alias febres solet. Nam tametsi in aliis nonnullis febribus hujuscemodi * insultus incompressi cernantur, ij tamen absque cibo solent accidere. In febribus autem hecticis nunquam aliqua accessio conspicitur, sed perpetuò cernitur una febris continua, ut illa quæ synochos appellatur. Ea tamen quandam veluti flammam plurimam admoventi manũ possidet occursantem: pulsusq; ædit celerrimos, frequentissimos, atque maximos. In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsusq; tantò minores, rariores, atque tardiores sunt ijs, qui per synochos, fiunt, quãtò etiam caliditas ipsa est minor. Commune itaq; omnibus hecticis febribus est, quòd pusillæ, & semper à principio usque ad finem æquales existant. Proprium autem est tabidarum siccitas. Nam sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, quum minimè in tabem degenerant. Jam cæteras febres quæ incompressas accessiones sortiuntur, omnino compressio aliqua comitatur, dum cibus ingestus fuerit in accessionis principio. Hecticis autem, post

Hectica[e fe]bris in[da]gatio.

Hectica[e fe]bres po[st ci]bum [ex]cande[sce]re, exac[e]rb[a]r[i]q; aq[ua]liter.

Hectic[is fe]bribus [non] adest a[ccessio]. Synoch[us fe]bris est [tamen] una feb[ris] contin[ua].

Hectica[e fe]bres pu[lsus] æquale[s sem]per à [princi]pio usq[ue ad] finẽ ex[istunt]. Tabida[rum] febrium [pro]prium [sic]citas. Hectica[e] abs[que sic]citate consi[stunt].

post cibū assumptū, quēdā velut inconcussum insultum fieri contingit, qui tamen nō est accessio, sed incrementum caloris, atq; promotio pulsus in magnitudinē atq; velocitatem, qualis cuicunq; alteri post cibū solet accidere. Quamobrē alteratio ipsa tandiu perdurabit, donec distributus cibus appositusq;, humectaverit cordis ariditatem. Postea verò corpus ad pristinum revertetur statū, in quo antea quàm cibus exhiberetur, cōspiciebatur. Quod si rursus nutrire velis, vel in diversis temporibus, sentiens semper calorē post cibos adauctū: pulsus aūt (ut dictū est) alteratos: utpote quibus idem videtur accidere, quod calci [ex] lapidibus calefactis, quorū nimirum caliditas [a]rida, per aquæ affusionē, ab humida substantia nutritur. Humida enim caliditas, quàm sicca, vires habet non parum evidentiores. At verò siccā in hecticis febribus esse caliditatem, quas consequitur tabes, hinc constat, quòd nullus eorū qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio hujuscemodi febre correpto fuerit. Quicūq; aūt sunt natura sicciores, ac præsertim si temperiem etiam calidiorē sortiantur, vitamq; elegerint in laboribus, vigiliis, curis, tenuiq; victus ratione, hos statim ab initio solet hectica febris invadere, ex ira, vel tristitia: ac magis æstate, statuq; temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili. Ac terminus talium hecticarum principii est, si eo tempore, quo solent ephemerę ad integritatē desinere, non solùm istis nihil tale accidat, sed siccitas etiā manifestè intendatur. Alter verò cujusdam veluti ipsius augmenti, atq; integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio. Nam si tunc nec altera accessio supervenerit, neq; ægrotus absq; febre fuerit, adaucta insuper siccitate, proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis citò ad tabidam cōvertetur, nisi rectè curetur. Terminus autem permutationis ipsius ad tabem est, dum pulsus debilis simul atq; durus sentietur: q quidē necessariò etiā erit parvus & frequens: non tamen propterea febris dicitur tabida, sed ob id potius, quòd debilis atq; durus existit. Debilitas siquidē, vehementē sequitur febris intemperantiam: durities aūt, ariditatem. Si igitur hujuscemodi affectus cor occupaverit, hinc febre tabida necessum est animal laborare. In eandem verò incidunt febrē ex ardentibus atq; acutis febribus plures, qui rectè curati nō sunt: quiq; quū egerent potione frigidæ, non solùm eam nō biberūt, sed nullū etiam aliud refrigerans medicamē applicuerūt thoraci & præcordiis. Quinetiā hepatis ac ventriculi inflāmationibus, nisi rectè curētur, tabes supervenire cōsuevit, affectione ipsa cordi cōmunicata. Siquidem tabe corripitur cor, interdum quidem ex se ipso, sicuti per excandescētias, vehementesq; atque diuturnas tristitias: nonnunquam verò ex ardentibus febribus: aliquando autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac prǽsertim ex empyemate & phthisi, atq; adeo ex diuturnis nobilium partium inflāmationibus. Similiter in lienteria & diarrhœa, si vel ab initio statim, vel progressu temporis, febris invaserit, tabidæ postea febres succedunt. In universum autem, quandocunq; præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem susceperit, & quæ cum difficultate extinguatur, tabida occupatur febre. Quare & quū arteriæ circunstantibus partibus calidioribus sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium. Ubi igitur soli per seipsam consistit hectica febris, perspicua est, an sit absolutè hectica, an simul & marasmodes. Ubi verò hectica febris unà cū putrida coit, longè difficilius cognoscitur: quamvis ex arteriarum perseverante calore, motusq; celeritate & frequentia, eam discernere possumus.

Hecticam nasceri interdū cum putridā.

Caput X.

Porrò qui ex fervore solis inciderūt in febrim, his cutis magis ad calorem & siccitatem, quàm pulsus ad febrilem vergit dispositionem: nam & minus sitibundi sunt ijs, qui æqualem habent caliditatem: & quamprimum manus admovetur, ingens calor percipitur. Contrà res se habet in ijs, qui ex cute densata & astricta laborant: nam in eis reaccenditur calor. At qui ex fervore solis ægrotāt, his maximè deuri caput videtur: plusq; ex balneis frigidis utilitatis & delectationis percipiunt. Oculi quoq; in eis rubicundiores & calidiores cum quadam ariditate videntur, si quidem sine gravedine ac destillatione affligantur. Est autem minus calida cutis ijs qui ex frigiditate febricitāt, corpusq; eis in majorem tumorem attollitur: ac nullus in frōte squalor, qualis illis qui ex insolatu febricitant, sine plenitudine capitis. Siquidem magna ex parte his solet caput repleri, nisi quis purum, materiæq; inutilis expers corpus possideat. Solis quippe his caput calfieri contingit, sine aliqua plenitudinis noxa.

Febris ex insolata.

Febris ex cute astricta.

Febris ex frigiditate.

GALENI PERGAMENI de differentijs febrium, lib. II.

Caput I.

SUperest autē nunc, ut de differentiis febriū quæ ex humorum putredine oriuntur, similiter disseramus: idq; ubi admonuerimus prius, non sat esse (quemadmodū multi opinantur) ad omnium febrium generationem, si in corpore amara bilis redundet. Alioqui laborantes arquato morbo, ad unum omnes maximis corriperentur febribus: id quod nequaquam contingit, priusquam bilis quæ in illis copiosissima est, cōputrescat. Absurdum etiam est credere, in quartanis & quotidianis febribus exquisitis, acervari bilem amaram, quemadmodum in tertianis, atq; in causonide, quum in illis nullum talis succi vestigium adsit. Etenim febres tertianæ magna ex parte in corporibus natura magis biliosis fiunt: in ætate vigenti (quæ omnium biliosissima est:) tempore æstivo (in quo dominatur is humor:) in locis præterea quæ calidam & siccam temperiē possident, in similiq; aëris ambientis constitutione: ac breviter in homine qui laboribus, curis, vigiliis, æstu, tenuis victus ratione, eademq; calida & sicca, ac deniq; medicaminum calfacientiū & exiccantium immodico usū, fuerit commaceratus. Quotidianæ verò, naturis in quibus pituita superfluit: sunt familiares: in hyemeq; præcipuè, atque in omni locorum & temporum statu frigidiori atque humidiori gignuntur. Ex ætatibus porrò senilem atque pueri-

Tertianæ febres quibus naturis magis sint familiares.

Quotidianæ febres quib. naturis magis sint familiares.

lem

lem infestant magis: præsertim si accedat otiosa vita, quam crapulæ comitantur: atq; etiã si post pituitosos cibos quispiam balneis utatur. Neq; etiam ij qui quotidiana febre tenentur, amaram evomũt bilem, nec per ventrem inferiorem aut sudores illam excernunt, quod in febribus contingit tertianis: hæ siquidem flava bile putrescente gignuntur. At quotidianæ ex pituita, quemadmodum quartanæ ex atra bile, ducunt originem. Proinde corporum naturæ magis ad atram bilem proclives, ex ętatibus, pręcipuè declinans: ex anni verò tẽporibus, maximè autũnus: ac breviter victus universus frigidus atq; succus, quartanis febribus originẽ præstãt. Quare & rigor q utrũq; genus febris antecedit, haudquaq̃ similis est: * sed q in tertianis quidẽ accidit, repræsentat sensum causę efficiẽtis, veluti rei cujusdã pũgentis, ferientisq;: qui verò in quartanis, tanq̃ refrigerantis. Porrò febres intermittẽtes, quę nimirũ ad integritatẽ desinũt, ortũ habent ab humore qui per oẽs corporis partes suo motu defertur. At in cõtinuis, humor delitescit atq; cõtinet' in venis.

Tertianæ fiunt à flava bile computrescente.
Quotidianæ fiunt à pituita.
Quartanis febribus quæ originem præstent.
Rigor qualis tertianis, quartanisq;.
Intermittentium febriũ & continuarum discrimen.

Caput II.

Intermittentium febriũ tres differentiæ.

Intermittentiũ igitur tres sunt omnes numero differẽtię, quotidiana, tertiana, et quartana: quotidiana quidẽ, ex pituitę: tertiana aũt, ex flavæ bilis: quartana deniq;, ex atræ putredine ꝑpagata. Continuarũ aũt quæ ex flava bile proveniũt, duplex species habetur: una quidẽ, earũ quæ appellantur synochi: quarũ universum tẽpus unica accessio existit, à principio usq; ad finẽ extensa: altera verò earũ quæ idem cum genere nomẽ habẽt, cõtinuęq; dicũtur, atq; in pluribus* particularib. circuitibus cõtinẽtur. Earũ igitur quæ appellantur synochi, tres differẽtiæ connumerãtur. Nam earũ quædã à principio ad finẽ usq; perseverãt æquales: quædã paulatim augẽtur: aliæ decrescũt, atq; minuuntur. Unde nonnulli primas quidem homotonas acmasticasq;, secundas epacmasticas, tertias peracmasticas, hoc est, uniformes, invalescentes, & decrescentes, nominant. At continuarum duæ sunt differentiæ primæ. Siquidem earum nonnullæ quidem, tertio quoq; die invalescunt exasperanturq;, referentes naturam tertianæ febris: aliæ verò etiam die intermedio exacerbationem faciunt: neutræ tamẽ harum ad integritatem desinunt. Earum igitur cõtinuarum quæ die intermedia accessionem faciũt, nonnullæ quidem formam quotidianarum servãt, duas invicem accessiones simillimas conficientes: alię verò, quum duas dissimiles faciant, simillimam primæ tertiam efficiũt, atque secundæ quartam, instar duarum tertianarũ progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alterę verò quę singulis diebus similem accessionẽ faciunt, ex pituitoso humore consistunt. Est & tertium genus febriũ continuarum, quę perrarò tamen eveniunt, quarum accessiones quartanarum figurã progredientes ostendunt, nec desinunt tamen integrè. Quemadmodum autem febris tertiana aliquando fit duplex, & aliquando triplex: sic hæc etiam non duplex modò, sed triplex potest evadere.

Continuarũ species duplex.
Synochi universum tempus est unica accessio.
Synochorum tres differentiæ.
Homotonæ febres.
Acmasticæ febres.
Epacmasticæ febres.
Paracmasticæ febres.
Continuarũ duæ differentiæ.
Continuam quartanam reperiri perraro.

Caput III.

Quæ igitur à flava bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, ea cum rigore invadit, atq; ardentis febris similitudinem gerit, & biliosis vomitibus, aut dejectionibus, aut sudoribus, vel horũ quibusdam, vel omnibus simul, solvitur. Hujus febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium intervallo finitur. Vocamus autem ipsam exquisitam tertianã, quæ in temperatura laborantis biliosa, & anni tempore & regione, & victus ratione, calidis & siccis cõsistit. At verò copiosior bilis, ea quæ pauca est, longiorẽ facit accessionem: tenuis autem, crassa breviorẽ. Sic & vigor, major quidem, breviorem: imbecillior autem longiorem. Præterea corporis dispositio, rara quidẽ breviorem, densa verò longiorem. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullũ habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte, quæ consequitur accessionem. Quum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autem circa fines ipsius diei vel noctis: atq; adhuc manifestius die proxima, quæ videlicet antecedit accessionis diem vel noctẽ. In illa verò jam signum evidentius apparet, ac multò etiã magis accessione jam incipiente: atq; adhuc plus, invalescente febre. Quũ verò jam consistit, minus quàm quum agebatur: multoq; minus ubi jam declinaverit.

Tertianæ [...]tris symptoma.
Tertianæ [ex]quisita q[uæ].
Accessiones febrium faciant [...]

Caput IIII.

Est & alia exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex putrilaginosa pituita ortum habet, per sensiles à natura partes impulsa. Incipit autem à refrigeratione extremorum, & horrore magis quàm rigore. Cum difficultate per eam accenditur calor, ac longum cõsumit tempus dum invalescendo pervenit ad summum. Quoniã verò is ex quo constituitur humor, frigidus est & humidus, ac præterea lentus & tenax, idcirco ægrè accenditur, ac tardè movetur, sæpiúsque in foraminibus hæret. Opprimit autem atq; aggravat aliquando virtutem: unde inæquales ac debiles magis, parvósq; efficit pulsus, quũ primùm accessiones invadunt, atq; in primis incremẽti partibus. Fiunt & in biliosa febri circa accessionum principia, singuli quos diximus pulsuũ affectus: in ea tamẽ statim desinunt: cætera verò, necnon inæqualitas, plerunq; tali febre invadente non adsunt. At postquam cessaverit rigor, non multùm pòst calor accenditur, veluti ignis effulgens, purusq;, omnis fumosę fuliginis expers. Pituitosi autem humoris caliditas, ignem humidum ex accensis lignis viridibus refert. Idcirco & * exiguæ evacuationes ab ipso, & accessionis spacium longius producitur: neq; intermissionis tempus est adeò ut in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti servat indicium. Attamen quum exquisitè suam naturam servaverit, plerisq; & mihi nõ rarò videtur habere purã intermissionem. Hæc febris, naturas cõsequitur corporum & tempora, & loca, & status, artesque & victus rationem, aliaq; omnia prorsus alumna pituitæ. Accenditur autem singulis diebus, etsi minus calida sit, quàm biliosa tertiana. Hæc enim, quũ humorem habeat minimo negocio, inflammabilẽ, facileq; quicq̃d ex eo efferbuerit, totũ propter subtilitatẽ in accessione expurgetur, ad puriorem quãdam integri-

Quotidianæ febris de[scri]ptio.
Tertianæ [et] quotidianæ discrimenes [...] caloris.
Quotidianæ accend[itur] singuli[s die]bus, qu[od] accessio[ne] declina[ti]bus non purgat[ur in]tegre, [ex]quisita [ter]tiana.

integritate terminari videtur: atq; exiguũ quoddam vestigiũ post paroxysmũ, putridæ caliditatis relinquere. Quæ autẽ ex pituita febris accẽditur, in accessionũ declinationib. nõ expurgatur integrè neq; parũ reliquit eius quod veluti succendi videtur: ac, pinde intermissio eius longè deterior est, ac secundæ accessionis multò magis festinat insultus.

CAPUT V.

Tertiũ febriũ intermittentiũ genus est exquisita quartana, quũ ex solo atræ bilis humore gigni tur, qui frigida & sicca cõstat tẽperatura. Succenditur aũt paulatim, veluti lapis aliqs, aut corpus simile frigidũ atq; siccũ. Ubi verò aliqua ex eo flãma fuerit accẽsa, nihil fumidũ, aut semicõbustum in accessione relinqt: atq; idcirco ex hoc humore, quàm ex pituita, plures evacuationes oriuntur, intermissioq; exquisitè pura videtur: quãdoquidẽ quicqd atræ bilis accẽsum fuerit, exhauritur atq; discutitur. Quamobrẽ in sic affectis talis est rigor, qualis ijs, q vehemẽti gelu frigescũt. Hanc aũt febrẽ necessariò antecedũt, quæcunq; atrã bilem accumulãt. Cæterùm accessio ipsius, quod quidem ad longitudinem pertinet, similis est tertianæ: nonnunquã etiam & longior, quum videlicet exquisita persistit, nẽpe à frigidiori humore producta. Pro multitudine autem & qualitate humoris, vigore & imbecillitate potentiæ, necnon ipsius ægrotantis dispositione, per omnes febres solet longitudo accessionum variari. Si igitur neq; putrescat, neq; vehementer per partes sensiles deferatur, melancholicus humor, nũquã efficiet exquisitum quartanum circuitum. Jam verò, regii quidem morbi passionibus, diuturni melãcholiciq; splenis affect⁹, & colores in toto corpore fœdi: herpetib⁹ verò atq; erysipelabus, quæ ex flava bile gignuntur, cancri & phagedænę, proportione quadã respondent. Verùm neq; in his, neq; in aliis atrę bilis affectibus necessariò febricitãt, nisi pri⁹ atra bilis putrescat. Semper quippe natura suis viribus freta, quicquid *optimũ reddi potest ex succis, id nutriendis partibus conatur assimilare: excernere aũt, quod talem correctionem nõ recipit. Quòd si quando ob occasionem aliquam id ipsum nequeat expellere, necessum est, ut diutius delitescẽs in animalis corpore, corrumpatur. Sic igitur ijs qui morbo regio, atq; atræ bilis passionibus infestantur, quando biliosi humores superabundantes, diutius corpus obsederint, febris supervenire cõsuevit. Sed neq; ob redundantem pituitã febris unquam accenditur, nisi prius cõputruerit. Ob pituitam aũt visum est sæpius (quod impossibile arbitrabantur veteres) oriri absq; febre rigorem.

CAPUT VI.

Ex genere quotidianarum est febris quam Hepialam vocat, ubi simul & febriunt, & rigent ægri, atq; eodem tempore in toto corpore utrunq; sentiunt affectum. Oritur autẽ hæc febris ab humore illo, quẽ vitreum Praxagoras vocat, quiq; est species quædam pituitæ, satis frigidus atq; tenax existens. Siquidem omnis frigidus atq; humidus succus, ad pituitæ appellationem refertur. Cujus tamẽ plures sunt differentiæ. Est nanque una species pituitæ, usqueadeo frigida, ut quũ detinetur alicubi, dolores acerbissimos excitet. Atq; hęc sanè vitro fuso est persimilis. Est et alia pituitæ species haudquaquã exactè frigida, quam pleriq; cũ screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Accedit tertia species pituitæ, quæ sentitur expuentibus acida: estq; minus frigida, quàm quæ dicit᷑ vitrea: magis verò quàm dulcis. Præter has species, est salsa aut ob putredinẽ, aut ob serosæ humiditatis mistionẽ: ex qua quidem febricitantes non rigent, sed tantummodo horrẽt. Acida verò ac vitrea pituita, si per partes sensiles deferatur, rigores citra febrem inducit. Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem Hepialam conciliant. At si vehementius putrescant, rigor quidẽ antecedit, febris verò sequitur, à multitudine caloris frigida materia devicta. At putrescente dulci pituita, rigor minimè antecedit febrem.

Hepialam fieri etiam à pituita acida.

CAPUT VII.

Porrò si pituita putrescẽs misceatur amarę bili, duplex ut causa, sic etiam dispositio jungetur. Alter siquidem humor afferet quotidie accessionem, alter verò tertio quoq; die. Itaq; alter quidẽ dies duas accessiones habebit, alter verò unam duntaxat: nisi accessionũ tẽpora sibi mutuò cohæreant: cohærentibus siquidem fiet una febris confusa, quæ neq; puræ tertianæ, nec quotidianæ formã præ sese feret. Quoniã verò utriusq; febris duplex species est, quatuor ex ipsis fient conjugationes. Una qdẽ in qua tertiana quotidianæ intermittẽti miscet᷑. Altera, in qua tertiana quotidianæ continuæ jungitur. Tertia, in qua quotidiana intermittens, tertianæ cõtinuæ miscetur. Quarta deniq;, in qua permiscet᷑ quotidiana cõtinua tertianę cõtinuæ. Harũ verò nuper dictarũ conjugationum omnium, duæ sunt differentiæ: quum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: nonnunquam verò diversis temporibus superveniant. Cæterùm ex accessionis forma, non ex periodorum simili proportione, cognoscenda ipsa febris venit. At quæ singulis diebus accenditur atq; intermittitur febris, ea amphimerina, hoc est, simpliciter quotidiana vocetur. Quæ verò intermissionem non habet, continua quotidiana dicatur. Idem etiam & in aliis febribus est faciendum judicium. Jam verò ex quotidiana continua, & tertiana intermittente, hemitritæi natura constat. Quum igitur tertianæ insultus cum rigore invadat: quotidianæ autem continuæ, sine rigore: sanè si ambæ in unam horam (quod interdum per hemitritæum contingit) conspirent ex æquo, febris conflata ex utraq; horrorem præ se feret, rem quidem rigore minorem, sed majorem refrigeratione. Quocirca dimidiam hemitritæi portionem utraq; illarum febrium (dico quotidianæ cõtinuæ, & intermittentis tertianæ) occupabit. Est autem hemitritæi duplex generationis modus. Nam aut illarum febriũ accessiones in unam eandemq; horam coëunt, quòd altera quidẽ anticipet, atq; altera prorogetur: vel statim ab ipso initio ambæ febres miscentur & confunduntur. Quæ igitur fit, in unum tempus conspirante utraq; accessione, unum duntaxat hemitritæi naturæ paroxysmum sortitur: altera autem omnes, à principio ægritudinis usq; ad finem: quæ febris maximè ab omni-

Tertianæ febris & quotidianæ mistarum, quatuor conjugationes.

Amphimerina febris.

Hemitritaus constat ex quotidianæ continua, & intermittente tertiana. Hemitritæũ invadere cum horrore.

Hemitritæi duplex generationis modus.

omnib. hemitritæos vocatur. Qui aūt intermittẽtis tertianæ & quotidianæ cōtinuæ formā per se cognorit, facilè cōplicatas per symptomata ꝓpria distinguet. Porrò quænā ex eis cōplicatis citius sit habitura finem, ex ipsarū specie, accessionis prolixitate, magnitudineq;, præterea ex more, motu, reditu periodorum, necnon ex concoctionis & cruditatis indiciis, conjecturandum.

CAPUT VIII.

Febris igitur quę ex intermittente tertiana, & quotidiana cōtinua, cōposita est (quam hemitritæum vocamus) aut flavam bilē habet exuperantem: atq; ob id, in ea fiunt tertianæ febris accidentia majora: aut hæc quidem parcior, pituita verò abundantior existit: ob idq; quotidianæ cōtinuæ affectus firmiores: aut neuter horū humorū alterum vincit, sed ambo æquipollere videntur, idq; in exquisitis hemitritæis, hoc est, semitertianis, cōtingit. Ergo si in mistione ipsa prævaluerit febris tertiana, horridior fit tota febris, & nōnihil sibi invasione rigoris associat. Cōfestim verò & fervidior est hujuscemodi febris, & incēdii plus habet, magisq; ad summū festinat: & aliqd bilis per vomitū, aut per alvū, aut per sudores excernitur. At si altera ex pituita febris sit præpotentior, tūc frigus vehemētius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis, & diutius cōprimitur: tardiusq; accessio invalescit, ac longū post tempus cōsistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium: nec in ea, ut in alia, bilis excernitur. Itaq; in hemitritæo exquisita, quæ ex æquali duarum febrium (quandoquidem humorū duorum) temperatura est composita, veluti pugna quædam inter varios affectus oritur, quum æger nonnunquā invalescente febre tertiana, atq; ad cutem humores pellēte, incalescat vehementius, remorante interim revellenteq; intrò ipsius motū febre quæ ex pituita ortum habet: * quum nimirum is humor sit tardi ac difficilis motus, frigida & lenta existens materia. Dicitur aūt hemitritæus febris non exquisita, ubi aut bilem, aut pituitam habet vincentem. Est & alia secunda copula commistioq; duarum febrium, tertianæ scilicet & quotidianę, ambarum intermittentium, quę similem quidē nuper dictæ accessionem facit: hoc tamen interjecto discrimine, quòd hęc quidem intermittatur, atq; necessariò ad integritatem desinat: quodq; die secunda cum rigore aut horrore, sola quotidiana febris invadat. Quamobrem hujuscemodi febris non est dicenda hemitritæus, si quidem ea numero continuarum hemitritæus existit. At si in utroque genere hemitritæus consistat, non hæc tantūm, sed multæ præterea aliæ febres, hemitritæi dicentur. Cæterùm minimè ex duabus continuis, quarum altera ex bile, altera ex pituita oriatur, potest hemitritæus produci: quandoquidem hæc cōmistio, febrem horridam, & quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam quum omnis febris continua, sui quidem ratione, si exquisita fuerit, neq; horrorem habeat, neque rigorē: certè quæ ex ipsis componitur, haudquaquam horrida fiet. Necessum igitur est, si horridus simul atq; continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus ipsum febribus generari, quarum

Hemitritæus exquisita quomodo constituatur.

Hemitritæus non exquisita quando dicatur.

Hemitritæus est continua.

Continua febres nec horrorem, nec rigorem faciūt

altera sit intermittens, altera verò cōtinua. Proinde tertiana mista quotidianæ continuæ, hemitritæum producit: quam febrem neque utraque continua, neque utraq; intermittens efficere potest. At verò si quotidiana intermittens, misceatur tertianæ continuæ, oriri poterit continua simul atque horrida febris. Hæc tamen contrario modo se habebit quàm prior: quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit: horrorē verò, ex pituita: reduplicationes autem, ex pugna mutua, ac tunc pręsertim, quum humores æquas vires habuerint. Porrò quæ de biliosa & pituitosa febre simul mistis conscripsimus, ea transferentes ad * melancholicā, poterimus ipsius cum utraq; illarum cōmistionem & confusionem similiter cōjecturari. Voco enim complexionem dum invadunt differētibus horis: confusionem verò, si eodem tempore inceperint. Tres itaq; simul febres complecti quispiam & cōfundere poterit, ipse per se, ex ijs quæ diximus, contemplationem exorsus. Nam horum omnium principium, fons, atque elementum est, singularium febrium formam atq; figuram exquisitè cognoscere: id quod perfacilè existit, quum tres tantùm existāt numero: nempe quæ ex amara bile, & quę ex atra, & quæ ex pituita gignitur. Quare singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet intermittentisq;: ita ut omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quòd si quæ alia accesserit particulatim præter has differentia, ea vel ex multitudine humoris, vel ex quātitate vel ex qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, & particula in qua putredo consistit, habebit originē. Jam verò quæ intermissionem habuerint minorem febres, nempe accessione ipsa in longius tēpus producta, eę sanè extensæ vocantur: quæ tamen in eo quod magis aut minus, varias differētias recipiunt. Ex accessionis autem & intermissionis spacio, opportunum ad exhibendum cibum tempus cognoscitur.

CAPUT IX.

Quum autem oriri soleant ephemerę, sanguine nō putrefacto, sed tantummodo calefacto: investigandum nobis jam est, si putrescere illum aliquando contingat, quęnam species febrium gignatur. Porrò ab aliena caliditate exoriri putredinem, rectè professus est Aristoteles. Vocat autem alienam, externam: nō familiarem, neq; nativam. Hæc siquidem coquere nata est, illa verò corrumpere, * quod est putrefacere. * Incalescit autē externo calore sanguis, & insolari deustione, & pestilēti aëris statu, atq; in febribus universis, quacunq; ex causa nascantur. Ubi verò in aliqua corporis parte sanguis plurimus accumulatus, ejusdem partis vim superat, corrumpi cōsuevit: præsertim si in parvis vasis propter crassitudinem constipetur, aut ob multitudinem impingatur: quemadmodum videre est in universis inflammationibus: in quibus sanè duabus de causis ipse sanguis corrumpitur: & quia scilicet nō difflatur, & quia à natura non vincitur. Nōnunquam itaq; sanguis in inflammatis particulis subire potest putredinem: ex qua simpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres oriuntur: similem

Hemetri[...] ortus.

Febriū [...]plexio [...] fusio qu[...]

Putrid[...] febrium [...]versa di[...]rentia s[...]ces, sena[...] numero [...]biuntur

Epheme[...] interdū [...] à sangu[...] calfacto.

Putredo [...] aliena p[...]citur c[...]tate.

Calor na[...]vus coqu[...] alienus c[...] rumpere [...] natus.

Sanguis [...]do exter[...] calore in[...]lescat.

Sanguis [...] inflamm[...] particul[...] duplici d[...] causa co[...]rumpitur.

Febres [...] tredine [...] guinis o[...] simplicio[...] esse quam [...] aliis hum[...]ribus.

similem tamen accessionũ proportionẽ servantes, qualem tertianæ febres ostendunt. Sic enim in iis qui laterũ inflamationes patiuntur, est observatum: quo tempore maximè rubidum expuunt. Quòd si sanguis supra modum assetur, pars quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flavam bilem convertitur: crassior autem, in atram: quod in iis tumoribus, qui carbunculi appellatur, videre licet. Igitur pro varietate humorum in quos cõvertitur sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis consequuntur transmutationem, sunt simpliciores, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori. Nam etsi se plurima manui tangenti offert, tamen omnino mitis: sicuti quæ in balneo cõtrahitur. Semper enim multitudo febrilis caliditatis, in multitudine effluxus consistit. Quod verò tangenti manui calor molestus sentiatur, id provenit ex humoris acredine. Si igitur calor & vapidus, & minus insuavis videatur, à sanguine proficiscitur. Qui verò molesti, rodentes atq; mordaces existunt, consequuntur utrãq; bilem. At ubi in primo occursu, aliquid magis vaporosum q̃ acre, se repræsentat manui, sed per moram paulatim crescit mordacitas, eaq; admodũ inæqualis, perinde ac si per cribrum excolari videatur, ex pituitæ putredine oriri talem febrem ne dubites. Indaganti autẽ mihi, cur in febribus aliis calor æqualis occursat: quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendunt: tenacitas & pituitæ crassitudo, quæ dissolvitur ægrè, visa est esse in causa. Siquidem ex eo humore, sicuti ex aliis omnibus, ea pars prima omnium expirat, quæ jam attenuata fuerit: vix autem attenuatur, quod valdè crassum existit. Quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc difficultas augetur: ac proinde non totus humor, nec ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantum, in qua putredo invaluerit, efflatur, atque attenuatum effertur.

CAPUT X.

Solent autẽ per circuitus affligere, quẽadmodum febres, alii etiam morbi particulares: ut lippitudines quædam, nonnullique aurium, capitis, necnon articulorũ dolores. Ut igitur per hosce affectus videre licet, venas quidem in partibus quæ exacerbantur in tumorẽ attolli, atq; inflammationẽ augeri, doloresq; intendi, ac deniq; affluxum materiæ inutilis ad exteriora fieri: sic etiã in interioribus oportet imaginari ea omnia, quæ cum minimè cadant sub sensum nostrum, eandem tamẽ cum illis perpetuò analogiam sortiuntur. Itaq; in laterum & pulmonis inflammationibus, circa accessionũ quidem principia, tumores increscũt: in declinationibus autem, evaporant, & submittuntur. Porrò alibi à nobis est proditũ, esse quatuor naturales potentias, à quibus dispensantur tũ plantæ, tum animalia. Quarum prima quidem est, similiũ attractrix: secunda, eorundem retentrix: tertia post has, alteratrix: quarta denique, alienorũ expultrix. Duplex autem est in omnibus rebus alienum: alterum quidem qualitate, alterũ verò quantitate. Acervatur autem hoc, ob earum potentiarum quæ in membris sunt, vel imbecillitatẽ, vel robur. Etenim si æquè valentes ipsæ partes extiterint, & meatus qui in utilem materiam deducunt, secundum naturam se habuerint, tunc membra sanitate fruẽtur. Ubi verò plus assumptũ fuerit, quàm alterari possit, omne id quod superfluũ est, à virtute expultrice trusum, excernitur. Quòd si hæc imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multùm sit, gravat, distenditque: sin acre, exedit, ac mordet: sicuti & quod calidũ est, calfacit: quod frigidum, manifestè refrigerat. Solet autem sæpe excrementum ab aliis in alias partes transfluere, fortioribus nempe id semper à se pellentibus, suscipientibus autem imbecillioribus. Qui motus nõ cessat, donec in eas quæ omniũ imbecillimæ sint, oberrans humor inciderit. Hinc verò ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco per plethoras atq; cacochymias, imbecilliores particulæ infestari solent variis fluxionũ affectibus. Nihil igitur mirum, vel cerebrũ, vel universum caput, excrementũ in se collectum, ad partes imbecilliores expellere, veluti ad aures, oculos, tẽpora, labra, dentes, malas, palatũ, gingivas, gurgulionem, paristhmia, aut denique ad glandulas illic consistentes. Quòd si ex his nihil imbecillitatem patiatur, ad pectus, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, ipsa fluxio delabitur. Sicuti igitur causa talium omniũ morborũ sæpenumero est caput, ita & eas quæ in jecinore ac liene fiunt inflammationes, aliquæ partes vicinæ vel etiam ex remotioribus aliqua una, vel plures, generant, augent, immittunt, ac per circuitum exasperant. Qui igitur nescius non fuerit, primam inflammationis originẽ, ex fluxione in hepar incidente, suum ortum traxisse: ac quòd deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere: utiq; is non mirabitur in febribus quæ accenduntur ex hepate, ordinis proportionem. Confluit autem materia inutilis interdum quidem (quatenus dictum est) impulsa ad infirmiores particulas, interdum ab illis attracta. Etenim calor natura est aptus ad conciliandas ac recipiendas fluxiones. Proinde in corporibus plenis, aut in quibus excrementa redundant, magna portio ad eas defluit partes, quæ incaluerint vehementius. In iis autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Nõ parum verò & ad partes dolentes humoris solet confluere. Videntur itaq; manifestè, fluxionũ causæ quæ ex ipsis partibus laborantibus originem trahunt, esse duplices: quarum altera est, in ipsis accensa caliditas: altera, excitatus dolor. At verò quòd melius sit, aut deterius, quod influit, ex partibus mittentibus pendet: quòd plus vel minus, tum ex iis quæ mittunt, tum ex eis quæ recipiunt. Hæ igitur sunt differentiæ fluxionũ, quæ sine partiũ, quæ fluxiones admittunt imbecillitate consistunt. Aliæ verò, & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur, quæ excrementa transmittunt. Cæterùm omnes quæ citra vulnus & contusionẽ, partibus adveniũt inflammationes, ex recrementis quæ à fortiorib. membris propulsantur ad infirmiora, gignuntur. Ubi autem cõstipata excrementa in particula inflammata putruerint, calor quidam præter naturam accenditur, qui ab inflãmato membro in alia illi

Sanitate quando fruentur membra.

Excrementa semper à fortioribus ad partes omnium imbecillimas trudi

Febres ex hepate accensa

Fluere solent humores ad dolentes particulas.

Inflammatis particulis quomodo superveniat febris.

vicina, atq; ab his in alia, successione quadã extenditur, donec ad cor aliquando ipse calor perveniat. Porrò ubi superfluitas quæ ab una in alteram partem transfertur, adeò copiosa & vitiosa est, ut facultatem recipientis particulæ opprimat dissolvatq;, sic ut jam nequeat vincere, quæ antea vincebat: tunc certè necessum est, ut ipse etiã putrescat sanguis: idq; ratione duplici, * & quia humori, qui à proprio calore non vincitur, nihil amplius superest, nisi ut in putredinẽ transeat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus simul ipse putrescit. Quòd si nec tanta, nec tam vitiosa ipsa superfluitas existat, ut facultatẽ omnino dissolvat, atq; feriari compellat, semiputris ac semivitiatus in tali statu reddetur sanguis, ob commerciũ quidem putrescentiũ excrementorum, ad putredinẽ raptus: tantũ verò in natura sua perseverans, quantùm ab ea, quæ exornat ipsum potẽtia, vincitur. Utcunq; verò res habeat, qui in prima putredine accenditur calor, acrior atq; mordacior est eo, qui naturalis existit. Tantùm autem augetur, quantũ natura superfluitati suppeditat. Hæ siquidem ad eum qui ab ipsis calor augetur, ferè similem quandam rationem habent, quàm ligna ad ignem. Etenim hæc minimè in infinitũ usq; tempus ad alterationem sufficiunt: sed est quidam transmutationis terminus, cùm tandiu possint exuri, quandiu aliquid nativi caloris habuerint. Qui ubi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere jam desinũt: & quæ supersunt reliquiæ, cineres appellantur. Eodem igitur modo putrescentium humorũ caliditas permanet, donec prorsus fuerint assati. Parum autẽ reliquiarũ terrestriũ restare ex humoribus est verisimile, quoniam in eorũ substantia humidum & nõ siccum prævalet elementũ. Cùm itaq; ferventes in putredine humores à calore extenuentur, substantia ipsorũ, ubi febres cõsistunt atq; declinant, in ambientem aërem discutitur: superfluitas autẽ, vel exigua remanet, vel nulla penitus: ex crassioribus quidem humoribus, pauca: ex serosioribus verò nulla Quòd si nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum superfluitates accedant, ægritudo finietur, nec rursus homo febricitabit. At si illæ mittantur denuò, aut ne mittantur quidem, sed adsit sola potentiæ imbecillitas, hominẽ secundò febrire est necesse. Fingamus enim, primũ quidem validã esse particulæ facultatẽ: interim verò easdem in partibus, quæ prius transmiserunt, acervatas esse rursus superfluitates, & quantitate & qualitate pares, iis quas antea immiserant: certè nemini dubiũ est, quin eodem quoq; circuitu ad eas expellendas, versus imbecilliora membra, movebuntur ipsæ immittentes partes. Siquidẽ vis excretoria tunc primùm excitatur ad proprium opus, quando aut multitudine superfluitatũ gravatur, aut qualitate pungitur. At verò cùm in lippitudine quæ per circuitus accedit, medici qui se ocularios vocant, semper oculis negociũ facessant, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, interdum meri potione, interdum missione sanguinis, atq; interdum clystere usi sumus. Qua industria nonnunq̃ statim est subsecuta sanitas, nonnunquã post curationem capiti adhibitum. Nam quandiu humor qui ad caput confluit similis fuerit, eademque dispositio capitis, tandiu superfluitates æquali tempore, & similes & æquales acervabuntur, similesque oculorum exasperationes orientur. Quod igitur contingit in oculis, idem in pulmonis, cerebri, laterum, & aliarum partium inflammationibus accidere potest, si illis quæ superfluitates transmittunt, sint eodem tempore imbecilliores. Mirandum autem non est, si non iisdem statis temporibus eadem excrementa acerventur. Nam cùm is qui pro alimento sanguis defertur, non semper usquequaq; sit similis, nec item nutriendarũ particularum eadem dispositio: alii aliud sufficit tempus ad colligendam tantam superfluitatem, à qua quidem ubi primùm membri natura læditur, cogitur eam tanquam alienum onus protrudere. Sed neq; ob accessionũ imparitatem mirari oportet. * Nam si non eadem est nec species, nec multitudo superfluitatũ, non oportet eas similiter omnibus aut accendi, aut discuti. Nam quæ plura & frigidiora, tenacioraq; & crassiora excrementa sunt, faciunt accessiones longiores: quæ autẽ pauciora, calidiora, & subtiliora, breviores. Præterea rarior quidem corporis habitus, breviores sui ratione accessiones reddit: densior autem, longiores. Quinetiam potentiæ robur, minus diuturnas efficit accessiones: imbecillitas autem, in longius tempus producit. Longissima itaq; accessio fiet ob materiæ inutilis multitudinem, crassitudinem, lentorem, facultatis imbecillitatem, ac meatuum angustiam. Brevissima autem, propter materiæ inutilis subtilitatem, paucitatem, potentiæ vigorem, ac laxitatem meatuum. Cùm igitur primæ accessionis tempus adeò breve fuerit, ut antequàm superveniat secunda, jam prima quieverit, omne id temporis spacium, quod secundæ principium & primæ finem interjacet, sine febre est. Si verò secunda invadere anticipaverit priusquam omnino prima solvatur, nihil intervenit medium. Hoc autem fit, cùm facultas membri recipientis superfluitates, sanguinem in se contentũ, quemadmodum antea, cõvincit. Quòd si quando imbecillior reddatur, non solùm materia inutilis, sed sanguis etiam cum ea corrumpetur & putrefiet, ex eoq; accendetur febris: atque hinc orietur aliud principium earum, quæ per circuitum fiunt, accessionum. Si igitur caliditas ab excrementis orta, etiamnum perseveret, duplex febriũ se invicem complectentium species gignetur. At si illa cessaverit, membri verò fluxionem recipientis dispositio remanserit, quæcunq; de parte mittente prius exposuimus, eadem de hac quoq; intelligantur. Nam & ipsa aliquas in se superfluitates gignet: idq; duplici ratione, quemadmodum illa, & quia vitiosum sanguinem continet, & quia facultas ejus est imbecilla. Eodem modo si ex aliqua quavis causa membri vis adeò debilitetur, ut is qui adjacet sanguis, illi sit potius oneri, quàm nutrimento: cõtinget ut corrumpatur, aut si calidior sit, putrefiat Nam si frigidus fuerit, & pituitæ naturam gerat, non subitò, sed tempore ad eandem veniet dispositionẽ. Porrò si eas quæ in ipsa genitæ fuerint superfluitates,

Sanguis quãdo necessariò putrescat.

Excrementa fovent calorem præter naturam, quemadmodum ligna ignem.

Febres per circuitus moveri, unde accidat.

Excretrix facultas quando moveatur

Lippitudinẽ accedentem per circuitus quomodo curarit Galenus.

Access. impari[tas] unde a[ccidat].

Access. longior[es] breviori[es], unde [accidat].

Access. [lon]gissim[æ] quibu[s]

Access. [bre]vissim[æ] do con[...]

tates, nequiverit particula aut coquere, aut ad aliam partē detrudere, tale sibiipsi febriendi principium constituet, quale ea quæ transmittit alteri, affert. Nequit autem aliò superfluitates transmittere, aut ob propriam imbecillitatē, aut propter recipientis robur, aut deniq; ob cōstipationes meatuum, quæ fieri à lentis & crassis & multis humoribus consueverunt. Quæcunq; autem naturales meatus obstruxerint, hæc necessariò putrescunt tempore, atq; etiam in causa sunt, ut in ea parte multitudo coacervetur excrementorum, cujus solitam evacuationem & difflationē prohibent. Unà igitur cum illis putrescūt & alia quæ postremò acervantur, statimque simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. At verò, ubicunq; accenditur atque augetur caliditas, illuc ab aliis partibus sanguis solet confluere. Quo igitur tempore cōfluit, illas quidem privari sanguine est necessarium: quod verò patitur membrum, gravari & distendi: ipsumq; confluentem sanguinem alterari, & quòd aliis quæ jam putruerunt superfluitatibus permisceatur, & quod difflari, utpote impactum, non possit. Proinde fit, ut instar lignorū humidiorum, quæ super exiguam flammulam projiciuntur affatim succendatur. Quod totum est accessionis principium. Ubi autem caliditas jam materiam convicerit, id tempus augmentū vocatur. Ubi verò calore per universum corpus disperso, inflammati humores ad summum fervorem pervenerint, id accessionis tempus, dicitur consistentia. Hinc igitur, si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorū putrescentium pars in sudorem resoluta evacuatur. Sin verò hi crassi fuerint, & vis expultrix infirma, necnon meatus angusti, nihil quidem defluit sensibile: sed id solùm, quod ita est extenuatum, *ut in subtilioris vaporis naturam transierit. Atque id sanè tempus declinatio appellatur, humorum effervescentiū difflatus quidam existens. Cæterùm cùm in parte adhuc remaneat affectus, necessum est in ipsa aliam gigni superfluitatem, cùm nimirū id quod denuò ad ipsam trahitur alimentū, non conficiatur exquisitè universum. Quæ quidem superfluitas rursus à putridis excrementis in parte relictis, necnon proprio ex vitio, initium putredinis suscipit: cumq; satis caluerit, rursus ad ipsam influit, quemadmodum antea, ex reliquis animali partibus sanguis: ac sic eodem rursus modo, principiū, ascensus, status, & declinatio, alterius fit accessionis. Nec hoc per circuitus desinit fieri, quandiu in particula gignēte superfluitates perseverarit affectio: quæ quidem existit duplex: altera quidem, imbecillitas partis, à qua superfluitates gignuntur: altera, quæ ex iisdem quotidie genitis ducit originem. Impossibile autem est solvi remanentem illam dispositionē, si universum corpus multis ac variis excrementis refertum fuerit: ac multò etiam magis, si his accedat omniū, per quos excrementa membri excernuntur, astrictio meatuum. Sanitas autem succedet, si & meatus aperti sint, & facultas vegetior, & corrigatur affectus partis, universumque corpus nec multis nec vitiosis humoribus opprimatur. Nam

[Left margin notes, partly cut off:] ...rementa nequeat una ad mittere. — ...ssionis ...lis tem- descri- ...ur. — ...inatio ...sionis fe est hu- effer- ...ntium ...tus. — ...ctio par ...uplex. — ...ssionū ...itus quā ...esinent, ...ando ...vera-

quandiu hæc perduraverint, tandiu accessionum circuitum perseverare est necesse. Quemadmodum in mulieribus accidit, in quibus quandiu æquales ac similes menstruorum causæ perstiterint, idem circuitus servabitur. Earum igitur febrium, quæ per circuitum accessiones faciunt, nescio an aliqua fuerit nobis omissa causa: aliarum autē quæ carent ordine, nonnullæ ex transmutatione humoris, nonnullæ ob victus errorem, ad talem dispositionem deveniunt. Maximè autem transmutatur, atq; in alteram transit naturam sanguis, dum putrescit. Nam pars quidem ipsius una fit flava bilis: alia, nigra. Quantùm verò in ægrotantiū corpore humores mutantur, tantùm etiam accessionū circuitus. Quæcunq; autem circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, ordinem circuituum pervertunt. Sæpe verò ob complicationem circuituū, quæ à medicis ignoratur, videntur absq; ordine accessiones ægrotantibus fieri. Reliquum est id febrium genus, quæ synochi nominantur, quarum universum tempus unica accessione finitur: quæ vel semper in eodem vigore persistit, vel minuitur, vel augetur, donec finiatur. Hæ verò omnes ex tali causa ortum habent, qualem Praxagoras existimabat, humorum videlicet in cava vena putrefactionem. Quanquam absolutior & verior hic erit sermo: Quæcunq; per circuitus aliquos ægritudinū accessiones fiunt, ex membrorū dispositionibus ortum habent, quæ vel mittunt, vel recipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates. At quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa. Qui autem in venis & arteriis omnibus continentur humores, præcipuè qui in maximis & plurimo calore abundantibus delitescunt, aut ob aliam quamvis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionē ferventes, febrē accendunt synocham, quæ à principio usque ad finem nullam habet intermissionem: ac tandiu perseverat, hominemq; deurit, donec humores ipsam gignentes, aut consumantur penitus, aut coquantur, aut utrunq; patiantur.

Sanguis putrescens, in aliam naturam transit.

Circuituum ordinem quæ pervertant.

Synocha in universum tempus unica accessio est.

Circuitus facientes morbi, ex membrorum dispositionibus universi oriuntur.

Synochæ generatio.

GALENI PERGAMENI
de marasmo sive tabe, Liber.

Marasmus est viventis corporis interitus præ siccitate. Cùm autem interitus bifariam dicatur, tum de eo qui fit, tum de eo qui jam factus est, sanè secundum prius significatum oportet appellationem accipere. Similiter etiam marasmus, hoc est, tabes dupliciter dici poterit, nempe cùm jam aliquid tabuit, vel cùm adhuc tabescit: de qua quidem significatione secunda impræsentiarum nobis est sermo. Porrò cùm genera viventium sint tria, videlicet animalia, stirpes, & semina, ac propter hæc etiam fructus: tabem quidem esse horum affectum, propriè loquentes dicimus: quamvis per translationem & cæteros etiam interitus, cùm ex siccitate proveniunt, cōmuniter tabem appellent. Cùm igitur primi & simplices modi quibus omnia viventia intereunt, sint quatuor, siquidem & elementa substantiæ eorum quaternò etiam nume-

Marasmus est viventis corporis interitus præ siccitate.

Marasmus est duplex.

Viventium genera tria.

Tabes quorū esse affectus dicatur.

Interitus modi sunt quatuor.

Elementa viventium sunt quatuor.

ro ambiuntur: tabescere sanè ea dicimus, quæ ex siccitate intereunt. Quòd si hæc tantùm habeant, quòd siccentur, altera verò contrarietas quæ inter calidum & frigidum intercidit, intra suos terminos maneat, simplex ea tabes erit. At si vel caloris vel frigoris accedat immoderatio, jam modus is interitus, duplex & compositus erit. Simplex itaq; tabes inediis solet supervenire, tam eorũ qui inediam spontè tolerant, quàm eorum qui præ alimentorum penuria, fame conficiuntur. Illa verò cui frigus accessit, solet senibus evenire: vel etiã illis, qui malo quodam affectu senectuti simili detinentur. Ea autem quæ cum calore est, in febribus locum habet, quæ hecticæ nominantur. Nec verò impræsentiarũ de partibus loquimur, quæ ex aliquo symptomate arescunt: sed potius cùm totum corpus hoc se habuerit modo. Quocirca si tabes affectio est universi corporis, ea fieri nequit, nisi animantis * principium etiam affectum sit. Quinetiam fieri non potest, ut alius affectus totum ipsum animal occupet, ab alio verò principium ipsius detineatur. Ac proinde necessum est, ut in tabidis, ipsius cordis corpus arescat. Quocirca si invenerimus causas omnes, quibus cor arescere possit, facilè tunc noverimus, an omnes tabidi insanabiles sint, an ex iis aliqui potius sanari queant. Optimũ autem hujus instituti principium erit, si perscrutati fuerimus omnes causas senectæ: quandoquidem ea inter omnes tabes usqueadeo evitari minimè potest, ut esse secundum naturam videatur. Siquidem inevitabilia sunt omnia naturæ opera, utpote habentia necessarium suæ generationis ordinem. At non eo modo dicimus senescere esse secundũ naturam, quo ali, & augeri (sunt enim hæc naturæ opera: senectus autem non opus, sed affectus quidam necessariò consequens illa) verùm hoc nomine, quòd nullum unquam sit visum animal, quod ortũ fuerit, quin idem sit senio obnoxiũ. Quanquam non defuit nostris his temporibus philosophus quidam, qui librũ ædidit, quo docebat, qua quis posset ratione servari penitus senii expers: qui tamẽ, posteaquam ad octogesimũ usq; annum produxit vitam, adeò gracilis & exiccatus effectus erat, ut verè faciem illam exprimeret, quam descripsit in libro prænotionum Hippocrates. Num igitur propter id siccescunt tum animalia, tum plantæ (quod nõnulli affirmant) quia insitus animantibus calor, veluti ignis quidam, ex ea materia in qua accensus est, suum incrementum sortitur? Etenim illi semper affixus est, nec unquam inde sejungi potest, unde etiam sua omnia habet. Plantæ igitur, animantiaq; omnia, quandiu recens genita sunt, admodum humida existunt.* Quamobrem calor (ut illi aiunt) in ipsis tunc veluti suffocatus obrutusq;, præ humoris copia, vix se potest exerere: nimirum caliginosus, tardus, ad motumq; piger cùm sit. Postea verò ipsam humiditatem progressu temporis superat, & cuicunq; materiæ præest: quo tempore jam purus æthereusque redditus, suas omnes expeditè functiones ædit. Itaq; usq; ad ætatem vigoris relucet, augeturq;: cujus magnitudo quam plurimũ tunc attollitur. Mox verò inopia alimenti contingit, ut contabescat paulatim: atq; id ipsum existit senectus. Sed & pauló pòst extinguitur penitus, id quod mors est. Hic itaq; sermo omnibus ferè tam philosophis, quàm medicis recentioribus placet, licet verus omni ex parte non sit. Hallucinantur nanq; dum flammã ignis omnino cum calore animalium conferunt: idq; minimè animadvertentes, quod ortus flammæ est ex materiæ interitu, de qua ea est accensa. Animalia verò, non sic suum, ab eo qui illa effinxit, insitum habuere calorem: sed potius ut ab eo augerentur regerenturq;. Nec ullum est tempus, quo innatus is calor per universam eam materiam non diffundatur, vires non modò eas continens, quibus animal format, verùm & alias præterea plures: quippe & alimentũ attrahit, & materiam dispensat, apponit, unit, assimilat, omniaq;, ut in summa dicam, circa sibi congenitam materiam perficit, contrà quàm flamma faciat. Nam quæ unquam flamma, materiã cui annexa est, adauget? vel quæ etiam materiæ potius alimenta assimilat, quàm eam sibi? Et quæ tot excogitavit modos, ut eam tueretur materiã? Itaq; cùm illi iidem nativum calorem esse naturam fateantur, non rectè faciunt flammis eum comparantes. Nam quòd ait Hippocrates, eum calorem nos interficere, qui genuit corpora: certè si liber ille referri ad Hippocratem debeat, locus is requirit expositionẽ. Verum siquidem est, corpora ob innatum calorem senescere interireq;: modus tamen, quem isti ajunt, verus non est. Neque enim ut flamma ligna, ita innatus animantibus calor, eorum corpora absumit. Quod fortassis exemplum illis congrueret, qui ob febrilem caliditatem intereunt. Porrò natura, quæ tum animalia, tum plantas procreat, omninò corporeũ aliquod principiũ, ad illorum generationẽ assumit: cùm nihil sit, quod unquam possit sui ortus initium habere, ab eo, quod penitus est non ens. Inde verò exorsa, semper in eum scopũ ordinatè tendit, quem in ea procreatione statim ab initio sibi proposuerat. Id autẽ est, perfectum illud reddere, quod ab ea gignitur. Sanè perfectũ est, quando nulla suarum functionum deest illi. Ipsarum autem functionũ complures durioribus instrumentis egent. Unde postea fit, ut multæ in animantibus particulæ duræ evadant. * At principium generationis ipsarum, contrà quàm in animali perfecto, necessum est ut sit molle, ut & aptè cõpingi, efformariq; possit, & ad omnia tractabile se suo conditori exhibeat. Ac proinde, quantũcunq; semen sit durum, mollis tamen planta æditur, moderato nimirũ quodam humore prius macerata, ut pro semine fiat natura. Itaque si opus est, ut generatio animalis à substantia molli sua habeat exordia, quæ ut absolvitur, ita durescit: necesse utiq; fuerit, ut in prima elementorũ, unde illa constituuntur, temperie, tum humidum, tum siccum præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipsum est aqueum: siccũ autẽ, naturaliter aut est terreum, aut igneum, Fieri verò minimè poterat, ut statim à primis exordiis, plus terreni cõmisceretur, cùm opus esset principium animalis fore humidum: reliquũ igitur solum est igneum, quod in prima animalis generatione

Marginalia (left column): Tabes simplex quæ dicatur. Tabes composita quæ. Tabes simplex inediis solet supervenire. Tabes composita quibus supervenire consueverint. Tabes fieri non potest, nisi animantis principiũ affectum sit. Senecta evitari non potest. Inevitabilia esse naturæ opera. Naturæ opera quæ. Senectus. Senio animalia orta esse omnia obnoxia. Calor noster quomodo augeatur et minuatur in corpore.

Marginalia (right column, partly cut off): Senect. quid. Mors. Flamm... ignis n... compa... cum ca... anima... Caloris... stri, &... mæ qu... inest, d... litudo. Calori... ra. Calore... tivum... natura. Calor q... nuit cor... perimit. Senescu... innatu... lorem c... ra. Nihil ex... hilo fieri. Principi... generatio... particula... cur nece... riò sit hu... dum.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

ratione & formatione, obtinet principatum. Si igitur fieri posset, & natura cum animal, vel plantam, ad consistendi vigorem perduxerit, aliam rursus elementorũ dispositionem, proportione viribusq; æqualem, apponeret, sic tantummodo sua illi fabrica posset expers tam senii, quã interitus perdurare, si tamen custodiæ sapientis alicuius viri mox demandata fuisset: alioqui si malam adhibuisset victus rationem, ab interitu immunis non esset. Nunc verò posteaquàm prima elemẽta generationis tàm animalium, quàm plantarum, nec transferri, nec transmutari possunt: idcirco necessum est, post consistendi vigorem corpus semper siccescere, quamvis non amplius egeat, ut idipsum patiatur, cùm jam illi usui non sit, ut siccesacat. Verùm ætas inclinationis, quæ siccitatem quidem, quamvis exiguam, habet, multos latet, ac si nondum aliqua tabes sit. Senectus aũt, quæ ab ea non genere, sed tantùm magnitudine differt, facilè deprehendi potest. Hæc igitur causa est, quæ universam animantibus tractu temporis siccitatem præstet: perspicueq; ostendit, senium nec evitari, nec etiam sanari posse. Etenim universa ætas, quæ vigori succedit, frigida est & sicca. Manifesti autem fines, inter eorum ætatem qui jam declinant, & eorum qui senescunt, humidorũ est excrementorum exuperantia. Unde quidam decepti, statuerunt senium esse humidum. Cæterùm & omnes actiones statim in his fieri imbecilliores, manifestè videri possunt: atq; etiam via ad mortem, quæ latebat in inclinantibus, jam omnibus fit cõspicua. Quamobrem senectutis tabes nequit ulla ratione dissolvi, licet ipsam plurimùm remorari possimus: quod munus ad gerocomicen, hoc est, ad artem senũ curatricem, spectat. Quæ quidem hoc sibi proponit, ut quoad eius fieri potest, obsistat, prohibeatque, quò minus ipsum cordis corpus eo usque arescat, ut ab omni opere vacet. Siquidem vitæ terminus vacuitas cordis est ab actione: cùm impossibile sit mori animal, quandiu cor sua actione moveatur. Quare si possit substantia corporis ipsius cordis humidior fieri, vel per Jovẽ etiã jecinoris, poterit senectuti obsisti. Si verò nemo est, qui queat jecur vel co[r] humidiora reddere, quàm ipsa sint ex sese, sed potius semper tempore procedente ea necesse est indies sicciora fieri, cum eisq; arterias & venas, senium quidem prohiberi nõ potest: potest tamen detineri, ne citò ingruat, idque humectante adhibita victus ratione, qua nimirum augere possumus illam humiditatem, quæ in corde jecinoreque est dispersa. Cùm autem cor (cui valentissima est attractrix facultas) sit origo pulsuum & arteriarum, quemadmodum venarum atq; sanguinis hepar: contingit utique, ut hæc viscera nunquam moderatis alimentis destituantur, nisi cum valida sanguinis penuria universum occupaverit corpus. Unde ubi corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum nõ est, cor quoque etiam jecur, esse pro aliorum proportione extenuata. Cæterùm vera tabes, similiter partes omnes occupat, propterea quòd etiam * principia ipsa. Atq; hæc tabes in ætatibus quidem, est senium: in iis verò qui præter naturam affecti sunt, febris tabifica, & alia præterea affectio, quam senectam ex morbo cõmodè appellaverimus, idq; longè melius quàm Philippus, qui eam etiam tabidam febrem nominat. Nam neque febris unquam huiusmodi erit affectus, ubi cor frigidius redditum est, quàm ratio naturæ postulet. Quòd autem per eum affectum sit talis ipsius cordis temperies, indicio est pulsus rarus & parvus, similiterq; spiratio rara simul & parva, necnon qui expiratur aër, minimè calidus. Quæ sanè tabis species fit, febribus ob intempestivam immoderatamq; refrigerationẽ in eam transeuntibus. Est & alia tabis species, quæ dicitur torrida, sicuti & tertia, quam syncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribusque ardentissimis, maximè verò ubi habitus fuerit siccior: hæc autem gignitur, quando iis qui correpti fuerint deliquio animi, ubi vehementiã periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita ut adhuc defectum illum animi sapiant. Est autem duplex ipsa extenuatorum affectio: una quidem, ubi is humor solidorum corporũ periit, qui eorum proprium est alimentum, & præterea molliores carnes liquatæ sunt: altera verò, dum solidiora etiã corpora sunt exiccata, quæ utiq; & prima, & similaria appellantur. Hæc igitur nequit curari, sicuti nec senectus. Altera verò periculo quidem non caret, non tamen eo usq;, ut nullo modo curari possit. Igitur humectare oportet tres illas species tabis jam dictas: & hoc est illis commune, quippe quæ communẽ siccitatẽ sortiantur. Sed earum una eget ut calfiat: ea nimirũ, quam comparavimus senectuti. Altera verò, quam esse torridam diximus, refrigerari postulat. At tertia, quæ habet animi deliquium conjunctum, si nõdum facta sit, sed etiamnum fiat, ita ut humiditas solidis membris innata absumatur, miscellaneam curationem desiderat. Conspicuè autem humectare reficereq; exiccatos videtur balneũ, ut facilè possumus in iis observare, qui æstate sub sole vel iter faciunt, vel alio quopiam modo exercentur, aut exuruntur. Hos enim omnes, atque etiam eos qui siticulosi sunt, humidos reddit, & siti liberat. Sed & alios omnes quocunque modo exiccatos, sive ex vigilia, sive ex curis, sive ex venere, sive ex eduliis, vel medicamẽtis exiccantibus, sive ex ira: hos inquam omnes madefacere fovereq; balneum videtur. Cùm autem sint tres differentiæ febrium generalissimæ, in præsentia quidem omittamus diarias: convertamus verò sermonem ad eas, quæ ab humoribus proficiscuntur: & ad illas etiam, quæ, quòd in habitu sint, hecticæ nominantur. Illis igitur quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, si concocti ii fuerint, balneum remedio est. Hecticis verò quæ solæ consistunt, nec aliud quodpiam genus febris secum habent, balnea quovis tempore conferunt. Sin autem illæ secum febrẽ aliam habuerint, ex iis quæ ab humoribus pendent, cùm ii concocti jam fuerint. Eadem etiam tempora putandum est esse commoda, ad propinandam frigidam: præterquàm quòd si in hoc aberraveris, id minimè fiet sine magno incommodo. At balnearum usus in jam dictis febribus

Tabes, quam ex morbo senium appellant, non est tabida febris.

Senium ex morbo quomodo introducatur.

Tabes torrida unde gignatur.

Tabes syncopalis quando accidat.

Extenuatorum affecti est duplex.

Tabes incurabilis quænam sit.

Tabes universæ quomodo sint curandæ.

Exiccatos manifestè videtur reficere balneũ.

Balnei usus.

Febrium tres differentiæ generalissimæ.

Putridis febribus, post concoctionẽ humorum, balneum opitulatur.

Hecticis febribus, quib. alia non copulantur, balnea quovis tempere conferunt.

...essere ne... ario cor... post con... ndi vigo...

...ectus ab ...nante ...e, non ge... sed ma...udine ...rt.

...um nec ...ari nec ...ri potest ...s uni... post ... m est fri... et sicca. ...s ab in...ntibus, ...us notis ...nt distin...

...comice.

...termi... vacui... ordis est ...tionib. ...luti ...ratione obsisti.

...m deti... potest, ...idq; hu... ...ante ad... ...ne.

...t origo ...um & ...arum. ...r est ...nis ori... venarũ

...t vera ...c æquo ...s partes

procul est ab omni periculo, nisi forsitan virium imbecillitas sit suspecta. Cæterùm quædam ex diariis febribus, cùm hecticis cõmunionẽ quandam sortiuntur, quæ sanè statim in prima die exactè discerni nequeũt, sed circa secundam, vel omnino tertiam. Quo tempore, ubi quis primũ eas novit, intrepidè offerre aquam frigidam poterit, cùm nimirum tunc & vires validæ sint, nec desit adhuc corpori sanguinis copia. Ubi verò immoratæ diutius fuerint, tunc sanè vires imbecilliores redduntur, & sanguis exiguus fit: unde duplex ex potu frigidæ sequi solet incommodum. Primũ, quòd interim dum aquam bibunt, percutitur & refrigescit aliquod membrum. Deinde, quòd qui aquam exhibent, nisi debitã mensuram sint assequuti, præter alias particulas illam etiam refrigerabunt, in qua est situm principium generationis febris. Ubi verò supra quàm par sit cor refrigescit, si nativam suam adhuc humiditatem servet, vires concidunt. Si efficiatur siccius, ab eo affectu arripietur, qui similis senio existit. Sed eodem ipso tempore, quo primùm signa febrium hecticarum fuerint conspicua, expedit ut refrigerantia medicamenta adhibeantur extrinsecus, & super ipso febris * foco, & origine. Porrò cor primum, si plus æquo incalescat, hecticam febrem affert. Dein verò jecur: hoc tamen non habet ex se, perinde ut cor, sed ob id, quod illud secum in consortium trahit. Mox verò ventriculus, & post hunc quæcunq; alia, consortii lege, possunt secum cor calfacere. At pulmo hecticam febrẽ non gignit, propterea quòd hoc viscus humidum est, & per inspirationem assiduè refrigeratum, non facilè in similem occasionem incidit. * Ut plurimum autem secundũ reliqua viscera febris hectica gignitur, infuso bilioso humore in ventrem ipsius loci patientis. Cùm itaq; sola febris constiterit, absq; ulla alterius morbi mistura, balneum exposcit, non secus ac cæteræ siccitates, quæcunq; vel calidæ fuerint, vel frigidæ. Nam id sanè mirum balneis inest, quòd tam calidis prosint, quàm frigidis siccitatibus: quemadmodum & illud, quòd eos siticulosos efficiat, qui sitis sunt vacui: à siticulosis verò sitim abigat. Quandoq; tamen cum hectica tabificaq; febre adest etiam erysipelatosus affectus: qui exigit, ut prius cibo & potu, & iis etiam quæ apponuntur exterius, refrigeretur. Quo tempore omnino est supersedendum à balneo, frigida autem confertim in ipso morbi vigore viriliter exhibenda: à cujus tamen usu abstinendum est in principio, nisi nos forsitan ipse cogat ægrotus, quippe qui sit assuetus potui frigidæ, nec sitim perferre velit. Exterius autẽ sunt applicanda ea quæ refrigerent: quæ si nihil profecerint, cogendi ut illa etiam intra corpus assumant. Præcipuè verò illis prosunt molles lactucæ, recentesq;, solummodo in frigidam aquam demersæ, ac ita assumptæ: vel si placet, prius aceto diluto intinctæ. Extrinsecus etiam eiusdem lactucæ succus utiliter adhibetur, sicuti & sempervivæ & intybi. Præstantissimum verò ad id etiam est medicamen confectum ex succo uvæ acerbæ, necnon portulacæ, cui parum albæ farinæ misceatur. Quod quidem exceptum duplici linteo, præcordiis est prætendendum, donec tepescere incipiat. Dein verò, ipso ablato, alterum admovendum est. Nonnunq̃ iis & oleum immaturum miscemus, vel rosaceum, præsertim verò si aliquid inflammationis detinuerit præcordia. Sciendum tamen est, fieri non posse, ut ubi erysipelatosa visceris dispositio constiterit, ea sit febris exquisitè hectica. Siquidem exquisitè febris hectica est, quæ nullum habet particularis accessionis principium, nullum incrementum, nullum vigorem, nullam inclinationem. Solummodo autem hecticæ febres post assumptũ cibum, perinde ut calx, inspersa aqua, effervescũt. Quod incrementum si abstuleris, semper æquales permanent. Tabi igitur torridæ, quæ ab ardentibus febribus suam ducit originem, obsistitur remediis refrigerantibus, quæ tum exterius secundũ locum affectum administrantur, tum interius accipiuntur. Cùm verò senectus quæ ex morbo est, invaserit, ea quidem quæ absoluta est, nequit curari: quæ autem non est perfecta, eò tamen accessit, ut ferè jam facta sit, hunc solum habet curationis scopum, quem refectionem & nutritionem vocamus. Nam corpora solida, dum arescunt, cibus sanat. Cùm autem alimentum omne, non ipsum per se deferatur ad alendas particulas, sed potius ab eis trahatur: ob ariditatem verò atq; frigiditatem, in tabidis sint illæ ad trahendum invalidæ semimortuæq;: utiq; alimenta desiderant, quæ facilè possint attrahi, ut imbecillitatem attrahentium virium, suppleat promptitudo materiæ. At ea sunt tractu facilia, quæ tenuioribus partibus constant, suntq; natura calida: quæ sanè cum difficultate nutriunt, cùm alimentum omne debeat esse crassum & lentum, ut & permaneat diu, nec facilè possit difflari. Quare aliquod investigandum est, quod in mediocritate consistens, mediocriter utraq; possit præstare. Ac mihi sanè nihil ad hæc omnia lacte videtur præstantius, præcipuè si quis ore apprehensa mamma muliebri, lactet. Quòd si id fieri nequeat, bibat saltem lac asininum, dum adhuc calet, temporeq; brevissimo aëri expositum fuerit. Quæ quidem alimentorum ratio tribus illis speciebus marcoris convenit. Quinetiam ptisana & alica illis ex usu sunt: aceto tamen condiri debent, ut facilius distribuantur. Porrò mel, ut frigidioribus affectibus prodest plurimum, sic calidioribus obest summoperè. Quare torridæ quidem febri inimicissimum est: iis autem qui senili affectui expositi sunt, utilissimum. At illis qui tabescunt ex defectu animi, nisi obstet ventriculi ratio, poterit coctum vel solum, vel aliis intermistum cibis offerri. Opportunus balnei usus, optimum erit auxilium etiam ad alimentorum distributionẽ. Erit tamen administrandum, ubi cibus concoctus fuerit, nec longior inedia præcesserit. Jam & vini potus, ut summoperè frigidæ tabi prodest, sic torridæ fugiendus est. At ea quæ in animi defectu consistit, sicuti affectus medius & miscellaneus est, sic in hoc mediam rationem obtinet.

Ephemeræ quædam cum hecticis habent necessitudinem: quibus aqua est intrepidè propinanda.

Frigida potus tempestiuus quæ incommoda inferat.

Hectica febre cognita, refrigerantia esse extrinsecus admovenda cordi.

Hepar ventriculusque qua ratione febrem hecticam inferat.

Pulmo cur hecticam febrem non gignat.

Hectica febris qua ratione secundum reliqua viscera oriatur.

Balnea tam calidis, quã frigidis siccitatibus conferunt, eosq; siticulosos reddunt qui siti sunt vacui, atq; sitim à sitibundis abigunt.

Hecticæ cui erysipelatosus affectus sit coniunctus, curatio

Hectica e[xquisita] ... principiu[m] ... nec aug[men]tum, nec ... clination[em] ... particula[ris] accessio[nis] sortitur, ... tantùm ... do post a[ssum]ptum ci[bum] effervesc[it].

Tabi tor[ridæ] qua rati[one] obsistatu[r].

Senium [ex] morbo a[bso]lutum ... dem, est ... rabile: ... absolutu[m] autem, ... bo insta[uran]dum.

Solida c[orpo]ra dum [are]scunt, cib[us] sanat.

Tabida[n]tes qual[ia] aliment[a po]stulent.

Alimen[ta] tractu f[aci]lia.

Alimen[tum] omne cu[r] debeat c[ras]sum & le[n]tium.

Lac mu[lie]bre stati[m è] mamm[a] ... ctum, ... dissimu[m] ... se tabidi[s nu]triment[um].

Lac asi[ninum] tabidis ...

Ptisana.

Alica.

Mel cui ... cori sit ...

Balneũ q[uan]do admi[ni]strandu[m] ... bidis.

Vinum ... tabi co[nfert].

GALE-

GALENI PERGAMENI contra eos qui de typis sive circuitibus scripserunt, liber.

VBi quid specie idẽ, rursus æquali fit tempore totum ipsum curriculũ, Græci periodũ, sive circuitũ, atq; inter eos nõnulli, typũ etiam atq; ordinem vocãt. Cæterùm cùm nihil utilius sit, præsertim in febribus, quàm futurarum accessio num principia prænosse: is plurimum ægro proderit per totum ipsius morbi spacium, qui nominum disputatione neglecta, statim à morbi initio artificiali quadam conjectura poterit idipsum assequi. Quòd si quis prima statim die pervenire ad talem cognitionem non possit, poterit certè secunda, vel tertia, vel quarta, Si quis verò sit, qui neq; in hac morbi speciem noverit, is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tum febrium accessiones, vel quotidie, vel tertio vel quarto quoq; die invadunt. In quàmplurimis siquidem morbis, ubi sanè maximè utilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie, in paucis verò quibusdam per quartum. Qui verò præter has tres periodos, & quintanam, & sextanam, & septimanam, aliasq; innumeratas esse arbitrantur, præter quàm quòd inania producunt, infinitosq; cogũtur dare periodorum complexus, nunq̃ poterũt futurã accessionem prænoscere. Porrò quis fuerit hujusce attonitæ sectæ autor primus, ignoro: dicam tamen, quãdo primum illam explicari audiverim. Decesserat paulò antè de vita Antoninus, qui Adriano in Imperio successerat. Regnabat autem Severus: qui seipsum nomine mutato, Antoninum appellavit: Lucium verò, quem imperij participem fecerat, Severum appellavit, Cæterùm præstat illorum absurditatis ne meminisse quidẽ, Pythici præcepti memores, Esse parcendum tempori. Nos verò in præsentia diem, tempus id universum dicimus, quod diem atq; noctem complectitur. Qua ratione dicunt annũ constare diebus trecentis & sexaginta quinq;, & quarta unjus parte. Horæ itaq; quatuor & viginti, diem absolvunt: duos autem, octo & quadraginta: tres duo & septuaginta. Typis autem nomina indita sunt non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionũ reditu. Tertianã quippe appellamus, ubi accessio tertio quoq; die invadit, duobus interim absolutis: quartanã, in qua videlicet quarto, in hac quoq; tribus jam perfectis: & in aliis quoq; secundum eandem rationẽ. Si igitur periodum inveneris typi alicujus, quatuor continentem completos dies, illum quintanã dices. Neq; enim est idem, accessionẽ quinto oboriri die, & esse quinq; dierum circuitum. Siquidem numerus horarũ periodicarũ, qui inter duo initia accessionum est medius, considerandus est, atq; ex illo typus febrium metiendus. Sic enim dicimus, quotidianũ typum sortiri horas vigintiquatuor, tertianũ quadraginta octo, quartanũ septuaginta duas, quintanũ nonagintasex. Quo similiter pacto cæteri perficiuntur ex horarum vigintiquatuor multiplicatione.

GALENI PERGAMENI de typis, lib. unus.

TYpus est ordo intẽsionis et remissionis: periodus verò est tempus intẽsionis & remissionis, quod in morbis existit.* Pauci autem ex affectibus carent typo ut atrophia, neutrorum resolutio, elephantiasis, & quicunq; his proportione respondent. Plurimi verò affectus typum quidẽ præ se ferunt, verùm rarius. Porrò omnium maximè febres typos admittunt, iis continuis exceptis, quæ vel remittunt nunq̃, vel inordinatæ existunt. Typorum itaq; alij quidem sunt primi, alij verò secundi, alij permanentes, alij mobiles, alij simplices, alij cõpositi. Primi igitur sunt, qui brevem habent invasionem, longam autem remissionem: quales tertiani & quartani existunt. Secundi verò, qui longam habent invasionem, brevem autem remissionem: ut quotidianus & valde extensus semitertianus. At permanentes sunt, qui iisdem horis perpetuò invadunt remittuntque. Mobiles verò, qui diversis semper horis accedunt. Ex quibus qui præveniunt, & celerius horas præoccupant, proleptici: qui verò tardius morantur, hysterici nominantur. Simplices sunt, qui unum tantummodo insultum faciunt. Compositi, qui ex pluribus invasionibus & remissionibus constant. Cæterùm compositorum quidã ex homogeneis, id est, genere similibus: quidam verò ex heterogeneis, hoc est, dissimilibus constant. Ex genere quidem similibus, cùm quotidianus typus (exempli grátia) simplex, duplici quotidiano implicatur: aut duplices tertiani, aut tres tertiani existunt: vel rursùm duo & tres quartani. Ex diversis autem genere, cùm quotidianus (exempli causa) tertiano connectitur, aut tertianus quartano. Etenim quotidianus est, qui quotidie unam invasionem longitudine cõmensuratam, unamq; similiter remissionem efficit. Tertianus autem, qui tertio quoque die, unã invasionem & remissionem similiter cõmensuratam adducit. Quartanus denique, qui quarto quoq; die suam invasionem & remissionem molitur. Atq; eadem intelligantur de quintano & septimano, & si quis alius typorum ordo invenitur. Porrò quotidianum consequitur typum, humiditas habitus, vomitus pituitosi, sitis non admodum intensa, totius corporis gravitas, somnus gravis atque profundus, pulsus magnus, rarus & laxus, facies sublivida, laxa & præmollis, & quæ multã præ se ferat materiæ tum pravitatẽ tum mutationem. In hoc etiam typo splen durior evadit. Quòd si protrahatur diutius, tremuli & veternosi sopores sequentur, & thoracis fluxiones, & aquæ inter cutem affusiones. Potissimum autem hi stomacho malè affecto constituuntur. Tertianum verò comitatur sitis intensa, æstus, acres atq; biliosi vomitus, inediæ inquietudinesq;. Ut plurimum autem rigores hunc præcedunt, nonnunq̃ verò etiam refrigeratio. At pulsus in his qui tertiano typo vexantur, parvus & frequens subsequitur. Noctes, quæ accessionis dies præcedunt, molestæ admodum sunt. Ubi autem morbus producitur, non amplius molestæ

Typus accessionum quid. *Periodus accessionum quid.* *Typus carentes febres.* *Typorum differentiæ.* *Typi primi.* *Typi secundi.* *Typi permanentes.* *Typi mobiles.* *Typi proleptici.* *Typi histerici.* *Typi simplices.* *Typi compositi.* *Typus quotidianus.* *Typus tertianus.* *Typus quartanus.* *Typum quotidianũ quæ consequantur.* *Quotidiana laborantib⁹ febre induratur lien.* *Quotidiana⁹ typus ventriculo malè affecto constitui solet.* *Tertianum typum quæ consequantur.*

existunt, sed febrem ipsam compescũt. Qui verò ita febricitant, quandoq; à tertiano in semitertianum transeunt. Hic autem tertianus typus omnium minimè vexat, præsertim si æstate fuerit cõtractus. Quod sanè indicavit Hippocrates, dicens: Tertiana exquisita septem circuitibus, ꝗ longissimũ est, judicatur. Rarò autem diuturna fit, nisi desinente autumno, adventanteq; hyeme gignatur. Urinæ sunt flavæ, necnon vigiliæ infestant. Omnia autem quæ comitantur tertianã, eadem & semitertianæ contingunt, cùm ejusdem generis ambæ participes sint, tertio quoque die moliẽtes remissionũ & accessionũ repetitiones. Propriũ autem semitertianorũ typorum existit invasionũ extensio, & quòd plerunq; cum refrigeratione, & statu nõdum completo, rursus accessiones infestent. Atqui semitertiana periculũ semper minatur, eò quòd nõ solùm os ventriculi & nervosas partes attingat, & in universum eas adhuc, quæ media cõpositione cõsistunt, verumetiã veternosos inducat sopores & cum deliriis vigilias annexas: nõnunꝗ & resolutiones, quas syncope comitantur: linguã etiã validè siccet, atq; animi defectum efficiat, ea quæ sunt in profundo vehementius cõmovens. Ut autẽ summatim dicã, typus hic ferus est, periculumq; undecunq; portendens. Quandoq; autẽ primo die cõstituitur, quemadmodũ cæteri typi: interdum verò & à secundo & tertio incipit. Oritur autem nonnunꝗ à tertiana producta: nonnunꝗ etiam solutus, in tertianam degenerat: interdum verò & in duas tertianas & quotidianas, ob longitudinem invasionis, dirimitur. Plerunq; autem, ꝗ attinet ad naturas, virilem corripit: quod ad ætates, florentem maximè: quod verò ad anni tempora, in autumno præsertim, quãdo & valdè, periculosus existit. At nõ perpetuò continuus est, sed & intermittens quandoq; invenitur. Habet autem & tres, quò ad ejus magnitudinẽ, differentias: alia siquidem semitertiana est exigua, alia media, & alia magna. Exigua igitur est, quæ circa vigintiquatuor horas torquet. Media, quæ circa triginta sex. Magna, quæ circa quadraginta octo: quæ & cõtinuæ febri est propinqua. Porrò Agathinus à relatione ad tertianã, semitertianã fieri censet. Etenim tertio quoq; die utrisq; fiunt invasiones. Quartanũ verò typum rigoris quidem validi consequũtur, & vomitus pituitosi, & lienis inflammatio, & tumor: nonnunꝗ & abolita appetentia, & salivæ copia. Interdum etiã ex contrariis appetitus intensus. Quandoq; & tussicula simul adest, si corporis habitus corrumpatur. Idcirco typi quartani difficile solubiles sunt, cæterisq; omnibus diuturniores, ita ut usque ad bienniũ perdurent. Cùm autem invalescit quartanus typus, ipse sibimet complicatur, ut duas & tres quartanas efficiat, aut ad aliquam etiã deveniat continuitatẽ. Rursus verò cùm moderatior fit, in unam convertitur. Interdum autem & ob symptomata quæ complicantur ipsis, adeò periculosæ hujuscemodi febres evadũt, ut ad phthisim tandem, aut ad aquæ inter cutem affusiones perducant. Frequentiores autẽ sunt quàm aliis temporibus in autumno potissimũ, quo etiam tempore solvuntur ægrè. Quæ verò æstate fiunt, omniũ minimè infestant, & magna ex parte aliis præcedentibus morbis superveniunt inordinatè. Quandoq; etiam, sed rarò, ab initio consistunt. Cæterũ pulsus eis qui tertiana laborant, nõ tantùm magnitudine exiguus fit, quantũ iis qui vexantur quartana: neque usqueadeo in tumorẽ attollitur, quantũ illis qui quotidiana occupãtur. Nanq; in hoc typo: pulsuũ quædam mediocritas invenitur. Est autem quandoq; & in accessionũ initiis rarior eo, qui secundum naturam est. Verùm præter has tres, inveniuntur etiã febres quæ typicos dierũ motus servant: sicuti & aliæ typorum prorsus expertes, præter unam. Quæ igitur servant typicos dierũ motus, vel ante horas consuetas corripiunt, vel retardant. Fiunt autẽ inordinatæ, sed præter motus formam. Quare interdum præoccupant, interdum tardius morantur, at citra ordinẽ utraq;: præter id tamen quòd modò inordinatè moveant, modò sistant, nusquam autẽ ordinem habeant, ubi etiam à nullo impediantur: verùm manente semper dierum figura, quam solæ particulares inordinationes comitentur. Quæ verò omnino typorũ expertes sunt, & præter omnes modos enumeratos, & adhuc citra dierum ordinẽ fiunt. Quædam enim invasiones adducunt, quædam existunt prorsus inordinatæ. At speciei hujus differentias plures esse cõtingit. Licet itaq; modo prædicto cuiq; speculari, necnon utcunq; voluerit, prædictorũ typorũ proprietates complicare. Porrò ex typis duplicantur ij qui primi appellantur: ut quotidianus, tertianus atq; quartanus. Quotidianus itaq; duplex est, qui diebus singulis similiter bis invadit, & bis remittit. * Duo autẽ tertiani sunt, qui per singulos dies diversis accessionibus sibi invicẽ succedentibus, tertio quoq; die apprehendunt. Quartani verò, cùm die uno salubri succedente, duobus deinceps sequentibus diebus contingat febricitare, in singulis invasionum horis servatis figuris, quæ nimirũ ex quaternario circuitu sunt æstimandæ. Quotidianus verò tertiano adjungitur, cùm primo quidem die bis invadit, & bis remittit: die autẽ sequenti, semel: tertio verò, rursum similiter primo. Quartano autem quotidianus miscetur, cùm primo quidẽ die bis invadit, duobus sequẽtibus semel: quarto verò die, bis, primo similiter. Porrò quotidianus, tertianus atque quartanus, invicem cõmiscentur, cùm dies quidem prima tres habet invasiones, & totidem remissiones: secunda unam: tertia duas: quarta tres: quinta unã: sex duas: septima rursum tres: atque in reliquis diebus idem cum primis ordo servatur. Tertianus aũt quartano jungitur, ubi prima dies duas invasiones adducit, totidemq; remissiones: secũda verò nullas omnino: tertia unã, & quarta unam similiter: quinta unam: sexta nullã prorsus: septima duas: atq; in sequentibus pari modo. Cõmiscentur adhuc tertianus typus, quartanus & quintanus: cum scilicet primo die accessiones contigerint, secundo quieverint: & tertio tertianus, quarto quartanus, quinto verò tertianus simul & quintanus invaserint. Sed aliter etiã quodammodo hujus typi invasio cõtingit, in eundem nihil minus typi ordinem incidente, tertiani cum semitertiano cõjugatione.

Hemitritæo adesse quæcunq; comitantur tertianam.

Hemitritæorum typorũ propria.

Hemitritæus typus est ferus, periculumq; undecunq; portendens.

Hemitritæus quibus magis sit familiaris.

Hemitritæus aliquando intermittit.

Typum quartanum quæ consequantur

Quartani typi accurata descriptio.

Quartan[us] rarò ab initio incip[it]

Typi adv[...] tentes du[pli]cationem qui sint.

Quotidia[nus] duplex.

Tertian[us] duplex.

Quartan[us] duplex.

Quotidia[nus] typus ter[tia]no iunctu[s]

Quotidi[anus] typus q[uar]tano iunc[tus]

Quotidia[nus] typus ter[tia]no & qu[ar]no iunct[us]

Tertian[us] typus q[uar]to iunctu[s]

Tertian[us] typus qu[ar]tano & [quin]tano mist[us]

GALENI

GALENI PERGAMENI
Ars medicinalis.
CAPUT. I.

Res sunt omnes doctrinę quę ordini inhærent. Prima quidē ex notione finis, quæ per resolutionē fit. Secunda ex cōpositione constat eorū quæ per resolutionem inventa fuerunt. Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus. Ex quibus sanè primam, quæ oritur à finis notione, & ex qua omnes artes via quadam atq; ordine constituuntur, neminē ante nos scripsisse cōperimus. Hic itaq; definitivam faciemus doctrinā, quæ quantum ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur tantùm & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare invenietur. Sufficienter siquidem, ac facillimè cōmendantur memoriæ universa, ex definitionis dissolutione: quoniam totius artis capita in se optima definitio cōplectitur, quam quidem substantialem appellāt: ex adverso distinguentes eam ab aliis, quæ notionales vocantur. Illæ siquidem ab iis quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

doctrina ordinata sunt ...
...ctrinam ...nis notio...ortam, ne...ante Ga...um expo...
...ctrina de...tiva uti...Galenus ...rte me...nali.
...finitio e...na, in se ...ta totius ...s comple...ur.
...finitio est ...dex, sub...tialis & ...onalis.

¶ *Quid sit medicina.* Cap. II.

Medicina est scientia salubrium, & insalubriū, & neutrorum. Nomen autem scientiæ cōmuniter, non propriè, accipere oportet. Porrò salubre ipsum, insalubre & neutrum, unumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem, ut corpus: hoc autem, ut causa: hoc verò, ut signum. Etenim corpus quod natura suscipere sanitatē est aptum, & causam quæ eandem efficere aut cōservare, & signū quod potest indicare, hæc omnia salubria Græci appellare cōsueverunt. Eadem ratione & susceptiva morborum corpora, & eosdem efficientes conservantesq; causas, & signa judicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas signáve dixerunt. Cæterùm secundum quidem primam rationem, atq; præcipuam, causarum salubriū est medicina scientia. Propter eas autem, & aliarum: secundo autem loco insalubrium & tertio, neutrarum. Et post has eodem modo corporū, primò quidē & hic, salubrium: secundo loco, insalubrium: tertio, neutrorum. Itidem & de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis: post hæc earum quæ in ipsis cognitio causarum.

...dicina est ...ntia salu...um, insa...ium, & ...rorum.
...lubria ...dican...
...lubria ...sint. ...rra quæ

¶ *Quot modis dicatur affectivum, indicativum, & susceptivum.* Cap. III.

Sed quoniam & effectivum, & indicativū, & susceptivū, dupliciter unumquodq; dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò ut nūc: nosse oportet, amborū esse medicinæ scientiam. Ipsum verò simpliciter, duobus dicitur modis: & quod semper, & quod ut plurimū: de quorum utroq; medicina pertractat. Neutra verò, et causa & corpus & signum, & quod simpliciter dicitur, & ꝙ ut nunc, tripliciter unumquodq; appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps: hoc verò, quia utriusq;: atq; hoc deniq;, ꝗa aliquando hujus, aliquando illius. Horum autē ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis: aut quia utrunq; contrariorum ex æquo participat: aut quia aliquando plus alterū. Primum igitur de corporibus ipsis dicemus, qualia nam sint, salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis & causis disseremus.

...iciter ...odis ...a dici...iter.

¶ *De corpore salubri.* Cap. IIII.

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonam temperaturā sortitur in simplicibus ac primis particulis: estq; in his quæ ex illis constant instrumentis cōmensuratum. Salubre verò nunc, est corpus, quod in præsenti est sanum. Est verò & hoc, eo tempore quo sanū existit, bonam habens temperaturam & cōmensurationem: non tamen optimam, at sibi propriā. Ipsius verò salubris simpliciter corporis, semper quidem est tale, quod optimè temperatū ac maximè commensuratum existit: ut plurimum autem, quod à cōstitutione optima, non valdè admodum deficit.

Salubre simpliciter corpus quod sit.
Salubre ut nunc, quod sit corpus.

¶ *De corpore insalubri.* Cap. V.

Insalubre verò simpliciter corpus est, quod ab ipso ortu naturæ, vel in consimilib. partibus malam temperiem possidet: vel in instrumētalibus incōmensurationem, vel utrunq; vitium. Insalubre verò ut nunc, est illud, ꝙ eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat: vel in consimilibus pravam temperaturā, vel in instrumentalibus incōmensurationem, vel utrunq; vitium tunc habens. Est verò & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam temperiem possidet in simplicibus & primis particulis omnib. vel in aliquibus, vel in iis quæ obtinent principatum: vel in instrumētariis incōmensuratum existit, idq; vel in omnibus, vel in nōnullis, vel in illis quæ principatum obtinent. Ut multum verò insalubre est corpus, quod ab hujus quidē vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

Insalubre simpliciter corpus, quod sit.
Insalubre ut nunc, quod sit corpus.

¶ *De corpore neutro.* Cap. VI.

Quoniam verò & neutrum corpus dicebatur tripliciter: unum quidem, quod neutrius erat extremæ dispositionis particeps: aliud, ꝙ utriusque: aliud, quod aliquando hujus, aliquando illius: juxta primū significatū, neutrū erit corpus, quod exquisitè mediū est & saluberrimi & insaluberrimi corporis: & hujus, hoc quidē simpliciter tale, quod ab ipso naturæ ortu, ita est cōstitutum: hoc autem ut nunc, quod in præsenti tempore, exquisitè medium existit, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis. Ipsius verò simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus perdurat tale: ut multum autem, quod nonnullas recipit mutationes: At juxta secundum significatum, neutrum erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ, contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in una parte, aut in duabus differentibus. In una quidem, si secundum alteram oppositionem effectivarum qualitatum bonam habuerit temperiem, vel etiam secundum utranque, sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ, delinquat: aut contrà, in his quidem rectè se habeat, vel omnibus, vel quibusdam, peccet autem in ipsa temperie. In differentibus verò partibus, & juxta omnes oppositiones potest quicq simul esse

Neutrum corpus quid sit, juxta primū significatum
Neutrū juxta secundum significatum quid sit.

esse particeps contrariorum. Et semper quidem est tale, quod per omnes ætates in eodem perseverat statu. Ut multũ verò, quod aliqua ex parte evariat. Ita etiam & nunc neutrũ erit corpus juxta secundum significatũ: quia vel parte in una, hæc quidem sibi salubria sunt, illa verò insalubria; vel in differentibus ita afficitur partibus. Juxta tertium significatum, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit. In uno autẽ tempore, quod ita est neutrum, * exactè quidem consistere nequit: latius verò si accipiatur, potest.

Neutrũ iuxta tertium significatum quid.

De signis salubribus. Cap. VII.

Sunt autem ex signis, salubria quidem, quæcunq; præsentem indicant sanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ subjiciũt. Insalubria verò, quæ & præsentẽ indicant ægritudinem, & futuram prænunciãt, & præteritam memoriæ subjiciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram dispositionem ostendunt, prænunciant, & memoriæ subjiciunt: quæq; partim quidem salubrem, partim insalubrem dispositionem indicant: & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando verò insalubrẽ: & hæc quoq; secundum tria tempora, veluti salubria & insalubria, appellantur. Dicuntur autem nonnunq̃ à vetustioribus medicis hæc omnia, signa prænunciativa, quamvis sint præsentium & præteritorum indicativa. Porrò usus non parvus ex prænunciativis atq; indicativis accedit: minor autẽ ex his quæ memoriæ subjiciunt.

Salubria signa quæ sint. Insalubria signa quæ sint. Neutra signa quæ sint.

Signa prænunciativa indicantiáque esse utiliora iis, quæ memoriæ subiiciunt.

De signis optimæ constitutionis. Caput VIII.

Salubrium corporum dignotiones unde petendæ sint.

Salubriũ autem corporũ dignotiones sumendæ sunt ab iis quæ secundum essentiæ rationem eis insunt, & ab his quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus, atq; symptomatis, quæ propriè accidentia appellantur. Ab essentia quidem ipsa eorum quæ optimam habent constitutionem, cõmensuratione: consimilium quidem, in caliditate frigiditate, humiditate & siccitate: instrumẽtorum verò, in quantitate ac numero eorum ex quibus cõstant: ac præterea formatione, situ partium singularum, & totius instrumenti. Ex his verò quæ necessariò consequuntur consimilia, quantũ quidem ad tactum attinet, à mediocritate quæ in mollitie & duritie consistit: quantum verò ad aspectum, à colore optimo, & lævitatis atq; hispiditatis mediocritate. In functionibus à perfectione, quam ipsarum esse virtutem dicimus. Ab iis verò quæ instrumentarias sequũtur partes, à cõmensuratione & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorũ: ac præterea, ab earũ quæ ipsis insunt, virtute operationũ. Optimæ igitur constitutionis corporũ signa indicativa sunt hæc. Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nõnulla quidem in consilium temperatura vitium aliquod parvum habent: nonnulla verò in instrumentariorũ vel omnium, vel aliquorũ cõmensuratione, & hoc quoq; perexiguum. Sunt quæ in utrisq; vitium aliquod habeant. Vitiorum verò genera, eadem sunt his quæ virtutem perficiũt: temperatura quidem in consimilibus: numerus aũt, & formatio, & magnitudo, & situs, in instrumentariis: utrisq; verò cõmunis unitas, quã ipsorum continuitatem vocamus. In his autem ipsis generibus sunt corporũ insalubrium vitia, secundum utrunq; salubritatis significatũ. Terminus autem qui utrunq; distinguit, est operationũ læsio sensibilis. Etenim quæ simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur ob id, quòd facilè à causis morbificis superantur: & quoniã in vigore operationũ deficiunt plurimũ. In medio autẽ salubrium & insalubriũ collocantur ea, quæ neutra exquisitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent nõ parvam, dividatur. Erit autem prima quidem salubrium corporum, secunda neutrorũ, tertia insalubrium. Post hæc deinceps sequũtur quæ jam ægrotant corpora: quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. Hæc autem omnia sensu dijudicantur, non ipsa natura rerum. Signa itaq; sanorum corporum, sive ea salubria, sive insalubria, sive neutra existant, quantitate distantiæ differunt, duobus invicem contrariis terminis à nobis cõstitutis, optima videlicet cõstitutione corporis, & nuper genito morbo: ac deinceps considerantibus, utri eorum sint viciniora, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria: quæ verò ab hac longius distant, atq; ad ea quæ jam ægrotãt, magis accedũt, insalubria: quæ autem intermedia, atq; æqualiter ab utrisq; distare videntur, neutra existunt. Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicavimus. Eorũ verò quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quę in magis & minus secari possunt.

Quot sint differentiæ partium. Cap. IX.

Partium universæ differentiæ sunt quatuor. Siquidem earum nonnullæ principia quædam existunt: aliquæ ab ipsis originem habent: aliquæ neq; aliarum gubernationi præsunt, neque aliunde gubernãtur, cùm insitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur. Quædam verò sunt, quæ insitas simul & aliunde emanantes sortiuntur. Principia igitur sunt cerebrum, cor, hepar, atque testiculi. His verò & originem debent, & famulantur: nervi quidem & spinalis medulla, cerebro: cordi autem, arteriæ, hepati, venæ: ut testiculis seminaria vasa. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt cartilago, os, copula seu ligamentum, membrana, adenes, adeps, & caro simplex. Reliquæ verò partes, cùm unà cum iis habeant ex seipsis regimen, arteriis, nervis, & venis insuper indiguerunt. Capillorum autem atque unguium neq; regimen ullum est, sed generatio tantummodo.

De signis cerebri. Cap. X.

Cerebri autem naturam, quinq; indiciorum genera ostendunt. Primum quidem, totius capitis dispositio. Secundum, sensibilium operationum virtus & vitium. Tertiũ, activarum. Quartũ, earum quæ principatũ obtinent. Quintum deniq; naturalium. Est & aliud sextum genus præter hæc dicta, alteratio quæ extrinsecus advenit. Porrò totius capitis dispositio, ex magnitudine ipsius atq; figura sumitur, necnon ex capillis.

De par-

De parvitate & magnitudine capitis. Caput XI.

Parvũ igitur caput, vitiosæ constitutionis cerebri propriũ indicium est: magnũ verò non necessariò indicat bonã cerebri compositionem: sed si quidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam ac optimam materiam afformarit, eveniat, optimũ signum est. At si ob materiæ tantũ multitudinem, haudquaq̃ bonum. Distinguenda verò sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. Ex figura quidem, si sit cõcinna: semper nanq; hoc, bonum signum existit. Ex iis autem quæ ab eo ortum habent, si cervici validæ insideat, aliisq; ossibus optimè constet: atq; omnis præterea substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, veluti si excogitares sphæram exquisitè rotundam ex cera cõstructam, paulatimq; utrinq; depressam. In hac enim necesse est, ut posteriores * prioresq; partes plus gibbæ fiant, q̃ sphæræ cõveniat: quæ verò utrinq; consistunt, magis rectæ. Quòd si ea quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet nervos, atque cervicem, unà cum ossibus aliis. Nam si secundum naturam constiterint, materię defectus nõ virtutis imbecillitate, contingit. Illis verò nõ rectè se habentibus, principium est debile. Ut plurimũ verò existit optimũ signum figura concinna parencephalidis, quam nõnulli medici posterius cerebrum vocant, ut est revera posterius, distinctum labdoide sutura. Est verò hæc pars principiũ spinalis medullæ, ac proinde nervorum omniũ, per totũ corpus animalis, actionibus subservientiũ. Ipsa siquidem cerebri pars posterior, per seipsam, paucos admodum sensitivos possidet nervos, plurimos autem activos. Anterior verò contrà, sensitivos quidem plurimos, activos autem perpaucos. Quare ubi utraq; fuerit optimè affecta, robustas habebũt eas, quæ ab ipsis pendent, derivationes. Eædem quoq; distinctiones faciendæ sunt ad partes capitis anteriores, quæ etiã ad posteriores: eorundemq; parvitatem, magnitudinem, & figuram, necnon sensus ibi collocatos, visum, gustum, & odoratum, expendere oportet: siquidem sese invicem indicant attestanturq;, & quæ à principiis oriuntur, principii virtutem & vitium: & principium, ea quæ ab ipso nascuntur.

De operationibus obtinentibus principatum. Cap. XII.

Earum autem operationũ quæ obtinent principatum, virtus ac vitium, sunt ipsius principii seorsum tantummodo indicia. Voco autẽ operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proveniũt. Sagacitas igitur, subtilem cerebri substantiã indicat. Tarditas verò intellectus, crassam. At discendi facilitas, formarũ facilè susceptivam, Memoria, stabilem atq; firmam. Difficultas discendi, formarum non facilè susceptivam. Oblivio, fluidam. Mobilitas in opinionibus calidam: ut stabilitas, frigidam.

Signa bonæ temperaturæ cerebri. Caput XIII.

Si quidem cerebrũ sortiatur bonam primarũ quatuor qualitatum temperiem, omnia quæ diximus, habebit quàm moderata. Excrementa quoq; quæ ab eo expurgantur, moderatè se habebunt, atq; ab iis quæ extrinsecus alterando occursant, nequaquam lædetur. Talibus igitur capilli capitis, cùm adhuc sunt infantes, subrufi: cũ verò pueri, subflavi: cùm jam adoleverint, flavi fiunt: mediiq; inter omnino crispos * & lenes Nec verò calvescunt facilè.

Signa calidi cerebri. Cap. XIIII.

Signa calidi cerebri sunt, in iis quæ circa caput consistunt, rubor & calor major, & quæ in oculis visuntur venæ, conspicuę magis. Capilli quoque in his statim in lucem æditis * celeriter generantur: & cùm plurimum in calore à mediocri temperatura recesserint, nigri & robusti & crispi fiunt: cùm verò non multũ, subflavi quidem ab initio fiunt, deinde nigricant: ac progredientibus ætatibus, calvitiũ patiũtur: eoq; magis, quò temperies plus æquo calidior fuerit. Excrementa verò quæ per palatum, & nares, & oculos, & aures purgantur, pauca & concocta ipsis existũt, si integra sanitate fruantur. Si verò eis caput repleatur, plura quidem in ipsis excremẽta, sed nõ incocta gignuntur. Implentur autem aggravanturq; eorum capita à calfacientibus tum cibis, tũ potibus: necnon ab odoribus, iis omnibus, quæ extrinsecus nobis occursant: in quorum numero est aër circunfluus: ac tunc præcipuè, si nõ solum natura calida, sed etiã humida, ipsa corpora extiterint. Brevib. aũt somnis hujusmodi temperaturæ cõtentæ sunt, nec profundis admodum.

Signa frigidi cerebri. Cap. XV.

Frigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia sunt plura in propriis meatibus excrementa: capilli recti, rufi, stabiles, & qui longo post nativitatem tempore nascuntur tenues, atq; ab initio malè nutriti. Porrò quibus tale cerebrum obtigit, facilè à frigidis causis læduntur: quo sanè læsionis tempore destillationibus & gravedinibus corripiuntur. Sed nec partium quæ juxta caput sunt calor magnus aut rubor, nec oculorum venæ illis conspicuæ insunt. Sunt autẽ quodammodo somnolentiores.

Signa sicci cerebri. Cap. XVI.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habẽt robustos, crispos potius quàm rectos, & qui celerrimè eis genitis innascũtur. Citò autem calvescunt.

Humidi cerebri indicia. Cap. XVII.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani quodq; minimè calvi fiãt: sensus turbulenti, multitudo excrementorũ, somni multi & profundi. Atq; hæ quidem simplices sunt intemperies.

Signa calidi sicciq; cerebri. Cap. XVIII.

Qui calido & sicco sunt cerebro, superfluitatibus carent, sensibus vigent, plurimũ vigilãt, atq; citò fiunt calvi. Prima autẽ capillorũ generatio in illis celerrima est, ac plurimo alimento abundans. Capillos verò habẽt nigros & crispos: tangentibusque caput sentiuntur calidi, rubicũdiq; sunt, usq; ad consistentiæ ætatem.

Signa calidi & humidi cerebri. Cap. XIX.

Si verò humiditas caliditati jũgatur, sed parũ utra-

Marginal notes (left): ut magnum quantitas non bonum ... ium. | ...tis natu... figura, ...s nam ...ebeat. | ...encepha... | ...doides ...ra. ...bellum ...rincipiũ ...alis me... | ...ncipia & ...uæ ab il... ...riuntur, ...invicem ...stantur ...ndicant. | ...ncipaliũ ...ma actio ...m singula ...d significat.

Marginal notes (right): Cerebri calidi indicia. | Cerebrum calidum à quibus facilè impleatur. | Calida & humida corpora somnis brevibus contenta sunt. | Cerebri frigidi indicia. | Cerebro frigido prædití facilè à frigidis causis læduntur. | Cerebro frigido prædití somnolentiores sunt. | Cerebri sicci indicia. | Cerebri humidi indicia. | Cerebri calidi & sicci indicia.

Cerebri calidi et humidi indicia.

utraq; qualitas mediocritatem superet, adest color bonus calorq;, & quæ in oculis sunt venæ, magnæ. Præterea excrementa plura, & mediocriter cocta, & capilli recti & subflavi: nec facilè calvi fiunt. Impletur verò atq; aggravantur eorum capita à calidis. At si humectentur: tunc multò magis: & præcipuè ubi multitudine excrementorũ redundant. Quòd si plurimũ caliditas atq; humiditas creverint, iis caput est morbis obnoxium, excrementisq; abundans: ac facilè à calfacientibus & humectantibus læditur. Proinde Auster semper talibus adversatur: atq; optimè in Aquilone se habet. Hi non diu vigilare possunt, & cùm se ad somnum converterint, simul gravi somno tentantur & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena. Visus est eis turbulentus, nec satis sensibus vigent. Pro ratione autẽ ipsius qualitatis in mistione excellentis mediocritatem, solent etiam signa ipsa excellere.

Cerebrò calido et humido præditis, ut adversatur Auster, sic confert Aquilo.

¶ *Signa frigidi & sicci cerebri.* Cap. XX.

Cerebri frigidi & sicci indicia.

Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperantiæ, frigidum & minimè coloratũ, sui ratione, caput efficiunt. Qui autem sic sunt affecti, in oculis nullas habent venas conspicuas, facileque à frigidis causis læduntur. Quare & inæquali sanitate fruũtur.

¶ *De sensibus.* Cap. XXI.

Sensus autem eorũ, in juventute quidem omnes vigent, atq; omni vitio carent: sed progredieñte ætate citò marcescũt. Ut autem summatim dicam, omnia quæ ad caput pertinent, celerrimè illis marcescunt: quamobrem citò cani fiunt. Capilli verò ipsis quidem genitis, vix exeunt, & malè nutriuntur, & rufi sunt. In progressu autem ætatis, superante magis frigiditate caliditatem, q̃ siccitate humiditatem, non calvescunt. Contrà verò, si contigerit siccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò parum colori, calvi fiunt hi.

¶ *Signa cerebri frigidi & humidi.*
Caput XXII.

Cerebri frigidi & humidi indicia.

Humidæ verò & frigidæ cerebri temperaturæ, graves somnos conciliant, sensuum hebetudinem pariunt, vim excremẽtorum accumulãt, caputq; reddunt frigori & plenitudini obnoxiũ. Sic affecti, destillationibus & gravedinibus facilè corripiuntur: at minimè calvi fiunt.

¶ *De oculis.* XXIII.

Oculorũ temperamenta quomodo dignoscantur.

Qui oculi tangentibus manifestè calidi apparent, & facilè ac crebro motu movẽtur, & venas latas habent, ij calidi omnes sunt Frigidi verò, his cõtrarij. Et humidi quidem, molles, multaq; humiditate referti: sicci verò, duri simul & aridi. A similibus autem suæ temperaturę causis facilè offenduntur: juvantur verò à modico contrariorum usu. Sed hoc quidem commune in omni cujuscunque partis temperiei dignotione meminisse oportet.

Oculi à similibus temperaturæ suæ causis læduntur facilè: iuvantur verò à modico contrariorum usu.

¶ *De magnitudine oculorum.* XXIIII.

Oculorũ magnitudo quid indicet.

Magnitudo oculorum quidem, ubi concinnitas adsit, & operationum virtus, multitudinẽ bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam indicat.

¶ *De parvitate oculorum.* Cap. XXV.

Oculorum parvitas quid significet.

Parvitas verò oculorũ, adjuncta quidem concinnitate, atq; * odorationũ virtute, paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò inconcinnitas adsit, atq; functionum vitium, paucam simul atq; vitiosam materiam demonstrat.

¶ *De colore oculorum.* Cap. XXVI.

Oculi glauci & nigri unde fiant.

Glauci oculi, qui pura humiditate ac nõ multa præfulgẽt, tales fiunt ob splẽdidi luminis abundantiã. Cõtrà verò nigri, & q intermediã naturã servãt, causas quoq; intermedias sortiũtur.

¶ *De glaucedine & nigredine oculorum.*
Caput XXVII.

Glauceæ oculorum causæ.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystallini humoris, vel propter situm prominentem, vel propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem. Omnibus autẽ his in unum coëuntibus, fit glaucissimus oculus. Si verò aliqua adsint, aliqua desint, tunc major minórve glaucedo contrahitur. Niger verò oculus fit aut ob parvitatem crystalloidis, aut propter profundũ situm, vel quia splendidus ac fulgidus exquisitè non est, vel quia tenuis humor vel superabundat, vel impurus existit, vel ꝓpter unam ex hisce causis, vel propter omnes fieri cõsuevit. Tenuis igitur humor quò magis ad aquæ naturam accedit, & superabundat, humidiorem ostendit oculum: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. Crystalloides autem humor, si quidem durior existat, sicciorem efficit oculũ: si verò mollior, humidiorem. Sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorẽ: si relinquatur ab illo, contrarium.

Nigredinis oculorum causæ.

¶ *De cordis temperaturis.* Cap. XXVIII.

Cor frigidissimum erit calidius calidissimo cerebro.

Unamquamq; partem calidiorem aut frigidiorem dicimus, nõ alicui rei alteri, sed ad seipsam, eam comparãtes. Sic enim utcunq; extiterit cor natura frigidissimũ, multò sanè calidiorem temperiem sortietur calidissimo cerebro.

¶ *Signa cordis calidi.* Cap. XXIX.

Cordis calidi indicia.

Calidioris igitur cordis, quàm pro naturali symmetria, indicia quædam sunt inseparabilia, & propria, magnitudo respirationis, pulsus velocitas & frequentia, audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcũq; hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperies universum corpus calidũ reddit, nisi hepar vehementius obstiterit. Est præterea & latitudo thoracis, caliditatis indicium, nisi & hìc quoq; cerebrum plurimũ reluctetur: cui spinalis medullæ magnitudo proportione respondet. Tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quãta spinalis medulla: quare & spina universa. Cõpingitur autẽ thorax ad eam spinæ partem, quæ * juxta metaphrenum, hoc est, dorsum, cõsistit, tanq̃ ad navis carinam. Quare necessariò ejus longitudo æquabitur dorso. Latitudo verò erit pro vertebrarũ ratione, quando ad proportionem crassitudinis earum fuerit compactus. Cũ verò cordis caliditas superans perflaverit ac dilatuerit

Thoracis latitudo quando sit caliditatis indicium.

dilataverit in primo sui ortu thoracem, erit ejusdem caliditati proportione respondens. Quare quũ caput parvum, thorax aũt latus extiterit, maximum hoc tibi fuerit cordis caliditatis indiciũ. Quum verò magno existente capite, parvus fuerit, propriissimum hoc tibi sit cordis frigidioris signum & argumentum. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil judicans.

Signa cordis frigidi. Cap. XXX.

...lis frigi- ...dicia.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quàm modo naturæ conveniat: non tamẽ necessariò tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tantò thorax minor extiterit, quãtò cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò major fuerit, quàm pro frigiditatis portione, non solùm minor, sed etiam tardior & rarior ipsa respiratio erit. Sic affecti, sunt naturaliter timidi, pusillanimésq;, atque tardi: pectusque glabrum sortiuntur.

Signa cordis sicci. Cap. XXXI.

...is siccio- ...adicia.

Cor aũt siccius, pulsus duriores efficit: iramq; non promptam excitat, sed ferinam, quæq; facilè compesci non possit. Magna autẽ ex parte sic affectis universum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi. Cap. XXXII.

...lis hu- ...i indi-

Cordis verò humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidẽ proclives, sed talem, qua sedari possit: at universum corpus humidius existit, nisi hepar obsistat.

Signa cordis calidi & sicci. Cap. XXXIII.

...lis calidi ...cci indi-

Calidi et sicci cordis pulsus duri sunt, magni, veloces, atq; frequentes: similiterque respirationes magnæ, veloces atq; frequentes. Multò autẽ magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thoracem cordi non aucto proportionaliter. Sic affecti, præ cunctis, pectus habẽt maximè hirsutum, & hypochondria. Ad actiones autem sunt prompti, iracundi, & * celeres, moresq; pręse ferunt tyrannicos. Sunt etenim ad furorem faciles, inexorabilésq;.

Signa cordis calidi & humidi.
Cap. XXXIIII.

...lis calidi ...umidi ...cia.

Si verò caliditas cum humiditate pręcellat, minus quidem ejs quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones verò nihilò minus prompti: non tamen ferus ipsis est animus, sed ad iram tantùm pclivis. Pulsus verò magni ac molles, velocesq; & frequẽtes existunt. At respiratio, si thorax quidem cordi fuerit proportionalis, eandem cum pulsibus speciem servabit. Si verò minor extiterit, tantò illis velocior atq; frequentior erit, quãtò et thorax minor extiterit. Quòd si multa facta fuerit eversio in ipsa temperatura, atq; in humiditate præcipuè, præter ea quæ diximus, contingẽt etiã ex putredine morbi, his, qui in ipsis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autẽ majores fient, ac velociores inspirationibus: necnon arteriæ contractio velox.

Signa cordis humidi & frigidi. Cap. XXXV.

...lis frigi- ...humi- ...dicia.

Qui humidiore & frigidiore sunt corde, pulsus molles sortiũtur, minimeq; audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam possident glabrum pectus: minimèq; iracundiam conservant, ad quam etiam non sunt admodum prompti.

Signa cordis frigidi & sicci. Cap. XXXVI.

Cordis frigidi & sicci argumenta.

Frigidius verò atq; siccius cor pulsus quidem duriores reddit & parvos: respirationem autem, si quidem thorax parvitatẽ cordis frigiditati pportionalem habuerit, moderatã: si verò major extiterit, raram & tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad irascendum sunt prompti: quum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iracundiam. Habent autem maximè omnium pectus glabrum. * Cæterùm quæcunque de moribus, sive nunc, sive quovis alio sermone explicata sunt ad temperaturæ cognitionem: sciendum est, ea nõ de optimis moribus, aut vitiosis, qui ex philosophia hominibus adveniunt, sed de insitis unicuiq;, naturalibusq;, à nobis exposita fuisse.

Mores ipsi sunt duplices nempe civiles et naturales, sive insiti

Signa calidi hepatis. Cap. XXXVII.

Hepatis calidi indicia.

Hepatis calidioris indicia, venarũ latitudo, flava bilis abundãtior: in cõsistente verò ętate, etiã atra: calidior ipsis sanguis, atq; eadẽ ratione universum corpus, nisi cor obstiterit. His venter & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi. Cap. XXXVIII.

Hepatis frigidi indicia.

Frigidioris verò, angustia venarũ, pituita abundantior, sanguis frigidior, adeoq; totius corporis habitus, nisi calefiat à corde. Vẽter illis glaber est, atq; hypochondria.

Signa hepatis sicci. Cap. XXXIX.

Hepatis siccioris indicia.

Siccioris autem, sanguis quidẽ crassior, & minimè abundans: venæ duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis. Cap. XL.

Hepatis humidi indicia.

Humidioris autẽ, sanguis quidem copiosior, humidiorq;, atq; venæ molliores: ita verò & universum corpus, nisi cor reluctetur.

Signa calidi & sicci hepatis. Cap. XLI.

Hepatis calidi & sicci indicia.

Calidioris verò simul ac siccioris hepatis sunt indicia, hypochondria plurimũ hispida, sanguis crassior & siccior, flava bilis plurima: consistente autem ætate, etiam atra: venarum autem latitudo & durities. Sic verò & universum corpus se habet. Nam quæ ex corde caliditas originem duxit, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur, frigiditatẽ: sicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non potest humidius cor ad habitum contrarium perducere. At media inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas nascitur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quàm siccitas ab humiditate: minus autem à caliditate: adhuc verò multo minꝰ à frigiditate. Hęc enim inter omnes qualitates quæ eveniunt ab hepate facillimè superatur. Ubi igitur in unum convenerint utriusq; principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus.

Signa hepatis calidi & humidi.
Cap. XLII.

Hepatis calidi & humidi signa.

Humidius autem, ac simul calidius hepar, minus quidem quàm calidius & siccius hispida hypochondria reddit. Plurimum verò sanguinis, & venas amplas, habitũmq; calidiorẽ, & humidiorẽ facit, nisi obstiterit cor. Si verò amplius in ambabus qualitatib. à naturę modo recedat, à morbis qui ex putredine ac vitiosis humoribus fiunt, sic affectus minimo negocio corripitᵘʳ, pręsertim si plurimũ augeatᵘʳ humiditas: caliditas verò nõ ita. Sin aũt cõtrà, minimè humorũ vitio laborat.

Signa hepatis humidi & frigidi Cap. XLIII.

Hepatis humidi et frigidi indicia.

Humidius autē atq; frigidius hepar habet hypochondria glabra: sanguinem verò accedentē ad pituitæ naturam gignit, cum venarum angustia. Sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam transferatur naturam.

Signa hepatis frigidi & sicci. Cap. XLIV.

Hepatis frigidi & sicci indicia.

Frigidius & siccius hepar, parum sanguinis, & exiguas venas exhibet corpori: ipsumq; frigidius reddit, & hipochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ temperaturæ testiculorū. Cap. XLV.

Testiculorū temperaturas significantia.

Temperatura verò testiculorum, calida quidem, proclivis ad venerem, masculorumq; productrix, atq; fœcūda. Eadem celerrimè genitales partes obsepit pilis. Frigidior verò cōtraria efficit. At humida, multo & humido semine abundat. Sicca, paucū & modicè crassū generat semē.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVI.

Testiculorū calidorum et siccorum indicia.

Calidior verò & siccior, crassissimū semē habet, & fœcundissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitū excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt: atque omnes quæ circūstant, suprà quidem, usq; ad umbilicū: infrà verò, usq; ad media femora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona ejuscemodi tēperatura: statim verò satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVII.

Testium calidorum & humidorum indicia.

Sin autem caliditas humiditati jūgatur, hirsuti quidē tales minus, plus verò semine abundāt: non tamen plus cęteris appetunt, sed minori detrimento pręter modū venereis indulgēt. Quòd si caliditas & humiditas abundanter exuperaverint, non sine detrimento à venereis abstinent.

Signa humidæ & frigidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVIII.

Testium frigidorum & humidorum indicia.

Si verò frigidiorem & humidiorem temperaturā testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem exercere veneream incipiunt, nec proni ad actū hujuscemodi sunt. Aquosum verò & tenue ipsis est semē, infœcundūq;, & fœminarū generativū, vel omnino nō generas.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLIX.

Testium frigidorum & siccorum indicia.

At frigidior & siccior tēperatura, similis quidē in reliquis est antedictæ: crassius tamē in ipsa semen existit, atq; paucum omnino.

De totius corporis habitu. Cap. L.

Totius corporis habitus in illis maximè cōsistere dicitur partib. q primæ oculis subjiciuntur. Sunt verò hæ, musculi, qui omnia ambiunt ossa, existentes quædā carnes compositæ, ex prima & simplici carne, & pręterea fibris, quibus innascūtur. Propria siquidē musculorū substātia constat ex his duob. Quę verò ad ipsos vasa pertingunt, veluti rivi quidam sunt, qui non substantiā complent, sed eis subministrāt, ut in vita permaneāt.

Musculorum substantia ex quibus constet.

Signa moderatæ temperaturæ. Cap. LI.

Temperamēti moderati indicia.

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum, sunt: color quidem ex rubeo & albo cōmistus: capilli flavi, & ut plurimū mediocriter crispi: carnositatisq; mediocritas in qualitate & quantitate. Medium nanq; est exquisitè, ac veluti Polycleti regula, hujuscemodi corpus, inter omnes excessus, ceu ad quod ipsi & dicantur, & cognoscantur.

De corpore calidiore. Cap. LII.

Temperaturæ calidæ indicia.

Quæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, vel siccitate, hęc quātum ad carnosum genus attinet, videtur quidem tangentibus calidiora tantùm, quantùm & corū tēperatura calidior. Tantò verò magis hirsuta sunt, quātò & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum capillos nigros sortiuntur.

Signa frigidæ temperaturæ. Cap. LIII.

Temperaturæ frigidæ indicia.

Frigidioris autem tēperaturæ indicia sunt, pilorum privatio, pinguitudo, & occursans frigiditas. Color autem, unà cum capillis, ruffus, & ubi frigiditas excesserit, lividus quodāmodo existit.

Signa siccæ temperaturæ. Cap. LIV.

Temperaturæ siccioris indicia.

Siccior temperatura tātò gracilior & durior est bona temperatura, quantò major est siccitas.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. LV.

Temperamenti humidioris indicia.

Humidior autē tēperies, carnosior atq; mollior existit.

Signa calidæ & siccæ tēperaturæ. Cap. LVI.

Temperaturæ calidæ siccæ indicia.

Calidior simul & siccior, magis hirsuta, necnō calida & dura existit: itaque pinguedine caret, tenuisq; est, & capillos nigros sortitur. Si verò multùm in caliditate excellat, color quoque niger illi adest.

Signa calidæ & humidæ tēperaturæ. C. LVII.

Temperaturæ calidæ humidæ indicia.

Calidior aūt & humidior temperatura, mollior & calidior & carnosior tantò existit bona tēperie, quātùm & utrisq; qualitatibus aucta fuerit. Quod si plurimum augeatur, citò similiter à putredinis corripitur morbis.* Si verò parum quidem humidior sit, multò autē calidior, molliores quidem parum hujuscemodi sunt, iis qui bonam habent temperiem, & magis carnosi: nō parum verò hirsutiores, & tangentibus etiā non parum calidiores. Nigri verò eis sunt capilli, & caro pinguedine caret. Sin autem paulò quidem calidior, multò verò humidior, mollis his caro est, & multa: colorq; miscellaneus, ex albo simul & rubeo tangentibusq; paulò calidiores apparent. In summa aūt, omnibus temperaturæ conjugationibus, semper excellentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ. Cap. LVIII.

Temperaturæ frigidæ humidæ indicia.

Frigidior autem atq; humidior temperatura, si parum quidem utraq; augeatur, capillis nuda est & alba, mollisq; & crassa, & pinguis. Si verò magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem qualitatum auctarum: color autem, unà cum capillis, ruffus. Quemadmodum si plurimùm utraq; augeatur, lividus. Si verò qualitatum augmentum inæquale fuerit, ejus quę superaverit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ tēperaturæ. C. LIX.

Temperaturæ frigidæ siccæ indicia.

Si autem frigiditas unà cum siccitate augeatur æqualiter, natura durum ac tenue & glabrum corpus sic affecti sortiuntur, ac tangentibus frigidum: pinguedo tamen ipsis, etsi graciles sint, per carnes dispersa inest. Capilli autē & color, frigiditatis modū, ac proportionē sequūtur. Ubi verò calida & sicca temperatura, per decremen-

crementi tempus, in frigidũ & siccũ labitur habitum, graciles hi tunc fiunt, & duri, atq; atra bilis in eis dominatur: & ob id nigri simul, hirsutiq; evadunt. In universum autem, si membrum facilè frigescit, vel frigiditatis, vel raritatis est signũ: si verò non facilè, vel caliditatis, vel densitatis. Si à desiccantib. offendatur, atq; aridum & siccũ, nec facilè mobile fiat, siccitatis: quemadmodum & si ab humectantibus graviter se habeat, humiditatis. Porrò pauca simul & dura caro, membrũ siccius efficit: multa aũt & mollis, humidius. Sic & intermedia spacia corporũ similariũ, ut plus vel minus humidæ substãtiæ in se cõtinent, vel crassius vel tenuius, vel humidius vel siccius, mẽbrũ ostendunt, humidius quidẽ, ubi subtilior & plurima est humiditas: siccius verò, ubi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ partes, quæ verè solidæ sunt ac primę, nullo modo effici humidiores possunt: intercepta aũt in ipsis spacia, hac vel illa humiditate complere possibile est. Hoc verò est proprium partiũ similariũ alimentũ quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

Solidas partes non posse ullo modo humidiores effici. ...orum ...rum ali...um ...sit.

Signa sicci ventriculi. Cap. LX.

...riculi ...ris in...

Ventriculi indicia sunt, ejus quidem qui natura siccior existit, si celeriter sitibundi fiant, & paucus eis potus sufficiat: à plurimo autẽ aggraventur, fluctuationibusq; infestẽtur, aut superfluitet id quod abundat, cibisq; delectẽtur siccioribus.

Signa humidioris ventriculi. Cap. LXI.

...riculi ...idioris ...a.

Humidioris aũt, si neq; sitibundi fiat, & superabundans humidũ facilè tolerent, & cibis humidioribus gaudeant.

Signa calidi ventriculi. Cap. LXII.

...riculi ...ioris in...

Calidior verò natura ventriculus, melius quidẽ cõcoquit quàm appetat: & multò magis quæcunq; sunt dura, & non facilè alterationem suscipiunt. Nam quæ facilè alterantur, in eo corrumpũtur: gaudetq; calidis potibus ac cibis, nec à frigidis ullã percipit noxam, si modicè ipsis utatur.

Signa ventriculi frigidi. Cap. LXIII.

...uli fri... ...ndicia.

Frigidus natura ventriculus, ad appetẽdũ quidem plurimum viget, ad cõcoquendum autem, minimè: tales presertim cibos, qui & frigidi sunt, & non facilè alterationem suscipiunt. Citò itaq; in ipso acescunt: ac proinde acidis ructibus talis ventriculus abundat plurimùm: gaudetq; frigidis, sed ab eorum usu immodico offenditur. Sic & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit lõgiori tempore tolerare: quemadmodum neq; calidus calida. Malę verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculũ occupant, hoc differunt ab iis quæ naturales existunt, quoniã contraria, non autem similia, appetũt, quemadmodũ naturales.

...periis ...sa, à ...alibus ...eran... ...o diffe...

De siti à corde & pulmone profecta. Cap. LXIV.

Nec verò tantùm ventriculus sitibundos, minimeq; sitientes reddit, & frigidi calidiq; potus appetentiores, sed ea quoq; viscera quæ in thorace sunt, ut cor atq; pulmo. Cæterùm qui ob horum sitiunt caliditatẽ, plus inspirant, & longius expirant, atq; æstum in thorace percipiunt: non sicuti qui ventriculi ratione in hypochõdriis caliditatem patiuntur. Præterea bibentes, non statim quiescunt, & frigidus potus magis eorum sitim restinguit. Refrigerat autem eosdem & frigidi aëris inspiratio: quæ nihil illos juvat, qui ventriculi ratione sunt sitibundi. Sic qui contrario modo se habẽt, sensibiliter à frigida inspiratione læduntur.

Visce... thora... quo... distin... abil... ex... ven... s.

Signa pulmonis frigidi. Cap. LXV.

Pulmonis frigidi indicia.

Et hoc maximũ sit frigidi pulmonis indicium. Ut etenim frigidum inspirãtes, manifestè dolorẽ sentiunt atq; frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica. Sed & pituitosa excrementa tum loquentes, tum tussientes rejiciunt.

Signa pulmonis sicci. Cap. LXVI.

Pulmonis siccioris indicia. Vocem raucam quæ efficiant.

Pulmonis autẽ siccitates excremẽtis vacant, & pituita: vocemq; claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram eam reddũt, ac raucam. Et quum vehemẽtius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce. Cap. LXVII.

Vocis magnitudo & parvitas ad quæ consequantur.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neq; parvitas à frigiditate oritur: sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum: parvitas verò, à contrariis procedit causis. Quare nec semp, nec primò, sed ex accidẽti, & solas naturales temperaturas, nõ autem adventitias, vocis magnitudo aut parvitas sequitur. Quia enim talia instrumenta temperaturę ratione sunt facta, ad hæc autẽ consequitur hujuscemodi vox: ob id nimirum contingit, ex voce de naturali temperie ratiocinari.

De leni & aspera voce. LXVIII.

Vox lenis asperaq; quid consequatur.

Nam lenis vox, arteriæ lenitatem cõsequitur, sicuti & aspera asperitatẽ. Lenitas igitur arteriæ, moderatã temperiem sequitur, ut asperitas siccitatem. Asperitas quippe fit à duri corporis inæqualitate. Arteriam verò duram, similarium partium, ex quibus constat, siccitas efficit: at inæqualem dispersæ in eisdem humiditatis defectus.

De voce acuta. Cap. LXIX.

Voci acutæ gravisq; quæ requirantur. Virtus vitiumq; cuiuslibet facultatis à temperie ipsa exoritur.

Eodem modo neq; acuta naturaliter vox, sine angustia faciũ, nec gravis, sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atq; innata frigiditate nascitur: latitudo autem à caliditate. * Porrò cujusq; facultatis virtus & vitium, à temperie ipsa, ceu à causa præcedente, exoritur.

De homine pituitoso bilem vomente. Cap. LXX.

Bilem cur pituitosi nonnulli assiduè vomant.

Vidi equidem hominem, cujus totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamẽ biliosum evomebat humorem. Censui itaq; inspiciũda alvi excrementa esse, in quibus minimè apparebat bilis. Quare conjectura quadam comprehendi, eum meatũ, qui biliosum humorem egurgitat, non minimã ipsius partem ad * imum orificium ventriculi, quod Græci pyloron vocant, effundere, ut in quibusdam animalibus cernitur. Plurimùm itaq; ad eorum quæ latent sensuũ cognitionẽ cõducit, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, operationumq; atq; utilitatũ invẽtio.

Quomodo cognoscantur ægrotantia corpora. Cap. LXXI.

Aegrotantes particulas dignoscendi ratio.

Ubi igitur jam corpora ægrotãt, ipsorum partes, quæ quidem subjiciuntur sensui, sunt dignoscendæ ex eorum quæ insunt eis secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, numero, situ: & ea quæ est secundũ duritiem, mollitiem, frigiditatem, & humiditatem, differẽtia. Quæ autem visum effugiũt, ex operationum læsionibus, aut iis quæ excernuntur, aut dolori-

bus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

Cerebri morbi quomodo dignoscendi.

¶ *De signis patientis cerebri.* Cap. LXXII.

Igitur cerebri ægras dispositiones, aut ex desipientiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex iis quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut ex dolorũ, qui ei eveniunt, differentiis, cognoscere oportet.

Cordis morbi unde noscantur.

¶ *Signa cordis patientis.* Cap. LXXIII.

Quæ verò in corde fiũt, ex difficilis anhelitus speciebus, & tremulis motibus, qui ipsi contingunt, & pulsibus quoq; ejus & arteriarum, & ex iræ excandescẽtis celeritate vel tarditate, & ex febribus, & refrigerationibus, & in colore differẽtiis, eisq; quibus conflictatur, doloribus.

Hepatis affectus unde sint cognoscẽdi.

¶ *Signa patientis hepatis.* Cap. LXXIV.

Quæ in hepate fiunt, ex defectu humorũ atq; abundantia, & ad id, quod præter naturam est, eversione, & colore malo. Sed & ex gravitatibus, & tumoribus, & doloribus, nõ modò his qui in eo ortum habent, verùm & ex illis, qui consortij lege proveniunt: ut per aliquam difficilis respirationis, aut etiam tussis speciem.

Ventriculi affectus quo pacto deprehendendi.

¶ *Signa patientis ventriculi.* Cap. LXXV.

Sic & ventriculi affectus agnoscitur, ubi in cõctione, et appetitu humidi vel sicci alimẽti, vel superfluitatũ excretione, delinquitur. Nec secus ex singultibus, eructationibus, nauseis, vomitibus, & ipsis eorum quæ vomuntur, speciebus.

Thoracis affectus unde sint dignoscendi.

¶ *Signa patientis thoracis.* Cap. LXXVI.

Thoracis dignoscũtur affectus ex spirãdi difficultatibus, tussibus, & dolorib. qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ cùm tussi expuuntur, differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines, spirationes difficiles, & tusses, & dolor in loco, & quę expuũtur, & vocis offensiones ostendũt. In universum autem ex tumore, dolore, operationũ læsione, & excrementorum differentia, omniũ partium affectus noscuntur. Tumores igitur præter naturam, in inflammationibus, scirrhis, atque iis quæ vocantur œdemata, explorandi sunt. Dolor autem, quemcunque obsederit locum, aut solutam continuitatem, aut subitam alterationem, indicat. Solvitur autem continuitas incisione, exesione, fractione, & tensione. Alteratur verò substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Tripliciter autẽ lęditur operatio; aut quia debiliter, aut quia vitiosè, aut quia nullo fit modo. At verò quæcunque excernuntur, nonnulla quidem sunt velut partes locorum patientium, non nulla verò ceu excrementa. Etenim quæ in ipsis naturaliter cõtinentur, singula propriam facient indicationem.

Dolor quid indicet.

Solvi unitas quot modis possit.

Operatio tripliciter læditur.

Excretorum differentia.

¶ *Signa futuræ ægritudinis.* Cap. LXXVII.

Eorum autem indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habẽt inter ea quæ sani & ægrotantibus accidunt. Siquidem sanis omnia secundum naturã insunt: præter naturam verò ægrotantibus, quatenus ægrotãt. In confinio autem horum, indicia neutrorum cõsistunt. Quocirca dispositiones corporum, quę casura in morbum videtur, sunt ex neutrorum genere, simulq; etiam quæ ipsa indicant signa. Primò siquidem hæc sanitatem ostendunt, secundò autem ægritudinem. Ac proinde eadem signa secundum habitudinem, quæ ad aliquid est, neutra & insalubria dicuntur: quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt, neutra: quæ verò futuram præmonstrant, insalubria. Eadem verò ratione, & quæcunque ęgrotãtibus signa salutaria apparent, dicẽtur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendunt: ęgra autem, quatenus præsentem indicant ægritudinem. Nec in ambiguo est, quòd quæ sunt utrorumque indicativa, neutra dicuntur, secũdum unum quoddam neutrius vocabuli significatum. Quum igitur eorum signorum quæ futuram ægritudinem indicant, duplex sit differentia, prius ea pertractemus, quę quãtitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis speciebus, ab eo quod secundum naturam, evariant: veluti ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, vel quæ non servat consuetum tempus, aut quæ ad edulia nõ usitata fertur. Ad hoc etiam genus pertinẽt excretiones cibi superfluitatum, quę aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existunt. Sic humidiorum excrementorum vel defectus, vel pręter consuetudinẽ abundãtia, aut in colore, aut in cõsistentia varietas, aut in excretionis tempore. Pręterea vigiliæ plures, somniq;: aut nõ cõsueto tempore obiti. Eodem modo potus pluris aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus, venereorumq; immodica aut intempestiva concupiscentia. Ad hæc plures aut pauciores sudores his qui sunt opportuni, & ad motus torpor: vel si moveri tẽtaverint, tarditas, exolutióve insignis. Huc pertinet menstruorũ suppressio, vel immodica, aut diminuta evacuatio. Similiter de fluxu hæmorrhoidũ est distinguendũ. Quòd si nõ eadẽ quæ prius ex cibo potuq; voluptas capiatur, est futuræ ægritudinis signum: quemadmodum hebetudo mentis sensuũq; minimè naturalis aut oblivio insolita, somnive turbati imaginibus. In summa verò, quęcunq; secundũ naturam inerãt: hæc quidẽ supra modũ aucta, hæc verò imminuta, hæc tẽporibus quibusdã, aut qualitatibus, aut quantitatibus immutata, futuros morbos pręnũciant. Porrò morsus ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorũ, aut quum alvus subducitur, aut quum vomitus excitatur, aut quum mingitur, sive alius aliquis dolor mediocris, ex genere quidem existit eorũ quæ præter naturã: non tamẽ qui sic se habent, ægrotare dicũtur: sicuti nec qui capite gravantur, aut dolent, aut vigilant: quum nondum solitæ ipsorum impediuntur operationes. Hic siquidẽ in hujuscemodi operationibus terminus est. Atque in eo idcirco quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram atque neutram dicemus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, unaquæque ex his quas antea diximus, vel morbus est, vel dispositio neutra. Sic & quæcunque in sensibus, non in eo quod magis aut minus invicem differunt, sed toto genere sunt præter naturã, signa morborum existunt, quandiu modica fuerint, ac nondum sufficiunt hominem à consuetis operibus amovere. Ea autem contingunt, ubi sensus ipsi circa sensibilia propria palàm hallucinantur.

Morbum futurum signa indicantia ex neutrorũ genere existunt.

Ægri... nem fu... indica... signor... tura d...

Morbo... ros pr... ciant q... natura... ne rece...

¶ *Signa corporũ ægrotantiũ.* Cap. LXXVIII.

At quæ jã in ęgrotantib. signa videntur, nonnulla

nulla

nulla quidem salutem, nonnulla mortem portẽdunt. Ac prima sanè salubria: secunda verò genere quidem ægra, secundum speciem autẽ, perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, ut dicamus universaliter, ex operationum virtute ac vitiis: secũdum partem verò, ex particularium operationibus: quarum genera prius diximus. Porrò excrementa, quandoquidẽ coctionis & cruditatis signa continent, fieri nõ potest quin omnino significent, aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum alteri dominari. Salubria igitur signa dicentur, superante natura: insalubria verò, devicta. Neutra autem, quæ pugnas habẽt æquales. Cæterùm quæ manifestam coctionẽ indicant, ex salubribus sunt: sicuti quę cruditatem ęgra. Quæ verò neq; coctionem nec cruditatem, ex neutrorum natura existunt. Sunt verò & neutra, quæcunq; nunc quidem hoc, nunc verò contrarium significãt: veluti denigrati digiti. Ac talia sanè sunt decretoria accidentia.

Signa salubria. Signa perniciosa. Excrementa quid indicẽt. Decretoria accidentia.

¶ *De causis salubribus, insalubribus, atq; neutris.* Cap. LXXIX.

Quoniam verò causarũ hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ deniq; neutræ: primùm de salubribus disseremus. Cæterùm quandoquidem nonnullæ earum conservatrices, nonnullæ effectrices existunt: suntq; & tempore & dignitate priores conservatrices, ab illis nobis est auspicandum. Quum igitur non vnum tantùm sit sanum corpus, sed plura, in eorũ singulis propria erit causa conservatrix. Siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid, est. Hic igitur denuò sumẽdum initium ab optima corporis constitutione: & quæ illi salubria sint, considerandum. Eorum autem inventionem ipsius rei natura indicat.

Salubrium causarum differentia duplex.

¶ *Quot modis alteretur corpus.* Cap. LXXX.

Secundum quot igitur corpus nostrum alteratur modos, tot causarum conservatricium genera habebit: quas liquet etiam correctrices existere. Alteratur autem corpus, à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam verò non necessariò. Necessariò enim alterant, quæ nulla ratione evitari possunt: non necessariò autem reliqua. Nam aërem quidem ambiẽtem semper attingere, comedere, bibere, vigilare, & dormire, est necesse: ensibus autẽ, & exitialibus feris occurrere, non item. Quare juxta primum causarum genus versatur pars corporis conservatrix, circa secundam autem minimè. Quot igitur sint ea quæ ex necessitate corpus alterant, distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inveniemus. Inest igitur unum ex ambientis aëris adhæsu. Alterũ, ex motu & quiete totius corporis, & singularum particularum. Tertiũ, ex somno & vigilia. Quartum, ex his quæ assumuntur. Quintum, ex iis quæ excernuntur & retinentur. Sextum, ex animi affectibus. Ex his itaq; necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aëre quidem ambiẽte, quia vel calfit, vel frigefit, vel exiccatur, vel humectatur, vel secundum horũ patitur conjugationem, aut in tota alteratur substantia. Ex motu verò & quiete, quum utraq; modũ excesserint, aut calfactum, aut frigefactum, aut humectum, aut exiccatum, vel aliquid secundum horum patiens conjugationem. Sic & ex somno & vigilia ipsum pati est necesse, juxta eandem rationem. Præterea & ex animi affectibus, & ex jis quæ assumuntur, aut excernuntur, aut retinẽtur. Hęc siquidem omnia, partim quidem evidenter, partim verò per alias causas medias, alterãt corpus, & sanitatẽ corrumpunt. Omnia igitur nunc dicta genera, materiæ quædam sunt salubriũ causarum. At usu opportuno adhibito, causæ fiunt cõservatrices, atq; salubres: si verò à modo aberraverint, redduntur insalubres. Quocirca singulæ earum rerum, quandoq; salubres, quandoque insalubres sunt, quũ ad aliquid referantur. Quippe ubi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ociũ verò insalubre existit. Quum verò eget quiete, ocium salubre est, insalubris autem exercitatio. Eodem modo de cibis & potibus, ac de aliis omnibus statuendũ. Horum nanque singula, quando ut necessitas corporis exigit, cum mensura, & opportuna qualitate adhibentur, salubria fiunt. At quum citra omnem necessitatem, ac præter modum afferuntur, insalubria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intẽtiones: rei scilicet, quæ adhibetur, qualitas, & quantitas. Non est autem rationi consonum, etiam temporis occasionem, quæ in iis quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diversum, introducere. Nam si tanta & tali re allata egeat corpus, nemini dubium est, quin etiam in tempore opportuno afferatur. Siquidẽ inde temporis occasio est nata, quòd fluxile & transmutabile mortale corpus quum sit pro modo transmutationis, alia alio tempore auxilia postulet. Optimæ igitur corporis cõstitutioni, quũ circunfusus aër optimè temperatus fuerit, omnium earum rerum, de quibus nuper sermonem fecimus, quantitas moderata conveniet. Quum verò aër à temperie recesserit, tantùm illas à mediocritate evariare oportet, quantus fuerit aëris ab optima temperatura recessus. Hi verò mediocritatis termini existunt: in aëre quidem ambiẽte, ut neq; horreat propter frigus, nec sudet propter æstum. In exercitiis autem, quum primùm lassari cœperit corpus, confestim quiescere. At in cibis, coctionis perfectio, & excrementorũ modus in quãto & quali cõveniens. Aequalis verò in his quodãmodo est coctione appetitus. Optima quippe natura, quantũ appetit, tãtùm etiã cõcoquit. Sic & somno modũ ipsa natura præfinit his, qui optimam corporis constitutionem sortiuntur: nam ij tunc à somno excitantur, quum corpus ampliori quiete nõ eget. Quumq; talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorũ excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel urinæ meatum, vel per totum corpus vacuãtur. Liquet igitur ipsos cavere debere ab immodicis animi affectibus, ab iracundia videlicet, tristitia, furore, timore, & invidia. Hæc siquidem alterãt, atq; à naturali statu corpus immutant.

Conservatricis causæ quot sint. Corpus necessariò alterantia quæ sint, & quot numero. Aër cur nos afficiat. Motus. Quies. Somnus. Vigilia. Animi affectus. Salubrium causarum materia quæ sint. Intentiones circa salubre & insalubreq; sunt qualitas exigendorum et quantitas. Occasio temporis. Mediocritatis termini in iis quibus uti corpus debet. Natura optima appetit tantùm, quantùm cõcoquit.

¶ *De venereis.* Cap. LXXXI.

Venereorum verò juxta Epicuri sententiam, nullus est usus salubris. Re vera autem confert, si tantum intervalli in eorum usu adhibeatur, ut nec resolutio aliqua percipiatur, et ipse seipso homo quodammodo levior factus, ac melius spirare videatur. Tempus autem ad utendum opportunum, quum in omnium rerum circunstantiũ

Venus quatenus sit salubris. Venereis tempus aptum quod sit.

exquisita mediocritate corpus fuerit constitutũ, ubi scilicet nec supra modum plenũ, nec vacuũ extiterit: aut in calore, aut frigore, ant siccitate, aut humiditate excesserit. Quòd si aberrare contigerit, parvus fit error. Melius autem illi calefacto magis quàm frigefacto, & pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore, quàm exiccato, uti venereis. Horum autem singulorum quæ dicta sunt qualitas, in* optima corporis constitutione est eligẽda: exercitij quidem, in quo totius corporis partes æqua proportione moventur, ita ut non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem. Eadem in reliquis etiã est ratio habenda. At si ab optima constitutione aliquod defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem conservant causæ, ad proportionem mutabũtur. Sed quum multa sint hujuscemodi corpora, per singula genera est seorsum dicendũ. Quod igitur in partium similarium temperie evariat, instrumentariarũ autem partium servat cõmensurationem, duplicem habet salubrium causarũ formam: alteram quidẽ earum quæ ipsius conservant temperiem, alterã verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; ipsius temperaturam conservant, tantùm à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quãtùm & totius corporis tẽperatura ab illa evariabit. Calidiora siquidem corpora, calidiorem victus rationem postulant, frigidiora autem frigidiorem, sicciora sicciorem, & humidiora humidiorem. At secundum conjugationem, calidiora & sicciora, calidiorem simul atque sicciorem: eadem in reliquis quoque conjugationibus proportione servata. Rectè siquidem causarum utetur materia, qui naturales earum potentias agnoverit: videlicet quòd motus, alimenti penuria, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus, corpus exiccant: at quæ hisce contraria existunt, humectant. Ita verò & calfacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum, ac potuum, utq; simpliciter dicam, omnium quę corpori afferuntur, materias quis noscens atque potentias, salubribus utetur causis, similia similibus adhibendo, si quidem eandem in qua acceperit, servare corporis temperiem sit animus. Quod si permutare, atq; ad melius eam traducere studeat, alterum est hic salubrium causarum genus, his quidem quas nuper diximus, contrarium: æqualiter verò declinãs ad alterã partẽ à bene temperatis & mediis, quæ optimis naturis cõveniũt. Calidior siquidẽ & siccior temperatura, à calidioris ac siccioris victus ratione, ad exactissimum bonę temperaturæ habitum non transfertur. At talium erit usus necessarius, quæ tantùm eis quæ probè temperata existunt, frigidiora atq; humidiora sint, quantùm & natura naturam, in caliditate & siccitate superabat. Nã tale causarum genus insitas corrigit intemperantias: alterum verò de quo suprà diximus, temperaturam conservat. Est autem utriusque vicissim apud medicos usus necessarius Nam quum plurimum suppetit ocij, corrigere oportet, ac sensum ad meliora transferre. Neque enim natura patitur repentinas alterationes. Hominem autem occupationibus necessariis districtum, in eodem præstat habitu conservare. Porrò quę similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: dissimili, quæ dissimilem.

Optimè constituta naturæ omnia requiri mediocria.

Exiccantia corpus quæ sint.

Similia similibus esse adhibenda, dũ servare corporum temperamenta est animus.

Intemperantia quando ad melius sint traducendæ, et quãdo sic conservanda.

¶ *De causis salubribus partium instrumentalium.* Cap. LXXXII.

Instrumentariarum autem partium causę salubres, quatenus & hìc ab optima cõstitutione delinquitur, ita & invicẽ distabũt. Alię nanq; sunt salubres erroribus qui in formatione cõsistunt: aliæ iis qui in magnitudine, vel numero, vel positu. In formatione igitur plures contingunt errores: nã & figura partis, & si qua in ea cavitas est secundum naturam, vel meatus, vel orificiũ, vel asperitas, vel lenitas, si quidem parum à naturali symmetria recesserint, salubrium corporũ retinent appellationem: si verò amplius, insalubriũ. Quòd si tantus fuerit recessus, ut operationi afferat detrimentum, jam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem, excessus atq; defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, sive una, sive plures, quæcunq; ex similaribus partibus fuerint, aut deficiãt, aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt, quęcunque in nobis substantię præter naturam consistunt. Reliquum est aliud genus, quod ad situm cujuslibet simplicis attinet partis, in quo et ipso quatuor sunt omnes differentiæ. Prima quidem, quę optima existit. Secunda, quæ parum evariat, ob idq; salubre adhuc efficit corpus. Tertia, quæ insalubre, quãdo amplius à modo recesserit. Quarta, quæ jam ægrum recessu plurimo reddit. Quæcunq; igitur partes in figura delinquunt, veluti quę blæsæ, varæ, & obliquæ appellantur, hæ, quum fœtus nuper natus atq; tenellus est, formatione & ligatura, ad naturalem habitum traducuntur. At si jam aucto infante, ad duritiem pervenerint, emendari non possunt. Si errores quidem qui ad cavitatem attinẽt, quum adhuc augeri perseverãt, correctionem admittant. Quum autem jam ad ultimum pervenerint, nullus est remedio locus. Cavitates igitur quiete atq; alligatione parvæ reddantur: magnæ verò, partium operatione, & retentione spiritus. Sic & quæcunq; foramina, oraq;. Et quidẽ quæ naturalem magnitudinẽ partes exuperãt, quiete, ac cõmoda ligatione, minores reddunt": augẽtur aũt et naturali motu, & frictione moderata, & quibuscũq; aliis plus sanguinis cõciliare valentib⁹. Deficiẽtes aũt partes, quęcunq; ex sanguine duxerũt originem, corrigi quidem nõ est impossibile. Quæ verò ex semine, ꝓpẽmodum impossibile existit. Licet tamẽ aliquãdo loco earum alias facere, quæ usum haud dissimilem præstent. Earum verò omniũ natura opifex est, medicus aũt minister. Porrò quæ numero excedũt, iis ablatio, causa salubris existit. Inspicere verò oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tentandũ est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt, emendatio. Nec verò in ambiguo est, quòd duo sępius aut tria vitia, eandẽ possunt partẽ cõprehẽdere. Reliquum est id morbi genus, ꝗ similaribus & instrumentalibus partibus existit cõmune, unitatis divortium.

Errores in formatione quotupliciter consist... possint.

Partes ex sanguine ... tas posse c... rigi si des... ant: ex sem... ne autem ... tas, ut inst... rentur, e... ferè impo... bile.

Naturam ... se opificem generation... particula... Medicum ... turæ mini... ster.

¶ *De causis salubribus seu ad eos, qui morbo tenentur.* Cap. LXXXIII.

Salubrium causarum, aliæ quidem occurrunt

*in-

*intẽperiei jam genitæ: aliæ illi quæ in generatione cõsistit: aliæ illi, quę futura est. Igitur harũ quæ sunt postremæ, hæ quidẽ in præservativa artis parte cõtinentur, hæ verò in salubri. Primæ aũt illæ inter oẽs, in curativa tantũmodo: at illæ quas inter utrasq; collocavimus, in præservativa simul & curativa. Siquidẽ factã jam ægritudinẽ curare oportet: eam verò quæ nondũ adest, sed futura est, ꝓhibere ne fiat, ab ea quæ est in corpore dispositione. Ejus aũt quæ adhuc fit, ꝙ quidẽ factũ est, curare expedit: ꝙ verò futurũ, prohibere ne fiat. Prohibebit' aũt, sublata ea dispositione * quã seq morbus natura est aptus. Talis etenim dispositio, causa antecedẽs dicitur. At facta jam ægritudo curabitur, soluta ea dispositione, à qua primùm læditur naturalis functio. Quã sanè ipsam dispositionem, morbi causam vocamus.

¶ *De communißima intentione curativa.*

Cap. LXXXIIII.

Curatio verò unũ pręcipuũ cõmunissimumq; habet scopũ, nẽpe tollẽdę dispositioni contrariũ. Ex hoc siquidẽ genere sunt causæ illæ oẽs, quæ sanitatẽ efficiũt: particulatim verò, ex unicuiq; dispositioni cõtrariis. Calido igitur affectui, causa frigida cõtraria existit, frigido aũt calida: eadẽq; in cæteris, ꝓportione. Etenim si omne immoderatũ præter naturã est, moderatũ verò secundũ naturam: necesse est omnino, ut immoderatũ ab immoderato cõtrario, ad mediocritatem trahatur. Cæterùm secundum potentiam, non secundum imaginationem, calfaciens refrigeransq; & alia id genus, sunt accipienda. Fingamus itaq; in humoribus putrescentibus febrem accendi. Indicatio in hujuscemodi affectu, est evacuatio simul et alteratio: hæc quidẽ, quæ putredinem finiat, manente adhuc substantia: evacuatio verò, quæ totam ex corpore substantiam putrem educat. Sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit. Evacuationes autem fiunt, & per sanguinis emissionem, & clysteris usum, & per urinę vias, atq; eam quę per cutim fit transpirationem: ac pręterea per eam quæ fit ad partes oppositas attractionẽ, atq; ad alias propinquas derivationem. Nam & ad hoc ipsum genus pertinet citare menstrua, hæmorrhoidesq; aperire, ac deniq; expurgare per palatum & nares. In universum autem, si unamquamq; prius effectricem causam resciderimus, dein verò ad illam quæ ab eadẽ causa facta est, ægritudinem accesserimus, causarum salubrium inventionẽ habebimus. At secundum compositas intemperies, ex simplicibus compositio commõstrabit salubria præcepta. Etenim si decem quidem gradibus ad caliditatem majorẽ ea quæ naturæ cõveniat, labatur corpus, septem verò ad siccitatem majorem, tunc salubrem causam in hujuscemodi affectibus esse oportebit, decem quidem gradibus frigidiorem, septem verò humidiorem. Quod si particula affecta in penitioribus locis sit sita, machinari oportet insuper tale remedium salubre, cujus vis nequaquã in itinere antea exolvatur. Si itaq; calidius esse oportuerit eo quod est moderatũ, non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed ultra eandẽ mensurã tantùm adjiciatur, quãtùm ex situ, ut pertingere possit ad locum patientem, sit necessariũ. Si verò frigidius, nõ simpliciter tãtùm frigiditatem oportet augere, sed & materiã quoq; prius animadvertẽda est. Si enim crassa sit, non admodũ poterit penetrare ad profunda: sed potius contrariũ præstabit effectũ, spissando superficiem, atq; densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimũ subire profundum. Idem in humectantibus atq; exiccantibus accidit, in quibus crassitudo & subtilitas partiũ substãtiæ inspicienda venit. A situ itaq; loci, invenit indicatio salubre remediũ. A formatione aũt & situ simul, quãdo effluxus sensibiles, atq; ad alium locũ foraminib. patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales efferri partes cognoverimus, avertemus, atq; ad illas impellemus, quę minimè principatũ obtinent. Porrò causarum quę intemperaturam efficiũt, curatio fit per evacuationem. Nam ipsæ intemperaturæ, sola alteratione sanantur.

Avertendos effluxus esse a partibus principalibus, ad ignobiliores.

¶ *Curatio solutionis continui in parte carnosa.* Cap. LXXXV.

Cõtinuitatis aũt solutionis curatio, intentionem quidẽ habet unionẽ, quæ in partibus quidẽ instrumẽtariis impossibilis est, in similaribus verò non semper possibilis. Quandoq; verò, sicuti in carnosis, sanitas cõglutinatione perficitur. Ipsam verò antecedit, si vulnus majus extiterit, partiũ applicatio distantiũ, quæ ex formationis genere existit. Ut aũt hęc ipsa firma & stabilis fiat, alligatio cogens in unum, & fibulæ & suturæ utiles sunt. Coalescere autem facit ea quæ distãt invicem, ac pristinam restituit unionem, ipsa natura. Nostrum verò opus est, primò quidem applicare extrema distantiũ partium: secundò autem, quæ in unũ coacta sunt, sic conservare. At tertiò, cavere ne quid labris intercidat ulceris. Quartò deniq; ipsam partis substantiam conservare salubrem, id ꝙ per mediocriter exiccantia fiet. Hæc igitur est solutæ cõtinuitatis curatio, quum ipsa sola seorsum in carnosa parte consistit.

Unio in partibus instrumentariis solutis est impossibilis. Unionẽ carnis solutæ, quæ præcedant.

Unionem præstat natura.

Solutæ partis substantiam conservare mediocriter exiccantia.

¶ *De solutione continuitatis in osse.*

Cap. LXXXVI.

At fractio est in osse cõtinuitatis divortiũ: ꝙ quidem tantùm ad intentionẽ primã, insanabile est: quò verò ad secundã, quodãmodo recipit curationẽ. Prima igitur intẽtio est coalit⁹ partiũ, qui ob ossis duritiẽ fieri nõ potest. Secunda, alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumligãte. Calli aũt generatio, quã quidẽ ex materia & à natura fit, est & ad alia cõmunis. Quatenus verò formã ossi vicinã habet, ex ejusdẽ fit alimẽto. Molle vero & puerile os coalescere potest, sed perrarò fit talis affect⁹, quin associetur alteri. Magna enim ex parte adjacẽtes musculi, unà cum corporibus aliis, per fracturã ossiũ patiuntur. Quocirca & curatiõis intentio orit' duplex: quarum altera quidẽ circa ossa, altera verò circa corpora adjacẽtia versatur. Quum igitur fracturę sanitas, callo adveniente fiat, ad hujus autẽ generationem, proprii ossis alimenti superfluitatẽ naturæ suggerere oporteat, quæ quidẽ superfluitas in qualitate & quantitate debet modũ servare, talis certè victus ratio adhibẽda est, quæ influxurũ ossibus sanguinẽ tantũ ac talem præparet, qualis & quãtus generãdo callo sit opportunus.

Fractura quod pertinet ad intentionem primam, est incurabilis.

Calli generatio.

Ossa puerilia coalescere posse.

Fracto osse simul affici musculos.

Fracturæ sanitas fit callo adveniente.

Fracturæ qualis victus ratio conveniat.

De punctura nervi & tendonis. Cap. LXXXVII.

Punctura nervi, cur ad excitandam convulsionẽ sit prompta.

Non verò & tendonis punctura, ꝓpter sensus vehementiã, & quoniã hæc pars principio continuatur, propta est ad excitandã convulsionẽ nervorũ: ac tum præsertim, quũ nil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Aperiendũ est igitur, atq; exiccandum substãtia tenui, quæ usq; ad ima nervi oblæsi possit descẽdere. In simplicib. igitur hujuscemodi affectibus, salubriũ causarũ forma talis existit. In cõpositis verò cõplicatur ulceribus, prima quidẽ cavitas: quæ nõ differentia ulceris, sed est alterius ægritudinis genus, in quo facta est substãtiæ jactura. Curatio aũt in morbo duplici, duplicẽ exigit intẽtionẽ. Nam cõtinuitatis solutio, unitate: substãtiæ aũt jactura, generatione indiget. Quòd aũt primò quidẽ hunc affectũ oporteat sanare, ac dein unitatẽ, restituere tentare ipsa natura rerũ nos docet. Ubi verò repletum ulcus jam fuerit, ad æqualitatemq; perductũ, cute inducendum est: id quod si fieri nõ possit, saltem carne quæ cuti vicina sit, cõmuniendum. Est aũt hujuscemodi, quę & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricẽ igitur inducendã, necessaria exiccantia erunt, ac sine mordacitate astringentia medicamẽta. Sic etsi sordities aliqua fuerit adnata, intentio abstergendi erit. Præterea si inflãmatio aliqua vel attritio, vel scirrhus, vel tumor mollis & laxus, vel intemperies unà cum ulcere adsint, prius quidem eorũ curationi insistendum est, ac dein ipsum ulcus curandum.

Punctura curatio.

Cavi curatio ulceris.

Citatrici inducendæ, siccantia desiderari.

Vlceri si adsit tumor, hic prius curandus est, quàm succurram' illi.

De speciebus morborum qui juxta formationem contingunt. Cap. LXXXVIII.

Quod verò ad figuræ permutationem pertinet, in ijs sanè qui adhuc crescũt, possibile est plurimarum partium perversionẽ corrigere: in eis aũt qui jam sunt aucti, minimè.*Scopus igitur in ijs quæ curationẽ recipiũt, est, in contrariũ perversionis adducere. Si verò fractione aliqua non rectè conformata, alicujus membri figura vitiata fuerit, cui substãtia callosa innasci prævenerit, si quidẽ hæc adhuc recens extiterit, perfringere os compactũ oportet, ac rursus rectè afformare, deinde callum superinducere.

Perversi mẽbri curatio.

De obstructione. Cap. LXXXIX.

Est verò & obstructio ex eodem morborum genere, fitq; ex crassis & lentis humoribus, unũ & ipsa scopũ habens morbum contrarium, videlicet apertionem. Causæ autem salubres sunt, abstergentia & incidentia medicamenta. Quæ verò fit ab stercore duro, intersepiente intestinũ, obstructio, primùm quidem habebit duritiei remediũ, ex humidis pinguibusq; clysteribus: postea demum ab acribus evacuationem exposcet. Quæ autem à lapide fit in vesica, subitò quidem illius transpositionem requirit: integræ verò sanitatis gratia, incisionem & extractionem. At humiditatis quæ præter naturam continetur sanatio, in * exacta totius evacuatione cõsistit: quẽadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio, immodica evacuatione curatur. Quæcunq; igitur in pulmone vel pectore cõtinentur *educuntur quidem per tussim, sed à medicaminibus extenuantibus. Quæcunq; verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus: aut per urinam aut per * inferiorem ventrem. Sed per urinã quidem, ab ijs quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab eis quę attrahendi aut aperiendi ora vim habent. Quęcũq; in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum: sicuti quæ in inferiori, per subductionẽ. At quæcunq; sub cute, per sectionẽ, vel ignem, vel adurentia medicamẽta. Sic aliquando etiam, quæcunq; in aliqua naturali cavitate, ut in thorace. Ut autem summatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, eius sanationis intẽtio, est ablatio: vel si fieri hæc non possit, trãspositio. Quæ verò nõ sunt ex genere præter naturam, aut quãtitate damnantur, in his scopus detractio existit. At inventio eorum, quę ad ipsorum sanationem perducũt, partim quidem ex affectu, plurimum verò ex ipsis affectis particulis sumitur.

Obstructionis curatio.

Lapidis in vesica curatio.

Pectoris excremẽta educi cum tussi à medicamẽtis tenuanti bus.

Diuretica qualia debeant

Caustica quibus dum ... menta

De asperitate & lævitate. Cap. XC.

Quæcunq; verò partes, quòd exasperatæ sint, naturalem amiserint habitũ, iis lævitatis naturalis restituenda est: ossa quidem lævigando, asperam verò arteriam vel linguam leniendo, humidis quæ nihil mordeant, atq; lentorem habeant. At quibuscunque lævitas inest non naturalis, cognata asperitas revocanda est medicaminib. quæ sufficienter abstergãt, astringantq; parum. Quæcunq; verò vel obstructiones, vel angustiæ meatuũ, alios morbos sequuntur, eorũ curatio prius est perficienda. Quòd si nonnulla ex proximè dictis invicem complicentur, varias habebunt indicationes, Si igitur in particulam aliquam tãta sanguinis copia confluxerit, ut universæ ipsius venæ intumescant, & distendantur, nonnihilque in spacia vacua & intermedia transfundãt, hujus quidem affectus sanatio scopum habebit evacuationem: aut, ut apertiori utamur vocabulo, detractationẽ: quandoquidẽ morbus est immodica partis repletio Itaq; necessarium est ut superfluitas vacuetur, aut retrocedens, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet aũt, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel uno aliquo horum modorum, vel omnibus. Per locum verò patientem vacuabitur, partim quidem manifestè, sensibiliterq;, partim verò resoluta in vapores. Si igitur universum corpus plus æquo plenum fuerit, per patiẽtem locum minimè vacuare expedit. Nam si scarificationibus, aut sectionibus sensibiliter aliquid evacuemus, plus ratione excitati doloris attrahemus in partem. Si verò calfacientibus conemur discutere, major copia caloris vi ad partem trahetur, quàm dispergatur. Quòd si hac in re laboremus, ut retrocedat id quod influxit, corpus quum plenũ sit non admittet. Ut igitur fieri hæc ambo possint, in primis evacuare universumcorpus oportet, dein autem id quod in partẽ influit, ad contraria loca retrahere. Quod quidem ubi fecerimus, prius repellemus à parte, quàm aggrediamur discutere. At quò mitiora præsidia fuerint, eò erit longè aptior vacuatio. A patiẽte verò loco repellemus, astringendo, atq; refrigerando. Quinetiam loca inanita attrahunt ad seipsa quæcũq; repercutiuntur. Vasa præterea, vi medicaminum astringentium corroborata, à se ad alia remittũt. Si igitur superfluum omne hac via retrocesserit, bene se res

Asper... bus ... ganda... Lævi... exasp...

Vacu... per ... læsam ... se mo... univer... pore ... istente

Inflam... partis ... tio, u... versu... pus est

Repercu... nem ... astrin... & re... rantia

se res habet. Si verò aliquid fuerit retentũ in parte, id lentum & crassum esse, ob idq; ęgrè solubile, conjicere oportet. Potest etiam, vel si influens humor non sit ejusmodi, effusus tamẽ esse ad intermedia spatia: quo tempore evacuãdus est per ipsum locum affectum: imponẽtibus nobis particulis superjacentibus ea, quæ repellendi humorem vim habeãt. Maximè verò evacuabis quod in spatiis ijs delitescit & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ discutiendi vim habeant. At quia discutientia omnia vires calidas habent, effectus autem hujus temperaturæ est mordere, ubi caliditatis modum excesserint: cavenda ex eis sunt vehemẽtissimè calida, ac tum præsertim quum patiens locus in superficie cõstiterit. Neq; enim parvus excitabitur dolor, si præter propriũ affectum, insuper mordeatur. Taceo etiam dolorem omnem irritare fluxiones. Quod igitur mediocrẽ caliditatem obtinet, in hisce dolorem sedat, ac multò magis si humidũ fuerit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est id medicamen digerere, * etiamsi validas non sortiatur ad discutiendum vires. Quòd si summæ quidẽ partes omni noxa caruerint, id verò quod evacuari oportet in penitioribus partibus hæreat, intendendus atq; augendus discutientis medicamenti est calor: quum dubitandum sit, ne prius quàm profundas partes attigerit, interim vires amittat. Nec tamẽ ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, quum omnes vacent affectu. Quare duo hæc simul invitant ad calidorũ pariter atque acrium medicaminum usum, & summæ partes quæ tolerãt, & profundæ quę egent. Hanc igitur indicationẽ à situ partis desumebamus. Porrò affectarum partium, in quibus retinetur superfluitas fluxionis, nõnullæ quidem raræ, laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autem densæ, pressæ, ac duræ. Priores igitur evacuantur facilè: reliquæ autem medicamentis acrius vacuantibus, ac præterea tenuiores partibus habẽtibus, egent: atq; eò magis, quò profundiorẽ situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, una quidẽ à particulæ patientis substantia, altera verò à formatione & situ. Fingamus enim in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis vasorum finibus, impactis humoribus, qui vel lẽti & tenaces, vel crassi existant, vel superabundent: nõnne in promptu est primùm quidem crassitiem unà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorũ partiũ substantiam transferri oportere? Secundò autẽ, non per angustos tantùm invisibilesq; meatus, sed per latiores etiam, quicquid inibi infestũ est, evacuandum esse? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero, insignes. Terminantur autem, hæ quidem in gibbis, ad venam cavã: hæ verò in cavis, ad portam. Unde haud difficilè tibi futurum est, ubicunq; pressi constipatiq; humores fuerint, eosdem expeditè evacuare: trahẽdo quidem ad ventrem, cum his quæ attrahendi vim habẽt medicaminibus, quicunq; ex ipsis, in venis ad cava hepatis pertinentib. acervati sunt: ad urinæ verò meatus promovendo, per cavam venã, quicunq; in venis ad eam pertinẽtibus hærẽt. Est & alia indicatio ab hepate sumpta, veluti à venarũ principio. Nam quùm non tantùm seipsum regere natura sit aptũ, sed largiatur etiam virtutẽ venis: verendũ est, ne si eius vigor fomentis & cataplasmatis relaxantibus exolutus fuerit, & ipsum primum ad proprium opus, & omnes subinde venæ, ratione illius imbecilles reddantur. Quare in curationibus, eius aliqua ex astringẽtibus medicamẽtis semp miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodũ loco situm est, dubitandum erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtiliũ partium substantia, qualis aromatũ est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum medicamẽ astringens, etiam aromaticum fuerit. Nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, valentius operabitur, ita ut evacuet quidem quod præter naturam in ipsum membrũ confluxit, servet autẽ humorũ modum cõvenientem naturæ. Explorandũ itaq; est, num quid ab humoris confluentis qualitate, temperies ejusdẽ membri sit alterata: ut hanc ipsam curãtes intemperiem, sanitatẽ parti restituamus. Curabimus aũt, cõtrariã ex adverso afferẽtes qualitatẽ, quantùm unũquodq; calidius aut frigidius redditũ est, tantùm refrigerãtes, aut calfacientes. Quare & hìc rursus agnoscẽda est ipsius secũdum naturã temperies.

Hepaticis medicamentis aliqua ex astringentibus admiscẽda esse, & quæ aromaticam vim obtineãt.

Intemperies esse per contraria curandas.

¶ *De morbo secundum numerum* Cap. XCI.

Quibus autem aliqua particula deficit, in ijs quidem scopus est efficere alterã, subministrando naturæ, eo quo diximus modo. Quibus autem redundat, hanc resecare oportet aut scalpello, aut igne, aut caustico medicamine. Hæc igitur omnia sanare * fermè possibile est: aut generari nõ omnia possunt. Quædam verò sunt, quæ etsi generari nequeant, pro ipsis tamen licet alterum substituere: quemadmodũ osse ex toto sublato, carnosum quẽdam callum inducimus, qui processu temporis duriorẽ naturam contrahit, quũ ab initio carnis imitaretur substãtiam. Ubi verò parte quacunq; sublata, neq; eandem secundum speciem substãtiam, neq; similem efficere possumus, tertius nobis scopus est, invenire decorem quendam, quemadmodum in mutilationibus.

Redundantes partes resecari tripliciter posse.

Mutilis membris arte conciliandum esse decorem.

¶ *De morbo secundum magnitudinem.* Cap. XCII.

Communicat autem hoc genus totũ cum eo quod ad magnitudinẽ pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturam, illi propinquũ existit. Id verò tantùm sejunctũ est, quod inter minimè naturalia cõnumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Secũda verò, si illa sit impossibilis, transpositio: quemadmodũ in suffusionibus. Quæcunq; aũt nõ integris partibus, sed earũ tantùm particulis, aut deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem, vel generatio, in iis quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio, in his quæ superabundant, scopus est. Quare neq; in ipsis altera intentio, neq; medicaminũ forma est diversa.

¶ *De morbo secundum situm.* Cap. XCIII.

Sed jam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata: veluti luxationes, & in scroto intestinum. Quæ sanè vitia contingũt, partim ex violẽta tensione atq; impulsu, partim ex di-

Luxationis causa & curatio.

ex dilatato continente, vel rupto. Quare modus etiā curationis est duplex: alter quidē ad oppositam partem ei * ad quā facta est permutatio, intendendo, & pellendo: alter verò, id quod continet, firmius solidiusq; reddendo.

De causis præservativis. Cap. XCIIII.

Præservativarum causarum differentia triplex.

Porrò eorū quæ præservativa dicūtur, triplex secundū genus differētia existit. Prima quidē, hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda verò, eius qui non integrè valet. Tertia deniq; eius qui jam ægrotat. Primū igitur genus ad salubē artem spectat, in duasq; partes dividitur. Secundū verò ad præservatricē pertinet. Tertiū ad curativam. Hoc aūt universum genus præcipuè circa humores versatur, quos neq; lentos oportet esse, neq; crassos, neq; aquosos, neq; plurimos, neq; vehementer calidos aut frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; veneni naturæ affines. Nam ubi aucti fuerint, generāt morbos. Augentur verò nonnunq̄ eadem ex causa, quæ ab initio eos generavit. Illud aūt plerunq; accidit, ut sua alteratione inficiāt illos, q̄ sunt in corpore humores. Scopus verò & horū curationis duplex existit: alteratio scilicet, & evacuatio. Alterātur igitur, vel cōcocti à corpore, vel ab aliquib. facultatibus aliis, quę vim medicamētosam sortiuntur. Equorū numero existūt ea, q̄ adversantur exitialiū ferarū venenis: quæq; etiā pharmaca virulēta transmutant. Evacuātur autem satis calidis medicamentis, purgationibus, clysmis, sudoribus, & vomitibus. Hæ igitur sunt ipsorum cōmunes evacuationes. Propriæ autem, ex locis in quibus coacervantur, sumuntur, At verò promptius evacuātur per ventrem, quæcunq; continentur in primis venis superfluitates. Quæ autē in iis quæ in hepate sunt, per urinæ meatus. At quæ in toto corpore, per sudores: sicuti quæ in capite, per palatum, vel nares, vel per utrūq;. Cæterùm quæ in spatiis pectoris laxioribus continentur, per guttur simul cum tussi: quæ in renibus sunt, vel vesica, per urinam. Cōmunis autem in his indicatio est, * revulsio quidem ab omnibus partibus, ad quāmaximè distantia loca: derivatio verò, ad vicina. Quęcunq; itaq; hujuscemodi curāt dispositiōes, causas salubres vocamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neq; obsunt, neq; juvēt. Pars igitur artis præservativa talis est.

Alteratio humorū à quibus fiat.

Evacuationis modus multiplex.

Revulsio fit ad quam maximè distantia loca

Derivatio fit ad vicina.

De illa artis parte, quæ convalescentes reficit, & senibus congruit. Cap. XCV.

Quæ autem reficit atq; restaurat, in convalescentibus atq; senibus locū habet. Cæterùm quænam horum sit dispositio, & à quibus præcipuè causis ad naturalem habitū reducatur, in methodo medēdi explicavimus. Dispositio igitur talis est. Optimus quidē, sed exiguus est sanguis: atq; unà cum ipso spiritus animalis, vitalisq;. Ipsæ verò solidæ partes sicciores, atq; ob id, earum vires imbecilliores: proindeq; universum corpus, frigidius. Causæ verò salubres quæ hanc emendant dispositionem, ut uno eas cōprehendam capite sunt quæcunq; pręsentaneum tutumq; exhibent alimentum. Particulatim autem, in motibus moderatis, & cibis, potibusq;, ac somnis consistunt. Sunt porrò materiæ motus, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ. Ubi igitur non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad cōsueta opera transferant. Cibos autem assumant, in principio quidem, humidos, concoctuq; faciles, neq; frigidos: in processu verò, eos qui plurimū alimēti suppeditāt. At potus eis opportunus est, vinū, ætate quidē moderatè, pvectū, substātia aūt purū, pellucidumq; : quod scilicet vel subflavum, vel album existat, atq; suaviter olens: gustui verò neq; aqueum omnino, neq; aliquam qualitatum insignem aut dulcedinē, aut acritudinem, aut amarorem, aut deniq; astrictionem referens.

Convalescentium seniūq; dispositio qualis.

Convalescentes atq; senes reficiendi ratio.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, Lib. I.

Inter alias causas quę à cōdenda medēdi methodo me hacten⁹ dehortatæ sunt, charissime Hiero, hæc fuit una & pręcipua, q̄ frustra me scripturum timerē, qum nemo propè dixerim hac nostra ętate, veritatis inquisitioni sit deditus: sed pecuniam, & civilem potentiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eousq; suspiciant, ut si quis sapientiæ quodvis studium sectetur, pro insano hunc habeant: quippe qui primam ipsam, & verè sapientiam, quæ divinarum humanarumq; rerum est sciētia, ne esse quidem omnino existimēt: ac proinde inter eos censeatur optimus, non qui plurimis instrumentis musicis, aut etiam sermone uti philosophico norit, sed qui multos, eosq; maximos calices exiccarit. Eoq; fit, ut quum ægrotare ij cœperint, medicos advocent locupletentque, non quidem optimos, sed eos qui adulētur ipsis: quiq; & frigidam dabunt, si hanc poposcerint: & lavabunt, quum jusserint: & nivem, vinumq; porrigent: ac breviter, quicquid jubebitur, mancipiorū ritu facient: cōtrà quàm veteres illi medici ab Æsculapio oriundi, qui veluti duces militibus, & reges subditis, imperare semper ægris voluerunt: nequaquā verò emptitiorum Getarum more, parère & obsecundare: id quod facere Romæ erat solitus impudentissimus Thessalus, eò etiā temeritatis progressus, ut sex tantùm mensium curriculo, traditurum se totam artem medicā profiteretur, citra ullam aliarū disciplinarum institutionē. Quamobrem ipsius facilitate allecti sutores, textores, fabriq; servilibus opificiis relictis, catervatim hodie sese sub eo præceptore ad professionem sacratissimam conferunt, in perniciem humani generis. At verò minimè licere alicui curare cōmodè morbos, nisi prius naturā corporis universi perspexerit, apud omnes sapientiæ professores est in confesso. Totius autem naturæ constitutionem, accuratissimè exposuit nobis Hippocrates. Quē quidem Peripatetici atq; Stoici sequuti, utriq; sanè hoc illius dogma recipiūt, nempe, universum corpus conspirabile & confluxile existere, omnesq; animalis particulas à se invicem affici: dissident tamen in eo, quòd Aristoteles quidem, qualitates tantùm in se mutuò transire, atq; omnino misceri: Stoici verò, non has modò, sed etiā substantias ipsas existiment. Cęterùm medicinæ fuerit abundè, si concedantur ea quæ ab utrisq; sunt demonstrata: necnon quòd qualitates virtutesq; in mistis, totæ sint totis permistæ. Hac autem humani

Tempo... mores ... nus de...

Sapien... est di... humana... que re... scientia

Medici ... res imp... bant æg... veluti ... militib...

Thessal... pollice... doctur... artem ... cam cu... lo men... sex.

Curatu... morbos ... saria e... poris n... cognitio

Corpus ... versum ... conspira... & fluxi...

Mistoru... qualitat... facultat... sunt tot... totas mi...

ssalus dituebat tantum plices bos in versum.

mani corporis cõtemplatione posthabita, nullâque usus demõstratione, ille sapiẽtissimus Thessalus, duos tantùm esse morbos simplices tradit in universum, nẽpe fluxũ et clausum: ex quibus simul coëuntibus, gignit tertiũ unũ cõpositum: nõ intelligẽs se differentiã quandã morborũ, nõ numerũ, in mediũ adferre. Atqui minimè cõvenit, quũ de animaliũ numero quæritur, unã differentiarũ oppositionẽ producere: alioqui duo sic universa animalia erũt: ut, gratia exẽpli, rationale & irrationale. Proinde ac species quæ in substãtia, nõ quæ in differẽtia versantur, respicere oportet eum, qui numerũ morborũ sit traditurus. Porrò nõ omnis differẽtia generi addita, ad speciei constitutionẽ cõducit aliquid: sed quę ex generis propria divisione nascitur. Hæ siquidem differentiæ sunt, quæ species cõstituunt: reliquæ oẽs, alienæ. Etenim propriæ animalis differẽtiæ existũt mortale & immortale, rationale & irrationale, mansuetũ & ferũ: aliaq; id genus. Molle verò ac durũ, grave & leve, rarũ & densum, magnũ & parvũ, animalis differẽtiæ nõ sunt, sed substãtiæ. Itaq; etiã si cũ animali vel molle vel durũ, cõponas, ad speciẽ constituendã nihil sanè cõtulerint. Sin vel rationale et immortale, vel rationale et mortale, animali adjeceris, efficitur jam illic Deus, hic homo. Ita verò & si rationali animali duas illas differentias peculiares addideris, quæ sunt, gressile & bipes, sic quoq; hominis speciẽ effeceris. Unde fieri nõ potest, ut ullius rei specificas differentias inveniat quis, nisi prius substantiam illius aut definiverit, aut oratione circunscripserit accuratè. Si quis igitur tradere de morborum numero instituat, is nõ debet statim in prima differẽtia subsistere, sed divisa illa procedere: donec ad aliquã infimarum specierũ, & quæ in aliam distrahi amplius nõ possit, perveniat: id quod facere illi tantùm est promptum, qui in dividẽdi arte magnopere fuerit exercitatus. Peccavit etiam vel gravissimè Thessalus, quòd ne principium quidem indemõstrabile, ac per se notum attigerit, illius rei quam pertractandam suscepit. Principium autẽ intelligo, quæsitæ uniuscujusq; rei propriã essentiam: à qua necessariò est ordiendum, quũ ad inventionem specierum & differentiarũ, tum vel maximè (ut ait Plato) ad divisionem, atq; ad omnem cujusvis rei absolutam inquisitionem. Sed nec ratione, nec experientia, ad fulcienda sua dogmata usus unquam est Thessalus: quæ quidem duo instrumẽta, iis quæ optimè inventa fuerint, apud homines solent semper patrocinari. Cæterùm in his commẽtariis animus nobis est agere, nõ de experiẽtia quæ ratione nõ utitur, sed de iis præsidiis, quæ methodo & ratione inveniuntur. Etenim methodo quippiã inquirere, invenireq;, ex adverso opponitur ei, q́ est fortuitò & temerè. Est siquidem illud, cum via quadam & ordine, quippiam investigare. Experientia autẽ amethodos, non artem, aut ordinem certum, sed tantùm fortunæ unius favorem, ad rei inventionem desiderat. Qua quidem prorsus neglecta, nos demonstrationi insistamus, quæ à principiis indemonstrabilibus, & per se notis, intellectuiq; objectis, nunquam non proficiscitur. Nam quod intellectui se uno occursu nõ exhibet, id protinus controversum existit, demõstrationemq; desiderat: nec artẽ ullam à tali principio incepisse convenit. Quãdoquidem igitur morbi curationem invenire est propositum, haud dubiè necesse est, prius morborum numerũ sciri. At quoniam fieri nequit, ut aut differentias generis ullius morbi, aut species invenias, ipso quod dividitur non planè explorato: oportet profectò nunc, etiam quid morbus sit, enarremus, quò sic divisionem eius ritè adeamus. Id verò fiet cõmodè, nobis à cõmuni notione auspicatis, sine qua invenire propositæ rei substantiam non licet. Ut igitur ubi citra offensam omniũ partiũ actiones obeunt, homines valere se dicunt: sic dum naturalem corporis actionũ senserint quampiam vel malè geri, vel prorsus non geri, & ægrotare se illa corporis parte existimant, cujus actionem oblæsam vident, & medicum de remedio consulunt. Ac tales sunt universis hominibus notiones & sanitatis, & morbi. Ergo accepto, illo, quod omnes cõfitentur, principio, nempe id in medendi methodo propositũ esse, ut ægra corpora in sanitatẽ restituamus, hoc est, naturales partium actiones, si quæ oblæsæ sint, emendemus: claritatis gratia oculum proponamus, hujus nimirum particulæ opus esse ut videat, inter omnes homines convenit. Nec verò refert, partémne, an particulã, quispiam oculum dicat. Siquidẽ q́cquid totum complet, atq; integrat, id corporis totius, quod complet, particula sive pars nominat'. Est nanq; pars ex iis quæ dicuntur ad aliquid. Quippe pars totius integrique pars dicitur: æquè profectò ut totum integrumq;, per relationem ad partes & particulas suas nominatur. Cęterùm à rerum, nõ nominum differentia, in omni cõmentatione principium sumendum est. Est itaq; visio, oculorum actio: quemadmodũ locutio, linguæ: incessus autem, crurũ. Ipsa rursus actio, motus est activus. At mot' est prioris habitus immutatio. Qui quidem activus dicitur, quum à se æditur: passivus verò, quum ab alio posito extrinsecus, excitatur. At verò immutatio prioris habit' dupliciter fit: nẽpe aut in qualitate, aut in loco. Cæterùm quæ circa locum versatur, latio dicitur: alteratio autem, quæ in qualitate consistit. Porrò instrumentum appello eam animalis partẽ, quæ perfectè adfere actionem potest. Qua significatione oculus pars animalis, & particula, & instrumentum vocabitur. Cornea verò tunica, particula quidem & pars: at instrumẽtum nõ item. Simili modo & quæ rhagoides, & quæ arachnoides, & quę amphiblestroides dicuntur: quarum nimirum singulæ, primùm quidem ac maximè, oculi particulæ sunt. & quia is etiam faciei pars est, itidem & illæ faciei sunt partes, sed secundaria ratione. At verò similarem partem appellant, quæ undique in particulas similes dividi potest: veluti vitreus humor, & crystallinus, & tunicarum propria cujusq; substãtia. Est itaque instrumentum oculus, actio verò visio: una ex eius particulis similaribus, ac primum instrumentum visionis, crystallinus humor. Id nãq; est, quod alterari debet ab aliquo extrinsecus occurrentiũ colorum, ut animal videat. Alterari verò nõ potuit, nisi purum omnino, perspicuumq; esset. At purum ita, pelluci-

Notio communis. Valere & ægrotare quando se dicant homines. Pars quid dicatur. Visio est oculorum actio. Actio quid. Motus duplex. Immutatio duplex. Latio. Alteratio. Instrumentum quid. Oculi tunicæ. Similaris particula quæ dicatur. Crystallinus humor primum instrumentum visionis.

pellucidumq; esse non posset, sine eo quod nunc obtinet tẽperamento. Quippe ostẽsum est, unãquanq; rem talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi & sicci temperaturã. Ideoq; si q̃d horũ magnoperè immutatũ sit, aut planè nõ videbit, aut malè videbit animal. Ubi igitur neutiq̃ videre oculum cernimus, qui tamen probè antea cernebat, subitò nos accingimus ad ipsius læsionis causam investigandã, quum sine causa nihil in natura rerum cõtingat. Causa inventa, necessariò fatendũ est, aut morbũ ipsum eam esse: aut, si morbus læsio actionis existat, affectũ qui huic officit, morbi causam existere. Dubitaverit tamen aliquis, ipsũmne oculi affectum, à quo cernendi actio vitiatur, dicere morbum debeamus: an ipsum actionis vitiũ. Quodcunq; tamen elegeris, necessum est ut de sanitate enũcies, & quidem multò antea, cõtraria: nempe eã esse vel incolumem oculi actionẽ: vel affectum, qui visionem absolvat. Sanitas quippe & morbus, maximẽ cõtraria quũ sint, sub eodem genere cõtinentur. Contraria siquidẽ sunt, quæ in eodem genere posita, plurimũ inter se dissident: veluti album & nigrum, quorũ unum est genus, color. Ergo si sanitas actio est, quæ secundum naturã se habet: omnino morbus, actio præter naturam erit. Sin aũt affectio quæpiam, aut constitutio naturaliter se habẽs, extiterit sanitas: & morbus affectio, cõstitutióve prẹter naturã, necessariò fuerit. Verũ quum duo rerum genera sint, nusquã inter se similium, sed tota differentium natura: quorum alterum quidẽ, corpus, certo modo affectum, vocatur: alterũ verò, functio: fatendũ proculdubio est, affectũ ipsum corporis causam esse: functionem verò, id quod ab affectu ipso proficiscitur. Comitat^r quippe necessariò affectũ naturaliter se habentẽ, naturalis actio. Contrà, si à natura recesserit, actio statim prẹter naturã se hãbebit. Atque hoc ipsum est veluti elementũ primũ totius medẽdi methodi, quũ nihil aliud sit q̃ curatur à medicis, quàm ipsius affectus corporis. Contingit tamen nõ ex nominũ, sed rerum recta opinione, recta morborũ curatio. Ut autem omnia methodo compẽdiosa explicemus, quatuor in universum res sunt, quẹ in præsenti contemplatione proximè inter se cohẹrent. Ac videtur sanè ex his esse unum genus ipsorum corporũ: alterũ verò, actionũ ac corporum quidem genus præcedere actiones, easq; gignere: has verò sequi: idq;, si corpora se naturaliter habeãt, inculpabiles, naturalesq;: sin præter naturã sint affecta, aut nullas p̃rsus, aut omnino certè impeditas. Tertium prẹter hæc genus est causarũ, quẹ hos affectus creãt. Nã quã rationẽ habet affectus ad actionẽ, hanc alterum quippiã ad ipsum affectum omnino habeat oportet: illud duntaxat evariãs, q̃ affectus unà cũ actione consistit: nec potest usquã aut p̃ba actio esse, sine corporis naturali affectu: aut vitiosa, nisi quũ corpus sit vitio affectũ. Ipsius aũt affectus, q̃ actionẽ impedit, causẹ possunt & adesse, & abesse. Ab hoc quartũ aliud genus est eorũ, q̃ quum corporib. & naturaliter & prẹter naturã se habẽtibus insint, actioni nec cõmodant, neq; incõmodant: ut, exempli gratia, color niger, ob diuturnã in sole moram contractus. Affectũ igitur corporis præter naturam se habentis, qui actionem aliquam vitiat, morbum (si placet) vocemus. Ipsum verò functionis vitium, insigne quoddam morbi symptoma. Quæ alia ratione accidunt, ceu colores, ea symptomata etiã, sed familiaria, p̃priaq; possit quispiam vocare. At quarum ab his genus sit insalubriũ sive morbificarũ causarum. Quarum eas quidẽ, quẹ in ipso corpore animalis consistũt, internas sive antecedẽtes: quæ verò extrinsecus accidũt, externas aut procatarcticas appellabimus. Ut autem hẹc exemplo clarescant, phlegmonẽ esse pedis morbum constituamus: læsum autem ingressum, esse insigne ipsius morbi symptoma. At rubor, tensio, renixus, & tumor prẹter naturã, diversa quædam symptomata nominentur. Porrò sanguinis redundantia, phlegmones causa interna dicatur. Sicuti externa, quæ præcessit abundãtia ciborum. Cæterùm nullus affectus dici morbus meretur, nisi alicujus partis actionẽ vitiet. Quod aũt postulat curationẽ, aliud planè nõ est, quàm affectus qui vitiat actionẽ. Etenim q̃ primum, maximeq; omnium desideramus, id naturalis est actio. Ut igitur totã particulã actionis tantùm gratia requirimus, eodem (arbitror) modo & ipsius partis naturalẽ cõstitutionem, etiam actionis gratia desideramus. Porrò quæ cõstitutionẽ ipsam unde actio nascitur, necessariò sequuntur, sanis quidem nobis, accidentia: ægrotãtibus, symptomata nuncupãtur. Atq; hæc quatuor genera sunt omnium, quæ in nostro corpore habentur, sive secundũ naturã nos, sive præter naturam habeamus: actiones, cõstitutiones, quæ has præcedunt, quæq; etiam sequuntur.

Nihil sine causa contingit.

Sanitatem & morbum sub eodem genere cõtineri. Contraria quæ dicantur.

Affectus corporis existit functionis causa.

Morbus affectus nat... functio... vitiam... Sympt... duplex.

Causæ ...ficæ. Causa... differe...

Accid... & sym... mata... do diff... Rerum in nos... pore h... tur q...

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. II.

Ergo affectus qui actionem vitiat, morbus vocetur. Hunc si quis sequitur, symptoma. Quod illũ excitat, causa. His ita distinctis, inspicienda diligenter est nominũ diversitas, quẹ ægritudinibus imposuerunt ipsorum primi autores. Partim nanq; à læsa particula fuerunt indita, ut pleuritis, id est, punctio lateris. Peripneumonia, id est, pulmonũ phlegmone. Ischias, id est, coxendicum morbus. Podagra, id est, pedũ vitium. Nephritis, id est, renum affectus. Arthritis, id est, articulorum vitium. Ophthalmia, id est, oculorũ phlegmone. Cephalalgia, id est, capitis dolor. Dysenteria, id est, intestinorũ tormina. Subinde ab ipso symptomate, ut Ileos, hoc est, volvulus. Tinesmus, id est, desidendi assidua cupiditas. Spasmos, id est, convulsio. Palpos, id est, palpitatio. Tromos, id est, tremor. Paralysis, id est, resolutio nervorum. Apepsia id est, cruditas. Dyspnœa, id est, difficilis respiratio, vel inordinata spiratio. Apnœa, id est, spirãdi defectus. Agrypnia, id est, vigilia. Paraphrosyne, id est, deliriũ. Coma, id est, sopor. Sæpe ab ambobus simul: ut, Cephalalgia, hoc est, capitis dolor. Otalgia, hoc est, dolor aurium. Cardialgia, id est, oris ventriculi (q̃ veteres appellabãt cor) dolor. Odontalgia, id est, dentiũ dolor. Hysteralgia, id est, uteri dolor. Sẹpenumero à causa putata, ut Melacholia. Nõnunq̃ à similitudine ad aliq̃d extra positũ, ut Elephas, Cacer, Polypus, Staphyle, id est, uva. Leuce, id est vitiligo alba.

Morb... Symp... Causa...

Morb... nomin... ta à pa... ticula...

Morb... nomin... pta a... sympt...

Morb... nomin... eta a p... affect... sympt... Morbo... nomin... pta a c... putata... ab aliq... mili...

go alba. Myrmecia, id est, formica. Atheroma, id est, tuber, cui pulticulæ quid simile inest. Steatoma, quod aliquid sevo simile continet. Staphyloma, id est, oculi morbus, cùm in summa tunica quiddam acino simile eminet. Meliceris, hoc est, capitis ulcera, saniē instar mellis fundentia. Anthrax, id est, carbo. Alopecia, id est, areæ in capite. Ophiasis, id est, vitium serpentis formam repræsentans. Sycosis, id est, ficus. Satyriasmi & priapismi, pudendi erectiones præter naturam. Ipsorum verò morborum, qui neq; locum affectum nomine repræsentāt, nec causam quæ eos effecit, perpauca sunt nomina, phlegmone, gangræna, scirrhus, erysipelas, apostema, œdema, empyema, ulcus, exarthrema, catagma, spasma, rhegma. Coloboma, id est, mutilatio. Dothien, id est, furunculus. Jonthos, id est, varus. Phyma, laxarum partium phlegmone. Quanquam horum quoq; nonnulla, partim locum corporis, sive particulam afflictam, subindicare videntur, partim à prægravante symptomate nominari. Porrò ulceris (quod unitatis solutio est in carnosa parte) differentiæ particulares partim ab iis qui primùm eas sanaverūt, dicuntur: partim ab ipsis qui iisdem affecti sunt, ut telephium. Cancer autem, à similitudine ad animantem. Phagedæna herpesq;, à symptomate. Verùm phagedæna quidem, ulcus depascens est. Herpes autē nō semper existit ulcus. At quotiescunq; cum exulceratione invadit, ritu serpentis bestiæ, ad vicinas partes progreditur, easq; depascit & populatur. Cavum verò ulcus, & sordidum, & cruentū, & purū, & æquale, & carne excrescens, hæc magis proprias appellationes sortiuntur, non tamen similiter omnes. Nam æquabile, cavum, & supercrescens, à propria differentia: at cruentum & purum, & sordidum, non à propriis differentiis, sed ab externis symptomatis appellantur. Tres igitur esse in corpore affectus præter naturam, ostensum jam est: causas videlicet, morbos atq; symptomata. Causas, veluti redundantiam & corruptelam. Morbos, ut phlegmonē, ulcus. Symptomata, ut pravum calorem atq; gracilitatem. Diversa ab his sunt quæ immodicè excernuntur à corpore, aut retinentur præter naturā, & functionū vitia: omnia scilicet cōmuni nomine appellata symptomata, cæterū non uni generi subdita. Quippe affectus quidam corporis est vitiosus color. Quod excernitur autem, aut retinetur, affectus non est, sed affectum sequitur. Similiter actio vel læsa, vel integra, affectus sanè non est: particulæ autem unde editur, necessariò comitatur affectum. Ac œdema quidem & phlegmone, ex iis sunt, quæ absolutè dicuntur esse. Eodem modo & redundantia, si ea sit sanguinis: & corporis pallor. Actio verò ex eorum numero nō est, quæ esse absolutè dicuntur, aut certè nō similiter sicut jam comprehensa. Siquidē nullo temporis spacio ejus partes manent, sicuti nec sermonis, nec ullius motus: sed horū quilibet in generatione consistit. Cùm verò duplex sit ipsius motionis genus, unum in loco, aliud in qualitate: prius latio, secūdum alteratio dicitur. Ac omnis quidem actio, motus est activus: omnis alteratio, eius quod alteratur, motus est passivus: patitur nāq; quod alteratur. Ergo affectus dum alterantur, movētur: ubi verò à motu cessaverint, jam alterati sunt, nō autem amplius alterantur. Quicquid enim quocūq; modo se habet, aliquo omnino affectu est præditū. Quod autē in constanti, ægreq; solubili affectu est, id habitu jam quodam affectum est. Sanè alteratur is qui nigrescit: alteratus est, qui obnigruit. Itaq; alteratio, generatio est qualitatis. Nam quæ absolutè dicitur generatio, ad substantiā via quædam est & progressus. Aliqua igitur in generatione, alteratione, & ut semel dicā, motu, suam essentiā obtinent: aliqua * permanentē habent substantiam. At sanitas quidem & morbus, & quæcunq; symptomatum causarumq; affectus vel habitus sunt, ex permanentium numero existunt. Actiones autē omnes alterationesq;, circa rem quamlibet, in generatione propriam essentiā sortiuntur. Porrò corpus ipsum, secundum quodcunq; movetur, secundum idem patitur: motusq; ejus pathos, sive passio, est. Etenim prisci, motus omnes, etiā si naturales existant, nisi activi sint, pathe, hoc est, passiones nominant: sicuti activos motus, actiones. Nos autē contrarium sanitati affectum, à quo lædi functionem diximus, tantū morbum vocamus, sive diutinus hic sit, sive brevis, sive momento duret. Ex reliquis affectibus præter naturā, eos qui hunc præcedunt, causæq; rationē obtinent, causas tantū dicimus, non pathe. Qui illum sequūtur, si actionū offensæ sint, & symptomata, & pathe. Eodem modo, & immodicas vel inanitiones vel retētiones. Qui verò affectus sunt, veluti vitiosus color, supra affectionis & symptomatis appellationem, etiam affectus, vel affectiones vocamus: ita nimirū ut sunt. Omniū igitur horum cōmune id est, quòd præter naturā sunt. Propriū autē morbi quidem est, quòd actioni incommodet: symptomatis, quòd morbum sequatur: causa deniq;, quòd præcedat. At verò medicorū proprium est munus, ut morbos adimant: quibus sanè sublatis, non modò actionis vitium evanescit statim, sed reliqua etiā omnia symptomata. * Quisquis igitur ex iis quæ particulis naturaliter insunt, tum eas quæ aliter accidunt, tum proprias functionis causas distinguere nescit, quî obsecro fieri potest, ut is dispositionem inveniat, à qua primū læditur functio? Etenim quæ fortuitò corporibus accidunt, etiā si millies sint alterata, nocere actioni non possunt, quandiu à quibus fiebat, omnia naturā suā servaverint. Horū verò si vel unum quodvis alteratū fuerit, actionē quoq; ipsam statim in tantùm lædi est necesse, in quantū ab eo est, cùm secundum naturam se haberet, adjuta. Fieri autem nō potest, ut omnium morborum numerū methodo is comprehendat, qui numerum omnium actionis causarum, corpore secundum naturam se habente, non norit. Qui autem omnem morborum numerum methodo non invenerit, hic maximè labatur oportet in ipsis medendi auspiciis: cùm cōstet tot esse medendi rationes, quot morborum ideæ existunt. Verumenim vero primus omnium ille affectus investigandus est, qui dicitur functionis effectrix causa. Hunc sanè eucrasiā nos diximus esse calidi, frigidi, humidi &

Habitu quid affectum dicatur. Alteratio quid. Generatio est ad substātiam progressus. Pathe. Causa symptomata. Medici munus. Medendi tot esse rationes, quot morborum ideæ existunt. Functionis causa.

Functiones editæ à corporibus similaribus.

ſicci, ex intemperie quorum, primus morbus in particulis ſimilaribus naſcitur. Cùm autẽ à ſimilaribus ipſis, corporis functiones edantur, meritò inſtrumentis ſingulis unica tantùm eſt attributa ſimilaris particula, à qua perfici ipſa actio poſſit. Reliquæ verò quæ cum hac quodvis inſtrumentũ abſolvũt, in aliquem uſum illius quæ prima exiſtit actionis cauſa, ſunt conſtitutæ: q̃vis & ipſæ retinẽt ſuas peculiares actiones. Etenim inſtrumentũ viſus, eſt cryſtallinus humor. Reliquæ verò partes, eius gratia ſunt factæ. Singulæ tamen earum aliquã ſeorſum actionẽ obtinent: ac vena quidẽ & arteria, & nervus, toti animanti communẽ: membranulæ autem oculi omnes, cùm ſint nutrimẽti participes, præditæ omnino ſunt naturalibus facultatibus, ac proinde etiam functionibus quæ ab ipſis proficiſcuntur. Quoties igitur cryſtallinus humor intemperie laborat, omnino læditur oculorũ functio. Non eſt tamen affectus is, eorum, ut organa ſunt, morbus. At hypochyma, hoc eſt, ſuffuſio, nullius ſimilarium morbus exiſtit, ſed oculi totius, ceu inſtrumenti. Ad eundẽ modũ ſi in finibus venarũ, quæ ſunt in cavo jecinoris, obſtructio aliqua oriatur, digeſtio quidẽ in corpus per has morabitur: ægritudo tamen totius hepatis, ceu inſtrumenti cenſebitur, nulla ſimilarium eius partium adhuc ægrotante. At ſi intemperies venas illius infeſtaverit, ipſarum quidem illarũ morbus primũ erit, ex accidenti verò etiã jecinoris. Solent autẽ ſimilares particulæ, octo intemperaturis ſecundum nudas qualitates cruciari: nempe quatuor quidem ſimplicibus, quatuor autẽ cõpoſitis. Quod ſi ad intemperiem accedat & humorũ affluxus, totidẽ rurſus intemperies orientur. Duplex itaq; erit morborũ genus: alterum in partibus ſimilaribus, alterum in organicis. Quod igitur ad particulas ſimilares pertinet, circa intemperantias verſatur. Quod verò ad organa, unũ quidẽ in figura, aliud in particularũ numero, tertiũ in magnitudine, quartũ deniq; in poſitura ſpectatur. Utrarunq; verò partiũ, id eſt, ſimilariũ & inſtrumentalium, cõmunis affectus eſt, unitatis divortium. Quare ſex in univerſum morborũ genera exiſtunt. Unum, quod ſimilarium eſt proprium, nempe intemperies. Quatuor, inſtrumentorũ cujuſq;. Et cum his ſextũ, quod utriſq; partibus eſt cõmune, ipſius unitatis ſolutio. Porrò omnis medendi methodus, ſejuncta ab experientia procedit. At medicorũ pleriq; nõ tantùm experientiæ applicãtes animũ (per quã tamen liceret eis evadere in probos medicos) ſed perfectioris etiã rationis cupidi, cùm aut iis quæ citra demonſtrationem ſunt enunciata, credant, aut vitioſis fallantur demonſtrationibus, nõ ſolùm nihil excogitant boni, ſed etiam quæ per experientiam cognita ſunt, corrũpunt. Proinde talibus experientiæ ut incumbant conſulo: cùm nõ leve inſtet periculum iis, qui ſupra vires aliquid moliũtur, nẽ & id non conſequantur, & quæ intelligere aliàs poſſent, omnino omittant. Itaq; cõmittendum nõ eſt, ut utraq; ſimul miſceantur, & quæ per experientiam inventa ſunt, & quæ ſola ratione inveſtigata: ſed cùm utrunq; ſeorſum ſit tractatũ, pòſt ambo conjungantur. Etenim tota Empiricorum ars, obſervatio quædam eſt & memoria eorum, quæ viſa ſunt inter ſe habere conſecutionem aliquam. At ex ipſa rei natura ordiri, atque ab ea, quod ſequens ſit, invenire citra experientiam, id eſt indicatione invenire. Voco autem indicationem, ipſam veluti conſecutionis imaginem. Omnis itaq; medendi methodus donec ad optatum finem perveniat, per indicationes progreditur. Quandoquidẽ quicquid ab experientia eſt ſejunctum, id totum indicatio vocatur. At finis propoſitæ tractationis eſt, invenire cujuſq; morbi remedia. Hujus autem inventionis principium, eſt ipſius morbi cognitio. Ergo primum quænam generalis, cõmuniſq; morborum omnium indicatio ſit, inveſtigandũ eſt. Ab hac deinde ad alias ſpeciatim eſt deſcendendum, donec finem eum conſequamur. Porrò quemadmodũ hominibus univerſis ineſt quippiã cõmune, cujus nimirũ ratione omnes dicunt eſſe homines, ita & uſu venit in morbis. Ut enim Socrates atq; Plato, ſpecie quidem ſunt unus homo, numero autẽ varii: ſic, mea quidẽ ſententia, morbus qui utrunq; eorũ infeſtat (ſit febris, exempli gratia) genere & ſpecie erit unus, etſi duo numero exiſtunt. Id quod Plato ſignificare videtur, dicens: Multa unum eſſe, & unũ multa. Rectè igitur ab antiquis philoſophis dictum eſt, aliud numero, aliud ſpecie, aliud genere eſſe, quod tum idem, tum unũ eſt. Cùm igitur omnis affectus præter naturã, functionẽ lædens, ſit morbus: neceſſum haud dubiè eſt, omnes id genus diſputationes, quatenus tales ſunt, vel genere vel ſpecie unum morbum exiſtere. Quamobrem, unũ genere, ſpecie ac numero dici & eſſe qui nõ intelligunt, aſino (quo nullum eſt animal ſtupidius) mihi ſtolidiores videntur: nam hic, aliud eſſe unũ quidẽ ſpecie, numero autẽ aliud, cognoſcit. Quæcunq; verò de morbo dicimus, eadem & de optima valetudine, & de aliis etiam diſpoſitionibus, intelligenda veniunt. Nam quemadmodum hominis nomen eſt unum in univerſis hominibus, morbiq; in omnibus morbis: ſic ſanitatis denominatio, una eademq; eſt, in omnibus illorum conſtitutionibus, qui proſpera ſanitate fruuntur.

Cryſtallinus humor eſt inſtrumentum viſus.

Hypochyma, oculi totius ceu inſtrumẽti, eſt morbus

Similares particulæ ſolent octo intẽperaturis cruciari, abſque humorũ affluxu: totidemq; etiã, dum illi affluunt.

Morborum genus duplex.

Morbus inſtrumentalis quadruplex.

Solutio continui eſt communis morbus ſimilaribus & inſtrumentariis particulis

Experientiæ ſoli qui debeant incumbere.

Empiri... ars qu...

Indica... quid.

Multa... eſſe, & multa... Idem &... quot m... dicatu... Morbu...

Aſino... eſſe ſtu... anima... Aſinu... ſpecie,... quod n... eſt unu... ſcernit... Morbi... eſt unu... univer... morbis

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, Lib. III.

SI igitur indicatio quæ ab ipſa rei natura primùm oritur, quid agendum ſit invenit, neceſſe eſt remediorum inveniendorum initium, ex morborum ipſorũ natura ſumi. Cæterùm indicatio ipſa, quæ à morbis ſumitur, principium tantùm eſt, unde medendi ratio promovet, nõ autem ipſius artis medicatricis pars: aut certè nec magna, nec propria, ſed quæ etiam plebi eſt communis. Quamobrẽ eum ſolũ eſſe medicũ exiſtimamus, non qui novit, quidnam morbi prima indicatio dictet, ſed qui illa perficere poteſt, quæ tali præſcribũtur indicatione. Is igitur, ſi per experientiam ea invenit, obſervator & Empiricus eſt vocandus: ſin ratione quadam & methodo, logicus, & methodicus, & dogmaticus. Empirici quippe per experientiam inveniri omnia cõtendunt. Nos partim experientia, partim ratione: cùm neq; illa invenire omnia queat, neq;

Medic... nam ſol... iſtiman...

Empiri...

Logicus

nec sola ratio. Verũ cõfusam mistamq; tradendã esse doctrinã nõ censemus: sed seorsum empiricam, & seorsum logicã: quò facilè appareat, quã utraq; earum vim habeat. Igitur unitatis solutio (quæ in osse quidẽ fractura, in carnosa autẽ parte ulcus dicitur) unitionẽ postulat: quemadmodum & vulnus, & ruptio, & convulsio. E quibus vulnus quidẽ, solutio quædã ex vulnerando in carnosa parte relicta est: ruptio autẽ atq; convulsio, citra vulneratione accidũt: ac prior quidem, carnosæ partis divisio existit: secunda autem, nervosæ. Hic itaq; omnibus unitio molienda indicatur: quæ an præstari ubiq; possit, an in multis non possit, hoc utiq; internoscere, primũ jam artificis est. Siquidem hoc ipsum primũ artis est opus, ut intelligas, sperarène id quò tendis debeas, an secus. Eius rei duplex cognitio est, nec potest addi tertia. Altera per experientiam, cui longo usu est opus: altera per ipsius rei naturam. Hæc siquidẽ, tum cujusque substantiam particulæ, tum actionem, tum usum, situmq; æstimabit. A quibus procedens, non solùm quod sanari non potest, prævidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inveniendis ei remediis deliberabit. Constat aũt quòd à simplicissimis auspicabitur. Porrò nihil est simplicius ulcere, quod in summa carnosa parte consistit. Hujus ergo, si quidem ulcus tantùm sit, unus curationis scopus, unitio est. Sin autem cùm cavitate adsit, erit duplex affectus: nempe ulcus, quod est unitatis solutio: & cavitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia cõtracta est. Ac pinde duplex etiã proponitur ejus curationis scopus: nempe ut inducatur cicatrix, & impleatur cavitas. Horum tamen alterum sæpe fieri non potest: utputa, cùm non modò carnem, sed etiam illi subjectum os, perire cõtigerit. Quippe impleri ad unguem hujusmodi minimè potest: cicatrice induci, facilè potest. Inventionis autem, ut aliarum rerum, sic remediorum omniũ duo nobis sunt instrumenta: videlicet experientia & ratio. Cæterùm qui sola experientia utuntur, cùm videant, cui aristolochia ulcus carne nõ implevit, huic thus conferre: cui autem thus nõ contulit, ei irim admotam esse utilem: judicant nõ omnes ab omnibus medicamentis similiter affici, ac proinde quamplurima eiusdem speciei medicamenta sarcotica in unũ confundunt, quò nulli corporis naturæ desit, quod sit ex usu. Atq; hi quidẽ quã turpissimè hallucinantur. Primò quidem, nam solius compositionis quæ ex similibus specie medicamentis conflatur, non eius quæ ex contrariis initur, instituunt methodum. Dein autem, quia in eius miscellæ multitudine, unũ fortasse medicamentum laboranti prodesse poterit: fortasse neque unum quidem: contrà verò septem aut octo obesse: ita ut pluribus numeris eiusmodi medicamen obsit, quàm prosit. Ac proinde, quod quidem ad hanc rem pertinet, ii plura mihi ignorare, quàm novisse videntur. Etenim oleum cavo ulceri infusum, adversissimum omniũ medicamentũ est, ipsumq; & sordidum, & fœtidũ reddit. Quòd si tempus quoq; anni calidius sit, ac vitio mali succi homo laboret, aut sit natura obnoxius fluxionibus, aut in victus ratione delinquat, timendum est ne pars illi ea computrescat ex usu olei, quæ fuerit exulcerata. Periculosus est etiam, & ceræ sive solius, sive in oleo solutæ, usus. Hæc itaq; putrescere ulcus faciunt. At si æruginem, ad lævorem tusam, inspergas, ea quidem nullo modo putrefaciet, dolorem tamen & morsum nõ parvum inferet: præterea exedet, ac phlegmonem excitabit. Quòd si largius utare, etiam convulsionem accerset. Quoniam igitur neq; oleum, neq; ærugo, neq; cera, cavum ulcus per se implere carne potest: cõstat quòd ex iis qui experientiã profitentur, nemo usquã miscebit illa: id quod faciet rationalis intrepidè, videlicet haud ignarus, ex duobus temperamentis immodicis, cõtrariisq;, confici unum modicũ posse. Non est ergo difficile, eo oleo, cera, & ærugine, medicamentũ sarcoticũ, & moderatè siccum conficere: quale ulceri cavo est aptissimũ, ceu quòd mediocriter exiccari postulet. Omnis igitur quæ præter naturã est cavitas, repleri postulat: quare & quæ in carnosa accidit parte. Ipsa verò repletio, inveniendorũ remediorũ finis, quò tenditur, est. Cæterùm ut illa quæ implent invenias, & multa ratione est opus, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Qua quidem destitutum vulgus medicorũ cùm sit, etiam oculorum doloribus illa medicamẽta adhibet, quæ ex opio, mandragora, & hyoscyamo parantur, maximam planè oculorũ perniciem: utpote quæ nulla re alia sublati ad præsens speciem doloris præstant, quàm quòd ipsum sensum extinguant. Nos verò, dolores oculorũ gravissimos, aut balneo, aut vini potione, aut fomentis, aut missione sanguinis, aut deniq; purgatione sanavimus. Ut igitur ad cavi ulceris curationẽ revertar, in eo sanè proponitur nobis, ut quæ periit caro restituatur. Scire autem oportet, generandæ carnis materiam, sanguinem bonum existere: opificem verò atq; autorem, naturam illius, videlicet corporis, cui caro superinduci debet. Porrò natura cujusque corporis, calidi, frigidi, humidi & sicci temperatura cõstat. Quare perspicuũ est, justum horum temperamentum in subjectis particulis, quibus deficientẽ carnem sumus restituturi, opificis habere rationem. Ac primũ quidem in omni cavo ulcere hæc duo consideranda veniunt: justáne sit temperie id quod subjectum est: nempe an secundum naturam se habeat (similarium quippe corporum sanitas, justa est quatuor qualitatum temperies) & an sanguis qui influit, bonus ac mediocris existat. Nam si horum alterutrum sit vitiosum, multi affectus præter naturã constiterint. Verùm si & sana sit pars, & sanguinis cõfluxus citra omne vitium: nihil obest quo minus prima carnis generatio contingat prospere, idq; nullius externi medicamenti ope. Cæterùm quia in ipsa primæ carnis generatione duplex excrementũ oritur, alterũ quidem tenuius (quod in ulcere sanies dicitur) alterũ verò crassius, quod nuncupatur sordes: atq; ex tenui quidem, ulcus humidum redditur, ex crasso autem sordidum: duplicibus sanè medicamẽtis est opus: utique ut humidum ulcus est, siccantibus: ut sordidum, quæ ipsum expurgent. Ergo cùm nullo unquam tempore natura esset, certè nec

Cera usus cavo ulceri existit periculosus.

Aeruginis usus.

Temperamentum unum modicũ confici ex immodicis atq; contrariis posse.

Sarcoticum medicamentum ulceri aptissimum cõfici ex oleo, cera & arugine.

Oculis perniciosissima esse, quæ medicamenta ex opio, mandragora, & hyoscyamo constant.

Oculorum dolores quanã medendi ratione Galenus sanarit.

Carnis generandæ materia est prob. sanguis: opifex, ipsa natura.

Natura cuiusq; ex primarum qualitatum temperie constat.

Sanitas similiarium partium est quatuor qualitatum iusta tẽperies.

tempus ullum erit, in quo nõ ambo hæc in cavo ulcere colligantur. Quare nec tempus ullũ erit in quo nõ utrunq; medicamenti genus, & siccãs & expurgans, desideretur. Sed nõ sat est invenisse genus medicamenti, nisi etiam speciem ejus disquiras. Cujus quidem inventio petenda est ex cõmentariis medicamentorũ simplicium, ubi nimirum omniũ medicaminũ temperaturas, gradus, & differentias tradidimus. Debet autem medicamen producendæ carni cõveniens, ex iis esse, quæ primo ordine tum detergunt, tum siccãt: qualia sunt, thus, hordeacea, fabacea, & erui farina, iris, aristolochia, cadmia, panax, atq; põpholyx. E quibus aristolochia quidẽ & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent. At hordeacea fabaceaq; farina, multò his minus siccant, ac minimè calida existũt. Thus verò moderatè calet, minus tamen illis siccat. Erui farinæ & iris, horum, atque aristolochiæ & panacis, medium locum sortiuntur. Cæterũ thus in humida corporis natura carnem producere potest, in sicca autem non potest: vim tamen movendi plus habet, nimirum cum mediis ac temperatis naturis consentiens. Sunt nanq; duæ differentiæ primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationẽ sui, eoque requirente contraria. Perit enim quidq; in contrarium, & à contrario. Ulcus ergo, quò humidius fuerit, eò sanè medicamento quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura, quãtò est humidior tantò quod minus siccet, medicamentum postulat. Quamobrem ex ulceribus æquè humidis, quod quidẽ in sicciori temperamẽto cõsistit, utiq; magis siccari postulat: quod in humidiori autẽ, minus, quatenus natura naturæ interest. Siquidem productam carnẽ, ei quæ antea erat, similem esse oportet. Jam verò si medicamen ulceri, admotum profuerit minimè, continget utique id, aut quòd exiccarit impensius (hoc enim cognoscit ex insigni ulceris puritate) aut quòd parcius id sit molitũ: quod sanè ex ipsius ulceris sordib. facilè cõjiciemus. Quare haud magno negocio ex notis ipsis corrigemus siccitatis medicamenti & defectus, & exuperantias. Atq; hactenus de cavitatis quæ ulceri inest, curatione sit dictum. Propria aũt curatio ulceris (est enim hoc cõmune similarium atq; instrumentaliũ particularũ vitiũ) tum à laborantis particulæ temperamento, tum à medicamentorũ proficiscitur facultate. Cæterùm ambo hæc à tractatione de elementis pendent, cùm nimirum genituræ corruptelæq;, quatuor qualitates sint causæ. Quocirca nec similarium, nec instrumentalium partium licet curationem attingere, absque naturali scientia. Sed jam ad ulceris, quod solum consistit, curationẽ transire, tempestivum videtur. Fuerit autem solum, si neque affectus ullus simul adsit, nec symptoma. Igitur dum solutio cutis contingit, citra fluxionem, aut intemperiem, aut cacochymiã, aut cavitatem, aut aliquam ipsius cutis deperditionem (quemadmodum ubi à telo aliquo acuto ipsa cutis convulneratur) ulcus ipsum est, & dicitur simplex, tantumq; agglutinationem desiderat. Quippe si commissæ simul sint cutis oræ, nulla intercedet cutis diversi generis: quemadmodũ in eo repleto, planoq; reddito, in quo scilicet oræ ulceris se non contingunt, sed totius ulceratæ partis cuticula amissa est: quã utiq; prius restituere, q̃ ora jungantur, oportet. Quoniã igit in simplici ulcere sola divisio ꝓponitur, diducta labra conjungi, conjunctaq; manere oportet. At verò ex diductis corporibus, alia quidem per se, alia aliorum ope conjuncta manent. Per se quidem, quæcunq; secum cõcrescunt, coalescunq;: ut caro, & quæ ex carne constant. Aliorũ autem ope, tum quæ colligantur, tum quæ vinculo aliquo cõtinentur: ut ossa, & quæcũq; sunt dura. Est aũt, sicuti in cavis ulceribus, ut producatur caro, ita in simplici ulcere, ut oræ ipsæ mutuò coalescant, natura opifex causa: ita, ut si quæ dissident, in idem adamussim componas, citra omnẽ reliquam extrinsecus molitionẽ coalescant. Quæ diducta sunt, in idem adduces, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura, aut fibulis impositis: aut horum quibusdam, aut omnibus. Expedit autẽ, quod circumjicitur, nec molle nimiũ sit, quò videlicet tutò cõtineat: nec rursus ita durum, ut premendo offendat. Circũductio etiam ipsa, nec ita laxa sit, ut nihil efficiat: nec ita vehemens, ut dolorẽ premendo excitet. Hac itaq; medendi ratione, quale diximus ulcus simplex coibit. At si ob magnitudinẽ ejus, vel ob intercidentem saniem, vel ob dolorem, aut insignem imbecillitatẽ particulæ, vel denique ob inclusum aërem, disiunctę partes exactè ad imũ usq; conjungi nequeat, ejusmodi sanè ulcus ex sola partium commissione agglutinari omnino non potest. Quare medendũ prius est illis impedimentis, aliquo medicamento siccante: quod quidem si qua sanies jam subsit, absumat eam: & si qua in vacua loca influxura est, hanc prohibeat. Etenim medicamen glutinatoriũ, aut omnino carnis generatione nõ eget, aut planè exigua: ac proinde plus siccet oportet, q̃ quod carnẽ producit. Præterea, cùm carnis productivũ medicamentũ facultate extergendi opus habeat, qua non modò redundantiam humoris siccet, sed etiam expurget sordes: glutinatorium certè nec deterget, nec expurgat, sed contrà prorsus substantiam omnem in idem cogit: cujusmodi facultatẽ habent medicamenta ea, quæ austera, & astringentia vocantur. Quocirca, ubi carni gignendæ studemus, maximè cavendum est à medicamento astringente: utpote quod sordes ulceribus arctius affigat, quàm ut facilè possint elui. Vinũ igitur omnis ulceris, quatenus ulcus est, optimũ medicamentũ existit. Porrò ipsa medẽdi methodus procedet nobis bellissimè, si de singulis simplicibus seorsum aliquid præceperimus: pòst verò, de cõpositis omnibus alteram aliquam methodũ explicarimus Quam quidem si ingrediamur viã, omne ulcus tum siccari, tum debere astringi inveniemus, non tamen detergeri. Contra, cavitatem in carne, siccari quidem postulare & abstergeri, minimè autẽ astringi. Cæterũ quãtò corporis natura est humidior, tantò medicamentis minus siccantibus eget. Quantò aũt siccior, tantò rursum quę vehemẽtius siccẽt, magisq; astringant,

Sarcoticum medicamen primo gradu debet detergere, & siccare.

Sarcotica medicamenta quæ sint.

Thuris facultates.

Naturaliter se habentia corpora, sibi similia postulant: præter naturam autem, contraria.

Vlceris propria curatio unde proficiscatur.

Genituræ corruptelæque quatuor qualitates sunt causæ.

Vlcus simplex solam agglutinationẽ desiderat.

Diducti[...] tes in [...] quibus [...] dis possi[...] duci.

Glutina[...] um me[...] mentũ p[...] siccet, o[...] tet, qua[...] quod ca[...] produci[...]

Astring[...] tia me[...] menta [...] gienda, carnem [...] ducere [...] animus

Vinum [...] ulceri o[...] mum m[...] camenta esse.

Vlcus om[...] simplex siccari [...] astringi [...] bere. Ca[...]um esse sicca[...] & abst[...] dum.

gant, desiderat. Jam verò ulceri mediocriter cavo, statim quicquid volumus applicamus, sive siccum id, sive humidum medicamen existat. At in vulneribus quorum major profunditas est, id nō licet. Etenim & cerussa & lithargyros siccāt, astringuntq; modicè: ad ulceris tamen fundum vis eorum nō pervenit, nisi humori cuipiam misceantur. Porrò quemadmodū cavum ulcus ut repleatur, carnis generationē (cujus materia sanguis est) postulat: sic plenū, ut perducatur ad cicatricem, generationem cutis, quæ ex carne est, nō unionem tantùm, desiderat. Verùm caro eadem specie cum ea quæ periit, gigni in cavo ulcere potest. Cutis talis omnino, qualis erat quæ periit, prorsus restitui non potest: sed simile quiddam cuti, & quod eius officium suppleat, potest. Etenim cùm cutis carne ipsa tum siccior, tum densior sit, certè si resiccarimus & astrinxerimus carnem, persimilem illam cuti reddemus. Cæterùm multò siccius quod cicatricē inducat, quàm quod agglutinet, esse oportet medicamentum. Quandoquidem glutinaturo, solum id propositum est, ut eius quod secundū naturam est, redundantiam consumat: qui autē cicatricem inducet, nō hoc modò, verùmetiam ut ei quod secundum naturā se habeat, aliquid deradat. Galla igitur immatura hoc loco, & malicorium, & Ægyptiæ spinæ fructus, modicè siccantia pharmaca sunt. Chalcitis, & æs ustū, & æris squama, & misy, multò his valentiora existunt: misy quidē & chalcitis, præcipuè: mitior aūt æris squama: atq; etiā hoc mitius æs ustum, præsertim si ablutū fuerit. Sed hoc quidē ad speculationē de cōponendis medicamentis pertinet, quę medendi sequit methodum: quemadmodū ipsam præcedit, simpliciū pharmacorū notitia. Deinceps autē agamus de excrescentia carnis in ulcere, quæ morbus in magnitudine existens, primò omnium sui ablationē indicat. At hæc, sola vehemēter siccantium medicamentorū ope perficitur, haud item naturæ opera: contrà q̄ in carne restituenda, aut glutinatione res habuit: hæc enim ipsius naturæ sunt opera, nec aliud medicamēta moliuntur quàm submovere illa, quæ actioni eius obstant. Porrò medicamenta carnē minuentia, proxima tum his sunt quæ valenter detergūt, tum iis quæ cicatricem inducunt. Cæterū misy & chalcitis, si humidæ naturæ applicētur, potius carnē exedēt, quàm cicatricē inducant: nisi fortè in pollinem admodū tenuem redactis, parcissimè illis quispiam utatur. Nam sic imposita, partibus cicatricem cōciliant. Quòd si minuere quæ supercrevere studemus, liberalius sunt imponenda. Ærugo aūt, magis adhuc quā hæc, minuere carnē potest, ita ut genus eorū quæ cacatricē inducunt, prorsus egressa videat. Jā verò si exuras hæc omnia, ut minus acria, sic etiā ad cicatricē inducendam ipsa reddes aptiora. Si verò etiā laves, adhuc evadent mitiora. Hoc autē semper curantis animo hæreat, nō omnē naturam eadē remedia requirere: sed infirmiores, mollioresq;, mitiora: validiores siccioresq;, valētiora. Quare natura ægri in primis venit consideranda. Cùm autē cujusq; naturæ proprietas ineffabilis sit, nec exactissima scientia cōprehensibilis, ac præterea cuiusq; hominis propria curatio habeat, is erit optimus cujusq; particularis ægritudinis medicus, qui jam eam methodum cōparavit, ex qua & dignoscere naturas possit, & cōjectura cōsequi, quæ sint cujusq; propria remedia.

Medicus cujusq; morbi optim⁹, quis sit dicendus.

Verū legitimi ulceratarū partiū temperamenti, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes, major tibi solicitudo erit. Nam si ipsa exulcerata caro calidior sit, aut frigidior æquo, utiq; medelam exigit, quæ nō modò moderatè siccet, sed etiam in tantū calfaciat, refrigerétve, in quantum subjecta caro à naturali suo recessit habitu: cùm fieri nō possit, ut in ulcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè unquā cedat, nisi subjecta caro pro naturali modo se habeat.

Vlcus rectè curari non posse, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Ut igitur si phlegmone unà cum ulcere urgeret, priusquā hæc esset discussa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret: ad eundem (arbitror) modū, etiā si sine phlegmone sola intemperies subsit, nullū horū fore prius sperabimus, q̄ illa fuerit sanata. Cavenda tamen sunt interim immodicè cùm calfacientia, tum etiā refrigerantia. Ergo hyoscyamū, mandragorā & cicutam, ceu supra modū refrigerantes herbas vitabis: tametsi siccāt eæ quoq;, quantū sit ulceri ex usu. Resina verò & pix, & asphaltus, quanq̄ modicè siccant, immodicè tamen sunt calida: ideoq; eis solis utetur nemo, nec aliter, nisi admistis cū leviter refrigerantibus, unū ex omnibus medicamen fecerit, q sit temperatū.

Vlcera curaturus cavere debet ab extremè calfacientibus atque refrigerantibus.

Inspiciunda quoq; est & aëris nos circūdantis temperies. Siquidem veluti medicamentū quoddam is etiā corporib. nostris forinsecus incidens, ubi immodicus calore, vel frigore est, sanationē morat. Danda igitur opera est, ut medicamēta ejus excessui occurrant. Ideoq; Hippocrates in calidiorib. anni temporibus, iis quibus frigidior facultas sit, medicamētis utitur, calidioribus per frigidiora.

Aëris temperaturam ad ulcerum curationem esse expēdendam

Jam verò quemadmodū humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat: ita tunc, calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret: contrariā scilicet semper iis, quæ præter naturā, & quæ secundū naturā sunt, indicationē præstantibus. Quippe quæ secundū naturā sunt, similiū sibi indicativa sunt: quæ præter naturā, cōtrariorum: si modò illa servari, hæc submoveri est necesse.

Naturaliter se habentia corpora, similia sibi: præter naturā autem contraria postulant.

Quod verò ad cōtrarias indicationes pertinet, si quantò ægri temperamentū justo est humidius, tantò particula justo sit siccior, tale adhibendū est pharmacū, quale si ulcus in medii temperamenti particula, corporis mediocriter temperati cōsisteret, adhiberemus. Sin autē particula fuerit * siccior justo, q̄ corporis temperamentū sit æquo humidius: utiq; in tantū intendi siccitatem medicamēti cōveniet, quantū particulę temperamentū, totius temperamentū excedit. Veluti si exulcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamēto: ægri autē natura gradibus tribus humidior: manifestū est, particulam quæ nunc exulcerata est, siccius uno gradu desideraturam medicamentū, q̄ quæ sit temperata particula. Simili modo & de aliis excessibus licet tibi ratiocinari. Porrò sicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cujus generis sunt, quæ

Siccæ partes quæ sint.

circa digitos articulosq; habentur: præterea, quæ circa aures, nasum, oculos, & dentes consistunt: atq; ut semel dicam, ubi crebræ cartilagines, & mẽbranulæ, & ligamẽta, & ossa, & nervi adsunt: adeps verò & caro, vel omnino nulla est, vel perexigua. Ordo autẽ curandi ulceris sordidi & cavi, à sorde expurgãda orietur; cùm nec glutinari quicq̃, nec carne impleri possit, priusquã purum fuerit. Secundũ locũ exiget cavitatis sanatio. Tertium, cicatricis obductio. Quòd si unà cum illis vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex cõpositáve, partem infestet, nisi quis prius eam sanarit, ulcus implere carne nõ poterit. Carnis siquidẽ generatio, ex subjecta, quæ sana est, ortũ ducit. Ex ea verò quã premit phlegmone, quæq; intemperata est & ægrota, gigni caro nova non potest. Etenim justa subjectæ carnis temperies, causæ rationẽ habet: ut quæ cõcrescere secũ, quod ulceratũ est, faciat, & cavitatẽ impleat. Puritas ulceris, rationẽ eius sine quo nõ, atq; hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet aũt & ulcus ad cavitatẽ, rationẽ ejus sine quo nõ: quandoquidem si ulcus cicatrice fuerit obductũ, nõ amplius cavitas impleri carne poterit. Ergo si phlegmone, & cavitas, & ulcus, & sordes, in eadẽ particula simul adsint, primò phlegmonẽ, secundo loco sordẽ, tertio cavitatẽ, & quarto ulcus sanare oportet. Cæterùm affectus unde primũ maximeq; imminet periculum homini, hic debet primus curari, atq; etiã solus interdũ: veluti si puncto capite musculi, cõvulsio, quæ cõgruentiũ omniũ medicamentorum vim respuit, accidat, præciso per transversum toto musculo, convulsionẽ quidem sanaveris, aliquẽ tamen ex particulæ motibus vitiaveris. Ad eundẽ modũ, cùm ex vena, arteriáve sanguis immodicè profluit, si totũ vas per transversum præcideris, ulcus quidem ejus postea sanare nõ poteris: periculũ tamẽ quod ex profluvio sanguinis impendebat, sustuleris. Jam nervum punctum sæpe cogimur transversim præcidere, quoties vel convulsiones, vel deliria, vel ambo magna ægreq; sanabilia, supervenire vulnerationi cernimus. Similiter ubi luxatio cum ulcere in aliquo majorũ articulorũ incidit, ulcus sanamus, luxationẽ aũt insanatam relinquimus. Nam si hanc quoq; sanare conemur, cõvulsiones hauddubiè sequẽtur. Primus igitur medendi in hisce est scopus, ille qui veluti à causis sumitur, eius q̃ est futurũ: alter, qui ceu rationẽ obtinet, eius sine quo nõ. Tertius denique is de quo nuper diximus, qui ad id quod urget dirigitur. Porrò quod cõsistere seorsum & per se potest, id nullius unq̃ alterius differẽtia fuerit: sed quod alteri accidit, nec seorsum per se consistit. Quamobrem ulcus, phlegmone, gangræna, & putredo, cùm seorsum & per se consistere possint, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, q̃ ulceris differentiæ. At magnitudo, parvitas, æquabilitas, inæquabilitas, tempus & figura, ex eorũ numero sunt quæ aliis accidũt: ac proinde ab iis sumũtur propriæ simplicis ulceris differentiæ. Indicatio aũt curationis à differentiis fit, sed non omnib. Nam nec recens, nec vet⁹ ulcus per se indicat aliquid. Siquidem quod ulc⁹ tantũ est, omniq; alio affectu liberũ, sive recens, sive antiquum sit, eandem semper curationẽ desiderat: nihil planè proprium indicante discrimine eo, quod à tempore sumitur. At si cavitatẽ altè reconditã sub cute habeat, considerare oportet, utrùm ea in superiore parte sit sita, ut sanies ex ea ꝓna effluat: an in inferiore, sic ut illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorũ curatio est. Cui non est, huic ipsi moliamur effluxum quendam oportet. Ejus duplex ratio est: aliàs tota cavitate desecta, aliàs in fundo tantũ aperta. Quando verò harũ alterutra sit ineunda, docebit tum locorũ ipsa natura, tum verò ulceris magnitudo. Si nanq; & loca ipsa periculosam sectionẽ faciunt, & ulcus magnũ fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contrà se habeant, perscindere præstat. Deligatio verò eius incipiat quidẽ supernè, sed finiat infrà, ubi scilicet patet effluxus. Jam verò trãsversa ulcera, quòd eorũ labra magis dissideãt, à seseq; absint, diligentius cõjungi postulant: ideoq; tũ suturis, tum fibulis, in eis est utendum. Quæ verò per longitudinẽ musculorũ sunt facta, hæc si duplici initio deliges, nec suturis egebis, nec fibulis. Sin aliter deligare placebit, vel fibulis, vel suturis utere. Sufficient aũt paucissimæ omnino suturæ. Et magna quidem ulcera, iis quæ valentius siccent medicamentis curabis. Parva verò vel quæ moderatè siccẽt, abundè sanaverint. Cæterùm profunda ulcera, eadem etiã sunt magna, voluntq; tum à duobus initiis deligari, tum verò nec labra sua præproperè glutinari. At quæ profunda multũ, longaq; sunt, ut duplici ratione sunt magna, sic duplicem quoq; præstant indicationem. Itaq; & quæ valenter siccent postulãt, & ne immaturè labra conjungas: & ut à duobus initiis deliges, & ut altis suturis consuas.

Vlceri sordidi & cavi curandi methodus. — *Carnis generationem ex subiecta carne, si sana sit, fieri.* — *Puncto capite musculi, si convulsio oriatur immedicabilis, scindendum esse totum transversim musculum.* — *Sanguinem fluentem immodice, supprimi si per transversum totum vas præcidatur: ulcus tamen eius postea sanari non posse.* — *Nervus quãdo transversim secandus.* — *Luxatio cũ ulcere quando debeat insanata relinqui.* — *Differentia nullius potest, quod per se consistere potest.* — *Vlceris simplicis differentia propria unde sumantur.* — *Effluxus [mo]liendi rati[o] in iis ulce[ri]bus qua[e] expurgari non possu[nt].* — *Deligandi ulceris rat[io].* — *Transver[sa] ulcera dili[gentius q]uã recta iung[en]da esse.*

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, Lib. IV.

Est itaq; unum morborũ genus, divortium continui vocatũ: quod quidem in carnosa parte, ulcus: in osse, fractura: in nervo, convulsio appellatur. Ejusdem generis sunt avulsio, ruptio & contusio: illa quidem in ligamẽto, hæ in vasis musculisq;, ex violento ictu, vel gravi casu, vel alio quopiam valente motu excitatæ. Ecchymosis verò ut plurimũ unà cum contusione & ruptione incidit. Fit autem aliquando & ex oris vasorum apertione, quæ anastomosis dicitur, & ex ea quam diapedesin vocant, & ipsam existentem solutæ continuitatis aliam speciem. Jam verò & ex erosione etiam solvitur interdum in animalis partibus cõtinuitas. Verũ is jam mistus affectus est. Porrò erosio, si intrinsecus ab ipso animali proveniat, vitiosi succi est soboles: sin extrinsecus, aut à valentibus medicamentis fit, aut ab igni. In vniversum autem, simplices affectus à compositis distinguere oportet, cùm simplici morbo simplex curatio adhibenda sit, composito verò nõ simplex. Igitur omne ulcus, aut solum atq; per se, nullo nec cũ eo simul invadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, partem infestat: aut cum alio quopiã uno, pluribúsve conjunctum: quorum alii, non modò statim ab initio excitarunt ulcus, sed nunc etiam

Vnitatis [so]lutio. — *Vlcus.* — *Fractura.* — *Convulsio.* — *Avulsio.* — *Ruptio.* — *Contusio.* — *Ecchymo[sis].* — *Anastom[osis].* — *Diapede[sis].* — *Erosionis causa.*

etiam majus efficiunt alij, eius sine quo non, ut ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm qui ulcus majus efficiunt, submovendi è corpore sunt, aut pervincendũ id, quod inducũt, incõmodum. Hoc autẽ, si affectus exiguus sit, fieri licebit facilè: si verò magnus, duci ad cicatricẽ ulcus nõ poterit, priusquã illi affectui subventum fuerit. Ergo omne ulcus subjectã sibi carnẽ præditam naturali dispositione, optat: & ne quid ahenum inter oras cõglutinandas intersit, quod curationem morari possit. Subjectæ verò carnis affectus, causæ rationẽ obtinet, ad id quod efficitur. Quippe ex hac, & per hanc tum quæ dissident, glutinantur: tum quæ cava sunt, carne implentur: quare pro natura sua se habeat oportet, quò hæc utraq; cõmodè perficiãtur. Rectè aũt illa se habuerit, si propriũ temperamentũ tueatur. Itaq; necessum est ad ulcera tum glutinãda, tum carne implenda, temperatam esse subjectam carnem. Nec sat hoc ipsum videtur esse, nisi etiã qui affluit sanguis & probus sit, & quantitate mediocris. Quippe ægrè sanabilium, rebelliumq; ulcerum, alia ob intemperiẽ carnis exulceratæ, alia ob affluentẽ humorẽ fiunt talia. Caro autẽ ipsa interdum solis qualitatibus naturæ modũ egreditur, interdum accedente tumore præter naturam. Jam humor confluens, aut qualitate aut quantitate, à naturæ modo discedit. Interdum verò miscentur dictorum affectuum, aut aliqui aut etiam pariter omnes. Ac carnis quidem intẽperiem, si squalens siccaq; videatur, aqua temperata fovens humectansq;, donec rubescat, attollaturq; in tumorem, corriges. Si verò ultr perfuderis, id quod attraxisti evocabis: ac proinde nihil profeceris. Quinetiã medicamenta humidiora, q̃ sanæ carni, adhibeantur. Si verò humidior q̃ pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est, ac medicamentorum facultas ad siccius transferẽda: aqua verò nullatenus admovenda: sed si lavãdum ulcus videtur, vinum, aut posca aut decoctũ austeræ cujuspiam herbæ, præparandum. Eodem modo & calidiorẽ q̃ par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorẽ calfacies. Agnosces verò horũ utrunq;, partim colore, partim tactu, partim laborãtis sensu. Quippe aliàs ustionem se sentire fatentur, aliàs manifestum in particula frigus: gaudentq; vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor levis insidet, aliis color magis albicat. Partiũ porrò quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum prius sanandus est tumor. Ubi labra tantùm ulceris decolorata duráve plusculum fuerint, excidenda ea sunt ad sanem usq; carnem. Cùm verò altius id malum serpit, deliberatione est opus, excidendúmne omne sit, q præter naturam cernitur, an temporis spacio curandum: qua in re certè consulendus etiam est æger. Jam verò si pravus humor iu particulas cõfluens exulceratas, nec uberior sit justo, nec multùm excellat malignitate, averti hunc, atq; repelli conveniet: astrictis scilicet refrigeratisq; iis particulis, quæ ante exulceratã consistunt. Inchoanda etiam deligatio est à laborante particula, deducendaq; versus sanã. Quæ autẽ ulceribus ipsis admovẽtur pharmaca, siccent valẽtius oportet, quàm quæ simplici applicantur ulceri. Quòd si sisti, cõpesciq; medicamentis influxus nequeat, causa eius investiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac siquidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatẽ aliquam id contingat, huic nimirum medendum est. Imbecillitas autẽ partis, omnino ab intemperie nascitur: nõ tamen ab omni, sed ab excellentiori, quæ sanè per contrariã est abigenda. Ubi igitur intemperiẽ ipsam sanaveris, te ad curandũ ulcus cõvertes: non aliter planè nunc curata intemperie, q̃ si incidisset citra ulcus. Si verò ab alia quavis particula, vel etiam à toto corpore, vitiosus aliquis humor influxerit exulceratis particulis, medendum in primis est ipsius fluxionis radici. Ita igitur & varices, quæ sæpe suprà exulceratũ locum sunt, prius sanabimus, ut deinde mox ulcus sanemus. Advertendum autẽ est interim, nullam primitivarũ causarum, quas procatarcticas vocant, nisi etiamnum affectum producant, esse curationis indicatricẽ: sed huius indicationem, ab ipso affectu initium habere. Siquidem à nullo eorũ, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quòd ex usu futurum sit, potest. Est tamen utilis causarũ procatarcticarũ cognitio, ad noscendos affectus eos, qui tum rationẽ, tum sensum latent. Est itaq; rei quidem præsentis curatio: futuræ autem, providentia Quod verò nec nunc lædit, nec læsurũ timetur, id ab utroq; artis munere, tum eo quod curat tum eo q providet, excessit. Quare nec indicatio ab hoc curationem ulla, nec providentiæ ratio sumitur. Si igitur à procatarctica causa indicatio curationis non sumitur, utiq; manifestum evadit, quod ab ea quæ præsens est, sumetur. Cæterùm prospectrix pars artis, est duplex: altera, quæ morbosum affectum jam præsentem submovet: altera, quæ illum qui nondum urget, prohibet. Porrò cõtingit ulcera nõ sanescere, interdum quidem ob labra ipsa pessimè affecta, interdum ob intemperiem particulæ, absq; ullo tumore præter naturã: nonnunq̃ ob intemperantiam quidem, sed quæ cum tumore aliquo sit cõjuncta, nõ tamẽ qui omnino sibi labra excidi postulet. Fieri etiam potest ut superjacens varix, vel auctior lien vel aliquod vitiũ jecinoris, vel imbecillitas exulceratæ particulæ (quæ ipsa quoq; intensa quædam est intemperies) vel totius corporis cacochimia, vel plethora, ut ulcera minus sanescant, prohibeat. Quare causa ipsa quæcũq; illa sit, circuncidenda venit. Jam verò ulcus omne cacoëthe, hoc est, malignandis naturæ, continuò & cavum sit est necesse, cùm ex erosione nascatur. Nunq̃ autem id genus ulcera, sicuti neq; alia ulla, calido acriq; medicamẽto exasperes, priusquam universum corpus à recrementis liberes: quemadmodũ faciebat imperitissimus Thessalus. Quippe ejusmodi medicamenta omnia, cucurbitæ ritu ad se trahere à toto corpore sunt habilia. Itaq; nisi id prius vacuaris, materiã fluxiõis acri medicamento relinques. Etenim q nec rectè sanare oculũ ante totum caput, neq; hoc ante totum corpus, ulla ratione liceat, tum philosophis tũ medicis universis, qui methodo mederi sunt soliti, est in cõfesso. Voco autẽ methodũ, certam quandam universalemq; viam, quæ sit omnium

Imbecillitas partiũ ab intemperie nascitur.

Varices prius sanandas esse, quàm ulcus ab eis fluxum recipiens.

Indicatio utilis nulla sumitur à causa non permanente.

Procatarcticarum causarum usus.

Indicatio curationis à causa præsente sumitur.

Prospectrix artis pars duplex.

Vlcera sanescere quæ prohibeant.

Vlcera exasperanda nõ esse prius quàm corpus universum sit purum.

particulariũ cõmunis. Cæterùm notitiam quandam habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quidvis molitur. At verò, etiamsi in singulis morbis privata quædam esse methodus medendi videatur, cõmune tamen genus in omnibus unum existit. Quippe in omnibus curationibus, unum est methodi ipsius principiũ, quod ab affectus indicatione sumitur: viaq; etiã quæ ab eo principio ad finẽ usq; perducit, est in omnibus particularibus similis. Quæ igitur ulcera, omnibus ritè decenterq; factis, nõ sanantur, ea medici cacoëthe, hoc est, maligna, contumacia, rebelliaq; nuncupant. Protrahuntur autem, ubi quis illis, perinde ac si tantũ ulcera sint, medetur. Cæterũ ex diuturnitate ipsius ulceris, indicatio curationis nõ sumitur, sed ex ipsius particulæ affectu. Si ergo tantũ exulceratæ partes affectæ sint, si eas curaveris, continuò sanaveris ulcus. Sin verò universum corpus pravo succo redundet, si hũc evacuaveris, idem haud dubiè mollieris. Ac signũ quidem vitiosi succi, est ipsa diuturnitas ulceris: inventio autem ejus quod expedit, nõ ex diuturnitate, sed ex succi vitio suggeritur. Quare tria hæc sibi mutuò cohærẽt, signũ, affectio, & curatio: signum quidem, ipsa diuturnitas: affectus, succi vitium: curatio, ejus vacuatio. Veteres autem, utpote brevitatis studiosissimi, prætermisso medio, interdũ tertiũ statim primo subjiciunt. Veluti Hippocrates fecit, cùm dixit: Tum ab inveteratis ulceribus confert ut assiduè sanguinẽ effluere facias, utcunq; id opportunum videtur: non utiq; curationem indicante diuturnitate, sed sanguinis vitio. Porrò omne ulcus, quà ulcus est, ut sanetur, mediocriter exiccari postulat. Si verò etiam habeat secum affectum alium conjunctum, primò quidem illius curationem: secundò autem, suam propriam requirit. Sed de curatione ulcerum, sic verba fecit Hippocrates: Quodcunq; ulcus cæsim, perversimve acuto telo est divisum, medicamentũ enæmon, & siccans, & quod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum contusa, tum cæsa sit, huic ita medendum est, ut q̃ celerrimè suppuret. Nam & minus phlegmone urgebitur, & necessum est carnes, quæ contusæ cæsæq; sint, putrefactas & in pus versas, liquare, postea novam carnẽ produci. Quo quidẽ sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea quæ sunt cõtusa. Porrò omnia quæ putrefiunt, ex calido & humido sic afficiuntur. Ideoq; etiã ea cataplasmata quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant humectentq;, omnibus iis affectibus, quibus moveri pus expedit, admovemus. Hordei nanq; farina, ex aqua & oleo: iteq; panis, ex aqua & oleo: præterea fomentũ multæ calidæ aquæ: & tetrapharmaci vis, omnia deinq; calfacientia simul & humectantia, pus q̃ celerrimè movẽt. Sciendum tamen est, admoveri cataplasma calidũ atq; humidum inflãmationi, haud quidem tanq̃ remediũ ipsius (phlegmones nanq; remedia facultatẽ sicciorẽ possident, ut verbascũ coctũ, & folia trifolij cruda & epipatri folia cocta, & polium) sed ut lenimen quoddã symptomatis. Ac proinde hordei farina, lenit quidẽ dolorem, minimè autẽ medetur inflãmationi. Igitur vel pravus succus non amplius confluit ad partẽ exulceratã, aut etiamnum fluit. Si nõ amplius fluat, ipsi tantũ quod laborat, est succurendum: si quidem vel lividum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificãdo, ac sanguinẽ emittendo, mox spongiam sicciorẽ potius q̃ humidiorẽ superimponendo: post hæc verò etiam siccantia remedia applicãdo. Ab his, si res postulat, rursus sanguinem auferendo, ac mox iterũ eadem peragendo, donec parta sanitas sit. Quòd si labra ulceris dura, callosaq; appareant, etiam ea excindendo. At si aliunde humor ad partẽ fluat, fluxionis est occurrendũ origini. Si verò valens aliquis morbus, unà cum virium robore affligat, vel si redundantis sanguinis concursus nõ adsit, nemo est qui nõ sanguinem detrahat, qui utiq; in artis operibus fuerit exercitatus. Quippe sanguinis redundãtia haud quaq̃ sanguinẽ esse mittendum indicat, sed magnitudo morbi unà cũ virtute vegeta: exceptis tamen à sermone pueris. Etenim si quis etiamnũ sanus, nec adhuc quicq̃ læsus, sanguinis redundantia gravetur, non statim huic mitti sanguinẽ est necesse: imò alii satisfacit inedia, alii cibi parcitas, alii soluta alvus, vel purgatio, vel frequentius balneum: alii sola exercitatio, vel multa frictio, abundè fuit. Sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundãtia cõvenienter administratur, nisi etiã magnitudo ipsius morbi sit ipsi cacochymiæ, cõjuncta. Sic enim ulceribus atq; vulnerib. omnibus quoties valida sunt, purgationem esse utilem est professus Hippocrates, quòd nimirum & insigniter vacuet, & ad diversum trahat. Universa autem vitia, trifariã gravia validaq; reddun tur: nempe vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinẽ, vel propterea quòd sint cacoëthe. Vulnus igitur quod intra thoracẽ, peritonæumve penetrat, nõ parvũ periculum adfert, præcipuè si interiorũ quicquã sit simul convulneratũ. Quinetiam cacoëthe statim fieri, quæcunq; in articulis accepta vulnera sunt, id quoq; omnes ferè sciunt. Ubi enim tendones, & nervi, & carne vacua, osculentaq; sunt loca, hîc doloris, vigiliarum, cõvulsionis, & delirii periculũ instat. Tum hæc igitur vulnera, tum quæ adeò sunt magna, ut suturis aut ligaturis indigeant, purgationem desiderant. Ad hæc, quibus periculum corrumpendi ossis impendet, ea utiq; non sunt absq; magnitudine phlegmones. Quæcunq; verò exeduntur, ea tũ cacoëthe sunt tum malorum succorũ soboles. Herpetes quoq; à bilioso excremento ortũ habent: cæteraq; diuturna omnia, ex hujusmodi quapiam causa proveniunt. Quare in omnibus his meritò purgare per alvum jubet Hippocrates. Si igitur valenter etiamnum fluxio irruat, revellere ad cõtraria studebimus: utique si in superioribus ulcus consistat, per inferna purgantes: sin autẽ in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si jam fluxio restitit, atq; in membro inhæsit, derivare per vicina magis expedit: cũ & in propinquiora translatio, & purganti medicamento tum accessus, tum attractus, è vicino, sit promptior. Magnitudo autem morbi, ceu scopus quidam sanguinis detrahendi, aut purgationis adhibendæ, à nobis cõstituenda est. Quẽ sanè scopũ invenit primus-

Methodus est certa quædã & universalis via, omnium particularium communis.

Ulcera cacoëthe quæ dicantur.

Ulceris diuturnitas est succi vitiosi indicium.

Ulcus omne, quà ulcus est, ut sanetur, mediocriter exiccari postulat.

Putredinem oriri à calido & humido.

Pus moventia quæ sint.

Inflammationi cur adhibeantur cataplasmata calida & humida.

Hordei farina dolorem mitigat.

Sangui[nem] mitten[dum] esse ub[i] magnit[udo] morbi c[um] virium [robo]re con[cur]rerit, [&] sanguin[is] concurs[us] non adj[uncta]. Sangui[nis re]dundan[tia] non po[stulat] re sectio[nem] venæ.

Purgati[o] in sola [caco]chymia[...] admini[stra]ri comm[ode] nisi etia[m ma]gnitudo morbi e[a] postulet. Vitia o[mnia] trifaria [gra]via red[dun]tur.

Vulnera [ar]ticulorũ [...]dere ca[coë]the.

Herpete[s à] bilioso ex[cre]mento o[riun]tur. Revulsio esse ad c[on]traria l[...] moliend[...]

Derivã[da ne]cienda e[st] per vicin[a]. Morbi m[a]gnitudin[em] esse scop[um] sanguin[is] mittendi [pur]gationiq[ue ad]hibendæ.

primus omniũ Hippocrates: secundũ cujus quidem sententiam, omni recens facto vulneri, nisi in ventre consistat, expedit ex ipso statim sanguinem plus minúsve effluere. Quippe phlegmone sic minus tentabitur tum ulcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt. Idem etiam cõfirmat, debere scilicet imitatorem esse medicum, nõ tantùm naturæ, sed eorũ etiam quæ cùm sua sponte eveniant, conferunt: necnon conducere, si ab inveteratis ulceribus eorumq; circũjacentibus partibus, crebrò sanguis fluere cogatur. Porrò quæ acuti sensus pars est, eam q̃maximè servare citra dolorem tentandum. Quæ verò parum acri sensu est prædita, hæc, si affectus ita suadet, valentiora præsidia admittit. Rursus principis quidem membri robur servari oportet. Quod tale nõ est, licet huic adhibere relaxantẽ medendi rationem. Quòd verò ad positum pertinet, si ventriculus fuerit exulceratus, medicamenta bibenda sunt. Si gula (quæ transitus comestorũ bibitorumq; est) nõ semel, nec tota simul sumenda, sed paulatim, assidueq; lingenda: & sanè tum crassiora, tum magis lenta esse debent. Nam ex transitu contactuq;, vulneribus quæ illic habẽtur, emolumentũ accedit: nõ ex cõtinendo, & diutius adhærendo: sicut iis quæ in ventriculo sunt. Quæ verò ulcera in crassis sunt intestinis, iis quæ per sedem injiciũtur remediis magis egent: quippe cui magis sunt propinqua. Quæ in tenuibus habentur (quoniam & longinquiora sunt, & medio situ posita) ambo requirũt, & quæ supernè sumuntur & quæ infunduntur per sedem. Cõmunis autem omniũ internarum partium est indicatio, ut ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, sive cibi sint, sive medicamenta: fugiantur respuanturq; his cõtraria. Quanq̃ in iis quæ foris sunt ulceribus, innoxius etiam talium medicamentorũ sit usus, æruginis, æris usti, æris squamæ, cadmiæ, pompholygis, lithargyri, atq; cerussæ. Hæc igitur & similia, interioribus exhiberi nõ pebent. Eligenda verò alimenta sunt, si quidem ad cicatricem perducere, aut ulcus glutinare studemus, tũ austera, tum glutinosa, & quæ minimè rodant. Sin emundare, quæ modicè abstergeant: quod munus mel non coctum, præter cætera præstat. Ac voco sanè austerũ, id quod astringens dicitur: ut acerbum, quod impensè est austerum. Ergo internis ulceribus opitulantur, hypocistis, balaustium, punicorum cytini, galla, malicoriũ, terra Samia, Leminũ sigillum, rhois, rosarum succus, acacia, aliaq; id genus, quæ citra incõmodum viscerum, præsidium internis visceribus afferunt. Danda verò hæc sunt, ex aliquo astringentiũ decocto, vel mâli cotonei, vel lentisci, vel claviculorũ rubi, vitisve, vel myrtorũ, vel deniq; ex vino aliquo austero. Cavendum tamẽ à vino est, ubi phlegmones suspicio adest. Sunt autẽ & præparanda id genus medicamenta, cum eisq; miscenda etiam, tum tragacantha, tum gummi: præsertim si ob gulæ ulcera exhibeantur. Sed & gargarizare quoq; jubendus est, qui ad fauces & paristhmia his utetur. Ad ulcus autem quod in aspera sit arteria, ut supinus q̃diutissimè in ore teneat, ac omnes qui illic sunt musculos laxet, remittatq;, præcipiendum: influit nãque sic sensim & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter & manifestè in ipsam arteriam. Nam & cùm naturaliter sese habet, scire licet potionis nõnihil illuc percolari. Semper autẽ cavẽdum est, ne largius quicq̃, & per mediam spiritus viam, influat: alioqui excitabit tussim. Jam verò medicamentis omnibus, quæ thoracis & pulmonis ulceribus sunt destinata, mel admiscendum est: quod quidẽ digestionis eorũ in corpus, ac celeris trãsitus, veluti vehiculũ erit, cũ eo, quòd neque nocebit ulceri. Ad eundem modum, quoties in vesica & renibus consistit vitium, non solùm mel ipsum, sed etiam diureticorũ aliquod ulcerũ medicamentis miscere oportet. Cęterùm partes exulceratæ, tum ex earum substantia, tum functione, tum utilitate, tum positu, tum figura, facilè discernuntur. Itaq; non modò illa quæ diximus, sed etiam complura alia, ex figura partium, posituraq; indicantur. Etenim cathetere omnino probè uti nequeas, nisi & positum, et figuram totius vesicæ planè perspectam habeas. Ergo in hisce omnibus nõ parum ad totam curationem locus affectus indicat. Porrò valentiora medicamenta requirunt, affectus in alto delitescentes corpore, quàm qui in summa superficie consistunt. Ecchymosis omnis, vacuationem pro curationis remedio indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis est opus. Quòd si ecchymosis altius descendat, non fuerit usus cucurbitulæ inutilis: quod quidem instrumentum fuit à medicis, ad violentiam attractionem excogitatum. Ergo si evocatum celeriter ecchymoma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascẽs, medium inter ulceris labra spacium occupat, ita ut jam coire ruptio non possit, sed tantùm ipsa labra propè admoveatur.

Potionis nonnihil semper in asperam delabi arteriam.

Mel permiscendum esse medicamentis iis, quæ thoracis pulmonisq; ulceribus instituuntur.

Diureticorũ aliquod melque ipsum miscendum esse medicamentis quæ ad vesicam & renes faciunt exulceratos.

Affectus in alto sitos, valentiora medicamenta requirere, quàm qui in summa superficie consistunt.

Ecchymosis curatio.

Cucurbitulæ usus.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, Lib. V.

MOnstratum igitur est, omne ulcus siccãtia medicamenta requirere. Cæterùm quod sinũ habet, ut minus sanè quàm reliqua, sic ea quæ prætèrquã quòd modicè siccent, etiam abstergendi facultatem possideant, desiderare. Quod verò conjungi sibi labra postulat (cujusmodi sunt cruenta) huic tum quæ magis etiam siccent, tum quę citra abstersionem leviter astringant, esse opus. Jam quæ ulcera perduci ad cicatricem postulant, hæc non solùm magis adhuc siccantibus, sed etiã strenuè astringentibus remediis egere. Quòd si caro eorum præter naturæ modum intumuit, acria, & demolientia desiderare. Si quod verò aliud symptoma ulceri adjunctum erat, ab eius natura curationis indicatio sumebatur: atque ex hac rursus petebatur remediorum facultas. Si nanq; sordes innasceretur, quæ hanc tollerent opus esse: eaque omnia abstergẽdi vim habere, multò sanè majorem, q̃ ea quæ carne implerentur. Ac si agglutinaturum medicamentũ esset, siccans, astringensq; id esse debere. Si carne impleturum, siccãs & abstergens atq; in singulis reliquorum, uti dictum est. Si verò intemperata subjecta caro esset, primùm per cõtraria succurrendũ esse illius intemperan-

Ulcus cavũ modicè siccãtia nec non detergentia postulat.

Glutinantia medicamenta qualia nã esse debeant.

Cicatricem inducentia medicamenta qualia esse oporteat.

Excrescens caro qualia requirat medicamenta.

...ceri recen- ... expedire ex eo sta- ...m fluat san- ...uis.

...la exulce... medica... ...ta esse ...latim as... ...q; lin... ...da.

...stinis ex... ...ratis ...modo sue... ...endum.

...ò quæ ...nanda ...sint.

...crudum ...derum ... ...rbum ... ...ribus in ...arum ...iumqua ...nt medi... ...nta.

...m fugi... ...m esse, ...hlegmo... ...uspicio ...ra arte... ...lceribus ...ratione ...ndũ sit.

perantiæ. Nihil siquidem redire ad propriam naturã potest, sine iis quæ ipsi facultatẽ habent cõtrariam. Considerandas præterea esse & ipsius intemperantiæ causas: ac primũ quidem medendum esse causæ quæ adhuc intemperiem foveret: post hanc verò, & ipsi quæ jam facta esset intemperatiæ. Ostendimus autẽ, tum ab ulcerum differentiis diversas indicationes præberi, tum eas quæ à laborãtis corporis temperamento sumuntur, diversam ab his habere rationẽ. Siquidem illæ, cùm ex iis, quæ sunt præter naturã, sumãtur, omnes cõtraria esse adhibenda dictant: hæ, cũ ab ipsa natura capiãtur, similia. Nec illud omisimus, ex præcellentia membri, aut cõtrario statu, iremq; sensu acri, hebetéve, diversum medicandi consiliũ peti. Cùm autẽ non modò in similaribus, sed etiam in organicis partibus solutio cõtinui oriatur, remediorũ indicationes aliæ quidem à similaribus, aliæ ab instrumentalibus desumuntur. Cæterũ quandoquidẽ satis superq; de iis ulceribus, quæ in carnosis accidunt partibus, disseruimus, tempestivũ videtur nunc de illis agere, quæ in arteria, vena, & nervo contingunt. Ergo si cui arteria venáve magna sit vulnerata, copiosum sanguinis profluviũ subitò supervenit, & glutinari id vulnus difficile quidem in vena potest: in arteria autem (sicuti nonnullis medicorũ est visum) fortasse omnino nõ potest. Sanè profluit ex vena aut arteria sanguis, aut reserato earum ore, aut tunica earum divisa, aut transcolatus, sive sudoris instar transfusus. Porrò dividitur ipsa tunica, aut vulnerata, aut cõtusa, aut rupta, aut erosa. Anastomosis hoc est, reseratio) accidit, propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis qui ad os ejus impetu ruat, copiam: ad hæc acrem quampiã, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatẽ. Diapedesis verò ex tunica rarefacta, & attenuato sanguine oritur. Accidere tamen potest & ob graciliũ vasorũ os adapertum. Quæ igitur vulnerant, ea sunt acuta, atq; ad secandum habilia. Quæ cõtundendo solvũt, dura graviaq; existunt. Quę rumpũt, omnia tensionis interventu id faciũt. Idem & intensior actionis vehementia facit: tum plenitudo illa quæ respectu vasorũ dicitur, tum casus ab alto, necnon grave quippiã durumq; incidens. Ac si ex vulnere, vel clamore, vel casu, vel cõtusione, perruptũ vas sit, utiq; in iis causa ipsa desiit. Si verò ex abũdantia, fieri potest ut vas etiam amplius rumpatur, effectrice saltem etiámnum causa manente. Quare in tali affectu, q̃ primũ est ipsa plenitudo vacuanda, dein supprimendus sanguis: ac demũ ulcus curandũ. Ubi verò effectrix causa jam desiit, primò quidem sanguis sistendus est, ac mox ulcus sanandum: idq; obturato perrupto vase, translatoq; aliorsum quod per id ferebatur. Porrò ulcus ipsum claudetur, vel labris ejus, quæ dissident, in idẽ adductis: vel osculo ipsius obstructo. Adducentur in idẽ labra, tum nostrarum manuum opera, ubi sic ad manus ulcus se exhibet: tum per deligaturã, tum per refrigerantia astringentiaq; remedia. Neq; enim suere fas est, arteriæ venęvè vulnus. Obstruetur vasis osculum & sanguine ipso cõcreto, & iis quæ foris illi admoventur emplastris linimentisq;: necnon igne, & medicamentis inducentibus crustam. Potest etiam superimponi ulceri circũjacens caro, atq; ipsa in nonnullis vulneribus cutis. Avertitur autẽ sanguis tum ad proxima derivatus, tum ad contraria revulsus. Derivatio ad vicina loca fit, cùm id quod per palatum vacuatur, derivatur per nares: revulsio autem ad contraria, cùm ad inferna revellitur. Rursus, quod per sedem profluit, id derivamus per vulvã, sursum verò revellimus. Ita nãq; & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem vomenti, menses supravenientes remedio sunt. Hac de causa, si vel menses cõfertim eruperint, vel sanguis ab utero quoquo modo profluxerit, sursum revelles, cucurbitã maximã suffigens mammis. Eandem ob causam, si ex dextra quidem nare profluat sanguis, eum retinet maxima cucurbitula hepati admota. Si ex sinistra autem, lieni. Quemadmodũ si per utranq; fluat, utriq; visceri cucurbitulæ applicãdæ sunt. Quòd si resolutus adhuc æger non sit, etiam vena ex eodem cubito incidenda est, qui profusioni è directo respõdet. Cæterum ubi paulùm detraxeris, mox unam horã intermittens, rursus detrahes: pòst iterũ atq; iterum, pro laborantis viribus. Ad eundẽ modum, quæ per alvum fluunt, ea vel per urinas, vel per uterũ derivabis: quæ per urinas, ea vel per uterum, vel per sedem transferes. Pari modo: quæ per uterum erumpunt, vel per urinas, vel per alvum Quæ verò in oculis, aure, vel palato, fluxiones accidunt, earũ ad vicina derivatio per nares est. At revulsio in iis quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur: sursum in iis quæ sunt infrà. Præterea à dextris ad sinistra: sicuti ab his rursus ad illa. Similiter ex iis quæ intus habetur, ad ea quæ foris sunt: cõtraq; ab his, ad illa. Ergo & frictio contrapositæ partis, potissimũ per ea medicamenta quæ calfaciant, præterea vincula arctiora, iis quæ ad contrariũ revocant remediis annumera[n]da sunt. Non secus profectò, & naturalium meatuũ qui positi ex adverso sunt, reclusio. Porrò vinculũ ipsis profluentibus vasis injectum, fluentẽ sanguinẽ sistit: nos[tr]iq; similiter digiti appositi: atqueadeo dissidentiũ vulneris labrorũ ligatio, quam epidesim vocant. Situs autẽ particulæ vulneratæ sit talis, ut & spectet sursum & ipsam indolentem conservet. Si vas unde sanguis profluit, altius demissum sit, unco attollendũ est, modicaq; intorquendũ. Quòd si ne tunc quidẽ sistatur ipsumq; vas vena fuerit, supprimendus est cataplasmatis quę ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, aliisq; id genus confecta sunt. Sin sit arteria, aut vinculo amplectens, aut totũ vas præcidẽs, profluvium sistes. Sed vinculum etiam injicere magnis venis compellimur: interdumq; transversim totas præcidere, ubi rectè ex profundissimo loco assurgunt, ac præsertim per angustias quasdam, vel per principes partes. Tutius tamen est utrunq; moliri, et vinculũ vasis radici injicere, & quod deinceps habetur, præcidere. Vasis radicẽ voco priorẽ ejus partẽ, quæ vel jecinori est propior, vel cordi. His peractis implendũ carne vulnus est, priusquàm vinculũ à vase decidat. Itaq; sistendo sanguini longè sunt cõmodiora emplastica,

Indicationes à laborantis tẽperie sumptas, diversam habere rationem illis, quæ ab ulcerum differentiis sumuntur.

Sanguis quatuor modis à vasis effluere potest.

Anastomosis vasorum unde accidat.

Diapedesis causa.

Suendum arteriæ aut venæ vulnus non esse.

Vas apertum obstrui quotupliciter possit.

Sanguin[is] deri[vatio] ar[...] vicina, [re]velli [ad con]traria.

Menses [re]velli [cu]r[bitula] admota [...] mammi[s]. Sanguin[em] ex dextr[a na]re fluen[tem] supprim[it ad]mota cu[cur]bitula h[epa]ti: ex sin[istra] autem l[ieni].

Sãguine[m per] nares f[luen]te, quan[do et] qualis [...] da sit ve[na].

Deri[vatio]n[is] modi di[versi].

Revellen[di] ratio.

Frictio. Vincula.

Epidesis. Vulnera[tæ] particul[æ si]tus.

Sanguis p[ro]fluens ex [va]sis demiss[is] altius qu[o]modo sup[pri]mendus.

stica, q̃ inducentia crustas: quādoquidem in his est verendū, ne ubi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso vase excitetur, cùm vas magis nudatū carne, q̃ pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidē generatio crustæ, ex subjectis fit, circumpositisq; corporibus semiustis. Optimū igitur omniū quæ novi medicamentorum quo etiam ad cerebri membranarū, necnon sphagitidum venenarū hæmorrhagias tutissimè utemur, est quod subjiciam. ℞, thuris partem j. Aloës partem S. misceatur ita cum ovi candido, ut perveniant ad crassitudinē mellis. Postea verò leporis mollissimis pilis excepta, tum vasi, tum universo ulceri liberaliter admoveatur. Alligādum autē id forinsecus fascia est ex tenui linteo: cujus fasciæ primi quatuor quinquéve amplexus ipsi profluenti vasi injicientur, ducēturq; mox versus ejus radicē: nisi in quibus partibus id nō licet, ut in cerebri involucris. His factis, ubi tertio die solveris, id tutò adhuc medicamen ulceri adhæret, aliud rursus superimpones, deligabisq; ut antea, similiter. Quòd si prius linamentū deciderit, impones alterum: ac sic, quoad carne munietur, curandū ipsum vas est: necnon à principio ad finē usq;, vulnerata particula, mediocriter supina servanda. Vitandū autem est ne dolor incidat, ac rursus profluvium excitet, cùm nihil sit quod profluvium magis q̃ dolor proritet, & phlegmonas augeat. Jam māna thuris magis q̃ thus astringit: est autem minus emplastica. Constat verò in d[illegible] corporibus plus aloës immiscendum esse pra[illegible]dicto medicamento: in mollibus autē, plus thuris. Cæterū ubi medicamentum id facere magis emplasticū optas, deligere thus resinosius oportet, quod quidē & mollius est, & candidius, mansumq; non cōminuitur, sed partes suas sibi cohærentes tuetur, ut mastiche. Maximā autem necessitatem vel crustificis medicamētis, vel ignitis ferramētis utendi animadverti, ubi ex erosione putrescentis alicujus, profluviū sanguinis excitatur: ut in pudēdis & sede: quæ partes & propter naturalem humiditatē, & quòd excrementorū canales sint, ex levi occasione putrescūt. Ubi igitur totū quod jam computruit sublatū fuerit, tunc in hisce opus est radicē ipsam exurere, idq; aut ferro candenti, aut medicamētis excitantibus crustam, sed quæ etiā facultatem astringendi possideant, qualis in chalcitide & mysi, et atramēto sutorio visitur. Porrò quę ex calce nō extincta cōficiuntur, ea utiq; valētiora his sunt: cæterū calx vim astringendi non habet. Excidunt igitur citius quæ ab his fiunt crustæ: hærent autē diutius, quæ ab astringentibus: quod utiq; longè est utilius. Quare nec festinare quidē debemus ad amoliendas crustas, ubi hæmorrhagias periculū adest, nisi in illis tantū affectibus depascentibus, in quibus propter putredinē candēs ferrū admovere corpori fuimus coacti. Porrò qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius non cōfluet, sistetur: aut qa occlusa divisio erit, aut etiā ob utranq; causam, id quod tutissimum fuerit. At confluere prohibetur, & propter deliquiū animi, & cùm ad contraria revellitur, & cùm derivatur ad proxima: & per refrigerationē, tum corporis totius, tum precipuè partis affectæ. Hac etiam ratione, frigida tum pota, tum parti foris affusa, sępe hæmorrhagias suppressit. Idem etiam moliūtur, & posca, & vinū acerbum, aliaq; omnia quę vel astringendi, vel simpliciter refrigerandi vim habent. Clauditur ipsa divisio, si vel contrahatur cōniveatq; id quod divisum est, vel obstruatur. Sanè contrahitur tum astrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptū. Obstruitur vel intrinsecus, vel extrinsecus. Et intrinsecus quidem à cōcreto sanguine: extrinsecus verò, tum ab hoc ipso, tum à linamento, & spongiis, & crustis, & medicamētis iis, quæ lętitia crassitieq; sua, meatus obserant: ad hæc, corporibus iis quæ circum jacēt, propius admotis. Atq; hactenus de profluviis sanguinis, quæ à partibus expositis sensui oriuntur. Nam quæ de profundo sanguinis ꝓfluvia erumpūt, ea nec vinculo nec deligatura sanaveris: veluti neq; candenti ferro: sed per revulsionem, ac ad vicina loca derivationem: necnō per cibum atq; potionem, quæ & emplasticam vim sortiantur refrigerentq;: necnō per medicamenta astringentia. Pro differentia autem & proprietate partium quæ profluvium patiuntur, variis utimur instrumentis. Siquidem per clysterem, in intestina: per metrenchytas in uterum: in vesicam deniq; per catheteras, idoneorum aliquod medicamentorū immittimus. Equidem quaternis diebus vidi sanguinē è vulva profluere, nec potuisse ullo remedio sisti, quoad quarto die plantaginis succo utentibus nobis, prorsus constiterit. Est quippe hoc medicamen & ad ea quæ ex erosione excitantur profluvia sanguinis utilissimum. Cui etiam valentius aliquod hoc casu medicamentū, aliās aliud miscere soleo, utiq; ad totum respiciens affectum, id quod perpetuò est faciendum. Etenim in his ipsis quæ ex vulva, vesica, & intestinis profluvia oriuntur, æstimari debebit ipsius profusionis quantitas: ut videlicet hanc ipsam, vel ut primā, vel ut secundā indicationem curationis habeamus, nec tamen negligentes affectum. Nam si perruptum vas aliquod magnū es[illegible] vehementer reclusum hiat, utiq; astringentibus medicamentis est opus, veluti balaustio, hypocistide, rhoe, omphacio, acacia, gallis immaturis & malicorio. Sin vel exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reseratum, sic ut nō multus sit ex eo sanguis profluens, etiā aloë & manna, et pini cortex, et lemnium sigillū, & spinæ Aegyptiæ fructus, & crocū, & lapis hæmatites, aliaque id genus, ex vino nigro austero, utilia medicamenta sunt. Quòd si nec genus id vini adsit, nec plantago, nec solanū (quippe hæc quoq; sunt idonea) rubi, & cynosbati, & myrti, & lentisci, & hederæ, & cotonæorū, & mespilorum, breviterq;, astringentium omnium decoctum ex usu est. At si ex erosione profluvium aliquod incidit, erit utiq; id exiguum, atque paulatim effluens. Quare Pasionis, vel Andronis, vel Polyidæ pastillis utendum est: aut etiam nostro qui ex charta constat. Sin profusior hæmorrhagia sit, iis quæ vehementissimè astringant utendum medicamentis, quoad vehemēs ejus frāgatur impetus. Mox deinde admiscēdi illis pastilli sunt: postea ad ipsos solos veniēdū, cū aliquo ex

ante

Margin notes (left column, partly cut off): [...]guini [...]primendo [...] emplasti[...] sint aptio[...] crustificis. — [...]guini [...]rimendo [...]mum ca[...]asma. — [...]r omniū [...]imè tum [...]m proflu[...] [...]n exci[...] [...]um phle[...] [...]nas au[...] — [...]nna thu[...] — [...]liche. [...]eris, [...]dicisq; in [...]us coga[...] [...]uti. — [...]rentia [...]l & a[...] [...]entia, [...]int. — [...]las à [...]cis a[...] [...]entib⁹ [...]atas, hæ [...]diutius [...]i.

Margin notes (right column): Refrigeratio totius corporis & particulæ affectæ, fluentem sanguinem supprimunt. — Sanguinis profluvi[...]s ex profundo erūpentib⁹ qua ratione occurrendū sit. — Plantaginis succus remedium optimum est sanguinis effusionibus. — Astringentia medicamenta. — Pastilli diversi contra profluvia sanguinis, ex erosione oborta.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

Astringentium simul & refrigerantiũ usum, quæ ad supprimẽdum sanguinem applicatur extrinsecus, non ubique probat Galenus.

antè dictis succis aut decoctis. At verò quæ extrinsecus profluenti particulæ admoventur, tum astringentia, tum citra astrictionem frigida, hęc ipse non ubiq; probo: sed mihi contrà omnino q̃ fieri tres postulat, ipsum sanguinẽ intrò compellere, ac venas quæ in alto sunt implere videntur. Vidimus enim quosdam eorum, qui sanguinẽ à pulmone rejicerent, ex thorace refrigerato manifestè læsos: æquè ut qui sanguinẽ vomuerunt nonnullos, quòd venter esset foris refrigeratus. Eodem modo & eorum quibus ex naribus sanguis ꝓfluxit, aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerũt. Quare nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca quæ circa particulam unde sanguis profluit, sunt sita, refrigeranda suaserim, sed posteaq̃ in alia diverteris: ut exempli gratia, in naso, ubi sanguinis missione usus fueris, vel artuum frictione, devinctioneq;, vel ad præcordia cucurbitis defixis. Quin ne sic quidem ad frontem caputq; refrigerantibus utẽdum est illicò, sed revellendũ prius ad contraria: utiq; affixa in summa cervice cucurbita. Quippe duplex est in sanguinis è naribus profusione aversio: & quæ est ad totius corporis inferna: & quæ ad capitis posteriora: propterea videlicet ꝙ ipsæ nares & in superiore & in anteriore parte sunt sitæ. Jam verò sanguinis effusio diapedesis dicta refrigerantibus & astringentibus est curãda: necnon victu crassiori, ob tenuitatem sanguinis accidat. Porrò quod venæ insedit ulcus, si ad manum est, eandem curationem cum iis desiderat, quę in carne consistunt. Enim verò quemadmodum dura omnia ægrè consolidescunt (cartilago enim cum cartilagine per coitionem haud coalescit, sicuti nec os cũ osse, sed per callum tãtùm conjungitur) sic etiam solutæ arteriæ cum difficultate ob substantiæ duritiem coalescunt, etsi eas aliquando conglutinari viderimus: idq; in mulierib. atq; pueris, tum circa frontem, tum circa malleolum carpumq;, ac medium extremæ manus. Simile quiddam aliquando & agresti cõtigit juveni, dum sanguinem sibi mittendum verno curaret tempore, quod nostratibus est maximè in usu. Illi siquidem pro vena fuit secta arteria in cubito, quam postea nosipsi conglutinavimus. Est autem sanatu difficilior arteria incisa q̃ vena, tantoque siccioribus medicamentis eget, quantò ipsa est suapte natura q̃ illa, siccioris temperamenti. Cætera verò, ejusdẽ speciei ambæ medicamenta desiderant. Porrò ad ea quæ in recto intestino sunt ulcera, per vesicã cui sit fistula recta ad finẽ annexa, injicere liquatũ medicamen atq; tepidũ licet. Cæterũ sicca medicamenta magis sunt idonea, q̃ quæ liquabilia vocantur: quoniam facilè vel plantaginis, vel alterius ejus generis succo miscentur. Ejusmodi medicamenta sunt, & crocum, & pompholyx, & aloë, & quę dicuntur cephalica. In ipso autẽ primo producendæ carnis tempore, quod suppressionem sanguinis continenter excipit, etiam Lemnia terra salutare est præsidium. At quæ pulmoni adhæserunt ulcera (cujusmodi sæpe in urbe Roma visuntur, loco profectò maximè obnoxio fluxionibus) difficiliora curatu existunt, ob assiduam ipsius visceris agitationẽ. Quod quidem laxũ & spongiosum cùm sit, minimè etiam mirari convenit, si sanguis aut pus in thorace contentũ, aliquando per membranam illius transmittatur ad arteriam asperam: quandoquidem per aliam longè duriorẽ in ossiũ fracturis effũditur sanguis crassus ad calli generationem. Ubi igitur vel ex casu, vel prævalida acutaq; voce vas aliquod in pulmone rumpitur, citraq; dolorẽ cõfertim sanguis fervens, floridus, multusq; cum tussi expuitur, scire licet in viscere vulnus consistere. Itaq; laboranti injungendum est, ut nec respiret vehementer, ac semper silentiũ agat. Præterea vena cubiti interna protinus incidenda, à qua bis terq; postea sanguis est detrahendus, utiq; avertendi gratia, tum artus omnes fricandi vinciendiq;. His peractis, primũ posca tum diluta, tum tepida, potui offerenda est, quò si quis in viscere cruor concretus latitet, solutus expuatur. Atq; hoc nihil vetat bis tèrve, ternis horis facere. Ab iis verò etiã aliquod eorũ quæ tum emplasticã vim habẽt, tum astringunt, medicamentũ est exhibendum: idq; aut ex posca diluta primũ, aut ex malorũ myrto rúmve decocto. Rursusque vesperi medicamen hoc similiter dandum, circunciso (si valentior sit ęger) omni nutrimẽto. Sin aliter, sorbitionis quod satis est exhibendũ. Maximè verò ad rem pertinebit, si etiam postero die (modò æger robustus sit) parũ sanguinis rursus ab incisa jam vena detrahas. Victu autẽ, medicamentisq; eodem modo in quartũ usq; diem utatur: pectore interim, si æstas sit, undiq; melino & rosaceo, madefacto: sin hyems, nardino unguento. Juverit etiam vel maximè nõ modò ad vulnus pulmonis, sed ad alia omnia, illud medicamen emplasticũ, ꝙ ex bitumine acetoq; & aliis quæ illi misceri solent, conflatur. Quòd si mulieri pueróve, aut corpori quod mollis sit carnis, medearis, quod ex chalcitide fit, satis habile medicamentũ fuerit. Cæterũ si rupturæ vasis successerit inflammatio, exigua spes est cõglutinendi ipsius: quãdoquidẽ inflammationis solutæ pus, expurgari sine tussi nõ potest, quæ maximè rupturæ adversatur: in longius tamẽ tempus produci ipse affectus potest. At septi transversi vulnera quæ foras nõ perveniunt, in carnosis quidẽ partibus subinde visa sunt coalescere, ejus motu minimè obstante. Quæ in nervosis ejus hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis gravisq; curatio est etiam eorũ quæ in carnosis sunt partibus, si has jam phlegmone obsederit, idq; non in diaphragmate solũ, verum etiã in omnibus quæ intra peritonæũ ambiũtur: quòd in ea scilicet sanies defluat. Danda tamen opera est, ut illa quacunque ratione siccemus, tum per ea præsidia quæ extrinsecus imponuntur, tum per ea quæ ex aqua, vinóve tenui bibuntur. Horum maximè idonea sunt quæ diaspermaton vocant, & quod ex casia componitur. Immutatur autem plurimũ ipsa curatio ulcerum, per singulas animalis partes. Indicat siquidem veluti vitium ipsum, ut curetur, sibi applicandum esse cõtrarium: sic particula quæq;, quod sibi sit q̃ simillimum. Quamobrem auriũ ulcera, cùm eæ partes longè siccissimæ sint, glaucio ex aceto curantur: necnon (si valentiore sit opus) medicamine Andronio, scoriaq; ferri in pollinem tenuissimũ lævigata.

Refrigerãtib. quando circa partes unde fluit sanguis utendũ.

Cucurbitam summa cervici affixã, revellere à naribus sanguinem.

Sanguinis fluentis per nares, revulsio duplex.

Diapedesis quomodo sit curanda.

Dura omnia ægre consolidescere.

Verno tempore sanguinẽ mittere Græcis etiã erat consuetum.

Vesica pro clystere Galenus utitur.

Lẽnia terra.

Romam esse maximè obnoxiam fluxionibus.

Pulmonis ulcera cur difficiliora sanatu sint.

Pulmon ulcerati dicia. Hæmop morbi tio.

Posca d vit gru

Sangui expuen repeten esse mi sangui

Pulmon se disru s inflan tio succe rit, cur ctus nee consolia

Vlcerun rationes mutari rimum singulas malis pa Aurium cera qui medicam tis curen

lęvigata, & cum acerrimo aceto, quousque ad lubrici mellis cōsistentiam deveniat, coacta. Porrò quod tetrapharmacum dicitur, siccare ulcera id genus prorsus nō potest: at maturare phlegmonē potest, augereq; affectæ partis putredinē. Itaque audiendi locus, quoniā siccissimus est, idcirco medicamentis egetq vehemētissimè siccent. At oculo exulcerato, collyriū fortasse quod ex thure cōficitur, expedit: narib. verò, quod multò sanè magis siccet, quàm ut conveniat oculis, minus autem quàm ut auri quadret. Ulcerum verò quæ in ore accidunt, quæcunq; admodū humida existunt, præsertim si proximè adhærent ossibus, ea medicamentis egent quæ vehementer siccēt: veluti diphryge, tum ipso per se, tū ex melle, & vino, & mulso: præterea & ea quæ iris dicitur, & quę anthera: hisque vel siccis, vel ex melle, vel mulso, vel vino. Utile verò ad talia est & Musæ medicamentū, præterea rhois succus, & omphacium, aliaq; strenuè siccantia. At quę simpliciora oris ulcera sunt, hęc sanare commodè possunt etiā medicamēta quæ modicè siccāt: veluti quod ex moris conficitur, & quod ex rubi fructu, & ꝙ ex succo corticis juglandiū viridis, atq; etiā his magis, quod ex musto & cupressi sphærulis cōstat. In universum aūt, genus quidē medicamenti, ab ipsa curandarū partium substātia & affectu est sumendū: utendi verò modus, à figura & situ. Siquidē quæ in ventriculo, pectore, & pulmone ulcera constitere, per ea quæ eduntur, bibuntúrque curanda sunt. Quæ verò in intestinis, bifariā. Nam quæ vicina ventriculo sunt, his per comesta bibitáque succurritur. Quæ verò inferius sunt sita, per ea quæ injiciūtur: quippe neq; ad ea quæ vicina ventriculo sunt, subire potest quod per sedē infunditur: nec integris virib. ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestū. Quamobrē thoracis atq; pulmonis ulcera, tū difficilius iis quæ in ventriculo sunt, sanantur, ut quorū situs longius absit, atq; idcirco medicamentorū vis remittatur: tū propter hoc ipsum multò valentiora ea quæ devorentur præsidia requirunt, quàm si ipsis statim ulceribus admoverentur. Quòd igitur pulmonis atq; thoracis ulcera expurgētur per tussim, ventriculi aūt per vomitum & dejectionem, id ob ipsarum partiū contingit formā. Cæterum qui è ventriculo eluere pus volunt, nō sine periculo vomitū ꝓvocant: sicuti si aliter infixā illi pituitā per oxymeli & radiculā detergerēt. Tutius itaq; est dejectione uti, quū vomenti periculum sit, ne & quod exulceratum est dilaceret, & succū quempiā inutilē ex vicinis attrahat. Porrò si in pulmone ruptū vas sit, scire licet, nisi protinus, anteq̃ excitetur phlegmone, glutinetur, id postea insanabile fore. At ulcera interioris tunicæ asperæ arteriæ, & præcipuè laryngis, curationem sanè recipiunt per medicamēta humida quidē, sed facultate exiccantia: quæ retinētur ore, paulatimq; per fauces defluunt, idq; ægro jacente supino. Lac etiā, ad talia ulcera unicè cōmendatur, sed præcipuè ꝙ Tabiis habetur, quum nimirū illic locus sit satis æditus, & aër circundatus siccus, & pascuū pecoribus salubre. Licebit aūt tibi similē locum etiā arte parare, insereréq; in eo agrostim, lotum, polygonum, melissophyllum, lentiscum, arbutū, rubū, hederā, cytisum, & alia id genus. Jam verò lac bubulū, crassum natura est: asininum, tenue: caprillum deniq;, mediā consistentiā sortitur. Verùm muliebre lac tabidis auxiliatur eximiè, quū naturæ humanæ sit admodum familiare. Hoc tamen de lactis usu, sit maximum & cōmune præceptū, ut ij quibus eo est opus, omnino id astante animali statim mulctum ebibant: etiam melle injecto, si cui cogi in ventriculo solet, necnon sale, si ipsum citius ad alvum descendere cupis. Quod verò ad sanguinis rejectionē ex catharrho ortam pertinet, quum olim accersitus fuissem ad splendidā quandā matronā Romanam, tali affectu prehensam, incidere illi venam non placuit: quandoquidem jā quatriduum sine cibo egerat propter catarrhū: sed jussi ut acri uteretur clystere, tum crura manusq; calfacienti pharmaco plurimū perfricaret, vinciretque: mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbium stercore cōstat, imposui: interpositisq; horis tribus, in balneum duxi, ac lavi, nullo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pilo contexi, & pro eo qui tum erat tēporis statu, nutrivi sola sorbitione: post quam, statim fructum aliquē autumnaliū austerum dedi. Quum aūt dormitura esset, theriacem propinavi, circiter quatuor menses antè confectā. Habet enim id ætatis adhuc prævalentē papaveris succum, qui in antiquitatis ignavus redditur: ideoque & somniferū est, & fluxiones tum siccat, tum leviter crassat. Secundo aūt die jussi omnes ejus partes fricari, uno capite excepto: ad vesperā verò porrexi rursus theriaces ceu fabæ nostræ magnitudinē. Erat enim quod pridie acceperat, hoc lōgè amplius. Postea verò q̃ hac quoq; nocte ꝓbè dormiisset, tertio die manè mel coctū copiosè exhibui, & in quiete servavi. Procedente die totum corpus similiter fricui, ac ptisanæ cremorē cū pane exiguo, pro cibo sumere jussi. Mox quarto die mane dedi theriacen cōsistentē in ætatis vigore, idq; cū melle copioso. Capiti verò mulieris eodem pharmaco, quod vehementer tum siccat, tum calfacit, imposito, ac dein ipsa lota, nutritaque modicè, valentius jā pulmonem expurgare sum in quinto conatus. Ac dehinc rursum, rursumq; ex intervallo, ad caput quidē cōsueto cerato, quòd thapsiā recipit, sum usus. Totā verò corporis curā, in gestatione, frictione, ambulatione, lavandiq; abstinentia, ac victu tū moderato, tū boni succi, ad reficiendū direxi. Qua industria rectè se habet mulier, minimè lactis opem requirens. Alteri verò adolescenti, cui ex refrigeratis spiritus instrumentis orta tussis fuerat, quū sanguinē ipse rejecisset ad dimidiā heminam, statim venā incidi, ac bis eodē die ex ea detraxi sanguinē: deinde rursus postridie bis: sed artuū frictione & vinctura priore die usus, ad vesperam dedi pharmacū nostrum, quod diaspermaton dicitur. Secundo die post alterā detractionē imposui toti pectori ceratū quod ex thapsia cōficitur: mox vesperi, ne supra modū calfaceret, id auferēs. Tertio die rursus ad treis horas imposito, hominem lavi. Cibavi aūt similiter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, sorbitiunculis: tertio verò, ptisanæ primùm cremore: dein, pisce statim

Lac bubulū. Asininum. Caprillum. Lac muliebre tabidis esse maximè congruum. Lac astante animali statimq; mulctum, bibendum esse. Lacti quando sal & mel injiciendū. Sanguinis rejectionis à catarrho prodeuntis curatio. Theriaces quadrimestris facultas. Sanguinem bis eadem & ex eadem vena detraxit Galenus, rejicienti sanguinem ob refrigerata spiritus instrumenta. Diaspermaton medicamen. Ceratum ex thapsia.

Diaspermaton medicaminis usus.

aliquo, qui facilis concoctu esset, adjecto. Dedi quoq; medicamentū diaspermatō & secundo & tertio die similiter circa vesperā: q̄ppe & somnū cōciliat, & sensum doloris levat, & siccandi vim habet. Ubi aūt & spiritui delegatæ partes in naturali essent temperie, & totū corpus vacuatū ac nulla phlegmones suspicio juxta ruptum vas superesset, tunc expurgare incepimus. Mox propinata theriace vigentis ætatis, illum ad Tabias dimisi.

Pulmonis ulcera contracta ex vitiosi succi erosione esse prorsus insanabilia.

Ex iis verò qui ulcus in pulmone habent, ij demū insanabiles mihi esse videntur, qui ex succi vitiosi erosione id possident.

Pulmonis exulcerati curatio.

Oportet autē in principio nullius rei æquè esse solicitū, quàm ut neq; tussiant, neq; ex capite aliquid in pulmonē defluat. Cavetur id triplici præsidio: purgatione primùm: secundò, medicamine q̄d diaspermatō dicitur: tertiò, ipsi capiti providendo.

Catapotia descripta à Galeno.

Quod purget, diversas facultates habeat oportet: cujus generis nostræ sunt pilulæ, quæ ex Aloë, Scammonio, Colocynthide, Agarico, Bdellio, & Gummi Arabico cōficiuntur, ad plures videlicet purgandas species excremētorum. Capiti providebitur cerati usu quod ex thapsia cōstat. Atq; hæc quidē sunt peragenda in principio. Pòst verò reficiendus est æger salubriter, cibis boni succi, frictione, inambulatione, & balneo, ac præterea lacte fovendus. Quicunq; parū habere sanguinis videbuntur, iis ad quendā succū ꝓbiorem reductis, detrahere sanguinē poteris: tum rursus reficere: eosdē etiā rursus purgare, ac rursus reficere: denuòq;, si res suadeat, sanguinē mittere, potissimū quibus veluti limus quidā vitiosus & crassus, totus est sanguis.

Pulmonis ulcera in iis qui deplorati non sunt, curari per detractionem sanguinis, purgationē, & ea quæ caput roborant.

Ac qui sanguine abundāt, statim iis à principio minuēdus est. Itaq; per hæc tria, q̄ planè deplorati non sunt, oēs servātur: nēpe per detractationē sanguinis, & purgationē, & ea quæ caput roborāt.

Extremis morbis extrema remedia adhibenda esse.

Quare minimè à parvis incipiendum auxiliis est, in quib. morbis maximū impendet periculū. At in levioribus, licet quidē leviora experiri remedia. Sciendū aūt est interim, fieri nō posse ut glutinetur ulcus, si phlegmone pulmonem invaserit: omninóq;, si invaserit, febricitaturum hominē esse, ac purulenta deinde, quū solvetur phlegmone, exputurū tussi.

Pudendorū ulcera qualia medicamenta postulent.

Porrò ulcera quę citra phlegmonē in pene, sedéve cōsistunt, nullū cataplasma desiderāt, sed medicamē q̄d cicatricē inducat: nō tamen eius naturæ, quæ ulcera, quæ in carne sunt, inducere cicatrice posit: imò quæ tantò magis valeat sicare, quantò hæ partes carne sicciores existunt. At talia sanè medicamenta sunt, q̄d ex charta cōbusta cōstat: anethumq; ustū atq; dispersū, ac deniq; colocynthis cōbusta. Verùm ipsorum, quæ in pene sunt, ulcerum, magis siccari postulāt quæ in toto cole hæserunt & quę solam glandulam occupāt: minus verò quæ in præputio sunt: atq; etiam his minus, quæcunq; in reliqua sunt cute, quæ totum colem vestit.

Aloëm inspersam, esse salutare medicamentum sedis & pudendorum ulceribus.

Recentibus & sine madore tum sedis, tum pudendorū ulceribus, sola aloë redacta in tenuissimū pollinē, inspersaq;, salutare medicamē existit. Similimā huic vim habet cadmia vino elota, & sicca. Ab hac nō longè abest lithargyros. Deinceps verò molybdena sequitur.

Medicamina ulceribus sedis & pudendorum apta.

Cęterum omnib. tum minus inferēs doloris, tum nullo minus efficax pōpholyx est. Sin humidiora sint ulcera, ipse per se pini cortex, itēq; lapis hæmatites, idoneus est. Quod profunditas quæpiam adsit, ubi exiccata fuerint, dictorū alicui tantum mannæ admiscendum est, quantū sit ad carnem gignendam satis.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, lib. VI.

Soluta u[...] tatis spe[...]

Solutio continui, in carne quidem, ulcus: in osse, fractura: in nervosis fibris, spasma: in musculis deniq;, ulcus atq; ruptio vocatur. Singuli verò horū affectuū, quatenus quidā affectus sunt, sui per contraria sublationem indicāt: quatenus autem solutiones continui, unitionē.

Punctur[...] curatio.

Igitur si cutis tantùm acu (exempli gratia) alicui sit puncta, facileq; in eo sanescant ulcera, etiamsi citra medicamentum, nudóque membro, ipsum ad consueta dimittas opera, nihil sentiet mali: sin verò ægrè in illo sanentur, primùm quidem dolebit, pòst etiam tum pulsu particula infestabitur, tū phlegmone. Quare minimè imponemus medicamen q̄d glutinet, sed molle, & blandū, & quod dolorē mitiget. Siquidē ubi magna divisio est, ibi studium impendi debet, ut magis siccātibus remediis labra ulceris & uniantur, & coalescāt: ubi aūt acu stylóve facta divisio fuerit, id dūtaxat curādum est, ne phlegmone tentetur particula.

Puncto n[...] vo vulne[...] dilatand[...]
Puncti n[...] curatio.

Porrò ubi aliq̄s nervus est punctus, cutim ipsam apertā servare oportet: aut (q̄d tutius est) latiꝰ incidere, ut ꝑ eā ex nervo vulnerato effluat sanies: dein verò admovenda quæ simul dolorem mitigent, & exitum saniei patefaciat. Si virtus vegeta sit, sanguinis missio est expediens, purgatioq; universi corporis, si vitiosis succis redūdet.

Aquam [...] dam esse [...] neratis n[...] vis inim[...] simam.

Aqua verò calida, quanquā reliquas phlegmonas valde mitigat, vulneratis tamē nervis inimicissima est, quum pręsertim eorū substantia ex refrigerata cōcretaq; humidiore materia sit condita. Omnis quippe ejusmodi constitutio, per ea quæ simul calfaciunt humectantq;, resolvitur, atq; putrescit.

Nervos p[...] ctos oleo [...] do fovend[...] esse.

Quare præstat oleo tenuium partium, & veteri, & calido, nervos punctos fovere Hoc siquidē, si frigidum applicetur, tenues meatus obstruit: sin calidum, digerit.

Puncti ne[...] qualia m[...] camenta [...] stulent.

Etenim medicamenta quæ nervi puncturæ auxiliantur, debent esse facultate tenuia, modiceq; calfaciētia, & quæ siccare citra dolorē possint: quādoq̄dem sola hæc trahere ex ꝓfundo saniem, nec demorsa, nec contracta particula, valent.

Terebinth[...] nam auxi[...] ri punctio[...]

Ego itaq; sum usus primùm resina terebinthina, tū per se, in iis qui molli erāt carne: tum cum euphorbio, in iis qui dura. Non secus etiā & propuli, nō per se modò, verumetiā cū euphorbio ipsam emolliens: quod si durior esset, cum aliquo tenui oleo. Quin & sagapeno, & popanaceq;, sum in duris corporibus usus, utiq; cū oleo & terebinthina id miscēs. Sed emplastrū ex lachryma Cyrenaica nō inutile ad id fore mihi videtur. Nec secus sulphur vivum, ac minimè lapidosum, tenui oleo ꝑmistū, donec sordiū crassitudinē cōtrahat. Calx etiā lota, oleoq; cōmista, similiter auxiliatur, pręcipueq; si in æstu caniculę bis térve aqua marina abluatur.

Punctis n[...] vis empla[...] strum opti[...] mum.

Ego verò ad nervos punctos hoc uti consuevi emplastro: Ceræ partē unā: resinæ terebinthinæ, aut (loco ejus) humidę pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, unius partis dimidiū: picis tātundē. Si itaq; humidā resinā miscebis

miscebis, tunsum cribratũq; euphorbium reliqs immittens liquatis. Esto verò pōdus ejᵒ, pars cerę duodecima. Sin siccã, sicuti q colophonia dicitᵘʳ, utiq; oleũ pusillum desiderabit euphorbiũ. Itaq; vulnerati nervi curatio medicamenta postulat, q & tepidum calorem excitent, & valēter siccēt: tũ quæ ex substātiæ suæ natura & attrahēdi vim habeāt, & tenuiũ sint partiũ. At si nervᵘˢ nō punctus, sed p directum sit cęsus, nudúsq; divisa cute ostendatᵘʳ, vim euphorbij nō feret, ita ut quũ interposita cutis est, ferre potest. Quare tũc optimē calce elota, & in plurimo oleo soluta utēre. Salutare etiã est medicamē, q ex pōpholyge medicamentũ fit, si in largo sit rosaceo liquatũ. Quod utiq; melius fuerit, si tũ rosaceũ ipsum, tum oleũ, salis sit expers. Porrò quæ ex metallis cōstant medicamēta, ea elota omnia esse debet, si citra morsum sint siccatura. Salubre verò medicãentũ est, q ex melle soluto in oleo insulso cōstat. Cera pręterea, terebinthinaq;, si his misceantur, elui prius debēt. Quippe medicamētis omnib. quæ laveris, acris mordensq; sanies eluitur, abstergiturq;. Si verò robustus sit q vulnus accepit, & cui corpus sit à supervacuis humorib. mundũ, in hoc fas est valentioribus remediis nōnullis uti: cujusmodi sunt linamēta imbuta pastillis Polyidæ, sapa solutis, & super aqua calida tepefactis. Nã eorũ quæ vulneratũ nervũ contingũt, nihil esse frigidũ debet: quãdoquidem ea pars maximē sensilis est, & principũ partiũ primati cōtinua, et tēperamento suo frigida. Quorũ omniũ occasione facilè à frigido offenditur, & suam offensam impertit cerebro. Quòd si ex iis fuerit qui perveniũt ad musculos (sunt. n. hi instrumēta voluntariæ motionis) etiã convulsionē facilè accersit. Idē fore & in tendonibus expectabis, iisdē de causis. Sanè oleo pfundere tale ulcus non cōvenit: nam oleum viribus illius pastilli est adversum, ulcusq; sordidum reddit. Nec enim parũ interest, nudóne nervo, an per interpositã cutem admoveas. Abluenda igitur à vulnere est sanies per lanam mollē specillo circũvolutã, ac in principio quidē sapa madefactam, expressamq;: postea verò etiã vino dulci, sed omni mordēte qualitate carente. Nam quæcunq; dulcia pariter & fulva sunt, ut Falernum, ad id inutilia existunt. Quippe acria sunt omnia talia, & supra modum calida. Ulcere verò jam ad cicatricem veniente, quæ alba planè sunt, & tenuia, nec multam aquã tolerant, nec odora sunt, ea dulcibus præstant. Aquæ verò usum ad nervũ vulneratũ perpetuò fugies, sicuti & cataplasma relaxãs. Ad jam dicti pastilli usum proximè illud medicamentũ accedit, quod diachalciteos vocant. Liquari autem id debet, æstate rosaceo, hyeme Sabino oleo. Quòd si Polyidæ pastillus nō suppetat, Andronis vel Pasionis, loco ejus sumendus est: vel noster, qui etiam omnibus eis est valentior. Ubi verò nervus alicui transversim est vulneratus, detrahere largius sanguinem expedit: ac tenui magis, quàm in illis, uti victus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calēti ubertim in axillis, collo, tendonibus, ligamētis, & capite uti. Quòd si vulneratus nervus ex iis sit qui in crure habetur, sicuti quũ in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuendi: tũ per totã spinã ad collum & caput ascendendũ. At contusi nervi, ubi cum eis est simul & ipsa cutis cōtusa, cataplasmate ex oxymelite et fabacea farina curatur. Qui verò absq; cutis simili affectu, contusi sunt, iis oleum calens, atq; tenuiũ partium, auxilio est. At si dolor unà cum cōtusione cutis & nervi infestet, etiã picē liquidã immiscere illi cataplasmati, ac benè coquere, tum calens medicamentũ imponere oportet. Ubi verò magis siccans efficere voles, ervi farinã injicies. Quòd si ut amplius quoque siccet desideras, irim immittes Illyricã. At si totus præcisus nervus sit, metus præterea nullus instat, debilis tamē remanebit particula. Curatio verò ejus cōmunis est cum ea, quæ aliorũ est ulcerum. Ligamenta aũt, quũ similimã habeāt speciē tendonibus, valentissimorũ remediorũ vim tolerant: q neq; ad cerebrum pertingant, & sensus sint expertia. Nã nervi omnes, alii ex ipso statim cerebro habent ortũ, alii spinali interveniēte medulla. Tendones quoq;, quoniã ex nervo & ligamēto cōstant, quatenus nervi participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur, minus tamē q ipsi nervi cōvulsionē accersunt. Ligamenta verò, quũ ex osse ortũ habeāt, quæcunq; rotunda sunt, ea nervis sunt cōsimilia: duritie tamen plurimum dissident. Verùm in eo quòd alba sunt, & exanguia et cavitate carentia, & in fibras dividũtur, similitudo illis cum nervis & tendonib. cōstat. Ligamentũ igitur vulneratũ, si id est quod ab osse ad os pmeat, & maximè sine periculo est, & si id sicces q̃bus libet medicamētis, nihil hominē offenderis. Sin id pse in musculum inserit, quãtò est nervo & tendone minus opportunũ periculo, tantò utiq;, nisi rectè curetur, reliquis ligamentis magis terrere debet. Sed jã operæ precium est, ut de abdominis vulnere aliquid etiã dicamus. In abdomine extrinsecus cutis omnibus antestat: quæ in membranam finitur. Post cutem, medio circiter loco, nervea tenuitas musculorum gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habētur duo musculi recti, et carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perveniunt. Atq; hæc quidem omnia sibi mutuò cohærent, abdomenq; cōstituũt. Quòd verò deinceps hoc excipit, peritonæũ vocatur, estq; ex corporibus duobus exanguibus & nervosis conflatũ. Verùm alterũ eorum nervosa tenuitas eorum musculorũ est, qui per trãsversum se agunt: alterum, membrana prætenuis, veluti aranea, quæ utiq; verè est peritonæum. Ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes verò ejus, quæ utrinq; ad latus ad quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent: priores quidem, qui à pectore demittuntur: secundos, qui ab ilibus ascendunt: dein post hos, transversum utrinq; musculũ, sub quo est peritonæũ. Ergo & minus periculi in hoc loco convulnerato est, quàm in medio: quum tenuem aponevrosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè inibi cōtineri queant. Si igitur majus sit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuò immitti: quanquam & parva vulnera tractatu etiam sunt difficilia. Nã

[Margin notes, left:] [Pu]nctus nervis qualia desiderentur medicamenta. — [Ne]rvi per di[rec]tum cæsi [cu]ratio. — [Me]tallica [me]dicamenta debent elo[ta e]sse, si ci[tra] morsum [sint] siccatu[ra]. — [Ner]vis vulneratis nihil [esse deb]ere admo[tum] frigidũ. — [Mu]sculi sũt [inst]rumenta [vol]untariæ [mot]ionis. — [Oleum] reddit [u]lcera [sord]ida. — [Ad ner]vo vulne[rato] neque [aqu]am, nec [relax]ans cataplasma ad[hibe]re opor[tet]. — [Ner]vi transversim vul[nerati] cura[tio]. — [Ner]vis vulne[ra]tis in [bracch]io. axil[lis], in crure, [bubo]nes larg[o] fovendi [sun]t.

[Margin notes, right:] Contusi nervi curatio. — Ligamenta sunt sensus expertia, neque consentiunt cerebro. — Nervi oriuntur à cerebro. — Tendones cōstant ex ligamento & nervo. — Ligamenta oriuntur ab ossibus. — Ligamenta obnoxia periculo cum vulnerantur quæ sint. — Abdominis descriptio. — Peritonæum. — Abdominis partem anteriorem cum vulneratur, ægrius curari iis quæ consistunt ad latera.

Abdomine vulnerato, cur mediocre foramen sit salutarius angusto.

Intestinis excidentibus per abdominis vulnus quid agendum.

nisi ꝙ procidit, illicò in suum reponatur locũ inflatur, surgitq; in tumorẽ: quo fit, ut per angustũ foramẽ immitti nequeat. Quare minus grave ꝑ hujusmodi vulnera, mediocre foramẽ est. Principiò itaq; id agendũ est, ut intestina quæ exciderunt, in suum recõdantur locũ. Secũdò, ut ulcus suatur. Tertiò, ut medicamẽ imponas. Quartò, ut ne qua præstãtior pars simul afficiatur, prospicias. Si ergo adeò parvũ sit vulnus, ut inflatũ intestinum ex frigore ambientis aëris remitti nequeat, discutiemus flatum spongia molli, & ex calente aqua madenti, móxq; expressa, intestinũ ipsum calfacientes. Præparetur verò interea vinum austerũ calidum: quippe id magis calfacit q̃ aqua, roburq; intestino addit. Quòd si huic quoque præsidio, intestini inflatio nõ cesserit, incidẽdum pæritonęi tantulum syringotomis est, quãtùm ei ꝙ excidit, reponẽdo sit satis. Scalpelli verò quib. acies utrinq; habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs aũt laborãti sit talis, ut quæ vulnerata pars est, sublimiorẽ semper locum obtineat. Cavendumq; magnoperè est, ne id quod exciderit, degravetur quicquã ab intestinis aliis.

Abdomen vulneratum consuendi ratio.

Qui igitur intestina per magnum vulnus prolapsa, reponere in propriã vult sedem, is ubi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum cõstringere, ac exiguum semper suenti prænudare: quin etiã id ipsum quod assutum est, modicè cõprimere, quoad totum persuatur. Quoniã igitur coire coalescereq; oportet cũ peritonæo abdomen, incipiendum quidẽ à cute est, atq; ab externo introrsus acus injicienda. Ubi verò tum cutim, tum rectum musculum totum trãsierit, pręterito quod ei subest peritonæo, per reliquum peritonæum eã ab interno extrorsus injiciens, atq; inde per reliquũ abdomen ab interno extrà trãsmittens. Ubi hoc penitus penetraverit, rursus ab externo introrsus idẽ abdomen est perforãdum. Mox ubi peritonæum quod illi quoq; subhæret præterieris, atq; ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, unaq; cum eo totum ipsi conjunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atq; id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoq; cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est trajicienda, cõsuendumq; abdomen id cum peritonæo contrario, etiam inibi vicina cute trãsmissa. Atq; hæc iterũ iterũq; faciẽda, quoad totum vulnus similiter consuerimus. Quod verò ad intervallũ punctionũ, earundẽq; altitudinem pertinet, mediocritas eligẽda est. Filum etiam, inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his utemur, ejusdẽ materię sint, cũ vulnera glutinantibus.

Abdomen vulneratum consuendi secundus modus.

Sunt qui aliter vulneratũ abdomen cõsuant, ad hunc modum: Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atq; ab externo introrsus ꝑ id tantùm acum transmittere. Pòst, præteritis utrisq; peritonæi labris, ex adversa parte ab externo introrsus per utrũq; ejus labrum acum revocare: dein rursus hãc revocare, atq; ab interno extrorsum per adversum abdomẽ trajicere. Atq; ita totũ peritonæũ sibi mutuò coalescẽs, prorsus intra abdomẽ abscõditur. Deligatio verò extrinsecus, vel pręcipuè in his necessaria est. At hæc ꝙ inter bubones & axillas est, id totũ molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circũdare oportet. Satius itẽ fuerit, & si per clysterẽ intestinis aliud simile infundas.

Intestino al... quo vulner... to quid agendum.

Quòd si q̃d ipsorũ intestinorũ sit vulneratũ, q̃ extrinsecus fieri debet, omnia similiter ut diximus, sunt peragẽda. Cęterùm ꝙ injicitur, vinũ nigrũ austerũ, & tepẽs erit.

Intestina crassa esse ... natu facili... difficilia a... tem quæ te... nuia exist...

Ieiuni intestini vulnus cur incurabile.

Ac crassa q̃dẽ intestina, sanatu facilia sunt: è cõtrario difficilia, q̃ tenuia existũt. Jejunũ aũt est omnino incurabile, tum ꝓpter magnitudinẽ multitudineq; vasorũ, tũ ꝙ tunica ejus nervosa, prætenuisq; sit. Adde ꝙ tum bilẽ synceram hoc intestinũ recipit universam, tum ꝙ omniũ maximè est vicinũ jecinori. Vẽtriculi aũt q̃ carnosę partes infernæ sunt, curare cũ fiducia tẽtabis: q̃ verò in ore ejus sunt, eę sensus acumẽ quo minus sanentur, obest: atq; hoc etiam ꝙ medicamenta illic diu hærere non possint.

Omento excidente per vulnus quid agendum.

At verò omentũ si per vulnus exciderit (præstat enim hæc pars animali usum nõ usqueadeo magnum: cõstatq; ex membrana tenui, arteriis atq; venis cõtexta) si q̃d ex eo nigricãs sit, excipiemus id vinculo, ac sic, ꝙ post vinculum est, amputabimus: atq; ut in imo fine jã prædictę suturæ abdominis, pendeat ipsius vinculi extrema, curabimus, quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurãte evomentur, facilè recipiamus.

Fractura ... pus unitio. Ossa ut co... scunt inep... quæ sint. Callum gl... nandis oss... bus nasc... alimento... rundem.

Sed jã ad fracturę curationẽ veniendum est: cujus q̃dem scopꝰ unitio existit. Cæterùm coalescere nequeunt ossa juvenum, adolescentum, cõsistentiũ ætate, necnõ senum, ob eorum maximã siccitatẽ duritiemq;: tametsi interveniente alia quapiam substãtia crassiuscula (quæ ex proprio eodemq; crasso ipsorum ossium alimento redundat) concrescenteq; in labris fracturæ, possint ceu quodã glutino separatæ ossis partes connecti invicem, atq; conglutinari.

Ossa puell... sola posse i... unum co... scere. Fracturæ ... ratio.

At verò quæ abundè sunt mollia, qualia in puerulis conspiciuntur, ea sola unitionem recipiunt. Ergo si os aliquod per trãsversum frangatur, sic dissident à se ejus partes, ut è directo nõ jaceant: quare primò curandum est, ut in directum & contrarium agantur, juxta integræ exemplum: à qua nimirum certissima trãspositionis fractorum ossium indicatio sumenda est. Quæcunq; igitur retrorsum (exempli gratia) magis sunt acta, ea prorsum magis impelli cõveniet: nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contraria retrudi. Contrà, quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquã verò partem sensim duci prorsum: nec secus de cæteris differentiis. Cavendũ tamen est interim, ne in adducendis cõtrario motu partibus, extantiæ fractorum ossium frangantur. Quibus sanè confractis, non poterunt ad amussim inter se coaptari fracti ossis fines. Ob idque dissidentia ossa, è directo admota esse oportet: ꝙ cõmodè fieri nequit, nisi retracta sint, idq; aut manibus, aut vinculis, aut instrumentis. Postea verò quàm abundè revulsa fuerint, nec ullus supersit metus, ne se in adducendo tangant, tum in directũ opponere, vinculaq; remittere, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere expedit: interim verò te ipsum quoq; manib. subservire: & sic ubi aliquid paululũ subsultet, corrigere atq; formare. Ab iis secundum,

quò

quò diriges, fuerit, ut immotũ prorsus membrũ cõsistat, ne quid eorũ quæ effinxeris, moveatur. Ne verò per motiones ipsas disiungãtur ossa cõmissa, tuta deligatura cõplecti fracturam oportet. Quam sanè deligaturam nec adeò debemus arctare, ut eam cõprimat: nec remittere ita, ut sit laxa. Ac pectori quidem latissima fascia cõgruit: artubus aũt & jugulo, angusta; sed quæ tantum ex versuum numero securitatis adjiciat, quantũ ex angustia deficit. Ad hæc deligaturæ principiũ debet super ipsam fracturam injici, ac circũduci bis terve: hinc verò ad membrum reliquum dispensari. Siquidẽ ꝙ sic deligat, & ab integris ad laborãtem partem sanguinis confluxum arcet, & quod jam collectum in ea est, exprimit: prohibétque circa fracturam excitari tum phlegmonem, tum sphacelum, quæ ossium caries & corruptela existit. Cæterùm quum duæ partes sint, quæ & recipere aliquid à laborante particula, & transmittere ad eã possint: utiq; quæ superjacent, tum propter multitudinem, tũ magnitudinẽ, ad ambo magis sunt habiles. Extremæ verò, ꝓpter causas cõtrarias, exiguum quidem aliquid vel recipere, vel transmittere possunt: at multùm nec ægris subministrare, nec ab ipsis recipere. Sed nec sola deligatura fasciarũ est satis ad cõmissorum ossium tutelã, nisi etiã & splenia unà cùm fasciis exteriorib. adhibeantur, quæ hæc quoq; ipsa stabiliant. Ne autem phlegmone oriatur, cerato est humido utendum. Jam verò repositionis figura eligenda est, quæ à dolore maximè sit immunis, quò nec phlegmonẽ particula cõtrahat, & æger persistere in una ea diutissimè immotus possit. Ac talis sanè est quãmaximè naturalis membro, ut brachio qdem, angulosa: cruri verò, quę paulò minus porrecta est. Verùm ad dolorẽ vitãdũ, non modò naturalis habitus cujvis instrumento est utilis, sed etiam consuetudo quoq; cõducere nonnihil videtur. In universum autem tum extendere, tum effingere, tũ deligare, tũ reponere, una ea figura, quæ doloris minimum habeat, est studẽdum. Solvere autẽ deligaturã tertio die debes, ne in membro præter solitum cooperto, dolor aut pruritus creetur: nec ejus, quod jã fracturæ est infixũ, ꝑspiratio ꝓhibeatur. Cujus occasione nõ modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiã cutim ob acrimoniam saniei erosam exulcerari. Infundendũ igitur tantum temperatæ aquæ est, quantũ ad evocandũ ejusmodi saniem sit satis. Quod si rursus quoq; simili modo facies, utiq; septimo id à primo die facere debebis. Apparuerint verò jam omnia phlegmone libera, & ꝗ pro naturali habitu magis aliquando gracilia. Tunc igitur licebit & ferulas circũponere, & solvere ex majore intervallo. Nã antea quum phlegmones periculũ esset, nõ erat tutum ferulis premere. Quòd si ex longiori intervallo eas solvas, callus multò felicius cõcrescet. At ubi adeò exiccata sunt ossa, ut callus produci nequeat, tertio vel quarto die modicè aquam calidam infundemus, donec carnes in rubrum tumorẽ attollantur: desistemusq; prius ꝙ̃ subsidere incipiant. Ubi verò aliquid digerere volumus, nõ prius est desistendum, ꝙ̃ quod ex perfusione intumuit, subsidat. In quibus aũt, quo minus callus in fractura ꝓveniat, humiditas abundãtior obstat, ibi hanc siccare cõvenienti deligatura, & ꝑfusione aquæ; quæ vel minima omnino sit, vel plurima, conabimur. Minima quippe, humores qui in superficie sunt ꝑ spiritũ digerit: & qui in alto hærẽt, modicè liquat. Plurima verò, digerit plus ꝙ̃ attrahit. Cõstat aũt, in ea qdem deligatura quę exprimet, minus esse arctãdos fasciarum fines: in ea verò quæ ad renutriendum est comparata, nec minus hos esse arctãdos, & universos circunductus laxiores faciendos. Quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est cibis optimi succi, & qui multùm nutriãt: ex quibus ꝓvenire succus consuevit, nõ solùm bonus, sed etiã tenax, qualis desideratur ad calli generationẽ. Magnitudo autẽ calli ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo existat, nec musculos tamẽ cõprimat. Quare danda opera est, ut si minor justo ꝓveniat, augeatur: vel inhibeatur, si immodicè crescat. Sunt verò quib. hęc efficies, ipsius perfusionis quantitas, qualitásq; præterea ciborum quãtitas, & medicaminũ quæ illi imponuntur extrinsecus, facultates. Etenim quæcunq; emplasticã substantiã habent, ac modicè calfaciunt, ea callos tùm promovent, tum verò augent. Quę verò digerendi vim obtinent, ea magnos jã callos diminuunt. Cõservant in proprio statu, medicamenta quæ cruentis adhibentur vulnerib. Atq; hactenus de transversis fracturis. Longæ aũt, similiter sunt curãdæ, cæterùm cõprimendæ magis in ipso fracturæ loco: tũ quod recessit, retrudẽdũ introrsum est. Quæ verò multifariã cõfracta sunt, iis splenia circundentur fasciæ ritu incurva, ut monet Hippocrates. Medicamenta etiã omnia ex siccantiũ sint numero, atq; ex iis quæ enæma vocant. Capitis aũt fracturæ simplices, quæ ad secundã usq; laminã calvariæ ꝓveniunt, scalpellis angustis indigent. Expedit aũt hos, ut numero multos, sic esse magnitudine impares. Atq; ubi os vitiatum nudatũ fuerit, primò quidem utendum latiore est: secũdo loco, eo qui sit illo angustior: mox ita deinceps reliquis, usq; ad angustissimũ omnium: quo sanè est in ipsa secunda lamina, quã diploën appellãt, utendum. Post hæc tum protinus, tum ad finem usq; siccis est medicamentis medẽdum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea cõponuntur ex iri Illyrica, & ervi farina, & mãna, & aristolochia, & panacis radicis cortice, & in summa, omnibus quæ extergere citra morsum possunt. Ipsa nanq; generatio carnis, naturæ opus est. Itaq; ægro ad eam rem nihil est opus arte medica. Ut autem quæ ꝓvenit caro coalescat, circumhæreatq; omni ossis parti, id inde maximè eveniet, si nec sordes super eo sit, nec oleosa quæpiam pinguitudo. Id igitur est, quod ægris medici ad carnis productionem præstant, ut totus locus siccus sit, tum quælibet ossis vitiati pars planè pura. Ex fracturis verò quæ ad cerebri usq; membranas pervenerunt, si simplex tantùm fractura sit, angustis scalpellis utendum. Sin cum contusione aliqua, quod contusum est, excidi debebit: idq; vel terebellis prius in circuitu foratum, ac mox scalpris admotis, vel protinus ab initio cyclisci s. At quæ per terebellam quidem ratio fungitur, parum tuta est: propterea quòd dum audacius eam tractant, duram

[Margin notes, left:] ...racta ossa ...ligandi ra...o. — ...hacelos est ...ũ caries ...corruptela — ...lenia fra... ...ossibus ...firman... ...requiri. — ...catum hu...dum. — ...urã eam ...fracto eli...dam esse; ...minimè ...rrifica sit. ...cta ossa, ...o die sol...da esse. — ...lis quan... ...endum ...acta ossa ...anda. ...usione ...calida ...ado uten... ...circa ...racta.

[Margin notes, right:] Callo gignẽdo qualis victus ratio conveniat. — Callos promovent emplastica medicamenta, quæ modicè calfaciunt. — Callos minuentiã. — Callos in statu proprio servantia. — Longas fracturas curandi ratio. — Capitis fracturarum cũratio. — Cephalica medicamenta. — Carnis productio, natura opus est. — Fracti simul & contusi capitis ossis curatio. — Terebellæ usũ in fracturis capitis, ceu parum tutum, Galenus damnat.

membranam, quę ossi substernitur, non rarò violant. Quòd verò per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potiꝰ quietem postulat. Cæterùm si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt vehementer mota, mihi cycliscorũ usus perplacet. Quippe paucis excisionibus facies lenticulatis excisoriis locum. Sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Terebellis autem ipsis, ut emergi non possint, parum supra cuspidem, nonnulli supercilium extans efficiunt. Expedit itaq; id genus complures præparatas habere ad omnem calvariæ crassitiem. Cõmodissimè tamen cycliscis uteris: & primo quidẽ aggressu latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membranã perveneris. Verùm quod excidi oportet, id totum cycliscis nudãdum nõ est, sed ex ea maximè parte, qua fractura est gravissima. Nam præter alia, etiã membrana ipsa ab ossibus quæ sunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verò unam semel partem nudaveris, atq; scalprum in cuspide, habẽs præfixam obtusamq; & lævem lenticulę speciem, aciẽ verò per longitudinem erectam, submiseris, ubi latam partem lenticulæ statueris sup membranam, feries malleolo, ac sic calvariã quam tutissimè divides. Neque enim qui minus cum periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium invenias. Jam verò instrumento, quod ostagram vocant. nonnulla ossium vehemẽter cõminutorum vel exaltantes, vel cõvertentes, per eam potissimum partem lenticulato scalpro præparabimus aditũ. Quod quidẽ ubi demissum fuerit, dicere possis illud proverbium celebre: Dimidium facti qui bene cœpit habet. Igitur quod vehementer cõfractum est, id totum est auferendum. Si verò ab eo fragmenta quædã longius excurrant, hæc persequi ad finem non expedit: ut illud persuasum habentes, minimè futurum ex eo noxa sequatˀ ulla, modò reliqua ritè sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoq; ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum itaq; in capite nobis (quatenus dictum est) primò fracturæ aliquid denudare, quò videlicet detergere & abluere à membrana saniem possimus. Pòst verò, quum phlegmonis tempus præteriit, omniaq; ad unguem sunt sicca, carnẽ producere, ac cicatrice locum includere. Porrò quũ unꝰ atq; alter homo occurrisset mihi, habens sincipitis atq; temporis os confractum, equidem superius, hoc est sincipitis, os exemi: à tẽporali autem abstinui, cui callum inducendũ curavi. Nec infeliciter cessit nobis negocium. Quod verò ad medicamenta post foratum os infundenda pertinet, quandoquidem auditorius meatus (qui nõ solùm usq; ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam nervum cõtingit, qui in ipsum descendit à cerebro) vehementissima medicamẽta tolerat: nihil miri sit, si crassa membrana cerebri, antequam notabiliter occupetur phlegmone, valentissimis post forationes etiam medicamentis gaudeat, ceu naturaliter siccam substantiam possidens.

Cycliscorum usum in magnis fracturis capitis quando probet Galenus.

Lenticularia scalpra.

Calvariæ forandæ ratio.

Ostagra usus

Dimidium facti qui bene cœpit habet.

Fracturas cranij admodum exporrectas & longas non esse persequẽdas ad finẽ usq;.

Cranio forato, valentissimis & siccissimis medicamentis gaudet dura mẽ brana cerebri.

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, Lib. VII.

Medendi Methodum, Eugeniane charissime, quã olim in Hieronis gratiã scribendam susceperam, posteaquàm illũ functum vita intellexi, ipsi quoq; persequi destitimus. Tu nãq; mihi cõscius es, neq; hoc me opus, neq; aliud ullum, popularis auræ studio fuisse aggressum: sed quò vel amicis gratificarer, vel meipsum simul utilissima ratione ad rem propositã exercitarẽ, simul ad oblivionẽ senii (ut Plato inquit) cõmentarios mihi reponerẽ. Quippe multitudinis laus, cõmodũ ad usus nõnullos instrumentum viventibus aliquãdo est: mortuis certè nihil prodest, sicuti neq; viventium quibusdã. Nã qui vivere in tranquillo optarunt, & fructum ex philosophia ceperunt, suntq; iis quæ corpori curando sufficiunt contenti, eis utiq; impedimento non parvo est apud vulgum fama, ut quæ ipsos à rebus pulcherrimis plus justo transversos auferat. Ego verò (haud scio qua ratione) ab ipsa usq; adolescentia mirificè sive inspiratus, sive furore percitꝰ, & vulgi famã cõtempsi, & veritatis sciẽtiæq; studio flagravi, nullã esse hominib. neq; honestiorem, nec diviniorem possessionem ratus: ob idq; nulli meorum librorum meũ nomen prę scripsi. Quandoquidem igitur in præcedentibus cõmentariis, quemadmodũ similariũ instrumentaliumq; partium cõmunem morbũ, nempe solutionẽ cõtinui, curari cõveniat, scripsi: deinceps quod reliquũ est, in tui & aliorum amicorum id flagitantiũ gratiã adjiciã, revertarq; ad eum morbum, qui omnium est primus, nempe qui in similaribus nascitur, quibus scilicet primùm animantis functiones referuntur acceptæ. Est enim hoc morbi genus cognitu maximè necessarium: nec ratione curari potest, primis elementis corporis ignoratis. Ergo quoniã unaquæq; animalis particula propriam actionem ædit, quæ tantùm ab aliarum actionibus differt, quãtùm ipsa particula ab aliis, quæ illas ædunt, diversa est, temperamenti ratione: sanè qui tueri partium actionem vult, hic temperiem earũ custodiat oportet. Custodiet autem, si id quod ad calidius conversum est refrigerabit: quod ad frigidius inclinatũ, excalfaciet: ac de cæteris intẽperantiis, tam simplicibꝰ quàm compositis, eadẽ ratione. Quũ enim octo earum sint differentiæ, octo nimirũ erunt & medendi rationes, quibus particula, per contraria eorum quæ exuperant, ad naturalem symmetriã reducitur. Erit itaque curationis una meta communis, quò diriguntur consilia medentis, ipsius similaris corporis alteratio: quandoquidem etiã morbus, ex naturalis temperamenti alteratione est ortus. Medicatio autem particularis, ex materiæ copia, & hujus congruente usu cõficitur. Sed horum jam proponamus exemplum, auspicati à ventriculo. Ac facillimæ quidem curatu ejus alterationes sunt, quæ ex calido & frigido oriũtur, propterea quod maximè affectivis qualitatibus corriguntur Ægrius verò curantur, quæ in humido siccoq; habentur, quod qualitatibus imbecillis, curatio earũ perficiatur. Ac tempus quidẽ caloris, frigorisq; reparandi, par quodammodo est: se-

Laudem popularem [...] tuis nihil [pro]desse, sicu[ti] nec & viven[tium] quibusdam.

Galeni in[...] stantia.

Galenus [nul]li librorum suorum p[ro]prium no[men] præscripsit.

Similarib[us] partibus [pri]mum ani[man]tis functi[o]nes referr[un]tur accep[tæ].

Intemper[an]tiarum [...] differenti[is] octo, totid[em] medendi [ra]tiones.

Medicati[o] particula[ris] ex mater[iæ] copia & [hu]ius conve[ni]ente usu [con]ficitur.

Ventricu[li] alteration[es] quæ ex ca[lido] & frigido [ori]untur, c[...] curatu fa[ci]llimas.

est: securitas tamē impar. Nisi.n. cunctę q ei q curat circūdatae sunt particulae, validae planè sint, verendū est, ne ab iis q̄ refrigerēt, noxā contrahāt nō levē. In reliquis duab⁹ qualitatib. est securitas similis. Tēpus tamē curationis in sicca intēperie multò amplius est. Quippe q senium in sanis, id in aegris sicca intēperies existit. Itaq; etiā insanabilis est, si ꝑsus sit cōsummata: nēpe ubi solida partiū similariū substātia reddita fuerit siccior. Nam est & altera siccitas, utiq; quū ea, quorū substātia ex humore cōcreto constat, sicuti caro & adeps, sunt liquata. Etiā tertia, quum ꝓpria humiditas, unde partes nutriūtur, & quae in illis habet', veluti ros quidā sparsus, omnino est absumpta. Diversa ab iis siccitas est, quę in ꝓpriis cujusq; particulę exilib. arteriis atq; venis cōsistit. Provenit aūt & haec ex penuria sanguinis. Omnib. igit' his siccitatibus maximè cōtrarius est austerorū usus: ꝑpe quae si q̄d in iis superest naturalis humoris, id absumūt, partim ebibētia, partim in sinū vētris per exiguos meatus exprimētia, partim ad cōtinētes partes trudentia. Curabis ergo ipsas, si meatus q cōtracti sint, dilataveris, ac q in vicinas particulas est impulsum, revellas: praeterea singulas similarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, repleas. Cui negocio lac asininum ex ipso animali suctum, vel maximè ex usu est. Quòd si asinam sugere aeger ipse gravetur, expedit ut quamminimo tempore lac in ambiente aëre moretur, ꝓpterea quod celerrimè mutari est aptum, genitalis seminis ritu, quod nec ipsum aliquandiu extra propria vasa morari patitur. Optimum aūt, utpote cognatum, existit muliebre lac: quod quidē sugendū iis suadet Prodicus, qui tabe absumuntur. Sed quoniā id exhiberi sibi ceu pueris pleriq; recusant, utiq; ceu asinis, asininum ipsis dari conveniet. Id siquidem reliquis omnibus ad propositum affectum utilius est, quum & tenuissimū sit, coaguleturq; minimè, & quoquo versus ocyssimè digeratur in corpus. Est itaq; lac ipsum iis tum per se dandū, tum pauxillū ei tepidi mellis miscendū. Caeterùm quod mel flavo est colore, odore suavi, tum purū adeò, ut totū pelluceat, ac gustanti parum acre jucundissimumq;: praeterea tam sibi haerens, ut si attollatur digito, cōtinuum sibi, nec intercisum, ad humū defluat, id omnium optimū judicatur. Si verò abrumpitur, nec demissum ad terram usq; continuitatem tuet', id aut crassius justo est, aut tenuius, aut dissimilium partium. Debet autē nullam penitus alterius cujuspiam rei eminentem in se continere qualitatē optimum mel. Quare quod thymum planè redolet, minimè probo. Ad eundem modum & lac nullam externā qualitatem odore gustûve prae se ferat: sed esto quamdulcissimū, & sibiipsi continuū, & put lacti cōvenit, splendens, super omnia, quoad ejus fieri poterit, similes partes habeto. Quò verò tale lac fiat, & idoneis nutrimētis alendū animal est, & exercitationib. mediocribus exercendum, & pullus, si quem lactat, auferendus. Quòd autem aetatis quoq; florentis esse vel maximè debeat, id neminē latet. Curandum quoq;, ut quamoptimè concoquat: cōtemptis videlicet iis, qui si asinis quoq; praescribemus victus ratione, ridebūt. Fingamus igitur aegrum aliquem tū lotum esse, tum lac hausisse: hunc ad secundam usq; lavationē quiescere ꝑmittemus, tum modicè fricabimus, & pinguiter, utiq; si lac quod sumpsit, jam ad unguem confecit: id quod tum ex ructu, tum ventriculi mole, nobis licebit cōjicere. Modicum verò temporis inter primam & secundā lavationē intervallū erit, si quatuor aut quinq; aequinoxialiū horarum intervallum intersit, scilicet si tertiò adhuc lavare paras: sin aliter, pluriū. Sanè tertiò lavabis, si multis lavationibus fuit assuetus. Quinetiā post quāq; lavationem hominē ungemus oleo priusq̄ se vestiat: ne videlicet plus digeratur aequo, sed obstruātur exigua cutis spiramenta. Quippe conducit ad renutricationē id quoq;, sicuti & frictio. Jam verò sive cuilibet parti corporis temperatam infundas calidam aquam, sive frices, sive laves, sive aliter quomodocunq; calfacias, primùm quidem attollitur, mox efficitur gracilis: ideoq; ubi carne implere quodlibet corpus studemus, id eatenus calfaciendum nobis est, dum intumescat: ubi verò primū intumuerit, tūc supersedendum est. At si digerere & evacuare contendimus, eatenus continuandū est, dum quòd prius intumuit subsidat. Si aeger igitur delectetur lacte, post secundā quoque lavationē id exhibebis. Sin aliter ptisanā diligenter coctā, aut alicam ptisanae ritū praeparatā. Hinc ubi rursus quieverit, ad tertiā reducendus est levationem, aut illicò ad coenam. Sit aūt praeparatus illi panis purus, probè coctus in furno, quiq; tum fermenti, tum salis, quod satis est, habuerit. Opsonium quoq; sit ex saxatilibus piscibus, aut ex albo jure asellus: necnon alae testesq; gallinacei, qui lacte sit altus. Quorū si copia non est, aliis utendum. Ad eundem modum & perdicibus, & mōtanis aviculis, quae mollem carnem sortiuntur, vescendum. Vitanda aūt & quę palustria sunt, & quę carne sunt dura. In summa verò, alimētum sit coctu facile & nutriens, minimeq; glutinosum aut excrementitiū. Porrò omniū ciborū, quos novimus, maximè nutriēs suilla caro est, verùm nō aequè ac praedicta, cōcoctu facilis: pręterea glutinosum succum crassumq; generat. Quare hac uti ad propositū affectum nō convenit. At vino ut utantur omnes, quibus refici corpus est opus, cōsulo, modò nō febricitēt. Esto tamē id & aquosum & astringēs leviter. Aquosum natura appello vinum, quod tenue est, & purū, minimaq; aquae mistionē ferens. Cavendum aūt à vinoso est, q feriat vires imbecilliores. Rursus novellū vinū tum aquosius, tū imbecillius quodāmodo est q̄ ut vino cōveniat. Adde etiā q aegrius cōcoquitur, ac magis excrementosum est. Antiquius verò, ut vinosius est, ita vehementius existit, q̄ ut ꝓpositis sit ex usu. Porrò aquae vitia pendens ex eius frigiditate omnia: cujus culpa & moratur in ꝑcordiis diutissimè, & fluctuationes excitat, & in flatū vertitur, & corrūpitur, adeoq; vētriculi robur resolvit, ut deterius proinde concoquat. Sed nec digerendo per corpus alimēto magnoperè videt' aqua cōducere. Quib. sanè aquae vitiis, quale nuper diximus vinū cōtrarias virtūtes obtinet. Potionis itaq; is erit modus, ut neque in vētriculo innatet, nec fluctuationis ulli⁹ sensū invehat: ciborū verò, ut vel nō gravēt, vel grava-

Unctionē ex oleo obstare; quò minus digerantur ac resolvantur succi.

Carni augendae minuendaeq; qualis frictio perfusiove desideretur.

Testes gallinacei.

Suilla caro est maximi nutrimenti; aegrè tamen concoquitur.

Vino utantur omnes quibus refici corpus expedit, dummodo non febricitent.

Vinum aquosum.

Vinum vinosum.

Vinum novellum.

Vinum antiquius.

Aquae vitia proveniunt ex eius frigiditate.

Aqua distribuendo alimento per corpus non videtur usq; adeo conducere.

re q̃ citissimè desinant. Ab hoc tensio inflatioque præcordiorũ vitandæ iis sunt. Ergo si ob affectũ ventriculi totũ corpus macrescat, exquisitior victus ratio desideratur, ꝓpter cõcoctionis imbecillitatẽ. Ubi verò æger sanior est redditus, ad refectoriã est trãsferendus. Id fiet, si pluribus & frictionibus, & gestationibus, q̃ antea, utemur: ac ciborũ tũ qualitatẽ, tum quantitatẽ mutabimus, ita ut plures & valentiores q̃ prius exhibeantur. Quũ verò ad sanitatis statũ ꝓpemodũ ventũ jam sit, cibandus volatilibus est: illiq; jam offerre carnes suillas licet: primum quidẽ, porcelli pedes in ptisana elixos, dein pernam: ab hac etiã reliquas partes. Quẽ porcellũ: si hyems sit, pridie fuisse jugulatũ oportet: nam hesternus, q̃ recẽs necatus, facilius cõcoquitur. At æstate sat fuerit, si porcellus manè immolatus fuerit, ac juxta occasum solis edatur. Quippe semper alimentũ valentius ad vesperã exhibendũ est. Quũ igitur qui macilẽtissimi sunt, plurimo nutrimẽto indigeãt, nequeant autẽ vel ꝙ mediocre est concoquere: paulatim eos, sed sępius cibare erit melius. Atq; hac sanè de causa ipse eos ter cibare sum solitus. Verùm quãdo jam manifestè meliores sunt facti, etiã bis nutrivisse sit satis. Quare tantã exhiberi primã cibationẽ est rationabile, quanta prius quàm secunda sumatur, tota ꝓrsus erit cõcocta: idꝙ valẽtiori cõtingere alimẽto nõ potest. Idcirco primo loco leve sumendũ eis est, secundũ aũt crassius: quandoquidẽ & quies, & somnus, & lõgius tẽpus, hujus naturalẽ administrationẽ excipit. Jã verò bibendũ illicò post cœnã nõ est, anteq̃ cibus fuerit cõcoctus. Siquidẽ innatãt cibi si bibãt, ita ut eos vẽtriculi corpus, ꝓpter humorẽ interpositũ, non cõtingat. Cæterùm si magna siti torqueantur, tãtillũ est ꝓpinandũ, ꝙ & molestiam soletur, & sitim levet. Ubi verò nutrimẽtum cõcoxerint, abundè bibere sunt sinendi. Manè autem post somnum, quum dejecerint, & paulùm inambulaverint, modicè sunt fricãdi, videlicet donec corpus incaleat: mox gestationibus utẽdum. Deinde tũ lavãdi sunt, tum fricandi, idq; intra vel circa meridiem. Quum igitur cõvalescentium victus ratio media quędam sit inter eam quæ sanorũ propria est, & quæ ægrorum: difficile minimè fuerit, ex iis quæ de utraq; sunt prodita, ut per seipsum quis mediã inveniat. Domus in qua cõvalescens nutritur, sit temperata: laborãdumq; ut ad eos cibos reducatur quisq;, quibus insuevit: naturarũ interim proprietate observata, necnon regionis & temporis. Sciendum aũt est, universum corporis habitum exiccari à vigiliis: ac proinde eas infestissimas esse iis qui ex siccitate laborãt. Quod verò ad nutriendi modum spectat, si corpus modicè siccũ sit, uberius nutrire id licet: propterea quòd vires ejus, quæ utiq; alimentũ conficiunt, penitus nõ conciderunt. Si verò immodicè, parcius, contraria ratione. Porrò intemperies siccæ, ubi solida corpora cõtigerunt, si quidem in una quapiam parte consistant, veluti nunc in ventriculo propositum est, nunquam integrè sanabuntur: neque in eum statum qui ante morbum fuit, revertentur: sed in reliquam vitam particula affecta laborabit imbecillitate. Quòd si intemperies sicca etiã solidas cordis partes occupet, celeriter

Refectoria victus ratio, quomodo administretur.

Hesternum quàm recens necatum porcellum, facilius concoqui.

Vesperi exhibendum est alimentum valentius.

Macilentissimi sunt cibãdi parcè, sed crebrò.

Cibi cur crassiores in cœna dandi.

Bibendum illicò à cœna quibus non sit.

Convalescentium victus ratio, media est inter eam quæ sanis, & eã quæ ægris debetur.

Consuetis cibis utendum.

Vigiliæ quibus sint adversissimæ.

sic affecti in arescunt: quem marasmũ, Philippus vocat ex morbo seniũ. Is itaq; brevi mortem cõciliat. Proximè huic, qui à jecinore inceptus est. Mox qui à ventriculo. Qui ab aliis partib. ortum habet, tantò tardius, quantò quælibet harum ignobilior quàm ille existit. Cęterùm victus ratio eadẽ genere est, cùm in hac siccitate, tum in illa, quæ solam eam humiditatẽ absumit, quæ nutrit solidas partes. Præterea etiam in tertia, quam suprà memoravimus, siccitate. Facillima verò omniũ sanatu quarta est, in qua venæ succo suo sunt inanitæ. Imò hic affectus ut frigiditas potius corporis, quàm ut siccitas, est curandus: ac proinde eius sanatio est celerrima. Scire autem licet, solidorum corporũ siccitatibus, si perdurent, succedere necessariò frigiditatem. Celerrimè nanq; ex nutrimenti defectu refrigerantur partes, propterea quòd ex calido sanguinis succo nutriũtur. Si igitur siccitati partiũ juncta frigiditas sit, duplex erit medendi ratio, humectãs scilicet, & modicè calfaciens. Nam quę calfaciunt impensè, ijs vehementer siccandi vis inest. Quare calfacientis materiæ humectantibus medicamentis tantùm miscendum est, quantùm particula ad frigus ratione siccitatis inclinat. Proponamus ergo (exẽpli gratia) ventriculum tum siccum, tum modicè refrigeratum alicui esse: huic certè simul cũ lacte uberius mel exhibebimus. Vinũ verò, quod minus aquosum quàm prius sit, & pluriũ annorũ, dabimus. Quinetiam esculenta omnia calidiora offeremus: idq; tum naturali temperie, tum ignis opera, sic cõparata. Nardino præterea unguento ungendus assiduè est venter, sic ut nunquã siccus remaneat. Eius si copia non adsit, utere mastichino, aut opobalsamo, & ꝑ se, & misto dictis unguentis. Quòd si cupis ut magis ea corpori adhæreant, ceræ nonnihil est admiscendum. Si aër ambiens sit frigidus, lanam opobalsamo aut unguento nardino imbutã, in quibus liquata prius Chia mastiche fuerit, admovebis vẽtriculo. Præstiterit autem imbuere optimã purpuram, qualis est Tyria: quandò & astringi ipsum modicè, & cutis eius meatus obstrui expedit. Siquidem quæ rarum habitum faciunt, & relaxant, ea tum digerunt succus, tum particulas frigidis extrinsecus advenientibus obnoxias reddunt. Quæ verò valenter astringunt, ea siccant. Quo fit, ut medicamentum quod ejusmodi corpora calfacit, id neq; evocantem vim habere expediat, neque astrictoriam multã sibi immistam. Memineris etiã, qualitatem acerbam, sua quidẽ ipsius virtute, & refrigerare & siccare: quare etiã prohibenda est in hujuscemodi affectibus. At si cum sicca intemperie multa frigiditas adsit, in nardino unguento similiter. Chiam mastichẽ quam pinguissimam solves, ac purpura excipiens, utèris. Commodissimè etiam adjeceris opobalsamum. Dandum præterea uberius cum lacte mel est, sed super prunas ex quercu vitéve, despumatum curiosé, quo & minus sit excrementosum, & magis nutriat. Quinetiam mel ipsum despumatum per se optimum nutrimentum frigido ventriculo est, ut adversissimum calido. Vinum autem eligendũ semper antiquũ est, eoq; antiquius, quo major fuerit frigiditas. Sed nec adeò esse debet vetus

Senium morbo.

Siccitat... cies qua...

Siccitat... porum s... rum si p... ret: succ... necessar... giditate.

Vẽtricu... co, mod... refrigera... quæ mea... ratio de... tur.

Ventricu... sicco & ... diori re... to, quan... ctiones ... veniant.

Purpura Tyria.

Acerbã q... litatem ... gerare & ... care.

Mel cum ... cte conse... ventricu... sicco, im... secq; refri... rato.

Vinum a... quis ve... culo refri... rato cong... ere.

...n amara ...dicè sic ...tione in ...s uten...

tus, ut jam amaricet. Siquidē vina amara, immodicè siccāt. Sanè optimū medicamentū talib. omnibus sit, quo picatores quotidie utuntur. Ergo re eo totum ventrē, sicuti & alias oēs particulas, quae alimentorū usu nō ꝓmoventur, cōveniet, ac pòst avelli, priusq̃ refrigeretur. Quod quidē si bis uno die feceris, abundè fuerit. Naturalē vētriculi calorē tuetur & fovet admotus puellus qui boni habitus sit, et minimè cute humecta, Sunt qui catellos pingues in hūc habeāt usum: ꝗ etiā ex usu sunt ijs, qui propter siccitatē solā habēt imbecillum ventriculū. Nocēt aūt intēperantiis ejusmodi, fomēta calida: quae quidē sicca sunt, eò ꝗ rorē similariū depascūt corporū: ꝗ verò humida, ꝗd hūc digerūt, potissimum ubi largius his utimur: praeterea ꝗ nimis rarū, frigoriq; opportunū corpus efficiāt. At si multę siccitati sit calor nō admodum multus adjūctus abstinendū à melle est, vinumq; minimè antiquū bibendū. Jam cibos offeremus tepētes: sed si ęstas sit, qualitate referentes aquā fontanā. Ventriculū autem ungemus oleo tum crudo, tum melino. Ac multò sanè magis, si pluscula caliditas sit, ipsum vinū tum aquosius exhibebimus, tum sub eo frigore, quod fontis aqua per medium ver exhibet: illud nobis persuadentes, ejusmodi affectū febri proportione correspōdere. Nam quod illa in toto animali, vel in corde est, id propositus nunc affectus est in ventriculo. Caeterùm ubi validè in ambabus qualitatibus immutata quaevis particula est, omnis eius actio perit, atq; labefactatur: nec facilè quod sic est affectū, ad suam naturam reverti potest. Ubi verò altera tantùm qualitas plusculum immutata est (veluti nunc siccitatem finximus) reliquarum autē aliqua se habet mediocriter: utiq; qui ita est affectus, sanari potest. Si ventriculus intemperie affligatur calida, cui mediocris humiditas juncta sit, facilè affectus is frigidae potione curatur: quum minimè ex ea laedantur partes vicinę, utpote se habētes mediocriter. Nam in siccis vētriculi affectibus, necesse est nō ea modò quę proxima sunt, sed etiā totum corpus gracilius reddi: ac proinde tunc potus frigidae majori cum periculo administratur. Sicubi verò adeò vehemens caloris intemperies ventriculū occupet, ut usq; ad cor ipsum ꝑveniat, febricitare hominē est necesse. At intemperies humida utcunq; accidat, facillimè omnium curatur. Cujus quidem, si sola cōsistat, remedia sunt cibi citra valentem calefactionem, refrigerationémve siccantes: praeterea consuetę potionis parcitas. Eius autem quae cum caliditate conjuncta est astringentium tum ciborum, tum potionum minimè calfacientiū usus, nec nō potus frigidae, quemadmodum illius quae frigori est juncta, optima praesidia sunt acria omnia: quibus admisceri debent quae acerba sint, minimè tamen evidenter refrigerātia: praeterea potio exigua, eaq; vini insigniter calidi, veterisq;. In universum autem, calida intemperies ventriculi refrigeranda est, frigida calfacienda, humida siccanda, sicca madefacienda. Ad eundem modum quae ex duabus qualitatibus intemperantiae constant, reliquis contrariis sunt retundendae. Pessima autem omnium est intemperies, inter simplices quidem, sicca: inter compositas verò, sicca simul & frigida. Atq; hactenus de ventriculi intemperantiis, citra humoris affluxum. Ubi verò aliquis humor aut in ipso sinu vētriculi delitescēs, aut imbibitus in illius tunicis, autor intemperantiae extiterit, expurgādus ille est. Quòd si ab aliis partibus trāsmittatur (id quod ex toto corporis habitu, ac tum singularum partiū exploratione, tum ex vacuationibus solitis retentisq;, necnon cōsueta victus ratione cognosces) primò illis est succurrendū: dein verò roborādus ventriculus, quò eorū quae ad sese confluunt, minus promptè quicq̃ admittat. Verùm si quidē ex minus momētaneis facta translatio sit, quod superfluū est, rursus ad ea revelles. Sin ex ijs quae majoris momēti sunt, ambobus simul consules, eū semper affectū submovēs, qui fluxionē excitet. Fiet id, si omnes corporis partes ad bonam reduxeris habitudinē: omnesq; expulsiones naturae, fluxiles semper reddideris. Quòd si ob aequaliū in toto corpore redundantiā humorū, ventricul⁹ fluxiones tentetur, totū corpus est evacuandū. Si propter mali succi abundantiā, ea purgāda est: atq; hinc ad ventriculum cōvertenda curatio. Quae igitur in sinu eius cōtinentur, cōmodè expurgantur per vomitum. Verùm si quòd plures dies pravus humor decubuerit in ipsum, vēter aliqd sibi vitii cōtraxerit, haud intēpestivè, qui sic laborat, absinthii potione utetur. Per cōtraria aūt corrigi inducta intemperies debet. Si vitiosus succus in ventriculi tunicis sit receptus, curari is affect⁹ debet pharmacis quae modicè purgent. Caeterū quae ex aloë componuntur, omniū sunt longè aptissima: nec secus ipsa sola aloë. Quae quidē si illota sit, valentius vacuat: elota aūt, purgat quidem minus, sed roborat ventriculum magis. Expedit ergo paratam habere hierā, tum ex aloe illota, tum ex elota confectā. Admiscentur aūt hujus drachmis cētenis, cinnamomi, xylobalsami, asari, spicae nardi, croci, & Chię mastiches, singulorū sex drachmę. Praestantissimū hoc medicamen est cōtra vitiosos succos, qui in tunicis ventriculi habētur: utiliusq; fuerit eo sicco ex aqua uti duūm parvorū cochleariū mensura, ubi mediocriter illo uti studemus. Siquidem maximus eius modus, est magnorum duūm cochlearium potio, in aquae temperatae cyathis tribus: ut minimus, unius parvi. Utendum verò hoc tempore et ptisanę cremore est, qui prim⁹ à balneo sumet~. Nam medicamē ipsum solito purgantiū medicamentorū tempore dabitur. Post id verò, ubi modicè inambulaverit, de reliqua victus ratione nihil est immutandum. Sunt ꝗ reponunt medicamentum, excipiētes id despumato melle: & fit quidē sic durabili⁹, caeterùm nō proinde ad propositos hoc loco affectus utile, quum & minus ventriculum roboret, & magis alvum subducat. Verùm quib. lenta pituita est infixa ventriculo, ijs prius sunt exhibenda, quaecūq; eā dissecent: post deinde purgandū. Quòd si ad vomendū sint apti, nō inutile fuerit ꝑ radiculā ex oxymelite vomere. Sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, utiq; abundè fuerit à ptisanae solius cremore vomuisse: item à mulsa. Quo casu sumendum utriusvis plus est, q̃ vel nutrimēti, vel etiā dejectionis causa sumeretur. Idoneū verò est, etsi mulsa, in q̃ coctū absynthiū sit, bibatur.

Ventriculi intemperantias quibus copulatus est humor, qua ratione curari conveniat.

Absinthij potio quibus sit congruens praesidium.

Aloëm purgare humores in tunicis ventriculi imbibitos.

Aloës elotae facultas.

Hiera picra duplex.

Hierae picrae compositio.

Hierae siccae usū ex aqua unicè Galenus commendat, contra vitiosos succos ventriculi.

Hiera cum melle confecta minus ventriculum roborat, sed magis alvum subducit.

Attenuandos esse prius crassos succos, quam evacuandos.

Vomitus quibus & per quae procurandus.

Affectui omnium maximè urgenti, dirigi semper curantis consilium debet.

bibatur. At verò si plures affectus in unũ coëant, ad eum qui magis vrget, dirigi primùm curãtis cõsilium debet. Ubi aliud efficiẽs est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda. Sin autẽ curari hoc ante illud non licet, ad id quod ordo dictat, est respiciẽdum. Atq; in eo quidem curationis consilio, quod ab urgente initur, affectus magnitudo ꝑpendenda est: quæ sanè triplex existit.

Affectus magnitudo est triplex.

Alia namq; ex læsæ actionis præstãtia spectatur, alia ex propria affect⁹ essentia. Tertia præter has, ex facultate quę læsum corpus gubernat. In eo verò consilio quod ex causæ ratione initur, animadvertendũ est, quidnã eorũ quæ inter se sunt conjuncta, augere aut gignere reliqua possit: quæ rursus vel gignãtur, vel incrementũ ab alio accipiãt: at in eo quod ordo præscribit, q̃d ante quod, vel quid cũ quo, vel q̃d post quod, sanari possit. Fingamus igitur in ventriculũ defluere ex cerebro superfluũ quendã humorẽ frigidũ: atq; eius occasione intemperiem quandã in vẽtriculo contractã jam esse: vel potius malũ jam succũ per totũ eius corp⁹ media omnia similariũ particularũ spacia occupasse: ab eoq;, si placet, etiã mordicatiõis sensum, ac proinde tum deliquiũ animi, tũ sudores, cũ syncopes quadã dissolutione excitari. Manifestũ utiq; est, in primis esse occurrendũ ei, ꝗ vires resolvit. Ubi aũt vires firmatæ erũt, nec plurimũ vitiosi succi in vẽtriculo aderit: tũc nimirũ ad fluxionis causam nos cõvertem⁹: illud pro cõperto habentes, nõ posse ad ꝑfectionem ullũ affectũ sanari, manẽte adhuc ipsa, unde natus est, causa. Ergo si sic ꝑsanarimus cerebrũ, ut sensibilẽ ampli⁹ redundantiã non creet, veluti fontẽ fluxionis in vẽtriculũ evertemus. Cæterũ si neq; copia notabilis excrementorũ in vẽtriculo sit, nec eorũ quę in capacitate ipsius continentur, nec eorũ quæ in tunicis, sed nec mordicatio quæ officiat viribus, tũ omniũ primũ sanandũ ipsum cerebrũ est. Ab hoc, sinus ipse vẽtriculi vacuãdus, extergendusq; est: postea expurgãdę tunicę. Postremò intemperiei medendũ. Ac reliquarũ etiã partiũ intẽperantiæ, similiter ijs quas in vẽtriculo ꝓposuimus, sanabuntur, adhibẽtibus semper nobis remediũ affectui cõtrariũ, illiq; remediorũ indicationẽ, quæ à laborãtis mẽbri natura sumitur, adjicientibus.

Ventriculi gravissimè laborantis ob defluxum humoris à capite descendentis, curatio.

Affectũ nullum perfectè sanari posse, manente adhuc ipsa, unde ortus est, causa.

Indicatio remediorum à natura partis laborantis desumpta, est multiplex.

Ea aũt indicatio est multiplex. Una quidẽ ac prima indicatio à laborãtis loci tẽperie sumit^r, quæ mensurã introducẽdæ qualitatis pręscribit. Secũda ex ea sumit^r, ꝗ actio eius omnib. animalis partibus sit cõmunis, aut ꝗ cõmunẽ virtutẽ subministret. Tertia, ab ipsa partis figura. Quarta, ab ipsius positura: cujus portio est ad vicinas partes societas. Tum præter hęc omnia, ipsa sentiẽdi vel acrimonia, vel hebetudo. Porrò quęcũq; calidiores natura partes ex frigore laborãt, hæ & liberalius, & diutius calfieri postulant. Si verò calido morbo ægrotẽt, exiguã brevisve tẽporis refrigerationẽ desiderãt. Siquidem parvus hic est in id ꝗ præter naturã lapsus: quare & in id quod secundum naturã, reditus. Eatenus nanq; redeat ad naturã suã unũquodq; est necesse, quatenus à natura recessit: ac veluti quadã via retrò feratur, quæ in diversum agat ei, q facta in ipso est, transmutationi. Minus itaq; periclitantur, quicũq; cognato naturæ suo morbo laborant. Quemadmodũ au-

Recessibus à naturali tẽperie exiguis, exigua mutatione esse opus ut corrigantur: maximis verò, maxima. Cognato naturæ sua morbo laborantes minus periclitari.

tem reducendã esse ad mediocritatẽ diximus calidam & frigidã intemperiem, sic reducentur & cæteræ, sive eæ simplices sint, sive cõjugatæ. Porrò in ijs tẽperaturis quę sunt ex humoribus ortæ, si particula sibi soli inserviat, audacter evacues licet, prout affectus suadebit, sed tamẽ etiã virtuti attentus. Sin necessariũ opus eius sit omnib. animalis partibus, veluti ventriculi & jecinoris, non levis habẽda solicitudo de robore virtutis est, ne hãc, magna semel vacuatione usus, dissolvas. Est aũt commune opus & venarũ, & arteriarum, & cordis, & thoracis, & renũ, & utriusq; vesicæ. Cerebri verò opus, quum sani sumus, ad volũtarias actiones est necessarium, ijs scilicet instrumẽtis, quibus ejusmodi actiones obimus. Quum ægri sumus, necessariũ non est, nisi ijs tantùm, quæ ad respiratũ sunt deputata. Reliquorũ verò organorum actio certè non est: ministerium tamẽ est ad vitam necessarium, veluti pulmonis, & asperę arteriæ, & gutturis. Ergo ex ejusmodi particulis quamprimũ vacuare redundantiam licet, prout volueris. Ex ventriculo verò & jecinore utcunq; vacuare non licet, sed cũ cautione, ut ne quid virtuti officias, Habenda præterea est & dignitatis actionũ ratio. Maxima autem est cordis officii dignitas, ægrotantibusq; omniũ maximè necessaria. Cerebri verò ad vitam par est mometum: nõ tamen par robur eius in ægrotis requirimus, quum necesse omnibus nõ sit nervorum ac musculorum opera uti. At jecinoris opus omnibus particulis pernecessarium est: non tamẽ adeò saltem perpetuam necessitatem habet, sicuti ipsius cordis. Ad portionem autem jecinoris, etiã ventriculi opus se habet. Itaq; ex partium functionibus facilè intelliges, quatenus cujusq; robur custodiri expediat. Ad eundem modũ, & quæcunq; partes aliis sunt facultatũ authores, harum quoque robur servare decet, pro facultatis earum usus portione. Etenim cerebrum nervis ac, musculis, cor arteriis, jecur venis facultatem suppeditat. A figura verò, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi, ad hunc modum suggeritur. Ventriculus vomitu, dejectioneq; inanitur. Intestina dejectione tantũ: sicuti & jecinoris cava. Renes verò, & vesica, & jecinoris gibba, si multo vitioso succo redundent, per dejectiones & pharmaca dejectoria expurgãtur: sin mediocri, per urinarios meatus. Cerebrum, per palatum, & aures, & nares. Pectus & pulmones, per asperam arteriã, & fauces. A situ indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitiũ, non levis. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, ijs medicamẽta quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in summo corpore intemperies est, in ijs rationẽ intervalli inibim⁹. Si enim medicamẽtis ijs utère, quæ intemperies postulat, utiq; multò imbecilliora, quàm pro usu tuo, ad affectum locũ pervenient. Jam ad vacuationes quoq; situs nõnihil indicat, dum societatẽ laborantis particulæ cum aliis docet. Non spernẽda verò indicatio est, & ea quam sensus partium acuitas, hebetudoq; suppeditant. Quandoquidẽ omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leviter mordeat. At quæ acuti sunt sensus, earũ vires dolore solvun-

Partes a[…] […]cta qua[…] audacte[…] quando […] pidè va[…] debeant.

Partium […] cia qua[…] sint nece[…] ria vita […] quadun[…] xat util[…]

Cerebrum. Cor. Hepar. Vacuatio[…] modus q[…] modo à fi[…] ra partiu[…] fectæ su[…] tur.

Situs par[…] affecta q[…] indicatio[…] exhibeat.

Sensus pa[…] tis affect[…] quas præb[…] indicatio[…]

solvitur. Expedit igitur his, nec cōfertim, nec semel, valentibus auxiliis mederi tentes, sed tuto potius in tempore. At ubi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire quod justū est, licet, semel usus remedio quod sit idoneum.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, Lib. VIII.

QUòd igitur ex calido, frigido, humido, & sicco, similariū particularum natura cōstet: quodq; ipsæ simplices atq; primę particulæ secundū tales tēperaturas inter se dissideant, alibi à nobis est traditū: quemadmodum etiā duo esse morborū genera, quę simplicibus ipsis particulis accidūt: alterū, q̃ cōpositis est etiā commune, & dicit' unitatis solutio: alterū peculiare ipsarū, q̃ in calidi, frigidi, humidi, & sicci tēperie cōsistit. Quarū sanè intēperantiarū, quatuor diximus esse simplices, quatuor verò cōpositas. Simplices quidē, quæ secundū unā qualitatē à naturę ordine aberrat: cōpositas verò, in quib. secundū oppositionē utranq; ipsa natura variatur. Febris aūt, unus morborū est, quos intemperies gignit: utiq; quū adeò immodicè est auctus calor, ut & offendat hominē, & ejus functiones lædat. Porrò primarū differentiarū febriū, una illa est, in qua causa adhuc adest febrim creās: aut febri excitata, jam desijt. Altera verò, qua ægrè solubiles, à solutu facilibus febrib⁹ distinguūtur: illas hecticas, has Græci schiticas vocāt. At verò prima indicatio, omnis febris, veluti à morbo est, ablationem eius præscribēs. Secunda aūt, veluti à tali est morbo, quę certā quandā sublationē indicat: nēpe intēperiē febrilem, quū sit caloris excessus, p occursum refrigerantiū tollendā esse. Omnis quippe excessus p contrariū excessum sanatur. Ergo si febris ipsa sit genita, causa aūt quę eā excitavit, jam desiit, huc tantūm sanādæ eius dirigetur cōsiliū, ut refrigeretur. Si verò in generatione adhuc febris est, causa quę accēdit illā, est submovēda. Sin pars eius jam genita est, pars etiamnum gignitur, cōsulendū utriq; fuerit: primū quidē, submovendo quæ eā accēdit causam: dein extinguēdo, quæ ab hac accensa est, febrem. Excitare aūt vel maximè febrem solet cōstipatio meatuum, in ijs corporibus, quibus quod transpirat, halituosum nō est, sed mordax, acre, & fuligini simile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci temperataq; lavatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & victus q dulces efficiat succos. Adversissima verò sunt lavatio frigida, & aluminosa, et lavationis abstinētia, & exercitatio acuta, & frictio vel planè nulla, vel dura, & victus mali succi, & vigiliæ, & ira, & tristitia, & cura, ustioq; in sole, & fatigatio. Gravissimè aūt peccare mihi vidētur, à carnificibusq; nihil differre, qui medici hominibus natura biliosis, tenuissimam per morbos rationē victus injungūt, eosq; tridui inediā cōficiunt: quum nimirū tales naturæ, ex longiori abstinētia cibi, acerrimis acutissimisq; febribus corripiantur, à quibus promptus est in hecticas transitus, atq; ab his rursus in marasmū torridum, aut (si os ventriculi est injuriis obnoxium) in eum qui syncopen infert. Etenim in quorū temperie siccum prævalet humido, & calidū frigido: his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est: ac reliquis tribus intemperatiis, quæ hac minus calidæ sunt, tactu calidior advertitur. Plurima quoq; his flava est bilis, urinæq; ac dejectio bili satura, & pulsus magni, & somni leves & pauci, & animi impetus vehemens. Quare his tum refrigerationē, tū aquæ potionē, atq; adeò requiē & cibū largiorē cōgruere profitetur Hippocrates. Quum autē refrigeratio ipsa cōcilietur corporib. tū ex aliis quibusdā, tum nō minimè ex ciborū exhibitione: cōveniet utiq; ubi corpus calidius sicciusq; solito est redditū, frigidum humidūq; nutrimētum ei exhibere: sed q̃ nec medicamentosam ullā sensu perceptibilem facultatē obtineat: nec ipsum quod nutrit, plurimum: quemadmodum neq; minus quàm sit ex usu. Cōmodissimus itaq; tali corpori est ptisanæ cremor ad unguē coctus, in quo nullum sit cōdimentum superfluum: utpote qui & refrigerare, & humectare, ac sine siti servare hominē potest, cum eo q̃ nec halituosum, nec humidū, nec siccum detinet excremētum: quum nec astringēdi, nec obstruēdi aliquā vim sortiatur. Ac quòd nō astringat quidem, vel gustus ipse docet, cujus unius id judicare est ꝓprium. Quòd verò nec obstruat meatus, hinc licet etiā conjicere, quòd nō secus q̃ aphronitrum, sordes cutis extergeat: vomituq; à vētriculo mediocrem pituitam eliciat, nihilo infelicius quàm mulsa: quę sanè nec sitim restinguit, ut ptisana: et in naturis biliosis bilescit facilè. At verò si multa, & vehementer glutinosa & crassa pituita ventriculo adhæreat, hanc radicula ex oxymelite, nō mulsa, aut ptisana detergere est habilis. Optimum itaq; biliosis tēperamentis nutrimentum est ptisana. Proximum huic, alica, cui paululùm aceti ad faciliorē distributionē adjectum fuerit. Tertium, quæ sine aceto liquida existit. Injecisse verò huic, dū coquitur, aliquid porri, satius est. Nam quòd tum anethi, tum salis aliquid necessariò habebit, neminē latet. Quinetiam panis in furno coctus, est utilis cibus: sicuti etiā omnes pisces saxatiles: nec ipsis minus aselli. Proximè asellos sunt, solea, torpedo, lupus, mullusq;: pòst, mugil è pelago. Omnis aūt piscis deterior est, q prope lacū qui mari jungitur, aut magni fluminis ostium, pascit. Ex volatilibus optimi sunt perdices, ac montanę oēs aviculæ. Ab his, gallinacei, & phasiani, & columbæ juvenes. Sed nec hæ tamen intus claudendæ, quum excrementosa sint omnia, quæ exercitatione carēt. Excrementosa verò non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit, ut ex ipsis etiā suillis carnibus, optima sit montana. Ab his deinceps sunt hœdi. In omnibus autem fugiēda tum vetula, tum recens ædita sunt: illa nanq; duriora, concoctuq; difficiliora sunt: hæc immodicè humida, & excrementosa. Igitur, quibus acre aliquid quotidie transpirat (revertamur enim rursus ad institutum) ij, si cutis eis constipetur, facilè corripiuntur febri. Stipant verò ipsam, tum quæ astringunt omnia: tum quæ lentitia, crassitudinéve sua, in exiguis hærent meatibus. Aliquādo etiā ipsius cutis immoderatior siccitas, exiguos meat⁹ densat. Qui ergo ex stipata cute febri laborant, ij inclināte prima accessione, ducendi omnes

Calidæ & siccæ temperaturæ indicia.

Calidis et siccis naturis qualis victus ratio conveniat.

Ptisanæ cremoris facultas.

Gustui quid proprium.

Ptisana inesse vim detersoriam.

Mulsa in naturis biliosis bilescit facile.

Alica biliosis naturis convenit.

Pisces biliosis naturis congruentes.

Pisces damnandi qui sint.

Volucria biliosis congruentia.

Exercitatione carentia esse maximè excrementitia.

Hædi biliosis apti.

Animalia vetula, recensq; edita, esui esse ineptissima.

Stipantia cutim quæ sint.

Febrientes à constipata cute, qualiter sint fricādi et abluendi.

nes ad balneũ sunt: tum pinguiter, molliterq; fricandi, si quidẽ ex aliquo, q astrinxit cutim, laborent. Nam si ex siccitate, fricãdi quidẽ & ipsi, sed parcius: lavãdi aũt uberius. Respiciendũ verò ad virtutis modũ semper est, in hujuscemodi auxiliis. Atq; iræ quidem, tristitiæ, vigiliæ & curæ, nec frictione, nec lavatione multa indigent. Sed omnibus qui ex eiusmodi occasione febricitarint, oleũ infundendũ est tepidũ largeq;, cui minimè astringẽs vis insit: tum paululũ fricãdi, ex consuetudineq; lavãdi. Ustio verò protinꝰ ab initio refrigerationẽ desiderat: tum crebriorẽ lavationẽ: minimè tamen aut oleũ largũ, aut frictionẽ crebrã. Sint aũt q refrigerẽt, & rosaceũ, & omphacinũ, salis omnino expertia. Efficies hęc magis frigida, si ita vas, in quo cõtinentur, in puteo suspẽdas, ut aquam tangat. Præterea si defluxus frigidæ aquæ vasi se illidat, magis humorẽ refrigerat: magisq; adhuc nix circũposita. Infundere aũt oleũ ipsum syncipiti, sublata in altũ manu, per mediocrẽ lanæ modũ oportet. Hæc usq; ad inclinationem faciens, in balneũ duces. Si verò qui memorato est temperamento, ex frigore febriat, etiã ducendus ad balneũ in remissione is est. Si aũt cum gravedine & destillatione febricitet, prius quàm hæc sint cõcocta, lavãdus non est. At qui ex ustione febricitãt, ij vel quum hæc adsint, lavari debebunt. Post lavacrũ verò ijsdẽ quibus ante madefaciẽda amborũ capita sunt: eorũ quidẽ qui ex ustione febricitarunt, refrigerantibus: qui ex frigore, calfacientibus: cujusmodi sunt irinum & nardinum unguentũ. Porrò qui ex ustione febricitant, ijs intendẽda, quæ ex refrigerantib. cõstat, curatio est: ijs verò qui ex frigore, quæ consistit in calfacientibus, remittenda fuerit. Omniũ autem cõditionum comprehensarũ in proposito temperamẽto, ubi febri diaria laborat, victus communis est ijs, q & sit boni succi, & cõcoctu facilis, & q nusquam exiguis cutis meatibus hæreat. Sed ijs qui exusti sunt, cũ eo quod refrigeret, & humectet. Pari modo ijs, quos ira mala habuit. Iis verò qui refrigerati fuerunt, cum eo quod calfaciat modicè. Iis qui pervigilio, & tristitia, & nimia cura cõfecti sunt, victus esse debet humectãs, atq; somnum cõcilians. Ad eundem modum ijs qui defatigati sunt, magis nutriens: minus aũt, ijs qui refrigerati. Reliquis, qui medius sit amborũ. Vinũ verò ipse his omnibus exhibere soleo, sed quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum. Id enim ad omnia utilius quàm aqua est: utpote quod & concoctionem juvet, & urinas ac sudores provocet. Etenim constat Hippocratem, non in diariis modò febribus, verùm etiam in acutis, vinũ porrigere. Cæterùm naturæ calidæ, magnoperè frigidæ potione juvatur: neq; in diaria febri, ijs quibus in usu fuit, ipse eam circuncido. Si quis verò non assuevit, huic per febrim dare nõ inceperim nisi pristina sanitate prius reddita. Porrò si propter obstructionem morata sit trãspiratio, si parva quidem ea sit, qui rectè deterserit, secũdam fore accessionẽ vetabit: sin momentanea, non possis ita promittere. Quòd si & multi, & crassi, & glutinosi impacti sint succi, quæ hos excipit febris, fieri non potest ut intra fines diariarum consistat: quãdò ex necessitate huic in mali succi naturis, ea quæ ex putredine humorum accęditur, succedet. Nam in aliis saltem temperamẽtis, quæ in sequẽtibus exponam, excitari ex tali causa potest, citra humorum putredinem, aliqua cõtinentis febris species. Itaq; nisi vitiosus succus trãspiret penitus, necesse est ut putrescat: ut transpiret autem, valido auxilio est opus. Ac si quidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere nõ licet. Inter has ætates, ubi robur ægro non deest, secanda vena est, vel si plenitudinis signa non adsint. Pręstat enim vitiosi succi majore parte emissa, ad detergẽdas obstructiones accedere: quum alioqui verendum sit, ne si obstructionibus liberandis, prius q̃ vacuaveris, studeas, ipsas multò magis impingas. At solvunt quidem obstructiones, quæ detersoriam obtinent facultatem, seu foris admota cuti, seu intrò in corpus accepta. Periculum verò etiam est, ne quæ foras trahunt, unà cum ijs quæ obstruunt, etiam aliud quippiam attrahãt: & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secũ ex ijs quæ in vasis continentur, rapiant. Quod ipsum si tenax & crassum sit, obstructionem planè geminabit: sin aliter, multitudine certè sua, nõ parum omnino nocebit. Ne igitur hæc contingant, utilissimum est inanisse corpus. Discernitur autẽ magnitudo obstructionis ex ipsa magnitudine febris, ut quæ ex majore obstructione, major: ex minori, minor inciderit. Ubi verò modicè jam vacuaveris, haud multò pòst aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum ex ijs quæ detergeãt, exhibebis. Atq; in alimentorum quidem ratione sunt ptisana & mulsa: in pharmacorum, oxymeli, & quæcunq; incoquere in mulsa licet, ceu calamintham, hyssopum, origanũ, serpyllum, irim, & apium. Verùm hæc omnia justo sunt calidiora, ideoq febres accendunt, æquè ut vinum. Oxymeli verò solùm nec febres accẽdit, & strenuè deterget, sic ut ea quæ glutinosa crassaq; sunt, dissolvat, & meatus obstructos liberet. Inter mulsam & oxymeli medium locum habet quod apomeli dicitur. Nec immeritò arbitror & saccharum inter hæc numerandũ. Ex hoc victu observabis, quantùm de febrili calore minuitur. Etenim si tertio die manè videris minimum esse quod de febri relinquitur, ac nec putredinis humorum in pulsu nota subsit, neq; in urina cruditatis, suspecta verò hora, qua primo die febris occupavit, extra meridiem sit: audacter hominem quamocyssimè lavabis, longè ante sextã horam. Abundè tamẽ sit, si intra tertiam horam lavationem cõpleveris. Ad eundem modum & in decimam horam suspectã habueris, usq; ad septimã laves licet: quum tres æquinoctiales horas quatuórve, inter balneũ accessionisq; tempus interponi abundè sit satis. Debet autem in balneo corpus prius unctum ac moderatissimè frictũ, mox detergeri extrinsecus, abluiq;. Moderatissimè detergent tum ervi, tum hordei, tum fabarum farina. Præterea mulsa quæ sit aquosa. Magis verò quàm hæc, iris, & panacis radix, & aristolochia, & mulsa quæ mediocri est mistura: veluti etiam hac magis quæ meracissima est. Possunt autẽ vel hac magis detergere, tũ spuma nitri, tum nitrũ ipsum, tum aphronitrũ. Sapo etiam ex ijs est, quæ maximè detergere valent. Egressis balneũ, præter

Febris ab animi affectib.

Febris ab ustione inducta, curatio.

Rosaceum refrigerandi modus.

Capitis refrigerandi ratio.

Febris à frigore orta curatio.

Diariarum febrium in bilioso temperamento, tũ communis omnium, tum cuiusq; propria victus ratio.

Diaria febre detentũ vinum esse propinandum aquosum.

Vinum acutis febribus Hippocrates porrigit.

Calidæ naturæ, frigidæ potione iuvantur.

Aquam in febribus non esse propinandam iis, qui uti illa non consueverũt.

Continer febris sp aliquam citari p absq; hu rum pu ne.

Sanguin nec pue nec sen trahend esse.

Sanguin detrahe interdu se, absq nitudin notis

Obstruc nes sol qua de ria fac sunt pr

Vacuan cur pri corpus obstruc bus lib dum.

Oxyme aperie obstru bus qu aptissi

Apome Sacch

Balne tura c febrit tia, pr ungi a moder meq; ac d gert

Dete quæs

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, Lib. IX.

Diariarũ igitur curationẽ præcedenti libro exposuimus. Quarũ sanè febriũ unica accessio est, unico plurimũ die, ex ipsarũ saltem natura, circũscripta, Cæterùm nisi q̃s eas cõmodè tractet, in reliqua duo genera febriũ, nẽpe in putridas & hecticas, trãseũt, Putridas.n.appello, quæ ex humorũ putredine: hecticas verò, q̃ ex immodica solidarũ partiũ nascuntur calfactione At verò in illo trãsitu à diariis in reliqua illa duo febriũ genera, alterũ quoddã febriũ genus mediũ licet imaginari, q̃ neutri extremitatũ sit idẽ. Cæterũ mediũ id, quũ inciderit, nec nosse ii posũt, nec reprimere, q̃ extrẽitatũ, quarũ existit mediũ, speciẽ ignorant. Ergo ex adustione, cruditate, lassitudine, vigilia, pturbatione animi, vel bubone ab evidẽti causa aliqua oborto, nunq̃ ad tertiũ usq; diem pgredietur febris accessio, nisi q̃d delictũ circa laborantẽ fuerit. At quib. stipatio febris occasio est, iis etiã ultra hos porrigi accessio potest. Etenim stipatio fit, vel obstructis exilib. meatib. pter glutinosos, vel crassos, vel copiosos succos: aut continentib. ob ea q̃ corpus siccarũt: vel deniq; improbè cõdensatis, ob occursũ causarũ refrigerantiũ. Quas igit febres vel cõniventia meatuũ, vel recẽs corporũ densatio excitãt, hę & post primã accessionẽ desistũt, si q̃s rectè ipsas tractet: & verè diarię tum sunt, tum dicuntur. At q̃ ex obstructiõe creãtur, si hęc q̃dẽ pusilla sit, solvi quoq; ipsæ similiter ut aliæ diariæ possunt, si q̃s eas legitimè sanet. Sin aũt adeò vehemẽter sint humores impacti, ut valẽtius aliq̃d q̃ eos eximat, postulẽt, id genus febres porrigi ultra unũ diẽ necesse est, ac pinde diariarũ genus videri egressas. Verùm si neq; humor putrescens subsit, neq; ipsum corp⁹ febrilẽ calorẽ susceperit tanquã habitũ, utiq; genus id febris, ab aliis duob. diversum erit. Quare hujusmodi febris natura quidẽ eadẽ est cũ diariis, nomen verò nõ idem. Siquidẽ quę febres ab initio ad finẽ usq; unicã accessionẽ sortiuntur, in multos dies porrectã, eæ synochi, hoc est, cõtinẽtes vocãt. Quarũ natura est duplex. Quędã nãq; earũ manifestã habent putredinis notam: quædã prorsus non habent: quas nimirũ ex diariarũ esse genere cõstat. Quũ enim accessionis remissio ex ferventiũ humorũ trãspiratu contingere soleat, nõ transpirent aũt prorsus in stipatione vehemẽti, necesse hauddubie est, multorum dierum fieri accessionẽ. Igitur ubi in tali febri nulla subest occasio, quæ alterius accessionis principiũ excitet, non modò multorum dierum evadit febris, sed absq; invasione ullius accessionis, ab initio ad finem una febris persistit, nec quotidianã, nec tertianam, nec quartanam referens. Quoniam igitur ex duobus his foveri febris potest, & quòd totus vapor nõ transpiret, & quòd idẽ vapor ea quę contingit excalfaciat: necessum est tres esse synochorũ differentias in universum: nempe vel pari permanente magnitudine ea, quàm in primæ accessionis vigore habuit: vel adjiciente semper exiguũ aliquid, minuentéve: atq; hæc vel æqualiter faciente, vel inæqualiter. Ac si quidem quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri nec minui febrilis calor cernetur. Verùm si eorum alterum vicerit: utiq; si quod vacuatur, necessariũ est febrim minui: sin quod adjicitur, omnino increscere. Hæc itaque est continentium febrium species una, quæ eandem naturã cum diariis sortita, absq; humorum putredine in plures dies extenditur. Altera verò contingit, ubi in omnibus vasis, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. Quarũ sanè febrium in gracili 10 & frigido corpore neutra solet cõsistere, sed plurimũ in iis qui sanguine abundant, & corpulentis: quando nec obstructio citra putredinẽ excitare febrim valet, nisi id quod trãspirat, & copiosum, & calidum sit: nec humorũ putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu potest. Debent enim quæ putrescunt, tum calida & humida esse, tum difficilem habere transpirationem. Eoq; fit, ut neq; in frigida ætate, neq; in frigi- 20 do corporis temperamento, continens excitetur febris: quemadmodum neq; in gracilibus, vel qui rarò sint corporis habitu: sed prorsus in temperamentis, corporibus atq; naturis contrariis. Proinde fit, ut qui ita febricitant, iis & pulsus maximus sit, & æqualis, & vehemens, arteriæq; consistentia inter molle & durum mediocris. At celeritas atq; frequentia pulsus, pro ipsius magnitudine febris. Hæc itaque sunt ambarum febrium communia. Alteri tamen privatim insunt notæ 30 putredinis, nõ modo in lotio, sed in pulsu etiam, calorisq; qualitate injucunda. Quarum sanè febrium dignotionem, & curationem ipsi tum ratione, tum experientia didicimus, qui statim ab adolescẽtia philosophiæ studio capti, primũ nos ad eam contulimus: mox patris evidenti insomnio moniti, ad medicinæ studium excolendũ accessimus. Est porrò continentium febrium præsidium maximũ, si modò vires valẽtes sint, sanguinis diminutio, vel usq; ad deliquium animi. Pri- 40 mùm nanque in contrarium statum agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratũ. Hoc verò nihil inveniri possit neq; ipsis ægris, nec naturæ quæ animantes gubernat, jucundius utiliúsve. Postmodum in corporibus ipsis necessariò supervenit alvi dejectio, nonnunquam & vomitus bilis. Quas res statim à toto corpore madores sudorésve excipiũt. Etenim vel sola sanguinis detractione sic obita, restitui olim ipse quendã adolescentem ardentissima laborantem synocho. Cui 50 sanè post duas à sanguinis missione horas paulùm nutrimẽti exhibui, permisiq; ut quiesceret. Jam verò eorũ quos ex sola obstructione febricitantes mihi videre contigit, nemo in putredinis febrem incidit, qui sanguinem prius detraxisset. Quem quidem, ubi valida virtus subest, & ætas permittit, usq; ad anni defectũ (ut diximus) mittere expedit. Ubi horũ alterum haud satis respõdet, tutius est, quantùm satis visum fuerit, tantũ principio detrahere: quod defuit, iteratione sup- 60 plere. Quo quidẽ presidio omisso, in summũ ægri discrimẽ venjunt: nisi eos vel viriũ robur, vel largum profluvium sanguinis, vel sudor copiosus, ex manifesta pernicie eripiat. Agim⁹ itaq; impræsentiarũ de iis febribus, quæ ex stipatis per obstructionẽ meatib. oriuntur. Quas, si sine putredine

Putredini quæ requirãtur.

Continens febris in quib. non possit gigni corporib.

Galenus patris insomnia admonitus Medicinæ navavit operam.

Continentiũ febrium præsidium maximum est, missio sanguinis vel ad animi deliquium usq;.

Sanguine detracto in ardentissimis febribus, interpositisq; horis duab. esse modicè alendum ægrum, permittendũq; ut quiescat.

Sanguinis missio quando sit celebrãda usq; ad animi defectionem.

quidem consistant, ex diariarum esse genere dixi. Sin iis putredo aliqua superveniat, ubi in omnib. venis ac præcipuè magnis ea consistit, synochas, sive continentes excitari febres: ubi in unica animalis parte, exacerbationes quæ certo ambitu repetãt. Quib. igit corp⁹ ex succorũ abundãtia inhabile ad transpirationẽ jam redditũ, tantũ caloris cõgessit, ut inde jam febriat, iis tantũ sanguinis detrahendũ est, quantũ vires tolerãt. Alioqui certè verendũ est, ne aut suffocẽt, aut corripiãt syncope: nisi eos vel viriũ robur, vel plurimus sudor, vel largũ sanguinis ꝓfluviũ à morte liberet. Nec verò existimes de plenitudine illa, quę cõparatur ad vires: hũc à nobis sermonẽ fieri (quippe quę nec sic obstruit venarũ ora, ut refrigerationẽ ꝓhibeat, nec tunicas earũ distendit, nec ruborẽ, nec tumorẽ invehit) verùm de ea quæ cõtineri à vasis ultrà nõ valet, quæq; ob id ipsum solet prædicta symptomata inducere. Siquidẽ copia hæc, dum bonitatẽ suã servat, ut pariter augeri cum virium robore est nata: ita si quãdo has gravat, nec de cætero augebitur, & bonitatẽ naturæ amittet: quare tunc fieri nequit ut nõ putrescat. Ergo festinare ad sanguinẽ detrahendũ oportet, quò vasorum natura, ex transpirãdo ventilandoq; naturalem temperiẽ servãs, humoribus, eo quo inter initia modo, dominet: quãdo si ad temperiẽ versa laborabit, metuẽdũ est ne hi putrescãt. Excitatur aũt intẽperies in ea, ex febris calore. Optimũ itaq; est in eiuscemodi febrib. statim nõ numero dierũ sed uni viriũ robori attentũ esse. Quocirca nõ solũ sexto septimóve, sed etiã sequentib. dieb. sanguis mittẽdus est. Quod si aut alii medici, aut æger, aut ꝓpinqui ipsius, nõ ꝑmittãt ut seces venã, ad frigidã exhibendã accedes, sed diligenter antè discernẽs, quantum nocumentũ ex ea cõtingere possit. Quippe intẽpestivè immodiceq; exhibita, lentos & crassos humores attenuari, digeriq; prohibet: imbecillas particulas corporis cõcutit. Nõ nullis illicò spirandi difficultatẽ, convulsionem, atq; tremorẽ conciliat. Tũ verò quibuscunq; in particula principe tumor aliquis è phlegmones, œdematos, aut scirrhi genere constitit, iis frigidã offerre nõ licet. Sed neq; iis quibus obstructio, putridúsve humor non concoctus incõmodat. At si per continentes febres concoctionis humorũ notas videris, absq; impedimẽtis expositis, audacter ægris frigidã quantũ appetãt, dabis: pręcipuẽ, si tali potioni assueverint. Porrò erysipelas verũ, consistens in aliquo viscere, non aliter quàm frigidæ potu sanabis. Sin verò mistũ cum phlegmone sit, in hoc cõcoctionis expectandæ sunt notæ. Cæterùm minus tuta iis qui pauxillum sanguinis carnisq; obtinent, frigidæ potio est: celeriter nanq; ad solidas animalis pervenit partes, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Qua ratione etiã hecticæ febres nec prorsus frigidã, nec multã aquã desiderãt. At cõtinentiũ febriũ maxima remedia hæc duo sunt: detractio sanguinis, & potio frigida. Verùm illa nullo non tempore, modò vires sustineãt: hæc, quum & in pulsu & urinis, cõcoctionis evidentes cernuntur notæ, febris autẽ est maxima. Est etiã habenda ratio in missione sanguinis, tam eorum quæ præcesserũt, quàm quæ cõsequentur ipsam. Nam si præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venę sectionẽ jubebis, quantũ satisfacere tum ad eorum cõcoctionem, tum ut excrementa descendant, videbitur. Sin sequet necessariò vacuatio quæpiã (ut, exẽpli gratia, muliebre ꝓfluvium) tantùm illi relinquendũ est, ex eo ꝙ supfluum existit, quantùm est ꝑ eam vacuandum. Sed nec negligenda interim natura ejus ꝗ venit vacuandus: sicuti neq; ætas, nec cœli status, sub quo & regio, & anni temp⁹ cõprehẽ- 10 ditur. Sunt .n. nõnulli ad extrahendos digerendosq; succos, natura propensi: nempe ꝗ humidi & calidi existunt, quiq; raro sunt corporis textu. Ad hæc, quib. os vẽtris aut amara bile redundat, aut imbecillũ est, aut supra modum sensile. Pueri certè ꝓpter ætatẽ ꝑpetuò. Cœli verò stat⁹ ubi calidus nimiũ & siccus est, corpus in ambientem resolvit. Atq; hi quidẽ scopi sunt, qui à sanguinis detractione dehortãtur. Eã aũt postulãt, unà cũ affectu, cujus causa primùm reqrebatur, habitus 20 durus densusq;, quiq; digeritur ægre: tum ambiens humidus frigidusq;. Quum autem in universalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, fieri nõ potest, ut sine multiplici in ægris singulatim exercitatiõe, quod ex usu sit, facias: nec sine universalium cognitione, ꝓbè exercitatio procedat. Non licet siquidem ullius artis scientiã nanscisci, nisi & methodum quandam habueris ꝑ universalia theoremata, & in particularibus te exemplis exerceas. Ut igitur revertar 30 ad methodum: eqdem virtutis cõsiderationem ad curationem morborum sæpe maximè necessariam arbitror, sic ut quæ circa ægrum administrantur, omnia fermè ejus unius causa fiant: aliquando mediocriter necessarium, sic ut aliquid ex hac quoque, ad ea quæ facienda sunt, consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis dirigatur. Possum rursus ostendere, virtutem adeò exiguum ad invenienda remedia conferre, ut propter exilitatem etiam lateat: a- 40 liàs verò prætermitti, ac silentio præteriri, quasi prorsus ex utiliter considerandis nõ sit: ut in diariis febribus, in quibus vires nullam providentiam requirunt, utpote validæ. Verùm quod in virtute accidit, id in reliquis omnibus quæ aliquid faciendum indicant, usu venit. Horum autem omniũ aditum Hippocrates nobis ostendit, incultum tamen, quem methodo postea nos explanavimus: perinde ut Trajanus fecit, qui omnes Italiæ vias asperitate difficiles refecit, instau- 50 ravitq;. Ut verò accuratius de ipsis viribus disseram, operæprecium est scire, tribus diversi generis facultatib⁹ sive animis universum animal gubernari. Quarum sanè prima: quæ stirpibus est communis, quamq; vocant naturalem, atq; etiã appetitricem, jecur pro fonte habet, per venasq; illinc sparsas in universum corpus, id alit. Secunda autem est, quæ non modò ut stirpibus, aut vita præditis, sed etiam ut animalibus anima, est insita. Hęc in corde, fonte caloris insiti, residens, ab 60 ipso per arterias ab eodem ortas in totum corp⁹ disseminatur: diciturq; tum vitalis facultas, tum irascibilis anima. Tertia deniq; est anima ratiocinatrix, ꝗ in cerebro domiciliũ habẽs, voluntariis actionibus præsidet, per nervosq; ceu canales, toti corpori sensum, & motũ largitur. Has igitur facultates

Synochi quãdo oriantur.

Accessiones febriles unde originem ducant.

Sanguis quibus detrahẽdus sit.

Plenitudo secundũ vires.

Plenitudo secundũ vasa.

Sanguinem esse quovis die mittendum, etiam septimo, si id morbus atq; vires suadeant.

Frigida potu utendum, si æger non patiatur sibi secare venam.

Frigida intẽpestivus atq; immodicus usus qua accersat mala.

Frigida quibus non offerenda, et quibus audacter danda.

Erysipelas verum consistens in aliquo viscere, non aliter quam frigida potu sanatur.

Frigida por⁹ cur macilentos exanguesque atq; ob id hecticos lædat.

Continentiũ febrium detractionem sanguinis atque potionẽ frigidam esse summa remedia: atq; illa quidem quovis tempore, si vires tolerent: hac autem, apparentibus concoctionis signis, utendũ esse.

Sangui[...] detrac[...] quæ sint [...]sideran[...]

Sangui[...] tractio[...] quæ proh[...]ant.

Sangui[...] tractio[...] quæ posi[...] Method[...] consistit [...] universi[...]bus. Exercita[...] in parti[...]ribus [...] Artis c[...] vis scien[...] acquisit[...] opus ha[...] ut metho[...] quanda[...] beat per [...] versalia [...]remata, [...] in parti[...]ribus ex[...]plis exer[...]

Vires in [...]riis febri[...] negligi, [...] existente[...] lidæ, nul[...] providen[...] requiran[...] Hippocra[...] documen[...] inculta ex[...] planavit [...]lenus. Trajanus [...]mnes Ital[...] vias diff[...]les, insta[...]vit.

Anima na[...]turalis s[...] appetitor[...] sedes, est [...]par. Anima i[...] scibilis co[...]catur in co[...]de. Anima ra[...]tionalis co[...]sistit in ce[...]bro.

cultates servare, nihil planè est aliud, quàm vitã servare. Siquidem qualibet earum amissa, necessum est reliquas simul perire. Ac proinde in opere De sanitate tuenda, huc omne consiliũ direximus. In hoc verò, primũ ꝓpositũ est, morbi sublatio. Nã cujusmodi in illo est sanitatis tuitio, ejusmodi in hoc est morbi sublatio. Quorũ utriq; cõmunis est ipsa vitae custodia. Hoc tamẽ interest, ꝗ quae secundae valetudinis tuendae gratia gerũtur, eadẽ statim vitam tuentur: quae verò affectiones praeter naturam in morbis discutiũt, ea nõ omnino vitã custodiant. Quippe aliqua ejusmodi praedita sunt facultate, ut si immoderatè aut intẽpestivè utare, vitã adimant: ꝗ solent vacuationes immodicae. Ergo quũ virt⁹ tantoperè necessaria sit, eã aũt lędãt omnia vacuãtia remedia, si qs ipsis parum moderatè utatur: utiq; adversae inter se faciẽdorum indicationes in talibus corporib. sunt, in quib. affectus, quò expugnet᷑, notabilẽ vacuationem desiderat: virtus aũt hanc ferre nõ valet. Caeterùm quemadmodũ nihil quod sanitatẽ tuetur in valentib. vires corrũpit: sic in aegrotis aliquãdo virtus succedit iis, quae veluti in perniciẽ eius administrantur: ut si evacuemus in plenitudine ꝗ est supra vires, aliquãdo ab ipsis dissolvitur. Etenim in synochis febribus, ex meatuũ stipatione ortis, quoniã valida plerunq; virtus est, citra periculum vacuatio adhibetur. In aliis verò quae ex corruptela humorũ gignuntur, existit maximè periculosa. Siquidẽ ꝗ corruptũ est, alienũ à natura quũ sit, id se auferendũ dictat, vel vena incisa, vel purgatione. Horum autẽ praesidiorũ neutrũ feret imbecilla facultas, si quãdo cum corruptela coiverit. Oportet igitur, ubi indicationes ita sibi adversantur, paulatim quod vitiosum est, vacuare: paulatimq;, quod salubre est, in eius locũ reponere: quam curationẽ vitiosi succi, Medici epicrasin nominant. Quum igitur sectio venae, sanguinis sit vacuatio: sanguis aũt ipse utilis, possessio naturae existat: sic utique oportet venae sectionẽ fieri, ut quod inutile ex sanguine ipsi naturę est, emittatur. Fit porrò sanguis bifariam naturae inutilis: vel quum propriam qualitatem ad unguem non servat, nec amplius nutrire, sicut prius, potest: vel dum ita multitudine crevit ut premat vires, aut distendat vasa, vel rumpat ea, vel obstruat. Atq; in his quidem missio sanguinis utilis est, ceu vacuantium praesidiorum unum: in aliis autem, ceu quod humorum vehementiorẽ impetum ad partẽ diversam revocet, vel ad latera derivet. Postulat autẽ semper valentes vires, quae modo vacuationis eius respondeant. Quoties igitur virtuti notabilis ex vacuantib. auxiliis noxa incidet, toties ipsa utile aliquid indicabit, aequè utique, ut quum manifestè juvabitur. Ubi verò ex iis quae affectum submovent, nec commodum illi accedit ullum, neq; incommodum, ibi veluti inutilis praetermittitur. Porrò quicquid aliquam praestat indicationem, si natura id simplex sit, etiam quod indicatur, utiq; simplex erit. At si illud compositum sit, & hoc erit quoque compositum. At sanè quaedam custodiã sui, quaedam amotionem indicant. Virtus itaq; semper unam rem indicabit, utiq; sui custodiam. Custodietur autem, primò quidem, si quod ex substantia ipsius vel inanitum, vel alteratum est, correxerimus. Secundò verò, si quae ipsius substantiam vacuare, alterareq; possunt, prohibuerim⁹. Aestimari autem debebit interim, quod magnitudine, dignitatéve antecellit. Maxima igitur dignitas virium ipsarum est, quandò vivere ipsum nobis ex harum custodia constat: utpote quum vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, necesse sit. Virtus ergo omnium prima custodienda hominibus est. A viriũ indicatione proxima existit, quę ab affectibus, quos curare conamur, subministratur: postea deinceps reliquae. Quicquid igitur indicationi, quam vires praebent, adversatur, id secundi est loci. Quae verò cùm iis quae cõducunt viribus, in idem competunt, hęc utrunq; calculum referunt, & eorũ quae primae sunt, notae, & eorum quae secundae. Quare citra controversiam facienda. Quę verò adversantur, aliquando administanda prorsus non sunt, aliquando paulatim. Prima igitur indicatio omniũ est, quae à virtute sumitur: non tamen sic prima, ut curationem nos doceat, quum ex numero curatriciũ indicationum non sit, sed vitalium. Nam neque ut valeamus, neque ut à morbis liberemur, ab ea quicquam primum desumimus, sed ut vivamus: quamvis ex accidenti interdum virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. At verò medicatrices indicationes à morbo ipso sumuntur, & à temperie corporis, & ab ambiente nos aëre, qui causae sine qua non, rationem obtinet: quum sine ipso nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit. In omni itaque curatione agendorum, indicationes in his tribus ad summum consistunt. Reliquae autem omnes ab his in partes diductis, oriuntur. Caeterùm affectus ipse haudquaquam in causas diduci est aptus, quemadmodum temperies atq; ambiens aër, sed tantummodo in differentias. Nam aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentariis. Ac in similaribus quidem, vel simplex est intemperies, vel composita. In instrumentariis, circa simplicium partium vel posituram, vel formã, vel numerum, vel magnitudinem, tum quae horum sigillatim traditae sunt differentiae, consistit. Porrò affectuum qui simplices partes occupant unus, est intemperies calida. Quae si in totum corpus diffusa sit, appellatur febris. Ideoq; omnis febris, quà febris est, humectatio refrigeratioq; remedia sunt. Ac si sola quidem sit febris, ad refrigerandũ humectandumq;, veluti ad finem, dirigetur omne medentis cõsilium. Quare materia inventa, opportunum tempus ex quatuor febris temporibus sumes: quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum. Quippe quantùm is recessit à naturali habitu, tantùm opus est aegrum refrigeres & humectes. Ambiens autem aër (cujus fugere commercium non licet) si contrariã morbo temperiem habeat, è praesidiorũ numero est unum: sin similem, una est morbificarũ causarum. Idcirco tunc inhibenda ejus noxa est, scilicet reliquorum auxiliorum humiditate ac frigore intensis, adauctisq;. Ipse autem arte reddendus est talis, qualis ad profligandam febrem, aut aliam quampiã dispositionem, desideratur. Si igitur morbus siccus & calidus sit, humidiores frigidioresque domos

Marginalia (left, partly cut off): [...]rativa [...]s artis, & [...]qua sani[...] tuetur, [...]in re con[...]iant, & [...]erant. — [...]anantia [...]edia om[...] virtutẽ [...]unt. — [...]rasis [...] [...]uis pro[...] [...]st posses[...] [...]aturae. [...]uis du[...] [...]er in[...] [...] reddi[...] — [...]uinis [...] inter[...] [...]est uti[...] [...] praesidi [...]acuãs, [...]ldum ut [...]dens, [...]erivãs. [...] quan[...] [...]beant [...]ationes [...], et quã [...]nimè. — [...] sem[...] [...]stodiã [...]dicat.

Marginalia (right): Virtus quot modis servãda sit. — Indicantiũ dignitates esse aestimãdas. Vitam esse aut vires ipsas, aut ipsarũ actiones. — Indicatio omnium prima est quae à virtute sumitur, non sic tamen ut curationem nos doceat. — Indicationes medicatrices unde sumantur. — Morbi differentia. — Febris quid. Febris remedia humectatio, refrigeratioq; existit. — Aëris commercium nos fugere haudquaquam posse.

Febrientib⁹ quales ades eligere, praeparareq; debeamus.

& eligemus, & præparabimus. Sicuti è diverso, si frigidus humidusq;, eas quę calfaciant & siccent. Sunt itaq; deligendę quę ex seipsis eiusmodi sint: alioqui industria nostra præparabimus ipsas, per æstatē quidē eas subterraneas molientes, & ad Septentrionē conversas: ac pavimēta ipsarū assiduè humore aspergētes: tum ut ex euripo aliquo aura expiret, machinātes: flores pręterea & germina, q̄ frigidæ humidæq; sint facultatis, per areā dissemi nantes: per hyemē verò, cōtraria horū facientes, præsertim ubi morbus suadet: ubi non suadet, excessus tantùm utriusq; tēporis remittentes. Poterunt rursus tres illæ indicationes prædictæ ad duas tantùm reduci: nēpe ad morbū & sanitatē. Neque.n. aliud ipsa sanatio est, quàm morbi in sanitatē translatio. Qui affectus cōtrarii quū sint, necesse est per cōtraria fiat eorū alterius in alterum trāsmutatio. Atq; ita rursus una erit sola curationum indicatio generalissima, videlicet cōtrarietas. Cæterū ad accuratā contrariorū administrationē, necessum est curandorū corporū prius & naturas & tēperamenta cognoscere: quæ quidē tum ex iis quæ in libris temperamentorū tradita sunt, noscuntur: tum ex ætate, & tota anteacta vita, q̄ nimirū in victus & exercitii ratione cōsistit: præterea, in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cœli statu, cōversatione. Ex ipso aūt temperamento invēto, administrandorū indicatio suppeditabitur. Sed neq; parvū quid negligendúmve, ad remediorū inventionē consuetudo adfert: vel uti nec ad sanitatē tuēdā, quū singulorū corporū etiā naturā ostēdat. Nos siquidē via rationeq; ab ea procedentes, invenimus ipsarū partiū affectū: dein ex illo rursus pervenimus ad faciendorū indicationem. Consuetudo itaq; curationis rationem indicat, per corporis naturā intercedentem quemadmodum ætas: quæ & ipsa temperamenti interventu, præstat indicationem. Advertere autem oportet, corpora frigida & sicca, quæq; ex terrestri natura cōstant (cujusmodi sunt mineralia) quamægerrimè solvi. At quæ calida & humida sunt, eorum substantiā celerrimè dissipari in ambientem. Quæ verò in medio horum, ex diametro pugnantium, consistunt, ea corpora quo magis ad hæc vel ad illa accesserint, eò vel aptiora ut dissipentur erunt, vel contumacia magis. In summa, citra calorem non potest in halitum digeri corpus ullum, quandiu substātia eius coacta den sataq; manserit. Puerorum autē substantia, facillimè omnium digeritur, dissipaturq;, propterea quod est ut humidissima omnium, sic nulla frigidior. Quo minus vacuantis præsidii eget, quum ex se ipsa naturaliter abundè vacuetur. Fit autem profectò & propter calidam siccamq; regionem & tempus æstivum, & statum cœli impensè siccum & calidum, notabilis per cutim vacuatio. Itaque hac de causa, qui sanguinis detractionem desiderant, iis aut prorsus non secabimus venā, aut parum detrahemus, Eruntq; in hac detractione quoq; spectanda, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status, necnon is, quem curamus, affectus: aliaq; ratione ante hunc, laborātis facultas. Quū vero affectus sint numerosi, cuiq; ipsorū sua est curationis per contraria indicatio. Quocirca, octo intemperamenta quum sint, octo erunt etiam morborum, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, particulares indicationes. Ultraq; has, una eius affectus, qui instrumentalium cōmunis est, diciturq; continui divortium: cujus sanè est indicatio curationis, unitio. Est igitur unum morbi genus, quod similares & simplices animalis vexat particulas, quam intemperiem vocant. Hujus aliquæ differentiæ oriuntur, ubi corpora nudis qualitatibus alterantur: aliquæ ubi accedente etiam humorum affluxu. Qua sanè dispositione utraq;, vel afficitur una pars corporis, vel plures, vel universum corpus.

Sanatio quid.

Indicatio curationis generalissima, est unica, videlicet contrarietas.

Contrariorū exhibitioni, quarum rerum desideretur cognitio.

Consuetudinem ad invētionem remediorum & ad sanitatē tuendā plurimum posse. Consuetudo quomodo curationis rationem indicet.

Corpora dissipatu facilia quæ sint.

Puerorū substantia cur omnium facillimè digeratur.

Puerilis substantia cur minus cæteris egeat præsidio vacuante.

Sanguinis detractionē prohibentia. Sanguinem detracturo quæ sint consideranda.

Intemper. simplicium partium octo, totius illarum particulares indicationes. Solutionis continui indicatio est unitio. Intemper. differentiæ.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, Lib. X.

Ergo in diariis febribus simplex quidem est in corpore præter naturam affectus: utpote causis quæ primum eas excitarunt, jam ademptis. In quib. verò causa quę eas accendit adhuc manet, in iis neq; affectus simplex, neq; sanatio est. Siquidem quod febris jam receptū in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet: ꝙ adhuc est futurū, id propulsare, ac ne fiat, vetare. Vetabit̃ aūt, si quæ id excitat causa prorsus summota sit. Itaq; in diariis faciēdorū indicationē maximè ex ipsa febre capiem⁹. In reliquis verò, quæ accensionis suæ causam intus habēt, prima indicatio ab ipsa sumet̃ causa. Quare si febriū quæ multos dies cōtinuant, rectè ostēdim⁹ putredinē esse causam, hæc nimirū sananda est prima. Sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eā jam accensa est, ratio nō habenda. Ac si quidem in idem consentiant, & quæ febrē extinguunt, & quæ oppugnant causam: in ꝙ utraq; cōspirant, quum unum sit, sine cunctatione est agendum. Sin febris, quæ jam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitavit, est auctura, aut quæ causam submovent, febrē exasperabūt, diligens habenda consideratio est de remediorū specie. Etenim si intolerabilis ægro sit magnitudo febris, committendum nō est, ut per ea quibus causam adimimus, febrem augeamus. Sin ita mediocris sit febris, ut quo tempore contra causam tantùm pugnas, obruendæ interim vires ægrotantis nō sint, utiq; contemnendus is curationis modus non est. Non cōtemnendus autem nec ille est, qui contra id, cujus maius momentū est, instare jubet: nec tamen alterius omnino negligentem esse. Quum autem in examinandis iis, ad hominis salutem non parum momenti facultas habere videatur, tria nimirum erunt, quæ in propositis jam ob putredinem febribus: agendorum indicationē nobis prima largiantur: febris videlicet: eius effectrix causa: præterea naturalis facultas. Cęterùm priora duo submovenda sunt, tertium est custodiendum. Erit itaq; rursus & hìc necesse, ut tū febrem, tum eius causam, cum facultate ipsa conferas. Mox si eadem ambo remedia requirāt, ea promptè exequaris. Sin indicationes pugnabunt, unam præferas, vel quę à viribus sumitur, vel quæ à causa, vel quæ à febre: sic vt quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris, nec tamen cæteras negligas. Nunc verò ad particularium præsidiorum differentias nos convertamus.

Diariarum affectus simplex.

Indicatio ipsa quando à febre, & quando à febrilis causa sumenda. Putredinem esse causam febrium plures instant dies, proinde tollendam.

Indicationes agendorum in putridis febribus sumi à febre ipsa, & ab effectrice illius causa, & à facultate.

vertamus: repetita tamē mētione diariarum quū & ipsæ, inscitia medicorum, in plurimum dierū febres aliquādo degenerent: idq; vel earum effectrice causa abeunte, vel etiamnū persistēte. Porrò abiit effectrix causa, quoties ab ira, dolore, vigilia, cura, æstivo sole, fatigatione, & bubone qui jam desivit, citra stipationē febris est excitata. Manet, quoties vel ab externa causa, vel ab ipsa febre, stipatio aliqua est orta. Nā & frigiditas, & astringentium usus, per mediā stipationē semper febrem excitāt. Ustio præterea nonunquam cōstipat corporis habitum. Jā ipsum febris principiū, ubi cum horrore invasit, stipationem subinde fecit. Quinetiā glutinosi, & crassi, aut etiā copiosi succi, ubi mediocriter obstruxerūt, diariā aliquādo febrem accendunt. Dicuntur autem id genus febres omnes diariæ, quia solvi uno die sunt aptę: computata cum hoc una & nocte. Cæterùm nō est idem diariarum omniū affectus: sed ab aliquibus inseparabilis stipatio est: ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel ut plerunq; simul adest, vel ambigua sorte, vel rarò. Inseparabilis stipatio est iis, qui ex aluminosa aqua, vel chalcanthode, vel tali quapiam alia, aut ex frigore, aut levi obstructione febricitarunt. Plurimū verò iis adest, qui ex ustione febricitant. Ambigua sorte, iis, qui ex fatigatiōe. Quicūq; verò ex ira, vel tristitia, vel vigiliis, vel pertinaci studio, vel cruditate, vel bubone febricitant, iis rarò adjūcta stipatio est. Atq; harū omniū febriū nulla (ꝗ utiq; ex ipsa sit) ad secundā usq; accessionē ꝑdurat, sed intra quatuor & viginti horas omnino desinit: idq; cū sudore, vel madore, vel trāspiratu quodā halituoso. Aut si quādo earū aliquæ (quod tamē rarius cōtingit) longius trahūt, duæ iis accedūt causæ quæ ipsas solvi vetant. Earū una frigus est, quod vel ex ambiēte aëre, vel ex unctione quapiam extrinsecus admota ꝓveniat. Altera egregia illa diatritos, est si qui videlicet hāc transire, medicorū inscitia cōguntur. Multæ igitur apparent diariarum esse febrium differentiæ particulares. Una, quando jā prorsus recessit ipsarum effectrix causa: veluti ustio. Altera, quādo hæc etiā adest: sicuti stipatio. Cujus duæ sunt differētiæ: nempe exiguorū meatuū & densitas, & obstructio. Sanè densitudo ipsa, aliàs ex siccitate ꝓvenit, aliàs ex frigore, eoq; vel simplici, vel cum astrictoria vi. Jā verò obstructionum ipsarum, alia est quæ abundātia, alia quę ex qualitate succorū, scilicet qui aut lenti, aut crassi sint, incidit. Præferetur autē inter media, in ea quā copia facit, sanguinis missio: in ea quæ ex humorum qualitate cōsistit, attenuātium usus. Cōsilium verò sumptum à viribus, ut in diariis sanè est exiguum, ita in iis qui pluribus diebus urgent satis magni est momēti, eoq; majoris, quò hæ sūt longiores. Enimverò ubi naturaliter vires se habēt, ne minimū quidem in diuturnis febribus vacuationum usum morantur ubi autem sunt infirmiores, pro magnitudine imbecillitatis, impeditur usus auxiliorum vacuantiū. Rarius autem accidit ut protinus in primo, secundóve die, vires imbecillæ cernantur: id quod tamen interdū accidit vel propter ægrotantis malum corporis habitum vel propter senium. Nōnullis etiā fatigatio: ubi tristitia, vigiliæq; præcesserūt, & inedia per totum secuta est diē, dein febris prius quàm homo cibaretur, circa vesperā occupavit, & nox insomnis est acta, vires impensè resolvit. Porrò quibus temperies corporis ad siccum calidumq; conversa, febrem accendit, ii interdum vel in prima invasione accessionis nutriendi sunt, nedum ante illā. Eis autem soleo ipse sorbitionē ex alica exhibere, injectis in eam mali punici granis: qui cibus biliosoſo stomacho est optimus. Nam & roborat hunc malū punicū: & alica, quū diutissimè in eo citra corruptionē maneat, sensim cōcoquitur, idq; nec acescens, nec etiā innatās. Igitur mordēs halitus, succusq;, ubi per sensibilia corpora fertur, horrores & inæquales totius corporis cōcussiones facit, in iis, quibus cute stipata, quæ prius transpirabat, jam sunt detenta. Quæ quidem, si fuliginosa sint, febres accēdūt. Ejusmodi autē halitus, succosq;, tum multa & vehemens dimotio, tum vigiliæ, & ira, & dolor, & cura, augent: tum proximè ab istis, unū illud per se interdum augere eos sufficit, utiq; si cibū quis nō sumpserit. Efficere nanq; corporis halitus in iis naturis, quæ facilè amaram bilem gignūt, ex longa inedia biliosus. Cōcussio itaq; sive rigor succedet, propter eorū quæ feruntur excrementorū, tum multitudinē, tū acrimoniam, tum impetus celeritatē, tum laborantis viriū imbecillitatem. Horror verò fiet, ubi & qualitas eorum, & impetus velocitas est remissa: tum copia minor, ac potissimū quū vires tristāti obsistāt. Quòd si largius remittātur jam dicta, ne horror quidem cōtinget: sed vel quidam ceu ulcerosus sensus, vel tantùm inæqualitas. Porrò quibuscunq; virtute existēte imbecilla, squalidoq; ipsius corporis habitu, incipientis adhuc accessionis vidi adesse symptomata, iis omnibus panem ex vino diluto & calente, maturè exhibens, horrorē statim inhibui. Quantò verò hos citius cibaveris, tantò scilicet magis febrem prohibueris. Sin duæ horæ ab initio inæqualitatis interpositæ sint nutries tunc quoq;, modò adhuc duret horror: prædicens tamē, quòd hi febricitabunt, cæterùm innoxia febre, & cui cutis mador succedet: quo facto, tum lavare, tū nutrire debebis. Quòd si horror præterierit, ac jam planè febricitēt, id tēporis non sunt cibandi: sed decrescente jā accessione, atq; interdū in summo vigore, nutriendi sunt, solutionis integritate nō expectata. In nullo nanq; squallido affectu cōmodè finitur accessio, priusꝗ illi vel ex lavacro, vel humido victu, humectatio accesserit. Calidis itaq; & siccis naturis, sive à primo ortu sint tales, sive sint etiā acquisititiæ maximè inedia adversatur, febriū paratissima causa. Inter alia autē, calidus in summo, siccusq; cœli statꝰ, jā dictā tēperaturā efficit. Hic aūt status alio anni tēpore, ꝗ æstate, planè incidere nequit: sicuti nec humidissimus pariter frigidissimusq;, in alio ꝗ hyeme. Corpora igitur calida & sicca, ex inedia facilè in febres ardentes incidūt: à quibus, nisi primors occupet, in hecticas trāseunt: atq; ab his, in marasmū: vel protinus ab initio, ardentibus præteritis abeūt in hecticas. Maximè autem siccas, calidasque dispositiones corporum, à principio febris hectica corripit: id quod olim cuidā juveni contigit, qui ex ira febricitavit. Cui quidem, quoties nutritus est, fontanæ planè gelidæ dedimus

Nutriendi etiam in prima invasione accessionis qui sint.

Punicū malum, ventriculum roborat.

Succos acres quæ gignant.

Rigor unde accidat.

Horror unde proveniat.

Vlcerosus sensus quando fiat.

Horrorē invadentem in principio accessionis, inhibet panis ex vino diluto & calente exhibitus.

Nutriri interim dum horrent qui possint.

Inedia adversatur calidis & siccis naturis.

Hecticis febribus à principio corripi calidas & siccas dispositiones.

interim binos cyathos, interim ternos: quãdo frigidã simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxã non fuerunt. Quocirca utilissimũ fuerit ubi febris ideã perspexeris, in prima statim occasione, minori cũ periculo, copiosiori frigida uti, corporibus ad validam siccitatẽ nondum perductis. Jam verò quemadmodũ in quibus febris accenditur propter mordentem acrimoniam ex calfacti attenuatiq; à Sole, inedia & laboribus, succi, maximum eius remedium est humidũ nutrimentũ: sic è diverso, ubi ob copiã, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel humoris alicujus putredinem: febris est orta, maximo malo est cibus. Quare hos quidem, nec in febris inclinatione, citra noxã nutrias, nedum ipsa accessione invadente: illos verò, omni certè tempore, sed potissimũ per inclinationẽ. In summa verò, illa duo à primo statim die, sunt tibi in omni ægro spectanda: morbi summus vigor, & ægrotantis vires, à quib. cibandi consilia petas. Postea si transiri summũ incrementũ sine omni cibo potest, in cibi abstinẽtia hominem ipsum servabis. Sin exiguũ adminiculum requiret, abũdè erit sola mulsa. Quòd si majus desiderat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si fas nõ est summũ morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia transmitti, id agendum, ut homo statim in prima accessionis inclinatione nutriatur Aliquos verò ipsorum, & quum invasura adhuc est, & quũ incipit, cibabis. Sint porrò hi sicco temperamẽto & calido, oportet, tũ viribus necessariò imbecillis: quũ fieri nequeat, ut abundè siccũ calidumq; corpus, si febricitet, viribus sit valẽtibus. Si aũt cum ejusmodi febri & corpore, momẽtanei membri phlegmone sit conjuncta, omnino æger morietur, magisq; id certũ est, si vel peripnevmonia, vel pleuritis, vel angina, vel vẽtriculi, vel jecinoris phlegmone infestet. In quibus sanè effectibus una salus est, virium robur. Nam quod ad phlegmonem quæ in iis est partibus attinet, minimè planè est cibandum. Quod ad virium infirmitatẽ, utique sæpe. Ac proindè necessum est, aut resolvantur vires, aut phlegmone augeatur. Quoties igitur vel ex lassitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigiliis, vel tristitia, vel longa inedia, vel universis unà coëuntibus, siccatũ corpus est, ac febris invasit, quę & aridam reddit cutem, & igneũ calorem refert: utiq; hũc talem timor est hectica febri correptũ iri, potissimũ in ęstate, ac cœli statu sicco calidoq;. Oportet autem quamprimum ptisanę cremore, & sorbitione ex alica nutritum, paneq; pòst oblato, aquæ frigidæ potione hominem cures. Quippe protinus extinguitur, ac cessat omnino febris, modò nec phlegmone aliqua ei sit adjũcta, nec putridus humor. Quanquã ego etiã vel si hæc aderant, ægrotorum non paucis aquam frigidam dedi, tutius esse ratus, phlegmonas in præsens augere, quàm sinere hominem in hecticam febrẽ prolabi. Cæterùm si magnũ fore incõmodũ, vel humori putri, vel phlegmone sit suspicio, à frigida quidem danda abstinebis: refrigerãtibus autẽ remediis, quæ foris applicantur, uteris: modò ea super os ventriculi, aut tota præcordia, modò super pectus imponens, ubi scilicet plurimum subesse caloris, maximè judicabis. Balnea etiam iis

Nutriendi qui non sint, ne in ipsa quidem accessionis declinatione.

Nutriendi consilium sumendum esse à summo vigore morbi, & viribus ægrotantis.

Hectica febris quando sit expectanda.

qui siccato plurimũ corpore sunt, & citra humorum putredinem febriunt, non incommoda existunt. At phlegmonas subsequuntur febres propter putredinem humorum, qui in ipsis impacti habentur. Possunt tamen vel citra phlegmonem, in ipsis vasis aliqui humores putrescere: idq; aut in una animalis particula, in finibus ipsorum impacti: aut etiam in totis eorum capacitatibus, quę inter bubones & alas sunt, comprehensi. Ubi igitur citra putredinem squallẽti corpori febricitare contigerit, caput totius curationis in iis remediis quæ refrigerent humectentq;, statuere oportet. Porrò duplex genere est harum rerum prima materia. Una, eorum quæ foris incidunt: altera, quæ intus in corpus sumuntur. Extrinsecus corpori incidunt, tum aër ipse qui nos ambit: tum pharmaca, quæcunq; humectandi refrigerãdiq; vim obtinent: & tertium præter hæc, dulcis aquę balneum. Intrò in corpus sumuntur, quæ eduntur, ac bibuntur. & inspiratus aër. Ab his generibus tentandum est propositis hoc loco febribus, tum humiditatem, tum refrigerationem comparare. Verùm refrigeratio, quoniam per efficacissimã qualitatem inducitur. & parvi temporis est, & periculosa. Contrà siccitatis, per ea quæ humectent, curatio, ut longi temporis est opus, ita minus, est, quàm refrigeratio, periculo exposita. Si igitur tẽperatus sit aër, qualem se exhibet, tali eo est utẽdũ, nihil amplius de eo nobis solicitis. Sin verò admodũ calidus, vel admodum frigidus sit, pro calido inducendus arte cõtrarius est, subterraneis inventis domibus, quæ & frigidissimę sint, maximeq; perflatæ: & ad septentriona conversæ: tum auris quibusdam suavibus opera nostra paratis, aliàs ex euripis, in quos multi se aquarũ fontes præcipitent: aliàs aqua frigida ex vasis in vasa transfusa, id quod etiã conciliat somnũ: præterea domo assiduè aqua, quæ prorsus frigida sit, aspersa: ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut ruborum claviculis, aut lentisci ramis, aut deniq; reliquarum, quæ refrigerent, stirpium aliquibus: turba quoq; hominum ingredi prohibita, ut quę domũ similiter calfaciat. Ac sic quidem calidissimum aërem, qui scilicet in æstate calida & sicca accidit, refrigerare est tentandũ. Qui sanè si modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil de eius temperie alterãtes. Qui verò frigidissimus est, utiq; quatenus respirando attrahitur, admittendus est, ut qui admodum calorem cordis refrigeret: non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit. Quippe densat cogitq; cutim, putrilaginosorumq; humorum effluxum, atq; transpirationem cohibet. Siquidẽ per pulmonẽ, quod rarum est viscus, difficile nõ est, ut tum qualitas ipsius, tum etiam substantia, facilè ad cor perveniat: per cutim verò, utpote densatam, fieri id non potest. Cæterùm ex frigida inspiratione majus sequitur cõmodum, quàm incommodum ex cute densanda, præsertim cùm operimentis hanc nobis calfacere liceat. Porrò utendum maximè ejusmodi aëre est in iis hecticis, in quibus primũ quod afficitur, ipsum est cor: æquè ut si ventriculus primũ affligeretur, ipsi p comesta & bibita succurrendũ esset. At jecinori ex inspirato aëre nulla certè accedit utilitas: à comestis verò

Balnea ... bus co... ant. Phlegm... cur feb... quant... Putrea... morum... tupliciter... cidere p...

Remedi... refriger... tium h... ctantiu... duplex... materi...

Refriger... in febri... cur bre... tempori... que peri... losa.

Aedes f... entibus... les esse c... veniat.

Somnum... ciliari a... quarum... pitu.

Turba ... num inc... scere am... tem.

Aër cali... mus quo... do refrige... dus.

Aëris fri... effectus.

Iecinori... inspirato... aere null... accedit u... tas.

verò & bibitis, minor planè quàm ventriculo, aliqua tamen haud obscurè advenit. Cōmunis autem omniũ sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigerãt, & humectant. Atq; ob hæc quidem viscera, magna ex parte hecticas marasmodesq; febres accidere cōtemplati sumus. Superveniunt tamẽ aliquãdo & pulmonũ intemperãtiæ calidæ & siccę. Incidũt præterea & pectori, & mesẽterio, & jejuno, & colo, interim verò, & utero, & renibus. In septo aũt trãsverso marasmũ nõ vidi, febrẽ hecticã vidi. Ejusmodi aũt affectum, & spirandi difficultas, delirium excipere solet. Ex quib. magna ex parte prius moriuntur, q̃ hectica sit prorsus perfecta. Est autem eorũ agnitio facillima, tũ ex pulsus duritia, tum ex eo q̃ præcordia plurimũ trahuntur sursum, tum ex difficultate respirationis, quę illis est inæqualis, & varia: interdum admodum rara magnaq; utiq; quum delirij malum præcipuè dominatur. Frigidus itaq; aër tunc vel maximè cōfert, quum quod primũ afficitur, ipsum est cor: quãvis confert & in reliquis febribus non parum: quandoquidem in his quoq; necesse est cor similem intemperiem recipiat. Pulmones etiam ubi ij sunt qui primùm patiuntur, plus cæteris omnibus aërem refrigerantem postulant. Porrò ex medicamentis, quæ admota extrinsecus in ejusmodi affectibus, refrigerandi humectandiq; vim possident, deligenda ea sunt, quæ non modò citra astrictionem refrigerent, sed etiam corporis substantia sint tenui. Ac quæ quidem absolutissimè tenuium partium sit, substantiã exactè frigidã invenisse fortasse nõ est. Dixi exactè, propter acetum: quod quum omniũ (quæ novimus) potestate refrigerãtium, planè tenuissimarum sit partium, admistam sibi aliquam habet caliditatem. Præterea corpora quæ contingit, siccat: quamvis ad imaginationẽ sit humidũ. Quo fit, ut ad eos affectus, quos humectari & refrigerari expedit, solo eo non utamur, sed tanto aquæ frigidæ admisto, ut possit bibi. Hoc autẽ medicamẽ quod subdam, humectantium & refrigerantium omniũ simplicissimum est, optimumq; ad erysipelata, pudendorum phlegmonas inter initia, & prius quàm depascẽs aliqua subindicet putredo. Olei rosacei ex omphacino oleo citra salem cōfecti, uncias iij. vel iiij. Ceræ albæ, & elotę unciam unã. Liquentur simul in vase duplici, ac fiat ceratum humidum: cui abundè refrigerato, misceatur paulatim in mortario tãtùm frigidissimæ aquæ, quãtùm in se, dum cum ea mollitur, accipere possit. Quòd si aceti quoq; admodum tenuis & clari paululùm adjicere velis, utiq; magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentum efficies. Non debebit autem medicamẽ tum hoc eo usq; super ægrum corpus manere, dũ manifestè incaleat, sed assiduè subinde mutari. Aliud: Oxalidos, aut oxylapathi succus, cũ exigua polẽta mistus: excipiatur duplicato & detrito peniculo, aut linteo, affatimq; frigidũ, totum id admoveatur. Quinetiam portulacæ, & sempervivi, & uvæ immaturæ succus similiter polentę miscẽtur. Ad hæc lens palustris, & viridis tribuli, & polygoni, & lactucæ, & intybi succus, aliaq; refrigerantia, cum tenui polenta miscentur. Licet etiam absq; polenta uti integris herbis tusis. Jam verò quod epithema ex pinguibus conficitur palmulis, salutare medicamentum est. Porrò coquere oportet harum carnem, omni membranoso exẽpto, aliàs ex solo claro aceto, aliàs aqua ipsi pmista: atq; hac, ubi tenera satis reddita est, tunsa uti. Est verò salutare medicamẽ ad talia, etiã succus rosarum frigidus, unà cum polenta. Salutares similiter sunt & ipsæ rosæ cōtusæ. Præterea stirpiũ quæ moderatè astringũt, germina trita. At quem modum uti aliquãdo licet herbis mediocriter astringentibus, ut solano. Hujusmodi tamen refrigerantia omnia, illi tantùm admovenda sunt parti, quæ primariò est affecta: non aliis quæ refrigerari non postulant. Ego nanq; hominem scio qui imposito præcordiis refrigerante medicamẽto, laborarit statim dispnœa: sicuti alterum, qui tussierit protinus. Verùm ex remediis ipsis, nonnulla quidem per se, neq; intercedẽte alio, refrigerare sunt nata: ut gratia exempli, frigidæ potio, necnõ succus uvæ immaturæ. Alia autem ex accidẽti: ut sanguinis missio, quæ calidam aliquando intemperiem sanat. Ad eundẽ modũ & clystere & purgatio, & fomentũ, & cataplasma: q̃ videlicet digerant, concoquãntve. Utranq; verò facultatem in se comprehensam habet dulcis aquæ balneum temperatum: utpote ex partibus varia facultate præditis constans. Siquidem quum primum in id ægri ingrediuntur, in aëre versantur calido: postea in calidam aquam descendunt. Mox ab hac egressi, in frigidam. Postremò sudorẽ detergent. Potest autem prima eius pars materias per totũ corpus tum calfacere, tum liquare: præterea quæ inæqualia sunt, æquare: & cutim laxare: & multa, quæ sub hac ante detinebãtur, vacuare. Secunda eius pars, ubi quis in sicco corporis affectu ea utitur, potest madorẽ utilem solidis partibus immittere. Tertia balnei pars potest, ubi quis frigida utitur & totùm corpus refrigerare, & cutim densare & vires firmare. Quarta verò corpus per sudores, citra refrigerationis noxam, vacuare. At ubi quis intempestivè lavatur, in horrores, cutisque densitudinem incidit. Est autem continens ipsius horroris causa, mordentium excrementorum, aut etiam crudorum humorũ, confertim actorum, citatior motus. Proinde quibus horum est abundantia, caro verò ac cutis densæ, sive balneum sint ingressi, sive steterint in sole, sive quoquo modo vel gestati, vel perfricti, vel exercitati, vehementius dimoti fuerint, utiq; iis horror incidit. Contrà, quibus hæc pauca sunt, & corporis habitus ut remittatur laxeturque à balnei calore, promptus, ij non modò non horrent, sed etiã meliores redduntur, utpote excremẽtis per id vacuatis. Quo rationabilius, neq; in primo invasionis initio, nec incremento, quisquam ægrotantẽ lavit. Quippe densata est hoc tẽpore, coarctataq; & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur carnea substãtia. At in febris inclinatione vel incipiẽte, vel procedente, vel amplius progressa, sæpenumero nos ægrotos lavantes, non parũ eis cōtulimus. Si quis igitur balneum ingressus, minimè inhorruit, sed laxata illi, necnon rarefacta est cutis, huic succedent planè excremẽtorum vacuatio, æqualis per universum corpus calor, exiguorũ meatuum rarefactio, tensorum laxatio, desatorũ fusio. Ac vacuatio

Refrigeratorium ex palmulis.

Rosarum succus.
Rosa.

Refrigerantium remediorum alia quidem per se, alia ex accidenti refrigerare.

Balnei dulcis aquæ, temperataq; facultas.
Balnei partes diversæ.

Balneum intempestivum horrores, cutisq; densitudinem gignit.
Horroris causa.

Lavandum nec in accessionis initio, nec in ipsius incremento, febrientem esse.
Balneũ contulisse persæpe in accessionum declinationibus.
Balnei tempestivi usus.

curatio qdē excrementorū, omni febri est utilissima. Pari modo & rarefactio, & relaxatio. Fusio tamē, & calor, nō itē: sed calor omni febri inimic⁹ est. At fundi æqualiter, id solidis qdē animalis partib. nō est alienū: succis certè nō ꝑpetuò est utile: sed quoties in animali vel phlegmone, vel affectus phlegmonæ similis cōstitit, vel utravis plenitudo, omniū inimicissimū. Nā phlegmonę quidē, quū calfacti & liquati succi ad ipsas cōfluūt, augētur. Tunicæ verò vasorum, impares plenitudini, quæ jā ex liquatione est repleta spiritu, distenduntur, ac vires hoc nomine malè habent. Ergo calidis illis siccisq; affectibus, effusio mordentiū est salubris, liquatioq; eorū cōtingit citra periculū. Calfactio tamē noxa nō caret. Atq; hæc qdē ex prima balnei parte optimè administrata sumuntur. In secunda aūt (quæ lavacrum erat) ut febrilia corpora ex humectatione juvantur, sic ex calore nihil illis cōmodè accedit. At in tertia refrigerantur innoxiè quę fuerāt excalfacta, & vires firmātur. Si qua verò & laxata, & justo plus sunt remissa, ea in naturalem redeūt mediocritatē: id quod quarta balnei pars, quę detersio est, indicat. Quippe quibus ritè sunt omnia adhibita, ij post frigidę usum adhuc sudāt, & omnia ipsis excrementa vacuantur. A balneis igitur (ut unam omniū veluti summā colligā) vacuatur quicqd in corpore vel fumidū, vel fuliginosum præfuit. Reducūtur ad naturalē symmetriā, tum caro ipsa, tum cutis: corrigitur solidarū partium ariditas: & calor nō modò is qui ex lavacro accessit, sed qui etiā præfuit, ex frigidæ usu extinguitur. Maximo hujus rei documento est præsidiū, quod sentiunt homines ex hujuscemodi balneo, ubi à ferventi sole exiccati, lavantur. Quippe quum accedāt ad id, ritu stipulæ aridi, egressi è frigida, illicò in naturalem habitum redeunt. Si itaq; certam febricitantiū naturæ haberemus notitiā, nō dubitaremus eorum aliquos assiduè in aquis frigidis citra balneū lavare. Quia verò exacta nobis dispositionum nō est notitia, ac maxima ex errore impendet noxa, utique ejusmodi recusam⁹ præsidia, potissimū in febribus hecticis: quādo per has & pauci sanguinis, & nudū carne, & expers adipis, corpus est redditū. Etenim juvenis corpulentus, ætatis tēpore, ac in febris summo vigore, modò nulla viscerum phlegmone subsit, sudabit, si in frigidā se cōjecerit. Quòd si sit frigidæ lavationi assuet⁹, securè remedio utetur. Qui aūt ex calida & sicca intemperie febricitāt hectica, ac potissimum qui jā marasmodes fiunt, iis ubi tale præsidium petunt, tutū non est in totam cojici: æquè ut nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca, & lōga via ꝑacta, refrigeratione indigent. Nam neq; his tutus est frigidi solij usus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Siquidē simile quiddā nobis videtur accidere, quum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit, quū tingitur. Etenim tum refrigeramur, tum roboramur: quemadmodum & illud, ubi candens jā redditū frigidæ mergitur. Atq; hujus rei causa ad imbecilla corpora inventæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atq; ad frigidum solium præparēt. Nō dissimile quiddam faciunt, & qui sine balneo frigida utūtur, quum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittūt. Siquidē quod nobis balneū, id præstat illis exercitatio: ut quæ non calfaciat tātùm, sed etiam insiti caloris motum à profundo corpore extrorsum concitet, sic ut & frigidæ impetui occurrat, & quo minus viscerū aliquod feriat, adversetur atque prohibeat. Neque enim ipsam frigidæ substantiam, neq; eius qualitatem omnino integram, usq; ad viscera pertingere est salubre. Imò satius & tutius fuerit, solam qualitatem, eamq; retusam calidorum occursu, descendere. Jam verò qui hectica febricitātes ad balneum accedūt, nisi in frigidam sint demissi, nihil juvantur, contrà quàm aliis correpti febribus. Nam quum iis solidarum partium affectus candenti ferro sit similis, calfecisse duntaxat eos humectasseq; haudquaquā videtur satis (sic enim alimentū incrementumq; præbuerimus febri) sed opus est, ut mersis in frigidam, extinguamus calorem. Quòd si ex violento ipso subitoque frigidæ usu malè fuerint affecti, utpote in cōtrariam qualitatē mutati, hos licet in toto quod sequitur tempore calfaciendo sanare: quum neque par periculum sit in frigido affectu, nec in remediis quæ illi adhibētur. Quum autem insanibilis solidarum partiū summa siccitas sit, ad quam per hecticas febres via expeditissima patet, melius est hominem in frigidam temperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere, quàm tendentem rectà ad interitum sinere, desperatamq; illi salutem facere. Ergo eos qui hectica febriunt, illicò omni ratione refrigeremus, antequam progressi in marasmum perveniant. Nam quem jam occuparit marasmus, hunc neutiquā sanare tentaveris. Ipsum tamen alterum transferre marasmum quem appellant ex morbo senium, licebit: ac sic superstitem, non tantùm plures dies, sed etiam menses servare. In cæteris autem febribus, quas vel phlegmone, vel putrescentes succi accēderunt, nihil offendes, etiam si in frigidam ægrū ipsum non merseris. At in hecticis, id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. Quicunque igitur hectica febre laborant, atque ex iis præcipuè, qui jam marasmode tenentur, modò his nulla alia febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adjūcta: eos omnes audacter lavabis: sed prorsus citra omnem laborem, ne resolvantur vires. Sint ergo tres domus balnei: in quarum primam, quæ satis esse calida debet in lectulo cubans ducatur, inibique nudetur. Illinc autem valida sindone in secundam portari debet: quæ non tantùm situ sit media, sed etiam temperie: tātò scilicet prima calidior, quantò est tertia frigidior. In ea itaq; oleo tepido super sindone perfundatur. Hoc facto, ad tertiam ducatur domum, ubi nimirum est soliū. In cujus quidē moretur aqua mediocriter: idq; sustentus sindone, nullaq; infusione aquæ, cujusmodi in aliis uti solemus, adhibita, imò nec capiti ejus quicquam infundi velim, quum sit satis id quoque, bis terve unà cum toto corpore in aqua mergi, demissa mediocriter deorsum sindone, ac rursum per quatuor juvenes, qui eum portant, levata. Mox hinc eductus, in frigidam semel totus tingatur, ne vel brevissimo quidem spacio illic moratus. Protinus verò alter paratam habens

Calor omni febri inimicus est.

Phlegmonæ quando augeantur.

Balnei singulæ partes quos usus præstent.

Balneum frigidum quib⁹ intrepidè, & quibus cautè debeat administrari.

Balnea calida ad solij frigidi usum corpora præparant.

Exercitatio præparat corpus ad balneum frigidæ. Exercitii usus.

Hecticos, ad balneum accedūt, nihil iuvari, nisi in frigidam sint demissi.

Siccitatem summā solidarum particularum esse insanibilem.

Hectici statim esse omni ratione refrigerandos. Marasmum esse incurabilem. Senium ex morbo.

Balnei partium descriptio. Hecticos quomodo sint per quatuor partes balnei tractandi.

bens calentem sindonē, ipsi injiciat. Deinde æger suo in lectulo collocatus, primū spōgiis detergeatur: dein mollibus linteis, quoad fieri potest, blandissimè. Postea verò unctus, amictusq; vestibus, rursus super lectulo reducatur in aliquā aliā domū vicinā, ubi cibari consuevit, inibiq; nutriatur. Porrò humidum esse ac frigidū quod hecticis febribus sit cōducturum, nemo nescit. Ejusmodi verò sunt tū cremor ptisanæ, quū frigidus sumitur: tū alica, similiter ptisanę cremori cōdita: id verò est ex aqua, & exiguo porri, & anetho, tū sale, oleo, & aceto. Cōmodus præterea iis qui sic laborant, est & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horū pura frigiditas esse decebit, sicuti potionis. Quippe hæc maturè tū incalescit, tū per corpus digeritur. Illa, quū plusculum temporis in vētriculo morētur, ipsum fortassis refrigerāt, si fuerint immodicè frigida. Ubi aūt febris jā traxerit, dandum quoq; asininum lac est: sed diligenter observato, ne in ventre cōcrescat. Cavebitur aūt id, si mel illi admisceas: aut salis, quo vescimur, exiguum. Abstinendum tamē in hecticis, quoad fieri poterit, à melle est, atq; idcircò etiam à mulsa: quippe protinus in bilē cōvertitur, & sicciores, acriorisq; caloris febres reddit. Dandus itaq; principiò asinini lactis est non plus cyathus: sed inducta in ipsum cubiculum asina, quò nullum tēpus interponatur: æger autē id protinus bibat. At verò si corruptū in vētre lac fuerit, pulsus parvos atque inæquales invenies, quales accidunt in compressione vētriculi. Sin aūt nō sit corruptū, & majores & valentiores eos, quàm pro consuetudine, invenies. Qua ratione observata, licebit tū lactis, tum aliorum ciborū omnium modū sensim augere. Qui igitur jam marasmo vexantur, eos, sicuti dictum est, lavabis. Quos verò hectica premit, nondum tamen marasmo tentantur, eos licet etiā laves sine subjecta sindone, utpote viribus adhuc valētes. At qui ex his minus sunt valentes, eos nō tutum est pmittere in frigidā natationē descendere, sed foris ipsos poti⁹ perfundere, primùm tepida, secūdò frigida, qualis fontana est. Ac si quidē omnia curiosè administrentur, utiq; sanandi jam eius quem marasmus consumit, spes est. Sin error vel in uno cōmittatur, is reliqua subvertit ōnia. Quippe quum exitialis horum affectus sit, ne levissimū quidem errorē tolerat. Ac si quis talium est servatus, huic carnosam tantùm portionē marasmus jā occupaverat. Ipsis verò solidis resiccatis, fieri nequit ut homo prorsus sanetur. Etenim primùm ejusmodi febris propriā partium humiditatē, ex qua nutriūtur, depascit: hinc transit ad genus carnosum: deinde solidas populatur particulas. Vocatur aūt caro tantùm ea quæ in musculo est. Nā quę in visceribus cōspiciuntur, non carnes, sed parēchymata nominatur. Porrò singularū particularū substantiæ moles, ex tali maximè cōpleta est natura, quàm & perire, & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec nervosa, membranosáve natura eandē generationē habere cernitur: nec fas est ejusmodi singularū partiū fibras à febrib. malignis liquari, perinde ut carnes: quandò animal ipsum, priusquàm hæ prorsus sint exiccatæ, intereme rint. Sanè sunt & quas marasmodes febres vocāt, universę ex earū genere quæ colliquant: sed in eo differunt quod in his quæ portio carnis colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis defluit in ventrem. Nam quemadmodū quo magis animal vel adipe, vel carne abundat, eò quod ab ipsius carnibus, dū in craticulis torrētur, defluit, copiosius cernitur: ad eundē modum in calidissimis, febrib. si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas. Sin absq; adipe & siccæ sint, insensibiliter absumūtur, & in febres marasmodes trāseunt. Hæc præmonitus, colliquantium febriū iisdem methodis curam ages, tum ad frigidā exhibēdā, quam primū properās, tum iis quæ refrigerent & humectent, nutriens. Mulsam verò inimicissimā illis esse censebimus.

Colliquantium febrium curatio.

GALENI PERGAMENI
de medendi methodo, Lib. XI.

Modum igitur curandarū ephemerarū, in octavo hujus operis cōmentario: cōtinentiū, in nono: hecticarū deniq; in decimo satis accuratè exposuimus. Nunc verò, quēadmodū quæ ex putrescentibus humoribus excitantur, methodo sint sanādæ, aggredi est animus. Duo aūt sunt scopi curationis in universū: affectus nempe ipse atq; ægrotantis tēperies. Affectus quippe: ex iis, quæ sibi contraria sint adhibēda esse remedia indicat. Laborantis verò temperies, simul cum ipso morbo, mensurā contrarietatis definit. Potest etiam ambiens nos aër (qui ex cœli statu, anni tempore, ac regionis natura suas mutationes sortitur) unam efficere indicationē, ac vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerari. Porrò auxilium, quo ad morbos tollendos utimur, prima & ultima dicitur sanitatis causa, diversis tamē rationib. Dicitur quippe ultima tempore: quandoquidē, & natura, & ars, & fortuna, priores, secundū tempus, eo sanitatis existūt causæ. Prima verò est, quatenus id primò laborantis corpus tangit, alteratq; eius effectū. Ars siquidem artifexq; & fortuna, nō per se primùm, sed per auxilia morbos profligant, materiæq; interventu operantur: quemadmodum per seipsam natura. Quæ nimirum ex tum spiritus, tum solidarū particularium (quæ ex semine genitali oriuntur) tū carnosarum substantia, constat. Quarum trium substantiarum singulæ propriam pro natura sua tum qualitatem, tum quantitatē habent. Ac qualitas quidem earum, ex congrua temperie humidi, sicci, calidi, & frigidi efficitur. Quantitas verò solidarum partium par semper manet: sed iis qui adhuc inaugētur, numero duntaxat: qui verò absoluti jam sunt: etiam magnitudine. Carnosæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiam si jam nō augeatur animans. Pari modo & substantia spiritus * propemodum quolibet momento tum major, tū minor conspicitur. Ergo ad duos illos scopos prius traditos, etiā unica virtus addetur, juxta earum trium substantiarū enumerationem: aut temperies per se distinguetur quę & ipsa rursus bifariā scinditur: nempe & in originalem naturā, & in acquisititiam dispositionem: sic nimirū, ut ex istis, & aliis quæ prius dicta sunt, propria quædam cujusq; remediorū sit indicatio. Ex ætate etiā, vitæ studiis, consuetudineq;, remediorum indicationes sumuntur. Proponatur igitur nobis

Curationū scopi sunt duo: affectus & ægri temperies.

Temperies laborantis quid indicet.

Aër unde suas mutationes sortiatur.

Auxilium cur prima et ultima sanitatis causa dicatur.

Fortuna per auxilia morbos profligat.

Natura ex quibus constet.

Solida partes ex semine generantur.

Virtutē esse unum ex curationis scopis.

Temperies est duplex.

Indicationes remediorum unde sumantur.

Intemperiē per contrariam aliam sanandam esse.

nobis intemperies quædam curanda: ea utiq; per contrariam intemperiem sanabitur. At quoniam universi febrium generis intemperies est calor, utiq; per frigiditatem curabitur. Quemadmodum autem ab affectu ad materias præsidiorū pervenimus, eodem etiā modo à singulis reliquorū generum primorum, ad eas est descendendum: veluti à virtute, quæ morbo ceu adversatrix opponitur, & cui omni ratione opitulari & subvenire est cōsilium. Quare virtus quidem ipsa erit unus ac primus scopus, alter aūt atq; secūdus, q̃ ab ea significatur, nempe custodia ipsius. Pari etiā ratione, morbus q̄dem dicitur esse primus scopus: secundus autē, sublatio ipsius. At verò custodia, similiū indicabit exhibitionē: sublatio, cōtrariorū. Quoniam verò virium substātia tum ex spiritu, tū ex carnosa specie, tū solidis ipsis cōpletur: ex iis quæ similia sunt, moliri cuiq; suam custodiā oportet. Spiritui, ex respiratione, transpiratione, & vapore qui ex sanguine attollitur. Solidorum verò generi, ex solido nutrimento. Carnoso generi, per eam naturam, quæ in medio humidorum ac solidorum corporum est. Porrò cujusq; horum modum ex conservandæ substantiæ modo invenies: qualitatem verò, ex ipsius temperie. Quum autē horū cujusq; temperies, vel optima sit, vel aliquatenus vitiosa: quæ q̄dem optima est, semꝑ servari debebit. Quæ verò omnino vitio nō caret, hæc in sanis q̄dem vel servāda est, vel alterāda: in ægris verò servāda. Quum aūt diversitas non parva sit in partium animalis temperamēto, propriā cuiq; mensurā, eorū quæ ipsi similia sint, oportet accōmodare. Nempe ei q̃ terrea est magis, eorū q̃ magis sint terrea: & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora: ac sic de cæteris cōstitutionibus. Hinc verò jā materię particulares oēs in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis, inveniēdæ sunt. Quòd si mutuò inter se pugnent aliquæ indicationes, ꝑpendenda * indicātium scoporū tū magnitudo tum dignitas est, efficiendumq;, id q̃ tum majores, tū digniores scopi admonent. Quorum dignitas q̄dem judicāda est, vel vitæ, vel sanitatis respectu. Magnitudo aūt est duplex: vel propriæ substātiæ ratione, vel declinationis è naturali habitu. His igitur præmissis methodis, jā in febrium genere exercitemur, q̃ ex putredine nascitur. Ac primum ab illa febri exordiamur, quæ ex putredine humorū in maximis vasis, vel in omnibus simul cōputrescentiū oritur: quāq; necessum est synochon, hoc est, continentem existere. Fieri autem nequit, ut talis febris sanetur, nisi inhibita prius ipsa putredo sit: quę sanè inhiberi, causa manente nō potest. Quare submovēda ipsius causa est, si modò putredo ipsa prior, mox post ipsam, febris sanari debeat. Ostensum aūt est, illa tātùm putrescere corpora, quæ quum calida humidaq; natura sint neq; perflata, neq; ventilata, in calido humidoq; loco includūtur. Quòd si in motu sint, ventilenturq; ac perflētur, posse ea nō putria, integraq; servari: potissimū quæcunq; corpora sua ipsorum natura reguntur: ut animaliū, stirpiūq; Ea nanq; ab initio cōgenitos secū motus habent, quib. sup̃flua excernat. Nec minus etiā est demōstratum, quanta sit tum respirationis, tum pulsuum utilitas, ad perflatum, ventilationemq; corporis, atq; ejus nativum calorem tuēdum. Itaq; si

Custodiam fieri per similia.

Sublatio morbi fit per contraria.

Partium singula per quæ custodiendæ sint.

Temperies optima, semper servāda.

Intemperies vitiosa quando servanda, et quando sit alteranda.

Indicantium scoporum dignitates esse expendendas

Synochos febris quæ dicatur.

Synochorum curatio.

Putrescunt calida & humida, quæ in simili loco cōclusa, perflari nō possunt.

quid in eo manifestè putrescere debeat, dictas trāspirationes esse impeditas oportet. Fieri aūt non potest, ut illæ per totū sistantur animal, nisi finibus vasorū stipatis, vel tota cute. Porrò accidere in finibus vasorū stipatio potest, vel vehementi extrinsecus refrigeratione, vel ex succorū, qui extrorsum in ipsos confertim ruerint, crassitudine, multitudine, vel lentitia. Accidit hoc illis & ex iis exercitationib. quæ in palæstra, vel aliàs obeūtur, & itinere laborioso: vel ambientis statu, quū ex rigore in æstum mutatus est subitò. Nōnullis verò fervētes ex ira succi, ac foras simul impetu ruētes, effecerunt dictas stipationes. Quisquis igitur propositā sanaturus est febrem, hic simul causā ejus oportet adimat: simul calorē qui in animali excitatus ab ea est, refrigeret. Ac quemadmodum quidem ille refrigerandus sit, prius est dictū. Causam verò adimi oportebit, propria cuiq; naturæ inventa cōtrarietate. Utiq; si ex frigida causa stipatum, densumq; redditū corpus est, relaxato eo, omniq; ratione rarefacto. Sin ex obstructione ita est affectū, hac reclusa. Quod verò recludet, hîc quoq; ad cōtrarietatis indicationē attentus invenies. Ubi nanq; abundantia humorum est, hos vacuabis. Ubi crassi, glutinosiq; sunt, eos tenues & fluxiles reddes. Si plures causæ aliquādo coibūt, omnibus per contraria occures. In ejusmodi aūt dictarum causarum cōplexu, cœpisse à sanguinis missione conveniet: ac abundantia vacuata, tum ad extenuandos humores venire. Ab hoc ad remittenda quæ sunt cōstricta, & rarefacienda quæ sunt densata. Atq; hæc quidem à morbi affectu indicativè sumēda sunt. Quū autem ciborum atq; potionū, necnō spirituum decens quantitas qualitasq; virtutem ipsam custodiant: ac modus quidem quantitatis ipsorum à virtutis substantia inveniatur, qualitatis verò à temperie: nimirū ęstimari debebit, quemadmodum vires quæ corpus regunt, se habeat. Quæ quidem si sint valentes, audacter vacuantibus præsidiis utēris. Sin infirmiores sint redditæ, vacuantia remedia cautius administrabis. Sed & nutrimenti modus hinc tibi desumendus est. Quippe quum vires legitimum robur suum habent, & morbi summus vigor brevi expectatur futurus, tenuissimo cibo uti licet. Ubi verò infirmiores fuerint, non licet sine gravi noxa: sed adjicere ad nutrimēta tātùm oportet, quātùm est de robore virium detractum. At nutrimēti qualitas, ex morbi affectu, unà cum solidorum corporum temperamento præsenti, sumenda est. Tempus autem nutriendi, quod quidem ad reliquas febres pertinet quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicetur. Quæ verò unicā tantùm à principio ad finem usq; accessionem habent, synochiq; dicuntur (de quibus impręsentiarum est sermo) in iis tunc offerendus est cibus, dū ægri melius se habent : eoque potissimum diei tempore, quo in sanitate prius cibari erant sueti. Est autem frigida quoque iis propinanda, quum succi & jam concoquūtur, & crassitudo eorum est extenuata. Cæterùm jā operæprecium est explicare, quot sint febrium, quas putredo accendit in universum differentiæ. Dein, quænam sit ipsius generis earum communis utilium auxiliorum indicatio. Mox, quæ sit singulatim cujusque propria. Quod igitur ad differentias pertinet,

Transpirationes prohib[...] stipa[...] finib[...] rum [...] contin[...]

Stipa[...] curat[...]

Nutri[...] quant[...] à vir[...] quali[...] à temp[...] sumen[...] esse.

Tenuis[...] bo qua[...] utend[...]

Nutri[...] qualit[...] affectu[...] perie e[...] menda[...]

Nutrit[...] tempus [...] le sit in [...] chis apt[...]

Frigida [...] do sit p[...] nāda i[...] laboran[...] nocho.

net, prima sanè ex eo est, quod causæ ipsi⁹ putredinis, vel adsunt, vel non adsunt. Secunda ex eo, quod ꝑ totū animal, aut ejus partē aliquā, diffusa putredo sit. Tertia, quatenus cum phlegmone, aut citra hāc. Ergo ordiamur ab humorum putredine, quæ primū indicās in divisione fuit. Cujus quidē natura, ad curationē erit inventionis principiū. Porrò natura putredinis est mutatio totius putrescētis corporis ad corruptelam, à calido externo. Non .n. profectò à proprio calore corrumpitur quicquā: imò prorsus cōtrà, quicquid in rebus subsistit, id augetur, roboratur, sanum est, ac vivit, dum ꝓprio calore regitur: veluti nimirū ipsa animalium corpora, quandiu servatur, ꝓprius eorum calor, in cordis quidem corpore. ꝑ respirationem: in reliquis omnibus partibus, tum per cōmunitatem quam habent cum corde, tum per aliam quandam respirationis speciem, quæ per totam agitur cutem, & transpiratio, perspiratióve dicitur. His verò læsis, unà etiā calor nativus læditur. Alter verò quidā alienus, ac præter naturam corporib⁹ excitatus, primum quidem ipsos succos, ꝓpter humiditatē putrefacit corrumpitq;. Spacio verò, tum adipem invadit, tum etiam carnem. Putredinem in corporibus ortam sanabimus, id quod jam corruptum est, omni ratione vacuantes: quod reliquum est, moderatis motibus, & refrigerante ꝑspiratu ad exactam symmetriā reducentes. Ac vacuationē quidem illius per urinam, dejectiones, sudores, vomitumq; moliemur, si putridus humor ad os ventriculi aliquādo sua sponte impetum faciat. Post hanc dimotiones mediocres, unà cum ambientis bona temperie adhibebimus. Causam verò putredinis, si adhuc perseveret in corpore, per cōtraria tollemus. Itaq; quoniam trāspirationis prohibitio fuit occasio putredinis, hanc submovere oportet. Quia verò ea (quemadmodū exposuimus) à variis causis est orta, ipsarū singulis cōtraria medendi ratione occurremus. Sciendū tamē est, nō easdē omnes partes vacuationes, medicamentáve requirere: cum & temperamentis, & posituris, & forma, & omni deniq; cōstitutione, naturaq; inter se dissideant. Cùm autem major pars medicamentorū vacuātium, febrem ipsam adaugeant, utpote facultate calida & sicca: deligenda medico sunt, que citra calfactionem siccationemq; valentem, ipsas vacuationes moliantur: cujusmodi sunt, cremor ptisanæ, aqua mulsa, oxymeli, apomeli, & apij radix, in qua, quæ potui datur, incocta. Hęc autē ipsa ventri sunt quoque idonea: qui si nihil reddat, injicienda per clysterem mulsa cum oleo est. Sanè totum corpus, priusquā id vacuaris, rarefaciendum nō est. Ubi vacuatū sit, utiq; licebit id medicamento aliquo, cui calor tepidus insit, rarefacias: cujusmodi est quod ex chamælo conficitur. Hoc tempore si vinū quoq; aquosum bibatur, id omnes vacuationes promoverit. Idē faciet & temperatū dulcis aquæ lavacrū. Cæterū ubi magnitudo febris obstat, sicuti in cōtinentibus, nec vino est utendum, nec lavacro, nec iis, quæ habitū rarefaciāt, unctionib. Jam verò id genus ardentissimis febribus, potus frigidæ confert: nisi subsint putrescentes humores, per alvum, urinas, vel sudores vacuandi. In universum autē, dum plura simul coëunt symptomata, id q; maximum omniū est, aggredi oportet, atq; ei vel soli, vel magis q̃ cæteris, subvenire. Porrò ad corrigendos putrescentes humores, non tantū requirimus vires ipsius pulsus firmas: sicuti nec ejus facultatis quæ voluntariū motū largitur, sed multò magis ipsius cōcoctricis. Ergo si & vires cūctæ valentes sint, & ardentissima febris, & cōcoctionis notæ planè evidentes, frigidā intrepidè ꝓpinabis. Quòd si etiā æger bona corporis habitudine sit, tū status cœli calidus ac siccus, etiam si in frigidam natationē hunc dimittas, haudquaq; lædetur. At si mediocris est febris, & vires non validæ, sed cum notis cōcoctionis, iis qui ita se habent, balneum prodest, & vini potio: tum verò ex unctionibus eæ quæ rarefaciunt: idq; multò magis, cùm ambiens est frigidus. Neq; enim aut frigidam in balneo lotionē, aut frigidam potionē in ejusmodi cœli statū ferè expetunt, utpote inspirationibus assiduè refrigerati: cùm si quando in frigido ambiente vehementer uri ægrotū cōtingat, exigua salutis ejus habenda spes est. Si verò nec coctionis habeat signa, nec vires validas, servari is planè nō potest. Quo minus aut idem lavandus in balneo est, aut medicamentis iis quæ rarefaciāt, ungendus, aut vinū illi dandum, frigidáve offerenda. In quo enim desperata omnino est salus, imprudētis consilii fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere saluti. Febris igitur, pro ut febris est, aqua frigida est perpetuò remedium. Quod verò ad alia pertinet, nō perpetuò. Veluti cùm ex obstructione glutinosi & crassi humoris putredo nascitur. Ponatur autem cum hoc, & redundantiam in toto esse corpore, tum virtutē nō imbecillam. In ejusmodi etenim complexionibus, cùm multa præter naturā in corpore sint, quædam eorū præcedentes causæ erunt: veluti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus. Horū nanq; vitio obstructio est orta: quæ morbus instrumentalis est, eorū quę obstructa sunt corporū. Hanc symptoma sequutū est, ipsa transpirationis cohibitio: quā rursus putredo humorū excepit, antecedens quædā ipsius febris causa. Ergo qui febrē curare vult, necesse est inhibeat putredinem. Ac sic duæ indicationes se exhibent, altera à febri, altera à putredine. Atq; à febri rursus duæ: scilicet ut portio febris, quæ jam accensa est, percuretur: quæ verò etiamnū gignitur, inhibeatur. Aliæ autem duæ rursus à putredine erunt indicationes: ut & quod putredinis jam factum est, sanes: & quod in generatione adhuc est, sistas. Porrò q; in generatione est, id perspiratio impedita facit. Ita ab hac rursus aliæ duæ indicationes nascentur: tum ut quod retentum est, vacuetur: tum quod retinendum est, prohibeatur. Prohibitur sanè, si obstructioni medeamur. Cujus quoq; ipsius, quod jam occupavit, sanandū est, per ea quæ obstructa liberant: quod futurū est, propulsandum, per ea nimirum, quæ affluxum obstruentium succorum compescunt. Ergo quod ultimū in ipsa methodo resolutiva est inventum, id primū omnium in curatione tibi est peragendum. Etenim si iis auxiliis, quæ obstructiones eximant, uti, non vacuata

Frigida quādo sit propinanda intrepidè febri synocho afflictis.

Frigida natatione quando possimus uti in continentibus febribus.

Vinum quando exhiberi possit per continentes febres.

Letalia signa in synochis.

Infamanda salubria medicamenta non esse ubi salus est deplorata.

Febris, ut febris aqua frigida est perpetuò remedium.

Obstructio quid.

Putredo est antecedens ipsius febris causa.

Obstructa nō esse aperienda, prius quàm plenitudo vacuetur.

prius abundantia, velimus, nō modò nihil proficiemus, sed majorem etiam reddemus affectum. At si vacuata prius multitudine ad curandā obstructionem accedamus, medicamentis iis utemur, quæ citra calorem obstructiones expedire sint apta. Ubi autem quæ obstruunt detersa, dissectaq; sunt, per alvum, urinas, atq; sudorem, evacuare tentandū, idq; medicamentis, quoad licet, minimè calfacietib. Hoc verò tempore etiā vires roborare, quo & putredinē superēt, & succos concoquant, studebimus. Quod autē febris ipsius jam accensum est, refrigerabimus. Itaq; in auxiliorū inveniendorū ordine, ultima est quæ ab hac sumitur indicatio: q̄vis alia ratione sit prima, cùm à febre videlicet cœperit inveniendorū præsidiorū methodus. Ac si nullum quidem interim vehemēs symptoma incidat, prohibeatq; quo minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè febris finiet᷑. Sin tale quippiam inciderit, quod totā ad se curationē revocet, ꝑducetur & curationis finis. Expendere aūt oportet medicamētorū tum usum, tum noxam.

Obstructionum curatio

Mulsæ facultates.

Quippe aqua mulsa, quatenus crassos succos extenuat, glutinosos deterget, atq; excretionē promovet, optimū in iis synochis medicamē fuerit, quos habitus coarctatior, & putredo excitarūt. Quatenus verò calorē febris adauget, est noxia. Quare si hic immodicus sit, parcendū mulsæ est, utendumq; cremore ptisanæ. Quòd si difficiles & cōtumaces judicaveris esse obstructiones, etiam oxymelite. At hoc ipsum rursus, si immodicè utare, & intestina radit, & tussim excitat, & nervosa lædit. Perpetuò autem dogma illud existit verum, Contrariorū contraria esse remedia.

Oxymelitos noxa.

Contrariorū esse remedia contraria.

Quandoquidē fieri nō potest, ut eorū quæ præter naturā sint, quicq̄ per aliam ullam remediorum speciē curetur. Non tamē ex usu est, semper omnibus quę pręter naturā sint, mederi: sed cùm sola per se subsistūt. Nam si cū aliis unà incidant, aliis sæpe est ante illa medendum: sicuti in cavis ulceribus, ubi ea simul cum phlegmone sunt cōjuncta. Siquidē verum in his quoq; manet, quòd per ea quæ carne implent, curantur. Cæterū his uti nō licet prius q̄ curaveris phlegmonē. Quæ itaque præter naturā sunt, omnia ab iis quæ ipsis sunt contraria, curantur. Cùm autem eorū quæ præter naturam sunt, duplex prima sit differentia, aliis per se subsistentibus, utputa affectibus: aliis in generatione suam essentiam habentibus: ac umbræ ritu affectus concomitantibus, nempe symptomatis: utiq; sanatio quidem, affectuū sublatio est. Hanc verò symptomatū amotio sequitur. Quare affectuū ipsorū, qui verè & primariò curantur, potissimū dicuntur esse contraria remedia: symptomatū autem, ex accidenti. At verò contraria dicuntur, quæ sub uno eodémq; genere, plurimū inter se dissident. Si autē in illo genere quod mediocre est, hoc est, mediū inter duo extrema, intellexeris, infinitā quandā contrariarum rerū multitudinē, quę majoris minorisq; ratione inter se dissideāt, ex eo invenies. Nō enim in corporū modò qualitate, verumetiā in quantitate, ejusmodi contrarietatem invenias: quam utiq; Aristoteles nō contrarietatem, sed oppositionem nominat. Verùm Hippocrati, omnia id

Rerum præter naturam differentia duplex.

Contraria quorum dicantur esse.

Contraria quæ.

Oppositio quæ.

genus contrariorū habent appellationem: sicuti etiam Platoni, qui ex contrariis esse dicit generationes. Contemnere tamen nomina oportet, minimè autem scientiam rerum. Cujus nō ignarus Hippocrates, ait: Medicina appositio est, & detractio: deficientium quidem appositio, redundantium autem detractio. Pòrrò deficiunt, redundantq; nōnulla quidem in quantitate, quædam autē in qualitate. In quantitate, cùm sanguis immodicè est auctus, aut rursus minor redditus. In qualitate, cùm vel calidus, vel frigidus, vel crassus, vel tenuis, plus justo, minúsve, est effectus. Verum ad medendi indicationes propositi nobis febriū generis revertamur. Genera causarū quæ in nobis præter naturam oriuntur, sunt, multitudo, crassitudo, & lentor humoris. Causa simul atq; symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Simili modo causa pariter & affectus est ipsa putredo. Morbus verò tum obstructio, tum febris ipsa. Symptoma est, transpirabilis excrementi retentio. Ergo indicabit præcedentiū causarum quęlibet ꝓprium aliquid, poscens nimirū ablationem sui per opposita. Nempe multitudo ipsa, quæ ex eorum est numero, quæ sunt ad aliquid, in prędicamento quantitatis, vacuationē. Lentitia verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, incisionē & abstersionē. Obstructio autē, qui morbus instrumentalis est, reclusionē. At transpirabiliū retentio, excretionē eorundē. Sicuti & humorū putredo, excretionē, refrigerationem, ventilationē, & concoctionē, semiputridorum: quæ omnia illi ex adverso respondent. Ipsius verò febris, refrigeratio oppositio est. Sin gulæ itaq; res semper unā indicationē exhibent. Ac si præter naturā ipsum indicans sit, semper indicabit contrariū: sicuti nō cōtrariū, sed simile, si secundum naturā se habeat. Igitur si vires ejus qui ex putredine humorū febricitat, valētes sint, mittēdus statim morbo incipiente est sanguis, si cruditas ventris nō adsit. Sin vires infirmæ sint, aut ætas dehortet᷑, incidenda vena nō est. Ejusmodi tamen febris in virtutē imbecillam nō incidit. Quippe synochos, bene habiti corporis, & calentis ætatis est propria. At si in puerū incidat, qui quartūdecimū annum hacten⁹ nō attigerit, mitti illi sanguis non debet: propterea quòd tantillis, cùm præsertim calidi & humidi sint, plurimum corporis substantię quotidie defluat, ac digeratur. Ita q̄ ex incidenda vena moliendū nobis fuerat, id ultrò nobis ex curandi corporis natura præstat᷑. Quòd si corpus quartūdecimū excesserit annum, æstimandū est, qualis ejus natura sit, num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contrà. Atq; ita in priori missionē sanguinis adhibebis: in secunda, nequaq. Quinetiā modus vacuandi sanguinis ex iisdē sumetur indicationibus. Si.n. cui sanguis mittitur, triginta annos sit natus: sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis: huic aut planè sanguinē nō mittes, aut parū detrahes. Et omnino quidē nō mittes ęstivo tēpore, regione ęstuosa, & cœli statu calido & sicco. Parū detrahes in reliquis tum anni tēporibus, tum regione, tum cœli statu. Jam verò si neq; obstructio, nec putredo subesset, sed sola redundantia succorū, protinus

Medicina appositio & detractio.

Causarum genera præter naturam.

Causarum præcedentium febrem propria, quæ singula indicent.

Sanguis principio statim mittendus est, si putrida febre laborans validis viribus sit, nec ætas subsistat. Synochos incidere in imbecillas vires.

Pueris ad annum quartumdecimum cur non sanguis mittendus, etiamsi laborent synocho.

Pueris post quartumdecimum annum quando mittendus sit sanguis & quando minimè.

nus à missione sanguinis, pro naturæ suæ ratione homo se haberet. Verùm quoniã nec obstructio, nec putredo per solam curari missionẽ sanguinis potest, reponi sanguinis aliquid ad spaciũ curationis debebit, quo minus intempestivè nutrire necessitate ulla cogamur. Quantum nanq; ad hujusmodi pertinet febrem, prorsus nutriendum non est. Siquidem ostensum prius est, solum virtutis respectũ esse, qui nutrimento præbeat indicationẽ. At verò evacuationis ratione, nutrire oportet. Ita necessum est duorum alterũ, aut febrem, si nutris, augere: aut vires, si non nutris, dejicere. Satius itaque fuerit aliquid sanguinis, quod ꝓprium partibus animalis nutrimentũ sit, relinquas, ac ipse paucissimas sorbitiones, potionésq; exhibere contentus sis: quibus utique ceu medicamentis, potius q̃ nutrimentis egemus.

...ocham se ...m require ...enuissi- ...n victus ...ionem. ...es indi- ...t formã ...rendi. ...guis cur ...sit in sy- ...is detra ...dus im- ...icè.

Porrò cùm ars ipsa tota sit magna nõ levissima ejus pars est, scientia ordinandi victus: quæ utique ex his maximè remediis constituitur, cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysterib. Cæterùm calfacere præcordia cataplasmatis aut perfusionibus, nõ est perpetuò tutum: sed in iis tantũ ægris, quibus in toto corpore nullum errat superfluũ. Cæteris omnibus extrema est pernicies. Nam sive redundantia utravis sit, vel ad vasa, vel juxta vires: sive etiam in una parte pluribúsve vitiosa excremẽta habeantur, omnia ad partem excalfactam trahuntur, inibiq; sæpe phlegmonas excitant.

...um insti ...s pars ar ...x quibus ...et. ...rdiorũ ...usiones ...odo sint ...itiosa.

Quare in ejusmodi morbis divites potius q̃ pauperes perperàm solent curari. Nempe & quòd rarò illis mittatur sanguis, vel si maximè tali egeant auxilio: & quòd medici, ut agere aliquid semper videantur, de profundendis præcordiis maximè sint soliciti. Itaq; accidit, ut illo ipso tempore phlegmone incipiant divitibus, quo jam pauperibus morbus propémodum perductus ad finem.

...ites quã ...eres cur ...dum so- ...t deteri- ...ri.

Saluberrimũ igitur est in febribus venam incidere, non synochis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putrescens humor cõcitat: ubi præsertim neque ætas, nec vires prohibent: Levata enim quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquũ est, vincet: cõcoquens quod concoqui est habile, & excernens quod potest excerni.

...uinem ...rre in o- ...us pu- ...j febrib. ...ndo sit sa ...rrimum

Porrò ubi humor ad locũ affectum confluit, remittere repellereq; hunc expedit, nõ ad ipsum trahere. Ad repellentia remedia, quæ certè astringendi vim obtinent, in principiis idonea sunt duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inserant (unde minus promptè affluxũ excrementorum in se recipiũt) & quòd eorũ quæ in iis jam recepta sunt, tenuissimũ extrorsum exprimãt. Quòd si tum fluxio humorũ per ea remedia cõpescitur, tum densitas quæ in affecta particula relicta est, crassiora detinet, jam tempestiva relaxatio est, quò ea quę retenta sunt, vacues.

...llentiã ...dia esse ...a phleg- ...s inci- ...ibus.

...antib. ...do sit no ...endum

Pręcipuè autem astringentib. est utendũ, ubi in jecur aut ventriculum, supervacuum aliquid profluit: quandò & è primoribus admodũ hæ partes sunt: & ut munus suũ obeant, vel in ipsis morbis est necessariũ, cùm alimentũ corpori universo cõficiãt. Quare ciborũ cõcoctio, sive ea in jecinore, sive in ventriculo sit inprospera, febres intẽdit, ac succi vitio exacerbat. Quo magis in omni febri, ciborũ cõcoctioni prospicere magnoperè oportet. Atq; eius rei gratia, roboris quoq; instrumentorũ quib. perficitur, non levis habẽda est cura.

...ngenti- ...ando ...um.

Concoctioni ciborum magnoperè prospiciendum esse in singulis febribus.

Si ergo vel minima sit suspicio jecur aut ventriculũ laborare, absinthiũ protinus oleo incoquemus, ac eas particulas perfundemus. Cùm autẽ duplex in omni absinthio facultas sit, utiq; in pontico astringendi facultas nõ parva est. In reliquis omnibus amara quidẽ qualitas est vehementissima: astrictio verò, aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde ponticũ ad jecinoris & ventris phlegmonas elegi pręstat. Est autẽ id tum folio, tum flore longè q̃ cætera absinthia minore. Odor quoq; huic nõ modò nõ insuavis, verumetiã quid aromaticum referẽs. Reliquis omnibus planè est fœdus. Quare hæc fugere oportet, uti autẽ semper pontico.

Absinthium hepati opitulatur.

Absinthij duplex facultas

Absinthium ponticũ esse eligendum ad iecoris & ventris phlegmonas.

Etiã reliquorũ medicamentorũ, in quibus mista cum amaritudine astringendi vis est, aliquid in oleũ cõjicere, atq; ad eundem modũ uti licet. Amara siquidẽ qualitas præit, viãq; astringenti facit. Ac si quidẽ intendere astrictionẽ studes, oleũ ipsum etiã astringendi vim habeat: cujusmodi est q̃ Hispanũ vocant, & quæcũq; cum oleæ frõdib. pręparantur. Sin leviore uti astrictione placet, aliud olei genus præparabis, præcipuè quod tenuiũ sit partiũ: quod genus Sabinum est. Optimũ tamen ubi astringere vehemẽtius expedit, est histricũ oleũ. In penuria verò absinthij, inter initia vel melinũ, vel mastichinũ, vel lentiscinum satisfecerit. Quòd si exigua febris sit, etiam unguentũ nardinũ: quod utiq; valentius iis omnibus calfacit. Quare si aliorũ copia nõ est, invalescente febre rosaceũ illi admiscebis.

Amara qualitas viam astringenti facit.

Olei species diversæ.

Sanè myrtini astrictio idonea nõ est: cùm crassiorũ sit partium, q̃ ut altè descendere possit. Ad eundẽ verò modũ et cataplasma cõpositam vim obtineat, ex ea quæ tenuiũ sit partiũ, ac relaxet: tum etiã ex amara, astringẽteq;. Superet autẽ in iis, ubi scilicet tum reprimere, tum robur addere studemus, quod astringat. Ubi tenuare ac digerere, amarũ: ubi evocare, quæ ex relaxãtibus tenuiũ maximè sint partiũ. Siquidem quæ crassæ substãtiæ sunt, ea pus moventib. sunt accõmoda.

Myrtinum oleum esse crassiorum partiũ, quã ut altè descẽdere possit.

Cataplasmate aũt quod sequitur fuimus nos feliciter usi, cõtra jecinoris phlegmonẽ. ℞ olei in quo absinthium decoctũ fuerit, & cydoniorũ decocti, sing. unc. ij. myrobalanorũ & rad. ireos, pulverisatorum, sing. drach. ij ceræ quod sit satis. Fiat emplastrũ juxta artis præcepta. Coquitur & in vino austero cydoniũ, ex ipsiusq; carne aliqd ejusmodi cataplasmatis inditur: ubi videlicet & quod cõfluit copiosum est, & particula ipsa infirmior: tunc siquidem stringentem vim inaugemus.

Phlegmonis hepatis commodissimum cataplasmã.

At verò nec colo laborante, nec reliquorũ intestinorum quovis, nec musculis qui in præcordiis habent, aut ipso peritonæo, miscenda astringentia sunt. Sed nec cùm vesica malè habet, uterusve: modò nihil ultrà ad locum fluat, nec sanguinis redundantia, nec excrementorũ copia, in toto sit corpore. Porrò renes & pectus in media prædictorum cõditione cõsistunt: quantũ scilicet à ventriculi jecinorisq; solicitudine absunt, tantùm reliquis antecellentia. Siquidẽ in ventriculo jecinoreq; resolvi robur perniciosissimũ est, minimè in

Astringentibus in quarum partiũ affectibus non sit utendum.

illis periculosum. In his verò est quidem periculosum, nō tamen perinde ac in illis: nisi pus educere ex pectore aut pulmone, aliquādo sit opus. At in liene curando, si vel æger ex iis sit, qu atræ bilis excrementū naturaliter congerant, vel etiā eo tempore succus is in eo redundet, necesse est reliquis astringentia permisceas, quò visceris robur custodias: ita enim & excrementa ad se trahet, & cū corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculū excernet. Sin atræ bilis sit omnino excrementum nullum, aut prorsus astringendum nō est, aut parcissimè. Ad hæc, si in quavis phlegmone obsessa particula, calor tumorē superet, agendum ut sensim per ea quæ tepentē calorem obtinent, digeratur: quod genus est tum lini semen, tum chamæmelū. Quibus adjici vel hordei, vel fabarū farina debet: quippe quorū neutrū excalfacit. Sæpe verò & artomelite ad ejusmodi phlegmonas utimur: cui aquæ aliquid admiscemus. Ad lienē verò etiā aceti aliquando aliquid. Si verò laborantis phlegmone partis calor nō multū à natura recesserit, tumor autē ipse fuerit notabilis, digerere haud timidè sine aqua debebis, etiā fœnigræci aliquid supradictis immiscens. Si velluti scirrhosa duritie phlegmone sit, propter humoris quē cōtinet vel crassitudinē, vel lentorem tum aceti aliquid, tum amara medicamenta, simul immiscenda curabis, potissimū in liene. Etenim viscus hoc, ꝓpterea quòd ab jecinore crassum humorē trahit, ejusmodi humoris occasione plerunq; laborat. Quo magis cataplasmata quæ ex oxymelite, & absinthio, & cappari fiunt, illi sunt idonea. Cæterū nec eorum qui ex putrescēte humore febricitāt, quenq̄ ipse lavabo: nec relaxantibus cataplasmatis, prius q̄ supervacua purgarim, utar. His vacuatis, nō solum audacter lavem, sed etiā cataplasmatis utar: in aliis quidē membris, iis quæ relaxent: in jecinore verò ac ventriculo, additis etiam quæ astringant mediocriter. Parcius autē ad pectus, q̄ ad ea, utendum astringentibus est: quandò talia humores qui phlegmonē excitāt, in pulmones & cor nōnunq̄ reprimūt. Ac cibis potius horum firmitudini est consulendū. Neq; enim sicuti in jecinore & vētriculo phlegmone laborātibus, ita hîc tenuissimo victu est utendū. Ac longè quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendū ab astringentibus est: quandò in eo ipsis quoq; relaxantibus admiscendum aliquid acriū quodāmodo, & evidenter calfacientiū est. Quippe foras trahere, potius quàm reprimere, in eo debemus. Itaq; etiā cucurbitula, in iis qui sic laborāt, si prius sint vacuati, applicabit^r. Si verò abundantia succorum adsit, magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transferet, q̄ ex toto corpore attrahet in utrūque. Eadem ratione, neq; in cerebri & ejus membranarum phlegmonis, cucurbitulis in morbi initio utemur: verū ubi nec influit adhuc quicq̄, & totū corpus prius est vacuatū. At reprimētibus in his quoq; inter initia utendū. Sed cùm per cranii ossa mediā occupātia regionē, in altū descendere reprimentiū vim cupimus, eorū quæ præire, ac deducere ea possunt, aliquid reprimētibus admiscebimus. Ea sunt, quorum substantia ex tenuibus partibus cōstat. Sane acetū nō modo te-

Phlegmonas quarum calor tumorem superat, quibus curare medicamentis debeam^s.

Artomeli.

Phlegmona quarū timor calorem superat, qua ratione curanda sint.

Acetum quādo miscendū phlegmonarum medicamentis.

Lieni affecto qua medicamenta conveniant.

Putrida febre detentos, nec lavādos, nec relaxandos esse, antequàm corpus vacuatum fuerit.

Hepatis cataplasmatis esse miscenda astringentia.

Pectore affecto parcius miscenda esse cataplasmatis astringentia.

Pulmone inflammato, abstinendum ab astringentibus.

Pulmoni inflammato, applicandam cucurbitulā esse, si prius fuerit corpus vacuatum.

Cerebri & membranarum eius inflammationibus, quando cucurbita cō veniant.

Tenuia quādo miscenda sint astringentibus.

Aceti facultas.

nuium partiū est, sed etiā nō mediocrē reprimendi vim obtinet. Quo profectò rationabilius in principiis affectuum ipso utimur, rosaceo admiscentes. Procedente verò tēpore, etiā spōdylij & serpylli aliquid miscēt: quō scilicet tēpore trāsire ad ea quæ cōcoquant, ac digerant, cōvenit. Sanè ad eum modū & castoreo utimur: cùm tamē ipso in aliis phlegmonis minimè utamur, q̄vis etiā in summa inclinatione consistant. Est nanq; calidius id, q̄ ut phlegmonis sit idoneum. Soleo autē ipse singularū particularum meatus, q iis ad excrementorū emissionē sunt destinati, fluxiles reddere. Intestino, vētriculo, mesenterio, & jecinoris cōcavis, intestinū rectū. Renibus, vesicæ, jecinoris gibbis, venæ cavæ, arteriæ magnæ, & omnibus quæ in lumbis habent^r, eum qui vesicę inservit. Pulmonibus & pectori, arteriā asperam, atq; fauces. Cerebro & ejus involucris, eum qui per palatū & nares descēdit. Paratur fluxibilitas iis quidem quæ per sedem excerni debent, mulsa, & cibis iis qui ventrem liquant, & pharmacis quæ modicè proritare possunt. Ad ventriculum verò, jecur & lienē, si quādo phlegmone sint vexata, nec mulsa ipsa est utilis: quoniā ilicò in bilem transit, ac viscerū phlegmonas auget. Excrementa autē, ut cum urina excernātur, diureticis promovebis: quemadmodū quæ in pectore & pulmone hærēt, iis quæ tussim excitant, evacuabis. Porrò balneū in remissione febris administratū, corpore jam mediocriter transpirāte, non exiguū cōmodum affert, omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum humida educens. Curandum tamē est primò, ut citra horrorem administretur. Secundò, ut nullum primæ notę viscus sit imbecillū. Tertiò deniq;, ne multitudo crudi humoris in primis venis cōtineatur. Horror siquidem & auget, & gignit febrē. Partes verò imbecillæ, per balneū liquatos humores multò facilius alliciunt: & quòd succi liquati sint, & ꝙ viæ dilatatæ. At crudorū humorū copia in totū corpus digerit^r. Horū si nihil obstet, ex balneis duo hæc ægro cōpendia accedēt: & q̄uòd redundantiæ humorū vacuabitur aliquid, & quòd multū transpirabit caloris febrilis. At verò cùm particula, quā obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius veluti focus sit: si ei propter calorē sua sponte trahēti, alia quæpiā occasio extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciant, accesserit, necesse est affectū intendi. Si quis aūt prius toto vacuato corpore, relaxantibus curet, ubi scilicet maxima febris nō adest, utiq; prodesse aliquādo potest. Quo tēpore etiā lavare citra noxā licet. Cavendū tamē à frigido solio iis est: quādo & crudi & putrescentes succi, minus apti sic ad exhalādum redduntur. Itaq; in progressu morbi, ubi & assumpta jam supervacua sunt, & tum cruda, tum putrescentia cōcocta, & cataplasmatis relaxantibus, & balneis sine periculo utare. Porrò aptissimū in febribus quæ intermittūt & repetunt, tempus est, cùm exhalare febrilis calor jam cœperit. Statim siquidem corpus ad nutrimentum præparant: hujus quoq; opportuno tēpore ex duplici cōjectato respectu, nēpe summo pręcedētis accessionis vigore, & futurę principio. Ad hæc nanque spectantes, operam dabimus

Castoreum esse calidius quàm ut veniat phlegmonis.

Partium singularū meatus esse reddendos fluxiles.

Fluxibilitas meatuū quibus medicamentis paratur.

Mulsa quibus non conveniet.

Balneū quādo conducat.

Balneū quomodo administrandum.

Balnei usus duplex.

Balneo aptissimum tempus in febribus intermittentib^9, quonam sit.

Nutriendi tempus unde sit coniectandum.

mus, ut q̃ longissime ab utroq; nutriamus. Verũ si febris ipsa sit cõtinens, cõstat eam brevi finiendam. Si igitur ultra septimũ neutiq̃ progressura videtur, prorsus cõtinendus à cibo æger est, si virtutem nõ defuturã conjicimus. Si ad nonũ, aut undecimũ, aut quartumdecimũ usq; progressura videatur, aut etiam finienda septimo, cæterũ æger vires infirmiores habere, quàm ut in tantum tempus, sufficiat, necessum erit nutrire, ac deligere id, quod minus sit noxium. Etenim ubi vel jecur, vel ventriculum phlegmone prehendit, perniciosissimũ est ante accessionem cibare. Ubi hæc abest, quibus infirma est virtus, utilissimum. Porrò summũ vigorem febrilis accessionis expendes, an circa magnitudinẽ febrilis caloris sit siccus, squalẽnsq;, an citra siccitatẽ urẽs. Priorem namq; humectante victu q̃ primum madefacere oportet. In secundo, dum plurimũ sese calor remittat, manere. In principij verò accessionis more æstimabis, an corporis extrema refrigeret, & magnam sanguinis revocationẽ ad interna corporis faciat: an omnino corpus non premat. Quippe secundum hoc, ceu facilè mansuetum, contemnes. In priore distinguas oportet. Nam si absq; visceris phlegmone, aut succorum redundantia motus ad interiora in accessionibus pollet, nihil offendes paulò antè cibans. Sin vel phlegmone, vel redundantia subsit, cavenda est ante accessionem cibatio, ceu res maximè noxa.

[margin: continenti febre detentus, quandiu cibo seruari debeat.]

[margin: Phlegmone obsidente ventriculum, hepar, perniciosissimum ante accessionem cibare.]

GALENI PERGAMENI de medendi methodo, lib. XII.

Quæ cum symptomatis consistunt febres, non sunt ad febrium genus ullũ, aut species, aut differẽtias distincta. Porrò graviorũ symptomatũ, & quæ rarẽter febrientibus incidunt, primæ differentiæ sunt tres. Aut enim in læsione actionũ cõsistunt, aut in retentorum vacuatorũmve immodico excessu, aut in corporum ipsorum affectu. Ex q̃bus duę quidem differentiæ priores, si cõtristent, ad se totã curationẽ cõvertunt, affectumq; deserere cogũt. Tertia verò, alterius q̃dem quem curare oportet, affectus est signum: nullam tamen seorsum curationẽ exigit, utpote cum affectu, unde nascitur, unà cessans. Nullũ autẽ symptoma, quà symptoma est, nec curationis rationẽ indicat, nec primũ immutat: licet ex accidẽti interdũ id faciat, ubi scilicet causæ locum sortit. Porrò eorũ omniũ, ubi velu ti causæ curationẽ immutãt, unum caput est, ipsa læsio, sive virtutis sit, sive dispositionis. Lædunt autẽ vires, vigiliæ, dolor, atq; vacuatio immodica. Affectui verò eadem, nõ utiq; semper, cæterũ magna ex parte, nocẽt: ac potissimũ cùm fuerint immodica. Qua de causa, quãdoq; cogimur prius submovere symptoma, q̃ morbum, mutato videlicet instituto. Ergo si labant vires, nõ tamen vehementer sint resolutę, sed adhuc resistunt, ad symptoma tantũ sumus attenti, atq; id q̃ primũ tollere maturamus. Sin jam resolutæ vehemẽter sint vires, non modò symptoma sedare, sed illas etiam firmare cõtendimus. Ubi verò virium roboris fiducia est, adeò nunq̃ cõtra symptoma pugnamus, ut (quod prorsus contrariũ est) per ea nonnunq̃ præsidia, quæ dolorẽ afferunt, morbos ipsos curemus: veluti profectò dysenteriæ ipsi, mordentibus maximè medicamẽtis tum potissimũ medemur, cùm utiq; est gravissima. Est autẽ duplex medicis contra dolorẽ instandi ratio. Altera, qua deliciis cubantiũ subscribunt: altera, ex artis ratione. Quippe si licet ægrũ dolorib. obnitentẽ valentib. remediis uno die persanari, q̃ tota curatione neglecta dolori tantũ intentus est, nõ ex artis ratione, sed in gratiã ægrotantis id facit. At si ex dolore vires solvuntur, atq; ex eo impendet periculũ, mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quò & morbo resistere, & curationis spacio sufficere valeãt. Esto igitur terminus in ægrotantibus, quem non transibit is, qui ex arte generosè contra morbũ pugnat, ut tutò medicetur. Ei verò qui dolorẽ mitigat, ut vires custodiat. Porrò dolorẽ mitigãt, quæ ex papaveris succo, vel alterci semine, vel radice mandragoræ vel deniq; styrace cõstant. Cæterũ si fas sit, iis remediis quæ morbum sanent, utendo, quod optamus efficere, cavendum ab id genus soporiferis medicamentis est. Sin verò ex vigiliis & viribus resolvendis, æger ad mortis discrimẽ tendat, tum profectò ipsis tempestivè utare: nõ ignarus scilicet corporis habitum nonnihil ex eis lædendum, eligendam tamẽ potius læsionẽ ipsam, quã mortẽ. Hac nimirũ persuasione ipse quoq;, tametsi omniũ maximè ab usu graviter sopientium abhorreris (quòd rebellem valentemq; in corpore frigiditatẽ relinquant) aliquando tamen ea & colicis exhibeo, & iis qui vel oculorũ, vel aurium, vel aliarũ partium vehemẽtissimo dolore cruciantur. Interim verò, & cùm æger ex tenui destillatione, vigiliis, & vehemẽti tussi urgetur pauxillum ejusmodi medicamenti offero: facilè noxã ejus, si quis semel sit usus, spacio emendatum irri tatus. Omnia tamen id genus magis salubria sunt, si post annũ à cõpositione sumãtur: vel uti quod ad Philonem refertur, quod ad dolores *stupefaciendo sedandos, nullo minus est celebre. Id verò etiam si duorũ, triũmve aut quatuor annorũ sit, multò sanè fuerit præstatius: sed neq; inutile tamẽ sequentibus annis, ad decimum usq; Ergo sicuti cavendus est, quoad fieri potest, ejusmodi medicamentorum usus: ita si necessitas urgeat, nec admodũ recentia sunt offerenda: quòd frigida quæ in his sunt, prævalentes vires adhuc habeant: nec ita antiqua, ut spem nostrã frustrentur: sed tandiu dimittẽda sunt, quoad violentia refrigerantiũ, ab eorũ quę calsaciunt vi mitigetur. Et talium q̃dem medicamentorũ usus, eorum q̃ adversus symptoma pugnant, est ꝓprius, potissimũ ubi ex frigida causa dolor est excitatus. Obsunt enim talia plurimũ toti affectui, curationiq; contumacẽ eum reddunt. Ad sanguinis missio, quæ scilicet vires nõ dejicit, symptoma spectãtis medici opus nõ est, sed ejus q̃ totum affectũ adimere studet. Ad eundẽ modũ & balneũ, & purgatio, & fomẽta calida, & vini potio. Quæ omnia, dum affectus sanant, unà cum ipsis etiã dolores, sedant. Eodem modo & nutrimentũ exhibitum ubi sicco & squalente morbo os ventriculi afficitur, dum affectum ipsum sanat, hominem prehẽdi syncope prohibet. Porrò qui ex copia cru-

[margin: Dysenteriã gravissimã curari maximè mordentibus medicamentis. Doloris expugnandi ratio duplex. Medendum tutò esse. Vires esse servandas. Dolorem quæ mitigent. Soporifera, si fieri possit, vitanda. Soporiferis quando utendum. Stupefacientibus medicamentis Galenus utebatur interdũ in doloribus acerbissimis, & in tenuibus destillationibus. Stupefacientia medicamenta tutiora esse, si post annũ a compositione sumantur. Philonium stupefaciens. Stupefacientia medicamenta, cur nec recentia nimis, nec vetera impensè exhibenda sint.]

Vacuatio per frictionem solam, quibus debeat administrari, & quomodo.

dorum humorũ, unà cum oris ventriculi offensione febricitãt, ij neq; missionẽ sanguinis, neq; purgationẽ tolerãt, cùm tamen vacuationẽ desiderent. Quare eis vacuatio ꝑ frictionem solã administratur. Ergo linteis mediocriter asperis statim in ipsis auspiciis morbi fricandi sunt, à cruribus supernè deorsum. Debet enim radi ab his cutis, cùm simul & calfieri per eam, & digeri corpus postulet. Dein tota brachia, simili modo ab humeris supernè deorsum. Ubi verò artus omnes abundè calere jam videbunt, & met⁹ fuerit ne qs ex multitudine frictionis, contusa jam carne, superveniat lassitudinis sensus, oleo relaxãte utèris: quod gen⁹ est Sabinũ. Ab astringẽte verò abstinebis, cujusmodi Hispanum existit. Hyems verò si fuerit, nihilo deterius sit, si ad digerentiũ aliquod transieris, quale Sicyoniũ est, aut etiam chamæmelinũ. Ubi igitur oleo membra ipsa abundè fricueris, oleum est detergendum, atq; ad spinam dorsi transeundũ: quam totã pariter fricare, primũ quidẽ sicca frictione, pòst oleo, expedit. Ab hac rursus ad crura te conferes, & ab his ad brachia, denuoq; dein ad spinã: sic totũ diem agens, in domo & lucida, & tẽperata. Sanè mulsa, in qua coctũ hyssopum fuerit, his est aptissima: qua sola primis tribus diebus utetur. Ipse verò eo tantũ tempore dictã intermittes frictionẽ, quo somnus hominẽ occupaverit. Ad quem etiã alliciendũ, & frictio uberior facit. Cæterũ somnus uberior his minimè est salutaris: cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera reddat graviora. Sed si quis alius affectus est, qui somnũ & vigilias modicas postulet, hic profectò in his est. Quippe somnus cõcoquit, vigiliæ degerũt. Quorum utroq; est opus iis qui ex multitudine crudorum succorum ægrotant. Ac si pulsus his parvus admodũ infirmusq; sit, aut etiã supra hæc vehementer inæqualis, extremũ periculũ indicat: nec quicq̃, præter jam dicta, molliendũ est. Sin verò mediocriter sit robustus, nihilq; intercisus videatur, si sua quidẽ spõte alvus cõmodè nõ deijciat, solvenda est, mulsa injecta. Quòd si major justo superfluorũ impetus ad alvũ citetur, principiò q dem percoquere mulsam amplius oportet. Ea nanq; sicut minus alvum subducit, ita magis nutrit. Post hæc, si supervacua largius descendant, ne sic quidem sistenda: sed exhibend⁹ pro aqua mulsa ptisanæ cremor est. Si verò fluere pergant, alicæ sorbitione ægrũ nutries. Si pulsus interim ad imbecillitatẽ, vel inæqualitatẽ, vel parvitatẽ mutẽtur, panẽ imbutũ diluto vino porrigere cõvenit: utiq; si nec ventriculus, nec jecur laborent phlegmone: quandò si hac infestentur, corpore crudis succis referto, salus deplorata est, pulsib. sic immutatis. Minimè autẽ utendũ cataplasmatis aut perfusionibus est, priusq̃ supervacua magna ex parte partim vacuata sint, partim concocta. Interimq; sola mulsa, in qua coctum hyssopum sit, usq; ad septimum diem utantur. Siquidem longissimã sic affecti cibi abstinentiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet, succis cõcoquendis alto. Verùm si alvus impensè fluat, vel æger mulsam fastidiat, ad ptisanæ cremorem est transeundum. Sin hunc quoq; aversetur, alica ad eundem quo ptisana modũ ei

Oleum Sabinum.
Oleum Hispanum.
Oleum Sicyonium.
Oleum chamæmelinum.

Frictio uberior allicit somnum.
Somnus diuturnus crudos succos digeri prohibet, & viscera reddit graviora.
Somnus concoquit.
Vigiliæ digerunt.
Mulsæ exhibitio.

Cataplasmatis utendum nõ esse priusquàm supervacua partium sint vacuata, partim concocta.
Inediam longissimam ferunt, quibus corpus crudis succis redundant.

præparabitur. Neq; .n. eis qui sic sint affecti, acetũ incõmodum est. Imò sicubi crudas affatim succos esse animadverteris, oxymeli assiduè pro mulsa dabis: si quidem æstas sit, & æger frigidæ assuetus, frigidum: sin hyems aũt, omnibus calidum. Maximè verò pulsus parvus, tardus & rarus, frigidos subesse succos ostendit. Sanè propositis adversissima sunt tum balneũ, tum aër ambiens, quoties vel nimiũ calidus est vel frigidus. Itaq; ut lavandi hi nõ sunt, sic & reclinãdi in domo sunt: æstate quidem, quæ frigeat: hyeme, quę caleat. Læduntur nanq; nõ parũ ab utroq; excessu. Atq; hæc quidẽ agenda sunt tibi, ubi à primo die curationẽ susceperis. Si aũt ad eos quos jam premit syncope accitus fueris, si ea quæ retuli loca phlegmone vacẽt, panẽ exhibebis nõ multũ, eumq; ex vino aliquo, quod celerẽ in corpus digestionẽ adjuvet: statimq; ad frictiones venies, quas ut diximus administrabis. Ac si quidẽ cœli status sit vehemẽter calidus, cum frigida vinum dabis: cum calida aũt mediocriter, si tẽperatus. Quæ tamẽ secundò & tertiò dabitur potio, omnino calidam exhibendã curabis, ut quæ succorum crudorũ concoctionẽ adjuvet. At quibus ex flava bile, quæ os vẽtriculi infestet, syncope incidit, iis frigida exhibenda potio est. Vinũ tamen quod & calidũ natura sit, & deductionẽ in corpus promoveat, omnib. quos syncope malè habet, offerre convenit. Constat aũt ex vinis ea deligenda esse, quæ & flavo colore sint, & substantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirum & boni odoris cõtinuò fuerint. Quinetiã si paululũ ubi mista sunt, gustes, senties calorẽ per totũ corpus transmitti. Cæterũ amara præ vetustate vina ne sunto, præsertim quæ iis exhibebis, quibus stomachus flava bile urgetur. Cõmodissima igitur his vina sunt, quæ cum naturaliter sint austera, sensilem jam astringendi vim, propter vetustatẽ nõ amplius exhibent: calorẽ tamẽ admodũ evidentẽ habent. Hujus igitur generis vinorũ optima sunt, Surrentiũ, Signinum, Sabinum, Tiburtinum, & Marsum, omnia quidẽ Italica, astringentiaq;. Quibus tamen ex crudis humorib. syncopes periculum imminet, sanè Falernũ tantò jam memoratis præstat, quantò tũ melioris est succi, tum etiã calidius: utpote quod & veloci⁹ illis digeretur per corpus, & crudis succis cõcoquendis auxilio erit. Ita summa verò, quibus ex abundantia crudorũ humorũ syncope incidit, iis crassa vino, ceu noxia: aquosa, ceu parũ efficacia, fugiẽda sunt. Deligenda aũt eorũ sunt media, quæq; flava existãt & calida. Neque enim invenias ex albo vinorũ genere calidũ ullum: quãdo etiã austera, & mediocriter alba, cùm inveteraverint, quodãmodo fulviora reddũtur. Quotquot aũt in ipsis calidissima sunt, omnia profectò sunt flava. Reliquorũ vini generũ, austera quæ mediocriter alba, crassaq; sunt, certè nullũ ad digestionẽ in corpus est idoneum. Si tamen abundè inveterarint, nec aliorũ copia sit, uti illis licebit, quòd stomachum roborent. Cæterũ vina quæ calfaciunt immodicè, iis offerenda nõ sunt, quib. caput est imbecillũ, facileq; ab id genus vinis repletur. Porrò vina quæ odora fulvaq; sunt, quantũ ex ipsorum est natura, omnia caput gravãt. Eoq; tũ Falernum,

Oxymeli congruere illis qui crudis succis redundant.
Frigidos subesse succos quis pulsus indicet.

Syncopes cruditate ratio.

Syncope laborantibus quale vinum sit exhibendum.

Vinorum genera varia.

Vinum album quod calidum sit, reperiri nullum.

Vina impense calida, iis offerenda non esse, quibus caput est imbecillum.

lernum, tum Tmolites, tum Lesbiũ, infirmo capiti noxia sunt. At vina austera ventriculum roborant, caputque inter omnia vina minimè tentant: digestionē tamen in corpus nō promovent: quò magis fugienda tibi in syncope prehensis sunt, non secus quàm aqua. In penuria verò vini quod accōmodũ utiq; syncopæ sit, ei inquā quæ ex multitudine crudi succi oritur, & ei quæ ex bile incidit, coactus uti vino, utēris aquosis, magisq; si antiqua fuerint. Talia nanq; tametsi non valenter excalfaciant, facilè tamē deducuntur in corpus: quo nomine urinas præter cætera omnia promovent. A quibus secundum locũ obtinent, quæcũq; fulvorũ maximè sunt tenuia: quæ etiam ad syncopas præcipuè sunt deligenda. Est autē syncope, præceps virium lapsus. Cùm autē essentia viriũ, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorũ corporũ temperamento cōsistat, hæc nobis, & ubi integra sunt, servari: & ubi corrupta sunt, ad integrum revocari omnino debent. At verò substantia spiritus, ipsaq; solida corpora, sic nobis sunt custodienda in morbis, ut tum qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, se naturaliter habeāt. Curandum itaq; est, ut quæ substantiæ portio ab eis defluit, hanc per appositionem sarciamus: quod in ipsis verò alterascit, in debitam temperiem per contrariã alterationē restituamus. Si igitur tum vacuatio, tum alteratio sensim paulatimq; fiant, etiã correcto utriusque sensim administrabitur: quod munus ad artem sanitatis tuendæ pertinet. Sin cōfertim & semel, ac magna aliquando vacuatio, vel etiã adjectio incidat, sic sanè & efficietur morbus, & medendi methodum ad eorũ sanationē desiderabimus. Porrò animalis spiritus, à cerebro, veluti à fonte, nascitur. Qui partim ex inspirando, partim ex eo quod reticularis plexus suppeditat, irrigatur aliturq;. At vitalis spiritus cōtinetur in corde, & arteriis; nutriturq; tum ex aëre inspirato, tum ex sanguine halituoso. Quòd si naturalis quoq; aliquis spiritus sit, utiq; cōtinebitur is in jecinore & venis. Viriũ igitur lapsus, qui quidem solidorũ corporũ substantiæ resolutę succedit, in longissimis morbis subinde incidit, animante ex frequenti atrophia extenuato: præterea in colliquantibus febribus. Qui verò ex substantiæ temperie mutata provenit, is, vel ubi immodicè ipsa fuerint calfacta, frigefacta, madefacta, vel exiccata, vel horũ aliquib. copulatis affecta, provenit. At alteratio spiritus, tum ex vitiosis oritur succis, tum ex ambientis aëris malitia: præterea venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus ejectant, venenis. Ipsius verò essentiæ spiritus corruptio (quæ tum ob animi affectus, cujusmodi sunt, timor subitus vehemensq;, necnō mœror, ira, curæ, atq; summa voluptas, tum ob ingentem dolorē: præterea ob plures motiones vigiliasq;, obque immodicam ipsius tenuitatem, & continentiũ eum vasorum raritudinem, atqueadeo ante hæc omnia, ob respiratũ prohibitum, & nutrimenti defectũ incidit) diligentius corrigi postulat. Sciēdum autem est, in omnibus perturbationibus, ipsam per seipsam moveri animam: quæ nimirùm in aliis activis functionib. movet etiã & ipsa corpus. Ob idq; resolvitur eius robur, utroq; motuũ suorũ genere si modum excedant. Ergo nec rarefaciendũ immodicè ægrotātis est corpus, si spiritũ retineri in ipso studes: sed nec quæ in eo sunt, per comesta & bibita valenter extenuanda. Est etiam ad viriũ robur tuēdum, ciborũ atq; potionũ habenda ratio, ut sint tum quantitate modici, tum qualitate exquisiti. Aër præterea quē inspiramus, debet esse ut optimè temperatus, sic ab omni corruptela & inquinamento alienissimus. Curandũ similiter est, ut ipsa corpora solida in quibus vel maximè consistere virium substantia videtur, sint sano temperamento. Quippe ad conservandum virtutis robur, & syncopalem accessionem prohibendam, singulare præsidium est temperamēti custodia: ante omnia quidem, trium principiorũ: mox verò reliquarũ partium, quæcunq; in consortium affectus, principia secũ ex facili trahunt. Cujusmodi est os vētriculi, quod propter exquisitum sensum, accersit syncopas. At verò si humores crudi vires sua copia premant, ac propter multitudinē simul & crassitudinem exiguos animalis meatus obstruāt, is affectus multis nominibus exitialis est, ac syncopæ opportunos reddit.

Quippe succi crudi nutrire prius quàm sint concocti, nequeunt. Quòdsi nec obstruant, nec onerent, syncopen ij certè nō inferunt, sed deliquia animi. Siquidē resolvuntur ægrotātes hujusmodi, nisi frequentius nutriãtur. Sunt aũt nutriendi hi extenuantibus calfacientibusq;: idq; nō copiosè, nec semel. Medicamenta similiter sint extenuantia calfaciētiaq;, sed moderatè. His & aquosum vinum idoneũ ab initio est, nisi tamē vehementer febricitent. Etenim qui laborant ex hujuscemodi succis, hos quotidie accessiones exercent, præcipueq; ad vesperã, noctuq;. Qui verò ex tenuissimis succis urgent syncope, diversa à jam dictis ratione curādi sunt. Illos nanq; paulatim & assiduè vacuamus. At qui sic se habēt, hos paulatim & assiduè nutriemus. Quòd si viribus imbecillis, aliquod his viscus phlegmone obsessum sit, eorũ salus est deplorata: quando nec ipsos licet assiduè nutrire, sed tantũ in remissionibus: & servari nō possunt, si nō nutriãtur. Nō solùm aũt extenuatis ad eum modũ spiritu & sanguine solent sæpe vires resolvi, sed etiã facultate expultrice per universam corporis molē immoderatius concitata: id quod accidere maximè solet ob retentricis imbecillitatem. Ergo nutrire, quicquid horum inciderit, est necesse: sicuti etiã corporis summa densare, non secus q̃ priorũ rarefacere. Frigidũ itaq; iis aërem astringentemq; comparabimus. Ungendi præterea sunt astrictoriis unguentis. Tum cibi iis dandi, qui nō admodum promptè diffluent: cujusmodi sunt, panis, sorbitio ex alica, fructus austeri, & qui non facilè corrumpantur, ovorũ vitelli (quandoquidem album ægrè concoquitur) gallinaceorũ, qui lacte alti sint, testiculi, ac deniq; suillum cerebrum diligēter assum, vel in albo jure legitimè elixũ, porro & anetho injectis. In summa, omni ratione agendum, ut & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim densos, & exhalationē inhibeas. Vinum verò ipsis aquosum, necessarium inter initia est, sumptum post cibos. Quòd si ex

Virium robori custodiendo quæ requirantur.

Syncopes ab ore ventriculi ortæ, curatio.

Vires resolui etiam ob excretricē vim immodicè concitatam.

Vires imbecilliores redditæ ob excretricis motus immoderatos, quomodo reficiendæ.

Albumen ovorum ægrè concoqui.

sententia nobis omnia responderint, etiam carne iis aliquid nutrimenti post alia dabimus, potissimū post quartū diem, succis qui febrem excitaverunt, jam ad concoctionem venientibus. In omnibus autē ejusmodi curationibus, si jam adsit syncope, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertetur. Sin expectetur, utriusq; curam habebit, & ut symptoma non incidat, & ut paulatim discutiatur morbus: quē celerius discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Quippe q multitudine crudi succi gravatur, hūc si modò justam semel vacuationem ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet, semel arbitror, vacuatū explicaremus à morbo. Eum verò cujus spiritus & succi facilè exhalant, si ante accessionē cibare non cogeremur, longiorem illi morbum certè non redderemus. Sunt & aliæ quinq; occasiones quibus succedunt syncopæ: nempe dolor vehemens, vigiliæ, immodica ventris inanitio, motus in delirantibus, ac denique principiorum intemperantia, vel nuda, vel cum humorum affluxu. Si igitur causam ipsam, unde excitatur dolor, adimere possis, ita utiq; contra symptoma non pugnaveris, sed curaveris ægritudinem. At si qua occasione prohibitus, affectui submovendo intentum esse non licet, vehementiam mitigabis doloris. Dolent porrò tantùm particulæ sensibiles, idq; vel ob continuitatis divortiū, vel ob aliquam alterationē, non sensim, sed confertim & violenter factam. Quippe videntur corpora, nō solùm cùm in non naturalem habitum confertim aguntur, tristem mutationē sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu, nisi is sensim fiat, torqueri. Ac ex alterantibus quidem dolore afficiunt, omnia vehementer calfacientia, atq; refrigerātia. Ipsam autem solutionē continui, necesse est vel ruptionem vel cōtusionem, vel erosionem existere. At ruptio ex distentione quadam, contusio ex gravante aliquo, erosio ex mordente provenit qualitate. Ergo cùm nihil extrinsecus sit, quod vel distendat, vel gravet, vel erodat, sed ex seipso horum aliquod corpus sentiat, neminem latere potest, distentionem ab aliqua intrinsecus substantia quæ multitudine sua corpus se continens distendat, aut immodica siccitate, provenire: contusionem, ex eo quòd aliquod corpus occursarit extrinsecus, quod vel durum, vel magnū, vel grave, vel simul ambo extitit: erosionē verò, ex succo aliquo, cui mordens natura insit. Qui quidem si sit in tunicis intestinorū imbibitus, commodissimè hiera picra expurgatur. Quod si aliquam exulcerationē pepererit, nutriendus certē æger est calente alica, sed injectis mâli punici granis. Potus autē illi offerēdus est, mâli punici cremor. Porrò si sanguinis abundantia sit ꝗ distendit, protinus sanguis mittēdus est, modò vires ægri non sint infirmæ. Sed si is vel sanguinis missionē timeat, vel viribus sit imbecillis, tum revellēdus in diversum est sanguis, tum per propinqua derivandus. Quòd si his peractis dolor etiā perstat, patet profectò in ægrotante particula impactū esse quod cōtristat. Patet verò nō minus, & quòd curatio ipsa per digerentia medicamēta moliēda sit. Similiter etiā curant dolores à flatulento spiritu orti: magis tamē ij extenuantia remedia desiderant. Si moles aliqua gravando, contundendóve dolorē excitet, moli ipsi est medendum. Sin mordens humor, adversissima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat nanq; hujus generis affectus, ut ea quæ cōtristant vacuētur, aut alterētur, aut medicamētis torporem inferentibus retundantur. Ea quippe minus hos affectus lædunt, q̃ alios, qui à crassis glutinosisq; humoribus, ꝑficiscuntur. Hujusmodi tamē succos, dolor vehemens nō comitatur, nisi aliquis eis halituosus spiritus copuletur, qui ex iis corporibus quibus cōtinetur, erūpere prorsus nō possit. Nam sic, gravissimi solent excitari dolores. Etenim cùm tunicæ intestinorum sint duplices, si in medio ipsarum spacio frigidus ac viscidus humor collectus sit, à calore liquatus in flatulentū mutatur spiritum: qui crassus frigidúsq; cùm sit, acerbissimos dolores inducit. Ac ad tempus quidē, post bibitū medicamen stupefaciens, prorsus indolentes reddūtur ægri, cæterùm affectus iis variis modis fit major. Nam & intestinorū tunicæ medicamentorū frigiditate densiores, minusq; flatui transmittēdo habiles redduntur: & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior evadit. Quare id genus dolores omnes, per ea quæ incidant & concoquant, præterea flatus discutiant, desiccentq; citra valentem calfactionem, curandi sunt. A nullo autem in ejusmodi succis tam est metuendum, quàm à calore qui & eos liquet, & in flatum vertat, sed nō valeat discutere. Porrò agrestis quidam, allio comesto, vinoq; ad vesperā meraciori bibito, à dolore colico fuit liberatus: neq; id injuria: allium siquidē flatum discutit, ac minimè sitim infert. Quamobrem ipse allium theriacem agrestium appello: estq; cōmodissimum iis omnibus, qui regionem frigidam incolunt. Quos igitur ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet & theriacem bibere. At si cum febri unà talis dolor aliquando incidat, principiò quidem, si id ferunt, fomentum siccum ex milio adhibendum est. Si ab hoc non quiescant, semen aliquod, quod flatum dissipet, in oleo quod tenuium sit partium, coquere, mox per linteū, quò purum sit, oleum colare, dein anseris, aut gallinaceum sevum, nec salsum, nec admodum vetus, in ipso oleo liquare, & per sedem infundere oportet. At si neq; ex hoc remittātur dolores, secundò rursus injiciendum est idem, adjecta etiamnū castorei & papaveris succi, utriusq; fabæ nō amplius magnitudine. Olei verò hemina modus esto. Excipitur & lanula ex hoc medicamento aliquid: quę appensa forti filo, quā penitissimè in rectum intestinū inseri debet, quò utiq; & cùm libet, id facilè recipiatur, & evidentē utilitatem cōferat. Similiter & oculorū, & aurium dolores, qui ab ijsdē causis in febri excitātur, sedare conveniet fomento ex milio. Sed infundimus etiam auribus medicamentum id quod ex castoreo & papaveris succo cōficitur, sapa liquatū. Quod sanè auri instillatū, oculorū etiā ac dentiū dolores lenit. Jam verò si cataplasma imponi aliquando res ipsa suadeat, papaverū capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci,

vel

Syncope quibus succedat causis.

Doloris causa.

Solutio continui quotuplex sit.
Ruptio.
Contusio.
Erosio.

Distentio spontanea unde accidat.
Contusionis causa.
Erosio unde fiat.
Hiera picra expurgat humores acres tunicis intestinorum imbibitos.
Dysenteria qualis victus conveniat.
Distentionis à sanguinis copia curatio.
Revulsionem esse in contrarium moliendam.
Derivatio fit per propinqua.

Dolori flatulento orti[...]
Dolori mordaci more o[...] curatio.
Intestinorum tunicae duplices.
Stupefacientia medicamenta [...] tundum[...]dem do[...] affectum me ma[...] reddun[...]
Dolore[...] stinoru[...] crassis [...] produc[...] sint ra[...] curan[...]
Allium [...] xiliatu[...] ri colic[...]
Allium [...] tus dis[...]
Allium [...] tur the[...] rusticor[...]
Theriac[...] bus uti[...] Colici d[...] cui sit i[...] febris, c[...] tio.
Pessarij [...] ficiend[...] dus, ad [...] endos d[...] res colic[...]
Dolores [...] lorum e[...] rium qu[...] tione len[...] di.
Auribus [...] stillatum [...] dicamen[...] castoreo [...] co papa[...] & sapa [...] stans, o[...] rum atq[...] tium dol[...] lenit.
Dolori [...] gando ca[...] plasma o[...] mum.

vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa, cataplasma conficies. Porrò collyria ex opio cōfecta, vehementissimos oculorū dolores laxant: utendumque his est, cùm maxima necessitas urget. Nam tametsi imbecilliores ex frigiditate in reliquam vitam ipsas reddant particulas, occurrunt tamen præsenti discrimini: ac postea frigiditatem ab opio relictā, licet nobis corrigere, tum oleis calidis, tum etiam collyriis. Nempe aurib. oleum id quod solum castorum recipit, instillamus: oculis verò, ex cinnamomo collyriū. Qui à solo spiritu flatuoso cruciantur, ilicò cucurbitula admota, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur, in quacunq; corporis parte dolor sit excitatus. Quibus verò non spiritus modò flatuosus, sed etiam humor quispiam, unde is oritur, ventris dolorem excitat, iis ilicò ad tempus dolor sedatur: redit tamen vel in sequenti nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Quare in his primū doloris accessio est curanda, admota scilicet cucurbitula. Postea vacuandus humor, infuso per sedem aliquo medicamento calfaciente simul & attenuāte. Ego verò oleo quopiā tenuis substantiæ uti assuevi, rutam in eo præcoquens. Quo injecto, nonnulli ægri paulò pòst excernunt humorē vitreū: atq; ex hoc protinus simul & à dolore, & ab effectu liberantur. Si dolor ex tenui acriq; excitet humore, qui cōvulsiones vehementes etiam inducere solet: si quidem in ventriculo talis humor consistat, vomitu expellendus est, aqua tepida propinata: sin autē intestinis, injicere per sedem oportet aliquod medicamen, quod blandè eluere, detergereq; ejusmodi humorē possit. Cōmodissimus itaq; ad id fuerit cremor ptisanæ. Cibi verò exhibendi his sunt, qui & boni sint succi, nec facilè corrumpātur. Qui ob siccitatem vehementem distendūtur, & discrutiantur, si curari ij debeant, humectationem desiderāt. Cæterùm si affectus is, sit febris occasione cōtractus, percuratu est difficilis, vel potius curationem non recipit. Quippe convulsiones quæ ex plenitudine nervosarum partium, vel ex humore mordente, vel denique ex ingenti frigore oriuntur, curari possunt. Quæ verò ex nervosarum particularum ariditate proveniunt, nullus certè iis ad sanitatem est locus.

[Left margin notes, partially cut off:] ...ium recinta colly... Vehemen...simos ocu...um dolo... laxant. ...netsi im...lliores ex ...iditate i... relin...int parti...us. ...urbitula ...vota, dolo ...a flatu ...tatum ...it. ...aceum ...n auxi... iis quos ...colicus ...pido suc...tus, di...iat. ...ris à te... humore ...ati cu... ...ulsiones ...nitudi... ...idem or... ...rars pos... à ner... ...um au... ...artium ...tate, mi... ...curatio ...admit...

GALENI PERGAMENI
de methodo medendi, Lib. XIII.

IN hoc tertiodecimo cōmentario acturi de tumoribus præter naturam, primò quidē tractemus de phlegmone, quòd hæc & frequentius incidat, & febres inferat, gravissimaq; inducat symptomata. Gignitur autem omnis phlegmone ob confluxum sanguinis, copiosioris scilicet, quàm pars postulet: quo tumore obsessa particula, auctior, quàm pro naturali habitu, calidior & rubicundior, redditur: tenditurque, ac tangenti renititur, cum dolore ac pulsatione sensibili. De phlegmones tamen generatione, varii vario modo opinantur, licet ipsa curandi ratio omnibus cōmunis existat: nempe vacuatio sanguinis, in particula inflammata contenti. Cæterùm phlegmones quæ etiamnū gignitur, est duplex curationis scopus: quippe quod ex ea generatum jam est, id profligare oportet, præsidio illius medicinæ partis, quæ morbos curat: quod verò superest generandū, inhibendum est prorsus, beneficio alterius, quam præcautricem vocamus. Porrò sanguis copiosior influit, alia quapiam, aliisve particulis aliquando eum mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquādo particula quæ affligitur, ipsum ad se trahente. Sanè quæ mittunt partes, aliàs ut copia supervacuū, vel qualitate molestum: aliàs utroq; nomine succum propellunt. Quæ attrahunt, ea morboso calore trahunt. In doloribus, incipit quidem causa ab eo quod affligitur: sed quicquid est phlegmones, id superpositæ partes efficiunt. At verò tumorū omniū, qui præter naturam sunt, varietas, ex ejus quod influit, natura nascitur. Ubi enim flatulenta materia uberior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmonæ magis similes, ubi sanguis: sicuti erysipelati, ubi flatua bilis: & œdemati, ubi pituita. Similiter scirrhosi, ubi vel crassus, vel vehementer lentus humor parti fuerit infixus. Cæterùm crassus humor quodammodo jam melancholicus est. Lentus autem, ex glutinosis provenit cibis. Ubi igitur particula aliqua, phlegmone urgeri cœperit, videndum est, an propter calorem aliquem, qui in illa præter naturam sit ortus, an propter dolorem vel ipsius, vel propinquæ alicujus partis, hanc ipsam cōtraxerit, quò scilicet adempta causa, phlegmone non amplius increscat. Dein proximè expendendum est, nunquid vicina aliqua pars sanguinē largius ad particulam phlegmone obsessam transmittat. Postea verò, num totū corpus plenitudine succorū laboret. Siquidem supervacanea, quæ expelluntur à valentioribus, ea semper in imbecilliores procumbunt. Unde accidit, ut glandulosa corpora, imbecillima omnium cùm sint, facilè fluxiones ipsas recipiāt, tumoribusq; præter naturam (quos bubones appellant) celerrimè corripiantur, cùm aliàs, tum vel maximè, ubi propter magnā arteriam aut venam, fuerit ulcus aliquod ortum. Quòd si scirrhosior earum partium phlegmone aliquando fuerit, hæc & curationi renititur, & struma vocatur. Ergo si vel totum corpus plethoricū sit, vel pravo succo redundet, difficilis bubonum curatio redditur. Sin sanum planè sit, facilis. Quippe excalfacere & humectare modicè totum membrum, quò dolor mitigetur, oportet, lana quidem imbuta calente oleo, id circundantes: ipsi autem ulceri tetrapharmacum liquatum oleo rosaceo, calidum aut etiam Macedonicū pharmacum (quod solo thure tetrapharmaco præstat) ex linicinio imponentes: atq; insuper calidum cataplasma ex farina vel hordeacea, vel triticea, vel ambabus, aqua & pauxillo olei cōfusis constans, extrinsecus applicantes. Non secus verò ipsi adeni, qui phlegmone urgeri cœpit, prima quidem die imponi debet lana oleo calente madēs, sed citra salem. Cujus postea nōnihil indemus, ubi & tumor per totū membrū remissus fuerit, & ulceris dolor sedatus. At si vel plethoricum corpus sit, vel vitioso succo redundet, curatio per ea quæ sic calēt, fluxionē ad mēbrū citat: cogimurq;

[Left margin notes, partially cut off:] ...mones ...atio. ...mones ...alis cu...

[Right margin notes:] *Tumorum præter naturam varietas, pro differentia fluentium humorū nascitur.* *Phlegmonem curaturo quæ sint consideranda.* *Supervacanea expelli semper a fortioribus ad imbecilliores particulas.* *Glādulæ cur sint maximè obnoxiæ fluxionibus.* *Struma quid.* *Bubonis curatio.*

cogimurq; aliàs sanguinẽ mittere, idq; aut vena incisa, aut membris ijs, quæ læsa nõ sunt, scarificatis. Manu etenim laborante, scarificabis crura. Altero crure malè habẽte, reliquũ. Has nanq; vacuationes indicat ipsa copia: sicuti etiam succorum vitium, redundantis succi purgationẽ. Sed quæ etiam Græcè dicuntur phymata, glandulis, sicubi fluxio in eas procubuit, citra ulceris occasionem accidunt. Ubi ergo distentę vehementer glandulæ sunt, aut alia quævis particula, quã premit phlegmone, cogimur, toto corpore prius vacuato, ipsam scarificare. Sanè vacuamus totum corpus, etiam cùm mediocritatem succorũ continet, si morbi magnitudo id suadeat. Siquidem dolor, & membri inflammati calor, etiam si purum ab excrementis sit totum corpus, fluxionis causæ fiunt. Tunc tamen parcius vacuare expedit: idq; habita ratione ætatis, naturæ, anni temporis, regionis, ac denique consuetudinis ipsius ægrotantis. At ubi jam phlegmonis ipse veluti fervor subsedit, mitigatoriis emplastris dimissis, ad ea quæ digerunt, paulatim est transeundum. Ac primùm cum mitigatoriis ipsis paulùm mellis miscendum. Mox triticea farina in totum est auferenda, contentis hordeacea cum melle uberiore. Deinde ad aliquod ejusmodi digerentium medicamentorum veniendum, quę vel humida consistentia sint, vel cerati specie. A duris autem est abstinendum: nam & phlegmonarum reliquias contrahunt, & rursus phlegmonem in ægra particula excitãt. Quòd si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentũ, non expedit incidere protinus; sed digestionem moliri medicamentis ad id valentibus. Cùm autem quod ex phlegmone ipsa relinquitur, scirrhosum effectum videtur, fidenter jam valentibus medicamentis utẽris. Si quãdo ergo ægram partem medicamenti acrimonia irritatam videris, mitigabis eam interea fomento, quod per spongiam administrabis. Id autem aliquando ex aqua dulci esto: aliquando etiam sal habente, ubi scilicet scirrhosiores sunt phlegmonæ. Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, quod sic abscessit secare, eo potissimũ loco oportet, quo est editissimum: observata interim effluxus indicatione: quippe tenuissimam illic etiam cutim invenies. Post sectionem verò, medicamentum aliquod, eorum quæ sine morsu siccent, impone. Quòd si cõputruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, excìdi eam est necesse. Sectio igitur qua utemur in suppurante particula, myrti imitetur folium, sitq; planè nõ magna: quali nos semper cõtenti fuimus. Cæterũ cùm in tali incisione longitudo major q̃ latitudo sit, esto in inguine longitudo per transversum ducta, non autem per rectitudinem membri. Quippe ita dum membrũ inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. Post excisam cutim, medicamento, quod mannã vocant, affectam partẽ implebimus. Est enim ea purgamentũ thuris: levi astrictione prædita: quo nomine etiam thure ipso ad nonnulla utilior. Thus siquidem puris tantũ movendi facultatem obtinet, utpote nullã astringendi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo est, & magis albicans. Sicuti quod magis est flavum, potentius siccat. Mannæ verò, etiam corticis thuris paululùm est admistum, unde astrictoriam vim habet. Ipse autẽ cortex thuris, tum astringit, tum siccat insigniter. Itaque eo solo utimur ad sanguinis perfusiones. Quinetiã mitigare prius incisam partẽ oportet, fomentis primũ, dein cataplasmate, mox humectãte aliquo medicamine, aut nõ siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso ulcere tum mannam, tum pus moventia, dein quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ, si cavitas etiamnũ adsit, quæ impleant adhibenda sunt. Sin minus, ea quæ cicatricẽ inducant: veluti quod ex cadmia conficitur. Utendũ verò medicamentis id genus est prius, q̃ ulcus ad æqualitatẽ prorsus impletum fuerit, ne ipsa fortè cicatrix circũposita sit cute eminentior. Porrò ubi æqualiter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, sive plenitudo is affectus vocatur. Ubi verò vel flava bile, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus jam fuerit, eum habitũ cacochymiã vocamus. Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atq; etiam inedia. At succorũ vitium, purgatione, quę redundanti succo sit accommodata, corrigitur. Cæterùm si jam æger febricitet, nec exercitatione vacuare licet exuperantiam, nec unctione quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo: imò sanguinis missione, unà cum inedia, vel purgatione aliqua. At si non febricitat, omnibus jam dictis utare, optimum quodque ad id quod instat, deligens. Verùm cui crura laborãt phlegmone, ambulatione vel cursu exercitandus non est: sed nec stare jubendus. Satius quippe est, ut sedens fricetur plurimum, moxq; manuum motu exerceatur. At si quæ ex supernis partibus urgeri videatur phlegmone, huic motus ex inambulatione aut cursu est admodum salutaris. Similiter & frictio ea tunc potior est quæ cruribus adhibetur, illis quæ in supernis partibus administrantur. Siquidem in omnibus talibus revulsio debet fieri in contrarium. Neq; igitur cùm vel circa sedem, vel aliquã huic partem vicinam, initium phlegmones incidit, alvum dejicies. Neq; cùm in vesica, vel colo, vel renibus cœpta est, pharmaca quæ urinas provocent, bibenda dabis. Nec si mulieri in utero, vel pudendo insedit, mẽses huic provocabis, sed ad partes quæ maximè longinquæ sint, semper revulsionẽ molieris, æstimata tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu. Nam si plurima succorũ abundantia sit, nec exercitatione, nec balneo sine periculo utare. Sin exigua sit, licet & per hæc vacues. Jam verò, si phlegmone oborta sit ab affectu partis quam vexat, primò quidem affectus ille sanãdus est: mox quicquid ex phlegmone est genitum. Quæ ambo interim iisdem præsidiis tollũtur. Cæterũ ad incipientes phlegmonas, frigidis astringentibusq; magis utendum est, quàm iis quæ digerunt: atq; etiamnum magis, ubi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in inflammata particula vehemẽter impactus fuerit, nõ est amplius utendũ repercutientibus:

Manu laborante scarificanda esse crura.
Crure altero affecto, reliquum scarificandũ esse.
Phymata.
Phlegmone affectas particulas quando scarificare cogamur.
Vacuare quando soleamus corpus, etiam si mediocritatem succorum contineat.
Fluxionis causa sunt dolor et membri calor.
Phlegmone quando sit digerenda.
Phlegmones curationi adversari dura medicamenta.
Phlegmonem suppurantẽ non esse incidendam protinus, sed digerendam medicamentis ad id valentibus.
Abscessus quando secãdus sit, & qua in parte.
Sectionis forma qualis esse debeat in suppurante particula.
Inguinis suppurati sectionem per trãsversum esse ducendam.
Mannã thuris buboni secto inspergendam esse.
Thus puri movendo idoneum nullã astringendi vim habet.
Thuris [cor]tex ast[ringit] & sicca[t].
Incisa[s par]tes esse [...] quo fo[...] circa in[...]nem l[...]das.
Ulceris parte relict[...]tio.
Cicatr[icem] inducen[tibus] medica[men]tis ute[ndum] esse pri[us] quam ulcus p[...]sus imp[letum] fuerit.
Plethor[a] quid.
Cacoch[ymia] quid.
Plethor[ae cu]ratio.
Cacoch[ymiae] correct[io].
Crura [phle]gmone [...]sa quom[odo ...] sint cur[anda].
Phlegm[one] supern[arum] partium [...]modo [...]randa.
Revuls[io de]bet fieri contrar[ium] earum p[ar]tium, q[uas] phlegm[one] urgent.
Phlegm[one] incipien[tes] frigida astringe[ntibus] magis q[uam] digerent[ibus] conveni[unt].
Phlegmo[ne] quando digerend[a].

curientibus: sed tunc digerere est tempestivum. Quòd si ex animalis punctu morsuve dolor incidit, à quo exorta sit phlegmone, duplex sanandi doloris ratio est, vel virus ipsum vacuando, vel quod dolorē excitat, alterando. Ac vacuabis sanè id, eorum medicaminū ope, quæ vehemēter attrahunt: alterabis ijs quæ sunt contraria. Vacuant itaq; tum calfacientia omnia, tum quæ ad se citra calfactionē alliciūt: ut cucurbitulę, & cornua quædā. Sunt qui & ore suo virus extrahant. Huc pertinet & cauterium, & medicamēta quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. Alterū auxiliorum genus est eorum, quæ qualitatē per contraria alterant. Variantur autem medicationes, pro laborantium particularum diversitate. Una quippe indicatio ex similaribus sumitur partibus, altera ex instrumentariis. At ea quæ ex similaribus sumitur, modum calfaciendi, refrigerandi, siccandi & humectandi determinat. Quæ verò ex instrumētariis, tum locū ipsum, per quem vacuare oportet, tum vacuationis rationē, tum verò in similis speciei medicamentorum usu ipsum pluris minorisq; modum. Porrò vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincit, contrà q̄ in erysipelate. In hoc nanq; refrigerationis indicatio magis urget, quā vacuationis: etsi ubi refrigeratum erysipelas est, ad ea quæ digerūt medicamenta cōvertimur. At in phlegmone tantisper refrigerandū est, quatenus & ad incremētum eius sistendum, inhibendumq; est cōmodum. Quippe refrigeratio repercutit id quod affluit, & ex eo quod in laborante continetur particula, aliquid in proximas partes repellit. Simili modo & quę modicè excalfaciūt, utraq; interdum ratione prosunt: quòd & dolorem sedent, & cōtenta in parte ægra digerāt. Siquidem mitigando dolorē, augeri phlegmonas vetant: digerendo, quod earū jam cōceptum est, sanant. Si iecur inflammationē cōtrahere cœperit, ac totū corpus egeat inanitione, virtusq; valida sit, atq; æger pubertatē attigerit (puer enim, quæ per dissectam venam fit vacuationem non feret) pariter tum revellendus, tum educendus, qui ad ipsum fluit, sanguis est, interna in dextro cubito insecta vena: propterea quòd & è directo, & ampla via, cum vena quæ cava dicitur, societatem habet. Hac nō apparente, media secanda est. Quòd si nec illa se ostēderit, reliqua & tertia incidenda venit. Ac modum quidem vacuationis, ex redundantiæ modo, ætate, natura, anni tempore, regione, consuetudineq;, atque ante hæc, ipsa laborantis virtute, invenies. Venæ autem secandę electio à parte laborante indicatur. In universum aūt, quàm longissimè à tentata fluxione parte quod redundat revellere, nequaquā ad eam trahere, convenit. Hac ratione, nec si hepar, aut ventriculum, aut intestina phlegmone occupare jam cœperit, medicamine quod alvū dejiciat, uti conveniet. Eandem cum his indicationem & uterus sortitur, sicuti cum venæ vasis pudenda. At vomitu uti pudibundis laborantibus, in diversa revellens auxilium est. Eadem ratione in omnibus quæ circa caput accidunt, alvi subductio in contrariū avertit. Si qua verò circa fauces, & palatum, aut linguam, aut denique in ore phlegmone laborare cœperint, in his omnibus cavenda sunt, quæ pituitam per os evocāt, Græci apophlegmatismos appellant. Satius nanque tunc fuerit derivare ad nares, incidereq; humeralē in manu venā: vel, si ea nō cernitur, mediam. Ubi jecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internam. In angina primas in manibus: secundas eas quæ sub lingua habentur. At iis quę in occipite sunt afflictis, etiā eam quæ in cubito est, necnō eam quæ habetur in fronte. Renibus verò, & vesica, & pudendo, & utero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimùm quæ sunt circa poplitem. Sin minus, eas quæ sunt juxta malleolum. Ac perpetuò quidem in omnibus, eam quæ è directo est. Ubi jecur phlegmone invadit, quæ in dextra sunt manu: ubi lienē, contrà. Itaq; statim prima vacuationis diversitas pro particularum diversitate variatur: constatq; communē, quòd sit vacuandum, indicationem, non magis esse utilitatis quàm noxæ causam. Porrò ubi pectus, aut ventriculus, aut partes circa collum capútve laborant phlegmone, etiā excogitatū est artus vincire. Quippe ipsum quod infestatur phlegmone, haudquaquā vinciendū est. Sed si in manibus sit phlegmone oborta, crura. Sin in cruribus, manus. Jam verò nec refrigerare inter initia, aut astringere, citra laborātis particulæ indicationē, utilitatis magis quàm noxæ sunt causæ. Nam particulis quidem quæ juxta artus sunt sitæ, tutò ministrare possis frigidam aliquam fomentationē. Jecinori verò, si phlegmone infestari cœperit, non licet imponere actu frigidum, aut fomentum, aut cataplasma. Rursus astringens oleum, nec oculis, nec oris partibus admovebis, sicubi hæc tentari phlegmone cœperint. Auri verò, etiam si acetum cum rosaceo infundas, nihil offendes. Victus etiam pro partiū ratione variatur. Quippe ijs quibus glandulæ, aut aliquid circa artus tētatur phlegmone, tot & talia exhibenda sunt, quot & qualia facilimè cōcoquent. At si jecur vētriculusve infestet phlegmone (cum munus eorū sit toti animali cōmune) victu exquisitissimo est opus, qui videlicet meatu aperiat detergeatq; citra rosionē, ac breviter omnis tenacitatis sit expers: qualis utique in cibis est ptisana, & in pharmacis oxymeli, aqua distemperatū. Cæterùm dulcibus omnibus tum jecur, tum lien intumescit. Jam verò astringentia omnia, mala jecinoris phlegmonis sunt incōmoda, præsertim iis quæ in cavo eius consistunt. Similiter ea quæ mordent, phlegmonas quæ in cavo sunt visceris, quàm quæ in gibbo cōsistunt, magis irritant. Iis quippe quæ in gibbis sunt, mutata jam veniūt quæ assumpta fuerūt: & quòd prius concocta sint, & quòd sanguini, qui in jecinore prius erat, admista. Cavo aūt jecinoris phlegmone obsesso, protinus etiā venas quæ in mesenterio sunt, unà phlegmone laborare est necesse, cùm ex vena portę exoriatur: protinúsq; etiam, quæcunque osculis earum incidunt, vim suam ostendere. Porrò ubi jecur phlegmone obsessum est, mediocriter astringi per cataplasmata mistæ materiæ debet, quòd altricis facultatis principiū animalib. sit, & venosum ab hoc exoriatur genus. Ut autē jecinoris cavum per alvum purgatur,

Apophlegmatismos fugiendos esse, ubi partes oris sunt inflammatæ.

Phlegmone occupante oris particulas, divertendum ad nares esse, secandamq; humeralem in manu venam, aut mediam.

Vena secandæ ratio in iecoris, pulmonis, pectoris, cordis, faucium, occipitis, renū, vesica, pudēdi, & uteri affectibus.

Vincula non esse iniicienda inflāmatæ particulæ: sed illi quæ opposita est.

Iecinori, si phlegmone infestari cœperit, nihil actu frigidū esse applicandum.

Auri inflammatæ nihil nocebis, vel si acetum cum rosaceo infundas.

Victus pro partium ratione variatur.

Victus iecori ventriculoq; inflammato conveniens.

Dulcibus intumescit tū iecur tum lien.

Cavo hepatis phlegmone obsesso, venas meseraicas similiter inflammari.

Iecur phlegmone obsessum, cur mediocriter astringendum sit, per cataplasma mistæ materiæ.

Hepatis partes per quas vias, & quibus purganda remediis.

purgatur, sic gibba eius, per ea quæ modicè urinas movent. Cujus generis apium existit. Procedente autem tempore, ubi phlegmone jam concoquitur, etiam valentioribus uti licet: ut asaro, Celtica nardo, phu, petroselino, smyrno, et meo: sicuti etiam per ventrem vacuare, si cavum afficitur, cnico cibis admisto, & urtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus præterea quæ modicè alvum dejiciut. Magisq; in remissionibus, tum his ipsis audacius quàm antè utendum: tum verò quæ ijs sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim tunsis, ac in molissimum pulverem redactis. Exhibenda verò & hæc sunt vel ex ptisana, vel ex aqua. Ego nanq; etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri vertari corticem. Sed clystere etiam ipsos vacuare expediet: inter initia quidem, vel sale, vel nitro, vel aphonitro cum mulsa distemperatis contentis: in remissione verò, potissimumque si quid scirrhosum relictum è phlegmone est, etiã valentiora medicamenta miscentibus nobis.

Hepati obsesso phlegmone quales clysmi conveniant.

Quippe hyssopum eo casu aquæ incoquimus, & origanũ, & colocynthida, & minus centaurium. Opportunissima nanq; ad scirrhum sunt jecur, lienq; si quis, parum habita de his ratione, glutinosis cibis utatur. Etenim substantia lienis, tametsi rarior quàm jecinoris sit (est enim illis substantia lutosa) crebrius tamẽ scirrhosis vitiis affligitur, propter nutrimẽti, quo alitur, speciem. Siquidem crasso nutritur sanguine, qui veluti limus purioris est, facillimeq; nigra bilis efficitur. Renes etiam facilè scirrhis deprehendi, atq; idcirco nephritidas alias omnino solvi non posse, alias ægrè solubiles esse, ratio docet: cùm & crassa substantia sint, & nõ careant excrementorũ vitio. Quo fit, ut qui crassi succi cibis vescũtur, calculi vitio vexentur. Medicamina igitur horũ affectuum ea esse constat, quę dissecent, dissolvant & frangãt: quæ utiq; ex eorum sunt genere, quæ obstructiones erunt atque detergent: cæterũ viribus valentiora. Curationẽ autem unà coindicant, virtus, natura, ætas, anni tempus, regio deniq;, cõsuetudoq;. Jecinore itaq; laborante phlegmone, quæ extrinsecus applicatur, ea mistæ esse facultatis esse debent: idq; non in generatione phlegmones modò, sed etiã cùm nec affluit amplius quicq̃, nec repelli quod in laborante particula cõtinetur, potest. Quo quidem tempore duplex nobis indicatio suggeritur: altera quidem à phlegmone, sui evaporationẽ poscente, nimirũ digerentia: altera verò ab affecta parte, quæ per astringentia robur eius servari jubet. Quare coëuntibus unà contrariis indicationibus, compositum quoq; esse medicamentũ oportet: nempe astringens simul atq; relaxans. Verùm tuendi roboris indicatio, in ijs tantum partibus est cõmunis, quarum munus ex usu est universo corpori. Igitur nec lienem tantùm relaxantibus curare oportet, cùm hic quoq; ex jecinore quicquid limosum & melancholicũ est expurget, propterea scilicet, quod ex eo humore nutritur. Idcirco quoties obstructio aut phlegmone, sed præcipuè scirrhosa, in eum incidit, tum ea quæ obstructiones eximant, tum quæ dissecent, vehementiora exigit. Nam quale medicamentum jecinori absynthium est, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus jecinori est eupatoriũ, tale scolopendriũ lieni. Siquidẽ similia genere medicamenta, quẽadmodum & nutrimenta, ambo viscera postulant: cæterùm tantò valentiora & acriora lien, quantò crassiore utitur alimento. Jam verò cùm gibba jecinoris expurgari per renes oporteat, sicuti cava per inferiorem ventrem: lieni sanè per renes nulla administrari potest vacuatio, sed tantummodo per intestina. Proinde ubi phlegmone premitur, dejectoriis ipsum medicamentis tũ detergemus, tum lacessimus, quò demittat deponatq; superflua. Est autẽ duplex ratio ejusmodi medicamentorũ usus. Nempe, ubi partes superius sitæ laborant, per ea quæ edũtur bibunturq;: cùm inferiores, per id quod fit per clysterem infusum. Quandoquidem quæ eduntur ac bibuntur, eorum vis, anteq̃ ad inferiores partes perveniat, resolvitur. Quæ infusa sunt, ea omnino ad jejunũ usq; ascendere nequeũt. Porrò gula (quæ stomachus propriè vocatur) affecta cataplasmata super dorsi spinam imponimus: nõ autẽ in anteriori parte: quod facimus, ubi phlegmone os ventriculi urgetur. Siquidem spinæ gula superjacet, per collum & pectus deorsum usq; ad ventriculum exporrecta. Jam quemadmodũ lien & jecinoris cava, per intestina: gibba illius & renes per urinas purgantur: sic pectus, ubi interna eius tentantur phlegmone, per succingentem membranam, aliquid in mediũ sui pulmonumq; spacium transmittit. Id autẽ expurgari per eandem qua pulmo viam debet. Propinãda igitur ijs qui sic affligũtur, sunt, quandiu quidẽ ipsa invalescit phlegmone, medicamẽta quæ mediocriter vias aperiant, & crassos humores dissecent: ut ptisana & mulsa: in exquisita autẽ declinatione phlegmones, dum educi jam excrementa postulant, quæ id valentius molliantur: ut urticæ semen, & mulsa, in quam fuit cõjectum paululùm acrium herbarum: quales sunt, origanum, hysopum, calaminthæ, pulegium, & Illyricæ ireos radix. Oxymeli etiam quod ex marrubio conficitur, crassiora pectoris pulmonisq; excrementa incidere potest. In universum autẽ quæ in alto corpore affliguntur phlegmone, eæ partes paulò acriora, q̃ pro phlegmones natura, medicamenta desiderant. Resolvuntur siquidem eorum vires, dum altè descendunt. Hac ratione & cucurbitula (strenuum planè auxilium) est inventa, tum ut foras evocentur quæ sunt in alto, tum ut eximantur & eruantur, quæ jam in scirrhum abeunt. Verùm utendum cucurbita in ipsa parte quæ phlegmonn urgetur, inter initia non est, sed posteaq̃ universum corpus vacuaveris, *atq; ex usu jam esse videatur, eorũ quæ in inflammata particula cõtinentur, aliquid aut vacuare, aut versus exteriora revellere. Proinde ubi affectus *etiamnum in generatione consistunt, minimè ipsis membris quæ laborare incipiunt, sed iis quæ continua his sunt, cucurbita imponi debebit, avellendi in cõtrarium causa. Sic nanq; ad mamillas cucurbitas imponimus, cùm sanguis ex utero profluit, defixo maximè in ipsis cõmunibus pectoris & uteri vasis, eius ore. Sic si è naribus sanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus.

Scirrho esse opportunissimum hepar lienemq;.

Lienis substantia quã hepatis, esse rariorem.

Lien crasso nutritur sanguine.

Renes facilè scirrhum contrahunt.

Calculos quæ soleant gignere.

Calculis quæ medicamenta congruãt.

Hepatis inflammati curatio.

Lien nutritur ex melancholico sanguine, quem expurgat ab hepate.

Lien obstructum aut inflammatum, qualia medicamenta postulet.

Lien hepa[r] simi[lia nu]trimenta [et] medicam[en]ta requir[it].

Lien cra[ssio]ri utitur [ali]mento q[uam] hepar.

Hepar pe[r] quam re[nes] vacuatur.

Lien per [in]testina [va]cuatur.

Clysmos [non] posse us[que ad] iejunum [a]scendere.

Gula a[f]fecta, cata[plas]ma esse a[pplicandum] per spina[m] dorsi.

Pectus pe[r] quam re[nes] purgatur.

Pectori p[hle]gmone ob[sesso] quæ medi[ca]menta co[nveniant].

Inflamma[tio]nes altiu[s si]ta, cur pe[r] medicam[en]ta acriora [po]stulet q[uam] pro ipsa[rum] ratione.

Cucurbit[a] quorsum [in]venta.

Cucurbit[a] quando [u]tendum.

Cucurbit[a] quorsum mamm[is af]figi solean[t].

Sic &

Sic & omne aliud sanguinis profluvium, ad contrarium per communes venas avertimus: quemadmodũ rursũ & sanguinẽ (si ita est opus) attrahimus. Siquidẽ quũ mẽses evocare in animo est, pubi & inguini cucurbitã affigimus. Ad hæc, in occipite cucurbita defixa, efficax est remediũ ad oculorũ fluxiones. Vacuari tamẽ prius totũ corpus expedit. Nam si refertũ sanguine corpus sit, in quacunq; parte capitis cucurbitã defixeris, totum ipsum implebis. Adverte autẽ, ubi dicimus, astringere incipientẽ phlegmonẽ esse opus, non quodlibet astringẽs in iis q̃ devorãda sunt, exhibendũ esse, sed ea tantùm, quib. nulla corruptrix admista vis insit. Nã chalcãthus inter præcipua astringit: sicuti etiã misy, & sori, & chalcitis, & diphryges, & æs ustũ, & squama eius, & flos. Verũ hæc medicamẽta, noxia devorata sunt: quocirca stomaticis ea miscere tutũ non est. Defluit nanq; interdũ ex his aliquid ad ventriculũ. Sed nec aloën ꝓbè miscueris iis medicamẽtis, q̃ phlegmones alicuius causa, quæ intus cõstiterit, devoranda sunt: quando huic quoq; purgãdi vis quædam inest. Cæterùm ubi phlegmone ꝑsus inclinaverit, si quis paululũ aloës admisceat, dejiciẽdi ventris gratia, qui prorsus nõ dejecerit, nihil lædet. Quanq̃ satius fuerit mercuriali, ut urtica, aut cnico, alvũ sic laborantiũ subducere. Admodũ itaq; necessaria est indicatio quæ à particulis sumitur. Quæ nec ipsa sat est ad curandos morbos, nisi etiã methodos de medicamẽtis didiceris. Ut autẽ ad affectus capitis jam nostra revocetur oratio, oxyrhodinũ quo caput phreniticorũ perfundimus, sanè universos redarguit, quicũq; principẽ animæ partẽ in corde statuit. Siquidẽ per id genus affectus, non capiti, sed pectori præsidia admovẽda essent. Atqui non in phrenitide modò, sed in lethargo etiã (ꝙ vitiũ illi contrarium quodammodo secundum speciẽ existit) universi applicant ipsa remedia capiti, in quo scilicet princeps animi pars residet. Ergo quum humor qui in capite redundat frigidus est, insensibilitas immobilitasq; hominem opprimunt: quũ verò calidus est, perpetuus potius motus, unà cum rationis noxa. Accidit enim segnitia ex frigore: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, demẽtia. Igitur in eiusmodi affectibus, si virtus valida sit, ac nihil aliud prohibeat, ut crudi humoris copia, vel ætas puerilis, vel anni tempus, vel regio in qua sit extremus calor, vel frigus, statim ab initio vena tundenda est. Atq; hoc quidẽ cõmune utiq; vitio, & ei quod cum sopore, & ei ꝙ cum vigiliis incidit. Commune præterea utriusq; est, ut oxyrhodinum in principio admoveas. Nam repellendus à capite humor est, quisquis is fuerit. Quę sequuntur, cõtraria sunt. Nam quæ cum vigiliis cõjuncta sunt, ea lenire expedit: quæ cũ immobilitate, excitare. Jure ergo quũ in summo incremento sunt, in vitiis quæ pervigilio & delirio infestant, perfusiones ex papaveris capitib. applicabimus. Odorẽ quoq; naribus objiciemus: ac nariũ alas intus, vel frontẽ ex similibus medicamẽtis illinemus. Quippe sopire ac stupefacere princip...ẽ facultatem oportet, cerebrũ scilicet, quod supra modũ incaluit, refrigerãdo: in contrariis autẽ vitiis excitare: ac noxii humoris, q̃ citra putredinẽ, & citra febrim, altos sopores invehit, crassitudinem incidere, excalfacereq;. Tales nimirũ altos sopores, Græci apoplexias, caros, & catochas appellant: Quòd si quãdo humor putrescat, utiq; cum febri incidunt ea genera, vocaturq; morbus Græcè lethargus. Incoquẽtes igitur in aceto thymum, & pulegiũ, & origanũ, aliaq; id genus, naribus sic affectorum admovebimus, quò vapor sublatus ad cerebrũ, humoris crassitudinẽ dissecet. Mox etiã palatũ valentib. & acribus medicamẽtis ungemus. Ab his verò etiã sternutamẽtis utemur: tũ capiti similes præsidiorũ facultates imponemus, adaucta semper eorũ, etiã ad ipsum usq; sinapi, vehemẽtia, si vitiũ diu ꝑseveret. Quinetiã cucurbitis ad utrunq; vitiũ, si diutinũ sit, utemur: itémq; castoreo, q̃ppe ꝙ ipsum ꝓbè cõcoquit, debitè administratum. Quoties aũt medicamẽti alicujus vim exactè ad cerebrũ descẽdere voles, ad coronalẽ vocatã suturã (cujus plurima diversitas in hominibus est) id applicabis. Nam præter reliqua, tenuissimũ, & rarissimũ eo in loco est craniũ. Cõmodius etiã fuerit, si & cũ infrictionẽ id facias, aut tonsis capillis, aut etiam planè abrasis. Quòd si humidũ sit ꝙ applicandũ est, si id ex alto effundas, ac veluti fontis ritu illidas: quippe penitus intrò ab ictu magis impellitur. Sicuti autẽ hìc vehemẽtior humoris casus cõducit, ita in oculis adversatur. In capite nanq; insensile os est ꝙ feritur: in oculis mẽbranosa quædã & imbecilla, maximéq; sensilia corpora. Et in capite q̃dẽ, aliud est ꝙ ictũ excipit, aliud ꝙ curatur: ꝙq; ictũ nõ sentit, ita facultate, q̃ ex incussu ad ipsum ꝑvenit, fruit̃. At in oculo, ꝙ est curandum, idem valenter feritur. Quare infundere huic sensim medicamenta, liquata humoribus mitissimæ facultatis, oportet, attollentes palpebram superiorem blandissimè. Meritò autem cõmendatur ad phlegmonem oculorũ, ex ovi humore, id quod tum glutinosum est, tum minimè mordẽs. Cęterùm quæ terrea corpora ocularìis medicamẽtis miscẽda sunt, ea lævigari exactissimè debẽt. Dolẽt porrò vehemẽter oculi, aut ex vehemẽti acris cõfluentis humoris morsu, aut quòd eorũ tunicę plenitudine distendantur, aut ꝑpter crassorũ humorum, flatuosive spiritus extensionem. At morsum quidem, tum purgantibus medicamentis, deorsum nempe revellendo, & vacuando, curare convenit: tum ipsi particulæ ovi humore infuso, quò ꝑ eum acris fluxio sine offensa eluatur. Ubi autem concocta jam ipsa phlegmone fuerit, & simul corpus vacuatum, tum utique lavationes in balneo his sunt aptissimæ. Nam & dolorem statim sedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt, maxima quidem ejus parte inter lavandum per totum corpus excreta, reliquo verò contemperato. At distẽtionem quæ ex repletione ꝑvenit partis, missione sanguinis, & alvi dejectione, & infernarum partium frictione, curare conveniet. Quòd si necessitas aliquãdo urgeat, etiam ligandis artubus: mox fomentis ex aqua dulci modicè calida, laboranti particulæ adhibitis. Ad humorum, vel flatuosi spiritus extensiones curabimus: vacuato prius in his quoq; toto corpore: sed & humorum momen-

Lethargus quid.

Coronali sutura esse applicanda medicamenta, quorum vim exactè ad cerebrum descendere volumus.

Capiti instituta fomenta humida, esse illidenda ab alto.

Oculorũ phlegmonas iuvat albumen ovi.

Oculorum dolor undenam exoriatur.

Oculorũ morsus curatio.

Oculorum inflammationi quando, & cur balneum conducat.

Oculorum distentionis à plenitudine curatio.

Oculorum à flatulenta substantia extensorum curatio.

to averso deorsum. Mox localib. remediis utendum: nō tamē medicamētis iis quæ repercutiāt, ac reprimant, sed potius iis quæ discutiāt. Igitur fœno græci decoctū iis infundendū est: quòd omnium maximè sine offensa digerat. Verùm tū reliquos morbos, tū phlegmonas, sicubi curas, nullo evaporāte auxilio prius fidenter utēris, q̃ totū corpus, aut pars quæ excrementū transmittit, vacuetur, aut cōtrariis qualitatib. alteretur, si aliquam intemperantiā sortiatur, quæ ipsius fluxionis existat causa. Sic.n. diutinas oculorū fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atq; ad capitis custodiā cōversi. Plurimum aūt vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida: nec dubiū est, quin etiam ambæ congrediantur. Rariores sunt, quæ propter calorē, acrem oculis fluxionē immittunt. In quibus oleo crudo, & Hispano, & rosaceo, uti expedit: tum frequenti ex aqua dulci in balneo lavatione. Quòd si arteriæ, venæúe quæ juxta oculos sunt, imbecilliores sint redditæ, adeò ut aliorū vasorum supervacua recipiant, aliqua earū parte excisa, aut etiā totis abundè altè præcisis, dura cicatrice quod interest intercipiemus. Cæterū in reconditis vasis hoc fieri nequit, ac proinde eorū vitia ægrè curationem recipiunt. Vasa verò cōspicua, vel absq; chirurgia licet corroborare, illitis medicamētis quæ robur inserāt. Est & quādo calidus sanguis, ac vaporum plenus, ad caput ascendit, ac maximè in arteriis redundat. Cui vitio saluberrimum est remediū, ut eæ incidātur arteriæ, quæ circa caput & calidiores apparent, & majorē exhibent pulsum. Quæcunq; verò & parvæ, & prope cutem resident, harum vel si partem aliquā excideris, veluti facere in varicibus crurū solemus, aptius erit. Quòd si inter nudandum appareat tibi vas magnū, aut magnū exhibere pulsum, tutius fuerit vinculo id prius excipere, moxq; in medio est, præcidere Sunto aūt ejusmodi vincula ex materia aliqua minimè putrescibili, potissimū si iis arteriæ sint excipiēdæ. Etenim quæ caro in abscissis vasorū partib. coalescit, ea ꝓ operculo est, atq; ipsorū oscula claudit. Quod quidē ubi factū jam cernimus, decidere tunc tutò vincula possunt. Ac sic etiam varices curamus, quæ dilatatæ sunt venæ, potissimùm circa crura & testiculos.

Fœnograci decoctum oculorum tensioni confert.

Digerentib⁹ non esse utendum fidenter priusquam universo corpori, aut parti quæ excrementū transmittit, consultum fuerit.

Oculis vasa adiacentia præcidenda tunc esse, dū imbecilliora reddita, aliorum vasorū excrementa recipiunt.

Vasa conspicua posse absque chirurgia corroborari, illitis medicamentis quæ robur inserant.

Vasa excidēdi ratio.

Varices qua ratione curentur.

GALENI PERGAMENI de methodo medendi, lib. XIIII.

Haud lōgè verò abest à phlegmone alius morbus erysipelas dictus: qui quidem ex succo bilioso ortus, tumorē caloremque cū illa sortitur communē. Dissident inter se tamen affectus ii, primū maximeq; colore. Quādoquidē si is ruber sit, vitiū vocatur phlegmone. Sin pallidus, flavúsve, vel ex pallido flavoq; colore mistus, erysipelas. Præterea pulsatio est magnæ phlegmones proprium symptoma: quippe quæ copioso sanguine in aliquā particulā procūbente, orta, altè magis in corpus dimittitur: inibiq; dolorē pulsatilē, cum tensione & renixu excitat. Erysipelas verò in cute potius consistit, ob tenuitatē ipsius pallidæ bilis. Ac corpore quidem ꝓ naturæ modo se habente, amaræ bilis succus exhalat insensibiliter. Ubi verò is vel longè copiosior, vel crassior, q̃ pro modo naturæ, redditus, universus ad cutim cōpulsus fuerit, eam tum perurit, tum in tumorē attollit, aliquid etiā subjectæ partis occupans. Hic itaq; affectus erysipelas nuncupatur. Qui quidē interdū cum exulceratione supremæ cuticulæ accidit, ubi scilicet bilis ipsa crassior simul atq; acrior existit, interdū aūt sine hac incidit. Ubi verò nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio est, sed ex ambab. conflata: utiq; ab eo q in miscella exuperat, nomē tumori indatur, dicaturq; de eo id q præpollet, sicut vel phlegmonē erysipelatosam affectum ipsum vocemus, vel erysipelas phlegmonosum. Cæterum ubi neutrū vincit, ibi vitiū phlegmones-erysipelatosq; mediū vocetur. Ergo omnib. q sic præter naturā cōsistunt tumoribus, cōmunis indicatio vacuatio est: quæ nimirū administratur dupliciter: una repellentiū ad alias partes, altera per halitū digerentiū. At quoniā erysipelas nō quantitate modo affligit, sed etiā ob vehementē inflāmationē qualitate ipsa cruciat, requirit ampliorem refrigerationē quā phlegmone. Cavendū tamē est interim, ne in princeps aliquod membrū ipsam bilē repellas. Ac proinde, quemadmodum in phlegmones curatione, post totius corporis vacuationem auxiliis repellentib. utimur, sic facies in erysipelate: sed ꝓ sanguinis missione medicamento q bilē trahat purgās, ipsam verò afflictam partē refrigerās. Cujus sanè refrigerationis terminus esto, ipsa coloris mutatio. Etenim q purum erysipelas est, statim cum hoc cōquiescit. Quod nō purū, sed quodāmodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, lividā cutim præfert: nigricatq;, si magis. Quāobrem satius fuerit, ubi laborātis particulæ alteratū colorē videris, à refrigerantib. astringentibusq; ad contraria transire, prius q̃ vel livida vel nigra prorsus fiat. Refrigerat porrò, solanū: sempvivū, portulaca, umbilicus veneris, psyllium, altercum, lactuca, intybum, palustris lenticula, cerata ex aqua admodū frigida, & alia id genus. Ubi verò inflāmatio ægrotantis membri jam desijt, cataplasma illi, prius quàm liveat, ex hordei farina imponendū. Quòd si livor jam occuparit, id incisa prius cute imponatur, perfundendusq; locus plurimū quidē ex aqua calida. Sed & marina aqua, & muria cōducet interim. Quinetiā ipsi cataplasmati ejusmodi aqua, vel acetū, vel oxalme misceatur. Nullum autem valenter calfacientium est medela erysipelatis, prius q̃ id quod mutatur, desinat esse quod antea fuerat, atq; alterū jam, illiq; contrariū evaserit. Interdū etiā erysipelas miscetur œdemati, diciturq; erysipelas œdematosum: quēadmodum ubi ex nimia refrigeratione durū ægreq; solubile est redditū, erysipelas scirrhosum vocabitur. Quod igitur ad curationē pertinet, potissimum contra exuperans est pugnandum, non neglecta interim alterius indicatione. Sicuti autē ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituita constat œdema, existens laxus quidam tumor & indolens. Qui quidē in aquę inter cutim dispositionibus, necnon in phthoē, solet etiā pedes affligere. In illis tamen affectibus, quum talis tumor symptoma sit, nullā seorsum propriā curationem requirit. Nam satis erit tunc perfricare

Erysipelas unde gignatur.

Erysipelas quomodo à phlegmone differat.

Phlegmones generatio & symptomata

Erysipelas quid.

Phlegmone erysipelat. Erysipelas phlegmonosum.

Evacuatio in tumoribus prater naturam, dup[lex]

Erysipelatis curatio.

Erysipelatis refrigerationis terminus ipsa coloris mutatio.

Erysipelatis refrigerando medicamenta idonea.

Erysipelas œdematosum unde acci[dat]

Oedema est humor laxus & indolens ortus à pituita.

Oedematis curatio.

care crura, aliàs oxyrhodino, aliàs oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino sal habente. At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema cõstitit, abundè aliquando satisfacit spongia recens, potabili oxycrato madidata. Deligare verò ipsam debes, ab inferiore parte incipiens, ac suprà desinens. Si recentis copia non sit, antiquam detergebis, expurgabisq; nitro, aphronitro, & aqua lixina. Quòd si sic œdema non subsidat, ubi rursus deligabis, pusillũ aliqd aluminis cõjicies, ac novam spongiã admovebis: aut etiã ellychnion molle, madésq; ex posca, quæ aluminis nonnihil receperit. Sit aũt arctatio mediocris, veluti in ossis fractura. Ac primæ quidẽ fasciæ injectiones, q̃ scilicet infernè incipiũt, magis arctandæ: q̃ deinceps sunt, sensim remittẽdæ. Idoneũ etiã medicamentũ ad hæc est glaucium ipsum, liquatum in posca: nostrũq; medicamẽ, ꝙ ex eo cõficitur: quodq; nõ œdemata modò, verùm multò etiã magis tũ erysipelata, tũ phlegmonas incipientes sanat, ac potissimũ calidas. Porrò scirrhosis affectibus (q̃ à glutinosis, aut crassis, aut utriusq; rationis participibus humorib. trahũt ortũ) nullũ vehementer excalefaciẽs, siccánsve medicamentum est aptũ. Nã quæ ejusmodi sunt, digerũt quidem subtilia: quod verò reliquũ est, multò magis impingũt. Qua ratione etiã calculi gignuntur in renibus, asso scilicet in his crasso glutinosoq; succo. Quare ea tantùm sunt admovenda tumorib. induratis, q̃ molliẽdo digerere possunt: cujusmodi sunt, tũ cervina medulla, tum vitulina, tũ sevũ hircinũ, taurinũ, & leoninũ. Ad hæc, ammoniacum thymiama, bdelliũ utrunq;, sicuti etiã styrax. Sed ex his, humẽtiora sunt præferẽda. His igitur attẽtus indicationibus, etiã cõplicatos affectus sanare poteris. Cæterùm si tendones & ligamenta indurata fuerint, aliqd incidentiũ emollientib. admiscere oportet: cujusmodi vel in primis acetũ est. Equidẽ pyriten lapidẽ, aut molarẽ, sed candentẽ, in aceto quàm acerrimo extinguere soleo: dein scirrhosum ligamentũ, vel tendonem exponere, ut calentẽ vaporem excipiat, in eoq; dimoveatur. Postea verò medicamen ꝙ emolliat impono, oleoq; aliquo tenui, à principio curationis, particulã laborantẽ ꝑfundo. Itaque curatio q̃ per acetũ administratur, utilis est vitio jam adulto: & quũ præparata jam sub mollientibus pars fuerit. Ad ligamenta autem & tendones, nec sæpe, nec inter initia, nec longo tẽpore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur utendum est: quamvis in liene & carnosis musculi partibus tutus eius sit usus. Ac ammoniacum quidem thymiama liquatũ aceto, ad luti scilicet crassitudinem, complures lieni imponunt: idq; solum ei curando sæpe fuit satis. Induratis etiam musculis, ubi emolliti per alia medicamẽta jam fuerint, ammoniacum aceto liquatum maximũ usum præstat. Sufficit autem eo uno alteróve die usos, rursus ad emolliẽtia reverti. Ego verò medio tẽpore cataplasmata ex althea sum usus. Cujus radix sevo anserino, aut gallinaceo, aut suillo liquata, salutare ad emolliẽdos scirrhos medicamẽ existit. Sylvestris quoq; malvæ, q̃ passim nascitur, folia, cum supradictorũ aliquo tunsa proficiẽt. Meliora tamẽ crudis sunt, quę modicè antè sunt cocta. Variatur itaq; curationis motus pro differentiis particularũ. Quippe laborantib. præcordiis œdomate, nemo ex posca frigidam applicuerit spongiã, nec absynthiũ oleo incoquẽs, genu quisquam perfudit. At jecinori ægrotanti & lieni, cũ maxima utilitate adhibetur. Vocatur igitur scirrhus impræsentiarũ tumor durus & indolens, nõ tamẽ omnino absq; sensu. Talis n. nõ est sanabilis. Reliqui oẽs, sicuti ægrius sensilẽ ipsam partẽ affectã reddunt, ita omnino insensibilẽ nõ efficiũt, utiq; si sensilis sit natura. Ligamẽta nãq; scim⁹ insensilia esse. Sed jã ad inflãmationes nos convertamus q̃ qdẽ ex flatuoso spiritu in aliqua cavitate collecto oriũtur. Differt aũt inflatio ab œdemate, ꝙ ille tumor sit laxus & digitis cedẽs, utpote à pituita exortus: inflatio aũt maximè renitatur tangenti, sonitumq; veluti tympanũ reddat. Scopus autem omnium inflationum communis est, ut, quod præter naturam est, vacuetur, in quocunq; id cõtineatur: ꝓprius verò, ut tenuissimis & calidis potestate medicamentis. Atque in ventriculo quidem, inflatisq; visceribus, oleum quod tenuium sit partium, quodq; rutã habeat incoctã, aut semen cumini, aut apii, aut petroselini, id præstabit. Aliquãdo verò & cucurbita magna bis térve sine incisione medio ventri affixa. At in artubus & musculis, qui sub cute, aut etiam membranis quæ ossa vestiunt, sunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, lixivium nova spongia exceptum, abundè fuerit. Sin dolor quoque urgeat, ungenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendiq; vim habeat. Musculi verò simul & inflati & dolentes ob contusionem, satius est, ut in principio sapa cũ vino & aceti pauxillo, mediocriq; olei portione, omnibus unà modicè calfactis, atq; lana succida exceptis, foveatur. Quòd si succidæ facultas nõ sit, ipsius œsipus injiciendus supradictę miscellæ est. Ceratũ etiam quod ex œsypo componitur, ad idẽ nõ inidoneũ fuerit. Debent enim cõtusi musculi leniri medicamento, cui mista facultas sit, quæ simul concoquat, digerat, & modicè astringat. Quandoquidem si nihil astrictionis sortiatur, auget aliquãdo phlegmonas, præcipuè in iis corporibus, q̃ sunt plethorica. Igit᷑ si dolor vehemẽs urgeat, mitigativa magis medẽdi ratione utẽris. Sin verò ille absit, majori vi contra inflationẽ instabis, ꝑ valẽtiora medicamenta: cujusmodi sunt lixiviũ, acetũ, & post hæc, vinũ. Quoties ergo de mitigando non laboras, illorũ plus in misturam cõjicies. Rursus ubi repellere studes, vini nigri, austeriq;, plus quàm ipsorũ, immittes. At si digerere malis, lixivii pl⁹ indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo erit utile, propterea quod mistas habet facultates. Quòd si muscul⁹ prorsus sine dolore sit, licet in lixivii penuria, pro illo aphronitrũ immittere, idq; minimè lapidosum, sed spumosum magis. Inflationes aũt inveteratas, primò quidẽ aliquo ex iis quæ ex lixivio cõstant, fovebis. Secundò verò strigmẽtis gymnasiorum fervefactis, & mox colatis, pollinem calcis vivæ inspergito, usq; ad crassitudinem luti, ac tandem cataplasma id affectæ sedi admoveto. Salutare etiã his medicamen est, ꝙ ex sycomoro conficitur. Est & alius inflationis affectus, priapismus dictus: quo detentis,

Curationis modum vari ari, pro differentiis particularum.
Scirrhus quid.
Ligamenta esse insensilia.
Inflatio ab œdemate quomodo differat.
Inflationum scopi.
Inflationes viscerũ quomodo discutiantur.
Cucurbitula flatui discutiendo est idonea.
Lixivium ex spongia applicitum, extremarum partium flatus discutit.
Musculorũ contusioni quæ conferat.
Oesypus.
Contusis musculis medicamẽta qualia nam esse debeant.
Acetum mistas facultates sortitur.
Inflationes inveterata qua ratione curanda sint.
Priapismus quid.

vel invitis, pudendum arrigitur. Etenim quum nervus propriā colis substantiā constituens, natura cavernosus existat, ubi halituoso spiritu impletur, ejusmodi affectū excitat. At halituosus spiritus in animalis corpore gignitur, ex succis sensim excalfactis. In primis ergo ea vacuatione universum vacuandū est corpus, q maximè videbitur ex usu fore ægrotanti. Dein verò imponendū ipsi laborāti particulæ medicamentū est, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret. Sin aliter, inter initia qdē, omnino quod modicè refrigeret: postea verò id necessum nō est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes, ejusdē facultatis medicamēto cōprehendendæ sunt. Etiā reliquus victus exhibend⁹, q & flatui adversetur, & siccet. Equidem quendā adolescentem sic affectum curavi, primū qdem sanguine misso: dein cerato, facto ex rosaceo simplici, imbutoq; aqua frigida, pudēdo ac lūbis imposito. Simili modo & aliū, qui post missum sanguinem, humido medicamēto, quod ex chamæmelo conficitur, est usus. Porrò illis etiam nymphææ aliquid potandum exhibeō, saltem in principio. Mox viticis semen: ac si traxerit adhuc vitium, rutæ semē copiosè comedendum. Est enim illud cōmune præceptū omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborum, quòd in fine calfacientibus & siccātibus sit utendum: quippe hæc, quod reliquum humoris est, prorsus absumunt. At verò maximè tumefactam cujusdam linguā curavimus, catapotiis ex aloë, scāmonia, & colocynthide, vesperi datis illum purgātes: lactucæ autem succo ipsam linguam colluentes. Quòd autem in priapismo vomitoriis medicamentis potius quàm subducentibus sit utendum, in linguæ vitio contrà, id ex partium situ indicari perspicuum est. Nam aversionis in contrarium, non à substantia, sed à curandi membri positu, inventio præstatur. Porrò ex tumorib. rubeus quidē, subesse humorē sanguineum indicat: sicuti flavus & pallidus, persimilē ipsis bilem. Subalbidus verò & laxus, pituitam. Sunt & alij tumores fusci, lividive, tactui admodū renitentes. Quòd si membrū sortiatur evidētiores venas, exaltatas eas juxta hosce tumores à crasso & nigriore quodámodo sanguine, videre licet. Qui humor, ubi incaluerit impēsius, aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodē, nigram efficit bilem, quam ne mures quidem ipsi gustaverint. Terra quoq; ab ea raditur: ac partes quæ raduntur, omnes attolluntur in altum: vocaturq; is affectus tum fervor, tum fermētatio. Est nanq; is humor talis, quale esse acetum docuimus: in vomitionibusque non rarò percipitur acidus: ut amarus, qui pallida dicitur bilis. Quę igitur verè dicitur atra bilis, acida certè est, atque terram fermentans, omniq; animanti injucunda. Quę verò ut talis fiat est apta, ea dicitur melancholicus humor, vel nigra etiā bilis: ita tamen ut distinguatur ab altera quæ ex assatione oritur. De nominibus tamen anxia disceptatione neglecta, nonnulli præter naturā tumores ex ejusmodi naturæ succo proveniūt, cujusmodi est fæx in vino, & amurca in oleo. Qui quidē spatio temporis putrescēte humore, propterea q sit impact⁹ in vasis, exulcerant⁹. Atq; hujusmodi sanè affectū cōmuniter omnes cancrū appellant. Quod vitium, perinde ut reliqua omnia, plurimā habet in majoris minorisque ratione differentiā. Igitur cōmunis cancri curatio, est melancholici succi vacuatio. Mox, ꝓhibitio, ne de cætero talis humor colligatur in venis: particulæq;, ne amplius redundantē succum recipiat, corroboratio. Solvemus aūt melancholicū succum, drachmis quaternis epithymi, in sero lactis, aut mulsa exhibitis: aut propinato medicamine nostro, q ex duob. & triginta simplicibus cōstat. Post purgationē, dictū jam de omnib. ejusmodi affectib. est, q vel repellere humorē qui in membrū ꝓcubuit oportet, vel ipsum digerere: præterea q in principio quidem tam in ipso purgationis tempore, quā ante id, repellere: ubi jam totum corpus exquisitè purgaveris, digerere. Ubi tamē mediocris tantùm purgatio præcesserit, mistū esse q applicabitur pharmacū, ex repellente digerenteq; facultate cōveniet. Cæterū ad discutiendos cancros, mediocriū viriū medicamentis est opus, quæ nec propter imbecillitatē vincātur, nec ꝓpter effectus vehementiā, ipsum sanguinem crassent. Quia verò ipsius vitii malignitas, ab iis quæ mordent irritatur, & efferatur: ob id utiq; nō modò mediocria viribus, sed etiā minimè qualitate mordentia, eiusmodi affectib. sunt idonea: materia quorū, ex ustis elotisq; metallicis desumetur. Quippe quæ medicamēta ex his cōponūtur, ad sanandos incipientes cancros, magnā vim obtinent. Majores verò sat fuerit, si his prohibeātur augeri. Cæterùm si quando cancrum per chirurgiā curare audebis, cœpisse quidem ab evacuando ꝑ purgationē melancholico humore oportebit. Ubi verò q vitiatū est, totum prorsus excideris, sic ut nulla supersit radix, sines effluere sanguinē: nec ꝓperè eum inhibebis: imò premendo potius quæ circùm sunt, venas, exprimes ex his crassiorē sanguinē: mox aliis ulcerib. similiter curabis. Est aliud vitiū, carbunculus appellatus, quod ex humore crasso ferventeq; nascitur. Incipit hoc plerunq; à pustula: aliquādo verò & sine hac. Cæterùm inter initia, quib. hoc instat, scabūt omnino particulā. Mox oritur pustula quædā, modò cineris colorē referens, modò etiam nigrior: qua rupta, ulcus cum crusta gignitur. Omnibus præterea his circūposita caro, in summā pervenit inflammationē: colore, magis q phlegmone, nigricans. Necessariò aūt sic affecti febricitāt: quare ab incisā vena incipienda curatio est, detrahendusq; sanguis ad animi usq; deliquiū: nisi aliud aliquid obstet. Imponi verò sibi ægra particula, quod ad humorum inflammationem spectat, refrigerantia desiderat: propter crassitudinē tamen humoris, atq; etiam malitiā, nec fluxionē avertere unquā poteris: & si quando id feceris, aliud quippiā, q in alto sit corpore, offendes. Atqui nec affluere is permittendus est. Quin potius inquirēda remedia sunt, quæ cū modicè reprimendo, etiā digerere possint. Tale ꝑfectò est tum cataplasma quod ex plantagine conficitur, tum quod ex cocta lente: scilicet miscentibus nobis his tenerā micam panis, & miscellanei, & in clibano cocti. Etenim panis omnino

Halituosus spiritus gignitur ex succis sensim excalfactis.

Priapismi curatio.

Nymphæa. Viticis semē. Rutæ semen.

Linguā maximè tumefactam qua ratione curarit Galenus.

Aversio est molienda in contrarium.

Color tumoris humorē a quo est ortus, declarat

Atrabilis generatio & facultas.

Fermentatio quid.

Melancholicus succus.

Cancri ratio.

Cancri tio.

Melan cum su purgan

Metalli medica ta sana incipien bus can idonea.

Cancri chirurg curatio.

Carbun descripti

Carbunc absq; febr non reper Carbunc curatio.

Carbuncu caplasmat idonea.

no puri substantia in cutis meatibus hærere est apta. Furfuraceus autem, crassiorum est partium. Super ipsum verò ulcus valens aliquod imponẽdum est medicamẽ: cujusmodi est Andronis, Pasionis, vel Polyidæ: liquariq; id cum vino aliquo dulci ad sordium crassitudinem debet. Quæ autem pharmaca reliquis adhiberi ulceribus solẽt, nempe quæ cõcoquant & pus moveant, ea nunc adhibenda nõ sunt, quandò ita particulæ putredinem auxeris. Scarificare etiam eiuscemodi tumores post sanguinis missionẽ alienum non est. Sunto aũt incisiones altiores mediocribus, propter infestantis humoris crassitudinem. Inflammatione cessante, ulcus ad cicatricẽ similiter reliquis, est perducendum. Atq; hactenus de carbunculis. Nunc verò de strumis disseram, quas chœradas Græci vocant: quæq; fiunt, glandulis in scirrhosum affectum mutatis. Est autem duplex ipsa glandularum natura. Quippe nonnullæ earum in quorundam vasorum medio, diductorum in varios ramos, ad tuendum eorum robur, sunt constitutæ: quarum haud magnus usus animantibus est. Aliæ verò ad excipiendam salivam, vel lac, vel semen, vel aliquem humorẽ alium gignendum, sunt fabrefactæ. Atq; harum sanè major est usus: nec aliter sanandæ sunt, si cõtraxerint scirrhum, quàm cæteræ omnes corporis partes. At quæ medium vasorum spacium implent, in iis alia curationis indicatio præstat, qua simul cum vitio etiam pars ipsa tollitur: idq; dupliciter, vel excisione, vel medicamẽtò quod putrefaciat. Sed tempestivum mihi jam est, ut nõnihil de abscessu etiam dicam: cujus duplex est genus. Unum, quum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in aliquo est sinu collectũ. Alterum, quũ nulla præcedente phlegmone, humor aliquis acris, iisq; aliàs specie alius, statim ab initio in aliqua parte colligitur, circũposita corpora excorians. Frequentissima verò hujus morbi sunt tria genera: nempe atheroma, steatoma, & meliceris: à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum, sic appellata. Est enim aliud eorum veluti sevum, aliud veluti mel, aliud pulticulæ, quam atheram vocant, simile. Curationis ipsorum indicationes sunt communes: nempe id quod continetur, vel digerere, vel totũ putre reddere, vel excidere. Aliqui igitur ejusmodi tumorum triplicem curationis rationem admittunt, quotquot scilicet ex tenuiore humore constant, ut meliceris. Aliqui duplicem tantùm, veluti atheroma: quippe quod tum excidere, tum putrefacere licet. Steatoma verò, sola manuũ opera curatur, quum nec putrefieri possit, nec digeri. In iis porrò abscessibus, qui in alto corpore delitescunt, ac potissimum in visceribus, medicamenta quæ ex aromatis componuntur, maximè sunt ex usu: utpote quorum vis collectum humorem tum in halitũ resolvat, tum digerat. Theriace etiam, Athanasia, Ambrosia, medicamenque nostrum, ex Cretica calamintha confectum, unicè commendatur. Quicunque igitur ex tumoribus toto genere existunt præter naturam, ij sui ablationem indicant: ut, exempli gratia, myrmecia, acrochordon, calculus in vesica, hypochyma, & mola in utero, hoc est, caro quædam informis. Siquidẽ omnia ejusmodi summo vere in totum cõtendimus. Quorũ verò etiã locus ipse affectus una quæpiam naturaliũ est partium, prima indicatio est, ut affectus sanetur. Secunda ab hac, si is insanabilis sit, ut unà cum vitio pars quoq; ipsa excidatur: sicuti in cancro, & ulceribus omnibus, quę curationẽ respuũt. E cõtrario verò in suffusione, ꝙ hypochyma vocant, victi in prima indicatione, ad alium eam locũ, ꝗ minoris sit momẽti, trãsferimus. Non desunt tamẽ, qui hanc quoq; evacuare conẽtur. Jam verò humor ꝗ in hydrocelis visitur, alienus à corporis substantia, tota natura est: sicuti etiam quę in ascitis hydropib. cõtinetur aqua. Quarũ certè vacuationẽ vel medicamẽtis quæ digerãt, molimur, vel chirurgia: in hydrocele quidẽ immisso siphone: in ascite verò, punctione adhibita. Quemadmodum aũt in iis quæ antè cõprehensa sunt, cum affectu ipso exciditur etiam affecta pars, sic & in herniosis aliquid peritonæi. Pari modo & columella aliquãdo unà cum vitio amputatur: itidemq; in crurib. & in testiculis unà cũ varicibus ipsæ venæ. Ad hæc tunica in naso cum polypo, & foratus dens cum foramine. Verùm ex his nullum est, ꝙ ad naturalẽ habitum reduci possit. In columella verò id omnino est conãdum: nec properandũ ad eam excidendam, sed quando ad lori videtur tenuitatẽ redacta, tunc auferenda est. Similiter & excrescentias carnis reducere ad mediocritatẽ oportet. Danda autẽ in hisce semper opera est, ut tum brevi tempore, tum citra dolorẽ, tum quamtutissimè cures. Verùm ut tutò cures, tribus sis intentus oportet. Unum primũq; est, ut omnino absolutionẽ operis cõsequaris. Alterum, ut sicubi hanc nõ consequaris, saltem cubantẽ non lædas. Tertium, ut vitium nõ facilè revertatur. Ex horũ autem consideratione facilè cognitu est, quando ipsius chirurgiæ, & quando medicamentorũ ope pugnandum sit. At chirurgiæ quidem studium, in iis præsertim quæ nunc sunt proposita, ad interemptionem eorum festinat. Quod verò ex medicamentis petitur, primũ huc tendit, ut quod præter naturã est, tum vacuet, tum digerat: aut si per membri naturam, aut rebellionẽ vitij non licet, ut id tum in pus vertat, tum putrefaciat. Similem curationẽ desiderant iis quæ cõprehensa sunt, etiã ea quæ in numero & magnitudine convenientẽ naturę modum excedunt, quęq; in iis ambobus deficiũt. In quibus amputare quidem cõveniet quod magnitudine redundat vel numero: reficere autem & fingere, quod deest, ubi videlicet fieri id licet. Quintum nanq; digitum non licet medico gignere, sed unius naturę opus sunt omnia talia. Ut autem à prodigiosæ corpulentiæ curatione auspiciemur, si quis adeò obesus existat ut nec incedere, nec respirare possit, ei calidior sicciorq; temperies (quãdoquidẽ hęc corpus exile reddit) est procurãda: adhibitis nimirũ acutis exercitationibus, tenuãte victu, & id genus medicamẽtis, ac deniq; cogitationib. animi. Porrò quę ad articularia vitia medicamẽta adhibentur, quæ scilicet valentẽ incidendi facultatẽ habent, iis tu quoq;, quũ nimiã obesitatem curabis, utitor. Sunt aũt talia, rutæ sylvestris semen, aristo-

Margin notes (left): [...]s puri [...]antia in [...] meati[...]æret. — [...]unculos sangui[...]issionẽ scarifi[...]los. — [...]rades. [...]marum [...] [...]ndularũ [...]ra est [...]lex. — [...]scessuum [...]lex genus — [...]eroma. [...]atoma. [...]iceris. — [...]scessibus [...] in visce[...] delite[...]ant, medi[...]ментaqua [...] aromatis [...]ponun[...] maximè [...]nt ex usu. [...]umores om[...] præter na[...]ram, sui [...]blationem [...]dicant.

Margin notes (right): Hypochymatis transpositio. — Hydroceles curatio. — Ascites curatio. — Partes, quæ unà cum affectu amputentur. — Columella quando sit excidenda. — Medicis dandam operam esse ut citò citra dolorem & quamtutissimè curẽt — Chirurgiæ studium. — Naturæ opera quæ. — Obesitatis curatio. — Extenuãdis corporibus, vitiisq; articularib. commoda medicamenta quæ sint.

chia rotunda, minus centauriū, gentiana, & polium. Præterea ex urinā cientibus, ea quæ pollentes habent vires, ut petroselinū. Sed & sal quod ex cōbustis fit viperis, potenter etiam extenuat. Ego verò juvenē quendā quadragenariū, oppidoq; obesum percuravi, usus tum antidoto, quæ adversus articularia vitia est cōposita: tum sale theriaco, ipsaq; theriace, ac reliquo extenuante victu, & per exercitationem, cursu veloci. Præparavi tamē hominē ad cursum, perfricādo primùm linteis asperis, quoad cutis ruberet: dein statim cū oleo, quod in se digerēs aliquod medicamentum habebat: qualia sunt sylvestris cucurbitæ radix, althea, gentiana, aristolochia, panacis radix, polium, atq; centauriū. Per hyemē aūt etiam à balneo reunxisse hominem jam dicto oleo profuerit. Verùm cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno, expediet. Quòd si velit rursus etiam ante cibū lavari, permittes. Magis etiā ad rem pertinebit, si aquæ ipsi digerēdi facultas, aut insita, aut etiā acquisititia insit. Verisimile aūt est, aliquādo ex multo simul obito motu, febri hominē corripi: quæ tamē ad rē propositā neutiq; erit aliena, utiq; si medicus rectè omnia pegerit. Sanè fugere in obesis curādis conveniet vina quæ multum nutriūt, cujus generis crassa sunt: uti verò, vel aquosis, id est, colore albis, & substātia tenuibus, vel quib. aqua marina sit mista. At ubi eos qui extenuati sunt, reficere in animo est, iis vinū exhibebimus crassum, cibū verò qui succū efficiat crassum, exercitationes paucas, frictionē mediocrē, ac breviter omnia jam comprehensis cōtraria moliemur. His verò etiā picari est cōmodum, * idq; trib. aut quatuor diebus. Hoc quippe ad carnis generationē optimum est præsidiū, quum humectet & calfaciat, sanguinis multitudine accita. Ergo nec assiduè picari corpus ægrotās oportet, nec quū oportet, sæpe illinire: verùm in hyeme bis, in æstate semel id fecisse est satis. Itaq; quibuscunq; particulis bonā habitudinē reddere cupimus, has & fricare, & perfundere, & percutere, & picare oportebit, tantisper dum intum[illegible]scāt. Hoc ubi factum est, protinus desistere cōvenit, priusquam digeri cœperint. Etenim quæ calfaciūt omnia, sicuti attrahere, sic sunt etiam digerere apta. Jam verò quibus totum corpus est extenuatū, iis lavari quoq; post cibum est cōgruum: quanquam timendum sic est, ne jecur eis obstruatur, potissimū propter ciborum speciem: quum nimirum aliter quoq; obstruere soleant, quæ succū crassum gignūt, si quis his liberalius utatur. Incidit etiam ex tali victu diutius exhibito, calculi in renib. generatio. Quòd si is qui dicto modo cibatur, gravitatis sensum in dextris præcordiis aut circa lumbos percipiat, protinus cappari ex oxymelite in principio cibationis donec constiterit gravitas, dabit. At mēbra verò quæ ægrè reficiebantur, ac plusculū jam refrigerata erāt, usus aliquando & thapsia sum, alias ea ex melle membrū illinēs, alias etiam ex cerato. Siquidem attrahit ea quoq; partibus quibus superposita fuerit, sanguinis copiā. Quibus autem exiguum aliquid pudendi præputio de naturali deest quantitate, iis non rarò sola tentione debitum modum restitui, membranulā mollem, firmamq; *ex charta, cuti gummi illitæ extrinsecus circumvolvens. Ex interna tamē parte præputio ipsi rotundū aliquid ac mediocre, aut ex plūbo, aut ex charta, veluti fulcrū, supponi prius oportebit: quod videlicet, posteaquam agglutinata membranula fuerit, facilè eximas. Porrò imminutio præputii, duplici chirurgiæ rationi subjicitur: interim in superna pudēdi parte circulo incisa cute, quò videlicet eius unitate soluta, eatenus deorsum trahatur, quo ad glandē cooperiat: interim verò scalpro ex interna parte, qua glandis initiū est, excoriata, mox deorsum tracta, ac deinde molli vinculo deligata. Similiter quod in labiis, aut nariū alis, aut aure deficiūt (Græci colobomata vocant) curātur: primùm quidē excoriata utrinq; cute: dein adductis, conjunctisq; inter se cutiū oris, atq; utriusq;, quod callosum est, detracto: mox quæ reliqua sunt, assutis agglutinatisq;. Ejusdem generis sunt, & quas in majori oculi angulo rhædas Græci vocāt: utiq; vel impēsius minuto, vel prorsus perdito ipso angulo. At prorsus quidē perdito eo, omnino insanabile relinquitur vitiū. Minuto verò, iis quæ modicè astringūt curatur, si tamen totū corpus primùm antè purgaveris, dein caput. Sunt mediocriter astrigentia medicamenta, quæ ex glaucio cōponuntur, & croco, & quæ nardina vocantur: itē in primis & quæ ex vino sunt confecta. In summa verò, quib. aliquid perit substantiæ, maximè quidē curandū est, ut ei quàmsimillima substituatur. Si id fieri nequeat, saltē aliquid quod eundē præstet usum machinabimur: ut, exempli gratia, producentes callum pro osse. Porrò venas sensibiles regeneratas aliquando vidimus: verùm has, non tam similes iis quæ antea perierant, quàm easdē renasci dixeris, veluti in cavis ulceribus carnē. Cicatrix verò quæ in hac, calli modo durata, gignitur, ea cuti quidem est quàm simillima, cutis tamen nō est. Nunc aūt ad alia transeamus morborū genera. Serpens ulcus, quod herpes dicitur, ejusdem est generis cū exulcerato erysipelate. Ramex verò (quā sarcocelē vocant) cū scirrhis. Etenim herpetas biliosus procreat succus, sub cute hærens. Quo fit, ut eatenus affectus is, ejusdem sit cū erysipelate generis: atq; hujus quoq; magis etiā cum eo quod exulceratū est. Differt aūt ab erysipelate, humoris tenuitate. Est.n. admodū tenuis qui herpetē excitat. Ex eo aūt quod alter humor altero sit tenuior, crassiórve, ulcerū differentiæ, quæ ex profunditate spectantur, proveniūt. Hujus certè generis est, & quę phagedæna Grecè dicitur, & exulcerati cācri. Quorū omnium cōmunis curatio est, ut inhibeatur primùm humoris confluxus, pòst sanetur ulcus. Propria verò cujusque tum ex membri invenitur natura, tum ex humoris non solùm specie, sed etiam quantitate. At tenuissimus quidem in ejusmodi humoribus est is, qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum ab his locum occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas producit. Harum species quædam sunt, quæ Chironia, & Telephia dicuntur. Si quis igitur, toto prius purgato corpore, mox quæ influentem humorem reprimant, regerantq; medicamentis utatur, jam curaverit herpetem. Sin neutrum horum fecerit, sed tantùm

Sal Theriacus extenuat corpora.
Obesum iuvenem quo victus & medicina ratione extenuarit Galenus.
Vina extenuando corpori apta quæ sint.
Extenuata corpora reficiendi ratio.
Picatio macilentis conducit.
Frictionis terminus, dū reficere est animus, fit tumor partis.
Cappari ex oxymelite cōfert obstructioni iecinoris.
Thapsia sanguinem attrahit ad partes quibus fuerit applicita.
Præputij reficiendi ratio.
Præputij [...]staurandi duplex chirurgia.
Colobomata.
Anguli imminuti[...]nes in oculo quo modo sint cura[...].
Venas sensibiles regeneratas vidit Galenus.
Cicatrix [...] nata ulcere non est cutis.
Herpes eiusdem est generis cum exulcerato erysipelate.
Ramex.
Herpes ab erysipelate quomodo differat.
Phagedæna.
Cancri exulcerati.
Chironium ulcus.
Telephium.
Herpetis curatio.

tum ea quę cicatricem inducūt, adhibuerit, utiq; exulceratam cuticulam sic sanaverit: proximę tamen illi, quo minus exulceretur, nō cōsuluerit. Postmodū verò illa quoq; cicatrice inclusa, quae ipsi continua est, exulceratur: idq; longo spacio, ceu malo ipso serpēte, fit, donec humor unde oritur, sit inanitus. Vacuādus itaq; est per ejusmodi affectus semper is ꝗ redundat humor, aliquādo medicamētō ꝗ flavā purget bilem: sæpe eo ꝗ nigram: modò eo ꝗ mistæ sit facultatis, quodq; simul bilem & pituitā educat, veluti in miliari herpete, qui nō protinus ulcus facit, quemadmodū alter: sed admodū exiguas pustulas ad speciē milij, quae ipsa interposito spacio in ulcus etiā degenerant. Adeò non absq; ratione quibusdā est visum, in ejusmodi vitio bili esse aliqd pituitæ cōmistum. Cæterùm ad generationē ulceris, in ijs quæ extrinsecus admoventur, exuperare debebunt, ꝗ repellēdi facultatē habent. Ubi verò non amplius cōfluit in ægrotantē particulā vitiosus humor, ꝗ digerūt. Siquidē exiguū vitiosi humoris etiā si quis ad viscera reprimat, leve damnum cōmittet. At si ejus quantitas sit momētanea, in princeps aliquod membrū aliquādo ꝓcumbit. Ac repellūt quidē, non solùm ea quæ astringūt, sed etiā quæ sine affectione refrigerāt: digerunt verò ꝗ calfaciunt. Porrò flavæ quidē bilis vacuatio est facilis, pituitæ verò & nigræ bilis, difficilior, quo magis purgātis medicamenti ope indigent. In herpete aūt, quoniā tenuis est humor ꝗ ipsum creat, abundè est etiā alvū solvisse: vel urinas, per ea ꝗ modicè efficiūt, citasse. Quod verò ad acrochordonas & myrmecias curādas ptinet, nō deest Romæ ꝗ eas apprehēsas primorib. dentib. exterat. Sed & scalpro ad myrtacei folij speciē formato, & ferramētō ꝗ scolopomachærion dicit᷑, eas facilè quispiā excidere possit. Aequè verò & valēte aliqua pinna circulo mirmecię imposita, ipsā educimus. Debet tamē pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, ut eam undiq; ꝓrsus cōstringat. Quæ postea circuācta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciā totā etiā cum ipsa radice educet. Jam verò, ꝗ vehemēter attrahētib. sursum myrmecia vellet᷑, & putrefacientib. enecabit᷑, ratione ab aliquo invētum est. Quum igitur interdum quædam partes deficiant, quæ adesse debuerāt: quædā verò redundent, quorum non erat opus: adimere quidē ꝗ supervacaneum est, sanè haud difficilè fuerit: aliud verò producere, ꝗ simile ei sit, quod desit, id in quibusdā quidē est facilè, in quibusdam difficilè, in aliis planè fieri nō potest. Si nāq; carnosum sit ꝗ deest, haud magno negocio id reficias. Sin os sit, ipsum quidē instaurare nō licet, cæterùm aliud pro eo durum efficere. Diximus autē vidisse nos venas alias sensibiliter generatas. At si digitus desit, is restitui nō potest. Cæterùm quæ in naso, vel aure, vel labio sunt curta, ea quidem ut refecisse non licet, sic decorem aliquē his adjicere licet, si quis divisam utrinq; cutim, mox in unum conductam queat agglutinare. Porrò quemadmodum in sinuosis ulceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum, opus naturæ existit. Etenim ex succis qui per cutim transpirat, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur, quoties vel prorsus periit, vel redditum est vitiosum, toties pilos corrumpi est necesse. Corrumpuntur nāq; & stirpes ipsæ duplici de causa: aliàs nutriente succo destitutæ, aliàs nō idoneo usæ. Ac prorsus quidē perdito eo qui pilos alat succo, calvities oritur. Eodē vitiato, ophiases & alopeciæ proveniunt. In quibus & inhibere quod influit, & absūmere & digerere quod jam occupavit languentem locum, conveniet. Ergo ceu in ulceribus illis purgationē nocētis succi primùm adhibuisti, eodem modo in pilis ipsis ab hac primùm exordienda curatio est: scilicet æstimato prius cutis colore, cujus cernis corruptos pilos. Nam si is albidior quàm pro naturæ habitu sit, pituitosi humoris purgationē molieris: sin pallidior, ejusmodi bilis purgationem: non secus quàm si nigrior conspicitur, quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quū autē jam planè purū ex purgatione corpus æstimas, eum qui in cute cōtinetur humorē digerentibus medicamentis discuties: sic tamen ut in his caveas, ne adeò calida, acriaq; admoveas, ut cutis exulceretur. Quinetiā ea quę valenter siccant, cavere conveniet: ne videlicet cū vitiato humore, utilē etiam absumas. Ego verò iis medicamentis quæ alopeciam sanarent, exiguum thapsiæ admiscui. Cæterùm ubi vel tumefactum plusculū, vel excoriatum ex ipsius usu, pericranium conspexi, illo quidem die à medicamento abstinui: illevi autem particulā, vel galli. vel anseris liquato sevo: deinde postero die, si nihil tale apparuerat, rursus eodem medicamento sum usus. Jam eos quibus periere ciliorum pili, similibus genere medicamentis sanabis: neutiquā tamen cōmittes, ut medicamentum intra oculorū tunicas cōfluat. Quare sicca longè tutiora existant. Porrò pterygium, tametsi à sanitatis habitu sit alienum, non tamen substantiæ ratione, quemadmodū atheroma & meliceris, à natura alienum existit. Eius verò sanatio, si quidem parvum & molle sit, per ea medicamenta quæ detergent, perficitur. Ubi magnū durumq; evasit, chirurgiam postulat. Simili ratione & aqularum quæ magnæ sunt, chirurgia curabis. Quæ parvæ existunt, siccantibus medicamentis curantur. At chalazion, quū toto genere sit à natura alienum, auferri postulat. Ad eundem modum & oculorū pus. Verùm id plerunq; medicamentis digeritur. Hypochyma verò jam incipiens digeritur, ubi diu constitit, non potest. Justus medicus ætate nostra concussione capitis multos hypopios sanavit. Mansit enim horū pus deorsum, propter gravitatem substantiæ. Hypochima autem levius quum sit, nebulæq; similius ꝙ pus, haud ita dehiscere potest. Cæterum quod serosioris naturæ est, id punctione ad præsens discutitur: interposito tamen haud longo spacio, ceu vini fæx quædā revertitur. At quando pus oculorum digerere est animus, collyriis quæ myrrham habent, maximè utemur. Quæ verò vehementer siccant, ad præsens certè valenter vacuant, sed quod reliquū est, ita cogunt: ut ægrè resolvi possit. Multum autem puris vacuabimus, divisa tunica ceratoide, paulò supra coronam. Sunt præterea ex genere eorum

[Margin:] ...betis mi... ...is descri... / ...mores qui ...ius & ...grius ...entur. / ...chordo... ...mecia. ...ucarum ...tto. / ...psa re... ...cilè. ...taura... ...potest. / ...a ope... / Pilorum generatio unde. Pilorum corruptela unde accidat. Stirpes duplici de causa corrumpi. Calvities. Ophiasis. Alopecia. / Pilorum vitiis quomodo succurrendū. / Thapsia utebatur Galenus ad alopeciam curandam. / Pterygij curatio. / Aqularum curatio. Chalazij curatio. Oculorū pus. / Hypopios sanabat Iustus capitis concussione. / Hypochyma semel discussum punctione, reverti. / Oculorū pus collyria ex myrrha discutiunt. / Pus oculorū vacuari divisa tunica ceratoide, paulò supra coronam.

Ascarides. Helminthes.

quæ tota substantia præter naturam dicuntur, & ascarides & helminthes, sive eæ rotundæ sint, sive latæ. Quocirca expelli prorsus eas è corpore expedit. Expelles autem, si prius enecaveris. Enecabis amaris medicamētis. Ac teretes q̃dē absinthiū perimere potest. Latæ vehemētiora medicamenta desiderāt, sicuti & q̃ ascaris græcè vocatur.

Vermes perimuntur ab amaris medicamentis.

GALENI PERGAMENI de arte curativa ad Glauconem, lib. I.

CAP. I.

Non cōmunē tantùm omniū hominum naturā medicū cognoscere oportet, sed etiā unjuscujusq; ꝓpriā. Nō tamē propriā singulorū naturā, æquè atq; cōmunē, possibile est scribere. Quū igitur ad rectè medendū plurimū conferre temporis occasio, & quātitas auxiliorū videatur, hæc aūt ꝓpria in unoquoq; ægro se contemplanda objiciāt, nec quicq̃ propriū possit sermone explicari: ob id nimirū q̃ cōmune est, scribere cogimur, q̃vis id sit usu secūdum. Etenim quantū quisq; à naturali recessit habitu, ad tantā morbus magnitudinē ꝑvenit. Distantiā verò recessus, facilè deprehendet is, qui naturalē unjuscujusq; ægri statū exquisitè cognorit. Quod quidem quū nobis non liceat, confugimus ad communes notiones, in quib. artifex plus aliquid, q̃ inertes, assequit᷑. Porrò qui omnia quæ secūdū naturam & præter naturam sunt, divisione artificiosa complexus fuerit, atq; ab iis omnibus, quæ sufficienter divisa erūt, indicationes sumpserit, solus is, quantū humanis ꝑmittitur viribus, minimè errabit medendo. Atq; illos quidem quorum habebit notitiā, melius curabit, quàm cæteros. Ignotos verò, ꝓximè illis, quoad fieri poterit, ad sanitatem perducet. Si quis enim primùm distinxerit differentiam ætatum: postea eam quæ secundū temperaturas, potentias, colores, calores, habitudines, pulsuum motus, assuetudines, industrias, animiq; mores habet᷑: atq; his quoq; adjunxerit maris fœminæq; discrimen, expenderitq; regionū, temporū, atqueadeo ambiētis aëris tēperies, hic ad ꝓpriam laborantis naturam agnoscēdā proximè accedet. Nunc verò de his solùm ægrotis dicere proposuimus, quorū natura, antequā morbū contraherent, nobis erat exquisitè perspecta. Cum quibus tamen reliqui omnes intelligentur, qui nobis erant ignoti.

Naturam cuiusq; propriā medicum agnoscere oportet.

Errare inter medendum quis minimè possit.

De febribus ephemeris. Cap. II.

Primò igit᷑ de ephemeris febribus, utpote simplicissimis disseramus: quæ nimirū ob lassitudinem, ebrietatē, iram, excandescentiam, mœrorē, atq; alias vehementes animi solicitudines excitantur. Ex quarū genere sunt quæ ab inguinum inflāmationibus trahunt ortum, præterquàm si absq; ulcere fiant manifesto: tunc siquidem & suspectæ sunt, minimeq; mites apparent. Vigiliæ plerūq; induxerunt simplicem febrem: sicuti frigefactio, & exustio quandoq;. Atq; hæ omnes febres solvuntur facillimè, in hunc modum. Oportet enim ipsos cōfestim ducere ad balnea, deinq; ad consuetā victus rationē. Nam qui triduanū terminū absq; cibo expectāt, sæpius acriores febres efficiunt. Quū igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipsum sunt, est cōsideratio inchoanda: deinde & ab aliis, adeò ut nec minimū quicq̃ omittas. Nā ut magis aut minus ei q̃ fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adjunctione. Maxima q̃dem in omnib. febrientibus signa in pulsibus atq; urinis cōsistunt. His verò addere oportet, quæcunq; alia circa faciē scribit Hippocrates: accubitū quoq; & respirationem. Item ea q̃ ab ore excernuntur, atq; alvi sedimina: & si q̃d aliud accidere circa aliquā corporis partē, aut operationē videris. Quæ omnia cōmunia sunt omnibus febrib. Postq̃ ita ex pulsib. atq; urinis febris naturā perceperis, quū pulsus nullū inflāmationis signū habuerit, neq; omnino inæqualitas in aliqua arteriæ cōpulsione se ostenderit, aut si hoc adfuerit, omnino sit imbecille: urinæ aūt, aut ꝓrsus similes iis quæ secundū naturā se habent, aut nō multum à naturali statu recesserint: tunc sanè & ad omnia illa quę nuper à nobis exposita sunt, accedere oportet: et quum veluti chorus quidam omnia cōcinnè loquūtur, tūc certè fidere oportet, ac, si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa. Si quid enim hujusmodi æger fateat᷑, expectata prima febris solutione, statim oportet lavare: quū tūc certior sit tibi facta cognitio, ex ipso solutionis modo. Nam arteriarum motus in hoc in totū assimilatur ei, qui in sanis deprehenditur, quum in nulla alia febre ad naturalē habitū revertatur. Jam verò plurimis ephemerarū humidi q̃dā vapores, & quibusdā etiā sudores utiles cōspiciuntur, accessione cessante. Quo tempore etiā urinæ multò meliores, q̃ circa febris initia, videbuntur; & si capitis aut alterius partis dolor simul invaserit, neq;, hic amplius ꝑsistet. Aegrotātis quoq; in tolerādo facilitas, magnū & ipsa signū, febris suavitatē tibi indicabit. Et si dū lavant᷑, nec horror aliquis insolitus molestaverit, nec alia tristitia adfuerit, post balneūq; & deinceps bene se habere ꝑseveret, tunc ne verearis offerre cibū, & vinum, adhibito tamen ꝓ tempore modo. Cōmuniter aūt omnib. detentis ephemera, urinæ rufæ excernūtur. Adjungitur verò his qui propter tristitiā febricitāt, acritudo potius q̃ abundātia caloris: quemadmodū è diverso iis, q̃ propter furorem. Sed & extenuatio corporis in iis quos tristitia aut cura vexarunt, cōspectior existit: oculorū præterea cavitas, & quædā inconsueta decoloratio. Hæc q̃dē sunt & iis q̃ quovis modo aliter cogitarūt, cōmunia. Maximè itaq; ex oculis distinguere oportet. Nam ex his etiam in sanis animæ mores cōjicere possumus. At eos qui diu vigilarunt, arguit quædā palloris forma, faciesq; subtumens, *necnon ipse oculorum motus, quo vix palpebras, humore quodam imbutas, attollere possunt. At qui tristatur, aut cogitationibus detinentur, iis exiccantur palpebræ. Cavitas est commune accidens omnibus, mœrori, vigiliis, cogitationibus, non tamen furori. In hoc enim, nec oculorum cavitas, nec manifest᷒ pallor, & plus caloris atq; celerius ex imo ꝓrumpit: nec pulsuum magnitudo destruitur, quemadmodum in vigiliis, tristitia, & cogitationibus. Eorum etiam qui ex lassitudine in febrem inciderunt, cutis est siccior, quàm in aliqua alia ephemera. Quæ autem

Ephemerarum causæ.

Febres cum bubone, si absque ulcere oriātur sunt suspecta.

Ephemerarū curatio.

Inedia triduana ex ephemeris reddit acriores febres.

Signa maxima in omnibus febribus à pulsibus urinis petuntur.

Ephemerarum signa.

Pulsus in nulli[s] febr[ibus] intermiss[is] ne ad na[tu]ralem sta[tum] reverti p[ræ]ter quam ephemera[s].

Diariaru[m] solutioni accedun[t].

Ephemera ex tristitia solicitudi[ne] indicas [exte]nuatio c[orpo]ris.

Mores an[i]mæ ex o[culis] etiam in [sa]nis cogno[scuntur].

Vigilarum nota.

Cavitas [ocu]lorum qu[id] indicet.

ex densata cute accidunt febres (densatur enim aut ex frigore, aut ex aliqua qualitate astringente) hæ quidẽ solæ inter omnes febres passio astricta existunt: ac vel solo tactu noscuntur, tum ob densitatẽ cutis, tum ob differentiam caloris, qui mitis quidem in primo tactu sentitur, acris autem, si plusculum tardemus. Non tamẽ & his urinæ sunt ruffæ: neq; moles corporis cõcidit: neq; oculi redduntur aut cavi, aut aridi: sicuti nec pulsus minores, quemadmodum in mœroribus, cu ris, vigiliis, aut exercitiis immoderatis.

Ephemerarum ex densata cute discernentis ratio.

¶ *De febribus ex inflammationibus inguinum.* Cap. III.

Febres quæ ex inguinũ inflammatione fiunt, pulsus habẽt maximos, veloces, atq; frequẽtes: plurimusq; illis calor inest: ac postq̃ febris constiterit, statim ex profundo quædã emergit humiditas, calida quidem, sed mitis. Atq; in totum facies rubicũda illis & magis tumẽs, urinæq; subalbidæ. Cõmunis autem omnibus hujusmodi febribus est pulsus æqualitas. Curare igitur omnes quidẽ oportet balneis. Cæterum qui ex cutis dẽsitate, aut inguinis inflãmatione febricitant, si in aëre balnei immorari jusseris, haudquaq̃ nocebis. Reliquos omnes quamcitissimè oportet ab aëre semovere. Si verò diutius in aqua immorari voluerint, permittere. Oleo aũt multo, & tepido, & manibus mollibus perfricare quamplurimum, sed eos præsertim, qui ex labore febricitãt. Secundo autẽ loco, qui meatus habẽt astrictos: at tertiò, qui inguinum patiuntur inflammationem, quos nimirum sæpius lavare expedit. Cibũ autem cõcoctu facilẽ assumere qui ex labore febricitant, possunt multoties: nõ æquè tamẽ, qui ex densitate, cutis aut inguinis inflammatione laborãt, quorũ etiã utrisq; tenuis victus est utilis. Sed & vinum potare quantùm possunt convincere sunt permittendi, quibus labor febris occasio extitit. Mensuræ aũt ratio, ex viribus & ætate sumitur ægrotantis: necnon ex naturali temperie, consuetudine, anni tẽpore & regione, aliisq; id genus. Qui verò ex inguinũ inflammatione febricitãt, arcendi sunt à vini potu, donec inflammationes solvantur. At qui cutis foramina habent astricta, aut refrigerati sunt, si quidem non multùm hoc affectu laborent, nec plenũ corpus habeant, non sunt à vini potu prohibendi. Qui autẽ suprà modum refrigerati sunt, aut pleniore corpore; prohibere utile est. Rursus, qui ex vigiliis, aut aliquo animi affectu febriunt, postquã balneaveris, cibo humido ac boni succi reficere oportet: vinũ verò omnibus iis qui vigiliã passi sint, intrepidè offerre, nisi capitis dolore premat, aut pulsum venarũ in temporib. sentiant. Sed & iis qui ex ira aut mœrore aliquo, aut cogitatione febricitãt, vinum est exhibendum: sicuti & illis, qui furore perciti fuerunt, quando omnino perturbatio fuerit refrigerata: nam prius sanè usus vini erit periculosus. Tentare autẽ oportet semper adferre contrariũ ei quod infestat: labori quidem, quietem: vigiliis, somnum: iræ, furori & tristitiæ, sermonibus, actionibus, spectaculis, enarrationibus, animi jucunditatẽ. Sic qui ex cogitatione laborat, omnino ratiocinationes omittat. Et qui ex inguinum inflammatione febricitat, eius curationi intendat: ac multò prius ulceris, unde originem habuit. Atq; hactenus de ephemerarũ indiciis, remediisq;. Reliquæ verò febres, nõnullæ ex inflãmationibus, nonnullæ ex humorib. accenduntur. Et quæ ex inflãmationibus fiunt, sunt veluti symptomata quædam partium inflammatarum.

Febres ex inflammatione sunt symptomata partiũ inflammatarum.

¶ *De febribus putridis.* Cap. IIII.

Atq̃ ex humorũ putredine accẽduntur febres, eæ & dicũtur putridæ, & sunt nõ morborũ symptomata, sed ipsæ morbi. Ex his verò nõnullæ, q̃dem absq; accidentib. accidũt, & mitissimę sunt: nõnullæ item cum accidentib. urgẽt. Earũ igitur quæ accidentibus carent, paucæ quidem ad exactam sui cognitionem, diem quartũ desiderant.

Febrium putridarum differentia.

¶ *De signis febrium intermittentium.* Cap. V.

Quæ igitur cum rigore invadunt, non ab re ex earum esse numero judicabis, quæ per circuitus infestant. Tertianæ enim atque quartanæ in totum cũ rigore accessiones faciunt. Sed tertianæ quidem in primo insultu cum nimio sæpe rigore incipiunt: quartanam autem non vidimus cum vehemẽti rigore incipientẽ, sed procedente tempore magnitudo ei supervenit, præter id, quòd nec statim ab initio hæc febris ut plurimũ solet invadere, sed aliis quæ antecesserint, subsequi. Quartana itaq; solet errabundis febrib. supervenire. Quotidiana verò, raro accidit absq; læsione oris ventriculi. Rursus quartana ex malè affecto splene gignitur: ut tertiana ex affectu jecinoris. Quæ verò cũ valido rigore incipit, magis febris tertiana, q̃ aliqua aliarum febrium fore speratur. Quòd si reliqua etiam signa attestentur, hanc dubio procul in prima statim die tertianam esse cognosces. Etenim calor multus & acris adesse debet: pulsus autẽ magni, calidi, vehementes, veloces, atq; frequẽtes, omnisq; inæqualitatis, præterquàm febrilis, expertes. Rigor porrò, veluti si à re aliqua acuta, plus quã frigida, corpus perpungeretur: quum ij qui quartanã aut quotidianam intermittentem patiuntur, potius frigidum rigorem percipiant. Tempus autẽ anni æstivum: sicuti & locus, & præsens status calidus. Sit autem & ægrotantis natura calidior, & biliosior, & ætas adolescentis: & exercitationes potius quàm ociositas antecesserint: magisq; deustio, q̃ frigefactio, & parcitas cibi, potius quàm crapulæ. Vigiliæ quoq;, mœrores, atq; labores, & intensæ cogitationes, ad eundem affectum perducũt. Quod si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoc quoq; maximũ aliquod, præter ea quæ nuper diximus, signũ erit. Si igit' hęc omnia adfuerint indicia, aut saltem quæ maxima sunt, & sitis quoq; vehemẽs adjungatur, vomitusq; bilis, aut sudor, vel utraq; supervenerint, tunc nulla dubitatio relinquitur. Quòd si inter hæc à febri quieverit homo, hac inquam quæ ex suo motu est omnibus nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tũc firmiter poteris esse tertianã febrem ostendere, ac si tertio jam die accessionẽ fecisse vidisses.

Quartana non solet ut plurimũ statim à principio invadere, sed aliis subsequi.

Intermittentium singulæ, quarum partium comitentur læsiones.

Febrem tertianam quæ arguant.

¶ *De signis quartanæ.* Cap. VI.

Dum rigent q̃ quartana tenẽtur, pulsus habẽt satis tardos & raros. Quum autem cõsistit febris, atq;

Quartanarum indicia.

atq; etiam augetur, necesse quidē est ut veloces fiant, atq; frequentes. Servatur tamē & tunc propria ipsius tarditas raritasq;, si additā velocitatē atq; frequentiā in accessionibus mediteris. Jam quae omnib. cōmunis est febribus, in uno pulsu inæqualitatē, in hac manifestissimè licet cōprehendere. Multò nanque velocius principium, si nemq; motus invenies q̄ medium. Præterea æstum, & deustionē, & quendā veluti fervorem, qualis in tertianis videt̄, in quartanis haudquaquam invenies. Sed & ægrotantis natura inspiciunda est, an atra in ea bilis abundet: & tempus quoq; anni, an sit autūnus: & præsens status, an inæqualis. Sic verò & loci natura, et morborum pervagantiū vulgariter, & an lien intumuerit, febrisq; antecesserit inordinata, & ætas senior q̄ cōsistentiū, & an cum sudore febres desinant. In his verò bilis flavæ vomitus minimè expectandus est: quemadmodū nec in quotidianis intermittentibus. Hoc etiam tertianarū est propriū signum. At quum febris cessaverit, si adhuc vestigium febris remanserit, pulsusq; iis, qui secundū naturam rariores atque tardiores fuerint, quartana proculdubio erit hujuscemodi febris.

¶ *De signis quotidianæ intermittentis.*

Cap. VII.

Quotidianarum indicia.

Quotidianæ intermittētis calorem humidiorem cum quadam acrimonia esse oportet, non quū primum manus admovetur, occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore cōmista, perspirare videbit̄. Sed & his lōgè minores sunt pulsus pulsib. quartanarum, q̄ istarum pulsus pulsibus tertianarū. Rursus verò, tantò rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, his qui in tertianis, quantò illis pulsus quartanarum. At tarditas in utrisq; eodem modo se habet. Minus verò siticulosa hæc febris est, tantumq; eam quartana excedit, quantùm istam tertiana. Humidissimum etiam totum corpus in his febribus est, & vomitus pituitosi. Quæcūq; aūt excernuntur per ventrem, frigidiora, humidiora, crudiora, & pituitosiora existūt. Et quidem ætatibus, naturis, anniq; statibus, & temperaturis humidioribus, hæ febres accidunt, Nam adolescentē biliosa & sicca temperatura, nunq̄ vidi quotidiana corripi febre. Pueri autē præsertim minores natu, & ex adultis pituitosi, & habitudinis crassæ, atq; ocio plurimo dediti, necnon crapulis, ebrietatibus, balneis assiduis, post cibū præsertim, utētes, facilè à quotidianis capiunt̄. Loca etiā humidiora, atq; ex anni temporib. hybernū, ex statibusq; humidiores, hanc præcipuè cōciliāt febrē. Quod si populariter etiā grassetur, hoc quoq; non parum ad eam dignoscendā conducet. Non tamen harum febrium declinationes, quemadmodū tertianarū & quartanarū, sudoribus terminantur: quare neq; ad integram quietem, exceptis paucis perveniunt. Quotidianarū urinæ sunt albæ, & tenues, vel crassæ & turbulentæ, vel rubicundæ. Tertianarum rufæ, vel subruffæ. Quartanarum variæ quidem, sed crudæ omnes.

Quotidiana quos præcipuè soleant corripere.

Quotidianarum declinationes non terminātur sudoribus.

Vrina intermittentium singulis propria.

¶ *De signis febrium continuarum.*

Cap. VIII.

Febrium continuarum indicia.

Febres autem cōtinuas hinc cognosces, quod nullum eis adest signum, ex iis quæ adesse intermittentibus diximus: & quòd intra quatuor & viginti horas nō cessent. Si verò inæquale incrementū habuerint, hoc quidem præter alia signa longius etiam tempus ostendit: necnon si proprium febrium signum in pulsibus manifestum adsit. Quòd si inordinatio etiam ac inæqualitas ipsis vel incōcinnitas insit, & hoc etiā indiciū simul magnitudinis atq; continuitatis. Si verò in hoc statu permanentes, tertio die majorē accessionem ostenderint, aut excremēta & urinæ omnino crudæ apparuerint, nō possunt hujuscemodi febres ante septimū diem terminari. Ad hæc, si quarta dies tertiæ diei similis fuerit, & febris veluti deurens, nec facies, aut reliquum corpus collabitur quicquā, hujuscemodi febris ad longius extendi tempus consuevit. Ac tales quidem sunt differentiæ earum febriū, quæ accidentibus carent. Curatio autem cujusq; earum deinceps scribetur: primùm tamen intermittentium, dein cōtinuarum. Ex intermittentibus igitur brevissima mitissimaq; est tertiana. Longissima autem, & quantum in ipsa est, haudquaquā periculosa, quartana. Quotidiana verò, & longa, & nō sine periculo. Porrò* ubi morbi existunt acuti, celeriterq; ad statum perveniunt, etsi valdè tenuem victum exhibeas, non multum lædes. Ubi verò sunt diuturniores, nisi ab initio cibo uberiore reficias, hominē simul cum morbo perimes, aut intempestivè victus modum commutabis. Neq; enim oportet statu accedente offerre largiorem cibum quàm prius: sed contrà, potius tenuissimum victum, qui toto morbo exhibeatur, in statum reservare. Distinguendum autē est, num exquisita, an minimè exquisita sit febris. Etenim exquisita tertiana, ad maximū septem circuitib. judicatur, estq; minimè periculosa. Alteram verò non exquisitā, quandoq; vidi, quū in autumno incepisset, in vere desiisse. Quantū autem hæ natura inter se differunt, tantùm rationabile est & rationem victus mutare. Ergo si quæ in principio sermonis tertianarū febrium indicia scripsimus, omnia adfuerint, exquisitā reddunt tertianā. Cujus accessionis tempus breve, quatuor, aut quinq;, aut sex: ad longissimum, undecim aut duodecim horas cōplectitur. Atq; hujusmodi febrium urinæ, tertio die, aut ad summum quarto, coctionis signum ostendunt. Quibus sanè indiciis exquisitā, à non exquisita tertiana distingues. Eadem quoq; ratione exquisitam quartanam & quotidianam. Cui enim omnia insunt indicia, quæ in quartanis febribus antea descripsimus, hæc vera & exquisita est quartana. Cui verò minimè, spuria & nō exquisita existit. Quotidiana etiā cui omnia quæ diximus insunt, exquisita est: quæ autē eam naturā non habet, spuria.* Nō igitur quemadmodū exquisitæ quotidianæ & quartanæ, sic etiam non exquisitæ, sunt longæ. Nam quemadmodū exquisita tertiana est brevis, sic & quotidiana & quartana diuturnæ. Cæterùm non licet nobis bene prænoscere, nisi quantitatem morbi atq; virium accuratè expendamus. Etenim si vires adeò validæ fuerint, ut morbum vincere possint, necesse est ægrotum evadere. Sin verò contrà, omnino morietur.

Tertiana brevissi[ma], mitissim[a]. Quartana est lōgiss[ima], minimè [pe]riculosa. Quotidi[ana] est proli[xa], neq; [sine] periculo.

Acuti [ce]locissim[e] victus [te]nuem po[stu]lant, [diutu]rni [uberio]rem, lon[gio]res.

Tertiana [ex]quisita maxim[è] septē c[ircui]bus iu[dica]tur.

Tertian[a ex]quisita [ac]cessio, du[rat] ad sum[mum XII] horas [...]citur.

Exquisita [a non exquisita] termi[nis] à non [exqui]sitis qu[omo]do dist[ingui]tur.

Præcog[nitio]re illi[...] cet q[uanti]bi & [...] magn[itudi]nem [...] pend[et].

10 20 30 40 50 60

De

De cura exquisitæ tertianæ. Cap. IX

Exquisitam ergo tertianã, ut quæ ex flava bile cõmota invalescat, q̃ maximè fieri potest refrigerare, atq; humectare oportet. Nam cõtrariorũ cõtraria remedia sunt: quæ quidem quod superfluũ est reprimant: quod verò deficit, suppleant. At flavæ bilis humor, omniũ qui in corpore sunt, aridissimus calidissimusq; existit. Hunc igitur, quum ad ventriculũ repit, per vomitum educere oportet. Quũ verò vergit ad inferiora, eodẽ modo per alvũ: id quod fieri solet spontè in exquisitis tertianis. Per urinam quoq; & sudores oportet ipsum vacuare. Ac venter quidẽ, mollibus clysteribus inaniẽdus est: urina verò, potionibus, in quibus apiũ, aut anethũ maduerit, prouocanda. Quòd si tibi coctionis signa monstrentur, jam cũ fiducia aliq͂d absinthij exhibebis: quod alioqui summum est remediũ, ubi infesta verit bilis, si præsertim ex ipsius coma, quantùm sit satis, accipiẽs, melicrato intinxeris. Balnea verò calida ex aqua potabili, prosunt: tum quia aliquid bilis educunt: tum quia sua qualitate & humectãt, & potẽtia refrigerãt. At marinæ aquæ salsæ, nitrosæ & sulphureæ, plus quidẽ bilis educunt, sed magis sua qualitate nocent, q̃ evacuationib. juvẽt. Semper aũt oportet cõtrarias qualitates, illis quæ invaluerint præter naturã, opponere: quũ hoc multò plus juvet, q̃ quomodolibet evacuare. Hic itaq; in balneis scopus sit, ut corpus madeat, atq; humectetur. Ubi igitur plurimum olei calidi infuderis, ad aquam perducere, ac madefacere oportet. Quòd si in ea natare voluerint, quantùm id facere possunt, permittendũ. At qui balneis admodũ delectãtur, si etiã bis in die lavari permiseris, nõ aberrabis. Sed illud semper habeto in memoria, ut tẽpestivè id faciant. Si verò etiam coctionis signa ostendantur, si sæpius laveris, nihil deliqueris. A vino autem, antequàm morbus coquatur, prorsus est abstinendum. Verùm ubi cõcoqui is cœperit, dandum est ab initio tenue, aquaticum, atq; paucũ. Ubi verò jam propè est ut morbus solvatur, amplius est offerendum. Cibi autem quicũq; humectant, atq; refrigerant, omnes utiles sunt exquisitis tertianis. Cæterùm quantitas in ipsis sit tanta, ut bene concoqui possint. Ex oleribus quidem, atriplex, blitum, lapathũ, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis, verò ptisanæ succus, sorbitio ex alica, ex piscibusq; saxatiles. Ex volatilib. deniq; ea, quę mollibus constant carnibus. Quæ autem talia non sunt, eorum alæ, testiculi quoq; gallorum & suum pedes, & cerebra. Parvorũ verò si etiam dederis carnes assas, nihil nocebis. Sed & ova ad sorbendum sunt offerenda, & præsertim vitelli eorum: nam hi facilius quàm pars alba coquuntur. Ex fructibus autem illos tantùm degustent, qui nõ sunt omnino difficiles coctu: Oportet abstinere à melle, sinapi, salitis & acribus omnibus: sicuti & à vinis satis vetustis & calidis.

De cura tertianæ nothæ. Cap. X.

In iis verò quæ nõ adeò exquisitæ sunt, providendũ est, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires corruant, quæ laborare longiori tempore debent. Quare operæpretium est scire, ad quantam magnitudinem morbus ipse sit perventurus, & quãtæ sint ipsius ægri vires: ut ad ea inspiciens quæ majus auxilium postulant, inedia quidẽ in valentioribus utaris viribus, & morbo cõcoctu difficili: largiori autem cibo, ubi vires sunt infirmiores, nec morbus admodũ ad cõcoctionẽ contumax. Jam verò in tertianis non exquisitis, nec statim circa initia balneare expedit, sed quũ primùm coctionis signa apparuerint. Nec cibũ quotidie offerre expedit, sed alternis dieb. Quies verò & calfactio circa præcordia juvãt, & sorbitiones quæ concoquuntur facilè & clysteria nõ admodum mollia. Quòd si sanguinẽ mittere oporteat, neq; hoc quoq; omittendũ est: sed ab initio statim tantum sanguinis detrahẽdum est, quantum præsens status exigit. Sit autẽ totius victus ratio, non quæ humectet, atq; refrigeret universum corpus: sed quæ aliquẽ modum etiam assumat, ad calfaciendũ, incidendumq;. Plurimũ igitur eos juvat ptisanæ succus pipere adjecto. Ad hæc, hyssopũ, vel origanũ, vel spicã nardi mulsa infundens, & decoquens, ad bibendum propina, & quæcunq; alia prouocantia urinã, exceptis illis, quæ præter modum calefaciunt, exiccantq;. Maximè verò post diem septimã danda eis jugiter est absinthij coma. Et quidem oxymel potione plurimos juvat: & aliquid ex iis quæ molliter ventrẽ subducunt. Vomitus etiam post cibum, adeò his quibus hęc febris perduraverit, utilis est, ut multos sciam solis vomitibus statim fuisse curatos.

Tertianis nothis victus ratio conveniens.

Tertianis nothis confert plurimũ vomitus provocatus post cibum.

De cura quartanarum. Cap. XI.

Quartanas ab initio mediocriter, ac leniter tractare oportet, nullũ forte medicamẽ, aut evacuationem exhibentes: nisi fortè sanguis vehementer superabundãs appareat. Cæterùm si vena incisa, is qui fluit, niger & crassus videatur (qualis in iis præcipuè visitur, qui liene laborant) audacius mittendus est. At si flavus, aut tenuis cernatur, subitò supprimendus. Venam verò secare oportet, vel interiorẽ vel mediam, quæ est in sinistro cubito. Victum deinceps instituere sine flatibus, ac optimum: ventremq; emollire, iis quę usitata sunt, expedit. Quòd si hæc nihil proficiant, clysteribus utendũ est, à principio quidem mollibus, postmodum verò acrioribus. Arcẽdi sunt autẽ à suillis carnibus, ab omnibusq; eduliis quæ tenacia sunt, & tardũ habent exitum, quæq; tum refrigerant, tum siccant corpus. Vino verò utendum est albo, tenui & mediocriter calido, & volatilibus quæ boni sunt succi, nec in paludibus degunt. Pisces sunt adhibendi, qui facilè cõcoquantur, ac molles carnibus, nihilq; tenax habentes. Utendum est autem salsamentis, & sinapi: ac certis diebus medicamẽ diatrion pepereon, vel diospoliticũ est assumendum. Quòd si quotidie piper tantùm cum aqua biberent: rectè etiam facerent. A frictionibus autẽ, ambulationibus, atq; balneis, nõ sunt penitus prohibendi. Quanq; si omnino possent è balneo abstinere, solis cõtenti frictionibus, inde plurimũ juvarentur. Jam si quartana ipsa sit brevis, nec admodum violẽta, nihil nocuerit si dieb. interjectis ad cõsueta exercitia se trãsferant. Hæc igitur ab initio, & usq; ad statum sunt peragenda. In statu autem subtilior victus ratio adhibenda est, q̃ ante, vel pòst. Statim verò æger cõtinendus in quiete est: ac visceribus providẽdum unguentis & cataplasmatis,

Quartanas in principio esse tractandas leniter, nullamq; tũ moliendam esse fortem evacuationẽ.

Sanguinis missio in quartanis quatenus celebranda.

Quartanis victus ratio conveniens.

Diatrion peperion quartanis utile.

Piper cum aqua singulis diebus bibitum ad quartanas facere.

Quartana decentis ungenda esse viscera unguẽtis, cataplasmatisq; emollientibus.

quæ

quæ mollire & laxare possint. Deinde medicamẽtis utendũ, quæ ciẽdi urinã vim habeãt. Ubi verò coctionis signa apparuerint, tunc sanè purgare oportet iis quæ humores atros inaniãt, nõ semel tantùm, sed sæpius, si videat necesse. Utendũ aũt & vomitib. statim à cibo: & nihil ꝓhibuerit, elleborũ album est exhibendũ: primò quidẽ, permistum radiculis: quòd si nihil profecerit, ipsum per se. Cæterùm qui nequeunt evomere, ij vehementius ꝑ inferiora purgẽtur ac postmodũ offeratur eis in potu, medicamẽ confectũ ex viperis: necnon quod succũ cyrenaicũ recipit. Quicunq; verò ab initio aliquid ex hisce medicamentis exhibuerũt, aut omnino ante statũ, quartanã quæ erat simplex, duplicem reddiderũt: aut omnino majorem, atq; difficiliorem: ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficiliores.

Quartana detentos, esse pluries purgandos, sed apparentib' iam signis coctionis.

Quartanis prodesse vomitus.

Theriace in quartana principio exhibita quid moliatur.

De cura quotidianæ. Cap. XII.

Quotidianã aũt quum volueris curare, oxymelite utitor post primos dies, & illis quæ probè possunt urinam ciere: universumq; totius victus caput sit ad incidendũ efficacius. Circa statum verò, de ventriculo est habenda solicitudo, ac de ipsius ore præsertim. Deinceps jubendum est, ut post radiculas & cibos assumptos vomãt. His etiam quæ pituitam subducunt, utendum.

Quotidianæ curatio.

De cura febrium continuarum, quæ carent accidentibus. Cap. XIII.

In cõtinuis autem febribus, quibus non ultra septimũ futurus status est, si vires validæ sint, & ætas cõsentiat, admodũ exquisitus & tenuis victus est instituendus. In quib. verò vel status totius morbi longius abest à septimo, vel vires robustæ nõ fuerint, uberiori cibo ægri sunt reficiẽdi: quemadmodũ prope statũ tenuiori. Quũ aũt jam adest status, tenuissimũ victũ servare oportet: deinde rursus semper uberiorẽ. Sanguinẽ verò mittere oportet, & ob morbi magnitudinem. Quibus aũt rubor multò intensior, quàm ꝓ naturæ ordine, & major, quàm pro consuetudine, totius corporis moles, venæq; eminentes, extensæq; fuerint, iis etiam est auferendus, nisi vires, aut ætas, aut aliquid cõmemoratorũ, prohibuerit. Quòd verò humidus victus in febribus acutis omnib. juvat, rectè jam dictum est. Cremorẽ igitur ptisanæ, iis quibus nõ acescit, exhibere oportet: & melicratum quibus non bilescit, & sorbitiones ex alica, & panem ex aqua. Porrò in febribus præter modum calidis, urentibusq;, quũ primùm coctionis signa apparuerint, tunc audacter aquam frigidam propinabis. Modus verò in quantitate servetur, quemadmodum tempus anni, regio, ætas, natura, consuetudoq; exigunt.

Febrium continuarũ quæ sola citra accidentia infestant curatio

Victus humidus in febribus omnibus acutis conducit.

Aquam frigidam propinandam esse in ardentib' febribus quũ primùm apparuerint signa coctionis

De curatione febrium cum accidentibus. Cap. XIIII.

Quæ febres cum accidentibus urgent, non æquè simplicem exigunt curationem: sed pro viribus metiendum est, quanta sit ipsa febris, quantumq; ex accidẽtibus immineat periculum: atq; ad id quod vehementius fuerit & difficilius, intendendum, non posthabita omnino etiam alterius cura. Etenim ubi simul cum ipsa febre sentitur circa os ventriculi anxietas, morsus, & imbecillitas, prius sanè vacuandi humores non sunt, quàm os ipsum ventris corroboretur, etiãsi cruditate aut cacochymia æger ipse laboret. Sed nec si fuerit febris cũ ventris profluvio, alia est opus evacuatione. Verũ hæc sola sufficit, qu[illegible] is nõ sit pro ratione ipsius plenitudinis. Jam verò si quis simul & distentione nervorũ laboraverit, & sanguinis eguerit missione, neq; huic tantùm semel mittere oportet, quantum exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est linquẽdum, cujus causa sæpe sudores eveniunt, & vigiliæ molestãt, & vires ægroti debilitantur. Ita etiã si vehementes vigiliæ, aut dolor intensus ægrotũ cruciant, cavendæ sunt subitæ evacuationes, ac multę. Ipsa præterea ambiẽtis aëris tẽperies, loco accidentis cujusdam habenda est, dũ exquisitè calida & sicca fuerit: qualis est tẽpore medio inter Canis & Arcturi ortũ. Si etiã valdè frigida fuerit, tũc quoq; sanguinem mittere formidandum. Ob hęc etiã neq; in locis admodum calidis, aut frigidis, sanguinẽ mittere audemus. Quòd si regioni temporis status cõsentiat, etiã omnino abstinemus: si verò nõ cõsentiat, evacuamus quidẽ, sed multò minus, q̃ si neutrũ ꝓhiberet. Tolerãtia etiã ægri, ceu quoddam accidens, expendenda venit: nec secus ipsa tẽperatura. Nam quicũq; calidi & siccidi natura sunt, hi omnes facilè ab integris evacuationibus offenduntur. Cõsuetudo quoq; nõ parvi momẽti est, quũ ad omnia alia, tũ præcipuè ad evacuationis indicationẽ. Quidã enim nunq̃ prius fuere vacuati, & multis cibis sunt usi. Nõnulli cõtrà nec multis cibis sunt usi, & evacuationib. assueverunt. Hos igitur intrepidè evacuare oportet, si reliqua etiam cõsentiant: alios verò, ne si reliqua omnia id suaserint. Eodẽ pariter modo & corporis habitus cõsiderandus. Nam qui dẽsa & solida carne cõstant, nõ offenduntur facilè. Quare non oportet vereri ipsos vacuare ex toto, si quidẽ & alia id jubent. At qui mollẽ & tenellã, & diffluẽtem carnẽ sortiũtur, ij mirũ in modũ sunt ad patiendũ habiles. Quare vel si reliqua omnia sanguinem essẽ mittendũ suadeãt, nõ tamen id facere audendum est, sed utendũ aliis evacuationib. moderatè. Eodẽ modo & in iis qui supra modũ crassi aut macilẽti sunt, ab incidẽda vena supersedendũ, cæterasq; integras evacuationes vereri oportet. His etiã & ætas annumeranda est, veluti quoddã symptoma, q̃ prohibendi integrã vacuationem vim habet. Neq; enim pueri, neq; seniores hãc sine noxa tolerant. Hosce igitur omnes, si dispositiones hortẽtur, nõ semel, nec ex toto, sed paulatim oportet vacuare, inediis moderatis, frictionibus, clysteribus mollibus, perfusionibus, atq; balneis. Quòd si duo cõtraria symptomata aut morbi coëant, adversus id q̃ magis urgeat instandũ, nec interim alterũ negligẽdum. Eas verò quæ habẽtur ex accidentibus & morbis indicationes, nõ simpliciter, sed secundũ causam à qua singula fiunt, cõsiderare oportet: qualia sunt defectus animi, & exolutio: quæ duo nomina de unica re dicũtur, cujus plures existũt causæ. Siquidem non solùm ꝑ varios affectus corporis, sed etiã in vehementissimis perturbationibus animi, nõnulli exoluti fuerũt, præcipueq; senes, & natura imbecilli. Etenim plures eorum tristati, aut læ tati, aut irati, animo defecerũt. Qui aũt magis robusto sunt corpore, ex immodicis evacuationibus

Febriũ cum accidentibus infestantiũ curatio.

Febrib' cum al[...] ore infe[...] non esse [...] opus e[...]tione.

Evacuationes subi[...] multæ, [...] do ca[...] sint.

Sanguinis missione [...] hibet a[...] constitu[...] impensè [...] da aut [...] da.

Calidi [...] ci offen[...] tur ab in[...] dicis [...] tionibus

Consuetu[...] nem plu[...] mum pos[...] ad evacu[...] nis indic[...] nem.

Habitud[...] corporũ q[...] nam faci[...] missiõne [...] guinis fe[...] & quæ d[...] culter.

Pueri sen[...] que, integr[...] evacuation[...] non ferunt

Animi [...] mentissimi affectus se[...] nes præcipu[...] atq; imbecil[...] los exolvunt

bus idem patiunt^r. Jam verò si abscessus quispiã rumpat^r, vires vehemẽter lædit, ac tũ præcipuè, cùm materia simul tota ad ventriculũ, vel ipsius os, aut thoracẽ defluxerit. Quòd si quãdo etiam nos abscessus secantes, totũ simul emittere pus voluerimus, animi defectũ subsequi est necessarium. Nec verò laborantibus aqua inter cutẽ, tota simul humiditas (q̃vis ea præter naturã sit) potest sine noxa vacuari: sed tunc quoq; necessum est, hominẽ deficere animo. Ex dolorũ etiã vehementia, similiter dissolutiones accidunt. Quinetiã nervus percussus, & musculi caput, & maligna in articulis ulcera, & immoderata quædã frigiditas aut caliditas, vitalisq; roboris exolutio, præterea insignis cruditas, obstructioq;, aut inflammatio alicujus præcipuæ partis, aut os ventriculi malè affectũ, aut improbæ evacuationes, aut deniq; alia multa, de quib. postea dicem^9, inferre possunt defectũ animi. Quarũ sanè causarũ singulæ ꝓpriã curationẽ desiderãt. Porrò eos q̃ ex choleris, & alvi ꝓfluvio, & aliis tum largè, tũ uno impetu factis evacuationib. dissolvunt^r, frigida spargere oportet, & nares cõprehendere, & os ventriculi perfricare, jubereq; ut vomant, stomachũ irritãdo digito vel pennæ immissione, ac deniq; alligare pedes & manus. Oportet aũt nexus fieri, plures quidem ac fortiores circa manus, quãdo per inferiorẽ partẽ fiunt evacuationes. Nam si vacuatio per superiora fiat, plures ac vehemẽtiores ligaturæ cruribus admoliendæ sunt. Situm quoq; aliquem parti fluxionem patienti expedit invenire, in adversum tendẽtem, sed moderatè. Nam si nimiũ tendat^r, atq; ex hoc fatigetur, nihil omin^9 irritatur, q̃ si inclinaret ad eundẽ. In universum autẽ, aut ad cõmunia membris patientib. in adversum trahere oportet, aut ad ea in quib. est fluxionis origo. Atq; ideo vehementes evacuationes quæ ex matricib. fiunt, cucurbitulæ *juxta mãmas appositæ, statim sedant. Quæ verò ex naribus, hepati ac spleni, secũdum narẽ patientẽ. Quòd si ex ambabus narib. simul plurimus sanguis effluat, utriq; visceri applicandæ sunt. Vinũ etiam aqua frigida temperatũ, curat eas, quæ ex magnis fiũt evacuationib. dissolutiones: ac tũc præsertim, quãdo humores fluũt ad ventriculũ. Cæterũ si aliquod viscus sit inflãmatũ, aut caput doleat vehementius, aut aliqua alienatio animi affuerit, aut febris ardẽs in morbo crudo, magna & penè insanabilia ex potu vini, hujuscemodi affectib. nocumẽta proveniunt. Jam verò qui frigidum potare nõ sunt assueti, aut manifestè ex ipso lædantur, quiq; natura sunt frigidiores, & qui in extrẽa sunt senectute, & loco degũt natura frigidiori, & tẽpore hyberno, cavere à potione frigida debent. At qui cõtrario modo se habẽt, iis intrepidè illã offerre licet. Sit aũt vinũ, in fluxionib. quæ ad ventriculũ fiũt, calidũ simul & tenue, quale Lesbium. In sanguinis verò fluxibus, crassum & nigrũ, & acerbũ. Ipsis aũt locis imponere oportet, veluti vẽtriculo, matrici, stomacho, & thoraci, quæ corroborandi vim habent: capiti aũt & fronti, præter hæc, illa etiã quæ refrigerẽt. Et quibus vel in superficie, vel in naribus, vena aliqua disrupta est, medicamen aliq̃ ex iis quæ sanguinẽ supprimere possunt, est imponedũ. Porrò balneæ in fluxionibus ad ventriculum quidem aptissimæ sunt: at sanguinis fluxum acriter irritãt. Et quicũq; ob sudoris copiã animi defectũ patiũtur, his etiã plurimũ nocent: ut quas potius astringere oporteat, atq; refrigerare. His etiam vinũ frigidum exhibendũ est, ac nihil omnino calidum. Sed nec etiã artus ipsorũ ligare oportet, neq; cogere ad vomitũ, neq; ullo modo movere. At ventis refrigerantib^9 aditum præparare: aërè quoq; domus alterare frigida & acida qualitate, myrtorum frondibus, & vitium capreolis, ac rosis pavimentum cõsternentes. Nihil verò horum cõfert, ubi fluxiones ad ventriculum fiunt. Atq; exolvuntur ob plenitudinẽ eorũ art^9 q̃ plurimũ ꝑfricare oportet, calfacere, ac deligare. A vino verò & cibis sunt abstinendi & à balneis, si febriant. Sufficit autẽ, si eis dederimus melicrati potũ, in quo ebullierit thymus, vel origanum, vel pulegiũ, vel hyssopus. Cõvenit quoq; oxymel. Quæ ex matrice laborant, atque exolvuntur, nõ aliter sunt curandæ, excepto oxymelite. Fricare autem ac deligare magis earum crura oportet, quàm manus. At quib^9 uterus aut sursum, aut ad latus revellitur, inguinibus & coxis cucurbitulas applicamus: & naribus quidem, ea quę fœtidissimum habent odorem: matricibus autem odorata, & ea quæ laxare calfacereq; possunt, medicamẽta offeremus. Si verò ob imbecillitatẽ ventriculi, animi sequatur deliquum, ea quę roborandi vim habent, oportet emplastra adhibere: quale est quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloe, & mastiche. Madefacere aũt iis quæ cõstant ex absinthio, oleo melino & mastichino, necnõ nardo, vino, & œnante. Quòd si exurantur, miscere ex refrigerantibus aliq̃d convenit, veluti cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, solani, intybi, atq; uvæ acerbæ succum. Aqua etiam frigida plerũq; juvat malè affectos stomacho, si tempestivè, hoc est, in declinatione, exhibeatur: alioq plurimum obest. Atq; his qui os ventriculi imbecillum habent, vinum calidum exhibere oportet, si nihil ꝓhibeat. Plurimũ verò juvat eos qui sic laborant, etiã frictio extremorum. Quòd si ex iis remediis nihil melius se habuerint, eos q̃dem q adusti sunt, quamprimum ad balneas ducere oportet. Qui verò aliq̃d frigoris sentiunt, medicamen diatrion pepereon, ipsumq; pip solum, atq; etiã absinthium bibant. Atq exitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus exolvuntur, hos post aquæ calidæ, aut hydrelæi potum, fac vomere. Vacuatis humoribus, partem læsam oportet modis omnibus roborare, partim iis q̃ admoventur extrinsecus, partim absinthij potione. Cæterùm si humores adhuc in ventre consistant, minimè sanè astringere, sed tantùm cõcalfacere oportet. Ubi verò multa pituita in ore ventriculi acervata fuerit, fovere quidem plurimum oleo, in quo ebullierit absinthium: postea melicratũ exhibere, in quo hyssopum, vel q̃d simile infusum fuerit: itẽ oxymeli, & pip, & diatrion pepereon, & diospoliticon medicamẽ. Victus ratio in summa, incidendi vim habeat. Quæ verò ex nimia frigiditate eveniũt exolutiones, eodem modo curandæ sunt, quo bulimi, omnimodo calefacientibus. Vinum igitur

Deliquij animi ob sudorem curatio.

Exoluti à plenitudine quomodo sint curandi.

Uteri suffocationis curatio.

Exolutionis ob ventriculi imbecillitatem curatio. Ventriculũ roborantia.

Vinum calidum propinandum imbecillo ventriculo.

Exoluti ob pravos succos, ventris os infestantes, quomodo curandi sint.

Exolutionis ob refrigerationem curatio.

eis exhibere oportet, calida temperatũ: ac cibos q calfaciendi naturã habeãt: fricareq; & calfacere ad ignẽ simul. Quę ex calore nimio accidũt deliquia animi, iis quę refrigerãdi & roborãdi vim habẽt, curãtur. Statim igitur ipsos corroborabis, si aqua frigida sparseris, & flabellaveris, & os vẽtriculi pfricaveris, & agitaveris, vinoque & cibo refeceris. Atqui ob inflãmationis magnitudinẽ, aut vehemẽtis febris malignitatẽ animi defectũ patiũtur, & in principiis accessionũ refrigerant, iis artus fricare fortiter, & calfacere, cruraq; ac manus alligare, & vigilias, cibiq; & potus omnimodã abstinentiã pręcipere oportet. Optimũ verò in his, quid futurũ sit, pręcognoscere. Eos etiã qui ex siccitate in principiis accessionũ, defectũ animi sunt incursuri, optimũ est prævidere. Nam si duabus aut tribus horis ante accessionẽ exhibito cibo cõcoctu facili, manus ac pedes cõstringi jusseris, nõ interibũt. Quòd si magnum imminere periculũ suspicatus fueris, vinũ in alicã elixam infusum, dare anticipabis: aut panẽ quoque ex alica. At si mediocris expectatur defectus animi, parcendũ est vino: sed sufficit tunc mala punica, aut pira, cibis ipsis miscere. Iis q præter expectationẽ in periculũ inciderũt, vinũ calidum, & panis est exhibendꝰ: parumq; aliquid cum eo alicæ calidæ. Qui ob præcipui membri obstructionem linquuntur animo, iis oxymel dare oportet, atq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle potum: ciboſq; incidendi naturã habẽtes. Sed nec deterius fuerit artus perfricare, deligareque. Prodest etiam hisce potibus uti, qui urinã ciendi vim habent: veluti qui anethum, fœniculũ, apium, petroselinũ, ammi, daucum, & spicam nardi recipiunt. Quæ ubi manifestè juverint, jam vino albo & tenui, nec admodum antiquo, est utendũ. Fiunt verò & in hujuscemodi dispositionibus, cùm vehementes fuerint, pulsus inæquales intercidentesq;. Qui ex abscessus disruptione, aut sectione exolvunt, aut ex superflua aquæ inter cutim inanitione, ij quidem cõfestim optimis odoribus sunt fovendi. Paulò aũt pòst, sorbitionibus cõcoctu facilibus sunt reficiendi. Si verò ob tristitiã, aut gaudium, aut timorẽ, aut irã aut terrorẽ, exolvi videantur, odoribus, & nariũ apprehensionibus revocandi sunt, cogendiq; ad vomitum. Eodem pariter modo, qui ex vulneribus, aut purgationib. aut doloribus. qui in articulis, nervis, & musculorum chordis eveniunt, exolvũtur, revocandi statim ab eo affectu sunt: postmodum verò, conveniens passioni cura afferenda. Defectus animi quæ ex intestini laxioris doloribus, aut ilei, aut similibus cruciatib. fiunt, ex patientiũ locorũ calefactione frictioneq; extremorũ curantur. At quæ ex ppria imbecillitate virium, quæ regunt corpus, eveniũt exolutiones, ex intemperie videlicet ortæ, partiũ à quib. vires pficiscuntur, contrariis intemperaturis curandæ sunt. Virtus ergo vitalis quæ ex corde nascitur, ex pulsuũ imbecillitate cognoscitur. At q ex hepate oritur, & naturalis dicitur, ex sanguineis egestionib. ab initio aquosis atq; tenuibꝰ, post modũ verò crassis, ad modũ fæcis. Quæ ex cerebro originẽ ducit, quam animalem appellant, ex motuũ voluntariorũ imbecillitate deprehẽdit.

Exolutionis à calore ortæ curatio.

Exolutionis ob febris, aut phlegmones magnitudinem, curatio

Exolutionis ob siccitatem futuræ, præcautio.

Exolutionis præter expectationem ob orta curatio.

Exolutionis ob membri præcipui obstructionem factæ, curatio.

Exolutionis ex immodica puris aut aquæ intercutem evacuatione, curatio.

Exolutionis ob animi affectus ortæ, curatio.

Exolutionis ob dolores intestinorum, curatio.

Exolutionis ortæ à viriũ imbecillitate, curatio.

Facultas vitalis, naturalis, et animalis unde proficiscantur, & ex quibus dignosci earum imbecillitas possit.

De cura capitis à variis occasionib. læsi. Cap. XV.

Igitur symptomatũ causæ, congruã curationem ostendunt. Veluti si quis doleat caput, simulq; fastidiat cibos, ex fameq; sentiat mordicationem, jubendus est ut evomat: nam vel bilem vomet, vel pituitam, vel utrunq;. Porrò qui cum gravitate dolores capitis fiunt, multitudinem indicant. Qui autem cum mordicatione, vaporis humorisve acritudinẽ. Cum pulsu verò, inflammationem. At cum tensione, si quidem sine gravitate ac pulsu, spiritus flatulenti & crudi multitudinem. Si verò cum pulsu, inflammationẽ corporis membranosi. At si adsit gravitas, multitudo intra membranas contenta significatur. Cùm igitur omnia distinxeris, causam ex qua horum singula fiunt, cõsiderare oportebit. Veluti si multitudo vaporis atque humoris contineatur, advertere oportet, nũquid ob magnitudinẽ febriũ humores diffusi, ac veluti effervescentes, ad caput ascenderint, aut propter eius partis imbecillitatẽ, aut ob totius corporis plenitudinẽ: hanc enim totius corporis evacuationibus, haud difficulter curabis. Eam verò quæ ex partis imbecillitate contingit, partim quidem in contrariũ trahendo per totũ corpus, partim ipsi capiti remedia adhibendo. Atq; in contrarium quidẽ trahes, clysterib. acribus, nexibus, frictionibus plurimis infernarũ partiũ, & si expediat, sanguinis aliquãtula detractione. Partem aũt sanabis eo tempore quo ad universum corpus retrahis, iis utens asperginibus, quæ à capite vim repellẽdi habent: ac dein evacuantibus: postremò deniq; corroborantib. Repellit aũt oleum quod immaturũ dicitur, ac tum oxyrhodinũ, tum rosaceũ, & quæcũque ex capitibus papaveris, & teneris olivæ germinibus, & hederæ corymbis, mentaque viridi, & sisymbrio fiunt. Utendũ verò ipsis, in multitudine crudiori & frigidiori, tepidis: in calidiori autem & biliosiori, frigidis. Evacuat etiã dissolvitq;, oleum calidum, ipsum per sese: & magis si antiquum fuerit, & Sicyonium, aut anethum fervefactum in ipso fuerit. Quòd si spondylion, vel serpyllũ, vel pulegii comam, vel calaminthæ, vel menthæ, vel sisymbrii, intus decoxeris, ita etiam crassiores succos vacuaveris. Hæc verò ipsa, virium etiã aliqd mẽbro imbecillo adjiciũt. Quod si etiã ex usu videatur, per nares atq; palatũ expurgatio moliẽda est, sternutamentũq; excitandũ. Si ad balneas hominẽ duxeris, siccis sindonibus caput est perfricandũ, salq;, & nitrũ, & synapi, sine oleo imponendũ. Hæ itaq; sunt ex particulæ imbecillitate, doloris capitis medicinæ. At quando ex magnitudine febris accidit, & medicamẽta adhibere cõvenit, frigidæ qualitates ac vires, & quę ex hydrelæo & oxyrhodino, & papaveris capitulis, perfusiones cõstant, expediũt. In dolore autẽ capitis, q sanguinis fluxũ, aut vomitũ decretoriũ significat, remedia investigãda nõ sunt; cũ nõ accidẽs, sed talis dolor bonũ existat signũ. Siquidẽ ubi natura excretionẽ aliquã, ac præcipuè vomitũ, aut sanguinis per nares fluxũ molitur, horũ inseparabile indiciũ est capitis dolor. Cõsiderandæ igitur ad cognoscendã crisim, primũ quidẽ sunt febriũ species, an calidę sint, *atq; urentes: nã hæ per excretiones judicari cõsueverũt: quẽadmodum

Capitis doloris per consensum curatio.

Capitis dolorum species varia.

Capitis doloris ob imbecillitatẽ contracti, curatio.

Revulsionis modi diver

Repellere humores à capite, quæ commode possi

Vacuare discutereq; capitis humores quæ commodè possi

Capitis doloris ex magnitudine febris orti, curatio

Capitis dolor quarum excretionum signum inseparabile.

Ardentes febres consueverunt judicari per excretiones.

dum quæ molliores sunt, ac veluti * fumigantes, diu durãt, & sæpius in abscessus cõtendũt. Secũdo loco, an morbus sit salutaris. Nam quis, obsecro, bonã crisim in morbo pniciosio expectaverit? Tertiò ad hæc totius morbi tempus considerandũ. Nam si principij vel augmẽti adsit signũ, minimè aũt status, nec cõcoctionis signa in urinis vel sputis, vel alvi excremẽtis cernant, nõ est quòd bonã speres crisim. Porrò difficilis tolerãtia antecedere omnẽ crisim solet. Quæ qdem si in die accidat, crisis sequetur noctu, si aũt noctu, in die. Si igitur tale aliquid videas, cõsiderandum est, quotus sit ægritudinis dies. Etenim septimus dies, etiã ex parvo naturæ apparatu, ad crisim per excretionem movetur. Sextus verò magno apparatu indiget, & sæpe neq; ulla in eo fit crisis, nec sine periculo, nec fideliter accidit. Ergo si dolor capitis statim ab initio non invasit, sicuti quoddam ipsius morbi symptoma, sed * in ipsa ante crisim perturbatione: dein si collum etiam aliqd cõdolescat, & præcordia retracta sint, aut repentẽ supvenerit difficilis respiratio, pulsusq; in tumorem subitò elati, nõ reciderint in parvitatem, neq; debiles fuerint, statim crisis per sanguinis fluxum è naribus expectanda est. Si verò nõ modò non deciderint, sed etiã in altũ attollantur, & vehementiã assumpserint, faciem jam ægrotantis inspicere oportet. Nam si quod in ea membrũ * palpitet, aut venæ quæ sunt in temporibus pulsent, aut malũ, vel nasus, vel oculus rubidior sit factus, magis etiam talis crisis est expectanda. Quòd si etiã inviti illachrymẽt, vel imaginẽtur se splendores cernere, ac nares ipsas scalpant, tunc nõ jam fluxurũ, sed jam fluentẽ cõspicies sanguinẽ. Nec verò ex his pterrearis, si hominem desipientẽ, aut resilentẽ videris. Nã & hæc humorum repentium ad partes supernas indicia sunt. Præterea si ægrotus sit adolescens, aut alioqui natura calidus, aut multo sanguine abundãs magis adhuc de hoc sperandum erit. Quod si sæpius etiã antea illi sanguis è naribus fluere est visus, hoc vel solum sufficit fluxus sanguinis spem cõfirmare. Si verò & tempus anni æstas sit vel calidus cœli status, & si plures eo tẽpore crisim ex sanguinis fluxu habuerint, ægriq; corpus plenũ extiterit, & consuetæ excretiones retentæ, hæc inquã omnia spem vehementiùs augebunt. Has itaq; & alias excretiones omnes prænoscere licet, si hæc duo tantũ exploraverimus, & unde naturæ motus agatur, & in quam partem. Siquidem quæ deficiunt adjuvabimus, & quæ immoderatè feruntur, coërcebimus, si ista noverimus. Veluti cõfestim sanguinis fluxus ex splene magnæ cucurbitæ sinistris præcordiis superpositæ, facilè retrahunt. At qui ab hepate pficiscitur, dextris. Qui ab aliis membris, eadem ratione.

[margin, partly cut off:] ...m omnẽ ...cedit difficilis tolerantia. ...imi diei ...ura. ...diei na... ...guinis ...cam ex... ...onẽ per ...s, qua in ...ur. ...rtiones ...licet fa... ...aui unde ...s natu... ...tur, et ...am par ...nvesti... ...inem ...em ab ...e & ab ...cucur... ...admo... ...visce... ...retra...

GALENI PERGAMENI de arte curativa ad Glauconem, lib. II.

Cap. I.

De iis autem quæ in singulis corporis partibus fiũt passionibus, deinceps sumus dicturi, ab inflammatione auspicati: q sæpius hæc accidat, plurimæq; ipsius sint differentię, ex quarũ singulis solent febres oriri. Cõmunis igitur in omnibus est immoderata caliditas, & veluti quædã effervescentia, unde & phlegmones nomen de ipsis efferre veteres cõsueverunt. Propriam autem quandã in singulis differentiã invenies, ex qua eius speciem agnosces, & convenientem assequeris medelã. Porrò prima inflammationis differentia est, secundum q̃ hanc quidẽ humidam, illam verò esse siccam contingit. Humidã quidem, quę ex calida fluxione membrum occupante accidit. Siccã verò, quando nullo humore influente, calor naturalis effervescit. Hæc autem, usq; ad aliquid quidem, veluti febris est membri. Cùm verò jam ad immoderatã caliditatem ac siccitatẽ pervenerit, corruptio atq; extinctio omnimoda fit. Rursus illius differentiæ q̃ cũ humorum affluxu accidit, multę species existunt. Nam fluente sanguine, altera: flava bile, altera ambobus simul, alia tertia. Et quidem in earum singulis, vel jam putruit id q influxit, vel in membro impactum putrescit. Præterea vel crassum est, vel tenue, vel optimum, vel deniq; acre. Sanguine igitur optimo ac mediocriter crasso ad particulã aliquã confluente, atq; ob multitudinẽ cõculcato, vehemens dolor arripit hominẽ, nisi hebetis sensus ipsa fuerit particula: pulsusq; in pfundo permolestus sentitur, tendiq; omnino & cõtundi membrũ apparet, cum vehementi incẽdio, renitentia & rubore. Quæ sanè passio totius generis nomen recipit, inflamatioq; vocatur, ex omni ferè occasione pveniens. Quippe vulneribus, distentionibus, disruptionibus, contusionibus, scissionibus, exercitiorum laboribus, exarticulationibus, ac præterea fracturis, & spõtaneis ulceribus advenit. Quinetiam si quando immodicam plenitudinẽ venæ ipsæ cõtrahant, tunc id quod superfluũ est, effundunt ad aliquã partem, quæcunq; eo tempore fuerit aptior ad recipiendum. Eadẽ nanq; erit reliquis omnibus imbecillior, vel rarior, vel ad motum proclivior, vel minus mobilis. Flava verò bilis, quando propriam naturã servans, unà cum sanguine per totum corpus defertur, morbũ regium producit. Cùm autẽ secernitur sola, in aliquamq; decumbit partẽ, herpetem gignit. Cæterùm si sit cõsistentia crassa, totam exulcerat cutim, usq; ad carnem subjectam, qui affectus herpes exedens vocatur. Si verò tenuior fuerit, id quod in superficie est tantùm, veluti deurit: quæ species generis sortitur appellationẽ, quum simpliciter herpes dicatur. Nam ex reliquis speciebus duabus, * illa quidem cujus nuper mentionẽ fecimus, vocatur herpes exedens: altera verò, miliaris, quòd in ea pustulæ parvæ ac multæ, per summã cutem similes milio excitentur. Fit autem herpes hujusmodi etiã ex bile quidem, sed minus calida & acri, q̃ * illæ species priores. Quòd si ex sanguine & flava bile calidioribus quàm oporteat, mista ipsa fluxio fuerit: aut ex sanguine quidẽ, sed fervido, & substantia tenuissimo: erysipelas hic affectus vocatur, multò inflamatione calidior, magisq; flavũ colorẽ referens. Non dolet tamen affectus hic, quemadmodũ inflamatio: nec ut aliqua inflammationis species pulsum, aut cõpressionẽ, aut similem invehit tensionẽ. Cæterùm interdum miscetur inflamatio cũ erysipelate. Si igitur in mi-

[margin:] Inflammationibus omnibus est communis caliditas. — Inflammationis prima differentia. — Inflammationis quæ cum affluxu humorum infestat, multiplex differentia. — Inflammationis orta a sanguine indicia. — Inflammationis causæ. — Recipientes supervacua particulæ, quales necessario esse debeant. — Regij morbi productio. — Herpetis generatio. — Herpes exedens unde accidat. — Herpes miliaris unde exoriatur. — Erysipelas unde gignatur.

Erysipelas phlegmonodes quando accidat. Phlegmone erysipelatodes quando fiat. Erysipelas solius cutis est passio.

scella ipsa exuperet propria erysipelatis accidentia, affectus is erysipelas inflammationis particeps nominatur. Si verò inflãmationis accidentia prępolleant, dicitur inflammatio erysipelatodes. At si accidentia utriusq; esse appareãt æqualia, tunc erysipelas & inflammatio ex æquo misceri dicuntur. Exquisitum itaq; erysipelas, cutis solius est passio. Non tamẽ ipsa inflãmatio pertinet tantùm ad cuti subjectas partes, sed ad has quidem præcipuè: nonnunq̃ verò etiam ad cutim. At verò si sanguis influẽs calidus sufficiẽter fuerit & crassus, quodcunq; membrũ invaserit, hoc exurendo, ulcus cũ crusta excitat: quicquid autẽ circũjacet, in inflammationẽ attollit effervescentẽ, graviterq; dolentẽ: qui affectus carbo appellatur. Similiter etiam, si sanguis influens niger extiterit, crassusq; & fæculentus, & fervens, simul aũt & saniẽ quandã tenuem admistam habuerit, pustulas per summã cutis excitat, similes iis quæ ex igne fiunt. Quibus disruptis, crustosum sub ipsis ulc⁹ invenitur. Qui affectus etiã est carbo. Phlegmone itaq; in hasce species universales distinguitur, ad quas nimirũ referunt̃ aliæ omnes particulares. Etenim bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectiones existunt: bubo quidẽ, inflammatio: phyma, quod statim augetur, atq; ad suppurationẽ festinat. Phygethlon autem erysipelas particeps inflammationis, aut inflammatio erysipelatis particeps nominatur. Sic etiã & ophthalmia, eius membranæ quæ corneæ inhæret, est inflammatio. Pleuritis verò, costas succingentis membranæ. Quemadmodũ & synanche gutturis: atq; peripnevmonia, pulmonis. Eas igitur quæ in partibus apparentibus conspiciuntur inflammationes, promptũ est quidem cognoscere. Quæ verò in occultis, & febres omnino afferunt, non æque discerni possunt.

Carbunculi generatio.

Bubo quid. Phyma quid. Phygethlon.

Ophthalmia quid.

Synanche. Peripneumonia.

¶ *De causis inflammationum.* Cap. II.

Inflammationis causa una est fluxio.

Est autem una quidem apparentiũ inflammationum causa, eaq; non usqueadeo occulta, quæ fluxio appellatur: nisi quandoq; eis cõjungatur, quæ aliqua alia ex causa evidẽnte, factæ vident̃. Cum enim nulla ex his præcedente, repentè mẽbrũ inflammationem patitur, ea quæ hunc affectum gignit causa, fluxio vocatur. Affectus autẽ ipse, dispositio rhevmatica. In curatione cujus, duo magni committuntur errores, ubi statim in ipsis auspiciis, vel nulla de toto corpore providentia habetur: vel ipsum calfit, atque humectatur membrum. At qui rationẽ simul & experientiam sequunt̃, ii totũ in primis corpus vacuare quibuscunq; evacuationib. cõsulunt: ipsam verò inflammatã partẽ, perfundere, ac superlinire eis, quæ id quod influit repellendi vim habent: ac deniq; quod in membro patiẽte cõtinetur, educere: vimq; ac robur adjungere iis, quæ jam affectæ sunt partibus. Verũ ut rectè quis vacuatione utatur, ætatem, anni tempus, regionẽ, præsentem aëris statum, robur ejus qui afficitur, habitumq; & consuetudinẽ, necnõ ipsius morbi naturam oportet considerare. Ex his nanq;, quando vacuandũ sit, aut minimè, & unde, & quomodo, invenitur. Si igitur ad genu fluxio ferat̃, atq; id plurimũ attollatur, præterea totũ corpus sanguine plenũ appareat, & valida laborantis vis, tempusq; anni sit ver, & temperata regio: æger verò sit adolescens, aut juvenis: is sanguinis evacuatione ex superioribus partib. indiget: oportetq; ejus incidere in cubito venã, aut scilicet interiorem, aut mediã: cùm semper fluxionis motum ad contrariũ revellere oporteat. Ipsi autẽ laborãti particulæ, si quidem nõ admodũ doleat, emplastrũ ex semper vivo, & corticibus punicorum malorum in vino decoctis, & rhu, & farina hordei cõstans, est admovẽdum. Hoc siquidem repellit quod influit, atq; id quod continet̃ exiccat, & circumjacẽtia membra corroborat. Cùm magno autẽ dolore fluxu incidente, sufficit vehementiã doloris lenire, cum aliquo ex iis, quæ ex vino dulci, oleo rosaceo, & pauca cera, in utroq; liquata, cõstant. Oportet aũt hæc lanis excipere pinguibus, quæ plurimũ habeant œsypi: & æstate quidem frigida, hyeme autẽ tepida apponere. Sic etiã cataplasmata ex arnoglosso, lente, pane, & rosaceo oleo adhibere: paulò verò supra patientes particulas admovere spongiam vino austero intinctam, aut aqua frigida, cui mistum parum aceti fuerit. Quòd si ex hac medendi ratione magnus usus sentiatur, nec alicubi pus se ostendat, mollibus medicamẽtis ad fluxiones utendum. Optima verò ex his sunt, quæ exiccãdi & repellendi ꝙ fluit, sine dolore vim habent. Quemadmodũ ea quæ vehementer cõtendunt, atq; idcirco dolorẽ afferunt, plus doloribus obsunt, q̃ exiccando proficiant. Tale igitur sit medicamen, quale est quod ex chalcitide constat, remissum oleo rosaceo. Si verò lanam mundam vino acerbo humectaveris apposuerisq;, plus juveris. Quòd si pus se in particula ostenderit, cataplasma offerre oportet semel aut bis. Plus verò ad pręsens juvat farina hordeacea. Adjungendum tamẽ aliquid vel aceti, vel vini. At postq̃ secueris, & pus evacuaveris, cavendum est deinceps, ne oleũ aut aquã imponas. Quòd si quando vulnus abluere oporteat, melicrato, vel oxycrato, & vino, & mulso est utendũ. Superponendum verò, si adhuc inflammet̃, ex lente cataplasma. Si verò absq; inflammatione fuerit, aliquod ex iis medicamentis, quæ emplastica nominant̃, & præcipuè quod ex chalcitide cõstat. Imponenda autẽ super hæc extrinsecus, spongia, aut lana vino acerbo infusa: ad quæ quidem opportunũ est, ꝙ aquã marinã recipit. Vulneri aũt, nullum ex pinguibus medicamentis est admovendum: quandoquidẽ exquisitè exiccare expedit. Ac sic sanè sanare oportet inflammationes ex fluxione ortas. Quę verò alia de causa fiũt, humectare calfacereq;, nihil prohibet. Quas quidẽ si perducere ad suppurationẽ volueris, cataplasma ex farina triticea, quæ in oleo & aqua ebullierit, est apponendũ. Quòd si quando scarificare oporteat, ne hoc quidẽ verendũ est. Si verò eas quæ ex fluxionibus fiunt inflãmationes scarificaveris, magnũ adferes malũ, ac per initia præsertim. Quæcunq; aũt ex ipsis, jam inveteratæ existẽtes, post totius corporis evacuationem, quasdam durities atq; nigrities retinent, ab his per scarificationẽ sanguinẽ auferre nihil ꝓhibet: & emplastrũ ex farina hordeacea, & ceratũ, & aliud aliquod medicamenta ex discutientib. admovere. Non tamẽ ex vena

Inflammationis curatio.

Evacuaturo corpus quæ sint prius consideranda.

Genu inflammati curatio.

Revulsio fluentiũ ... in contra... molienda. Genu inf... mato emp... strum com... modum.

Genu inf... mati dolo... magnum ... ntentia, ... me quid... calida, a... sunt adh... da frigid... Repercu... tia esse ... canda p... supra pa... tos parti... las.

Fluxion... scutiẽdæ ... medica... ta conve...

Vlcus, ... pure, q... sit ablu...

Suppur... inflam... ne cong... catapla... ex farin... ticea, q... oleo & ... ebullier... Inflam... nes qua... scarifica...

ex vena in talibus sanguis necessariò mittendus est: sed ventrem tantummodo expurgare sufficit, medicamine quod bilem flavam educat: vel solo clysteri acri, si affectus ipse sit parvus. Quæ verò ex ulceribus fiunt erysipelata, & quæcunque adeò manifestas causas sortiuntur, si statim volueris cataplasma apponere ex farina hordeacea, & præsertim si antè scarificaveris, nihil nocebis. At inflammationibus quæ cum erysipelate sunt conjunctæ, & erysipelatis cum inflammatione, adhibenda mista curatio est: semperq; illi, quod magis præpollet, resistendũ. Herpetes autem quantũ ad totius corporis evacuationẽ attinet, ut erysipelata curare oportet: quantũ verò ad* eam quæ patienti debetur particulæ, nõ omnibus similis cura adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, quemadmodum alij herpetes, & erysipelata: nõ tamẽ ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, humectare etiã sunt apta: sed sola admittunt refrigerãtia, quæ maximè exiccare possunt. Quare superimponere ipsis oportet, ab initio q̃dem ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & plantaginis. Post hæc verò & lentẽ adjungere oportet, & aliquando mel, & hordeaceam farinam, quodq; antea scripsimus ad inflammationes quę ex fluxione eveniũt cataplasma, dempto ab eo semper vivo. Ipsas verò partes exulceratas inunge medicamentis, quæ ad herpetas in pharmaceuticis libris descripta sunt: quæ q̃dem, ubi uti volueris, ex vino dulci, aut tenui & albo, & subaustero, minimè tamen acri, liquefacere oportet. Quòd si posca aquosa vice horũ aliquando usus fueris, nihil deterius feceris. At in longum tẽpus protractis ulceribus, ad id vina sufficienter austera cõveniunt: præcipuè verò nigra. Quo tempore ipsis etiã medicamẽta cõgruunt, quæ ad Polyidam, Pasionem, Musam, & Andronem relata extãt. Herpetas verò qui summa tantummodo exulcerãt, nisi diu p̃duraverint, nullo horum inungere oportet (adurunt .n. fortiter, & vehementer exiccant) verùm istis sufficiunt, quæcunq; vim glaucij habent medicamẽta. Quę quidem aqua diluenda sunt, vel aceto, si nil ex aqua profecerint. Quòd si etiã solani succo intinxeris, vel arnoglossi, plus etiam conferes. In summa verò, omne ulcus exiccari possit, idq; medicamento neutiquam irritante, nisi ubi malignũ, putrilaginosumq; ipsum ulcus fuerit. Talia siquidem, acriora medicamina postulant, & quæ igneas vires possideant: quale est misy, chalcitis, arsenicum, calx, atq; sandaracha. Sępe verò ubi ista cesserint, admovemus ignem. Eadem ratione vocatis carbonibus, super ipsam crustam, hujuscemodi medicamentorũ est natura cõveniẽs. Non tamen loca circumjacentia tangere expedit, alioqui dissolves ea, exulcerans quæ minimè expedit. Sed Andronis trochiscis potius utendũ est. Si quando verò invaluerit rubor, plurimaq; inflammatio, medicamentũ ipsum dulci diluendum est, vel succo plantaginis: quemadmodũ si magnus tumor simul infestet, vino quidem acerbo in principio, postmodum verò & aceto. Cataplasma etiam ex orobi farina & oxymelite confectum, est apponendum: atq; ante hæc omnia, statim ab initio tantùm sanguinis auferendum, quantũ sit satis, nisi quid aliud prohibuerit. Hæc itaq; sunt passionum per genera curationes, quæ pro naturæ instrumentorũ patientium varietate mutantur.

Indicationes quatuor sumi ab affectis partibus.

Quatuor autẽ ab his indicationes sumuntur: ab eorum nempe temperie, à formatione, à situ, ac deniq; à facultate.

Natura partis affectæ quid indicet.

Oportetq; in curationibus intentionẽ habere ad membri naturã: hæc .n., quousq; infrigidandum, aut exiccandũ sit, docet.

Partium inflammatarũ quænam magis, & quæ minus sint exiccandæ.

Nam si carnosæ partes inflammationẽ patiantur, paulùm sunt exiccandæ. Venosæ quoq;, quamvis sint carnosis longè sicciores, non tamen & ipsæ multum exiccari desiderant. Sed quæcunq; natura arteriosæ sunt, magis venosis sunt exiccandæ: atq; his amplius nervosæ: & multò magis cartilaginosæ, osseæq;. Etenim priusq̃ ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi est impositus finis. Porrò sicciorem temperaturam inducunt, quæ siccissima sunt: & frigidiorem, quæ frigidissima: & secundum alias qualitates eodem modo. Ad mediocrẽ verò habitum referunt, quę sunt in unaquaq; mediocria.

Temperaturæ partium, curationes affectuum variant.

Ac sic sanè partium temperaturę, curationes affectuum variant.

Formationes particularũ quomodo curationes varient.

At formationes hoc modo. Nam quædam intra sese habent cavitates: quædam extrinsecus, quædam utrobiq;, quædam neutra in parte. Quæ igitur neutra ex parte cavitates possident, in quas fluxio recipi possit, eas partes fortiter exiccare oportet, vel si nõ fuerint natura sicciores: ut nervos, & præcipuè qui in artubus sunt. At quæ intus & extrà relaxare aliq̃d possunt inflammationis, nõ multùm hujuscemodi fortiter exiccantibus egent: si pręsertim laxã carnem habuerint, quemadmodum pulmo.

Situs partis affectæ quã indicationẽ exhibeat.

Indicatio autem ex positu, loca per quæ sit vacuandum, & quo pacto, demonstrat.

Revulsio est fluentium humorum medela: ut derivatio, eorũ qui iam obsederunt partem.

Fluentium ergo humorum, revulsio medela est: derivatio autem eorum quæ jam obsederunt membrum. Utrũq; autem evacuationis genus per communes venas moliendum est.

Revulsio & derivatio à matrice quibus fiat modis.

Siquidem à matrice revelles, si eam quæ in cubito est, venã secueris: aut * juxta mamillas cucurbitas admoveris: vel manus cõcalfeceris, fricueris, deligaveris. Derivabis autẽ, si eas quæ in poplitibus sunt, aut in talis, venas diviseris, & * feminibus cucurbitas admoveris, & crura calfeceris, perfricaveris, atq; vinculo exceperis. Et si quidẽ in parte dextra matricis ipse affectus consistat, à dextra manu, vel crure, sanguis est detrahendus. Sin verò in sinistra, à membris quæ illi è directo sunt. Cæterùm interiores venas tunc incidere oportet, quòd viciniores, magisq; è directo sint patientibus membris.

Liene inflammato, interiores in sinistra manu venas secandas esse: ut in dextra, si hepar affectum fuerit.

Similiter si liene inflãmato sanguinẽ vis detrahere, interiores in manu sinistra venas secato: ut si hepate, eadẽ ratione in dextra.

Supernis partibus inflammatis, externas venas directas illis secandas esse.

Si quid verò ex superioribus inflammationẽ patiatur, veluti in ophthalmia, & angina, in cæterisq; infestãtibus caput, eas quæ extrinsecus sunt, atque è directo, pertundito.

Artubus inflammatis, à coniugatis esse mittendũ sanguinem, nisi passio fuerit inveterata.

Si verò artus patiatur, à * conjugatis membris sanguis detrahendus est, sive revellere, sive derivare sit animus: præterq̃ ubi passio fuerit inveterata: tũc quippe à membro ipso patiente detrahimus.

Angina protrahente, venas sub lingua secandas esse.

Si ergo in angina eas quæ sub lingua sunt venas incidimus, ubi totum corpus vacuum cum sit, * producitur ipse affectus. Sic

Scarificatione quando utendum.

aliud quodcunq; membrum affectum scarificamus, si non amplius humores influant (tunc enim magis irritaveris, ipsumq; duplicaveris malum) verùm ubi universum corpus jam expurgatum fuerit, nec quicq̃ præterea influit, sed quod prius influxerat, jam hæret in membro impactum. Et quidem laborantibus convexis hepatis partibus, quòd per urinam trahere oporteat: concavis autē, per subductionē alvi, situs ipsius visceris indicat. Atque etiam thoracē, pulmonemq; per tusses expurgari debere: ventriculum & stomachum, per vomitum: intestina per dejectiones: quemadmodum per urinas, & splenem, & renes: matricem aūt, per menstrua: cerebrum atq; ejus membranas, per palatū, gargareonem, nares & aures. Sed & quòd his quæ in superficie sunt partibus, talia medicamēta apponere oporteat, qualibus eget passio: iis autem quæ in profundo sunt sitæ, & quas per multa interposita debent eorum virtutes attingere, non qualia nunc sint, sed qualia futura sint, ex situ membrorum agnoscimus. Tantum quippe adventitii roboris adjungere oportet medicamentis, quantum in transitu exolvitur: ut quod relinquitur, æquale remaneat ei, quod tactu juvat. Ob id igitur in thoracis inflammationibus, quæ in superficie consistunt, ea quæ solùm laxare possunt, sufficiunt: intrinsecus autem, sicuti in costas cingente membrana, requiruntur acriora. In universis autem visceribus eadem habenda est ratio. Sæpius enim ex medicamentis impositis ulceratur cutis, quamvis durior, minusque ad patiendum habilis sit, quàm viscera. Quòd si ipsis visceribus medicamenta applicare possemus, quibus frequenter indigent, tantò molliora oporteret esse, quantò ipsorū natura, ut afficiatur, est promptior. Quia verò hoc neutiquam nobis datur, ob id nimirum, quæ eduntur ac bibuntur medicamenta, conferentia affectibus viscerū, ea multò acriora & potentiora esse convenit iis, quibus indigent ipsæ partes affectæ: exceptis tamen illis, quæ ventriculo stomachoq; auxiliantur. Hæc si quidem sola talia exhibentur, qualia à passionibus exiguntur. Reliqua verò omnia, acriora & fortiora sunt, & præsertim quæ vel renum, vel pulmonis occasione sumūtur. Sed indicatio quæ à facultate sumitur, etiam curationem immutat. Nam ex partibus corporis nōnullæ ab influentibus virtutibus gubernantur, quædam verò à propriis atq; nativis. Atq; ex iis ipsis, quædam sibiipsis duntaxat, quædam etiam aliis fons & origo sunt facultatum. Et aliæ quidem opus peculiare habent, aliæ autē commune. Permutare itaque opus est curationis formam, pro ratione harum omnium differentiarum. Nam pleraque ex remediis dictis, morbum quidem finiūt, sed nativas membrorū facultates offendunt; quæ quidem offensio ad totū perveniet corpus, idq; ratione duplici: vel quia membrum est alicuius virtutis origo, omnibus partibus cōmunicatæ: vel quia ipsius opus universo corpori est utile. Etenim hepar, cor, cerebrum, atq; testes, cōmuniter universo corpori principia sunt facultatum. At ventriculo matriciq;, propriæ facultates insunt, nulli alteri parti communes. Opus tamē ventris

Vacuari in quem modū singulæ partes debeant.

Altius reconditi affectus valentiora medicamenta exigunt, quàm si in superficiè cōsisterent.

Ventriculo stomachoq; affectis, sola talia exhibētur, qualia ab affectibus exiguntur.

Partium differentiæ.

Principia facultatū universo corpori sunt, hepar cor, cerebrū atq; testes.

quidem toti corpori confert, matricis autem nequaquam. Quæ igitur immodicè laxant, exolvunt robur, quare & facultatem particulæ. Quæ autem supra modum refrigerant, nativum calorem extinguunt, qui fortassis substantia facultatum existit, aut certè primū & maximè necessarium instrumentū ipsarum. Nōnullæ etiam aliæ qualitates * immoderatæ, facultates exolvere possunt. Ad hanc autem indicationē, quispiam referre posset & facilem & difficilē sensum. Etenim quæ facilè sentiūt partes, acria medicamenta non tolerant, sicuti neque acres humores. Ob idq; os ventriculi, atq; eo magis oculus, infestatur ab erodentibus medicamentis. At quæ sensum obtusum habent, cataplasmata gravia sustinent, atq; medicamenta mordacia. Qui igitur secundum solam, nudamq; intemperiem absq; humorum affluxu fiunt morbi, per contrarias qualitates curantur: ut (exempli gratia) calida intēperies, per refrigerantia, sive primò, sive ex accidenti refrigerent. Perfusio siquidem frigidæ, calfacit ex accidenti, ubi caloris revocationem fecerit: calidumq; refrigerat, ubi calorem naturalem discusserit. At quæ ob materiæ influxum laborant, si quidem fuerint optimè temperata, solam evacuationem desiderant: si verò distemperata sint, unà cum evacuatione, per contrarias qualitates alterationem postulāt. Sed jam dicamus de œdemate.

Laxantia immodicè, olvūt robur atq; facultatem particulæ.

Calor nativus quid.

Sensu acutissimo prædita acria medicamenta non tolerant, ea quib' sensus obtusus inest.

Intemperies simplices contrariis qualitatibus curantur.

Frigidæ perfusio calfacit ex accidenti. Calidum ex accidenti refrigerat.

De œdemate. Cap. III.

Oedema est mollis quidam tumor, atq; doloris expers, ex pituitosa substantia, vel spiritu vaporoso ortus: qualis in cadaveribus, & pedibus hydropicorum & tabidorū plerunq; cernitur. In hisce tamen morbis œdema symptoma est, propria curatione nō indigens. Sola quippe frictio ex oxyrhodino, aut ex sale & oleo, compescit ipsum. Cùm verò propter influxum pituitę in aliquam partem gignitur is affectus, spongia recenti, imbuta oxycrato, quod possit bibi, eum sedat. Quòd si ex his non discutiatur œdema, aluminis parum est adjiciendum. Si verò in aliquo artuum tale fuerit œdema, inchoanda ligatura est ab imis partibus, finienda verò in altioribus: universam injectionem & cōpressionem facientibus nobis, veluti in fracturis. Quod si morbus dictis remediis non cedat, aliquid fortiorum medicaminū adjicere oportet, cui discutiendi simul & constringendi facultas insit.

Oedema quid.

Oedema in quibus symptoma existat.

Oedematis ex influxu curatio.

De scirrho. Cap. IV.

Exquisitus scirrhus est tumor præter naturam, insensatus durusque. Non exquisitus verò, non omnino insensibilis est, difficulter tamen omnino sentit. Porrò insensibilis scirrhus minimè curationem recipit. Qui verò cum difficultate sentit, nec incurabilis est, nec facilem curationem admittit. Fit autem ex humore viscido & crasso *tenacissimè partib. induratis infixo. Scirrhus itaq; interdum ab initio concrescit, atq; augetur paulatim. Crebrius verò inscitia medicorum paratur, ubi vehementer erysipelata & inflammationes astringunt refrigerantque. Quòd si quis fortiter discutientia induratis medicamenta adhibeat, digeret quidem tenuiora: quod verò reliquū est cōpactum, lapidis instar relinquit. Non igitur

Scirrhus quid.

Scirrhus insensilis, minimè curationem recipit.

Scirrhus unde contrahatur.

Scirrhus quomodo ob ineptam curationem gignatur.

igitur curandæ sunt induratæ particulæ medicamento siccãte immodicè, sed emollieti, quodq; calorem possideat tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam. Siquidem quod superfluum humorem habet, nihil omnino dissolvit: quod verò minimum, plus quàm oportet exiccat. Ergo medicamenta idonea scirrhis sunt omnes medullæ atq; adipes. Ex medullis primas partes obtinet cervina, dein vitulina. Ex adipibus, anserinus leoninusq;. At verò qui ex gallina sumitur, anserinũ: qui ex pardo, leoninum sequitur: postea verò ursinum, atque taurinũ. Cęterùm qui ex capris accipitur, & crassior, & siccior prædictis est: idq; magis, si ab hirco capiatur. Porrò tendonibus induratis oportet unà cum præsidiis iis quæ simul & emolliunt & digerunt, (cujusmodi sunt, bdellium, ammonia cum thymiama, solutum in quã acerrimo aceto, opoponax, chalbanũq;) etiam pyritem lapidem candentem, aut (si eius copia nõ sit) molarem, acerrimo aceto aspergere, ac dein super ipsum dimovere partem affectam, ut à vapore sursum elato, scirrhus dissolvi possit.

¶ *De splene jecoreq; induratis.* Cap. V.

Induratum splenem, non tantũ foris, fortibus medicamentis curare convenit. sed intus etiam potionibus vehementissimis: nam eas sine molestia tolerat. Inter quæ sanè primas sibi vendicant partes, cortices radicum capparis, & scolopendrii, & myricæ tum radix, tum germina, omnia videlicet hæc in aceto & oxymelite cocta. At sæpenumero splen, cùm tangitur, reniti videtur, nõ ob scirrhũ, sed ob flatuentiũ tumorẽ. Tũc igitur ubi ipsum absinthii decocto foveris, aliquod cataplasma mistis facultatibus præditũ superimpones: quale est quod ex sulfure & alumine constat. Verùm ubi lien in scirrhum obduruit, præpollere vim digerentem oportet: parum autem eius quod astringendi possidet facultatem, est admiscendum. Meritò igitur salis flos induratos splenes sanat, si extrinsecus ipsis in vesica apponatur. Porrò hepatis scirrhũ, initiò quidẽ sanavimus: inveteratum autem, neq; ipse potui sanare, neq; aliũ vidi qui posset. Quippe omnibus ita affectis omninò aqua inter cutẽ subsequitur. Nec verò perfert hoc viscus fortia medicamenta, ut splen. Quare si sit induratum, augere oportet ea quæ ratione inflammationis illius apponuntur, in mistura emollientium adhibita etiam congruente victus ratione, unà cum potionibus & dissipantibus, & abstergentibus eum, qui in viscere cõtinetur, humorem. Admiscere autem oportet, & ex iis quæ ciere possunt urinam, aliquid. Jam verò in omni flatulento tumore, astrictum corpus est relaxandum, extenuãdus autem ipse crassus spiritus. Si igitur subtiliori aliquo medicamine ãnodynoq;, ubi dolor adsit, calfeceris, id quidem quod densatum est, rarefacies: extenuabis verò, quod crassius est redditũ. At patientium particularũ natura, coindicabit convenientem auxiliorũ materiam, in ipsaq; majoris minorisq; rationem. Ac secundum differentiã earundem, materia etiam curationis variatur, intenditurq; atq; remittitur. Si igitur à crasso spiritu oboriatur dolor in ventre inferiore, subtile oleũ per ima, unà cum medicamentis quæ in ipso ebullierint, per clysterem injiciens, statim dolorem sedabis. Quæ verò debent bullire in oleo medicamenta, cum partium tenuitate calfacientia, sunt cuminũ, apij, petroselini, marathri, sinonis, anesi, libystici, seseleos, dauci, atq; spondilij semen. Quòd si conjectura comprehenderis frigidam esse dolentium partium dispositionem, rutam & marathrũ, & grana lauri intus decoques: miscebisq; asphaltum, ipsumq; oleum laurinum, & si quæ similiter calfaciũt. At si inflammationem dolori adjunctam putaveris, auferes ea quæ admodum acria sunt, quæq; calfaciunt impensius: ad relaxãtia verò, quæ vires illas mediocres possident, transibis. In oleo itaq; anethum coques, miscebisq; adipem anserinũ, vel gallinaceũ. At verò mediocres dolores extrinseca tantùm calfactione juvantur, ea præcipuè quę ex miliis sit, vel ex sale calfacto, vel ex lini semine crudo. Cucurbita etiam magna cum multa flamma absq; cutis scarificatione, sæpius statim dolorẽ amovit, umbilico admota. Quòd si etiã tum dolores permanserint, uti medicamẽtis ex opio ne dubites, quale est quod ad Philonẽ refertur. Sic enim hominem liberaveris à cruciatu, & sequentibus diebus noxam ex opio cõtractam, corriges. Auferunt enim id genus medicamẽta dolorẽ, non tamen dispositiones sanant, sed vim sentiendi quodammodo stupefaciunt. Uti autem oportet Philonis medicamento, omnibusq; ex opio confectis, non statim, sed post tempus compositionis annuum, aut omnino semestre. Non modica verò fit virtutis distributio, & ex ebibitis ad inferiores intestinorũ partes, dum afficiũtur & ex iis quæ injiciuntur per sedem, ad superiores, ubi dolore cruciantur. Porrò discutiendo flatui in partibus carnosis collecto (qui & nõnunquã vacat dolore, & longiori tempore durat) ea medicamenta cõgruunt, quæ insigniter subtili cõstant substãtia: cum quibus misceri debent, quæ molliendi facultatem sortiuntur.

¶ *De abscessibus.* Cap. VI.

Dispositiones in quibus à se invicem distant, quæ prius se contingebant corpora, cõmuniter abscessus vocantur. Spacium igitur vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, aut humidam, aut mistam ex utrisque comprehendat. Quæ substantiæ ubi diutius hærent, varias alterationes suscipiunt. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis, & carbonibus, & limo, & amurcæ, & permultis aliis id genus similia in abscessibus corpora sæpe contineri inveniũtur. Transeunt verò in abscessum inflammationes quædam, atque erysipelatosæ phlegmones: sicuti & erysipelata phlegmonosa non pauca: nimirum ab uno loco humoribus translatis in alterũ. Quæ igitur per summa, sub cute consistunt, facilè dignosci possunt: neq; est sanatio ipsorum difficilis, cùm solis medicamẽtis quæ extrinsecus applicantur, curentur, nec medicamentis intrò assumptis indigeant, veluti quæ in visceribus accidunt. Curatio igitur earũ quæ in superficie cutis abscedũt inflammationũ fit incipiente quidã jam abscessu, per ea quæ dolorem sedant relaxantq;: procedente verò tem-

Flatus discutientia medicamenta.

Dolores ventris mediocres vel extrinseca tantũ calfactione sedantur. Cucurbitula umbilico admota, ventris dolores sedat. Opium recipientia medicamenta dolorẽ tollunt, ipsam tamen dispositionẽ relinquunt. Opio constantibus esse utẽdum post tempus compositionis ad minus semestre. Intestinorũ dolores ubicunq; sint, iuvari à bibitis, & per sedem iniectis medicamentis.

Abscessus quid.

Abscessibus qualia soleãt inesse corpora.

Abscessuum curatio.

pore ad ea quæ cōcoquendi, suppurandiq; vim habere dicūtur, transferri oportet. Statim igitur aqua abundanti in qua fuerint decoctæ altheæ radices, perfundere, atq; oleo calido partem inflammatam conspergere, necnon ex farina triticea, quæ in aqua & oleo moderatè ebullierit, cataplasma imponere oportet. Si aūt suppurationem prohibere sit animus, panē in oleo & aqua plurimum ebullire permittito, postea verò subigens admoveto. Sit tamen aquæ ad oleū proportio multiplex. Plus autē quàm hoc suppurationē prohibet hordeacea farina, similiter præparata. Si verò per summa cutis in parte inflāmata tensio valida fuerit, multis ac mediocribus scarificationib. in superficie incidere oportet: ac postmodū ex farina hordeacea (ut diximus) elixata, cataplasma apponere. Cæterū in quib. difficulter ad suppurationem pervenit, nec facilè discuti tumor potest, sed suspicio est humores crassiores & tenaciores ibi impactos existere: in iis tantùm dispositionib. convenit ea quæ fit per profundiores scarificationes curatio. Convenit etiam id quod ex caricis pinguibus, dulcibusq; & decoctis, cōficitur cataplasma. Quarū sanè decocto, aliquando hordeaceam farinam adjicimus: aliquando panē syncomistum, hoc est, miscellaneum, sed qui ex generoso confectus sit tritico. Porrò farina triticea maximè ad suppurationē promovet: hordeacea verò resolvit plurimum. Si igitur resolvatur tumor, minus tamen quàm optes, cum caricis hyssopum & origanum simul coquere oportet. Quòd si vehementius exiccare tumorem volueris, sal decoctioni adjicias: dein farinā hordeaceā, detracto prius furfure, insperge: & postquā plurimū ebullierit, appone cataplasma. Si verearis ne tumoris reliquiæ in scirrhū durescant (quod cōtingit, ubi quis fortiter exiccantibus utitur) radicem agrestis cucumeris, aut bryoniæ, aut asari, in aqua decoque: sæpius quidem per se solas, nōnunquam caricas pingues adjiciens. Deinde aquæ farinam admisce, injiciens aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel etiam suilli. Eædem quoq; radices, atq; etiam quæ producit altheā, si post moderatā decoctionem cū pane & adipe cōtundatur, hujusmodi discutiūt tumores. Fortior aūt hisce omnibus est dracontii radix. Verùm fortiter resolventibus medicamentis semper sunt miscenda emollientia, ne tumores ipsi in pertinaces scirrhos degenerent.

Scarificationes profundiores quando conveniāt.

Emplastrum ex caricis.

Farina triticea quidem, maximè ad suppurationes promovet: hordeacea verò discutit.

Tumoris in scirrhū abeūtis curatio.

Discutientibus fortiter, cur semper sint miscenda emollientia.

¶ *De tumore suppurato.* Cap. VII.

Tumoris suppurati curatio.

Porrò ubi suppurandi tumorē amissa spes est, ex farina triticea utere cataplasmatib. Dein verò postq̄ suppurata secueris, si videris ea quæ circa sectionē sunt omnino ab inflāmatione libera emplasticis medicamētis utitor, sed quibus exiccandi resolvendiq; citra morsum facultas insit. Equidem sæpius in hujusmodi usus sum medicamento ex fermēto & ostreis cōbustis cōfecto. Si verò pars aliqua circa sectionē inflāmata videatur, quod ex chalcitide cōstat, liquabis oleo: atq; ubi sensim refrigeratū fuerit, infundens vinū, in mortario emollies & subiges, ac deniq; usui accommodabis. Ubi verò cutis per suppurationes plus quā par sit, colliquata & veluti lacerata fuerit, nō facilè subjectis corporib. agglutinatur: quare necessū est ut p linicinia latiora vulnus ipsum curetur.

De sinu. Cap. VIII.

Sin autem amplius agglutinandi cutim subjectis partibus creverit difficultas (qui sanè affectus vocatur sinus) satius est fistulā directè perforatā, vel ex ære, vel ex cornu factam, habere in promptu: aut etiā aliquod ex iis instrumētis, quibus pus extrahi consuevit, quod foramen latissimum habeat: ac per id exiguum medicamēti no-10 stri, q̄ ex charta cōbusta constat, liquatū oleo rosaceo in ipsum sinū infundere: ac deniq; linamēto cōcerpto, ipsius os claudere. Cæterū quæ sic liquantur medicamenta, oportet ut sint acriora, q̄ quæ linamētis excepta illinūtur: qualia nimirum sunt quæ omnib. sunt in usu, colore viridi. Nam cùm hæc ipsa oleo rosaceo nō pauco solvere expediat, ut injici possint in sinum, necessario certè ipsorū virtus exolvitur * Quæcunq; igitur medicamenta exquisitè emplastica, quale est Machæ-20 rionis, Epigoni, & quod Isis cognominatur, ubi ad emmotorū usum perducuntur, cerati indigēt admistione, eadem etiam ad curandos sinus sunt cōmoda. Siquidem qua ratione ipsis veratū miscetur (nempe quòd vires mordaces haberent, si per se sola liquescerēt) eadem sunt ad sinus utilia. Ubi verò sinus mediocriter fuerit oppletus carne, tunc agglutinantia medicamēta apponere oportet: veluti si recenti, & sanguinolēto vulneri medicareris. Sciendum aūt est interim, om-30 nia metallica medicamenta subtiliorū partiū existere: sortiriq; majorē vim exiccandi, ubi pluscu lum ebullierint. Quantò verò subtiliora medicamenta fuerint, habuerintq; majorē vim exiccandi, tantò plus in sinū operabuntur. Porrò cùm ad superiorem locū ipse sinus extenditur, facilè per os humor vitiatus elabitur. Si verò ad ima declinet, cùm retineatur intus, partem aliquam cōtinuam erodit. Quare in hujuscemodi sinibus, nisi prius ad effluxū sectionem feceris, nihil profi-40 cies, nec cùm carnem gignere, nec cùm agglutinare volueris. In aliis verò non est opus sectione, si modò cōvenientem figuram in patiente parte servaveris. Ex qua figura potes aliquando sinum ad partem superiorem vergentē, facere ut deorsum inclinet: sicuti & vergentem ad ima, convertere ad superiora. Adverte autem melicratū esse aptum ad conglutinandas penitiores ipsius sinus particulas. Post cujus usum, prius quàm aliud glutinans medicamen adhibeam, aliquan-50 do vino solo, aliquando vino mulso, ipsum soleo sinum abluere. Etenim ad abstergendam, expurgandamq; adhærentem saniem, melicratum est præstantius: ad cōglutinandum verò, vinum est melius, & efficacius: præcipuè quod in medio dulcis & austeri cōsistit. Et quidem post medicamenti agglutinantis appositionem, spongia recens ex mulso, aut vino, circumjiciatur, quāmollissimè fieri possit. Atque alligatio quidem incipiat à fundo sinus: desinat autem ad os. 60 Linteorum verò circunductiones constringantur quidem in fundo sinus, sed non ita ut dolorem inferant: paulatim autem laxentur, usq; ad os sinus: quod quidem habeat laxam alligationem, emplastrumq;, quod ei extrinsecus admovetur, adeò discissum forcicibus, ut ex ore ipso, humores

Sinus qu[...] Sinus c[...]tio.

Medica[...] ex chart[...] busta.

Sinui c[...]do utili[...] dicamen[...] quæ sint[...]

Metalli[...] omnia s[...] maiore [...] exiccan[...] ubi plus[...] ebullier[...]

Effluxu[...] ris esse s[...] dam sec[...] nem ap[...]

Melicra[...] esse apt[...] nui cong[...] tinando[...]

Sinus q[...] do ablu[...] ex vino[...] Vinum [...] glutina[...]

Sinus q[...] do delig[...] dus.

humores vitiati, si qui excernũtur à sinu, facilè effluere possint, parvo aliquo alio ipsi imposito emplastro, usq; ad solutionẽ: quam tertia quaq; die faciens, auferes hoc ipsum, quod veluti operculum hæret: id quod per totũ sinũ circumjectũ est medicamentũ relinquẽs. Jam verò ex quantitate, & qualitate emanantis humoris, præterea ex dolore, vel indolentia, tumore, vel depressione partis affectæ, cognosces num pars ipsius sinus profunda sit probè conglutinata. Siquidẽ si neq; in ipso sinu dolor sentiatur, neq; tumor appareat, sed totus locus depressus, siccus, atq; expers doloris existat, viderisq; ad osculũ pus exactè concoctũ, necnõ quantitate paucũ, bene sperandum est de sinus glutinatione. Si aũt contraria se ostendant, nondũ sinus conglutinatur. Sit verò medicamentũ quod circũlinitur sinui, vehementer siccans, citra tamẽ mordacitatẽ: quale utiq; nostrum existit, sine cera confectũ ex metallicis medicamentis elixatis, & oleo cicino, & aceto: quod nimirũ vulnera cruenta cum conglutinat, sinusque sine molestia siccat, si lixivio prius sordes ablutæ fuerint. Porrò ubi qui abscesserũt tumores tardè secti fuerint, cutis ipsa admodum extenuatur, redditurque laceræ vesti persimilis. Quo tempore utendum medicamẽtis est, substãtia quidem humidis, potentia aũt siccis: quale est quod constat ex lithargyro, & suillo adipe antiquo, & chalcitide, quib. additum sit vetustissimũ oleum Confert etiam in lacera cute non minus mel, si usq; ad consistentiã emplastri elixetur. Satius tamen fuerit ei myrrham subtiliter tritam, aut aloën, aut thus, aut aliquod ex his, vel omnia simul aspergere, tum præcipuè, cùm linteo inunctum humidius apparet. Usus etiã sum aliquando & tenui centaurio, quod mirum est ad ejusmodi medicamẽ. Post ipsum verò & symphytũ utile est: deinde ireos Illyricę radix. Postea farina ex orobis: omnia hæc & per cribrũ subtile transmissa, & inspersa melli, dum ab igne amovetur.

[margin: Sinum glutinatum tri ex quibus signis colligi possit.]

[margin: Medicamenta sinui circumlinenda, esse debent vehementer siccantia.]

[margin: Cutis lacera in abscessib⁹ medicatio.]

De gangræna. Cap. IX.

Nunc verò opportunum videtur de gangrænis aliquid dicere. Sic enim vocant mortificationes eas, quæ ex magnitudine inflammationum fiunt, nondum tamen absolutè sunt factæ. Etenim cùm ita membrum effectum est mortuum, ut nec punctionẽ, nec sectionẽ, nec etiam ustionem sentiat, statim ipsum recidere oportet, quà vicinam sanam partem attingit. Cæterùm quod sit affectum est, denigratur. Quod verò in medio consistit ut ad mortem proficiscatur, appellatur gangræna. Curatur autem, evacuantibus quidem nobis plurimũ sanguinis, qui in patiente membro compingitur (cujus causa mortificationes fiunt) reliquo autem, exhibentibus transpirationem. Igitur aut cutem universam multis sectionibus profundis secare oportet, unà cum subjecta substantia: aut plurimis scarificationibus profundis incidere. Ubi verò sanguinem effluere permiseris, imponendũ aliquod medicamen est, ex ijs quæ ad putrescentia conducunt: cujusmodi est ex oxymelite farina orobi, loliive. Si verò talia non adsint, fabarum farinam adhibe, atq; ipsum oxymel solũ. Quòd si fortius medicamen apponere vis, adjice sal, aut ex trochiscis aliquẽ exquisitissimè tritum, qualis Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, & Musæ existit. Verùm qui duras natura carnes sortiũtur, ij fortissima medicamẽta desiderant: mollia verò, qui teneras. Ad majorem autem securitatem, quando abscindis aut circũcidis id quod jam putruit, satius est ipsius mali radicẽ, parti sanæ cõjunctam, adurere, uti sæpius consuevimus in pudendis facere, nõnunq̃ ipsis affectis partibus admoventes cauteria, nõnunq̃ linamẽtum interponentes. Facta verò adustione, solemus uti succo porri, aut, si is non adsit, recitatis trochiscis: ad detrahendam aũt crustam, medicamẽto dicto Cephalico, ex melle utere: aut pane ex hydrelæo decocto. Iuvat etiã hordeacea farina similiter præparata, aut cum ipsa triticea mista, illitaq;. Præterea tetrapharmacum, & Macedonicum nominatũ sunt crustarum suppurationibus, atq; earũ excidentiis accõmodatissima: & quæcunq; vim habent perducendi ad suppurationem. Panis etiam cum apio, vel ocymo tusus, optimè crustas disrumpit, & à sanis partibus eximit. Ex simplicib. autem medicamentis, iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori ex melle. In mollibus verò corporibus sat est farina orobi, cum melle, vel thure. Aufert etiam crustas Machærionis medicamentum. Cùm verò exciderint crustæ, atque hujusmodi ulcera idoneis medicamentis carne repleta fuerint, debet induci cicatrix.

[margin: Gangræna quid.]

[margin: Membrum mortificatũ, quatenus sit abscindendum.]

[margin: Gangrænæ curatio.]

[margin: Putrescentibus apta medicamenta quæ.]

[margin: Adurendam esse radicem putrescentĩ particulæ.]

[margin: Escharã quæ detrahant.]

De Cancris. Cap. X.

Carcinosi tumores in omnibus cõsueverunt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierum, * quæcunq; naturali sua purgatione privantur. * Nam quandiu hæc, ut oportet, adfuerit, tandiu mulier integra sanitate fruetur. Hi verò tumores omnes ex atræ bilis recremento gignuntur. Qui humor fæci vinariæ similis, dum sanguis in hepathe fit, ab splene expurgatur, cui est nimirũ nutriendo, Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorẽ paucum genuerit, optimaque victus ratio præcesserit, & ex ipso qui generatur, splen abundè satis attraxerit, nulla hujusmodi superfluitas coacervatur in venis. Si verò contraria accidant, tunc succus is melancholicus multiplicatur in venis, à quibus nonnunquam facultate expellendi extranea præditis, per hæmorrhoidas excernitur. Sæpius autem & ad varices decũbit. Quandoq; ad cutim universam expellitur, ubi gignit elephãtiasim. Est cùm ad alias corporis partes, quæ cæteris imbecilliores sunt, humor iste decumbit. Quo tempore evidenter apparent quæ in loco affecto sunt venæ, crasso & nigro sanguine imbutæ. Qui quidem quãtò crassior fuerit & nigrior, tantò deterior est passio. In mamillis aũt sæpe vidimus tumorẽ figura animali cancro persimilẽ. Hunc igitur morbũ per sui initia sæpe sanavimus, medicamentis quæ atram bilem educerent. Ubi verò in molem insignẽ attollitur, curari sine chirurgia nõ potest. At scopus in hujusmodi curatione est, totũ qui circũstat tumorẽ præter naturã, quà partibus sanis adhæret, abscindere: ob vasorum tamen magnitudinem, præsertim si fuerint arteriæ, pfluvii sanguinis statim periculũ imminet. Quòd si laqueis ipsa excipias, * per consensum afficientur

[margin: Cancri ubi & ex quo humore gignantur.]

[margin: Atra bilis expurgatur à liene, quem alit.]

[margin: Atra bilis quos morbos excitet.]

[margin: Cancri duplex curatio.]

[margin: Cancri medicatio periculosa.]

afficietur cōtinuæ particulæ. Si verò radices morbi exurere animus sit, neq; huic rei maximū periculum deest, * si prope loca principalia insignis adustio fiat. Porrò in Alexandria plurimi, ob crassam victus rationē, atq; regionis fervorem, elephantiasi corripiūtur. At in Germania & Mysia, rarissima hæc passio videtur: & apud Scythas lactis potatores, nunq̄ ferè apparuit. Huic igitur morbo melancholici succi conferunt purgationes. Quòd si ætas atque virtus permiserint, sanguis prius mittendus est. Sed neq; in cancris inutile est, ubi nihil prohibet, primò sanguinē mittere, ac dein purgare evocareq; mēstrua, si sint mulieres, nec attigerint quinquagesimū annū. Ipsi autē patienti particulæ, succus solani imponatur, vel medicamen ex pompholyge cōstans, quo utor ad cancros exulceratos: vel etiam quod ex chalcitide fit, si copia illius non detur. Quod pertinet ad victus rationē, succus ptisanæ abundanter est exhibendus, & serū lactis: at ex oleribus, malua, atriplex atq; blitum. Cucurbitis etiam, si occasio ferat, utendum, & piscibus saxatilibus, avibusq; omnibus, exceptis palustribus.

Elephantiasis in Alexandria invalescit plurimū. Elephantiasim in Germania reperiri rarissimè Gal. affirmat.

Cancri exulcerati remedia.

Cancri victus ratio conveniens.

De elephantiasi. Cap. XI.

At iis qui elephantiasim patiūtur, mirabile auxilium est viperarū esus. Quas quidē, ubi caput, caudamq;, usque ad digitos quatuor abscideris, excoriaverisq;, ac deniq; interanea exemeris, in olla prius ablutas coques, donec exquisitè molles reddantur. Adjicere tamē debes aquæ, in qua illæ elixantur, porrū, anethumq;, & olei nōnihil. Ipsum etiam medicamentū confectū ex viperis, confert in potu exhibitū, iis qui hujusmodi morbo laborant, vel cuti etiam illitum. Porrò ad sanandas strumas, optima sunt quæ astringere & exiccare, & pus etiam facere possunt. Ad meliceridas autē, quæ ipsas dissolvendi vim habent, & quæ pus discutiunt medicamenta. At verò curatio hydropū, ad has tres reducitur intentiones: ut sanemus durum tumorē, quo viscus affligitur: & apponamꝰ ea quæ humiditatē dissolvāt: & propinemus medicamenta quæ moveant urinas.

Elephan[tiasi] conduci[t vi]perarū [esus]. Vipera c[on]cinnati[o].

Theriac[a elephanti]c[is con]fert com[esta et] illitaq[ue].

Hydropi[cis cu]rationis [sco]pi tres.

ILLUSTRISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. JOANNI FURTADO A MENDOZZA,

apud Venetos Oratori Cæsareo longè dignissimo, Andreas Lacuna Secobiensis, Doct. Med. miles S. Petri S. D.

VIx MAXIMAM INGRATITUDINIS NOTAM, AUT DECLINARE, AUT ELUERE, *semel inustam, possem, Vir illustriss. si ex lucubratiunculis meis, sub umbra amplitudinis tuæ ad absolutionem perductis, portionem aliquam tibi non impertirer. Nam cum ex mercimoniis singulis, quæcunque inter subditos Cæsaris in hac Venetorum urbe splendidissima contrahuntur, ad egregium & consularem virum Thomam Sornozzam, vel Cæsareo decreto, nonnihil frugis pertineat, quòd perpetuò illis patrocinetur, eorumq; universas lites componat: multò magis, mea quidem sententia, rationi consentaneum videtur, ut optima quæq; ingenia, quibus contingit huc suos labores advehere, ex meditationibus suis aliquod dignationi tuæ literarium etiam tributum pendant, à qua nimirum foventur, aluntur, locupletantur: cuiusq; in studiosos omnes patrocinium atq; benignitatem sum ipse omnium maximè expertus. Consilium impræsentiarum est præterire silentio immortales istas virtutes tuas, prudentiam, temperantiam, continentiam, constantiam, animi magnitudinem, multiplicemq; doctrinam, quibus totus splendes: ne aut earum sublimitatem claudicante oratione non assequar: aut reluctari videar singulari modestiæ tuæ, quæ ut popularem semper auram contempsit, sic nihil magis exosum habet, quàm huiuscemodi encomia. Amplissimum quippe integritatis tuæ, vel me tacente, argumentum est, quod* CAROLUS V. *Imp. te præter expectationem vocaverit, ut in hac tam augusta Repub. vices suas gereres, gravissimaq; administrares negocia. Cùm igitur minimè contemnenda artis medicæ pars, in vacuatione redundantium consistat: ac vacuatio quidem ipsa, partim per venæ sectionem, partim per purgantis pharmaci exhibitionem, partim per hirudines, cucurbitulas, atq; scarificationem soleat administrari: haud ab re me facturum existimavi, si Galeni tres commentarios de phlebotomia, quorum primo titulus est de venæ sectione adversus Erasistratum: secundo, de sectione venæ adversus Erasistratæos Romæ degentes: tertio, de curandi ratione per venæ sectionem: ac præterea alios tres, unum de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificatione: secundum, de purgantium medicamentorum facultatibus: tertium deniq;, in quo docetur, quos nam purgare, & quando, qualibusq; medicamentis oporteat, offerrem amplitudini tuæ, hisq; etiam veluti auctarium quoddam adiungerem libellum de ptisana, consiliumq; à Galeno conscriptum puero cuidam epilepsia laboranti. Nihil ergo iam superesse videtur, nisi ut ipse, Pater observandiss. hosce octo commentariolos, pusillos quidem, si chartularum tantùm ratio habeatur, sed mortalium vitæ admodum salutares, pignora quædam officii erga te mei, quàm benignissimè excipias, munerisq; tenuitatem non asperneris, memor eos qui thure carerent, fuisse olim Diis mola salsa litare solitos. Vale, musarum hospitium amplissimum. Venetiis, ex ædibus tuis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.*

GALE-

GALENI PERG. DE VENA sectione adversus Erasistratum, lib. unus.

Mihi quidem illud inquisitione q̃ dili gẽtissima dignum esse videtur, cur nam Erasistratus, cùm cætera quæ ad artem spectant omnia, etiã minima quæq; satis superstitiosè tractarit, de venæ tamẽ sectione, præsentaneo illo unicoq; remedio, & quod apud veteres fuit maximi ponderis, ne minimũ quidem, nisi obiter & per transennã, sermonẽ fecerit. Nam dum ait, inflammationes (exempli gratia) quæ vulnerib. superveniunt, vacuatione quæ per inediam fit, esse curandas, miror sanè, quòd auxilio expeditissimo omisso, ad tardissimũ, minimeq; tutum cõfugiat. Ego verò, quandoquidem per inflãmationes necessaria vacuatio est (vel Erasistrati testimonio) eam omniũ facillimã promptissimamq; venæ sectione perfici arbitror, utpote per quã ipsas etiã phlegmonas solas, celerrimè curare possimus: cùm è diverso inediæ, præterq; quòd longũ tempus requirant, æqualiter etiã universum corpus evacuant, id quod certè nõ est expediens: ut interim alia reticeam incõmoda, quæ inedias *lõgas necessariò sequuntur: cujusmodi sunt virtus defatigata, succi biliosiores atq; amarulentiores effecti, morsus cordis frequentes, inquietudines, dejectiones suppressæ, ac breviter, omnia recrementa *mordaciora & acriora reddita. Quorũ Erasistratus nihil animadvertens, cæcorũ more, qui amplam cõpendiosamq;, & planam viam in propinquo habentes, sæpenumero angustã, prolixam, asperamq; errabundi ineunt, & ipse propinquam admodũ, satisq; expeditã & amœnã semitã aspernatus, ad impeditã illam, salebrosam, & longam se cõtulit: quippe qui hoc tantũ consideraverit, num quò ipse contendit, via eò vergat: nõ autẽ, an cõpendiosè, & sine periculo ducat. Nam quòd vel inedia ad plenitudinis vacuationem cõferat, ego non eo inficias: verùm lõgo tempore, magnoq; cum nocumento, eam efficere id profiteor. Jam verò cùm Erasistratus perpetuò admiretur naturã, ceu artificiosam, providamq; animaliũ gubernatricem, nusquam tamẽ eam imitatur. Aut cur illã plurimis morbis sanguinis evacuatione medentẽ cernens, ne in uno quidem, ipse tali præsidio utitur? Itaq; mihi aut modis omnibus demens, aut in naturæ operibus quàminimè versatus esse videtur. At omniũ bonorum, quæ ad medicam artem spectant, nobis autor Hippocrates, nos monet accuratissimè (id quod etiam Erasistratus nos monere debuisset) ut quandiu natura fortis atq; vegeta existens, sese ad crisim accingit, nõ perturbemus quidẽ motum ipsius, perficiamus autem ea, quæ superata morbosarũ causarũ vehementia, nõ potest ad integritatẽ perducere. Quæ judicantur, & judicata sunt (inquit) integrè, nec movere, nec novare, sed sinere. Istud quidẽ habes propriũ naturæ integrè moventis præceptũ. Quod verò huic succedit, naturæ & ipsum, verũ diminutè ad crisim moventi congruit: eamq; ob rem ut illi simus auxilio jubens, ait: Quæ ducere oportet, hæc quò maximè natura vergit, p loca cõferentia, ducenda sunt. Natura si quidẽ tum temporis expellere adversariũ conatur: cùm autẽ præ imbecillitate imponere operi finẽ nõ possit, auxiliũ nostrum implorat. Propterea etiã laborantes dolore lateris, jugulũ affligente, aut regionẽ quæ supra præcordia est, secta interna cubiti vena dicit esse vacuandos. Ubi verò dolor sub septo transverso fuerit, ut subducatur alvus vel nigro veratro, vel peplio, cõsulit. Similiter in quopiã renũ affectu, venam quæ in poplite est, incidendam censet. Idem etiã Margei famulam, cui ob contortũ ad vertebras coxarũ os, uteri purgatio suppressa erat post partum, atq; inde gravis dolor secutus, restituit, venam prope malleolũ secans: q̃vis tremores totũ corpus jam occupassent. Sed neq; ex iis qui rationalem empiricamq; sectam amplexi sunt, quisquã à venæ sectione abstinuit. Ut autem naturæ opera producamus, an non ipsa cunctas mulieres singulis mensibus, quòd ob ignaviã & ociũ, multitudinẽ humorũ coacervẽt, superfluo sanguine evacuat? An non etiam idem post partũ molitur, q̃vis fœtura ipsa quædam species vacuationis existat? At hæc verò, postquàm fœtus æditus est in lucem, lactis generatio in mamillis non parva & ipsa evacuatio plenitudini existit. Una siquidem & lactis & menstruorum substantia est: amborumq; (ut quispiam dixerit) rivorum fontes cõmunes, sunt venæ. Quamobrem quibuscunq; per ætatem menses fluere cessarunt, iis neq; in mamillis lac amplius gignitur. Quæcunq; etiam purgandi tempora adhuc habent, atq; interea lactant, eæ non purgantur. Præterea cùm lactanti mulieri sanguis per locos erumpit, ilicò huic lac evanescit. Insuper quæ animalia non gerunt utero, iis neq; lac unquam adest: rursus quibus id suppetit, illa etiã ad cõcipiendum idonea sunt. Porrò si mulier per excretionẽ illam menstruã probè expurgetur, nec podagris, nec articulorum doloribus, nec pleuritide, nec peripnevmonia, nec aliis deniq; ex plenitudine affectibus infestabitur. At mẽstruis retentis, eã cuilibet malo implicari facilè est: huicq; rursùm evacuationes medentur. Ex hominib. etiã, quibuscũq; pro consuetudine superflua per hæmorrhoides vacuantur, ij omnes vitã morbis minimè impeditã agũt: quibus item supprimũtur inanitiones, hi in perniciosissima quæq; labũtur. Ac proinde cùm vel in tremorẽ, vel in hydropem, vel in aliũ affectum frigidum, mas quidem ob hæmorrhoidũ, mulier verò ob mensiũ retentionem, inciderit, Hippocrates cõmendat meritò evacuationẽ sanguinis, per convenientia loca, cùm nimirũ cõtrariorum contraria remedia existãt. Natura quippe (quã ille vir imitatur) inediam adjectione, repletiones evacuationibus, frigus calfactionibus, caloresq; refrigerationibus curat. Nam (ut alia multa subticeam naturæ miracula) frequenter conspexi canem sese provocantem ad vomitum. Vidi & avem Ægyptiam, quæ clysmũ imitabatur. Grues etiam, aquilasq; prælongo usq; ad ultimos terrarũ fines volant, partim frigus, partim æstum vitantes, quò cõtraria contrariis propulsent, videre licet. Sectio itaque venæ (ut eò unde digressa est, nostra revocetur oratio) ob causas

Pleuritici quomodo sint vacuandi ex doctrina Hippocratis.

Menstrua cur mulieribus profluãt singulis mensibus.

Lactis et mẽstruorũ una substantia est.

Lac iis non gignitur, quibus menses cessarunt.

Lactantes non purgantur.

Lac iis non adest quæ nõ gerunt utero.

Mulier cui menses probè fluunt, quibus morbis non infestetur.

Hæmorrhoides fluentes suppressæq; quorum bonorum existant causæ.

Contrariorũ esse contraria remedia.

Bruta sibi ipsis natura duce, medentur.

Sanguinis detrahendi mensuram, quàm aliorū auxiliorum, multò facilius deprehendi.

causas dictas perperam ab Erasistrato omittitur. Quòd autē mensura in venæ sectione multò facilius deprehendatur, q̃ in cæteris quibusvis auxiliis, hinc declaratur. Nam & coloris mutationem, nunc quidē in ipso fluente sanguine, nunc verò in ægrotantis corpore, despicere licet. Animi quoq; defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodū sanguinis fluentis vigor languescens, & pulsus mutati. Adde quòd & medicus hujus solius evacuationis liberam habet facultatem sistendæ, quandocunq; illi placuerit: aliarum autem nullius. Nam ubi propinandū sit aliquod medicamen, prima exhibitio in tua potestate sita est: cætera verò, fortuna administratrice obtingunt. Ingens præterea in propinationibus pharmacorum periculum est, cùm vel non commovetur purgatio, vel quod in alium attractū est, nō facilè excernitur, vel cum dolore, torminibus, refrigeratione, pulsuū evanescentia, ac defectu animi exprimitur: vel cū corpus vehemēter perturbatur. interimq; paulùm admodū evacuatur, aut evacuatio modum excedit: id quod sæpius, ceu extremū malū, contingit. Neq; enim ut venæ incisæ fluxū mox digito superposito sistes, sic sistere alvi profluvium poteris. Cibi etiam cujusq; in mensura erratum gravissimè incommoda inducit: ut in hominibus extenuatis & imbecillibus cōstat. In quibus si quid minus, q̃ par sit, nutriat, virtutem tabidā reddet. Si verò modum exuperet, naturæ potius oneri, q̃ nutrimento, fuerit, illamq; penitus & extinguet & suffocabit. Ut autem funditus Erasistrati opinionē evertam, solam instituentis inediam, ad evacuandas omnes inflāmationes, nemo ignorat, mea quidem sententia, inediam ipsam privationem quādam existere, ac proinde nec nutrire, nec evacuare posse, cùm inter inanitionem & vacuationem sit media. Nec verò existimandūm est, aliquem unquam periisse ob inopiam ciborum: alioqui animantia delitescentia in latebris sine ciborū copia, perdurare nequaq̃ possent, quemadmodū certè perdurant: quia nutrimento non indigent: quandoquidem ob desidiam atq; torporem, in quo versantur, necnō ob astrictam cutem, nihil ab eorum corpore exhalat, quod cibo instaurari postulet. Itaq; nō inedia, sed raritas cutis evacuat: quam si frigore & quiete densaveris, quid commodi fuerit ex fame expectandū? Cæterùm dum Erasistratus cuiq; instituere inediam contendit, videtur mihi ipsemet affectuum qui inedia opus habeant, autor & promotor existere.

Sanguinis evacuationis sistendæ, medicus habet liberam potestatem, aliarum autem nequaquam.

Purgationi supervenientia discrimina.

Cibi in mensura erratū, gravissima incommoda inducit.

Inedia, privatio cum sit, nec nutrire, nec inanire potest.

Interiisse ob ciborum inopiam neminem.

Latentia absque cibo durare.

Inediā non, sed raritatē cutis vacuare.

GALENI PERG. DE VENÆ *sectione adversus Erasistratæos Romæ degentes, lib. unus.*

CUm Romā initiò venissem, incidi in medicos quosdā, qui à venæ sectione tantoperè abhorrebant, ut cùm aliquādo æger quispiam propter plenitudinē jā præfocaretur, ne tum quidē hoc auxilio uti vellent: idq; secuti Erasistratū, qui nusquā venæ sectionē probans, omnes inflammationes sola inedia evacuandas esse censebat. Qua in re quātoperè vir ille hallucinatus fuerit, qui nos cernat? Etenim si ob id inedias probamus, quòd vacuatis per eas venis, affectū minui cōtingat: multò hercle cōmodius fuerit, ut semel adhibita evacuatione, potissimū quæ per sectā venā administratur, ab inediis abstineamus, ut quæ & ægrotos ingēti molestia soleat afficere, & vigilias, & inquietudines, afflictionemq; oris ventriculi, tum corruptionē succorum, necnō alvi, atq; interdum urinæ suppressionē inferāt. Quamobrem nōnulli in Romana urbe medici, præcipuè qui medebātur mulierib. cùm explorassent infelicē cujusdā puellæ, ob nō sectam venā, successum, in quibus sanguis ferebatur ad superiora, tempore quo eruptio menstruorū expectabatur, venæ sectionē jam usurpabant. Nec verò quietē, nec inediā eis injungebāt, sed melicratū propinabant: victuq; humectante ac lavacris affatim uti eis permittebāt. Ab his enim, si vel mediocri quantitate sanguis fuerit detractus, purgationes exoriri cōfestim solēt, præsertim si infra poplitem, aut juxta talum venę sectio fiat. Sin autem quis vena secta injunxerit ipsi mulieri inediam, menses prius fluentes, cohibebit, inculpabilesq; reprimet purgationes. Sāguis namq; ciborū inopia arescit, & dẽsior seipso redditur: eamq; ob rem, ad fluxum ineptus evadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratumq; & cibos idoneos sumpserint, ac vinum neq; austerū, neq; crassum biberint, his purgationes proculdubio contingent: ob idq; ego inedias post venæ sectionem nō frustra tantū, verumetiam adhiberi cum magno damno profiteor. Jam verò cùm nostra hac tempestāte mulieres quædam Romanæ frigidissimā ex nive potarāt, ob idq; aut nullo pacto purgarentur, aut diminutè: eas tamen medici sectione venæ adeò incolumes servaverunt, ut nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripnevmonia, aut angina unquā corriperentur. Porrò in auspiciis inflammationum, omnis sorpitionū ciborumq; adjectio subtrahenda est: utendum verò venæ sectione. Siquidem inflammationes quæ febres faciūt, ut plurimū ex plenitudine fiunt. Quamobrem si vasa nutrimēto impleantur, majores ac vehemētiores ipsæ inflāmationes reddētur. Cæterū si adolescentes q̃ neq; de sanguinis detrahendi mensura, nec de venarum secandarum ratione quicquā audiverint, ad præsidium hoc sese accingant, ægros in exitum perducent. Plures nanq; ob perperam sectam venā perierunt, q̃ quib⁹ adhibitum id auxilium nō fuerat. Quippe seniores medici tum temporis venas secantes, utebantur aliis evacuatoriis auxiliis quæ idem q; & venæ sectio, verū longiore tēpore, efficere poterāt: nisi quòd quandoq; ob principem partē affectā, aut ob plenitudinis exuperantiam, æger morte præoccupabatur. Verùm q̃ febres cunctas in principio venę sectione indigere autumant, nō mediocri etiā noxa ægrotos afficiunt. Itaq; minus aberrare eos consentaneum est (ut Plato ait) qui nō aggrediūtur illa quæ ignorāt, quàm qui ea tractant, quæ didicerūt nunquam. Porrò quòd vas aliquod ruptum possit absq; inflāmatione coalescere, dummodo nos cętera ritè administraverimus, sanguinisq; quantum nobis visum fuerit, in tempore evacuaverimus,

Inflammationes omnes sola inedia evacuandas esse censebat Erasistratus.

Inedi… induc… leant… mata…

Mens… cant… ctæ in… pliten… taq;…

Inedia… venæ… nem c… gno d… adhib…

Mens… quibu… pressa… vis po… fueran… næ sec… succur… fuisse.

Inflam… num c…

Venæ… ne per… admin… ta peri… plures… quibus… bitum… xilium… fuerat.

Febres… ctæ in p… pio non… venæ se… ne.

Peccare… plus an… nus dic… tur.

mus, liquidò constat. Frequenter siquidem vidimus, quũ quibusdã pugnantibus singulari certamine * totum crus brachiúmve dissectum esset, coaluisse tamen vulnus, anteaquam inflammatio oriretur: quòd quidem multò magis continget, (si ut Hippocrates ait) illicò sanguis copiosus fluxerit. Sæpius etiam vulnus in cavas thoracis partes illatum, triduò conglutinatum vidimus. Quòd autem Erisistratus nusquã fuerit usus venę sectione, hinc perdiscere licet, quòd in plenitudine omni semper inediam injungat: id quod neutiquã facturus esset, si eam sanguinis detractione vacuaret: quum minimè consentaneum rationi sit, ut quis circa unum eundemq; ægrum, utraq; auxilia, nempe inediam, & venæ sectionem, usurpet. Nec verò existimandum est, plethoricos omnes sanguinis esse detractione vacuandos. Prius siquidem distinguenda natura plenitudinis est, habitudoq; & ætas ægri expendenda: tempus item, regio, & aëris constitutio consideranda, necnon quæcunq; antecesserunt, quæq; ipsum ægrum etiamnũ infestant symptomata. E converso alios plerosque tibi ob oculos ponam, qui absq; repletione quum sint, nihilominus venæ sectione opus habent.

[Margin: ...diam & ...a sectio... simul cir... unum eun... ...q; agrũ, ...imè esse ...rpandã. ...thorici o... ...es non ...t venæ ...ione. ...æ sectio... ...leriq; in... ...ent qui ta ...a extra ...itudinẽ ...]

GALENI PERGAMENI DE *curandi ratione per missionem sanguinis, Liber unus.*

[Margin: ...nguinem ...racturo ... conside... ...da.]

Qui de sanguinis missione speculantur, primò quidem investigare debent, quænam corporis affectiones evacuatione indigeant. Secundò, quæ illa, quæ per sanguinis fit detractionẽ. Tertiò, qui innoxiè hanc ferre possint evacuationẽ. Quartò, quónam potissimum tempore ipsa molienda sint. Quintò, quã ex venis secare oporteat: quũ nimirũ haud parum intersit, hancne, an illam incidas. Porrò hac quoq; cõtemplatione absoluta, succedit de scopis oratio. Quibus mentẽ adhibens quis, vacuationis modũ facilè per cõjecturam invenerit: necnõ in quibus semel auferre præstet, & in quibus repetitam ablationẽ moliri: tum in quibus nam inanire usq; ad animi expediat deliquiũ: & in quib. id, ceu summũ malũ, vitare. Cùm aũt per omnẽ vitam, omnia, quæ in quæstionẽ veniũt, duo inventionis organa obtineãt, nempe rationem & experientiã: necesse esse arbitror & nunc quoq; me, aut ratione sola, aut sola experiẽtia, aut junctis ambabus, quæ proposita sunt, scrutari. Si quis ergo affectiones quæ vacuatione indigent, velit experientia collectas exponere, sola opus est ad explicationẽ memoria. At si via rationali id efficere instituat, necesse est, ut prius cõmune ac generale inveniat, ex illiusq; deinde in species differentiasq; sectione, usque ad species ultimas, affectuũ numerũ, vacuationẽ desiderantiũ, inveniat. Etenim ratio ipsa, hæc quidẽ, ex cõmunib. tantùm progrediẽs notionibus, invenit & demõstrat: hæc aũt, etiã quæ ex istis invẽta sunt, ad demõstrationẽ adhibet. Ac priori sanè ratione, omnes artes, omnesq; homines uti assolẽt Secunda verò, nõ omnes homines: nam propriè ad artifices pertinet. Eã igit nos impræsentiarũ sequuti,

[Margin: ...entionis ...ana duo. ...io atq; ex ...entia.]

[Margin: ...tio duplex]

utemur multis, quæ in aliis cõmentariis sunt demonstrata. Nempe cõplures esse facultates quæ animalia gubernãt: quarũ alias naturales, alias animales vocari. Generationes aũt principiis ꝑ materia quatuor elementa subjici, eaq; tota per sese mutuò misceri: esseq; invicẽ in se agere nata idq; per qualitates suas effectrices, caliditatẽ, frigiditatẽ, humiditatẽ, & siccitatẽ: ex quibus utiq; omniũ temperamenta cõflantur. Præterea dari duplicẽ plenitudinẽ; nempe secundũ vasa, & secundum vires: primariasq; actiones, à similaribus corporibus perfici: ut secundarias ab instrumentariis. Quum igitur plenitudo bifariã & fiat, & dicatur: uno quidem significato, ut ad vires: altero, juxta laxitatẽ continentiũ vasorũ: utriq; sanè opus est vacuatione, sive ea in homine valetudinario, sive etiam in valente cõtigerit. Voco enim plenitudinẽ juxta vasa, magnã humorũ colluviẽ, ipsa vasa tendentiũ. Juxta vires autem, eam quæ vel si minimè vasa distendat, vires tamen gravat, & premit, hominemque reddit ad motiones pigrum & tardũ. Quòd si simul adsit ulcerosus etiã aliquis sensus, ac potissimũ dum movemur: signum est affectũ ipsum vitiosi succi esse sobolem. Quandoq; autem & in partibus quibusdam corporis, nõ in tota mole, plenitudines adsunt similes iis, quæ universum corpus solent opprimere. In omnib. igitur id genus affectibus, maximè ex usu sunt vacuationes humorum, aut vaporũ, aut spirituũ peccantiũ: minimè tamẽ semper sectio venæ desideratur, sed sufficit interdum purgatio, frictio, balneum, inunctioq; ex aliquo digerente medicamento. Quæ autem affectiones venæ sectione indigeant, deinceps dicemus. Non solùm nutrimentũ animãtis partibus præstat sanguis, sed calorẽ etiam naturalem conservat. Itaq; ipsius cordis calor interdum quidem seipso minor efficitur, aut propter sanguinis copiam, à qua nimirum extinguitur, aut propter ingentem inopiam, aut propter frigidam qualitatẽ: interim verò major, aut propter calidã sanguinis qualitatẽ, aut propter exiguam inopiã. Quicquid aũt cor in caliditate frigiditateq; perpetitur, eius quoq; & aliæ corporis partes protinus participes fiunt. At quæ membratim accidunt caliditates, aut frigiditates, eas quæ parti quidem affectæ vicinæ sunt, unã alterant, in totum tamẽ extendi corpus, priusquàm cor immutent, non possunt. Cæterùm quandoquidẽ omnia simul calida & humida * citissimè computrescunt, sanè si quod nutrimentũ suggeritur à ventriculo ad hepar, à natura non superetur, inq; probum sanguinem non convertatur, alias aliam perpetietur putredinem. Quum autem quæ ex materia putrescunt, calida, quàm antea calidiora reddãtur, calidior an profectò erit ipse sanguis putrescẽs, ac ꝑinde etiam particula, in qua ei putrefieri contigerit. Quia verò ab insigniter calidis, simul quę vicina sunt incalescũt, utique calor ille acris & mordax (qualis à putredine oritur) illis quæ ulterius sunt, cõmunicabitur. Ergo si pars quæ hoc pacto incaluit, insignis sit, aut calorem suum in cor extendere valeat, unà & ipsum accendet, ut quod natura calidissimũ sit. Quòd si semel illud accensum fue-

[Margin: Facultates animal dispẽsantes sunt plures. Elementa quatuor subjici principiis generationis, eaq; tota per tota misceri. Plenitudo est duplex: nempe iuxta vires, & iuxta vasa: quarũ utraq; eget ẽ vacuationẽ. Plenitudo iuxta vasa quid. Plenitudo iuxta vires, quid. Sanguis non solùm alit animal, sed calorem eius naturalem conservat. Cordis calor unde minor atq; maior reddatur. Cordis intẽperies protinus cæteris partib. communicantur. Putrescunt citissimè calida & humida. Putrescentia reddi calidiora quàm antea.]

Febris quid.

rit, facilè totū ipsius jam corpus simul excalfiet: qui affectus vocatur febris. Nonnunquā verò, priùs quàm computrescat sanguis, ingens ipsius vis decūbit in partem aliquā: quam aut extinguit omnino, ita ut actio ipsius pereat: aut illi certè noxam non contemnendā infligit. Hoc siquidē pacto apoplexiæ ꝓveniūt, multo nimirū sanguine incumbente cōfertim in animātis principiū. Quòd si in aliam particulam ruat, tumorē inibi præter naturā excitat. Cujus generis phlegmone existit. Verùm si crassior sit, atræq; bilis magis naturam referat is q decubuit sanguis, scirrhosior tumor efficitur: sicuti si pituitosior sit fluxio, laxus: & si biliosus, tumor erysipelas dictus.

Apoplexiæ fiunt multo sanguine incumbente in animantis principium. Phlegmones generatio. Scirrhus. Oedema. Erysipelas.

Quum itaq; plenitudo (quemadmodū exposuimus) sit duplex: & ex ipsis, ea quidē quę ad vires refertur, facilè in putredinē abeat, interdumq; in partes quasdā ingruēs, inibi tumores præter naturam excitet: altera aūt, quę juxta vasa dicitur, sæpe etiā in partes quasdā decumbat, tumoresq; & apoplexias, venarumq; ruptiones moliatur: utranq; celeriter evacuare tentandū, priùs quàm aliquā perniciē conciliēt. Si igitur qui plenitudine gravatur, aut tenditur, nec puer sit, nec senex, an illi venam secare oporteat, expendes, præ oculis habens hosce principales scopos: plenitudinis nempe tum quantitatē, tum qualitatem: virium robur atq; earundē infirmitatem: naturalem totius corporis habitum, temp⁹, regionem, anteactam vitam: tum, an cibi potusq; copia, & præcipuè affatim nutrientium, qui sic affect⁹ est, fuerit usus: ad hæc, cōsuetudinem, & res præter cōsuetudinem actas: quo usq; motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit. Præter omnia aūt hæc, num gracilior, aut crassior evaserit. Porrò utriusq; plenitudinis quantitas, ex propriorū signorum magnitudine definietur. Quantò enim gravior sibi homo videbitur, tantùm & plenitudinem quo ad vires crevisse constat. Ad eundem modū, quantùm auctus fuerit tensionis sensus, tantùm & auctam alteram plenitudinē, quæ secundū vasa vocatur, utriusq; plenitudinis qualitatē, partim ex coloribus judicabis, memor colorem humorū esse, si quidem ab externo calore vel frigore totum corpus haud immodicè affectū fuerit: partim ex iis, quæ humorū naturæ cōjuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus seqtur, ut frigidiores, frigidior: tum eos qui in venis quidem acervātur humores, vasorū tumor atq; distēsio: qui verò in carne, sensus in ea vel gravitatis, vel tensionis, vel etiā caliditatis. Porrò dispensantiū nos facultatū infirmitas atq; robur, propriis indicantur functionibus: voluntariis quidē, illius quę in nervis cerebroq; consistit: pulsificis aūt, ejus quæ in corde ac per arterias movetur. Nam secundū bonam nutritionē aut abolitam, & colorem probum, aut pravū, tertia facultas, quę nutrix est, & à jecore proficiscitur, cognoscēda venit. Ubi ergo extantib. plenitudinis signis, valentes facultates extiterūt, incides venam: videlicet si tensiva quidē sit ipsa affectio, nihil distinguēs: magisq; etiā in phlegmonode: sin verò degravans sit plenitudo quæ infestat, haud semper sanguinis molienda detractio est. Nam fieri potest, ut crudus per corpus collectus sit humor, à quo talis affectio gignatur. Quem succum sanguinis missione vacuare non expedit, sed frictionibus, unctionibusq; mediocriter excalfacientibus: necnon potionib. cibisq;, & humoris crassitudinē incidentibus, & calfacientibus modicè. Siquidem quæ valenter excalfaciunt, nimis subitò vires dejiciunt: sępe etiam vires adaugent.

Plenitudo iuxta vires facilè in putredinē abit.

Sanguinem detracturo quæ sint pri⁹ expendenda.

Plenitudinis utriusq; quātitas qualitasq; quibus signis sit desinenda.

Color humores indicat.

Facultatum nos dispēsantium robur imbecillitāsque, ex propriis indicantur functionibus.

Sanguinis detractione quando sit plenitudo vacuanda.

Crudus humor quatione vacuandus.

At verò qui sanguine rejecto ex pectore, in præsens quidem curati, cęterùm eam sortiti sunt thoracis pulmonisq; structurā, ut vel pauculo plus collecto sanguine, protinus aut vasis alicujus osculum reseretur, aut ipsum rumpatur: iis, vel si nullum in corpore etiamdum adfuerit symptoma, ineunte tamen vere sanguinē mittere oportet. Similiter in iis, qui promptè morbum comitialem, aut apoplexiam, aut peripnevmoniam, aut pleuritidem, aut anginam incurrūt, ejusmodi affectus antevertēdi sunt sanguinis detractione. Eodem modo quibus hæmorrhoides retentę sunt, potissimùm si natura sint atrabilaria, quique quotannis æstate plethoricis morbis corripi assolent, & hos quoque veris initio vacuare expedit: nec secus eos, qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexantur. Cæterùm intemperantes & vinolentos, ventriq; & gulæ deditos, nec purgatione, nec missione sanguinis magnoperè juveris: nam per vitæ intemperantiā rursus crudorū humorum copiā quamocyssimè colligūt. Quare iis ne manum quidem admoveas. Eis verò qui pręceptis salutaribus obsequentur, summoperè profueris, si principio veris primùm quidē evacuaveris: dein autem ad exercitia, salubremq; victus rationem perduxeris. Sed nec tantùm ubi adest plenitudo, sive ea secundum vires sit, sive secundum vasa, mirificè prodest venæ sectio: verumetiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem provenit: quippe dolor sanguinē ad se trahit, & sæpe partium debilitas phlegmonē, absq; corporis plenitudine, contrahit: quum videlicet partes fortiores, per venas, ceu per carnales quosdam, propria excrementa semper ad imbecilliores expellant, donec tandem ad partem imbecillimam omnium defluxerint, & quæ ex se amplius propellere, quod in ipsa redundat, nequeat: id quod accidit illis partibus, quæ vim excretricē vicinis omnib. imbecilliorem possident. Quamobrem omniū primæ infirmiores partes corripiūtur excremētitiis morbis: quemadmodum glandulę, quæ sunt fluxionibus excipiendis idoneæ, tum ob substantiæ laxitatem, tum quia inter omnes partes minimè robustas naturales facultates (excepta alteratrice) sortiuntur, sicuti & pinguitudo. Post glandulas sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, corpusq; laxum. Deinde est lien. At cerebrum, aut perinde ut illi, aut etiam plus, excipiendo fluxui est habile: cōstructionem tamen habet ejiciendis ijs quæ recepit, appositissimam. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien, ac cecebrum, natura sunt robustiora, in iis ad glandulas carnesq; perveniūt fluxiones, ubi tot⁹ nimirū habit⁹, infirm⁹ fuerit, veluti in rhevmaticis affectibus

Sanguinis detractio quibus sit prospicien ineunte v

Intemperantibus curandum n sit.

Phlegmone incipiente, etiam si plenitudo non adsit, confert sanguinis missio. Dolor sanguinem trahit. Imbecillior particula à fortioribus humores recipiut.

Imbecilliores partes curomniū primæ corripiuntur excrementitiis morbis. Glādula cur promptè excipiant fluxiones. Pulmo. Lien. Cerebrum.

ctibus accidit. Meritò igitur in his curandis scopus est, non evacuatio, sed totius corporis roboratio: quamvis tamẽ curationis initiũ illis oriatur à misso sanguine, & si excrementa pravã qualitatem habuerint, unà etiam adhibeatur purgatio. Rectè aũt admonemur in libro de victus ratione in acutis morbis, ut si magnus sit ipse morbus, & æger floreat ætate, adsitq; robur, sanguinẽ detrahamus. Cæterùm principes scopi mittẽdi sanguinis, sunt duo: nempe magnitudo morbi præsentis, imminẽtisve, & cum ea viriũ robur: quibus si adjicias etiam florentẽ ætatẽ, nihil sermoni defuerit: modò sub ætate florente, præcedens sequensq; illam intelligant, excipianturq; distinctione, tantũ senilis atq; puerorum ætas. Quamvis ætas senilis in virium verbo cõprehendi potest, quum eorum nulli adsit robur. Si itaq; magnum fore morbum timemus, aut jam præsens est, aut incipit, venã secabimus, virium habita ratione, tantumq; ex oratione exẽptis pueris. Nec verò ubi tanta humorũ crudorũ copia accumulata est, ut secandam venam * prohibeat, sermo hic redarguitur, quũ ipsis viriũ robur non adsit. Estq; hoc indiciũ eos haud posse sanguinis missionẽ perferre, * quòd præter colorẽ totius corporis, degenerantem in ipsis ab eo, qui sole sanguinis copiam ostendere, etiam ipsorum pulsus inæqualis in vehemẽtia & magnitudine existit: præpollentibus secundũ ipsam inæqualitatẽ, imbecillis simul & parvis. Itaq; ex morbo, ætate & viribus, minuendus esse sanguis cognoscitur. At vacuationis quantitas, cùm ex istis, tum etiam ex plethorica vocata syndrome, aëris nos ambientis tẽperie (quæ in tempus & regionẽ dividitur) anteacta victus ratione, excretionibusque factis, aut impeditis, cõmodè deprehenditur. Igitur ad hæc omnia respiciens, tum podagricis, tum arthriticis, tũ morbo comitiali obnoxiis: præterea melancholicis, quiq; sanguinem antea expuerunt, aut thoracis structurã sortiti sunt ad id malum idoneã: vertiginosis etiã, quiq; assiduè corripi solent angina, peripnevmonia, pleuritide, hepatitide, ophthalmia vehementi, ac breviter morbo aliquo insigni, sanguinẽ detrahere consuevi. Porrò in redundãtia melancholici humoris, sanguinẽ mittere oportet, aut certè medicamento uti expurgante, atrã bilem. At ubi crudi succi exuperãt, anteq̃ morbus invaserit, cautè evacuabis: ubi verò jam corripuerit febris, nequaquã. Indiciũ aũt crudorũ humorũ est color plumbeus, aut albus pallescens, omniaq; potius quàm rubeus: tum inæqualis pulsus. Verùm si ob hæmorrhoides suppressas cumulatus alicui sit sanguis in corpore, audacter venã incides, etiam si antea expertus gravem morbũ nõ fuerit. Sed nec evacuatio iis proroganda est, quibus restitit menstrua purgatio. Nõ tamen necesse est, illis semper secare venam, quũ malleolorũ scarificationes quandoque superfluitati vacuandæ sint satis. Plenitudines tamẽ à suppressis mensib. ortas, omnino p crura evacuabis, sive venã secare oporteat, sive etiã scarificare. Sectæ quippe in cubito venæ, muliebrẽ purgationẽ revellunt. Jam verò quæ ex mulierib. albidiores sunt, acervare tenuem sanguinẽ solent: quocirca scarificationibus malleolorũ adhibitis, maximè solent juvari. At quæ nigriores sunt, eas vena secta curabis, quum tales crassiorẽ sanguinẽ, ac magis melancholicũ gignãt, præcipuè verò si magnas habere venas appareant: id quod accidit illis, quæ graciliores simul atq; nigriores fuerint. Etenim carnosis & candidis parvæ insunt venæ, ac proinde ipsis malleolos scarificare, q̃ secare venam, præstiterit. Porrò validã sanguinis eruptionem, venæ sectio solet sæpe cõpescere, tanq̃ revulsorium auxiliũ. Secare aũt in cubito venã, si ex dextra nare prorũpat sanguis, in brachio dextro expedit: sic in altera, in sinistro: minimè tamẽ usq; ad lapsum viriũ detrahendus est sanguis. Simul aũt, quũ agis, artubus vincula injicito, aut ex lana, aut canabe, hypochondrioq; directè supposito, cucurbitulã admoveto: quandoquidem his remediis semper erumpentem è naribus sanguinem cõpescuimus: quum antea q̃ inserunt in nares, atq; fronti illinuntur, infirma omnia cõperiremus. Nihil aũt æquè artem medicã in agendo cõjecturalem efficit, ut cujusq; remedij quantitas. Siquidem interdum exploratum habemus, quid nam ægro, quale, & quãdo sit exhibendũ: at quantùm exhibere oporteat, non novimus. Hoc tamen summum bonum in sanguinis missione habetur, quòd potes sistere evacuationem, dum opportunum videtur: ac rursus si quando animus sit, sinere ut fluat, quousq; videbitur tibi rectè se habere negocium: id quod nõ licet in purgantis pharmaci exhibitione. Nam quod semel in ventrem devoratum est medicamẽ, quo minus omne sit devoratũ, fieri non potest: neq; possibile est, ubi plus quàm conveniat, purgetur, partem oblati auferre. At verò dum alicui sanguinem mittimus, nisi quid urgeat, præstat priori missione minus detrahere, iterumq; illã repetere, imò, si lubet, tertiò. Ubi igitur multa evacuatione est opus, sed vires sunt imbecillæ, in iis evacuationem partiri expedit, uti & me fecisse vidisti, in iis quibus crudorum inerat humorum copia. Nam detracto pauculo sanguine, protinus exhibeo melicratum, probè coctum, cum incidentium medicaminũ quopiam veluti hyssopo, origano, nepita, pulegio: aut certè cũ melicrato oxymeli, aut oxyglycy: ac si rursum sanguinem minuo, vel ipso eodem nonnunquam die, interdum die postero: in quo rursum exhibito propositorum medicaminũ quopiam, aliquid de sanguine aufero: ac rursum tertio die similiter bis. Cæterùm ubi fervescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimã febrem accendens, subitò ac simul vacuare expedit, eamq; priusquã in principem aliquã partem ingruat, inanire tentandum, vel ad animi usq; deliquiũ: viriũ tamen inspecto robore. Quare nec per noctem sanguinem detrahere verearis. Utile autem fuerit, fluẽte etiamnum sanguine, expendere pulsuum diminutiones: ne videlicet, nobis non advertentibus, pro animi deliquio mors hominem occupet. Quinetiam & revulsionẽ, nõ leve & ipsam auxilium, quodque sæpe secta adhibetur vena, quanto majorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò efficaciorem effeceris. Ergo si magnitudo morbi, missionem sanguinis

...guinis ...tẽdi prin...s scopi ...sint.

...es omnes ...re robore ...ris secan...non esse ...am.

...dis succis ...rtos non ...ittere ve...ctionẽ, ...s carent ...re.

...ationis ...ntitas ex ...us me...da sit.

...uis qui ...sit detra...dus.

...los suc...uando ...are o...at, & ...do mini...orũ hu...m indi...

...rrhoi...aut ...ruis ...essis, ...unẽ de...ndum

...trua es ...cuãda ...cura: re...nda per ...m in cu...sectam.

Scarificatio quibus sit adhibenda mulieribus, & quibus sectio venæ.

Venæ quibus latæ, & quibus exiguæ insint mulieribus.

Sanguinis eruptionem venæ sectio compescit.

Sanguinis eruptio per nares qua ratione curanda.

Quantitas remediorum præcipuè reddit artẽ medicam conjecturalem.

Sanguinis detractioni quæ commoditas insit.

Purgantia pharmaca, ubi devorata semel in ventrẽ sunt, revocari non posse.

Evacuationem quando partiri expediat.

Sanguinis missio, in quibus adest crudorum humorum copia quomodo celebranda.

Sanguis quãdo mittendus sit ad animi usq; deliquiũ.

Sanguis dũ fluit, pulsus esse explorandos.

Revulsio per sectam venã, quanam sit efficacior.

Sanguinis detrahēdi scopi Vacuandi qui sint liberalius, et qui parcius.

postulet, adsitq; viriū robur, nulla potest esse tanta crudorū humorū copia, q̄ inhiberi id auxilium possit. Cæterū quib. amplæ sunt venæ, quiq; modicè graciles sunt, nec candidi, nec tenera carne prēditi, eos copiosius vacuabis: cōtrarios aūt parcius, quū exiguū habeāt sanguinis, carnemq; facilè transpirabilē. Qua ratione nec pueris pertundes venā, ante quartum decimum annū: post quē, si multus cōgestus sanguis appareat, tēpusq; anni sit vernū, & regio tēperata, puerq; natura sanguinea, aut alicujus acuti morbi discrimen impēdeat, sanguinē minues, in primis quidē ad cotylā usq; : q̄ si postea vires validæ ꝑmanere videātur, dimidium ejus adijcies iterata missione.

Pueris ante quartumdecimum annum sanguinem non esse mittendum.

Vires robustas quis pulsus indicet.

Septuagenariis quando mittendus sit sanguis.

At vehemēs, æqualis, & magnus pulsus, incorruptū viriū robustarū est signū. Quare si in septuagenariis is adsit, affectusq; jubeat, etiā secabis venā. Proinde nō tantum annorū numero, sed corporis etiam habitui animus intendendus est. Ad hęc, ubi incisa vena effluit sanguis, mutationē ejus, & maximè quū adest phlegmone, labascēsq; fluxionis robur, expendere oportet: sed potissimū alterationē pulsuū: quib. quidē alterascentibus, aut in magnitudine, aut in quavis inæqualitate, cōtinuò quiescendū est. In quib. aūt juxta sectam venā phlegmone est ingēs, optimum est sanguinis & in colore, & in consistentia expectare permutationē. Id q̄ sentiēs Hippocrates in curatione pleuritidis, ait: Secāda verò in cubito vena interna. Nec verearis multùm detrahere, donec rubrior, flaviórve multò effluat: aut ꝓ puro ac rubro lividus: utrūq; .n. accidit &c. Ejus siquidem trāsumptionis, qua nōnihil sanguinis à parte phlegmone obsessa rapit in vulneratā venā, constituit signū, ipsius sanguinis mutationē. Quę tamē nō omni ex parte expectāda est, quum aliquando, priusq̄ ipse sanguis mutet, cessandū nimirum duplici nomine: vel ob vires infirmas, vel ob malignitatē phlegmones, à qua interdum nihil emittitur, sed inibi fortiter impact⁹ est sanguis. At si ex vacuatione vires minimè resolvi videantur (id quod ex pulsu cognosces) æger autem sit ætate florēti, expectanda mutatio sanguinis est, potissimū si ambiens sit temperatus. Minus autē detrahimus, quàm plenitudo commonet, secundum ætates quidem, in pueris: secundum corporū habitus, in cādidis, & carne mollibus, cujusmodi Galli existunt, secundū tempora verò, sub Cane: ac similiter secundū regiones, cōstitutionesq;, in iis quæ calidiores juxta & sicciores existunt, quū nimirum hæc omnia, quàm maximè ad resolutionē sint apta. Alia autem ratione in contrariis, hoc est, temporibus & regionibus frigidis, largam fugimus vacuationē, propter insequentem refrigerationē. Quare unum vacuationis modum in dictorum singulis definire nō licet. Memini enim quibusdam ad sex usque libras sanguinem fuisse detractum, ita ut febris protinus extingueretur, citra ullam virium jacturā: quibusdam verò sesquilibram tantùm, nec id absq; insigni damno. Porrò ex venis quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certè mētione sit dignum, effluere nū solet: sicuti nec si quis summa in manu, aut pede venam secet: quemadmodum pu-

Sanguinem fluentem per sectam venā supprimendum esse, quū alterantur pulsus.

Sanguinem detrahendū per inflammationes esse, donec rubrior, flavior ve, aut lividus conspiciatur.

Sanguinis mutatio post sectam venā, quando expectanda non sit.

Gallis parū sanguinis detrahendum.

Sanguinem esse parcius detrahendū sub Cane, & in regionib. calidis simul & siccis, ut in frigidis etiam constitutionibus.

Sanguinis sex libras tuto detractas fuisse.

tant ii, qui liene curari aiunt, à sectione venæ sitæ juxta secundum ex digitis parvis. Quod verò ad differentiam venarum pertinet, quibuscunq; κατ' ἴξιν, hoc est, è directo eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus adfert. Quibus autē contrà evenit, nihil juvat, aut etiam interdum nocet: quòd vires scilicet, circa morbi levamen, dejiciat, ut si liene turgēte, dextra nare sanguis efflueret: aut hepate, ex sinistra. Dextra igitur nare sanguis erumpēs, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clarè, celeriterq; sistitur: sicuti ad sinistrū, si ex sinistra profluat. Similiter si venā revulsionis studio seces, secundum rectitudinem quidē secta, oppositis sanguinis eruptionibus citissimè: conspicuam utilitatem adferet. At si cōtrà seces, nihil sanè profuerit. Quare liene affecto, perinde adjuverit vena secta in sinistra manu, * juxta annularem digitum, ac si internam cubiti venam secueris. Plurimum nanq; juvat afflictum lienem, sanguinis ex sinistra manu interdum usq; ad libram unam, detractio. Præstat autem nō semel quantum cōveniat, detrahere: sed in duos dies ipsam evacuationem partiri. Pleuriticis etiā, quæ è directo laborātis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe utilitatē attulit. Quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis intervallū. Ad hæc, oculorum persæpe dolores gravissimos è directo venæ humeralis sectio, aut medianæ, quæ ab ea dirivata est, intra horæ unius spaciū compescuit. Conari autem in omnibus affectibus præstat, post modicā missionem sanguinis, iteratò mittere, interim eo die, interim postridie; nisi quando ad animi usq; deliquium, vacuationē ducere oporteat. At dolente latere aut pulmone, aut septo transverso, aut liene, aut jecore, aut ventriculo, secta vena, quæ per axillas ad cubiti juncturā pertingit, aut etiam quæ illi & humerali est communis, luculētam utilitatem adfert. Sunt etenim eæ tres venæ, ex quibus in cubito mittitur sanguis, interior, exterior, & media. Inter quas sanè interior utilis est, in iis quib. inferiores collo partes patiuntur. Exterior verò, in iis quibus, q̄ his superiores sunt: ut facies, aut caput. At media, medio genere ambigit: quum inter utranq;, versus anteriorē manum, suos ramos producat. Quare si vena quæ parti affectæ propria est, aliquando fuerit obscurior, cogarisq; ob id aliquam mediarum incidere, conare ut quæ à propria diducitur, eam potius pertūdas. Interdum etiam, eas quæ inferiores flexura cubiti sunt, nempe quæ in ulna consistūt, nihil prohibet venas secare, sed tamē recto tramite particulis affectis correspondentis: idq; ubi venæ quæ in cubito sunt, non appareant. Equidem divitis cujusdam œconomum, oculorum maxima inflammatione, atq; fluxione afflictum, quam ocyssimè in pristinam sanitatem restitui, detractis primùm ex humerali vena, libris sanguinis ternis: ac dein, modico interposito tēpore, alia. Qua ratione, soluta phlegmone, postea in palpebris relictā asperitatem abstersi: aliquo ex medicamētis mordacibus: quod neutiq̄ æger ferre potuisset, nisi fuisset prius * evacuatus Siquidē acria omnia medicamenta parti cuivis admota,

Salvatel... vulgò ap... lata si di... tur, cred... curare l... Sanguin... eruption... directo s... sunt utiu... borantib... alioqui... iuvant.

Sanguin... fluxus p... nares, q... do supp... mendi.

Lienem... ctum ... secta ve... sinistra... nu iuxt... nularem... gitum.

Vacuat... quando... duos d... tienda.

Pleurit... esse seca... venam... bito pa... affecta...

Oculor... lores ... sci secti... meralis... media.

Iteran... esse san... nis detr... nem.

Venaru... biti qu... quibus... ctibus ... canda.

Vena ... cubito ... ciuntu... rior, ex... (qua h... ralis e... media.

Venis ... obscur... se nos ... na ab e... ductas... re.

Oculoru... maxima... flamma... qua rat... curarit... lenus.

admota, nisi vacuũ excrementis universum corpus repererint, fluxionẽ attrahũt, phlegmonémque producũt. Quemadmodum igitur supremæ omnes jam dictæ partes, secta in cubito vena juvantur, sic iis inferiores, incisis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt aũt inferiores dictis, coxendix, uterus, vesica. At renes, quarum collegio adscribi debeant, ambigũt. Quare misso ex cubito sanguini, interdũ auscultãt: si videlicet & recẽs ipsa phlegmone sit, & copia sanguinis adsit. Ubi verò ꝓpria nephritis infestat, eam quæ in poplite est, secare cõvenit venam: aut certè quæ in malleolis sunt. Sunt uteri inflammationes, magis etiam quàm renũ, à venis in crure sectis juvant'. Nam quæ ex cubito fiunt evacuationes, purgationes menstruas reprimunt, sanguinemq; retrahũt ad supernas corporis partes. At quæ fiunt ex cruribus, tantùm abest ut retrahãt, ut etiã menses promoveãt, si trib. quatuórve diebus, ante tempus cõsueti mulieri circuitus, administrentur: idq; aut vena incisa, aut scarificatis unius cruris talis, atque inde exiguo sanguinis evacuato: quod sanè postero die in altero crure similiter etiã faciendũ est, sic tamẽ ut in ipsis dieb. in quibus vacuas, atque in aliis ante eos quatuor aut quinq;, mulieri extenuantẽ victũ instituas. Sed mulierib. abundè menses ꝓvocãt nepita, pulegiumq;, si redacta in pollinem, coctaq; in melicrato, propinent'. Convenientissimũ autem potui tempus est à balneo, adhuc involutis linteo. Valentiora medicamenta sunt savina, & dictamnum: quorum usus est antedictis similis. Datur autẽ hoc tempore & hiera picra,* illa scilicet in cujus cõpositione centũ aloës drachmis, cujusq; aliorũ medicaminũ senæ tantùm miscet'. Quod sanè medicamentũ optimũ est, ubi cinnamomũ receperit. Porrò ischiadas sive coxẽdices, ubi nõ à frigore, sed impletis sanguine quæ in coxa sunt venis, proveniũt, secta in poplite vena curabis. Scarificatio aũt nihil perspicuè eis prodest. Igitur, ut summatim dicã, incipientes phlegmonas revulsũ evacuare oportet: quæ verò inveteratæ jam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis particulis: aut, si id fieri nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus avertere quod influit, expedit: in inveteratis aũt, ipsum tantùm, quod affectæ parti infixũ est evacuare. Atqui evacuabit' optimè per venas diductas ab iis, quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Quocirca quæ in gutture & aspera arteria, gravi torquẽtur inflammatione, iis in principio quidem aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest: incisis videlicet venis, quæ sub ea sunt ambabus. Sic induratæ phlegmonarum in oculis reliquiæ, incisa quæ ad magnum decurrit angulum vena, exolvuntur: sicuti capitis gravitates, & inveteratos in eo dolores ex plenitudine, levare manifestè solet secta in fronte vena. At incipientes, aut etiã vigentes, per cucurbitã in cervice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Cæterùm prævacuatum esse corpus universum oportet. Eadem ratione incipiẽtes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frontis vena solatur. Quippe revulsiones unà cum evacuatione adhiberi magis debent, in fluxionibus incipiẽtibus: eas verò quæ fiunt ex ipsis affectis partibus, aut illis vicinis, in phlegmonis, quæ veluti scirrhi naturam referunt. In quibus autẽ corporibus nulla dum particula affecta est, cæterùm vacuatione. Vere ineunte antevertimus: in iis, siquidẽ talis sit homo, ut quotãnis æstivo tempore corripiat' morbis febrilibus, atque in eo exundantia evacuare studemus, æquè pars quævis, ut ex ea detrahatur sanguis, est cõmoda: quemadmodũ etiam, si arthriticus omnibus articulis affligatur. Quibus aũt eximiè pars quæpiã, ubi prius evacuati non fuerint, infestatur, haud perinde licet ex quavis parte evacuationem moliri, verùm sicuti in iis, q pati jam occipiunt. Quamobrẽ podagricos *evacuabis ex cubito: comitialibus verò morbis, vertiginibusq; obnoxios, potius ex cruribus. At si retentæ hæmorrhoides mittendi sanguinis occasionem præstiterint, si quidẽ cohibere eas voles, quæ in brachio sunt: sin provocare, quæ in cruribus consistunt venas, secare cõvenit. In iis verò qui repressi sunt menses, semper in crurib. Jam verò ad sanguinis detractionẽ, dierum numerus cõsiderandus non est. Siquidem quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inveneris (nempe morbum ingentem, & viriũ robur, excepta ætate puerili, & ambiente admodum calido) auxilium illud non prætermittes, vel si is vigesimus à principio extiterit. Nam exolvitur in plerisq; morbis temporis tractu virtus, ac proinde mittendi sanguinis occasio, numero dierũ deperditur. Poterit etiam quis sanguinem mittere vel quácunq; die noctisq; hora, scopum sibi proponens, in febrientibus quidem, particularium (quæ expectanda est) circuitũũ declinationẽ: in quibus autem aut ob oculorum lippitudinem, aut aliud simile citra febrem, hoc est opus auxilio, magnitudinem aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus, in quo secta vena desideratur. Ubi verò nihil eiusmodi aut urget, aut prohibet, præstat manè venam incidere, haud protinus ex somno excitis, sed circiter horam unam jam antea vigilantibus. Atq; iteratæ vacuationis tempus, in quib. simpliciter quidẽ vacuare conamur, eodẽ die esto: in quib. aũt revellere, si vel post duos deinceps dies fiat, melius fuerit. Interim tamen animus sit circa laborantis vires intentus, manu jugiter arteriis illius admota. Consueverũt etiã medici interdũ secare arterias, quæ in temporibus, & quæ secus aures consistũt: illas quidem, infestãtibus oculos fluxionib. tum calidis, tum spirituosis: has verò quæ secundũ aures, in vertiginosis maximè, et iis qui calidis & diuturnis, spirituosisq; capitis dolorib. infestant'. Etenim ubi calid⁹, spirituosusq; sanguis in arteriis coacervatus infestat, illic communib. parti affectæ sectis arteriis est opus. Verùm quia vulneratæ arteriæ ægrè supprimi possunt, ob id ipsas medici incidere metuũt, quũ si quis dum venã secat, arteriã convulnerarit, difficillimè compescere eruptionẽ sanguinis possit: aut si res optimè cedat, ad cicatricem perducta divisione, tamen anevrisma contingat. Quanquam possumus sanè arteriã vel magnam, absque anevrismate ad cicatricẽ perducere, totam

Revulsiones unà cum evacuationibus, incipientibus fluere humoribus adhibendæ sunt.

Sanguini detrahẽdo quãvis partem esse æquè appositam in iis qui solius præcautionis gratia vacuationẽ desiderant, ut in illis qui ex aquo omnib⁹ articulis affliguntur.

Podagricos esse vacuandos ex cubito.

Epilepsiæ obnoxios, esse vacuandos ex cruribus.

Hemorrhoides supprimũtur sectis cubiti venis: provocantur autẽ, iis quæ in cruribus sunt pertusis.

Sanguinẽ detracturo, dierũ aut horarum numerũ non est considerandus.

Sanguinem mitti debere ꝑ febres quidem, in ipsarum declinatione: per inflamationes autem absq; febre ortas, dum magis urgent symptomata.

Sanguinem mitti debere, ubi nihil aliud urget, aut prohibet manè haud protinus ex somno excitis.

Sanguinis iteratã vacuatio quando facienda sit.

Arteriæ in quibus secentur affectibus.

Arteriæ vulnerata ægrè supprimi possunt.

Anevrisma quando accidat.

Arteriam inter indicē pollicemq; quum secuisset Galenus ab insomnio monitus, liberatus est à diuturno praecordiorum dolore.

Arteria in malleo o dissecta, diuturnum coxae dolorem solvit.

transversim secantes. Ego verò aliquādo monitus per quædā insomnia, secui dextræ manus arteriam, inter indicem & pollicē sitam: permisiq; ut inde flueret sanguis, donec sisteret sponte: subitoq; diuturnus mihi extinctus est dolor, qui in illa maximè parte erat fixus, qua jecur septo trāsverso committitur. Minister etiam Dei Pergami, à diutino cruciatu lateris, similiter liberatus est, arteria in summa manu incisa, idque monitu insomnii. Porrò alteri, cui ex vulnere in malleolo inflicto, dissecta fuerat arteria, sanguinis quidem cursus haud quievit, donec ipse dissecui totam: ac medicamēto ex aloë, māna, ovorū albumine, & leporis pilis imposito usus, absq; anevrismate ulcus ipsum curavi. Vir aūt ille prorsus sanus relictus est à coxæ dolore, quo jam diu fuerat exiguis temporum intervallis vexatus.

GALENI PERGAMENI DE *hirudinibus, revulsione, cucurbitula, & scarificatione, Libellus.*

¶ De Hirudinibus.

Hirudines asservandi, alendi, & applicandi ratio.

Irudines quæ sunt recens captæ, eas diem unum asservare oportet, pauculo sanguine in pastum exhibito. Sic .n. prorsus earū venenū exprimitur. Pars autē cui jam admoveri debet, nitro prius perfricetur, aut unguibus scalpatur: nam sic promptius eā apprehendent. Injiciendæ autē sunt in aquæ tepidæ vas purum, latiq; oris: deinde spongia eas comprehendentes, viscositatemq; ab eis detergētes, tandē manu applicabimus. Ubi autem adhæserint, infundendū particulæ oleum tepidū est, ne scilicet refrigeretur. At si manibus aut pedibus admovendæ sint, ipsam partē, aquæ cui insunt sanguisugæ, immergere oportet. Quòd si parum depascantur, forfice caudam præcidito, secundū rectitudinem filamentorū. Nam effluente semper sanguine, trahere non desistent, donec salem, aut cinerē, ipsarum ori insperserimus. Ubi verò deciderint, cucurbita venenū est avellendum, aut pars fovenda ex spongia. Quòd si particula emorsa lachrymet, cuminū, aut farinā inspergito: superq; lana madidata oleo pauxillo, involvito. Sin sanguis erūpat, lintea ex aceto injicito, aut gallam ustā, aut spongiam liquida pice madentē, posteaq; ustam imponito. Sciendum autem est, hirudines haud eum qui in profundo est sanguinē, sed tantùm quo caro est imbuta, exugere. Utimur eis ꝓ cucurbitulis: detrahimusq; ipsas, ubi dimidiam sanguinis partem jam exactam conjicimus. Prohibemus autē, & nō permittimus effluere, quousq; quod satis est evacuetur: quandoquidē particula tū à sanguisugis ipsis natura frigidis, tum ab aëre nos ambiente refrigeratur.

Hirudines ut depascantur inexplebiliter, praecidendas in cauda esse.

Hirudines avelli, sale aut cinere ipsarum ore resperso.

Hirudine iā delapsa, cucurbitulam esse parti admovendam.

Hirudines sanguinem tantùm carnis exugere.

Hirudines natura esse frigidas.

¶ De revulsione.

Revellendi modi diversi.

Vehementissimos humorū influxus remediis revulsoriis prohibemus. Qualia sunt, incumbēte in pectus aut in ventrē humore, ad manus retractio. Vomitus, ubi deorsū decumbit. Sicuti in vomitu, ꝑ acriores clysmos revulsio. Duo verò hæc momenta, quæ ad superiorem inquam ventrem, & inferiorem vergunt, ad urinam, sudoresq; revelles. Quin & urina, ad sudores, & dejectionem trahitur. Revulsoriū quoq; auxiliū est, * juxta māmas cucurbitula admota. Cæterùm hypochondriis affixa, sanguinis ad nares impetū revocat: sicuti & immodicū ex utero effluxū. Porrò vergēte, ad caput aut viscera humores retrahunt acria in sinus imp[illegible]ita medicamina. In summa, revulsio moliēda [illegible] humorib. sursum fluentibus, deorsum: deorsum verò, in contrariū. Rursus, intrò vergentibus, foras: sicuti si foras ruant, ad interiora. Similiter si ad dextram inclinent, ad sinistram: ad sinistram verò abeuntibus, in partem adversam. Sic quę retrò cōcedunt, antè: quae verò antè, retrò revocabis.

Cucurbitula hypochōdriis affixa sanguinis ad nares impetum revocat, immodicumq; ex utero effluxum.

Revulsionē esse semper in contrarium moliendam.

¶ De cucurbitula.

Cucurbitulis utendum esse ubi corpus est abundè evacuatū.

Cucurbitulæ iis qui antè evacuati sunt, cōveniūt. Nam in plethoricis, minimè sanè ipsis utimur. Eadem ratione neq; in cerebri aut meningū phlegmonis incipiētibus utimur cucurbitulis: sicuti nec alia in parte ulla phlegmone obsessa: verū ubi nihil pręterea etiā influat, fueritq; totum corpus antea vacuatū, atq; opus nobis jam sit, aut movere, aut amoliri, ꝙ in phlegmone obsessa particula infixum est, aut deniq; foras extrahere. Porrò dum affectus etiamnum fiūt, haud in ipsis jam laborare occipiētib. partibus, sed in eis ꝙ illis continuæ sunt, revulsionis causa est cucurbita imponēda: in principio aūt utēdū repellentib. est. Cucurbitula potest evacuare materiā, dolorē solvere, minuere phlegmonē, inflationē discutere, revocare appetentiā, ventriculo infirmo robur recuperare, animi liberare deliquio, ab alto fluxiones trāsferre resiccareq;, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensium corruptrices extrahere, ac deniq; menses ipsos levare.

Cucurbitulis utimur dum evellere est animus, quod in partes phlegmone obsessas est impactum.

Inflammatione incipiente, repellentibus est utendum.

Cucurbitæ facultas.

¶ De scarificatione.

Scarificare quas & in quem usum partes solemus.

Scarificamus partes corporis aut phlegmone scirrhóve tentatas, aut tensas, aut dolore vexatas, aut fluxione affectas, sed ꝙ jam restitit: aut acri imbutas materia, aut ubi extrinsecus aliqua virulēta facultas in corpus incidit, aut ubi materiā ex alia parte in aliā traducere est anim⁹. Veluti crura scarificamus affecto capite, aut materiā in corpore exundantē minuere statuētes, potissimū ubi exundātia ꝓvenerit à suppressa materia, ꝙ solēniter evacuari cōsueverat. Sic suppressis hęmorrhoidib. scarificamus crura, prius ea per spōgiam foventes calida. Nam sæpius venā incidere in anno, haud expedire arbitror, quū unà cum sanguine vitalis exhauriat spiritus. Prodest autē scarificatio & oculis diutina fluxione afflictis: tū capitis affectibus, quiq; pectori atq; dorso eveniunt: ad hæc anginę, atq; impactis humoribus.

Scarificanda crura, prius esse fovenda per spongiam calente aqua.

Venam sæpius in anno incidere non expedit.

Scarificatio quibus morbis conveniat.

GALENI DE PURGANTIUM *medicamentorum facultatibus libellus.*

Adem de causa medici vetustissimi pravas opiniones reliquisse irreprehēsas videntur, qua gravissima etiam delicta antiquissimi legulatores impunita siverūt. Quū .n. eo tempore minor esset malitia hominū, ut qui nec maxima crimina perpetrare aggrediebantur, nec manifestissimis impudenter cōtradicere, quomodo aliquis punitionē iis quæ nondum admissa erant, pręscriberet, vel redargueret ea quę nemo prorsus

Delicta gravissima cur antiquissimi legulatores impunita reliquerint.

sus dixisset? At quia temporis spacio eò crevit hominū pravitas, ut nihil non aut facere, aut dicere ausi sint, legū quidem latores multas punitionum rationes novas adinveniūt, quibus facinorosos plectant: veritatis aūt studiosi, varias contra sophistas reprehensionū species excogitant, quib. ipsos coërceant: id quod nos impræsentiarum quodāmodo facere cogimur, improbaturi eos, qui medicamentis purgantib. vim attractricem humorū quos evacuāt, inesse negant: mutatricem verò quandā omniū ex æquo illorū, quæ ipsis appropinquāt, eis tribuūt. Qua nimirum facultate ajunt medicamentū quod flavā efficit bilem, quencunq; humorē contigerit, hunc in propriam sui speciē mutare: vocariq; medicamen id cholagogū, quod bilem flavā & efficiat, & moveat: aliisq; similiter medicamentis sua esse indita nomina, non quidē ab humorib. quos naturaliter vacuant, sed ab ijs, quos suo contactu efficiunt. Ex cujus sanè opinionis absurditate sequitur, sive bilem ducēs, sive pituitā, sive atrā bilem, sive serosam humiditatē, aliquis medicamentū assumpserit, universos ex venis humores vacuari. Neq; alia ratione purgatio ab hujusmodi medicamento petita, differt à sanguinis evacuatione per venę sectionē, quàm quod in hac quidem, ille qualis prius erat, excernitur: in purgationib. aūt, inalteratur, nō colore tantum, sed etiā consistentia: id quod maximè ridiculū est. Si quidem per detractionem sanguinis æqualiter omnes, qui in venis sunt, humores vacuātur. Per purgationem verò (quæ scilicet sanguinē ipsum purificat) non æquè omnes, sed unus aliquis, præcipueq; is, ad quem naturaliter educendū medicamen ipsum est aptum. Atq; hæc sanè existit optima Asclepiadarū sentētia, cui etiā ratio simul & experiētia patrocinantur. Nam si ex tribus absq; febri laborantib. morbo arquato, uni quidē sanguinem detrahas, alteri autē medicamen quod atram educit bilem exhibeas, tertio deniq; propines pharmacū eliciens diffusam illam bilem per corpus, certè duo illi priores longè deterius habebunt: tertius aūt, cui exhibitum medicamen fuerit familiaris succi attractivum, nativum colorem recuperabit. Atqui juxta illorum insaniā perinde erit sive missione sanguinis, sive medicamento quod bilem ducat, arquato morbo laborantē inanias. Idem etiam & in reliquis morbis est ineundū judiciū. Igitur opinionib. ipsorū valere jussis, singula medicamēta purgantia initio familiarē humorem trahunt: postea verò illum quī ut sequatur, habilior atq; aptior fuerit. Exempli gratia: medicamen quod flavæ bili ducendæ est, primo quidem illam expurgat: dein aquosam humiditatem: pituitam tertiò: mox atrā bilem: ultimò deniq; sanguinē, quòd sit is naturæ familiarissimus. Reperiuntur tamē aliqua medicamina, quæ statim ab initio sanguinē ducant: cæterùm iis nemo utetur, quādoquidem hoc jugulare esset hominē, non purgare. Siquidem purgantia, hoc nomine talia dicuntur, quòd repurgent sanguinem ab illis recrementis jam dictis. Quare inter deleteria, id genus omnia medicamenta annumerant, quæ sanguinis evacuationem, per venas ventris, & intestinorū moliūtur.

GALENI PERGAMENI QUOS *purgare, qualibus medicamentis, & quando oporteat, lib. unus.*

Sani cur purgationes graviter ferant.

QUi sano sunt corpore, purgationes graviter ferunt. Nam quū purgans medicamentū familiarē sibi humorē attrahere desideret, sanè dum eo destituitur, sanguinē & carnes eliquat consumitq;, ut quod illis ꝓpriū est, trahat. Porrò q sani quidē sunt, verùm ægrotaturi, nisi fuerint vacuati, inaniri vere ineūte debent: idq; vel sanguinis detractione, si plethoricis corripiātur morbis: aut purgatione, si factis ex corruptione affligātur. At melācholia, cancer, elephātiasis, cæteriq; id genus affectus q ab humore ātro proficiscūtur, atræ bilis purgatione indigēt: quā nō vere tantū, sed autumno etiā ipse moliri cōsuevi. Jam comitiales morbi, apoplectici, suspiriosiq;, vacuationē pituitæ postulāt. Articulares affectus, qui quidē unà cum insigni caliditate affligūt, biliosorū: qui aūt cū tumorib. frigiditatis, pituitosorū vacuatione juvātur. Quidā æstivo tempore tertianis febrib. semper corripi solitus, jam multis annis nō febricitavit, quòd bilis flavæ purgatione ad finem veris à nobis administrata, illi prospectū sit. Sic. n. satius est tales vacuare: quemadmodum comitiales, articularios, melancholicos, quiq; ob humores crassos ægrotant, ineunte vere melius vacuētur. Cæterùm humores crassos & viscidos prius attenuare & incidere oportet: meatusq; ꝑ quos transsumūtur, atq; trahuūt, ij aperire, ante medicamēta purgātia, si purgatio modis omnib. optima sit futura, præsertim in iis q veratrū assumūt. At verò q ægrè ꝑ superiora purgātur, ij, nisi prius reddantur habiles, præparenturq;, ad vomitū, minimè assumāt veratrū. Præparabūtur aūt medicamētis vomitoriis mediocrib. necnon cibo uberiori: & quiete. Etenim nos radiculas ex oxymelite propinavimus, quas arūdine ꝑforatas, ac ramulis veratri albi transfixas, ꝑ totū diē atq; noctē reliquimus. Atque ejusmodi ex elleboro facta purgatio erit imbecilla. Verùm q angustū habēt pectus, eoq; etiā cōpressum, ineptissimi ad purgationes existunt, quæ ꝑ vomitoria medicamēta fiunt, ac potissimū ꝑ albū veratrū: siquidē thoracis aliquod vas, ipsis rumpitur. At bilis suprà, pituita ꝑ inferna vacuari debet. Est quādo cōtrario modo accidat, si quidem in ventriculo pituitosus, biliosus aūt in intestinis humor resideat. Melancholicū verò semper ꝑ inferiora vacuare oportet. Sic æstate quidē superiores ventres, hyeme verò inferiores movere cōvenit, ut autor est nobis Hippocrates. Sed regionis etiā, anni tēporis, ætatis, cōsuetudinisq;, nō exigua ratio est habenda. Siquidem q (gratia exempli) vomere soliti sunt, facilius purgationes ferūt ꝑ superiora: q nō assueverunt, haud citra periculum: magisq; ex veratro. Morbi etiā species examināda est. Nā in hydrope, levcophlegmatia, medicamēto q pituitā ducat, egemus: prius sanè ꝑ inferiorē ventrē, dein per vomitum, tertio per apophlegmatismos. Ubi. n. id quod redundat, per universum corpus dispersum est, omnes vacuationes sumemus.

Vacuandi qui sint vere ineunte, & quomodo.

Atra bilis purgatione qui affectus indigeant.

Vacuationē pituitæ qui morbi postulent.

Crassos succos prius tenuandos esse quàm evacuentur.

Vomitui qualiter praeparari ægri debeant.

Vomendo inepti qui sint.

Flava bilis per superiora, pituita per inferiora maiori ex parte vacuari debet: ut atra bilis semper per inferiora.

Hydropicos evacuandi ratio.

Ictericos purgandi ratio.

Porrò in ascite, medicamentū aliquod aquæ ciẽdæ idoneū, exhibebimus: sicut etiā in arquatis, q̃ bilẽ eliciat. Nam & in his etiā bilem multifariã suprà & infrà, per urinas, palatū, & nares, purgare convenit. Morbi itaq; dispositio & vacuandū humorẽ indicat, & locū per quem debet vacuari. Verbi gratia, iis qui in jecore habent inflammationẽ, ubi tumor cõcoctus fuerit, eius expurgationẽ molimur, per inferiorẽ sanè ventrẽ, ubi cavas ipsius partes affectus occupat: per urinas autem, quū gibbas. Accedit his omnib. temp⁹ & occasio. Per initia nanq; serosos tenuesq; humores vacuabis: in crassis aūt & viscidis, expectabis coctionẽ. Ad hæc in accessionibus quidẽ, per superiora vacuabis: in remissionibus aūt, per inferiora. Atq; hæc sanè, si spõte accidãt, juvant: in accessionibus quidẽ, dum multi & vomunt, & per nares sanguinẽ fundunt: in remissionibus autem, dum urinæ dejectionesq; excernuntur. At tempus dierum accessoriorum & decretoriorū, quū infrà copiose purgare aggrederis, cavere oportet. Ubi enim humorum impetus sursum vergit, medicament: purgãtis facultas impedietur. Porrò in morbis diuturnis, semper eorū maturatio expectanda est: in acutis autem, quum turgent, ac pruriunt, vel per initia uti medicamẽtis licet. Verùm quū omnia purgantia medicamenta facultate calida existant: febris autem sui ratione humectãtia & refrigerantia postulet: certè non ipsius caloris gratia purgatio à nobis administratur, sed humorum causa, qui nimirum illum accendunt. Igitur ut ij evacuentur, primùm sanè dispiciendum venit, unum æger sit ad ejusmodi purgationem idoneus. Nam qui ex cruditatib. multis, aut viscosis crassisve cibis laborãt, item quibus præcordia intenta sunt inflataq;, aut supra modū calida & ignea, aut aliqua inflammatione laborent, omnes hi ad purgationes inepti sunt. Proinde hæc abesse, & humores quàmaximè licet fluidos facere oportet, hoc est, tenues, et nullius lentoris participes, meatusq; p quos purgatio futura est, adapertos. In acutis autem morbis raro per initia purgantibus medicamẽtis egebimus, eò quòd nec frequẽter noxij humores per initia turgeãt, pruriãntve: nec, si hoc detur, æger sit ad purgationẽ idoneus, ac ne tempus quidem nobis præbeat præparãdi idoneum. At humores prurire, seu turgere dicũtur, quum motu vehemẽtiori agitati, & à particulis in particulas transfluentes, per morbi initia molestant, hominem dolore afficiẽtes, irritantes, & quiescere nõ permittẽtes. Tales igitur evacuare convenit. Particulæ autẽ alicui infixos, nec alio quodam præsidio movere oportet, nec medicamentis solicitare, priusquàm fuerint concocti. Tunc siquidẽ & naturam vacuationi opitulantẽ habebimus: quippe quæ post coctiones & discernere humores, & superfluum deponere apparet: quo tẽpore etiam crises accidunt. Quòd si natura ipsa absolutè moveatur, nihil tūc est opus medicamentis. Ubi verò imbecillius actionem obit, id quod deest, oportet nos per medicamẽta adjicere. Sciẽdum autem est, transfluxiones humorū ab una in alterã partem rarò accidere: sed majori ex parte ipsos in unico loco hærere, inibiq; per totum morbi tempus ad solutionem usq; concoqui. Si nõ acutus modò sit ipse affectus, sed etiam cum febre vehementissima accidat, medicamen purgans exhibendum non est, præsertim si quis non habuerit naturam ægri exploratam. At si febris vehemens non fuerit, norisq; ægrotantis naturam minimè abhorrere à cathariticis, elleboro nigro uteris, aut hiera diacolocynthidos, q̃ elleborū recipit, absq; scãmonio. Assumpto pharmaco, cõducit mox super sorbere cremorẽ ptisanæ: ut qui id quod in trãsitu affixū applicitumq; est, abstergere, & deorsum trahere: qualitatem verò medicamenti, particulis insidentem, cõtemperare & inalterare possit. At ubi purgatio fieri incipit, ptisanam amplius non dabimus, ne actio medicamenti, exolvatur. Porrò alvus nõnunquam medicamento purganti nõ cedit: vel ob ægri naturæ proprietatem, vel ob medicamẽti exhibiti paucitatem, vel ob stercus durum, atq; in aliquo intestinorum impactum, quod clystere evacuari potuisset, ante pharmaci exhibitionem. Fieri etiam potest, ut natura impetum ad urinas faciente, pharmacum nihil proficiat. Ex ipsis, autẽ catharticis quæ sua actione frustrantur, hæc quidem interdum non modò nihil offendunt corpus, sed alimentū illi etiam fiūt: hæc verò in corruptelam atq; exitium vertuntur. Quum autem omnia purgantia medicamenta ventriculum vitient, præcipueq; os ipsius, quòd maximè sit nervosum & sensile, odoratorum mistura commodè excogitata est, ne videlicet sola, ac syncera ipsorū facultas, os ventriculi attingat. Convenit itaq; ea quæ miscẽtur semina, ejusmodi esse, quę & malignitatem possint obtūdere, & actionem ipsorum non impedire, extenuatoria & incidẽti facultate prædita, qua crassos humores dissecent, & vias ipsorum aperiant. At purgantia quæ miscentur, sibi invicem congenera esse, & nulla ex parte dissidere oportet. Dissident autem, non quū aliud bilem, aliud pituitam evacuat (ambo enim eodem modo vacuari possunt) verùm ubi hoc statim, illud multò pòst quàm assumptū est, purgationẽ movere solet. Ita enim inæqualis fit evacuatio ex illis simul assumptis. Dico inæqualem, quum una cessante, altera vacuatio incipit.

Hepatis partes affecta qua sint regione vacuandæ.

Tenues humores statim esse vacuandos: crassorū esse expectãdum coctionem.

Vacuandum in accessionibus quidem per superiora in remissionibus aūt per inferiora.

Dierum accessoriorum decretoriorumq; temp⁹ cavendū esse dum per inferna purgamus.

Purgantia omnia facultate esse calida.

Purgationibus inepti qui sint.

Humores esse tenues reddendos ad purgationem.

Acuti morbi raro per initia indigent purgatione.

Turgere quãdo humores dicantur.

Humores quando vacuandi.

Crises quando accidant.

Naturã adiuvandam esse medicamentis.

Catharr[ticis] medican[ta].

Pharma[co as]sumpto [c]ptisana [cre]morem [sor]bendum.

Pharma[c]us cur [non] dum non [ce]dat.

Odorata [com]modè im[mi]scert pha[r]macis.

Purgant[ia] quū mu[tuo] miscentu[r] congener[a] se oportet.

GALENI PERGAMENI

consilium puero comitiali morbo laboranti.

TAmetsi nec filiū tuū viderim, nec ab initio quæ fuerit ei⁹ natura ante morbū cognoverim, nec etiamnū, ut in ipso morbo se habeat, mihi cõpertū sit, Ceciliane charissime, sed id tantùm ex te intelligã, comitialib. eum accessionibus infestari: ut tamen obsecundem tuis votis, curabo quàm dilucidè fieri poterit, eam tibi victus rationem præscribere, qua si (ut par est) utatur puer, tum non parum juvabitur, tùm ab eis etiam quæ sibi inopinatè accidunt, minus lædetur. Etenim nõnunquam necesse est homines in frigus atq; æstum incidere: ad hæc in validiores ventos, vitiosa balnea, alimenta stupefacientia, revolutiones vertiginosas, coruscationes, tonitrua, vigilias, cruditates, tristitiam, iram, lassi-

lassitudinem, atq; id genus alia, quæ vehementer cõmovent atq; perturbãt corpus, & morbi tum memoriam innovãt, tum eius accessionem accersunt. Quare omnia id genus multò antè sunt præcavenda. Quòd si quando ubi illa præcesserint, subsequat^r^ dein morbi accessio, tum temporis puer penitus ab omni motu se abstineat, domiq; sese contineat, ac victu valdè tenui utatur, quousq; corpus exacerbationis molestia prorsus destituatur. Igitur inter veris initia (tunc enim prope contingit eos morbos moveri, qui per intervalla redeunt) pueru͂ purgandu͂ censeo, idq; purgatione mediocri. Post purgationē autem, hac victus ratione utetur. Manè quidem, ubi è lecto surrexerit, priusquàm ad præceptores accedat, modicè inambulet, nõ admodum tamen citato gressu. Dein verò usq; ad palæstræ tempus, disciplinis ex eius more incumbat. Cum primùm aũt illinc discesserit, ubi rursus inambulaverit modicum, sic ad prudentē pædotribã cõmeet. Quippe totius curationis summa in hisce duob. est sita: nempe usu medicamēti olim tibi à me dati, et idoneis exercitationib. Reliqua verò, tanq̃ præparationes quædã ad ista existunt. Cæterùm exercitationu͂ scopi, quo ad earu͂ modu͂, sunt hi: nempe ut prius quã fatigetur puer, quiescat: utq; corpus illius calfiat, necnon moderatè evacuetur. Quòd si ultra hos terminos producat^r^ exercitatio, nõnihil jam attingit solida corpora, atq; habitudinē ipsam colliquat: in articulis aũt potissimum, atq; in musculis, colliquationes congregat: unde viriu͂ infirmitas sequitur: deinde ulcerosus sensus, quando æger conatur aliquã movere particulã. Atq; hoc est, quod lassitudo appellatur. Scopi aũt exercitioru͂, quo ad qualitatem, in eo præcipuè consistunt, ut inde omnes corporis partes, & caput præsertim, & ventriculus, roborentur: potissimu͂q; illę partes, quæ ad os ipsius pertinēt. Qu͂ igitur vehementes exercitationes caput repleant, ab his illum abstinere præcipio. Quibus si quando sit opus, erecto capite cõstitutus partes inferiores cõmoveat, & potissimum crura. Verùm à parvis tardisq; motibus pædotriba orsus, ad vehementiores & celeriores ipsum puerum conducat. Sed & frictio exercitatio quædam existit, imbecilliorib. presertim corporibus. Imò nonnunquã si sola ea decēter fuerit administrata, nullis aliis præterea motib. indigent. Proinde primùm linteis corpus rubefacere oportet, à supernis ad inferiora sensim manus detrahentes, à brachiis manibusq; sumpto initio: ita deinde ad pectus & vētrem est procedendum. Postea verò & crura exactius fricanda sunt, ut aliquid huc à superiorib. defluat. Ultimò denique ipsum caput est perfricandu͂, si absq; aliqua pinguitudine administretur frictio. Nã ad ipsum statim accedere, admodum periculosum existit. Si verò oleum in frictione admoveris, nihil prohibet caput simul cu͂ aliis membris fricari, ita ut hic quidem caput fricet, alii veru͂ duo pectus & ventrē, duo item alii crura: atque eodem pariter modo post exercitationes: imò & tu͂c magis simul mēbra omnia fricare cõveniet. Nanq; citius hoc pacto cõquiescit corp^9^, & min^9^ refrigeratur: cuius est non levis habenda cura. A lavacris autem ut plurimum abstinere cõvenit. Nec palæstram cõfestim puer ab exercitatione egrediatur: sed ubi spiritus exactè cõquieverit, & quæ exercitatione sequit^r^ perturbatio prorsus sedata fuerit. Tunc verò caput linteo diutius est confricandum, sæpiusq; pectine utendu͂. His sic peractis, ad prandium debet accedere, in quo aliquid oleru͂ ventrem mollientiu͂, aut salsamentoru͂, aut ptisanæ, aut olivaru͂, unà cum tertia panis parte ipsi offeratur: in cœnã tertias duas partes reliquas cu͂ valentiorib. opsoniis reponentib. nobis. Ex oleribus itaq; nec lactuca, nec malva, nec atriplici, nec blito, ut prorsus abstineat, jubeo. Verùm nõ semper idem, sed modò hoc, modò illud, moderatè sumendu͂ est: nec diutius eoru͂ usui assuescendum. Hujus autē generis est & beta, & brassica. Nam & hæc modicè degustare opus erit. Pariter & porru͂, & apium, & smyrniu͂ aliquando cõducet attingere. Ita ex autumnalib. etiam fructibus, quicunq; non omnino crudi, & natura coctu difficiles sunt. Igitur mora, & quæ præcocia appellant^r^, & ficus & si qua alia id genus sunt, citra molestiã descendu͂t: ad hæc & sativa cucurbita, nulli mollissimoru͂ olerum est inferior: pari modo & syciopepones. Præterea & uvis maturis, & mâlis, & piris, & palmulis potest vesci nõnunquã puer: parcè tamē, & rarò. Quos fructus & in arbore, & domi maturuisse priusquàm edantur, oportet. Pituitosa aũt cibaria summoperè illi vitanda sunt. A fungis etiam ut omnino abstineat, consulo: quemadmodu͂ & à rapis, & à reliquis aliis, quorum radix est esculēta. Sunt enim hæc ex iis quæ crassos humores gignunt, & perq̃ difficulter intra corpus elaborant^r^: exceptis quibusdã, quæ nonnihil acris & calidi in seipsis cõtinent: quēadmodu͂ pastinace & raphani. Verùm raphanos ex aliquo dieru͂ intervallo degustare nõ prohibeo: hortor tamē, ut pro viribus à pastinaca abstineat: & magis etiã à rapis. At eorum cibarioru͂ copiosus usus, salubris erit, quæcunq; acris quippiã atq; incidentis obtinent, citra insignem pravi succi notam aut odorem aliquem, capiti adferre noxam valentē. Sunt autem & in hoc genere, quæcunq; ob caliditatem caput replent, sicuti vinum, sinapi, petroselinu͂, pastinaca, cæpa, & smyrnium. Hæc siquidem plus quàm par est, excalfaciu͂t, vitiososq; succos produceu͂t. At oxymelite audacter utendum est: ex quo etiam capparis potest sumi, pauxillo olei instillato. Quòd si acetum ipsum scilliticum fuerit, oxymeli longè magis juvabit. Cæterùm si oxymel bibere puer velit, temperet^r^ copiosiori aqua: & hyeme quidē, calidum: æstate autem, frigidum offeratur: sic siquidem præter cætera, maximè sitim sedat. Permittere autem ei palàm & in tempore cõvenit, quæcunq; non insigni noxa ipsum possint afficere, ne clàm atque intempestivè eis potius, multò magis lædat^r^. Quippe voracius & largius implētur iis quæ desiderarunt, qui palàm eis uti prohibentur. Porrò à prandio, ubi modicum quid interquieverit, priusquàm ad studia literarum accedat, nonnihil ipsum lentè inambulare præcipio. A quibus ubi redierit, rursum ante cœnam deambulet modicè: ac deinceps panis offerantur portiones reliquæ: aliorum verò unum

Epilepticos esse abstinendos à lavacris.

Fructus epilepticis dandi.

Cibaria epilepticis apta qualia esse debeant.

Oxymeli epilepticis dandum.

Capparis epilepticis congruit.

Acetum scilliticum.

Pueris cur permittendū sit vesci illis quæ non insigniter lædunt.

Epileptici quibus visci carnibus debeant.

unumquodq;. Verùm carnes omnium ferè volatilium conveniēt, exceptis iis quæ in stagnis degunt. A quadrupedū autem omnium carnibus abstinere debet. Quòd si & quādoq; his opus sit uti, suis quidē domestici extremis atq; ventre vescatur. Sed sylvestris etiam suis carnibus uti poterit. Hœdos etiam gustare licebit, atq; nonnunquam lepores, probè tamen conditos, aut citra nidorē assatos. Simplex cōdimentū fit ex aqua, quę anethum, porrum, oleum, atq; salem receperit. Quantū verò ad marina pertinet, omnia testis intecta sunt perniciosa. Ex piscibus autē, saxatiles cæteris omnibus præstant. Torpedo autem sola ferè ex cartilagineorum genere illi conveniens est. Inter legumina, ptisana quidem primum locum obtinet: deinceps lentes, alica & pisa conveniūt: reliqua noxia existunt. In universum autem, quæcūq; glutinosa sunt, & crassi succi, quæq; inflant, & excrementa gignunt, necnō quæ ægrè coquuntur, ea prorsus vitare debet. At verò medicamēto confecto ex scilla, post purgationem, quæ adventante vere molienda est, utetur singulis diebus, priusquàm palæstram accedat. Et sanè, nisi valdè rebellis sit morbus, spero quadraginta dierū spatio ipsum sola, ejus medicamenti ope, prorsus solutum iri. Post purgationem tamē, antequàm eo medicamento utatur, absinthium & semel & bis in potu accipere cōvenit. Cæterùm oxymel quod acidissimum quidē est, quartā ad mel aceti portionem habet: quod verò dulcissimum, octavam recipit. At crassis & glutinosis existentib⁹ succis, acridiori atq; meraciori est utendum. Sin autem minus sint tales, dilutiori, atq; dulciori. Quo pacto autē ipse scillæ succum excipiam, jam adjiciā. Primùm vase melitero præparato, in ipsum scillam frustatim manibus cōminutā injicio: deinceps angusto operculo cooperiens, & extrinsecus corium universo corpori vasis circunducens, & diligenter ligans, in locum omnino ad meridiem cōversum repono: ita tamen ab aquiloniis flatibus cōminutum, ut nullatenus ab ipsis perfletur. Id autem eo anni tempore efficio, in quo exoritur Canicula, nempe ante illius quidem ortum, viginti diebus, postq; ipsum etiam totidē. Tunc igitur per aliquot dies paulatim sitū vasis permuto, ut æquè quacunq; sui parte incalescat. Quo tempore exacto dissolvens vas, in eo scillæ corpus pernide ac decoctum invenio, atq; adhuc ex ea humorem quendam effluere, quem excipiens optimo melle condio. Et hujus quotidie plenū cochleare unum, infantibus quidē parvum, adultis verò magnum, exhibeo. Quinetiā quod totius scillæ corpulentum superest, exquisitè contundens, & cum melle levigās, ejus quoq; cochleare unū, ut prædictum est porrigo: istud tamen viribus est longè inferius. Qui verò scillā in aqua coquētes subigūt, planè illius vires dissolvūt. Quemadmodum quicunq; ex aceto eam decoquunt, calidum quidem medicamentum abundè efficiunt: at nervis sanè non innoxium.

Suis extremas partes conferre epilepticis.

Condimentū simplex ex quibus constet.

Legumina congruentia epilepticis qua.

Meditamen ex scilla confectum conferre epilepticis

Oxymelitos differentia.

Scillæ succū excipiendi ratio.

Scilliticum medicamen optimū epilepticis.

Scillā in aceto coctam, esse non innoxiam nervis.

GALENI PERGAMENI
de Ptisana, liber unus.

Quandoquidem cōposita quædam res est tum ptisana, tū eius cremor (ex hordeo enim probè decorticato, & aqua, & certa quadam coctione conficitur) prius de illius partib. summatim aliquid dicere est animus, quā de ejus cōpositione atq; usū disserā. In primis igitur ad conficiendā ptisanam aquam optimam deligere oportet, quæ nimirum nec olfactu, nec gustu, ullam extraneā qualitatem referat. Præterea sit pellucida, & pura, operæpreciū est, minimeq; limosa, sed veluti exactè colata. Porro hujuscemodi aqua, quo ad usum quidē, satis erit accommoda: natura aūt ipsa, neq; hoc pacto prorsus syncera fuerit, sicuti nec ullum aliud sensibiliū elemētorum. Erit tamē tenuium partiū atq; ad cōcoctionem, distributionemq; prompta: nec tātùm à naturali calore alterabitur facilè, verumetiam igni externo admota, protinus calefiet: quod etiam testatur Hippocrates, aquā quæ calfit citò, & citò refrigeratur, levissimā esse existimans: idq; nō æstimatam pōdere, sed quòd partium tenuitate præpolleat, facileq; cōtrarias qualitates recipiat. Itaq; hujuscemodi aqua, frigida & humida, proprieq; omnino aqua censenda est. Hordeum autem ipsum, refrigerat exiccatq;: habet tamē nōnihil detergentis & flatuosi. Quòd si inspiciat particulatim, illius extremus cortex furfuraceus, & siccior existit, & magis detergendo accōmodus. Quòd verò intus, ceu carnis vicem gerens, atque nutriēdo idoneū habetur, deterget quidē & id, sed furfure lōgè minus, & pariter quippiā flatuosi in se cōtinet. Quamobrē furfure qdem abstergit min⁹, valētius aūt hordeo. At verò, quod hordeum ad ptisanā cōficiendam eligimus, esse plenum oportet, nec admodū recens, neq; antiquū valde, & q̃ omnis ascititiæ qualitatis sit expers: in tumoremq́;, dum coquitur, attollatur ingentem. Ubi aquā & hordeum delegeris, ipsum hordeum crudum in aqua præmacerato: deinde ita manib. versato, quousq; deglubatur tenuis membrana. Postea rursus valentius etiam manib. eousq; confricato, ut quicquid paleaceū inest, decidat: nisi quis fortè velit eam magis detergentem efficere: tūnc siquidē satius fuerit ipsum unà cū membrana decoquere. Ipsius aūt decoctio sit talis, ut primùm quidē ebulliat plurimū: posterius aūt lento igne, quousq; abundè in succum vertatur. Hac enim ratioē percocta ptisana, quicquid inerat flatuosi, deponit, restinguit sitim, deterget, abluit, facilè coquitur, atq; absq; astrictione aliqua humectat. Jam verò quum cætera viscida quo ad gustum nullam sanè suavitatem obtineant, ptisana gustui nescia quid suavis & blandi affert, & præsertim ægrotis. Facilè etiā in thoracis partes descendit: estq; ad dejectionem, atq; distributionē, accōmodata. His de causis maximè ex usu est ardentibus febribus: quòd nimirū eis quacunq; ex parte obsistat, refrigerans & humectans, necnon putridos humores detergens, & corpori non exiguum nutrimentum suppeditans: eos verò humores qui ex dimidio putrue-

runt

Ptisana quibus constet.

Aqua qualis ma quanam optime beat.

Elementum nullum prorsus syncerum.

Aqua qualis sit levissima.

Hordeum refrigerans exiccatq;.

Hordeum conficiendæ ptisanæ appositum quale esse debeat.

Hordeum decorticandi ratio.

Hordeum haudquaquam decorticatum ptisanā magis abstergentem efficit.

Ptisanæ facultas.

Ptisana maximè ex usu est ardentibus febribus.

runt concoquens, atq; in optimum succum permutans. Præter has itaq; vires omnes, nullam habet aut astrictionem, aut stomachi subversionẽ ptisana. Nam astrictio quantùm ad ventriculum roborandũ idonea est, tantũ ad incrassandos humores prompta: at ea humiditas quæ quòd crassescat non habet, facilè subversionẽ molitur. Ptisanæ sic cõfectæ, læves, æquales, atq; ex æquo omnes partes continuæ & unitæ existunt. Cæterùm nec eam iis qui in discrimine sunt, porrigere cõvenit: nec iis q venę sectione, aut purgatione, aut clystere, aut fomento indigẽt: nec eis qui excrementa plurima in regione ventriculi congesserũt, aut ingenti dolore vexãtur. Sed neq; in siccissimis etiã morbis eam dare cõveniet: quòd scilicet valẽtioribus egeant potionibus quàm sit ptisana, ut humectentur uberius. Tempus sorbitioni opportunũ tunc fuerit, quando æqualiter dispositum corpus redditum est: id quod tãtùm morbo inclinãte accidit. Porrò morbi sicci sunt, lateris pulmonisq; inflãmationes, atqueadeo q-cunq; morbi in thorace fiunt, si nihil per excreatum excernant. At morbi qui circa jecur, & ventriculum, & intestina accidunt, tunc sanè sicci dicuntur, quum nihil excernunt, aut dura, & non ut necesse est, neq; effatu digna. Siccitates verò q in venis & arteriis consistunt, ex lingua & exteriori cute nóscuntur: pariter & affectus qui in capite sunt, si nihil per palatum excernatur, aut nares. Eadem etiam ratione, & inflammationes & ulcera esse contingit sicca; ex quibus nihil per saniem excernitur. Igitur in hujuscemodi morbis ptisanam minimè propinare conveniet, quòd satis eos humectare non valeat. At verò quando corpus humidius extiterit, aut ex pulmone aliquid excreatur, tunc eis semper sorbitionem augere, atq; adjicere oportet. Verùm neq; ipsam statim ptisanam offerre expedit, sed prius sanè ejus cremorẽ solum, aut cremoris quidẽ plus, ptisanæ aũt parum, mox utriusq; æqualiter: deinceps & solam ptisanam: idq; non ignorãtes, ad corporis robur & nutritionem, maximè conducere ptisanam: ad facilẽ verò coctionem, atq; in corpus distributionem, cremorem ipsius.

[...]na qui[...] exhiben[...]n sit.

[...]i sicci [...]cantur

Siccitates particulares quibus notũ deprehendãtur.

Ptisana cur in siccis morbis non danda.

Ptisana cremor.

SECTIONIS TERTIÆ FINIS.

EPITOMES OMNIUM GALENI OPERUM SECTIO QUARTA.

ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. D. PETRO PACHECO, GIENENSI EPISCOPO, ATQUE S. R. ECCLESIÆ Senatori Vigilantissimo, Andreas Lacuna, Secobiensis, Doctor Medicus, Miles Sancti Petri, S. P. D.

SI UT CORPUS ERECTUM SORTITUR HOMO, SIC ANIMUM AD SUBLIMIA *erigeret, neutiquam caducarum (ut solet) rerum teneretur admiratione, Pater observandiss. sed perpetuò & divina suspiceret, & assiduè in eorum exerceretur meditatione. Cæterum quum ita sit naturâ comparatum mortalibus, ut pars quidem victi, ac veluti captivi ducti à suis cupiditatibus, illis tantum inserviant: pars autem adeò ignavi stupidiq; sint, ut animam habeant nec ne, ignorent penitus: contingit sanè, ut perpauci eorum sursum aspicere queant (lux enim lippos maximè offendit) sed omnes ferè humi serpant, instar crocodilorum. Id quod certè est in causa, ut si quando videant canem trãsilientem per circulum, aut tripudiantem simiam, aut deniq; fœdissimum Scytham supra funem saltantem, universi, sui ipsorum obliti, confertim ad id genus spectacula confluant, atq; ea quidem admirentur stupefacti: negligant autem & aspernentur conditoris illius nostri opera: quæ si, ut decet, expenderentur, omnium spectatorum animos in maximam admirationem sui, commendationemq; converterent. Nam ut impræsentiarum prætercam ordinatas illas orbium cœlestium lationes, constantissimos ortus syderum, vicissitudines temporum, animaliumq; generationes & incrementa, quæ captum humanum superant, de iis autem disseram quæ indies calcantur pedibus, quid obsecro admirabilius possit unquam contingere, quàm ex erucæ, nasturtii, aut alio vix perceptibili semine, oriri herbam bicubitalem? ex nucleoq; aliquo exiguo, nasci prodigiosæ magnitudinis arborem? Etenim posteaquàm semen in terram, veluti in matricem quandam, coniectum est, attracti humoris copia intumescit, intumescensq; rumpitur, ac duo de se emittit germina: unum quidem, quo terræ adhæret, ab eaq; sibi alimentum sugit, quæ est radix: alterum verò, quòd solem versus, à quo vivificatur, erumpens, ab uno caudice in varios tandem ramos divaricatur. Atq; hic sanè plantarum est ortus: quas quidem universi Philosophi & Medici, animatas esse dixerunt, neq; id iniuria: quòd nimirum animantium ritu gignantur, crescant, vivant, atq; senio absumantur. Primo siquidem sunt molliusculæ, ductilesq;, & tractabiles, ut infantes. Dein processu temporis adolescunt, suisq; articulis roborantur. Postea verò iam consistentes, ubi crescere destiterunt, & renituntur trahenti, & solita fructuum ubertate pinguescunt: donec tandem concedentes naturæ, hominum instar senescunt, atq; fatiscentes dehiscunt. Reperitur etiam, ut in animalium generibus, sic sexus uterq; in stirpibus. Discernitur autem à fœmina masculus, quòd folia huius prius germinent, foliisq; fœminæ sint minora. Quòd si masculus adeò coniunctus sit fœminæ, ut foliis mutuò sese contingant: aut si ex fragrantia masculi portio aliqua ad fœminam, ventorum beneficio pervenerit, ipsius fœminæ fructus citò ad maturitatem perveniunt. Sunt autem stirpes ut cæteris rebus omnibus longè amœniores & iucundiores visu, sic earum usus mortalium vitæ multis numeris necessarior: utpote à quibus non*

bus non modò alimenta ipsa, sed etiam medicamenta, quibus utimur ad profligandos morbos, multaq; alia pertinentia ad vitæ commoditatem, proficiscantur. Vnde non immeritò Marcus Curius, Lucius Quintius Cincinnatus, Marcus Valerius Corvinus, Cyrus Persarum Rex, aliiq; viri gravißimi, allecti plantarum amœnitate, plurimum agriculturæ indulserunt. Quum igitur undecim commentarios Galeni de viribus medicamentorum simplicium: septem, de compositione pharmacorum secundum genera: ac deniq; decem alios de compositione medicaminum iuxta singulas nostri corporis partes (in quibus non modo universæ dotes, ac facultates plantarum, sed varia etiam morborum genera, eorumq; absolutæ curationes exaggerantur) superioribus diebus ad Græcorum exemplarium fidem restituissem, restitutosq; contraxissem in methodum ut breviorem, sic multò studiosis aptiorem: statui equidem hos ipsos vigintiocto commentarios, Naturæ thesauros quosdam opulentißimos, tibi, Antistes Reverendißime, nuncupare: idq; non ut ex hac ipsa dedicatione aliquid splendoris accederet tuæ Celsitudini, quæ iam pridem ob insignem prudentiam, variam eruditionem, raram incredibilemq; clementiam, ac deniq; summam pietatem, conciliavit sibi omnium bonorum animos, atq; extra omnem ingenij aleam est posita: sed ut tui nominis fulgore illustrati, inirent multò maiorem gratiam eruditorum hominum: sub tuoq; patrocinio, veluti sub clypeo Aiacis delitescentes, non tam facilè impeterentur à virulentis quorundam morsibus, quibus alienæ famæ detrahere, & exercitium, & summa voluptas est. Siquidem quum olim summi Imperatores & principes, adversus impendentes fluctus & tempestates fortunæ, communirentur literis: nunc ingenuæ artes & disciplinæ, ut tutò prodire poßint (proh dolor) fautoribus & Mecœnatibus egent. Cæterùm si T. C. hasce nostras lucubrationes defendendas susceperit, nulla invidia, aut calumnia, in nos quicquam moliri poterit. Quòd si quæ barbarorum ac sophistarum cohors (hi nanq; præcipui sunt, infestißimiq; bonarum disciplinarum hostes) accedat propius, ut facessat nobis negocium, confestim in pedes se conferet, vel solius nominis tui fulmine perterrefacta. Adeò si quidem heroicas illas ac nondum satis laudatas virtutes tuas, quadam severitate gravitateq; prudentißima adornas (quod paßim de te omnes prædicant) ut non minus tetris ac flagitiosis hominibus, terrori ac formidini sis, quàm ingenuis omnibus admirationi. Quibus quidem rebus adductus Divus Carolus V. Imp. Tridentinæ synodo te unum inter alios omnes præfecit, ut singulari sapientia tua Ecclesiæ causam tuereris: sibi nimirum persuadens, te præsente, nihil transactum iri, quod non pium, non æquum, non sanctum, non deniq; universæ Christianæ Reip. maximè salutare futurum esset. Quam provinciam adeò alacriter suscepisti, eaq; fide & pietate suam pacem, religionemq; Ecclesiæ restituendam curasti, ut S. D. N. P. III P. M. te inter purpuratos illos Patres censuerit tandem annumerandum: sentiens hauddubiè se non minus accessu tuo illustraturum Senatum illum Patrum amplißimorum, quàm exornaturum amplitudinem tuam tam splendida, tamq; iusta pietatis tuæ, atq; integritatis corona. Quocirca Illustrißimi illi, Reverendißimiq; omnes collegæ tui, summo desiderio tenentur visendæ T. Celsitudinis, in eaq; suos pascendi oculos: sed inter omneis præcipuè Illustrißimus & Reverendißimus D. D. Franciscus à Bovadilla & Mendozza, Cardinalis Cauriensis, meusq; Mecœnas maximus. Qui quidem tuarum virtutum præco, ut est studiosißimus tui, iam vellet ut moram rumperes, quò liceret sibi ac cæteris frui isto conspectu tuo, splendoreq; illis tam exoptato. Cui nec potuissem equidem (quod certò scio) rem unquam gratiorem facere, quàm si hosce labores meos, futuros ceu testimonium quoddam arctißimæ illius neceßitudinis, quam inter vos mutuò alitis, consecrarem tuo numini: nec poterit Tua Celsitudo, quàm si ipsos singulari suo patrocinio dignetur. Deus Opt. Max. amplitudinem istam tuam, Antistes observandiß. diu nobis quàm florentißimam servet, ut tum pietas, tum religio, tum bonarum literarum studia, sub tali coryphæo & protectore invalescant. Vale. Venetiis, ex ædibus Illustrißimi & sapientißimi viri, D. D. Ioannis Furtadi à Mendozza, in hac Rep. Oratoris Cæsarei vigilantißimi.

XV. Cal. Maias, M. D. XLVIII.

GALENI

GALENI

PERGAMENI DE SIMPLICIUM *medicamentorum facultatib. lib. I.*

CAPUT I.

plicium dicamentum cogni- ad quid ferat.

Edicamentorū simplicium facultates exquisitè cognoscere, cùm ad variorū cōpositionē, tum ad inventorum opportunū usum, admodū necessariū est. Porrò medicamentum omne id dicim⁹ quod alterare nostram naturā potest: sicuti nutrimentū, quicquid substantiā augere. Refertur .n. utrunq; ad aliquid. At verò medicamentum simplex, & ipsum p oppositionem ad compositum nuncupatur. Estq; id quod secundum naturam suam, syncerū est. At facultas, causa quædā est effectrix: eaq; partim actu, ut calefaciendi in igne, partim potentia, sive futuro tempore: quali nimirum calefacit pyrethrum. Cùm autē singulis medicamentis propria quædam effectrix facultas insit, aut purgatoria, aut vomitoria, aut alterius generis alia: nosq; alibi demonstraverimus, ex calido, frigido, humido, & sicco, corpora universa conflari, certè facultatum effectricium essentias (de quibus neq; inter medicos, neq; inter philosophos convenit) tum in aliis omnibus, tū in medicamentis, has ipsas qualitates statuemus.

edicamen- n quid. trimen- n quid. edicamen plex quid cultas id. cultas est plex, actu licet et po- ntia. dicamen- singulis pria qua- m facul- inest. sentia fa- ltatū sunt alitates quibus pora con- nt.

CAPUT II.

In primis autem ac maximè sumendum est judicandæ facultatis experimentum ab ea re, ad quam dicitur. Nam quā vim in homine aliquod medicamen habet, in alio animali eandem non necessariò sortietur. Proximū est, ut quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primariò & per se. Nam aqua frigida calorem quandoq; revocat, cutem refrigerando contrahendoq;: ad quod sanè consequitur revocatio caloris. Rursum calida quoq; ipsa refrigerat sæpenumero, digerendo excalfacientem humorem. Quæ igitur admota corporibus nostris, primariò ac per se excalfaciunt, ea sanè facultate dicuntur calida: si verò contrà refrigerent, frigida: non autē quòd alba vel rubra sint tale facultate sunt prædita.

cultatis dicandæ perimen- m sumen- m esse ab re, ad quā itur. qua frigi- calfacit accidenti. calida sæ- refrigerat lida & fri da faculta quæ dican r.

CAPUT III.

Etenim quod ab initio ad finem usque dum applicatum est, magis semper calfacit, aut refrigerat, id nō ex accidenti, sed ex sua natura est tale. Danda autem opera est, ut quodcunq; medicamen in judicium vocare velis, diutius hæreat applicitum, omnisq; sit alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis expers, ne nativam facultatem illius ascititia adulteret qualitas. Porrò quædam tota substantia in se mutuò & agunt, & patiuntur: quædam una duntaxat, aut duabus qualitatibus. Ad hæc, alia quidem tenuiū partium sunt, alia crassarum: tenuium quidem, quæ facilè in tenues comminui partes possunt, crassarum verò, quæ contrà.

camini me camento- m quid re- ratur. nuium & assarū par m quæ di- ntur esse edicamen-

CAPUT IV.

Si igitur primò aquam, quæ & cōmunissima universis hominibus tam sanis quàm ægris est, & ad vitam maximè necessaria, nec frigidam insigniter, nec calidam, corpori temperato applicueris: dein iis quæ natura sint intemperata: tertiò, quæ aliquo affectu tenentur: temperato quidem admota, plusculo tempore omnino ipsum refrigerabit: intemperato verò, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius autem quod calidius: semper tamen refrigerabit, cùm videlicet talis existens, nequeat revocare calorē, quemadmodū summè frigida, quę si quadrato, aut juvenilis corporis naturæ pauculo fuerit tempore admota, caloris molietur revocationem. Sin aliter utaris, semper refrigerabit: id quod etiam facit admota iis, qui simplici laborant affectu. Nam ubi affectus compositus fuerit, contingit aliud primario à medicamento fieri, aliud ex accidenti: ut licet cernere in phlegmone, quæ calidæ copiosæq; fluxionis est soboles. Siquidem quæ modicè excalfaciunt pharmaca, dum superfluitatem evacuant, id quod affectum est, protinus frigidius efficiunt. Aqua itaq; potabilis utrobiq; videtur frigida: id quod non licet de iis asserere, quæ sulfureę, bituminosę, atque nitrosæ existunt. Imò verò neq; marina ipsa, priusquàm ascititium frigus summū acceperit, admodū refrigerare conspicitur. Ergo quæ exactè ac syncerè aqua est, omnis alterius substantię mistione vacans, ea necessariò ex sua facultate est frigida. Si qua verò per bituminosa, sulfurea, nitrosa, aut aluminosa loca distillans, aliquid secum ejus substantiæ abstersérit, mista jam ea est, nō autem exactè aqua. Quòd si etiam ipsi aquæ potabili igneam aut essentiam, aut qualitatē adjeceris, sic etiam quodammodo compositam illam effeceris. Quin etiam aqua limosa, quali apud Aegyptum utuntur, composita quadantenus est: sed ea per fictilia vasa optimè percolata, quàm purissima efficitur.

quam esse ...tā ma- mè necessa- ...

Aqua summè frigida in quibus calorem revocet.

Aqua potabilis frigida existit.

Aqua omnis syncera est naturaliter frigida.

Aqua mista quæ sint.

Aqua limosa apud Aegyptū utuntur.

CAPUT V.

Judicatur aūt aqua gustu, visu & olfactu. Siquidem gustu est pura, si omnis qualitatis expers videatur. Visu, si syncera & pellucida fuerit. Sic nec odoratu ullam præ se ferre qualitatem debet, ut sunt quædam pravitatis extremæ, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut salsedinē, aut putredinem præferunt. Igitur aqua, quæ absq; his est omnibus, ut ad naturā certè, ne ipsa quidem ad amussim syncera fuerit, sicuti neq; aliud ullū sensibilium elementorū, sed ut ad sensum & usum, syncera est. Quæ itaq; examinanda venient medicamina omnia, omnis extraneæ qualitatis valentisq; aliena sunto.

Aqua debet indicari gustu, visu, & olfactu.

Elementum purum minimè reperiri.

CAPUT VI.

Quòd autē omnis aqua dulcis manifestò refrigeret, hinc discas licet, quòd si cerā oleo liquaveris, humidumq; ceratum confeceris, ac postea ipsum refrigeratū, largioriq; affusione frigidę ablutum admoveris, valenter eos qui febre uruntur refrigeret, si hypochondriis supponatur: nec non omnem phlegmonem, herpetes, carbunculos, erysipelata, phygethla, & breviter omnes calidos morbos: id quod non contingeret illi per aliquam nuper dictarum aquarum, quæ calidis adversantur affectibus, calidæ nimirū cùm sint.

Aqua omnis dulcis refrigerat.

Ceratum humidum ablutum frigida, calidos omnes affectus refrigerat.

CAPUT VII.

Cæterùm quòd aqua quoq; potabilis sola sit

Aqua potabilis sola est humida.

inter propositas humida, ex eadem disces methodo. Nam si ulcera supra modum sicca, hac irriges, statim admodũ humida & mollia reddentur, cùm aliæ aquæ universæ ulcera desiccent, nónullæq; etiã ob acrimoniã exasperent. Quin etiam sitienti, dulcis aqua remedio est: cæteræ verò, acerbiorẽ etiam sitim relinquunt. Tun aqua inter cutim laborantibus adversissimũ est & poculum & lavacrũ aquæ dulcis. Salsarum verò, nitrosarum, sulfurearũ, bituminosarumq; omniũ, sanè perutile. Imitari aũt potes, sicuti marinam, sic aliarũ quamlibet, substantia videlicet admista, quæ in quaq; vincere cernitur.

Aqua dulcis restinguit sitim.

Hydropicis quarũ usus aquarum sit utilis.

Caput VIII.

Aqua natura.

Aquam summè humectare.

Aquæ igitur propria natura humida & frigida est. Cæterũ summè quidem humectat, sive tepida, sive temperata ea sit: non aũt calfacit summè, nisi quæ extremè ferveat. Quòd si corpus aliquod eucratum, calida moderatè perfundas, in ipso quidem perfusionis tempore, calidius simul atq; humidius efficies: paulò verò pòst, id seipso evadere frigidius, non tamen siccius, conspicies. Nam tametsi humores qui in vasis, aliisq; cõmunibus spaciis sunt, per id genus perfusiones universi exhauriatur, ipsa tamen vasorum corpora, & universum genus carnosum seipso humidius reddit᷑. Quale exemplũ, q̃vis ratione diversa, licet videre in senibus: qui cùm genuinas partes, quã adolescentes, magis siccas sortiantur, pluribus tamen excremẽtis redundãt. Hanc itaq; humectandi vim solã, nunq̃ aqua deponit: neq; .n. sive fervẽs sit, sive etiã extremè frigida, partẽ cui affusa fuerit, sicciorẽ efficit: quanq̃ ob evaporationẽ quæ à calida perfusione excitari solet, perfusa particula nonnullis longè siccior videatur, cùm præsertim vapor, humor sit extenuatus.

Senes partibus quidem solidis sunt sicci, excrementorum autem copia humidi.

Vapor humor extenuatus.

Caput IX.

Ignis potentia est, quod facile in ignẽ vertitur.

Facultate aliquid, ex adverso dividitur ei quod actu.

Nec verò usqueadeo absurdũ fuerit, ꝙ facilè in ignẽ vertit᷑, id calidũ facultate putare. Unum quippe ex iis quæ facultate talia dicunt᷑, est id ꝙ ex ꝓpria ejus ꝙ dicitur materia, tale est facultate, ut, si quid facilè in ignem vertitur, id nõ actu, sed facultate est ignis. Nam hoc quod est facultate, ex adverso ei dividitur, quod est actu: sicuti & quod est per se, huic quod ex accidẽti cõtingit.

Caput X.

At quibus consiliũ est, tutò à rebus extraneis, ad corpora transire animaliũ, videre primum debẽt, an tenuis sit essentiæ, an crassæ, quod explorãdum venit. Secundò, an sibi continuũ, densumq; ac solidum: an intervallis interceptũ, an rarum.

Caput XI.

Calida potestate, ut nos calfacere possint, debent prius in tenuia comminui.

Piper calfacit.

Ignis omniũ tenuissimus & calidissimus est, ob idq; facile penetrat.

Caliditas nostra crassæ est essentia.

Eorum aũt quæ in confesso est facultate esse calida, nullum omnino apparet nos calfacere, priusquã in tenuia sit cõminutum. Nam si quis piper integrũ cuti inspergat, nullã planè caliditatẽ percipiet: si verò pollinis instar cuti inspergatur aut linguæ, excalfaciet utiq;, ac potissimũ si fricueris. Quare multa quidem facultate sunt calida, facileq; in ignẽ vertuntur, quæ nos tamen haud facilè excalfaciũt. Ignis siquidẽ, ut qui omniũ tenuissimus & calidissimus sit, minimo negocio penetrat illa, atq; vincit. Nostra aũt caliditas, præterq̃ quòd crassę est essentię, halituosaq;, adeò existit infirma, ut ægrè quod contingit permutet. Quare nihil eorum quæ calfacere nos videntur, perinde ut ignis calfacere potest, sed tanquam materia quæ accenditur facilè. Siquidem mutationis principium à nostra caliditate accipientia, ut calami aridi ab igne, nos cõtrà recalfaciunt, & veluti partes fiunt quædã nativi caloris, ut ignis illi. Quare mirandũ non est, si quædam medicamẽta primæ quidẽ mutationis principium à nostro calore nacta, inde jam pergant, eum quoq; qui mutabat, vincere & superare.

Calfacient. corpus ab initium caris assumen

Caput XII.

Corpus universum esse traspirabi

Medicamenta omnia q pacto in corpore suas res exerce

Porrò cutis omnis, in primo statim ortu sibi continua cùm sit, temporis spacio pertundit᷑, sic ut universum corpus fiat perspirabile, arteriæq; ipsæ (quæ in cutis meatus, quemadmodũ venæ, aperiunt᷑) undequaq; se dilatãtes, per poros attrahant, nõ aërẽ modò, halitumq;, sed quicquid etiã trahi facilè potest, ac præ tenuitate sua, motum ipsius spiritus consequi. Quamobrem quicquid piperis ad exactissimũ fuerit redactũ pollinem, verisimile est, simul cum ambiente aëre, ab ipsis arteriis attrahi, protinusq; à calore nativo alterari, idq; tum ob parvitatem, tum ob ingenitam ut à calore alteretur aptitudinẽ. Quod quidem si semel illi insit, per totũ corpus, temporis progressu, perlatum, ipsum recalfaciet: prius tamen calfaciẽs sibi proximiores particulas. Unde liquet, crassorũ nullum, priusquã ad unguem cõminuatur, neq; ipsum à nostro corpore quicq̃ perpeti, nec rursus in nos posse agere. Quod verò in pipere adduximus exemplũ, idem licet ad alia transferas, sive ea calfaciendi, sive etiam refrigerandi facultatem sortiantur.

Caput XIII.

Rara quæ sint.

Rara quã spissa cur cendantur facilius.

Flamma aër accens Carbo est t ra succens

Fistulosa o nia sunt levia.

Considerandũ aũt est nõ solùm, crassarũm ne sit partiũ, an tenuiũ, explorandorũ medicamentorum substantia: verumetiam, rarãne, an spissa, densãve. Voco sanè raram, cujus partes inanibus spaciis sunt interceptæ. Ubi igit᷑ spaciis ejusmodi multis, quæ plena semp sunt aëre, corpus fuerit distinctũ, facilius q̃ spissum accenditur, etiãsi calidius illo nõ fuerit. Nam qui in iis spaciis continetur aër, primo statim ignis occursu accenditur, atq; inflammat᷑ (aër enim accensus est flamma, quemadmodũ terra, carbo) unà verò secum corpus universum accẽdit. Sic itaq; calamos aridos ignis exurit celeriter, tametsi minus alia substantia calidos, idq; ob meatuũ multitudinem, quos prius aer occupabat, quorum argumentũ summũ, calamorũ levitas est. Nam siccũ natura corpus, leve esse alioqui non posset. Quæcunque aũt fistulosa sunt, multumq; vacui obtinẽt, pondere existunt levia. At calamus à nostro corpore ægrè calfieri potest, quòd essentiæ sit crassæ. Si igitur alicujus medicamẽti substãtia tenuis sit & cõtinua, eandem in nos naturam ostendet, quam prius in ignẽ: sin autẽ rara sit & crassa, fieri potest ut ab igne quidẽ alteretur perfacilè, nõ tamen à calore nostro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Caput XIIII.

Aqua igni adversissima, nimirũ frigida & h mida.

Quamvis aqua ipsa tenuis substantiæ sit, nõ tamen ob id ex sua natura nos calfacit: nec propriũ est ignis nutrimentũ, sed potius extinguit illum, ut quod illi sit adversissimũ. Nec mirum si cũ igne tum calidissimo, tum siccissimo pugnet aqua,

aqua, frigida & humida existens. Porrò oleum, tametsi in flammã vertatur facilè, nõ tamẽ admodum celeriter, nec manifestè nos calfacit, ob lentorem substãtiæ, quo tenaciter inhæret iis, quæ semel cõtigit: neq; ab ambiẽte facilè aut extenuari, aut augeri valens; nec promptè intus in corpus transumi. Aqua verò & celerrimè in halitũ solvitur, & expeditè digeritur. Quòd si in idem vas conjectam aquã, oleumq; decoquas, prior aqua absumetur.

CAPUT XV.

Ut autem calfacientium, aliud est simpliciter calidum, ut ignis: aliud exuperãtia, ut qui in nobis est calor: sic eorum quæ facultate sunt calida, aliud quidem ad id quod primò & absolutè est calidum, aliud verò ad id quod per exuperantiã refertur. Non ergo quod citius accenditur, protinus ad nos simpliciter apparet calidius.

CAPUT XVI.

Sed neq; citra limitationem, ex eo quòd aliquid in glaciem cogatur, debemus frigidum esse colligere. Nam in iis quæ eandem habent aut tenuitatem, aut crassitudinẽ consistentiæ, quod ocyus à frigore cõgelatur, temperamenti est frigidioris. Si verò alterum sit tenuius, puta (exempli gratia) vinum: alterum crassius, ut oleum: nõ est necesse aut citius aut magis cõcrescere quod est frigidius: nisi frigiditatis excessus, quæ huic inest, excessum crassitudinis, quæ inest alteri, superet.

CAPUT XVII.

Est autẽ refrigerari, frigidam qualitatem recipere: at congelari, durescere est præ frigore. Quæcunq; igitur corpora tenuis essentiæ sunt, promptè tùm incalescunt, tum refrigerantur: at non æquè congelantur, ut aër & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, nõ perinde ut vitrum, pix, cera, resina, & bitumen: cujus quidem tametsi calidissimũ sit, terrenitas tamen crassitiesq;, ad congelationis celeritatem adjuvat. Porrò aquam quæ celeriter & incalesceret, & refrigeraretur, meritò levissimã esse dixit Hippoc. Nam quantò tenuior fuerit, tantò patierit promptior. Atqui quæ tenuior est, minimũ habet limi terrestris. Non ergo absolutè ex materiæ passionib. ad ignẽ, cõjicere ejus ad nos facultatẽ oportet: cùm multò securius sit hoc judiciũ, quo ad nostrũ corpus quippiam examinamus. Quòd lac similare nõ sit, nec undequaq; sibi simile, coagulatio indicat, qua serosæ partes à caseosis facilè separantur. In universis etiam liquoribus, qui à fructib. exprimuntur, crassum defertur quippiã, quod spacio temporis subsidet, vocaturq; fæx in vino, in oleo autẽ amurca. In aceto verò est ejusmodi quippiã, ac forsan ipsum est, quod caloris est particeps. Nam quod frigoris, id quod tenue est. At acetũ majori ex parte frigidius est, quàm calidius.

CAPUT XVIII.

Perperàm igitur faciũt, qui usqueadeo calidũ esse acetũ pronunciant, ut cauterio illud assimilent: cùm tamen nec tantã sensu percipiamus in aceto caliditatẽ, nec ipsum crustas, instar cauterii, excitet. Constat siquidẽ ubi per cauteria cõsilium est sanguinẽ sistere, crustam relinqui haud exiguã, quæ veluti operculũ sit corporibus sanguinem profundentib. Ac proinde illis cauteria planè candentia applicamus, quæ haud quidem quòd calfaciant, sed quòd urant, atque subjectis partibus operculum, quam Græci vocant escharam, relinquant, fluentẽ sanguinem supprimunt. Itaq; acetũ, haud perinde ut crustas facientia medicamenta, sed potius ut astringentia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet: qua ratione non excalfacere, sed refrigerare potius ipsum existimandum est.

CAPUT XIX.

Si verò idiotam aut plebeium aliquem (nam horum in istiusmodi rebus incorruptũ est judicium, quia nulli dogmati serviliter sunt addicti) tẽperato aceto ex spongia foverimus, dein autẽ interrogaverimus, num calorem an frigus percipiat, fatebitur quidẽ se, primò sanè frigus percipere: postea autem, nempe spongia sublata, sensim nascentis in parte quandam caloris phantasiam sentire. Unde perspicuũ est, omnino quidẽ frigidum esse acetum, obtinere tamen quendã calorẽ, qui acrimoniæ ratione per accidens successu temporis corpora calfacit: nisi fortè ubi laxus ac doloris expers tumor infestat. Si quis etiã illo ab illata thapsia utatur, ardor aceto restinguitur: non quòd acrimoniam & mordacitatem obtundat, ut oleum atq; rosaceũ, sed quòd evidenter refrigeret. Quare nisi molesta facultatis asperitas illi inesset, non alio utendum ad refrigerationem foret.

CAPUT XX.

Cùm autẽ alij ob acrimoniam ipsius, calidissimum esse acetum contendant: alij contrà, maximè frigidum, quòd putent ipsum grumos constringendo dissolvere, verisimile est id juxta medium cõsistere. Quippe si longè ab extremorum utroq; distaret, non tanta incidisset de facultatẽ ipsius controversia.

CAPUT XXI.

Quia verò quæ neutra sunt, dicuntur tripliciter, secundũ divisionẽ Herophili, partim amborum extremorũ participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc hujus: mihi sanè tùm acetum, tum etiã rosaceũ, utriusq; extremi necessitudine, esse neutra videtur: & quòd nũc quidem sensibiliter calfacere, nunc refrigerare cernatur.

CAPUT XXII.

Quod verò ad aërẽ spectat, judicatur ejus tenuitas, ex sola in tenuia divisionis celeritate. Cęterùm si ea ratione ignis sit tenuis, haud omnis ignis tenuis existimabitur, cùm ęs & ferrum fiat ignis, nõ tamen quàm antea tenuius. At flãmæ, cùm aliud sint ignis genus, revera tenues existunt. Quocirca nõ omnis ignis est tenuis, nec quicquid tenue, protinus & ignis fuerit. Nam pruna ignis quidẽ est, & nõ tenuis: & aër tenuis, verùm non ignis.

CAPUT XXIII.

Quocirca minimè cõcedendum arbitror, acetum, quòd mordax & tenue sit, calidũ continuò esse. Nec enim quicquid mordax fuerit, id & calidum est: fortè verò, nec quicquid mordax fuerit, & tenue.

CAPUT XXIV.

Eorũ igitur medicamentorũ quæ vehemẽter aut refrigerant, aut calfaciũt, nõ sunt facultates ambiguæ. Verũ ea de quibus dubitare cõtingit, neutra omnino esse necesse est. Pleraq; autem, ut ad sensum simplicia, expugnantibus facultatib.

Oleum cur obscurè nos calfaciat.

Aqua fervẽs simul cum oleo, citius illud absumitur.

Calfaciens actu et potentia, unum quodq; dupliciter dicitur.

Concrescentia in glaciẽ facilius, temperamenti esse frigidioris utrobique eadem consistentia.

Quia corpora promptè incalescunt, atq; refrigerantur non congelantur.

Aqua quæ ... levissima.

... non esse similare.

Amurca.

Acetum majori ex parte frigidius quàm calidius existit.

Cauteria sanguinem supprimunt quod relinquant escharam.

Acetum qua ratione fluentem sanguinem sistat.

Idiotarũ judicium cur incorruptũ.

Acetum est frigidũ, quanquam caloris particeps.

Acetum ardorem à thapsia excitatum, sua refrigeratione restinguit.

Aceti temperaturã non longè à media distare.

Neutra dici tripliciter.

Acetum qua ratione dicatur neutrũ. Rosaceum qua ratione dicatur neutrum.

Aëris tenuitas unde judicetur.

Ignem omnẽ non esse ignẽ. Tenuia omnia non esse ignem.

Mordacia omnia non esse calida.

Neutra esse de quibus dubitari contingit.

constant: ob quas quidē fieri potest, ut acetū vim illam obscurè calefaciendi, quam ostendit, sortiatur, existens alioqui tenue, refrigeratorium atq; exiccatoriū medicamentū. Etenim quidā efflorescere rubor in partib. ab aceto irritatis cōspicitur.

Aceti facultas.

CAPUT XXV.

Cæterùm nō sat est generaliter vires medicamentorū cognoscere, quòd hoc videlicet calfaciat, illud autem refrigeret, nisi etiam ipsarū facultatum excessus & gradus, accuratissimè didicerimus. In qua quidē cognitione, tum artificialis simplicium usus est constitutus, tum ratione proficiscens ac methodo compositio: ipsorumq; compositorum recta usui accommodatio.

Facultatum medicamentorum excessus et gradus discendos esse.

CAPUT XXVI.

Perperàm autē superioris seculi homines à cōpositis orsi medicamētis, eorū quæ in illa ingrediuntur medicamentorū simpliciū vires dijudicabant, cùm nō liceat rectè cōposita ipsa cognoscere, priusquam simplicia sigillatim examinarimus.

Composita cognosci non posse, simplicibus ignoratis.

CAPUT XXVII.

Atq; hi quidē, cùm citra judiciū simpliciterq; compositis omnibus facultatibus fidem habent, vel Empiricis ipsis reprehensionis locum & occasionem exhibent.

CAPUT XXVIII.

Cùm autem non aliunde ignem calidum esse, ac glaciem frigidam cognoscamus, quàm ex sensu ipso: omninò stupidi sunt, qui sensus esse contemnendos existimant.

Sensus cur non sint contemnendi.

CAPUT XXIX.

Porrò æstivo tempore oxycrati potu, quidam planè refrigerātur, atq; sitis expertes permanent. At nōdum constat, an id aceti causa cōtingat. Dixerit tamen aliquis, aliquā, tardioris distributionis cùm sit, ab aceto, tanq̄ vehiculo, duci digeriq; in universas partes. Sic etiam si cum vino bibatur aqua, sitim efficacius extingui q̄ si sola. Refrigeratione itaq; sitisq; sanationem ab aqua provenire, ut quæ frigidæq; humidæq; naturæ sit: cæterùm adminiculo esse, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeandas, tum vinū, tum acetū: quę ipsa nequaquā frigida sunt & humida: alioqui ad restinguendam sitim, præstaret ea sola, quā cū aqua, exhiberi. Porrò ut à vino apparet homini semper sitim increscere, sic ab aceto epoto, interim quidē augeri, interim verò sedari.

Oxycrati vires.

Aquam ab aceto deduci per universum corpus.

Aqua vino permixta, quàm sola, cur efficacius restinguat sitim.

Vinum semper adauget sitim.

CAPUT XXX.

Cùm igitur sitis, partim humoris inopia, partim caloris copia proveniat: neq; à sicca dispositione provenientē sitim, neq; à calida & sicca, epotum sanare unquam potest acetū. At si quando in unū coëant humiditas atq; caliditas, ejusce sanè sitis, acetū medela optima existit. Siquidē humectare neq̄t: at refrigerare, nō instrenuè. Verùm siti q̄ ex cōposita affectione, videlicet calida & sicca, nascitur, composita medela est oxycratum, quod ex aceto constat tenuium partiū, atq; refrigerante: & ex aqua, quæ non modò refrigerat, sed humidorū etiā omnium est humidissima. Nihil enim aqua est humidius.

Sitis unde exoriatur.

Acetum cui siti remediū sit.

Oxycratum ex aqua & aceto constat.

Aqua humidorum omnium est humidissima.

CAPUT XXXI.

Per se autē solum, quod judicandū est, expendere oportet, tum in sanis temperatisq; corporibus, tum etiā in intemperatis: ac præterea in iis qui alicui sunt morbo obnoxij. In tēperatis quidem, ut suprà: in intemperatis autem, sicuti dixit Hippocrates: Naturis picrocholis utilissimū esse acetum, at melancholicis adversissimū. Porrò in morbo aliquo affectis, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu: sin mistum alicui, necessum est id cui miscetur, temperatura sit medium. Siquidem quod medio conjunctū fuerit, ipsum eorū quæ pficientur, existet causa. Quare si acetū simplici cerato cōmisceas, cerato ipso longè frigidius medicamen effeceris: eritq; tibi id remedium vel optimum, ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, & carbunculos. Sin autem quod mistū est, tanq̄ simplex expendas, hallucinaberis. Nam quemadmodum ærugo nequit carnem producere, sed ceratum quod illam recipit: sic ulcerū glutinatorium, non autem, sed oxycratum est. Quippe acetū per se, ulcera erodit & mordicat.

Medicamenta quæ iudicare solum, qualiter expendere oportet.

Acetū bilisis esse utilissimum, ad versissimum melancholicis.

Ceratum simplex aceto ablutum, contra tumores calidos optimum esse presidium.

Oxycratum vulnera glutinat.

CAPUT XXXII.

Jam verò cùm liceat ex astrictoriis complura offendere, quæ minimè sanè conglutinent: sicuti ex conglutinantibus haud etiam pauca, quæ minimè astrigentia videntur, falluntur q̄ absurdissimè, qui astrictoria omnia conglutinare, cōglutinantia omnia astringere profitentur.

Astrictoria omnia haudquaquā conglutinare, neq; glutinantia omnia astringere.

CAPUT XXXIII.

Miserè etiam hallucinantur, qui astringentia omnia refrigerare dictitāt: cùm si nihil aliud, saltem chalcitis, chalcanthos, & misy, quę valenter astringunt, tantam assequuta sint caliditatem, ut nos etiam exurant.

Astringentia omnia haudquaquam refrigerare.

CAPUT XXXIV.

Herodotus autē & Dioscorides, quòd medicamenta quædā profluviis alvi, atq; dysenteriis medeantur, ob id astringentia ea esse colligunt: cùm tamen ne minimum q̄dem astrictionis sortiantur, sed potius rarefacientia & laxantia sint. Nam (exempli gratia) caprinus adeps, omnibus quæ & gustu & facultate sunt astringētia, adversissimus est: iis tamen quæ acria & mordacia per alvum fluunt, manifestè efficaciterq; auxiliatur: quod scilicet concrescat facilè, inungaturq; intestinis, ac plurimo tempore inhærens, illa demulceat & foveat: cùm videlicet condensare, constringere & constipare, opus sit astringentium.

Dioscorides suggillat lenus.

Caprillus adeps contra succos intestina erodentes cur sit salutare præsidium.

Astringentium opus.

CAPUT XXXV.

Unaquæq; sensibiliū natura, privatim subjecta est, tactui quidem caliditas, frigiditas, durities, atq; mollities: albedo verò, nigredo, atq; ut summatim dicam, universum colorū genus, visui: amaritudo, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salcedo, acrimoniaq;, gustui. Planeque demens videatur, si quis gustu colores judicare tentet, aut sapores visu: similiterq; & de aliis sensib. Siquidē tactu judicandæ sunt differētiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Omnis autē invētionis demonstrationisq; principia sunt, quæ sensui atq; intellectui evidētia existunt.

Tangibiles qualitates. Visui quæ subjiciantur. Gustui quæ subjiciantur.

CAPUT XXXVI.

Porrò Plato in Timæo, sapores (quos Græci χυμὲς appellant) duos primùm assignat, eosq; ut speciei ejusdē, sic ratione majoris & minoris inter se differētes. Quorū sanè alterū austerū, alterum acerbum (qui ex illius intensione procedit) nominat. Secundam speciem facit, eorū qui illis opposita

Saporum divisiones ex doctrina Platonis.

opposita sunt, nitrosorum videlicet, salsorum & amarorũ. Et in his quoq; amarus ex nitrosi provenit intensione. Salsus verò, aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis quoque assumens aliquid. Deinde à Platone acris expositus est: mox acidus: postremo dulcis. At à Theophrasto additus est unctuosus, quem nimirum omisit Plato, ut quid ad gustum nihil attineret.

...tuosum ...rē nihil ...inere ad ...um.

CAPUT XXXVII.

...ores exa... ...xponere ...imposi...

Exponere aũt hos sapores exactè, impossibile est: quandoquidẽ neq; aliam ullam sensoriam passionẽ: eum tamen qui tali sensu cõmunicat, recordari fuerit possibile. Igitur quando quod linguæ nostræ fuerit admotũ corpus, vehementer desiccat, contrahit, & in multam profunditatem usq; illam exasperat, sicuti pira sylvestria immatura, & corna, ejusmodi omne appellat^r acerbum, ab austeris tantũ intensione diversum. At quod astringens vocamus, idem videtur significare quod austerũ, aut etiam cõmune esse genus tum hujus, tum etiam acerbi. Quæ verò linguã, dum cõtingunt nõn cõtrahunt, neq; constipant, sed detergunt potius & abluunt, etiamsi astringentium quippiã permistum habeant, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiam magis detergũt, ita ut etiam molestè exasperent, amara vocantur. Porrò quæ mordicãt roduntq;, idq; cum valida quadã caliditate, dicuntur acria: sin hæc absit, acida: cæterùm hæc fermentandi quoq; vim obtinẽt. Rursus, quæ veluti inungũt atq; implent, in statumq; suũ restituũt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hæc, si cũ voluptate manifesta contingant, dulcia: sin hac sine, pinguia vocãtur. Quòd si ex calido, frigido, humido & sicco, coeuntibus, universa constent, verisimile profectò est, dictarum quanq; qualitatum, ex horum etiam miscella conflari.

...rba quæ. ...ringens ...commu... ...tenus au... ...& acer... ...ã quæ di... ...tur. ...ara quæ. ...ia quæ. ...da quæ. ...tia quæ. ...uia quæ. ...res om... ...x miscel... ...atuor ...litatum ...parũ na...

CAPUT XXXVIII.

Verùm nõ quale unumquodq; ex se sit, & ad totam naturam, sed quale secundum corpus nostrum, cõsideramus. Alioqui nec acetũ, nec marina aqua nos exiccare possent, sicuti nec sicca dici, cùm utrunq; illorum sit actu humidũ. Cæterùm si nos exiccare appareãt, sicca dicentur, ad nos videlicet, & nostram naturã, parem siccandi vim obtinentia: de cæterisq; qualitatib. idem est ferendũ judiciũ. Quare facultatum omnium quæ medicamentis insunt, experientia erit certissima judicatrix. Quam qui relinquunt, nõ solùm falsa pro veris ducunt, sed tractationis etiã utilitatẽ destruũt. Idcirco prius delendi sunt dispungendiq; omnes paralogismi à discentium animis, quàm vera disciplina imbuantur. Nam quemadmodũ corpora impura, quantò magis nutries, tantò magis lædes: sic quoq; si impuris animis nutrientes sermones offeras, non modò nihil prosis, verumetiam magnoperè obsueris.

...licamen... ...gula ta... ...ici, qua... ...rga nos. ...rientia ...rtissi... ...udica... ...faculta... ...qua me... ...mentis ...nt. ...uros ani... ...rius es... ...aralo... ...is pur... ...s, quã ...doctri... ...mbuen...

GALENI PERGAMENI
de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. II.

CAPUT I.

NOn desunt qui nobis, mortales cùm simus, à sensibus auspicandum esse cõtendant, ad facultates omnes examinandas: in illis tamẽ perpetuò immorandũ non esse, sed ad partem diviniorem accedendum, nempe rationem. Sensum quippe & animantibus, inesse rationis expertibus: rationem autem solam, hominibus esse cum Diis communem. Qui sophistæ non sentiũt, si à sensibus recedendum sit, demonstrationis primordia futura esse longè incertiora, quàm ea quæ demonstranda veniunt.

Rationem solam esse nobis communẽ cum Diis.

CAPUT II.

Equidem optarim nullas nõ res clarè sub sensus nostros cadere, nec quicquã esse quòd illos fugeret. Hoc .n. pacto nihil ambiguũ unquam aut anceps foret. Verùm quoniã illos quædam effugiunt, rationẽ ipsis superinducere conandũ est, sic tamẽ ut nec confusa, nec infinita colligamus, sed ante omnia, nominum significata diligenter definiamus: deinde quòd ex se quid agit, ab eo quod per accidẽs, separet^r. Irridendi autem meritò sunt, qui de olei aut rosæ colore nimis anxiè ratiocinantur, cùm rebus ipsis variè uti liceat, de illisq; periculũ facere. Ac tales mea quidem sententia, perinde factitare videntur, atq; ii qui ex aliqua imagine cognoscere quempiam conantur, quem etiam vivũ intueri, maximè illis est licitũ.

Sensus deserendos non esse.

Ambiguum nihil esset, si omnia sub sensus caderent.

Ratio cur interponenda sensibus.

CAPUT III.

Tribus ergo modis in sermone peccant, qui ajunt rosas temperatura esse calidas, quod sint rubræ. Primũ, quòd nõ demonstrata hac propositione, Omnis ignis rubet: convertere ex hac aliã, videlicet, Omne rubrũ est ignis, tanq̃ veram conantur. Secundò, quòd nesciunt, propositiones quæ ex mutuò veris convertunt^r, non aũt simpliciter cõvertentes, veras existere. Tertiò, quòd etiamsi mutuò converterentur, nõ tamen omne ꝙ colore sit rubro, calidũ esse, ex mutua illa conversione sequatur, sed rubrũ omne esse ignẽ: id quod minimè investigamus. Eodẽ errore tenentur, qui ex odoribus, medicaminum facultates cõjiciunt. Nec .n. quicquid benè redolet, calidũ est: nec quicquid calidũ est, bene olet. Quin etiã nec si quid graveolens est, calidum etiam fuerit: nec si calidum, etiam graveolens. Sic nec si quis, quicquid graviter oleat, frigidũ dicat: nec si quicquid frigidũ sit, olere graviter, verũ dixerit. Siquidẽ calidorũ innumera sunt, partim bene olentia, partim graviter, partim neutra: atq; frigidorum similiter. Quanq̃ quid calida dico, ac frigida: cùm dicere debeam nos calfacientia, & refrigerantia? Etenim aliud est facultate calidum, aliud actu. Et hujus quod actu calidum est, aliud absolutè dicitur calidũ, aliud per exuperantiam, aliud ad symmetrũ sui generis, aliud ad quidvis obvium collatum. Homo aũt non absolutè calidus, quemadmodũ ignis, sed exuperantia calidus dicitur: quòd major in eo portio calidi sit, q̃ frigidi. Ergo & quæcunq; ad hunc modũ dicunt^r calida potestate, illa dicũtur excalfacere: facileq; de ipsis judiciũ sumitur per experientiam solam, cui adjũxeris paucos quosdam epilogismos. Quare neq; à calore, neq; ab odore, neq; à consistentia, aut hujus generis aliquo, de medicamentorum facultatibus est opus ratiocinari.

Rosas quòd rubræ sint, calidas esse dicentes, quotupliciter peccent.

Propositiones quæ ex mutuò veris convertuntur, sunt vera.

Odores non indicant facultates medicamentorum.

Calidũ multipliciter dicitur.

Homo non absolutè, sed per exuperantiã calidus dicitur.

Calor non sat est ad indicãdas medicaminum vires

CAPUT IIII.

Taceo sophistas minimè quidem rationibus scientificis uti, sed aut inductionibus, aut exem-

Sophistæ utuntur inductionibus & exẽplis.

plis. Differt autem, ex exemplis quippiam suadeas, an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit, unum aut duo generis eiusdem affert, aut certè planè paucula, plerisque cæteris præteritis. Qui verò ex inductione, omnia comprehendere nititur, quæ per experientiam sunt cognita. Quare talis inductio vehemens est, ac plurimum persuadet.

Inductio quã exemplum validior.

Caput V.

Quod verò ad oleũ spectat (quod de multa Archidamus citra demonstrationẽ atq; ineptissimè prodidit) quæ in ipso coquuntur omnia, sicca & friabilia efficit, contrà quàm in aqua contingit: quæ verò sunt illo imbuta, magis propriam humiditatem conservant, q̃ si eo madidata non essent. Quinetiam scillæ & urticæ morsus oleũ persanat: & cùm reliquũ universum corpus demulceat, tantũ oculos mordicat, necnon guttur exasperat. Subducit aũt alvum, lassitudines tollit, tueturq; inunctos frigore, atq; lora emollit, insectaq; animalia perimit. Quorũ omniũ causam reddere debuisset Archidamus. Porrò coci oleo tum carnes, tũ pisces, interim dum assant, obliniunt, quòd siccæ adustæq; extimæ eorũ reddat partes, si assentur citra talem unctionẽ. Athletas etiã oleo gymnastæ inungũt, quòd præsentẽ quidem lassitudinẽ solvat, occurrat autẽ futuris: ac breviter frictionem tum æqualem, tum mitem efficiat, corpusq; ad motus futuros præparet.

Olei effectus varij. Oleo incocta redduntur sicca.

Oleum oculos mordicat. Oleum alvũ subducit. Oleum insecta perimit.

Oleum lassitudinẽ lenit.

Caput VI.

At Archidamus nõ solùm quæ in multis perspicuè apparent contemnit, sed hac etiã parte jure taxandus est, quòd dicat, meliorẽ esse frictionem siccam ea quæ cum oleo adhibetur, q̃a corpus durius & siccius iis qui inunguntur, evadat: mollius aũt iis, qui fricantur sicci. Falli præterea mihi in hoc videtur, quòd similiter affici putet tum ea quæ in illo coquuntur, tum eos qui fricatur. Neq; enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum, aut fervens, sicuti neq; aquam ipsam. Nam qui obscuro simile fuerit, herbas in oleo fervente coquere, ac exercitantiũ corpora oleo temperato fricare? Etenim si quis velit expẽdere oleum, ab omni prius aliena qualitate (à qua semper propria obscuratur) ipsum liberum reddat, atque ita demum ad explorandum se accingat.

Archidami opinio convellitur.

Olei vires qualiter expendendæ. Qualitatem propriam ab aliena obscurari.

Caput VII.

Præparare oleũ solemus, non aliter atq; aquã, nempe prius excalfacientes, ac deinde in aquam mergentes summè frigidam. Quòd si etiam fons in ipsum cum strepitu decidat, vasculo cui inest oleum, antè diligenter occluso, magis quoq; ac magis ita reddetur frigidũ. Multum item frigefeceris, si præcalfactum ita in puteum demittas, ut aquam contingat. Ac sic oleum reddimus frigidum: * contrario autem modo, calidum. Quo sanè utimur in refrigeratis corporibus, in alveum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiã obstupuit, aut qui tremuli sunt, aut cõvulsione, aut tremore, aut motus sensúsve oblæsione tentantur. Porrò fructus ex quo premitur oleum, oliva nuncupatur: & arbor, olea: atq; hoc quidem simpliciter & primariò oleum dicitur, reliqua autẽ omnia per abusum & translationem.

Olei refrigerandi ratio.

Olei perfusio calidi, quib. conveniat.

Oliva. Olea. Oleum simpliciter & per abusum dici.

Caput VIII.

Cæterùm veri olei plures sunt differentiæ. Secundum ætatem quidem, cùm aut recens est, aut ætate vigens, aut inveteratũ. Secundum præparationis modum, cùm simplex atq; impermixtũ fuerit, aut præparatum cum sale. Secundum fructus diversitatẽ, cùm is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secundum inductam arte alterationem, cùm ut ab initio fuit, sic relinquitur, aut candidum redditur.

Olei differentia cöplu[res]

Caput IX.

Experiri aũt solùm oportet, quæ impermixta sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eaq; primũ in optima corporis constitutione, deinde in intemperatis, demum in morbis simplicibus.

Experiri quæ & q[uo] modo medicamenta de[bea]mus.

Caput X.

At nonnulli medicorum non solùm in explorandis medicamentorũ viribus hallucinantur, verumetiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd lassitudinis remedium sit, omnes propemodum confitentur, cæterùm quis affectus sit lassitudo, nõ consentiunt: ac proinde secundum ipsorum doctrinam, nihil certi de olei facultate colligi potest.

Oleum la[ssi]tudini co[n]fert.

Caput XI.

Nec verò parũ interest, an injiciatur in ventrẽ pituita scantentẽ oleum expers salis, an quod plurimum accepit salis, in ventrem purũ. Utrunq; enim alvum subducit, facultatibus tamen diversis: nempe illud quod sale vacat, in pituitoso vẽtre per lubricitatem: quod verò salem habet, in puro per acrimoniam, perinde ut muria, & marina aqua. Idcirco sanè hoc radet, alterũ nõ radet.

Oleũ exp[ers] salis, & [sal]sum, qua[...] tione sub[du]cant al[vum].

Caput XII.

Nonnunq̃ autem mordicationes ex accidenti quod salsuginosum est, sanaverit, unà secum educens acres & mordaces humores, perinde ut cætera omnia quæ abluunt. Sed non statim ubi immissa sunt id genus medicamenta morsus sanant, quin potius tunc etiam magis exasperant. Siquidem evacuationis, haud mistionis ratione, sanationem moliuntur. At ceratum ex rosaceo & adipe infusum, sępenumero morsibus continuò succurrit, idq; cõmistionis ratione. Oleum etiã solum, sed dulcissimũ, idem frequenter pręstitit: sicuti certè adeps hirci, aut succus chondri, aut ceratum ex oleo dulci. Nos autem sæpenumero quibus ex frigore torquebantur dolore interna, injecto oleo calido liberavimus: atq; ubi majus esse frigus cõjecimus, addidimus & anethũ: si verò adhuc etiam majus, rutam quoq; & bitumen. Cæterũ occurrunt interdum quædam affectiones permistæ, ex intemperie videlicet atque mordicatione, in quibus consuevimus nos anethinũ, aut rutæ oleum infundere, anserino in eo liquato adipe: is si non adsit, saltem gallinaceo, aut aliquo aliorum, aut cera mordacitatis experte, qualis nimirũ est lota. Unumquodq; autẽ medicamentorũ temperantium, ubi valentius evasit humoribus mordicantibus, morsum eorũ retundit. Verùm si aut valentioribus facultatibus, aut multis, paucũ permistũ fuerit, unà & ipsum corrumpitur, alitq; cacochymiam. Quamobrẽ protinus evacuandi sunt, qui ab iis quæ temperandi naturam habent, exasperantur.

Salsugin[osum] ex accid[enti] nonnunq[uam] mordica[tio]nes sana[re].

Dolentib[us] intestinu[m] quæ solea[nt] opitular[i].

Cera elo[ta] est mord[ica]tionis exp[ers].

Vacuand[i] protinus qui ab i[is] quæ temp[eran]di natur[am] habent, e[x]asperant[ur].

CAPUT

CAPUT XIII.

Sic sanè lac frequenter simulatq; sumptũ fuerit, aliis acescit, aliis in nidorẽ vertitur, priusquã probè concoctũ corruptionẽ temperet. In quib. utiq; primum cacochymiæ pars evacuari debet: atq; inde sumendus chondrus, & ptisana, & lac, & alia: quæ ubi probè fuerint cõfecta, conferunt ad boni succi generationẽ. Porrò ptisana, ex sua propria natura boni quidem est succi: verùm interdum unà cùm iis succis, qui excitãt mordicationes corrũpitur, atq; ipsum auget symptoma.

CAPUT XIIII.

[C]acochyma [qu]a ratione [m]ordicatio[ne]s sanent.

Cæterùm cacochyma, nõ temperando, sed id quod mordicat educendo, mordicationes sanãt. Ac proinde, donec vacuẽtur, hominẽ mordicare non desinunt: & insuper evacuata, in partibus asperũ sensum relinquũt, aliud medicamen desiderantem: quod non faciunt quę boni sunt succi & dulcis, cujusmodi existunt chondrus, lac, atq; ptisana, quæ in id genus affectib. & edenda præbemus, & per sedẽ injicimus, ubi aut melle, aut quopiã ejusmodi, quod infestabat exterserimus. Quo tempore opportunus est & adeps, & ceratum dulce, & oleum dulce. Quatuor itaq; indiciis, cùm possis quod per se leniens est distinguere, ab eo quod per accidens, facilè cujusq; talium medicamentorũ facultatẽ invenies. Primum indicium est, an statim mitiget, an non. Secundum, an simul cum lædentibus evacuetur, an nõ. Tertium, an asperitatem quandam in corporib. ipsis relinquat, an non. Quartũ, an nõ ita affectis commodum utileq; videatur. Nam cùm nec ꝓtinus mordicationẽ sanat, nec intus leniẽdo remanet, molestamq; asperitatem parti affectæ relinquit, quam, si denuò offeratur, exasperat: argumentũ est rodentis, ac mordicantis ipsum esse naturę, ex accidenti tamen quandoq; morsus sanare. At quod cõtinuò mitigat, & nullã excretionẽ provocat, sed nec exasperat dum intus manet, imò exasperatorũ medela existit, ipsum quidẽ natura bonũ est: verùm interdum à cacochymia quæ ipsum alterat corrumpitq; mordax efficitur.

[M]ordicatio[ni]bus cibi [...]ti qui sint.

[E]mientia [...]se ab iis [...] ex acci[den]ti id fa[ci]unt, qua[...]r indiciis [di]stingui [...]se.

[E]mientia in [...]dum a ca[coc]hymis vi[...] morda[cia] reddun[tur].

CAPUT XV.

[La]vanda [...] sint me[dic]amenta, [et] quomodo.

Lavanda porrò est nõ modò cera, sed pix, resina, & oleũ, omniaq; breviter, quæ calfieri & fundi cùm possint, aquæ misceri nequeunt. Singula igitur modicè calfacta, in vas latioris * orificii & magnũ, cuiq; insit aquæ copia qualitatis expertis infundito. Dein tundito & frangito, manibusq; impẽsè subigito. Postea effusa priori aqua, rursus ꝗ abluitur excalfaciẽs, in aliã æquè synceram aquã injicito: rursusq; in aliam & aliam, donec aqua nullã ex eo qualitatẽ recipiat: ꝗ quidẽ gustu datur cognoscere. At si quæ sunt lapidosa & dura, & cadmia, & æris squama, & æs ustum, ea cõminuentẽ exactè in tenuia plurimũ terere in aqua fontana & purissima oportet, idq; sæpius aqua priori effusa, aliaq; denuò instillata, donec nihil in eo innatet, maneatq; aqua prorsus à contriti medicaminis qualitate immunis. Sic itaque abluta omnia quæ elui possunt, expertia mordacitatis redduntur. Ac præter id sanè, oleum etiam candidius redditur: mitius tamen id verberari, quàm alia, debet, ne videlicet adeò ipsi aquæ misceatur, ut ægrè postea secerni possis.

[La]pidosa ab[lue]ndi ratio.

[Ab]luta red[dun]tur mordaci[tati]s exper[tia].

[Ole]um ablu[tum] candi[diu]s reddi.

CAPUT XVI.

Oleum omphacinum astringit.

Oleum aũt quod immaturũ nõ fuerit (hoc. n. astringit) nec præparatũ sale, nec recens, ac velùti etiamnũ fervens, ad hæc adamussim lotũ, id neq; epotũ, neq; infusum, excitabit mordicationem. Quòd si guttur ad tussis impetum ꝓvocet, nõ idcirco mordax dicendũ erit. Nam quicquid mordax est & acre, ad tussim incitat: non tamen quicq̃d ad tussim incitat, existit mordax & acre: cùm & pinguia movere impetũ ad tussim appareant. Sequit᷑ itaq;, si quid nõ cieat ad tussim impetum, id haudquaq̃ mordax existere: nõ tamen perinde cõstiterit, quicquid ad tussim impetum moveat, continuò mordax esse, nec si categoricas, nec si hypotheticas cõficiamus propositiones: quòd scilicet ex duabus universalibus affirmativis, nihil concludi in secunda figura possit, nec conclusio ex necessitate sit vera.

Tussim excitantia non esse necessario mordacia.

Tussim minime provocantia, esse mordacia non possunt.

CAPUT XVII.

Sternutationis usus.
Tussis usus.
Tussis causa.

Natura hominibus sternutandi vim indidit, ut præsidio ipsius, quæ in naribus infesta molestaque sunt propulsarent: tussiendi verò, ut quæ in gutture. Contingit autem hæc affectio dupliciter: aut resiccata exasperatáve, quę in arteria est mẽbrana: aut à delato corpore, inæquali reddita. Hinc sive panis micula, aut alterius cujuspiam edulij, nobis invitis in spiritus meatũ decidat, tussire adigimur: seu si bibentibus affatim ipsius potus quippiã eò influat, similiter ad tussim cõpellimur. Percolatur tamẽ per asperã arteriã perpetuò in pulmonem ipsius potus tã exile quippiã, ut protinus ab instrumẽtis raptũ, perfacilè quocunq; distribuatur, nec animal ad tussim irritet. At ubi vel id ipsum plusculum, vel aliud quodpiã seu liquidũ, seu solidũ corpus, per asperam defertur arteriã, jam inde tussire est necesse donec à spirit⁹ vehemẽtia molestũ id excutiatur. Mordacia itaq;, gutturis exasperatione: oleosa verò & pinguia, illitu, inæqualitatẽ, & ad tussim impetum faciunt. Spiritus siquidẽ in eminentia quædam impingẽs, efficit inæqualẽ concussionem in gutture, ad tussimq; animal provocat. Cæterùm non eo inficias, ex oleis esse mordicantia pleraq;, qualia tum salsa, tum recentia videntur: atq; hæc quidẽ non ꝓpria essentia, sed quòd omnibus plantarũ succis geminũ excrementũ insit, alterum crassius, tenuius alterũ. Quæ ambò cùm reperiãtur etiam in oleo, ad cõcoctionẽ & discretionẽ tempus sanè postulant. Procedente verò tempore, quod crassum quidẽ est nuncupatũ amurca, subsidit: quod verò tenuius & velùti aquosius & ipsum compositũ quodammodo est, ex acri scilicet essentia, & tenui serosa.

Potionis destillare semper aliquid in pulmones per arteriam asperam.

Succis plantarum omnibus duplex excrementũ inesse.
Olei partes.

CAPUT XVIII.

Oleum repurgandi ratio.

Cæterũ serosum istud rufi caloris est, à cra[...]o illo scilicet qualitate abstersa. At oleum ip[su]m, tũ minimè mordax, tum candidũ sua natura existit. Quapropter ubi tenue hoc excrementũ secretũ fuerit, candidius & dulcius reddetur. Separãt aũt ipsum, aut insolantes oleũ, cõchisq; attollẽtes in altũ, aut vasculis in quibus est oleum, calidos subjicientes cineres, aut olivarum nucleos, aut frumentũ circa ipsa apponẽtes, aut deniq; medicamenta in vasa ipsa injiciẽtes. In summã, quod aqueum est consumũt: reliquum verò

Olei dulcis natura & vires.

reponunt. Tale igitur oleum, si salis expers, lotumq; sit, medicamentorum omnium minimè mordax erit, maximeque humectat & mollit, si nec summè frigidũ, nec calidũ applicetur. Porrò cui injectus sal est, nõnulla quoq; necessariò mordacitas inest. Frictio itaq; ex oleo, magis quã sicca, lassitudinẽ tollit: emollitq; corpora, cohibens occludensq; quicquid è nobis foras effluere est natum: haud quaquam digerens & exiccans.

Frictionis ex oleo usus.

Caput XIX.

Frictionem ex oleo quidẽ æqualem, siccam vero inæqualem.

Quæ autẽ ex oleo fit frictio, prorsus æqualis existit: inæqualis verò quæ sicca. Cutim siquidẽ per siccam frictionẽ manus coadducũt, ac veluti duplant, violenterq; ac præter naturam cõplicant. Deinde ubi non amplius prior veluti duplicatio labentes sequi manus potest, ipsa quidem recurrit, atq; ad continuum revellitur: manus autem semel ac uno impetu in alteram cutis partẽ transeunt, inferiorem transgressæ ipsius duplationis partem: ac proinde inæqualem, duram & laboriosam talem frictionem sentimus. Quòd si lævis lubricaq; exactè sit cutis, nec duplicari facilè poterit, nec inæquabiliter admittere ipsos manuum decursus. Quare externo aliquo medicamento indiget, quod rugas impleat, manibusq; lubricitatẽ cõciliet: quas ad res oleo nihil aptius invenias

Oleum frictionibus accommodatissimũ esse.

Caput XX.

Oleum experiundum esse in hominib⁹.

Cùm autem liceat in hominibus de ipso oleo periculum facere, nescio equidem quãnam occasione ducti cõplures veteres, ad diversa alia vertuntur, ut illius facultates explorent.

Caput XXI.

Experiendi rationes diversæ.

At recta experiundi ratio, in primis quidẽ ea est, quæ in corporibus fit temperatis: dein ea quæ in intemperatis: mox, ut sæpenumero antea monuimus, quæ in simplicissimis fit, hoc est, calidis, frigidis, humidis atq; siccis affectibus: distinguentibus semper nobis id quod per se fit, ab eo quod ex accidenti. Curandum etiam est, ut oleum de quo experimentum sumitur, alienæ qualitatis sit expers; id quod est in omni medicamento observandum. Si igitur ita oleum adhibeas, manifestè cõperies, refrigeraré ne, an sit calfacere natum. Atq; hæc quidem summa est rationis. At opus ipsum quod perficitur, experientia cõmonstrat. Nam qui ardore tenentur, tantum abest ut à calore liberentur, ut etiam magis & æstuent, & processu temporis calidiores evadant. At algentibus ex olei in unctione, perspicua nulla aut noxa, ut utilitas conspicietur. Ex quo liquet, calfacere quidem ipsum, non tamen admodum, nec evidenter, ut resina, pix, & bitumen, quæ videlicet spontè fluũt. Nam quæ sicca sunt, ut eis inungi nõ possumus, sic nec simplicia, nec spontè nata medicamẽta existunt. Cæterùm in ardoribus, si salis sit expers oleum, perfundaturq; frigidum, nonnullum sanè solatium affert. In erysipelatis autem, sicuti in omnibus quæ à pura bile fiunt fluxionibus, quantumvis sit frigidum, vel maximè lædere est natũ. Quæ verò ex sanguine fiunt misto cum bile, eas fluxiones minus aliquantulo affligit: videturq; calorem parem eis quibus applicatur, accedere: quandoquidem modicè calida, calfacit mediocriter: immodicè autem illa, quæ magno ardore æstuat.

Medicamenta quæ experiri volum⁹, debent esse alienæ qualitatis expertia.

Oleum calfacit quidem, sed non evidenter admodum.

Oleum quib⁹ sit noxium fluxionibus.

Oleum videtur calorem parem eis quibus applicatur accendere.

Caput XXII.

Igitur medicamenta omnia quæ facultate dicuntur calida, caloris sui à nobis accipiẽtia principium partim similiter nos recalfaciũt, partim valentius. Atq; ex iis sanè quæ nos æqualiter recalfaciunt, oleum esse mihi videtur: ac proinde nec cõvulsiones, nec tremores, nec sensum tum difficilẽ, tum deperditũ magnoperè aut juvare, aut lædere potest, nisi ascititium sibi compararit calorem, tunc siquidem plurimum proderit. Unde meritò veluti materia quædam cæterorũ medicaminũ fuerit. Nam si frigida illi commisceas, frigidũ efficiet quod mistũ erit: sin calida calidũ. Quippe quod ex media temperie est, utrisq; summis inservit. Porrò non calfacere oleũ hac ratione quis dixerit, quòd caliditatem quam reperit, non augere, sed conservare videatur.

Medicam... ta faculta... calida, q... modo cal... ciant.

Oleum e... luti mat... reliquor... medicam... num.

Mediũ ... periæ, ... extremi... servit.

Caput XXIII.

Calfacere itaq; nos dicũtur, & quæ energia, sive actu, sunt calida, ut ignis: & etiã quæ potestate. Hæc tamẽ partim alimẽta sunt, partim medicamẽta, partim tegumenta. Sed & calidũ actu est, quod simpliciter calidũ est, ut ignis: & quod per exuperantiam, ut animal: et quod ad sui generis symmetrũ comparatur, & quod ad quidvis obvium. At quod potestate dicitur, primo quidẽ distinguitur ab eo, quod ex accidenti est. Deinde totidem habet significationũ differentias, quot actu calidum. Etenim cùm sit veluti quædẽ apta materia ei quod est actu calidũ, partim ad ea quæ absolutè calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei deniq;, & ad obviũ quodvis collatum, propria fuerit materia. Quocirca cùm ea calida quæ ad hominẽ referũtur expendimus, ut alia omnino omittãtur, æquum existimamus.

Calfacer... nos quæ... cantur. Calidum... cultate ... actu, ut... quotupli... ter accip... tur.

Cap. XXIIII.

Accidit autem fortassi oleo, ut tanq̃ alimentum nos calfaciat, ubi intrò in corpus assumitur: cum ꝓbatis medicis quibusdã videatur, sicut ex cibis, ita ex oleo fieri corpori appositionem. Accidit etiam illi, ut tanquã medicamẽ, sit mediũ inter nos calfaciẽtia & refrigerãtia: tum ut ipsum nos veluti tegumentum excalfaciat. Nam quemadmodũ vestimẽta à nobis excalfacta nos excalfacere cõsueverũt. ita & oleum. Et quemadmodũ illa excalfaciẽte corpore calidiora minimè evadũt, ita quoq; neq; oleũ. Mediæ siquidem aëris nos ambientis temperaturæ similis est, tum qui à vestimẽtis, tum qui ab oleo proficiscitur calor. Quamobrẽ tum vestimenta ipsa, tum oleum, calfacere nos non propriè, sed per abusum dicuntur, quòd frigori obsistant. Quemadmodum si duos æquè temperatos adolescentes, qui contingantur mutuò, sese dixerimus calfacere, tametsi haudquaquam excalfaciant, sed duntaxat arceant frigus ambientis. Quæ enim similia undequaq; corpora sunt, à se mutuò nullam mutationẽ accipiunt. Respondet itaq; calidiori aëri pyrethrũ, & piper: moderato, autem, oleum & pinguitudo: actu tamen aeris sunt calidi, potẽtia verò, medicamenta. Siquidem à nobis accipientia excalfactionis principiũ, partim nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minus. Oleum igitur ex genere eorũ, quæ æquè recal-

Oleum ... tifarian... citur no... facere.

Vestimẽ... nobis ca... cta, nos ... faciunt. Olei cum ... stimentu... tatio.

Oleum ... stes non ... priè nos ... faciunt, ... obsistent... frigori.

Similia ... pora à se ... tuò nulla... mutation... accipiun... Medicam... ta quomo... nos calfa...

recalfaciunt nos, existens, duplici ratiõe ut excalfacere videatur evenit, q nimirũ instar vestimenti, aut munimẽti illinatur: & quòd meatus infarciat, prohibeatq; foras effluere magnam vaporosi intus caloris partem. Hac ratione, quos largius sudare volumus, nõ protinus iis ab initio admovemus oleũ. Verũ eos quidẽ qui morbo laborarũt, ubi sudare inceperint, tũ excalfacto perfundimus: eos verò q etiamnũ laborãt, ubi abundè jam satis sudaverint. Porro sanis quavis occasione exhaustis, inungi & ante sudorẽ permittimus. Verùm quibus cruditas inest, aut corpus laborat plethora, his neq; in balneo inungi concedimus.

...um corpo...illitum, ca...et sudo...effluxum...hibet. ...o ungen...ui sint, et ...nimè.

CAPUT XXV.

Quemadmodũ inter calfaciẽtia, & refrigerantia, sic oleum mihi inter humectãtia nos, & siccantia, medium esse videtur. Atq; humectat quidem aqua: exiccat verò tum laurinũ, tum cedrinum oleum. At expers qualitatis alienæ oleũ, talem servat nostrã temperiem, qualẽ scilicet accepit, vaporosas omnes expirationes vel maximè prohibens. Quòd si plusculũ membra oleo frices, cõparabis ascititiũ calorem: qua ratione lassos nõ parum juvabis, q videlicet in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, ac si quæ durata sunt, molliat: & quòd acrẽ & subtilem humiditatẽ, quæ latebat sub cute, per habitũ digerat. Nam cùm in lassitudine similares quidẽ animalis partes siccẽtur, spaciola aũt vacua, tenui, acri, & mordaci humore impleãtur, ea certè corpora remediis indigent, quę & siccitatẽ irrigent, & humorem acrem discutiant. Cui negocio aqua per se sufficeret, si inhærere posset corporibus. Quia verò facilè diffluit, ob id nimirum illi cõmodissimè oleũ miscetur: maximeq; ex utroq; frictio auxiliatur siccis æqualibusq; corporib. cùm ipsius olei ratione diutius aqua adhærescat. Quare humectantiũ, & exiccantiũ, sicuti calfacientiũ atq; refrigerantiũ, oleũ veluti materia existit. Nam si exiccanti cõmisceas, totum effeceris exiccãs: sin humectãt, & ipsum humectans, ea plerunq; magis q̃ antea reddideris: ut in aquæ exemplo docuimus. Cùm itaq; omnibus quæ sibi cõmiscentur subserviat oleũ, recta ratione veluti omniũ materia existit: nam licet eorum necessariò propriã actionẽ retundat, ac minuat, nõ tamẽ utilitatem: imò est ubi eam quoq; adaugeat. Quippe cõtusa cum oleo aqua, magis auxilio est lassitudinib⁹, q̃ si esset sola: non sanè quod intendatur virib. sed quòd iis quibus opus est, diutius inhæreat.

...um esse ...ium in...umectã...s siccan... ...um talẽ ...at nostrã ...periem, ...lem illã ...pit.

...itudini ...tienda ...lia requi...ur reme...

...io ex hy...eo cur sic ...orporib. ...lietur.

...um est ...um me...mento. ...materia.

CAPUT XXVI.

Quòd aũt, nisi mediam habeat temperiem, id quod ea quæ primariò affectib. auxiliatur veluti devinciet, sæpenumero ipsorum repugnabit actionibus, generatim quidem ex ipsa rerum omnium natura: speciatim aũt, ex medicamẽtorum historia licet addiscere. Etenim generatim, quoniam id quod miscetur, si in cõtrarium retrahat, admisti sibi facultatem medicamẽti vincere interim poterit, & in alterã planè speciem id quod ex ambobus miscetur, transferre. At speciatim, sic etiã ad ipsum cognosces. Nam si ex calfacientium resiccantiumq; medicamentorũ cuipiã aquam miscere velis, non modò nihil eorum quę agere nata est, fieri videbis, sed omnino obscuratam esse, perinde ac si admista nõ esset. Omnino ergo constat mediam obtinere temperaturã debere, quod utrisque extremis tanquam materia inserviet. Quem in ordinem si oleum statuat, utique nihil peccaveris.

Medicũm esse debere, q uod utrisq; extremis est futurũ materia.

CAPUT XXVII.

Cùm igitur oleum veluti media quædam materia sit medicaminum calfacientiũ atq; refrigerantium, constetq; tantùm ex oleo & rosis rosaceum (quod saltem exactum & simplex est) utique & ipsum talis temperaturæ fuerit, qualis rosarũ succus existit. Quare illos qui adustione tẽtantur, experieris ab eo refrigerari, protinusque aliquam utilitatem percipere: qui verò refrigerati sunt, omnes lædi. Non tamen valida in ipso apparebit refrigeratio, sed quæ in primo refrigerantium gradu collocari mereatur.

Rosaceum ex oleo & rosis conficitur. Rosacei temperies est, qualis succo rosarũ inest. Rosaceum in primo gradu refrigerat.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. III.

CAPUT I.

Corporum unumquodq; aut calidũ, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, & dicitur & apparet, interim quidẽ ex sua natura, hoc est, primariò, & per se: interim aũt adventitia qualitate assumpta, quod est per accidens. Porrò eorũ quę propria sua natura calida, aut frigida, aut humida, aut sicca dicunt͂, quædã actu sive energia talia existunt, quædam potentia. Sed & eorum quæ actu dicuntur, aliud quidem absolutè est calidũ, frigidũ, humidũ, siccũ, veluti elementa: aliud excessu, ut homo, equus: aliud ad symmetrum, seu generis sui, seu speciei, ut leo cum homine cõparatus, homo autem ætate florens cum puero: aliud ad quidvis obvium, ut Dion ad Theonem. Quin & corpora quæ potẽtiã talia aut talia dicũtur, unũquodque ut ad id quod est actu relatum dici necessariò monuimus: id quidem quod facilè accẽditur, ad id quod actu est absolutè calidum: hoc verò quod alia calfacit, ad id quod per exuperantiã.

Calidum, frigidum, humidum, siccum, quot modis unumquodq; eorũ dicatur.

CAPUT II.

In eo igitur corpore periculũ est sumendũ, ad quod unũquodq; tale & est & dicit͂: à cæteris aũt recedendũ. Elementa nanq; hujusce tractationis, in primarũ quatuor qualitatũ, videlicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis cognitione cõsistunt. Porrò alimentũ à medicamẽto differt, quòd hoc quidem alteret in qualitate, illud autem substantiæ corporis assimiletur.

Alimentum à medicamẽto quomodo differat.

CAPUT III.

Verùm cùm duplices sint in genere alterationes: aliæ specificæ, quæ propriè sanè & primariò dicũtur alterationes: aliæ verò quæ cõtundunt & cõtrahunt corporis nostri particulas, quas utiq; per abusionẽ potius quàm propriè alterationes cognominant: in primo sanè genere cõtineri vires medicamentorũ censemus. Nec enim quicquam mutari ex specie in speciem possit citra excalfactionẽ, refrigerationẽ, humectationem, & resiccationẽ, etiam si cõstringatur, contundatur, cõvulneret͂. Dico aũt mutari ex specie in speciem, veluti cùm ex pane fit sanguis, aut ex hoc caro

Alterationes sunt duplices.

Medicamentorum vires sub quibus contineantur alterationibus.

caro. Itaq; nō ab alio q̄ à calore, frigore, humiditate, siccitateq; specificas alterationes singuli corporis affectus accipiūt. Qua ratione quatuor eæ qualitates elementares, primæ & specificæ nominantur. Earū igitur q̄ unūquodq: medicamentū in mistura pollentem sortiatur, investigamus.

Qualitates specifica qua sint, et cur sic dicantur.

CAPUT IIII.

Cùm autem totius naturæ respectu bifariam unumquodq; dicatur calidum, frigidum, humidum, atq; siccum, partim absolutè, ut singula elementorū: partim per exuperantiam, ut homo, equus & bos: minimè profectò nos medici investigamus, an in aqua marina humidi simpliciter plus sit quàm sicci (id enim clarè cōspicimus) sed an corpus humanū facultate sua æqualiter resiccare valeat. Cujus sanè rei sumemus periculum, si eam admoveamus corpori, per fomenta aut emplastra: id quod ex accidenti, ab eo quod propria medicamēti vi proficiscitur, distinguentes.

CAPUT V.

Cæterū quod per exuperantiā dicitur, id philosophi accipiunt dupliciter: aut enim secundū substantiæ molem, aut secundum qualitatū effectum. Atq; hi quidem calidum vincere in omnibus plantis, pronunciant, ob incrementa earū & germinationes id judicantes. Quibus sanè, cùm de tota natura scrutentur, rectè hæc & similia alia dicuntur: medicis aūt nō rectè. Siquidem nulla planta, quòd planta sit, calida dici debet, sed quòd hominē calfaciat. Sic enim & salamandrā, & cicutā, ad hominē frigida esse dicemus: qua ratione sunt alia omnia etiā dijudicanda. Nam cicuta nō modò sturnos non refrigerat, & enecat, uti nos, sed alit quoq;, ob idq; nimirū etiā & calfacit. Insunt quippe omnib. rebus amicitiæ quædam, & qualitatum pugnantiæ. Præterea quod familiare est, promptissimè assimilatur: quod verò contrarium, ad internecionem ducit, tum animalia, tum plantas. Cæterū familiaritates illæ, à totius substantiæ proprietate exoriuntur. Porrò cùm acetum & rosaceum nos primariò & per se refrigerent, nemo ea calida dixerit.

Salamādra est frigida respectu hominis.
Cicuta sturnos alit & calfacit.
Consensus quosdam & discrepātias qualitatum inesse universis rebus.
Familiaritates unde exoriantur.

CAPUT VI.

Quod applicitū nobis videtur actu esse calidū, eodem gradu quo nos, aūt ex contactu similiter calidū redditur, id ex media est tēperie, nobiscū collatum: ac per se etiam calidum secūdum exuperantiam, quemadmodum nos. At si quid nōdum adeò calidum est sicut nos, nec tale admodum redditur, id temperie humana frigidius est, quantumcunq; in eo caliditas exuperet: ac proinde admodum, nostrum calorem minuet.

Media temperie praditum, quomodo cognoscatur.

CAPUT VII.

Ea autem est cōmunis alterabilium corporū omniū natura, uti in se agant & patiantur admota: quodq; minus est calidum, à magis calido calidius reddatur: quod verò magis calidum, à minus calido remittatur. Nam id vel ex ipso tactu clarissimè discas. Etenim eadem subinde illi tum calida, tum frigida esse videntur: calidiori quidē facto, frigida: frigidiori verò, calida. Quæ sanè causa est, ut in balneis quidem frigida videatur nobis urina, foris verò calida: cùm tamen semper ipsa reddatur tepida. Similiter dum rigemus frigare, aquā ex puteo profundissimo haustam, calidam judicamus: quæ eadem nobis in balneo, aut balneum egressis, apparet frigida. Itaq; tactum calidi frigidiq; dignoscendi normā ponentes, atq; ejus dispositioni cuivis judicium omne tribuētes, meritò sanè crebrò fallimur: ut qui quod haud ex se est frigidum, id frigidū esse dicamus: quod verò calidum ex se nō est, id calidum pronunciemus. Absolutè autē & urina & aqua putealis, qualis ad nos optimè temperatos, atq; ab aliena qualitate immunes videtur, talis profectò & est, & dici etiam potest.

Alterabiliū omnium natura quæ sint

Urina cur apparet nobis frigida in balneo.
Putealis aqua cur appareat rigentib' frigida.

Tactum ... bere esse ... omni a... qualita... munem ... sensibili ... rectè iu... turum.

CAPUT VIII.

Cùm igitur nec an absolutè unumquodq; calidum sit ut ignis: nec an per exuperantiā, ut sanguis: nec denique an cum symmetro sui generis aut speciei collatum, considerare nobis propositum sit, sed an ad hominē sit tale vel tale: nec rursum ad hunc, tanq̄ id quod ad aliquid aliud comparatur: sed an admotum ipsi, eam partē quam tetigerit, reddat aut calidiorē, aut frigidiorem, aut humidiorē, aut sicciorem: certè in experientia omnis judicandi & dignoscendi cōsistet ratio: per quam nimirū docemur, & rosas (exempli gratia) & rosarū succū evidēter refrigerare.

Medica... torum f... tates in... modum ... minent... medicis

CAPUT IX.

Sive enim in iis qui inculpata sanitate fruuntur, sive in iis qui laborāt simplicissimo affectu, videbitur tibi planè oleū quidem in media tēperie existere: quod verò cōponit. ex ipso rosaceū, ex primo esse ordine refrigerantiū. Siquidē rosarum succus frigidioris naturæ est q̄ oleum: sed nō ita multò, cùm tepidam quandam in se caliditatē possideat. Ejusdem cum illo ordinis est, quod ad calorē quidem tepidum attinet, linospermon: ab eo tamē haud minimum tenuitate relinquitur. Nam rosarū succus est exquisitè tenuis essentiæ: proinde q̄ celerrimè arescit, odoresq; aliorū unguentorū exolvit. Est & chamæmelum tenuitate quidem rosæ persimile: calore verò, ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudini, ut si quid aliud, in primis cōfert, doloresq; sedat. Præterea tensa remittit & laxat: mediocriter dura emollit, cōstipataq; rarefacit. Ad hæc febres quæ citra visceris inflāmationē infestāt, cōcoctas discutit ac dissolvit: & potissimū quæ ex cutis densitate & humorib. biliosis pveniūt: ob idq; Soli à sapiētissimis Aegyptiorū est cōsecratum. Est aūt hypochondriis gratissimū. Quibus etiā lini semē est gratū, minus tamē q̄ chamæmelum, cum & minus calidū sit, & essentiæ crassæ. Cæterū ad ascensus, augmentaq; inflammationum, chamæmelo rosaceum præfertur, cùm hæ tepida caliditate cum levi astrictione indigeant. In principio siquidē, quæ refrigerant atq; astringunt: per incrementa verò tepida, & mediocriter constringentia: at in vigore ac statu inflāmationum, quæcunq; tum moderatè calfacere, tum laxare possunt, magis cōpetunt: sicuti in declinationibus, quæ valenter calfacereq; & discutere.

Rosas ro... rumq; s... evident... frigerare
Oleum ... medium ... perie.
Rosaceu... se ex pri... refrigera... tium or...
Rosarum ... cus tepi... quanda... liditate... sidet, odo... que alio... unguent... exolvit.
Chamam... facultat... signes.
Chamam... Soli ab A... ptiis est c... secratum
Linosper...
Inflamm... nes qual... medicam... ta desider...

CAPUT X.

Cæterū quæ mediæ temperaturæ sunt, & quę utramvis in partem declinant leviter, interim calfacere videbuntur, rursusque refrigerare: interim talia servare corpora, qualia in principio accepe-

acceperunt. Nec mirum sanè, cum aqua tepida, urinaq; in balneis quidem frigidæ, algentibus verò calidæ appareant. At rosaceum, oleo quidem minus, succo autem rosarũ magis existens calidum, refrigerat sanè exustos, idq; suæ caliditatis tẽpore: algẽtes verò, paulatim etiam excalfacit: qui effectus etiam caloris est tepidi.

Caput XI.

Quocirca si aut refrigerantibus medicamentis aut calfacientib. rosaceũ indideris, sicuti nec magnoperè obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida, nec est sufficiens quæ refrigerata sunt lædere, nec eadẽ curare potens. Siquidem quod curari debet, tanq̃ quod ab immoderatione ad symmetriam reducitur, non id quod propè temperatum sit postulat, verùm id quod contrariam habet temperaturã, & æquè recedentẽ à media. Etenim si quod curari desiderat, multò frigidius sit, necessariò oportet quod ipsum curabit, multò etiam calidius existat: sin paulò frigidius, paulò etiam quod curabit calidius erit: ac de cæteris intemperaturis, pari judicio. Porrò si exquisita utamur nominũ appellatione, quod medium in singulis est, id eucratum sive tẽperatum dicemus: quod aũt ab hujus excedit modo, si ad calidius quidẽ, tum plus, tum minus calidum: sin ad frigidius, plus minusq; frigidum: nec de aliis alia ratione. Quandoquidem igitur corpora humana, tum iis quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum iis quas ab ætate postea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ cõsuetudine adveniunt, plurimũ inter se differunt, ab iisdem ea medicamentis variè alterentur necesse est.

Caput XII.

Medium ergo horum mihi quempiã intelligas, qui & natura sit temperatus, & moribus & consuetudine convenienti, hanc ipsam eucrasiã tueatur. Deinde hos tres optimæ temperaturæ scopos concipiens animo, secundum corpus illius, veluti secundum regulam quandã, vires omnium medicamentorũ explores. Quodq; similẽ illius temperiei caliditatẽ accendit, temperatum vocetur, etiam si vel maximè excalfacere senem refrigeratũ videatur. Quod verò calfacit aut refrigerat corpus ejusmodi, illud quidẽ calidum, hoc verò vocetur frigidũ. Esto autẽ ipsorum excessuum ordo, ad frigidum quidem primus, cujus esse dicas rosaceũ: secundus, cujus sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nempe cicutã, succum papaveris, mandragorã, hyoscyamũ. Rursum ad calidum, anethũ quidem & fœnumgræcum, prima: secunda verò deinceps, tertiaq;, & quarta, donec ad exurentia perventũ sit. Ad eundem modum in medicamentis humectantibus & exiccantibus est ineundum judicium.

Caput XIII.

Verùm omnia propemodũ medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen cõposita sunt, diversissimaq; in se facultates possident, excernendi, sistendi, incrassandi extenuandi, atque alias id genus universas oppositiones. Nec mirum id esse debet, cùm uni eidemq; medicamento, vim calfaciendi & refrigerandi esse appareat, aut exiccandi humectandiq;. Quæ primæ efficacissimæ virtutes nisi hoc pacto cõplicarẽt, haud sanè quæ ex illis sequũtur, similiter cõplicatæ forent. At si nos ipsi rhu succum melli misceamus, quod ex ambobus cõficitur, astringendi simul & abstergendi vim possidet: sicuti & cohibendi ventris, atque laxandi. In lacte aũt duas esse facultates, nempe sistendi ventrem atque evacuandi, nõ item cõcedimus: tametsi caseus quidem secretus, ventrem sistat, serũ autẽ resolvat.

Caseus sistit ventrem. Serum alvũ laxat.

Caput XIIII.

Quòd verò & brassica duas easq; contrarias in sese facultates obtineat, neq; id quidem promptè cõcedimus. Nam tametsi succum eius planè aut solum, aut ex melle purgare cernamus, attamen quoniã quod reliquum est, edere minimè possum⁹, astrictoriũ esse id diffidimus. Quanquã si bis terve aut quater elixam, ipsam brassicam edamus, cõperiemus sanè, succum eius qui in aqua fuit relictus, purgare: ipsam verò ventrem astringere. Eadem est ratio in beta, lente, atq; in iis quę testa ꝓ cute integuntur: ac breviter in omnibus fermè illis, quibus sapor aut acris, aut salsus, aut nitrosus inest. Gallorũ etiam veterũ jus, ventrẽ subducit, tametsi caro eundẽ sistere possit. In æris autem squama, sicuti duplex qualitas, ita gemina quoq; facultas inest: nã & astringit & mordicat: cęterùm si intra corpus sumat⁹, purgat quidẽ ventrem, verùm non cohibet. Quippe vincitur eius astringendi facultas, ab acri purgatoriaq; potentia, quemadmodum si rhu succum scammonæ commisceas. Sic enim cum mâli cydonii carne, aut cum alio quopiam eorum quæ & astringentia & grata ventriculo sint, non pauca purgãtium medicamentorũ dum mista exhibentur, gustum quidem fallunt, at effectu solo quid valeant cõmonstrant. Persæpe siquidẽ lingua à materiæ victa est copia: at actio, pro facultatis robore, viribusq; perficitur. Itaq; cùm substantia exigua quidem, sed validis prædita viribus, mista alteri substantiæ plurimæ, eidemq; imbecillæ, corpus ingreditur, gustũ quidem fallit, attamẽ effectum, q̃ illa, efficaciorẽ exhibet. Porrò si ab aloë quod purgat, ab eo quod est astringens, eluatur (id quod fieri potest ꝑ exactam lotionem) tunc certè aut debiliter, aut planè nihil purgabit: id quod usu etiam venit æris squamæ, æriq; usto. Jam verò ipsius quoq; qualitatis medicaminosus sapor, primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat. Nam si unica semper qualitas unicuiq; gustu astringentiũ medicamentorum inesset, haud sanè inter ipsa, alia esui apta, alia medicaminosa existerẽt, sed tantũ intensione aut remissione astrictionis differrent. At non ita res habet: cũ videamus æris squamã mâlo cydonio astringentem min⁹, gustu tamen eo longè insuaviorem existere: q̃ gustus absurditatem proficisci à vehementia astrictionis, dicere id quidẽ nõ possumus, Si itaq; ut astrictio, ita etiã astringens unum perpetuò esset, sanè unum quoque perenniter ejus esset opus. Verùm cùm præter astrictionem insuper alias qualitates, neq; paucas, sortiatur, semper quidẽ omnibus illis aget: sed evidentius alias per aliam, nempe vincentem: idq; ut ad corporis cui admotum est affectionem. Astringens igitur hac ratione, non est,

Brassica bis terve elixæ succum ventrem solvere, ipsam autẽ supprimere.

Gallorum veterũ ius ventrem subducit, caro autẽ cohibet.

Aloë lota aut nihil aut parum purgat.

Astringens non esse contrarium purganti.
Rosa partes quaternæ.

ei quod purgat contrariũ: quanq̃ si quis illa esse cõtraria statuat, nihil inde absurdũ sequet. Etenim in rosæ succo, aliud q̃dẽ gravissimũ est amurcæ & fæci proportionale: aliud levissimum, & ipsũ ꝓportione respõdẽs flori in quoq; succo supernatanti: aliud tertiũ, quale est quod in musto fervet: ad hæc quartũ, ipsum videlicet purissimũ ac syncerissimũ, cujus hæc tria excrementa existunt. Evenit aũt alios quidẽ succos aut acescere, aut corruptos putrescere: sola verò, oleum, mel & vinum, in longũ tempus durare. Quare nec per ebullitionẽ, nec per secretionem in aliis succis, has excrementorũ differẽtias invenire perspicuè licet: verùm protinus ab initio coctione quadã illis est opus, aut saltẽ alicujus perdurantis succi mistura. Nam si rosæ succũ melli miscentes, aut totas rosas ei immergentes, reponimus. Cum aũt rosa nõ astringẽs modò, sed etiã dulcis atq; amara gustanti appareat, satis apertè ostendit, se habere illorũ succorũ quatuor miscellam. Quinetiam vel ex hoc tantùm, quod non extremè astringat, aliorum quoq; saporũ misturã intelligere in ea possemus. Quippe si dolor sapor austerus illi insit, summus itidem fuerit: quo modo si sola corpori cuipiam caliditas summa inesset, id ignis utique foret: at si nõ su 1m⁹, sequitur quòd neq; etiam solus. In universum enim cõtrariorum misturæ, summitates ipsas frangunt.

Succos alios acescere, aut computrescere: sola autẽ, oleum, mel et vinum, in lõgum tempus durare.

Rosarum succum asservãdi ratio.

Summitates frangunt contrariorum misturæ.

Caput XV.

Similarium inter se ac dissimilariũ differentiæ unde nascantur.

Atq; in similaribus quidem corporib. calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, particulares differentias efficiũt: in dissimilaribus verò acrimoniæ, siccitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritudines, salsedines, aquositates, & pinguitudines. Quare unũquodq; corporũ similarium, hoc est, quæ non ex diversis substantiis constant, in ipsis partibus non multas, sed unã ex his qualitatem obtinet: quod verò totũ est dissimilare, cõplures: quarũ hæ q̃dem astringũt, hæ laxãt, aliæ aliam facultatẽ ostendunt, sic ut omnes quidem linguã partibus diversis, pro contactus ratione afficiant: affectio tamen ipsa, ex eo quod primò affectum est, in totam eam quàm celerrimè diffundat. Cujus simile in trãquillis aquis videre licet. Nam si in duas eius partes duos conjeceris lapides uno eodemq; tempore, ij sanè duos efficient circulos, q̃ mutuò ꝑ sese ferentur, cõtrariosq; cernes in quavis ipsius aquæ particula motus. Quòd si unum pedem in calidã, alterum verò in frigidã simul demittas, haud dissimile habebis etiã exemplũ. Quippe in totũ corpus utriusq; affectionis motus pervadit, contrariiq; invicem sibi occurrunt: id quod etiam evenire autumo in lipyriis, & hepialis febribus, nisi quod in illis nõ extrinsecus, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatisq; affectus oritur. Si verò parem absinthii portionẽ melli exquisitè cõmistam, linguæ imponas, simul dulce & amarum, quod ex ambobus mistũ fuerit, videbitur: cũ nõ alio tempore mellis saporẽ lingua ipsa sentiat, alio autẽ absinthij, sed utrunq; simul. Quemadmodũ igitur ab ijs lingua afficitur, ita necesse est quanq; aliarum corporis partiũ ab eis similiter affici, etiam si qualitates ipsas non sentiat. Neq; enim in patiendo, aut non patiendo, ab aliis linguam differre est putandum, verùm eò quòd ipsam familiarium affectuũ, ob exquisitã sentiendi facultatem, nihil latere possit. * Ad quod sanè nonnihil ipsius conducit raritas, sic .n. succi facilius penetrant. Porrò si solano & anthemide alicui parti simul applicitis, neque ita densa, dura, tensa, lividaq; reddatur, ac si solo usus solano esses: neque adeò rara, mollis, tepida & rubẽs, ac si anthemide sola usus fuisses, sed dictorum mediã accipere affectionẽ particula cõspiciat: consentaneũ certè est, utrunq; medicamentũ secundũ suam facultatem esse operatũ, ac proinde particulã ipsam eodẽ tempore contraria simul perpessam fuisse. Igitur quemadmodũ mirũ non est, * si à medicamentis cõpositis cõtrarii simul affectus corporibus infligantur, ita nec si à simplicibus: cũ & ipsa sensui quidem simplicia appareant, natura autẽ cõposita sint. Siquidem quemadmodum nos in iis quæ indies cõponimus, sic natura in simplicibus ipsis, contrarios temperare succos consuevit: quorũ sanè actiones, si pari facultate & portione ipsi in mistura coëant, evadent similes: si dispari autẽ, diversæ. At verò, ut astrictio quidem una res est, ita astringens, duplex. Aliud quippe summũ existit, ut allumen & galla: aliud autem quod astrictionis sit particeps, ut pirum, vinum, & rosa: nam huius minimum est id quod astringit, quare medela existit inflammationum.

Linguam secundum diversas partes à diversis saporum qualitatibus affici.

Lipyriæ febres.
Hepialæ feb.

Saporũ qualitates afficiunt reliquas etiam partes, ut linguã licet non perinde ab iis percipiantur.

Lingu... sensum... beat ex... tum.

Simpl... medica... ta aff... contra... gnere... mirum... natur... posita...

Adst... duple...

Caput XVI.

Rosaceum verò (utpote cujus natura olei rosæq; in medio est) in inflammationũ augmentis, hoc est, in illarum medio, optimũ est præsidium. At oleum cõmodũ est, ubi inflammationes maximè vigent. Etenim per initia repellere comprimereq; influxus oportet: in vigore autem ita per halitus digerere, ut morsus absit: at in incrementis, repellere simul ac digerere. Utrunq; autẽ rosaceum præstare potest. Nam præterq̃ quòd tenuium est partiũ, levem quandam astrictionem sortitur, nimirum inter oleum & rosam existens medium. Quippe medium omne ex contrariis mistum existit, iisq; totis per tota cõtemperatis, aut per exiguas particulas, sensum effugiẽtes eorum quibus admoventur. Etenim quæ magnoperè austera acerbaq; sunt, primo statim contactu superficiem densantia, humorẽ ingredi prohibent. At quæ modicè astringũt, cæterùm plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantùm abest ut præ astrictione ingredi altius corpora admota prohibeant, ut etiam ab ea, magis scilicet impellente, juventur. Quæ aũtem penitus tenuia calidaq; sunt, magis digerunt humores ex corporibus quibus admoventur, quàm alios ipsa apponant. At quæ frigida sunt & essentiæ crassioris, omnino nullum introducere humorẽ queunt. Quæ itaq; humida, tenuia & modicè astringentia sunt, ea inter omnia humectantia efficacissimè humectant.

Rosac... do co... inflam... nibus... Inflam... num...

Rosac... culta...

Medi... ne ex... riis m... existi...

Hum... quæ p... omni... cacis... Calor... tus a... condu... Frigi... leteri... camen... citius... que i... dis n... vim s... erant.

Caput XVII.

Ad hæc autem omnia non mediocriter cõfert innata nobis caliditas, & intrò ad sese attrahẽs, & cõminuendo extenuans. Hinc est quòd frigida deleteriaq; medicamenta, utputa cicuta, papaver, hyoscyami semen, mandragora, & alia id genus, citius magisq; in calidis naturis vim suam exerant,

exerant. Nam quũ sit impossibile ut talia interficiant, nisi prius cor refrigerẽt, necessum sanè est, ut intrò cõminuta ingrediatur: id ꝙ ex sua natura præstare nequeunt, crassa & inepta ad motum quum sint. Quare ascititiam caliditatẽ requirũt, quæ in minuta extenuet, ac veluti manu ducat in subtiles meatus. Itaq; si quando ea absit, cunctantur, in majoribus hærentia meatibus, in ipsisq; fluctuantia arteriis & venis, tẽporis spatio aliquid perpetiuntur. Siquidem qualitates omnes quadantenus in sese agunt. Nam & lapis ab assiduò stillicidio exacuat: gladiusq; ceram secã do hebescit. Quãdiu igitur solidæ partes (à quibus perficiũtur actiones) à refrigerantib. medicamentis nondũ refrixerint, tandiu animãs supsit, est necessariũ: refrigerari aũt nequeũt, prius q̃ illa subierint proprios harũ meatus, id ꝙ sua ex natura nõ possunt. Deducit qppe succos, ut causa quidẽ primaria, arteriarum attractio: ut secundaria verò & materialis, ipsorũ tenuitas: qua destituta quũ sint, frigidiora & crassiorũ partiũ medicamẽta iis opus habẽt, q̃ præbeat. Cæterũ corpora frigidiora tractũ arteriarum imbecilliorem possidẽt, medicamentorũq; substãtias cõminuere nequeũt: ꝓinde medicamẽta ipsa cunctari est necesse, ꝓcessuq; tẽporis tũ immutari, tum cõcoqui: ꝙ solet succus lactucæ: q̃ si integer ad cor ꝑveniret, non secus ac cicuta perimeret. Hæc igit & similia, nisi celeriter perimãt, nullus tandẽ effẽctus reddũtur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, iis ut tempore vires acquirant, accidit: quũ temporis spacio putrescant omnia, eoq; magis, quo fuerit humidior atque calidior locus. Meritò ergò fit, ut quæ frigore suo noxã inferũt, iis actionis celeritas ad perniciẽ ꝓficiat: quippe quæ alioqui spacio excalfacta, vim per quã agebant, deperdãt. At quib. in putredine actio cõsistit, iis tempus actionẽ adauget, quoniã & putredinem. Nullum autẽ animal interire potest, nisi cor ab agendi munere cesset: at fieri ut cesset nõ potest, citra maximam intemperiẽ. Cicuta itaq; hominẽ è medio tollit, tum ob meatuũ amplitudinem, calorisq; multitudinẽ, tum ob validã arteriarũ in attrahendo vim, usq; ad cor ipsum perveniens. Sturnos verò ob causas contrarias haud enecat, utputa quũ & retineat, & cũctet, ac sese temporis tractu concoqui, præparariq; à corde patiatur: quẽadmodũ & in ipsis lactucis accidit, quæ moderatè quidẽ sumptæ, alunt hominem: si verò quispiã expressum earum succũ largiter hauriat, nõ secus proculdubio morietur, quàm qui aut cicutã, aut papaver sumpserint. Ad eundem quippe modum cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit: sturnos autem tarditate ipsa, nutrit. Sin aũt exiguum quippiam sumatur, mortem homini haudquaq̃ inferet: id quod anus illa Atheniensis experimento docuit, quæ ab exigua cicutæ portione auspicata nullo detrimento ad permagnã progressa est copiam: adeò consuetudo videtur esse adscititia natura.

CAPUT XVIII.

Eorum ergo medicaminũ quæ frigore interimunt, nullum genere lætale est, sed sola quantitate: quũ si exigua portione sumatur, mortẽ nõ inferant. At in erodẽtibus, putrefaciẽtibus, & calfacientibus, haud ita res sese habet. Ad hæc, quẽadmodũ frigida medicamenta, nisi calorẽ offendant validũ, qui cõminuat atq; deducat ipsa, non perimunt: sic si quod cõminuit deducitq;, multò valentius fuerit, devincet prorsus, mutabitq;, ac alimento ut sibi sit medicamentum, efficiet.

CAPUT XIX.

Medicamenta calida & frigida à nobis sumunt initiũ actionis suæ, ac proinde potestate dicuntur talia.

Quum igitur medicamenta refrigerantia quadantenus à nobis accipiant suam refrigerãdi vim sicuti & calfaciendi calida (neq; enim quicquã moliri possent, absq; corporis patientis auxilio) jure potestate dicũtur frigida. Nam ut actu nos refrigerent, non prorsus ex sese obtinent. Ea propter meconiũ & cicuta, si cum modico eoq; minimè generoso vino bibantur, ocyus quidem interimunt. Si quis verò papaveris succum, quantus interficere potest, hauserit, ac etiamnũ tamẽ superstit, huic largè epotũ vinum vetus generosumq; & calidum auxiliabit. Cæterùm quod tenui pellucidaq; substantia est, colore vermiculo aut flavo, odore gratũ, quodq; multam atque mistũram postulat, id tum admodum excalfacere est natum, tum facilè undiq; per corpus universum deferri. Tale ergo natura vinũ, ætate vetus, multũ atq; impermistũ, non modò perfrigeratorum omniũ, sed eorũ etiam qui aut ex oris ventriculi, aut cordis dolore, animi deliquiũ patiuntur, præsentaneum remedium existit.

Cicuta si cũ modico & minimè generoso vino bibatur, ocyus perimit.

Vinum vetus, generosumq; & calidum, auxiliatur venenis refrigerãtibus.

Vinum refrigeratis omnibus utile, quale nam esse debeat.

CAPUT XX.

At eorum medicamentorũ quæ erosione atque putredine interimunt, pleraq; sanè perinde ut illorũ quæ potestate dicũtur calida, actu etiã calida existũt: sed idcirco nos fugiũt, quoniã aut ipsi plurimũ habemus caloris, aut crassa est ipsorum substantia. In balneo quippe urina nobis videtur frigida, quemadmodum algentibꝰ hyeme, aqua putealis, calida: cæteris aũt frigida. In summa .n. pro suo unumquodq; affectu, admota cõsuevit sentire corpora. Sic ergo si manum habens frigidã, eam in tritici acervũ immiseris, luculenter calorẽ percipies. Sin calidã nequaq̃. At si columbino stercori accumulato, potissimũ columbarum sylvestrium, manum inseras, etiamsi calidam, manifestam tamen senties caliditatẽ. Sic mysi, sori, chalcitis, ærugo, calx, aliaq; id genus innumera, si illis acervatis manũ altius injicias, protinus videbuntur excalfacere. Cæterùm si bolum ex eis unum acceperis, cujus extrema superficies ab ambiẽti fuerit refrigerata, meritò nullum percipies calorem. Quam ob rem fieri etiam potest, ut quæ respectu nostri sunt potestate calida medicamenta, ea secundum alterum animantium genus calida esse actu videantur.

Quisq; pro suo affectu admota consuevit sentire.

CAPUT XXI.

Deletereia humanæ naturæ quæ sint.

Quæ igitur nos contactu per putredinem aut erosionem enecant, ea recta quidem ratione deleteria humanę naturæ toto genere existimãtur, nõ ut refrigerantia, quantitate duntaxat. Hæc .n. interdum vincũtur, & nutrimentũ animali redduntur: putrefacientia autẽ, vel si sumãtur portione minima, omnino tamẽ corrumpũt, quòd videlicet quę putredini obnoxia sunt, calore humiditateq; putrescãt, calidus autem humidusq; sit sanguis. Proinde longo etiam pòst tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt potissi-

Putrefacientia vel si sumantur portione minima corrumpunt animal.

Xx

mum quæ crassa terrenaq; essentia sunt prædita.

Caput XXII.

Erodentia.

Interdũ aũt ipsa erodentia medicamẽta adeò exigua sumuntur, ut excerni cũ excrementis possint, prius quàm injuria corpus afficiat. Interdũ etiã q̃ illa sumpsit, opportunis remediis usus, asseritur. Nam ubi gravis ab iis noxa illata est, malum ipsum sisti nullis præsidiis potest. Cæterùm cãtharides medicamẽtis diureticis cõmodè permiscentur: sicuti alexipharmacis alia pleraq; letalia. Feruntur.n. alioqui spõte sua per urinã ad vesicam cantharides, ac sic rodendo illã exulcerãt, nisi ubi copia modica indũtur. Ex quibus patet, quæcunq; frigiditate interimũt, si exigua sumãtur, nutrire corpus posse: at quæ putrefaciendo, nequaq̃, quum naturæ humanæ adversentur.

Cãtharidas commodè misceri diureticis.

Alexipharmacis commodè misceri interdum letalia.

Cantharides vesicam exulcerant.

Caput XXIII.

Ut igitur in alimẽtis mistos esse varios sapores diximus, sic in medicamẽtis intelligere oportet, multas diversi generis mistas esse substantias: id quod invenias facilè, si consideres granum cnidium solùm hoc à cnico differre, quòd plurimũ habeat caliditatis. Porrò attractio q̃ in ipsis cernitur, à qualitatum proprietatibus, quæ sunt in substantiis, perficitur. Idcirco purgantium medicamentorum, ubi fortè purgatione frustrantur, quædam præterq̃ quòd noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum corpori præbent: alia verò in corruptionẽ ac venenum vertũtur. Omnino siquidẽ medicamentũ purgans, vel cum uno saltẽ humorum, qui in nostro corpore sunt, similitudinem habet: non autem perpetuò mista est vis virosa. Quamobrẽ nec perpetuò, licet nõ purget, injuria afficiet, verùm & concoctionem admittet, talemq; producet humorẽ, qualẽ erat natum educere.

Medicamentis multas diversi generis substantias esse immistas.

Purgantium medicamentorum discrimina.

Purgantia, ubi à natura vincuntur, talem gignũt humorẽ, qualem ductura erant.

Caput XXIV.

Pleræq; itaq; attractiones fiunt qualitatis familiaritate: ac p̃inde singulæ animalis particulæ familiare sibi alimentũ attrahũt: ad q̃ sentẽtiam sequitur, medicamenta purgantia familiaria esse purgãdis humoribus quodammodo efficaciora, valẽtioraq;: sicuti magnes ferro, quippe q̃ ad ferri naturam accedat, reperiaturq; in ferri fodinis, eiq; specie magnoperè sit persimilis: verùm fortior est quodãmodo, ut attrahere sit aptior, quàm trahi. Cnicus etiam (quem carthamum vocant) colore quidẽ pituitæ similis, calore illã superat, sic ut trahere quàm trahi sit p̃mptior. Ad eundẽ modũ granũ cnidiũ, si quando à corpore nostro vincat᷑, vice purgationis alimentũ efficit᷑: veluti veratrũ semper coturnicib. Verũ enimvero quoniam attractiones, substantiarũ similitudine fiunt, necessum est ut si q̃ purgat᷑ pituita est, id q̃ trahit sit non pituita, sed pituitosum. Differt siquidem similitudo ab identitate.

Purgantia medicamenta esse familiaria purgandis humoribus.

Magnes ferro est specie similis, eo tamen fortior.

Cnicus est pituitæ similis.

Veratrũ alit coturnices.

Attractiones fieri substantiarum similitudine.

Similitudo differt ab identitate.

Caput XXV.

Ad hæc, purgãtiũ medicamentorũ quædam jam actu possident idoneam ad attrahendum similitudinẽ: quedã ab animantis illã corpore accipiũt. Præterea in unoquoq; medicamento, permisti similibus sunt alij succi dissimiles, qui partim quidẽ medicamentosi sunt, partim minimè. Quare ubi purgationem haud assequũtur, quædam in perniciẽ, quædam in alimentũ vertũtur.

Purgantium medicamentorum differentiæ.

Caput XXVI.

Cæterùm ubi purgãs pharmacum usqueadeo invaluit, ut in vasorum ad ventrem pertinentiũ osculis mordicationem apertionemq; multã relinquat, assidueq; irritans, convellensq; corpora, vasorũ facultates dissolvat, vacuationes immoderatæ contingunt: ita, ut si quod pituitam educit medicamentum exhibitum fuerit, prima quidem omniũ ipsa evacuet᷑, dein flava bilis, mox atra, quarto deniq; loco sanguis. At si quod flavã bilem detrahat, pituita consequetur: postquam atra bilis, quartus demum reddetur sanguis. Sin atram bilem purgare sit natum, eam quidem primam eliciet: post quam, flavam: dein pituitã, ac omnium ultimò sanguinem, tanquã ex inanimis vasis effluentẽ, ut q̃ summa jam imbecillitas occupet, quæq; ad extremam osculorum apertionẽ pervenerint. Ex quibus manifestũ est, postremũ in immodicis purgationibus vacuari humorẽ qui familiarissimus est: aliorum autem singulos, prout crassi existunt, aut tenues.

Vacua... immod... quana... quomo... cidant

Sangu... cuari... ultimi... natura... liarissi...

Caput XXVII.

Quum igitur vascula non amplius in se continere succos possint, & oscula eorum reclusa fuerint, neq; irritare medicamentũ desinat, nec possit amplius familiarem succũ attrahere, necessũ est reliquos quoq;, quo diximus ordine, sequi. Fit autem orificiorum apertio, ob medicamenti violentiam, ob quam videlicet mordicatio etiã provenit. Vasorum autem imbecillitas, tum ob ingentem defatigationem, tum ob intemperantiam, quæ immodicas purgationes præcedit.

Vasoru... seratio... cillita... de acc...

GALENI PERGAMENI DE *simplicium medicamentorum facultatibus, Liber IV.*

Constat igit᷑ universas corporis partes perpeti afficiq; ab alterantibus qualitatibus, quemadmodũ lingua afficitur: sed passionum sensum nõ exactè p̃cipere: at linguã ob p̃fectionem quam habet sensus, posse naturas earũ omniũ dignoscere: tametsi passionũ similitudinem invenire sit etiam in aliis partib. universis, ac præcipuè in exulceratis: quandoquidẽ cutis duritas densitasq; prohibet, quo minus foris incidentium facultates intrò in carnẽ penetrent.

Caput I.

Sic enim & illud ab Hippocrate dictũ est, Ulceribus frigidum mordax: tametsi cuti prius q̃ exulceraretur, mordax nequaq̃ esset. Porrò quæcunq; frigus contingit, eorũ & contrahat, & condenset, & constringat substantiam, primumq; tenues tum excernãtur humiditates, sicuti ex oculis lachryma, ex naribus mucus, necesse est: postea verò etiã mordax appareat, licet alia ratione, quam in calido. Nec enim erodendo quod continuum est, sed divellendo, mollemq; substantiã in arctũ contrahẽdo, ac breviter ipsius partis cõtinuitatem per divulsionẽ solvendo, molestum, ac mordax est frigidũ. Cæterũ ut in his protinus contractionis cõdensationisq;: sic in illis quæ calore suo mordicant, dissolutionis & fusionis sensus percipitur. Ad hæc, in refrigerantibus quidẽ utcunq; tardior est atq; cunctantior mordacitas: in excalfacientibus verò quàm celerrimè penetrat.

Vlceribus frigidũ mo...

Frigidũ ratione mordax.

trat. Quam ob rem medicaminũ mordicantiũ, alia sanè calida facultate, alia necessariò sunt frigida. Atq́ moderatè calida sunt, quæq; temperata potius quàm calida dici deberẽt, ut poculum atq; balneũ, dum mediã temperiẽ sortiuntur, nobis grata & amica existunt. Funditur enim per ea, quod in corporibus nostris constiterat atq; concretũ fuerat, unde animantibus voluptas maxima oritur. At si quis in eis immoret᷑ diutius, sensim quidẽ & ipsa molesta evadunt, idq; nõ quòd mordicatione infestent, sed quòd substantiã nostram solventia digerentiaq;, deliquiũ animi, ac tandem mortẽ inducãt. Quæ autem his calidiora sunt, secant, distrahuntq; substantiã: quare necessariò mordacia videnť, ut tum aqua fervens, tum ignis. Igitur subjectam materiã contrahere condensareq;, frigidi semper est propriũ: fundere autem atque liquare, calidi: utriusq; verò immoderatius aucti, communis est mordicatio. Verùm quæ à summa frigiditate, aut caliditate absunt, minimè cutem mordicant. Plurimum aũt ad id genus affectiones facit essentiæ medicamẽtorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidẽ frigida quæ tenuiũ partiũ sunt, quum magis in profundum transeant, vehementius mordicant. Calida verò quæ crassarũ sunt partium, quoniã plus ulcerant, vehementius idcirco affligunt. Tenuiorum itaq; partium aër est: crassiorum terra: medium eorũ tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma: terra autem pruna: at aqua vehementem sanè caliditatẽ recipit, sed nec flamma, nec pruna, propter innatam humiditatem, efficitur. Siquidem flamma & pruna ignis sunt genera: ignis autem omnis, calidus est & siccus: aqua sicca ut sit, fieri nequit. Nullum autem est adeò calidum pharmacum, ut flamma, aut pruna, aut aqua fervens. Procedit tamen usq; ad ustionẽ ipsa medicamentorũ caliditas, ubi in crassa consistit essentia. Quæ verò subtiliũ partium sunt calida, nonnunquam omnino nõ mordicant, sed calfaciunt duntaxat. Est ubi mordicent, non tamen urant.

[margin:] ...rdicantia sunt ...ultate ca... a, alia fri... ...a.
[margin:] ...densare ...teriam ...di semper est pro...m. ...nare est ...rium ca...
[margin:] ...accensus ...amma. ...ra accen... ...t pruna. ...genera ...t flamma ...runa. ...a esse sic ...n potest.

CAPUT II.

Porrò quæ celeriter in tenuia solvũtur, tenuiũ dicuntur partiũ: quæ id perpeti nequeunt, crassarum. Quòd ergo ea solvantur, calor animalis, cui applicantur, est causa: quòd in tenues crassásve partes comminuantur, id à propria natura obtinent. Quocirca refrigerantiũ medicaminum ea quæ crassarũ sunt partium, mordicare nequeunt, quòd extimam cutis superficiem penetrare non valeant. At quæ tenuiũ sunt partium, maximeq; si inæqualem temperiẽ sortiantur, valenter mordicant. Sed suprà demõstratum est, inæquabilia esse propemodũ omnia: ubi ostenderemus, & in vino, & in oleo, quatuor reperiri succos diversos, in summaq; universa medicamenta facultatibus contrariis constare. Enimverò acetũ, tametsi ingenitã vini caliditatem amiserit, ex putredine tamen sibi aliam adeptũ est. Quippe vinosæ vini partes, dum ipsam in acetũ transit, refrigerantur: at aqueum recrementũ putrescens, ascititia caliditatẽ acquirit, veluti quæ putrescũt omnia: fitq; acetum quiddã ex contrariis facultatibus mistũ, partim refrigerantibus, partim calidis: sicuti ustorũ lignorũ omnes cineres, qui ex adustione nõ nullas partes igneas conservant, quas macerati postea solent in aquam deponere. Hanc enim aquam marinæ & muriæ per omnia correspondentem, vulgò lixivium appellãt. In universum autem, quod tantùm est acidũ, quicquid id fuerit, planè frigidum est, eoq; uti cõtra omnes calidos affectus cõmodissimè poteris, ut omphacij succo. Qui quidem quũ omnino acidus sit perfectè etiam refrigerat, uniceq; ardoribus ꝓdest, inimicus affectionibus frigidis, quemadmodũ omnia exquisitè refrigerãtia. Ea aũt quę quũ acida sint, habent etiam saporem quendã acrẽ permistum, qualis planè inest aceto, haud dubiè non nihil caliditatis possidẽt. Verùm si frigiditati astrictio cõjuncta sit, aliud est frigiditatis genus. Quippe acida frigiditas tenuium est partium: at astringens, crassarum.

[margin:] ...uium & ...arũ partes ...qua es... ...cantur.
[margin:] ...dicare ...valeant.
[margin:] ...icamen... ...nia fa... ...tib9 con... ...contra...
[margin:] ...um ex ...rariis fa... ...tibus ...t.
[margin:] Lixivium.
[margin:] Acida omnia sunt frigida, quatenus acida.
[margin:] Omphacij facultas.
[margin:] Acida frigiditas tenuiũ est partium.
[margin:] Astringens frigiditas crassarum est partium.

CAPUT III.

Non igitur sola ratione per methodos logicas nos exerceri oportet, sed exercere etiã sensum in saporibus singulis: quod fiet, si omnia ea sedulò experiamur lingua, quæ namquãq; qualitatem præ se ferunt manifestissimam. Ut, si acrimoniã cogitatione complecti velis, in allio, cæpis, atq; his similibus, ea sæpe gustando te exerceas oportet. Sin astrictionem, in galla, rhu, & similibus. Si amaritudinem, tum in nitro, tum felle. Si qualitatem saporis expertem, in aqua immuni ab omni qualitate ascititia. Nam hinc exorsus, promptius ad aliorum obscurorũ omnium saporum cognitionem pervenies.

[margin:] Sensus quo pacto exercere debeamus.

CAPUT IV.

Sin aũt qualẽ præbet sensum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re aliqua sicca invenias, ea nimirũ medium constitutionem sortietur, aut certè ad frigidius paululùm inclinabit. Quòd si talis quum sit in caloris & frigoris differentia, insuper consistentiã nacta sit siccam, terrestris sit, ac citra morsum desiccet, est necesse. Atq hujus generis medicamẽta omnia, medici appellant emplastica.

[margin:] Emplastica medicamenta quæ dicantur.

CAPUT V.

Duplex autem est emplasticorum natura: altera exactè terrea & sicca: altera viscosa quidẽ omnino, sed ex aqua & terra, & plerũq; etiam aëre, commista, sicuti oleum dulce. Hoc siquidem ex aërea, terrea, aqueaq; essentia cõflatur. At ovi albumẽ, ex iisdẽ quodãmodo, sed magis terreũ est oleo. Quin & quod lactis est caseosum, emplasticum quoq; est: & suillus adeps. Nam tauri, & hirci pinguedo, acrimoniam & multam, & igneam possidet: bovis itẽ, ovisq; adeps acris existit. Porrò anseris & gallinacei calidior est pinguitudo, & siccior quàm suum: necnon subtiliorũ partiũ, & minimum terrestris, sicuti & avium omniũ. Quæcunq; ergo pinguedines nullum ullam nactæ sunt acrimoniam, emplasticæ illinendi poros possident facultatẽ, eamq; tantò efficaciorẽ, quantò sicciores, magisq; terrenæ fuerint. Hujusmodi enim est cera elota, quæ ex melle tũ aquosiore, tum minimè mordaci conficitur.

[margin:] Emplasticorum natura duplex.
[margin:] Olei partes.
[margin:] Adipis differentia.
[margin:] Cera elota est emplastica.

CAPUT VI.

Astringẽtia porrò terrena sunt, & crassa corporis consistentia: qualitate verò frigida. Acida autem, tenuitate pollent corporis, sed perinde ut astringẽtia refrigerant. Etenim arborũ fructus, quotq; nobis, ubi maturaverit, dulces apparent,

[margin:] Astringentium natura.
[margin:] Acidorum natura.
[margin:] Fructuum sapores.

nuper enati, acerbi siccique sunt cõsistẽtia: progressu verò tẽporis, humidiores reddũtur, acqrũtq; ad acerbitatem, aciditatẽ quandam: quam exuẽtes sensim, postea dum perficiuntur ac maturescunt, dulces evadũt. Sunt qui nõ in arboribus, sed postea quàm repositi aliquandiu fuerint, dulcedinem indipiscantur. Alij nõ intervenientẽ aciditate, paulatim in dulcedinẽ transeunt. Omnes tamen coquũtur & maturescunt calido: quod quidem duplex existit: alterũ nempe & ꝓprium, & cuiq; ingenitum: alterum externum, à sole videlicet, sed naturæ ipsorũ conveniens & familiare. Si igitur quum initio acerbi essent, tẽpore maturescentes dulcescunt, sequitur ex calore ipsis provenire dulcedinẽ: acerbitatem verò aciditatẽq;, ex frigore. Ad hæc etiam, initio quidem lignosi quũ sint, necnon sicci & acerbi, postea verò humore adveniente reddantur acidi, palàm est, saporem acerbum acido magis terrenum existere. Quinetiam, si ab acerbo sapore manifestè linguam cõtrahi, siccari, asperariq; contingit (quæ unius frigiditatis sunt opera) liquet planè frigidum esse saporem acerbum. Quoniam verò inæquabiliter etiã desiccat (id enim est quod exasperat) fuerit utiq; omnino etiam terrenus: nam aqueus, omnia æquabiliter penetrat. Præterea, velox quidem acidorũ saporũ transitus in partib. fit sentientibus, acerborũ autem tardus: tum acida quidẽ in alto magis agere apparẽt, in superficie autẽ acerba. Quæ omnia, crassarum esse partium acerba indicant: acida verò tenuium. Cæterùm utraq; dicuntur astringere, tum quæ acerba sunt, tum quæ austera: sed in majoris minorisq; ratione differunt. Insunt autem ipsis medicamẽtis qualitates complures, non diversę modò, sed pugnãtes etiam, atq; interim subcontrariæ. Quare ubi astringentiũ (exempli gratia) diligẽter explorare actionẽ contendis, ea tantùm disquiras, quæ gustui exquisitè acerba videntur, nullamq; saltem manifestam habẽt qualitatem admistam. Quæ quidẽ ubi nactus fueris, tum in optima sanorum corporum constitutione, tum in affectibus simplicissimis, de illis facies periculum. Nã si corpus sanum manifestè cernatur refrigerare, & calidis ꝓsit affectibus, intrepidè sanè poteris de astrictione ipsa, ꝙ refrigeret, pronũciare. Sin cõtrà appareat, taleq; medicamen acerbũ in illis conspicuam caliditatem inducat, calidũ natura putandũ est, in cęterisq; saporib. pari judicio experiundum. Ego verò, etsi facultates medicamẽtorum, vel citra sapores, sola experientia noscũtur, usus tamen prædicta methodo, omne exquisitè astringẽs, frigidum perpetuò comperi: nonnullaque modicè dulcia, aut amara, aut acria, simul cũ astricti[illegible]sum expertus etiã apertè refrigerantia. Item quæ astringunt pariter atq; acida sunt, ea quoq; manifestè refrigerare experientia didici. Sola verò dulcia omnia pro dulcedinis modo, protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia sunt, nullum omnino est frigidum. At amara omnia, calidam possident facultatem.

Fructuum differentia.

Fructus omnes coquuntur, & maturescunt calido.

Calidum duplex.

Acerbus sapor acido magis terrenus existit.

Acerbus sapor est frigidus.

Acerbi et acidi saporis discrimen.

Astringens omne exquisitè, esse frigidum.

Dulcium esse nullum frigidum.

Amara omnia calida.

Caput VII.

Acerbũ corpus exolvi tripliciter.

Austerus igit᷑ sapor, exolutus acerbus est. Quũ autem corpus acerbum, terreum sit atq; frigidũ, tripliciter necessariò exolvitur: nẽpe aut incalescens, aut humescẽs, aut utrunq; simul perpetiẽs. Si ergo incalescat duntaxat, solidam dulcedinẽ contrahat, qualis castaneis inest. Sin tantùm humescat, si quidem ea crassarum sit partium, & aquea humiditas, austerũ evadet: sin verò aërea, acescet. Si pariter humescat & calfiat, humiditate quidẽ aquea, in dulcedinem: aerea verò transibit in pinguitudinẽ. Ac sanè secundum propositarum qualitatũ misturas, varias fructus mutationes sortiunt᷑. Cæterùm acerbus ad extremũ perseverat fructus ilicis, arbuti, fagi, & corni. Acerbus simul & dulcis, myrti fructus est, piri agrestis, & roboris. Austerus unà & dulcis palmarũ fructus. Pinguis exactè, tũ fructus, tũ succus oleæ.

Acerbitati[s] in alias qualitates mu[ta]tio.

Saporum [dif]ferentia in varijs fructibus.

Caput VIII.

Quicunq; ergo fructus oleosi dũtaxat sunt, edendo ii sunt, & dulces. Quib. verò alterascentibus amaror advenit, ii edi non possunt. Quippe amarum omne edi nequit: taleq; efficitur à caloris excessu. Verùm dulce omne calidũ ne, nec immodicè calorẽ nostrum exuperat, sed inter limites se continet fundentis, lævigantis, mollientis. Quũ autem quædam sint quæ una, quæda quæ duabus in sese qualitatibus & agunt & patiunt᷑, quædam vérò etiã totis substantiis suis: in horũ certè numero medicamenta nõ pauca ponũtur, sicuti & nutrimẽta universa: quorũ duplex est genus. Siquidẽ quædam sunt pinguia, ut ipsa pinguedo: quædam dulcia, magis minùsve, ut omnia illa quibus nutrimur.

Fructuũ q[ui] nam sint [olio]sci, & qui [mi]nimè.

Amara e[di] nequeunt.

Dulcis sapo[ris] natura.

Nutrimen[to]rum dupl[ex] genus.

Caput IX.

Est tamen & pingue ipsum, & quicquid nutrit, dulce. Nam quũ nutritio evacuati repletio fit: quod evacuatum autem est, familiare & benignum esset: certè etiam id ꝙ nutrit, familiare, jucundum, & amicũ sit est necesse: ac proinde calidum modicè, respectu illius ꝙ nutritur. Sed in hoc non parva est majoris minorisq; ratio: quandoquidem nec ad cibos accedimus exactè secundum naturam affecti. Corpus siquidem eorum qui cibos appetunt, sit duntaxat inanitum oportet, si absoluti futuri sint familiaris ipsorum qualitatis cognitores. Nã si præter id calidiores ꝗ cõveniat, aut frigidiores evaserint, non solùm quæ nutriant, verumetiam quæ refrigerent aut calfaciãt, postulabunt. Quocirca cibi quoq; illis aliàs alii jucundiores vidẽtur. Nam quum duplex sit genere jucundũ: alterum quod impleat id quod vocuatum est, cujusmodi est nutrimentum: alterum ꝙ medeatur ei quod alteratum est, id quod medicamentum existit: evenit utiq; cibis, ubi nõ modò vacuatis exhibentur corporibus, sed etiã qualitate aliqua mutatis, ut duobus nominibus delectent, ut cibi scilicet, & ut medicamenta Quamobrem nec eduliorum nec medicamentorum una est animantibus omnibus species: siquidem pro sua unaquaq; familiari substantia simul & affectione, tum delectantur, tum juvant᷑ ab utrisq;. Sed si hæc sic habent, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoq; erit calidũ: quod dulcius, tantò nimirum erit calidius, quantò videlicet dulcius: sin ad immodicũ recidat calorẽ, nec ejusmodi dulce erit, sed jam apparebit amarum.

Nutrimen[tum] omne esse dulce.

Nutritio quid.

Nutrimen[tum] esse medio[cri]ter calid[um].

Iucundum esse duplex genere.

Caput X.

Etenim ut à moderato calore bifariã cuiq; corpori dulcedo provenit: partim .n. sunt proprio & insito

Dulcedo moderato [ca]lore pro[venit].

& insito calore dulcia, partim verò ascititio: ad eundẽ modum amara. Alia nanq; sunt, quæ suapte natura excalfaciũt: aliis aũt id accidit ab acquisititio calore accensis. Porrò dulcia omnia ꝓximè accedunt ad naturam eorum quibus apparent dulcia: idq; aut ꝓprio calore, ut mel: aut acquisititio, ut sunt omnia quæ ab igne præparantur. At mustum non suo modo, sed etiam ascititio calore dulce esse videtur. Siquidẽ haud parũ veluti ardoris ex solari calore tũ acinis, tum aliis inest fructibus, à quo id quod illis aqueũ ac veluti semicoctum inest, ad concoctionẽ ducitur. Nam ex quibuscũq; pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus atq; mustum fervescere deprehendes: tanto tamen fervoris discrimine, quanta erit unius fructus ab alio in calore diversitas. Cæterùm ubi quod semicoctum erat, transmutatũ jam fuerit, evacueritq; is q excitabat fervorẽ calor, jam tum deniq; syncerææ succorũ proprietates cernuntur, propriaq; vinorum natura agnoscitur. Jam verò quæ inveterantur vina omnia calidiora redduntur: ac primùm quidem quandam dulcedinem acrimoniamq; asciscunt: quæ verò prius inerat illis astrictio, austeritasq;, tempore ipsam deponunt. Dein rursus acrimonia increscente, dulcedinẽ indies abjiciunt, paulatimq; amarescunt. Unde constat, dulce esse calidius austero, sicuti & dulci amarũ. Atqui si verũ est dulcedinẽ ꝓvenire à moderatione caloris, patet astrictionem à frigido vincente perfici.

CAPUT XI.

Ut igitur vinũ acerbum, tempore dulcius primùm, mox acrius amariusq;, ultimò verò planè amarum naturaliter redditur: ad eundem modũ quod veluti rigorem præter naturam perpessum est, protinus acidius efficitur: ac si ꝓrsus refrigeretur, acescit penitus. Præterea ꝙ in vindemia ipsa per assiduã pluviam, aliena humiditate fuerit imbutum, levi occasione acescit. Cõtrà verò accidit iis quæ talia quum sint, igni admovẽtur: nam & protinus, & ꝓgressu temporis dulciora reddunt͛: tandemq; si perduraverint, aliis similiter amarescunt. Quum itaque omphax sit acida, uva verò dulcis, ac fructibus omnibus maturatiõ à solari calore proveniat, planum est, imperfectius & frigidius esse quod acidũ: ꝑfectius verò & calidius, quod dulce fuerit. Cæterùm diversis viribus acetum atque succus omphacis constant. Nam acetum proprio quidem vini calore, est frigidum: ascititio autẽ, contractoq; ex putredino, calidũ. At omphacis succus calorẽ non habet, ac proinde nec acrimoniã. Præterea omphacis succo acetum tenuius est. Quamobrem frigiditas quæ ab aceto infligitur, excellit eã quæ procedit à succo omphacis, idq; & vehemẽtia, & mistione. Nam tametsi succo omphacis ne minima quidẽ caliditas insit, aceto autẽ acrimonia quædam excalfaciens: hæc tamen satis non est, ad superandam ab aciditate provenientem frigiditatem: sed potius veluti sternẽs viam, atq; aperiẽs meatus, illius celeritatẽ promovet. Caliditas siquidem quæ à præcedente aceti acrimonia orit͛, protinus à frigore insequẽtis aciditatis extinguitur, ita ut multò major ex aceto frigiditas percipiat͛. At hæc aũt, si pari mole acetũ melli permiscas, aceti frigiditas superabit mellis caliditatem: eoq; magis, quo fuerit major aceti copia. Quòd si multò plus mellis quàm aceti indideris, parẽ calorem atq; frigiditatem in ea mistura comperies. Siquidẽ multis numeris acetum plus ab iis quę moderatè sunt calida, ad frigiditatẽ recessit, ꝙ mel ad caliditatem. Porrò omphacis succus, q & ipse (ut omnes fructus in primo sui ortu) est acerbus, ad ardentia hypochondria longè prẽstitior est, quàm acetum: quòd nec violentiam, nec ferientem, nec mordaci calori junctam frigiditatem sortiatur.

Acetum magis refrigerat quam mel calefaciat.

Fructus omnes in prin. sui ortu esse acerbos.

CAPUT XII.

Porrò quòd vina quædã invalida Vere atq; æstate acescant: quodq; vehemẽtius mota, in meridianisq; locis reposita, idem etiã patiantur: cõtrà verò hyeme atq; versus aquilonem defossa, integra & secundũ suas vires servẽtur: nonnulli à calore nasci aciditatem existimarunt. Se autẽ ij falsos esse deprehendent, ubi viderint nõ calida & vetera vina, sed quę principiò sunt frigidiora, sic per calorem acescere.

Vinorũ quænam acescãt.

CAPUT XIII.

Persimile autem quid vinis accidit, quæ natura frigidiora aquosioraq; sunt, quale flãmis exiguis & imbecillis. Quippe si eas ad fervidũ solẽ exponas, ꝓrsus obscurari, aut etiam extingui conspicis. Quòd si valido etiã flatu concutias infirmã ac parva flammã, citius illã extinxeris ꝙ inauxeris. Natura enim infirma, validũ nec motum, nec calorem sustinet. Cæterũ multis in locis fortiora vina ex industria commovent & transportant, necnõ soli exponunt, & calfaciunt, ac denique ad meridiẽ obvertunt cellas, ut citius sic maturescant, & potui idonea evadãt. Nam ꝙ multo tẽpore aliis, hoc iis quę sic excalfacta sunt, brevissimo accidit. Quemadmodũ igitur exercitia valida & sol, calida & robusta corpora, etiã validiora efficiunt: prosternunt autem, digerunt, & refrigerãt quæ non sunt eiusmodi: sic vina natura calida, motus veluti ventilãs, sol excalfaciens, flammæq; juxta ardentes, celerius concoquunt: quæ verò frigidiora & aquosiora existunt, eorũ arguũt omnia id genus imbecillitatẽ, celeriusq; perpeti cogũt, ꝙ alioqui post passura essent: quũ nimirũ res quælibet in ꝓpria natura servetur calore ꝓprio: corrũpatur autẽ ab immoderatione extrinseca, nõ minus caloris, quàm frigiditatis.

Flammulas extingui à fervido sole.

Infirma natura validũ neq; motum, neq; calorem sustinet.

Vina calida à quibus concoquantur celerius.

Calore proprio servantur singula, corrumpuntur contrario.

CAPUT XIIII.

In universum aũt aciditas nascitur calore qdẽ mutante, non aũt vincente sive alimentum, sive medicamentũ: quemadmodum videre est in acidis ructibus, qui à semicoctis cibis oriuntur. Quod autem opus sit calore alterante, argumẽto sunt lac, & ꝑtisanę succus, quę tempore æstivo citius acescunt quàm hyeme. Quum enim sapores acidi sint essentię simul tenuis & frigidę, quẽadmoduu constitutio borealis, nasci certè sine calore nõ possunt, sicuti nec ille ipse aër: ac proinde licet frigidi sint omnes sapores acidi, nullũ tamẽ eorũ quæ extremè refrigerando enecant, acidum est. Exploranda porrò acidi saporis natura est in oxalide & oxylapatho, ut in quib. reperiatur maximè syncerus & simplex. Etenim ꝙ propriè in saporib. appellat acidũ, à sola lingua percipi potest, sicuti & acre: cæterùm quod utrique est cõmune, nempe mordacitas, etiã à tactu sen-

Aciditas unde oriatur.

Acidi sapores sunt essentiæ simul tenuis & frigidæ.

Acidus sapor syncerus in oxalide & oxylapatho reperitur.

Generationes omnium corporum ex quatuor elementis constare.

titur. Porrò ex quatuor elemētis impari mistura coeuntibus, particulatim omnium corporũ constant generationes. Ex ea autem imparitate perficiũtur proprietates corporum particularium. Quippe ex elementorum inęquali mistura, plantarum: ex plãtis autem, animalium proprietates oriuntur. Ac trãseunt sanè quædam protinus in se mutuò: nonnulla mediantibus aliis: veluti terra in triticum, hordeum, & alia id genus: rursum horum singula in carnem humanam: quum tamen ipsa terra caro ut fiat sit impossibile, transiliendo eam quæ in medio est mutationē. At eorum quæ in sese mutuò transeunt, quædam celerem, quędam diuturnã alterationē obtinent. Verùm quæ maximè sunt inter se similia, celerē: quę dissimilatio, tardiorem. Lingua igitur exactissimo sensu prædita, oẽs qualitates dijudicat, necnon familiaria & similia, ab iis quæ sunt contraria discernit. Cujus usus gratia in hanc solã particulam complures nervi inseruntur: quũ in aliarum singulas inseratur aut unus tantùm, aut alter, nec is magnitudine insignis Quum igitur quædã naturæ nostræ magis sint familiaria, q̃dã minus: atq; hæc quidē tēperamento huic, illa aũt illi: necessariò plures qualitates ipsius gustus existunt. Cæterùm omnium quæ nutriunt cõmunis dulcedo est: quandoquidem quicquid nutrit, necessariò plus aut minus sit dulce oportet. Quæ verò nõ nutriunt, ea aut nõ dulcia, aut salsa esse, est dicendum. At verò id quod cuiq; rerum familiare est, unum est: nam & natura eius una: quæ autem aliena, complura, partim plus, partim minus à substantia eius dissidentia. Porrò quæ dulcia simul & acerba sunt, ea crassioris essentiæ sunt, & temperaturæ frigidæ. Quæ acida simul & dulcia, tenuiora sunt quàm acerba, refrigerãt tamē & ipsa. At amara, calida sunt: sed acria his calidiora. Nutriũt ergo hæc omnia, si junctã habeãt dulcedinem. Per se autem nullum dictorum nutrit, quorum saporum mistiones minimè quidē fiunt subitò: sed in alteratione cõsistunt. Nam iis quæ à natura mutãtur, sensim fiunt alterationes. Sicuti igitur quod est summè dulce, aptum esui est: quod verò exquisitè amarũ, ineptum esui: ita quæ in medio sunt eorum, nutriunt quidem, verùm minus quàm dulce. Eadē ratio est in cæteris qualitatibus: siquidem præter dulcem, nulla nutrire potest. At elemēta multò sanè etiam minus nutriunt, nullamq; gustui qualitatem offerunt.

Similium faciliorem esse transitum in se invicem.

Lingua facultas.

Lingua cur plures nervi tributi.

Dulcedo est communis omnium quæ nutriunt.

Familiare cuique esse unicum: aliena autem, plura.

Acria amaris calidiora.

Elementa nec nutriũt, nec ullam gustui qualitatem offerunt

Caput XV.

Sed quemadmodum edulia quæ nutriendorũ naturæ quam simillima sunt ea & dulcedinē præ se ferunt, nec ullam præparationem requirũt: sic quæ temperaturam nacta sunt remotiorem, alia condimentis, alia coctione, alia utroq; indigēt. Etenim condimenta, quũ ex se edendo non sint, suavitatem tamen iis quæ per ipsa præparantur, cõciliant, quòd illa reducant ad medium. Apparet etiam natura calidi, quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atq; in aliã mutare speciē. Quædam tamen suaviora, quædã insuaviora igni applicata redduntur: sicuti & quædam longo tempore, quædã minimo, ut coquant, indigent. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis similia sunt, ea vel citra coctionem, aut præparationem, jam dulcia apparent. Quæ verò dissimilia existunt, omnia insuavia sunt, anteq̃ præparentur. Atq; ea quidē quæ nimis calida sunt, frigido corrigi debēt: quæ verò impensè frigida, calidorum mistura obsoniorum, & igni. Ad eundē modũ humiditate, quæ terrea sunt & sicca: siccitate, quæ humidiora sunt quàm expediat. Maximam eorum quæ dicta sunt, faciet fidem, quæ in ore fit transmutatio. Nam qui plusculũ sustinuerunt jejunium, iis saliva salsa redditur: qui verò plurimũ, amara. Sic etiam universum corpus biliosũ redditur. Est aũt ipsa flava bilis amara: atra autem, acida: sanguis q secundum naturã est, dulcissimus. At pituita linguam contingens, nunc dulcis, nunc acida, nunc salsa videtur.

Condimentorum usus.

Alimenta temperata quomodo corrigenda.

Humores in corpore sunt sapores.

Caput XVI.

Nihil igitur mirum, nec cur rerũ omniũ dulcissimũ mel, succũ generet amarissimũ: nec cur id maximè ætate florentibus & calidis natura, & febrientibus accidat. Nam ut foris quum plusculum igni admovetur amarũ efficitur, ad eundem modum in animantium corporibus, ubi syncerũ validumq; nactum calorem fuerit, biliosum succum procreat. At in temperaturis & affectib. frigidioribus, facilè in moderatum sanguinem vertitur. Nec verò ab alieno tãtũ calore, sed à suo etiã proprio, mel amarũ temporis spacio reddit*r*. Porrò lac, etiamsi gustũ sit dulce, ex se tamen nũquam amarũ efficitur. Vincitur .n. in eo caliditas à frigiditate, ac proinde acescit repositũ. Constat autē ex tribus substantiis, qualitate diversis: prima quidem crassa, ex qua caseus cõficitur: secunda pingui, ex qua butyrum: tertia aquea, quã nominamus serum. Ex quibus pinguis quidem, maximè temperata est: crassa verò, paululũ ab ea declinat: excrementum autem illud seorsum, frigidum est & humidum. Si igitur gustari lac posset, ubi in ventre & per venas concoctũ est, ipso melle dulcius inveniret*r*. Nam quod foris & ex sese mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Et quum admodum ingens calor in animante extiterit, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam deperdit mel. Rectaq; id ratione evenit. Etenim quod summè dulce est, ac proinde nihil apponi ad ejus dulcedinem potest, id ut in cõsequentem verti pergat qualitatem est necesse. At cui quid deest, id per concoctionem acquirit. Verùm hac ubi cruditatem in vētre perpetitur, in frigidiori q̃dē acescit, in calidiore nidorosum amarũq; efficitur: nunq̃ autem inter coquendũ mel aciditatē contrahit. Porrò utraq;, tum quod acidum est, tum quod amarum, linguam mordicant. Cæterùm mordacitas ipsa, à tactu propriè, non à gustu sentit*r*: tribusq; istis saporibus, acido, amaro, & acri, est mordicatio communis: verùm acido quidem, ut frigido simul atq; subtili: amaro verò & acri, ut calidis.

Mel quibus in bilem vertatur.

Mel plusculum igni admotum, amaricat.

Mel temporis spatio amarescat. Lac nunquam amarũ fit.

Lac ex tribus substantiis constat.

Lac incidens in ventre ingentem calorem, tantam dulcedinem contrahit quantã amittit mel.

Lac quomodo in alienam qualitatem mutetur.

Mordicatio acido, amaro, & acri saporibus est communis.

Caput XVII.

Quòd sapor acer sit calidus, non est cur in demonstrando sim anxius: quandoquidē id nemo addubitat: & evidentia sensus, demõstrationis fidem prævertit. Porrò quæ ex acrib. idonea sunt esui, dulcem quandam, etsi obscurã, necessariò habēt qualitatē admistam. Proinde multis ipsorum ꝓ obsonio utimur: multis verò ut cõdimentis tantùm: at ut cibo, ipsorũ omnino nullo, idq; ob virium vehementiã. Eorum autem quæ non eduntur,

Acer sapor est calidus.

Acria esculenta necessariò habent admistã dulcedinem.

[..]rium me[..]aminum [..]ferentia.

eduntur, alia mortifera sunt, alia simpliciter medicamẽta: omnia* tamẽ cuti nostræ imposita, celeriter ulcus moliuntur. Sunt & quæ ne gustare quidem audeas, cujusmodi sunt cãtharides, thapsia, & ea quæ erosione aut putrefactione interimunt. Multa verò etiã ipso statim odore pugnantiam cum homine indicãt: veluti & hæc ipsa quę nunc diximus, & ex summè refrigerãtibus, cicutæ, papaveris, mandragoræ, lycopersij, & hyoscyami succus. Terminus autẽ sive finis saporis amari, est abstergere: acris verò, urere: at dulcis, nutrire: ubi in sua q́sq; natura absolutus fuerit, hoc est, minimè alienis qualitatibus offuscatus. Porrò quod in ulceribus nati sunt præstare amari sapores, id ipsum assumpti in corpus efficiunt. Abstergunt quippe & expurgant, quæq; in venis est crassitiem incidunt. Quamobrẽ menses movent, educẽdoq; ex pectore & pulmone puri auxiliantur: comitialiq; etiam competunt morbo, si modò naturã deleteriam nõ habeãt. Iis tamen qui sanguinem expuũt, sunt noxii. Aristolochia autem, iris, & panax, adeò amara sunt, ut proximè ad saporem acrem pertingãt: ob idq; nec abstergãt tantùm, sed etiam exedant et mordicent. Staphis agria etiã, nihil ab istis amaritudine vincitur, estq; jam adeò & acris & calida, ut non modò sordem ulceribus auferat, sed ipsam etiã carnem colliquet.

Caput XVIII.

Igitur sapores acres, primùm exactè esse calidos dicimus: dein exedẽtes, vrentes, crustam molientes, & colliquantes, si vel ipsi cuti imponantur. Nam intra corpus assumpti, si quidem tota substantia animanti adversentur, ipsum putrefacientes corrumpunt: sin verò caloris immoderatione duntaxat, si crassæ sint essentiæ atq; terreæ, interna exulcerant: sin tenuis, urinam atq; sudores promovẽt, in summaq; incidendi & digerẽdi in halitũ obtinent facultatẽ. Ex quo genere quidam tum expuitionib. ex thorace, tum mensiũ motibus auxiliantur. Nec verò sola vehemẽti caliditate ab amaris acres sapores differunt: sed q̃ amari omnes non modò calidam habeant facultatem, sed etiã siccã & fuligini assimilem: nimirum à dulcib. excalfactis & exiccatis suam suscipientes generationẽ: acres autem, quicunq; amari non sunt, admistã nullam humiditatẽ sortiantur: quo fit, ut ejusmodi corporum à nobis non pauca esitentur. Cæterùm astringentib. medicamentis non parum tenuiora sunt medicamenta amara: acribus verò, crassiora. Quare nec facilè crassos viscidosq; humores p̃transeunt, veluti ea q̃ tenuiori essentia sunt prædita: nec ad incidendum inepta sunt, perinde ut crassiora. In medio siquidẽ sint utriusq; excessus oportet, quæ incisura sunt. At verò ferro lapidiq; ignito, ea quæ per erosionẽ interimunt medicamenta similia sunt: quæ à corporis nimirũ calore huc perducuntur: veluti chalcitis, misy, sori, arsenicũ, hydragyros, lithargyros, & alia innumera. Crassarum enim sunt partiũ id genus omnia, & potestate calida: proindeq; temporis spacio accensa, per eam quæ ab animante proficiscitur mutationẽ, non aliter quàm lapis ferrumq; ignitum, ventrẽ tum exulcerant, tum exurunt: quũ scilicet in corpus distribui præ gravitate nõ possint. His tamen tenuiora sunt, calx, cantharis, lepus marinus: necnõ aristolochia, & iris: quæ quidẽ hæc ultima duo, & magis sunt illis acria, minimeq; deleteria existunt. Cantharis autẽ modicè sumpta, quibusq; oportet admista, nõ modò nihil offendit vesicam, sed renes etiam expurgat.

Cantharis commodè exhibita, expurgat renes.

Caput XIX.

Quòd itaq; amarus sapor siccis temperie corporibus insit, hinc colligere est, quòd & minimè omnium amara putrescant, minimeq; tum vermes, tum animalcula illa, quæ in radicibus, herbisq; & fructibus putrescẽtibus oriri solent, producant. Maximè nanq; videmus in humidis nasci corporib. vermes ac putrilaginẽ. Quamobrẽ quæ exactè amara sunt, animantibus propemodum universis sunt esui inepta: quũ nimirũ animal omne sit humidum. Porrò absinthium non solũ amarũ est, sed astringit: marina verò aqua, salsa potius est, quàm amara. At aqua quæ est in lacu Syriæ Palæstinæ, quẽ alij vocant mare mortuum, alij stagnum bituminosum, alij deniq; Sodomenum, gustantibus nõ salsa modò, sed amara videtur: estq; adeò gravis & corpulenta, respectu aliarum, ut ne si coneris quidem insiliens, in ꝓfundum deferri possis. Inest enim ei salis substantia admodum gravis & terrea: ac proinde tantò est aqua quæ in eo lacu est, marina gravior, quantò marina fluviali. Poteris aũt ipse aquam marinã efficere, colliquato sale in aqua fluviali: cognoscereq; simul quantò gravior reddatur aqua ejusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum jam invenerunt moderatã ad saliendũ conficiendi salsuginẽ, si in ea ovũ natare videatur. Quòd si decoquere salsuginem ipsam velis, protinus amarior reddetur. Nam quicquid salsum plusculum excalfeceris, amarum evadet. Ergo in eo Syriæ lacu, quòd nimirum aqua quę in eo est amaricet, nullum neq; animal, neq; planta inesse conspicitur. Imò quũ duo in eum longè maximi fluvij confluant, pisciumq; copia scatẽtes, præcipuè qui prope Jerichontẽ fluit, quem Jordanem appellant, nullus omnino piscium fluviorum ostia excedit: & si captos quis in lacum injiciat, celeriter eos mori cõspicit: adeò est omnibus tum hominibus, tum plantis adversum, quod amarum existit. Omni autem sali obscura quædam astringendi vis inest, qua eas quæ condiuntur carnes constringit ac densat, potissimum ubi durus, & minimè fragilis fuerit. Talis est exactissimus q̃dem fossilis ferè omnis: minus autem illo, marinus: tum q̃ multis in locis aquis leviter salsis arescẽtibus provenit, tertium locum obtinet, abstergere magis quàm astringere cõtrahereq; potens: proximas his vires Sodomiticus habet, æquè atq; marinus durus.

Amara minime omniũ putrescere.

Amara cur animalibus universis sint esui inepta.

Animal omne esse humidum.

Maris mortui aqua cuiusmodi sit.

Salsuginem eam esse ad saliendum optimam, cui ovũ innatare videatur.

Salsa amarescere amplè excalfacta.

Mare mortuum cur nec plantam nec animal ullam alat.

Amara esse hominibus atq; plantis adversa.

Salis vires et differentia.

Caput XX.

Propinquus est sapor salsus amaro, quum terreni sint ambo, & calidi: nõ obscura tamẽ diversitate dissidẽt: quòd videlicet amarus à calore arido magis sit extenuatus, & elaboratus. Sic in genere salis, q̃ durior, densior, atq; terrestrior est, qualis ferè est universus fossilis, minus existit calidus, subtiliumq; minus partiũ: qui verò rũpi facilis, laxusq;, tenuior simul atq; calidior est: in quo genere subamarus consistit, mediã naturã inter salem durum & aphronitrũ obtinẽs. At verò

Salsi et amari saporis discrimen.

Salis genera.

spuma nitri omnium est jam dictorū tenuissima: veluti & Asiæ petræ, flos, q aphronitro tamē minus est calidus: quare hic excrescētias carniū minori cruciatu colliquat. Mordicat verò eas nitri flos sive spuma: mordicat etiā tum aphronitrū, tum nitrū. Cæterū quæ sunt crassa essentia, plus rodunt, ubi quendam fuerint calorem nacta.

CAPUT XXI.

Odores plerique similiter saporib⁹ nos afficiunt.

Pleriq; odores similiter saporib. nos afficiunt. Siquidē acida omnia, & præcipuè acetum, similiter odoratū gustumq; movet. Tum acria quoq;, veluti allia, cæpę, & ipsa nō minus quàm gustum, odoratum offendunt, mordicantq;. Itaq; nōnullorum corporum, etiam nō gustātes, qualitatem cognoscimus, veluti fimi: pinde ne gustare quidem aggredimur, quòd maxima fides odoratui habeatur. Quinetiā si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos suo offendant, ne gustare quidē illa dignamur: fereq; in omnibus mutuò cōsentiūt odoratus & gustus. Attamen in odore suavissimis, veluti rosa, plurimū sanè dissident. Tantū .n. abest ut gustantibus suavia sint, ut amaritudinē nō vulgarem exhibeāt. Tametsi quod amarum est, nunquā sit odoratum. Siquidem generatio amari saporis ex dulcibus proficiscitur à calore extenuatis: ac proinde amara calidiora simul & tenuiora sunt dulcib. Porrò sensus odoris in cerebri collocatur ventriculis anterioribus: odorabiliumq; vaporosa est substantia. Ea quippe quæ à corporibus defluunt, aëri ambiēti permista, in cerebrumq; per narium inspirationē delata, sensum movēt. Recta ergo ratione odorata omnia, eadem & calida sunt quadantenus, quum vaporum copia à calore excitetur. At novi quicquid odoratum est, suave continuò erit: siquidem non omne id spiritui contento in ventriculis cerebri, familiare existit. Jam verò in benevolentia & graveolentia odorabilium pleraq; reducimus, appellātes benevolentia quidem proportione quadam ad ea quę linguæ sunt dulcia: graveolentia autem, ad ea quæ omnino insuavia. Cæterùm ab ijs quæ exactè tum salsa, tum acerba sunt, aut nihil, aut omnino parum vaporis defluit.

Amara odorata non esse.

Odoris sensum in cerebri ventriculis anterioribus collocari.

Odorabiliū esse vaporosam substantiam.

Odoratum omne non esse suave.

CAPUT XXII.

Odor non perinde ut sapor sensibilium temperies indicat.

Itaq; haud solida res est, ex odore de sensibiliū temperatura cōjicere, perinde ut gustu: nimirū ob substantiarū inæqualitatem & differentiam. Etenim quæ odore carent, crassam quidem essentiam obtinent: cæterùm quæ sit eorum in calore & frigore cōstitutio, id nondum constat. At quæ odorata sunt, tenuia utiq; sunt quadātenus calidaq;. Porrò quū in rosæ succo (præter ipsius rosæ corpus durum terreumq;) tria excrementa inveniantur: unum crassum, quale est in vinis fæx: alterum aerium. quod vini flori respōdet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem corruptionemq; molitur: certè gustus id genus omnia dijudicat. Siquidem rosam gustātibus aliud quidem acerbum est: id quod terreum ut sit, & crassum & frigidum, est necesse: aliud verò amarū, quod tenue est & calidum: tertiū deniq; aqueū, necessariò quidem frigidū, sed in tenuitatis crassitudinisq; oppositione, quodāmodo extremorum, quorum vires exolvit, medium. Hæc itaq; omnia de succo rosæ per gustū ipsum discernas:

Rosæ inesse excrementa tria.

Rosæ partiū examen.

at per odorē, haud æquè: quum nō perinde omnes eius partes evaporēt, nec pinde sensum moveāt. Multò minus ex coloribus de viribus medicamentorum licet ratiocinari: quum in coloribus singulis, calida, frigida, humida & sicca reperias. In particularibus autem seminum, radicū, aut succorū generibus, aliquam ex caloribus licet sumere indicationē. Ut si dicas, cæpā, scillā, vinum, quātò fuerint albidiora, tantò & minus calida: quæ verò subflavaq; fulvaq;, calidiora. Idē usu venit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, ireos radici, asphodeliq;, & aliis compluribus. In quoq; enim genere in universum fulva, flava, rubraq; omnia, albis sunt calidiora. Itaq; etsi hinc quoq; conjectura fieri queat, optimum tamen fuerit per experientiā discretam facultates invenire medicamentorū. Siquidē in hac falli non possis: licet prius quàm experientia virtutem agnoscas, gustus pleraq; indicet, pauculum etiam approbante ipso odore.

Colores medicamentorum vires di[...] scenda[...] confern[...]

Calidi[...] sunt [...] fulva, rubraq[...]

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. V.

Sunt ergo (quatenus dictum est) qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, atq; siccitas. Quæ verò ab illis denominātur corpora, ea sunt tum cōmunia omniū elemēta: tum ea quæ per harum excellentiam, calida, aut frigida, aut sicca, aut humida nuncupantur: tum ea quæ ad cōveniens sive symmetrum generis eiusdem, aut speciei conferuntur: quæq; ad quidvis obvium. Diximus præterea nutrimentum vinci ab eo quod nutritur: medicamentū autem vincere ac superare alterareq; corpus cujus fuerit medicamentū: idq; aut una qualitate, aut conjugatis duabus, aut universa substantia, ut complura letalium medicamentorum, nec pauca etiam amuletorum: tum purgātia omnia, & pleraq; eorum quæ attrahentia vocantur. Quæ verò una duabusve qualitatibus in universum nostrū corpus agūt, ea hoc in libro exponemus, hinc sumpta hypothesi, quod simplicium medicamentorum pleraq; dissimilarium sunt partium, req; vera cōposita, tametsi appellentur simplicia, quòd cujusmodi sint, talia natura sint, nec quicquam ex nostra industria assumpserint.

Quali[...] primæ [...] sint.

Nutrim[...] vinci a[...] quod nu[...]tur.

Medicam[...]tum vi[...] alterar[...] pus cui[...] dicame[...] existit.

Simplic[...] medica[...]torum p[...]que dis[...]larium [...] partium.

CAPUT I.

Medicamentis frequēter utūtur homines, tū ob alterationē q qualitatibus primis moliūtur, dum videlicet calfaciūt, refrigerant, humectant, & siccant: tum ob eam quæ à secundis proficiscitur qualitatibus: quarum nimirum ratione, alia emollientia dicuntur, alia tendentia, alia laxantia, atq; alia deniq; aliter nominantur. Siquidem quū particulatim unumquodq; medicamentorum non pari modo ex illis primis qualitatibus suam temperaturā acceperit, inde fit, ut hoc quidem ex iis vim laxādi, tendendi illud, aliud aliā facultatem sortiatur. De quibus sanè sive secundis, sive tertiis facultatibus, agere in hoc quinto cōmentario est animus. Porrò ad simplices intēperies facilesq; affectus pellēdos, sæpe natura duce pleriq; idiotarum ipsa remedia inveniunt. At phlegmones, scirrhi, œdematis, erysipelatisque, nullus ex illis sibi remediū ducit pervestigandū: tanquam

Medica[...]tis quo[...] utantur [...]mines.

Medica[...]torum [...] in agen[...] versitas [...] de orta.

tanquã unumquodq; eorum majus jam sit q̃ pro captu hominis plebei, ac scientiã requirat venerabiliorem, quam Medicinam appellãt, sicuti & illius professorẽ, Medicũ. Atq; huc usq; & ipsi ꝓcedunt, ut sciant ulcus cavũ impleri carne, sordidum purgari debere, æquabile cicatrice induci: nõ tamen norũt, q͂d carne impleat, quid purget, q͂d cicatrice inducat: sed ea invenire, unius opus est Medici. Cæterùm quũ ferè numerari nequeant omnes particulatim vires medicamentorũ, si secundũ singula quæ ab eis perficiuntur, dum huic aut illi morbo auxiliãtur, imponamus ipsis deflexa nomina: multò sanè præclarius videtur, missa omni prolixitate, cõmodis specieb. cõpositas definire ipsorum facultates cõpendiosissimè, sub quibus cæteræ omnes quæ dici possunt, comprehenduntur. Ut si dixerimus, nõ puris movendi, aut doloris sedãdi in triticeæ farinæ cataplasmate (exempli gratia) facultatem inesse, sed modicè tum humidam, tum calidam.

CAPUT II.

Quæ in cõmentario hoc discutienda veniũt, ijs quæ in aliis exposita sunt, magis ad medendi rationem pertinent. Igitur ab emollientibus & pus moventib. orsi, dicamus utraq; calida & humida existere: cæterùm hæc quidem, ceu simillimum corpori in pus movendo calorẽ producere, absq; ulla existentis in eo humiditatis aut cõsumptione, aut adjectione: illa verò, ceu majorem quàm pro natura accendentia, nõnihilq; humiditatis contrahentia. Est autem suppuratio idem quod in pus motio.

CAPUT III.

Sed nec de emolliẽtibus medicamẽtis, nec de ipsa emollitione, simpliciter loqui licet: quãdo q̃dẽ nec de corpore duro, vel molli. Siquidẽ partim absolutè durũ dicitur, ut terra: partim ꝑ excessum, ut unguis: partim ad symmetrũ sui generis vel speciei, ut elephas nimirũ ad Herculem: partim ad quidvis obvium, ut Diogenes ad Aristotelem: ac de molli pari judicio. Omissis tamẽ significatis cæteris, de mollibus durisq;, ut ad cutem hominis temperatissimi, cõtemplemur: quã sanè regulam & mensuram statuimus, omnium quę ita dicuntur. In idem autem recidit, si quod per excessum ad totam substantiã dicitur, sic durum molleq; appellites: quãdoquidem medium quoddã est tactus noster, uti & Aristoteli visum est, & Plato quoq; sensisse videtur, ubi ait: Dura quidem, quibus caro nostra cedit: mollia verò, quæ cedunt carni. Quòd verò in comparatione ad quidvis obvium durum ac molle est. id in eo quod magis minusq; cedat, judicare videtur. Porro corporum præter naturã induratorum ad statum naturalem reditus, emollitio est.

CAPUT IIII.

Verùm quũ variè quidq; efficiatur durius, nẽpe aut siccescens, aut cõcrescens, aut nimia repletione, sic ut vehementer tendatur, aut deniq; aliqua conjugatione: sequitur ut & propria suaque cuiq; emolliẽdi sit ratio. Cæterùm quod in se cedit, molle est, si quidẽ corpus id simplex fuerit. Nam quod ex pluribus constat, ac sese invicem contingentibus, ut tritici acervus: aut invicem implicatis, ut lana, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Contrà, in iis quæ summè plena sunt ut utres, neutrũ latus in se cedit: nec tamen quod continetur est durũ, sicuti neq; id quod continet, quàm antea durius, etsi sit tensius affectũ. Ac talia sanè nõ dura, sed renitẽtia appellamus. Ut aũt non est una induratorum natura, ita neq; una medela. Nam quod à siccitate induratũ est, humectari postulat: q̃ à congelatione, excalfieri: quod à repletione, evacuari: quòd à siccitate simul cõcretioneq;, hnmectari simul & incalescere, ꝑ ea scilicet q̃ tantò sunt calidiora & humidiora, quãtò ipsa intẽperies fuerit frigidior & siccior: quod à cõgelatione simul & repletione, pariter & calfieri & vacuari. Siccãtur porrò corpora citra cõgelationem, tum in validis exercitiis, tũ in sole ferventi, tum in ingenti inedia, tum in ardenti febri, & medicamentis quę i[...] siccãt, ut nõ refrigerent. Congelantur à vehemẽti duntaxat frigore: sicuti & implẽtur à largi tantũ humoris affluxu. At siccantur simul & cõgelantur, coeuntibus q̃ simul convenire possunt causis: ut si quis supra modũ laboret in frigore. Sic quoq; replentur simul & cõgelantur ab influxu frigido ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est: una, à foris incidentibus: altera est ꝓpria particulæ patientis tẽperies: tertia ab influente in ipsam humore ꝓvenit. At emollientia pharmaca peculiariter cõgruunt iis, quæ cõcretione induruerũt, magisq; si in eis, collectus sit humor præter naturã, veluti in scirrhosis. Nam si à siccitate induruerint, humectanda, nõ emollienda sunt. Similiter q̃ sunt impleta, nõ molliri, sed evacuari postulãt: idq; aut refrigerãtibus, aut calfacientibus, aut resiccantibus. Vacuant siquidem frigida repellẽdo, simulq; cum calore exprimẽdo vaporis plurimũ: excalfaciẽtia autem, humorẽ contentum discutiẽdo in vaporẽ: quæ verò propriè sicca appellantur, in halitus digerendo: idq; aut ebibẽdo humores, aut totam alterando particulam. Porrò oleũ & aqua calida humectant simul & calfaciũt, idq; multò magis, in unũ coeuntia, quàm si singula per se adhibeantur. Idem efficit eduliorũ qualitas, si similiter habeat. Quæ quidẽ ob id fami caninę auxiliatur, quod affect⁹ is sit frigiditas siccitati cõjuncta. Cæterũ cataplasma ex farina triticea in temperatis naturis pus movens, nec naturalem partiũ humiditatem minuit, nec quicquã illam adauget: sicuti nec calorem intendere potest, nec hebetare, sed tãtùm illius substãtiam augere. Id igitur genus medicamẽta humida & calida dicimus, ceu similem habẽtia nobis temperiem, quæ calida existit & humida.

Renitentia quæ.

Induratorũ varia medendi rationes.

Frigoris causa triplex.

Emollientia quibus conveniant.

Vacuationũ modi diversi.

Fames canina qualis sit affectus.

Cataplasmatis è triticea farina vires.

CAPUT V.

Medicamenta igitur quæ pus movent, substãtiam similariũ particularum secundum naturã se habentiũ, tueri potius quàm alterare sunt nata, quum nimirũ eis similem temperaturam obtineant: humiditatẽ aũt ipsam quæ in vacuis hæret, atqueadeo etiã contusam carnem immutãt. Etenim quum tres in animaliũ corpore fiant alterationes, una planè secundũ naturam est, qua cibi in cremorẽ nutritioni aptum vertuntur: altera contraria huic, præter naturã, qua cõputrescũt omnia: tertia ex utraq; mista & media est, partim quidẽ cum prima illa cõmunicas, partim aũt cum hac secũda, q̃ præter naturã dicimus. Siquidem alterationi secundũ naturã, duo hęc insunt

Pus moventia, tueri, nõ immutare substantiam partus sunt nata.

Alteratio in animalibus triplex.

Alterationi naturali, præter naturam, & mediæ, quæ insint.

*ut & ex familiari materia animantis naturæ alteratio fiat, & materia ipsa à calore ingenito superetur. Ei verò quæ præter naturā est, & ab aliena caliditate mutatio accidit, ea ad nihil utile. At media earum, q̄ comitatur suppurationes, ab ingenito quidem calore fit, sed nō planè vincente. Præterea nec ex materia prorsus benigna peragitur, nec etiā omnino aliena. Itaq; quemadmodū naturales alterationes, quæ ab innato calore proveniunt: à simili juvantur extrinsecus (nam quid æquè cōcoctioni ventris conferre novimus, q̄ illi humanum corpus admotū? unde nōnulli tum puellos tum catellos, per quietē vētri imponūt) pari modo & quæ in movendo pure cōspicitur. Cæterùm tale esse debet quod movēdo puri adhibetur medicamentū, qualis est in naturis temperatis calor nativus. Quare si justo calidior natura fuerit, in eo corpore, medicamen quod pus movebit, tātò oportet sit tēperato calidius, quātò & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Quare cujusq; singulatim hominis suū ꝓprium est movendo puri medicamentū. Explorandæ aūt sunt universæ facultates medicamentorū juxta hominem optimè temperatum: quo quidem proposito canone, quæ movendo sunt puri, calida & humida dicimus, q̄ illius calidę & humidæ temperatæ sunt cōsimilia: sicuti calidiora multò, quæ indurata emolliunt.

Concoctio quæ fit ab innato calore, ab externo calido iuvatur.

Pus moventia qualia esse debeant.

Pus movens medicamen æqualem habet calorem cum corpore, in quo pus movetur.

Pus moventia esse calida & humida.

Caput VI.

Scirrhus quomodo fiat.

Initium autem sumit induratorū affectio ex fluxione viscida & crassa, parvis particulæ poris impacta. Digesto verò per halitū q̄ in ea fluxione est tenue & subtile, ac deinde quod in reliquū est refrigerato, ac veluti cōcreto, vocata sequitur scirrhosis. In qua quidē quoniā cum frigiditate humor redundat superfluus, idcirco etiam cōpositam eius esse oportet medelā: ob refrigerationē scilicet excalfaciētia poscēte affectu, ob supervacaneam autem humiditatem, vacuātia. Quia verò quæ immodicè tum calfaciunt, tum siccāt, fluxionem ipsam magis impactā reddunt, manifestum est sola ea quæ non admodum calfaciunt, quæq; non magnoperè exiccāt (vocant enim talia emollientia) ejusmodi affectus posse sanare.

Scirrhum tollentia qualia sint.

Caput VII.

Emollientia et pus moventia quomodo differant.

Quapropter calida sunt id genus medicamenta, nec admodū sicca, à pus moventibus eò dissidentia, quod calidiora sint & sicciora. Illa enim cognatā ac simillimā corporibus nostris caliditatem possident: emollientia verò, licet validiorem habeāt, nō tantā tamen, ut attractionis violentia desiccent reliquum. Præterea quæ pus movent, humorē qui præfuit in partibus induratis cōservant: emollientia aūt, paulùm quidem eius absumunt. In summa, illa quidē quātitate potius quam qualitate caloris agunt: quæ verò indurata molliunt, qualitate potius quā quantitate. Itaq; si in parte quæ suppuratione indiget, assiduè impositas liceret servare manus, celerrimè suppuratio perficeretur. Porrò inter emolliētia cōnumeratur bdelliū, styrax, galbanū, ammoniacū thymiama, medulla tū cervina, tum vitulina, adeps caprinus, taurinus, & quæ ejusdem sunt generis.

Pus moventia humorē qui præfuit in partibus induratis conservant.

Manibus assiduè appositis perfici suppurationem celerrimè.

Emollientia.

Caput VIII.

Pus moventia debere esse emplastica

Quinetiam quòd emplasticū esse debeat id genus medicamentū, ut exactè puris generativum sit, liquidò constat. Nam substantiam innati caloris augere, non intendere qualitatē ipsam conveniat, poros corporis obstrui est necesse, quò videlicet halituosos trāspiratus includāt. Siquidem ea cataplasmata q̄ aut detergentia, aut validius excalfaciētia halitus difflari p̄mittunt, exiccant q̄dē, sed pus nō movēt. Talis est hordeacea, cicerū, fœnigræci, fabaceaq; farina: amplius etiā ærina, eruina, panici, lupinorū, milij, omniumq; similiter exiccantiū. Per detergētia quippe, quòd meatus referēt, particulæ calor evolat: ab immodicè aūt calfacientibus, etiā nativi caloris substātia minuitur: sed qualitas ipsa intenditur: quū tamen hallituosus quidā exuberansq; spiritus desideretur, caliditate tamē cōmoderatus. Qui quidem quū in pueris copiosissimus sit (quod nimirum intellexit Hippocrates, crescentia dicēs plurimū habere calidi innati) eorū omnes actiones naturales adauget. Verū nihil prohibet, sanguineam substantiā simulq; aereā, unà cum spiritu, calidū inaudire innatū. Qui spiritus in omnibus animātis cōtentus partibus, licet nō undequaq; sui similis, si non sit essentia animæ (ut Stoici q̄dē existimāt) at certè primū eius est instrumentum. Continetur aūt in spaciis inanibus quædā veluti spiritus ipsius materia, etiamnū mutationem exposcēs leviculā, ut spiritus innatus evadat, nihilo secius tamē cōducens admodū ad naturalia opera: ex quibus unū est quæ in pus fit cōversio, quū in ipsa quædā etiam perficiatur concoctio. Quū igitur aliquid cōcoquere nobis consilium est, quamplurimū spiritū intus servare oportet, non aūt discutere: quod faciūt illa q̄ nuper commemoravimus. Porrò omnia ad puris generationem aptissimū est, exiis quidem quæ irrigantur aqua temperata, aut hydrelæū: ex iis verò q̄ perfunduntur, oleū temperatū. At ex iis quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse, q̄ videlicet modicè est coctus. Nā qui plurimū coctus est, quodāmodo siccior est, aptusq; phlegmonis, quæ ægrius concoctionē admittūt: qui verò minus, iis quæ fervētes sunt. Et sanè quod ex pane cōficitur cataplasma, difficulter coctioni cedētibus phlegmonis idoneū est. Siquidē pani, tū sal, tum fermentū miscetur. Quod verò ex triticea farina præparatū est, calidioribus utili' est. Et ipsius etiā triticeæ farinę quę pura est, tum panis quoq; qui purus est, puri movendo cōgruentior existit: quū furfur & minus sit calidum, & magis desiccet. Farina autē pura humida est & calida: qualia certè ad pus movendum conferunt. Itaq; medicamēta quæ phlegmone tentatis imponuntur partibus, si calida sint & humida, ad pus movendū cōducunt, uti adeps suillus & vitulinus. Nam taurinus caprinusq; illis acrior existit: quàobrem phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus, magis cōgruit. Est & adeps gallinaceorum phlegmonis coquēdis familiarissimus, magisq; etiam anserum: quodammodo tamē ad digerendum potentior. At agrestium omnium animaliū adeps, multò acrior & siccior est, quàm domesticorū, maximeq; pardalis, atq; leonis. Quare horū nullus movēdo puri est idoneus. Porrò pus movēt & pix, & resina: ad ferventes quidem phlegmonas, ex rosaceo: ad frigidiores verò, ex calfaciētiū aliquo oleo liquatæ, utputa cicino, raphanino-

Pueri [...] plurim[...] halitu[...] ritus.

Innat[...] lidum [...] Spiritu[...] aut s[...] tiam [...] aut pri[...] illius [...] mentu[...]

Pueri [...] do quæ [...] gruant.

Furfuris [...] cultas.

Adipis di[...] rentia.

phanino, veteri, aut sicyonio. Quum autem cera per se minus sit calida, quàm ut pus movere possit, solis ferventib. phlegmonis apta est, ex calidorum oleorum quopiã liquata. Igitur quę pus movent, naturã modicè excalfacientẽ & humectantem sortiuntur. Cæterùm medicamẽ puri movẽdo idoneũ, facultate q̃dem est tale: ubi verò corpori nostro est admotum, fit actu tale, sive energia. Ergo scirrhũ vocãt tumorem præter naturã, doloris vacuũ, sed durũ: interdum etiã sensus expertẽ. Oritur scirrhus ex humore crasso & frigido, quales sunt duo dũtaxat: bilis videlicet atra, & superexiccata pituita. Proinde tumores scirrhosi omnino aut pituitosę substãtiæ sunt, aut atrabilariæ, aut ex utraq; misti. Propriè aũt emollientia dicũtur, q̃ medẽtur scirrhosis tumoribus, ex pituita exiccata, crassisq; humorib. ortis. Cõsueverũt. n. ij potissimũ in musculorũ capitibus gigni. At q̃ ab atrabilario succo duruerũt, cãcrosa sunt omnia, & ab emollientib. medicinis exasperantur. Sed his quo pacto ꝓspicere oporteat, in cõmentariis methodi medendi docebimus. Quæ verò lento crassoq; humore concreto indurata sunt, calida in secundo aut tertio ordine, sicca autem in primo, medicamenta desiderãt. Sed quum nõ exigua sit in corporib. induratis majoris minorisq; latitudo, necessum est medicamentorum illis medentium nõ parvã etiã latitudinẽ esse. In universum autem, ex emollientibus medicamentis præstantiora sunt, quæ recentia existũt. Siquidem inveterata, validius quã expediat exiccant. Porrò radix altheæ & cucumeris agrestis, nonnullæq; aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emolliunt: sicuti malvæ agrestis folia, tum cruda, tum cocta. Atq; hoc simplex medicamentum est, sicut porcinus adeps inveteratus, cui salis nihil indere oportet, sicuti nec emollientium ulli. Valdè siquidem sal exiccat. In summa verò, quæcunq; alia emollire possunt, calida sunt ex secundo, & interdum ex tertio ordine: leviter verò sicca. Sed & his etiam emplastica vis insit oportet, non secus quã pus moventibus: at quæ non perinde meatus obstruat, quòd magis, quàm illa, evacuare sint nata.

Caput IX.

At indurantia frigida sunt, & humida, ut semper vivum, portulaca, psylliũ, lenticula palustris, solanum: quanq̃ hoc, in medio exiccantiũ & humectantium cõsistit, duplicem in se habens substantiã, nẽpe terrenã: & aqueã. At verò si quid simul & refrigeret & desiccet, sanè & ipsum indurabit omnino: impropriè tamen, quũ concretione potius q̃ evacuatione induretur corpꝰ. Illa siquidem potius siccitas est, ac proinde nõ emollitione, sed humectatione curatur: quemadmodum tensio relaxatione, & relaxatio tensione.

Caput X.

Porrò laxatio in articulis fit, humectatis immodicè quæ circa os sunt ligamentis, pariter & tendonibus: tensio verò, non etiam simpliciter, sed aut plusculum exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut scirrho. In cute aũt non tantum ira, sed musculis quoq; subditis quoquo modo in tumorẽ sublatis: quemadmodũ etiam in inflammationib. accidit. Quamobrẽ non simpliciter una est species remediorũ laxantiũ: utpote quũ alia humectando, alia calfaciẽdo, alia emolliendo, quædam vacuando, nõnulla tumores præter naturam purgando alia etiã per conjugationẽ, horũ quippiã agendo, laxare assolẽt. Est aũt emplasticũ medicamentũ, quod terrena viscidaq; substantia, minimeq; mordaci præditum, illitum meatibus corporis tenaciter hæret.

Laxantium species variæ.

Emplasticorum essentia qualis.

Caput XI.

Quod emplastico contrariũ est, dici queat poros repurgãs, & infractu liberans: estq; nec viscidum nec mordacitatis expers, sed subtile & nitrosum. Nam in ratione tantùm majoris ac minoris differũt, tum emplastica ab iis quæ sordes nutriunt, tum repurgãtia ab extergẽtibus. Nam quæ poros obstructos reserant, subtiliora extergentibus sunt, emplasticisq; cõtraria. Sunt autem hæc tum nitrosa, tum amara. Cæterùm ad extergenda ea quæ in superficie sunt, requiret ut cuti extimæ imposita medicamenta ipsa, solam exactamq; nitrosam qualitatẽ possideãt. At intrò in corpus assumpta, etiã si adjuncta sit quædã astrictio, possint tamen sic quoq; magnos purgare abstergereq; meatus, cujusmodi in vasis consistunt. Nam foris meatuũ exiguitas prius ab astrictione occlusa, q̃ probè queat expurgari, nõ etiã inde in altum abstergentẽ substantiã recipit, nec expurgatur. At quæ circa vẽtrẽ visceraq; sunt partes omnes, qnũ maximos in se habeant meatus, majus accipiũt cõmodum ex vasorũ corroboratione, q̃ propter osculorũ exiguitatem lædãtur. Proinde intus absinthiũ repurgare potest, foris nõ potest: quippe q̃ ex amara acerbaq; facultate est compositũ. Quęcũq; igitur repereris nitrosa & amara, ea ad purgãdos meatus omnes, valere noveris. At cutis & ulcerũ sordes, non hæc tantũ, sed & virib. minora possunt auferre: qualia sunt dulcia quæ tenuiũ sunt partiũ. Porrò scilla, iris, nitrũ per se, aphronitrũ, spuma nitri, seriphon, abrothonum, cum cibo potuq; assumpta, crassos viscidosq; humores extenuãdi vim obtinent. Quã ob rẽ lentis ac pituitosis thoracis pulmonisq; humoribus, aut purulentis & incidendis, & extenuãdis, & educẽdis, aptiora invenire alia præ istis medicamẽta nõ possis. His ipsis & jecinoris obstructiones expurges, & modicas etiã lienis. Nam quæ majores sunt vehemẽtiora desiderãt: nempe capparis corticẽ, radices tamarices, scolopendrion, & scillã, & asplenon. Sed tamen istis utendum est, ad jecur quidem ipsis per sese duntaxat: ad lienẽ vero, mistis aceto, aut ei incoctis: ad thoracẽ pulmonemq;, melicrato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam.

Emplastico oppositum quale.

Extergentia cutim quidã, debent esse exactè nitrosa: viscera autem, vel si aliquid astrictionis sortiantur, nihil nocuerint.

Absinthium intus repurgat meatus, foris nequaquam.

Medicamenta ad crassos viscidosq; humores expectorandos commoda.

Obstructiones iecoris et lienis, quæ potissimum tollant.

Caput XII.

Quum autẽ plurimã urinam movere est consilium, non admodum dictis utendum est pharmacis, sed quæ acriora sunt & magis excalfaciũt. Est enim omne acre calidũ: cujus generis sunt, semen apij, petroselini. fœniculi, dauci, agrioselini, smyrnij, ipsumq; seseli, ammi, phu, meon, asaron, & cum his acoron: à quib. sanguis non extenuatur dũtaxat, sed & funditur & secernitur: nẽpe seroso & tenui seorsũ segregato ad renes, crasso verò in sese coëunte. Quamobrẽ puris ex thorace expuitioni ea omnia adversantur quũ nimirum

Acria omnia esse calida.

Diuretica medicamenta quæ.

rum excalfactoria exiccatoriaq; sint, necnon secretoria & coactoria. At quæ expui debent, mediocrem caliditatē desiderāt, ne videlicet impense exiccentur: ac proinde medicamenta illis congruentia, ejusdem utilitatis gratia cum sorbitiũculis potionibusq; exhibentur. Quæ verò renes expurgāt, & ipsa incidendi vim possidentia, larga humiditate non indigent. Porrò quæ callosas cõsistentias sunt incidere idonea, admodũ quidem incidunt, sed minimum sanè caloris possident. Caliditas quippe callum pœrónve gignit, nõ incidit, nec dividit. Cæterùm quæ & incidũt & mediocriter calida sunt, meliora existũt: ut radices regiorum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, tum ochra, & vitrum ustum, & ex scilla confectum acetum, & consimilia.

Expuitionibus quæ sint idonea.

Callus incidẽdis discutiendisq; congruentia, qualia esse debeant.

Caput XIII.

Quæ cutis meatus reserant, ea rarefacientia dicimus: quæ verò vasorũ oscula, aperientia. Quin & illis contrariorũ, quod poros cõtrahit, cõdensans dicunt: quod autem osculum claudit, occludens sive obstruens nominant. Cæterùm rarefacientiũ quidem natura modicè calida est, ac tum minimè siccans, tum tenuium partiũ: aperientiũ verò, tum crassarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, condensantium quidem, frigida sanè & aquea: occludentium autem, tum frigida, tum partiũ crassarũ. Rarefacit igitur chamæmelũ, & althea, quodq; ex ipsis cõficitur oleum: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus. Quin & vetus, & cicinũ, & raphaninum, ex eadem sunt nota. Aperiunt aũt cyclaminus, allia, cæpę, fel taurinũ, unguentumq; irinum & amaracinũ, quæ & occæcatas hæmorrhoidas aperiũt. Ac cõdensantia sunt, aqua frigida, sempervivũ, portulaca, tribulus viridis, psylliũ, auricula muris, lenticula palustris, ac deniq; quæcunque refrigerant, sed nõ astringunt. Proinde mandragora, cicuta, altercum, papaver, si eis quis modicè utatur, cõdesandi vim obtinent: sin liberaliùs, nõ modò cõdensandi, sed stupefaciendi, & necandi. Occludunt porrò meatus omnia quæ validè astringunt, nec tamen acrimoniã habent adjunctam: quum nimirum essentia talium sit simul terrena & frigida. Medicamenta verò quæ frigida quidem sunt aut æquè, aut amplius, sed substantiã sortiũtur aqueã, ea inquã debiliter & contrahunt & constringunt, videlicet propter ipsam mollitiem: quare cõdensantia potius quã obstruentia dicuntur. Quippe quicquid valenter tum constipare, tum constringere debet, robur quoddam renitens, & durum, habeat oportet.

Rarefacientia.

Aperientia.

Cõdensantia Occludentia.

Hæmorrhoidas aperientia.

Caput XIIII.

Quæ itaq; citra molestiã excalfaciunt, ea sola omniũ sunt rarefacientia. Si verò nõ modò calida fuerint, sed etiã cõsistentia crassa, si quidẽ vehementia sint, & caustica, hoc est, urentia, ignis instar corpus colliquat, & sæpe escharas ritu cauterij inducunt. At si debilius q̃ ut urere possint, excalfaciãt, anastomoticã, sive aperiendi vim obtinẽt. Quod aũt causticum, nõ tamẽ vehemẽter, est, præterea essentiæ tenuioris: id prorsus ab omni mordacitate aberit: aut cũ exiguo, tũ dolore, tũ morsu eliquabit partes carnosas. Nam q nõ cõfertim alterat, ut quo vehemẽter sunt calida, quodq; non ægrè penetrat, ut quæ crassæ sunt essentiæ, ea latentẽ actionẽ obtinẽt. Porrò alterationũ subitę cõfertæq; mutationes, sicuti & penetrationũ quę violẽtæ sunt, quales proficiscũtur à causticis & escharoticis, maximè sensibiles sunt. Cæterũ de quib. nunc agimus, minimè faciũt escharas, vocãturq; putrefacientia, licet impropriè, atq; ob symptomatis tantũ similitudinẽ: quũ ab utrisq; nullo doloris sensu corruptio fiat. Nam quæ verè putrefaciẽtia sunt, humectant simul & calfaciũt. Multis aũt modis corrũpi quid potest. Corrũpunt᷑ siquidẽ plus nimio refrigerata, aut excalfacta aut humectata, aut exiccata. Nõ tamẽ q̃cq̃d corrũpit᷑ cõputrescit, sed quib. id cũ fœtore accidit. At medicamẽta de quibus nũc sermo est, putrefacientia, qualiã sunt auripigmentum (quod arsenicũ vocant) sandaracha, chrysocolla, dryopteris, pityocãpe, & aconitũ, omnia colliquare sunt nata, & potissimum carnẽ tenellam, idq; absq; dolore. Ex quib. quidẽ nõnulla imbecilliora cæteris, ut ustæ petræ flos, extimam tantum superficiem, quam contigerint, exedẽdo, ulceribus excrescẽtibus cicatricem inducũt: quanquam medicamenta quæ verè ad cicatricem perducunt, nec detrahere, nec liquare carnẽ, sed durare, & siccare sunt nata: ut alumẽ, galla, omphacitis, æs ustum, ac maximè lotũ, cũ eisq; fructus spinæ Ægyptiæ, siccaq; mali granati putamina.

Rarefacientia.

Colliquãtia.

Anastomatica.

Corrup[...] modi [...]

Putref[...] ni fœto[...] cessari[...] dit.

Putref[...] tia qu[...] nem a[...] lore liq[...]

Cicatr[...] induce[...] medic[...] ta qua[...]

Caput. XV.

Id igitur est in planis ulcerib. ad cicatricẽ ducendis consiliũ, ut caro alteretur, fiatq; cutis: id quod perficitur per ea quæ illam cõtrahere, constringere, cõstipare, densare, siccare, & in callum cogere valeant: quum nimirum cutis, veluti in callum durata caro sit. Ea ergo medicamẽta quæ sic agere possunt, primariò proprieq; dicuntur epulotica, sive ad cicatricẽ ducentia: cætera verò quæ exedũt carnem, secundariò, & per accidẽs: sicuti & ea quæ absq; astrictione desiccandi vim habent mordacitatis expertẽ. Nam & hæc quoque ex accidẽti cicatricem inducunt: cujusmodi utiq; medicamentum est, myrrha, lithargyrus, ostreum, & diphryges combusta: quandoquidẽ & ipsa cicatricem sæpe inducunt illita. At verò medicamenta citra morsum mediocriterq; abstergentia, cavitates ulcerum implent.

Epulot[...] quæ [...] primo, [...] quæ se[...] riò.

Caput XVI.

Porrò attrahentes facultates, sunt, quæ ex alto vehemẽtius extrahũt: repercutiẽtes verò, quę in altũ occurrẽtes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est & tenuium partiũ: his verò frigida, & crassarũ. Attrahit enim perpetuò calidum: repellit verò frigidum. Verùm quod calori jũctam partium tenuitatem sortitur, trahit vehementius: quod autẽ crassitudinem frigori, violentius repellit. Atq; astringentium quidẽ nota est essentia. Attrahentium autem alia spõtẽ est nata, ut dictamni, propoleos, thapsiæ, sagapeni, succiq; Cyrenaici & Medici essentia: alia verò* à putredine exasperãte suam ducit originẽ, qualis tum fermento, tum psorico inest. Quòd si fimis quoq; ex putrefactione generatio constat, utiq; omnes attrahẽdi facultate pollebunt: sed nr parva illis differẽtia inest. Nam columbinus admodum attrahit. Ex æquo aũt utrinq; ab eo recessetunt,

Attrah[...] lidum [...] lit frig[...]

Attrah[...] tium e[...] tia dup[...] Fimus [...] attrahi[...]

runt, ad calidus quidẽ anserinus, ad frigidius verò gallinaceus. Hoc etiam magis vincuntur humanus & suillus. At canum stercus simile est medicamẽtis extergẽtibus, maximè si vescant ossibus. Crocodilorũ autem stercus magis etiam id perficit. Est & aliud attrahentiũ medicamentorũ genus, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud est nihil, quàm totius essentiæ similitudine, ceu quæ nutriũtur, familiaria nutrimenta attrahũt. Talium enim medicamentorũ sunt purgantia omnia, & amuletorum nonnulla. Cæterum calida ut sint id genus omnia est necesse. Quinetiam inter ea quæ essentiis similia sunt, ꝙ calidius fuerit, id potentius attrahet.

[Att]rahentia [s]imilitudine [ess]entiæ.

[Ca]lidiora [tra]here potentius.

Caput XVII.

[Al]expharmacarum facultatum natura duplex.

Jam verò facultatum alexipharmacarum natura est duplex. Quædam siquidem alterant, quædam evacuant venenũ lædens, aut deleteriũ medicamentum. Alterant igitur una qualitate, idq; ratione cõtrarietatis: aut duarum conjugatione; at denique tota substantia. Evacuant totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partiũ. Cæterùm alexipharmaca medicamẽta, sanè facultate sunt media inter corpora quæ oblædũtur, & medicamẽta lædentia: ut videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriã, quæ illius ad deleteriã. Quamobrem omnia propemodũ quę deleteriis adversant medicamẽtis, si largius sumpta fuerint, graviter animãtis corpus offendunt. Quapropter ea exhibeantur moderatione, ut nec copia nimia corpus oblædant, nec exiguitate sua à deleteriis vincant. Evacuatur autem omne deleterium venenũ à foris impositis medicamẽtis, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine. Quũ igitur omnia deleteria medicamẽta adversissima secundũ temperiẽ sint corporib. quæ ab ipsis læduntur, certè si à similibus temperie medicamentis vacuent, erũt utiq; & hæc corporum naturis contraria: ut sunt hauddubiè aliqua ex parte contraria, non tamen adeò ut interimant, sed in corporis perpetientis, & medicamenti lædentis medio liberentur.

[Al]expharmaca esse media inter obl[æsa] corpora, [& l]ædentia [med]icamenta.

Caput XVIII.

[Ano]dyna facultatis natura.

At facultas ꝙ verè & est & dicitur anodyna, eorũ est, quæ primo ordine excalfaciunt, tenueq; essentiam sortiuntur. Quæ verò impropriè anodyna vocatur, iis medicamẽtis inest, quæ suo ingenti frigore partem stupefaciunt. Est autem stupor paulò minus quàm insensibilitas ac sensus privatio. Cæterùm quæ affectum sanando dolorem sedãt, nec meritò dici anodyna possunt: nã id est omnium curantium commune. Quæ itaq; revera sunt anodyna, partium sint tenuium, & calidiora quàm quæ symmetra sunt, est necesse: ut scil. evacuent, digerant, rarefaciãt, extenuẽt, cõcoquant, & æquabile reddant, quicquid partibus doloris est causa. Quare nihil prorsus astrictionis habeãt oportet, ne si pars quidem aut affectus exposcãt. Ex quibus liquet, quòd interdũ affectionem non juvabunt, sed tantùmodo mitigabunt dolorẽ, quãdo videlicet verè anodyna dicẽtur. Interdum adjuvabũt affectũ, dicenturq; simul anodyna, & salubria. Igitur medicaminũ anodynorum quædam ex primo sunt calfacientium ordinẽ, ꝙ ppriè anodyna dicuntur, ut anethinũ oleum: quædã similiter ut corpus nostrũ, qualia sanè pus movẽtia, Quæ verò soporem epota inducũt, temperiem sortiuntur vel summè adversam iis quæ revera sunt anodyna. Refrigerant siquidẽ omnia corpus, & sensum eo usq; stupefaciunt, ut si paulò liberalius bibantur, mortẽ afferant. Cæterùm ad usum propositum optima sunt quæ dèficcant. Quæ verò existentia frigida, humiditatis etiã copia obtinent, ut cicuta, ea potui nõ sunt utilia. Talis est mandragora, excepto eius cortice sicco: & altercũ, præter semẽ. Sunt tamen & ꝙ nobis tota essentia adversentur. Proinde si vel minimum eorũ assumptũ fuerit, omnino lędat necesse est: ceu dryopteris, pityocampe, thapsia, solanum manicum, hydrargyros, & fungorum nonnulli: præterea saliva & fel animaliũ venenatorũ. Nam talia omnia genere sunt deleteria, nõ quantitate: ac pinde nihil eorũ in alexiterias antidotos inditur, ut solet papaveris succus myrrha, styrax, & crocus. Nam tametsi quædã horum dementẽt largiùs bibita, quædã mortem inferãt, mensura tamen convenienti permista aliis, adjuvant. Eorum porrò quæ mentem lædunt, pleraq; etiam caput degravant, vaporibus ipsum implentia. Sunt quæ id affligant, oblædentia ventriculum. Communiter verò cerebrum universa duobus modis infestant: aut totius substantiæ contrarietate, aut quum una duabúsve qualitatibus illius temperaturam immutant.

[Ano]dyna [impro]priè quid.

[Ano]dynorũ natura.

[Ano]dynis nihil [ines]se in[de] astrictionis.

[Ano]dynorũ [differe]ntia.

Deleteria, tota substantia.

Deleteria genere quæ sint.

Caput XIX.

Vocabulũ hoc, purgans, una quidem, eaq; cõmuni ratione, de iis omnibus dicitur, quæ quovis modo animalis excremẽta expurgãt: alia verò de iis tantùm enunciatur per excellentiã, quæ aut per vomitum, aut per alvi dejectionem, purgationem moliuntur: ita ut ab his diversi generis sint ea quæ tum per nares, tum per os à capite humores eliciunt. Ejusdẽ cũ istis sunt generis, quæ vulvæ admota, vi quadam attractrice illius excrementa repurgant. Quæcunq; siquidẽ purgare animadvertimus, ea trahẽdi vim possident, alia unum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idq; illis inter sese commune existit. Nam quæ crassos humores extenuando, aut urinam ciere possunt, aut ex pectore pulmoneq; ejiciendis excreationibus auxiliari, aut menstruas purgationes ciere, purgant sanè & ea aliquo pacto, verùm antedictis non similiter nuncupantur, sed alia dicuntur diuretica, alia bechica, alia menses moventia, hac re à superioribus diversa, quòd nõ habeant vim familiarium succorum attractricem, ut illa. Bifariam autem dicuntur bechica: partim quòd tussim provocent, partim quòd eandem sedent. Atqui contrariæ horum sunt facultates. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incrassandi. Atq; extenuandi quidẽ facultas, in calidis & tenuium partium substantiis sita est: incrassandi verò, frigidis, & crassarũ partium essentiis inest.

Purgans medicamẽ multiplex habet significatũ.

Purgantium alia duos trahunt humores.

Bechica dici bifariam.

Caput XX.

Lactis & seminis effectrices facultates sunt, partim in medicamẽtis tantũ, partim in alimẽtis. In medicamentis quidem, quum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autẽ secundum substantiæ totius similitudinẽ, ubi videlicet boni sunt succi, & humida.

Humorum corporis humani temperies.
Lactis temperies.
Lactis gignẽdi ratio.

& tepidè calida, ceu ipsum lac. Siquidem sanguis est caloris mediocris particeps: plus verò quàm mediocris, bilis: sicuti pituita frigiditatis. In medio autem pituitæ & sanguinis lac ipsum consistit, propius tamen sanguinem versus inclinans. Ubi igitur ob penuriam sanguinis parum lactis in mammis conficitur, humectante simul & calfaciente victus ratione est opus. Si verò quòd biliosus fuerit, in primis purgationem ipse sanguis desiderat: mox victum quem nuper diximus. At si quòd pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia aut primo, aut secundo ordine, nõ tamẽ exiccantia. Verùm inter eo potiora sunt, quæ nõ tantùm medicamẽta sunt, sed nutrimẽta, veluti eruca, fœniculum, anethũ. Intelligo enim ipsas herbas etiamnũ virentes & humidas: nam quæ siccæ sunt, plus quàm par sit & excalfaciũt & desiccant. Hujus generis est smyrnion, apium, sion, polion, eaq; prius quàm exiccentur. In summa verò, quæcunq; calfaciunt plus quàm expediat, quæque desiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim ipsum minorẽ reddentia, lactis prohibent generationẽ.

Lactis generationẽ quæ prohibeant.

CAPUT XXI.

Sanguis est materia mensium et lactis
Venas esse cõmunes uberibus & matrici.

Porrò dictis adsimilẽ facultatẽ obtinent, quæcunq; ꝓvocare aut sedare menses possunt. Utrorumq; enim cõmunis materia est, nempe sanguis in venis contentus. Quare ubi hic fluxilis fuerit, & qualitate contemperatus, utriq; abundantem copiam suppeditat. Cõmunes præterea uberib. uteroq; venæ sunt nõ exiguæ. Itaq; ubi ad alterutram partẽ sanguis defert̃, altera siccescit. Proinde quibus menses mediocriter deferuntur, iis lac minimè in mamillis colligitur. Quibus verò hoc largè suppetit, iis planè menses cohibentur. Quocirca mirandum non est, si tum victus, tum medicamenta similia sint, nempe & ea quæ gignunt, & sedant menstruas uteri purgationes: & ea quæ lactis in uberibus generationẽ tum procurant, tum supprimunt: quanquam hactenus differat, quòd & calidioribus, & magis incidentibus nonnunquam menstrua purgatio indigeat: quum nimirum ea in parte sitæ venæ magis aperiri debebant, quàm quæ tendunt in mammas & sanguinem fluxilem magis requirãt, utero ad delationem ejus nihil conferente. Mittuntur enim in venas quæ comittuntur illi, non attrahuntur menses. At sanguis in ubera non tantùm mittitur, sed etiam trahitur: ac proinde leviori subsidio medicaminum opus habet, quum non abundè in mammas is confluit. Medicamenta etiam quæ juvant ut sanguis in mamillas feratur, imperfectas etiam purgationes promovent. Sin autem nimis oblæsæ sint, aut planè retentę, nullũ ejusmodi eas sanare potest: verũ sabina, mejon, iris, calamintha, pulegium, dictamnum, asarum, costus, casia, cinnamomum, amomum, aristolochia, bunium, & eius generis reliqua, exactas uteri purgationũ retẽtiones persanãt: taliaq; etiam urinam promovent. Sed ab iis quæ diuretica tantùm dicuntur, hoc quidem differunt, quòd non vehementer desiccent. Etenim quæ non desiccant, & modicè calfaciunt, lacti sunt generando utilia: quæ verò plus excalfaciũt, non tamen valenter desiccãt, mensibus eliciendis sunt cõgrua. Verùm & utraq; hæc urinas provocant, necnon in primis ea quæ desiccantia, etiam calfaciunt. At præter alia & reddendis ex pectore pulmoneque excreationibus incõmoda sunt desiccantia. Poscunt quippe & ipse incidi quidem, non tamen exiccari, ceu & renum vesicæq; calculi.

Lacti mensibusq; gignendis, eandem victus & medicinæ rationem desiderari.
Menses demitti in uterum, non ab illo attrahi.
Menses & urinas quæ eliciant.
Menses ducentia à diureticis quomodo differant.

CAPUT XXII.

Semen quæ gignant, et [...] tinguant.

Semẽ generant cibi qui probè nutriunt, & flatulẽti sunt, familiaresq; totis substantiis: medicamenta verò flatulenta etiã & calida. Extinguũt autem desiccantia & refrigerantia omnia, quæq; totis substantiis cõtraria sunt. Porrò provocant quæcũq; calida sunt & flatuosa absq; desiccatione: supprimũt verò contraria. Etenim quum seminis substãtia ex bona superfluitate generationẽ sortiatur, sitq; etiam flatuosa: bene nutriãt & flatulenta sint, necesse est, quæcũq; semen aut ꝓcreare, aut provocare possunt. Quare bulbi, cicer fabę, polypodes, cornus, edulia multi seminis & dicũtur & sunt. At scincus & satyriõ medicamẽta ad id apta existũt. Porrò simul cibi & medicamina multi seminis sunt, lini semen, & eruca. Cæterùm quæ refrigerare sunt nata, tã edulia, quàm medicamẽta semen cogentia, incrassantia, & stabile reddẽtia, vim habent ipsum supprimentem, non aũt corrumpentem: ut lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres sive maturi, sive immaturi. Jam verò quæ desiccant, ne esse quidẽ semen permittunt, etiamsi natura calida sint: ut ruta. Quòd si etiã non calfaciant, multò minus: ut nymphea. Eandem proportionem tum esculentorum, tum medicamentorum est invenire, circa lac & menstrua. Sub idem genus cadunt, q̃vis alio modo, quæ respirantium instrumentorum rejiciendis excreationibus auxiliantur, quæq; urinã ciere possunt. Hæc enim omnia extenuandi facultatem obtinent, uti contraria incrassandi.

Semen provocantia supprimentia.
Semen supprimunt omnia refrigerantia.
Semen ne esse quidẽ permittunt, q[...] siccant.

CAPUT XXIII.

Ocularia [...] dicamenta

Tametsi collyrio diarhodon, & diapõpholygos, & cygnio, & thure, uti possimus ad aures, aut os, aut nares affectas, necnon ad pudendum & anum: quia tamen frequentius ad oculorum morbos iis utimur, ob id nimirum ocularia medicamenta vocãtur: sicuti alia hepatica, alia splenetica, stomachicáve, secundum differentiã particularum quibus solent auxiliari creberrimè.

CAPUT XXIV.

Dum aũt ij qui Methodici nominantur, metasyncriticas quasdã materias & facultates appellant, præterquàm quòd obscura & falsa loquuntur, etiam suæ ipsorum hæresi maximè repugnãtia astruunt.

CAPUT XXV.

Gustus q[...] litates qu[...] sint.
Saporũ t[...] peratura

Ex operibus autem contrarias judicare facultates oportet: dicentes quasdã esse facultates emplasticas, & his cõtrarias, tum extergentes, tum farctu liberãtes: præterea emollientes, indurantes, laxantes, & contendentes. Nam astringentes, acres, amaras, acidas, atq; dulces, non facultates medicamentorũ, sed gustus esse qualitates monstravimus. Quanquã & harum etiam tum actiones, tum temperaturę nobis veniunt investigandæ. Etenim astringens, terrestre & frigidum: acidum, subtile & frigidũ: amarũ, terrestre & subtile: ꝙ insignis qualitatis expers, frigidum simul & aqueũ: acre, igneum: salsum, terrestre & calidum

dum, nondũ tamen igneum: similiter dulce, calidũ, sed nondũ urens: quæ deniq; oleosa sunt, omnia aquea sunt & aërea. Sequuta sanè sunt temperaturas eorum, & opera. Nam astringens, contrahere, constringere, densare, repellere, incrassare, omniaq; refrigerare, exiccareq; est natum: acidũ verò, incidere, extenuare, farctu liberare, & purgare citra calfactionem, & cum aliquãtula repercussione potest. At acre similiter ut acidum extenuatq; & perpurgat, necnõ perrũpit, attrahit, & escharam inducit: cæterùm calfaciẽs, & digerẽs. Sic amarũ quoq; meatus ꝑpurgat, abstergit, extenuat, incidit humorũ crassitiẽ absq; manifesta excalfactione. Quod qualitatis est expers, incrassat, cogit, contrahit, extinguit, stupefacitq;. Porrò salsum cõtrahit, constringit, condiendo servat, desiccat citra apertã aut frigiditatẽ, aut caliditatem. Dulce verò cõcoquit, laxat, rarefacit: oleosum deniq; humectat, emollitq; & laxat. Ex quib. sanè facilè invenire licebit, quinã sapores temperie, & qui sint operibus contrarij.

CAPUT XXVI.

Symmetrũ appellare medicamentum cõvenit, quod nec excalfacit, nec desiccat, nec refrigerat, nec humectat: nec calidũ, frigidũ, humidum siccumve existit. Quod verò aut calidius, aut humidius, aut frigidius, aut siccius est, à vincente, seu excedẽte facultate cognominatur. Porrò per unũquenq; excessum quatuor posuisse ordines, quod ad usum spectat, sufficit: calidum quidem, exempli gratia, nominãtes primi ordinis, quod nos excalfacit, nõ tamẽ evidẽter, sed ita ut opus sit rationali demonstratione. Quæ verò manifestè calfacere nos dicũtur, ea secundi ordinis esse dicũtur. At quæ jam vehementer quidẽ, nõ tamẽ summè, tertij. Quæ aũt adeò excalfacere possunt ut escharã moliãtur & urant, quarti: similiterq; in aliis exuperantiis existimandum. Nam quę adeò vehemẽter refrigerãt, ut extinguant, & ipsa quarti sunt ordinis. Cęterùm nullũ invenire est, quod quarto desiccet ordine, quod nõ etiã urat. At tertij ordinis exiccantium quippiam esse possit, quod minimè urat, ceu omnia quæ vehementer astringunt: ex quibus est omphaciũ, rhus, alumen, balaustia, galla omphacitis. In his aũt ipsis quædam vicina sunt adurẽtibus, ut squama æris, & æs ustum, quasi inter tertium quartumq; ordinem hæreant. In medio tertij est æs ustum, si lotum sit: in principio tertij hypocistis. Sic in secundo & quarto differentias licet cõstituere triplices: quũ nõ perinde urant cauterium & napy, licet ambo quarti sint ordinis.

GALENI PERGAMENI *de simplicium medicamentorum facultatibus, liber VI.*

Generalis igit᷑ sermo de facultate medicamentorum simpliciũ, universus jam superioribus libris finem suũ consequutus videtur. Tempus verò jam est ad sermones particulares, sive speciales trãsire, hoc solũmodo repetentes: primũm quidem, in natura tẽperatissima: secũdò, in intẽperata: postea deinceps in simplicibus morbis, faciendũ esse periculum de facultate ipsorũ medicamentorũ. Cæterũ quoniã medicamenta omnia, partim quidem sunt animalium partes, aut plantarũ, aut fructuũ, aut horũ liquores, aut succi: partim aũt ex metallis sumuntur: optimũ mihi visum est de plantis ante omnia disserere: dein de metallicis pertractare, ac ultimò ad animaliũ partes transire, idq; observato literarũ græcarum ordine. Curabimus aũt semper, ut (quod monuit primo oraculo Hippocrates, vitã pronuncians brevem, & artem longam) festinantes quam maximo studio, viam incedamus compendiosissimã, per ea nempe quæ sunt in arte utilissima. Inter omnes porrò Dioscorides perfectissimè mihi videtur confecisse tractatum de medicamentorum materia. At qui aggrediuntur figuras herbarum describere, quas ne per somnium quidẽ viderunt, ii certè videntur præcõibus similes, qui notas ab aliis acceptas fugitivi mancipii publicant, quem ipsi nunquã viderunt, imò quem ne agnoscere quidem possint, si propè assisteret. Illos etiam non possum non accusare, qui primi herbarum formas, scriptis docere conati sunt, quum melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non assimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores.

Vita brevis. Ars longa.

Dioscoridem exactissimè tradidisse historiam plantarum.

¶ *Abrotonum.*

Abrotonũ calidum & siccum est facultate, in tertio recessu, aut ordine, qui ad temperatã naturam expenditur, situm. Valdè siquidẽ est amarũ: qui sapor, quũ essentiæ terrenæ sit, à largo est calore extenuatus. Porrò si quibus per circuitus redeunt rigores, ante invasionem rigorum eos abrotono confrices, minus utiq; concutientur, subitoq; sensum caloris percipient. Quod abrotonum etiam lumbricos perimat, par quidem est, quum sit amarum. Cæterùm & digerendi & incidendi quandã vim habet, ipsoq; absinthio majorem: quandoquidẽ paucissimæ acerbitatis particeps est abrotonũ, haud autẽ exiguæ absinthium. Unde inimicũ sanè est ventriculo abrotonũ, veluti etiam seriphum: gratũ verò & amicum absinthiũ. Per se quippe amarũ omnifariã est infensũ ventriculo: austerũ verò, aut acerbũ, aut in summa astringẽs, amicũ & familiare. Abrotoni duæ sunt species: quarum alteram sanè marem, alteram fœminam vocant. Similiter & absinthii tres species, aut differentiæ assignantur. Quarum unam eodem cum genere ipso nomine appellãt absinthium: cujusmodi est Ponticum. Secundam autem Santonicum: ac tertiam deniq; Seriphum. Quibus omnibus absinthium quidem minus est calidum, nempe plurimam astrictionem obtinens. Non tamen minus desiccatorium existit. Cæterorum autem, Santonicũ à Santonia regione, in qua nascitur, nomen sortitum, proximam habet facultatẽ, Seripho paulò imbecillius in extenuando, calfaciendo, desiccandoque. Porrò ipsum Seriphum Abrotono minus est calidũ, verùm calidius absinthio, stomacho impendiò inimicum, nempe cum amaritudine, præ se etiam quandam ferens salsedinem. Sed nonnullam tamen, etsi minimã, astrictionem sortitur. Sic Abrotonum & Santonicum admodum sunt infesta vẽtriculo. Solũ enim inter ea absinthium, & maximè ponticum, gratũ stomacho existit. Abrotonum ustũ, calidũ siccũq; facultate est, magis etiã quàm cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa

Abrotoni tẽperatura & essentia.

Abrotono si quis perfricetur ante invasionem, minus à febrili rigore infestabitur.

Abrotonum vermes perimit.

Abrotonum inimicũ ventriculo. Absinthium ventriculo gratum.

Astringentia sunt amica vẽtriculo.

Absinthij tres species. Ponticum. Santonicũ. Seriphum.

Cucurbita usta praeputij ulcerib. congruit. *Abrotoni cinis ex aliquo oleo calido, barbam tardius nascentem elicit.*

enim ulceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis conveniunt: ac proinde maximè præputii ulcerib. congruunt. At cinis abrotoni ulceribus omnibus mordax est: atq; idcirco ex oleo aliquo tenui, cicino scilicet, aut raphanino, aut Sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Tum barbam tardius nascentem, in eorum aliquo, nec minus lentiscino maceratum elicit.

¶ *Agnos, Vitex.*

Agnos. Vitex.

Agnos, aut vitex, fruticosa illa planta, calidus quidem & siccus est tertio ordine: verùm multũ tenuis substãtiæ, tum gustu acris simul & astringens: ipsas tamẽ vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia, semenq;, & flos, calida siccaq; sunt facultate, necnõ tenui substantia: quare sæpe nobis sunt usui. Porrò semen edendo est: tã perspicuò tamen calfacit, ut capiti dolorem hoc nomine pariat: quanquã si id frigatur, minus caput tentat. Utcunq; autẽ sumatur, flatus ventris discutit. Præterea tum semen, tum flos, tũ folia, venereas intemperantias compescunt. Quare nõ tantùm esa potaq; conferre ad castitatem videntur, verùmetiam substrata: unde planta ipsa, agnos, hoc est, casta vocat^r. At ruta quàm agnos, magis quidem excalfactoria & exiccatoria existit. Ad hæc, agni quidem semen ac germina, modicam astrictionem ferunt: at ruta ubi aruerit, exactè amara est & acris: quandiu verò humida fuerit, subamara. Nulla tamen austeritas aut acerbitas illi inest, aut illa certè obscurissima. Quocirca & ad jecur & lienem indurata & obstructa, agni semen potius quàm rutæ competit. Præter dicta autem agnos & menses movet, & indurata digerit, & lassitudinem tollit.

Viticis semẽ capitis gravitatẽ parit. *Vitex venereas intemperantias compescit.* *Rutæ facultas.* *Vitex obstructis confert, mensesq; promovet.*

¶ *Agrostis, Gramen.*

Agrostis. Gramen.

Graminis radix modicè frigida est & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem recessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate existens quam moderata.

¶ *Gramen esculentum.*

Graminis esculenti radix cruenta ulcera glutinat, frangitque lapides.

Ejus radix est modicè frigida & sicca: proindeq; cruenta ulcera glutinat. Ipsa autem herba illita non vehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Radici porrò mordacitas & tenuitas quædam exigua inest, qua nimirum lapides frangit, si quis eam decoctam bibat. At semen alterius quidem imbecillũ est: ejus verò quæ in Parnaso nascitur: urinam ciet, ac fluxus ventris & stomachi resiccat. Vis enim ejus est exiccatoria, tenuium partium, & subacerba.

Graminis semen.

¶ *De quatuor Anchusis.*

Anchusæ quatuor species.

Onoclea quam vocant, radicem habet admodum refrigerantem, desiccantem, astringentem, & subamarã, corporibus condensandis & modicè extenuãdis idoneam: tum abstergendis quoque & abluendis biliosis & salsis succis. Quare aurigini & lienosis est utilis. Præterea cum polenta illita, juvat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed etiã admota extrinsecus: proinde aceto macerata vitiligines & lepras sanat. At folia ipsius herbæ imbecilliora radice sunt, non tamẽ à resiccatione & astrictione aliena. Ita profluvium sanãt cum vino pota. Lycopsos nominata, refrigerãs etiam & siccans, similiter erysipelatis congruit. Cæterùm radicem quàm onoclea magis astringentẽ sortitur. Onochilo cognominatę vis & calidior & medicamẽtosior inest. Quare eos qui à viperis morsi sunt, admodũ juvat, tum illita, tũ suspensa, tum esa. Reliqua verò quæ quarta est, & parva, cęteris est calidior, amarior, & medicatior: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mẽsura cũ nasturtio & hyssopo epota.

Onoclea quibus morbis conveniat. *Lycopsos.* *Ono[...]* *Anc[...] qua[...] cies [...] vios [...] bric[...] mit.*

¶ *Agarici radix.*

Primò quidẽ gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, acrimoniæq; & astrictionis leviculæ quandã speciẽ tẽporis spacio inducit: estq; cõsistentia laxa. Quare composita hęc radix est ex substantia aërea & terrea, à calore extenuata. Minimum aũt habet essentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim possidet, & crassitudinẽ incidẽdi, tum anfractus viscerum expurgandi. Idcirco regio morbo laborãtes ex obstructione jecinoris, necnon morbo comitiali obnoxios, sanat: tum rigores per circuitus recurrẽtes, ex crassis viscidisq; humoribus ortos exterminat. Juvat & morsos à bestiis frigore lædẽtibus, aut cõpũctos, tum foris in affecta parte impositũ, tum intrò in corpus assumptum, pondere drachmæ unius cum vino diluto. Est etiam & purgatoriũ.

Aga[...] dicẽ[...] dit [...] Aga[...] cult[...] signo[...]

¶ *Ageranton.*

Ageran[...]

Facultatem digerendi habet, & leviter quadantenus phlegmone liberandi.

¶ *Adiantum, Polytrichum, Callitrichum. Vulgò capilli Veneris.*

Adian[...] Poly[...] Capi[...] Ven[...]

In calore & frigore symmetrũ est, siccat tamẽ, & extenuat, & digerit. Caput ex alopecia glabrũ, capillis vestit: strumas & abscessus digerit: epotũ lapides frãgit: viscidorũ crassorumq; è pectore pulmoneq; excreationibus, non mediocriter confert: ac deniq; ventris profluvium sistit.

¶ *Aizoon, Sempervivum.*

Aizo[...] Semp[...]

Aizoon utrũq;, tum majus, tum minus, desiccat quidem leviter, utpote astringẽs modicè: est tamẽ ex tertio ordine refrigerantium, in eoq; aquea essentia præpollet. Quare ad erysipelata, herpetes, & phlegmonas à fluxione ortas accõmodatur.

¶ *Ægylops, Avena.*

Ægi[...] Ave[...]

Digerẽdi vim obtinet, existẽs leviter acris. Unde phlegmonas induratas, & ægilopas sanat.

¶ *Aera, Lolium.*

Aera[...] Loliu[...]

In principio tertij ordinis excalfacientiũ, secũdi verò extremo exiccantiũ consistit, sic ut accedere magis quàm iris, naturę acrium videatur: à qua tamen essentiæ tenuitate relinquitur.

¶ *Aegyrus, sive populus alba.*

Aegy[...] Popu[...] ba.

Populi flores calidi sunt in primo recessu, paulumq; ad siccius declinant, subtiliorũq; potius q̃ crassiorũ sunt partium. Floribus similia sunt folia, licet imbecilliora. Resina etiam floribus similem facultatẽ, sed calidiorem obtinet. At semen, tum resina, tum floribus subtiliorum est partiũ, & exiccantius: non tamen multò calidius.

¶ *Acacia.*

Acac[...] cultas.

Acacia & planta ipsa acerba est, & fructus, & succus: q lotus acrimoniã deponit. Porrò si parti illinatur, protinus eam sicciorem atq; contractam reddit: estq; tertij ordinis exiccantiũ, & secundi refrigerantium, ubi quidem elotus fuerit: alioqui si illotus sit, primi. Est autem consistentia terreus, habetq; in se partes quasdam aqueas, necnon

nec non alias tenues & calidas.

¶ *Acalephe, Vrtica.*

Hujus herbæ tum fructus, tum folia, admodũ digerẽtis sunt facultatis, adeò ut phymata & parotidas sanẽt. Sed & quiddã flatuosum exhibẽt, dum coquuntur, quo extimulant venerẽ, & maximè ubi semẽ cum musto bibitur. Quòd nõ calfaciat vehementer, sed nimis tenuium sit partiũ, testimonio est crassorũ ex pectore eductio: tum pruritus quem in partibus excitat. Porrò subducit ventrem titillatione magis quàm purgatione. In universum, quæ exiccari citra mordicationẽ postulant, ea convenienter persanat.

¶ *Acanthos, Spina vulgaris.*

Folia quidem mediocriter digerentẽ facultatem obtinent: at radix exiccatoria est, & leviter incisoria, & tenuium partium.

¶ *Acanthium.*

Radix hujus & folia facultatis sunt excalfactoriæ, ut & iis qui convelluntur auxilientur.

¶ *Acanthos leuce, Spina alba.*

Radix ei⁹ desiccatoria est, modiceq; astringẽs: quamobrẽ & cœliacos & dysentericos juvat, & sanguinis rejectiones cohibet, œdemataq; illitu cõtrahit, ac dentes dolẽtes juvat, si decocto ejus colluant˜. Semẽ tenuis essentiæ & calidæ facultatis est: itaq; potui dari iis qui cõvelluntur cõvenit.

¶ *Spina Ægyptia.*

Validius q̃ spina alba, tum astringit, tũ siccat. Quare profluviũ muliebre radix ejus supprimit. Fructus verò & columellæ prodest, & iis quæ in sede inflata sunt: ulceraq; ad cicatricẽ perducit.

¶ *Acoron.*

Hujus radice utimur, q̃ gustu modicè amaro est, odoreq; non injucundo. Itaq; facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Quare & urinã movet, & lienes induratos discutit, ceratoidisque crassitiẽ detergit, extenuatq;. Ad q̃ succus præstãtior existit: calfacit .n. & siccat in tertio ordine.

¶ *Aconitum pardalianches.*

Hoc putrefacientis & deleteriç facultatis existit: quare in cibo potuq; fugiendum.

¶ *Aconitum lycoctonum.*

Est & hoc similis alteri facultatis; sed peculiariter lupos interficit, ut illos pardos.

¶ *Acte, quam sabucum: Chamæacte, quam Ebulum vocant.*

Utraq; potentiam habet & desiccandi, & cõglutinandi, necnon digerendi modicum.

¶ *Alimum.*

Semen simul & lac hæc planta gignit, estq; gustus acris & subastringentis: ex quibus cõstat ipsam esse dissimilarẽ. Major tamen pars ejus tẽperatè est calida, cum humiditate incõfecta, & leviter flatuosa.

¶ *Aloë.*

Hęc herba, optima in India nascit˜, cuj⁹ liquor est id q̃ ad nos importatur, cognominatũ aloë, medicamentũ ad plurimas res, propter siccitatẽ mordicationis expertẽ, utile. Quod quidẽ astringit modicè, sed fortiter amarũ est: ac p̃inde subducit ventrem. Est autem tertij ordinis exiccantium: calfacientiũ autem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Ad hæc verò, gratum est ventriculo medicamen, ut si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat ulcera quę ægrè ad cicatricem perduci possunt: & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Confert similiter si maceretur aqua, ad eorũ phlegmonas, nec non eas q̃ in ore, naribus, oculisq; oboriuntur. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc ut paulum extergeat, quãtum videlicet, ulceribus purit non sit molestum.

Aloë quibus affectibus conferat.

¶ *Alysson.*

Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè juvet morsos à cane rabido. Sed rabienti quoq; data, sæpe in totum sanavit, ob totius substantiæ similitudinem. Siccat autem digeritque mediocriter, ac præterea detergit nonnihil. Qua ratione vitiliginem, & ephelim purgat.

Alysson morsos a cane rabido, rabientemq; ipsum sanat.

¶ *Alsine, Auricula muris.*

Hæc quum essentię sit aqueæ, citra astrictionẽ tum refrigerat, tũ humectat. Quare ad ferventes phlegmonas & mediocria erysipelata cõfert.

Alsine. Auricula muris.

¶ *Amaracon, Maiorana.*

Calfacit quidem in tertio ordine: in secundo aũt siccat.

Amaracon. Maiorana.

¶ *Ambrosia.*

Illita vim habet astringentem, ac repellentẽ.

Ambrosia.

¶ *Ami.*

Ejus semen est admodum utile. Quum enim sit subamarum & acre, constat ipsum & digerere, & provocare urinas. Calfacit aũt, resiccatq; in tertio ordine intenso.

Ami.

¶ *Amaranthum.*

Facultatis est incidentis & extenuantis. Quare coma ejus cum vino pota, menses educit: omnesq; pota fluxiones desiccat: stomacho infesta. Grumos etiam sanguinis dissolvere creditur.

Amarãthon

¶ *Amurca.*

Ex secũdo est ordine calfacientiũ: at siccantiũ intenso quodãmodo magis, terrestris substantię quum sit. Sic & ulcera corporum tẽperatura siccorũ curat, quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat: perinde ut resina, pix sicca, & bitumen.

Amurca vires.

¶ *Ampeloprason, Porrum agreste.*

Est enim herba hæc porrũ agreste; ob idq; acrius eo, atq; siccius, ut agrestia omnia hortensibus. Proinde stomacho quàm illud, nocentius. At crassos & lẽtos humores potẽtius incidit, valentiusq; infracta organis obstructione liberat. Hac quoq; ratione sæpe provocavit urinas, ubi à crassis & lentis renitebant˜ humorib. Adeò verè est calidũ, ut illitũ cataplasmatis ritu, exulceret.

Ampeloprason. Agrestia omnia esse acriora hortensib.

¶ *Ampelos agria, Vitis agrestis.*

Racemi ejus extergẽdi vim possident: ac p̃inde cutis extimæ ulcera purgare possunt. Sed astrictionem quandam sortiũtur extrema germina, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos agria. Vitis agrestis

¶ *Ampelos hemeros, Vitis sativa.*

Vitis cultæ assimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos. Vitis.

¶ *Ampelos leuce, Vitis alba, Bryonia.*

Prima hujus germina vere edi solẽt, edulium vẽtriculo propter astrictionẽ acceptũ. Cæterum subamaram, & modicè acrẽ astrictionem possident: quare & urinam modicè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem vim habet, & moderatè calidã. Quamobrẽ & lienes induratos liquat epota: cum ficubusq; foris imposita, psorã & lepram sanat. Porrò fructus ejus, racemi speciem præferens, iis qui coria depsant, est utilis.

Ampelos leuce. Vitis alba. Bryonia.

¶ *Ampelos melæna, Vitis nigra.*

Vocatur autem hæc propriè bryonia, prædi-

Ampelos melana. Vitis nigra.

ctæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

¶ *Amygdala.*

Amygdalorum vires. Quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuãdi vim possidẽt. Siquidẽ ephelim purgãt, & excreationib. ex pectore pulmoneq; crassorũ lentorumq; humorũ mirè auxiliant. Obstructiones præterea jecinoris à crassis & viscidis succis ortas expediũt. Quin & lateris, & lienis, & coli, & renũ dolores, ab hujusmodi causa natos psanãt. Ipsius arboris etiã radices coctæ illitæq;, epheles purgãt. Porrò amygdala dulcia, q̃ & ipsa nõnihil sortiũtur amaritudinis, moderatè sunt calida.

¶ *Ammoniacum.*

Ammoniacum. Cujusdã ferulæ est lachryma, intẽsam emolliẽdi vim possidens, adeò ut articulorũ tophos dissolvat, & lienes induratos sanet, & chœradas p halitũ digerat.

¶ *Amomum.*

Amomum. Acoro similẽ facultatẽ obtinet, nisi quòd acorũ siccius sit, majore aũt concoquẽdi vi amomũ.

¶ *Anagallis.*

Anagallis utriusq; facultates. Anagallis utraq;, & q̃ cœruleũ, & quæ purpureũ fert florẽ, extergentis est facultatis. Habet verò nõnihil etiã caloris, & quandã trahendi vim, qua corpori infixa extrahunt. Succus earũ ex naribus purgat eadem de causa. In summa, desiccãdi vim habent citra mordicationem. Quamobrẽ vulnera glutinant, & putrida corrigunt.

¶ *Anagyrus.*

Anagyri facultas. Frutex est graviter olẽs, & digerẽtis, excalfaciẽtisq; facultatis. Cujus folia viridia tumores reprimũt: at resiccata, incidẽtis sunt exiccatisq; potẽtiæ. Similem ferè vim habet ejus radicis cortex. Semẽ .a. subtiliorũ est partiũ, võitũ tãen pvocat.

¶ *Androsæmum, Officinis Mille perforata, Hispanis Coracõcillo, hoc est, corculum.*

Androsæmũ. Mille perforata. Planta est fruticosa, natura duplex. Unũ enim dicit Ascyrõ, species hyperici: alterũ à quibusdã appellatur Dionysias. Est autem semẽ eorũ purgatoriũ: foliorũ verò facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta curare credatur. Cæterùm in vino austero decocta, vinũ ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

¶ *Androsaces.*

Androsaces. Amara & acris est herba. Potest aũt resiccata ebibitaq; tum ipsa, tum fructus ejus, magnoperè provocare urinã, & nimirũ etiã digerere & desiccare.

¶ *Andrachne, Portulaca.*

Andrachne. Frigida & aquea est tẽperie, paucæ particeps austeritatis: pinde fluxiones repellit, maximeq; biliosas & calidas. Estq; tertii ordinis refrigerantiũ: humectantiũ aũt secũdi. Quare maximè æstuantes adjuvat, tum vẽtris osculo imposita, tũ hypochõdriis: ac præcipuè in febrib. hecticis. *Portulaca dentium stuporem lenit.* Præterea dentiũ stuporẽ lenit. Quoniã aũt restringit, utiliter dysentericis edit, & muliebri pfluvio, & sanguinis rejectionib. Sed ad hæc sanè multò est quàm herba succus ipsius efficacior.

¶ *Anemone.*

Anemone. Radix cõmansa pituitã evocat: succus è narib. purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerũ anemonę expurgant, & lepras detrahũt, mensesq; appositæ eliciunt, & lac trahũt.

¶ *Anethum.*

Anethi facultates. Adeò excalfacit anethũ, ut habendũ sit aut secundi ordinis intensi, aut tertii remissi. Exiccantis verò ordinis est secũdi incipientis, aut primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum cõciliat, crudos humores concoquit. *Anethum ustum, ...dorum ...ribus ...* Ustum autem, tertij ordinis tum calfacientium, tum exiccantiũ fit. Proinde ulceribus nimis humidis pdest, potissimũ iis quæ in pudendis cõsistunt. At quæ in præputio sunt inveterata, ea pbè cicatrice inducit. Cęterùm viride humidius & minus calidũ est: itaq; magis cõcoquit, & somnum conciliat, sed minus discutit.

¶ *Anthyllis.*

Anthy... utraq... Anthyllis utraq; modicè desiccat, ut & ulcera glutinet. At quæ chamæpityi assimilis est, subtiliorum est partium, magisq; detergit, pręterea comitialibus competit.

¶ *Anthemis, Chamæmelum.*

Anthe... Chama... Calfacit, & desiccat in primo ordine, estq; tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

¶ *Anisi semen.*

Anisi s... Calfacit & siccat in tertio ordine. Proinde urinam movet, ac digerit, flatusq; ventris reprimit.

¶ *Antirinum, Anarinum.*

Antir... Semen habet inutile, estq; cũ bubonio similis facultatis.

¶ *Aparine, Philanthropos.*

Apari... Philan...pos. Modicè extergit & desiccat, habetq; nõnihil subtiliũ partiũ.

¶ *Apios, Pirus.*

Apios. Pirus. Piri folia pariter & turiones, austera sunt. Ex fructu autem, pars una terrea est, alia aquea. Cæterùm utraq; frigida, necnõ alia temperata. Proinde esu pira stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita aũt desiccant, modiceq; refrigerãt. Unde etiam vulnera glutinant.

¶ *Achrades, Pira sylvestria.*

Achra... Pira sy...stria. Magis quàm pira reliqua astringunt & desiccant: ob idq; majora vulnera glutinant, fluxusq; reprimunt.

¶ *Apocynum, Cynocrambe, Cynomorum, Sylvestris mercurialis.*

Apocyn... Cynocr... Cynom... Canibus juxtà & hominibus est venenũ, herba graviter olens, ob idq; vehemẽter calida: non tamen proportione desiccat. Itaq; illita, admodum digerentis est facultatis.

¶ *Argemone.*

Argem... Et hujus herbæ facultas abstersoria est, & digerens.

¶ *Arisaron.*

Arisaro... Multò minus est aro. Radicẽ habet olivæ magnitudine, sed multò est ipsa acrius.

¶ *Aristolochia.*

Aristolo... triplex. Radix ejus est amara & subacris. Sed ex illis omniũ subtilissima est, quæ rotunda. Aliarũ verò duarũ, quæ clematitis appellatur, fragrãtior est, infirmior tamen. At longa, tenuitate quidẽ à rotunda vincitur, abstergendi tamen calfaciendiq; & ipsa potentiam obtinet: minus sanè quàm rotunda abstergens & digerens, sed nõ minus calfaciens, imò forsan plus. Itaq; in quibus usus est modicæ abstersionis, cõmodior est longa: utputa in ulceribus carne implẽdis. At in quibus crassum humorẽ validius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. *Aristoloc... rotunda miranda ...ra.* Proinde dolores à crasso spiritu inductos, rotũda exactius persanat, extrahit spicula, putredines corrigit, ulcera sordida purgat, dẽtes & gingivas splẽdidas facit: auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricisq;, si cum aqua bibatur. Tum ruptis & convulsis, ut si quid aliud, medicamen idoneum est.

Arceuthos. Iuniperus.

¶ *Arceuthus, Iuniperus.*

Calida & sicca est tertii ordinis. At fructus, similiter calidus est: siccus tamē in primo ordine.

Arctium.

¶ *Arctium.*

Quod Thapso Verbasco est simile, radice tenera, cadida, dulci, caule oblōgo et molli, semine cymino simili, tenuiū est partium: ob idq; facultatis modicè exiccantis & extergentis. Quamobrem radix ac semē eius in vino cocta, quadantenus dentium dolores mitigant. Porrò ambusta & chymethla non horum modò decoctum, sed & caules teneriores sanare possunt.

Lappa maior. Bardana.

¶ *Arctium aliud, Lappa maior, Bardana.*

Digerit simul & desiccat: astringit tamē nōnihil: unde folia eius antiquis ulceribus prosunt.

Arnoglosson. Plantago.

¶ *Arnoglosson, Plantago.*

Refrigerantia simul & astringentia quibus morbis conveniant.

Refrigerat pariter et siccat in secundo gradu: habetq; nonnihil austerum, ratione terrearū partiū. Porrò medicamenta, quæ cū hoc quòd refrigerāt, unà etiā astringūt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines cōveniunt. ac proinde & ad dysenterias. Nam & sanguinis profluvia sistunt, & si quid aduratur, refrigerant. Tum sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recētia simul & vetera. Atque in omnibus ferè id genus medicamētis primas tenet, aut certè nulli secūdū est arnoglossum, ob tēperaturę symmetriā & convenientiā. Nam siccitatē obtinet morsus expertē, & frigiditatē quæ nondū stupefaciat. Fructus etiam & radix similis sunt facultatis, nisi q tum siccioris, tum minus frigidæ. Quin & semen subtiliū est partiū: radices verò crassiorū. At herbæ folia exiccata subtiliū partium existūt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionib. incoquentes: præterea ad jecinoris renumq; obstructiones non has tantùm adhibent, sed folia quoq;, & multò magis semina.

Plantaginis radicibus ad dolores dentium utuntur.

¶ *Arum.*

Arum.

Mediocrem extergēdi vim possidet, estq; primi ordinis calfacientium & exiccantiū. Radices eius comesæ mediocriter humorū crassitiē incīdunt, ita ut sint excreationib. ex pectore idoneæ.

¶ *Artemisia.*

Artemisia utraq;.

Duplex est, utraq; tamen calfacit secundo ordine: intenso autem primo, aut secundo remisso desiccat: estq; tenuium partium: unde calculis renum, uteriq; fomētationibus haud mediocriter congruunt.

¶ *Asarum*

Asarum.

Radices eius facultate similes radicibus acori sunt: intensiores tamen.

¶ *Asclepias.*

Asclepias.

Hujus nondum nos periculum fecimus.

¶. *Aspalathos.*

Aspalathos.

Acris simul & astringens est. Quare partibus quidē suis acribus excalfacit, austeris verò refrigerat. Itaq; utriusq; ratione deficcat: unde ad putredines & fluxiones est utilis.

¶ *Asparagus petræus.*

Asparagus petræus.

Abstergendi vim habet citra manifestam caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac jecur infarctu liberat &, maximè radices eius, & semen: quia & dentium dolores sanat.

¶ *Asplenum.*

Asplenum.

Tenuium quidem partium, nō tamen calida est herba. Hac utiq; ratione lapides frangit, & lienes liquat.

¶ *Astragalos.*

Astragalos.

Radices astrictorias sortitur: quæ nō instrenuè siccat. Nā & ulcera glutinat, & alvum fluentem sistit, si quis in vino decoctam radicē bibat.

¶ *Aster atticus, Bubonium.*

Aster atticus. Bubonium.

Partim quidem digerens est partim, autem refrigerans: verùm id non astringit.

¶ *Astaphis, Vva passa.*

Astaphis. Vva passa.

Culta quidem, cōcoquendi, astringendi, & leviter digerendi, facultatē obtinet. At agrestis, vehementer acris existit, adeò ut ex capite purget, abstergatq; valenter. Itaq; ad psoram accōmoda est. Sed & urendi vim habet.

¶ *Asphodelus.*

Asphodelus.

Hujus radix extergētis est facultatis. Ustæ aūt cinis, calidior, exiccantior, subtilior, ac digerere potentior existit: ac proinde alopecias sanat.

¶ *Attractilis, Cnicus agrestis.*

Attractilis. Cnicus agrestis.

Facultatem habet desiccandi, & modicè digerendi: exq; spinarum est genere.

¶ *Atraphaxis, Atriplex.*

Atraphaxis. Atriplex.

Humida quidem est in secundo ordine, frigida verò in primo: estq; aquea similiter malvæ. Quin & ventrē celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatē. Hortēses aūt atriplex & malva q̄ agrestes, tū humidiores sunt, tum frigidiores: pinde phlegmonis & phygethlis incipiētibus, hortēses: vigentibus aūt & declinātibus, agrestes magis cōveniūt. Semen eius abstergendi vim habet. Itaq; icteritię ab obstructione jecinoris ortæ auxiliat.

¶ *Aphace.*

Aphace.

Astringit, editurq; ut ipsa lenticula: ægrius tamen cōcoquitur. Cæterùm valentius desiccat, & moderati caloris est.

¶ *Absinthium.*

Absinthium.

Astrictoriā, amaram, & acrem qualitatem sortitur excalfaciēs, extergens, roborās, & exiccās. Proinde biliosos ventris humores dejicit, ac per urinas evacuat. Verùm contentam in ventre pituitā nihil adjuvat sumptū. Sic nec si in thorace aut pulmone cōtineatur: nam astringēs in eo facultas quàm amara, valētior est. Est autem calidū in excessu primo: siccū verò in tertio. Ac succus longè quàm herba est calidior.

¶ *Balanus Myrepsica, Glans unguentaria.*

Balanus myrepsica. Glans unguentaria.

Succo eius qui calidus est, unguētarij utūtur. Reliquiæ aūt unde expressus est succus, vincentē habēt qualitatem amaram, cui admista est quædam astrictio. Proinde extergentem, incidentē, contrahentem, & stipantem effectum possidēt. Quòd si quis carnē eius drachmæ pondere, cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernā alvum subducit largiter. Sed lienes liquat, jecurq; indurescētia: ad quorum viscerum expurgationem, ex oxycrato ipsam exhibere cōsuevimus. Ex aceto etiam lepras, psoras, lētes, vitiligines, jonthos, ephelim, exanthemata, achoras, aliosq; id genus cutis affectus exterit. Abstergentē itaq; & incidentē cū astrictione obtinet facultatē. Cortex autem eius admodum astrictorius existit.

¶ *Balsamum.*

Balsamum.

Balsamū desiccat & excalfacit secūdo excessu: est aūt tenuium partium, adeò ut odoratū sit. Ejus lachryma subtiliorum est partiū quàm ipsa

Opobalsamum.

planta: non tamē adeò calida ut nonnulli existimant. Fructus ejus persimilis facultatis est, longè tamen in subtilitate partium inferior.

Carpobalsamum.

¶ *Balaustium.*

Balaustium. Cytinus.

Flos est agrestis punicæ, sicuti domesticarū cytinum, valenter gustū astringit. At verò si omne astringens terrestre est & frigidum, meritò quis dixerit ipsum valenter & exiccare, & refrigerare. Quo nomine ulcera ad cicatricem perducit. Quinetiam ad sanguinis rejectiones, dysenterias, necnon vētris uteriq; profluvia, nemo est qui non hoc medicamento utatur.

¶ *Batus, Rubus.*

Batus. Rub⁹.

Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix, qualitate astringēte, neq; obscura, participāt. Sed folia germinaq; recens nata plurimum in se habēt substantiæ aqueæ, parū verò astrictionis. Quare vulnera glutināt. At fructus maturus, nō parum habet succi calidi tēperati, qui existit dulcis: ob idq; & ob modicam astrictionē, non est insuavis gustui. At immaturus, acerbus est, & validè exiccatorius. At sanè uterq; reconditur, validius quā recens desiccans. Flos eandē vim fructui immaturo possidet. Utraq; ad dysenterias, ventris profluvium, robur deperditū, sanguinisq; expuitionem sunt idonea remedia. Radix pręter astrictionem, nō paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Rubi radix comminuit lapides.

¶ *Batrachum, Ranunculus.*

Batrachium Ranunculus

Hujus omnes quatuor species adeò acres existūt, ut cum dolore exulcerent. Quare si convenienter utare, psoras & lepras excoriāt, & ungues divellunt. Tum leprosis stigmata digerūt, & verrucas detrahunt. Quin & alopecias juvant exiguo tempore admotæ. Radix arefacta sternutationē provocat. Sed & dentes dolentes juvat, sic ut eos frangat. Est itaq; valdè calida & sicca, tum radix, tum universa herba.

¶ *Bdellium.*

Bdellium.

Quod Scythicum nomināt, estq; acrius & resinosius, emollientis admodum & efficacis virtutis est. Arabicū autem, quod splendidius est, magis quàm emollientia exiccat: videturq; in potu sumptū calculos renū frangere, tum urinas ciere, & crudorū flatuum discursus, præterea laterum dolores, rupturasq; sanare.

¶ *Bechion, Tussilago, Vngula caballina.*

Bechion. Tussilago. Vngula caballina.

Tusses & orthopnœas juvare creditur, si quis folia arida aut radicē in prunis urens, ascendentem inde fuliginem inspiratu attrahat. Est autē modicè acris: ut sine molestia, noxáve, omnes thoracis affectus credatur rūpere. Folia virentia partē recēti phlegmone obsessam illitu adjuvāt.

¶ *Blitum.*

Blitum.

Holus est esculentum, humidæ frigidæq; temperaturæ in secundo ordine.

¶ *Bulbus sativus.*

Bulbus sativus.

Frigidior quidē & crassior agresti est, lentūq; succum pcreat. Nam & coctu difficilis est & flatuosus, & venerē provocans. Attamen illitus ob amaritudinem simul & astrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum exiccat.

¶ *Bulbus vomitorius.*

Bulbus vomitorius.

Multò est calidioris temperaturæ q̄ superior.

¶ *Bubonium, Aster atticus.*

Bubonium. Aster attic⁹.

Creditur sanare bubonas & illitū, & alligatū inguini. Digerit enim mediocriter, quia modicè est calidum. Cæterùm non ita siccat, ut tendat.

¶ *Buglosson.*

Buglosson vino injectum hilaritatem parit.

Humidę calidæq; temperiei est: vinisq; injectū hilaritatis causa esse creditᵘʳ. Sed gutturis etiā lenit aspredinem, si melicrato coctum sumatur.

¶ *Bunium.*

Bunion.

Adeò excalfacit, ut & urinas moveat, & mēses provocet.

Buphthalmon.

Buphthalmos.

Flos eius floribus chamæmeli est tum major, tum acrior: vehementiusq; digerit adeò ut & duritias sanet, cerato mistus.

¶ *Brathy, Sabina.*

Brathy. Sabina.

Quātùm in acrimonia cupressum vincit, tantùm ab eo superatur in actione: quare illo & calidior est, & potentius digerit. Quin & similiter cupresso putredinibus accōmodari potest, maximè ubi rebelliores fuerint & diuturniores. Carbūculos itē solvit: mensesq; ut si quid aliud, essentiæ tenuitate provocat, & sanguinē per urinat movet. Fœtū etiā viventē interficit, & mortuum educit. Esto aūt hoc medicamē tertij ordinis tum excalfacientiū, tum exiccantiū, ex numero eorum quæ vel maximè tenuiū sunt partium.

¶ *Bretanica.*

Bretanica.

Hujus folia astringentia sunt & vulnerū glutinatoria, similia agrestibus lapathis, At expressus ex illis succus perinde natus est astringere, videturq; sanare jam putrescentia.

¶ *Bromus.*

Bromus.

Illitum desiccat, digeritq; mediocriter & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiā astrictionis obtinet, ut ventris profluvia juvet.

¶ *Bryon thalattion, Alga.*

Bryon thalattion. Alga.

Compositū est ex terrea & aquea essentia, utraq; frigida. Siquidem & gustum astringit, & calidis quibusvis illitum, ea refrigerat, adjuvatq;.

¶ *Bryon aut Splanchnon, Muscus.*

Bryon. Splanchnon. Muscus.

Vim habet astringentē invalidā, cæterùm mediocriter frigidā. Nam & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps.

¶ *Gallium.*

Gallium.

Inde nomen sumpsit, ꝙ lac coagulet. Facultatem aūt obtinet exiccatoriā, & subacrē. Flos eius cōpetere sanguinis profluviis videtur, & cōbustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

¶ *Gentiana.*

Gentiana.

Hujus radix efficacissimè extenuat, purgat, abstergit, liberat obstructione, utpote impensè amara existens.

¶ *Gigarta, acinorum uvæ nuclei.*

Gigarta. Acinorum uvæ semina.

Ex secūdo exiccantiū sunt ordine; refrigerantium verò, primo. Omnibus autem ventris cum profluvio junctis affectibus, impēdiò cōferunt, utpote quum acerbi apparent.

¶ *Gingidium.*

Gingidium.

Gustu amarum & astringēs quum sit, temperie calidum frigidumq; videtur. Secundū utraq; verò qualitatē desiccatorium est. Cætera porrò stomacho amicum existit.

¶ *Glaucium.*

Glaucium.

Astringit cum quodam fastidio: tum adeò insigniter refrigerat, ut solū sæpe erysipelata, si valentia nō fuerint, curare possit. Constat enim ex aquea terraq; substantia, utraq; frigida.

¶ Glaux

Glaux herba

¶ *Glaux herba.*

Ex lacticiniis quum sit, calida quodammodo humidaq; fuerit.

Glechon. Pulegium.

¶ *Glechon, Pulegium.*

Quandoquidem acris & subamara est, valdè extenuat & calfaciat. Quare & illita rubricat, & exulcerat si diutius hæreat. Quinetiam humida, crassa, & lenta, ex thorace & pulmone excreatu facilia facit, mensesq; movet.

Glœos. Strigmenta.

¶ *Glœos, strigmenta balneorum.*

Modicè emolliendi vim obtinet.

Glycyrrhiza. Dulcis radix.

¶ *Glycyrrhiza, Dulcis radix.*

Similiter radici ipse succus, dulcis leviterq; astringens existit. Proinde non modò asperæ arteriæ, sed vesicæ etiam scabritiē lenire potest, idq; temperaturę mediocritate. Quare fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ. Cæterùm tepidam quandam caliditatē sortitur. Porrò quoniam temperie quoque est humidum, id quod modicè est dulce, jure sanè etiam siti congruens medicamētum est, nimirum modicè humidum, humanaq; natura frigidius. Dioscorides ait, arefactæ radicis pollinem unguibus oculorum mederi.

Dulcia modi... esse humi... Glycyrrhiza ... lent.

Glycysida. Pæonia.

¶ *Glycysida, Pæonia.*

Radicem habet leviter astringentē, cum quadam dulcedine: at si plusculū dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamarā subesse percipies. Proinde mēses ciet ex melicrato, amygdali pota quātitate. Expurgat porrò etiam jecur obstructū, & renes: ventrisq; sistit fluxiones, si in aliquo austero vino cocta sumatur. Est præterea omnino resiccatoria: quare ex collo pueris suspēsa, meritò comitialē morbum persanat: idq; aut aliquem à se fluorem per infantuli inspirationē immittēs, aut aërem assiduè mutās, atq; alterum reddens. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam juvat: & melanthium frictū palàm catharrhos & coryzas desiccat, si quis id in calidum linteū rarum liget, assidueq; calorem ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ injectis, illis viperam præfoces, eaq; postea cujuspiam collo obvincias, mirificè profueris, tum paristhmiis, tum omnibus iis quæ in collo expullulant. Pæonia itaq; & exiccat, & tenuiū est partium: calfacit autem mediocriter.

Pæonia ap... suspensa comi... tialem mor... bum persa... nat. Cyrenaicus succus. Melanthiū. Vincula qui... bus præfoca... tur vipera, ... conferre tu... moribus gut... turis.

Gnaphaliū.

¶ *Gnaphalium.*

Folia eius modicè astringunt: quare ex aliquo vino austero dysentericis prosunt.

Gongilis. Rapum.

¶ *Gongilis, Rapum.*

Gongilidis semen venerē excitat, utpote spiritum flatuosum gignēs. Sic & radix coctu difficilis est: inflatq; & semen generat.

Damasoniū. Alisma.

¶ *Damasonium, Alisma.*

Decoctum radicis eius calculos renū comminuit. Quare abstersoriæ facultatis est particeps.

Daucus. Staphylinus.

¶ *Daucus, Staphylinus.*

Domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrē calidamq; facultatem sortitur: ac proinde etiam extenuat. Ac radix sanè flatuosum quid obtinet, ac venereū. Semen autem, domestici quidem & ipsum quandam ad Venerē ciendi potentiā possidet: agrestis verò planè flatu caret, ac proinde urinam mensesq; ciet.

Dauci semen.

¶ *Dauci semen.*

Adeò vehementer excalfacit, ut inter prima, tū urinā, tum mēses provocet. Multùm etiam digerere per halitū foris impositum valet. Ipsa verò herba, moderatè calida est, similemq; etiā vim obtinet, cæterùm infirmiorem.

Daphne. Laurus.

¶ *Daphne arbor, Laurus.*

Hujus folia calfaciunt & siccant vehemēter: at fructus adhuc vehemētius. Radicis cortex minus quidem acris est & calidus, cæterū plus amarus: habetq; etiā astrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & jecori prodest. Bibitur ex vino fragrante trium obolorū pondere.

Daphne herba.

¶ *Daphne herba quam Alexandrinā appellant.*

Evidenter est calida, acris & subamara, potaque tum urinas, tum menses prolicit.

Chamædaphne.

¶ *Chamædaphne.*

Persimilis quidē est viribus daphnæ Alexandrinæ: sicuti & quod daphnoides vocant.

Dictamnū.

¶ *Dictamnum.*

Tenuiori essentia constat quàm pulegium, cætera illi simile. At pseudodictamnū ad omnia imbecillius existit.

Dipsacos.

¶ *Dipsacos.*

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccatoria est, habetq; nonnihil & abstersorium.

Dorycnidion

¶ *Dorycnidion.*

Aquea excellit frigiditate. Quamobrē pauculum quidem soporem conciliat; plusculum verò sumptu m perimit.

Dracuntiū. Dracūculus.

¶ *Dracuntium, Dracunculus.*

Quiddā aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice. Cæterū illo acrius est, & amarius: ac pinde calfactorium magis, & tenuioribus partib. Habet etiam & astrictionem leviculā. Radix omnia viscera expurgat, optimumq; remediū est contumaciū ulcerum. Verùm extergit etiam cætera omnia quæ extersionē desiderant. Folia præterea similem facultatē sortiūtur, ob idq; si sint viridia, recentia vulnera glutināt. Fructus valentior est, non foliis tantùm, sed radice. Itaq; & cancros, & polypodas credit eliquare. Succus eius quoq, vitia oculorum expurgat.

Dryopteris. Filicula.

¶ *Dryopteris, Filicula.*

Dulcis, acris, amara, & in radice etiam acerba existit. Habet aūt facultatē putrefaciendi: proinde pilis glabram cutim efficit.

Drys. Quercus. Robur. Fagus. Ilex.

¶ *Drys, Quercus, Robur.*

Exiccandi astringendiq; possidet facultatem, cum modiocri quadam tepidaq; caliditate. Cęterùm plus cæteris eius partibus astringit, quæ in trunci cortice membrana subest: tum quę ipsius fructus cōvestit carnē. Quamobrē ad profluviū muliebre, sanguinis expuitiones, dysenterias, & diuturnos ventris fluxus esse credunt accōmodam. Valentius tamen astringunt fagus & ilex. Quarum plantarū folia tenella illita non instrenuè desiccāt, necnon vulnera glutināt. Eandem foliis vim habet & fructus roboris: eoq; Medici nonnulli utuntur ad incipientes atq; crescentes phlegmonas.

Ebiscus. Althea. Malva sylvestris.

¶ *Ebiscus, Althea, Agrestis malva.*

Facultate digerendi, laxandi, phlegmone liberandi, mitigādi, & concoquendi difficiles coctu affectus est prædita. Cæterùm & radix & semen quàm folia, & tenuiorum sunt partium, magisq; exic-

exiccatoriam & extersoriã facultatẽ ostendunt, ut & vitiligines detergant, & semen renũ calculos frangat. At radicis decoctum, ad dysenteriã, diarrhœã, & sanguinis rejectionem est aptum, quum nimirum etiam nonnihil astringat.

Ebenus.

Ebenus.

Ex iis lignis est, quæ trita in aqua solvuntur. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi, & tenuiũ partium. Quamobrem, quæ pupillas offuscant, extergere creditur: miscetur q; aliis ocularibus medicamentis.

Elæa. Olea.

Elæa, Olea.

Olivæ rami quantum habent astrictionis, tantæ sunt frigiditatis participes. Fruct⁹ verò, si qdẽ ad unguẽ maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus, magis tum astringit, tum refrigerat.

Elæon. Oleum.

Elæon, Oleum.

Oleum quod ex olivis exprimit, humectatorium esse, & moderatè calidũ, jam suprà docuimus. Ejusmodi est, quod est dulcissimũ: fitq; potissimum ex olivis quas druppas appellant.

Olei differentia.

Cæterùm quod omotribes & omphacinum nuncupant, quale ab Hispania vehitur, id quantũ in se habet astrictionis, tantum etiam illi inest frigiditatis. Porrò oleum vetus quod quidẽ ex dulci inveterato efficitur, & calidius est, & potentiorib. ad evaporandũ viribus: quod verò ex crudo, id, dum reliquum quippiam servaverit astrictionis, mistæ permanet facultatis: ubi verò illam prorsus abjecerit, reliquo evadit simile. Quinetiam quicunq; in præparando ramos injiciunt, ij omphacino simile oleum efficiunt.

Oleum lotũ est minimè mordicans.

Porrò quòd oleum lotũ minimè omnium mordacitatem contineat, suprà etiam traditum est. Sunt autem varia oleorum genera: quibus sanè, cicinum & tenuius, & ad discutiendum potentius est, quam simillimũ oleo ex oliva vetusto. Raphaninum autem, cętera huic est simile, sed calidius tamen. At hoc etiã calidius sinapinum: cui simile est quod ex melanthio conficitur. Pugnant cum istis myrtinum & sesaminum, tum quod astringant, tum quòd crassarũ sint partium. Mistæ facultatis est lentiscinum, terebinthinũ, & mastichinum. Nõ enim tantùm emolliũt, sed & astringunt. Amygdalinum porrò amaritudinẽ exuperantem possidet, cæterùm cujusdã astrictionis est particeps: non tamen caryinum, sed id vel maximè simplicis est digerendi facultatis. Calidius eo est laurinum, & hoc etiam magis, cedrinum. Proximum ei est quod ex nigra pice cõficitur. Dadinum, minus quidem laurino calidum, verùm valẽtius desiccans. Hyoscyaminũ verò mistæ facultatis est, emolliendi videlicet, ac refrigerandi. Oleum porrò cicinũ, ventrem subducit. Hoc verò magis quod fit ex Gnidio grano. Quod ex agresti oliva exprimit, extergit, simulq; astringit. Squalidissimũ enim id est ex omni olei genere: & pòst, Istricum quoq; deinceps illis Hispanum. Pinguissimum est Lybicum, & Cilicium: simul autẽ pingue & tenue, Sabinum. In medio comprehensorum omniũ sunt, tum id quod per Cyclades insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiamq;.

Oleum pingue, tenueq; qua ratione æstimetur.

Etenim oleum pingue æstimatur viscositate: tenue verò, si pelluceat, si purũ sit, sit plurimũ minima ei⁹ portione inungatur, si facilè à cuti cõbibatur. Omne autem oleum pro cujusq; injectorum natura variari contingit.

Elatine.

Elatine.

Modicè tum refrigerat, tum astringit.

Elaphoboscos.

Elaphoboscos.

Excalfacit, & tenuiũ est partium: ob idq; exiccat, maximè in secundo ordine.

Elenium. Enula campana.

Elenium, Enula campana.

Radix eius calida & sicca est cum recrementitio humore. Quare eclegmatis q̃ faciunt ad educendos crassos ex pectore succos, idoneè miscetur. Juvat etiam ad rubrificandas partes vexatas frigidis diuturnisq; affectibus.

Elelisphacos. Salvia.

Elelisphacos, Salvia.

Evidenter excalfacit, ac leviter subastringit.

Helleborus. Veratrum.

Helleborus, Veratrum.

Tam albus quàm niger helleborus extergentis calfacientisq; est potentiæ. Quamobrẽ ad alphos, lichenas, psoras, leprasq;, accõmodi sunt. Quinetiã niger si in fistulã callo induratã infundat duobus tribúsve diebus, callũ detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt aũt in tertio ordine excalfaciẽtium & desiccãtium. Porrò niger gustu calidior est, cãdidus amarior.

Helxine. Parthenium.

Helxine, quam Parthenium vocant.

Abstergit, constringitq; cum humiditate subfrigida: unde phlegmonas incipiẽtes usq; ad augmentum sanat, maximè si calidæ fuerint. Incipientibus etiam phygethlis cataplasmatis ritu illinitur: ad auriumq; dolores phlegmonosos succus eius instillatus, sicuti ad paristhmia gargarizatus, conducit.

Helxine altera. Cissampelos.

Helxine, quam cissampelon vocant.

Digerendi obtinet facultatem.

Elynus. Meline. Panicum.

Elynus, Meline, Panicum.

Facultate pauci nutrimẽti est, & exiccatoria. Sistit nonnihil ventris fluxus, ut milium. Si verò foris illinatur, exiccat atq; refrigerat.

Empetron.

Empetron.

Ad solas purgationes esse videtur commodũ, bilem ac pituitam educens: juvat tamen ad alia, gustu salsum existens.

Epythymum.

Epithymum.

Thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. Exiccat & calfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedium.

Refrigerat moderatè, cum aquea humiditate. Uberius illitũ, surrecta ea servare potest. Ajunt verò, si potu hauriatur, sterilitatem párere.

Epimelis. Pomus sylvestris.

Epimelis, Pomus sylvestris.

Fructus eius acerbus est, stomacho tamen ingratus, & capitis movens dolores.

Erebinthus. Cicer.

Erebinthus, Cicer.

Legumen est flatuosum, copiosi nutrimẽti, alvo movendæ habile, ciendæ urinæ idoneũ, lacti & semini generando aptũ. Prolicit verò & menses. Cæterùm quod arietinum dicitur, efficacius urinam provocat: cujus decoctum renum calculos frangit. Reliquũ erebinthorũ genus eadem vi pollet puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergẽdi. Sunt enim calidi & modicè sicci: participes itẽ amaritatis, cujus vi & lienẽ, & jecur, & renes expurgãt, psorasq;, & lepras, & lichenes extergunt, tum parotidas & testes induratos discutiunt, tum ulcera maligna cum melle sanant.

Cicer agreste.

Erebinthus agrestis.

Calidior & siccior domestico est, quantò & acrior & amarior existit.

¶ *Erice.*

Digerendi per halitum facultatẽ obtinet: sed præcipuè flore eius ac foliis utendum.

¶ *Herpyllus, Serpyllum.*

Usqueadeo calfacit, ut urinas & menses moveat. Estq; gustu admodum acre.

¶ *Erysimum.*

Semen eius igneum est, & calfactorium. Utile est cũ eclegmatis ad promovendas crassorũ ex pectore expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas uberum & testiculorũ, juvat: & ut Dioscorides ait, etiã occultos cãcros.

¶ *Erythrodanum, Rubia paßiva.*

Est autẽ tinctorũ rubia, radix acerba & amara: quare lienẽ, & jecur expurgat, & urinas crassas, multas, & interdum sanguinolentas promovet. Quin & menses ciet, extergitq; mediocriter. Proinde vitiligines albas cum aceto illa juvat.

¶ *Eupatorium.*

Tenuium est partiũ, incidendiq; & extergendi vim, citra manifestam caliditatẽ, obtinet: quo circa obstructiones jecoris aperit. Inest ei quædã etiam astrictio, per quam robur visceri addit.

¶ *Euphorbium.*

Urentem & tenuiũ partiũ facultatẽ sortitur.

¶ *Ephemeron, Iris agrestis.*

Astringit quidem, estq; suavis odoris. Quare & repellit, & per halitum digerit. Non inefficaciter autem radix eius in dentiũ dolore colluitur. At folia cocta in vino, phymatum augmento & statui congruunt.

¶ *Echinus herba.*

Fructus eius acerbus est, atq; idcirco repellentis facultatis & exiccatoriȩ. Utuntur eo ad oculorum auriumq; fluxiones.

¶ *Zeia, Spelta.*

Universa sua facultate, quodammodo in medio est tritici & hordei.

¶ *Zingiberis radix.*

Excalfacit, sed non primo statim occursu, veluti piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper existimanda Etenim illaboratam quandam, & crassam retinere in se videtur humiditatem, quemadmodũ piper longũ. Quare diutius perseverat quæ proficiscitur à zingibere, aut pipare longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Porrò ubi totum corpus celerrimè calfacere cõsilium est, ea tunc exhibẽda sunt quæ & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, & prõptissimè undequaq; ferantur. Verùm ubi partẽ quamvis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum: nimirum quȩ tardè calescẽtia, plurimo tempore perdurẽt, ea prȩbendo. Cæterum licet zingiber & piper * longum hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napy, thapsia, & agrestium columbarũ stercus, majori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

¶ *Zythus.*

Non parum est acrior hordeo, succiq; pravi, quum ex putredine oriatur. Est & flatuosus, ac partim acris & calidus, parte verò plurima frigidus, aqueus, acidus.

¶ *Zyme, Fermentum.*

Tenuiũ est partium, & modiocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit. Particeps autem est aciditatis cujusdam frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ. Cui accedit ea quæ à sale est, * & quæ etiã à farinæ natura.

¶ *Hedyosmos, Mentha.*

Tam mentha, quàm calamintha, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio calfacientiũ ordine. Infirmior tamẽ est mentha, & minus excalfacit: cæterùm mediocriter ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit, quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. At calamintha, quum valentius calfaciat & exiccet, habet etiam quiddam amarum in se, atq; acerbum. Quare illo quidem lumbricos perimit: acerbitate verò, si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis rejectiones reprimit. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium.

¶ *Hedysarum.*

Hujus semen amarũ & subacerbum apparet: ob idque potum stomacho gratum existit, viscerumq; obstructiones expurgat. Idem præstat totius fruticis germina.

¶ *Hemerocalles.*

Radicem habet lilij radici similem, figura & viribus: prodestq; ut illa, igni ambustis, nimirũ tum leviter digerens, tum nihil astringens.

¶ *Hæmionitis.*

Astrictionem simul & amaritudinẽ possidet. Quamobrẽ cum aceto pota lienosis auxilio est.

¶ *Erigeron.*

Refrigerat & modicè digerit.

¶ *Eryngion.*

Calore quidem est temperatũ, nõ parvã tamẽ siccitatem sortitur, consistentẽ in tenui essentia.

¶ *Thalietrum.*

Folia habet coriãdro similia: caulẽ crassitudine rutæ. Vis eis inest citra morsum exiccatoria. Itaq; ulcera inveterata ad cicatricem perducit.

¶ *Thapsia.*

Acrẽ habet ac valẽter excalfacientiẽ facultatẽ cũ humiditate conjunctã. Quare ex alto violenter extrahit, & quod extrahit, digerit: celeriter tamen corrũpitur.

¶ *Thermus, Lupinus.*

Præmaceratus aqua, amaritudinẽ exuit, ediq; potest, sed nutrimentum fit crassi succi. Ubi verò nativa etiamnũ amaritas ꝑmanet, extergendi, digerendiq; vim obtinet. Interficit autem lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tũ ex posca epotus. Quin & decoctũ eius lumbricos ejicere potest, tum etiã foris identidẽ perfusum, vitiligines, achoras, exanthemata, psoras, gangrænas, malignaq; ulcera, juvat. Expurgat jecur & lienẽ cum ruta & pipere suavitatis gratia sumptũ. Elicit mẽses & fœtum cum myrrha & melle impositum. Lupinorũ porrò farina, etiam mordicatione digerit: nec livida tãtùm, sed & chœradas & phymata curat, si in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur.

¶ *Thermos agrios, Lupinus agrestis.*

Amarior est, & ad omnia valẽtior domestico, ejusdem genere cum ipso facultatis.

¶ *Thlapsi.*

Semen eius facultatẽ acrẽ sortitur, adeò ut internos abscessus potũ disrumpat. Menses ciet, & fœtum enecat. Per sedem infusum sanguinolẽta eva-

evacuans ischiadibus prodest: evacuatq; supernè & infernè bilem oxybaphi mensura epotum.

Thridax. Lactuca.

¶ *Thridax, Lactuca,*

Humida & frigida est, secundum aquæ fontanæ frigiditatẽ. Proinde ad calidas phlegmonas, & ad parva & levia erysipelata, est cõmoda: præterea restinguit sitim. At semen potum, genituræ profluviũ cohibet. Sic & agrestis lactucæ semen. Cujus holeris colligitur succus, argemas & caligines purgans, inungiq; ad adustiones cum lacte 10 muliebri solitus.

Lactucæ semen genituræ profluviũ cohibet.

Thymum.

¶ *Thymum.*

Incîdit & calfacit vehemẽter, ob idq; urinam & mẽses provocat, fœtum evellit, potum viscera expurgat, educẽdis ex thorace & pulmone confert, ac deniq; excalfacit exiccatq; in tertio ordine.

Idæa radix.

¶ *Idæa radix.*

Admodũ gustu est acerba. Quare sanguinis effusiones, lienterias & dysẽterias, mẽsesq; fluẽtes supprimit, tum pota, tũ etiã admota extrinsecus. 20

Ixos. Viscum.

¶ *Ixos, Viscum.*

Ex plurima aerea & aquea, paucissima terrena substãtia constat. Quare ex alto humores extrahit, eosq; diffundit & digerit. Tempus autem ut calfiat postulat.

Ios. Violæ.

¶ *Ios, Viola.*

Violę folia aqueã & subfrigidam substantiam superantẽ possident. Proinde tum per se, tum cũ polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis. 30

Hippuris. Cauda equina.

Hippuris, Cauda equina.

Astringentẽ cum amaritudine facultatẽ possidet, ac ꝓinde valenter exiccantem, sed citra morsum. Itaq; vulnera etiam maxima glutinat, vel si perfectos esse nervos contigerit. Præterea vocatas enterocelas glutinat: necnon sanguinis rejectiones, fluentes menses, dysenterias, cęterosq; alvi fluxus coërcet. Succus verò eius prodest sanguinis eruptioni per nares, & fluxui obnoxiis in ventre passionibus, ex austerorũ vinorum quopiam epotus: ac si febre teneantur, ex aqua. 40

Hippomarathrum.

¶ *Hippomarathrum.*

Unà cum fœniculo & de ipso disseremus.

Isatis.

¶ *Isatis.*

Domestica quidem qua utũtur tinctores, facultatis est valenter exiccãtis, nondũ tamẽ mordentis: est enim simul amara & astringẽs. Proinde magna vulnera corporum durorũ glutinat: & sanguinis profluvio laborantibus partibus utiliter illinitur: tumores laxos mirificè digerit, si 50 mul ac reprimit, & adversus omnia maligna ulcera mirabiliter resistit. At Isatis sylvestris manifestè jam acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert. Proinde q̃ domestica magis desiccans, valentius etiã putredinibus obsistit: ad cætera jam comprehensa deterior.

Phasiolon. Isopyron.

¶ *Isopyron, Phasiolon.*

Semen habet amarum & subacerbum. Extergit itaq; & incidit humores crassos, cum hoc ut corpora contrahat, cõstringatq;. Quare excrea- 60 tionibus pectoris confert, & jecur expurgat, crediturq; juvare hæmoptoicos.

Itea. Salix.

¶ *Itea, Salix.*

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationẽ uti possis. Verũ floribus eius maximè propè omnes utuntur ad exiccantis emplastri præparationem. Est enim vis eorũ ita desiccatoria, ut morsu abstineat. Habet verò etiã quanda m astrictionem. Porrò succus expressus medicamen exiccatoriũ existit expersq; mordacitatis. Nec enim invenias aliquod medicamen ad plures res utilius eo, quod citra mordacitatẽ exiccat. Arboris cortex similẽ facultatẽ obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quòd tẽperaturæ siccioris existit, veluti oẽs cortices. Etenim. cinere corticis macerato 10 in aceto, nonnulli callos atq; myrmecias tollũt.

Salicis cinere macerato, callos & myrm[ecias] exter[minat].

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. VII.

Calam[intha]. Nepit[a].

¶ *Calamintha, Nepita.*

Essentia quidẽ est tenui, temperie autem calida & sicca, quodammodo in tertio ordine. Est enim acris gustu, paulumq; amaritudinis obtinet. Extrinsecus admota, primùm quidem valdè excalfacit & mordicat, cutemq; exugit: postremò etiam ulcus efficit. In corpus autẽ intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiã cum melicrato, perspicuò calfacit, atq; sudores ciet, omneq; corpus tũ digerit, tum exiccat. Idcirco ea contra rigores repetẽtes per circuitum nõnulli utũtur, sicuti & contra ischiadicos morbos: trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem, totumq; adeò articulum excalfacit, et cutem non obscurè adurit, mensesq; tum epota, tum apposita, admodũ efficaciter provocat, ac deniq; elephantiacis etiam probè auxiliatur. Præterea cicatricibus atris candorem restituit, & sugillata digerit. Præstat autem in hujusmodi, ubi in vino decoxerimus, ipsam emplastri ritu apponere, & viridem magis quàm siccam. At sicca, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur: veluti etiã cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria, Succus ejus aut infusus, aut epotus, ascaridas, lumbricos, & auriũ vermes enecat. Sic & conceptũ interimit, ejicitq;. Igitur incidendi quidem ei vis adest, ob calorem, tenuitatem, amaritudinem: abstergẽdi verò, propter solam amaritudinem. Quare asthmaticis atque ictericis convenit. At omnia tamen dicta montana efficacior existit.

Calamu[s] odoratu[s].

¶ *Calamus odoratus.*

Leviculam quandã astrictionem, ac minimã acrimoniam possidet. Siquidẽ magna ex parte essentia quidem eius terrena est, & aëria: temperies autem, calida & sicca in secundo excessu, nisi ꝙ valentius desiccat. Porrò moderatè movet urinam: ac facultatib. quæ jecori stomachoq; imponuntur, necnon iis fomentis quæ inflammato utero, aut movendis menstruis administrantur, commodissimè potest misceri.

Calamus phragmit[es]. Canna.

¶ *Calamus phragmites, Canna.*

Radix eius cum bulbis, aculeos stipitesq; infixos extrahere ex alto traditur. Etenim abstergẽtem, minimeq; acrem facultatem sortitur, quẽ admodum & ipsa folia. Cortex verò cõbustus, admodum tenuium partium & digerentis facultatis efficitur cum nonnulla abstersione, ut exiccet & calfaciat tertio quodammodo ordine. Cæterùm eius flos est vitãdus. Nam si in aures incidat, adeò tenaciter hærens affigitur, ut avelli nõ possit, auditumq; vitiat.

Calami flo[s] vitiat au[di]tum.

¶ Canca-

cancanus. Cacalia.

¶ *Cancanus, Cacalia.*

Radix cancani, crassam, empalsticamq; & exiccantẽ habet essentiam, sed mordacitatis expertem. Quare macerata vino, sicuti tragacãtha, & lincta, aut cõmansa, arteriæ asperitates sanat.

¶ *Cannabis.*

Cannabis semẽ adeò flatus discutit exiccatq; ut si largius edatur, genituram absumat.

¶ *Capnios, Fumaria.*

Acris, amaræ, & acerbæ qualitatis est particeps. Quamobrẽ urinã biliosam, multamq; provocat: sanatq; tum obstructiones, tum imbecillitates jecinoris. Succus ejus oculorũ aciem acuit, nõ parũ trahens lachrymarũ, veluti ipse fumus.

¶ *Capparis.*

Capparis radicis cortex vincentẽ habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam: ob idq; pugnantibus facultatibus constat: quippe abstergere, purgare, incidere, potest amaritudine: excalfacere, incidere, digerere, acrimonia: contrahere, densare, astringere, acerbitate. Quare lienes induratos, si quid aliud, maximè potest juvare, tum foris medicamentis quæ illinuntur admistus, tum intra corpus assumptus, sive decoctus in aceto oxymelitéve, sive cõtusus atq; illis permistus: cùm nimirũ crassos lentosq; humores apertè hoc pacto sumptus evacuet: nec eos tantũ per urinas, sed per ventrem etiam sæpe sanguinolentos defert: unde & lienes adjuti sunt, & coxarum dolores. Quinetiam menses promovet, ex capite purgat, auxiliat^r ruptis atq; cõvulsis, necnõ malignis ulceribus, cataplasmatis modo impositus. Præterea dentium dolores adjuvat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, sæpe solus dẽtibus mansus. Ad hæc vitiligines cum aceto detrahit, & chœradas, duros tumores digerit, idoneis ad eas medicamentis mistus. Radicis cortici fructus proportione respondet, nisi quòd ad omnia sit imbecillior. Imò & folia, & caules similem etiã vim obtinent. Ad miscemus tamen illis aliquid, quod eorum vehementiam obtundat. Nec mirum est, quòd auriũ vermes sua perimant amaritudine.

¶ *Cardamum, Nasturtium.*

Nasturtij semen adurentis facultatis est particeps, veluti napy. Proinde omnia quæ rubrificationem postulant, eo excalfaciũt. Miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam valenter crassos succos incidere valeat. Porrò & herba arefacta, semini similem facultatem sortitur. Nam quæ humida est & viridis, multis numeris inferiorem.

¶ *Cardamomum.*

Quantò suavius magisque fragrans nasturtio est, tantò & imbecillior ei calida facultas inest. Nec enim ulcerare est idoneum. Habet autẽ adjunctum quiddam amaritudinis, qua lumbricos interficit: & cum aceto valenter psoras detergit.

¶ *Caron.*

Cari semẽ calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine, moderatè acrẽ possidens qualitatem. Itaq; & flatus extinguit, & urinas ciet, tum semẽ, tum planta.

¶ *Casia.*

Exiccat & calfacit tertio quodammodo ordine: sed & tenuiũ admodum partium est, habetq; acrimoniæ plurimum, ac leviter nonnihil astringens. Incidit itaque simul & digerit, roburq; instrumentis addit. Quare mensibus est movendis idonea, ubi à copia simul & crassitudine illi suppressi fuerint.

¶ *Carya, Nuces.*

Arbor tum in foliis, tum in germinibus astrictionem quandam possidet, cæterũ evidentem multamq; in nucis putamine recenti pariter & sicco. Ejus autem succo expresso, ac melle decocto, nos vice stomatici medicaminis utimur. Oleum quod ex fructu elicitur inveterato, admodum per halitum digerit. Quare nõnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægylopas sanant. Sunt qui ad nervorum vulnera utantur. Cæterũ si recens sit, astringentis nõnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & ustus, tenuium partium & exiccatoriũ citra morsum est medicamẽ. At pontica nux, quam λεπτοκάρυον & avellanã appellant, plus habet essentiæ terrestris ac frigidæ. Itaq; austerior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

¶ *Caucalis.*

Excalfacit & desiccat. Præterea urinam ciet, muriaq; ad repositionem conditur.

¶ *Carpesium.*

Simile est valerianæ, tum gustu, tum facultate: sed plus habet tenuitatis. Proinde magis ea viscerum obstructiones extergit, urinam movet, renesq; calculis degravatos expurgat.

¶ *Cenchrum, Milium.*

Primo ordine refrigerat. Exiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuitatis sortitur. Quibus de causis inter omnia frumentaria edulia minimum nutrimenti largitur. Ventrem tamen desiccat, forisq; admotum in sacculis, idoneum fomentum est iis, quæ citra morsum exiccari postulant.

¶ *Cedrus.*

Cedrus specie est duplex: altera fruticosa junipero assimilis: altera arbor non exigua. Utraq; est calidæ siccæq; temperaturæ tertii quodãmodo ordinis secundũ utrunq;. Cæterũ cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem attigisse videtur, admodum calida & tenuiũ partium. Quare mollem viventiũ carnem promptè citraq; dolorem putrefacit. Nam mortuorũ corpora exiccat, simulq; à corruptione tuetur, utpote humiditates eorum depascens, at solida haudquaq attingens corpora. Nec mirum videri debet, si cùm tanta vi polleat, lendes, pediculos, tineas, auriũq; vermes interficere valeat: tum fœtum viventem quidem interimat, extinctum autem ejiciat: queãdmodũ & ipsum semẽ, si coëundi tempore, pudendo ea circumlinatur. Proinde partui adversum est medicamen. Quod etiã dentium foraminibus instillatũ, eos & confringit, & à dolore liberat. Extenuat quoq; oculorum cicatrices, & visus hebetudini ab humorũ crassitudine ortæ medetur. Utuntur autem ea plebei, cùm ad vulnera ovibus inter tondendum à forfice illata, tum etiam contra ipsarum scabiem & ricinos, quos κρότωνας vocant. At fructus moderatiores existunt, adeò ut comedi possint. Quanq si iis liberalius utare, capiti dolorem inferent, ardoremq; ac morsum in ventre percipies.

Centaurium maius.

¶ *Centaurium maius.*

Radix eius gustui acris simulq; astringens apparet, cum levicula quadam dulcedine. Quod verò ad actiones pertinet, menses provocat, vivum fœtū extinguit, extinctumq; propellit. Præterea ulcera glutinat, sanguinemq; rejicientibus prodest. Exhibentur autem ejus binæ drachmæ, febrientibus quidem cum aqua: febri verò liberis, cum vino. Quinetiam ruptis, convulsis, dyspnœæ, inveteratæq; tussi est auxilio. Eadem quæ 10 radix, & succus ipsius præstat.

Centaurium minus.

¶ *Centaurium minus.*

Huius radix planè inefficax est, at caulis & folia, & flores, utiliora sunt. Vincit enim in eis qualitas amara, paululùm habens & astrictionis: ob idq; admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Ulcera itaq; magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæq; ægrè ad cicatricem perduci queunt, cicatrice obducuntur. Arefacta verò glutinatoriis & desic- 20 catoriis miscetur facultatibus. Miscetur etiam iis quæ rhevmaticis medentur affectibus. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ vehementer desiccantia cum quadam astrictione nullam habent mordacitatē. Decoctum herbæ quidam infundūt ischiadicis, ceu biliosa & crassa extrahēs: nam & talia purgat. Succus ejus præter dicta, cum melle oculis illinitur, mensesq; & fœtum evocat. Jecinoris quoq; obstructiones optimè aperit, bonumq; durato lieni est remediū, 30 & impositum foris, & bibitum.

Cerasia.

¶ *Cerasia.*

Quæ dulcia sunt, magis alvū subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Austera verò, contrario modo. At acida, pituitosis excrementosisq; stomachis sunt idonea. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiā incidunt. Ipsius arboris gūmi, arterias asperas lenit, calculisq; vexatos adjuvat.

Cerasi gūmi. Ceratonia.

¶ *Ceratonia.*

Exiccantis astringentisque facultatis est, tum 40 arbor ipsa, tum fructus. Qui quidem si sumatur humidus, magis ventrem subducit: si autem siccus, magis eundem sistit.

Cestrum. Betonica. Psychrotrophon.

¶ *Cestrum, Betonica, Psychrotrophon.*

Vim habet incidendi, ut gustus indicat: est enim subacris & amariuscula. Quare calculos renum frangit: pulmonem, pectus, & jecur expurgat: menses promovet: comitialibus prodest: rupta convulsaq; curat, omnibusq; bestiarum morsibus illita auxiliatur. Postremò acidum ructan- 50 tibus & ischiadicis, bibita prodest.

Cecis. Galla.

¶ *Cecis, Galla.*

Quæ omphacitis dicitur, admodum acerbum est medicamen, pleraq; sui parte essentiæ terrenę & frigidæ, per quā desiccat, repercutitq; fluxiones. Esto verò tertii in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flava illa & magna, laxaq;, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaq; ipsa per se in aqua, 60 aut si magis astringere vis, in vino aliquo austero, ac dein trita, cataplasma est non instrenuum sedi inflammatæ, procidentiq;. Gallæ combustæ, extinctæq; in aceto aut vino, sanguinis reprimendi facultatem acquirunt.

Cera.

¶ *Cera.*

Inter primas quatuor qualitates mediū quodammodo obtinet. Habet verò quiddam crassæ essentiæ & emplasticum. Quamobrem aliorum medicamentorum materia existit. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter cōcoquentium. Habet tamen quiddam digerentis, calidæq; potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici, Ricinus.

¶ *Cici, Ricinus.*

Ut fructus ejus expurgat, detergit, & digerit, sic etiā foliū, sed undequaq; debilius. Oleum q ex semine conficitur, calidius atq; tenuius est, q cōmune oleum, ac proinde potentius digerit.

Cinnamo.

¶ *Cinnamomum.*

Summè tenuiū est partiū, atq; ex tertio ordine calfacientium. Nihil autem æquè desiccat, eorū quæ pariter calfaciūt, propter tenuitatē essentiæ. At Cinnamomis, veluti imbecillū est cinnamomum.

Cinnamo. Circæa.

¶ *Circæa.*

Dioscorides ait radicem ejus ex vino dulci potam, secundas purgare. Est enim boni odoris, & calfactoria. Semen autē ejus in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

¶ *Cisthus.*

Frutex astringens est. Folia ejus & parva germina trita adeò desiccant astringuntq;, ut ulcera glutinare valeant. Sed flores efficaciores sunt, adeò ut cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq; & humiditates persanent. Cataplasmatis ritu illiti, ulcerū putredinosa juvāt. Desiccant enim secūdo excessu. Hypocistis multò est magis astrictoria quàm folia, admodū efficax remedium ad omnes fluxionum affectus. Quin si jam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitudinē illi haud segniter addit. Quo nomine antidoto ex viperis inditur.

Hypocistis.

Cisthos. Ladanum.

¶ *Cisthos, Ladanum.*

Primo excessu medicamen est quodammodo completè calidum, ita & secundum attingat, habens etiā astrictionis nōnihil. Est præterea substantia tenui, & emolliens, necnon moderatè digerens, concoquensque. Peculiariter igitur ad uteri vitia est aptum. Diffluentes tamen capillos retinet. Cæterùm alopecias & ophthalmias sanare nō potest, quòd hi affectus valentiora medicamenta desiderent.

Cissos. Hedera.

¶ *Cissos, Hedera.*

Ex contrariis facultatibus cōstat. Habet enim quiddā astringentis substantiæ, quæ terrea & frigida existit: habetq; nonnihil acris, quam calidā esse vel gustus comprobat: prętерea si viridis sit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Virida igitur folia in vino decocta, grandia ulcera glutinant, malignaq; ad sanitatē reducunt. Igne factas exulcerationes cicatrice obfirmant: cum aceto decocta lienosis opitulantur. Flores autē quodammodo validiores sunt. Succus medicamen est errhinon: vetustas aurium fluxiones sanat, necnon vetera ulcera tum aurium, tum nariū. Lachryma hederæ perimit lendes, pilisq; nudat. Adeò quippe est calida, ut etiā obscurè adurat.

Clinopodiū.

¶ *Clinopodium.*

Calfacit simulq; siccat in tertio ordine, estq; subtilium partium.

¶ Clematis

¶ *Clematis.*

Huius folia acrem & adurentẽ obtinent facultatem, adeò ut lepras excorient. Fuerit itaq; in quarti ordinis excalfacientiũ initio. Dicitur etiã Clematis illa herba, quam nonnulli polygonoidem appellant: quæ tantùm abest ut exulceret, ut profluviis & dysenteriis cum vino pota auxilietur, mansaq; dentium dolores mitiget, ac deniq; doloribus uteri in pesso admota sit usui.

¶ *Cnicos.*

Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Estq; tertii ordinis excalfacientium, si quis foris eo uti volet.

¶ *Coccus cnidius, Granum gnidium.*

Et ipsum quoq; purgat, sed acris est, adurentisq; facultatis.

¶ *Coccus baphicus, Granum tinctorium.*

Astringentẽ simulq; amarã possidet qualitatem. Utraq; sine morsu desiccat. Proinde ad ignẽtia vulnera cõgruit, & ad nervorum vulnerationes.

¶ *Coccymelea, Prunus.*

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Minus tamen subductiva sunt Damascena pruna iis quę ex Iberia advehuntur. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent. Porrò quorum in germinibus astrictio quædã manifesta inesse apparet, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsiliis cõsistentes idoneè colluuntur. Jam verò agrestium fructus, evidenter est astrictorius, vẽtremq; sistit.

Colla, Gluten.

Gluten quod ad libros pręparant ex similagine & garo, emplasticæ, concoctoriæq; facultatis existit.

¶ *Colocynthe, Cucurbita.*

Humida & frigida est in secũdo ordine. Quare succus eius rosaceo mistus, auriũ dolori contracto ex phlegmone, est utilis. Præterea restinguit sitim.

¶ *Colocynthis.*

Gusta amara est, vehementerq; purgatoria facultate prædita. Ipsius virentis succus intritus, ischiadicis prodest.

¶ *Comarus, Arbutus: cuius fructus Vnedo.*

Fructus unà cum arbore acerbus est. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem concilians.

¶ *Commi, Gummi.*

Lachryma est concreta in truncis arborum ipsam ꝓducentiũ: estq; exiccatoriæ & emplasticæ facultatis, asperitatibusq; medetur.

¶ *Conia, Lixivium.*

Omnium maximè abstersoriũ exiccatoriũq; est, quod ex cinere ficus & tithymalorum efficitur: fereq; putrefacientis est facultatis.

¶ *Conyza.*

Conyza & major & minor adsimilis sunt tũ temperaturæ, tum facultatis: gustu amaræ & acres. Luculenter autem excalfaciunt, sive quis folia cum teneris ramulis parti infricet, sive ubi oleo incoxerit, eo utatur. Siquidẽ rigores per circuitum redeuntes, sanare tale oleũ videtur. Consimilis quoq; flores sunt facultatis. Quos quidem nonnulli ex vino propinant, ad educendos menses, atq; pellendum fœtum. Est & tertium conyzæ genus in locis humidioribus nascens, utrisq; illis graveolentius & imbecillius. At primę memoratæ calfaciunt & siccant in tertio ordine.

¶ *Coriannon, Corion, Coriandrum.*

Hanc herbam refrigeratoriam esse Dioscorides prodidit, quòd mista pani aut polentæ, illitaq;, erysipelas curet. Quanquam certè exactũ aliquod erysipelas, quod utiq; inflammatum est, & flavum, haud unq̃ à tali cataplasmate persanabitur: sed illud tantum quod refrigeratum jam fuerit. Coriandrum itaq; ex contrariis facultatibus constat, plurimum habens essentiæ amaræ, quæ tenuium partium est & terrena. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. His adjunctum est quoq; astrictionis pauxillum. Quòd autem longè à refrigeratione absit coriandrum, hinc constat, quòd chœradas sive strumas, cum lomento discutiat: id quod nullum refrigerantium medicamentorum facere est aptum.

¶ *Coronopus.*

Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

¶ *Costus.*

Leviculam planè amaram, plurimam autẽ acrem & calidam inse qualitatẽ simul & facultatẽ obtinet, adeò etiam exulceret. Quare in quibus excalfacere partem quamvis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad costũ confugit'. Eadem de causa urinas mensesq; provocat: & ad rupta, convulsa, & laterum dolores congruit. Porrò ob amaritudinem quæ illi inest, latos lumbricos enecat, maculasq; à sole contractas exterit, illitus cũ aqua aut melle. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso.

¶ *Cotyledon, Vmbilicus Veneris.*

Humidam, subfrigidam, obscurè astringentẽ, ac leviter amaram obtinet facultatem. Unde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonode persanat: æstuantiq; ventriculo commodissimum cataplasma existit.

¶ *Crania, Cornus.*

Fructus ejus admodum acerbus est, esuiq; aptus: proinde valenter alvum restringit, quemadmodum & mespila. Folia quoque & germina peracerba sunt gustui, valenterq; desiccant. Itaq; maxima vulnera glutinare possunt, potissimũq; durorum corporum.

¶ *Crambe, Brassica esculenta.*

Desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita: non tamen admodum acrem. Præterea & vulnera glutinat, & maligna ulcera sanat, phlegmonasq; jam induratas, atque ægrè solubiles, necnõ erysipelata id genus, epinyctidasq; & herpetes curat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras elicit. Porrò semen ejus potũ, amarum cum sit, lumbricos perimit. Eadem facultate ephelidas, lentes, & quæcunq; modicam abstersionem postulant, adjuvat. Cineres cauliũ brassicæ desiccant usqueadeo, ut causticæ facultatis participes esse videant'. Quibus sanè cũ adipe mistis, cõtra inveteratos laterũ dolores utuntur. Sic nãq; valenter digerẽs pharmacũ reddit'.

¶ *Crambe agria, Brassica agrestis.*

Calidior sicciorq; & amarior q̃ domestica est: quamobrem nec citra noxam intra corpus su-

mitur. Extergit autem & digerit quàm domestica etiam valentius.

Braßica marina.

¶ *Crambe thalattia, Braßica marina.*

Non solùm alvum dejicit, subsalsa & subamara existens, sed etiam est ad externos corporis usus idonea.

Crataeogonos

¶ *Crataeogonos.*

Fructus ejus & acris gustanti est, & utenti frigidus, similis milio.

Crethmon.

¶ *Crethmon.*

Gustantibus salsum est, cum paucula amaritudine: quamobrem vis ejus est, exiccatoria & abstersoria.

Crithe. Hordeum.

¶ *Crithe, Hordeum.*

Primi est ordinis in exiccando & refrigerãdo. Habet etiam abstersionis pauxillũ. Praestat in cibo fabis, quòd flatuosam naturam exuat. Quantumcunq; enim fabas coxeris, flatuosa semper illis natura remanet. Sunt quippe crassioris essentiae quàm hordeũ, ob idque, eo plus etiam alunt. At polenta multò plus hordeo desiccat.

Crimnon.

¶ *Crimnon.*

Plus nutrit quàm polenta, sed aegrius concoquitur. Sorbitio quae ex eo conficitur, si ex zea fiat, leviter ventrem sistit.

Crinos. Lilium.

¶ *Crinos, Lilium.*

Lilii flos temperaturã mistã obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, partim ex aquea, eaq; temperata. Quare quod ex eo conficitur oleum, digerendi, emolliendiq; citra morsum facultatem sortitur: unde fit, ut uteri sit duritiebus aptissimũ. Porrò radix foliaq; per se trita, desiccant, abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoq; ambustis competũt. Radicem ergo tostam, ac dein rosaceo contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix, imponunt: cùm sit etiam ulcerum aliorum remedium. Emollit praeterea uteros, mensesq; provocat. Caeterũ cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus illi aliquod aliorum medicaminum validius extergentium, cujusmodi est mel. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorũ succũ cum melle & aceto coctum. Eratq; respectu utriusq;, portio ipsius succi quincupla. Atque ita conficiebatur insigne medicamentum ad omnia ulcera, quae exiccari absque morsu postulant.

Crocodilion.

¶ *Crocodilion.*

Crocodilii semen acre est, atq; odoratum, urinam mensesque ciens: itaqua facultatem habet calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, ut quae similis sint facultatis, nephriticos adjuvat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit. Trahit verò etjam per nares sanguinem.

Crocus.

¶ *Crocus.*

Secundi quidem est ordinis excalfacientium, primi verò exiccantium. Proinde concoquendi, quoq; vim obtinet, adjuvante etiam ad id, quadam exigua astrictione.

Crommyon. Caepa.

¶ *Crommyon, Caepa.*

Caepa ex quarto est ordine excalfacientium. Essentia ejus potius crassarum est partium. Unde etiam haemorrhoidas aperit, tum apposita, tũ cùm aceto inuncta. In sole alphos abstergit, tum alopeciis attrita pilos halcyonio citius restituit. Succus ejus iis qui suffusi sunt, aut aciẽ oculorum obtusam prae crassitudine humorum habent, inunctus prodest. Ob hujus temperaturã tota caepa flatuosa est, manducata. Itaq; quę temperie sicciore sunt, minus flatuum generant.

Cyamos. Faba.

¶ *Cyamos, Faba.*

Mediocriter exiccat, refrigeratq;. At caro ejus paulùm quoq; abstergentis facultatis continet: sicuti putamen nonnihil adstringẽtis. Porrò ut edulium, flatulenta est, & coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Ut medicamẽtum verò, foris imposita desiccat innoxiè. In podagricis ea saepenumero usi sumus ex aqua decocta, & ita adipi suillo admista. Ad nervorum tum contusiones, tum vulnera, farinam ejus cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu jam occupaverat phlegmone, cum polenta. Sed & testium & uberũ aptum est cataplasma. Quo quidem & lac ipsum extinguitur, & puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminus. Rapum. Tuber terrae.

¶ *Cyclaminus, Rapum, Tuber terrae.*

Abstergit, incidit, ora venarum aperit, attrahit, & digerit. Succus ejus haemorrhoidas reserat, violenterq; ad secessum provocat, in floccis appositus. Sic enim facultatibus phymata, strumas, aliasq; durities digerentibus commiscetur: ac suffusis cum melle illitus cõpetit. Ad haec per nares expurgat. Adeò vehemens ejus facultas est, ut abdomine illito, subducat alvũ, & foetũ perimat. Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa vehemens satis. Nam & menses sive epota, sive apposita, evocat & aurigini prodest. Modus ejus bibendi est drachmarum trium sive cum melicrato, sive cum passo. Cutẽ detergit, ac tũ alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curat: necnon auxilio est lieni indurato. Fructus etiam alterius cyclamini, quã nonnulli cyssanthemon nominant, cum vino pluribus diebus potus, sanat lienem, urinas movens, atq; alvum subducens. Locos quoq; ejicit, atque asthmaticis auxiliatur. Qualitas ejus gustui acris est & sublenta.

Cyssanthemon.

Cyminum. Cuminum.

¶ *Cyminum, Cuminum.*

Cymini semen calfacit in tertio ordine: urinã movet, extinguitque flatus.

Cynosbatus. Sentis canis.

¶ *Cynosbatus, Sentis canis.*

Hujus fruticis fructus non segniter astrictorius est, folia verò mediocriter. Lanugo fructus, arteriam vitiat.

Cyparissus. Cupressus.

¶ *Cyparissus, Cupressus.*

Cupressi folia, germina, pilulae recẽtes & molles, magna ulcera glutinant in duris corporibus. Quare resiccandi vim habent absq; insigni acrimonia aut calore. Tãta enim ei acrimonia inest, caliditasque, quanta satis sit deducendae in altum acerbitati. Proinde in alto latẽtes in flaccidis putrescentibusq; affectibus humiditates, innoxiè depascit & populatur. Sic enterocoelicos juvat, exiccãs, roburq; addens corporis partibus prae humiditate laxatis. Quidam ea utuntur ad carbunculos, herpetesque polentae miscentes. Sunt qui ad erysipelata utantur.

Cyperus. Iuncus quadratus.

¶ *Cyperus, Iuncus quadratus.*

Cyperi radices excalfaciunt pariter & siccant absq; mordacitate. Itaq; ulcerib. inveteratis mirificè

rificè prosunt. Habent etiã quippiã astringens: quapropter ulceribus item oris cõveniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificadum est, qua & calculos exterunt, & urinã mensesq; provocant.

¶ *Cypros.*

Huius arboris folia summaq; germina habent in se quiddã digerens cum aquea substantia modicè calida: habentq; & astrictionem quandam ex terrena substantia frigida. Itaq; eorum decocto quidem ambusta fovent, necnõ igneas phlegmonas, carbunculosq;. Nam absq; molestia siccant. Sed spontè ortis in ore ulceribus commansa folia commodissima sunt.

¶ *Cytisus.*

Cytisi folia digerendi facultatem obtinent, aqueæ & temperatæ mistam, ut malva.

¶ *Conion, Cicuta.*

Quòd extremè sanè refrigeret, omnes norunt.

¶ *Conos.*

Coni fructus, quem cocalum & strobilum appellant, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, & iis quibus facilè expuere est opus, accommodatur. Quod esculentũ est, nutrimentum est coctu difficile & validum. Ut medicamen autem asperitati leniendæ cõgruit, si prae maceratus in aqua, omnẽ acrimoniam exuerit. Nam reliquũ sic minus mordax efficitur, in medio calidæ & frigidæ qualitatis cõsistens, ex aquea & terrea mistũ substãtia, minimũ participãs aëreæ.

¶ *Lagopus.*

Falcultatis est desiccantis, adeò ut fluxus alvi probè exiccet.

¶ *Lathyris.*

Et succo, & purgatoria vi tithymalum refert: nisi quòd semen apparet dulce, licet maximè sit purgatorium.

¶ *Lampsane.*

Esa quidem succos pravos proceat. At illita, abstergendi, digerendiq; nõnullam facultatem sortitur.

¶ *Lapathum.*

Digerit moderatè. At oxylapathum nonnihil etiã repercutit. Manifestè ipsorũ semen astringit, ita ut dysenterias & dyarrhœas persanet.

¶ *Limonium.*

Ejus fructum, utpote acerbũ, ex vino exhibet cœliacis, dysentericis, & hæmoptoicis. Juvat & profluviũ muliebre. Satis est oxybaphi mẽsura.

¶ *Lichen.*

Lichenas curat, extergentem, modiceq; refrigerantem, ac siccantem obtinens facultatẽ. Nascitur enim in humidis roreq; perfusis saxis.

¶ *Leontopetalon.*

Radix ejus digerendi facultatẽ, & exiccandi, calfaciendiq; in tertio ordine possidet.

¶ *Lepidium.*

Ex quarto est ordine excalfacientium, simile prorsus nasturtio, nisi quòd minus desiccat.

¶ *Leucas.*

Acrem possidet qualitatem exuperantẽ: temperaturam verò calidam, siccamq; in tertio quodammodò ordine.

¶ *Leucacanthon.*

Hujus radix amara est, ac proinde incidit, exiccatq; in tertio ordine. Calfacit autem in primo.

¶ *Leucoion.*

Extergit, ac tenuium est partium: plus tamen flores, ac præcipuè qui sunt scciores: hi quippe & oculorũ crassas cicatrices extenuant. Præterea menses eorum decoctum movet: secundas, & partum emortuum elicit, bibitumq; facit abortum, maximè amarum cum sit. Quod si eius vires multa mistione aquæ frangantur, erit contra phlegmonas, & difficilia ulcera, cõmodum medicamen. Semen etiam ejusdem est facultatis, radicesq; similiter, nisi quòd hæ sunt crassioris essentiæ, terreæq; magis. Cum aceto tamen lienes induratos persanant.

¶ *Leuce, Populus alba.*

Ex aquea, tepida, & terrena extenuata essentia conflatur. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps.

¶ *Libanotus, Thus.*

Excalfacit secũdo ordine, desiccat primo: habet quoq; astrictionẽ pusillam. Cortex ejus evidenter astringit, desiccatq; in secũdo ordine. Est autem crassiorũ partium quàm thus, & minimũ acrimoniæ possidet. Quare in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, & dysentericis eo utimur. Ramus ejus siccioris & calidioris est facultatis quã ipsum thus, adeò ut ad tertium usque excessum perveniat. Habet verò etiam & abstersoriũ quiddam. Unde expurgare & implere oculorũ ulcera potest.

¶ *Libanotides.*

Libanotides tres existunt: una sterilis, duæ fructum ferentes. Omnes verò emolliẽtis, digerentis, incidentis, & abstergẽtis sunt facultatis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Decoctũ ejus, quam rorem marinum appellant, potum, regio morbo auxiliatur.

¶ *Lignys, Fuligo.*

Fuligo omnis exiccatoria est, obidq; terrenæ essentiæ, habens quasdam etiam ignis etsi pusillas reliquias: ratione quarum tenuium est partium. Cæterùm quæ speciatim in ea differentiæ sunt, eæ pro usta materia eveniunt. Thuris fuligine utimur ocularibus medicamentis permista, iis videlicet quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos, & qui adhuc fluxione affliguntur, exulcerative sunt, accõmodantur. Nam & illa expurgat, & carne implet. Terebinthinæ etiã myrrhæq; fuligo molestia caret, nõ secus quàm thuris. Sed styracis quodammodo valentior est. Magis etiam picis liquidæ. Qua adhuc magis cedri. Porrò acrioribus utuntur ad vitia superciliorum vocata ptila, & erosos angulos oculorum, & citra phlegmonem humidos.

¶ *Libysticum.*

Libystici radix & semẽ, ex genere excalfacientium sunt, adeò ut & menses cient, & urinas provocent, flatusq; discutiant.

¶ *Linospermon, Lini semen.*

Flatuosum est esum, etiamsi frangatur. At calfacit quidem quodãmodo in primo ordine, humiditatis & siccitatis in medio existens.

¶ *Linozostis, Mercurialis.*

Ea utuntur omnes ad subjectiones alvi duntaxat. Quanquam etia admota, valenter digerit.

Lonchitis.

¶ *Lonchitis.*

Radix eius, quæ semen gerit triangulare, urinam ciet. Folia ejus quæ scolopendriæ similis est, viridia quidem, vulnera glutinant: sicca autem, & cum aceto epota, lienes induratos persanant.

Lycion.

¶ *Lycion.*

Arbor est spinosa, ex qua lycium fit, medicamen id liquidum, quo ad sugillata, sedis, orisq; phlegmonas, ulcerationes, herpetas, putredines, ulcera contumacia, aures pure fluentes, intertrigines, & paronychias utuntur. Est enim facultatis exiccatoriæ, compositum ex diversi generis substantiis, altera quidem tenuium partium, digerente atq; calida: altera terrestri & frigida, ex qua astrictionem exiguã obtinet. Cæterũ digerit & siccat in secundo ordine: in calore aũt mediis est proximum. Est porrò lycium Indicum ad omnia valentius.

Lysimachios

¶ *Lysimachios.*

Superantem astrictionem sortitur, per quam omnes sanguinis fluxus reprimit, tum pota, tum cataplasmatis modo admota.

Lychnis.

¶ *Lychnis.*

Semen ejus calidum & siccũ est, secundo quodammodo, aut etiam tertio ordine.

Lotos herba. Trifolium.

¶ *Lotos herba.*

Lotos domestica; quam trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi, sic etiam exiccandi vim possidet, in caliditatis frigiditatisq; conjugio media quodammodo existens. Semen agrestis loti, secũdi est ordinis calfacientium: habetq; nonnihil abstersorium. Porrò Ægyptiæ loti semen etiam in panes fingitur.

Lotos arbor.

¶ *Lotos arbor.*

Non ita multæ astrictoriæ qualitatis est particeps: sed & tenuium partiũ est, & exiccatoria. Cujus siccæ ramenta profluvio muliebri, dysenteriis, capillorum effluvio, cœliacisq; affectibus accõmodant̃, aut in vino, aut in aqua concocta.

Macer.

¶ *Macer.*

Cortex est qui ex India advehitur, gustu multum acerbo, tum levicula quadam acrimonia odorata. Constat aũt ex mista essentia, pleraque terrena frigida, paucula verò calida & tenuium partiũ. Itaq; valenter desiccat, astringitq;: ob idq; cœliacis & dysenteriis medicamentis miscetur, in tertio exiccantiũ consistens ordine: in caloris frigorisq; discrimine, neutrũ insigniter præstant.

Malabathrũ

¶ *Malabathrum.*

Malabathri folium cum spica nardi simillimã obtinet facultatem.

Malache. Malva.

¶ *Malache, Malva.*

Agrestis quidẽ, digerẽtis paululũ & emollientis leviter est facultatis: hortensis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tãtò facultate imbecillior est. Fructus eius tãtò validior est, quantò & siccior. Cæterũ Althea omniũ efficacissimè digerit.

Mãdragora.

¶ *Mandragora.*

Refrigerat tertio excessu. Nõnihil tamẽ pomis caloris atq; humiditatis inest. Unde soporẽ conciliant. Radicis cortex nõ tantùm refrigerat, sed etiã siccat. Quod eo includitur, imbecillimũ est.

Marathrum Fœniculum.

¶ *Marathrum, Fœniculum.*

Calfacit in tertio, desiccat in secundo ordine: proinde lac gignit, auxiliatur suffusis, mensesq; & urinas promovet. Radix & semen hippomarathri, amplius quàm domestici siccãt: quare & ventrem videntur sistere. Possunt etiam & calculos frangere, curare ictericos, mensesq; & urinas movere: minimè tamen lac gignere.

Mastiche.

¶ *Mastiche.*

Candida quidẽ & Chia, astringit simul emollitq;. Proinde stomachi, ventris, intestinorum, jecorisq; inflammationibus competit, ut puta secundo ordine excalfaciens & siccans. Nigra verò, quæ Ægyptia dicit̃, magis desiccat, minúsq; astringit: quamobrem aptior est ad ea quæ validiorem digestionem per halitum postulant. Porrò oleum, quod præcipuè ex Chia conficitur, similis est cum mastiche facultatis.

Melanthi. Nigella.

¶ *Melanthium, Nigella.*

Excalfacit & siccat in tertio ordine, estq; amarum, atq; tenuium partium. Quare catarrhos sanat in linteo admotum, atq; assiduè olfactum: flatus potum extinguit: lumbricos enecat, non esum modò, sed etiam foris applicitum: lepras, clavos, atq; myrmecias exterit: orthopnœam juvat, & menses provocat. In summa verò, ubi sectione, extersione, desiccatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium existit.

Melilotum.

¶ *Melilotum.*

Quiddam habet astringens, digerit tamen, cõcoquitque. Copiosior enim in eo est substantia calida quàm frigida.

Mel.

¶ *Mel.*

Desiccat excalfacitq; secũdo ordine: ac detergentem facultatem obtinet. Porrò coctum, minus acre abstersoriumq; redditur. Itaq; ad sinuosorum ulcerum glutinationem eo utuntur. Cæterùm quod mel est amarũ, mistæ facultatis existit. At Saccharo, quod ex India & Felici Arabia convehitur, cõcrescit in calamis, estq; mellis species, minus certè nostrate dulcius, sed similes ei vires obtinens, quod ad abstergendũ, desiccandum, & digerendum pertinet. Quatenus verò nec inimicum ventriculo est, ut nostras, nec sitim adferens, eatenus ab illo substantia differt.

Sacchar.

Melissophyllon. Citrago.

¶ *Melissophillon, Citrago.*

Marrubio similis est facultate, sed plurimũ ab eo vincitur. Quamobrem nec utitur eo quispiã, cum larga marrubij copia suppetat.

Mespilum. Tricoccon.

¶ *Mespilum, Tricoccon, quod tria grana gerat.*

Fructus ejus admodum est acerbus, vixq; edi possit, ventrem extremè coërcens. Quin & in germinibus & foliis acerba hæc qualitas nõ pauca reperitur.

Medion. Trifolium odoratum.

¶ *Medion, Trifolium odoratum.*

Radix quidẽ ejus austera est, omnesq; fluxiones cohibet. At semẽ tantũ abest ut id moliatur, ut etiam menses cieat: nimirũ tenuium partium cùm sit, & facultate incidendi præditum.

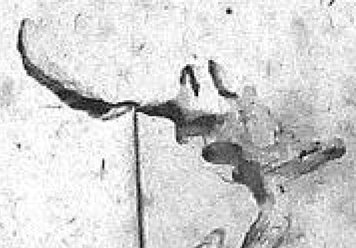
Mecon. Papaver.

¶ *Mecon, Papaver.*

Cùm quatuor ejus insignes species sint, facultas omnium existit refrigeratoria. Cæterùm sativi semen, mediocriter somnũ conciliat, visu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum esitant. At ex sylvestribus, ejus ꝙ rhœas dicitur, quia flos ipsius celeriter defluit, semen validius refrigerat: itaq; nequaq̃ eo quis innoxiè solo uti possit. Illius verò quod calicem

Rhœas.

inciden-

incidentem sustinet, atrum existit semẽ, medicamentosumq; atq; impensè refrigerãs. Quod autem longiorem emittit calicem, medicatissimũ omnium est, admodumq; refrigerans, idq; omnibus partibus suis. Adeo quippe refrigerat, ut stuporem ac mortem etiam inducat. Est enim ex quarto & ultimo refrigerantium ordine.

¶ *Mecon ceratitis, Papaver cornutum.*

Vim habet incidendi extergendique. Itaq; radix eius in aqua ad dimidium decocta, hepaticos affectus adjuvat. Folia & flores sordidis & contumacibus ulceribus prosunt. Sed ea rejicere oportet ulceribus jam repurgatis: alioqui sanam carnem exedent.

¶ *Mecon Heracleia, Papaver Herculeum.*

Semen habet pituitam expurgans.

¶ *Melea, Mâlus.*

Mâlus non omnis eiusdem naturæ est, sicuti nec ejusdem fructus. Succi siquidem, cortices, foliaq; arborũ, etiam inter se dissident. Itaq; si acidiora austerioraque sint, illis vulnera glutinare possis, tum in phlegmonarũ initio repercutere influxum, ac ventriculum exolutum & languidum roborare: at aquosioribus, mediocres phlegmonas incipiẽtes & gliscẽtes remittere. Quòd autem plurima pomis omnibus recrementitia frigidaq; insit humiditas, hinc liquet, quòd nullus eorũ succus servari possit: verũ acescant corrumpanturq; universi. Solus enim cydoniorũ & struthorũ (quæ propter astrictionem vehementem, cæteris minus sunt humida) succus coctus cum melle durare potest: per se autem minimè.

¶ *Melea Persice, Persica mâlus.*

In germinibus & foliis vincentem habet qualitatem amaram. Proinde folia eius trita, & super umbilicum posita, lumbricos enecant: estq; digerens medicamen. Fructus humidior est, & temperie frigidior.

¶ *Melea Armenice, Mâlus Armenica.*

Fructus humidior frigidiorq; est, utrunq; secundo quodammodo excessu.

¶ *Melea Medice, Mâlus Medica, Citrium.*

Quod in fructu semen amplectitur, tertii est ordinis resiccantium atq; refrigerantium. Cortex desiccat quidem in excessu secundo, non tamen frigidus est, sed temperatus, aut paulò infrà. Caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa, frigidaq;. Semen amarũ est, digerereq; & exiccare potens, secundo quodãmodo ordine à temperatis recedens. Folia exiccandi & digerendi vim obtinent.

¶ *Meum.*

Radices eius sunt calidæ tertio excessu, in secundo siccæ. Proinde urinas mensesq; movent. Quòd si liberali' sumant', capiti dolorẽ cõciliãt.

¶ *Milax tracheia, Milax aspera.*

Variis claviculis suis arboribus circũvolvitur. Folia eius & acria gustãti, & utẽti calida existũt

¶ *Milax levis.*

Quodãmodo jam dictę similes vires obtinet.

¶ *Morea, Morus.*

Mori fructus maturus quidem alvũ subducit: immaturus verò, ubi aruerit, restringit admodum. Quare ad fluentes affectus est commodus. At maturorũ succus, propter astrictionẽ quam habet, ad stomatica medicamẽta est utilis. In radicis cortice purgatoria vis cum quadã amaritudine exuperat, ita ut latos vermes enecet.

¶ *Myagros.*

Oleum quod ex semine ipsius funditur, emplasticam facultatem obtinet.

¶ *Myketes, Fungus.*

Frigida humidaq; admodũ planta est, quare proximè ad enecantẽ facultatẽ accedit. Et sanè inter eos sunt qui interficiãt, maximè qui ex natura mistam habent qualitatẽ putrilaginosam.

¶ *Myle.*

Radix eius contrahentis est facultatis: quam cum farina lolij apertã vulvã sanare ait Diosc.

¶ *Myosotis, Auricula muris.*

Desiccat secundo ordine, cæterũ nullam evidentem caliditatem sortitur.

¶ *Myrice, Tamarix.*

Abstergit & incidentis est facultatis: absq; perspicua desiccatione. Habet verò etiam astrictionem nonnullam. Igitur cum aceto decocta prodest lieni indurato. Sanat etiam dentium dolores. Fructus & cortex non paucam possident astrictionem. At cinis myricæ, admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi vim, astringendi pauxillam.

¶ *Myriophyllon.*

Adeò exiccat, ut vulnera glutinet.

¶ *Myrrhis.*

Radix eius est odorata & dulcis, mẽsesq; movet, necnõ thoracem atq; pulmones purgat. Calfacit itaq; secundo ordine; cum partiũ tenuitate

¶ *Myrrhine, Myrtus.*

In hac planta vincit terreum & frigidum. Habet tamen aliquid tenue & calidum. Quare valenter desiccat. Porrò quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quantò siccius cæteris partibus est, tantò desiccat & astringit vehemẽtius. Folia item arida viridibus plus desiccant. Itaque omnes partes eius restringunt, tum foris imposita, tum intrò assumpta.

¶ *Moly, Ruta sylvestris.*

Radicẽ habet nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium partium est, & calida tertio ordine: unde crassos humores desiccat, digeritq; & urinam movet.

GALENI PERGAMENI *de simplicium medicamentorum facultatibus, lib. VIII.*

¶ *Nardu stachys, Spica nardi.*

Calfacit excessu tertio, desiccat secũdo cõpleto. Constat ex astringenti, acri, & leviter amara substantia. Quare radix jecori & ventriculo cõvenit, & pota, & admota extrinsecus. Urinam ciet: morsus stomachi sanat: ventris, capitis, & thoracis fluxiones desiccat. Valentior tamen est indica, quæ nigrior quàm Syriaca exit.

¶ *Nardus Celtica, hoc est, Gallica.*

Ad omnia est imbecillior dictis, præterquàm ad provocandam urinam. Nam calidior illis est, sed minus astringit.

¶ *Nardus orea, hoc est, montana.*

Plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis infirmior.

¶ *Narthex, Ferula.*

Semen eius calfacit et tenuat. Medulla autem astrictionis est particeps. Unde hæmoptoicis & cœliacis convenit.

¶ *Napy.*

Calfacit desiccatq; ordine quarto.

¶ *Narcissus.*

Eius radix desiccat adeò, ut vel maxima tendonum vulnera glutinet. Habet verò quiddam abstersorium & attractorium.

¶ *Neuras, Poterium.*

Desiccat citra morsum, adeò ut incisos nervos glutinare credatur, ac præcipuè radices eius

¶ *Nerium, Rhododaphne.*

Foris quidem illitus is frutex, digerendi vim obtinet. At si intra corpus sumatur, virulentus homini & plerisq; pecudibus est.

¶ *Nymphæa.*

Tum radix eius, tum semen, desiccandi citra morsum vim habet, Itaq; ventris profluvia, seménq; immodicè proflués sistit: At cui adest candida radix, ea & muliebri medetur profluvio, ex vino nigro & austero epota. Utraq; autem abstergendi quandam vim possidet. Quare maceratæ quidem aqua, sanant alphos: liquida verò pice, alopecias. Ad hæc tamen aptior est, cujus radix est nigra.

¶ *Xanthion.*

Semen eius digerendi vim obtinet.

¶ *Xyris.*

Tenuium partium, attractoriæ, digerendi & desiccandi facultatis est, cùm radix, tum multò magis fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest

¶ *Xyphion, Gladiolus.*

Xyphij radix, maximè altera quæ superior est, attrahit, digerit, desiccatq;

¶ *Oë, Sorbus.*

Astringentem vim obtinet, at multò q̃ mespilus imbecilliorē. Proinde fructus eius gustui jucūdus est, minusq; ventrē q̃ mespilus cōstringēs.

¶ *Oënos, Vinum.*

Ex secūdo est ordine calfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicuti mustum ex primo. Caliditati pro portione respōdet siccitas.

¶ *Olynthi, Grossi.*

Acrem facultatē sortiūtur: Cocti itaq; duros tumores discutiunt: crudi myrmecias & thymos ejiciunt.

¶ *Olostium.*

Desiccandi vim obtinet cū astrictione: ideoq; propinatur ad rupta.

¶ *Olyra.*

Mediam tritici & hordei naturam possidet, tam ut nutrimentum, quàm ut medicamentum.

¶ *Onagron.*

Hujus radix arefacta vinosum quiddam redolet, maximeq; ad vini facultatem accedit.

¶ *Onosma.*

Acri & amara substantia cōstat. Cujus folia in vino pota, fœtū extinguere expellereq; credūtur

¶ *Onobrychis.*

Rarefaciendi digerendiq; vim obtinet. Proinde folia eius virentis illita, phymata digerunt: arefacta verò, & cū vino pota, strangurias sanant: sudoresq; eliciunt, cum oleo inuncta.

¶ *Ononis.*

Radix eius calfacit quodāmodo in tertio ordine, abstergitq; & nōnihil incidit. Itaq; non tantùm urinas provocat, sed & lapides frangit, & crustas detrahit. Præterea ad dolores dentium, oxycrato in quo fuerit cocta, colluuntur,

¶ *Oxos, Acetum.*

Ex frigida calidaq; substantia cōstat: utraq; tamen tenuium partium. Verùm calidum frigida exuperat. Desiccat porrò in tertio gradu.

¶ *Oxyacanthos.*

Ut specie, sic facultate hæc arbor piro sylvestri est similis. Cæterùm piri sylvestris fructus, prorsus * acerbus est: oxyacanthes verò, & tenuium est partium, & nōnihil incisorium sortitur: estq; rubeus & rarus. Qui quidē affectus omnes fluxionum cohibet.

¶ *Opos, Succus.*

Cyrenacius quidem reliquos omnes caliditate & tenuitate exuperat: ideoq; omniū maximè per halitum digerit. Quanquā sanè & cæteri admodum calidi sint, & spirituosi. Porrò licet complures etiam sint alij succi, qui effluunt, incisa radice: ob excellentiam tamen sic dicitur Cyrenaicus, & Medicus, & Syriacus.

¶ *Origanus.*

Heracleotica quidem efficacior est onitide: agrestis tamē est valētior utraq;. Omnes verò incidendi, extenuandi, calfaciendi, & exiccādi obtinent facultatem, in tertio nimirum excessu. At Tragoriganus etiam quippiam astringit.

¶ *Orobus, Ervum.*

Desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per urinas evocat.

¶ *Orobanche, Ervangina.*

Siccæ frigidæq; temperaturæ est, in primo ordine.

¶ *Oryza.*

Habet astrictorium quippiam, quare mediocriter alvum sistit.

¶ *Orchis, Testiculus canis.*

Radici eius bulbosæ & geminæ, vis inest humida & calida, gustantibusq; dulciuscula. Cæterùm major radix multam habere videtur humiditatem excrementitiam, & flatulentā: quapropter epota venerem excitat. Minor verò, cùm ad calidius & siccius vergat, tantū abest ut ad coitū stimulet, ut etiā cohibeat, & reprimat. Eduntur bulborum more, tostæ.

¶ *Orchis Serapias.*

Siccat ultra primum excessum. Quare non ita est ad venerem cōmodus. Oedemata illitus discutit. Ulcera sordida expurgat. Herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nam putrescētia contumaciaq; restituit ulcera, & subastringēs cùm sit, ventrem sistit ex vino potus.

¶ *Osiris.*

Amara est, & aperiendi vim obtinet. Quare jecur obstructum adjuvat.

¶ *Pancratium.*

Radix hujus, scillæ similem gustum refert, & vires, multò tamen imbecilliores. Ea itaque pro scilla, ubi hæc non adest, utuntur.

¶ *Paliu-*

¶ *Paliurus.*

Folia eius & radix adeò perspicuè astringunt, ut fluxum ventris cohibeant: adeoq; digerũt, ut mitiora phymata curẽt. At fruct⁹, tantã incidẽdi vim possidet, ut calculos vesicæ cõminuat, & pectoris pulmonisq; excreationibus auxilietur.

¶ *Papyrus.*

Oxycrato vinóve macerata, recẽtia ulcera glutinat, maximè in circulũ circũposita, ut materia sanantia medicamina excipiens. At ubi usta fuerit, medicamẽ exiccatoriũ existit, ut chartę cõbustæ cinis. *Hoc tamen cinis papyri est infirmior.

¶ *Panax Heraclium.*

Ex hoc cõficitur opopanax, radicibus & caulibus eius incisis. Porrò opoponax ipsum tum mollit, tum digerit. At calfacit quidem in tertio ordine, in secundo autem siccat. Cortex radicis excalfacit etiam & siccat, minus tamen quã succus. Cæterùm abstergendi nonnullã facultatem sortitur. Quare eo utimur & ad nuda ossium, & ad ulcera contumacia. Sufficienter siquidẽ quæ talia sunt, carnem procreant. Fructus calidus est & ipse, ac mensibus movendis accommodus.

¶ *Panaces Asclepium.*

Minus est calidum supradicto panace. Quare floribus eius & semine melli mistis, ad ulcera, phymata, & phagedœnas utuntur.

¶ *Panax Chironium.*

Prædicto similem facultatem obtinet.

¶ *Paronychia.*

Paronychias & favos sanat, digeritq; ea q̃ discuti postulant. Calfacit .n. & desiccat in tertio ordine, estq; tenuiũ partiũ, & sine mordacitate.

¶ *Pentaphyllum.*

Radix eius desiccat vehementer, nimirum in tertio ordine, citra mordicationem tamen. Minimum siquidem habet cùm acrimoniæ, tum conspicuæ caliditatis.

¶ *Peplos.*

Succum habet similem tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat ceu illi.

¶ *Peplium.*

Etiam fruticulus hic succũ habet ut tithymali, validumq;, non tamen admodum utilem. Radix eius videtur supervacanea. Semẽ utile est, & flatulentum, pepli semini similiter purgans.

¶ *Peperi, Piper.*

Piperis radix vires costo simile obtinet. Fructus nuper germinãtis, longũ existit piperi: quare maturo est humidius. At fructus qui veluti omphax est, piper album est, nigro quidẽ acrius. Nam illud jam veluti supercrassatum videtur. Utrunq; tamen valenter & calfacit, & desiccat.

¶ *Persea.*

Perseę folia modicè astringũt, ita ut nonnunq̃ sistere queant sanguinem erumpentem.

¶ *Periclymenos, Volucrum maius.*

Fructus eius & folia adeò vehementer incidunt & calfaciũt, ut si diutius bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principiò tantùm urinam moventia. Fortis cũ oleo illita etiã excalfaciunt. Juvant & lienosos, & difficulter spirantes Competens mensura est drachmæ unius cum vino. Desiccat etiam semen, & (ut quidã tradunt) si liberalius bibatur, & sterilitatem inducit.

¶ *Peristereon*

Vim habet hactenus desiccantem, ut vulnera glutinet.

¶ *Petasites.*

Ex tertio est ordine desiccantiũ: quamobrem ad cacoëthe & phagedenica ulcera eã adhibent.

¶ *Petroselinum.*

Ejus semen est gustu acre, cum amaritudine. Sic & in operibus calidum, unà cum incidendi effectu. Hinc mẽses & urinas affatim provocat, flatusq; discutit. Calfacit itaq; & siccat in tertio ordine. Tota herba similem, sed imbecilliorem possidet facultatem.

¶ *Peucedanum.*

Succus eius admotum excalfacit & digerit, estq; tenuiũ & incidentiũ partiũ. Quare omnibus, nervorũ affectibus creditur opitulari: tum bmorbis in pulmone & thorace ex crassitudine humorũ ortis. Nec verò intra corpus sumptus duntaxat, sed olfactu etiam prodest. Ad hæc sæpe foratorum dentium dolores, cavitati impositus, protinus mitigavit. Quinetiã induratos lienes juvat. Ad quæ omnia, licet etiam uti radice, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, & arida illita ulceribus contumacibus remediũ est optimum, minus quidem quàm succus excalfaciens, nempe in secundo ordine jam completo, desiccans verò in tertio incipiente.

¶ *Peganon, Ruta.*

Agrestis quidem in quarto ordine excalfacit, domestica verò in tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ex quo sanè digerere, incidereq; crassos & lentos humores potest, atq; movere urinas. Quin & tenuium est partium, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetentiã inhibet: digeritq; atq; exiccat strenue.

¶ *Pissa, Pix.*

Sicca quidẽ siccat & calfacit secundo ordine. At plus siccare valet q̃ calfacere. Humida verò cõtrà, plus calfacit q̃ siccat: habetq; partiũ tenuitatem nonnullã qua asthmaticos & purulentos adjuvat. Satis est autẽ cyathi linxisse mensuram melli mistæ. Abstergendi etiã, cõcoquendi, digerendiq; quandam vim habent, veluti in gustu levem amaritatẽ & acrimoniam. Sic leprosos ungues eximunt mistæ cum cera, lichenasq; detergunt. Coquunt item duros & crudos tumores, cataplasmatis inditæ. Atq; ad ea omnia, humida valentior est: arida verò glutinandis vulneribus aptior.

¶ *Pissełæon.*

Ex humida pice efficitur, genere quidem ei simile, sed essentiæ tenuioris.

¶ *Pistacium.*

Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum retinens. Obstructiones itaq; omniũ viscerum aperit, sed præcipuè jecinoris.

¶ *Pityides, Picearum fructus.*

Astringit, simulq; acris est, cum amaritudine quadam. Unde thoracis pulmonisq; expuitionibus confert.

¶ *Pitys, Picea.*

Piceæ cortex vincentem facultatẽ astrictoriã sortitur, sic ut intertrigines sanet, ventremq; potus sistat. Sed & ambusta cicatricẽ includit. Tedę

Teda cortex. cortex illi adsimilis est, viribus tamen moderatioribus. Utriusq; arboris folia glutinant ulcera. In coni foliis & cortice validior facultas est, adeò ut cum molestia mordicet. Fuligo q̄ ex dictis colligitur, ad pilos superciliorū est cōmoda, itēq; ad angulos oculorū erosos, lippientes, & lachrymantes.

¶ *Pityusa.*

Bityusa. Viribus est similis tithymalo, succumq; sortitur similem, & similiter purgat.

Platanus. ¶ *Platanus.*

Humidioris frigidiorisq; est essentiæ, non ita multò quàm symmetra. Proinde folia viridia trita & illita, nō obscurè nascētes phlegmonas adjuvāt. Cortex & pilulæ magis desiccantem vim obtinent: ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ verò cum adipe ad ulcera ambusta. Vitandus est pulvis foliis arboris insidens. Alioqui si attrahatur spiritu; arteriam offendit, valenter siccans, exasperansque. Necnon vocem lędit, sicuti & auditū & visum, si in oculos aut aures inciderit.

Polygonon. Centinodia. ¶ *Polygonon, Centinodia.*

Ut astrictionis est particeps, ita in eo frigidū, aqueum vincit: ut secūdo excessu refrigeret, aut etiam initio tertii. Itaq; æstuanti ventriculo, erysipelati, atq; calidis phlegmonis, si illinatur frigidum, auxiliatur. Sistit præterea universas fluxiones: qua ratione videtur exiccatoriū. Quare ad herpetas, ulceraq;, bonum remedium est. Quinetiam cruēta vulnera glutinat, auriumq; puri & ulceribus confert. Stillicidio & stranguria affectis exhibitum, urinam movet, ut Dioscorides ait. Fœminæ ad omnia mas præstat.

Polygalon. ¶ *Polygalon.*

Eius folia modicè astringunt, videnturq; si bibantur, lac generare. Itaq; superaverit in eo calidum humidumq;.

Polygonatū. ¶ *Polygonatum.*

Astrictionis pariter & acrimoniæ habet quippiam, cum fastidiosa quadā amaritudine. Quare nō usqueadeo est vescū. Sunt qui radicē eius illinant vulnerib. Alii eo nævos in facie detergunt.

Polemonium ¶ *Polemonium.*

Tenuium partium est, & desiccandi vim obtinet. Unde quidā radicē eius cum vino ad ischiadas, dysenteriam, lienemq; induratū propinant.

Polium. ¶ *Polium.*

Amarū est ac modicè acre. Obstructione itaq; omnia viscera liberat, urinamq; & menses promovet. At viride magna etiam vulnera glutinat, & maximè species eius fruticosa. Aridum sanat rebellia ulcera, præcipuè quod minus est.

Poliū minus. ¶ *Polium minus.*

Acrius & amarius est hoc quàm majus, adeò ut ex tertio sit ordine desiccantium: ex secundo autem completo calfacientium.

Polycnemon. ¶ *Polycnemon.*

Desiccat & calfacit secūdo excessu: itaque & ipsum vulnera glutinat.

Potamogeitō ¶ *Potamogeiton.*

Astringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior quàm polygoni est.

Polypodium. ¶ *Polypodium.*

Dulcem simul & austerā vincentem obtinet qualitatem, ut facultatis sit citra morsum admodum exiccantis.

Prasi. Marr. ¶ *Prasium, Marrubium.*

Prasium amarum cùm sit, jecur ac lienē liberat obstructione, thoracem & pulmonem expurgat, ac menses promovet. Sed illitū etiam detergit, & digerit. Calfacit itaq; secundo excessu completo: siccat autē tertio ineunte, aut completo. Succo eius ad aciei oculorum claritatem utuntur cum melle; per naresque auriginem purgat, ipsumq; ad inveteratos auriū dolores adhibent.

Prop. ¶ *Propolis*

Modicè quidē extergit, cæterū valide trahit. Est enim essentia tenui. Excalfacit porrò ordine secundo completo, aut certè incipiente tertio.

Ptar. ¶ *Ptarmice.*

Flores eius ciendæ sternutationis vim obtinent. Sugillata & cęteras ecchimoses digerit. Viridis porrò calfacit secūdo ordine, tertio autem siccat.

Ptele. Ulm. ¶ *Ptelea, Ulmus.*

Ulmi foliis quandoq; recens vulnus conglutinavimus, confidentes astringentem simul & abstergentem inesse eis facultatem. Cæterùm cortex magis amarus est, astrictoriusq; magis. Itaq; cum aceto & lepras sanat. Quòd si viridis circūligetur vulneribus, ea glutinare potest. Radices etiam eandem vim obtinent, Quarum decocto sunt qui perfundant fracturas, quæ callo obduci desiderant.

Pteri. Filix. ¶ *Pteris, Filix.*

Radix eius latum lumbricū perimit, si in melicrato pōdere drachmarum quatuor bibatur. Quare ipsam partum vivum necare, mortuum autem expellere, non est mirum. Siquidem amara existit, paulūq; astrictionis obtinet. Unde valide ulcera desiccat, citra morsum tamen similem ei vim habet Thelypteris.

Pycno. ¶ *Pycnocomum.*

Radix, fructus, & folia eius, digerendi attrahendiq; obtinēt facultatē: acria nimirū cùm sint. Folia eius phymata furunculosq; discutiunt. Fructus valentior est: nam & palos, & tela infixa, ad extimam cutem elicit. Radix ad supradicta est infirmior, cæterùm flavam bilem expurgat.

Pyreth. ¶ *Pyrethrum.*

Radix eius causticam possidet facultatē, qua dentes refrigeratos mitigat. Porrò ad rigores ante periodum cum oleo confricat: stupidosque & resolutos adjuvat.

Pyros. Tritic. ¶ *Pyros, Triticum.*

Foris impositum, primi est ordinis calfacientium:* cæterùm nec siccare, nec humectare manifestò potest. Habet verò etiam quiddam lentoris, obstruentisq; naturæ. Quod ex eo amylum conficitur, ipso est tum frigidius, tum siccius. Quod ex pane fit cataplasma, magis digerit, q̄ quod ex tritico, salis & fermenti ratione. Fermentum quippe vim attrahendi habet, digerendiq;, quæ in alto resident.

Rhamn. ¶ *Rhamnus.*

Desiccat & digerit excessu secūdo. Refrigerat in primo cōpleto, aut secūdo incipiēte. Proinde herpetes sanat, & erysipelata nō magnoperè calida.

Rhapha. Radicu. ¶ *Rhaphanis, Radicula.*

Excalfacit excessu tertio, desiccat verò secūdo. Agrestis in utroq; efficacior est. Semen etiā efficacius est planta. Ei enim inest digerēdi facultas.

¶ *Rheum,*

¶ *Rheum, Rha.*

Quiddam habet terrestre frigidum, ceu indicia est astrictio: adjuncta est illi tamen quædam caliditas. Siquidem si mãdatur plusculum, subacre conspicitur. Est etiam aëreæ cujusdam substantiæ subtilis particeps: quod indicat laxitas, levitasq;. Quare convulsis, ruptis, orthopnœæq; prodest. Sic quoq; liventia & lichenas cum aceto illitum persanat. Astrictionis ratione, sanguinem expuentib. cœliacis, & dysentericis cõfert

¶ *Rhetinæ, Resinæ.*

Resinæ omnes desiccãt & excalfaciũt. Lentiscinæ tamen (quã vocant mastichen) primæ debentur partes. Nam prẽterq̃ quòd paucula ei inest astrictio, qua stomachi, vẽtrisq; & jecoris imbecillitatib. phlegmonisq; etiam accommodatur, desiccat insuper citra mordacitatẽ. Minimũ enim acris est, & maximè tenuiũ partium. Inter cæteras prẽfertur terebinthina, manifestam quidem, nõ tamen similiter atq; mastiche, astrictionem possidens. Verũ adjunctum habet quandã amaritudinẽ, per quam magis q̃ mastiche digerit. Per eandem etiam usqueadeo abstergit, ut psoras sanet. Quinetiã quæ in profundo residẽt, magis cæteris extrahit, ob majorẽ tenuitatẽ partium. Attamen pinea, & hac etiam magis strobilina, acriores ea sunt, sed non magis tamen digerunt, attrahũntve. Media inter has sunt picea & abietina. Habet porrò & emolliens quiddam terebinthina. Secundũ locum habet in emolliẽdo lentiscina, sicuti cyparissina in ipsa acrimonia.

¶ *Rhodos, Rosa.*

Ex aquea substantia calida, duabus aliis qualitatibus mista, astringenti videlicet & amaræ cõposita est. Flos tamen magis, quã ipsa rosa, est astringens: ac proinde etiam exiccatorius est.

¶ *Rhodia rhiza, Radix rhodia.*

Tenuium partium & digerentis est facultatis. In calfaciendo verò secundi ordinis est censenda, aut certè tertii incipientis.

¶ *Rhododaphne.*

Tota sua essentia venenũ est & homini & plerisq; pecoribus Porrò calfacit excessu tertio: primo autem desiccat.

¶ *Rhœa, Mâlum granatum, sive punicum.*

Omne mâlum granatũ astringentẽ qualitatẽ sortitur: non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quædam sunt acida, quædam plus dulcia quã austera. Pro ratione quarũ qualitatũ vincentium, suos usus prẽstãt. Porrò acini astringentiores, & exiccantiores sunt succo. Sicuti & his putamina, quæ sidia dicuntur. Adsimilem illis vim habent flores qui cytini dicuntur.

¶ *Rhus, Sumach.*

Ad desiccandum & astringẽdum coriarii hac planta fruticosa utũtur. Medicis in usu sunt fructus eius & succus, austeræ admodum qualitatis Exiccat itaq; in tertio ordine, refrigerat verò in secundo.

¶ *Rhypos, Sordes.*

* Sordes quẽ à gymnasiorũ statuis æreis abraditur, digerendi emolliendiq; vim obtinet: quæ autem ab ijs qui in palæstra exercentur, quantũ accepit pulveris, tantũ ab ea est diversa: atq; hac sordem πάτον Greci nominant. Prior igitur quæ ob contractam æruginem, acrior etiam existit, cruda phymata digerit. Secunda autem, optimũ est phlegmones mamillarũ remedium. Constat enim ex pulvere repercutiẽte, oleo emolliente, ac deniq; sudore & sordibus digerentibus.

¶ *Sagapenum.*

Liquor est calidus & tenuiũ partium, sicuti & alij liquores. Sed abstersionẽ quandam obtinet, qua oculorum cicatrices expurgat, extenuatq;. Suffusionibus etiam & hebetudinibus oculorũ, quæ à crassitie humorum proveniunt, non malum est medicamen. At planta ex qua provenit, ferulæ assimilis, imbecilla est & in utilis.

¶ *Sampsychon, Maiorana.*

Tenuium partium & digerentis est facultatis: desiccat enim & calfacit ordine tertio.

¶ *Saprotes ξύλων, Caries lignorum.*

* Caries eorum præcipuè lignorum quæ participia sunt astrictionis & abstersionis, ut ulmus, expurgat, impletq; ulcera humida.

¶ *Sarcocolla,*

Mistam vim habet ex emplastica quadã substantia, & paucula amara, Itaq; citra morsum desiccat, ac proinde glutinare ulcera valet.

¶ *Satyrion, Triphyllon.*

Humidũ calidumq; est temperie, ob idq; dulce. Recrementitiam tamen & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad venerem incitat.

¶ *Selinon, Apium.*

Adeò calidũ est, ut & urinam & menses cieat. Flatus quoq; digerit, & magis semen quàm herba. Oreoselini & hipposellni similis vis existit. Verùm Hipposelinum imbecillius est, oreoselinum valentius.

¶ *Seris, Cichorion.*

Holus est subamarum, & magis quod agreste est. Id nanq; est frigidæ & siccæ temperaturæ, secundo excessu. Cæterũ domestica magis quàm agrestis refrigerat. Porrò utraq; astringentis qualitatis est particeps, ut chondrilla, quæ est etiam sereos species.

¶ *Seriphum.*

Absinthio est tum specie, tũ gustu simile. Cæterùm nõ æquè astringit: sed calfacit valentius, necnon amaritudinem quandam salsuginosam refert, ventriculoq; est infestum: magisq; absinthio lumbricos enecat. Calfacit itaq; secũdo ordine intenso, siccat autem in tertio.

¶ *Seseli.*

Adeò excalfacit tum radix, tum fructus, ut moveat urinas. Est etiam tenuium partiũ, ut & comitialibus morbis, & orthopnœis competat.

¶ *Sesamum.*

Viscosum & pingue cùm sit, emplasticũ etiã existit, emolliensq;, ac modicè calidum. Oleum quod ex eo conficitur, & ipsius herbæ decoctũ, ejusdem sunt facultatis.

¶ *Sesamoides magnum.*

Semen eius ut helleborus purgat, similiterq; abstergit, calfacit, & desiccat.

¶ *Semsamoides parvum.*

Hujus semen nonnullam* acrimoniam sortitur, vehementerq; est amarum. Excalfacit itaq;, rumpit, extergitq;.

¶ *Sideritis.*

Nonnihil abstergit, sed plurima pars eius est humida

humida & mediocriter frigida, cum exigua astrictione, qua phlegmonē sedat & glutinat. Sideritis autem Achillea, dictam superans astrictione, sanguinis eruptioni, dysenteriæ, & muliebri pro fluvio est aptissima.

Sicyos. Cucumis.

¶ *Sicyos, Cucumis.*

Maturus, tenuioris essentiæ est: immaturus, crassioris. Sed incidendi & abstergendi facultas eis inest. Quare & urinā movent, & corpus splendidum reddūt. Sunt enim humidi frigidiq; quasi in secundo ordine. At arefacta tum radix tum semen, siccant primo, aut secundo incipiente, ordine: magisq; abstergunt, q̃ ipsius melonis caro.

Cucumis agrestis. Elaterium.

¶ *Sicyos agrios, Cucumis agrestis.*

Tum ipsa, tum eius succus, quem elateriū vocant, aut ex foliis & radicibus pressus, perutilis ad medicationes existit. Elaterium itaq; menses ciet, fœtumq; perimit applicatū, ceu alia omnia amara & tenuium partium. Summè siquidē est amarum: calfacitq; in secundo ordine, ac proinde etiam digerit. Sic enim eo angina laborantes inungūt quidam cum melle aut oleo veteri. Bonum item est regio morbo affectis infusum cum lacte in nares: similiter dolores capitis sanat. Radicis atq; foliorū succus similem, sed imbecilliorem facultatem sortitur. Radix etiam abstergit, digerit, emollitq;. Cortex potentius desiccat.

Silphium. Laserpitium

¶ *Silphium, Laserpitium.*

Silphii liquor calidissimus est. Necnon folia, caulis, & radix, strenuè etiam sunt calida: omnia tamen flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proin de difficilia concoctu. Foris autem imposita corpori, efficaciora, liquor præcipuè, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias exterit, & quandam liquandi vim possidet.

Sision.

¶ *Sision.*

Calidus & subamarus existit. Unde urinā movet, concoquit, menses provocat, omnesq; viscerum obstructiones reserat.

Sion.

¶ *Sion.*

Quantum gustu * aromaticū est, tantū etiam excalfacientis facultatis est particeps. Quare & digerit, & urinam movet, & calculos renū frangit, & menses evocat.

Sisaron.

¶ *Sisaron.*

Sisari radix cocta stomacho grata est, & urinam movet: secundo ordine excalfaciens, cum amaritudine & astrictione levicula.

Sisymbrium

¶ *Sisymbrium.*

Tenuium est partium, facultatisq; digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ordine. Quidam semen cum vino exhibent singultientibus torminaq; patientibus.

Cardamine.

¶ *Sisymbrium, quod Cardaminen vocant.*

Si siccum sit, tertii est ordinis calfacientium & exiccantium: si humidum, virideq; secundi.

Scandix.

¶ *Scandix.*

Agreste est olus, subacre & amarum. Calfacit itaq; & siccat secundo ordine intenso: valenter movet urinā: visceraq; liberat obstructionibus.

Scilla.

¶ *Scilla.*

Admodum quidem incidit: calfacit autem secundo ordine. Porrò præstat eam assam aut elixam sumere, quòd sic eius vehemētia exolvat.

Scolym.

¶ *Scolymos.*

Radix ejus si quis illam in vino coctā bibat, graveolentem urinam abundanter elicit, fœtoriq; alarum medetur. Succus enim eius est purgatorius. Calfacit porrò secundo & completo ordine, aut tertio incipiente: siccat verò secundo.

Scordi.

¶ *Scordion.*

Nonnihil amarum obtinet & acerbum, & acre: ipsiusq; acrimonia, alij acrimoniæ est persimilis, expurgat igitur. Excalfacitq; viscera, menses urinamq; provocat. Convulsa, rupta, doloresq; laterum ab obstructione & frigore obortos, epotum sanat: illitum viride, magna vulnera glutinat: purgat sordida: inspersumq; aridū, contumacia ad cicatricem perducit.

Scorod. Allium.

¶ *Scorodon, Allium.*

Desiccat & excalfacit, excessu quarto. Porrò ophioscorodon, alliū agreste est, domestico valentius.

Scorod. son.

¶ *Scorodoprasson.*

Ut gustu & odore, sic viribus inter allium & porrum mediam naturam sortitur.

Scorpio.

¶ *Scorpiodes.*

Excalfacit ordine tertio: desiccat secundo.

Smilax.

¶ *Smilax, Cactus arbor.*

Facultatis est venenosæ.

Smyrna. Myrrha.

¶ *Smyrna, Myrrha.*

Secūdi est ordinis calfacientiū & exiccantiū. Unde capitis vulnera glutinat. Inest illi amaritas non exigua, qua fœtum & lumbricos enecat, ejicitq;. Habet etiam & abstergendi vim moderatam. Quare ocularibus miscetur medicamentis, & iis quæ ad veterem tussim, atq; anhelationem administrantur.

Smyrna. tia.

¶ *Smyrna Boice, Myrrha Bœotia.*

Vim habet calfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrni.

¶ *Smyrnium.*

Ex eodem genere cum apio est & petroselino: fueritq; apio quidem validius, imbecillius verò pentroselino. Itaq; & urinas & menses proritat: calidum siccumq; tertio ordine.

Sonchus.

¶ *Sonchus.*

Dum viridis est, aquea terreaq; essentia constat, utraq; leviter frigida: nam & astrictionis cujusdam est particeps, & manifestè refrigerat, tū illius, tum estus, At arefactus, terrestrior redditur, modicam asciscens caliditatem.

Spargan.

¶ *Sparganium.*

Desiccantis est facultatis.

Spartum. Genista.

¶ *Spartum, Genista.*

Sparti (quo & vites alligāt) tum fructus, tum succus virgarū, valentē trahendi vim possidet.

Staphilin. Pastinaca.

¶ *Staphilinus, Pastinaca.*

Sativa imbecillior, agrestis ad omnia potentior est. Urinas mēsesq; provocat, abstergitq; nonnihil, cùm herba quidē tota, tum vel maximè semē & radix.

Stachys.

¶ *Stachys.*

Gustus est acri & amaro, tertiiq; calfacientiū ordinis. Unde menses rationabiliter provocat. Facit tamen abortum, secundas ejicit.

Stœbe.

¶ *Stœbe.*

Fructus eius & folia astringunt citra mordacitatē, desiccantq; in tertio ferè incipiēte ordine. Quare decoctum eorū injicitur dysentericis, auribusq; pure fluentibus: quod etiam magna vulnera glutinat, præcipuè cū vino atro & austero.

Valenter

Valenter enim desiccat omnes præter naturã humiditates. Folia viridia illita erumpentẽ sanguinem supprimũt, suffusionibusq; oculorũ ex ictu medentur.

¶ *Stœchas.*

Amara est & mediocriter subastringens, cùm nimirũ ex terrena essentia frigida exigua, & extenuata altera terrena copiosa, constet. Quare obstructione liberat, extenuat, extergit, roboratq; & viscera & universum corpus.

¶ *Stratiotes.*

Aquaticus quidem humida & frigida facultate est: terrestris verò, nõnihil habet astrictionis. Proinde & ulcera glutinat.

¶ *Struthion.*

Radix ejus est acris, calida, siccaque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium. Sed & abstergit, & irritat: proinde & sternutationem provocat.

¶ *Styrax.*

Excalfacit, emollit, concoquit. Quamobrem tussi, catarrho, pituitæ destillationibus, raucedinibusq; auxiliatur. Tum menses, seu potum, seu admotum prolicit. Combusti ejus fuligo, thuris fuligini est similis.

¶ *Syca, Ficus.*

Aridæ excalfaciũt ordine primo aut secundo incipiente, habentq; partium tenuitatem quandam: quare tubercula dura concoquunt, digeruntq;, tum ipsæ, tum ipsarũ decoctum. Verùm ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio. Porrò quæ sunt pinguiores, magis possunt concoquere: quæ acriores, magis tum extergere, tum digerere. Ficus virides, imbecilliores sunt. Utræq; tamen & siccæ & humidæ alvum subducunt.

¶ *Syce, Ficus arbor.*

Calidæ, tenuiumq; partium temperaturæ est, sicuti indicant tum liquor ejus, tum foliorũ succus. Valenter enim calfacit uterq;. Itaq; nõ mordicat tantũ, aut vehementer absterget, sed & ulcerat, & ora vasorum reserat, & verucas extirpat. Quin & vim purgatoriam habet. Porrò lachryma & succus aggrestis ficus, quam caprificũ vocant, ad omnia, q̃ sativę valentior est. Cæterũ ipsarũ surculi adeò calidi sunt, atq; tenuium partium, ut carnes bubulas duras, si coquendis adjiciantur, friabiles ac teneras reddant.

¶ *Symphytum petræum.*

Habet quandam vim incidendi, qua collectũ in thorace pulmoneq; pus expurgare potest: ac simul contrahendi facultatis est particeps, qua ejectionibus sanguinis auxiliatur: estque humidum, ac non immodicè calidum: unde & dulce apparet, atq; odoratu jucundum. At hæc, mansum sitim extinguit, & arteriæ sanat asperitates. Liquet igitur ipsum etiam & digerere, & cõstringere posse. Unde & enterocœliis imponit᷑, & ad convulsa & rupta cum oxymelite bibitur.

¶ *Symphyton magnum.*

Similem dicto vim habet. Cæterũ neq; videtur dulce, neq; odoratum. Est verò secundum viscositatem mordacitatemq; scillæ simile.

¶ *Spondylon.*

Fructus ejus acris & incidens est: itaq; ad asthma & comitialem morbũ aptum est medicamẽ. Prodest & aurigini. At radix ultra jam dicta, fistularũ callos tollit, si sit circumrasa. Floris succus, ac diuturniora auriũ ulcera conveniẽs reponitur.

¶ *Schinos, Lentiscus.* — *Schinos.*

Ex aquea essentia leviter calida, & terrena frigida nõ pauca, constat. Desiccat itaq; secũdo ordine cõpleto, aut tertio incipiente, in caloris frigorisq; medio consistens quodammodo. Astringit autem ex æquo, moderateq; omnibus partibus suis. Succus bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ dysenterias & alvi affectus sanant. Quin & ad sanguinis expuitiones, flores muliebres, necnon sedis vulvæque procidentias idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil accedens propè.

¶ *Schinu anthos, Schini flos.* — *Schini flos.*

Modicè calfacit, modiceq; etiam astringit, nec planè à tenuitatis natura est alienus. Quare urinam & menses movet, sive potione, sive fomẽto adhibitus. Prodest etiã jecoris, stomachi, & ventris inflammationibus. Cæterùm magis astringit radix, quanquam flos etiam astringat omnibus partibus suis. Proinde medicamentis quæ hæmoptoicis exhibentur, miscetur.

¶ *Schœnos leia, Iuncus lævis.* — *Schœnos leia. Iuncus lævis.*

Quidã oxyschœnos, alius oligoschœnos dicitur: gracilior duriorq; oxyschœnos, crassior laxiorq; oligoschœnos. Fructus hujus somnũ conciliat. Oxyschœni autẽ duæ sunt species: altera sterilis, cujus nullus usus in medicina: altera quæ fert semen somni cõciliativũ, sed minus q̃ oligoschœni. Utrunq;, si cum vino bibatur, ventris fluxus desiccat, muliebre profluvium rubrum sistit. Est itaq; eorum temperies composita ex terrena essentia leviter frigida, & aquea leviter calida.

¶ *Terminthos, Terebinthus.* — *Terminthos. Terebinthus.*

Cortex, folia, & fructus ejus astringunt, & secundo ordine excalfaciũt: unde etiã quòd siccet, liquet. Porrò fructus aridus propinquus est tertio ordini desiccantiũ, calfacitq; valenter. Quare & urinam provocat, & lienibus auxiliatur.

¶ *Teutlon, Beta.* — *Teutlon. Beta.*

Nitrosæ facultatis est particeps, quã tum digerit, tum extergit, & per nares expurgat. Cæterũ cocta nitrositatẽ exuit, evaditq; leniter digerens. Ad detergendũ tamen digerendumque validior est beta alba.

¶ *Teucrium.* — *Teucrium.*

Incidit & tenuium est partium: quare lienes sanat. Ac exiccat quidem in tertio, calfacit autem secundo ordine.

¶ *Tephra, Cinis.* — *Tephra. Cinis.*

Ex partibus cùm terrenis, tum etiam fuliginosis (quæ & tenues sunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres, excolant᷑) constat. Pro materiæ tamen cõbustæ differentia, cineris temperies variat᷑. Quare haud scio qua ratione Dioscorides astringere cineres omnes prodiderit, cùm ficulneus cinis eiusmodi omnis qualitatis sit expers, nimirũ ipsa arbore nulla parte sui acerbam qualitatem reddente. At ex acerbis lignis cõfectus cinis, nõ parũ quidem astringit: meminiq; me eo aliquando sanguinis suppressisse eruptionẽ. Verũ nullus unq̃ ad tale uti ficulneo audeat. Siquidẽ hic acrimoniæ plurimũ, urẽtisq; fa- — *Dioscorides suggillatur.*

Calx. cultatis obtinet, mistæ abstersioni. Est & calx cineris quædã species, cæterũ tenuioris essentiæ, q̃ qui ex lignis fit. Porrò elota, medicamẽ est citra morsum desiccans, magisq; si bis térve lavetur. Cæterũ si marina aqua abluta sit, admodũ digerit.

Telephium. ¶ *Telephium.*

Exiccandi & detergendi facultate est, nõ tamẽ insigniter calida, sed forsan secundi ordinis. Desiccat etiã secundo, intenso tamẽ, aut tertii principio. Proinde ad putrida ulcera cõgruit, & cum aceto utranq; vitiliginem sanat.

Telis. Fœnumgræcum. ¶ *Telis, Fœnumgræcum.*

Calfacit secũdo ordine, desiccat primo. Proinde fervẽtes phlegmonas irritat: quæ verò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerẽdo p̃sanat.

Tithymalus. ¶ *Tithymali.*

Tithymali omnes vincentem habent acrem, calidamq; potentiã, cum amaritudine quadam. Validissimus eorum est liquor: dein fructus & folia: postremò radix. Hæc aceto incocta, sanat erosorum dentium dolores: liquor in ipsa foramina induitur. Cæterũ si aliam partẽ contingat, cõtinuò adurit ulceratq; illam, ex quarto existẽs calfacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque, & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus succus evellit: detergitq; lichenas & psoras, propter amaritudinẽ: necnon ulcerum phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter calfacit & desiccat, aliquando juvare poterit. Ad hæc fistularũ callos eximit. Prędicta omnia folia & fructus præstare possunt, sed imbecillius. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos, uti assolent. Celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cùm septem sint tithymalorũ genera, valentissimus est quẽ characiam maremq; nominant: & fœmina nuncupata myrsinites: & qui in petris nascitur arborescens. Deinceps qui phlomo assimilis est, & cyparissias. Dein marinus: ac deniq; helioscopius. Pro portione autem facultatis ipsorum, & cinis & lixivium existet.

Pisces reddũtur vertiginosi, capiunturq; facile, foliis fructibusq; tithymali gustatis

Tragacãtha. ¶ *Tragacantha.*

Emplasticam facultatem similem gummi obtinet, necnon obtusiorem acredinem. Ac sanè similiter illi desiccat.

Tragion. ¶ *Tragion.*

Tragii folia, fructus, lachrymaq;, trahentis digerentisq; sunt facultatis. Est verò & tenuiũ partium, & facultate in principio tertii ordinis calida. Stipites, & infixa corporibus extrahit, lapides frangit, menses movet, drachmæ pondere potum. Porrò in Creta sola nascitur, lentisco simile. Alterum minus, cujus folia scolopendrio similia sunt, visitur quidẽ multis in locis, sed nõ parum habet facultatis astringentis, ut ad fluxionum affectus conveniat.

Tragoriganum. ¶ *Tragoriganon..*

De hoc in sermone de origano diximus.

Tribolus. ¶ *Tribolos.*

Ex humida essentia modicè frigida, & sicca nõ mediocriter, cęterũ similiter frigida cõstat. Unde contra phlegmonarũ generationes, & cõtra oẽs influxus cõgruit. Porrò terrestris ipsius fructus, cũ tenuiũ sit partiũ, potus renũ calculos cõterit.

Tripolium. ¶ *Tripolion.*

Radix huius est acris, & facultate calida in tertio excessu.

Triphyllum. ¶ *Triphyllum.*

Calfacit & siccat in tertio ordine, ut bitumen cui odore est simile. Proinde potum laterũ dolores ab obstructione natos juvat: & urinã mensesque p̃vocat.

Trichomanes. ¶ *Trichomanes.*

Eadem præstat quæ adiantum.

Trychnon. Solanum. Strychnon. Halicacabum. ¶ *Trychnon, Solanum, Strychnon.*

Esculentum quidẽ astringit, refrigeratq; in secundo ordine. At eorũ quæ esui nõ sunt, unum quidem dicitur Halicacabum, fructũ habens rubeum, acino uvæ persimilem. Alterũ verò est fruticosum, à cõciliando somno Hypnoticũ appellatum. At tertiũ, quòd ad insaniam adigat, omnes Manicũ nominãt. Halicacabũ igitur, fructũ fert ciendæ urinæ idoneũ, compluribusq; facultatibus quę ad jecur, vesicam, & renes accõmodantur, miscetur. Solani verò hypnotici cortex radicis, si cum vino bibatur, somnũ accersit, drachmæ pondere sumptus, existens succo papaveris similis, nisi quòd imbecillior, utpote tertij refrigerantiũ ordinis, cùm ille sit quarti. Hujus solani semen urinã ciendi vim habet. Si plus tamẽ duodecim corymbis hauseris, dementiam asciscet. Quod reliquũ est ex solanis p̃positis, est ad medicationes intra corpus inutile. Nam si quatuor eius drachmæ offerantur, mortẽ inferent: si pauciores, insaniã. Una certè innoxiè sumit̃: nihil tamẽ utile præstat. At foris corpori illitũ, ulcera maligna p̃sanat. Verũ ad thalia, radicis cortex p̃fertur, desiccãs secũdo ordine jam cõpleto, aut tertio incipiẽte: secũdo aũt incipiente refrigerans.

Solanum hypnoticum. Solanum manicum.

Hyacinthus. ¶ *Hyacinthus.*

Radix ejus bulbosa est, desiccans primo ordine: secundo autem, aut initio tertij refrigerans. Fructus leviter extergit astringitq;: unde & regio morbo laborantibus exhibetur in vino, ordine quidem tertio desiccans, at in medio caloris, frigorisq; consistens.

Hydnon. Tuber terræ. ¶ *Hydnon, Tuber terræ.*

Substantiam habet vincentẽ terrestrem quidem, sed cum paucula tenuitate permistam.

Hydropeperi. ¶ *Hydropeperi.*

Non usqueadeo calidum est, ut piper. Viridis ipsa herba cataplasmatis instar imposita, sugillata & tumores induratos digerit.

Hyoscyamus. Altercum. ¶ *Hyoscyamus, Altercum.*

Cui semen atrum est, insaniam ac soporem inducit: cui verò mediocriter flavum, propinquã ei obtinet facultatẽ. Utriq; tamen fugiendi sunt, ut deleterij & inutiles. At cui semen & flos est candidus, sanitati idoneus existit, ex tertio quodammodo refrigerantium ordine.

Hypericum. ¶ *Hypericum.*

Calfacit & siccat, essentia tenui, adeò ut menses urinasq; provocet. Illitũ viride, ad cicatricem omnia perducit ulcera. Siccum cõtusumq; si inspergas, mollia, humida, & putrilaginosa sanabis. Sunt qui & ischiadicis bibendum propinẽt.

Hypecon. ¶ *Hypecon.*

Refrigerat tertio ordine, parumq; à papavere distat.

Hypoglossum. ¶ *Hypoglosson.*

Radix ejus & succus emolliẽdi vim possidẽt.

¶ Hysso-

¶ *Hyssopum.*

Desiccat & excalfacit ordine tertio, sed tenuium est partium.

¶ *Phaci, Lentes.*

Valenter astringunt, mediúq; tenent inter calorem & frigiditatẽ. Desiccant tamẽ in secundo ordine. Ipsum itaq; earũ corpus, siccat & sistit alvum. Cæterũ decoctũ provocat. Proinde prior aqua abjicitur, ubi retentionis causa exhibent'.

¶ *Pacos, Lenticula palustris.*

Humidæ frigidæq; temperaturæ existit, utrinque ex secundo ordine.

¶ *Phaleris.*

Succus, semen, & folia ejus, commodè potari creduntur cõtra vesicæ dolores, ceu in se habeat tenue quiddam & calidum.

¶ *Phalangites.*

Sic dicitur, quòd morsi à phalangiis auxilio sit. Est autem facultatis tenuium partium, & exiccantis, quare tormina lenit.

¶ *Phlomus, Verbascum.*

Hujus herbæ duæ sunt species. Quædã enim foliis est candida, quædam verò nigra. Rursus, albæ quidem mas est, cujus folia ambustiora: fœmina, cujus majora visuntur. Est & alia phlom⁹ agrestis, flores habens aureos & luteos: necnon alia quam phlomida appellant. Priorum duarũ radix acerba gustu est, & fluxionum affectibus prodest, atqueadeo dentium doloribus: quanq̃ folia digerendi vim habent. Similiter & aliarum folia. Omnium quippe folia desiccandi & detergendi vim possident.

¶ *Phœnix, Palma.*

Astrictoriæ facultatis est particeps omnibus partibus suis. Igitur ramorũ succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constãs. Similis facultatis est ejus cerebrũ, esui aptũ. At fructus, & maximè dulcis, non parvam obtinet caliditatẽ. Qui quidem cùm edendo sit, magno est usui, non tantùm foris impositus, ubi roborare, desiccare, contrahere, stipareq; est consilium, sed tanquam cibus sumptus, & simul cum aliis, & per se. Porrò tenerũ palmæ germen, eandem cum ejus cerebro facultatẽ sortitur. At cortex astringit quidem, ac plus quàm dicta omnia desiccat: *utpote minimũ habens humiditatis. Quare ad ulcera putrescentia, laxatos articulos, hepatis & vẽtriculi imbecillitates, eo intus & foris administrato utuntur. Radix citra morsum desiccat, cum nonnulla astrictione.

¶ *Phormion.*

Phormij semine cum melle ad levcomata*utuntur. Sed spicula etiã extrahere creditur, veluti & ipsa herba. Quare tenuium partiũ, & attrahendi digerendiq; potentiam obtinet.

¶ *Phu.*

Odorata quodammodo ejus est radix, nardo viribus similis: ad pleraq; tamen infirmior. Movet autem urinam, ut nardus gallica.

¶ *Phycos, Alga.*

Ex mari exempt⁹ & virens, siccat refrigeratq; in secũdo ordine: habet enim quiddam modicè acerbum.

¶ *Phyllitis.*

Acerba cùm sit, meritò & diarrhœas & dysenterias epota juvat.

¶ *Phyllon malabathru, Folium malabathri.*

Folium malabathri.

Nardo similem possidet facultatem.

¶ *Chalbane, Galbanum.*

Chalbane, Galbanum.

Succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi vi: calfacit enim ordine tertio incipiente, aut completo secundo; siccat verò secundo incipiente.

¶ *Chamædrys.*

Chamadrys.

Vincentem habet qualitatem amaram. Est & quodammodo acris: quare meritò lienes colliquat, urinas & menses provocat, crassitudinem humorum incidit, viscerumq; obstructiones repurgat. Calfacit itaq; & desiccat tertio ordine: plus tamen calfacit quàm siccat.

¶ *Chamæcissos.*

Chamacissos.

Flos ejus admodum amarus cùm sit, jecur obstructũ aperit: daturq; & coxendice laborantib.

¶ *Chamælea.*

Chamalea.

Vincentem habet qualitatem amaram: quare admodum sordida ulcera, & quæ maximis inducta sunt crustis, purgare cum melle est potens.

¶ *Chamæleuce.*

Chamæleuce

Calfacit quodammodo tertio ordine, siccat primo.

¶ *Chamæleon.*

Chamaleon.

Nigri quidem radix, letale quiddam obtinet. Quare foris usus ejus ad ea quæ abstersionẽ postulant, administratur. Præterea digerentibus & emollientibus pharmacis commiscetur. Etenim siccat tertio ordine, calfacit autem secundo absoluto. At albi radix quòd nõ sit perinde acris, potui datur cum vino austero, mensura oxybaphi, laborantibus aqua inter cutem.

¶ *Chamæpitys.*

Chamapitys.

Magis amara est quàm acris: quare abstergit, purgatq; viscera, magis quàm calfacit. Proinde auriginosis, & quibus facilè jecur obstruitur, bonum remedium est. Quin & urinam, & menses ducit tum pota, tum illita cum melle. Viridis vulnera magna glutinat: ulcera putrescentia sanat: durities uberum discutit. Est enim in siccando tertii ordinis: in calfaciendo, secundi.

¶ *Chamæsyce.*

Chamæsyce.

Abstergendi simul & acrem vim possidet. Itaque a crochordonas & myrmecias, caules ejus teneriores intriti, quique ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle crassas oculorum cicatrices detergunt: hebetudinem visus à crassitie ortam, adjuvant: sicuti & suffusionum principia.

¶ *Chelidonium.*

Chelidoniũ.

Admodum extergit & calfacit. Succus ejus ad acuendũ visum est commodus. Quidam radicẽ ejus ad auriginẽ ab obstructione jecoris ortam, in vino albo cum aniso propinant. Mansa etiam confert dentium doloribus. Chelidonium minus, cùm majori sit acrius, celeriter cutem exulcerat, ungues q; scabros ejicit. Succus ejus per nares purgat. Hæc itaq; siccat & calfacit in quarto incipiente ordine: at chelidoniũ majus in tertio.

¶ *Chondrilla.*

Chondrilla.

Ejusdem ferè est facultatis cum seri: nisi quòd amariuscula est, ac proinde siccantior.

¶ *Chondrus.*

Chondrus.

Nutrimentũ quidem est optimũ, sicut triticũ. Ut medicamen autem, emplasticæ est facultatis, tẽperie tritico similis, nisi quòd viscosior existit: qua ratione plus illo nutrit. Est porrò hoc semẽ

veluti materia quædã idonea excipiẽdis medicamentis siccantib. Ipsum verò ex numero concoquentiũ existit, ut triticũ, quæ minimè profectò desiccant.

¶ *Chrysocomo.*

Chrysocome. Radix vincentes habet acrem & astringentẽ qualitates: quare non admodum multi usus est. Quanquam cocta in melicrato, peripneumoniis & morbis hepaticis auxiliatur. Sed & menstruis purgandis est utilis.

¶ *Pseudodictamnum.*

Pseudodictãnum. Vim dictamni, sed imbecillam sortitur.

¶ *Psyllium.*

Psyllium. Semen habet admodum utile ex secundo refrigerantiũ ordine. In desiccando verò & humectando, quodammodo est symmetrum.

¶ *Ocimum.*

Ocimum. Ex secundo est ordine calfacientium. Habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, ut in corpus sumatur. At foris illitum, concoquit digeritq;.

¶ *Ocimoides.*

Ocimoides. Semen tenuium est partium, & citra morsum, facultatis desiccatoriæ.

GALENI PERGAMENI DE simplicium medicamentorum facultatibus, Liber IX.

QUotquot plantarũ sunt partes, fructus, succi, & liquores, suprà dicta sunt omnia. Nunc aũt de reliquis medicamentis, quæ ex metallorum sunt genere, quæq; species ipsius terræ existunt, disserere propositũ est. Post quæ deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, quibus ceu medicamentis ad curationes utimur. Meminisse autẽ in universum oportet, astringentibus medicamentis facultatem inesse cum acribus pugnantissimam. *Astringentiũ facultas.* Astringentia siquidem contrahunt, constipantq;, & condensant substantiã nostram: ac proinde in quamvis corporis nostri partẽ extrinsecus imposita, continuò illam & rugosam, & contractam efficiunt: *Acrium facultas.* contrà quàm acria, quæ admota cuti, perspicuò eã excalfaciunt, atq; in molem attollunt, rubente colore: ac si diutius immorentur, exulcerant. Hæc itaq; evidenter apparẽt incidere, excalfacere, à vicinisq; partibus ad sese sanguinẽ trahere. At astringentia, refrigerando, contrahendo, constringendoq;, in illis etiam contentum repellere. Porrò combustorum nõnulla calidiora q̃ antea redduntur, & ad gustum, & ad tactum, & ad eam quæ in usu cernitur, facultatẽ. Quædam contrà, *Ustorum differentia.* ab ustione minus apparent calida, id quod tactu & usu manifestè discernit'. Igitur acria multũ caloris amittunt usta: quæ verò nõ sunt eiusmodi, *Combustorũ nullum est frigidum.* assumunt. Cæterũ combustorũ nullum planè est frigidũ: relinquitur enim in illis veluti acrimonia ignis, quæ per ablutiones extergitur: ita ut aqua in qua medicamentum ablutum fuerit, calidam facultatẽ comparet, eamq; tenuium partium: quod reliquũ verò est, sit terreum simul & frigidum, ac desiccare citra molestiam possit.

¶ *De differentiys terræ.*

Terræ differentia. Terra cõmuniter ac secundum agricolas, dicitur illa quæ agriculturæ est aptissima, quæq; humore macerata, lutũ efficitur. Atq; in ea sanè plures differentias constituunt: aliam (exempli gratia) pinguẽ esse dicentes, ex qua lutum fit viscosum & lentũ: aliam cõtrario modo dispositam, hoc est, quæ lutũ efficiat friabile. Atq; hoc unũ vocabulũ terræ est omnibus usitatũ. Alterum est solis Philosophis usurpatũ, cùm ajunt, elementa *Elementa corporum.* corporũ esse terram, aquã, aërem, & ignem. Corpus nanq; extremè siccũ & frigidum, terrã nuncupant. Secundũ quos nullum compositorũ corporum terra censetur elemẽtaris. Ajunt tamen, quantò corpore fuerint duriore, tantò magis ea esse terrea: contrà quàm agricolæ, qui eam exactissimam esse terram cõtendunt, quæ q̃ longissimè à saxi consistentia recessit. Pro hoc itaq; secundo significato, quod à Philosophis celebratur, tribus claudũtur generibus differentię ipsius terræ: quorum unum genus est lapis, alterũ corpus metallicum, tertium terra quæ colitur.

¶ *De differentiys nominatæ passim terræ.*

Terra passim vocata differentias complures. Terra itaq; vel Latinis etiã dicitur usitatè, quę injecta aqua solvitur, & fit lutũ. Quæ sanè quasdam differentias sortitur: secundum propriam quidem rationẽ, ut videlicet pinguis si sit & viscosa, quæ utique omnino & atra colore est: aut contrà friabilis, & pinguitudinis expers, quam argillam appellant, quæ quodammodo candidior existit: aut si inter has maximè cõtrarias habeatur. Secundũ misturam autẽ alienorũ corporum, ut dum dicimus lapidosam aut arenosam hanc esse terram. *Terra [...]gandi.* Porrò talis substantia admista, segregatur larga aquę affusione, macerationeq; donec universum perfluat. Sic enim quod lapidosum & arenosum est, subsidit, & terra exacta supernatat: in quẽ modum præparatur etiã & terra Lemnia, quam alij sphragida Lemniã (ob impressum illi sigillum Dianæ sacrũ) cognominãt. *Lemnia sphragis. Lemnia rubrica.* Quæ quidem à Lemnia rubrica differt, quòd cõtactu nõ cõtaminet, perinde ut illa: quodq; secũdum collem in Lemnò, qui totus colore est fulvus, & in quo nec arbor, nec saxũ, nec planta nascitur, tantũ hujusmodi terra visitur. Cęterũ eius tres differentiæ assignãtur. *Lemniæ differentiæ.* Una quam Lemniam sphragidem diximus: quamq; alij nemini, prætérq; uni sacerdotissæ, cõtingere fas est: altera verò ejus, quæ miltos est, sive rubrica: ac denique tertia, quæ detergendi vim habet. Utuntur autẽ priore illa ad vulnera vetera & cõtumacia, ad omnesq; ferarum morsus: sicuti adversus medicamenta letalia. Distinguere itaq; ab ea terra quæ colitur, medicamentosam oportet, qua ad curationes utimur. Tametsi ejus quoq; quæ colitur, si qua pinguis est, utilis ad curationes existit earum omnium partium, quæ desiccari postulant. *Terra quævis desiccandi vim habet.* Desiccandi nanque vim terra quævis possidet. Cùm enim eius corpus natura sit siccum, omninoq; igneæ substantiæ expers, citra mordacitatẽ exiccat. Ad quod quidem etiam ablutio juvat.

¶ *De terræ lotione.*

Terram luendi ratio. Ac lavatur sanè terra omnis, ut Lemnia. Primò siquidem macerατura aqua, quæ nullã habet medicamentosæ qualitatis suspicionẽ. Dein effunditur quod innatat, colligiturque id quod est à lapidosis & arenosis secretũ. Gustus autem docet, quænam terra lotione indigeat, aut quæ minimè. At Lẽnia, cùm sit à sacerdote abluta, rursus elui non exigit.

De

¶ *De terra Samia.*

At Samiam ne lavari quidē est opus. Utimur autē altera eius specie magis, quā Samium aster a cognominant, ad sanguinis expuitiones, muliebriaq; profluvia, veluti & Lemnio sigillo, necnō adversus ulcera dysenterica, priusq̄ putrescentia evadant. Quanq̄ etiā & putrescentibus, quae depascentia vocant, interdum Lemnia ipsa profuit, injecta quidem per arnoglossę succū, bibita verò ex oxycrato aquoso: prius tamē ablutis ulceribus: idq; primò quidem, melicrato: dein autem muria. Cæterū Lemnia terra q̄ Samia nō parum efficacioribus esse videtur viribus. Quare ab ea, quæ phlegmone tentari cœperūt partes, exasperantur, cum tamen à Samia juventur. Ex qua & oleo rosaceo mitissimū conficitur pharmacū, etiā cōtra alias ferventes phlegmonas, incipientesq; bubonas & fluxiones podagricas, & ad ea breviter, quę refrigerare cum mitigatione est animus. Unde constat Samiā refrigerare. Quin & magis aërea ejus essentia existit, collata ad Lemniā, cujus argumēto est levitas. Aestimabis porrò omnē terram medicaminosam, tum levitate, tum gravitate: præterea circa gustū asperitate & lenitate: ad hæc tenacitate & abstergendi potentia. Tenax enim & viscosus est Samius aster, cum & Lemnia sphragis eiusmodi paululū quiddam habeat. Abstersoriā quoq; facultatē moderatam obtinent & Selinusia terra, & Chia: quamobrē mulieres quędā iis ad faciē utuntur. Porrò quicquid abstergit leviter, producendæ ulcerū carni est idoneū. Quòd si etiā siccet, cicatrici inducendę est habile. At omniū aptissima sunt & ad ulcera quæ in summa cute consistunt, & ad ambusta, illa quæ citra morsum exiccat, nec manifestò excalfaciūt, nec refrigerant. Quocirca terra Selinusia & Chia, pulcherrima sunt ad ambusta ulcerū remedia. Jam verò Cimolia terra cùm mistæ sit facultatis, partim sanè refrigerat, partim leviter digerit, operaturq; pro natura illorum q̄bus miscet^r. Verū unicè ambustis cōvenit, veluti & aliæ omnes, illitæ ex aceto, aut oxycrato: nimirū bullas existere prohibentes. Advertendum tamē est, corpora mollia valentem medicaminū vim haud posse perferre: dura verò posse. Terra itaq; mistionis expers, vim habet citra morsum siccādi. Cùm aūt nullū reperire sit corpus à mistione alienum, inspiciundum est, qualem nam miscellam ipsa terra sortiat^r. Si qua ergo in ea astrictio sentiatur, tantū frigiditatis assumpsit, quantū habet astrictionis. Sin acrimonia, tantum scito illi inesse caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter, quantò levior terra ipsa fuerit, tantò acrior existit. Quātò gravior, tantò etiam syncerior terra. At ꝓprium terræ est, quòd igni admota non solvitur, aut liquescit: id quod accidit plumbo, stanno, auro, & argēto. Cùm igitur audis nominare terram argenteam, aut auream, minimè intelligas ipsum argentum, aut aurum ꝑ totum terrę corpus misceri: sed particulas quasdā exiguas tum auri, tum argenti, illi conjunctas, atq; contiguas existere: easque ab igne in fornacibus fusas coire invicē. Eundem in modum quæ vitrum cōtinet terra, arenosa est. Sed & auri quoq; glebulæ exiguæ frequenter nō parvo numero in quibusdam reperiuntur arenis. Terrarum autē id genus omniū quæ in metallis sunt, ubi ab eis separatur id metalli aut æris quod continent, reliquiæ videntur lapideæ: nec macerari, rigarive, aut humectari per totam substantiā possunt: ut medicaminosa illa, quæ cum aqua in lutum degenerat: quæq; viti circūlita nascentes in ea vermes interimit, unde Ampelites vocatur. Cadmia etenim ex illarū lapidearū est genere, neq; rigari potest. Terra Cretica admodum imbecilla est, multū habens substantiæ aëreæ. Inest tamē ei quædam citra morsum vis extergendi. Eretriensis, q̄ Lemnia, valentiorē possidet astrictionē, hactenus tamen ut nondū mordicet. Expedit verò hanc terram bis terq; lavare, ut Cimoliam, quo moderatior reddatur. Eam etiam urunt, ut subtiliorem, acriorem, & magis digerentē efficiant. Quod si posteaquā cōbusta fuerit, abluatur, replendis & cicatrice inducēdis ulceribus multò magis opitulatur. Cæterū quæ colore cineritio est, illi quæ alba existit, præfert^r. Est & alia terra dicta Pignites, tota quidem facultate terræ Cimoliæ assimilis, cæterū atra colore, quemadmodū Ampelites. At terra, sive lapis, sive bolus Armenus, colore est pallido, promptissimeq; solvit^r in lævorē omnino æqualem, ut calx, validāmq; desiccandi vim possidet. Siquidem ad dysenterias, ventris profluvia, sanguinis expuitiones, catarrhos, & putrescentia oris ulcera, in primis cōpetit. Quin & illos magnificè juvat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit. Quare & iis quibus ex tali occasione anhelitus difficilis est, valdè auxiliat^r. Sed & eos qui tabe laborant, adjuvat: ulcus enim ipsorū desiccat. Maximè etiā cōfert Armenus bolus contra pestilentes affectus. Ii siquidem usu ejus nō persanantur, qui prorsus immedicabiles sunt. Cæterū bibitur ex vino albo, cōsistentia tenui, modicè diluto, si is qui morbo est correptus aut planè febri careat, aut leviter ea teneatur. Sin gravius febriat, admodum aqueo. Non sunt tamen calore vehementes febres pestilentiales.

Ampelites terra. Cadmia. Cretica. Eretriensis terra. Pignites. Boli Armeni descriptio. Febres pestilentes non esse vehementer calidas.

¶ *De lapidibus.*

Ex corporibus sponte natis sunt lapides, hoc diversi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari non sustinent. Vires habent partim secundum totius substantiæ proprietatē, partim secūdum qualitates effectrices. Nunc autē sermo nobis esto de illis viribus, quæ secundū effectrices agunt qualitates: in quib. sanè est & utendi ratio & methodus. Nam facultates quæ ꝓprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo sunt atque ratione alienæ, & per solam experientiam noscuntur. Nam cur hic lapis tacto vulnere unde sanguis prorumpit, cursum ejus reprimat, haud novimus. At cur hæmatites lapis in oculares facultates indatur, novimus: quòd sit rationis inventum. Nam si in cote oculari cum aqua eum teras, donec accipiat crassitudinē mellis, astringētem facultatem percipies. At didicisti, quòd gliscentes etiamnum phlegmonas restringentibus medicamentis repercutere oporteat: ubi autem jam sanguis nō fluit, astringentibus mendicamētis digerentia adjungere, & sensim ad ipsa sola transire. Itaq; de iis lapidibus prius disseram, qui mortarii aut cotis attritu, in liquorem solvuntur.

Facultates quæ proprietatis ratione insunt, esse à methodo alienis. Hæmatites lapis commodè ocularib⁹ medicamentis miscetur. Phlegmonarum generalis curatio.

Ciseris, Pumex.

Ciseris. Pumex. Smiris.

Pumex quidem abstergit. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet. Proinde causticis & desiccantibus facultatibus additur, eisq; quæ curant gingivas laxas. Pumex autem si comburatur, haud erit inferior Smire, eosdem ad usus.

Lapides qui in spongiis reperiuntur.

Spongiarum lapides.

Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, ut lapides in vesica comminuant. Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: veluti qui advehuntur ex Cappadocia.

Ostracites.

Ostracites. Geodes.

Hunc lapidem ajũt desiccandi valenter facultatem habere, temperatã ex astrictione, acrimoniaq;: ut Geodem expurgare pupillas, uberumq; & testiũ sanare phlegmonas, inunctum ex aqua. At cotis Naxiæ ramentum virginibus mammas prohibet tumescere: sicuti & testes puerorum: tanquam facultatis refrigeratoriæ sit particeps.

Cotis Naxiæ ramentum.

Ophites.

Ophites.

Extergẽdi confringẽdiq; vim possidet, ceu etiã vitrũ. Admodũ enim ipsum ex vino albo ac tenui epotũ lapides vesicæ conterit, atq; cõfringit.

Jaspis viridis.

Iaspis viridis.

Ventriculũ adhæsu, ipsiusq; os adjuvat. Porrò Ophitem lapidẽ suspensum, juvare morsos à vipera tradit'. Sed ejusmodi facultates nõ constant methodo. Veluti etiã cùm Hieracites & Indicus profluentẽ ex hæmorrhoidib. sanguinẽ sistunt.

Hieracites. Indus lapis.

Sapphirus.

Sapphirus.

Ictos à scorpione juvare creditur.

Aphroselinus.

Aphroselin'.

Liberat comitiali morbo vexatos: id quod nondum sumus experti.

Dioscoridis Thyites.

Thyites.

Subviridis est ut Jaspis, solviturq; in succũ colorem quidem lacteum, gustu verò acrem: ac proinde nemo illum oculorum miscet medicamentis, nec fluxiones repercutientibus, nec ulcera sanantibus. Sed eò tantùm utuntur ad purgandum & abstergendum, quæ pupillam absq; phlegmone offuscant: quales sunt cicatrices recentes, & pterygia non nimis dura.

Judaicus.

Iudaicus lapis.

Colore est candido, specie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Utuntur ad vesicæ lapides in cote solventes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Præcipuè verò ad eos qui in renibus hærent, est efficax.

Pyrites.

Pyrites.

Validam possidet facultatẽ, eoq; utimur digerenti emplastro admisto. Adjicitur etiã ei & schistos. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spaciis intermediis musculorum nata, per halitum sunt digesta. Nisi autem dum in usum veniunt, pollinis instar cõminuantur hi omnes lapides, ut profundũ corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis fluviatilibusque arenis: quæ & ipsæ cõmunem omniũ lapidum vim possident. Siquidem exiccant tumentum ab aqua inter cutem carnẽ, si in ipsis excalfactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur.

Arena quomodo exiccet tumentẽ ab aqua inter cutem carnem.

Phrygius.

Phrygius lapis.

Hoc semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; ipso aut per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato. Ad oculos verò ex eo permisto aliis, medicamẽ siccũ efficio. Validè.n. desiccat, habẽs quiddã astrictionis simul & mordicationis.

Ageratus.

Ageratus.

Astringit simul & digerit. Atq; astrictione quidẽ evidẽter juvat phlegmone columellas gravatas.

Asius.

Asius.

Colore & consistentia est topho similis, friabilis, laxusq;. Innascitur ei quiddam instar farinæ tenuissimæ, qualis in molarum parietibus adhærescit. Appellant hoc medicamen petræ Asiæ florem. Est verò & tenuium partium, ut sine morsu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipsa in qua nascitur, actionis vehementia est inferior. Habet etiam & salsedinẽ quandam ipse Asiæ petræ flos, ita ut inde videatur ducere originem: quòd ros ex mari in petram residens, à sole postea exiccetur.

Petra Asiæ flos.

Gagates.

Gagates.

Colore est atro, qui ubi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorẽ exhibet. Confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu, diuturnosq; & ægrè curabiles: ac præterea cruẽta vulnera glutinat. Est & lapis Thracius, cujus in hũc modũ Nicãder meminit:

Thracius lapis.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur. &c.

Nullus tamen ejus in medicina usus, nisi quòd suffitu abigit feras.

Magnitis, Heraclia, Magnes.

Magnitis. Magnes.

Assimilem hæmatiti vim obtinet.

Arabius.

Arabius lapis.

Lapis est elephantho similis, desiccãtis abstergentisq; potentiæ.

Alabastrites.

Alabastrites.

Combustus in medicinæ usum ingreditur. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Smiris.

Vehementer quidem abstergit: quare ipso ad annulos exculpendos utuntur, & ad dentes purificandos.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Hæmatites. Galactites. Melitites.

Hæmatites & Galactites lapides, à colorũ similitudine, quos repræsentant, sic nominantur. Ille siquidem sanguini, hic in succum solutus, lacti videtur similis. At Melitites, nõ à colore, sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. Cùm igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiscatur, astringens verò à frigore, habebit sanè hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantũ & astrictionis: Melitites verò temperatã caliditatem: at mediam utriusq; temperiem Galactites. Meritò itaq; ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur. Ac solo eo uti possis superciliis exasperatis: si quidem cum phlegmone sint aspera reddita, ex ovo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctũ fœnigræci. Sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni conducit, ulceribusq; universis. Porrò siccus, redactusq; in tenuissimũ pollinẽ, reprimit excrescentia: ipsaq; oculorũ ulcera solus p se cicatrice includit attritus, cæterũ aut affusus, aut inunctus.

Dulcis succus omnis à temperato calore proficiscitur, ut astringens à frigore.

Schistos,

¶ *Schistos.*

Hæmatiti persimilem vim obtinet, sed infirmiorē Schistos: ac post eum Galactites. At Melitites nonnihil caliditatis ascivit. Ut igitur unusquisq; leviter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita in usum oculorum accõmodatur; est tamē mitior. Etenim mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt. Quæ quidem, liberis jam à phlegmone partibus, infirmiora sunt, q̃ ut persanare valeāt. Porrò cum lapidibus omnibus communæ sit ut desiccent, quotquot ex ijs in succū soluti, aut redacti in pollinē, nullam cōtinuò qualitatē in gustu obtinent, hos putandum est esse tum infirmissimos, tum mitissimos, tū minimè mordaces. At qui manifestā qualitatem exprimūt, ij pro qualitatis ratione potentiā possident. Ac si quidem astringant, ad cōprimendū, constringendū, spissandum, & contrahendū: si verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendū, & colliquandū. Medij eorum sunt, qui abstergent, citra mordicationem. Igitur Hæmatites, Schistos, Galactites, & Melitites, in succum vertūtur. Quāq̃ sunt & alii in succum solubiles, ut Moroxus qui in Aegypto nascitur, omniū dictorū minimè qualitatis particeps. Quare tantū desiccandi vim possidet.

¶ *Metallica medicamenta.*

Metallica medicamēta appellare medicis mos est, quorū generatio in metallis cōsistit, sive spōtanea, sive per fornacē facta. Ut igitur lapidibus universis, & terrę medicaminosæ cōmune est ut siccēt, ita metallicis quoq; medicamentis omnibus. Est enim essentia eorū terrea, secundum elementaris terræ significatū. Porrò caliditate diutina, mistam ex terra & aqua, nõnunq̃ etiā aere, substantiā uniente, tēperanteq;, ac postea desiccante, metallicorū medicamentorū cōsistentiæ proveniūt. Quemadmodū igitur in differentiis terræ, plurima essentia terræ elemētaris habet: paulum verò aeris, ita in metallicis multū igneæ substantiæ est immistū. In medio autē eorū sunt lapides. Proinde alia metallicorū semel aut bis, alia frequentius lota, idonea sunt, ut citra morsum exiccent. At locorū, in quibus hæc proveniunt, natura, pro ut plus minusq; est frigida, alia plus, alia minus, cogit, congelatq;.

¶ *Hales, Sales.*

Sal partim ex mari fit in salinis, partim è terra effoditur. Cæterū utriq; vis est assimilis, impensè videlicet exiccatrix. Porrò aphronitri sapor amarus est, & abstergēs: salis verò, tantò in abstergendo inferior, quantò in astrictione superior. In utriusq; medio sapor nitri consistit.

¶ *Armeniacum.*

Vim habet extergentē cum levicula tū acrimonia, tum astrictione. Unde meritò miscetur ocularibus facultatibus. Præterea ipso per se redacto in pollinē, atq; sicco, utuntur ad pilorum in superciliis incrementum: ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim nec crescūt, nec nutricantur.

¶ *Arrhenicum, Auripigmentum.*

Facultatis est causticæ, tam combustū, q̃ ustionis expers. Cæterùm per ustionem tenuiorū partium efficitur. Utuntur porrò ipso ad denudandam pilis quamvis particulam. Verùm si diutius hæreat, ne cuti quidem parcit.

¶ *Aphronitrum.*

Aphronitrū ab aphonitro differt. Nitri enim spuma medicamentū exiccatoriū existit, aspectu triticeæ farinę similis. Etenim alba est, nō ut Asię petræ flos cinericea. Aphonitrū verò farinæ speciem non habet, neq; solutum est, sed cõcretum & congelatum. Quod quidem adeò extergit, ut non modò sordes expurget, sed etiam pruritum finet. At spuma nitri, ejusdem cum nitro est tum naturæ, tum facultatis: licet essentiæ tenuioris. Dictum autem est paulò antè, in medio aphronitri & salis, facultatem nitri consistere. Aphronitro enim sola inest vis detergendi: sali verò etiā astringendi, sed multò magis quàm detergendi.

¶ *Gypsum.*

Gypsum quidem tum desiccat, tum vires habet emplasticas. Quare siccis medicamentis quę ad sanguinis eruptiones accõmodantur, utiliter cõmiscet^r. Nam ipsum per sese lapidosum fit, coactum, & congelatum. Ac proinde diluendum est ovi tenui & cādida albugine, quę & ad ophthalmias est utilis, admisto illi tenuissimo farinæ triticeæ polline, qui residet in molarū parietibus. Excipere verò quod sic maceratū est, tenellis leporis pilis, aut qui perinde sint molles, expedit.

¶ *Gypsum ustum.*

Nō habet æquè emplasticā vim, cęterū tenuiorum est partiū, & valentius desiccat. Quin & repercussoriū est, maximè si maceretur oxycrato.

¶ *Diphryges.*

Mistam habet tum qualitatē, tum facultatem. Habet enim in sese quiddā & mediocriter astringens, & mediocriter acre: unde ulcerū rebellium optimū medicamen est. Eo siquidē ad putrescentia oris ulcera, sive per se, sive cū melle, cùm detracta erat spuma, tum ad anginā, ubi jam per astringentia medicamēta cōstitit ꝙ influebat, ac breviter ad columellam præcisam, pudendiq; & ani ulcera cicatrice obducēda, sum q̃ felicissimè usus. Porrò quo pacto adulterentur dictorū medicamentorum singula, non videtur preciū operæ scribere, cùm talia posse discere homines sceleratissimi in lucro ponant.

¶ *Theion, Sulfur.*

Sulfur omne trahendi vim possidet, estq; temperamenti calidi, atq; essentiæ tenuis, adeò ut ad multa venatorū animalium resistat, si siccum ictui inspergatur, aut cum saliva, aut urina, aut oleo veteri, aut melle, aut resina terebinthina illinatur. Quin & psoras, & lichenas, & lepras, nō rarò hoc medicamento cum resina terebinthina sanavi. Extergit enim omnes id genus affectus, absq; hoc ut in profundum repellat.

¶ *Ios, Ærugo.*

Gustantibus acrem exhibet qualitatem, digerens, detrahens, & liquans non teneram modò, sed & duram carnē. Hallucinantur igitur qui talia medicamēta, epulotica appellāt, hoc est, quæ cicatricem inducāt: cùm nimirū epulotica pharmaca contrahant, constipent, & in calli morem ipsam carnem indurent. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantùm ulcera Quòd si pauculum eius cerato nō pauco admisceas, id quod

ex ambobus mistum est, citra morsum exterget.

¶ *Cadmia.*

Cadmia.

Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur: nempe tota terra, aut lapide ex quo æs gignitur, in sublimem partē fornacis egerente, veluti fuliginem aut favillam quandā. In argēteis etiam metallis simili secretione efficitur. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Cæterū absq; fornace in Cypro cadmia invenitur, quā jure quispiam lapidem vocet. At eius quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin Medici nuncupant. Botryitin quidem,* quæ in editioribus ipsius fornacis muris colligitur. Placitin verò, quæ in humilioribus. Ac liquet sanè botryitin partium esse tenuiorū, crassiorum verò placitin: utranq; autem vi desiccandi, ac mediocriter digerendi præditam. Quæ autem colligitur in fornacibus, igneæ qualitatis necessariò etiam aliquid habet. Meritò itaq; eam abluentes, medicamen efficiunt mediocriter tum desiccās, tum extergens absq; mordicatione: utile ad cava ulcera præhumida, & putrescentia, quæ in oculis & in toto corpore habentur. Igitur respicientes ad temperatā & mediam inter omnes excessus naturam, leniter desiccatoriam abstersoriamq; cadmiæ inesse facultatem dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis differentia, cadmia quodāmodo temperata existit.

Cadmia differentia.

Cadmia vires.

¶ *Cinnabari.*

Cinnabari.

Modicè acrem facultatē obtinet. Habet verò & astrictionis quippiam.

¶ *Ciseris, Pumex.*

Ciseris. Pumex. Exusta omnia reddi substantiæ tenuioris.

In sarcotica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partem ustiorem non expertus, partim etiā exustus: quandoquidē aliis omnibus combustis similiter, substantiæ tenuioris efficitur. Cæterū ustione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursus lotione exuit. Videri autē poterit, & conciliare splendorem, non tantū facultate, sed etiam asperitate, veluti si smirin, aut testam tritam admoveas. Eundem in modū cornua deusta dentes reddunt splendidos.

Cornua deusta dentes reddunt splēdidos.

¶ *Conia, Lixivium ex cinere.*

Conia. Lixivium. Cinis.

Abluto cinere fit. Cinerem autem, ustorū corporum reliquias Latini nuncupant. Fit ergo lixivium pro eius quod eluitur natura. Cineris siquidem qui acrimoniā igneam habet acerrimā, ipsum quoq; acerrimū est: eius quod tale nō est, etiam moderatius. Quare & putrefacientibus medicamentis miscetur, utpote causticā facultatem possidens: sed propter substantiæ suæ tenuitatem, citra dolorem adurens.

¶ *Cyanos, Cæruleus.*

Cyanos. Cæruleus lapis.

Acrem possidet facultatem, ac tum detrahendi, tum digerendi, q̄ cinnabari, potentiorē. Inest quoq; ei nonnulla astrictio.

¶ *Lepis, Squama æris, & ferri.*

Lepis. Squama.

Squama, alia est æris, medicamē multò utilissimum: alia ferri, & stomomatis: alia deniq; quā nonnulli vocant helitin. Atq; omnes sanè vehementer siccant. Cæterùm helites principē in desiccādo locum obtinet: nam subtilissimæ omniū substantiæ est, nimirum quæ æruginis nonnihil assumpserit. Majorem obtinet astrictionē squama ferri, & hac etiam majorē stomomatis. Quāobrē ad contumacia ulcera meliores sunt quàm squama æris. Detrahit & liquat carnem potentius squama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem squamæ nō instrenuè mordaces sunt. Quare essentia ipsarum nō est admodū tenuis. Siquidem inter ea quæ parem vim possident, minus est mordax quod est tenuius.

Helitis.

Mordacia minus esse quæ sunt tenuiora, si parem facultatem obtineāt.

¶ *Lithargyros.*

Lithargyros.

Desiccat quidē, sed omnium moderatissimè: & secundū alias tum qualitates, tum facultates, quodāmodo in medio consistit. Modica tamen astringendi, abstergēdiq; facultas ei inest. Cæterùm ad intertrigines femorū utilis medela est. Jure itaq; medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde frequenter utimur lithargyro ceu aliorum materia: sicuti in liquescentibus ad pleraq; medicamenta, adhibemus ceram, tanquam materiam mediā eorū quæ valentem possident facultatē.

Cera.

¶ *Nitrum.*

Nitrum.

Inter aphronitrū & salem vires medias sortitur. Cæterū ustum propius ad aphronitrū accedit, utpote ex ustione tenuius redditū. Desiccat itaq; & digerit: q̄ si intra corpus sumatur, secat & extenuat crassos & lentos succos, multò potentius q̄ sal. Aphronitrū verò, nisi gravis urgeat necessitas, devorandum nō est, nimirū inimicū stomacho: quandoquidē plus etiā nitro incidit. Porrò ad suffocantes fungos, nitro usto simul & nō usto, & multò etiā magis eius spuma, uti cōsuevimus.

Aphronitrum inimicum stomacho.

¶ *Melanteria.*

Melanteria.

Valdè quidem astringit, astringentiaq; omnia propemodum tenuitate superat.

¶ *Melan graphicū Atramentū scriptorium.*

Atramentum scriptorium.

Admodum & ipsum desiccat aqua solutū. Ulcera autē igni ambusta protinus illitum juvat: & si acetum quoq; habeat, multò magis.

¶ *Misy.*

Misy. Aerugo. Sori. Chalcitis.

In metallis ipsis, super chalcitim nascitur misy, ut ærugo super æs. Ac suspicor etiam sori longo tempore mutationem in chalcitim posse accipere. Quare mirum non est, tria hæc medicamina ejusdē generis facultatis esse, sori dico, & chalcitim, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diversa. Crassissimū enim est inter ipsa sori, tenuissimū misy: mediam utriusq; facultatem habet chalcitis. Adurūt universa hæc tria, & escharas efficiunt. Attamen nōnihil etiam astringūt. Cæterū misy admotū corporibus duris, minus chalcitide mordicat, tametsi ea nō minus sit calidum: id quod beneficio tenuitatis sortitur. Porrò cùm utraq; hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis q̄ misy, sori tamē nō liquescit: nimirū quòd lapidosius sit & vehementius cōpactum: sicuti rursus misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcitide, idcirco meritò quoq; liquescit ægrius.

¶ *Molybdæna, Plumbago.*

Molybdæna. Plumbago.

Similē lithargyro vim possidet, tantū à media tēperie ad frigidius paulū quid recedēs. Sed neq; abstergentis facultatis est particeps. Utrūq; autē medicamētū liquari potest, celerrimeq;, ubi oleo nōnihil aceti est additū. Liquātur tamē etiā admista aqua, sed coctione lōgissima. Vidi equidē molybdænā projectā plurimū cū multis aliis lapidibus, in ea via q̄ ad ergasteria ducit à Pergamo.

¶ *Molybdos*

¶ *Molybdos, Plumbum.*

Facultatis est refrigeratoriæ. Siquidē non modò multā habet substantiam humidam à frigore cōgelatam, sed & aeream: paucam autē terreā. Igitur quòd plurimum habeat essentiæ humidæ coactæ à frigore, indiciū tibi esto, quòd ubi admotum est igni, celeriter funditur fluitq;. Quòd vero & aereæ sit particeps, hoc habeto signum. Omniū quæ novimus, unicū plumbū tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quæcunq; illic ponantur, celeriter sitū contrahant. Jam verò si in mortario plumbeo liquorem quemlibet plumbeo pistillo contriveris, ita ut ex pistillo ipso, atq; etiā mortario exprimatur etiam aliquis succus, id quod ex utroq; conflabitur, multò erit frigidius, q̄ liquor infusus fuerat. Cæterū si vis magis refrigeratoriū medicamen efficere, oleum omphacinū, aut rosaceū, aut melinum, aut myrtinum, sit liquor is, quem infundes: eritq; remedium optimū ad sedis phlegmonas cum ulcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, testibus, uberibusq; consistunt: similiter adversus cæteras omnes fluxiones, quæ articulis accidūt. Sed & ulceribus rebellibus etiā utile est. Nam ad cancros eo utens, virtutem medicamenti miraberis. Quòd si celeriter multū succi plūbei velis colligere, conare in sole terere, aut quocūq; certè modo aere excalfacto. Multò autem vilissimum habebis medicamentum, si affuso refrigerantium succorū aliquo teras, ut sempervivi, cotyledonis, intybi, lactucæ condrilles, psyllii, omphacis, portulacæ. In laminam etiā diductū plumbum, lumbisq; admotū, pollutionē per insomnia coercet, nimirū haud obscurè refrigerās. Sed & bractea tenuis probè ganglio illigata, ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxā potius firmandū, quā hinc vel inde. Porrò plumbū ustum, ac deinde ablutum, refrigerat, confertq; ad implenda ulcera, eademq; cicatrice obducenda. Convenit & chironiis dictis, & omnibus cancrosis ulceribus. Ante lotionē autem, ulceribus pertinacibus etiam auxilio est.

¶ *Ostracon, Testa.*

Desiccandi abstergendiq; vim possidet, maximè quæ ex fornacibus est. Ex qua quidem præparata emplastrum, optimè cicatricem inducit.

¶ *Pompholyx, Spodium.*

Pompholyx fit & in æris fornace, veluti & cadmia: fitq; & dum in fornacib. cadmia utitur, nimirum ab ipsa cadmia in tectum fornacis quadam favilla ascendente, quæ dum colligitur est pompholyx. Nam quod reflectens in pavimentum recidit, nominatur spodium. Cui videtur similem habere facultatem, quod antispodiū appellāt. At ego illo usus sum nunquā, cū largè mihi semper pōpholyx suppeteret. Nec enim quisquam ubi hæc adsit, spodio uti velit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentū propè omnium quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimū. Quamobrem ad ulcera cancrosa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaq; inditur collyriis quæ ad oculorum imponūtur fluxiones, quæq; bullas in eis natas curant. Præterea ad pudendorū & sedis ulcera optimum est remedium.

¶ *Sandarache.*

Urentis est facultatis, ut arsenicū. Meritò itaq; digerentibus facultatibus & exergentibus cōmiscetur.

¶ *Sandyx.*

Quia sit facultate prædita, in sermone de psimmythio explicabitur.

¶ *Scoria.*

Scoria omnis resiccatoriū est medicamen, potissimū autem ferri. Siquidem ad lævorem redigens ipsam in aceto q̄ acerrimo, posteaq; decoquens, ad aures jampridem fluētes pure, ea utor pro medicamento maximè exiccatorio.

¶ *Stimmi.*

Cum facultate desiccatoria habet astrictionē adjunctam. Quamobrem & ocularibus medicamentis miscetur.

¶ *Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum & humidum.*

Alumen vehementissimè astringit. Cæterùm cùm sit crassarum partium tenuius quodammodo est quod vocatur fissile. Proximum est rotundum, & astragalotum. Admodum crassum est tum liquidum, tum placites & plinthites dictum.

¶ *Titanos, Calx.*

Viva quidē vehementer urit, adeò ut crustas efficiat: extincta verò protinus etiā crustam molitur & ipsa: at post diem unum & alterū minus urit, minusq; inducere crustam potest. At verò temporis progressu prorsum nec crustā quidem gignere valet tametsi etiamnum calfacit, carnemq; liquet. Porrò si lavetur in aqua, suā mordacitatem exuit, efficitq; nuncupatum lixivium. At ipsa absq; morsu desiccat.

¶ *Hydrargyros, Argentum vivum.*

Non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex iis quæ parantur: veluti psimmythiū, ærugo, psoricum, lithargyros. Cæterùm interimátne devoratū aut admotum extrinsecus, nōdum feci periculum.

¶ *Phycos.*

Facultatem eius, ubi de psimmythio agetur, exponam.

¶ *Chalcanthos, Atramentum sutorium.*

Chalcanthos, qui in Cypro ex viridi quadā aqua concrescit, extima sui parte in chalcitim temporis processu degenerat. Habet autem cum astrictione maxima, caliditatem non vulgarem conjunctam. Undè omniū maxime condire servareq; carnes humidas potest: nimirum caliditate humiditatem absumens, astrictioneq; substantiam contrahens, atque constipans. Constringit itaque, siccat & contrahit in sese totius substantiam carnis.

¶ *Chalcitis.*

Mistas habet astringentem acremq; facultates. Cæterū vincit acris, utpote adeò vehemens, ut carnem urat, necnō inducat escharam. Ustum hoc medicamen minus mordicat, nō tamen minus desiccat. Verùm non parum astrictionis remittit. Itaq; melior est undequaq; chalcitis tum adusta, tum lota, cùm evadat sic minus mordax.

¶ Chal-

Chalcos cecaumenos. Aes ustum.

¶ *Chalcos cecaumenos, Aes ustum.*

Habet & acrimoniam quandam, sed & astrictionis est particeps. Proinde si lavetur, pulcherrimum est medicamen cicatrici inducendæ.

Chalcu anthos. Flos æris.

¶ *Chalcu anthos, Flos æris.*

Tenuioris essentiæ est q̃ aut æs ustũ, aut squama. Quare ex eo factis collyriis extergunt, auferuntq; superciliorum magnas asperitates.

Chrysocolla.

¶ *Chrysocolla.*

Carnem liquat, nõ tamen valenter mordicat: quanquam sit facultate admodum digerẽte exiccanteq;. Preparare autem hanc chrysocollã debes tempore æstivo, aut aere prorsus calido: urinam pueri, mortario & pistillo, utroq; ex rubro ære, contudens. Hoc medicamentum aptissimũ est ulceribus cõtumacibus, tum per se, tum aliis mistũ. Nam quãtò plus q̃ chrysocolla metallica desiccat citra morsum, tãtò etiam ipsam excellit tenuitate.

Psimmythiũ

¶ *Psimmythium, Cerussa.*

Si ex acri aceto solvatur, gustu tamen neq; acre erit, neq; mordax, sed emplasticum, & refrigeratorium. Cerussa adusta, in sandyca transit, medicamentum seipso tenuius, non tamen excalfaciens. Phycos autem servata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit.

Cerussa. Sandyx. Phycos.

Psoricon.

¶ *Psoricum.*

Cõficitur dupla chalcite admista lithargyro: antè tamẽ utrisq; acerrimo aceto solutis, sicq; in ollam novam conjectis, quam fimo æstate media diebus quadraginta obrutam sepelies. Hoc medicamẽ magis desiccatoriũ est, minusq; chalcite mordax, cùm partibus sit tenuioribus.

GALENI PERGAMENI de simplicium medicamentorum facultatibus, liber X.

Exposuimus igitur quinque commentariis prioribus, qualitates quas secundas appellant, in medicamentis quæ effectricibus qualitatibus agunt, pro earundem effectricium specificarũq; qualitatũ mistura nasci. Ostensum preterea est, quo pacto universalis facultas unica experiẽtia inveniatur: neq; ea vulgari, sed quæ certis adhibeatur limitationib. Porrò in sexto, septimo, & octavo libro, materiã quæ ad plantas pertinet, explicavimus: in nono autem, eam quæ circa terrena & lapidosa versatur. Reliquũ verò nunc est, ut eam quæ ab animalibus sumitur, in hoc decimo persequamur materiã. Nam ad finẽ undecimi agemus de iis, quæ provenientia in aqua, nec plantę, nec terra, nec lapis, nec animalia sunt.

Hæma. Sanguis nullus est frigidus.

¶ *Hæma, Sanguis.*

Pro natura animaliũ variat. Huic siquidẽ animali est liquidior, siccior illi, calidior alteri. Nullus autem sanguis est frigidus.

Sanguis suillus, temperie est humano persimilis.

¶ *Sanguis suillus.*

Humidus & minus calidus est, temperie humano persimilis. Siquidem & carnes suum similes humanis existunt. Unde quidam ab hospitibus pravis appositas, avidissimè humanas carnes ederũt. Etenim ex ipso sanguine, tum generatio prima, tum postea nutritio ipsis carnibus costat. Itaque quisquis humanum sanguinem morbo alicui utilẽ esse ait, in suillo primùm id comprobet. Nam etsi aliquatenus inferior is sit humano, saltem assimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniore fore utilitatẽ sperabimus. Porrò similia efficere posse similia, experti sumus. Nam colũbæ sanguinẽ, qui capitis ossa cõfracta perforant, in crassum cerebri involucrũ effundere assolent. Quidam autẽ, cùm nõ esset columba ad manum, palumbi sanguine est usus, feliciterq; successit. Alius turturem eũdem ad usum applicans, nihil hominẽ læsit. Similibus siquidem ad eosdem affectus utimur, ubi quæ antea experti sumus non adsunt.

Columbini sanguine infundi p cranij fr ras.

¶ *Hæma peristerãs, Sanguis columbæ.*

Eo ad hyposphagmata in oculis consistentia quidã utũtur, venis ad alarũ exortũ incisis, quò sanguis calidus effluat, ut sic ad multos usus idẽ perduret animal. Alij pullorũ tenerorum extractas pẽnas, quæ humore redũdant, in ipsum oculum exprimũt. Quanq̃ sunt nobis collyria varia hyposphagmatis oculorũ aptissima, cujusmodi est quod plurimũ recipit myrrhæ, & quod multum thuris admittit: necnon quæ ex croco cõflãtur. Quin & fœnigræci succus sanguini columbino in hoc utiq; præstat. Præterea sexcentos novi eorum quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicq̃ ab usu rosacei, citra sanguinẽ columbinũ, offensos. Quare id calidũ sit æquè atq; colũbæ sanguis, necesse est. Cæterũ præter moderationẽ caloris (cujus fortè cõtactu juvat) leviter etiã astringit. Itaq; melius invenire nihil possis in capite pforato, q̃ ut probo rosaceo utaris.

Sanguis lumbini hyposphagmatis confe

Hyposphagmatis q convenie

Rosaceũ mode in di per c fractura seq nonnus cal sanguine lumbino

¶ *Hæma nycteridos, Sanguis vespertilionis.*

Si ubi hoc sanguine axillas illeveris, posteà chalcanthon aut cicutæ semen inspergas, Xenocrates quidem ait, aut sub illis prorsum pilos nõ prodituros, aut certè lanuginosos. Alij verò & puerorũ pudẽdis sanguinem vespertilionis illinunt, ut glabras illas partes cõservent. Ergo ex refrigeratione partis vehementi, ejusmodi quippiam posse cõtingere, nõ est à ratione alienum. Nõ tamen adeò frigidæ facultatis est sanguis vespertilionis, cùm in totũ nullus sanguis sit frigidus. Porrò hœdinũ sanguinẽ fervefactũ cum pari aceti portione, hæmaptoicos juvare prodidit etiã Xenocrates. Quod remediũ tutò experiri poteris, ubi nullum aliorũ ad manum suppetet.

Sanguis spertilio

Sanguis lus in te est frigid

Sanguis viridium ranarum.

Cùm assereret quidam, illitũ hunc prohibiturum quo minus evulsi semel palpebrarũ renascerentur pili, falsum esse id experimento didici.

Sanguis dium ra rum.

¶ *Gala, Lac.*

Perfectissimũ lac, nempe quod ad omni aliena qualitate est immune, (hoc est, odoris expers, aut exiguũ bonũ odorem referens, præterea gustu suave, pauculam habens dulcedinẽ: sicuti & saluberrimus sanguis, ex quo & lacti generatio constat) ad acres & mordaces fluxiones est commodissimũ, non abluens modò eas ratione seri ab afflictis particulis, sed etiã ob pinguitudinem corpora illinens, ut nõ in nuda cadat, quod defluit. Porrò cùm lac omniũ alteretur facillimè, præsertim si ambiens fuerit calidus, multũ à dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab uberibus effuso ipso calido utat̃. Maximè igitur mulieris bene habitæ & bonã victus rationẽ servantis, lacte

Gala. Lactis optimi nota.

Lactis u

Lac alteratur omni facillimè. Lac muliebre est homini familiarissimum.

lacte utendum: nam id humano corpori est longè familiarissimũ. Deinde aliorũ animaliũ, quæ quidẽ ab humana natura nõ lõgissimè absunt: id quod scies ex carniũ odore Nam fastidiosus est eorũ quæ multũ diversam habent temperiem, ut canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyenæ, ursi, & similiũ. Non injucundus est eorum quæ nõ porrò absunt, ut suis, capræ, equæ, bovis, ovis, & asinæ. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ovillo, bubulo, asininoq; lacte vtuntur, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino. Nam id planè tenue est, et plenũ humoris serosi, veluti bubulũ crassum: cæterùm cõsistentia medium caprillũ est. At sus crudum aqueumq; lac obtinet. Jam vero lac omne ex tribus constat essentiis, caseosa, serosa, & pingui. Hãc plurimam habere conspicitur bubulũ, ex quo butyrũ cõficitur, facultatis cõcoquentis & relaxantis. Quare maximè illo utũtur ad parotidas & bubonas.

¶ *Serum lactis.*

At serum extergendi potentiã possidet, adhibeturq; subducendi ventris gratia, ac per clysteres injicitur, extergens & abluens sine mordacitate acrimoniam intestinorũ. Præterea si quis ulcera quæ sanie infestantur acri, vice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Quæcunq; etiã medicamẽta digerere solẽt ecchymomata, & atra, ea præstat sero quàm aqua diluere. At quod lacti caseosum inest, illitũ adhæret magis: ob idq; acrimoniam retũdit. Atq; ubi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adjunctam, optimum est dysenteriæ remediũ, & omniũ ventris acrium fluxionũ. Eam autẽ accipit à lapidibus, aut etiam ferreis cylindris, qui prædecocto lacti injiciuntur igniti. Ferrum siquidem astringentis facultatis etiam est particeps. Porrò lac totũ ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorũ quopiam, est utile: pręterea ad hypopia & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, ubi qui ophthalmia laborãt, somno sese dabũt, impositũ simul cum rosaceo & ovo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero exulcerato. Sic eo & ad sedis & pudendorũ ulcera utimur, & ad omnia breviter, quæ leniri postulant. Ea propter & cancrosis applicatur ulcerib. medicamẽtis anodynis commistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge. Collutũ etiam, oris phlegmonas mitigat: necnon tõsillas, columellam, antiadas phlegmone affectas, ac proinde etiam anginam lenit. Est itaq; medicamen leniens, totã quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multò magis ubi concoctione moderata, potissima pars seri consumpta fuerit. Sic mihi videntur etiã medici ad venena quæ erosione interimunt, lac propinare: veluti sunt lepus marinus, & cantharis. Sunt etiam qui & meritò id exhibent, iis qui aconitum & thapsiam devorarunt.

¶ *Caseus.*

Ubi pinguedo cun toto lacte concrescit, seroso duntaxat humore per coagulationẽ secreto, pinguis caseus efficitur. Qui qdem qualiscũq; sit, temporis spacio acrimoniam acquirit, quã deprehendes gustu & olfactu. Cæterùm impense acris inveteratusq; jam redditus, maceratusq; decocto in suillarum carnium, tophos arthriticorum discutit. At recẽs caseus & mollis, mirè vulnera glutinat: nam repercutiendi vim possidet, leviter nimirum refrigerans. Cæterùm oxygalactinus, præter hæc, digerendi etiam quandã vim lenem obtinet.

¶ *Butyrum.*

Facultatis est cõcoquentis, paulùm etiam habens digerentis potentiæ, in mediis nimirũ corporibus secundũ duritiem atq; mollitiem. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam, hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus sunt phlegmonæ, eas & cõcoquit & digerit facilè. Nam parotidas, & bubonas, & oris inflammationes, prorsus illo solo curamus: nimirũ puerilibus corporib⁹, muliebribusq; eas pertientibus. Sed & gingivis puerorũ dentientium assiduè illitũ, nihilo imbecillius melle, extenuat exitũ dentibus: cæterosq; omnes oris phlegmonosos affectus, posteaq̃ fluxio restiterit, digerit pariter, concoquitq;. Proinde cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibusq;. Devoratũ etiam, distributumq;, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis peripnevmonicisq; affectibus: cum hoc quòd eos etiam concoquat. Quòd si solum lingatur, magis quidẽ concoquit, verũ educit minus: sin cum melle & amaris amygdalis, plus educit, sed minus cõcoquit.

Pytia, Coagulum.

Coagulũ omne acris & digerentis potentiæ est, atq; etiam exiccatoriæ: nam necessariò id superiora comitatur. Ac leporis quidem coagulũ comitialem morbum, si cum aceto bibatur, præterea profluvium muliebre sanare proditum est: necnon coactũ in ventre lac dissolvere: id quod nos sumus hauddubiè experti, non solùm in leporino, sed in aliorum etiam omniũ animalium coagulo. Sed & sanguinem in ventre concretum simili modo epotum coagulum leporinũ dissolvit, ac efficacius quidem cæteris: verùm non solum, cùm hoc omni sit commune coagulo.

¶ *Coagulum phocæ.*

Huic nonnulli vires castorij tribuunt.

¶ *Chole, Fel.*

Hic succus omniũ qui in quoq; sunt animaliũ calidissimus est. Cæterũ pro varia animaliũ temperie, calor eius variatur. Sunt autem in universum quatuor in singulis animaliũ sanguine præditorum humores: sanguis videlicet, pituita, & bilis tum flava, tum atra. Verũ dum absolutè dicimus bilem, semper intelligimus flavã, quæ in jecoris vesica colligitur. At ipsam flavam bilem interdum medici pallidam nominãt. Sciendũ tamen est, flavã tantò esse pallida calidiorẽ, quantò & crassiorẽ. Nam seroso recremento flavæ bili permisto, pallidam constitui cõtingit: sicuti & flavam plusculum excalfactã, consistentia reddi crassam, colore autẽ flavam. Quin & in animalibus apparet flava quidem, iis quæ magis sunt calida: quę verò minus, pallida. Et ubi animalia calida aut fame, aut siti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illũ habens æruginosum, interim cęruleũ, interim accuratè fuscũ. Porrò ubi

oculа-

Marginalia (left): *...asininũ ...enũ hu... serosi. ...bubulũ. ...caprillũ ...s substã... ...plex.* / *...n lactis ...æstet.* / *...sei la... ...substan... ...us.* / *...facul...* / *...usus.* / *...llutũ ...ã lenit.* / *...uxilia ...qui ve... ...roden... ...varunt* / *...* / *...rin...ve... ...e est*

Marginalia (right): *Butyri facultas.* / *Butyrum extenuat infantium exitum dentibus.* / *Butyrum devoratum pleuriticis expuitionibus confert.* / *Pytia. Coagulum. Coaguli leporini facultates insignes.* / *Coagulum omne dissolvit lac, & sanguinem in ventri concretum.* / *Coagulum phoca.* / *Chole. Fel.* / *Humores sanguine praditorum omnium cõmunes, quatuor sunt.* / *Flavæ bilis pallidaq; discrimen.*

ocularia medicamenta præparant, callionymi, scorpii marini, hyænæ, galli, perdicis, & aliorum quorundã animalium bilem admiscent. Quare color eius est explorandus. Jam verò taurorum bilis calidior & siccior est, quã boũ castratorũ: nam castratũ animal semper simile redditur fœminæ & ijs quæ sunt ætatis minoris. Itaq; ut hæc humore superãt adulta & perfecta, vincunturq; ab ijsdem caliditate: ad eundem modum bos castratus à tauris. Ut igitur urina à modica potione modicè pallere: & sitim famemq;, et multum laborem perpessis, flava esse cõspicitur: impletis verò atque inebriatis, albicans: ita bilis colores mutat. At verò quòd hic humor sit acris, hinc discas licet, quod reserat hæmorrhoidas, quodq; illis ipsis qui utuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cavemus, ne ad alium morbũ, aut symptoma, bilẽ usurpemus solam, atq; per se. Quippe dum oculis ipsam accõmodamus, miscemus illi tum mel, tum fœniculi succum, tum opobalsamũ. Domesticarum suum bile (quæ imbecillima omnium, ac maximè aquea existit) utuntur quidam ad aurium ulcera: medicamento certè non reprobo. Cæterùm ubi ulcus diuturnũ fuerit, ac multã saniẽ & pus contineat, etiã sicciorẽ bilem perferet, puta ovium, quæ paulò est acrior suilla: hac etiã magis caprarum, cui adsimilis quodãmodo est ursorum & boum. At taurorum his valentior est: inferior tamẽ bile hyænarum: & hæc quoq; inferior bile callionymi, & scorpii marini, & marinæ testudinis. Volatiliũ biles omnes tum acriores sunt, tum sicciores quã quadrupedum: & inter ipsas quoq; volucres, gallinarũ & perdicum biles ad medicinæ usum probatiores habẽtur. Milviorum verò & aquilarum, impendiò acres sunt, erodentesq;: quamobrem colore ærugineo videtur, ac nonnunq̃ atro. Licebit itaq; tibi secundũ exigentiã affectuũ, hasce differentias bilis methodo ad experientiã reducere.

Castratum animal reddi simile fœminæ.

Bilis quo pacto accommodetur oculis.

Aures pure fluentes, qua specie bilis iuventur.

Bilis differẽtiæ pro animalium diversitate.

¶ *Hydros, Sudor.*

Hydros. Sudor.

Eandem quam urina & materiam & modum generationis sortitur. Siquidem utriq; generatio ex bibito humore constat, excalfacto simul in corpore, & biliosæ nõnihil substãtiæ adepto. Verùm sudor plus est elaboratus, utpote qui ad cutem usq; permeatis omnibus quæ intersunt partibus, pervenit. Sudores autẽ inter sese & urinas differre necesse est, tum pro animaliũ temperaturis, quæ & natura, & ætatum ratione non parũ à se invicẽ sunt diversæ: tum pro ambientis nos aëris temperie. Quòd sudor salsuginosæ qualitatis sit particeps, gustus testimonio probatur. Nã sæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatẽ indicat. Sæpe verò etiam nõ obscuram præfert amaritudinẽ. Sed color etiam eius naturam designat. Nam sicuti urina naturalis modicè est pallida, sic & sudor. Porrò tenues exercitatorum sordes, plus repercutiunt q̃ sudor: minus aũt digerũt. At ubi sudor illis permistus est, multum facultatis digerẽtis acquirũt. Quare tumores præter naturam discutiũt: ad phlegmonasq; uberum, præstantissimo sunt remedio. Quòd si sicciores esse sordes videantur, cyprinum superungito: aut eodem ipsas, si valdè sint siccæ, subigito. Si verò cyprinũ ad manũ nõ sit, rosaceũ bonum miscuisse sufficit. Hoc medicamentũ est admodum utile, ad restinguendum & discutiendũ lac, à partu in mammis concrescens.

Sudorem esse salsuginosum.

Sordes exercitatorum.

¶ *Vrina.*

Quanta est in animalibus bilis diversitas, tanta item est in urinis. Atq; omnes quidem facultate sunt calidæ, sed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum.

Vrina omnis facultate calida.

¶ *Vrina humana.*

Vrina humana.

Hæc aliarũ omniũ est imbecillima, excepta illa quam reddunt porci domestici, quibus execti sunt testes: quorum ut temperies, ita urina similis humanæ existit. At montanorũ aprorum valida est, ut vel ex odore acerrimo cõstat. Sed & in animalibus cæteris ex odore vim eius conjicere licet. Nam degustare ipsorũ urinas, planè fuerit abominandũ: cùm ne pueri quidem urinam vir quidam honestus vita pariter & moribus, ebibere sustinuerit, etiãsi pestiferè ægrotaret in Syria, ubi multi ab humanæ urinæ potione sese liberatos profitebãtur. Etenim urina hominum, ut si quid aliud, extergendi vim obtinet: id quod satis fullones indicãt, qui sordida vestium expurgant usu illius, atq; extergũt. Quod cõspicati nõ nulli medici, ea psoras & lepras detergunt, perfundũtq; ulcera præhumida & sordida, multoq; magis cõputrescentia. Sed & pudendis ubi sic afficiuntur, urinã infundũt, & auribus pure fluẽtibus. Quin & achoras & furfures ea curant, caput identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus, cùm ad manũ sint alia, quæ illis conducant, medicamenta. Quanquã ulcera digitorũ pedis, maximè quæ ex illisione inflicta essent, sæpe numero, ubi carerent phlegmone, & ipse urina curavi: idq; in servis, & hominibus rusticis. Cæterùm medicamentũ quod ex urina pueri conficitur, quod quidem Chrysocollam appellant, quia eo ad auri glutinationẽ utuntur, ad ulcera difficilia sanatu optimũ esse assero. Fit autẽ id, ubi in mortario æris rubei, pistillo etiã ex rubeo ære cõfecto, puerilis urina tandiu sub calido cœlo tunditur, donec ob eliquationẽ attritionemq; pistilli & mortarij, mellis crassitudinẽ contrahat.

Vrina humana potione multi se liberatos a pestilenti morbo professi sunt.

Vrina humana facultas.

Chrysocollæ facienda ratio.

¶ *Sielon, Saliva.*

Sielon.

Ut urina & bilis, sic etiam saliva, sumpto quidem cibo imbecilla est: valida & acris eorũ qui ingenti aut siti, aut inedia premuntur: in medio utriusq; est, eorum qui propè concoxerunt quidẽm, nondũ tamen cibum potũmve hauserunt. Hac ergo saliva nutrices pueris lichenas curãt, parvũ videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt: nam celeriter eos digerit, concoquitque: cùm si macerarent aqua, non æquè prodesset. Ex quo liquet, salivam juvandi robur adferre. Atq; corporibus mollibus, aut puerorum, panem, nõ triticum imponunt ore commansum. Porrò commansa omnia digerunt & sugillata, & cætera ecchymomata omnia, maximè ubi panis simul cum pauco radiculæ fuerit cõmansus. Jam verò universa substantia sua vel maximè adversa est saliva bestiis hominem interficientibus.

Saliva ieiuni ventriculi ad quæ conferat.

Triticũ mansum furunculos quam celerrimè concoquit.

Saliva humana adversatur bestiis hominem perimentibus.

¶ *Stercus canium.*

Stercus caninum.

Stercus omne vim maximè digerentem obtinet,

net. Cæterũ canis, qui solis ossib. fuerit integrum biduum nutritus, durum, candidũ minimeq; fœtens stercus est: quod quidem exiccatum, redactumq; in pollinem, ad anginam, dysenteriam & summè inveterata ulcera optimè accõmodatur. Ad anginam quidẽ, iis mistum, quę alioqui huic affectui conveniunt: ad dysenteriam antem, injectum lacti decocto, & quod silices candentes, aut cylindros ferreos extinxerit.

...s cani ...uibus ...bus ...t.

¶ *Stercus humanum.*

...s hu... ...m.

Stercus pueri siccũ, & cũ melle Attico ad lęvorem tritũ, illitumq;, sanat gutturis phlegmonas.

¶ *Stercus lupinum.*

...s lupi... ...uibus ...t. ...5 ca... ...omodo ...ant, et

Quidã lupinum stercus candidum, quale ubi ossa ederint, lupi solent excernere, quodq; nõ decidisset in terram (lupi enim ut canes suspenso altero posteriorum crurum, & mejunt & cacãt, in eminente quopiam ex terra loco) aut vino albo, aut aqua distemperatum, colicis potandum dabat: nec tantùm in ipsis paroxysmis, sed etiam in intervallis, si quidem vacarent phlegmone: felicissimeq; cedebat illi negocium. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd vel appensum iliis vinculo confecto ex lana ovis à lupo laniatæ, aut ex cervina pelle, evidenter aliquoties juvisset.

¶ *Stercus caprillum.*

...s ca... ...e.

Omnium creberrimè utimur caprillo stercore, digerentis & acris facultatis: adeò ut induratis scirrhorũ in modum tumorib. congruat, non lienis modò, sed etiam aliarũ partiũ. Miscere tamen illi solemus farinam fabaceã, necnõ oxycratum. Quin & ad aquam inter cutem, & ad spleneticos, variè caprillo stercore utimur. Sed & ustum tenuioris qdem essentiæ, verùm haud manifestò redditur acrius. Quamobrẽ sanè ad alopecias congruit, & omnia vitia, quæ extergentia medicamenta postulant, ut psoras, lepras, lichenas, & hoc genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accõmodantur ad parotidas, & diuturniores bubonas. Est enim vis ejus tum usti, tum non usti, abstersoria & digerens: nec eam parvã habet digerendi potentiam. Nam eo etiam ex aceto quidã medicus utebatur in agris ad viperarum morsus, ac multò magis aliarum bestiarum: ac profectò ex iis complures servavit. Idem etiam ad auriginem spyrathos ipsas propinavit ex vino: & ad profluvium muliebre cum thure apposuit. Acrius tamẽ est medicamẽ, quàm ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera sunt carne, sanare possit. Jam verò animalium temperatura sicciorũ, exiccantius stercus est: sicuti & calidiorum, magis excalfactorium. Verùm nullum omnino stercus refrigerat, sicuti neq; ullum humectat. Pro natura etiam eorũ quæ eduntur, multa reperitur diversitas. Proinde in hominib. major est, quàm in cæteris animalibus: quandoquidem hoc animal diversissimis maximeq; variis utitur cibis.

...à vi... ...ercus ...ũ au... ...t.

...s nul... ...e refri ...nec hu... ...t.

¶ *Stercus bubulum*

Facultatẽ habet exiccatoriã, atq; attractoriã etiam, ut sanè ostendit, dum apũ, vesparũq; morsibus auxiliatur. Quidam autem medicus aqua inter cutem laborãtes bubulo stercore oblinens, in solem exponebat. Idem partibus rusticorum phlegmone obsessis, humidum illud vere collectum, dum herbam boves pascuntur, admovit. Est enim id moderatius alio, quod à paleis comestis excernitur: ac proinde accommodatius ad phlegmonas.

...s bu... ...Vespa ...morsib° ...atur.

¶ *Stercus ovillum.*

Stercus ovillum.

Ille idem medicus, oviũ utebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, aceto videlicet diluens. Quin & ulcerum ambusta, ac cicatricem illo ducebat, id cerato rosaceo commiscens.

¶ *Stercus columbinum.*

Stercus columbinum quibus auxilietur affectib°.

Stercore columbarum nomadũ sicco, trito & cribrato, unà cùm nasturtii semine, vice napyos utor ad ea quæ rubrificari postulant: nempe ad omnes inveteratos affectus, cujusmodi sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, cephalæa, & in lateribus, scapulis, cervice, ac lumbis, antiqui dolores: necnõ nephritides, affectus cœliaci, & podagricæ arthritides, quando in articulis nondum concreti sunt tophi. Est autẽ hoc stercus minimè fœtidũ, præcipuè si sit arefactũ.

¶ *Gallinaceum stercus.*

Stercus gallinaceum.

Tritum, propinatumq; cum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis cyathis, eos celeriter juvat, qui à comestis fungis anguntur: nimirũ per vomitum crassissimos humores eliciens. Est aũt hoc stercus minus calidum columbino. Porrò ut animalia quæ exercitantur, ociosis sicciora sunt: & quæ cibis utuntur calidioribus siccioribusq;, iis quæ frigidis atq; humidis: sic etiam eorum & excrementa, & partes. Quare columbarũ domesticarũ stercus multò imbecillius est eo, quod à montanis excernitur. Gallinarum præterea quæ conclusæ servantur, & furfuribus aluntur, longè etiam infirmius stercus est, quam earum quæ in agris pascuntur.

Exercitata ociosis sicciora sunt.

¶ *Stercus anserum, & ciconiarum.*

Stercus anserinum. Stercus ciconiarum.

Anserinũ stercus præ nimia acromonia inutile est. Colligo etiã ita esse & accipitrũ, & aquilarũ. Sunt qui ciconiarũ stercus morbo comitiali mederi scriptitent. Quo epoto credulus quidã nihil adjutus est.

¶ *Stercus murium.*

Stercus murium.

Sic enim & murium stercus alopecias curare proditum est.

¶ *Stercus crocodilorum terrestrium.*

Stercus crocodilorum. Stercus sturnorum.

Crocodilorum terrestrium stercus, & sturnorum, quum solam oryzam ederint, utrunq; abstergendi, desiccandiq; moderatam facultatem sortitur: ac multò moderatiorem sturnorũ stercus. Porrò crocodilorum stercus, quod mulierum luxus preciosum reddidit, ut à facie ephelim tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

¶ *Rhypos, Sordes hominum.*

Rhypos. Sordes hominum.

Quòd auriũ sordes paronychiis sit utilis, proditum est. Quæ verò in tota cute provenit, illius sordis quam paton vocant, nonnihil actionem adjuvat: utpote desiccandi vim habens, cum nõ nulla caliditate. Porrò ea sordes quæ lanis oviũ inhæret, ex qua œsypon conflatur, similẽ butyro concoquendi vim possidet: paulùm etiam digerentis facultatibus sortita.

Oesypon.

GALENI PERGAMENI DE *simplicium medicamentorum facultatibus,* Liber XI.

Carnem omne animal possidet.

Pleræq; partes sunt animalib. universis cõmunes: nulla tamẽ est æquè cõmunis ut caro: hanc enim habet omne animal. Cæterũ

Caro propriè quæ dici mereatur. *Parenchyma.*

eam quæ reperitur in musculis, solam Medici carnis appellatione dignantur. Nam carnem viscerum nonnulli parenchyma vocandam censent, propterea quod ex venis effusus sanguis, circum vasa omnia (ut ipsi arbitrantur) concrescat. Sed nos nominum contentione neglecta, persequamur proprietates particularum.

¶ *Caro viperæ.*

Non omnes animaliũ carnes hominẽ nutriũt, sed quorundam etiam letales sunt. Tum inter eas quæ hominẽ nutriunt, quædam tantùm sunt nutrimentum, quædam etiam medicamentũ. Nam viperarũ carnes palàm videre est excalfacientes & exiccãtes, ubi condiuntur, ceu anguillæ, oleo, sale, anetho, porro, & aqua: horum omniũ servato modo. Quòd autem totum corpus per cutim vacuent, vel hinc tibi discere licet, quod elephantici quidã prorsus sint restituti, ex potu vini, in quo vipera quædã fuerat extincta. Prẹterea nos elephanticũ quendã, misso prius sanguine, atraq; bile medicamento purgata, viperis quas capiebat uti jussimus, præparatis in olla, anguillarum more. Atq; ita sanatus est, evaporato per cutem affectu. Porrò viperarũ caro adeò valentem obtinet desiccandi vim, ut quidam qui eã esitarunt, vehementissima fuerint siti cruciati. Quam obrem eas dipsadas nominant. Sunt tamen qui dicant demorsos à viperis satiari potu non posse, sed dirumpi potius q̃ liberari siti. Cavendũ autẽ est, ne in locis mari ꝓximis salsuginosisúe, venemur viperas, seu ad esum, seu ad Theriaces antidoti præparationem: quum verisimile sit, earum quæ in id genus locis capiunt᷑, carnes salsas existere. Siquidem cum cibis etiam animalium mutantur carnes. Porrò quoniam ex more dum artiscos Theriacos paramus, nõ tantùm caput, sed earum etiã caudã abjicimus, subjit mihi frequenter rationabile fortassis esse, caput q̃dẽ totũ abjici, ob venenum quod ore continẽt: verùm à ratione alienũ esse, adimere & caudam. Theriacos aũt ipsos artiscos sic præparamus. Purgatas illas in aqua cũ anetho elixamus tandiu, donec à carne separari facilè possint spinæ. Mox pani purissimo, probè cocto in clibano, salisque & fermenti quod sit satis habenti, ac breviter resiccato, & ad lævorem trito, necnon macerato cum ipso viperarum decocto, carnẽ prius in mortario tusam miscemus. Postea verò parvos artiscos fingentes, atq; in ædibus calidis & siccis siccantes, in talib. eos tandem reponimus. Hos ergo ineunte æstate conficimus, sicut & salẽ ex deustis viperis, quo potissimum tempore optima ipsarum est caro. Utimur eis postea cõtusis denuò & cribratis, rursusq; ad lævorem redactis, adjicientis nonnihil & salis, ad suavitatem compositi, cujus etiam aliquid ipsi theriacæ injicimus. Itaq; caro viperæ siccat, valenterq; digerit: excalfacit verò mediocriter. Properat enim vis ejus ad cutem, per eam videlicet quæ in corpore sunt recrementa exigens. Quibus igitur copia mali succi in corpore abundat, iis pediculorum numerosa multitudo exoritur: & à cute ceu quædam squama abscedit, deciditq; cuticula extrema, ad quam utique solent sisti crassi terrosiq; humores: à quib. sanè psoræ, lepræ, & elephantes nascuntur. Quòd autem ad animalia cætera pertinet, ꝓportione qua in temperatura excedunt, & carnes quoq; eorum differunt atq; exuperant. Proinde talium animalium carnes perpetuò exhibere oportet, quale volumus corpus humanum reddere. Nec parva existit carnium differentia, dum quasdam sale cõdimus. Nam interdũ animalis temperie humidissimi caro salita, longè exiccantior evadit ea, quæ sicca natura existit. Verùm inter eas quæ salitę nõ sunt, siccior est assa, quàm quæ in aqua est elixa. At verò caro mustelæ arefacta, valenter digerit, desiccatq;: proinde morbo comitiali afflictos juvat epota. Salitorum etiam αἰλύρων carnem ad lævorem contritam, palos & spicula educere ajũt, impositam: sicuti & mutulorum carnem ulceribus à mordente cane inflictis congruere. At cochlearũ caro, prius in mortario cõtusa, ac postea ad lævorem redacta, omniũ valentissimè desiccat partes superfluo humore gravatas, adeò ut conveniat hydericis. Ipse autem humor solus, thuri, aut aloë, aut myrrhę ꝑmistus, quoad cerati accipiat crassitiẽ, medicamẽ fit tenax desiccatque purulẽtos auriũ humores. Sed & frõti impositum hęret, oculorum fluxiones exiccans. Quidam etiam ad palos eximẽdos utuntur totis unà testis, ad lęvorẽ tritis: alii ad sistendos menses. Carnes etiam solæ cum farinę polline tritę, contusorum vulnera glutinant. Ipsa cochlearum humiditas pilos superciliorum præter naturam habentes glutinat.

Carnis viperæ facultas & concinnandæ modus. *Elephantiasis curatio.* *Viperarum esus sitim maximam infert.* *Viperæ cur appellentur dipsades.* *Carnes animalium cum cibis mutari.* *Viperæ caput non caudam abjicere oportet ad conficiendos artiscos theriacos.* *Artiscos theriacos conficiendi ratio.* *Carnis viperæ vires.* *Cacochymiæ symptomata.* *Carnes assæ sicciores elixis.* *Mustelæ ca[ro] epilepticis auxiliatur.* *Cochlearum carnes, & succus.*

¶ *Pinguedo & adeps.*

Pinguedo. Adeps.

Differt à pinguedine adeps, quòd crassior sit: ac propterea animãtibus totam naturam terrosiorẽ habentibus, vt bobus & capris, adeps provenit: humoribus autem, ut suibus bene habitis, ipsa pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignẽ posita colliquescit: nec facilè ubi semel liquata fuerit rursus concrescit, aut cogitur. At adeps nec facilè funditur liquescitve, & fusus celerrimè cõgelatur. Porrò adeps suillus, aliorũ omniũ est humidissimus, ob idq; actione sua vicinam oleo vim possidet: quanq̃ oleo magis tum emolliat, tũ cõcoquat: quamobrẽ cataplasmatis quæ ad phlegmonas accõmodari solent, miscet᷑. Qui verò mordicationes ꝑpetiũtur aut in recto intestino, aut in colo, iis potius caprillum adipẽ quàm suillum injicimus: non q; plus acrimonias obtũdat, sed quòd cõcrescat citius, suillus aũt instar olei defluat. Quare caprillus potius dysentericis & tinesmosis injicitur, quãdo morsum eorum mitigare est consiliũ. Quanq̃ ob tenuitatẽ essentiæ nonnulla magis acrimonias retundunt, ubi in alto mordicatorum corporũ, quod molestũ est, hęserit. Hac ratione adeps anserinus magis obtundit quæ in alto corpore mordicãt: præterea suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorũ & gallinarũ adeps. Porrò calidior semper & siccior est masculorum animalium adeps: & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus: quippe mas castratus ejusdẽ semper generis fœminæ assimilatur. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria & excalfactoria humanorũ corporum. Cæterum pinguedo suis, ut ad nos quidẽ, largius humectare potest, sed nõ æquè excalfacere, sicuti neq; oleũ: talem quippe caliditatẽ obtinet, qualis spectat᷑ in nobis. Taurorũ adeps suillo multò calidior & siccior

Dysenteri[cis] auxiliatur caprillus adeps. *Adipum differentia.* *Castratus masculus eiusdem generis fœminæ assimilatur.*

ficcior est. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus est, tum siccus: & hœdorũ quàm caprarum. At caprarũ minus quàm hircorũ. Rursus taurorũ minus q̃ leonum. Nam horum adeps omnium propemodum adipe potẽtius digerit: quippe & caliditate exuperat, & partiũ tenuitate. Quare nimis ulcera & phlegmonas irritat. Inveteratis tamen tumoribus, atq; scirrhi in morẽ duratis, tũ nervorũ curvaturis aptissimus est: in q̃bus sanè suillus videt' minimè efficax. Taurin' aũt quãtò calidior sicciorq; suillo est, tantò suspe ratur à leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, meritò utriq; medicamentorũ miscetur generi, & ei scilicet q̃ scirrhosis medet', & ei quod phlegmonas ad suppurationem perducit: cujusmodi est tetrapharmacũ, ex cera, resina, pice, & adipe cõstans. Verũ omnibus quib. caro est mollior, adeps suillus convenit magis. Duram autẽ & siccam habentibus, taurinus. At verò adeps dum inveterascit, seipso & calidior, & acrior, & tenuior efficitur: ac proinde valentius siccans & digerens, id quod omnibus inveterascentib. accidit, nisi interim computrescant. Porrò ursorũ adipem alopecias curare verè est proditum: quũ tamen ad eum affectum probatiora remedia habeamus.

¶ *Myelos, Medulla.*

Vim habet corpora indurata & scirrhosa emolliendi. Optimã semper sum expertus cervinã: dein vitulinam. At hircorum & taurorũ, tũ acrior est, tũ siccior: itaq; durities scirrhosas mollire nequit. Ex vitulina igitur & cervina pessi cõponuntur ad emolliẽdos uteros. Ex extrinsecus uteris medicamenta imponũtur, quę ex medulla parantur, vim emolliendi habẽtia. Accipitur aũt non solùm medulla ex ossibus, quæ sanè revera est medulla: sed ex spina etiam, quæ tũ durior, tũ siccior est altera. Utranq; autem hyeme collectã, in sicca editaq; domo cum foliis lauri siccis repono, ne videlicet cõputrescat. At si quãdo ambiente existẽte calido, austrinoq;, medullas aut adipẽ velis reponere, uteris ad id cubiculo quammaximè fieri poterit temperato, quodq; ad aquilonẽ obversum, apertas habeat parvas fenestras, ut perpetuò flatus inspirantes excipiat.

¶ *Caput mænidum.*

*Mẹnidũ sale inveteratarũ capitibus ustis, ad sedis fissuras utebatur quidã: & ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum esse desiccatoria, non admodum acris. * Nam ut acrimonia adustarum nonnullis inest, sic omnibus vis exiccandi.

¶ *Caput leporinum.*

Alius capite leporis usto utebatur ad alopecias cum adipe ursino.

¶ *Caput saurarum.*

Saurę caput contritũ quidam palos & spicula extrahere prodiderũt memoriæ: tum myrmecias, acrochordonas, & clavos eximere.

¶ *Cerebrum leporis.*

Id attritũ & esum, utile dicimus esse pueris dẽtientibus. Quidã etiã adversus tremores utiliter edi cerebrum hoc prodidere.

¶ *Cornua cervina & caprina, usta.*

Dentes candidos reddũt, fluidasq; gingivas cõtrahunt. Quòd si cervinum ab ustione lavetur, dysenteriam, & sanguinis excreationẽ, præterea cœliacos affectus sanat. Aurigini etiam dicunt id esse utile. Ex quo quidẽ duo exhiberi cochlearia ad omnia ista præcipiunt. Quidã etiã ipsum miscuerunt collyriis desiccantibus oculorũ fluxiones.

¶ *Pulmo agninus & porcinus.*

Pulmo agninus, porcinus vulpinusq;.

Intertrigines à calceamentis curare credit'. At vulpinus si bibatur siccatus, asthmaticos juvat.

¶ *Iecur canis rabidi.*

Iecur canis rabidi.

Si assum edat', remediũ existere iis qui ab ipso rabiente cane fuerint morsi, quibusdã proditũ est.

¶ *Iecur caprinum.*

Iecur caprinum.

Quidam ipsum assantes, saniemq; excipientes fluentem, ea utuntur ad nyctalopas. Vaporẽ aũt ejus, dum elixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & assum si edatur, & ad eosdẽ affectus accommodari ajunt, & eos qui comitiali morbo sunt obnoxii, coarguere. Idem potest hircinum hepar.

¶ *Iecur lacertæ.*

Iecur lacertæ.

Erosis impositum dentibus, eos dolore liberare nonnulli scriptis mandarunt.

¶ *Venter mergi.*

Venter mergi.

Quòd de hoc & de interna tunica ventriculi gallinarum proditum est, id vanam esse promissionem, comperimus.

¶ *Castorium.*

Castorij vires.

Testiculos castoris, vocãt castoriũ medicamen & celebre & multi usus. Evidenter siquidem calfacit. Quum aũt calfaciẽtia omnia, quæ cõsistentia sunt sicca, ubi cõtactæ substantię quippiã digerunt, continuò etiam illa desiccent: manifestum utiq; est, castoriũ etiam desiccare haud obscurè: id quod illi cum multis est medicamentis cõmune. Quia verò impensè subtilium est partiũ, ob id plus valet quàm alia, quæ similiter ut ipsum tum calfaciunt, tum siccant. Nam quæ tenuium sunt partiũ medicamenta, iis quæ sunt crassarũ, efficaciora sunt, etiam si parem sortita sint facultatem: nimirũ quia magis penetrãt. In cõvulsione igit' à plenitudine, quæ in nervis est, orta, & bibendum castoriũ exhibe, & cuti foris etiam impone. Ubi verò ex siccitate nimia cõvulsio obvenerit, scito hoc medicamẽ illic esse adversissimũ. Ad eundem modum iis qui præ plenitudine aut tremũt, aut singultum patiuntur, est utilissimũ: adversissimum verò iis, quibus id ab inanitione, aut acrium humorũ morsu accidit. Ubi itaq; ex calfactione, aut resiccatione, aut utraq; simul actione est opus, maximã in usu castorii experiere commoditatem: nec ullam parti alicui noxã afferet, potissimũ si homo nõ febriat, aut febrim non admodũ calidam perpetiatur, sed tepidam, qualis maximè in cataporis & lethargis accidit. Ac multis sanis castorium unà cum pipere albo, utriq; mensura cochlearii, ex melicrato propinavimus: nec quisquã ullam percepit noxam. Sed & retentis mensibus, ubi per venam quæ in talo est, modicè evacuassem sanguinẽ, oblato castorio unà cum pulegio, aut calamintha, semp medicamẽ hoc sum expertus purgationẽ ciere, citra ulla assumentis læsionẽ. Præterea locos morãtes ejicit: eaq; omnia ex melicrato potũ efficit. At q̃b. ab occasione frigida ita venter flatu distenditur ut ægrè curationẽ admittat, eos ex oxycrato potum castorium adjuvat. Quæ porrò juvat in corpus intrò sumptũ, iis prodest quoque cuti impo-

Lethargicorum febres esse tepidas.

Menses educendi ratio.

situm, cum Sicyonio, aut veteri oleo. Quæ verò ampliori calore indigēt, iis etiam per se infricari debet. Juvat etiam, si quis suffitū eius prunis impositi, inspiratione hauriat: illos præcipuè affectus, qui in pulmone consistunt, aut capite. Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, q quidem habent adjunctā febrim, præstat non dictorum oleorum aliquo macerantes curare, sed potius ex rosaceo capiti colloq; imponere.

¶ *Lumbi scincorum.*

Scincorum lumbi. Semen quæ promoveant & arceant.

Quæ circa renes scincorū sunt, bibunt, tanquam pudenda intendere valeant. Contrarium aūt moliri videtur semē lactucæ potum ex aqua.

¶ *Vngues caprarum & asinorum.*

Vngues caprilli, asininiq;.

Quidam ungues caprarum deustos, moxq; aceto perfusos, alopeciis illinunt. Itaq; fuerit & talis cinis facultatis exiccatoriæ. Sunt qui combustos asinorum ungues comitialem morbum curare dicant, si scilicet assiduò bibantur. Si verò macerati oleo applicentur, digerere chœradas. Sed & ipsum cinerem, si siccus inspersus fuerit, sanare perniones.

¶ *Ossa combusta.*

Ossa combusta.

Admodū digerentem, exiccantemq; vim obtinent, maximeque (ut quidam ferunt) humana. Novi siquidem nostratiū quosdam * combusta ossa humana potui exhibuisse, ac multorum sic epilepsiam & arthritim curasse.

Ossa humana.

¶ *Senecta serpentis.*

Exuvium serpentis.

Hanc scripsere quidam in aceto bullitam, dentium mederi doloribus.

¶ *Pellis ovina recens detracta.*

Pellis ovilla.

Circumposita verberatis, eos die ac nocte una persanat. Concoquit enim & discutit sub cute concretum sanguinem.

¶ *Equorum lichenes.*

Equorum lichenes.

Eas aceto tritas comitiales curare scriptū quibusdam est. Alii verò & ad cujusvis ferę morsum adhiberi consulunt.

¶ *Tela aranei.*

Tela aranei.

Hanc scribunt nonnulli à phlegmone tueri summæ cutis ulcera.

¶ *Coria vetera usta.*

Coria vetera usta.

Eorum cinis exiccatorius existit. Quare ulcera ex attritione, & ambusta, & intertrigines quæ in feminibus, persanat.

¶ *Ostreia.*

Ostreia.

Ostreia quidā nuncupant testacea omnia: ostreum aūt, unam tantùm testaceorum speciem.

¶ *Buccinæ & purpuræ.*

Buccinæ. Purpuræ.

Buccinarum & purpurarū testa usta, redactáque in tenuissimū pollinem (quod sit tibi cōmune præceptum in testaceis & lapidosis omnibus) desiccandi vim obtinet, ac proinde ulceribus malignis opitulatur: id quod etiam commune est omnium quæ citra insignem morsum vehementer desiccant: quippe quum alioqui fluxionum causa existant. Hoc etiam est omnium id genus commune, quòd ex aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite, idonea sint ulceribus putrescentibus.

¶ *Ostrea.*

Ostrea.

Ostreorum testa usta similis est facultatis buccinarum testis, tametsi minus crassæ. Etenim ōia id genus cogēdi quandā in se facultatē obtinent, per quam cōdensata eorum essentia, dura terrosaq; sunt reddita. Quā ubi perustionē posuerint, digerentē facultatem asciscunt.* Quòd si ea, ubi usta fuerint, laveris, quciquid habebant igneum, in qua ponūt. Quare aqua sanè ipsa excalfaciēs, cū tenuitate redditur, adeò ut putrefaciat interdum: reliquū verò terrosum, morsus expers efficitur: maximeq; implēdis & cicatrice claudēdis humidis ulceribus auxiliatur. Cæterùm ulceribus cavis & fistulosis, fluxioniq; obnoxiis ulceribus, ex suillo adipe inveterato foris circūpono ipsum in sinū aut aliquid eorū quæ talia carne implent, impono, quale existit diaphanes ustum. Quin & dentes splendidiores testarū cinis efficit, nō tantùm extergendi potentia, sed & asperitate substātiæ: veluti & pumex, & testa clibani. Verùm in usu ejusmodi, nō est necesse quæ sic usta sunt admodum lævigare, sicuti dum inspergūtur ulceribus. Porrò excrescentiam mediocriter exterūt, cōprimuntq;. Ad hæc, usta omnia id genus cum sale, dentium smegma efficacius reddunt, ut nō modò laxitatem mollitiemq; gingivarum desiccet, verumetiam ulcera putrescentia adjuvet.

Testarum cinis.

¶ *Sepiæ testa.*

Sepiæ testa.

Sepiarū testa admodū laxa est, non ut ostreorum lapidosa. Itaq; abstersio illi cū aliis testis cōmunis est, veluti & desiccatio: cæterùm partiū tenuitas eximia illi prę cęteris inest. Quocirca usta ea utimur ad vitiligines, ephelim, lētes, & psoras. Quin & fossili sali mista, in oculis existentes ungues, & sycoses vocatas eliquat. At antēq̄ uratur, dentib. splendorē cōciliat, & ulcera desiccat.

¶ *Opercula purpurarum.*

Purpurarum opercula.

Ea quidam prodiderunt memoriæ turgidos lienes sanare: suffitu eas q̄ uteri suffocatione periclitātur, juvare: præterea retētos ejicere locos.

¶ *Lana succida.*

Lana succida.

Idoneè excipit irrigationes, quæ adhibentur contusis, aut quovis modo percussis, ut quæ utilitatem ex illis proficiscentem promoveat: idq; propter œsypon. Lota verò, apta est humoribus qui irrigātur, excipiendis. Porrò usta vim habet acrem, pariter & calidam, unà cùm partium tenuitate. Itaq; molles præhumidasq; ulcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamen desiccatoriū. Urito eam tanquam alia plurima, ollā implens novam, quam tegat operculū multis foraminibus pertusum.

Oesypos. Lana usta.

Lanam urendi ratio.

¶ *Pili usti.*

Pili usti.

Similiter ustæ lanæ excalfaciendi exiccandiq; possident facultatem.

¶ *Ovorum facultates.*

Ovorum facultates.

Ova partes animalium non sunt, sed proportione respondentis quæ adnascūtur. Sunt aūt facta ad propagationem generis, perpetuitatemq; ac sunt utilia, ceu nutrimenta. Porrò ovorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero est medicamentorū minimè mordicantiū. At unam pravitatē solùm patiūtur ova, quā scilicet affert vetustas: eamq; facillimè effugias, si utaris recētibus. Est autem ovū symmetro temperie frigidius. Utendū autem est ovi albumine, nō tāntùm ad oculos, sed ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suavissima: ut sunt universa sedis & pudendorū ulcera cōtumacia. Miscetur quoq; idoneè medicamentis profluviū sanguinis ex cerebri involucris reprimentibus.

Ovi temperies. Albumen ovi quibus affectibus conferat.

tibus, quæ nimirum citra morsum illinuntur, astringũtq;. Cęterũ & ipse vitellus assimilis est naturæ, ac proinde miscetur ceratis morsus experti bus. Verùm quantò plus desiccant quæ sunt assa ova, tantò minorẽ mitigandi vim obtinent. Miscetur & cataplasmatis phlegmonem extinguentibus. Jam verò crudo toto ovo utimur admisto rosaceo, ad palpebrarũ, aurium, mammarũ, aliarumq; omniũ partiũ phlegmonas. Ad hęc, in aceto coctũ ovũ si edat᷑, ventris fluxiones desiccat. Quòd si etiam eorum quippiã, quæ ad dysenteriam aut cœliacum affectum conveniunt, adjunxeris, atq; in igne modico, fumiq; experte frixeris, edendumq; ita pręebeas, non minimè sanè ita laborãtes adjuveris. Ad ambusta etiam ovũ est, protinus impositũ, utile: sive quis seorsum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat: sive etiam cum vitello confundes, cõmiscensq;, applicet. Mediocriter enim refrigerat, & citra morsum desiccat. Tale quum sit, & ad anacollemata vocata, quę fronti imponũtur, eo utimur, et pilos palpebrarũ agglutinam᷑: nimirũ admisto idoneorũ quopiã, cujusmodi est thus, potissimũ pingue, ac nõ inveteratum & siccum. Ovum igitur medicamẽtis quæ humiditates desiccant, aut elixũ, aut assum, aut frictum, tanquã materia miscetur: iis verò quæ lentorem humorum in pectore pulmoneq; incidũt, sorbile: id quod in aqua eousq; elixari debet, donec incalescat. Simili modo sumptum, gutturis, stomachi, ventris, intestinorum atq; vesicæ medetur asperitatibus.

¶ *Echinus, hoc est, erinaceus, combustus.*

Erinacei utriusq; tum marini tũ terrestris corpus ustum, cinerem efficit facultatis tũ extergentis, tum digerentis, tum extrahentis.

¶ *Cochleæ, sive limaces.*

Cochleæ si totæ cum testis urãtur, admista galla omphacitide, simulq; pipere albo, mirè ꝓsunt dysentericis, in quib. ulcera cõputrescere nõ cœperunt. Convenit aũt ut piperis sit pars una, gallę verò duæ, quatuor cochlearum. Hæc ubi ad unguem lęvigaveris, cibis inspergito, bibendumq; aut ex aqua, aut ex vino albo & austero, præbeto. Cæterùm absq; gallę mistione cinis cochlearũ admodũ resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex ustione calidum. Porrò cochleę quæ ustionem non sunt expertæ, si unà cum testis tritæ imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ęgre quidem divelli poterunt, cęterùm impensè desiccant, vel si viscidus crassusq; humor in alto cõtineatur. Et sanè inhęrere sinere oportet, donec spontè decidant. Idem faciendum in tumoribus ex ictu natis, difficile solubilibus.

¶ *Carcini, hoc est, cancri usti.*

Fluviatilium cancrorum cinis, quam similiter prædictis exiccatorius est: substantiæ tamen proprietate mirabilis est eius in iis qui à rabiente cane sunt morsi, effectus: isq; tũ solus, tum cũ gentiana & thure, multò præstãtior. At thuris partẽ esse unã oportet, quinq; gentianæ, cancrorũ decem. Ex quo quidẽ medicamine Aeschrion Empiricus, cõcivis atq; præceptor meus, iis qui à rabido cane emorsi fuerãt, quotidie dieb. quadraginta mensuram cochlearis magni cum aqua bibendam dabat. At si nõ protinus ab initio, verũ aliquot pòst dies, curã cœpisset demorsi, tũc quotidie duo cochlearia aquę inspergebat. Ad ipsum verò vulnus applicabat emplastrũ, quòd ex pice brutia, opopanace, acetoq; cõficitur: habens picis libram unam, aceti acerrimi sextarium unũ, Italicum, opopanacis verò uncias tres. Hæc itaq; monita volui de cancris, quũ nullus eorum qui usi illo medicamento fuerunt, extinctus sit.

Morsos à rabido cane curandi ratio.

¶ *Chelidones, sive hirundines ustæ.*

Sed & hirundinũ cinere permisto melli permulti utuntur, contra omnes affectus gutturis. Utuntur & ad acuendum visum nonnulli hoc cinere. At alii eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Chelidones. Hirundines ustæ.

¶ *Tettiges, hoc est, cicadæ.*

Cicadis etiam nonnulli utuntur ad colicos affectus, cum paribus numero piperis granis. Alii assas edendas offerunt, quibus affecta vesica est.

Tetiges. Cicada.

¶ *Corydos, Galerita.*

Galerita, avis illa pusilla, quæ in capite veluti galerũ ex pilis habet conflatũ, in jure elixa colicos adjuvat, veluti & ipsa herba corydalis appellata. Verùm assiduè eã simul cũ jure esse necesse est.

Corydos. Galerita. Corydalis.

¶ *Alectorides, Gallinæ.*

Gallinarum jus simplex retinendi vim possidet, uti gallorum subducendi. Concoquendi autem sunt cum sale diutissimè.

Alectorides. Gallinæ. Gallorũ ius.

¶ *Gale, hoc est, mustela.*

Ejus cinerem cum aceto illitum podagricos juvare est proditum: ipsam verò arefactam prodesse comitialibus morbis.

Gale. Mustela.

¶ *Ranæ ustæ.*

Ranarũ inspersum cinerẽ sanguinis eruptioni mederi referunt: cum liquida autẽ pice sanare alopecias.

Ranæ ustæ.

¶ *Hippocampus.*

Hujus etiã cinerẽ alopeciis prodesse est proditũ, facultatisq; exiccantis & extenuantis existere.

Hippocamp⁹

¶ *Tellinæ salsæ.*

Salsas tellinas ustas, adeò urentẽ efficere cinerẽ ajũt, ut is cũ cedria evulsos radicitùs ex palpebris pilos, instillatus in locum, eos renasci prohibeat.

Tellinæ salsæ

¶ *Intestina terræ, sive lumbrici.*

Contrita, nervisq; divisis imposita, mirũ in modum ea prodesse est proditum. Præterea cum vino pota, medicamẽ esse movendę urinæ idoneũ.

Intestina terræ. Lumbrici.

¶ *Cimices.*

Eas cum aceto bibitas, ejicere hirudines ajũt: quas nos semper esu alliorum ejecimus.

Cimices.

¶ *Cantharides.*

Cũ idoneis emplastris impositæ, adeò scabros ungues educũt, ut toti cadant. Præceptorũ meorum quidã, earum nonnihil solet diureticis medicamẽtis injicere. At nõnulli solas alas & pedes injiciũt: alii cõtrà. Cæterùm nos totas indimus. Porrò aptiores sunt eæ cantharides q̃ nventæ in frumẽto, lutea trãsversim in alis cingula obtinẽt.

Cantharidarũ facultas.

Cantharides eligendi ratio.

¶ *Buprestis.*

Animal est cãtharidi tũ specie, tũ virib. simile.

Buprestis.

¶ *Pityocampe, Eruca picearum.*

Ejusdem sunt facultatis.

Eruca picearum.

¶ *Salamandra.*

Salamandræ, cinerem quidam septicis, lepricis, psoricisq; miscent facultatibus.

Salamãdra.

¶ *Narce, Torpedo marina.*

Si applicet᷑ viva cui caput dolet, fieri põt ut dolore liberet, similiter aliis q̃ sensũ obstupefaciũt.

Narce. Torpedo marina.

Draco marinus. Trigla.

¶ *Draco marinus, & Trigla, & alia id genus.*

Vivas etiamnum hasce animantes apertas, & protinus partibus affectis appositas, prodesse traditum est. Nempe draconem marinum in suum ipsius ictum impositũ: similiter & Triglã in draconis: mures domesticos in ictum scorpii, veluti & sauram: mygalẽ in suum ipsius: & saurã Chalcidicam, quam ex vino bibendam præbent, tanquam suum ipsius morsum sanet. Porrò scorpium sui ipsius morsum curare, si tritus imponatur, necnõ si assus edatur. Congruere autem ajunt & iis qui à vipera sunt emorsi: ascalabotam verò iis qui à scorpio. Referunt etiam & in Ægypti regionibus arefactum assiracum exhiberi iis qui à scorpio percussi sunt: & vocatum cybiũ, utiliter vulneri à cane inflicto adhiberi. Cæterùm in oleo frictis totis animalibus, ipso oleo utebantur nostratiũ medicorũ quidam: sed & superiorũ nonnulli ad pilorum effluvium: nempe pityocãpis, urticis marinis, lepore marino, & scolopendro marino: ad aurium verò dolorẽ, silphis in oleo coctis, & iis quos Græci oniscos, Latini multipedes vocant.

Mus. Saura. Mygale. Scorpius. Ascalabota. Assiracus. Cybius. Pityocampe. Vrtica marina. Lepus marinus. Silphi. Onisci.

¶ *Vulpes & Hyanæ.*

Vulpes. Hyana.

Oleum in quo elixa vulpes est, nõ est potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ si similiter in oleo elixetur, oleum ipsum lõgè potentissimæ facultatis in digerendo redditur. Talia autem medicamenta vim habent, ea quæ in alto corpore delitescunt, ad extimam cutem trahendi, atq; eo nomine quandoque dolores sedandi. Quare qui utuntur vulpibus, & ipsi oleũ digestorium efficiunt, atque inde impletis eo alveolis, totos arthriticos in eos demittunt, multo tempore inibi immorari jubentes. Ex quo fit, ut non tantùm qui circa articulos sunt tumores vacuentur, sed etiã universum corpus. Unde certè magnum consequitur commodum, quum nihil præterea amplius in affectas partes sit defluxurum, nimirum evacuato jam corpore.

Oleum vulpium summè auxiliari morbis articularibus.

¶ *Adarcion.*

Adarcion.

Essentia quidem sua veluti spuma est aquæ salsæ concreta, idq; circa arundines & farragines. Est autem acerrimum, simulq; calidissimũ pharmacum: proinde & per se inutile. Verùm commisceri solet iis quæ vim ejus retundunt: sicq; fit multò utilissimum in iis affectibus, qui excalfieri postulant, foris impositum. Nam id intra corpus sumi impossibile est.

¶ *Alcyonia.*

Alcyoniorũ facultates et differentia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam. Est aũt eorũ unũ densum & grave, odoris pravi. Olet enim pisces putridas, spongiæ in specie simile. Alterũ verò figura longiuscula, leve, & rarum, odorẽ habens similem phyciis. Aliud tertiũ, vermi simile specie existit, colore purpureo, cõsistentia molli: vocant id Milesium. Post quæ quartum, secundo quidem jam posito similiter & leve & rarum, verum lanis succidis simile. Deniq; & quintũ, extima superficie lævi, cæterũ interna substãtia asperum, nullius odoris, gustu tamen apparens acre. Quod sanè omnium alcyoniorũ est calidissimũ, adeò ut pilos deurere possit. Itaq; quũ duo prima lichenas, alphos, psoras, leprasque adjuvent, præterea cutẽ splendidiorẽ efficiant, idẽ præstare non potest hoc ultimo loco positũ. Nec enim perinde ut illa cutem duntaxat summã extergit, sed etiam excoriat, ita ut ulcera inducat. Porrò quod tertio ordine recensuimus, omniũ tenuissimũ est. Quare ustum alopecias curat illitũ cum vino, colore quidem fulvo, tenui tamẽ essentia. Quartũ autẽ eiusdem cum hoc speciei vires obtinet, verùm haud parum imbecilliores.

¶ *Sal.*

Salis differentia.

Sal eiusdẽ generis facultatis est, sive fossilis sit, sive marinus: verùm hoc differũt, quod salis è terra effossi substãtia magis compacta sit, ac proinde in eo major partiũ crassities, & astringẽdi potentia. Marinus itaq; affusa aqua liquescit protinus: id quod non accidit fossili. Ejusdem speciei cum marino est qui in stagnis quibusdã salsuginosis nascitur, æstate videlicet aquis ex iis æstu absumptis: cujusmodi est Tragasius, nõ procul à Sminthio. Igitur quum qualitas salsa digerat simul & contrahat contactam ab ipsa substantiã, aphronitrum in hoc differt, quòd in ipso unum saporẽ exuperantem sit videre, quem vocãt amarũ, vim habentem digerendi, haud item cõtrahendi, uti sal. Nam hic, quicquid in corporibus humidum est, id totum absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ, astrictione contrahit: ac proinde etiam cõditura sua carnes servat, à putredineq; tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitiũ humorem cõtinent, substantiamq; tum dissolutam, tum minimè cõpactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsum inest superflua humiditas, ceu melli optimo, & substãtia solida & compacta est, ut lapidibus, ea ut putrescat est impossibile. Quare in iis salis non probatur usus: sed in illis tantùm, in quibus suspecta est putredo.

Salsa qualitatis facultas. Aphronitri. Salis facultas. Putrescentium substantia. Putrescere quæ nullo modo possunt.

¶ *Sal ustus.*

Sal ustus.

Digerit quidem potẽtius, quàm ustionis expers: quantò scilicet subtilius ipsius corpus accepta ab igne facultate, redditur.

¶ *Litrum, Nitrum.*

Litrum. Nitrum.

Ostensum est hoc medicamen in medio salis & aphronitri vires habere.

¶ *Halos anthos, Flos salis.*

Halos anthos. Salis flos.

Liquidum est medicamen, tenuiusq; quàm sal ustus: præterea qualitatis acris, facultatisq; admodum digerentis.

¶ *Halos achne, Spuma salis.*

Halos achne. Spuma salis.

Spumosa est salis efflorescẽtia, multò tenuioris naturæ, quàm ipse sal. Quare & extenuare, & digerere quàm ille multò plus potest. Verùm quod substantiæ est reliquũ, contrahere ut sal nequit.

¶ *Asphalton, Bitumen.*

Asphaltum. Bitumen.

Unum & ipsum est ex iis quæ in aqua marina proveniunt, & in alia quapiam quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apollonia Epiri, ubi reperitur hoc medicamen in aquis spontè nascẽtibus, veluti spuma quædam innatans. Quo sanè tempore est molle: postea verò resiccatum, pice sicca durius efficitur.

¶ *Bitumen proveniens in mari mortuo.*

Bitumen quod in mari mortuo nascitur.

Optimũ verò bitumẽ in mari quod mortuum vocant, provenit. Cuius medicaminis vis est tũ resiccatoria, tum excalfactoria in secundo excessu. Meritò itaq; utuntur eo ad cruentorum vulnerum glutinationẽ, & ad alia omnia quæ exiccari debent, ceu modica excalfactione.

¶ Spongos,

¶ *Spongos, Spongia.*

Spongia usta, acris est & digerentis potentiæ. Utebatur ea præceptorum meorũ quidã ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. Porrò admovebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnũ ardentẽ, ut & crusta parti induceretur, et ipsum spongiæ corp⁹, ceu operculũ adhæreret. At verò spongia nova, non sicut lana aut linamentũ, materia duntaxat est quæ humores irrigãdos excipiat, sed etiam manifestè desiccat. Quare vulnera glutinat, si aqua, aut oxycrato aut vino admoveatur imbuta: aqua sanè, quæ antiqua est, longo spacio relinquatur.

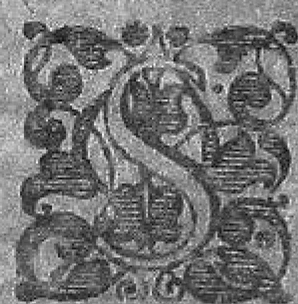
¶ *Garus.*

Facultatem habet admodũ calidam atq; siccam. Proinde eo quidã ad ulcera usi sunt putrescentia. tum dysentericis ischiadicisq; injiciunt.

¶ *Halme, Salsugo.*

Similiter garo ad putredines accõmodatur: & ad ischiadas & dysenterias injicit͛. Etenim acrimonia sua humores coxã infestãtes attrahit: ob idq; per intestina evacuat: putrescentia verò ulcera in dysenteria colluit. & siccat. Maximè tamen salsugine salsorum silulorum & mænidum ad talia Medici utuntur.

GALENI LIBER DE *substitutis.*

Ubstituta medicamenta dicuntur, quæ in alterius locum substitui possunt: quorum sanè cognitio, plurimum ad medendi usum confert. Plerunq; siquidem destituti Medici ijs q̃ ad morbũ exterminandũ maximè expedire arbitrantur, neq; expendentes ea quę similem ferè vim obtinentia, vice illorũ assumi possunt, ægris opitulari nesciunt. Quod ne tibi aliquando contingat, en subdimus omnia pharmaca substitutas ordine literarum disposita.

Pro	Substitue
ABrotono	Origanum.
Absinthio	Abrotonum.
Acacia	Succum lentisci.
Acoro	Radicem asari.
Ærugine	Atramentum sutorium.
Amianto	Aphronitrum.
Agallocho	Calamum odoratum.
Agarico	Euphorbium, aut epithymum.
Alga	Anchusam.
Aloë Indica	Aloës viridis folia, folium, vel glaucium, vel fimum Ibis, vel Lyciũ, vel cẽtaurium.
Alumine	Salem fossilem.
Ammi	Anisum.
Ammoniaco thym.	Propolim.
Ammoniaco sale	Cappadocum salem.
Amomo	Acorum.
Amylo	Gyrin siccam.
Amygdalis amaris	Absinthium.
Anchusa	Hyacinthum.
Aniso	Daucum.
Arace	Sesamum.
Aristolochia rot.	Aristolochiam longam.
Argemone	Sisymbrium.
Armenio lapide	Atramentum Indicum.
Asbesto	Adarcem.
Aspalatho	Ericis semen, aut viticis.
Asphodelo	Succum betæ.
Asaro	Zingiber.
Asio lapide	Gagatem, aut salem ammoniacum tostum.
Auripigmento	Sandaracham.
BAlaustio	Malicorium.
Bdellio	Sphagnum odoratum.
Bitumine	Picem Brutiam humidam.
Brutia pice	Picem in aceto fervefactam
Buccina	Ostreum.
Bupresti	Laser, aut hirudinem.
Butyro	Lac bubulum coactum.
CAdmia	Leucographin Aegyptiam.
Calamo odorato	Sphagnum.
Canchri	Baccas lauri.
Cantharidibus	Phalangia.
Capparis radice.	Ericæ radicem aut myricæ.
Cardamomo	Fructum myrti.
Casia	Cinnamomi dimidium.
Castorio	Silphium.
Cedria	Ladanum.
Ceraunio	Leucographin.
Cervine adipe	Anseris adipem.
Cera	Fabam fresam cum propoli coctam & tritam.
Cervi cornu	Caprinum.
Cerussa	Scoriam plumbi.
Chalbane	Sagapenum.
Chamædry	Lapathi radicem.
Cicuta	Semen coriandri.
Cinerula Cypria	Cinerem foliorum olivæ
Cinnabari	Rosaceos pastillos.
Cinnamomo	Cassiæ duplum.
Clinopodio	Heliotropium.
Cnico	Viticis semen.
Colocynthide	Ricini semen.
Colophonia pice	Apochyma.
Corallio	Moly, aut symphytum.
Costo	Cedri fructum.
Cotyledone	Anagallin.
Crinanthemo	Aphrodisiam.
Croco	Crocomagma.
Crocomagmate	Agallochum Indicam.
Crocodili adipe	Canis marini adipem.
Cumino	Brassicæ semen.
Cynosbato	Solani vesicariæ semen.
Cyperi	Juniperum magnam.
Cyphi	Caricam ustam.
DAmasonio	Eryngium.
Dauci semine	Sij semen,
Dictamno	Salviam
Diphryge	Phrygium lapidem.
Dorycnio	Alterci semen.
Dracontio	Aron.
EBeno	Loti arboris lignum.
Ebisci radice	Folia mori.
Elaterij succo	Ejusdem herbæ succum.
Elleboro nigro	Papyri radicem.
Enneaphyllo	Potamogitonem.

Pro	Substitues
Epithymo	Colocynthidis semen.
Ericis fructu	Gallam immaturam.
Erini foliis	Stercus ibis.
Erucæ semine	Erysimi semen.
Erucis pini	Vespas cum cedria.
Erysimo	Struthij succum.
Euphorbio	Stercus columbæ agrestis.
Eupatorio	Chamæpityn.
Felle cameli	Fel Ascalaboti.
Felle mustelæ	Fel cameli.
Felle hyænæ	Fel perdicis.
Fellæ viperæ	Fel ichneumonis.
Flore æris	Squamam æris.
Galla	Palæstræ sordes.
Gentiana	Radicem apii odorati.
Glycyrrhizæ succo	Mori succum.
Hedere succo	Perseæ succum.
Hedychroo	Amaricinum.
Hyacintho	Florem Isatidis.
Hyænæ adipe	Vulpis adipem.
Hyoscyamo	Solani vesicariæ semen.
Hippuri	Ajugam.
Hyperico	Anethi semen.
Hypocistide	Acaciam.
Hyssopo	Thymum.
Iri Illyrica	Helenium odoratum.
Junco odorato	Cardamomum.
Junco palustri	Polygoni radicem.
Lapathi radice	Pyrethri radicem.
Lapide phrygio	Lapidem argyritem.
Lapide asio	Gagatem lapidem.
Lapide pyrite	Lapidem pyrobolon.
Lauri baccis	Serpyllum aridum.
Lathyri	Granum Gnidium.
Lentisco	Terebinthum.
Lepidio	Rubiam.
Lepidii radice	Folia capparis.
Lepore marino	Leporem fluvialem.
Lini semine	Fabulum.
Loti semine	Betæ semen.
Lupi adipe	Ursi adipem.
Ligustico	Pastinacæ semen.
Lysimachio	Spinæ Ægyptiæ semen.
Magnete	Hematitem lapidem.
Malabathro	Nardum Indicam.
Malo cydonio	Melilotum.
Malva	Fœnumgræcum.
Mandragora	Dorycnium.
Manna	Thuris corticem.
Mastiche	Lentisci caulem.
Medulla cervi	Vituli medullam.
Melitoto	Lotum herbam.
Melle	Sapam.
Melle Attico crudo	Mel despumatum.
Meo	Myrobalanum.
Myrsinite	Succum mori.
Molybdæna	Lithargyron.
Mori succo	Rubi folia.
Myrobalano	Glaucium.

Pro	Substitues
Myrrha Troglodyti	Calamum odoratum
Myrrhi oleo	(de Mori succum.
Misy Cyprio	Ochram Cypriam.
Misy tosto	Diphrygem.
Nardo Syriaca	Juncum odoratum.
Napi	Rapæ semen.
Nepita	Agrestem mentham.
Nucleis pineis	Cucumeris semen
Nuce pinea	Gallam.
Ochra	Misy Cyprium.
Ocimo	Sisymbrium.
Ocimoide	Mentham agrestem.
Oenanthes succo	Vitigineum succum.
Oesypo	Vituli medullam.
Oleo Cicino	Laurinum, aut vetus oleũ.
Oleo veteri	Fervefactum duplum.
Olivæ lachryma	Hypocistis succum.
Omphace	Gallam immaturam.
Opobalsamo	Guttam myrrhæ.
Opopanace	Lac sycamini.
Oryza	Farinam hordei.
Orminio	Lini semen.
Ornithogali	Anthyllin.
Papaveris succo	Mandragoræ succum.
Phu	Sphagnon.
Pipere	Zingiber.
Pipere albo	Nigri duplum.
Polij semine	Erucæ semen.
Polypodio	Chamæleonis radicem.
Polytricho	Absinthium.
Pompholyge	Cadmiam ustam.
Populi gemmis	Sampsuchum.
Propoli	Ladanum.
Psyllio	Lentem palustrem.
Pumice	Terram Creticam.
Pyrethro	Zingiber.
Quercus visco	Chamæleonis viscum.
Rapa	Heliotropium.
Raphanino oleo	Ricini oleum.
Resina pini	Terebinthinam.
Roseis pastillis	Sinopidem.
Rosis siccis	Perseæ folia sicca.
Rhu Syriaco	Oxyacanthæ fructum.
Rubigine	Squamam ferri.
Sagapeno	Resinam pini siccam.
Salvia	Calaminthām.
Salamandra	Lacertam viridem.
Sale ammoniaco	Salem Cappadocium.
Sambuco	Spinæ viridis folia.
Sampsucho	Rhus coquinarium.
Santonico	Abrotonum.
Satyrio	Erucæ semen.
Scammonio	Ricini semen.
Scilla	Bulbum esculentum.
Scoria plumbi	Plumbum productum.
Scoria Cypria	Melanteriam Ægyptiam.
Sempervivo	Lactucam.
Sepiæ crusta	Pumicem.
Sesamo	Lini semen.

PRO	SUBSTITUES
Sesamoide	Amarathi cremorem.
Sinapi	Nasturtium.
Sisone	Anisum.
Sisymbrio	Ocimum.
Solano vesicaria	Semen solani hortensis.
Sphagno	Juncum odoratum.
Spondylio	Folia olivæ.
Stercore vulturis	Columbinum stercus.
Stercore turturis	Stercus columbi.
Stercore felis	Ichneumonis stercus.
Stibio	Aeris squamam.
Struthii radice	Ellebori nigri radicem.
Succo calpasi	Succum myrti.
Succo peucedani	Glycyrrhizæ succum.
Succo rhododaphnes	Viscum quernum.
Succo cyrenaico	Syriacum succum.
Succo papaveris	Mandragoræ succum.
Succo salicis	Hederæ nigræ succum.
Succo gallæ	Succum mori.
Succo panacis	Lac sysamini.
Succo polygoni	Succum Plantaginis.
Sulfure vivo	Sandaracham.
Symphyto	Centaurium.
Seri	Lithargyrum.
TErra Samia	Leucophragen terram.
Terra eretria	Calcem Thebaicam.
Terra alana	Plumbaginem.
Terra asteri	Cimoliam.
Terebinthina	Mastichen.
Thapsiæ succo	Chamæleonis nigri succū.
Thymo	Satureiam.
Tithymalo	Chamæleon.
Thure	Ampelitin terram.
VErbenaca	Chamelęucen.
Viola	Florem radiculæ.
Vino Rhodio	Austerum vinum.
Vino Falerno	Vinum Mendesium.
Visco quercino	Chamæleonis albi viscum.
Vulpis adipe	Ursinum adipem.
Vulturis stercore	Columbinum stercus.
Uva domestica	Pulpam palmularū Syriacarum.
XYlobalsamo	Radicem violarū albarū.
ZIngibere	Pyrethrum.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorū secundum genera, lib. I.

Uandoquidē ex cōmentario quem jampridē de cōpositione medicamentorū conscripsi, priores duo libri, q exierāt in lucē, unà cum aliis in apotheca, quę ad viā sacra est, perierunt, dum Pacis delubrum totum, & ingētes Palatii bibliothecæ maximo conflagrarunt incendio: equidē amicorū precibus victus, cogor nunc illos eosdē recudere: idq; ab eodē initio auspicatus, à quo in illis exorsus fuerā. Siquidē statim in auspiciis primi cōmentarii monebā, esse exterminādos sophistas, qui traditionem medicaminum compositorū è medio tollunt: nonnullisq; simpliciū peculiares quasdā facultates inesse inficiātur eos etiā excipiētes scōmate, qui de illis aliquid prodiderunt. Qui quidem adeò vires medicamentorū ignorant, ut nesciant prorsus, à marino lepore pulmonē solum exulcerari: vesicam solam à cantharidibus. At verò Emperici cognoscunt quidem ex ęrugine cerato simplici admixta, confici optimum sarcoticum medicamē: tametsi neutrum eorū per se, carnē gignere possit: qua autem ratione id contingat, ignorant.

[Margin: ...de illis conflagrationem et ... biblio... pala... nonnul... commen... Galeni ... illas exterminandos]

[Margin: Sarcoticum optimum confici ex ærugine cerato simplici admista.]

Sunt igitur vires medicamētorū simplicium, non generatim tantùm, sed particulatim etiā investigandæ. Siquidem non sat est nosse hoc pharmacum calfacere, nisi etiā quo gradu id efficiat, noris. Calfaciunt quippe resinę omnes: attamen majoris minorisq; ratione plurimum inter se earum calores differūt. At qui in curatione particulæ impēsè refrigeratæ, medicamē admovebimus admodum calfaciens: illi verò quę paululum ab habitu naturali recessit, calore modico præditū. Meritò itaq; nos quatuor excalfacientium ordines statuimus, separātes à modicè calidis ea quæ evidēter ejusmodi qualitate pręcellunt: tum quę magna tum q vehementi adeò, ut urere jam videātur: atq; in singulis hisce ordinibus latitudinem momentaneam cōstituentes: similiq; in excessibus reliquarum qualitatum, ratione. Porrò medicamentorum materiæ, quædam sanè à plantis, quædā à metallis, nōnullæ ab animalib. proficiscuntur. Jam verò præter simpliciū omnium medicaminum facultates, omnium etiam pręter naturā affectuum differētias ad unguem novisse expedit. * Quippe primus curationis scopus à morbificis dispositionib. nascitur: cum quibus simul indicat curationē natura particulæ affectę. Sed aeris etiam nos ambientis temperiem, constitutionemq;: præterea ætatem, tempus, regionem, vitæ studia, & mores, multi præstantissimi Medici unà cum illis inspiciunt. Ergo si simplicibus tantùm medicamentis, universos præter naturam affectus curare liceret nobis, nunquā egeremus compositis. Quum autem sæpenumero aliquatenus calfacere corpus volentes, simplex nullum, quod præstare id possit habeamus, ex variis unum conficimus medicamē, quod eodem, quo affectus, gradu à mediocritate recedens: id quod ex usu est, moliatur. Taceo nonnulla simplicia, citra alterius medicamēti miscellam, non posse adhiberi in emplastrum: alia, nisi retundant, aut mitigentur, administrari nō posse. In morbis etiam qui contrarias simul facultates desiderant, ut, repellendi & digerendi, detergendi ac lævigandi, vel attenuandi simul & incrassandi humores, maximus compositionis medicamentorum est usus: nec secus ubi unicū medicamen habere cupimus, quod multis venenum ejaculantibus feris, ac pharmacis exitiali adversetur.

[Margin: Resinæ omnes calfaciūt.]

[Margin: Calfacientium ordines quatuor: quos etiam reperire est in cæteris qualitatib9.]

[Margin: Medicamentorum materia unde proficiscantur.]

[Margin: Scopus curationis primꝰ à morbificis dispositionibus nascitur.]

[Margin: Compositis medicamentis cur utamur.]

Quum autē oleum vetus & adeps, vim digerendi sortiantur: chalcitis autem & palmæ succus, repellēdi, astringendiq;: ex his ipse pharmacum phœnicinum dictum composui, glutinandis ulceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: quo jam complures utuntur. Etenim ratio compositionem invenit

[Margin: Phœnicini pharmaci compositio & usus.]

nit: experientia, de inventorum virtute decernit. Cum prædictis autem debet coqui lithargyrus, donec cōsistentiam consequatur emplasticam. Adeps porrò ipse si tū insulsus, tum vetus, quēadmodum etiā oleum: quæ sanè quò vetustiora fuerint, eò digeret promptius, plegmonæq; diuturniori atq; contumaciori erunt magis accommodata. Verùm ad incipientes atq; augescentes phlegmonas, ut quas astringere atq; refrigerare oportet, præstat emplastrū ipsum ex vino, vel aceto, vel aqua, vel oleo immaturo. vel astringente, liquare. Cōmunis autem compositionis modus est talis. Vetusti adipis lib. 2. olei veteris lib. 3. Lithargyri tantundē. Chalcitidos unc. quatuor. Liquato adipi reliqua eleganter atq; artificiosè misceatur, fervescatq; simul, ac rudicula palmæ viridi & succulenta moveantur, donec sibi emplastri consistentiam cōtraxerint. Quo quidem medicamine, ad ulcera quæ nō facilè cicatrice obducuntur, & ad cruenta est utendum. Auxiliatur etiam inflammationibus, articulorum morbis, bubonibus, phymatis, ambustis, pernionibus, fracturis, contusionibus, rheumaticisq; universis constitutionibus, cujusmodi plures solent Romæ invalescere. Cęterùm in phlegmonarum principiis vim repulsoriā esse validiorem oportet: in incrementis verò, hęc imminuenda: q̄ digerit virtus, augenda est. Vigente phlegmone, partes invicem esse cōvenit facultates, nisi vehemens dolor pharmacum leniens requirat. At inclinante phlegmone, vim digerendi augebis. Qua ex methodo licebit tibi secundū varias indicationes uti prædicto emplastro, variis oleis atq; succis liquato. Ego verò ad phlegmonas erysipelatodes soluto ipso ex rosaceo utor. Cui etiā si æstas fuerit, uvæ acerbæ simul & portulacę, vel sempervivi succū immisceo. Quippe uvæ acerbę liquor per se, plus q̄ oportet astringit: tanta aūt astrictio lędit erysipelata, ut q̄ calorē ipsorum, cutē dēsando, includat. Igitur in exactis erysipelatis, ea q̄ advētitia sua frigiditate auxiliatur, ubi cœperint incalescere, sunt mutanda. Postea verò quàm incendiū cōquieverit, aut si nec perfectū planè ab initio erysipelas fuerit, * haud amplius ascititiam frigiditatem desiderabimus: verùm ijs succis diluemus phœnicinū emplastrū, q̄ moderatè refrigerēt. Ab his jam & lini seminis, & chamæmeli succū miscebimus: ipsoq; solo, sed fuso postea utemur emplastro, nihil aliud illi miscentes. Quòd si quando lividum, ob refrigerantium usum, erysipelas ipsum evaserit, solū phænicinium emplastrum, veteri oleo liquatū, id discutere potest: quo tēpore partes lividæ, aqua foventur calida, atq; etiā scarificātur. Sunt q̄ calcis vivæ nonnihil ipsi pharmaco immisceāt. Intrepidè itaq; in rheumatis affectionibus hoc utitor medicamine: utpote quod tum astringat, tum digerat, tum robur particularum cōfirmet. Etenim non semper ob calorē immodicum fluxione affliguntur particulæ: sæpe siquidem ob propriam imbecillitatē, quæ ab intemperię frigida ut plurimum proficiscitur, tali corripiūtur affectu. Quare si humectet eas q̄spiā, calfaciatq; medicamētis lavātibus, dissolutæ prorsus & imbecillæ fient. Sin tumores vehemēter astringat, initio quidem juvare videbitur: cæterū quod ex eis reliquum est contumax atq; scirrhosum reddiderit. Sed neq; id genus dispositiones ferūt nimis astringentia medicamenta, ut à quibus dolore & tensione affligantur. Atqui omnis dolor inflāmata exacuit, irritatq;, & fluxionibus occasionem præbet, vel si rheumatica intēperie æger non afficiatur.

Romæ invalescere complures dispositiones rheumaticas.

Phlegmonarum curatio.

Omphacij facultas.

Erysipelatis curatio.

Liventis erysipelatis curatio.

Emplastri phœnicini facultas.

Fluxionum causa.

Dolor inflammata exasperat, fluxionibusq; occasionem præbet.

Sunt autem complura medicamenta, q̄ pharmaco cui miscentur, vim nullam aut pexiguam exhibent, cōmoditatem verò materiæ præstat, ut vel emplastri, vel cerati speciē referat. Atq; ex eorum sanè genere existit argēti spuma, nullam insignem possidens facultatē, præter siccandi modicā. Qua ratione attrita femora ex itinere adjuvat. Est aūt ex iis pharmacis quæ liquefieri possunt, etia argenti spuma, quam Græci lithargyron vocant: ut chalcitis quoq;, & misy. Cæterùm chalcitis quidem omniū celerrimè funditur: tardissimè argēti spuma: at in horum medio ærugo & misy cōsistunt. Porrò candidū medicamē, quo ad parva ulcera utor, ex oleo, aqua & argēti spuma conficitur, ita ut libris duab⁹ aquæ, tres quàm purissimi splēdidissimiq; olei, totidēq; spumæ argenti injiciatur. Debent aūt simul coqui ad ignē minimè fumidū, idq; in loco sub dio atq; soli exposito. Siquidē ut aër nubilus pharmacū ipsum denigrat, sic syncerus ad candorē eius plurimū cōfert. Hòc aūt fiet glutinantius id medicamen, quò plus liquoris indideris. Aqua etenim substātia propria semper humectat, refrigeratq;. At oleum si recens sit, pharmaco minimè reluctatur. Permanet itaq; humidum, ac modicè frigidum, quali maximè tenera corpora & cacochyma indigēt. Ergo hujuscemodi emplastrum, pruritus, desquamata, & ut uno verbo expediam, ulcera exigua persanat: utpote exulceratis partibus ne quid influat, impediens: & quod jam influxit, denuò ad partes circumstantes retrudens. Adverte autem nullum humectans nec propria ratione, nec ex accidenti esse ulceribus utile.

Lithargyri facultas.

Chalcitis omnium celerrimè funditur.

Candidum medicamen Galeni.

Aërem nubilum denigrare pharmaca, syncerum conferre ad eorum candorem.

Aquæ propria facultas.

Candidi emplastri Galeni facultas.

Vlceribus nihil humectans est utile.

Conficitur etiam pharmacum id ex oxelęo & lithargyro. Cęterùm medicamē mediocriter siccās fit, si utriusq;, nēpe olei & aceti, duplo major portio quàm argenti spumæ misceat. Copiosior verò duplo utriusq; mensura, valētius facit pharmacum. Ipse enim triplam utriusq; nonnunquā miscens, tota die medicamē coquere soleo. Atq; hoc sanè modo confectū, colore atro splēdescit, maximaq; siccādi potentia pollet, ita ut curet ulcera cōtumacia, cruenta glutinet, fistulasq; in callum non induratas, adducat: ac breviter, citra morsum exiccet.

Ex œnelæo etiam lithargyroq; similiter medicamen paratur. Equidem per æstatē sub sole ardenti, ex vino Falerno, aut alio tenuiū partium, lithargyrum conterere soleo, idq; cōtinuis quindecim diebus. Quib. exactis, medicamē ipsum exiccans, repono: quo postea ex oleo soluto, in rheumaticis affectibus utor, necnon ad vulnera glutinanda. Cruda itaq;, ac per se argēti spuma, attritiones corrigit. Ex aceto aūt aut vino trita, siccataq;, ulcerū quæ ob humiditatē ægrè cicatricem recipiūt, remediū fit. Quòd si ipsā cupis rosionis expertē, elota utitor. Ac minimū quidem rosionis exhibet, si vino vel aceto abluatur. Cōvenit tamē curiosè toto die cōtritā, cū liquore p noctem

Lithargyri præparandi ratio.

Lithargyri facultates.

Lithargyrus redditur expers rosionis, si ex vino vel aceto abluatur.

tem relinquere: quem postero die manè effundemus, aliū denuò instillātes, ac postea rursus tundentes: id quod singulis diebus facere sub fervēti sole (hoc enim fit cōmune preceptum in lapidosis omnibus) minimè desistemus, donec unà cum humore ceu quidam flosculus ipsius argēti spumæ cernatur.

Quæ ex lithargyro cōponuntur, fieri possunt etiam ex molybdæna. Cęterùm molybdena substātiæ crassioris ac frigidioris quàm lithargyrus est: ac medicamenta quæ ex ipsa parantur, cineritia redduntur. Quum igitur discutere quid volueris, lithargyro potius quā molybdæna utitor.

At cerussam vel coloris caussa ad emplastra cādida conficienda medici lithargyro immiscent: velut quandam astringendi refrigerandiq; vim medicamēto concilient. Sed resinam etiam injicere assolent, quò sequax ac sibi continuum fiat pharmacum. Verùm quū mitissimæ omniū resinæ sint tum terebinthina ipsa, tum illa quæ larix dicitur, has miscere præstiterit, dum conficere tale medicamē est animus. Multò etiam leniora tactu omnia fiunt, tum quę resina constant, si cerę quid adjiciatur: tum quæ ex cera, si modicū resinæ recipiāt. At candido emplastro alba cera desideratur: quā, si spōte sit nata, prius abluere oportet: nimirum liquātes ipsam, ac mox in aqua fontis mergētes, cōmoventes, & repurgantes: qua ratiōe etiā pix, resina & physema, abluēda sunt.

Ubi igitur cerussæ, spumæq; argenti adeò præcoctis ut minimè inficiāt manus, cera simul cū resina fuerit admista, candidum emplastrum habebis, cui aquā aut oleum miscere poteris. Ex oleis autē omphacinum, Hispanicumq; pharmaco vim astrictoriam adjiciunt. Istricū verò cum exigua astrictione quandam amaritudinē refert. Atq; principio ulceris, finiq;, potiora sunt astringentia: dulcia autem in mediis. Pondus ergo hujusce emplastri sit tale: Cerussę, lithargyri, singulorū lib. j. olei lib. 2. ceræ. li. S. Terebinthinæ unc. 3. Quibus omnibus licebit tantùm thuris, quantùm & terebinthinæ, aut etiā dimidiā portionē addere. Qua industria medicamen maximè anodynum reddetur, sed ad cicatricē inducendā ineptius: quandoquidē ex ipsius usu caro ulceri excrescet, quū thus sit facultate sarcoticū. Taceo laxātia medicamenta corporibus plenis & cacochymis admota, fluxū ad affectas partes citare. Satius itaq; fuerit, tum ad cicatricē inducendā, tū ad digerendū exactius, aluminis scissilis, candidiq; unciam unam, piperis semunciā miscere.

Candidi ex pipere medicamēti, quod ad senū ulcera, & eorū qui mollem sortiūtur cuticulam, persanāda est efficax, quodq; refertur ad Attalū regem nostrum, qui olim Pergamensibus imperabat, compositio habet in hūc modum: Argenti spumæ, cerussæ, sing. lib. j olei lib. 2. ceræ lib. S. terebinthinæ unc. 3. thuris vel tantundē, vel media pars aluminis drac. 6. piperis drach. 3. Verùm apud Romanos librari quidem dicuntur solida, ut mēsurari humida. Metallica in primis sub sole coquuntur, donec duriusculam cōsistentiam adipiscantur: quibus reliqua postea misceri debent artificiosè. Hoc pharmacū ulceribus humidioribus, atq; abrasis medetur.

Alba quæ oleo recēti, & aqua citra piperis atq; thuris misturam confici docuimus, vehementer cōmorsas partes offendunt. At minus illis Attalicum lædere solet, eò quòd terebinthina, oleū vetus, thus & piper, adjecta sunt. Ad commorsa nanq; minimè alumē conducit: quum opus hic sit non astringentibus, sed abundè extrahentib. ea: quæ in alto nervos punctos affligunt, & venenatam animalium salivam. Distinguenda autem sunt cacoethe ulcera, ab iis nō quæ facilè ad cicatricem perveniunt: quum non omnia cacoethe ulcera ægrè cicatricē admittāt. Porrò blandius medicamentum, ad sedandumq; dolorem cōmodius conficere vis, aliquid adipis anserini, vel gallinacei, vel procini immiscebis. Sic nanq; magis anodynum effeceris: minus tamen idoneū cicatrici inducendæ. In universum autem, nemo probè uti possit medicamēto cōposito, qui simplicium vires prius non accuratè didicerit.

Commorsis quæ conveniant medicamenta.

Cacoethe ulcera non omnia esse dysepulotica.

Compositis rectè nemo uti poterit, qui simplicium vires prius non didicerit.

Aliud albū Andromachi. Lithargyri, cerussæ, sing. minam Atticam. j. cerę partem quartam resinæ terebinthinæ tandundem, olei heminas 3. aquæ heminas duas. Cōficito. Nōnulli porrò uncias 20. minam continere tradunt: nonnulli sexdecim. Atqui miretur quispiā, quomodo Romæ degens, pro libris nominarit heminas: cui urbi sunt familiaria vocabula, libra, sextarius, & uncia. Ex multis aūt medicamentis jampridem cōscriptis, priusquàm potentia Romanorū usqueadeò crevisset, sum cōjectura assequutus, quā illi vocarent heminam, fuisse æqualem novē unciis unius libræ Romanæ.

Candidum Andromachi.

Heminam fuisse æqualē novem unciis libræ Romanæ.

Aliud album Andromachi. Argenti spumæ drach. 160. cerussæ drach. 200. ceræ drach. 50. terebinthinę drach. 24. olei heminam S. aquæ cyathos 6. Conficito.

Candidum aliud Andrōmachi

Aliud candidū ab Hera descriptum. Ceræ albæ Pont. lib. 2. lithargyri chrysitidis lib. j. cerussæ tantundem: myrrhæ, medullæ cervinæ, singul. unc. 2. thuris insecti unc. j. olei veteris sextarium unum. Lithargyrus oleo incoquit: ubi verò sordium crassitudinem acquisierit, cera, mox cerussa, aspergitur, moveturq;. Ubi unita fuerint, nec jam polluāt: ab igne extractis medulla injicitur. Postquàm refrixerit medicamentum, myrrha & thus alijs miscētur. Deinde emollitū, subactumq; manibus, ad usum servatur. Etenim rabidorum morsibus auxiliatur, tum vulneri impositū, tum mole avellanæ nucis, catapotij instar exhibitū, quadraginta diebus. Ad hæc, abrasa, suggillata, & ulcera quæ difficulter admittunt cicatricem, persanat: ad aliaq; pleraq; est utile. Ego tamen propinare pharmacum hoc contra canis rabidi morsus, nunquam fui ausus: quum haberem aliud, nempe ex cancris confectum medicamentum, ad sanandos illos maximè efficax. Iis enim remediis ipse uti semper conatus sum, quæ licet nonnunquam præsidij quod allatura essent, dubiam spem promitterent, neutiquam tamen obesse possent. Porrò Heras cum heminam scribit, sextarij Romani dimidiū indicare videtur, continētis uncias viginti, quas cornibus majori ex parte metiūtur, incisis extrinsecus lineis quibusdam orbicularibus. In universum aūt, nisi metallica medicamēta plenius coquātur, emplastrū ex eis constans adeò friabile edetur, ut adhęrere uti absq; deligatura non possit. At coquuntur

Candidum Heræ.

Morsui rabidi canis auxiliari medicamen ex cancris confectū

Sextarium Romanum continere uncias 20.

Metallica plenius coquenda esse, ut adhæreant.

largius

largius, dum majorem liquidorum mensurã in mistura cõtinent. Quod verò ad adipis differentiat pertinet, in omni animantium genere juvenilia perfectis humidiorem, minusq; calidum adipem possident.

Candidum Mnasæi.

Album quod ad Mnasæũ refertur, ad diuturna & difficilia cõferens. Lithargyri, cerussæ, singulorũ drach. centũ: cerę drach. 50. terebinthinę, thuris, sing. drach. 25. aluminis fissilis drach. 12. olei heminas 2. Nec verò differre putetis, si drachmas centũ alicubi scriptas loco unius librę inveniatis. Libra siquidem drachmas sex habet ad nonaginta. Selibra, octo & quadraginta. Sic & hujus rursus dimidium, vigintiquatuor.

Librã constare drach. 96.

Dysepulotica ulcera quæ dicãtur.

Porrò quę ulcera ex humorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur, ita tamen ut locus affectus hujuscemodi in se dispositionẽ non habeat, qua influẽtem humorẽ, quamvis bonũ, corrumpat: ea dysepulotica, hoc est, ægrè pervenientia ad cicatricem appello. At quæ dictam dispositionẽ sortiuntur, singulari vocabulo cacoëthe, hoc est, malignantis naturæ vocantur. Quibus sanè omnibus illa medicamẽta cõveniunt, quæ absq; rosione & morsu desiccẽt: quæq; præterquàm quòd nõ erodant, aut manifestò astringant, detergere etiam possint. Siquidem plurima eius generis ulcera, ceu ab exesione malignorũ humorũ sint cava reddita, impleri postulãt. Atqui omnia quæ carnẽ gignunt medicamẽta, detergendi facultatem sortiũtur. Multa etiam alia siccã possident vim, ulceribus id genus curandis cõmodam. Eorũ tamẽ meminisse impræsentiarum oportet,* q̃ aut tueri cõfecti emplastri candorem possint, aut nõ usqueadeo vitiare. Talia autem sunt, cadmia, pompholyx, calx, ostrea cõbusta, purpura, buccina, & sepię pars ossea. Parũ officiet colori, & ęris squama: & exusta chalcitide, id quod cinereũ est, aut subalbidum. At verò dictorũ quodq;, si lavetur, totã rosionẽ amittet: quemadmodũ tũ cera, quæ medicamini cõficiẽdo admiscebitur, tum resina. Cęterũ ut cera Tyrrhenica vel Põtica est ad candidi emplastri præparationẽ præstantior: sic resina, tum quæ larix, tum quæ terebinthina appellatur, ad ulcera malignãtia magis cõducunt. Sed thuris aliqua portio etiam indẽda est, ut ulcerum malignorũ ipsa dispositio coquatur, & ad suppurationẽ perveniat. Jam verò ad prætumida ulcera, ex aceto & marina curiosè lævigari debẽt metallica. In quibus autem acre & mordax est quod in ulcera fertur, ex aqua potius macerãda singula sunt: quẽadmodũ magis ex vino, ubi copiosus humor alceribus influẽs apparet. Ubi igitur lithargyri cerussæq;, utriusq; libram unam cum tribus olei, & selibra aquæ simul & accuratè coxeris, resinę terebinthinæ, aut eius q̃ larix dicitur, ternas uncias injicito: cerę autem duplum sufficit: nam thuris sat erit si unciã & semissem post ceram & resinã indideris. Deinde metallicorum tres uncias addes, quas drachmæ quatuor & viginti cõstituũt. Impones aũt duorũ, trium, plurium, atq; omniũ quæ numeravi: ita ut si omnia habeas, æquã singulorũ portionẽ injicias, cadmiæ nempe, pompholygis, buccinarum cineris, vel ostreorum & æris squamæ, singulorũ denarios septẽ, qui tres uncias absolvũt. Quòd si calcẽ lotã immisceas, singulorum drachmæ quinæ ponentur. Si ustam chalcitidem, singulorum drachmę quaternæ, sic ut ex omnibus in unum coëuntibus, tres tãtum unicæ conflentur.

Ulceribus dysepuloticis atque malignis, qualia medicamenta conveniant.

Cera Tyrrhenica.

Metallica abluendi modi diversi.

Unciam constare octo drachmis.

Candid. Damocr.

Candidum emplastrũ Damocratis, ad abrasa, ambusta, & ulcera summa in cute suborta.

Cerussę lib. j. lithargyri, trypheræ, sineg. unc. 16. ceræ Põticæ unc. 5. terebinthinæ purissimæ unc. j. thuris mãnæ, vel thuris unc. 5. olei candidi lib. j. aquę sextarius. Conficiatur ut decet. Porrò in iis qui molli sunt carne, in senibusq;, aut iis q̃ malo sunt præditi corporis habitu, aluminis licebit etiam quatuor uncias miscere.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. II.

UT igitur si quãdo perdiderimus librũ, cui inscriptæ insint medicaminũ consuetorum compositiones, similia reficere amissis valeamus, necessariũ in primis est, nos universalem quandã viæ formulam didicisse, qua propositum inveniamus: dein verò secundum hanc in multis particularibus exerceri, scientes absq; tali exercitio nullũ posse rectè opus absolvi. Proponatur itaq; nobis cavum ulcus curandum. Etenim docti ab ipsa ratione cavorum ulcerũ curationẽ subministrari succrescente alia carne loco deperditæ, ex ea videlicet quæ subjecta est: cogitamus fieri hoc non posse, si in ulcere sordes, aut copiosa humiditas subsit. Verùm sordes medicamina detergẽtia auferũt: humorẽ, exiccãtia discutiũt. Quocirca necesũ est hujusmodi pharmacorum materias cognoscere idq; non simpliciter secundum genus eorum facultates considerantes, sed inveniẽtes etiam quo ordine, quóve gradu, aut excessu, singula suas vires sortiantur. Fingamus ergo nobis ad manum tantum adesse ceram, æruginemq;, quibus cavũ ulcus repleamus. Quum enim compertum habeamus, ceram quidem solam, ulceris sordes minimè prohibiturã esse, ut quæ nec detergere, nec exiccare possit: æruginem aũt per se adhibitam, excitaturum tum rosionem, tum phlegmonẽ, utriq; horum utrũq; vitabimus, mediũ aũt ex ambobus cõstituemus, ut imbecillius ærugine, sic cera valẽtius. Quia verò paulo hæc intervallo relinquitur, ab eo quod cõmodè administrari possit, ærugo autẽ magno id ipsum excedit, ob id sanè multæ ceræ modicã æruginẽ admiscebimus. At quantã quãtæ miscere oporteat, certè ante experientiã exactè quidẽ nemo invenire poterit: conjicere autem poterit, judicareq;, & ita cõficere pharmacum, ut primò nullum infelicẽ successum sit habiturũ: quemadmodum aliquando ego in quodam vico confeci cum cerę fusæ ex oleo rhodino libra unica, unciam unam æruginis temperans. Cæterùm valida corpora validior medicamenta sustinent: q̃ verò imbecilliora existunt, hoc est, humido & molli habitu prædita, haud itẽ talia perferũt. Dura itaq; corpora ex copiosiori ærugine cerato admista, recipiũt carnẽ mollia ex pauciori. Quare ipsa experiẽtia docebit quatenus vel augere, vel remittere, vel tueri pharmaci facultatẽ expediat. Sunt nanq; omnia medicamenta ei optima, qui affe-

Cavi ul. generali ratio.

Ceram p non cong re ulceri sordidus. Aerugo p se adhibi rosionem phlegmon excitat.

Corpora da, validi medicam ta perfer posse. Medicam ta omnia esse optim qui affect quibus ex bentur, co rit.

affectus quibus singula offeruntur, cognoscit.

Viride medicamen Galli.

¶ Viride medicamē Galli, ad glutinanda majora vulnera potentissimum, ab Andromacho scriptū. Resinæ strobilinæ drach. ccc. ceræ drach. c. æruginis rasæ drach. l. thuris drach. xxv. Aceti quod sit satis. Hæc Andromachus. Cæterùm quum strobilina resina aliarum omnium longè calidissima sit: ambabus autem qualitatibus moderatissima, quæ terebinthina vocat': certè multò satius videt' hanc omnibus medicamētis, quæ rectè curabūt ulcera, pmiscere: quandoquidem primus pręcipuusq; in eis scopus est, ut id quod offertur, non mordicet. Cōmendanda est autē ipsius thuris cōmistio, ꝙ emplastri consistentiam adjuvet, dolorē simul leniēs & cōcoquens. Quare si in ea cōpositione ęqua ipsius portio conjuncta ærugini esset, tenacius & mitius ipsum redderetur medicamentum: æruginis tamen exiccantem facultatē exolveret, quæ ulceribus ægrè admittentib' curationē desiderat'. Meminisse aūt oportet, fortium medicamentorū ex aceto diebus plurib' contritorum, morsum & acrimoniā obtudi, vires augeri. Eadē ratio est in metallicis medicamentis cōbustis. Hæc tamen ex ignis cōmercio nōnihil mordax sive erodens persevāt: quod elota deponunt, ac lenia prorsus redduntur. Proposito itaq; emplastro, si ex rosaceo liquefacto utaris, ꝓderit sordidis, humidisq; ulceribus. Pura verò erodit: ac ꝓinde miscendū ei est ceratum liquidum ex cera & resina confectum, vel ex rosaceo, vel oleo liquatum. Est autem olei nomē unum, qualitas & facultas diversa. Quippe omphacinum frigidius est: ex maturis oleis pressum, calidius. Tēporis autē ꝓgressu, calfaciendi vim auget. Sic etiam quod salem habet, quantùm ex illo sumpserit, tantò calidius est: magisq; siccat, quàm quod ipsius est expers. Jam ꝙ surculos oleæ cōtinet, valentius astringit. Indicabit autē quod utilius est, & ulceris forma, & corporis ęgri natura. Ulcus siquidem cōtrariis remediis curabitur: corpus ulceratum, similib'. Rosaceum verò præstantissimū esse nosti, quod solis rosis pluribus, oleo citra salem pręparato, plēius maceratis confectum est. Quæ omnia si quis memoriter teneat, nec oblitus sit viriū medicamētorum simplicium, is & varia emplastra viridia componet, & compositorū singulis q̄ rectissimè utet'. Porrò durioribus corporib. magis exiccantia medicamenta exhibenda sunt: min' aūt, mollioribus. Ad hæc intendemus exiccātis medicamenti vim, ubi opus esse videatur, admisto melle: remittemus aūt & mitigabimus, ex oleo, & cerato, vel oleoso quopiam. Igitur cavū vulnus in sano corpore, viridi emplastro, quod ex ęrugine cera & resina cōficitur, liquato ex rosaceo, curabitur. In cuius medicamenti compositione, equidem ceræ & resinæ soleo portiones pares miscere: ęruginis aūt duodecimā, vel decimā, vel octavam, nimirū pro ulcerum corporumq; diversitate. Atq; erit sanè duodecima, si ceræ pōdo, & resinæ tantundem, æruginis uncias duas temperemus, decimaq; & octava ad portionem.

Terebinthinæ prærogativa. *Thuris facultas.* *Fortium medicamentorū ex aceto tritorum, morsum quidem obtundi, vires autem augeri.* *Elota acrimoniā amittere.* *Olei differentia.* *[...]ceo esse curandum con[...]rariis: ulceratum corpus similib'. [...]sacei optimi prępara[tio].* *[Ex]iccantiū [vi]m intendi [...] mellis mi[...]lū, remittentem oleo [et] cerato.* *[Vir]idis medicaminis optima tempera[tio].*

[Viri]de Hecatondrachmō[n].

¶ Viride Hecatondrachmon dictū, quod cētum drachmas medicamentorū recipiat, ad magna vulnera glutinādā, & purganda sordida, maximè utile. Ammoniaci drach. viij. squamę drac. xij. mannæ drach. viij. resinæ siccæ drach. xij. æruginis drach. viij. sevi vitulini drach. xiiij. resinæ terebinthinæ drach. viij. ceræ drach. xxx. olei quartam cyathi partem, aceti quantum satis esse videatur. Conficito.

¶ *Viride Epigoni, ad carnē gignendam efficax.*

Viride Epigoni.

Aeris squamæ, æruginis, guttæ ammoniaci, aristolochiæ, thuris, sing. unc. j. Aloës, myrrhæ, chalbani, sing. unc. s. Aluminis rotundi drach. vj. resinæ colophoniæ drach. cc. ceræ drach. c. olei heminæ dimidium. Misceto.

¶ *Viride Pasionis ad extrahendum & digerendum utile.*

Viride Pasionis.

Resinæ colophoniæ drach. ccc. ceræ drach. cl. æruginis drach. viij. aluminis rot. tantundem: squamæ æris drach. xij. thuris drach. xvj. æris combusti drach. viij. Salis Ammoniaci tantundem. Olei dimidium cyathi: aceti quod satis esse videatur. Conficito.

Viride Lite dictum.

¶ Viride Lite appellatum. Resinæ lib. xij. cerę lib. viij. æruginis rasæ * lib. ij. Sevi vitulini lib. ij. aceti lib. 50. Ego autem mannæ libram injicio. Liquet igitur acetum cum duabus æruginis libris, & una ipsius mannæ, lævigandum esse, ac dein liquida ipsis miscenda. Hoc medicamentum emollit, concoquitq;, adipis atque mannæ ratione.

Viridia conficiendi ratio.

Porrò ad efficienda viridia medicamenta, æruginem non modicam immittere oportet, ut cætera in suum colorem permutet. Quare quæ pertinaciter proprium colorem tuentur, ea simplicia ab hac miscella abigenda sunt. Sed neque inter coquendum est injicienda ipsa ærugo: verùm ubi in mortario unitas facta est, tunc miscenda.

Ulcerum curandorū universalia consilia.

Consilia igitur curandorū ulcerum sunt, sordidis adhibere abstergentia medicamenta: profluentibus exiccantia: atq; id quod in fluxu est, repellētia. At si copiosum & contumax fit quod fluit, fluoris causa prius est amputanda. Constat autem, inflammatorum ulcerū prius esse sanandam phlegmonem: carnem intemperatā, reducendam esse ad temperiem: cui sanè quatuor modis simplicibus, totidemq; compositis, per contrarias qualitates succurritur.

Ulceris inflāmati curatio.

Sinus implēdi ratio.

Porrò ubi sinum implere proponimus, medicamentum Isis vocatum, aut Machærionis emplastrum liquatū ex copiosiori oleo, per foratum cornu infundendum est: ad quod etiam pyulcis utimur. Est autem ipso medicamento tunc meracior utendum, quum sinus oppletus est sordibus: ut soluto ex oleo largiori, dū magis purus existit. Cæterùm si parvæ adhuc phlegmones sinum infestantis suspicio adsit, medicamentū ex rosaceo liquabitur. Pari modo & medicamentum siccū, quod ex charta combusta constat, rosaceo copiosior diluentes, ipsi sinui infundimus. Quemadmodum verò sinus liquidioribus pharmacis indigent: ita quæ superficiem corporis cava ulcera infestant, crassius medicamentum postulant. Meritò igitur in id genus vitiis, ceratum validè abstergentibus admiscemus: in sinibus oleum, vel rosacei plurimum At verò medicamēta quæ ex salibus constant, ubi animus est carnē gignere, offerenda non sunt. Sal quippe magis astringit quàm purget: siccat verò nihilo minus quàm nitrum ac aphronitrum.

Sinus liquidiora pharmaca postulant.

Salis facultas.

Melina emplastra.

Melinorum atq; viridiũ discrimen.

Quemadmodum viridium emplastrorũ plurima, propter æruginem præpollentem talia fiunt, ita quoq; melinorum nonnulla. Sed viridia æruginem incoctam habent: melina verò coctam, sed mediocriter.

Melinũ Andromachi.

Andromachus igitur cõplura melina scripsit, ad glutinanda ulcera, carnem gignendam, inducendamq; cicatricem idonea: quale est quod subdam. Lithargyri drach. ciiij. olei heminam quidem æstate, hyeme aũt tres cyathos: ceræ drach. xlviij. colophoniæ tantũdem: ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis rasæ, chalbani, myrrhæ, sing. drach. viij. Conficito. Aliud simplex. Lithargyri drach. c. axungiæ drach. lxxv. olei veteris tantundẽ. Misce. Cõvenit enim carne molli præditis, digeritq;.

Melinum Heraclidis.

Aliud Heraclidis interiores abscessus sine dolore discutiens. Lithargyri, cerussæ, sing. drach. c. ceræ drach. lxxx. resinæ aridæ drach. lx. ammoniaci thymiamatis drac. l. chalbani drach. xvj. olei veteris heminas ij.

Melinum Menæti.

Melinum Menæti.

Lithargyri li. iiij. olei lib. iij. terebinthinę. li. ij. cerę lib. j. æruginis, thuris, chalbani, sing. un. iiij. ammoniaci thymiamatis unc. vj. Conficito.

Melinum Serapionis, ad vulnera, & ad resolvendum.

Melinum Serapionis.

Lithargyri drach. c. ammoniaci thymiamatis drac. xxviij. cerę drac. lvj. æruginis Cypriæ drac. ix. myrrhæ drach. j. colophoniæ drach. lvj. chalbani drach. viij. olei heminã. s. Quòd si æstas sit, quartam partem heminæ. Adverte autem myrrham non sustinere coctionem: quam nec thus, nec aloe ferunt.

Coctionem non sustinet myrrha nec thus, nec aloe.

Hygieni emplastrũ multi usus.

Hygieni emplastrũ ad multa: ꝙ ad ulcera vix cicatricem ducentia nullum melius extat. Lithargyri chrysitidis minam: ceræ tantundẽ: chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drach. xviij. chrysocollæ drach. xl. olei veteris heminas iij. Conficito. Præparatur optimè argenti spuma, si intrita vino Falerno sub æstu Caniculæ, dein assiccetur.

Lithargyri præparandi ratio.

Emplastrum ex chamæleonte.

Emplastrũ ex chamæleonte, quod cicatricem ulceribus difficillimis, callosis, & inveteratis inducit. Lithargyri minam j. ceræ minas vj. æruginis minas iiij. chamæleontis minas viij. olei minam unam. Conficito ut decet.

De ruffis emplastris.

Ruffa emplastra fieri per longã coctionem æruginis.

Quemadmodum propter crudam quidem æruginem fiũt viridia emplastra: propter mediocriter aũt coctam, melina: sic ruffa evadunt, ubi liberalius ea coquitur. Manifestum igitur est, melina ruffaq; oleum copiosius, quàm viridia, recipere.

Ruffum emplastrum Galeni.

Ruffum porrò, quo semper mea industria parato utor, in hunc modum coquitur. Argenti spumæ cũ oleo prius coctæ, metallica ex aceto lævigata immitto, & sic coquo, donec amplius manus non polluat. Impono itaque olei vetustioris libras quatuor, argenteæ spumæ lib. iij. aceti quã acerrimi lib. ij. Horum trium metallicorũ, squamæ æris nigri, æruginis, chalcitidis, sing. unc. ij. Cæterum hyeme plus olei quàm per æstatẽ miscendũ est. Ac sanè hoc medicamẽ cruenta vulnera glutinat, magisq; in duris corporibus: curatuque difficillima ulcera concoquit. In summa verò, solũ hoc sinus glutinat, astringit fistulas, exiccat, & prorsus claudit. Ipsum tamẽ juvat spongia recens veteri vino respersa. Deligatura in sinibus ab imo fiat, versus ulceris osculum.

Deligatura qualis sinibus adhibenda.

De iis quæ cicatricem obducunt.

Cicatricem obducentia.

Quantò autem glutinantia sarcoticis magis dicuntur siccare, tantò glutinantibus epulotica, sive cicatricẽ facientia. Ea tamẽ ex aliquo astringenti oleo (cuiusmodi rosaceum, aut myrteum est) solent administrari. Porrò inter ea quæ apud omnes magnificè cõmendantur, inducendæ cicatrici præstantissimum est quod ex cadmia, quodque ex ladano constat.

Emplastrum ex Cadmia.

Epuloticum ex cadmia.

Cadmiæ ustæ, & ex vino præparatæ, chalcitidis tostæ, sing. drach. lxxx. picis colophoniacæ unc. viij. vini Phalerni quod satis est. Conficito ut decet.

Aliud etiam ex Cadmia.

Cadmiæ tostæ, chalcitidis tostæ, diphrygis, sing. drach. xvj. ceræ, resinæ frictæ, olei myrtei, sing. selibram: vini Italici quod sit satis.

Aliud ex Cadmia.

Argenti spumæ, cerussæ, cadmiæ, diphrygis, resinæ. singul. drach. viij. chalcitidis drach. ij. ceræ, drach. viij. myrtei olei, & vini Aminæi quod satis esse videatur.

Emplastrum ex Ladano.

Emplastrum ex Ladano.

Chalcitidis, argenti spumæ, ladani, singulorũ drach. xxiiij. bituminis drach. viij. ceræ unc. ix. myrti heminam, vini tantundem.

Emplastrum Pyricauton dictum.

Emplastrum Pyricauton.

Olei heminã. aluminis fissi, mannæ, thuris, argenti spumæ, chalbani, singulorum drach. l. ceræ drach. xxiiij. anchusæ drach. viij. medullæ cervinæ, adipis suillæ, æruginis, cerussæ, sing. drach. ij. ovorum trium lutea. Conficiatur ut decet.

Medicamen Magnum.

Medicamen Magnũ dictũ, ac verè magnũ cõtra ulcera quæ difficulter cicatricem admittunt: quod ex rosaceo dilutum, etiam sedis affectus sanat. Argenti spumæ drach. c. ceræ drac. l. Cerussæ drach. c. terebinthinæ drac. xxv. thuris tantundem: aluminis fissi drac. xij. olei heminas duas. Conficito.

Emplastrum Thelamonis.

Aliud Thelamonis, accommodatum carbunculis, sinusq; exiccans. Pityinæ, ceræ, calcis vivæ, lithargyri, sing drach. l. cerussæ drach. xxv. olei tres cyathos.

Emplastrum Moschionis.

Aliud Moschionis unicè cõferens ad amovendum ulceris callum, sanandosque sedis affectus. Argenti spumæ, cerussæ, calcis vivæ, sing. drach. viij. medullæ cervinæ, ceræ, utriusque drac. xvj. olei myrtei quantum sit satis.

Epuloticum medicamen Andromachi.

Emplastrum Andromachi.

Cadmiæ lib. j. chalcitidis ustæ, ceræ, sing. tantundem: resinæ aridæ lib. iij. myrtei tantundem, Vinum siccis immiscetur.

Aliud eiusdem candidum epuloticum.

Argenti spumæ minam j. cerussæ tantundem: ceræ, resinæ, sing. minas iiij. olei heminas iij. aquę heminam.

Candidum Telephanis.

Candidum Telephanis.

Argenti spumæ drac. lxx. cerussæ drach. cxx. myrrhæ drach. iij. obo ij. Sagapeni drach. v. thuris drach. vj. obo. iiij. olei heminas ij. s. Omnia simul coquito.

Aliud ad herpetas, carbunculos, cõdylomata &c

& rhagadas maximè valēs: quod etiā phlegmonas arcet. Adipis suilli drach. lxxxviij. ceræ candidæ drach. xlviij. cerussæ drach. xij. argenti spumæ tantundem. Conficito.

Cephalica pharmaca unde dicta, & qua facultate prædita.

At verò nōnulla emplastra cephalica, & catagmatica nominant, potissimū à calvarię fracturis, quibus solent opitulari. Sunt autem talia, abstergendi, digerendi, & siccandi potestate prædita. Pleriq; tamē paululū ex astringentibus pharmacis eis admiscēt: ut id quod affectis partibus influit, repellatur, & abstergentium facultas in altum usq; descendat. Cæterùm nisi astringentia conterantur in tenuissimū pollinem, magis obsunt, quàm prosint, iis quę trahēdi vim obtinent.

Catagmaticū optimum ab Asclepiade traditum, ad confirmanda fracta ossa.

Catagmaticum Asclepiadis.

Argēti spumæ, bituminis, sing. drach. cc. picis aridæ, ceræ, sing. drach. c. terebinthinæ drach. L. aluminis scissilis, propoleos, sing. drac. xxx. ammoniaci thymiamatis drach. xxiiij. æruginis drach. x. olei sextarios quatuor.

Catagmaticum Moschionis.

Moschionis catagmaticum ad fracturas, contusiones, atque recentia vulnera, aliosq; affectus complures celebre. Argenti spumæ minam j. picis tantundem: sevi vitulini tantundem. Terebinthinæ drach. octoginta: mannæ thuris tantundē: cerę drach. xl. æruginis, opopanacis, chalbani, sing. drach. viij. olei cicini, aceti, liquoris sycamini, sing. heminam. picis liquidæ heminę dimidium. Conficiatur ut decet. Pro mina impræsentiarum intelligo uncias viginti: quarum singulæ pendent octo denarios. Sic itaq; continebit mina, centum sexaginta denarios. Propriè autem dicuntur emplastra cephalica, ea quibus Medici in iis capitis fracturis, quę ad diploën penetrarūt, utuntur, ad extrahenda ex alto, superficiem versus, nō ossa modò sed his multò magis humores crassos & viscidos, intus delitescentes. Quare acrimoniam quandam sortiantur oportet. Itaq; catagmaticis cephalica generosiora existunt: quæ quidem mista cerato, carnem possunt producere. Quocirca sarcoticis quodammodo sunt similia.

Mina continet uncias xx.

Uncia cōstat viij. denariis.

Cephalicis qua Medici utantur.

Cephalicum optimum ad capitis fracturas ab Hera descriptum.

Cephalicum Heræ.

Squamę æris drac. xxv. aluminis, aristolochiæ longæ, sing. drach. xx. ammoniaci thymiamatis, thuris, sing. drach. xxv. myrrhę drac. xij. sevi taurini, terebinthinę, pityinę, sing. lib. iiij. olei heminam: aceti quantum sit satis. Conficito.

Aliud eiusdē, arcēs phlegmonē, maximeq; ad fracturas, & puncturas nervorum conducens.

Argēti spumę drac. xxv. bituminis aridi drac. c. picis aridę drac. L. ceræ drach. L. resinæ pityinæ drac. xxv. ammoniaci thymiamatis, æruginis, aluminis fissi, propoleos, sing. drach. xv. olei veteris lib. iij. Conficito.

Andromachi catagmaticum.

Catagmaticum Andromachi.

Argenti spumæ, picis, cerę, sevi taurini, thuris sing. minam: picis liquidę, heminæ dimidium: liquoris sycamini hemina: terebinthinæ minam: opoponacis, chalbani, ęruginis, sing. drach. viij. ricini heminam. Ammoniaci thymiamatis drac. xxv. Ex vino austero diluitur.

De emplastribus glutinantibus.

Quidam hæc ἔναιμα & τραυματικὰ nominant: estq; opus eorū conjungere, & divisas partes conglutinare, reducereq; ad pristinam integritatem. Sunt autem sarcoticis ipsa glutinatoria sicciora. Ad hæc sarcotica quidē detergendi vim, sed absque rosione possident. Glutinantia autem, tantùm desiccantia esse debent. Cæterùm cicatricē inducentia medicamenta, præterquàm quòd astringunt, sicciora etiā sunt glutinantib. Etenim glutinantiū est finis, nullā inter coitura subnasci humiditatē ꝑmittere: cicatricē verò inducentiū, nō modò hanc prohibere, sed consistentē etiā in iis ꝙ cicatricē sunt receptura, cōsumere: pręterea callo obducere, & astringēdo obdurare. At sarcotica sanguinē ad refectionē idoneum tam quantitate, quàm qualitate tuentur. Jam quòd nullius sit mordicationis particeps medicamen, purū ulcus conservat, si quidem tale illud acceperit. Porrò molliora humidioraq; corpora, imbecillioribus medicamentis indigent: ut vehementioribus, quæ prorsus contraria existunt.

Glutinantiū medicaminū usus.

Sarcoticorū facultas.

Epuloticorū opus.

Molliora corpora imbecillioribus medicamentis indigent.

Glutinatorium ab Andromacho scriptum, nomine Barbarum.

Glutinatorium Andromachi.

Barbarum nomine.

Picis, resinæ, bituminis, sing. drach. cc. thuris drach. xxiiij. olei heminam. Conficito.

Aliud eiusdem.

Picis lib. ij. bituminis, cerę, sing. lib. j. Ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. unc. vj. cerussæ unc. iij. olei heminæ dimidiū: aceti heminas iiij.

Aliud enæmon Juliani.

Enæmon Iuliani.

Argenti spumæ, bituminis, ceræ, picis brutię, sing. drach. L. resinæ frictæ drach. xv. æris squamæ drach. xij. thuris drach. xiiij. chalbani drach. viij. chalcitidis drach. iiij. aloës drach. vj. gallæ drach. iiij. myrrhæ tantundem: aristolochiæ longæ drach. vj. aristolochiæ rot. drach. iiij. olei veteris heminas iiij.

Nigrum enæmon ab Hera conscriptum.

Enæmon nigrum ab Hera.

Ceræ, picis, bituminis, pityinæ, sing. lib. j. mannæ unc. vj. cerussæ unc. iij. chalcanthi tantundē: opoponacis unc. ij. olei semiminam: aceti heminas duas. Conficito ut decet. Valet ad divisiones notatu dignas, maximè capitis: ad fistulas, sinus, fracturasq;. Cohibet mirificè sanguinem erumpentem. Canum hominumq; morsibus auxiliatur: ac prorsus phlegmonem arcet.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorum secundum genera, Liber III.

Putrescentiū curatio per quæ fieri debeat medicamenta.

QUandoquidē quæ putrescunt omnia, ex humiditate & calore id patiūt: certè in vulnerib. obnoxiis putredini, curationem ꝑ siccātia & refrigerātia moliendā esse, semper mecum existimavi. Rursum apud me cōtemplatus, frigidū nervis ab Hippocrate inimicū dici: optimum fore medicamen nervorum vulneribus intellexi, quod & siccaret, & medium esset inter ea quæ calfaciūt & refrigerāt: vel quod parum ad calfacientiū latus ab ipso medio recederet. Posse etiam calidum abundè esse pharmacū, modò siccandi facultate polleret. Quippe calor citra humiditatē humectare non potest. Cæterū ubi nudatis nervis medemur, tunc prædictā auxiliorum integram indicationē assumi ratio est. Ubi verò punctis, ita ut partes interjacentes sint

Nudati nervi quam medendi rationem requirant.

Puncti nervi qualia medicamenta postulent.

sanæ, tenuius pharmacum inveniendũ est, cujus virtus interjacentes particulas permeando non dissolvatur, sed in altum penetret. Hoc autem facere poterit pharmacum vehementer exiccans. Quod quidem, etiam non sit in calore & frigore symmetrum, offendere nervum læsum nõ poterit: quum facultas calfaciendi aut refrigerandi (quæ illi inest) admodum imbecillior reddatur, dum particulas nervoso corpori præpositas permeat.

Aceti facultas.

Porrò inter omnia quæ refrigerãdi vim habent, tenujorum partium acetum est quamacerrimũ: quod etiã caloris modici est particeps.

Succorũ calfacientium differentia.

Inter calfacientes aũt liquores, qui partium tenuitate sint prædıti, primæ tribuuntur partes Cyrenæo succo. Cæterùm eius facultas non detur, utemur Medico, vel sagapeno vocato, vel euphorbio. Panacis etiã, & tithymalorũ liquores, & opobalsamũ, tenuãdi facultatẽ sortiuntur.

Terrestria, partium tenuitate prædita.

Ex terrestribus etiam nitri spuma, aphronitrum, beroniceũ nitrũ, petra asia, eiusq; flos, partiũ tenuitate insigniunt᷑. Ex metallicis auripigmentũ, & sulfur, tũ subtilia, tũ calida sunt. Quibus succedit misy, æris squama, & chalcitis, parũ simul astringentia. Citra calorẽ verò manifestũ tenuis essentiæ metallica sunt, spodiũ, pompholyx, & psoricum. Subtilis abundè est & chrysocolla. Ex succis, laurinus valenter calfacit, ac præterea tenuãdi vim possidet. Nihil autem minus eo cedrinus calfacit: calore tamen qui sensibus subjicitur, ꝓpter substantiæ tenuitatẽ, illi cedit. Ejusdẽ generis cum cedrino est lixivia, quam stacten vocant. * Quæ quidẽ si ex tenuiorũ partiũ materia usta fiat, cedrinũ oleũ virtute superat. Jam ex cerealibus, subtilissimus est eruus, sine insigni calfaciẽdi vi: lolium verò, cum insigni. Hordeum nequaquam calfacit. Mediã inter ea materia obtinent, qualitatib. amara: ut quæ multum tenuibus substantia cedãt, & crassi nihil possideãt. Igitur medicamentorũ materiæ non semel aut bis, sed frequenter sunt explorandæ:

Sensibilium rerum cognitio, inspectione sedula confirmatur.

quandoquidem sensibiliũ rerũ cognitio, inspectione sedula confirmatur. Cujus rei indicium evidentissimũ est, quod gemelli per oĩa similes esse nobis visi, differẽtes appareant iis, q non p transennã, atq; obiter, sed accuratè inspicere eos cõsueverunt. Itaq; herbarum, fruticũ, arborumq; materiam, prius quàm è terra eximant᷑, contemplari pulcherrimũ est, dum fructus videlicet futuri sunt, dum æduntur, dum augescũt, dum vigent. Ex hac nanq; speculatione assequeris, quãdo excerpendi sint, in siccisq; domunculis reponendi.

Medicamenta reponendi ratio.

Etenim commodè reponuntur in locis nec subterraneis, nec sub tegulis constitutis: sed mediis, atq; ostia ad meridiẽ cõversa habentibus: prope q̃ tamẽ reponi medicamẽta nõ debet.

Galenus ex omni regione curabat sibi adferri omnigena medicamenta.

Amicos aũt omnes adhortor, si artis opera pulchrè obire voluerint, ut me imitentur, qui ex omni natione quotannis præstantissima medicamẽta ut mihi adferantur curo, eò quòd perditi illi omnigenarũ rerum coẽmptores, illa indies adulterio cõtaminãt. Cõvenit præterea medicum, nõ modò affectionis, quam singula medicamẽta inducunt, qualitatem, sed etiã ipsius (ut ita dixerim) quantitatem conjecturare. Quippe quod humore copioso est auctum, non simpliciter humectari postulat, sed opus est ut siccitatis quãtitas, copię humiditatis respondeat,

Nervosarum partium doloribus ... medeatur. Putrescentium circa articulos ...

Porrò nervosarũ partiũ doloribus à frigore obortis, unicè opitulatur emplastrum ex euphorbio, oleo, & liquata cera confectũ: ad computrescentes autem circa articulos partes, cõfert cataplasma ex hordei farina & stillatitio lixivio paratum. Perfundendæ aũt liberaliter partes circũjacentes sunt oleo calẽte: postea verò, ubi lana sicca, totus mador fuerit exhaustus, humido cerato, & cui euphorbiũ admistũ sit, illinendę. Porrò secũda die, ꝓ hordeacea farina, miscere eruinam cõsuevi: atq; ubi jam totũ quod cõputruit exemptum sit, paulatim primò quidem ad carnem gignẽtia, dein ad obducẽtia cicatricẽ trãsire.

Nervi vulnerati curatio.

Quãdo aũt mihi nervus aliquis vulneratus occurrit, interim ꝑ liquida pharmaca curationẽ molior, interim per emplastra: lanã extrinsecus quãmollissimã, imbutamq; oleo calẽte, applicãs. Quòd si medicamentum ex aceto usurpem, aceti modicum cum oleo admiscẽs, bis térve quotidie solvo, & oleo calente foveo. Si noctes longæ fuerint, etiã in his solvere consuevi: idq; magis, dum ulcus à medicamentis eroditur. Oleum autẽ quo fovebimus, satis calẽs esto: verùm ita, ne vulneratam partẽ offendat. Nam ut frigidũ huiuscemodi affectibus adversissimum est, sic tepens non omnino utile.

Tepidum ... Vis non congruit.

Nam quemadmodum aqua ipsa, quatenus calet, aut friget, maximè contraria facere nata est, ita quoq; oleũ. Frigidum siquidem corpori admotum, perspiratum ipsius obstruit, & prohibet: calidũ verũ digerit, extenuatq;. Porrò ab aquæ usu in tota curatione ita tẽpero, ut ne attingat quidẽ ulcus.

Aqua vulneratis se nervis inimicissima.

Proinde, quũ sanguis initio statim à vulnerata parte abstergẽdus est, ex oleo id facere expedit. Jam verò acetum, si quando ipso ad affectos nervos utamur, in se nihil vinosum contineat. Oleũ autem omni astrictione vacet, sitq; omni ex parte tenuissimum: quale Sabinũ existit. Memini aũt me, quum alia remedia deessent, nervorũ vulnera propoli recẽti curasse, interdum etiam antiquiori fermento: quæ ambo aliquando commiscui.

Euphorbium ad punctos tendines ...

Vetus etiam euphorbiũ oleo lævigãs, instarq; cataplasmatis adhibens, aliàs tendinem punctũ sanavi: id quod, euphorbio recẽti adhibito, neutiquam successisset, quum calorẽ magnum, mordicationemq; atq; dolorẽ excitet.

Euphorbium vim citò ... nescere.

Eorum tamen euphorbium est, quæ calorem caducum, atq; statim evanescentẽ sortiuntur.* Cæterùm aliis multis pharmacis accidit, ut pauculis annis eorum vis resolvatur: id quod, post thapsiam, nullo minus euphorbio cõtingit.

Thapsiã bimulam ... rare ...

Quippe thapsia bimula expirat penitus, quũ euphorbij vires ad sextũ usq; annũ servari possint. Porrò ubi pharmacũ consistentia simile acopis dictis unctionibus habere volueris, oleum sit quadruplũ cerę. Ubi verò emplastri speciem referet, parem ceræ portionem oleo expedit tẽperare, maximè si sicca & vetusta fuerit: ac tum sanè ipsi ceræ sic tẽperatę, poteris sextam partem euphorbij recentis adjicere: ita ut illius sex drachmæ, cerę sex, atq; itẽ olei sex misceantur. Licebit etiã resinæ aut picis aliquid emplastro ipsi adjicere, ut glutinosius evadat: tunc tamẽ minus infundendum est olei.

Resinarum differentia.

Ac resinarum quidem omniũ siccissima est, quam alij phryctam, alij colophoniã appellant. Huic succedit quæ ex figulinis impura sumitur: quam si purges,

purges, in phryctem mutabitur. His ambabus sic cior est, quæ dicitur pityinô physema. Ego tamẽ ad rem propositam phrycte utor, & liquidis. Harum rursus nonnullæ diutius liquidæ ꝑmanent, quemadmodũ terebinthina: aliæ citò inarescũt, ut strobilina: media utriusq; est abietina. Quinetiã facultate calidior est quidẽ strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina. Poteris autẽ medicamẽ quod euphorbiũ receperit, experiri in tuo crure, vel brachio: atq; ita ex affectu quẽ inferet, aut remittere ipsum, aut eius vires intendere: remittere q̃dẽ, mistura cerati: intendere verò, apposito euphorbio. Quòd si propolim pinguẽ habueris, eam omnibus resinis aptiorem fore tibi intelligito: ut quæ vaporosam spiritus crassitiem, humoresq; superfluos eliciẽdi, atq; ex alto foras extrahẽdi, à natura vim habeat: quæ facultas veteri etiã fermẽto inest. Jam verò ad vulneratos nervos nonnunq̃ sum usus sulfure vivo, sicuti & arsenico, & sandaracha, & calce tum viva, tum extincta, lotaq; & illota: singulis nimirũ horũ per se cum tetrapharmaco temperatis. Porrò Empirici ex casu unũ aliquod simplex medicamentum utile ad proposita inveniũt: at rationalis methodus plurima simul invenit, & varias ipsorum compositiones. Etenim quæ ex alto humores educere, digerereq; possunt, nervorũ vulneribus sunt ex usu. Quandoquidem verò nonnulla horũ qualitates habent immoderatas, alia eis immiscẽda sunt, quæ ipsorũ excessus, illæsa facultate, retundant. At rectè hoc fieri nequit, nisi cuiusque medicamenti non modò qualitatis genus, sed ipsius etiã qualitatis gradum, quantitatémve cognoscas. Quocirca Empirici, quòd ignorẽt naturã simpliciũ, homogenia tantum, atque similia commiscẽt: quemadmodum alij pleriq;, quòd excessus quantitatẽ non assequantur. In universum autẽ, pharmaca liquidiora minus molesta sunt, cùm aliis, tum vel maximè nervorum vulneribus. Cavendum tamẽ perpetuò est, ne aquis læsa particula respergatur. Verùm q̃ pulchrè nervorũ vulneribus ꝓspecturus est, etiam particularum naturæ sit peritus oportet. Est autem curatio communis, sicuti & periculum par, tum in contusis ac vulneratis nervis, tum in sic affectis tendonibus. Porrò in vulnerib. juxta femoris longitudinẽ factis, deligatura vulnerati musculi partibus invicẽ cõtrahendis sufficit. Per trãsversum vulneri accepto, nihil deligatura cõtulerit, sed sola futura totũ opus absolvitur. Has igitur nisi q̃s altas faciat, musculi partes ꝑmanebũt inglutinatæ. Consuendæ etiã sunt mẽbranæ ipsæ cum musculis q̃bus cohærent. At tendines, membranarum instar extensos, & dilatatos, nõ mediocri cum periculo consues. Ligamenta autem quomodocunq; afficiãtur, ab omni sunt remota periculo: utpote insensilia existentia, & ex ossibus, non ex musculis, ut tendines, orta: neq; ex cerebro aut spinali medulla, ut nervi. Igitur medicinę partes mutuã opem req̃runt, tum quæ manu, tum q̃ medicamentis, tum quæ victu medetur: maximeq; illa q̃ manu curat, reliquis duabus indiget. Porrò punctiones nervorum augustam cutis divisionem habentes, non eodem curantur medicamento, quod nudato nervo auxiliatur: sicuti neque id quod puncturis medetur, nervo nudo est ex usu. Quippe multò calidius est, magisq; mordet, quàm ut nudus nervus ipsũ perferre possit. Præcipuè autem danda opera est, ut oræ angustiorum punctuum apertæ sint, quo calidum medicamen admotum extrinsecus, per eas vapores eliciat, attrahens humiditatem circa affectum locum intus delitescentem. Quamobrem orificium duabus in cute sectionibus ad rectos angulos dividere oportet.

[...]opolis vi[...]

[Fe]rmenti facultas.

Nervis vulneratis conferre, quæ humores ex alto ducere, ac digerere possunt.

Empirici cur similia tantùm medicamenta commisceant.

Aquam nervis læsis esse inimicam.

Tendinum atq; nervorũ affectus æquè periculosos esse, eandemq; medendi rationem desiderare.

Femoris vulnera glutinandi ratio.

Tendines nõ absq; periculo consui.

Ligamentorum affectus cur periculo vacent.

Medicinæ partes mutuam opem desiderant.

Punctiones nervorũ angusta non iisdem medicamentis curãtur, quib nervi nudati.

Punctionum angustæ oræ quomodo dilatandæ.

❡ *Confectiones medicamentorum ad nervorum vulnera.*

Ex metallicis astringẽtia vitanda sunt, præsertim ubi nervi sunt puncti. Detergentia aũt conferunt: quæ tamẽ sub æstivo sole, ex acerrimo, vetustissimo, substantiaq; tenuissimo aceto lævigare oportet, quò felicius crassitudo partium, qua omnia metallica prædita sunt, auferat^r. Quantò autem longiori tempore attrita fuerint, hoc tenujorem cõsequentur substantiã: eruntq; aptiora angustis vulneribus: quemadmodum in nervis carne nudatis, admodum tenuia, exedentiaq; cavenda sunt: quib. sanè pastilli Andronis, Polyidæ, & Pasionis congruũt, ex sapa, quam Siræum vocant, appliciti. Ad punctos autẽ nervos equidem cõpositis medicamentis omnib. illud præstantius semp esse usu ipso comperi, cui copiosa æris squama inesset: dein chalcitis combusta, postea misy. Porrò ubi nervus q̃ nudus erat, ab imposito medicamento jam tectus fuerit linamẽtis extrinsecus, unum aliquod ex iis quæ ad angusta conveniũt vulnera, superponendũ est: aliudq; ejusdem materiæ toti affectæ particulæ circundãdum, ita ut sanas quoque partes, præsertim superpositas, plurimũ comprehendat. Quum autem permagna differentia humanorum corporũ sit, ob idq; unicum medicamentũ omnibus convenire non possit, duo semper in promptu habeto: alterum nempe valentius, sed ex similibus genere confectum: alterũ mitius & blandius: quæ invicem temperãs, dum postulabit usus, pro varietate misturę, permulta alia media inter ipsa cõstitues. Esto igitur valentissimũ metallicum tale: Chalcitidis crudæ partẽ j. misyos crudi partes ij. æris squamę partes tres. Mitissimũ hæc recipiat: Misyos, chalcitidis, utriusq; cõbusti partem j. squamæ partes quatuor. Mediũ sit tale: Misyos, chalcitidos, æruginis, cujusq; usti partẽ unã: æris squamæ partes tres. Præterea cerę in valẽtissimo duplũ: * in mitissimo duplũ, atq; ipsius dupli dimidium miscetur: at in medio, duplum, ac ipsius dupli quartã partem miscere oportet. Quum igitur validissimum ex sex partibus cõstet, duodecim illi ceræ partes miscebis. Imbecillimum autem, quandoquidẽ ex senis etiã constabat, octodecim (quod duplũ, ac dupli dimidium est) recipiet. Mediocri verò dimidũ harũ partium omniũ indet^r. Atqui octodecim & duodecim, triginta partes constituũt: cujus numeri dimidiũ continet quindecim partes. Tot igitur mediocri medicamento adjicientur ceræ portiones (id quod erat duplum, & dupli pars quarta) sive eę drachmæ sint, sive unciæ, sive etiam libræ. Porrò mensura qua Romani metiuntur oleum, est cornea, discretaq; circularib. lineis, totã ipsam dividentibus in duodecim partes. Atq; integra quidem mensura ab eis appellatur libra: ut ejus duodeci-

Nervis vulneratis qualia medicamenta congruant.

Medicamenta duo, eiusdẽ quidem generis, sed facultatibus differentia, ad vulneratos nervos cur in promptu habere semper oporteat.

Mensura olei erat olim apud Romanos cornea.

ma portio, uncia. Jam verò prædictis pharmacis omnib. juxta ceræ portionẽ, addatur oleũ essentiæ tenuioris, minimeq; astringẽs, quod quidem cerã ipsam dimidio superet: ita ut octo illius unciis, duodecim olei misceantur. Quinetiam ubi metallica plurib. diebus in mortario trita ex aceto fuerint, commodè illis thus candidissimum atq; pingue miscetur. Cujus quantitas mediæ omnium portioni sit par: q̃ licebit tibi augere aut minuere, prout volueris efficere medicamentũ mitius, aut acrius. Ceræ etiam oleo liquatæ, poteris aliquã resinã ex prædictis injicere: sciẽs acrius futurũ pharmacũ, strobilina injecta: mitius, terebinthina: mediũ utriusq;, abietina. Ex harum genere quoq; est larix, cæterũ prædictis humidior, liquidæ piceæ substantia similis. Miscebis igitur ceræ, sextam unius dictarum resinarum partem, si vis ut medicamentum emplastri formam retineat. Chalbani verò æquale thuri pondus indes, ubi mitissimum reddere statuis: dum valentius, dimidium: quando ipsorũ medium, id quod inter æquale & dimidiũ est. Inest porrò chalbano, ut emolliẽtibus omnibus, etiã putrificũ q̃d: quare nudatis nervis non usque adeò cõvenit. At si nudus nervus nõ sit, haud mediocriter p̃mistio ipsius ad dolorẽ leniendũ confert. Omnia quippe metallica exasperãt, doloremq; excitant: ut ex humidis etiã, acetum. Quare dolori ab his excitato, plurimum auxiliat fotus ex oleo & chalbano mistis administratus. Nihil autẽ minus chalbano dolorẽ lenit adeps tenuitate substãtiæ præditus: qualis à feris, & agrestibus animalibus sumitur. Nam animalium quæ cõclusa in urbibus degunt, adeps est & humidior, & crassior. Ex his igitur quæ leniant dolorem, habere aliquod medicamen expedit, quod ex metallicis composito possis interdum miscere.

Resinarum differentia.

Emollientib⁹ omnibus inesse putrificum quid.

Chalbanum punctis nervis conducit.

Metallica omnia dolorẽ excitant.

Adeps tenuium partiũ, lenit dolorẽ.

¶ *De medicamentis ex euphorbio confectis.*

Vetus euphorbiũ recẽtiori lõgè est inferius. Si igit anniculũ sit, etiã Cyreneo succo, quẽ nũc habemus, & cujus irrigatione stirpes augẽt, & succulentas reddũt, magis excalfacit. Porrò colore quidẽ vetus recẽti flavidius pallidiusque apparet: substãtia, durius & siccius. Conficit aũt ex recẽti euphorbio calfaciẽs medicamentũ in hunc modũ. Euphorbii un. j. ceræ un. iij. olei un. xij. q̃ smegmate intrepidè uti ad pũcturas poteris, dũ vereris ne oscula ipsa * cõniveãt. Quòd si imbecillius fuerit euphorbiũ ipsum, augenda ejus mensura est, pro imbecillitatis ratione. Cæterum cõfectura ceram euphorbii triplicatam continens, aliarum est valentissima, quum illud recẽs miscetur: quincuplam autem recipiens, invalidissima. At quadruplã capiẽs, medio inter utrasq; gradu cõsistit. Quòd si unguenta proponas facere, qualia ἄκοπα nuncupantur, oleum ceræ quadruplũ immiscebis: si verò, ut in fracturis, liquidum ceratũ parare, duplum. At emplaston medicamẽ cupiẽs conficere, oleum pari mensura ceræ immisceatur, si quidem ambiẽs fuerit calore temperatus. Sin autem ille frigidus sit, cera autem vetus & arida, paulò ampliori misceri debet. Ut autẽ tenacius hæreat, terebinthinã, aut colophoniam, soleo emplastro adjicere. Pix etiã, cerati consistentiam tuetur. Multò autem præstiterit medicamentum, si resinæ, picisq; loco, propolim ceræ parẽ adjunxeris. Quæ si pinguitudine careat, cupimusq; ut adhæreat pharmacũ, terebinthinam, vel laricem, vel syncomistem pineã, vel resinas sua sponte fluentes, miscebimus.

Euphorbium vetus recentiori esse inferius.

Medicamen ex euphorbio ad nervorũ punctiones commodum.

Medicaminum varias consistentias parandi ratio.

¶ *Medicamen confectum ex liquabilibus.*

Ex aceto citra ignẽ liquescit ammoniacũ thymiama, sagapenum, & opopanax. Igni verò solvuntur, propolis, cera, resina, & consimilia, quæ in duplici vase liquare est melius: nempe quũ in caccabo aquam calidam continente, incumbenteq; prunis, alterum vas consistit, præter liquabilia etiam chalbanũ continens. Valentissimũ igitur ad vulneratos nervos medicamentũ sit huius modi. Opopanacẽ ex aceto dissolutum diutius cõterito. Postea liquefacta illi super igne, propolim, chalbanum, & resinam terebinthinam misceto. Singulorũ itaq; aliorum pars una esto, pro poleos recẽtis pinguisq;, sex. Qua si careas, eius loco picẽ pinguẽ indes, qualis est brutia. Quòd si hęc non adsit, uteris terebinthina. Ego nõnunquam vel solum medicamentum ex pingui pice confectũ imposui quo etiam ad canum morsus utimur. Id autem recipit, picis lib. j. opopanacis un. iiij. aceti, in quo illa coquũtur, sextarium Romanum. Etenim puncturæ oras cõnivere non sinit. Sic tamẽ cõposito, in duris tantũ utemur corporibus. Nã in mollioribus, ex aliquo molliori, sed digerente, unguento vel oleo liquandum est. Quod si loco opopanacis, sagapeno prius in pila trito ex aceto, liquefactã resinã, propolim, & adipẽ quandam acriorẽ adjicias, eiusdẽ generis medicamẽ habebis. Mollius tamẽ est q̃ ex resinis p̃poli, sevis, ac cera colliquatis, absq; aceto, conficitur. Cęterùm q̃ indetur sevum, sit acre: quale est quod ab agrestibus animalib. sumitur, quod que vetustũ existit. Porrò ex medullis, cervina, vitulinaque antecellunt.

Liquabilia medicamenta in duplici vase.

Medicamen ex pice ad canum morsus.

¶ *De pharmaco ex columbarum stercore confecto.*

Columbarum turricolarum stercus acre est: quo interim ruri sum usus in adolescente, nervi vulnere affecto. Cuius sanè tum compositio, tũ usus, idem est, qui medicamini ex euphorbio inest: aliis quidem eodem modo se habentibus, sed euphorbij loco, stercore indito.

Medicamen ex columbino stercore.

¶ *De medicamento ex herbis confecto.*

Ex herbis etiam tenuiũ partium, amaritudinem absq; astrictione, aut acorẽ modicum, referentibus gustu, haud inidoneum ad vulneratos nervos cõfici medicamẽ potest. Tales enim sunt dictamnũ, amaracum, aristolochia, polium, argemone, chamæpitys, centaurium, atq; id genus aliæ: quemadmodũ etiam radices omnium aristolochiarũ, dracũculi, cucumeris agrestis, bryonię, altheę, iridis, acori, mei, asari, phu, gentianæ, & panacis: q̃ omnes, perinde ut collyria arida, lęvigari in tenuissimum pollinem debent. Nam quod crassa est substãtia, nervis vulneratis conducit nihil. Lævigatum autem medicamen, alio q̃ cerati modũ habeat, est excipiendum: idq; ea tẽperatura, quę in euphorbio prius indicata est.

Medicamen ex herbis confectum.

¶ *De sumptuosis pharmacorum cõpositionibus, vulneratis nervis congruentibus.*

Iis autem qui odoratis & preciosis oblectant medicamentis, in hunc modum illa soleo conficere. Cinnamomi, dictamini, mari, singulorum drach.

Medicamina sumptuosa vulneratis nervis cõgruentia.

drach. xl. amarici pauxillum. Hæc redacta in tenuissimũ pollinem, cum cerato ex opobalsamo optimo, & cera Tyrrhenica facto, cõfundo. Debent autem ceræ partes octo, opobalsami decẽ, in id ceratũ coire. Adjicio etiam partẽ unã terebinthinæ odoratæ, ut medicamẽ non sit friabile, sed sibi mutuò cohæreat. Sed ex eodẽ cerato, & liquore Cyrenaico, similiter aliud medicamen cõpono, mistura proportione euphorbio facta: tertiumq; aliud ex utrisq; temperatis conflatũ: quartum deinde, quod in se myrrhã stactẽ recipit. In quibus autem nervus est nudus, ibi ceratũ ex cera q̃ vocatur myrepsice, & unguentis apud Romanos foliatis & spicatis dictis, compono, duodecimam partem pompholygis ei admiscẽs. Licet autem ex Tyrrhenica cera id conficere: q̃ solam nihil etiam prohibet ex nardo optima liquefacere, idq; in duplici vase: quod in omnibus unguentis sit cõmunæ præceptũ. At raso cerato, spicæ nardi, amomi, folii malabathri, & elotæ pompholygis, pares singulorum portiones miscebis. Etenim in puncturis, acriora pharmaca ex usu sunt, quæ vulnus apertũ conservent: Denudatis autem, mediocri astrictione, cum degerendi virtute absq; morsu, prædita offerre convenit. At amomũ, astrictionis cuiusdam est particeps. Magis autem ipso nardi spica, et malebathri folium.

Unguenta omnia liquanda esse in duplici vase.

Puncti nervi, quàm nudi, acriora pharmaca postulant.

¶ *Quæ alij scripserunt ad sananda nervorum vulnera.*

Quidã nostræ ætatis Medicus utebatur medicamento, similiter meis cõfecto, ex metallicis. Recipiebat enim ceræ unc. vj olei unc. ix. misyos drach. vj. chalcitidis drach. j. squamæ æris un. ij. s. thuris un. j. s. chalbani un. j Cera & chalbanũ liquata, metallicis aceto intritis superfundũtur. Porrò si nervorũ vulnera non comitetur phlegmone, molliora humidioraq; statim à principio sunt potiora medicamẽtis durioribus ac siccioribus: præstatq; liquata ipsa in digerente quopiã, vel mitigatorio medicamine administrare. Voco digerentia quidem, vetus oleũ, & ricininũ, & sicyonium: mitigatoria aũt, rosaceum chamæmelinũ, & quod ex althea cõficitur. His fortiora, eoq; durioribus corporib. magis idonea sunt, quod ex cucumeris agrestis radice oleo decocta exprimitur: & q ex iride, bryonia, & aro parat̃. His valentius est, ex dracunculo, aristolochia, & panace factũ. Nos frequenter usi oleo sumus ex abietis semine, populiq; flore confecto.

Digerentia

Mitigatoria.

¶ *Claudij Philoxeni Ægyptia, nervorum vitijs, alijsq; congruens affectibus.*

Ægyptia Claudij Philoxeni.

Argenti spumæ, ceræ, sing. drac. lx. ammoniaci thymiamatis drach. lxxx. propoleos drach. xl. resinæ siccæ, terebinthinæ, squamæ æris, thuris, sing. drach. xviij. lanæ succidæ exustæ, squamæ stomomatis, sing. drach. viij. opoponacis drach. iiij. ricini heminas tres. Conficito artificiosè.

¶ *Fuscum Andromachi, contra puncturas.*

Ammoniaci, ceræ, terebinthinæ, æris cõbusti, sing. drach. viij. picris aridæ drach. xl. lithargyri drach. iiij. aloes Indicæ, aristolochiæ, chalbani, sing. drac. ij. æruginis drach. j. thuris drach. ij. olei hyeme quartã heminæ partem, æstate octavam: aceti tres cyathos, quibus ammoniacum dissolvatur. Conficito.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. IIII.

QUandoquidẽ ex dysepuloticis quedã, sanie humorumq; ulceratis partibus influentiũ vitio, egrè cicatricẽ admittunt: quædã ipsa affecta sede influentẽ succum quamlibet probum corrumpente, secunda ratione ulcera dysepulotica & cacoëthe propriè nominãt: in quibus interim totam partim affectam excindere, vel adurere nõnulli coguntur, aut medicamentis crustam inducentibus, aut igne utentes. Quum autem ampla utrinque latitudo sit, in eo quòd alterum altero magis dysepuloticum malignumq; est, tot sanè desiderãtur auxiliãtia pharmaca, quot fuerint ipsorum ulcerum differẽtiæ. Quare duo ut minimũ, quæ idem polliceantur, eandemq; facultatem ostendant, differant tamẽ maximi minimiq; ratione, in promptu adesse illi cõvenit, qui omnia id genus ulcera constituerit curare. Cæterũ ubi nullus vitiosus succus ulceratas partes infestat, tale requiritur pharmacũ, quod influentẽ quidem humorẽ repellat, infixũ aũt parti, discutiat. Atq; hæc sanè vires contrariæ præstant. Siquidem influxũ reprimũt astringentia: impacta digerũt, quæ trahẽdi potestate sunt prædita. Porrò quæ astringũt, majori ex parte exasperãt, atq; hac occasione molesta sunt. Trahẽtia verò ac digerẽtia ex alto humores, non citra acrimoniã id faciũt. Ac acrimoniã dolor aliquis necessariò sequitur, mordens ulceratam particulam: unde influẽtes humores irritari cõtingit, ac proinde in ulcere phlegmonem excitari. Ex quibus liquet, medicamẽta dysepuloticis malignisque ulcerib. cõgrua, esse q̃ difficillima inventu. Invenienda tamẽ aliqua eorum materia est, qua ulcus citra dolorem siccescat: quod accuratè fieri nulla ratione licet, ignorãte medico, quem effectum admotum medicamen ostenderit. Quippe ex erodente simul & astringente validũ conficitur pharmacum. Cæterùm sordes humorq; ulceri incumbens, pharmaci rosionem exolvunt. Itaq; perpendendũ est, quantũ primus usus humiditatis ac sordium in ulcere desiccaverit: atq; ita secundùm, tertiumq; uti illo debemus, donec siccum & purũ ulcus ipsum appareat. Ubi verò id tale conspexeris, ad aliud medicamentũ te cõferes, ejusdem quidẽ speciei, sed priore imbecillius. Scire autem oportet, medicamenta ipsa nõ alia ratione mederi ulceribus, quàm q in exulcerata particula eam siccitatem inducant, quam sortiebatur quũ se haberet secundum naturam: id quod factũ intelligimus, ubi neq; tenuis amplius sanies influit, nec pus ꝑducitur. Revocanda igitur ad memoriã sunt ea quæ citra morsum exiccãt, cujusmodi complura metallica existunt. Meminisse etiam oportet, combusta, & lota, acrimoniã, quam prius habebãt, amittere: ac proinde ipsis utendum esse, in iis qui molli carne sunt præditi, admodumq; ad sentiendũ prompti, nec non cacochymi. Nam in aliis corporib. illita etiam usurpari licebit. Siccãt igitur modicè. Lemnia sphragis, cadmiaq; præsertim quæ spontè nascitur: quam sub æstivo sole pluribus diebus ex aceto, aut vino gilvo pellucidoq; interẽs, exiccã

Dysepuloticorum differentiæ.

Ulceribus tot desiderari pharmaca, quot ipsorum sunt differentia.

Ulceratarũ partiũ, quas non infestat vitiosus succus, curatio.

Dysepuloticis congruentia medicamenta, cur sint difficillima inventu.

Ulcerib. quã ratione medicamenta medeantur.

Usta & lota medicamenta, acrimoniam quã prius habebant amittere, & ob id ipsis utẽdum esse ...

tiorem reddo. Chalcitis cõbusta, quàm cadmia, valentius siccat. Per se autẽ, nec combusta, si administretur, crustas excitat. Lotam igitur ipsam, deinde siccatã habere est satius. Minus enim lota quàm combusta desiccat, tum lõgè mitior est, minusq; mordax. Persimile huic medicamẽtum est etiam ærugo combusta. Nam quæ ignem nõ est experta, fortissimũ medicamentum est, sicut chalcitis. Verùm hæc nõnihil etiã astringit, & ea multò magis chalcãthum, quod inter metallica maximè siccat. Misy aũt & sori chalciti sunt cognata: tenuius tamẽ misy apparet, minusq; mordax & urens: crassius sori, & utrisq; siccat imbecillius: quemadmodũ & stimmi majorem astringendi, siccandiq; vim, ac sori, possidet. Porrò diphryges ulcerib. ægrè humoris vitio ad cicatricem veniẽtibus, aptissimũ medicamẽ existit: validè nanq; siccat, etsi sit mordax modicè. Ad hęc, præter acrẽ tum qualitatem, tum potentiã, vim astrictoriã possidet. Jam omnes differentiæ aluminis, ulcera satis exiccãt, generosè astringẽtes: quare nemo solis ijs ad ulcera utatur. Igitur quæ plethora, vitiosoq; succo laborãt corpora, queq; tenera carne prędita, & ad sentiendum maximè prõpta sunt, facilè ex morsu, rosioneq; phlegmonem cõtrahunt: quare mitiora medicamẽta desiderãt: cujusmodi sunt, sarcocolla, ichthyocolla, chrysocolla, plumbũ ustum, sori, stimmiq;: similiter etiam combusta. Insuper plumbi scoria, probè siccat: quemadmodum ferri squama, quæ etiã abstergit, purgatq; unde pura ulcera reddit, quod reliquæ squamæ non possunt. Quare si hęc omnia medicamẽta arida ulcerib. malignis contumacibusq; insperseris, mirificè videbis citra rosionem ea desiccari: sicuti ubi buccinorũ testas cõcrematas, purpurarum, ostreorum aliorumq; id genus similiter adhibueris. Lapis etiam diaphanes, sive specularius dictus, leniter ac sine morsu exiccat. Ejusdem facultatis est vitrũ ustũ. Quinetiam Ægyptiæ spinę fructus, galla immatura, rheon, malicorium, siccandi & astringendi facultatem sortiuntur. Aristolochia etiam, iris, acorũ, artemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperus, dracunculus, & gladiolus, affatim siccant. His evidentius adhuc centauriũ & polium: quibus paulò imbecillior est terra eretrias dicta: uti valentior, vocata ampelitis. Porrò ærugo ignem non experta, calx viva & illota, & molle aphronitrum (quod revera aphronitrum est) sola per se non admovẽtur ulceribus. Nihil autem nobis in prædictis ulcerib. tam evitandũ est, q̃ tum oleosa & mollia medicamenta, cujusmodi sunt omnes adipes, & quæ scirrhos emolliũt: tum acria, ut piper, zingiber, sinapi, & alia id genus.

Chalcitis crustas excitat. — *Chalcanthũ.* — *Diphryges.* — *Alumine solo cur non sit ad ulcera utendum.* — *Siccantia citra rosionem quæ sint.* — *Siccantia simul et astringentia.* — *Vlceribus cõtumacibus adversari tũ oleosa, tum acria.*

¶ *Medicamentis prædictis quomodo sit utendum.*

Ubi igitur siccum aliquod pharmacum ulceri imponere est animus, sordes prius sunt exprimẽdæ, molli, puro, atq; sicco linteolo. Medicamento jam indito, platysma ex emplastro labris attenuandis cõmodo, extrinsecus superdandum est. Huic rursus linamentũ undiq; æquale foris injiciendum: cui spongiã ex aqua aut vino tinctam applicabimus: quæ ut frigida maneat perpetuò, per assiduum frigidæ fotum curabimus. Porrò deligatura ipsa in ulcere inchoanda est, atque illinc ducenda versus partes supernas: quã tertio quoq; die, nõ singulis, solvere expedit. Tunc autem si ambientes ulcus partes aliquid phlegmones referant, meo Phœnicino emplastro liquato ex oleo, cui plurimum vini astringentis permistum sit, externas platysmatis partes quàlatè imbuere expedit. *Verùm non ex obvio quovis oleo phœnicinũ liquare oportet. Sed si rubor quidem, atq; omnino caliditas dominetur in adjacentibus ulceri partibus, ex aliquo astringentiũ atq; refrigerantiũ id solves: cujusmodi sunt myrteũ, melinum, & omphacinũ. Sin durities aliqua cõspiciatur, oleo veteri, vel ricinino liquãdum est. Tutius autẽ fuerit, vel si nihil in ambiente ulcus loco vitiosi appareat, superpositæ regioni ipsum medicamen apponere, ut repellat si q̃d prius vel pravum, vel plus q̃ par est, influat: maximè quũ in crure ulcus obortũ, superpositam habet varicem. Quæ dum sanguine melancholico turget, excidenda venit: q̃vis juxta excisionẽ ipsius, ulcus malignũ & cõtumax interdũ oriri solet. Igitur in id genus vitiis præstat, viribus ægri consultis, à sectione venæ auspicari: deinde pharmaco purgare melancholicũ succum, simulq; etiam pituitosum vacuare: quoniã is quoq; interdũ unà cũ melancholico influit, dum varices gignũtur. Postea venã ulceri suprapositam in longum scarificare cõmodum est. Ubi abundè vacuaris, ei ipsi venæ sectæ prius medendum. Postq̃ exactè jam cicatricẽ videtur recipere, tunc aggredere maligni ulceris curationem. Jam verò lien nonnunq̃ malè affectus, vitiosi talis humoris est autor: sicuti ad jecur: quibus ubi in primis cõsultũ fuerit, sic tandẽ accedere ad cũrandum ulcus oportet. Pari modo si universũ corpus plethoricũ, cacochymúmve existat, id prius vacuare expurgareque expedit, q̃ ulceri medicamentũ admoveas. Cui quidẽ dum mederis, à valentioribus abstersoriis pharmacis ad mitiora, lenioraq; digrederere, si ulcus adamussim esse purũ videatur quẽadmodũ in sordidis ad magis abstergentia transire cõvenit, nisi ex rosione medicamẽti sint facta sordida. Sæpe siquidẽ ab acri medicamento colliquata & soluta caro, in vitiosam saniẽ degenerat. Cæterùm cavitas ulceris major, oræq; rubentiores, & calidiores effectæ cernuntur, quum ob medicamenti acrimoniã ipsæ sordes acrescunt.

Vlcera quomodo sint tractanda. — *Deligatura ulcerib⁹ qualis sit adhibẽda, & quando solvenda.* — *Repellentia esse applicanda regioni supra posita ulceri.* — *Varices quando excidendæ sint.* — *Vlceris cui varix incumbit, curatio.* — *Sordes … acri medicamento, … discernendæ ab iis ulceris propria … productæ.*

¶ *Compositio emplastrorum.*

Quãdoquidem malignorũ & difficulter admittentium curationẽ ulcerum summus scopus est, ut medicamentũ citra morsum exiccet, aqua verò & oleum maximè omnium humectant, ab eis abstinere oportet. At cera deligẽda est recens & pinguis: qua in sole emollita, aut apud ignem subacta, & in calidã aquam immersa, arida medicamenta prædicta excipimus. Mediocre autẽ medicamentum fiet, si quarta pars metallicorũ ipsi cerę adjiciatur: valentius autem si tertia. Etenim quũ haud exiguo discrimine invicẽ corpora differãt, unum omnibus medicamẽtum rectè præparari non potest. Erit ergo temperati pharmaci cõpositio hujusmodi. Utriusq; æruginis, æris combusti, sing. drach. j. aluminis scissi drach. s. ceræ drach. x. Conficito. Minus autem mordebit, si loco aluminis integrã diphrygis drachmã adjicias,

Vlceribus contumacibus cur … aqua … sint. — *Vlceribus … pharmaci temperati descriptio.*

adjicias. Quòd si expurgare sordes consiliū sit, sic conficiemus. Aeris, æruginis ustæ, diphrygis, sing. drach. j. æris squamæ drach. s. ceræ pinguis drach. 2. Misceto. Cęterùm si cera ipsa sit siccior, emollienda est aliquo astringēte oleo, vel larice, vel terebinthina.

¶ *Ad chironia & difficilia ulcera medicamen ab Asclepiade proditum.*

[...]eribus dif[...] lib. pharcū Asclepiadis.

Aeris squamę unc. j. æruginis rasæ tantūdem: ceræ selibram: resinæ laricis unc. s. Quæ liquari possunt, aridis affunduntur: quib. exceptis, ac curiosè emollitis, utitor. Cæterū platysma exiguū soli affectæ parti, ut ulcus tantū cōprehendat, imponito. Ambientis autē particulas pharmaco quod phlegmonē arceat, circūdare oportet. Inter curādum tertio quoq; die solvere, dein fomentis mitigare, ipsumq; emplastrum quod platysma vocatur à latitudine, abluēdo emollire, ac rursus imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Ego certè Attico nonnunq œsypo cerā tēperavi. Meminisse autē oportet, qualitates omnium vicinorum corporum, mutuò in se agere, etiamsi alterū ipsorum multò validius sit. Undę processu temporis quodāmodo evadūt similes. At ubi qualitas medicamēti curādo corpori specie similis fuerit, major utilitas sequitur. Porrò diphryges, si vel solum inspergatur ulcerib. quæ difficulter cicatricem admittunt, pbè illis medetur: item & æs cōbustum. Ærugo autem exedit atq; mordet insigniter. Itidē calx ignē nō experta, quū insigniter mordicet, exigua portione aliis medicamentis à nonnullis miscetur. Extincta mediocre est pharmacum. Elota prorsus lene, & mordacitatis expers.

[...]norum [...]orū qua[...]tes in se [...]e mutuò

[...]uginis [...]ltas. [...]is vires.

¶ *Pharmacum ad mitiora ulcera cicatrice inducenda, ab Andromacho scriptum.*

Cadmię tostæ lib. j. chalcitidis ustæ tantundē: cerę lib. iiij. resinæ aridæ lib. iij. myrtei lib. iiij. Vinum miscetur aridis. Quum autē ad maligniora ulcera valētioribus utendi remediis sit, ut imbecilliorib. ad mediocria: aliud medicamentū subdam, quo utor ad dysepulotica. Æruginis, & squamæ, sing. unc. j. ceræ unc. viij. misceantur. Si igitur cavū sit ulcus, indito medicamēto repleatur. Post hoc rursus aliud platysma super accommodabitur, quod & labra comprehendat. Huic deinde linteus frigida madēs tantus undiq; objicitur, ut medicamentū occultet. Postremò spongia mollis, fascia ex linteo excepta, vel semel, vel bis, affectā partē orbiculatim ambiēte, tantæ magnitudinis, quò totū ulcus cum labris, ac superpositorū ipsis aliqd, subjectorūq;, cōplectatur.

[...]a mali[...], Valē[...] egent [...]diis: im[...]oribus [...]m, mi[...]

Deligatio autē ipsa à duobus initiis fiat. Vocant sic quoties tota pars media vinculi affecto loco incumbit: utrunque autem crus in oppositam regionē deducitur. Ubi hæc primo die peregeris, altero aquam frigidā per spongiam irrigato. Si ambiens aër calidus & siccus fuerit, bis hoc terve in dies singulos est faciendum, ac deligatura tertio quoq; die solvenda: per hyemē, quarto. Affectus autem ipse indicabit, num fortius, vel mollius, vel simile sit imponendum pharmacū. Emollies ipsum paululo myrtini, aut rosacei, aut melini, aut lentiscini, aut mastichini, aut cyprini instillato. Validius reddes, aliquid squamæ, aut æruginis addens.

[...]atio ex [...]utis par[...] qua[...]ienda

¶ *Aliud ad obducenda dysepulotica aptissimum.*

Chrysocollæ, squamæ, sing. drac. ij. cerę drach. vj. diphrygis drac. ij. lithargyri drach. viij. Confundito. Advertendū autem est, mitia pharmaca mihi dici sarcocollam, chalcitidem ustam, æs, æruginemq; combustam, atq; chalcanthon: quæ ignem nō experta, acria omnia sunt: combusta, moderata: lota post combustionem, lenia, rosionisq; expertia.

Mitia medicamēta quæ sint.

¶ *Aliud mitissimum.*

Eloti plumbi drach. ij. spodij, cadmię, diphrygis, sing. drac. iiij. terebinthinæ qua excipiuntur drach. vj. Zeno addit chalbani drac. s. Etenim satius est modica portione misceri pharmaca id genus, quū nimirum confestim sibi saxeam duritiē cōtrahant. Porrò in hisce omnibus, illa q liquari possunt, liquefacta & refrigerata, abrasaq;, siccis diligēter redactis in pollinē, admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, in grumos concrescēt, maximè ubi invalueret frigus. In sole aūt ferventi si mistura fiat licet ea superfundere, movendo rudicula primùm, dein cochleario: præstat tamē ad omnia hæc, ramusculus palmæ.

¶ *Aliud ad desperata ulcera ex collectaneis Primionis.*

Soreos drac. xxiiij. aluminis scissilis, malicorii, calcis vivæ, sing. drac. xvi. thuris drach. xxxij. gallæ omphacitis tantundem: ceræ drach. cxx. sevi vitulini (aut ejus loco, adipis porcini & vetusti) drac. lx. olei veteris heminā. Conficito. Porrò sori, alumen, malicoriū, galla, nō digerendi facultate, sed astringendi eximia, sunt prædita. Etenim sub astringentiū genere cōtinētur austera & acerba: sed illa quidē astringūt mediocriter, hæc aūt, hoc est, acerba, vehemēter. Omnia igitur astringētia cōtrahūt, ac dēsant meat⁹, vinciūtq; & cōtinent partiū sibi cohærentiū substantiā: quo fit ut altius ipsorū virtus penetrare nō possit, nisi ab aliis acribus, atq; subtiliū partiū ducantur: id ꝑ ipsis calx in præscripto medicamēto præstat. At verò induratis ulcerū labris multò utili⁹ medulla cervina adhibetur: quæ si nō adsit, vitulina. Porrò inveteratū oleū ab adipe suillo (quē oleo cōmuni liquatum institores pro oleo vendunt) ex odore & cōsistentia discernes. Utrunq; tamen inveteratū, rosionē quandā acquirit: quo nomine ad ulcera præter modū maligna conveniunt. Talia enim appello, in quibus aut pars affecta tam vitioso habitu est prędita, ut vel optimū sanguinē, qui nutritionis gratia confluit, corrūpat: aut id quod influit, adeò perversum existit, ut etiāsi pars rectè se habeat, ab ipso tamē solo erodatur. Igitur ut citra rationalē methodū medicamenta cōponere, ita vim illorū certò & accuratè cognoscere sine experientia nemo potest.

Astringens esse genus commune austeri & acerbi. Astringentium facultas.

Vlcera malignantis naturæ quæ sint

¶ Epuloticū διὰ λαδάνου à Critone conscriptum, quod prætumidis, durisq & cavis ulceribus cōvenit. Picis aridæ drach. c. æruginis rasæ drach. xxiiij. ęris combusti drachmas xv. squamæ rubræ drach. xxiiij. ladani un. ix. argenti spumæ lib. iij. olei sextarium j. s. Etenim arida pix evidēter siccat. Calfacit autem modicè: ob idq; pus moventibus medicamentis miscetur. At quum aliquid calidum, frigidum, humidum aut siccum dicimus, cū optimo corporis temperamēto id conferi-

Epuloticum Critonis ex ladano.

Picis aridæ facultates.

Vlcus cavu & purum, à quibus sanetur medicamentis. *Metallica diutius cocta, magis siccant, & minus rodunt.*

ferimus, Igitur cavum & purum ulcus, à mediocriter siccantibus medicamentis curatur: sordidum verò & malignũ, & oris duris & prætumidis quidẽ, sed carne juxta cutem fluida, validissimè siccãtia requirit. Verũ quæ metallica, ut siccent sine ullo morsu, præparas, coquere diutius oportet. Sic siquidẽ magis siccant, ac minus erodunt. Porrò ladanũ ipsum solũ ex vino tritũ, ulceribus ægrè ad cicatricẽ venientibus auxiliatur.

¶ Medicamẽ ex chamæleõte à Critone descriptum, inducens cicatricẽ periculosis & callosis ulceribus. Lithargyri drach c. ceræ drac. æruginis drach. xxiiij. chamæleontis drach. xij. olei minam. Cõficito. Ego tamen hujuscemodi emplastris adjicere lentiscinũ consuevi, quòd emolliat nõnihil, digerat, & astringat: quæ omnia, difficilia ulcera cum labris induratis, desiderant.

Medicamen Critonis ex chamaleonte Lentiscini olei facultas.

¶ *Aliud Heraclidis Tarentini adversus ulcera vetera.*

Squamæ drach. j. æruginis rasæ drach. iiij excipiantur drachmis octo myrtei cerati. Misce. Etenim metallicorũ facultas à quovis cerato resolvitur.

Aliud. Squamę tritę acetum affundito, eamq; sub Caniculæ exortu lævigato usq; ad crassitudinẽ mellis: vel etiã incoquito. Postea exiccatæ, redactęq; in pulverem, cerati partes octo misceto. Valet advers⁹ recẽtia vulnera, & ulcera inveterata. Licebit etiã ad ignẽ exiccare ipsam squamã, si alio tẽpore medicamẽ id cõficiamus. Porrò subtiliora fiunt quæ ex aceto lævigantur: atq; ob id melius purgant, attenuãt, & siccãt. Verùm ad cicatricem inducendã sunt ex vino trita meliora.

Subtiliora fieri quæ lævigãtur aceto: quæ ex vino, magis cicatricem obducere.

¶ *Aliud Andromachi cicatricem ducens.*

Ossium ustorum drach. ij. mãnæ drach. j. cadmiæ obolos iiij. tritis utitor.

¶ *Aliud eiusdem, quo malignis cicatrix inducitur.*

Piceæ corticis drac. xj. cornu cervini usti drac. iiij. cadmiæ drach. xviij. mannæ drach. iiij. æruginis rasæ drach. ij. siccis utitor.

¶ *Aliud ad excrescentia ulcera cicatricem absq; morsu ducens.*

Sandarachæ, chrysocollæ, arsenici, singulorũ partibus æquis confusis, aridisq; utitor.

¶ *Ad ulcera quibus callus obduci non potest. Ex Archigene.*

Archigenis ad ulcera cõtumacia, remedia.

Cõmuni quodam oleo expurgatis, vetustissimũ cũ linamẽtis imponitur. Ærugo rasa cerato rosaceo, ꝙ paulũ resinæ habeat, excepta, imponitur. Item squamæ æris rubri quamplurimũ cerato myrteo exceptum usurpatur.

Eiusdem ad putrida & nomas.

Sori crassiusculè tritum, inspersumq;, cõducit. Vel aristolochiã rotundam, & gallam, ęquali pondere ex oleo inungito. Vel cucumeris agrestis radicẽ cum foliis illigatã, calido cinere recõdito: quum aũt emollierit: contritam imponito.

¶ *Eiusdem ad cancrosa.*

Cancri fluviatilis usti, & cadmię, pares portiones tritas inspergito. Vel cinerẽ cancrorũ cum cerato imponito.

¶ *Eiusdem ad callosa.*

Nitrũ torrefactum & calcem vivam cum locio pueri impubis lævigata circumlinito. Conferunt etiam caustica medicamenta.

¶ Andreæ emplastrũ ab Asclepiade scriptũ, omnem excrescentiam reprimens, atq; arcens inflãmationem. Argenti spumæ lib. iij. squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasæ, sing. unc. vj. aceti heminam: olei veteris lib. viij. Misce.

Andreæ emplastrum ... ciens ad ... crescent... cera.

¶ *Asteris medicamen ad idem.*

Lithargyri lib. j. olei veteris lib. ij. s. æruginis, chalcitidis, squamæ rubræ, sing. unc. j. aceti heminam. Conficito.

Asteris ... camen.

¶ *Isis emplastrum rufum, ad fluida, diuturna & maligna ulcera.*

Argenti spumæ drach. c. minij sinopici drach. viij. diphrygis, ceræ, chalcitis combustæ, sing. unc. j. chalcitidos crudæ drach. ij. olei heminas ij. Conficito ut decet.

Isis emp... strum.

¶ *Aliud Scribonij Largi, ad eadẽ accõmodatũ.*

Ceræ drach. c. lithargyri drach. L. olei myrtei heminam j. misyos cõbusti, chalcitidis ustæ, aluminis scissi usti, cerussæ resinę, therebinthinæ, sing. drach. xij. Conficito.

¶ Aliud ex chamęleonte ab Asclepiade scriptũ ad fluentia & ægrè curabilia ulcera. Lithargyri lib. j olei veteris lib. ij. chamæleõtis radicis trientem: aristolochię tantundẽ: chalbani unc. ij. gallæ unc. ij. thuris tandem. Conficito.

¶ *Aliud ab Asclepiade scriptum ad ulcera quæ vix curationem recipiunt.*

Squamę ęris, ęruginis rasę, sing. unc. j. ceræ selibram, resinæ laricis unc. s. Conficito.

¶ Decleõtis cephalicõ ab Asclepiade scriptũ, à quo educũtur ossa corrupta. Aeris squamæ, mannæ thuris, resinæ siccæ, sing. drach. c. aceti heminas xij. Terito squamã ex aceto, & quũ lævis facta fuerit, thuris in pollinẽ redactũ adjicito, resinamq;: atq; pastillos fingito: quorũ assiccatorũ in umbra miscens partẽ unã cũ cerati ex rosaceo cõfecti pari portione, ipsa utitor. Aliud Hygieni scriptum ab Hera, utile ulceribus ægrè ad cicatricem venientibus, necnõ paronychiis. Lithargyri chrysitidis, ceræ, sing. minam j. chamæleontis nigri radicis drach. xxxvj. æruginis rasæ drac. xviij. chrysocollæ drac. xl. olei heminas iij. Cõficito ut decet. Aliud egregium. Ceræ, picis, bituminis, sing. lib. j mannæ, æruginis, gallæ, spinæ Aegyptiæ, iridis Illyricæ, aristolochiæ rotundæ, chalcanthi, singulorũ unc. iiij. aristolochiæ lõgę, ęris cõbusti, utriusq; un. ij Conficito. Aliud. Bituminis, aluminis liquidi, sing. lib. j. picis, resinæ pityinæ, ceræ, sing. lib. ij. mâli terræ rotũdi, gallę, spinę Aegyptiæ, sing. unc. viij. malicorij æris usti, mãnæ, mali terræ lõgi, sing. unc. iiij. olei ricinini, aut veteris, lib. ij. Cõficito ꝓ dignitate. Aliud quo utor in molli carne pręditis. Cerę lib. rosacei tãtundẽ, cerussæ unc. viij. salis ammoniaci unc. iiij. squamæ Cypriæ. un. ij. thuris calcis vivæ, aluminis, æruginis, malicorij, sing. unc. j. Conficito diligenter.

Cepha... ossa cor... educen...

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. V.

Polychr... pharma... ex contr... constare. Qualita... prima ... cunda q... dicantu...

POlychresta medicamẽta, sive ad multos usus utilia (de quibus agere in pręsenti commẽtario est animus) ex contrariis pharmacis cõstant, etiã juxta qualitates secũdas, nõ tantùm primas. Etenim primas appello, caliditatẽ, frigi-

frigiditatem, humiditatē, & siccitatem: tum ex harum conjugatione compositas: secundas autem, quæ has ipsas primas sequuntur.

Ex ijs est emplastrum descriptum ab Hera, boni coloris, epuloticum, glutinans, implens, valensq; ad Chironia ulcera: cujus temperies est talis. Ceræ lib. ij. phryctæ lib. iij. æruginis rasæ unc. vj. mannæ unc. iij. olei heminas v. aceti sextarium. Conficito.

Panacia Heræ, ad omnem malignitatem ulcerū mirè cōducens. Rumpit atq; dissolvit quicquid corruptū est: omnem sanguinis eruptionē supprimit: hæmorrhoidas ipsas consumit & tabefacit: omniq; ulceri imposita, quamvis agresti, mitius ipsum statim reddit. Chamæpityos, chamæleontis, symphyti, marrubii, singulorū drachmas iiij. polii, centaurii tenuis, singulorū drachmas vj helenii, Aristolochiæ, singulorū drac. iiij. thuris drach. xij. s. myrrhę drach. iij. aloes drach. vj. chalbani drach. vj. obolum unum. olei drach. clxxx. mellis drach. xxx. propolis drac. xij. s. aluminis scissi, terebinthinæ, chalcitidis, sing. drac. vj. obo. s. bituminis, terræ ampelitidis, lithargyri, drach. L. gallæ & pulveris iridis sing. drach. iij. Conficito diligēter. Porrò marrubio vel solo uti etiam queas in ijs qui carnem abundè humidā & sordidam circa ulcus habent. Helenion verò haud item cōvenit solum inspersum: sicuti nec aliud quod vis acre. Nosti siquidem acria irritare, mordere, calfacere, & fluorem cōcitare ad affectas particulas: amara verò exiccare citra morsum atq; calorē: eoq; exulceratis cōducere. Jam verò thus cōcoquit, & pus movet intemperatis naturis: nam in corporibus humidioribus carnem producit. Nullum autem eorum quæ cōcoquunt, ac pus movent, valenter digerens est: sicuti neq; acre. Siquidē ejusmodi mediocriter excalfaciunt: emolliuntq; magis, q̄ exiccēt. Oleum lenit, ac valida pharmaca obtundit. Terra ampelitis tum siccat, tum digerit. Chalbanū emollit, concoquit, lenit, atq; dolorem sedat: quas vires thus, licet imbecilliores, sortitur. Terebinthina detergit, discutit, & quodāmodo cōcoquit. Bitumen cū calore non admodū vehementi, etiā siccat. Propolis attrahit. Mel siccat, & digerit, putrescentibusq; est maximè congruens, ex ijs existens quæ minimè computrescunt: quare cōposita hujusmodi à putredine servat, præterquàm extremè ad putrescendū prompta, quæ humida sunt & calida. Myrrha & aloe citra rosionē siccant. Cæterùm aloe astringit: myrrha tenuiorū est partium, magisq; siccat.

Isis Epigoni ab Hera traditum, valens contra omnia vulnera, puncturas nervorum, hominūq; atq; canū morsus. Venenū à bestiis illapsum extrahit: curat fracturas artuū cum vulnere, fistulasq; & omnes abscessus sanat: atq; omnē fluxionem sistit. Ceræ drach. c. terebinthinæ drach. cc. squamę rubri æris, ęruginis rasæ, aristolochiæ rotundæ, thuris, salis ammoniaci, guttę ammoniacæ, sing. drac. viij. aluminis usti drac. vj. æris usti drach. viij. myrrhæ drach. xij. chalbani tantundem: olei veteris heminā: aceti acris heminas ij. Cōficito. Etenim hoc medicamine Epigonus cōclusus in carcere, curavit quendam ex valde potentibus, unde confestim demissus est. Ego verò prædictis etiam radicem dracunculi adjicio, quę vel per se, in orbiculos secta, assiccataq; & redacta in pollinem, si inspergatur, malignis ulceribus auxiliatur.

¶ *Emplastrū ex Dictamno ad eadem faciens.*

Olei veteris heminas ij. lithargyri drac. c. æruginis rasæ drac. viij. squamæ drach. vj. colophonię liquidæ drach. L. mannæ drach. xij. ammoniaci thymiamatis drach. xxvj. æris combusti drach. viij. diphrygis drac. vj. gentianę tantundē: aloës drac. viij. chalbani drach. xij. propolis drac. viij. ceræ drach. xxv. aristolochiæ drach. x. dictamni Cretici tantundem. Conficito accuratissimè.

¶ Emplastrū ęx utraq; aristolochia, cephalicū enæmum, callosis ulceribus congruens, atq; articulos solutos confirmans. Picis, ceræ, bituminis, terebinthinæ, sing. lib. j mānæ, æruginis rasę, cerussæ, sing. selibrā: chalcanthi, aristolochię lōgæ, iridis Illyricæ, sing. un. iiij. malicorij, gallę im maturæ, ęris combusti, sing. unc. ij. spinæ unc. iiij. aristolochiæ rot. drac. iiij. aceti heminam. Ricini, vel olei cōmunis tantundem. Cōficito. Porrò manna exiguā astringendi vim possidet. Vocāt enim sic quod à thure excutitur, nonnihil etiā illius corticis obtinens.

¶ *Emplastrum Azanitæ, malignis ulceribus, necnon ambustis conveniens.*

Picis aridę unciā: cerę, adipis suilli, sevi taurini, œsypi, sing. un. iij. resinæ piceæ unc. v. Conficito.

¶ *Emplastrū Haliei ex sinopide, nihil minus quàm priora utile.*

Ceræ, lithargyri, utriusq; minam: mannæ, terebinthinæ, chalbani, sinopidis, sing. drac. viij. olei veteris heminas duas. Conficito.

¶ Emplastrū Machęrionis à Critone descriptū, phlegmonē arcens, mireq; cōducens ulceribus. Aristolochiæ rot. chalbani, opopanacis, æruginis, iridis Illyricę, ammoniaci thymiamatis, myrrhę, sing. un. j. terebinthinæ un. vij. s. cerę un. lx. s. olei omphacini unc. vij. s. Conficito.

¶ *Emplastrum ex salicibus à Critone in multos usus descriptum.*

Misyos, chalcitidos, æruginis, cerussę, galæ, aluminis scissi & rotundi, cretæ sutoriæ, sing. un. vj. cerę resinæ pityinę, picis, bituminis, salicis foliorū, sing. un. ij. olei heminas ij. un. iiij. chalcāti un. vj. malicorij tātūdē: aceti sextarios sex. Cōficito.

¶ Emplastrū venatorū, ad quadrupedum ictus, morsusq;, & ad reliqua venenata. Argēti spumæ minā: olei veteris, squamæ æris rubrę, cerę, resinę phryctę, sing. lib. ammoniaci thymiamatis trientē: chalbani, minij sinopici, sing. un. ij. Cōficito.

¶ *Viride Alcimionis, cōveniens fistulis, educens ossa, & strumas discutiens.*

Chalbani drac. xvj. æris usti drach. viij. squamæ drac. xxiiij. cerę drach. L. sevi caprilli, vel vitulini, drac. xxx. thuris, resinæ siccæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, nitri, aristolochiæ, sing. drac. xxv. bryonię drach. xij. orcheos drac. xij. iridis aridę drach. iiij. aloës Indicæ drach. xij. scissilis drac. viij. fellis taurini tantundem: aceti, olei, utriusq; heminam. Conficito.

¶ *Viride ad herpetas, & ad Chironia ulcera ab Andromacho scriptum.*

Hordei combusti drac. x. ęruginis drac. xx. ceræ drac. lxxx. cyprini heminā. Cęterùm hoc medicamen

Emplastrum ex dictamno ad multa utile.

Manna quid sit.

Emplastrum Azanitæ.

Emplastrum Macharionis

Viride Alcimionis.

dicamen æruginem multã cõtinet. Porrò combustum hordeum, vel si per se inspergatur, chironia ulcera juvat.

Pastilli Aristarchi.

¶ Pastilli Aristarchi πολύχρηστοι, hoc est, ad multos usus. Nam præter alia utiles sunt in principio phthisicis, lienosis, cœliacis, & dysentericis, trib. obolis in potu datis. Myrrhæ drach. vj. croci, crocomagmatis, sing. drach. iij. citinorum, chalcanti, aluminis scissilis, aloes. sing. drac. vj. excipiantur vino Falerno, finganturq; orbiculi, & assiccati in umbra serventur.

¶ *Polyidæ Sphragis.*

Malicorij drac. vj. myrrhæ drac. viij. aluminis scissilis drac. v. thuris drach. iiij. chalcãthi drach. iij. fellis taurini drach. vj. Vino dulci excipiũtur.

¶ *Pastillus Threpti ad aures pure fluentes, carnis excrescentias, & narium ulcera.*

Malicorii drach. x. gallæ omphacitidis drach. viij. Aristolochiæ tantundẽ, aloes drach. iiij. myrrhæ drach. viij. fissi drach. ij. thuris drach. iiij. passo excipiuntur.

¶ *Pastillus* διὰ τῶν χυλῶν *ad nomas & scabiosos affectus.*

Pastillus dia chylon.

Licii Indici, aloes Indicæ, myrrhæ æris, aluminis scissi, citinorum, thuris, sing. drach. iiij. succi myrti heminæ dimidium. Conficito.

¶ *Pastillus niger, quo utor.*

Malicorii drach. x. aristolochiæ, gallæ, singul. drac. viij aluminis fissi, aloes, sing. drac. iiij. myrrhæ, chalcanthi. sing. drac. thuris drac. iiij. Vino excipiũtur, & quũ res exigit, vino dulci diluũtur.

¶ *Ad erysipelata.*

Acaciæ drach. viij. misyos drac. iiij. opij. drac. ij. thuris drach. iiij. cũ aceto excipiũtur. Faciunt etiam ad herpetas.

¶ *Ad herpetas, Tyberij Cesaris.*

Diphrygis, meconii, aluminis fissi, acaciæ, sing. unc. iij aceto vel aqua diluens utitor.

¶ *Aridum putrefaciens absq; morsu, ex descriptione Andromachi.*

Putrefaciẽs absq; morsu.

Sandarachæ, arsenici, sing. drach. ij. calcis vivę drach. iiij. tritis utitor.

¶ *Pastillus sanguinem comprimens.*

Chalcitidis, misyos, mannę, sing. drach. iiij. tritis utitor. Ad ani vitia, alumine liquido nucis magnitudine cum mellis cyathis duobus cocto utitor.

¶ Aridum cephalicum ab Asclepiade scriptum, quod tollit squamas, ossa corrupta educit, & cava implet. Iridis Illyricæ, panacis, sing. drac. iiij. Aristolochiæ drach. ij. mannæ tantundem: contusis cribratisq; utitor.

¶ *Aridum Asclepiadis, cicatricem inducens.*

Calcis vivæ drach. vj. mannæ thuris, squamę, sing. drach. iiij. redactis in pollinem utitor.

¶ *Crustas inducens, Asclepiadis.*

Chalcitidis crudæ, cadmiæ, sing. drach. iiij. jejunus ex saliva excipito.

¶ *Medicamen Diatessaron.*

Medicamen diatessaron.

Chalcitidis tostę, misyos tosti, diphrygis, chalcanthi, sing. drach. iiij.

¶ *Ad nomas Asclepiadis pharmacum.*

Sulfuris vivi, auripigmẽti, squamę, sing. drac. j. æris combusti quantũ color exigit. Arido & ex melle utitor. Etenim putrida ulcera, quũ ambiẽtes partes depascunt, nomas propriè appellant. Qui affectus vehementissimis medicamẽtis indigent, ut sæpe in eis etiam cauteriis utamur.

Nomas ... sistit, ... medicamentum ... ex charta combusta compositum.

¶ Apellis medicamẽtũ διὰ χάρτου, quod nomas nõ solùm sistit, sed incipientes prohibet. Chartæ combustæ, plumbi usti, æris usti & loti, arsenici, squamæ stomomatis, singulorum æquas portiones, sulfuris vivi dimidium: tritis utitor, vel cum melle, vel rhodino.

¶ *Ad carbunculos.*

Nitri rubei, arsenici, sandarachæ, chalcitidis, atramẽti sutorij, diphrygis, singulorũ parem mẽsuram aceto lævigas, exiccansq; postea eis tritis utitor. Etenim carbunculus ulcus est crustam citò cum valida phlegmone circunstantiũ particularum excitans: adeò ut febres vehemẽtes, & extrema particula inferat. Quare ipsi crustæ validum medicamẽtum imponere expedit, & ex iis quæ ad nomas conducunt.

Carbunculus quid, ... libus medicamentis.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum genera, lib. VI.

In præsenti cõmentario ad ea πολύχρηστα, hoc est, multi usus medicamẽta, me cõvertere est animus, quæ tum ad alia multa singulatim faciunt, tum & putrescentes particulas aliter quidem affectas quàm illa ulcera, quæ difficulter curabilia appellantur. In putrescentibus siquidem ipsa putredo vagat^r, ob idq; tales dispositiones cõplures Medicorũ νομὰς, hoc est, depastiones appellant. In illis aũt, affectus secundũ unum locũ est circũscriptus, absq; ulla putredine: ita ut phagedænę vocatę, exedant quidem partes vicinas, non tamen putrefaciãt ipsas, nec febres inferãt, quæ cõsequi ad depascentes affectus cum putrilagine, consueverunt. Hæc igitur quæ nunc scribentur omnia, mordacia sunt, si quis ipsis solis nõ cerato tẽperatis utatur. At quæ cerato miscẽtur, purgare quidẽ ulcus sordidum, & carne replere possunt, atq; etiam duritiẽ quandã & tensionẽ discutere: nõ tamẽ difficilia curare. Quocirca tum plurimũ cerati miscemus medicamentis acribus, quũ ulcus purum & siccũ est: corpus autem curandũ, & molle, & ad sentiendũ promptum: paucissimum verò, si ulcus quidẽ ipsum sordibus, humiditateq; redundet plurima, ægri autem corpus sit durum, & parum sensile.

Nomæ. Phagedænæ.

Cerati plurimum quando acribus medicamentis miscetur, & quando contra paucissimum.

¶ *Anicetos Critonis, quasi dicas insuperabile pharmacum.*

Anicetos Critonis.

Extrahit, rumpit, purgat, glutinat, pus educit, duritias discutit, lassitudines lenit, fracturis cũ vulneribus auxiliatur, curat hominũ atq; ferarũ morsus, ad innumeraq; alia cõducit. Squamæ æris drach. lviij. pyrethri, staphisagriæ, cocci gnidij, sinapi seminis, cachryos, columbini stercoris, aristolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ seminis, cumini, singulorũ drach. xvj. nitri, salis ammoniaci, singul. drach. xxxij. baccarũ lauri, mannæ, iridis, singul. drach. cxx. aceti acris sextarios sedecim decocti caricarũ cyathos iiij. & semis. Tusa cribrataq; omnia simul cum aceto sub æstu caniculę lævigantur. Ubi siccũ & viride evaserit, ficuũ decoctio adjicitur, & simul emollita tolluntur, & in olla æris rubri asservãtur. Uteris autem

autē unā ipsius medicamēti parte aceto diluta, usq; ad consistentiā sordium, permista sex resinæ portionibus, cui nōnihil ceræ sit temperatū. Scribitur etiā impetigini agresti cōgruere. Sic enim vocant, quę à medicamentis imbecilliter siccantibus nihil juvatur: irritatur autē à validis. Porrò caricarū decoctum lenissimū est, & maximè concoquit, simulq; digerit. Acetū verò efficaciā aliorum medicaminū juvat. In quo quidem quæ macerantur sub sole æstivo, tenuē substantiam acquirunt, eoq; altius virtus ipsorum penetrat.

mpetigo grestis. *Caricarum ecoctum.* *ceti facul- s.*

¶ Emplastrū Serapionis, cōtra omnia vulnera punctus & parotidas maximè valens. Educit etiā pus, glutinat, seniliaq; & chironia persanat. Olei veteris heminas iij. argēti spumę drach. cc. ammoniaci thymiamatis drach. clxviij. resinæ colophoniæ, pityinæ, singul. drach. lxviij. ceræ drach. clxviij. chalbani drac. xx. æruginis tantūdem, myrrhæ drac. viij. Conficito.

erapionis nplastrum.

¶ *Humidum Andromachi ad nomas.*

umidū me camen An omachi.

Cerę, resinę terebinthinæ, utriusq; drach. viij. adipis taurini curati, drach. iiij. chalcitidis drac. ij. squamæ æris drach. iij. mannæ thuris drac. ij. gallæ immaturæ drach. iiij. olei myrtei heminas v. Arida aceto & melle excipiūtur, dein liquida supfunduntur. Porrò quòd auxiliorū quædam à ratione sola inveniantur, quædā ab experientia, * quæ ad id ratione nō indiget, nōnulla utriusq; opem desiderent, persæpe jam vobis est demonstratū: sicuti & quod ratione & experientia comperta, coniecturali via ad eorum quæ ingruntur inventionē perveniunt: quæ verò per rationem sperata sunt, confirmentur experientia. Cùm igitur omnia artium opera frequenti exercitio absolvantur, non satis profectò est generalia duntaxat ipsorū addiscere, sed etiam in particularibus subinde exerceri oportet. Nam actionū usus exercitatioq;, ad perfectorū possessionē est via.

rtium ope frequenti exercitio ab uuntur.

¶ *Aegyptia Andromachi.*

egyptia ndroma-

Argenti spumæ drac. xliiij. ricini heminas vj. ceræ drac. cxliiij. ammoniaci thymiamatis drac. lxxij. terebinthinæ drach. xxxvj. lanæ ustę drach. xviij. squamæ stomomatis, squamæ æris, aristolochiæ, thuris, singul. drach. viij. myrrhæ drac. iiij. opoponacis drach. ij. marinæ aquæ, ad conspergendam ceram, drach. L. Conficito. Etenim argenti spuma, quum medii temperamenti sit, quod pertinet ad calorē & frigus, paululùm ad siccitatem inclinat. At cera, materię locum obtinet, non virtutis efficaciam adiuvat: tametsi vis quædam ei perexigua emolliendi insit. Jam terebinthina, q̄ cera, magis mollit, calfacit, & digerit. Porrò ammoniacū inter emollientia principatum obtinet: in digerentibus mediū est. Quare compositum ex oleo ricinino & gutta ammoniaca medicamentū, abundè potest digerere, emollire, & nimirū etiā siccare. Jam lana cōbusta, aristolochiaq; plurimū digerūt, exiccantq;, thus autē digerit cōcoquitq;. Myrrha etiam nō ignaviter calfacit & exiccat: sed utrunque opopanax præstat multò absolutius. Cæterū squama æris, stomomatisq;, pręterq̄ quòd validè siccant, vim etiam astringendi sortiuntur. Consentaneū aūt est, Andromachum pro hemina uncias novem mensurales accipere, ita ut sex heminæ uncias quinquaginta quatuor mensurales absolvant: quod idem est ac si dicas, mensuræ Romanæ lib. iiij. s. Ego verò olei Romanā libram, quam per dissecta cornua metiunt, ponderavi quandoq; discere cupiens quantū gravitatis pondus, contineret, inveniq; duodecim mensurales, decem unciis ponderis æquales existere. Præscriptum igitur medicamen, cruentis vulneribus, ulceribusq; aliis nō paucis bonum medicamentū redditur: sicuti & ad abscessus, & omnia quæ discuti postulant. Nec ignoratis medicamenta quæ simul cum digerentibus etiam astringentia recipiunt, longè tutiora esse: quæ verò absq; adstringentibus digerūt, efficaciora quidē, non tamē perinde tuta. Sæpe siquidē fluxiones attrahunt, dum corpus quod curatur, plethoricū est, aut pravis succis redundat. Adeò itaq; digerit generosè prædictum pharmacum, ut etiā pus, si non admodum copiosum sit collectum, discutiat, absq; incisione cutis: emollireq; callosa, & quomodocūq; indurata possit. Congruit etiam nudatis nervis, & si in parte quapiam absecti fuerint. Etenim præcisi nervi, tametsi periculo ꝙ consortii lege oboriri solet, careant, tamen eas partes, in quas inseruntur, sensu destituūt: taleq; medicamē desiderant: nam quæ humectāt, facilè eos putrefaciūt.

ammonia- n inter e- llientia ncipatum net. *mina.*

Libram mensuralem olei, continere unc. x. ponderales, Gal expertus est.

Digerentia quibus adstringentia sunt mista, esse longè tutiora sed minus efficatia illis quæ tantùm digerunt.

Humectantia, præciosos nervos facilè putrefaciunt

¶ *Medicamen fuscum Andromachi, Athene dictum, ad difficilia ulcera congruens.*

Athene Andromachi.

Argenti spumæ drach. c. terebinthinæ drach. xxxvj. ceræ drach. xxv. minii sinopici drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. xxxvj. chalbani drach. xij. aloës drach. viij. diphrygis tantundem, æris combusti, mastiches, sing. drach. vj. aristolochiæ drach. v. propolis tantundem, mannæ drach. vj. squamæ æris tantundem. Lapidis asii drach. iij. trifolii seminis drach. ij. symphyti radicis drach. j. & obolos iiij. olei heminas iiij. Conficito.

¶ Hellespontia Andromachi, propulsans phlegmonem, strumas, panos, & parotidas curans: necnon pus maturans, abscessusq; & rumpens & glutinans. Argenti spumæ drach. c. picis drach. L. ladani drach. xxv. æruginis rasæ drachmas viij. æris combusti tantundem, squamæ drach. ij. olei veteris drach. cc. Conficito.

Hellespontia Andromachi.

¶ *Tyria Damocratis, ulceribus ac morsibus quadrupedum congruens.*

Tyria Damocratis.

Lithargyri lib. v. ceræ lib. ij. pityinæ pinguis lib. iij. æruginis, chalbani, æris combusti, squamæ, singulorum unc. iiij. pinguis olei lib. xvj. curiosè. Conficito.

¶ *De emplastris digerentib. & attrahentib.*

Attrahentium digerētiumq; discrimen.

Attrahentia medicamēta nonnihil etiā discutiunt: & quæ discutiunt, pariter etiam attrahunt. Verùm in digerentibus medicamentis, discussoria virtus: in trahentibus, attractrix præpollet.

¶ *Salsum Andromachi, digerens, extrahens, ad multaq; utile.*

Salsum Andromachi.

Salis cōmunis lib. iiij. squamæ æris unc. iiij. magmatis lib. s. mannæ lib. j. ceræ lib. xiiij. olei Cyprini lib. xvi. quibus acetum affunditur.

¶ *Aliud Ctesiphontis, partim discutiens, partim evocans, atq; detergens.*

Aphonitri lib. mānæ thuris tantundē, lixinæ stactæ lib. Sunt qui addant etiam libram aceti.

Aliud ex baccis lauri.

Medicamen ex baccis lauri.

Resinæ, nitri rufi, ceræ recentis, baccarũ lauri, colophoniæ, sevi vitulini, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. lxx. Cyprii decimam sextam heminæ partem. Conficito.

Aliud attrahens & digerens, ad multa utile.

Digerens Alexandri.

Argenti spumæ, cerussæ, chalbani, sing. librã: salis fossilis, æruginis rasæ, sing. selibram: olei sextarios tres, atramenti sutorii unc. ij. Conficito.

Aliud digerens meliceridas, Alexandri.

Salis Hispani, argenti spumæ, cerussæ, sing. libram. Ceræ, terebinthinæ, utriusq; unc. j. chalbani, vel opopanacis unc. ij. sinapios unc. vj. olei veteris lib. iij. aceti sextarium. Confundito.

Aliud epispasticũ, discutiens strumas, parotidas, atq; omnes abscessus, conferensq; ad articulorum vitia. Salis fossilis lib. strigmenti purissimi lib. iiij. Chalbani drach. L. Conficito.

Aliud, quo usus est ad eadem Andromachus.

Cerussæ, salis fossilis, sing. drac. lxxx. chalcanthi drac. xij. olei veteris heminas iij. aceti heminas iiij. Aliud Asclepiadis ad eadem, quod valenter etiam mammarum abscessus digerit. Ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris, singulorum libram, aquæ heminam. Nitrum in aqua solutum igni admoveto, vaseq; cooperto, coquito, movens ex intervallis. Cùm autẽ strepere adeò desierit, liquida infundito, movens assiduè, donec non coinquinent. Postea in mortarium transfusa, rursus tundito: inde excipiens, utitor.

Digerens Asclepiadis.

Aliud ad eadem.

Ceræ, terebinthinæ, sing. drach. c. nitri spumæ, olei veteris, mannæ thuris, sing. libram: lapidis asii floris selibram: chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. aquæ lixiniæ quod sit satis. Conficito.

GALENI PERGAMENI DE compositione medicamentorum secundum genera, Lib. VII.

Malagmata quæ dicãtur.

Malagmata sive emollientia vocant Medici, quę partes præter naturam induratas emolliũt, calido omnia tẽperamento prædita: non tamen exiccãtia, quemadmodum nec manifestò humectantia. Nã cũm exactè emollientia medium quendã ordinem inter humectantia siccantiaq; sortiantur, indurescentium substantia veluti fusionẽ quandã moliuntur. Ubi verò fusa durities fuerit, digerentiũ medicamentorum usus succedit. Porrò leoninus adeps valentissimè tum calfacit, tum digerit. Proximum locum habet pardi adeps, ut qui modicè emolliat. Vim minorem in calfaciendo ac digerendo habet anserinus: habet tamen aliquatenus majorẽ in molliendo. Pari spacio ab hoc recedit gallinaceus. Suillus adeps, mollissim⁹, humidissimus, atq; aliorũ imbecillimus est: quare teneris corporibus convenit. Caprarũ & boúm adeps quãtò suillo est validior, tantò magis corporibus & natura durioribus, & inter duriora scirrhosioribus congruit. Taurinus hircinusque adeps validioribus tum corporibus, tum affectibus auxiliatur. Est autem commune tum phlegmone, tum scirrho particulis laborãtibus, reniti prementibus digitis: distinguunt tamen affectus ij sensu doloris & indulgentia. Igitur magna phlegmone cataplasmatis & humidis quibusdã medicamentis sanatur: parva, cui scirrhosa durities permista fuerit, tum cataplasmatis, tũ medicamentis cerati modo cõfectis: liquidisq; emplastris atq; emollientibus.

Digerentibus quando utendum. Adipis differentia.

Phlegmone quibus medicamentis indigeat.

Medicamen Parygron Heræ, quod medetur particulis exigua phlegmone afflictis, non multò post cõfectionem tempore. Si verò duritiem absq; dolore pars affecta contraxerit, aut si phlegmonode affectu sit libera, paulò etiam recenti vetustius utile fuerit. Eius itaque compositio est talis: Adipis suilli recentis curati unc. xliiij. ceræ unc. xxiiij. cerussæ unc. vj. argenti spumæ tantundem. Conficito. At duritiem in scirrhum abeuntem, valentiora præsidia persanant: cuiusmodi sunt, tum medullarum genus, tum bdellium utrunq;, Arabicum nempe, & Scythicum: necnõ styraces, ex quibus eligendus est pallidus: nam niger deterior est. Jam ammoniacũ thymiama, inter ea quæ emolliunt durities annumeratur, præcipuè quod pingue est & recens. Medullarũ optima est vitulina. Ex resinis aptissima est, Chia vocata, & larix. Post has pinea. Inde abietina. Strobilina verò vehemẽter est acris. Pityina, quã propriè physema vocant, pinguitudinis expers, exiccat admodum. Has igitur fugere, Chia verò & abietina uti oportet, non ipsis per se, sed cum cera, & aliquo aliorum, q̃ cõducere affectui videantur. Brutia pix & ipsa eãdem obtinet vim, nõnihil pinguis & tenax. Pix alia nõ est miscẽda, sicuti nec bitumẽ, utpote iusto sicciora. Exiccantia quippe, mollientibus sunt cõtraria. Quoniã verò & piceã, & phrycten resinã, & colophoniã appellare cõsueverũt, sciendũ est et aliã colophoniam quandam haberi, Chiæ mastichæ similem, quæ nonnihil molliens sortitur, quemadmodũ ipsa mastiche & thus. Ad hęc Aegyptia mastiche nõnihil emollit. Thus etiam quandam molliendi vim obtinet: verùm hoc quidem coctum ex usu est, veluti & fœnigræci semen: hoc etenim probè coctum emollit, ac magis adhuc, si adipi temperetur. Quæ citra coctionẽ liquari, diluiq;, ob consistentiæ siccitatẽ, nõ possunt, oleoso aliquo indigent, cuiusmodi sunt, tum oleũ ipsum, cui nihil astringẽs inest: tum balneorũ strigmenta, & quod vocatur Susinũ, & hoc multò magis Comagenũ. Huius generis est butyrũ, altheæq; & fœnigræci decoctũ. Porrò inter ea quæ sic emolliũt, & ea quę validissimè (cuiusmodi existũt styrax, & bdelliũ) ammoniacũ thymiama idem potest quod propolis. Cæterùm Scythicũ bdellium Arabico est multò ad emolliendũ pręstantius. Chalbanum & opopanax, præterq̃ quòd digerũt, etiã aliquid molliens sortiuntur. Opopanax tamen digerendo, chalbanũ molliendo, conquendoq; præcellit. Ex his igitur quæ produximus, valida validis, imbecilla imbecillis sunt adhibenda affectibus. At ubi post primã pharmaci impositionẽ, denuò ipsum applicas, oleo pingui partẽ affectam fovere convenit. Ex iis autẽ quæ ἐχέκολλα (quòd tenacius hæreant) vocantur, nullum auferendũ est prius, q̃ sua sponte abscedant: *sed ut adhæreant semper sinenda sunt, etiamsi ægrotans lavetur. Vitanda autem omnino sunt medi-

Parygron Heræ.

Styracis differentia.

Medullarũ optima est vitulina. Resinarum differentia.

Colophonia duplex.

Mastiche. Thus.

Fœnigræci semen.

Bdellium. Ammoniacum thymiama. Chalbanum. Opopanax.

Tenacia medicamenta non esse avellenda prius quàm sua sponte excidant.

medicamentosarū aquarum lavacra: præsertim quæ chalcanthum, alumen, & sulfur referunt. Cum igitur malacticorum sint varij gradus, & differētiæ, certè malacticis primi ordinis ad exiguas durities, atq; in mollibus utemur corporibus: ut secundi, ad fortiores tum affectus, tum corporum habitus: ac similiter tum tertij, tum quarti, nimirum pro illorum ratione.

¶ *Malactica primi ordinis.*

Malactica primi ordinis.

Butyrum, vel resina colophonia, & cera candida non vetusta, singula pondere æqualia, invicem liquata, primi ordinis malactica sunt. Liquidum similiter medicamen, quod Parygron vocant, primi ordinis est. Emollientiū imbecillimū est cera cum butyro soluta, aut ex susino, aut comageno. At his imbecillius cerelæon dictum. Jam ex ovis cerata facta, exiguam quandam relaxandi vim possidet. Valentiora his, verùm imbecilla adhuc & ipsa, cerata ex œsypo, resina, & cera pari pondere liquefactis.

¶ *Malactica secundi ordinis.*

Malactica secundi ordinis.

Emplastrū quod ad Mnasæū refertur, rectissimè secundo malacticorum ordini ascripseris: nimirum constans ex oleo veteri, argenti spuma, & suillo adipe. Cæterùm si omnia illa fuerint recentia, imbecillimū pharmacum fiet. Validius autem, oleo quidem existente veteri: adipe autem recente. At validius adhuc, ex vetustis ambobus constiterit. Quocirca secundum vetustatem quidem olei & adipis, pondus autē singulorum quæ induntur, varias differētias ipsum medicamentum suscipiet. Copiosa siquidem argenti spuma injecta, medicamen potestate mollius evadet: pauciore, validius: ac magis emolliet, si plus adipis immittam⁹: digeret forti⁹, si augeamus oleū.

¶ *Amythaonis malagma ab Asclepiade scriptum.*

Amythaonis malagma.

Ammoniaci thymiamatis unc. xxxvj. ceræ tātundem: terebinthinæ unc. viij. bdellij tantundem: chalbani, thuris, myrrhæ, sing. unc. iiij. Cyprini heminas iiij. Conficito. Discutit omnē duritiem. Valet contra præcordiorū tensiones, impeditósque articulorum motus.

¶ *Malagma Dioscoridis, ad eadem.*

Malagma Dioscoridis.

Ceræ minā unam: resinæ phryctæ, chalbani, iridis Illyricæ, sing. minæ dimidium: irini fæculę quod satis est. Vini quantū volueris. Conficito.

¶ *Malagma Lucij omnem duritiē digerens, articulosq; impeditos relaxans.*

Malagma Lucij.

Bdellij, sevi vitulini, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. drach. xvj. opopanacis, chalbani, cachryos, styracis, thuris, sing. drach. viij. piperis grana clx. irinæ fæculæ quod sit satis: ceræ, resinæ terebinthinę, sing. selibram. Vini quod satis esse videatur. Conficito. Est enim extremi emollientium ordinis, ut quo nullum durescentia magis emollire comperias.

Malagma Neapolitæ.

¶ Malagma Neapolitę ab Asclepiade scriptū, cōtra omnes durities: quod etiam pleuriticis auxiliatur. Vini pissitæ sextarios sex: ceræ lib. vj. ammoniaci thymiamatis, phryctæ, utriusq; unc. iij. terebinthinæ, thuris, myrrhæ, aloës, aphronitri, lapidis Asij floris, gentianæ radicis succi, sing. unc. vj. sagapeni, sulfuris vivi, propolis, sing. unc. iiij. panacis rad. sampsychi, piperis albi, sing. unc. iij. Conficito, & utitor.

¶ *Malagma Andromachi.*

Malagma Andromachi.

Picis lib. iij. ceræ lib. ij. resinæ libram: chalbani unc. ij. ammoniaci thymiamatis tantundem: mannæ unc. iiij. aceti sextarios iij.

¶ *Malagma Andromachi ex meliloto.*

Emplastrum ex meliloto.

Nardi Gallicæ drach. x. cyperi, cardamomi, ireos Illyricæ, myrrhæ, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drach. xxv. ammoniaci thymiamatis drach. viij. terebinthinæ drach. l. ceræ recentis drach. c. cyprini heminæ dimidiū: aceti quod sit satis. Conficito.

¶ *Malagma ex baccis lauri, Andromachi.*

Malagma ex baccis lauri.

Ceræ, picis brutiæ, baccarū lauri, nitri, resinæ phryctæ, sing. drach. lxxv. chalbani, ammoniaci thymiamatis, cachryos, ameos, sing. drac. xij. piperis albi drach. xvj. cyprini hem. vj. Conficito.

¶ *Ad ischiadicos generosum.*

Ischiadicis cataplasma.

Rutæ agrestis seminis, silphii, baccarū lauri, aphronitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ameos, sing. drach. iiij. Rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci thym. ceræ, sevi, sing. minæ partem octavā: chalbani drach. vj. opopanacis drach. iiij. sulfuris vivi tantundem. Conficito.

¶ *Ad lienosos.*

Lienosis optimum cataplasma.

Ceræ minam: ammoniaci thymiamatis minę dimidiū: aluminis liquidi drach. l. stringenti heminam. Capparis rad. calaminthæ rad. myrobalani fæcis, quod magma vocant, sing. drach. l. aceto aridis, oleo adjecto liquidis, utitor.

¶ *Malagma ad hepaticos.*

Hepaticis cōveniens malagma.

Ammoniaci thymiamatis, bdelli, sing. drach. cxliiij. croci, myrrhæ, sing. drach. xij. ceræ drac cxliiij. aceti quartam partem heminæ: cyprini heminam. Conficito.

¶ *Malagma ad rhevmatismum stomachi & intestinorum.*

Rhevmatismis ventriculi & intestinorum, malagma.

Oenanthæ unciam: omphacii unc. iiij. phœnicobalani carnis unc. ij. acaciæ, rosarū, aloes, singul. unciam: gallæ, aluminis, picis, sing. unc. iiij. ceræ unc. iij. Vinum aridis affunditur.

¶ *Ad hydropicos & flatuosos.*

Hydropicis conveniens malagma.

Picis liquidæ, ceræ, utriusq; librā: nitri, sulfuris vivi, aluminis fissi, sing. unc. vj. Permisceto.

¶ *Malagma Antipatri ad colicos.*

Colicis malagma Antipatri.

Silphii drach. ij. elelisphaci, casiæ, melanthii, staphidis agriæ, chalbani, struthii, sulfuris vivi, sing. drach. iiij. panacis, propolis, pyrethri, ammoniaci thymiamatis, nitri, sing. drach. vj. Asii floris drach. xxv. ceræ drach. cl. resinæ tantundem: olei heminam. Conficito.

¶ *Anodynon Nicostrati ad podagram.*

Anodynon ad podragrā.

Ceræ libram: ammoniaci thymiamatis unc. iij. opopanacis unc. iiij. s. meconii unc. iij. cyprinum ad contusionem eorum adhibetur.

¶ *Aureum malagma ad arthriticos.*

Arthriticis aureum malagma.

Resinæ strobilinæ lib. ij. chalbani drach. xij. axungiæ porcinæ tantundem: ceræ drach. xxiiij. baccarum lauri drach. xij. Incoquito ut decet.

¶ *Aliud ad laterum dolores.*

Pleuritidi conveniens malagma.

Cyperi, cardamomi, mannæ, ammoniaci thymiamatis, terebinthinæ, ceræ, irini, sing. libram. Misceto. Porrò phlegmones, scirrhiq;, eadē quodammodo generatio & curatio est. Nascitur enim ex confluxu humorum uterq; affectus: curatur iisdem vacuatis: quanquā evacuationis mo-

Inflammationis curatio. dus utrobique idem non est. Quippe inflãmatis quidẽ particulis tum repulsoria medicamentorum qualitas, morbi initio, tum discussoria, semper ex usu est. *Scirrhi curatio.* Schirrhis autẽ sola discussoria, sine repellente. Itaq; summè indurata scirrho, prorsus insanabilia sunt. *Scirrhi incurabiles, ab iis qui possũt curationem suscipere, quomodo discernantur.* Dignosces autem ipsa hinc, quod nullus sensus partibus affectis supersit. At in quibus sensus quidẽ est, sed obscurus, hæc curantur pharmacis digerentibus incrassatum humorẽ: non tamen validè, ac universim hoc agẽtibus: quod epispastica solent. *Phlegmonæ quando in scirrhum degenerent.* Quocirca minimè sanè oportet mirari, si partes inflammatę scirrhum interdum contrahant, dum videlicet humor quidẽ influens est simul crassus & viscidus: curatio autẽ medicamentis valdè exiccantibus administratur. Nam quemadmodũ in externis rebus, permulta corpora quæ ignẽ contingunt, ab ipso torrentur, atq; rursus ab aqua emolliuntur: ita in particulis inflãmatis, ex humore ipso, à calfacientibus & exiccantibus acerrimè desiccato, relinquitur quippiã crassum & viscidum, nimirum omni tenui discusso. *Pori quomodo generentur.* Atq; hac sanè ratione in morbis articularibus pori gignuntur: *Calculi ut gignantur in renibus.* nec secus per nephritidas calculi. At si fluxio, quæ phlegmonẽ gignit, tenui substantia sit, curatioq; ejus per siccantia & calfacientia pharmaca administretur, nihil scirrhosum relinquitur: imò *Refrigerantia quando scirrhos producant.* refrigerãtia vehementer, astringentiaq;, scirrhos procreare tunc solent. Unde multis per erysipelata vehementer refrigeratis, occallescere solent humores. *Inflammationibus quæ medicamenta convenire videantur.* Igitur optimus usus in dolentibus inflammationibus est, qui medicamentis abundè humidis simul & modicè calfacientibus administratur. Alter paulò crassioribus & siccantioribus constat. Tertius relaxantib. nominatis, quæ nõnulli inter malagmata collocant. Sunt autem inter ea, maximè emollientia quidem, quæ cõsistentiam cerati referũt, cùm ex butyro, cera, adipibus, oleoq; relaxante cõflantur. Temperatur ipsis œsypi, resinæ, & picis, modicũ: sicuti & thus & chalbanum, & nonnihil ireos Illyricæ.

¶ *De acopis, sive labores lenientibus.*

Acopa medicamina qualia nam esse debeant. Acopa medicamenta omnia, liquidæ cõsistentiæ necessariò esse debent. Inter quæ sanè oleum per se, eos labores qui summam cutem infestant, persanet: altius autem ingruentes, vehementioresq;, alicui relaxanti, & mediocriter calfacienti cõmixtũ: *Resinarum differentiæ.* ut chalbano, resinæ terebinthinæ, colophoniæq; phryctæ appellatæ. Quibus calidiores sunt abietina, & strobilina. Terebinthinã verò larix nõnihil calore superat. Cæterũ id genus omnia relaxantibus oleis miscentur, quale est Sabanum, injecta interdum & cera. Jam verò ἄκοπον unguen est, ubi dolor altius infestat, medicamen ex semine abietis, chamæmeli, anethi, & floris populi: præterea susinum, gleucinũ, & comagenum, & quæ tum ex medulla, tum adipe componuntur: *Adipis differentiæ.* suillo quidem, moderatissimè relaxãte: gallinaceo autẽ, his vehementius: & hoc adhuc magis anserino. At adeps leoninus, & pardi, validior est, ut jam vehemẽter calfaciat, eoq; discutiat insigniter. In medio horũ, bubuliq; & caprilli, consistit vulpiũ atq; hyænæ adeps. *Dura corpora valentiora medicamenta postulant, quàm quæ molli carne sunt prædita.* Meminisse autẽ oportet, dura corpora requirere valentiora pharmaca: mollia verò & humida, minimè talia medicamenta perferre posse. Nec ignoratur, quæ dicuntur myracopa medicamenta, ex acoporum cum unguentis temperatura fieri, nihilo cæteris præstantiora, nisi odoris fragrantia.

¶ *Acopon Themisonis ab Asclepiade scriptum.*

Acopon Themisonis. Sampsuchi, rorismarini foliorum, fœnigræci, sing. sextariũ unũ: cardamomi, brathyos, sing. sextarij dimidium: vini dulcis sextarios tres: olei venefrani trepõdo: ceræ lib. ij. Cõficito ut decet.

¶ *Acopon ex melle.*

Acopon ex melle. Mellis, irini, rosacei, cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ, sing. unc. iij. Conficito.

¶ *Acopon Aphrodæ* δυσώδες, *hoc est, fœtidum appellatum.*

Acopon Aphrodæ fœtidum. Ceræ, terebinthinæ, sing. drach. viij. chalbani drach. vj. olei veteris heminas duas: medullæ cervinæ drach. viij. Conficito.

¶ *Aliud ad omnem nervorum dolorem.*

Acopon ad omnem nervorum dolorem. Resinæ terebinthinæ drach. lvj. ceræ drach. xxviij. ammoniaci thymiamatis drac. xxxij. chalbani tantundem: medullæ cervinæ drach. xxiiij. olei veteris heminas duas. Conficito.

¶ *Aliud* διὰ τοῦ καστορίου, *hoc est, ex castorio: quod solutis, & omni diuturno malo auxiliatur.*

Acopon ex castorio. Oesypi unc. iij. medullæ cervinæ uncias iiij. terebinthinæ uncias iij. ammoniaci thymiamatis, chalbani, castorij, piperis albi, euphorbij, adarces, nitri spumę, opopanacis, sing. unc. ij. olei styracis unc. j. olei irini unc. ij. olei veteris heminã unam: ceræ selibram. Conficito.

¶ *Unguentum dolores articulorum discutiens.*

Acopon ad articulares dolores. Thuris, piperis albi, sing. drach. x. aphronitri drach. viij. myrrhæ drach. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. vj. aceti quod [illegible] satis: oli Cyprini heminam unam.

¶ *Medicamen ex populo.*

Medicamen ex populo ad articulares dolores. Populi nigræ surculorum minam: cucumeris agrestis rad. lib. iiij. casiæ fistulæ lib. ij. unguenti crocini lib. ij. croci unc. iij. vini odorati sextarios xij. olei Sabini sextarios x. sampsuchi, ceræ, sing. lib. iiij. Surculos populi diligenter cõtusos in vase duplici unguentario cõtineto: quibus sampsuchum, cucumerisq; radices concisas adjicito. His vinum superfundito. Omnia diebus novem macerari sinito. Sequenti die oleum adjiciatur, & rursus accuratè tunsa, igne non acri incoquito. Postea liquori expresso ceram subactam, & medullam lævem factam indito. Igni imposita coquito. Ubi liquata fuerint, ab igne tollens, crocinum adjungito, movetoq; continuè. Crocinum verò læve factum, terrestris testudinis sanguine excipito, ut olei veteris crassitudinẽ habeat. Liquata croco injecta rursus tũdito, atq; exceptis utitor. Arthritide & ischiade liberat.

Podagricum medicamen Flavij. ¶ Aliud Flavij Clementis, cuius usu novim[9] homines toto distortos corpore, convaluisse à podagra, chiragraq;. Olei Sabini lib. xij. cucumeris agrestis rad. lib. xij. ceræ, terebinthinę, medullæ cervinæ, chalbani, sing. lib. j. Oleũ dividimus, & seorsum in eo ranas, seorsum item radices incoquimus. Dein liquore percolato, ad pharmaci confectionem utimur.

¶ *Acopon viride Haliei.*

Acopon Haliei. Ceræ, terebinthinæ, olei veteris, sing. selibrã: aphronitri unc. iiij. chalbani, ęruginis rasæ, sing. unc.

unc. iij. opopanacis unc. vj. ammoniaci thymiamatis, mannæ, sing. unc. iij. aceti, melini, cyprini, irini, sing. unc. ij. sevi caprilli unciam. Conficito.

¶ *Casti Acopon, ad diuturnos affectus & convulsiones.*

Acopon Casti.

Pyssełæi, Syriaci unguenti, utriusq; sextariū: ireos Illyricæ parem modum: terebinthinæ lib. axungiæ tantundem. Rasuræ navalis unciam. Incoquito, ruta viridi movens.

¶ *Gleucini confectio Andromachi.*

Gleucini confectio.

Myrrhæ, nardi Indicæ, cuiusq; lib. ij. costi lib. iij. styracis libram: bdellij, sampsuchi, xylobalsami, junci odorati, cardamomi, spathæ, ireos Illyricæ, misyos, asari, sing. lib. ij. meliloti, nardi Gallicæ, sing. libram: aspalathi, calami, sing. selibrā: aristolochiæ longæ tantundem: rorismarini seminis sextarios duos: thuris, casiæ, sing. lib. iij. fœnigræci sextarios duos: sphagni, amomi, sing. lib. ij. corticis thuris libram: rosarū siccarū lib. ij. carpobalsami tantundem: croci unc. iij. baccarū lauri libram: piperis albi tantundem: opobalsami vascula tria: malabathri foliorum lib. ij. nucleos pineos virides duos: rutæ viridis unc. ij. salis ammoniaci, nitri, cuiusq; unc. iiij. vini veteris sextarios duos: musti boni vascula duo. s. olei veteris lib. v. præparato diebus quinquaginta. Ad dolorem lassitudinemq; tollendam, medicamē est longè accommodatissimum.

Acopon Heræ.

¶ Acopon Heræ, ad diuturnos dolores coxendicis, articulos impeditos, & paralysin, admodum efficax. Olei veteris, irini, laurini, pyracini, ceræ, sing. lib. vj. terebinthinæ, piperis, euphorbij, sing. uncias ij. ammoniaci thymiamatis unc. iij. castorij, opopanacis, chalbani, medullæ cervinæ, sing. unc. ij. Liquabilia liquata siccis affundito, & unitis utitor.

GALENI PERGAMENI *de compositione medicamentorum secundum loca, lib. I.*

...cationem ...indicent

QUod non modò affectus ipsi, sed etiam ægri temperies, naturaq; partis affectæ, ipsam curationem commonstrent, alibi à nobis est demonstratum. In hisce autem commentariis, de compositione pharmacorum ad singulas corporis partes congruente, disserere est animus: ad quod jam negocium accingimur, à vitijs capillorum exorsi. Porrò generatio pilorum, eadem est quæ plantarum. Nam quemadmodum ex istis quædam arte & arbitrio agticolæ, quædam juxta naturales causas proveniunt: eodem modo & in animalium corporibus, arvo quidem alicui triticum, aut hordeum, aut aliud quoddam cerealium seminū in se insita habenti, caput assimilatur: aliis verò herbis quæ in *aridioribus crescūt regionibus, reliqui totius corporis pili similem generationem sortiuntur. Siquidem non secundum primam rationem, sed per accidens quod dam natura ipsos consuevit gignere. Igitur affectus pilorum sunt, tum deperditio omnimoda: tum coloris mutatio, qualis in vitiligine alba, quā leucen vocāt, fieri cōsuevit. In id genus autē affectibus, sicuti in aliis omnibus, summè curandum est, ut quæ præsidia adhibebimus, aut juvent, aut certè non noceant. At qui usus pharmacorum amethodos, non modò non prodest; sed etiam obest frequenter.

...rum generatio eadē ...ua plantarum.

...rum affe...

Medicamenta sint semper talia, ut si nonprosint, non lædant.

¶ *De alopecia, calvitie, & ophiasi.*

Quemadmodū ex plantis ipsis, nonnullæ quidem ob humorum inopiam resiccatæ extabescunt: nonnullæ autem, quòd humoribus à sua natura alienis imbuantur: eodem etiā modo capilli, aut propter penuriam humorum à quibus consueverunt nutriri, aut propter pravitatē, corrumpi assolent. Ac propter inopiam quidem, calvities accidit: propter vitium autē succorū, alopecia, & ophiasis. Etenim læsa capitis pars, serpenti similis in ophiasi apparet. Alopecias autē, ob id ita appellari ferūt, quòd vulpibus frequenter accidant. Jam verò quales tandem sint ipsi corrupti humores, ex colore cutis in capite facilè licebit tibi discernere. Aliis nanq; albidior apparet, aliis nigrior, atq; pallidior aliis. Quare in istis primū totius corporis purgationem molieris, aut pharmaco pituitā ducente exhibito, aut quod bilem pallidam, aut nigram eliciat: conjectura redundātis humoris, ex colore cutis inita. Ego verò hiera exhibita semper ipsos purgavi: aliquādo nigro veratro adjecto, ubi melancholicum succum vacuare erat animus: aliquando scāmonio, si amara bilis purganda esset. Ubi verò pituitosiorem exuperare humorē conjeci, hihil admiscui. Tales siquidem, præsertim ex capite, hiera ex colocynthide purgare humores consuevit: simulq; cum iis alios quosdā, etiāsi scammoniū, aut veratrū nigrum, aut epithymū, non addatur. Catapotia etiam ex aloë, quæ tum scammoniū, tum colocynthidem admixtam habent, cōmodius ita affectos purgare solent. Post totius autem corporis purgationē, apophlegmatismis pituitam è capite detrahere præstat, ac dein localibus uti auxiliis. Cæterùm incipiētes ophiases & alopecias, per astringentia & refrigerantia præsidia cohibere convenit: adultæ aūt, digerentibus discutiendæ sunt. Ego verò quendā adolescentē in principio affectionis curavi sola purgatione ex hiera diacolocynthidos. Prius tamē catapotia ex aloë undecim ei exhibueram, cicerum magnitudine. Habent autē catapotia hæc, colocynthidis partem unam: aloës & scammonii, utriusq; partes duas: quibus partem unam succi absinthii addo. Antea verò etiam mastichem Chiam, & bdelliū immiscebā. Porrò pharmacū extrinsecus adhibendū, si præter hoc quòd vitiatos humores discutiat, etiam idoneū sit ad probum sanguinem attrahendum, veluti est thapsia, censendum sanè est optimū medicamen. At verò cùm thapsia longè calidior sit, quàm affectus postulet, meritò ejus per se usum vitamus. Exulcerationes quippe excitare consuevit, ac omnino quosdam inflammatos tumores. Quamobrem quædā quæ illius vehementiā mitigent, necessariò admiscemus: id quod ceratum ex oleo aliquo tenuium partium (cujusmodi Sabinum est) præstare cōmodè poterit. Usus quādoq; sum etiam sola thapsia, sed vehemēti illius facultate, larga aquæ affusione exoluta. Porrò ex pharmacis prædicto affectui congruētibus, vehementer quidē calfacit euphorbiū: sufficiēter aūt laurinū,

Capilli à quibus causis corrumpi soleant.

Calvities. Alopecia. Ophiasis.

Color cutis qualitatem humorū subtus putrescētium indicat. Pilorum corruptionis ca ratio.

Hiera ex colocynthide.

Catapotioru ex aloë compositio.

Thapsia facultas.

Euphorbiū. Laurinum.

sive oleum, sive unguen. Licet igitur ipsis per se uti, euphorbio quidem, oleo intrito, ac lævigato: laurino verò solo, citra alterius admistionem illito. Si tamen nimis fluidum appareat, parum ceræ ipsi addatur. Cùm verò multò calidius sit recens euphorbium, si quidem bimo, aut trimo ipso utaris, ad libram unam Romanam olei, euphorbii unciam unam injicies: recenti autem euphorbio, sicuti & thapsia, & omnibus fortibus pharmacis, parcius utendum est. Peccatũ siquidem infra modum, nullum detrimentum adfert: supra verò, aliquando exasperat, exulceratq; cutem, atq; inflammationẽ excitat. Similiter etiã fugienda sunt omnia valdè vetusta pharmaca: quandoquidem vel metallica ipsa, ubi nimis antiqua sunt, suas facultates amittũt. Uniuscujusq; autem medicamenti vigorem, iis qui sæpe ea conspexerunt, licet cognoscere, tum ex odore, tum ex gustu, atqueadeò interdũ ex colore consistentiaq;. Est itaq; inter ea quæ alopeciis conferunt, calidissimum medicamen euphorbium: eo autem minus calidum est thapsia: post hanc, sinapi nasturtiumq;. Juxta alium autẽ modum limnitis (quæ adarciũ & adarce vocatur) nulli horum secundum est. Post hæc succedunt sulfur, & nitri spuma, ipsumq; nitrum molle, ustum, & quod Berenicariũ vocatur: quemadmodum & aphrolitron albũ, læve, atq; laxũ. Deinde veratrum utrunq;, & erucæ semen, & laurinũ unguentum, aut oleum: ad hæc alcyoniũ utrunque, ustum, & non ustum: calamiq; tum radices, tum cortex, ambo usta. Quin & pix liquida, & cedrinum, quod cedriam vocant, & muriũ stercus, ursæq; adeps. Hyænæ etiam, leonis, pardalis, anserisq; adipes congruunt: & quicunque tenuium partiũ substantiam sortiuntur. Amygdalæ etiam amaræ totæ ustæ, cõmodæ sunt: & thus aceto acerrimo maceratum. His itaq; omnibus pharmacis licet utaris, fortibus quidem, ceratũ liquidum temperans:: debilibus verò, laurinum oleum immiscens. Rursus inveteratas quidem, ac difficulter curabiles, cum fortibus persanare conaberis: incipientes autem & parvas, cum imbecillis.

Peccata infra modum non adferũt detrimentũ.
Vetusta pharmaca suas facultates amittere.
Vigor medicamentorum ex quibus notis expendi queat.
Alopeciis cõgruentia medicamenta simplicia.
Limnitis.
Adarcium.

¶ *Ad Alopecias composita.*

Euphorbii, thapsiæ, laurini, sing. drach. ij. sulfuris vivi, veratri, utriusq; drach. j. ceræ drach. vj. Misceto, utitorq; hoc, ceu fortissimo pharmaco, ad inveteratas, ægreque curabiles alopecias. Si thapsia non adsit, pro ipsa licet tantundem adjicere seminis nasturtii, aut erucæ, aut ipsiusmet nasturtii. At loco laurini, picẽ liquidam pones. Admiscui etiam aliquando mel, nec deterius evasit pharmacum. Porrò quæ ex adipibus ac modica item thapsia constant, similiter prosunt, præsertim si euphorbium & adarcium addatur. Sit autem adipis leonini, pardalii, & hyænæ, cujusque pars una, quibus miscere anserinum atq; ursinum poteris: ita ut ad duodecim adipum uncias, thapsiæ aut euphorbii unciam unã injicias: quanquam ambo etiam potes adjicere, si efficere fortius pharmacum velis. Auspicari autem semper à levioribus cõvenit, & respectu effectus, quem pharmacum primò admotum produxerit, sic facultatem ejus aut lenire, aut augere. In alopecia igitur, primũ quidem capillos novacula tollere expedit: dein affectam cutem per linteolum nec asperum, nec molle nimis, confricare: ac videre ad quantum ruborem per huiusmodi motionem pervenit. Magnã nanq; spem successuræ curationis tibi injicit, si per modicas defrictiones rubefiat: quæ moderatæ affectionis significatio existit. Si verò per multas frictiones tandem succedat rubor, graviorem tum affectionem, tum curationem indicat: præsertim si quædam cuticulæ, etiam si multùm confrices, non rubescant. Præ omnibus autem cavendum est, ne in fortium pharmacorum admotione, cutis ultra quàm par sit, concalescat: id quod tum ex colore ipsius, tum tactu deprehendes. Colore nanque flavior apparebit, & digitorum contactu satis calidam agnosces. Quare tunc ad molliora transeundũ: aut eodem utendum quidem, sed cerati, aut adipis, aut liquoris cuiuspiam oleosi, vi ipsius exoluta. Utendum est & olei calidi dulcis irrigatione, & cataplasmate ex pane, fomentisq; & scarificationibus: necnon cucurbitis, & cerati inunctionibus. Cæterùm perseverante affectione, utendum est assidua rasura, & rubificatione ex sinapi, præscriptisq; frictionibus: sequentibus autem diebus, illita pice, aut oleo cedrino, & post frictionem, scarificatu. Quidam verò acicularũ acervo affectam cutim compungunt. Post hæc omnia, pharmacis quæ ex alto evocare, & meatus transmutare possint, utendum. Curandum autẽ perpetuò est, ut in aëre calido, insolatoq; (si id fieri possit) omnẽ pharmacum applicetur. Hyemis verò tempore, præstiterit in balneo his pharmacis uti. Porrò alcyoniũ ustum, illitumq; ex lucernarum oleo, mediocres discutit alopecias, pharmacum mediocre cùm sit. Est autem lucernarum oleum communi magis tenuium partium.

Alopeciis inveteratis optimum medicamen.
Levioribus medicamentis esse inprimis utendũ, quando alopeciis medemur.
Alopeciæ cole curat lis argum tum.
Alopeciæ bellis cur
Alcyoniu
Lucernar oleum est nusus communi.

¶ *Aliud Heræ, ad molli carne præditos.*

Sem. erucæ, & nasturtij, nitri, sing. partẽ unã: contritis affundito picem liquidam, utitorq;.

¶ *Aliud à Critone descriptum.*

Erinaceorum cinere permisto ursino adipi, utitor. Aliud. Calami radices ustas, adipeq; ursino exceptas, impone.

¶ *Aliud ad inveteratas.*

Muscerdæ, thuris, cuiusque drach. ij. aceto acerrimo dissolutis utitor. Aliud. Cinerum ranarum minimarum in ollula ustarum, muscerdæ, veratri albi, radicis calami ustæ, piperis albi, singulorum æquis portionibus aceto exceptis, fricato.

¶ *Aliud ex libris Cleopatræ.*

Sandarachã tritam, largoq; visco querno exceptam, loco per nitrũ prius præparato, imponito. Aliud. Scillæ, veratri albi, utriusq; drach. j. ex aceto trita, prærasis & nitro confrictis, imponito. Aliud. Muscarum capita contrita affrica.

¶ Aliud præcellens. Murium domesticorũ ustorũ, panniculi ampelini usti, dentium equinorũ ustorum, adipis ursini, medullæ cervinæ, corticis calami, singulorũ æquis portionibus simul exceptis melle, utitor.

¶ Aliud Archigenis, ad alopecias in altum progressas. Cum aceto, nitri gleba, aut fici foliis,

Alopeciis altius progressis remedia Archigenis.

liis, usque ad dilaniationem defrica: deinde deterso sanguine, betam ex vino coctam impone. Aut caricas ustas, cum vino, aut lenis farinam ex vino, pro cataplasmate adhibe. Aut cantharidas ustas, pice liquida exceptas, ad ceratiq; liquidi formam redactas, impone. Aut testudinis marinæ sanguinem illine. Aut thapsiæ succum cerato exceptum illine.

Aliud Aesclepiadis Bithyni.

Spumę nitri partes duas: salis ammoniaci partem unã: quibus tum ustis, tum tritis, acerrimoq; aceto dilutis, pręscalptã leviter alopeciã illinito.

Aliud Sorani.

Stercoris felis aut crocodili drach. viij. sinapis drach. iiij ex acri aceto lævigatas imponito.

Aliud. Fici folia cũ aceto, donec lanugo ꝓdierit, affrica: dein stœbes succũ illine. Aliud. Locũ ꝓ pumicẽ pritato, & sulfuris, spumę nitri, ammoniaci, sing. ęquas partes mixtas cũ aceto illinito.

Aliud calvescentes præter ætatem, & ad menti pilos non nascentes, remedium.

Nescentibus maturè remedium.

Adipis taurini insolati lib. j. adarces unc. j. succi thapsiæ unc. j. s. myrrhæ unc. j. polytrichi, callitrichi, sing. lib. s. membri asinini, splenis asinini, ladani, sing. lib. j. Ladanum in modico vino conterito: adipem ad aquæ vaporem liquafacito: dein asininum membrum assatum, donec insumatur, radito: splenem verò cum polytricho & callitricho in nova olla torrefacito: omnia deniq; contusa gleucino, aut sabino excipito, & ante balneum ijs utitor. Sciendum autem est, ladanum sordes esse ab hircorũ barbis desumptas, quas illi sibi ex cisthi madore contrahunt.

Ladanum es sordes ab hircorũ barbis desumptas.

De capillorum defluvio.

Defluvii capillorũ de ... causa.

Est & alia pilorum affectio, quæ ad raritatem cutis, inopiamq; substantiæ pilos gignentis, consequitur, maximè superveniens à morbo convalescentibus. Quapropter curatio etiam hoc modo læsorũ non eundem scopũ, quem alopeciæ, habet. In alopeciis siquidem, ut vitiatus humor consumatur, primariũ scopum habemus: in his verò, ut capitis habitum roboremus, & alimentum boni succi attrahamus, cutiq; densitatem & raritatem moderatã restituamus. Quamobrem ad pharmaca humectantia aliquid moderatè astringens admiscere oportet, quale est ladanum, quod utraque in se moderatè complectitur, quæ ad hoc symptoma cõveniunt: caliditatem nempe mediocrem, & astringendi vim moderatam. Quare si capiti prius raso, perfricatoq;, aliquo mediocriter astringenti oleo (cujusmodi Hispanum, & lẽtiscinum est) illinatur, maximè ex usu est. Nam quæ vehementer astringunt, omnia etiam refrigerant, & alimenti influxũ reprimunt: propter cujus inopiam capilli defluũt. Atqui intentio nostra est sanguinem affluentem non modò non præpedire, sed etiam prolectare: cogere autem sensim, & astringere rarefactam cutem. Quare ad defluvios capillos omniũ præstantissimum medicamen est, quod ex ladano, & lentiscino oleo conficitur. Quòd si largè defluant capilli, majorq; videatur esse raritas cutis, pro lentiscino, myrteo utendum. Licebit aliquando unguentum adhibere nardinum, in ætate frigida, & hyemale tempore: sicuti in divitibus foliarũ,

Capillorum ... cu...

...ingentia vehementer refrigerant, alimenti influxũ reprimunt.

...iis capillis optimũ medicamen quod ex ladano et lentiscino oleo ...

& spicatum. Debet autem ladanũ liquari in duplici vase, ac reliqua postea illi misceri. Atq; hæc sanè medicamenta mihi suffecerunt, unà cum refectoria, salubriq; victus ratione, quæ in plerisq; etiam sola suffecit.

Archigenis remedium contra defluvios capillos.

Ladani & absinthij æquales partes, & juniperi baccas x. tritas, in linteolũ illigato, & in oleo per dies quinq; macerato, ex eoq; caput illinito, & neq; capilli decident, neq; gignentur furfures.

Aliud Cleopatræ, capillos augens citò, densansq; & denigrans.

Ladanum ex oleoq;, vino dulci lævigatũ incrassatumq; præfrictis illinito.

Comptoria ab exornatoria medicinæ parte, quomodo differat.

Comptoria et exornatoria artis pars quomodo differant.

Comptoriæ quidem scopus est, inducere pulchritudinẽ. Exornatoriæ medicinæ partis, quicquid secundum naturam est, id omne in corpore custodire: ad quod etiam naturalis pulchritudo cõsequitur. Indecoro enim aspectu est caput alopecia vitiatum: sicuti etiam oculi ciliis & superciliis nudati. Non solùm verò ad pulchritudinem, sed multò prius ad ipsam partium sanitatem, pili conducunt. At faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundiorem reddere, aut pilos capitis crispos, aut fulvos, aut nigros, aut auctos: hæc inquam comptoriæ pravitatis, non medicæ artis sunt opera.

Pili ad quid conferant.

De tincturis capillorum.

Quandoquidem tamen jam consuetudo hæc invaluit, ut vetulæ quidem passim capillos denigrent, tanquam turpe sit canos habere: mariti autem id probent, spectaculum per molestum censentes, uxorem anniculam cano capite habere: sanè quæcunq; præ deliciis seipsas ornant, earum nulli tale quippiam à me petenti, exhibui: quæcũq; verò honestiores, tum ut notæ culpam effugerent, tum ut molestias maritorũ vitarent, capillos suos nigros reddere optarunt, iis certè, ne ex astrictoria vi nigrorem inferentiũ oblæderentur, consului, ut cedri liquore uterentur, ita ut tribus aut quatuor horis ante balneum illinerent, & postea detergerent: idq; per quatuor aut quinq; dies facere pergerent. Cedria siquidem non modò nihil lædit, sed etiam cõmoda est eis quæ facilè offenduntur è frigore, abundè videlicet calfaciens. Ad hæc, defluentes capillos corrigit, & non defluentes, auctiores reddit. Contrà verò, quæ ex austeris & acerbis composita sunt, magnoperè lædunt. Cæterùm materia ex qua constat hæc, etiam quippiam tenuium partium habeat oportet, quò non in superficie tantùm, sed in profundo etiam cutem permutent, progrediendo usq; ad capillorum radices. Non solum autem in periculo versatas sæpe scio fœminas, sed & mortuas, ex perfrigeratione capitis ab hujusmodi medicamentis inducta. Offenduntur tamen citius, quæ frigidius capitis temperamentum sortiuntur. Frigidæ nanque particulæ frigidis affectionibus, calidæ calidis corripiuntur facilius. Verùm minus periculum subeunt, utpote cùm à minori causa lædantur, quæ frigidius habent temperamentũ. At calidæ

Aniculam et cano capite uxorem habere, spectaculum fastidiendum censetur.

Capillos denigrari cedri liquore.

Similibus affectionibus facilius singula corripi, minus tamẽ periclitari.

propterea quòd ægrè & vix tandem lædi à frigidis causis possunt, si quando à magnis fuerint exuperatæ causis, majorem læsionem incurrũt. In morbis siquidem minus periclitãtur illi, quorum naturæ, ætati, habitui, ac tempori, ipsa ægritudo congruit.

Periclitari in morbis minus, quibus contingat.

¶ Tingentia capillos, ab Archigene prodita.

Capillos tingentia, ab Archigene prodita.

Radicem capparis cum muliebri lacte vel asinino ad tertias cõcoquito, & ad noctem pro cataplasmate imponito. Aut urina canis in quinque aut sex dies asservata lavato. Aut corticis salicis succum ex oleo affricato. Summè nanque denigrat. Denigrant barbam suber aridum & plumbum ustum, cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita. Fulvos autem reddunt capillos lupini crudi cum aqua & nitro illiti.

Crispos reddes capillos, si spuma salis cum myrrha confricaveris.

¶ De pharmacis corrumpentibus pilos.

Pilos corrumpentia pharmaca.

Ex pharmacis corrũpentibus pilos, quædam propriè psilothra nominantur: quædam capillorum attenuatoria: quædam penitus extirpantia. Atq; hæc sanè ultimò nominata, periculosi sunt usus. Ex liquidis igitur est lixivium tali vi præditum. Ex aridis autẽ & metallicis, arsenicũ, & sandaracha, & calx non extincta. Manifestum itaq; est, vehemẽtem ipsorum vim, per admistionem imbecilliorum pharmacorum frangi: quorum congruentem miscellæ modum cõjiciet primò, qui ipsorum vires cognorit. Dein verò per experientiam defectum corriget, aut etiam addet.

¶ Psilothra Critonis.

Psilothra Critonis.

Calcis vivæ partes duas: auripigmenti partẽ unam. Hęc in mortariũ plumbeũ conjecta, aqua aut ptisanę succo affuso terito: atq; ubi nigra reddẽtur, calfacta illini, maximè in balneo, jubeto.

Aliud. Amyli, calcis vivæ, auripigmenti, sing. unc. j. contritis utitor ex aqua dilutis.

¶ Quæ pilos disperdant.

Pilos disperdentia.

Disperdentia pilos componunt ex lepore marino, hepate thunni putrefacto, cedria, ranarum cruore, marinæ testudinis sanguine, lachryma vitis albæ, lachryma hederæ, similiterq; bryoniæ, atq; oleo insulso. Ex marinis item scolopendris, urticaq; marina, & stellis marinis, nitro, & amurca, ad hæc admistis. Quin & fortiora his ex erinaceis & salamandra cõponunt, in oleo coctis. Admiscent autẽ ipsis alcyonia, & sandarachen.

¶ Quæ pilos attenuant.

Pilos attenuantia.

Attenuantia pilos detersoriæ sunt facultatis. Igitur hordei, fabarũ, atq; ervi farina, spuma nitri, atq; ipsum nitrũ, familiaria pharmaca sunt, omnibus ad tollendas sordes usurpata. Assiduus autem eorum usus etiam pilos attenuat. Quæcunq; verò fortius detergent, in ijs qui valdè duros & magnos pilos habent, adhibere oportet. Ac talia sanè sunt, nitrum ustum, nitri spuma, & aphrolitrum spumosum, pumex, testæ ustæ, os sepiæ, utrunq; veratrum, struthium, bryoniæ & dracunculi radix, aristolochia utraq;, canchry, radix panacis, atque id genus alia. Quòd si hæc ipsa odorata facere vis, cyperum, melilotum, rosas siccas, junci odorati florem, iridem Illyricã, melissophyllum, et cydoniam herbam eis admiscebis. Si verò pro divitibus pharmacum præpares, spicam nardi Indicam, Celticamq;, & montanam injicies: necnõ Eretriada terram, folium malabathri, amomum, myrrham, crocum, costum, & hedychroum.

¶ De furfuribus.

Furfures capitis à serosis succis oriuntur.

Quibusdam se scalpentibus, furfuribus similia ex capitis cute decidũt: ob idq; medici hoc symptoma furfures vocant, à vitiosis iisdemq; serosis succis proveniens: quos absumere propositũ est, iis qui huic malo mederi volũt. Manifestum igitur est, discussoria & extersoria pharmaca adhibenda esse, præparato prius universo corpore, si vitiosis succis redundet. Admiscuerũt quidam hujuscemodi pharmacis etiam astringẽtia nõnulla, quibus partẽ læsam ita corroborarent, ut non facilè influentes humores susciperet.

Furfurũ capitis curatio.

¶ Remedium Archigenis contra furfures.

Nitri spumã, & atramentũ sutoriũ æquis partibus, cum vino tundito, utitorq; ter aut quater in mense. Aut vini Rodij fæcem, & pumicis, & nitri, pares portiones, cum lupinis affrica.

¶ De phthiriasi, hoc est, morbo pediculari.

Pediculi in capite à quibus causis oriantur.

Pediculi nõnullis in capite acervatim gignuntur, ex multis humoribus calidis quidem, sed nõ ad tantam caliditatem progressis, ad quantam perveniũt acres atq; serosi humores. Quare manifestum est, in profundo cutis, pedicularis morbi affectionem fieri, ubi etiam animalcula hujusmodi gigni possibile est: nõ in superficie, in qua ipsi consistunt furfures. Pharmaca itaq; ipsorum necessariò exiccantia sunt, & quæ ex alto trahere & evacuare possunt, magis utique quàm ea, q̃ conveniunt furfuribus.

¶ Remedia Archigenis contra morbum pedicularem.

Pedicularis morbi remedia.

Staphitis sylvestris partes ij. sandarachæ & nitri utriusq; partem j. cum aceto & oleo capiti illine. Aut oxylapathi radicem cum oleo. Aut veratrũ album, & staphidem sylvestrem, & nitrũ, pari pondere cum oleo in balneo adhibe.

¶ De achoribus, hoc est, ulceribus capitis manantibus.

Achores.

Inter affectus invadentes capitis cutẽ, achor annumeratur, ex genere tumorum præter naturam existens: quo affectu infestata particula, foraminibus quibusdam tenuibus eroditur, tenui humore modiceq; viscido redundantibus. Ad similitudinẽ verò eius proximè accedit alia cutis affectio, quæ Cerion Græcis, Latinis favus vocatur, habẽs majora foramina, in quib. humor hymettio melli similis continet᷑. Generatio ipsis ex humore mixto est, qui partim tenuem, serosumq;, ac mordacẽ, partim crasũ succũ in se habet. Tenuis itaq; humor, utpote mordax, primũ quidem ad scalpẽdum ipsos impellit: progressu verò temporis, ad scalpturam tum tumor augescit, tum foramina circa ipsum erumpunt. Manifestum igitur est, humores qui affectionem gignunt, debere vacuari. Qui si etiam fluant amplius, prohibendus in primis est ipsorũ influxus per capitis atq; universi corporis evacuationẽ. At verò si affectio ipsa sit parva, sola remedia localia sufficiũt, vel si minimè totũ corp᷒ vacuet᷑. Ea igitur pharmaca idonea erunt, quæ crassum humorem

Cerion.

Achorum favorumq; curatio.

humorem incidant, quæq; facultate sua necessariò discutiant repellantq;. Atqui acetum ex incidentium ordine existens, ultra hoc quòd discutit, etiã reprimit, depellitq; id quod influit: *cùm nimirũ secundum substantiam suam habeat exiguum quid calidi: plurimũ autem frigidi, sed tenuium partium. Esse autem debet acetum exquisitè acitum, in quo nulla penitus vini qualitas persentiatur. Ac tali profectò pharmaca metallica imbues, achoribusq; ex ipsis medeberis. Incipere autẽ ab imbecillioribus præstat, præsertim si simul dolor infestet. Apta igitur ad hanc rem sunt, Cimolia, Cretica, Lemnia, Samiaq; terra: præterea pompholyx, spodiũ, lithargyros, & cadmia tenella. Quòd si his remediis malum non cedat, pharmacũ ex charta siccũ, aceto dilutũ illinito. Prius tamen capillos abrades. Quòd si quãdo in ulcus manans inflammatum simul & afflictum dolore incidas, lenies primũ dolorem ipsum per humectum concoctoriumq; & emolliens pharmacũ, & quod acrimoniã arcere possit: cujusmodi sunt tum vocatũ Parygron, tum quæ sedis ulceribus, & cancris opitulantur.

¶ *Remedia Archigenis ad achoras.*

Cadmia cum oleo veteri illinito. Aut cinnabari similiter tritũ imponito. Aut chalcitidem cũ myrteo oleo, vel suillo felle liquido inungito.

¶ *Remedij Apollonij ad achoras.*

Caput succo betæ illinito, aut laurino oleo, aut crocino unguẽto, aut taurina, aut camelina urina. Vel furfurum chœnicem dimidium in aquæ heminis duabus madefacito, posteaq; terito, cremoremq; excolato, cumq; dimidia aceti hemina ad lini spissitudinẽ coquito, & ex eo caput fricato. Vel cucumeris agrestis radicum coctarum succũ partem læsam illinito. Vel argenti spumæ drac. viij. foliorũ rutæ tenerorũ drach. v. olei drach. viij. aceti quartam partem heminæ, simul trita capiti illinito.

¶ *Quæ Crito ad achoras prodidit.*

Ficulneæ surculos, aut folia tenera trita cum aqua imponito. Aut recrementi ferri, & rosarũ par pondus cum vino tundito, imponitoq;. Vel lithargyri drach. L. foliorũ rutæ tenerorũ drach. xxv. aceto diluito: & rosaceo, aut myrteo excepta, cum penna illinito. Vel, si affectio fuerit inveterata, ladani, cerussæ, sing. drach. viij. sulfuris vivi drachmas iiij. vino & myrteo oleo subactis utitor.

¶ *Ex libris Cleopatræ ad achoras.*

Fœnograeco tenui cocto, & in betæ nigræ succo macerato, caput eluatur. Post ablutionẽ verò myrto cũ vino & oleo trita, illinatur: superneq; betæ folia imponantur. Vel cerussæ, thuris, sing. drach. ij. sulfuris drach. j. trita ex oleo illinito.

¶ *Remedia Sorani contra achoras.*

Plumbaginis, sulfuris vivi æquales partes terito, & affuso rosaceo, aut myrteo, aut lentiscino, illinito. Vel sulfuris vivi, lithargyri, cerussæ sing. ęquas portiones, croci dimidiam, trita cum passo Cretico illinito.

¶ *Ad psydracia & achoras, pustulasq; ulcerosas, & eruptiones in capite.*

Ad affectiones præscriptas, convenienti uti oportet victus ratione: corpusq; atq; caput purgare, catapotiis ex aloë, colocynthide, & scamonio, succo brassicæ coactis. Dein localia remedia adhibenda sunt, cujusmodi existit adiantum ex rosaceo illitum: aut fœnigręci decoctum affrictum: aut malua cum farina hordeacea pro cataplasmate imposita: aut melilotũ cum farina fœnigræci, cicerumq; decocto impositũ: aut ipsummet cicer decoctum, impositumq;: aut amarę nuces cõmansæ & illitæ. Discutit autẽ maximè & lilij radix affricta: & thus cum vino & aqua, & lupinorum amarorũ decoctũ, & bulbi cum nitro affricti: thus præterea ex aceto illitum, putamen mâli punici cum laurino illitum, & anchusæ radix usta, tritaq; cum oleo, & per pinnã inuncta.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. II.

Qui citra distinctionẽ scripserũt auxilia doloris capitis, majus detrimentũ q̃ emolumentũ attulerũt iis, q eis fidẽ adhibuerunt. Nec. n. omnes ob unã affectionẽ caput dolent: sed tum ipsæ affectiones plures sunt, tum curatio ipsarum singulatim propria existit. Una etenim affectio est juxta intemperiem simplicẽ citra humorũ affluxum: alia juxta humorũ qualitatem versatur, tertia secundum eorum solam multitudinem accidit: quibus accedit quarta, cùm transitus liquorum atque vaporum ipsi humores obturãt: ac præterea quinta, dum in quibusdam capitis partibus, propter imbecillitatẽ spiritus flatuosus innascitur. Est cùm ob causam aliquam procatarcticam (cujusmodi sunt ardor extrinsecus, aut refrigeratio, aut ebrietas, aut ictus) dolor capitis accidit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt juxta caliditatẽ & frigiditatem, maximè cùm inæquales fuerint: moderati autẽ juxta siccitatẽ: ad humiditatẽ verò nullus consequitur dolor. Eodem modo cùm ob redundantes humores capitis dolor oritur, vehementior quidem ob calidos & frigidos accidit: moderatior autẽ, ob exiccantes citra calorẽ aut frigus. Humectantes verò, penitus nullũ dolorẽ inferũt, quantũ ad qualitatẽ quidem ipsorũ attinet: nam ob multitudinẽ sanè instrumentalium partiũ morbos efficiũt, non tamẽ similariũ particularũ ullum aliquẽ: cùm nimirũ earũ morbi in pura intemperie consistant. Ad hæc affectiones ob copiã humorũ ortæ, citra quidẽ obturationẽ caput gravãt, cum obturatione verò, si quidẽ ea moderata fuerit, moderatè dolorificæ fiunt: sin fortes, vehementer affligunt. Quòd si etiã mordacem qualitatẽ multitudo humorũ sortiatur, etiam juxta hanc dolorẽ augebit. Quod verò ad naturam affectarũ particularũ pertinet, interdũ quidem extra calvariam affectio fit, aliquando intra: & interdum quidem omnes externas, aut internas partes infestat: interdũ autem non omnes, sed unam tantũ speciem corporis, arteriam nempe, aut venam, aut nervum, aut membranã, aut cutem, aut ipsum deniq; cerebrũ. In universum igitur, singularũ affectionũ curationis scopũ ratio nos docet: materię verò facultates experiẽtia cõmonstrat. Porrò aliquãdo sola intemperies calida

Marginal notes: *Capitis dolorum discrimina, & generationes variæ.* — *Dolor capitis nullus ad humiditatem consequitur.* — *Similarium particularũ morbi in pura intemperie consistunt.* — *Capitis dolorum discrimina, secundum differentiam affectarum particularum.*

(Left margin fragments: i facul- ; larum ; medi)

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

calida ex insolatu laborat caput: aliquando cum ipsa intemperie accedit etiã humorũ affluxus, præcipuè cùm universum corpus laborat plethora, quæ fit ipsis quatuor humoribus ex æquo auctis: aut etiã sanguine solo. Nam cùm alius quispiã humor redundarit in corpore, nõ plethorã, nec simpliciter plenitudinem, sed pituitæ, aut bilis flavæ, aut atræ, tunc plenitudinem dicimus.

Plethorã fieri, quatuor ex æquo humoribus auctis, aut etiã sanguine solo.

Doloris capitis ab ardore contracti indicia, & curatio.

Igitur eius q ex ardore caput dolent, cutis tactui aridior ad primum cõtactum apparet: oculosq; rubros habent, ac frigidis tum perfusionibus, tum illitionibus, oblectantur. Principio itaq; repulsoria curatione est utendum, ex refrigerantibus, astringentibusq; cõstante. Postea verò mitigatoria & concoctoria pharmaca, ad repulsoria miscere oportet. Deinde etiã ex discussoriis q̃ppiam addendum, paulatim detractis pharmacis quæ repellunt. Optima sunt autem cẽsenda quę substantia tenuiũ partiũ sunt prædita. Quapropter in principio quidẽ melius est frigidissimũ rosaceũ perfundere, juxta frontẽ nẽpe, & tẽpora & occiput: nõ tamen lõgè inferius. Neq; enim facilè exuritur ea pars: neq; etiã citra noxam, refrigerantia sustinet, propterea quòd isthic principium medullę spinalis existat, ad stipitis modũ in ramulos cõplures divisę, videlicet in sexaginta (ut existimo) nervos.

Occiput nec facilè exuri, nec citra noxam refrigerari, principium spinalis medullæ cum sit.

Spinalem medullam in sexaginta nervos distribui.

Sincipitis regionem esse aptissimam ad transmittendas vires applicandorum medicaminum.

At verò regio capitis juxta sinciput, propter laxitatem coarticulationis ad coronalem suturã: & ob ossium tenuitatẽ & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorũ, intrò distribuit. Quare sive refrigerare oporteat ex caliditate ardorẽ, sive calfacere frigiditatẽ, aptissim⁹ est capitis juxta sinciput loc⁹.

Rosaceum exustis commodum, qualiter confici debeat.

Rosaceũ autem ipsum, quo in exustis utemur, ex oleo crudo (quod omphacinũ appellant) citra salis admistionẽ, cõfici debet nempe rosis q̃ plurimis in eo maceratis. Sic autem Rosaceum nõ vetus, sed eo ipso anno cõfectum.

Chamæmelino oleo in quibus sit utendum corporibus.

Proximũ à rosaceo chamæmelinum existit, quo utendum in iis corporibus est, quibus inducere vehementem frigiditatem veremur: qualia sunt fœminarum, evnuchorũ, puerorumq;, ac breviter eorũ omniũ, qui molli carne sunt præditi, albumq; colorem sortiuntur.

Refrigerandi medicamenta ratio.

Pergam⁹ Galeni patria.

Refrigerabis autem quæcunque adhibere voles, in aqua vehemẽter frigida collocata: quæ si non adsit, nivem vasculo circumpones. Etenim frigidorum fontium & nivis maxima Romæ est ubertas, quemadmodũ apud nos in Pergamo. In regionibus autem calidis, qualis Ægyptus est, ubi maxima fontiũ frigidorũ atq; nivis penuria, sub dio rosaceũ per integrã noctem exponi debet: eiq; sempervivi, aut portulacæ, aut lactucæ, aut psyllii, aut polygoni succum injicere oportet: sicut & solani aliquando paululũ, & pampinorũ vitis, & uvarum immaturarũ.

Stupefacientia, et quæ vehementer astringunt refrigerando, vitanda in capitis doloribus esse.

Refrigerãtiũ sylva quibus tutò uti in capitis dolorib. possumus.

A papaveris verò & mandragoræ succo abstinendũ, cùm nõ citra damnum refrigerent. Vitanda etiã sunt, quæ cum refrigeratione manifestè astringunt: aut perexiguũ quid ad refrigerantia miscẽdum, si quando necessitas postulet: propterea sanè & solani succũ aut nunq̃ penitus, aut modicè certè admiscemus: sic etiã & mâli punici, & mâli cydonii, & mespili. Ad hanc tamẽ rem mâlorũ punicorum acidorum succus pręstatior est: magis enim refrigerat. Equidem aliquando cucurbitæ cremorem permiscui omphacio. Poterit etiam quis similiter seridis succo uti, necnon tum hortensis, tum sylvestris lactucæ. Quin & mororum non admodũ maturorũ succus est aptus ad refrigerandum. Si igitur calvus sit æger, aut breves habeat capillos, uberrimè refrigerari poterit, tum per jam dicta, tum per omnia illa quæ erysipelatis auxiliãtur.

Doloris c[...] tis orti a[...] gore ina[...] & cura[...]

Qui ex frigore caput dolent, iis facies decolor, minimeq; arefacta cõspicitur: & frigidis neq; gaudent, neq; item juvãtur. Si igitur frigiditas ipsa sit recens, solum rutaceũ oleum, si calidum affundatur sincipiti, perfectè hominẽ liberat. Si verò vehementiori calore sit opus, euphorbiũ oleo indatur, & pharmaca quæcunq; constant ex pipere. Inungenda autẽ est facies, ac tum aures, tum nares, præcipuè irino, amaricino, & nardino unguentis: necnõ foliatis spicatisq; vocatis.

Opobals[...] ad affec[...] nes indi[...] tes calor[...] magnop[...] opitular[...]

At opobalsamũ sæpe experti sumus ad nullã affectionẽ calore indigentẽ, evidenter opitulari. Sampsuchinũ autem, laurinũ, & serpyllinũ cõmendo. Propinandum præterea iis est vinum tenuium partiũ: & motus corporis præcipiendus, lavacraq; calida: & quandoq; à raphano vomitus.

Dolorum [...] pitis in[...] ratorum ratio.

In capitis autem inveteratis affectibus necessariò pilos radimus, aut præsecamus ad cutim usq;: ac rasis quidem admovemus pharmaca emplastica: liquida verò iis, qui brevissimè habẽt capillos pręsectos. Ac sanè medicamenta refrigerãtia, ex iis quæ erysipelata curant, sunt transferenda: calfaciẽtia verò, ex pharmacis calfacientibus conficienda: quorũ simplicissimũ est ex euphorbio compositũ. Sufficit autem unciam euphorbij unam, ad tres ceræ liquefactæ in olei libra una, cõjicere. Atq; utendũ quidem astringenti oleo, ad affectiones quæ indigent calore, non est: sed aliquo tenuiũ partiũ, cujusmodi Sabinũ existit.

Dolorum [...] pitis ab[...] tate cu[...]

Quibus autem ob potionem calidiorũ vinorum, caput repletum vaporibus aut humoribus calidis (solent enim hi vel absq; vini potu, suapte natura ad caput attolli) dolore affligitur, jubendi ij sunt, si crudũ adhuc in eis vinũ permaneat, ut hausta aqua tepida vomant. Quòd si etiam post concoctionẽ caput doleant, refrigerantibus ac repellentibus est utendum: quale est rosaceum per se & cum aceto, aut hederæ & brassicæ cremore. Quin & ipsa brassicæ folia calida macerata: capitiq; circũposita, ac obligata, naturaliter ebrietati resistunt. Cæterũ somni quietisq; cura in primis habenda est: ubi verò per totũ diem quieverint, ad vesperam loti, cibis boni succi nutriendi sunt, non tamen calfacientibus. Sũt autẽ tales, ptisanæ succus, & sorbitio ex alica, & panis ex aqua, & ova sorbilia absq; garo. Admisceatur autẽ eis ex melle, vel ex sale condimentis aromatũ præparato, quantum sit satis ad suavitatẽ saporis. Ex oleribus congruit illis lactuca, utpote boni succi atq; refrigeratoria: necnon brassica, ut quæ vapores resiccet: sic & leguminibus lens. Potu verò omnino aqua utendũ est. At quia nõnullis ventriculus à frigidæ potu subvertitur, mâlum punicũ ipsis superedendũ est, aut solũ per se, aut cum alica flaccida calida, probeq; cocta.

Cestian[...] mâla.

Quin & mâla Gestiana appellata in urbe Roma, citra coctură quidem

quidem sunt austera; post cocturā verò, stomacho evadunt commoda. Coquenda aūt sunt ad vaporē aquæ suspensa. Abstinendum verò à palmulis est, ut quæ ex proprietate dolorem capitis excitent. Quòd si moderatè jam habeant, & aquam bibere nequeant, permittendus est eis potus alicujus vini diluti & aquosi, quale est in Italia Sabinum, in Asia Titacazenum. Quin & moderatè habentibus, gallorū testiculi & alæ, & saxatiles pisces, mollesq;, exhibendi sunt: necnon columbarū pulli. Hæc verò omnia, citra garum & vinum, in albis simplicibusq; coquantur juribus, quæ ex aqua, oleo, anetho, ac modico porri constant: ad cocturæ finē, salis pauxillo adjecto. Cęterùm ante cibum quidem pluribus deambulationibus est utendum: post acceptū verò cibū, brevibus ac lentis. Oportet tamen nec multa edisse, nec statim post cibū sumptū inambulare, sed post duas, aut tres, aut plures horas. Quòd si quando à vaporibus aut humoribus in caput sublatis, reliquiæ quædā supersint, in poris ipsis, meatibusq; angustis impactæ, & ob id etiā perseveret capitis dolor, non rosaceo, sed utendum primū chamæmelino est, moderatè calido: postea verò irino. In balneo verò caput calida perfundatur, non modò ut aliquid eorum quæ circa ipsum cōsistunt, discutiatur, sed somni etiam conciliandi gratia. Quapropter secundū etiam, aut tertium, ad vesperam balneum apparādum est: post quod exhibendæ lactucæ ex aceto, cui pauxillum, aut omnino nihil gari additum sit: verùm aqua affusa multa, ita ut acetū exæquet: nisi acetum sit planè aquosum, quale utique illi desiderant: quandoquidem quod acerrimū est, aliquem calorem sortitur. Post hæc verò postera die, quæ magis caput calfaciant, administranda sunt, ita ut ad irinum, aliquando amaricinum unguentum, aliquando nardinum addamus.

[...]alas ex [...]etate [...]re dolo [...] capitis.

[...]uris [...]sitio.

[...]um cō- [...] somnū.

At capitis dolor ob plagam conspicuam ortus nihil est aliud quàm inflammatio, quæ non ex plaga solùm aut casu, sed absq; manifesta etiā causa, juxta omnes partes fieri ob affluxum humorum consuevit. Si igitur plaga vulneris aut contusionis existat causa, plures scopi erunt ad invenienda præsidia. Unus qui circa vulnus versatur, quod, posteaquàm fuerit constrictum fibulis, glutinantia & arcentia phlegmonem medicamenta postulat. Secundus contusioni est intentus. Tertius totus in doloribus est: qui interdum quidem in ipsis solis percussis partibus fiunt, plurimum autem ad vicinas etiam partes se extendunt. Etenim pericranium, & eius cutis exterior, propriam continuámque substantiam habent, per totum caput extensam: ob idque sanè contingit universum caput dolore affici, præsertim si ad periostion membranam, quæ cranio est adhærens, plana ipsa penetret: cui medebimur dividentes pericranium membranam, subditumq; illi os radentes, utq; illic rursus concrescat caro, curantes. Quòd si ob commerciū illud quod per suturas periostion habet cum duro cerebri involucro, etiam intra calvariam distribuatur phlegmone, non absque periculo talis dolor contingit. Contingit autem non rarò, ubi quis ex sublimi cecidit, ut aliquid circa cerebrum, aut membranas eius, rumpatur: quod ubi cōtigit, adhuc amplius invalescit ipse capitis dolor, affectioq; tota ægrè curabilis redditur, & periculum majus, magisq; præceps imminet. Optimum itaq; fuerit in his, nisi ætas prohibeat, vitalisve facultas appareat debilis, curationem à venæ sectione auspicari: & convenientibus capitis irrigationibus subinde uti, oleo dulci imbuētes lanam, capitiq; illam circumponentes. Quòd si aut per ætatem, aut vires, non liceat sanguinem ipsum detrahere, dejicienda alvus per clysmum est, tum ut eius excrementa vacuentur, tum multò magis ut revellantur humores ij, qui consueverunt ferri ad affectas particulas. Postea verò auxiliis utemur ad inflammationes congruentibus. Si igitur membrana cerebri vulnerata fuerit, egregiè ipsam conglutinat (ut ait Archigenes) calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa: deinde butyrum & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetusq;, omnia in unū cōmixta, tepefactaq;, & infusa. Hoc modo affectos, à vino & cibis crassioribus abstinere oportet, maximè si correpti sint febri. Etenim affectio ipsa nobis auxilia indicat: quantitatem autem singulorū, particularemq; materierū differentiam, tum affecta particula, tum ægri temperamentum cōmonstrat: necnon vitalis facultas, deinde ætas, ambientisque nos aëris temperies, juxta regiones, anniq; tempora, & prædominantem anni constitutionē evarians. Porrò ad phreniticos, quando quidem omnia, quæ extra calvariam circa cutem atq; ipsum pericraniū consistunt, immunia ab affectu sunt, rectè, mea quidem sententia, aliis pharmacis acetum miscuerunt veteres. Siquidem ad affectiones in profundo delitescētes, pharmaca diversa ab iis, quæ affectibus in superficie hærentibus congruunt, debent administrari. Exolvitur nanq; omnium ipsorū vis in transitu per profundum: & ob id ad propria affectioni auxilia, aliquando contrariæ, & nocentis facultatis pharmaca temperamus. Quippe acetum ex se, cùm nec mitigandi, nec laxandi vim habeat, præter rationē miscetur auxiliis iis, quæ ad dolentem inflammationē administrantur. Quia verò per sinciput pharmacū penetrare volumus, ob id sanè aliquod eorū, quæ in profundum deducunt, miscemus: interdum quidem frigida facultate, sed tenuium partium, præditū, cujusmodi acetum existit: interdum verò calida, quale est euphorbiū. Quocirca, dum crassæ membranæ cerebri nudæ instillamus rosaceum (quod fieri solet, ubi ossiculum aliquod est exemptum) solum ipsum leniter tepefactum infundimus. Cùm verò citra denudationem, integra existente calvaria, rosaceum cupimus ut per sinciput ad membranā cerebri penetret, acetum illi, ut ipsum perducat eò, temperamus: cujus vehemens facultas, tum per viarum transitum, tum per rosacei miscellam, exolvitur. Jam verò inflammationes quæ in capitis cute, aut etiam in pericranio consistunt, si quidem citra vehementem dolorem accidant, per modici aceti ad rosaceum mistionem juvari possunt: læduntur autem, si & magnæ fuerint, & dolorē vehementē induxerint. Ad hæc rosaceū cum aceto, incipi-

[...]is dolor [...]gam or[...] [...]uos me- [...]scopos [...]atur.

[...] capitis [...]u obor- [...]ur sæpe [...]dat [...] ver- [...]aput.

[...]us dolor [...]aga, quā [...]stat pe- [...]sus.

Meningem cerebri vulneratam conglutinantia.

Affectiones sitæ in profundo, diversa pharmaca ab iis quæ hærent in superficie, desiderant.

Acetum cur misceatur rosaceo ad phrenitidem.

Fracto cranio commodè instillari rosaceum tepēs in crassam meningem.

Acetū quando sit rosaceo miscendū ad affectiones capitis.

Acetum rosaceo mistum, quibus prosit & quibus obsit inflammationibus.

incipientibus: in vigore verò consistentibus, rosaceum solũ administramus: quemadmodũ etiã in induratis, absinthium ei atq; pulegium miscemus: nam quæ absq; duritie jam decrescunt inflammationes, pharmaca laxantia desiderant. Porrò ad dolores capitis, in quibus exiccare est animus, commodissimũ cataplasma ex lolii farina & adipe anserino conficitur. Sciẽdum autem est, myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis conciliare: vnde eos, ipsos qui jam caput dolent, non parum offendet. Opio autem eo tantùm tempore uti cogimur, dum præ doloris vehementia æger de vita periclitatur. Extinguit siquidem sensus, maximeq; solidas partes offendit, adeò ut postea correctione sit opus. Cùm autem difficile sit, ut qui homo est non in multis hallucinetur, quædam videlicet penitus ignorando, quædam malè judicando, quædam negligentius scriptis tradendo: mirum cui quam esse non debet, si aliquando deliquisse comperiatur Archigenes, in ijs quæ de curatione capitis doloris conscripserit.

Myrrhæ odorem conciliare dolorem capitis.

Opio quando ad capitis dolorem uti debeamus.

Hominem in multis hallucinari.

¶ *De capitis dolore à ventri exorti.*

Capitis doloris ob ventriculi consortium oborti, & indicia, & curatio.

Nonnulli aũt vel si modicus humor in eorũ ventriculo colligatur, & pręsertim circa os eius, statim caput dolent: atq; ob id, si diutius à cibo abstineant, offenduntur. Augetur quippe esurientibus eiusmodi humorum malitia. Cùm igitur huiusmodi affectus capiti proprii non sint, sed ab humorum noxiis vaporibus à ventriculo volitantibus exoriantur: quemadmodum etiam ob id genus succos, aliis suffusorum symptomata eveniunt: capiti adhibenda remedia non sunt, sed q̃ celerrimè qui in vẽtre cõtristant succi, vacuandi. Vacuantur autem in ijs qui ad vomitum sunt proclives, facilè ab aquæ potu: ægrè verò vomentibus, difficilius. His igitur conabimur quãprimum cibũ boni succi, ac ventriculo commodum exhibere, si res ita ferat, à balneo: si non, ante balneum tantum cibi offeremus, ut non lædantur inde postea lavantes. A cœna autem modicum absinthii in potu dabimus: postridie verò, in posterumq; similem victus rationem illis instituemus, donec exactissimè concoquant. Quo tempore jam licebit illis modicum panis præbere circa tertiam aut quartam horam, aut citius, aut tardius: sic tamen, ut satis amplum spacium ad consuetam balnei horam intersit. Quòd si qui panem absque obsonio edere nequeant, his olivas, aut palmulas, aut uvas, aut tale quippiam addemus, juxta naturæ cujusque proprietatem. Cæterùm ad pravorum in ventre colligendam succorum copiam, plurimũ conducit tum imbecillitas cõcoctricis potentiæ, tum oris ventriculi infirmitas: quemadmodũ etiam ad capitis hinc dolores gignendos, tum facilitas sensus, tum caput ad ejusmodi humorum vapores suscipiendos promptum: sicuti etiam & in nõnullis oculi. Qui igitur propter acres humores caput dolent, mordacem dolorem, non tensivum, percipiunt, at fames in tensionibus commoda est: contraria autem ijs, qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi. Quum itaque hic mordax humor fuerit amarus, pallida & flava bilis vocatur: quæ

Vitiosis succis in ventriculo colligendis, quæ conferant.

Famem adversari iis qui mordaces humores collegerunt in ore ventriculi.

ob levitatẽ insitam sursum fertur, ad os ventriculi: cùm verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius ventris spacio cõtinetur: ac fuerit sanè optimũ, si in fundo ventris is contineatur. Omniũ autem est pessima constitutio, dum vitiosi humores, ventris tunicis ineluibiliter sunt defixi, & imbibiti: quibus educẽdis optimum remediũ est hiera picra, cujus talis sit compositio: Aloës drach. c. cinnamomi, spicæ nardi, xylobalsami, chiæ mastiches, asari, & croci, sing. drach. vj. Præstantius autem est pharmacũ, ubi minus de aloë additur, minusq; etiã ex croco: quandoquidem nonnulli ex usu ipsius oblæduntur capite, id quod sæpe ex solo eius odore perpetimur. Quare optima erit ea compositio, quæ aloes drach. xc. croci quinas receperit: qua sanè ipse utor. Præstat etiam pro asaro carpesiũ conjicere. Propinatur ad summũ ex pharmaco drachma una cum aquæ calidæ cyathis tribus: minimũ verò, dimidiũ eius præbetur. Cõfert autem hoc pharmacum iis qui suffusorũ afficiũtur symptomatis, & mulieribus quæ nõ pro dignitate purgãtur. Quemadmodũ autem in ventris & intestinorũ regionibus ob caloris quidẽ inopiam, interdum ex cibo ac potu vapor flatulentus producitur: propter imbecillitatẽ verò facultatis comprehensivæ, adeò inflantur atq; replentur ea organa, ut ipsius quidem repletionis ratione tendantur: ob tensionem aũt impensè doleant: sic etiam in partibus quæ ad caput pertinent, possunt hæ eadem cõtingere. Etenim ob dissolutionẽ continuitatis partium dissimilariũ dolor oritur. Dissolvunt autem ipsam, erodentia, dissecantia, distendentia, vehementer calfacientia, atq; refrigerantia. Si igitur erosionis, aut punctionis sensum percipiant ægri, acredo vel humorũ, vel flatus, causa putanda est. Si verò citra morsum tendantur, tensio ipsa vel ab spiritu flatulento, vel ab humoris colluvie, oboritur: quo in genere phlegmone erysipelasq; consistit: phlegmone quidem, ubi plurimũ sanguinis affectam particulam occupat: erysipelas verò, ubi biliosus fuerit is humor. Quòd si ab utrisque redundantibus aliqua pars repleatur, aut inflammatio erysipelatosa, aut erysipelas inflãmatũ talis affectio erit. Maximè itaq; artis curandi conjectura in affectionũ cognitione consistit: quæ ubi inventæ fuerint, curationẽ nõ conjecturaliter, sed scientificè indicant: cum hoc quòd etiam cognoscere datur, q̃ ægrè aliquæ affectiones medelis cedant: in quibus ut utamur semper remediis ab indicatione profectis, rationi est consonum, tametsi nihil juvare in principio videantur. Aliquando enim adeò vehementer in angustiis meatuũ flatus vaporosus, atq; eo adhuc magis viscidus crassusve humor impingitur, ut multo tempore ad curationẽ sit opus. Ac sanè quæ sic infarcta sunt, attenuare oportet, dilatareque meatus per quos excernãtur, habita simul providentia, ne quid aliud amplius influat: utq; pars affecta corroboret, ne ipsa etiam flatulẽtum gignat spiritũ. Qui igitur primi ad ejusmodi affectiones pharmaca cõposuerũt, meritò habuerũt opus materia varia: si quidem influentẽ substantiam, sive humor, sive vapor ea sit, repellere necessarium

Hiera p... optim... caminu... expurg... humore... nicis ve... culi inf... descrip... Crociod... ferire c...

Hiera p... quibus c... gruat a... bus.

Dolor un... exoriatu... Continu... tem qua... vant.

Phlegmo... fit à sang... ne. Erysipela... oritur a... va bile. Tumores ... positi. Conjectu... artis med... in affectu... cognition... consistit.

Præsidia ... ma cur ... in princi... nihil iu... videantu...

impacta esse coquẽda, attenuanda, discutiendaq;

cessariũ existit: impactã verò cõcoquere & attenuare, eandemq; ipsam discutere: ac nihilominus, imò longè magis, affectæ parti robur inducere, ne videlicet quod influit, suscipiat: aut attenuatum excernat, impactumque concoquat, atque subtilius reddat. Ergo in proposita dispositione, si dolorificus calor unà cum spiritu flatulẽto præpolleat, in principio quidem repulsoria curatione est utendũ, quæ ex facultate refrigerante constat. Quod ubi factum moderatè est, ex mitigatoriis & cõcoctoriis quippiam ad repulsoria miscere oportet: dein discussoria addenda, ita ut paulatim repulsoria detrahamus, donec pharmacum ipsum plurimum quidem digerẽs attenuatoriumq; reddatur, minus autem concoctorium & mitigatorium, minimum verò repulsorium. Portulaca igitur refrigerantis & aquosæ substãtiæ est: minus ea polygonũ: in solano tantum crassæ & terreæ est admistum, quantũ astrictionis. Acetum repulsoriam simul & attenuatoriam, imò & discussoriam facultatẽ sortitur: utpote quod secundũ temperiem, frigiditate quadam tenuium partiũ præpolleat, nõ secus quàm exquisitè serenus boreas. Rosaceum porrò, repulsoriæ, cõcoctricis, mitigatricis, ac deniq; discussoriæ facultatis est particeps. Ut ergo sermonem jam habitũ repetam: neq; in biliosis causis injungenda est inedia: neq; utendum venæ sectione, si puer aut senex sit æger, aut viriũ imbecillitas adsit. Licebit autem uti validis clysmis, quòd maximè hi possint revellere à capite, vacuareque non modò quæ circa ventrem & mesenterium consistunt, sed etiã quæ in simis hepatis hærent. Commendat autem Archigenes irrigationes ex ruta, oleo, & aceto intrita, ad dolores capitis, sicuti & succum baccarũ lauri cum aceto & ruta. Sciendum verò est, aridam rutam esse multò acriorẽ, & calidiorem viridi. Qui caput ob humorem biliosum dolent, iis signa similia sunt eis quæ ab ardore proficiscuntur. Accedit his major morsus, & faciei pallor, & nonnunquã oris amaritudo. Aetati autem vigoris, & temperaturis calidioribus, & vitæ solicitæ, & iis qui flavam bilem accumulant, hæc affectio præcipuè contingere solet. Itaq; balnea temperata, & unctiones, & potus dilutus, eis exhibenda sunt, omnisq; victus ratio tum* humidior, tum boni succi, cõstituenda. Evacuandus item biliosus humor per absinthij cremorem est, aut per aloë, & per ipsam picram antidotum, per se datam, aut modico scammonij adjecto: vel per catapotia ex aloë confecta. Illinenda frons pastillo croceo, aut appellato Trigono, aut aliquo alio his simili. Si cum universo corpore caput consortij lege afficiatur, prospiciendum illi est. Igitur si plenitudo humorum, ac maximè circa venas constiterit, tundemus venam. Si verò magis qualitas invaluerit, utemur purganti pharmaco. Si caput uni tantũ parti condoleat, ut hepati, ventri, aut ipsius ori, illius in primis opitulabimur: nempe calida in ipsis præpollente intemperie, panem ex diluto vino exhibentes, sorbitionesq; ex alica: ac foris etiam utentes irrigationibus, quæ tum refrigerent, tum firmitudinẽ addant. At si ob viscidos & crassos in vẽtriculo cõtentos humores caput

Aceti facultas.

Borea frigidiorem esse tenuium partium.

Rosacei facultas.

Inedia non esse utendum in causis biliosis.

Vena in quibus non sit secanda.

Clysmos fortes validè revellere à capite.

Capitis dolẽtis remedia.

Capitis dolores à bile ortis indicia & curatio.

Iis quibus medicamentis purganda

quis doleat, etiã hos exturbabimus, acetũ mulsum in potu præbendo. Ex hyssopo etiam origanoq; potionibus, & quæ his adhuc valentiores sunt, magisq; incidendi vi præditæ, utemur: nec non à radiculis vomitu, irrigationibusq; & cataplasmatis calidioribus. In doloribus autem capitis qui ab initio invaserũt cũ febribus, vena secanda est, post primã aut secundam remissionẽ, nisi quid impediat: & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine redundantibus. Quòd si serius post septimã diẽ dolor ipse prehenderit, alvo prius abundè per clysterem soluta, cucurbitulæ ad occiput, aut cervicem, sunt affigendæ: caputq; irrigationibus ex oleo fovendum: rosaceo quidem, & cum modico aceto, in calidioribus, & tempore æstivo: chamæmelino verò, in frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta parte aceti illi adjecta. Illinenda frons in frigidioribus quidem est, ex cyphi: ex crocomagmate autẽ, in calidioribus. Porrò vitanda sunt in omnibus capitis affectionib. ea quæ subduntur: nẽpe viticis semẽ, absinthij succus, lac in potu, glandes quercinæ in cibo, olivæ nigræ, arbuti fructus, eruum, quod etiã exolvit articulos: amplius autem offendunt myrrha, thus, hederæ cacumina. Mentẽ etiã perturbant lentisci fructus, crocus, peucedanũ, ciclaminus sicca cum vino epota. Styrax modicus quidẽ potatus, tristitiam vultus discutit: multus verò, somnos turbulentos conciliat.

Capitis dolorum cum febri ab initio affligentium curatio.

Cucurbitulæ quando affigendæ occipiti.

Capitis in omni dolore quæ sint vitanda.

Crocus perturbat mentem.

Styracis facultas.

De Cephalæa.

Cephalæa, inveteratus & ægrè cedẽs capitis dolor vocatur, qui ex levi occasione maximas exacerbationes habet, adeò ut neq; strepitũ, neq; voces vehementiores, neq; lumen splendens, neq; vini potum, neq; odoramenta caput replentia, ægri perferre possint, neq; itẽ motũ: sed in quiete & tenebris decumbere ob doloris magnitudinem velint. Etenim tanquã à malleo percuti sibi videntur. Sunt qui veluti contundi ac distendi sibi ea quæ circa caput sunt, sentiunt: non pauci verò usque ad oculorum radices ipse dolor progreditur. Habet autẽ hæc affectio aliquãdo quidem continuos dolores, aliquando verò exacerbationes, & intervalla. Manifestũ igitur est, hanc affectionẽ consimilẽ aptitudinẽ capitis, ut oblædatur facilè, habere, quemadmodũ in cephalalgia. Verùm ad majorem imbecillitatẽ deveniũt in hac affectæ particulæ capitis. Ac sanè quidã ex sic affectis, cerebri involucra dolitant: quidã pericraniũ duntaxat. Dolores igitur cum gravitate, multitudinem humorũ significant: cum mordacitate verò, aut humorũ, aut vaporũ acredinẽ: ut cum pulsu, obortã inflammationẽ: at cum tensione, si quidẽ citra gravitatẽ & pulsum accidat, spiritus tenuis ac flatulenti multitudinẽ indicat: cum pulsu verò, membranosi corporis inflammationem: ac si cum gravitate distentio accidat, humorũ multitudinẽ intra membranas contentam arguit. Rursus, dolores quidẽ in superficie hærentes, pericranii affectionem significant: qui verò in profundo sunt, cerebri involucrorũ. Quibuscunq; autẽ affectio intra calvariã est, iis usque ad oculorũ radices dolor extenditur, propterea quòd oculorũ tunicæ ex cerebri involucris suam

Cephalææ descriptio.

Cephalæa magis dejicit facultatem, quàm cephalalgia.

Cephalææ varia symptomata à causis diversis producta.

Dolor capitis intra calvariam situs, cur extendatur ad oculorum usq; radices.

ducunt originẽ. Si verò putrefactus humor calidior fiat, cum febri capitis dolor invadit. Febricitant aūt omnino, & qui dolent propter inflãmationem. Si igitur totius corporis plenitudo sit in causa doloris, sanabis ipsum, corpore universo vacuato. Si verò imbecillũ existens caput, sublatos ad se humores ac vapores susceptet, materiã revellere oportet in totũ corpus, atq; ita mederi particulæ. Revellemus itaq; & clysmis, & vinculis extremorũ, & pluribus infernarũ partium frictionibus, interdum etiam sanguinis ex cubito detractione. Quòd si amplius redundare sanguis videatur, etiam reserata in naribus vena & sanguine, quantũ par sit, vacuato. Dein hieram dabimus exacuatã: posteaq; apophlegmatismis elicientibus pituitam, & medicamentis quæ naribus inserunt᷑, utemur: qualia sunt quæ ex elaterio, & cyclamino, cum lacte & porro apparant᷑. Caput autẽ curabis, quando quidem revulsoriis uti oportet, per repulsorias irrigationes. Cæterũ post totius corporis evacuationem, utèris caput vacuantibus: dein iis qui firmitudinẽ addant. Repellit igitur immaturum oleum, rosaceumq; per se, & cũ aceto, & ex papaveris capitulis, & oleæ teneris germinibus, & hederæ cacuminibus, & mentha viridi præparatũ. Applicentur autem remedia tepida quidem, ubi frigidior & crudior multitudo humorũ extiterit: frigida verò, ubi calidior, biliosiorq;. Digerit autẽ oleũ dulcissimũ calidum, & magis inveteratũ, itemq; sicyonium. Si verò crassior sit copia humorũ, spondylium, aut serpyllum, aut pulegii comam, aut calaminthen, aut mentham, oleo incoquẽs, multitudinẽ evacuabis. Eadem hæc parti etiam firmitudinem addunt: quapropter usq; ad perfectam curationem ipsis utendum est. Omniũ porrò longè maximè discutit, ac perfectè corroborat, verbenaca recta oleo incocta. Cõjicienda etiã ad eã crocodiliadis, præsertim juxta aquas nascentis, radix. Maxime etiã conferunt sub hydriis aselli nascentes, si oleo incoquant᷑. Adverte autẽ, capitum papaveris usum, tempestivum esse incipiente affectione: nocere autẽ, si iis in dolore inveterato utantur. Juvant verò non instrenuè fomenta tum ex semine lini & rosaceo, tum etiam confecta ex milio: nam quæ ex sale fiunt, ob gravitatẽ capiti negocium facessunt. Archigenes inter cataplasmata varia, viticis semen, perseæ viridis folia & myrrhã æquis portionibus mista, exceptaq; Ægypto unguẽto, fronti admovere præcipit. Cæterùm in sola Alexandria ipse perseam arborẽ vidi: cujus fructũ in Persis quidem letalem esse, in Ægypto autẽ innocuũ, sunt qui cõtendant. Porrò sanguinis à locis affectis detractiones convenire in affectibus inveteratis, non Archigenes modò, sed omnes ferè medici confitentur. Verũ cucurbitæ occipiti affixæ, ex revulsoriis auxiliis sunt, cùm humores ad oculos, aut ad anteriorem capitis partem ferri cõsuetos, avertere properamus. Jubet autem Archigenes ut sternutatoriis quatiamus caput, fasciolaq; circumposita collo, spiritu cohibitionẽ moliamur. Jam verò ad affectiones frigidas inveteratas, equidẽ medicamenta ex thapsia & sinapi soleo adhibere: minimè autem ad calidas. At chamæmeli (quã anthemiden

Revellendi à capite modi diversi.
Venam reseratam in naribus conferre ad dolorẽ capitis.
Errhina.
Caput esse vacuandum post totius corporis evacuationem.
Repellentia.
Digerentia.
Verbenaca rectæ facultas.
Aselli.
Papaveris capitib. quãdo sit nobis utendum.
Sal est ad capitis fomenta ineptum.
Perseæ fructũ in Persis letalem esse, in Aegypto autem innocuũ.
Cucurbitulis in affectibus capitis quando utendum.
Cohibitio spiritus.

vocãt) florem quidem, olfactu auxiliari dolenti capiti, ait Archigenes: folia autem nocere.

Sternutatoriũ ab Asclepiade scriptum.

Veratri albi, rad. cucumeris sylvestris, struthij sing. partes ij. castorij, acori, nitri rubei, euphorbij, cumini Æthiopici, sing. partẽ j. trita insufflato.

Medicamẽ ab eodem traditum, quod mansum caput purgat.

Piperis albi, origani, staphidis sylvestris, casiæ, sing. drach. ij. excipiantur passularũ exacinatarũ, aut caricarũ carne, & mandenda exhibeatur. Cæterùm nõ statim à principio efficacissima adhibere cõvenit, sed à debilioribus auspicari. Porrò fortia pharmaca, quibus ad movenda sternutamenta utimur, mitigatoriorũ admistione lenita, moderata fiunt. Ob id quædã ipsorũ muliebri lacte recẽti & aqua diluo: post hoc oleo dulci: dein betæ succo: & anagallidis quæ florẽ cœruleũ habet, itidem succo: atq; ita sensim in usu eorũ progredior, donec postremum etiã p opobalsamum talia dissolvo. Ego autẽ melanthium soleo infundere naribus: aliquando quidem aceto acri præmaceratũ, aliquãdo oleo veteri intritũ. Interim verò dũ æger errhinis utit᷑, habeat os aqua plenũ.

De hemicrania.

Hemicrania verò affectio dolorifica est, dimidiam tantũ capitis partẽ infestans, interdũ qdem dextram, interdum autẽ sinistram: quæ sutura extensa secundum illius longitudinem, terminatur. Ut plurimum autẽ p circuitus exacerbatur, influxu vaporũ, aut humorũ, causam dolori suggerente. Quidã igitur ipsorũ circa temporũ musculos vehemẽter dolitãt: qdam dolorẽ longè ulterius pgredientẽ habent. Sunt q adeò vehementer crucientur, ut ne manus qdem contactum facilè ferant: in quibus palàm est, pericraniũ affectum esse, neq; eius cutẽ omnino immunẽ ab affectione existere. Rationi igitur cõsentaneũ est, vaporũ aut humorũ, aut utrorunq; influxũ, aut à cerebro & illius involucris, aut ab universo corpore illuc trãsmitti. Quapropter ubi quis hemicraniam curare aggreditur, prius quali purgatione, aut venæ sectione æger indigeat, considerret: atq; ita deinde ad capitis auxilia pgrediendo, tum per digitos suæ manus, tum per linteum, dimidiam frontis partẽ, & eam maximè quæ circa temporis musculũ est, confricando excalfaciat: id quod ante exacerbationis tempus faciundum est. Post exacerbationẽ verò, pharmacis hemicranicis dictis utendum: si quidem multa caliditas in doloribus pcipiatur, iis quę refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, eis quę * sufficiẽter excalfaciũt. Utrisq; tamen aliquid ex iis quæ robur & firmitudinẽ addunt, misceatur, q astringẽtem videlicet facultatẽ sortiatur. Porrò ex meis præceptoribus quidam ad hemicranias inveteratas utebat᷑ piperis albi, & crocomagmatis, singulorum drachmis duabus, mistis cum euphorbij drachma dimidia. Cùm autẽ citò facultas euphorbij exolvatur, in huiuscemodi sanè medicamentis nõ est utendũ veteri. Est autẽ candidius, quod recẽs est: nam q inveteratũ existit, flaviorem aut pallidiorẽ sibi colorẽ cõtrahit. Similiter etiã & columbarũ turricolarũ, sibiq; victũ quærentium, stercoris, & atramenti scriptorij, licebit addere

Sternutatoriũ ab Asclepiade scriptum.
Apophlegmatismus Asclepiadis.
Errhina quibus leniri debeant liquoribus.
Os aqua replendũ esse, dum quis errhinis utitur.
Hemicraniæ descriptio.
Hemicraniæ causæ.
Hemicraniæ curatio.
Hemicraniæ inveteratæ remedium.
Euphorbium recens quia esse candidius, pallidius autem inveteratum.

addere utriusq; dimidiam drachmam, ex ipsisq; omnibus aceto acerrimo dilutis, cõficere medicamen hemicraniæ sanãdæ idoneũ. Ad hanc autẽ rem, Pergamenũ nostrum atramentũ multò est præstantius. Aliud pharmacum, ad hemicraniã, & omnẽ inveteratam capitis affectionẽ summè utile. Croci drach. xv. chalcanthi drach. x. aluminis scissilis drach. xiij. myrrhæ, opij, omphacij, sing. drach. iij. gummi drach. xv. omnibus tritis vinum Falernum adjice, & rursus tanquam collyrium tere, deindeq; in pastillos redige. Postea verò ex posca dilutis utere. Sæpe simpliciter euphorbij illitione misti cum oleo & cera, sum usus. Sufficit autem ad libram olei cuiuspiam tenuis, ceræ quadrantem injicere, & euphorbij unciam unam: quo quidem medicamine utendum in ea tantum hemicrania est, quæ à frigidis causis oritur. Juvat etiam hos, si oleum tepidum instilletur in aurem, euphorbij unica, cum libra olei prius temperata.

GALENI PERGAMENI *de compositione medicamentorum secundum loca, Lib. III.*

¶ *De affectibus aurium.*

AUrium dolores nõnulli quidem fiunt ex frigiditate: nõnulli ob inflammationẽ, vel cutis meatũ auris ambiẽtis, vel etiam nervi auditorij. Qua verò ratione inflammatio ipsa partes inflammatas distendens, dolorẽ excitat, eadem flatulentus spiritus, transitũ non habens, dolore cruciat. Consimilis etiam fit dolor à serosis humoribus * in toto corpore genitis, ei qui ex mordaciũ humorũ forinsecus advenientium illapsu contingit. Dolores igitur à sola ortos frigiditate, calfacientia quamcelerrimè curant. In quem usum solent nonnulli rustici exenteratas cæpas oleo replere, & in ferventi cinere modicè calfacere, atque ita auribus ipsum infundere. Alij nõ cæpas modò, sed allium etiam oleo fringentes postea ipsum instillãt auribus. Ego verò euphorbio omnino modico, ad multũ vetus oleum admisto utor, veluti etiam pipere exquisitissimè trito. Prodest etiã amaracinũ oleum ipsis infundi, & optimã nardũ. Quòd si aliquod oleum tenuiũ partiũ, in quo rutã præcoxeris, auri infundas, magnoperè juveris. Magnificè autẽ eos mitigat ovi candidũ: quo etiã ad lippitudines utimur: itemq; lac muliebre. Plurimũ juvantur item ex adipe anserino, vulpinoq;: infundi tamen omnia debent mediocriter calida. At si inflãmatio adsit, nardinũ unguentũ, cum pharmaco appellato Basilico, cõmodissimè infunditur. Porrò medicamen Basilicõ, alio nomine dicitur tetrapharmacũ. Est etiã & Comagenum perutile, & ex adipibus pharmacũ. Cogẽte verò dolore necessum est etiã iis quæ sensum stupefaciãt, uti. Miscetur aũt opiũ muliebri lacti, & ovi cãdido: quæ ipsa per se, sæpe auriũ inflãmationibus contulerunt. Miscetur etiam & castorio opium: verùm multo ante usum tempore, præparatũ id esse oportet: & miscetur quidẽ, in vehemẽtissimis doloribus, pari: in minoribus autem, duplo. Liquor quo hæc diluẽtur, sit sapa ex musto: multò nãq; magis hęc, q̃ dulcia vina, dolorẽ sedat. Verũ ego nullum pharmacũ dolore vexatis infundo, neq; etiã per lanam instillo: nimirum experiẽtia edoctus, quod præstet neq; omnino contingere doloris tempore auditoriũ meatum. At remisso dolore, per auriculare specillum, obvolutũ lana molissima, partẽ dolentẽ foveo, pharmacumq; injicio modicè tepefactum in aurifusorio specillo: postea verò forinsecus tum orificio auditorii meatus, tum universæ auri, mollẽ lanam impono. Jam quæ ex fomentis crassa & spissa fuerint, cujusmodi sunt spicata & foliata unguẽta, diluẽda sunt unguẽto nardino: vel (si æstas sit, & caloris sensus ægrum in aure inflãmata infestet) rosaceo, vel amygdalino. Conficitur bonũ rosaceũ ex oleo immaturo, salisq; experte, in quo plurimæ rosæ sint maceratæ. Si verò flatulentum spiritũ, aut humorẽ crassum & viscidũ, qui transitũ non habeat, inclusum esse conjeceris, etiam ex pharmacis liberantibus ab obstructione, quippiam admisce. Porrò frigiditate antegressa, spiritus flatulentus colligitur: gravitate verò capitis, cibisq; pituitosis & mali succi, frigidi & crassi humores: quibus si accedat frigiditas, dolores contingunt. In his igitur spuma nitri, & nitrũ ipsum molle, ejusmodiq; aphrolitrũ, & oleum amygdalinũ, rationabiliter in pharmaca auricularia miscentur. Ex hoc genere est utrunq; veratrum, & struthium, & amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quæcunq; fuerint ad manũ, & iris Illyrica. Injicies autem & cinnamomũ si habueris: aut, si id non habeatur, casiam, tum eam quæ Zigir, tum quæ Motos vocatur: ac præterea Carpesium. Aurium etiam meatus ab obstructione liberant, quæ lapides in renibus atterunt: atque omnia breviter, quæ tenuium partiũ substantiam absq; mordacitate sortiuntur. Ex quorũ numero est etiam cucumeris sylvestris radix, itemque bryoniæ, & ari, & dracunculi, & centaureæ, & polii, & omnino amarorũ omniũ. Rursus, moderatæ aurium inflammationes, & nõ pulsatiles, rosaceo & aceto simul temperatis, tepefactisq;, atque infusis curantur. Glauciũ etiam ex aceto in cote medica tritũ, doloribus à modica inflãmatione ortis opitulatur. Præstat autẽ pastillũm ex glaucio, multæ sanè utilitatis pharmacum, prius præparatũ habere: qui fit ex glaucio probè cum aqua pluviali trito, deinq; in pastillũ coacto, exiccatoq;. Licebit vero decimãquintã gummi ad glauciũ portionẽ addere, ut melius compingi in pastillũ possit. Quin & collyria ex glaucio eodẽ modò cum aceto trita, eis prosunt, aurib. instillata: atq; his nihil minus collyria ex croco. Ulcera auriũ recentia, tum glauciũ solum cum aceto tritum curat, tum collyria ex eo omnia, & collyria ex croco & ex rosis cõfecta: quemadmodũ etiã quod Nili dicitur. Curat itẽ ea Damocratis collyriũ ex myrrha. Quæ verò pure manãt citra dolorẽ, atq; id moderatè patiuntur, iisdẽ medicamentis curant. At q̃ fortiter affliguntur, p ejusmodi qualis est pastillus Andronis, & q̃ ad Musam refert, sapa, modicoq; aceto dilutus. Quòd si hæc ab ipso morbo vincant, scoria ferri ad plurimos dies in sole ex acerrimo aceto cõtrita, lævigataq;, est intrepidè utendũ. Hujuscemodi etiã ulcera pastillo meo ex charta combusta, ipse ali-

Dolore affligente præstat omnino non tangere auditorium meatum.

Rosacei optimi compositio.

Doloris aurium à flatulento spiritu, aut à crassis humoribus excitati, curatio.

Aristolochia triplex.

Casia duplex

Auriũ meatus obstructos quæ reserent.

Aurium moderatæ inflammationes rosaceo & aceto simul temperatis curantur.

Pastilli ex glaucio, ad inflammatas aures.

Aurium ulceratarum remedia.

Aurium purulentarum curatio.

Pastillus ex charta combusta.

Papaveris succus aurium dolores mitigat: affectionem autem non sanat, nisi ex accidenti quodam.

quando curavi. Porrò per papaveris succum mitigantur aurium dolores: haud item affectiones juvantur: nisi fortè ex accidenti quis eas juvari dixerit, quod nimirum sedato dolore, atque inde somno sequuto, natura ipsa affectus dolorem gignentes concoquat. Per aurium autē inflammationes, gallinaceus atq; anserinus adeps, si quidem evacuatum corpus invenerint, & humorē qui inflammationē excitat, nō amplius influentem, dolorem leniunt, affectioniq; auxiliantur. Si verò humore adhuc fluente adhibentur, affectioni quidem nihil opitulantur, leniunt tamen doloris symptoma: ut si ob humorū acredinem aliquis morsus contingat. At pharmaca ex papaveris succo omnia, sensum stupefaciunt: & ob id sanè tunc solùm illis cogimur uti, ubi nullum aliud mitigativum doloris contulit. Miscetur autem castorium papaveris succo, ut vehementem ejus frigiditatē retundat: quo nomine etiam meconium ipsum, & quidem rectè, nōnulli torrent: quanq̃ satius mihi videtur uti illo minimè torrefacto, inveterato tamen, & cum castorio permisto. Porrò galbanum susino unguento dilutum, melliq; & rosaceo cōmistum, discutit citra molestiam aurium inflāmationes, in quas nihil fluit jam amplius, doloribusq; à frigore opitulatur.

Stupefacientibus quando cogamur uti medicamentis.

¶ *Ad vehementes aurium dolores medicamen ab Andromacho scriptum.*

Castorii drach. ij. succi papaveris drach. iiij. opopanacis drach. ij. spumæ lycii drach. j. passo excipito, & tepefactis utitor.

¶ *Aliud eiusdem ad purulentas aurium & veteres affectiones.*

Fabæ Ægyptiæ internæ amaræ, aluminis scissi, piperis albi, spumæ nitri, croci, opii, malicorii, myrrhæ, thuris, nardi, sing. drach. ij. castorii drachmam j. aceti & mellis quod sit satis. Conficito.

¶ *Aliud eiusdem, ad dolores flatulentos, & aurium sonitum congruens.*

Nitri, myrrhæ, sing. drach. j. rosacei cyathum j. aceti tantundem: simul tritis utitor.

¶ *Aliud ad aurium sonitus.*

Veratri albi drach. j. castorii obolum j. spumę nitri sesquiobolū: tritis cum aceto optimo utere.

¶ *Aliud ad purulentas aures.*

Alumen scissum ustū, & myrrham cum melle terito, & prælotæ auriculæ pharmacum lana exceptum imponito.

¶ *Auricularis compositio probata, ex Apollonii libris.*

Myrrhæ, thuris, sing. drach. ij. nucum amararum drach. j. spumæ nitri drac. ij. aluminis scissilis, malicorii, sing. drach. j. spicæ nardi drach. ij. aloës drac. iij. vini mulsi veteris cyathos iij. Arida trita vino mulso admisceto, & cocta in stanneo vase reponito, ac tepido utitor.

¶ *Ad carnem excrescentem in auditorio meatu, quo usus est Heraclides Tarentinus.*

Aurium excrescenti ulceri remediū

Æruginis rasæ drach. viij. squamæ æris drach. iiij. mellis heminæ dimidiū. Arida trita, ac melle excepta, donec rubefiat, coqto, & ablatis utitor.

¶ *Aliud ad sanguinis ex auribus eruptiones, Heraclidæ Tarentini.*

Aurium sanguinē effundentium remedia.

Marrubii succum exprimito, & aceto dilutum infundito. Aut mali punici in aceto cocti succum exprimito, infunditoq;. Aut polygoni succum cum modico aceto. Ad vermes innatos auribus, veratrum album cum melle immitte, aut aridum insuffla: aut rubi succum infunde.

Aurium [vermes ext]enantia.

¶ *De sonitu aurium.*

Sonitu[s] in auri[bus] causæ.

Ex sonitibus auriū, alij quidem, spiritus flatulenti sunt soboles: alij verò ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem fiūt: quemadmodū etiam in oculis oriri solent suffusorū imagines, ob vapores exhalantes ab ore ventriculi. Cæterū neutrius affectionis exacta cognitio haberi in principio potest. Porrò si in febribus sonitus fiant, minimè interturbādi sunt: ut plurimū nanq; statim sedantur. Si verò ob flatulentū spiritum, cui non pateat exitus, sonitum fieri suspicatus quis fuerit, & ob hanc rem dissecantibus, attenuatoriis, ac discussoriis admotis pharmacis, nihil cōtulerit: simulq; apophlegmatismis usus sit, & universo prospexerit capiti: huic meritò in hāc suspicionem inclinatus animus erit, videlicet sensus audiendi exquisitam facilitatē, causam eius rumoris existere, præsertim si acuto audiēdi sensu præditus esse æger appareat. In talibus igitur, ex sensum stupefaciētibus quippiam soleo admiscere: cuiusmodi est mādragoræ, & papaveris succus.

Sonitus [au]rium per febres, non compescen[dos].

Sonitu[s au]ris ob ex[quisi]tam sen[sus audi]endi fac[ulta]tem ort[i] curatio [per] stupefac[ien]tia.

¶ *Ad sonitum remedia ab Archigene prodita.*

Sonitu[s au]rium re[med]ia ab Archige[ne] prodita.

In sonitibus repentinis acetū cum rosaceo instilla. Aut cuminum, & oleum, crassitudine mellis. Aut radicis sylvestris cucumeris succū. Si verò ptrahatur, omnibus amaris, acribus, attenuatoriis & discussoriis, quibus utimur ad dolorem ex crassis humoribus ortum, utaris, singulis in aceto coctis, admistoq; melle. Aut reclinato ægro, & nitro trito in aurem insperso, acre acetū infunde tepidum, ac postquàm fervere desierit, exterge lana, & nucū amararū succū infunde, lanaq; obtura. Cæterū quibus ob maximam ad audiendum facilitatē id genus sonitus fiunt, castorium & cicutæ semen cum aceto trita instilla.

¶ *Ad auditus gravitatem.*

In surdastris, qui exiguas quidem voces omnino non audiunt, magnas autē vix percipiunt, hoc ipsum symptoma valdè suspectū habere oportet: paulatim nanq; temporis progressu augescens, perfectā surditatē inducit. Quapropter per hieram purgādi sunt, & per catapotia ex colocynthide: pituitaq; eis per apophlegmatismos detrahenda, & caput resiccandum est, eiq; ut robur addatur, omni studio curandum. Utendum etiā attenuatoria victus ratione. At in ipsam aurem pharmaca injicienda sunt, quæ crassos viscidosq; humores cōminuant, & dissecent. Cujusmodi existunt hæc, quæ Apollonius prodidit: Cæparū succo & resina oleo dilutis, utitor. Aut oleo nucum & resina mistis pariter utitor. Vel adipem anserinū, & fel bubulum, ac laurinū, ex æquo mista instillato. Porrò surdastri cōtrariis prēsidiis habent opus, iis qui aurium doloribus infestantur. Quippe in doloribus affectæ partes exquisitam quietem desiderant: surdastri verò, vehemētem motū postulāt, transmutationemq; in contrariam ei, quæ jam adest, dispositionem.

Auditu[s gra]vitatis [cura]tio.

¶ *Fomenta ad aurium dolorem ab Apollonio scripta.*

Aurium [do]lori fome[nta].

Fomentis porrò utendū est per spōgias aqua calida

calida imbutas, ac sufficienter expressas: itemq; per cucurbitas affixas. Amplius verò & per vaporem ex arundinibus perforatis allatũ. Oportet autem alteram arundinis oram, auriculæ cavitati adaptari: alteram verò in ollam perforatum habentem operculum, & undiq; obturatũ, incumbere. Sit autẽ in olla absinthium in aqua fervefactum, quò vapor inde sublatus perferatur ad auditoriũ meatum. Confert etenim hoc fomentum etiam auditui gravi.

Archigenis ad surditatem remedia.

Surditatis remedia ab Archigene scripta.

Chalbanũ cum aceto & melle ferue factum instilla. Aut collyrio ex nitro, ficu, & sinapi immisso, per triduum id non extrahimus. Postea verò assiduis acutisq; vocibus, & vicissim gravibus inclamamus: & per tubam sonitu incusso, conamur malum depellere. Post hæc & asphodeli radices oleo veteri incoctas, commodè infundimus, caprinaq; assiduè eluimus urina.

Eiusdẽ de corpusculis quæ aurib⁹ illabũtur.

[In] aures illa[psa] corpora [qu]omodo ab[sint] excutien[da].

Quòd si aqua illabatur aurẽ, auxiliatur acetũ, & cum altero pede, qui respondet affectæ auri, exilire, aliqualiter se ipsum inclinãdo: hoc enim modo facilè excernitur. Quin & exustio simplex per os, aut etiã per stipulã, egregiè aquam extrahit. Si verò calculus, aut fabę, aut consimile quid in auditoriũ meatum illapsum fuerit, eluito: aut lana circa auriculariũ specillum obvoluta, & resina tincta, extrahito. Idem & per glutinosum aliquod pharmacum fieri potest. Quòd si neque sic sequatur, sternutatorio in nares injecto, os ac nares obturato. Facta nanque spiritus inclusi extensione, id quod est illapsum, efflabitur: idq; assiduè, donec excidat, facito. Nam si intus manserit, aure inflãmata convulsiones inducet. Optimè etiam confert ad eorum quæ illapsa sunt electionem, cõcussio. Si itaq; puer fuerit, pede comprehensum, & in caput sublatum, concutiens ipsum, vibrabis. Si verò perfectę ætatis quispiam ita fuerit affectus, ipsum in tabulam secundum affectam aurem reclinatum, caput ad tabulam firmare jubeto: dein levata tabulæ iuxta caput parte, deferri sinito, idq; sæpius facito. Movebit enim sic quod incidit, & ad expeditiores meatus partes progredietur. Atque ita angusta & concava specilli parte immissa, scitè extrahito. Si verò faba, aut cõsimile quippiam in aurem illapsum, in ea hæreat, madefactumq; & tumefactum dolores inferat, impossibile quidem est integrum ipsum eximere. Quare per specilli concavum dividere id industriè expedit, atq; ita particulatim extrahere: deinde sapam, aut vinum dulce calidum infundere, ac lenire meatum ex lancinatione oblæsum. At verò si animal aliquod sit illapsum, scammoniũ aceto dilutum, aut absinthij, aut peucedani succum, nitrumq; ac sulfur, cum radiculæ succo instillato.

De parotidibus.

[P]arotidas es[se] glandula[ru]m secundũ [au]res inflã[m]ationes. [In]flammatio[nu]m incipi[en]tium cura[tio].

Parotides è genere quidem inflammationum existunt. Fiunt autem, glandulis secundum aures affectis. Cæterũ prima parte curationis partium inflammatarũ in eis minimè utimur. In illis siquidẽ plurimum curatione reprimente, repulsoriaq; uti convenit, præcipuè cùm nec malignum sit, nec multum quod influit: nec universum corpus plethoricum. Sic nanq; spongia sola ex posca imposita, incipientes inflammationes repressit. Verùm in parotidibus contrariam curationẽ molimur, nẽpe pharmaca attractoria adhibẽtes: & si hęc nihil memorabile efficiant, etiã cucurbitulas affigentes, aut fomenta assidua adhibentes, conantesq; ut infestans humor ad cutim ipsam trahatur, præsertim si affectio in capite hæreat. Similiter cùm natura per acutas fe-

Parotidũ medicatio.

10 bres, redundantes humores ex vasis ad regionẽ inter cutem & subjecta corpora pellit, quandoquidem illis etiam glandulæ imbuuntur, multò satius videtur tunc opitulari naturæ, febres per * abscessus curanti. Verũ si vehemẽti impetu influant humores, nihil nos curiosius agẽtes, omnia permittemus naturæ. Nam sive cucurbitã, sive aliud pharmacũ humores ex alto eliciens, admoverimus, vehemens dolor hominẽ apprehendit, unde & vigiliæ & febres oriuntur, atq; exol-

Natura impetus quãdo minimè sit iuvandus.

20 vuntur vires. Mitigare itaque tunc, & non influxum provehere, oportet, per cataplasmatũ maximè lenientiũ usum: cujusmodi est quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum mulsa, aut fœnigræci, aut altheæ, aut chamæmelorum decocto conficitur: & quæcunq; nõ modò humectam habent caliditatẽ, per quam mitigare dolores valent, sed etiam influentes succos possunt cõcoquere, suppurareq;. Quòd si etiam sanguis redundare videatur, per venæ ipsum se-

Cataplasma dolorem leniens.

30 ctionẽ vacuabimus, præsertim si liceat per vires: Ergo si humor non discutiatur, suppurantibus pharmacis est utendũ: cujusmodi est frumenti farina cum oleo & caricarũ decocto: item quod ex polline & fermento conflatur pharmacum. At si suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionem pus elicere oportet, aut per pharmacũ abscessum rumpere, quale est Smiliũ vocatũ, & q̃ ex alliis constat: aut tentare, ut ipsum per attractoria & tenuãtia medicamẽta discutiamus, bis

Suppuratio quando & quibus medicamentis mouenda.

Pus suppuratarum parotidum quib⁹ modis vacuandum.

40 in die iisdẽ ablatis, & fomentis admotis, donec dolores remiserint. Ubi verò jam plurimũ puris discussum fuerit, tunc jam primùm semel solvere ea medicamenta, & fomenta adhibere oportet: dein verò neque ex re est id facere, sed ipsis pharmacis permittere, ut si quid reliquũ in profundo hæreat, ipsum discutiant. Quòd si durities adsit, ea ipsa quoq; mollienda est, emollientibus medicamentis ad attractoria admistis.

Archigenis ad parotidas.

50 Rumicis radices in vino tenuium partium coctas, applicabis parotidibus citra vehementem dolorem ortis. Aut buccina marina, aut purpuras ustas, melle aut axungia exceptas imponito. Aut ficũ aqua marina muriáve incoctã, admove: aut lanã etiã butyro imbutã. Cõmendat etiã usum plãtaginis, tametsi ex mistis facultatibus, discussoria nempe & repulsoria constet. Ego verò nunquam pharmacis ad parotidas destinatis repulsoria admisceri operæ preciũ existimo, ni-

Parotidibus varia remedia ab Archigene prodita.

Plantago cõstat ex facultate discussoria simul & repulsoria.

60 si fortè aliquando pauxillũ repulsorii multo discussorio addatur: idq; ubi citra vehementẽ dolorem ipsæ irruunt parotides.

Repulsoria quando miscenda medicamentis parotidum.

Aliud Archigenis ad discutiendas parotidas.

Lupinorũ amarorũ farinam cum melle coctã, modica calce viva addita, pro cataplasmate im-

ponito. Aliud. Picis brutiæ, mannæ thuris, utriusq; drach. j. terebinthinæ, palmularū Syriacarum nō vetustarum, pinguium, carnis puræ, utriusq; drach. ij. omnibus simul unitis utitor.

Aliud. Caricarū, chalbani, nitri, sing. drach. j. sulfuris tertiam unius drachmæ partē: terebinthinæ, opopanacisq;, utriusq; pauxillum: simul unitis utitor. Quòd si medicamentis parotis non cedat, Archigenes consulit esse confugiendum ad cucurbitulam, adhibita scarificatione. Porrò simplices parotidas curant, emplastrū Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex ptisana. His molliora adhuc sunt, cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo conflata, ostreis, aut buccinis, aut purpuris ustis additis, adipeq; porcino salis expertę, singulis quadrantis pondere. Sic ipsum etiam licet conficere: Butyri unc. j. ceræ unc. ij. s. ostreorū ustorū, redactorumq; in pollinē, unc. ij. Cōficito & utitor: efficacissimū namq; est ad parotidas.

¶ *De affectibus narium.*

Polypodes.

Ex genere tumorū præter naturā polypodes in naribus generantur, ut ozænæ ex genere ulcerum. Secundū genus aūt excretionum præter naturam, sanguinis effusiones contingunt in morbis acutis. Primū itaq; de ozænis sermonem faciam, quæ ex humorum acrium, putrilaginosorumq; influxu gignuntur: nam si ii duntaxat sint acres, ægrè curabilia ulcera inducūt, graveolentia verò non item. Cæterùm cura cōmunis tum his ambobus, tum etiam polypo est, primùm caput siccare, corroborareq;: cùm palàm sit ob redundantiam vitiosorū humorum, fieri ab eo in ipsas nares defluxum. Capite roborato, naribus adhibenda curatio est, scopo in ozænis proposito, ut affecta pars per mixtæ facultatis pharmaca tū repellentia, tum discutientia, exiccet. Repellunt itaq; tum austera, tum acerba, quæ cōmunem astringentiū appellationē sortiuntur. Discutiunt calidam & siccam vim obtinentia.

Ozænæ à quibus gignātur humoribus.

Ozænæ atq; polypi cōmunis curatio.

Repellentia quæ.

Discutientia quæ.

Ozænarum remedia.

¶ *Archigenis remedia ad ozænas.*

Obline eos chalcitide, vel atramento sutorio, vel psorico, ex melle tritis. Vel iridem & sandaracham cum melle illinito.

¶ *De polypo narium.*

Polypi descriptio, causa, remedia.

Polypus tumor est qui præter naturā in naribus generatur, polypodis carni assimilis. Quæ affectio ex crassis & viscidis humoribus gignitur: ob idq; mista medicamentorū materia indiget, quæ partim astringat, partim secet & tenuet, partim etiam discutiat, condensetq;.

¶ *Asclepiadis ad ozænas remedium.*

Ozænarum remedia varia.

Aluminis scissi drach. ij. myrrhæ, sandarachæ sing. drach. iiij. gallæ drach. j. æris usti tantundē. Tritis utere, naribus prius vino odorato elotis, & pharmaco per specilli extremum admoto.

¶ Lamponis ad ozænas, ægilopas, polypos, & quæcunq; velis citra sectionem, ustionémve extirpare, remedium. Scobis æris rubri unc. j. salis ammoniaci sextantē: ammoniaci thymiamatis tantundē: aluminis rotūdi quadrantē: aceti acerrimi heminas sex. Arida terito, & affuso aceto, omnia in vas æris rubri cōjicito, in eoq; ad solem sub ardore Caniculæ cum rubri æris radio agitato, donec exarescat pharmacum: quod postea in mortariū translatū, diligenter terito, in fictiliq; recōdito. Usu verò exigente, aquam sorbendam dato, quę ut ore cōtineatur, præcipito: dein pharmacum per fistulam insufflato, vel etiam melle exceptum immittito. Cæterùm post huiusmodi pharmacorū adhibitionem, etiam sternutatoriis utimur, quò videlicet tectoria ulceri obducta excutiamus, quæ tribus aut quatuor diebus ferè excidere cōsueverunt. Ubi verò exciderint, adipe anserino, ac butyro cum cerato curantur.

Escharas genitas nobus, excudas sternutoriis esse.

Porrò ipse in ozęnis polypisq; prestantissimū pharmacū reperi succū ex mâlis punicis tum dulcibus, tum austeris, acidisq;, & maturis & integris, pariq; magnitudine & numero maceratis, expressum. Cæterū si humectior esse polypus videatur, plus ex austeris mâlis est contundendum. At ex aridis pharmacis, diphryge citra mordacitatem aliquando per multū tempus consumptū polypum novi. Probatur etiam prædictū ex mâlorum succis collyrium, si ubi exaruerit, redigatur in pollinem, indeq; exufflerūr, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autē hæc assiduè facere oportet, ut nunq̄ ab affecta parte absit pharmacū, cùm facilè ab humiditate eluatur.

Punicorum succum ad ozænas polypos magnifice commendat Galenus.

Jam verò rosæ siccæ cōtusę, inditæq; in iis qui molli carne sunt prædiri, citra noxam curare aliquando solent polypos. Nam pleraq; eorū quæ polypodas exterunt, eos exacerbant, si quando ab scopo aberrarint. Cæterùm ulcera in narium meatibus semper per pastillos curavi, Androniū videlicet, & Pasionis, & Polyide, & Bithynum, & per eum quem ipse composui. In divite verò quopiam, qui odoratum pharmacum exigebat, hedychroi usum excogitavi, ipsumq; Falerno veteri dilui, & mirum quàm brevi affectio ipsa est curata.

Rosarum vis in polypis curare polypos soleant.

Narium ulcera quibus medicamentis curentur.

¶ *Heraclidæ ad sanguinis è naribus eruptiones remedia.*

Sanguinis è naribus eruptionum remedia.

Ubi grumos sanguinis eduxeris, lanam specillo obvolvito, eamq; in lycio aqua diluto imbuito, & sanguine manantē locum illinito. Aut linamentū ex ellychnio contortū, madidatumq; aqua, & chalcitidis polline inspersū inserito. Aut menthā tritam indito. Juvat etiam frontē spongiis refrigerare, extremaque vinculo excipere, qua parte magis contracta videntur: obturareq; aures, & os pluviali aqua & frigida opplere.

¶ *Asclepiadis remedia ad sanguinis effusionem è naribus.*

Spongiā cruda pice imbutā, & linamento exceptā indito. Aliud. Putaminis ovi, & gallę omphacitidis, utriusq; partē unā. Trita linamento interto, aqua aut aceto madefacto, excipito, inditoq;. ¶ *Andromachi ischæmon.*

Chalcitidis drac. c. chalcāthi drac. l. misyos assati drac. xxv. æris usti drach. xij. & s. tritis utere.

GALENI PERGAMENI *de compositione medicamentorum secundum loca, Lib. IIII.*

De oculorū affectibus, ocularisq; medicamentis, agere in pręsenti cōmentario est cōsiliū. Pompholyx igit' lota nulli pharmacorū mordacitatis expertiū inferior est: atq; ob id ea utimur ad tenues & acres oculorum fluxiones, sed vacuato prius capite & universo corpore.

Pompholyx optimum medicamentum oculorum fluxionibus.

pore. At vacuamus quidem corpus venæ sectione, purgationeq; : caput autem per apophlegmatismos vindicamus à pituita. Potest tamen pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atq; amylũ, simul & moderatè resiccare humores: simulque ne per tuniculas evacuetur ea quæ in magnis oculorum venis superflua humiditas continetur, ꝓhibere. Quare si quis prius q̃ caput ab humoribus ad oculos defluentibus purget, utatur obturantibus pharmacis, vehemẽtes dolores ob tunicas distentas inducet, & ob multitudinẽ influentiũ humorũ, aliquando ipsarũ rupturã aut erosionem pariet. Ejusdem generis cũ prædictis pharmacis subtenuis ovorum liquor existit, abundè valens humiditates oculorũ abluere & exasperata lenire: obturandi autem tenues meat⁹ nõ parẽ illis facultatẽ sortitur, sicuti nec similem vim resiccãdi. At fœnigræci succus, q̃ ad viscositatem attinet, similis est ovorũ albugini: discussoriam tamen possidet facultatem, & moderatè calfactoriam: ob idq; multos dolores mitigare cõsuevit. Maximè prædictis cõtrarii secundum genus existunt liquores acres, ut Cyrenaicus Medicus, ac tum sagapenũ, tum euphorbium, omnesq; breviter, qui citra exasperationẽ calfaciunt vehementer. Forti aũt facultate sunt prædicta extergẽtia medicamẽta, cujusmodi est æris squama, chalcitis usta, æs ustũ, flos æris, misy, sori, atq; stibium. His adhuc aliud genus adjacet, erodentium videlicet, sive putrefaciẽtium: quale est auripigmentum, & sandaracha, & Asię petrę flos: cujus facultatis misy etiam paululùm particeps est. Est & aliud genus pharmacorum, quod in oculares cõpositiones injicitur, eorum videlicet quæ natura astringunt. Quæ igitur mediocriter hanc vim habent, influxus repellunt: quæ verò vehementer, ampliorem dolorẽ infligunt, tunicas exasperando, q̃ juvent influxionũ impetũ repellẽdo. Porrò quæ mediocriter astringunt, lippitudinibus cõmodissima existunt: conferunt autem & reliquis ferè omnibus affectionibus ulcerũ, pustularum atq; fluxionum. Sunt verò hujusmodi, folia rosarum, & flores, & succus: ericæ fructus, spica nardi, malabathri foliũ, crocus, lycium, & hypocistis. Vehementiorẽ his astringendi vim acacia & omphacium habent, quę & ipsa in succorum genere numerantur. Balaustiũ etiam, & cytini, & gallæ omphacitides, ex genere eorum sunt quæ multùm astringunt. Inflamationes & alias affectiones concoquunt, myrrha, crocus, castorium, thus, & cremor fœnigræci decocti: quæ etiam discussoria facultate sunt prædita, & præsertim ex ipsis myrrha. Hæc itaq; sylva ocularium medicamentorũ existit. Porrò quæ medicamenta substantia terrestri sunt, citra manifestũ calorem aut frigus, ea emplastica nominantur, vim habentia contrariam ijs, quę ab obstructione liberant: qualia facultate insigniuntur samius aster, põpholyx lota, ejusq; cinis elotus, atq; etiam cadmia tum usta, tum lota, cui detersorii etiã nõnihil inest. Pompholygi verò & spodio parũ quid inest astringens, quem admodum etiam plumbo post exustionẽ. Nam & hoc pharmacum omnis mordacitatis est expers, parum tamen quid astrictionis sortitur. Amylum etiam exactè lotum, q̃ mitissimũ est, & medium ut nec astrictionum nec acredinem habeat: hoc est, nec calorem, nec frigus. Quin & cerussa lota proximè accedit ad facultatẽ plumbi usti atq; eloti: manifestè tamẽ astringit: amylum autem & samius aster quatenus ex gustu & odore licet colligere, sunt penitus qualitatis expertes. Igitur universum hujusmodi pharmacorum genus, sive modicã in gustu aut odore qualitatẽ exhibeat, sive penitus nullã ostendat, veluti aquæ purissimæ, expers qualitatis vocat᷑, moderateq; ꝑ solã terrestrẽ substantiam secundũ propriã naturã siccat. Ac sanè sola hæc medicamẽta cõveniunt in erosionibus corneæ tunicæ, ipsiusq; rhagoidis prolapsibus, ob influxũ tenuiũ atq; mordacium humorum ortis: cum nimirum astringentia cohibeant effluentes humores, atq; ob id dolorem ob mordacitate ipsorum ortum intendant: acria verò affectionem simul adaugeant. In universum tamen ipsi particulæ affectæ, quò facilius curationem recipiat, prospicimus, tum universi corporis purgationibus, tum revulsiònibus: primùm quidem ad infernam corporis partem: dein etiam ad occiput, & ad capitis cutem. Utimur etiã sectionibus arteriarum, interdum quidem incidentes eas quæ retro caput juxta aures sunt exporrectę: interdum autẽ earum partem, quæ temporibus inest: idque ut medeamur dispositioni, quæ tunicis oculorum est genita, ob quã etiã optimus sanguis ad tunicas ipsas delatus corrumpitur. Ad has igitur solas dispositiones convenire videtur prædictorũ medicamentorũ genus, citra mordacitatem exiccans in affecta parte cacochymiã, à qua id quod influit corrumpitur. Vocãtur autẽ collyria quæ ex ejusmodi medicamentis cõstãt, tum Libiana, tum Cygni: nempe ob candorem, qualem cygni possident. Prævalet quippe in ipsis amylum, & terra Samia, & cerussa Rhodia, quæ præstantior est & candidior. Sunt qui collyria id genus in cotibus terant, lacte boni succi ex nutricis uberibus instillato: ut astrictoriam vim quæ ovillo inest, effugiant. Etenim cùm in lacte serosa quædam extersoriaq; facultas insit, eius usus congruens est ad propositam curationẽ: quippe ulcera explenda, extergentibus citra acrimoniã habent opus medicamẽtis. Quòd si hujusmodi haberi lac nequeat, per fœnigræci decoctũ terere collyria præstiterit, utpote quod extersoriã quandã vim habet, qua ova omnino sunt destituta.

¶ *De aspritudinibus palpebrarum.*

Cùm ægrè curabiles prædictæ dispositiones existant, adhuc earum difficultatẽ adaugent palpebrarum asperitates: à quibus etiam in lippitudinibus, tunicæ oculorũ commorsæ, affliguntur dolore. In illis tamen audemus ad pharmaca inflãmationi cõgruentia, nonnihil ex detergentibus immiscere: veluti est collyriũ ex vino, aspritudinibus accommodatũ, quò primùm ea quæ ad palpebras succrevere, deprimantur. Nam ubi oculi minus infestantur inflammatione, ea quæ aspredines expurgare possunt, administramus. At dum cornea exulcerata est cum mordaci influxione, impossibile est tali aliquo uti pharmaco. Cornea siquidem ipsa amplius exasperabi-

tur: uvea verò impensius procidet, hominemq; vehemēs dolor corripiet, augebiturq; ipsius fluxionis malignitas. In huiusmodi itaq; affectionum miscella, solent medici, præ inopia consilij, palpebras ipsas revertere, atq; absq; medicamentis purgare, idq; tum specilli concavo, tum molli spongia. Quidam ex præceptoribus meis, ex pumice lævigato, cum tragacantha aut gummi, collyrium faciebat, eoq; ab extentis atq; reversis palpebris, aspritudines deradebat. Ubi verò temporis progressu per prædicta collyria fluxio fuerit sedata, audemus tunc jam ea quæ palpebras extergūt, paulatim adhibere medicamenta: quēadmodum ubi fluxus omnino fuerit jam resiccatus, & palpebræ moderatè habuerint, cava ulcera sunt collyrio ex thure complenda.

Aspritudinis palpebrarum curatio.

¶ *De lippitudine, sive ophthalmia.*

Ophthalmia est inflammatio periostij membranę, quam etiam agnatam vocant, quòd aliis, quæ oculum ipsum constituunt, tunicis forinsecus adnascatur, ligamentum existens toti oculo, ad circumsita ossa. Ob id enim omnia quæ circum oculos sita sunt, usq; ad malas quandoque simul per vehementē lippitudinem intumescūt. Igitur pharmaca omnia huiuscemodi affectionem curantia, ex genere eorū sunt quæ medentur inflammationibus: assumunt tamen necessariò nonnihil, pro ipsius partis natura, quæ excellentem mollitiem, atque eximiam quandam supra omnē totius corporis cutem, ad patiendum facilitatem est nacta, ob sensus subtilitatē, ac raritatem substantiæ. Adhibenda itaq; sunt pharmaca repellentia, minimè tamen exasperantia, hoc est, non vehementem astrictionem sortita: sed quæ tum propria sua substantia moderatiora sint, tum lenitivi liquoris admistione adhuc magis talia reddantur. Voco autem lenitivos liquores, ovi candidum, & fœnigræci decoctum, magisq; adhuc ipsum lac. Ut plurimum verò albumen ovi cum accomodatis pharmacis lippitudines curare sufficit, per collyria videlicet vocata monohemera, hoc est, diaria. Sæpe siquidem magnas inflammationes, hæc adeò mitigaverunt, ut in vesperam quidem homo balneo uteretur: in sequenti verò die, nardino collyrio ad instaurationem & corroborationem inungeretur. Admiscere autem ei circa primā inunctionem minimum quiddā acrium & sistentium medicamentorū oportet: ut circa secundā paulò amplius quiddam priore. Sufficiunt nanq; hæ duæ pharmaci adhibitiōes, & deambulatiuncula aliqua nō multa ante balneū. Foveri tamen oculi per spongiam debent ex meliloti & fœnigræci decocto, semel quidē aut bis in die, si mediocris sit dolor: sæpius autem, si vehementior.

Lippitudo. Ophthalmia est inflammatio periostij tunicæ, quā barbari coniunctivam appellant.

Ophthalmiæ congruentia medicamenta qualia esse debeant.

Lenientes liquores.

¶ *De ulceribus oculorum.*

Oculorū ulcera eandem secundum genus curationē requirunt, quā reliqua omnia: ob ipsius tamen partis naturam, q̄ lenissima eis adhibenda sunt, quale est, quod ex lota pompholyge cōstat. Admiscentur ipsis etiam succi quidam non solùm mordacitatis expertes, sed qui etiam vehementissimos mitigare dolores possint, veluti mandragoræ succus. Quidam etiam polygoni succum miscuerunt, ut alii ipsorum ovorum candidum. Quæ omnia, dum tempus utendi instat, miscenda sunt, propterea quòd facilè acescunt: quo tempore etiam rosarum additur succus. Eorum autem omniū esse debet scopus, ut ulcus mundum servetur: utpote partium natura ipsum replente, atq; ad cicatricem ducente. Si itaq; inflammatio adhuc oculū urgeat, aut quispiam etiam dolor, collyria ex thure, & metallicis lotis, & succis mordacitatis expertibus, adhibenda sunt. Ubi verò sordida reddita ob eorū usum ulcera fuerint, ex repurgantibus quippiam miscendum est: quale existit Paccianum croceum, ex vino: quod etiam aspritudines exterit, pterygiaq; attenuat. At verò ulcera quæ per erosionē tunicæ corneæ fiunt, ita ut aliquid ex ipsa rhagoide procidat, repellentibus & astringentibus pharmacis opus habent. Discussoria autem postulant tum pustulæ, tum pus intra rhagoidem contentum. Recentia igitur & adhuc inflammata, pharmacis ex myrrha: thure, & croco sedantur: vetustiora autem, nōnihil ex discussoriis desiderant, quemadmodum etiam induratæ tunicarum inflammationes.

Oculorum ulcera, qualia medicamenta postulent.

Paccianum collyrium.

¶ *De ocularium pharmacorum viribus.*

Igitur omnimodæ acrimoniæ sunt expertes hi tres liquores, fœnigræci decoctum, lac, & candidum ovi: ex quorum genere existimare oportet tum gummi, tum tragacantham. Quippe nisi prædicta illa tria, tum copia, tum usu prompta & expedita essent, possemus utiq; parum gummi, aut tragacanthæ in multa aqua maceratum, in eundem usum veluti illa assumere: & per ipsa etiam in medica cote collyria terere: & per sola infusa, serosos in affectis oculis generatos humores eluere. Ocularium itaq; pharmacorū unū genus in illis tribus liquoribus, atq; etiam in tragacantha, gummi, metallicisq; elotis consistat. Alterum verò genus eorum sit, quæ modicam mordacitatem sortiuntur, propterea quòd quædam eis sunt admista, quæ parum astringunt deterguntq;: qualia sunt, rosæ, & thus: illæ quidem, pauculam astrictionem: thus verò modicam extergendi vim possidentes. Habet tamen ob moderatum calorem thus etiam & concoctorium quid, ac doloris mitigatorium. Ex eodem genere cum ipso, quantū ad concoctionem & discussionem attinet, censendus est crocus & myrrha: quæ inter se in eo differunt, quòd crocus quidem moderatè astringat: myrrha verò citra astrictionē non instrenuè discutiat, & resiccet humiditates. Suntq; hæc viribus præstantiora thure, & ob id etiam majorem discutiendi vim habent: cùm autem careant vi detergendi, ad ulcerum curationem thure inferiora existunt. Hujus generis medicamentorū, cōcoctorij inquam & discussorij, lycium quoq; est, & castorium. Sarcocolla etiam concoctoriū & discussoriū medicamentum existit: ac magis quàm ipsa, chalbanū. Meliloti verò decoctum ad concoctoriam facultatem assumpsit etiam quid astrictoriū, ejusdem ferè generis cum croco existens. Injicitur etiam in oculares compositiones lapis hæmatites vocatus, humores resiccandi vim habens, veluti & cadmia. Mitius tamen pharmacum lapis ipse quàm cadmia existit, utpote ex humida substantia,

Ocularium medicaminum vires.

Gummi. Tragacantha.

Ocularium medicamentorum genera varia.

Thus dolorē lenit, concoquitq;.

Crocus moderatè astringit.

Myrrha citra astrictionem discutit resiccatq;.

Lycium. Castorium. Sarcocolla. Chalbanum. Meliloti decoctum.

Lapis hæmatites.

Cadmia.

stantia, non terrestri, veluti cadmia, generationẽ indeptus. Huic similis est lapis Schistus dictus, sed fortiorem obtinet facultatẽ. Quod verò stibium vocatur, illotum quidem, fortem astrigendi facultatem ostentat: lotum autem, exolvitur, ut propè ad vim mordacitatis expertium accedat. At æs ustum vehementem extergẽdi possidet facultatem, itemq; squama eius, & flos. Nec minus efficax, sed minus mordacitatis expers, chalcitis usta est. Quòd si laventur talia pharmaca, extersoria quidem adhuc manent: tantò tamen imbecilliora, quãtum amiserunt mordacitatis. Hujus generis sunt etiam misy, & ærugo, fortissima pharmaca, ijs quæ sycosi & callis cõveniunt, admista. Sunt qui etiam gallas admisceant, vehemẽter astringens pharmacum: sunt qui etiam chalcanthum, quod unà cum acredine vehementissimè astringit. Moderatius tamen redditur ustum, et lotum. Ad hanc sylvam pertinet & stomomatis squama. At thuris cortex, astringit quidem & ipse admodum, prædictis tamen est longè inferior. Porrò mãna thuris à thure ipso differt, quòd exiguum quid astrictionis sortiatur, ratione corticis thuris, cujus nonnihil contraxit. Quæcunque igitur ex astringentibus multam terream compagem habent, aspritudines, & sycoses, & callos consumunt. Cæterùm quæ ex succorum genere sunt, veluti omphaciũ, & hypocistis, eluũtur facilè in sublitionibus, diffluentia simul cum lachrymis. Ex hoc genere est glaucium et acacia. Citra mordacitatem verò extergit cervicornu ustum, veluti etiam caprinũ: non tamen dolorem sedant, nec concoctoria facultate sunt prædita, ut thus, frigidi nimirum & sicci temperamenti existentia. Mixtæ facultatis est aloë, quemadmodũ rosa. Habet enim quod extergere est natum, aliquid in se amarũ: sicuti & astrictorum quippiam, ut & committat, & ad cicatricem perducat.

¶ *Quæ ad scabras affectiones conveniant.*

Ex ijs quæ ad scabras palpebrarum affectiones cõveniunt, sunt sales ammoniaci, & lapis Asius, tum ipse, tum eius flos: & quod psoricũ appellatur, nõ simplex, neq; spontè natum, sed præparationis modum indeptum. Admiscetur ijs & misy ustum, & sandaracha, & arsenicũ. Ex medicamẽtis verò aromaticis, casia, malabathri folium, & amomum, cinnamomumq;.

¶ *Quæ induratis auxilientur.*

Compositiones quæ ad induratas oculorum tunicas congruunt, ex succis constant, & ammoniaco thymiamate. Miscentur autẽ eis myrrha, thus, chalbanum, & consimilia.

¶ *Quæ suffusis medeantur.*

Ad suffusos habetur compositũ medicamen, ex succo fœniculi, hyænę felle, ac melle Attico constans: cui nõnulli caprillum fel addiderunt. Nunc autẽ in precio habetur pharmacum ex felle scarorũ cõpositum: sicuti & quod ex myrrha stacte conficitur: quorum omniũ promissa magna, effectus autem interdum nullus.

¶ *Pharmacum aridum ad tuendam oculorum valetudinem à me compositum.*

Lapidis phrygii ter usti, totiesq; extincti: sed prima quidem extinctione, butyro: secunda, vino odorato, tertia Attico melle, ad ipsum extinguendum, injecto lib. j. æris usti, piperis albi, folij malabathri, sing. unc. j. stibij drach. xij. Postquam verò omnia fuerint lævigata, & reponere medicamentum velis, adjice opobalsami Syriaci unc. j. s. Porrò usus ipsius ad solas palpebras competit cum specillo inducti, citra tunicarum ipsius oculi contactum.

¶ *Aridum ad circunrosos oculorũ angulos ab Asclepiade scriptum.*

Ocularia medicamenta varia, à medicis variis conscripta.

Spodij Cyprij drach. iiij. omphacij arida drachmas ij. nardi obolos tres: piperis fricti grana xv. tritis utere.

¶ Pharmacũ calliblepharon, exornandis palpebris accõmodatũ. Facit & ad lippitudines inveteratas. Stibij usti ac vino extincti drach. xvj. plumbi usti & loti drac. viij. fuliginis thuris, spicæ nardi, myrrhæ torrefactę, croci, squamæ æris, sing. drach. j. omnibus tritis ac repositis utitor.

Aridum Philoxeni ad pruriginosos & circunrosos angulos. Facit & ad obtusum visum. Cadmiæ drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij. piperis albi drach. j. tritis & lævigatis utitor.

¶ *Liquidæ oculares compositiones ad omnẽ exuberantiam carnis tollendam, & ad incipientem lippitudinem.*

Cõpositio qua usus Philippus est in Cæsaria. Misyos assati drach. viij. myrrhæ drach. iiij. cadmiæ drach. viij. croci drach. ij. salis ammoniaci tantundem: nardi Indicæ, piperis albi utriusque drach. j. mellis Attici cyathum unum. Misceto.

¶ *Panchrestos Erasistrati ad lippitudines omnes, & ad purulentas aures.*

Aeris usti, myrrhæ, sing. drach. j. piperis obolos ij. misyos tosti drach. j. croci obolos iij. vini Chij heminam j. passi cretici heminæ dimidiũ. Coquantur ad lentum ignem, ut decet.

¶ *Philoxeni liquida exacuens visum, ac cicatrices & callos exterens.*

Ammoniaci thym. drach. iiij. æruginis drac. ij. vino diluta, & contrita, melle Attico excipito.

¶ *Compositio Largi exacuens visum.*

Succi radicis fœniculi partẽ unã: mellis tantũdem. Misceto. Alia. Succi radicis fœniculi, succi chelidoniæ, mellis Attici, sing. drach. j Misceto.

¶ *Ad tingendas albugines.*

Gallam tritam per specilli nucleũ calfactũ imponito: dein chalcantũ aqua dilutũ admoveto.

Ad glaucos oculos, quò pupillæ nigræ reddantur.

Malicorij dulcis succum infundito: dein post temporis intervallũ hyosciami florem cum vino tritum instillato.

¶ *Ad parvos instar hordei oblongos circa pilos palpebrarum abscessus.*

Chalbani partem unam cum modico nitro mixtam imponito.

¶ *Cataplasma Heraclidis Tarentini ad vehementes oculorum dolores.*

Oculorũ vehementes dolores solventia cataplasmata.

Rosarum viridium, aut siccarũ drach. iiij. croci drach. j. opij tantundem: excipito meliloti decocto, aut passo, utitorq;. Aliud. Rosarũ, violarum albarum, meliloti, capitũ papaveris, sing. drach. ij. croci, opij, myrrhæ, sing. drach. j. ovi assati vitellum. Tritis & passo subactis utitor.

¶ Aggluti-

¶ *Agglutinatorium ad repellendas fluxiones ab oculis.*

Oculorũ fluxionibus repellendis agglutinatoriũ pharmacum

Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, singulorum drach. j. candido ovi excipito, temporibusque & fronti admoveto.

¶ *Collirium Moschionis, ad epiphoram, dolores, atq; fluxiones congruens.*

Glaucii drach. vj. sarcocollæ drac. viij. croci drach. iiij. gummi drach. ij. tragacanthæ, succi mandragoræ, singul. drach. ij. opii drach. j. Aqua pluviali excipito, utitorq;.

¶ *Paccij sphragis.*

Cadmiæ ustæ & lacte caprillo, sive muliebri extinctæ ac lotæ, assiccatæq; in umbra, drach. x. æris usti ac loti, acaciæ, utriusq; drachmæ x. opii drach. vj. croci tantundem: gummi drach. xv. aqua pluviali excipiantur.

¶ *Collyrium ad acerbißimos oculorum dolores.*

Cadmiæ ustæ & lotæ, acaciæ, stibii usti & loti, aloës Indicæ, sing. drac. viij. croci, myrrhæ, opii, sing. drach. iiij. gummi drach. viij. aqua excipe, utereq; ex ovo. Ego etiam pompholygis & thuris, utriusq; drach. iiij. adjeci.

¶ *Malabathrinum nostrum ad vexationes dolorum.*

Malabathrinum medicamentum vehementibus oculorum doloribus.

Cadmiæ drach. xvj. acaciæ drac. xl. æris usti & loti drac. xiiij. opii, lycii Indici, malabathri, nardi Indicæ, castorii, croci, aloes, sing. drac. ij. myrrhę drach. iiij. cerussæ drach. viij. stibii loti tantundẽ: gummi drac. xl. aqua excipito, & utitor ex ovo in principio affectionũ, & etiã in declinatione, *ubi panchrestum ab ipsa parte removeris.

¶ *Collyrium albũ tryphera dictum, admodũ lene, ad epiphoras maximè congruens.*

Collyriũ tryphera nominatum.

Cadmiæ lotæ drach. xvj. cerussæ drach. viij. amyli, gummi, tragacanthæ, sing. drach. iiij. opii drach. ij. aqua excipito, & cum ovo utitor.

¶ *Cygnus inscriptus Reginæ, ad maximos oculorum dolores.*

Cadmiæ drach. xvj. cerussæ lotæ drach. viij. amyli, tragacãthæ, acaciæ, opii, sing. drac. ij. gũmi drac. xij. excipe aqua pluviali, & dum uti voles, adjice candida ovorum quatuor recentium.

¶ *Aerianum pharmacũ ad veteres ac recentes affectiones accommodatum.*

Aerianum pharmacum affectionib⁹ oculorum accommodatũ.

Cerussæ drac. xxiiij. cadmię ustæ & lotę, stibij usti & loti, thuris, singul. drach. x. squamæ æris drach. v. opii drach. iij myrrhæ tantundẽ: gummi drac. xij. aqua pluviali exceptis, utere ex ovo.

¶ *Collyrium ex cornu cervino, ad ulcera & pustulas, quod cicatrices exterit.*

Cornu cervini usti & loti, thuris, plumbi usti, sing. drach. iiij. squamæ æris lotæ drach. ij. opii drach. j. gummi drac. iiij. excipe ex aqua pluvia.

¶ *Collyrium diarhodon, ad fluxiones atq; dolores oculorum congruens.*

Rosarũ drach. c. croci drach. j. opii, myrrhę, sing. drach. viij. gummi drach. L. vino odorato excipito, utitorq; ex ovo. Ego verò pro foliis rosarum, tantundem earundem florum injeci, feliciterq; successit.

¶ *Lynceus, ad affectiones callosas, exacuens visum.*

Cadmiæ, æris usti & loti, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. myrrhæ drach. xvj. lapidis hæmatitæ drach. vj. opij tantundem: aloës, fellis taurini, chalbani, sing. drach. iiij. ęruginis drac. j. opopanacis drach. iiij. salis ammoniaci drach. ij. gummi drac. vj. Aqua omnia pluviali excipito.

Melinũ Lucij præceptoris, ad scabros & corrosos angulos, intẽsos prurit⁹, oculos humectos, omnemq; hebetudinẽ visus, cicatrices etiã & callos exterens. Cerussæ, croci, sing. drac. xxiiij. ammoniaci thymiamatis, salis ammoniaci, nardi Indicæ, opij, myrrhæ omphacij, sing. drach. vj. gummi drach. xxiiij. Excipiantur aqua pluviali.

¶ *Quæ Archigenes ad oculos affectos scripserit.*

Oculorum affectibus remedia ab Archigene scripta.

In fluxionibus oculorum primo cõvenit cibi atq; potionis parcitas, aquæ potus, ac maximè rei venereæ abstinentia. Subducatur alvus, & facies assiduè primũ multa frigida, dein oxycrato abluatur. Fugiant odores acres, & pulveres, fumumq;, & tum solis, tum lucernarũ splendorem. Si augescat fluxio, dolorq; accedat, cõfert etiam phlebotomia. Circa frontem porrò & tempora conveniunt medicamenta astrigentia. At super oculos lana pura ovi candido madefacta imponatur: aut ovi assi luteum, aut melilotum in passo coctum. Omnia enim ex astringentium genere in principiis conferunt. Ad plagas illatas oculis facit columbinus sanguis instillatus, & præsertim is qui ex teneris pennis exprimitur. Candidum etiam ovi eodem modo in oculum instillatum, ac præterea lana exceptum, & supernè impositũ. Prodest etiam melilotum coctum cum vino, impositumque. Ad tumores ex plaga in oculis ortos valdè cõvenit fomentum per mollem spongiam aceto diluto madentem.

Oculorum plagis quæ opitulentur.

Ad palpebrarum defluvia, æruginis tritę partem unam ammoniaci thymiamatis tantundẽ, trita imponito. Ad inutiles atque pungentes palpebrarũ pilos. Ubi avulsi fuerint, illinito sanguinem cimicum, & non renascent: aut chamęleonem albam & tritam, cui viridium ranarum sanguis sit mistus, inungito. Offuscationẽ omnem incipientemq; suffusionẽ, sanat fel omne, cum marrubij succo ac melle Attico. Ad pterygia, Chalcanthi, & salis ammoniaci æquales partes: gummi dimidium cum aceto in collyria formato, illinitoq;.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum loca, lib. V.

¶ *De suggillatione, quam Græci hypopion nominant.*

Hypopion. Suggillatio quid sit.

Hypopion ex genere effusionum existit, estq; affectio cutis ipsi oculo subditæ, ubi cõtusis venis quæ in ea sunt, sanguis per fissuras effunditur: qui quidem nisi discutiatur citò, interdum progressu temporis livescit & denigratur. Quare meritò ad eius curationem statim festinant medici. Cæterùm quum tunicula venarum, ex quibus sanguis exilit, rumpatur, parum quiddam ex astringentibus ad discutientia admiscent. Ubi verò ad propriam naturam redierint venulæ, tunc discussoriis solis uti admodum oportunũ videtur: ex quibus tamẽ imbe-

Suggillationis curatio.

imbecilliora quidem in primis sunt adhibenda, fortiora verò inveteratis & denigratis conveniunt. Ego igitur Nili collyrio diarhodon, in ocularioru coticula ex aqua trito, partē suggillatā illino, sertulæ campanæ ac fœnigræci decocto prius pro fomento usus: quo ipso decocto, postea etiā collyriū dissolvo: ac dein etiā ex solius fœnigræci decocto. Quòd si quæpiā affectionis reliquiæ restitēt, in fœnigręci decocto collyria ex myrrha dissolvo, illinoq;. Ubi verò affect⁹ his remediis nō cedit, collyriū ex sandyce est cōmodū.

¶ *Archigenis pharmaca ad suggillata.*

Summè facit ad recentia & livida suggillata, spōgia muria intincta, & assiduè imposita, sublataq;: postquam fomentum ex aqua calida prodest. Cataplasmate autē utere faba fresa cōtrita, absinthio, hyssopo, origano, raphani cortice, uva passa exacinata, unoquoq; per se cum melle, aut aceto, aut aqua. Minimè tamē rectè mihi videtur præcipere, ut differenter uno aut alio utamur. Aqua quippe acrimoniæ omnis expertissima est, Mel autē ulceribus mordax, cutē haudquaq̄ offendit: acetum verò utrisq; mordax existit. Aliud. Aut fabam fresam cōmansam, cum melle imponito. Etenim fabæ lomentū, etiā citra manducationē cum melle subactū, livida discutit. Ex manducatione autem, summè discussorium efficitur, nimirū viribus à saliva assumptis.

Aut cerussæ & lithargyri partes æquas cum melle terito, atq; admista faba fresa, ad cerati formam reducito, utitorq;. At hordeaceam farinā cum aceto mulso coctā imponito. Aut thus & thapsiā æquis portionibus cum rosaceo cerato. Hæc Archigenes. Dictum autē à nobis est, quòd ex discussoriis medicamētis in principio præstātiora sunt, quæ modicā astringēdi vim possidēt: qualia sunt rosę, melilotū & crocus. Apollonius aūt ad inveterata suggillata, ari radicem rasam, melleq; subactā impositāq; cōmendat. At Crito bryoniæ radicē tritam cū melle, aut rosaceo cerato exceptā, inter remedia suggillatorū recēset.

¶ *Medicamen Heræ conscriptum ad suggillata.*

Succi cicutæ obolos ij. croci drach. ij. myrrhę, acaciæ, sing. drach. j. opij. drach. ij. succi thapsiæ, gummi tragacāthæ, sing. drac. j. cū aqua cogito. Tribus enim horis (ut inquit Heras) suggillata dispungit. Ego verò nucē per ætatem jam oleaginosam effectam expertus sum aliquando ad cruentatos facientem.

¶ *De ægilope.*

Inter nasi os & magnū oculi angulū, parvum quoddam exiguo abscessui persimile tuberculū nascitur: quod sanè sæpe in ipsum angulū rumpitur, ægreq; curationē admittit, ni maturè illi occurratur. Igitur mederi ipsi oportet medicamentis quæ absq; mordacitate discutiāt. Quippe coafficitur ab acribus oculus, ac sic inflammatio particulæ augetur.

¶ *Heræ ad ægilopas.*

Malvę folia cum sale & melle trita imponito. Alica etiā in aceto cocta, incipiēti ægilopi opitulatur.

¶ *Archigenis remedia ad ægilopas.*

Ægilopas eruo cum melle integimus, aut cinere viticis cum aceto subacto. Probè facit & thus cum recenti columbino stercore impositū.

In nondum foratis, staphidem sylvestrem, & ammoniacū thymiama cū melle veluti spleniū, imponito aut alumē scissile cum terebinthina.

Si morbus his remediis nō cedat, diviso angulo, osseq; nudato cauteriū admove: sic siquidem decedunt squamulæ, atq; ipsum malum curatur.

¶ *De varis.*

Tumor parvus & durus in faciei cute oborit, varus Latinis, Græcis jonthos dictus, à crasso cōcretus succo, ostendensq; meritò suiipsius curationē futurā per emollientia & discussoria pharmaca.

¶ *De ficosis tumoribus.*

Una quædā hæc affectio est ex iis quæ in mento enascūtur, differens è varis in eo, quòd nō solùm crassus sit qui hos tumores excitat humor, sed serosa etiā tenuitate participet, ob quā exulcerantur citò, si nō, ut decet, curētur: & ob id magis exiccantibus pharmacis q̄ vari opus habēt.

¶ *De lichenosis in mento tumoribus.*

Et hæc affectio ex mixto quopiā generatur humore, serosis nimirū tenuibusq; & acribus succis cum crassis mixtis: quapropter facilè etiam in psoram ac lepram transit: indigetque etiam ipsa pharmacis fortiter exiccantib. Ubi verò in psorā aut lepram transierit, ultra hoc quòd resiccantibus indiget, etiā repurgantia & extersoria desiderat.

¶ *De menti eruptionibus.*

Hoc eruptionum, sive exanthematū nomen, quidam in cōmuni usurpant de affectionibus ulcerosis & asperis in mento sua sponte oborientibus. Indiget verò & hæc ipsa affectio resiccantibus medicamentis.

¶ *De furunculis.*

Furunculi, Dothienes Græcis vocati, ex similibus humoribus, veluti vari gignuntur, per universum corpus duplices existentes: nonnulli quidem varosi, duri, & ægrè concoctiles: aliqui verò inflammati: in quibus aliquando febres cōsistunt, & tumor excrescit in magnitudinē, & in pus transmutatur. Unde curatio ipsorum ut plurimum eadem quæ inflammationum existit.

¶ *Critonis ad varos remedia.*

Mellis Attici, & acerrimi aceti, sing. cyathum unum misceto, ipsisq; varos illinito, cum digito perfricando. Vel amaras amygdalas aceto intritas, faciei illine. Aut alumen scissile probè lævigatum terebinthina excipito, imponitoq;.

¶ *Ad varos callosos.*

Saponis gallici drac. iiij. ammoniaci thymiamatis drach. j. thuris drach. j. aqua dissolvito, & cerati spissitudinem facito, eoq; illinito, & post horæ interstitium calida abluere jubeto.

¶ *Ad affectiones eminentiores, ac principium elephantiasis.*

Gummi albi, spumæ nitri, thuris, sulfur vivi, sing. æquales partes aceto dilutas ac probè tritas, in pastillos redige, eosq; in umbra exicca: usu verò expetēte, aceto dilutos illine, atq; ubi resiccati fuerint, subscripta compositione deterge. Saponis gallici li. j. ammoniaci thym. tantundē. thuris, mastiches, spumæ nitri, sing. unc. iij. Saponem & ammoniacū in fictile vas cōjecta, & aquę sextariis duobus affusis, coquito: atq; ubi dissoluta fuerint, arida contusa atq; cribrata adjicito: deinde in mortariū trāsfusa, & ꝑbè conquassata in va-

Marginalia (left): [...]illatis [...]maca [...]rchige[...]odita. — [...]entum [...]ceum. — [...]gillatis [...]dicamen [...]Hera scri[...]m. — [...]gilopis de[...]ptio & [...]atio.

Marginalia (right): Vari descriptio & curatio. — Ficosus tumor à varo quomodo differat, et qualia medicamenta postulet. — Lichenes à quibus gignantur humoribus & qualia medicamenta desiderent. — Exanthemata resiccantibus medicamentis indigent. — Dothienes. — Furunculorum species. — Varis remedia scripta à Critone. — Elephantiasi incipienti medicamētū egregium.

in vase vitreo reponito. Usu verò postulante, faciem ex eo smegmate inquinato, et post modicũ tẽporis larga aqua molliter perfricãdo abluito.

¶ *Eiusdẽ ad ficosas menti papularũ eruptiones.*

Papulis in mento erumpentibus medicamenta congruentia.

Spumæ argenti, misyos crudi, æquas partes tritas insperge. Aliud. Atramenti sutorii, sulfuris vivi, sing. drach. ij. æruginis drach. j. nitri rubri drach. ij. trita insperge.

¶ *Andronis pharmacũ ad idem accommodatũ.*

Chalcãthi, myrrhæ, sing. drac. ij. thuris, aluminis scissi, sin. drac. iiij. malicorij, gallarũ, aristolochię, sing. drac. viij. vino austero exceptis utitor.

¶ *Citronis remedia ad lichenas.*

Lichenũ remedia scripta à Critone.

Tritici grana multa imponito in incudem: deinde laminã æris candentẽ tritico superponito: & resolutũ ab eo liquorẽ, calidũ adhuc, auferto, illinitoq;. Aut portulacæ succum assiduè illinito. Quòd si inveterati sint lichenes, capparis folia trita cũ aceto imponito. Aut corticem radicis hortensis rumicis, similiter ex aceto tritam.

¶ *Pastilli lichenici.*

Glutinis fabrilis, chamæleonis, sing. drach. iiij. sulfuris vivi, thuris, sing. drach. ij. aceti heminæ dimidium. Glutinum aceto dissolvitur, dein aridis affunditur. Usus tepore, quantum satis est, aceto diluo, calidumq; impono.

¶ *Humida ad impetiginosos affectus.*

Impetigini congruentia remedia.

Misyos peregrini, thuris, myrrhæ, aluminis scissi, sing. drac. viij. aloes, sulfuris vivi, utriusque drach. iiij. Passo excipito, ad spissitudinem strigmenti, & bis aut ter in die perfrictis illine.

¶ *Emplastrum lichenicum.*

Ceræ, picis coctæ, terebinthinæ, sulfuris vivi, sing. libræ dimidium: liquida committito aridis.

¶ *Excoriatorium lichenum.*

Lichenas excorians.

Squamæ æris drach. vj. auripigmenti, sandarachæ, utriusq; drach. iiij. æris usti, veratri albi, sing. sesquidrachmã: ventrium cantharidũ tantundem. Singula per se terito: dein simul mista, cedria excipito, & ad strigmenti spissitudinẽ reducta, pyxide æris cyprii reponito. Cæterũ antequàm excoriatoria imponãtur, circumsitas & vicinas licheni partes pharmaco aliquo inflammationem arcente in splenio excepto, integere ac tueri oportet. Post excoriatoriorũ usum emplastra viridia & alba sunt imponenda.

¶ *Emplastrum viride Pamphili ad lichenas.*

Ceræ libram: æruginis rasæ quadrantẽ. resinæ phryctæ lib. ij. olei cyathos iiij. aceti acerrimi ꝙ sit satis. Conficito ut decet.

¶ *Viride Herophili.*

Æruginis drach. ij. mannæ drach. iiij. adipis vitulini drach. xij. chalbani drach. iij. cerę drac. lxxx. resinæ drach. xx. aceti quod sit satis.

¶ *Emplastrum album, quo Magnus circulator est usus ad excoriatos lichenas.*

Lichenas excoriatos sanantia medicamenta.

Lithargyri, cerę Tyrrhenicæ, sing. lib. j. olei sextariũ j. cerussę lib. j. aquæ sextarium j. Conficito.

Aliud. Lithargyri, cerussæ, plumbaginis lotæ, sing. drach. xxv. ceræ, terebinthinæ, sing. drach. xvj. olei hem. j. aquæ tantundem. Conficito.

¶ *Compositio Menecratis squamas decidere faciens, & corpora attenuans.*

Picis brutiæ pellucidę, siccæ, & electæ, drach. ij. s. resinæ pinus pellucidæ lib. j. & quadrantẽ: ceræ ponticæ tantũdem: chalbani quadrantẽ: aceti heminam unam. Conficito diligenter.

¶ *Heraclidæ Tarentini ad capitis & menti ficosos tumores.*

Elaterij salisq; pares portiones cõfundito utitorq;.

¶ *De dentium affectibus.*

Dentes ... re et pu...

Equidem in meipso manifestè aliquãdo percepi, nõ dolentẽ modò, sed etiã pulsantẽ dentẽ: quemadmodũ carnosæ partes inflãmatione vexatæ consueverũt. Quare mirabar sanè, quòd in dente oriri inflãmatio posset. Atqui cùm etiam alio tempore dentem dolerem, perspicuè sensi, nõ ipsius dentis, sed gingivarũ inflammatarum, eum dolorem existere: ita ut etiam citra coarctationem dolerent, ob vicinitatẽ tamen durorum dentiũ illis inaugeretur dolor. Utriusq; itaq; doloris sensum expertus, aliũ quidem in gingivæ, alium in ipsius dentis substantia esse clarè scio.

At verò, & quòd nervus quidem ad radicem dentis substratus, aliquando etiam doleat: imponat autẽ nobis, ut credamus ipsum dentẽ dolere, consentaneũ rationi est. Etenim quòd dente exempto remaneat adhuc exigua quædã portio doloris, id ob nervi inflammationẽ contingit: cùm nimirũ tunc dolor nervi levior tantùm reddatur, eò quòd nõ amplius ab osse, cui cohærebat, tendatur: & quòd jam liberius perspiret, fruaturq; medicamentis quæ illi adhibẽtur. Neq; enim per contactũ, neq; per distributionẽ possibile fuerit inflãmato nervo mederi, utrinq; à dẽtium locellis coarctato, & ab anteriori parte ab ipso dente.*Jam verò cùm lividi tota substantia sua interdũ reddãtur nervi, nihil mirũ sit, si phlegmone simile quid patiãtur. Cui rei hinc major accedet fides, quòd tum nutriãtur, tum augeãtur per totũ ferè ipsius vitæ curriculũ: id ꝙ evidenter sæpenumero in iis dentibus liquet, qui sunt exemptis oppositi, utpote qui semper augescũt. Siquidẽ quantũ augentur dẽtes, tantũ in ciborũ lævigatione atterũtur. Cùm igitur illis absq; nutrimento augeri nõ liceat, utiq; duabus affectionibus, & his contrariis, obnoxij erũt, inopiæ scilicet & redundantiæ alimẽti, ꝙ ipsis suppeditatur. Inopia ergo, aridiores & tabidiores & atq; ob id tenuiores eos efficit: redundantia verò, consimilẽ in eis excitare affectionẽ potest, qualis est circa carnosas partes phlegmone: ac proinde curandũ est, ut redundantia evacuet', partim discutiendo, partim eam repellẽdo. At tenuitatis dentium ob alimenti inopiã, nullũ remediũ est, cùm tunc necessariò laxẽtur moveanturq;: nempe cõpage ipsorũ laxiori reddita, ob tenuitatẽ nõ modò dentiũ, sed locellorũ etiã eos amplectentiũ. Hæc itaque affectio senibus accidit citius aut serius, veluti etiam magis aut minus. Quæ verò phlegmonẽ refert, magis juvenes corripit. Auxiliari tamẽ etiã oportet senibus, auxilio gingivis adhibito. Eas autẽ astringentib. medicamẽtis robustiores, & magis circa dentem astrictas facere cõvenit: tanꝗ ipsæ ad stabilitatem & firmitudinem dentiũ, aliquid etiam conducant. Porrò forantur dentes ab humorũ acrium & erodẽtium influxu: quemadmodum etiam cutis citra externam causam solet exulcerari. Verũ cutis exulceratur assiduè & multis: ossa aũt rarius, quòd ob duritiem

Dentes ... dum no... simile in... mationem ... peti.

Dentes ... ri et nu... quod liq... ex iis q... sunt exe... ptis oppo...

Dentes ... bus sunt ... noxij aff... nibus.

Dentium ... nuitatem ... alimenti ... opiam e... curabile.

Dentes à ... bus foren... humoribu...

duritiem ægrius quàm cutis ipsa patiantur. Igitur corporum erosorũ medela, erit resiccatio viciati influentis humoris: qui si paucus fuerit, per localia exiccantiaq; auxilia absumetur. Si verò multus, universi capitis providentia est habẽda: quod quidem si ob universum corpus affectum sit, huic etiam est prospiciendum. Etenim erosos ob mollitudinem dentes, duriores impatibilioresq; per austera & acerba medicamenta reddendi sunt. At lividos redditos, per siccantia curare oportet, ut qui ex vitiosorum humorum influxu id patiantur: unde similem cum foratis curationem desiderant.

...tium fo... ...orum cu... ...so.

...tium li... ...orum cau... & curatio

¶ *De gingivarum medela*

Gingivis ex inflãmatione dolentibus, optimũ pharmacum est oleum lentiscinum recens, calfactumq; in duplici vase, atq; ore retentũ. Repellit enim citra molestiã, discutitq; absq; mordacitate, cuius rei inflammatis præcipuus est usus.

...gi...as in... ...matas ...m lenti... ...um per... ...at.

¶ *Quæ Archigenes ad dentium dolores conscripsit.*

Dolẽtes dentes colluantur acri aceto calido cũ galla. Aut pinguibus tedis in aceto fervefactis. Aut myrti ramulis cum pice in aceto tepefactis. Aut hyoscyami cum aceto. Aut agrestis cucumeris radice, vel marrubio, singulis cum aceto, pipere, & nitro. Aut pulegij decocto. Mirificè facit dens caninus ustus & tritus, deinde cum aceto coctus, & ore retentus. Aut scillam, aut radicem hyoscyami in aceto coctã colluito. Aut pyrethrum cum hyssopo, & colocynthidis medulla similiter coquito, liquoremq; ex eis longo tẽporis spacio in ore teneto. Hæc Archigenes. Porrò solanũ stupefaciendo sensum duntaxat, auxiliatur dentium doloribus.

...tium do... ...bus medi... ...ina ab ...higene ...lita.

¶ *Ad foratos atq; dolentes dentes remedia ex Archigene.*

Sory Aegyptium resina terebinthina exceptũ obline, indeq; intra dentis cavernulã. Aut senectam anguis dentib. apprimito, & excident. Aut vermes terrenos tostos cavernulæ præmundatæ inspergito. Aut piper, vel rorismarini semen opio exceptum, in cavernulam inde. Aut in aurem denti vicinam oleum sesaminũ, in quo vermes terrestres concocti fuerint, instilla. Ipso autem dolente dente hyoscyamum cõterant. Erosis etiam atq; dolentibus dentibus, candens admoveto cauterium. Præstat ad eliciendam pituitam, staphidem agrestem per se, & cum pulegio mandere.

...atorum ...dolentiũ ...tium re... ...lia.

Fomenta ad dentiũ dolores extrinsecus fiunt ex sale & milio, simul & torrefactis, & conjectis in sacculos. Dolenti autẽ denti affricetur origani ramulus, oleo fervido intinctus. Aut opopanacem & peucedani succũ unita, linteolo illigato, & intra oleum fervefacta, denti dolenti apprimito. Aut bene cõtecto, & hiare iusso, hyoscyami semina in suffimentum adhibe.

¶ *Ad eximendos absq; dolore dentes.*

Pyrethrũ acerrimo aceto ad dies quadraginta condito, terito, & reponito. Usũ verò exigẽte, reliquis cera obturatis, dolentem ipso pharmaco integito. Deinde hora interposita, digitis extrahito, aut scalpello exigito. Dentes educunt fortiter tithymali succus, & sori, cum chalbano imposita. Apollonius autem radicis betę succum per se jubet instillari in nares, ad solvendum dentiũ dolorem.

...tib. exi... ...dis citra ...rem re... ...ia.

¶ *Eiusdem, ne erosi dentes vacillent, néve fœtorem edant, remedium.*

Veratrum nigrũ ervi magnitudine, melle cocto exceptum, cavernis inde.

Dentiũ fœtori remedium

¶ *Eiusdem ad dentes denigratos optimum dentifricium.*

Alabastritæ usti drach. viij. pumicis usti drac. iiij. salis torrefacti drach. iij. tritis utitor. Ab horum usu collutione utendũ est, ex vino odorato, in quo ad multũ tempus iris sicca fuit macerata.

Dentifriciũ optimum.

¶ *Asclepiadis remedium ad dentes motos.*

Cornu cervi usti drac. viij. Rhois rubri drach. iiij. omphacii drach. ij. balaustii drach. iiij. corticis pinus, myrrhæ, sing. drach. j. tritis utitor.

Dentes confirmans remedium.

¶ *Collutio eiusdem ad molarium dolores.*

Radices smyrnii cum aceto mulso coquito, & excolatum liquorem ore tenendum dato.

¶ *Ad erosos dentes præservativum.*

Zingiber cum aceto mulso coquito, ac p̃bè terito, indeq; in cavernam indito, forisq; dentem ex eo integito. Aut hederæ lachrymam chalbano misceto: aut tithymali, vel ficus sylvestris succo dissolvito, ac utitor.

¶ *De mobilibus & prominentibus dentibus.*

Ubi dentes absq; ictu præcedente moventᵘʳ, verisimile est nervos radicibus eorũ adnatos, præ nimia humiditate laxatos esse: ob idq; siccantib. medicamentis eis esse opus. Quum autẽ emoti dentes prominentiores sint reliquis, præcipuè ubi ex plaga moventur: sanè semper optimũ judicavi fore, si sic affecti, in tantum attererentur lima, quantũ super reliquos prominent: idq; ne oppositos sibi offenderent, in loquendo, mãdendòve: quod consiliũ semper mihi satis feliciter cessit. Oportet autem gingivis linteolum molle prius ad radices dentium circundare: dein digitis sinistræ manus leniter amplecti, simulq; tutè, & citra compressionem, ne concutiatur cui limulam adhibemus, chirurgiã ipsam aggredi: eamq; non una vice absolvere, sed pluribus. Imperandum etiam est ægro, ut nec loquatur, nec durum aliquem cibum accipiat: utatur autem alimento succo ptisanæ, & sorbitione ex alica, & pane madido, atq; aliis id genus mollibus.

Dentes prominentes exterendi ratio

¶ *Ad firmandos dentes, ex Archigene.*

Myrrhæ, pompholygis, aluminis scissi, amyli, æquales singulorum partes tritas admove. Postea asininum lac colluant calidum, aut acetum, aut vinum, in quo malicorium & galla sint cocta. Ad dentium autem stuporem portulacam manducent.

Dentium stupori portulaca auxiliatur.

¶ *De dentitione puellorum, eiusdem.*

Dentienti infantulo, si doluerit, canino lacte gingivas obline. Aut si leporino cerebello gingivas ejus illeveris, citò dentes provenient. Mulcet gingivas dolentes acetũ cui hyoscyami radix incocta fuerit. Quòd si enascẽs dens ægrè erumpat, & cõpungat gingivam, cyperum ex butyro & unguento susino juxta exortum illinito.

Dentitioni puerorũ congruentia medicamenta.

¶ *Præservativa dentium ab Archigene prodita.*

Alumine scisso & modica myrrha confricato, nec erodentᵘʳ unq̃. Aut iridem Illyricã mandito.

Dentes præservantia cõtra erosionẽ.

¶ *Compositio Andromachi eadem hora dentium dolorem sedans.*

Piperis, pyrethri, succi tithymali, chalbani, sing. drac. j. chalbano excepta in cavernã indito.

Alia. Seminis hyoscyami, opii, nitri, myrrhę, pyrethri, piperis, sing. drach. j. chalbani drac. ij. tritis ex vino utitor.

¶ *Collutio ad motos dentes, Critonis.*

Lentiscum, myrtum, gallam, in vino cocta colluenda præbeto. Ejusdem ad corrosos dentes. Capparis radicem cum acri aceto ad dimidias coquito, & colluito tepidum.

¶ *Dentifricium ad gingivas madore laxatas, putrescentes, & cruentatas, concussos dentes, ozænas, parulidas, dolores, & omnia oris ulcera.*

Dentifriciũ ad omnia gingivarum & oris ulcera faciens.

Perdicii recentis drac. x. mellis, aluminis scissi, iridis Illyricæ, sing. drac. iiij. piperis albi drach. viij. nigri drach. iij. pumicis, pyrethri, hyssopi, pulegii, seminis apii, sing. drach. ij. myrrhæ, menthæ siccæ, herbæ sideritidis, sing. drach. iij. salis fossilis drac. iiij. Perdicium, sideritidem, mel, & salem, mista urito: alumẽ verò per se ustũ vino extinguito: dein omnibus simul contusis utitor.

Smegma dentes reddẽs candidos, eosq; ab erosione defendẽs, oriq; bonum odorem concilians.

Dentifritiũ insigne.

Nitri, testæ sepiæ, myrrhæ, sing. unc. j. tritis utitor. Aliud ad idem. Aluminis scissi sescuncem: mastiches unc. j. comæ rosarũ quadrantem: iridis trientem. Tritis utere, indeq; aquam tepidã colluendam præbe.

GALENI PERGAMENI DE *compositione medicamentorum secundum locos, Lib. VI.*

Quamvis plurimũ interest, ex vivâne aliqs voce, an ex libris discat, nõ tamẽ parvum cõmodũ studiosis ex cõmentariis accedit: ob idq; ad hosce cõscribendos me accinxi, quum rationalis auxiliorum inventio præstet illi, quæ soli experientiæ innititr. Igitur in stomaticis pharmacis, de quibus agere in præsenti commentario est animus, primus medendi scopus est communis omnium partium inflammatarum: secundus autem, proprius illius cui medemur. Porrò inflammationes, ex influxu calidi sanguinis fiunt: qui repellendus est, nisi vereamur ipsum ad partẽ aliquam principem recursurum, atque illic graviorem aliquem morbum excitaturum. Utimur igitur venæ sectione, & purgatione, & clysteribus, etiam inedia, ubi totũ corpus plethoricum, aut cacochymum extiterit. Si verò neutrum sit horum, statim properamus ad curationem per localia remedia. Impossibile autem est, pharmaco ritè uti eum, qui vim ipsius nõ cognorit, secundum quam auxiliatur. Porrò medicaminum repellentium genus, quibus utimur in principiis inflammationum, in materia refrigerantium consistit; quorum sanè ea quæ astringendi natura prædita sunt, efficaciorem vim habent, ad ocyus repellendum influxum. Inest quippe ipsis statim etiã facultas cogendi & densandi superficiem corporis cui admoventur.

Inventionẽ rationalem auxiliorum præstare illi, quæ soli experientiæ innititur.

Inflammationis causa, & curatio.

Astringentium facultas.

Communis itaque scopus in oris inflammationibus est, prohibendi eos dum incipiunt. Secundus autem ab ipsa particula sumitur, quum sciamus longè rariorem atq; molliorem esse oris tunicam, cute qua universum integitur corpus. Taceo tunicam oris, medicamentorũ insuavitatem percipere: posseq; medicamẽta ori indita defluere in ventriculum & pulmones: quorũ neutrum cuti reliquæ adest. Quare fortibus medicamẽtis, cuiusmodi chalcanthos existit, quęq; venenosam facultatem sortiuntur, uti ad oris affectiones non licet, nisi magna urgeat necessitas. Ergo succus mororum solus, recensq; à fructu ipso expressus, ad incipientes oris inflãmationes est melior illo, qui, ut asservari diutius possit, ex melle coquitur: quanquam ad sequentia inflãmationis tempora, utilior est qui ex melle est coctus. Nam quemadmodum in principio utilia sunt pharmaca repellentia id quod influit: sic post principiũ usq; ad finem, pharmaco opus est ex utrisq; misto, repellente videlicet facultate, & discutiente prædito: ac primo quidem tempore, astringens præcellere oportet: ad finem verò discutiens: atque interposito tempore æquales utrorunq; partes esse convenit. Quando verò veluti induratum quippiam ex ipsa inflammatione relinquitur, penitus non convenit astringens ad discussorium miscere,* si prius universum corpus fuerit vacuatum. Similiter neque in principio bonum est discussoria miscere astringentib. Meritò autem qui pharmacum diamoron composuit, parum ex croco & myrrha ei cõmiscuit, quòd communem habeant facultatem concoctoriam inflãmationum: privatim verò crocus quidem astringat: myrrha autem calfaciat in tantum, ut sufficienter discutiat, tenuium partium etiam substantiã possidens, qua facilè in altum subire possit, viresq; aliorum medicamentorum deducere. Soleo autem ipse in principio ad pharmacum diamoron miscere rhois succũ, aut omphacium, aut florem rosarum, aut ipsas rosas siccas, necnõ balaustium, cytinos, malicorium aridum, gallam omphacitin, pini, thurisq; corticẽ, hypocistidem, lentisci succum, ac breviter astringentia omnia, præter ea quę corrumpentem possident facultatem, quę & deleteria dicitur, & letalium species quædã existit: quippe cùm non omne letale, necessariò etiam deleterium, hoc est, venenosum existat. At ubi inflammatio jam constitit, sufficit ad mororum succum addidisse tãtùm crocum & myrrham, ut ipsa inflammatio coquatur. Quæ ubi concocta fuerit, addere aliquid ex discussoriis licet, cuiusmodi sunt nitri spuma, nitrum Berenicarium, sulfur vivum, sapa, origano interdum incocto, aut hyssopo, aut pulegio, aut thymbra, aut thymo, aut calamintha hortensi & agresti. At verò Erasistratus, quum mororũ succus illi ad manum non esset, ubi cremore usus, seipsum curavit. Ego autem pharmacum ex succo nucum viridium confeci, facultate ad oris inflammationes cæteris omnibus stomaticis plurimum antecellens. Cujus compositio est huiusmodi. Succum externi nucum viridium corticis cũ mellis justa portione coquo, donec ex utroque mellis crassitudo consistat. Hinc autem liquet, qualis sit eorum corticũ succus, quantaq; astringendi vis, quòd ne per fortissima quidem extersoria, nigredo elui possit ab eorũ manibus qui

Oris affectibus cur habenda non sint fortia nec venenosa medicamenta.

Oris inflammationibus quæ opitulentur medicamenta.

Digerentib. solis utendum esse, ubi durities aliqua ex oris inflammatione relinquitur, universo prius corpore vacuato.

Croci facultas.

Myrrhæ facultas.

Diamoron medicamentum.

Letalia omnia non esse deleteria.

Oris inflammationi concocta quæ congruant.

Rubi cremor.

Stomaticum ex succo nucum viridium, oris inflammationes convenientissimi compositio. Nucum succo viridium adest astrictio penetrans.

qui virides nuces decorticant. Atqui nisi in profundum manuũ illa facultas descẽderet, non certè ægrè eluibilis esset. Quum autẽ descendat, indicat planè substantiam succi, tenuium partium esse. At rationi est consonum, astringendi vim esse maximè ex usu, ubi in eiusmodi cõtineat substantia: ineptam autem existere, quæ crassarũ partium substantiæ est cõjuncta. Optimum itaq; ac simul suavem esse nucum succũ mihi psuadens, eum in quatuor partes divido: & ad primam statim aliquid ex astringentibus misceo: ad secundam, ex croco & myrrha: ad tertiã, sulfuris & nitri nonnihil. Quartam verò solam synceram servo, ob dulcorẽ futuram utilem pueris, mulieribusq; & viris effœminatis. Est autẽ quod ex succo rubi cõstat, fortius eo quod ex moris conficitur: quemadmodũ hoc eo, quod ex musto paratur: omnib. tamen præstat quod ex succo fit nucum. Porrò in pharmacis quæ deglutiũtur, maximè conjectare oportet naturam eorum qui ipsa sument. Namq; cum molestia aut fastidiosè accipitur, os ventriculi evertit. In stomaticis autem medicamentis, eiusmodi synceritatem interdum contemnere licet. Si quis igitur medium aliquod medicamen cõficere omnibus aptũ velit, ut (exempli gratia) quod constat ex succo mororum, ad quinq; libras succi, unam mellis adjiciat: croci autem & myrræ, utriusque drach. j. s. Vini item austeri heminã unam: omphacij, drac. j. Quod si non adsit, pro ipso rhois succum injicies: & si volueris par põdus utriusq; imponere, nihil peccaveris. At Hera drachmam unam scissilis aluminis addit. Quòd verò ad coquẽdi modum spectat, ego sanè censeo succum ipsum solum esse per se præcoquẽdum usque ad crassitudinem strigmentitiam: dein verò adjiciẽdum mel: atque ubi jam cacabum ab igne velis auferre, reliqua imponenda esse. Etenim ut spuma argenti, & plumbago, aliaq; multa metallica, per cocturam meliora evadunt, sic vis cõplurium aromaticorum exolvitur. Cęterùm ad induratas inflãmationes, quum jam præterierit vigor, nec amplius influat quicquam, prædicto pharmaco discussoria miscere oportet: cuiusmodi sunt, spuma, nitrũ, petrę asiæ flos, sulfurq; vivum. Ac sufficit sanè nitri unciã semis, sulfuris uncias duas, si addideris. Quòd si nihil horum sit prȩstò, in sapa aut mulsa origanum fervefacito, ipsamq; stomatico pharmaco adjicito, & gargarizare jubeto. Nihil autem refert, etiam si hyssopum conjicias pro origano, aut pulegium, aut thymũ, aut thymbram, aut calaminthem, aut hedyosmũ. In vigore autem inflammationũ collutionibus & gargarismis concoquere inflammationẽ oportet, pinguium caricarum decocto, lẽtiscinoq; oleo tepefacto in duplici vase. Quin & ipsum stomaticum pharmacum in vigoribus gargarizare convenit mulsæ dilutiori permistum, aut calidæ sapæ, aut etiam aquæ calenti. At meum ex succo nucum medicamentũ, aliorum omnium est validissimum, utilissimumq;. Quum aũt tres sint Punicorũ mâlorum species, austerorũ nẽpe, dulciũ, & acidorũ, ęquas singulorũ partes, unà cum corticib. soleo ipse etiã cõtundere, expressũq; succũ cum melle coquere, ac sic cõficere medicamẽ nõ solùm stomaticũ, sed ad multa alia utile. Contunditur etiã cum illis & rubi fructus: cujus succus similiter præparatus succo mororũ, melius illo pharmacum redditur, sed minus validum eo, quod ex nucum succo paratur. Quin & mâlorum cotoneorũ, & pirorum sylvestrium, ac mespillorum succus, similiter præparatus, stomaticum pharmacũ redditur, aptumq; etiã ut devoretur: quũ hoc quod ex nucibus cõstat, devorare nõ liceat. Verũ quod ex punicis constat pharmacum, aptũ est exoluto & cibos fastidiẽti ventriculo: deficit tamẽ ab eo quod ex mâlis cõstat. Innocuus est etiã rubi mororũ succus voratus, veluti & ipsorũ mororũ; sed succus rubi mororũ habet quid quod stomachũ roborat: quod ipsum, mororum cremor non habet. Jam verò succus nucum plurimo melle opus habet: & post eũ, rubi mororum: modico autem, mâlorum & punicorum, & pirorum sylvestrium. Medius inter hos est mespilorũ succus. Ex cornis etiam, brabylisq; & prunis, stomatica præparantur. Cæterũ si crassus esse videatur succus, statim mel admiscere oportet: sin liquidior, præcoquatur. Suscipit autem pirorum atq; mâlorum succus parem mensuram mellis. Succus verò eorũ quæ nimis acerba sunt, veluti est corni fructus, aliquando duplum, aliquãdo triplum mellis desiderat. Porrò si atramentum sutorium admistum sit, non admodum deglutire oportet confectum pharmacum, præterquàm si juxta stomachũ aut alvum ulcerosam affectionẽ fieri vereamur. Quin & si in ipso ore maligna ulcera fiant, præstant ex atramento sutorio medicamenta. Sufficit aũt drach. ad prædictam compositionẽ admista, in qua unã mellis librã conjici dicebamus. Jam verò quum rhus sit duplex (alter enim obsoniis inspergitur, stomacho commodus: altero coriorũ tinctores utuntur) uterq; sanè musto incoctus, stomaticũ efficitur medicamen. Mustum etiã solum, citra mellis misturam in mellis compagem redactũ, bonum fit pharmacum in principiis, augmentis, atq; vigoribus. Ad declinationem autem præstiterit, si in ipso diem integram tedas pingues præmaceraveris. Quòd si preciosiꝰ efficere pharmacum vis, injicies etiam casiæ corticem, aut nardũ Indicam, aut malabathri folium, singulorũ nempe unam drachmam. Ad induratas autẽ inflammationes cõjiciuntur quæ generosius discutere possint, tusa videlicet, & cribrata: idq; ubi olla ab igne est exẽpta. Ac talia sanè sunt, costus, amomũ, macer, Cyrenaicus succus, Medicusq;. Pauperibus tamen pro sumptuosis discussoriis pharmacis, aut dictamnũ, aut acoron, aut meon, aut pyrethrum, aut cardamomũ, aut sinapi injiciendũ censeo, pari pondere: ita ut ad triũ drachmarum pondus, eorum mistorum moles perveniat ad prædictã symmetriã, in qua mellis libra habebatur. Verùm pro cõstitutionis affectuũ proportione augeri ac minui pharmacorum vehementiã oportet. Ergo pharmacũ conficientes ex musto, ad decẽ musti heminas, tres injiciemus heminas rhois coriariorũ, aut ejus q obsoniis inspergitur. Si verò utrunq; injiciamus, utriusq; una & dimidia injiciẽda est. Juxta proportionẽ etiam, ex discussoriis, quodcunq; tandẽ in promptu habeamus. Quod si unum tantum suppetat nobis astringẽdi vim habens, quod in principio injicia-

...strictionẽ ...nui substã- ...iunctam, ...e maximè ...usu ad re- ...llendas in- ...ammatio- ...s.

...omatici ex ...cco nucum ...adruplex ...mpositio.

...tomaticum ...x succo nu- ...cum, cæteris ...mnibus pra- ...are.

...tomatici ...iamoron cõ- ...ositio apta ...mnibus.

Aromatico- ...ũ cõplurium ...ires, per co- ...turam exol- ...i.

...ris indura- ...tis inflamma- ...tionibus qua- ...lia sint apta ...medicamen- ...ta.

Oris vigen- tes inflam- mationes qui- bus sint co- quendæ medi- camentis.

Punicorum malorum spe- cies tres, au- sterorum, dul- cium & aci- dorum.

Stomaticum ex punicorũ succo.

Stomaticum ex nucibus devorandũ non esse.

Rubi moro- rum succus os ventriculi roborat, id quod succo mororum nõ inest.

Succorũ qui- nam plus, & qui minus re- quirant mel- lis.

Calcanthon quando sto- maticis mi- scere expe- diat medica- mentis.

Rhus duplex

Musto quan- do & qualiter præpara- to utendum in oris inflã- mationibus.

Discutientia pharmaca quænam sint

Stomatici ex musto compo- sitio.

mus: aut unicũ discussorium, quod juxta finem: ex illo totũ pondus explebimus, quod ex omnibus alioqui fuisset conflandũ. In universum autem, austeriora quidẽ, in principiis, & vehementibus influxionibus congruunt: moderatiora in vigoribus: ut magis discussoria in declinationibus. Porrò ex astringentibus facilia paratu sunt, rosæ, baccæ myrti, myrtus, lẽtiscus, rubus, canirubus, galla omphacitis, fructus Ægyptiæ spinæ, õia aluminis genera, unus & alter rhus, glauciũ, omphaciũ, cytini, & balaustia. Ex discutientibus moderatè, facilè parantur caricarũ furfurumq; decoctum: aut mulsa, in qua origanum, aut hyssopũ, aut thymus, aut calamintha, aut pulegiũ, aut hedyosmum cõcocta sint: quæ si diutius coquantur, fortiora redduntur: amplius autem & nitri spuma, aut ipsum nitrum ustum. Fortius verò his est sulfur vivum. Rectè autem Andromachus medicamini ex succo mororũ confecto addidit glycyrrhizam, ut exasperata leniret, asperitatemq; astringentium mitiorem redderet.

Inflammationi incipienti austeriora: vigenti, moderatiora: inclinanti, magis digerentia conveniunt.
Astringentia paratu facilia.
Digerentia mediocriter.
Digerentia valenter.

¶ *Stomaticum Andromachi ex musto, quo utor.*

Stomaticum Andromachi ex musto.

Gallas xxx. Rhois coriarii sex. ij. musti sex. vj. Gallas confractas per diem & noctem in musto macerato: dein coqto, donec ex toto quarta supersit portio: quam per linteolũ colatam, expressamq;, in olla ad mellis crassitudinẽ spissato: dein trita addito, aluminis scissi, croci, myrrhæ, singul. drac. j. permista reponito, tandemq; eis utitor. Jam verò, quod ex dulci confectũ est musto, magis mitigatorium & moderatum erit, sed minus efficax: id autem quod ex acerbis fit uvis, vehementius quidem astringit, leniendi vim tamen non habet: ex medio vino paratum, mediã facultatem sortitur.

¶ *Stomaticum ex besasa, anginis congruens ab Andromacho scriptum.*

Stomaticum ex besasa Andromachi.

Sem. anisi, apii, ammii, floris junci odorati rot. aluminis scissi, iridis Illyricę, besasa (hoc est, seminis rutæ sylvestris) cinnamomi, myrrhæ, Troglodyticæ, aristolochiæ longæ, casiæ, rosarũ siccarũ, crocomagmatis, sing. unc. j. croci, cineris hirundinũ tenellarũ, utriusq; quadrantẽ: croci sesquiunciam: nardi Indicæ, amomi, utriusq; unc. s. gallas viij. tritis cum melle utitor.

¶ *Stomaticum Asclepiadis.*

Hirundinũ sylvestriũ ustarũ cineris drac. iiij. croci, nardi Indicę, utriusq; dra. j. melle excipito.

¶ *Aliud Andromachi, ad columellam laxatam.*

Columellæ laxatæ remedium.

Aluminis liquidi lib. j. florum rosarum lib. s. succi hypocistidos quadrantem. Alumen in melle coquito, dein sicca inspergito, utitorq;.

¶ *Aliud eiusdem ad omnia vitia oris.*

Stomaticum ad omnia vitia oris.

Crocomagmatis drach. ij. iridis drach. iiij. sandarachæ drach. s. terebinthinæ drach. ij. lycii Indici drach. j. uvæ passæ drach. viij. aloës, omphacii, singul. drach. j. nucum pinearum tostarum drach. viij. succi glycyrrhizæ, aluminis scissi, balaustii, sing. drach. j. floris rosarum drach. ij. mellis hem. ij. s. Conficito.

¶ *Stomaticum Asclepiadis.*

Stomaticum Asclepiadis.

Succi hypocistidos drac. ij. balaustii, lycii, acaciæ, sing. drach. j. excipito olivæ immaturæ succo, & postea melle subactis utitor.

Si verò æger stomatica id genꝰ fastidiat, in moderatis quidem inflammationibus sufficiẽt succi soli fructuum jam dictorum, ut rubi, & mororum, punicorumq; malorũ & cotoneorũ. Quin & succus nucum ubi cum solo melle paratur, gustui suavis existit: itemq; mustũ ex uvis acerbioribus pressum, si rhus in id cõjiciatur, optimum pharmacum redditur. Ad eas verò inflammationes quæ multa astrictione indigent, austerorũ punicorũ, aut cotoneorũ, aut utrorunq; succus, melli admistus, sæpe mihi fuit satis. Singulis aũt horũ succorũ licet omphaciũ adjicere. Vehemẽtissimũ medicamẽ reddetꝛ, si punica integra tundas unà cum corticibus, indeq; succũ exprimas: atq; hoc magis si acerba fuerint. Acerbissimum etiam fiet, si ad punicorum austerorum ita tusorum succũ, omphacium superaddatur cum moderato melle. Præstantius adhuc reddes pharmacum, si tota cõtusa punica mâla, passo cocta excolaveris. Ne verò valdè exasperet, glycyrrhizæ succum admiscens, conficies optimũ pharmacũ. Si quid verò induratũ appareat, iis succis qui medias facultates sortiuntur, injicies alquid, dum coquuntur, ex pulegio, aut thymo, ant origano, hyssopo, mẽtha, aut calamintha: dein colabis, & habebis optimũ medicamẽ. Quòd si calidius efficere velis, piper addes. Omnib tamen si glycyrrhizę succus addatur, melius pharmacũ efficietꝛ.

Acerbissima stomatica conficiendi ratio.
Induratis inflammationibus apta stomatica.

¶ *De crustis.*

In calidis & humidis corporis partibus, qualis est os, ex quacũq; tandem causa fuerit exulceratum, citò putredo oboritur. Ad cujus ulcera fortissimis sæpe uti cogimur medicamentis. Atqui fortissima sunt, quæ escharam instar cauterij excitant. In externis igitur corporis partibus, ubi parti curandæ crusta fuerit inducta, à fortib. supersedemus pharmacis, trãsgredientes ad detersoria, quę escharas tollunt. In iis verò quę in ore excitatæ sunt escharis, tutius mihi videtꝛ esse admiscere ad exteriora pharmaca, alia quædã fortiora, & quę per se admota, crustas etiã inurerẽt. Melli itaq; maxima extergẽdi vi prędito, crustifica medicamẽta immiscemus: quemadmodũ ad sordida quæ in corporis cuticula oriũtur, miscere illi leviter extergẽtia solemus, ut thus, eruum iridem, aristolochiã, & alia id genus. Porrò Andromachus, ad oris crustas, ex nucib. pineis, amylo, alumine scisso, flore rosarũ, croco, & melle, composuit optimum stomaticum.

Glycyrrhiza stomaticis addita, ipsa meliora reddit. Putredo oboritur citò in calidis & humidis partibus.
Oris pustulis extirpandis miscenda cum detersoriis vehementiora pharmaca, et quæ per se admota excitare possent escharas.

¶ *Critonis ad oris crustas medicamentum.*

Oris crustis delendis remedia varia.

Misyos torrefacti drac. iij. mellis optimi cyathos sex: misceto & utitor. Idem etiam præstat chalcitis assata cum melle.

¶ *Archigenis ad crustas oris remedia.*

Commodissimũ est stercus canum, altorum ossibus, ex melle illitum: quod etiã in angina auxiliatꝛ. Aut rhus Syriacus ex melle. Aut hirundinum ustarũ & stercoris humani par modus cum melle illitus. Aut hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda dato. Ego verò medicamẽ ex rhoë damno, quòd astringẽtis sit facultatis, quæ minimè crustis cõvenit. At hepar lupinũ eupatorio mistum, ad hepaticas etiã bibitꝛ affectiones.

Crustis non convenire astringentia. Hepar lupinum confert hepaticis.

¶ *Sorani stomaticum ad crustas, fœtentesq; gingivas & humore prægnantes.*

Stomaticum Sorani.

Misyos usti drachmas viij. iridis Illyricæ drachmas iiij. croci drach. j. Trita in pyxide lignea reponi-

reposito, & tum per se, tum ex melle utitor.

¶ *Aliud nomine Anthera.*

Iridis Illyricæ, sandarachæ, cyperi, sing. drac. iiij. aluminis scissi, croci, crocomagmatis, sing drach. ij. tritis & mistis utitor.

¶ *Stomaticum Heraclidis Tarentini ad vehementes putredines oris atq; reliqui corporis.*

Chalcitidis partem j. calcis vivæ tantundem: auripigmenti partem dimidiam: tritis & mixtis utitor. Aliud. Florum rosarum drach. iiij. aluminis scissi, gallæ, sing. drach. ij. myrrhæ drach. j. trita melli misceto, utitorq; Quidam sale macerato in aceto, resiccatoq; utitur. Si hæc remedia putredo ipsa respuat, utendũ cauterio est: postea verò colluendũ ulcus prędictis, imponendaq; anthera, donec crustæ abscedant.

¶ *De columella.*

Caruncula illa quæ ad extremum oris dependens cernitur, à veteribus quidem gargareon, & cion, hoc est, gurgulio & colũna: à neotericis autẽ cionis, hoc est, columella, vocatur: cujus sanè affectionem quandam, staphylen, hoc est, uvã, dicimus. Rarò tamen affectio hęc circa columellam contingit, licet ea sæpe inflammetur. Et sanè quemadmodũ in aliis omnibus, in quib. ex humorum influxu contingit morbus, sic etiam hic prima auxilia debẽt fluxionem ipsam repellere: quare astringẽtis sint facultatis oportet: verùm si quidẽ influxus sit moderatus, moderatè astringentis, quam privatim austerã vocãt: si verò vehementior, acerbę. Ambęq; pe facultates astringunt, sed debilius austera, vehementius acerba. Porrò moderatæ collutiones fiũt ex palmularũ, rosarum, pampinorum vitis, rubi, canirubi, aspalathi, cyperi, cytinorum, siliquarum, radicũ mori, hypocistidis, malorum austerorum, pirorum acerborũ, ac sorborũ decocto. His fortiora sunt myrti & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & virgultorum tenerorũ ilicis, arbuti, smilacis, fagi, & ipsarum glandium: mespilorum item, & cornorum, & fructus memęcili. Generosissimũ autem est decoctum gallarum, & rhois culinarij, & coriarij, fructusq; myricę, & Aegyptię spinę. Ex his singula tũ per se, tum etiã mixtim cocta ex aqua, gargarizare oportet. Mirũ n. quam mixturæ ipsorum utiliores sępe fiũt ipso simplici usu. Quin & arida etiam columellę insperguntur. Jam verò moderatè astringũt etiã lapis Ageratus, aloë, cyperus, flos junci odorati, radixq; nardi Indicæ. Eximiè astringũt omnia aluminis genera: scissũ verò inter ea tenuiorũ est partium, & ob id utilius. At atramentũ sutoriũ vehementem astringendi vim possidet: nõ est tamẽ expers calfactoriæ: ob idq; putrilaginosis ulceribus cõvenit. Cæterùm gurgulionem exasperat, etiamsi jam scirrhũ cõtraxerit. Corrumpuntur autẽ succi omnino, si absq; melle reponãtur: aut resiccantur, si plurimũ fuerint cocti. Nõnulli tantam ariditatẽ asciscunt, ut conteri queant. Tales sunt hypocistidis, uvæ acerbę, glycyrrhizę, & cẽtaurij succus. Ridiculum aũt est quærere, inter duo eiusdẽ generis pharmaca, utrũ sit ipsorũ pręstatius. Omnia siquidẽ medicamẽta respectu ad aliquid tum utilia, tum noxia dicũtur. Quocirca si pronũciaveris pharmaca nihil esse sola per se, rectè dixeris: nihil enim sunt, nisi nacta fuerint utentẽ rectè. Si verò cõtrà, pharmaca deorũ esse manus fatearis, similiter rectè dices. Juvant quippe maximè, si is q eis utit, in rationali methodo fuerit exercitatus, atq; natura prudẽs. Porrò mistura pharmacorũ ejusdẽ generis, medicorũ pharmacorũ usus fit gratia: ob idq; semper duo contraria medicamenta in unoquoq; affectu vos habere operæpretium duco: quæ quidẽ permiscendo, multis pharmacis abundabitis. Quũ autem rarò quis affectionẽ inveniat, quæ (exempli gratia) solis discussoriis, aut repulsoriis indigeat, cogimur etiam sæpe diversi generis medicamenta miscere: quemadmodũ ubi cum repellentibus aut anodynis discussoria cõfundimus: ut si gurgulione inflãmato, ad alumẽ iridem misceamus Illyricam, aut farinam eruinã, aut thus, aut myrrham. Etenim quũ discussoria sint multa, est semper à mitioribus auspicandum: quandoquidem inflammata exasperantur ab acribus.

¶ *Quæ Archigenes scripsit ad gurguliones inflammatos.*

Uva laxata, succum Cyrenaicũ dissolutũ illine: aut gallam tritã cum sale: aut ipsum sal dissolutum: aut lycii radicẽ tritam: aut omphaciũ cũ melle. Si fortius medicamentũ vis, atramenti sutorii, squamæ æris, aluminis scissi, misyos, myrrhæ, gallæ, æquas partes tritas, ac vino exceptas illine. In principio tamen sale non est privatim utendũ, sicuti nec Cyrenaica lachryma: sed ubi cõlumellæ inflãmatio indurata jã fuerit. De gurgulionis aũt inflãmatione sic Hippocrates disserit: Gurguliones cũ periculo excindunt, uruntur, ac resiccant, quãdiu rubri fuerint & magni: q tempore aliis artib. graciles sunt reddendi. Quũ verò totũ id quod appellant uvã, abscesserit, extremum autẽ gurgulionis majus, lividumq; redditum fuerit, superior verò pars tenuior, tunc sanè intrepidè curationi admoliendæ sunt manus.

¶ *Quæ scripserit Archigenes ad vigentẽ inflammationem gurgulionis & tonsillarum.*

Si verò in vigorẽ affectio pervenerit, subducatur alvus, aut calidam lotionem furfurum gargarizet, aut ptisanæ succum, aut passum tepidũ, aut radicis dulcis decoctum cum passo & hyssopo: aut ficus vino incoctas: aut succum ptisanæ, in quo uvæ sint passæ incoctæ. Magnoperè juvantur, si amygdalinum oleum in aures infundens, forinsec spongiis expressis leniter foveris. Quin & omelysis ex cruda hordeacea farina imponenda: aut ex farina seminis lini aut fœnigræci. Quòd si jam ppè ad suppurationẽ accedere tonsillæ videant, coadjuvare assiduè per ficuũ decoctũ oportet, ppemodũq; incessanter id gargarisma exhibere, similiterq; aquã mulsam calidã. At si nihil tale apparuerit, augescat autẽ malum ita, ut ægri vix transglutire possint, ac suffocationis principiũ sit nobis suspectum, alvus forti clystere, aut glande subducenda est, & secanda cubiti vena, cucurbitæq; cũ scarificatione collo ac mento affigendæ. Fomentis etiã & cataplasmatis robustioribus est frequentius utendum, gargarismisq; assiduis. Quòd si ne his qdẽ remediis mitescat morbus, sed augeatur indies, venæ sub lingua secent, aut juxta angulos oculorũ, atq; illa q in fronte consistit. Illinatur autẽ assiduè fel tau-

Margin notes (left column): [..]herâ. — Cauterio utẽ[ndum] in putre[di]nosis oris [ul]ceribus, ubi [re]liqua minus admi[niculantur]. — [Co]lumella. [G]argareon. [Ci]on. [C]olumna. [St]aphyle. — [C]olumella inflammata cu[ratio]. — [A]cerba & austera facultates ut differant. Collutiones moderatæ ex [qui]bus fiant. Collutiones [vali]dè astringentes. — Miscellas medicaminum aliquando esse utiliores simplicium usu. — Aluminis omnia genera eximiè astringunt. — Chalcanthi facultas. — Medicamenta omnia respectu ad aliquid tum utilia tum noxia dici.

Margin notes (right column): Pharmaca nihil sunt sola. — Pharmaca esse deorum manus. — Discussoriis mitioribus cur sit in principiis utendum, ubi digerere est opus. — Gurgulioni inflammato remedia secundum Archigenem. — Gurgulionis affecti curatio secundũ Hippocratẽ. — Gurgulionis inflammati curatio secundum Archigenem. — Tonsillarum inflammatorum curatio secundum Archigenem. — Vena sub lingua, vel iuxta angulos oculorum, in inflammatis tonsillis quãdo incidenda.

ri, & elateriū cum melle: aut sal cum oleo veteri, melleq; & aceto: aut centaurea cum melle: aut absinthium cum nitro & melle.

Heræ medicamen ad columellam laxatam.

Columella laxata medicamen Hera.

Gallæ omphacitidis, aluminis scissi, salis ammoniaci, sing. pares portiones conterito, inspergitoq;. Vel ageratum lapidem derasum in pollinem similiter columellæ imponito. Porrò Heraclides Tarentinus rectè sanè post usum medicaminum exacerbantium, jubet colluamus fauces lentium decocto, ad tollendam vehementem illam astringentium aspredinem.

Ab Asclepiade prodita.

Faucibus inflammatis remedia ab Asclepiade descripta.

Rosarum siccarum sextarium j. nardi Celticæ unà cū radicibus, & adhærente terra, fasciculum j. nidi hirundinū sylvestriū aridi drach. iij. myrrhæ drach. viij. gallas omphacitidas numero xv. cōtusa & trita digitis apprime. Est enim hoc mistæ potentiæ pharmacū. Aliud. Piperis albi, myrrhæ, sing. drach. j. aluminis scissi drach. ij. gallæ omphacitidis tantundem: tria admove. Hoc tamen utendum nō est in gurgulione vehementer rubente. Aliud ejusdē facultatis, quo & nos sumus usi. Lapidis agerati, Asiæ petræ, terræ samię, sing. drach. iiij. aluminis scissi, croci torrefacti, gallarū omphacitidū, sing. drac. ij. tritis utitor.

Critonis medicamentum digerens.

Ossium palmularum, nucū tenerarum immaturarum, siccarū, utrarumq; drach. iiij. Urito, atque in pulvillum terito, utitorq; arido admoto.

Aliud Sorani, maximè mitigatoriū, ac proinde convenientissimum ad vigentes inflammationes. Glycyrrhizam contundito, & mel & aquam pari mensura affundito: dein coquito, & liquorem ipsum gargarizandum præbeto.

De pharmacis ad ulcera oris aphthas appellatas.

Aphtha sunt oris ulcera pracipuè invadentia infantes.

Aphtharum curatio per moderatè astringentia.

Ulceratiōes in superficie oris obortas, aphthas appellant, habentes quippiam igneæ caliditatis. Fiunt aūt plurimū pueris lactentibus, quum aut vitiosum fuerit lac nutricis, aut nō probè ipsum cōcoxerit infans. Curant^r facilè, utpote quę vel à moderatè astringētibus compescātur. Quandoque tamē diuturnæ fiūt, ægreq; solubiles, & progressu temporis nonnihil putrilaginosum acquirūt: atq; hæ sanè fortiora medicamēta postulāt.

Andromachi medicamē ad aphthas malignas.

Aphthis varia remedia à variis descripta.

Aluminis scissi, usti, drac. ij. fructus ericæ drac. j. oleo excipito, & per digitum locis apprimito.

Eiusdem ad aphthas leviores.

Lycium Indicū vino tritū: circumlitū, & ericæ fructus tritus, aut rosæ siccæ cum melle, auxiliantur. At Crito, adipem suillum, & mel, simul liquefacta, commendat: ut collutionē etiam ex asinino lacte manducationemq; portulacæ intinctæ melle: quæ omnia & simplicissima sunt & pueris maximè idonea.

Quæ scripserit Apollonius ad aphthas.

Ad aphthas albas, chalcitidē oleo tritā penna illinito. Postquàm verò puræ factæ fuerint, myricæ fructū tritum, aut aqua mulsa, aut vino dilutum, illinito, maximè infantibus. Ad nigras aphthas, uvam passam exacinatam, & anisum, trita cum melle illinito. Vel atramento sutorio trito cum melle utitor. Vel æruginis vermiculatæ obolos tres in vini quarta heminæ parte gargarizandos præbe. Vel muriam olivarum & acetum pari mēsura mista, colluenda dato. Mandendæ sunt etiam olivæ muria conditę. Hæc Apollonius. Etenim olivæ sic asservatæ, discutiūt, atq; vehementer astringunt.

Olivæ muria condita discutiunt & vehementer astringunt.

Quæ Archigenes ad aphthas scripserit.

Ad aphthas faciunt collutiones ex decocto foliorum oleæ, aut myrti albæ. Facit & amurca, & marrubij succus, aut lentis decoctū. Aut fæx vini dulcis cum melle illita. Sūmè facit ad depascentes, fœniculi radicis ustæ cinis. Porrò ex colore ipso facilè licebit colligere, qui nam humores ipsas aphthas produxerint. Rubicundiores siquidem, sanguinem præcellere indicant: flaviores, amarā bilem: albescētes, pituitosum humorem: quemadmodum nigrescētes, melancholicū succum. Qui autem hęc ritè discreverit, noveritq; facultates singulorū medicamentorū simpliciū, is unicuiq; aphthę speciei, ꝑprium sciet administrare remediū. Expēdet aūt simul ipsas naturas corporum. Fortioribus quippe corporibus fortiora medicamenta adhibēda sunt: debilioribus imbecilliora. Ego porrò infantibus qui adhuc à nutricibus aluntur, lentem cum modico pane, & medulla cervi, aut vituli exhibeo. Admisceo etiā cibis nonnihil ex astringentibus fructibus. Quandoq; etiā de lactuca, seride, solano, & portulaca cōjicio aliquid, si aphtha sit inflammata. Quòd si cibum assumere nequeāt, nutricem eiusmodi victu alo, utq; cōcoquat rectè, prospicio. Veruntamen etiā infantes illino, si quidē subrubras videro aphthas: in principio quidē, iis quæ moderatissimè astringunt, & frigefaciūt: dein verò, eis quæ citra mordacitatē discutiunt. Si verò subflavas videro, iisdē utor, sed magis refrigerantibus. At si pituitosiores, astringentib. ut si nigrescētes, discussoriis generosiorib. Cæterū in majoribus pueris, ejusdē generis facultatibus pharmacorū utor, auctis tantùm ipsorū viribus: quemadmodū etiā in perfectis & duris corporibus, singulis relatis facultatibus fortissimis utor. Sufficit autem mihi in his per omnia misyos usus cum vino astringēte, quod tum intendit, tum remittit vim suam, prout magis aut minus vinū fuerit astringens: & prout crassius aut liquidius efficitur pharmacum ex misyos ac vini mistura. Quòd si sordida appareat aphtha, misy cum vino mulso tero. Iis verò qui fortiora quàm misy, medicamenta postulāt, ærugo similiter dissoluta, est utilis. Cōmodum est etiam pharmacū ad hanc rem, chalcitis oleo trita. Atq; hæc quidem efficaciora. Moderata verò, & maximè ad incipientes affectus, omphacium cum vino & œnomelite: similiter etiam rhus. In pueris sufficit rosarū flos, & ipsæ etiā rosę siccę. In summa verò, moderatę aphthę, maximè in corporib. teneris, moderatis pharmacis opus habēt: fortes verò & maximè in duris corporibus, curantur à validioribus. Fortia pharmaca intelligo, tum quæ astringunt vehementer, tū quę etiam mordicāt: sicuti moderata, quę prorsus sunt mordacitatis expertia, nonnihilq; astringūt. Porrò oleū per se, infestissimū est aphthæ affectui: veluti etiam chalcitis: quandoquidem alterum quidem humectat, & sordes gignit: mordet autem vehementer chalcitis. Verùm moderata mistura ipsorū, optimum pharmacum

Aphtharum causas ex colore dignoscendi ratio.

Fortiora corpora validioribus egent medicamentis, ut imbecilliora infirmioribus.

Aphtharum qua infestant infantes, curatio.

Aphtha moderata moderata medicamenta desiderant: ut maligniores fortiora.

Aphthis optimum medicamen ex chalcitide & oleo moderatè commistis.

macum efficit. Nam quemadmodũ ex cerato & ærugine incarnans effici pharmacum solet, tametsi ambo per se sint contraria carni gignendæ: eadem ratione ex oleo & chalcitide aptum medicamentum conficitur.

rcoticum ...imum fit ... cerato & ...rugine.

GALENI PERGAMENI
de compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VII.

De affectionibus contingentibus circa respirationis organa.

...teriaca ...rmaca ...æ dicitur, ...pera arte... ex quib. ...flet partis ...lis.

ASperæ arteriæ pharmaca, mos est appellare arteriaca. Vocant enim arteriã asperã, viam illã q̃ ducit à larynge ad pulmones, ex cartilaginosis corpusculis, brõchis dictis, conflatam: unde etiã tota arteria, interdum dicitur bronchos. Vestit autẽ ipsam intrinsecus quędam crassa membrana, quã ob crassitudinẽ nonnulli tunicã nominãt. Scripserũt porrò veteres multa & diversa medicamenta ad affectus organorum respirationis: ad vocemq; tum interceptã, tũ raucã. Etenim ubi instrumenta vocis ab humiditate vehemẽtius atq; tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur: quũ verò moderatius humecta sunt, oboritur raucedo. Organa vocis quum dico, intellige arteriã, & laryngẽ, et pharyngem, sive epiglottida. Qui igit' ex vehemẽti clamore vocẽ amplius oblæsam habent, ijs similis quædã affectio cõtingit in illa tunica asperæ arteriæ interna, ei quæ manib. cruribusq;, & musculis, ubi plurimũ laborarũt. Cæterùm curationis genus evariat. Siquidem crura & manus cõfricare per oleũ licet, quũ per cutem in adjacẽtes musculos penetrare ipsius possit facultas. Juxta asperã verò arteriã cartilagines post cutẽ sitæ, prohibent in subjectã pelluculã transitum facultatis unguẽtorũ mollientium. Itaq; auxiliorum materia cõgruentiũ respiratiõis organis, quum ab aliis petenda est, tum etiã à balneis dulciũ aquarũ, cibisq; & lenibus, & laxantibus. Si qua verò aspredo sentiatur, cibis utendũ est * qui diutius hæreant partibus quę cum loco affecto cõmercium habent. Est enim una, eademq; sibi cõtinua & cohærens tunica, quæ pharyngem, laryngem, gulã, & interna ipsius asperę arterię vestit, obducitq;. Quare cibi cõgruentes tũc erunt, qui ex lacte, amylo, alica, ovis, & libis dulciariis cõstant. Si verò per hæc nõ curetur affectio ipsa, invẽta sunt à medicis pharmaca sub lingua tenenda, ob idq; hypoglottides appellata. q̃ eadem facultate cũ arteriacis vocatis prædita, ex vino Theræo, gummi, tragacantha, & glycyrrhiza cõflantur: quæ lævigãt quidẽ reprimuntq; oẽs asperitates, quicquid verò reliqui est ex inflãmatione, cõcoquunt, & citò persanant. Qui autem pharmacũ linguæ subdet, patiens sit laboris oportet, ut ipsum paulatim liquescens, in laryngẽ excipiat, renitens interim tussi, si qua excitari videatur. Impossibile tamẽ est, ut hi clarã vocẽ elidant, citra usum pharmacorũ absq; acrimonia extergentiũ: qualia sũt faba fresa elixa, ptisana, ac semen lini torrefactũ. His magis detergunt resina terebinthina, thúsque, ac despumatum mel, & amygdalæ amaræ: quemadmodum istis rursus fortiora sunt farina ervi, semẽ hormini, radix iridis, panacisq;. Cæterũm his omnib. vina mollia, & passum Creticũ, & Theræum, & Scybelites, & sapa, & decoctũ caricarũ, cõveniunt. Est autem ab affectionis principio, usq; ad finem ejusdẽ, paulatim progrediẽdum à levissimis tũ cibis, tum medicamentis, ad ea q̃ discutiãt detergantq; vehementius. Igitur primi ordinis sunt tragacantha, gummi, samius aster, amylũ, sorbitio ex alica & trago, lac, panes dulciarij, ova sorbilia, sesama, & nuces pineæ, quas strobilos vocãt. Ab his aũt deinceps est butyrũ, & glycyrrhizæ decoctũ: id quod præstiterit ad sapã ex musto, vel ad Creticũ passum miscere, rursusq; coquere. Hæc itaq; in affectionib. inflãmatis circa arteriã atq; laryngem ortis cõmoda in principio sunt, donec moderata inflammatio fiat: ac præ omnib. à vini potu hoc tempore abstinendum est. Quum verò moderatior facta inflammatio fuerit, vinum dulce Theræum, aut Scybelite bibere licet: quo tempore etiã butyrũ est aptum, & sorbitio ex amygdalis, necnõ ex lacte & melle diutius coctis, amyloq; injecto, aut siligine. Qua sanè victus ratione inflãmatio quidẽ ipsa sedatur: relinquitur tamẽ humiditas multa, ob quã impossibile est clarã vocem proferri. Quare transire tunc convenit ab his eduliis, ad omnia ex melle cocta, & ad fabã fresam elixã, & ptisanã, & brassicã, & porrum probè coctum. Similiter etiã pharmacorum usus idoneus est, quo tempore inflãmatio aut aspredo præcellunt, eorum quæ detinentur sub lingua: post hæc magis detergentia & resiccantia exhibemus: idq; gradatim facimus, donec ad ea quæ acredinis nonnihil sortiũtur, perveniamus. Deinceps igitur ex arteriacis quæ à veteribus prodita sunt eligens præstantiora, huic methodo adjiciã: quæ quidẽ nec discernere, nec iis probè uti poterit, qui in cõmentariis simplicium medicamentorum accuratè non fuerit exercitatus.

ex quando ...tercipia...r. ...ucedo quã ...gignatur. ...cis organa ...a.

...espiratio... ...s organis ...alè affectis ...medi... ...petenda.

...unica eadẽ ...estire gulã, ...haryngem ...ryngem, & ...nterna asp... ...a arteria.

Hypoglotti...les ex quib. ...nsientur.

Hypoglottidi... ...s quomodo ...t utendum. Extergentia ...d vocis puri... ...tatem facien... ...tia, quæ sint

Voci aut impeditæ, aut raucæ, ob inflammatas affectiones circa laryngem, aut asperam arteriã obortas, qualis victus & medicina ratio cõveniat.

De arteriacis ab Andromacho scriptis.

Arteriaca, hoc est, ad affectus organorum vocis & respirationis congruentia, pharmaca Andromachi.

Thuris, myrrhæ, croci, sing. drac. j. scillæ drac. ij. prassi Cretici sextar. iij. Scilla in passo coquit', donec inspissetur passum: dein scilla abjecta, insperguntur reliqua: fitq; eclectõ, hoc est, delingibile pharmacum.

Alia arteriaca confectio.

Aloës sextãtem: croci unc. j. mastiches tãtundem. Conficito. Solvit enim alvum, cõcoquitq; (croci ratione) ea, quorum gratia exhibetur.

Alia leniens exasperata, concoquensq; & extergens.

Thuris, succi gylcyrrhizæ, sing. unc. j. tragacãthæ drach. vj. nardi drachmã j. myrrhæ amomi, croci sing. drac. iiij. mellis Attici quod sit satis. Conficito.

Tabian... ...riacum optimum.

Alia arteriaca, optima ad tabidos, & oẽs inveteratos pulmonis & thoracis affectus. Cinnamomi, thuris, utriusq; unc. j. succi glycyrrhizæ, myrrhæ, tragacãthæ, nardi Indicæ, amomi, sing. drach. iiij. croci drach. j. Melle Attico excipito.

Hæmoptoica arteriaca confectio.

Alia ad arteriã affectã, ulcera pulmonis, puris & sanguinis rejectiones, fluxionesq; in thoracẽ, & ad ea quæ ægrè educi possunt vehementer efficax. Resinæ terebinthinæ, croci Cilicij, thuris, myrrhæ Troglodyticæ, cinnamomi, amomi, nucis pineæ, glycyrrhizæ absque medulla, asteris samij, chalbani, costi, singul. drach. iiij nardi Sy-

riacæ drac. ij. s. casiæ nigrę drach. ij. tragacanthę, palmularum Syriacarum carnis, sing. drach. iij. Mellis Attici heminas iiij. Conficito.

Hypoglottides, hoc est, orbiculi sub lingua tenendi, ad aspredines gutturis, interceptã vocem, & sanguinem rejectantes. Tragacanthæ drac. vj. gummi drach. v. thuris drach. j. obol. j. myrrhæ drach. j. obol. ij. croci tantundem: succi glycyrrhizæ drach. j. obol. iij. aut rad. drach. ij. s. piperis albi grana xxv. palmularum pinguium carnis drach. iij. Tragacantham passo maceratã & tritam reliquis tritis cõmittito, fingitoq; catapotia magnitudine fabæ.

Hydropi recenti optimũ medicamen.

Arteriace delingibilis, ad tabescẽtes, purulentos, atq; hydropas incipientes, & tusses inveteratas cõgruens. Datur per diem & noctẽ cochlearii mẽsura. Succi scillæ sext. iiij. passi Cretici sext. iij. vini Falerni sext. viij. mellis Attici sex. ij. myrrhæ trientẽ: croci, thuris, utriusq; sextantẽ: aristolochiæ oblõgæ minam j. s. glycyrrhizæ minam unam: radicis eryngii sextantẽ: casię, nardi Celticæ, singul. un. j. xylobalsami bessem. Lignosa illa contusa in vino macerato per triduũ, dein ad lentũ ignem ad tertias coquito, atq; ita exprimito, & retrimentis abjectis, passum, mel, & scillæ succum cõjicito, & ad mellis crassitudinem coquito. Crocum verò, thus, & myrrham, cum vino terito, atq; ubi optimè habuerit pharmacũ, addito: postquã verò fuerint modicè fusa, ab igne tollito, & reponito ad usum.

¶ *Alia arteriaca media, medijs congruens arteriæ affectibus.*

Croci, uvæ passæ exacinatæ, utriusq; drach. j. amygd. dulcium drach. viij. myrrhæ obolos iiij. tragacanthæ drach. iiij. piperis albi obolos iiij. mello cocto excipiantur.

¶ *Critonis arteriaca, ad vocem interceptam.*

Voci interceptæ arteriaca Critonis.

Ficum & eryngium probè coquito, & ad decoctum ipsorũ gummi addito, ut melle durior confectio fiat: exhibetoq; ad noctem.

Vlceribus aurium pudendiq; medicamentum.

Alia ejusdẽ, faciens ad affectus arteriæ, & ulcera tum aurium, tum etiam pudendi. Thuris obolos iiij. myrrhæ drach. ij. passi cyathos iij. Passum ad mellis spissitudinem coquito: dein. myrrham & thus cũ passo semicocto ablato, misceto. Facit etiam ad dysentericos & cœliacos. Rectissimè autem fecerit, qui arteriacas concoquẽtes atq; lenientes, in duplici vase coxerit: nempe vasculum quod coquendum pharmacum continet, in aliud plenum aquæ ferventis imponens.

Coquenda esse arteriaca lenientia in duplici vase, & quomodo. Diacodyon Critonis.

Confectio Critonis ex capitibus papaveris, diacodyon dicta, ad affectus organorum respirationis conducens. Capita papaveris agrestis octingenta: aquæ sextarios lxxx. Coquito ad tertias, hoc est, donec flaccida appareat: atq; expressis addito mellis lib. x. Si verò variã efficere vis, adde croci, myrrhæ, succi hypocistidis, singul. drach. xij. thuris drach. vj. acaciæ drach. xij. Optima tamen est simplicissima.

Diacodyon, hoc est, ex capitibus papaveris confectum medicamentum, quibus conveniat.

¶ *De usu confectionis ex papaveris capitibus.*

Usus eius est in ijs qui somno opus habẽt: quibus etiam ex opio confecta sæpe exhibere cogimur. Opus habent maximè hujusmodi pharmacis ij. quib. tenuis fluxus à capite ad asperã arteriã destillat, nõ pmittens dormire ob cõsequentẽ tussim. In talib. ego etiã ex sapa, hoc est, hepsemate, sive musto cocto, quod etiã siræon vocãt, pharmaci cõpositionem parare soleo. Quin & per passum aut Theræũ Creticũ melius est q̃ per mel cocturã fieri, ubi fluxus valdè tenuis extiterit. Mel siquidem fugiendum tunc est quum tenues fluxiones augeat, facultate tenuandi præditum. Admiscetur etiam hujuscemodi pharmaco glycyrrhiza, ita ut simul cũ ipso coquatur. Si verò in pulmone consistat copia humoris delapsi à capite, cõfectio ex melle est præstantior. Datur cõmoderata mensura duorum cochleariorũ satis magnorum copia. Augebis autẽ & minues hanc copiam, respiciens ad magnitudinẽ corporis cui exhibiturus es, necnon ætatem, anni tempus, atq; regionẽ. In omnibus enim his frigidioribus minimũ dabis, calidioribus amplius.

Mellis usum fugiendum esse, ubi tenuis fluxus à capite ad asperam arteriam destillat: recipiendum autem dum crassus. Diacod[...] medicamine utendi mo[dus].

¶ *Arteriaca ab Asclepiade scriptæ.*

Arteriaca medicamenta ab Asclepiade relata.

Brassicæ succum melle coctum lingendũ exhibe. Alia. Cremoris eryngij in aqua cocti, heminas ij. Cremoris caricarũ similiter coct[o]rum, tantundẽ. His adde gummi subtilissimè dissoluti drac. viij. coquito diligenter ad arteriacæ spissitudinem, & inde cubitum ituris ad cyathi mẽsuram lingendum dato. Alia. Chalbani drach. vj. piperis drach. j. nitri tãtundem, mellis Attici cyathos vj. Chalbanum & mel coquito, densataq; adjicito cæteris, utitorq;. Alia insignis. Croci, myrrhæ succi glycyrrhizæ, thuris casiæ, sing. drach. j. piperis grana xxiiij. passi Cretici sex. iij. mellis Attici cyathos vj. utere.

¶ *Hypoglossis Dioscoridæ.*

Hypoglossis, hoc est, medicamen sub lingua tenendum, Dioscoridæ.

Croci, myrrhæ, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. nuces pineas repurgatas, contusasq;, numero. lx. amygdalas mundas totidem. Excipiantur melle decocto. Datur nucis ponticæ magnitudine sub lingua tenenda.

¶ *Alia Mithridatis.*

Hypoglottis Mithridatis.

Myrrhæ, croci, utriusq; drac. iiij. nardi Indicę, terebinthinæ, utriusq; drach. ij. thuris, casiæ, cinnamomi, sing. drach. j. passi Cretici heminas iij. Passum & terebinthinã ad perfectã compagem coquito, & cum siccis cõmittito, indeq; ad nucis ponticæ magnitudinẽ sub lingua tenendũ dato.

¶ *Alia mirificè faciens ad affectiones thoracis.*

Hypoglottides variæ, multiq; usus.

Farinæ fabaceæ tostæ hem. j. iridis Illyricę quadrantẽ, nucum pinearũ tostarum sextantẽ, pulegij aridi cõtusi sesquidrachmam: seminis urticæ drac. j. piperis unc. s. Mellis boni sext. ij. Farinã cum melle ad densitatem coquito. Seminis lini etiã tusi, tosti & cribrati heminam unã in promptu habeto, cum cæterisq; adjicito.

¶ *Alia ad tusim & spiritus prolationem, valde probè expurgans.*

Hyssopi, pulegij, utriusq; sextantẽ: iridis, sem. sinapis, nasturtij, anisi, piperis, sing. unc. j. tusa & cribrata, melle cocto excipito. Datur cochlearis boni mensura.

¶ *Confectio ex marrubio Platonis.*

Marrubio constans medicamentum. Harmonia dictum medicamen destillationi ad pect[us] conferens.

Myrrhę, styracis, opij, succi, marrubij chalbani, croci, ęquales partes. Utere melle cocto exceptis.

¶ Pharmacum Harmonia dictũ, ad destillationes, insuperabilemq; defluxum conducens. Styracis, castorij, piperis, cardamomi, singulorum drach. iij opij, myrrhæ, seminis hyoscyami albi, sing. drach. iiij. passo excepto in catapotia reducito,

cito,datoq; ciceris magnitudine ad somnum.

¶ Medicamen Andromachi, Ambrosia dictũ, ad phthisicos & febres repetentes per circuitus, Nardi, croci, myrrhæ, costi, casiæ, cinnamomi, junci rotũdi odorati, piperis nigri & albi, castorii, chalbani, terebinthinæ, styracis, succi papaveris, seminis hyoscyami, sing. drac. j. tragacanthæ drach. vj. anisi, sem. lini, sing. drach. j. mellis quod sit satis: vini Falerni heminam. Tragacantham vino sufficienti macerato, & reliqua simul cum melle cõmittito. Datur febrientibus sesquidrachma ex aqua mulsa: febre carentibus uncia dimidia cum melle & aceti cochleario uno, & vini Falerni cyathis duobus.

[...]rosia [...]roma- [...]febribus [...]entibus [...]rcuitus [...]rens.

¶ *Aliud ad omnem tussim.*

Anisi drac. ij. costi obolos iij. myrrhæ, castorii, chalbani, piperis albi, sem. hyoscyami, opii, succi glycyrrhizæ, sing. drac. j. passo excipito, redigitoq; in catapotia, ciceris magnitudine.

¶ *Aliud ad omnem tussim, & fluxionem, & abscessus internos.*

[...] omni- [...] medica [...] optimũ.

Sagapeni, & gẽtianę, myrrhæ, opopanacis, piperis albi, sing. drach. ij. baccarũ lauri mund. drach. iiij. trita, & aqua excepta, exhibeto ad græcæ magnitudinem fabæ: ischiadicis tamen paulò plus, ex vini diluti cyathis tribus.

¶ *De rejectatione sanguinis.*

[...]moptoico- [...] curatio

In rejectatione sanguinis primũ periculũ est, ne immoderata eius vacuatio fiat. Ubi verò suppressus est, curatio eius quidẽ, quę ex reseratione osculi alicujus vasis contigit, per obturationẽ fit osculi dilatati: eius verò quæ ex vasis ruptura, per conglutinationem eiusdem: quemadmodũ eius quæ ex erosione, per erosorũ renutritionem. Obturatur igitur osculum reseratum, per astringentia: conglutinatur autem ruptum, per eadem, & quęcunq; ipsis in compositione miscentur, citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia, velut est Lemnia terra, & Samius aster. Renutriũtur corrosa per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia. Igitur juxta primam rationem, ex talibus pharmaca cõponuntur congruentia ad curandam sanguinis ejectionem: juxta secundã verò, in ijs qui ex pulmone, aut thorace, aut arteria, aut larynge rejectãt sanguinem, miscentur prædictis cõgruenti mẽsura calida & tenuiũ partiũ medicamenta, quæ infestissima sunt tribus illis affectionibus dictis: miscentur inquã gratia distributionis, ut videlicet astringentibus medicamẽtis præparet, ac veluti sternãt viã. At quum ex locis circa stomachum, aut alvũ, aut aliquod intestinũ, sanguis educitur, hujusmodi pharmacorũ mistura nõ est opus. Infestissimũ tamẽ his est id genus pharmacorum, quod in tantũ refrigerat, ut affectũ stupefaciat: quamvis & hæc misceãtur medicamẽtis ad sanguinis rejectationes cõgruentibus: quũ altiorẽ somnum conciliant, & cõmodissima sint ijs qui tussi lancinantur, sistentia nimirũ sanguinẽ qui ad vas affectum defertur: atq; hoc per suã frigiditatem, Atq; hi sanè sunt compositionis scopi.

[...]uratio [...]dorum à [...]bus fiat. [...]tinatio [...]torum Ꝟa [...]um à qui- [...] fiat. [...]nutritio [...]sorum à [...]bus fiat.

[...]stributio- [...] ratione [...]sceri a- [...]ingentib⁹ [...]edicamen- [...] contraria [...]spositioni [...]moptoica.

[...]upefacien- [...] medica- [...]enta qua [...]tione phar [...]acis con- [...]entibus [...] sanguinis [...]ectationes [...]isceantur.

¶ *Quæ ab Andromacho ad sanguinis reiectationem scripta sunt.*

[...]æmoptoicis [...]emedia ab [...]Androma- [...]ho scripta.

Acaciæ drac. iiij. rosarum siccarum, balaustii, sing. drach. viij. gummi drach. ij, tragacanthæ, drac. j. cum aqua pastillos facito, quorũ singuli pendeant drachmã unam. Dato ex aqua pluvia: habet enim vim astringendi. Aliud sistens sanguinem. Croci Cilicij, myrrhæ, iridis, nardi Indicę, thuris acaciæ, sing. unc. j. succi papaveris, costi, piperis. sing. unc. s. rosarũ siccarũ trientẽ. Melle excipito. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudo.

Aliud. Succi hypocistidos, balaustij, acaciæ, gallæ, cytinorũ, sing. drach. xij. succis papaveris drac. vj. croci tantundem. Redigito in triobolares pastillos. Aliud egregium. Balaustij, acaciæ, opij, myrrhę, sing. drach. ij. tragacanthæ, succi hypocistidos, florum rosarũ, seminis hyoscyami, singul. drach. iiij. thuris drach. iij excipito succo polygoni.

¶ *Aliud ad hæmoptoicos & dysentericos.*

Dysenteriã remedium.

Floris rosarũ, opij, acatiæ, gummi, balaustij hypocistidos, sing. quadrantẽ: gallæ unc. j. seminis plantaginis, ejusdemq; succi, utriusq; sextãtem: lycij Indici, succi rosarum, utriusq; unc. j. redigito in pastillos drachmales.

¶ *Quæ Asclepiades ad sanguinis reiectationes scripserit.*

Hæmoptoicis remedia ab Asclepiade scripta.

Radicis polygonij manipulũ: rad. symphyti tantundem: rhois rubri acetabulum: aquæ sextarios iij. coquito ad tertias, & expressi liquoris cyathũ unum dato, cum gummi tenuissimè triti & dissoluti drachma una. Aliud. Mororũ rubrorum nodum maturorũ lib. xvj. aquæ pluviæ sextarios xvj. coquito ad tertias, & expressum liquorem reponito. Idẽ licebit facere etiã de corni fructu. Aliud. Balaustij terræ Samiæ, corticis thuris, gummi, singulorũ æquale pondus. Trita & cribrata exhibe cochlearis mẽsura in aquæ frigidæ cyatho uno. Aliud. Succi hypocistidos, succi acaciæ, succi rhois Syriaci, balaustii, opij, gummi sing. drach. iiij. Vini myrtitis quod satis est. Conficito, & utitor.

¶ Pastillus ex succino, hæmoptoicis, diuturnæ & recenti tussi, phthisicis, sanguinẽ rejiciẽtibus, purulentis, cœliacis, dysentericis, & inflatis cõferens. Psyllj mundi drach, xlv. iridis Illyricæ mastiches, ramentorũ succini, croci, sing. drach. xxx. opij drach. xv. Psyllium in aquam calidã cõjectum macerari finito. Ubi verò suo glutine & mucilagine ipsam aquam infecerit, liquorẽ exprimito, & cum eo pharmacum in pastillos cogito: ex quibus obolos tres ad somnũ dato. Sint autem aquæ sextarij terni.

Pastillorum ex succino Confectio, quos Barbari trochiscos de C[...]rabe appellant.

¶ *Pastillus ex corallio.*

Pastillus ex corallio.

Corallij, terræ Samiæ, utriusq; drac. viij Balaustiorum amyli, terræ Lemnij, sing. drach. iiij. seminis hyoscyami albi, opij hypocistidis. singul. drach. ij. Excipe succo arnoglossæ, cogeq; in pastillos, & exhibe.

Cõfectiones sedantes dolorẽ, tabescentib. & sanguinẽ rejectãtibus, internorumq; affectibus cõmodæ, ab Andromacho scriptæ. Radicis panacis, seminis dauci castorij, sem. hyoscyami, opij. sing. drach. iiij. Mellis quod sit satis. Dantur oboli quatuor cum aquæ cyathis tribus.

Anodyna Andromachi, ad affectus organorum respirationis, aliasque internas dispositiones congruentia.

¶ *Alia sedans dolorem, valens ad tormina & dysenterias.*

Sem. apij drac. ij. anisi drach. j. piperis albi tatundẽ: myrrhę, castorij, utriusq; obolos iiij. opij croci, sing. obolos iij. gentianæ drac. ij. Pastillos triobolares conficito, varieq; utitor.

¶ *Alia*

¶ *Alia jucunda appellata.*

Iridis Illyricæ, succini, croci, masticheS Chiæ, sing. drac. xxx. psylli drach. xlv. succi papaveris drach. xv. cum aqua pluvia pastillos, quorum singuli pendeant drach. j.s. conficito, & exhibeto. Psyllium tamen per diem ac noctem aqua pluviali macerato: dein coquito, & exprimito, cremoremq; cum aliis misceto.

Alia dolorem sedans ad omnes internos affectus & sanguinis rejectiões, undecúq; erumpát. Facit & ad nephriticos & hepaticos. Hãc ne pri° dederis, quàm mercedẽ accipias. Cinnamomi, casiæ, utriusq; drach. ij. myrrhæ, piperis utriusq;, chalbani, sing. drach. j. opii drach. ij. Trita cũ melle pauco, in catapotia redigito, partim magnitudine fabæ, partim quãtitate araci. Dato juxta cujusq; vires cum aqua, aut pro judicio tuo.

¶ *Alia ad eadem, Mysterium dicta.*

Croci, costi, castorii, asari, sem. hyoscyami, opii, styracis, sing. drac. j. Excipito melle utitorq;.

¶ *Anodyna ad easdem affectiones ab Asclepiade scripta.*

Anodyna ad internos affec°tus ab Asclepiade scripta

Seminis cucumeris hortẽsis decorticati drac. viij. amyli drac. iiij. sem. lini, sem. papaveris albi, utriusq; drac. ij. Tusa & cribrata excipe tragacanthæ cremore, & in drachmales pastillos redige. Dantur oboli iij. nõ febrientibus quidem, ex vino: febrientibus verò, ex succo rhois. Faciunt ad fluxiones thoracis.

Panchrestos Asclepiadis, multi usus ad varios internorum affectus.

Cõfectio Panchrestus dicta, hoc est, multi usus, ad tussim antiquam, purulentos, orthopnoicos, tabescentes, ad omnesq; inflationes. Pellit secundas & mẽses, medeturq; vesicæ affectibus. Terebinthinę drach. viij. styracis drach. vj. myrrhę, drac. v. croci, iridis, chalbani, sing. drach. iiij. Seminis hyoscyami, corticis mandragoræ, irionis torrefacti, opopanacis, sing. drach. ij. piperis, spumæ nitri, utriusq; drach. j. passo excipito.

Antidotus Aristarchi admiranda.

¶ Antidotus Aristarchi admirãda, cõferens ad affectiones prædictas, renitensq; venenis, exterminansq; febres repetẽtes p circuitus, una hora ante exacerbationẽ exhibita. Cinnamomi, costi, chalbani, castorii, succi papaveris, piperis nigri & longi, styracis, sing. unc. j. mellis sextariũ unũ. Arida terũtur & cribrãtur. Chalbanũ coquitur cũ melle: excolatis verò reliqua addũr, reponũturq; in vitreã pyxidem, argenteámve. Datur fabæ Ægyptiæ magnitudine, cũ aquæ mulsæ cyathis duobus, instillatis digito guttis aceti novẽ.

¶ *De orthopnœa.*

Asthmatici cur sic dicantur. Orthopnoici cur sic dicantur.

Qui citra febrem densè respirant, ob symptoma id dicuntur asthmatici, hoc est, anhelosi. Eosdem etiã ob symptoma aliud orthopnoicos appellant, quòd thorace recto spirare cogãtur, metu suffocationis. Minus est autem quod hi inspirant, quàm pro usu respirationis, etiamsi thorax ipsis plurimũ dilatetur. Ex quo manifestũ fit, internã capacitatẽ coarctatã ipsis esse pter naturã: id qægri etiã haud obscuro sensu perceptãt. Fit etenim et purulentis locorũ coarctatio, ob collectũ inter thoracẽ & pulmones humorẽ. Fit etiã peripnevmonicis, ob pulmonis inflãmationem. Restant autem adhuc affectiones duę, quę angustiam locorũ faciunt in viis per quas aer inspiratur: quũ aut humorũ crassorũ & viscidorũ multitudo pulmonis brõchiis fuerit impacta, aut tumor abscessui similis in ipso cõstiterit.

Orthopnœa causa. Purulenti. Peripnevmonici. Respirationis organorũ angustiam quæ efficere possint.

Cæterùm curatio ambarũ affectionũ aliquid cõmune habet, aliquid privatũ, & alteri tantũ propriũ. Cõmune quidẽ utrisq; est, ut absumatur redundãtia humoris affectiones gignẽtis: propriũ, affectioni quidem viscidorũ humorum, ut per attenuantia & extergentia pharmaca dissipentur: ei verò quæ propter tumorem accidit, ut per attenuãtia & exiccantia eadem consumptio fiat: quæ curatio rursus omnibus in profundo abscessibus cõmunis existit. Vini itaq; potus ambabus competit. Omnis autẽ potus modicus sit in iis qui alicubi abscessum habẽt: multus cõtrà, in illis quibus viscidis & crassis succis sunt obturata bronchia. Quippe pharmaca ejusmodi repurgãtia humores, tusses necessariò excitant: nõ verò facilè per sputum rejicitur, quod expurgatum est, nimirum ob crassitudinẽ: quapropter humectatione multa opus habet, quo efferatur facilè.

Potum esse debere modicum iis quibus organa respirationis ab aliquo tumore angustantur: contra multum illis, quibus bronchia a crassis & viscidis succis obstruantur.

¶ *Quæ scripserit Asclepiades ad dyspnoicos.*

Dyspnœæ remedia ab Asclepiade scripta.

Scillæ crudæ succũ exprimito, eiq; parem Atticis mellis mensurã addito, & ad prunas admotas coqto. Dato inde & ante & post cibũ mystri mensurã. Aliud. Origani drach. viij. comæ thymi, iridis Illyricæ, calaminthæ siccę, piperis albi, anisi torrefacti, sing. tantundem. Cribrata melle cocto excipito. Dato nucis ponticæ magnitudinem. Aliud. Uvæ passæ Rhodiæ, exacinatæ, acetabulũ: fœnigræci loti tantundem: aquæ pluviæ sextarium j. Coquito donec dissolvantur, & liquorem excolatum reponito. Ex hoc præbeto assiduè, & juxta singulas irritationes, cyathi mẽsuram calfactã. Aliud. Anisi, sulfuris vivi, utriusq; quadrantem: ammoniaci thymiamatis, castorij, melanthij, singul. drach. iiij. aqua diluta in catapotia cogito, unũq; in aceti mulsi cyathis tribus ppinato. Hæc omnia sunt ab Asclepiade scripta illis, quibus pulmonis bronchia crassis & viscidis humorib. sunt referta. At verò abscessus qui attenuantibus & resiccantibus opus habẽt, maximè gaudent aromatum facultatibus, quæ & tenuium partium sunt, & resiccatoriæ, præter hoc quòd calfaciũt. Porrò iis qui propriè orthopnoici & asthmatici nominantur, pharmaca conveniunt secantia citra calfactionem: ob id juvantur maximè ab scillitico aceto, necnõ ab scilla, & ab aceto mulso eodemq; scillitico. Quemadmodum autem in hac affectione vehemẽter cavendum est, ne calfaciamus, propterea quòd viscidi & crassi succi non modò nõ juvantur, sed offenduntur etiam usu calfacientiũ: eodẽ modo quæ valdè refrigerant sunt omnino vitanda.

Scillinũ acetum orthopnoicis & asthmaticis maxime opitulatur.

¶ *Quæ pharmaca scripserit ad eiusmodi affectiones Andromachus.*

Dyspnœæ remedia Andromachi.

Ad dyspœnã. Sulfuris vivi drach. j. Sem. rutæ sylvestris tantundem: aristolochiæ, absinthij, ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drach. iiij. trita cum aceto in catapotia fabarum instar redigito. Dato mane tria: & vesperi totidem. Aliud. Ammoniaci thymiamatis, abrotoni, sing. drac. ij. sulfuris vivi drach. j. formato cum aqua pastillos, & cum aquæ mulsæ cyathis tribus præbeto.

Aliud. Scillæ, sulfuris vivi, bituminis, sing. partem unam. Dãtur. obol. iij. in aceto mulso.

GALE-

GALENI PERGAMENI de compositione medicamentorũ secundum partes, lib. VIII.

❡ De pharmacis congruentibus ori ventriculi.

PORrò difficillimũ est, ad veritatẽ eos revocare, q̃ sese alicui sectæ serviliter addixerũt. At qui prudentes sunt, veritatisq; ardẽti desiderio tenentur, ij (ut spero) custodient ea quæ à natura nobis veluti judicandi instrumẽta concessa sunt, ad actionum vitæ cognitionẽ, Experientiã nempe & rationem quorũ semper alterum, ad perfectã disciplinam, altero indiget. Etenim falsæ opiniones animos hominũ præoccupantes, non solùm surdos, sed adeò etiã cæcos efficiunt, ut videre nequeant, quæ ab aliis cõspicuè cernuntur. Proinde fit, ut cõplures Empirici, nec pauci etiam ex ijs qui sese Methodicos jactant, per pharmaca relaxantia curantes inflammationes oris vẽtriculi & hepatis (quæ miscellã astringentium desiderant) ægros omneis ad unum occidant, atq; in exitium adigant. Quippe nisi facultatẽ quæ firmitudinem addat, in illarũ partium affectibus ad relaxantia permisceas, vita in discrimẽ vocatur. Igitur astringentia omnia quæ ad illarum partium affectus, partim emplastris atq; ceratis mista adhibentur extrinsecus, partim intus vorantur, impræsentiarùm ea ipsis indicabo, auspicatus ab ijs quæ conveniunt inflammationibus: quod maximè in ipsis ægri periclitentur. CERATUM ergo quo assiduè utor, ex aloe, mastiche, cera pontica, & unguento nardino constat. Cæterùm ad unciam unam mensuralem nardini olei, hyeme quidem octo, æstate autem septem ceræ partes induntur. Liquatis igitur in duplici vase, refrigeratisq; & derasis, addes aloes & mastiches, reductorũ in pollinem, utriusq; drach. j. & quandoq; plus, sic tamen ut ad sesquidrachmã non p̃grediaris. Quòd si ampliori opus sit astrictione, nimirũ tanta imbecillitate existente, ut ventriculus retinere cibos nõ possit, addes drachmã unam omphacii: id quod primò injici debet in cerati præparatione. Similiter licebit absinthii succum miscere, quandoq; etiam ambo: sicuti & tertiũ hypocistidis, & quartum œnanthes. Quin & rhois succum non raro admiscui. Cerati tamen augenda est copia, juxta proportionem numeri aliorum pharmacorũ. At inveteratis atq; induratis inflammationibus, magis varia conveniunt pharmaca, & quæ ex aromatis quippiam habeant, nonnihilq; etiam emollientium atq; digerentium sortiantur: cujus modi est quod ex meliloto conficitur, cõgruens omnibus juxta præcordia inflãmatis. Porrò os ventriculi, nõnulli hodie cõmuniter stomachũ nominant: quam partem olim frequentius cardiam, hoc est, cor, appellabant: unde vox cardialgia est deducta, q̃ minimè quidẽ cordis, sed oris ventriculi dolorem & mordicationẽ significat. Fiunt quippe in ipso tũ morsus, tum inexplebilis fames, ut interdũ etiam nauseosæ dispositiones: in quib. omnibus cõmunis quidam adstringentium pharmacorum usus inventus est: admista autẽ sunt plerisq; ipsorum calfacientia simul & resiccantia. Verùm affectus in profundo sitos ut cognoscamus, maximis utamur conjecturis est opus: ob idq; utilissima Medicæ artis pars est, quæ cognitionẽ ipsorum indicat. Quum igitur octo sint in singulis partibus intemperantiæ corporis: atq; hæ omnes aut secundum solas nudas qualitates gignantur, aut accedente alicuius humoris complexu: certè earum singulæ per contrarias qualitates sunt reducendæ ad mediocritatem. Quia verò plurimę intemperaturę hominibus ex redundantia humorum, magis quàm ex inopia fiunt, pharmaca resiccãtia plerosq; magis juvant. Quum autem resiccãtia ipsa partim quidem astringant, cogendo astringendoq; substantiam eorum quæ contingunt: partim verò discutiant, & in hoc substantiam eorum dissolvãt: ob hoc ipsum sanè plures sunt qui astringẽtibus indigẽt. Verùm si humida intemperies coeat cum frigiditate, læduntur qui per sola astringẽtia curantur, quę frigidæ facultatis existũt. Quare meritò plurima pharmaca per experientiã inventa, ex miscellanea materia constituuntur, astringente videlicet atq; calfaciente: quorum omniũ differentiam cognosces, si simplicium pharmacorum facultates memoria tenueris.

❡ Confectiones stomachicæ Andromachi.

Hiera ad stomachicos. Floris junci odorati, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmas vj. aloes lotę drac. centũ. Simul trita repone, præbeq; jejunis cochlearia ij. Sunt tamẽ qui ad aloes drachmas centũ, singulorũ aliorũ octo drachmas adjiciant. Non desunt qui absq; flore junci odorati conficiant. Porrò ad ventris subductionem illota aloë est aptior: elota autem multùm de medicamentoso vi amittit: quam etiam febricitantib. dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autẽ est aloe, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent vel frigiditati etiam implicitam: & in universum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam possidẽt. Etenim intemperãtiæ in humoribus consistentes, pharmacis ipsas evacuantibus egent: quæ verò absq; his infestant, penitus cõmigrant in tabem, ob pharmaci hujus ex aloe constantis exhibitionem. At ubi vitiosa humiditas perrigat ventriculi tunicas, hiera ex aloe est utilis. Omnino autẽ sic affectis plus aut minus adsunt nauseæ quædam symptomata. Jam verò purgatio quã aloe molitur, imbecillior est, quàm ut universum corpus purgare queat. Addit illi mastiche, ut vires eius refringat, ventriculo existens etiam grata & odora. Cinnamomũ verò, quum ob easdem causas, tum etiam ut partium suarum tenuitate aperire vẽtris meatus possit, extergereq; atq; attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus insit. Crassos quippe succos ob purgatoriæ facultatis imbecillitatẽ aloe trahere non potest. Quapropter biliosarum ventris dispositionũ optimum pharmacum est. Ad hæc cinnamomum vim obtinet alteratricẽ vitiosorum humorum, in id quod naturæ modo respondet. Scire itaq; licet, eas dispositiones q̃ à pravis succis circa ventrem stomachumq; oboriuntur, maximè per medicamenta ex aloe juvari: mirum autem in

Marginalia (left, partly cut off): ...menta ...bis fu... ...ta à ...a, ne ...ia ad ...ctio- ...xperien... nempe ...tionem, ...m sem... ...d perfe... disciplin... alterũ ...get alte... — ...mmatio... ...ris ven... ...li & he... ..., cum re... ...ntibus ...ellam a... ...ngentium ...rmacorũ ...derant. — ...atum Ga... ...ad inflã... ...tiones ...ventricu... ...& hepatis ...ximè con... ...um. — ...s ventricu... ...quod olim ...or nomina... ...ant, nonnul... ...hodie sto... ...machum vo... ...ant.

Marginalia (right): Affectus interni ut cognoscantur, opus est coniecturis. Intemperantia particularum sunt octo, quas per contrarias qualitates reducere ad mediocritatem oportet. — Stomachicæ confectiones Andromachi. Hiera piera varia compositiones. Aloës lota et illota facultas. Aloë est infestissima iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calida & sicca. Aloës usus, laborantes intemperie citra redundantiam humorum, deducit in tabẽ. Hiera piera quibus utilis. Hiera ex aloë est infirmior, quam ut totum corpus purgare possit. Mastiche ventriculo grata. Cinnamomi facultas. Aloë biliosarum dispositionum ventris optimũ est medicamen. Astringentia esculenta potulentaq; maximè lædunt dispositiones ventriculi à pravis succis obortas: iuvant autem eas quæ à m... non...

dum lædi, ab eduliis, potionibus, & pharmacis astringentib. Cótra verò, ubi humores non qualitate, sed copia os ventriculi afflixerint, utilissimus astringentiũ est usus, nimirũ languida tunc existente ipsa particula affecta, instar laxatorũ articulorum, quorũ etiam per astringentia affectio corrigitur. Porrò polychresta, sive multi usus medicamẽta apparantur, quũ unum habere viginti affectionib. congruum malumus, quàm tot numero alia: quum tamen ad singulas affectiones unum aliquod destinatum, eo quod ad plures paratum est, melius existat.

Polychresta, hoc est, multi usus medicamenta, relinqui ab iis quæ ad singulas affectiones parantur.

¶ *Ad stomachicos hiera Antipatri.*

Hiera Antipatri faciens ad stomachicos.

Aloës electæ drach. iiij. mastiches drac. ij. asari drach. iij. rosarum siccarum, junci odorati, mei, phu, casiæ, sing. semunciam. Tritis utitor.

¶ *Stomachica Galli, affectionibus quæ calfieri & siccari postulant, utilis.*

Stomachica Galli.

Corticis radicis fœniculi lib. s. aceti acris sextarium unum s. aloes quadrantem. Mellis Attici lib. j. Radices lotas ad triduum aceto macerato, deinde coquito: atq; ubi coctę fuerint expressas projicito, & affuso ad acetũ melle, simul coquito. Dein aloen inspergito, & cochlearia tria cũm aqua dato. Etenim ubi per profundum ventriculi, hoc est, altius, copiosa, sed non prava, fuerit defixa humiditas crassa simul et viscida, opus est mistura pharmaci attenuatorii, perrosivique, quale est tum acetum, tum oxymeli. Si verò nec talis sit humiditas, nec altius imbibita, sola ad curationem astringentia suffecerint. Est autem sufficiens signum frigidæ affectionis ventriculi, si æger se non sitire percipiat.

Ventriculi tunicis humores crassi altius imbibiti, qualia medicamenta desiderent.

Ventriculi frigidam affectionem significat, prorsus nihil sitire.

¶ *Asclepiadis stomachica, ad roborandũ ventriculum, exprimendasq; illius adventitias humiditates congruentia.*

Ad stomachi subversiones. Nucleorum mâli punici tusorum succi sextarios iij. succi mênthæ, sextar j. mellis Attici tantundẽ. Coquito in fictili vase, assiduè agitando: & ubi densata fuerint, ab igne ablata reponito: porrigitoq; mystorũ unum, aut duo, ante cibum.

Stomachica ab Asclepiade scripta.

¶ *Confectio ex fructibus, ad stomachi subversionem, cœliacos, & dysentericos faciens.*

Mâla cotonea numero x. sorba numero L. mespila totidem. Rhois rubri sextarium unum. Aquæ congios vij. fructus tusos & in aquam conjectos, diligẽter coquito: & ubi dissoluti fuerint, liquorem exprimito, ac rursus coquito. Quum verò tertia pars liquoris superfuerit, addito mellis Attici lib. iiij & ad prunas assiduè agitando coquito, ac spissata reponito.

Confectio ex fructib. Asclepiadis, subversioni ventriculi, cœliacis & dysentericis faciẽs.

¶ *Catapotia ad subversionem ventriculi.*

Rosarum recentium desectis unguibus, drac. viij. sem. papaveris albi drach. iiij. sem. hyoscyami drach. ij. aloes obolos iij. asari tantundem. Cum aqua diluta in pilulas redigito, præbetoq; ciceris magnitudinem.

Catapotia ad subversionem ventriculi.

¶ *Ad ardorem stomachi catapotium. restinguens sitim.*

Seminis sativi cucumeris drac. viij. sem. portulacæ tantundẽ: tragacanthę drach. iiij. Tragacanthã ovorum crudorũ recentium candido dissolutam, pbè tritis reliquis addito, & ex eis mistis fingito catapotia, quorũ assicatorum in umbra sub lingua unum tenẽdum dato. Hæc Asclepiades. In universum aũt fugiẽda ea pharmaca sunt in ventriculi affectibus, quæ chalcanthon, mandragorámve, aut alia id genus recipiunt.

Catapotia ad ardorem ventriculi conferentia, si sub lingua teneantur.

Ventriculi affecto fugienda esse pharmaca quæ chalcanthon, mandragoram recipiunt.

¶ Ad volvulosas stomachi subversiones pastillus Amazònum ab Asclepiade scriptus. Seminis apij, & anisi, utriusq; drach. vj. absinthij drac. iiij. piperis, myrrhæ, opij, castorii, sing. drac. ij. cinnamomi drac. vj. cũ aqua pastillos fingito, & summum drachmã unã dato, stomachicis cum protropi diluti cyathis iij. cholericis & vomentibus cibum, cum frigida: cœliacis & dysentericis cum baccarũ myrti decocto: spleneticis cum hydromelitos cyathis tribus. Ego verò, quòd myrrha aliquid medicamẽtosum cõtineat, sine illa majoris securitatis gratia hoc pharmacum pręparare consuevi, piperis quantitatem adaugens. Porrò per ejusmodi volvulosas dispositiones, aliquando stercus per vomitũ redditur: ubi videlicet particulæ affectę, à serosis medicatisq; humoribus affliguntur magnoperè. Quòd si etiã imbecilliores sint, geminat malum. Erit itaq; in iis curationis scopus, ut ad affectas partes odorata admoveamus, cujusmodi sunt, anisum, apiũ, daucus, cuminum, & seseli. Nam quemadmodum graveolentia omnia stomachũ subvertere solẽt, sic odorata corroborare. At absinthiũ miscet in pręscripto pharmaco, quòd habeat vim extergẽdi, repurgãdi, & subducendi vitiosos stomachi humores: quodq; constringat, & dẽset, roburq; affectę particulę addat. Cinnamomũ autem fœtidis omnibus, putrilaginosisq; humoribus adversatur. Cæterum si cinnamomũ non adsit, licebit casiam pro illo assumere.

Pastilli Amazonum, ad volvulosas ventriculi subversiones.

Myrrha non esse medi...

Volvulosas ventris dispositiones esse per odorata curandas. Graveolentia subvertunt stomachum. Absinthij facultas. Cinnamomi facultas. Casia licet uti pro cinnamomo.

Alia stomachica Asclepiadis compositio, utilis ardorẽ sentientibus, & ad intensos singultus, & stomachi volvulosas dispositiones. Costi, spicæ nardi, chrysobalanorũ, rosarum viridiũ, mastiches, sing. drac. iiij. aloës, asari utriusq; drach. ij. opij drac. j. succo psyllij excipito, atq; ad pastillorum formã reducito, obolosq; tres exhibeto.

Dictum mihi tamẽ jam est, impossibile esse ut inveniamus pharmacum, ad affectiones multas optimum: multoq; præstantius esse, quod singulis earũ destinatur. Porrò Hippocrates fieri convulsionẽ prodidit ex repletione simul & evacuatione: quemadmodum etiam singultum. Quanquam hic aliquãdo excitari citra plenitudinem aut inanitionẽ solet, ubi ventriculus ab acribus, serosis, medicamentosisq; humoribus mordicatur: quos ubi quis vomitu ejecerit, singultu subitò liberatur. Multi etiã devorato pharmaco diatrion pepereon, si vinũ insuper bibant, omnino singultiunt. Similiter ex cibo in mordacẽ qualitatem corrupto, nõnulli singultiũt, confestimq; à vomitu liberantur: ut alij ex rigore oris ventriculi corripiuntur singultu. Verum pueros maximè singultire contingit, tum ob alimenti corruptionem in ventre, tum ob partis frigiditatẽ. In universum autẽ, vomitus est sufficiẽs medela eorum, qui ob copiã, aut mordicationẽ singultiunt: ut caliditas, eorum qui ob frigiditatẽ. Ex medicamẽtis quæ pharmacum illud cõstituunt, opium, rosæ, & psylij succus, refrigerant. Spicanardi & chrysobalanus, digerũt & corroborãt. Asarum per urinas deducit vitiosos succos. Aloe pravos humores purgat. Crocus concoquit, & partes

Pharmacum unum multis affectib. optimum, reperiri non posse. Convulsio ob repletionem simul & inanitionem. Singultus è quibus fiat causis. Singultus quæ medeantur.

partes

partes corroborat. Costus calfacit abundè, astringitq; mediocriter. Stupefacientib. miscētur calfacientia, ut eorum malignitatem corrigant, eisq; sint instar vehiculi. Quippe viventiū corpora mortificationi simile quid perpetiuntur ab eorū medicaminum usu, quæ ex opio, hyoscyamo, & mandragora constant, ita ut infestantes causas nō sentiant. Quare multi qui talibus assiduè utuntur, particulas ad immedicabilem frigiditatem perducunt.

...cienti... isceri ...entia, ... ma...em ...at, eo ... vires ...nt.

Descripsit etiam Asclepiades Hieræ compositionem, in hoc ab Andromacho dissidens, quòd ille quidem aloës drach. c. ac reliquorum singul. indiderit drach. vj. hic autē octo drachmas scripserit, floremq; junci odorati omiserit, quē aliis miscuit Andromachus: quodq; non xylobalsamo (ut Andromachus) sed pro illo sit carpobalsamo usus. Confert autem hujuscemodi pharmacum iis qui ob vitiosos humores, & præcipuè biliosos, tardè concoquunt. Siquidem quibus bilis altius tunicas ventriculi infestat, ij præstantius pharmacum non invenient. Cuius moderata exhibitio ad quatuor usq; drachmas extenditur. Similiter auxiliatur viscerū jam concoctis inflāmationibus. Rectè aūt hoc pharmacū tardè concoquentibus, aut bilem vomentibus propinatur ex aqua cyathis quaternis: ut ex aqua mulsa, ad viscerum inclinantes inflammationes: ac deniq; ex vino mulso, dum aut urinas ciere, aut promovere menses est animus. Adverte autem nos appellare drachmā, quod Romani vocant denarium.

...quib⁹ ... ...mode... exhibi... qua... drach... extendi...

...hma & ...rius Ro...us est ... ...achicū ...epiadis ...m Aster ...pugna...

Stomachicum dictum Aster inexpugnabile, ab Asclepiade proditum, sedans dolorem, inducens somnum, ac varios affectus sanans. Myrrhę, styracis, nardi Indicæ, casiæ fistulæ, terræ Lemniæ, corticis mandragoræ, piperis, singulorum drach. iiij. Croci, succi papaveris. singul. drach. vj. seminis dauci Cretici, anisi, seselis, seminis apij, sing. drachmas octo. Myrrha, styrax, & opium, vino dissolvuntur odorato, & teruntur: arida verò cribrata miscētur, subigunturq;, atq; in pastillos coguntur, quorum singuli drachmā dimidiam pendeant.

❡ Quæ scripserit Archigenes ad affectus ventriculi.

...triculi af...tibus con...entia me...amenta Archige... prodita.

Ubi ructus acidus editur, coriandrum cochlearij mensura edendum ante reliquū cibum dato: insuperq; merum bibendum. Ad exolutū ventriculum absque febri, menthæ ramulū contritum bibendum dato. Aut œnanthen similiter tritam cum nardo Indica bibendam dato. Aut marrubij succū cum melle: & ubi paululū quieverint, vinum cum polenta exhibeto. Aut Chię mastiches cochlearium ex aqua frigida dato. Aut glaciem jejunis quotidie porrigito. Dolores oris ventriculi lenit, ac maximè iis quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininū, aut muliebre, aut bubulum, silicibus incoctis, potatum. Si unà cum humectatione ventriculi etiā inflammatio adsit, œnāthen cum meliloto, aut rosam siccam cum cerato rosaceo, parum resinę ustæ habente, imponito. Quibus autem ob atram bilem, quam gignunt, stomachus inflatione tentatur, spongias aceto acerrimo calido imbutas ad stomachum ipsum imponito. Quòd si tensio adhuc perseveret, alumen liquidum cum atramento sutorio trito, melle exceptum imponas. Aut hæc & aloem pari portione mista & myrteo cerato excepta. Aut armentariæ bovis stercus aridum vino incoctum. Aut polii fasciculum coquito, & bibendum dato. Aut calaminthę decoctū per noctem sub dio expositum, modico melle & piperis drachma admistis, porrigito. Solvit autē dolores cuminum apiumque tosta, si modica portione cum aqua bibantur.

Aut aloes obolos duos, cū vino mulso, aut vino, aut aqua, bibendos dato. Aut abrotoni & thymi, utriusq; obolos duos, ex vino præbe bibendo. Ligaturas insuper extremorū fortiter adhibe, & circa ipsum stomachū cucurbitulis & fomētis variis utere. Quòd si vehemens sit distētio, etiam venæ sectio efficax erit auxilium, & alvi solutio per glandem suppositìtiam. Porrò eos qui ex ingenti fame linquuntur animo, revocabimus odoramentis aceti aut pulegii, aut mālis, aut piris. Excitantur etiam ad carnem suillam assatam, & ad omnia quæ multùm alunt, præsertim ea quæ nidorosum odorem exhibent. Instaurabis autem ipsos iis quæ confertim vires reficere possunt: cujusmodi sunt ova sorbilia, bulbi, cochleæ.

Cucurbitulas admovendas esse dolenti ventriculo, monet Archigenes.

Deliquium animi patientes ex fame insigni, quomodo sint revocandi.

At singultientibus rutam cum vino dato, aut nitrum in aqua mulsa, aut opium, aut castorium, aut abrotonum, aut aristolochiam.

Singultientibus quæ opitulentur.

❡ Medicamen ex cydoniorum succo, sanans mediocres oris ventriculi affectus.

Succi cydoniorum malorum sextarios ij. mellis Attici tantundem: aceti sesquisextarium, vel sextarium unum. Zingiberis quadrantē: piperis albi unc. j. Arida insperges, ubi malorum succus cum melle & aceto coctus ad mellis crassitudinem fuerit.

Diacydonion medicamen.

❡ Quæ pharmaca Asclepiades scripserit ad affectus oris ventriculi.

Emplastrum ad subversiones oris ventriculi, doloresq;, atq; etiā inflammationes. Oenanthes, drach. j. croci, myrrhæ, floris rosarū, meliloti, mastiches, aloes, corticis mandragoræ. singul. drach. iiij. Carnis palmularū quadrante. Omnia cerato ex rosaceo confecto excipito, admovetoque.

Oris ventriculi affectib⁹ pharmaca ab Asclepiade scripta.

❡ Aliud Nicerati, cœliacis, dysentericisq; admodum generosum.

Oenanthes unc. ij. rosarū siccarū, mastiches, aloes, gallarum omphacitidum, aluminis rotundi, acaciæ, sing. unc. j. ceræ lib. j. picis brutiæ quadrantem: olei myrtei lib. j. Arida cōmittito liquidis. Aliud ad eadē insigne. Oenanthes, omphacii, gallæ omphacitidis, aluminis scissi, acaciæ, cytinorū mali punici, balaustii, mastiches, sing. unc. j. Vini myrtitis, quantum satis est his subigēdis. Carnis phœnicobalanorum sescuncē, exceptis lētiscino cerato utitor. Etenim in his, quòd sint stomachica, meritò astrictoria vis dominatur. At in medicamentis hepaticis relaxantia misceri astringentibus debent: quemadmodum fit in his quæ jam subdā, etiā ab Asclepiade prodita.

Stomachica medicamenta debent habere adstrictoriam vim præpollentem.

Hepatica medicamenta mista esse debēt ex astringentib⁹ et relaxantibus.

❡ Malagma Nilo inscriptū, faciens ad præcordiorum dolores, dissolvensq; omnem duritiem, spleneticis atq; hepaticis maximè salutare. Ceræ, ammoniaci thymiamatis, olei cyprini, sing.

lib. j. croci semunciā: aceti quod sit satis. Ammoniacum dissolvito, deinde arida adjicito.

Alind Nili Crocerum, prædictis affectionibus accommodatum, faciens etiam ad erysipelata.

Nili Crocerū.

Ammoniaci thymiamatis, ceræ, rosacei, sing. lib. j. croci unc. j. aceti quod sit satis. Conficito.

Malagma Hieraticon ex meliloto, viscerum doloribus accōmodatum.

Malagma ex meliloto, Hieraticō dictum, ad viscerum dolores accommodatum. Nardi Celticæ, cyperi, myrrhæ, sing. drachmas x. cardamomi drach. viij. meliloti drac. xl. croci, amomi, utriusq; drach. viij. cypheos sacrificulorum drac. xvj. ammoniaci thymiamatis drac. xl. resinæ terebinthinæ drach. octo: ceræ minam unam: olei cyprini drac. cxx. Vini odorati Italici heminam unam: præpara, & utere.

Malagma Polyarchion.

Malagma Polyarchion, peripneumonicis, stomachicis, lienosis, hydropicisq; maximè ex usu: faciens etiam ad affectiones circa vesicam aut uterum, ad omnemq; nervorum per consensum affectionem. Ceræ, terebinthinæ, bdellii, ammoniaci thymiamatis, cardamomi, cyperi, sing. minam unam: meliloti, amomi, nardi Indicæ, croci, myrrhæ, thuris, xylocinnamomi, sing. drach. xxv. olei cyprini heminam j. Vini Italici quod sit satis. Conficito & utitor.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Malagma Andromachi ex meliloto.

Nardi Celticæ, cyperi, iridis Illyricæ, myrrhæ, sing. drac. viij. croci drac. iiij. meliloti drac. xxv. ammoniaci thymiamatis drac. L. terebinthinæ tantundem: ceræ drach. c. Cyprini heminæ dimidium. Aceti quod sit satis.

De hepatis affectibus & facultatibus.

Pleriq; idiotæ quemadmodū stomachicas, sic hepaticas affectiones, vocant cōplures dispositiones jecinoris, tametsi maximè inter se contrarias, hoc est, sub eodem genere plurimū inter se distantes. Non peccaverit autem quispiam dicens, propémodum omnia contraria eidem esse generi subdita. Cæterùm contrariorū notio contingit, ubi plurimum inter se distant. Atqui plurimum in quoque genere utrinque distant à mediis extrema. Porrò ipsius imbecillitatis jecinoris licebit nobis vicinam assignare dispositionē, ceu causam, nēpe intēperiem: quæ quidē quum in octo intemperantias distribuatur, rursus non malè dixero, intemperiem ipsam non unam, sed octo dispositiones existere. Ad hæc juxta aliā sectionem duæ intemperierum differentiæ fiūt, ac juxta aliam tres: dum videlicet aut secundū qualitates tantùm alterētur partes affectæ: aut accedente etiam humorum affluxu, qui aut spacia tātùm occupent in particulis affectis cōtenta: aut etiam substantiam ipsarum imbuāt. Igitur circa ventrem & intestina quidem, una in singulis cavitas est, quæ possit vitiosam humiditatem suscipere: circa hepar autē tot numero sunt, quot habentur arteriæ & venæ. Etenim quū hæ omnes oscula angusta possideant, qua parte hujus visceris sima cum gibbis coeunt, obstructiones ab illis vitiosis succis aliquādo oboriuntur, brevi in frigidis intemperaturis ut temporis progressu in calidis: ad quas tandem obturationes putrefactio consequitur. Quum autē hoc viscus tot facultates sortiatur, quot actionum species, contingit sæpe unam ipsarum præcipuè lædi, sæpe

Contraria esse quæ sub eodem genere plurimum inter se dissidēt. Externa plurimū utrinque distant à mediis in quoq; genere. Hepatis imbecillitatis intemperies est causa. Intemperies est octuplex.

Hepatis obstructiones fieri qua parte eius sima cum gibbis coeunt.

duas & tres, atq; omnes quatuor simul. Est itaq; actio ipsius una quidem, ad se cibum & alimentū attrahere: altera verò, ambire, cōtinereq;, donec alterans ipsum, suiipsius illud partē efficiat. Atq; hæc sanè dicitur alteratrix facultas, inter alias principalissima existens, & cui ferè primę debentur partes. Quæ verò juxta hāc alterationem remanent excrementa, ea per excretricē facultatem exterminantur. Ostensum autē est has quatuor facultates, universis, quandiu vivunt, inesse corporis partibus. Vocatur autem alteratio ipsa donec alimentū parti quæ nutritur assimiletur, concoctio. Ubi verò jam parti apponitur, nutritio. Quum igitur hepar prę imbecillitate ex ventre & intestinis alimentum trahere nō potest, liquida per sedem, & nondum exquisitè exuccata excernuntur: simulq; cruda, si etiam cum hoc viscere ventriculus imbecillus existat. Si verò traxerit quidem alimentum hepar ex ventre simul & intestinis: in sanguinem autem ipsum nequeat convertere, ob facultatis languorē: quemadmodum in ventre multiformis corruptio cōtingit, eorum quæ cruda remanent, sic etiam circa hepar. Est enim peior transmutatio in peregrinam qualitatem, juxta cruditatem facta: moderatior verò, in qua alimentum diu propriam naturam retinet, nullam dum alterationem indeptum. Atqui & tertia præter has, species frustratæ concoctionis existit, ubi semicoctum alimentum relinquitur. Ac per hanc sanè dispositionem, quæ ab hepate dejiciuntur, referunt prorsus aquam, in qua victimæ recens mactatæ carnes ablutæ fuerint. Aucto autē affectu, nihil tale amplius excernitur, sed multiformes aliæ qualitates consistentiæq; expurgantur, veluti à ventre dum cruditate laborat. Calida igitur intemperies si viscus affligat, colliquationes accidunt, primùm quidem humorū, dein carnis ipsius hepatis: dejiciturq; bilis crassa, graveolens, atque admodum colorata: quemadmodum contingit in pestilentibus febribus. Si verò frigida intemperies præpolleat, neque assiduæ excretiones, neq; multæ fiunt: durat tamē affectus diutius, & per aliquos dies profluit ipsis venter confertim magis: neq; fœtor excrementorum similis est iis quæ ex calore sunt liquefacta: neque color aut consistentia similis: verùm minus graveolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatę carnis, habentia. Aliquando verò id quod dejicitur, nigrum sanguinem refert: diligēter tamen consideranti, nec sanguis niger est, nec grumus, sed veluti limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilē accedat: in summa, plures, ægreq; judicabiles colores circa huiusmodi affectionē cernuntur in alvi excrementis. Scopus igitur curationis in hujuscemodi affectibus, communis quidem fit juxta contrarietatem intemperantiæ: peculiaris autem unicuique, per cuiusque contrarietatem. In universum autem, affectio hepatica peculiariter appellata, veluti etiam cœliaca, stomachicaq;, citra tumoris præter naturam circa ipsas partes ortum, contingit. Siquidem quum citra manifestū aliquod in viscere malum, in actionibus propriis languescit hepar, tum ægrum vocant hepaticum.

Hepatis facultates.

Alteratrix facultas hepatis est inter alias principalissima. Facultates quatuor naturales inesse universis [illegible] corporis partibus.

Hepatis languide abstentionis trahentis symptomata.

Mutationes ciborum per cruditatem [illegible] peregrinam qualitatem esse [illegible] omnium deterrimam. Hepate imperfecte mutante chylum in sanguinem qualia excrementa excernantur. Hepatis [illegible] partem [illegible] quæ [illegible] quantur symptomata. Hepatis frigidæ intemperiei signa & symptomata.

Hepatis intemperantias, per contrarias sanandas esse.

Hepatici qui dicantur.

Quæ

Quæ pharmaca ad hepaticos ab Andromacho sint conscripta.

Antidotus cyphoides, ad hepaticos & omnia thoracis vitia. Uvæ passæ carnis drach. xxv. croci drach. j. calami drach. ij. s. bdellii tantundem: casiæ sesquidrachmam: cinnanomi obolos iij. spicæ nardi drach. iij. floris junci odorati drach. ij. s. myrrhæ, terebinthinæ, sing. drach. iiij. ramẽ totũ aspalathi drachmas duas: mellis drachmas xvj. vini quod sit satis. Conficito. Etenim cinnamomum omnes putrilaginosas, virulentasque corrigit facultates, quemadmodũ casia, & post hac omne aromatum genus. Crocus astringens & cõcoctorium pharmacum, etiam putrefactiones corrigit. Uva passa astringit quidem quantùm requirit affectum viscus: habetque vim aliquam cõcoquendi crudos humores, & coercendi maligna, existens etiam secundum totam substantiam jecori familiaris. Quippe ad intemperantias viscerum ea pharmaca optima sunt, quæ præterquàm ꝙ intemperiem corrigunt, etiã alimentum largiuntur. Quo nomine vinum convenientissimum est, citra inflammationem, aut erysipelas, aut abscessum, aut intemperiem calidam, laborantibus. Nam & nutrit, & cõcoquit, & roborat, & putrefactioni adversatur, & si intẽperies ab humiditate & frigiditate proficiscatur, eã citra omnem molestiam, atque tutò persanat. Eadem est & mellis facultas, præterquam ꝙ non condensat substantiam cõtacti corporis: sed pro hoc vim extergendi, & aperiendi, & puros reddendi meatus, urinamq; ciendi, non parva sanè auxilia, possidet. At bdellium sufficienter emollit, concoquitq;, necnõ moderatè discutit. Cõsimilem fermè vim terebinthina sortitur, supra hoc quod angustos meat⁹ extergit, expurgatq; quibus auxiliis viscus curandum indiget. Siquidem obstructio meatuũ solet putrefactiones efficere. Nonnulli autem huiuscemodi pharmacis opium, aut hyoscyamum, aut aliud quippiam refrigerãtium miscendo, ad calidas intemperies utilia medicamenta efficiunt: quanquam ex hepatis pharmacis nullum esse debet vehementer refrigerans.

Alia ad hepaticos & ictericos.

Amygdalarum amararum drach. ij. anisi, absinthij, cumini, seminis apij, sing. drach. j. cornu cervi obolos iij. Trita cum aqua in pastillos triobolares redigito, ex eisq; unũ manè ac vesperi, cum vino mulso dato.

Hepatica Athanasia, ad nephriticos & ictericos, copiosè sudorem promovens.

Croci drach. ij. nardi tãtundem: cinnanomi, casiæ, myrrhæ, iunci odorati, sing. drach. j. Melle Attico excipito: datur fabæ Aegyptiæ magnitudine: febricitãtibus ex aqua mulsa.

Potio ad hepaticos, spleneticos, nephriticos, hydropicos, stomachicosq;. Auxiliatur etiã molestiis ex partu, & convulsis. Prodest & cõvalescẽtibus: necnõ ad humores vitiosos, ictericos, tussientes, pleuriticos, atque ad letalia venena, & ferarum ictus. Nardi Indicæ, costi, utriusq; drac. ij. casiæ, croci, utriusq; drach. j. piperis albi obol. v. seminis apij drach. j. obolos iij. iridis Illyricæ tantundẽ: acori drac. i. obol. j. opobalsami drac. j. succi ari masculi drach. tres: uvæ passæ exacinatæ drach. vj. Terito cũ passo, aut melle excipito, ac drachmam unam cum vino dulci dato, aut cũ aquæ mulsæ cyathis iiij. Nullum tamen horum medicamentorum calidis intemperaturis convenit, sed aut humidis, aut frigidis, aut ex utrisque compositis.

Confectiones hepaticæ ab Asclepiade proditæ.

Hepatica cõpositiones ab Asclepiade scriptæ. Cichorum. Seris.

Succi cichorii cyathum unum cum aquæ calidæ cyathis tribus, & mellis Attici cochleari uno, porrigito. Aut filicis, aut seridis succi cyathum unum, cum aquæ mulsæ cyathis trib. dato. Porrò cichoriũ & seris ex genere cibariorũ existunt. Facultas autẽ ipsorum subfrigida & subamara est, moderateq; astringens: quarum qualitatũ ratione, calidis hepatis intemperantiis summè cõveniunt. Nam ultra hoc ꝙ moderatè refrigerant, visceri firmitudinem addunt. Sed nec frigidas intemperies magnoperè lædũt, quemadmodũ quę frigidã humiditatem absq; astrictione aut amaritudine possident, facere solent. Jam, ob miscellã mellis, humores per urinas eliciunt. Quare si siccata & tusã quis potioni inspergat, itidem juvant. Ad visceris autem expurgationem, apertionemq; meatuum, citra manifestam calfactionem aut refrigerationem, filix optimum pharmacum est, amaram qualitatẽ habens prædominantem.

Catapotion hepatites.

Hepaticum catapotium.

Radicis chamæpityos drac. viij. rad. cichorii drach. iiij. contunde, & excipe melle cocto, præbeq; nucis ponticæ magnitudinem: & aquæ calidæ cyathos iij. insuper bibendos dato.

Pastillus hepaticus.

Hepaticus pastillus.

Anisi, sem. apii, asari, amygd. amar. mũd. absinthii, sing. drach. iiij. macerata ex aqua in pastillos redigito, exhibitoq; drachmã unã cũ vini diluti cyathis iiij. febrientib. tamen cum hydromelite.

Eclegma hepaticum Paulin. auxiliatur confestim.

Hepaticum eclegma.

Chamæpityos siccæ lib. j. myrrhæ unc. j. passi protropi sextarios iij. Chamæpityn & vinũ dulce coquito ad tertias. Postea liquorẽ exprimito, eique mellis Attici librã dimidiã adjicito, ac rursus coqto. Dein verò myrrhã addito assiduè agitãdo: quæ ubi dissoluta fuerit, ab igne ablata reponito, & ante cibum mystrum propinato. Adhæc cochlearũ trium carnẽ probè tritã, & cũ tribus vini nigri cyathis calfactam porrigito. Hæc n. juxta totã substantiã sunt efficacia, nõ secundum unã aut alterã qualitatẽ. Similiter & lupini hepatis drachma una lævigata cum vino aliquo dulci, exhibitaq;, manifestè hepaticis auxiliatur.

Hepar lupi auxiliatur hepaticis. Diureticum medicamen.

Cõfectio ciens urinas. Facit ad induratas hepatis affectiones, ad spleneticos, & ægrè se à morbo recuperãtes: necnon ad hydropicos. In universum, probum colorem conciliat. Croci, nardi casiæ, sing. drach. ij. costi floris junci odorati, cinnanomi, myrrhæ stactæ, sing. drach. j. mellis cocti drach. xxvj. datur fabæ Ægyptiæ magnitudine, cum vini mulsi cyathis iiij.

Alia eadem cõmoda præstans, ad aliasq; internas affectiones, citra tussim, cõducens. Rad. gentianæ, chamæpityos, marrubii, seminis petroselini, fellis ursi, sinapis, sem. cucumeris, scolopẽdrii panacis, rubricæ sinopicæ, rubiæ, seminis bras-

sicę, aristolochiæ longæ, piperis albi, spicæ nardi, costi, sem. erucæ, eryngii, baccarũ juniperi, sem. fraxini, chamædryos, dictamni Cretici, seminis cestri, sem. dauci sing. unc. j. mellis Attici q̃ sit satis. Cõficito. Datur nucis põticæ magnitudo, ex passi Cretici cyathis duob. Hæc Asclepiades ad indurata viscera. Miscẽda tamẽ in hisce affectib. sunt cum discutientib. etiam mollientia pharmaca, quæ præparent indurata corpora, aptaq; prædictis medicamentis excipiendis efficiant. Siquidem citra præmollitionem diffunduntur quodãmodo ea ipsa corpora, & evestigiò manifestã imminutionem habent: sed quod reliquum ex affectu est, ubi exiccatũ improbè fuerit, immedicabile pmanet. Cæterùm quũ hepatis corpus sit cõsistentia humidũ, moderatis emollientibus eget.

Discutientibus medicamentis quæ ad indurata viscera propinãtur, cur miscenda emollientia.

Hepatis corpus moderatis emollientibus eget.

¶ *Quæ Archigenes scripserit ad hepaticos.*

Hepatica medicamenta ab Archigene scripta.

Unguenti nardini cochlearia iiij. quotidie bibenda dato, & maximè in induratis. Aut aristolochiæ obolos iij. ex aqua quidem, febrientibus: febre autem carentibus, ex vino porrigito. Aut fel ursinum in vase leniter fervefacito, & in sole assiccato, atq; ex eo hepaticis cochleare unũ dato.

In magna duritia abrotoni succũ quam crassissimum da bibendum. Aut acori obolum unũ, panacis tantundem, propinato ex aqua. Aut spicæ nardi decoctũ assiduè exhibeto. Cataplasma hepaticũ fit ex malis cotoneis cũ farina hordeacea, & fœnograeco concoctis. Aut ex semine lini trito cum polenta vino incocta. Aut ex capparis radice in aceto mulso pcocta. Aut ex farina hordeacea cum ficubus. Aut ex palmularũ carne tusa, mistaq; pari rosacei cerati portione.

Hepatica cataplasmata ex quibus cõflentur.

¶ *Malagma Andromachi ad hepaticos.*

Hepatica malagmata.

Ammoniaci thymiamatis drach. cxliiij. bdellii drach. xxiiij. aceti hemina iiij. Cyprini heminam unam. Conficito.

¶ *Malagma Apollophanis.*

Ceræ drach. LXXX. ammoniaci thymiamatis tantundẽ. Terebinthinæ drach. XL. mannæ thuris tantundem. Cum irino contudito.

GALENI PERGAMENI DE *compositione medicamentorum secundum loca, Lib. IX.*

¶ De Ictericis.

Icteritia per morborũ indicationes orta, curatio.

Fiunt etiã icterici, ratione optimæ judicationis in febribus, proruente nimirũ ad cutem bilioso humore: ac facilè sanè hi curãt̃ balneis potabilium aquarũ, & olei discussorii affrictu, omniumq; rarefacientiũ cutẽ: quale est anethinum oleum, chamæmelinũ, atq; cicinũ. Post hæc etiam unguenta faciunt, gleucinũ, & comagenum: dein irinũ atq; amaracinũ. Verùm alias confectiones privatim ictericas appellatas, ne putes ad hujuscemodi ictericos cõvenire, sed ad eos, q̃ vasorũ juxta hepar obstructione laborant, necnõ ad illos qui ex inflãmatione icterici fiunt. Cæterùm qui in regione morbum ex obstructione inciderũt, absq; febre permanent. Qui verò ex inflãmatione, omninò febricitãt. Quæcunq; igitur admodũ medicamẽtosa existũt, itidẽq; facultate calida, febrientes magnoperè lædunt. Talia sunt gentiana, struthion, heleniũ, costus, aristolochia, poliũ, cẽtaurea. Cõveniunt aũt ictericis ex inflãmato hepate, quæcunq; sanãt inflammationes: quemadmodũ etiam iis qui ex obturatione, omnia q̃ strenuè extergẽt, etiã si medicamentosam substantiã, calidãq; facultatem sortiantur. Si verò obstructio simul & inflammatio coeant, laxantibus simulq; extergentibus opus erit.

Icteritia ex obstructione orta, absq; febre permanet: quod nõ contigit illi quæ ab inflãmatione ducit originem.

Ictericis q̃ medicamẽ conveniant.

¶ *Ad ictericos absq; febri, medicamen Andromachi.*

Ictericorum remedia varia, à diversis conscripta.

In colocynthidis calicem vinum fundito, calfacitoq; & bibendũ dato: subducit enim alvum.

Aliud. Adianti obolos iij. nardi obolos ij. absinthij, drach. j. myrrhæ obol. iij. Passo excipito, instarq; avellanæ nucis ex aquæ cyathis duobus porrigito.

¶ *Asclepiadis remedia ad ictericos.*

Cichorij succi cyathos vj. febrientib. per se dato: febre verò carentibus, cũ vini cyathis tribus.

Aliud. Anchusæ tenuissimè tritę cochlearia ij. cum aqua potabili exhibe. Aliud Nicerati, urinã ciens. Cicerum siccorum sextariũ j. roris marini manipulum: aquæ sextarios vj. fœniculi manipulum j. rad. asparagorũ palustriũ manipulum j. Decoctũ excolatum porrigito assiduè, febrientibus quidem simpliciter, febri aũt carentib. ex vino diluto. Aliud. Asari, absinthij, utriusq; drach. viij. seminis anisi, fœniculi, apij, amygdalarum amararũ repurgatarũ, sing. drac. iiij. Aqua subigito, atq; pastillos formato, ex quib. drac. j. cũ vini mulsi cyathis tribus non febrientibus exhibeto.

¶ *Errhinon trahens bilem per nares.*

Errhinon trahens bilem per nares.

Nasturtij & roris marini viridiũ succum, aut elaterium cum lacte muliebri tritum, infundito naribus, atq; attrahere jubeto.

¶ *Archigenis remedia ad ictericos.*

Chelidoniæ herbæ succum cũ vino aut aqua mulsa propina. Vel adiãti, vel rubiæ radicis obolos tres, cum aqua mulsa exhibe. Aut fellis ursini cyathum bibendũ dato. Aut stercoris canini albi sextantem, cum mellis quadrante ad triduum bibendũ dato. Aut adianti, & menthæ, & rubiæ parẽ mensuram in aqua fervefacito, & heminam inde bibendam exhibeto, diutius ad solẽ insolato, sitientiq; & anheloso, quò post acceptum potum exudet: quippe statim transmutat colorem.

¶ *De splenis affectibus.*

Partes singulas familiare sibi alimentum trahere, lienem also sanguinis sedimenta.

Lien cur induretur facilè.

Lieni affecto qualia conveniant medicamenta.

Quum autem omnes corporis partes familiarem sibiipsis ex venis humorẽ trahãt, lien certè id quod veluti fæx sanguinis est, ex qua gignitur atra bilis, ad sui alimoniam asciscit: unde hoc viscus minimo negocio cõtrahere sibi scirrhũ est natum, sanguine nimirũ in venis ipsius obturato, & ob crassitudinem nec excerni, nec discuti facilè potente. Attenuantib. igitur opus habet pharmacis, citra manifestã caliditatem, ne impactus in ipso succus impingatur vehemẽtius. Quò verò actiones ipsius conserventur, ex austeris aliqd eis admiscetur: quale etiã astringentium genus existit. Porrò quum universæ particulæ, propriæ incolumitatis gratia, certas quasdam facultates possideant, attractricem videlicet familiarium, ac tum alienorum expultricem, tunc assimilatricem eorum quæ sibi attraxerunt: aliquibus ipsarum insuper inest, ut ex accidenti sint universo corpori ex usu. Ex horum itaq; est genere lien, qui ex hepate ad se veluti limũ sanguinis trahit, queãdmodũ fellis vesica bilẽ, atq; renes urinam.

Si igitur præ imbecillitate eiusmodi sanguinem ad se attrahere sit minimè potēs, ꝑ universū corpus vitiosus humor dispergitur. Ob id itaq; naturalē ipsius firmitudinem custodire oportet, quò cōveniens sibi alimentū alliciat: per quā actionem universo corpori ad humorū bonitatē conducit, & excrementa genita in ipso demittere in ventrē potest, ut unà cū excrementis alvi excernātur. Igitur hac ratione ipsi valdè amara medicamēta exhibemus: quibus miscemus etiam ex austeris nonnulla: sicuti & alia quædā, ceu materiā cōgruentem ad unguentorū & cataplasmatū cōpositionē: cuiusmodi sunt cera, resina, pix, & bitumen. Nam primaria ratione acetū & oxymeli, visceri cōmoda existūt, utpote secare & attenuare crassos humores valētia, citra calfactionem. Deinceps itaq; eorum pharmacorū mentionem faciam, quæ lieni indurato auxiliantur.

Pharmaca potabilia ab Andromacho ad spleneticos conscripta. Potio Antipatri.

Carnis myrobalani drac. iij. scolopēdrę drac. vj. cort. rad. cap. costi, sing. drac. iiij. chamędryos drac. vj. polii. drach. ij. rad. cotyledonis drac. ij. corymborū hederæ nigræ grana xxv. ammoniaci thymiamatis drac. iiij. sem. hyperici drach. ij. chalbani tantundem: sem. periclymeni drach. j. aut rad. drach. iij. cardamomi nigri sesquidrach. succi scillæ drac. xvj. Dantur oboli duo in aceto mulso. Aliud stomachicum, spleneticumq;. Myrrhæ, nardi Indicæ, cort. rad. capparis, radicis panacis, rad. peucedani, dictamni, cort. rad. periclymeni, sing. drac. iiij. costi drac. v. polij. drac. ij. rubiæ drac. iij. s. ammoniaci thymiamatis drac. iiij. s. iridis tantundem. Excipito aceto mulso, datoque obolos ij. cum oxymelite.

Pharmaca potabilia ab Asclepiade ad splenem conscripta.

Cynoglossi manipulum cum vini cyathis iij. terito, & expressum liquorem ante cibum biben dum dato. Colligere tamen oportet herbā sinistra manu ante solis exortum. Aliud. Trixaginis manipulū cum vini sextario uno coquito, & expressum liquorē reponito: atq; ex eo cyathos ij. ante cibū dato. Catapotiū spleneticum, Myricæ fructū tusum & cribratū chalbano excipe, in catapotiaq; redige, q exhibebis pro viribus. Pastillus spleneticus. Fructus ericæ drac. iiij. piperis albi, nardi Syriacę, ammoniaci thymiamatis, sing. drac. ij. arida tundūtur & cribrātur. Ammoniacū dissolvitur aceto scillitico, & aridis additū in pastillos cogitur, quorū singuli pendeāt drachmā. Daturq; drac. j. ex oxymelitis cyathis trib.

Ephithemata & emplastra eiusdem Asclepiadæ.

Foliorū tenerrimorū sambuci arboris lib. iiij. aloës lib. j. cum aceto subigito, & linteolo infarcta admoveto. Vel: Ceræ, resinæ pinus, & frictæ, sing. lib. ij. arsenici, aluminis scissi, calcis vivæ, singulorum sextantem: aceti, olei: utriusq; cyathos viij. Conficito & admoveto.

Malagma Antiochidis, ad splēeticos, hydropicos, ischiadicos, arthriticósq; conveniens. Ceræ lib. iij. resinæ terebinthinæ tantundem: retrimētorū ab expressa myrobolano reliquorū, spumæ nitri, floris lapidis Asij, ammoniaci thymiamatis, sing. lib. j. olei Cyprini lib. iiij. aceti q̃ sit satis ad ammoniacum dissolvendum,

Malagma aurei coloris.

Auripigmenti unc. j. aluminis scissi, calcis vivæ, sing. sextantem. Ceræ, resinæ frictæ, & pinus sing. lib. ij. myrrhæ sextantem. Arida increta, lævigataq; per affusionem aceti cyathorum viij. liquidis excipiuntur.

Pharmaca ad spleneticos ab Archigene scripta.

Potus sit aqua quæ ferrū cādēs extinxerit: sola quidē, febrientibus: vino aūt immista, iis q febre carent. Aut corticis radicis periclymeni, & seminis ejus, quantū tribus digitis apprehendi possit, in vino albo meraco calido, jejunis curriculo XL. dierū bibendū dato. Aut vulpis hepar siccū ex oxymelite ꝑpinato. Aut folia capparis arida & trita exhibeto. Cataplasmata aūt eadē spleneticis & hepaticis admovebis, ampliusq; cinerem ex ferraria officina cū aceto. Aut nasturtiū & fœnumgræcū, & calcē vivā, & nitrū, cum melle emollita imponito. Aut fæcē acris aceti, aut capparis radicem cum aceto imponito. Perseverante malo cucurbitas cū scarificatiōe affligito. Aut venam retro sinistram aurem secato, & detracto sanguine confricato affectum lienem.

Remedia ad hydropē ab Asclepiade scripta. Malagma aut poteriū, resorbēs humiditates ab alto, simulq; duritias discutiēs. Ceræ, picis aridæ, utriusq; lib. j. aluminis liquidi, sulfuris vivi, mannæ, nitri rubri, sing. lib. j. resinæ frictæ lib. iiij. olei veteris heminam. j. Arida liquidis permisceto.

Malagma ex baccis lauri ad eadem.

Ceræ, resinæ pinus, picis brutiæ, baccarū lauri siccarū, nitri rubri, ammoniaci thymiamatis, adipis vitulini subacti, sing. lib. j. Liquescibilia liquentur, & frigefacta misceantur aridis redactis in tenuissimum pollinem.

Emplastrū Tonsoris, ad spleneticos & hydropicos, quo etiam ischiadicos liberavit.

Picis aridæ lib. iiij. ceræ, resinæ pinus, ammoniaci thymiamatis, nitri rubri, baccarū lauri aridarū, sing. lib ij. adipis taurini lib. j. iridis lib. ij. canchryos unc. xviij. farinæ fœnigræci, pollinis, radicis chamæleonis nigræ tenuissimè tritæ, sing. sextarium unum: cumini tenuissimè triti sesquisextarium: passi sextar. i. Conficito & utitor.

Cleophanti cataplasma ad hydropicos.

Ceræ, resinæ, spumæ nitri, sing. drach. c. chalbani, propolis, ammoniaci thymiamatis, sing. drach. xij. s. cyprini cyathos ij. aceti tantundem. Conficito cataplasma.

Archigenis remedia ad hydropicos.

Stercus bovis armētariæ tritū, coctūq; in posca, inspersaq; sulfuris vivi quarta portione, redigito in cataplasma, idque toti ventri admoveto. Aut elaterii, staphidis sylvestris, hyssopi, fellis taurini, æquales omniū partes ficub. contusis excipiens, mulsaq; lævigās, similiter applicato. Aut veratrū nigrū, fel taurinū, nitrū, piperq; ex æquo mista, melleq; excepta, per semihoræ tēpusculū ventri imponito. Per omne aūt curationis tempus cotyledonis, scillæ aridæ, sing. drach. j. in vino mulso diluto quotidie exhibe. Aut corticis rad. ari, similiter drach. j. Aut radicem calaminthæ cocta propina. Ad hæc hydropicos diutius ad solē, sed cōtecto capite, inungito ex oleo, cui

multũ salis admistũ sit: ex multaq; ꝓfundito salsugine calida. Inflatos verò maximè locos, vesicis magnisq; ꝓbè inflatis quotidie cõtinenter pulsato. Incisis itẽ aut scarificatis ipsorũ talis, & vulnusculis impactis, in ferculo ipsos aut lectica circum vehito. Summè etiã faciũt Theriacæ oẽs urinã cientes, insuperq; potiones aquã ducentes.

¶ *De pharmacis dolorem sedantibus, anodynis, & colicis appellatis.*

Anodynis uti quibus de causis soleamus.

Hujuscemodi pharmacis, ob dolores ingẽtes, aut vigilias, aut ne per violentam tussim lancinemur, uti consuevimus. Ad quas quidem affectiones, si modicæ sint, cõfectiones ex seminibus, privatim tussiculares dictæ, sufficiunt: quæ & ipsæ aliquid ex soporiferis seminibus possident, verùm modicũ inter multa adeò semina, quæ odorata, & tenuium partium, ac urinam moventia existunt: cujusmodi sunt, cuminum, daucũ, seseli, apiumque, & anisum.

¶ *Philonis Antidotus, ad omnes graves dolores viscerum, ad aliaq; multa conveniens.*

Philonis antidotus ad graves interaneorũ cruciatus conferens.

Croci drac. v. pyrethri, euphorbii, spicæ nardi sing. drac. j. piperis albi & hyoscyami, utriusq; drac. xx. opii drac. x. Melle Attico excipito. Etenim opiũ validissimũ est inter ea quæ sensum stupefaciunt, atq; soporẽ conciliant. Operatur autem hæc etiã solum, sapa dilutũ, tormentoq; exceptum ac sedi inditum, necnõ illitum fronti & naribus. Si verò cum alio quopiã vim ipsius moderante misceatur, moderatius hæc facit. Verùm quæ admiscentur ipsi, aut concoquant, aut mitigent dolorificam actionem oportet, aut humores affectionem gignentes discutiant, aut dissecent, aut attenuent, aut juxta totã substantiã alterent. Quum igitur optimus cõpositionis scopus, tria sibi proponat: nimirũ ut & sensus stupefiat, & nullum in posterũ circa particulã inde detrimentum remaneat, ampliusq; ut affectio ipsa inde juvetur: ad hæc omnia respiciẽs Philo, prædictum cõposuisse videtur pharmacum: ex opii quidem, hyoscyamiq; mistura soporẽ, sensitricisq; facultatis stuporẽ inducere volens. Quò verò hæc citius distribuerẽtur, & totã affectarũ partium penetrarent profunditatẽ, calfacientia admiscuit, pyrethrũ, euphorbiũ, & piper, q nocentes humores discutere possunt, extergere viscidos, incidere crassos, ac deniq; flatulẽtos attenuare & dissolvere. Est aũt nõ modica cõcoctoria via omnium frigidarum affectionum in nardo sita: quæ aut Indica, aut Celtica injicienda est. At crocus humorum crudorum est concoctorium, atq; item affectionum virulentarum.

Opij vires.

Opio miscenda qualia esse debeant medicamẽta

Compositionis medicamentorum optimũ scopum tria sibi proponere.

Nardi facultas.

Croci facultas.

¶ *Colica medicamina Andromachi.*

Colica medicamina Andromachi.

Anisi drac. vj. seminis apii drac. xij. nardi drac. iiij. castorii drac. iij. petroselini drac. iiij. piperis albi & lõgi, utriusq; drac. v. myrrhæ drac. vj. junci odorati drach. tres: succi papaveris drach. vj. croci drac. iij. Melle excipito. Datur ad summũ, nucis regiæ parvæ magnitudo ex aquæ calidæ cyathis tribus: minimum, nucis ponticæ magnitudo.

¶ *Aliud admirabile colicum ad volvulosos, & stercus per os reddentes.*

Piperis albi, sem. hyoscyami, utriusq; drac. xl. opii drac. xx. croci drach. x. spicæ nardi, euphorbii, pyrethri, sing. drach. ij. Excipe melle cocto. Datur magnitudine fabæ in aquæ frigidæ cyathis iij. aut iiij.

Colica Isotheos dicta, ad stomachicos, oculorum dolores, uteriq; labores, ex aqua mulsa, ubi ruta fuerit incocta. Croci sesquidrachmã: nardi drac. ij. myrrhæ drac. viij. costi, piperis albi & lõgi, chalbani, sing. drac. j. opobalsami drach. iiij. cinnamomi, succi mandragoræ, castorij, singul. drach. ij. seminis dauci drac. iiij. s. sagapeni drac. iij. casiæ drac. iiij. Excipe melle Attico. Alia non minus admirabilis. Succi cẽtaureæ, castorij, scillæ satæ, piperis albi & lõgi, myrrhæ, rutæ hortẽsis, hyssopi, abrotoni, iridis Illyricæ, sing. drac. ij. croci, ammoniaci thymiamatis, rad. acori, phu pontici, zingiberis, veratri albi, sing. drachmã j. Oxymelite excipito. Datur etiam drachma una ex aceto mulso.

¶ *Chariclis, ad coli inflationes remedium.*

Cumini Æthiopici drac. vj. sem. apij drac. v. seminis dauci Cretici drac. ij. piperis albi drac. j. Tusa & cribrata reponito. Dantur cochlearia duo, cum aquæ mulsæ cyathis tribus.

¶ *Confectio Lingonis colica, quæ data ex frigida, statim solvit dolores.*

Sem. hyoscyami albi drac. xx. opij, seminis dauci Cretici, utriusq; drach. x. petroselini drach. vj. croci, spicę nardi, pyrethri, sing. drac. iiij. euphorbij, opobalsami, cinnanomi, sing. drac. ij. Excipito melle cocto, ac fabæ Aegyptiæ magnitudinem exhibeto, cũ aquæ tepidæ aut frigidæ cyathis tribus, in irritationibus.

DE DYSENTERICIS.

Dysenter[...] veri sunt quibus e[...] aliquod [...] stinum e[...] ceratum.

Deinceps medicamenta scribemus, quæ verè dysentericis auxiliantur, quos nulla alia infestat affectio, præter ulcus intestinorũ, aut nudũ, aut cum putredine obortum, quã nomen appellant.

¶ *Quæ ab Andromacho ad dysenteriam scripta sunt.*

Dysenter[...] remedia [...] pta ab [An]dromach[o]

Potio ad dysentericos & hæmoptoicos. Florũ rosarũ, opij, acaciæ, gummi, sing. drach. iij. balaustij tantundẽ: succi hypocistidos tantundem: gallarũ, seminis plãtaginis, succi eius, sing. drac. ij. lycij Indici, succi rosarum, sing. drach. j. Confice pastillos drachmales, & variè utere.

¶ *Ad dysentericos & cœliacos confectio ex fructibus.*

Mala punica integra xx. cydonia totidẽ: erui sextarium j. prunorum sylvestrium sextarios ij. Sorborum Ephesinorum tãtundem. Rhois Syriaci sextar. iij. pira Terentiana xx. Cestiana xxx. siliquas xl. baccarũ myrti nigrarum sextarios iij. musti aminæi ad tertias decocti sextar. xlviij. Coquito simul ad mellis spissitudinem, & in figulino reponito. Alia. Nardi croci, utriusq; drach. viij. aloes, thuris, singulorũ drac. ij. acaciæ, myrrhæ, succi hypocistidis, rosarum siccarum, lycij Indici, tragacanthæ, opij, sing. drach. iiij piperis drach. ij. Aqua excipito, pastillosq; duarum drachmarum facito, & cum vino myrteo exhibeto.

¶ *Ad dysentericos & cœliacos, & hæmoptoicos, ex Cornelio medico.*

Hæmoptoi[cis] medicame[nta] Cornelij.

Myrrhę, thuris, aloes, croci, opij, rhois Syriacę & coriarię, lycij Indici, acacię, malicorii, succi hypocistidis, gallæ, balaustiorũ, singulorũ par pondus in pastillos cogito, & ad noctẽ febre carentib. ex vino, febrientib. verò ex frigida ꝓpinato.

¶ Potio

Potio Apollonij ad fluxum muliebrem sistendum.

...ui mu... sisten... tio Apol...

Coralli, balaustii, utriusq; obol iiij. gummi obol. j. Excipe ovi crudi candido, & dimidium totius cum aquæ cyathis quatuor propina.

Infusa dysentericis commoda. Infusum Athenæi ad recti intestini ulcera.

...ni dysen... ...is apti.

Omphacii, aluminis scissilis, calcis vivæ, squamæ æris, sing. drach. vj. auripigmenti drach. viij. sandarachæ drach. iij. chartæ ustæ drac. xv. cum vino myrteo pastillos drach. iiij. aut triū, formato. Infunde autem cum vini diluti cyathis iiij. & aquæ tepidæ cyathis duobus.

Infusum Heræ.

Chartæ ustæ, cadmiæ, auripigmenti, singulorum unc. j. calcis vivæ extinctæ succo plantaginis, unc. s. Omnia redigito in pollinē, & cochlearia duo, cum decocto baccarum myrti, aut vino myrteo, infundito.

Infusum Nicostrati.

Calcis vivæ drach. j. gypsi drach. viij. acaciæ drach. ij. omphacii drach. j. stibii. drach. iij. thuris drach. j. gallæ drach. iiij. tragacanthæ drach. ij. cum vino myrteo in pastillos redigito.

Asclepiadis ad dysentericos remedia.

...ysentericis remedia ab Asclepiade scripta.

Rhois Syriaci, farinæ polētæ, uvæ passæ sing. drach. ij. malicorii tusi & cribrati drach. j. Excipito melle cocto, atq; mystrum unum ante cibū porrigito. Aliud probatum. Gallarum redacta rum in pollinem cochleare unum: piperis albi, rhois rubri, malicorii tenuissimè triti, singulorum tantundē. Omnia ovi luteo excipito, & in vacuam mâli punici testam conjicito, atque obturato cum farina osculo ipsius, ad prunas torre: depurgata mâli punici testa, cochlearium unum edendum dato.

Pastillus Philippi ad dysentericos inveteratos, dolorem sedans, qui bibiturq; & infunditur. Balaustii, acaciæ, succi hypocistidis, rhois, apii, thuris, myrrhæ, baccarum myrti nigrarū, croci, gallarum, lycii, aloes, rhei pōtici, malicorii, sing. drac. iiij. Excipito vino Italico, cogitoq; pastillos pondere obol. iiij. ac porrigito non febrientibus quidē, ex vino: febrientibus verò, ex mulsa.

Epithema cœliacis dysentericisq;.

Dysentericis epithema cōmodum.

Seminis hyoscyami albi, apii, utriusq; trientē: anisi, floris rosarū, succi hypocistidis, balaustii, rhois Syriaci, sing. sextantem: succi papaveris, croci, utriusq; unc. j. Singula cum vino myrteo terito: dein mista in pastillos redigito, quos in umbra assiccato. Inde verò quantū sufficit tundens & cribrans, palmulis pasis excipito, ac tandem linteolo imposita, ventri admoveto.

De affectibus sedis.

Sedis ulcera cur ægrè curationem recipiant, & qualia pharmaca postulent.

Sedis vitia, ob ipsius partis sensum exquisitissimum, & ob crebrum per ipsam excrementorū decursum, ægrè curationem recipiunt. Aptissima autem ipsis pharmaca sunt, quæ absq; asperitudine astringunt: qualia maximè sunt, quæ ex metallicis neq; acria, neq; acerba existunt. Hæc siquidem lota, citra mordacitatem (id quod requiritur) operantur.

Medicamenta sedis ab Andromacho scripta.

Sedis medicamenta ab Andromacho scripta.

Ceruss̨e, lithargyri, utriusq; drah. v. thuris aluminis scissi, utriusq; drach. iij. croci obolos iij. Vini & rosacei quod sit satis. Conficito. Aliud. Butyri, ceræ, utriusq; sescunciam: medullæ cervinæ, œsypi thuris, singul. unc. j. aluminis scissi, quadrātem: lycij sextantem: vini & rosacei quod sit satis. Misceto. Aliud. Adipis anserini curati, ceræ, thuris, medullæ cervi, florum rosarū, pompholygis, cadmiæ, plūbi loti, sing. drach. iiij. cerussæ drach. viij. cerebri gruis drac. ij. succi papaveris sesquidrachmā: œsypi drach. v. succi seridis heminam j. rosacei heminam s. Confundito.

Pinguis compositio ad achoras & psoras.

Psoris utilis compositio.

Spumæ argenti, cerussæ, utriusq; drach. xxxij. atramenti sutorij drach. xvj. sulfuris vivi drach. viij. Olei myrtei aceti quod sit satis. Misceto.

Ad prolabentem sedem.

Sedis prolapsui remedium.

Recrementi plumbi drach. viij. Rhois Syriaci tantūdem: floris rosarum drach. iiij. myrrhę Minnęæ drach. ij. Insperge siccum, ubi prælueris vino austero, aut vini decocto. Aliud. Gallæ omphacitidis, rhois coriarij, sing. drach. ij. plumbi usti drachmas iiij. spumæ argenti drachmas viij. trita inspergito.

Hæmorrhoidibus extrahendis pharmaca ab Asclepiade scripta.

Hæmorrhoidibus ab Asclepiade scripta remedia.

Piperis, nitri, utriusq; drach. j. terito admovetoq;. Aliud. Spumæ nitri, fellis tauri, staphidis sylvestris, sing. drach. j. Trita, exceptaq; modico melle, adhibeto. Postea verò quàm eminentes fuerint, atq; in propatulo, accipe cerussæ unc. j. spumæ argenti quincuncē: pompholygis unc. j. olei myrtei bessem: vini boni tantūdem: butyri unc. j. Confunditoq;, & applicato. Cæterùm ad ardentes sedis dolores, ovi assati vitellum vino albo terito, & cerato myrteo exceptum illinito.

Ad pudendorum affectus.

Pudendorū ulcera dignoscendi ratio.

Exulcerati pudendi cognitio, ex manifesto circa ipsum dolore paratur: unà cū hoc, quòd etiā circa mictiones excernitur quid ex corpusculis ulceri ipsi insidētibus. Discernuntur autē hæc ab iis quæ ex vesica ferūtur, quòd statim in ipso primo lotij exitu appareant: quæ verò à vesica excernuntur, deferantur cū urinis permista. Cæterùm ulcera pudendorū, & circa sedē citra inflāmationem cōsistentia, resiccātibus valdè indigēt pharmacis: qualia sunt quod ex charta combusta cōstat, & anetū ustū, & cucurbita usta. Verùm siccis & recētibus ulceribus, etiam aloe bonum est medicamen. Omniū autem maximè dolorem sedat, nec ullo minus efficax est pompholyx. Si verò humectiora sint ulcera, pinus cortex per se, & lapis hæmatites: ut si profunda, manna etiā pręd ictis addatur. Porrò quę circa uterū aut vesicā consistunt ulcera, eisdē medicamentis indigent, sed instrumentis insuper opus habent, quæ ipsa intromittāt, ut sunt metrenchytæ, & catheteres vocati. Aptiora itaq; sunt arida, qualis est crocus, pōpholyx, & aloe, quæ facilè plātaginis, aut alteri tali succo miscētur. Ad scroti & pudēdi dolores, Butyri & resinæ pari mēsura utere. Aut semen lini cū aqua coquito, & admista myrrhæ fermè decima partē & resinæ tantundē imponito.

Pudendorū ulcera valdè resiccantibus pharmacis indigent.

Pudendorū ulceribus siccis & recentibus, qua pharmaca opitulentur.

Vlcera vesicæ uteriq; iisdem quibus pudendi ulcera medicamentis indigent.

Metrenchitæ Catheteres.

Ad pudendum intumescens.

Pudendo intumescenti remedia.

Foliorum vitis tenerorū drac. j. cerussæ drac. v. trita cataplasmatis vice impone. Aut lēticulā in aqua coquito, & cum mâli punici cortice tritam imponito. Si verò è sudoribus ulcera in

scroto fiant, gallā tritā cum alumine inspergito.

Pudendi fissuras, tuberculaq; quæ sanant.

Ad Tubercula in pugēdis nascētia, piri semen inspergito, & fel hircinum oblinito. Fissuras & rimas juvat rosaceum, amylum, & thus, paribus portionibus mista. Aut foliorum hederæ aridorum ustorumq; cinis, cū oleo in plumbeo mortario triti. Ad pudendorum inflammationes, farinam hordeaceā hydromelyte incoquito, & vitis folia tenera cū polenta terito, simulq; omnia imponito. Excrescentem testiculorum carnem cinis sarmentitius cum nitro & aqua subactus sanat, cataplasmatis vice impositus.

Pudendorū inflammationibus quæ opitulentur.

¶ *De Priapismo.*

Priapismus est auctio colis permanēs in latitudinem longitudinemq; citra rei venereæ appetentiam.

Priapismi curatio.

Priapismus est auctio colis permanēs, in longitudinē atq; orbem tumefacti, citra rei venereę appetentiā. Cujus affectionis est causa, flatulentus spiritus ex humoribus crassis & viscidis genitus per moderatam caliditatem. Debent igitur refrigerari leniter partes per ceratum rosaceū in aqua maceratum, itemq; per chamæmelinū ceratum, tum pudēdo ipsi, tū lumbis impositum. Victus & pharmaca esse debent attenuatoria, citra manifestam calfactionē. Præterea nymphæa in potu est danda, & viticis semen: necnon ruta viridis obsoniis misceatur, post aliorum tenuantium usum. Quòd si evacuatione uti libeat, administretur per vomitum. Ad eos qui se in somno permingunt, vesicam caprillam, aut ovillam ustam, ex posca bibendam dato: & ad vesperam siticulosus inire somnum jubeto. Facit & testiculus leporis in vino odorato fervefactus, atque ita potus. Aut calamintham & myrrham in vino ante cœnam bibendam dato. Oblinant autē pudendum cimolia terra cum perdicii succo.

Mingentibꝰ inter dormiendum remedia.

¶ *Ad uteri affectus.*

Vteri suffocationes quæ sequantur symptomata.

In uteri suffocatione contingit sensus ac motus privatio, & pulsus obscurus, & parvus, & penitus interceptus. In aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, ratioq; cōstat, cæterùm vix respirant. Aliquibus etiam vox intercipitur. Aliis contrahuntur artus. Fiunt igitur viduis sensus & motus & respirationis interceptiones, ob frigiditatem: perspirantibus ipsis tunc per arterias totius corporis, neq; utētibus illa quæ per os fit respiratione. Etenim quū prius probè repurgarentur, cōciperent, atq; coirent viris, verisimile est, postea quū omnibus his privātur, humidum & frigidum in ipsis semen totum corpus perfrigerare. Ad vulvæ itaq; strangulatus convenit agarici drach. j. in potu accepta cum vino: & plantaginis semen & succus, um vino: necnon acetum scillinum absorptum. Olfactu excitant strangulatas, bitumen, castorium, chalbanum, pix liquida, cedria, pili usti, ruta, allium, cæpa. Eandem in rem & cornu cervi suffitus: & ruta cum melle lana excepta in anum inditur.

Vteri suffocatione affligente, per arterias tantùm fieri perspirationes.

Vteri suffocationis causa.

Vteri suffocationis remedia.

GALENI PERGAMENI DE *compositione medicamentorum secundum partes, lib. X.*

Nephriticorum medicaminum differentiæ.

Ex nephriticis antidotis, hoc est, renalibus quędam calculosos renes juvant: quædam verò inflammatos & ulceratos, quæ etiam ad vesicam affectā conveniunt. Maximè autem contrariæ inter se sunt prędictorum pharmacorum facultates. Siquidem quæ ad inflāmatas & exulceratas affectiones componuntur, mitigatoriis medicamentis indigent. Cæterùm quum impossibile sit hæc citò penetrare ad regionem renum, ob id ipsis miscemus diuretica. At quæ calculosis opitulantur, unicam facultatē postulant, quæ secare & extergere est nata, cum conspicua caliditate. Sunt autem talia ferè omnia amara.

Renum inflammationibus qualia medicamenta conveniant.

Calculosis congrua medicamenta omnia ferè esse amara.

¶ Confectiones Andromachi ad renum & vesicæ affectiones. Potio ad vesicam exulceratam & urinæ emittendæ difficultatem. Seminis lini, sem. papaveris albi, sem. cucumeris, tragacāthæ, sing. drah. ij. amyli drach. iiij. Cum aqua in pastillos redigito, exhibetoq;.

Vesicæ ulceri & urinæ difficultati remedium.

¶ *Alia ad eadem, & vesicæ dolores.*

Croci, seminis rutæ sylvestris, seminis malvæ sylvestris, sing. drach. vj. sem. hyoscyami drach. xij. opij drach. vj. sem. apij drach. xij. nuces avellanas xij. amygdalas xx. sem. cucumeris drach. xij. mellis Attici quod sit satis. Datur magnitudo ponticæ nucis cum vini mulsi cyathis iij.

¶ *Alia ad profluvia sanguinis ex vesica.*

Aluminis drach. j. tragacanthę drach. ij. gummi obolum j. Dato ex passo quādoq; obolum j. quandoq; duos.

Sanguinem è vesica fluentem remedium supprimens.

¶ *Alia calculos frangens, ut nō renascantur.*

Calculos frangens medicamentum.

Casię, piperis albi, sem. pastinacę, anisi, sem. papaveris albi, spicę nardi, sem. smyrnij, cyperi, sin. drach. ij. seminis apij, thuris styracis, iridis Illyricæ, amygd. amar. asari, sin. drach. iij. myrrhę minnææ drach. iiij. mellis Attici quod sit satis. Cōficito, & quotidie exhibeto nucis pōticę magnitudinē ex aquæ cyathis tribus, idq; jejuno stomacho.

¶ NEPHRITICÆ *compositiones ab Asclepiade conscriptæ.*

Nephriticæ compositiones ex Asclepiade.

Seminis sativi cucumeris tosti drach. iij. seminis malvæ drach. v. nucum pinearum drach. vj. sem. apij drach vij. seminis lini drach. j. amygd. amararū mund. drach. ix. Excipe passo, & exhibe nucis ponticæ magnitudinē cum protropi cyatho j. & aquæ calidæ cyathis duobus. Alia. Malvæ sylvestris, & rutæ sylvestris, & apij montani radices in vino coquito, & expressi liquoris cyathos ij. cum pari aquæ portione exhibeto. Alia. Seminis balsami, lapides qui spongiis inest, pulegij aridi, seminis malvæ sylvestris, ocymi aridi, sing. pares portiones tundito, incernitoq; & reponito. Propinato autem cochleare unum cum vini diluti cyathis duobus.

¶ *Pastillus ciens urinas, atq; expellens lapillos.*

Asari, petroselini, phu, mei, sing. drac. iiij. acori, sem. anisi, sem. dauci, apij montani, carpobalsami, tragacanthæ, singulorum drach. ij. Tragacantham passo dissolutam aridis adjicito, & pastillos formato, indeq; obolos iij. cum passi diluti cyathis. ij. exhibeto.

¶ *De ischiade, podagra, & arthritide.*

Arthritis. Ischias. Podagra.

Ex genere arthritidis est tum ischias, tum podagra. Quod enim in omnibus articulis est arthritis, hoc in uno juxta coxēdicem quidē, ischiada, juxta pedē verò, appellāt podagram. Incipit igitur plerunq; podagræ generatio ex uno articulo, tēporeq; in omnes progreditur. Cōmunē habent hi tres affectus redundantiam humoris. Cæterùm aliquando irruens humor sanguineus est, ut

Articularium morborum communis causa.

est, ut plurimum autē pituitosus, aut ex pituitoso & bilioso mistus: quibus etiam interdum miscetur sanguis. Porrò ubi pituitosus humor, qui propriè appellatur crudus, in articulis delituerit diutius, crassior atque viscosior efficitur, tofisq; aut callis dictis præbet generationem. Qui quidem postquā producti fuerint, non est quòd speres illos posse exactè dissolvi. Differentia affligētium humorū facilè ex colore dignoscitur. Præterea bibliosus sanguis multæ caliditatis sensum exhibet ægrotāti, à calorificisq; remediis exacerbatur, quemadmodū remittitur rursus à frigidis

Curatio autē ipsa exordiēda est ab evacuatione affligentis humoris: si quidē ex æquo humoribus redundarit corpus, venæ sectione primò omnium administrata: dein purgatione: quib. accedat pharmacorū dicendorum cōveniens atq; opportunus usus, ita ut in manibus pedibusque pharmacis repellentibus fluxionē utamur: juxta coxendicē verò, eā minimè administremus. Quum enim junctura ea in profundo sit sita, sanguis ex vicinis & ambientibus vasis à musculis ad illā truditur. Mitigatoriis igitur in principio medicamentis utendū est ad dolores coxendicū, & quæ nec frigerent multùm, nec fortiter calfaciant. Exacerbantur enim per ipsa fluxiones, caliditate nimirum plus attrahētē ipsas, quàm impediente. Raro itaq; fit coxendicum dolor ex sanguinis multitudine: citissimèq; curatur, venis circa poplitē aut malleolos pertusis. Quemadmodum autem sola sæpe sanguinis evacuatio sufficiens auxilium existit, sit cōtrà in omni dolore coxendicū, & præsertim eo, qui ex humorum copia est exortus, si quis ante evacuationē totius corporis acribus pharmacis circa affectā partem utatur, affectū ægrè curabilē reddet, copia videlicet indissolubiliter ibidem cōdensata. Obidq; ab evacuatione incipiendum est, non solùm à cruribus, sed à cubito etiā sanguinis detractione facta. Auxiliatur etiam vomitus ipsis ischiadicis, magis utiq; quā evacuationes p ventrem, ut qui revellant humorem repentem deorsum. Movendi itaq; sunt vomitus in principio ab accepto cibo: postea verò, etiā per vomitoria medicamēta, initio a mediocribus facto. In quibus autem vehemens humorum densatio, quæ ægrè dissolvi possit, à medicis intempestivè utētibus acribus pharmacis facta est, ijs maximè cucurbita affixa auxiliatur, & purgatio per clysmos efficatiores, qualis est qui ex colocynthide constat.

Compositiones ab Andromacho scriptæ ad ischiadicos. Emplastrum è profundo extrahens humores affligentes coxendicem. Seminis rutę sylvestris, silphii, spumę nitri, baccarum lauri, abrotoni, colocynthidis medullæ, cardamomi, ammii, singul. drach. iiij. rutæ viridis minæ octavam partem. Quidam horum singulorū drach. xx. accipiunt: necnon picis, adipis taurini, terebinthinæ, myrtei, ceræ sing. tantundem: chalbani, ammoniaci thymiamatis, utriusque drac. vj. opopanacis, sulfuris vivi, sing. drach. iiij. Conficito, & admoveto.

¶ *Aliud ad coxendicum, capitisq; dolores, atq; ad alios omnes antiquos.*

Ceræ drach. xxiiij. ammoniaci thymiamatis drach. vij. terebinthinæ tantundē: succi thapsiæ drach. viij. olei cyathum unum. Aliud. Ceræ drach. c. visci quercini drach. xvj. myrrhæ drach. vj. terebinthinæ drach. xxv. chalbani drach. vj. iridis Illyricæ tantundem: ceræ heminam s. Cyprini tantundem.

¶ *Asclepiadis malagmata ad ischiadicos.*

Myrrhæ stactæ, bdellij onychis, medullæ cervinæ, ammoniaci thymiamatis, iridis Illyricæ, sing. lib. ij. opopanacis, chalbani, styracis, mastiches, floris lapidis Asij, succi sycomororum, canchryos, piperis albi, sing. lib. j. ceræ, terebinthinæ, utriusq; lib. v. Tundendum est pharmacum ita, ut qui tundit, fæcem unguēti irini adhibeat, quò mollius reddatur.

¶ *Aliud mirè iuvans ischiadicos, discutiensq; omnem duritiem.*

Ceræ, visci quercini, terebinthinæ, iridis siccę myrrhę, chalbani, sing. drach. xlviij. Olei cyprini, aut unguēti Ægyptiaci quod sit satis. Cōficito.

Aliud. Picis liquidæ brutiæ lib. iij. fæcis aridæ ustæ lib. ij. nitri rubri lib. j. s. resinæ pini, ceræ, staphidis sylvestris, sulfuris vivi, sing. lib. j. pyrethri lib. s. cardamomi sextariū unum. Picem, ceram, atq; resinam, solvito: arida tundito, cribratoq; & liquefactis cōmittito. Porrò Damocrates, Archigenesq; plurimum ad ischiadicos commendant malagma ex iberide herba (quam nasturtium sylvestre vocant) cum adipe porcino tusa confectum: quod sanè imponi jubent ad horas tres, indeq; ad balneum accedere.

¶ *De podagricis & arthriticis affectionibus.*

Scopus in hisce affectibus est, si quidem adhuc fluant humores, ipsos per astringentia repellere: si verò amplius non influant, discutere qui sunt jam impacti.

¶ EPITHEMA *Asclepiadis, ad arthriticos, mirè dolorem sedans.*

Succi papaveris drach. iiij. croci drach. j. cum lacte bubulo, caprillóve, & panis medulla contundito, lævigatoq;, ac deniq; ex rosaceo emolliēs, cōficito cataplasma. Aliud. Styracis drach. ij. opij drach. j. Confice, utereq;. Aliud tofos & duritias discutiens. Farinæ fœnigræci, floris lapidis Asij, lomenti fabæ nigræ, farinæ lupinorū, singulorū sext. j. Omnia mixta & aqua subacta calida, imponito. Pastillus podagricus. Aloës lib. j. succi cētaurij sescuncē, thuris masculi trientem: myrrhæ tantundem: floris lapidis Asij, opij, succi mandragoræ, aluminis scissi, singulorum sextantē: passo excepta in pastillos redigito. Usu expetente, lacte dissolutos cum pēna illine, & supra illitionem linteolū passo imbutū impone.

Aliud, quod auxiliatur confestim. Visci, terebinthinæ, utriusq; lib. j. adipis taurini, floris lapidis Asij, calcis vivæ, mannæ, singulorum quadrantem: cyprini lib. j. Conficito, utitorq;.

FINIS.

Ex industria omisimus libellum de facilibus paratu remedijs, quòd omnia quæ in illo habentur, reperiantur in hisce commentarijs longè cumulatoria.

Arthriticis congruentia epithemata ab Asclepiade scripta.

[Left margin, partly cut off:] ...humores ...ant ad articulos pedū et manuū: minimè autem, si in coxendicem irruant. Ischiadi quæ remedia in principio conveniant. Ischias rarò oritur à sanguine, facilliméq; curatur punctis venis malleolorum incisis. Ischiade urgente, acribus medicamentis non est utendum, ante totius corporis evacuationem. Ischiadicis confert vena secta in cubito, vomitusq;

ILLU-

ILLUSTRI ADMODUM, ATQUE ORNATISSIMO VIRO, D. D. ARIO GONZALO, COMITI PUGNI IN ROSTRO, ANDREAS LACUNA SECOBIENSIS, Doctor Medicus, Miles S. Petri, Salutem.

GALENI COMMENTARIOS DE THERIACA ET DE ANTIDOTIS, HOC NOmine dicare tuæ Dignationi statui, Vir citra controversiam splendidißime, ut generosum istum animum tuum, ex tam longa lite & controversia defatigatum, varia eorum lectione, dulcißimaq; oblectarem: contra iudiciariasq; molestias, atq; ingentes difficultates (quæ optimorum ingeniorum veluti deleteria & exitialia venena existunt) salutari alexipharmaco communirem, atq; corroborarem. Quanquam herclè adeò invicta, insuperabilisq; tua ista est animi magnitudo, ut nullis tormentis succussa, posit unquam everti, aut quoquo modo labefactari. Nam tametsi varij fortunæ fluctus, acerbißimæq; procellæ, & quæ vel fortißimum quenq; prosternere minimo negocio potuissent, iam ante multos annos in te maximum impetum fecerint, adeò tamen fortiter sustinuisti omnes eius insultus, tam heroicè restitisti afflictionibus undiq; tua mœnia circumvallantibus, ut ob nullam tempestatem ingruentem, vultum unquam, aut colorem, mutaveris. Quam sanè tam insignem constantiam, animiq; raram serenitatem, nō aliunde quàm à philosophia comparasti: cuius nimirum amator longè indulgentißimus es. Siquidem præter alias virtutes quibus te exornavit Deus Opt. Max, etiam insevit tibi ardentißimum quendam omnium disciplinarum amorē: quo accensus, adeò illis perpetuò indulges, ut ab ipsis revocari non posis. Id quod ipse exploratum habens, non posse me Dignationi tuæ rem ullam gratiorem facere existimavi, quàm si ad eam mitterem hosce cōmentariolos Galeni, ut mole exiguos, sic plenos eruditione, varijsq; naturæ mysterijs auctos. Tuum igitur fuerit, Vir Clarißime, hoc nostrum quantulumcunq; munusculum, illius ferventißimi amoris, quo optimus pater meus prosequebatur olim totam familiam vestram, officijq; mei in tuam Amplitudinem, futurum veluti monumentum quoddam perenne, æqui boniq; consulere. Vale. Venetijs, Calendis Aprilis M. D. XLVIII.

GALENI PERGAMENI de Theriaca ad Pisonem, lib. unus.

MEdicamētum ex viperis meritò est apud homines inter alia omnia celebratissimum, Optime Piso, & quod vim habeat efficacissimā, & quod neminē permissis frustretur. Siquidem nullam à feris cōmorsum, hac statim epota antidoto, perijsse, memoriæ proditū est. Nullus etiā eadē præsumpta, vel si paulò pòst impeteretur, morsu interiit: id quod indies experiuntur prætores in hominibus capitali supplicio damnatis. Cæterùm si epota theriaca nō purgetur qui hausit medicamentum purgans, id tibi erit indiciū, antidotum præstantissimam esse, quæ sæpissimè solet adulterari. Porrò Divus Marcus Aurelius, qui legitimè aliquando gessit habenas Imperii, affatim, & veluti alimento quodā hoc utebatur medicamento: primusq; fuit, qui ipsius existimationem fidemq; auxit. Verùm illius quidem principis tempore, ad familiarium tātùm notitiam, theriaces perveniebat opus: sub hisce autē monarchis maximis, usus eius prodiit in publicum. Siquidem nobis omnib. licet eorum bonis probè uti, liberaliterq; aliis mederi, alio ab alio medicamentum capiente: quum nō solùm hoc nomine cæteris omnibus antecellant, quòd Imperium à Diis sint adepti, sed quòd etiam universa bona cunctis libenter impertiant, ac non secus quàm Dii ipsi, tantū ex æquo gaudii concipiant, * quantum illi qui ab ipsis servantur: quum nimirum censeant maximā regni esse partem, cōmunem omniū salutem Quo sanè regio candore prædití, adeò exquisitè & diligenter theriacē præparant, ut ipsi quidem nihil prorsus omittāt: antidotus autem, admirāda opera exhibeat. Igitur morbi cujusq; natura cōperta, differentiaq; simplicem pharmacorū penes temperamentū, cognita singulis morbis quod cōgruū sit medicamen cōpositum præparabimus. At simpliciū medicaminum vires sensu & experientia cognoscimus: quibus postea rationem jungētes, eamq; ceu ducem sequentes, hallucinari nō possumus. Etenim quum cernamus liquidò, scammoniā bilem flavam educere: epithymum, atram bilē: ac deniq; coccum gnidium, pituitā: nec credamus medicamenta ipsa purgantia, in suam naturā humores transmutare & convertere (id quod Asclepiades somniavit) sanè persuasum habemus, quemadmodum magnes trahit ferrū, sic medicamenta singula, sua insita facultate cōvenientē sibi succum attrahere: nimirum id ratione comprehendentes, quod proprietatem facultatis naturę cujusq; pharmaci verè * testari atq; exprimere potest. Medicamentorū itaq; alia per totas substantias agūt: alia in substātia sua miscellaneam facultatē sortiuntur, adeò ut sæpe in corpore effectus maximè contrarios producant. Siquidem lapathi folia comesta subducunt alvum, quam sumptum eius semen astringit. Similiter & succus brassicæ, & vetulorum gallorū jus, & cochlearum marinarum cremores, ventrem commovent: olus autem ipsum, atque illarū carnes comestæ,

Theriaces cōmendatio.

Theriaca perfecta purgantiū pharmacorū operationem supprimit.

Marcus Aurelius Imp. auxit fidem Theriaces.

Severum & Lucium eiusdem Imperij moderatores collegásque magnificè cōmendat Galenus.

Regni maximam esse partem communem omniū facultatem.

Simplicium vires cognosci sensu experientiaq;, quibus ad iuncta sit ratio.

Scammoniū trahit flavā bilem.

Epithymum atram bilem expurgat.

Coccum gnidium solvit pituitam.

Medicamenta singula proprium sibi succum attrahere.

Medicamenta plura, secundum diversas sui ipsorum partes, varios effectus producere.

mestæ, eundem cõprimunt. Aloë, squamaq; æris, excrescentes ulcerum carnes astringunt: assumpta verò per os, universum corp⁹ expurgant. Lac ubi à nobis dividitur, contrarias facultates ostendit. Nã serum ipsius bibitũ ventrem resolvit. Caseus ingestus, ipsum cohibet exactè. Trifoliũ herba decocta, impositaq; ferarũ morsib. auxiliatur: quæ si sanæ parti affricetur, nõ secus quàm ferarum morsus eam affligit. Cicuta sturnos quidem alit, nos autem è medio tollit. Veratrum coturnicib. cibus, homines malè perimit. Nõnulla præterea partes quasdam certas corporis vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharis vesicam peculiariter efficit. E contrario, affecto jecinori sæpe fuit herba eupatoria ex usu. Myrobalanus lienem adjuvat. Saxifragon & Betonica, renes optimè afficiunt. Quũ igitur veteres illi Medici reputarent secũ, inevitabiles esse noxiarum ferarum morsus: necnon deleteriorum pharmacarũ symptomata esse omnino letalia: quumq; etiã perpenderent, hominũ naturas differre inter se plurimũ, aliudq; alii medicamentũ idoneũ esse, meritò ipsius theriaces accuratã, exquisitã, & variã, sunt moliti præparationem: ut hoc nomine ipsa in omnib. suũ finem assequeretur, & ob usus necessitatem magno studio eam mortales omnes expeterent. Nihil siquidem inter vitæ incõmoda difficilius mihi videtur deleteriis medicamẽtis, ac feris noxiis. Primus autem qui antidoto cõtra ferarũ morsus immiscuit feras, fuisse perhibetur Andromachus, vir mehercule memorabilis, nec multò ante nos natus: quippe qui Neroni (cujus assecla fuit) ipsius vires atq; cõpositionem dicarit. Summa autem descriptionis habet in hunc modum.

Andromachi senioris, Neronis archiatri Theriace ex viperis, cui nomen est Galene, maximè salutaris ad serpentium atq; omnium ferarum ictus, pharmaca deleteria, affectionis vẽtriculi, anhelationes, dolores colicos, morbũ arcuatũ, hydropem, phthisim, omnimodã convulsionẽ, pleuritidem, vesicæ ulcera, suppressiones urinæ, cruciatus renũ, pestiferos morbos, ac deniq; canis rabidi morsus, si pondere fabæ Ægyptiæ sumatur, cũ ternis aquæ calidæ cyathis. Igitur captas vere ineunte viperas, cervices illis atq; caudas præcidito, quantũ arcta Pygmæi manus extenditur: nam utraq; parte venenum gerunt. Postea verò excoriatas evisceratasq;, ab ipsisq; omni adipe amoto, in fictile vas cõjicito, affundens aquæ quod satis esse videatur, addensq; germen anethi, ac pauxillũ salis recẽtis, & finito coq, donec facile à carne ipsæ spinę amoveãt. Tũc itaq; carnes ipsas exemptas, cum sufficienti ad pastillos fingendos medulla panis purissimi, contundito & lævigato, affusoq; jusculi quod satis esse videatur, manibus opobalsamo intinctis, conficito orbiculos, eosq; in umbra reponito ad totius antidoti compositionem. Dein fermento illine scillam recentem, non admodum magnã, eamq; in furno vel in patina coque, ut torreantur omnes eius partes ex æquo. Id ubi factũ fuerit, partes eius internæ & tenerrimę cum pari portione optimæ farinæ eruinæ contundantur & lęvigentur, atq; in orbiculos digerẽtur. Verùm Andromachus duplicem portionẽ eruinæ farinæ adjiciendam censet, quũ tamen æqualis modus fingendis pastillis sit optimus. Hæc ubi facta fuerint, accipies pastillorum Theriacorũ drachmas xxiiij. pastillorum scillinorum drachmas xlviij. piperis longi, succi papaveris, magmatis, hedychroi, singulorũ drach. xxiiij. rosarum siccarũ, iris Illyricæ, glycyrrhizæ, seminis napi sylvestris, quẽ buniada appellant, scordij, opobalsami, cinnamomi, agarici, sing. drach. xij. myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi, schœni, id est, jũci odorati floris, thuris, piperis albi & nigri, dictamni, prasij, rhei, stœcados, petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinque folij radicis, singulorũ drachmas vj. polij, chamæpityos, styracis, amomi uvæ, meu nardi Gallicæ, Lemnię sphragidis, phu pontici, chamædryos Creticæ, foliorũ malabathri, chalcitidis tostæ, gentianę, anisi, hypocistidis succi, carpobalsami, gũmi, marathri seminis, cardamomi, seselis, acaciæ, thlapsis, hyperici, sagapeni, ameos, sing. drach. iiij. castorij, aristolochię tenuis, dauci seminis, bituminis Judaici, opopanacis, cẽtauri tenuis, chalbani, sing. drac. ij mellis lib. x. Vini Falerni quod sit satis. Conveniebat tamẽ prius hedychroũ unguentum describere, cujus apud Magnũ talis est præparatio. Aspalathi radiculæ corticis, calami aromatici, schœni floris, phu, costi, asari, xylobalsami, sing. drach. vj cinnamomi drac. xxiiij. amomi tantundem: amaraci drac. xx. nardi Indicæ drac. xvj. foliorũ malabathri drach. vj. myrrhæ drach. xxiiij. mastiches drac. vj. croci drach. xix. Excipiuntur vino Falerno, manibusq; opobalsamo intinctis, in pastillos coguntur, & assiccantur. Elegit porrò Andromachus ex aliis feris solas viperas ad hujus præparationem antidoti quòd hæ minus aliis tabificam vim obtineant. Nam basiliscus, belua subflava, & triplici frõtis apice munita, vel si cernatur tantùm, aut sibilus eius audiatur, actutùm hominẽ perimit. Quòd si ex cæteris animalib. aliquod attigerit animal à basilisco extinctum, subitò etiam exanimatur. Dryinus serpens tam esse perniciosus proditur, ut si qui ipsum per imprudentiam calcarint, eis pedum plantæ excorientur, totaq; crura intumescant, periclitenturq; etiam illorum manus, qui ipsis auxilium tulerint. Hæmorrhus, & hæmorrhois, adeò inimici sunt homini, ut qui ab ipsis percussus fuerit, sanguine per os & nares, ac per universum corpus effuso, vita fungat᷑. Cõmorsi à dipsade, cõficiuntur causonide. Nam & inexpugnabili siti, & æstu vehemẽti cruciati, interdũ & disrupti, diẽ obeunt. Acontias serpens, ubi se multum extenderit, ceu jaculum quoddam insiliẽs corporibus, ita perimit. Inter aspides nominata Ptyas, cervicẽ exporrigens, longitudineq; intervalli emerita, venenum corporibus inspuit. Etenim harum ferarum una (tres quippe aspidũ sunt species, hæc videlicet, & chersęa, necnõ chelidonia) perhibent reginam Cleopatrã, quũ vellet latere custodes, citra suspicionem sibi mortẽ subitò cõsciuisse. Nam quum Augustus devicto Antonio eam capere incolumem vellet, ac vivere, studiosiusq; (sicut par erat) servare ut Romanis tam insignem mulierem in triumpho ostenderet, hæc, re intellecta, optavit regina adhuc ex humanis potius decedere, quàm privata Romanis

...actis substantia diversi.
Trifolium affligit sanas articulas.
Cicuta sturnos alit, nos perimit.
Veratrum ... coturnicis, homines necat.
Lepus marinus pulmonẽ exulcerat.
Cantharis vesicam afficit.
Difficilius in vita nihil reperiri posse deleteriis medicamentis, ... virus iaculantib.
Andromachi commentatio.
Theriace quibus conveniat affectibus.
Artiscorum theriacorum præparatio.
Pastillorum scillinorum præparatio.
Theriaces antidoti secundum Andromachum compositio.

Hedychroi unguenti præparatio.
Viperas aliis feris minus obtinere tabificæ facultatis, ob idq; ad antidotum ab Andromacho electas.
Basiliscus cõspectus auditusve, hominem perimit.
Dryinus serpens.
Hæmorrhus Hæmorrhois.
Dipsas sitim infert inexpugnabilem.
Acontias serpens ut perimat.
Ptyas venenum corporibus inspuit.
Aspidũ tres species.
Cleopatra post victum Antonium, ne viva duceretur Romam à Cæsare, aspide sibi mortem consciuit.

manis conspici. Quo cōsilio duas mulieres fidissimas, Naëra nempe & Carmionem, quas ad pulchritudinē corporis mundo subministrando habebat, ad se vocavit, eisq; jussit ut ferā uvis ficubusq; tectam importaret, quò (ut dixi) custodes falleret, prius factura periculum in ipsis mulieribus, an subitò perimere posset. Quę q̄dem quum actutùm periissent, ferunt ipsam postea sibi exitium pariter cōciliasse: fuisseq; tandem inventā, manu dextra capiti admota, & diadema, sicut est consentaneū, tenente, ut vel eousq; spectatoribus videretur esse regina: quemadmodum Polyxenā scribit Tragicus, quæ & ipsa moriens, accuratè tamen dedit operā, ut cum decoro caderet. Qua ex re Augustum vehementer fuisse attonitum memorant, partim ob ancillarum erga reginam amorem, ut cū ea mori nō dubitarint: partim quod illa generosam potius mortē maluerit oppetere, quàm vivere in servitute. Recitavi hac historiam, ut ex ipsa intelligeremus, q̄ subitam id genus feræ nobis perniciem concilient. Cæterùm vipera inter reliquas omnes feras caput habet ad inferendū exitiū promptius. Ajūt autem ipsam os aperire ad excipiendam geniturā à mare, qua excepta, illius caput abscindere: atq; hūc ipsis esse pravi cōplexus modum: deinde prolem ex semine genitā, matris ventrem erodere, forasq; erumpere, ac sic injuriæ paternæ vindices, propriā matrem perimere. Mirum autem esse nō debet, si capitibus & caudis pręcisis, reliquæ viperarū partes efficacius medicamentum reddant: præcipuè carnes ipsarum quib. ad servandum facultas quædā est insita, quum reliquorum animaliū etiam pleræq; partes, multis morbis opitulentur. Nonnullis quippe murium capita usta, ex melleq; indita, alopeciā sanare possunt. Milvi quoq; caput absq; plumis cōbustū, si quis ex eo quantum tribus digitis comprehendi potest, bibat, ajūt podagræ opitulari. Cameli cerebrum arefactū, potumq; ex aceto, comitialib. morbis medetur: & mustelę similiter. Hirundinis cerebrum ex melle, ad suffusiones oculorum conducit: ut ovillum ad dentitiones infantium. Taurini cornu rasura cum aqua pota, sanguinis eruptionē cohibet: femoraq; cōbusta, etiam sanguinem supprimūt, ut sæpenumero alvum soluta. Cervini cornu ramentū adustum, & cum vino tritum, circunlitumq;, vacillantes dentes cōfirmat: id quod bovis talus etiā facere perhibetur: qui etiam ex lacte potus, educit rotundos lūbricos: ex oxymelite, lienem consumit: et leucas tollit illitus, mediocriterq; venereus existit. Testiculi castoris poti, cōvulsionib. auxiliatur. Stercus bubulum aridum cōbustumq;, trium cochlearium mēsura juvat hydropicos. Muscerda ex aceto trita alopecias persanat: in potu aūt sumpta, lapides vesicę comminuit. Adeps anserinus inflāmationib. cum rosaceo medetur. Cervi medulla mitissimum medicamen existit. Vaccini lactis potus dysentericos adjuvat. Fel hyænæ, visum exacuit. Hippopotami cutis usta, & lævigata ex aqua, illitaq;, digerit phymata: quemadmodum pellicula viperæ redacta in pollinē, alopeciisq; imposita, mirè pilos regenerat. Exuvium aspidis ex melle tritū, illitumq; acutissimū visum cōciliat. Cancer fluviatilis tritus, illitusq;, spicula & surculos extrahit. Cātharis similiter lævigata, cū bryoniæ radice pota, educit vermes. Scorpius assus, atq; ex pane comestus, vesicæ lapides cōterit. Terræ intestinū ex vino assumptum, idē molitur. Tritum & ex melicrato bibitum, arcuatum morbū explodit. Ex rosaceo cerato impositum, podagricis inflāmationibus convenit. Accipiter in suilino unguēto decoctus, hebetudini oculorū medetur. Scarabeus in oleo frictus, auriq; instillatus, doloribus ipsius auxiliatur. Alauda usta si edatur, mirificè colicos juvat. Multa etiam vel cōspecta duntaxat, vim suā ostendunt. Stellio quippe visus à scorpionibus, substringit ipsos & perimit. Amphisbenā si q mulier gravida supergrediatur, facit aborsum. Itaq; nō est mirabile, si viperarum corpora, amputatis partib. illis, auxiliandi etiā robur obtineant: imò nec si morsib. ab ipsismet factis solæ viperę succurrere possint, vel si nobis inimicissimæ sint. Traditur siquidē nonnulla animalia, si sanguinem q̄dem humanum ex vulnere manātem cōtingant, cōmorsos occidere: si verò vorentur, nec sanguinē degustarint, vulneratos servare incolumes posse, quemadmodum & de Helenio etiā proditum est, quo nimirum Dacas, Dalmatasq; ajunt cuspides telorum imbuere, q̄ videlicet postquàm sanguinē vulneratorum attigerit, ipsa occidere possit; quum ab ipsis tamē citra ullā noxā edatur, cerviq; a sagittariis per cōtactum eius enecti, tutò etiā comedi possint. Jā verò à crocodilo oblæsis, ipsius adipem vulneri impositum, summo esse præsidio novimus: murisq; aranei morsus æquè letales, ab ipso redacto in pulverem, suppositoq;, citra dolorem juvari. Similiter qui à vipera sunt percussi, effugiunt periculum, si trita ipsarum corpora vulneribus imponantur. Etenim si q.d veneni in viperea carne est relictum, id multiplex ea præparatio delet: plurimum aūt illi facultatis auxiliatricis largitur. Cantharis nāq; sola exhibita, vesicā exulcerat, & inimicum est ipsi medicamentum, sæpenumeroq; sua facultate vehemēti, hominem jugulat: mista verò q̄busdā aliis, salutaris vesicæ redditur, urinamq; vehementer provocat. Succus etiam papaveris, q̄ potus per se admodum perniciosus existat, latere neminem arbitror: sin autem cum nōnullis aliis sit præparatus, ægros ita subinde juvat, ut maximè salutiferum esse ipsis medicamētum videatur. Itaq; phreniticorū deliria sæpe generosè curavit: destitutosq; robore, ob diuturnas vigilias, cōcilians illis somnū, manifestè restituit. Quin etiā ab araneis cōmorsos ipsi aranei triti, & cum vino poti, malo liberant. Si igitur solum vinum feris mistum, à periculo reddit securos, nimirum theriaca maximè salutare medicamen existet, utpote ex tottalibusq; cōfecta pharmacis, quorū qualitates totæ per totas miscētur, & alterantur, cōspirantesq; in unam eandemq; naturalem temperiem, cōmunem quandam facultatem atque naturā acquirunt, ab ea diversam, quæ antea singulis inerat. Eligenda tamen sunt, explorandaq; singula medicamenta, prius quā antidoto indātur: solent quippe à fraudulentis hominibus quam creberrimè adulterari. Unjus autem cujuspiam vitium subinde universa contaminat. Porrò quū varij variè hanc antidotum præpa

Polyxenam dedisse operam, ut cum decoro iam moribunda caderet.

Viperam ore excipere genituram à mare, eiusq; caput abscindere post semen exceptum.

Viperam prolem iniuria paterna vindicem matris ventrem perscindere, atq; sic nasci.

Murium capita.

Milvi caput.

Cameli cerebrum.

Hirundinis cerebrum.

Cornu taurinum.

Cornu cervinum.

Castorium.

Stercus bubulum.

Muscerda.

Lac vaccinū dysentericos sanat.

Viperæ pellicula mirè pilos regenerat.

Cancer fluvialis.

Canthar[is]

Terra in[testi]num.

Alauda.

Stellio [visus] à scorpio[nibus] eos perim[it].

Vipera [suis] morsibu[s] ipsismet f[actis] illis opitu[la]tur.

Helenū [su]inferstat[is] [sagit]tas, esse le[ta]les.

Muris aranei pulvis [sa]nat ab ips[o] emorsos.

Cantharis per se vesic[am] exulcerat, aliis autem admista salutare illim redditur medicamen.

Papaveris succi facultas.

Aranei triti potiq; ex vino, morsus ab ipsis asserunt.

Theriacam constituentium pharmacorū qualitates totas per totas misceri, conspirareq; in naturalem quādam communemq; omnium temperiem.

Theriaca Andromachi præfertur cæteris.

præparent, nos compositione Andromachi, ceu omnium præstantissima utimur, in regiosq; usus eam præparamus. Venari autem oportet viperas initio veris, cum latebris relictis, foras in apricū prodeunt, & non adhuc virus tam exitiale retinent. Intus nanq; delitescentes, cùm nulla ex parte difflentur, magis sunt perniciosæ. At egressæ, exuvium, crassum tegumentū solent deponere. Quare non statim ipsas capere oportet, sed permittere ut aëre aliquandiu fruantur, consuetóq; vescantur cibo, hoc est, herbis, buprestibus, cantharidibus, & pityo campis. Eligendę autem sunt colore subflavæ, * eximia quadā agilitate mobiles, cervices admodū extensas habentes, oculósq; tum inflāmatos, tum impudētes, atque adeo intuentes ferinū. Sint etiam latiore capite, corpore aūt atq; ventre crassiori, meatūq; habeant magis ad extremū caudæ locatū: quæ non involuta, sed potius cōversa esse debet: ac deniq; trāquillū incedant: quā sanè re à masculo distinguitur fœmina, quodq; caninos dētes habeat plures duob. Jā verò si caudis capitibusqúe amputatis, exanguia protinus, immobiliaqúe, ac prorsus mortua, ipsa animalia cernātur, ad medicaminis cōpositionē nō conferūt. At si motū, sanguinémq; conservare aliquandiu possint, tunc eas, ceu præstantissimas coques ad conficiendos trochiscos, quatenus dictum est. Porrò medicamenta reliqua cōtundere, cribróq; incernere quam subtilissimo oportet: nam lævia insigniter admodū mihi juvare videntur, quòd facilius apponant corporib. Quæ conspergenda lævigandaq; sunt, ea vino Falerno lęvigentur & conspergantur. Deinde omnib. in hunc modum contritis, Hymettii mellis mediocriter cocti, liberas denas adjicies. At resinam chalbanúmque, seorsum prius eliquata, in mortario postea ipsi medicamento immiscebis: omniáq; tandem manibus modicè opobalsamo intinctis, simul atq; accuratè confundes: atq; itaq; antidotū in vitreis aut argenteis vasis repones. Non autem vehementer ipsa replebis, sed relicto quodā spacio, quò medicamentū perspiret. Quare frequenter operculum detrahes, ut & liberius exhalet, & maturior tibi ipsius usus cōtingat. Quippe haud modico tēpore ad concoctionē indiget, ut quando usus postulet, antidotus probè sit cocta. Concoquitur aūt plurimū duodecim annorū spacio. Cæterū qui vigentiore ipsa uti volunt, etiā quinto anno, septimóq; eam exhibent: præsertim iis qui à virulentis bestiis, & à cane rabido sunt commorsi: necnō in medicamentis letalibus. Est autem potens medicamentū ad usq; triginta annos. Nam in aliis affectibus, ubi tanta noxæ causa non est, sufficere videtur, cùm usus exigit, etiā sexagenariū. Etenim ubi hujus antidoti facultas est valida, si sumatur post pharmacū purgās, eius operationē supprimit: si verò imbecilla, minimè purgationem impedit. Juxta differētias autem affectuum, ipsius medicamēti quantitatē metimur, congruúmq; misturæ modū administramus. Siquidem præter affectus doctos, capitis diuturnos dolores atq; vertigines sanat, auditúsq; difficultatem, & oculorū hebetudinē corrigit. Comitialibus etiam opitulatur: rejicientésq; sanguinem plurimū juvat, si quis ipsam cum symphyto decoctā, dilutámq; ex aqua exhibuerit. Insuper intestinorum vermes exterminat, hepaticos & lienosos restituit, dysenterias, lienterias, volvulósq; præsertim cùm intestina vacant inflammatione, persanat. Præterea cùm corpus multis & copiosis sudoribus diffluit, ipsiusq; robur est exolutū, nec morbus vini potionē admittit, theriace epota sudorē sistit, & collapsas vires corroborat. Jam verò in mulieribus etiam menses educit, & uteri sedisq; suppressas hæmorrhoidas subinde aperit. Nam cùm varia mistáq; facultate sit prædita, ideo alia diffundēs extenuansque, cogit ut excernantur: alia ob virtutis imbecillitatē præter modum fluentia, solet, vires instaurans, cohibere. Quin etiam universis articularibus morbis auxilio est, cùm præterierit augmenti tempus, vigorisq; status accesserit: tunc námq; fomentis dolorem leniens, antidotū propinabis: quæ sanè fluxiones infarctas discutiet, & irruentes arcebit. Prodest Theriace & sanis, si crebrò ipsam assumant. Hoc auxilio usi sæpe succurrimus elephantiacis. Nec verò corporis tantū, sed animi quoq; affectibus auxiliatur. Quippe melācholicis vitiis, si sæpe exhibeatur, medetur, ipsam atrā bilem exhauriens: quare pulchrè ad febrem etiam quartanā convenit, quandoquidem ab atra bile trahit ortum. Ego igitur multos laborantes quartana, hoc præsidio facilè liberavi. Nam vomitu prius secundū cibum ipsos evacuans, deinde insequenti die succū absinthii exhibēs, ita horis duabus ante accessionem propino antidotum, protinúsq; æger frequētet liberat ab accessione. Aquę etiam pavorē, omnium morborum pessimū, qui morsos à cane rabido sæpe invadere solet, tollere hoc medicamen consuevit. Quo quidem morbo correpti, aquā timent, ac propter multā ariditatem, humidi desiderio tenentur, cæterùm à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Proinde fit, ut aquā fugientes, inarescant, & convellantur, ob febrim qua intus uruntur: miserrimóq; tandē mortis genere intereant. Canē porro furentē & rabidū, ab eo qui nihil tale perpessus sit, facilè dignoscere licet. Siquidē si audieris gracilem corpore, siccum, oculis inflāmatis, caudē demissa, spumante ore, lingua exerta, eaqúe bilis colore infecta, obvium quemq; insiliisse, citraq; rationē cucurrisse: deinde rursus subitò volentē cōsistere, furore quodā insano percitū, momordisse nō sibi antea prævisos: hæc inquā si in eo sic habere intellexeris, statim rabidū esse canē intelliges. Quare vulnus ab ipso illatū longe vastius efficies, carne multo intervallo orbiculatim præcisa, ne facilè ad cicatricem perveniat: sed foramen diu, quadraginta ut minimū diebus, pateat, ut per ipsum canis virus emanet. Cauteriis igitur admodū candentibus locū solemus adurere, & aliis uti medicamētis, quæ extrahendi vim obtinent. Ego vero antidotum ipsam rosaceo mistam aliquando in vulnus indidi, ut cucurbitulæ instar exugeret, ab altóq; virus ipsum extraheret: ut quæ non modò epota, sed etiā admota extrinsecus rabidorū morsibus præsentaneum remediū existat. Sed neq; ad pestilentē luem (quæ & ipsa velut fera quædam existens, ab aëris putredine exorta, per inspira-

Vipera quando venanda.

Viperæ quales sint deligendæ.

Viperæ fœminæ masculiq; discrimina.

Theriaces cōficiundæ ratio.

Theriacam reponendi ratio.

Theriacam duodecim annis ad perfectionem concoqui, esseq; validam usque ad annos triginta, juvareq; etiā sexagenariā.

Theriaces probandæ ratio.

Theriace quibus opituletur affectibus.

Theraice corporis & animi affectib. auxiliatur.

Quartanæ febris curatio.

Aquæ pavoris omnium morborū pessimi descriptio.

Canis rabidi notæ.

Morsus à rabide cane cōtracti curatio.

Morsum rabidi canis esse conservandum apertū ut minimum quadraginta dies.

Theriacam etiam admotā vulneri, auxiliari canis rabidi morsui.

Pestilentē luem esse veluti feram quandā, ab aëris putredine exortā, eiq; nihil efficacius Theriaca.

tiones insiliens, haud unum aut alterũ hominẽ, sed plures quoq; civitates depascit, vastat, & populatur) reperire est aliud efficacius remedium.

Pestilentiam ab Athenis abegit Hippocrates per totam urbẽ varias pyras ex materia aromatica extruens.

Nam quemadmodũ constat divũ illũ Hippocratem, per solam alterationẽ aëris, discussisse olim ab Athenis pestilentẽ ejus constitutionẽ, nimirũ per totam urbem ex aromaticis lignis & suavissimis floribus, variis pyris extructis, ut aërem purum hoc modo redditũ, inspirarent homines in mali subsidium: simili ratione theriace, ceu ipsa quoq; ignis quidam purgatorius existat, præsumentes quidẽ ipsam in pestilenti aëris statu, neutiquam malo corripi sinit: correptis autẽ mederi potest, malitiã inspirati aëris inalterãs, nec ipsam amplius grassari permittens.

Theriaca, ceu ignis purgatorius existit.

Quare in prospera quoq; valetudine, ut crebrò utaris hac antidoto, consulo, sed præcipuè dum per horridam hyemen iter facturus es. Jam verò antidotus hęc sensus omnes confirmat, acuit mentẽ, adeoq; ob varietatẽ miscellæ, ab injuriis corpus securũ facit, ut ne à deleteriis quidem evinci possit: ut fertur de Mithridate, qui nõ theriace (ut quæ nondum erat) sed alia antidoto, quã Mithridation appellavit suo nomine, præmunitus, nõ potuit veneno interire.

Mithridates præmunitus antidoto, vinci à veneno non potuit, ac proinde opus medicamenti perfecit ferro.

Cùm enim à Pompeio victus, in extremis cogeretur sibi sano per venenũ mortẽ cõsciscere, medicamento copioso epoto, ipse quidẽ ob præsumptã antidotũ defungi vita non potuit: filiæ autẽ, quæ ob eximiũ erga patrem amorem, oppetere cum eo mortẽ volentes, idem medicamentũ hauserũt, subitò animã exhalarunt. Quod Mithridates sentiens, Pysto suo familiari injunxit, ut ipsum jugularet: qui pharmaci opus absolvens ferro, eum mori violenter coëgit.

Theriace utendum esse post absolutã coctionem.

Theriaces propinandæ quantitas.

At verò theriace utendum est post absolutã coctionem, interdum quidem instar Ægyptiæ fabæ, cum binis aquæ cyathis, ubi exiguum ad concoctionem ipsius intervallum erit: interim verò avellanę nucis magnitudine, ex tribus aquæ cyathis, cùm plus temporis ad pharmaci distributionẽ es habiturus.

Theriaces usus quibus ætatibus & temporibus congruat, & quibus minimè.

Theriace corpora puerorũ dissolvit.

Cæterũ per æstatẽ neutiquã id pharmacũ capere consuluerim. Similiter ætate florentibus, calidissimisq; naturis, nec multũ, nec sæpe id exhibendum censeo: iis verò qui jam inclinant, & plurimum, & crebrò, nõ ex aqua, sed ex vino, ut propinetur, suadeo. In pueris omnino vitandũ id medicamen est, ut quod facilè corpora eorũ dissolvat. Memini siquidem aliquando puellum ex intempestivo usu antidoti dissolutum fuisse.

¶ *De salibus theriacis.*

Sales theriaci ad prædictos etiam affectus faciũt, modicè tamẽ ac longo tempore. Neq; enim evanescit ipsorũ facultas, tametsi ex combustis viperis conficiantur. Multa siquidẽ evadunt ignis cõmercio meliora, aut latentẽ naturã edunt.

[A]urum judicari per ignem. [Fe]rrum igne mollescere.

Aurum quippe judicamus per ignẽ: adulteratumq; igne coargitur: ac flamma exactè purgatum, esse probum apparet. Ferrũ igne mollescit, flexumq; nobis ad multos vitæ usus est aptum. Nunquid etiam plurima quę ingeruntur in corpus, nutriendis nobis ignis beneficio idonea redduntur? Etenim (ut alia præterea) vinum statim ab uvis pressum, est crudum: à Solis autẽ igne concoctũ, suavissimũ & maximè potabile redditur. Chalcitis etiam cruda quidem corpora exurit: cocta verò cicatricẽ inducit corporibus. Lapis Phrygius crudus acerrimus est: ignitus & cum aliis quibusdam tritus, fit oculorũ præsentaneũ remedium. Spongiæ combustæ cinis, sanguinis fluxionem potenter inhibet. Viperæ itaque simul omnes integræq; combustæ, insitã pravitatẽ deponunt, ab igneq́ue salutares redduntur.

Viperas combustas, salutares ab igne reddi.

Sales Theriaci quibus auxilientur affectibus.

Peculiariter autẽ sales medentur maximè affectibus per summam cutem obortis, leucis dico, lepræ, atque agresti impetigini: abiguntq; pedunculos, propriè ex corruptione enascentes. Præterea dentes optimè abstergunt, erodiq́ue non permittunt, ac flaccidas gingivas condensant, earumq; fluorem atq; putrilaginem reprimunt.

Tales Theriacos præparandi ratio.

Præparatio autem eorum est talis: Viperæ prædictis similes, & eodem tempore captæ, numero quatuor, non plus biduo post venationem sumantur. Præstiterit tamen si eodem die quo sunt captæ, iis utaris. Dein salis ammoniaci, vel communis, colore albi, & leniter splendentis, modius Italicus. Cũ quo tunduntur minutatim, gentianæ Creticæ lib. j. s. astrolochiæ rotundæ tantundẽ. Centaurii tenuis comæ lib. ij. cardamomi, Armeniaci prasii, sing. unc. vj. Scordii mõtani, selini, chamædryos Creticę, sing. lib. j. rutæ sativæ seminis tantundem. Melle Attico hæc uniuntur, & selibra ipsorum in ollam fictilem vacuam conjicitur. Postea quatuor serpentes vivæ: mox scillæ teneræ, admodumq; recentes, quinq; numero, conciduntur minutim: ita reliqua aliorũ pars dimidia adjicitur: atq; ubi cooperueris ollam, lutoq; diligenter obleveris, quatuor foraminibus ipsam pertundes, ut per eam vapor coctionis mensuram indicet. Nam primùm fumus copiosus, obscurus, turbidusq́ue expirare videbitur, notans ignem jam invasisse bestias: quę quidem ne inspires ipse, tibi summè cavendũ est. Postea ubi vapor cessaverit, & tenuem quandam flammam per foramina exhibere conspexeris, tunc ipsa exquisitè esse cocta censeto: atq; ita ollam ab igne tollito, tota eam die ac nocte refrigerans. Deinde exemptos carbones, diligenter eos tundito, & cum his quæ subdam, incernito. Rutæ agrestis seminis, hyssopi Cretici, sing. unc. ix. agrestis fœniculi seminis, nardi Celticæ, stachyos Scythicæ, sing. unc. vj. petroselini Macedonici unc. iiij. amomi uvæ unc. iij. origani heracliotici summitatũ unc. ix. hormini seminis torrefacti unc. iij. thymi Attici summitatũ unc. ix. Malabathri Indici fol. unc. iiij. baccarũ juniperi Laconici carnis lib. ij. coriandri sativi sem. uncias vj. piperis albi & nigri, singul. unc. ij. silphii rad. unc. x. zingiberis lib. ij. satyrii sem. vel rad. pulegii montani, seselis Massaliotici rufi, tortili montani seminis, menthæ, sing. unc. vj. casiæ optimæ unc ij. cinnamomi unc. j. Rursus omnia contundito, concernitoq;, & reponito in vitreis vasis: neque utaris ipsis nisi post dies ferè denos. Porrò ego sales ipsos aliàs præparavi, non viperas sed earum loco tantundem theriacorum pastillorũ, unà cum aliis medicamentis comburens: qua industria ipsos longè præstantissimos feci.

Quæ habentur in libello de theriaca ad Pamphilianum, ea omnia huic, qui ad Pisonem inscribitur, insunt longè cumulatiora. Quare illum ex industria reliquimus.

GALE-

GALENI PERGAMENI de antidotis, lib. I.

Antidoti quæ dicantur.

Medicamenta quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumpta, affectibus auxiliantur, antidotos Medici appellant. Tres autem in universum differentiæ ipsarum existunt. Nonnullæ siquidem lætalium medicamentorum gratia offerunt: quędam cōtra virulentas feras opitulantur: aliæ affectibus ex prava victus ratione obortis succurrunt. Sunt quæ tres hosce polliceantur usus, ut theriace ab Andromacho præparata, quæ Mithridation dictam ab usu hominum relegavit. Siquidē cùm theriace haud exiguā viperarū carnē contineat, hoc nomine ad viperarū morsus præstantior q̃ Mithridation existit. Ad alia verò Mithridation nihilo minus valet: imò est etiā in quibus præstantius se exhibeat. At nō easdem vires obtinēt ipsæ antidoti, & post noxia medicamenta, & ante eadē assumptæ. Nam quæ ipsarū quantitas, cùm præsumunt, sufficit ut hominem illæsum custodiat, ea quadruplò, aut quincuplo aucta, cùm post venenum datur, auxilio est: idq; non semel quotidie, sed bis. Quòd si quis etiā singulis diebus, quemadmodum nostro seculo Imperator Aurelius Antoninus, vel ut ipse Mithridates, medicamentū capiat, omnino à deleteriis venenis erit securus: ut Mithridatē ferunt, cùm exitiali hausto medicamento, potius mortē oppetere, q̃ subjici Romano Imperio, elegisset, nihil reperisse quod perimere ipsum potuerit. Porrò Antoninus summo studio singulis diebus ex ipsa theriace, instar fabæ Aegyptiæ, deglutiebat citra ullum liquorē: à qua postea, cùm in quotidianis actionibus premeretur sopore, detraxit papaveris succū. Rursus autem cùm cruciaretur vigiliis, coactus fuit ex theriace inveterata, cæterùm ex opio confecta, aliquantulū addere. Quippe eiusmodi medicamenta, si vetustoria sint, ipsam papaveris lachrymam longè mitiorē obtinent. Danda autē maximè opera est, ut medicamenta ex quibus hujuscemodi antidoti præparantur, q̃ exploratissima sint: quandoquidem passim solent adulterari. Quæ quidem ut exquisitissima haberē, ipse invisi aliàs tum Cyprū, tum Palæstinā Syriæ: navigaviq; in Lemnū. Porrò in quo singula medicamenta aliis gustu aut odore præstāt, in illo sanè, id quod validū est, principē inter similia specie, sibi vendicat locū. Sic enim mel dicimus præstantissimū esse, quod dulcissimū & acerrimū inter omnia alia fuerit: quodque colore pallidum, media sit cōsistentia, defluensq; sensim, suam cōtinuitatem tueatur. Danda autē opera est, ut quod vinū hisce medicamentis miscetur, validū atq; firmissimū sit, ita ut nō immutetur amplius. Etenim imbecillima & aquatissima vina, aut vehementer austera, maximeq; omnium vinorū acescentia (hæc enim sunt alba & tenuia) ubi prævenerint primis annis acescere, reliquo tempore permanēt. Hæc autē ut caput minimè feriūt, sic nec corpus manifestè calfaciūt, nec cōcoctioni in vētriculo & venis quicq̃ perspicuè conferūt, nec alendo corpori subministrant: q̃vis inter omnia vina celerrimè inveterent, hoc est, promptè in veterascentiū qualitatem mutentur: quæ qualitas, acrimonia est cum perspicuo calore: postea verò, amaror, in quem acrimonia mutatur. Cæterū ut vina ipsa vel acorem, vel amaritudinē contrahāt, locus in quo asservātur reposita confert. Qui quidē optimus initio est frigidus: postera verò calidus: aut è contrario, calidus per initia. Nam tepidus, facilè ipsa in acorem vertit. Nonnulla autem sunt adeò imbecilla & aquosa, ut ne initio quidē frigus tolerent. Ac talium custodiendorum gratia, Pater meus stœbe copiosa calidaq;, in calidissimā domum conjecta, vasa repleta occultabat: qua industria usus, nunquam habuit acidum vinum, sed celerrimè omnia veterascentia. Quò autem nunquā ab scopo aberraret, vasis infundebat vinum non novis, sed ex quibus aliquod jam vetus vacuasset: curabatque ut furni, fociq; in propinquo ipsi thecæ vinariæ essent: qua ratione etiam in multis Italiæ locis vinum calfieri intellexi. Verùm quæ in hunc modū parantur vina, ut firma durabiliaq; sunt, sic capitis dolorem conciliant, propter fumi qualitatem quā contraxerunt. Itaq; eiusmodi omnia vina in medicamentis componendis, quæ intra corpus sumenda sunt, evitabis. In emplastris verò, & aliis quæ extrinsecus imponuntur medicamentis, etiam talibus uti, si meliora desint, nihil prohibet. Ad antidotos ergo Falernū vinum, quod nondum præ vetustate amaricet, optimū est. Præstat autem ad theriacen deligere id quod dulcius fuerit, gratia gustus gratioris: cujus solicitudo in medicamentis quæ deglutiuntur, habenda est. Jam verò mel omne vetustum, redditur ex coctione amarum: neq; id mirū est, cùm vel citra cocturam, tēpore amarius ex dulciori reddatur. Quare quod fuerit inveteratum, fugiendum ad antidotos est. In universum autē, Medicum debere esse peritū omnium stirpium, aut plurimarum, oportet. Siquidem cōpositorum medicaminum virtus, vires simpliciū sequitur, exigua quadam in ipsa cōposituræ ratione differentia obveniente. Differentiæ autem stirpium sunt, arbores, frutices, herbæ, spinæ, virgulta. Porrò theriaces cōpositio quam descripsit carmine Andromachus, habet in hunc modum.

Hinc recitat Galenus carmina Andromachi, ac deinceps rationem conficiendæ Theriaces explicat: quæ omnia consultò reliquimus, quod sint prorsus eadem quæ habentur in commentario ad Pisonē. Itaq; ea tantùm annotabimus impræsentiarum, quorum in illo non meminit.

GALENUS.

Quod pertinet ad viperarum capturas, neq; juxta marina loca, aut aquas salsuginosas venandæ sunt. Quippe antidotum ex huiuscemodi cōpositū viperis, sitim conciliat. A fœtis etiā est abstinēdum. Jam verò, dum coquuntur, salis injici debet, siquidem convenienti tempore viperas ceperis, modicū: sin autem æstate, nihil. Panis ad cōficiendos artiscos soleo miscere ipse vipereis carnibus quartam aut quintam partem. Qui nisi probè sit tostus, verendum est ne pharmacum ipsum acescat. Satius autem est ut multò citius siccentur, aridum panem cum ipsis carnibus accuratissimè lævigare, ac si tenues orbiculos fin-

Antidotorum tres differentiæ. *Theriace, Mithridatium ab usu expulit.* *Antidotos dum post venenum dantur, liberalius esse exhibendas, quam si præsumerentur.* *Mithridates communitus antidoto, perimere se veneno non potuit.* *Antoninus Imperator singulis diebus, utebatur theriace, instar Aegyptiæ fabæ.* *Antidoti vetustiores papaveris lachrymam longe mitiorem possident.* *Galenum medicamentorum conquirendorū gratia, varias perlustrasse regiones.* *Medicamēta explorandi ratio.* *Mel optimū quale nam esse debeat.* *Vina quæ celerrimè omnium inveterentur.* *Veterascentium vinorum qualitas est acrimonia cum perspicuo calore, cui postea succedit amaritudo.* *Vina reponendi ratio.* *Tepidus locus vina in acorem vertit.* *Stæben conducere ad celerem concoctionem vinorum.* *Vina quæ maturuerūt præsidio ignis, capitis dolorem conciliant.* *Vina antidotis emplastrisq; commoda, qualia esse debeant.* *Mel vetustum ex coctione amaricat, id quod tempore vel citra cocturam perpetitur.* *Compositorū virtus, vires simplicium sequitur.* *Stirpium differentiæ quæ sint.* *Viperas venandi ratio.* *Artiscos Theriacos conficiendi ratio.*

gere, quàm si etiam brodium viperarum affundas. Reponi aũt debent ubi assiccati fuerint, in vase stãneo, vitreóve, aut aureo. Cæterum vitreũ quidem & aureum, nullum dolum admittit: stãneum verò adulterat plumbi mistura. Tale igitur vitare convenit in universis antidotis: veluti & quod argento non purgato confectũ est. Celerrimè nanq; & huic ærugo oboritur. Durat vigor ipsorũ orbiculorũ, si curiosè sint resiccati, & repositi, tribus & quatuor annis. At scillini trochisci, ex tribus scillæ optimè tostæ partibus, & duab. tenuissimæ farinę erui, similiter conficiunt.

Vasa vitrea vel aurea nullum dolũ admittere, stannea aũt adulterari plumbi mistura, ac proinde ablegan da ab antidotis.

Scillinorum confectio.

Post hæc subdidit Galenus descriptionem magnatis Hedychroi, quam habes in commentario de Theriaca ad Pisonem.

GALENUS.

Ex medicamentis quæ theriacem cõstituunt, longum piper solet adulterari. Cæterùm adulteratum quidem, affusa aqua solvitur: quod verò adulterio caret, insolubile permanet. Contrà autem, verum sagapenum statim aqua rigatum solvitur: quod non tale est, eliquescit minimè. Sciẽdum autem est chalbani partem in sagapenum degenerare. Similiter etiam optima casia in cinnamomum transit. Nec secus in optima myrrha opocalpason reperitur, ab ipsa mirrha diversum. At opocalpason est letale: mutisq;, ob inscitiam mirrhæ, quæ opocalpason continebat, conciliavit exitium. Nam de industria nonnulli antidotum præparantium, ipsam ut laudatissimam injecerunt: quòd collyriis inditam, optimũ esse medicamentum viderent. Quemadmodũ igitur in pueris gemellis invicẽ similibus, qui quidem non eis assueverunt, alterum ab altero nequeũt discernere: iis autem qui unà vixerunt, facillima est ipsorum dignotio: ita qui inter singula medicamenta est versatus, facilè vel minimas eorũ differentias cognoscit: quæ latent illos, qui ipsa semel tantùm aut bis conspexerint. Rosæ ad theriacem eligendæ sunt aliis omnibus rubentiores, atq; odoratæ magis. Unũquodq; siquidem præstantissimũ est, quod proprium generis sui odorem valentissimum possidet. Præstant etiam in quolibet genere, nõ rugosa, neq; exilia, sed quæ probè nutritam, solidámq; consistentiã sortiuntur. Scordium optimum, ex Creta nobis advehitur: quod quidem cadavera supra ipsum jacentia, diutissimè tueri à putredine proditur. Opobalsamũ adulteratur plurimis modis, quos præmoneo, ne qs fortè doctrina mea abutat᷑. Quare neq; eos probo, qui scripturas letalium medicamentorũ invulgant. Porrò cinnamomũ optimũ debet odoratissimũ esse, gustanti calidũ: colore autẽ tale, ut si quis lactis colorẽ fusco admiscuerit, cum cœrulei pauxillo. At agaricũ (quod sanè adulteriũ nullũ admittit) laudatissimũ est, quod levissimũ: ut densum, grave, & lignosum, deterrimum. Crocus optimus est, qui flavissimus, odoratissimúsq; existens, longo tempore in vigore perdurat. Jam verò in cinnamomi penuria, duplicata casiæ portio injicienda est. Carpesio etiam sæpe loco phu utimur: est enim similis genere cũ eo facultatis, sed valentioris, nonnihilq; odoratum refert. Sunt enim tenues festucæ, surculis cinnamomi persimiles. Nardus Indica quæ radix quidem est (licet ob similitudinẽ formæ quam cum spicis habet, spica nardi vocetur) non est emenda elota. Unguentarii quippe, coquentes prius eam, ut ad alia ipsius decocto utantur, postea inutilem vendunt. Rheon quoque ipsum adulteratur Quandoquidem statim in regionibus ubi gignitur, recens nonnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorem reddat: quem postea cremorem, ubi accuratius percoxerint, ceu purum, atque ab aquæ mistura alienum, ad nos transmittunt: sicuti & rheon ipsum siccatum, tanquam neque id prius cocturam fuerit expertum. Cognoscetur tamen facile dolus: nam ejusmodi rheon nec densam, compactámve substantiã possidet, ut quod integrum est, sed rarius apparet, astrictionemque aut obscurã, aut planè nullam gustanti exhibet: quam tamen rheon vigens validissimam possidet.

Piper longũ adulteratũ affusa aqua solvitur.

Sagapenum aqua rigatũ solvitur.

Chalbani pars transit in sagapenũ.

Casia in cinnamomũ convertitur.

Opocalpasũ est letale, reperiturq; in myrrha.

Præstantissimum esse medicamentũ quod propriũ generis sui odorem valen tissimũ possidet.

Scordium cadavera incorrupta tuetur.

Letaliũ medicamentorũ doctrinã invulgandã nõ esse.

Cinnamomi optimi notæ.

Agarici optimi nota.

Croci optimi nota.

Carpesii facultas.

Spica nardi radix est, sed ob similitudinem quam cum spicis habet sic appellatur.

Rheon adulterandi modus.

Rheon esse vehementer astringens gustu.

Deinceps Galenus modum præparandæ Theriaces tradit: qui quidẽ iam expositus est in commentario ad Pisonem. Subiungit etiam compositiones eiusdem antidoti, à Damocrate, atque etiam Critone proditas: quas quidem (quia descriptionem Andromachi unicè commendat Galenus, eiq; esse inhærendum censet) studiosi brevitatis omittimus.

GALENI PERGAMENI
de antidotis, lib. II.

QUandoquidem de Theriace toto priore libro tractavimus, in præsenti de cæteris antidotis disseramus, ab iis quæ Andromachus descripsit, exorsi.

Antidotus Mithridatia, ad letalia peculiariter efficax, ad omnesqúe internos affectus. Dulcis radiculæ drach. vij. s. obolos iiij. opii drach. iiij. obol. ij. castorei drach. vj. polii drach. v. obol. ij. costi tantundem: spicæ nardi drach. vj. obol. ij. casiæ drach. v. obol. ij. thuris drach. vj. seseleos drach. v. obol. ij. hypocistidis succi drach. vj. acori drach. ij. scordii drach. vj. obol. ij. folii drach. iiij. salis drach. vj. cypheos drach. vj. obolos ij. myrrhæ drach. vj. croci drach. vij. obol. ij. cinnamomi tantundem: styracis drach. v. obol. iiij. dauci seminis drach. vj. obol. iij. zingiberis drac. vj. obol. ij. phu Pontici drach. ij. petroselini drac. iiij. obol. iij. nardi Gallicæ, fœniculi seminis, nardi Indicæ, sing. drach. iiij. hyperici, acaciæ, utriusque drach. ij. gentianæ drach. iiij. anisi drach. iij. Thlaspi drach. vj. obol. iiij. meu athamantici drach iiij. rosarum siccarum, cardamomi, sing. drach. iiij. gummi drach. ij. junci odorati rotundi drach. vj. obol. opopanicis tantundem: opobalsami drach. vj. obol. iiij. chalbani drach. vij. scinci drach. ij. obol. ij. resinæ terebinthinæ drac. vj. obol. ij. vini Chii quod sit satis: mellis Attici cocti quantum sat esse videatur. Conficito.

Antidoti Mithridatiæ descriptio.

Antidotus Ælii Gaii, ad letalia & virulenta omnia: quæ, si inspergatur ubi frequentant serpentes, eos fugat. Facit ad omnẽ oculorũ fluxũ, & reliquarũ partium. Discutit omnes molestias animi, febresq; longas & circuitu repetentes persanat. Ad hæc, menses, fœtusq; absq; difficultate educit, auxiliaturq; phthisicis, avellanæ nucis instar epo-

Antidotus Aelij fugans serpentes ad compluresq; affectus perutilis.

ſtar epota, cum aquæ cyathis quaternis. Ad vipereos tamen morſus, ex vino exhibetur. Myrrhæ drach. xij. croci, nardi, utriuſque drach. xij. iunci odorati rotundi drach. xij. cinnamomi drach. ij. amomi drach. iiij. chalbani drach. ix. reſinæ terebinthinæ drach. v. piperis albi drach. x. longi drach. xxxij. coſti drach. viij. thuris drac. xij. lachrymæ papaveris tantundē: ſcordii drach. l. polii drach. iiij. hypociſtidis ſucci drach. xij. petroſelini drach. viij. ſeſelis drach. xiiij. dauci ſeminis drach. xvj. opobalſami drach. xij. opopanacis tantundem: caſtorei drach. viij. mellis Attici ſextar. ij. Conficito.

¶ *Damocratis Antidotus ex ſanguinibus ad venena.*

Antidotus ex ſanguinibus à Damocrate ſcripta.

Sanguinis anſerini, & marinæ teſtudinis, & anatis, & hœdini, ſiccorum omnium, ſing. drach. ij. Myrrhæ ſtillatitiæ, ſpicæ nardi, ſing. drach. x. cinnamomi drach. vj. roſæ fol. ſic. drac. viij. iunci rotundi, thuris, coſti, ſing. drach. j. amomi, piperis albi, utriuſq; drach. iij. piperis longi drach. j. s. croci drach. xij. caſiæ drach. viij. trifolii radicis drach. v. polii tantundem: opobalſami drac. iij. petroſelini drach. iiij. baccarum juniperi, acori, rheu pontici, meu, dictamni, phu, ammoniaci thymiamatitis, fœniculi, ſing. drach. ij. agarici drach. ij. s. ſaxatilis rutæ drach. iij. dauci drach. ij. aniſi, aſari, ameos, cumini, ſing. drac. j. s. ſem. napi ſylveſtris drach. iij. ſcordii Cretenſis drach. v. mellis optimi duplum omnium. Detrita omnia, coctoq; melle excepta, vaſis indito.

¶ *Roſacei paſtilli confectio ex Damocrate.*

Roſaceorum paſtillorum confectio ex Damocrate.

Roſæ virentis foliorum lib. iij. iunci rotundi drach. xx. myrrhæ drac. xij. croci drac. viij. Contuſis roſis atque per ſetaceum tranſmiſſis, addantur reliqua cōminuta: ac poſtea rurſus ſimul tundantur, rediganturq; in prægrandes orbiculos.

¶ *Crocomagmatis præparatio.*

Crocomagmatis præparatio.

Croci Cilicii drach. c. myrrhæ pinguis, roſarū ſiccarū, amyli, gummi, ſing. drac. l. Omnia vino odorato, marinæ aquæ experte, excipiantur & lævigentur, ac denique in trochiſcos fingantur.

Antidotus quam Præſagientem nominant.

¶ Antidotus Præſagiens nomine: qua ebibita, venenum cum cibo ſumptum, prorſus reddetur vomitu. Lemniæ terræ drach. j. obol. ij. baccarum juniperi drach. ij. lævigentur exactè cum olei dulcis pauxillo. Propinatur ex mulſa, nucis ponticæ magnitudo.

¶ *Aſclepiadis, ad eos qui letalia biberunt, remedia.*

Remedia ab Aſclepiade ſcripta ad eos qui letalia biberunt.

Papaveris lachryma epota, cōfert movere vomitum ex hydrelæo calente, vel ex oxycrato calido, alvumq; clyſmis ſubducere. Opio epoto, merum copioſius ſtatim bibitū iuvat: aut piper cum vino. Conducit etiam lac aſininū hauſtum: atq; clyſmi mitiores. Sumpto aconito, juvat manipulum rutæ, lævigatum vino meraciori, ebibere.

Si altercum nocuit, lac aſininū, vel quodvis aliud, cū mulſa calida opitulatur. Si viride coriandrum, auxiliatur vinū meracū potum, & pingue jus gallinarū. Lepore marino aſſumpto prodeſt lac aſininū bibere: ſin minus, vaccinū, aut caprillum. Si toxicum potum ſit, vinum dulce adjuvat, oleum roſaceū, ſanguis caprillus, ſemenque napi contritum ex vino. Quibus fungi obſunt, dari debent raphani crudi quamplurimi: item vinū meracū, & cineris ſarmentarii lixivium: præterea nitrum aceto dilutū, aut fæx vini combuſta, tritaq; cum aqua: aut abſinthium ex aceto, aut denique ruta ex aceto trita exhibetur. Si ixia fuerit ingeſta, ſuccurrit abſinthium potū cum vino, caſtoreo, & ruta. Proderit & oxymeli potare, & vomitiones ciere. Bupreſti aſſumpto, paſſi plurimi potus, ac dein vomitus opitulatur: nec non lac calidum bibitum, decoctūmq; ficuum in potu datum. Si cantharides hauſtæ ſint, conducit paſſum ex oleo bibere, plurimumq; etiam lactis haurire, & plures nucleos pini eſſe: aut cantharidum alas pedesq; cum melle detritos linctu aſſumere. Pſilothro hauſto, prodeſt calentis olei potio, & vomitio excitata: nec non lac caprillum, & malvæ coctæ ſuccus, ſi cum oleo hauriatur. Spuma argenti pota, auxiliatur, piper, apiū, myrrha, cum vino lævigata, bibitaq;. Gypſo ingeſto, dari debet potui, cineris ſarmentarii lixivium, & thymus ex aqua tritus. Lacte in grumos coacto, iuvat aceti potio. Item coagulum ex aqua fontana bibitum. Vel ſulfuris, ſilphiiq; æqualis portio, lævigata ex poſca, bibitáque. Hirudinem devoratam, alii muriæ, alii nivis, alii aceti potu expellere tentant.

Aſclepiades ſpongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere jubet, ut hirudo ſpongiæ infixa extrahatur. Qui ceruſſam hauſerint, iis confert olei calidi potus, vomitusqúe: nec non lactis aſinini hauſtus. Cum autē ignoratur ſpecies deleteriorum quæ aut comeſta, aut bibita ſunt, aquā affatim calidā cum oleo propinare convenit, ad vomitumq; incitare. Utile etiā fuerit, & circuncidere ſomnum, ſubſcriptiſq; confectionibus uti.

¶ *Apollonij pharmacum præſervativum veneni.*

Antidotus Apollonij à veneno præſervans.

Rutæ folia xx. nuces juglandes ij. ſalis grumus unus, caricæ duæ. Offerantur ſimul jejuno ſtomacho: noxam quippe à letalibus prohibent. Aliud, Baccarū juniperi drach. ij. lemnii ſigilli drach. ij. & obol. ij. trita exceptaq; oleo reponito. Porrigitur ex hydromelite inſtar avellanæ nucis. Hac antidoto Nicomedes rex utebatur, ſi quando eorū qui* invitaſſent ipſum, habebat fidem ſuſpectā.

Athanaſia Mithridatis.

¶ Antidotus Mithridatis, Athanaſia dicta ad letalia medicamēta, & cuiuslibet virulenti ictū. Auxiliatur etiam ventriculo, in quo cibus aceſcit: nec non ſanguinē ſpuentibus, diuturna tuſſi infeſtatis, ac breviter jecorariis & lienoſis, veſicæqúe & uteri affectibus. Piperis albi grana xl. coſti, meu, aſari, acori, dauci Cretici ſeminis, petroſelini, nardi Indicæ, lapidis Neſtoritis, ſing. drach. iiij. croci, myrrhæ, ſing. drach. viij. cinnamomi, caſiæ, ſing. drach. xij. mellis Attici cocti quod ſit ſatis. Datur nucis avellanæ magnitudine, ex mulſo temperato.

¶ *Antidotus Zyporia vocata, ad prædicta omnia, ad alioſq; affectus efficaciſſima.*

Antidotus Zopyria.

Opobalſami drach. iij. nardi Indicæ, myrrhæ Troglodyticæ, junci rotundi floris, cinnamomi, characij, coſti recentis, piperis longi, hypociſtidis, polii, piperis Peræatici, ſcordii, meu Cretici, cardamomi, ſing. drach. iiij. thuris maſculi, carpobalſami, dictamni, ſing. drach. vj. petroſelini, caſiæ rubentis, ſingul. drach. vij. croci Coryciј

drach. viij. mellis Attici quod sit satis. Datur nucis avellanæ instar, si febris abest, ex vino: febrientibus, ex hydromelite.

¶ Mithridatis Theriace, qua rex Mithridates utebatur perpetuò, ut se à lethali veneno assereret. Cùm itaque à Romanis captus esset, nec bis epoto veneno mori posset, gladio sibiipsi mortẽ intulit. Confectio ipsius secundum Andromachum habet in hunc modum. Pastillorum scillinorum drach. XLVIII. pastillorum theriacorũ, piperis nigri, hedychroi magmatis, lachrymæ papaveris nigri, sing. drach. xxiiij. rosarum siccarum, junci rotundi odorati floris, polii, scordii, seminis napi, iridis Illyricæ, agarici, cinnamoni, dulcis radiculæ succi, opobalsami, sing. drach. xij. roris marini drach. viij. myrrhæ, croci, zingiberis, rheu pontici, quinquefolii radicis, nepitæ montanæ, marrubii, petroselini, stœchados, costi, piperis albi, thuris, sing. drach. j. obol. ij. casiæ nigræ drach. iiij. piperis nigri drach. j. longi tantundem: meu, asari, acori, dauci seminis, anserini sanguinis sicci, anatis sanguinis, sing. drach. iij. Excipiantur melle Attico, & cocto.

Mithridatis regis theriace, qua præmunitus, cũ postea veneno extingui non posset, sese gladio peremit.

¶ *Theriaca Aelij admodum efficax.*

Bryoniæ radicis drach. xvj. trifolii seminis, opopanicis, sing. drach. viij. aristolochiæ tenuis drach. xij. roris marini radicis, iris Illyricæ, zingiberis, opii, sing. drach. viij. rutę sylvestris seminis drac. xij. cumini Æthiopici drach. xvi. myrrhæ, casiæ, castorei, seselis, eryngii radicis, serpylli, lachrymæ Cyrenaicæ, sing. drach. vi. Medicæ drach. xii. sagapeni drach. vi. croci drach. v. erui farinæ drach. xxiiii. Finguntur pastilli ex aqua triobolares, danturquẽ cum vino.

Theriaca Aelij.

¶ Theriaca Euclidis, ad internos dolores, aspidum morsus, pleuritidesque, & quartanam febrem, si post vomitum, instar avellanæ nucis sumatur. Castorei drach. vi. opopanicis, sagapeni, seselis, cachryos, chamædryos, chamæpityos, marrubii, sing. drach. xvi. styracis, bituminis Judaici, myrrhę, sing. drach. vii. lachrymę papaveris drach. viij. mellis lib. j. Conficito.

Theriaca Euclidis.

¶ *Alia ad febres omnes repetentes per circuitus, Harpalo authore.*

Myrrhę drach. iiij. piperis longi vel albi, opii, sing. drach. ij. castorei obol. iii. s. cardamomi drach. iii. sagapeni drach. ii. Trita cum aqua in pastillos coguntur, qui obolos duos pendeant. Propinentur singuli cum cyathis duobus Adriani vini, & aquę fontanę coctę, quaternis. Si febris urgeat, cum hydromelite.

¶ *Potio Cratippi ad morsus rabidi canis.*

Cancrorum ustorum drach. xx. myrrhę drac. ij. croci drach. i. s. gentianæ drach. j. piperis albi grana x. vini quod ad excipienda sit satis. Datur drachma una, cum vini cyathis tribus temperati.

Morsui rabidi canis potio Cratippi.

¶ Album emplastrũ Baphulli, quod rabidorum morsibus cõmodissimè extrinsecus admovetur: daturq; etiam catapotiũ ex eo nucis avellanę instar, ad dies xl. Est autem alternis diebus amovendum à vulnere, ac rursus, ubi elueris sordes, imponendum. Cerę ponticę lib. ii. spumę argenti, cerussę, sing. lib. olei veteris sextariũ: myrrhę, medullę cervinę, utriusque drach. ij. thuris drachma. Argenti spuma oleo coquitur, & cùm mutata fuerit, cerussa inspergitur, ac cera miscetur. Ubi tam spissum evaserit, ut manus non inficiat, ab igne sublato, medullam, myrrham, & thus injicito.

Candidum Baphulli.

¶ *Diophanti medicamentum, ad Scorpionum ictus, & phalangiorum morsus.*

Aristolochiæ drach. iiij. piperis drach. ij. opii drach. j. pyrethri drach. iiij. Fingantur pastilli fabæ Ægyptiæ magnitudine, denturquẽ duo deglutiendi, & vini meraci cyathi duo.

Diophanti medicamentum ad Scorpionũ & phalangiorum ictus.

¶ *Aliud ad periculosos Scorpionum & phalangiorum ictus.*

Rutæ sylvestris seminis, erucæ seminis, pyrethri, styracis, sulfuris vivi, sing. drach. vj. castorei drach. ij Excipito testudinis sanguine, ac ternos obolos ex meraco vino exhibeto.

¶ *Aliud ad eadem optimum, conferens etiam parturientibus ægrè.*

Myrrhæ, castorei, styracis, singulæ drachmæ. Opii drach. ij. chalbuni drach. iij. Apii seminis acetabulum. Anisi tantundẽ. Piperis grana 30. Fingitur ex vino, daturq; drach. j. ex vini hemina.

Parturientibus ægrè, medicamẽ conveniens.

¶ Epithema ad phalangiorum ictus, & omnis serpentis: quod etiam in potu auxiliatur. Sulfuris vivi, chalbani, utriusq; denarii iiij. Liquoris Libyci, nucũ avellanarũ purgatarũ sing. drach. ii. vino dissoluta, & melle excepta imponuntur. Ad viperarum morsus optimum pharmacũ ab Apollodoro compositum. Cumini sylvestris seminis acetabulũ, testudinis marinę sanguinis drac. iiii. coaguli hinnuli, vel leporini, drach. iii. hœdini sanguinis drach. iiii. Omnia mista, vinoq; optimo excepta, reponito: atq; olivę magnitudinẽ, ex vini optimi cyatho dimidio, dum usus postulabit, porrigito. Heræ antidotus, qua Marcus Cathegetes est usus. Trifolii bituminosi seminis, aristolochiæ rotundæ, rutæ sylvestris, erui insolati, sing. drach. vj. Vino excipiuntur, fiuntquẽ pastilli drach. iiii. daturq; unus ex vino & oleo.

Viperarum morsibus pharmacũ.

Apollodori pharmacũ.

¶ Alia ad letalia, iecinorosos, inflationes ventris, & incipientes aquę subter cutem suffusiones efficacissima. Myrrhę drach. v. nardi Syriacę drach. v. s. junci rotundi floris drach. ii. s. casię drach. iiii. cinnamomi drach. iii. piperis albi sesquidrach. thuris drach. & obolus: costi drach. Excipiuntur Attico melle, finguntúrq; nucis avellanæ instar, ac dantur ex mulso vel aqua.

FINIS.

Complura alia ad eosdem affectus, ex diversis autoribus congerit Galenus remedia. Nos verò ex omnibus ea in tuam gratiã, Candide Lector, eligimus, quæ & præstantissima videbantur, & facilius parari possunt. Habes ita omnes commentarios Galeni, in compendium enchiridionq; redactos, excepto forte uno vel altero, ex quibus nihil succi exprimi potuit. Nam quod pertinet ad commentaria in Hippocratem, quicquid in eis continetur cremoris (nisi fatalia decreta consilium nostrum hoc intercipiant) hoc est, universas sententias, instar Indicis atq; alphabeti digestas, brevi in lucem edemus. Tuum igitur est, illis bene precari, qui in hoc sunt toti, ut tuis commodis serviant, recteq; tuis studijs consulant.

AD

AD ORNATISSIMUM VIRUM, D.D. CASPARUM DE LAHOZ, CANONICUM SECOBIENSEM, Scriptorem Apostolicum, ac bonarum literarum cultorem maximum, ANDREÆ LACUNÆ Secobiensis, Militis S. Petri, de ponderibus & mensuris medicinalibus Commentarius.

VETUS PROVERBIUM, ET QUAM VERISSIMUM EST, MI *Caspare, Vir ornatissime, optimam esse, mensuram in rebus omnibus: cùm nimirum omnia quæ in vita & sunt & geruntur, ab ea suam absolutionem, suam lucem, suumq; ornamentum sortiantur: nihilq; iustum, rectum, aut inculpabile sit, quod mensura (quæ sola virtus inest omnibus rebus) destituatur. Quamobrem si exquisitè expendamus singula, quæ cœlesti illa machina ambiuntur, quæq; supra cœlos consistunt, omnia certè inveniemus exactam quandam mensuram, commoderationemq; à suo conditore accepisse, quam perpetuò tuentur, dum naturæ leges non transgrediuntur. Quippe uniformes illæ orbium cœlestium lationes, perennes astrorum cursus, ordinatæ vicissitudines temporum, conspirationes elementorum, generationes deniq; omnium quæ supra terram & subter illam fiunt, non aliundè quàm à symmetria quadam, quæ in accurata partium mensura consistit, proficiscuntur. Iam verò, quòd sanitas quidem corporum, aliud sit nihil, quàm debita & absoluta mensura eorum, ex quibus constantur: morbus autem, ab hac symmetria recessus quidam & lapsus, quis ambigit? Nemini etiam est dubium, decreta & leges Reipub. mensuras quasdam existere, quæ singulis suum ius dispensant. Vt autem ipsius mensuræ summam efficaciam & vim, exemplo familiarissimo exponam, poëmata optimis documentis & sententijs exculta: si metro claudicent, hoc est, mensura non constent, confestim stomachũ movent, nauseamq; & fastidium gignunt. Contrà verò, quæ symmetra existunt, etiamsi pudicitiam offendant, moresq; iuventutis corrumpant, magnificè ab omnibus celebrantur: tantum authoritatis vendicare sibi videtur emmetron. Cæterùm cùm in alijs omnibus humanis actionibus, si rectè persici debeant, mensura quædam exquisita desideretur, tùm vel maximè in arte Medica ea ipsa requiritur: ut in qua, vel minima à pondere ac mensura aberratio soleat semper ægris perniciosa & piacularis existere. Nã cùm generatio nostra, incolumitasq;, miscellæ quatuor elementorum debeatur, certa quadam mensura confluentium & conspirantium in unã eandemq; temperiem: sanè si quando rhythmus huius solvatur, necessum est ad recuperandum habitum pristinum, reducamur eò, iusta etiam, exploratissimaq; mensura eius, quod lapsum corrigere possit, administrata. Qua neglecta, si quispiam admoliatur præsidia corpori, morbi seminariũ augebit, aut affectum alium maligniorem inducet: ita ut nõ minus cavendum à tali medico sit, quàm à morbo ipso. Cùm igitur inter alia Galeni opera, redegissem nuper in succinctam periochen commentarios illos de compositione medicamentorum κατὰ γένη καὶ κατὰ τόπους, ditissimos naturæ humanæ thesauros: persuasumq; haberem, neutiquam ex eorum lectione percepturos aliquid frugis, qui in ratione ponderum & mensurarũ non essent ad amussim exercitati: sed potius occasionem capturos, qua sibi ignominiæ notam, ægris conciliarent summam internecionem: precium operæ me facturum existimavi, si quæ veteribus, ac præcipuè Galeno, circa pondera & mensuras medicinales conscripta sunt, aggerans, ea omnia paucis exposita, sub præfatione nominis tui, in publicam studiosorum commoditatem ederem: ut vel ex hoc argumento, amicitia nostra, & nunquam peritura necessitudo, omnibus innotesceret: tibi autem, si quis hinc fructus ab aliquo hauriendus esset, prorsus acceptus ferretur. Nec verò collectanea hæc de mensuris cuiquam aptius quàm tibi nuncupari potuissent, qui (ut cæteras ingenuissimas tui animi dotes impræsentiarum subticeam) diu noctuq; astronomicis studijs indulgens, in eisq; felices tuas horulas haud oscitanter collocans, non modò plagas has inferiores, sed cœlos etiam ipsos metiris, menteq; supra illos eveheris: contrà quàm faciunt plerique alij, qui ubi semel quæ pertinent ad cutem curandam sunt nacti, adeò ingenuarum artium, bonorumq; omnium institutorum infelices obliviscuntur, ut ne inesse quidem sibi animam recordentur: ac proinde obruti, demersiq; cœno suarum cupiditatum, corporisq; mole depressi, eam, quocunq; tandem irruat, sequantur: tantũ abest ut (exemplo tui) cœlum unquam suspectent, aut in meditatione rerum pulcherrimarum asininas suas cogitationes exerceant. Hi tamẽ mancipia umbilici sunt: à quorum ingenio tam abes ipse, quàm qui longissimè. Quippe ita uteris fortunæ bonis, quæ tuo marte acquisita, tibi quàm largissimè suppetunt, ut eorum quidem quæ ex usu sunt, nihil desit corpusculo, amicisq; omnia communia fiant: animus autem ipse minimè ab eis præpediatur, sed ad altiora aspirans, excolatur atque locupletur alijs ornamentis & opibus, quæ tantò illis*

splendidiores & augustiores sunt, quãtò mens nostra corpori dignitate antecellit. Quo sanè tã admirabili amore sapientiæ accensus, etsi fluctibus negociorum nunquam non obruaris, quæ maxima cũ dexteritate administras: semper tamen philosophiæ studiis incumbis, in eisq; tam feliciter promoves, ut divinum istud ingenium tuũ sæpenumero admirari cõpellar. Ne aũt huic nostro cõmentariolo contingat, quod patriæ utriusq; nostrum communi Secobiæ accidit, cuius quidem suburbia sunt civitate ipsa ampliora, non agam hîc tecum pluribus, cùm tempestivum iam sit, ut promissis satisfaciamus.

1289

Orum quæ metiri homines solent, quędam solida, corpulenta, gravia, & sibi cõtinua sunt, ut lapis, cera, lignum, & ferrum: quædã solida quidem & sicca, sed dissoluta & minutula, qualia accumulare cõsuevimus, ut hordeũ, oryza, & triticum: quædam demum in liquidis fluidisq; consistunt, è quorũ numero est oleum, vinum, & mel. Quæ igitur sub prima differentia comprehenduntur, gravitate dijudicantur: cui negocio statera est inventa. Quæ verò humidam consistentiam possident, vasculi cavitate expenduntur. At ea quæ cùm sint arida, aggerari in cumulum possunt, medio genere ambigũt: modò quippe ipsa librare, modò vasculis mensurare consuevimus: quemadmodũ liquores fluentes. Quanq̃ hi quoq; sæpenumero revocãtur ad stateram. Liquida quippe omnia quæ corpori administrantur, universi ferè jam ponderãt, si Hispãos pharmacopolas excipias. Hi nanq; nõ pondere, queãdmodũ in Italia, Gallia, Germania, & Anglia mos est, sed vasculi cavitate liquida medicamenta metiũtur: id q̃ equidẽ probare ullo modo non possum. Nam cùm ex liquoribus, hi quidem graviores sint, illi autẽ leviores, atq; tenuiũ partium: certè necessum est, dum eos omnes ex æquo pari vasculi cavitate dispensant, gravissimè interdum hallucinentur, capitaliq; errore labãtur. Nemini siquidẽ in ambiguo est, quæ crassarum sunt partium, ea contracta & exigua mole plurimũ continere substantiæ: ut pauxillum sub tumore laxiori, quæ raram consistentiã sortiuntur. Etenim si accipias unam heminam olei, vini aliã, ac tertiam deniq; mellis: cõperies planè oleum quidẽ ipsum, uncias ix. pendere, vinum autem x. mel tredecim cum dimidia: ita ut hoc ad vinũ sit sesquiplum. Quod verò ajunt, se nõ una eademq; mensura, oleũ, mel, atq; vinũ metiri, sed eorum liquorũ singulis habere suã destinatã: id illos non reddit à culpa immunes. Nam cùm in generibus singulis nõ parvum discrimen sit penes gravitatẽ & levitatem (omphacinũ enim oleum, exempli gratia, quod olivæ immaturæ fuderunt, hyoscyaminúmve, tenuitate partiũ & levitate, multis numeris ab irino relinquitur) contingit sanè, ut dum cujusq; individui unciã unã sese administrare arbitrantur, alterius quidẽ plus, alterius autem longè minus exhibeãt, ac sic artis præcepta evertant. Deberent itaq; aut liquores universos librare, aut singulis eorum speciebus, mensurã peculiarẽ præscribere: quam quidem investigare, esset nimis operosi negocij.

Porrò mensura olei erat Galeni tẽpore apud Romanos cornea, pellucidaq;, & lineis quibusdam orbicularibus, quibus unciæ discernerentur, incisa. Sunt autẽ innumera ponderũ ac men

1290

surarum genera, secundũ varietates regionũ ac morũ. Quamobrẽ ea describemus impræsentiarum duntaxat, quæ urbi Romæ, antiquissimæ totius orbis metropoli, semper fuerunt familiarissima: cùm præsertim Galenus universas ferè pharmacorũ compositiones, ad mensuras Romanorũ, ponderaq;, reduxerit: cum quibus, ubi exposita fuerint, facillimum cuiq; erit, quæ apud alias civitates in usu habentur, conferre.

De ponderibus.

Nomina ponderũ medicinaliũ, in quę medici passim incidunt, sunt, mina, libra, uncia, drachma, scriptulus, obolus, siliqua, & granũ. Romana igitur mina continet libras xx. Nam Aegyptia, & Attica, xvj. tantùm constant. Libram autem xij. unciæ constituunt, quarũ singulę ex drachmis octo cõflantur. Porrò drachmã Galenus idẽ esse vult cum Romano denario: quãvis contendant aliqui, eam esse partem septimã unciæ. Constat autem drachma scriptulis tribus, quæ à Græcis γράμματα, scrupuli à neotericis, corrupta voce appellantur. Quorũ quisq; duos obolos cõtinet: ut horum singuli, siliquas tres, quæ & ceratia dicũtur. At verò unaquęq; siliqua, grana quaterna pendet. Reperiũtur etiã creberrimè inter nomenclaturas ponderum, faba Græca & Ægyptia: ac præterea nux juglans, & Pontica. E quibus Græca quidẽ faba, duos obolos pendit: Ægyptia autem, drach. j. s. At iuglans nux, siliquas lxxij. ut Pontica xviij. Quæ omnia ordine resolutorio explicata, facilè ex hac tabella discernes.

Mina Ægyptia	unc. xvj.
Mina Romana	unc. xx.
Libra Romana	unc. xij.
Uncia	drach. viij.
Drachma, sive denarius, sive olca,	script. iij
Scriptulus, sive scrupulus	obolos ij.
Obolus	siliquas iij.
Siliqua	grana iiij.
Faba Græca	obol. ij.
Faba Ægyptia	drach. j. s.
Nux iuglans	siliquas lxxij.
Nux Pontica	siliquas xviij.

Si igitur ubiq; locorũ & gentiũ, libræ, unciæ, & drachmæ, essent inter se eædem, liceret profectò nobis, iuxta Galeni dogmata, in quavis orbis plaga & regione, medicamenta citra discrimen præscribere. Cùm autem evariẽt passim ea pondera, certè nisi quis omnia illa ad tabellam præscriptã revocet, singulaq; adamussim expendat, priusquã alicui pharmacũ catharticũ porrigat, fieri ullo modo nõ potest, quin ab scopo aberret, videlicet aut plus q̃ sit ex usu, propinans, aut minus quàm morbus postulet. Equidẽ experiẽtia didici, Hispanicã unciã Romana esse obolis duobus maiorẽ. Parisiensem, ferè integra drachma

chma. Colonięsis, Bruxellęsis, atq; Antuerpiensis uncię, sunt similes: quarũ singulæ Romanam tribus obolis superãt. Ab hac uncia Veneta (quã experiundi gratia, nuper in officina quadam libravi) ppemodũ sesquidrachma relinquitur. Siquidẽ Veneta libra medicinalis, Romanæ libræ uncias x. cum dimidia, plus minus, pendet. Pro ratione itaq; harũ differentiarũ possem ipse jam in singulis horũ locorũ numerũ drachmarũ intrepidè & augere, & detrahere: id quod mihi nõ perinde liceret absq; summa ægrotantiũ clade, si proportionem ponderum quam habent inter se mutuò, accuratè prius nõ explorassem. Quam cùm haberem perspectam, cuidam adolescenti, quem in ædibus illustrissimi D. D. Ioãnis à Mendozza, Cęsarei apud Venetos Oratoris splendidiss. suscepi curandum, unciam unam solventis pharmaci exhibui: cuius in urbe Roma propinare drach. vij. ausus non fuissem.

¶ *De notis ponderum quibus medici in officinis utuntur.*

Ut autem Gręcorum charactères, quibus põdera exprimunt, impræsentiarũ prætereeam, ceu nihil ad eos pertinẽtes: Medici recentiores pro uncia, hanc notam ℥ usurpant: quemadmodum hanc, ʒ pro drachma: similitérque illam ℈ pro scriptulo: subdentes postea numerũ quem expedire arbitrantur. Ut si ori ventriculi confirmando huiuscemodi unguen instituerimus: ℞. olei absinthii, & cydonioriũ, ana. ℥. ij. nardini. unc. s. ceræ elotæ drach. v. pul. coralii, & menthæ, ana ℈. i perinde sonant ac si scribamus: Olei absinthii & cydonioriũ, sing. unc. ij. Nardini unciam dimidiam: ceræ elotæ drach. v. pulveris Corallii & menthæ, singulorum scriptulum unum, &c. Quippe vox, ana, quæ aliquando etiam in Galeni cõmentariis occurrit, cujusq; partes æquas significat. Præstaret autem medicamẽta ipsa quæ in se humani generis vitam, necẽmque gerũt, minimè quidem notis aut numeris, sed literis extensis exprimere. Quandoquidẽ jota unum sublatum aut additum, imò verò etiam apiculus unus, sępe ægros ipsos in exitiũ atq; internecionẽ adegit. Porrò ut flores solẽt dispensari pugillis, sic manipulis herbæ. Cõmuniter autem volunt esse pugillũ, quantum tribus digitis apprehendi possit: manipulum verò, quantũ tota manu. Ac pugillum quidem hac nota, P. manipulum autẽ hac, M. nostri Medici exprimunt.

¶ *Græcæ liquidorum mensuræ (quæ maximè sunt in usu etiam apud Latinos Medicos) partim ex Galeno, partim ex commentarijs Iacobi Sylvij, Medici hac nostra ætate clarißimi, excerptæ.*

Cadus, sive sive Ceraunuũ, capit choas, hoc est, Romanos congios xij. vel libras mẽsurales cviij.

Choa sive Cõgius, sextarios sex capit, seu Atticas cotylas xij. seu libras ix.

Sextarius cotylas ij. seu libram unam & dimidiam, seu cyathos xij continet.

Cotyla, quam nõnulli heminam appellant, quartarios ij. seu uncias mensurales ix.

Semicotyla recipit acetabula duo, vel uncias iiij cum dimidia, existens quarta sextarij pars.

Acetabulũ (Græci ὀξύβαφον vocant) sesqui cyathum, seu uncias ij. & drach. ij. pendet.

Cyathus conchas ij seu mystra iiij. seu chemas v. cochlearia x. seu sescunciam.

Concha Mystra ij. seu chemas ij. cũ dimidia, seu drachmas sex.

Mystrũ chemen unam, & quartam eius partem, seu cochlearia ij. cũ dimidio, seu drach. iij.

Cheme cochlearia ij. seu drach. ij. script. j. & grana iiij. & quatuor quintas grani.

Cochlearium drach. j. scriptulum dimidium, grana ii. & duas quintas grani.

Porrò vinum nona parte pondus olei excedit. Mellis autem ad vinum proportio est sesquipla: hoc est, tertia parte mel ipso vino est gravius, ut liquet ex tabella subdita.

Ceraunuũ Italicũ habet	OLEI lib.. xc.	VINI lib. c.	MELLIS lib. cl.
Congius	lib. vij. & semissẽ	lib. viij, unc. iiij.	lib. xij. & semissẽ.
Sextarius	unc. xv.	unc. xvj. drach. v. script. j.	lib. ij. unciam unã
Cotyla	unc. vij. drac. iiij.	unc. viij. drach. ij. script. ij.	lib. j. drac. iiij.
Oxybaphũ	sescunciã drach. iij.	unc ij. scrip. ij.	vnc. iij. drach. j.
Cyathus	drach. x.	unciam j. drach. iij. siliquas iiij.	unc. ij. scrip. ij

¶ *Mensuræ aridorum quibus Medici maximè utuntur.*

Medimnus capit chœnicas xlvij.

Chœnix cotylas iij. vel sesquisextarium, seu libras ij. & quadrantem unum, & unc. iij.

Sextarius cotylas ij. seu unc. xiij.

Cotyle oxybapha iiij. seu unc. ix.

Oxybaphum, sesquicyathum, seu unc. ij. & drach. ij.

Cyathus cochlearia x. seu secunciam.

Cochlearium drach. j. script. s. grana ij. & duas quintas grani.

Crebrò autem usurpat Galenus hanc vocem Bessem, quæ quotiescunque occurrerit, pro unciis octo accipiatur.

Hæc sunt itaq; Vir ornatißime, quæ sub tuo nomine volui ut omnibus fierent communia studiosis: quare pro tua feceris dignitate, si ea cõtra vitilitigatorũ morsus defenderis. Vale feliciter, plurimumq; saluta meo nomine communes utriq; nostrûm amicos, atq; integerrimos viros, D. Berrocalem, Seriptorem Apostolicum: necnon D. Falconæum à Guevarra, Iurisprudentiæ licentiatum absolutißimum.

Venetiis, III. Idus Aprilis, M. D. XLVIII.

CLARISSIMO ET SAPIENTISSIMO VIRO, D. D. JOANNI AQUILERIO, MEDICO PONTIFICIO, bonarum literarum fautori maximo, ANDREAS LACUNA Secobiensis, Doctor Medicus, Miles S. Petri.

S. P. D.

UOD ACCIDERE UNIVERSIS PARTURIENTIBUS SOLET, *ut dum in labore quidem versantur, se iurent amplius non parituras: postea verò extra discrimen positæ, rursus & concipiant, & pariant: id nunc mihi planè contigisse videtur, Vir clarissime. Nam cùm haud ita pridem Epitomen omnium Galeni operum, verè laboriosissimum partum, exarandam in publicam studiosorum commoditatem curarem: ac partim quidem immensis laboribus fractus, partim præli difficultates ac molestias summas pertæsus, constituissem, ac propémodum apud me deierassem, non futuram mihi amplius rem cum typographis: posteaquam fœtus iam editus est in lucem, violare iusiurandum compellor, Galeniq; Pergameni vitam toti Operi, ceu colophonem quendam, apponere. Revocavit siquidem me ab instituto, cùm illius Viri dignitas, amplitudoq;, tùm mea in eum observantia, adeoq; ipsius utilitas operis. Sciebam quippe Galenum, ijs qui vitam illius, mores, atque instituta prælegerent, incredibilem quendam amorem sui excitaturum, ut multò ardentius, maioriq; cum voluptate, in Epitome sese nostra exercerent. Quocirca illum quidem ad vivam formam exprimere, expressumq; unà cum operibus suis edere, statui. Cæterùm quia verendum erat, ne Galenus noster, hospes & peregrinus cùm sit, si in quempiam nebulonem incideret, contumelia aliqua afficeretur, (sunt enim exteri maximè iniurijs obnoxij) haud perperàm me facturum existimavi, si ductorem illi & protectorem aliquem iungerem, qui eum contra insultus Arabum, ac Barbarorum insidias, tueretur. Cui muneri subeundo, dum quoqueversus, dispicerem, neminem te aptiorem inveni, Vir ornatissime, qui adeò illius semper fuisti studiosus, ut vel meipsum etiam impuleris, ad condendam illam omnium operum eius periochen: quam provinciam, nisi victus instigatione tua (id quod ingenuè fateor) neutiquam suscepissem. Nam cùm de nulla re sis æquè solicitus, ac de salute publica (quæ tua summa bonitas, atque animi integritas est) semper aliquid meditaris, quod in communem omnium usum redundet. Quo nomine universi tibi debemus plurimum. Taceo singulares tuas istas animi dotes, prudentiam, temperantiam, lenitatem morum, constantiam, multiiugamq; omnium disciplinarum peritiam, quæ nos adducunt, ut non minori admiratione, quàm amore, te prosequamur. Meritò igitur ob hasce tam insignes virtutes, quibus conspicuus eras, reverendiss. & illustrissimus in Christo Pater D. D. Ioannes à Toleto, Cardinalis Burgensis (iudicio cuius exquisitissimo non solent placere nisi optima) ex Salmanticensi Academia, in qua olim cum maxima laude & gloria profitebaris artem Medicam, simul & Astronomiam, te allectum, nec vulgari conditione honestatum, unà secum abduxit Romam. Qua in urbe, quanta cum dexteritate, studio & pietate, artem Medicam exerceres, abundè exploratum habens Paulus III. P. M. ultrò accersivit te, ascripsitq; inter primarios Medicos suos, summisq; tandem vitæ ornamentis auxit atq; locupletavit. Qui quidem non secus tua dicta amplexatur, acquiescitq; consiliis tuis, ac si illa ab Apolline acceperit. Vt igitur eò undè digressa est, nostra revocetur oratio, En mittimus tibi ceu strenulam quandam, Galeni Pergameni vitam, per quem ipse tantum honoris & dignitatis es consequutus. Quam quidem ubi diligenter perlegeris, non modò non pœnitebit te propensionis, qua in illum hactenus indulgentissimus fuisti, sed etiam multò ardentius posthac amore illius inflammaberis. Vale Vir ornatissime, pergeq; ut cœpisti, de ingenuis artibus ac disciplinis mereri optimè. Venetijs, quarto nonas Aprilis, M. D. XLVIII.*

GALENI

GALENI PERGAMENI VITA, CUM EX IPSO GALENO, TUM EX HIERONYMO GEMUSÆO, ALIISQUE VARIIS AUTORIBUS, PER ANDREAM LACUNAM MEDICUM, MILITEM S. PETRI, SUMMO STUDIO COLLECTA.

ON POSSUM NON EXCANDESCERE IN VIROS QUOSDAM *novarum opinionum autores, qui Galenum, Pergamenum fuisse inficiantur. Cuius rei non modo apud varios historicos, sed etiam apud ipsum Galenum, innumera testimonia extant. Nam ut complura alia omittam, certè libro primo de Compositione medicamentorum secundum genera, apertissimè patriam suam Pergamum esse testatur, hunc in modum pronuncians: Hoc medicamentum non ex eorum numero est, quæ à me primum composita sunt: sed iam annis multis antè, à Rege nostro, Pergamensibus imperante, Attalo, viro omnigenorum medicaminum studioso, &c. Similiter libro secundo de Pharmacorum compositione secundum partes, sic ait: Nam & frigidorum fontium & nivis, multa Romæ est ubertas, quemadmodum apud nos in Pergamo. Eodem libro sic rursus subdit: Atq; ad hanc rem nostrum Pergamenum atramentum scriptorium præcellit, &c. Fuit autem Pergamus Asiæ civitas nobilissima, ingeniorumq; optimorum altrix: quæ diu quidem sub regibus Attalicæ familiæ florescens, postea Romanorum legibus paruit. Quare Galenus meritò ab illa oriundus gloriatur, contrà quàm faciunt Normani, qui declinaturi ignominiæ notam, passim nomē patriæ commutant. Porrò patrem habuit divitem, Niconem nomine, Geometram & Architectum insignem, studiisq; philosophicis deditum: qui ob modestiam suam & æquitatem, probis omnibus erat semper admirationi. Mater eius fuit pudicissima, admodumq; circa augendam rem familiarem solicita: adeò tamen iracunda & viperea, ut vel ex levi occasione, mordicus ancillas impeteret: nec minus contumeliosè cum Nicone viro suo contenderet, quàm Xantippe, nequissima quidem illa, cum Socrate: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de Cognoscendis curandisq; animi affectibus. Fuit autem Galenus usq; ad annum decimum quintum, Arithmeticis, Grammaticis, Logicisq; disciplinis sub Nicone patre institutus: ad quas quidem capessendas, adeò erat natura promptus, ut vel ex primis illis auspiciis, de se maximam exhiberet expectationem. Dein verò ad philosophiam, severioraq; promotus Mathemata, audire philosophos optimos quosq; cœpit, qui haberentur Pergami: quorum omnium doctrinam & mores, ut rectè consuleretur filio, explorabat pater, assiduè ad illos unà cum eo ventitans. At verò ubi iam annum decimum septimum attigit, evidenti patris insomnio admonitus, studiis Medicinæ se dedidit, eiq; adeò strenuam navavit operam, ut pauculis quidem annis, facilè commilitones omnes, postea verò etiam præceptores suos superaverit. Quem fervorem augebat summa liberalitas patris, largè illi omnia suppeditans, quæ ad studia eius videbantur ex usu fore. Sæpè siquidem ob inopiam & egestatem optima quæq; ingenia elanguescunt, & collabuntur. Nam, ut rectè ille monuit Poëta,*

> Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
> Res angusta domi, &c.

Præceptores habuit in philosophicis & medicis musis, primò quidem, Satyrum: dein Pelopem, apud Smyrnam. Post quos Numesiano Corinthi sedulam operam dedit. Cæterùm quamvis eorum omnium amantissimus esset, eosq; ceu parentes quosdam summa reverentia observaret, noluit tamen eorum cuiquam addictior esse, quàm veritatis ipsius studiosior. Quocirca nec sectæ ulli se addixit: & ob id sæpè hominum rusticorum iudicium in plurimis esse sequendum monuit, quòd incorruptum esset, ac liberum, utpote ab hæresi nulla occupatum. Postquam verò in Græcia neminem iam haberet, ex quo discere quicquam posset: maximeq; expedire Medico existimaret, varias orbis oras ac regiones lustrare, omnimodasq; hominū temperaturas, ac vires medicamentorum cognoscere, incredibilis tandem incessit illum peregrinandi cupiditas. Quare primò quidem ad Alexandriam se contulit. Qua in urbe cùm aliquandiu hæsisset, totamq; Aegyptum illi adiacentem lustrasset, ad Palæstinam Syriæ, exportandi opobalsami gratia, contendit. Navigavit etiam in Lemnum insulam, necnon in Cyprum, ut ex illa quidem, Sphragidem terram: ex hac autem, Cadmiam, Pompholygem, Diphrygem, aliaq; metallica innumera, in usum Pergamensium adveheret. A quibus peragrationibus iam annos octo & viginti natus, in patriam rediens, omnia medicamenta quæ attulerat, amicis est impertitus, ut de illis periculum facerent. Postea verò ex omni natione curabat

rabat sibi asportari pharmaca exquisitissima, habens suspecta ea omnia, quae ab institoribus venderentur. Cognita igitur summa peritia illius, atq; in curandis aegris rara quadam dexteritate, Pontifex Pergamenus Provinciam gladiatores curandi soli ipsi credidit, quum vix annum vigesimum nonum attingeret: quod sanè munus antea iis tantùm delegabatur, qui aetate, ac longo rerum usu provecti essent. Caeterùm non diu illic commoratus, quòd seditio quadam esset inter Pergamenses oborta, Romam profectus est: ubi ob incomparabilem doctrinam suam & probitatem, fuit statim notus & familiaris totius civitatis primoribus. Inprimis siquidem Eudemum Peripateticum, magni nominis virum, laborantem quartana triplici, ob pessimè administratam theriacem ab aliis Medicis, iamq; ingravescentem aetate, ac media hyeme, restituit, tempestivo usu eiusdem antidoti adhibito: praedixitq; omnia quae eventura essent: id quod nomen illius, existimationemq; per totam urbem plurimum auxit, sic tamen ut invidia pari etiam gradu cresceret. Postea ad Iusti uxorem vocatus, quae absque manifesta occasione consumebatur, ex pulsu eam non modò amare, sed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Simili etiam industria divitis cuiusdam servum, non ex morbo, sed metu, quod eorum quae administraverat, pro dignitate reddere rationem non poterat, contabescere agnovit. Restituit etiam Boethi uxorem, diutino fluore muliebri, & quem alij Medici non potuerant cohibere, laborantem. Ob quam quidem solicitudinem, aureos quadringentos, aequipollentes mille coronatis solaribus, Boethus ad illum misit, ipsumq; per totam urbem summis laudibus extulit.

At verò annum iam tricesimum septimum agens, ubi audivit patriae seditionem sedatam, partim quidem ut suos necessarios inviseret, partim ut Romanorum Medicorum declinaret odia & insidias, simulans se proficisci in Campaniam (ne fortè ab amicis detineretur) reversus Pergamum est. Sed non multò interiecto tempore, à Marco Aurelio & Lucio, Romanis Imperatoribus, revocatus, eo nomine ut sequeretur expeditionem, quam instituerant adversus Germanos, Romam invitus redijt. Quò dum pervenit, multis tandem precibus impetravit à Marco Aurelio Antonino (qui aequus, pius, facilis, & clementissimus erat) ut liceret sibi manere Romae, expectareq; illic reditum ipsius Antonini à bello: intelligens nimirũ quantopere abhorrerent Musae ab strepitu armorum. Memor autem pravitatis Medicorum atque Philosophorum Romae degentium, quandiu Marcus Aurelius abfuit, apud Commodum, filium illius primogenitum, sese continuit, qui extra urbem educabatur sub Pitholao: cui etiam fuerat ab Imperatore iniunctum, ut siquando puer aegrotaret, Galenum accerseret, quò illi ferret manus auxiliatrices. Eo igitur tempore plurimum ocij nactus, varios commentarios conscripsit, ad philosophiam Medicinamq; spectantes. Quum autem interim febre corriperetur Commodus, ex pulsu agnovit faucium inflammationem causam illius extitisse: ac proinde congruis remedijs usus, à phlegmone & febre confestim eum liberavit. Qua ex re Faustina matrimonio Imperatori coniuncta, coepit Galenum ipsum laudibus usque ad sydera evehere, aliisq; omnibus anteponere: quae tamen commendatio, apud praecipuos Medicos illum magis exosum reddidit. Sexto etiam, alteri ipsius Imperatoris filio, quum similiter in febriculam incidisset, praedixit crisim, ac tum horam, tum solutionis modum, tum recidivam.

Postea autem, quum reversus ex bello Marcus Aurelius, crederet se aliquando febrire, nec minus Medici qui peregrinationis suae comites fuerant, initium febrilis accessionis illi adesse putarent: ascitus Galenus, iussusq; arteriam contingere, dixit se nihil tale percipere, sed potius à cibo assumpto eius ventriculum opprimi. Quam agnitionem quanti fecerit Imperator, significavit ter repetens, Ita est, ut dicis, Profectò idipsum, Ut dixisti res habet. Ventriculum igitur fovens nardina, bibensque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus suaserat, minimo negocio fuit restitutus, Galenumq; postea magnoperè commendare non desistebat, eum Medicum praestantissimum esse, ac tum virum ingenuum, tum summum philosophum praedicans. Nec verò argumentum vulgare Galenianae doctrinae, atque morum integritatis est, quòd à Marco Imperatore, omnium qui illum praecesserant, iustissimo simul & sapientissimo, quiq; ob singularem sapientiam suam est nomen Philosophi indeptus, celebratus encomiis fuerit, ascitusq; in suorum Medicorum clientelam. Taceo eundem ipsum Imperatorẽ, quum singulis diebus uteretur theriace, quam summa fide praeparabat illi Demetrius, primarius Medicus, postea vita Demetrio functo, soli credidisse Galeno antidoti ipsius compositionem. Antonino è vivis sublato, successit ei filius Commodus, certè incommodus Romanorum Reipub. utpote iuvenis omni pollutus libidine, omniq; flagitiorum genere obsessus atque contaminatus. Quo quidem imperante cessavit compositio atq; usus theriaces, ut aliorum omnium optimorum institutorum: donec postea Imperator Severus instituit Galeno (quem diligebat unicè) ut antidotum rursus ipsam in communem omnium usum conficeret Quod

autem

autem ad Galeni salubritatem pertinet, usque ad annum quidem vicesimum octavum sæpius correptus est morbis: reliquum verò ætatis, saluberrima victus ratione usus, sese conservavit sanissimum, ita ut nullum morbum contraxerit, præter febrem ephemeram, in quam aliquando ob labores immodicos incidit.

Fuit autem perpetuò iam inde à pueritia sua, moribus innocentissimis præditus, adeoq́ blandus & mitis, ut nunquam propria manu famulos verberarit, ne lapsos quidem: sed tum minis, tum paternis admonitionibus, peccata semper eorum correxerit: irascentis impetum nihil differre ab insania & furore prædicans. In disputando tamen adeò gravis atq́ severus extitit, ut nunquam non suis antagonistis pudorem, sibi gloriam maximam conciliarit. Prætereo admirandam illam docendi facilitatem, puritatem atq́ elegantiam sermonis, sententiarum pondus & altitudinem, creberrimam historiarum atque exemplorum copiam, summum denique dividendi, demonstrandiq́ artificium: quibus nimirum omnibus adeò accuratè Naturam rerum expressit, adeò illam oratione exornavit, ut verus interpres eius solus ipse dici mereatur. Fuit porrò adeò constans atque inconcussus animo, ut ob nullam fuerit unquam rerum vicissitudinem consternatus: sed fortunam & infortunium, honorē & contumeliam, sanitatem & morbum, pari semper alacritate exceperit. Gloriam & popularem auram sic perpetuò neglexit, ut ne libris quidem suis præscribi suum nomen sit passus. Quippe multitudinis laudem, commodum instrumentum nonnullis viventibus aliquando esse dicebat: mortuis autem, nihil omnino prodesse: imò verò nec viventium quibusdam: quum eis qui plurimum philosophiæ indulgerent, non parvo impedimento esset apud vulgus fama, ipsos videlicet à rebus pulcherrimis plus iusto tranversos auferens. Quocirca, ceu divino quodam afflatus numine, vulgarem illam gloriam contempsit, veritatisq́ solo studio flagravit, nullam esse nec honestiorem, nec diviniorem possessionem existimans. Tam studiosus autem fuit humanæ salutis, ut quum vel maximè optaret insignem illam sapientiam atque doctrinam suam facere universis communem, veritus tamen fuerit exprimere, describereqúe pharmaca deleteria, ne quis fortè pessimus sycophanta in perniciem nostram illis abuteretur. Quo etiam nomine varios modos adulterandi medicamenta, sibi notos suppressit, ne videlicet ansam & occasionem circumveniendi nos imposturis, daret flagitiosis & fraudulentis hominibus: si qui id genus artem in lucro ponerent. Extant eius pietatis amorisq́ argumenta complura, in Deos, in parentes, in patriam, in artem ipsam, in universum denique humanū genus. Dei quippe iustitiam, vim, & providentiam agnoscit, suspicit, maximaq́ cum reverentia admiratur, quùm aliàs, tùm præcipuè in commentariis de usu particularum humani corporis, quos tanquam hymnos quosdam, Deo consecravit: hoc esse sacrificium illi acceptissimum censens, non si ei hecatombas, victimasq́ offerret quispiam cruentas, aut casiam & thura accenderet, sed si mysteria illius, operáque, primùm quidem ipse cognosceret, expenderetq́, postea verò alijs communicaret: in quorum ignoratione profitebatur summam impietatem consistere. Iam verò parentis sui cùm in alijs plerisque locis mentionem honorificentissimam faciat, tum vel maximè in commentario de cognoscendis, curandisq́ animi affectibus, illum commendat unicè: quod sanè opus, veluti encomiasticum paternarum virtutum est. Patriā autem, concivesq́ suos, tanto est prosequutus amore, ut quò eorum usui inserviret, favores Imperatorum, amplissimaq́ stipendia neglexerit: idq́ meritò. Nam quum maiori ex parte nemo sit patriæ acceptus (sic siquidem natura comparatum hominibus est, ut perigrina quidem & adventitia ingenia admirentur: sua verò, domesticaqúe, ob familiarem usum, despiciant) Galenum certè Pergamenses tam studiosè colebant, & observabant, ut ipsum & servatorem suum, & Patrem patriæ, omnes communi ore vocarent: neque id iniuria. Siquidem non modò curabat sedulò, ut suorum civium rectè valerent corpora, sed quemadmodum legislator atq́ philosophus summus, etiam erat solicitus, ut eorum animi optimis documentis instituerentur. Quocirca varios commentarios conscripsit, ad excolenda iuventutis ingenia admodum salutares. Conciliavit autem sibi maximè plebis animos, quod medicamentis simplicibus, vulgaribusqúe, & quæ minimo negocio parari apud quemvis possent, plurimum utens, eorum quos suscipiebat curandos, minimè facultates opprimeret: contrà quàm faciunt hac nostra ætate plurimi pharmacorum aggeratores eximÿ, qui ut admirandam suam illam sapientiam ostentent, adeò miscere sacra profanis assolent, ut quem morbum facilè depellere posset interdum radicula unica commodè administrata, eum sæpenumero varia indigestaqúe, ac longè petita medicamentorum congerie, alant, foveant, adaugeant. Quòd si æger fortè bona quadam fortuna sua, vel Dei potius, quàm pharmaci, beneficio, aliquando ab affectu recuperetur, necessum haud dubiè est, si tenuioris fortunæ is sit, in alium rursus morbum, priori longè graviorem, incidat: videlicet egestatem extremam: quum nimirum pro

tot gen-

tot gemmis & margaritis, vel (quod plerunque contingit) calculis ex fluento aliquo allatis, satisfacere pharmacopolæ urgenti non possit: ac proinde si quid reliquum illi suppellectilis fuit, totum id exponatur sub hasta, cogaturq́ tandem miser, exosam habens vitam medicinam, & medicos, in angustiam maximã rei familiaris adactus, unà cum uxore & liberis, fame acerbissima contabescere: cui quidem præstitisset longè, si servatus non fuisset. At Galenus noster, id genus aromatariis, institoribusque non indigebat: quippe qui propria manu singula medicamenta conficeret, confectaq́ officiosissimè semper ægris administraret: in egenos interim non exiguam suarum facultatum portionem erogans artemq́ ipsam, non avaritia ductus, aut quapiam cupiditate, sed propter solam virtutem, piè simul & religiosè exercens. Fuit autem erga ægros semper moribus placidissimis præditus, quibus adeò illos exhilarabat, ut vel solo sermone videretur eos restituere. Quæ sanè gratia & venustas maximè desideratur in Medicis. Sunt quippe nonnulli etiam in aulis Principum, adeò tetrico aspectu, fastidiendoque, ut ex quartana simplici duplicem suo accessu reddant, soloq́ visu, Basiliscorum instar, interimant. Nec verò cuiquam pharmacum admovit aut propinavit Galenus, cuius prius in seipso non fecisset periculum. Quæ omnia reddiderunt illum semper adeò inculpabilem, ut calumnia in ipsum moliri nihil unquam potuerit. Scripsit autem Attico sermone & purissimo permulta opera & varia, non ad artem Medicam tantùm, sed etiam ad Philosophiam, Grammaticen, Rhetoricen, Mathematicen, atque Geometriam pertinentia: quorum non contemnenda pars, dum templum Pacis, simulq́ omnes Bibliothecæ Palatii, olim conflagrarunt incendio (ô iacturam irreparabilem) nobis intercidêre. Quæ verò extant, atque inter eruditorum manus versantur, non secus suspiciuntur ab universis, quibus mens falsis dogmatis corrupta & depravata non est, ac si planè divina oracula sint, ex tripode pronunciata. Nam qui in sophistarũ scholis sunt alti, nugisq́ & paralogismis referti, iis certè nec placet, nec prodesse vera Galeni doctrina potest. Siquidem quemadmodum corpora impura, quò magis quispiam solido alimento nutrierit, eò magis læserit: sic animum opinionibus pravis imbutum, nisi prius ab eis expurgetur, ne Musæ quidem ipsæ rectа docere possint: id quod fuisse in causa videtur, ut Galenus semper in operibus suis, primò quidem exterminarit iniqua dogmata, postea verò ipsam veritatem tradiderit: optimi agricolæ exemplo, qui prius quàm terræ sua semina mandet, spinas, herbas, sentes, radicesq́ omnes evellit, omniaq́ breviter quæ possint tritici germinationem extingere. Fuit autem tam acris & vehemens in refellendis aliorum tàm Medicorum, quàm Philosophorum erratis, tantúmque valuit suadela, ut eorum quos persequutus est, universa scripta perierint. Hippocratem verò ita semper & reveretur & colit, ut passim eum & prudentissimum, & sapientissimum senem, summúmque Medicinæ parentem, autoremq́ & largitorem bonorum omnium institutorum, prædicet. Cæterùm quemadmodum Traianus olim omnes Italiæ vias inaccessas, præruptasq́, aut rupibus invias, refecit, instauravitq́, quò facilius pervadi possent: sic etiam fatetur se non quidem artem condere (quam laudem tamen iurè sibi vendicare potuisset) sed iam ab Hippocrate inventam, incultam tamen & asperam, explanare, ut ab omnibus intelligi ac percipi queat. Vixit sub Marco Aurelio Antonino, Commodo, Lucio, & Severo, Cæsaribus. Præcipuè tamen Marco Aurelio Antonino fuit summa familiaritate coniunctus. Quo extincto, tametsi postea esset Severo Imperatori acceptissimus, detineri tamen diu apud urbem Romam non potuit, quò minus in dulcissimam sibi patriam reverteretur. In qua quidem iam factus septuagenarius, imperanteq́ eodem Severo, requievit, magnam apud homines gloriam consecutus: maiorem etiam apud Deum habiturus, si CHRISTI *institutis, cuius semel atq́ iterum meminit, credere atq́ obsecundare voluisset.*

Sunt tamen qui Galenum tradant vixisse annos CXL. Siquidem Ludovicus Cælius, lectionum antiquarum lib. x. vi. sic ait: Galenum Philosophum & Medicum singularem, cuius scientissima & plurima extant ingenii monumenta, quæ geminam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum à nonnullis est, CXL. vixisse annos, tantaq́ in cibo & potu abstinentia usum, ut ad satietatem nunquam comederit, biberítve, nec crudum quicquam gustarit. Unde sit factum, ut odoriferum semper anhelitum spiraret: sed, quod longè apud me mirabilius est, citra ullam omnino affectionem, sola defecerit senectute, quod est in humanis rarissimum.

Magis tamen testimonio Suidæ acquiescendum est, qui sic de Galeno pronunciat: Γαληνὸς ὁ διασημότατος ἰατρὸς Περγαμηνὸς γεγονὼς, ἐπὶ Μάρκου καὶ Κομμόδου, καὶ Περτίνακος τῶν Καισαρέων ἐν Ῥώμῃ, υἱὸς Νίκωνος Γεωμέτρου, καὶ Ἀρχιτέκτονος, πολλὰ συντεταχὼς ἰατρικά τε καὶ φιλόσοφα, ἔτι τε Γραμματικὰ καὶ Ῥητορικὰ, ἅτινα διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι γνώριμα, καταλέγειν ἄκαιρον ἡγησάμην ἐν τῷ παρόντι. Ἐβίω ἔτη ο. σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἡσύχιον. *Quæ sonant: Galenus Medicus celeberrimus,*

leberrimus, Pergaminatus, Marci, Commodi, & Pertinacis temporibus, vixit Romæ. Patrem habuit Niconem, Geometram, Architectumq́. Plurima non in arte Medica tantùm, sed in Philosophia etiam, condidit: imò verò & in Grammaticis, Rhetoricisq́. Quæ quidem quòd omnibus obvia & notißima sint, non videtur mihi operæprecium ut recitentur impræsentiarum. Vixit annos LXX. Porrò hæc vox Galenus, tranquillum, serenumq́ significat.

VITÆ GALENI FINIS.

